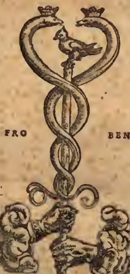

37
43 D
11

COMMENTARIORVM

VRBANORVM RAPHAELIS VOLATERRANI, OCTO
& triginta libri, accuratius quàm antehac excusi, cum
duplici eorundem indice secundum
Tomos collecto.

Item Oeconomicus Xenophontis, ab eodem latio donatus.

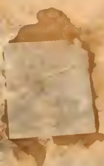

Ex libris Dominici Aguirre

BASILEAE, IN OFFICINA FROBE-
NIANA, ANNO M. D. XXX.

AD IVLIVM II. VRBIS

ROMAE EPISCOPVM SANCTIS. SVMMVMQVE Pontificem R. Volaterrani Procemium.

ES ORBIS Platonicum ferè illud, sed informe Pandocheũ, ex mille penè utriusq; linguæ uoluminibus quocũq; modo con stipatas Beatissime Papa Iuli, quãdo his dei prouidentia præsi des in humani generis fastigio cõstitutus: ac eas in urbe tua cõ scripsi, iure tibi cognoscẽdas misi: cui trita iam scriptorum orbi ta protinus loco præfationis encomiũ facere per tuam naturam non licuit, quæ nihil habet sanctius, quàm hoc totum genus re spuere: nihil uero magnificentius, quàm libertatẽ omnibus con cedere, quam proximis annis exulantem, nũc tandem reducem fuisse, Roma simul cũ patribus ac populo gauisa est, ac uestem, quam ob filiorum tot cædes orbata mutauerat, pristinã quoq; recuperauit hilaritatẽ. Ex quo etiam contigit, ut meus hic labor solutus omni metu tuis nũc prodeat auspicijs: qui si quam est hominibus adlaturus utilitatẽ, id authori omniũ deo opti mo maximo, qui nos idoneos facit, tum multorum ingenijs, qui hanc corniculam decoraue runt, referendũ: si uero quicquã desiderabitur, meæ tenuitati. Nam cum in altum inprudẽter ingressus maria undiq; & undiq; cœlum circũspicerem, audaciã meã incusaui, qui repugnan te Minerua oram soluissem: durandũ tamen quando cœperam par animo potius q̃ uiribus censui. Quippe cum mecũ ipse cogitarem, quantũ ex uniuersali historia, rerumq; uariarũ co gnitione sacrosancta ecclesia, ac mens illustretur humana, satius his, q̃ lyricis, aut inutilibus lectionibus animũ (quo nihil diuinius in terris possidemus) adplicare sum arbitratus. Enim uero non solum bonorũ, sed improborũ exempla mentem admonent sapientum, ut ex illo rum ruina ac fine infausto cautiores se præbeant ad euitandum quod minime legẽtes proba uerint. Felix profecto disciplina quæ alienis ediscitur periculis. Adde, quod in rebus publi cis ac priuatis, & ad cõsulendum & deliberandum, tempestiuius contingit. Cæca sine dubio mortalium uita sine rerum præteritarũ memoria: quas qui probe tenuerit, priorum quoq; ui tam se uixisse poterit existimare. Id autẽ iure meo adfirmauerim, in hac tam uaria cum prin cipum uirorum censura, tum rerum componendarum diffidentia, ubi præterire quicquã in diligentis, omnia cõsectari difficillimum, iudicare periculosum est uisum: ita sum conatus, ut ingenio fidem, prudẽtiæ libertatem admiscerem, ac nemo meum nisi ambitiosus expostulet officium. Enimuero singula numerosius alibi, hic aceruatim omnia uidere commodius lice bit. Qualiacunq; igitur hæc candidis ante omnes ad bene beateq; uiuẽdum edidi parata do cumenta, curiosis ingenij pabulum: Aristarchis autem interpolandi curam ac diligẽtiam, ut quæ opica lingua meo more exasciaui, ipsi Romana quandoq; dolent. Nam & Antigenides musicus dulcius ad populum canere suos discipulos putabat, si mali prius audiretur. Sic ma lis æque ac bonis debent scriptoribus literæ, si per malos boni excitati gratiores fuerint.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER PRIMVS.

IBRI XXXVIII. tribus conscripti sunt tomis. Primus Geographiã ueterem continet ad insequẽtium temporũ indicaturam interpolatam, ac diuisam in cõmentarios XII. cum breuiario antiquæ recentisq; histo riæ uniuersi orbis prouinciatim descriptæ. Lib. II

Segmentorum cœlestiũ breuis explicatio. Ratio gnomonis & umbra rum ex Plinio & Ptolæmeo. Abacus ad deprehendendã nobiliũ locorũ longitudinem & latitudinẽ. Prouinciarum principia, media & fines. De Perioecis, Antœcis, Antichthonibus, Periscijs, Amphiscijs, Heteroscijs, Antiscijs. Quãtum orbis habitetur, & eius generatim dimensio Hispaniæ omnis enarratio cum locis & gestis in ea Gothorum, Saracenorũ, Hispanorumq; regum. Lib. III

Finis tabellæ capitum totius operis.

Index locorum et populorum insignium in primo tomo contentorum.

A

Babylones

Fertum

Lunæ

Perrhebi

Taygeta

+ Index Clarorum hominum in secundo tomo narratur

Finis tabulæ primi tomi, de locis & populis insignibus.

HOMINES CLARI

Critias

Flacci

Pinythius

Tlipole-

+ Pontifices Romani ordine alphabetico digesti

+PRINCIPES Romani.

+ Cæsares Romani ordine successivo

Index Animalium

Midas

Ebenus

Picea

+ Morbi, ac Medicinæ

+

MORBI AC Medicinæ.

A

Bothrium

Perigalion

+ Index tomi tertij Variarum artium rudimenta continentis

+

TRACTATVS Tertij Tomi.

Nomina

Finis omnium tabularum.

Segmentorum cœlestium breuis explanatio.

IN TELLVRE metienda quale ac quantũ considerari solet.
Primum chorographi est: aut cuiusuis grãmatici seu periti re-
gionum simul & picturæ: singula enim sectatur, maria, mõtes,
flumina, portus, oppida, quæq; citra proportionis curã descri-
bendo. Secundũ uero cosmographi tantum, aut mathematici:
ubi orbis magnitudinem ad cœli rationem accõmodare: præ-
terea dierum noctiumq; uarietatem, ac incolarum situsq; diffe
rẽtiam & naturã inspicere oportebit. De hoc igitur paucis ex
Ptolemæi, tum aliorum libris autorũ ante omnia disserẽdum:
ut plane hoc deuorato tædio liberum sit loca ipsa quod ad reli
quam pertinet historiã enarrare. Quartam sphæræ partem spe
cie chlamydis ponit habitam, longitudine ab insulis fortunatis usq; ad Sinarum regionem
in partes quas Græci μόριa, nostri uero mathematici gradus uocãt, clxxx. spatio segmento
rum meridianorũ xxxv. quinq; gradus quolibet obtinente, tertiaq; horæ parte distãte. Gra
dus item xv. hora qualibet habente dissimiles, alioqui nec eodem omnes spatio, ob segmen
torum angustiam, quanto magis polo propinquant. Horum igitur graduum differentiam
per remotionẽ ab insulis ipsis fortunatis, Temporis uero à ciuitate Alexandrea siue ad or-
tum, siue ad occasum accipit: horarum æquinoctialium xij. spatio, Marini Tyrij mẽsuram
interpolando, qui xv. scripserat, nimium orientẽ transgressus. Totam itaq; nostri orbis lon
gitudinem super æquinoctiali xc. mil. stad. metitur, quæ milliaribus constant xi. millibus ac
ccl. Super segmento autem maxime septentrionali, qui per Thylen scribitur, stad. xl. mil.
Dcccxlviij. Super Syenes lxxij. Super Rhodi segmẽto qui mediam ferè latitudinem tenet
lxv. latitudinẽ uero à Thyle ad æquinoctialem gradibus lxiij. terminauit, & ultra quicquid
ad oppositũ Meroes segmentũ protrahitur: Marini similiter descriptione interpolata, qui
usq; ad capricornum processerat. Climatis insuper vij. Segmentis uero (Sic enim Plinius li
neas uocat parallelas) xxi. distinxit incuruis ob sphæræ obliquitatẽ: ac horis viij. differenti-
bus. Gradus autẽ non sicut in longitudine sunt inæquales, sed eodem omnes cum æquino
ctiali obtinent portionem, tantũ numero discreti. Nam polo uiciniora climatum segmenta
paucioribus distãt gradibus, ex quo minus habent telluris, plus uero temporis diurni. In
primis sub æquinoctiali dies semper xij. horarum esse uoluit. Longitudinis uero sub eo gra *Ex horæ quar*
dus unus lxij. ac semis milliaria continet, id est, stadia quingenta. Trãsit autem per Aethio- *ta parte dif-*
pum regionẽ, Taprobanen, & Chersonnesum auream. Primũ segmentũ horis xij. xv. gra- *ferentia.*
dibus ab æquatore iiij. xv. Secundũ segmentũ horis xij. xxx. grad. ix. xv. Tertiũ segmentũ
principium primi climatis horis xij. xlv. grad. xij. xxx Gradus unus in eo longitudinis cõti-
net milliaria lx. Quartũ segmẽtum mediũ primi climatis Dia Meroes horis xiij. grad. xvi. *Dia Meroes*
xxx. Transit per Meroen & extremos Arabiæ fines ac initium gangetici sinus & magni.
Quintũ segmentũ principiũ secũdi climatis, & finis primi horis xiij. xv. gradibus xx. xiiij.
Sextum segmentũ, medium secũdi climatis Dia Syenes horis xiij. xxx. grad. xxv. li. Vnus *Dia Syenes*
in eo longitudinis gradus milliaria ferè lvij. continet. Transit per Getuliam & mediam In-
diam extra Gangem. Septimum segmentum principiũ tertij climatis, & finis secũdi horis
xiij. xlv. grad. xxvij. xij. Transit per Libyam interiorem. Octauum segmentũ medium ter
tij climatis Dia Alexandreas horis xiiij. grad. xxx. xij. Vnus in eo longitudinis gradus mil- *Dia Alexan-*
liaria ferè liiij. cõtinet. Transit per Mauritaniã Tingitanã, Africam minorem, Syrtim ma- *dreas*
gnam: Arabiæ petrææ medium, Ostia tygridis, sinum Persicum, Carmaniam, Drangianã,
Aracosiam. Nonum segmẽtum principiũ quarti climatis horis xiiij. xv. grad. xxxiiij. xviij.
Transit per montes Athlanticos, Africæ littoralia, sinum Numidicũ, medium Babyloniæ
& Persidis, ac extremam Asiæ partem. Decimum segmẽtum medium quarti climatis Dia
Rhodu horis xiiij. xxx. grad. xxx. Vnus in eo lõgitudinis gradus cõtinet milliaria. L. Tran *Dia Rhodu*
sit per fretum Herculeum, Sardinię finem, Lilybœum, Strophades, mediã Peloponnesum,
mare Adriaticum. Myrtoum, Rhodum, Halicarnassum, Patara, sinum Issicum, Mesopota
miam, Assyriam, Parthiam, Paropanisades. Vndecimũ segmentũ principium quinti clima
tis, horis xiiij. xlv. grad. xxxviij. xxxvi. Vnus in eo longitudinis gradus cõtinet mil. xlix.

Trāſit per Beticam, pelagus balearicū, Pelorū, Siciliæ inſulas, Veliam Calabriæ promon, Epirum, Thebas, Clazomenas, Tripolim, Iconiū. Duodecimū Seg. Dia Romes ſiue Helle ſpontu mediū quinti climatis, horis xv. grad. xli. lvi. Vnus in eo longitudinis gradus cōti net mil. xlvij. Tranſit per Lunæ montē, qui ſinū recipit Vlyſſiponenſem, Toletū, Segobri cam, Barcinonem, Corſicæ partē ſeptentrionalem, Romā, Miſenū, Neapolim, Garganum montē, Dirrachium, Candauiæ montes, Lemnum, Helleſpontū, Troadis regionē, Antitau rum, Armeniam minorē, Caſpios, Hyrcanos, Scythiam extra Imaum, Sericam. Decimum tertiū Segmentū principiū ſexti climatis per Byzantios horis xv. xv. grad. xliij. xv. Vnus in eo lōgitudinis gradus milliaria xlv. cōtinet. Trāſit per Brecaros, Vacceos, Masburgos, Calagurium, mediū Iberum, Toloſam, Arelate, Maſſiliam, Alpes Italiæ, Genuam, & eius littora: Lucā, Peruſiam, Firmū. inſulas diomedeas, Traguriū, extremam Mœſiam ſuperio rem, Byzantiū, Paphlagoniā, Cappadociam, Ponti oram, Trapezūtem. Decimūquartum Seg. Dia Pontu mediū ſexti climatis, horis, xv. xxx. grad. xlv. ij. unus in eo lōgitudinis gra dus continet milliaria xlij. Tranſit per Callæcos, Aſtures, Cantabros, Aquitanos. Aruer nos, Auſcios, Allobrogas, Alpes, Venetias, Benacum, Tergeſtū, Illyricū, Pannoniæ infe rioris extrema, Daciȩ partē, Danubiū, Pontū, Mare Caſpium, Sacarū regionem. Deinceps ex ſemihora differentia. Decimumquintum Seg. ſeptimi climatis Dia Boryſtheneos, horis xvi. grad. xlviij. Vnus in eo longitudinis gradus cōtinet milliaria fere xli. Trāſit per oſtia Ligeris, Galliā Lugdunēſem, Parrhiſios, Remos, Argentoracū, Eremū Eluetiorū, Marco mannos, Boryſthenis oſtia, Tauroſcythas, Tauricā Cherſoneſum, Scythiā extra Imaū. De cimumſextum Seg. horis xvi. xxx grad. li. xxxij. Vnus in eo longitudinis gradus mil. ferè xxxviij. cōtinet: trāſit per oſtia Sequanæ Bellouacos, Atrebates, Coloniam Agrippinam, Longobardos, Poloniam minorē, Mæotidem, Sericā regionē. Decimumſeptimū Seg. ho ris xvij. grad. liiij Vnus in eo longitudinis gradus cōtinet milliaria xxxvi. Tranſit per Can tios, Londinū, oſtia Rheni, partem oceani germanici, Phriſios, Poloniā maiorem, Roxola nos, Tartaros, oſtia Tanais, partē Sericæ regionis. Decimumoctauū Seg. horis xvij. xxx. grad. lvi. Vnus in eo longitudinis gradus cōtinet milliaria xxxv. Tranſit per mediam Bri tanniam, Saxones, oſtia Albij & Viſtulæ fluminū, Phennos, Gythones, conuerſionem Ta nais, Rha flumen, Scythiam intra Gangem, ſericam regionē. Deinceps ex hora differētia. Decimumnonum Seg. horis xviij. grad. lviij. Vnus in eo lōgitudinis gradus milliaria fcrè xxxiij. cōtinet. Tranſit per Iberniæ & Scotiæ Britannicæ partē, Cimbricā Cherſonneſum inſulam Scandauiam, Oceanū germanicū, Leuonios, Rypheos: ubi aræ Alexandri. Vige ſimum Seg. horis xix. grad. lxi. Vnus in eo lōgitudinis gradus milliaria cōtinet ferè xxxij. Tranſit per extremā ſeptentrionalem Iberniam, & Oceanū Deucaledoniū & Sarmaticū, Hyperboreos, & extremos Scythiæ populos. Vigeſimumprimum Seg. per Thylen horis xx. grad. lxiij. unus in eo lōgitudinis gradus cōtinet milliaria xxviij. Et hæc quidē ſegmen ta, quæ cū æquatore erunt numero xxij. cumq; indice mox abaci ſequētis cōuenient. Inter climata uero interualla ſunt huiuſmodi. Primū ſtadiorū quinq; milliū ccccxv. Secundum quatuor milliū Dcccc. Tertiū quatuor milliū cccxvi. Quartū trium millium Dxxxviij. Quintū trium millium cl. Sextū duum millium Dcxvi. Septimū duum millium cclxxv.

Dia Romes · *Dia Pontu* · *Ex ſemihora differentia.* · *Dia Boryſthenios* · *Ex hora differentia* · *Per Thylen*

Ratio Gnomonis & umbrarum ex Plinio, ac Ptolemæo.

Gnomonis & umbrarum ratio

PLINIVS uero umbris & Gnomone, quem umbelicum uocat, hæc interual la diſtinxit, ut quarta pars Sphæræ xc. gradibus conſtans, ita uariet Gnomo nem, ut quanto is à Sole receſſerit, maiores faciat umbras. Ex quo in Aegy pto ac eius parallelo æquinoctij tempore, umbra paulo plus quàm dimidiam Gnomonis menſuram efficit. In regione Venetiæ & eius parallelo, qui gradi bus xlv. diſtat ab æquinoctiali, eo quod mediū ſpatium quartæ ſphæræ partis corripit, um bra par eſt Gnomoni. In urbe Roma quæ gradibus prope xlij. attollitur: nona pars Gnomo nis umbræ deeſt: quod nona pars de partibus lx. deficiat, quæ menſura ſupereſt umbræ in parallelo per Boryſthenē gradibus propè xlix. diſtante. Nos tamen poſteriores qui in hac arte diligentius ſcripſerunt ſequemur. Quapropter ex Ptolemæi editione magna, quā Al mageſtum uocant lib. ij. indicem pulcherrimū ſubiunxi: qui res huiuſcemodi demonſtrat. Primo climata vij. Lineas parallelas xxxix. Latitudinē cuiuslibet circuli ab æquinoctiali. Nomina locorū ſupra quæ tranſeunt lineæ. Quantitatē umbrarum per partes Gnomonis

ſub

sub prędictis lineis existẽtes in signis æquinoctialibus & tropicis. Pręterea in quibus regionibus umbra est meridionalis, & nulla. Nã quãdo Sol distat à tropico Cancri tot gradibus quot ponũtur in linea, umbra est nulla: tunc enim supra uerticẽ consistit. At quãdo paucioribus distat tunc umbra est meridionalis: quando uero pluribus, est septentrionalis usque ad secundũ clima quod transit Dia Syenes. Deinde septentrionales tantũ umbræ scribuntur usq; ad lineam xxij. inde reliquæ facile deprehendi possunt ex adnotatarũ proportione usq; ad lineã xxxiij. Postea uero in sequentibus usq; ad polum umbræ uoluuntur. Et ideo mensibus & non horis linea quælibet adnotatur. A linea uero xxxiij usq; ad xxix. adnotantur horæ. Ab ea uero usq; ad xxv. semihoræ. Quæ deinde sequũtur usq; ad prima lineam, quartæ horarum partes. Gnomon autem constituitur partium lx.

	Lineæ parallelæ	Longitudo horarum Ho	M	Latitudo linearum G	M		Partes gnomonis in æquatore		In Cancro		In Capricorno		Vmbra meridiõ. & nul.	
Circulus eq.	1	12	0	0	0		0	0	26	2	30	26	30	
noctialis	2	12	15	4	15	Taprobane	4	21	21	20	32	0	57	30
	3	12	30	8	15		8	50	16	30	57	54	69	
Principium	4	12	45	12	30		13	20	12	0	44	40	47	46
pri. climat.	5	13	0	16	27	Meroe	17	45	7	45	51	0	54	
Prin. ij. cli.	6	13	15	20	14	Napata	22	10	5	45	58	41	51	
Vmbra sep.	7	13	30	25	51	Syene	26	50	0	0	65	50		
Prin. iij. cli.	8	13	45	27	12	Thebais Ptolemais	36	50	5	50	74	10		
	9	14	0	30	22	Alexandrea	55	5	6	50	83	5		
Prin. 4. cli.	10	14	15	33	18	Phœniciæ medium	39	30	10	0	93	5		
	11	14	30	36	6	Rhodus	43	36	12	55	105	26		
Prin. 5. cli.	12	14	45	38	36	Smyrna	47	50	15	40	114	55		
	13	15	0	40	56	Hellespontus Roma	52	10	18	50	137	50		
Prin. 6. cli.	14	15	15	43	15	Massilia Byzantium	55	55	20	50	140	15		
	15	15	30	45	1	Pontus Venetia	60	0	23	15	155	5		
Prin. 7. cli.	16	15	45	46	51	Danubij fontes	63	55	25	50	174	55		
Medium	17	16	0	48	32	Borysthenis ostia	67	50	27	50	188	55		
	18	16	15	50	15	Meotidis medium	71	26	29	55	208	20		
	19	16	30	51	30	Britãnię maio. australia.	75	25	31	25	229	20		
	20	16	45	52	50	Rheni ostia	79	5	33	20	255			
	21	17	0	54	1	Tanais ostia Londinũ	82	35	34	55	278	45		
	22	17	15	55	0	Brigantium	85	20	36	14	304			
	23	17	30	56	0	Britãnię maioris mediũ	88	50	37	40	335			
	24	17	45	57	0	Britãniæ maio. borealia	92	25	39	20	372	40		
Media hora	25	18	0	58	0	Britãnię mino. australia	69	0	40	44	419	5		
	26	18	30	59	30	Britãnię minoris mediũ								
	27	19	0	61	6	Britãniæ mino. borealia								
	28	19	30	64	0	Supra insulas boreales								
Deinceps ho	29	20	0	65	0	Thyle								
ra.	30	21	0	64	30									
	31	22	0	65	30									
	32	23	0	66	0									
Vmbræ uol	33	24	0	66	30									
uuntur.	34	M.	0	67	0		57	M.	0	78	20			
	35	M.	0	69	30		58	M.	0	84	0			
	36	M.	0	73	20		59	M.	0	90	0			

Polus Articus.

Abacus alius ex eodẽ autore ad deprehendendã nobiliũ locorũ longitudi. ac latitudi.

Loca	Longitudo G	M	Latitudo G	M		Longitudo G	M	Latitudo G	M
Ex Hispania									
Sacrum promontorium	2	30	38	15	Anæ flu. ostia	4	20	37	30
Betis flu. ostia	5	20	37	0	Menestei portus	5	30	36	30

	Longitudo G	M	Latitudo G	M
Acheron flu.	47	10	38	20
Ambracia	48	0	38	10
Actium	48	15	37	30
Leucas promon.	48	20	37	40
Acheloi insula	48	30	37	30
Ithaca insula	48	0	37	30
Ex Achaia				
Calidon	48	0	37	40
Eueni ostia	48	0	37	30
Cyrrha mons	50	0	37	30
Delphi	50	0	37	40
Parnassus	51	0	37	30
Thespiæ	51	20	37	40
Orchomenus	51	20	37	40
Cytheron	52	30	37	40
Eleusis Athenæ	52	20	37	10
Aulis	53	30	37	30
Chalcis	53	30	38	0
Chersonnesus	54	30	38	10
Caphareus promon.	55	0	37	20
Delus insula	55	20	37	20
Olearus	55	20	37	30
Seriphus insula	55	0	36	30
Ex Peloponneso				
Strophades insulæ	47	20	36	10
Alphei ostia	49	20	35	35
Pilum	48	40	36	0
Elis	49	10	35	30
Trœzen	49	10	35	20
Lacedæmon	50	10	35	30
Eurotæ ostia	50	30	35	10
Epidaurus	51	1	37	30
Inachi ostia	51	30	35	30
Corinthus	51	15	36	30
Isthmus & Nemea	51	1	36	20
Argos	51	20	36	10
Mycenæ	51	30	36	10
Ægina	52	20	36	30
Ex Africa				
Tingis Cæsarea	6	30	35	20
Atlas minor	6	0	33	20
Vtica	23	0		
Carthago	34	30	32	40
Syrtes paruæ	38	30	32	0
Triton palus	38	40	29	40
Syrtes magnæ	43	10	31	0
Cyrenæ	50	0	31	20
Ex Ægypto				
Alexandrea	60	30	31	20
Canopus	60	30	31	0
Nili primum ostium	60	30	31	1
Vltimum	63	15	31	10
Thebe	63	30	25	30
Memphis	62	0	29	20
Heliopolis	62	30	28	30
Syene	62	0	29	20
Ex Asia minore				
Abydus	55	20		
Ilium	55	30	41	0
Tenedos	55	0	30	30
Lesbos	55	0	40	0
Mytelene	55	40	39	40
Gnidus	56	15	36	0
Smyrna	57	20	38	20
Colophon	57	40	38	20
Ephesus	57	40	37	40
Mæandri ostia	57	40	37	20
Pergamum	57	20	39	30
Samus	57	0	37	20
Cous	57	0	36	20
Rhodus	57	20	35	20
Miletus	58	0	37	0
Laodicea	59	30	38	40
Antiochea	59	30	38	
Tarsos	67	40	36	30
Thermodontis ostia	67	0	43	15
Tanais	67	30	54	30
Phasidis ostia	72	0	45	0
Colchis	75	30	39	0
Ex Syria				
Carmelus	66	20	22	20
Ptolemais	66	30	33	0
Iordanis	67	40	32	30
Tyrus	67	0	33	20
Sidon	67	0	33	30
Libanus	68	30	34	10
Casius mons	68	30	35	20
Damascus	69	0	33	0
Ex Iudæa				
Iopata	65	40	32	30
Azotus	65	15	31	30
Ascalon	65	0	31	40
Sebasta	65	40	32	30
Hierosolyma	66	15	31	10
Ex Assyria				
Ninus	78	0	36	40
Babylon	79	0	30	0
Ctesiphon	80	0	35	0
Cambisis flu. ostia	81	10	42	30
Ex India				
Bactra	116	0	41	0
Oxiana	117	10	44	40
Bragma	128	0	19	0
Ganges	129	0	17	20
Gangis primum ostiũ	144	30	18	10
Quartum	307	14	18	10

Prouinciarũ principia, media & fines

Ex Europa	Lógitudo GGG P	M	F	Latitudo GGG P	M	F
Hibernia	7	13	18	62	58	57
Albion insula	14	32	30	62	56	51
Hispania Betica	4	8	12	40	38	36
Lusitania	2	6	12	41	36	37
Tarraconensis	4	12	20	45	39	34
Aquitania	17	16	21	55	51	43
Lugdunensis	16	20	24	51	45	39
Belgica	22	25	29	55	43	49
Narbonensis	21	25	29	45	43	42
Germania magna	27	36	46	59	52	48
Rhetia	29	30	31	47	46	45
Vindelicia	32	33	34	47	46	45
Noricum	34	35	36	49	47	45
Pannonia superior	37	42	48	47	46	45
Pannonia inferior	41	43	45	47	44	42
Illiricum	36	42	49	45	39	34
Delmatia	37	41	46	44	42	43
Italia	28	36	44	45	41	38
Corsica	30	34	39	41	40	39
Sardinia	29	31	33	39	37	35
Sicilia	36	38	40	39	36	43
Sarmatia	47	59	72	68	54	48
Taurica	60	62	64	48	47	46
Iazyges	43	44	45	48	47	46
Dacia	43	52	59	48	45	43
Mœsia superior	45	47	49	44	43	42
Mœsia inferior	47	52	57	48	45	43
Thracia	51	53	56	44	42	41
Chersonnesus	54	0	55	41	0	41
Macedonia	44	49	54	48	43	38
Epirus	44	46	49	39	37	36
Achaia	48	50	53	38	37	36
Eubœa	52	53	55	38	37	36
Peloponnesus	46	49	51	35	2	34
Creta	52	53	55	55	44	54
Ex Africa						
Mauritania Tigitana	6	12	18	35	30	26
Mauritania Cęlariēsis	11	18	26	36	31	20
Africa minor	26	36	46	14	30	20
Numidia	20	33	46	38	32	26
Setia	156	166	177	51	44	47
Cyrenæ	47	49	51	31	26	21
Marmarica	51	58	65	59	31	23
Ægypti mediterranea	52	58	65	59	31	23
Libya interior	1	24	41	33	19	5
Æthiopia sub ægypto	59	70	82	22	11	1

In longitudinis & latitudinis gradibus

	Lógitudo GGG P	M	F	Latitudo GGG P	M	F
Meroe	61	73	85	12	14	16
Æthiopia interior	10	45	80	12	14	16
Ex Asia						
Pontus & Bithynia	56	59	62	43	41	40
Asia minor	55	58	62	48	41	35
Lycia	59	60	61	37	36	35
Galatia	61	63	66	44	41	38
Pamphylia	61	62	64	38	36	35
Cappadocia	62	65	68	51	44	37
Armenia minor	65	68	71	42	39	37
Cilicia	64	66	69	38	37	36
Sarmatia Asiatica	64	75	87	55	50	46
Colchis	71	72	74	46	45	44
Iberia	74	75	76	46	45	44
Albania	77	81	85	47	45	44
Armenia maior	71	75	76	44	41	38
Cyprus	61	64	67	36	34	33
Syria	66	69	73	39	35	30
Palæstina & Iudæa	64	65	67	32	31	30
Arabia Petrea	65	67	69	31	29	28
Mesopotamia	72	75	79	44	39	34
Arabia deserta	72	75	79	35	32	29
Babylonia	28	59	80	35	22	29
Assyria	76	79	82	39	37	35
Media	80	89	99	43	38	34
Susiana	80	84	88	38	34	30
Persia	85	89	94	35	32	29
Parthia	94	97	100	42	40	38
Hircania	94	97	100	42	40	38
Arabia felix	65	69	74	39	30	11
Carmania	94	99	104	29	25	18
Margiana	101	105	106	43	41	39
Bactriana	111	115	119	44	41	39
Sogdiana	117	120	124	45	43	41
Scythia intra Imaum	91	97	104	48	45	43
India intra Gangem	109	128	147	37	24	11
Aria	103	106	111	28	35	33
Paropanisus	113	116	119	38	35	33
Drangiana	103	107	111	32	30	28
Aracosia	112	115	118	32	30	28
Gedrosia	105	111	118	28	22	17
India extra Gangem	137	154	172	35	18	1
Aurea Chersonnesus	145	157	169	9	5	2
Sinarum regio	175	177	180	26	10	2
Taprobane	116	125	135	12	6	1

DE PERIOECIS, ANTOECIS, ANTICHTHONIBVS,
Perifcijs, Amphifcijs, Heterofcijs, Antifcijs.

ED locus expofcit ut de terra deq; habitatorib⁹ eius pauca in uniuer-
fum referam. Terram ipfam ftabilem rotundamq; ob naturalem gra- *Terræ forma*
uitatem in medio conquiefcere par eft: quæ res in primis eft argumẽ-
to, fphæricam effe, quũ fit neceffe undiq; ab extremis æque abeffe, ut
in libris fcribitur Meteororũ. Ex quinq; autẽ zonis, quũ duæ fint om *Zonæ*
nium cõfeffione temperatiores, ex ijs Cleomedes de orbibus cælefti-
bus quatuor facit habitationes. Primã dimidiã apparentẽ uerf⁹ arctũ,
quã nos homines cogniti colimus. Alterã dimidiã in eodẽ climate ter
ræ nobis circũuerfæ, quã incolere ij quos uocat Perioecos, id eft, circũcolas putanť. Tertiã *Perioeci*
habitationẽ qui alterã temperatã uerfus auftrũ colũt, uocatq; Antoecos, id eft, anticolas & *Antoeci*
antomos, ꝙ humeros nobis obuertant. Quartã qui Antoecis aduerfam fub terra colunt re- *Antichthones*
gionem, quos Antichthones fiue antipodas nominat, ꝙ nobis è diametro ueftigia uerrant.
Noftri uero Perioeci nõ nobis è diametro ueftigia, fed Antoecis noftris obuertũt. Cũ Peri- *Antipodes*
oecis cõmunia habemus, Primo quidẽ eandẽ incolimus temperatã. Deinde eodẽ tempore
hyemẽ atq; æftatẽ, aliaq; anni tempora habem⁹, incrementa itẽ diminutionesq; dierũ ac no
ctium. Differentiã uero tantũ in diebus ac noctib⁹, ꝙ luce apud nos exiftente, apud illos no
ctem effe oportebit, & cõtra. Nõ tamẽ exacta ratione fol illis oritur, quũ nobis occidit. Nã
hoc pacto apud nos longa dies apud illos longa foret nox, & quatuor anni tempora apud
nos uariarent auctu & diminutione noctiũ. Sed quũ terrã fphæricã fol circũagat, eos ex or
dine paulatim illuftrat, quibus terræ tumoribus fuppofitus radios primũ inijcit in itinere.
Quare adhuc fupra terrã nobis cernitur, quũ alius alijs exoritur. Cũ Antoecis uero cõmu-
nia fimul nobis, ꝙ unũ quidẽ illis & nobis eft hemifphæriũ & dies, uerũ apud nos maxim⁹
eft dies, apud illos minimus, & cõtra. Variatur autẽ inter nos anni temporibus & auctu di
minutioneq; dierũ & noctiũ. Cũ antipodibus nihil omnino cõmune habem⁹, fed omnia cõ
traria. Pofthæc è quinq; zonis tris habitatiões ex umbra Solis nominat idẽ Cleomedes. Pe *Tres habitationes*
rifcios primũ uocat eos qui fub uerticibus cõftituti funt, fi modo funt ulli, quibus annus in
unũ diẽ, unamq; noctẽ diuidiť, fexq; figna perpetuo eadẽ funt fupra terrã, & totidẽ fubter. *Perifcij*
Vmbræ igiť illis molarũ more circũuoluunť. Alterã habitationẽ fub æquinoctiali Amphi- *Amphifcij*
fcios uocat, quos Sol trinis umbris uerberat: una per cathetũ, alteris utrinq; difcedens. Ter
tiam uero habitationẽ, quæ terras tẽperatiores cõprehendit, noftrã uidelicet & antoecorũ,
q alterã tantũ umbrã habemus, nos ex uno polo, illi ex altero, appellatq; Heterofcios. Sunt *Heterofcij*
& Solis Antifcij, qñ in anno in fimilẽ Sol incidit parallelũ: uerbi gratia XIX. pars Leonis *Antifcij*
eft Antifciũ primæ partis Tauri, & prima Geminorũ eft Antifciũ XXIX. Cancri. Sed hæc
nihil ad habitatores, nifi ꝑ fecũdũ Mathematicos magna in Genefi & reb⁹ humanis portẽ
dũt momẽta. Præter hæc aũt umbræ maiores & minores, dextræ ac finiftræ dicunť. Mino
res quũ Sol eft in meridie, maiores uero quũ eft in oriente aut occidẽte, ut Vir. Maioresq; *Vmbræ maiores & minores, dextræ, ac finiftræ*
cadũt altis de mõtib⁹ umbræ. Dextras ꝗq; nos habem⁹, q polũ arcticũ habitam⁹. Sinistras
q meridiẽ. Nã oriẽs unde initiũ eft Solis & aftrorũ, feptentrionẽ dextrorf⁹ habet, Siniftror-
fus uero meridiẽ, Luca. Ignotumq; Arabes & uos uenistis in orbẽ. Vmbras mirati nemorũ
nõ ire finiftras. Ex quo aufpicia feptentrionẽ uerfus feliciora putabanť, ut Ver. Intonuit læ
uum. Læuum eñ ex parte noftri orientẽ refpicientium, ex parte ipfius orientis dextrũ eft.

Quantum orbis habitetur, eiusq; generatim dimenfio.

VNC habitatæ finis fpectandus, quam Ptolemæus ex parte arcti & auftri ac
orientis terra terminat incognita, non tam confcientia rei quàm mathemati-
ca putauerim ratione perfuafus, ut ex quartæ partis defcriptione omnia per-
fectius monftraret. Nam uniuerfam terram cognitam, oceano uelut infulam,
circunfufam effe, in confeffo non folum apud Homerum, fed & Orpheum
ita canentem. κύκλον ἀκαμάτου καλλιῤῥόου ὠκεανοῖο, ὃς γαῖαν δινῇσι πέριξ ἀμφὶς ἑλίξας. Et
Dionyfiũ poëtam. πάντῃ δ' ἀκαμάτοιο φέρεται ῥόος ὠκεανοῖο, εἷς μὲν ἐὼν, πολλῇσι δ' ἐπωνυμίῃσι ῥαγεί-
σας. Quod quidem experimentis cognitum: Diui Augufti feptentrio totus ad Scythicum *Gleffaria*
pelagus remigatus, ac tefte Plinio conterminæ Cymbrico Cherfonnefo Gleffariæ funt *infula*
infulæ, à Græcis Electrides ab electri copia uocatæ, quas Notuuegiam ac Suetiam hodie *Noruuegia*

putamus esse. Altera uero parte ex Indico pelago ad mare Hircanum Macedonum armis
Seleuco atq; Antiocho regnantibus nauigatum. Circa Caspium quoque multa oceani lit-
tora explorata. Ex parte autem occidentis magna pars meridiani sinus lustrata Alexandri
Magni uictorijs. Hanno quoque Carthaginensis uir potens à Gadibus ad Arabum finem
circunuectus, nauigationem eam scripto prodidit. Sed iam ueterum testimonio non ege-
mus, dei prouidentia ac felicitate nominis Christiani longe late'que nobis orbe patefa-
cto, quum insulas Britannicas & ultimam Thylem olim inadcessas, priscam exutas imma-
nitatem adiri atque frequentari quotidie, tum diuinis personare laudibus, uideamus. Ad
Zephyrum prorogatus item terminus, regis Hispaniæ uirtute, ultra fortunatas multis
partibus, ad nostros Periœcos nauibus transgressis ac insulis repertis. Ad austrum uero re-
gis Lusitaniæ nautæ ultra Capricornum præteruecti Antœcos contigerunt. Iidem quoq;
mediam Zonam, hoc est, totam sub zodiaco partem habitatam esse monstrantes, poëta-
rum & Aristotelis ipsius falsam de hac opinionem patefecerunt. Continens tamen nullum
ultra zodiacum uersus meridiem ab eis repertum, præter insulam quandam, neque sanè
aliud credere par est quàm hoc apparens, quod aquæ locus non esset si decuplo terram ex
ipsius philosophi sententia superet. Qui autem sub æquinoctij catheto sunt, coloratiores
(ut ait Ptolemæus) existunt, minus autem pro portione recedentes. Verum quid causæ
sit quod sub eodem parallelo alijs magis alij sint atri, ut Mauritani magis quàm Indi, Stra-
bo siccitati, aquarum'que penuriæ adscribit, quæ in oriente magis scatent. Ipse igitur O-
De equoribus ceanus à littoribus suis cognominatur, Athlanticus, Libycus, Indicus, Sarmaticus, Germa
nicus, Britannic⁹, Gallicus. Eodē modo & sinus quos efficit, ut Persicus, Arabicus, Gange
ticus, Magnus. Reliqua uero Maria aut à prouincijs dicuntur, ut Asiaticum, Phœnicium:
aut ab insulis, ut Carpathium, Cyprium, Sardoum: aut à gentibus, ut Ausonium, Delmati
cum, Ligusticum, Tuscum: aut ab oppidis, ut Adriaticum, Corinthiacum, Tyrium: aut
à casibus, ut Myrtoum, Hellespontiacum, Ionium: aut à moribus accolarum, ut Euxi-
num. Ex ijs uero quæ à terra cinguntur maius Indicum pelagus est. Secundum uero no-
strum mare, quod mediterraneum uocant. Tertium Hircanum. Præterea sinuum insigni-
um, primus Gangeticus, secundus Persicus, tertius is qui Magnus dicitur, quartus Ara-
bicus, quintus Aethiopicus, sextus Ponticus, septimus Aegæi pelagi, octauus paludis
Insule Mæotidis, nonus Adriaticus, decimus sinus Propontidis. Insularum uero seu peninsula-
Terræ magni rum prima Taprobane. Deinde Albion insula Britannorum. Deinde Aurea Chersonne-
tudo sus. Quarta Iuuerna siue Ibernia, quinta Peloponnesus, sexta Sicilia, septima Sardinia,
octaua Corsica, nona Creta, postremo Cyprus. Atque hæc quidem, ex Ptolemæo. Lon-
gitudo autem uniuersæ terræ habitabilis Straboni L X X. milium stad. Pli. autem L X V.
L X V I I I. mil. pas. Latitudo L I I I I. L X V. Hoc est, quinquagies quatuor centena sexa-
gena millia. Cum igitur hoc spatium tribus partibus constet Asia coniungitur Africæ per
dorsum Arabiæ supra Nilum, Europæ uero per dorsum supra Mæotidem iungitur. Afri-
ca ab Europa disiungitur Herculeo solū freto, per seipsam Europæ nulla parte contigua.
Igitur ab occidente exordiri par est tanquā à sinistra in dextram, nisi forte Dionysij poëtæ
Quatuor ma more ordinē peruertere uelimus, cū ille ab Africa, ceu à patria sua cœperit. Quatuor itaq;
gni sinus magni sinus Europæ Plinio ponuntur. Primus à Gadibus ad Lacinium usq; promontoriū
Europe Italiæ. Secundus à Lacinio ad Acroceraunia, inde ad Hellespontiacū. Quart⁹ ab Hellespō-
to ad Mæotidis ostia. Ex occidente igitur Hispania primū sese offert, ab hac initiū sumam.

HISPANIA.

HISPANIA (quam Græci Iberiam uocant) corio bubulo similem Straboni,
& à Gallia montibus discretam Pyrenęis, ueteres plærīq; in tris diuidunt par
tes, Beticam, Lusitaniā, Tarraconensem. Rufus uero in prouincias sex, Tar-
raconensem, Carthaginensem, Lusitaniam, Calleciam, Beticam, Transfreta-
nam. Nam insula Africæ Hispaniarū est, quæ Tingitana cognominatur. Ex
his Betica & Lusitania consulares, cęteræ præsidales sunt. Nonnulli recentiores in quinq;:
Anas Carpetaniam, Beticam, Lusitaniam, Calleciam, Tarraconensem. Plinius in citeriorem &
Betica ulteriorem. In ulteriore igitur Betica omnis cum parte Lusitaniæ tantum cōtinetur. Hanc
Murgi Anas fluuius à Lusitania diducit, Betis uero mediā abluit. Ex orientis parte Murgi & Vr-
Vrci ci oppida usq; terminant. Capella ab Vrcitano inquit fine citeriorem intrat. Eius longitu-
dinis

dinis Plin. à Castulone facit mil. pas. ccl. Latitudinē à Carteia ccxxxvi. In hac cōuentus po
nit iiij. Gaditanum, Cordubensem, Astigitanum, Hispalensem: oppida uero clxxi. In his co
lonias vij. municipia xviij. Latio antiquitus donata xxix. libertate vi. fœdere iij. stipendia-
ria cxxi. Strabo Betica inquit, plebi attribuitur. Ad quam prætor mittitur: qui legatum ha-
bet & quæstorem. Reliqua Hispania Cæsaris est, qui duos mittit legatos, prætoriū & con-
sularem. Prætorius legatum habet, qui Lusitanis uicinis ius dicit. Columen totius eam esse
Hispaniæ apud omnis in confesso est. Plinius in ultimo lib. secūdum Italiam extollit. Nam
salubritate aeris & pulchritudine regionis, magnitudine fructuū, & ingeniorum fœcundi-
tate facile cæteris antecellere uidemus. Nam & in uicino hesperio mari fortunatorum in-
sulæ iacent. Subest & quarto climati, quod optimam ad omnia temperiem præstat. De di-
uitijs eius regionis Anacreon insuper testis. οὔτ᾽ ἄρ οὔτ᾽ ἀμαλθίης βυλοίμην κέρας, οὔτε τὰ πεν-
τήκοντα καὶ ἕκατον ταρτήσσυ βασιλεῦσαι. Tartessus enim olim Betis appellatus est. De quo *Tartessus*
Mar. Betis oliuifera crimen redimite corona Aurea qui nitidis uellera tingis aquis, Quem
Bromius quem Pallas amat. Rufando enim uelleri aptissimū dicunt. In ora igitur prius in-
sula parum à cōtinenti remota Gades, à Græcis Gadera appellata penul. produ. cuius situs *Gades*
etymo conuenit: collo quod δείραν illi uocāt similis, angustaq; & oblonga uittæ modo, Dio *Gadera*
nysio poetę Cotynusa uocata, quod oleastro abūdet. Scribit Aelianus de ua. historia, apud
Gaderam aras esse duas: alteram Anno, alteram Mensi, ut longiori & breuiori tempori di-
catam. Præterea templum senectuti, quod maxime ætatem utpote magistram rerum uene
rentur. Alterum item morti, ut communi quieti & portui miseriarum post exantlatos labo
res. Sed & paupertati & fortunæ sacra etiā cōstituere, ut per hæc altera placetur: altera for
tuna remedium paupertati obueniat. Hæc ille, Templū insuper Herculis in ea notissimum
cui & Annibal antequam alpes transcenderet profectionem uouit: & Lucullus decimas re
rum suarum dedit. In hoc Strabo fontem esse dicit contraria maris natura: cum enim illud
augescit hic decrescit, & cōtra: eodemq; autore Gaditani originem suam à Tyrijs repetūt:
iam inde à Philistene conditore qui Phœnicis filius fuit, frater Beli patris Didonis ac Py-
gmalionis: ferūtq; in eo templo auream Pygmalionis oliuam esse, præterea Græcorū mul-
ta esse monumenta: qui ea loca adierūt, præsertim Atheniensium, quamobrem Menesteo *Erythrea*
regi Atheniensium sacra faciunt, ut testatur Philostratus in uita Apollonij. Huic proxima *Calpe &*
Erythrea insula quam eandē esse cum Gadibus Pherecidi placet. Strabo tantæ eam fœcun *Abyla*
ditatis dicit, ut pecudes pabuli copia sit necesse excreatiōe sanguinis purgari: cuius rei gra *Carteia*
tia ea finguntur, quæ de Gerionis armentis dicuntur. Hanc insulam Aristoteles, ut tradit *Argāthonius*
Aelianus, negat esse, neq; inde boues Herculem abegisse, sed ex Hypate, ut ex antiquo epi *Ilipa*
grammate in columna ibi reperta demonstratur: ubi Erythum eum locum cognominatum *Belo*
dicit. A gadibus ad fretum stadia Dccl. ubi Herculis columnæ, Briarei olim dictæ, ut Ari- *Turduli*
stoteles apud eūdem testatur autorem. Duo sunt hæ promontoria, Calpe & Abyla. Silius, *Eliberis*
At laudibus olim terminus Herculeis Calpe: hunc postea Zibaltar locum munitissimū Sa *Granatę*
raceni cognominauerūt. Iuxta est Carteia, dicta ab eisdem Tariffa. Hic etiam regnauit Ar- *regnum*
ganthonius, qui ut Plinius refert cxx. uixit annos, ut Silius trecentos, qui eius meminit in *Bastuli*
tertio libro, Arganthoniacos armat Carteia nepotes. Rex proauus fuit humani ditissi- *Sexi*
mus æui, Terdenos decies emensus belliger annos. Ilipa cognomine magna Plinio. Ilipula *Abdera*
mons, Belo fluuius & oppidum ab acuitate dictum eidem. Malaca item prope & Melaria *Obulco*
oppidum, Ptolemæo Meralia flagitiose scribitur, à mellis copia. Nunc Begerra de Mela- *Hispalis*
na uocatur. In hoc tractu Turduli sunt inter quos Granatæ regnū continebatur, cuius Me *Carpopho.*
tropolis Eliberi, quam quidam nostri temporis eruditi Granatam existimant, à cocco po- *Abundius*
stea quod in ea regione abundet cognominatam. Prope Turdulos Bastuli, quorum Sexi *Corduba*
Abdera, Ilurgis, Obulco qui & ab Hispanis Vbida. Sexi enim & Hexi Græce dici potest, *Astigis*
salsamentis nobile apud Strabonem: apud etiam Plinium Sexitani pisces cōmemorantur, *Carmona*
lib. xxxij. Interius uero Hispalis colonia. Hic Carpophorus presbyter & Abūdius sub Ma *Atueta*
ximiano martyres fuere. Corduba item colonia patricia Plinio. Straboni autē à Marcello *Castulon*
deducta. Astygis, Carmona nomina adhuc retinēt. Atuetā uero nunc Hispani Atuagiam. *Iulia regia*
Castulon. Italica Silij patria, Mūda ubi Pōpeij liberi à Cæsare debellati, quæ sit hodie nō sa *Italica*
tis cōstat. Nōnulli Xeritiū oppidū esse contendūt. Iulia regia nūc Baena esse deprehendit, *Munda*
ex antiqua inscriptiōe in eo loco reperta. Vriū ab urio amne Betice Straboni Oria uocato, *Vrium*

bodie

Turditani hodie ciuitas Aurlēsis. Asta nomen retinet. In hoc etiā tractu Turditani interiere, gens di-
ues, ut quæ à Carthaginensibus quondam inuenta sit præsepibus utens argenteis, uti Stra
bo commemorat. LVSITANIA à lusu liberi patris Plinio à Septētrione & meridie duo
Vlyxipona bus fluminibus Ana & Doria, ab occidente autem oceano clauditur. In ora ciuitas regia
Vlyxipo Plinio uocata, Antonino in Odœporico Vlyxipona: Straboni uero Vlyxea, q
una cum Mineruæ templo Vlyssis indicabat errores, & exercitū huc delatum, ut idem te-
statur autor: tandē eiecti, quod ad piraticam se conuertissent. Hæc urbs nō diu Metropolis
Pax Iulia facta cū prius Cōpostellano subesset præsuli. Pax Iulia parum à mari remota, Pacensis nūc
Ossonoba ciuitas. Ossonoba nunc Siluensis, quantum conijcere licet, nō longe à sacro promontorio,
Sacrum pro. quod nunc sanctum Vincentiū uocant. Colimbrica Plinio memorata nomen retinet. Cau
Colimbrica rium item & Emerita Augusta: Merida ab Hispanis uocata, & Augusti uictoria nobilita-
Emerita ta. Ebora item Plinio & Antonino, Elborēsis nūc urbs. Egitania quoq; ac Sisapones duæ,
Ebora noua & uetus, altera iuxta flumen Duriam sita Zamorensis putat ciuitas. Cicero in Anto
Egitania nium. Qui Sisaponam tanq; Misenū tenebas. Selium, Sentica, Salmantica nūc Salmanca.
Sisapo. duæ Sūt item plurima quę in briga terminātur, quod antiqua Hispanorū lingua oppidū signifi
Selium cabat. Hinc Laccobriga, Mirobriga, Arcobriga, Arabriga, Talabriga, sicuti & Burgi apud
Sentica Germanos & bria apud Thracas, ut autor est Stephanus. Celtici in Lusitania ad oceanum
Salamantica siti sunt, quæ gens antiquitus Gallica qui ex Celtiberis eo fluxere, ut ait Plinius. Mōtes Lu
Celtici sitania non habet, ut Strabo. Tantū in maritimis mons Lunæ qui recipit sinum Vlyxipo-
Mons Lunæ nensem. Lunarium uero promontorium est in Laletanis. Barbaricum promontorium è re-
Lunarium gione montis lunæ. Cuneus Græce σφὴν ab acuitate dictus, sacro promontorio uicinus.
promontoriū Flumina quoq; Munda. Vacus. Tagus ramentis aureis celebris. Chalybs iuxta Aradum
Barbaricum & Pacem Iuliam fluens. Durius Ptolemæo Doria dictus è Tarraconēsi oritur, & per fines
Celtiberorum labens ad Lusitanos in Oceanum desinit. Silius. Hic certant Pactole tibi Du
riusq; Tagusq;. Hæc est Lusitania quondā breuior, nūc regum auspicijs amplior, ultra Le
then etiam prorogata, quæ pars citeriorē attingit de qua iam dicam. TARRACONEN-
SIS siue Citerior Hispania utrunq; cōplectitur littus Aquitanici uidelicet & Balearici ma
ris, omniū amplissima, longitudine Plinio à Pyreneis ad Castulonem mil. pas. Dcvij. lati-
tudine à Tarracone ad alterum littus cccviij. è radicibus Pyrenei ubi curuatur angustijs, in
ter duo maria: paulatim sese pandens, qua contingit ulteriorem. Diuiditur autem in con-
uentus vij. Carthaginensem, Tarraconensem, Cæsaraugustanum, Clunicensem, Asturū,
Lucēsem, & Bracharensem. Cōtinet oppida ccc xiij. in quibus coloniæ xij. Oppida ciuium
Ro xiij. Latinorum ueterum xviij. Fœderatorū unum. Stipendiaria ccxxij. Nūc uero ad
Calleci unum regnum omnia redacta, paulo ante in plura diuisa. Nauerræ, quod inter Cantabros
Lucenses continetur. Castellæ, quod inter Callœcos & Astures. Aragonię, quod inter Celtiberos ac
Brecari Tarraconenses. Igitur primum Callæci Lucēses & Brechari cognominati inferiora tenēt
Brigantium littora usq; ad Nerium promontorium. Horum est Flauium Brigantium Ptolemæo: Anto
nio autem Brigantium tantum, nunc Compostella, prope quam S. Iacobi oraculum. Huc
aditur ex omnibus populis eo præsertim anno more Iobilei, quo ipsius festum die domini-
Lucus augusti co celebratur. Lucus Augusti frequens urbs nunc Lucensis dicta. Lucus Asturum ocea-
Brachara no propinquior. Brachara augusta Ptolemæo & Antonino: cuius Præsul metropoliticus
Iria flauia simul & primas appellatur regni Lusitanię. Iuxta est Iria Flauia è regione Nerij promon-
Nerium pro torij, qui nunc sancta Maria finis terræ dicitur. Insulæ sunt Cassiterides Ptolemæo nume-
montorium ro x. à stanni copia quæ iam desijt: & in proxima Britannia nunc cernitur. Astures Callæ-
Cassiterides cis proximi auri fodinis, & equis quondam nobilitati: ab Astyre, Memnonis auriga extin
Astures cto domino eo adplicante originem habuere. Silius his carminibus omnia notat, Venit &
auroræ lacrymis perfusus in orbem Diuersum patrias fugiens cum deuius oras, Armi-
ger eoi non fœlix Memnonis Astyr. His paruus sonipes nec Marti natus, & idem Aut in-
concusso glomerat uestigia dorso, Aut molli placata celer trahit esseda collo. Plinius item
Tieldones de his. In eadem Hispania gens Asturia est, equini generis, quos Tieldones uocant, mi-
Asturcones equi nori forma appellatos Asturcones gignunt, quibus non uulgaris in cursu gradus, sed mol-
lis alterno crurum explicatu glomeratio. Mar. Hic breuis ad numerum rapidos qui colli-
git ungues, Venit ab auriferis gentibus Astur equus. Asturconis item Tranquillus in Ne-
rone meminit. Eos nūc proxima Britānia mittit, sic tempore soli natura uariante, De auro

idem

Idem Silius sic ait. Sed scelerum causas aperit deus, improbus Astur Visceribus laceræ telluris mergitur imis, Et redit infelix effosso concolor auro. Montibus hi muniuntur arduis: quibus se quondã à Saracenis cæterisq; barbaris tutati sunt, semperq; inuicti fuere Horum urbes Augusta Asturica: nunc Asturicensis. Legio Germanica nunc legionensis. Brigetium, Veca, nunc Ouetẽsis ciuitas, ubi Saracenorum temporibus multa Christianorũ templorumq; ornamenta adseruata sunt. Ex horum finibus plura nascuntur flumina, Auus, Nibis, Tamara, Meabus, Narius, Minius, Lethe. Minius enim in mare oceanum è montibus Asturum delabitur, eius ferè coloris, per quem nomẽ habet, ut Isidorus testatur. Lethen uero cæteri, Ptolemæus Limum appellat. Silius, Inferni populis referens obliuia Lethes. Strabo nominis causam dicit, quod cum Galli atq; Turduli socijs ad id flumen armis peruenissent, eo traiecto seditione orta dissidentes, eorumq; duce extincto: obliti quod in Hispanos mouerant belli, iuxta flumen resedere. Hunc etiã D. Brutus contra Callæcos profectus primus in exercitu religionẽ fluminis expauescẽte trãsmisit. Cantabri in eodem littore orientaliores Asturibus sunt, tuti & ipsi situ locorũ, ultimi sanè Hispanorum ab Augusto subiugati. Hor. Cãtaber sera domitus cathena. Horum Iuliobriga item in montibus & Vellica. Propius autẽ Pyreneo Vascones sequũtur gens fortissima, qui in proximam Galliam migrauerunt. Sine galea pugnãt. Silius lib. iij Aut Vasco insuetus galeæ ferre arma. Horum est Pompelon, quasi Pompeij ciuitas, ut ait Strabo, nũc Pampilona regni Nauarræ caput: præterea Calagurium Quintiliani patria. Interius autem Secontia nunc Seguntina urbs. Iacca. Masburgi gens Ptolemæo positi ubi nunc Burgensis ciuitas. Vaccei, quorum Tyde à Diomede post bellum Troianũ de nomine patris Tydei regis Aetoliæ ædificata. Silius, Et quos nũc Grauios mutato nomine Graium Oeneæ misere manus, Aetolaq; Tyde. Dicitur & Tude sicut hodie, regibus Hispaniæ subiecta. Pallantia nũc Pallentia: flumen eius nominis haud longe à Valentia est, quod equidem miror tam procul ab oppido disiunctũ: præterea Cauca, Visontium nunc Viseum. Toletum clarũ Ildefonso Prçsule & monacho ac Leocadia uirgine & martyre sub Diocletiano. Huc conuenitur ad concilium, & episcopus secundum regem primus habetur. Duæ quoq; procul etiam ab his ciuitates nouis appellatæ nominibus, Placentina & Ciuitatensis, quæ olim fuerint non satis ausim iudicare. Alterum Tarraconensis littus Cathalani nunc appellati totũ una cum Celtiberis possidẽt. In his igitur occidẽtaliores sunt Bassetani: quorum Vrci Accij, Carthago noua Hasdrubalis ædificium Straboni: uetus autem Teucri Telamonis. Silius, Dat Carthago uiros Teucro fundata uetusto. Scombraria promontoriũ à scombris capiendis. Orospeda mons, Staberis item & Alonæ fluuiorum ostia: intus Bigerra, Albula nomina retinent. Setabis lino tenuissimo nobilitata: unde sudaria Setaba à Catullo commemorata. Hanc abluit Sucro è montibus oriens Orospedanis. Silius inter Sedetanos, quos Ptolemæus Edetanos uocat, eum constituit. Sedetana cohors, quam Sucro rigentibus undis, Atq; altrix celsa mittebat Setabis urbe. Inter Sedetanos item Saguntum à mari recedens in colle, clarum fide in Romanos & Annibalis expugnatione, nunc oppidi parua mõstrantur uestigia. E regione Valentia est in ora, quam Turia interluit, Ptolemæo Turulus appellatus. Claudianus, Floribus & roseis formosus Turia ripis. Cicero in ultima contra Verrem actione, Valentinorum inquit hominũ honestissimorũ testimonio. Meminit & Dianij, ut urbis claræ, & Valentiæ uicinæ. Sallustius in quarto historiarum libro, Castra hostium apud Sucronem capta, & prælium apud Turiam: & dux hostiũ C. Herennius cum urbe Valentia & exercitu deletus. Campus Spartarius, ut Plinius, à littore Carthaginis nouæ minus xxx. milliaria in longitudinẽ porrigitur, magno accolarum quæstu. Iuncus est sponte nascẽs, unde carbasa funesq; cõficiunt. Post hos Cosetani, quorum Tarraco Scipionis ædificium, indicio marmoris ibi adhuc extantis huiusmodi inscriptione. Vrbs Cosetanorum. Plinius item hanc regionem Cosetaniam uocat. Barcino & eidem cognominata Fauentia, cuius Præsul ac ciuis Pacianus Hieronymo inter sanctos scriptores commemoratur, obijt sub Theodosio seniore. Intus uero Ilercaones, quorum Ilergetum, Ilerda Petrei & Afranij clade nobilitata, Sicori abluitur amne è Pyreneis fluente. Lucanus, Colle tumet modico, leniq; excrescit in altum Pingue solum tumulo, super hoc fundata uetusto Surgit Ilerda mari, placidis perlabitur undis, Hesperios inter Sicoris non ultimus amnes. Saxeus ingenti quẽ pons amplectitur arcu, Hibernas passurus aquas. Celtiberorum quoque gens maxima est in hoc tractu.

Augusta Asturica
Legio Germanica
Brigetium
Veca quæ ouetensis
Auus Nibis
Tamara
Meabus
Narius
Minius
Lethe
Cantabri
Iuliobriga
Vellica
Vascones
Pompelon
Calagurium
Secontia
Masburgi
Vaccei
Tyde
Pallantia
Cauca
Visonium
Toletum
Placentia
Bassetani
Vrci Accij
Carthago noua & uetus
Scombraria promont.
Orospeda
Staberis flu.
Alona flu.
Bigerra
Albula
Setabis
Sucro flu.
Sedetani
Saguntium
Valentia
Cãpus spart.
Cosetani
Tarraco
Barcino
Pacianus
Ilergetum
Ilerda

Celtiberi
Numantia
Valeria
Bilbilis
Salo flu.
Flauona
Cæsaraug.
Vrsega
Segobriga
Secauia
Cascontum
Dertosa
Ausa
Vicus aqua.
Vicus com.
Aquæ cali.
Aquæ quin.
Quernæ
Terebellicæ
Castellani
Leletani
Betulo
Betulus flu.
Gerunda
Rubricata
Ceretani
Emporiæ
Sãbroca flu.
Clodianus fl.
Rhoda
Aphrodisium
Trophea
Cinga flu.
Iubeda mons

tractu. Eorum urbes ccc. à Ti. Graccho subuersas scribit Polybius. origo ex Gallia uenit, Gallos enim Græci Celtas uocant, qui cum Iberis commixti Celtiberi appellati sunt. Lucanus libro IIII. Profugiq; à gente uetusta Gallorum Celtæ miscentes nomen Iberis. Silius libro III. Venere & Celtæ sociati nomen Iberis. Hanc partem nunc Viscaiam nominant. Horum sunt Numãtia quæ iam interijt: clade à L. Mumio accepta insignis. Valeria Ptolemæo posita nunc Concha. Bilbilis patria Martialis cum Salone fluuio ferri temperatura insigni. Flauona. Cæsar augusta Aragonensium regni caput. Secobriga Vrcesa Ptolemæo posita, Nunc Vrgellensis quantum conijci licet. Secouia. Cascontum, Dertosa Antonino posita, Osca, Ausa, Tyroson apud Plinium. Vicus aquarius: nũc Vicensis urbs, apud Antoninum quoq; & uicus Spacorum & uicus Cominarius, aquæ calidæ apud eũdem, & aquæ Quintianæ, Quernæ, Celenæ, originis Bilbilitanorum Terebellicæ. His proximi Castellani & Leletani, ubi uinum testimonio Martialis illaudatum. Quorum in ora Betulon Ptolemæo: iuxta quem fluuius Betulus, intus Gerunda Rubricata. Ceretani quorum Emporiæ oppidum Phocensiũ. Silius, Phocaicæ dant Emporiæ. Strabo tamen Massiliensium dicit, cũ & ipsi eandẽ habuerint originẽ: nominis & loci uestigia adhuc restãt, abluitur flumine Sambroca ab Hispanis Sambuca appellato: cui miscet alter fluuius Clodianus Ptolemæo uocatus, à nõnullis Alba, oriẽtalior quàm Sambroca, è Pyreneis in mare Balearicum fluens. Rhoda Rhodiorum colonia Plinio, & item Hieronymo in epistolã ad Galatas. Straboni aũt Rhodope uocata, Templũ Veneris apud Pyreneos Ptolemæo: Straboni Aphrodisium appellatum, terminus est Hispaniæ citerioris, quam Iberus amnis mediã abluit: oritur inter Cantabros in agro Iuliobricensi, ac in itinere Sicori Cingaq; fluminibus augetur. Lucanus, Cinga rapax fertur fluctus & littora cursu Oceani pepulisse suo, nam gurgite uasto, Qui præstat terris aufert tibi nomen Iberus. Iubedæ montes perpetui è littore Tarraconensi ad interiora penetrant. Pyrenei Hispaniam à Gallia disterminant à Pyrene Bebrycia uirgine, ab Hercule in eo loco uitiata, ut Silius in III. Pyrene celsa nimbosi uerticis arce Diuisos tellus late spectabat Iberos, Atq; à terra tumet, magna diuortia terris. Nomen Bebrycia duxere à uirgine colles, Hospitis Alcidæ crimẽ, qui sorte laborũ Geryonis peteret cum lõga tricorporis arua, Possessus Baccho sæua Bebrycis in aula Lugendã famæ sine uirginitate reliquit Pyrenẽ. uel ἀπὸ τοῦ πυρός, quod, ut ait Diodorus, imposito ibi à pastoribus igne uaria metallorum genera eruperunt. In Pyreneo trophæa Pompeij Straboni ponuntur. Insulæ adiacent Tarraconensi Baleares, etiam Gymneæ, quod æstate nudi in eis degant, Liuio uocatæ: altera maior appellatur, ubi Palentia & Palma: minor altera, ubi Mago & Ianna. Has uicit Metellus cognomine Balearicus. In eodem prope pelago alteræ duæ Pityusæ appellatæ à copia pinuum. Ophiusa, & Ebusus. Fiscus apostolicus ciuitates in tota Hispania metropoles sex in sacro codice descripsit. Tarraconẽsem cui subijciunt Barcinonensis, Gerundensis, Vicensis, Ilerdensis, Vrgellensis, Maioricensis, Dertosensis, Valentinus. Cæsaraugustanam: cui subiectæ Oscensis, Tyrosonensis, Pompeloniensis, Calaguritana, Segobricensis. Toletanam cui Secontina, Oxouiensis, Secouiensis, Burgensis, Palentina, Concbensis. Compostellanam: cui subiectæ, Abulensis, Placẽtina, Salmantica, Cauriẽsis, Legionensis, Cordubensis, Malachitana. Carthaginensis, Gadicensis, Eluensis. Bracharensem, cui subiectæ Colimbriensis, Lemacensis, Visensis, Auriensis, Tudensis, Lucẽsis, Astoricensis, Mindouiensis, Vlyxiponensis quoq; haud diu facta metropolis. In Granatæ olim regno urbes iiij. Granatensis, Rondensis, Malachitana, Almeriensis.

GESTA IN HISPANIA VSQVE AD GOTHOS

PERCVRSIS Hispaniæ locis reliqua nũc historia breuiter subijciẽda, in qua pleraq; ex his quæ supradicta sunt, clarius uidebuntur. Nam cũ tres uiri Præsules Hispanam scribant historiam, Lucas Tudensis, & Rhoderici duo Toletanus & Palentinus, ego quæ potiora mihi uidebuntur, ac pluribus probatiora, tum uero similia, ex omnibus conabor adducere. Gentis originẽ ab orientalibus Iberis prouenisse Plinio placet, qnibusdã uero à Phœnicibus, qui primo Gades incoluerunt. At Beroso aliter, si modo uerus est eius qui fertur libellus, quẽ mihi uerisimile non uidetur Plinium qui eius alibi meminit quo ad hunc locum latuisse. Tubalem quendam ex Arameis qui Persæ sunt, profectum in Hispaniam dicit: deinde Iberũ successisse, postea Iubedam, Brigum, Tagum, Bethum, Gerionem, Hispalum, Herculem, Testam, Romanum,

manum, Palatinũ, Cacũ, Erythium. Postremo Gorgorim: qui & Habis dictus. Sed de hoc *Gorgoris*
apud Trogum mentio in huiuscemodi sententiam, Gorgorim, inquit, apud Hispanos mel
lis inuentorem fuisse: cui cũ nepos è rapta filia natus esset, ac necari iussus nullo pacto po/
tuisset, inter greges ferarum & ceruorũ haud illis uelocitate inferior relictus est. Tandem
uti fera laqueo forte in uenatione captus ac cognitus aulæ regiæ restitutus est: Habisq; de/ *Habis*
inde appellatus, quod regnum habuisset, adeptusq; fuisset, Hispanos postea demeritus, &
boues aratro domando, & fruges serere docendo. Post aliquot deinde successores Hispa/
niam primi Carthaginenses occupauere, qui missis contra eos auxilijs pro Gaditanis con/
sanguineis suis maiorem Hispaniæ partem subegere. Demum per Amilcarem & eius ge/
nerum Asdrubalem: postremo Annibalem, pene uniuersam in potestatem redegere. Post
hæc Carthaginensibus bello Romanorum occupatis Romani missis eo Scipionibus pri/
mo Pœnos prouincia expulerunt, postea cum ipsis Hispanis grauia bella gesserunt, nec ni/
si ab Augusto penitus sub iugum missi. Florus omnẽ breuiter Hispaniæ statum Romano/
rum tempore percurrit, dicens in ea .cc. annos dimicatum a primis Scipionibus usq; ad Au
gustum: quanq; non continuo, sed ut causæ lacessiuerant, nec initio cum Hispanis, sed cum
Pœnis in Hispania. Primi Scipiones per Pyreneum iugum Hannonem Asdrubalemq; fra
trẽ Annibalis cecidere, captaq; eo impetu fuisset, nisi illi occubuissent. Africanus successit:
qui statim capta Carthagine Hispaniam stipendiariam Romanis fecit, omnemq; ultra ci/
traq; Iberum amnem imperio subiecit, primusq; Romanorum uictor ad Gades & Oceani
ora peruenit. Celtiberos primus aliquot prælijs fregit M. Cato Censorinus. Deinde Grac/ *Celtiberi*
cus pater Graccorum eos urbiũ euersione mulctauit. Deniq; sæpe deficientibus Numan/ *Numantia*
tia ciuitas eorum bellum annos .xiiij. sustinuit, uictoq; per Megaram fortissimum ducem
Romanorum exercitu Pompeium aggressi fœdus maluere cum debellare potuissent. Ho/
stilium deinde Mancinum fregere, cum hoc quoq; fœdus maluere, contenti armorum ma/
nubijs, cum ad internitionem sæuire potuissent, sed fœderis ignominia deditus Hostilius
fuit. Postremo Scipio minor urbem euertit, cum sese suaq; omnia igni traderent. Beticam
Fabius Max. Cos. oppresserat, sed à successore Popilio uiolata uictoria est: qui conficien/
dæ rei cupidus fractum ducem per fraudem & insidias & domesticos percussores aggres/ *Turduli*
sus est. Turdulos Metellus Macedonicus uicit. Vacceos Lucullus, de quibus Scipio ille *Vaccei*
posterior cum rex fuisset singulari certamine prouocatus opima retulit spolia. Lusitanos *Lusitani.*
uero & omnis Callæciæ populos D. Brutus latius domuit, simul formidatum militibus
fluuium obliuionis transmisit usq; ad ultimum occidẽtem. Eos autem Viriatus erexit, qui *Viriatus*
annos xiiij. cum Po. Ro. uaria uictoria pugnauit. Cuius ea uirtus & abstinentia fuit, ut con *dux*
sulares exercitus quum sæpe uicisset, tantis rebus gestis non armorum, non uestis cultum
non deniq; uictum mutauerit, sed in eo habitu quo primum bellum cœperat perseuerauer/
rit, ut quiuis gregarius miles ipso imperatore opulentior uideretur. Tumultuantes etiam
Hispanos M. Iunius Sylanus pacauit. Deniq; omnes occasione belli Sertoriani per L. Me
tellum & Pompeium Magnum in deditionem accepti sunt. Postea prorogato in quinquẽ/
nium imperio Pompeio attriti sunt. Ab augusto tandem Cantaber omnium ultimus sub/
iugatus est, una cum reliqua Hispania in prouinciæ formam redacta, eoq; modo per Præ/
tores administrata: deinde per Comites usq; ad Honorium principem. Quo tempore pri/
mum Vandali, & Alani, mox Gothi: postremo Saraceni locum eum diuersis cladibus diri
puerunt. Vandali quidem Beticæ partem occupauere: quę adhuc apud eos Vandalia, cor/ *Vandalia*
ruptoq; uocabulo Vandalusia dicitur apud Hispalim, paucisq; immorati annis, & a Go/
this expulsi in Africam penetrauere, de quibus cũ de Sarmatis scribam mentionẽ faciam,
originem gestaq; ipsorum breuiter repetendo. Alani loca tenuerũt, quæ hodie Cathalani *Cathalani*
appellati, unde nomen eis inditum quasi Gothalani: ꝙ utriq; in ea parte consederint.

GOTHORVM GENVS ET GESTA.

NVNC uero de Gothis qui usq; in hanc diem per successiones regum Hispa/
niam tenuerunt, dicam, initio à gentis origine sumpto. Horũ uaria traduntur
genera. Tacitus ante om̃is in historia Germanica Gothinos inter Germanos
ponit. Huic consentire uidetur Ablauius Gothus, qui genus suum ex insula
maris Germanici prodire narrat. Extat & Gothlandiæ nomen insulæ. Spartia
nus autem in uita Cæsarum, Getas eos esse dicit, quorum ccc. millia Claudius .ii. princeps

apud Martinopolim in Mœsia prelio deleuit. Procopius uero Græcus autor qui sub Iusti-
niano scripsit historiam: dicit Gothos & Visigothos & Vandalos & Alanos uno Sarma-
tarum nomine appellari: eandemq; esse natione͂, tantum ducibus quorum nomina accepe-
re discretos: cæteru͂ albos esse, coma flaua, magnis oculis, eisdemq; penitus legibus, secta
Ariana, & lingua Gothica appellata. Idem lib. v. dicit: Famam esse primu͂ Gothos ex Cim-
merijs, qui ad Tanaim habitant, uenisse iuuenes quosdam, ac ceruum insectando fluuium
traiecisse: reuertentes deinde suis agrum optimum se uidisse renunciauerunt. Illi armis fre-
ti cum exercitu ad Istrum usq; uincendo peruenerunt. Atq; hi sunt qui postea cum Rom.
Imperatore fœdus inierunt, demu͂ in Italiam, postremo in Hispaniam penetrauere. In hanc
Cimbri ille sententiam. Ego uero hos esse Cimbros putauerim, qui olim à Mario uicti fuere: ex
Germanico mari uti supra memoraui prodeuntes: Visigothosq; dictos, id est occide͂tales.
Ostrogothos aute͂, id est orientales, eos esse, quos Florus dicit ex reliquijs Marianæ uicto-
riæ ad Mæotidem consedisse, ex quo nomen & gens Gothorum inter Tartaros in eade͂ ho
die parte conspicitur. hi sunt qui duce Theoderico postremo ueneru͂t. Recte autem utriq;
Sarmatæ appellati, Græcis aute͂ Sauromatæ: ꝙ ita barbaras eas omnis Germanis uicinas
nationes uocet antiquitas: inter quos Cimmerios Homerus ponit, à nobis Cimbros appel
latos. His itaq; de causis Gothos Getas esse qui longe in ponto habitant, uerisimile no͂ fue-
rit. Sed quid hi gesserunt in Italia, ex ipsius Procopij, tum aliorum qui huiusmodi scripsere,
historia breuiter ante omnia narrabo. Igitur hi tempore Valentis principis ad Danubij ri
pam iuxta Mœsiam ea conditione consedere, ut non ultra procederent: & una Christia-
ni fierent. Itaq; Valens missis ad eos Arianis, quorum sectæ se addixerat, cunctam gentem
eo dogmate pollutam reddidit. Post aliquot uero annos, ꝙ gens barbara non posset à male
ficio contineri, coactus Valens aduersus eos proficisci, superatus atq; interfectus est. Qua
Dominica uictoria illi elati Constantinopolim cum exercitu co͂festim petiere: & cum Dominica, quæ
Valentis Valentis fuerat coniunx, muliere sapientissima pecunia transegerunt, ac domum pacati se
receperunt. Hos igi͂t ausus Gratianus qui orientis imperio successerat reprimere cupiens,
nec bello satis aptus, Theodosium ex Hispania accersiuit. qui pluribus postea prælijs cum
Atanaricus eis initis, postremo pacem fecit. Qua fretus Atanaricus rex eorum Constantinopolim ur-
bis uisendæ studio profectus: honorificeq; à Theodosio exceptus: ibidem paucis post die-
bus morbo extinctus est. Gothi igitur rege carentes Theodosio tunc militare cœperunt.
Alaricus Sed fraude Stiliconis, ut dicitur, eos Italiam inuadere cupientis, exauctorati rege Alarico
rex è Balto- creato è Baltonum nobili familia Pannonias & Illiricum occupantes inco͂modis omnibus
num familia adfecerunt. Anno salutis CCCCVII. coniuncti cum Radagaso altero Gothorum rege
Radagasus de inuadenda Italia cogitarunt. Radagasus itaque primum ingressus ad Apenninum
circa Fesulas consedit: ubi angustijs locorum ac montium faméque oppressus à Sti-
Alaricus licone cum toto exercitu superatur & capitur. Alaricus rex alter subsecutus in agro Ra
uennate occurrentem cum copijs Stiliconem habuit, qui cum triennio bellum cum eis
duceret potius ꝙ gereret, iussu Honorij pacem fecit hac conditione: ut in Galliæ parte con
sidere possent. Post aliquot deinde annos Stilico contra fœdus Gothos in Gallia per Sau-
lem Hebræum in die paschæ incautos: & ex religione resistere non audentes adoritur. Po-
stero uero die Alaricus Saulem cum toto exercitu insectatus sustulit. Deinde Stiliconi ab
Honorio auxilium petenti missus est successor: qui eum ob temeritatem quam gesserat ob
truncauit. Alaricus rebus feliciter successis, in Italia͂ hostiliter ingressus omnia ferro igniq;
uastat: Vrbemq; nemini defensam facile occupat. Anno CCCCXII. Vrbis autem condi.
M.CIIII. Iussitq; primum ad templa confugientes saluos esse, inde magna ciuium facta
strage post diem tertium discessit: ac per Campaniam iter faciens populabundus apud Co͂
Ataulphus sentiam ciuitatem correptus morbo interijt. Ataulphus successit: qui & ipse Vrbem ingres
Placidia uxor sus siquid erat reliqui diripuit, rapta insuper Placidia Honorij sorore: cuius nuptias disce-
dens apud Forum Cornelij celebrauit. Dicitur & Barbari pectus eius co͂sortio delinitum,
ut non ea patraret, quæ sæuiter in Romanos cogitauerat. In animum enim induxerat Ro-
mam Gothiam uocare. Itaq; relicta Italia in Galliam se recepit: quem postea Theodosius
Iunior bello petens compulit relicta Narbone & omni Gallia in Hispaniam co͂fugere, ubi
Segericus breui deinde tempore à suis interfectus est: ꝙ urbi Romæ pepercisset. Cui Segericus succe
Vallias dens, & ipse quoq; ꝙ pacem cum Imperatore fecisset à suis necatur. Vallias post hunc re-
gnum

gnum suscipiens fœdus cum eodem iniuit, ut sedes ei apud Tolosam in Gallia darentur, Placidiamq; uiduam remisit. Aduersus insuper alios barbaros, qui Hispaniam occupauerant opes & auxilium pollicitus. His igitur fretus Honorius Constantinum ducem aduersus Alanos & Vandalos misit, qui totam Hispaniam præter Cantabros uastauerant, & quũ fusi fugatiq; apud Emeritam fuissent, paulo post uires redintegrabant. Itaq; uno tempore Gothi, Alani, Vandali, Hispaniam possidebant. Valliæ extincto Rodericus successit, *Rodericus* qui inito cum Aetio fœdere Valentiniani principis duce in campis Catalaunicis in Gallia contra Attilam Hunnorum regem è Pannonia Italiam petentem in prælio occubuit. *Turismundus* Cui Turismundus filius successit, qui ab Aetio in Hispaniam in regnum paternum remissus, paulo post à Theodorico fratre interficitur. Re postremo Romana ad Augustulum deducta, Gothi rursus excitati quum tertiam agri partem in Italia peterent: Orestes Augustuli pater minime consentiens eis ad Ticinum occurrens in prælio occubuit. Odoacer autem eius miles uir Italicus Gothorum simul & Erulorum auxilijs, ut ait Procopius, fugato Augustulo & omni nobilitate Romam inuadit, tenuitq; annos xiiij. *Odoacer* Donec Theodericus rex à Gothis appellatus, amicitia Zenonis principis fretus, à quo etiam statua honoratus fuerat, petijt urbis Romæ imperium, si Odoacrum expelli ab eo contingeret. *Theodericus rex* Quo impetrato in Italiam cum maxima manu ingressus eundem ad Aquileiam occurrentem prælio superauit. Ille Romam reuertens, ac clausas offendens portas, Rauennam petijt, quam breui tempore per Theoderici obsidionem relinquere coactus est. Specie deinde concordiæ inuitatus ab eodem ad cœnam, contra iusiurandum interficitur. Theodericus post hæc tota potitus Italia Romam pacificus adijt, templisq; ac rebus alijs cum omnium gratia restitutis Rauennam reuertitur, quam regiam sibi delegerat. Eaq; animi magnitudine simul & mansuetudine fuit, ut nemini barbarus uideretur: quippe qui Germanum præsulem Ticinensem uirum sanctissimum in Burgundiam cum pecunia ad redimendos captiuos miserat, aliaq; pietatis opera obiuerat. *Germanus Præsul* Quo uita functo eius filia Amalasunta cum paruo filio Atalarico regnũ administrauit, adhibito Theodoro propinquo, cuius opera mox interfecta est. *Amalasunta* *Atalaricus* *Theodorus* Ipseq; solus regno potitur. Missus interim Bellisarius à Iustiniano in Italiã cum exercitu ad ulciscendam Amalasuntam cum filio, ac Romam tyrannide Gothorum liberandam, Theodorum interfectum offendens urbem capit. *Bellisarius* Gothi itaq; tanto priuati imperio qui ad eam diem annos XLVIII. regnauerant in Italia: xxxviij. sub Theodorico viij. sub Amalasunta & filio, ac duos sub Theodoro: Vectigem regem suffecerunt, non regio sanè genere, sed probata militia, qui Amalasuntæ filiam Theoderici neptem in matrimonium duxit. *Vectiges* Hic ad urbis obsidionem cum CC. mil. proficiscitur, ac primum molis Hadrianæ ambitum cingit, mox Portuense castrum, unde commeatus prohibebat. Aquæ ductus xiiij. rupit. Quare Bellisarius intus pistrina in Tyberi constituit, qui mos adhuc durat. Liberium Pont. quod Gothis fauere uideretur in exiliũ misit, suffecto Vigilio. Cumq; diu resisteret, ac multis Vectigem prælijs peteret, profligatum ad extremum cum toto exercitu cepit, ac Constantinopolim in triumphum duxit. Creatis post eum Ildebaldo, deinde Alarico regibus, ad postremum Totila regnum accepit, cuius pater Tauriscis regnabat, qui cum Bellisario uarijs prælijs congrediens, uictor tandem urbem cepit, ac euestigio Pelagium Pontificem ad Iustinianum Constantinopolim oratorẽ de pace mittit, qui rediens retulit imperatorem nihil aliud respondisse, quàm se Italiæ res semel Bellisario delegasse, cum eo transigeret. *Ildebaldus* *Alaricus* *Totila* Totila furiatus tertiam murorum partem urbis disiecit. Capitolium incendit, ac omnia diripuit, ex quo dei flagellum cognominatus est. Hunc Totilam Procopius magnis extollit laudibus, ut liberalitate ac alijs animi uirtutibus præditum: Cum alij crudelem ac singulari arrogantia uirum taxent. Duces plures sub se habuit, inter quos Barbatia princeps nominatur. Postquàm ab urbe discessit: Bellisarius eam recepit, mœnibus ædificijsq; refecit, portas restituit, earum clauibus imperatori missis. Totilam Vrbem repetentem, ac ui magna obsidentem repulit. Verum cum apud portum postea in ualetudinem incideret, resq; paulatim iterum amitterẽtur, omni studio per Antoninam uxorem reditum à Iustiniano impetrauit, atque ita post annos V. quàm uenerat, reuersus Diogenem cum tribus millibus Romæ in præsidio dimisit, qui Totilæ furorem non expectans Centumcellas aufugit. Ille rursus Vrbem ingressus mitius se gessit, multaq; ab se prius uastata restituit, quod fama est diui Benedicti contigisse beneficio, qui incognitum Totilam

iuxta Cœnobium eius prætereuntem placauerit. Iuuit etiam Pelagij pontificis occurrentis cum sago & lachrymis adspectus uenerabilis. Ea tempestate plures Iustiniani duces per Italiam diuisi magnis uiribus resistebant, ut scribit Procopius. *Ioannes* Ioannes circa urbem tutandam. *Iustinus* Iustinus Florentiam, *Constantinus* Constantinus Rauennam, *Cyprianus* Cyprianus Perusiam, *Bessas* Bessas Spoletum. *Mūdus* Mundus Illiricum tuebatur, ubi post Salonas receptas multasq; de Gothis uictorias ad extremum perijt. Germanus postremo Iustiniani patruelis in Italiam missus, & ipse breui tēpore interficitur. Deinde *Conō* Conon qui Anconæ præfuit. Item Vitalianus Bellisarij fratris filius. Post annos I X. quàm Totila urbem secundo ingressus est, cum *Narses* Narsete ac iuuantibus Longobardis apud Brixellum prælio congressus interficitur. Narses interea qui Bellisario successerat iterū urbē recuperat. Deinde *Teia rex* Teiam post Totilam regnantē in Apuliam consectatus prælio interfecit. Atque ita demum post annos X V I I I. bello Gothorum *Finis belli Gothorum* finis impositus, qui ab initio regni Theoderici Italiam annos L X X I. tenuerant. Anno salutis D L X I I. Pax deinde Gothis data, ac uolētes permissi circa Padū remanere. Qui tamen non contenti sæpe Francorum auxilia quæsiuere, ut Agathius qui post Procopium scripsit, testatur, ac omnem eorum postquàm regno Italiæ sunt eiecti, prosequitur historiā.

De Gothis in Hispania

Ego uero cum tantum quid in Hispania gesserint ab initio scribere proposuerim, necesse habui hæc altius explicare, ut eorum in ea res gestæ melius appareant. Nam *Theodericus* Theodericus (quem supra diximus in prælio Hunnorum cecidisse) tres reliquit liberos. Turismundum, Theodericum, & Henricum. *Turismundus* Turismundus ulciscendi patris Hunnosq; bello persequendi cupidus, Aetio prohibēte destitit, ac in Hispaniam ad regnum paternum redijt, qui post annos tres à Theoderico fratre interficitur. *Henricus* Henricus uero alius frater regno Hispaniæ succedens ad annos X V I I I. tenuit. Leges primus scriptas Gothis tradidit, sedente Simplicio, imperante Leone primo, filiumq; hæredem reliquit *Alaricus II.* Alaricum I I. qui ex concessione & hæreditate patrui Theoderici Tolosæ in Gallia regnum obtinuit, ubi & sedem constituit. Inde postea expulsus à Clodoueo Francorum rege prælio ingenti amissis omnibus quæ in Gallia possidebat intra Hispaniam se recepit, ubi regnauit annos X V I. interfectus demum à Childeberto Francorum rege quod Clotildem coniugem eius sororem Arianæ sectæ repugnantem male tractaret. Post hunc *Tenda* Tenda annos X V I I. quo à suis trucidato *Theodegofilus* Theodegosilus annos X I I. qui ob libidinem in matronas item interficitur. *Agla* Agla annos I X. Hic aduersus Cordubam bellum sumpsit, in quo eius filius interficitur. Nec multo post ipsemet à suis apud Emeritam. *Atanagildus* Atanagildus annos X X I I. & ipse apud Toletum interfectus. *Lenogildus* Lenogildus cum Luiba fratre, & postea solus annos X L V I. Regni fines dilatauit, Cantabria deuicta, & Andecam regem Sueuorum è Callæcia expulit, cuius maiores annos C L X X V I I. in ea parte regnauerant. Filium Hermogildum, quod à secta parentum abhorreret, ac Childeberti Francorum regis orthodoxi filiam duxisset in matrimonium, bello persecutus, & in potestatem redactum supplicio adfecit, quem pro martyre colunt, anno salutis D L X X I I. circiter ferè tēpora Gregorij primi. *Recaredus Christianus* Recaredus alter filius patri dissimilis uir Christianissimus concilium Toleti celebrauit, ubi Arianam sectam improbauit à Leandro & Fulgentio Præsulibus rite ab incunabulis in fide institutus. Cum Francis bellū gessit, ex eisq; X L. millia in campis Catalaunicis interfecit. Post hunc *Luiba* Luiba successore Veterico interficitur. *Gundamidus* Gundamidus deinde regnauit annos X X V I I I. Vascones domuit, Romanorum exercitum fugauit. Decessit Toleti. *Sisebatus* Sisebatbus orthodoxus dicitur fuisse, præterea Iudæos omis expulisse: aduersus Romanos & Africam feliciter dimicasse. Quo fautore permotus *Isidorus præ.* Isidorus Præsul Hispalensis concilium habuit contra Acephalorum sectam. *Recaredus II.* Recaredus I I. huic successit. Deinde *Suitilla* Suitilla in bello exercitatus, quo duce usus est olim Sisebatus rex in propulsando Ro. exercitu. Primusq;, ut ait Lucas Tudensis, Hispaniæ Monarchiam est assecutus. Deinde *Sisenandus* Sisenandus, *Suitilla II.* Suitilla secundus, *Tulgas* Tulgas *Videsuindus* Videsuindus, *Recensuindus* Recensuindus rex optimus, annos X I I I. cuius tempora diuus *S. Ildefonsus* Ildefonsus monachus ac Præsul Toletanus illustrauit. *Bamba* Bamba rex bonitate præditus ab *Heringius* Heringio successore propinatus memoriā amisit, regniq; deinde administratione prohibitus se Cœnobio addixit, in quo uixit annos V I I. cum prius regnasset V I I I. Dum tamen sensus uiguit res præclaras ac indignas tali calamitate gessit: primum Vascones, deinde Nemausenses rebelles, præterea Narbonenses perdomuit. Ducem quoq; Biterrensem in Gallia res Gothorum infestantem superauit, Saracenorum naues C C L X X. ad Hispaniæ littus primum applicātes

plicātes magna ui animi classe ingenti obuiam missa, partim cepit, partim depressit. Postre *Egica*
mo Toleti concilium X V I I. celebrauit. Heringius annos X I I I. Egicam generum, succes *Vitiza*
sorem reliquit, qui annos X I I I I. regnauit. Fafillam ducem Tudensem ut eius uxore po- *Theode-*
tiretur interfecit. Vitizam filium ei ciuitati præfecit, qui postea regno successit, uir admo- *bertus*
dum facinorosus. Nam Theodebertum Recensuindi regis filium paruum olim relictū cui *Rodericus*
regnum debebatur oculis priuauit. At ille diuina benignitate ac prouidentia ducta nihilo- *Pelagius*
minus uxore Rodericum genuit, qui postea regno successit, auxilioq; Pelagij patrui Viti-
zam una cum filijs captum reddita talione Cordubæ relegauit.

SARACENORVM INITIVM BELLI.

Is igitur Rodericus tres annos regnauit, cuius fœda libido finem attulit Go-
thorum non tam generi quàm pacifico imperio, Saracenis superueniētibus.
Nam cum filiam cuiusdam Iuliani præfecti, qui Tingitanam administrabat
prouinciam, uitiasset, dolor domesticus patrem ad ultionem sollicitauit, loci
fretum cōmoditate. Quare Iulianus clam ex Africa Saracenos euocat. Qui
anno salutis D C C X I I I I. duce Muza misso à Miramomelino eorum tunc rege, per an-
gustias Herculei freti ingresso, biennij spatio omnem ferè Hispaniā occupant, præter Astu
res natura loci munitos. In quo temporis spacio dicuntur ad D C C. hominum milia in eo *Sanctius Ro-*
bello utrinq; absumpta. Rex ipse qui filium Sanctium cum parte copiarum obuiam præ- *derici filius*
miserat, atque is occubuerat, ad Xeritium oppidum occurrens cum reliquo extinctus est *Saraceni Hi*
exercitu. Saraceni tanto potiti Imperio cum late ferro igniq; omnia uastassent, regna in *spaniam inter*
ter se plura, ac sedes constituere. Primum Cordubæ quod Abenalibeti regnū uocauerunt, *se diuidunt.*
Alterum apud Hispalim, Tertium apud Carthaginem nouam usq; ad quorundam princi-
pum tempora quos uocant Almorades. Eaq; potestate usq; ad Ferdinandū tertium regem
perseuerauerunt. Hic demum anno M. C C X V I. Toleto Corduba multisq; alijs recupera-
tis locis, Saracenos regnis ex magna parte deiectos compulit Granatam ac Malacam, quæ
prius sub Cordubæ regno fuerant, sese recipere, ac usq; ad ætatem nostram retinere. Vn-
de tandem dei benignitate ac Ferdinādi regis uirtute nuper expulsi sunt. Hæc compendio
dicta paulatim per regum gesta & successiones explicanda. Pelagius igitur Roderico fra- *Pelagius*
tris filio successit. Is ab initio ubi Theodebertum patrē oculis mulctari uidit, furorem Viti
zæ fugiens in Cantabria latitauit, ubi magno forte fuit adiumento rebus collapsis. Nam
post à Saracenis cladem illatam cum ijs qui supererāt ex exercitu profligato, partim etiam
operis & colonis, Asturiam se recepit. Astures enim & Callæci montibus & natura loci *Astures*
muniti tantum incolumes permansere. Legioneq; in primis capta annos ibi X X. quibus
regnauit bellum gerendo, multa etiam recuperando paulatim effecit, ut afflicta gens, ali-
quantulum resipiscere uideretur. Hanc sedem posteri Castellam nouam uocauere, ueteris *Castella noua*
differētia quæ circa Cordubam & Hispalim fuerat. Sic eñ Hispani regiam & munitū circa
locū appellant. Dictiq; post hunc nō Gothorum sed Hispaniæ siue Castellæ reges, qui ma-
gna uirtute res patrias quotidie recuperauerunt. Fafilla Pelagio patri succedēs paucis post
annis extinctus est, dum uenaretur ab ursa petitus. Imperante Leone I I I. quo tempore alij *Fafilla*
Saraceni qui in oriente imperabant Constantinopolim obsedere. Hic cum uirili prole care *Alfon. Cath.*
ret, Alfonsum generum regno asciuit cognomēto Catholicum, quod relicta Ariana secta,
qua Gothi omnes infecti erant, celebrato concilio fidem orthodoxam sequeretur. Is enim
Petro Cantabriæ duce natus, è genere Recaredi Gothorum regis, multum amissi regni re-
cepit, multaq; oppida ac templa restituit, tum donis ornauit. Regnauit annos X I X. Frio- *Friola*
la Alfonsi filius Saracenos qui Callæcos infestabant, prælio ad L. milia cecidit, Vascones
rebellantes in officio cōtinuit: interfectus deinde à fratre Aurelio post annos regni X I I. *Aurelius*
Constantino V I. cum Irene matre imperante. Aurelius per parricidium regnum consecu- *Serui contra*
tus, sex tantum annos postea uixit. Cuius tempore serui in Hispania contra dominos arma *dominos.*
corripuere, quem tumultum ipsemet sedauit. Silo gener Alfonsi Catholici regnauit annos *Silo*
V I I I. Pacem cum Saracenis ignominiosam quidem fecit, sed fœdus rumpentibus bello re
stitit. Callæcos rebellantes perdomuit. Muregactus Alfonsi Catholici filius nothus annos *Muregactus*
V. auxilio Saracenorum regnum assecutus paternū. Quapropter illis ex fœdere uirgines
certas quotannis pro tributo mittebat, impar omnino patrijs uirtutibus. Veremundus Al- *Veremūdus*
fonsi Catholici ex Bilimarao filio nepos cum esset Diaconus regnum inijt, factiq; postea

pœnitens, ſeſe ſponte abrogato monachum egit, eius conſobrino ſurrogato, qui apud
Cantabros agebat: regnauit annos II. Ramyro & Garſia puerili ætate relictis. Alfonſus
II. Cognomento caſtus Alfonſi Catholici ex Friola filio nepos, cognominis cauſam aſſe-
cutus, quod uir religioſiſſimus fuerit, & uxorem quam habuit nunquam attigerit, inſu-
Ouetenſe & Aſturicenſe templa. per uictorijs glorioſiſſimus Ouetenſis ac Aſturicenſis ciuitatum Baſilicas cōſtruxit, ſimul
& donis locupletauit. Cum auxilia Caroli magni per legatos peteret, procerum indigna-
tionem excitauit, paſſim dictitātium præſtare Hiſpanos mori, quàm Gallis ſubijci, aut per
Caroli Magni aduentus. eos eſſe incolumes. Itaq; coactus eſt fruſtra per eoſdē legatos rem detractare, cū ille cū Ro-
lando cæteriſq; ducibus Pyreneū iam ſuperaſſet: ex q̄ magnas in Hiſpania ſtrages hoſtiū
magnaq; facinora fecit, ut in Gallorum hiſtoria & Caroli uita continet. Toletanus autem
negat hæc uera omnino, ſed tantum partem eum Vaſconiæ territaſſe, deinde ab Hiſpanis
obuiam factis recipere ſe confeſtim in Galliam coactum. Regnauit annos LII. In Oueten-
ſi templo prodigiū in aurea cruce quā donauit fama eſt uiuentem oſtendiſſe, quod ſine arti-
Ramirus fice factam eueſtigio compererit. Ramirus Veremundi regis filius fratrem Garſiam, quan-
quam ætate paruum regni conſortem uoluit. Normandorum ingentem claſſem Callæco
littori adpulſam nauibus LX. ſuccenſis reppulit. Saracenos apud Calagurium uicit, op-
pido ipſo in poteſtatem redacto, in quo prælio dicitur in equo albo apparuiſſe ſanctum la-
Ordonius cobū auxiliarem. Regnauit annos VI. Imp. Ludouico Pio. Ordonius Ramiri filius Vaſco-
nes iterum rebellantes compeſcuit, à quo bello reuertens Arabes, quos late populantes of-
fendit, cōmiſſo prælio cum Muza eorum duce confregit. Sed & Muzæ filium apud To-
letum in deditionem cum oppido recepit. Deceſſit anno regni decimo, quinque ſuperſtiti-
bus liberis Alfonſo, Veremūdo, Nunio, Ordonio, Friola, ex quibus Alfonſus III. cogno-
Alfōſus III. mento magnus rem ſuſcepit paternā anno DCCCLXXXIII. De Saracenis ſæpe trium-
phauit, ciuitates Luſitaniæ Colimbricam & Viſeum recuperauit. Vaſcones Nauarroſq;
qui tunc à Saracenis dominabantur ſæpe depopulatus. Hæc tamen opera egregia domeſti-
ca crudelitate fœdauit, quatuor eius fratribus qui in eum conſpirauerant euulſis oculis.
Bernardus è Carpia. Sub eo Bernardus quidam è Carpia militaſſe commemoratur, Regnauit annos XL.
Suſcepit Garſiam, Ordonium, Froilam. Hunc etiam Alfonſum ſcribit Toletanus tem-
Templum S. Iacobi & Ouetenſe. plum ſancti Iacobi primum excitaſſe, tum alterum Ouetenſe Metropoliticum cōſtituiſſe,
Ad eum inſuper Io. VIII. ſcripſiſſe Io. ſeruus ſeruorum dei Alfonſo regi Chriſtianiſſimo,
ex cuius autoritate ſcripti, Hiſpaniæ regem in primis Orthodoxum exiſtimant Præterea
Alfonſus chriſtianiſſimus. cum Carolo Caluo in ualle Roſada prælio fuiſſe congreſſum. Garſias natu maior rem pa-
ternā aſſecutus, Arabum regē Aiolam in bello cepit, cuius ſpolia Ouetenſis tēpli tholo ſu-
Garſias rex ſpendit, ubi & ſepultus eſt, cum regnaſſet annos tres, imperante Carolo Caluo. Ordonius
Ordonius II. II. Garſiæ fratri ſucceſſit. Legionenſe templum ædificijs ac donis ornauit, aduerſus Sara-
Templum Legionenſe cenos infeliciter dimicauit, captis in bello nonnullis præſulibus, inter quos Aſturicenſis
etiam martyrio affectus, iuſſu Abderæ regis eorum. Poſt hæc Ordonius quatuor Caſtellæ
Præſul Aſtur. comites qui bellum id detrectauerant, iuſſos ad ſe uenire, & incolumes fore pollicitus, ne-
Martyr. cari mandauit. Ob quam perfidiam Caſtellani, qui tunc Legionenſi ſuberant regi, rebella-
Caſtellani à uerunt, factiſq; inter ſe magiſtratibus ac iudicibus, rem ipſi adminiſtrabant. E quibus po-
Leoginenſi rebellant. ſtea reges deſcenderunt. Regnauit annos VII. Froila II. alter Ordonij frater, Alfonſi ma-
gni filius ultimus crudelis admodum habebatur, ut qui multos è nobilitate interfecerit.
Froila II. Quare lepra correptus, morte ærumnoſa abſumptus eſt, ſuperſtitibus quatuor liberis. Al-
Alfonſus IIII. fonſo, Ramiro, qui patri ſucceſſere. Item Ordonio, & Froila. Regnauit annum. Alfon-
Ramir. frater ſus quartus, ſeſe regno ſponte abdicato, monachum egit ſurrogato fratre Ramiro, deinde
per inconſtantiam ad regnum redire conatus, à Ramiro capitur, atque illata cæcitate mul-
ctatur, quam ille poſtea crudelitatem cuius pœnitebat, pietate conſtructi ab ſe templi pen-
ſauit, ubi eum tumulauit. Contra Areſſam Saracenorum regem, cum quo Ferdinandus
Hyuarienſis & Didacus Nunij comites conſpirauerant, dimicauit, quo expugnato, comi-
Sanctius Craſſus. tes cepit, eoſq; amicis rogantibus condonauit. Sanctius cognomento Craſſus, frater
Ramiri, & Ordonij, portentoſa dicitur obeſitate fuiſſe, ac ualitudini contraria. Quamob-
rem pace facta cum Abderamo Saracenorum rege medicinæ perito, ut ab eo curaretur:
Cordubam profectus eſt. Interea domi per eius abſentiam, Ordonius cognomento Ma-
lus, filius

lus, filius Alfonsi illius cui lumina diximus adempta, auxilio procerum regnum inuadit, SANCTIVS uero Saraceni auxilio, amissum recuperat. Præterea Ferdinandum Castellæ comitem, eiusq; successores, à iurisdictione regis Legionensis in perpetuum immunes esse uoluit. Decessit anno salutis circiter nongentesimouigesimo octauo, regni undecimo. Ramirus puerili ætate post eum annos rexit uigintiquinque. Quo tempore Normandi ad littus Gallæcum cum classe ualida applicuere, quibus comes Gundisaluus Sanctij restitit. Arabes quoque rupta pace quam olim cum Ramiro puero fecerunt, omnia depopulabantur. Quapropter Gallæci contempta regis ætate, Veremundum regis Ordonij filium, apud Compostellam regem declarant. Contra quem Ramirus bellum mouet, prælio commisso, utrinque sine uictoria discessum. Almanzor item Saracenorum rex cum ingenti exercitu aduersus Hispanos pugnans, à Ferdinando Gundisalui comite magna uirtute repulsus est, imperante in Italia Berengario tertio. Veremundus secundus, Ordonij filius iuuante Garsia Ferdinandi Castellæ comite aduersus Almanzorem mouet: prælióque primo uictor decessit. Mox Saracenus redintegratis uiribus, Veremundum fugere ad Asturum montes cum sanctorum reliquijs coegit. Inde Legionem per obsidionem expugnat, ac diruit. Mox Lusitaniam ingressus Compostellanam euertit Basilicam. Diui tamen Iacobi sacellum attingere non est ausus, territus (ut aiunt) quodam diuinitus fulgore. Cui bello dysenteriæ morbo correptus finem fecit. Post hæc Veremundus & Garsias iunctis castris apud oppidum de Canatannazor magnam Almanzori cladem intulere. Ex quo ille animi dolore prostratus, post paulo decessit. Veremundus hac uictoria elatus, cum domum reuerteretur, superbe nimis ac crudeliter omnis habuit. Tum Compostellanum & Ouetensem Præsules in carcerem coniecit. Ouerensem paulo post uiso portento quodam, admonitus liberauit, facinusq; suum detestans, alijs compensauit officijs, pia diui Iacobi loca à Saraceno diruta instruendo. Regnauit annos septem. Alfonsus quintus, Veremundi filius adolescens regnum inijt, tenuitq; annos triginta septem. Sororem Tyresiam Abdalæ Saraceno Toleti regi locauit, ut ei contra Cordubæ regem auxilio foret. At uirgo sancta, infidelis uiri consortium ac congressum detrectauit, quàmuis sæpe præcibus, sæpe minis uexata. Mox eo extincto, liberata sese deo in cœnobio perpetuo dicauit. Alfonsus interea dum Viseum, quod tunc Saracenorum erat: obsidet, sagitta uulneratus interijt. Veremundus tertius Alfonsi filius, sine liberis, anno regni quarto decessit, quod ad Ferdinandum sororium eius deductum est. Is Sanctij maioris Castellæ comitis, filius fuit, ac Sanctiam filiam Alfonsi Legionis, sororem Veremundi supradicti duxerat, ex quo Legionis regnum iure uxoris hæreditario assecutus, primus omnium utrunque tenuit regnum anno millesimo decimoseptimo. Nam ad hunc usque diem Castella per comites regebatur, cum titulus tantum Hispaniæ regni post ingressos Saracenos apud Legionem esset. His etiam Nauarræ regnum adiecit, quod interfecto Garsia fratre arripuit. Tanta itaque potentia fretus Colimbricam, partemq; Lusitaniæ recuperauit. Decessit anno regni quadragesimo. Hoc tempore Rodericus Cidus dux exercitus inuictissimus, in Hispania claruit: Cuius res gestæ maximæ celebrantur. Hunc genus à comitibus Castellæ ducentem, Ferdinandus quinque terris præfecit, quas à totidem Saracenorum ducibus fortissime dimicando defendit. Martinum Gometij ducem qui regis Aragonum nomine Calagurium recuperauerat, cum toto exercitu subiecit. Regem Hispalensem qui Alfonsi Legionis regis uectigalis erat, obsessum à rege Granatæ liberauit. Castrum de Alcozer fugatis ducibus regibus Saracenis qui Alfonsum obsederant, recepit. Postremo Valentiam nobilem ciuitatem recuperauit, anno Millesimo trigesimo, quam Vnes rex Saracenus potenti ex Africa classe delatus, recipere conatus, repulsus, amissa magna nauium parte domum reuertit, ubi dolore animi paulo post moriens, fratri Buchari mandauit uti bellum instauraret. Ille itaque redintegrata classe potentissima (nam eius nauigia Gilbertus qui historiam scripsit Africanam, ad trecenta fuisse tradit) non meliorem & ipse tulit exitum quàm frater antea tulerat, fusus fugatúsque cum triginta millibus partim cæsis, partim mari depressis fuisse memoratur. His itaque gestis RODERICVS reuertens, ALFONSVM sextum FERDINANDI huius filium apud Legionem

Ferdinandus Castellæ comes immunis.

Ramirus rex

Normandi

Gundisaluus Sanctij dux.

Veremundus II.

Almansor

Templū Compostellanum

Alfonsus V.

Tyresia soror

Veremundus IIII.

Ferdinandus primus rex Castellæ.

Nauarra regnum

Rodericus Cidus

Valentia recepta.

obuium habuit, propeq́ dexterã collocatus, in perpetuo maximoq́ apud eũ honore perseuerauit. Ab hoc dicũt domũ de Mendoza clara ſtirpe deſcendiſſe. Ferdinandus igit̃ cum XL. annos regnaſſet, exceſſit Sanctio & Alfonſo filiis ſuperſtitibus. Sanctius Alfonſum fratrem fugauit, ille Toletũ ad Regem Saracenũ ſe recepit, donec eo mortuo à populis reuocatus ad regni ſucceſſionẽ, non prius à Saraceno dimiſſus eſt, q̃ iureiurãdo affirmauerit ſe perpetuo in eius amicitia permanſurũ, quod minime ſeruauit. Sed inito regno, ſtatim Toletum, expulſo Saraceno, recepit, Meſquita (ſic enim eorũ tẽpla uocant) ei tantum conceſſa, quam poſtea Bernardus Præſul, & regina adeuntes, ea loca ingreſſi, Saracenis expulſis, diuæ Genitrici cõſecrarunt. At Saraceni oratores queſtũ iniurias ad Alfonſum mittũt. Qui confeſtim iratus, iurauit ſe ſine ulla uenia in ſuos animaduerſurũ, neq́ precibus ullius facile aſſenſurum. At illi præſentientes, aſtu pœnã uitauere, miſſa regis filia obuiam, quæ mulctam eis precaretur. Quapropter rex iuramento ſolutus, illis ſe cõciliauit. Hoc tẽpore Saraceni è Carthagine in Hiſpaniam excurrentes, om̃ia uaſtabant, quibus obuiam infans cum

Septẽ comites ſeptem comitibus miſſus, interfecti ad unum omnes fuere apud Alcazar de Cõſuegra, locusq́ adhuc Septem comites appellatus. Quare rex hoc animis mollitia nimia corruptis adſcribens: Toleti ob balnea illecebráſque alias uoluptatum, à Saracenis apud ea loca quondam inſtituta omnia ſuſtulit, ac ad priſtinam populos ſeueritatem reducere conatus eſt. Poſt hæc Toletanam Burgenſemq́ baſilicam donis plurimis locupletauit atq́ au-

Alfonſus VII xit. Viracam filiam Raimundo comiti Barcinonis locauit. Ex qua ille Alfonſum VII. genuit, qui poſtea regno ſucceſſit. Mortuo uiro, illa iterum Alfonſo Aragonũ regi nupſit, qui cum uir ſacrilegus eſſet ac iniuſtus, in ærumnis ac ſine liberis periiſſe dicitur. Alfonſus aũt de quo nũc dicimus, cũ regnaſſet annos XLIII. ſine uirili prole deceſſit. Alfonſus VII.

Beatrix filia Ludouico nu. Alfonſi VI. è filia nepos, iterũ regna diuiſit: Caſtellã Sanctio: Legionẽ Ferdinando filiis tribuens. Beatricem filiam Ludouico VII. Francorũ regi locauit, qui diui Iacobi templũ ſalutatum ueniens, à ſocero magnificentiſſime apud Burgenſem ciuitatẽ exceptus fuit, Toletiq́ eius gratia cõuentus habitus, ubi legitimũ genus Beatricis uxoris, quæ notha prius putabatur, declaratũ eſt. Hic Alfonſus potẽtiſſimus omniũ qui ante ſe fuere eſt habitus. Quare imperator Hiſpaniarum appellabat̃. Cordubam, Almeriam, Baionam recepit, quæ loca cum adiret in itinere ſub arbore quadam repentino exceſſit, Frederico primo imperante.

Sanctius III. Deſideratus Sanctius III. Alfonſi filius, cognomẽto Deſideratus, q̃ intempeſta & immatura morte decedens, ob eius egregios mores iuſtitiamq́ in omnes, deſideratus à populo fuerit: fratrem

Blancha uxor Ferdinandi. Ferdinandũ Legionis regem ab eo diſſidentẽ cepit, ac rurſus in regnum reſtituit. Blanchã Garſiæ regis Nauarræ filiam duxit uxorem, ex qua Alfonſum VIII. genuit. Ferdinandus ſecundus apud Legionem regnauit, Sanctii frater, cuius filium pupillũ Alfonſum eius iuri ac regno ſubiicere ſacramẽto fidei adactũ conatus eſt. Quod animaduertẽs Nunius unus è tutoribus, puerum in arce ac præſidio collocatum ab iniuſtitia patrui aſſeruit. Regnauit

Alfonſus VIII Bonus Ferdinandus annos XXXI. Alfonſus igitur octauus, cognomento Bonus, ex Helionora Ricardi regis Angliæ filia, plures ſuſcepit liberos, inter quos Henricum, qui poſtea regna-

Blãcha mater Diui Ludouici uit: Blancham quæ nupſit regi Gallorum, ex qua diuus poſtea Ludouicus genitus eſt: Berengariam quæ Alfonſo regi Legionenſi, ex qua Ferdinandus tertius: Hieracam, quæ Luſitaniæ, & Helionoram, quæ Aragoniæ reginæ fuere. Igitur Alfonſus, quum ſemel aduerſo marte pugnaret contra Saracenos, temeritate & arrogãtia ducis Didaci de Haro principis de Viſcaia, apud locum de Halarcos inſtaurato prælio iterum congreſſus, inſigni eos clade

Crucis pdigiũ afflixit, cæſis fere CC. milibus, ubi crux ei è cœlo ueluti magno Conſtantino quondam apparuiſſe dicitur. Eadem fere tempeſtate Romam miſit Rodericũ præſulẽ Toletanum, ad impetrandas in expeditionem Saracenorum collationes. Exceſſit anno M.CLX. regni

Alfonſus IX. Henricus I. autem LIIII. Poſt quem rem tenuit Alfonſus IX. Ferdinandi regis Legionis filius, annos XXVIII. Cui ſucceſſit Henricus Alfonſi VIII. regis Caſtellæ filius, puer admodũ, impulſoréque Aluaro comite tutore, conſobrinã eius Luſitaniæ regis filiam, inconſulto Pontifice, in matrimoniũ cepit. Quod poſtea ab Innocentio III. diremptum fuit. Periit una cum pueris ludendo & gulæ caſu, apud Palantiam urbem, anno ſecundo quàm re-

Ferdinã. III gnare cœperat. Ferdinandus tertius, Alfonſi VIII. filius, patris ac patrui ſine liberis decedentis regna obtinuit, omnium Hiſpaniæ regum feliciſſimus, ſimul & potentiſſimus. Nam poſt illam Saracenorum irruptionem, primus Hiſpaniam ferè omnem reſtituit, Hi-

ſpali,

Hispali, Corduba, Vandalia, Beticaque magna parte recuperatis. Saracenosque in angulum quasi quendam Beticæ, quem Granatæ regnum appellabant, conclusit. Tanta alioquin iustitia & religione, ut statuam ei à principibus oblatam, moriens nullo pacto statui mandauerit. Eius gesta persequitur Rodericus Præsul Toletanus, qui ad hæc usque tempora peruenit: ex Beatrice filia ducis Brabantiæ suscepit Alfonsum X. qui post eum regnauit, è secundo matrimonio plures alios. Huius quoque auxilio hoc tempore rex Tarraconensis Iacobus cepit insulas Baleares, uti refert Cusentinus, anno M.CCLII. Alfonsus X. Ferdinandi filius, Violantam Iacobi Aragonensis filiam duxit, qua ob sterilitatem abdicata, Christianam Daciæ regis filiam, conspicua forma, in matrimonium accersiuit. Quæ dum in itinere esset, præter spem, repente grauida apparuit, ex quo ab Alfonso ante nuptias abdicata est, quam postea regis frater Philippus abbas Vallisoleti, & de Caueis rubeis, simul & præsul Hispalensis, spreta religione ac sacerdotio duxit in matrimonium, grauiter ferente fratre. Alfonsus igitur plures suscepit postea liberos, Ferdinandum qui Blancham diui Ludouici filiam duxit, cuique pater superstes fuit, Sanctium qui postea regnauit, Ioannem, Iacobum, Petrum, Berengarium, & Helionoram. Ex cõcubina uero Beatricem, quæ locata Alfonso Lusitaniæ regi Dionysium peperit. Ex his igitur Ioannes multa aduersus Saracenos bella fortissime gessit, uxorem duxit Margaritã Marchionis Montisferrati filiã. Ad Alfonsum redeo, cuius domi, & in ocio, multa præclare gesta memorañ. Leges à maioribus in Hispania conditas, immensum opus, in septem digessit uolumina, quæ partitas appellant. Edidit, aliorum tamen ingenio, historiam orbis, quam generalem Hispani uocant. Canones item in astrologia, quas tabulas nominãt Alfonsinas, unde astrologi cognomen est adeptus. Prædicatur præter hæc liberalitas publicaque eius munificẽtia: quippe qui in Ferdinandi & Blanchæ nuptijs congiarium populo dedit, pauperes omnis uestibus uiritim donauit, Imperatorem Constantinopolitanum à Soldano captum ære ingenti collato redemit. At idem foris non æqua felicitate res gessit. Nam Saracenus Granatæ rex, rupto cum eo fœdere, Murtiæ quædam loca, tum Xeritium oppidum, post longam obsidionem consecutus est: quo bello pulcherrimum facinus Garsiæ Gometij Carillo, qui arci præerat, memoratur. Hic extremam expectans ruinam, ac solus interfectis cæteris restitans, in hostes ruit, stragemque circa se fecit, aliquandiu irruptionem impetumque moratus: tandem uiuus captus, ob fortitudinem uenia donatus, & ad Alfonsum incolumis remissus est. Sed & regni proceres passim rebellantes, ac cum Granatæ rege conspirantes habuit. Causa discordiæ diminuta regni iurisdictio, quod Dionysium ex filia nepotem Lusitaniæ regem, qui antea regi Castellæ suberat, à tributo & uectigali immunem fecerat, illis in consilio reclamantibus. Dum de Frederici secundi abrogatione ageretur, delectus ipse imperator à bona electorum parte in Germaniam profectus est: uerũ spe frustratus, paulo post redijt, nihilo meliora domi offendens, morte filij Ferdinandi de la Cerda comperta. Reges quoque Granatæ & Belamarini, per ipsius absentiæ occasionem magna Beticæ Vandaliæque incommoda intulere, cecidereque Sanctium Aragoniæ infantem Præsulem Toletanum, ac Nunium de Larca. Sanctius item eius filius secundo loco genitus, regno occupato, patrem uenientem exclusit, qui Hispali subsistens ex animi dolore decessit, Sedente Alexãdro IIII. Sanctius quartus Alfonsi filius, annos XI. regnauit. Cum Saracenis feliciter dimicauit, quibus Tarifam, quondam Carteiam uocatam, ademit. Regem de Phez Machometum appellatũ, ac Benyrizaph ex Africa cõtra Hispaniã maxima classe soluẽtes, per Benedictum Zachariæ Admiratum, bello nauali superauit. Patrem redeuntem è Germania, regno occupato, non admisit. Sæuus natura fuisse traditur, in disciplina præsertim militari minima de causa milites plectendo. Apud Pacemiuliam, quatuor hominum milia trucidari iussit, quod in tumultu quodam exorto, Alfonsum fratris filium, regem appellauissent. Ferdinandus quartus Sancij filius, ex Maria coniuge, Alfonsi de la Molina fratris Ferdinandi III. filia, Anno M.CCXCV. extincto patre, puer in genetricis tutela remansit, cuius prudẽtia multa euasit pericula. Nam cũ Alfonso de la Cerda, qui se Castellæ regẽ dictitabat, ac regibus Nauarræ, Lusitaniæ, & Aragonũ grauia bella per legatos gessit. Sed & huius mulieris nõ minor religio narrañ, diuendita lautiore supellectile, ut egẽtibus subueniret, ipsa fictilibus frugique uictu & abstinẽtia singulari est usa. Cœnobia septem egregia cõstruxit. Ferdinandus igit dũ per

Beatrix Brabantina

Iacobus Tarraconum rex

Christiana Daca

Alfonsus X.

Alfonsus X. astrologus

Garsias Carillo

Sãctius IIII.

Carteia recepta

Mariæ religio

Alfonſus XI. per ætatem licuit, ex Conſtantia regis Luſitaniæ filia, Alfonſum XI. genuit, qui Caſtellæ
regno ſucceſſit, & Helionoram quam Alfonſo Aragonum regi locauit. Zeliam oppidum
ex Saracenis recepit. Delatoribus dicitur aures præbuiſſe, quare duos nobiles uiros è fami
lia Carutial necari ſola ſuſpicione iuſſit. Regnauit annos XV. Alfonſus eius filius anno
M.CCCX. aduerſus Saracenos Almohazen Machometem & Hynzeph reges Bellama-
rini & Granatæ feliciter dimicauit, ſubiugatis oppidis Alcala de Bencay, quam nunc Re-
galem appellant. Gundiſſaluum Martini magiſtrum de Calatraue uirum maximum, & de
Hiſpanis bene meritum, leuibus de cauſis necari mandauit. Ipſe uero dum oppida Sarant,
& Zibatar obſidere cœpiſſet, peſtilentia caſtra paſſim occupante exceſſit, ſuperſtite filio
Petro. In ea obſidione res mira, & Scæuolæ Romani exempli æmula narratur. Saracenus
Saraceni quidam patriam cæde regis liberaturus, ex oppido egreſſus, gladio clam ſub ueſte abdito
geſtum par per caſtra inimicorum ad Hiſpaniæ regem contendit. Captus, ubi res detecta, & gladius
Scæuolæ manifeſtatur, rex hominis uirtutem & audaciam admiratus, incolumem remiſit, qui ut do-
mum peruenit, regis ſui uitare iram non potuit, quod clam eo rem fuerit aggreſſus, ſtatim
Petrus necatur. Regnauit Alfonſus annos XL. Petrus autem filius XVIII. qui omnes Hiſpa-
niæ reges crudelitate, parricidijs, ac ſcelere ſuperauit, cunctam nobilitatem, tum proximos
quoſq; alios alia de cauſa matre fruſtra uociferante necando: Inter quos Petrum Stephani
magiſtrum de Calatraue, Rodericum Gundiſſalui de Caſanda: Alfonſum Tellem Alfon-
Henricus ij ſum, & Martinum. Poſtremo aduerſus fratrem Henricum ſæuire cœperat, ille ad Arago-
niæ regem confugiens, eius auxilio Hiſpaniam repetit. Toletum obſidet, Petrum ad oppi-
dum Montiel confugientem, in arcem perſequitur, ibiq; obſeſſum tandem interfecit, re-
gnoq; potit, tenuitq; annos VIII. M.CCCLXIX. Ante omnia proceres humanitate ac
liberalitate deuinxit, ex Ioanna coniuge ſuſcepit Io. & Helionoram, quæ Nauarræ fuit po-
ſtea regina. Sepultus apud S. Dominicum de la Calzada Calaguritanæ diœceſeos. Ioan-
Ioannes I. nes filius qui ei ſucceſſit, ex Helionora Petri Aragoniæ filia ſuſcepit Henricum iij. regni
Henricus iij. ſucceſſorem, & Ferdinandum qui poſtea Aragoniæ rex fuit. Duo grauiſſima bella geſſit.
Fer. Arag. rex Primum cū Luſitanis, quod defuncto Ferdinando ſocero, ei ratione uxoris ſuccederet. Illi
Anglorum motus uero ſuffecto quodam Ioanne notho ordinis equeſtris ex ſtirpe regia Ioanni reſtiterunt,
à quo etiam uicto, & in morbo iam conſtituto, per oratores pacem impetrare non potue-
re, ea arrogantia dicitur fuiſſe. Interea dux Alencaſtriæ ac Cloceſtriæ regis Angliæ filius
Caſtellæ ac Legionis regnum ad ſe pertinere dictitabat iure uxoris Conſtantiæ Petri Ara-
goniæ filiæ. Igitur Gallæciam ingreſſis Anglis, iuuantibus Luſitanis, Ioannes cum exerci-
tu occurrit, pugnatumq; diu eſt: poſt aliquantulum tempus bellum id ſedatum, & animi
conciliati ob matrimoniū Catherinæ ipſius ducis filiæ, & Henrici Ioannis huius filij. Perijt
autem Ioannes lapſu equi, cui Henricus ipſe ex ordine tertius ſucceſſit, regnauitq; annos
Io. ij. Maria XVI. MCCCXC. Ex Anglicano matrimonio quod ſupra commeraui, Ioannē II. præter
Catherina omnium ſpem edidit, cum longo prius interuallo Mariam & Catherinam ſuſcepiſſet, qua-
rum primam locauit Alfonſo fratris Ferdinandi filio, mulierem longe ſapientiſſimam, quę
annos XXV. Aragoniæ regnum uiro abſente, & res in Italia gerente, adminiſtrauit. Ex-
ceſſit autem ipſe Toleti, Ioanne II. filio ſucceſſore in cunis relicto, ac Catherina matre, &
Ferdinando patruo, Alfonſi patre, illius qui poſtea rex Siciliæ fuit, tutoribus adhibitis.
Is cum primum per ætatem licuit, ex Mariæ ipſius Ferdinandi patrui filiæ matrimonio
Henricus iiij. Henricum IIII. Ex Heliſabeta uero Ioannis regis filia Alfonſum & Heliſabetam ſuſce-
Heliſabeta ſoror pit. Cum Saracenis bella geſſit: Aluarum de la Luna præcipuum inter amicos habuit,
cuius gratia multa paſſus bella à propinquis regibus quibus ille infenſus fuerat, qui pul-
Aluarus de la Luna ſus tandem, deinde reuertens, ad extremum ob nimiam arrogantiam regi ipſi inuiſus, ca-
pite plectitur. Bellum maximum ſuſtinuit, Alfonſi & Ioannis Aragonenſium eius cogna-
Pax inter Hē ricum, Alfon. ac Ioannem torum, ad quod componendum legatus cardinalis de Fuxo miſſus à Martino V. adhibi-
tis utrinq; pacificatoribus atque arbitris, rem compoſuit: inter quos Præſul tunc Valenti-
nus Alfonſus Boria, qui poſtea Caliſtus tertius fuit, partes Alfonſi Aragonēſis tutabatur.
Iudæi expulſi Vincentius uero ordinis prædicatorum, qui poſtea inter ſanctos relatus fuit, alteram foue-
Marani bat partem. Quo etiam impulſore, Ioannes ipſe Iudæos omnis relictis bonis, ex Hiſpania
diſcedere iuſſit, niſi qui Chriſtiani fieri mallent. Bona igitur pars, metu amittendæ rei,

facto

sacro fonte abluti:clam uero paternis legibus inuigilantes, pessimum genus hominum euasere. Hi sunt quos Marranos hodie uulgus appellat. Ioannes igitur rebus cōpositis, extinctus est cum regnasset annos XLVII. Henricus IIII. uiuo patre in regno cōfirmatus, cum prius Asturibus, alijsq; regni paterni populis præfuisset. Anno M.CCCCLIIII. Oppida nonnulla per legatos ex Saracenis recepit: Zibalthar per Murciæ ducem (Nam huiuscemodi oppida sæpe utrinq; uariabant) Estiponam prope Malacam, per Ioannem Pachachum Marchionem de Villera, Archidonam per Petrum Giron magistrum de Calatraue. Inter præcipuos habuit aulicos Petrum de Mendoza Præsulem Secontinum, in patrū postea collegium eius opera cooptatū, missis ad hoc ad Calistum iij. oratoribus, inter quos fuit Rodericus Præsul Valentinus, quem uidimus Pauli tempore molis Hadrianæ præfectum. Henricus deinde Nauarræ regnum per Caroli mortem Ioannis Aragonis filij, armis adsecutus est. Ex coniugio nihil liberorum suscepit, quod eum inhabilem uenerei, ac uirilitate deficere constans esset fama. Filiam spuriam, quam suam esse sibi persuaserat, regni hæredem instituerat, si per proceres licuisset, qui omni studio resistentes, Helisabetam eius sororem illi prætulerunt. Cui Præsul Toletanus, cæteriq; nobiles, Ferdinandum Ioannis Aragonensis regis filiū, eius propinquū, in matrimoniū accersiuere, conciliatisq; nuptijs, cuius rei gratia missus à Sixto Pontifice Rodericus Boria legatus, ac Romanæ ecclesiæ uicecancellarius fuerat, anno M.CCCCLXXI. pax ac concordia inter reges inita, & Henrici consensu Ferdinandus una cum coniuge, legitimus regni utriusque hæres est institutus, ac post eius mortem rem suscepit, nulli maiorum suorum felicitate ac potentia secundus: ut qui limites imperij, gloriæq; Hispaniæ propagauerit, & gentem Saracenicam quæ Granaræ regnum, Beticæ partem, annis iam prope DCC. occupauerat, suis armis ac uirtute anno M.CCCCXCII. penitus expulit, ex quo sectam ac potentiam eorum debilitauit, ut nemo dubitet paruo iam negocio reliquias quæ Africam tenent, euerti posse. Religionem præterea in tota prouincia magnopere auxit, expulsis pseudochristianis, quos Marranos uocant, de quibus supra mentionem feci Deinde eiectis omnibus qui in ordine minorum citra illius obseruantiam ac instituta uiuebant: quorum ingens numerus, multaq; milia discessere. Sed & regijs auspicijs nautæ nouum ingressi pelagus nostros Periœcos lustrauere, ac ignotas orbi insulas, de quibus alio loco dicam, Hispanorum gazæ adiecerūt. Lusitaniæ regem de finibus tumultuantem, breuiter armis compressit, ac in uniuersa Hispania mores populis, ociaq; ferro dedit. Pro quibus meritis suarum animos gentium obsequentissimos habet, & ab Alexandro Pontifice, ac patribus rex Catholicus appellatus, ac omnium consensu, lauream inter principes Christianos meritis & autoritate maiorem hodie refert. Non minor Helisabeta uirtute, animoq; uirili matrona uisa est, anno superiore extincta, quæ mater castrorū honoris gratia, nō modo dici poterat, sed & religionis, & Hispanicæ quietis, cū uiri sapiētissimi cōsilijs omnibus in rebus præsto fuerit. Hos igitur ad beatas quādoq; sedes deducturus deus omnipotens, in hac uita exercuit, ac orbitate mulctauit, unico filio adolescēte amisso regni principe, speq; nominis tāti. Verū diuina prouidētia nō minoris indolis generū regnis adoptauit Philippū archiducē Maximiliani Cæsaris filiū, cui pater habenas post secula tradat. Ferdinādus post hæc cū Frederico regi Siciliæ, ꝓpinquo suo, expulso subuenire pararet cōtra Gallorū regē, in eā cōcordiā uterq; rex uenit, ut Apuliā atq; Calabriā sibi retineret omni ditiōe, reliqua Gallus. Verū exorta postmodū inter eos de finibus cōtētio est, magnoq; se ambo iudice tuētes, ad arma deuenerūt. Gundisaluus Ferdinādus Hispanorū dux, q̃ ut alter Viriatus uirtute armisq; nuper effulsit primū lacessitus, ac Baroli obsessus, ea fuit animi cōstantia, ut paulatim emergens, parua admodū & collectitia manu maiores Gallorū copias fuderit, ac eorū ducē Vicerege appellatum interfecit. Fama deinde uictoriæ peruagata diuersis in locis, uarijsq; prælijs superior semper apparuit, donec oppidatim ui cuncta subegit, ac Neapoli demum recepta, munitissimam illam & inexpugnabilem arcem breui post tempore in potestatem redegit, muro ponteq; Hispanorum solertia superatis, ac custodibus partim cæsis, partim captis. Summa deinde belli ad Caietam redacta, quo se Gallorum reliquiæ ad octo milia ex fuga receperant, clausisq; obsidione, supplementum post annū armatorū fere decem milia superuenere, magnis machinis, bellicisq; operibus instructa, quibuscum Italici principes nonnulli aderant. At Gundisaluus quanq; uenientibus occurrere animus non deesset, maluit tamen

Henricus iiij *Zibalthar recepta* *Nauarræ regnum* *Ferdinandus rex & eius preconia* *Helisabeta regina* *Philippus Archidux* *Fœderis cum Gallo forma* *Gundisaluus*

tamen Fabianis artibus bellum ducere, atque hoc modo lenta obsidione sine cæde potiri: quam fortunam periclitando, ac militum sanguine abutendo, repentina hostem clade superare. Quod proculdubio euenit. Nam ad ultimam redacti famem Galli, & à suis ob metum appropinquare nolentibus frustra auxilium prestolantes: primum hi, qui montem Caietæ utcinum tenebant, deditionem fecerunt: post hos uero ciuitas tota anno. M.D.IIII. Gundisaluus igitur uix toto triennio elapso, Siciliæ totius regno potitus, Neapolim se recepit: ubi rebus in pace constitutis, pro rege præsidet, iuraque populis dicit. In quo factum periculum nunquam Hispanum ducem feliciorem quàm Romano milite fuisse. Nam Prosper ac Fabritius Columnenses, maximum uictoriæ pondus accessere: nec contra hoc tempore Romanus unque fortior quam Hispano duce: ut ex Italicis XIII. conspeximus, qui in eo bello cum totidem Gallis congredientes, toto spectante exercitu superiores fuere. Ferdinandus itaque rex his rebus per hunc gestis tributum Pontifici misit, album equum, ad quem Alex. VI. Ferdinandū reliquo remisso, taxauerat. Quumque satis animi, uiriumque ad reliquas Italiæ oras inuadendas habere posset: cupiens tamen arma ciuilia, quæ coactus susceperat, in crucis inimicos conuertere, triennales cū hoste inducias pepigit, hoc animo, ut in Africanam expeditionem se accingat: cuius iam initia dedit. Quod utinam eo diutius superstite absolui contingat, ut res Christiana tot principum ambitione atque discordijs tamdiu lacessita, unius saltem religiosissimi prouidentia, uirtuteque resipiscat.

Ro. miles

De regnis Nauarræ, Aragoniæ, & Lusitaniæ.

NE QVID autem Hispanæ desideretur historiæ: cæterorum regnorum in ea natione que fuerint initia, par fuerit paucis explicare. Ac primum Nauarræ regnum: quod inter Vascones partim etiam Cantabros continetur: cœpit circiter annum. DCCCCLXI. à quodā Eneco comite Bigorræ. Hic è montibus Pyreneis in uicinam Nauarræ planitiem cum exercitu descendens, omnē eam regionē à Saracenis liberauit: pro quibus meritis, rex in eo loco primus appellatus, successorem habuit filium Garsiam: postea Sanctium cognominatum Abarcam, qui contra Saracenos res gessit magnas, Aragonēseque regnum magna ex parte adauxit. Garsiam & ipse filium successorem dimisit, cognomento Tremulentum: hic deinde Sanctium filium cognomento Maiorem, quintum Nauarræ regem, qui duxit in matrimonium Eluiriam comitis Castellæ filiā pariter & hæredem: ex qua Sanctius Castellæ rex postea uocatus fuit, sicut supra in Castellæ regibus commemoraui. Tris hic liberos suscepit, Ferdinandum cui Castellæ, Garsiam cui Nauarræ, ac Ramirum ex cōcubina, cui Aragonense regnum dimisit. anno. M.XVI, à quo Aragonenses postea reges. Ipse uero Ramirus in debellandis Saracenis, maiorum suorum uirtutem magnopere referebat. Nō minor etiam gloria filij ac successoris Sanctij: qui in Oscæ obsidione, sagitta uulneratus interijt: relictis Petro Alfonso, & Ramiro filijs: è quibus Petrus successit: qui Oscam, & nōnulla oppida Aragonensi adiecit imperio. Hic à Roderico Cido qui Valentiā cepit, dū Saracenis auxilio ueniret, in bello captus, deinde dimissus ex liberalitate fuit: anno. M.LXVIII. ut in Alfonso VI. supra diximus: cui ille militabat. Igitur primis duobus fratribus sine hæredibus defūctis, regnū ad Petrū quendā priuatum, bonū alioqui uirū existimatū, deferunt: sed breui tēpore cū minime satisfaceret, eo abrogato, tertiū fratrē Ramirū monachū in cœnobio agentē, regem cōstituūt. qui unicā filiā in regno susceptā Viracam nomine Raimūdo Barcinonis comiti locauit. Hic postea soceri loco Aragoniæ regno successit, cui Barcinon patrio iure accessit. Deinde ex successione Iacobus circiter annū M.CCL. annis XL. id regnum tenuit, qui Alfonsi X. Castellæ regis socer fuit: ac, ut refert Cusentinus, maiorem & minorem insulas Balearicas recepit. Valentiam quoque olim, ut diximus, à Roderico Cido recuperatam, deinde deperditam, rursus regno Aragonensi restituit: quo tempore Ferdinandus Castellæ rex etiam recuperauit Hispaniam, præter Granatam. Petrus huic filius deinde successit, ille cui Nicolaus III. Pontifex concessit regnum Neapolitanum: quique nauali prælio cū Gallis decertauit, & ex uulnere occubuit, relictis Iacobo cognomento Dongiano, & Frederico filijs: de quibus etiam in rebus Siciliæ dicam. Fredericum Clemens V. Sardiniæ regem fecit, hac conditione, ut Saracenos inde depelleret, cum diu Genuenses ac Pisani de ipsius imperio decertassent: anno M.CCCXIII. Res deinde Aragonensis ad Martinum Iacobi filium deducta, qui superstite tantū una filia regi castellæ nupta moriens in discepta-

Nauarræ reges
Enecus rex primus
Garsias Abarca
Garsias Tremulentus
Sanctius
Ramirus rex primus Arag.
Sanctius
Petrus
Petrus alius rex
Ramirus monachus rex factus
Raimundus
Iacobus
Baleares insulæ & Valētia receptæ
Petrus
Iacobus Dongianus
Fredericus
Martinus Iacobi filius

in disceptatione populos dimisit, cum alij ad comitẽ Vrgellensem, alij ad Ioannem II. Ca-
stellæ regem, nonnulli autem ad ipsius Ioannis patruum Ferdinandum rem deferrent. Vi-
cit itaq; Ferdinandus, ac omniũ consensu rex Aragoñ. declaratur: anno M.CCCCVII.
arbitris postea iudicãtibus, Petro Luna, qui postea Benedictus xiij. Põt. & Vincentio ordi-
nis prædicatorũ. Hic igitur Ferdinãdus Ioannis primi filius fuit, frater Henrici iij. patruus
Ioannis castellæ regum, ac pater Alfonsi illius, qui postea Siciliæ rex fuit, uir magnus ad-
modum bello ac pace, Tutor quoq; Ioannis fidissimus. Schisma eius temporis exortũ, ut
tolleretur omni studio conatus est, Constantiense concilium procurãdo: Petrumq; Lunã,
quanq; amicissimum, & ciuem suum, ut se pontificatu abdicaret, quando precibus com-
pellere non potuit, ab se expulit. Saracenorum in Granatæ regnum penetrando, magnam
edidit stragẽ, Antequedra oppido per uim recepto. Sed hoc fortitudinis: illud etiã mode-
stiæ fuit, quod Ioanni fratris filio Castellæ regi uictoriam adscripsit. Adsecutus Aragonen
se regnum, eò concessit cum uxore & filio natu maiore Alfonso: reliquis Ioanne ac Petro
apud Castellam relictis, quibus patrimonium suum diuisit, regiq; Ioanni fratris filio com-
mendauit. Alfonsus deinde patri successit: quo uiuente, Mariam Henrici iij. patrui filiam *Alfonsus*
in matrimoniũ duxit, quæ uiro in Italia res gerente, annos XXV. summa prudentia Ara-
gonense regnum administrauit, sterilis alioqui: quapropter Alfonsus è stupro mulieris no-
bilis Valentinæ Ferdinãdum genuit, quem postea Siciliæ, Ioannem uero fratrẽ Aragoniæ
successores dimisit: qui pater Ferdinandi nunc regnãtis fuit: ac Blanchæ uxoris, quæ Mar-
tini regis coniunx extitit, iure hæreditario Nauarræ regnum adsecutus, Carolum ex ea su-
sceptum ei præfecit: litesq; inter patrem & filiũ de re postea fuere, quas ipsius Caroli mors
immatura diremit. Is Io. natura bonus; alioquin infortunatus, ac bellis & laboribus exerci-
tus plurimis, orbatus insuper luminibus in senectute; annis hinc XXX. decessit. Cuius ui-
ces perpetua filij nunc Hispaniæ regis felicitas compensat. Nauarrenses cum uacui regni
diuersis competitoribus aliquandiu armis restitissent, in potestatẽ tandem Henrici iiij. Ca-
stellæ regis, cuius supra mentionẽ feci, uenerunt. At sub eius hodie successore feliciter de-
gunt. Deinceps pauca de regno Lusitaniç, quod circiter annum M.CX. cœpit hoc modo. *De regno Lusitaniæ*
Henricus Lotaringiæ comes è Gallia ueniens, magnas aduersus Sarracenos res gessit, pro
quibus meritis Alfonsus vi. castellæ rex permotus filiam notham nomine Tyresiam ei lo- *Henricus*
cauit: Gallæciæ partem quæ in regione Lusitaniæ continetur, pro dote assignando. Ex eo *Alfon. vi.*
postea matrimonio natus Alfonsus, qui primus Lusitaniæ rex appellatus est. Primus item *Tyresia*
qui Vlyxiponam à Sarracenis recepit, quorum quinq; simul regibus uno prçlio superatis, *Alfonsus pri-*
quinq; scutorum insigne facti monumentum posteris reliquit. Verũ hoc decus in matrem *mus rex*
crudelitate fœdauit, quam, quod post uiri mortẽ nupsit, in uincula coniecit, nec ut eam di- *Sanctius*
mitterer, tunc per legatũ à Pont. missum, compelli ulla ratione aut interdicto potuit. Qua- *Alfonsus ij.*
propter materna in eũ ira atq; imprecatio causa fuit, ut ab hostibus caperetur. Huius con- *Sanctius*
tinenter ex ordine successores usq; ad ætatem nostram xiiij numerantur. Post Alfonsum *Capella*
Sanctius, Alfonsus ij. Sanctius ij. cognomento Capella, Alfonsus iij, Dionysius, qui fuit è *Alfonsus iij.*
filia nepos Alfonsi, x. regis castellæ, ab eoq; impetrauit perpetuam ab omni uectigali im- *Dionysius*
munitatẽ, cum prius reges Lusitaniæ Castellæ regibus subijcerentur. Alfonsus iiij. Petrus *Alfonsus iiij.*
Ferdinandus, Ioannes nothus ex ordine ac religione militari uocatus ad regnũ, animo uir *Petrus*
ingenti, ciuitatem Septensem è Sarracenis bello recepit. felix septena liberorũ prole, inter *Ferdinandus*
quos Eduardus, Ferdinandus, Ioannes, Petrus, Henricus, & Eduardus fuere. Ferdinãdum *Io. nothus*
uitæ abstinentia pariter & religione inter beatos referũt. Is enim bello Sarracenorũ captus *Eduardus*
ea patientia in custodia apud eos uixit, ut molæ (ea enim uiuere cogebatur) cum famulo
quanq; per se sufficiente suas partes obiret. Ioanni filiæ tantum duæ fuerũt, quarum altera
Alfonso, altera Ferdinãdo ex fratre Eduardo filijs locatæ. Petrus Petrũ alterũ Aragonum
regem genuit, qui sine successore decessit, & Ioannem regem item Cypri: tertium uero Ia-
cobum, qui in patrum postea collegium cooptatus, sanctis moribus ac fama conspicua sub
Pio ij. Florentiæ excessit, ac tumulatus est. Henricus infans in Athlantico primus Pelago
nouas insulas reperit, de quibus in Aethiopia postea latius dicam. Eduardus autẽ rex na-
tu maior Ferdinandum genuit, & Alfon. v. qui post parentem regnauit. Hic Zeliam, Ti- *Alfon. v*
gem, & Alcazar Africæ ciuitates prælio expugnatas regno Lusitaniæ adiecit. Ex sorori- *Zelia, Tige*
bus alteram Io. Castellæ regi, alteram Helionoram Friderico iij. Imperatori locauit, ex qua *& Alcazar*
c Maximi- *recepta*

Maximilianus nunc Cæsar est genitus: uir sane fo ris domiq; præclarus, & ingenijs maxime fauit. Cuius rei gratia præcipuos inter aulicos habuit Georgium summũ theologum, qui nunc agit Romæ eius opera cardinalem Vlyxiponensem. Ioannes Alfonso patri successit, qui ætate florẽte lapsus ex equo, sine liberis decessit. Post quem Emanuel eius frater rem hodie tenet.

Ioannes ij. Emanuel

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER III. GALLIA

Celtæ Galli Germani Galatæ

GALLOS omneis & Germanos uno uocabulo ueteres Græci Celtas, Romani Gallos appellabant. Nam & Germaniam Comatam Galliam dicebant. Postquam uero Rhenum transiere, inq; Gallorum finibus constitere, ab inita quodam modo adfinitate, Latini Germanos uocauere. Gallos deinde Græci Galatas, ab Herculis filio. Hercules enim, ut scribit Diodorus li. ij. deuicto Geryone, in Galliã ueniens Alexiam condidit ciuitatem, ac è uirginis cuiusdam eius loci indigenæ cõplexu Galatẽ genuit, qui regnum obtinẽs incolis nomen dedit. Isidorus quoq; ἀπὸ τοῦ γάλακτος dicit appellari, quod Gallorũ corpora ob immensa frigora modo lactis albescant. Quod sanè non discrepat à uersu Vergiliano. Virgatis lucent sagulis tum lactea colla. Romani triplicem fecere, Togatam, eandem & Cisalpinam in Italia, à Toga cum Latio cõmuni. Comatam, quo nomine, ut ait Plinius, omnem transalpinam Galliam uocabant, ab intonsis crinibus, ut Lucani etiam carmen testatur. Crinibus effusis toti perlate comatæ. & Bracharam olim quę nunc Narbonensis, teste item Plinio, dicta est à Brachis, id est, femoralibus prolixis, quibus utebantur, ut est author Strabo, qui etiã præter hæc sagis & uestibus breuibus, quibus uix nates tegerent, eos utentes dicit, quod & nostra uidimus ætate. Femoralia uero adhuc durant, quanq; sunt qui & brachas aliud genus uestis dicant, nulla tamen authoritate. Rufus Gallias cum Britannijs in prouincias xviij. diuidit. In Alpes maritimas. Massiliensem, quæ & Prouincia dicitur, Ambianensem, Vienensem, Narbonẽsem, Nouempopulanã, Aquitanias duas, Alpes Gagias, Enaxuma Sequanorum, Germanicas duas, Lugdunẽses duas, Belgicas duas. In Britannia maxima Cæsariensi, Britanniã primam, & Britanniam secundam. Cæsar in Celtas, Aquitanos, & Belgas eos diuisit. Augustus in quatuor, Aquitaniã, Lugdunensem, Belgicam, & Narbonensem. & hæc quidem quæ antiquitus de Galliæ diuisione traduntur. Nunc sigillatim loca repetenda.

Diuisio Galliæ

Brachæ

DE ALPIBVS.

ALPES primũ quas contra barbaros Italiæ deus obduxit, patent longitudine à Varo ad Arsiam Istriæ fluuiũ pass. mil. cccclx. altitudine uero infra famam, ex quo traijcere Annibali nõ tam difficile fuit quàm authores cõmemorant, ut Polybius testatur. Alpinos prędones omnes esse cõstat, ac à Iulio Cæsare quondam per legatũ Serg. Galbam perdomitos, dein à Tyb. Cęsare uiuente Augusto, ut ex arcus inscriptione in eo loco apparebat. Imper. Cæsari Tyb. Diui fil. Aug. Pont. Max. imper. xxiiij. Trib. pot. S. P. Q. R. Quod eius ductu auspicijsq; gentes Alpinæ omnes quæ à mari supero ad inferum pertinebant, sub imperium populi Ro. sunt redactę. Ad eos igitur quatuor aditur uijs, una per Ligures mari proxima, altera per Taurinos, qua Annibal & Hercules trãsmisere, quorum gratia Pœninæ & Graiæ appellatæ, eædem & Cotiæ, in quibus xij. fuisse ciuitates Plinius testatur, regnum quondam Cotij regis, qui perdomitis Gallis eas construxit militibus uiatoribus accõmodas. Is Marcellino teste Cæsaris Augusti amicissimus fuit. Cotus autem Thraciæ rex alius, qui, ut legitur in Cæsaris commentarijs, Pompeianas partes fouit. Alpibus hodie mons Cinesius nomen est, tenduntq; in Prouinciam & Hispaniam citeriorem. Tertia uia per Salassios, quas Cæsar summas appellat, ac latronibus purgauit, nunc S. Bernardi, non quidem illius abbatis celebrati, sed cuiusdam Augustensis archidiaconi, qui in eo mõte inter nemora persancte degisse dicitur.

Quatuor Alpium uiæ Pœninæ & Graiæ & Cotiæ idem. Cotius rex Cotus Alpes summæ S. Bernardus

dicitur. Hæ igitur in Lugdunensem Galliam ducunt. Quarta uia per Rhetios, quæ & Rhetiæ dicuntur Alpes, & agro Tridentino ac Veronensi adiacent, nunc S. Gothardi appellatæ, quæ ad circumrhenanos Danubianosque populos ducunt, quas Iulias nonnulli esse dicunt. Alij Iulias post Rhetias, ubi mons incipit Adrius, qui Illyriam à pannonijs diuidit, quarum meminit Hiero. Inter Alpes, inquit, Iulias & Constantinopolim. Gentes Alpinas has Strabo commemorat, Sallyes, Albienses, Taurinos, Centrones, Caturiges, Veragros, Vennones, Lepuntios, Nantuatas, Tridentinos, Rhetios, Vindelicos, qui omnes partim interiere, partim nomina mutauere, moxque à me in Narbonensi dicentur. Vindelicos autem & Rhetios dicam in Germania.

Alpes retiæ. Alpes Iuliæ. Alpinæ gētes

DE NARBONENSI

POST ALPES prima pars Galliæ Narbonensis occurrit, quæ terminatur ab oriente Adula monte & Alpibus, usque ad Vari fontes. Ab Austro mari Gallico, ab occidente Pyreneo, à septentrione Iura monte. Qui proprie Celtæ Straboni appellantur. Patet Agrippæ longitudine passuum mil. ccccixx. latitudine cclxxiij. Regiones uero his hodie continet nominibus appellatas. Sabaudiam, Prouinciam, Delphinatum, & prouinciam Tolosanam. Sabaudios enim ex Sabatijs uadis ac populis, Ptolemæo cæterisque inter Alpes positis, putauerim nomen accepisse. Hi nunc agros tenent, qui quondam Vocontiorum, Veragrorum, Caturigum, Centronum, Lepontiorumque fuerant ad Alpes pertinentes. Eorum urbes Tarantasiensis olim Nantuates existimati, deinde Lausanenses olim Latobrigi, præsuli subiecti. Gebenna urbs Genua Cæsari appellata, apud lacum Lemanum, ubi Cataldum eius urbis præsulem ac professorem adorant. Forum Neronis Tricastini nomen adhuc seruat. Dinia nunc Dignensis urbs. Vocontijs ac monti Cinesio proximum est oppidum Ciuario, quò initio belli Cæsar quoque legiones traduxit, cuius etiam meminit Plinius nepos in quadam epistola, hodie quoque Viuatiensis ciuitas nominatur. Veragri in montibus S. Bernardi, caput gentis uicus ubi cœnobium S. Mauricij Sedunensis diœceseos: per hos Cæsar in Galliam penetrauit. Seduni adhuc nomen retinent. Sabaudiæ duces è Saxonum ducibus ac stirpe Augusta originem ducunt, annos prope CCCC. Inter quos Amedeus Aimonis comitis filius ab imperatore Friderico III. dux primus fuit aopellatus. Qui defuncta uxore, relictaque regni cura Ludouico filio, cum paucis suorum secessit in agrū Gebennensem studio rerum diuinarum, prope lacum Lemanum cœnobio constructo. Deinde ob abstinentiæ, clarique nominis famam, inuitus, in consilio Basiliensi pontifex factus, mox concordiæ gratia sese sponte abrogans Nicolao quinto sedente, cardinalis ac legatus remansit, simul cum his quos ipse cardinales prius creauerat. Huius filia Maria Philippo Mariæ uicecomiti nupta, quod è uomica circa fœmina laboraret, uiro nunquam congressa est, quapropter eo extincto, cœnobio uirginum, quod ipsa construxerat, sese dicauit, patris animum imitata. Ludouicus alter filius ex Anna Iani Cypri regis filia septem mares præter fœminas nonnullas genuit. Quorum maior natu Amedeus aui nomen ac uirtutem referēs, sanctitate maxime claruit, morbum comitialem quo laborabat usque ad extremum patientissime tulit, tempus quoque suæ mortis prædixit. Rogatus quondam à quibusdam oratoribus, qui tunc aderant, si quos haberet canes uenaticos ostenderet, annuit ut postera die redirēt. Cum uero adessent Amedeus pergula ingentem ab latere ædium mendicorum multitudinem eis ostendit, unà discumbentium. Atque hi sunt, inquit, Canes mei, quos alo quotidie, quibus ue cœlestem gloriam me spero uenaturum. Ludouicus eius frater Ludouici filius rex Cypri fuit, Carlotta Ioannis regis unica filia simul cum regno in matrimonium sumpta, de quibus postea clarius in historia Cypri. Amedeus igitur uxorem duxit Violantam Caroli VII. Gallorum regis filiam, ex qua quanquam abstinentissime cum ea uiuebat, quatuor suscepit mares, aliquot etiam fœminas. Inter quos Philibertus patri succedēs breui tempore sine coniugio & prole Lugduni decessit. Carolus deinde frater rem tenuit, qui ex Blanca Guilelmi Montisferratensis filia Ioannem Carolum Amedeum appellatum genuit. Hic autem sextus ex ordine Dux, in puerili admodum decedens ætate, Philippo patruo rem dimisit. Ipse postremo Philiberto filio ex filia Ducis Borbonij suscepto, qui à Maximiliano Cæsare nuper gener adscitus, Margarita eius filia in matrimonium accepta,

Sabaudia. Prouincia. Delphinatus. Tolosa prouincia. Tarātasien. Lausanenses. Gebenna. Genua. Cataldus. Forū Nerōis. Tricastini. Dinia. Ciuario. Viuariensis. Nantuates. Latobrigi. Veragri. Vicus & cœnobium S. Mauricij. Seduni. Sabaudiæ duces. Amedeus dux. Canes Amedei. Carolus. Philibertus.

anno superiori decessit. Domum igitur nobilitate ac meritis florentem nolui silentio praeterire. In ora uero Gallici maris Prouinciae urbes ex parte magna sitae sunt. Post Varum fluuium Antipolis & Forumiulij Octauianorum colonia Plinio nomen seruant. Post haec Argenij ostia, Olbia, Citharista promontorium, Turoentium antiqua sane nomina. Deinde Massilia Sallyum Metropolis. Sallyes enim à Sextio Duce Romanorum perdomiti teste Liuio fuere. Massilia uero ipsa Phocensium colonia, ubi authore Strabone, portus templaq; Ephesiae Dianae & Delphici Apollinis, studium quoque Graecarum literarum nobile secundum Athenas fuerat. De hac Hieronymus in epistola ad Galatas. Massiliam Phocenses condidere, quos ait Varro trilingues esse, quod graece loquantur, latine & gallice. Haec ciuitas Pompeij partes secuta, à Caesare per uim expugnata fuit. Libertate antiqua utebatur, nec praetoribus prouinciae parebat, ut ait Plinius. Etymum urbis tradit Eustat. ἀπὸ τῶ μάσσειν, quod lingua Aeolica ligare dicitur, παρ' ἁλιέως, id est, piscatore, quod gubernator Phocensis eo applicans, uiso piscatore statim ex omine ligare rudentem iussit: ponituruq; ab eo inter Ligures transalpinos. Decoratur insuper diua Marta eo aduecta, cuius uirtute lucus dracone liberatus ostenditur. Vinum Massiliense Martialis uituperat. Arelate urbs etiam inter Sallyes, Plinio colonia Sextanorum dicta, quod è sexta Leg. milites coloni eo deducti sint. Harum coloniarum author Caesar, qui Tyberij patrem è III uiris praefecit, qui colonias deducebant, eosq; agros uiritim diuidebant. Arelate praesules habuit sanctos Honoratum & Hilarium. Sequuntur ostia Rhodani, & Fossae marianae, quas aquas mortuas nostri nautae appellant, opere C. Marij C. pass. à Rhodani ostijs deductae Plinio. Deinde Agathopolis cum parua è regione insula Agatha, quam Stephanus ἀγαθὴν τύχην, id est, bonam fortunam appellat. Agathopolim nonnulli Montem Pessulanum, siue ex eius uestigijs esse contendunt, quod oppidum ornatur Rocho eius loci principe. Hic defunctis parentibus anno uigesimo, relictis omnibus ignotus Christi causa peregrinatus uenit in Italiam, ubi plura prodigia in curanda pestilentia monstrauit. Demum post annos multos in patriam reuertens, cum omnia bellis turbata inuenisset, pro exploratore captus, carceriq; inclusus, ibi tandem decessit. Anno M.CCCXIIII. Cui ante hos annos Romae templum ex aere collecto, dicatum in uia flaminia prope mausoleum Augusti conspicitur. Postremo Narbo, quae ob claritatem nomen regioni dedit. Hāc Plinius coloniam Decumanorū uocat, quod decimae legionis milites in eam deducti sint. Reperitur & Narbo fluuius supra Meotim. Intus autem aquae Sextiae, nūc Aquensis ciuitas, quam Sextius dux (ut ait Liuius) reductis in potestatē Sallyibus aedificauit, ubi erant aquae calidae. Arausio colonia secundanorum, ubi secundae Legionis milites traducti, nunc Aurasiccensis Ciuitas, Glanum nunc Glandantensis. Alba Eluorum Plinio nunc Eluensis. Beterrae Plinio & Antonino, nunc Biterrensis. Cauillio Ptolemaeo, nunc Cauallicensis. Allobroges iuxta sunt inter Isaram & Rhodanum siti, quos domuit Cn. Domitius. Horum legati Romae cum Catilina conspirauerant, nūc Delphinatus appellatur potius quàm Saubadiensis, cui praesidet pro tempore regis filius natu maior. Caput gentis Vienna, ubi Antonij uenerabile templū, & Mamercus ac Maurus eius urbis praesules sanctissimi coluntur, unà cum Adiuto & Desyderio martyre praesule Lugdunensi ibidem sepulto. Auenio Col. quam Ioanna Siciliae regina Clementi Pont. uendidit. In ea ius dicit Vicegerens. Is fuit aetate nostra Nicolaus Liscius Volaterranus unicum iustitiae ac seueritatis exemplum. Valentia item Col. Plinio. Vasio antiquum retinet nomen. Carbantorate Plinio, quod Carpentoratum uocant. Tolosana prouincia pars fuit olim Hispaniae citerioris, teste Hieronymo, quam Massilienses occuparunt, postremo Gothi. Inter hos Tectosagae gens triplex Pyreneis propinqua montibus ex aquilonis latere, tanta multitudine habitātes, ut necessarium eis fuerit in colonias exire, & occupare finitimam Cappadociae & Paphlagoniae Phrygiam. Horum, ut ait Plinius, Rhoda est Rhodiorum Colonia, unde dictus Rhodanus fluuius, ut Hieronymo placet. Volcarum item in hac parte gens, quorum Illiberis oppidum & fluuius. Ruscino etiam Plinio, Straboni, Ptolemaeo, quem Galli Ruscinionem & Perpinianum uocant, de quo inter Galliae Hispaniaeq; reges longa quandoque contentio. Carcaso, Cessaro, Nemausum, Tolosa, prisca nunc quoque retinent nomina. Tolosa nanq; ipsa urbs quondam florētissima, ubi nobile templum gaza refertum antiqua fuerat, quam si quis attigisset exitu infelici plectebatur: compertum id in Cepione, alijsq; ducibus Romanis.

Varus flu. — Antipolis — Forumiuli — Argeniū — Olbia, cytharista — Turoentiū — Maßilia — Sallyes — Arelate — Honoratus — Hilarius — Fosse mariane. — Aque mortue. — S. Rochus — Agatopol. — Narbo. — Aq̄ Sextie — Arausio — Glanum — Alba Eluorum — Beterre — Allobroges — Vienna — Maurus — Desyderi⁹ — Auenio — Valentia — Carbātorate — Tolosa — Tectosage — Volcae — Rhodanus — Illiberis op. & fl. — Ruscino — Carcaso — Cessero — Nemausū — Tolosa

manis, ex quo prouerbium in his quæ causa sunt aduersitatis, Aurum Tolosanum: autores Gellius & Plinius. Hæc Gothorum sedes diu fuit, deinde à regibus Gallorum pulsi, intra Hispaniam se continuere. Facta est autem Metropolis à Ioanne XXII. Hæc igitur quæ de tota comperi antiquitate. Nunc quæ de Narbonensi in fisci codice adnotantur hodie subijciam. Primum Metropoles sex, Narbonensis, Tolosanus, Ebredunensis, Aquensis, Arelatensis, Viennensis. Narbonensi rursus subest Bitterrensis, Agathensis, Magalonensis, Electensis, Vticensis, S. Pontij, Eluensis, Venacensis, Antipolitana. Arelatensi subest Massiliensis, Auenionensis, Tolonensis, Cauallicensis, Vapiensis, Tricastinus, Carpentoracensis. Vienẽsi subest Valentiana, Dignensis, Viuariensis, Gratiano politana, Mauranensis, Gebennensis. Tolosanæ subest Apamiarum, Montisalbani, sancti Pauli, Riuensis, Lombriensis, Mirapincensis, Vaurensis. FLVMINA uero in Narbonensi hæc præcipua, Rhodanus omnium maximus ac rapidissimus ex Alpibus per fines Allobrogum orientem uersus fluit, usque Lugdunum, inde conuersus tribus ostijs in mare Gallicum desinit. Eius etymum Plinius & item Hieronymus noster à Rhodiorum colonia urbe citerioris Hispaniæ uenire uolunt. Dicitur à nonnullis alter Eridanus. Nam una commiscentur ex Alpibus fluentes, scissus alia uia in Oceanum, alia in Adriaticum sinum descendit: quod Apollonius in IIII. Argonauticorum pulchre describit. οἷον ἰδ᾽ αἰ κλύσαντες ὕδασιν ἐμελίζοντο, ἐκ δὲ τόθεν ῥοδανοῖο βαθὺν ῥόον εἰσεπέρησαν, ὅς τ᾽ εἰς ἠριδανὸν μετανάσσεται, ἄμμιγα δ᾽ ὕδωρ. & quæ sequuntur. Araris, item'que Duris ex eodem quo Rhodanus monte exeuntes, atque una corriuantes in Rhodanum iuxta Lugdunum commiscentur. Arar uero lenis adeo fluit, ut nescias in utram partem descendat, clarus ponte Cæsaris uno die militum opera fabricato. Isara quoque & Druentius ex eodem orti loco Rhodano corriuant. Apud Isaram Quintus Fabius Maximus XXX uix milibus, CC. Gallorum milia cecidit. Vltra uero Rhodanum è montibus Cemenis fluunt in mare Gallicum Ptolemæo Orobius, Araurius, Straboni Raurarıs appellatus. Is enim prope Massiliam Petrosus uocatur, quod lapidibus sit maxime refertus. Sulgas paruus amnis Rhodano etiam commiscetur, ubi Cneus Domitius Aenobarbus complura Gallorum milia uertit in fugam, ut Strabo commemorat. Nunc Surgam uocant Petrarchæ carminibus celebratum. Ruscenas Straboni, Ruscino Ptolemæo dicitur: & Illiberis. è Pyreneo exeunt in mare Gallicum, uterque eiusdem nominis urbem habens. Ruscenium item efficit lacum, ubi Cestriæ optimæ aluntur. Atax Straboni, Atagis Ptolemæo appellatus, prope Bliteram ciuitatem fluit. Orobis Straboni, Orobius Ptolemæo uocatus, è Cemenis montibus in meridiem iuxta Agatham descendit. Sigius mons Straboni, Setius Ptolemæo duos disterminans sinus: maior Gallicus appellatur, in quem Rhodani ostium erumpit: minor usque ad Narbonem & Pyrenem spectat. Aphrodisium ueneris promontorium, in quo eius erat templum. Iura Sequanos ab Heluetijs diuidit, Ptolemæus Iurassum uocat. Is nanque ex Alpibus usque ad Cemenos montes & fontem Sequanæ pertinet. Cemeni enim montes continui sunt inter septentrionem & occidentem incedentes. Insulæ autem in hoc mari è regione Antipolis, IIII. Stœchades ex ordine uocatæ. LVGDVNENSIS nunc attingenda Gallia, quæ ab occidente Garumna flumine disterminatur ab Aquitanis, à septentrione Britannico Oceano, ab oriente Sequana & Matrona, à meridie flumine Arari. Quæ regio has habet hodie prouincias siue principatus. Ducatus Britonum, Burgundiæ, Borbonensem, Aurelianensem, Valesij, à quo recentes Francorum reges. Comitatus autem Niuernensem, Antissiodorensem, Montisbelicardi, Ferretensem, Caropolitensem, Matisconensem, Blesnensem, Campaniæ. Ante omnes Britones summum occupant ad mare locum. Hos Procopius ex Britannia insula colonos esse dicit. Beda uero hos potius in Angliam traijcientes insulæ nomen dedisse. Plinius Britannos populos in hoc Gallorum littore nominat. Strabo etiam Britanniam urbem inter Aquitanos Britonibus uicinos ponit. Cæsar in commentarijs scribit Gallos proxima Britanniæ littora ad prædandum occupasse. Gens est nunc bello fortissima, sæpe Gallorum regibus formidolosa. Postremo in Italiam à Gregorio undecimo missi, res gessere, ut postea dicam. His patrum memoria imperauit Ioannes Dux, uir domi militiæ'que clarus, ut qui patrios fines uincendo dilatauerit. Huic Ioannes, Arturus & Ricardus nati fuere. Ioanni autem totidem,

Metropo. Narbonensis Flumina Narbonensis Rhodanus Araris Duris Isara Druentius Orobius Araurius Sulgas Ruscino & Illiberis. Ruscenius lacus Atagis Orobius Montes Sigius Aphrodisium Iura Cemenus Insulæ Stœchades IIII. De Lugdunẽsi Ducatus Britonum Burgundiæ Borbonensis Aurelianensis Valesij Comitatus Niuernensis Antissiod. Britãnia urbs

Franciſcus, Petrus, & Aegidius. Horum primi duo ex succeſſione, rem patriam tenuerunt. Aegidius uero pro martyre apud eos colitur, interfectus ob inuidiam, opera (uti fertur) F. fratris: quod æqui ſeruantiſſimus, in adminiſtratione rerum, cunctorum ſibi gratiam populorum conciliaſſet. Poſt hos res ad Arturum patruum deducta: qui regis Caroli ſeptimi magnus Coneſtabulus, & dux inuictus Francorum gloriam ab externo hoſte tutatus eſt. Anglos ſæpe irruentes duce Talboto bello repreſſit. Cum'que non toto bienio regnaſſet hæredem Franciſcum ex Ricardo fratre nepotem reliquit, de cuius geſtis poſtea referam. Hic Anna filia tantum ſuperſtite deceſſit, quæ deinde Caroli octaui Gallorum regis ſimul cum paterno imperio in matrimonium uenit. Viro defuncto rurſus Ludouico ſucceſſori nupſit. Eorum populi olim Cenomanni, quorum urbs Mediolanum: hi in Italia colonias plures fecere, poſtea præſulem habuere Iulianum ab ipſis Apoſtolis conſtitutum, cuius feſtum pridie Nonas Martij colunt. Redones, Nannetes, Curioſolitæ nunc Conſopitenſes, Veneti. Tricorij, Seſſuuij, Oſſiſini, Vnelli, Aulerci, Diamblintres, Ambiliates. Quos ferè omnis Cæſar nauali prælio cum Venetis geſto in poteſtatem redegit. In Mediterranea quoque nomina recentiora, Maclouienſes, Dolenſes, quibus præfuit Samſon epiſcopus & profeſſor ſub Iuſtino iuniore. Leonenſes. Armoricæ autem Lexouij ac Turones nomen adhuc retinent. Horum præſul Arnulfus à ſancto Remigio baptiſmate ablutus inter profeſſores relatus eſt. Andes quoque nunc Andegauenſes, quibus præfuit Albinus patria Venetus primus Abbas. Hos ſimul & Turones diuus Ludouicus rex Galliæ Britanniæ principatu exemit, & alteris Metropolim conſtituit, alteris Andegauenſibus fratrem ducem præfecit, qui poſtea à Nicolao tertio in Italiam ad Siciliæ regnum adcerſitus fuit. Hi optimo abundant uino, quod in totam maritimam & Normandorum & Britonum eo carentem exportatur. Senonum dein regio ſequitur, ſedes & ipſa Metropolitica, ubi Columba uirgo & martyr ſub Aureliano principe paſſa eſt, & ſepulta: prius enim ex lupanari, quo per contumeliam adducta fuerat, diuinitus euaſit. Hic & Patroclus martyr ſub Valeriano etiam fuit. Et Lambertus, ac Valfranius uiri ſancti Dagoberti regis tempore præfuere. Eorum oppida Agedicum, Velaunodunum. Carnutes quoque, quorum oppidum Gennabum. Pariſij, quorum Lutetia ad Sequanam poſita, ubi nunc regia Gallorum, conſilium quod Parlamentum appellant, & ſtudium literarum Caroli magni opus. Sanctorū inſuper complura corpora, Germani, Eligij, Peregrini, Aureæ, Genouefæ: hæc enim uirgo Pariſien. tempore S. Germani præſulis cœnobio dicata, ob uitæ abſtinentiā pluribus annis ex lepra laborauit, ſepulta apud ſanctum Dionyſium. Sunt & in hac parte Burgundiones inter Sequanos', intra Ararim & Iuram montem ſiti, quorum originē è Germania Oroſius ultimo libro his uerbis repetit. Valentinianus Burgundionum nouum nomen oppreſſit, qui plus quàm L X X. milia (ut fertur) armatorum ripæ Rheni inſederant. Hos quondam ſubacta Germania à Druſo & Tyberio per Caſtra diſpoſitos in magnā coaluiſſe gentē, atq; etiam nomen ex opere præſumpſiſſe, quia crebra per limitem habitacula conſtituta Burgos uulgo uocant: hodie'que prætualida manus in Gallia, quamuis prouidentia dei Chriſtiani omnes modo facti manſuete uiuant, non quaſi cum ſubiectis Gallis, ſed cum fratribus Chriſtianis. Hæc ille. Burgundiones Plinius, itemq; Ptolemæus ultra Viſtulā Germanis proximos ponūt. Ea gens priſcum adhuc robur & animum ſpirat. Duces habuit è Gallorū regibus prognatos, quibus poſtea ſæpe aduerſa fuit, decq; imperio paribus auſpicijs cōtendit. Ex hac diuus Sigiſmundus fuit à Gallis interfectus. Proximis uero temporibus, anno M. CCCCXXII. Philippus eorū Dux decedens filiū Ioannē reliquit patrem alterius Philippi, qui ętate noſtra una cum Carolo filio Ludouico Gallorū regi maxime fuit aduerſus: quod Carolo eius fratri profugo Philippus faueret, bellum ingens exortum, cuius poſtea inter reges mentionē faciam. Poſt hoc Alodium Carolus obſedit, quod ſuæ ditionis dicebat eſſe, cum oppidanis deinde pecūnia tranſegit, ac ſe in Dinantios ex eadē cauſa conuertit, quo pater Philippus iam ſenex & inualidus ſe transferri uoluit, urbem cepit ac diripuit: Interim extincto Philippo, Carolus Alodienſes, quod Dinantijs auxilium tuliſſent, iterum obſedit, iuuante quoque Ludouico rege, quem ſibi conciliauerat. Vrbem expugnauit, ac diripuit, nullique nec ordini nec ætati pepercit. Terror fuit ſuo tempore Galliæ, ſæpeque Regi, quanquam non æquo imperio

B. Aegidius — *Arturus* — *Talbotus* — *Franciſcus* — *Anna* — *Cenomāni* — *Mediolanū* — *Redones* — *Nannetes* — *Curioſoli.* — *Veneti* — *Tricorij* — *Seſſuuij* — *Oſiſini* — *Vnelli* — *Aulerci* — *Diablitres* — *Ambiates* — *Maclouiē.* — *Dolenſes* — *Armoricæ* — *Lexouij* — *Turones* — *Arnulfus* — *Albinus* — *Columba* — *Andes* — *Senones* — *Patroclus* — *Velaunodunum* — *Carnutes* — *Cenabum* — *Pariſii* — *Lutetia* — *Genoueſa* — *Burgundi.* — *Philippus Dux.* — *Ioannes* — *Philippus* — *Carolus* — *Allodium nunc Leodium.* — *Dinantiū*

imperio formidolosus. Extinctus tandem in bello, quod aduersus Renatum Renati nepo-
tem Lotoringiæ Ducem mouerat, ac ibidem ab hoste honorifice sepultus est, superstite
tantum filia Maria ex Margarita Eduardi regis Angliæ sorore, quæ postea Maximilia-
no Cæsari nupta, paternum pro dote imperium attulit. Ex his genitus Philippus Archi-
dux appellatus, qui nuper Hispaniæ regi gener, ac successor adscitus, dum illac iter in Hi-
spaniam haberet, aui materni corpus supplex repetijt. Renatus uero supra dictus cum tan-
to hospiti nihil denegare posset, maluit honoratissimi hostis trophæis, ac perpetuo facti
monumento priuari, quam excellentissimæ charitati deesse. Vt esset omnibus mortalibus do
cumento maiorum se indolem animo retinuisse, nec minora domi per pietatem gessisse,
quàm antea in bello per fortitudinem gesserat. Ciuitates uero Burgundionum, Vison- *Visontium*
tium nunc Bisontium Metropolis, ubi plura ueterum ædificiorum uestigia cernuntur, &
Claudij præsulis ac professoris sedes, qui anno sexcentesimo uigesimo sexto cura ecclesiæ *Claudius*
alij delegata in Cœnobium sancti Agendi ad duriorem uitam secessit, tantum oleribus
contentus, ubi & sepultus. Id hodie sanctus Claudius uocatur. In eodem agro Bisuntino
locus Salinensis uocatus, ubi duo sunt fontes, alter aquæ dulcis, alter unde sal igne den-
satum conficiunt candore præstans, ac maximum eius nationis uectigal. Matisco, cuius *Matisco*
meminit Antoninus in itinere. Eduenses Romanorum amicitia clari, horum urbs opulen *Eduenses*
tissima Augustodunum in Cemenis sita montibus. In finibus quoque ipsorum erat Alexia *Augusto*
expugnatione Cæsaris memorabilis, nunc ad Vicum redacta, putaturque ea quam uo- *dunum.*
cant Alsetum. Est & Nouiodunum: Cabalio Antonio Straboníque. Hodie uero Cabilo, *Alexia*
quē honestat Syluerius eius loci præsul & professor, Gergobina, ubi Cæsar Heluetiorum *Alsetum*
bello impedimenta collocauerat, Heduis confidens. Bibracte prope ciuitatem Heduen- *Nouiodunum*
sem ad exiguum nunc uicum redactum, olim celebre oppidum, in quo Cæsar concilium *Cabilo*
Galliæ totius coegit. Longones, nunc Lingones, unius literæ tantum mutatione, quo- *Syluerius*
rum erat Adunantinum. Bellio Plinio nunc Bellicensis urbs. Lugdunum ipsum ad Ce- *Gergobina*
meni radices, ubi Arar Rhodano congreditur. Colonia hæc est a Planco deducta. Fla- *Bibracte*
grauit Senecæ temporibus, ut ipse in quadam epistola refert. Templum habebat Au- *Longones*
gusto dicatum, aramque uenerabilem, ubi inscripta gentium nomina numero Sexa- *Adunantinũ*
ginta, earumque singularum statua una. Hanc urbem Imperatores Romani nobile Empo- *Lugdunum*
rium statuerunt, ubi etiam monetam cudebant. Hæc Strabo. Hæc deinde urbs ornata san *Nicetius*
ctis præsulibus fuit Nicetio & Eucherio, qui sub Valentiniano secundo emicuit. Supra *Meldæ*
uero inter montes Meldæ Ptolemæo ponuntur, Meldensis adhuc urbis nomen seruan- *Pharo*
tes. Hic Pharo & Ildenricus ex successione præsules sancti prefuere. Vessones & Augusta *Ildenricus*
Vessonum. Viromanduos quoque Ptolemæo in hac parte positos Virdunenses putaue- *Vessones*
rim esse. Hos prope Campania nunc appellata, ubi Catalanensis est urbs noua nomine, *Viromandui*
clarissima clade Attilæ Hunnorum regis ab Aetio superati. Fisci codex has habet ho- *Catalanum*
die Metropoles descriptas in hac parte. Lugdunensem, cui subest Parisiensis, Carnuten-
sis, Aurelianensis, Antisodorensis, Trecensis, Meldensis. Turonensem, cui subest, Ceno-
manensis, Redonensis, Andegauensis, Nannetensis, Baiocensis, Trecorensis, Leonen-
sis, Dolensis, Maclouiensis. In Burgundia, Tarantasiensem, cui subest Sedunensis, Au- *Aquitania*
gustensis, Bellicēsis. Bisuntinam: cui subest, Basiliensis, Lausanensis. Aquitania tertia pars *Comitatus*
Galliæ ab occidēte Oceanum, à septentrione Ligerim fluuium. Cæsari uero Garumnam. *IIII.*
Ab oriente Lugdunensem & partem Narbonensis. A meridie Pyreneum & Narbonen- *Armeniaci*
sis partem. Aquitani enim à cæteris Gallis corporibus & lingua differunt magis Hispanis *de Bigorra*
similes, quibus finitimi sunt. Eos subiugauit Crassus Cæsaris legatus, ut narratur in com- *De Fusso*
mentarijs. In sequentibus temporibus duces habuerunt: qui cum Carolis Martello & Ma- *Pictauensis*
gno interneciuum ac diuturnum bellum gessere, cōtraque eos ex Hispania Saracenos quan- *Pictones*
doque uocauerunt, tandem succubuerunt, ac una cum cętera Gallia regibus Francorũ nunc *Tarnisatij*
parent. Comitatus inter eos hodie IIII. Armeniaci, de Bigorra, de Fusso, ac Pictauensis. *Tarbelli*
Ciuitates eorum plæræque in cōmentarijs nominantur: Pictones, nunc Pictauenses. Ta- *Aturus*
rnisatij, nunc Tursæ. Tarbelli, nunc Tarienses ad Aturi ostia prope Pyreneos. Bigerones, *Bigerones*
nunc Bigerrenses, ubi castrum Bigorram dicunt in Vasconia. Prætiani. Garietes, qui *Cocosates*
nunc Lectorienses esse putantur. Garumni, Cocosates, Sibuzates, Ausci, nunc Auxitani: *Sibuzates*

 Auscij

unde regio cognominata. Horum sunt Vassarij Ptolemaeo, nunc Vassatenses. Armeniaci comes sub Calisto tertio, propriam germanam duxit sororem, reclamanti autem regi uir sceleratus literas apostolicas falsas ostendit: itaque ipse sacris interdictus, de his uero qui eas procurauerant ac scripserant sub Pio postea sumpta est poena. Flussates, quibus de Flusso comites nunc appellati diu praesident, ex qua domo duo Cardinales nostra memoria fuere, iunior tamen longe fama uirtuteque inferior decessit Innocentij tempore. Santones nomen etiam seruant, quorum urbem Mediolanum Strabo & Ptolemaeus ponunt. Sonciates, Bituriges: hi uno die uiginti urbes incenderunt, ut Caesarem commeatu & pabulatione prohiberent. Horum oppidum Auaricum, cuius Caesar in commentarijs meminit. Praeterea Nouiodunum: alterum est huius nominis, proximum Parisijs, in prouincia Remensi: tertium Heduorum. Petrocorij, quibus ciuis & praesul Fronto uir sanctus a Petro baptismate ablutus. Burdegalenses inter Garumnam & Auscios, e Burgedale fuit Ausonius poeta. Vascones gens Hispana uetustissima, Pyreneis & Aquitaniae uicina in haec Galliae loca traiecerunt. Quo magis miror a Pio & Blondo scriptum Vasconiam quasi occidentalem Gothiam eorum lingua appellatam, quod in hic locis consentiente Honorio Vallia rex Gothorum consederit. His igitur Librettensis imperat princeps, tantum dominus appellatus. Itaque unum aiunt esse in Gallia dominum Librettensem. Vnum Armeniaci comitem. Vnum denique Britonum ducem, qui potentia post regem antecellant. Sunt & in ea urbes Aquensis olim Aquae Augustae Ptolemaeo Plinio'que. Conseranensis, Olorensis, Papincensis, Lascurrensis, Rigonensis, Adurensis, Bigotrensis, Maleacensis, Sarlatensis, Agenensis, sic etiam Antonino uocata. Ptolemaeo Agennas. Conuenarum urbs olim Conueni ad fluuium Aturiam inter montes siti pyreneos: apud hos Lugdunum altera colonia Ptolemaeo ponitur. Praeterea Ruteni nunc Rutenenses. Lemouici & Aruerni nomen seruant, inter Aquitanos & ipsi, ac trans Ligerim a Geographis positi. Ex Lemouicensibus quatuor ex ordine pontifices olim fuere. Aruernorum autem ut gentis fortissimae plurima apud authores mentio. Hi, ut scribit Strabo, cum milibus ducentis olim cum Aemiliano Maximo ad Isaris & Rhodani confluenta, postea cum Domitio Aenobarbo, ubi Sulgas cum Rhodano coniungitur praelijs congressi sunt. Eorum oppida Augustonemetum & Gergouia in monte sita, ubi pugnatum est a Caesare. Deinde apud Alexiam propinquum oppidum, ab eodem'que post longam obsidionem expugnatum superato Vercigentorige Gallorum duce. Nunc uero Aruerni sub duce Borbonio agitant, ac Caroli septimi quondam temporibus adscitis sibi Lemouicensibus ac Pictauis grauem seditionem excitarunt, Ducem sibi quendam Buuorium deligentes. Itaque passim grassando nobilem quemque uirum impune obtruncabant, quem tumultum Biturigum dux cum exercitu regio compressit. Aruernorum praesul & martyr sub Constantino Iuniore, ut ait Sigisbertus, fuit Proiectus. Sed & in reliqua Aquitania nomina quaedam etiam recentia. Claromontensis, Sanctiflori, Tutelensis, Mimotensis, Albiensis, Castrensis, Aniciensis, Vabrensis. Metropoles omnino tres, Bituricensis, Burdegalensis, Auxitana. Flumina in ea Liger potissimus, qui prouinciameam a caetera Gallia diducit, Cluentellus, Garumna, Eginanus, Aturus: omnia a Cemenis montibus in mare Aquitanicum procurrentia. B E L G I C A sequitur, in qua prouinciae sunt huiuscemodi nominibus hodie uocatae, Picardia, Flandria, Lotoringia, Normandia. Est autem a caetera Gallia Matrona & Sequana diuisa, magna ex parte Germanorum moribus & catalecto, eo praesertim tractu, qui Oceano ac Rheno proximus est, cum ab illis haec loca sint occupata. Populos enim Transrhenanos M. Agrippa citra flumen teste Plinio traduxit. Syluam Arduennam in hac parte prius commemorabo totius Galliae maximam. Haec a Rheno incipit, per fines Treuerorum, Eburonum, & Menapiorum D. pas. mil. in longitudinem per mediam Belgicam in Oceanum tendit. Populi autem ex Oceani parte post Britones, Picardia cui comes imperat. Hanc aetate nostra Ludouicus undecimus rex Philippo Burgundo pignori dederat, quae deinde recuperata causa belli maximi inter utrunque fuit. In hac parte Ambiani Ptolemaeo ponuntur. Nunc etiam Ambianenses sanctis ornati praesulibus duobus Firminis martyre & professore, ac Honorato & Saluio. Is ultimus Chilperico regi Francorum Arriana secta infecto, restitit.

Vassarij
Vascones
Flussates
Sanctones
Mediolanu
Bituriges
Auaricum
Nouiodunu
Petrocorij
Fronto
Burdegalenses
Vascones
Aquae Augustae
Agenenses
Conueni
Aturia flu.
Lugdunu alterum.
Ruteni
Lemouici
Aruerni
Proiectus
Augustonemetum.
Gergouia
Claromont.
Sanctiflori
Tutelensis
Mimotesis
Albiensis
Castrensis
Aniciensis
Vabrensis
Metropoles III.
Liger
Cluetellus
Garumna
Eginanus
Aturus
Sylua Arduenna.
Picardi
Ambiani
Firmini
Honoratus
Saluius

Atrebates quoque quos Vedastus eius urbis præsul sanctissimus maxime exornat. Dein *Attrebates*
Cameracenses ueteres sane populi. Nam & Cameracum apud Antoninum tantum reper- *Cameracum*
rio. Postea Morini, in quorum littore Icium promontorium Ptolemæo Cæsariq́. Gesso- *Icii promon.*
riacum quoque portus Plinio Tranquilloq́ in Claudio, unde in Britanniā facili transmis- *Gessoriacum*
su Claudius penetrauit. Is nunc à Britanniæ regibus tenetur, Calesium appellatus, quan- *Caleti populi*
quam & Caleti populi. Straboni in hac parte ponuntur. Sequuntur Bellocassij Ptolemæo, *Bellocasij*
ubi nunc Flandria. Huic olim à regibus Francorum præfectus mittebatur, quem Foresta-
rium appellabant, qua administratione cum Balduinus quidam fungeretur, contigit ut Iu-
ditham Caroli Calui filiam pactam Adoulpho Angliæ regi, illac transeuntem raperet, quę
post longam discordiam, patre consentiente, in iusto matrimonio apud eum remansit,
proq́ dote Flandria recepta, de Forestario comes factus est. Nunc ei successit Maximi- *Flandrij*
liani Cæsaris filius Philippus Archidux, cuius supra mentionem feci. Tongri ubi nunc *Tongri*
Brabantia cui dux imperat. Menapij nunc Iuliacenses putati. Eburones uero iuxta, nunc *Brabantia*
Alodienses Syluæ Arduenæ uicini inter Mosam & Rhenum. Hi sunt qui Cottam & *Menapij*
Titureium Cæsaris legatos cum toto exercitu per colloquium circumuentos absente Cæ- *Iuliacenses*
sare trucidarunt: apud hos oppidum Vegerra, nunc Aquisgranum, Caroli Magni sepul- *Eburones*
chro nobilitatum. Prope uicus est etiam Luppia. Neruij ubi nunc Tornacenses Belgarum *Vegerra*
fortissimi Cæsaris exercitum in maximum discrimen adduxerunt, ita ut uni militum de- *Aquisgranum*
tracto scuto, ipsemet in acie primus inter pedites procedens, labantes suorum animos con- *Luppia*
firmauerit. In mediterranea quoque penitiore Normandi ad mare ex Mediterranea per- *Neruij Tor-*
tinent, usque ad promontorium Cobeum Ptolemæo nuncupatum, nunc autem Tubale- *nacenses.*
na: iuxta castrum est Mons sancti Michaelis, cum arce regio præsidio munita, quod sit *Normandi*
eius oræ uniuersæ tutela. Normandos enim aduenas, ut nonnulli recentiores tradunt, mi- *Cobeum pro-*
nime constat esse: neque enim apud ullos receptos authores Normandorum nomen aut in *montorium*
Germania, aut in Scythia usquam nominari contingit. Itaque indigenas loci esse uerisimi-
lius est, eos uidelicet quos Ptolemæus parua literarum mutatione Romanduos uocat. Hi *Romandui*
seculis insequentibus, Rollone duce, Carolo tertio imperatori bellum mouerunt, postre-
moq́ cum eo fœdus & affinitatem inierunt. Præterea in Italiam cum Tancredo duce mi-
grasse, & Siciliæ regnum primi constituisse dicuntur: quandoque etiam Angliam sub re-
ge Guilielmo tenuerunt. Nunc uero regibus Gallorum sine controuersia parent. Ho-
rum historiam in Carolo tertio, partim etiam in Sicilia repetam. Eorum urbes Rotoma- *Rotomagum*
gum uetusta ciuitas. hanc ornat Lanfrancus homo Papiensis, qui sub Honorio tertio *Lanfrancus*
Pontifice, hic ludimagister fuit: incidens in latrones, cuncta bona amisit, ex quo postea in
Cudonensi Cœnobio monachum agitans claruit sanctitate. Augusta Romanduorum, *Augusta Ro-*
quam postea Constantius Cæsar de suo nomine Constantiam appellauit. Est alia item *manduorum.*
inter Sueuos & Heluetios. Sunt noua item nomina, Lexouiensis, Briocensis, Ebricen- *Lexouiensis*
sis, Abrincensis, Sagiensis. Bellouaci autem nunc Beluacenses. hi nostra ætate obsidio- *Bellouaci*
nem Caroli Burgundi plurimos dies passi sunt, in quo bello cuiusdam puellæ uirtus præ-
dicatur, quæ in mœnibus consistens, à milite Burgundo murum ascendente, uexillum ex-
torsit, tandiu luctando, donec auxilium adesset. Triberi Ptolemæo, quorum urbs Au-
gusta Triberorum, nunc Treuerensis, quæ Ildebertum habuit præsulem, prius Ceno-
manensem, uirum sanctissimum. Maximum item. Is enim Athanasium, Constantium eo
fugientem, hospitio excepit. Rhemi erga populum Romanum fidelitate conspicui Cæ-
sari in commentarijs. Apud Rhemenses ex ampulla sancti Remigij rex oblini, deinde dia-
demate iam inde à Clodouæo primo christiano redimiri solet. Eorum fuit oppidum Sa- *Samarobrina*
marobrina, ubi Cæsar Gallorum concilium indixit, impedimentaque reliquit. Postre-
mo Lotoringia inter Belgas sita est, à Lotario Lotarij Imperatoris Caroli Magni nepotis *Lotaringia*
filio cognominata, quod in fratrum diuisione hæc in portionem cederet. In hac parte do
minati sunt Gottifredus & Balduinus Baliones, felices illi fratres, qui Hierosolymam pri-
mi ex Saracenis receperunt sumpta mutuo pecunia & oppigneratis terris. Proximis au-
tem seculis successit Fredericus comes Vademontis, qui ex Violanta Renati Siciliç quon
dam regis filia Renatum Iuniorem genuit uirum fortissimum, qui nunc uiuit, ac Caro-
lum Burgundum aduersus uenientem cum toto exercitu sustulit, uti supra commemora-
ui. In hac continentur Mediomatrices nunc Metenses. His Theodericus Othonis primi *Mediomatri*
propinquus *ces*

[Godericus, Gerardus, Leuci, Tullum, Mosa, Tabuda, Phrudis] propinquus, & ante eum Godericus circa Gregorij primi tempora sancti præsules præfuere. Leuci quorum oppidum Tullum Ptolemæo nunc quoq; Tullense appellatum. Liberi omnes populi ac tantum Imperatoribus subiecti. Tullensium ciuis & præsul Gerardus fuit, Henrici iij. tempore, relatusq; a Leone ob uitæ merita in professorum numerum, ut Vincẽtius scribit. Flumina in Belgica, Mosa, Tabuda, Phrudis, omnia in Oceanũ exeuntia, Ptolemæoq; posita haud sane magna.

GALLORVM REGES AC GESTA

[Samotus] De locis hactenus. Nunc historia subiungenda. ac priscos quidem Galliæ reges ab ipso qui fertur Berosi libello, ne nescius tantum præterire uidear, mutuabor. Ille Samotum tempore Beli primum in Gallia dominatum fuisse tradit. Deinde filium eius Magum, postea Sarron Dryum Galatem Bardum Longonem Lugdum Allobrogem Romum Lemannum Galatẽ iuniorem Nannetem Francum. De quibus nulla sanè cognitio, prçter nomina & nonnullorum etymologiam populorum, deprehenditur. Tantum hæc diligentioribus perscrutanda relinquo, & ad ea quæ pluribus notiora sunt authoribus ueniam. Ante aduentum Annibalis in *[Galli quinquies alpes traiecere]* Italiam Gallos quinquies Alpes traiecisse compertum est. Primum, ut ait Liuius, dulcedine uini adlecti Celtæ duce Bellouaso excitis Biturigibus, Heduis, Ambianis, Carnutibus, Aulercis, regnante Prisco Tarquinio, mutãdi melioris soli gratia in agro Insubrium, *[Celtæ]* augurio Pagi Heduorum sic cognominati, Mediolanum ædificarunt. *[Cenomanni]* Cenomanni deinde Celitonio duce uestigia priorum secuti eodem fauente Bellouaso cum transcendissent Alpes, ubi nunc Brixia & Verona loca tenuere. *[Boij]* Postea Boij Liguresq; transgressi cum intra *[Brennus]* Padum & Alpes omnia tenerentur, Pado ratibus traiecto non Hetruscos modo, sed Vm- *[Mediolani conditio]* bros inde pellentes intra Appenninum sese tenuere. Postremo, ut ait Polybius, Senones omnium potentissimi ad mare Adriaticum Senam urbem incoluere, ac ab Vfente fluuio ad Athesim fines habuere. Hi sunt qui Brenno duce Clusium obsedere, ac inde cum essent legatorum temeritate lacessiti, Romam properantes incenderunt, fuso apud Alliam exercitu, quos discedentes Camillus opprimens signa & aurum ablatum retulit. Rursus cum paucis post annis legatos Romanorum interfecissent, ut ait Liuius libro duodecimo, L. Cæcilium prætorẽ contra eos missum cum toto exercitu trucidauerunt. Iidem in Græciam traijcientes, ac Delphos spoliare conati, imbre grandineq; Phœbo quodammodo ultore (uti putabatur) extincti sunt. Et, ut Strabo ait, qui reliqui fuere in Asia considentes *[Gallogræci, Galatæ]* Gallogræci siue Galatæ dicti sunt. Polybius uero, cuius authoritatem secutus, reliquam eorum percurram historiam, scribit, quod Galli postquam Delphos euasere, nequaquam in Asiam transiuere, sed loci opportunitate adlecti circa Byzantium constitere, ubi deuictis Thracibus, & Tbyle rege cõstituto, Byzantijs bellum intulere, qui tributo annuo lxxx. talentorum se redemerunt usque ad Clyari tempora, quando Gallorũ genus defecit à Thra- *[Gallorum in Italia clades]* cibus funditus eradicati. At hi qui in Italia remansere, post Alliensem cladem annos xlij. Albam cum exercitu se recipientes Romanos occurrentes habuere, eosq; terga uertere perterritos coegerunt. Deinde pace facta annos xliij. quieuere. Postea Hetruscis coniuncti aduersus Romanos profecti cum ingenti præda incolumes domum rediere. Quarto exinde anno cum Samnitibus denuo Romanos inuadunt, plurimos eorum cædunt. Paucis post diebus iterato aggressi iuxta Sentinatum regionem prælium ineunt, plurimos obtruncant. Post annos decem comparato exercitu in Hetruriam profecti Aretium obsidẽt, Romani auxilium ferentes procul à mœnibus dimicarunt, ubi superati amisso etiam Lucio Cos. Manium Curium suffecere. Is statim legatos in Galliam ad redimendos captiuos misit, quibus cõtra ius gentium interfectis Romani indignati, nouo delectu habito in Galliam penetrant: ubi parum processum, obuios Senones prælio commisso obtruncant, reli- *[Noua Colonia Senonum.]* quos sedibus suis eijciunt. Nouam ipsi coloniam indicunt, eamque ueteri nomine quo primum à Gallis habitatam appellant. *[Boij]* Boij uero exemplo Senonum sibi timentes Hetruscis in auxilium uocatis bellum aduersus Romanos mouent, in quo Hetruscorum magna pars, Boiorum pauci effugere. Nec ita tamen animis cecidere, quin redintegratis uiribus proximo anno prælium rursus inieent, in quo ita profligati fuere, ut penè ad internicionem delerentur. Qua clade perterriti, fœdus cum Romanis per legatos percutiũt. Hic

erat

erat annus tertius quo Pyrrhus in Italiam uenerat, & quintus post eam cladem quam Galli apud Delphos passi sunt. Ex illo Galli tot cladibus uexati, à bellis deinde X L V. annos quieuere. Quum postea ex lege C. Flaminij promulgata, ager ubi Senones fuere militibus dederetur, indignati Boij uicini Gallos transalpinos exciuere, Congolitanum & Anerestem reges circa Rhodanum habitantes ac præcipue gesatas cum peditibus L. milibus, equitibus & curribus duobus mil. præter auxilia Cisalpinorum Gallorum & Insubrium & Gallorum qui circa Padum habitāt. Nam ex Venetis Cenomanni tantum cum Romanis consenserunt. Romani igitur tantæ multitudini & terrori occurrere parantes, ex omni Italia septies centena peditum milia. Equitum uero lxxx. milia sine transpadanis coegerūt. Ea uis tunc erat Italiæ, aduersus quos Annibal paulo post uix cum xxx. millibus ausus est alpes transcendere. Hoc itaque militū numero partito, ut de aduentu ipsorum acceperunt L. Aemylium Cons. Ariminum misere. At illi per Hetruriam iter facientes ad Clusium obuios Romanos habuere, quos fugere stratagemate simulantes insectati, ad sex milia ex eis cæsa sunt. Reliqui in proximum tumulum sese recepere. Aemilius Conf. cognito eorum itinere ex Ariminio Romam uersus contra eos proficiscitur. Galli consulis aduentu formidantes tumuli obsidionem, per littus Hetrusci maris remeare statuunt, relictis impedimentis quo tutius pugnarent. Aemylius descendentes persequitur, nec tamen congredi audet. C. Attilius Regulus alter Cos. qui nuper à Sardinia Pisas uenerat, miratus subitum eorum discessum, ut forte interclusum eorum uidit exercitum prælium commisit, atque ita utrinque à Coss. ad unum omnes cæsi fuere. Vtebantur gladijs oblongis cuspide obtusa, & paruis clypeis. Ar Romani contrà paruis & acutis gladijs & oblongis scutis, ut cominus magis ualerent. Terrori tamen fuere nuda Gallorū corpora, & pulchritudo torquium aurea, & uirgata sagula, quibus toto corpore coruscabant. Post hanc uictoriam Aemylius Paulus per Ligures in Boiorum agrum tendens omnia uastabat, paucis post diebus triumphans urbem ingressus est, ærariū que ex gaza ditauit. Post hæc P. Furius & C. Flauius Coss. creati contra Insubres profecti, ac uicti sese in Cenomannorum agrum receperunt. Rursus redintegratis copijs cum longe superioribus numero præliū ad Adduam fluuium instaurant, ubi Romani Cenomannos, quibus non satis fidebāt præmisere, ac eis ponte rescisso necessitatem pugnandi fecere. Quamobrem uictores Coss. cæsis ex eis L. milibus discessere. Insubres tanto accepto incommodo pacem anno proximo petiere, omnia pollicentes, quæ Coss. M. Claudius & C. Cornelius minime concessere. Quare illi conductis triginta milibus gesatis ultimam periclitantur fortunam. Coss. Acerris urbe inter Padum & Alpes post obsidionem potiuntur. Deinde apud Clastidium collatis signis hostes fugant, fugientes Mediolanum persequuntur, atque in potestatem postremo redigunt. Quo bello Galli ex Italia penitus sublati sunt. In hanc Polybius it sententiam, qui monet non timendos esse Gallos aut barbaros, si uiribus suis aut prudentia Italia experiatur. Transalpinos post hæc diuersis attritos tempestatibus & bellis. Q. Fabius primum Allobrogas, deinde Cn. Domitius Aruernos perdomuit, ducto in triumphum Batuto eorum rege ad ultimum Iul. Cæsar decennali bello sub iugum omnes misit.

Galli inuasere Italiam cum peditum L. millibus. Congolitanus Anerestis. Ex Italia. Dec. M. peditum: equitum lxxx. M. sine Transpadanis. L. Aemilius. C. Attilius Regulus Consules. Gallorum cedes. P. Furius. C. Flauius Coss. M. Claudius. C. Cornelius Coss. Acerra. Q. Fabius. Cn. Domi. Iul. Cæsar

FRANCORVM ORIGO AC SVCCESSIONES

GALLOS dein paulatim occidente Imperio, circa Honorij tempora barbari diuersarum nationum, ut etiam cæteras inuasere prouincias: è Scythia Gothi, Alani: ex Hispania Vascones: è Germania Sueui, Burgundiones, Franci. De his igitur ultimis dicendum, qui rerum potiti cæteros expulerunt. Horum originem annales Gallorū iam inde à Franco quodam Hectoris filio repetunt, qui post Troiæ occasum in Germaniam primum applicuerit: gentemque ex eo paulatim propagatam in Galliam migrasse, de quo sane apud nullum legi ueterē authorem. Posteriorū quidem primus qui Francorū mentionem faciat, Agathias græcus author, qui circa Iustiniani tempora scripsit historiam his uerbis: Francorum natio est Italiæ proxima, & terminis iuncta. Veteres tamen hos Germanos dixere. Nam circa Rhenū habitant, Galliarumque magnam partē occupāt, qui quanque ut reliqui Germani sunt barbari, Romana tamen politia & alijs institutis utunt. Sūt etiā Christiani & rectissimæ opinionis. Et paulo inferius. Eorum reges longos post terga crines gerunt, non more Turcarum atque

Gothi Vascones Sueui Francus Gallorum mores

Alanorum

Alanorum incomptos atq; inordinatos, sed pulchre discriminatos unguentoq; delibutos. Reliqua uero turba circumtõsa crinibus. Hæc Agathias. Ex quo satis cõstat ex ea natione migrasse quæ trans Rhenum, nunc quoq; Franconia dicta est. Franconũ enim uetustum nomen Cicero quoq; in epistolis ad Atticum meminit. Hi posteris temporibus anno salutis circiter CCCCXX, Theodosio Iuniore imperante exagitati à uicinis, simul & mutandi melioris soli gratia in proximam Galliam Belgicam cum eorum rege Clodio traiecere, locaq; Metensium primo ac Tullensium tenuere, ubi Aetio duce Imperatoris, deinde Gothis & Aquitanis, postremo Normandis ac Longobardis uaria successione, ac magna uirtute superatis, tota paulatim Gallia potiti sunt, & ad hunc usq; diem inclytũ inter Christianos regnum constituere, ac barbaris nationibus magnopere pro Christi religione restiterunt. Reges uero, ut ex eorum, tum etiam aliorum historia accepi, ordine ac compendio referam. Primum igitur genealogias eorum in tris diuidunt progenies. Prima à Pharamundo usq; ad Childericum. III. quæ durauit annos CCCXXX. usq; ad annum salutis DCCL. Secunda à Pipino usque ad Ludouicum VI. Lotharij filium, quæ durauit annos CCXXXVIII. usque ad annum DCCCCLXXXVIII. Tertia uero ab Vgone Capeto comite Parisiensi usq; ad ætatem nostram. Itaq; duces primum uti tradunt in Germania cœpere post Francum, quem supra dixi Hectoris filium ab eis dictũ. Huius deinde natum Marcomirum patrem Pharamundi, qui primus ab eis rex dicitur constitutus anno CCCCXX. Regni uero XI. interijt. Nutrire comas instituit ut à Gallis discernerentur, quam consuetudinem, ut ex Agathia supra memoraui, Reges tantum usurpauere usq; ad Petri Lombardi præsulis Parisiensis tempora, quo reclamante postea desiere. Clodius cognomento Capillatus ob promissam longe cæsariem, Pharamundi filius atque successor, Anno regni XX. extinctus est, Imperante Theodosio iuniore, primusq; traiecto Rheno cum copijs in proximam Belgicam uenit, Tornacensem, Camaracensem, Tullensem, Metensemq; ciuitates occupauit, Merouæumq; filium regni successorem reliquit. Hic annos XI. rexit. Attilam in Galliam uenientem fugit in ciuitatem Aurelianensem. unde iunctis cum Aetio duce Romanorum castris ac Attila pulso paulo post in regiã remigrauit. Post eum Childericus natus annos XXXIII. Leone primo imperante. Hic ob libidinẽ in matronas regno expulsus, deinde restitutus fuisse traditur. Clodoueus rex V. Childerici filius. anno CCCCLXXXIIII. Clotildem Gundebaldi Burgundi regis filiam mulierem sanctam duxit in matrimonium. Quam cum ad Christi religionem exhortantem audire nollet, tandem cum Alemanis prælio concurrens uotum uouit, si compos fuisset, se uxori obtemperaturum. Igitur re feliciter gesta accersito Remigio præsule Rhemensi primus regum Francorum una cum tribus milibus è populo sacro fonte abluitur anno regni XI. Quo tempore diuino miraculo missa cœlitus ampulla per columbã dicitur, ubi Chrisma quo est oblitus inerat. Seruataq; deinde in cœnobio. S. Remigij ad idem in posterum officium regibus exhibendum. Regnante in Italia Theoderico rege, feruntur & alia huius uiri prodigia, Proficiscens aduersus Alaricum Gothorum regem, qui Tolosæ regnabat, Ligerim fluuium qui inundatione creuerat eius precibus nocte ita decreuisse, ut uado transmitteretur, & apud Pictauos castrametaretur, Gothosq; una cum rege cecidisse, ac Galliæ penitus regno & antiqua possessione expulisse. In basilica. S. Martini diadema ab Anastasio principe accepit. Moritẽ ætatis anno XLV. Regni XXX. superstitibus liberis Theoderico, Clodomiro, Clotario, Childeberto, qui omnes ex successione regnauere. Sepultus Parisijs in Aede S. Petri à se constructa, quem Galli perpetuo colunt, ac pro sancto uenerantur. Theodericus maior natu regnauit annos XXIII. apud Metensem ciuitatem, partitis alijs cum fratribus locis. Huius maxima gesta commemorantur. Turingiam cum rege sibi subiugauit, in Italiam cum armatis LXXX. milli. traiecit, Bellisarij copias repentino impetu fregit, Transpadanam omnem regionem subiugando. mox inopia pabuli coactus est dimisso in Italia Bucello & Amingo ducibus, qui & ipsi superati à Narsete apud Cannetum in campania fuere. Decem Burgundiorum milia auxilio Gothis misit, quorum rex Theodericus sororem eius olim in matrimonium duxerat. Demum per seditionem interfectus dum de imperio cum patruis certat, anno regni XIII. superstite Theodebaldo filio, qui post eum regnauit annos X. Deinde ad Clodomirum Clodouei filium Theoderici fratrem res peruenit. Qui apud Aurelianensem ciuitatem regnauit, prouinciamq;

Aetius dux · *Frãcorum genealogie tres* · *Pharamũdus rex primus* · *Clodius Capillatus* · *Merouæus* · *Childericus* · *Clodoueus primus Christianus* · *Clotildis uxor* · *Ampulla sancta* · *Contra Alaricum* · *Theodericus rex transgressus in Italiam* · *Bucellus & Amingus duces separati à Narsete.* · *Theodebaldus.* · *Clodomirus*

ciamq; ac Burgundiam bello ciuili acquiſiuit, hoc modo. Gundebaldus Burgundiæ rex Chilpericum fratrem maternum Clodomiri auum interfecerat, quamobrē eum ulciſci ſtatuens bello aduerſus Gundebaldum moto è duobus eius filijs alterum Sigiſmundum in prælio cepit, alterum Gothimarum interfecit, regnoq; eorum potitur. Sigiſmundi præclara eſt fama ſanctitatis, quem captum atque in puteum una cum uxore & filijs demiſſum, & poſt aliquot dies extinctum, ac ſepultum in cœnobio Aganenſi apud ciuitatem Seduneṅſem, quod ipſe conſtruxerat, febricitantes inuocant. Childebertus tertius. Clodouei filius fratri ſucceſſit, diuiſo cum alijs regno, apud Pariſios regiam ipſe cōſtituit, Cenomannos, Pictauos, ac Normandos ſibi adiudicauit. Clotildem ſororem Amalrico Gothorum regi locauit, quæ cum à uiro minime Chriſtiano tum iurgijs tum uerberibus ob Chriſti fidem inceſſeretur, queſta apud fratrem eum ad ultionem compulit. Quamobrem profectus in Hiſpaniam cum exercitu, Amalricum in prælio apud Toletum commiſſo, ad templum quoddam fugere contendentem obtruncat, urbemq; diripit, ac ſororem reducit, quę in itinere morbo correpta interijt. Poſt honeſtiſſimum facinus animum ad parricidium conuertit, duos fratris defuncti filios pupillos, quos mater eius Clotildis apud Pariſios alebat, ad ſe aliud ſimulādo uenire iuſſos necauit. Quorum cadauera relata Pariſium ab auia mœſtiſſima ac ſanctiſſima muliere multis cum lachrymis contumulata fuere. Childebertus unà cum fratre Clotario puerorum inter ſe regna partitus, expeditionem poſtea in Hiſpaniam ſumpſit, ac magna ui Valentiam obſidenti urbis Præſul extra mœnia egreſſus cum dalmatica S. Vincentij occurrit, quam ei dono dedit. Quo facile munere delinitus, domum reuertit. Quo poſtea dono templum S. Germani præſulis Pariſienſis, qui eo forte tempore deceſſerat, ac miraculis florebat, ornauit, ubi poſtremo & ipſe decedens ſine prole ſepultus eſt. Anno ſalutis D X V. Clotarius igitur frater ſuperſtes omnium ſuorum Monarchia Galliarum potitur. Cum Conabro Britonum duce bellum geſſit, eumq; interfecit. Crominum eius filium nothum ſuppetias ei ferentem, captum in prælio cum uxore ac liberis igne cremauit. Cœnobium ſancti Medardi Sueſſionenſe ædificauit, in quo & ſepultus eſt. Anno regni quinquageſimoprimo. Quatuor ſuperſtitibus liberis, partito inter ſe regno Chilperico Sueſſiones, Ariperto Pariſij, Guntiano Aurelianenſes, Sigisberto Metenſes obuenere. Aripertus igitur ex omnibus fratribus patrio ſucceſſit regno, apud Pariſios regia conſtituta. De quo nihil aliud memoratur, quàm quod ob amorem in ancillas coniugem abdicauit. Quamobrem fruſtra ſæpe admonitus à ſancto Germano Præſule tunc urbis ſacris tandem interdictus, ac ſine liberis extinctus eſt. Guntianus frater regnum inijt, qui Aurelianis imperabat. Hic feſſus quondam uenando obdormiſſe dicitur in campis, & ex ſomno theſaurus ei antiquæ gazæ manifeſtatus, quem cum eſſet nactus cum reliquis facultatibus egentibus diſtribuit, ad regnum immortale adſpirando. Deceſſit ſine liberis Sigisberto fratre cū eius filio Childeperto ſucceſſore dimiſſo. Anno regni uigeſimo quinto, ſalutis D L X I I I I. Apud Francos inter ſanctos relatus. Sigisbertus Clotarij filius, & Guntiani frater apud Metenſem ciuitatem regnauit, quæ ei ex patris hæreditate ſorte obuenit, regnum Auſtraſiæ appellatum. Brunchildem Atanagildi regis Hiſpaniæ filiam duxit, quam Arriana ſecta inquinatam ad ueram religionem reduxit. Bellum cum fratre Chilperico geſſit, in quo filius illius Theodebertus poſt multa ab eo crudelitatis exempla fœde perpetrata occubuit. At Chilpericus pater fratrem cum ſectaretur ab eo fugatus, ſe Tornacum recepit, ubi obſeſſus, uxoris Phrigundis opera, quæ clam ſatellites aliud ſimulando ad Sigisbertum obſidentem interficiendum miſerat liberatus eſt. Mox Pariſium ueniens, Brunchildem Sigiſberti extincti uxorem cum filiabus Rotomagum relegauit, bonis eorum direptis. Tunc denique confirmato ſtatu, uxorem duxit Gloſindam Brunchildis ſororem Atanagildi Gothorum regis filiā, quæ ex Arriana ſecta in ſidem orthodoxam uerſa perſancte uixit. Dolis tandem agitata pellicis Phrigundis, relictis bonis ac coniugio, ſæpe in patriam redire fruſtra tentauit, tandem illius inſidijs noctu à uiro iugulata miraculis dicitur clarere. Sed & eiuſdem Phrigundis opera Andouera prima Chilperti coniunx abdicata eſt, quæ tris peperit liberos, quorum natu maior Maroueus eiuſdem concubinæ inſectatione bonis dimiſſis, & abdicata coniuge Brunchilde, quondam patrui ſui uxore monachum egit. Poſtremo tot illa malis perpetratis, necem addidit uiri, cui ad ultimum

Gundebaldus Burgundus
S. Sigiſmūdus
Childebert.
Regia apud Pariſium.
Clotildis Amalrici Gothi uxor
Parricidium Childeberti
Templum S. Germani
Clotarius
Conabrus dux Britonū.
Cœnobium S. Medardi
Aripertus rex apud Pariſios
S. Germanus
S. Guntianus
Sigiſbertus
Auſtraſia
Brunchildis
Chilpericus
Phrigundis
S. Gloſinda

ſe ſuſpectam cognoſcebat. Redeuntem itaque è uenatione, eius opera duo ſatellites eum incautum aggreſſi trucidarunt, Anno regni trigeſimotertio, relicto paruo filio Clotario, quem ex ipſa Phrigundi primum concubina, deinde uxore ſuſceperat.

Childebertus II. cum Brunchilde matre.

Interim Childebertus ſecundus Sigisberti filius, poſt patris ac patrui mortem regnauit in Auſtraſia una cum Brunchilde matre annos uiginti, quæ mulier, quod crudeliter & acerbe adminiſtrabat, populo fuit infenſa. Viri etiam ſui fratris filium in matrimonium quondam accepit, quæ tamen omnia religione compenſabat, Cœnobia, templa, ſacras ædis ædificando, muneribuſque immodicis ornando.

Inguldis Hermogillus

Huius Childeberti ſoror Inguldis Hermogillo Lemogildi Gothorum regis filio locata fuerat, quæ uirum ad religionem orthodoxam deduxerat. Quamobrem à patre Lemogildo poſt carcerem & uincula ſecuri percuſſus martyr occubuit.

Theodebertus rex

Theoderic. II

Theodebertus Chilperici filius ex cõcubina ſucceſſit, contra quem eius ex matrimonio frater Theodericus ab auia Brunchildi compulſus bellum mouit, fugauitq; Coloniam ciuitatem, ubi obſeſſus, ac ciuium proditione interfectus eſt. Theodericus ſecundus uictoria potitus, ac fratris filijs interfectis, pacificus cum omnium gratia reuertit. Nec multo poſt aduerſus Clotarium patruum de regno eadem Brunchilde adhortante dimicauit, tandem in regno confirmatus, fratris ab ſe interfecti filiam in matrimonium duxit, multumq; reclamantem Brunchildem conſanguinitatis iura eſſe uiolata, contumelia ac minis repreſſit, tot ſcelerum eius adhortationes exprobrando. Quamobrem illa indignata eum ueneno necari, deinde ſex liberos eius trucidari mandauit, quę omnia ſanctus Columbanus abbas, dum eum à libidine cuperet auertere prædixerat.

S. Columbanus aufugit in Italiam.

Ob quam cauſam à Brunchilde ex Galliæ finibus expulſus in Italiam aufugit, ubi ſupra Ticinum cœnobium inſtituit.

S. Gregorij monitio.

Hunc Theodericum eiusq; fratrem ſanctus Gregorius per literas monuit, ne ſimoniæ crimen in regno permitterent, cum ipſorum indulgẽtia par crimini patrantium haberetur. Iam enim huius contagio uitij ſerpere cœperat apud eos.

Clotarius rex

Clotarius eorum patruus rex Francorum octauus, ex his qui recta ſtirpe ſucceſſere, regnauit annos quadragintaquatuor. De quo quod dicam nihil reperio, quàm quæ ſupra dicta ſunt. Tum quod ex Bertunde uxore genuit Hiltidem filiam, ex qua & Amberto cõiuge Herchenoaldus eſt genitus: unde Pipini, & Carolorum genus deſcendit.

Dagobertus

Aripertus

Dagobertus filius hæres regni, nonus recta genealogia, uiuente patre regnauit annos ſedecim. De Saxonibus triumphauit. Conſortem regni fratrem Aripertum fecit conceſſa ei Aquitania, ac regno Toloſæ, cum quo tamen quandoq; in diſcordiam uenit.

S. Dionyſij cœnobium factum.

Quapropter eum fugientem ad Dionyſij templum inde nulla ui auellere potuit. Ex illo locum ueneratus inſuper cœnobio magnifico decorauit, ubi tandem ſepultus eſt, qui ob beneficentiam & religionem dicitur poſt mortem ex uiſo cuiuſdam uiri ſancti liberatus à cœleſti iudicio, in quo multis accuſatus criminibus ſpiritus eius comparuit.

Sigiſbertus II

Dagobertus

Grimoaldus

Maiordomus

Clodoueus II

Ex filijs ſuperſtitibus duobus Sigisberto & Clodoueo Sigisbertus ſecundus rem ſuſcepit. Is cum prolem minime ſperaret, ſeptem cœnobia magnifice extruxit. Poſt hæc Dagobertum filium ſuſcepit, quem moriens Grimoaldo Pipini filio præfecto prætorij, ſiue, ut Galli appellãt, Maioridomus commendauit. Grimoaldus per proditionem interfecto pupillo filium ſuum Auſtraſiæ regno præfecit, quam iniuriam eſt ultus Sigisberti frater Clodoueus ſecundus, Grimoaldum interficiendo.

Batildis ſãcta

Is enim rebus Francorum ſuccedens, anno ſexcenteſimo quadrageſimo ſexto, regnauit annos ſedecim. Vxorem duxit Batildem mulierem ſanctiſſimam è genere Saxonum, quæ quondam ante matrimonium in peregrinatione tranſmarina capta fuit, ac ſalua uirginitate redempta ab Herchenoaldo Maioredomus regiæ. Peperit uiro tris liberos, poſt eius mortem cœnobio ſe perpetuo dicauit Pariſienſi, quondam à ſancta Clotilde extructo primi Clodouei uxore: claruit poſtea miraculis, cuius feſtum celebratur quarto Calendas Februarij. Extruxit & ipſa quoque cœnobia duo: alterum ſolo, alterum uero reconcinnauit, doniſque ornauit.

Maiordomus creatus.

Cæterum his temporibus creatus nouus magiſtratus Maiordomus, authoritate maxima, quippe cum per regum luxuriam atque ignauiam eo res deducta eſſet, ut nulla regni cura aut populorum, niſi propriæ libidinis eſſet, neceſſe fuit huic magiſtratui res cunctas obire, bella gerere, domi foriſq; prouidere, omnia præterea regis munera citra regni titulum gerere.

S. Dioniſij corpus à Clodoueo retectum.

Clodoueus igitur cum aliquando ſancti Dioniſij corpus minus atq; deceret reuerenter retexerit, atq; attrectaret, brachiumq; propterea ipſius aliquantulum fregiſſet, dicitur in inſaniam inci-

diſſe,

disse: bienniocꝫ post excessisse superstitibus Clotario Theoderico & Childerico filijs, qui omnes ex successione regnauerunt: ac primo Clotarius III. annos tris. Deinde Theodericus frater succedens breui tempore ob morum insolentiam regno deijcitur, quem secutus est Childericus tertius, frater, qui crudelitate insigni præditus, Leodegarium præsulem Augustodunēsem apud Lexouium relegauit. Bodolonem maximum inter Francos uirum ligari ad stipitem ac cædi iussit, à quo mox ipse rex unà cum uxore reuertens à uenatione trucidatus est. Post quem Theodericus rursus supradictus rex undecimus ex his qui recta stirpe successerant, quem diximus semel à regno pulsum, iterum succedere permissus nihilo minor fuit fratre Childerico. Ab initio quidem Leodegarium ab exilio reuocauit, eiuscꝫ consilio multa gessit. Deinde potentiā ueritus cuiusdam Ebroini qui sese stirpe natum regia iactabat, in concordiam cum eo ueniens Præsules nonnullos inter quos Leodegarium ipsius adhortatione necauit. Regnauit annos octodecim, sepultus in æde sancti Modesti Attrebatensis, quam ipse construxerat. Hoc siquidem tempore Pipinus senior Maiordomus fuisse traditur. Clodoueus tertius, Theoderici filius regnauit annos quatuor. Decessit anno primo imperij Anastasij secundi. Dagobertus secundus Childeberti filius, anno quinto decessit, secundo imperij Leonis, filiumcꝫ paruum Theodericum fidei tutelæcꝫ Caroli Martelli Maiorisdomus commisit. Chilpericus cognominatus Daniel, regnum inuasit, contracꝫ Carolum insurrexit Eudonis Aquitaniæ regis auxilijs nixus. Tandem ab ipso uictus, regnocꝫ pulsus, ac Theodericus imperio restitutus est. Sunt qui dicant quod fugato Chilperico Carolus Clodoueum S. Batildis filium è stirpe regia regno præfecerit. Theodericus quartus Dagoberti filius, post quem Clotarius, postremo Chilpericus, breui inter se spatio successere. Hic ultimus cum esset natura segnis, populiscꝫ male per eum consuleretur: abdicatus regno, in cœnobio monachum egit, & Pipinus tunc Maiordomus hortante ac probante Zacharia summo pontifice rex surrogatus primus ex ea familia postquam Merouengorum prosapia defecit: quæ regnauit annos CCXCVI.

Clotarius III
Theodericus
Childericus
Theodericus XI. rex iterum factus.
Leodegarius præsul Augustodunensis interficitur.
Pipinus senior Maiordomus
Clodoueus III. rex.
Dagobertus II.
Theodericus
Chilpericus Daniel
Theod. IIII
Clotarius
Chilpericus ob segnitiem abdicatus.

PIPINI ET CAROLORVM GENVS AC GESTA.

PIPINVS itaque rex anno DCCLI. secundam inter Francos incepit progeniem. De qua pauca dicendum: initio à maioribus sumpto. Genus siquidem à regibus Francorū iactant. Ambertus enim uir magnus, ex Hiltride Clotarij octaui regis filia Herchenoaldum genuit, patrē Pipini, qui Grimoaldū suscepit, patrē alterius Herchenoaldi. Ex quo natus alter Pipinus cognomēto Breuis à staturæ breuitate. Hic igitur Maiordomus sub Theoderico III. fuit: rebus in Germania feliciter gestis, belli gloria floruit: excedens Carolum Martellū, & Carolū magnū filios hæredes dimisit. Martellus officio paterno succedens in aula regia res gessit item præclaras. Leone secundo siquidem Imper. anno DCCXVIII. Sequana transmisso aduersus Aurelianos mouens uno impetu hostes fudit: Rhenum deinde traijciens Saxones, Alemanos, Sueuos, Bauaros, regno Francorū adiecit: Saracenos ab Eudone duce in Aquitaniam uocatos apud Turonū memorabili clade adflixit. CCCLXXXV. milibus partim cæsis, partim fugatis. Post item aliquantulum temporis Amorreum alterum eorum regem ex Hispania suppetias Athimo apud Narbonem obsesso ferentem cum toto exercitu trucidauit. Hinc Gothos, qui Hispaniam citeriorem & Galliæ partem trecentos iam annos turbabant, deleuit præter paucos: qui ad Barcinonensium opem & loca confugere. Expulsis igitur exteris nationibus, Galliam omnem Francorum regno subiecit: & paulo post mortuo Theodorico rege, ut Childericus eius germanus ei succederet, curauit. Decessit ex morbo in Gallia, Carolomano & Pipino liberis superstitibus: quorum alter ut in Bauaria, Alemania, & Metensi: Pipinus autem ut in Burgundia, Francia & Aquitania dominarentur, mandauit. Carolomanus Romam petijt, & Zacharia pontifice salutato in cœnobio Casinensi in Italia monachum egit. Pipinum uero alterum filium, de quo nunc agitamus Franci adhortante eodem pontifice, deiecto ob ignauiam Chilperico, regem crearunt. Anno salutis DCCLI. Hic igitur Stephano II. pontifici ab Aistulpho Longobardorum rege oppresso, & in Galliam fugienti suppetias tulit, bis'que traiectis Alpibus in Italiam cum exercitu properans, Aistulphum coegit, rebus primum à pontifice repetitis; deinde

Carolus Martellus.
Carolomanus.
Pipinus rex

exarchatu Rauennate, & quicquid ferè in Italia ceperat Petri Cathedræ cedere, frustra tūc reclamante Imperatoris Protospatario. Inde postquam in Galliam reuertit, Taxillum Bauariæ ducem sibi subiecit. Cum Aquitanis VIII. annos decertauit, Manfredo primo praelio in fidem accepto: quem postea rebellantem Carolus filius domuit. Moriens duos omnino filios reliquit Carolomanum, & Carolum cui postea Magno cognomentū fuit. Huius igitur prima milit̄ia post obitum patris cōtra Aquitanorum regem Himuldum fuit, quem in deditionem accepit. Adcersitus in Italiam ab Hadriano pontifice contra Longobardos, Desyderio eorum rege per obsidionem Papiæ in potestatem recepto, eos ex Italia annos ferè CCIIII. possessa eiecit. Inde domum reuersus, bellum Saxonum quod annos ferè XXXIIII. cum Francis durauerat, quamuis interpellatum prosequitur: quibus tandem sub iugum missis eam omnem gentem ad Christi cultum redegit. Post hæc aduersus Aigolandum Saracenum, Hispanosq́ male de Christo ob Arrianam sectam sentientes, expeditionem sumēs, breui tempore subiugatos, Pampilone, Cæsaraugusta, & quibusdam alijs oppidis expugnatis rectè sentire coegit. Redeuntē in Galliā Vascones, qui in insidijs erāt, adorti clade adfecerunt, Rolando cum parte militum cæso. Eam expeditionem sicut & reliqua gesta Caroli Turpinus præsul Rhemensis, qui rebus interfuit scripto tradidit: ubi Catalogum procerum qui eum sunt comitati, hunc ferè enumerat. Rolandus comes Cenomanensis ex Millone & Berta Caroli sorore genitus, cum quatuor milibus bellatorum. Oliuerius comes Gebennensis filius Rainerij cum tribus milibus. Arastagnus dux Britonum cum septem milibus. Eugeleus dux Aquitaniæ, Gauserus dux Burdegalensis, Gundebaldus Phrisiæ, Gellius comes Nanetensis, Ranaldus de Bellauda, Naaman dux Bauariæ, Oginius dux Daciæ, Lambertus princeps Bituricensis, Sanson dux Burgundionum, Garinus dux Lotaringiæ. Constantinus præfectus Romanus. Testatur quoque Turpinus ingentem fuisse exercitum, magnumq́ telluris spatium duorū fere iter dierum amplexum. De his multa posteris fabulosa sunt tradita: ueritas tamen, ut & uiribus, & corporum proceritate cæteris mortalibus præstiterint. Italiam postea Carolus rursus repetens, Beneuentanorum, qui duce Araiso in Romanum pontificem bellum parabant, tumultus compressit. Taxillonem Bauariæ ducem impellente uxore, quæ filia Desiderij fuerat, res nouas molientem sola legatione sedauit: acceptis etiam obsidibus. Hunnos qui Pannoniam diu occupauerant, plurimis utrinque acceptis incommodis, tandem clade maxima adfecit: amplissimisq́ deinde spolijs onustus in Galliam reuertens, Gottifredum Normandorum ducem, Francorum socios uexantem, in potestatem redegit. Leonem tertium pontificem à Romanis expulsum, ac eius auxilium implorantem, per legatos confestim, deinde per se, tertio ueniens in Italiam, compressa seditione, ac repulsis inimicis restituit. Pro quibus meritis ab ipso Imperator primum consalutatus: & nomen quod annos ferè CCCXXX. cessauerat, occidenti restituit. Domum postremo repetens non minore dignitate ocium gessit, artes liberales magnopere colendo. Quarum studium Parisij primus instituit. Tum sacra loca exædificando, inter quæ XXIIII. cœnobia in antiqua Chronica nominata comperio. Tum nobile illud templum sancti Martini Aquisgrani: ubi etiam ex pleuresi decessit. Anno ætatis LXXII. Imperij decimoquarto. Salutis DCCCXV. Liberos vi. genuit, Cotrudem, Bertam, Gillam fœminas. Mares uero Ludouicum, Carolum, ac ex concubina Pipinum, quem Hadrianus pontifex Romæ de sacro fonte leuauit. E quibus tantum superstes Ludouicus, ac imperij successor fuit. Bernardum uero ex Pipino filio nepotem Italiæ regem creauit. Traditur Carolus omnia quæ pater Pipinus pontifici dederat probasse. Est & author Iacobus de Voragine, cum auxilio Genuensium instructa contra Saracenos classe profectum Hierosolymam recuperasse: cui minime cæteri adstipulātur: quod etiam Florentiam ædificijs restituerit, nullus est idoneus author. Illud sanè inter omnes constat, cum Imper. Constantinopolitano de imperij diuisione conuenisse. Venetosq́ legibus proprijs uti permisisse. Traditur & in uictu delicatior fuisse. Venationis etiam quadantenus studiosus. Corpore procero uiribusq́ uastis præter humanam cōsuetudinem, omnes eum fatentur fuisse. Præterea ob ingentia erga religionem merita liberalitatemq́ ac misericordiam in pauperes, apud Aquisgranum, itemq́ Parisium, pro sancto, quamuis in catalogum non relatum, uenerantur. LVDOVICVS cognomento Pius, accepto de patris morte

Carolus Ma. *Turpinus præsul Rhemensis Catalogus procerum in Hispania.* *Taxillo Bauarus.* *Gottifredus Normandus.* *Bernardus Italiæ rex.* *Ludouicus Pius.*

nuncio extemplo uenit Aquiſgranum: ubi Leonis Imperatoris Græci legatione audita fœdus cum eo renouauit. Bernardum Italiæ regem primo quidem probauit: mox ubi comperit imperium adfectare, captum ſecuri percuſſit: eius fautoribus, inter quos præſules multi fuere, diuerſis in locis exilio mulctatis. Quatuor ſuſcepit omnino liberos, quorũ natu maximum Lotarium in Bernardi locum ſuffecit: Pipinum Aquitaniæ, Ludouicum Bauariæ: Carolum uero cognomento Caluum, ex alia uxore ſuſceptũ, Franciæ Burgundięq; reges conſtituit, à quibus multa deinde incommoda paſſus, & in carcerem coniectus eſt. Deniq; poſt annum ab eiſdem in dignitatem priſtinam reſtitutus. Quæ omnia ciuiliter tuliſſe, & cum illis clementer egiſſe poſtea fertur. Stephanum IIII. Pont. Galliam petentem magna populorum celebritate ſpectatum properanniũ, magnifice excepit: à quo mox diadema apud ciuitatem Aurelianenſem accepit. Conuerſus deinde ad bella Viomarcum tyrannum Britanniæ regnum occupantem in prælio obtruncauit. Bulgaros Pannoniã inuadentes repulit, ac petentibus pacem dedit. Michaelis imperatoris Græci Legatos de imaginibus referentes ad Romanum Pont. reiecit. Ab eiſdem legatis libros Dionyſij Ariopagitæ in latinum ſermonem conuerſos ei adlatos, ut autores ſunt Landulphus de Columna, & qui ante eum de rebus Francorum ſcripſit Eginardus, templo illius dicauit. De pietate ipſius in Ro. Pont. multa Bibliothecarius refert. Ciuitates quas ei dono dedit, enumerat. Ego quoq; ex antigrapho uetuſti libri, quod in bibliotheca Vaticana hodie cõtinetur, ubi eius enarratur donatio, apographum excerpſi. IN NOMINE domini dei omnipotentis patris & fi. & ſpi. S. Ego Ludouicus Imperator concedo tibi beato Petro principi apoſtolorum, & per te uicario tuo Domno Paſchali ſummo pont. ſucceſſoribusq; eius in perpetuum ciuitatem Romanam, cum ſua iuriſdictione omnibusq; circa terris, ciuitatibus, portubus, ac maritimis locis Hetruriæ. In ea deniq; mediterranea Vrbem ueterem, Balneoregium, Viterbium, Soanam, Populoniam, Roſellas, Peruſium, Maturanũ, Sutrium, Nepe. Verſus Campaniam, Ananiam, Signiam, Ferentinũ, Alatrũ, Patricum, Fruſinonem, cum omnibus circa oppidis & uicis, Necnon exarchatum Rauennę integrum, ſicuti piæ recordationis Carolus pater & item Pipinus auus noſter beato Petro dudum conceſſere: uidelicet Rauennam, Bouium, Aemyliam, Forumpopuli, Forumliuij, Fauentiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, Comaclum, Adriam, Ceruiam. In marchia Piſaurum, Fanum, Senogalliam, Anconam, Auximum, Numanam, Eſium, Forumſempronij, Feretrũ, Vrbinum, territorium Valnenſe, Callium, Luceolos, Eugubium. In Campania Soram, Aquinum, Arpinum, Theanum, Capuam. Patrimonia quoq; ad noſtram pertinentia ditionem, Beneuentanum, Salernitanum, Calabriæ inferioris & ſuperioris, ac Neapolitanum: Ducatum inſuper Spoletinum, Tuder, Otriculum, Narniam: reliquaq; eius ditionis. Inſulas quoq; inferi maris Corſicam, Sardiniam, Siciliam. Quæ omnia piæ memoriæ Pipinus auus, deinde Carolus Imperator genitor noſter per Atherium & Mainardum Abbates ad hoc ſponte miſſos beato Petro eiusq; ſucceſſoribus ſcripto conceſſerunt: nos item probamus atq; concedimus. Præterea ſummi pontificis deligendi Romano concilio poteſtatem eſſe uolumus, modo ſine diſcordia fiat: ac poſt conſecrationem legari ad nos ſucceſſoresq; noſtros reges Francorum conciliandæ charitatis & amicitiæ cauſa mittantur, ſicut temporibus Domni Caroli ataui, & Pipini aui, & poſtremo Caroli genitoris noſtri mos fuit. Hanc igitur noſtram uoluntatem ſcripto ac iureiurando firmamus: & per Legatum S. R. E. Theodorum Domno Paſchali miſimus, manu'que propria me ſubſcripſi. Ego Ludouicus. Subſcripſere quoq; tres eius filij, epiſcopi x. abbates viij. comites xv. Bibliothecarius, Manſionarius, Hoſtiariusq; unus. Inſequẽte deinde tempore Otho Imperator apud eundem librũ ſub Io. xij. in hæc ſe ſubſcripſit, Ego Otho Imper. pro animæ noſtræ filijq; ac parentum noſtrorum ſalute hæc omnia ſupradicta, tibi beate Petre ſucceſſoribusq; tuis libenter concedo: ſubſcripſereq; epiſcopi x. Abbates duo, Comites v. Optimates octo. anno Sal. DCCCCLXII. Indicti. v. Sub Henrico aũt ſubſcripſere epiſcopi xiiij. Abbates iiij. Duces iij. Comites viij. Optimates viij. Hæc igitur quæ de Ludouici donatione comperi in uetuſto codice iam à cõſeſſu patrum admiſſo, quo nullũ hodie potius teſtimoniũ habemus. Ludouicus reliquã ſibi præter ea quæ dedit reſeruauit Hetruriã. Deceſſit anno imperij XXV. eodem fermè menſe, quo & Michael Græcus Imper. ſub Gregorio quarto. LOTHARIVS poſt mortem parentis cum fratribus de imperio dimicãs in hanc cum eis opera Sergij pontificis pa

Ludouici donatio.

Othonis conceſſio.

Henrici conceſſio.

Lotharius

elificatoris concordiam uenit, ut Carolus Galliam, Ludouicus Germaniam teneret, reli-
qua sibi imperiali nomine atq; autoritate cederent. Tres suscepit liberos: Ludouicum, Ca
rolum, & Lotarium. Huic ultimo ea pars obtigit quæ inter Austrasiam & Prouinciam sita
de suo postea nomine Lotaringia dicta est. Post hæc cũ orbi annos. X V. præfuisset relicta
Ludouico rerum cura, quem quinquennio antea Imperij consortem elegerat: sese imperio
Ludouicus II abdicauit, & in cœnobio monachum egit. LVDOVICVS II. uiuente patre anno
DCCCLVI. Romã profectus à Sergio Pont. diadema sumpsit: filios habuit Carolum &
Ludouicum, qui Francis Germanisq; præfuerunt. Amãtissimus ante alios Nicolai primi:
cuius creationi Romæ interfuit: deq; communi cõsilio ambo cuncta gerebant. Imperauit
Carolus II annis X X I. Decessit Mediolani: ubi etiam tumulatus. CAROLVS II. cognomento
Caluus Caluus Ludouici Pij filius. Huic ab initio Gallia in portionẽ cessit: in qua regnauit annos
X X X I I I I. Filios Pipini fratris in Aquitania regnantis duos Carolos res nouas quæren
tes relegauit, monachosq; coëgit esse. Sed & ex totidem proprijs filijs eiusdem nominis al
terum regnum perturbantem eodem modo tractauit: alterum in singulari certamine, cum
quodam milite exercitationis gratia pereuntem amisit. Vocatus Romam à Leone I I I I.
Contra Sa in auxilium contra Saracenos, qui iam mœnia tenebant urbis, præsto adfuit. Consecuta
racenos deinde uictoria in Galliam reuersus, post aliquot annos audita Ludouici Imperatoris mor
te Romam statim repetijt: & à Ioanne V I I I. Pont. successor imperij factus diadema susce
pit anno. D CCCLXXX. uixitq; annis postea tantum V I. Nam Ludouicus frater qui
in Germania regnabat, ægre ferens se in imperio posthabitum, bellum ab initio parabat:
Sed statim extinctus liberis superstitibus Carolo Crasso & Ludouico Balbo natu maiore,
qui postea imperarunt. Hi aduersus patruum ingenti exercitu uenientes obuium eum a-
pud Veronam armatum habuerunt: qui profligatus Mantuam se recepit, ubi in ualetudi-
nem incidens, ueneno à quodam Sedechia medico Hebræo dato dicitur absumptus, cuius
adhuc ibidem sepulchrum extat. Vir fuit inani iactantia ambitioneq; infinita, plura sibi
quàm fas est adscribendo, ut ait Sigisbertus. Nam oppidum in Gallia Carolopolim appel-
lauit. Eius aduentus in Italiam testem habeo Marmoris inscriptionem, quæ adhuc legitur
in templo sancti Michaelis Romæ apud Vaticanum, & huiuscemodi uictoriam indicans,
Inscriptio quam ponere mihi uisum est. Tempore Leonis I I I I. imperante Carolo Magno eo tem
pore, quo beata Basilica à Saracenis capta fuerat: tunc deniq; pro totius mundi capite tur
bato, Gallia omnis cum rege Carolo ad tuendam Italiam uenerat, ubi contra inimicos do-
mini certando quidam mortui sunt: & in crypta iuxta Neronis palatium sepulti: eodemq;
tempore à Leone Papa & rege Carolo ad honorem Michaelis archangeli supra illos facta
ecclesia. His itaq; peractis rex in Apuliam abijt, eamq; beato Petro & Romæ subiugauit.
In quo in primis notari licet, cur Imperatore Carolo Magno dicat, cũ multis ante annis eũ
decessisse constet: putandum igitur ex auspicijs primi conditoris omnes ex ea familia Ca-
rolos appellare uoluisse. Prosequitur deinde inscriptio monstrans, quemadmodum in re-
Corpus ditu Caroli in Galliam ex Apulia nobiles quidam è Phrisia Germani corpus S. Magni
S. Magni. Fundis repertum, secum ferentes apud Sutrium admoniti sunt in somnis ut in Vrbem Ro
mam id referrent. Itaq; iuxta idem Michaelis templum id collocauerunt constructo in eo-
dem loco Xenodocheo annuoq; uectigali adsignato quo eius nationis pauperes refugiũ
haberẽt. Omnia nunc auaritia nostrorum pessum iere. Verum deinde ædificatum S. Spi-
ritus alterum in Saxia ea de causa dictum, quod Phrisij Saxones ut supradixi in eam se par
Ludo. III tem reciperent. Sed ad reliquos reges reuertar. Ludouicum igitur Balbum cognomento
Balbus qui Galliam regebat, patruo successorem Ioannes X I I I. Pont. elegerat, nisi multa ui à
Carolus III Romanis Carolum Crassum fratrem, qui tunc Germaniæ præerat ei præponere coactus
Crassus fuisset. Biennio tamen una cum Carolo imperauit, mox ueneno sublatus Carolum cogno-
mento Simplicem Franciæ regem & Carolomanum patrem Arnulphi qui postea Cæsar
fuit liberos reliquit. Carolus Crassus interim imperium continuauit annos X. Hoc tem-
Normãdo pore Normandi qui annos X L. bellis adsiduis Francos uexauerant, apud Carnutes præ-
rum bellũ. lio memorabili uicti sunt à Ricardo Burgundiæ duce & Roberto comite Parisiensi patre
Rollo Got Odonis eius, qui postea regnum Frãcorum administrauit. Normandorum enim eo tem-
tifredus pore duo fuerant duces, Rollo & Gello: quorum Rollo idem & Gottifredus appellatus,
Gello inita cum Francis cõcordia Caroli huius filiam in matrimonium duxit, & per Robertum
comitem

comitem facro fonte ablutus Roberti nomen accepit. Is igitur primus dux Normãdorum *Robertus*
Christianus genuit Gulielmum patrem Ricardi III. & Roberti Guifcardi, qui Rober/ *& Rollo*
tus Apuliam & Siciliam in Italia acquifiuit, ac Alexium imperatorem bello uicit. Hic
deinde Guilielmum ex concubina genuit, qui Aroldum Anglorum regem interfecit. Gel *Guilielmus*
loni autem alteri Normandorum duci tradidit Carolus rex montem Blefenfem in quo ille *Robertus*
caftrum munitiffimum ædificauit, genuitq; Theobaldum patrem Odonis Campanienfis, *Guifcardus*
ex filia Conradi imperatoris. Odo uero alterum genuit Odonem patrem Theobaldi iu/ *Gellõis genus*
nioris. Hæc igitur genealogia comitum Blefenfium. Carolus autem Imperator poft hæc *Comites Ble/*
gefta cum paulatim mente laberetur, ei uiuo furrogatur Arnulphus Carolomani filius Lu *fenfes.*
douici Balbi nepos, qui annos XII imperauit: Normandos iterum tumultuantes in/
genti prælio pacatos reddidit, ultimumq; è Gallis Cæfar fuit cum annos propè centum im
peraffent: translatum deinceps ad Germanos imperium, ut in alia imperatorum narraui/ *Ludouicus nõ*
mus hiftoria. Quanquam Ludouicus filius à Gallis patri furrogatus nec à Pontifice pro/ *probatus.*
batus VI. annos imperauit, à Berengario deinde imperatore fuperatus atque interfectus. *Carolus*
Regno deinde Francorum Carolus Simplex Ludouici Balbi filius puer poft patris obi/ *Simplex.*
tum natus fucceffit: cui tutorem adhibuerunt Odonem filium Roberti Parifienfis illius *Odo*
qui contra Normandos ftrenue pugnauerat, de genere Saxonum. Hic poftquam annos *Robertus*
IX. regis nomine fumma fidelitate adminiftraffet regnum pupillo reftituit, pro quibus
meritis ab eo parte imperij donatus eft. Carolus igitur fumpta regni cura Edinam Eduar/
di regis Angliæ filiam in matrimonium duxit: cumq; annos XXVII. regnaffet à Ro/ *Odonis frater*
berto Odonis tutoris iam defuncti fratre bello petitur, eo quod fratris ei ditionem abftu/ *à Carolo in/*
liffet: hofte tandem in prælio interfecto apud urbem Sueffionem ea potitur. Verum pau/ *terficitur.*
lopoft ab Eriberto fororio amice exceptus apud caftrum Petroream dolo captus eft, ac in *Rodulphus*
cuftodia demum extinctus. Edina uero uxor cum paruo filio Ludouico ad patrem Edu/ *Ludouic. IIII*
ardum in Angliam confugit. Rodulphum poft hæc Ricardi ducis Burgundiæ filium re/ *Caroli Simpli*
gem delegerunt, quem olim Carolus Simplex facro fonte abluerat. Hic, ut ait Sigisber/ *cis filius.*
tus, ab Italis contra Berengarium uocatus uictoriam adeptus eft, regnauitq; annos III.
Ludouicus puer interim ex Anglia cum matre reuocatus regnauit annos IX. E Gisber/
ta primi Othonis forore Carolomanum, Lotarium, & Carolum genuit: Infenfos ac rebel
les habuit regni proceres. Poft quem Lotarius eius filius annos XXXI. qui in ordine *Lotarius*
regum trigefimus fuit: fub quo Vgo Magnus comes Parifienfis factus eft dux Franco/ *Vgo Magnus*
rum. Hic enim fortiter aduerfus Normandos dimicauit, à quibus captus demum fuit, & *Parifien. dux*
Rotomagi in cuftodiam traditus: deinde auxilijs Othonis Imperatoris cuius fororem du *Francorum*
xerat liberatus, nunc demum Francorum regebat exercitum. Liberos fufcepit Othonem,
Henricum & Vgonem. Lotarius interim deceffit ex ueneno uti putatur ab uxore adul/ *Ludouicus V.*
tera dato. Cui Ludouicus filius fucceffit biennio, & ipfe eodem fato fublatus Blanchæ
coniugis opera, poftremus fanè in Caroli familia.

TERTIVM FRANCORVM GENVS.

VGO interea cognomento Capet quod capitia fic gallice appellata per io/ *Vgo Capet*
cum alijs auferre foleret, filius Vgonis Magni comitis Parifienfis. Cum
Francorum ductaret exercitum, contra Carolum Ludouici patruum rebel/
lans bellum geffit annos IIII. quem tandem in cuftodiam apud ciuitatem
Aurelianenfem mifit, mortuoq; demum fucceffit, ac regnauit annos IIII.
Hunc fiue huius patrem Dantes cur lanium fuiffe dicat nõ fatis fcio, cum manifefto fit fal
fum, nifi forte Galli fic per iocum appellant eum qui pecuniariam aut macelli annonam
nimiũ curet. Robertus Vgoni patri fucceffit annos XXXIIII. qui facerdotio prius erat *Robertus*
addictus, quapropter non minore in regno quoq; religionis quàm militiæ ftudio teneba/
tur. Horas canonicas quotidie obibat, ferturq; ex eo prodigium in cuiufdam oppidi obfi/
dione, irruptione hoftium nũciata non prius occurriffe quàm cœptas horas abfoluiffet, ex
quo & hoftes nihilominus fugauit, & oppido corruẽtibus muris potitus eft. Solebat & in
ipfis horis plerũq; choro S. Dionyfij intereffe, amictuq; monachorũ ferico uti. Loca plura
religiofa excitauit: apud Aurelianũ cœnobium fancti Aniani, In fylua Aquilina fancti Me

dardi, & sancti Leodegari in Viteraco castro, sancti Regalis in ciuitate Syluanectẽsi: apud Augustodunum, sancti Cassii cœnobia. Solebat & hymnos ipse componere. Quondam profectus Romam aræ basilicæ Petri chirographum obtulit, ubi responsorium erat cum musicæ ratione ab eo compositũ, putantibus omnibus magnũ aliquid dedisse, antequam res appareret: liberalis alioquin in pauperes: uerum clam uxore, quod reclamantem uideret. Ex Henrici ducis sine liberis morientis testamento Burgundiam adsecutus eam postea

Henricus Landerico ad se pertinere dictitanti restituit. Henricus filius regnum deinde adsequitur, quanquam aduersante matre Constantia ad opes & auxilium Roberti regis Normandorum confugiendo. Cum eius postea successore bellum gessit: Aedem Parisiis sancto Marti-

Burgũdorum defectio. no construxit: in qua ciuitate pauloante multa ædificia flagrauerant. Hoc tempore Burgundi ad Conradum Imperatorem defecere cum annos C X X X. Gallis paruissent. Hen-

Philippus I ricus cum regnasset annos triginta, moritur superstitibus liberis Philippo & Vgone, qui

Vgo Magnus Magnus cognominatus est. Philippus primus huius nominis regnauit annos Quadraginta octo, ciuitatem Bituricensem a comite Arpino emit uiro strenuo pariter & religioso: qui ad expeditionem Hierosolymitanam una cum Petro eremita proficiscens pecunia maxime indigebat: nonnulli emptam ab Henrico patre dicunt. Vgonis Magni Philippi fra-

Ludouicus Crassus tris inclytum nomen est in armis, inter duces & ipse sacræ expeditionis. Ludouicus Philippi filius & hæres, cognomento Crassus ob uasti corporis molem, construxit sancti Victoris cœnobium prope mœnia Parisia. Cum ad extremum morbo premeretur ea fuit religione, ut exurgere ac obuiam sacerdotibus eucharistiam ferentibus proficisci contenderit. Excessit anno regni uigesimo secundo, sex liberis relictis: Philippo qui equo lapsus interiit. Ludouico qui postea regno successit. Henrico Peluacensi præsule: Petro & Philippo

Ludouicus Ludouici F. Archidiacono Parisiensi. Ludouicus igitur post Ludouicum patrem regnauit annos Quadraginta octo. Hic ex uoto probante Eugenio Pont. qui tunc in Galliis agebat, ad expeditionem Hierosolymitanam una cum Conrado Imperatore & ingenti multitudine profectus parum feliciter rem gessit: per Syriam siquidem iter faciens fame oppressus una cum aliis eodem anno domum reuertit re infecta. Cum iam sexagenarius liberis careret iussit omnes subditos uota pro sobole facere: quo factum est ut anno sequenti filium susciperet

Philippus Augustus. Philippum: qui postea Augustus cognominatus est, quod rem Gallicam auxerit: annos X L I I I I. regnauit. Patris imitatus exemplum expeditionem eandem & ipse cum Ricardo Angliæ rege multisq; aliis principibus sumpsit. Itaque soluens à Brundusio & cum Saladino primum concurrendo feliciter aggressus exitum habuit infelicem: cum in discordiam cum Anglo uenisset, domum & ipse re infecta reuertit, Angliæq; bellum mouit. Decimas imperauit, Innocentio I I I I. una cum clero Galliarum reclamante: at ille iritatus magis etiam instabat. Itaque & Ricardum primo, deinde ipsius filium Ioannem in bello superauit. Sed & de Othone Imperatore uictoriam apud Belgas adsecutus. Victoriæ nomine cœnobium apud Syluanectum excitauit: ciuitatem Andegauensem dirutam restituit: Iudæos omnes expulit: moriens anno Millesimo ducentesimo uigesimotertio, multa religio-

Ludouic. VIII se legauit. Ludouicus Philipppi filius nulla re alia clarus, quàm quod sancti Ludouici pa-

S. Ludo. IX ter, qui post eum regnauit, extitit: quanquam & ipse uita continentissimus fuisse traditur: Auenionem expugnauit, quod eum transitu à Biturigibus uenienti prohibuissent. L V D O V I C V S puer in tutela matris Blanchæ relictus est non sine procerum indignatione, quod mulieri tantum regnum committeretur. Quapropter in eos coniuratum: re detecta Ludouicus coniuratis ueniam petentibus benigne concessit. Iuuenis adhuc non procul ab Isaræ fluuio cœnobium Montisregalis exstruxit collocatis in eo monachis Cistertientibus. Quotidie Centum uiginti pauperes alebat: mendicos ulcerosos'que manibus attrectando ad osculum usque dignabatur: uenientem ad se Henricum Angliæ regem summa comitate excepit: dimissa insuper ei Aquitania, ea lege ut Normandia, Andegauia, & Cenomano ipse quoque cederet: ob quas terras ingens olim inter Francos &

Engeranus Anglos contentio intercesserat: Engeranum maximum in eo regno uirum qui res administrabat, quod quosdam nobiles adolescentes leui de causa cruci adfixisset, exulare iussit in Syria, ubi opem ille aduersus Christianos quæsiuit. Probante quoque Innocentio I I I I. qui tunc in Galliis aderat: ad expeditionem Hierosolymitanam cum Roberto & Carolo fratribus ac coniuge haud felicius quàm prior Ludouicus profectus est: ac pri-

mo Syriam

mo Syriam ingressus, Pelusium nunc Damiatam in Aegypto cepit, uarijsque exinde prælijs cum Saracenis habitis, tandem superatus capitur: pro cuius redemptione Damiatam reddi necesse fuit. Domum deinde reuersus, omnes fœneratores Iudæos, aleatores, ac impia in deum uerba dicentes, discedere iussit. Petrum Britonum comitem, à quo bello lacessebatur, simul cum eius auxiliari Henrico Angliæ rege superauit. Alteram postremo in Carthaginem contra Saracenos expeditionem tentauit: duobus secum filijs adolescentibus, & Theobaldo Campaniæ comite ductis: ubi prospere primum dimicauit. Deinde pestilentia passim castra occupante ipse una cum Ioanne filio interijt octauo Calendas Septembris M.CCLXX. cum regnasset annos quadraginta tres. Carolus interim frater subsidiariam classem in Africam ducens: ubi rem iam senescere ac omnia turbata uidit: pacem hosti certis conditionibus dedit. De Ludouico insuper traditur & illud pietatis exemplum: cum CCC. milites à Saraceno captos è suis ipse redimeret, ac per hostis perfidiā luminibus postea priuatos animaduerteret, totidem cellas Parisijs extruendas curauit, ubi ex uectigali eis adsignato perpetuo alerentur. Quod adhuc Xenodocheum durat. Ex Margarita Rendi comitis Prouinciæ suscepit mares quatuor, Ludouicum qui iunior decessit, Philippum qui post eum regnauit, Petrum de Alansone, Ioannem Niuernensem, Robertum Claromontensem comites: fœminas totidem, Isabellam Theodebaldo regi Nauarræ: Blancham Ferdinando Castellæ regis filio: Agnetem duci Burgundiæ: & Margaritam duci Brabantiæ nuptas. Relatus est in catalogum sanctorum à Bonifacio octauo, cuius festum die colunt qua ex hac uita migrauit.

Damiata

In Saracenos Syriæ.

In Saracenos Africæ.

Philippus cum patre profectus in expeditionem Africanam, statim post eius mortem ad rem suscipiendam domum reuertit: ac Viterbio iter faciens Cardinales qui eo conuenerant Alexandro quarto Pontifi. defuncto consalutauit: cum Petro Aragonensi pro regno Siciliæ nauali prælio conflixit, in quo superior etiam recepta Gerunda discessit: inter Genuenses & Venetos post longum & maximum bellum pacis author fuit: regnauit annos quindecim.

Philippus III

Philippus cognomento Pulcher, & nominis & regni successor annos uigintiocto Iudæos expulit: graues cum Bonifacio inimicitias exercuit: sacris ab eo interdictus, quod eius nuncium ad expeditionem in Saracenos, regem alioquin lentum, acerbius exhortantem, in carcerem coniecerit. Quamobrem Sarram Columnam tunc forte Bonifacij inimicum ac profugum in littore Massiliensi cognitum ac redemptum à piratis cum ualida triremi contra pontificē mittit: quem ille Anagniæ in domo paterna captum Romamque deductū in carcere necauit. Hoc tempore Flandrenses à rege Galliæ defecerūt, & Templariorum ordo sublatus.

Philippus Pulcher sub Bonifacio VIII

Flemingorū defectio.

Philippi filij tres omnes ex successione regnauerunt: Ludouicus primum cognomento Glutinus, annos duos. Deinde Philippus cognomento Longus annos quinque: postremo Carolus V. Ex quibus nihil aliud dignum memoria legitur, nisi quod Ludouicus Engeranum, quem supra nominaui, cruci adfixit. Iudæos quoque quos pater expulerat reduxit.

Ludouicus Glutinus X.

Philippus Longus.

Engerannus cruci adfixus

Philippus Valesius filius Caroli comitis de Valesio, qui Carolus Philippi Pulchri regis germanus fuit: deficiente reliqua sobole uti proximus cognatus regno successit Reclamante Eduardo Angliæ rege, ac Galliæ regnum expostulante iure Isabellæ filiæ Philippi Pulchri, quæ Eduardo eius patri nupta fuerat: Philippo quoque Pharamundi primi Francorum regis lege se tuente, quæ iubebat ut uirilis tantum succederet proles. Itaque uentum ad arma: Anglus adscitis Flandrensibus prælio, ubi supra triginta milia cecidere, Philippum superat; eique Gesoriacum portum nunc Calesium abstulit. Philippus Viennensium principatum dicitur emisse.

Philippus Valesius

Bellum cum Eduardo

Huic successit filius Ioannes, qui cum ante omnia bellum cum Anglico instaurasset, ipse una cum Philippo filio capitur: dimissusque certis conditionibus tributi, quibus minime stetit. Quare ab Eduardo postea terra marique magnis adficitur incōmodis. Sed cum neque æs alienum quod cum Parisiensibus pro sua redemptione contraxerat exoluere curaret; illi rebellauerunt duce rege Nauarræ, quē tunc captū Parisijs è custodia liberauerunt, exoluto tandē ære res cōposita.

Ioannes rex ab Anglis capitur.

Tempore quo captus in Anglia tenebatur, Carolus filius regnū administrabat: ubi primū dimissus statim Burgundiā ob Philippi tunc mortē adsequitur; ante uero bellū Anglicum cum rege Nauarræ pugnauit: quem deinde per insidias cepit. Caroli post hunc tres ex ordine successere. Primus Ioannis supradicti filius Burgundiā quæ patri obuenerat, fratri Philippo regendam dedit. Imperatorem Carolum ad se uenientem

Carolus V

Burgundia Philippo Caroli fratri cōcessa.

nientem magno sumptu excepit. Moriens Carolum & Ludouicum pueros comiti Andegauensi tutori commisit, è quibus Carolus sextus succedens, contra Flandrenses, qui desciuerant, bellum gessit. Ad hunc in Galliam confugit Leo rex Armeniæ à Turcis expulsus, qui omnibus uijs conatus est inter eum & Angliæ regem, inter quos bellum erat pacem componere, ut de communi consilio in Turcas iretur. Cæterum Aruernos cum multis Aquitaniæ populis tumultuantes compressit. Iudæos expulit. Nouum in Gallia uectigal tentauit, cæteris consentientibus, Parisijs cum nonnullis alijs tantum reclamantibus ac penè tumultuantibus, necesse fuit ab incepto desistere, loco tamen uectigalis et Francorum centum milia ex omni Gallia subsidio belli sponte tributa sunt. Dicitur & in mentis ualetudinem incidisse, cuius rei signa quædam ostendit. Nam contra Britones sine ulla belli causa de improuiso cum exercitu profectus admirantibus illis: inde in Normandos iter faciens perterrefactus strepitu armorum militum suorum obuios omnis hostes putando necabat. Quapropter cura regni necessarijs tradita ipse tantum cerebrum purgare, melancholiamque iocis rebusque alijs curare nitebatur. Pannonijs itemque Constantinopolitano imperatori contra Turcas auxilia petentibus præstitit. Catherinam filiam Henrico Angliæ regi locauit, uno'que tempore socer & gener (erat tum Philippus Burgundiæ dux) extincti sunt anno Millesimo quadringentesimo uigesimosecundo. Carolus septimus superioris filius bellum Henrici regis Angliæ Henrici filij diu sustinuit: cum ille Galliam iure suo expostularet: tandem conciliatus insuper ei suppetias contra hostes tulit. Normandos bello oppressit: Rotomagum cepit, Burdegalenses rebelles diruit: Magdalenam filiam Ladislao Pannoniæ Boemiæque regi locauit: Ludouicum filium Delphinum appellatum bis rebellem sensit, quod paterno ciuilique animo tulit. In Galliæ concilio pragmaticam instituit sanctionem, rem quidem impiam ac pontificum potestati aduersam: per quam ipsemet Præsulatus cæteraque officia sacerdotalia ius conferendi sibi uindicabat. Quondam dum in rerum statusque esset turbatione, uenit ad eum uirgo nomine Ioanna, annorum uiginti, inter Gallos rusticos orta, dicitans se à deo missam eius causa tuendi status. Itaque more Amazonis terras obibat, exercitum ducabat: tandem à Burgundionibus ac Ioanne Lucemburgo capta, & Anglis diuendita ab eis cremata est, non tam hostili odio quàm quod magicam artem fœmina uirili habitu & audacia præ se ferre uideretur. Ludouicus undecimus, Caroli septimi filius immiti uarioque & inconstanti ingenio semper fuit, bis patri rebellis, & postremo Delphinatu fortunisque omnibus priuatus ad Burgundiæ ducem Philippum confugit, apud quem decennio moratus frustra sæpe reconciliatione per oratores tentata. Dum ille sibi conscius ad patrem quanquam indulgentem uenire partim metueret, partim etiam dissuaderetur ab ijs qui regis æmuli fuerant, dissidiumque optabant: patre interim defuncto regnum inijt, multis ab initio bellis agitatus. Carolo fratri apud Burgundum agenti, & eius auxilio res nouas molienti, magna ui militum restitit. Ioânem Cardinalem Andegauensem Baluam cognominatum, quem ex humili loco ad eam fortunam euexerat: quod clam Burgundi partibus studere literis interceptis deprehenderet, capi iussit, ac annos ferè duodecim in custodia seruari: frustra per oratores à Paulo Pontifice repetitus, Sixti IIII. demum precibus condonatus cum Iuliano Cardinale S.P. ad uincula legato Romam uenit. Cum eodem Burgundo patre Philippo primum, deinde filio Carolo diuturnum bellum gessit, frustra Niceno Græco Cardinale atque Legato rem componere studente. Cum Francisco Britanniæ Gallicæ duce habuit de finibus contentionem: unde periculosissimũ omnium bellum ortum. Nam cum rex apud Turonẽ proceres regni in consiliũ uocaret huius rei gratia, illi non pro rege, sed contra clam in eo coniurant, absentesque alios ad id inducunt. Fuere autẽ hi capita. Carolus Biturigum dux regis frater, Carolus Philippi filius Burgundus. Franciscus ipse Britannus, Ioannes Borboniensis, Ioannes Alanconiensis, Ioãnes Andegauẽsis Renati filius, Carolus Nemorsinorum, duces omnes. Præterea comites Carolus Andegauẽsis Renati frater. Cenomanorum Ludouicus Montispenserij, Ioãnes Armeniacus, Ioãnes Alebretensis, Ioãnes Dunesinorũ. Britannus igitur his fultus auxilijs, ne cõiuratio ante tempus detegeretur, dum se pararẽt pacẽ cum rege facturũ simulat: dum agitur de conditionibus dux Borboniẽsis agrũ uastare cœpit: ex altera parte Burgũdus ingenti exercitu ad Parisiũ obsidendũ pergit. Rex eo se uelociter recepit: cinctusque

Carolus VI.
Leo Armeniæ rex.
Carolus VII
Pragmatica sanctio.
Ioãne puellæ fortitudo
Ludouic. XI
Balus Cardi.

cinctusq́ ex omni parte ab hostibus, ducis Francisci Sfortiæ auxilium petijt, extemploque Galeatio eius filio cum magna manu adueniente ita resipiscere cœpit, ut iam hostes de ineunda concordia cogitarent. Itaque Burgundus primum cæteros conciliauit, instituitque ut inuitati omnes in conuiuio iurarent se post illa regi fideles futuros. At hoc pacto post biennium res composita anno millesimo quadringentesimo sexagesimosexto. Fuit Ludouicus ingenio uario ac inconstanti, sæpe Romanis Pontificibus contumax, idem cum aliquid aduersi pateretur obsequentissimus. Cum diu sine liberis fuisset, tandem ex Carlotta Lodouici Sabaudiensis filia Carolum octauum genuit, qui post eum regnauit, cuiq́ uiuente patre, Margarita Maximiliani regis filia pacta fuerat, qua postea abdicata, & Maximiliano post discordiam conciliato, Annam duxit, Francisci Britanniæ ducis filiam, ac patrij regni hæredem, repugnante ex Britonibus procerum parte, bellum usq́ sustinentium: Ex quo Carolus potitus omni Gallia, patre iam defuncto, ad antiquum regni Neapolitani ius ante omnia repetendum animum adiecit, ad quod etiam sollicitabatur à Ludouico Mediolani duce ob inuisum sibi Ferdinandū regem. Igitur cum in tota Gallia, tum Britannia insula delectu habito, anno millesimo quadringentesimo nonagesimoquarto, mense octobri, cum equitum uigintiquinque, peditum quindecim milibus, instrumentorum quoque bellicorum curribus centum, regni uero principibus Philippo Sabaudiæ duce eius auunculo, & alijs nonnullis iter ingressus per Alpes, ubi primum in Subalpina regione cum tanta multitudine apparuit, timor omnibus incussus, quod sciebāt ferocissimam gentem non posse à maleficio contineri: præsertim cum in domibus ciuium habitarent, passimq́ cum familijs miscerentur, nemo non fuit qui non tam de re, quàm de libertate, de pudicitia, denique de uita sollicitus fuerit. Ex Asta itaque urbe per fines Galliæ Cisalpinæ Parmam uenit, inde in Ligures Apuanos, ac regionem Lunensem, ubi quæ ditionis erant Florentinorum, tradita sunt ei à Petro Medice oratore obuiam procedente. Inde Pisas petijt, quas in libertatem excitauit, ut in ipsa ciuitate narraui, postremo Florentiam, ubi aliquot immoratus dies, tantum impetrata pecunia, saluis rebus, discessit. Inde Romam ubi appropinquauit, Alexander sibi ac urbi timens, transitum primo prohibuit, deinde Romanis nolentibus bellum sustinere, admisit, pridie Calendas Ianuarij, ædesq́ diui Marci ad habitādum concessit, ubi se rex dies aliquot continuit, donec inter eos concordia iniretur. Petebat autem tria, molem Hadriani, obsidem filium Cæsarem cardinalem, & Turcarum regis fratrem captiuum. Ex his ultima duo tantum cōcessa: Re hoc modo transacta, è uestigio Pontificem salutatum in Vaticanum uenit, apud quem in eodem palatio dies reliquos subsistit, deq́ fide ac officio seruando, more principum Christianorum, præter omnium opinionem satisfecit. Nam eo animo dicebatur uenisse, ut statum etiam sacerdotum moribus corruptum componeret in melius, conspirantibus præsertim ex patrum ordine nonnullis. Facti tunc demum regis causa cardinales duo. Gulielmus præsul Maclouiensis, qui inter regis comites fidissimus omnium uenerat, & Philippus Cenomanensis, ambo Britones. His obitis post dies uigintiseptem quàm uenerat, rex per urbem mediam ordinibus militum comitantibus discessit, tanto uestium discriminatarū, armorumq́ lucentium sumptu, ut Polybij commemoratio de aduentu Gallorum in Italiam sumptuoso, tum uersus Vergilianus de Senonibus fidem habuerit. Virgatis lucent sagulis: tum lactea colla Auro innectuntur. Cæsar cardinalis obses è medio itinere aufugit. Ille usq́ Neapolim nullum habuit aduersarium, cum Ferdinandus iunior rex (ut in rebus Siciliæ dixi) metu aufugisset. Antonello principi Salernitano, qui Ferdinādo seniori rebellis in Galliā secesserat, possessionem restituit, Columnensibus qui eum ab initio secuti fuerunt, Fundos cum multis circa oppidis dono dedit, limitesq́ ditionis eorum ampliauit. At Vrsinorum factio quæ cum Neapolitano conspirauerat, magno in metu uersabatur, sed paulo post facta mutatio, ut hi in gratiam redirent, illi uero ademptis ijs quæ acceperant, ab amicitia discesserint. Verum à Ferdinando postea reuertēte in regnū restituti, illi rursus depressi, quorū princeps Virginius, etiam in carcerē coniectus, ac extinctus est. Hoc in statu cum Carolus Neapoli menses ferè quatuor moratus esset, deficiēte paulatim exercitu, ac partim morbis, partim cædibus debilitato, iā sibi timere cœperat, eo magis quod Ludouicus dux, quē cœpti iam pœnitebat, ac Veneti nō æquo animo Gallos Italiā inuasisse patiebant, omnibusq́ uiribus ad eum expellendum

Carolus VIII

Eius gesta

lendum conspirauerant. Rex itaque cum redire in Galliam statuisset, Romam calendis
Iunijs reperijt, pontifice uacuam, qui de industria in Vrbem ueterem secesserat. Deinde Pi
sis iter faciens, prope Parmam ad Tarum fluuium, Ludouici, Venetorúmque occurren-
Franciscus tes acies habuit. Horum Franciscus Gonzaga, Mediolanensium uero Io. Franciscus Se-
Gonzaga uerinas duces: legatus Venetorum Melchior Triuisanus, fuere. Equitum quoq; ac pedi-
Galli uictores tum numero ferè quinquaginta milia, maiorq; diu in Italia non uisus exercitus. Galli nu-
mero inferiores, sed uiribus ac instrumentis bellicis superiores extitere. Itaque pugna com
missa, pro eis uictoria non omnino incruenta stetit, ex quibus ferè mille, ex nostris uero
duo milia cecidere. Inter quos hi principes fuere, Rodulphus Gonzaga, Francisci pa-
truus, Rinucius Farnesius, Io. Picininus, Galeatius Regias, Robertus Strotius, Vincen-
Venetorum tius Corsus, Bernardinus Fortebrachius, quorum postea liberos Veneti memores officij,
gratitudo parentum loco succedere uoluerunt. Vxoribus uiduis etiam salaria constituere. Defun-
ctos quisque suos per unius diei inducias honorifice tumulauit. Regij uero exercitus du
ces, duo potissimum Italici fuerant, Ioannesiacobus Triultius unus exul Mediolanensis,
alter Nicolaus Vrsinus Petiliani comes, qui ab initio belli captus, deinde dimissus, regisq;
militiæ fuit authoratus. Verum ad Venetos in prælio transfugiẽs, causa fuit eorum aciem
collabentem restituendi. Dum igitur integris adhuc rebus hostium prohiberi posset, per-
mittentibus tandem illis, rex incolumis in Galliã penetrauit, ubi biennio post, morbo extin
ctus est, ætatis anno uicesimoquarto, regni quintodecimo. salutis millesimo quadringen-
tesimo nonagesimo septimo. Corpore fuit breui, ore inuenusto, natura haud sane liberalis.
Etenim nec Romæ basilicis, nec in toto itinere quicquam præterquam ea quæ supra dixi,
Columniensibus donauit. Ingenio præterea magis bardo quàm adroganti: nam cardinali-
bus neque aduenientibus de more adsurgebat, neque discedentes adspiciebat. Procul alio-
qui à cæteris uitijs, quibus plærique principes tenentur, religiosisq; maxime hominibus
Ludouicus deditus. Huic igitur sine liberis decedenti, Ludouicus duodecimus, dux Aurelianensis, ex
XII. stirpe regia, sine controuersia successit. Cui Carolus in Italiam proficiscens, regni totius
curam delegauit, Astæq; in præsidio dimisit. Hanc ille iure dotis auiæ ceperat, Nouariam
insuper inuaserat, quam hostes post regis reditum multis mensibus obsederunt. Tandem
fame coactis Gallis, cupidisque se ad suos recipiendi, ciuitatem certis conditionibus rece-
perunt. Huic auus item Ludouicus Aurelianensis fuit, qui cum gratia & authoritate in
regno magnopere polleret, à Io. Burgundiæ duce ob inuidiam interfectus fuerat. Quumq;
eius uxor Valentina Io. Galeacij uicecomitis filia uirago, multis lachrymis ac querelis in
concilio proceres ad ultionem excitasset, bellum inter utrosque populos pestiferum est or-
tum, quod in Gallia diu postea durauit. Huius Carolus filius olim in bello Anglorum ca-
ptus, centum se milibus scutorum redemit. Mediolani deinde principatum post Philippi
ducis mortem, iure matris hæreditario petebat. Verum cum nec illi nec postea filio Ludo-
uico, quem ex matrimonio Cliuensium ducum familiæ suscepit, satis uirium ad id sibi uen
dicandum fuisset, res aliquandiu conticuit. Ludouicus enim paternis ipse simul & auitis
laboribus ac periculis successit, primum regi Carolo suspectus, quod ad se hæreditas no-
minis tanti post eum pertineret. In Britonum bello contra eum uenit, simulq; cum toto ex-
ercitu profligatus, uulneratusq; inter iacentes uix cognitus fuit, in custodiam quoque du-
Anna uxor ctus, post quadriennium uix amicis supplicantibus liberatus est. Rex deinde factus, An-
nam à Carolo relictam illico duxit, dimissa ipsius Caroli sorore, quæ olim puero pacta fue-
rat, Alexandro Pont. permittente. Nihilq; prius aut antiquius habuit, quàm ut animum ad
res repetendas intenderet. Itaq; anno regni secũdo, salutis uero M.CCCCXCIX. delectu
habito, exercitum equitum peditumq; ferè XII. milium misit, qui Asta primũ capta, Ale-
xandriam propere uenit, ubi muniriones, roburq; omne militũ ducis Ludouici fuerãt: qua
celerius omniũ opinione in potestatem redacta, nihil cunctatus Ludouicus, cum thesauro
quem antea præmiserat, in Germaniam ad Maximilianum Cæsarem eius necessariũ con-
fugit, cedereq; ad tempus maluit furori hostili, quàm licer posset, fortunã periclitari. Galli
Mediolanũ ingressi, quanq; à cædibus & rapinis temperauerũt, nauseã tamen (uti solent)
ac fastidiũ ob morũ discrepantiã generãtes, sexto quàm uenerãt mense expulsi fuere, ac Lu
douicus reuocatus. Rex igitur maioribus rem uiribus aggressus, contra rursus exercitum
mittit,

mittit, qui non minori potentia munitum repperit hostem apud Alexandriam ei occurrentem. Pugna cōmissa Ludouicus ab Heluetiorū peditatu, quibus maxime fidebat, proditus ac captus, unà cū toto regno in manus hostis uenit. Ascanius item Cardinalis eius frater, qui cum CCC. equis suorum, partim ciuium Mediolanēsium aufugerat, à Carolo Vrsino in itinere comprehensus, iussu Venetorum, regi quocum illi cōfœderati erant traditus est. Rex itaq; ambos custodiæ adseruari iussos, breui deinde tempore ex humanitate atq; misericordia latius uagari, ac mitius tractari ex eorum dignitate permisit. Ascanium etiam post Alexandri mortem ad noui creationem Pontificis Romam unà cum Rothomagensi remisit, qui post hanc calamitatem nouos adhuc in Italia tumultus si per eius mortem licuisset (nam biennio post ex pestilētia decessit) excitauerat, adeo multis indocilis est quies. His gestis Ludouicus post biennium Neapolitanum insuper regnū Francorum diu familiæ debitum reposcere statuit. Verum cum Hispaniæ regem propinqui sui causam tueri paratū animaduerteret, cum eo transegit, ut regnum ipsum inter se diuiderent. Igitur exercitus armatorum X. milium ab eo missus, nullū usq; Capuam habuit resistentē. Ea demum uiribus atq; operibus post dies aliquot expugnata atq; direpta est, armatis tantū in ea cæsis omnibus Inde Neapolim procedēs, sine contentione illico rege Frederico fugiente obtinuit, antiquis illius legibus, & ciuium iuribus seruatis: proceribus etiam regni in antiqua possessione permissis. Hispanus uero Apuliæ ac Calabriæ partes uno tēpore eadem facilitate accepit. Verum non diu res inter eos quieta fuit, de finibusq; statim certatum, ubi Gallus succubuit, ut in Hispania latius narratum, non tam uirtutis inopia, quàm ducum negligentia: quum omnes gentes nouerint eam gentem uetere belli gloria florere, & in sequētibus temporibus maximo Christianis præsidio fuisse, nec ullum hodie magis nomen Turcarum natio potentissima metuat. Hoc igitur in statu res Gallicæ in Italia uersantur, in Gallia uero pacatissime ipsius Ludouici uirtute ac prouidentia: cuius ea est animi moderatio, ut cum ablata signa referre, & aduersus hostes se facile uindicare posset, quieti tamē uniuersorum (quod ita res exposceret) suam ad tempus posthabuerit ambitionem. Fredericus autē primo in Aenariam, deinde in Galliam ad regis misericordiam confugit, ubi pro regis dignitate susceptus, quadriennio post excessit.

Ascanius Maria · *Fredericus rex*

BRITANNIA

De situ et moribus Britanniæ

BRITANNIA quæ Albion à ueteribus etiam appellatur, Diodoro ac Straboni, forma triangulari, lateribus inæqualibus, ac tribus erecta promontorijs est, Cantio, Heleno, & Orcha. Sita etiam è regione Galliæ, circuitu. XXII milibus stadijs Straboni, duobus millibus passuum Cæsari, duobus mil. ac sexcentis Bedæ. Longitudine uero DCCC. Latitudine, CCC. milibus Plin. Tellus frugifera, pecore abundans, auro, argento, ferro, plumbo, pellibus, mācipijs: canibus etiam uenaticis præstātibus. Straboni, Diodoro etiā stanni uena, quam iuxta Helenum promontorium effodiunt, quod nunc Cornubiam uocant, adhuc ea durante. Cæsar uero sic describit. Insula natura triquetra, cuius latus imum est contra Galliā: huius lateris alter angulus, qui est ad Cantium ad orientem solem, inferior ad meridiem spectat. Huius latus tenet circiter millia passuum quingenta. Alterum uergit ad Hispaniam, atq; occidentē solem, qua ex parte est Ibernia dimidio minor, ut existimatur, q̄ Britannia, sed pari spatio transmissus, atq; ex Gallia est in Britanniam. In hoc medio cursu est insula quæ appellatur Mona. Complures præterea minores obiectæ insulæ existimantur, de quibus nonnulli scripserūt, Dies continuo XXX. sub bruma esse noctes, Nos nihil de eo percontationibus reperiebamus, nisi certis ex aqua mēsuris breuiores esse quàm in continenti noctes uidebamus, Hæc Cæsar. Solinus scribit in ea nasci paruas ac decolores margaritas, ex quibus Iulius Cæsar thoraca fecit, quem Veneri genitrici dicauit. Tacitus in uita Agricolæ, Britanniam aurum & argentum ac alia metalla gignere scribit, & oceanum margaritas, sed subfuscas & liuētes. Cicero tantum ab his uidetur dissentire in epistola ad Trebatium, ubi eius insulæ sterilitatem commemorat: ut ne scrupulam quidem argenti in ea reperiri dicat. Præterea nec musicam. Nos tamen hodie & diuitias in ea maximas, & musicā absolutam cōspicimus, eamq; à paucis antiquitus aditam, nunc mercatoribus nostris ita frequentatam, ut XIII. die nuncij, tabellarijq; ex ea frequētes adferūtur. Oleo uinoq; carent, pro quo ceruisia utuntur, quā ab Hispanis Plinius repertam dicit: pecore maxime abūdant, lanisq; mollissimis, quoquo

uersus exportatis,magno insulæ compendio,quod signum,simul & cornua boum ingentia,
cœli tēperatioris,uerū humidioris est.Nam insulæ ferè omnes humidiores,tepidioresq; con
tinente sunt,Ea demum causa,quod Germaniæ uel Galliæ quædam loca minus septentriona
lia sunt frigidiora.Viuaria animalium ad tria milia in tota insula cernūtur, damis & cunicu
lis ex parte magna referta, tum pro mœnibus palis circūsepta ligneis, Iuuentus uenationis,
tum sagittandi studio tenetur,quo sese quotidie exercent.Cignos ad Tamesis ripam, nō mi
nus quatuor millibus cōtinuo nutriunt.Rex ad mille ferè homines domi alit, Sumptus eius
annuus ad marcas Britānicas X .milia.uectigal XCVII.milia, DCLXVII.quod partim
ex portorijs,partim ex procerū censu,tertio ex agrorū locationibus cōstat. Gulielmus enim
Britannicus rex,de quo postea dicam,deuicta Britannia, omnem agrum fisco addixit, tantū exceptus is
ager fisco ad- quem ipse tum eius successores sacerdotibus,religioniq; adsignarunt. Cæterū educit in bel-
dictus omnis. lum,armatorū XL .milia,mēsem ei totū sine stipendijs militantiū.Defuncto rege,qui armis
Diuisio in tria potētior fuerit,potitur.Insulam totam sicuti olim in tria promōtoria seu tres angulos,in to-
regna tidem deinde regna diuiserunt,ubi Cantium & Londinum Angliterram appellāt,quæ loca
maritima uersus Galliam & humaniora continet, ex Anglis Saxonibus appellata,quia eam
Scotiæ regnū partem occupauerunt.Deinde ad latus occidentale Scotiæ regnū, ubi insula ingēs Caledo-
Caledonia nia,& mare Caledoniū illi uicinū, Ptolemæo cæterisq; geographis ponit̄. Quæ pars ab An
gliterra mōtibus est arduis diuisa,simul & duobus maris euripis LX . passuū milibus inter
se distātibus,qui uado trāsiri possunt,insuper & muro à Seuero principe cōstituto.Scotiam
Angli Albaniā uocabāt,Ptolemæus Britanniā minorē,nam reliquā maiorē appellat. Rufus
uero Britanniā secundā nominat. Reges Scotorū se liberos semper fuisse iactāt.Anglici con
trà,eos aliquādo tributarios extitisse ferunt.Gens bello ferox,& arcu ualida,alioquin hospi-
talis,ac bifariam distincta:in proceres primū,quod ruri & in uillis habitent, Scoti syluestres
appellantur. Regem ad bella comitantur,muneraq; regni tutelæ subeūt. Reliqui mercatores
& opifices sunt,qui urbes frequentant, Reges eorum Iacobi appellati iam nunc usq; sextam
generationem,arces habitant munitas.Metropolim unam sanctum Andream habent.Ter
Vuallia tia pars Britanniæ uersus Iberniam Vuallia dicitur, ubi Brigantes quondam populi fuerāt,
simul & Helenum promontorium,quod nunc Cornubiam diximus uocari,ubi stannū effo-
Vuestuallia d'tur. Vuestualliam uero partem Vualliæ occidentalem dicunt quod Vuest occidentem ap
Vuestosaxo- pellant. Vnde & Vuestosaxones,& Vuestoangli etiam uocantur.Distincta hæc pars ab An
nes. glia ex orientis parte uallo ingenti,quod Offa rex fecit,à septētrione hæc,à meridie uaga flu
Vuestoangli minibus à Britannis uocatis. Regnum igitur Vualliæ usq; ad Eduardum. III. M.XXX.
incolume fuit. Is demum sublato rege,locum omnem Angliæ regno subiecit, Cui regis filius
Tribus xxxij. natu maior(quem principem uocant) præficitur. Diuisa est rursus insula in tribus XXXII
Cantium quas Scheras uocāt,cum totidem præfectis. Ciuitates præcipue atq; antiquæ, Cantium cui
Eboracum comes præficitur,Eboracum cui dux, Londinū ubi regia ad Tamesim fluuium, reliquæ no-
Londinum uis ac Barbaris nominibus,Hodie uero in codice fisci,metropoles in toto regno duæ descri-
Tamesis flu. ptæ. Prima Cantuariensis subditas habet Londinensem,Roffensem,Cicestrensem,Vincto
Metropoles niensem,Oxoniēsem,Vellensem,Batoniensem,Lincolinensem, Serasbitensem, Vigornien
duæ. sem,Erfordensem,Conuentrensem,Licofeldensem,Noruicensem,Heliensem,Maneriēsem,
Cantuariēsis Assariensem,Asloriensem,Laudanensem,Bangorensem. Eboracensis altera metropolis:ha-
Eboracensis bet Dunelmensem,Carolensem:Cādidæcasæ. Aedes uero parœchæ ad XX .milia ferūtur.
Hās omnes simul cum præsulatibus concessum regi iam ex ueterata licentia,tum quod lon-
ge sepositus,sine iussu Pontificis dispensare.Insulæ autem Britanniæ minores,primum inter
Mona insula Angliam & Iberniam,Mona nunc Man à Britannis uocata regi Scotiæ subiecta, altera An
Ibernia glesia nunc dicta regi Angliæ.Ibernia uero ipsa Ptolemæo uocatur, Plinio autē Iuuerna,di
midio minor quàm Britannia Cæsari. Hodie Irlandia barbaris appellata.Pars quæ angliæ
propinquat,humanior,reliqua ferino cultu,ligneis ac stramineis utens ædificijs, bona etiam
pars simul cum pecore in campis ac cauernis degūt,discalciati ferè omnes, ac latrocinijs de-
Armachanus diti. Metropolitanum tantum Armachanum præsulem habent,quem primatem appellant.
metropolites. Tellus nihil omnino fert,præter frumentum & equos uectorios præstantissimos, quos ubi-
Equi nos uocāt,celeriores Anglicis:quorū qui molliores ingressu,cādidioresq; sunt, Asturcones
antiquitus uocabantur,quod ex Asturibus Hispaniæ uenirēt:nunc uero ex proxima eis Bri
tannia:soli natura mutata.Ibernia suis & ipsa lætat̄ sanctis,præsertim præsulibus Malachia,
Cataldo

Cataldo,& Patricio,qui Chriſtianos eos fecit,deinde Scotiæ præſul: Gulielmo Ocham prædicato illo dialectico ordinis Mi. ſub Io. XXII. Inſuper Cardinale Armachano, qui anno M.CCCLIII. multa doctrina ſcriptisq; uoluminibus claruit. Hinc orientem & ſeptentrionem uerſus Orcades in orbem conſtitutæ.numero XXX. Plinio,Regi Scotorum ſubiectæ,ultima uero Thyle orbis habitati.

DE POPVLIS AC REGIBVS BRITANNIAE VARIIS

RELIQVAM deinceps Albionis inſulæ hiſtoriam uſque in hodiernum diem ex annalibus eorum exceptam proſequar. Primum Beda Britanniam appellatam ſimul & habitatam eſſe dicit à Britonibus colonis,ex proximo Aquitaniæ littore,quæ gens Armoricarum eſt: nam & Plinius Armoricam appellatã fuiſſe Aquitaniã dicit.Poſt hæc Pictos in Iberniam (quæ tunc à Scotis tenebatur) tempeſtate appulſos.Ibiq; poſtquam aliquamdiu conſediſſent,unà cum Scotorum auxilijs partem Britanniæ ſeptentrionalem occupaſſe,atque eo pacto tres in ea inſula populos, antequam à Romanis dignoſcerentur, fuiſſe.Pictos enim Angli nominant populos è Sarmatia europea prope oceanum profectos. Danos uero ex Dacia proxima, quam illi Daniam uocant,olim Cimbricam Cherſoneſum. Sed prima initia penè fabuloſa,dicunt enim Albinam quandã Syriæ regis filiam unà cum XXXII. ſororibus, interſectis ab ſe uiris,à patre expulſam,in hæc loca appuliſſe,nomenq; inſulæ de ſuo Albioni dediſſe.Coniugia deinde ſibi ac ſororibus expetiſſe,ex quibus nati ſunt homines quidam proceri atque immanes.Hos deinde pulſos à Bruto fuiſſe, qui & Britanniam ab ſe cognominauit. Hunc igitur Brutum Aſcanij Aeneæ filij ex Syluio nepotem ferunt fuiſſe,liberosq; genuiſſe tres, qui totidem ſibi regna conſtituerunt.Locrum,à quo Locria. Cambrum,à quo Cambra,nunc Vuallia,& Albanactum,à quo Albania,quæ Scotia poſt ea dicta eſt.Locrus igitur fratribus ſuperſtes, ſolus Britannia potitur, poſt quem Maddan annos quadraginta,deinde poſt Memprijcus filius Malyn fratre interfecto: huius deinde natus Ebraticus annos ſexaginta:condidit duas urbes,Caerbranke ultra Vmbram,alteram uerſus Albaniam Montiſagned.quæ nunc dicitur Caſtrum puellarum. Brutus deinde filius annos duodecim. Leil,qui condidit Caezlcil. Rudibibras,annos uigintinouem, cõdidit Cantium, Vinctonium,& oppidum montis Paladur, quod Coſconium dicitur. Bladud condidit Caerbladud, quæ nunc Bladum dicitur. Leyr annos ſexaginta, condidit Lencoſtrum. Poſt quem Cunedagius fratre Morgano interfecto,regnauit annos trigintatres, quo tempore Roma dicitur condita. kinellus deinde filius,poſt quem magna regni diſcordia inter fratres nepotesq; multos annos tumultuãtes, quouſq; Dunuallus ex regia Britonum ſtirpe,collecto exercitu,ſeditionem diremit, interfectisq; regibus,ipſe ſucceſſit annos quadraginta.Hic inſtituit,ut ad templa confugientes ſalui eſſent,ſepultus in æde Concordiæ quam erexerat.Belinus ac Brennus eius filij fuere,quibus inter ſe dimicantibus Brennus ſuperatus, ac mox Allobrogum auxilijs redintegratus, rurſus prælio congreditur:pacificati tandem matris interuentu, Brennus quidem fratri Britanniam ceſſit,ipſe in Italiam cum exercitu uenit:eumq; dicunt fuiſſe,qui Gallorum dux Senonum Romam cepit. Suruintbartheruk Belini filius regem Dacorum, qui apud Cimbricam Cherſoneſum ſunt,tributum cõſuetum dare negantem,interfecit,cui filius Scutelinus, deinde Siſellius. huic quoq; Biuarus filius, cui Dauius frater,deinde Moruidus, Gorbanianus, Artgallus, Elidurus,Gorbauias, Morganus, Cumanus, Idualas,kiuo, Gerontius,Etellus,Coillus,Porrex, Cherin,Fulgerius, Eldanus,Androgeus,Vrianus,Bledulo,Coap, Cenus,Siſilius, Bladebred, Archinal,Eldel, keddidion, kederthius,Samuel, Peninſil,Pir,Capnir,Digneſius,Hely.Hic tres ſuſcepit liberos,Caſſibellianum,Lud, & kenidnum,quorum maior natu Lud Londinum ædificauit. Caſſibelliani tempore Iul.Cæſar in Britanniam traiecit,eamq; tribuariam fecit. Themiantius,kendelnus cuius tempore natum dicunt dominum noſtrum,Ginderius,Armingus,qui tributum olim à Cæſare imperatum,Romanis negauit,ex quo Claudij principis eo cum claſſe aduenientis,bellum ſuſtinuit,Aluiragus, Melrius.quo tempore rex Pictorum Albaniam deuaſtauit.Coillus cui ſucceſſit filius Lucius primus Chriſtianus,anno ſalutis CLVI.miſſis in Britanniam ab Eleutherio Pontifice,Fagato & Damiano uiris religioſis atq; doctis, qui regem cum omni familia apud Trinouãtium urbem baptiſmate abluerunt, quem ſecuta deinde maxima pars regni eſt. Templa condi cœpta,& ſacri ritus celebrari. Extincto demũ rege ſine hærede, uarie fluctuatum eſt inter pro-

Cataldus
Patricius
Orcades
xxx.
Thyle.
Britones primi
Picti & Dani.
Cimbrica
Albina
Brutus
Locrus
Cambrius
Albanactus
Maddan
Ebracius
Caezbrãke
Montiagned
Caezleil
Cantium
Vinctonium
Coſconium
Bladum
Lencoſtrum
Kinellus
Dunuallus
Belinus
Brennus qui uenit in Italiam.
Londinum à Lud ædifica.
Iul.Cæſar
Armingus debellatus à Claudio.
Lucius primus Chriſtianus.

Seuerus ceres, donec Seuerus Imperator eo cum exercitu profectus, primo quidē uicit, sed mox re-
pulsus magna suorū strage fuit. Murum cōstituit inter Deiram & Albaniam, hoc est, Sco
Carētius rex. tiam, qui Romanos fines à Britannicis tueretur, cuius adhuc dicunt uideri uestigia. Caren-
tius post uarios tumultus Lucio successit, haud magno inter Britānos loco natus, qui ex ur-
Antoninus be Roma imperāte Antonino Bassiano profectus, paulatim loca maritima inuadere cœpe-
Bassianus rat, quo sublato mox à Romanis legionibus, Britāni maturauere successorem creare Ascle
Maximianus piodotum Cornubiæ ducem, qui Alexium ducem Romanorum cum tribus legionibus su-
Imperator stulit. Huius tempore Maximianus Herculeus missus à Diocletiano principe, in Britannia
uniuersaq; Gallia Christianos uarijs supplicijs adflixit. Asclepiodotus interim ab eius nepo
Coel te interficitur. Cui Coel successit, qui Coelestriam oppidum condidit. Constantinus Cæsar
Constantinus ab urbe mittitur, cui ea loca cum Gallia obuenerant, Britanniā Romanis pacauit, regnumq;
Helena Coel id solus administrauit, ducta in matrimonium Helena, Coel regis qui ante eum regnauerat,
regis filia. filia. Ambrosius tamen hanc stabularij, id est, cauponis filiam fuisse dicit. Cui successit Con
Cur Anglicis stantinus magnus, cuius gratia Anglici postea reges imperiali diademate sunt usi. Hoc igi-
imperiale dia tur Romæ imperium ineunte, Octauius dux Suetiorū regnum occupauit, interfecto Tra
dema. hero Helenæ auunculo, quem Constantinus regem in Britannia fecerat. Hic usq; ad Gratia-
Octauius dux ni Valentinianiq; tempora feliciter regnauit. Post quem Maximianus eius gener, Constan
Maximianus tini magni auūculus, rem Britannicam inuasit, cum quo Codanus Octauij regis filius, ut iu
stus hæres, bello congressus, tandemq; pacificatus paribus auspicijs rem administrauit, am-
boq; expeditione sumpta in Galliam, Romanum imperium infestauerūt multis subiugatis
populis, Imperatorq; iam in Gallijs Maximianus habitus, demum per proditionem à fauto
Gratianus ribus Gratiani principis interficitur. Codani interea iussu, Diuotus dux Cornubiæ, quē Ma
tyrannus. ximianus discedens regno præfecerat XI. milia uirginum in Galliam ad militum matrimo
Diuotus rex. nia misit, quæ ab exercitu quem Gratianus in Galliam contra Maximianū miserat, ad unam
omnes interfectæ fuerunt. Interea is qui à Maximiano in Britanniam ad resistēdum Gratia
ni militibus missus fuerat, regnū occupante, paulopost interficitur. Griauus uero ac Melgo
duces Britannici regnum & ipsi inuadētes, contra Scotos, qui Britanniam uastabant, à Ro
Murum à Se manis frustra auxilia petierunt. Quare indignati, murum quem à Seuero principe factū di-
uero factū di ximus, deiecerunt, Romanosq; finibus expulerunt. Inter hæc Cōstantius quidam tumultus
ruunt. Britanniæ sedat, regnumq; adsequitur. Huic ex Romana coniuge tres fuere liberi: Cōstans,
Cōstātius rex Aurelius & Ambrosius. Constans se primum deo cœnobioq; dicans, mox regnum repetēs
Vortigernus à Vortigerno Gersorum rege, qui regnum adripuit, de medio tollitur. Hoc tempore Engi-
Saxones En- sto duce, Saxones nouas quærentes sedes in Britanniam applicuere, qui quanquam mini-
gisto duce, me Christiani, à Vortigerno in regni partem excepti sunt, auxilioq; ei contra Pictos & Sco
tos fuere. Didonis insuper dicuntur usi astutia, ut agrum mercati quantū pellis bubula ope
riret, hac in tenues postea diuisa partes, urbē cinxerint in gyrum, quā sua lingua à pellis no
mine Tangrastel nominauerunt. Mox Engisti filio cum alia classe superueniēte, omnia com
pleuere, regem Vortigernum paulatim commercijs ac cōuiuijs deliniuerunt, ut in matrimo
Lupus præsul nium Engisti filiam duceret, reclamante Lupo tunc præsule sanctissimo. Britanni itaq; fessi,
ad filium Vortigerni cōfugiunt. Is præstantior quàm pater indole, Engistū per colloquium
circumuentum capit, locaq; omnia occupata dimittere cogit. Quorū omnium euentus lon
Merlinus ge antea Vortigerno, à quodam uate Merlino prædictus fuerat. Is enim more philosophi,
nationes eas Britannicas ac Gallicas peragrabat, abstinentia singulari, multaq; uera prædice
Aurelius rex bat. Aurelius inter hæc regis olim Constantij filius regnum adsequitur, qui ante omnia pa
tris fratrisq; Constantis cædem ulturus, Vortigernum bello persequitur, superatumq; po-
Otho Engi stremo interficit. Deinde ad fugandos Saxones conuersus, Othonem Engisti filium ad Ebo
sti filius. racum obsessum, supplicem ad se uenire coegit, cui nō solum ueniam, sed regni partē quam
Cathenesiam uocant, concessit. Interea ægrotantem Aurelium, Saxo quidam à Pascentio
Vortigerni regis filio inductus, ueneno inter medicinas de medio sustulit. Cui successit
Vther Vther, qui Occam Engisti filium interfecit. Huic deinde Arturus qui bello magna gessit, re-
Occa liquias Saxonum confregit, Noruuegiam, Daciam, Galliæ partē, Pictos, Iberniam, Scotiā,
Arturus omnem denique Britanniam cum adiacentibus insulis ac pelagis perdomuit. Lucium du-
cem Romanorum in Britanniam uenientem, cum toto exercitu deleuit. Domi quoque lucu
lentus mēsa inter proceres utebatur rotūda, ne quod his discrimen ex ambitione foret. Ipse

tandem

tandem in bello contra Madredum occubuit. Hoc tempore anno salutis D X L I I. uarij generis ac factionis in Britannia principes per annos L X. fuere. Arturo enim Constantius successit. Deinde Aurelius Vortiporius, Malgigo, Carentius, Comanus, Hely, Caduanus, Caduallo, Baduallodrus, Etelbertus, qui regnauit apud Cantium, quo tēpore Sanctus Gregorius Pont. Augustinum uirum sanctitate præditum, in Britanniam Euangelij causa misit. Deinde Coduanus, post hunc Atelstanus primus è gente Anglorum his temporibus in Britaniæ parte, quam occupauit, regnare cœpit. Echeualdus autem in reliqua insula Etelberto successit. Sycobertus eius filius regni hæres, natum & ipse Egbertum successorem dimisit, qui fratris filios, quos patre extincto educabat, pueros necauit. Egberti Lotarius frater ac successor, in bello contra Saxones occubuit, quos fratris filius contra eum duxerat. Post eū Edricus Egberti filius. Deinde Vadredus anno D C C X. Deinde Egbertus alter, Etelbertus, Egfridus, Cudredus, Vadredus, Saxonum alia manus hoc tempore uenit Cerditio duce, qui superato Vadredo, regnum tenuere in parte insulæ occidentali, ex quo Vuestosaxones appellati: & hoc pacto Cantiæ regnum quod annos C C C L X V. steterat, ad eos translatum. Huic Cēricus, Ceualinus, Colricus, Coluphus, kinegulphus, qui primus dicit̃ Christianus fuisse. Chineualcus qui templum Vinctoniense construxit, Sexburga, Estiuarius, Cadualdus, qui post annum tertium regno deserto, Romam Christi causa profectus à Cuniperto Longobardorum rege comiter susceptus, moxq́ à Sergio Pontifice factus baptismate Christianus, Petri nomen adsumpsit, ac ibi decessit, in Petri Basilica sepultus. Iuo singulos Britāniæ lares, Sancto Petro singulos denarios quot annis pēdere iussit. Cœnobium Glaston construxit. Demum imitatus Cadualdum, suadente Etelburga uxore, cōcessit Romam, relicto regno, ubi cultu plebeio priuatus ac pauper Christi causa consenuit, anno salutis D C C X X V I I. Deinde Atelardus, Curredus, Sigebertus, Sinulphus, Butricus, Egbrutus. Ad reges Saxonum reuertor, qui in eadem insula regnabant. Post mortem siquidem Engisti primi eorum regis, anno salutis D C X L V I I, successere Daale, Etelria, Etelfridus, Eduinus, Connusus, Osualdus, Osnoy, Esuinus, Egfridus, Alfridus, Ofridus, kiuredus, Osricus, Eolimphus, qui monachum egit, Eburtus, Ostulphus, Adeualdus, Alredus, Abalredus, Alnoldus, Ofredus, Aidulphus, Ostrutus, Olle. Præterea Cribat, Viba, Cerilus, & Peandes, Penda qui & Christianus, Volserus, Etelredus, qui monachum egit, kenredus qui Romam Christi causa profectus est, Ceokedus, Adeluoldus, Beouredus, qui ab Offa rege fugatus est. Offa rex memorabilis, qui Vuestosaxones in Britānia subiugauit. Templum Batoniense fundauit, ubi & diademate redimitus est. Sancti Albani cœnobium construxit, ipsius eo corpore translato. Post eum Egfridus filius kenulphus, qui cœnobiū de Vinchetorabe ædificauit, keuelmus, Eolmephus, Bernulphus. Dani postea huius partem regni, quæ confinis est Scotiæ, ubi Eboraeum, occupauere multos annos, de quibus populis supra narraui. Rursus ad Saxones per Edredum regem reuersum. Anglorū autem reges Cadualdus rex Christianus, deinde fidei desertor, Corualdus, Sigisbertus, qui etiam Christianus. Anna quatuor filiabus sanctis memorabilis, Sexburga, Etelburga, Eteldreda, Virburga. Post hunc Steleterus, Etelualdus, Adulphus, Alnoldus, Beorra, Etteluidus, Etelbertus, martyrio clarus coniugis iussu tolerato. Edimundus martyriū & ipse sub Danis passus, pro sancto colitur. Nunc ad Butricum redeo Vuestosaxonum regem, quem supra nominaui. Hic enim eiusq́ successores in Viloshire, Barakshire & Dorsen quibus olim præfuit præsul Ghibornēsis, nunc autem Sarensis regnauerunt. Butrico igitur Egbrutus filius successit, qui expulsus à patre, ad Offam regē cōfugit, inde in Galliam: defuncto patre ad regnū restitutus, anno D C C C. imperante Carolomagno, inter principes laudatos inuĉtus est, ut qui bello regnū Vuestosaxonum ampliauerit, insulamq́ uniuersam in potestatē redegerit. Regibus alioqui regnare permissis, ad extremū cū Danis infeliciter pugnauit. Cuius successor Edeluulphus regna omnia quæ pater subiugauerat restituit, tantum sibi occidentalium Saxonum regno retento, decimas omnium fructuum deo beatæq́ Mariæ offerri iussit. Romam deinde profectus ad Leonem I I I I. minorem filium Alfredum secum duxit, & tributum duorum denariorum à singulis exactū domibus, quod hodie quæstoribus apostolicis eo missis pensitant, primus beato Petro obtulit. In reditu Iudit Caroli Calui filiam duxit, pauloq́ post diem apud Vinctonium obijt, ubi & sepultus est. Cui tres ex ordine filij successere, è quibus ultimus Alfredus,

S. Greg.
Atelstanus rex.
Vadredus
Saxonum alia manus.
Vuestosaxones.
Templū Vinctoniense.
Cadualdus qui & Petrus.
Iuo denarium sancto Petro addixit.
Saxonum reges.
Offa rex.
Templum Batoniense.
Cœnobium S. Albani.
Dani
Anglorum reges.
Anna felix iiij. filiabus
Etelbertus & Edimundus martyres.
Egbrutus
Edeluulp. sub leone iiij. Pont.
Alfredus
Tributū duorum denariorum.

Oxoniēſis ſchola. is qui cum patre Romæ fuit, ſtudium literarum Oxoniæ inſtituit. Cœnobia plura cōſtruxit, apud Adelingeniam, apud Vinctonium, apud Caphtoniam uirginū cœnobium. Tempus
Cœnobia plura. dicitur trifariam diſpertijſſe, ut octo horas legendo, orando, meditando, animo tantum traderet. Totidē regni negocijs, reliquas corpori. Auidiſſimus inſuper lectitandi, ſtudiorumq́;
Eduardus quanquam idiota, librosq́; propterea plurimos in ſuam linguam conuerti fecerat. Eduardus Segnior cognomēto, anno M.CCC. patre quidē Alfredo literis inferior, potentia tamen & dignitate maior, Danos qui multos annos Angliam ferè omnē opprimebant, bello expulit, plures ſuſcepit liberos, Atelſtanum nothum, & Edimundum: Edredum, & Edimum ex ma-
S. Etelfrida trimonio. Filiam uero Carolo Craſſo Imperatori locauit, eius mater Etelfrida poſt primum
Atelſtanus partum ſemper abſtinuit à uiro, inq́; beatarū numero conſcribitur. Atelſtanus Edimundum
Edimūdus adoleſcentem in nauigio ſine remige fluctibus perdendum uno tantum comite permiſit. Ille præ dolore ſeſe in medios fluctus præcipitem dedit, à comite cadauer exportatum, ac in urbem reductū. Atelſtanus uero facti pœnitēs VII. annis facinus expiauit. Conſtantinū regē Scotorum & Vallenſium ſub regibus Angliæ miſit, aliquot cœnobia cōſtruxit. Edimundus frater regni hæres reliquias Danorū expulit, exceptis hæredibus, quos ut indomitos Melcolino Scotiæ regi, cum eo tractu quē occupauerāt, conceſſit. Interfectus demū à latrone quodam tumulatur à S. Dunſtano abbate apud Glaſton, cuius templum dotauerat. Regno tra-
S. Odo præſul. ter alter Edredus ſucceſſit: felix duorum commercio ſanctorum, à quorū altero Odone Præſule Cantuarienſi ſumpto diademate, initium regni auſpicatus eſt, ab altero Dunſtano ab-
S. Dunſtanus abbas. bate apud Vinctonium contumulatus. Eius filius Eduinus ab eodem ſancto, regni item diadema accepit, Dunſtanum uero impellente Algina concubina, ob cuius conſuetudinem ab
Eduinus illo obiurgabatur, in exilium miſit, ob quā rem regno & ipſe pulſus à ſuis eſt, ſurrogato Eg-
Egdro dro, ſiue Edgaro fratre, qui remp. ad ocium & quietem reducere conatus eſt, fures & graſſatores maxime inſectatus, uſque etiam animalia noxia. Nam Caduallię regi tributum quo-
Luporum uenatus. tannis ccc. luporum imperauit, claſſem inſuper ad tutandam oram maximam comparauit. Filium poſtremo Eduardū II. in regnum inſtituit inuita Alfrida nouerca, quæ cum filium
S. Eduar. ij Eceldredum adhuc ſeptennem regnare cuperet, Eduardum uenatione feſſum, poculū propinando excepit, alium uero incautum confodit. Hunc igitur apud Gerſon ſepultū pro mar-
Eceldred. tyre colunt. Eceldredus itaq; per parricidiū regnum iniens, iam inde à puero indolem ignaui principis diuo Dunſtano dare uiſus eſt, quod quondam dum ſacro fonte ablueretur caca-
Regis apud Londinum. uerat. A Danis multa paſſus eſt. Regnauit Londini, ubi apud ædem S. Pauli tumulatus eſt. Filios è prima coniuge ſuſcepit, Edium Ferreum latus, ſic enim appellabatur & Eceſtanum: è ſecunda filia ducis Normandiæ, Alfredum & Eduardum regem, qui in Normandia exula-
Edius ferreum latus. uit. Edius ferreum latus ſucceſſit parte procerum Cuntonem Daciæ regem præferente, qui olim regnū inuadens, ab Eceldredo expulſus fuerat. Itaq; ſingulari certamine cum Edio concurrens, cum ſe inferiorem conſpiceret, ceſſit hoſti, quem cum poſtea Edricus interficeret, ac
Cunto Cuntoni caput ſacturus rem gratā referret, ab eodem facinus deteſtante, obtruncatur, haud abſimili exemplo Dauidicæ manſuetudinis, animaduerſo Saulis capite. Edius igitur Eduardum genuit, qui exul in Pannonia deceſſit. Et Margaritam Scotiæ reginam, unde Matildis nata, regis Henrici primi uxor Auguſta. Cunto interfecto Edio, regnauit Londini annos XX, uniuerſam Angliam, Scotiam, Daciam, Noruuegiam obtinuit. Cœnobia quatuor conſtruxit. Tria ordinis ſancti Benedicti, quartum diui Eduardi regis. Suanum filium Noruuegiæ, alterum Daciæ regem conſtituit. Anno M. Romam cum Chriſti cauſa petijſſet, ingentia dona Petri Baſilicæ obtulit. Domum deinde reuertēs, pridie Idus Nouembris extinctus
Aroldus rex eſt, ac Vinctonij ſepultus. Aroldus eius filius nothus ſucceſſit, contra quem Alfredus Etelredi filius natu maior, qui exulabat, cum claſſe ueniēs, humaniter primo exceptus, mox à Can-
Andebundus tij duce captus atque oculis priuatus eſt, eius uero comites ad unum necati. Andebundus Cuntonis filius legitimus, fratrem Aroldum refoſſum in mare proijci iuſſit. In cōuiuio quondam tantum uini exhauſerat, ut repentino extinctus ceciderit. Quater in die dicitur epulas
S. Eduar. III regias apparaſſe, tātum gula imperante. Eduardus III. Etelredi filius, quem dixi apud Normandos exulare, ad regnum accerſitus, ſanctitate ac miraculis claruit, uxorem cum duxiſſet, nunquam attigit. Matrem Euinam ob pudicitiam ſuſpectam, ex Vinctonięſis Præſulis conſuetudine, ablatis omnibus bonis in cœnobiū relegauit, quā illa infamiam poſtea miraculo ſoluit.

foluit, nudis fupra ignitos uomeres plantis ambulando. Quare Eduardus facti pœnitens,
eam reftituit:regnauit annos. XXIIII. Sepultus in æde Vuenonon quam ipfe conftruxe-
rat. Decedens fine liberis, Gulielmum Normãdiæ auunculum fuum regni dimifit hæredem.
Aroldus dux Vueftofaxonum id annũ ufurpauit. Gulielmus cum exercitu Angliam ingref *Gulielmus*
fus, Aroldum in prælio interfecit, quod caufa mortis fuerit Alfredi cognati fui Etelredi filij,
quodq́ hæres ipfe in teftamento fuiffet. Dicitur nocte quæ pugnam præceffit, Normandos *Normandi*
uigilijs precibusq́ uacaffe, ac contrà, inimicos uino & cantibus. Traditur infuper eum pro-
cera ftatura, uaftisq́ uiribus fuiffe, tum uenatorem maximũ, adeo ut XXX. circa uillis, tem
plisq́ dirutis, fyluas coalefcere ubi feræ alerentur permiferit, pœna capitis eas attingentibus
indicta. Omnem præterea agrum confifcauit, ut ex illo fint ferè omnes in ea infula regi uecti
gales. Varijs quoq; moribus fuit. Templorum modo euerfor, modo conditor. Nam cœno-
bia plura extruxit in Com Sutfaxon, ubi pugnatum fuerat, alterũ de Berdinondfay prope
Londinũ. Tertiũ apud Seuy haud longe ab Eboraco. Exceffit anno falutis M.LXXXV.
regni uero XXXI. conditus in cœnobio Cadani, quod ipfe excitauerat, reclamante quo-
dam milite, quod eum locum ab eo per uim abftuliffet. Ex quo neceffe fuit Henrico filio, qui
tunc aderat, centum libris militi traditis, uexationem & infamiam redimere. Eius liberi plu-
res, partim in Anglia, partim in Normandia fucceffere. Fuit hoc tempore S. Ofmundus præ *S. Ofmundus*
ful Sarenfis, regis cancellarius. Gulielmus iunior patri fucceffit in Anglia: cum Roberto na- *præful regis*
tu maiore, cui Normãdiæ principatus obtigerat, quiq́ contra eum exercitum iam ducebat, *cancellarius.*
tranfegit pactione tributi. Auaritiæ maxima laborauit infamia, ut qui uectigalia Præfulum *Gulielmus iu.*
templorumq́ plurimorum ufurparet. Ex quo decedentis fpiritus ab Eucelino uiro fanctif- *Eucelinus*
mo dicitur uifus coram fancto Albano Angliæ protomartyre pœnas fcelerum dare. Henri- *Henricus*
cus primus cognomento Clericus fratri fucceffit. Matildem Scotiæ regis filiam duxit, diuo *clericus.*
Anfelmo tũc Præfule Cantuarienfi nuptias cõciliante, ex qua Gulielmum & Matildem ge- *S. Anfelmus*
nuit. Robertum fratrem hoftem habuit, quem in bello captum, oculis auulfis, in cuftodia pe *Matildis*
dore mori coegit. Hic ille Robertus, quem fupra memoraui, quiq́ decora multa in Hierofo
lymitana expeditione dicitur geffiffe. Henricus præterea Scotorum ac Vualliæ reges fibi
fubegit, Hely Præfulatu decorauit, cœnobium apud Redyung erexit. Nouum item Præfu-
latum apud Celeul conftituit. Exceffit in Normandia cum regnaffet annos trigintaquinq;.
Stephanus eius nepos ex filia Matilde imperatrice, Henrici Imperatoris filius regni hæres *Stephanus*
fuit, fepultusq́ in cœnobio Stener fyrum, quod ipfe conftruxerat. Henricus II. ex Augufta *Henricus II*
genitus uir maximus regno fucceffit, ut qui Scotiam, Iberniam, Infulas Orcadas, Norman-
diam, Aquitaniam, Cenomanos, Pictauos, Vafconiamq́ fuo adiecerit imperio, quam glo-
riam fcelerata deinde cæde diui Thomæ Præfulis Cãtuarienfis obfcurauit, quod facinus co *S. Thomas*
ram duobus legatis ab Alexãdro III. miffis, quibus obuiam ex bello, quod gerebat in Iber- *martyr.*
nia profectus eft, excufauit, tanquam minime ab fe iuffum. Addita nihilominus expiatio, ut
ducentos tunc armatos in Hierofolymitanã expeditionem mitteret, ipfe uero primo quoq;
tempore ad eandẽ proficifceretur, quod minime præftitit. Sed & Heraclio patriarchæ Hie-
rofolymitano, pro auxilio tunc amiffæ urbis ad eum profecto, pecuniam eft pollicitus, dicti
tans fe faluis regni fui rebus difcedere non poffe. At ille, ducem, ait, quærimus, non pecuniã,
probrisq́ in eum multis iactatis iratus difceffit. Ricardus eius filius ad expeditionem Hie- *Ricardus*
rofolymitanã profectus, Anno M.CLXXXI. cum Philippo Galliæ rege, alijsq́ principi-
bus claffem coniunxit. Pulfus tempeftate in Cyprum, cum portu prohiberetur, iratus infu-
lam eam fibi fubegit. Poft hæc aliquot expugnatis oppidis in difcordiam cum Philippo ue
niens, foluto bello, rebusq́ infectis in Angliam reuerfus eft. Cum Guidone Lufignano rege
quodam Hierofolymitano atq; expulfo cõuenit, ut fibi Cyprũ haberet, ac ei iura regni Hie-
rofolymitani traderet. In reditu captus ab Auftriæ duce, Henrico Imperatori cuftodiæ tradi
tur, qui dum pluribus rebus infimularetur, omnia diluit crimina, ex quo liberatus eft. In obfi
dione demũ caftri de Chalionelo percuffus interijt, cũ regnaffet annos X. Ioãnes eius filius *Ioannes rex*
comes Meretonij cũ graui bello à Ludouico Gallorũ rege premeretũ, de quo in Galliæ hifto- *lxx. marcha*
ria dixi, ex uoto Angliã Iberniãq́ Rom Pont. uectigales fecit, ut auri marchas LXX. quo- *Rom. Pont.*
tannis penderẽt, an. falutis M.CCVII. Henricus III. eius filius puer octo annorũ fuccedẽs, *quotannis.*
remp. annos LVI. feliciter adminiftrauit, prætereq́ ꝙ cũ regni proceribus femel in difcordiã *Henricus III*

inde ad certamen uenit. Ipse cum fratre Ricardo rege Alemaniæ, & filio Eduardo capti fuere, donec res composita. Huius anno tertio facta translatio Thomæ martyris, per Stephium Præsulem Cantuariensem.

Translatio S. Thomæ

Quinq; dierum festo celebrato, omnibus accedentibus, toto itinere comeatus subministrati, ac uini riui, siphonesq; dispositi. Hoc etiam tempore quidam Iudæus cum apud Teuksburi in cloacam sabbato cecidisset, ob diei obseruationem extrahi noluit. At comes eius loci nec insequente die permisit, ob dominicæ diei reuerentiam, ex quo extinctus est.

Iudæi factū

Eduardus IIII.

Eduardus IIII, Henrici supradicti filius, an. M.CCLXXII. Scotos subegit, ac rebellantes deinde memorabili pugna ad officium reduxit, ubi dicuntur cecidisse hostium ad LX. milia. Anglorum uero tantum septem milia. Quapropter imperandæ pecuniæ gratia, concilium, quod parlamentum uocant, Londini celebratum. Hoc tempore ordinis Prædicatorum professores tunc primum in Angliam uenientes, castra Baynarbi mercati sunt, & Iudæi omnes expulsi. Vixit annos XXXIIII. sepultus apud Vuestmon, cui filius Eduardus V. cognomine kaeruaruan apud Vuestmon accepto diademate successit.

Prædicatores in Angliam.

Eduardus V

Corpore decorus, animo nequaquam, quippe qui magis uoluptarios homines, quàm regni proceres audiuerit. Isabellam Galliæ regis filiam duxit, cuius postea filium hostem habuit, procq; discordia cōponenda, uxor ad fratrem profecta est. Eduardus à Vallensibus ad quos confugerat captus, in concilio procerum regno deijcitur, qui breui post tempore, dum ex eo loco ad alium transfertur, pluribus in eius liberationem conspirantibus, ueru ignito à tergo transfixus interijt, cum regnasset annos XX.

Eduardus VI

Eduardus vi. eius filius adolescens, patre uiuente, ac iam deiecto, ad regnum delectus, annos L. quibus regnauit, longe alius à patre, maximum decus uniuersæ Britanniæ peperit. Philippum Gallorum regem apud Flandriæ portū bello nauali superauit, desideratis ex eius exercitu triginta milib. anno M.CCCVIII Benedicto xi. frustra sæpe damnante, ac utriusque paci studente. Alteram uero cladē post annos XLIII. ei apud Calesiū intulit, quod oppidum longa obsidione unà cum Philippo & filio cepit, quos certis conditionibus dimisit, quibus illos deinde minime stantes Parisium usque obsedit. Alij dicunt Philippum captum, & in custodia in Anglia extinctum, deinde ad sepulturam remissum. Ex illo igitur Gallis imperatum usque ad certum tempus, certæq; summæ tributum quotannis Angliæ regi pēdendum, quod minime obseruatum. Hoc tempore fuit Ioannes Haucutus Anglicus, qui domi & in Italia res plurimas bello gessit.

Ioannes Haucutus.

Ricardus II

Ricardus ij. Eduardi filius admodum puer, quod male rem administraret, à regni proceribus fame necatus est.

Henricus IIII.

Henricus iiij. cognomento Bollyntybroke dux Erfordensis, regnauit annos XIII. Imperatorem Cōstantinopolitanum in Angliam uenientem, magnifice excepit.

Henricus V. contra Normandos.

Henricus v. eius filius expeditionem in Normandos suscipiens, primum castrum de Harfleur cepit, reuertens per Picardiam, ac ab ingenti Gallorum exercitu interclusus, ferro uiam aperuit, ex eis undecim milibus interfectis. Rursus postea altera expeditione eos aggressus, Rothomagum, adiuuante Carolo Gallorum rege, cuius filiam Catherinam in matrimonium duxerat, cepit atq; diripuit, Anno M.CCCCXXIIII. Proceres uero qui cum eo in prima expeditione exierūt, fuere duces Clarētiæ, Glonæ, Oxonij: comites Marchiæ, Himling, Veruik, Caron: Domini Leroos, Pherū, Vyllughby, Fizbug, Talbot, Haringdon, Burdeueny, Rodulphus, Leuel, & alij complures.

Talbotus

Inter hos autem Talboti magna uirtus, & in armis gloria commemoratur, qui cum Arturo Gallorum duce congressus, magnas hostiū strages edidit, postremo in obsidione Burdegalæ unà cū filio interfectus. Decessit Henricus apud Parisium anno regni XI.

Henricus VI.

Henricus vi. eius filius infans nouē mensiū successit, accepto ex Cardinale Vinctoniensi apud Vuestmon diademate. Calesium armis Philippi Burgundi petitum ui suorum tutatus est. Normandiam quam pater acquisiuerat, amisit. Margaritam Renati regis Andegauensis filiam duxit, ex qua Eduardum suscepit. Hic igitur Henricus qui graue bellum suorum sustinuit, & ad ultimum expulsus est, cuius rem gestam paucis enarrabo.

Duæ factiones regiæ familiæ.

Rosæ albæ & rubræ.

Duæ eiusdem regiæ familiæ factiones fuerant, altera signo rosæ albæ utebatur, altera rubræ, quæ fuerat Henrici: qui dum regnabat, ducis Eboracensis alterius factionis armis petitus, primum quidem in prælio uictor fuit, occūbente ipso duce cum bona procerum manu. Ab Eduardo autem Marchiæ comite ipsius ducis filio paternum exercitum redintegrante capitur, custodiæq; Londini traditur. Interim Ricardus comes Veruik, qui patri prius Eduardi studebat, accepta postea in matrimonium Henrici filia, de eius liberatione cogitabat,

bat, ac cum rege Galliæ Henrici adfine, ac eius uxore Margarita, & filio Eduardo, qui apud regem exulabant, clandestino inito consilio de improuiso Londinum cum maximo uenit exercitu, Henricum liberat, Eduardus fugatur: qui nec multo post mutata iterum fortuna, rursus comparato exercitu, conciliato sibi fratre Ricardo, qui alteri studebat parti, Anno millesimo quadringentesimo sexagesimosecundo, die Iouis sancti, rege absente, Londinum armatus ingreditur, ac Henrico qui delectus habendi gratia discesserat, cũ comite Veruick, multisque procerum armis aduersus uenienti, cum exercitu occurrit, & apud sanctum Albanum prælio asperrimo cõmisso, fit superior, Henricus capitur, ac iterum custodiæ traditur. In prælio ex Eduardi partibus tria tantum milia desiderata, hostium multo plura. Londinienses fortunam secuti, eum pro quo uictoria steterat, magna gratulatione exceperunt. Interea uxor Margarita & Eduardus filius reliquias exercitus refouentes, bellum rursus mouent, in quo Eduardus cum omnibus ferè copijs occubuit. Margarita cum nonnullis proceribus capitur, cæteri ferè omnes uenia donati, ac missi. De Ricardo comite, & eius fratre supplicium sumptum. Reginam benigne tractauit, optima oblata conditione, si manere uellet, At illa ad suos in Galliam redire maluit. Henricus interim in carcere, audita suorum rursus strage, ob animi dolorem dicitur perijsse. Vir mitissimus, & æqui seruantissimus, ac omnia passus quæ peior fortuna potest. Quapropter pro sancto colitur à plerisque, à nonnullis uero ut imperita simplicitate animi præditus, taxatur: ut est hominum consuetudo, pleraque sæpe non boni consulere. Eduardus autem superatis hostibus, sancti Pauli templum salutatum de more nouorum regum solenni pompa processit, cæteraque pacata præter Calesium habuit, quod tandem auxilijs Caroli Burgundi, cui sororem Margaritam locauerat, adsecutus est: pro quibus meritis ei postea contra Ludouicum regem suppetias tulit: præterea tributum pendere solitum condonauit. Vir fuit alioqui ingenio manuque promptus. In bello sæpe militis partes obibat, paruáque manu ingentes hostium copias fudit. Erga uictos clementia fuerat Cæsariana: præterea liberalitate magnitudinéque animi reliqua, tum in administrando prouidentia par summis ac laudatis principibus. Reliquo tempore XXV. annorum, quibus regnauit, pacificus uixit. Decedens duos in tutela Ricardi fratris liberos dimisit, quibus ille necatis regnũ inuasit. Cuius parricidij gratia infensus populis Anglorum animos ad defectionem sollicitauit, Henrico VII. prælato, tunc exule ex Henrici supradicti factione, à quo bello petitus, ubi spes nulla fuerat, sumpto capiti diademate (tanta fuit illi usque ad extremum ambitio) in prælio dimicando interfectus est anno regni III. Henricus VII. qui nunc regnat, rem suscepit, Anno. M.CCCCLXXXIIII. cuius felicitatem cum humanitate coniunctam laudãt. Fortunam belli præter primum paucis ante annis magno Britanniæ fauore periclitatus est, eiecto Petro, qui Eduardi ultimi se filium finxerat, simile Pseudophilippi apud Macedonas, & Alexandri apud Iudæos commentus historiam. Procerum enim nonnullorum, tum Maximiliani Cæsaris apud quem agebat auxilijs coniunctis, in Angliam ingressus est, ac in prælio captus: maxima deinde principis clementia dimissus, inter Aulicos uersabatur. Sed cum iam rursus res nouas moliretur, iterum captus est, & in carcere necatus. Post hæc Henricus Scotiæ regem generum sibi adsciuit, Ferdinandi quoque regis Hispaniæ filiam quæ nato ducta fuerat, eo extincto alteri filio Henrico locauit. Rationem sumptuum à Ludouico rege expostulauit, quos ipse ac eius antecessores in auxilia Gallorum fecissent, resque nõ procul ab armis aberat: cum inter eos transactum, ut ea quotannis pensionibus certis exolueretur. Primus præterea regũ hoc tempore qui oratores de præstando officio Iulio nouo Ponti. miserit, maxima in Apostolicam sedem obseruantiæ significatione. Inter oratores uero eius, & Hispaniæ regis, inter sacra de sedẽdo orta est contentio, quæ etiam sub Alexandro cœperat. Iulius quanquam rem minime cognouit, locũ honoratissimum Anglis pro tempore adiudicauit.

Margarita uxor

Henricus VII

Finis tertij libri.

ITALIA

TALIA INTER HORAM SEXTAM ET PRIMAM Brumalem incedit, ut Plinius ait, id est inter meridiem & hibernum solis exortum protenditur. Nam apud eos sexta sem per meridies erat. Querno folio ab eodem cōparata: ac tribus ueluti peninsula circumfusa maribus, supero, infero, & Ionio. A Salassis, qui locus nunc Salutiarum, & Montisferrati est, ubi Alpes initium capiunt, Rhegium usque per Capuam passuum mil. mille XX. Latitudine uero maxima à Varo ad Arsiam amnem in Foroiuliensi regione CCCCL. Quinq; appellata nominibus. Saturnia à Saturno primo habitatore, Trogo. Italia à rege, Plinio. Ausonia à parte Italiæ, quæ apud Cales oppidū Campaniæ fuerat, Liuio. Oenotria item à rege Arcadiæ, Dionysio. Hesperia magna Virgilio ad Hispaniæ differentiam, quæ item Hesperia dicta est: uti Seruio placet. Quæ ab autoribus utriusque linguæ de origine ipsius traduntur, satis in uulgus edita. Colonos habuisse prius Italiā, partim Barbaros, partim Græcos, Oenotrios, Morgetas, Siculos, Ausonios, Aborigines, Pelasgos, Auruncos, & Dionysius & Plinius: itemq; Antiochus Syracusanus qui de antiquitate Italiæ scripsit autores sunt. Ianum quoque eum primum tenuisse collem apud Vaticanum, qui Ianiculus appellatus est: Saturnumq; alea aduectum excepisse. Huic Picum, Faunum, Latinum, successisse, quo tempore Euāder, pauloq; post Aeneas uenere. Quæ omnia in Latij, tum aliarum regionum descriptione clarius explicabo. Ad recentiora ueniā: cum subiugata à Romanis sociorum nomine dignata est, in municipia & colonias tota ferè diuisa. Coloniarum autem Latinarum, ut Pedianus tradit, duplex genus, quando uidelicet noui coloni ex Latio deducebantur: alterum quando ueteribus colonis ius Latij dabatur, ut possent habere ius, quod cæteræ coloniæ, id est, petendi magistratus, ut ciuitatem Romanam adipiscerentur: sicuti Pompeius Strabo Transpadanis fecit. Italia igitur consulum tempore proprætoribus & præfectis committebatur, Imperatorum uero procuratoribus, postea comitibus iam inde usque à Theodosij temporibus. Deinde uariarum gentium barbari, Eruli, Hunni, Gothi, Auari, Longobardi, Saraceni, Pannonij irruere: de quibus in alijs supra prouincijs dixi, partim in reliquis dicam. Expulsis Gothis Exarchus regebat Italiam, postremo Longobardi rerum potiti, in quatuor ducatus eam diuisere: Foroiulij, Hetruriæ, Beneuenti, Spoleti, Ticini, ubi etiam regia constituta, usque ad Carolum Magnum, quo primum tempore res cœpit resipiscere, Bernardo eius nepote Italiæ rege declarato. Varia dein de introducta reipublicæ forma, alijs atque alijs hincinde dominantibus, partim ui partim iusto imperio Cæsarum concessione, ut postea narrabo. De laudibus eius Plinius in ultimo libro nonnulla ponit, tum Virgilius in Georgicis. E Græcis uero Aristides in Encomio urbis, & Plutarchus de fortuna Romanorum. Aelianus quoq; de uaria historia sic ait, Italiam multi incoluere, nec ulla magis terra frequētata, quod ob terræ fœcunditatem, aquarum affluentiam, maris commoditatem, portuum dispositionem, præterea hominum mansuetudinem, ciuiumq; humanitatem, cæteris regionibus antecellat. Fuereque antiquitus in ea ciuitates mille centum sexaginta sex: hæc ille. Hyginus autem eas septingentas tantum fuisse scribit. Plinius adeo frequentem, ut nunciato Gallico tumultu, sola sine exteris aut transpadanis octuaginta equitum, peditum uero septingēta millia armauerit. Idem ferè Polybius, uti supra in Gallia narraui. Nostra uero tempestate hæc regio à desidia, solitudineque maxime occupata, præda barbarorum omnium facta est. Quotquot uero duces abhinc annis trecentis fuere, nullam ei utilitatem attulere: nec tam per eos custodita, quàm dissidijs crebris atque discordijs inter se, bellis quasi ciuilibus agitata. Quod autem nunc superest, quadruplici regitur politiæ forma: Monarchia ut regnum Neapolitanum, & Mediolani, cæterorúmque principatus. Aristocratia, ut Venetorum, ubi optimates cum principe regunt. Democratia, ut Florentinorum, Senensium, Lucensium, ubi ad magistratus & consilium populus sine discrimine admittitur, Tyrannide, ut est ex parte sacrosancta Pontificis iurisdictio

Primi habitatores Italiæ · *Coloniæ* · *Quatuor ducatus* · *Laudes Italiæ* · *Quadruplex politia*

Iurisdictio à diuersis occupata dominatoribus. Strabo in octo partes eam diuisit, Venetiam, Liguriam, Picenum, Lucaniam, Tusciam, Romam, Cãpaniam, Apuliam. Antoninus in itinere, in prouincias sedecim. Campaniam, Tusciam cũ Vmbria in qua est Roma, Nursiam in qua est Reate, Flaminiam in qua est Rauenna, Picenum in quo est Asculum, Liguriam in qua est Mediolanum, Venetiam cum Istria ꝗ qua est Aquileia, Alpes Cottias & Appenninum, in quibus est Genua, Samnium in quo est Beneuentum, Apuliamcum Calabria in qua est Tarentum, Brutium cum Lucania in quo est Regium, Retiam primam, Retiam secundam, Siciliam, Sardiniam, Corsicam, Fiscus autem apostolicus has prouincias in sacro codice descripsit, Marchiam Taruisinam siue Venetiam, Istriam in qua Forosulienses, Lombardiam siue Transpadanam, Liguriam, Romandiolam siue Galliam Cisalpinam, Ducatum spoletanum siue Vmbriam, Aprutium siue Samnium, Campaniam siue Latium, Terram laboris siue Campaniam, aut Leborias, Calabriam siue Lucaniam, Apuliam, terram hydruntis siue Salentinos. *Diuisio ipsius*

LIGVRIA

LIGVRES plures ab autoribus scribũtur, Alpini, Transalpini, Ingauni, Apuani, Salturi, Deciates, Exubij, Buriates. Transalpinorum meminere Trogus & Eustathius, qui scribunt Massiliam inter Ligures esse. Alpinorum uero Cicero de lege Agraria, Ligures, inquit, montanos duros atq; agrestes docuit natura ipsa loci, nihil ferẽdo, nisi multo labore quæsitum. Apuanos, Deciates & cæteros populos iam extinctos, teste Liuio libro septimo de bello Ma. M. Aemilius Lepidus, & Cn. Flaminius Coss. domuerunt. De uniuerso autem genere Florus sic ait, Peracto punico bello: sequitur Ligusticum, Ligures imis Alpium iugis adhærẽtes inter Varum Macramq; impliciti dumis syluestribus uictitabant, quos penè maius fuit inuenire, quàm uincere: tuti occasione locorum, latrocinia magis quàm bella factitabant. Itaq; quum diu multumq; eluderẽt, Salturi, Deciates, Exubij, Buriates, Ingauni, tandem Fuluius latebras eorum igne sepsit. Bebius uero in planum deduxit, Posthumius ita exarmauit, ut uix relinqueret ferrũ quo terra coleretur. Liuius item in IX. Nulla prouincia magis militem exercuit. Post Varum fluuium Nicea Massiliensium colonia, Straboni Tropea Augusti, nunc Torpia. Monœchi portus, quod solus ibi Hercules coleretur: idẽ hodie, Monachus, Intemeliũ, nũc, Vintimilium, Albigaunum abluitur flumine Merula Plinio, & Ptolemæo memorato, obsidionem Bernardini Vbaldini, qui Philippo duci Mediolanensi militabat, passum, tandem oppidanorum uirtute post menses quatuor liberatum, Sauona cuius meminit tantum Liuius libro octauo, secundo bello aduẽtum Magonis in Italiam referens. Sauonæ, inquit, oppido Alpino, prædã deposuit, Cæteri ut Plinius, Strabo, Mela, in eo ferè loco uada Sabatia ponũt. Vltra est oppidum Altilia à Tranquillo commemoratum, hodie quoq; Alteiola uulgo appellata, deinde Genua, de qua paulopost. Portus Delphini Plinio nunc etiam portus Finus dicitur. Deinde uici nouorũ nominum. Siestrum, Lauania, Rapala, Portus post hæc Veneris nomẽ adhuc seruat, Spedia item Ptolemæo, quamuis corrupto uocabulo Speciem uocẽt. Castrum S. Romuli prope Rumbam fluuium, palmis nobilitatum. Sequitur Lunensis regio, partim citra partim ultra Macram consistens: magna ex parte à familia Malaspina rum possessa, nobili ac uetusta: de qua regione in Hetruria dicam, Genuam nunc ipsam Metropolim repetam, quæ unde originem habuerit incertum. Nonnulli Transalpinæ Genuæ quam in Gallia commemoraui, coloniam esse putant. Eius meminit Liuius libro uigesimoprimo, ubi Publium Scipionem dicit cum admodum exiguis copijs Genuam petijsse: libro item uigesimonono, Lucretio prorogatum imperium, ut Genuam oppidum à Magone Pœno destructum ædificaret. Fuit igitur sub imperio Romanorum usque ad annum salutis, sexcẽtesimum sexagesimum, quo tempore Rotaris rex Longobardorum per uim eam cepit ac diripuit: Imperio deinde restitura unà cum cætera Italia à Carolo, ac annos centum per comites administrata. E quibus Ademarus ab eodem propinquo suo missus Corsicam Saracenis oppressam liberauit: quo demum ab illis interfecto, Genueses nihilominus uicto res remansere, nauibus Saracenorum tredecim, partim captis, partim pressis, ac illam in hũc usq; diem tenuerunt, Sed & aliæ in sequẽtibus tẽporibus res ab eis maximæ terra mariq; gestæ commemorantur, quas literis mãdauit Iacobus de Voragine præsul eorũ, qui usq; ad duces scripsit historiam. Nam anno millesimo cẽtesimo sexagesimo ad expeditionẽ Hierosolymitanam

Ligures *Florus* *Varus* *Nicea* *Tropea Augusti* *Monœci portus.* *Intemelium* *Albigaunum* *Merula flu.* *Sauona* *Vada Sabatia.* *Altilia* *Portus Delphini.* *Portus Veneris.* *Lunensis regio.* *Genua* *Rotaris rex* *Ademarus* *Genuensium gesta.* *Bellum cõtra Saracenos*

mitanam cum ingēti classe profecti, Tripolim ac Cæsaream deperditas, ac hostibus ademptas, Balduino regi tradiderunt, ex qua præda Catinum preciosum smaragdinum, ac cineres Ioannis Baptistæ retulerunt, Rursusq́ hortante Eugenio, cum C L X I I I. nauigijs Armeniam contra Saracenos, qui Christianos infestabāt, profecti: ad extremum X. millibus hostium captis aut interfectis, domū redierūt.

Bellum cū Pisanis

Cum Pisanis antiquum ac perpetuū odium exercuerunt, Anno M C X X V I I I. Plumbinum eorū oppidum, ac plures naues ceperunt. Anno deinde insequēte Pisas annali obsidione cinxerūt. Paratis tandem hostibus omnem recipere conditionem, iusserunt uti tecta usq́ ad primam contignationem deijcerent. Anno M C C L X X X V. prouocati classe, C X X X. triremium instructa, apud Meloram insulam, cladem eis maximam intulere, captis eorū. X L V I I I. triremibus: anno M C C X C I I. rursus bello nauali congressi, Liburnum oppidum cum arce munitissima instar Phari, paulo distante à portu diruerunt, quam postea Pisani pace facta restituere.

Bellum cum Venetis

Cum Venetis non minorē gessere discordiam, Anno M C C L V I I I. in oriente capta occasione Tyri & Ptolemaidis, quas cum annos L X I I I I. unà cum Pisanis & Venetis tenuissent, negociandi causa tandem ad euitandam quandoq́ litem inter se diuisere, Cœnobium S. Sabæ Ptolemaidis Genuensibus adiudicauit eius populi beneuolentia. Indignati Veneti ad Tyrū unà secedentes, adscitis sibi Pisanis, & Mãfredo Siciliæ duce, Genuensium classem in portu Ptolemaidis incenderūt, eosq́ ulciscēdi gratia aduersus uenièes, rursus instaurata classe apud Tyrum superauerunt. Genuēses tanto accepto incommodo, ad Michaelem Palæologum imperatorem confugiunt, cuius auxilio, Gazam, aliaq́ Venetorum loca diripiunt, & portum incendunt, Raimūdumq́ ducem aduersus cum classe uenientē capiunt. Versus etiam septentrionem imperio prorogato, ad Tanaim loca, & in Taurica Chersonneso Capham, quæ olim Theodosia dicta est, diu inter immanissimas Tartarorum gentes possederunt, à Turcis, deinde annis hinc ferè X X X. occupatā.

Tanais
Capha quæ et Theodosia.
Dominicus Fregosus primus dux

Anno autem M C C C X X V I I. domi nouum creant magistratū, perpetuū ducem more Venetorū: primusq́ factus Dominicus Fregosus, qui classe in Cyprum missa cū Petro præfecto eius fratre, uniuersam insulā in potestatē redegit. Petrū Lusignanū regem captiuū cū regina prægnāte secū Genuam abduxit, quos paucis post mensibus sub tributi cōditione missos fecere: Famaugusta tantum adempta. quam historiam latius in Cypro prosequar. Post hanc uictoriam bellum cum Venetis repetit instructissimum, ubi Petrus à Nicolao Pisano præfecto Venetorum, bello nauali superatus est.

Lucianus Auria dux
Nicolaus Pisanus
Petrus Auria

Genuenses incōmodum acceptū ignauiæ principum adscribentes utrumq́ fratrem magistratu abrogato in carcerem coniecerunt, ac Lucianum Auriam classi præfecerunt, qui ut cladem Dominici leniret, classe X X I I. triremium instaurata, extemplo Iaderem Venetorū urbem cōtendit, prædaq́ deinde abacta, in portum se recepit Polentinum, ubi cōgressus cum Nicolao Pisano fit superior, captis ex hostibus duobus milibus: in quo prælio Lucianus ipse occubuit. In cuius locū Petrū Auriam surrogauerūt, qui adaucto nauium numero ex portu Genuēsi soluēs Iaderē applicuit: inde Venetias rursus tendēs, Gradum, Comaclū, circaq́ oppida diripit. Vlterius uero tendere in portū cathenis prohibitus, C odiā fossam petit, ac diripit, sex mil. hominū interfectis: pudicitia tantū muliebri seruata. Inde aliquot etiam oppidis captis, ad urbem rursus cōtendere conatus, angustijs Europorum prohibitus, simul & à bellicis instrumentis repulsus, Clodiam reuertit: quam dum munire studet, interclusus à Carolo Zeno Venetæ classis præfecto, pugna cōmissa occubuit.

Carolus Zeno
Nico. Guascus
F. Catalusius
Caloioannem reduxit.

Cuius morte cōsternati animo Genuēses, pace facta domū reuerterūt. Post aliquot deinde annos, Nicolaū Guascū ducē delegerūt, q classem auxilio Caloioāni Imp. Cōstantinopol. misit, cui Franciscū Catalusiū præfecit, qui rebus feliciter pro imperatore gestis, donatus ab eo insula Mitylene fuit, quā ipse posteriq́ eius tenuere, usq́ ad annū. M C C C C L I I I I. quo tempore post amissam Constantinopolim, capta est.

Antoniottus Adurnus dux
Genuēses sub Francorū imperio.
Bulcialdus præfectus

Nicolao post annos I X. Antoniottus Adurnus successit, anno M C C C L X X X I. uir longe prudentissimus. Pacem inter Ioannem Galeatium & Florentinos, quæ multos annos durauerat, summo studio componendam curauit. Cui defuncto Genuenses neminem postea subrogauerunt: ob Gibellinorum Guelforūq́ factiones magistratu ferè corrupto. Quapropter ad tutelam Caroli, V I I regis Francorum, Anno M C C C C I I I I. confugerunt, qui annos plurimos per præfectum regium remp. administrauit nomine Bulcialdum. Hic statura roboreq́ ingēti, singularíq́ certamine à Galeatio Gonzaga prouocatus ac uictus est. Deinde Dertonem tentauit, po

ſtremo Mediolanum, unde à Fazino cane turpiter reiectus eſt, reuertentiq; portas Genu-
enſes ei clauſere, peroſi Gallorum ſuperbiã: ac ſeſe Ioanni Mariæ duci Mediolanenſi dedi
dere, in eoq; ſtatu uſq; ad annum MCCCCXXXV. durauerunt. Quo tempore à duce *Deſciuere à*
Philippo deſciuere. Cauſa fuit quod cum eodem anno auxilio profecti Caietanis obſeſſis *Philippo duce*
Alfonſum Aragonem ducem aduerſus uenientẽ cum claſſe ui cepiſſent, duciq; captiuum
miſiſſent: is ſtatim donis inſuper cumulatum dimiſerit. Quare indignati octo capitaneos li
bertatis, autore Franciſco Spinula, creauerunt: quibus paulopoſt abrogatis, Iſnardũ Guar *Iſnardus*
rum ducem conſtituere, uirum ſeptuagenarium, quo paucis poſt diebus remoto, quod in- *Guarrus*
utilis uideretur, Thomam Fregoſum Petri, qui Cyprum ſubegerat filium, ducem delege- *Thomas*
runt. Hic fratrem habuit Baptiſtam, à quo primum pulſus: deinde uictor, in priſtinum re- *Fregoſus*
dijt magiſtratum. Horum item frater Io. pater fuit Pauli cardinalis & præſulis & ducis Ge
nuenſis, qui ante hos annos Romæ deceſſit. Thomas igitur adſcito conſilio Franciſci uiri
prudentis, Guidonem Torellum ducem copiarum Philippi, per agrum uagantẽ iuuãtibus
Florentinis repulit. Chium in Græcia à Venetis: & in Italia Albigaunum à Nicolao Pici-
nino preſſum defendit. Tandem ipſe coniuratione Ioannis Antonij Fliſci deiectus magi-
ſtratu. Raphael Adurnus MCCCCXLIIII. ſuffectus nepos Antoniorum, qui ante eum *Raphael*
duces fuere, breui & ipſe tempore ob ſeditionem ſeſe magiſtratu abdicauit, ac Barbana e- *Adurnus dux*
ius patruelis ſuffectus, quem uix menſem totum regnantem Ianus Fregoſus iuuante Ioan *Barbana*
ne Antonio Fliſco ſupradicto de imperio deturbauit. Cui poſt biennium frater eius Ludo *Io. Antonius*
uicus ſucceſſit, qui nec ipſe diu poſt à Perino Fregoſo eius patruele expulſus eſt, uiro ſin- *Fliſcus*
gulari audacia, qui Nicolaum fratrem doctrina moribusq; inſignem ob ſuſpicionem adſe- *Ludouicus &*
ctati principatus, adcerſitum in curiã interfici iuſſit. Fuit nobilitati maxime inuiſus, quam *Nic. Freg.*
primum ex urbe fugauit. Deinde pulſus & ipſe cum Gallorum auxilijs urbem repeteret,
ab eadem nobilitate ſtatim interficitur. Paulus uero urbis pręſul ſupradictus, eius frater, lo
cum ducis inuadens, Gallos ex urbe pellit. Carolus interim Galliæ rex audita defectione,
eo Ioannem Renati Neapoli tunc expulſi filium, cum claſſe ſeptemq; armatorum milibus *Io. Renati*
mittit. Huic Paulus obuiam cum exercitu fit: pugnaq; commiſſa ſuperior diſceſſit. Proſpe- *Proſper*
rum Adurnum, quæ familiæ concordes erant, patriæ ducem, conſentiente populo, creat. *Adurnus*
Amborumq; uiribus Caſtelletum. quod in regis erat præſidio, expugnatur, adſcito in au-
xilium Franciſco Sfortia duce, qui Ferdinandi regis gratia, quem regnare malebat quàm
Gallos, è ueſtigio ſuppetias mille militum miſit, conſentiente etiam Ludouico ipſius Caro
li filio, qui tunc patri maxime aduerſus fuerat. Anno deinde MCCCCLXXVIII. defun
cto Galeacio factione Fliſcorum impellente rebellarũt. Sed Adurnorum Spinularũq; con-
traria rurſus in poteſtatem Mediolanenſiũ rediguntur: pauloq; poſt iterum Proſpero Ad-
urno autore tumultuantes, rurſus Ioannes pupillus cum matre Bona, miſſo exercitu XII.
milium armatorum adorti ſunt: quibus Genuenſes duce Roberto Seuerinate occurrẽtes,
magnam ex eis fecere ſtragem. Poſt eam uictoriam è ueſtigio domum redeuntes, arcem,
quam Caſtelletum uocant, deiectis Mediolanenſium præſidijs, receperunt. Verum quum
Proſper urbem occupare conaretur, à Franciſco Fregoſo cæterisq; eius partium ex urbe
pellitur, ac Baptiſtinus Fregoſus Perini olim ducis filius dux creatur. Vir in primis mãſue- *Baptiſtinus*
tus ac bonus, quem cum Obiectus Fliſcus ſæpe de magiſtratu deijcere fruſtra tẽtaſſet, tan- *Freg. dux*
dem à Paulo Baptiſtini patruo cardinale, quem ſupra cõmemoraui, repulſus etiam urbem *Obiectus*
relinquere coactus eſt. Hoc ſanè tempore unà cum reliquis ciſalpinis rurſum in poteſtatẽ *Fliſcus*
uenere Gallorum. Præter uero familias iam ſupradictas, Grimaldi quoq; inter eos nobiliſ- *Grimaldi*
ſimi. Nam Antonius Grimaldus claſſis contra Venetos, & Io. Grimaldus alterius claſſis
præfecti, auxilio Philippi ducis ad defendendam Brixiam miſſi fuere. Grimani uero Vene *Grimani*
tijs clari, præſertim nunc Dominico S. R. E. cardinale eruditiſſimo uiro. Eandem tamen
proſapiam eſſe dicunt, & è Conſtantinopoli ex illuſtribus uiris olim profectam, ac in hos
duos poſtea populos diductam.

REGIO SVBALPINA

POST Liguriam regio Subalpina uerſus Mediterraneam occurrit, quam Padus
Straboni mediam diuidit, à cuius ulteriore ripa Ticino, à citeriore uero Trebia, *Trebia*
duobus quaſi brachijs ab latere ſeptentrionis includitur. A' meridie & occiden-
te montibus. Igitur inde Tranſpadani, hinc Ciſpadani dicuntur Alpibus & Li-

guriæ uicini. Quorum post Trebiam Derto est ciuitas, deinde Tanarus fluuius in Padum influens Plinio. In hoc auri ramenta Antonius Trottus eques Alexandrinus legit, unde torquem factum ostentat. Ab eodem abluitur noua urbs Alexandria, cuius origo sic se habet. Post dirutum à Frederico Ænobarbo Mediolanum, pauloq; post restitutum, Statyelli Ligures qui uicatim cis Apenninum incolebant, relictis proprijs sedibus, ad uicum cui Robereto nomen, commigrantes, urbem condidere, quam primo Cæsaream uocauere, ut apparet in annalibus Alexandrinorum, in quibus Xistus in dedicatione facienda Cæsarienses eos uocat: deinde expugnato Frederico, Venetorum & Mediolanensium auxilijs, Alexander III. pont. eius inimicus, quod populus arma pro eo sumpserit, ob memoriam officij eam urbem Alexandriã appellauit. Secundum flumen, aquæ Statyellæ sunt Plinio Stra boniq;, quanquàm in eo loco menda est. Vltra Tanarum ad Padi ripam Augusta Bacienorum Ptolemæo Plinioq;, nunc Bassinianum oppidum. In eadem ripa paulò remotius Forumfuluij, quod Valentiam Plinius dicit appellari, sicuti & nostra ætate, nobilitatum Geraldi ordinis minorum natalibus ac sanctitate. Inferius uero Asta colonia, Alba Pompeij à Tanaro abluta nomen adhuc seruans. Hinc uersus Sabbarios iter facienti, Ceua Pli. uetus oppidum, ac castra familiæ Carrectensis, ueteris ac nobilis, quæ ab urbe Genua originem ducunt. Æmylia uia à Dertone, itemq; Pisis usq; ad Sabbatios erat, quam Scaurus strauit, author Strabo. Alia Æmylia quę Flaminiam intercipit, de qua postea. Trans Padum uero Subalpinorum hæc loca sunt. Ad ripam ferè exorientis Padi Iria Ptolemæo, quæ fuerit mihi uestiganti incompertum. Augusta Taurinorum nunc Taurinum, quod Plinius ex antiqua Ligurum stirpe ducit, Stephanus grammaticus Massiliensiũ coloniam ait esse à Tauro appellatam, quo signo adnauigãtes eo Massilienses in naui utebantur. Morgus fluuius Plinio ex Alpibus in Padum profluens, hodie quoq; Orchus appellatur. Eporedia plurali numero, apud Ciceronem epistola quædam data Eporedijs scribitur. Plinius sic ait: Oppidum Eporedia à populo Romano condi iussum, Eporeticos enim Galli bonos equorum domitores uocant. In sacro nunc fisci codice Hyporigiensis ciuitas nominatur. Amnis Doria Ptolemæo, Duria Plinio nomen adhuc retinet, ex Alpibus in Padũ defluens. Hic idem dicit author duas esse Alpium fauces, Graias & Pœninas, hinc Pœnos, illinc Herculẽ transisse. de Alpibus supra satis dixi. Vercellæ Libycorum à Sallyibus Galliæ uicinis populis ortæ Plinio, aurifodinis quondam claræ Straboni, ornatæ quoq; præsule Eusebio in sacro eloquio doctissimo, regia nunc Sabaudiensium ducum. Prope urbem Sessites fuit Plinio, nunc item Sessia ab accolis uocatus. Nouaria ex Vertacomoris Vocontiorum originem habet Plinio, patria Albutij Sili oratoris & Dulcini ac Margaritæ Gazarorũ sectæ authorum, anno MCCCVIII. Inter se more pecudum promiscue coibant, aliaq; nefanda perpetrabant. Cumq; diu latuissent inter prærupta montium, tandem deprehensi, meritas supplicio dederunt pœnas. Pollentia uersus Alpes XVI. pas. milibus à Nouaria distans uetus oppidum Plinio, nunc Pallantiam uocant, ubi Cn. Plancus à M. Antonio superatus interfectusq; fuit. Banderatæ Plinio nomen retinent. Sallassi populi post Taurinos olim ferocissimi, & aurifodinis insignes, domiti autem ab Augusto ut ait Strabo, & sub corona partim uenditi, partim in Augusta prętoria ciuitatem ab eodem in eo tractu ædificatam translati. Hos nunc esse Sabaudienses nonnulli dicunt, unde nomen auspicatũ. Alij potius Monferratenses qui ad Alpes usq; pertinent, quorum originem principum simul & successionem uacat paucis explicare, ne nobilissima Italiæ familia silennio prætereatur. Anno siquidem DCCCCLXXXVI. Aledranus è gente ducum Saxoniæ ex Alasia Othonis primi propinqua seu filia, quatuor suscepit liberos, Othonem, Gulielmum, Thetem, & Bonifacium, proq; dote marchio primus huius regionis ab eodẽ factus imperatore, moriẽs Gulielmum successorẽ reliquit, cæteris fratribus reliquas distribuit terras, Ceuam, Salutias, Boschum, Ponzonum, quæ oppida deinde per manus succedẽtibus tradita marchionibus fuere. Gulielmus itaq; ex filia ducis Clocestri Anglici Bonifacium genuit, qui cœnobium S. Mariæ de Locedio excitauit. Is deinde Gulielmũ II. qui religione sanctisq; moribus præditus, iuuenis extinctus est, dimisso Rainerio patre Gulielmi Senis. Hic Gulielmus primũ militia clarus cum Conrado imp. sororio suo ad Hierosolymitanã expeditionẽ profectus est. Ex Iudita S. Leopoldi Austrię marchionis, quatuor mares suscepit, Bonifaciũ, Gulielmũ Longaspathã, Raineriũ, & Fredericũ: fœminas, Iordanã, & Agnetẽ. decessit ãno MCLXXVIII

Longa-

Marginal notes: Derto · Tanarus flu. · Alexandria · Aquæ Statyellæ · Augusta · Valentia · Forũ fuluij · Asta Col. · Alba Põpeia · Ceua · Castra Carrectensium · Æmylia uia. · Iria · Augusta Taurinorũ · Morgus flu. · Eporedia · Doria flu. · Alpes · Vercellæ Libycorum · Sessites flu. · Nouaria · Albutius Silus · Dulcinus & Margarita Gazari · Pollentia · Banderatæ · Sallassi Sabaudien. · Augusta prætoria · Monferr. origo · Aledranus · Gulielmus · Salutiæ · Boschum · Ponzonum · Bonifacius · Guliel. II. · Rainerius · Guliel. III. · Gulielmus Lõgaspat.

Longaspatha apud Hierosolymā in demortui patris locum atq; gloriam uenit, Balduiniq; leprosi regis Hierosolymitani Sibyllam sororē duxit, cuius adfinitate simul & uirtute propria primum in ea expeditione locum sibi uendicauit. Morienti filius superstes Balduinus fuit, qui in Balduini regis & aui tutela relictus, mox ei, q liberis careret, in regni iure successit. Verum paulo post in ætate puerili decedente, Rainerius patruus Gulielmi frater, regni titulum hæreditario sibi iure uendicans, Chyri Mariam Manuelis imp. Constanti. filiam in matrimonium duxit, Thessaliæ regno pro dote accepto. Quo sine liberis moriente, Bonifacius minor frater hæres institutus, statim Hierosolymam proficiscitur, ubi & suos mortuos, & Sibyllam fratris quondam uxorem Guidoni Lusignano nuptam uidisset, unà cum ipso Guidone contra Saladinum arma sumpsit, in quo prælio cum esset captus, à Conrado & Gulielmo filijs liberatur. Nam hi accepto patris nuncio, euestigio comparata classe, Hierosolymam petiere, tempestateq; delati Constātinopolim casu tunc obsessum imperatorē liberauerunt. Deinde sequentes breui fortiter pugnando patrē recuperauerunt. Conradus deinde Tyrum cepit, sponte se dedētibus ciuibus, ut à Saladino Turcisq; eius præsidio defenderentur, Isabellamq; deinde uiduam filiam olim Balduini regis cum Hierosolymitani regni titulo in matrimonium accepit, interfectus mox à duobus Saracenis in medio foro, patrem Bonifaciū adhuc superstitem reliquit, qui exercitui succedēs, contra imperatorem Constantinopolitanū, quem filius olim obsidione liberauerat, pro regno Thessalię sibi debito dimicauit, quod tandem adsecutus, Margaritam Pannoniæ regis filiam duxit, ex qua quū nullos reciperet liberos, decedens Gulielmo alteri filio rem dimisit. Is Gulielmus dum hæc agerentur, rem paternam domi administrabat. Perijt in Græcia ueneno, relicto Bonifacio, qui regno Thessaliæ successit, & ex Constātia Amedei comitis Sabaudiæ filia, Gulielmum cognomento Magnum, qui patrio imperio Vercellas, aliaq; oppida adiecit, ex Beatrice regis Hispaniæ filia Ioannem, trisq; filias suscepit, quarum unam Andronico imperatori, alteram Alfonso Castellæ regis filio, tertiam Poncello Vrsino Vrsi filio, procerū Romanorum nuptui tradidit. Ioannes Margarita Sabaudiensi ducta, sine liberis decessit anno MCCCV. finemq; attulit uniuersæ prosapiæ. Quapropter populus de communi sentētia, rem Andronico Palęologo, ut adfini, regendā obtulerunt. Is Theodorum ex Iolanta Montisferratensi filium eò misit, qui antiquæ possessioni nonnulla etiam pugnando adiecit, uicecomitibus fauit, ex Argētina Opecini Spinulæ filia Ioannem suscepit ac Iolantam, quæ nupsit Aimoni Sabaudiæ comiti. Ioannes ex sorore Iacobi regis Maioricensis suscepit secundum Othonem, Ioannem, Theodorum, Gulielmū, & Margaritā. Ex his secūdus Otho successit adhuc puer, huic deinde Ioānes frater, qui in expeditione Neapolitana extinctus est. Theodorus demum alius frater gubernacula paternæ ditionis accepit, æque præstans uiribus corporis ac religione, ut qui hastæ concursu præcelleret, & cœnobia multa cōstruxerit. Duas ex successione duxit uxores: ex prima Ioanna Roberti ducis Bari filia Ioānem Iacobum & Sophiam: ex altera Margarita Amedei principis Achaiæ filia nihil liberorum suscepit, ex quo illa post uiri mortem cœnobio se perpetuo dicauit. Ioannesiacobus uir militiæ domiq; clarus, à Sigismūdo imp. uicarius totius Italiæ factus est, Philippo Mariæ duci amicissimus, adiutorq; in cōstituendo imperio fuit, reddita ei Alexādria, quę illius quondam familiæ adempta fuit. Ex Ioanna Amedei primi ducis Sabaudię filia, suscepit Ioannē, Gulielmum, Bonifacium, & Theodorum, duas uero filias, quarū alteram Amedeam regi Cypri, alteram Hisabetham Salutiarū marchioni locauit. Ioānes cum primum successisset, & ex Margarita Sabaudiæ ducis filia nihil liberorū habuisset, fratri Gulielmo remp. dimisit, qui nostra ætate princeps quodāmodo militaris disciplinæ habebatur. Sæpe & Venetorum & Mediolanensiū copias duxit, domi in ocio cum dignitate fuit, Casale oppidum patrium templo præsuleq; ornauit. È tribus uxoribus nulla suscepta uirili prole, decessit anno MCCCCLXXXIII. Bonifacius frater hæres ex secunda coniuge Maria Stephani Seruiæ Despoti filia duos genuit, Gulielmum, & Sangeorgium, quorum primus puer adhuc extincto patre imperium hodie tenet, matre prudentissima rempub. administrante. Theodorus autem à Paulo II. in patrum collegium cooptatus, proximis annis ex uulnere à ministro dum cœnaret obsonium concidente dexteræ porrectæ casu illato, in ualetudinē incidit, ex qua demum post annum extinctus est. Illius & mansuetudinem & humanitatem curiæ populoq; Romano perspectam omnes collaudant.

Balduinus — *Rainerius* — *Thessa. rex* — *Bonifacius* — *Conradus* — *Gulielmus* — *Conradus* — *Tyrum capit* — *Isabella uxor* — *Bonif. pro regno Thess. dimicat.* — *Gulielmus* — *Bonifac. rex* — *Gulielmus* — *Magnus Vercellas cepit.* — *Io. finē attulit patriæ p̄sapiæ* — *Theodorus* — *Andronici filius & Argentina uxor.* — *Ioannes* — *Otho II* — *Ioannes* — *Theodorus* — *Ioānesiacobus* — *Ioannes* — *Gulielmus* — *Casale* — *Bonifacius & Maria* — *Gulielmus* — *Sangeorgius* — *Theodorus cardinalis.*

REGIO TRANSPADANA

TRANSPADANAM regionem Strabo in tris diuidit partes, Subalpinã, & Venetiam, in qua est Mediolanum, usq; Aquileiam: deinde Istriam. Plinius autem Subalpinam partim cum Liguria coniungit, secutus diui Augusti diuisionem. Deinde Transpadanam, in qua Mediolanum est, quam nonam regionem constituit: postea Venetiam, quam decimam. Postremo Istriam undecimã. Ego uero itidem. De Subalpina igitur quæ utramq; ripam adtingit, diximus. Nunc eam partem quæ post

Ticinum flu. & oppidum. Ticinum usq; ad Atesim continetur, exequar. Ticinum ex Alpibus in padum fluens, oppidum sui nominis habet, nunc Papiam, quod Plinius ait conditum à Leuijs & Maricis Gallica gente. Dirutum deinde ab Attila Hunnorum rege, atq; iterum restitutum ab incolis, Odoacer rex rursus diripuit, cum in ea Orestem Augustuli imperatoris patrem obses-

Balduini auspicia. sum captumq; interfecit. Post hæc annos ferè centum, Balduinus post lõgam obsidionem uictor ingressus, ac delere statuens, equo in primo limine collabente, admoneri quodam modo uisus, impij sententiã animi mutauit, sedẽq; eam sibi ac successoribus constituit, qui

Lombardia unde dicatur. diuersis ædificijs ac muneribus exornauerunt. Ex quo Lombardiæ toti regioni nomen inditum, quasi Longobardia, quod etiam deiectis illis durauit: ornatiorem tamẽ eam urbem

Epiphanius præsul reddidit Epiphanius eius præsul Aquileia oriundus, qui ad redimenda sex milia captiuorum Mediolanensium, regem Gallorum impulit. Hinc & Io. Pon. XVIII. fuit. Ticinum

Pannonij tertio uastauerunt Pannonij, igni ferroq; grassantes, quum in Italiam irruerunt, tempore quo Rodulphus Burgundus Italiæ regnum occupauit. Arcem in eo excitauit Ioannes Galeatius dux primus, cui sorte Ticinum obuenit. Cœnobium quoq; Carthusiensium extra muros ingenti addito paradiso, nemora saltusq; claudẽdo, ubi feras spectaculo uenationis, priuatæ delitiæ uiderent. Post eius mortem Papienses studio partium Gibillinarum excitati, cuius factionis Beccharia familia princeps habebatur, Fazinum Canem cum exercitu in urbem introduxerunt, pacti fortunas Guelphorum: ille uero nemini pepercit: querentibusq; Gibillinis respondit eos saluos satis esse, eorum uero bona ꝙ Guelpha sint, militibus se in prædam concessurum, lepide cauillatus hoc modo in utriusq; factionis insaniam. Su-

S. Colũbanum. pra uero Ticinum S. Columbanus oppidum, ubi ille cœnobium extruxit. Ab latere occi-

Oppidum Medœcia dentis oppidũ alterum etiam noui nominis Medœcia, in quo Cęsares diademate primum ferreo redimiri consueuerũt, iam à CCCC. consuetudine annorũ: muneribus ornata Theodorici regis, tum Theodelindæ reginæ Longobardorum, quæ Ioannis Baptistæ templum in ea magnifico excitauit opere, thesauroq; immodico locupletauit. Vegeuenum nouum & amœnum oppidum secessus ducum Mediolanensium, ab eis & ædificijs, & aquis introductis nobilitatus. Nec minus Petro Candido Nicolai V. Pont. ab epistolis ministro, qui

Vltra Mediolanum regio. Appianum conuertit. Sequitur Mediolanũ de quo postea. Regio uero, quæ ultra Mediolanum Alpes contingit, tota ferè ignobilis, ubi post Adulam montem, qui pars Alpium

Adula mons Bralius Rhetiorum est, uocaturq; hodie Mons Bralius, Telina uallis appellata iacet longitudine

Telina uallis mil. pass. LX. ditionis Mediolanensium. Huic & aliæ ualles coniunctæ, Agnedina, Camo-

Agnedina Camonica nica. In his oppida complura seu uici potius, inter quæ Burmium. Larius primo à septentrione, in ortum hibernum excurrit, inde in duo brachia diffunditur: altero Comum inter

Burmium meridiem & occasum petit: altero ad oriẽtem Leucum, ubi Adduam amnem emittit. Cir-

Larius la. Oppida Larij ca Larium oppida, Glarea, Suricum, Domasium, Grauedona, Musecha, Mussium lapidicinis insigne, Arona, Menasium: ex aduersa Larij parte, post Adduæ ostia Collicum S. Nicolai fanum, Corenum, Delphus, Bellanum, Varena, Vallis saxina: præterea Mandellum Leucumq; oppida munitissima, ducis Philippi Marię insignem olim obsidionẽ passa. Contra Leucon, Malgratia, Orium, Ciuenna, Vessena, Bellasium, Vici, Nexum, Torium lanificio clarum. Pars autem Larij quæ ab Menasio Comum pergit, uici sunt, Griantum uino laudatum, Iremetium, Letium, Sala, Colona, Arzena, Briona. Castra Lugariũ, Alium, Ca-

Rufi uilla ratum, Moluasium, Ceruobium: præterea qui uicus appellatur, ubi fanum humiliatorum,

Lãber flu. quo in loco olim Rufi uillam in epistolis Plinij celebratã fuisse constat. Assis uicus & ual-

Oppida inter Lãbrũ & mõtem Brigantiũ lis Assina ad montem Brigantium uocatum pertinet, ubi Assium, Cantium, Cassilinum, Scarena. Lamber amnis Incini plebem appellatam illabitur, à montibus Lario imminentibus cadit, cum Eupilo excipitur. Eum lacum uulgo recentiores accolę à Lusiano uico, qui propinquus est cognominauerunt. Inde emissus Medœciã iuxta, longeq; duobus pas. mil.

à Me-

à Mediolano perfluit in Padũ. Inter Lambrũ & montem Brigantiũ sunt Lugarũ, Inuergũ,
Mongutiũ, & superne ad montes Peucianũ, Pusianũ, Boxisiũ, Cornelũ. Cis Lambrũ Can *Oppida cis*
turium uersus Fabrica, Brutianũ, Cassianũ, Albesium, Carcanũ, Herba, Orzanicum. No- *Lambrum*
ua sanè cunctorum nomina. Comum uero prope Larium Orobiorũ ædificium, ut author *Comum*
est Cato apud Plin. quorum originem ab eo ignoratam, Cor. Alexander ortam è Græcia
dicit, & nominis etymum à montibus traxisse in quibus degunt. Trogus tamen unà cum
cæteris ciuitatibus trans Padum à Gallis id oppidũ conditum dicit. Strabo autem sic: Co-
mum deuastatum à Rhetijs, Pompeius Strabo Magni pater colonis eò deductis restituit:
deinde Scipio tribus hominum milibus: postremo Cæsar quingẽtis militibus auxit, quos
ciuitate donatos Nouocomenses uocauit, & oppidum Nouũcomum. Hinc Addua plura *Nouumco-*
circuit loca, Brugnanum, Trinlium, Riuoltam. Vetus insuper oppidum Laudem Pom- *mum*
peiam, quam Boij teste Plinio ædificarunt: qua demum extincta alteram ad tertium lapi- *Addua flu.*
dem Fredericus Aenobarbus, ut Mediolano damna inferret, extruxit. Supra Bergomum *Lauspompeia*
est inter duos paruos amnes, Orobiorum, & ipsum ædificium sicuti Comum Plinio, de *Bergomum*
quibus supra dixi. Nunc harum ciuitatum factiones paucis repetam. Extincto siquidem
Ioanne Galeatio, qui eas inuaserat, præpotentes olim qui extorres fuerunt in antiquam
dominationem redierunt, Rusconi Comum, Vignatæ Laudem Pompeiam, Soardi Ber-
gomum. Hanc enim ciuitatem prius Ioãnes Picininus uicecomes ex sorte tenebat, qui Co
leones antiquam familiam ex ea expulerat. Pulsus & ipse tandem à Ioãne Suardo uiro au-
dacissimo fuit: qui cum commode rempub. contra hostes uicecomites tutari se posse mini
me uideret, eam Pandulpho Malatestæ uendidit, ac ad hospitium Io. Fran. Gonzagæ ue-
teris amici se recepit, ibiq; usq; ad extremum uixit. Postremo ab ipsis uicecomitibus per
Ioan. Galeatium recepta, ciuem habuit nostra ætate Bartholemęum Coleonem, qui rebus
multis in Italia præsertim Transpadana gestis decessit anno MCCCCLXXV. ac Bergo
mi sepultus. Brixiam urbem Cenomãni ædificarunt, qui post Insubres in Italiam uenerũt, *Brixia*
Liuio Polybioq; testibus. Hanc expulso Pandulfo Malatesta uicecomites ceperũt. Deinde *Obsidio*
Veneti contra Philippum ducem septimo obsidionis mense receperunt anno MCCCC- *Brixiæ.*
XXVI. prodente portã Petro Aduocato ex familia Mantuana olim extorre. Deinde Phi
lippi ipsius longam passa obsidionem, à Francisco Barbaro eius loci præfecto magna uir-
tute defensa est. In eius agro Ludronium & Romanum castra sunt, unde Ludronum fa- *Ludronium*
milia Brixiæ. In qua Paris Venetus contra Philippum militauit. Est item in eodem Cara- *Romanum*
uagium, ubi nobilem illam cladem Franciscus Sfortia Venetis intulit. Præterea Mercaria,
Candum, Lamacum, Clarum, Soncinum, Martenengum, Casalemaius. Ollium flumẽ ex *Ollium flu.*
Sebino lacu in plana descendens, primo Brixianum agrum à Bergomatibus, deinde Man-
tuanum à Cremonensibus diuidit, donec Padum illabitur, crebris hinc inde castellis & a-
gris feracissimis munitum, inter quæ Platina est. Inter Ollium, & Padum, Cremona, Ro. *Cremona*
col. Liuio lib. XXI. frequentibus adflicta ruinis. Primũ Antonianis tẽporibus quando ab
Augusto rerum potito ager est militibus datus. Deinde Vitellianis apud Bebricum pera-
cta pugna: Gothorum quoq;, deinde Longobardorũ sub Gedulpho rege anno DCXXX
euersa: Frederici etiam Aenobarbi uim pertulit usq; moenibus deiectis: postremo Franci-
sci Sfortiæ, quod ei iure dotis Blanchæ uxoris Philippo duce socero concessa fuerit, deinde
rebellauerat. Factiones in ea tres, Caualcaboues, Donariẽses, & Ponzoni. Anno MCCC- *Caualcaboues*
XII. Gulielmus Caualcabos pulsis Donariensibus, qui Gibillinarũ erant partium, domi- *Donarienses*
nationẽ patriæ Henrico imp. consentiẽte corripuit, pluresq; tenuit annos. Cumq; reliquos *Ponzoni*
eiusdem factionis, qui ad oppidũ Sonzinũ cõfugerant prælio tentasset, superatus captusq;
atq; currui adligatus misere discerptus est. Quo deinde exemplo usi sunt in reliquos Guel-
fos qui tunc aderant. Inter quos Venturinus Fundulus fugiens à uicario unà cum tribus fi
lijs capitur, ac curribus prius tractus securi percutitur. Anno deinde circiter MCCCCVI
Vgolinus Caualcabos adscitis Ponzonibus extincto Ioanne Galeatio, primum patriæ ty-
rannidem inuasit: qui postea reiectis Ponzonibus aduersis, Crabrinum Fundulum ex op- *Crabrinus*
pido Sonzino uirum impigrum exercitui præfecit. Is igitur in spem dominationis erectus *Fundulus*
ipsum Vgolinum è Laude Pompeia cum Carolo cæterisq; eius fratribus redeuntẽ aggres-
sus trucidat. Cessit dein Philippo Mariæ duci, multa pecunia oppidoq; Castiliono dona-
tus. Verum cum mox res nouas moliretur, prodente Oldrado Lampugnano eius necessa-

M. Furius Bibaculus · Quintilius Varus. · Mincius · Benacus · Mantua · Brixellum · Comites Persiceti. · Tartari paludes. · Adria. · Ferraria · Padus flu. · Bodingus · Bodincomagum · Tartarus · Tarus · Nitia · Gabellium · Scultemna · Renus · Stura · Morgus · Duria · Sessites · Ticinus · Lamber · Addua · Olbium · Mincius · Atesis · Ostia Padi · Padusæ · Vatreni seu spinetũ · Caprasium · Sagis · Volane · Fossa Phi. siue Tarta. · Tõgisonus · Atesis · Medoacus · Comaclũ · Fossa Clodia. · Adria · Spina · Mediolanũ

rio captus Mediolanũ adducitur, in medioq́ꝫ foro securi percutitur. Ornatur insuper hæc urbs ingenijs M. Furio Bibaculo poeta, Quintilio Varo Virgilij familiari, Gerardo Sublo neta medicinæ, astrologiæq́ꝫ, tum Chaldæarũ Arabicarumq́ꝫ literarũ peritissimo, qui Auicennam Rasimq́ꝫ siue Almansorẽ cõuertit. Sequitur Mincius amnis, qui lacum Benacum efficit. Inter quem & Ollium Mantua sita est, de qua postea. Inter Mãtuam & Cremonam Brixellum sunt, & noua oppida Carauagium Venetorũ clade insigne, ubi XII. milia equitum, peditum IIII. à Francisco Sfortia profligata. Riuam à sanguinis corriuãtis profusione dictam uolunt, ꝙ in eodem loco Grimoaldus Lõgobardorum rex Francos Tridento in Italiam ingressos magna cæde repulerit. Subloneta ex qua comites Persiceti prodiere. Præterea Calcinatum, Carpinetum, Capriana, Godium, Vallegiũ, alto in colle situm Mincio amni incubans: hinc murus interiectis turribus per aliquot passuum milia usq́ꝫ ad Tartari paludes se extendit: hoc tractu Villafranca media planitie sedet, locus opere magis ꝙ̃ natura munitus. Vrgatium, Scalana insula, Sãguinetum. Secundum Padum uersus mare quædam etiam noua castra locaq́ꝫ, cœnobium S. Benedicti opulentissimũ Matildis ædificium, in quo hospites cum quantauis comitum turba triduo excipiuntur. Ostilia & Nugarolum Veronẽsium ædificia, unde Nugarola familia Veronæ, ex qua Leonardũ protonotarium summum theologum olim Ferrariæ magna facundia disserẽtem uidi. Francolinum, quod Estenses ad tutandos eorum fines posuere. Ferraria mari propinquat inter ostia ferè ac brachia Padi, de quo postea. Padus ipse apud Plin. in hanc ferè sentẽtiam enarratur. Etymum trahit à picea frequenti apud eius fontem, quæ Gallica lingua pades dicitur. A` Græcis Eridanus uocatur. A` Liguribus Bondingus, quod significat fundo carens. Cui rei est indicio ꝙ ibi iuxta Bondicomagum uetusto nomine oppidum est, ubi amnis præcipua existit altitudo. Hic Phaetontis fabula & electrum sudantium populorum, quas lachrymas eius sororum dicunt. XXX. generosos amnes in Adriaticum trahit. Quorum pręcipui ex Apennino Tanarus, Trebia Placentinus, Tarum, Nitia, Gabellium, Scultemna, Renus. Ex Alpibus, Stura, Morgus, Duria, Sessites, Ticinũ, Lamber, Addua, Olbium, Mincius, Athesis. Atq́ꝫ hi lacus inclytos XI. procreant, è quibus præcipuos Benacum Mincius longum stadijs D. latum XXX. Virbanũ Ticinus longum stadijs CCCC. latum minus ꝙ̃ Benacus. Larium Addua, longũ stadijs CCC. latum XXX. Sebinus Olbium. Ostia eius ꝙ largius uomant septem maria dicuntur facere. Primum ostium Padusæ uocatur ubi Augusta fossa trahitur Rauennam. Proximũ Vatreni, quod Vatrenus amnis ex agro Forocorneliensi auget, quo Claudius Cæsar à Britannia triumphans prægrandi illa naui Adriam intrauit. Hoc ostium Spinetum ab alijs dictum est ab urbe Spina. Proximum deinde ostium Caprasium: deinde Sagis: deinde Volane, inter hæc fossa Philistina, quam alij Tartarum uocant. Accedit his Atesis è montibus Tridentinis & Tongisonus ex Patauinorum agro. Pars eorum proximum portum facit Brundulum, sicut Adronum Medoacus & Fossa Clodia. In hanc ferè sententiã Plin. Hodie nostri nautæ sex ostia notauerunt. A` dextra primariũ olim Vatrenum à flumine appellatum. Ab læua Volanen. inter hoc & primariũ Comaclina stagna ostium habent, imò portum potius quem Magnũ uocant. Sed ęstuaria illa maris sunt, quod ex salis cõcretione dignoscitur. Ex ea item parte ubi Adriam abluit duobus ostijs elabitur in mare. Id quod Volane propinquum est Albatum dicitur: reliquum uero Gorium. Maioris aũt huius ostium quod Adriæ sinistram attingit Fornaces accolæ uocant. & hæc quidem de Pado. Comaclum, fossa Clodia, ubi prælium obsidioq́ꝫ Genuensium, de quo in eorum historia narraui. Adria Tuscorum ædificium quæ & mari nomen dedit, ut Plin. refert. Hanc Pisani cum classe ad sacram expeditionẽ parata ceperunt. Spinam autem in hoc littore idem author à Diomede dicit ædificatam: Strabo uero à Thessalis: Dionysius à Pelasgis, qui ijdem ferè sunt. Ambæ sanè iam diu interiere, quanq́ꝫ Adriæ quędam appareant uestigia: Spinæ penitus nulla. Ex harum ruina Aquileia creuit. Est & altera Piceni Adria.

RES MEDIOLANENSIVM

D Mediolani nunc reuerto Ferrariæq́ꝫ ac Mãtuæ reliquã historiam, quam ideo distuli, ut principũ successiones sine interpellatione uideremus. Mediolanũ igitur sicuti de eo deq́ꝫ plerisq́ꝫ trãs Padum inter res Gallicas latius scripsi, Insubres Galli ædificarunt ex nomine relicti ab eis Mediolani, quod Ptolemæus inter Cenomannos ponit. De his Liuius lib. XX. ait, Gallos Insubres circiter annũ urbis CCCCLX.

subiugatos fuisse à Romanis. Rursus lib. XXXI. L. Furium prætorem Gallos Insubres rebellãtes & Amilcharem Pœnum in ea parte molientem acie uicisse. Amilcharecꝗ occiso milia hominũ XXXVI. fuisse interfecta. Et lib. XXXII. L. Furiũ Purpureonẽ & Claudium Marcellũ Boios & Insubres Gallos subegisse, Marcellumcꝗ triumphasse. Post quem triumphũ annos ferè D. Mediolanũ pacatissimũ fuit, ac principum Romanorũ secessus, & quoddã quasi diuersoriũ amœnum à Traiano usꝗ ad Valentinianũ. Quam felicitatem & quietẽ Arriani primũ interpellauere per Ambrosij tempora. Post hæc Attila in Italiam ingressus cum omnem depopulatus esset Venetiã, Mediolanũ euertit: quod paulopost restitutum parumper quieuit. Agitatũ rursus bello Gothorum & ducum Iustiniani, tãdem deditionem facere coacti sunt. A' Longobardis etiam incõmoda pertulit, quibus ex Italia pulsis annos CCCLX. sub imperatoribus quasi liberũ floruit, donec Fredericus Aenobarbus anno MCLXV. penitus dirutũ colonis per uicina loca dispersis reddidit. Exinde anno ferè VI. Frederico in bello occupato quod cum rege Gallorum gerebat, Mediolanẽses quasi resipiscentes inita cum finitimis urbibus societate solũ antiquũ repetunt, urbem triẽnio reficiũt, annoscꝗ hoc pacto CL. continuo creuere usꝗ ad annũ MCCXXVII. quo tẽpore uicecomites pulsis Turrianis urbe sunt potiti. Post mortẽ uero Philippi Mariæ populus in libertatem se erexit, sed bello famecꝗ obsessũ à F. Sfortia deditionẽ fecere. Fuere ex hac urbe uiri præclari, tum tres pont. Alexander II. Vrbanus III. Cælestinus IIII. Mediolanensis præsul Stephano VIII. sedente & Henrico III. imp. Romano se pontifici subiecit, cum antea cõtendisset. Hic præterea factiones potẽtissimæ Vicecomitũ & Turrianorũ. Huius ultimæ Martinus princeps nomine, ac potentia clarus, Ecelinũ quondam Italiæ terrorẽ ad necem usꝗ compulit. Deinde Philippus Neapuleo Guido successores. Sed præter hos in ea nobiles familię Lãpugnani, Gottæ, Petrasancta, Tuscani, Porri, Caimi, Marliani, Bossi, Triulci. Nũc uero Vicecomitũ insequentiũcꝗ principũ prosapiã rescꝗ gestas breuiter uideamus. Authores generis Vbertus & Berta anno circiter MCCL. quatuor susceperũt liberos Othonẽ Mediolanensem, Vbertũ Vintimiliẽsem præsules, Iacobũ & Gasparẽ. Iacobo tantũ Theobaldus filius fuit, qui Matthæũ Magnum & Vbertũ genuit. Ex Vberto Ioãnes, Vercellinus, Otho fuere. In Matthæo res se primũ extollere cœpit, qui & Mafeus est appellatus, & à rerum ac animi mensura magni nomen adeptus, uelut alter C. Marius fortunæ uices periclitatus. Anno siquidẽ MCCCXII. à Turrianis aduersa factione, cuius Guido caput erat, expulsus diu latuit inter paludes lacunascꝗ Benaci piscationibus uacans. Per Henricũ deinde VII Lucẽburgensem imp. qui tunc Mediolanũ uenerat eiuscꝗ parti fauerat, spiritus adsumpsit, inimicoscꝗ se ulcis cendo extorres reddidit. Huius filij ex Bonacosa uxore Galearius, Ioannes, Luchinus, Stephanus, Galeatio nomẽ inditũ auspicio Gallorũ, qui nocte qua natus fuerat maiore solito garrulitate cecinere. Is cũ eodẽ imp. Romã profectus magister equitũ est. Accium & Marcũ filios suscepit, imp. Ludouico Bauaro pecunias imperanti acerrime restitit, quapropter ab eo captus & custodiæ traditus, filiuscꝗ eius domo pulsus est. Castrutij deinde Lucensis precibus Galeatius condonatus paulopost excessit. Accius uero reditum pecunia impetrauit, patriæcꝗ tyrannidi succedens Bauarum iterum Mediolanum obita Italia redeũtem minime recepit. Res gessit, & admodum belli gloria floruit. Missus quondam à patre auxilio Castrutio contra Florentinos, coniunctis castris prope Fucetium cum inimicis congressi superiores fuere: qui uictoria elati apud Florẽtina mœnia castrametati multos dies ociose consederunt nemine ex oppidanis egrediente. Prima hæc expeditio Vicecomitum in Florentinos imperante Bauaro. His gestis Altumpassum in eodem agro, deinde Bononiam eodem Castrutio iuuãte debellauit. In qua expeditione memoratur, dum in castris meridiaret, in galeam uacuam quam prope posuerat uiperam ingressam quieuisse: mox cum surgeret, galeamcꝗ capiti aptaret, uiperam inde innocuam per ora dilabasse. Ex quo postea signa sumpta. Alij uero dicunt quod ex eorum familia quidam contra Saracenos res gerens, anguem ex hostis deuicti galea ademerit. Accio igitur sine liberis decedente, Ioannes præsul Mediolanensis & Luchinus patrui hæredes fuere, quibus primum ut uicarijs Mediolanum à Benedicto XII. concessum, quod uacante imperio per Bauari tyrannidem eius iura ad Romanum pont. pertinerent. His igitur domi imperantibus, tres è fratre Stephano nepotes, Matthæus, Barnabas, & Galeatius, nouem annos exularunt. Ioannes præsul animo fuit indomito, armorum potius quàm sacrorum studiosus, ut qui con-

Authores Vicecomitũ.

Matthæus Magnus

Turrianorũ factio

Bonacosa

Accij res gestæ.

Vnde anguis insignia.

Ioannis præsulis res gestæ

tinenter Italiam bello uexauerit, Parmam, Laudem Pompeiam, Cremonam, Bergomum, Genuam, Sauonã, aliaq; loca trans Padum subegerit, quæ omnia in elogio sepulchri in ęde maiore cõtinentur. Mortuo fratre Luchino fratris filios ab exilio reuocauit anno MCCCL, in partemq; regni adhibuit. Post cuius mortẽ Barnabas unà cum fratribus remp. suscepit, opesq; inter se diuisere. Bellum Bononiense diu cum diuersis pontificibus gessit, quam ciuitatem pro iure suo sibi uindicabat. Cessit tandem pactione pecuniæ. Regium à Feltrino Gonzaga L X. milibus nũmis aureis mercatus est. Sarzanam Carrariam & reliqua in Lunensi parauit, aduersus Genuenses qui rebellauerãt iuuante Galeatio fratre dimicauit, pax data pollicentibus D C. aureorum milia, uxorem duxit adhortante patruo Ioanne præsule Mastini Scaligeri filiam, quæ quoniã fastosa & imperiosa esset, Regina est cognominata, ex qua X V. suscepit liberos, mares I I I I. Ludouicum Cremonæ, Carolum Parmę, Rodulphum Bergomi, Mastinum Laudis Pompeiæ principes constituit: reliquas fœminas, quarum Viridis nupta Leopoldo Austriæ duci auo Frederici I I I. imp. Tadea duci Bauariæ, Valentina Petro regi Cypri, Catharina Ioanni Galeatio uicecomiti, Antonia Frederico regi Siciliæ, Magdalena duci Bauariæ, Agnes Francisco Gonzagę, Helisabeta Ernesto duci Monachi in Bauaria, Angelesia Frederico iuniori, Lucia Ludouico duci Andegauiæ primo filio regis Gallorũ: deinde Baldassari marchioni Misnensi: postremo Admundo comiti Cantiæ Henrici Angliæ regis filio. Singulis uero centum aureorũ milia dotes adsignatę. Nothos habuit, primum fœminas I I I I. Bernardam, Ricciardã, Helisabetã, Margaritam, mares V. Ambrosium, Nestorem, Lãcilotum, Galeottum, Sacramorum: huius ultimi progenies adhuc durat: nam ex eius filio Leonardo Sacramorus alter natus, qui tris & ipse genuit, Petrum, Franciscum, & Leonardum S. Celsi abbatem. Nunc ad Galeatium Barnabæ fratrem, ex quo reliqua fluxit progenies, quæ ad hunc usq; diem regnauit. Is postquã cum Barnaba in patriam restitutus est ex Blancha Aimonis Sabaudiensis filia Ioannem Galeatium, & Violãtam genuit, quæ Leonello duci Clarentiæ regis Angliæ filio cum dote quingentorum milium aureorũ nupsit. Aduentu uiri nuptiæ celebratæ tanta conuiuij pompa, tantoq; sumptu feruntur, ut nullæ similes postea. Ad singulos intermissus munera ingẽtia fuere data, ubi adfuit & Petrarcha. Verum cum huiusmodi gaudia semper dolor aliquis comitetur, ille quinto q̃ uenerat mẽse extinctus est. Ioannes Galeatius uero Papiam liberam tunc ciuitatem per obsidionem cepit, ubi & mansit arce in ea quæ nũc extat excitata, uiuarioq; haud longe à mœnibus & cœnobio Carthusiensium, tum in ciuitate templo maiore constructis. Is comes Virtutum & dux Mediolani primus appellatus omniũ suorum memoriam rebus gestis superauit, quanq̃ à parricidio fuerit auspicatus. Nam Barnabam socerum simul & patruum ad quem simulatione salutãdi Mediolanum ueniebat, obuiam prodeuntem in itinere adortus per proditionẽ cepit, in carceremq; coniectũ mori coegit. Mediolani imperio, cuius medietatẽ prius tenebat, occupato, filijsq; partim necatis, partim electis. Cuius facinoris causam Catharinã uxorem dicunt, paternas in eum prius insidias manifestantẽ. Longe lateq; imperij fines armis propagauit, omni penè Italia subacta. Bononiã quæ authore Ioãne Haucut rebellauerat ui recepit, ubi Actius Vbaldinus & Iantodeschus alijq; duces profligati fuere. Veronam Francisco Carrariẽsi ademit, Senam, Grossetũ, Clusium, Perusiã, Pisas, Lucam, Vercellas: deniq; ciuitates X X I X. in Italia possedisse dicitur. Florentinorũ perpetuus hostis cum quibus annos X I I. bellum gessit. In quo bello proceres Italiæ primiq; duces memorãtur, Paulus Vrsinus, Lucas Canalis, Brachius Montonius, & Sforza. Extinctus est anno MCCCCII. Non diu anteq; decederet dux primus à Venceslao imp. factus: cui pecuniã multam per Cretensem præsulem miserat, qui postea Alexãder V. pont. fuit. Duos omnino mares ex Catharina reliquit, Ioannẽ Mariam, & Philippum Mariam: fœminã uero unam, quam Lud. Aurelianensiũ duci una cum Asta ciuitate dotis nomine in matrimoniũ locauit. Horũ primus regnauit fera truculentior, ciues quotidie uarijs supplicijs necando: matrẽ quoq; facta acerbius obiurgantẽ in arce Modœciæ mori coegit, dictitans in magna prosapia homines omnis generis esse oportere. Ipse tandẽ dum sacrificaretur à suis interfectus est. Cuius ignauia contigit, ut pleræq; ciuitates rebellarẽt. Cremonam tũc Vgolinus Caualcabos & Ponzoni occuparũt. Otho bonus Parmã pulsis Roscijs Bergomũ Suardi. Comũ Rusconi. Laudẽ Pompeiã Vignatenses. Vercellas Alexandriãq; Facinus Canis. Filij Barnabæ patriæ restituũtur. Omnis deniq; Italia res nouas spectabat.

Philippus

Margin notes: Barnabas — Barnabæ proles — Sacramorum — Galeatij proles — Ioannes Galeatius Comes Virtutum primus dux. — Bellum cum Florentinis. — Ioan. Maria.

Philippus Maria. Angleria castellum unde uicecomites.

Philippus Maria fratri succedit, Anglus cognominatus. Angleria em̃, uti supra dixi, castellum prope Mediolanũ est, unde se originẽ uicecomites habuisse dicunt, is Papiã prius regabat. Anteq; omnia Beatricem Facini Canis inclyti belli ducis defuncti uxorẽ in matrimonium duxit quanq; imparẽ nobilitate, ut terras plurimas trans Padum ei hæreditarias adsequeretur. Quapropter auctus uiribus Barnabæ filios reuersos, è Mediolano iterum expulit, è quibus Nestorem in expugnatione Medœciæ interfecit. Deniq; rem paternam solus obtinuit. Cremonam antiquam familiæ possessionem Crabrino tyrãno interfecto recepit. Bononiam, Forumliuij, Forumcornelij pontifici restituit. Genuam subegit, deinde amisit. Brixiam expulso Pandulfo Malatesta est adsecutus, quæ mox à Venetis recepta, lõgi fuit inter utrosq; materia belli, nec longa obsidione superata, ubi duces fuere Venetorũ, F. Carmignola, Ioannes Malauolta, Gacta Melata, Ioannes Frãciscus Gonzaga, & Nannes Strotius eques Flo. à duce Ferrariensi missus. Philippi uero Franciscus Sfortia, Angelus Pergulensis, Nicolai duo, Guerrerius, & Picininus, Florauantus Perusinus. Alfonsi regis Neapolitani quem captum olim dimiserat amicitia perpetuo simul & auxilio est usus, ꝓuocatus etiam ipsius beneuolentia qui in mortis periculo eum hęredem quondam instituerat. Martinum V. item amicissimum à concilio Constantiensi redeuntẽ magnificentissime excepit.

Philippi res gestæ. Bellum cum Venetis.

Duces copiarum habuit imprimis Nicolaum Picininum, Italianum Foroiuliensem, quem postremo, quod in bello contra Florentinos cum inimicis consentire clam comperisset, securi percussit. Ciarpelionem quoq;, qui sub Francisco Sfortia merebat, transfugã sibi conciliauit. Deinde ad antiquũ officium redeũtem inita inter duces ipsos concordia per Franciscum apud Firmum cepit, ac capite mulctauit. Ipso deniq; Francisco multis in bellis usus est, cui & filiam Blancham quam solam ex concubina susceperat, locauit, quum ex secũda coniuge Maria Amedei Sabaudiensis filia nihil liberorum tulisset. Decessit tandem ex animi dolore cæcus penè factus, anno M CCCC XLVII. Nam ad extremum fortunam commutatam uidit, Genuam amissam, N. Picininum spem eius unicam defunctum, exercitum suum ad Casale maius iuxta Padũ duce Micheleto Carmignola ab hostibus fusum. Postremo Venetos Addua fluu. transmisso in agro Mediolanensi castrametãtes. Quodq; his omnibus deterius, nullum his malis subuenientẽ. Nam post acceptam Casalensem cladem Carolo Francorum regi per oratorem Thomam Thebaldum Astam urbem promiserat, quæ ad Carolum Aurelianensem ducem tunc dotali matris iure pertinebat, si suppetias ferret, sicuti postea anteaq; moreretur biduo tradidit. Alfonsus rex unicus & fidissimus inuentus qui se ad iter cum exercitu accinxerat, quapropter hæres ab eo institutus est. Verum Carolus quem supra memoraui ꝙ ex matre uicecomite natus esset legitimũ se hæredem appellabat, Fredericus itẽ imperator iure imperij rem sibi uindicabat. Instabat & Franciscus iure uxoris. Deniq; Mediolanenses lacerato testamento sese in libertatem uindicauerunt, XII. ex plebe uiris reip. constituendæ gratia creatis, simul & Carolo Gonzaga exercitus duce clam accersito transfuga è Francisci castris. Hi magistratus magnam nobilium cędem fecerunt qui rebus Francisci studere uidebantur.

Italianus Foroiuliensis. Ciarpelio F. Sfortiæ res

Sfortiadum genus

Is enim Sfortiam Attẽdulum patrem habuit, qui apud Cotiginolam flaminiæ uicum natus ex humili loco, lixa quondã in exercitu, ob præstantes corporis uires, & ꝙ cæteris æqualibus in præda uim adferret, id cognomen est adsecutus, paulatimq; uirtute effecit, ut è lixa gregarius miles, deinde equo adscriptus, postremo exercitum duceret, ea laude ac felicitate ut ea tempestate tantũ Brachio Montonio summo duci par haberetur: cum Alberici Cunij comitis ambo disciplina enutriti essent. Extinctũ ferunt in amne Aterno, quem Pescarã nominant, dum puero è ministris eius uni periclitãti cupit succurrere.

Franciscus Sfortia

Franciscus deinde patris quẽ in cunctis expeditionibus fuerat secutus, quanq; adolescẽs relictus, disciplinã ac gloriã longe superauit, non solum nostrorũ sed superiorũ temporũ ducibus cõparandus. Res gessit cum aliorum tum Venetorũ potentiæ sæpe formidatas. Cosmę Medicis, qui tũc in patria florebat, familiaritate est usus, cuius opibus etiam creuit. Venetorũ exercitũ, cum esset Mediolanẽsiũ copiarũ dux, apud Carauagiũ memorabili clade superauit, captis eorũ uexillis. Post id pręliũ Veneti pacatis rebus ac finibus statutis, eum semper in honore habuere, ac sibi omnibus uijs cõciliauere stipẽdia dando. Elatus dein animo Frãciscus, & in spem principatus erectus, in Mediolanẽses, qbus semp militauerat, tãdẽ uires cõuertit: quos cum dura obsidione diu premeret, illi urgẽte fame auxilioq; Venetorũ diem de die trahentiũ desperato, legatũ eorũ Leonardũ Venerium

spe uana

ſpe uana populum eludentem ad poſtremum in medio foro interfecerunt, Franciſcumq́ in urbem ac ducem receperunt. Qui confirmatis initio rebus Mediolanēſibus cum Venetis & Alfonſo bellum ſuſcepit, Renatum ſibi regem auxilio aſciſcendo. Pax tandem opera cuiuſdam monachi facta inuito Alfonſo. Ducibus copiarum eſt uſus Tiberto Brandolino, Nicolao Guerrerio Parmenſi Othonis III. filio, Floravanto Peruſino, Dulcio ex Anguillaria è gente Vrſina, Michaele Attendulo, Carolo Cāpobaſſo, & Roberto Seuerinate. Poſtremo Iacobo Picinino, quem ſibi generum adſciuit Druſiana filia notha pacta, quę antea Iano Fregoſo duci Genuenſi locata fuerat. Moxq́ miſſum ad Ferdinādum Siciliæ regem captum inſidijs utriuſq́ dicūt perijſſe. Nam patri eius N. Picinino ſemper æmulus fuerat, paternas imitatus ſimultates, quod Brachius cuius ille alūnus fuerat, ſemper Sfortiæ fuerit aduerſus. Itaq́ cum Eugenio in rebus concilij Baſilienſis occupato Frāciſcus eius perpetuus hoſtis Picenum inuaſiſſet, Alfonſi regis bellum uictor ſuſtinuit à Pont. miſſi. Erat cum Alfonſo Nicolaus Picininus, quem Frāciſcus per tubicinem coram rege ſingulari certamine prouocauit, iuſſitq́ appellari unum omnium ignauiſſimū hominem ſimul & proditorem. Ille commotus ſtatim ante oppidum quod cinxerāt comparuit, at Franciſcus egredi nuſq́ eſt uiſus. Capti in eo bello Iacobus & Frāciſcus Nicolai filij, qui ſpoliati bonis Philippi ducis precibus condonati ſunt. Nicolaus igitur ubi ſuos captos uidit, re infecta domum abijt, animiq́ mœrore paulo poſt deceſſit. Franciſcus autem exceſſit anno MCCCCLXIIII. corpus eius triduo luctus gratia ab uxore adſeruatū, ſuperſtitibusq́ unà liberis Galeatio, Ludouico, Aſcanio, Philippo, Octauiano, & Hippolyta Maria, quæ nupſit Alfonſo duci Calabriæ Ferdinandi Siciliæ regis filio. Galeatius primus inter fratres in Gallia militans regi Ludouico, accepto de patris morte nūcio ſtatim reuerſus, dux creat: qui quo uixit tempore quanq́ peritus rei militaris & impiger uideretur, nihil omnino geſſit, ut qui partā in ſumma quiete ditionem accepiſſet, luxuria ac libidine omnis generis alioquin tanta, ut omnis anteiret, ſuisq́ propterea & odio & contemptui eſſet, à quibus tandem interfectus eſt, Ioanne Andrea Lampugnano Mediolanenſi aulicorum uno cōiurationis capite ſimul & percuſſore, ac Georgij Lampugnani nepote, qui poſt Philippi mortem inter authores populi libertatis & ipſe interfectus fuerat, adeo hæc eis indoles uti Brutis inſita uidebatur. Is igitur eum aggreſſus in æde ac feſto diui Stephani in medio ſpiculatorum tribus uulneribus confodit. Statim trucidatus eſt, haud abſimilis ſeruo illi qui in Hiſpania Aſdubralem ſi mili quoq́ præſidio ſtipatum interfecit. Poſt eius mortem Ioannes filius puer admodum ſucceſſit anno MCCCCLXXVIII. in tutela Bonæ matris Sabaudiæ ducis filiæ & Cicchi relictus. Is Calaber ex humili loco ob ſolertiam & rerum prudētiam apud Franciſcum auum pueri creuerat, remq́ Mediolanēſem diu adminiſtrauerat. Defuncto Galeatio apud quem etiam in honore fuerat, eius fratres in exilium miſit. Imperium puero cōſeruauit, ſed reuocato à populo Ludouico cōfeſtim capite plectitur: Bona expellitur: puer interea adeo lentus fuit ut annos XXII. quibus regnauit cuncta authore patruo Ludouico ſint acta. Cuius auſpicijs ac prudentia Mediolanenſium dignitas ac opes cōſeruatæ fuere. Decedente adhuc adoleſcente Ioanne à populo dux declaratus tutelā Frāciſci pueri ſuſcepit, quem Ioannes ex Iſabella Alfonſi regis Neapolitani ſuſceperat. Blancham fratris Galeatij filiam Maximiliano Cæſari locauit. Ipſe uero ex Beatrice Ferrariēſis ducis filia prolem etiā procreauit. Vir ore probo, moribus humanis, ingeniorum amantiſſimus, æqui ſeruātiſſimus. Nam & ſæpe ius dicebat, lites longas & inextricabiles breuiter cognoſcēdo. Poſtremo fortunam, quæ centum doctorum hominum conſilia uincit, aduerſam habuit, in bello Gallorum proditus ac captus, uti ſupra inter res Gallicas memoraui.

Iac. Picininus

Galeatius

Ioannes An. Lāpugnanus.

Georgius Lāpugnanus.

Ioānes MCCCCLXXVIIJ.

Bona Sabaud.

Cicchus Calaber.

Ludouic. Dux

RES MANTVANORVM

MANTVA uerſu & genere Vrgiliano notiſſima à Manto fatidica Tyreſiæ filia Tyberis coniuge, quæ in hanc regionē uenit. A' Tuſcis item originem habuit, quorum hæc una ex colonijs trans Padum miſſis. Hic quoq́ ut authores tradunt XII. Lucumones qui magiſtratus Hetruriæ fuerant, annuisq́ imperijs Hetruriā regebant, habitauere. Sed clarior hic locus ante omnia ſanguinis prodigio, qui ex corpore dominico fluxit, & à Longino martyre ex humo collectus, ac in ſacellum Andreæ apoſtoli conditus. Locus deinde Gonzagarum munere ædificijs auctus. Quæ tunc res Caroli Magni temporibus Leonem III. pontificem ab urbe Roma uiſendi ſtudio prouocauit,

Lucumones

uit. Ipsius uero Longini diu corpus ignoratum, ab Adelberto uiro sanctissimo, diuino admonito spiritu egesta humo repertum dicitur. Hic conciliū Nicolai II. de deligendo à cardinalibus tantum pontifice celebratū. In quo Matildis eius urbis domina dicitur interfuisse. Postremo de expeditione communi aduersus Turcas à Pio conuentus Christianorū habitus. Hac urbe principes familiæq; diuersæ potitæ sunt. Prius imperatorum concessione Matildim dicunt eam possedisse, cœnobiumq; uicinum S. B. diuo Anselmo instante extruxisse, ubi uterq; conditus. Anno deinde MCCXX. Sordellus Mantuæ princeps habebatur, uastitate corporis ac uirium nulli sua ætate secundus. Sępe cum fortissimis congressus ex prouocatione uictor fuit. Adcersitus à rege Gallorum cum primum coram adesset, neganteq; rex per iocum eum esse Sordellū, euestigio discessit, reuocatusq; ac interrogatus cur abiret, ut, inquit, Mantua testes adducam qui de me probent. Ecclini Veronæ principis sororem duxit, ab ea magno studio per amorem expetitus, cum clam incognita Mantuā usq; uenirет. Ecelinus huius occasione adfinitatis Sordellum postea sæpe de Mantuæ proditione frustra tentauit: tanta illi uiro dominandi cupiditas fuit. Hic enim ex patre monacho appellato Theutonico, qui sub Othone III. bello Italico meruit, natus unà cum fratre Albrico tantos spiritus adsumpsit, ut Italiæ regnum adfectauerit. Crudelissimi aliogn ambo, quibus mater Adelaita sæpe malum uaticinata est exitum. Itaq; cum apud Romanum uicum transpadanum nati essent, Paduam primo, deinde Taruisium, Vicentiam, Veronam, Brixiam sibi subiugauerunt. Ecelinus itaq; relicto domi Albrico, ad obsidionem Mantuæ proficiscitur, eam triennio grauissimo bello pressit. Tandem cum rebus infectis discederet, ac Mediolanum postea contra Martinum Turrianum eius urbis principem tentaret, in prælio uulneratur, deductusq; promittente Martino Sontianū, ibi moritur. Pauloq; post etiam Albricus frater de medio tollitur. Mantuani igitur post Ecclini obsidionem, id agri, quod medium est inter Mantuam & Padum, claudere fossa ac uallo statuerunt, quod accolæ Seralium uocant, triangulari forma, circuitu XXX. milliarium, ne per obsidionem hostium commeatu prohiberentur, cum sit pars ea telluris feracissima. Post hæc inter Mātuanos & Cremonēses ortum bellum de Olij possessione. Familiæ Mantuæ illustres, Poltroni primū qui Cabrosos eiecerunt. Mox, Arlotti, Cassalodi, Grossolani, Agnelli, ac omnium potentissimi Bonacolsi. Quorum princeps Pinnamontes, qui prædictarum omnium simul familiarum passus olim coniurationem, omnes facile superauit. Hic enim ab initio Mantuæ magistratum semestrem obtinebat, qui uitæ necisq; habebat potestatem unà cum collega Othonello magno sanè uiro, quo per dolum de medio sublato solus patriæ tyrannidem exercuit annis XVIII. summa tamen omnium beneuolentia. Cui successit Bardelarius publicum odium. Dein Botesella ciuibus dilectus. Huic demum frater Passarinus. Cui filius erat Frāciscus, qui Philippino Aloisij Gonzagæ filio familiaritate maxima coniunctus fuerat, postremo infensus quod in suspicionē adamatæ uxoris uenisset. Qua propter comiter cum salutanti olim Philippino iratus respondit, se quādoq; talionem redditurum, uxoremq; eius in medio foro constupraturum. Quæ res egregio inueni ac insonti uisa indigna, apud Guidonem fratrem reliquosq; suos primum questus est, illi de cōmuni consilio tollere de medio familiam statuunt. Itaq; re dissimulata Canis Scaligeri clam auxilio cōuocato die quodam de improuiso coniurati tumultum in foro faciunt, Passarinū apud curiam obuiam & ad ædis suas clausis foribus frustra intrare properantem interficiūt: ea demum causa, quod postea Gonzagæ in tumultibus præsertim, fores cōtinuo iubent esse apertas. Passarino interfecto reliqua sanè turba diffugit. Gonzagæ imperio potiūtur, illi pulsi, cum imperassent annos LIII. In uictos pater Gonzagarum Aloisius uti clementia iussit, nec persequi ulterius, Franciscum sceleris authorem capite tantum mulctauerunt. Nunc Gonzagarū genealogiam simul & res gestas breuiter narrare contēdam. Ea siquidem sicuti & plerę Italiæ nobiles ex Germanis huc olim profectis originem sumpsit. Quorum princeps Aloisius anno MCCCXXVIII. filios habuit, Guidonem, Philippinum, & Feltrinum. Ex secūdo matrimonio totidem, Cōradum, Albertum, & Fredericū. Postremo ex tertio quod fuit ex familia Malespinarū totidē, Actium, Iacobum, & Ioannē. Eodem igitur tēpore tres nuptiæ celebratæ patris Aloisij, filij Conradi, & Vgolini nepotis ex Guidone, quorū alter Mastini Scaligeri sororē, alter Papiensem uirginē è gente Becaria duxit, ubi omnis ferè regio Trāspadana ad celebritatē cōcurrit, ac dona ingentia adlata. Aloisius item & ipse CXX. equos donauit.

Matildis *Sordellus* *Ecelini genus & bellū contra Mantuanos.* *Bellū Mantuanorū & Cremonensium.* *Familiæ illustres Mantuanæ.* *Pinnamontes Bonacolsus* *Passarinus Bonacolsus* *Philippinus Gonzaga* *Gonzagarum progenies & res gestæ.* *Tres codē tēpore nuptiæ patris, filij & nepotis.*

donauit. Philippinus post hæc sub Ludouico Pannoniæ rege meruit, in Italiam contra regem Neapolitanum ueniente.

Initiũ belli cũ Vicecomitibus ex adulterio Isabellæ & Vgolini Gonzagæ

Domi interim ortum bellum à uicecomitibus ex adulterio Isabellæ uxoris Luchini uicecomitis, & Vgolini Gonzagæ Guidonis filij. Hæc simulata apud uirum religionis causa Venetias ad Ascensionem eundi iter ingressa Mantuam uenit, ubi in domum Gonzagarum hospitum & amicorũ uiri diuertit. ibi post cœnam clam noctu Vgolinum in cubiculum uocat, amorem aperit, eius se causa eo profectam dicit, secum cubare unaq; iter facere secum uelit obsecrat. Quod facinus post iter confectum ubi compertum est, Luchinus Transpadanos suosq; omnes ad ultionẽ excitat, rem indignam, uiolatum hospitium queritur, e uestigio Mantuam obsidione cingunt. Guido pater insons dolore penè exanimatus paulominus, quin ipsemet meritas à filio pœnas morte expeteret: res tandem composita ac sedata interuenientibus pacificatoribus, utriusq; partis amicis. Interim Aloisius moritur annorum XCIII. felix prole liberorum ac nepotum.

Guidonis progenies

Guido natu maior rem paternam administrabat: liberisq; tribus susceptis: Vgolino, quem supra nominaui: Francisco, & Ludouico, hi duo ultimi indignati, quod pater tantum primo habenas tradidit, contra Vgolinum coniurant. Itaq; Franciscus eum ad cœnam inuitat, interim Ludouicus de improuiso adest,

Vgolinus à fratribus interficitur.

Vgolinumq; in mensa confodit, conantiq; resistere, alter Franciscus qui prope aderat uulnus iterat. Tulit pater infelix acerbo rem animo, simul & tota ciuitas. Quem luctum liberalitate ac ludis sedare quæsiuerunt in nouis nuptijs Francisci habitis: qui filiam Guidonis Polentæ Rauennatis principis ea tempestate duxit.

Barnabæ obsidio

Barnabas interim uicecomes ægre ferens parricidium fratrum, uindicare bello statuit, eo quod uxor trucidati Vgolini sua neptis fuerat, quam subito domum reduxit. Itaq; obsidione Mantuam cingit. Illi ad Caroli imperatoris hospitis auiti præsidiũ confugiunt, qui tunc in Italia res gerebat, ac ab Aloisio quondam honorifice exceptus fuerat, cum ad diadematis solennia proficisceretur. Res tandem per sequestros transacta. Paucis post annis Franciscus moritur, post eum Guido pater, quem uti parentem ciuitas luxit.

Ludouicus

Aedes principales

Ludouicus itaq; rem tenens, ædis in quibus nunc habitant successores extruxit. Franciscum filium ex Alda uxore suscepit, cui adhuc impuberi Agnetem Barnabæ filiam locauit, ipse in adulterio deprehensus capite à Mantuanis plectitur.

Franciscus

to. Galeatij obsidio.

Franciscus anno ætatis XIII. salutis uero MCCCLXXXII. rei paternæ succedẽs, quod ducis Ioannis Galeatij fœdus ac societatem belli negasset cupiens in pace uiuere, in eius contumaciam uenit, ex quo anguem tunc è signis Gonzagarum deleuit, quem ex obseruantia uicecomitum acceperãt. Hinc itur ad arma. Annum Galeatij obsidionem magno periculo sustinuit, ubi multum militum, ac hominum fortium consumptum est. Fuere duces partium Gonzagarum Guido Torellus & Bertolinus Gonzaga uir fortissimus.

Vgoloctus Blancardus

Hostis uero Vgoloctus Blancardus. Tandem auxilio Venetorum qui Ioannem Barbum cum classe miserant, & sequestro pacis Carolo Malatesta uiro omnium ea tempestate iustissimo res cõposita.

Galeatij Gonzagæ fortitudo

Dicitur in eo bello Galeatium Gonzagam uirtutem maxime ostentasse. Hic uelut alter Hercules uastis uiribus ac corpore, plures ex prouocatione uicit: inter quos Buccialdum ingentem Gallum tunc Genuæ præfectum. Franciscus post hæc eidem duci contra Bononienses & Ioannem Bentiuolum militauit,

Iacobus Carrariẽsis captiuus aufugit.

ubi cepit Iacobum Carrariensem, proq; eo captiuo spopondit libere Mantuæ uagari permisso. Ille humanitate principis abusus aufugit: unde querela magna exorta. Extincto duce cõtra Carrarios Venetis militauit, eosq; de statu rerum omnium penitus deiecit.

Ioannes Franciscus

Moritur anno MCCCCVII. relicto Ioanne Francisco ex Margarita Malatesta filio puero XIIII. annorum. Is initio principatus cœnobium Cartusiense absoluit.

Barbara Brãdeburgensis

Paulam Malatestæ Ariminensis filiam laudatam, ac religiosissimam mulierem duxit, ex qua Ludouicum suscepit cum reliquis fratribus. Cui Barbaram marchionis Brandeburgensis filiam locauit. Hæc adfinis erat Sigismundi imperatoris, quem hospitio excepit, simul & ab eo marchio primus factus. Decessit anno MCCCCXLIIII. principatu quadrifariam diuiso. Ludouico maiori Mantuam, Marturiam, Godium, & quicquid ad Veronenses uergit. Carolo Regiolum, Gonzagam, Luzariam, & quicquid de Cremonensibus possidebat. Ioanni Lucido qui gibbosus erat, Caprianam, Voltam, Redengum, Ceresariam. Alexandro religioso Cannetum, & quicquid ex Brixianis tenebat, reliquit.

Ludouicus

Ludouicus igitur patri successor ac diu contumax fuit. Nam in bello Brixiensi cum Venetis militaret ad Philippum hostem transfugit, ubi sub Nicolao Picinino militiæ rudimenta accepit: quod pater ita ægre tulit,

tulit, ut eius & congressum & adspectum & mētionem penitus interdixerit, uixq; tandem biennio antequàm decederet reconciliatum admisit. Adsecutus hæreditatem cum Carolo fratre bellum de imperio gessit. Is enim Carolus uasto uir corpore simul & robore, satis etiam eloquentiæ, animo tamen malo prauoq;. In bello quondam inter Franciscū Sfortiam & Mediolanenses bis utrinq; transfuga, ac Francisco tandem conciliatus spondente Ludouico fratre fuerat. Cumq; promissis minime stando res nouas moliretur, Ludouicus indignatus castra omnia quæ ex patrimonio possidebar ei eripuit. Ille Venetorum cui militabat, auxilijs armatus contra fratrem uenit. Res aliquandiu timori Mantuanis nec procul à periculo fuit. Tandem Ludouicus superior captis cæsisq; plurimis apparuit. Ille fugiens senex postea in paupertate decessit. Rebus deinde constitutis Ludouicus imperatorē Fredericum III. primum Romam petentem hospitio excepit, eiusq; adfinem Margaritam Bauariæ ducis filiam accepit, ex qua genuit Fredericum, qui ditioni successit, Ioannē Franciscum, Rodulphum, & Franciscum cardinalem à Pio Pont. factum, qui nostra ętate apud ædis Laurentianas habitabat. Vir iocis & ocio natus, luxu regio ac præter facultates, alioquin uerax, & inter patres consilio haud inutilis. Decessit admodū iuuenis ex intemperantia. Frederico autem natus Franciscus cum fratribus patrium nunc imperium continuat.

Fredericus imperа. hospitio exceptus.
Ludouici proles.

RES FERRARIENSIVM

FERRARIA à Smaragdo patricio Exarcho Italiæ dicitur mœnibus circundata, uocataq; à ferro Præsulibus Rauennatibus quibus subdita erat, sicuti Argenta & Aureolum uicina oppida ab eius generis metallis: eam occupatam ab Henrico III. imperatore, pontificis hoste, Matildis comitissa Venetorum Rauennatumq; auxilijs uindicauit Estensium, deinde familia quæ ex Estensi oppido trans Padum uenerat, ciuitate potita est, cuius princeps Actius rempublicam administrabat, Frederici II. imperatoris tempore. Is dicitur in quadam historia Matildem post uiri mortem cepisse in matrimonium, quod non sanè conuenit, cum illa anno MCXVI. decessisse appareat, Henrici II. ex Beatrice sorore neptis. Vocatus deinde ad Veronæ imperium à factione comitum S. Bonifacij, mox ab Ecelino tyrāno pulsus, armis Mātuanorum restitutus est. Prælio deinde apud Veronam instaurato & Actio interfecto Ecelinus potitur, anno MCCXXV. Huic Aldobrandinus filius, qui iuuenis admodum extinctus successorem fratrem habuit Actium II. qui domo pulsus à Frederico II. Ferrariam occupante, inducto tyranno Salinguerra Ferrariense ad Gregorium Montelongum Italiæ legatum tunc agentem Bononiæ confugit. Legatus euestigio comparatis auxilijs Venetorum ac Mantuanorum, tum etiam Ecelini, qui Actij sororem duxerat, Salinguerram expulit, urbemq; Actio loco Romani pontificis regēdam tradidit, Gregorio IX. probante. Is deinde Caroli II. regis Neapolitani filiam Beatricem secūdo matrimonio duxit. Cum è primo Friscum suscepisset, qui patri iratus ob inductam nouercam, simulq; dominandi cupidus, eum in carcerem coniectum mori coegit, auxilioq; Venetorum urbe potitur. Ferratienses ob facinus indignati Palagurram tunc legatum in ultionem tanti facinoris sollicitauere. Legatus Friscum Venetosq; sacris interdicit, quos desistere nolentes armis expugnare decreuit: Diegumq; Catalanum impigrū ducem cum exercitu mittit, qui tumultus authores quos habere potuit, capite mulctauit. Friscus truculētior factus statim aduersarum partium homines cunctos trucidat, urbemq; ex parte magna incendit. Quare populus concitatus illum ad portam leonis insecutus iugulauit, probante Dalmatio Guascone Clementis IIII. in ea urbe uicario. Nec Venetos tamē prohibere potuit quin dimidiam ferè urbis partem tenerent. Frisco igitur sublato Rainaldus frater alter Actij filius qui succedebat, in carcere etiam extinctus, Obizonem paternæ rei successorē reliquit, qui primus extra nidum paternum, lacertos mouit, Regium Lepidi, ac Mutinam bello sibi subiugauit. Huic Accius III. filius successit, qui in bellis & ipse frequenter fuit, Parmam, Bononiamq; tentauit: cumq; liberis careret, duobus imperium ex fratre Albobrandino nepotibus dimisit, Rainaldo qui prior regnauit, & Nicolao. Rainaldus igitur ampliandorum finium cupidus, Argentam Rauennatis præsulis oppidum Passarino Bonacolso auxiliante occupauit. Deinde cum Scaligeris iunctis copijs castrum S. Felicis in agro Mutinensi obsedit, quod oppidum Manfredus rex cum alijs XXX. castellis Carolo Boemiæ regis filio commēdauerat. Quamobrem Carolus ipse ac Manfredus cum Beltrando copiarum pon-

Matildis.
Aldobrandinus.
Actius II.
Gregorius Montelōgus.
Salinguerra tyrannus.
Friscus.
Palagurra legatus.
Diegus Catalanus.
Obizo.
Accius III.
Aldabrādinus
Rainaldus & Nicolaus fratres.
M.cccxxxij.

tificis duce obsidentes castra adoriuntur,partimq; fugant,partim capiunt.Inter quos fuit Nicolaus Rainaldi frater. Legatus igitur pontificis successu rerum auctus animo ac uiribus, his rebus superuenit,Ferrariam uersus tendens eam obsidere cœpit. Rainaldus princeps Nicolai frater qui urbis custodiæ remanserat,egressus mœnibus hostes prælio superat,ac duces ferè omnes cepit. Galeottum Ariminensem, Franciscum Ordelaphum, Ricardum,Manfredum Fauentinum,Hostasium Polentanū,quem cum Nicolao fratre commutauit,quos omnes iuratos ne amplius contrauenirent liberos dimisit.Post hæc Ferrariensium precibus commotus,qui sacris interdicti fuerant,Argentam pontifici sponte reddidit.

Obizo II Decedens ad extremum Obizonem II. ex Nicolao fratre nepotem reliquit successorem.Hic à Benedicto pontifice per legatum Ferrariæ,Murinæ,ac Argentæ. S. R. E. uicarius tributi conditione X. milium aureorum primus eorum constituitur,Parmam Mastini Scaligeri urbem ab Accio Coregiate qui eam tueri non poterat,sponte traditam recepit, quam & ipse paulo post cum contra Philippum Gonzagam cuius perpetuus hostis ob Regium Lepidi fuit,tueri minime ualeret,Luchino uicecomiti tradidit. Ad extremum decessit Nicolao & Alberto filijs superstitibus.

Nicolaus II Nicolaus II. pontificum perpetuus fuit amicus atq; adsertor,cum Barnaba uicecomite sæpe bello congressus plures retulit uictorias,inter quas illa memoratur,quam apud montem Morlanum in agro Brixiensi adsequutus est.Fauentiam urbem à Ioanne Haucut duce Anglico XX. milibus nummum aureorum:Deinde Bagnacauallum emit,quam ciuitatem haud multo post Astorgius Manfredus per proditionem adeptus est.Ferrariā diuersis muneribus ornauit.Postremo cum sine

Albertus. liberis esset, Alberto fratri imperium patrium annis XXXV. ab se rectum reliquit,qui &

Nicolaus III. ipse cum legitima careret prole,Nicolao III. spurio filio rem dimisit, anno MCCCXCIIII. Is puer admodum in cura tutorum relictus,ab Accio è familia Estensium ut nothus impugnatus,à Venetis, Florentinis, & Bononiensibus defensus est.Qui Actium non solum urbe submouerunt,sed etiam captum in Cretam relegauerunt. Igitur Nicolaus dum per ætatem licuit Othonem III. tyrannum Parmensem inimicum habuit.Quapropter operam dedit, ut specie colloquij circumuentus à Sfortia obtruncaretur, Regiumq; Lepidi ac Parmam quibus ille dominabatur, in suam redegit potestatē: inde ad publica domi munera mentem applicans, in uico Stellata munitissimam arcem,alteramq; item è regione Ficarolum extruxit,ubi & catenam ex utraq; trahi uoluit,quæ Padi ripas communiret.Belreguardum item amœnum Estensium secessum ædificijs ornauit,uxorem duxit Ziliolam filiam Francisci iunioris Carrariensis, cui & contra Venetos auxilium tulit, quamobrem & durissimum postea eorum sustinuit bellum. Concilium Ferrariæ sub hoc tempore ab Eugenio celebrari cœptum est.Liberos è diuersis pellicibus Leonellum & Borsum ex successione dimisit hæredes.Suscepit item duos alteros ex secunda uxore è marchionibus Saluciarum orta Herculem & Sigismundum.Decessit Mediolani postquàm regnasset annos

Leonellus XLVII. uir admodum inter Estenses præterquàm quod literis caruit felix. Leonellus è Stella pellice ortus annos IX. rexit eleganti uir ingenio. Ferrariam ex parte Padi nouis auxit mœnibus, uicos urbis renouauit, uias munijt. Moriens Nicolaum filium puerum

Borsus quem ex uxore Ioannis Francisci Gonzagæ filia susceperat Borso commendauit,ut hæreditatem illi quam ab eo acciperet,dimitteret. Borsus itaq; ex pellice Senēsi Ptolemæorum familiæ genitus,inito principatu ne qua inter fratres nasceretur inuidia,Herculem & Sigismundum quos Neapolim Leonellus relegauerat, adcersiuit, simulq; cum Nicolao aluit, mœnibus urbem restituit,Cartusiensium nobile cœnobium extruxit,ubi & se contumulari post fatum mandauit.Ingenijs magnopere fauit,quæ undiq; exercita domi alebat, inter quæ Titum Strotium poetam Florentinum,Ioannem Aurispam,Vgonem medicum,Petrum Bonum lyristen egregium.Dux Mutinæ factus à Friderico III. dum illac iter ille haberet.Postremo apostolorum basilicas ac pontificem magna comitum pompa nobis spectantibus salutatū uenit,à Pauloq; magnifice exceptus paucis post diebus abijt. Excessitq;

Hercules anno sequenti,quo tempore & Paulus ipse,anno MCCCCLXXI. Hercules deinde rem suscepit auxilio Venetorū,cum Nicolaus Leonelli filius qui ex pacto quo pater cum Borso conuenerat,successurus uidebatur, urbem aliquādiu tenuisset, sed pulsus tandem ad Ludouicum auum maternum Mantuam confugit,ibiq; post annos tris reditum tentans obæratos circiter octingentos armauit,captaq; occasione per absentiam Herculis nocte Ferrariam

riam ingressus de improuiso forũ inuadit, magno fragore uela uela clamitãdo, quod eius tessera fuerat. Cumq; nullus per aliquot horas amicorum insurgeret: Sigismundus Herculis frater collecta rusticorum & oppidanorum turba eos eiecit, persecutusq; extra urbẽ Nicolaum in quadam palude delitescẽtem cepit cum X X. comitibus, ac ad Helionorã Herculis uxorem duxit. Illa statim uirum è Belreguardo euocat: qui post diem tertium Nicolaum securi percussit: mancq; post funeris pompa atratus honorauit, sepulchroq; maiorũ intulit. Post hoc à Florẽtinis, qui à Sixto Pon. & Ferdinando rege Neapolitano oppugnabantur, dux exercitus delectus. Anno deinde tertio in dissensionem cum Venetis uenit, quod non seruare uetus cum illis fœdus diceretur. Qua propter bello ab eis petitus, usq; adeo fame ac armis diu premebatur: ut nisi Sixti ac ducum prædictorũ ingens ac pertinax fuisset auxiliũ, proculdubio succubuisset, ut alibi narraui, Ex Helionora Ferdinãdi regis filia prolẽ habuit: in qua primus Alfonsus reb⁹ paternis successurus, Alexãdri Pont. qui toti Æmyliæ suis tributarijs bellũ indixerat, uexationi occurrit, ducta nuper eius in matrimoniũ filia Lucretia.

VENETIA REGIO.

SEQVITVR secunda Transpadanæ pars quam Venetiam appellant: hodie uero Marchiam Taurisianã. Longobardi enim Italia potiti eam partim Ducibus, partim Marchionibus commiserunt: qui lingua eorũ perpetuũ magistratum & hæreditarium significant. Cum duces non ex successione fuissent: A Carolo autem magno Delmatia supra mare hæc pars appellata. Termini eius Athesis usq; ad Timauum qui supra Aquileiam fluit. In quo tractu Foroiulienses sunt. Venetorum aũt originis Straboni duplex fama: aut à Venetis Galliæ Belgicæ, aut ab Enetis Paphlagoniæ populis, qui post bellũ Troianum una cum Antenore hæc loca petierũt. Plinius uero authoritate Catonis Troiana stirpe ortos esse dicit. Igitur ad ipsum Athesim urbs maxima VERONA à Cenomannis una cũ Brixia uti supra dixi, ædificata. Clara Catullo, Plinio, Æmylio Macro. Ex recẽtioribus uero Zenone urbis Præsule sanctissimo: præterea Luchino Verme qui Cretã Venetis rebellem sua uirtute recepit: deinde in Turcas profectus Christi causa certando perijt: Iacobus Vermes eius filius collabentem sæpe Ioannis Galeatij exercitũ restituit. Armoricarũ Comitẽ & Ioãnem Haucut aduersus Mediolanũ eo tempore uenientes prælio apud Alexandriã conserto profligauit, Comitẽq; cepit. In eadẽ urbe duæ sunt omnino factiones, Mõticulẽses, & Comites S. Bonifacij. hi Mõticulẽses creato Accio Estẽsi urbis Tyrãno deiecerũt: qui ab Ecelino post ea pulsus, inde restitutus: tandẽ cõmisso bello, & Accio interfecto Ecelinus potitur anno. M C C X X V. immanissimus Tyrãnus: ueqi C C. Veronẽses in carcere cremauerit. Cũq; audisset de Paduæ defectione, X I I. milia Paduanorũ, quos militiæ prætextu obsides secũ duxerat, diris adfectos cruciatib⁹ Veronæ necauit. Quo extincto apud Soncinũ oppidũ, Veronẽses S. Bonifacij comitibus reuocatis in libertatẽ erecti aliquot annos quieuerunt. DEINDE Scaligeri ciues Veronenses patriæ Tyrannidẽ occupauerũt: quorũ author Canis grandis Alberti filius Mastini Capitaneorũ nepos, primus ex ea familia qui lacertos ditionis extenderit. Tribunus populi quẽ Capitaneum uocant, creatus annos ferè X X. dominatus est. Ciuitatesq; Cremonã, Parmã, Regiũ, Vicentiã, Paduam, Fertinum, Taurisiũ, in potestatẽ redegit: Gonzagis auxilio fuit, ut eiecto Passarino Mãtua potirentur. Decessit sine liberis relicta fratris Alboini filijs tyrannide Alberto & Mastino: quorũ Mastinus defuncto breui tempore fratre præfuit annos. X V I I. non minori atq; patruus animi magnitudine: ut qui Bauaro Imperatori formidini fuerit: imperioq; maiorũ Bergomum & Brixiam uicecomitibus: & Parmam Roscijs ademptas adiecerit. Dein Lucã, Vicentiam, Paduam, eius principe Vbertino expugnato recepit. Quare iam uicinis inuidiosus bello petitur à Venetis primo: deinde à Luchino uicecomite: qui pacem poscenti hac cõditione dederunt, ut & Vicecomites & Vbertinus suas possessiones reciperẽt, Ipse Veronã, Vicentiã, Parmã, Lucamq; teneret. Sed cum eas tueri nõ posse animaduerteret anno. M C C C X L I I I I. Lucam Florentinis uendidit. Parmã uero Carrariẽses abstulerũt. Filios suscepit Canẽ grandẽ Cansignorũ & Alboinũ. Filiam uero Viridẽ Beatricẽ quã Barnabæ uicecomiti locauit. Ex pellicibus uero plures alios. Canis igitur iunior Tyrãnidẽ annos. X L I I. tenuit. Quo aliquãdo absente Friganus eius ex concubina frater capta occasione Veronã inuadit: quẽ reuertẽs Canis cũ exercitu obsedit: deniq; potitus de fratre deq; seditiosis suppliciũ sumpsit: uerum insequente anno à Cansignoro Albuinoq; fratribus

Venetorum origo.
Verona
Luchinus Vermes
Iacobus Vermes
Monticulẽses & Comites S. Bonifacij.
Ecelinus Tyrannus.
Scaligerorum progenies & gesta.
Canis grãdis
Mastinus I
Mastinus II
Cansignorus
Alboinus
Canis grandis II
Friganus nothus.

Cansignorus ciuibusq; unà conspirantibus Verona expellitur. Cansignorus uero postquam dominatus
Antonius & Barptolmæ⁹ aliquot annos fuisset, circa annum M.CCCLXXVII. extinctus est, relictis Antonio &
Barptolemæo filijs: qui æquo iure annos V. regnauerũt. Antonius per proditionẽ & scelus
fratre à se interfecto paulopost à Frãcisco seniore Carrariẽsi bello petitur. Cumq; expugnari
non posset, Ioannem Galeatiũ uicecomitẽ ducem cõtra se adcersitũ nõ sustinuit. Itaq; ipsius
Antonius expulsus. Ioannis Galeatij fidei Verona tradita Antonius exulauit. Cuius filius Gulielmus mortuo
Ioãne Galeatio, ac rebus trans Padum turbatis ad regnũ paternum recuperandũ animũ ad-
Gulielmus plicuit, fretus auxilio Florentinorũ quibus militauerat, ac unà cum filijs Veronã nocte quadam
Brunorus & Antonius dam ingreditur, eadẽq; ab ipsis Carrariẽsibus captus est, ac ueneno sublatus. Brunorus uero
ro & Antonius eius filij cum annũ in pace Veronã possedissent, ab Iacobino Carrariensi in
uetus Castellũ uocati per dolũ cõficta causa necati sunt. In quibus Scaligerorũ familia defe-
cit, quæ annos ferè LXX. regnauit. In eadem urbe in exteriori porta Bursariorũ hæc hodie
Inscriptio Veronæ. inscriptio cernitũ. Colonia Aug. Verona noua Gallieniana. Val. II. Non. Aprilium dedicari
Pr. Non. Decembr. Iubente sanctissimo Gallieno Aug. Insistente Aurelio Marcellino. V.P.
Duc. Curãte Iulio Marcellino. Nũc ad reliqua trãseamus. Secundũ flumen Athesim, uersus
Tridentum eius ortũ, Tridẽtũ est oppidũ, à Rhetis unà cum Fertino & Berna ædificatũ Plinio. Inferius
uero Benacus uarijs ornatur castellis: Pescara, Lunato, Lagisio, Bardolino, Garda: unde la-
cui nomẽ, Turri, Malsenno. Ex alia parte, Sirmio Catulli patria, Riuoltella, Minorbio, Feli-
ciano, Parluasio. Postremo Salodi totius regionis capite: ex his Pescara & Lunatũ antiquæ
Saloda Mãtuanorũ possessiones arbitror. F. Sfortia incũdæ cõcordiæ gratia Venetis cessere. Ludo
uico Gonzaga ægre ferẽte. Inter lacũ quoq; & mare optima terra in insulæ modo panditur,
Inter lacũ benacũ & mare polesium. oppidis etiã nouis referta: de qua paucis ab hinc annis ingẽs inter Ferrarienses & Venetos
orta cõcertatio, tãdẽq; Veneto cessit. In hac Rouigo, Estum unde Estensiũ familia. Propius
autẽ mari Polẽta, unde totus hic tractus cognominatur. Hinc etiam familia de Polẽta quæ
Rauẽnæ quandoq; dominata est, ut in eo loco dicturi sumus. Vltra duæ nobiles urbes Vi-
Rouigo cẽtia & Padua. Prima Gallorũ est ædificiũ, media duorũ fluminũ Tessinæ & Bambilonis Pli
Estum nio. Hæc sese ante alias spõte Venetis dedidit. Hinc & Palæmon nobilis grammaticus fuit
Polesium Tranquillo & Eusebio testibus. PADVA & Patauiũ antiquitus dicta Antenoris ædificiũ,
Vicentia cuius sepulchrũ adhuc ostẽtant, triplici circũdata muro. Medoaco amne ab accolis Brenta
Padua uocato, nõ ut quidam putãt Timauo. Huc nauigatur è portu Medoaco nomine eodẽ quo
Timauus flumẽ, ut ait Strabo. Euganei prope colles & populi, qui uaticinium habere credebãtur: cos
Euganei colles. Plinius à generis nobilitate Græcam etymologiã traxisse dicit. Prope & Aponus uicus Li-
uij patria, ubi & aquæ calidæ morbis uarijs aptæ, Claudiani elegiaco carmine laudatæ, & à
Aponus Theoderico Gothorũ rege mœnibus cinctæ, teste Cassiodoro. Hic & Arquata item uicus,
Arquata secessu Petrarchæ notissimus. Vrbs autẽ inter alios Prodocinũ habuit eius urbis præsulẽ na
Prodocinus tione Græcum Petri apostoli discipulũ, qui annos XCII. uixit, ibiq; sepultus est: recẽtiores
quoq; Lunactũ & Musactum iurisperitos. Tum Marsilium & Ioannẽ Horologiũ medicos.
Seruorum fidelitas. Pileum de prata & F. Zabarellã Cardinales. Macrobius de Sa. ubi de fide seruorũ tractat,
dicit q imperãte Asinio Pollione tributũ Paduæ, quum omnes latitarẽt, nullum seruũ fuisse
inuentũ, qui libertate proposita dominũ proderet. Pædianus ait Patauinis bene de rep. meri
tis, datũ fuisse ius coloniarũ & Latij in magistratibus & suffragijs. Cicero in Philippicis Pa
tauinos Romanorũ amicissimos fuisse testatur, q remp. difficillimis tẽporibus & armis &
pecunia iuuerint. Hãc urbẽ Attila rex Hunnorũ anno CCCCXXX. ferro igniq; absum-
psit, à Naserte deinde & Rauẽnatibus instauratam Lõgobardi iterũ uastarunt, quo tẽpore
Patauini Riualtũ Venetijs ædificarũt. Quieuit multis postea seculis ea urbs usq; ad Frederi
Ecelinus cum II. tunc ab Ecelino tyrãno dominata est: cui extincto Carrariẽses successere, qui tribu
Carrariẽsiũ progenies & gesta. natus titulo, quẽ capitanatũ uocãt, patriæ tyrãnidẽ annos fere centũ exercuerũt, mœnibus
cæterisq; ædificijs urbẽ quassam recõcinnauerũt. Ex eis primus Marsilius urbẽ ac domũ illu
strem reddidit, pater patriæ dum uixit, appellatus. Canis grãdis potẽtiam quãdoq; ueritus
Marsilius spõte dominationẽ reliquit. Post eius mortẽ remp. repetẽs magna cum gratia gessit, moriẽs
Vbertinus sine liberis Vbertinũ cognatũ hæredẽ instituit, qui Paduã in pace tenuit annos sex. Deinde
à Mastino Scaligero pulsus, paulopost Venetorũ ope restitutus est, pace inter eos facta. De-
mum excedẽs remp. Marsilio iuniori reliquit, qui eodẽ anno ab Iacobino cognato interfici-
tur. Is quoq; quum post parricidiũ annos quatuor administrasset, tandẽ à Gulielmo filio no
tho &

tho & ipse obtruncatur, nullam aliam ob causam, ut aiunt, nisi ob dolorẽ & uerecundiam natalium patris causa inflictã. Habuit item alterũ ex matrimonio Franciscum seniorem, qui annos XI. magna cũ beneuolẽtia rexit, Paduam uarijs ornauit muneribus. Demũ cum Barnabam socerum suum ab Ioanne Galeatio captũ defendere ac liberare statuisset, regnum & uitam amisit. Nam ab eo in prælio uictus ac captus Medoeciæ in carcere extinctus est, Anno M.CCCLXXXXIII. Corpus filio Frãcisco iuniori petenti cõcessum ac magnifice tumulatum. Qui post aliquot annos paternũ inimicum metuens ad Bauarũ Imperatorẽ cõfugit, auxiliantibus postea Florentinis ac Venetis ignotus Paduam clàm ingressus omnia præter arcem fauentibus etiã ciuibus obtinuit, qua paulo post Ioannis Haucut ducis Florentinorũ auxilio obtenta regnauit annos XV. Mortuo Ioãne Galeatio magno ueluti terrore sublato audacius egit. Gulielmumq; Scaligerũ exulem unà cũ filijs Brunoro & Antonio Veronam introduxit, callido cõsilio, ut urbem tumultuantem sibi subijceret, quod euenit. Nam eis postea per insidias de medio sublatis, Veronã diu optatã suo adiecit imperio, Iacobinoq; filio regendã tradidit. Post hæc Brixiam tentauit, sed ab Iacobo de cruce & Octobono III. ducis Mediolani cõmilitonibus repulsus est. Vicentiã quæ Venetorũ est lacessiuit. Quamobrem illi Franciscũ Gonzagam cũ exercitu misere, qui breui tẽpore Veronã expugnauit capto Iacobo filio. Paduã deinde tradentibus ciuibus cepit, ac cum Francisco egit, ut ipse unà cum filio Iacobo supplex Venetijs ueniã peteret præteritorũ, Qui cum obtemperasset, à Venetis cũ iurgio excepti & custodiæ traditi ambo, necatiq; sunt anno. M.CCCCVI. Cal. Decemb. Superstites filij duo Marsilius & Vbertinus captã cernentes patriam ad Hetruscos cõfugerunt. Atq; hic finis nobilis familiæ Carrariensiũ, haud multo post fatũ Scaligerorum secutæ.

HINC reliquas Venetiæ terras exequar: iuxta littus Adria quã supra narraui, Agedũ, Platuum, Belunum, Opitergiũ, Altinum, Cõcordia colonia, Fertum. Antiqua sanè omnia. Opiterginorũ meminit Cæsar in cõmentarijs, deprehẽsos in naui à sese mutuis uulneribus petitos occubuisse, ne in manus Pompeianorũ uenirent: Opitergio à Rotari Longobardorum rege deleto, eius urbis Præsul Magnus post annos XIII. ad stagnum cõfugiens Seuerino Pontifice ab Heraclio Imp. probantibus ciuitatẽ Heracleam cõdidit. Altinum item corruit, cuius Præsul Paulus eodem ferè tẽpore unà cum populo qui superfuerat ex eiusdẽ Pont. autoritate sex oppida ædificauit, Torcellum, Maiorbũ, Burianũ, Amorianũ, Aimanũ & Constantiacũ iuxta Torcellum, à Constante Heraclij filio Imp. cognominatũ cum ille in Italiam uenisset. Erat & prope oppidũ Montisilicis uocatũ, quo illorum etiam temporum iniuriam passo Montisilicẽses inter stagna construxere Albiolam & Metamaucum, ubi quondã Medoacus portus fuit, & Palæstinam ubi Philistinã fossam Plinius appellat, & Fossas Clodias antiquum oppidũ renouarunt, quod Festus ait, à Clodio duce Albanorũ olim ædificatum. Concordia colonia item Plinio, qua unà cum alijs sublata, oppidani inter stagnãtes aquas Caprulas oppidum excitauerũt. Fertum & incolæ Fertini Plinio, hodie Feltrũ Rhetiorũ oppidum. Inferius uero secundũ flumen *Silum* Taurisci oppidũ nunc Taruisiũ, ubi pater Totilæ regnauit, ex Tauriscis qui Norici sunt, ut ait *Strabo*: propè uero in ora ipsæ Venetiæ, de quibus postea. Flumina præcipua *Silus*, Tiliauẽtum, ex Rheticis montibus liquentia, ex Opiterginis Alsa, omnia prisca nunc retinentia nomina. Itẽ Varianus, Natiso è Carnorum iugis: prope quem Aquileia XII. mil. passà mari distans: de qua mox pluribus. Postremo Timauus Venetiæ finis. A Tiliauento enim hucusq; Carnorũ regionem Plinius *Strabo*q; uocant. Nos hodie Foroiuliensem & Patriam dicimus. Quæ iuncta Iapidiæ est regioni Delmatiæ, quã nunc Corinthiam uocãt. Vnde Timauus fluit nouem oribus, & uno magnoq; ostio in mare labitur, ut *Strabo*, Mela, Vergilius, unde per ora nouẽ: & rursus, & Iapidis arua Timaui. Forumiulij uero antiqua ciuitas, cuius incolas Plinius Foroiulienses uocat. Est aliud Iulium Carnicũ supra ad montana pertinens, cuius colonos Iulienses Carnorũ appellat, quod nunc putauerim Golitiam esse, cui comes præsidet duci Austriæ subiectus. Foroiulij duces Longobardorum præficiebantur, Ex his Gisulphus dux tẽpore quo Agiulphus regnabat & Phoca imperabat à Cacano Auarũ duce captus atq; interfectus est. Romalinda dein uxor oppidum quod diu obsessum tuebatur, Cacano ob amorẽ matrimonij pactione prodit. Ille & oppido & mulieris amplexu per cõiugium potitus: iam fide liberatus eã mox prostituit atq; necauit, haud absimili exemplo Tarpeiæ Romanæ, quæ armillarum gratia simul & amoris *Sabinis* Capitoliũ prodidit, unde & ipsa præcipitata. Filiæ uero matre castiores

Franciscus senior.
Franciscus iunior.
Fran. callidũ consilium.
Marsilius & Vbertinus.
Adria
Agedum
Platuum
Belunum
Opitergium
Altinum
Concordia colonia
Fertum
Magnus præ.
Heraclea
Torcellum
Maiorbum
Burianum
Amorianum
Aimanum
Constantiacũ
Albiola
Metamaucũ quod & Medoacus.
Palestina
Fossa Clodia
Concordia
Caprula
Fertum
Taurisci
Flumina
Silus
Tiliauẽtum
Alsa
Varianus
Natiso
Timauus
Foroiulienses seu Patria.
Iulium Carnicum.
Iulienses Carnorum
Golitia
Gisulphus

res crudis pullis sub mammis religatis, stuprum inferre uolentes fœtore absterruerunt. In hac item regione nouum oppidum Vtina, à ducibus (ut ferunt) Austriæ circiter annum M.CC. ædificatum. Aquileia, inquit Strabo, à Romanis condita incumbentibus opposita Barbaris, Emporium Illyricarum gentium. Plinius item & Liuius de bello Macedonico. Aquileia Colonia latina eodem anno in agro Gallorum deducta. Hæc enim urbs nō prius caput extulit quàm subactis Pannonijs: ex quibus tanquam claustris ad Danubium patefactis, tutum id cœpit esse iter: quod teste Tranquillo Augustus sæpe frequentauit. Deficientibus enim cæteris Adriatici maris ciuitatibus, eò multitudo ob mercaturam conueniebat. Cui postremo deficienti Venetiæ successere. Aquileiensium fides Romanis probata Maximinorum patris & filij bello, ut scribit Capitolinus, cum deficientibus neruis ad sagittas emittendas capillis mulierum uterētur. Quod ante Romæ factum in bello Senonum: unde in matronarum honorem Veneri Caluæ templum dicatum. Item Annibalis tempore, matronæ aurum gemmasq; in medium contulere. Apud Aquileiam hæc inscriptio legitur. Cæs. August. Aquileiensium restitutor & conditor uiam quoque geminam à portu usque ad pontem per Tyrones iuuentutis nouæ Italiæ sui delectus posterius longi temporis labe corruptam restituit. Vrbem tam uetustam & nobilem Attila rex Hunnorum diruit: neque unquam ei postea resipiscere fuit. Coloni migrantes Gradum tunc oppidum in insula Gradensi uocitata exstruxerunt. Ex quo patriarchatus eius diuisus anno DCX. Agiulfus dux Forojuliensis elegit Ioannem abbatem Patriarcham ueteris Aquileiæ, Candiano superstite Patriarcha nouæ Aquileiæ, quæ apud Gradum iam erat à Romanis Pontificibus constituta. Conuenitq; inter eos, ut qui esset Aquileiæ patriarcha, omni continentis regioni præesset pariter & imperaret. Qui autem apud Gradum, omni Venetiarum ducatus regioni præesset. Ex illo, Præsulis ditioni Aquileia subest.

Vtina. Aquileia. Aquileiēsium fides. Inscriptio. Gradum oppidum. Aquileia sub præsulis ditione.

RES VENETORVM.

VENETIAS ipsas Laurētius monachus scribit cœptas ædificari anno salutis CCCCXXII. vij. Cal. April. nōnulli CCCCLVI. quo tēpore Attila Aquileiā cæterasq; urbes diruit, quas paulò supra cōmemoraui: quarū ue ruina resurrexere. Quæ autē forma reip. quibus'ue initijs creuerint breuiter ex eorum commentarijs repetam. Primus in ea magistratus Tribuni fuere, annos ferè CCXXXII. Postea duces creati. Quorū primus Paulutius Heracleanus apud Heracleā à Senatu populoq; lectus præfuit annos XX. Post eum Marcellus Heracleanus annos IX. Vrsus itē ex Heraclea annos XI. Deinde per seditionē interfectus. Ab hoc Exarchus, qui ad eum Venetias cōfugerat hortatu Gregorij pontificis, restitutus in Rauēnæ sedem: unde à Limprando fuerat per obsidionem expulsus. In prælio captus Ildeprandus eius nepos & dux Vicētinus auxiliaris. Deinde antiquatū ducatus nomē, ac magister militū annuus creatus cum ducatus potestate: fuereq; hi uiri quinq; ex successione: Dominicus Leo, Felix Cornicula, Theodotus Vrsi filius ab exilio reuocatus: Iulianus Hipatus, Ioannes Fabritianus. Hic magistratu deiectus, ac oculis mulctatus. Post hæc orto inter Insulanos & Heraclenses bello, relictis ob cladem his sedibus simul cum Equitio Medoacum migratum est: ubi anno DCCXLII. res ad ducē redijt: ac Adeotatus Vrsi quodā ducis filius dux creatur: qui in suspicionē ueniens tyrānidis magistratu deijcitur, ac oculis erutis mulctaī. Cuius successores Gablaus siue Gabla & Dominicus Monegarius uiri ambo facinorosi, breui tēpore eūdē penitus sortiti sunt exitū. Mauritius Heracleanus anno DCCXLVII. Ioānem filiū principatus consortē malo quidē exēplo primus adsumpsit. Ioannē Patriarchā Grandensem consentiente Senatu expugnatū de altera turri præcipitauit, surrogato Fortunato Patriarcha: tandem uterq; magistratu deijcitur. Obelerius Tribunus Medoacēsis dux delectus ac per seditionē pulsus Taurisium aufugit: ubi ab exulibus Venetis iterum dux creatur. Post eum Beatus & Valētinus ex successiōe fratres simul annis v. Quo tēpore Pipinus Caroli filius Italiæ rex Venetos oppugnabat: ac Medoacum sustulit. Ex quo Veneti in Riualtū cōmigrarunt. Angelus Particiacus Heracleanus dux primus in Riualto factus palatiū ducale nūc extans ædificauit: ac urbs ipsa Riualtum appellari cœpta. Deinde Heracleam breuiore ambitu reficiens appellauit Nouam ciuitatem. Cœnobium item S. Zachariæ exstruxit: ubi & eius corpus condidit. Duos administrationi filios adhibuit: quos ambos in Riualto successores habuit. Prius Iustinianum anno DCCCX. Quo tempore corpus diui Marci à mercatoribus ex Alexan

Venetiæ. Initia Venetorum. Paulutius Heracleanus. Res ad duces redacta. Riualtum. Angelus Particiacus. Palatium ducale. Noua ciuitas ubi Heraclea. Corpus diui Marci.

ex Alexandria delatum est. Ioannes Particiacus, dein frater eius annos XXIII. reipublicæ præfuit. Templum diuo Marco à Iustiniano fratre inchoatũ absoluit, Medoacum ciuitatem destruxit, dum Obelerium nouum ibi ducem creatum bello persequitur. In Galliam adcersitus à Ludouico Gallorũ rege, profectus, indeq; bona cum gratia reuersus est. Mox Caroßio potente ciue simul cum coniuratis qui in eum absentem coniurauerant necato, cum Mastalitiæ familiæ nobili aduersaretur, captus apud Gradũ relegatur, ubi in Cœnobio reliquũ uitæ tẽpus persanctè monachũ egit. Petrus Tradonicus ex Pola ciuitate, an. DCCXXXVI dux factus Ioannem filium cõsortem administrationis habuit. Templum. S. Pauli extruxit: à Michaele Imp. Constan. rogatus naues LX. contra Saracenos, qui ex Africa in oram Hetruriæ adplicuerãt Saba duce misit, quæ ab illis partim captæ, partim depressæ fuere. Is orto tumultu apud sanctum Zachariam uesperi trucidatur, ibiq; sepultus, postq; administrasset annos XXIX. Vrsus Particiacus anno DCCLXV. Ioannem filium secum adhibuit. Saracenos qui Anconam occupauerant expulit. Quare ei à Basilio Imper. Constan. gratiæ actæ, ac Protospatharius factus. Vrsus uero muneris loco XII. tintinnabula ærea magni ponderis ei remisit, quæ prima fuerunt apud Græcos. Ioannes Particiacus Vrsi filius rexit annos VI, Comaclum oppidum Rauennatibus ademit. Vir tamen togæ magis quàm armis natus ac mira facundia præditus: cum in ualetudinem incidisset longam, inutilisq; reipublicæ uideretur, sponte se magistratu abdicauit, Petrus Candianus annum durauit, aduersus Illyricos bellum gessit, alteroq; apud Muranum superatus atq; interfectus, & in templo Gradensi contumulatus est. Ioannes Particiacus licet mutus factus magistratum repetiit, donec ob cladem ab Illyricis illatam populum leniret tumultumq; sedaret: post menses sex iterum cessit. Petrus cognomẽto Tribunus, anno DCCLXXXIII. Pannonios, seu potius Hunnos ad consanguineos suos in Pannoniam secundo uenientes, ac oram Venetorum populantes, terra mariq; compressit. Nam fossam Clodiam Heracleamq; nouam ciuitatem deuastauerat. Præterea urbis partem à Riualto ad sanctam Mariam in Iubanico muro cinxit, ad euripum maiorẽ crate ferrea clausit. Vrsus Badoarius siue Particiacus, an. salutis. DCCCCXV. magistratus uero XIX. ab Imperatore Cõrado nummi signandi ius obtinuit, compositis'que patriæ rebus magistratu se abdicans in cœnobio diui Felicis Amiani usque ad extremum tempus persanctè uixit, multisq; claruit miraculis. Petrus Candianus rem annos quatuor administrauit. Hic filius illius Petri qui in Bello Delmatico occubuit, filium habuit eiusdem nominis. Protospatharium Albertum & Berengarij III. Imperat. filium qui tunc Rauennæ dominabatur, & auxilio Comaclensium & Iustinopolitanorum mercatores Venetos infestabat, bello superauit. Comaclum oppidum expugnauit, atque incendit. Item eos qui uirgines quasdam Venetorum die nuptiarum rapuerant, apud Caprulas insigni prælio uictos subiugauit, recuperatis uirginibus, ac centum uini cadorum censu pollicito. Post hunc duo Petri ex successione creati, alter Vrsi Badoarij, alter Petri Candiani filius, quorum nihil extat memorabile. Hic Candianus à patre olim in collegam adsumptus ob insolens ingenium deiectus imperio & in exiliũ actus, auxilio Alberti Berengarij Imp. filij classem contra patriam armauit, uerum paulo post patri ob animi dolorem defuncto successit. Vxorem optimam fœminam, ex qua filium Vitalem susceperat, ob ætatẽ iam grauem abdicauit, Vaderta Alberti supradicti filia ducta. Denique cum esset omnibus intolerabilis ob libidinem ac improbos mores, populum in se concitauit. In prætorioq; inclusus unà cum filio infante necatur, ac corpus in carnificinam delatum membratimq; concisum: in quo tumultu templum diui Marci & domus supra trecentas dicuntur flagrasse. Petrus Vrseolus, DCCCCLXXIII. dux XXIII. uir optimus à populo iudicatus cum religiosissimus, ut qui sæpe clanculum cubicula pauperum ægrotantium adire soleret ac rogare siquid opus: Gradum ciuitatem muro cinxit, templum diui Marci incendio absumptum restituit, propiusq; Xenodocheum nobile extruxit. Deniq; compositis patriæ rebus magistratu se abdicans, cum uxore, quam post susceptum filium ex uoto utriusq; nunquam attigit, ex urbe in Aquitaniam se contulit, ubi cœnobio perpetuo dicatus miraculis claruit. Cuius exemplo Ioannes Maurocenus monachus promotus, & ipse sancti Georgij cœnobium maxima impensa ampliauit. Vitalis Candianus Petri Candiani ducis frater statim inito magistratu in ualetudinẽ incidit. Quamobrem officio se abdicans monachũ & ipse egit, ac quarto post die morbo inualescente decessit. Quo tempore ipsius interfecti filius Præsul Gradensis quem pater abdicaue-

Ioan. Parti. *Templum S. Marci.* *Caroßi coniuratio.* *Petrus Tradonicus.* *Vrsus Partic.* *Ioan. Partic.* *Petrus Candianus.* *Nũmi signandi facultas.* *Vitalis Candianus monachum egit.*

rat, & ad Othonem II. confugerat, ad uindicandã patris sui hospitis & necessarij cædem incensum mitigauit, Venetisq; amicum reddidit. Tribunus Memmus quum orta esset inter duas nobiles familias Caloprinos & Maurocenos discordia, magistratu se abdicare coactus, in cœnobio monachũ egit: ubi paucis post diebus ex animi (ut creditur) dolore excessit.

Basilio & Cõstantino imperatoribus.

Otho Imper.

Petrus Vrseolus magnopere remp. auxit: à Basilio & Cõstãtino Imperatoribus impetrauit, ut immunes essent à portorijs Veneti. Omnem fere Illyriam cum insulis in potestatẽ redegit: Othonẽ II. Venetias ex uoto clam uenientem noctu excepit: ab eoq; multa Venetis impetrauit. Petrum filium ab eo chrismate perunctum, Othonem deinde nominauit, quem postea cum alio fratre Cõstantinopolim misit: ubi à Constãtino & Basilio Imper. decora & honores retulere. Cum Ioanne Præsule Belunensi qui res Venetas infestabat fœdus iniuit. Cum Narentanis Delmatiæ populis perpetuis hostibus, uastatis eorũ finibus, pacem fecit. Gradũ instaurauit: Corpora Fortunati, Hermagoræ, Hermogenij, Dionysij nouo cõdidit sacrario.

Faleriorum familia.

Hoc tẽpore Falerij qui Venetijs nobilitate pollebãt, cœnobium S. Benedicti extruxerunt simul & locupletarũt. Vrseolus autẽ postquam annos duodeuiginti præfuisset moriẽs mãdauit se tantũ in atrio tẽpli S. Zachariæ citra funeris põpam contumulari. Otho Vrseolus eius filius Adrianos, quod eorũ classem in Hierosolymitanam expeditionẽ impediuissent, maxima clade a dfecit. Gradũ ciuitatẽ à Pepo Aquileiensium Patriarcha dolo captã & dirutã ex S.C. instaurauit. Postremo quibusdã de causis magistratu deiectus, Constantinopolim in exiliũ ab ingrato populo mittitur cum annos v. solus administrasset. Quẽ penitus exitum successor eius Petrus Centranicus cõsecutus est. Vrsus Patriarcha Gradensis frater

Vrsus patriarcha ob sanctitatẽ se magistratu abdicauit.

Vrseolorũ familia seditiosa expulsa.

Othonis Vrseoli autoritate senatus præfuit tantisper dum Otho ab exilio reuocaretur. Quumq; ille interea perijsset, Vrsus ortam in patria seditionem cõposuit: mox anno elapso adstãte populo magistratu se abdicauit, ut propriæ saluti cõscientiæq; consuleret: cui pariter & reipub. nequaquam uacare posset. Dominicus Vrseolus per tumultum & seditionẽ adeptus principatũ tertia die coactus est ob populi metum Rauennã cõfugere: ubi in ærumnis decessit. Dominicus Flabanicus iam decrepitus ob sapientiã dux factus: cuius opera & consilio Otho Vrseolus pulsus fuit. Statuit consentiẽte senatu ne quis in futurum dux successorem sibi deligeret, cum eò res uenisset ut essent omnia uenalia. Item quod nobilis Vrseolorũ familia tanquam tumultuosa & patriæ seditiosa expelleretur, quæ nunquam postea reuixit.

Dominicus Contarenus.

Dominic⁹ Syluius dux maximus Nicephori Imperatoris sororius.

Robertus Guiscardus.

Dominicus Cõtarenus dux XXX. exstruxit cœnobium Sancti Nicolai de Lido. Iaderenses ad Salomonem Pannoniæ regem deficiẽtes, bello compressit. Cum Roberto Guiscardo Normando bella gessit: extinctus est post annos XXVI. in patrum ac plebis gratia. Dominicus Syluius M.LXVIII. cunctos ante se duces autoritate superauit. Quapropter sororem Nicephori Constantinopolitani Imperatoris duxit: eiusq; gratia contra Robertum Guiscardum à Michaele expulso contra Nicephorum euocatum ac Dyrrachium obsidentẽ classem armauit. Vnde magno adcepto incommodo rediens magistratu deiectus est. Eius uxoris delicias ac ingentem mollitiem Petrus Damianus & Vincentius Gallus commemorant: Rore collecto lauabatur, unguentis iugiter oblita: ex quo diuina prouidentia uices & ipsa experta in ualetudinem incidit: ex qua tabido corpore in ærumnis decessit.

Auxiliũ Alexij cõtra Robertum.

Corpus Marci prodigio inuẽtum duci & procuratoribus tantum manifestum.

Vitalis Faledrus classem instauratam, iterum auxilio Imperatoris Alexij, qui expulso Nicephoro imperio successerat, cõtra Robertum mittit: quæ rursus uicta ac profligata est. Ab Alexio ipso obtinuit ut Delmatiæ Curuatiæq; imperiũ, quas Piratis ademissent, Venetis perpetuo concederet. Ea ferè tempestate corpus diui Marci antea ignoratum, sese in eadem æde manifestauit, brachio exerto extra humum. Ex illo igitur loco postea augustiore reconditum est, solis duci & procuratoribus manifesto.

Vitalis Michael.

Ordelaphus. Phaledrus.

Incẽdium Venetijs.

Gradonicorũ familia.

Vitalis Michael subsidiariam classem nauium centũ, quam in expeditionẽ Hierosolymitanam miserat, cum Michaele filio præfecto amisit. Contra Pisanos aduersus Venetos apud Rhodum non satis apparente de causa uenientes felicius dimicauit, superata eorũ classe nauium XXV. Ordelaphus Faledrus uir animo ingẽti & industria exercitatus bella plurima gessit: inter quæ contra Delmatiam nauali pugna: ubi multis oppidis in potestatẽ redactis, ad ultimũ interfectus fuit. Ea tẽpestate Venetijs tẽpla nõnulla simul cum ædibus flagrauere, terræmotusq; ingens urbem totam cõcussit. Ciuitas etiam Medoacensis maris inundatione pariter & incẽdio deuastata est. Concessumq; Clodiensibus, ut ex eius ruinis ædificia publica construerent. Quo tempore etiam Gradonicorum familia Cypriani templum ac cœnobium Mariani ædificauerunt, ut eò se transferrent

uirgines

uirgines, quæ in æde eiuſdem diui apud Medoacum fuerant. Bodoarij quoque ei proximum Crucis delubrũ cum cœnobio excitarunt. Croatiam quoque cum plurimis Delmatiæ locis rebellibus perdomuit, expugnata inſuper Iadere mœnibus uſque deiectis, quæ ante ad regem Pannoniæ Colomanum deſecerat. In Syriam aliam claſſem ad eas terras reliquas religioni parandas miſit. Patauinos bello ui etiam ſuperauit. Cum eiſq́; fœdus ſequeſtro Henrico Imperatore iniuit. Quumq́; interea Pannonius exercitum inſtauraſſet, Ordelaphus in prælio uictus occubuit, domumq́; relatus in æde Marci ſepelitur. pax Venetis per oratores impetrata. Præfuit annos XIX. Dominicus Michaël rogante Caliſto pon. quum Balduinus rex Hieroſolymitanus eſſet captus, cum claſſe CC. nauium profectus à Turcarum obſidione liberauit, Tyrumq́; recepit. Iuſſus tandem ab Emanuele Imperatore qui Caloioanni ſucceſſerat, ac tantæ uictoriæ inuiderat reuerti, ob iram in itinere multas ipſius inſulas diripuit, ſed & Spalatrum & Tragurium Pannonijs ademit. Corpus ſancti Theodori martyris Venetias ex Chio inſula quam expugnauit adlatum, ac in æde Marci in ſacello quod partim Narſes ex manubijs conſecrauit collocatum. Ex Pera quoque corpus ſancti Donati in templo Venetijs à quodam Marco Iuliani conſtituto poſitum. Aedes etiam Charitatis hoc tempore excitata: præfuit annis XI. Petrus Palanus Iuſtinopolim imperio Venetorum adiecit: in qua expeditione interfectus eſt, domumq́; relatus, ac in cœnobio ſancti Cypriani ſepultus. Ea tempeſtate Seruatoris ædes dicata, cui uicarius præerat Bonſilius Michaël. Præterea Petrus Gatiluſus Clementis templum excitauit. Xenodocheum apud Maiorbum impenſa Vrſi Badoarij magna ex arte extructum. Contra Rogerium Guiſcardi perpetuum Venetorum hoſtem auxilio Imperatoris Emanuelis, cui Cercyram plurimasq́; inſulas ademit, uictor pugnauit, eiq́; imperium ſemiamiſſum reſtituit, ubi etiam interfectus eſt, cum regnaſſet annos XIX. Dominicus Maurocenus ſtudijs pacis deditus, urbem magis ornauit ædificijs quàm auxerit imperio. Inter cætera opera turrim tintinabulorum diui Marci excitauit: præfuit annos IX. Vitalis Michaël II. contra Emanuelem Imperatorem cum claſſe profectus Chium cepit, moram'que nectendo peſte prohibitus nõ ultra ſequi, quæ aquis infectis opera hoſtis adſcribitur: ubi Iuſtiniani omnes ad unum periere qui in ea expeditione fuerant, relicto uno tantum iuuene Nicolao monacho: qui Pontificis conſenſu uxorem duxit Annam filiam ipſius ducis, unde reliqua ſoboles orta. Vitalis igitur infecta re domũ reuertens populum quoque peſte infecit. Cumq́; pro concione ſe excuſare uellet, à quodam uulneratus interijt. Cædem eius ſucceſſor Sebaſtianus Zianus eſt ultus, creatis X. uiris qui quæſtionem de hoc cæteris'que ſimilibus exemplis agerent. Is pro Alexandro III. bello nauali pugnando Fredericum Aenobarbum profligauit, Othonem'que filium eius captum Venetias duxit, ex quo pax ſecuta. Alexander donis plurimis ducem ac Venetias munerauit, ut plumbatis literis uti poſſint, ut medius Pontifex inter Imperatorem & Ducem ſederet. Ornatum quo nunc duces utuntur tribuit. Veniam quoque delictorum in Aſcenſionis feſto conceſſit. Sebaſtianus poſt hæc cum in ualetudinem incidiſſet, in cœnobium ſancti Georgij ſe transferre iuſſit, ubi poſt aliquot menſes obijt, relictis cœnobio plurimis fundis: quo tempore Norandinus quoque in oriente extinctus eſt, quum præfuiſſet annis XXVIII. Aureus Maſtropetrus ſucceſſit, qui paulo ante magiſtratum eundem recuſauerat, Sebaſtiano'que ſupradicto ceſſerat ob modeſtiam Dux XL. Annos XIIII. obito fœliciter magiſtratu ſe ſponte abdicans, in cœnobio S. Crucis reliquum uitæ tempus perſancte monachus exegit. Henricus Dandalus claſſem ſubſidiariam expeditioni Hieroſolymitanæ miſit cum Præſule Rauennate præfecto. Iaderem ciuitatem quarto rebellantem ſubiugauit. Orator quondam profectus ad Emanuelem Imperatorem queſtum ab eo uiolatum eſſe ius gentium, tamdiu coactus eſt æra candentia adſpicere donec luminibus orbaretur. Quamobrem ex illo Veneti inimici Græcis fuere & Gallis auxiliares ut Conſtantinopolim caperent, ubi poſtea & ipſi ex cõuentione ius etiam dicebant, Prætorem'que unum creabant: quorum primus fuit Martinus Zenus, Cretam à Bonifacio Mõferratenſi permagno emit: deceſſit Cõſtantinopoli, ſepultus in atrio S. Sophiæ. Petrus Zianus Sebaſtiani ducis filius Cercyrã, Methonẽ, Coronã, quæ loca piratarũ fuerãt, cepit: ſed & priuatis ciuibus diripiẽdas occupãdas'que inſulas Græcorũ odio dedit. Cretã rebellantẽ in officio cõtinuit. Cõſtantiã filiã Gulielmi regis Siciliæ duxit uxorẽ. Cum præfuiſſet annis XXII. ſe magiſtratu ſponte abdicans ſeceſſit in

ædem

Emanuel qui Caloioanni ſucceſſit.
Corpus S. Theodori
Corpus S. Donati
Spalatrum & Tragurium Pannonijs adempta.
Bonſilius Michael.
Petrus Gatiluſius.
Rogerius perpetuus Venetorum hoſtis.
Dominicus Maurocenus.
Vitalis Michael.
Chius adempta Manueli.
Alexander III. Venetijs receptus.
Aureus Maſtropetrus ſe ob ſanctitatẽ abdicauit, monachũq́; egit.
Hẽricus Dandalus priuatus luminib.
Creta emitur
Creta rebellis
Candax Colonia in Cretam deducta.

ædem S. Georgij. In Cretam hoc tempore noua Colonia Candax ducta est: ex quo postea tota insula cognominata. Iacobus Tepulus author fuit, ut X X V. triremes auxilio Michaeli Palæologo contra Theodorũ Lascarim mitterẽtur: ex quo superata captaq́ hostili classe obsidione Cõstantinopolis liberata est. Quo tempore Imperator cũ pecunia magnopere indigeret à Venetis eam mutuatus est: locoq́ pignoris lanceã ac spongiam Crucis dominicæ monumenta misit. Iacobus præterea Pontificis partes secutus incõmoda multa passus est: præfuit annis. X X. Marinus Maurocenus author, ut Innocentius diui Marci Primicerio indulgeret, ut is Pontificalibus insignibus uti posset. Quamobrẽ primus meruit in porticu diui Marci ducali ornatu cõtumulari. Rainerius Zenus anno. M. C C L. pontẽ in Riualto cõstruxit, plateã strauit, bella cũ Genuẽsibus adscitis in societatẽ Pisanis gessit. Laurentius Tepulus Iacobi ducis filius anno. M. C C L X. uirtute simul & humanitate effecit, ut Ceruienses sese Venetis sponte dederẽt. Inducias quinq; annorũ cum Genuensibus pepigit, quum diu pugnatũ esset, pacificatore Clemente. I I I I. qui utriusq; partis legatos Viterbiũ adsciuit: præfuit annis sex. Iacobus Cõtarenus cõtra Bononiẽses qui toti penè Flamineæ dominabãtur, bellũ inuitus suscepit: cum esset pacis in primis studiosus, tum natura quietus. Triennioq́ uaria decertauit fortuna: demũ utriq; fessi, pacẽ hac conditione fecere, ut Bononiẽses castellum quod in ostio Padi cõstruxerant diruerent, eius ostij cura simul & imperio Venetis relicto. Nõnulli hoc bellum Genuense sub hoc Laurentio Tepulo gestũ dicunt. Sub Cõtareno aũt bellum Anconitanũ portoriorum item causa: qui senio iam cõfectus, quũ se nõ satis utilem reipublicæ uideret, magistratu se abdicauit, priuatus uiuere statuens, paucisq́ post diebus extinctus est. Ioãnes Dandalus bellũ contra Genuẽses renouauit, deinde cõtra Anconitanos se cõuertit, qui mercimonia cõtra fœdus in Delmatiã exportarẽt. Tandẽ Veneti post multa incõmoda utrinq; accepta, Nicolao. I I I. iubẽte, pacẽ æquis cõditionibus fecere. Mox cum Imperatore, ut aureum nũmum, quẽ ducatum appellant, signare liceret, obtinuit. Cum Istris rebellibus biennio pugnauit. Cũ patriarcha Aquileiẽsi, qui illis fauebat, bellum renouauit. Ptolemais q̃q; acriter defensa diripitur à Soldano. Petrus Gradonicus anno. M. C C L X X X X. Baiamontis Tepuli nobilis & seditiosi ciuis tumultũ exortũ in patria compressit. Quo tempore Decemuirale cõsilium cõstituit. Hic enim Baiamõtes, uelut alter Catilina necare senatũ, tyrannidemq́ cũ coniuratis inuadere, statuta die conspirauit. Post hæc Petrus Peram Genuẽsiũ classe delatus in Græciã inuasit. Reuertẽs inde ab eis in Adriatico sinu maxima clade adficitur, nauibus sexaginta desideratis, ex qua illi triumphãtes domum redicre. Deinde Ferrariã Frisco Estensi cũ patre Accio cõcertante cepit. Interdictus propterea sacris à Clemẽte: præfuit annis duodecim. Marinus Georgius, qui ob probitatẽ Sãctus est cognominatus, interdictus & ipse ob eandem causam. Ditissimus alioquin: cœnobium sancti Dominici sua impensa exstruxit. Præfuit annũ tantũ. Ioãnes Superantius. M. C C C X I I I. Iacobi Quirini & Marini Barotij ciuiũ seditiosorũ tumultũ extinxit, nõnulli Petro Gradonico supra memorato hoc referũt. Propterea procuratores sancti Marci sex ex S. C. cõstituit, qui rempub. curarent. Ferrariã, ut interdicto seq; ac remp. liberaret, probantibus restituit. Missus huius rei gratia orator Frãciscus Dandalus in Galliã ad Clemẽtẽ Põtificẽ, q põtifex cũ ante mẽsam humi proiectũ cõsistere, uinculis in collo iniectis, iussit. Quapropter Franciscus ex illo Canis cognominatus est, q ueluti canis, causa patriæ, sit factus. Ioãnes insuper Spalatrũ, Traguriũ, Sibinicum, & alia complura Delmatiæ loca sponte se dedentia recepit, præfuit annis. X V I. Franciscus Dandalus quem supra nominaui. M. C C C X X X. Polentinos etiã sponte se dedentes, in fidẽ accepit. Classem rogatu Andronici Palæologi, & Ioãnnis. X X I I. Pontificis cõtra Turcas tunc Imperatori infestos misit. Aduersus Mastinum Scaligerum dimicauit, Petro Roscio Parmensi ductore exercitus. Paduamq́ ei ademptam Carrarijs dedit. Bartholomæus Gradenicus prudentia magis quàm armis rem auxit. Primus societatẽ cum Florẽtinis, qui iam potentes esse cœperant iniuit. Præfuit annis I I. Sepult⁹ in diui Marci porticu. Andreas Dãdalus Cretẽses deficiẽtes bello nauali cõpescuit Clemẽtis Põtificis rogatu, triginta triremes contra Saracenos Hispaniã uastãtes armauit. Aduersus Genuẽses tertiũ bellũ renouauit. Apud Bosphorũ nauali prælio pugnans, primũ uictor: deinde uictus à Philippo Auria eorum duce discessit, in quo Chium amisit: Euboiã uix tenuit. Vrbem ædificijs magnopere ornauit, quam pestilentia maxima insecuta lugubrem reddidit. Nonnulli dicunt non in Saracenos Hispaniæ triremes, sed in Turcas

Lancea & spongia à Michaele Pale. Venetis pignori data.

Rainerius Ze.

Bellũ Genuẽ.

Ceruiẽses spõte se Venetis dediderunt.

Bellum cum Bononiẽsibus.

Bellum Anconitanum.

Aurei nummi signandi potestas.

Ferraria cap.

Marini Barotij & Ioannis Quirini seditio.

Procuratores sex Sãcti Marci creati.

F. Dandalus orator Canis cognominatus

Auxilia lata Andronico Paleologo.

Andreas Dandalus

Bellum cõtra Genuen. III

Chium Veneti amittunt.

octo naues armasse, ex icto fœdere cum Clemente. Præterea ab Ægypti Sultano impetrauit, ut in eius regionem naues mercis gratia traducere posset, consentiente pontifice. Cum Genuensibus iterum Veneti prælio congressi apud Calarim Sardiniæ ciuitatem, uictores fuere, Antonio Grinaldo eorum præfecto superato. Ex quo illi effractis uiribus, se Ioanni præsuli uicecomiti dedidere. Postremo ab eisdem, quibus Paganus Auria præerat, Pola prius direpta, deinde apud Sapientiam insulam prope Methonem singulari clade adfecti fuere, capto Nicolao Pisano Venetæ classis præfecto.

An. Grinaldus præfectus Genuensium.

Andreæ igitur post annos duodecim successit Marinus Falerius uir facinorosus, ut qui rempub. inuadere uoluerit, quare à senatu post mensem septimum captus, & ad scalas curiæ securi percussus, reliqui coniurati crucibus adfixi.

Marinus Falerius ob adfectatum regnū securi percussus.

M. Cornarius interrex tantisper factus, quousque Ioannes Gradonicus dux deligeretur. Cuius tempore seditiosorum reliquiæ ex Mariniana cōiuratione ad Pannoniæ regem Ludouicum confugerunt, quorum impulsu rex in agrum Taurisianum populabundus, cum XL. millibus armatorū uenit, Innocentio tunc pontifice frustra pacem componere conante, quamobrem Venetos multis adfecit incommodis.

M. Cornarius

Gradonico interim post annum & duos menses extincto, sufficitur Ioannes Delphinus, qui prouisor fuerat bello Taurisino, Is euestigio pacem à Ludouico impetrauit, præfuitq; annis quinque.

Io. Delphinus

Laurentius Celsus uir rei naualis peritus, ut qui antea bellis maritimis præerat, dux factus absens, quum legatione apud Carolum regem Galliæ fungeretur. Cui pater dicitur obuiam unà cum reliquo senatu ire noluisse, ne filio caput aperire cogeretur. Cretam iterum rebellantem bello compressit. Ex qua uictoria ludi pro templo diui Marci sunt acti, cōcursu hastarum, quibus interfuit rex Cyprius, tunc fortè è Galirjs reuertēs. Præfuit annis propè quatuor.

Laurentius Celsus

Creta iterum rebellat.

M. Cornarius MCCCL. eloquio præstans, ut qui sæpe missus orator fuerit, multa ob facundiam impetrauerit, Dux factus bellum contra Ludouicum regem renouauit: à Carolo imperatore, apud quem orator fuit, eques factus est.

M. Cornarius

Andreas Contarenus pater patriæ merito uocatus, alterq; Venetiarum conditor, quod eam à maximis inimicorum periculis liberauerit, inter quæ Genuensium maximum fuit, qui ob Tenedum eis ab Andronico Imp. concessum, & a Venetis eis ademptum, quartum bellum excitauerūt, adscitis sibi Ludouico rege, & patriarcha Aquileiensi, ac Carrariensibus. Clodiam post longam obsidionem diripuerunt. Ante hæc cum Leopoldo Austriæ duce conflixerunt. Itaq; pace cum eo primum facta, Clodiam per Nicolaum Pisanum qui in Polæ perditione inuidia ac calumnia quorundam in carcerem coniectus fuerat, deinde in tanto discrimine liberatus, recuperauit. Taurisium grauiter à principe Carrariensi, qui Ludouico regi militabat, obsessum, iuuante Leopoldo Austriæ duce, cui oppidum dederat, incolume defendit. Pace demum cum omnibus facta, excessit, anno magistratus XIIII. Iaderem quotidie deficientem ac tumultuantem tandem à Ladislao rege Pannoniæ emit.

Andreas Contarenus

Bellum IIII. Genuensium ob Tenedum

Nic. Pisanus Clodiam defendit.

Taurisium defensum

Iader empta

Michael Maurocœnus pestilentia post menses quatuor absumptus. Antonius Venerius Franciscum Gonzagam ab obsidione maxima Ioannis Galeatij per ducem eius Carolum Malatestam, ex fœdere liberauit. Clodiam à Genuensibus semidirutam restituit. Præfuit annis XVIII.

An. Venerius

Michael Stenus Vicentiam hortatu ducissæ Mediolani Catharinæ, post mortem uiri Ioannis Galeatij, quod se à Carrariensibus tueri non poterat, sponte deditam acquisiuit. Deinde Paduam & Veronam per bellum, Francisco cum filio in carcere necato, præfuit annis XIII.

Vicentia dedita

Padua & Verona

Thomas Mocœnigus dux absens factus, quum legatione fungeretur apud Cabrinnum Fundulum, Carolum Malatestam Aponi ducem fecit, ad tuendum Venetorum statum contra Sigismundum imperatorem, qui ueniens in Italiam ad ferreum diadema suscipiendum, Taurisium aliaq; loca ceperat, Veronam in officio continuit, Turcas classe ingenti superauit, Piratas æquore toto fugauit, Pannonios quotidie tumultuantes bello repressit. Præfuit annis X.

Sigismundus Imperator.

Franciscus Foscarus MCCCCXXIIII. inter principes uiros uirtute & rerum gestarum gloria commemorandus, cui nihil ad uirtutem aut felicitatem præter literas defuit, Rauennam, eius principe Hostasio Polentano expulso, ac ciuibus sese dedentibus, recepit. Contra Genuenses apud Chium insulam prospere pugnauit: Brixiam duce F. Carmignola, & Bergomum, & Cremam adsequutus est. Ipsum uero postea ducem, ut infidum, quod bellum Brixiense ducere comperisset, ut Philippo urbem seruaret, securi in medio foro percussit. Postremo iam nonagenarius postquàm præfuisset annos trigintaquatuor, quod propter æuum iam inutilis reipublicæ uideretur,

F. Foscarus

Carmignola

Indignum facinus retur, ab ingrata patria se magistratu abdicare iussus, ex animi (uti putatur) dolore paulo post decessit. Fertur enim eius patri qui in Ægypto negociabatur, prophetam ex illis quendam prædixisse habiturum eum filium, qui princeps quandoque patriæ foret. Foscari temporibus thesaurum S. Marci Stamatus Cretensis homo subripuit miro quodam modo. Ingressus siquidem cum Borso Estensi ueluti unus è comitibus spectatum, noctibus postea inclusus in templo, marmoream tabulam (nam marmoribus incrustati parietes sunt) euulsit, deinde noctibus clam murum perfodit, interdiu tabula reposita. Tandem ad sacrarium penetrans, inde res æstimatione uicies centum millium aureorum abstulit. Re igitur communicata cum socio Cretensi sub sacramento, ab eodem proditus est. Paschalis Marimpetrus annos IIII. princeps. Christophorus Maurus cum Pio pontifice ad bellum contra Turcas ire accinxerat, unà cum alijs principibus, si per ipsius pontificis uitã licuisset, XL. tamen aureorum milia et à patribus missa fideliter Mathiæ regi mittẽda pro stipendio curauit. Nicolaus Thronus MCCCCLXXII. Herculem Estensem multis resistentibus Ferrariæ principem constituit. Regnum Cypri reipublicæ parauit: cuius historiam in Cypro explicabo, præfuit menses uiginti. Nicolaus Marcellus apud Scodrã Illyriæ oppidum obsessum Turcas superauit per Antonium Laureranũ classis præfectum: præfuit annum, menses tres. Petrus Mocenigus dux LXX. Scodram prius obsessam cum prætore Veneto liberauit. Quamobrẽ procurator sancti Marci absens, deinde dux creatur. Post eum Andreas Vendraminus, sub quo Turca Carnorum regionẽ plures dies depopulatus est, ad Scoritium castris positis & Tiliauento usque transmisso: ad quam cladem sero iam Carolum Montonium, quem paulo ante exauctorauerant, ex Hetruria adcersiuerunt. Ioannes Mocenigus Petri ducis germanus, cum Turca à quo annos XXVII. uexati fuerant, pacem tandẽ his conditionibus fecit, ut Venetus Scodram cum Tænaro Laconiæ promontorio, & Lemno insula Othomano Turcæ relinqueret, & penderet illi quotannis VIII. aureorum millia. Ille uero liberam Ponti nauigationem ei permitteret. Deinde ut Constantinopoli magistratus Venetus esset, qui iura Venetis diceret. Ioannes præterea bellum aduersus Herculem Estensem, rupti causa fœderis gessit, in quo eius uires ostensæ, quod solus contra totam ferè Italiam pugnauerit. Pax demum facta Polentano acquisito, Gallipolim & Brundusium data mutuo pecunia regi Ferdinando pignoris loco accepit. Quumque apud Marcum curiam incendio absumptam restituere cœpisset, morte præuentus est, anno principatus VII. Marcus Barbadicus anno MCCCCLXXXV, non toto biennio: cui Augustinus Barbadicus frater successit, anno MCCCCLXXXVII. Cum Sigismũdo Austriæ duce pugnatum ad Roboretum Venetorum oppidum in Rhetis ob ferrifodinas quas uterque suas faceret, in quo perijt dux illorum Robertus Seuerinas: discessum tandem æquis conditionibus. Carolus rex Venetis item armis ex Italia pulsus, de quo supra mihi narratum. Turcæ iterum in Foroiulienses excursione facta, milia hominum septem capta apud Tiliauentum, quum eum ob inundationem uado transmittere non possent, interfecerunt. Paucis post mensibus Naupactum, Cotonem Methonemque ceperũt, in cuius defensione Antonium Grimanum classis præfectum exilio mulctauerunt, quod iniussus ante tempus discesserit, quodque in militum ignauiam non animaduertisset. Cui Melchior, huic uero Benedictus Pesaro successit, qui Æginam, Zacynthum, Cephaleniam hosti ademit, simul Hispano auxiliante per Gundisaluum Fernandum. Deinde Lesbum aliquot dies frustra oppugnauit cum socijs Gallis, qui iniussi discedentes DCCC. ex eis naufragio periere. Interim Barbadicus moritur, anno ducatus XV. cui Leonardus Lauretanus suffi citur, dignus maiorum indole, & sub quo prospera reipublicæ cuncta ominantur, cuius rei initium Pesaro dedit expugnato, Nerito expugnato, quod nunc S. Maura est, tantum Euripo à continente discretum. Quo demũ hosti reddito, pax cum eo facta est, anno MDIII: ac Venetis tuta quocunque nauigatio permissa. Deinde quũ Pandulphus Malatesta post Alexandri pont. mortem Ariminũ recepisset, iterũque à Cæsare Borgia ejceretur, & demũ Guidone Feretrano suppetias ferẽte, tertio reuersus, in reliquũ tempus sibi timeret, urbem Venetis tradit, eius tractus pactione qui Ciuitarula in agro Patauino appellaẽ. His igitur uiris ac rebus gestis, Venetiæ florent, quas si citra inuidiã priscis cõparemus, procul dubio imaginem quandã reip. Ro. in eis prospiciemus, ac in eam quãdoque magnitudinẽ peruenturã fuisse, si per Turcarũ quibus tot annis soli restiterũt, bella licuisset. Nam nec fortitudo defuit, si cum

Marginalia: *Stamatus Cretensis thesaurum S. Marci subripuit.* — *Paschalis.* — *Christophorus Maurus.* — *Nic. Thronus regnum Cypri cõparauit* — *Nicolaus Marcellus.* — *Petrus Mocenigus.* — *Scodra obsidione liberatur.* — *Ioan. Moceni.* — *Brundusium & Gallipolis Venetis parta simul & Polẽtanũ.* — *Augustinus Barbadicus* — *An. Grimãus* — *Leonardus Lauretanus* — *Pax cũ Turca*

si cum aliorum, tum Caroli Zeni, & Nicolai Taurizani gesta recensebimus: nec dicendi gloria si Iustinianos, Barbaros, Bembos, Donatos aliaq; clara ingenia memorabimus. Postremo nec rerum bonarũ copia, quũ præter publicã tutelam ab externo hoste, omnis Italia eius remige rebus abũdet, adnauigantibus nautis ex Syria quotannis, unde aromata conuehũt, ex Aegypto margaritas, ex Tanai pelles, ex Britannia lanas, ex Hispania coccum.

ISTRIA.

POST Timauũ Istria uelut peninsula pãditur altitudine Plinio passuũ M.XL. circuitu CXXII. cum Liburnis & amne Titio terminat, ad quem ab Aquileia sunt pass. CC. Mil. ut Tuditanus, qui Istros subegit, in statua sua ibi inscripsit. De causa uero nominis huius Plinius hæc scribit. Istriam cognominatã tradũt à flumine Istro ex aduersa Padi fauce, cõtrario eorũ pcussu mari interiecto dulcescẽte, ut pleriq; falso dixere, & Nepos Cornelius etiã Padi accola: nullus enĩ ex Danubio in mare Adriaticum amnis effunditur: deceptus credo quoniã Argo nauis flumine in mare adriaticũ descẽdit, nec procul Tergeste, nec iam cõstat quo flumine: humeris traiectã Alpes diligẽtiores tradũt. Subijsse aũt Istro: deinde Sauo, deinde Nauporto. Cui nomen ex ea causa est inter Aemoniã Alpesq; exorienti. Hæc Plinius. Hanc quidem Aemoniam nũc ciuitatem nouam putant, prope quam sunt ostia Nauporti fluminis, nunc Labati, in quem ex Alpibus Iulijs descendentem Plinius dicit nauem fuisse demissam. Eustathius grammaticus dicit eo tempore Istrum habuisse aditum ad mare Adriaticum, postea præclusum siue alucum mutatum. Istriæ caput Tergeste colonia Romana nũc ditionis Imperatorum, sita in sinu nominis sui. In qua urbe legitur hæc inscriptio. Cæs. Cos. Desig. Tert. IIII uir R.P.C. Iterũ murum turresq; fecit. Post eam quoq; sex passuum millibus Formio Fluuius: nunc Cisanus uocatus. Deinde Aegis, Parentium Plinio, quod nomen adhuc priscum portumq; retinet. Pola in extrema Italiæ ora à Colchis cõdita, ut Plinius & Mela. Strabo addit, quod Colchi aduersum Medeam fugientem missi, cũ minime compotes essent, redire frustra timentes, hunc locum ædificauerunt, Polamq; quæ lingua Colchorum exilium significat appellauere. Deinde à Iustino Iustiniani principis filio ad tuẽdam Istriam, oramq; Italiæ contra barbarorum incursiones Iustinopolis condita, ut plane ex antiqua inscriptione, quæ adhuc ibi legitur, apparet: hoc modo. D.N. Cæs. Iustinus P. Sal. Pius Felix uictor triumphator semper Aug. Pont. Max. Fran. Max. Gotth. Max. Vandalic. Max. Cos. iiij. Trib. vij. Imp. v. Conspicuam hanc Aegidis insulam, intimam Adriatici maris commodiss. interiectam, uenerandæ Palladis sacrarium quondam & Colchidum Argonautarum persecutorũ quietem, ob gloriam propagandã Imp. S.C.Q. in urbem sui nominis excellentiss. nuncupandam: honestiss. P.P.P. designauit, fundauit. C.R.P.Q. & gente honestiss. refertam. Ex hac urbe Petrus Paulus Vergerius patrum memoria nominatur iuris scientiæ peritissimus philosophus & orator, qui nonnulla & ipse monumenta reliquit. Arrianum de Gestis Alexandri conuertit. Decessit in Pannonia contubernalis Sigismundi Imperatoris.

Aemonia. Nauportus flu. nunc Labatus à quo & uicinum oppidum Labacũ. Tergeste colonia. Inscriptio. Formio flu. Aegis. Parentium. Pola. Iustinopolis. Inscriptio uetus. Petrus Paulus Vergerius.

GALLIA TOGATA

GALLIAM togatam Ptolemæus Pliniusq; eam tantum, uocant, quæ intra Padum Rubiconem & Appenninum est, quod Boij Galli dudum hunc tractũ occupauerint, cultuq; Romano ac toga uterentur. Boij enim (ut in Galliæ principio dixi: partim etiam in Hetruria dicam) uenientes in Italiam: hic primum pulsis Hetruscis consedere. Cicero in Philipicis florem Italiæ ac robur Galliam uocat. Dicta est Aemilia, & Flaminia, quod ut ait Strabo libro quinto. M. Lepidus, & C. Flaminius Coss. & uictores Ligurum strauere: Hic quidem Flaminiam è Roma per Tusciam & Vmbriam usq; ad Ariminum: Alter reliquam usq; Bononiam quæ Flaminiam intercipiebat, & à Bononia usq; Aquileiam. Liuius uero aliter: cui magis standum. In hãc enim sententiam libro x. de bello Ma. scribit: M. Aemylius Lepidus, & Cn. Flaminius Coss. deuictis Liguribus Apuanis, pace uicinis data, ne in ocio militem haberent, alter à Bononia ad Arretium uiam Flaminiã, alter à Placentia ut Flaminiæ cõmitteret, usq; Ariminũ Aemyliam perduxit. Videtur & Tranquillus huic assentiri, qui ait Augustum non autem Flaminiũ à Roma ad Ariminũ uiam strauisse. Romandiola quoq; à recentioribus postea dicta. Cuius nominis causam paulo post dicam. Primũ Rauẽna est in ora, de qua Strabo: Rauẽna à Thessalis condita perhibetur, qui quum Tuscorum iniurias ferre nequirent, Vmbros quosdã ultro

Boij. Rauenna.

adſumpſerunt,qui & hoc tẽpore urbem inhabitãt.Illi uero domũ rediere. Plinius autẽ Sabi
norum coloniã dicit ante urbẽconditã.Hanc Auguſtus ad tuendã Illyrici oram claſſe muniſ
uit,ut legitur apud Tranquillũ.Poſtea Tyberius muris recõcinnauit,ut ex inſcriptione antiſ
qua ſupra portã apparet.Quos poſtea Valẽtinianus iunior Imperator reſtituit,qui multos
ibi moratus eſt annos. Poſtremo Theodoricus rex annos XXIIII. quibus eam incoluit,
ædificiis baſilicisq; luculentis ornauit. Viſitur adhuc eius monumentũ ab Amalaſunta poſi
Exarchatus tum.Hinc & magiſter eius Caſſiodorus fuit.Hæc & ſedes quondam Exarchatus,qui magi-
ſtratus cœpit Anno DCXX. à Iuſtino primum excogitatus, ut Imperatoris quodam mo-
do uicarius in Italia foret,eaq; fuit autoritate,ut Pontifex Romæ creatus,ab eo probaretur.
Longinus exarchus Durauitq; annos CLXIIII. Quo tempore Aiſtulphus Rauennam cepit. Primus Lon-
ginus à Iuſtino miſſus, qui Romam nec adiuit unquam,nec curauit, niſi per ducem qui con
Smaragdus ſulis dignitatem referret.Deinde Smaragdus & Romanus. Deinde alij. Eius ditionis fuere
Romanus Rauenna,Ceſena, Ceruia,Forumliuij,Forumtruentinorum,Forumcornelij,Bononia, Mu-
Ciuitates exarchatus. tina, quæ omnia Pipinus Aiſtulpho ſuperato,qui eas occupauerat, Romano Pontifici tri-
buit,quod & Carolus, & eius poſtea filius Ludouicus comprobauere, uoluereq; hanc par-
Romandiola. tem Romandiolam dici ex urbis Romæ nomine,cui fidiſſima ſemper coniunctaq; fuit.Præ
Bernardinus & Hoſtaſius Polentarij. ſul Rauennas primus qui pallio decoratus ab imperatore fuerit,unde cæteris exemplum,ſæ
peq; quum Romano Pontifici ſubeſſe refugeret,tandem ſubcubuit.Bernardinus & Hoſta-
ſius de Polenta fratres Rauennæ dominationem occupauere, tenuereq; annos uiginti tres,
coniecto in carcerem patre Guidone,quod delirare cœpiſſet.Poſt aliquot deinde annos Ho
ſtaſius defuncto fratre, ſolus potiebatur,qui cum deſidiã atq; ignauiam paternam præ ſe fer
ret,à Rauennatibus urbe Venetis tradita, eiectus in Creta exulauit. Aer Rauennæ,quan-
quam inter paludes,innoxius Straboni, quod latas exhalationes cãpeſtres,& maritimas ha
Sapis beat.Sapis fluuius inter Rauẽnam & Ceſenam Plinio, Iſapis Straboni,ab accolis hodie Sa
Ceſena piens appellatus. Ad cuius oſtia portus,ubi Auguſtus teſte Tranquillo claſſem ad tuẽdam
oram Illyricã tenebat,Ceſena urbs uetuſta, Malateſtæ nouelli poſſeſſio, mox ad Romanum
reuerſa Pontificem.Poſtremo Cæſari Alexãdri filio,unà cum cæteris uti uicario ceſſit.Tem
pore Britonum,qui ad tuendas Pontificis partes in Italiam uocati fuerant,magnũ paſſa in-
commodum:ibi quum ſe Ceſenam cum legato recepiſſent,à ciuibus eorũ quotidie iniurias
ferre nequeũtibus,mille trecẽti ex eis una die trucidati fuere.Legatus re diſſimulata aliquan
tulum,deinde adiunctis Anglicis,eos aggreſſus, tria milia oppidanorum nullo ordinis aut
Ceruia ætatis diſcrimine habito interfecit.Ceruia nouum urbis nomen(quanquam Pontificum iu-
Forumliuij ris) à Venetis occupatur. Forumliuij, unum è quatuor Aemyliæ foris, cuius ciues Martini
IIII. Pontificis tempore defecere, contra quos miſſus à Pontifice Guido de Appia uir gal-
licus,qui cum toto exercitu fuſus fugatusq; eſt: Guidone Bonacto ciue Foroliuienſi mathe-
matico, horam pugnæ, ut dicitur, ſuis ex horoſcopo conſtituente: quanquam huiuſmodi
Viri clari foroliuienſes prædictiones uanæ plerumque ſunt: quam cladem poſtea Guido Feretranus eſt ultus miſ-
ſus item à Martino,qui uictis bello Foroliuienſibus, urbis mœnia diſiecit. Floruere in ea ci-
Ordelaphorũ familia. uitate uiri literati, Guido quem ſupra dixi. Iacobus de turre medicus.Rainerius Arſendus
Bartholi præceptor,& ætate mea Blondus hiſtoricus. Militares uero Brãdolinus Tibertus
Branduli Moſtarda, præter omnes autẽ Ordelaphi, quorum familia à patriciis Venetis or-
ta,multos eſt annos dominata.Inter quos Franciſcus & Sinibaldus Ordelaphi: hi enim an-
no M.CCCXXIIII.cum Imperatore contra Pontificem conſpirauerant, & poſt Clemen
tis V.obitum,urbis tyrãnidem occupauerant:poſtea ad Pontificis fidem redeuntes,à Bene-
dicto uicarij creati ſunt. Iidem in quodã prælio à Rainaldo Eſtenſi capti, ac poſtea dimiſſi
fuere.Scarpetta Ordelaphus dux Alborum eiectorũ Florentia,qui Foroliuiũ ſe receperant.
Cicchus Ordelaphus item uicarius.anno M.CCCCIIII. dum in lecto ægrotaret, populo
unà cum filio paruo ob eius intolerabilem tyrãnidem interfectus eſt.Pinus Ordelaphus no
ſtra ætate,uti ſolus regnaret,Franciſcũ fratrẽ trucidauit,eius filijs in exilium pulſis. Deceſſit
anno M.CCCCLXXIX.infante filio notho tantum relicto in tutela uxoris Conſtantiæ,
è Mirãdulæ comitibus.Quumq; Galeoctus Manfredus Fauẽtiæ princeps Franciſci ex ſoro
re ſua filios exules reducere conaret,Conſtantiã obſedit, quæ ſeſe in arcem una cũ priuigno
& Antonio fratre recepit.Interea Fredericus Vrbini dux à Sixto Pontifice cũ exercitu miſ-
ſus,blanda effecit oratione,ut Conſtantia ciuesq; urbem Hieronymo de Riario Sauonienſi

Imolæ comiti, ipsius Sixti alumno sponte traderēt, uti uicario regendā. Puer interim nō sine suspicione ueneni mortē obijt. Hieronymus itaq; accepta ciuitate, paucis post annis à ciuibus cōiuratis, intra suas ædis trucidatur, superstitibus liberis, unà cum matre Catharina Galeatij ducis ex pellice filia, uirili animo muliere, quæ per dolum arcem ingressa, ac urbe Vicecomitum auxilio potita, de cōiuratis supplicium sumpsit. Verū non multo post tempore, ab Alexandro cum auxilio Gallorū bello petita, postq; obsidionem aliquandiu acriter pugnando sustinuisset, tandē in arce capitur, Romamq; ducta diu in custodia fuit. Cæsar uero Alexandri filius ei ac Forocornelij uicarius surrogatur, quo deinde defecto Iulio Pontifice ciuitates receptæ. Padusa fluuius nō longe ab his finibus, de quo supra in regione Venetiæ dixi. *Padusa*
Fauentia & Fidentiola, quarū meminit Liuius lib. lxxxviij. Sulla Carbonem cū exercitu ad Fauentiam Fidentiolamq; Italia expulit. Spartianus quoq; dicit Ceionū Cōmodum, qui & Aelius uerus est dictus natū maioribus Fauentinis. Capitolinus matre tantū Fauentina, patre Hetrusco. Hāc urbem Gothi sustulerūt, atq; restitutā Fredericus Aenobarbus rursus deleuit, Anno uero inde C C. Britones in Italia militātes tertio diripuere. In hac Manfredi diu dominati sunt. Quorū Ricardus Manfredus primus ex Capitaneo à Benedicto Pontifice, sicuti & reliqui, Fauentiæ Imolæq; uicarius, M. C C C X X X I I I I. factus est. Guidacius & Astorgius muris urbē restituerūt. Astorgius deinde pro Nicolao Estensi cōtra eius necessarium Acciū, de Ferrariæ regno decertantē, fortiter dimicauit. Ea de causa ab Alberico Cunij comite Fauentia expulsus, à legato deinde Pontificis restitutus fuit. Postremo deprehensus, quod legati cōsilia Foroliuiensibus proderet, & ad defectionē eos sollicitaret, captus in foro securi percutitur, relictis magni nominis filijs, Carolo & Galeocto. Hic pulsus à Carolo natu maiore, Venetis militauit: quorū potētia, Anno M. C C C C L X X X. Carolo eiecto, ciuibus admodū infesto, restituit. Duxit uxorē Ioannis Bentiuoli filiā, quæ quū ab eo sperneretur, simulata ualetudine, inter medicos sicarios admisit, qui eū in cubiculo ad ægrotantē uenientem adorti cōfoderunt. Huius filius Astorgius, egregia indole adolescens, quū longam obsidionē Cæsaris ab Alexandro Pontifice patre missi sustinuisset, tandē expugnatus, ductusq; nuper Romā, & in Tyberim nocte quadā præcipitatus est. Nūc uero ciuitas hæc unà cum Arimino, à Venetis etiā inuito Pontifice occupatā. Thadæus è Manfredis, singulari, ut aiūt, desidia uir, Forocornelij, quod ei ex hæreditate obtigerat, à Galeatio duce eijcitur, ac Hieronymo de Riario genero pro dote conceditur. Ea urbs à militibus Narsetis diruta, deinde à Clephi crudelissimo Longobardorū rege Imolæ nomine restituta est, ut Rauennatibus in fide populi Romani perseuerātibus opponeretur. Flumen habet Vatrenū iuxta labens in Padi ostia defluens Plinio. Hinc fuit Ioannes decimus. Mutillum oppidū, hodie Mutiliana appellatum. Liuius X X I. Per Vmbriam quā Tribū Sabinianā uocāt, Boios inuadere iussit. Deinde ad castrum Mutillum. Hæc comitum Guidorum familiæ possessio, qui annos iam sexcentos in Flaminia & Hetruria floruerūt. Forumpopuli Grimoaldus Longobardorum rex, iratus oppidanis quod eum in trāsitu impediuissent, sabbato sancto mane, populo in re diuina & cōsecrando chrismate occupato, diripuit ac solo æquauit. Instauratumq; postea à Foroliuiēsibus, Aegidius Cardinalis legatus iterū deleuit, Anno M. C C C L X. Forumtruentinorum Plinio appellatū, inter quatuor Aemyliæ fora, nunc Brectonorū, interq; Pontificis ciuitates quas Fredericus Aenobarbus accepit, in pacis fœdere Alexandro tertio redditum fuit. Huc Præsul Foropopulensis post ruinam eius loci se recepit, unusq; nunc utriq; præest.

Manfredorū familia. *Forumcornelij.* *Vatreni flu. ostia.* *Mutillum* *Comites Guidi* *Forumpopuli à Grimoaldo dirutum.* *Forumtruentinorum.*

Bononiam coloniā Hetruscorū Plinius scribit solam relictā fuisse ex his duodecim, quas illi trans Appenninū duxere, Felsinā tunc uocatā. Deinde à Boijs qui eam Hetruscis ademerāt, Boioniam, & per paragrammatismū Bononiam. De his multi autores, ut in Gallia Comata diximus. Liuius lib. xxij. Q. Mutius inde in agrū legiones duxit. Boiorū exercitus haud multo ante traiecerat Padū, iunxeratq; se Insubribus & Cenomanis. Et inferius: Boij in agrum suum Tannetū profecti. Tannetum enim ultra Regium est, quod nunc Cannetum uocant, unde Canneturorū familia Bononiæ: ex quo patet Reginenses & Mutinēses ea circa omnia loca occupasse. Idem autor libro xxi. Boij sollicitati ab Insubribus, nec tam ob ueteres in populum Romanū iras, q̄ꝙ nuper circa Padum, Placentiā, Cremonamq; colonias in agrum Gallicū deductas ægre patiebātur. Tres uiri ad deducēdas colonias missi, Placentiæ mœnibus diffisi Mutinā confugerūt. Legati ad Boios missi uiolati sunt, Mutina obsessa. Itē libro xxxvi. P. Cornelius Scipio Nasica Cos. Boios Gallos uictos in deditionē accepit, de quibus

Bononia Colonia *Boij* *Tannetum*

triumphauit. Libro xxxvij. dicit Coloniã à Romanis deductã, agrumq; eum fuisse captum. Hanc ciuitatem Ludouicus Lotarij imperatoris filius sub Sergio Põtifice cum exercitu peteret, magna clade adflixit, mœniaq; disiecit: quod in transitu à ciuibus incõmodũ ei fuerat illatũ. Deinde breui tẽpore restituta adeo creuit, quod anno M.CCLXX. aduersus Venetos, à quibus maris Adriatici libertate impediebãtur, tribus annis bello cõtenderũt ad ostia Padi cum armatis quadraginta millibus. Pax tandem his conditionibus facta, ut ostiorum Padi Venetis imperio relicto, Bononiẽsibus tantũ sal ac frumẽta per ea sine portorio deferri liceret. Sequẽte anno orto in ea tumultu, pars quæ imperatori studebat, eiecit Lambertacios, Asinellos, de Andolo comites, Patricos, Carbonenses, Storletos, de Albesio, Dela Fracta, Dela Mola, De Rusticanis familias, qui quum se Foroliuiũ recepissent, obsessi à Bononiẽsibus aduersarijs, tandẽ uictores fuere, septẽ millibus interfectis.

Exules Bononienses.

Obsessa uerò Bononia deinde sæpe à Vicecomitibus fuit, Accio primum, deinde Ioanne præsule, qui demũ eam ex Iacobo Pepulo Thadei filio, urbis tũc domino, libris ducẽtis millibus Bononiẽsibus mercatus est, rexitq; per uicarium suum Ioannẽ Olegium, qui filius eius putabatur.

Thadeus & Iaco. Pepuli. Io. Olegius.

Missusq; olim ad populandũ agrum Florentinũ fuerat, à quo illi multa incõmoda passi sunt. Hic tandẽ defuncto Præsule, quum in discordiã cum suis uicecomitibus uenisset, ciuitatẽ legato tũc Pontificis tradidit, Firmumq; in Piceno cõmutatione recepit. Quum iterũ postea à Barnaba uicecomite adscitis sibi Florẽtinis urbs obsideretur, Gregorius XI. absens Britonum X. millia ad resistẽdũ cum Bernardino duce ex Gallia misit. Res deniq; cõposita inter eos. Ioannes Galeatius postremo, omnibus uehemẽtius eam pressit, aduersantibus tamẽ Florẽtinis potitus: nihilominus se dedẽtibus Bononiẽsibus, per Io. Gentiacũ exercitus ducẽ, Ioãnem Bentiuolũ qui unus omnino resistebat, cõprehẽsum iugulauit.

Io. Galeatij obsidio. Io. Bẽtiuolus.

Is enim patriæ dominationẽ occupauerat, ex gẽte patreq; admodũ paupere genitus: iuuante Nanne Gozedino potẽte tũc ciue, solertia simul & audacia breui tẽpore effecit, ut imperium quod illi parare sperabatur, sibi retineret. Verũ pulsus à Iambecchariorũ factione fuit, cum iam patriæ dominus omniũ concessione uocaretur. Breui deinde post tẽpore, Carolo eius factionis principe extincto redijt.

Iambeccharij

Post mortẽ uero Ioannis Galeatij, quum Philippus dux Bononiã, cæteraq; ablata Pontifici redderet, Antonius ipsius Ioannis filius ad consequẽdam patriã dominationẽ tumultus excitauit. Ex quo ab Eugenio Pontifice per Nicolaum Picininum cõprehensus, ac securi percussus est, urbisq; custodiæ Frãciscus Picininus M. filius adhibitus.

Anto. Bentiuolus. Annibal Bentiuolus.

Is enim cum Annibalẽ Antonij filium nothum autoritate pollentẽ in patria uideret, simulata uenatione atq; conuiuio, eum cum primoribus in arcẽ S. Io. ducit. Sed post epulas, cæteris dimissis, cum Gaspare & Achille Maluitijs, retinuit, ac in arcẽ Varanẽsem adduxit. Vnde clam Galeatij Marescocti, & Virgilij Maluitij opera Annibal effugiẽs, Bononiã redijt, ac libertate conclamata, statim Picininũ cõprehendit: simulq; arcem Bononiensem, quæ à præsidio Picinini tenebatur, auxilijs Florentinorũ Venetorumq;, qui Simonetũ de Castropetro miserant, expugnat. Exercitũ insuper à Philippo missum unà cum Ludouico Vermio duce profligat. F. demũ pro Maluitijs captis cõmutat, ac Iambeccharijs expulsis, Cannetulos exules reuocat, Baptistam & Galeoctũ fratres, cum quibus simul & Maluitijs cõmuni auspicio remp. rexit cum Venetis ac Florentinis societate inita.

Cannetuli reducti.

Verũ inuidia atq; instigatione Philippi ducis Baptista impulsus, dum Annibal Frãcisci Gislerij Cannetulorũ clientis simulq; cõiurati filiũ de sacro fonte leuat, ac dexterã Francisco initæ necessitudinis gratia porrigit, incautus à Galeocto Baptistæ fratre trucidatur. Cuius parricidij paulo post & ipse pœnas dedit, à populo interfectus, in forũq; unco tractus. Quumq; Annibalis paruus filius superstes Ioannes nondũ aptus regno uideretur, sanctus Bentiuolus sufficit. Hic natus ex cõcubina Hercule patre, Ioannis filio, Antonij fratre, qui in Hetruria res gessit, & Eugenij iussu sublatus est: Florentiæ tũc filius pauper agebat fulloniã factitãs. Igitur à Bononiensibus ad rempublicã adcersitus, ex opifice princeps subito factus, sese minime degenerẽ ostẽdit. Exules qui mœnia iam tenebãt, extemplo adreptis armis, præter spem omniũ repulit. Is Herculem & Constantiã liberos reliquit, quorũ alter uiuit, altera Antonio ex comitibus Mirãdulæ nupta proximis annis Romæ decessit, matrona pulchritudine incõparabili: tum ingenio indoleq; prosapiã referens.

Sanctus Bentiuolus. Hercules.

Ioannes nũc potitur Annibalis filius, eiectis Maluitijs, cum quibus summã habebat necessitudinẽ, solusq; in tota Aemylia, Alexãdri Pontificis uiribus restitit. Vrbs item ea tot passa uarietates ab hinc annis circiter XC. à Põtificis Præfectis mœnibus restituta fuit. Censetur & claris ingenijs

Io. Iunior.

ingenijs L. Pomponio Atellanarũ scriptore, ut ait Eusebius, Rusticello oratore, ac L. II. pontifice. Inter recentiores uero Ioanne Andreæ, & Calderino iurisperitis. Inter Bononiam &
Forumcornelij Claterna antiquum oppidum, Plinio Straboni'que, cuius nunc parua uiden- *Claterna.*
tur uestigia. Amnes quoque Renus & Sauena, nunc Quadena uocata. Inter Forumcornelij *Renus.*
& Fauentiam, Senius & Vatrenus Straboni, nunc Santernus. Iuxta Fauentiam uero Ane- *Sauena.*
mo Plinio: nunc Lamonem uocant. Mutina colonia Ro. deducta, unà cum Pisauro & Par- *Vatrenus.*
ma, ut Liuius testatur libro XXXIX. In hanc nihil reperitur sæuitum Gothis aut Longo- *Anemo.*
bardis, nec eius etiam mentio omnino. Quam hodie cernimus, aliam esse à uetere constat, *Mutina.*
ædificatam circiter annum M.C. De hoc oppido supra multa adtulimus: nullus enim æque
à ueteribus memoratur locus. Hic Bruti & Cæsaris bellum ciuile, nunc uero ditionis Esten-
sium. Prope Scultenna fluuius ex Alpibus in Padum labitur: ubi autem extẽditur in finem *Scultenna flu.*
ab accolis Panara uocatur. Illustratur ea ciuitas Geminiano præsule sanctissimo, sub Ioui- *Regium Le-*
niano principe. Regium Lepidi ab ipso Lepido Triumuiratus tẽpore conditum, cuius me- *pidi.*
minit Frontinus, itemq́ Plinius, qui Reginenses eos uocat: Rheginos uero apud Brutios. *Reginenses.*
Reginates etiam in hac parte commemorat, fortè nunc Coregiates: unde nobilis eiusdem *Regini.*
nominis etiam familia, quæ res multas in Italia gessit, de qua paulo post dicam. Ornatur hæc *Reginates.*
ciuitas Maximo urbis ciue, ac Præsule uiro sanctissimo, qui Venetias deinde trãslatus fuit. *Coregiates.*
Sunt alia nouis nominibus oppida partim ex ueteribus corruptis. Inter quæ Carpi: quod *Cãpi Macri.*
id putauerim quod Straboni in ea parte ponitur, Campi Macri, ubi dicit quotãnis merca- *Piorum fami-*
tum fieri solitum. Huic Piorum familia iamdudum dominatur. Item Mirandula quæ pro- *lia.*
prios habet oppidi nomine principes. Parma colonia deducta unà cum Mutina & Pisau- *Mirandula.*
ro, ut Liuius in XC. Eius agri castella, factionesq́ urbis à quatuor paulo ante tenebantur *Parma.*
familijs, Roscijs, Coregiatibus, Palauicinis, & Vitalensibus. Qui uni quondam parebãt du- *Roscij.*
ci Mediolanensi dissidentes inter se. Hanc olim urbem adsecutus est Guido Coregias, Phi- *Coregiates.*
lippini Gonzagæ auxilio, pulsus deinde ab Accio Coregiate fratre, Estensium uiribus freto. *Palauicini.*
Accius uero quum eam tueri non ualeret, Obizoni Estensi tradidit, Obizo rursus Luchino *Vitalenses.*
uicecomiti. Post hæc Otho tertius tyrannus, eam eiectis Roscijs inuadit, quem ad extremũ *Otho. iij.*
Nicolaus Estensis per Sfortiam in colloquio circumuentum, ut supra dixi, de medio sustulit.
Postremo urbs hæc uicecomitibus cessit, nũc uero cum reliquo statu Gallorum regi. Ablui-
tur ab eius nominis flumine. Ad familias redeo. Inter Coregiates, præter supradictos fuit
Gisbertus Coregias qui dux Seniensium exercitus, uenit in suspicionem, ne Picinino tũc ho-
sti studeret: quapropter à Senensibus in urbem adcersitus è curiæ fenestris præceps deijci-
tur. Inter Roscios uero Petrus Marsilius, & Rolandus, ex his Petrus Venetis olim contra
Mastinum Scaligerum militauit: in quo bello occubuit, singularis modestiæ uir, simul & pru-
dentiæ, quippe qui suos in seuera disciplina retineret, ac diceret, ut à stupris ac furtis, præter
omnia, abstinerent. Huius nepos Petrusmaria Roscius Venetis item in bello Ferrariensi mi-
litans contra Herculem Estensem, Parmam uexabat, ut ducem Mediolani ab eo diuerteret
bello. At ille Nucetum & Candidam arcem, eius oppida, ei eripuit. Quo extincto, Veneti
memores officij, eius fratrem Iacobum stipendio XXX. millium aureorum sustentarunt.
Tannetũ, de quo supra mẽtio. Hic Narses, cõductis decẽ millibus, Longobardorũ Totilam *Tannetum.*
prælio superatum interfecit. Brixillum apud Mutinam Plinio ponitur. Id oppidum quum *Brixillum.*
subesset Rauẽnatibus, Rotaris rex captum diruit, eodemq́ bello ab ipsis Longobardis ma-
teria, turribus, ac pluteis munitum, Rauennates iniecto igne penitus desolauerunt. Tarus *Tarus flu.*
fluuius ultra Parmam Plinio nomen adhuc retinet, ex Apennino in padum fluens. Deinde *Fidentiola.*
Fidentiola à dextera uetus oppidum, ab læua nouo nomine oppidum Bobium ad Apenni- *Bobium*
ni iuga situm, ubi nobile cœnobium à Theodolinda regina Longobardorum extructum. *Cœnobiũ ubi*
Hic anno Millesimo CCCCXCIIII. huiuscemodi libri reperti sunt. Rutilius Naumatia- *libri reperti.*
nus. Heroicum Sulpitij carmen. LXX. epigrammata. Terentianus Maurus de literis, syl-
labis, & metris omnis generis. Cæsius Bassus: Velius longus de orthographia. Adamantius
Martyrius de b litera & muta, v uocali. Probi catholica: Cornelij Frontonis elegantiæ La-
tinæ. Sergius Grammaticus de litera liber persimilis Iulio Polluci de uocabulis rerum, sed
hoc amplius, Latina Græcis uocabulis respondent. Casuus Sacerdos de octo partibus ora-
tionis. Paraphrasis super sex Virgilij libris. Trium æclogarum Virgilij enarrationes. Dra-
contij uarium opus. Prudentij hymni. Cõputus, sic est inscriptus, Græcorum & Latinorum.

Alter liber, computus digitorum inscribitur. Agenius Vbicus de controuersijs agrorũ. Higinius de limitibus agrorum, & metatione castrorum. Balbus de nominibus mensurarũ. Vitruuius de Hexagonis, Heptagonis, & id genus. Frontinus de qualitate agrorũ. Cæsarum leges Agrariæ, & coloniarũ iura: quorũ bona pars his annis proximis à meo municipe Thoma Phædro bonarum artium professore, est aducta in urbem. Placentia colonia deducta à quatuor uiris, Cornelio Scipione, & Tito Sempronio Lõgo Coss. deductis eò sex millibus colonorum, ut opponeretur Gallis qui eam partem tenebant, ut autor Pedianus. Liuius libro xxi. Agro Gallorum capto, coloniæ deductæ sunt Placentia & Cremona. Placentinos Cicero de se benemeritos in orationibus uocat, quod pro reditu suo cum tota Italia certauerint. Hinc fuit T. Tinca orator, ut Cicero in Bruto. Gregorius etiã Decimus, uir sanctus, qui Lugdunense cõcilium celebrauit. Hæc an. M.CCXIX. à Palauicinis tunc primũ tyrannis post Longobardos, cũ antea libera fuisset, occupata fuit: uarijs deinde agitata casibus, post Ioannis Galeatij mortem sæpe direpta est. Franciscus Sfortia dux Mediolanensium exercitus, extincto Philippo, eam ad Venetos deficientem post longam obsidionem, etiam nauali prælio, cum Padus excreuisset, captam diripuit. Proceres in eo bello fuerant, Iacobus Picininus, Guidaccius Mãfredus, Ludouicus Vermes, Carolus Gonzaga, omnes autem sub duce Francisco. Apud Placentiam Trebia fluuius, uetus retinens nomen, clade quoque Romanorum insignis, ex Apennino in Padum fluit. Clastidiũ Straboni, haud longe à Dertone.

Placentia colonia. *T. Tinca* *Trebia* *Clastidiũ*

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER QVINTVS.

HETRVRIA

HETRVSCOS dicturus, nihil habeo potius præfari, quàm quæ Liuius libro v. Tuscorum ante Romanorum Imperium late terra mariq; opes patuere. Mari supero inferoq;, quibus Italia insulæ modo cingitur, quantum potuerint, nomina sunt argumento: quod alterum Tuscum, cõmuni uocabulo generis, alterũ Adriaticum mare ab Adria Tuscorum colonia uocauere. Italiæ gẽtem Græci eandem Tyrrhenã & Adriaticam uocant. Hi in utrunq; mare uergentes incoluere urbibus duodenis terras: prius cis Apenninũ ad inferum mare, postea trans Apenninum totidem quot capita originis erant colonijs dimissis, quæ trans Padũ omnia loca, excepto Venetorum angulo, qui sinum circũcolunt maris, usq; ad Alpes tenuere. Alpinis quoq; gẽtibus eadem haud dubio origo est, maxime Rhetis: qui loca ipsa efficiunt, nequid ex antiquo præter linguæ sonum, nec eum incorruptũ retineant. Dionysius uero Halicarnasseus ait, Hetruscorum originem, alij indigenas, alij aduenas putant. Qui indigenas uolunt, à minutis ædificijs ac paruis, qua lingua corũ sicut & Græcorum Tyrses dicuntur. Qui uero aduenas dicũt, Tyrrhenũ Atyis regis Lydorũ filium huc cum classe aduectũ uolunt. Xanthus Lydius qui Lydorum scripsit historiam, neq; Tyrrheni alicuius, neq; Hetruscorum mentionẽ facit. Sed Lydum & Torebum Atyis filios dicit, totidẽ populos inter se diuisos ab se cognominasse. Hellanicus Lesbius scribit Pelasgos tantũ in hanc partem uenisse, ac eos postea Tyrrhenos cognominatos, dictosq; postea Tuscos à sacrifico ritu, quos Thyoscos Græci uocant. Placet tamẽ Dionysio esse populos, licet confusos, postea uno Tyrrhenorum nomine uocatos. Multa enim dicit oppida à Pelasgis ædificata, quæ postea à Tyrrhenis occupata, Tyrrhenorum dicta sunt, ut Agillina, Pisa, Falerium, Fescenium. Indicium uel maxime barbaros hic quãdoq; habitasse, sermo peregrinus. Nam autor Liuius, cum ad syluam Ciminam à Fabio consule uicti essent Hetrusci, quidam eos per syluam insecutus, qui linguam Hetruscam probe nouerat. Idem quoq; in nono scribit, Romanos pueros antiquitus Hetruscis literis sicuti postea Græcis erudiri solitos. Plinius, Ilicem uetustam dicit fuisse Romæ æreis literis Hetruscis inscriptam. Volaterris quoque nuper reperta saxea imago longæ uetustatis cum literis circa (uti putamus) Hetruscis, quæ nulli hodie dignoscũtur. Augustus item apud Tranquillum Mecœnatem suum uerbis Hetruscis exagitat, Esar eum id est deum Hetruriæ uocans. Hinc Romanis ornamẽta triumphalia, & deorum cerimoniæ: & primus aruspex Tages, & Piseus tubæ repertor: & Ludio adcersitus in theatra. Hinc Mezentius rex diuum contemptor,

Dionysius *Xanthus Lydius* *Tuscis sermo barbarus.* *Esar deus.*

ptor,qui uini mercede Rutilis auxiliũ tulit,deinde Porſena: nec alia gens magis Romanos ab initio exercuit. Tandẽ duobus ultimis prælijs uicti ſuccubuere. Primo ad ſyluam Ciminam à Fabio conſule, uti ſupra dixi. Deinde ad lacum Vadimonis à Papyrio dictatore: ubi CCC.millibus prælio deletis,Hetruſcorũ uires penitus interiere. Bis poſtea defecere. Primũ in bello punico ad Magonẽ. Liuius xviij. Cor.cos. in Hetruria iudicijs agitauit eos qui ad Magonẽ reſpiciebãt. Deinde bello ſociali,quorum principes Arretini:quo tẽpore Romani Arretiũ & Cluſium uaſtauerunt. Poſt hæc in officio uſq; ad Honorij principis tẽpora durauere. Ex illo multa à Gothis,plura à Lõgobardis incõmoda paſſi ſunt:quorum imperio ſub ducibus agebãt,quibus demũ pulſis ab imperatoribus,per Caſtaldiũ magiſtratũ nouũ cœpta Hetruria regi. Eius ciuitates Ludouicus Pius cum Paſchali põtifice diuiſit: ut Arretiũ, Volaterræ,Piſæ,Cluſium,Piſtorium,Luca,Luna imperio adiudicarẽtur, reliquæ Pontifici. Poſtq; uero imperiũ ad Berengariũ Germanosq; uenit,preſſa Hetruria unà cum reliqua Italia uarijs calamitatibus fuit:interq; cæteras anno M.CCCCXL.ab irruẽtibus Pannonijs direpta eſt:à Vãdalis item circa Populoniam Leone imperatore:poſtremo à Saracenis,qui Sardiniã tenebãt. Ipſius termini Macra, Tyberis & Apẽninus. In ora igitur poſt Macrã,Luna prima offertur cum portu quondã nobili,iam uſq; Lucani tẽpore deſerta, Vates placuit adciri,quorũ qui maximus æuo. Aruns incoluit deſerta mœnia Lunæ. Ex huius ruinis nouum oppidum ac uicinum Sarazana excitatum,præeſtq; utriq; præſul unus,Nicolai V.qui inde fuit oriundus prouidẽtia. Hæc quum oppido unico Petraſancta à Florẽtinis adempta Lucẽſibus tenebatur:per aduentũ uero Caroli regis anno M.CCCCXCVI.ad antiquos dominos ambæ redierũt. Petraſancta enim Lucẽſium eſt ædificium. Quo tẽpore de finibus illi cum Genuenſibus litigabãt:appellaruntq; ex cognomine uiri Mediolanenſis,qui ab imperatore arbiter eò miſſus locum illum Lucenſibus adiudicauit. Ex ruinis illius oppidi excitatum putatur:quod lucus Feroniæ uocatum Ptolemæo ponitur. Nonnulli Fanum Herculis putant. Hinc Macræ fluminis accolæ cum tota Lunenſi regione antiquitus Apuani uocabantur Ligures ab Apua oppido, quod ſatis putauerim eſſe Pontremulum ex coniectura uerborum Liuij libro x. Sempronius è Piſis in Apuanos Ligures uaſtando aperuit ſaltus uſq; ad Meram fluuiũ & Lunæ portum. Meram enim apud eum flagitioſe ſcriptũ puto pro Macra. Nam Meræ amnis hic nullus alius mẽtionem facit: Auſeris Lucenſium eſt nõ Mera,ex multa coniectura,ut alibi narrabo. In hac parte plurima caſtra nouo nomine, magna ex parte Maleſpinarum familiæ ſubiecta. Tantum Carrea Plinio nominatum. Nunc fortè Carrara:unde marmor nobile Romanorum ædificijs expetitum. Iuuenalis:Procubuit uelutì qui ſaxa Liguſtica portat. Foſſas Papyrianas Ptolemæus etiã ponit: ex cuius ruinis Foſſonouum à mari aliquantulum recedens ædificatum exiſtimauerim. Similiter & Tiguliam ab eodem hic locatam,quam nunc Lagulam uocant. Caſtro autem Nuceto, iuglandes in eius agro frequentes nomen dedere. Fiuizanum cum paruis uicis tantum hic hodie Florentinis poſſeſſum. Poſt Lunenſium regionem Liburnus eſt portus Ptolemæo uocatus,Ciceroni autem Labro:ſcribit enim ad Q.fratrem in epiſtolis ad Atticum: Hominem cõueni,& ab eo petiui,ut quamprimũ rediret:ſtatim dixit:erat enim iturus, ut aiebat, ad III.idus,ut aut Labrone,aut Piſis conſcenderet. Antonino in itinere Salebro dicitur. Vada hinc Volaterrana Straboni Plinioq;. Oſtia fluminis Cecinæ,qui per agrum Volaterranum fluit, initiumq; à Monterio prope Maſſam habet. Populonia notiſſima uetuſtate,hanc Niceas patricius Cõſtantinopolitanus claſſis imperialis præfectus, regnãte in Italia Bernardo Caroli nepote,igni ferroq; deleuit. Huc quoq; Vãdali mari excurrẽtes,à Baſilico Leonis III.præfecto repulſi ſunt:quem poſtea locum Plumbini princeps Corſis referſit, qui totã Hetruriæ oram deprædabantur. Portum habuit, qui iamdudum deſertus ab accolis, nunc Baractus uocitatur, prædonum receſſus. Cõtra hunc ex alia dorſi parte portus Traianus Ptolemæo: ubi nunc Populinum eſt,quaſi parua Populonia,ex eiusq; ruinis excitatum poſſeſſumq; ad hunc uſq; diem Appianorum familiæ. Cuius princeps Iacobus Appianus ſcriba Piſanorũ, qui Petrum Gambacurtam ciuitatis principẽ dominumq; ſuum per proditionẽ interfecit, Imperiumque ſibi adripuit. Huius filius Gerardus,minime aptus rem paternam tueri,Piſas Ioanni Galeatio uendidit Plumbino ſibi retento. Ex hoc & Paula Martini pontificis ſorore ortus Iacobus II.uir admodũ mitis:qui cum ſobole careret,concubinam ex Aethiope eius tympaniſte grauidam ex ſe putans,uicinarum urbium legationes ad puerperiũ baptiſmaq;

Hetruſci ſubiugati ad ſyluam Ciminã, ad lacum Vadimonis.
Defectio Hetruſcorum.
Caſtaldius magiſtratus Hetruſcorum.
Macra flu.
Luna
Sarazana.
Petraſancta
Lucus Feroniæ.
Apuani.
Apua Pontremulum.
Maleſpinarũ familia.
Carrea
Foſſæ Papyrianæ.
Tigulia
Nucetum
Fiuizanum.
Liburnus portus Labro uocatur,& Salebro Vada uolaterrana.
Cecina flu.
Populonia
Portus Traiani.
Populinum.
Appianorum proſapia.

 inuitauit:

inuitauit: illa uero interim puerum toto corpore atrum pariens, patrem referentem, risum
Iacob.II inuitatis, pudoremq; Iacobo excitauit. Hoc demũ extincto Rainaldus Vrsinus eius gener
Rainaldus successit, qui grauem Alfonsi regis obsidionem passus quod Florẽtiæ inimicos eius fouisset,
Vrsinus magno se animo defensitauit, regemq; tãdem re infecta discedere coegit. In quo bello Galea
Baldasin. tij Baldasini Siculi, militis Alfonsi, memorandũ traditur facinus: ter hic muros ascendere co
natus, ter è summo deiectus est, quater cum hoste ex prouocatione uictor. Armatus sinistra
ephippiũ equi, dextra tenens hastã, in equum insiliebat: defuncto Rainaldo Catherina eius
uxor metuẽs regẽ, missis ad eum oratoribus, aureum poculũ vi. pondo quotannis dare pro-
Mannetus misit. Post hanc populus quendã Mannetũ Appianum solum ex ea familia superstitem, qui
Appianus apud Troiam Apuliæ cum uxore iam senex & inglorius agebat, ad imperiũ accersiuerunt,
qui bona cũ gratia multos præfuit annos, censum Alfonso pendendo. Moriens duos ex con
Iacob.III cubina filios reliquit, quorũ minor Iacobus III. maiori à populo prælatus patri successit, uir
sæuus ac libidinosus dum uixit. Et ipse decedẽs superstitem filium reliquit simul & successo-
Iacobus IIII rem Iacobũ IIII. quo nuper ab Alexandro pulso, Cæsar eius filius oppido potiebatur, eoq;
mox deiecto, ille rursus patriæ restitutus est. In horũ agro ac ditione duo parua oppida pau
Scatones lum à mari remota, Scarlinum & Suberetum, quæ fortasse fuerint ex colonis his quos Scato
Subertani nes & Subertanos in ora Hetruriæ Plinius uocat. In littore Senẽsium sunt Vmbronis ostia
Vmbronis nauigiorũ capacis, ut idem est autor. Labitur ex montibus qui sunt inter Arretiũ & Senam
ostia. recto tramite. Telamon portus à Telamonio Teucro huc adplicante post bellum Troianũ,
Telamon ac extincto fratre diuersa exilia quærente. Huc & Marius etiam ex Africano exilio reuertẽs
portus. peruenit. Denique apud hunc nobilis illa Romanorum contra Gallos uictoria, Æmylio Le
Herculis pido, & Attilio Regulo Coss. teste Polybio. Prope hunc etiam portus Herculis, quod no-
portus. men non mutauit, & Ansidonia cum portu quæ dicitur Fenilia iam extincto. Marsilianum:
Ansidonia montes quoq; Acutus, Ianutius & Argẽtarius, Senensium ac pontificis Romani terminus.
Fenilia De Ansidonia prodigiũ fertur, quũ à Carolo Magno contra Longobardos difficilius cæte-
ris expugnaretur, adducta S. Anastasij caluaria, castrisq; prælata, statim in potestatẽ uenis-
se. Quapropter hæc cum nonnullis etiã supradictis littoralibus dono eius cœnobio Romæ
ab eo cõcessa, cuius rei monimentũ in eodem tẽplo marmorea tabula inscriptũ legitur. Post
Grauiscæ hæc Grauiscæ à Geographis ponũtur, quæ iam interiere. Deinde Castrũnouũ, quod Corne-
Castrũno. tum esse diligentiores putant. Nam & pars hodie ciuitatis eo nomine appellatur. Vocaba-
Cornetum tur & castrum Inui, uti Seruius in uersu Virgiliano libro vij. testatur. Pometios castrumq;
Inui, Bolamq; Choramq;. Inuus enim Pan seu Faunus dicitur, ab ineũdo, ob eius libidinem.
Is uero corniger quum sit, non mirum Cornetũ postea locum fuisse appellatũ. Amnis hic la-
Minio bitur Minio, è mõtibus uicinis, recta in mare profluens semita. Virgilius. Minionis in aruis.
Tarquinij Paulũ uero à mari remota Tarquiniorũ uestigia uisuntur, nomen priscum adhuc retinẽtia.
Tarcontis ædificium, illius qui duodecim Hetruriæ ciuitates cõdidit: uti Strabo. Huc appli-
Blera cans Demaratus Corinthius, Lucumonẽ genuit, qui Tarquinius Priscus uocatus. Blera Pli
Pyrgi nio Ptolemæoq; uestigia & oppidi & nominis retinet: Pyrgi uero ciuitas uetus putat̃. Vir-
Cẽtũcellæ gilius, Et Pyrgi ueteres. Centumcellæ, quarum meminit Plinius in quadam epistola: Hadria
Augu. pro nus inquit, princeps centũ iudicibus totidem cellas ædificauit ad audiendas præsente se cau
digium. sas institutas. Hic etiam Augustinus librum de trinitate scribens, prodigium pueri, cocleari
Portus ro. pelagus euacuare conantis uidit. Postremo portus Romã à Claudio extructus, deiecta na-
ui maxima, quæ olim magnum obeliscum aduexerat, ut ait Tranquillus. Absoluta iam ora,
ad interiora reuertar, initio à Pisis sumpto.

RES PISANORVM

ISAS Dionysius à Pelasgis conditas dicit. Plinius Virgilium secutus, à Pi-
seis Peloponesi, sitasq; inter Arnum & Auserim scribit. Strabo autem sic: Pi-
sæ ab his conditæ sunt Pisanis, qui è Peloponeso cum Nestore aduersus
Ilium militauerunt: remeantes errore disiecti, hi quidem Metapontum, alij Pi
sanum tenuerunt agrum. Duos autem inter amnes sitæ sunt in eorum con-
gressone. Arni & Esaris, quorum alter ex Arretio multus delabitur: non tamen integer,
sed trifariam diuisus, alter ab Appennino. Confluentibus autem illis unum in alueum, a-
deo tolluntur mutuo alterius impetu, ut qui in amborum ripis extent, se inuicem adspi-
cere nequeant: hæc Strabo. Qui autem hi amnes simul confluentes sint, sanè alios non

uidemus,

uidemus, quàm Eram & Elſam nunc uocatos in Arnum confluentes, Eramq́ uiciniorem Piſis ab eo Eſarem uocari neceſſe eſt. Plinius uero inter Auſerim & Arnum dicit. Eſt autem Auſeris fluuius prope Lucã, cuius olim pars riuus ille qui iuxta Piſas nunc labitur fuit. Hũc etiã forte Strabo intelligit, ac pro Auſeri Eſarem ponit, nam Era, nec ex Arretio, nec Apennino labitur: quod ſi de Auſeri dicit, neceſſe fuerit eum quandoq́ in Arnũ alio curſu influxiſſe. Piſanorũ terra mariq́ res diu floruere. Anno ſiquidẽ DCCCCLXII. Otho primus quum primum Piſas ueniret, ſeptem Germanorũ familias in eo loco reliquit habitare uolentium. Quas & facultatibus & honoribus ornauit. Quæ ſunt huiuſcemodi, Caſamacta, Orlãdi, Ripafracta, Gatani, Guſemarij, uicecomites, Dodi. Nõ multis poſt annis, quum à pontifice edictum eſſet, ut cuiq́ Chriſtianorum liceret Sardiniam poſſidere, modo à Saracenis eam liberaſſet, Piſani eam expeditionẽ aduerſus Muſactum eorũ regem fecere. Interea Lucenſes, qui ſuperiore anno ob quaſdam incurſiones in diſcordiam uenerant, adiunctis Transpadanis in agrum Piſanum inuadũt, Valdeſerchium ceperunt, quos Piſani ſtatim remeantes uſque ad Ripamfractam fugauerunt, nec multo poſt cum claſſe Rhegium obſederunt. Muſactus è Sardinia Piſas inuadit atque incendit, multitudine ad uicinos ſe montes & loca proxima transferente. At Piſani cum uictoria remigrantes, ac incenſam urbem ingreſſi die ſancti Sixti, anno MVI. reſtituere in primis ædificia curauerunt. Poſt annum deinde ſextum Cardinale Oſtienſi à pontifice miſſo, tum Lamberto præſule Piſano populum impellentibus, Chriſti cauſa Sardiniã rurſus repetentes, uictoria potiuntur, inſula capta atq́ incenſa, fugatoq́ Muſacto. Verũ poſt trienniũ ab eodem irruptione facta, unà cum cæteris Chriſtianis pulſi eam amiſerunt, eodemq́ anno cum Genuenſibus ſocietate facta recuperauerũt, ex conuentis præda illis, Piſanis uero inſula ceſſit. Quæ ab eis in quatuor diuiſa eſt partes, Arboream, Calarim, & alias duas, quibus ſingulis magiſtratus præfecerunt, quos iudices appellabant. Carthaginẽ dein anno MXXX. claſſe ceperunt, regem captũ ad pontificem duxere, quem Chriſtianũ factum, ac diademate redimitũ, tandem remiſere. Poſt annos XX. Muſactus antiquã Sardiniæ poſſeſſionẽ recepit, multis caſtellis & ædificijs ornauit. At Piſani rurſus impulſore Pontifice eãdem expeditionẽ tentãtes, ac in Corſicam tempeſtate delati, eam deinde Sardiniã ceperunt, quam Muſactus ante fugam prius cum bonis his quæ exportare nõ poterat incẽdit. Anno poſt hæc Panormũ in Sicilia Saracenis ademerũt, ex cuius uictoriæ manubijs, Præſulis ædis ac baſilicã ædificare cœperũt, ubi prius ædes diuæ Reparatæ fuerat, uectigali adſignato: partim quod Beatrix Hetruriæ comitiſſa Piſis ſepulta, ac eius filia Matildis ei adſignauerãt: partim quod Henrici III. cõceſſio, à quo per legatos impetratũ, ut Papiniani & Reguli in ualle Serchi redditus ei dicarẽtur. Anno M.LXX. bellũ Genuenſiũ occaſione ablatæ cis Corſicæ ſuſtinuerũt, nec multo poſt XII. ipſorũ triremes Arni oſtia ingreſſas, die item S. Sixti ſuperauerũt, ex quibus VII. mercibus onuſtas Græciã petẽtes ceperunt. Ex quo Piſani inter faſtos eum diem retulerũt, bis iam cõſecuta uictoria, templumq́ ei extruxerũt. Anno M.XC. in expeditionẽ Hieroſolymitanã unà cum Gallicis proceribus & ipſi cũ ingenti claſſe profecti, Caloioannem Imp. qui in itinere cõmeatum ac trãſitum impediuerat, multis adfecerãt incõmodis, inſulis inſuper nõnullis ademptis: cum quo pacem hac conditione fecerunt, ut cœptũ iam Piſis templum, cum ſacris ædibus, ſua abſolueret impenſa. An. M.CVIII. in maiorem & minorẽ inſulas Baleares adhortãte Paſchale II. Pont. expeditionem ſuſcepere, ubi menſes à profectione XXVI. labores famemq́ ac naufragia experti: ſemeſtri tandem obſidione eas cepere, ac Piſanos in eo bello mortuos tumulo cum elogio rei geſtæ Maſſiliæ in æde Victoris honorauerunt, quod adhuc extat his uerſibus: Verbi incarnati de uirgine mille peractis Annis bis centum, bis ſeptem connumeratis. Vincere maioricas Chriſti famulis inimicas Tentant Piſani Maumeti regna prophani. Mane neci dantur: multi tamen his ſociantur, Angelicæ turbæ cœliq́ locantur in urbe. Terra deſtructa claſſis redit æquore ducta, Primum ope diuina ſimul & uictrice carina. O pia uictorum bonitas, defuncta ſuorum Corpora claſſe gerunt, Piſaſque reducere quærunt. Sed ſimul adductus ne turbet gaudia luctus, Cæſi pro Chriſto tumulo clauduntur in iſto. Ex ea igitur præda portas ligneas retulere, quæ nunc in templo Piſano cernuntur, paruamq́ columnam ſupra portam maiorem ſtantem. Duas inſuper columnas porphyreticas, quas poſtea Florentinis ob merita ſeruatæ ab eis, Piſanis abſentibus, urbis contra Lucenſes, dono dedere. Quæ pro foribus templi diui Ioannis hodie cernũtur, Sed & rege Saraceno Maioris interfecto

Auſeris

Bellum cõtra Saracenos.

Muſactus rex

Sardinia capta.

Carthago cũ rege capta.

Baleares inſulæ captæ.

Verſus.

Colũnæ porphyreticæ.

Regina maioris inſulæ cũ filio Piſas ducitur.

secto, reginā captam cum paruo filio Pisas in triumphū duxere: ubi ab urbis Præsule Chri-
stianus simul & canonicus factus, ad postremū rex Maioris in paternū regnum dimittitur.
Anno M C L X V I I I. Americo regi Hierosolymitano cōtra Saracenos qui Alexandriā oc-
cupauerūt, X L. triremes miserūt, cōsecutaq; uictoria, gratiæ eis actæ p legatū. Humaniq; &
Pisani hospi- hospitales in Ro. pontifices fuere, nam his ferè tēporibus Gelasiū I I I. Henri. I I I. Imp. iram
tales in Rom. fugientem, dein Calistū I I. è Burgundia Romam illac iter habentē, qui & Sardiniam Pisa-
pontifices. nis cōcessit, exceperūt. Innocentiū I I. item eiectū Pisas duxerūt, ac eius causa unà cum Imp.
Siciliæ regnū Rogerio auferre contenderūt. Quo tēpore Neapolim annis V I I. simul cū op-
Pādectæ pidis circa multis præsidio tenuerūt, inde iuris ciuilis Pandectis, quæ nūc apud Florentinos
iuris. sunt, Pisas traductis: Salernitanāq; deniq; ciuitatē obsedērūt, pro quibus meritis ille pacem
inter ipsos & Genuenses primū constituit. Deinde Pisanū præsulem Metropoliticū fecit. Po-
stremis uero tēporibus Gregoriū X I. ex Gallia Romā redeūtem, quanq; interdicti sacris ab
eo ob Florentinorū societatē fuissent, gemina triremi iuuerunt. Anno M. C L V. fœdus cum
Gulielmo Rogerij filio iniuerunt, à quo plurimis donati muneribus fuere. Aedem diuo Bar-
ptolemæo dicauerunt, ac pars urbis quæ Chinsica uocat̃ flagrauit. Anno autem M. C L I X.
Palarius con. cum Frederici Aenobarbi partibus studerent, Palarius cōsul, qui postea Palario castro no-
Gerardus co. men dedit, cū Gerardo comite ac nobilibus Pisanis auxilio ipsi Imperatori, qui Mediolanū
obsidebat, profectus est. Rursus eidem ad expugnationē urbis ueteris cū exercitu adfuere.
Conchus con. Paucis deinde post annis Concho cōsule multa ædificari publica cœpta ædificia, & Raine-
Rainerius rius homo Pisanus ac rusticus, q terrā arabat, omnis ueneris expers, ac iustissimus sanctita-
Albigaunū te florebat. Anno M. C L X. cū classe Albigaunū ceperunt, ex quo Genueñ. bellū in se cōcita-
captum. runt, qui cum L I I. triremibus in ostio Rhodani cōflixerunt, ac demū uicti & rebus spolia-
ti, liberi precibus ducis cōdonati fuere. Deinde Gregorio viij. sequestro, qui ea tēpestate Pi-
Hierosolymi- sas uenerat, pax inter utrumq; populū facta: mox ad Hierosolymitanā expeditionem, cum
tana expedit. eodē Frederico classem L. triremū unà cum Vbaldo Lanfranco urbis præsule miserunt, qui
Vbaldus Lan- Imperatore in flumine casu demerso, statim domū reuertit. Sub eodē præsule Campum san-
frācus præsul ctum dicauere, ex terra quā Hierosolymis adduxerant iniecta nuncupatū. Idem quoq; Præ-
Cāpus sanct. sul in Gorgonā insulam Othonis Imperatoris furorē aufugit, q eum ut Pōtifici rebellem In-
Cardinales nocentij I I I. iussu Pisis publice sacris interdixerit. Post hæc Pisani Frederico I. pōtificis ho-
deprimūtur. sti magnopere fauerunt, cuius causa Cardinales quosdā à Gregorio viij. ad cōcilium contra
Malora eum ex Gallis accersitos apud Malorā depresserunt. Malora enim saxea moles seu scopulus
portus. instar insulæ aquis abditus V. pass. mil. in mari procedens recessu cauo ac brachijs portū effi-
cit Pisanū. Huius igit̃ sceleris haud multo post diuina ultione pœnas dedere, superati in eo-
Superati Ge- dem ferè loco, memorabili clade, à Genuensiū classe, dum de Corsicæ imperio decertarēt, ubi
nuensibus. triremes X L I X. hominū uero X I I. milia desiderauerunt. Sed ab eisdem iterū paucis post
annis alia sustinuere incōmoda, portu ac turri apud Liburnū captis atq; incēsis. Ab eodem
item Gregorio Sardiniæ titulo priuati nō destitere quin omnibus uiribus perseuerarent, tra-
derentq; & ipsi suis proceribus facultatem, insulam eam quoquo modo cōsequendi, quā ad
Bellū cū Ara- postremū Bonifacius viij. Aragonum regi tributū pollicenti, reliquis exclusis concessit, cum
gonū rege ob quo rege etiā postea bello cōtenderunt, multisq; demū acceptis incommodis, pacem certis
Sardiniam. cōditionibus fecerunt. Manfredi etiā Siciliæ regis Frederici filij partes contra pontificem iu-
uerunt, Quo postea crimine à Clemente I I I I. expiati fuere. Paulo uero ante, anno uidelicet
M. C C L V I I I. cū Venetis cōtra Genuenses societatē iniuerunt annos X. duraturam. Qua
etiam tēpestate apud Acconē in Syria contra eosdē pugna nauali cōmissa superiores fuere,
Sigerius Sa- præfecto classis ac duce Sigerio Saxecta consule simul & Henrico Gataneo capitaneo Pisa-
xecta consul. no. Statum uero reip. uarius magistratus administrauit. Primo unus consul, deinde Antiani
cū potestate, ac capitaneo, postremo dux: uerū ex his nōnulli tyrannidē occupabant, popu-
Vgolinus co. lo nō diu tolerati. Anno siquidē M. C C L X X X I I. Vgolinus comes eorum ciuis, qui oppi-
da quædā in agro Pisano retinebat, multos annos in patria dominatus cū partiū putaretur
Gibellinarū: Guelphis tamen & Florentinis faueret, ab Vbaldis, Gualandis, Lanfrancis, Or-
landis simul coniuratis expulsus, ad Florentinos cōfugit, quorū auxilio multa patriæ damna
Roger. præsul intulit. Demum post aliquot annos reuocatus ac autore Rogerio præsule ciuitatis è fami-
lia Vbaldorū per proditionem captus, unà cum filijs fame absumptus, cuius adhuc familiæ
cernuntur reliquiæ, in agro Pisano Gerardescam possidentium, ab eo Girardo uocitatam,

quem

quem ſupra auxilio miſſum à Piſanis dixi. Sed & eadē tēpeſtate alij quoq; ex urbe pulſi à factione uicecomitū ad Florētinos item ſe recepere. Inter quos Nerius Gallura, eorumq; ſimul & Lucenſiū auxilijs multas in patria excurſiones fecere. Demū Piſas portu pontibusq; occupatis obſederunt. Piſani tot preſſi anguſtijs, Guidonem Feretranū accerſiuere, cuius uirtute, ſimulq; dei benignitate reſpublica reſtituta, ac Pōtadera multaq; alia amiſſa recuperata fuere. Guidoni Fredericus item Feretranus in exercitu ſucceſſit, cuius tunc opera Balnea ad aquas ædificijs habitationibusq; ornata fuere. Poſt hæc Piſani mādata quædā impe. Rodulphi, qui Miniatæ morabatur, ſpernētes, plane ad defectionē tendere uidebātur. Quare uicarius eius bellum inferēs, Piſas adeo diripuit, ut uix poſtea reſipiſcere fuerit. Vgutius deinde Fagiolanus è Flaminia oriūdus uir fortiſſimus, capitanei nomine ad regendā remp. accerſitus, Lucæ dominationem inuaſit. Florentinos plurimis adſecit incōmodis, præſertim anno M.CCCXI. apud mōtem Catinū uallis Neuolæ, Piſtorienſibus ac Volaterranis ſibi adſcitis. Sed quū ex parente tyrannus factus eſſet, primū Lucenſes filium eius Neriū ex urbe pellunt, quod Caſtritiū nobilem adoleſcētem è Caſtracanum familia in carcerem duci iuſſiſſet. Vgutio igitur in eos prodeūti, ac inde paulo poſt re infecta redeunti, eodē die Piſani portas clauſerunt, ille ad Maleſpinas unà cū filio cōfugit, ubi tentato ſæpius necquicq; reditu ad ſolum paternū reuertit. Piſani deinde Gerardū è comitibus Donorciatici rebus præficiūt: poſt uero hūc Fatium comitem: hic ciues ad concordiā induxit, uir unus omnino iuſtiſſimus putatus: deceſſit poſt annos III. ex peſtilentia, maximo omnium deſiderio de ſe relicto. Anno M.CCCXXXIX. Piſis ſtudiū literarum inſtitutū, probante Pontifice. Deinde renouantibus bellum Florentinis, Ioannem Haucutū ex Anglia uocauerunt, cuius ductu Florentinos adeo preſſerunt, ut omnibus circa oppidis captis, ad portas urbis ſint caſtrametati, uerū duce, ut dicitur corrupto, illius periculū uitauere, paucisq; poſt annis cōmutata fortuna duce Galeocto Malateſta, Piſanos inſigni clade adſecerūt, ex eisq; ad mille captos in triumphum duxere. Pax deinde ſubſecuta Innocentij Pontificis legato pacificatore. Piſani id Gambacurtarum, qui tunc urbis potiebantur, auaritiæ referentes, eos ex urbe pepulerunt: ac Ioannem Agnellum nobilem uirum Piſanū ducem primū nouo tunc magiſtratu cōſtituerunt. Anno M.CCCLXV. Cuius item nō longa felicitas. Poſt annos ſiquidē IIII. dum Lucæ quo ſalutatū Carolū Imp. ierat, ludos ſpectat, ruina podij, crus perfregit: ex quo magiſtratu ſe coactus eſt abdicare. Filijq; Gualterius ac Franciſcus in eius locū in templo ab uniuerſo populo ſurrogati. Verum illis inuidioſum recuſantibus magiſtratū, Antiani ad palatij cōſeſſum, antiquamq; rediere poteſtatē. Carolus interea Piſanis ſeptem aureorū milia ſingulis menſibus donec eſſet in Italia imperauit. Anno M.CCCLXIX. Petrus Gambacurta cū Guidone fratre ac filijs XII. aureorū milibus Carolo datis, reditū in patriam impetrauit, ubi tanto exceptus cū honore, quāto nemo unq;. Hic igitur Florentinorū fuerat amicus: quumq; aliquandiu rem tenuiſſet ab Iacobo Appiano uiro Piſano ſcriba reip. rerū omniū conſcio per ſcelus interficitur. Iacobus rerū potitus, poſt annos IIII. remp. filio Geraldo dimiſit. Hic uidēs urbē minime tueri poſſe, anno dominationis III. Ioanni Galeatio uicecomiti uēdidit, plumbino oppido ſibi reſeruato. Galeatius uero decedens, hanc in portionē Gabrieli filio ſuo notho teſtamento reliquit, qui & ipſe diffiſus uiribus, eam rurſus Florentinis uenūdedit. Illi ſtatim urbem capiunt. Piſani indignati, Io. Gambacurtā exulem reuocant, eoq; duce facta irruptione, Florentinos urbe deijciunt, bona diripiunt, ſeſe in libertatem omnino uendicantes, atq; ut id tutius agant, Agnellorū factionem urbi etiam reſtituunt: ac cū Gambacurtis cōciliant, ante aram euchariſtia inter utrumq; familiæ principem diuiſa. Mox rupto fœdere, Gambacurta Io. Agnellum per proditionem cædit, ac poſtremo Florentinis aliquot mēſes Piſas obſidentibus uendidit. Illi anno M.CCCCV. in urbem recepti, Gino Caponio primo prætore. Huius poſtea Ioannis filius Gerardus Gambacurta, dum Ferdinando Siciliæ regi aduerſus Florentinos uenienti, caſtella quatuor in Apennino ſita, quæ pater à Florentinis merito proditionis acceperat, tradere cupit, per ſuorum proditionem decipitur, caſtellis Florentinis traditis, ex quo ille regem pauper diu ac miſer ſecutus eſt. Captas igitur Piſas, Florētini uſq; ad annum milleſimū quadringenteſimū nonageſimumquintū tenuere. Aduentu tunc demum & hortatu Caroli regis Gallorum, illac iter cōtra regem Neapolitanum facientis, ſeſe iterum in libertatem uendicantes, non ſolum magiſtratus, ſed eorū antiquas in urbe familias expulerunt, bonaq; diripuerūt. Se quoq; tuendi gratia in fidem Venetorum dedidere. Quorum auxilio

Nerius Gallura.
Guido Feretranus.
Fred. Feret.
Balnea ad aquas.
Rodulphus
Vgutius Fagiolanus.
Luca capta.
Mons catinus
Gerardus co.
Fatius com.
Piſis ſtudium literarum.
Ioannes Haucutus ex Anglia accerſitus.
Bellū contra Florētinos.
Antiani renouati.
Petrus Gambacurta.
Ia. Appianus
Galeatius uicecomes.
Gabriel fil.
Florētini
Gerardus Gābacurta
Piſani aduentu Caroli rebellant.

auxilio excursiones in hostili crebras ausi facere, ab eis tandem Turcarum bello imminente
deserti, suis nũc auspicijs uiuunt, nequicquam sæpe ab hostibus bello lacessiti, magna ui ani-
Luca mi potius, quàm uiribus annis iam prope XII. resistunt. Luca Romanorũ colonia. Liuius
xxi. Annibal in Ligures, Sempronius Lucam cõcessit. Frontinus libro iij. T. Domitius Cal-
uinus cum obsideret Lucam oppidum Ligurum, non situ tantum & operibus sed etiam op
pugnatorum præsentia tutũ, circuiri muros iubet. M. Varro dicit eam à lucentibus clypeis
dictam, quibus eorũ turres erant munitæ. Nulla ciuitas tam breui tẽpore plures experta do
minos. Nam à Gothis possessam ante omnia, Narses VII. obsidionis mense in potestatẽ re-
degit: deinde à Bonifacio eius urbis ciue dominata, qui ex Beatrice Henrici Imp. filia Matil
dem genuit, coniugem Gotifredi magnæ ditionis hæredem, deq; Christiana religione opti-
me meritam. Deinde Vgutius Fagiolanus quem supra in historia Pisana pulsum unà cũ Ne
Castritius rio filio dixi. Dein Castritius è Castracanũ familia, ex captiuo patriæ dominus factus. Res
multas in Italia gessit, Galeatio uicecomiti, & Accio eius filio familiarissimus. Florẽtinorum
acerrimus ac perpetuus hostis. Post eius mortem filij à Ludouico Bauaro Imp. eiecti fuere,
quum ille patrem suis hostibus fauentem reperisset. Post Bauari discessum Teutonici, qui in
præsidio Lucæ erant, cum Marco uicecomite, quem missum à Bauaro obsidem tenebant, ci
uitatem Florentinis precio LXXX. miliũ aureorum obtulerunt: illis autẽ renuentibus ite
rum discedente Marco, minore satis precio Gerardino Spinulæ Genuensi dedere, qui uix
Io. Boemiæ accepta possessione, à Florẽtinis obsidione premitur. Tandem unà cum ciuibus rebus despe
rex. ratis, Ioannem Boemiæ regem, qui tũc forte in Italia à Brixiensibus adcersitus uenerat, ad tu-
Pe. Roscius. tandam temp. euocat: ille dominatione accepta, Lucam ab obsidione quinq; mensium libe-
Mastinus rat. Post hæc discedens, Petro Roscio Lucam & Parmam commisit, ille ex conuentione qua
Scaliger dam Mastino Scaligero tradidit: Mastinus uero Florẽtinis uendidit, qui nouem tantũ men
ses eam possederũt. Pisani reminiscentes Lucam eorũ potius esse iuris, uti rebellem Impera-
toris ab Henrico sibi cõcessam, urbem obsidione durissima cingũt, agrum simul undiq; cum
castris occupant, frustra Roberto tunc rege, eos tanquam à possessione sua discedere mãdan
Carolus Imp. te: tandẽ post aliquot menses pax certis conditionibus facta. Nec diu postea Carolus Imp.
Ioan. regis supradicti filius in Italiam ab Vrbano pon. adcersitus, Lucam diuertẽdo accepit.
ubi aliquandiu moratus est: discedẽs Cardinalem quendã Gallicum in eo loco reliquit. Qui
Lucenses pe- urbem Lucensibus XXV. aureorum mil. uendidit, à Florentinis mutuo acceptis, à quibus
cunia se à ui- & ciues nõnulli solertes ad reconcinnandã remp. eorum, missi fuere. Arx item quam Castri-
cario Caroli tius olim excitauerat, euestigio diruta. In eoq; statu usq; ad Paulum Guinisiũ fuere. Hic cum
redimunt. multas possideret opes, ac patriæ tyrannidem occupasset, infelicem habuit exitũ, ut mox di-
Paulus Guin. cam. Florentini postremo Lucẽses obsident per Nicolaũ Fortebrachium, ægre ferẽtes quod
Florentinorũ Ladislaus Pauli filius, Philippo duci, eorum hosti militasset. Illi ad opes Philippi confugien
obsidio. tes, Francisco Sfortia, & Ni. olao Picinino ducibus ab eo missis: non solũ pestem à domino
Guidantonius pepulerunt, sed ultro ausi Florentinos inuadere, quibus Guidantonius Vbaldinus dux fue-
V baldinus rat, prælio commisso superiores fuere, ubi hostium equitum quatuor, peditum tria milia desi
derata fuere. In eo bello, quum Paulus rebus Florentinorum clàm studere deprehenderetur,
à populo captus, ac Francisco traditus, ab eodem Mediolanum ad Philippum ductus, atq;
in custodia extinctus est. Filius uero Ladislaus qui eodem tempore sub Francisco patriæ mi
litabat, ubi patrem esse captum accepit, ilico aufugit. Aliquot deinde post annis, clàm noctu
Lucam ingressus, sese magistratibus ostendit, flens atq; obtestans, uti iam insontis laborum
misererẽtur: quod si per eos minus in patria uiuere, saltem mori liceret, sese paratum eorum
iussu supplicium ferre. Illi misericordia cõmoti, humaniter castigant, hortanturq; uti sortem
Phridianus æquo animo perferat: neu ciuitatis amplius hoc pacto statum perturbet, datisq; comitibus
Fanũ Herc. & pecunia, abire iusserunt. Hinc fuere Pontifices duo, Lucius III. & Alexander III. hic &
Feroniæ lu- Phridianus Præsul ante omnis colitur, cuius meminit Gregorius: cum in alijs de Lucẽsibus
cus. benemeritus, tum quod Auserim amnem agros inundatione uastãtem diuinitus cõpescuit,
Auseris ex quo pars ea quæ Auseris nũc dicitur ab eo diducta adspicitur. Hæc & Agnelli mei patria
uiri moribus, ac literatura ornatissimi. Prope Lucã fanum Herculis, cuius oppidi parua nũc
extant uestigia. Deinde Feroniæ lucus Ptolemæo, qui nunc Bientina cum lacu forte fuerit.
nonnullis uero Petrasancta, uti supra monstraui: alter enim Feroniæ lucus apud Soracten.
Focenses Fucetium oppidũ cum altero lacu: sunt qui hos Focenses apoellare uelint, ex Desiderij regis
marmore

marmore, Viterbij reperto. Dein Piscia, Pratum, noua nomina, de quibus alijsq; in Floren- *Piscia*
tinorum epitome mentionem faciam. Pistorium propius Apennino, cuius meminit Sallu- *Pratum*
stius in Catilinario. Nullum æque oppidum Florentinis negocium fecit, acriusq; restitit, *Pistorium*
cũ sæpe uictũ fortius resurgeret, societate auxilioq; maxime Castritij Lucensis freti, cuius *Philippus*
etiã adhortatione ac uiribus Philippũ Tidicem Pistorieñ. tyrannũ patriæ cõstituerunt: Flo *Tidices*
rentinis magnopere aduersum, ipsius Castritij generum: tãdem anno M. C C C L I. penitus
succubuit, ut in Florentinorum referam historia. Hæc ciuitas mater seditionum totius He-
truriæ, ab ipsa nanq; Alborum & Nigrorũ factiones Florentiam defluxerunt. Deinde Can
cellarij & Pantiatici crebris tumultibus urbem implicuere. Ii quum diu quieuissent, proxi-
mis annis ita sunt excitati, ut omnia cruore, cæde, incendioq; refersérint, nec finis adhuc
esse uideatur, Cancellarijs nunc potientibus. Hic Nicolaus Forteguerra cardinalis Thea-
nensis Atheneum nobile ac religiosum constituit pauperibus doctrinæ operã dare cupien- *Atheneum*
tibus refugium Fesulas ex una Pleiadum ferunt esse dictam, inter X I I. Hetruriæ, cuius ad *pistoriense.*
huc uestigia uisuntur, cũ nobili cœnobio à Cosmo Medice ædificato, subiugata à Floren- *Fesulæ*
tinis anno M. X X I I I I. locus memorabilis clade Redagagis Gothorum regis à Stilicone *Redagages*
superati. Hinc Minio fluit amnis ad mœnia usq; Florẽtina. Supra in Apennini iugo castra *Minio flu.*
Florentinorum notissima. Insuper & terra Pasumenna, quam Strabo dicit ab Arretio esse *Terra Pasu-*
cæteris remotiorem, qua Annibal iter ad Trasimenem fecit, licet alia uia facilior ascensu *menna.*
Arimino deinde per Vmbriam foret, à præsidijs Romanorum tamen magis tenebatᷓ. Qui *Casentinum*
bus uerbis Casentinum describere uidetur. Sequitur pars quam Liuius in descriptione iti- *Regio inter*
neris Annibalis, omnium fructuum feracissimam esse dicit inter Fesulas & Arretium, *Fesulas &*
quam uallem Arni superiorem appellant: tunc paludibus occupabatur, obicibus saxo- *Arretium.*
rum cursum Arno remorantibus: quæ in sequentibus temporibus Incisæ oppido in ea
parte ædificato nomen dedere. Arretium inter X I I. item ponitur, bis rebellauit. Liuius
X X V I C. Terentius Varro obsides ab Arretinis senatorum filios cepit. C X X. Item bel
lo sociali autores fuere Hetruriæ defectionis simul cum Marsis & Picentibus, Quapropter
Sylla in eos acrius sæuit proscriptis ciuibus antiquis, nouam deducendo Coloniam: indi-
cio est marmoris inscriptio, quæ adhuc in ea urbe cernitur, Arretini ueteres duplici R. Pli. *Arretini*
Arretini ueteres, Arretini fidentiores: processu deinde temporis uaria cum Florentinis bel *ueteres.*
la gessere, quanq; Guelphi & ipsi fuerunt earundem partium usq; ad Fredericum I I. Ve-
rum postea Tarlati Vbertiniq; Gibellini extorres, reducti Manfredi Siciliæ regis tempo- *Tarlati*
re aduersari cœperunt, primusq; Gulielmus Vbertinorũ princeps, patriæq; præsul simul *Vbertini*
& tyrannus, ac duci propior quàm sacerdoti, Florentinis sæpe bellũ intulit, postremo Gui- *Guli. præsul*
done Fererano simul & exulibus Florentinis auxiliantibus, cum eisdem Carolum I I. Sici-
liæ regem socium habentibus, congressus in prælio apud Bibiennam occubuit, ubi Arreti-
norum tria milia cæsa: capta autem duo milia fuere. Guido deinde Petramala Tarlatorum *Guido Pe-*
caput, sacerdotio ac tyrannidi succedens anno M. C C X V I I I. à Florentinis & Rober- *tramala.*
to rege bello superatus, cum eis cõuenit, ut urbis imperio penes Robertum relicto, ipse ur-
bis administrandæ, creandorumq; magistratuum ius haberet. Deinde gliscente imperij
cupiditate, cum Tifernum Pontifici abstulisset, à Ioanne X X I I. præsulatu deijcit, ex Are
tina insuper diœcesi Cortona deducitur, primo præsule in ea ex Vbertinorum familia con *Cortonæ I*
stituto. Quam ob rem Guido iratus, Vbertinorum castella euertit. Postremo præter ponti *præsul*
ficis autoritatem Ludouicum Bauarum eius hostem diademate ferreo Mediolani de more
redimiuit, Dumq; reuertit, febre correptus, in itinere apud Nigrum mõtem decessit, uir ar
mis natus magis quàm religioni. Arretium, Burgum, Tifernum, Castilionem, Terramno-
uam in suam potestatem redegerat: Arretium mœnibus restituit, Viam quæ ab Anglari
ad Burgum ducit, latiorem reddidit, ubi quondam Nicolaus Picininus à Florentinorum
& Pontificis exercitu superatus est. Hoc extincto, res ad Petrum cognomento Sacconem *Petrus Saccon*
eius fratrem peruenit: hic quoq; in dissensionem cum Vbertinis, quãquam eiusdem factio
nis uenit, causaq; fuit, ut Vguitij Fagiolani liberi castra quidem amitterẽt: at illi reddito ta
lione, ut Sacco Tifernum & Burgum, quibus deperditis, necesse fuir cedere Florentinis.
Itaq; eis Arretium uendidit, castris sibi quibusdam reseruatis. Mox in suspitionẽ ueniẽs, ca
ptus ab eisdẽ & in carcerẽ coniectus, direptis eius bonis. Qui ædibus incensis liberatus po
stea à Gualterio Florentinorum tyranno, in dominationem rursus redijt. Bellum Florenti-

nis Perusinisq; intulit. Castra Vallisarni, Ficinum atque alia incendit, & in Montemuarcum se recipit. Iterum ab Arretinis eiectus, ad Carolum Imperatorem frustra confugit. Demum apud Bibiennam oppidum suum excessit octogenarius, eo robore, ut etiam par iuuentuti arma indueret, omniaq; militis munera obiret. Liberos nonnullos reliquit, quibus paulo post Bibienam cæteraq; oppida ademerunt, impulsoribus pariter & adiutoribus, Farinata, & Ario, Vbertinis, qui in gratiam nuper cum Florentinis redierãt, ob egregiam eorum in bello Theutonico nauatam operam, in quo & Biordus ex eorum familia cecidit. Interea Arretini post Gualterij Florentinam tyrannidem, in libertatem se iterum uendicauerunt, ac L X. ciues creati, rempub. aliquamdiu feliciter administrauerunt. Verum inter successores postea discordia nata, pars altera Carolo Pannoniæ regi, qui aduersus Ioannam Siciliæ reginam tunc in Italiam uenerat, urbem tradidit, quo paulo post discedente, Sacconis filij simul cum ubertinis reliquisq; Gibellinis rursus in urbem, aduersarijs expulsis reuocati, ob metum & ipsi mox contrariam iterum reuocant factionem, qui simul una postea urbem diripuerunt. Arretium post hæc Engeranius Ludouici Andegauensis dux X I I. milium ex Gallia supplementum adferens in itinere, auxiliantibus Sacconis filijs extorribus diripit arcem uero cum oppugnare cœpisset, adlato de morte Ludo. nuncio, desistens, urbem Florentinis, anno M. C C C C L X X X X V. L. milibus aureis uendidit. Paucis deinde post annis Ioannes urbis præsul à Gregorio X I. instigatus, bellum eisdẽ mouit, uictus tandem ac fugatus est, ædes crematæ, ꝓpinqui interfecti. Res deinde Arretinis pacata, usq; ad annum M D I I. fuit. Quo tempore, illi impulsore Vitellotio Tifernate à Pontifice cum exercitu misso, rebellauerunt, captaq; arce & magistratu, res cito deferbuit, autoritateq; Lodouici regis Gallorum Florentinis amici, fedata est: ac urbs propterea ciuibus ob metum diffugientibus, penitus uiduata, in misera nunc cernitur conditione: sed de his pluribus cũ ad res uenero Florentinas. Arretina testa apud ueteres in precio, cuius meminit Martialis, ea nunc terra præstantior apud Dirutam uicinum castrum reperitur, ubi & Figlina fiunt, ita & soli natura sæpe tempore mutatur, & Saguntina quondam apud maiorem insulam nunc exercentur. Censetur Arretium Leonardo, Carolo, & Ioanne Tortellio bonarum artium peritissimis, ac Francisco iurisconsultissimo, necnõ Guidone etiam musico supra hæc tempora, qui totam melodiam sex notis in manus articulis inuenit, Sed præter omnis Donato martyre urbis præsule sub Valentiniano imperante: ut apparet in tabulis antiquis apud ecclesiam Arretinam existentibus: Zenobium tribunũ Landerici filium senatorem Romanum diuitem ac potentem Christianum fecit, qui Arretinam postea dotauit basilicam, ubi multa oppida nominantur ab eo constructa, quæ nunc Senensium sunt. Hinc fuere Mecœnas teste Macrobio, & Laurẽtinus ac Pergentinus duo fratres martyres sub Diocletiano, in eademq; iacent urbe. Cortona prius Corithum: Silius. Arreti muros, Corithĩ nunc diruit arcem. Dionysius Cortonem prius dictam ait: deinde factam Romanã coloniam, Cortonam cœpisse uocari. Hanc conditam prius à Pelasgis Tyrrheni occupauere, hinc Dardanus fuit Troianæ gentis conditor. Virg. Hinc illũ Corithi Tyrrhena à sede profectum. Eam insequentibus seculis Arretini expugnauerunt, à quibus diu possessa fuit, ablatam deinde Pontifex ab eis deiecto Guidone, præsulatus bonore (uti supra dixi) decorauit. Deinde Vgutius tyrannus eam possedit, qui à Florentinis desciendo Io. Galeatio adhęserat: tandem ob libidinem in fœminas, est à ciuibus interfectus, superstitibus liberis, qui exularunt, ac religiosis patriæ locis annuis pensionibus relictis, quæ adhuc durant. Postremo illac Ladislao Siciliæ regi transeunti, sponte ciues se dedentes ille admiratus, per caussam interrogauit, an apud eos esset copia ueruecinæ, deniq; non multo post, eandem Florentinis uendidit. In hoc agro Petramala, unde Arretij familia, à Florentinis diruta: & Ciuitella Guidonis præsulis ædificium, quod Minutius quidam per bellum Io. Galeatij tenebat. Procedendo Trasimenes reperitur nonissimus, ac clade Romanorum nobilitatus. Perusia in Apennini parte, ciuitas Hetruriæ ab Achæis ædificata, ut Trogus scribit, ut Appianus de bellis ciuilibus, ex X I I. Hetruriæ. Hæc in Augusti uenit potestatem, compulso ad ultimam famem L. Antonio triumuiri fratre, mœnibus insuper ab eo restituta Augusta est appellata. Septem deinde annis obsidionem crudelissimi Totilæ passa, ad ultimum direpta est, interfecto eius præsule sanctissimo Herculano, natione Germano. Insequentibus deinde temporibus, sub Bonifacio V I I I. sicut & multæ aliæ Italiæ ciuitates, quum Ioanni Galeatio

Margin notes: *Sacconis mors.* — *Biordus Vbertinus* — *Engeranius* — *Aretiũ direptum.* — *Arretini rebellant.* — *Testa Arretina.* — *S. Donatus* — *Zenobius tribunus.* — *Laurẽtinus* — *Pergẽtinus* — *Cortona* — *Dardanus* — *Vgutius* — *Petramala* — *Ciuitella* — *Minutius* — *Trasimẽes* — *Perusia* — *Augusta* — *Totilæ ob.* — *Herculanus præsul*

Galeatio Vicecomiti se dedisset,per Vgolinum Trincium tyrannum Fulginatem ab eo- *Vgolinus*
dem Pontifice cum exercitu missum,ad officium reducta est.Secutæ postmodum Raspan *Trincius*
tum qui Gibellini erant,& Gentilominum factiones. Hi postremi nobiles, annis uiginti- *Raspantes*
quatuor exules fuere:plebis partes Biordus Michelectus tunc tuebatur,uir autoritate uir-
tuteq; armorum inter suos potens:qui cum iam ferendus ob morum insolentiam non ui-
deretur,à Guidoloctorum coniuratione qui & ipsi gratia pollebant incautus trucidatur,
cum omni ferè familia præter Cicolinum eius fratrem.Hic equo conscenso urbem percur
rit,clientes excitat,uiuum adhuc fratrem non interfectum esse simulat.Hisq; adeo effecit,
ut Guidoloctos omnis armata multitudo petitis eorum domibus de medio tollerent. Ve-
rum paulo post eiectus & ipse à Brachio Montono,ac demum resistens captus in prælio *Brachius*
atq; interfectus fuit,Is enim Brachius ob singularem uirtutem electus à populo Princeps, *Montonius*
nobilitatem plebi conciliauit:è Montono uico Perusiæ finitimo fuit, militia clarus, cuius
gestis Campanus librum dicauit. Alberici primum Cunij Comitis disciplinæ se tradidit.
Deinde Alfonsi regis autoritatem secutus,eius iussu Aquilam Martini Pontificis oppi-
dum,quem Alfonsus in adipiscendo regno aduersum senserat,obsedit,in qua obsidione à
Iacobo Cadola Martini duce superatus occubuit.cuius postea cadauer effossum Pontifex
in urbem perduci,ac extra portam sancti Laurentij in loco profano,quod sacris esset inter-
dictus.tumulari iussit.Dum uixit aduersa semper factione cum Sfortia fuit,cum ambo ex
eiusdem ducis disciplina prodijssent. Filium Odonem reliquit,qui breui post tempore à
Guidone Torello apud Aretium interfectus est. Alterum item filium Carolum diu super *Odo filius*
stitem uidimus,qui quanquam patriam indolem referebat,infortunatus usque ad extremũ *Carolus Mon*
fuit,anteq; hos annos Venetis militans contra Turcas apud Forumiulium in prælio ceci- *tonus.*
dit.Ex eius itẽ ludo Nicolai duo prodiere,alter Fortebrachius appellatus siue Stella, quod *Nicolai For-*
è Stella eius sorore sit genitus,alter Picininus ex eadem urbe ob corporis breuitatẽ dictus. *tebrachius &*
Hic multis sæpe in prælijs uictor,ad extremum missus à Philippo duce aduersus Florenti- *Piciniuus.*
nos eorum agrum late uastauit:Idemq; Comite Puppij sibi adscito per Apenninum Peru-
siam peruenit.Perusini uerentes ne tyrannidem occuparet datis ei aureis nummis L. mili-
bus uexationem redemerunt.Mox Tifernum,postremo Anglare Florentinorũ oppidum
peruenit.Ibiq; cum eorum copijs quibus Eugenius Põtifex per Lodouicum Patriarcham
Aquileiensem legatum auxilio fuerat, infeliciter conflixit.filium habuit Iacobum cogno- *Iacob. Pici*
mine paterno,non minore fama ac indole,qui tanto fuit Italicis principibus terrori,ut non *ninus.*
prius conquiescerent quàm eum per insidias de medio tollerent,ut in rebus Siciliæ regum
narraui.Franciscus alter filius Bononiæ captus mihi inter res Bononienses iam dictus.De- *Franciscus Pi*
inde secutæ duæ aliæ factiones,Oddorum & Balionum.Hi diu præualuerunt, pulsis ad ex *cininus.*
tremum Oddis.Quorum princeps Fabritius protonotarius Simonis filius nothus,cum re *Odi & Ba*
ditum tentasset mediam percurrens urbem armatus,nullo ciuium cõsequente trucidatur, *liones.*
reliqui uero non admodũ multi qui cũ eo erant, laqueo suspensi. Baliones uero iam inde
à Gottifredo Baliono primo rege Gallico,qui Hierosolymas recuperauit,genus suum ia-
ctãt,& usque à Frederici Aenobarbi Cæsaris temporibus mœnia Perusina summa autori-
tate tenuisse,multasq; in Italia tum pro patria res gessisse.Inter quos Odo clаruit,qui Nel-
lum genuit,& Malatestam.Nellus dum uixit gratia nomineq; cunctos gentiles antecessit.
E Malatesta uero & Iacoba Brachij Montoni nepte quinque superstites filij:Brachius, Ca *Brachius*
rolus,Sfortia,Guido,Rodulphus.Ex his Brachius senioris Brachij nomẽ potius quàm uir *iunior*
tutẽ referebat:Nam trucidatis uno die in medio foro per insidias Rodulpho patruele Nelli
filio:ac eius nato Francisco creuerat.Quo facinore non diu gauisus & ipse unicum filium
Gryphonem,in quo summa spes fuerat,interfectum uidit.Proximis dein annis Rodulphi
filius Ioannes Paulus Carolum,Odone Caroli filio natum per discordiam domo pepulit.
Cumq; nuper contra Cæsarem Alexandri filium Aemyliæ ducem una cum Vrsinis con-
spirasset,ab eodem fuit patria eiectus Carolo restituto,quo paucis post mensibus defuncto
Alexandro Pontifice, rursus expulso alter reuertit.Fuit hinc inter cæteros V.C.quos ali-
bi attigimus Constantius martyr sanctissimus. Sequitur inferius Vrbs uetus:huius ori- *S.Constantius*
go non satis constat quum nouum sit uocabulum,urbs autem uetusta appareat,ob quam *Vrbs uetus*
rem minime assentior Blondo,siue Aretino,qui eam à Florentinis originem habuisse dicit.

Sed potius his qui Herbanum esse putant, quod Ortano uicinum Plinio, nominis etiā propinquitate quadam corruptioris. In hac quoq; factiones duæ, Merulinorum, & Musatorū, multam quandoq; seditionem excitauerunt. Templum etiam nobile cum ædibus in ea uisitur, Vrbani V. ædificium. Clusium prope Glanem in monte situm, regia quondam Porsenæ, qui in ea Labyrinthum pro monumento extruxit, ut Plinius ait, qui & Clusinos ueteres & nouos ponit. Meminit huius urbis Plutarchus in uita Syllæ bis uerbis. Sylla deleto Carbonis exercitu apud Clusium, Fauentiam, & Fidentiam, ipso Carbone Italia pulso proposita tabula omnem Italiam cædibus inuoluit, ac Volaterras in deditionem accepit. Item Clusium Sylla petijt, & prope Glanem prælium inijt, dein prope Saturniam reliquias hostium profligauit. Carbo habuit apud Clusium ad x x x. hominum milia, & duas Damasippi legiones, & nō nullas alias cum Carino & Martio. Postremo illi qui Clusij relicti fuerant x x. milia numero à Pompeio prælio superantur. Hæc ille interpellatim. Nunc quoque in ualle Arbiæ multa ferramenta reperiuntur à fossoribus. Senam, urbem antiquam esse autores multi demonstrant. Polybius ait, Senones pulsos à Romanis, aliam coloniam eius nomine Senæ, quam apud Adriaticum reliquerūt, condidisse. Ptolemæus Senam etiā in Hetruria ponit, quod nonnulli non putantes in exemplari Græco scriptū maxime errāt, quum nos in antiquissimo Bibliothecæ uaticanæ uolumine id legerimus. Plinius Saniensem coloniam uocat. In lib. quoq; Coloniarum nuper inuento Saniensis colonia nominatur. Festus ait, populi qui supra & infra Romam habitabant, qꝫ rebellassent, moxq; ad officium redijssent, Sanates appellati sunt. Apianus libro primo bell. ci. Pompeius autem Martium circa Senas debellauit, urbemq; diripuit hostiliter. Cice. quoq; pro Cælio balneas Senias cōmemorat. Blondus testatur se in Cœnobio S. Georgij Venetijs in quodam libro legisse Ioannem x v i i i. ex senis diœcesibus uicinis illi partes addidisse, ex quo Senas cognominasse urbem. Quod quantū sit uerisimile ex supradictis autoribus deprehēdi potest. Nam Ioannes ipse Senam præsule diœcesiq; decorare potuit, nomē uero antiquius multo apparet, uti supra ostendi. Extant hodie tabulæ apud Aretiū donationis Zenobij Tribuni Landerici filij Senatoris Romani potētis ac diuitis, ecclesiæ Aretinæ factæ temporibus Damasi Pontificis. In quibus cōmemoratur ecclesia S. Mariæ apud Castrum Senense ab eodem Zenobio ædificata, ac ecclesiæ Aretinæ simul cum alijs concessa. Hic autem locus est hodie Senæ ad portam S. Marci, in parte quæ dicitur Castellum uetus, ubi adhuc extāt aliqui parietes semidiruti, cryptæq; & cuniculi. In eisdem tabulis dicitur Castrum ipsum Senense à Romanis ædificatū. Quod sanè intelligendū, dum coloniā accepit. Præterea multa commemorantur templa ab eodem Zenobio constructa, simul & oppida quæ hodie Senensiū sunt. Inter quæ templum cum castro S. Quiritij in Osenna, Corsilianum, Corsiliani, Corsi filij ædificium, Fuuianum quem Venatorum appellat Landerici patris Zenobij, Politianum, Lucinianū, Secianum à uiris omnia Romanis cognominata. Præterea Balnea Arapulana quæ non procul à Corsiliano, quod Pientia est deinde à Pio Pontifice illic oriundo cognominata. Multa quoq; ad Vmbronem & Vrciam quæ iuxta S. Quiritiū, & ad Axum, qui iuxta Turranoriū fluunt appellata. In cōmentario quoq; Benedictidei Florentini scribuntur hæc oppida Senensium à Florentinis occupata fuisse, uidelicet, Politianum, Fuuianum, quod Foianum nunc uocant, Ciuitellam, Raddam, Roncinum, Bonicium, Castellinam, Brolium, Caccianum, Collem, & sanctum Geminianum. Senēses christiani primum ab Ansano qui fuit Tranquillini ciuis Romani filius, facti sunt. Is x i i. annorum ætate clam patre à Protasio presbytero sacrosancto fonte ablutus, atq; à Maxima uirgine è Tonagritano pago ex eodem fonte ablutus fuit, amboq; postea iussu Maximiani principis martyres. Maxima quidem fustibus cæsa, Ansanus uero è carcere fugiens uenit Balneoregium. Inde Senam, ubi dum Christum prædicaret à Lysia proconsule in ignem proiectus incolumis euasit: ductus tamen ad flumē Arbiam securiq; percussus ibiq; sepultus est cal. Decembris. Hæc autem ex ipsius historia traduntur. Senenses Florentinorū perpetui sunt hostes, iuncti quondam eorū exulibus Gibellinis, nobili apud Arbiam uictoria potiti sunt. Nostra memoria Iacobum Picininum hostem habuere multa eis incommoda inferentem, quod petenti mutuo per oratorem iure paternæ amicitiæ x x. mil. aureorum negassent: ille Castilionum Pescariæ, quod est oppidum agri Senensis uersus mare: continuo inuadit, unde

Clusium — *Carbo & Martius superati.* — *Sena* — *Saniensis Colonia* — *Balneæ Seniæ* — *Castrum Senense* — *S. Quiritius in Osenna* — *Corsilianū* — *Lādericus* — *Lucinianū* — *Politianū* — *Secianum* — *Balnea Arapulana* — *Fuuianum* — *Castellina* — *S. Ansanus* — *Maxima*

Vnde tandem Calixti Pontificis auxilio pulsus est. Gisbertum Corregiatem eorũ ducem suspectũ, ac Picinini partibus clam studentem, accersitum in curiam è fenestris præcipitē dederunt. Quo tempore ciues multos partim capite, partim exilio mulctauerũt, inter quos Patricius fuit uir ea tempestate literatus. Nostra uero ætate, anno M. C C C C L X X I. ingentem rursus seditionem excitauerunt, tribus quas montes uocant inter se dissidentibus. Antonius Belantes, qui princeps eius fuerat Senatus, unà cum quibusdam nobilibus apud arcem Alcinoi securi percussus: utraq; pars breui tempore uarietatē experta fortunæ, nũc demum ob exulum tenuitatem, & horum qui potiuntur potentiam, quiescit: quorum princeps Pandulfus Pertrutius, Is hodie patriam omnium ferè consensu ob eius sapientiam & animi magnitudinē optimis regit institutis. Forghisium socerum, facta imprudentius corrigentem, de medio sustulit, cumq; nuper contra Cæsarem Aemyliæ ducem una cum Vrsinis conspirasset, bellum ab eo periculosum passus est, quum iam agri partem captam maioraq; indies hostem minantem animaduerteret, seruandæ patriæ causa sponte cessit. Re sedata paucis post mensibus ingenti ciuium lætitia reuocatus est. Fuere hinc Pontifices Alexander I I I. & duo Pij. Volaterras primam Hetruriæ ciuitatem priusq; ædificatam inter xij. fuisse, plura sunt argumento: ante omnia nomen ipsum, quasi uolatyrrhenorum hoc est Hetruscorum urbem appellatā. Nam Tuscos ueteres uola oppidum aut arcem uocasse indicant multa apud eos, Volsinij, Volcæ, Volæ, Voltumna Hetru. dea. Tyrrhenos quoque græ. Hetruscos uocant à Tyrrheno Lydorum duce huc applicante, ac xij. ciuitates constituente annis ante bellum Troianum ferè centum, ante uero urbem conditam quingentis. Deinde locus natura munitus. Nam teste Thucydide tunc ob piratas frequētes & toto orbe latrocinia, altiora loca ac munitissima occupabant. Deinde autoritas Plinij, qui Volaterranos appellatos esse dicit Hetruscos. Post hæc in antiquis ipsorum diarijs quæ ad manus meas uenerunt, comperio, Hetruriam oppidum nobile ad oram eos diu possedisse, Rebellantemq; quandoq; Tuscinatum cognominasse, ac ob inundationem in mare abijsse, uadaq; iuxta ædificata: hodieq; ferunt accolæ uestigia sub aqua per maris tranquillitatem clarissime conspici. Præterea multa hic nuper refossa ueterum monumēta simul & statuæ cũ literis Hetruscis, quæ Liuio Plinioq; testibus in precio apud Romanos fuere, nec usq; alibi locorum conspiciuntur. Deniq; Petrus apostolus hanc ut in Hetruria primam ante omnis ad fidem uocauit, misso Romulo sanctissimo uiro, qui per Herculis portam ingressus sicuti scribit, ubi eos christianos fecit Fesulas abijt, ac urbis utriusq; Præsul est constitutus. Hanc hodie portam ad Arcum esse putauerim ex nominis corruptione tũ antiquitatis uestigio. Quæ uero post illos priscos ab autoribus traduntur adducam. Volaterrani teste Liuio Scipionis classem in Africam proficiscentis frumento iuuerunt, quod eorum ager latissimus, ut ait Strabo, usq; ad mare procederet, qui nunc est magna ex parte Pisanorũ. Idem ait stad. X V I. ad oppidum conscendi. Hic etiam Marianos proscriptos cõstitisse, tandem triennio à Sylla obsessos locum reliquisse. Sylla uero postea rerum potitus agrum eum publicauit, quem Cæsar deinde primo suo cõsulatu in perpetuum liberauit, ut est autor Cice. in epistola quam pro municipibus Volaterranis cõmendatitiam Q. Valerio proprætori scribit, quũ ille antiquã Syllæ legem renouare uellet. In oratione item pro domo sua, Volaterranos non solum ciues, sed optimos ciues urbe Roma frui dicit. Et in epistola ad Atticũ se gloriaƭ in cõsulatu Volaterranos & Aretinos quorũ agros Sylla publicauerat nec tñ diuiserat, in antiqua possessione retinuisse. Tempore uero triumuiratus ex municipio colonia facta est. Sic enim in lib. scribitur Coloniarum. Volaterræ lege triumuirali in centurijs singulis iugera C C. Decumanis & Cardinibus est assignata, quam omnē ueterani in portionibus diuisam pro parte habent, in quos limites cepit interualla pedũ C C C C C. de quibus centurijs unusquisque miles accipit iugera X X V. & L X X X V. & L X. Irruentibus deinde diuersarum gentium in Italiam barbaris nullam eam iniuriam passam simul cum Florentia reperio usq; ad Pannonios, qs postea dicam: præterquàm breuem admodũ Vandalorum excursionem, quum ad Populoniam Leone. I I I. imperante applicuere, quo tempore Iustus presbyter ex Africa ubi erat ortus in Vandalica illa insectatione pulsus una cũ Clemente fratre Octauianoq; item presbyteris ac Regulo Præsule socijs eadem naue ad uectis in proximum Hetruriæ littus applicuit, ac Volaterris consedit, eumq; populũ secta,

Gisbertus

Volaterra

Romulus

Volaterra

Iustus

Regulus

Octauianus

Clemens

ut multa Italiæ tunc loca,infectum Arriana,sua doctrina restituit. Insuper ciuitatem obsidione Vandalorum liberauit iactis de mœnibus panibus medicatis,qui & hostes adfecerunt,& opinione copiæ à spe potiundi terruerunt,pro quibus meritis Præsul est à populo electus:ac mox extinctus prope mœnia cum fratre contumulatur,ubi uallis prius nemorosa fuerat,locumq; pœnitentiæ sibi delegerat.Procedente tempore Alcus uir potens in ea ciuitate in eodem loco gemina templa constituit. Maurus uero Præsul Senensis alterum Iusto dicauit: alterum uero Clementi, in quo postea Camalædulensium cœnobium patrimonio cuiusdam sancti monachi qui in eodem loco situs est excitatum conspicitur. Octauianus uero socius procul omni cura in eremo uixit urbi uicina,ubi eius nunc cernitur templum eodem ferè tempore constructum. Postea uero Longobardorum duces in Hetruria hanc sibi sedem uti tutiorem delegisse ex cognomine nobilium familiarum comperimus,quæ Longobardi bonoris gratia,ueluti reliquiæ priscæ gentis appellabantur. Ex his fuit Amerigus, qui siue ui,siue Imperatorum permissu, in hac etiam regione dominabatur,Hetruriæ comes appellatus.Hic igitur ut Berengario primo Italiæ regi qui eum expellere nitebatur resisteret, Pannonios, qui tunc primum ex Hunnis uenerant nondum Christiani,in Italiam uocat.Illi uero ante omnia præter fœdus Hetruriam eius domum inuadunt,omnemq; flamma atq; ferro euertunt,bona diripiunt. Quo fanè tempore reperio Volaterras desolatas,atque ab eisdem incensas:paucisq; deinde post annis ab Othone primo qui Pannonios expulit, in eū q nunc cernitur murorum ambitum breuiorem restitutas fuisse,missis eò Germanis simul cum antiquis eius loci familijs ad incolendum: ac ex eius nomine Othoniam appellatam,quam posteri corrupto uocabulo Anthoniam uocauere annis hinc prope sexcentis. Vicinioribus uero seculis Imperitante Frederico II.duo Consules una cum eius uicario rempub.regebant,Morbo & ipsi partium adfecti Gibellinarum Pisanis adhæserant:Capitaneumq; ex eis accersebant atra scuta cum alba cruce depicta præferentes. Post mortem uero Frederici, quum Florentini sub iugum omnis penè uicinos misissent,illac quoque cum exercitu transeuntes prælio tumultuario ac improuiso superatos,liberos tamen dimisere. Guelfi tantum,tradentibus portam Acceptātibus, reducti:Familiæq; admodum nobiles Gibellinorum eiectæ,Bomparentes, Alegretti, Topi,Ciacci,Aliocti,Ardingelli,Magalocti,Ciafarones,Moricones:Guelforum uero nomina,Belfortes,Tignoselli,Bonaguidi,Acceptantes,Baldinocti, Marchesi, Manecti: prætere a Gabretani,Libiani,Quercetani, ex castris quæ tenebant appellati. Hi omnes unanimes rempub.administrabant,curiamq; quò nunc ita cum prætore conueniunt ædificarunt uexillo Grypis assumpto. Post autem annos XX. pace sequestro Rainerio Belforte præsule ciuitatis inter utrosq; facta exules reducti sunt:sed quum per eorum impotentiam ex æquo uiuere nō esset,autore Magistro Fide ciue uno sanctissimo populus aduersus nobilitatem caput extulit. Magistratus duos creauit,XII.populi defensores,& XV. bonos uiros curandi ærarij,ac crucis rubræ in albo clypeo signa sibi assumpsit,sexcentorum consilio constituto quos in rubro codice conscripserunt. Nobiles autem ad familias XLIII. in albo:atq; ita coegerunt ut dupla præter alios pœna tenerentur,si quem è populo uiolassent. Verum hæc non diu per eosdem potentes licuere,paulatim in pristinam resurgentes tyrannidem,inter quos duo tunc utriusq; factionis capita pollebant: Alegretti, & Belfortes. Huius item Belfortes,alterius Baro iudex principes fuere. Quumq; Baronis filius Rinucius in præsulatu Rainerio successisset,essentq; Gibellini gratia inferiores, per tumultum à Belfortibus cum suis ac clientum familijs pellitur,domusq; incenduntur. Illi uero in Castrum Berignonem se recipiunt,unde postea bello sunt eiecti. Belfortes igitur qui è Germanis originem habuere,soli potentes uno tempore undeuiginti milites,ac ijdem uirtute duces fuere. Ex his Octauianus eques Belfortis filius ac Rainerij præsulis supradicti frater, primus inter suos factione paucorum populi Capitaneus eligitur:ea uir gratia apud omnis, ut quum filium Belfortem equitem domi faceret,omnes Hetruriæ legationes gratulatum cum donis uenerint,diebus XV. epulum populo partim in foro,partim in basilica proxima dederit. Ludouicum Pannoniæ regem illac è Neapoli redeuntem hospitio pro dignitate susceperit,eiq; Philippū filiū ducendū ad pontificē dedit,qui mox in præsulatu ciuitatis Rinucij successor fuit. Intermissa hæc dominatio parumper per Gualterij regnum Florentiæ, Rursus eo extincto,nec illius uicario qui urbi præerat resistere ualente, statim reuixit, tumultu

Alcus

Alegretti

Belfortes

multu cædeq; tota urbe facta. Quumq; in dies magis in ciues populumq; partim suspicio/
ne, partim auaritia sæuirent, Ioannes Ingerannus præcipua in XII. magistratu autoritate
collegas ad se uindicandos animat, qui tradita sibi à populo de tota rep. constituenda pote/
state, anno M.CCCLXI. libertatem conclamant, Belfortes capiunt, eorũq; principem Bo
chinum equitem in foro postera die securi percutiunt. Reliqui se ad Florentinos recipiũt.
Nam hi quum una conspirassent, per oratores urbis patrociniũ sumunt, pacem inter utros/
que constituunt, nonnullos primorum auro corruptos ad ea quæ uoluere pacta traditis
portarum clauibus fœderatorum tamen nomine deducunt. In quibus non diu perseuera/
uerunt nouo grauantes tributo. Iacobo demum Ingeranno Ioannis supradicti nepote uoci
ferante iura prodi ac uiolari, eaq; de causa in Stinchas Florentinas cõiecto, res procul à de/
fectione non erat, qua propter ab incepto destitere. Anno deinde M.CCCCXXX. occa
sione rursus imperatæ pecuniæ Iustus Antonini concitata plebe Prætorem inuadit, urbem Iustus
ad defectionem sollicitat: quod quum esse ex rep. non uideretur, accersitus in cõsilium, è fe
nestris deijcitur. Rainaldus Albizus qui iam cum exercitu aderat compressum tumultum
inueniens agrum tantum castellaq; ademit, quæ anno insequẽte reddita sunt. Frustra de/
inde sæpius tentati primum ab Imp. Sigismũdo iuxta prætereunte, deinde ab Alfonso Ar/
ragone qui agri partem tunc ceperat: anno demum M.CCCCLXXI. lacessiti à Lauren/
tio Medice, quod aluminis tunc inuenti partem sibi uendicare uellet, desciuerunt, non tam
Florentinorum fœdus quàm illius tyrannidem detrectantes. Ex quo primum in ciues qui
una cum eo conspirabant cæde animaduertunt, cincti demum obsidione à Frederico Fere
trano post dies XX. certis conditionibus deditionem fecerunt. Florentini præter pacta ur
bem euestigio diripuere, profana sacraq; omnia miscentes, ac sacrosanctum Præsulis tribu/
nal cum ædibus euertentes eodem in loco arce constituta, agrum deniq; ademere. Hæc ue/
ro antiqui fœderis restitutionem, ut est non solum regium, sed ęquum, omnibus officijs ni/
titur mereri. Nam & cæteris hoc tempore deficientibus & in summa deditionis cõmodita
te sola fidem seruauit, sponteq; auxilium qualecunq; misit. Præsules hic olim utranq; exer/
cuere potestatem, ex quibus unũ forte tumultuosius agentem, ad basilicæ portam ciues in/
terfecere, quo piaculo annis XXVII. pastore caruerunt. Ornauit autem eam cathedram
post Iustum Vgo Præsul sanctissimus. Hic ex Agnani uicini castri nobili Saladinorum fa/ Vgo præsul
milia, quum Volaterranus simul & Paduanus esset Canonicus, ob uitæ modestiam ac iu/
ris pontificij scientiam promotus, uarios labores & ærumnas ab infestis ciuibus ob eccle/
siæ libertatem & res conseruandas est passus, quæ omnia patientia superando ad senectu/
tem sine querela peruenit. Decessit anno M.CCCCLXXXIII. inhumatus diebus X.
à populoq; adoratus ob uisa ex eo prodigia, deinde conditus in eius urbis basilica fuit. Cen
setur eadem & claris uiris, Cecinnarũ prosapia Romæ illustri. A. Persio, & Lino Pontifi/
ce qs alibi cõmemoraui. Ager metallorũ feracissimus, æris, melantheriæ, aluminis, sulphu/
ris, salis q ex aquis puteanis in plũbeis lebetibus igne paulatim cõdensat miro candore toti
ferè Hetruriæ suppeditãs. Aquarũ insup calidarũ quæ morbis plurimis medent. Inter eius
castra ripa Maranci ædificiũ in alta rupe Comitũ S. Floræ è qbus Marãcius fuit, mœnibus
deinde à Volaterranis cinctũ, qd mea ætate Alfonsus Arago diripuit: Ab eisdẽ qq; Comi/
tibus simul & Senensibus montẽ Feltranũ ademptum Petrus Belfortes eques per uim re/
cepit, deinde inuitis Volaterranis, Florẽtinis uendidit, quod paulo post muris deiectis red/
ditum nunc Minutiorum familia possidet. Silanum quod Bomparẽtes ex urbe pulsi tenue
rũt, deinde eorũ affines Petronij ciues Senẽses per proditionẽ acqrentes arce in ea excitata
demũ Florẽtinis & ipsi uendidere. Lustignanũ, quod à tyrãnis Castilionẽsibus direptũ Ro
landus Africãtes à Volaterranis missus mœnibus cinxit, iuxtaq; frater ipsius Rainerius eo
dẽ mãdato Volaterranũ Castellũ cõdidit ob uicinorũ discordiã. In antiqua Desiderij Lõgo
bardorũ regis inscriptiõe quæ adhuc Viterbij cernit literis Lõgobardis, legunt ab eo cõstru Geminianum
cta Geminianũ, & Miniatũ: Foscẽsesq;, in eadẽ noiant, qs nõnulli Fucetiũ oppidũ eẽ cõten Miniatum
dũt. Aliq uero lucũ ppe Geminianũ ex flumie regionẽ eã perlabẽte dictũ. cũ his etiã Rada Foscenses
comalũ in agro Volaterrano ab eodẽ ædificatũ, notissimũ nũc oppidũ. In agro aũt Senensi Radacomalũ
Rusellę colonia Pli. uocata inter XII. Vrbes, cuius adhuc uestigia ppe Alcinoi montẽ cer Rusellæ colo.
nunt. Suana urbs & Suanen. Pli. nũc ditiõis Senẽsiũ. Lucinianũ itẽ, quod arbitris Bononiẽ Alcinoi mons
sibus adiudicatũ Florẽtinis initio belli cũ Io. Galeatio, paulopost ad Senienses antiqs dños Suanenses

Politianum defecit. Politianum uero oppidum quum olim sponte ad Florentinos uenisset, proximis
annis in aduentu Caroli regis simul cum Pisis rebellauit fugato prætore, arceq; disiecta.
Longa dein obsidione ac bello fortissime resistens in pace nunc ac fœdere Senensium de-
Vetulonia gunt. Vetulonia ubi nunc Massa, quidam uero iuxta Viterbium esse contendunt, quod sa-
nè ex Ptolemæi abaco & descriptiõe esse non potest. Hic haud diu aluminis uena reperta.
Volcæ Cerbonem præsulem celebrant. Prope locantur Volcæ Ptolemæo Plinioq;, ubi nũc Cras-
Cosæ, setum. Cosæ item quarum uestigia uidentur ubi nunc Orbitellum. Virg. Quiq; urbem li-
quere Cosas. Perierunt ob murium multitudinem teste Pli. quod fatum & Smintæ insulæ
Saturnia col. in ægeo accidit. Deinde saturnia colonia Ptolemæo Saturniana appellata uestigia ueteris
S. Quiritius & nominis & ædificij retinet ad breuem murorum ambitum redacta. Quiricum in Osen-
in Osenna. na aliud oppidum in antiquis tabulis uti supra memoraui uocatur. In agro item Senẽsi flu-
Vmbro mina Vmbro, de quo supra, præterea Alma apud Antoninum in itinere, nunc Arbia ap-
Alma. Prilla pellata. Prilla apud Plinium, nunc Palia. Nominum uero recentiorum Vrcia, Formio Al-
Patrimonium bengia prope saturniam labens. Sequitur, quod patrimonium Petri appellant à Matilde
Petri. cuius supra mentionem feci relictum. In quo, quam uocant Aquampendentem, Ptolemæ-
Aquula us Aquulam, unde Aquulenses Plinius & Aquasenses uocant ex manifesta loci coniectu-
Aquulenses ra. Deinde Volsinij de quibus Liuius x. Cos. Posthumius Hetruriam exercitu primum
Volsinij uastauerat Volsiniensium agros, deinde cum egressis ad tuendos fines haud procul mœni-
bus pugnauit. duo mil. CCC. Hetruscorum cæsa. Item apud eundem & Cæcilium Volsi-
nienses auxilium contra seruos, qui ab eis temere manumissi contra dominos insurrexe-
Christina rant, à Rom. petierunt: Missus itaq; De. Murena. Hic Christinã uirginẽ & martyrem ado-
rant. Lacus iuxta est, quem apud Columellam tantum lacum Volsiniensem nominatũ re-
perio. Insula hic amœnissima est, quam Farnesiorum nobilis familia, cum nõnullis circa ui-
cis notissimis uini generositate, possidet. Balneoregium Desiderius item rex Rodã appel-
lare uidetur. Pli. Straboq; in hac parte decem pagos ponunt. hoc oppidum natalibus Bona
Decem pagi uenturæ nobilitatur, cui proximis annis Gabriel Cardi. Agriensis ordinis minorum tem-
plum excitauit. Tuscanenses Pli. nunc Tuscanella oppidum. Falisci gens & populus & op
Tuscanenses. pidum Straboni in hoc tractu longe sequuntur, & Faliscum Plinio gentis caput quod pro-
Falisci cul dubio Mons flasconus ex certis argumẽtis apparet. Nam in colle est, quod nullũ aliud
inter Faliscos uidemus. Ouidius ubi de festo Iunonis ibi celebrato scribit, ac Aleso condito
re auriga Agamemnonis. Difficilis aditus huc uia præbet iter. Iamq; pererratis profugus
terraq; mariq;, Mœnia felici condidit alta loco. Ille suos docuit Iunonia sacra faliscos. Præ
terea ex copia fructuum & loci amœnitate, in eodem carmine pomiferos faliscos idem uo
cat. Deniq; nominis uestigium cum uetere conuenit. Ouidius item in fastis. Venerat Atri
Lucus Hetru. dis fatis agitatus Alesus: A quo se dictam terra falisca putat. Plinius eum Hetruriæ lucum
Aequi falisci. dicit appellari, ob syluam forte Volsiniensem eo usq; pertinentem, siue ob sacra prædicta.
Aequos autem faliscos Seruius ait dici, quod Rom. ab eis quasdam acceperint leges sup-
plemento XI. tab. Hos Camillus expugnauit, cuius iustitia populos eos sollicitauit, ut de-
ditionem facerent, quum ille magistrum ludi filios principum ciuitatis prodentem uin-
ctum remisisset, autor Liuius VI. Lino etiam, sicuti & nunc, semper abundauere. Si-
Flauianus lius. Induti sua lina falisci. In hoc item oppido Flauianus præfectus eiusdem sub Hadriano
Viterbium martyre narratur, cuius hodie caluariam ostẽdũt. Viterbiũ uero ipsum inter faliscos etiam
Longula palam est fuisse Longulam appellatum. Liuius enim ait libro IX. Dictatorem Papy-
Lacus Vadimonis. rium traducta sylua Ciminia ad terrorem cum exercitu Longulam peruenisse. Et deinde
paulo inferius, cum Hetruscis ad lacum Vadimonis dimicasse dicit: quod sanè præter no-
men urbis etiam de lacu indicat, eum esse qui in campis Viterbij uenientibus Romam dex-
trorsus relinquitur. Non autem ut Blondus apud Rosolum. Nam uerisimile non est, ut se-
mel Hetrusci à sylua Ciminia per Fabium fugati ulterius cũ exercitu progrederent. Apud
Viterbiũ Vetuloniam etiam fuisse quidã nuper scriptor tradidit, quod sanè ex Ptolemæi
positione, ut alibi dixi, esse non potest: neq; etiam uerisimile duas ciuitates adeo contiguas
fuisse. Hic & Desiderij regis marmoreã tabulã repertam habent literis Longobardis, quæ
beneficia in Viterbiẽses & nonnulla Hetruriæ loca commemorat. Ego tamen ad propin-
quiora ueniam. Quum eius tyrannidem Vicorum familia, quæ uico Eluij proximo domi
nabatur

nabatur, annis ferè C C .exercuit, quorum ultimus Franciſcus uicus urbis Præf.ſub Euge/
nio ſublatus una cum reliquis ſacroſanctę ditionis prædonibus à patriarcha Vitellico,do/
minationis habuit ſucceſſorem Captorum familiam, cuius caput Ioannes ſenior olim,ac *Captorum*
deinde filius eius Princiualles,dum ſub Nicolao V. Viterbium reuertit in itinere ab inimi *factio.*
cis trucidati fuere. Nec diu poſt Guilielmus Captus Caliſto ſedente noctu domi fuit inter
fectus,ciuitasq́ propterea cædibus partim ac tumultibus tota exarſit: quæ tandem ſedata
quum diu quieuiſſet,ſub Alexandro,anno M.CCCCXCVI. nouas excitauit ſeditiones
interfecto Ioanne Capto Iuniore potentiæ ſucceſſore ipſius opera Pontificis ſimul & ad/
uerſarum partium. Quem paulo poſt ulti Columnenſes cædes plurimas domorumq́ dire
ptiones fecere. Triennio deinde poſt, his rurſus ab Vrſinis pulſis,& aduerſa factione reſti/
tuta,noua crudelitatis exempla,ciuiumq́ calamitates uiſæ fuere. Necdum finis. Eſt & alte
ra apud Samnites Longula. Agillina quæ poſtea Cære appellata eſt à Pelaſgis cōdita. Tyr *Agillina*
rhenis enim eam oppugnantibus quum unus ad mœnia accedens quod nomen urbi rogaſ *Cære*
ſet, reſponſum eſt a Theſſalo neſcio linguæ Hetruſcæ χαῖρε, id eſt, ſalue, quod Tyrrheni
poſtea dempta aſpiratione uocauere, autor Strabo. Acron uero in uerſu Horatiano, Di/
gnus Cærite cæra, dicit: Cærites populi erant Hetruſcorum,quibus deuictis Ro. omnibus
iuribus & utendi & condendi leges priuauerunt. Huius oppidi quoq́ habitati Vrſinorū
ditionis cernitur ueſtigium,natura loci munitum,quod his temporibus obſeſſum diu Ale/
xandri Pontificis copijs reſtitit. Sunt qui Ceruetерum dicant proximum illi oppidum ex
argumento nominis,tum loci indicio antiquum Cære fuiſſe. Forum claudij Straboni, Pli/ *Forū claudij*
nioq́,ubi nunc Tolfa eſt & alumen Pij II. temporibus inuentum, Ioannis Caſtrenſis ho/ *Præfecturæ*
minis tranſpadani opera atq́ ingenio. In hac parte & præfecturæ claudij & uia claudia. La *claudiæ.*
cus Ciminus cum monte & ſylua antiquitus inacceſſa,ubi Fabius tot milia Hetruſcorum *Via claudia*
fugauit. Liuius IX. Sylua erat Cimina, magis tunc inuia atq́ horrenda quàm erant nuper *Lacusciminus*
Germani ſaltus: nullus ad eam diem ne mercatorum quidem abdita ea intrare præter du/
cem ipſum audebat. Capta aut cæſa eo die Hetruſcorum XL. milia. Virgilius. Et Cimini
cum monte lacus, Nunc lacus uici eſt, & ſylua ſucciſa longe minor, permeabiliſq́: nam
prius uia caſſia Vetrallam uerſus iter faciebant. Vicus hic caſtrum Præf. urbis poſſeſſio, *Vicus Eluij*
qui uicus Eluij dicitur Antonino. Sutrium & Nepet olim in Hetruria potētia floruere,qua *Sutrium*
propter cum his Rom. ſocietatē iniuere. Sutrium Liuius clauſtra Hetruriæ uocat, ob lo/ *Nepet*
cum bellis opportunum contra Hetruſcos. Sutrinorum Camillus audita defectione, teſte
Liuio,ob celeritatem iuſſit milites commeatum trium dierum ſecum exportare, ne ea res
cauſa moræ eſſet. Itaque in prouerbium uenit Plautinū, Quaſi eant Sutrium: de his qui ad
plures dies cibaria ſibi exportant. Pro redactis autem ad officium contra reliquos Hetru/
ſcos eos laceſſentes feliciter pugnatum à Fabio apud Ciminiam ſyluam, uti ſupra monſtra
ui: Nepeſinos quoq́ qui contra eoſdem auxilium implorauerāt, ac ſeſe poſtea excuſantes
hoſtibus dediderant. Nepet ex marmoribus Sutrij repertis, quanquam & apud autores &
Nepe & Nepete corrupte inuenitur. Surianū caſtrū Vrſinis Nicolaus tertius Pontifex tra
didit, ubi arcem excitauit, ac demum defunctus eſt. Hoc Britones qui uenerant in Ita/ *Surianum*
liam diu tenuerunt, iter obſidentes, quouſq́ Martinus V. id in poteſtatem redactum Pon
tifici ſubeſſe uoluit. Alexander uero ab initio Pontificatus ex eo Vrſinis reddito pri/
mus incōmodum ſenſit, quum bellū aduerſus eos ſuſcepit. Vetralla Forumcaſſij putatur. *Vetralla*
cuius meminit Antoninus in itinere, ex argumēto præter alia, q́ ædes diuæ genitricis mœ *Forumcaſſij*
nibus proxima, ſancta Maria in Caſſia dicatur. hac quōdam iter in Hetruriā. Cice. in Phil.
Viā, inquit, caſſia quæ Hetruriam diſcriminat. Ortanum oppidum & Ortani incolæ Pli/ *Ortanum*
nio. Virg. Ortanæ claſſes. ſicut Byzantium & Byzantij. Ferentia Ptolomæo, Ferentium *Ferentia*
Plinio Straboniq́. Quanquam apud quoſdam Ferētinum male legitur. Ferentini autem *Ferentinum*
incolæ. Oppidum Faliſcorum eſt cuius adhuc uidentur ueſtigia, unde Otho Imperator
fuit: Ferentinum uero inter Hernicos, cuius dicuntur Ferentinates. Falerij & Falerium op/ *Falerij*
pidum Faliſcorum, cuius adhuc ſtant parua mœnia ſimul cum priſco nomine. Feſcennia
Plinio, & Feſcennium Straboni his propinquum ponitur, ſiue potius inter eos. Idq́ puta/ *Feſcennia*
uerim eſſe nunc Ciuitatem Caſtellanam. Vnde olim carmen nuptiale. Veientum populi *Veientes*
intra XX. ab urbe lapidem ſunt apud Liuium V. apud Pli. XVI. è regione Cruſtumiorū

medio

Veij. Capenates. Syluæ Arsia, Mesia. Stagna Sabatia. Alsinum. Alsietinus lacus. Fōs Ven.

medio Tyberi. Qui antiquariorum iudicio apparent esse castra quæ partim procerum Ro. partim Cœnobij sancti Pauli sunt. Videlicet Fianum, Naccianum, Liprignanum, Turrita, Ciuitella, Arignanum, Castrum nouum. Veij autem ipsi inter hos omnino putantur ubi nobilia ueteris oppidi uestigia sub Vrsinorum ditione apparent, quæ adhuc Veiana appellantur. Faliscos Veis uicinos Liui. ponit lib. V. Capinatum, inquit, & Faliscorum aduentu Veiis adauctum bellum. Hi enim populi, quia proximi regione erant, deuictis eis, se proximos esse periculo credebant. Capinates hodie Canapinam castrum existimant. Syluam quoque Mesiam dicit Veientibus ademptam fuisse: & rursus Arsiam syluam apud eos memorat, quæ forte Bachane fuerat: nam eo usque imperium prorogabant. Hi Ro. bellum æstates X. sustinuere, deinde à Camillo subiugati, de quibus alio in loco narrabitur diligentius. Bachana apud Antoninum in itinere legitur. Stagna sabatia unde aqua sabatina Romæ, lacus Anguillariæ circaque fons, argumento loci in medio lacus, quia adhuc Sabatinum uocatur. Alsium unde Alsietina Romæ aqua & lacus, quem Brachiani quidam esse putāt: & oppidum prope Vicarellum, cuius aquæ Veneris ex inscriptione reperta uocatæ formarumque uestigia uisuntur. Plinius tamen & Ptolemæus in littore ponunt ubi nūc S. Seuera, esseque nonnulli arbitrantur ipsum ex coniecturis cum alijs tum propinquitatis: Nam Strabo XIIII. miliario distare dicit. Fregenas uero non aliud putauerim, ut eruditis etiam quibusdam placet, quàm Brachianum, ut quasi Fregianum corruptius dicatur. Ex argumento etiam carminis Silij, Alsium, & obsessæ campo squalente Fregenæ. Obsessas uocat & campum squalentem siue ob aquarum salientium penuriam, quæ in eo est agro, siue ob lacum subiectum olim nemoribus cinctum. Vicus Aurelij nunc Vicarellus: omnia sanè uicina sunt inter se loca. Soracte uicinus urbi mons, Syluestri Pontificis secessus, ubi olim Apollo colebatur, cuius sacerdos Virgilio & Strabone testibus ex Irpinorum familia nudis plantis ardentes prunas perambulabat. In hac parte duo item oppida sita Straboni sunt, Flauianum & Feroniæ lucus. Virg. Flauinia quique arua colunt: horum nulla uestigia, nisi tantum hodie sancti Syluestri oppidum apparet. Cremera flu. ille existimatur qui nunc uicinus primæ portæ V. ab urbe miliario, hic enim Fabij cum Veientibus prælio congressi periere.

Vicus Aurelij. Soracte. Flauiniū. Feroniæ lucus. Cremera.

RES FLORENTINORVM.

Colonia Florētia à IIIuiris.

FLORENTIAM ob eius historiam ultimo loco reseruaui. Hanc Arretinus à Syllanis conditam dicit: quod omnino esse falsum liber coloniarum nuper inuentus manifesto demonstrat. Nam Coloniam quidem Romanorū esse, uerum à IIIuiris deductam ostendit. Sic enim scribitur: C. Cæsaris & M. Antonij & M. Lepidi Colonia Florentina deducta à IIIuiris, adsignata lege Iulia Centuriæ Cæsarianæ in iugera per Cardines & Decumanos, termini rotundi pedales, & distant à se pedes II.CCCC. Sic igitur existimandum quando de hoc certa principia haberi non possunt, quod etiam Vallæ in quadam epistola placuisse uideo, ut Fesulani & ex uicinis montibus homines ad loca mitiora descendentes iuxta Arnum habitationes inceptauerint, dictique ab initio teste Plinio Fluentini, quod præfluenti Arno fuerint appositi. In receptione uero coloniæ quam supra cōmemoraui, quod plerunque nomina mutarent, Florentini appellati. Nam Florentia Ptolemæo, Procopio, pluribusque ueterum nominatur. Ad hanc postea magnitudinem paulatim peruenit, ter diuersis tēporibus mœnibus prorogatis, ut incolis facile dignosci potest. Furorem Totilæ ut autor est Procopius quanque sæpius tentata, dei benignitate incolumis euasit. Eorum res gestas, quod his omnia referta sint, quanquàm superfluum est narrare, breuiario tamen percurram, his tantum præteritis quæ in cæteris Hetruriæ ciuitatibus commemoraui, initioque à Frederico II. Imperatore sumpto quum omnia ferè ex illo cœperint. Nam quum perpetuum eum ac acerbissimum hostem continuo metuerent, satis habebant intra mœnia se incolumes tantum continere. Hoc extincto XII. Viros. Anno M.CC.XX. creauere, quos Antianos uocauerunt, nihilque potius eis fuit quàm Guelfos quos expulerat Fredericus in cunctas Hetruriæ ciuitates reducere. Quorum gratia Pistoriensibus primum bellum indicunt, breui admodum prælio lacessentes dum suspectos in exilium pellunt. Et in Apennino Catianum exulum timore munierunt. Montariam item Castrum, uti suspectum solo æquauerunt.

Antiani creati

Mox

Mox Aretinos, Pisanos, Miniatenses, Volaterranos cum exercitu magis terrentes quàm debellantes coegerunt partibus eisdem studere: Volaterras tamen improuisa pugna transeundo ceperunt liberas dimittentes. Interea Gibellini omnes Florentini qui expulsi fuerant, quorum princeps Farinata Vbertinus fuerat, Senam se recipiunt, indeq; ad Manfredum Frederici filium Siciliæ regem, qui tunc autoritate ac potentia in Italia maxime pollebat, oratores mittunt subsidia postulatum, dictitantes se huiuscemodi incommoda eius causa patris ue partium sustinere. Ille quum respondere cunctaretur, tandem cohortem tantum unam Germanorum cum suo uexillo misit auxilio, qui cum in prælio ante omnes caderent, uexillo direpto, ac probris omnibus ab hostibus tracto, Manfredum incenderũt, ut Iordanem ducem cum M.D. equitibus supplemento mitteret, qui una cum exulibus Florentinis, Senensibusq;, ac Pisanis apud Arbiam flumen prælio commisso memorabilem illam cladem hostibus intulere, ubi dicuntur ex eis ad XXX. milia partim cæsa, partim capta: quem exitum fertur Tegianus Aldimarus eques Florentinus satis præuidisse, & sæpe frustra in senatu reclamando prohibere uoluisse. Post hanc uictoriam illi in patriam redeunt, ac Guelfos expellunt, qui Bononiam se receperunt: Mutinensibusq;, ac Regiensibus auxilio fuere partes fugandi aduersas. Inter hos tumultus Foresius Aldimarus qui caput eorum fuerat, fortissime pugnando cecidit. Duce dein ex eis Guidone Guerra constituto Clementis V. Pontificis amicitiam sibi conciliant, signaq; domestica eius sibi assumunt, aquilam uidelicet rubram sub pedibus lurheum tenentem serpentem, seq; dein Carolo tunc primum aduersus Manfredum uenienti auxilio fore pollicentur. Interea Gibellini antequam Iordanes ad Manfredum rediret concilium apud Emporium oppidum uicinum habent, ubi Senenses, Pisaniq; consulunt omnino delendam esse Florentiam si se saluos esse uellent, nec aliter unquam aduersarijs licere cõquiescere. Tunc Farinata patriæ incensus amore Meliora deus, inquit, nõ ego unquam patiar pulcherrimam urbem, quam ipse non condidi, destruere. Inde discedentes Florentini XXXVI. uiros constituunt qui cum Guidone Nouello rempub. curent. Hi cum multos ex plebe administrationi promouissent, indignata nobilitas una cum Guidone secessionem facit: primum Alberti tumultum excitant, ac una omnes pro æde diui Ioannis in armis consistunt. Plebs item apud Timothei templum cogitur: quam Guido frustra conatus inuadere eadem die Pratum secessit, postea reuertens clausas reperit portas. Interim intus formidantes Guelforum potentiam ac nouam Caroli amicitiam, eos inita concordia reuocant, adfinitatesq; inter se iungunt nullo plebis nobilitatisue discrimine. Quæ res quanquam æqua, turbas nihilominus paulo post excitauit. Bondelmontes nobilis eques quum ob plebeam sponsam à suis obiurgaretur, eamq; propterea abdicasset, in ponte dum equitaret interficitur. Rursusq; res turbatæ, ac partes excitatæ. Demum Guelfi Gibellinos iterum expellunt, rebelles uindicant, bonisq; omnibus priuant usq; in hunc diem odio persequentes, magno quidem piaculo illius reipub. tum probro Christianæ religionis: quodq; peius tolerante Ro. Pontifice. Iurant noui Magistratus ante omnia se studia partium seruaturos, ac contra fraternam charitatem facturos. Insuper & memoriam nefandi Principis horum scelerum autoris ac illius reipub. perpetui hostis, quam omnibus modis delere debuerant, hoc pessimo dissensionis instituto quotidie renouant. Igitur his expulsis statim partis Guelfæ Capitaneum externum ac nobilem creant, primusq; fuit Lucius Sabellus. Sed paulatim ad ciues ac plures idem magistratus postea redactus. Dein Gregorij X. illac Lugdunum Concilij gratia proficiscentis, ac ciues ad reducendum exules, utque communi concordia cum alijs ad Hierosolymitanam expeditionem cogerentur exhortantis, iussa contemnentes triennio sacris interdicti fuere, à quo nec etiam in reditu prope mœnia transeunte, sed tantum à successore soluti fuere. Sub Nicolao III. recreati aliquantulum: is Latinum Cardinalem Vrsinum misit, qui reducta exulum parte rem ad ocium deduxit XIIII. uiris qui reip. inuigilarent creatis, quibus diu bene uiuere non licuit per mortem Nicolai, ex quo alia reipu. forma mutata. Priores enim artium tres primum creati: deinde sex, singuli è singulis tribubus, quæ sex tunc erant: postea XII. postremo VIII. qui adhuc durant. Inter hæc à Gibellinis Bonitium oppidum occupatum Flo. expugnant, soloq; æquant, ac ad habitandum incolis tantum sub monte planities concessa ubi nunc cernitur: Eodemq; tempore Vicarius Rodulphi Cæsaris Miniate morabatur, cui minime parebant. Anno quo interijt Carolus rex

Iordanes dux apud Arbiam

Tegianus Aldimarus

Foresius Aldimarus

Guido Guerra

Guido Nouellus.

Seditio plebis & nobilitatis.

Bondelmõtes

Gibellini iterum expulsi

Capitaneum partis Guelfæ creatur L. Sabellus.

Gregorius X

Nicolaus III

XIIII. uiri creati.

Latinus Car.

Priores artiũ creati.

Bonitium expugnatum.

Vicarius Rodulfi Cæsaris.

Vrbs ãpliata.

rex quem supra nominaui, urbis mœnia ampliata, uiæq; ornatæ ultra Arnum. Hoc tempore Nerius Gallura cum reliquis exulibus Pisanis à patria expulsus ad Florentinos se recepit, quorum auxilio damna plurima Pisanis, ut in eorum historia cõmemoraui, clades etiã

Vexillifer iustitiæ creatur. Ianus Dolob. Familiæ XXXVI. notatæ

illa memoranda apud Bibienam Aretinis illata, de qua, deq; rebus Aretinorũ cum ad eum locum ueniam dicam. Quumq; plebs tunc à nobilitate premeretur, necessariũ duxere Vexilliferum iustitiæ creare: quo etiam tempore Ianus Dolobella tanq; tribunus Plebis insurrexit, uir admodũ bonus ac uenerabilis, permotusq; patriæ charitate magistratu ac populo cõsentientibus legem rogauit, qua familiæ nobilium XXXVI. seditiosorũ notabãtur, hoc est ab administratione reipu. penitus eijciebantur. Mox facta quadam cæde per eos populus tumultum excitat, Aedesq; potestatis huius causæ mali incendit. Ianus confestim ut autor seditionis insimulatus in exilium mittitur, ubi demum extinctus est. Nobilitas itaq; erecta magistratum rogat legem iniquam contra eos latam antiquari, plebs contra rogat, uentum ad arma, in quibus aliquot dies belli specie citra pugnam constitere. Et hæc quidẽ omnia spatio annorum.

S. Ioan. & Ficinum oppida ædificata. Curia item. Alborum & Nigrorum origo. Verius. Corsus Donatus Carolus Valesius.

Anno uero M.CCXCVIII. condita à Florentinis apud Arnĩ ripam oppida duo, S. Ioannis, & Ficinum, & curia ubi nunc habitant priores exædificata. in quo loco prius Vbertinorum domus dirutæ fuerant. Anno deinde post altero quo fuit Iobilæum, Pistorij Cancellarij in duas diuisi partes Albos & Nigros: Florentinã etiam urbem contaminarunt, quum studio componendæ pacis ex eis quidã eo uenissent. Hi quum utriusq; factionis essent, domos in quas diuerterant in suam quilibet sectam deduxerũt. Albi apud Veriũ Cuchium, Nigri apud Corsum Donatũ. Hic primũ cum sua factione depellitur. Carolus Valesius regis Galliæ frater ad res componendas à Bonifacio VIII. accersitus, cùm legatus eo missus nihil profecisset. Dum Florentiæ potestas ei facta esset, ecce Corsus irruptione facta per portam Fesulanam quam refregerat cum auxilio urbem ingreditur. Magistratibus deiectis alios creat, omniaq; cõmutat, atq; miscet. Carolus post quinq; menses quàm uenerat abijt aliqua ex parte renormata republica. Corsus igitur aliquandiu toleratus, cum demum omnia per uim agere simul & Vgutionis Fagiolani gener nuper factus ad Tyrannidem planè tendere uideretur, iussus est à Magistratibus in curiam uenire: quo negante ædes obsidentur, atq; expugnantur, demum fugiens populo consequente interficitur. Hic exitus uiri. Sed ab initio post eius reditũ statim Albi expelluntur, inter quos

Dãtes expel. Nicolaus Pra. Legatus

Dantes Alengerius poeta fuit, qui eo tempore legatione apud Bonifacium fungebatur. Nicolaus Pratensis Cardinalis summa tunc uir autoritate mittitur legatus, is in partes XX. Populum diuisit, plebi fauebat, exules Albos Gebellinosq; una reducere quærebat, demũ rebus minime impetratis interdicta sacris ciuitate discessit, egitq; cum Bonifacio ut XII. uiros principes Nigræ factionis accerseret, quibus obtemperantibus alij exules qui erant apud Arretium, certiores facti clam per Nicolaum, numero VIII. milia cum auxilijs Florentiam usq; portas irruentes repulsi sunt. Bonifacio tandem utriusque factionis principes uocanti Verius Alborum partium minime paruit, dictitans sese nullam habere inimicitiã. Itaq; malum hoc ei inde adscriptum. Post hæc Florentini facta cum proximis ciuitatibus societate, Lucensibus, Volaterranis, Senensibus, Pisanis, de cõmuni cõsilio Robertum Caroli regis filium adolescentem ducem exercitus euocant, cum quo Pistorium obsident. Et

Robertus Dux Florentinorũ

iam quintus erat mensis quum duo legati opera Nicolai supradicti à Pontifice mittuntur ut ab obsidione discedant, illi quamuis Roberto obtemperante ac in Galliam discedente bellum nihilominus prosequentes XI. obsidionis mense anno M.CCCVI. Pistorium saluis ciuibus in deditionem accipiunt. Mœnia statim diruunt, urbemq; inter se & Lucenses diuidunt. Verum postea Lucensibus ex ueteri odio rogantibus ut portæ funditusq; omnia diruerentur, non solum non sunt assensi, sed Pistorienses ut se defenderẽt ultro sunt

Pistorium obsidetur.

Arcianum ubi Scarparia

hortati, eosq; liberos dimisere. Deinde in Arcianum castrum Vbaldinorum quo se receperant exules conuertunt, idq; uastantes Scarpariam postea in eo loco castrum ædificauere.

Neapulio Legatus.

Interea legatus Neapulio Vrsinus à Clemente mittitur ex Gallia, qui rebus & ipse infectis reuertit. Deinde Arretinos qui tunc opera Vgutij Fagiolani Tarlatos, Vbertinosq; ac reliquos Gebellinos reuocauerant, bello lacessunt. Quo ferè tempore certos armatos cohibendi causa in agrum misere Volaterranorum, qui de finibus cum Geminianensibus contendebant, iamq; ad arma uenerant. Anno deinde M.CCCXII. Henricus VI. Imp. petijt per legatos à Florentinis, primum quod ei in Italiam maxima cum gente Florentia iter facturo

Volaterrani cum Geminianensibus de fi. contendunt.

cõmeatum, cæteráq; necessaria præpararent: deinde ut ab Arretinorum qui sui essent, bello abstinerent. Quibus responderũt, primo se nõ putare posse, cum Romanorũ sit imperator, Italiam quã conseruare debuerat, tanta multitudine eũ uelle opprimere. Deinde sese eũ pro dignitate proq; facultate (modo ueniat amicus) suscipere paratos. Arretium uero non domi nandi, sed pacis concordiæq; inter eos componendæ gratia debellare. Interea Robertum re gem certis conditionibus quinquennio dominum ciuitatis adcersunt. Henricus igitur cum Mediolani diu substitisset: inde Romam, postea Florentiam uenit: apudq; S. Saluiũ castra locat cum ingenti exercitu & exulibus Florentinis, inter quos Dantes erat. Quumq; uicinæ iam terræ rebellarent, intusq; maxima trepidatio esset, non defuit eis deus ac fœderatorum fides: qui fuerant, Lucenses, Volaterrani, Senenses, Bononienses: quorum auxilijs tanto peri culo restiterunt. Demum ille post dies. XL. incensis tentorijs media nocte discessit: Ignis au tem cum nondum intellectus terreret ciuitatem, mane re cognita exhilarauit. Inde apud Ca scianum proximum castrum, ac in Hetruria mensibus aliquot consumptis, postea domum reuertit. Post cuius discessum facile omnia recuperarunt, ac Pisanis bellum intulere, quibus dux erat Vgutius Fagiolanus: à quo cladem maximam apud montem Catinum sustinue runt, ubi Roberti regis frater ac nepos cecidere. Roberto tempus imperij triennio proroga tum. Pace facta cum Pisanis Castritius, qui Lucæ Vgutio expulso successerat, Florentinos adsiduo bello uexabat, ausus cum Accio uicecomite ad Paretolam altero à Florentia lapide castra ponere. Post triduũ inde discedens Montemmurium cepit: prius Signiam ceperat. Pistorienses sibi adsciuit: inter cosq; Philippum Tidicem ciuem eorum tyrannum Floren tinis aduersum constituit: At illi misso exercitu eum de repu. deiecerũt oppido capto, quod Castritius deinde per obsidionem iterum recepit. Post hæc Florentini Carolũ Roberti filiũ, eisdem cõditionibus quibus antea patrẽ, ad regendam remp. per Donatũ Acciaiolũ equitẽ oratorẽ adcersunt. Is eñ Donatus autoritate ac prudentia princeps tũc patriæ fuerat: quũq; ob ciuium charitatẽ de exulibus reducendis ageret, in exiliũ missus Baroli extinctus est. Hu ius germanus Nicolaus Cardi. ac uicecancellarius magna item existimatione Pisis, Anno MCCCCVI. decessit. Eodem ferè tempore alter Angelus eiusdẽ familiæ, ord. præd. patriæ præsul florebat, & Nicolaus etiam eques Neapoli apud Ioannam Vicerex potentissimus: qui & Francum gentilem suum ad regendas Athenas, quæ iuris reginæ fuerant, misit. Is po stea dux eius loci factus annis ferè. XXX. successoribus eũ reliquerat: desitũ tandẽ, Turca rũ aduentu. Postremo siquid ornatus deerat, Donatus iunior familiæ cumulauit. Sed ad pu blica rursus reuerto. Florentini insuper Pistoriensib[9] fuere auxilio, ut Guelfos extorres redu cerent. Hi demum per ciuilẽ discordiam sese Florentinis dedidere his cõditionibus, quibus nunc utuntur. Post Castritij mortem Lucam diu obsedere: cuius exitum belli deq; Lucen sium cum Florentinis rebus gestis in Luca narraui. Baldi quoq; & Friscobaldi nobiles quod uim externam magistratui attulissent, à populo expelluntur. Ioannẽ Olegium Ioannis Præ sulis uicecomitis ducem, auxiliante Saccone Aretino Scarperiam obsidentem, per Alberta cium Recasolanum repulerunt: quæ uictoria Ioannis & Syluestri equitum ex medicum fa milia subsidio uenientium uirtuti est adscripta. Ipsi autem Recasolani exules hosti adhæren tes, unà cum eorũ oppido Vertine sublati sunt. Sacconem bello compresserunt, filiosq; ipsi us patria ditione eiecerunt. Paulopost & Albertos: quorum domus & Cardinale uno & Ba ptista est honestata, uiro antiquario tũ doctrinis omnibus ornatissimo. Anno M.CCCX. mœnia postremo prorogata fuere, portæq; ubi nunc existunt. Primum nanq; trans Arnũ circa ueterem pontem tantum suburbana ædificia & uillæ hortis permixtæ sine mœnibus fuere. Deinde producta urbs à templo, olim Martis, nũc S. Ioannis Baptistæ ad Thermas publicas & theatrum uetus. Secundo productum pomœrium, ex una parte ad ripas flumi nis: ex altera usq; ad S. Laurentij ædem. Gualterius Gallicus dux Athenarũ appellatus: qui sub rege Carolo Rempu. Florentinam administrante meruerat, in urbem eodem quo Caro lus imperio adcersitur: qui quũ tyrannum magis quàm rectorem ageret in curia residendo, magistratu eiecto, omnibusq; minima de causa minitando intolerabilis factus, à populo do mi obsidet: tandẽ sequestro Angelo Acciaiolo Præsule post X. menses imperio se abdicare coactus, tantũ incolumis relictis omnibus in Galliã se recepit. Deinde Pandulfo Malatesta duce aliquandiu usi, memorabilem illam obsidionem Io. Haucuti ducis Pisanorũ passi sunt, qui ad S. Saluiũ castrametatus est. Paucis post annis ignominiam duce Galeocto item Ma

Robertus rex quinq; annis dominus.

Contra Pisa.

Castritij Lucẽsis obsidio.

Carolus Roberti.

Donatus Acciaiolus.

Pistorium

Baldi

Friscobaldi

Ioan. Olegius

Recasolanorũ familia.

Ioannes & Syluester Medices.

Gualterius dominus.

Pandulfus Malatesta

Galeoctus

lateſta inclyta uictoria compenſauere, captis ex eis mille in triumphumq́ ductis. Ipſe uero
Io. Haucutus qui poſt Piſanos Gregorio XI. contra Bononienſes unà cũ Britonibus milita-
Rodulfus bat, opera Barnabæ ad Florentinos transfugit: quum pauloante Rodulfus Varanus qui in
Varanus Florentinorum exercitu Pandulfo ſupradicto ut pigro duci exauctorato ſucceſſerat, ad Gre-
gorium transfugiſſet: à quo ſacris interdicti fuere quod auxilia unà cũ Barnaba Bononienſi-
bus tuliſſent: per Vrbanum II. poſtea reconciliati: quo tempore Carolus Pannoniæ rex qui
pro Siciliæ regno contra Ioannam uenerat, à Florentinis auxiliũ diu pollicitum repetebat:
Arretium quem & illi à ſuis ceruicibus XL. mil. aureis depulerunt. Mox Arretium ab Ingeranio Ludo-
uici Andegauenſis duce L. mil. emerunt. Sed & alia quoq; loca omnia tunc forte conſecuti
Volaterræ ſunt, quæ poſt Gualterij tyrannidem in libertatem ſe reduxerant. Volaterranos ſponte in fi-
Miniatenſes dem deditos ob diſcordiam ciuilem habuere. Miniatenſes item paulo ante Caroli aduen-
tum, uerum paulopoſt uenientibus eò Teutonicis rebellauere. Demum in poteſtatem reda-
B. Mangiadorus ctis per Barnadonem ducem, haud multopoſt Benedictus Mangiadorus patriæ princeps,
è Miniato tunc exul, in oppidum irruptione cum paucis facta magiſtratum Florentinũ in-
terfecit, libertatem conclamando, neminéq; proſequente eadem ſubito uia incolumis regreſ-
ſus eſt. Geminianũ & Collem paulopoſt, ſponte item ob diſſenſionẽ ſeſe dedentibus oppi-
Pratum danis, habuere. Pratum ex regina Ioanna & Ludouico Andegauenſi mercati ſunt, concili-
ante rem Nicolao Acciaiolo equite ſupradicto. Cortonẽ à Ladiſlao Siciliæ rege LX. mil-
lium etiam commutatione acceperunt. Vallem Arni ſuperiorem eiectis Vbertinis Pactijs
Comites Guidi ſimul & Comitibus Guidis qui ea loca tenebant. Comites enim Guidi annis ferè CCCC.
initium habuere hoc modo. Otho Imperator quum quondam in templo die S. Io. Baptiſtæ
Baldraca in ſolennibus adeſſet, ſpectarétq; quandam puellam nomine Baldracam admodum forma
præſtantem, alioqui de plebe & pauperẽ, parente tentata in ſpem ea potiundi uenit: illa acer-
biſſime renuit, malléq; ſe pauperem eſſe dictitans quàm impudicam. Quamobrem impera-
tor nobile reſponſum admiratus decreuit eam pro uirtute munerare, Guidoníq; uni ex ſuis
nobilibus adoleſcenti in eadem hora locauit: iuſſitq; domũ magna procerum frequentia co-
mitari, pro dote caſtris plurimis & apud Vallem Arni & apud Caſentinum cõceſſis. Hinc
comites Guidi appellati: ex quibus Guidum Guerram Guelforum ducem ſupra memoraui:
quum'q; per tyrannidem cuncta agerent, ſublati unà cum caſtellis eorum ſunt: ac ex his par-
tim Terranoua in Arretino ædificata. Vltimus ſanè ex eis Franciſc⁹ Roberti filius: qui quũ
Comites Puppij Puppium caſtrũ in Apennino teneret, ſpe potiundi Caſentini ſe Nicolao Picinino tũc ho-
ſti dedidit: ex quo à Florentinis deinde expugnat⁹ ſaluis reb⁹ ac liberis ex cõditione diſceſ-
Lex monitoria ſit. Anno M. CCCLXXX. orta ſeditio ob legẽ monitoriam latam: qua multæ familiæ mo-
nebantur, hoc eſt, ab adminiſtratione reip. & magiſtratibus obtinendis reijciebantur: quam
Syluester quum Syluester Medices Vexillifer antiquaſſet, plebs in autorum legis domos impetum fa-
ciunt: poſt hæc Syluestro ſucceſſorẽ ipſimet creãt de plebe Michaelẽ Landi: ſed planè repu-
gnante nobilitate, ac infimos homines ad magiſtratus admittere nolente, plebs ad S. Mariã
nouellam ſecedit, ſuos'q; ibi dies aliquot creauit magiſtratus, in forũ deinde armata prodijt:
cui Michael equum conſcendens ſequentibus bonis partim ui, partim propriæ dignitatis
adſpectu occurrendo, rem ad ocium & concordiam deduxit. Poſt hæc externa naſcitur tur-
Morialis batio per tempora Caroli IIII. Imper. Morialis genere Gallus miles S. Ioannis, prædonis
modo in Caſentinum cum equitum octo milibus irrupit: quo facile repulſo, non diu poſt al-
Cõradus Lindus ter item prædo inſequitur, Conradus Lindus homo Germanus, qui quũ ab Apenninicolis
circum obſideretur, oratores tunc Florentinos ad eum miſſos retinuit, ſtratagemate uſus do-
Mediolanẽſe bellũ XII. an. nec paulatim illis fauentibus ſe in tutum recepiſſet. Deinceps bellũ inſecutum Mediolanen-
ſe, quod Florentini XII. annis aduerſus Ioannem Galeatiũ magna perſeuerantia ac animi
magnitudine geſſerunt ex ſententia Ioannis Riccij equitis, qui longa oratione populo per-
Io. Riccius ſuaſit, hoſtis tyrannidi ac cupiditati dominandi, omnibus uijs ac uiribus occurrendum, in-
iurijs eius plurimis commemoratis: ne & ipſi ſicuti reliqua ferè Italia in miſeram eius incide-
rent ſeruitutem: Nam Vicecomitum aliorum prius arma potuiſſe ſuperari monſtrauit, quũ
Præſuli Ioanni & eius duci Ioanni Olegio ſæpe reſtitiſſent. Igitur Galeatius ex omnibus
Mors Io. Haucuti. eius terris Florentinos diſcedere iuſſit. Duces utrinq; plures. Ioãnes Haucutus Florentinis
in medio ferè belli tempore extinctus: ſtatua in templo equeſtri Florentiæ honoratus contu-
mulatur: cui Bernardonem Guaſconem ſuffecerunt, qui olim dux Britonum in Italia à Gre-
gorio

gorio XI. missus ad tuendam eius ditionem, se in patrimonio adreptis quibusdam Ponti-
ficis castris continebat. Deinde Orlandus Malauolta nobili inter Senenses genere Florenti- *Malauoltæ*
nis adhæsit, quare à suis ciuibus qui partes Vicecomitis sectabantur exilio cum tota fami- *Senenses*
lia mulctatus est. Huius successor Ioannes Malauolta duci postea Philippo in bello Brixi- *Ioantedescus*
ensi militauit. Vicecomiti uero Ioantedescus nepos Sacconis Arretini se autorauit. Cui ini- *Ioan. Accij*
tio belli extincto Ioannis Accij filius Vbaldinus successit, Albericus itē de Barbiano, Octo- *Vbaldinus*
bonius Parmensis. Adcersita etiam Florentinis externa auxilia, Robertus Imp. cui uenienti
Venetias missus Ioan. Riccius Cosmi pater ad exoluenda CC. mil. Iacobus Comes Armo-
ricarum & Stephanus Bauariæ dux per Ioan. Riccium & Rainardum Bonfiliacium equi-
tes legatos, ambo exitu infelici. Nam alter dum auxilio Florentinorum Franciscum Carrari-
ensem Paduæ à Galeatio ablatæ restituere conaretur, spe pacti stipendij frustratus redijt do-
mum. Alter Iacobus dum Alexandriam nititur inuadere, à Iacobo Verme duce se in ca-
stra post pugnam recipiens de improuiso à tergo petitur, ubi magnam suorum cædem pas-
sus ipse etiam ex uulnere paucis post diebus extinctus est. Cū de pace Genuæ conuenirent
apud Antonium Adurnum ducem, roganti oratori Ioāni Galeatij quis pro hac sponderet:
Guido Delpalagio Thomæ equitis filius, uir moribus integerrimis unus ex legatis, Hic ensis
ait, q utriusq; uires expertus est, Verum paulopost rupto utrinq; fœdere bellum repetitum,
nec diu post intermissum. Anno uidelicet M.CCCC. ob pestilentiam Florentiæ maximam *Pestilētia*
insecutam qua ad XXX. hominum millia periere: quando & Rinucium Farnesium qui eis *Florentiæ*
militabat extinctum magno honore sepelierunt. Bellum igitur post hæc maioribus uiribus *Rinucius*
infeliciter instauratum apud Casaletium Bononiensium uicum, ubi copiæ Florentinorum *Farnesius*
omnes periere Bernardone etiam duce capto, & Bononia quæ ad eam diem in societate po-
puli Florentini fuerat sub iugo Mediolanensium missa. Iam prope mœnibus ipsis Florenti-
nis timebatur, nisi interim morte Galeatij ex morbo cōtracta reipu. diuina prouidentia sub-
uenisset. Consumpta traduntur in eo bello ad decies centena & ducenta aureorum millia
Post eius obitum Philippi filij factionibus etiam aduersi fuere, cum quo primum apud Se-
nogalliam male re gesta duces ille suos in Apennino uaria Florentinorū oppida direptum
misit: at Florentini inita cum Venetis societate causa fuere ut ab illis Brixia occuparetur: cō-
tráq; item Picininū ad eam urbem obsidendam ab eo missum, Nannem & ipsi Strotiū cum *Nannes*
CCC. equitibus miserunt: ille rursus pro Lucensibus aduersus eos Picininū, Franciscū Sfor- *Strotius*
tiam. Post Mediolanense Pisanū renouatur. In principio belli Bertoldo Vrsino & Comite *Comes Ca.*
Caui ducibus sunt usi, quibus quod apud Vicum Pisanum mensem iam cōsumpsissent, bel- *Ludouicus*
lum ducere uisis, successorem miserūt Ludouicum Melioratum Innocentij VII. fratris filiū, *Melioratus*
qui Angelum Pergulensem Pisanorum ducem cum M.D. equitibus apud Volaterras pro- *Angelus*
fligauit, alterum dein ducem Gasparem Vbaldinum fregit. Quoniam uero reliquam hanc *Pergula*
historiam in Pisanorum descriptione commemoraui, tantum hæc ultima repetam. Cum Gi- *Gaspar*
nus Caponius missus à Florentinis Sarazanam ex Gabriele Vicecomite CC. aureorum mil- *Vbaldi.*
libus Pisas mercatus est, ex illo ciuitatem capientes mox inde irruptione facta reiecti, con-
clamatáq; à populo libertate obsessio rursus renouatur: interim Burgundiæ ducis orator ad
Ginum qui unà cum Maso Albizo equite, bello præfectus erat, in castra uenit nunciatum,
ut ab expugnatione suorum dediticiorū abstineat: quumq; neganti audacius minitaretur,
Ginus e uestigio iratus eum in Arnum comprehensum deijci iussit, Post itaq; menses XIII
urbem Ioanne Gambacurta prodente consequitur, in eáq; primus Prætor ius dixit, ac con-
cionem habuit ad populum ad bene sperandum adhortans, qua cunctorum animos demul-
sit. Cui Bartholemæus Ciampolinus uir facundia autoritatéq; præditus dicitur respondisse.
Florentinorum deinde remp. Nicolaus Vzano administrauit, uir opibus potens in bello, *Nicolaus*
qui auxilium Bononiensibus contra Ioannem Galeatium ferens captus, & Papiæ in carce- *Vzano.*
rem coniectus est. Cui Pallas Strotius eques successit, qui orator Fauentiam ad componen- *Pallas Stro*
dam cum Philippo & Venetis ac Florentinis pacem profectus est, quò partes conuenerant. *tius.*
Huius prosapia maxime præpolluit cum diuitijs tum equitibus, Nanne quem supra dixi-
mus, Thoma, Philippo & altero Pallante. Ferrariæ quoq;, quò se pridem recepere per exiliū,
propagauerunt, ubi Titus etiam Strotius elegiarum scriptor, sed & ædes inuidiosæ Philip-
pi Strotij nuper exstructæ, priuatorum ædificia cunctorū in Italia antecellunt. Igitur Pallan-

tis potentia, Cosmum Medicem expulit, qui post annum quo Paduæ exulauit à ciuibus re-
uocatus, talionem & ipse aduersarijs reddidit. Huius pater Ioannes Riccius mercator in pa-
tria diues memoratur: maiores item equites illustres mihi supra nominati, quos omnis aliós-
Cosmus que simul ætate sua Cosmus rebus gestis antecelluit, neq; unquam priuato talis potentia, neq;
inerudito sapientia par, neq; deniq; mercatori tot contigerunt diuitiæ, neq; illis quod magis
mirandum, quisquam & magnificentius & religiosius est usus, egentibus opitulando, tem-
pla plurima per orbem construendo, ac reip. subueniendo. Quumq́; unus omnia posset, non
omnia uoluit, quantoq́; ei plura licuere, tanto magis infra suam fortunam uictitando sibi de-
negauit. Eoq; prudentiæ fama peruenit, ut eius dicta factáque pariter celebrentur. Francisci
Sfortiæ maxime amicus, tum Baldassaris Cossæ olim Ioannis XXIII. cuius Thesaurarius
Concilium Florentiæ fuit. Eius tempore concilium Florentiæ ab Eugenio celebratum: & basilica Reparatæ ab eo-
dem Pon. dedicata: cuius rei gratia pons ligneus mira celeritate exstructus ab æde prædica-
torum ubi ille habitabat, usq; ad Basilicam forte pertingebat, aulæis ab lateribus supráque
opertus: quod opus non magnificum solum, sed necessarium uisum ob mortalium multitu-
dinem uias replentium, qui ad eam celebritatem conuenerant. Cuius etiam Pontificis Cos-
mus postea auxilio nobilem illam uictoriam apud Anglarem oppidum contra Nicolaum
Picininum à Philippo duce missum adsecutus est, quibus meritis pater patriæ fuit à ciui-
bus appellatus: decessit anno ætatis LXXX. salutis M.CCCCLXIIII. Petro potentiæ
successore relicto, quem simul & Ioannem ex Contessiuæ matrimonio ex Auerniorum fa-
milia susceperat. Is igitur moderato quietoq́; fuit ingenio, missusq́; quondam uiuente patre
legatus una cum Dietisaluio Nerone, Angelo Acciaiolo, & Nerio Gini ad Franciscum Sfor-
tiam nouum Mediolani ducem de gratulatione. Iidem postea uiri præter Nerium in eum
Coniuratio Pyctana. anno M.CCCCLXIIII. coniurauerunt autore Luca Pycto. Is in rep. & popularitate cele-
bris & ætate iam grauis indignum ducebat iuueni cedere, ac Tyrannidem eo modo in libe-
ra ciuitate ex successione continuare. Angelum dolor repulsæ matrimonij sollicitabat, quum
ille filium eius generum nobilitate primarium præ alio recusasset. Dietisaluium uero uetus
in eam familiam odium. Igitur hi Nicolaum Soderinum eiusdem factionis uirum nacti, sum-
X uiri abrogati. mum tunc Magistratum obtinentem, Decemuiratum abrogauerunt: cui dandorum adimendorum
magistratuum erat potestas. Planéq; hoc modo effecerant, ut partes Pyctanæ præualerent, ac
quæsitam ab initio libertatem in suam libidinem atq; potentiam conuerterent. Petrus uero à su-
is etiam excitatus, cum Nicodemo tunc ducis Mediolanensis Florentiæ legato agit, ut eius
opera ducis, familiæ Medicum iustis de causis amicissimi, auxilia propere sibi mittantur. Illi
contra ex Borso Estensi Ferrariæ duce suppetias conquirunt. In hoc tumultu quum utræq;
copiæ prope urbem in armis consistentes imperata expectarent: Soderinus iam magistra-
tu functus, ac consilio & audacia promptus, ut rem ad manus quandoq; deduceret, cum tre-
centis Germanis armatis, è diuersis tabernis conquisitis, ad domum Lucæ se confert, eo ani-
mo ut reliqui coniurati cum suis quisq; uiribus eò conuenirent, indéq; in Petri domum uno
impetu irrumperent. Verum Luca prohibente, qui iam antea clàm placatus rem animo de-
trectare cœperat, non ulterius processum, paulatimq; magistratu publico & amicis utriusq;
interuenientibus in concordiam uentum. Petrus ut inuidiæ cederet populari, se in uillam su-
am Caregium transferri iussit, morbo articulari impeditus, quo toto ferè tempore dum fuit
in potentia laborauit. Aduersarij interea minime quiescentes, ut qui temporis necessitate con-
cordiam magis simulauerint quàm ex animo inierint, Borsianos milites qui in loca uicina
se receperant conuocare, ciuésq; rursus ad studia libertatis animare cœperunt. Petrus certior
factus in urbem reuertitur. Sfortianos & ipse quos iam domum remiserat propere reuocat,
clientelásq; subditorum undiq; conquirit. Quumq́; iam & auxilijs & ciuium studijs superi-
or appareret, inimici paulum retardati, tum res ad ocium rursus deduci uidebatur. Petro in-
terim & Luca sollicitantibus populus in forum in concionem quam parlamentum uocant
X uiri instaurati cogitur, ubi Decemuiratus restitutus, ac de nouo XIII. uiri creati, qui exilij necisq; ciuium
potestatem haberent, Lucæ uero ut ciuitatis liberatori publice priuatimq; actæ gratiæ: Quod
Bellum Colianum factum aduersarij cum manifesto in sua capita redundare animaduerterent, sumptis quæ
poterant bonis celeriter ex urbe profugiunt: Angelus Neapolim, Soderinus Ferrariam. Die-
tisaluius Bergomum, ad ueterem amicum atq; hospitem Bartholemæum Colium; qui tunc

patriæ

patriæ princeps armorum gloria ac militiæ disciplina in Italia florebat, eúmque ad reducendos exules animat, monstratque ex re ac gloria eius, tum Venetorum quibus esset auctoratus, fore, eorum partes Florentiæ præualere. Ille senatu Veneto consulto suis exulumque auspicijs negocium suscipit, ac quammaximū potest equitū peditumque numerum scribit, dissimulans se nunc regem Neapolitanum, nunc Mediolanensem ducem petiturū. Hi enim ambo in amicitiam atque auxilium Florentinorum conuenerant, ac Fredericum Vrbini ducem cum exercitu miserant, qui per uallem Anemonis, quæ est agri terminus Florentini Aemyliam uersus, itinere facto in Fauentinū populabundus irrupit, quod Astorgius Manfredus princeps eius urbis Florentinorum militiæ auctoratus ad Venetum defecisset: quúmque Colleonem Astorgius Manfredus transfuga. lium, qui planè uiribus ac numero superior erat, aduersus uenientem conspiceret, progressus ulterius loco munitissimo castra posuit: eo quidem animo, ut copias sociales quæ iter dicebantur ingressæ, minori periculo expectaret: nec tamen propositum tenuit, quum hæ diutius tardarent quàm credebatur, & munitionibus castrorū aduersus potentem exercitum fidendum non iudicaret. Itaque hunc quoque locum dimittens inter oppidum cui Bononiense cognomen est, & forum Cornelij consedit: quorum alterum Bononiensium diœceseos erat, altera ciuitas Thadæi Manfredi, quos ambos pro socialibus sentire tunc erat opinio. Bellū hoc modo aliquot annis protractum lacessentibus utrinque potius quàm dimicantibus inter se hostibus, cum nullibi conatus succederent, ac uirtus militum propè par esset: nam omnes ferè Italiæ duces utrinque cōuenerant. Post hæc Dietisaluius se Ferrariā recepit, ubi aliquandiu moratus demum Romam uenit: ibique breui post tempore apud filium zenobium excessit annorum ferè L X X X. situs'que in æde Mineruæ ingredientibus dextrorsum, uir animo inquietus, ingenio sagax, alieni appetentissimus, sui parcissimus: nam ad X X X. millia numûm aureorum digrediens secum extulit. Quatuor item eius fratres, inter quos præsul fuit Florentinus, in exilio pariter extincti sunt. Petrus autē Medices soluto bello Coliano paucis post annis excessit, articulorum doloribus consumptus: cuius gratia domi se diu continuerat. Laurentius eius filius adolescens, unà cum Iuliano fratre ex coniugio Lucretiæ Tornabonæ genitus, rei priuatæ ac publicæ hæreditatem adiuit, auo similior quàm patri, autoritatéque iam in ea ætate constantiáque senili, quæ unà cum annis creuit: nec solum familiæ, sed patriæ lumen attulit, ut illa inter orbis terras nō solum pulcherrima sed felicissima ac potentissima haberetur. Eius item adiecit imperio Sarazanam ac Petramsanctam in regione Lunensi, propagatis etiam in parte Aemyliæ finibus. Passus & ipse coniurationes uarias, sed Pactianam inter alias periculosissimam, quæ hoc modo se habuit. Romæ duo Francisci Pactius & Saluiatus Præsul Pisanus autores fuere: Hic quod in honoribus ac adipiscenda Præsulatus possessione Laurentium aduersum habuerat, alter quod quum se nobilitate, ingenio ac propè diuitijs, parem esse conspiceret non æque potentia, dolebat. Igitur hi cum Hieronymo Riario *Sixti* IIII. necessario rem communicant, quod ei pariter inuisum illum sciebant. Nam quum thesauri Pontificij custos ab initio fuisset, in Tiferni obsidione Nicolao Vitellio Tifernati auxilium ferre clandestinum contra Pontificem deprehensus fuerat. Cōscio igitur & adnuente Pontifice Pisas primum, deinde in uillam Pactianam profecti dies aliquot in ea substiterunt dum reliquos coniuratos adhiberent, rémque omnem ordinarent. Inde uero X. Calen. Maij die dominico anno M. C C C C L X X V I I I. coniurati specie rei diuinæ Florentiā ueniūt simul cū Raphaele legato Hieronymi propinquo, qui unà seu forte seu cōsilio aderat, è schola Pisana nuper factus cardinalis. In æde omnes Reparatæ mane ad sacrificiū cōueniunt. Saluiatus interim cum suis clam armatis templo discedens, in curiam ut Cæsarem Vexilliferū alloquatur alio simulato negocio proficiscit, eo tamen consilio, ut orta cæde in templo ipse præsto esset, qui curiam simul cum magistratibus inuaderet. Igitur dato signo cum Eucharistia attolleretur: Bernardus Bandinus primus, Iulianum Laurentij fratrem confodit: Antonius Volaterranus, qui primas sibi partes depoposcerat odio ductus ueteris in Volaterranos iniuriæ, Laurentium ex alia parte aggreditur post tergum, paululumque intra iugulum ferit, quum ille statim ad clamorem conuersus ictum uitaret, ac itera re uulnus uolentem propere subterfugit in ædis sacrarium proximum, ubi à suorum multitudine exceptus ac seruatus est. Fama interim cum esse uiuum peruagante, animus Laurentianis additur. Coniurati alij aliò diffugiunt præter Iacobum Pactium equitem, qui equo ur

Astorgius Manfredus transfuga.

Dietisaluij finis.

Laurentius Medices.

Coniuratio Pactiana

Bernardus Bandinus

Antonius Volaterranus

bem percurrens ad libertatem populum excitabat, quum'que neminem prosequentem ui-
deret, protinus egressus porta Faventina fugam adripuit. Legatus è templo à ciuibus in cu-
riam ductus ac custodiæ traditus, tum pro uiri dignitate tractatus est. Interea Saluiatus
qui cum Vexillifero de industria sermonem protrahebat ut finem expectaret, statim com-
prehensus & ipse eodē die cū omnibus suis sontib⁹ & insontib⁹, simul & Francisco Pactio,
Iacobo Saluiato, ac Iacobo Poggij filio, qui & ipsi inter coniuratos erant, ad Curiæ fe-
nestras suspensus fuit. Postridie uero eius diei Renatus Pactius (nam is tantum consci-
us fuit, in uillámque abijt ne rei quam minime probaret interesset, tantum ei nocuit inge-
nij opinio quo cæteris gentilibus præstabat, & quo potissimum formidatus erat) sequen-
ti uero die Iacobus Pactius simul cum Ioanne Baptista Montesecio è fuga retractus eun-
dem exitum habuere. Is enim Ioannes Baptista miles erat Hieronymi, cui datum ab ini-
tio negotium Laurentium inuadendi: Verum, qua mente aut consilio nescitur, rem eo-
dem die detractauit, eiúsque officio delegatus Antonius quem supra nominaui: nec ta-
men propterea supplicium euasit. Antonius uero octauo die in cœnobio prope potesta-
tis ædes repertus simul cum Stephano idem subijt fatum: erat autem Stephanus Iacobi
Pactij scriba, qui Antonium sequi rémque iuuare se receperat, ac minime præstiterat. Ad-
Ioānes Fran. Tollentinas. fuit eodem die è coniuratis Ioannes Franciscus Tollentinas ex agro Forocorneliensi cum
peditibus mille, totidémque Laurentius Tifernas ex alia parte, qui ubi rem infectam ui-
Laurentius Tifernas. derunt magno se periculo domum receperunt. Hoc nuncio Pontifex accepto Laurentium
sacris interdicit, quod dei sacerdotes legatum'que attigisset. Ille uero ut eius placaret ani-
Laurentius cōtra Sixtum & regem Fernandum. mum, legatum remisit. At Pontifex nihilominus bellum Florentinis ob eum aperte decre-
uit, socium'que ad id regem Siciliæ Ferdinandum adsciuit, qui simul Alfonsum regis F.
Calabriæ, & Fredericum Vrbini, duces cum exercitibus miserunt, ut agrum eorum Senis
uicinum popularentur. Laurentius uero in rep. confirmatus, ac à populo potestate acce-
pta, Herculem Estensem cum copijs in occursum mittit, qui apud montem, qui dicitur Im-
perialis, constitit. Hic enim mons tanquam compedes ex ea parte iacet, naturæ munimi-
ne ulterius procedere uolentes facile prohibens. Hostes itaque iam Castellina, Brolio, Cac-
ciano, nonnullísque circa Castellis expugnatis, hunc montem petentes post dies aliquot
superauere. Inde ad oppidū Collem castrametauere, quod etiam paucis diebus quanquam
munitissimum in potestatem receperunt, præter partem superiorem, quæ reliquis ædificijs
arcis modo supereminet: quam si expugnassent nihil erat reliquum quàm ad mœnia Flo-
rentina procedere. Laurentius uero cum iam periculum imminere conspiceret, ultro de-
creuit ad regis hostis misericordiam confugere. Itaque ad suos oratione habita, ac profes-
sus se reip. causa periculo obiecturum, itinere per mare Tyrrhenum facto Neapolim cele-
riter adplicuit, ubi humaniter exceptus supplex ueniam petijt, ac cum rege annui census
pactione transegit, paucísque post diebus incolumis ad suos regressus est ac bellum disso-
lutum. Quod factum Pontifex quanquam grauiter tulit, quod se neglectum præteritum'-
Oratores XII Florentini que uiderit, auxilijs tamen destitutus pacem coactus est facere. Quamobrem oratores
XII. ad eum missi qui ueniam præteritorum peterent, ac populum Florentinorum com-
muni causa expiarent. Fuere autem hi, Franciscus Soderinus, præsul Volaterranus, An-
tonius Rodulfus, Ioannes Ianfiliatius, Petrus Mimerbertus, equestris ordinis omnes.
Guidantonius Vesputius iureconsultus. Masus Albizus. Ginius Caponius. Iacobus Lan-
fredinus. Dominicus Pandolphinus. Ioannes Tornabonus, & Antonius Medices. Ex
his Præsul caput legationis orationem in senatu habuit, ueníamque petijt præteritorum.
Die deinde dominico primo aduentus, anno M.CCCCLXXX. omnes mane in por-
ticum basilicæ Petri conueniunt, Pontificem atque patres præstolantes. Ibi Pontifex pro
foribus templi procumbentes ad genua, uiritim de more uirga conuerberatos terga expi-
auit, ingressi deinde basilicam sacrificio interfuere, quo peracto domum reducti sunt omni-
um patrum familijs comitantibus, Nam prius Vrbem nemine de more obuiam proceden-
te ingressi fuerant. Post hæc Laurentius defunctus periculo resipiscere paulatim, maioré-
que postmodum apud suos ciues esse autoritate, ac Tyranno propius agitare, cum sica-
rijs incedere, excubijs ac nuncijs diligentius inuigilare, Denique amissas in bello faculta-
tes undecunque recuperare cœpit, Vir adspectu tristi, ore truculento, sermone ingratus.

animo

animo factiosus, in curis agitans continuo præter unum musicæ solatium, natura tamen non uti monstrabat inclemens aut inciuilis: Nam cum Saluiatis post eam coniurationem adfinitatem iniuit. Mihi quoque quem Antonij supradicti fratris mei grauis causa suspectum reddere debuerat, epistolam humanitatis ac officij plenissimam scripsit, adeóque elegantem ut eam à Politiano scriptam omnino putauerim, nisi ille postea iurasset Laurentij ingenio dictatam, qui paucis, si quando à curis esset uacuus, in hoc genere cederet. Ingeniorum alioqui censor fuit atque amator: nam Pisis scholas liberalium artium instituit, Florentiæ quoque Græcæ disciplinæ, Demetrio uiro doctissimo adcersito. Ex matrimonio Claricis Vrsinæ Petrum, Ioannem, & Iulianum, fœminásque tris suscepit, quarum una Magdalena Francisco Innocentij VIII. Pontificis filio locata, causa fuit ut Ioannes frater Cardinalis fieret. Excessit ex morbo annorum ferè XLV. in uilla sua Carigiana IIII Idus aprilis M. CCCCLXXXXII. Paulo ante prodigium uisum, tactum de cœlo templi culmen diuæ Reparatæ: inde saluo cætero ædificio marmor quadratum, ingenti uastáque mole, ad imum deiectum, ita politis lateribus sicuti antea positum fuit, latáque in uertice fenestra apparuit, quod præsagium plerique postea duxerunt partis imperij Florentinorum per Laurentij mortem ruituræ. Petrus rem deinde suscepit sæuus natura, quam ab initio dissimulare conatus, postea manifesto ostendit, in proximos ac propinquos primum erumpendo, partémque eorum nullis ac leuibus de causis in exilium mittendo, partem etiam grauioris supplicij pœna territando, aliáque præter moderationem suorum maiorum tentando, quæ liberi populi status iam ferre non poterat. Itaque quum Carolus Galliæ rex eo tempore contra regem Neapolitanum proficiscens transitum peteret, ipse factionem Vrsinorum suorum sectatus qui Neapolitano adhæserant, manifesto negauit ægre populo ferente. Imminente deinde periculo, & hoste appropinquante, sibi metuens unà cum Paulo Vrsino (qui tunc Florentinis militabat) senatu aut populo minime consulto, regi obuiam profectus Sarazanæ circáque oppidorum arces munitionésque tradidit. Florentini uero se suggillatos ac neglectos adspicientes grauiter tulerunt, primúsque Franciscus Valorus uir annis ingenióque grauis uociferari cœpit, rem indignam, iuuenem pati rempub. administrare, cui nec metus ullus, nec ciuium respectus, aut sanum sit consilium: quem etiam secutus Tanaus Nerlius homo diues ac animo libero, populum animauerunt, ut nouam post eum legationem ad regem mitterent, cuius caput Hieronymus Ferrariensis ordinis prædicatorum, de quo plura postea dicemus. Hic sese regi excusat, culpámque præteritæ contumaciæ in Petrum reijcit, populum per se eius maiestati deuotissimum semper extitisse. Petrus igitur reuertens quum iam mitius omnia tentanda ac humanius fore conspiceret, ultro in Curiam uenit magistratibus rationem rerum à se gestarum redditurus, quos quum prandentes offendisset, post prandium reuertit turba suorum comitatus: quem procul uenientem quum Iacobus Nerlius unus ex magistratibus adspiceret, ad fores cum lictoribus prouit, eúmque se admissurum dixit, si solus ingrediatur, Petro uero instanti fores clausit. Ille ubi se uidit exclusum, propere domum redijt, metúque maioris mali quanta potuit celeritate equo conscenso discessit. Post hæc Galli Florentiam ingressi quàm maximum omnibus incusserunt timorem, quod præsertim in ciuium domibus habitarent, nihil tamen eorum quæ expectabantur euenit, saluísque rebus ac pudicitia mulierum post diem octauum discessere. Respublica deinde ad popularem redacta statum æque se habuit aliquandiu, exules omnes reducti, à cædéque temperatum, quæ in rerum huiusmodi mutationibus fieri solet: consilij locus ampliatus, auctúsque numerus usque ad ciues mille & quingentos. Quumque tempore procedente ex infima plebe homines administrationi adhiberentur, nobilitas autem suspecta esset, paulatim Ciuitas diuisa, clandestinæque discordiæ cœperunt, ex quo reipublicæ autoritas diminuta, oppida etiam quædam rebellare cœperunt. Politianum quod sæpius tentatum nunquam receptum, Sarazanáque ac Petrasancta ad antiquos dominos redierunt. Pisani item de quibus paulopost dicam, rebellauerunt. Petrus autem quum post annum reditum in patriam per uim frustra tentasset auxiliante Virginio Vrsino, iterũ post annos aliquot idem expertus maioribus copijs ad mœnia prope accessit nullis resistentibus, præterque clausas offendit portas. Conspirauerant enim quinque ciues de eo reducendo, qui comprehensi ac

Prodigium

Petrus Medices.

Caroli regis aduentus

Legatio Florentinorũ ad Carolum.

Politiani defectio.

Ciues securi percussi
Hieronymi ordinis praedicatorum secta

V hensi ac securi percussi sunt, quorum nomina Bernardus Niger, Nicolaus Rodulphus, Ioannes Cambius, Iannotius Puccius, & Laurentius Tornabonus. Quiescentibus tandem aliquandiu ab externis bellis non defuerunt intestinæ discordiæ exortæ ob Hieronymum Ferrariensem quendam ordinis prædicatorum. Is enim astutia singulari, mediocri doctrina, sermone facundo, ambitione immensa prophetam se esse simulabat, palámque in templo concionando semper aliquid quod populo nouis tunc calamitatibus adflicto ac suspenso placeret, prædicando paulatim effecerat, ut opinionẽ de se maximam apud omnes generaret: eóque res processerat, ut non solum in rebus diuinis, sed in administranda repub. à ciuibus passim consuleretur, nihil omnino publici aut priuati nisi eo autore fieret. Pars uero ciuium saniore consilio, eum uti subdolum ac ueteratorem reijciebat: nec tamen manifeste, multitudinis periculo. Itaque nõ solum ciuitas, sed priuatæ domus omnes discordes inter se fuerant. Iámque ipse metu aduersæ partis non religiosis, sed militum gladijs atque lictoribus stipatus ad templum diuinumq́ꝫ uerbum prædicandum accedebat, magistratibus præterea sui ordinis Pontificique maximo contumax. Nam Alexandro minime obtemperandum dicebat, sacris ipse ab eodem interdictus nihilominus sacrificabat. Vrbem Romam, quã omnes Christiani uenerantur ac religionis causa petunt, fugiendam esse minimeq́ꝫ adeundam suadebat. His igitur persuasionibus atque exemplis non procul aberat à constituenda noua hæreseos secta, nisi diuina prouidentia subuenisset. Eò enim insaniæ uenerat ut prodigia se facturum iactaret, ac per medios ignes incolumem transiturum. Quod sanè quum res magna uideretur, decretum publice est ut de ea re periculum fieret. Itaq́ꝫ statuta die igne in medio foro succenso iussus uenit cum Eucharistia, séque hoc modo ignem petiturum dixit: Cognita uero astutia minime concessum. Ille ubi se deprehensum animaduertit, sibi timens cũ suis fautoribus ad ædem S. Marci ubi habitabat propere reuertit. At magistratus certos ad eum expugnandum mittit: ille munitus se instrumentis omnibus bellicis defensitat, tandem expugnatus ac captus in custodiã ducitur. Post dies aliquot ex autoritate Pontificis cum duobus alijs eiusdem ordinis qui cum eo cõsenserant in medio foro crematur, reliqui uero sectatores eius populi furorem uix euitarunt. Francisco autem Valorio penes quem inuidia ferè totius facti fuerat, domus bonáque direpta, uxor etiam interfecta, ipse quoque iussus in curiam uenire in media uia trucidatur. Post hæc Alexander Pontifex cupidus filio Cæsari late imperium propagandi, oppida Florentinorum in Hetruria tentat, ac Vitellocium Tifernatem eorum hostem ob interfectum fratrem, simul cum Petro Medice Arretium cam copijs mittit, qui breui tempore à ciuium magna parte coniurata intra mœnia recepti: Gulielmum Pactium eius loci præfectum capiunt. Cosmumq́ꝫ filium eius urbis præsulem in arcem fugientem paucis post diebus arce recepta similiter comprehendunt, aliquótque insontes ciues Florentinorum amicos cum paruis liberis miserando spectaculo trucidant, proximámque castri Bactifolijs arcem expugnant, interfectis ad unum omnibus colonis qui pertinacius restiterant. Mox etiam Cortona Cardinali Medici eodem modo se tradidit. Idémque ferè omnia circa oppida usque Ficinum fecere. Deinde Vitellocius ac Petrus Puppium Apennini oppidum obsedere, quum'q́ꝫ pertinacius instarent ecce regis Gallorum mandata superueniunt, quæ iubent eos ab amicorum & in fidem receptorũ iniuria ac bello abstinere. Itaq́ꝫ regis procuratori iussu pontificis omnia tradita. Ille uero post dies aliquot Florentinis adsignauit. At Medices Arretiniq́ꝫ spe fraudati, hi quidem ob metum familiæ ferè X I. fugientes coloniam mutauerunt. Illi autem rebus infectis in urbem Ro. remigrarũt. Florentini igitur hoc tanto casu admoniti ad creandum nouum ac perpetuum magistratum, qui eandem ferè quam Dux Venetiarum, habeat potestatem, animum induxerũt: quod quanquam libero populo res noua ac dura uideretur, tamen cõsiderantes quod longe melius per unum res administraretur qui continuo rebus inuigilaret, ac de his quæ emergunt ad senatum referret, in tanta præsertim Italiæ perturbatione, omnes publicam salutem priuatis cõmodis ac ambitionibus prætulerunt. Itaq́ꝫ anno M D I I. centuriatis comitijs ac omnium ferè tribuum suffragijs Petrum Thomæ equitis filium Soderinũ, absentem, ac Arretij præfectũ uirũ sine prole, ac magnopere sapientia, nobilitate, diuitijs, in ciuitate pollentẽ, perpetuũ uexilliferum elegerunt. Cuius uirtute simul & felicitate, adhibito præsertim consilijs Francisco fratre præsule Volaterrano longe prudentissimo, bene reip. totiq́ꝫ Hetruriæ, tum de rebus Pisanorum optatum

Arretinorum defectio.

Petrus Soderinus Vexillifer perpetuus

optatum breuiter finem se consecuturos sperarent. Hi enim ut in eorum loco narraui, quod se proditos Florentinis ab initio dicerent atq; iniusta seruitute grauatos, sub ipsum Gallorũ aduentum rebellauerunt, magnosq; hostium impetus in hunc usq; diem ope magis diuina quàm humana tolerauerunt. Duces uero contra eos missi plures. Inter quos Paulus Vitellias quum ducere bellum deprehenderetur, captus ac Florentiæ securi percussus est. Petrus igitur quum ante omnia nihil deliberatius habuerit quàm cœptum bellũ totis uiribus prosequi, rem nouam atq; arduam commentus, ut amnis commoditate hostem prohiberet, Arni alueum aliò traducere aggressus erat, si per impetũ fluminis ruptis obijcibus licuisset. Frequentes tamen hostium excursiones repressit. Bartholemæum Aluianũ nuper ab eis adcersitum, ac uicinorum populorum præsertim Senensium auxilijs non contemnenda manu instructum, apud S. Vincentium non longe à uadis Volaterranis transitu prohibuit, toto ipsius profligato exercitu, captisq; ex eis ferè mille cum impedimentis, ubi Herculis Bentiuoli ducis & Marci Antonij Columnæ magnopere uirtus emicuit. Hi nullum perterritis dare tempus oportere existimantes, euestigio cum exercitu XX. millium ad oppugnanda mœnia Pisana profecti sunt, quæ corona simul ac operibus uno tempore aggressi iam disiecta murorum parte, nulla ui tamen obstinatum pro libertate hostem superare ualuerunt: quin ocyus telis ac machinis repulsi, tum pedites qui obiter urbem per Arnum ingressi fuere partim cæsi sunt, partim ob metum terga dedere. Itaq; nullo iam succedente conatu, iuuantibus præsertim Hispanis quorũ autoritati se Pisani tradiderant, exercitus relicta obsidione nondum exacto autumno ad hyberna se recepit Anno belli undecimo.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER VI.

LATINI, VOLSCI, HERNICI, EQVI

LATIVM antiquum à Tyberi usq; Circeios erat, deinde usq; ad Lirim protractum Plinio. Horum caput Romam (teste Dionysio) Siculi gens indigena prius tenuere, ante hos nulla memoria. Deinde Aborigines Siculis pulsis longo bello, qui in montibus prius habitauere sine muris uicatim. Venere postea Pelasgi & alij Græci, qui auxilio Aboriginibus fuere, & subiugandis finitimis & ædificandis urbibus à Tyberi usq; ad Lirim, uocatiq; Aborigines usq; ad bellum Troianũ: sub Latino autem rege Latini, postremo à Romulo Romani. Aborigines eñ ipsos alij indigenas fuisse, ac nominis causam ex montium habitatione traxisse: nonnulli uero gentem uagam, & sine laribus: Cato & Sempronius Græcos eos dicunt ex Achaia ortos ciuitate (sed uerior sermo habet ex Arcadia aduectos) duce Oenotrio Lycaonis filio, multos ante bellum Troianũ annos cum Peucetio socio. Hæc ex Dionysio. Trogus autẽ libro XLVII. sic ait: Cultores Italiæ primi Aborigines fuere, quorũ rex Saturnus iustitia præditus fuit, ut nihil sub illo quisquam priuatæ rei habuerit. Ob cuius exempli memoriam cautũ est, ut in Saturnalibus ex æquali omnium iure, passim in conuiuijs serui cum dominis recumbant. Itaq; Italia regis nomine Saturnia appellata, & mons ubi habitauit Saturnius, in quo nunc ueluti à Ioue pulso sedibus suis Saturno, Capitolium est. Post hunc regnasse Faunum ferunt, sub quo Euander ab Arcadiæ urbe Pallanteo in Italiam uenit, cui Faunus montem, quem ille Pallanteum postea, de nomine patriæ uocauit, cõcessit. In huius radicibus templũ Lyceo, quem Græci Pana, Romani Lupercal uocant, constituit. Hæc Trogus. Liuius item Herculem dicit paucis post annis deuicto Geryone, cum bobus huc cõcessisse, exceptumq; ab Euandro, & aram ei maximam sub radicibus Auentini positam. Virgilius quoq; in VIII. pulcherrime hanc originem repetit. Hæc nemora indigenæ Fauni nymphæq; tenebant, cũ his quæ sequuntur. De nomine autem ipsius Vrbis Festus hæc scribit. Cephalus Gergitius qui de aduentu Aeneæ in Italiam scripsit, ait Romam à comite quodam Aeneæ in monte Palatino ædificatã simul & nominatã. Apollodor⁹ à Romo filio Aeneæ & Lauiniæ. Atteius qui scripsit res Cumanas, à Sicyone huc ob inopiam domiciliorũ delatos quosdam multo

Siculi
Aborigines
Latini Romani
Saturnia
Capitolium olim Saturnius mons
De nomine urbis.

errore Aborigines uocatos, montemq́ Palatinum, in quo consederunt, à robore suorum & uiribus Valentiam appellasse: quod nomen postea ab Euandro adueniente, Græce appellatum ῥώμην. Agatho Mycenarum historiæ scriptor, Aeneam ex uaticinio Heleni in Italiam cum Roma ex Ascanio nepte adpulsum, in Palatino urbem de illius nomine cōdidisse. Gellius post obitum Aeneæ imperium Italiæ peruenisse ad Latinum Telemachi Circésque filium, & ex Roma filios suscepisse Romum & Remum, urbémq́ in Palatino conditam ex Romi nomine uocasse. Liuius & plærique alij, hos duos ex Ilia Vestali & Marte natos, à Numitore auo expositos, & ab Acca Laurētia Faustuli uxore nutritos, lupæ nomine, quod meretrix esset: alterum Romulum ex auspicio uiso XII. uulturum, urbi nomen dedisse. Hæc de Romæ origine apud ueteres comperta. Ipsius natalem quo palilia Romulus celebrauit,

Natalis urbis Ouidius XII. Calend. Maij tradere uidetur, nonnulli XI. dicunt. Quo horoscopo sanè incertum, quum alios alij ponant. Ante salutem annos ferè DCC. post Ilium captum CC-

Nominá Tribuū XXXV CXXXIII. Olympiade VII. ut ait Dionysius. Tribus in ea XXXV. Pedianus fuisse scribit, à tributo (ut inquit) dando, uel quod tres tantum à principio fuerint. Tatiensis à Tatio, Ramnes à Romulo, Luceres à Lucumone, aut luco quem Asylum Romulus appellauit. Tribuum autem nomina ex uarijs autoribus collecta, huiuscemodi sunt: Romulia, Tatiensis, Suburrana, Palatina, Exquilina, Collina, Claudia, Lemonia, Pontia, Crustumena, Scaptia, Stellatina, Sabatina, Tomenina, Armensis, Papyria, Pupina, Pupilla, Pollia, Galeria, Falera, Veturia, Aemylia, Cornelia, Vfentina, Mentina, Pontina, Publicia, Anthesis, Velina, Aniensis, Terentina, Volicinia, Metia, Faucia. Quas Plutarchus nomina Sabinarum nuptarum dicit fuisse, apud alios tamen autores diuersas ob causas. Vrbis autem regiones XIIII. fuisse ex inscriptione quæ pro ædibus hodie Capitolij cernitur palam est, quam mihi ponere uisum est. Imperatori Cæsari diui Traiani Parthici filio diui Neruæ nepoti Traiano Hadriano Aug. pont. max. Trib. pot. XX. Impera. II. cons. III. PP. Magistri uicorum Vrbis regionum quatuordecim. Has igitur in quodam uetusto libello repertas, cui nuper quidam P. Victorem seu Fabium inscripsit, cōpendio percurram.

Regio Capena I. Prima Capena continet areas, Virtutis, Honoris, Spei, Carsucæ, Panaria, ædes camœnarū, Apollinis, Martis, Mineruæ, Tempestatis. Lacum Promethei & Vipsani. Balnea Volani & Mamertini, Thermas Seuerianas & Commodianas, Vicum Vitrariorum, Arcus tris, Drusi, Veri Parthici, & Traiani Principum, mutatorium Cæsaris, Almonem fluuium.

Mōs cœlius II Regio secunda, Mons Cœlius continet Templum Claudij, Macellum magnum, lupanaria, Antrum Cyclopum, Cohortes uigilum, Castra peregrina, caput Africæ. Arborem sanctam, Domus Philippi, Victilianā. Ludum matutinum & Gallicum. Micam auream. Re-

Isis & Serapis III giam Tulli Hostilij. Regio tertia, Isis & Serapis continet, Monetam, Amphitheatrum, quod capit loca CCCXXXVII. Mil. Ludum magnum & Dacium: Domum Bruti, Suburram, lacum pastorū, Scholas quæstorum & Capulatorum, Thermas Titi & Traiani. Por-

Templum pacis IIII ticum Liuiæ, castra Misenatium. Regio quarta, Templum pacis continet Vulcani aream, Buccinum, Apollinem Sandalarium, templa Remi, Veneris, Faustinæ, Horreū Carthaceū, Tigillum sororium, Colossum altum ped. CCII. Metam sudantem, Viam sacram, Basilicam Pauli, forum transitorium, Carinas, Domum Pompeij, balneum Daphnidis. Regio

Exquilina V. quinta, Exquilina cum turri, Nympheum diui Alexandri, Hortos Mecœnatianos & Plancianos, Herculem Sullanum, Amphitheatrum Castrense, Campū Viminalem sub aggere, Mineruam medicam, Isidem patriciam, templū Iunonis Lucinæ, macellum Liuiani, Cohor-

Alta semita VI. tes septem. Regio sexta, Alta semita continet templa Salutis, Serapis, Floræ, Quirini, capitolium uetus, statuam Mamuri, thermas Diocletianas & Cōstantianas, decem tabernas, Gallinas albas, aream Callidi, Cohortes tris uigilū, Hortos Sallustianos, gentem Flauiam. Re-

Via lata VII gio septima, Via lata continet lacum Ganymedis, Arcum nouum. Nympheum Iouis, Aediculam Caprariam, porticū Constantini, templa Solis, Spei, Fortunæ, equos Tiridatis regis,

Forum Romanum VIII forum suarium, hortos Largianos, Mansuetas, Lapidem pertusum. Regio octaua, forū Romanum continet, Rostra, comitium, columnam cum statua M. Ludij, Senaculum aureum, equum Constantini, atrium Mineruæ, fora Cæsaris & Augusti, & Traiani, cū templo & columna Cochlide alta ped. CXXVIII. habente intus gradus CLXXXV. fenestras. XLV. Basilicam argentariam, umbicum Romæ Græcostasim, Porticū Iuliam, templa Iani, Miner-

uæ, Ve

uæ, Vestæ, Cocidæ, Saturni, Iouis tonantis, Castoris, Concordiæ, & Romuli, Ludum Ae
mylium: equum æneum Domitiani, Oratia pila, Lacum Curtium, Aedem Herculis rotun-
dam, sacellum pudicitiæ patriciæ, Aedem Matutæ, Capitolium, Asylum, Horrea Germani-
ca. Aquam cernentem quatuor Scauros sub æde, Antrum Caci, Vicum Iugarium, Porticũ
margaritariam, Vicum unguentarium, Elephantum herbarium. Regio nona. Circus Fla- *Circus Flami*
minius continet stabula quatuor, factionum octo. Porticum Philippi. Mimitias duas, uete *nius. IX*
rem & frumentariam, Cryptam Balbi, theatra tria, in primis quod capit loca XI. Mil. DX.
Pompeij quod capit LXXX. Mil. Marcelli quod capit triginta milia, Campum Martis
trigarium, Ciconias nixas, Pantheon, ædes Bellonæ, ante quam columna est, unde ad bellũ
ituri duces hastam iaciunt, Basilicas Neptuni, Macidij, & Martiani, Templum diui Anto-
nini, columnam Cochlidem altam pedibus CLXXVI. habentem gradus CCVI, Fene-
stras. LVI. Thermas Alexandrinas & Agrippinas, Porticum Argonautarum: Isæum & Se
rapæum, Mineruam Chalcidicam, Mineruiũ, insulam Phelidis, carcerem Claudij decemui
ri. Regio decima Palatium continet, Casam Romuli, Aedem matris deum, Aedem Apolli *Palatium. X*
nis, Curiam ueterem, Pentapylum, domum Augustanam, Tyberianam, Ciceronis, Augu-
ratorium, Arcam Palatinam, ædem Iouis uictoris, Fortunam respicientem, Septizonium,
uictoriam Germanicianam. Regio undecima. Circus maximus qui capit loca CCCLX- *Circus maxi*
XXVI. mil. continet templum Solis & Lunæ, ædem matris deum, Iouis arbitratoris XII *mus. XI*
portas. Templum Mercurij, Cererem, Ditem patrem, portam Trigeminam, Apollinem cœ
lum respicientem. Herculem Oliuarium, Velabrum, Fortinium, arcum Constantini, forum *Piscina pu-*
olitorium in quo erat columna lactaria, ad quam infantes lacte alendos deferunt. Regio *blica. XII*
duodecima, Piscina publica continet aream Radicariam, uiam nouam, Fortunã mammo-
sam, Isidem Atenodoriam, Aedem Bonæ deæ subsaxanæ, Thermas Antoninianas, Septem
domos Parthorum, Campum lanatarium, Domũ Chilonis Cornificij, Priuata Hadriani,
Cohortes quatuor uigilum, Regio decima tertia. Auentinus continet Armilustrum, *Auentinus*
Templum Dianæ, ac Mineruæ cõmune, Templum libertatis, Scalas Gemonias, Nymphe *XIII*
tria, Thermas Syriacas, & Varianas, & Decianas. Priuata Traiani, Dolacrum, Mappam
auream, Horrea Platonis, Galbæ, & Anicetiana. Porticum Fabariam, Scholam Cassij, Fo-
rum pistorium. Regio decimaquarta. Trans Tyberim hortos Neronis, Ianiculum, Mani- *Trans Tybe-*
as, Balneum Ampelidis, Priscidianæ, statuam Valerianam, Caput Gorgonis, fortis Fortu- *rim. XIIII*
næ, Coriariam, Herculem cubantem, Campum Brutianum, Aream Septimianam, Ther-
mas Septimianas, Ianum Septimianum. Hactenus uetera, quibus ego monstratiunculas
nonnullas ex antiquariorum opinione subijciam, non tam ut multis, præsertim eruditis in-
cognitas, quàm ut omnibus uel peregrinis cognoscendas, ne princeps terrarum ciuitas, per
indiligentiam minime degustetur. Plinius libro tertio, spatium urbis à milliario ad singulas
portas, quæ tunc erant, mil. dicit esse per directum ferè XXX. Ad extrema uero tectorum
cum castris prætorijs ab eodem milliario per uicos omnium uiarum paulo amplius septua-
ginta. Compita item larium (nam singularum male apud eum scribitur) regionum omnium
CCLXV. existere: quin & ausus ipse tectorũ altitudinem in spatio computare. Erat enim
milliarium signum in fori Romani capite, unde principiũ itineris ad omnes portas, omnéq;
iter capiebatur. Vrbis circuitus sub Valeriano, qui mœnia restituit, fuit teste Spartiano mil
liaria quinquaginta, quod sanè uerisimile non uidetur, nisi ex iurisconsulti sententia iudica-
bimus, qui Romam aliam ab urbe facit, Vrbem tantum intra mœnia esse, Romam uero sa- *Roma*
crum etiam pomœrium, suburbanáq; comprehendere. Nam ab Otricoli ponte usq; ad mœ- *Vrbs*
nia, uia plena ædificijs erat. Itaq; peregrini se tunc Vrbem ingredi putabant, ut accidit Con
stantio principi, teste Marcellino, quum primũ Romam cum Ormisda uenit, & ubi mediũ
esset urbis percontanti. Romulus ab initio Palatiũ, tribus tantũ cinxerat portis, Mugonia *Palatium*
ab animalium mugitu inde exeuntium, Carmentali ab Euandri matre, quæ postca Scelera-
ta ob egressos CCCVI. Fabios uocata, & Pandana seu libera, quæ in Asylum tendebat,
quod augendæ urbis gratia, criminosorũ refugiũ instituerat. Liuius scribit triginta septem
fuisse, puto ueteres connumerando, quæ intra auctam restituerant urbem. Quæ uero nunc
apparent, Flumentana Populi porta, ex antiqua Flumentana quæ ignorat̃. Nam ipsius Li-
uij tempore, qui illius meminit, Populi porta nõ erat, quũ mœnia Collinam nõ excederent.
Hic igitur nefandi Neronis sepulcrũ tẽplo diuæ genetricis cessit, & Via Flaminia inter quã

& ripam

& ripam Tyberis,nunc quoq; uestigia Augusti sepulchri cõspicimus,quē Hadrianus æmu
latus è regione simile in Vaticano excitauit. Porta Collatina,quæ Collatiam Sabinorũ op-
pidum ducebat, dicta etiam Procopio Pinciana, à Pincio senatore, unde Gothorum olim
irruptio.Mons Pincius collis dicebatur hortulorum, quod pars inferior humida, accomo-
da hortis existeret.Deinde Salaria,à sale in Sabinos exportando: seu Quirinalis, à Quirini
sacello:eadem & Collina,à Colle Quirinali,qui & triceps,& quinqueceps Varroni ex ca
Agonius pitum collium numero dicitur.Festo autē & Agonius,quasi sine angulis esset.Ex quo uerisi
mile Circum deinde Flamminium,Agoniũ posteros appellasse,quod modo Circi maximi,
angulis ex omni parte careret:quanquam apud Varronem Acgonius scribitur,nisi forte sit
mendum.Vsq; ad hanc portam Collinam mœnia fuerant,quæ illi usq; ad pontem Miluium
prorogare cogitarunt.Verum aruspices prohibuere,quod intra urbem nec habere comitia,
Viminalis nec legere milites pro exercitu liceret.Deinde Viminalis, seu sanctæ Agnetis à uiminũ mul
titudine.Neuia,seu porta maior.Exquilina,seu Tyburtina,seu sancti Laurentij,Cœliomõta
na nunc clausa,prope sanctum Stephanum rotundum. Asinaria,seu sancti Ioannis. Latina
Capena antiquitus non nominata,sed tantum uia.Capena,seu sancti Sebastiani,ubi Appia uia.Tri
gemina sancti Pauli existimatur,quomodo tamen, haud satis scio,quum Liuio teste Hora-
tij qui cum Curatijs pugnauerunt,porta Trigemina sint ingressi, quo tempore nõ erat hæc
pars Auentini,nisi forte ex uetere porta huic inditum nomen. Aurelia,seu sancti Pancratij.
Portuensis & Vaticana satis notæ.Septimiana etiã trans Tybcrim, ubi Septimij Seueri in-
scriptio,antequàm ab Alexandro reficeretur,legebatur. Triumphalis cum ponte è regione
sancti spiritus interijt,quanquam de hac diuersæ sententiæ.Pontes uero primum insulæ,Fa-
britius &,Cestius,quorum alterum Valentiniani & Gratiani,alterum Lepidi, & Marci Ca
Sublicius nij nomine restitutum,inscriptio adhuc indicat.Sublicius ab Anco Martio,postea lapideus
pons ab Aemylio factus Aemylius est dictus,atq; is est,cuius exstant fundamenta ad eam perti-
nentia ripam, ubi nunc Naualia sunt. Aurelius, qui & Xistus postea ab autore restituendi
dictus. Aelius ab Hadriano apud eius molē. Vaticanus seu Ianuclensis prope sanctum spi-
ritum,iam desijt. Sũt qui diuersos esse dicũt, Moluius ab omnibus cognitus.Palatinus seu
Mammeus sanctæ Mariæ,qui in palatium ducit. Extrema urbem uero Mammeus à matre Alexandri
impe.instauratus,quem Antoninus pius fecerat. Nomentanus quò itur Nomentũ,à Narse
Aquæ Ro. te factus,ut eius carmine indicatur. Aquæ ex Iul.Frontino dicendæ,qui aquarũ curæ à Ner-
ua delegatus fuit.Igitur nouem ab eo ponuntur. Appia post initiũ Samnitici belli inducta
ab Appio Claudio censore,qui & uiam Appiam à porta Capena Capuam usq; strauit,con
cipitur in agro Lucullano, qui nũc Tusculanus putatur,uia Prænestina. Anienem ueterem
M.Curtius censor,cum.L.Papinio annis quadraginta post Appiam perducendam de ma-
nubijs è Pyrrho captis curauit.Concipitur supra Tybur X X .mil.Extra portam Ro. Mar
tia à.L. Martio rege in capitolium perducta,concipitur uia Valeria ad mil. X X X , prope
Sublacum,quam ait suo tempore Frontinus in Auentinum à Troiano perductam, Troia-
nam fuisse dictam,ut etiam effossum nuper marmor,qđ nos uidimus,indicat. Tepula, quã
ex agro Lucullano Seruilius Cepio,&.P.Cassius Longinus censores in Capitolium perdu
cendam curauerunt.Iuliam M. Agrippa ab inuentore uocatam, introduxit ex Tepula uia
subterranea,supra terrã uero fictili structione,opere arcuato. Idem Virginē item ex Lucul-
lano perduxit,sic appellatam,quod quærentibus aquã puella uirgo uenas ignotas monstra-
uit.Concipitur uia Latina mil. V I I I .in locis palustribus. Claudia,quã Caius princeps in-
troduxit ex fontibus Curtio & Cæruleo,mil.X L V I .uia sublacensi,Claudius absoluit ope-
re arcuato. Titus deinde restituit, ut ex inscriptione adhuc portæ maioris apparet. Huius
uestigia maxime comparent,transeunt per Cœliũ Formæ nunc & olim appellatæ. Aniono
uus,hic ex fonte purior quàm uetus deductus.Ambo uero, simul & Claudia,in urbem con
fundebantur. Duæ regioni seruiebant transtyberinæ,quorũ una Alsietina uia Claudia mil.
X I I I I .è lacu Alsietino concepta, ob frigiditatem minus salubris, quæ ab Augusto fuit in-
troducta. Altera Sabbatina è stagnis Sabbatijs post Frontinũ memorata:de utrisque quid
sentirem, supra narraui. Harum quoq; hodie uisuntur uestigia formæ unius extra portam
Branchatij,quam Sabbatinam putauerim,alterius apud sanctũ spiritum,Almo is existima
Almo tur,qui apud portam Capenam urbem usq; ad Circum Max.nunc profluit.Ex quo Iuuena
Viæ multæ nalis.Madidamq; capenam.Lucanus.Et lotam paruo reuocãt Almone Cybelem. Viæ ex-
tra,

tra urbem, Appia, Latina, Præneſtina, Tyburtina, Salaria, Nomentana, Oſtienſis. Lauren-
tina. Labicana, Ardeatina. Flaminia, Caſſia, Cimina, Valeria, Claudia, Aurelia. Omnes ſa-
nè notæ, & alibi mihi deſcriptæ. Viæ uero in urbe, Suburra notiſſima à foro Traiani ad
Martini & Agathæ templa. Via ſacra, ubi ſanctæ mariæ nouæ templum. Via noua, quæ
à circo Max. ad portam uſq; Capenã. Alta ſemita, regio & uia à thermis Conſtantini uſq;
ad portã Viminalem. Via lata regio & uia, ſatis monſtratur ex æde nunc S. M. in uia lata.
Via triumphalis citra Celſi templum, è cuius regione pons erat, rectà per Floræ nũc cam-
pum, uſq; ad Velabrum. Carinæ apud Petri uincula, unde & auguria captabãtur. Piſcina,
publica regio & uia circa Xiſti templum, & thermas Antonianas. Vaticanum, ut ait Var- *Vaticanum*
ro, à uatum ibi reſponſis, ſeu quod deus Vaticanus, qui puerorum uagitibus præerat, ibi
coleretur. Fora Romana, in primis ab arcu nunc Seueri ad tris nunc extantes columnas *Fora Ro.*
pertinens, contra Coſmum & Damianum, apud quas equeſtris Domitiani ſtatua, Statia-
na fuerat. Hoc forum Cæſar, deinde Auguſtus, teſte Tranquillo, ampliarunt: ex quo Mar-
tialis ait. Atq; erit in triplici par mihi nemo foro. Neruæ, idem & tranſitorium, quod ad
Traiani inde ad alia fora tranſibant, quod ne ſpatio fraudaretur, pars Quirinalis eſt exci-
ſa: huius adhuc extant ueſtigia. Boarium apud ſanctum Georgium ex arcus uicini inſcri-
ptione, quod ibi bouis eſſet ſtatura. Ouid. Area quæ poſito de boue nomen habet. Erat
& piſcarium haud longe à Boario, ut ait Varro, ruſticorum & cupedinis, & holitorium, & *Campus Mar-*
piſtorium iuxta ædem Veſtæ. Campus Martius, qui Tarquinij fuit ager, quod extra ur- *tius.*
bem eſſet in confeſſo apud omnis, quamobrem & Pantheon & circus fla. extra fuerant. *Pantheon*
Columnæ cochleæ duæ, altera Traiani, ubi depictum bellum Dacicum, cui apud Parthos *Columna*
res gerenti dedicata fuit à ſenatu. Altera Antonini Pij in reg. columnæ, cuius egeſtio fun-
damenti uti quorundam eſt opinio, uicinum fecit montem, qui acceptorius dicitur. Qui-
dam antiquiorem faciunt, Citatorumq; prius dictum, quò citatę ad comitia tribus ſe reci-
piebãt. Thermæ Diocletianæ notæ. Conſtantinianæ apud equos Tiridatis. Alexandrinæ, *Thermæ*
quæ antea Neronianæ fuerant, apud S. Euſtathium. Agrippinæ apud Pantheon: Titi poſt
S. Martinum, dicunturque hodie, Capoces, quaſi capaces aquarum. Apud has hoc anno
M D V I. Felix Romanus ciuis, dum arcum diu obſtructum in uinea ſua recluderet Laoco-
ontem Virgilianum cum duobus filijs inuenit à Plinio libro X X X V I. capite V. his uer-
bis memoratum. Laocoon in Titi Imperatoris domo, opus omnibus & picturæ & ſtatua-
riæ artis præponẽdum: ex uno lapide eum & liberos draconumq; mirabiles nexus de con-
ſilij ſentẽtia fecere ſummi artifices Ageſander & Polydorus & Athenodorus Rhodij. Vi-
ſum igitur noſtris par opus famæ, quapropter pontificis iuſſu in ædes Vaticanas tradu-
ctum, quando hæc cura adhuc animos contaminat. Thermæ Domitianæ apud Syluestri,
Nouatianæ apud Pudentianæ, Gordianæ, Euſebij. Olympiades apud Paniſpernæ templa.
Varianæ autem & Syrianæ & Decianæ in Auentino. Templa etiam quædam deprehen- *Templa*
dimus. Aeſculapij inter inſulæ pontes quod S. Ioanni, ex altera parte Iouis, quod S. Bar- *Romæ*
tholemæo, nunc dicata uidemus, nec alia ueſtigia apparent. Ouidius, Iunctaq; ſunt ma-
gno templa nepotis auo. Ipſam uero inſulam teſte Liuio aggeres frugesq; in eum locum
conſtipatæ fecerunt, quæ ex agro Tarquinij in Tyberim deiecto conuenerunt. Herculis
apud ſcholam Græcam ſub Auentino, ubi ærea ſtatua mea ætate reperta, quæ in ædibus
Cõſeruatorum uiſitur. Aedem Herculis rotundi ad forum boarium Liuio, quæ nũc S. Ste-
phani rotundi iuxta Tyberim ſatis habetur argumenti eſſe, propeq; ædiculam Pudicitiæ
patriciæ inter ſcorta & uinopolia nunc S. Mariæ Aegyptiacæ dicatam. Veneris Erycinæ
extra portam collinam ex uerſu Ouidiano. Templa frequentari collinæ proxima portæ.
Nunc inter uepres monumenta quædam apparent. Hic teſte Liuio Ludi quandoque facti
Tyberi circum flaminiũ inundante. Aliud item Veneris apud Circum maximũ. Solis ab
Aureliano conditi, quidam exiſtimant eas eſſe ruinas, quæ ſupra Columnenſium ædes ap
parent. Apollinis & Martis, ubi febris ſacellum, in Vaticano. Martis item extra portam
Capenam ad tertium lapidem bello Gallico à Camillo uotum, iuxta quod lapis Manalis
uocatus conſiſtebat, quo per ſiccitates in urbem relato pluuia ſtatim manabat. Hodie S.
Mariæ prunetæ imago ſiquando Florentiam transfertur, idem ſed cultu efficit uberiore.
Martis ultoris ſupra memoraui. Neptuni in ripa Tyberis id eſſe opinabantur, unde his an
nis proximis prope S. Blaſium ingẽtes lapides ſunt effoſſi. Dianæ ubi Priſca in Auentino.

Iouis ultoris, quod & Pãtheon notissimũ. Capitolini supra narraũ. Floræ in Quirinali post sanctam Susannam ex Martialis carmine. Qua uidet antiquum proxima Flora Iouem. Nam capitolium uetus prope Susannam cernitur ubi descenderis, è regione uero horti Sallustiani. Templum Castoris & Pollucis, nunc Cosmi & Damiani ex Ouidij carmine. Fratribus illa die fratres de gente deorum. Circa Iuturnæ constituere lacus. Hic lacus prope sanctum Gregorium in specis conspicitur. Hi fratres Tyberius & Drusus fuere, qui templum quod Posthumius bello latino uouit, & filius dicauit, illi restituerunt. Concordiæ quod Manlius prætor in Gallia uouit in arce dicatum: alterum Flauius scriba in area Vulcani. Tertium Liuia construxit ob uiri cum ea concordiam. Id'que putatur quod in hortis S. Mariæ nouæ conspicitur. Templum pacis iam notissimum. Aram pacis prius fecerat Augustus, quam auxit Agrippina. Iani apud S. Georgium quadrata nunc ruina. Ouidius. Quum tot sint Iani, cur stas sacratus in uno? Hic ubi iuncta foris templa duobus habes. Templum Bonæ deæ à Claudia uestali in Auentino deinde à Liuia restitutum. Saturni in foro, ut describitur à Macrobio, ubi ærarium erat: id existimamus ex coniecturis, quod sub Capitolio Hadriano martyri postea dicatum cernimus. Iunonis Monetæ, ubi ædes Seruatoris, & olim domus Manlij. Vbi autem locus damnatorum Iuppiterz ubi Ara cœli arx fuerat ex coniectura altioris loci & subterranei quem nos uidimus. Post arcem Busta Gallorum, qui Liuio teste in obsidione Capitolij peste absumpti ibidem cremabantur. Iuxta uisitur Iuppiter Panarius siue Pistorius ingenti statua, nũc cubitanus memoria iactorum panum à Manlio, opinionem copiæ facientium. In Capitolio ciuium nullus post Manlium damnatum habitabat: Ter autem flagrauit, ad id gradibus sicuti nunc adscendebatur. Carcer Tullianum uocatus apud sanctum Nicolaum: Eruditioribus tamen hic carcer Claudij triumuiri seu latomiæ sunt: Tullianum uero ubi sanctus Petrus sub Capitolio, ex indicio quod teste Varrone Tullus Hostilius hunc foro Romano imminentem condidit. Templum Vestæ rotundum instar pilæ quod Vesta terram significet, Ouidio teste, Numa inter Palatium & Capitolium dedicauit, quod & Cicero indicat. Lucus inquit Vestæ ad radices Palatij deuexus in uiam nouam: nunc sanctæ Mariæ liberatricis, ubi plurima uestalium sepulchra uidimus eruta. Nã in ea parte uia noua multis uiæ sacræ coniungitur. Templum Faustinæ & Antonini apparet ex inscriptione prope Cosmum & Damianũ. Libertatis in Auentino ex mulctatitia pœna à Tito Sempronio Graccho Gracchorum auo. Matutæ à Seruio Tullio in foro, deinde à Camillo refectum. Fortunæ uirilis ubi nudæ uirgines inspiciebantur. Ouidius. Vt tegat hoc cæletq; uiros, for-

Amphiteatra tuna uirilis, præstat. Amphitheatra duo: primum Titi, notissimũ fontes habebat duos ad recreandum æstu laborantem turbam: alterius sanè fontis nũc in uia inter amphitheatrum & arcum Constantini supersunt uestigia. Vidiq; ego iam uetus numisma habens à tergo amphiteatrum, cum his fontibus. Alterum Tauri Statilij ex hortis cœnobij sancti crucis

Theatra ostenditur. Theatra tria: Pompeij apud ædes Vrsinorum in Floræ campo, ubi stabula sunt equorum, aperte nunc cernitur, quapropter non temere fortasse posteritas hunc locum de ipsius amicæ Floræ nomine appellauit. Marcelli à Cæs. cœptum, ubi Sabellorum ædes.

Bibliothecæ Balbi ignoratur. Bibliothecæ XXIIII. sed præcipuæ Palatina & Vlpia.

Obelisci Obelisci sex potissimi, in circo maximo duo, quorum unus adhuc monstratur obrutus. In campo Martio unus, qui horas ostendebat. In uaticano adhuc incolumis Augusto, & Tyberio dicatus, ut ex inscriptione apparet. Hic omnino teste Plinio in sui molitione effractus est, nauis quæ eum ex Aegypto iussu Augusti adduxerat, in portus constructione submersa est, & arbor quatuor complectentium ulnis crassitudine fuit. In Mausoleo item Augusti duo alti singuli ped. XLIII.

Arcus Arcus etiam plures, ex quibus tantum apparent Titi, Constantini, Seueri, Galieni ad S. Vitum, & Domitiani, qua itur per Flaminiam ad Populi ædem.

Circi Circi quatuor ostenduntur, Flaminius, & Maximus, & apud tabernas obscuras appellatas, ubi funes torquentur: quartus apud sanctum Sebastianum, ob prętorianorum exercitationem conditus, uti putatur.

Naumachiæ. Naumachiæ quinque, ex quibus una Domitiani monstratur, è regione arcus eius inter uinearum caua dextrorsus euntibus ad ædem Populi.

Curiæ Romæ Curiæ siue senacula quatuor traduntur. Pompeij prope theatrum ipsius. Alia in capitolio esse conijcitur, ubi adhuc columnarum inscriptio uisitur: S.P.Q.R. incendio consumptum restituit. Hostilia cum regia Tulli, ubi sancti Ioannis & Pauli ædes. Vetus apud Petri uincula. Nam

& Curiæ,

& Curiæ, ſicuti plæraque opera publica, dedicabantur, non tamen omnia dedicata ſacra.
Exquiliæ, ubi Sancta M. maior, prius ad præſepe dicta, ab excubijs Serui Tullij qui ha/
bitauit. Armiluſtrum id putauerim ſpatij quod in Teſtatia nunc eſt, nam in regione Auen/ *Armiluſtrum*
tini ponitur, nec ſanè aptior locus recenſendis armis ac militibus oſtenditur. Fuere & in
eodem fornaces. Argiletum & ficus ruminalis, prope ambo ſub palatij parte, ab latere San *Argiletum*
cti Georgij. apud etiam templum Velabrum fuerat. Lupercal ex alia item parte ſupradi/ *Velabrum*
cti montis, quæ Septizoniū ſpectat Seueri Imperatoris, opus ſepulchri gratia conditum. *Lupercal*
Tyburis locus adhuc durat, ubi Martialis domus ex eius indicio carminis. Inſuper & cloa
cis aqua ſubterlabente, urbs penè tota penſilis erat, ut ex libro tertio epiſtolarum Caſſio/
dori conijcimus: inter quas cloaca maxima teſte Liuio à Tarquinio priſco facta, quæ ad/
huc hodie monſtratur è taberna quadam in Iudæorum platea, & in ripa Tyberis. Id autem
ædificij, quod apud Angeli templum cernitur, ædes apparet reſtituta à Seuero & Anto/
nino filio, ut ex inſcriptione cernitur. Nonnullorum etiam priuata deprehenduntur. Do/ *Domus Ne*
mus Neroniana, teſte Tacito incipiebat inter Cælium & Palatinum circa ferè arcum Con *roniana*
ſtantini, tendebatq́ in exquilias. Domus Cæſariana, ubi Liuia porticus, poſtea templum
pacis. Ouidius. Diſce tamen ueniens ætas ubi Liuia nunc eſt Porticus, ingentis tecta
fuiſſe domus. Tranquillus uero ait, Templum pacis, ubi Liuiæ quondam porticus. Do/
mus Ciceronis in palatio iuxta forum. In eadem parte Vellia eſt, à uellendis olim pecori/
bus, attondendisq́ gregibus in eo loco, ut ait Varro, ubi & ædes Publicolæ dirutæ. Turris
Mecœnatiana cum hortis, unde Nero ſpectauit incendium, inter thermas Diocletianas,
& baſilicā ſancti Mariæ Maioris loco eminentiore. Priuata Traiani, id eſt, ædes cum ther/
mis in Auentino, teſte P. Victore: ea nunc apparent, quæ in uinea noſtra comprehendun/
tur: nam eo uſque aqua item Traiana deducebatur, ut ex marmoreis literis repertis con/
ſpeximus. Hic enim Martius frater uetuſtatis curioſiſſimus, alta effoſſa tellure, cameras, li/
thoſtrata, ſolia balnearum, latiſſimasq́ reperit habitationes. Prata Mutia, & Quintia trans *Prata*
Tyberim, quorum altera prata uidemus appellari, altera Quintia, quæ Qu. Cincinnatus *Naualia*
arabat, contrà ubi tunc Naualia erant Liuius dicit eſſe. Naualia autem ipſa nunc Ripam *Nymphea*
uocamus. In Cœlio præter aquarum formas, ædes Lateranorum, propé que æreā ſtatuam *Mutatoria*
pacificatoris M. Antonini uidemus, ut alibi narraui. Nymphea in urbe undecim, erant *Baſilicæ*
enim loca principum uirorum, amœna aquis inductis. Mutatoria item magnorum pri/ *Aedicula*
uatæ domus ad ſeceſſum & delicias. Baſilicæ etiam plures, quò ſe reciperent diuerſi li/ *Domus*
tigantes. Reliqua ſic traduntur. In urbe tota ædiculæ C C C X X X I X. Domus Mil. *Inſulæ*
C C C X C V I. Inſulæ X L V I Millia D C I I. uici C X X. uicomagiſtri. D C L X X I I I I. *Vici*
curatores uiarum X X I X. Officiorum piſtoriæ C C L I I I I. Cohortes prætoriæ X. *Caſtra*
urbanæ I I I I. uigilum V I. Menſæ Oleariæ Duo milia, C. C C. caſtra, equitum ſingu/
lariorum, Peregrinorum, Miſenatium, Rauennatium, Tabellariorum, Lecticariorum,
Victimariorum, Silicariotum. Prætoriana, ubi nunc caput bouis in uia Appia à Tyberio
ibi in præſidio dicata, primus'que tyrannicum morem exercuit. Domus hic etiam maioris
ædificij, ac magnorum uirorum notantur. Reliquæ inſulæ. Templum ſiue ædem quum
erat incolumis, quum uero ſemidiruta aut obſoleta, aream dicebant. Cœmiteria ſacra. Pri/ *Cœmiteria*
ſcillæ in uia Salaria apud ſanctum Sylueſtrum, prætextati in uia Appia apud ſanctum Ia/ *ſacra Ro.*
nuarium: Catecumbæ apud ſanctum Sixtum. Domicillæ in uia Ardeatina apud ſanctam
Petronillam. Ad duas laurus in uia Labicana Balbinæ: item in uia Ardeatina Calopodij. in
uia Aurelia apud ſanctum Caliſtum. Ad urſum pileatum, apud ſanctam Bibianam. Com/
modillæ in uia Oſtiēſi. Thraſonis in uia ſalaria. Apud ſanctum Saturninū. In cliuum cucu
meris apud S. Ioannem. Baſilæ in uia ſalaria. Ad inſalatas in uia portuenſi. Apud ſanctum
Felicem Baſiliei in uia item Ardeatina. De cæteris uero religioſis locis, quæ in primis com
memorare fas erat, inter pontifices mihi dicetur. Reliqua item profana, curioſorū ſcholæ
diligentius perſcrutanda relinquo, cum priſca urbis facies nulli ſatis dignoſcatur, tot paſſæ
barbarorū iniurias. Igitur his generatim proſpectis, ad reliquam Latij deſcriptionem ue/
niam, quod quatuor in primis conſtat gētibus, Latinis, Equis, Volſcis, Hernicis, omnibus
inter ſe confuſis, ut uix dignoſci ſit. Priſci Latini appellati, teſte Feſto, qui ante urbem con/
ditam fuerant, ac ferè omnes interiere. De horum itaque aliorumq́ bellis Romanis alibi
ſimul confertim dicemus. Nunc oram ex ordine deſcribam; primumq́ Oſtiam quæ ab An *Oſtia*

co Martio extructa, teste Liuio, militiæ omniumq; munerum uacationem habuit, præter
dies XX. in aduentu Annibalis, quo Reipub. subueniretur. Euersam quondam à Sarace-
nis Leo Quartus restituit Corsis colonis inductis. Martinus Quintus deinde turrim in ea
excitauit, quam Iulianus Sauonensis cardinalis eius loci præsul magno sumptu nostra æ-
tate refecit, occupatamq; à Gallis hostibus, Alexander iterum per uim receptam, fiden-
Antiũ col. tiore munimine restituit. Antium Romana colonia, ut Liuius in octauo: horum naues de-
Rostra uictæ excisis rostris, suspensisq; foro nomen dedere. Hic & fortunæ templum nobile, &
Fortunę portus à Nerone extructus, qui Antiatibus militiæ uacationem dedit captus loci amoeni-
templum. tate, Tranquillus author. Hoc oppidum expugnatum olim à Mario & Cinna Liuius
Nymphe- LXXX. testatur, qui inter Volscos id connumerat, ex eius ruina ædificatum postea Ne-
us flu. ptunum in littore, Columniensium castellum. Nymphei fluminis ostia, clostra Romana,
Clostraro. Asturia cæde Ciceronis insignis. Hic etiam Coradinus Imperator Henrici filius captus à
Asturia Carolo primo Siciliæ rege, ac securi percussus est. Mons Circeius, ubi Circe translata ho-
Mons cir- mines mutabat in feras, teste Vergilio. Terracina quæ sacrosanctã uacationem habuit, in
ceius. aduentu item Annibalis suspensam, ut Liuius XXVI. Eius portum refecit Antoninus Pi-
Terraci- us, ut Spartianus ait. Hæc antea Trachina teste Strabone ab asperitate appellata, ob saxa
na, quę et & imminentem collem. Palus huic pontina propinqua, quam duo efficiunt amnes, Aufi-
Trachina. dus, & Vfens: primi Strabo, alterius etiã Virgilius meminit. Et in mare uoluitur Vfens.
Palus pon dicta autem Pontina à Pometia urbe uicina, quæ interijt. Hæc palus XXIIII. urbium lo-
tina ca occupabat, ut ait Plinius ex autoritate Mutiani, exsiccata tandem à Cor. Cethego Cos.
Aufidus cui ea prouincia obuenerat, agerq; ex ea factus, ut Liuius libro XLVII. Insequentibus
Vfens deinde seculis iterum exsiccata à Theoderico rege Gothorum, ut ex eius inscriptione in
Anxur eo loco cernitur: dicta etiam lingua Volscorum Anxur teste Plinio, causam refert Seruius
grammaticus, quod Iuppiter, puer Anxurus cognominatus, in ea coleretur, quasi ἄνευ ξυροῦ,
id est, sine nouacula, & imberbis. Hoc in loco mari adiungitur Appia uia, strata à Roma
usque Brundusium, ut Strabo. Hodie uero ob paludes deserta est: ab læuaq; petitur eunti-
Capenates bus Neapolim. Præterea Capenates populi & oppidum Satura, iam extincta omnia, con-
Satura spiciebatur: & Feroniæ deæ fons atque lucus à ferendis fructibus dictus, ob agri fertilita-
Feronię tem, quo Annibalem diuertisse Liuius dicit. In hac ora Amyclæ fuere à serpentibus deletę
lucus Plinio, originem à Laconicis Amyclis habuere, quare Tacitæ sint appellatæ. Seruius cau
Amyclę sam reddit, quod irruentibus hostibus, ne urbs terreretur, conticuere: uel quod à serpenti-
Oscorum bus sine hostium tumultu sint deletæ. In hac item Oscorum terra, tot antea seculis extin-
terra cta, felicitatem tamen eam adsecuta, quod in theatris atque poematis Romanis eius lingue
Formię uestigia remanserunt. Formiæ, quas Lacones condidere, prius Hormiæ à portus commo-
Minturnę ditate appellatæ Straboni, Villa quondam Ciceroniana insignis: id oppidum nũc Mola
Eris flu. uocatur, inter hanc & Sinuessam Strabo Minturnas ponit, Marij quondam latebras, nunc
qui & Cla Taiectum castellum esse dicunt. Eas una cum Fregellis interluit Eris amnis: postea Clanis
nis. dictus, qui ex agro Vestino Apenninisq; montibus defluit: Ptolemæus aliquantulum à
mari recedentes Minturnas ponit: Romanorum colonia fuit, una cum Vestino deducta,
Sacrosanctamq; uacationem habuit ob cœli grauitatem. Liuius X. Caieta cum portu no-
Caieta bili, Lestrigonum patria. Silius. Et regnata Lamo quondam Caieta. Etymũ ab Aeneæ nu-
Cecubus trice trahit Virgilio Strabonique. Sinus Caietano continuus Cecubus mons & ager, uitibus
mons. laudatus, cui adiacent Fundi uia Appia. Quæ oppida sanè omnia Fredericus rex Colum-
Fundi nensibus paulo ante dono dederat, deinde a Ludouico Gallorum rege ablata. Liris amnis
Liris flu. ex Apennino fluit, nunc Garilianus ab accolis uocatus: haud longe ab eius ostijs Sinuessa,
Sinuessa aliud a Suessa, celebris quondam urbs, nunc uicus paruus, in sinu locata, unde nomen acce
Laurẽtum pit atque hæc quidem in ora latinorum loca præcipua. Nũc à littore remotiora attingam.
Post Romam proxime ager Laurens, oppidumq; Laurentum, Latini regia, à lauru in eo lo
co inuenta Seruio: iuxta Lauinium à Latini fratre. Lauinia uero ab Aeneæ coniugis nomi-
ne, eodem teste authore. Dionysius autem treis diuersos ac propinquos populos ponit,
Laurentinos, Lauinienses, & Lanuuiatas. Antonius in itinere ab Ostia Lauren. XVI. mil.
passuum, inde Lauinium totidem. Lauinium, nunc Castellum Columnensium ciuitas diui
na existimatur, testamento reperti quondam marmoris à Prospero ex ea familia cardinale.
Municipes erant, quibus ciuitas ob antiquitatem data, sacra que addita, insuper & bello

Latino pepercerunt, ut Liuius in VIII. Lanuuij & Lanuuium ciuitas, ubi eodem teste au/ *Lanuuij*
thore templum erat Iunonis sospitę, cui omnes Cos. ex omnibus ciuitatibus sacrificabant. *Numicius*
Numicius amnis Aeneæ morte insignis: quem undis immersum, pro Ioue indigete colūt. *Ardea*
Ardea, Turni, & Rutulorum regia, à Danae Persei matre ædificata, quæ adhuc exstat. Al/ *Alba*
ba Ascanij ædificium ante urbem conditam annos CCC. ubi reges longo ordine usque
ad Numitorem & Amulium successere: hic mons & lacus, & templum latialis Iouis Tar/
quinio Prisco impulsore ædificatum, quò ad ferias latinas quotannis conueniebant, uisce/
ratioq; fiebat, id est, carnis distributio singulis petentibus, iuuenis'que sacrorum princeps
ex eadem gente cōstituebatur. Cicero pro Milone: Vos Albani tumuli. Nam hodie quoq;
ab Appia porta usque ad Albanum sepulchra tota ferè uia uisuntur: unde paucos ante
annos effossam ac delatam ad ædis conseruatorum magno miraculo uidimus mulierem
integro corpore oblitam crasso unguento, supra annos M.CCC. quantum ex erutis uici/
nis marmoribus conijcere poteramus extinctam. Albani uicti à Tullo Hostilio fuere, ac in
Cœlio monte permissi habitare: oppidum à Romanis dirutum, atque iterum restitutum
Henricus tertius Imperator rursus deleuit. Nunc autem Sabellorum ditionis. Prope eti/
am Sabelli castri uestigia uidentur, unde gens ea originem duxit, ubi cœnobium antiquū
refecit ætate nostra Ludouicus Patriarcha Aquileiensis. Aritia urbs quondam nunc Ric/ *Aritia*
cia uocata in breue redacta castellum à Syluio Sabello possessum. Huic proximum Dianæ
Tauricæ templum fuerat, quod Artemisium uocabant CLX. stad. ab urbe distans, ho/
die Cinthianum putatur ex Dianæ nomine adhuc uocatum Columnensium castrum. Hic *Cinthianum*
plurima licia ac uittæ superstitiosorum pendebant: hic uallis inter utrunque oppidum ubi *Vallis ægeria*
Aegeriæ Numæ'que collocutio dicitur fuisse. Hic Hippolytus Virbij nomine postquam *Iphigenia*
reuixit translatus. Orestes quoque & Iphigenia ex Taurica regione cum deæ simulacro *Aricinus.*
aduectæ, templum id constituerunt: ubi rex Aricinus sacerdos nefario ritu præficitur, qui *Rex*
regem ante se & hostiam humanam prius mactauerit. Itaque fugitiuus est aliquis semper
necem & ipse continuo ac insidias cauens: autores Strabo, & Sillius. Cinthiano item pro/ *Lacus*
ximum est lacus in alta ualle nemoribus cinctus, in quo demersam antiquitus nauim Pro/
sper Card. Columnensis patrum memoria extrahi iussit, quam Baptista Albertus uir pla/
nè antiquarius ac doctus, existimabat de industria collocatam, ut inde fons oppido submi/
nistraretur. Nemus item aliud oppidum uicinum sub eadem familia. In Nemorensi Cæsar *Nemus oppi/*
uillam inceperat loci amœnitate captus, ut Tranquillus. Tusculum clarum uilla Cicero/ *dum*
niana & Catonum genere, ædificium Telegoni Vlyssis & Circes filij. *Sillius*. Mœnia *Tusculum*
Laertis quondam regnata nepote. Videmus nunc eius uestigia supra castrum Frascati,
fontem'que ex eo usque Romam manantem. Tusculani Frederici Aenobarbi Imp. quon/
dam coniuncti copijs, Romanos insigni clade adfecere, ut postea resipiscere non esset. Ro
mani itaq; memores iniuriæ post aliquot annos tanta in eos ira perciti sūt, ut uix urbis fun
damenta relinquerent. Algidum in alto monte situ ex aeris algore propterea dictum, nunc *Algidum*
Roca papæ ex ueteris situ descriptionis existimatur, sylua'que proxima adhuc Allij sylua *Rocca*
cognominatur. Collatia prope Romam uia Tyburtina, ubi stuprum Lucretiæ, nunc nul/ *Collatia*
la uestigia. Gabij uia Prænestina distant centum stadijs ab urbe æque ac Præneste, ut ait *Gabij*
Strabo. Id Zagarolum quidam existimant quod mihi non probatur, cum propinquiores *Lacus regil/*
urbi ex supradicta autoritate deprehendantur, potius autem interiere. Lacus Regillus *lus*
nunc S. Seueræ. Columna oppidum cuius adhuc uestigia uidentur Præneste uero ipsum *Columna*
in conspectu urbis orientem uersus autorem habet Cæculum Vulcani filium apud Vir/ *Præneste*
gil. Strabo Polystephanum, Plinius Stephanem appellat, dicitq; Præneste ob lentisci co/
piam postea uocatum, quod Græci πρῖνον dicunt. Festus autem, quod montibus præstet,
ubi situm est. Hic Sulla XII. hostium milia una cum ipso Mario iuniore interfecit. Tem
plumq; fortunæ condidit, unde sortes petebantur. In eoq; lithostrata primum cœpere, ut
autor Plinius. Hoc oppidum insequentibus temporibus etiam dirutum, primum à Boni/
facio VIII. Deinde Eugenio IIII. Versus autem meridiem Labici oppidum, quod
nunc Vallismontonum comitum ditionis, quidam eruditi putant. Ser. dicit hos à Glau/
co Minois filio etymum trahere: Nam cum is in hæc loca ueniret, uidissetq; distinctos, *Labici*
zonam tribuit, qua sese clypeosq; accingerent, quasi ἀπὸ τῆς λαβῆς Virgilius & picti scu/

Labici ta Labici. Liuius in IIII. Q. Sulpitius Priſcus oppidũ Labicos coro na aggreſſus ſcalis ca
ptum diripuit. Cenſuitq; ſenatus frequentem coloniam deducendam, coloni ab urbe CL.
Tybur miſſi iugera acceperunt. Tybur XVI. ab urbe mil. Argeo poſitum colono. Corax alte-
Corax rius autor oppidi diſtantis XX. paſſuũ millia Tyburtini & Tyburtes dicuntur, apud hos
multa uetuſtatis monumenta, Hadriani & Marij Vopiſci uillarum, Tyburtinus lapis, A-
Anio nio flumen cum Albunea, qui apud eos cataractis impellitur magno impetu è ſublimi in
præceps. Dicitur apud ueteres, tum Martialem, ebur ac dentes candidos reddere: apud
Pauſaniam uero frigidum primo ingredientibus, deinde caleſcere: oritur Tacito è monti-
bus Sympruinis, coniungitur Tyberi, tertio ab urbe lapide. Tibur dirutum quondam à
Frederico Aenobarbo Imp. poſt aliquot annos reſtitutum eſt. Via tiburtina ultra Anie-
nem III. mil. conſpicitur mons ſacer quod Ioui ſacratus eſſet, ut ait Feſtus. Huc plebs
Mons ſacer. Romana olim ſeceſſit. Velitræ, incolæ Veliterni & Velitrani Auguſti genere inſignes, ho
Velitræ die ditiſſima ciuitas. Deinde Nympheus fluuius. Hinc Volſci incipiunt. Inter orientem ue
Nympheus *Volſci* ro & Septentrionem Fidenas inter Anienem & Tyberim ac Eretum fuiſſe deprehendi-
Fidenæ mus, quod Plinius teſte Tyberis eos à Vaticano ſicuti Cruſtuminios à Veientibus diuide
bat. Diſtitiſſe præterea XL. ſtadijs tantum ab urbe Dionyſius dicit. Coloni enim Veien-
Legati Ro. à fidenatibus interfecti tum fuerant, Contra quos poſt Sabinos primum bellum geſſit Romulus. Liuius IIII. ſcri
bit eos Veientum conſanguineorũ ſuorum bello irritatos, Romanos legatos interfeciſſe,
Cruſtuminij quorum ſtatuæ in roſtris ob honorem poſitæ fuerunt. Mox Fidenis expugnatis necatisq;
Caletranus ſontibus, noui coloni inducti, quibus Fidenates interfectis rurſus rebellauere. Iterum ab
ager Aemylio Dictatore captę deſolatæq; ſunt. Fidenis, ut ait Tranquillus, ruina theatri homi
Ceninenſes num XXII. millia periere. Cruſtuminij paulo ſupra Fidenates, Ager Cruſtuminius &
Antennates Caletranus dicitur Plinio oppidorum nomina tenere. Cruſtuminium oppidum Colo-
Eretum nia Albanorum Dionyſio eſſe dicitur. Liuius quoque ſcribit hos populos ſimul & Ceni-
Nomentum nenſes & Antennates, indignatos ex raptu Sabinarum, contra Romanos profectos fuiſſe
Bolæ Coriolũ Acrone Duce, ex quo uicinos fuiſſe apparet. Ideo Plinius inter Sabinos ponit. Strabo au-
Satrium tem inter Latinos. Inter Cruſtuminios Eretũ oppidum, nunc mons Eretundus. Virgilius
Longula Ereti manus omnis. Iuxta hoc Nomentum ponunt caſtrum hodie notiſſimum, uiam ha-
Nouella bet ab eo cognominatam: omnia ſanè ditionis Vrſinorum. Plinius connumerat populos
Poluſtra LIIII. in antiquo latio, iam uſque ſuo tempore interijſſe, inter quos Fidenates, Col-
Corbio Ve- latiam, Gabios, Cruſtumium, Antennam, Ceninam, Bolas, Coriolum, quò ſe Mar-
telia tius Coriolanus exul receperat: opida que huiuſmodi teſte Liuio Romanis Aedem, Sa-
Trebia trium, Longulam, Coriolos, Nouellam, Poluſtram, Corbionem, Veteliam, Trebiam,
Pedum Labicos, Pedum. De hoc Liuius. Ad urbem à Pedo ducta, & ad foſſas Claudias & Bo-
Hernici uillas ab urbe paſſus mille populatur. Pedi autem quod hic commemoratur Horatius
Alatrium meminit. Quid dicam te nunc facere in regione pedana: Hernicorum nunc populos Cam
Anagnia paniam uocant, ſunt autem Allatrium, Anagnia, Fruſino, prope quem Coſas labitur
Fruſino fluuius Straboni. Verulum, Signia, uini auſteritate notiſſima. Ferentinum. Hernia enim
Coſas flu. ſaxa ipſorum lingua uocant, quibus horreſcit tota regio, de his Liuius in VIII. Mar-
Verulum tius Tremulus Longus omnem gentem Hernicam in deditionem accepit. Et paulo ulte-
Signia rius. Anagninis qui arma Romanis intulerunt ciuitas quæ ſine ſuffragij latione data fue-
Ferentinum rat adempta, & magiſtratibus præterquam ſacrorum curatione interdictum, Volſci ſe-
Volſci ptentrionem uerſus cum Marſis terminant, quorum Sueſſa caput: quam ultra Lirim
Sueſſa ſitam Tarquinius Priſcus adſcitis Hernicis expugnauit, una cum Pometia, è cuius ma-
Pometia nubijs templum Ioui latiali apud Albanum excitauit. Pometiæ uero urbis & agri Po-
metij in hac parte frequens apud autores mentio, quæ iam & ipſa interijt. Huius enim co-
loni Sueſſam migrarunt, ex quo Sueſſa Pometia dicta, deinde Veſtinorum. Supra uero
Caſinum Caſinum præclara ciuitas latinorum nouiſſima, inquit Strabo, nunc oppidum cum Cœno
bio S. Germani diui Benedicti commemoratione nobilitato. Silius. Nymphisq; habitata
Sora colo. Caſini Rura euaſtantur. Sora colonia quæ tempore Annibalis defecit ad Samnites inter-
fectis Ro. colonis: uicta deinde à M. Poetelio & Gn. Sulpitio, Coſs. ac Samnitibus ſecuri
percuſſis deducta noua colonia, ut Liuius. Poſtremo à Frederico Aenobarbo, ſedente Gre
gorio VIII, diruta eſt. Noſtra ætate Ducem habuit urbis præfectũ Sixti pont. fratris filiũ.

Sub

Sub Sora inter Liris fluenta, ueluti insula Interamna cōtinet̃ Pli. In hac parte est illa insula amœna, de qua loquitur Cicero de legib. Hic etiam Fregellæ olim urbs florentissima, cū à Romanis defecisset diruta, & ad uicū iam usq; à Strabonis tempore redacta. Ea nunc siue ex eius ruinis Ponscoruus oppidum existimatur. Silius: Et quæ fumantem texere gigantea Fregellæ. Aquinum iuxta est quod Melpha fluuius abluit Straboni: Et Arpinum. Quorum alterum diui Thomæ, alterum Ciceronis & C. Marij natalibus gloriatur: ex quo Arpinates hodie ob honorem tanti municipis tris literas M. T. C. pro signo publico conscribunt. Liuius in V I I I I. eo anno Sora & Arpinum recepta à Samnitibus: & libro X. Arpinatibus & Trebulanis ciuitas data. Atina inter Liris & ipsa confluenta. De qua sic in libro Coloniarum scribitur. Atina muro deducta Colonia. Deduxit Nero Claudius. Iter populo non debetur. Ager eius pro parte in lacinijs & strigis est adsignatus. Virgilio quoque Atina potens in catalogo dicitur. Scaptum iam interijt. Frabateria quæ nomen adhuc retinet. Meminere Silius & Iuuenalis. Venafrum bacca nobile. Setia. Priuernum Camillæ patria. Virgilius: Priuerno antiqua Metabus cum excederet urbē. Proxima huic Sermoneta nouo nomine oppidum. Cui Caietanorum familia paulo ante dominabatur: qua sublata ab Alexandro ea terra cum uicina circum regione Lucretiæ filiæ concessa. Atrium in eo est itinere, nunc Itrium. Atriani inter priscos Latinos à Dionysio commemorantur qui rebellauere. Hos autem populos confuse ab autoribus positos, est difficile sane iudicare inter quos fuerint, sicuti supra narraui. Nam & Antium urbi uicinum, & Velitras Liuius inter Volscos ponit. Volscis enim, inquit, uictis Veliternis ager ademptus: & Velitras coloni ab urbe missi. Et alibi Sp. Cassius Cos. Antiates Volscos fundit, fugatq;, compulsos in oppidum Longulam persecutus, mœnibus potitur. Equi etiam qui fuerint populi non facile distinguuntur, commixti alioqui Latinis & Volscis. Verba tantum Liuij ponam ex libro V I. ut per ea sit cuiq; perspicere. Camillus, inquit, uictor ex Volscis in Equos transit, & ipsos bellum molientes cum exercitu eorum ad Bolas oppressit, ac urbem aggressus, primo impetu cepit: & item lib. X. Soram atque Albam Coloniæ deductæ. Albam in Equos V I. milia Colonorum scripta.

Interāna · Fregellæ · Aquinum · Melpha · Arpinum · Atina · Frabateria · Venafrum · Setia. · Priuernum · Sermoneta · Atrium · Atriani · Velitræ · Equi · Liuius · Bolæ · Alba inter Equos

V.MBRI, SABINI.

VMBROS Plinius uetustissimos Italorum ponit, quasi ὀμβρίυς, quod inundatione terrarum imbribus superfuissent. Prius Siculos ait, Liburnosq; expulere, qui agrum Præcutianum Adrianumq; inuaserant. Demum & ipsi à Tuscis expulsi sunt C C C. eorum urbibus expugnatis. Tusci uero deinde à Gallis. Stephanus grammaticus ex autoritate Aristotelis scribit in Vmbria ter in anno animalia parere, arbores biferas fructus ferre: Mulieres plerunque geminos parere. Termini eorum hinc Tusci, inde Sabini. Ex aquilonis autem latere longo tractu usque ad mare Adriaticum Straboni protenduntur. Nunc uero Apenninum non transeunt. Primum igitur post latium oppidum Otriculum in monte situm. Quod quidam inter Sabinos ponunt, ut Strabo, Plinius inter Vmbros. Ameria urbs antiquissima condita Annis D C C C C L X I I I I. ante Persicum bellum ut Plinius ex autoritate Catonis. Ager Amerinus, ut scribitur in libro Coloniarum, lege Augusti est designatus, & ueteranis est quidem adiudicatus, & pro extimo libertatis legem sunt secuti, ubi termini ambiguum nunq; circa ipsum oppidum, sed extra tertiū milliarium Lex Cæsariana operta est, in absoluto termini siti sunt, id est, S S. P. S. De D. C C C. P. S. X I I. Tuder, Silius: Et gradiuicolam excelso in colle Tudertem. Martem enim colebant. Nunc quoq; natū ad arma populū uidemus, & cōtinuis seditionibus ad nihilū pene redactum. Iturū Strabo hic cōmemorat. Plinius uero Arnates, Casuentinos, Carsulos, quam nūc Cascinā uocāt. Sunt & nouis nominibus Cæretum, Mons falcus, Pōtum, clarū Ludouico iurisperito: Meuania clara Propertio & Clitūno amne dealbādis iumētis memorabili. Eam quoq; Tines paruus fluuius præterlabitur, ut Strabo & Silius. Spoletū Colonia Ro. teste Plin. in lib. Coloniarū

Vmbri · In Vmbria ter animalia pariunt · Otriculum · Ameria urbs · Tuder · Martis tēpliū · Iturum · Arnatæ · Casuentini · Carsuli · Ceretum · Mons falcus · Pontum · Meuania · Clitumnus

Spoletum ſcribitur. Ager Spoletinus in iugeribus, & limitibus interciſiuis eſt adſignatus ubi culturæ
eſt. Cæterum inſolutus eſt montibus, uel ſubſitius, quæ reipub. alij Ceſſa Cenſita ſunt.
Nam & multa loca hæreditaria accepit eius populus. Hic Theodericus rex nobile prætor-
rium extruxit, cuius ſucceſſores Gothi oppidum id euerterunt, reſtitutum deinde à Nar-
ſete. Hic etiam ducem Longobardi conſtituere, unde hæc regio tota apud poſteros cogno
Aſiſium men accepit. Aſiſium & Aſiſinates incolæ, Plinio, Ptolemæo, clarũ Diuo Franciſco eiusq́;
Aſis mons templo nulla materia conſtructo. Huic mons imminet Aſis, qui oppido nomen dedit,
quin & fluuius ſimul putatur ex uerſu Propertiano, ſubiectumq́; montibus Aſiſinis eſſe,
quem Chiagium nunc uocant. Tifernum prope Tyberim nunc ciuitas caſtelli, ut ex Pli-
nio conijcimus, qui ait Tyberim per Vmbros non longe à Peruſia Tiferno ac Otriculo
ferri: Tifernatesq́; inter Vmbros collocat. De hoc ſcribitur in libro Coloniarum. Ager Ti
Tifernum fernus in Centurijs fuit adſignatus, poſtea iuſſu imperatoris Tyberij Cæſaris quis prout
occupabat miles. Deficientibus his alijs paucioribus eſt adſignatus, termini plerique qui
ratione obſeruationis tantum aſcendunt quantum rectura limitum. Hodie in ea ciuitate
Vitelliorũ factio Vitelliorum factio præpollet. Nicolaus eius familiæ princeps à Sixto pontifice pulſus:
deinde populi fauore reſtitutus arce diſiecta, tandem multa quondam in patria cæde facta
facili morbo deceſſit. Filij pariter extincti. Camillus in prælio. Paulus quod bellum aduer-
ſus Piſanos cœptum ducere putaretur, captus à Florentinis quibus militabat, ac ſecuri per
cuſſus. Vitellotius denique natu minor idem ſecutus fatum ſub duce Valentino Alexan
dri Pontificis filio, cuius exercitum ductabat: quum aliquando transfugiſſet, reconcilia-
tionis deinde ſimulatione Senogalliæ, una cum cæteris captus ac trucidatus eſt. Qui uix
tyrocinio poſito iam pene toti Italiæ tum Gallorũ regi formidoloſus cœperat eſſe. Cuius
cæde accepta fratri notho patriæ præſuli in oppidum redeunti, Tifernates portas clauſe-
Burgũ S. ſepulchri re, ac ſeſe antiquo eccleſiæ iuri Alexandroq́; pontifici permiſere. Oppidum Burgi ſexto
hinc milliario. Quod mœnibus auxit Guido Petramala Arretinus præſul, ditionis eccle
Fulginia ſiæ ab Eugenio IIII. Florentinis ob duodecim millia aureorum mutua pignori datum.
Foroflaminienſes Fulginia urbs Silio appellatur. Plinius Fulginates nominat, & Foroflaminienſes: Strabo
tantum forumflaminij. Hiſtoria recentior habet, quod à Longobardis id oppidum diru-
Trinciorũ familia tum fuerit, ubi Forum flaminij, aliudq́; prope inſtauratum quod nunc cernitur. Huius lo-
ci tyrannus Vgolinus Trincius ſub Bonifacio IX. fuit, eiq́; Peruſiam quandoq́; rebel-
lem ſubdidit. Eius ſucceſſor Conradus cum Brachianas partes ſequeretur Martino V.
pontifici aduerſas, per Franciſcum Sfortiam ei bellum mouentem ad ipſius Pontificis
Iſpellum eccleſiæq́; autoritatem ſe conuertere, ex datæ pacis conditione compulſus eſt. Iſpellum
Nuceria in codice ſitum Straboni Plinioq́;, antiqua Brachianorum poſſeſſio. Nuceria in Apen-
nino ſita. Quatuor eius nominis in Italia, alia in Campania, tertia item in Apennino pro-
pe Mutinam: Quarta in Apulia, Nuceria Apulorum Ptolemæo uocata, alijs Luceria.
Gualdum Gualdum nouum oppidum Pontificis, ſequitur factiones Peruſinorum. Inginum Plinius
Inginum inter Vmbros Ingininos ponit & Arnates. De his urbibus Silius ſic ait: His urbes, Arna,
& lætis Meuania pratis. Iſpellum, & duro monti per ſaxa recumbens Narnia, & infectum
nebulis humentibus olim Inginum, patuloq́; iacens ſine mœnibus aruo Fulginia. Ingi-
Eugubium num quidam Eugubium falſo putant, quum de lino Eugubino Plinius mentionem faciat,
quapropter antiquum & ipſum, quod decorauit Vbaldus eius urbis & ciuis & præſul ſub
Alexandro III. uir ſanctiſſimus. Hanc ex pontificum ditione primus occupauit Anto-
nius Feretranus. In hac prouincia ponunt & Saxoferratum, de quo plura mox in Piceno.
Sabini SABINI iuxta Vmbros ponuntur, dicti Plinio quaſi Seuini à deorum cultu. Strabo
antiquos eſſe Sabinos, & indigenas dicit, ab eiſq́; & Samnites, quos etiam Sabellos uo-
cant, & Picentes deſcendiſſe ac uiam ſalariam ſtrauiſſe, quæ à porta Collina incipit, & in
quam Nomẽtana incidit apud Eretum Sabinorum oppidum, ſupra Tyberim iacens. Cato
à Sabino Sangi filio ortos. Dionyſius commixtos Laconibus dicit, qui fugientes duritiem
legum Lycurgi in Italiã circa Terracinam Feroniæ Templum cõſtituere, ex eiſq́; pars ad
habitandũ cum Sabinis profecti, puritatẽ uiuendi, moresq́; laconicos docuere. Silius à Sa-
bo & Sancto uidetur originem repetere. Ibant & genti pars Sanctum uoce canebãt Auto-
rem generis, pars laudes ore ferebant Sabe tuas, qui de patrio cognomine primus Dixiſti
populos

populos magna ditione Sabinos. Sanctus hic, ut ait Ouidius, tribus appellabatur nominibus: Sanctus, Fidius, Semipater. Quaerebam Nonas Sancto Fidio ne referrem, An tibi Semipater: cum mihi Sanctus ait. Cuicunque ex istis dederis, ego munus habebo. Nomina terna fero, sic uoluere Cures. Cures enim Sabinorum quondam Metropolis interiere. Tatij Numaeque patria, unde & quirites dicti Straboni. Sabini igitur Nare & Aniene fluminibus interluuntur. Nar enim, ut Plinius ait, è monte Fiscelli defluens iuxta Vacunae nemora & Reate: ex alia parte Anio ex monte Trebanorum Plinio ortus Lacus tris amoenos ambo faciunt, qui Sublaqueo quod & Sublacum dicitur, nomen dedere. Tacitus è Sympruinis montibus ait Anienem oriri. Farfarus amnis ubi Coenobium celebre ac notissimum. Virgilius: Et amoenae Farfarus undae, proximus est. & Allia item paruus amnis clade Ro. insignis, nunc Curresius ab accolis dicitur. Caeteros Sabinorum populos Plinius latiores facit quàm Strabo. Nam ab Anieni propinquis incipit, in quibus sunt Fidenates, Crustumij, Eretum, Nomentum, & huius generis, de quibus inter Latinos dixi Strabonem secutus. Reate Sabinorum urbs Italiae medium Plinio. Hic prope campus Roseae, & lacus Velinus, qui ab oppido nunc Pedeluco nomen accipit. Virg. Et Rosea rura Velini. Plinius scribit, cū Vopiscus causam apud Praetores ageret, campos Roseae dixisse Italiae sumen esse, in quibus perticas pridie defectum gramen operiret. E Reate orti Sacrani sunt appellati, ut inquit Festus, qui è Septimontio Ligures Siculosque eiecerunt. Nam uere sacro erāt orti. Festus Arcades esse dicit, qui cum pestilentia laborarent sacrum uouerunt uer. Virgilius: Sacranaeque acies. Reatinos mulos Strabo magnopere commendat. Praeterea Narniam, Trebulam, Interamnam, Nursiam, circaque loca: Plinius inter Sabinos ponit: Strabo inter Vmbros. Narniam, Nar amnis interluit. Nequinum antea dictum, ob loci iniquitatem ac asperitatem, Plinio. Hinc fuit Captamelata Dux inuictissimus, & qui plures Venetis uictorias peperit, quamobrem ab illis equestri statua est honoratus. Adiacet & Narniae Tetricus mons asperrimus, unde Tetrici homines seueri dicuntur Festo. Virgilius: Qui Tetricae horrentis rupes amnemque seuerum, Casperiosque colunt, Forulos, & nomen Imelli. Qui populi iam interiere simul cum Amiterno, cuius Plin. & Alfatenia, cuius etiam Liuius meminere. Interamna prata adeo irrigua habet, ut quater in anno secentur Plinio. Post hanc interamnae, duae eidem ponūtur autori, inter Praecutinos, ut alibi dixi, quae Liuio Interamnis dicitur libro IX. ac inter Latinos. Trebula hodie Treuium. Plinius ait hanc Mutiscas, & Suffenates prius uocatas. Virgilius: Oliuiferaeque Mutiscae. Fluuius autem prope oppidum Tinna Plinio memoratus existimatur. Silio Tinia uocatus. Tiniaeque inglorius amnis. quidam hunc chiagium potius. Nursia cunctis borealior: hic Sanctulum presbyterum ac confessorem colunt, qui tempore Gregorij primi fuit. Nursinos, Augustus grauiter mulctauit, quod in tumulo suorum, qui apud Mutinam ceciderunt, pro libertate extinctos inscripserunt. Huic uicinum oppidum Carsuli Plinio, unde Carsulani quod Cascinam nunc uocant.

Sabus · *Sanctus* · *Cures metropolis* · *Nar flu.* · *Sublaqueū & sublacū* · *Farfarus* · *Allia flu.* · *Reate Italiae medium* · *Velinus lacus* · *Cāpus roseae* · *Sacrani* · *Muli Reatini* · *Narnia quae & Nequinū* · *Tetricus mons* · *Casperij* · *Foruli* · *Imellum* · *Amiternum* · *Alfatenia* · *Interamna* · *Trebula quae & Mutiscae* · *Tinna* · *Sanctulus* · *Nursia* · *Carsuli*

PICENTES.

PICENTES numerosi quondam populi: CCLX. eorum oppida in potestatem populi Romani uenisse, ortos praeterea à Sabinis uoto uere sacro autor est. Pli. Straboque eosdem dicit usos Pici ductoris auspicijs, unde Picentes dictos & regionem Picenum. cur autē nunc Marchia dicatur superius in regione Venetiae dixi. A populo Romano & hi una cum Marsis defecere, in quos demum uictor Pompeius Strabo Magni pater acriter animaduertit. Siti sunt trans Apenninum ad mare usque Adriaticum longe magis quàm late porrecti, ut ait Strabo: à Rubicone usque ad Homatrium fluuium ac Adriam oppidum. Rubicon ipse nūc Pisitella, paruus quidem amnis, sed memorabilis quod terminus Gallorum ac Ro. prouinciae fuerit, nec legionibus ultra transire licebat, ut ex inscriptione eius loci huiusmodi: P.R.Im. miles, tiro, cōmilito, quisquis es manipularie'ue centurio'ue, turmae'ue legionarie'ue, sistito uexillum, nec ultra hunc amnem Rubiconem signáue ductū commeatum'ue traducito. Si quis huius iussionis ergo aduersus ierit, fecerit'ue, adiudicatus esto hostis populi Ro. ac si contra patriam arma tulerit, penatesque è sacris penetralibus asportauerit S. P. Q. R. Sanctio plebi sciti, S. V. C. Ariminum Liuius XIIII. coloniam dicit in Picenum cum Beneuen

Picentes · *Pici auspiciū* · *Marchia* · *Rubicon flu.*

to deductam. Rursus lib. XIIII. Sempronio prætori Ariminum prouincia obuenit. Strabo Vmbrorum dicit Coloniam. Hæc prius à Cæsare occupata, initium belli ciuilis dedit. Hucusque uia flaminia munita fuerat ut in Gallia dixi. Hic & concilium celebratũ, quod Hieronymus improbatum dicit. Ornatur hæc urbs præsule simul, & martyre Gaudentio sub Constantio principe, ob Arrianos ei aduersos. Patria fuit Ephesinus sepultusque in eadem regione, ubi templum simul cum Cœnobio dicatum ei postea fuit. In porta urbis hæc legitur inscriptio: Imp. Cæsar diui Iul. Fi. Augustus Pont. Max. Cos. XIII. Trib. Pot. XXII. P.P. murum dedit curante L. Turno Secundo Aproniani Præf. urbis Fi. Actcio. V. C. Correctore Flam. & Piceni. Insequentibus temporibus à Vitige Gothorum rege obsessum: Ioannes Vitaliani Dux Iustiniani Cæsaris defendit. Quumque exarchatui subesset unà cum uicinis oppidis Romano cessit Põtifici: postremo in Malatestarum ditionem uenit. Quæ familia à Malatesta initium sumpsit temporibus Othonis III. cuius amicitia atque autoritate plura ille obtinuit loca. Ex hoc nati Mastinus, Pandulphus & Galeoctus. Hic ultimus cognomento Vngarus appellatus, dux belli clarissimus fuit anno MCCCXXXIIII. Clementi VI. contra Nicolaum Estensem militauit: Quamobrem Arimini Vicarius est factus. Tris & hic liberos suscepit, Carolum, Pandulfum, Galeatium. Carolus res in Italia magnas gessit, sæpe Florentinis, sæpe Venetis militando, moribusque ac grauitate fere Catoniana. Galeatius Pisaurum & Forum Sempronij tenuit. Quorum altero Francisco Sfortiæ, alterum uero Forum Sempronij, Vrbini Comiti uendidit. Pandulphus & ipse militia clarus apud Mediolani ducem Ioannem Galeatium multa strenue gessit. Brixiam, & Bergomum in suam potestatem redegit, diúque tenuit, tandem omnia pulsus à Venetis amisit. Tris item hic genuit liberos: Robertum, Sigismundum, & Malatestam: quorum primus natu maximus Ariminum possedit, uir sanctitate ac miraculis clarus, uxorem quam duxit nunquam attigit, nihilque ei potius fuit, quàm egentibus opes distribuere, ac pudicitiam perpetuo cum iustitia & uitæ abstinẽtia colere. Quondam à pontifice quædam loca ad eum pertinentia reddere iussus, confestim obtemperauit. Cum coorta in eum seditione quod minus rem curare uideretur strictis gladijs peteretur, ante omnia effusis ante deum precibus, foras mox egressus sese illis inermem tunicatumque tradidit, Ad cuius adspectum omnium animi deliniti ac furor compressus. Malatesta Nouellus appellatus Cesenam Ceruiam Bretonorum possedit. Sigismundus quum prior esset ætate Roberto extincto Arimino successit, quum ante Fanum Senogalliamque teneret, uir facinoribus coopertus & maioribus dissimilis, cuius atrocia facta satis in oratione Pij pontificis cum condemnatus fuit, manifesta sunt. Dux alioqui belli haud obscurus. Hic tamen (quis crederet) leui morbo ac facili perijt, præteritorumque pœnitere monstrauit, relicto filio Roberto Magnifico cognomento. Qui ex duorum bellorum uictorijs ostendit iuuenis quantum cæteris præstitisset nostri seculi Ducibus si per immaturam mortem licuisset. Altero cum Neapuleonem Vrsinum à Paulo II. missum cum ingenti exercitu sociali ad Ariminum expugnandum, cum longe paucioribus ipse superauit. Altero uero Alfonsum Calabriæ ducem contra Sixtum pontificem summa ui proficiscentem, collatis signis in prælio fugam turpissimam adripere compulit, captis omnibus fere eius exercitus principibus uiris. Roberti deinde filium nothum Pandulfum, postquam is aliquot annos sine controuersia patriam tenuisset ditionem, nuper Alexander pontifex expulit, Cæsare filio surrogato: quo deiecto ille statim reuersus quum ciuibus non satis fideret, urbem Venetis tradidit, qui eam ad hunc usque diem quanquam reclamante pontificẽ retinent. Fuit & ex eadem familia Baptista Malatesta, cui & Leonardus Arretinus, & plurimi eo tempore eruditi, ut fœminæ doctissimæ scripta plurima dicabant. Post Ariminum sequitur in ora castrum Durantis à Gulielmo Durãdi decano Carnotensi ædificatum, illo qui speculum iuris composuit, cum illuc thesaurarius à Martino IIII. missus esset. Pisaurũ ciuitas ab Isauro fluuio proximo, nunc Folia appellato, Romana colonia simul cum Mutina & Parma deducta, ut Liuius XXXIX. Inter colonos autem qui traducti fuerant, Accius Tragœdiarum scriptor ab Eusebio memoratur, & iuxta fundus Accianus ab eo cognominatus. Totilæ & hæc ruinam passa. Deinde à Belisario restituta, posteris temporibus à Malatestis, ut dixi, dominata, à quibus diuendita Sfortiæ & Alexandro fratri concessa est. Huius postremo filius Constantius Ioannem filium nothum successorem habuit. Is ab Alexandro pont. gener ad scitus,

Concilium Ariminẽse
Gaudẽtius
Malatestarũ familia
Robertus magnificus
Baptista Malatesta
Pisaurum colo.
Isau flu.

ſcitus, ſpreto mox matrimonio ac dirempto ab eiuſdem exercitu nuper expulſus, ac filius ſurrogatus eſt, quo rebus excidente Io. ſtatim reuocatur. Prope Iſaurum Cruſtumium torrens eſt. Lucanus. Cruſtumiumq; rapax, hodie Conchliam uocant. Focaria item promontorium cum IIII. paruis oppidulis. Fanum fortunæ ſimilē paſſum ruinam. Et ab eodem reſtitutum, Cardinale nunc ſuo Iulij beneficio decoratur Gabriele iuriſperitiſſimo. Metaurus amnis cæde Aſdrubalis memorabilis. Senogallia à Senonibus condita. Silius, Et Senonum de nomine Sena. Hanc Sixtus præfecto urbis fratris filio regendam conceſſit. Eſis fluuius qui & oppido Eſio nomen dedit Plinio, nunc Flumeſinus dictus. Ancona è ſitu quod quaſi cubitum in Adriaticum promineat. Siracuſanis qui Græci Dorici erant Dionyſij tyrannidem fugientibus, ædificata Stra. Lucanus. Quam Dorica ſuſtinet Ancon. Eius humilior pars à Gothis quondam obſidentibus diſiecta, Conone Iuſtiniani duce male defendente: ab altero deinde duce Narſete, & obſidione liberata, & ædificijs reſtituta, profligatis ab eo LXVII. Gothorum nauibus. Poſtea à Saracenis Lotarij Imp. Sergij Pont. temporibus poſt Venetorum naues in Tergeſtino ſinu incenſas, oram omnem depopulantibus Ancona capta atque incenſa eſt. Portum in ea excitauit Traianus princeps ex marmoris eo loco inſcriptione: Imp. Cæſari Diui Neruæ F. Neruæ Traiano optimo Aug. Germanico Dacico. Pont. Max. Trib. Pl. XIX. imp. XI. Conſ. VI. PP. Prouidentiſs. princi. S. P. Q. R. Quod acceſſum Italiæ hoc etiam addito impenſa ſua portu, tutiorem nauigantibus reddidit. In libro autem Coloniarum ſic ſcribitur: Ager Anconitanus limitibus græcanicis in centurijs eſt adſignatus. Poſt Anconam Numana ſita eſt, quidam Humanam dicunt in marmore legiſſe, ueteris ueſtigia nominis tenens, à Siculis item condita. Plinius meminit, etiam Silius. Cupra uetuſta urbs Tuſcorum ædificium, ubi templum Iunonis erat quod Cupram Iunonem appellabāt, ut Strabo: Silius quoq;: Quis littoreæ fumant altaria Cupræ. Caſtrum nouum, uetus etiam oppidum, hodie Flauianum. De his ſcribitur in libro Coloniarum. Ager Cuprenſis, Truentinus, Caſtranus, Aternenſis lege Aug. ſunt adſignati. Ager Palmenſis in hoc tractu Plinio memoratur: nunc quoq; turris palmæ. ſequitur fluuius Truentus cum oppido eiuſdem nominis, quod ſolum Liburnorum in Italia reliquum eſt, ut ait Plinius. Deinde Matrinus fluuius Ptolemæo, Omatrinus Straboni, Vomanus Plinio, apud quem Adria eſt Picentium ſita, VII. millibus paſſuum à mari diſtans, Romanorum Colonia. Liuius lib. XI. Sena & Adria Coloniæ deductæ. Aliam in Venetia dixi. Silius. Atq; humectata Vomano Adria. Intus autem Aſculum, Piceni nobilis Colonia inter Truenti brachia: ultima fere Picentium in ea parte ac Capua. ut Antoninus in Itinere. Captum in bello Marſico, maiorem alijs ſuſtinuit animaduerſionem, incēſa urbe quod legatos Aſculani interfeciſſent. Cenſetur claris uiris Beturio Borro oratore, Ventidio Baſſo, qui de Parthis triumphauit. Recentioribus uero Nicolao IIII. pont. & Ciccho mathematico. Ioſias autem nobilis adoleſcens ſub Caliſto III. tumultus in ea excitauit, Ioannem F. Sfortiæ fratrem qui Aſculanos defenſitauerat interficiendo. Quare paſſus exilium, tandē cum nec quieſceret, captus à Roderico legato pōtificis propinquo, ac Romam ductus eſt. Firmum antiquum oppidum, cui præfuere diu præſules e Capranicenſium familia, donec Ioannes Baptiſta Pantagathus ultimus in matrona deprehenſus atq; eiectus: cum aliquandiu exularet, tandem inexplorato redire auſus interfectus domi à populo fuit. Nuper uero id oppidum Liberoctus Firmanus inuaſit. Is haud ſane ex loco magno miles Cæſaris Alexandri filij fuerat, eiuſq; fauore, tum etiam Vitellotij Tifernatis auxilio, cum quo adfinitatem iunxerat, Firmum ducentis fere comitantibus armatis profectus, neceſſarios ac propinquos quos putabat dominationi poſſe obſiſtere, ad eum ſalutatum uenientes de improuiſo ſeptem numero trucidauit: urbiſq; iam Tyrannus arcē quam olim Franciſcus Sfortia in ea inceptauerat. (Nam & id oppidum una cum reliquis in Piceno aliquandiu F. tenuit) abſoluere conabatur: uerum ultore deo ſequēti anno, eodemq; die S. Syluestri quo facinus ipſe perpetrauerat, à Cæſare contra quem conſpirauerat, una cū Vitellotio cęteriſq; per proditionē captus atq; interfectus fuit. Vrbs Saluia Antonino, Plinioq;, ubi nunc modica ſane ueſtigia Vrbiſaltæ caſtri. Potentia flumen & oppidū, olim Traiana potētia quæ Plinio & Ptolemæo in littore ponitur, nunc uero ſub Recinenſibus. De qua in lib. Coloniarum: Ager Potentinus, & Recinenſis, & Pauſulenſis, eidem ſunt adſignati. Ricinenſiū Plinius item meminit: eorū urbs Helia Ricina ab Helio Seuero prin

cipe

Fanū fortunæ
Metaurus fluuius
Senogallia
Eſis fluuius
Ancona
Portus Anconitanus
Numana
Cupra
Caſtrū nouū
Palmenſis ager
Truētus fluu.
Matrinus flu.
Omatrinus
Vomanus
Adria Picentium
Aſculum Colonia
Beturius Borrus
Ventidius Baſſus
Cicchus mathematicus
Firmum
Præſul Firmanus
Liberoctus Firmanus
Vrbs Saluia
Potentia Traiana
Ager Potentinus

cipe ædificata: deinde à Gothis diruta. Coloni prope ædificarunt Racanetum & Macere-
Maceretum tum. Nam & Macereti hodie inscriptio legitur huiusmodi. Imper. Cæsari I. Veri Augusti
Inscriptio filio, Diui Pij nepoti, Diui Hadriani pronepoti, Diui Traiani abnep. Diui Neruæ atnep.
L. Septimio Seuero Pertinaci Augusto Parthico Maxi. Arabico Adiabenico pont. max.
trib. pot. XIIII. Imper. XI. Conf. III. PP. Colonia Helia Ricina conditori suo. Senti-
Sentinates num Straboni: unde Sentinates Plinio, in quorum agro Liuius X. scribit Decius patris
Saxoferratum. exemplum secutus, pugnando aduersus Hetruscos, Vmbros, & Gallos se deuouit. Hoc
oppidum Longobardorum quoque uim pertulit: è cuius ruinis duo uicina oppida Fabria-
Fabrianum num, & Saxoferratum constructa sunt, prope quod ad mille passus iuxta fluuium Senti-
num adhuc uocatum, cernuntur ueteris uestigia ciuitatis: multa'que sæpe reperta nomis-
mata, lithostrata, pauimentaq; nobilia. Fluuius hic hodie terminus Picini & Vmbriæ, ex
hoc oppidum inter Vmbros ponunt, Fabrianum uero ultra sex milibus passuum inter Pi-
Clauellorũ familia. cenos, antiqua Clauellorum possessio fuit. Horum familia nobilis ad Baptistam postremo
Thomæ filium redacta. Is cum auare crudeliter'que imperaret, odium publicum cœpe-
rat esse: cum'que primores in eum coniurassent, hora statuta in templo signo dato, inter sa-
cra illa symboli uerba, Et incarnatus est de S. S. pariter insurgentes eum trucidauerunt, è
uestigioq; ad ædis properantes, uniuersam familiam, nulli neque sexui neque ætati parcen
do sustulerunt: nec defuit per intemperantem libidinem, qui cum una ex illis uirginibus
etiam interfecta rem haberet: Quapropter tanto scelere perpetrato, cum magnam sibi po-
pulus inuidiam contraxisset, ac libertatem quam conclamauerat, non satis ei tutam ani-
maduerteret, sese in Francisci Sfortiæ fidem tradidit: nunc pontificum regitur auspicijs,
Auximum Chartarum officinis ex magna parte uectigal quærens. Auximum in bello ciuili, in pote-
Cingulum statem Cæsaris uenit. Deinde à Gothis captum, à Bellisario demum post longam obsidio-
T. Labienus. nem receptum est. Cingulum Straboni mons, Plinio uero oppidum à T. Labieno, qui è
partibus Pompeianis fuit ædificatum. Camerinum situ loci munitissimum, in Apennini iu
Camerinũ go Varranorum genti diu possessum, in qua maxime Gentilis commemoratur, pluribus
Varranorũ familia in Italia rebus gestis, cui Rodulphus filius succedens, quatuor & ipse ditionis successores
liberos dimisit, Gentilem Pandulphum, & Bernardum ex primo: ex secundo uero matri-
monio Petrum Gentilem, & Ioannem. Primi duo in secundos conspirauerunt, corrupto
Patriarcha Vitellio uiro factioso, qui tunc legatus Picenum administrabat. Hic cum eos
adcerseret, alter tantum Petrus Gentilis comparuit: quem statim monetæ adulterinæ accu
satum capite plecti iussit. Alter uero Ioannes, qui domi remanserat, ob suspicionem à fratri
bus interim trucidatur, clam in cubiculum quasi collocuturis conuocatus. Tantum igitur
scelus Camertes auersati non tulerunt, breuiq; post tempore una impetu in eos facto, Gen
tilem Pandulphum & Berardi filios obtruncant. Nam Berardus pater Tollentini quod op
pidum in portionem eius cesserat, pauloante interfectus fuerat. Protinusq; libertate con-
clamata, sese Francisco Sfortiæ, qui tunc Picenum occupauerat, tradiderũt. Sed diuina po-
Iulius Varanus. stea prouidentia factum, ut extinctorum insontium filij patriam possiderent. Ex quibus Iu
lius Ioannis filius, cum in summa felicitate in ea iam consenuisset, ad postremũ Priami exi-
tum habuit. A Cæsare nanq; Alexandri pont. filio una cum oppido, & tribus filijs, Venan
tio, Annibale & Petro captus, atq; in arce Pergulẽsi, quò ducti omnes fuere interempti,
uno tantum superstite Ioanne Maria natu minore, quem pater initio belli cum gaza Ve-
netias ueluti Priamus Polydorum in Thraciam, meliore tamen fato miserat, qui rebus Cæ
Tignum sarianis attritis Pio III. succedente in patriam ditionem pacificus rediit. Tignum urbs an-
Farfina tiqua, de qua Cæsar in Com. Interea certior factus, Termum pr. cohortibus v. tenere Ti-
Matelica gnum. Nunc. S. Maria in Georgio. Farfina, sic enim repertum in antiquis marmoribus, in
Tollentinũ eo loco non Sarsina, ut iam consuetudo, clara Plauto alumno, & copia lactis, ut Silius testa
Pollentia tur, olim inter Vmbros ponebatur: Matelica, Tollentinum, Pollentia, Esium, Feretrũ, Vr
Esium binum, Forum Sempronij, oppida antiqua fanè omnia, unde Matelicates, Tollentina-
Feretrum tes, Esinates, Pollentini, Feretrani, Vrbinates, Forosempronieses appellati Plinio. Luceoli
Forũ Sempronij apud Callium oppidum à Lõgobardis dirutum: cuius ruina Candianum alterũ oppidum
excitatum de nomine Candiani uicini fluminis. Luceolis enim Narses audita Totilæ mor
Candianũ te castra posuit: hic & Eleutherius Exarchus quod ad imperium adspiraret ab exercitu Ra
Luceoli uennate interfectus. Iuxta Candiani ripam uiæ Flaminiæ pars cernitur, saxumq; C C. pas.

lon. &

lon.& VIII.alt.perforatũ ac peruium curribus,Forulũ ex ea causa appellatum cũ T.Vespesiani conditoris inscriptione.In hac parte multa sunt oppida à Feretranis Vbaldinisq; possessa. Inter quæ Pergula,S. Angelus ubi mercatus, Carda,Massa,Trabaria, qui locus prope Appenninũ ex abiegna materia, ac trabibus ædificijs aptis, nomen auspicatur.Cesanus quoq; flu.cum Mondaino castro post Metaurum.Callium nouũ nomen.Vrbinum cuius meminit Tacitus in bello Vitelliano. Plinius ait Vrbinates cognomine Metaurenses.Dum teneretur à Gothis Belisarius post longam obsidionẽ tandem in deditionẽ accepit:quod fons intus per æstatem aruerat. Postremo in comitum Feretranorũ potestatem uenit.princeps eius familiæ Guido, Bonifacij VIII. tẽporibus res multas in Italia gessit, partes imperatoris Conradini secutus contra Manfredum. Progenitores eius iam inde usq; à tempore Frederici Aenobarbi cœperunt à quodam Oddantonio, cuius successores Galeatius,Guidantonius,Fredericus,Nolfus, Fredericus: deinde Guido supradictus, cuius ex fratre Feltrano nepotes Ludouico Bauaro militantes ab eodem Ro.põtificis aduersario,& in omnibus eius terris uicarios cõstituente alter Callio,alter Calassus Vrbino præficiuntur:cui deinde successere Monfeltranus Bocõtes,Monfeltranus alter Antonius,qui post Guidonẽ caput extra nidũ exeruit: Eugubiũ rei patriæ adiecit.Franciscum Cantiani principem suum aduersariũ, à legato Florentinorũ pacis causa ex constituto coram deductũ uulnerauit: quapropter à Florentinis ob iniuriã bello petitus, ac ad æquum conuenire coactus est.Odonem habuit successorem. Is quum matronas per libidinem sectaretur populari tumultu iuuenis interficitur:uncoq; in forum tractus, ac secta genitalia mordicus tenens.Guido filius,primus Vrbini dux, parẽte melior,deo rebusq; sacris propẽsior, quàm armis,ad postremum amictu ordinis minorum efferri uoluit: Ante coniugium prolis cupidus Fredericum Bernardini Vbaldini filium infantem loco filij educauit. Deinde ex Columnensi matrimonio filio suscepto:Fredericum in bellis militiaq; foris ablegauit:hũc domi nutriebat: quo puero extincto Fredericus in urbem reuocatus, ac princeps factus est, qui postea fautoribus & alumnis non fuit pœnitendus: ea in eo uirtutum femina, ut nulli ducum suo tempore cesserit: alter Philippus Macedo, si parua licet cõponere magnis:non solum alterius oculi amissione,qua priuati ambo à commilitonibus suis fuere:sed humanitate sermonisq; facundia hostes demerendo ac superando militiæ simulq; morum monstrator egregius:quibus caterua nobilium puerorum ex tota Italia tanquam in officina uirtutis apud eum erudiebatur.Non minus domi liberalibus artibus intentus, ædis magnificas ab se constructas bibliotheca ornauit. A Sixto IIII. dux è comite factus ei tributo si quod debebat remisso.In Castris demum Venetis militando ex morbo decessit, relicto filio Guidone,qui nunc uiuit,potentię nõ felicitatis successore. qui his proximis annis dum Alexandro Pont. cõtra Vrsinos militaret,ab hostibus captus profligato exercitu XXX. milibus aureorũ se redemit.Deinde à Cæsare Alex.F.per proditionẽ pulsus,ut in Alexandri gestis narraui:demum illo rebus excidente à ciuibus reuocatus incolumis nũc agit: uir alioqui ingenti humanitate,ac literatura mediocri. Et quoniam Feretranorum mẽtionem fecimus,de Vbaldinis, unde genus ipse Fredericus traxit, pauca dicam. Hi ab initio ciues Florentini fuere,ac in agro Mugellano castra plurima possedere: secutiq; Imperatoris Frederici Aenobarbi partes agrum Florentinorum quotidie populabãtur:quo extincto, gens ab ipsis sublata:cum oppidis Montaria, Accianico, Collereto & quibusdã alijs,ac Scarperia nunc appellata oppidum munitissimum excitatum. Clara in primis militia domus, Ducibus Guidanto, Accio, Ioanne, Gaspare, Bernardino Frederici patre, Octauiano etiam cardinale, qui missus legatus ab Innocentio IIII. Neapolim ut Manfredo regi resisteret re tamen infecta domum reuertit.

Callium *Vrbinum* *Comites Feretrani* *Guido.* *Fredericus* *Antonius* *Eugubij primus dominus* *Guido primus dux* *Fredericus* *Guido III. dux* *Vbaldini*

PRAECVTINI, MARRVCINI, VESTINI, MARSI, Ferentani,Peligni,Samnites.

VLTRA Picenum,ut inquit Strabo, Vestini sunt, & Marrucini, & Marsi,& Ferentani,& Peligni, & Samnites populi omnem regionem montanam incolentes. Nunc uno nomine Aprutium uocant, quasi Præcutium,& Præcutini populi in ea parte Ptolemęo positi:Plinio uero Præcutiani appellati.Hi terminos habent Apenninum & mare: ab occidente uero Picentes: ab oriente populos usque ad amnem Fiternum, ubi quasi cubitus in mare prominet. Neque enim ulla

Præcutini

Vomanus æque regio populis frequens ob aeris salubritatẽ. Igitur post Vomanum Marrucini: quo-
Marrucini rum Theata Plinio, cuius pręsul Theatinus in sacro codice descriptus durat. Straboni ma-
Theata le scribitur Tegeate. Fluuij autem plures Albula, quem Libratam uocant. Salinus, Iuuan-
Albula tius Plinio, nunc Tordinus, in quem Viciola & Flumicellus appellati torrentes influunt,
Salinus qui Interannæ dant nomen, omnes sanè ex Apennino uenientes. Deinde Aternus nũc Pe-
Interãna scara, qui Marrucinos à Vestinis diuidit Straboni. Vestini enim usq; ad Lirim, & Suessam
Iuuantius durant, quorum Amiternum: de quo Liuius x. scribit, P. Cornelium alterum Cos. Amiter
Aternus num oppugnatum de Samnitibus cepisse. In eodem colle VIII. mil. distat oppidum Fur-
Vestini conium etiam celebre: utriusq; sanè apparent fundamenta: alterũ iam pridem interijt: Fur-
Amiternũ conium uero Longobardi eruerunt, ex quorum ruinis Aquila V. mil. Amiterno uicina est
Furconiũ ædificata, situ auis illius instar prædominante. Penna Pli. unde Pennenses adhuc durans.
Aquila. Angolus Ptolemæo. Angula Pli. nunc S. Angelus uestigium nominis seruat. Beretra Pto-
lemæo, post Aternum Peligni sunt, qui à Frentanis Sagro Straboni, Saro Ptole. hodie san
Peligni guine fluuio appellato diuisi sunt, cuius uestigia nominis nunc Pelenum pro Peligno reti-
Corfiniũ nent. iuxta est mons niger. Pelignorum Metropolis olim Corfinium. Hoc oppidum in bel
lo Marsico Italicum appellauere, tanquã cõmune uniuersis Italis receptaculum & propu-
gnaculum contra Po. Ro. ut scribit Strabo: loci adhuc exstant uestigia: captus hic primum
à Cæsare locus cum Domitio. Sulmo Ouidij patria, qui eius in Fastis scribit originem. Hu
Sulmo ius erat Solymus Phrygiæ comes unus ab Ida, à quo Sulmonis mœnia nomen habent. Au
Aufidena fidena Pto. Liuioq; ix. qui ait. Bouianum inde aggressus, nec multopost Aufidenam ibi ce
Trinium pit. Sunt & circa flumina, Auentinus. Viridis, Trinium etiã Plinio portuosum uocatum:
sunt qui oppidum dicant, unde forte Tranium uicinum in apulia: præterea Lentus, Forus
item amnes, Maela mons. Caramaricum, Cantalupum, Montorium oppida. Propeq; Ater
Oleum Pe num oppidum, ubi saxum, sub quo fons olei Petronici uocati manat, multis quæsitum. De
tronicum inde Populium natura loci munitum, ac frequens. In ora uero Pelignorum Orton Pto. Or
Populium tonium Straboni, qui inter Frentanos id ponens ædificium, & domiciliũ esse dicit ex nau-
Ortona fragijs eò se recipientium nautarum. Huc adplicatur è Dalmatia in Italiã mercatus gratia,
Anxanum qui apud Anxanum Ptolemæo uocatum proximum oppidum hodie fit. Pli. Anxium uo-
cat & Anxinos populos, nunc Lancianum. Vectigal Ortonæ portus Carolus Siciliæ rex
Frentanũ Basilicæ principis Apostolorũ urbis Romæ condonauit. Frentanam etiam urbem Ptole-
Fiternum mæo in hoc loco Villifranca corruptius appellata nũc refert. Post hæc Fiternus amnis ho-
Marsi rum populorum terminus & Apuliæ initium. Marsorum uero gẽtes & Samnitum omnes
in iugis Apennini sunt sitæ. Marsi originẽ à Marso habuere Circes & Vlyssis filio Plinio.
Silio autẽ à Marsya, qui uictus ab Apolline huc cõcessit & regnauit. Sed populis nomen
posuit metuentior hostis, Cum fugeret Phrygias trans æquora Marsya Crenas, Myg-
Bellum so doniam Phœbi superatus pectine Loton. Gens haud magna, alioqui ferox. Initium de-
ciale fectionis Italiæ à Marsis cœpit, qui non impetrata libertate, & communioneę ciuitatis cæte
Sulla ros exciuere: ex quo sociale bellum Marsicum appellatum exarsit. Victi demum à P. Sulla
Marruuiũ fuere, sub quo tunc Cicero militauit. Caput eorum Marruuium prope Fucinum lacum à
Alba colo. Marro conditore uocatum, ut Silius, & Virg. Quin & Marruuia uenit de gente sacerdos:
quod sanè interijt. Alba, unde Albenses: altera in latio, unde Albani, ut Pli. ait: est alia in re-
gione Subalpina. Hæc Marsorum siue Equorum, ut Liuio placet, simul cum Esernia Colo
niæ Romanorum sunt. C. Genutio, & Seruilio Cornelio Coss. deductæ, ut Liuius in vij.
Fucinus Prope est Fucinus lacus, nunc Marcæ, cum oppido Celano, cuius emissarium Claudius fe
cit. Per hunc aqua Martia Romam uenit. In hoc lacu piscem Plinius ponit, qui octonis na-
tat pinnis: cum cæteri tantum quaternis. Hic nemus Angitiæ, id est, Medeæ ab angendis
serpentibus, ut Seruius: Medeam enim hic quandoq; habitasse, & uim soporiferam serpen
Valeria tum Marsos edocuisse dicunt. Valeria Regio hic Straboni ponitur, quæ à Tiburtinis ini-
Carseoli in tium capiens, ad Marsos & Corfinium ducit: in ea urbs Valeria patria Bonifacij IIII. iam
ter equi- extincta. Carseoli. Quod oppidũ Plinius & Ptolemæus inter Equiculos ponũt; quæ gens
culos ad Marsos pertinebat: simul cum Clastidio, qui sanè omnes interiere: ex horũq; ruinis exci
Clastidium tata sunt noua oppida uicina Taliacotium, Vicouarum, Celanum.

Samnium

SAMNIVM IN QVO AVSONII, ARVNCI, Sidicini, Hirpini.

SAMNITVM populi longe sequuntur in Apennino, qui & Sabelli dicti di/
minutiuo uocabulo, quod à Sabinis orta sunt Plinio Straboniq́; qui ait, Duce
Tauro in hæc loca uenerũt Opicis eiectis. De ijs Florus lib. primo sic ait. Sam
nitum populos ualentes, attamen fœdifragos, ut qui sæpius à Romanis re/
bellauerint, cladibus ipsis animosiores, L. annos per Fabios & Papyrios pa/
tres, eorumq́; liberos urbs Romana subegit: postremo primos ad Annibalem deficientes
iterum perdomuit. Igitur à septentrione cum Appulis: à meridie cum Campanis & Luca/
nis terminant. Caput eorum Boianum Ptolemæo, Bouianum Plinio. Quod adhuc exstat. *Bouianum*
Liuius in VIII. Inde uictor exercitus Bouianum ductus. Caput hoc erat. In libro Colonia *Samnij caput*
rum sic scribitur. Bobianum oppidum lege Iulia milites deduxerunt: sit iter Colonis: popu
lo iter amplius non debetur quam ped. X. Ager eius per Centurias & scamna est adsigna/
tus. Nunc uero Beneuentum præpollet, olim Maleuentum Plinio. Liuius xiij. eam colo/ *Beneuentum*
niam una cum Arimino deductam dicit. In libro Coloniarum dicitur: Beneuentum muro
ducta Colonia Concordia deduxit Nero Claudius Cæsar: iter populo non debetur. Ager
qui lege Triumuirali Veteranis est adsignatus. Seruius id à Diomede Conditũ dicit: mul *Sabatus*
tas deinde passum cum uarietates, tum calamitates constat. Nam euersum quondam à To *Calor*
tilia rege, deinde restitutum à Longobardis ducibus, Annosq́; CC. possessum. Saraceni de *Esernia colo.*
mum Garganum montem tunc tenentes: excursibus huc delati solo æquauerunt. Constan *Sedinum*
tinus item Imperator, quãdo in Italiã uenit è Constantinopoli, Longobardorum ciuitates *Sepinates*
inuasit: Nuceriam Appulorum diruit, Beneuentum obsedit: cui præerat Romualdus dux *Alifa*
filius: statim euocato patre, qui aberat, obsidionem soluit. Hoc præterea Gulielmus Nor/ *Theanum*
mandus occupauit: breuiq́; tempore eo pontifici cessit: ob quam rem Siciliæ rex ab Hadria *Sidicinum*
no IIII. appellatus est. Postremo ab Othone II. direptum, dum ciues eos plectit, qui eum *Trebula*
in bello Apuliæ contra Imper. Constantinopolitanum defeceruerant. Sabatus fluuius iuxta *Cales*
labitur ex Apennino, in quẽ Calor influit. Esernia Colonia adhuc durat, quæ una cum Al/ *Ausones*
ba deducta est, ut Liuius libro vij. In lib. Coloniarum: Esernia Colonia deducta, lege Iulia. *Calenum*
iter populo debetur ped. X. limitibus Augusteis est adsignatus. Sepinum adhuc integro *uinum*
& nomine & oppido, unde Sepinates Plinio. Inferius uero contra Apenninum Alifa, quæ *Nola. Calidiũ*
adhuc durat, olim clarum oppidum, unde Alfani. Theanum Sidicinum: hoc tantum è Sidi *Calateria*
cinis restat Plinio, Alterum est Appulum. Hæc colonia deducta à Cæsare Augusto, iter po *Batala*
pulo debetur ped. L X X X. Ager eius limitibus Augusteis militibus est adsignatus. Tre/ *Rufræ*
bula municipium: altera est Sabinis Plinio Straboniq́;. Cales municipium muro ductum: *Bouillæ*
Iter populo non debetur, ager eius limitibus Græcanicis antea fuerat adsignatus, postea *Murgantia*
iussu Cæsaris Augusti limitibus nominis sui est renormatus. Hoc oppidum prius ab Auso *Romulea*
nibus habitatum fuit, ut Liuius & Festus referunt, uicinumq́; Theano urbi. Originẽ uero *Calatia*
habuit à Calai Boreæ filio, post reditum Argonautarum in ea loca adplicãte. Silius. Quem *Caudini*
genuere Cales, non paruus conditor urbi, ut fama est, Calais. Calenum enim uinum prædi *Trifernum*
catum. Nolam Liuius inter Samnites ponit libro xciij. Sulla Nolam in Samnio recepit, & *Volana*
agros eius militibus diuisit: de hac tamen in Campania dicam. Calidiũ, & Calateriã Stra. *Palumbinum*
in hac parte dicit esse, in itinere euntibus ab urbe Capua, Beneuentum & Brundusium: Ca *Cessenia*
lidium enim nũc Calitrũ uocatur, paruũ oppidum. Est & Atrium. Sunt alia prisca à Liuio *Herdonia*
cõmemorata Batala, Rufræ, Bouillæ, Murgantia, Romulea, Calaria, Caudini, Trifernum, *Milonia*
Volana, Palumbinum, Herculaneum, Thelesia, Marmoreæ, Melæ, Fursulæ, Orbitanium, *Aquilonia*
Cessenia, Herdonia, Milonia, Aquilonia, Duronia. Quorũ nulla sunt hodie uestigia. Cau/ *Duronia*
dinæ Furcæ, ut Liuius dicit, duo fuerant saltus alti & angusti & syluosi, ubi exercitus Ro/ *Caudinæ*
manorum magnam ignominiam passus T. Caluino, & Sp. Veturio Coss. quam aboleuit. *Casertani*
L. Papyrius cursor Samnitibus cum duce Pontio Herennio sub iugũ missis. locus hic Cau *Ariani*
dium nunc uocatur, prope Beneuentum. VI. mil Sunt & alia tecentia nomina, de quibus *Melsitenses*
nihil ausim adfirmare, ut Casertani, Ariani, Matalonẽses, quibus Carafarum nobilis fami/ *Trecaricẽses*
lia damnatur: præterea Melfitenses, Trecaricenses, Rapolani, Monspilosi, Troiani. Troia *Rapolani*
enim hæc ædificata à Bubagano quondam fertur Henrici II. tempore: Anno M. VIII. *Monspilosi*
Græcis colonis inductis, in locũ qui castra Annibalis Pli. uocatur. Arianũ nonnulli Aram *Troiani*

Iani dicunt prius dictam, nullo tamen antiquitatis uestigio: hic Othonem quendam Roma
num Eremitam huc secedentem adorant. HIRPINI quoq; & Ausones, & Arunci, & Si/
Hirpini dicini parte Samnitum commixti censebantur. Hirpini ex lupo dicti, qui eis in ducẽda Co
Compsa lonia dux oblatus est: Samnites enim Hirpum lupum appellant. Confines autem eorum &
Auellinates in Mediterraneis habitant. Hæc Strabo. Pli. inter hæc ponit Beneuentũ, Aquiloniã, Com/
Auella psam, Auellinates, Caudinos, & eius tractus loca. Compsæ nomen & Mœnia habitata re/
Auellini stant, de qua Liuius lib. II. de II. bello. Annibal adcitus in Hirpinos à Stario se pollicente
Compsam traditurum. Auella quoq;, alia ab ea quæ in Campania est: unde Auellinates à
Plinio dicti. In codice uero Fisci hodie Auellinensis, in altera uero Auellinus præsul con/
scribitur. Ausoniam, ut ait Festus, appellauit Auson Vlyssis & Calypsus filius eam partẽ
Italiæ, ubi urbes Beneuentum, & Cales: deinde paulatim tota Italia quæ Appennino fini/
tur, dicta est Ausonia ab eodem duce, à quo etiam urbem Aruncam conditam ferunt. hæc
Ausonij ille. Liuius uero li. viij. Ausonũ gens magis nouo quàm magno bello fuit insignis. Cales enim
urbem incolebant. Sidicinis finitimis arma coniunxerant: unoq; prælio haud memorabili
Sidicini duorum populorum exercitus fusus. L. Papyrio. Crasso & Cæsone Duilio Coss. De Sidi/
Arunci cinis autem & Aruncis idem in eodem libro sic scribit. Inter Sidicinos & Aruncos bellum
ortum, T. Manlio Cos. in deditionem accepit. Sed priusquam à Roma auxiliũ mitteretur,
fama adfertur Aruncos oppidum deseruisse, profugosq; cum coniugibus ac liberis Sues/
sam conuenisse, quæ nunc Arunca appellata. Mœnia antiqua, eorumq; urbem à Sidici/
nis deletam Sulpitio Longo, & T. Aelio Peto Coss.

CAMPANIA

Campania AMPANIAE tractus tribus constat finibus, ad Sinuessam, ad Misenũ, ad
Neapolim, quem Cratera ex forma dicunt. Termini eius usq; ad Sarnũ flu/
uium, antiquius uero usq; ad Silarum protrahebatur. Straboni ex occidẽte
Lirim, è septentrione Samnites habet. In quo spatio Leboriæ & ager Lebo/
rinus situs est, hodie terra laboris uocatus, omnium feracissimus. Cicero de
Ci. de Cam/ lege Agraria contra Rullum. Campani semper superbi bonitate agrorum, & magnitudine
panis fructuum: salubritate aeris, & pulchritudine regionis. Ex hac copia nata illa arrogãtia, quæ
Sinuessa à maioribus nostris alterum cõsulem postulauit. Igitur in ora prius ad Liris ostia Sinuessa
muro ducta. Iter populo non debetur. Ager eius in iugeribus limitibus intercisus: militibus
est adsignatus. Liuius lib. xl. Volumnio & Appio Claudio Coss. duæ coloniæ circa Vesti
num & Falernum deductæ: una ad ostium Liris, quæ Minturnæ appellata: altera in saltu
Falernus Vestino. Falernum contingente agrum, ubi Sinope dicitur Grҿca urbs fuisse, Sinuessa de/
ager inde à Romanis colonis appellata Falernus enim ager nõ oppidum erat, ubi uinũ nigrum
Vulturnus prædicatum nunc sanè desijt. Vulturnus fluuius cum oppido eiusdem nominis, nũc castel
flu. & op/ lum Vulturni uocatum. In hunc aũt Cusanus Calor cæteriq; circa amnes omnes influunt.
pidum Sabatus etiam in se receptos euomit: cuncti autem ex Appennino. Pontia insula ex ad/
Cusanus uerso, unde Paludem Pontinam falso quidam dictam putant. Bauli oppidum. Massicus
Sabatus mons uitibus laudatus: nunc Arx Mondraconis dictus. Paulum uero ultra Gaurus mons,
Calor pôtia. alter & oppidum Bacchi fama non inferior, qui priscum adhuc retinet nomen: dicitur &
Bauli op/ εὔπλοια ab optimo portu. Papinius. Et placidum limen nimiumq; Euplœa carinis. Silius
pidum itidem. Illic Nuceria & Gaurus naualibus apta. Omnia uero non procul à Vulturno. Liter
Massicus num Scipionis uilla notissima. Cumæ à Cumæis Euboicis orti, qui unà cum Chalcidensi/
Gaurus mons bus uenere, ut Liuius in viij. siue ἀπὸ τῶν κυμάτων. Deinde Misenum ab Aeneæ socio pro/
Liternum montoriũ, ubi receptus erat Ro. classium amplissimo sinu. Post hoc Baiarũ portus, à Baio
Cumæ Vlyssis socio illic sepulto. Silius. Ore giganteo sedes Ithacensia Baij. ubi & lacus erat &
Misenum aquæ calidæ, amœnissimus Romanorũ secessus. Hic & Acherusia Palus, & Auernus, &
Baiæ Lucrinus, & fossa locaq; subterranea, cum antro Sibyllæ à Cimmerijs appellato habitata.
Acherusia Ad quæ loca dicit Strabo ex Ephori authoritate, per sacrificia prius intrabatur placatis nu
palus minibus, quod sulphurea sint & cauernosa. Aderant sacerdotes ductores intrantiũ, Fons
Auernus ibi quem ex aquarum fœtore Phlegetontẽ putabant. Hi hospites ad oraculum excipiebãt:
Lucrinus uictumq; ex metallorum effossione, tum uaticiniorum mercede quæritãtes: propterea Ho/
merus dicit solem eos nullo tempore adspicere. Homines ipsi deinde à quodã rege deleti,
quod illis nequaquam successerit oraculi fides. Nũc ædes ipsa aliò translata permanet. His

annis

annis cum Auerni lucum ſucciderct Agrippa, conciſaq́ uſque ad Cumas ſubterranea foſſa omnia fabulæ apparuerunt. Hæc ille. Cicero in Academicis. Et Cimmerij, quibus aſpectum ſolis, ſiue deus aliquis, ſiue natura ademit, ſiue eius loci quem incolunt ſitus, ignes tamen adorant. Apud Baias amœnitas illa prædicata & ſeceſſus Romanorum: apud Lucrinum uilla Cæſaris, ubi Euripus exciſo monte magna impenſa admiſſus, teſte Virgilio. Puteoli prius Dicarchea à iuſto imperio dicta, quod Cumæorum fuerat Emporium. Annibalis tempore nomen mutauit, à puteorum quidam dicunt putore, qui in toto illo tractu exiſtit. Hæc Strabo. In lib. Coloni. ſic reperio. Puteoli colonia Auguſta iter populo Romano debet ped. XXX. Ager eius in iugeribus Veteranis & tribunis legionarijs eſt adſignatus. Campus Phlegræus apud Cumas Straboni ponitur, ubi Hercules Gigantes ſuperauit, nullam ob aliam cauſam niſi quod terra ipſa ſuapte natura bellorum concitatrix eſt, ut ipſe ait. Pauſilypum promontorium prope Neapolim locus amœniſſimus, hic longa eſt cauerna quam Seneca Cryptam Neapolitanam uocat: hic uilla Virgilij & Luculli, qui montem maiore impenſa excidit quàm uillam extruxerat, ut ait Plinius: ex quo peruius teſte Strabone factus erat curribus. Nonnulli hanc uillam Caſtellũ oui eſſe uolunt, eius opera à continenti diuiſum. Sequitur Neapolis in ſinu locata, quem ex ſimilitudine Cratera Strabo uocat, originem & ipſa à Cumæis & Chalcidenſibus habet, prius Parthenope dicta à Sirenis ſepulchro Quinquennale hic gymnicum & muſicum certamen, iubente oraculo celebratũ. Hic ſeceſſus frequens Romanorũ præſertim ſtudioſorum aut uita molliore degentium. Hæc Strabo. Solinus uocatam eſſe Neapolim ab Auguſto, ſed hoc falſum, cum Cicero Neapolitanorum & alij ante eum mentionem faciant. Neapolitani ſemper fideles Po. Romano fuere. Nam bello punico XL. pateras auri magni ponderis eò attulere, ut Liuius refert, fruſtra ab Annibale ſæpe tentati. Inſequentibus temporibus multa ſunt paſſi. Genſerico Vandalorum regi, qui ex Africa urbem Romam Capuamq́ euertit, magna ui reſtitere. Paucis poſt annis à Beliſario duce diu obſeſſa per lapidem aquæductus cauum intromiſſo milite in eius uenit poteſtatem. Deinde cum Saraceni omnem oram à Caieta uſque Rhegium obtinuiſſent, Neapoli quoque ſunt potiti annos XXX. quouſque Ioan. X. iuuante prælio ad Minturnas commiſſo eos expulerunt. Nulla æque ciuitas tot ſanctis præſulibus claret. Aſpreno ante omnis à Petro conſtituto, deinde Seuero, Athanaſio, Ioanne, Gaudioſo, confeſſoribus omnibus. Præterea Ianuarij preſ. Beneuen. & Agnelli abbatis inſuper, & Reſtitutæ uirginis & martyris cui dicata Baſilica, Candidæ uiduæ Neapolitanæ Petri diſcipulæ corporibus decorata. Sub Nicolao V. Pon. tremuit, multaque milia periere. De reliquo eius ſtatu & regibus in Sicilia dicam. Palæpolis urbis ueſtigia adhuc uidentur prope Neapolim mille paſſus. De hoc Liuius lib. VIII. ſic ait. Palæpolis fuit, haud procul ubi Neapolis nũc eſt, duabus urbibus idẽ populus habitabat cuius erãt oriundi. Et inferius. Palæpolim P. Plancio captã fuiſſe, Neapolim uero auxilio Nolanorũ Ro. deditam. Vltra Neapolim promontoriũ Herculis, deinde Pompeij urbs quã Sarnus abluit, ut Strabo dicit. Nũc id putatur qđ Caſtellũ Græci appellãt. Iuxta Veſuuius ſeu Veſeuus eſt mõs qui arſit tẽpore Titi, ubi Saleus Baſſus & Plinius periere, autor eſt in epiſtola eius nepos. Nunc Summa uocatur. Inde Græcum uinum Romam exportatur, quod Plinius Pompeianum appellat, quod iuxta Pompeios oppidum ſit. Poſtremo Stabiæ nũc Caſtellum maris. Nam præſul hodie Stabienſis in Codice Fiſci adnotatur. De qua urbe Plinius ſic refert. In Campano agro Stabiæ oppidum fuit uſque ad Gn. Pompeium Cos. à pridie Cal. Maij quo die Sulla legatus bello ſociali id deleuit, quod nũc in uillas abijt. Sarnus uero fluuius una cum oppido priſcum retinet nomen. Deinceps mediterranea Campaniæ quæ ante omnes Oſci tenebant, quorum tantum lingua Theatris ac poematis Romanis remanſit. Opici quoque quorum lingua rudis & inculta erat, quare opicus pro ruſtico & indocto ponitur apud Gellium XI. & Iuuenalis. Opicæ mandat amicæ. Caſilinum clarum olim oppidum apud fluenta Vulturni, nunc Caſtellucium uocatum. Vicus ſanè paruus, quidam Arnonem putant. Suſtinuit annum obſidionem Annibalis poſt uictoriam Cannenſem, defendente cohorte Peruſina, ubi uires eius fractæ, modius tritici uenditus CC. & qui uendidit fame perijt. Hic error illius qui Annibalem Caſilinum pro Caſino duxit, ex quo ſupplicio pœnas erroris dedit. Liuius lib. XXII. Fabius Gallicanum montem, & Caſilinum occupat, quæ urbs Vulturno flumine dirempta falernum à Campano

Antrum ſibyllæ — *Cimmerij* — *Villa Cæſaris* — *Puteoli* — *Dicarchea* — *Phlegreus campus* — *Pauſilypum* — *Villa Luculli* — *Neapolis* — *Aſprenus* — *Palæpolis* — *Promontoriũ Herculis* — *Pompeij urbs* — *Caſtellum Græci* — *Stabiæ caſtellum maris* — *Sarnus flu. & op.* — *Oſci. Opici* — *Caſilinum*

agro diuidit. De Capua uero gentis capite uariæ sententiæ. Liuius in IIII. Eo anno Vul
turnum Hetruscorum urbs quæ nunc Capua est, à Samnitibus capta. Capuaq; à duce eo-
rum, uel quod propius est uero, à campestri agro est appellata. Tranquillus sic. Cum in
Coloniam Capuam deducti lege Iulia coloni ad extruendas uillas sepulchra uetustissima
reuellerent, tabulam æneam in monumento inuenerunt, in quo scriptum erat: Capys con-
ditor Capuæ. Seruius dicit Hetruscos comperto falcone accipitre, qui lingua eorum uoca
batur Capys, Coloniam in eum locum deduxisse. In lib. col. sic. Capua muro Colonia Iulia
felix iussu Impe. Cæsaris à XX. uiris est deducta: iter populo debet in ped. C. Ager lege
Sullana fuerat adsignatus. Postea Cæsar in iugeribus, militibus pro merito diuidi iussit. Le
gimus enim quod hæc à Iulio deducta refragante Cicerone. Hæc primum post Cannen-
sem pugnam ad Annibalem defecit, eiusq; ferocem animum mollijt. Alterum Cos. per
T. Annium à Romanis petijt, grauiter increpante atque resistente Torquato. Victi pau-
lo post à Fuluio Cos. Senatus omnis necatus est, præter nonnullos, qui antea rebus de-
speratis, celebrato inter se conuiuio, inter ebrietatem uenenum sumpserunt. Posteris dein-
de temporibus Capua à Genserico rege igni ferroq; absumpta est. Gothis postea eiectis
cum refici habitariq; cœpisset, post annos circiter C. à Longobardis sub XXX. Duci-
bus degentibus iterum deleta est. Instaurata postremo ab eo loco procul duobus millibus
Abella passuū. Nec satis constat à quibus aut quomō. Abella supra Neapolim uersus Septentrio-
Versus nem, dicitur & Auella. nam inter B. & V. adfinitas, ut ait Lucianus, unde Auellanæ nu-
Virgilij ces Macrobio. Virgilio. Et qui maliferæ despectant mœnia Abellæ, putauerim potius le-
Auella gendū quàm Bellæ, quanq; ex apocope euphoniæ causa stare possit. Mirorq; Seruiū dixis
se Virgiliū uoluisse Nolā dicere, nec eam nominare quod nō receptus olim in eam fuerit,
idq; argumēto esse: Nolā malis abūdare. Nā Abella malis etiā abundat. Atella nō longe ab
Auella: unde Atellani, hi em̄ Oscis prognati dicuntur, clari in Ro. Theatris & poematis la
sciuo fabularum modo. Atellanarū scriptor T. Pomponius Bononiensis, qui fuit tempore
Ciceronis: de his Liuius, Valerius, Iuuenalis, Vrbicus exodio risum mouet Atellano.
Altera est, noua tamen, apud Venusiam: quam Carolus rex Galliæ nuper debellauit. Ex
Aduersa huius autem ruinis Aduersa ciuitas existimatur à Roberto Guiscardo ædificata, dum ad-
uersus Neapolim & Capuam pugnaret, castris ibi positis aliquot annos, primusq; omniū
Acerræ Neapoli potitus regnum Neapolitanum cum Sicilia coniunxit. Acerræ, unde Acerrani
Acerrani Plinius. Hodie quoque Acerrarum præsul in Codice Fisci descriptus est: his Glanius non
Glanius flu. æquus à Virgilio dicitur: est enim aqua haud magna stagnans, & ferè palustris, quæ quā-
doque inundatione officit regioni. Liuius libro VIII. Acerrani Romani facti: lege à Pa-
Nola pyrio prætore lata, qua ciuitas sine suffragio data est. Nola his proxima quam Liuius in
Samnio ponit. Trogus ab Iapygis conditam dicit, cepit uero C. Iunius Cos. ut Liuius
XXXIII. & XCIIII. Sulla Nolam in Samnio recepit, & agros eius militibus diuisit.
In libro coloniarū: Nola mura cincta Colonia Augusta, Vespasianus deduxit, Iter populo
debetur ped. CXX. Ager eius limitibus Sullanis militibus fuerat adsignatus. Apud Nolā
Nuceria Marcellus docuit primus Romanorum Annibalem posse uinci. Nuceria Campaniæ, al-
tera in Vmbris. Hæc Saracenorum dicta est, quod ab illorum ex Italia pulsorum reliquijs
diu sit possessa. Sunt præter hæc oppida plura, ab autoribus nominata, quæ iam interiere,
Celenna inter quæ Celenna. Virgilius. Tifata Liuio plurali numero. Sic enim libro XVIII. Sam-
Tifata nites cum imminentes Capuæ colles firmo præsidio tenuissent, descendunt inde quadrato
Combulteria agmine in planiciem, quæ Capuam Tifataq; interiacet. Festus quoq; ait Tifata locum esse
Trebula iuxta Capuā. Sed de alijs item Liuius libro XXIII. Combulteriam, & Trebulam, & Au
Austicula sticulam, urbes circa Capuam quæ ad Pœnum defecere, Fabius ui cepit. Postremo agri
Agri tres tres in Campania celebrati, Leborinus, Falernus, & Stellates. Hic ultimus Ager & Cam-
Leborinus pus dicitur ultra Capuam, circiter mille passus, duo uersus oram, quem hodie Mazonem
Falernus accolæ uocant. Liuius in IX. Eodem anno in Campum Stellatem agri Campani excur-
Stellates siones factæ: eius apud Ciceronem de lege agraria mentio, apud me item alibi.

PICENTINI

PICENTINI, LVCANI, BRVTII.

PICENTINORVM Lucanorumq́ tractus longe protrahitur. Ex his Picentini à Sarno usque ad Silarum procedunt, quo uetus olim Campania protendebatur, prognati ab his qui Adriam in Piceno colunt. Quos Romani colonos huc traduxere pulsis Lucanis, qui ipsi antea Sybaritas indigenas eiecerant, ut autor Strabo, qui etiam Metropolim eorum Picentiam fuisse dicit. Igitur post Sarni fluuij ostia Surrentum est, de quo in libro Col. Surrenti ager ex occupatione tenebatur à Græcis ob consecrationem Neruæ, sed & montes Sirenaicos limitibus pro parte Augustianis est adsignatus. Cæterum insoluta re mansit, iter populo debetur. Vbi Siren est. Sequitur deinde Mineruæ promontorium, Vlyssis ædificium, adhuc nomen retinens. Intus uero Salernum, quod Romani munierunt in Picentes & Lucanos ob initam cum Annibale societatem. Supra uero S. Seuerinum, nouo nomine oppidum nigri uini præstantia celebre, quod Romam mari exportatur, olim Amineum. Virgilius: Sunt & Amineæ uitis firmissima uina: coniectura ex Macrobio est, qui ait Amineum quondam oppidum, ubi nunc Salernum fuisse. Hinc Seuerinatum familia nobilis prodijt, ex qua Robertus cũ filijs nostra ætate res multas in Italia gessit, fortis in bello, magis quàm felix. Cecidit in prælio dux exercitus Venetorum aduersus Eluetios, qui ob necessitudinem Sfortianorum magnopere autoritate ac opibus creuerat. Initium gentis à Gallis fuit, iam inde sub Carolo primo, quo Beneuentum obsidente, ac iam cum exercitu terga dante: procerum unus ex hoste forte interempto sublata sanguinolenta interula pro uexillo aciem firmauit. Vnde postea rubræ lineæ signa posteri adsumpserunt. Sylarus fluuius è Samnitum defluens montibus, proprietatem hanc habet, ut ait Strabo, quod uirgulta in eum dimissa lapidescant. LVCANI post Silarum habitant, usque ad Laium fluuium, à Samnitibus orti, qui duce Lucio, ut ait Plinius superatis bello Possidoniatibus, eorum potiti sunt urbibus. Hi cum alio tempore populari statu regerentur, ingruentibus bellis regem magistratusq́ ipsi deligebant. Nunc gens tota Romana est. Post Silarum Iunonis Argiuæ templum ab Iasone constitutum, deinde ad stad. quingenta Possidonia Sybaritarum ædificium, quæ deinde Pestum dicta est, & Sinus Pestanus, & Possidoniates ijdem ut Strabo & Plinius: hodie parua uidentur uestigia, celebris indicium loci, è cuius interitu uicina urbs Polycastrum excitata est in medio sinu. Paulo autem supra uersus mediterraneam nouum oppidum, Caputaquense: Malsitanum quoque oppidum, de cuius nomine regionem hodie cognominant, Pij Pontificis propinqui tenent mercedem quondam latì Fernando regi auxilij. Ego Malsitanos eos esse putauerim, quos Plinius Asellanos in hac parte uocat. Elea urbs, unde Eleates. Elienses uero ab Elide Pisea. Hinc Zeno stoicus, & Parmenides fuere. Hanc Plinius Phocensium ædificium esse dicit uocatamq́ suo tempore Veliam. E regione duæ sunt insulæ Oenotriæ. Deinde promontoria Palinurus, & Pixuntes, qui etiam & portus & amnis est. Ex altera parte à Scyllaceo usque Metapontum Buxentum ciuitas, & Florentum nobile quondam, paruum nunc oppidum, nomen retinet, cuius Liuius meminit. Potentiam & Acherusiam nonnulli inter Lucanos, Plinius inter Brutios ponit: fluuium Laium cum oppido eiusdem nominis hic constituunt. BRVTTI tractum, quem nunc Calabriam uocant, occupabant post Laium fluuium incipientes, & in fretum Siculum modo peninsulæ excurrentes. Lucanorum hi pastores & transfugæ fuere, lingua enim Lucanorum Brutij rebelles, fugitiuosq́ significant. Annibalis, deinde Romanorũ, armis attriti traduntur. In ora primum Tempsa quam Ausonij condiderunt, ut Strabo & Plinius, quorum ætate dicunt dictam esse Themesam. In Cypro autẽ alia Themesa. Vtraq́ ærifodinis prædita. De hac Liuius: Tempsa, & Croto Coloniæ deductæ. Ager Tempsanus de Brutijs captus erat. Deinde Terinam, quam quum Annibal defendere posse desperaret, solo æquauit. Pandosia regia quondam Oenotriorum, ubi Alexãder Molossorum rex trucidatus est, Dodonęo deceptus oraculo, Acherõtem & Pandosiã caueret, quũ simili appellatione loca in Thesprotis sint Straboni. Nam & hic Acherusia aqua & ciuitas, cuius præsul Acherontinus in sacro codice describitur.

Picentia
Surrentum
Mineruæ promont.
Salernum
Seuerinatũ familia
Sylarus
Lucani
Possidonia
Pestum
Polycastrũ
Caputaquẽse
Malsitani
Asellani
Elea urbs
Velia
Oenotriæ insulæ
Palinurus promont.
Pixuntes promont.
Buxentum
Florentum
Potentia.
Acherusia
Laius flu.
Brutij
Themesa quæ & Tempsa
Terina.
Pandosia
Acherusia

Hippo Colo. quæ & Vibo & Valentia. tur. Deinde in ora Hippo Plinio, Hipponium Straboni, Locrorum Colonia, quam uterq; autor dicit à Romanis Vibonem, deinde Valentiam appellatam: urbs adhuc extat sinumq; efficit Hipponiatem. *Portus Herculis* Portus Herculis. *Metaurus flu.* Metaurus amnis, alter est Piceno. *Medua* Medua item fluuius Plinio: Straboni autem Medama oppidum. *Regium* Dein Rhegium Chalcidensium Colonia à casu etymum trahens, quum Sicilia à continēti Italia discinderetur, ἀπὸ τοῦ ῥήγνυσθαι, ut ait Strabo. E regione in orientem nauigantibus, promontorium Leucopetra inuenitur à colore appellata. Finis hic Apennini. Cice. Quum me uenti ad Leucopetram quod est promontorium agri Rhegini detulissent. *Locri* Locri postea sequūtur, promontoriumq; Locrorum Zephyrium uocatum. Locrensium Græcorum hi coloni sunt, uiuebantq; iustis ac sanctis legibus, quas Zeleucus conscripsit, ut ait Ephorus. Secessit apud eos Dionysius eiectus Tyrannide: Vnde tandem ob libidinem & crudelitatem expulsus est, filiabus eius à populo prostitutis, deinde trucidatis: ob quas diuturnam eius obsidionem pertulerunt. *Alex flu.* Alex fluuius Reginum à Locrensi disterminat, nomen adhuc retinens, ubi Cicadæ cantare dicuntur in ripa Locrensium ob licciorem regionem, in altera uero ripa minime, ut ait Strabo: apud quem & Dionysium scribitur Alex alecis, ἐπὶ θοχοῖσιν ἄλικος. apud Theocritum uero, Ales aletis. ὡς τὸν ἄλεντα ἤγρεμες. *Carcinas* Idem Plinio Carcinas appellatur. *Cecinus* Pausaniæ uero ac Aeliano Cecinus. Eustathius, inquit, Locrenses Italici serui erant Locrensium Ozolarum, qui apud Crisseum sinum inter Græcos siti sunt, ac dominis in bello commorantibus matronis concubuerunt. Timentes deinde iram dominorum aufugerunt in Italiam Euanthe duce, paulo post conditam Crotonem, uocatiq; Epizephyri, quod uenientibus ab occasu portum habent accommodum. *Eunomius Citharœd. Statua* Apud eos statua Eunomij Citharœdi cum cicada facti memoriam testans, quod illa abruptæ casu chordæ succederet. hæc ex Eustathio. Liui. lib. VII. Locros in Brutijs, Crispinus oppugnare cœpit. & rursus: Annibal à Butroto amne haud procul ab urbe Locris. *Butrotū flu.* *Sagra flu.* Post Locros Sagra fluuius. *Caulonia* Deinde Caulonia, prius Aulonia quasi Vallonia à Vicina conualle dicta, ab Achæis ædificata Straboni, qui suo tempore uacuam fuisse dicit. Caulonis oppidi, Plinius etiam meminit. Itemq; Virgilius: Caulonis ad arces. Liuius etiam: In Brutijs Caulone oppugnatione sub aduentum Annibalis. Nunc uero uestigia remanent apud Locros. *Scilletium* Post hanc Scilletium oppidum Atheniensium Colonia qui Menestei comites fuere. Hoc etiā tempore, & urbis, & nominis extant uestigia. *Scilleticus sinus* Hinc Scilleticus sinus cognominatus, qui ad Hipponiatem sinum Isthmum facit, quem Dionysius quandoq; mœnibus munire cogitauit. *Petelia* Peteliam quam supra nominaui: Strabo Lucanorum Metropolim dicit à Philoctete & Meliboeo profugis ædificatā. Plinius uero inter Brutios, itemq; Liuius in III. de II. bello. Petelia in Brutijs quæ una ex Brutijs manserat in amicitia Romanorum, aliquot post mēsibus quàm cœpta est oppugnari, ab Himilcone expugnata est: deinde recepta Petelia ad Consentiam ascendit. *Altamura* Ex huius occasu putatur uicinum oppidum Altamura ædificatum. *Consentia* Consentia Brutiorum metropolis. Liuius lib. V. In Brutijs ex XII. populis qui ad Pœnum defecerant, Cōsentini & Turij in fidem populi Romani redierunt. Et rursus: Ad Gn. Seruilium Cos. qui in Brutijs erat Consentia, *Vffugium Vnargo Bessidiæ Etriculum Siphæum Argentanū Dampetia* Vffugium, Vnargo, Bessidiæ, Etriculum, Argētanum, Dampetia: multiq; alij & nobiles populi defecere. Itaq; loca hæc hodie cernimus, iam mutata seu potius interempta. Ex eorum ruinis noua excitata, Catacense, Bisinianense, Rossanense, interius uero Cariacense, Strangulense, Vmbriaticense, S. Seuerinæ, multaq; alia in sacro codice descripta. *Croto* In hac ora urbs uetustissima Croto est Achæorum colonia, ex oraculo Miscello duce, quo tempore Archias Syracusas ædificauit, ut in Sicilia dicam. Censetur Pythagoricis multis, & Milone ac alijs athletis. Quos septem una Olympionicas uidit. *Iuno Lacinia* Extra mœnia ad tertiū lapidem templum habuit nobile Iunonis Laciniæ: *Lacinium* prope & promontoriū, Laciniū. *Aesarus flu.* Iuxta Crotonem Aesarus labitur fluui. Dionysio, πρόπαρ ἐπὶ αἰσάροιο ῥοχοῦσι. *Sybaris* Post Crotonē Sybaris urbs ab Achæis & ipsa condita inter duos sita fluuios Crathidem & Sybarim: *Crathis flu.* ingens quondam opibus XXV. ciuitatibus subiectis. Sybaritæ ut nimium molles ac delicati taxantur, quum eò processerint, ut uel equos ad symphoniæ cantum saltantes haberent. Quæ res causa fuit Crotoniatum contra eos uictoriæ, dum equi eorum ad tubæ sonitum saltare cœperunt. A Crotoniatibus demum direpti, dein etiam ab Atheniensibus funditus deleti, aliam prope ædificauerunt ciuitatē, quam Turcos uocauerunt à fontis uicini nomine. Turij quoq; ipsi postea in Lucanorū uenere potestatē: postremo cum à Tarētinis delerētur auxilia, Romanis

nis petentibus misere colonos, nomineq; urbis mutato Copias uocauerunt. Hæc Strabo. Crathim uero ipsum a pastore eius nominis dictum, qui capellam adamauit & utrique post fatum conditum sepulchrum, ut ait Aelianus. Strabo ait proprietatem dealbandi capillum habere. Post hæc Plin. itemq; Strabo duos ponunt amnes nauigabiles, Acirim & Sirim, inter quos Troia quondã ciuitas fuit, quæ tempore procedente inductis colonis Tarentinis Heraclea dicta est. Postremo Metapontus in sinu Tarẽtino, reperitur à Pylijs ædificata, qui post bellum Troianum cum Nestore nauigauerunt, deletum à Samnitibus, ut ait Strabo. Ephorus uero Daulium Crisæ Delphis, finitimæ Tyrannum, eam cõdidisse dicit. Antiochus, Metapontum post Locros, à filio Sisyphi eiusdem nominis, quem Barbari Metabum cognominabãt, appellatũ quandoq; Siritim: præterea à Pylijs esse ædificatum, & in agricultura felices Metapontinos aureã æstatem Apollini dedicasse. Hæc Eustathius in Dionysium & Strabo. Hodie nanq; in eo loco paruũ cernitur ędificatũ Castellum. Idem Mamertum oppidum cum sylua Brutiæ picis feracissima ponit. Acirisa Siris flu. Troia Heraclea Metapõtus Siritis Mamertum Pix Brutia

IAPYGIA, MESSAPIA, PEUCERIA,
Daunia, Salentini, Apulia.

SEQVITVR tractus à Tarento usq; ad Hydruntem, & ab eo per littus usq; ad montẽ Garganũ, qui Regiones senis appellatas nominibus inter se adfines cõtinebat Iapygiam, Dauniã, Messapiã, Peuceriam, Salẽtinos, Apuliam, quæ nostro tempore uno Apuliæ nomine censentur. Et ultra Apenninum sitæ omnes, subiugatæ uero à C. Sulpitio, & Q. Aemylio Coss. ut Liuius in VII. & item in IX. per Q. Iunium Bubulcum Brutum. Contigua primum Metapontinis Iapygia est usq; ad Brundusiũ, Isthmo inclusa XXXII. mil. pass. à Iapyge Dædali filio. Qui dux Cretensis in hæc loca adplicuit, ut Strabo. Eadem & Messapia dicta à Messapo duce, ut idem. Quam & ipse & Ptolemæus diuersam à Peucetia faciũt, eã magis septẽtrionalem ponendo. Plin. uero, Messapiam dicit, quæ antea Peucetia dicta est à Peucetio fratre Oenotrij. Oenotrius enim Lycaonis filius, ut scribit Dionysius Halicarnasseus, ex Arcadia una cum Peucetio socio, cum multos annos ante bellum Troianum in Italiam adplicuisset, Brutios & Lucanos usq; ad sinum Possidoniatem tenuit, quam Oenotriam cognominauit eiectis Ausonijs. Peucetius uero Apuliæ partem quam tenuit, Peucetiam dixit. Deinde partes utraq; tantum usque ad Possidoniam, sinumq; eius latissimum, ex Italo rege Italia dicta est. Postremo tota & Italia, & Oenotria appellata. Igitur in hac parte duæ tantum nobiles urbes, Tarentum, & Brundusium: altera colonia Laconum est sinum Tarentinum efficiens, maxime importuosum, à Tarento heroë, Straboni, qui originem eius hoc modo repetit. Lacedæmonij quum aduersus Messenios rebelles bellũ gererent, nec redire nisi bello confecto statuissent, misere domum iuuenes lectos, qui uirginibus commixti proli & ciuitati consulerent: hi qui deinde nati Partheniæ uocati eiecti sunt, tanquam nothi, ab ijs qui post annos XVIII. cum uictoria redierunt. Illi uero duce Phalantho egressi huc adplicuerunt, eiectis Cretensibus qui loca ea occupauerant. Tarentini quondam potentia ac rebus gestis, terra, mariq; floruerunt, exteros duces plures accersiuere. Contra Messapios & Lucanos, Alexandrum Epirotarum regem, & ante eum Archidamum Agesilai filium, postea Cleonymum & Agathoclem, postremo Pyrrhum aduersus populũ Romanum. Nam teste Liuio XII. quum à Tarẽtinis classis Ro. direpta esset, eius occiso præfecto, Legati à senatu ad eos questum de iniurijs missi, pulsati fuere. Ex quo bellum eis indictũ. Pyrrhus semel uictus, rursus ex Sicilia in Italiam reuertens, per Curium superatur. In Annibalis deinde uenere potestatẽ, à Fabio postremo recepti. Sale abundãt candidissimo, atq; fossili. Plin. Brũdusium lingua Messapiorũ cerui caput significat, cuius similitudinem refert, portu & fama Appiæ uiæ hucusq; stratæ nobilis. Hinc Romanorum classis orientem petitura soluere solebat. Hodie sub ditione Venetorum est, à rege Fernãdo pecunia mutua commutatum. Finis hic Adriatici sinus, prope autem uersus orientem breui tractu & angusto Calabri sunt, Ptol. uocati, in quibus Rudiæ Ennio poëtæ nobiles. Silius: Quẽ Rudiæ genuere uetustæ. Strabo, Rodiam uocat. Nihil hodie uestigiorum apparet. Lupiæ, deinde Aletium, oppida Ptolemæo posita. Est tamen Aletium nunc paulum ab antiquo remotum. Sequuntur Salentini in peninsula siti. Hic, ut ait Festus à salo, id est, mari dicti sunt; populi ab initio Cretenses & Illyrici, qui una cum Locrensibus in hanc oram Italiæ adplicuere. Iapygia Messapus Dionysius Oenotria Italia Tarentum Brundusium Rudiæ Lupiæ Aletium Salentini

Metropolis

Hydruntes Metropolis eorum Hydruntes, unde cognominata est hodie tota regio, sita è regione Apol-
loniæ, spatio L. pass. mil. quod interuallum coniungere pontibus Pyrrhus prius excogita-
uit, post eum M. Varro cum bello Piratico sub Pompeio præfectus esset, utrunqꝫ aliæ im
Turcarum pediueræ curæ. Plinius: Traiecit huc ætate nostra Maumethis Turcæ classis, oppidani o-
irruptio mnes necati, matresfamilias constupratæ. Quæ res tanto terrori nobis fuit, ut nisi post an-
num tertium ob Maumethis mortem discedere coacti essent, nulla mora quin totã Italiam
Sasina insula inuasissent. In hoc medio cursu parua insula Sasina est Ptolemæo Plinioqꝫ, nomen adhuc
Neritum retinens. Neritum Salentinorum urbs Ptolemæo, adhuc durat. Est & aliud prope Corin-
Leuca pmõ. thum. Leuca promontorium antiquum in quo nunc castellum S. Mariæ de Leuca. Galli-
Gallipolis polis Græca urbs Pompo. Melæ. Plinius autem Senonum dicit, quod ipsa nominis indi-
catio monstrat, & apud utrunqꝫ per G. scribitur: uidentur tamen pugnantia, quod eadem
Vxentum & Græca sit, & Gallica. Vxentum oppidum Plin. In sacro codice præsul Ogentinus scri-
Soletum bitur. Soletum desertum Plinio, cuius adhuc uestigia uisuntur. Manduria urbs. Liuius in
Manduria VII. Q. Fabius Cos. oppidum in Salentinis Manduriam ui cepit. Nunc quoqꝫ Mandu
Apulia rinum uocatur. APPVLI autem uersus occidẽtalem extenduntur plagam usqꝫ ad Gar
Dauni ganum & amnem Fiternum, ijdem Dauni appellati à socero, ut ait Plinius, Diomedis,
cuius in hoc tractu plura sunt ædificia. Festus autem hunc Daunum clarum uirum ex Illy-
rica gente, propter patriæ seditionem huc concessisse dicit, regionemqꝫ hanc cum Diome-
de diuisisse. Igitur in ora primum Egnatia, Plin. Ptole. & Horatio, ex cuius occasu nouum
Egnatia iuxta oppidum excitatum Monopolis. Barium Plin. quod dicit antea Iapygem uocatum
Monopolis à Dædali filio Iapyge. Ex Bari nunc nomine tota pars ea terraqꝫ cognominatur. Salapia
Barium Annibalis meretricio amore notissima, ut autor idem, & item Liuius. De hac Vitruuius
Salapia sic scribit: In oppidum Salapia uetus, quod Diomedes condidit, siue ut quidam dicunt, Ele
Salpa phias Rhodius. Incolæ, quotannis ualetudine laborãtes à S. P. Q. R. per M. Hostilium im
Melfita petrauerunt, ut inde quatuor pass. mil. mœnia transferentes, secundũ mare salubrius habi
Trinum tarent. Erat in eodem littore paulo recedens: Salpa quæ iam interijt. Deinde recentia nomi
Cannæ na Melfita, Tranium, quod Trinum Plin. positum fuisse existimauerim. Circa uero locum
Aufidus flu. ubi nunc Barolum, Cannæ fuerunt Romana clade insignes. Hodie quoqꝫ præsul Cannen-
Cannusium sis in sacro codice reperitur: qui ueteris uestigium nominis usurpauit. Deinde Aufidus
Venusia amnis è montibus Hyrpinis defluens iuxta Canusium, quò se recepit Terentius Varro
Ampsanti cum reliquijs exercitus Cannensis à Busa muliere exceptus. Interius uero Venusia, unde
colles Calor fluit. iuxta Ampsanti colles Virgilio descripti ex sententia Donati. Atella alta à ue-
Atella tere quæ est prope Neapolim. Asculum, Satrianum, ubi equi præstãtissimi. Horatius: Me
Asculum Satrianæo uectari rure caballo. Bituntum unde Bituntini Plin. adhuc durat. Mateola un-
Satrianum de Mateolani Plin. nunc Matera urbs & præsul Materanus. In Appennino autem Thea-
Bituntum num Appulum, ut dignoscatur à Sidicino. Liuius in VIII. sic ait: Ex Apulia Theanen-
Mateola ses Canusiniqꝫ populationibus fessi, obsidibus. L. Plaucio datis in dediuonẽ uenere. Thea
Mateolani. nates quoqꝫ Appuli ad nouos Cos. fœdus petitum concesserunt. Nam Florento nobili op
Theanum pido Iunius potitus erat. hęc ille. Hoc enim Florentum de quo inter Samnites mentionem
Appulum. feci, adhuc cernitur. Luceria Daunorum oppidum Stra. Plinioqꝫ. Ptolemæus autem Nu-
Florentum. ceria Appulorum. Hæc diruta à Cõstantio imperatore, quando è Constantinopoli in Ita-
Nuceria liam uenit. Post Aufidum Garganus mons, qui ueluti dorsum Adriatico prominet. super
Apulorum. eo ipsum oppidum S. Angeli ubi uisum prodigium quod in sacra legitur historia. Hunc
Garganus etiam Saracenos occupantes Grimoaldus rex Longobardorum singulari in Christianos
mons beneficio expulit. Inde post annos centum, iterum tenentes Carolus Magnus fugauit. In-
Iriũ Arpos. tus uero Hyrium, Arpos, postea Argyppa à Diomede condita Straboni, cuius tẽpore dele
Mãfredonia ta erat: Nunc Manfredonia in eodem prope loco à Manfredo Siciliæ rege cernitur exci-
Sipontum. tata. iuxta & Sipontum, olim Sipûs Straboni Plinioqꝫ, à Sepijs capiendis. Hanc partem te
Insulæ Dio- nuit Diomedes olim, ubi monumenta reliquit: E regione nanqꝫ insulæ sunt Diomedeæ, nu
medeæ mero V. ubi socij ipsius dicuntur in aues conuersi, quæ teste Aeliano de auibus, Græcis
adplaudere, alios insectari quodãmodo uidentur: Nunc uero in eisdem locis Cœnobium
Larinum nobile canonicorum reg. S. Aug. uisitur. Larinum municipium parum à mari distans,
à Theano autem mil. XVIII. ut ait Ci. pro Flacco, adhuc durat, regiturqꝫ ab Vrsino-
rum familia.

INSVLAE TYRRHENI MARIS

YRRHENI siue inferi maris insulæ secundum Siciliam de qua postea dicam, Sardinia & Corsica sunt. De origine Sardiniæ Aristoteles περὶ τῶν θαυμασίων ἀκουσμάτων. In Sardinia, inquit, insula Græcorum antiquorum uestigia apparent, multa quoque decora, & templorum testudines adfabre elaboratæ. Has ab Iolao Iphiclis filio factas esse constat, qui una cum Thespiadis ad hæc loca adnauigauit. Vocabatur autẽ prius ex forma Ichnusa, humano similis uestigio. Feracitate fructuum felicissima. Hic Aristeum illum agri studiosissimum dicunt dominatum fuisse. Nunc autem nihil tale fit, quod in manus Carthaginensium uenerit, qui indigenas quicquam agriculturæ attingere prohibuerunt, ipsi sedulo ei rei studentes. Hæc ille. Diodorus item Iolaum plures in ea ciuitates condidisse dicit. Pausanias, Eustathius, & Capella à Sardo Herculis filio dictam uolunt, habitatam prius ab Hispanis, deinde ab Heraclidis & Thespiadis, postea ab Carthaginensibus, quibus Romani successere. De ijsq; uarij sunt annales. In alijs L. Cæcilium Metellum uicisse Sardos & Corsos legimus, teste Festo Rufo: in alijs L. Cornelium Scipionem diruta Calari Sardiniæ urbe & Hannone superato de Sardis & Corsis triumphasse, ut autor est Liuius. Sardi item à T. Graccho perdomiti totq; captiuorum ab eo ducti, ut prouerbium fuerit, Sardi uenales. Insequentibus temporibus Saraceni subditam tenuere: sæpe à Pisanis recuperata, sæpe deperdita, ad postremum in Hispanorum uenit potestatem, per Iacobum Aragonem prius recepta. Tres in ea metropoles, Turritana, & Arborẽsis sub qua S. Iusta, & Ciuitatensis. Tertia Calaris, sub qua Sulcitana, Doliensis, Snellensis: recentia sane nomina, præter Calarim ac Sulcam, & in codice Fisci adnotata. Insula tota cœli grauitate infamatur. Pausa. dicit eam Serpentes herbasq; habere innocuas, præter herbam quandam similem lappæ, quam edentes ridendo pereunt, ex quo prouerbium in sanitate desperata, σαρδώνιος γέλως. Sardonius risus. Item insulam totam constare longitudine M. C X X. stad. Latitudine C C C C L. Hæc ille. Corsica uero Cyrnos olim, ut ait Dionysius, quod mõtibus tanquam capitum uerticibus abundet: Corsas enim tempora Græci appellant. Melle illaudato referta est. Tantum uina commendata, quæ Romam exportantur. hominum, sicuti canum & equorum ferox genus, ac tantũ latrociniis natũ. Hoc fermè tempore, quod iter Hetruriæ omnemq; oram maritimam infestabant, expulsi ex urbe Roma subiectusq; terris ab Alexandro fuere. Ciuitates Plinio Mariana à C. Mario. Aleria à Sulla Dictatore deductæ Coloniæ: quarum nomina cum mœnibus durant. Tota insula longitudine à Septentrione in meridiem porrecta mil. pass. C L. latitudine L. Circuitu C C C X X X I I. ut idem testatur autor, qui ait, X X X I I I. olim in ea urbes fuisse. Corsicæ prope sunt Ilua Chalibũ generosa metallis, Aethala à Græcis dicta ob ferri officinam in eo loco flagrantis: Plinio item & Stephano. Præterea Oglasa, Capraria, quam Græci Aegilion uocãt: Igilium uero cõtra Telamonem, unde nobile uinum rubrum. Gorgona. Planasia quod fallax nauigantibus sit æqualis freto uisa. Plinio in Antiano Stura, Palmaria. In puteolano Pandataria, Prochita: Aenaria eidem à statione nauium Aeneæ, ab Homero Inarime dicta, à Græcis Pythecusa, non à simiarum multitudine, ut aliqui putant, sed à figlinis doliorum. Hodie uero Ischyam uocant, puto ex robore munimento loci. In Surrẽtino Megaris. Capreæ, quam Apraxopolim Augustus uocare solebat, ob amœnitatis recessum inertem. Leucothoa, Parthenis, ex Sirene. In Formiano Pontia. In Compsano Dianium, quam Artemisiam uocãt. In Viponensi Moneria, Colubraria, Venaria. Inter Sardiniam & Corsicam insulæ paruæ Cuniculariæ uocatæ Plinio.

Thespiades. Ichnusa. Aristeus. Calaris. Sulca. Mariana. Aleria. Ilua. Aethala. Oglasa. Capraria. Aegilium. Igilium. Gorgona. Planasia. Stura. Palmaria. Pandataria. Prochita. Aenaria quæ Inarime & Pythecusa & Ischya. Megaris. Capreæ. Apraxopolis. Leucothoe. Pontia. Moneria. Colubraria. Venaria. Cunicularia. Dianium. Artemisium.

SICILIA.

DE Sicilia Thucydides in hanc ferè sententiam. Primi dicuntur eam incoluisse Cyclopes & Lestrigones, quorum origo nusq; reperitur. Post hos Sicani genere Hispani, à flumine Hispaniæ Sicori à Liguribus electi: & adhuc Sicani partem insulæ ad occasum spectãtem incolunt. Deinde plerıq; Troianorum capto Ilio in finibus Sicanorum cõsedere, qui dicti sunt Elymi. Vrbes eorum Eryx & Egesta: his accolæ accesserunt quidam Phocenses. Post hos Siculi ex Italia fugientes Opicos, uictis bello Sicanis Siciliam appellauere: ante uidelicet Græcorum aduentum annis C C C. Deinde Phœnices partem quæ ad Aquilonem uergit negociandi causa te-

Cyclopes. Lestrigones. Sicani. Elymi. Troiani. Phocenses. Siculi ex Italia. Phœnices.

nuere

nuere, ac Motyam Soluntem & Panormum, finitima Elymis oppida inhabitauere: unde *Græcorum* breui traiectu Carthagini forent uicini. Tot igitur barbari Siciliam incoluere. Græcorum *Chalciden.* primi Chalcidenses ex Eubœa transeuntes cum Theocle illius deductore Coloniæ *Archias* Naxon incoluere. Insequenti anno Archias ab Hercule prognatus è Corintho profectus: Syracusas tenuit pulsis prius ex Italia Siculis: Iidem Chalcidenses Theocle duce post annos VII. habitatas Syracusas, Leontinos Siculis eiectis: deinde Catinam incoluere, cum ipsi *Lampis* Catinenses Euarchum fecissent Coloniæ autorem. Lampis ea tempestate è Megaris in Si*Hybla*ciliam uenit, & supra flumen Pantacium loco quodam (cui nomen Trogilo) incolas col*Tapsus*locauit. Illinc digressus positis in Tapso incolis: post eius mortem duce Hyblone è Tapso *Gelo tyran.* migrantes, qui regionem prodiderant, Megaras incoluerunt. Qui Hyblæi sunt dicti, quique *Siculus Itali* post CCL. annos à Gelone rege Siculo expulsi sunt. Philistus scribit LXXX. annis *filius* ante bellum Troianum Siculum Itali filium ex Liguribus in Siciliam adpulsum insulæ no*Trogus de* men dedisse. Trogus lib. IIII. plura de Sicilia scribit, quod Italiæ pars quondam fuit ter*Sicilia*ræ motibus diuisa Rhegio proximo promontorio, quod græce abruptum dicitur, cauernosa tota sulphurea subterraneisque meatibus uẽtis penetrabilis: ex quo miracula ardentis Aetnæ & Vesuuij montis Scyllaque & Charybdis, cæteraque monstra: quæ ob eam causam finguntur, quod nauigantes ad pelagus propter angustias eius undarum exurgentium so*Diodorus*nitus quasi latratus, & uoraginem expauescunt. Diodorus item Sicaniam prius dictam fuisse dicit ex autoritate Timæi à Sicanis antiquis indigenis, quibus ob frequentes ignes deuastantes, insulam deserentibus Siculi ex Italia profecti occuparunt, pauloque post colonijs Græcorum eò deductis, & linguam Græcam & cultum elegantiorem didicere. Ab ijs de*Cereris figmenta unde*inde fabularum commenta de Cerere & Proserpina, & commonstratis ab ea frugibus & arandi modo, quod fœcundissima sit tellus, & horreum populi Ro. à Cicerone appellata *Horreum* quæ sæpe maximos eorum pauerit exercitus: Frumẽtarijs uero & negociatoribus Ro. magno fuerit compendio. De qua idem Cicero in Verrem multa commemorat. Nostra uero tempestate proximis his annis urbem ingenti fame leuauit, cum aureis iam XXX. modius uenisset. Circuitus insulæ totius Plinio mil. pas. DCXVIII. Nunc qui eam ab initio tenuere breuiter attingam. Trogus in eodem lib. itemque Thucydides (uti supra commemoraui) eam Cyclopum atque Lestrigonum patriam ante omnes fuisse adfirmant, quorum originis nullus habetur autor. His extinctis Aeolus regnum occupauit, qui, ut ait Diodorus, quod uelis uti nautas instituerit, & tẽpestates uentosque prænoscere docuerit, Ventorum deus est habitus. Post quem singulæ ciuitates in Tyrannorum imperium concessere, cum Carthaginensibus sæpe uarijs prælijs dimicauerunt. Deinde Athenienses specie ferendi auxilij Catanensibus contra Syracusanos, Nicia Alcibiade & Lysimacho Ducibus profecti, necessitatem inimicis fecere adcersendi auxilia Gilippi Lacedæmoniorum ducis, cuius uirtute Syracusani obsidione liberati fuere: rursusque petiti adiuti sunt à Peloponensibus, tunc Atheniẽsium inimicis, ut in Thucydidis historia uidere licet. Per aliquot deinde annos à Carthag. expugnata atque dominata est, superato Agathocle, rursus à Dionysio recepta: quo sublato Hiero caput extulit, qui dux Syrac. pulso Artemidoro alterius factionis duce à suis rex appellatus est, ut Polybius refert: Dumque contra Mamertinos ueniret ab Appio Cos. uictus est: Mamertinis partim se Romanis, partim Carthaginensibus *Syracusani* dedentibus, ex quo causa & initium fuere primi belli punici. Deinde pax regi, & Syracusa*rebellant*nis data & amicitia inita. XXXIIII. post annos rebellauere Syracusani cæsa prole Hie*Marcellus*ronis. Itaque eò M. Marcellus missus non prius redijt quàm captis ac direptis Syracusis. Nunc loca breuiter enarrabo.

LOCA SICILIAE.

Trinacria *Messana* *Zancle* TRinacria enim quum ex tribus promõtorijs dicta sit, Peloro Italiam, Lilybœo Græciam, & Pachyno Africam respicientibus: Messana primũ in ora est post Pelorum, instar Phari Alexãdrini turrim habens Zancle prius uocata. De qua Thucydides in hanc sentẽtiam. Zancle originem habet à latronibus Cumæis ex urbe Chalcidica profectis Periemene & Cratemene ducibus, sic appellata quod falcis speciem præferat Siculo uocabulo. Iidem postea à Samijs eiecti sunt. Nec mul*Anaxilus*to post Anaxilus Rheginorum tyrannus exterminatis Samijs urbem indiscretis hominibus frequentem reddidit, & à sua quondã patria Messenam appellauit. Hæc Thucydides.

Polybius

Polybius autem hos Mamertinos poſtea uocatos fuiſſe dicit. Qui deſtituti legionibus Ro *Polybius de*
manis, quæ Rhegij morando Siciliæ urbes tutabãtur, à Syracuſanis poſtea tunc Carthagi *Mamertinis.*
nenſiũ partibus ſtudẽtibus, duce Hierone bellũ paſſi ſũt. Romani Appio Claudio Cos. Ma
mertinos primum, ꝗꝗ noxios & ſceleris conſcios ſponte in deditionem acceperunt. Dein
Syracuſas ceperũt, ex quo primi belli punici exarſit origo. Meſſanæ item hodie monumẽ-
tum ueteris inſcriptiõis huiuſmodi cernit̃. Senatus populuſꝗ Ro. Claudio. Q. Fabio Cos. *Inſcriptio*
altero Meſſanam Siciliæ ciuitatẽ claſſe profecto reſerante percepit. Hieronẽ Syracuſanorũ *Meſſanæ.*
regem, Pœnorũꝗ copias Hieroni coniunctas tam celeriter ſuperauit, ut Appium Claudiũ
Cos. ad hanc rem gerendam potius ciuitas ſuæ uirtutis admiratorẽ ꝗ belli ſuſciperet adiu-
torem. Nam rex Pœniꝗ urbis non tam multitudine ac animoſa nobilitate propulſi uictos
ꝗ ſeſe didicere congreſſos, qui ante conſulis aduentum ultra Leontinum profugi pacẽ ex-
poſcentes, Romanorũ gloria, Meſſanenſiũ nobilitate, propria mulcta centum talenta æra
rio ſoluenda ſupplices impetrauerũt: ob quod ſtatuit urbem ipſam titulis nobilitatis extol-
li: alijſꝗ prouinciæ ciuitatis eiuſꝗ ciues Romanorũ honore Siciliæ caput illic fungi pote-
ſtate Romana, lapides eius à Leontino uſꝗ Phædas extendi. Nam id ſpatiũ cæteris deficiẽ
tibus Romanæ ditioni ſeruauit. Chirographum hoc faſtis Romanis adiunctũ laudem ciui
tatis oſtentans adſcribi, Romanamꝗ gratitudinem merito reſpõdere. Adprobatũ eſt præ-
ſens decretum patrum à Cn. Calatino Tri. Pl. poſt urbem condi. anno CCCCLXXX.
remp. primo bello punico turbante. Ibidem altera inſcriptio: S.P.Q.R. Seruio Fuluio Flac *Altera*
co. P. Calpurnio Piſone Coss. urbem Meſſanam à ꝓuinciæ coloniæ tributis cuiuslibet ue- *inſcriptio.*
ctigalis fixi mobiliſꝗ pondere per omnia ſecula liberauit: quia dum Siciliæ graue formida
bileꝗ bellum ſeruile multitudine conſpirantium, inſtructa copiarũ potentiæꝗ magnitudi-
ne ſubiugaſſet, quod prius Ro. diſperſerat conſuleſꝗ terruerat, ſeruos Meſſana ſagaciter
habitos pace mature frenatos, quin uno P. Calpurnio Cos. deſignando luem Siculis: Ro.
Po. ſtimulos, & à ſe profuturum compar abſtulit nocumẽtum, atꝗ ſe uili ſeruitute eripuit,
precioſa libertate gauderet. Ex hoc enim præſens Chirographum faſtis Romanis adiun-
ctum laudem ciuitatis extentam decreuit adſcribi, ut gratiam meritis Romana circunſcri-
ptio coæquaret. Adprobatum eſt hoc patrum decretum ab Octauio Pl. Tribuno poſt ur-
bem conditam anno DCCXX. remp. bello ſeruili turbante. Feſtus aliam quoꝗ Mamerti *Feſtus*
norum cauſam repetit hoc modo. Quum peſtilentia laborarent Samnites, uer ſacrũ ex ora-
culo: id eſt quæcũꝗ uere proximo nata eſſent, immolaturos uouerũt. Quo facto peſtilẽtia
minime ceſſante, cõſultus iterum Apollo reſpondit nõnullos animo uiolatos expelli opor
tere. Hi itaꝗ in Siciliam uenientes atꝗ ibi conſidentes cum auxilio in bello Meſſanẽſibus
eſſent, ab eis ob meritũ in partẽ urbis atꝗ agri accepti ſunt, uocatiꝗ Mamertini, quod colle
ctis in ſortem duodecim deorum nominibus Mamers ſorte exierit, ꝗ lingua Oſcorũ Mars *Mamers*
ſignificatur. Huius hiſtoriæ autor eſt Alſius in libro primo belli Carthaginenſis. Meſſanen *Mars uocatus*
ſes poſtremo cum rebellaſſent Valerio Meſſalæ à quo ſubiugati fuere cognomen dedere. *Aetna*
Nuper extinctus eſt Conſtantinus Laſcaris in ea urbe, qui in Græca diſciplina profitebat̃. *Adranum*
Aetna his proxima, Ineſia prius dicta, mons cum oppido, ubi miraculũ flammæ. Alia enim *Argentum*
Enna uocata eſt, ubi Proſerpinæ raptus, de qua paulo poſtea. Adranũ urbs cũ fluuio eiuſ- *Naxum*
dem nominis & Argẽtum, unde Adrani & Argentani Plinio: Taurominium in eodem lit *Taurominiũ*
tore Naxum uocatum. Thucydides ait: Chalcidenſes duce Theocle incoluiſſe Naxum & *Charybdis*
extra urbem poſuiſſe aram appellatam Archigenæ, cui nauigaturi ſacrificarent. Strabo di *Centuripæ*
cit: Zancleos ex Hybla condidiſſe Taurominium: deinde Romanorum coloniam fuiſſe. *Catina*
Idem ait Charybdim ante Taurominium & Meſſanam apparere profundum immenſum *Amphimon*
ubi freti inundatione ac uorticibus nauigia periclitãtur. Centuripæ, Aetnæ & Symeto ꝓxi *Anapias*
mæ, urbs quam Auguſtus ædificijs reſtituit. Catina ædificium Naxiorum ſub radicibus *fratres.*
Aetnæ, eam Hiero renouatis colonis Aetnam uocauit, poſt eius mortem priſtinũ recupera *Agatha*
uit nomen. Silius. Tum Catine nimium ardenti uicina Typheo: Et glomeraſſe pios quon- *Symethus*
dam celeberrima fratres. Hi fuere, ut ait Strabo, Amphimon, & Anapias: cũ clades patriæ *Syracuſæ*
inferret̃, parentes hũeris ſuſtulerũt. Nũc multo celebrior Agathæ uirginis natalibus. Apud *Megara.*
hanc Symethus labitur fluuius. Paulum uero ab ora recedentes, ſunt Megara & Leontini *Leontini*
duæ clariſſimæ quondã urbes. Deinde Syracuſæ. Quas Archias à Corintho aduectus cõdi *Archias*
dit: qui unà cũ Miſcello ex oraculo eis propoſitis diuitijs, & ſalubritate, ut alterũ eligerent, *Miſcellus*

Archias Archias cum diuitias prætulisset Syracusas omnium rerum fertiles habuit. Alter uero Mi-
Miscellus scellus prælata salubritate Crotonem ædificauit. Syracusani itaq; adeo creuerunt opibus,
ut in prouerbio sit cum ad diuites loquimur, uobis ne decima quidem Syracusanorum ad-
Archimedes est. Hæc urbs Archimede Mathematico censetur, qui Marcelli expugnationē suis instru-
Lucia uirgo mentis triennio distulit. Nunc autem Lucia uirgine gloriatur. Agrigentum quod Græci
Agrigentū Acragātem uocant, Geloi incoluere anno C VIII. post conditam Gelam ducibus Aristo-
Geloi no & Pystilo ab Agrigento uicino fluuio cognominatam, ut autor Thucydides. Quem flu
uium in forma speciosi pueri pinxit antiquitas, ut Aelianus autor scribit: item Duris, φ ple
ræq; ciuitates Siculæ à fluminibus nomen habent, ut Gela, Syracusæ, Himera, Selynuntes,
Equi Agri Phoimanites, Erycum, Camyrum, Alycum, Therinum, Camerinum. Polybius & flumen
gentini. & urbem Acragātem à regione Acrage uocari uult, διὰ τὸ εὔγεον. Sunt & aliæ in Thracia,
In Agrigē in Euboea, in Cypro, in Aetolia. In hac equos optimos nasci Vergilius etiam testatē. Acra-
tinorū luxu gas generator equorum. Agrigentinorum præterea est sumptuose & ædificare & epularī.
riā scōma Quapropter Plato, ut refert Aelianus de uaria historia, in eos cauillabatur, Agrigentinos
Platonis. ædificare, ut semper uicturos, epulari ut semper morituros. Hic Phalaris imperauit crudelis
Phalaris simus tyrannus, tauro à Perillo inuento ciues cruciabat. Quapropter à populo una cū con
tyrannus iuge & filijs crematus est: post quem Alcamenes, huic uero Alcandrus uir mitis successit.
Alcamenes Ex latere occidentis Panormus urbs, & stagnum, de quo Polybius. Aulus Aquilius & C.
Alcandrus Cor. Coss. cum classe CCXX. nauium intra spatium trium mensium ædificata in Sicilia
Panormus primo bello punico Panormum quod tunc à Carthaginensibus tenebatur, debellauerunt,
è duobus lateribus aggressi primam urbis partem primo captam Neapolim, deinde urbem
ueterem aliam partem: altera est in Creta Panormus. & item alibi. Sic enim Græci nomi-
nant locum nauibus applicandis accōmodum. Himera urbs & fluuius deducta ab Euclide
Suno & Sarono. In hanc diuertit Hercules cum Geryonis armentis, ubi aquas calidas pro-
Himera uenisse Palladis iussu ferunt, in quibus Hercules membra labore sordida abluerit, mollio-
Ergoteles raq; reddiderit, ex quo Himera appellata. autor Stephanus. Hinc Ergoteles Olympionica
Olympionica fuit, cuius uiri simul & urbis Pindarus in Pythicis meminit. Himera autē fluuius à Nebri-
Nebris mōs de mōte fluit, qui ut ait Solinus à Nebridibus, id est hinulis dictus est quibus abūdat. Eryx
Eryx urbs mons & urbs, a filio Veneris ab Hercule uicto, ubi Veneris Erycinæ tēplū: loci adhuc ue-
Venus stigia uidentur. Entella urbs ab Entello qui apud Vergilium cum Darete hortante Aceste
Erycina pugnauit. Entella Hectoreo dilectum nomē Acestæ. Myle in ora. Ouidius in Fastis: Sacra-
Entella rumq; Myle pascua læta boum. Hybla mons & oppidum, ubi mel conficitur hybleum. Se
Myle lynis urbs prope Lilybœum. Vergilius. Et syluis palmisq; onusta Selynis. Dicit & Selinus
Hybla Gela quam Antiphemus è Rhodo, Eutimus è Creta suam uterq; coloniam ducentes, pari-
Selinus ter condidere, anno XLV. post habitas Syracusas: ex Gela fluuio uicino appellata, cū Lin
Gela dij uocarent. author Thucydides. Stephanus dicit Gelam fluuiū appellari, φ glacie cōcre-
Lindij scat, quam Opica & Sicula lingua Gelam uocant. Camarina condita à Syracusanis, autori
Camarina bus Dascone & Menecle, ut refert Thucydides, eiectosq; aliquanto post ob defectionem
Gelo tyrānus à Syracusanis dominantibus Gelo tyrannus accepit pro redemptione Syracusanorū, quos
habebat captiuos: Tum ipse coloniæ deductor factus eos in terra Camarina collocauit. Et
cum rursus sedibus eiecti fuissent, tertio sunt ab eodē collocati. Est & Palus Stephano quæ
præter naturam aliarum immota melior est φ mota. Vnde prouerbium, μὴ κίνει καμαρίναν.
Vergilius. Et satis nunq; concessa moueri, Apparet Camarina procul. Palicen Ducetius
Siculorum dux C. Nautio Rutilo, & Lucio Minutio Carutiano Coss. condidit. Theophi-
Palice urbs lus autem in descriptione Siciliæ fontem dicit. Prope autem templū Palicensium erant V.
Palici quot dæmones quidā, qs Aeschylus in Ethnis dicit Iouis & Thaliæ filios fuisse. uocabant Palici,
φ mortui semel iterum reuixerūt. Ratio φ ibi fons sit senis altus cubitis aquam eructans,
Cratera quem Crateras appellant, ut uideatur campus ei subiectus aquis immergi, rursusq; postea
apparere. Locus præterea sacer iureiurando. Nam quod iurant in tabella describunt, eám-
que fluuio proijciunt: Si sanctum & inuiolatū, aquis supernatat: si falsum & iniustum, de
primitur. Silius. Et qui præsentē damnat periura Palici, poscūt supplicia. De quibus in Ma
Triochala ubi crobio plura. Triochala ubi seruile bellum concitatū est. Silius. Et mox seruili uastata Trio
bellum seruile chala bello. Ci. in Verrem lib. VII. In Triochalino quem locū fugitiui ante tenuere. De ser
uili bello hæc Florus. Fugitiui duce Syro fractis ergastulis ad L X. mil. cōiurauerunt. Præ-
torum

torũ castra exuperata, Manilij, Pisonis, Lẽtuli, Hypsei. M. Perpẽna uicit, & obsessos Aetnę consumpsit. Hinc ouans urbem ingressus. Post paulo idem incendium excitauit Themiso Cilix pastor, interfecto domino ergastula aperuit. Prætoriana castra Seruilij & Luculli suc cubuere. M. Aquilianus exemplo Perpennæ, & ferro, & fame maceratos cepisset, nisi metus supplicij fuisset. Itaq; magna ex parte mortem sibi consciuere. Dux aufugit. Drepane falcis figura, quod eò falx Saturni genitalibus abscissis eiecta sit, ut ait Strabo. Egesta ubi aquæ multæ Philoni, ab Egesto Troiano: Segesta deinde uocata. unde Segestani Plinio, hodie quoq; uestigia apparent. Enna urbs in monte umbilicus Siciliæ dicta quod in medio sit. Strabo dicit Syracusas & Erycem duas maris arces in medio Ennam retinere. Hic fabula Proserpinæ raptæ à Plutone, specusq; adhuc uisitur, unde dicitur ad inferos contendisse. Liuius de bello Macedonico, Regionẽ eam amœnam, ac perpetuo flore uernantem appellat: hodie quoq; castrum Ennæ dicitur, ubi conciliũ totius insulæ cum opus cogitur à Præside. Deinceps ex ordine literarũ Aceste, ab Aceste Troiano. Arbela, Abace, Abola, Abatana, Agium, Agyrena, Acre, Bucina, Bremia, Biclus, Crastus urbs, unde Epicharmus poeta, & Lais meretrix, ut Anthus testatur, de uiris illustribus. Cephalodum Pli. hodie & q; Præsul Cephalodensis appellatur. Camirus urbs, ubi Cocalus regnauit, Oebali filius. Eugea sita in mõte huic proxima, Cocali regia, ubi Minos perijt, à cuius militibus Minœa cõdita Plinio. Hanc Heracleam Liuius dicit uocari. Epipole locus præceps & altus, uicinus Syracusis. Helorus media producta ab Heloro flumine, ubi Apollodorus in Chronicis dicit esse pisces mansuetos, qui è manu pascuntur, labitur è Pachyno. Est altera in Macedonia urbs. Metaurus Locrensium ædificiũ. Motya, Macarium: unde Macarenses Plin. nunc item nomen retinent antiquum. Morgentia, unde Morgennini apud eundẽ autorem. Omphace. Thermæ oppidum ubi primum reperta comœdia. Silius. Litora Thermarum prisca dotata Camœna. Solinus quoq; hic primum, ait, inuenta est comœdia: hic & cauillatio mimica in scena stetit. Oratoria etiam in Sicilia inuenta. Tapsus clade Romanorum insignis. Et undantem rutulorũ sanguine Tapsum. Altera in Africa, huius colonia. Tyndaris. Tarchila, Philisto, & Tarchialis regio. Altera in Macedonia. Tiche prope Syracusas Ephoro. Tychum uero mons in medio Prœtiæ & Eretriæ. Tisse cõdita à Siculis à qua Thissinẽses Plinio. Silo. Hicarũ, Philisto. Hicara uero Apollodoro in Chronicis dicta. meminit & Thucydides. Selynis prope Lilybœum. Verg. Et syluis palmisq; onusta Selynis. Dicũtur & Selynuntij & Selũtij incolæ, quoniã Græcis σέλινον dicit: hãc urbẽ hodie Mazarã appellãt. Sunt & noua oppidorum nomina: Mons regalis & Augusta, quorũ primũ Gulielmus rex Siciliæ cognomento Bonus construxit, patris Gulielmi, qui Malus cognominatur, infamiam ac latrocinia compensando. Hic instituit, ut pauperibus esset refugium. Templum ubi cathedrale cum amplissimo uectigali constitutum, apud quod canonici regulares nullius unq; horæ intermissione alternantes deum collaudant. Augustam uero Fredericus II. Impera. excitauit, ut inscriptio portæ Tetrastichi clare indicat. Flumina principalia, Plẽmirius, Symetus, Himera, Gela, Helorus, Alabys, Hypsa, Vagedrusa, Pantagia, Achates, ubi lapis teste Plinio eius nominis reperitur. Hipparis prope Camarinam nauiũ capax ex monte oriens materia abũdante, quã Camarinei excidentes in subiectũ amnẽ projciũt, deuehendã fluctibus in urbem sine nauigio: meminit Pindarus in Pythicis. καὶ σεμνοὺς ὀχετοὺς ἵππαρις οἷσιν ἄρδει ποτὰ τεγάδιων θαλάμων λάχεως. Insulæ autem Siciliæ primum Aeoliæ, quæ (ut ait Plinius) & Lipareæ & Vulcaniæ à latinis, Ephestiades à Græcis appellatæ sunt numero VII. Lipara, Thermissa, Strongile, Didyma, Ericusa, Phœnicusa, Euonyma. Plinius Aeolias dicit appellatas quod ibi Aeolus Iliacis regnauerit tẽporibus. Aeolides uero alię sunt in Aegeo ex Aeolica lingua cognominatæ. Aliæ item Cenys iuxta Pelorum Stephano. Cosyra in medio spatio Lilybœi, & Clupeæ Carthaginensis oppidi Straboni. Melite, Ouidius. Melite sterili uicina Cosyræ. Bucuna cuius meminere Stephanus & Dionysius poeta: clara morte Pontiani Pontificis sub Alexandro Cæsare. Aegusa tantum cæteris: Ptolemæo duæ sunt: Aethusa & Aegusa. Sirenussæ tres insulæ Sirenibus dicatæ ad sinum Possidioniatem seu Pestanum Straboni, nonnullis ad Pelorum Siciliæ. Ptolemæus eas Sirenum insulas appellat. Acradina insula ciuitates habet prope Syracusas, quas expugnauit Claudius Marcellus. Est & pars Syracusarum. Charax autẽ regionem eam uocat & insulam. Ex his igitur omnibus ciuitatibus & locis cum pleraq; interempta, plurima etiam mu-

M. Aqlianus
Drepane
Egesta quæ & Segesta.
Enna umbilicus Siciliæ.
Aceste
Arbela
Abace, Abola
Amatana
Agium,
Agyrena
Acre, Bucina
Bremia
Biclus
Crastus
Cephalodum
Camireni
Euges
Minoeta
Heraclea
Epipole
Helorus
Metaurus
Motya
Macarium
Macarenses
Morgentia
Omphace
Therma
Tapsus
Tyndaris
Tarchila
Thisse
Hycarum
Selynis
Selynuntij
Mons regalis
Gulielmus
Fredericus II
Flumina
Plemmirius
Symethus
Himera
Gela, Helorus
Alabys
Hypsa
Vagedrusa
Pantagia
Camarina
Insulæ Aeoliæ
Lipara
Thermissa

In fisci codice præsules. tata sint, ut superius ostendi: Codex fisci hodie XII. tantū præsules descriptos habet. Ce/
phaludensem, Panormitanum, Agrigentinum, Caraniensem, Mazariensem, Militensem,
Messanensem, Maleuitanum seu Maleensem, Montis regalis, sancti Marci, Pactensem.

SICILIAE RELIQVA AC POSTERIOR HISTORIA.

NARRATIS igitur Siciliæ cum initijs tum locis, ea nunc dicenda restant,
quæ post captas à Marcello Syracusas sunt secuta, quando Sicilia in prouin/
ciæ formam redacta per prætorem à Romanis administrabatur. Deinde sub
Imperatoribus usq; ad Caroli tempora. Tunc igitur partito inter utrunq; im/
perium orbe Sicilia omnis cum Calabria & Apulia Constantinopolitano ces
sit. Cui sine controuersia paruit usque ad Nicephorum Imperatorem cognomento Tho/
mam, quo tempore Saraceni Apuliam, Garganum montem, Luceriamq;, & nonnulla cir/
ca loca occupauerunt, anno D.CCCCXIIII. Vnde sæpe postea factis excursionibus Ca
labriam, Neapolim, Lirimq; adusq; flumen, & loca urbi uicina penetrauere. Quibus Ioan/
nes X. Pont. una cum Alberico Hetruriæ comite occurrendo ui maxima restitit, illi ad
Garganum se recepere. Deinde post annos ferè. C. quàm Italiam tenuissent, penitus expul
si sunt. Quomodo autem, aut à quibus expulsi sint duplex est fama. Otho Præsul Phrysin/
gensis de gestis Frederici primi, dicit Robertum cognomento Guiscardum quod erronem
eorum lingua significat quoniam telluris multum uictor obiuerit, inter Normādos natus,
in Italiam ad quærendas nouas sedes tunc primum uenisse: ubi Apuliam colonis paucis at
que ignauis habitatam aspiceret, suos domo asciuisse cum exercitu: breuiq; tempore omnē
eam regionem ac Siciliam expulsis Græcis simul & Saracenis, in suam potestatem redegis
Tancredus se. Altera est fama, crebtior quidem inter authores. Tancredus Normandus armorum glo/
Normandus ria insignis cum numerosa prole finibus suis egressus in Italiam, in Aemyliæ regione con/
Gulielmus sedit, & iam principem Salernitanum bello lacessiuerat, cum filius eius Gulielmus cogno/
Ferrabas mento Ferrabas cum Molocho præfecto Michaelis Catalaici Imp. Constantinopolitani,
qui Calabriæ Siciliæq; præsidebat, ac principibus Capuano & Salernitano transegit, ut si
Apuliam à Saracenis recuperasset, eam in parte possideret. Qua demum armorum ui po/
titus, ac spe conditionis deceptus paulopost una cum XL. milibus Normandorum, qui ad
expeditionem Hierosolymitanam eo tempore se accinxerāt, Siciliam, Apuliam, Calabriā
Melphis cepit: ac Melphim edito in colle, quo impedimenta congereret, ædificauit. Atq; ita impe/
rium moriens reliquis ex successione fratribus dimisit, qui comites Siciliæ dicti XLIII.
Drogo annorū spatio, magna cū felicitate creuerūt. Inter quos Drogo fratri successit, annos VII.
qui primo reiectus ab exercitu Michaelis Etheriaci Imp. mox apud Aufidū amnē uictor dis
Hunfridus. scessit. Post quē Hunphridus, mox quartus Gottifridus, inde Robertus Guiscardus succes/
Robertus sere. Is igitur ultimus res bello magnas gessit: Apuliam per se, Siciliam per Rogeriū fratrē
Guiscardus rexit. A Nicolao II. Pontif. dux atque Feudatarius constituitur: Normandorum auxilijs
Rogerius & ei concessis, quibus rebelles proceres in officio cōtineret, ac Beneuento restituto, quod fra/
Boemundus ter eius Gulielmus occupauerat. de quibus omnibus apud Aquilam in concilio conuene/
Con. Alexium re. Gregorium VII. Romæ obsessum per portam Flaminiam irruptione facta, ab Impera/
Imperatorem toris Henrici III. iniuria asseruit. Quarę ab eodem Apulia rursus hac conditione conces/
sa, ut Anconam, Picenumq;, quod gens eius occupauerat, redderet. Neapolim primus pos
sedit longa obsidione ui expugnatam. Postremo contra Alexium Imperatorem, qui Chri/
stianis aduersabatur, profectus in Græciam plurimis locis captis apud Casiopem insulam
interijt, anno M.LXXXXVI. ætatis uero LXII. uir alioqui laudatus. Tantum ab Anto/
nino Florentino Præsule, ut dominationis nimium cupidus taxatur. Inter liberos eius Ro/
gerium & Boemundum exinde bellum exortum, cum prælatum in regno Rogerium al/
ter quereretur. Itaque haud longe à Beneuento prælio commisso Boemundus uictus prin/
cipatum tantum Tarentinum interuenientibus paternis amicis pacificatoribus tenere per
mittitur. Paulpost deo militans ad expeditionem Hierosolymitanam ubi res magnas gessit
proficiscitur. In itinere cum Alex. Imperatore paterno quondam hoste, fœdus & amici/
tiam inijt, donatus ab eo muneribus ac liberaliter exceptus; discedens uero fidem irritam
habendo eius oppida multa inuasit. Quare in reditu pertimescens cum eius imperij transi/
tum uitare non posset, se mortuum finxit atque in archa clausum deferri, ubi domum per/
uenit, e uestigio Dyrrachium classe aggreditur, locaq; imperij nonnulla; tandem pax inter

eos facta. Rogerio interim post annos regni X X V. uita functo Gulielmus filius succedit: *Gulielmus*
qui statim inito principatu, Alexij Imperatoris iam defuncti filiæ nuptias expetens, Cōstan
tinopolim contendit, statu prius rerum suarum Calisto II. Pontifi. cōmendato. Rogerius
inter hæc Rogerij fratris filius, capta absentis occasione spretoq; Pontifice, regnum inua-
dit. Gulielmus spe nuptiarum frustratus, regnoq; simul eiectus sese ad principem Salernita
nū recepit. Ibiq; priuatus ex animi mœstitia diem sine liberis obijt. Rogerio itaq; secundo
per uim principatum occupanti, Calistus bellum indicens, dum eius rei gratia se Beneuen-
tum confert, paulopost morbo correptus interijt. Innocentius II. deinde causam prosecu-
tus, cum eo apud S. Germanum uictor conflixerat, nisi paulo post duce Calabriæ Rogerij *Rogerius II*
filio cum supplemento ueniente captus fuisset: à quo & patrem captum dimittere ac omīa
quæ circa regnum optauerat, præterq; regis nomen concedere cōpulsus est. Post hæc Ana
cleti Pseudopontificis partibus fauens, ab eo utriusq; Siciliæ rex declaratur, aduersus quē
Innocentius iuuante Lotario Imp. cum exercitu profectus, eum regno deiecit, quod ille sta
tim Pontifice defuncto recuperauit. Belli gloria clarus est habitus, ac inter cæteras expedi-
tiones Africanam Christi causa sumpsit, in qua Tunim tributariam fecit: cum Imp. Cōstan
tinopolitano dimicauit. Demum è Sicilia reuertens, amissis opera Venetorum quibus ho-
stis erat X X. triremibus fuga euasit, ac Panormi extinctus est superstite filio successore *Contra Saracenos Afri.*
Gulielmo II. qui regnauit annos duodecim. Is igitur rex primus ab Innocetio quarto crea *Gulielmus II rex primus*
tus est: Magnusq; ob eam causam appellatus. Sed mox immemor beneficij terras Pontifi-
cis apud Beneuentum occupat, ille iratus eum regno abdicat: Emanuelem Imp. cōtra eum
excitat, ipse interea aduersus cum exercitu ire pergit. Quem cum omnia superātem & pro
ceres eius à quibus ad hoc excitatus fuerat cum eo consentientes animaduerteret, inuitis
patribus, qui bellum malebant, de pacis conditionibus egit. Gulielmum supplicem ac hu-
mi proiectum ueniam petentem in regnum rursus restituit. Is ad extremū decedens filium
Gulielmum tertium reliquit hæredem. Qui rexit annos X X V. Partibus Alexandri III. *Gulielmus III*
Pont. maxime fauit, pecunia fugientem iuuit. Hierosolymitanæ deniq; expeditioni opibus
contra Saladinum præsto fuit. Siciliæ tantum profuit, quantum pater ante nocuit: Mōtem
regalem urbem extruendo, pauperes fouendo, quibus meritis Boni cognomentum acce-
pit patris comparatione qui Malus est appellatus. Huic demum sine liberis extincto Tan- *Tancredus*
credus quidā è genere Guiscardi nothus eligit: Clemēte & eius successore Cælestino III. *nothus.*
acriter obsistētibus, ac res repetentibus. Ille interea cædibus & rapinis omnia complebat. *Constantia*
Cælestinus ut aliò rem trāsferret, Constantiā Rogerij regis filiam deo dicatam è cœnobio *Rogerij filia.*
Panormitano Henrico Frederici Imperatoris filio simul cum regni iuribus matrimonio tra *Henricus Fre*
dit. Henricus igitur Tancredum bello persequens Neapoli demū obsessum interfecit. Re- *derici filius.*
gnoq; unà & imperio successit, ac utrunq; mox Frederico II. filio reliquit. De quibus in *Fredericus II*
alio libro inter Imperatores dicam. Res ad Manfredum Frederici II. filium nothum dedu- *Imperator.*
cta, uirum facinoribus coopertum. Qui euestigio loca Potificis inuasit: Inno. IIII. Alexan *Manfredus*
dro III. & Vrbano IIII. maxime infensus, ac regno abdicatus, euocato contra eum Caro *Carolus An-*
lo, diui Ludouici Francorum regis fratre, Andegauensium duce, cui regnum concessum. *degauensis.*
Quod probatum deinde à Clemente IIII. hac lege fuit, ut X L. mil. nummūm aureorum
quotannis Pontifici penderet. Igitur anno M.C C L X III. Carolus traiectis Alpibus quū
diu uarijs prælijs cum Manfredo cōcurreret, eum tandem apud Beneuentum superatum
interfecit. Deinde Conradinum Impe. Manfredi fratris filium auxilio ueniētem, post mul- *Conradinus*
ta prælia, postremo apud lacum Fucinū, cum Henrico patruo rege Sardiniæ, & toto exerci *Imperator*
tu sustulit. Carolus itaq; superatis hostibus, uindicatoq; sibi citra ultraq; Pharū Siciliæ re- *Carolus con-*
gno Romam uenit, ubi senator factus rem urbanam aliquādiu suo arbitratu disposuit: Vr- *tra Saracenos*
sinis maxime inuisus. Pace itaq; in Italia constituta in Africam proficiscit̄, suppetias fratri
Ludouico ferens, qui Christi causa res ibi gerebat, quo paulopost extincto cum Saracenis
reddita Tuni quam ceperat, tributi cōditione pacem fecit: mox in Italiam reuersus omnia *Constantia*
turbata offendit. Nicolaus III. gentis Vrsinæ ob ueterem familiæ simultatem eum senato *Manfre. filia.*
rio munere deiecerat, simulq; Petrū Aragonem sollicitauerat, ut iure hæreditario Constan *Petrus Ara.*
tiæ uxoris quæ Manfredi regis filia fuerat, regnum Siciliæ inuaderet. Petrus itaq; hac spe *Galli in Sici-*
erectus, cū classe quasi aliud simulans Sardiniæ propinquat: Siculos statim Gallis infestos *lia interfecti.*
clam ad defectionē sollicitat. Qui ad unū omēs, uesperi dato signo, ex ea natione utriusq;

ſexus interficiũt. Quo ꝑpetrato Petrus ſtatim Siciliã occupat, anno M.CCLXXXIII. Carolus itaq; in hoc tumultu aduerſus ire parans, extinctus eſt Neapoli ſuperſtite Carolo II. filio. Hic paternã expeditionẽ proſecutus, pugna nauali apud Siciliã cõgrediẽs ſuperat atq; capit. Martinus quartus Pont. interea Gallicis fauens Petrũ ſacris interdicit, regnoq; paterno abdicat, bona diripientibus cõcedit. Quæ omnia eius ſucceſſori Honorio IIII. poſtea ꝓbata fuere. Quapropter Philippus Caroli patruus Galliæ rex inito prælio cũ Petro Gerundã propè abſtulerat, niſi peſtilentia exceſſiſſet: quẽ & ipſe Petrus ſecutus paulopoſt ex uulnere interijt, relictis Iacobo & Frederico filijs: quorũ Fredericus ex Hiſpania cũ claſſe delatus in Siciliam à Roberto Caroli filio uexatam, nõ ſolum Siciliam totam, ſed & Calabriæ partem aſſecutus eſt. Iacobus uero domũ reuertens regnũ paternũ inijt, Sicilia dimiſſa ſeſe apud Bonifacium de fratris iniuria excuſando. Quare ab eodem rex Sardiniæ creatur, modo eam à Piſanis liberaret. Carolus autẽ quẽ ſupra captũ in prælio dixi, ſtatu eius interim Neapoli à legato apoſtolico incolumi ſeruato, quadriennio poſt à Frederico dimittitur, pacificatore Carolo Valeſio Philippi regis fratre. ea de cauſa cum exercitu in Italiam profecto. Cõditiones fuere ut Siciliam Fredericus, dum uiueret ſibi haberet, dimiſſis Carolo quæ in Italia ceperat, daretq; operã ut ſua impenſa Pontificis cõſenſum his rebus impetraret. Dũq; hæc peragerenť, duos interim filios obſides tribueret. His actis Carolus paucis poſt annis de uita deceſſit, relictis ex Maria filia regis Pãnoniæ maribus XIIII. è qbus nobiliores VII. fuere. Carolus Martellus, qui rex poſtea Pãnoniæ fuit, & pater Andreæ, q ſucceſſit in regno Apuliæ Roberto fratri & interfectus à Ioanna fuit. Diuus Ludouicus qui Præſul Tholoſanus ordiniſq; minorũ, & inter ſanctos relatus fuit. Robertus dux Calabriæ qui regno ſucceſſit. Philippus Princeps Tarentinus pater Ludouici Ioannæ reginæ coniugis. Raimundus. Ioannes princeps Peloponneſi. Petrus comes. Duas uero filias alteram Blancam Iacobo Aragoni, Leonoram autem Frederico Iacobi fratri locauerat. Regnauit annos XXXIII. Vir quidem domi felicior ꝙ foris, liberalis in primis habitus regiæq; naturæ, unico tantũ libidinis uitio ſenectutem fœdante. Robertus poſt mortẽ patris Clemente V. probãte regnũ inijt, anno M.CCCVIII. tenuitq; XXXIII. uir domi foriſq; admirabilis. In primis liberales artes coluit, doctiſq; præſertim Petrarchæ magnopere fauit, unicus Florẽtinorũ & omniũ Guelphorũ amicus. Henricũ VII. Imp. Italiã turbantẽ bello perſecutus eſt, Fredericũ Aragonẽ finitis inducijs cũ tota Sicilia afflixit, filiũ ſuũ Carolũ Florẽtinis à Caſtrutio Lucẽſi bello preſſis, ac ſine cõtentione dñm petẽtibus, miſit qui paulopoſt ætate florente deceſſit ſupſtite filia Ioanna, quæ poſtea regnauit. Nõ prætenbo rem miram quæ hoc tẽpore cõtigit. Nicolaus quidã Calapiſcis cognominatus, ex Apulia oriũdus à puero in mari aſſuetus agebat, interq; marinas beluas illæſus plures dies cõtinuos uerſabať ꝓfũda pelagi penetrãdo. Nautis ſæpe uiſus tanq; marinũ monſtrũ apparebat, futuras quoq; tempeſtates prædicebat. Extincto Roberto Andreas Caroli Pannoniæ regis filius rem ſuſcepit, anno M.CCCXLII. qui Ioannã in matrimoniũ duxit, eiuſdẽq; dolis ꝙ ignauus uideretť interfectus, poſt annũ tertiũ ꝙ regnare cœperat, ſuperſtite filio Carolo cognomento Paruo: illa uero alteri nupſit, cõſobrino, Ludouico filio Philippi Tarentini principis, fratris Roberti. Quod ſcelus Ludouicus Pannoniæ rex, Andreæ frater, ulturus, in Italiã cũ exercitu uenit, illiſq; fugiẽtibus in Prouinciã Neapolim potitus eſt menſes aliquot. Inde peſtilentia cõpulſus deceſſit relictis Pannoniorũ in ea præſidijs. Ioãna interea redijt ex Gallijs, & à Clemente Pont. Neapoli unà cũ uiro Ludouico regni ſceptrũ diademaq; accepit, ac feudi debiti loco Auenionẽ Pontifici ex patrimonio tradidit. Inſequente deinde tẽpore proſpera ſemper eſt uſa fortuna. Decedente Ludouico, Ludouicũ alterũ ducem Andegauenſem regis Galliæ fratrẽ in regnũ adoptauit. Quapropter à Carolo nepote Ludouici Pannonij, qui cõtra Ioannã pauloante uenerat Vrbano Pont. impulſore, prælio ſuperata eſt, ac puluillo ori iniecto necata. Cõtra hũc Carolũ paulopoſt Ludouicus ipſe Andegauẽſis cũ LV. mil. Gallorũ traiectis Alpibus uenit, ac per Hetruriã iter faciens bienniõq; cũ Carolo fruſtra dimicans in Apulia morbo perijt. Andegauenſes reliqui eius exercitus Arretio quod Ingeranio duce cũ ſupplemẽto uenientes ceperãt: Florentinis LX. mil. aureis uendito, ad ſummam redacti egeſtatẽ palantes domũ ſeſe receperũt. Carolus igiť tertius potitus interfecta regina, & ſuperato Ludouico quatuor rexit annos. Deinde ad Pannoniæ regnũ à proceribus accerſitus paulopoſt reginæ uiduæ dolis ſublatus eſt, ſuperſtitibus Ladislao & Ioanna liberis.

Petrus Aragon

Carolus II

Petri filij

Iacobus & Fredericus

Iacobus rex Sardiniæ fit

Carolus Valeſius pacifica.

Caroli II ꝓles

Car. rex Pan.

S. Ludouicus

Robertus dux q rex poſtea.

Philippus

Raimundus

Ioannes

Petrus

Blanca Iaco.

Leonora Fre.

Car. Rob. fil.

Ioãna regina

Ni. Calapiſcis

Andreas

Caro. Paruus

Ludouic. Phi. principis fil.

Ludouicus Pannoniæ rex

Auenio diuendita.

Ludouicus Andegauenſis in regnum adoptatur

Carolus III

Pannonius Ladislaus rex

liberis. Ladislaus principatũ iniȷt, an. M. CCCLXXXVI. tenuitq́ annos XXIX. Cuius initio reliquię exercitus Ludouici Andegauẽsis, quiq́ ei parti studebãt, mortuo Carolo statim tumultũ excitãtes, pulsis inimicis Neapolim tenuerũt. At Vrbanus VI. uerũ regni successorẽ Ladislaũ adolescentẽ declarauit, iussitq́ Caietæ quę sola in officio permãserat sumẽ diadema, simulq́ Albericũ Cuniȷ comitẽ magnũ regni Conestabilẽ creatũ cũ exercitu Neapolim misit, q breui pulsis Andegauẽsibus Ladislaũ in regnũ restituit. Hũc deiñ regẽ Ro. fugato Inno. VII. ad cõponendũ tumultũ in urbẽ cõuocarũt. Qui breui post tẽpore pacatis rebus discessit. Iterũq́ reuertẽs absente Pont. dũ Pisis cõciliũ celebraṫ urbẽ occupat, profligatis ducibus Ioan. XXII. usq́ ad regni fines. Pont. postremo Florẽtiæ morante, tertio urbem inuadit, an. M. CCCCXIIII. pro qbus iniuriȷs ab Alexan. V. primũ regno abdicatus est, & Ludouicus Ludouici Andegauẽsis filius posthumus surrogatus, q hæres postea à Ioanna regina institutus fuit: Ladislaus uero usq́ ad extremũ sese defensitãdo incolumis durauit Florentinorũ præterea maximus hostis, à quorũ duce Malatesta Pisaurensi uictus est. Decessit admodũ iuuenis ex uulua amicæ medicata, opera Florẽti. q si per uitã licuisset tota Italia breui tẽpore potiturus uidebaṫ. Nã præter regnũ, urbẽ Romã, Perusiã, Assisium, Cortonã quã postea uendidit Florentinis, in potestatẽ redegerat. Huic soror Ioanna sine liberis extincto successit, M. CCCCXV. regnauit an. XXI. tẽpore schismatis ac Constañ. cõciliȷ, Hadriani molem in urbe tenuit: ad quã oppugnandã cũ Brachius Montonus ueniret, paulopost superueniẽtibus ipsius reginæ copiȷs duce Sfortia repulsus est: Ro. tantũ neutrã sequẽtibus partẽ. Variæ fœmina fortunæ, tũ etiã incõstantiæ fuit: ut quæ prius Iacobũ quendã Marchiæ comitẽ è Gallia stirpe regia oriundũ in matrimoniũ uocauerat, quẽ paucis post ãnis oĩa suo arbitratu administrare uolentẽ eiecit, ac Alfonsum Aragonẽ adoptauit. Qui post aliquot annos ingeniũ animaduertẽs in arce Neapolitana eam obsedit: illa implorato Sfortiæ auxilio ad Alfonsum fugit: tandẽ potita Ludouicũ Ludouici Andegauẽsis filiũ, quẽ supra cõmemoraui, hæredẽ instituit: quã quidẽ institutionẽ prius Alexã. V. & deinde Ioãni XXIII. ꝓbatã, Martinus rursus ratã habuit, reclamãte Alfonso. Interim moriṫ Ludouicus, cui Renatus frater à Ioanna surrogaṫ, cũ qua regnauit an. VI. Tandẽ ab Alfonso pulsus in arcẽ nouã primũ se recepit, quũq́ Genuẽses amici cũ aliqt nauibus frustra auxiliũ tulissent: Florentiã, deinde Pisas, inde Narbonẽ peruenit, ubi cõsenescẽs nõ lõge ante hoc tẽpus decessit, uir in oĩi fortuna festiuus, uacuusq́ à curis, & qui quondã late dñabaṫ. Nam præter regnũ Neapolitanũ Andegauẽsibus, Lotaringiæ ac ꝓuinciæ ferè toti imperabat, ad extremũ amisso filio Ioãne sine liberis moriẽs, titulũ iusq́ regni Neapolitãi Carolo ultimo eius nominis Gallorũ regi, eius necessario, reliqt. Qđ ægre ferẽs postea Renatus iunior dux Lotaringiæ, eius ex filia Violãta & patre Frederico comite Vademontẽsi nepos, se exhæredatũ, in Galliæ regno tumultũ frustra excitare conatus est. Hic etiã postea magna adolescẽs uirtute Carolũ Burgundũ Galliæ terrorẽ ac Ludouico regi formidolosum, aduersus uenientẽ manu sua interfecit, opimaq́ ex hoste spolia retulit. Alfonsus igiṫ inter nostri seculi ꝓceres maxime emicuit, nõ solũ armis, sed etiã sapiẽtia sũmis uiris cõparãdus, cuius dictis factis ue priuatim uolumẽ dicauit Antonius Panormita. Hic Ferdinãdo patre Aragoniæ rege defũcto, cũ aliqdiu regnũ prudẽter administrasset, adoptatus in filiũ à Ioãna Neapolitanorũ regina, dissuadẽtibus amicis expeditionẽ in Italiã sumpsit. Reginæ opem tulit. Ludouicũ Andegauensem ducẽ, q regnũ sibi hæreditario iure debitũ adfirmabat, pluribus præliȷs afflictũ expulit. Reginã adoptionis pœnitentẽ minimeq́ ꝓmissis stantẽ armis coercuit. Renatũ regni æmulũ bello superatũ cedere cõpulit. Ioãnẽ Vitellescũ Alexãdriæ Patriarchã magnis copiȷs cõtrauenientẽ regno fugauit. Caietã bis cepit, semel acri pugna deuictam, & iterũ ab altera ciuiũ factiõe cũ defecisset. Neapolim à Renato defẽsam tandẽ expugnauit, ingressus urbẽ per tubos occultos, à fabro qdã cemẽtario mõstratos: sicuti & olim Belisario cõtigit. In ea expugnatiõe Petrũ fratrẽ amisit. Alterũ uero Ioannẽ fratrẽ Nauarrę in Hispania laborantẽ periculo exemit. Massiliã urbẽ noctu inuadens cepit ac diripuit. Ac insulam Gerbini quam ueteres Lotophagiten appellauerunt, à continenti Africæ quatuor miliaribus distantem, obsidione cinxit. Bophorium prouinciæ regẽ cũ copiȷs aduẽtantem in proximo littore uictũ ex minoribus castris ad maiora compulit, nec diu post ab eisdem Barbaris tributa suscepit. Eugenio Pont. qui sibi de regno aduersarius fuerat, quas uoluit pacis dedit conditiones. Franciscum Sfortiam ex agro Piceno armis expulit. In Albania

Albericus Cuniȷ comes magnus Conesta.

Ludouicus Ludouici Andegauẽsis filius.

Ioanna II.

Inconstantia Ioannæ

Alphonsus Arago in regnum adoptatur.

Ludouicus L. F. rursus adoptatur.

Renatus Ludouico fratri succedens ab Alfonso pellitur.

Renatus iunior.

Alphon. res gestæ.

quoq; per legatos Turcarum potentiæ restitit. Prælio nauali una cum Io. Fratre multisq; proceribus captus à Genuensibus & ad Philippum ducem adductus, ab eoq; liberaliter dimissus, regno tandem potitus est. Cui gratus adeo fuit, ut eum testamēto hæredem scripserit in periculo quondam mortis. Florentinos bis bello petijt, primo cū auxilio Philippi Mediolanū contra Venetos proficisceretur, interimq; ille decederet, copias omnis in Hetruria conuertit, quum illi Venetis auxiliares fuissent. Ripam arāciamq; ac nōnulla parua castra in Volaterrano cepit: rursusq; post aliquot annos foedus cū Fran. Sfortia Alfonsi hoste inieuntes per filium suum Ferdinandū uexauit, qui Fuuianum Castillionumq; ac alia quædā tunc ex eorum ditione cepit, post eius aūt discessum statim recuperata. Fuit corpore staturaq; breui, natura hilari, humanitate liberalitateq; omnis sui seculi principes excessit. Accumbenti omnes sine discrimine adsistebant, loquendiq; libertas tūc omnibus similiter data. Decessit iam senex anno regni Italici XXII. Salutis M. CCCCLVIII. Ferdinandus eius filius nothus, quem supra à patre missum cum exercitu dixi, regno iam ab Eugenio institutus successit, diadematis insignibus à Latino Vrsino legato susceptis. Felix proculdubio princeps, ꝙ ter in summum periculum adductus euaserit. Nam statim in ipso exordio Ioannem Renati Andegauensis filium cum classe aduersus uidit uenientē adscitis Genuensibus: deinde Marino duce Suessano, Ioanne Antonio principe Tarentino, Antonio Iacobi filio Cadola, qui inter Pręcutinos dominabatur: Duce Sorano, Nicolao Campobasso, Ioanne Vitimilio genere Siculo, Crotonis Marchione. Sed hic ab initio captus à rege fuit, & Iacobo Picinino simul cum Aquilanis. Hos itaq; omnes una contra cōspirantes habuit. Auxiliares uero Pium in primis Pontificem spe nuptiarum spuriæ filiæ, quam Antonio sororis suæ filio simul cum Genlano & Amalfitano principatu recepit. Is enim Simonetum: deinde Robertum Vrsinum impigros duces eò misit. Frāciscus etiam Sfortia per Alexandrum fratrem ac Robertum Seuerinatem cum exercitibus subuenit. Igitur prima

Pugna Sarnensis. apud Sarnum pugna infeliciter gesta, multi ex regis exercitu cecidere una cum ipso duce Simoneto. Inde ad Troiam instaurato prælio Picininus cum suis est fusus. Rex postea cū Barolum se recepisset, quod oppidum simul cū Trinio fidissimum in toto regno habebat, præsto ei adfuit Georgius Scanderbechus Castriota, regulus è proxima Macedonia à Pio uocatus. Hic quod adiutus quondam in bello Turcarum à patre Alfonso fuerat, omnibus uiribus regem in eo loco obsessum iam ab hostibus liberauit. Quumq; paulatim ille superior fieret: Andegauensis iam belli fortunæ diffidens, simul quod Gallos Genuæ pulsos uiderat, rebus infectis sexto anno quàm in Italiam uenerat in Galliam reuertit. Reliquos uero aduersarios Ferdinandus, sequestro simul & sponsore Alexandro Sfortia cum sibi conciliasset, regni totius potitus est, uerum conciliatus fidem punicam præstitit. Suessanus ante omnes eum salutatum in castra profectus, statim comprehensus est, custodięq; traditus. Deinde per Præcutinos, Frentanosq; iter faciens Cadolarum in eo loco dominantem familiam sustulit. Postremo uero Picininum. Is nanq; è Sulmone quem tenebat, eo tēpore Mediolanum nuptiarum Drusianæ Francisci filiæ spuriæ causa uenerat, eoq; deinde adhortante Neapolim regem salutatū una cū Francisci legato tutelæ gratia profectus est. Quumq; in itinere Sulmone quasi cunctabūdus substitisset, Bocardus Comes uir Cremonensis superuenit è Neapoli, quem Picininus unum ex omnibus fidissimū eò cuncta exploratum præmiserat, rex quoq; de industria donis honoribusq; auxerat. Hoc itaq; moras castigāte, securaq; ac læta omnia pollicente, ille iter ingressus obuiam etiam regem honoris gratia procedentem habuit. Post dies aliquot in rosa ludisq; cōsumptos in arcem nouam ad prandium inuitatus, post epulas ultimumq; à rege digressum, captus euestigio fuit, dieq; tertia, ut est

Ia. Picinini filius omnium ferè opinio in carcere necatus. Ferdinandus interea literas excusationis Francisco statim misit, Picininum ingratitudinis accusando, qui nec rebus præteritis ac insectationibus contentus adhuc noua moliretur: quare non solum propriæ, sed Italiæ totius salutis causa eum cepisse dicebat. Franciscus igitur ægre rem ferre uisus, Hippolytam filiam, quæ ad nuptias regis nurus proficiscebatur, iussit aliquandiu in itinere subsistere: Tristanumq; filium ad repetendū properare. Rex defunctū iam ei ac refossum ostēdit, causamq; mortis retulit, ꝙ Io. Andagauēsem ex Aenaria, quā Ischyā uocāt, insula tumultu ac clamore exorto Picininus in carcere uidēdi cupidus ad altā per subsellia cōscendit fenestrā: unde cadens crure ꝑfracto paucis post diebus obijt. Res tandē conciliata nuptiæq; nurus cōcelebratæ

bratæ. Bracchiani omnes iam tunc ab initio capto Picinino iussu regis spoliati ac direpti fuere. Drusiana uero uxor, quæ interim Sulmonem uenerat, tantum incolumis cum suis remissa. Post hæc Ferdinandus tris fecit expeditiones, unam in Florentinos simul cum Sixto Pontifice, ut Laurētium Medicem inde pellerent, in qua uictor illum compulit Neapolim supplicem uenire, cum eoq́ꝫ clam annui tributi conditione transegit, ut in historia Florentinorum latius narraui. Deinde in Sixtum IIII. Pontificem adscitis sibi Columnensibus: ubi pugna cōmissa in campo mortuo inter Velitras & Coram, Alfonsus filius cum omnibus copijs à Roberto Malatesta profligatus, turpiter fugere solus coactus est: proceres eius uniuersi capti, ac Romam ducti. paulopost conciliatis rebus gratis dimissi fuere. Tertiam expeditionem in Turcas habuit, qui Hydruntem inuaserant, ubi militum flore consumpto regni uires adeo exhausit, ut præter auxilia sacros templorum thesauros attingeret. Facileq́ꝫ tunc animaduersum non ei pecuniam, aut potentiam esse, quæ in opinione prius hominum fuerat, quam opinionem auxerat eius auaritia. Tanto igitur periculo Turcarum principis interitus finem imposuit: præsidium quod erat Hydrunti, in regis se fidem salutis rebus conditione dediderunt, quam Ferdinandus minime seruauit. Post hæc proceres regni rursus in eū cōspirauere: authore Antonello principe Salernitano: Innocentiūq́ꝫ Pont. an. I. Pōtificatus eius ad hoc adsciuerūt: qui authorato Roberto Seuerinate cū à militibus ac suis deciperetur, pacem ea conditione fecit, ut rebelles uenia concessa conseruaret, ac tributum Pontifici debitum penderet, quod neutrum rex seruauit. Itaque procerum pars aufugit, ut princeps Salernitanus: pars capta, ut Anellus qui orator Romæ diu ipsius fuerat, Antonellus Auersa eius scriba, nonnulliq́ꝫ alij quos omnis de medio sustulit. Reliquis autem in moribus, mente fuit subdola, nemini fidus, minimeq́ꝫ aperte irascens. In uenationibus frequens. Nam CCC. solebat accipitres cum totidem magistris alere, ubi obiter & legationes audiebat, & negocia plura obibat. Ex Isabella ducis Suessani filia liberos suscepit. Alfonsum Calabriæ ducem, Fredericum, Io. Cardi. & Franciscum. Fœminas uero Haleonoram, quam Herculi Estensi, & Beatricem, quam Matthiæ Pannoniæ regi, tertiam uero spuriam Antonio Pij Pontificis propinquo locauit. Henricum item spurium ex quo genitus Aloysius, qui neptem Innocentij pontificis pactam matrimonio prius habuit: mox Pontifice defuncto abdicata, Cardinalis Tarraconensis est à successore creatus. E regijs filijs Franciscus & Ioannes Cardinalis, ac Henricus iuuenes admodum defuncti patre superstite, q demū & ipse ex morbo ferè sexagenarius decessit, anno M.CCCCXCIIII. regni autem XXXIX. Alfonsus rem paternā suscepit ex Card. Montis regalis legato Alexan. Pontif. propinquo, diademate suscepto, magno quidem apparatu lætitiaque, quam paulo post in luctum commutauit, ob Carolum Gallorum regem aduersus uenientem: Quapropter timore perculsus, simulq́ꝫ quod infensum se populis esse conspexerat, uix toto uertente anno ubi se regno abdicarat, eoq́ꝫ filio Ferdinando permisso, cum bonis quibus potuit in Siciliam aufugit, ubi in cœnobio Montis regalis, inter monachos agens abstinēdo, ueteris uitæ pœnitentia libidines ac scelera præterita, quibus maxime fuerat obnoxius, magna ex parte uidetur expiasse. Bienniōq́ꝫ tantum postea uixit. Dux fuit alioqui in bello magis infortunatus quàm imperitus, exactorq́ꝫ ac uindex disciplinæ militaris seuerus, nonnullis uero potius crudelis. Ferdinandus igitur iunior ita ut dixi à patre institutus, ætate annorum XX. in ipsam Gallici tumultus flammam incidit, quam proculdubio non expectauit, sed sponte cedere statuens, cum gratia atq; indole suos omnis antecederet, regni proceres ad se uocatos in hanc sententiam est ad locutus. Quando deus ita iuberet se furori Gallorū cessurum, ne quod uiribus impar esset illis potius quàm sibi incōmodum pariat. Nam secū agi longe felicius putare, regem in bello per fortitudinem mori quàm priuatum per ignominiam uiuere. Quod si amor ullus Aragonensium apud eorum corda remaneret, eū quādoq; si forte superstes fuerit post eam calamitatem, in patriam reuocarent, sperarentq́ꝫ non regem sed regni laborisq́ꝫ sociū habituros. His dictis omnes amplexus ac lachrymās discessit. Carolo uero post menses VIII. in Galliam reuertēte in regnum rursus reuocatus, post biennīū decessit sine liberis, Frederico patruo successore relicto. Pulsus & ipse post annum sextum à Ludouici Gallorum regis exercitu in Aenariā proximam insulam cum tota familia cōfugit: inde in Galliā cōcessit, seq́ꝫ ipsius regis misericordiæ pmisit: cuius hūanitate seruatus incolumis nūc uiuit, ac apud eū pro regia maiestāte tractat. Hic Aragonēsiū finis, qui

Alphonsus iunior

Ferdinandus iunior

Fredericus

qui præter ipsum cum filio omnes periere. Regnum deinde ipsum, inter Galliæ Hispaniæq; reges diuisum, minime seruatis limitibus, eosdẽ in hodiernum diẽ diuersis agitauit discordijs atque prælijs, quæ omnia in historia cum Gallorum tum aliorum latius aliquantulum narraui.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. VII. GERMANIA

ERMANORVM quàm latissima & libera natio: exteros siquidem nunq; admisere, quin potius alienas ipsi prouincias occupauerũt. Nam Franci, Cimbri, Longobardi, Vandali, Burgundiones, Germani oẽs, ut postea narrabimus, magna in terris peregrinis regna excitauere. Primi Ro. Drusus Nero & Germanicus in suis eos sedibus lacessiuere, magis q̃ subiugauere, ut ait Tacitus. Carbonem, Cassium, Scaurũ, Aurelium, Seruiliũ Cepionem, M. Manliũ quoq; fusis quinq; simul consularibus exercitibus Po. Ro attriuerunt. Quintiliũ Varrũ tresq; cum eo legiones etiam Augusto abstulerunt, nec unq; postea sub iugum missi. Ciuitates eorum alijs aliæ reguntur politijs, seu duces, seu comites, seu leges habentes proprias, partim etiam imperatores Ro. de quibus alio loco dicetur. Gens fidelitate cõspicua. Nam Phrisiorum legatio, ut Tacitus scribit, tempore Neronis Romã ueniens, cũ in spectaculis quosdam legatos in Orchestra sedentes conspicerent, audirentq; ob fidem in Ro. hunc eis honorem adiudicari, subiratos respõdisse fertur, nullos esse mortales Germanis fideliores. Quare & ipsi ex eo loco promoti in Orchestra consederunt. Iul. etiam Cæsar eos castitate commendat, ac mares ante annos XX. fœminæ usum ignorare, præterea casei lactisq; auidissimos dicit. Sed & quod nostra cernimus tempestate circa æris ferriq; officinas miro ac callido ingenio uersantur. Nam instrumenta bellica, machinas, præterea ferreos literarum characteres, eorum nuper inuentum omnes facile norunt. Loca eorum quanq; difficile perscribere, quod ex magna parte sicut & cætera nomina ædificiaq; mutauerint, tum quod Ro. non sæpe accessa, quæ tamen inueni ac deprehendere ex autoribus partim etiam ex locorum indigenis potui, in medium adferam.

De moribus Germanorum

DE DIVISIONE GERMANIAE ET POPVLIS CITRA RHENVM.

GITVR Germaniæ longitudo cum Rhetia, & Norico Plinio ex autoritate Agrippæ pass. M. DCLXXXVI. latitudo. CCXLVIII. Ptolemæo autẽ latitudo ab Alpibus usq; in Oceanum, longitudo intra Rhenum & Vistulã fluuios. Straboni usq; ad Albim tantum. Plinius ultra Vistulam Sarmatiæ partem prope Borysthenem intra limites eius contineri dicitur. Nam uniuersam in quinque diuidit genera. In Isteuones proximos Rheno, quorum sunt Cimbri mediterranei. Hermiones quorũ sunt Sueui, Hermandui, Catti, Cherusci. Ingeuones pars Cimbri Teutones ac Caucorum gentes. Vindelos, quorum sunt Burgũdiones, Varini, Guthones, Peucini, Basternæ Dacis contermini. Ptolemæus in tres eos diuidit partes, in Germaniam superiorem, inferiorem, & magnam: ut qui ad Rheni fontes habitant Italiæ uicini usque ad Vangiones nunc Vvormacienses superiorem: qui uero uiciniores Oceano septentrioniq; sunt, inferiorem teneant: magnam trans Rhenum penitiores uocat populos usque ad Albim. Igitur in Germania superiore gentes hæ finitimæ inter se sunt. Rhetij, Vindelici, Norici, Boij, Heluetij, & qui Pannoniam superiorem nunc Austriam colunt: Qui oẽs prope Alpes Rheniq; fontes ac citra Danubium regiones tenent. Rhetij, ut Trogus scribit, à Rheto duce Hetruscorum, qui expulsi à Gallis in proximis Alpibus consedere. Rhetios & Vindelicos hodie inter Sueuos ponunt, antiquitus autem Sueui loca inferiora & latiora occupabant. De quibus postea dicam. Horum ciuitas Augusta Vindelicorũ nomen adhuc retinens priscum: Vlderico Præsule sanctissimo decorata, eiusq; nomini basilica dicata. Constantia à Constantio principe dicta, Ptole. Gaunodorũ, celebris cõcilio, ubi Martinus V. tribus abrogatis Pont. creatus est. Sequunt Norici, & Boij. Quorũ regionem Bauariam nostra ætas uocat, quasi Boiariam. Nam in eo loco ponunt Ptole. Boij, & Bononia urbs. Strabo est autor quod Boij relicta Italia regionem Noricorũ incoluere. De his itaq; atq;

Rhetij *Vindelici* *Augusta Vindelicorum.* *Cõstãtia que Gaunodorum* *Taurisci*

atq; alijs in hanc ſententiam ſcribit. Rhetij, & Heluetij Vindelia & diſcreta Boiorum regio ad Iſtri fontes prope ſyluam Ercyniam ſunt uſque ad Pannonios. è quibus Heluetij, & Vindelici in montibus campos babitant. Rhetij uero & Norici uſq; ad Alpium ſumma tenent, & Italiam uerſus inclinant. Hinc Inſubribus, inde Carnis & Aquileiæ tractui. Idem libro v. Priſcis temporibus plurimæ Gallorum gentes Padum incolebant, è quibus ampliſſimi fuere Boij, Inſubres, & qui olim cum Geſſatis Senones Roma per uim potiti ſunt. Hos Romani poſterioribus annis perdiderunt. Boios uero è finibus eiecerunt, inde migrantes circum adiacentia Iſtri loca cum Tauriſcis habitarunt. Hæc Strabo. Tauriſcos enim Noricos uocat. Plinius item. Aenus enim fluuius Baiarios à Vindelicis, & bos à Rbetijs Lycus diducit. Neq; eſt (ut ait Strabo) nunc deſerta regio, ſed populis frequens. Nam ſunt Bauaris ſiue Noricis nūc ciuitates Badacum, hodie Salezaburgenſis, à fluuio quam Salezan uocant, qui ab Aeno profluit. item Ratiſpona metropolis eius. Etelburgium, ubi ſchola literarum, cui comes Palatinus dominatur, elector Imperij ex Bauariæ ducibus. Is nūc cum Maximiliano bellū gerit: amiſitq; nuper auxilia in prælio Boemorum ſex milia. Hos ſequitur Pannonia ſuperior, nunc Auſtria. cuius longitudo ſex dierum iter extenditur, latitudo duplo minus. Tellus aquis irrigua, uitibus conſita, unde uinum in Boemiam, Morauiam, Sleſiam exportant. Danubio uicina, ducibus ſubiecta, quos omneis repetij dum inter imperatores de Maximiliano mentionē facio. Eius oppida Vienna, olim Flexum quantum ex Ptolemæi collocatiōe cognoſcere poſſumus. Item Noua ciuitas, ubi Auſtrales Fredericū ab Italia redeuntem obſederunt, Ladislaum puerum regem poſtulantes. Heluetij quos nūc Suizeros uocant, circa Rheni fontes habitant. agros etiam in Italia poſſidēt, citra montem qui S. Gotbardi appellatur Mediolanēſis diœceſeos, prodiga gens animæ, ac bellaciſſima: breui utuntur armatura, pectore tantum uerticeq; ac parte interiore lacertorum contecti. Hos ad C C C. mil. olim tranſire conantes in Galliam, Cæſar in Heluetiorum bello compreſſit, amotis equis & ponte uno die ſupra Ararim conſtituto. His annis multa eorum milia cum Carolo Francorum rege in Italiam uenientia uidimus, qui ſeditionem Romæ magnā excitauerunt. Nuper etiam Germanorum inclytum fidei nomen infamauerūt, prodito Ludouico Sfortia Mediolani duce, quem ei militantes captum in acie hoſti Gallo repetenti tradiderunt. Oppida eorum Lucerna olim Naſium, Berna nomen adhuc retinēs antiquū: incolæ Bernenſes quorum meminit Pli. Forum Tyberij Suntia. Turegium olim Tugurinum. Curia & Curienſes antiqui populi & alij cōplures pagi, liberi alioquin & indomiti, & dū hæc proderem Imp. Maximiliano aduerſi. Proximi Heluetijs citra Rhenum Raurici Plinio Ptolemæoq; appellati. Quorum ciuitas Auguſta Rauricorum, nunc Baſilea uocata imperatoria urbs, ubi pernicioſum illud concilium Germanis ſollicitātibus uix tandem magno negocio Eugenij IIII. periculoq; ſublatū eſt. Hos iuxta in eadē ripa Argentoracū nūc ciuitas Argentinēſis. Deinde Spirenſis, & Vangiones nūc Vvormacienſes. Macontiacum nunc Maguntia, Præſuli ſubiectum. Hic Martinum colunt, in cuius etiam feſto mercatum celebrant. Præterea Confluentia, ubi confluunt amnes, & Lucenburgenſis, noua urbium nomina. Proxima Colonia eſt Agrippina M. Agrippæ monumētum, qui bos populos à ſe uictos ac uolentes in citeriorem ripam traduxit. Hic corpora trium Magorū è Mediolano Frederici conceſſione translata, maxima eius populi religione adorantur. Deinde Cliuenſis ducatus, olim Butonodorum, & Vetera caſtra Ro. Ptolemæo. Trans Rhenū uero nō longe om̄es hi ferè populi ſunt, Vbij, Bataui, Phriſij, Sicambri, Tencaterij, Vſipetes, Cheruſci, Catti, Hermandui, Cauruni, Longobardi, Sueui. Quos nūc Holandia, Selandia, Gelria, Aſſia, Marchia Badēſis, Iſtualia, Francones. Et Sueui uſq; ad Albim fluuium occupant. Hos omnis Druſus & Germanicus bellis olim laceſſiuere. Bataui enim, ubi nunc Holandia, propinqui Oceano inter duo quaſi Rheni brachia inſulæ modo ciuitatē habēt Traiectenſem, ubi Ptolemæus Naualia ponit: cui Præſul dominatur tātum Imp. ſubiectus, alioquin potētiſſimus, ut q X L. armatorū milia ad bellū educit. Hic etiā Martinū pręcipue colūt, cui & baſilica dicata ob coerciti Rheni in eius feſto ꝓdigiū, qui agrū maximo periculo Traiectēſem inundauerat. Præfuere huic urbi tres Præſules, unus martyr Gregoras, anno CLXXII. alter Lābertus regnāte Pipino. III. Seruatius Hebręus Hieronymi tpe: ambo cōfeſſores. Prope eſt Selādia ferè ultia Germanię tellus inter ſeptētriōes & occidētē Rheni oſtijs obiecta, hęc Philippo archiduci una cū Flādria & Brabātia paret, urbs eius Mitelbur.

Boij
Boiaria
Tauriſci
Norici
Aenas flu.
Lycus flu.
Badacum nūc Salezaburgē.
Ratiſbona
Etelburgium
Palatinus
Vienna flexū
Noua ciui.
Heluetij
Lucerna
Naſium
Berna
Forumtyberij
Suntia
Tugurinum nunc Turegium.
Curienſes
Raurici
Auguſta Rauricorum
Baſilea nunc
Argentoracū
Spira
Vangiones ſeu Vuormacienſes.
Macontiacum
Colonia
Agrippina
Ducatus
Cliuenſis
Butonodorū
Vetera caſtra Ro.
Bataui
Holandia
Traiectenſes
Naualia
Selandia
Mitelburgen.

negociatorum

Vbij negociatorum locus. Vbij trans Rhenum Straboni, ubi nunc Marchia Badensis sub duce
Marchia Cliuensi. Tres eñ in Germania Marchiæ sunt, hæc de qua loquimur, altera uetus inter Sa
Badensis xones, tertia noua prope Pomeraniã, de quibus postea. Istualia & Istuali populi quos Pli-
Isteuones Isteuones uocat proximos Rheno è regione Coloniæ utramq; tenẽt ripam. Visurgi amne
Istuali quẽ hodie Vesorã uocant ab oriente terminãt, à meridie uero mõtibus Anobis Assiæ con
Visurgis iuncti. Cum Istualis Carolus Magnus pro fide dimicauit, donec eos Christi religionẽ subi
Montes re coegit: Sæpe uero rebellantes & ad pristinam seditionem redire conãtes cohercuit, quos
Anobi. dam inter eos clandestinos iudices constituendo, quos Scabinos uocabat quibus potestas
Assia plectendi foret. Assia inter Isteuones & Francones montana regio, quæ à Rheno in septen
Thuringi trionem porrecta Thuringiæ iungitur uersus Anobos montes. Thuringi enim his pxi-
qui Cimbri mi sunt, eosq; putauerim esse quos Plinius Cimbros mediterraneos uocat. Sicambri quoq;
Mediterrane. Gelrenses hodie putati, quos Cæsar traiecto Rheno se fugasse dicit in commentarijs. Hi ut
Sicambri qui ait Strabo, duce Melone cum Rom. dimicantes ac uicti, datis obsidibus pacem fecerunt, q;
Gelrenses. uis illis proditis rebellauerint. Vsipetes & Tencaterij, ut scribit Cæsar à proximis Sueuis
Vsipetes exagitati traiecto Rheno Menapiorum loca in Gallia occupauerunt. Sueui antiquum re-
Tẽcaterij. tinent nomen. Non una gens est ait Tacitus, sed maiorem Germaniæ partem obtinẽt pro-
Sueui prijs nationibus & nominibus discreti. Insigne gentis obliquare crinẽ: hi partim ultra, par
tim citra syluam habitãt, quorum uetustissimi. Senones, Longobardi, numero quidem mi
nores, sed armis superiores. Inter Sueuos etiam Rhetios hodie ponunt, sicuti supra cõme-
Constantia moraui. In quibus Costantia urbs supradicta. Vlma quoq; continetur quæ Alcimenes ui-
Vlma detur Ptolemæo uocari supra Vindelicos sita. Deinceps de Franconibus, postea de Lõgo-
Alcimenes bardis dicam: nomina utraq; antiqua. Frãconum meminit Cicero in epistolis ad Atticum,
Francones à meridie Sueuos & Bauaros habent, ab occasu Rhenum, ab ortu Boemos, Alluitur regio
flumine Megano, Ptolemæo Menio uocato, in Rhenum defluente. Plures eorum ciuitates
ac claræ. Inter quas Herbipolensis, cui dominatur Præsul idem & dux Franconiæ. Quare
Herbipo. dum sacrificat strictum ensem in ara collocat. Hic emporium nobile quo ex utraq; Germa
Herfordia nia conuenitur. Hic etiam mos est Imperatorem deligere. Herfordensis urbs nobilis Ma-
Bãbergẽsis guntino Præsuli subiecta, literarumq; studio celebris. Bambergensis ad Regantum nouo
Regãtum fluuium nomine sita, quam Henricus I. Impe. quem ciues pro Sancto colunt exstruxit. In
ea situs est & Berengarius Cæsar qui Italiæ regnum occupauit. Habet & arcem munitissi-
mam, in quam narratur olim Albertus Franconiæ dux se recepisse contra obsidionem Lu-
douici regis, deceptusq; ab Othone præsule Maguntino cũ aliter expugnari non posset, in
eius fidem ac iusiurandum ad Ludouicum ineundi fœderis gratia discessisse: quumq; ali-
quantulum spatij processissent, hortante ipso Præsule ambos ad prandium redijsse, quod ie
iunos proficisci ob moram forte longam futuram nõ oporteret. Pransi igitur iterum egres-
si quum ad Ludouicum uenissent, Albertus e uestigio trucidatur frustra præsulis fidem im
Nurẽbur. plorans: at ille sese uti promisit semel eum incolumem reduxisse aiebat. Nurenburgeñ. quo
que in Franconia potẽtissimi. Nõnulli item Præsules, oppida complura, ciuitates quas im-
periales appellant Imp. tãrum subiectas retinent, dux tamen Bambergensis Franconiæ pri-
mus habetur. Ex hac igitur natione Franci prouenerunt qui nunc rerum in Gallia potiun-
tur, quorum supra in eorum historia memini.

RES LONGOBARDORVM.

Lõgobardi NVNC ad Longobardos ueniam, quos Ptolemæus in hac parte haud longe à
Andoinus Rheno ponit: Tacitus item in descriptione Germaniæ inter eius populos cõ-
Turismun. memorat. Paulus autẽ Foroiuliensis qui genus ab eis ducebat, è Scandia Ger-
Gepidarũ manici maris insula profectos dicit. Horum historiam scripsere Isidorus secũ-
rex dus Tridentinus & Paulus supradictus, quam compendio operæpreciũ fue-
Alboinus rit explicare. Hi siquidem, Anno salutis DXX. finibus egressi Pannonias primo occupa-
in Italiam uerunt, ac annos XLII. tenuerunt duce Andoino, qui cum Turismundo Gepidarum re-
uenit. ge bellum gessit eiusq; filium interfecit: Alboinum ex Rodelinda genuit. Hic postea succe
Guimũdus dens Narseti cõtra Totilam in Italiã auxilia misit. Tandẽ ab eodẽ ob indignationẽ in Iusti-
rex Gepi- nianũ clam sollicitatus Italiã inuasit, anno DLXVIII. ac primũ Foroiulio capto ducẽ Si-
darum sulphum in eo loco præsidio reliquit: Venetiã omnem breui subegit: Papiam post trienna
Rodisuida lem obsidionẽ recepit. Ibiq; regiã cõstituit. Guimundi Gepidarũ regis filiam Rodisuidã in
matrimonium

matrimonium duxit, quumq; socerum cum tota gente deleuisset uxori caluaria patris propinauit: quamobrem illa indignata operam dedit, ut à satellite quodam uir necaretur: ex quo pulsa à Longobardis unà cum filia Alsunda ad Longinum tunc Exarchum Rauennatem se recepit, ubi paulopost sese ambo ueneno necauerunt. Alboino igitur qui regnauit annos XXVI. XV. in Pannonia, & XI. in Italia Cleph filius successit, qui regnauit menses VIII. Quo demum à suis interfecto, interregnum inter eos decennio durauit. Quo tempore Burgundiones Galliam ingressi depopulati sunt. Auctaris deinde filius rex declaratur, Flauius cognominatus, quod postea cognomen posteri usurparunt, hic Brixellum in ostio Padi solo æquauit, Childebertum Francorũ regem cum ingenti exercitu contra eum uenientem superauit. Quo extincto Agiulphus dux Taurinensis regnauit annos XXV. Theodelindam Bauari ducis filiam uxorem duxit, cum Smaragdo Exarcho misso à Mauricio imp. bellum gessit, eiusq; filiam cepit, ob quam rem multa Romanis Italiæq; intulit incommoda, regnauit annos XXV. Theodelindæ uxoris ingenium sapientiaq; in primis commendatur. Huic Gregorius pont. lib. Dialogorum dicauit, quibus uirum eius mitiorem erga religionem reddidit. Hæc post uiri mortem annos X. cum filio Adoaldo summa pudicitia ac sapientia rexit imperium. Cœnobium Bobiense ædificauit. Medoeciæ templum nobile S. Ioannis Baptistæ, prætoria quoq; extruxit, in quibus Paulus Foroiuliensis dicit depictos fuisse ornatus Lõgobardorum, crinibus tantum anteriore parte ad ora propensis, ac utrinq; discriminatis, occipitio uero raso ceruicem nudabant: uestibus laxis maxime lineis quales Saxones Angli habere consueuerunt: quæ ornatæ institis ac fimbriis latioribus fuerant uario colore contextis, calceis usq; ad summum pollicem penè apertis, & alternis loris ac nodis obligatis. Huius tempore Cacanus Auarum rex Foroiuliũ cepit Gisulpho duce interfecto. Igitur post Theodelindã & Adoaldũ filium Arioaldus XII. deinde Rotaris XVI. annos regnauerunt anno DCXXXVI. Hic Rotaris Arriana inquinatus secta totam deinde gentem commaculauit, Arrianis ubiq; præsulibus constitutis. Qua de causa Theodorum Exarchum bellum ei mouẽtem apud Scultemnam Mutinæ amnem superauit, maioresq; exinde adsumens spiritus Ligures debellauit, Genuamq; urbem, & apud Venetias Opitergiũ miseris modis diripuit. Rodoaldus autem eius filius, VII. annis quibus regno præfuit nihil memorabile gessit. In libidine deprehẽsus cum matrona interfectus fuit. Huius hæres Aripertus annos IX. regnauit, de religione benemeritus. Nam Cottias Alpes in quibus Genua, & quicquid citra Alpes usq; in Gallias continetur, quæ omnia Rotaris abstulerat, diuo Petro restituit impulsore Ioanne III. pon. Huic Gundipertus filius successit, qui cum fratre Pertari de regno dimicauit, post annum uero à Grimoaldo duce Beneuentano auxilij simulatione interficitur, cuius postea sororem ipse Grimoaldus in matrimonium unà cum regno accepit: in quo cõfirmatus ante omnia ad Cacanum Auarum regem mittit, ut nisi hostis esse malit Pertarim Gundiperti fratrem qui ad eum profugerat minime foueret. Pertaris igitur supplex ad eum accedens ueniam impetrauit. Deinde in suspicionẽ iterum ueniens, ad Clodoueum Galliæ regem confugit. Clodoueus itaq; auxilio cum ingenti exercitu properãs pulchro stratagemate apud Astam ciuitatem uincitur, ut ait Paulus. Nam Grimoaldus simulata fuga illos insolẽtes ac securos reddidit, ac demum uino ocioq; indulgentes de improuiso adortus magnam stragem ex eis fecit, ut collis ille postea Tumulus Gallorum uocaretur. Forumpopuli quod eum in transitu læserat, dum rediret sabbato sancto occupatis mane circa sacra oppidanis diruit. Opitergium funditus deleuit. Fines Foroiuliensibus, Taurisanis & Ceruiensibus constituit. Alzecum Bulgarorum regem suis stipendijs in Italiam uocauit, locaq; adsignauit circa Beneuẽtum, Bobianum, Eserniam. Pro ducibus Guastaldos mutato nomine terris præfecit, ut scribit Paulus qui ad hæc usq; tempora peruenit. Defuncto Grimoaldo Pertaris profugus in regem restitutus annos VII. regnauit solus, ac tres cum filio Cuniperto. Ducem Tridentinum rebellantem magno longoq; bello apud Adduam fluuium superatum interfecit. Cunipertus Cadualdum Anglorum regem uenientem in Italiam magnifice excepit. Huic filius Limpertus successit admodum puer cum eius tutore Arisprando, quem Regimpertus apud Ticinum prælio superauit, regnauitq; annum. Huius quoq; natus Aritpertus II. annos IX. Cum quo Arisprandi filius Sigiprandus de regno dimicauit, captoq; demum oculos eruit, simul & uxorem eius naso auribusq; truncis dehonestauit. Lintprandum quoq;

Alsunda
Cleph rex
Auctaris Fla.
Agiulphus
Theodelindæ sapientia.
Quis ornatus Lõgobardorũ
Adoaldus
Arioaldus
Rotaris
Rodoaldus
Aripertus
Gundipertus
Pertaris
Grimoaldus
Clodoueus
Forumpopuli deletum.
Opitergium
Guastaldi pro ducibus.
Pertaris
Cunipertus
Limpertus
Regimpertus
Aritpertus
Sigiprandus
Lintprandus

fratrem in custodiã misit, qui statim post Ariperti mortem regnauit annos XXXII. religiosissimus quidẽ princeps, ut qui corpus diui Augustini è Sardinia, quod uideret eam insulam à Saracenis diripi, Papiam perduci iussit. Romam apostolorũ limina salutatum uenit imperante Leone III. & sedente Gregorio II. qui obuiam regi processit. Bauariæ magnam partem subiugauit. Rauennam per obsidionem cepit. Vrbem Romam ab obsidione qua cinxerat, hortatu Caroli Martelli & Zachariæ põtificis liberauit. Huic Rachis successit uir mitissimus, à quo Zacharias ipse omnia quæ optauerat impetrauit. Deinde post annos VI. regno se sponte abdicans monachum egit Aistulpho fratri relicto imperio. Hic contrà immitis & Rom. pon. hostis dum uixit extitit, Rauennam cum toto Exarchatu per uim cepit. Quumq; subiugata omni penè Italia urbem Romam dura obsidione premeret, Gregorius III. coactus est Pipini Francorum regis auxilium implorare: cuius successor Stephanus II. ea de causa in Galliam profugit. Aistulphus adueniente Pipino cum exercitu perterritus, terras se recipit ablatas põtifici restituere: quod minime præstitit: cuius perfidia exciuit Pipinum Alpes traijcere cum exercitu, eumq; ui cogere pactis stare. Desiderius eius successor eodem penè furore Romam obsidens, Carolum Magnum ad succurrendum pontifici prouocauit, à quo superatus est: Papia recepta bello gentiq; Longobardorũ finis impositus, anno DCCC. sedente Hadriano. Illi se in Subalpinam Italiam recepere. Aldegisius uero Desiderij filius ad imp. Constãtinopolitanum confugiens eiusq; potentia fretus aduersus Carolum bellum mouit, à quo demum captus ac in custodia mori coactus est. Et hæc quidem de Longobardis, nunc alios prosequar. Post Batauos iuxta Oceanum Phrisij sunt, antiquũ retinentes nomen, ab oriente Saxones, ab occidente Traiectenses habent: quos inter Phrisios etiam ponit Otho præsul Phrisingensis, qui res Germanicas scripsit: gens alioquin ferox ac libera, quanquam Philippus Burgundus eos sibi subiectos esse dictitaret, pecoris abundantes omnis generis. Fimum inopia ligni comburunt. Albertum quondam præsulem Maguntinum, qui Fuldense cœnobium extruxit, apud eos de Christi fide concionantem martyrio adfecere.

Rachis rex monachũ egit · *Aistulphus* · *Desiderius* · *Longobardorum finis.* · *Phrisij* · *S. Albertus præsul Maguntinus.*

Saxones, Cimbri, populiq; usq; ad Vistulam.

VLTRA Albim ad oceanum item Saxonum gens maxima. Habent ab occidente Visurgin, ab aquilone Cimbricam Chersonesum, à meridie Francos Boemosq;, ab oriente Slesitas & Prutenos: in quo situ cõprehenduntur Thuringi, Lusatij: Pomerani, orientalia Saxonum colunt. Ducem habent unum ex electoribus. Oppida uero Vismariam, Sundim, Gripsualdam, Stetinum, & Rostochium, ubi studium literarũ simul & negociatorum locus. Caminum amplissima urbs, cui præsul dominatur, non minor Maguntiaco, ac tantum Romano pontifici subiectus. Teutones Plinio, Teutonari Ptolemæo, alijs uero Teutonici. Hi sunt qui in Italiam contra Romanos irruerunt, & à C. Mario uicti. In Saxonia salinæ uberrimæ sunt. Præterea argentifodinæ apud Goslardam ab Othone primo inuentæ. Hi deniq; sunt qui cum Carolo Magno ac Francis anno ferè XXX. bellum gessere, tandem sub iugum missi Christi fidem suscepere. Ab his etiam Britannia occupata nomen Angliæ sumpsit. Creuere etiã magis & gẽte & authoritate postquàm imperium ad Germanos peruenit. Inter hos Marchia uetus & noua. Prima inter Oderam & Albim fluuios consistit, ubi ad Albis ripã sunt Stendalum, Gadeolum, Soltuedleum, & Ostroburgium noua oppida, præterea Misna amplissima ciuitas ac regia: ubi & alia sunt, Merseburgiũ olim Martinopolis. Lipzg, nobile Thuringorum emporiũ. Numburgium duci Saxoniæ parens. Nouam Marchiã influunt Odera, Spreda, & Ortellũ flumina: huius metropolis Brãdeburgensis ciuitas, cui marchio præest unus ex electoribus. Apud Oderæ ripam Francfordia est, diues emporiũ. Spredæ Berlinum, Ortello Auelpurgium nobilisq; plaga Prigeruteza uocata adiacent. Inter Saxones quoq; Madeburgenses, Bremenses, Alberstadenses, Ildemenses, Verdenses, Brunsuicẽses, Amburgenses, Luneburgenses, Lubicenses. Madeburgenses enim ex Caroli Magni instituto ius ciuile Rom. lingua Saxonũ compendio reductum habent, quo cæteris eius regionis populis ius dicunt. Alberstardij templũ idem Carolus exruxit cum amplissimis & prouentibus & officijs, ubi quotannis institutum conspicitur inauditum. Die namq; cinerum peracto sacrificio facinorosum quempiam sordidatum & operto capite templo eijciunt. Is die noctuq; discalceatus urbem sacra templaq; salutando perambulat, tãtum post mediam noctem

Pomerani · *Vismaria* · *Sundis* · *Gripsual.* · *Stetinum* · *Rostochiũ* · *Caminum* · *Teutones* · *Marchia Vetus & noua* · *Odera* · *Ortellum* · *Brãdebur.* · *Francfor.* · *Alberstadij nouus mos*

noctem in plateis aliquantulũ quiescit. Deinde inuitatus (omnes enim eum inuitant) quicquid apponitur taciturnus uescitur: demum in die cœnę dominicæ in templum adcersitus absoluitur, pecuniaq́ collata cumulatur, ac eum Hadamum nominant. Brunsuica celebris urbs ædificijs, insignis præsertim sobole Othonum imperatorum. Bremenses Daciæ uicinam gentem olim Cimbricam se quondã ad fidem Christi deduxisse gloriantur. Lubicum Saxoniæ ciuitas imperialis ab Vmbodo Vitigo Cimbrorũ duce ędificata, in eo loco quem Vneodes adhuc Saxonię partem tenentes Lucconiam dixere. Hanc quũ Fredericus Ænobarbus obsedisset, Henricus eius urbis præsul pace impetrata constructione basilicæ ornauit, eiq́ ab eodem imperatore multa decora, præterea immunitates obtinuit. Quapropter adeo creuit ut Lubicensium auxilium sæpę Daciæ reges ad suos in officio continendos imploraurint. XII. uiri reip. præsunt, quos consules appellant, quorũ perpetua potestas est. Plebs siquid graue patiatur ad Cæsarem prouocat. Extra huius mœnia nobile cœnobium S. Brigidæ conspicitur. Sunt quoq́ inter Saxones multi principes & ciuitates quæ uocantur imperiales, pleriq́ uero urbibus dominantes præsules. Misna auię, tum Thuringiæ, Lusatiæ, ac Franconiæ magna pars, ducibus Saxoniæ parẽt. Cimbri aũt uicini Saxonibus ad oceanum sunt, & Cimbrica Chersonnesus gens notissima Romanis cladibus. Qui, ut scribit Florus, ab extremis profugi cum terram eorum oceanus inundasset, in Italiam traijcientes, ad senatum miserunt ut sedes eis darentur: qui exclusi, primo Silanum, deinde Manilium, tertio Cepionẽ expulerunt, postremo & ipsi à C. Mario uicti sunt. Inde redeuntes qui superfuere ad Mæotidem consedere paludem. Hos Græci teste Strab. Cimmerios uocant, quorũ Homerus meminit in Odys. ponitq́ inter Sauromatas. Nunc sane Cimbricã Chersonnesum Daciam uocãt, cui rex præest qui Suetiam & Noruegiam peninsulas in eodem mari obtinet, Ptolemæo & antiquis minime positas, quod ignotæ atq́ incõpertæ tunc essent: nobis autem ob Christi fidem, quæ ad hæc loca penetrauit, omnia patefacta: lateq́ septentrio pulsa barbarorum superstitione diuinis nunc laudibus frequentatur. In Suetia regnauit patrum memoria Valdimarus: in Noruegia Aquinus eius gener, quibus extinctis Margarita uxor utriq́ regno successit usq́ ad senectam. Postremo Henricum puerum Pomeraniæ ducem sibi adoptauit, eiq́ filiam locauit. Is quum annos LV. sine prole regnasset tandem Frederici III. imp. tempore regno deiectus est à populis, & Christophorus Bauariæ dux suffectus, eius sororis filius, qui auũculum Henricum in insula proxima quam Gothiam uocant, regnare permisit. Christophoro defuncto populi quendã Carolum sibi præficiunt, uirum in primis sacrilegũ ac scelestum. Quare & ipse non diu toleratus regno pellitur, & Christiernus surrogatus qui hæc tria regna simul possedit. Hunc ego Sixti IIII. tempore ad urbem uoti reum uenientẽ uidi, honorificeq́ exceptum. Noruegiæ Innocentij VIII. pont. concessione permissum sine uino calicem sacrificare, quod ob immensa frigora uinum in ea regione importatum acescat. Cuius rei gratia legatio missa. Deinceps ultra Vistulam regiones ad Sarmatiam pertinent, uerum nonnullæ ex his Germanorũ sunt, Plinio Tacitoq́. Inter quas Gythones, Phenni, Ombrones, Varini ad mare Venedicum. In quibus hodie locis sunt Pruteni, Massagetæ, Lituani, Varini, Leuonij, Poloni, Moscouij. Igitur Prusiæ regnum, & Pruteni populi ripam utrãq́ Vistulæ accolunt barbara omnino gens, idolorumq́ cultores usq́ ad Frederici II. tempora fuerant, tunc Christiani amissa Ptolemaide Syriæ ciuitate, Teutonici fratres S. Mariæ, quibus eam ciuitatẽ colere permissum fuit, expulsi in Germaniã rediere. Quumq́ armis potentes & præsenti animo essent, ipsius Frederici concessione hæc loca omnia pulsis infidelibus receperũt, deinde templa ac loca religiosa constituere: & trans Vistulam, Pomeranẽsem, Culmensem, Sambiensem, & Varnensem, sedes cum præsulibus ordinauerũt. Mariæburgium oppidum in loco eminenti extruxerũt, regiam magni ministri qui cæteris præsidet. Duo item alij inferiores magistri apud eos, quorum alter Leuoniam, alter Alemaniæ conuentum regit. Horum officium, fidem armis tueri: nec ullus adsciscitur nisi Teutonicus ac nobilis. Barbã nutriunt, exceptis his qui sacrificio præsunt: literas minime discunt, orationem dominicam pro canonicis iterant horis, originem uero eorum exactius in Hierosolymorũ descriptione dicam. Hi patrum nostrorum memoria cum Vladislao Poloniæ rege graue & internecinum bellum gessere, excitis utrinq́ uicinorum auxilijs: sub iugum tandem cum tota gente missi, oppidis item omnibus, præter Burgum S. Mariæ deperditis, à Sigismundo postea imperato

Hadamus | Brunsuica | Bremenses | Lubicum | Vneodes | Lucconia | Ciuitates imperiales | Cimbri | Dacia | Suetia | Noruegia | Christiernus | Vltra Vistulã populi. | Gythones | Phenni | Ombrones | Varini | Prusia | Pomeranẽses | Culmenses | Sambienses | Varnenses | Mariæburgiũ | Leuonienses | Bellum cum Polonis.

re in pristinum regnum restituti fuere. Frederico deinde III. imperante seditione orta inter milites eius ordinis & plebem, à legato tunc Nicolai V. pont. plebs sacris interdicta, ac propterea indignata, L. oppida euertit, seseq; Cazimiro Poloniæ regi Vladislai filio dedidere, qui ob memoriam paternæ possessionis rem aggressus aduersus magistrum uenit. Hi uero se auxilijs Slesiæ ducis adcersitis defendere. Varia pugna & anceps diu fortuna belli. Tandem Cazimirus desideratis suorum sex millibus profligatus discessit. Narratur & de

No. pulchrum facinus. eisdem perbellum quoddam exemplum. Quondam defuncto magistro quum de successore deligendo ageretur, quidam rogatus sentētiam dicere, seipsum delegit, ac omnibus prætulit, dictitans aliorum se mentes ignorare, suam probe nosse utilem se futurum omnino si præsit. Quare omnes adsensere, resq; uti promiserat fideliter, ac prospere omnibus cessit.

Lituania Lituania his proxima regio ad mare Balteum sita, palustris ferè omnis. Huic dominabatur *Victoldi crudelitas.* Victoldus Vladislai frater eius, qui ad Poloniæ regnum uocatus fuit, tanta uir crudelitate ut dicto non audiētes insutos in pelle ursina ursis ad hoc nutritis obijceret. Is deinde ex dux ce rex à Sigismundo imperatore factus, ante decessit quàm diadema indueret. Eius succes*Sindrigal* sor Sindrigal ursam dicitur aluisse, quæ cibum è manu caperet, è sylua mane ostium cubiculi ipsius adire solitam, ac pedibus pulsantem admittere consueuisse: quæ res occasionem postea dedit quibusdam contra eum conspirandi, qui ursæ simulatione mane ingressi eum interfecerunt: quo extincto res Lituaniæ ad Cazimirum Poloniæ regem peruenit. Eorum regio tantum mercatoribus aditur, qui pelles emunt Zibillinos ab Italis appellatas: his lo*Copia pellii & mellis* co pecuniæ qua carent omnia commutant. Viuunt lacte, carne, ac melle, quo abundant ex apibus syluestribus. Venātur ursos, & bonasos, qui bobus syluestribus ferè similes sunt pe*Bonasorum uenatio.* riculo, quod ut uitent hunc seruant modum: locum in quo uersantur sepiunt, uno tantum relicto aditu, qui in uallem imam deducat. Feræ per eum de industria perunctum ac lubricum in uallem ruunt, Ibiq; aliquot dies fame debilitatos ac mansuefactos facile capiūt. Idola non multos ante annos adorabant, postquàm uero Vladislaus ex eis regnum Poloniæ unà cum fide suscepit, ipsi quoq; ex magna parte à superstitione discessere. Testatur Pius pontifex se à quodam Hieronymo monacho Pragēsi, uiro literato ac plane sancto, qui eas partes adeundo ad religionem deducere conabatur, audisse, quæ monstra uiderat à Lituanis culta: à quibusdam serpentes, ab alijs ignis, à nonnullis sol, & malleum ferreum, quo quidam gigas turrim perfregisset, in quo sol diu per nubilum absconditus à rege quodam per uim inclusus fuisset. Alij uero syluas, quas quum Hieronymus succidere iuberet, fœminæ totius tractus ad regem questum uenere, sacra religionemq; eis auferri. Quāobrem re infecta de regno decedere iussus est. Sermone utuntur semi Dalmatico, ut fere Sarmatia omnis Europea. Ciuitates in ea, Vilnensis gentis caput, Chiouiensis, Mednicensis, Luceoriensis, quibus nunc præsidet Alexander Poloniæ rex, Ioannis Moscouiæ ducis gener, simul & hostis dum hæc proderem, cum quo de finibus tantum concertatio. Cum Tartaris

Varini autem uicinis internecinum bellum gerit, de quibus post paulo dicam. Varini sequūtur in eodem tractu, quos Plinius commemorat, quamuis hodie Varnos dicant. Horum præsul fuit Pius, paucos ante menses quàm pontifex crearetur. Is quum ditionis sit Prutenorum *Massagetæ* solus illorum præsulum eorum habitum non gestat. Sunt & Massagetę in hac parte alij ab ijs qui in Sarmatia ponuntur, parua admodum terra, unius iter diei, uerum longa à Prutenis usq; ad Leuonios pertingens, neq; adhuc Christiana, Polonorum regibus subiecta. Po*Leuonij* loniam autem ipsam inferius dicemus. Leuonij postremi Germanorum ad littus Venedicum ad paralellum ferè Scandauiæ insulæ, unde originem habere uidetur. Nam in ea Ptolemæus Leuonios populos ponit. Hi à Prutenis uicinis debellati Christi fidem suscepere.

Rigensis A Tartaris sæpe infestantur, eorum metropolis Rigensis ciuitas. Hoc littore expedito ad *Mediterranea* mediterranea Germaniæ ueniam, ubi Slesia est, quam Odera perlabitur longitudine stad.

Slesia LXXX. Caput gentis Vratislauia ad ripam Oderæ sita. Factiones in ea multæ, quōdam *Odera* orto tumultu cōsules ciuitatis è prætorij fenestris deiecti sunt: cuius criminis authores post *Vratislauia* ea Sigismundus imp. capite mulctauit. Sermone utuntur Teutonico, quamuis trans Ode*Boemi* ram Polonicum sapiens. His uicini Boemi, & Morauí, de quibus paulopost. Alemani teste

Alemani Asinio uiro Italico, qui res Germanorum diligenter perscripsit, in Germania genus aduentitium est ex uaria colluuie gentium, quod sanè nomen indicat ἀλᾶσθαι, id est, errare. Hos insuper Theodoricus Gothorum rex tributarios imperio fecit. Deinde in Francorum uenere

nere potestatem, ut tradit Agathius Græcus author. Nunc de sylua Ercynia pauca narrabo. Hæc uasta magnitudine ab Heluetijs & fontibus Danubij oriens iter dierum L X. continet, ut Mela scribit, alia mutando nomina secundum populorum diuersitatem. A fonte Nigra sylua ab incolis appellatur: à Necari fluuio usq; Menum Germanis Ottenual: à Meno ad Loriam amnem propè Confluentiam Vesterbulum. In occidentē primo tendit, dein de in Orientem flectitur. Franconiam ab Assia & Thuringia diducens, iterum se mediam aperit & circuli modo recipit in Boemiā, eamq; à Saxonibus diducit. Inde in montes Morauiæ transiens, perq; mediam Pannoniorū regionem à dextra, & Polonorum à læua, usq; ad Dacos, & Getas penetrat. Barcenis altera Sylua trans Rhenū Sueuos à Cheruscis diuidit. Nunc Sylua nigra haud procul à Badensi agro. Veniā ad flumina, quorū princeps Rhenus è Rheticis fluens mōtibus aquilonem uersus in oceanum tribus erumpit ostijs. Lacus duos efficit, Venerum, & Acronium: hodie lacus Bodinæ & Cellēsis uocatos. Corriuatur Meno, Necaro, Limago, Mosella, Mosa fluminibus. Vidrus è montibus fluens Anobis in Oceanum, Phrisios à Batauis & Gelrensibus diuidit. Amasis à monte Meliboco ubi Trophæa Drusi sunt, Padeburnam & Monasterium urbem ac Phrisios abluens fertur in mare. Visurgis, hodie Vesera, ex eodē monte nascitur. Salas, apud quem Drusum uictor extinctus est. Albis à montibus qui Slesiam à Boemia diuidunt. Madeburgensem & alias Marchiæ ac Saxoniæ ciuitates abluit, & prope Amburgam in Oceanum fertur. Oderam supra memoraui. Vistula Sarmatiam à Germania disterminat. Deinceps de insulis & mari Germanico quod Timæus Analcum uocat, Philemon Mortuum, Eustathius etiā Cronium, quod ibi Saturnus ob frigiditatem regnet. Quapropter in idem abscissa eius genitalia projecta dicuntur. Apollonius poeta Cronicum mare appellat etiam recessum Ionici sinus, à quadam insula Cronia uocitata. Huius igitur Germanici maris insulæ quædā ab antiquis commemorantur. Xenophon Lampsacenus à littore Scytharum tridui nauigatione insulam esse magnam Baltiam tradit, quæ & mari Balteo nomen dedit. Eandem Pytheas Basilicam uocat. In his uaria hominum monstra feruntur, alij ouis animalium uiuere, alij uero Hippoderes equinis esse pedibus. Sinus præterea duos efficit, quorum alter Plinio Cedanus, Ptolemæo Venedicus appellatur. Hic insulæ ponuntur, quarum clarissimæ Pli. Scandauia & Emigia: locus præterea, quem alterum orbem esse dicunt, ubi Billeuionum gens habitat. Alter sinus cōterminus Cimbris, ubi insulæ Romanis armis cognitæ, interq; Glessariæ uersus Britanniam Electriades à Græcis uocatæ, quod ibi electrum nascatur, à Barbaris Austrania dicta est. Hęc Plinius. Ex quo fortè uerisimile fuerit eam partem Germaniæ, quam nunc Austriam uocant, hinc nomen & coloniam accepisse.

BOEMIA

BOEMIA nunc ac Polonia describendæ, quæ unà cum Pannonia quāquam disiunctæ regiones simili catalecto uiuendiq; institutione quodāmodo utuntur, sæpeq; euenit ut deficiente utrobiq; regia sobole ab horum aliquo populorum successor, potius quàm uel à uicinis Germanis uel alijs gētibus accersatur, ac quādoq; unus cuncta possederit. Quare prius de Boemis quæ in eorum annalibus qualibuscūq; qui iam authoritatem sibi uendicauerūt, cōperio: deinde quæ ipse apud ueteres de his inuestigauerim. Dicunt eū ex Croatiæ populis in Dalmatia duos egressos esse fratres, Czechium, & Lechen. Alterum uersus orientem & septētrionem tractum tenuisse, ubi planities latusq; campus erat, quem eorum lingua Pole dicunt, ex eoq; Poloniam terram cognominasse. Alterum Czechium in Germaniam ad Albim fluuium consedisse, montanaq; loca circa occupasse, ubi mulier fatidica Libyssa nomine agebat: locumq; Boemiam ex eo uocasse, quod sic uaticinium ipsi appellarent. Ego uero originē barbaiusse à Delmatia ob morum & linguæ similitudinem non negauerim, uerum eos uetus tenuisse nomen, ut uerisimile magis fuerit quàm nouum mutuatos. Nam Bemos in ea parte Ptolemæus gentem maximam esse dicit. Iuxta uero Marcomannos & Quados gentes bellicosissimas, à Traiano, deinde à M. Antonio debellatos, & hucusq; Romanū prorogatum imperium. Hi Morauiam circaq; adiacentes Boemorum populos comprehendebant, Germani ferè omnes. Verum nunc gens hæc aduena, regionis eius nationis antiquæ robur ac uires mutuata, res maximas bello gessit. Sterilitate uini oleiq; sicuti & pleraq; Germanię loca laborant: pabulo, frumento, pecoreq; abūdant. Latitudo eius longitudini par, trium forte dierum

Sylua Ercynia
Sylua Barcenis
Flumina
Rhenus
Menus
Necarus
Limagus
Mosella
Vidrus
Amasis
Meliboceus
Trophæa Drusi
Visurgis
Salas
Albis
Odera
Vistula
Insulæ
Mare Analcū mortuum.
Cronicum
Blesia insula
Balteū mare.
Sinus Venedicus Cedanus
in quo Scandauia
Emingia
Belleuionum gens.
Glessariæ
Electriades
Austrania
Austria
De initijs Boemiæ
Czechius
Leches.
Pole, id est planum
Libyssa
Fatidica
Bemi
Marcomanni
Quadi

tē dierū iter. Sylua Ercynia undiq; cincta, Albi fluuio media irrigatur: ab oriēte Morauos: ab arcto Saxones: ab occidente Noricos: à meridie Austriam & Bauariam habet. Oppida
Praga uero Pragam, Cadanum, Bruxiam, Sclakenuendum, Cuticinum. Nunc ad reliquam eius
Cadanum regni successionē ueniam: post Czechium quem diximus primum è Croatia uenisse, Cra-
Bruxia cus dux à populo deligitur, quem dicunt uirum fuisse iustum & æqui seruantissimum, qui
Cracouia Cracouiam apud fluuiū Cudacam ab incolis appellatum condidit. Craco filia Libyssa fue-
Libyssa ceilit. Hæc uirgo fatidica & uates erat, ob eamq; causam sapientissima existimata: quare à
Primislaus populo coacta nubere, Primislaum quēdam in agro bubulcum sibi delegit, quem sciret &
Vicegradus bonitate & iustitia præstare. Hæc ante omnia arcem modicam ad Vicegradum excitauit, quam postea mœnibus latius cinxit, appellauitq; Pragam, sumpto auspicio à primo obuio opifice qui limen portę faceret, quod lingua eorum eo uocabulo appellatur. Ædificauit & Libum castellū ubi sepulta est. Primislaus uir solus postea regnauit, imperio fœminarum,
Valasca quod tēpore Libyssæ magnopere inualuerat propulso. Illæ igitur repub. deiectæ duce Va-
mulier. lasca muliere fortissima coniurant, ac hora constituta necatis uiris ac parentibus, abreptis equis & omni gaza, proximum occupant collem, ubi castro Dieuizo exædificato regem ad certamen prouocant. Tanta deniq; audacia fretæ multos annos more Amazonum ad- fiduis armis bellum ciuile excitauerunt. Ad extremum uicta Valasca insidijs Primislai im-
Voinus perium uiris restitutum. Primislao Numislaus: huic Mnatha, cui Voinus filij parentibus
Vinslaus successere: Voino autē nati duo fuere, Vinslaus, qui Pragæ dominatus est, & Vratislaus, qui Lucensis princeps, postea Enezacensis dictus fuit. Vinslao Grezomislaus, qui & Neclam cognominatus, uir ignauus. Hunc Vratislaus patruus de regno deturbare quærens
Medria bello inter eos orto interficitur, quū primus condidisset ciuitates Medriam & Pubecbam,
Pubecba quæ deinde de suo nomine Vratislauia est appellata, Slesiæ nunc caput. Neclæ deinde
Vratislauia Hostiuitus, Hostiuito Borsinous filius successit, qui cum Ludimilla coniuge quam pro san-
Hostiuitus cta colunt, primus Boemorum Christianus, à Methodio Morauiorum præsule factus est
S. Ludimilla anno DCCCCXCVIII. Huius duo filij Spitigneus & Vratislaus ex successione postea
Borsinous regnauerunt. Vratislao duo nati Venceslaus & Boleslaus, ueluti Cain & Abel alteri fue-
primus Chri. re. Nam Venceslaus uir sanctus, regniq; successor, ab altero per proditionem & scelus tru-
Spitigneus cidatur. Nec minore flagitio eorū mater Draomiria necis conscia fuit, quæ & Ludimillam
Vratislaus socrum sanctissimam apud quam Venceslaus fuerat educatus, necari iussit. De Venceslao
Boleslaus traditur, perpetuo castitatem seruasse, horas canonicas quotidie obijsse, noctibus per bru-
S. Venceslaus mam ac medias niues discalceatum templum petere solitum. Inde prodigium fertur, uesti- gia cruenta fuisse interdiu animaduersa. Basilicam Pragensem ab se extructam S. Vito di-
S. Dotimarus casse: Dotimaro Saxoniæ uiro sanctissimo primo eius præsule constituto: post quem Adal-
S. Adalbertus bertus Boemus uir non minore sanctitate præfuit, qui post Stephanum Pannoniæ regem
Pragensis & multos Delmatię populos ad fidem deductos, à Prutenis tandem supplicio adfectus est.
martyr Sed & alia Venceslai memorãtur, pauperes eius regni ex magna parte sustentabat: ducem Curuensem contra fas regnum inuadentem, ac eum prouocantem, singulari certamine di- uinitus superauit: interfectū postremo, ut dixi, à fratre, posteri pro martyre colunt: cui tem-
Boleslaus plum Poloniæ primū dicatum. Igitur post Boleslaum filius Boleslaus iunior rem suscepit.
iunior. Cuius frater Stratiquates cœnobio se addixit, uir inconstãtia tum ambitione maxima præ-
Stratiquates ditus, ut qui postea Cracouiēsis præsul esse magnopere adfectauerit. Boleslaus deinde ter-
Boleslaus tius, secundi filius regni hæres, cui Moscho rex Poloniæ Cracouiam per fraudem eripuit:
Cracouia unde causa inter eos magni exorta est belli. Boleslaus demū simulatione colloquij circum-
à Polonis ca. uentum, Moschonem luminibus effossis mulctauit: deinde Cracouiā obsedit. Boleslao fra- ter erat Odalricus, qui apud Hēricum imp. exul nutritus fuerat: armis Cæsarianis munitus repēte adest, patriūq; regnū recipit: ac Iaromiro alij fratri ob regni adfectati suspicionē, ocu- los euulsit. Boceriam puellā, quod Beatricē interpretatur, è plebe natam ob amorem in ma-
Bizetislaus trimoniū duxit, ex qua Bizetislaū suscepit. Is deinde Iuditham Othonis imp. filiam deo di- catam, è cœnobio in uxorē sibi iunxit: unde ortum bellum inter generū & socerū apud Bo-
Boleslauia leslauiā Boemiæ oppidū, quod interuētu ipsius puellæ ueluti quondā Sabinarū diremptum facile fuit. Bizetislaus post hæc defuncto patri successit, cum antea in Morauia tātum per- mittēte genitore dominaretur. In primis bellū Polonis intulit, Cracouiēsem Gnesnēsemq; diripuit ciuitates anno sal. MXXX, ob quā rem ab Henrico III. frustra sæpe admonitus bello

bello superatur,ac supplex ueniã petere tum tributa pẽdere cogitur. Pace hoc modo facta decessit:quinq; supstitibus liberis, Spitigneo, Vratislao, Conrado, Iaromiro, Otorio:quorum Spitigneus regnũ paternũ:reliqui Morauiã obtinuere. Vratislaus à fratre Spitigneo bello petitus in Pãnoniã ad Andreã regẽ cõfugit:eiusq; filiã uxorẽ duxit:ac paulopost fratri uita functo successit. Iaromiri alterius fratris diaconi magna leuitas narratur, qui præsul Pragẽsis factus, cupijt & Morauiẽsis esse, expulso Ioã. præsule, quã rem legatus tũc à pon. missus & Matildis comitissa sedauerũt. Hic Vratislaus Leopoldũ Austriæ ducẽ bello superauit. Morauiã, Poloniã, Slesiã, Lusaciã, Hẽrico IIII. imp. iuuãte, Boemiæ regno adiecit, anno MLXXXVI. Post hũc Cõradus frater tertius, deinde fratris filij sine regio cũcti noĩe fuere, præter Vratislaũ Vratislai filiũ, qui à Fred. I. ob eius egregia in eũ merita, rex appellatus est. Nam operã ei magnopere in expugnatiõe Mediolani nauauerat. Nobilẽ deinde pontẽ supra Multauiã extruxit, XXIIII. munitũ arcubus, qui magnã Pragã paruæ cõiũgit. Sobieslaus post hũc annos V. regnauit: deinde Fredericus Vladislai filius: postea Cõradus qui in Apulia in bello occubuit: mox Bizetislaus, qui Hẽricus appellatus est, præsul idẽ & dux Pragẽsis: demũ Venceslaus eius frater, atq; hi oẽs ducali noĩe. Primislaus uero successor rex Boemiæ III. appellatus, ex eis q diadema acceperint, qđ à Philippo Frederici II. fratre ac imp. cõsecutus est. Huic filij successere Vẽceslaus & Othocarus, qui & Primislaus dictus est, rex V. Boemiæ. Huius itaq; Othocari felicitas & res bello magnæ cõmemorantur. Austriã ex hæreditate Margaritæ uxoris adsecutus est: ab Vlrico duce Carinthiã emit: Stiriã, Prusiã, Tartaros uicit: Cunispergiũ oppidũ ędificauit: oblatũ imp. nomẽ cõtẽpsit: in discordiã cũ Rodulpho Cæsare ueniẽs tandẽ adactus parẽdi sacramẽto & adfinitate inter eos inita conciliat. Quãobrẽ ab uxore Margarita obiurgatus q per metũ & ignauiã pacẽ fecisset, iterũ prælio concurrẽs à Cæsaris exercitu ꝓfligat atq; occidit: regno nihilominus Venceslao puero eius filio tradito. Hic ille Vẽceslaus alter quẽ pro sancto colũt, & portẽtis clarere dicũt, socer Gẽtilis Vrsini, qui eq; filiũ Vẽceslaũ iuniorẽ oĩa sibi dissimilẽ habuit. Nam is & uino & luxuriæ tm̃ deditus apud Morauiã in prętorio interfectus est, annos agẽs XXII. Hẽricus deinde Carinthię dux regnũ obtinuit, quẽ Albertus imp. expellẽs filiũ suũ Rodulphũ regẽ cõstituit: quo mortuo res ad Hẽricũ reuertit. Cõtra quẽ rursus Ioãnes filius Hẽrici VII. Luceburgẽsis annos CXXV. usq; ad Sigismũdũ imp. id regnũ successoribus tradidit: in Italiãq; uenit: ciuitates principesq; multos tutatus Ludouico Bauaro & Frederico Austrię duce inter se de regno dissidẽtibus, circiter annũ MCCCXXXI. Brixiã quoq; Bergamũ, Lucã, Parmã, Mutinã in potestatẽ recepit. Polonię regnũ cũ id tuto tenere nõ posset, Cazimiro acceptis XX. mil. marcharũ argẽti cõcessit. Postremo aduersus Anglos regi Frãcorũ militãs ꝓfectus cũ toto exercitu in ꝑlio cecidit die S. Rufi nefasta Boemis, cũ regnasset annos XXXV. Carolus eius filius qui cũ patre in Italia res gesserat imp. ex rege factus est Romæ diadematis de more solẽnibus obitis. Pragam tẽplis & ędificijs præsertim regia domo pulcherrima ornauit: scholã liberaliũ artiũ in eadẽ ciuitate instituit: pontẽ lapsũ refecit: Pragensem basilicã metropoliticã fecit: primus qui filiũ Vẽceslaũ uiuẽs successorẽ sibi cõciliatis electoribus malo qdẽ posteris exẽplo instituerit. Vẽceslaus itaq; ingenio socordi, captus in bello à Ioã. duce Lusatię ut redimeret marchio Morauię tũc captiuus liberatus est: uerũ a fratre Sigismũdo captus è custodia fugit: tãdẽ impio abrogatus ab electoribus, ac Sigism. eius frater surrogatus est: post quẽ regnũ ad Ladislaũ puerũ regẽ itẽ Pãnonię, de quo in Pãnonia dicemus, ꝑuenit. Hoc extincto Boemorũ pars Cazimirũ Cazimiri Poloniæ regis filiũ iure adfinitatis q sororẽ ipsius Georgius duxerat, pars uero Matthiã Pannoniæ regẽ legerũt: tãdẽ Georgiũ Pogebratiũ regno pręfecere uirũ authoritate principẽ, qui rem diu pro Ladislao puero administrauerat, Hussitarũ tñ secta inquinatũ. Post Georgij mortẽ ad Vlatislaũ Cazimiri fratrẽ Poloniæ regẽ res Boemica ꝑuenit: deinde ad Io. Albertũ: postremo ad Alexãdrũ, qui dum hæc ꝓderem uiuebat. Et de Boemia qdẽ satis. Morauia illi ex orientis parte cõtinua mõtibus tm̃, & amne Morauia discreta, uini, frumẽtiq; feracitate mollior aliquantulũ q̃ Boemia: gens latrocinijs dedita, ad quã non securus ulli adcessus. Caput gentis Volagradẽsis ciuitas, quæ Olimicensis postea dicta est. Oppida uero Brunna & Znoymia, ubi Sigismũdus imp. decessit: hic igit multos annos regnatũ. Nam Boemi, Roxolani, Poloni, Morauio regi quandoq; paruere. Rex aũt ipse Romano imp. Ex his Suadoplucus regum penultimus, primus Christianus fuit, à Cyrillo fratre Methodij præsule Delmatiæ

o 4 cum tota

Marginal notes: Spitigneus — Cõradus. — Vratislaus rex II. — Primislaus rex III — Venceslaus & Othocarus rex V — Cunispergiũ oppidum — S. Venceslaus — Gẽtilis Vrsin. — Venceslaus filius. — Henricus — Rodulphus — Ioannes Luceburgensis. — Carolus — Schola Prag. — Pons restitu. — Venceslaus — Sigismundus — Ladislaus. — Georgius Pogebratius. — Vlatislaus — Ioannes Alb. — Morauia — Volagradẽsis ciuitas. — Olimicensis — Brunna — Znoymia — Suadocupus primus Chri. — Cyrillus præ. Delmatiæ.

cum tota gente multisq; Delmatarum populis in fide institutus. Quum Arnulpho impera
tori tributum solitum negaret: uictus ab eo in prælio clam fugam mutata ueste adripuit, so
lusq; per saltus errans cum tribus eremitis tãdem incognitus usq; ad extremum persancte
agitauit, sese tantum in morte prodens. Successit huius filius Arnulphi liberalitate, quanq;
indignus. Is ubi de patre accepit, ab eremo corpus relatũ honorifice tumulauit. Verum ir-
Methodius religiosus homo usq; adeo sacerdotes despexit, ut Methodiũ præsulem sanctissimũ, quem
supra nominaui, quod eum mane post longam moram è uenatione redeuntem non expe-
ctauerat ad sacrificium, contumelijs incesserit, pauloq; minus manibus abstinuerit. Quare
Methodius fugiens, eum sacris interdixit. Quo paulopost mortuo regnum Morauiæ ad
Cæsares peruenit, è quibus Sigismundus eam genero suo Alberto regendam dedit: rebel-
De secta Hussi lantem ipse Albertus magno illato incõmodo subiugauit. Proceres in hac regione ex ma-
tarum seu Vi gna parte Hussitarum secta contaminatos Ioannes Capistranus nostra ætate frequentibus
ckleuistarum. concionibus emẽdare conatus est. Ea siquidem hoc modo cœpisse traditur: tempore Ven-
Ioan. Vicklef ceslai ultimi Ioannes Vicklef è schola Oxoniensi nouos quosdam codices, in quibus hæc
Ioannes Hus hæresis scripta continebatur, in Boemiam attulit: adscitisq; ad hoc facinus Ioanne Hus &
Hieronymus Hieronymo Boemis doctrina linguaq; potentibus, res late serpere cœpit, usq; adeo ut uoca
ti ij duo in concilium Constantiense ad causam dicendam non solum errorem non posue-
rint, sed summa pertinacia supplicium ignis pertulerint. Cineres ne à sectatoribus cole-
rentur in profluentem iactati. Hinc Vickleuistæ & Hussitæ appellati. Dictitabant officium
concionandi aut docendi euangelij, uel cuiuis licere exercere, præterea sub utraq; specie sa
cramẽtum suscipere, tum sacerdotes more Christi omnia communia habere oportere. Sed
& hic aliæ (ex alijs uti fit) exortæ sectæ, Adamitę, Taboritæ, Orphani, qui Ziska & Proco
pio ducibus facundis & assertoribus acerrime illata refellebant. Iacobellus, Conradus, Ro
cazana, Petrus Anglicus corruptores pro ueritatis magistris ab eis culti. Quatuor reges
Venceslaus, Sigismundus, Albertus, & Ladislaus, pestem hanc extinguere continuis bel-
lis non ualuere. In locis enim natura munitis montibusq; ingenti multitudine sese abdide-
rant, calicem pro uexillo in acie præferentes, unde facile deijci non erat. Ex quo malũ non
impune usq; ad hoc seculum serpit.

POLONIA

POLONIA utranq; Vistulæ possidet ripam ex parte Germaniæ, Slesiæ, Mora-
uiæq;: ex parte Sarmatiæ Lituanis, Leuonijs, Gythonibusq; coniũgitur. Eam in
Cracouia à minorem, & maiorẽ diuidunt: minor ubi Cracouia, secunda ubi Posnania. Gnes
Craco na septentrionalior. De ipsius origine quoniam in Boemia quæ ferebantur dixi:
pauca quæ restãt ex eius regibus referam. Hic Vãdali primum fuere: deinde Craco, quem
ex Croacia uenisse & authorem generis ac primum ducem fuisse tradunt: usq; ad Bolesla-
Boleslaus rex um per duces rempublicam administrauerunt: deinde Boleslaus dux quum Othonem im
primus. peratorem multis officijs demereretur, ad postremum eum ad se uenientem apud Posnam
magnifico sumptu excepit. Ex quo rex primus ab eo ex duce factus est. Longa deinde re-
Gulielmus gum successione, anno MCCCC, quum rex superstite tantum filia decessisset: hanc Guliel
Austriæ. mus Austriæ in matrimoniũ unà cum regno accepit, qui cum minime Polonis homo Ger
Vladislaus ex manus satisfaceret, adcersitus Vlatislaus ex Lituania tunc minime Christianus, qui statim
Lituania pri- inito principatu fidem recepit. Ex quo Lituani Roxolaniq; ex magna parte regno adiectĩ
mus Christia. Poloniæ sunt. Cum Tartaris feliciter dimicauit. Prutenos bello maximo sibi subiecit. Ex
Cazimiri lib. secũdo matrimonio duos genuit liberos, Vladislaum, & Cazimirum: quorum Vladislaus
Vladislaus maior natu patri defuncto successit. Is ille qui post ad Pannonię regnum uocatus est, quiq;
Io. Albertus in clade Varnensi unà cum Iuliano Cæsarino legato cõtra Amurathen Turcam extinctus
Ale. Lituaniæ est. Cazimirus alter frater qui Lituaniam ex hæreditate acceperat, Polonię fratri successit.
Fredericus Is demum habuit liberos Vladislaum, qui Poloniæ rex ac post Matthiæ regis mortem à
præsul Crac. Pannonijs adcersitus est, Cazimirum, de quo mox dicam: Ioannem Albertum qui Boe-
Spitigneus miæ Poloniæq; successit: Alexandrum qui Lituaniam primo, postremo Ioanne Alberto
Beatus Cazi- nuper defuncto utrumq; regnum obtinuit, ac Fredericum qui præsul Cracouiensis ab Ale
mirus. xandro VI. pont. in patrũ collegium deinde cooptatus. Ante hunc Pij pontificis tempore
S. Stanislaus præfuit ei ciuitati præsul alter ac cardinalis Spitigneus, uir literis legitime imbutus. Cazi-
præsul. mirus autem quem supra memoraui perpetuo cœlebs ac castus uixit, nihilq; prius habuit
quàm

quàm fidem, abstinentiam, ac Iustitiam colere, res ei cunctas à patre delegatas in regno sapientissime obiuit, demum annorum X X V. decedens, ac Lituaniæ sepultus, in beatorum est numerũ relatus. Sed omnis facile superauit fama sanctitatis diuus Stanislaus eiusdem urbis præsul anno salutis M V I I I. interfectus à rege Boleslao, cuius hodie corpus in basilica Cracouiensi conditum uenerantur. Vltra Vistulam Masouiæ ducatus & Podolia regio & Drauaniza fluuius, ab eis dictus, Masouiam à Lituania diducens ad Polonos pertinentes. Et Gnesnensis & Posnaniensis urbes in sacro codice conscriptæ. Ad hos Callimachus Geminianensis meus familiaris penetrauit, ubi & literis & ingenij solertia, ex paupere diues magnopere factus apud eos reges quibus erat dilectus, ante hos annos decessit. *S. Stanislaus præsul. Boleslaus Gnesnensis. Posnaniensis*

SARMATIA EVROPEA

ARMATAS Græci Sauromatas uocant. Omnes enim teste Plinio, qui extremi gentium ac ignoti propè existentes mortalibus degunt, tam Europeos quàm Asiaticos, communi uocabulo ueteres Scythas appellauere: uerum à posteris Græcis diuisi, ut Sauromatæ usq; ad Rha fluuium dicātur: & ex his Europei tantum, qui inter Vistulam & Tanaim continentur. Ex parte uero austri montibus Sarmaticis: à septētrione autem sinu Venedico, & terra incognita. In hoc igitur spatio ij principales populi ab authoribus nominantur, Venedici, Phenni, Vindili, Varini, Gythones, Burgundiones, Peucini, Basternæ, Omani, Roxolani, Sauari, Bessi, Budini, Amaxobij, Geloni, Geuini, Alani, Agathyrsi, Arimaspi, Tauri, Tartari. Flumina uero Borysthenes, Tyra, Hypanis, Axiaces, Tanais, & palus Mæotis. Montes Riphei, Atympei, Aræ Cæsaris, Alexandri. De huiusmodi Sarmatis primus Romanorũ triumphauit Domitianus princeps, cruenta tamen uictoria, cæsis apud eos duobus inclytis ducibus Autelio Fusco & Oppio Sabino. Postea longo interuallo Claudius II. item princeps cæsis ex eis ad millia. C C C. His in uniuersum enarratis singula nunc uidenda. Primum ex his plures in Germania diximus, ut Phēnos, quos mira fœditate populos Tacitus dicit, nunc Prutenos aut Lituanos putauerim. Varinos, nunc Varnos, seu Varnenses. Gythones Ptolemæo, Guthones Tacito: ijdem populi non procul à Vistula collocantur. Omani prope Polonos, nunc Comanos eos appellant, qui regibus & nationi Pannoniorũ sæpe molesti fuere. Burgundiones de quibus Plinius & Ptolemæus, hos in Galliam migrantes quum Galliam scripsi, enarraui. Sauari Ptolemæo, ij sunt quos recētiores Auaros uocant, qui multas in Europa regiones depopulauerūt. Ad postremũ in Italia Foroiulium duce Cacano pulsis Longobardis ceperūt. Peucinos Tacitus dicit, à quibusdam Basternas uocari, sermone cultuq; ut Germani: in hac parte & Vindilos ponit, ubi nunc Poloni, de quibus mox dicam. *Sarmatæ. Domitianus. Claudius II. Phenni. Varini. Gythones. Omani. Comani. Burgūdiones. Sauari, qui & Auari. Peucini, seu Basternæ.*

RES VANDALORVM

INDILI Plinio Ptolemæoq; hi sunt, quos ætas posterior Vandalos appellauit, qui olim Gandarico duce, filio Modigilli, qui regnauerat prior annis triginta: ex primo uidelicet anno Gratiani imperij, sollicitati à Stilicone anno salutis circiter C C C C. paucis ante annis quàm Gothi Rom. caperent Gallias inuasere. Inde in Hispaniā traiecto Pyreneo, penetrantes: loca circa Beticam, quæ Vandalia postea dicta est, occupauerunt: ubi capta Hispali quũ Gandaricus templum profanare uellet, subita morte corruisse dicitur. Cui Gensericus successit. Ex Hispania post aliquot annos, iubente Honorio, à Gothis item expulsi in Africam traiecerunt: quam tunc Bonifacius Comes ab Honorio missus administrabat. Ante omnia Hipponem obsident, ubi Augustinus noster septimo obsidionis mense decessit. Potiti tandem cum omnia diripuissent, breui post tempore Hetruriam inuadunt classe ad Populoniam applicantes: unde à Basilico duce Leonis primi, è Græcia cum ingenti classe ad succurrendũ in Italiam misso, expulsi fuere. Gensericus post hæc ex Africa uocatus Romā ab Eudoxia Theodosij iunioris filia, Valentiniani item iunioris uxore, contra tyrānidem Maximi, qui urbis imperium occupauerat, omnia in urbe diripuit, Maximo lapidibus interfecto. Post dies X I I I I. Eudoxiam eum filia Eudocia & Placidia secum in Africam abduxit: matrem sibi: filiam alteram Honorico nato: alteram Placidiā Olibio, qui post imperator fuit, matrimonio iunxit. Præter hæc secta Arriana omnia cōpleuit, ut testatur Iustinianus in Codice De officio præfecti proconsulis Africæ. Deniq; quum regnasset annos X L V I I I. moriens Honorico relinquit habenas, qui haud patre melior in oppugnāda fide post annos V I I I. pediculari morbo misere *Vindili. Modigillus. Gandaricus. Gensericus. Honoricus*

bo misere

Guntabundus bo misere perijt. Deinde Guntabundus Genserici ex Gunzone filio nepos annos X X V. I
Ildericus Is Ildericum ex Eudocia & Honorico filio hæredem relinquens, iureiurando adegit, ne or-
thodoxis ullo pacto faueret; at ille mortuo patre pio periurio confestim omnes huiuscemo
Gilimer di ab exilio reuocauit. Post eum Gilimer, V. regnauit annos, uir in primis crudelis, qui nec
parentibus pepercit; uictus demum à Bellisario ac in triumphum ductus, anno L X X I I I I
ex quo Gensericus in Africam ingressus est. Hic Vandalorum finis, ut author Procopius.
Alani Nunc cæteros exequar. Alanos, Ptolemæus in parte Scythiæ ponere uidetur: Capitolinus
in parte Daciæ: Marcellinus itēq; Pli. & Diony. poeta in hac Sarmatia Europea. Iosephus
lib. ulti. ait, inter Tanaim & Mæotidem habitare, ac inita cum Hyrcanis societate Medos
suo tempore fuisse depopulatos. Hi demum fuere, qui uno ferè tempore cum Vandalis
Gallias, deinde Hispanias petierunt: sed breui & ipsi à Gothis, cum quibus eandē ferè gen
Agathyrsi tem & linguam esse Procopius dicit, expulsi regnum amiserunt. Agathyrsos & Gelonos
Geloni populos, Agathyrsus & Gelonus Herculis filij constituerunt, ut est author Eustathius. Ex
his Agathyrsos dicit Herodotus cultu præstare, esseq; ab origine Græcos, agri cultores
quoq; & optimā incolere terram. Mela dicit eos, ora suco inficere, qui nulla deletur aqua:
Roxolani ex quo Virg. Pictiq; Agathyrsi. Hi deniq; Bacchum ex India redeuntem excepere. Roxo-
Ruteni lani Plinio Ptolemæoq;: Roxani Straboni: hodie uero Ruteni. Hi quondam aduersus Mi-
thridatis Eupatoris duces dimicarunt, quibus imp. præerat Tasius, ut ait Strabo. Sed Chri
stiani nunc sunt, Græca tamen secta, lingua semidelmatica, sicuti ferè & Lituania & Polo-
Albi nia uicinæ regiones: bifariam autem diuisi, qui dicuntur Albi, uicini Lituaniæ, ex nomine
Moscouij Fluuij Moscouij dicuntur, ac Mosquam regiam habent, cui præsidet Ioannes dux, qui ex
Mosqua Helena Andreæ Palæologi Despoti sorore plures suscepit liberos. Hic ad mare usq; Vene
dicum postremus omnium imperat. Ex quo Strabo ait supra Roxolanos neminem habita
re. Ibi ingens sylua, & homines syluestres pellibus tantum ursorum quos uenātur tecti: na-
tura alioqui simplices, melle uictitantes, ac mercatoribus eò adnauigantibus pro frugibus
Nogardia pelles preciosas commutātes. Retinent insuper urbem maximam, quam Nogardiam, hoc
est nouum castrū, eorum lingua uocant, quæ Græcum solet habere præsulem. Is fuit ætate
nostra Isidorus card. Rutenus ab Eugenio factus. Hic lapis in medio foro quadratus, quem
dum ciuitas erat libera qui ascendere poterat, neq; inde deijci, princeps habebatur. Huc adi
Ruteni rubri tur tātum pellium causa: moneta utūtur non signata. Alteri Ruteni, rubri appellati, Orien-
Tartari taliores, ac Borystheni propiores sunt. De Tartaris locus iam exposcit, his uicinis populis
atq; infestis, loqui. Hos Plin. Tactaros uocat,ponitq; inter Tauros, de quibus paulopost di
cam. Hi anno M C C X X I. Batone duce finibus egressi ad mare usq; balteum defluxere, ui
cinosq; accolas Roxolanos, Gazeos, qui & Lazi Procopio dicūtur, præterea Polonos de-
populati, postremo ad Pannonios penetrātes, omnem eam regionē triennio uastauerunt,
ut in Pannonia dixi. Inter Borysthenem & Mæotidem campos habitant inadcessos, quum
aqua, tum frugibus, tectisq;, ac omnibus necessarijs carentes, pecore abūdant. Vitam in ten
torijs ducunt, equorum inutilium sanguinem potant, cæteriq; utiles equi inter niues ungu
lis herbas radicesq; perquirunt, breuiq; cibo longas tolerant excursiones. Lege ac lingua
omnes utuntur Mahumetana, ac cum Turcis uicinis adfinitates ineunt. Septenis agunt
sub principibus quos Cæsares appellant. Ex his unus Lituanis Rutenisq; uicinior ac
infestus, Cæsar Capbensis dicitur, quod prope Capbam loca teneat. Est enim id castellum
iuxta mare in Taurica Chersonneso munitissimum, ditionis olim Genuensium, nunc Tur
carum. Cæterum Tartari ore sunt tetro & horrendo, raso sincipite à medio uertice ad utrū
q; tempus, oblōgis post tergū capillis, lata facie, pressis naribus, ore abraso, præter labrum
Budini superius. Deinceps ad reliquos Sarmaticos. Budini ἀπὸ τῶν βοῶν καὶ [illegible], quod in curri-
Amaxobij bus ut pleriq; Scythæ agant, à bobus tractis. Amaxobij simile ferè genus, ἀπὸ τῆς ἁμάξης καὶ
Melanclæni βίω. Melanclæni quod atris uestibus utantur, Antropophagi enī sunt Herodoto teste. Neu
Neuri ri eorum regionem olim ob serpentes reliquerunt. Incantatores perhibentur esse, in lupum
Hylea regio sese aliaq; animalia conuertentes, ut Eustathius in Dionysium. Hylea regio mari quo ablui
tur nomen dedit, ut Plinius. Herodotus etiam sic ait, Traiecto Borysthene, à mari in primis
Cimmerij est Hylea regio. Valer. poeta. Mouit & Hylea supplex cum gente Syenem. Stephanus ta-
& Oretæ men eam regionem Ponti facit. Cimmerij & Oretæ inter Sauromatas. Ii in Odyssea nomi
Ialmon nantur. Hi secundum Diony. Achæi sunt, qui secuti Agamēnonem, siue Ialmonem filium

Martis

Mattis, regem Asplendonum, huc tempestate delati. Plin. Cimmerios post Arimpæos ponit. Essedones Plinio, Issidones Hecateo, Assedones Alcmani poetæ ijdem populi. Arimaspi in hac parte Plinio ponuntur iuxta Ripheos, quos Dionysius Arimaneas uel Arimãnos uocat. Æschylus uero μονῶπα στρατόν, id est, monoculum exercitum, quod sagittarij quum sint optimi, alterum inflectunt oculum, ut à paruis adsueti altero melius cernãt, unde etiam nomen auspicati sunt Herodoto. Nam Ari Scythice, unum significat, & Maspos oculum. Item dicit author, supra Arimaspos Grypes esse aurum seruantes. Hos prope Riphei sunt montes: ultra uero Arimpæi habitant, iusti & mites. Plin. dicit eos in nemoribus agere ac baccis uictitare: quos satis puto ex eorum genere syluestriũ hominum supra mihi memoratorum, sub Moschouię duce degẽtium. Ad Ripheos usq; cursus Alexandri, ubi eius aræ ponuntur. Supra uero Hyperborei sunt montes, quos nonnulli in Asiæ principio ponunt, de quibus mox in Asiatica Sarmatia. Nunc autem uersus mare Ponticũ descendendo Tauros gentem maximam percurram: dicuntur enim non à monte, ut quidam eruditus nuper nullo authore scripsit, sed ab animali, quod ibi Osyris docuerit boues aratro iungere, ut tradit Eustathius. Nam Osyris dicitur uniuersum orbem agricolationẽ monstrando obiuisse. Horum igitur Pli. x x x. populos fuisse dicit, inter quos Tactaros ponit de quibus supra dixi. Apud hos Diana Taurica, cui Iphigenia præest, & uictima humana sacrificabatũ. Hic Tauroscythæ qui montana tenent, & Cursus Achilleius, & Taurica Chersonnesus oblonga, in mari protensa modo uittæ mille stad. Eo usq; dicunt Achillem prosequutum Iphigeniam fuisse, raptam ex Aulide in Scythiam à Diana, quum ceruam pro ea supposuit, ibiq; moratum cum ea rem habuisse. Nonnulli alium Achillem eius regionis regem illius amore captum fuisse dicunt. Hæc Eustathius in Diony. Plin. ait hanc peninsulam ad formã esse gladij in transuersum porrectam, & ab exercitatione Achillis cognominatam esse Achillis Cursum. Ab hac c x x. milia insula in Ponto est, Achillis Tumultus appellata, de qua in Ponto dicam: & promontorium Achilleum contra Cimmerium Bosphorum, Ptolemæo. Chersonnesus Taurica moribus & elegantia Græca, libertate quondam à Romanis donata, ut author Plini. In hac urbes nobiles, Theodosia, & Panticapeum metropolis Bosphorianorum, à Panticapeo Ætæ regis filio ædificata, quæ postea Phanagoria est appellata, quod phanarium sit ac forum circa incolentium Europeorum, Eustathio. Præterea Nympheum, Parthenium: Charax mons: sinus Carcinitus. In Isthmo Noua mœnia, Bosphorus Cimmerius lat. x x. stad. qui os Mæotidos appellatur. De Mæotide uero ipsa in Põti descriptione dicam: Erullos insuper fortissimam gentem in Sarmatia flumen supra Istrum habitare Procopius de bello Goth. scribit, qui, ut ait, senio confectos, seu morbo adfectos ob pietatem interficiunt: uxor defuncti iuxta tumulum laqueo se suspendit, infamis qui huic desit officio. Longobardos olim uicinos Anastasio imperante ac duce Rodulpho infestauerunt, qui dux cum esset ab iniuria belli aliquandiu quiescens, à suis uti segnis insimulatus pugnare rursus coactus cum multis eorum millibus cecidit. Exercitus reliquiæ antiquam patriam repetentes cum Rogis constitere. Deinde in Italiam unà cum Gothis commixti uenerunt: postremo ob famem pars Gepidarum gentis uicinæ militiæ se authorauerunt, pars in Thylen insulam se cõtulere. Iustinus princeps eos primum Christianos fecit, eorum sæpe auxilijs usus. Gothos quoq; Trazaitas Procopius hic ponit & Hunnos. Flumina hic, primũ Tanais Europæ terminus, Græco uocabulo porrectus extensusq; dicitur, quod longe fluat, Barbaris quandoq; Silis nunc Vola uocatus. Nam pleriq; fluuij Barbara sibi usurpant nomina, ut Nilus, Thermodon, Araxes, Eridanus. Tanais igitur è Ripheis montibus oritur Ptolemæo, è Caucaso Dionysio, è magna uero palude Herodoto, quibusdam alijs nullum certum habet principium. Hic Græcorum colonia quondam fuit à Palemone Colchorum rege diruta, quum minime obtẽperaret. Commune id emporium eius regionis: nunc in eodem loco castellum est Venetorum Tana, unde pelles & mancipia exportantur, quæ Sarmatæ mercantur, appellantq; Carcasos. Borysthenes ingens Sarmatiæ fluuius à montibus exit Venedicis, & per fines Sarmatiæ in Pontum Ptolemęo: Plinio autem & flumen est & lacus & oppidum & gens, uocaturq; à Barbaris Neper, qui Tartaros à Lituanis diuidit: præterea Tira & Axiaces, quem Hypanim etiam uocant, Barbari uero Nester, ex Peucinis montibus in Pontum fluunt. Flumina præterea è mõtibus Venedicis in sinum eiusdem nominis, Ptolemæo, Chrones, Rubon, Truntus, Chersinus.

Essedones
Arimaspi
Grypes
Riphei
Arimpæi
Aræ Alex.
Tauri populi x x x
Tactari
Tauroscythæ.
Cursus Achilleus.
Achillis tumulus.
Achilleũ promontorium
Cherso.
Theodosia
Panticapeum
Phanagoria.
Nympheum
Parthenium
Charax mõs
Sinus Carci.
Isthmos
Noua mœnia
Bosphorus
Mæotis
Tanais
Rogi
Gepidæ
Gothi trazaitæ.
Hnni
Polemon
Boristhenes
Axiaces seu Hypanis

SARMATIA ASIATICA

ARMATIAE Asiaticæ limites Ptolemæus intra Thanaim & Rha fluuios montesq; Caucasum & Hyperboreos concludit, in quo fermè spatio populi clari sunt Rhombitani, Melãcleni, Zygi, Hunni, Turcæ, Amazones, Hyperborei, Gerri, Hippophagi. Flumina uero Rha, Rhombites, Rhymniũ, unde & mõtes Rhymnici. *[Rha] [Rhymnium]* Rha in primis maximus amnis, apud quẽ, inquit Arrianus, radix nascitur medicamẽto nobilis, quod Rha ponticũ, seu Rha barbarũ uocant. *[Rha barbarũ]* Oritur ex Hyperboreis. *[Hyperborei]* Flexiones facit similes Tanai inter se aduersas, ab Alexãdro alter Tanais putatus. De Hyperboreis qui supra Rhipheos habitãt, Pli. dicit eos inter Antipodũ solis occasus & nostrũ orientẽ, putari à nõnullis semestrẽ diem habere, maneq; serere & uesperi metere. Domus his nemora, nullum morbum, perpetuam salubritatem, ętatem quàmlongam ad mille annos, procul à lite & iniustitia. Herodotus contrà, nullos esse Hyperboreos dicit: aut si sunt, necesse & Hypernotios quosdam esse. Possidonius esse quidem eos adfirmat, uerum habitare iuxta Alpes Italiæ. Polybius ait, supra Tanaim uersus septentrionem ignota esse omnia, somniareq; si qui de his loquuntur aliquid aut scribunt. Rhombitani accolæ fluuij sunt Rhombitis, Strabo. *[Rhombitani] [Rhombites]* Ptolemæus maiorem & minorẽ ponit Rhombitem, paulopost Mæotidem ex Rhomborum frequentia nominatum. Zygi de quibus Marcellinus ait, Immani diritate Zygos & Napas. *[Zygi] [Napæ]* Dionysius poeta præter Zygos ponit etiam Sindos inter Sarmatas. *[Sindi]* Hunnos supra Caspios & Albanos ponit Dionysius. *[Hunni]* Simocatus quidam est author Eustathio in descriptione orbis, Hunnos circa Boream & orientem consistere, eosq; Turcas à Persis appellari. *[Simocatus author.]* Alij sunt Hunni Europei, de quibus Procopius lib. v. sic ait, apud Mæotidem Cimmerij habitant antiquitus nominati, nunc autem Hunni, quibus olim rex quidam imperabat qui duos habebat filios, Vturgurum, & Cutrigurum: *[Hunni Turcæ]* hi inter se regno diuiso utramq; ripam Mæotidis ostij incoluerunt, donec paulatim Istrum traijcientes cum ualido exercitu loca imperij Romani populati sunt: horum alter Vturgurus domum postea reuersus circa eandem consedit paludem: Cutrigurus autẽ Romano imp. negocium facessebat, occidentẽ uersus late loca occupauit. His uicini apud Mæotidem sunt Gothi Trazitæ appellati, *[Gothi trazitæ]* remoti ab alijs Gothis, qui Visigothi dicũtur. Hos traijcere conantes Istrum Hunni sæpe repulerunt. Vsq; ad pontum habitant Euxinum, iter dierum x x. Arrianam colunt sectam, misereq; ad Iustinianum anno eius imperij x i. oratores quatuor, ut præsulem eis mitteret, quũ alter apud eos esset extinctus. Hæc Procopius diuersis in locis in eodem libro, ex quibus deprehendimus Hunnos, qui Pannoniam ceperunt, Europeos fuisse: colonos fortè Hunnorum Asiaticorum de quibus scribimus: hosq; simul eandem esse gentem cum Turcis & Lazis & Zanis, qui à Iustiniano superati sunt per Theodorum, ut author est Agathias. Verum diuersis cognominibus appellati, ex ducibus pleriq; nomen habentes. Reliqua Hunnorum in historia Pannoniæ prosecuti sumus. Amazones apud Rha fluuium sitæ, *[Amazones]* hodie quoq; à nostris cosmographis in insula ponũtur Edil fluuij, quem Rha dicunt esse. *[Edil] [Rha]* De his Trogus lib. I I. ait, *[Trogus]* duo fratres Scythæ cum exercitu apud Rha flumen constitere: ibiq; post multos annos cõspiratione uicinorum, quibus erant infesti, trucidantur. Horum uxores qui cum eis aderant, in aduena terra sumpta mulierum manu sese tuentur contra uiros: quibus tantũ concubitus causa admissis, mares filios interficiebant, fœminis dextram adimebant mamillam, unde nominis etymologiam sumpserũt. Primæ earum reginæ Marpesia & Lampedo: his Orithyia & Antiope successere, contra quas profecti Hercules & Theseus uictoria sunt potiti, Menalippe & Hippolyte sororibus Antiopes captis: deinde Pantasilea Orithyiæ succedens, & in bellum Troianũ profecta, cum toto exercitu trucidatur. Hoc itaq; modo ex successione usq; ad Alexandrum Magnum durauere. In hanc ille sentẽtiam. Strabo autem lib. x I. *[Strabo]* eas dicit indicio esse late quondam dominatas fuisse ciuitates ab earum reginis cognominatas in Asia, ut sunt Ephesus, Smyrna, Myrina, Paphe, & aliæ complures. De Thalestri regina, *[Thalestris regina]* quod in Hyrcania cum Alexandro prælio concurrerit, ut quidam scriptores tradunt, non adseuerat. Herodotus de hoc genere refert, *[Herodotus]* Amazones Thermodonta Paphlagoniæ incoluerunt, quæ quum in sedibus suis à Græcis essent debellatæ, cõgregatæ unà pontum Euxinum contra eos traijcientes, à uentis reiectæ in Mæotidem descendentes, omnem eam regionem depopulatæ sunt. Quumq; essent speciei pulchræ pacem cum iuuentute ob Venerem fecerunt, simulq; Tanaim transeuntes iter

triu m

trium dierum uersus oriētem consedere, ubi nunc sunt apud Sauromatas:ut uero quidam
uolunt, Istrum traijcientes contra Græcos usq; ad Ariopagum uenere:unde nomen ab il-
lis locus tanquam à Marte reiectis adsumpsit. Hęc Herodotus. Dionysius quoq; poeta eas
Thermodonte huc migrasse dicit, ἀμάζονες πλαγχθεῖσαι πάρηθεν ἀπὸ θοοῦ θερμώδοντος, id est,
Amazones profugæ patria procul à Thermodonte.

RES TVRCARVM

TVRCAE in hac parte inter Sarmatas Asiaticos supra Caspias portas com-
memorantur Plinio, Melæq;. Qui uastas dicit eos colere solitudines, aliq; ue
nando. Ptolemæo Tusci in eadem parte ponuntur. Simocatus historicus, ut
tradit Eustathius, ait Hunnos à Persis Turcas uocari. De bis itaq; Scilix Græ
cus author, qui historiam scripsit Constantinopolitanā, sic refert: Turcarum
genus Hunnicum est circa Caucasum montem, gens maxima atq; libera: quum Saraceni
late dominarentur in Asia, atq; inter se dissiderent, Maugmet princeps Persidis & Mediæ *Maugmet*
contra Imbraelem item Saracenum Babyloniæ principem, auxilia Turcarum adcersiuit: *Imbrael*
illi duce Mucaleth, uictoria potiti, ad imperiū Persiæ aspirare cœperunt: præsidiaq; in Ara *Mucaleth*
xis ponte constituta à Saracenis, ne Scythæ transirent in Persiam, cum amouere conaren- *turca.*
tur prohibiti, manu ualida prædone duce Strangolice contra exercitum Maugmet ueni-
unt, ac tandē potiuntur. Totius Persię Strangolix Sultanus efficitur: ruptisq; Caucasi clau *Strangolix*
stris Turcas alios euocat: uicinis bellum suscitat: Babylonem Pissasirio rege superato in po
testatem redigit: contra Carbessen Arabiæ principem, bellum primum per Cuelmam lega
tum, deinde per Asan fratris filiū infeliciter gessit, amissis copijs ac profligatis: uerum alij
atq; alij insurgētes huius nationis totam Asiam occupauere. Hæc Scilix. Otho autem præ- *Otho præsul*
sul Phrisingensis dicit eos egressos è finibus anno salutis DCCLX. regnāte apud Francos
Pipino: Asiam occupauere, ac cum Saracenis de una lege conuenere, quum prius uti reli-
qui Scythæ idola colerent. Insequentibus deinde temporibus diuersi ex his duces ac princi
pes loca diuersa cepere. Solimanus Niceam usq; ad Hellespontum & Tarsum Ciliciæ, qui *Solimanus*
in prima expeditione Hierosolymitana expulsus à nostris cum tota familia fuit. Ducath *Ducath*
Damascum omnemq; regionē Decapoleos: Assungur Alapiam, Anexianus Antiochiam *Assungur*
cum modicis finibus: nam usque Laodiceam Syriæ Calipha Ægypti è gente Saracenica *Saracenus*
possidebat regiones. Post annos circiter LXXX. regnante apud Hierosolymas ex nostris
Almerico Syracinus Norandini Damasceni principis dux, simulatione ferendi auxilij Ca- *Norandinus*
liphæ Ægyptio qui tunc à nostris oppugnabatur, eum obtrūcauit, Sultanumq; se primum
Ægypti cōstituit. Huius Saladinus successor Hierosolymæ Syriæq; regnum nostris expul- *Saladinus*
sis in potestatem recepit, processuq; temporis & ipsi Saracenicum nomē ex Turcis, quod
inter Arabes uersarentur usq; in hodiernum diem accepere: perpetuaq; postmodum lege
sanxere, nequis Turca aut in secta Mahumetana natus Sultanus esset, sed aut Christianus
fidei desertor, aut alterius nationis captiuus ac seruus. Insequētibus deinde seculis anno cir *Turcarum*
citer MCCL. quatuor è Perside familiæ cum totidem ducibus ac exercitibus late per Asi- *familiæ IIII*
am, perq; Europam uagati sunt, Asambeci, Candelori, Caramani, Othomanni. Candelori *Candelori*
Sinopen, regionemq; circa Pontum ceperunt. Caramani Ciliciam, quorum ultimus Abra *Caramani*
mus auxilium contra Othomannos à Pio pont. per oratores petijt. Vtraq; igitur familia à *Asambeci*
Mahumete Othomanno pulsa ad opes Asambeci cōfugit. Hic Asambecus Vsuncasan ap *Vsuncasan*
pellatus, una ex quatuor familijs in Perside regnabat omnium potētissimus: apud Tauros
ciuitatem ab eis uocatā regiam constituerat, ac Othomannis plures ademit urbes: cum Ve
netis ex ea causa fœdus iniuit: oratorq; Venetorum Catherinus Zenus ad eum missus an-
no MCCCCLXXII. multas eius opes testabatur se uidisse: contra Othomannum ad se-
ptingenta hominum millia coegisse, ipsum in castris uenari solitū equos syluestres quibus
uescebantur. Prusiæ ac Natalię regiones hostium depopulatum esse. Deniq; Cappadoces,
Armenos, Mesopotamios, uicinosq; circa populos omnis subegisse. Aliæ quoq; literæ Se
curani Genuensis, qui apud eas nationes negociabatur, ad Sixtum pont. eodem ferè anno
idem testabantur: prætereà etiam Sorochum nepotem magni Tamberlani ab eo expugna
tum, apud mare Caspium Samorcantē urbem proximū Amazonibus tenentē. Hiersalem
regem Babyloniæ cum toto exercitu superatum: Ægypti Sultanum ob formidinē ad fœ-
dus ineundum compulsum. Quæ omnia post eius mortem desciuere, filijs non pari uirtute

aut felicitate succedentibus. Ex quo Othomanni, ac alij, multa de eorum imperio abstulerunt. *Sophi* Nuper uero anno M D I I. excitatus est in Perside uir bubulcus & idiota, nomine Sophi, qui se prophetam dei nominat, responsaq; dat: opertaq; facie more Moseos populos audit: magnoq; cum exercitu ingressus uicinas nationes subegit: Othomannis maxime aduersus, quibus multa iam abstulit, eaq; antiquis possessoribus & dominis Asambeci nepotibus tradidit. Armenos Christianos ultrò obuiam ob metum procedentes bona spe iussit esse. Othomanni autem, quos è quatuor descripsimus familijs, eodem tempore Othomanno duce in Asiam primum minorem irrupere. Hic enim ex humili fortuna ob uirtutem rei militaris magnum sibi nomen in Turcarum gente parauerat: *Orchanes* cuius filius Orchanes supra nidum paternum in Thermodontem & Bithyniam transgressus, caput extulit: *Amurathes* huius item Amurathes rem maiorum adauxit: duobus siquidem de imperio Græcorum certantibus ab altero auxilio adcersitur, pacta Callipoli: quam adsecutus primus Turcarum paulatim per dissensionem principum Græcorum in Europam, in Thraciam primo, deinde in reliquam Grçciam, manus iniecit. Huius è duobus superstitibus liberis, alter Solimanus breui decessit, *Pazaites* alter Pazaites paterno successit imperio, maiorum fama non inferior. Thraciam, Mœsiamq; magna ex parte subegit: maiora facile consecuturus, si per eius infelicē exitum licuisset. Captus siquidem à Tamberlano, de quo uiro inter Parthos postea dicemus: in caueaq; uinctus cathenis modo feræ circunducebatur. Filij hac clade accepta euestigio per Thraciam fugientes à Græcis capti sunt, *Celapinus* è quibus Celapinus natu maior, inutili quidē nostrorum consilio, ad recuperandum paternum regnum dimissus, obijt, superstite filio Orchane pupillo, *Moses* quem tutor ac patruus eius Moses cupiditate adrepti imperij de medio sustulit: quod denique & ipse sine liberis extinctus, *Mahumetes* fratri Mahumeti reliquit. Hic igitur primus Danubium traiecit: multasq; eorum ciuitates tributarias fecit. *Amurathes* Huic Amurathes filius successit: quem aliquādiu Græcus imperator in Asiam traijcere conantem interclusit: demum ubi eò penetrauit, Muscapham Pazaitis filium regno paterno spoliatum egentem contra eum excitauit: quo uicto Amurathes solus rerum potitur: Thessalonicam ui captam diripuit: Epirumq; ac Ætoliam subiugauit: Sindcrouiam Georgij Despoti Seruiæ soceri sui urbem expugnauit. Cum centum armatorum millibus Pannoniam ingressus obtinuisset, nisi commeatus per anni penuriā defuissent. Bis tamen Pannonios bello fudit: semel apud Varnam, in qua Vladislaus rex cum duce Ioanne Hunadis & Iul. Cæsarino legato profligatus fuit: de quo quid deinde fuerit incertum, non amplius uisus est. Ioannes ut peritus rei militaris fatum prædixerat: non creditus sese ante finem pugnæ in tutum recepit. Legatus fugiens dum aquaturus equum in amnem ingreditur, à latronibus Pannonijs trucidatus in medio campo iacuit. Post quam uictoriam Amurathes simul cum alijs rebus gestis, iam satis gloriæ peperisse putans, uitæ tranquillitati consulere deinceps statuit. Itaq; cura rerum Mahumeti puero & eius magistro Calibassæ tradita, *Mahumetes* ipse imperio se abdicans secretum petijt. Reuocatus paulopost à suis contra Ioannem Hunadis iterum aduersus euntem rursus uictoriam retulit, atq; iterum secessit. Moritur apud Prusiam Bithynię ciuitatē, quæ erat ante captam Constantinopolim Othomannorum regia. Mahumetes igitur defuncto patre, instituta maiorū pro ingenio correxit: rem domi forisq; legibus ordinauit: Constantinopolim expugnauit. Auctus deinde uiribus ad Albam inter Danubij & Saui confluentes castrametatus, magnā à nostris plagam accepit X X X. ferè mil. è suis desideratis. Fuere in eo exercitu tres Ioannes, Vaiuoda dux regis Pannonię, Io. Caruagialla legatus, & Io. Capistranus ordinis minorum, sub Calisto I I I. Post hæc Seruiam inuasit: eius Despotus Georgius relicto defensioni filio in Pānoniam aufugit: Trapezuntem deinde ac Bosinam fugatis eorum principibus subegit: omni denique ferè Græcia cum Peloponneso, Macedoniaq;, ac Illyrico potitus, in Italiam ad extremum penetrauit, Hydrunto capto: *Hydrunti expugnatio.* in quo bello per triennium gesto, flos omnis Italiæ absumptus est: benigne nobiscum egit dei prouidentia, authore inter hæc de medio sublato. Ad cuius nuncium mortis Sixtus pont. qui iam de fuga in Galliam, & alma urbe beatis apostolis qui eam tuerētur, relinquenda cogitauerat: cum patribus ac plebe deo gratias agens, tabernas claudi: iustitium ac triduale sacrum indici iubet. *Pazaites* Mahumetis igitur filius Pazaites qui nunc imperat, rem paternam suscepit, expulso *Zizimus* Zizimo fratre, qui Rhodum primo, deinde in Galliam, postremo ad urbē Romam ad Innocentium V I I I. captus cum custodibus Rhodiorū militum uenit; obuiam Francisco

pont.

pont. filio procedente: exceptusq; publice in senatu, pontifice, deinde patres more suo con salutauit: mox custodiæ traditus est, donec ab Alexandro successore ablatū Carolus VIII rex Gallorum hinc secum Neapolim duxit, qui paucis post diebus ueneno extinctus, maximi initium mali nobis fuit: nam rem tutam fore Christianis frater per oratorem pontifici receperat eo incolumi. Igitur anno MCCCCXCVIII. excursiones in Carnorum regionem transmisso Taliauento fecit: multa fidelium milia trucidauit. Biennio deinde post longa obsidione Methonem cepit, omnibus ad unum oppidanis cum præsule necatis, frustra subuenientibus Venetis. Postremo Gallorum classem suppetias ferentem apud Lesbum perdidit: quæ singula alijs etiam in locis mihi repetita. *Carni* *Methone capta.*

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER VIII.

ILLYRICVM

ILLYRICI ab Illyrio Cadmi & Hermionis filio, ut tradit Eustathius, cognominati, quorum sepulchrū prope Ceraunia cernitur. Huc enim è Thebis profecti in serpentes mutati fuerunt, postq; Cadmus Martis draconem, qui Dyrcē custodiebat, interfecit. Ratio fabulę, ut idem dicit, quod homo Græcus & politicus mores induerit barbaros, & uictum ferinum. Appianus autem aliam repetit originem: Polyphemo uidelicet & Galateæ tres fuere filij, Celtus, Galatus, & Illyrius, qui totidem constituere populos. Illyrio deinde filij, Achilles, Autarius, Dardanus, Medus, Taulantius, Perrhebus: filiæ quoq; Partha, Daorta, Dasara: à quibus Taulantij, Perrhebij, Achilici, Autarici, Dardani, Medi, Partheni, Dasarici, Darsij prodiere. Autario ipsi Pannonius, uel Pæonus potius, & Scordiscus filius fuit. Pæoni uero Tribalus, à quibus pariter nationū cognomina traducta sunt. Hæc ille. De Illyrijs Florus ait, quod primo bello Punico, regnante Teuca muliere, populationibus non cōtenti, licentiæ scelus addiderunt, legatos Rom. securi percusserunt, præfectos nauium igni cremauerunt, idq; quo indignius fieret mulier imperabat. Itaq; Cn. Centimala duce, late superati fuerunt. De eadem regina quæ Agronis regis uxor fuit, Polybius sic ait: Illyrij sæpe eos qui ex Italia nauigabant, & ex Phœnice mercatores deprædabantur, Romani conquestum ad Teucam reginam P. Iul. & T. Coruncanum miserunt: alterum eorum liberius locutum, postea discedentem in itinere iussit interfici contra ius gentium. Ita missus Cn. Centimala cum exercitu Teucam superauit, illa sese in urbem Rhizonem recepit, & procul à mari in ipsa Rhizonis fluuij ripa pacem fecit, hac conditione ut tributum daret, omni Illyrico excederet, paucis exceptis locis, ut non ultra Lissum ei nauigare liceret. De Illyrijs postea, uti Liuius testatur, L. Manlius prætor capto Gentio rege qui rebellauerat, triūphauit. Deinde Scipio Nasica cons. expugnato Delminio, unde Delmatę dicti sunt, amplissima ciuitate. Mox Q. Metellus cognomento Delmaticus. Postremo Asinius Pollio Augusti tempore, Salonia oppido munitissimo in potestatem recepto. Insequentibus uero temporibus Sclaui dicti sunt, à Græcis autem Sclaueni, de quorum origine Procopius Gręcus author sic scribit: Sclaueni gens Scythica Iustiniani tempore in Illyricum irruere, multasq; strages ediderunt, contra eos imperator exercitum misit Germanorum, qui multos ex eis interfecerunt. Sclaueni nihilominus prædas egerunt, & incommoda multa uicinis intulerunt. Istrumq; nequeuntes transire, se domum receperunt. Postea uero paulatim Gepidis militantes supra capita omnium emersere, ac Istrum transeuntes imperij Rom. loca occupauere, interq; Illyricos constitere. Catalecto utūtur semiscythico ac proprio in sacris usq; literis ac sacrificijs, cōcessione pont. ac sancti præsulis eorum Cyrilli. Magistratus ac principes Banos appellāt. Dominatur nunc partim à Pannoniorum regibus, partim à Venetis, ligneis habitant plerūq; ædificijs culmo contectis, præter paucas littorales urbes in quibus humanius degunt: tellurem optimam colunt: ubi, teste Aristotele, bis grauidæ pecudes & quater in anno tondentur. Regionem omnem Rom. ut est author Rufus, in prouincias XVII. diuisere, Norico rum II. Pannoniorū totidem, Valeriam, Samensem, Delmatiam, Mœsiam, Dacorum II,

Teuca regina Agronis uxor *Cn. Cētimala* *L. Manlius* *Gentius* *Scipio Nasica* *Q. Metel.* *Asinius* *Sclauorum origo.* *Sclaueni* *Bani magistratus.* *Illirici diuisio.*

Sub ditione Macedoniæ sunt VII. Macedonia, Thessalonicensis, Achaia, Epiri II. Latitudo totius Illyrici Plin. pass. mil. CCXXV. ab Arsia usq; ad Drinum DCCC. Adrius mons Straboni mediam, ut Apenninus Italiam diducit, hinc Adriaticum, inde Pannonias respiciens. Mutat autem Ptolemæo in itinere nomina, Ocra, Carnus, Bebius, Albanus, Adulas, Getius, Scardus, pro uarietate regionũ appellatus. Hunc præter Rufum diuus Hieronymus, Alpes Iulias uocat, quendã describẽs locum. Inter Constantinopolim, inquit, & Alpes Iulias. Duobus principalibus abluitur tota regio fluminibus, Sauo, & Drauo: citra Adrium uero alijs minoribus, Edanio, Ticio, Narone, Rhizone, Drilone, Drino, omnibus in Adriaticum erũpentibus sinum. Populi autem inter idem mare ac montes hi ferè nominant, Iapydes, Liburni, Illyrici, Delmatæ, Dryopes, Cerauni, Iatæ, Chelidonij, Hyelles, confusi ferè omnes. Iapydum, & Liburnorum ciuitates XIIII. conuentũ Scardonitanum petebant. Ius latij habebant, ut author Plin. Iapides ex Gallis Illyricisq; nati cum latrocinarentur uicti ab Augusto, ut idem refert, fuere. Hyelles Chersonnensum habẽt teste Apollodoro, qui Hyllis appellatur, habens ciuitates XV. Ad hos Argonautæ descenderunt, ab ijs etiam Iason didicit tripoda Phœbi eõ aduectum abscondere, q fatum erat illam terram inexpugnabilem fore ubi Tripos esset: dicti ab Hyllo Herculis filio, & Melitus Ægei fluminis filiæ: qui apud Phæacas natus non tulit esse sub Nausithoo. Itaq; eum parte Phæacũ uenit ad Cronium mare, author Eust. Delmatarum oppida ad LX. fuisse, ex magna parte ab Augusto incendio uastata testatur Plin. ex his in ora post Arsiam ponuntur Ptolemæo, Aluona, Flamona, ubi flumen hodie uocãt. Senia, nũc Signia, qua breuiore itinere ex Italia transmittunt Pannonias petituri. Enona nũc Nona. Phanates, qui sinui Phanatico nomen dederunt, ius latij habebant. Iadera colonia, pro qua bellum diuturnum inter Venetos & Pannonios. Scardona incolumi adhuc nomine, ubi olim conuentus. Sicum nunc Sibinicum. Spalatum, Plinio cõmemoratum, olim Diocletiani palatium. Eusebius in Chronicis. Diocletianus haud longe à Salona in uillæ suæ palatio moritur. Hinc Halmissa octo ferè passuum mill. procul, arce nobilis, Ciclodie uocata: inter quam & Spalatum tractu maritimo ad montes usq; pertinet gens, quæ q Diocletiani genere se ortam iactat, eorum locum politicam quasi remp. appellant, iuribusq; suis uiuunt in hodiernum diem, senatu Veneto permittente. Sinus deinde panditur Chelonius: Narona colonia Plinio, hodie Narenta ad nihilum ferè redacta. Naro quoq; fluuius eidem ponitur, Ptolemæo Narbo, & Straboni Varo, in utrisq; menda. Epidaurum à Gothis dirutum colonia Rom. è cuius ruinis Ragusia iuxta ædificata, libera nunc ciuitas, tñ Turcis tributaria. Hoc Epidaurũ Pausanias & Strabo Limiram cognominant, q portuosum sit alterum Epidaurum in Peloponneso, ubi Æsculapij templum. Rhizinium Plinio, Polybio autẽ Rhizo oppidum ciuiũ Rom. & amnis, ubi nunc Catharum cernitur, arce Venetorum renouatum oppidum. Butuauium Plinio, Ptolemæo Butua, priscum retinet nomen, à Cadmo Ægyptio cõdita: dicta q bubus ad curum iunctis huc commigrauerit, uel à Buto Ægypti ciuitate, author Stephanus. Antibaris nouo nomine urbs metropolitana, quæ ex Docleatiũ uicina ciuitate ruinis creuit. Præsul est unus nunc utrisq;. Olchinium, quod antea Colchinium dictum est, à Colchis cõditum, ut author Pli. nunc Dulcinẽsis ciuitas: deinde Drino fluuius, Pli. Ptolemęo Drilo: is est quẽ Bolianam Delmatæ appellant. Post eum Drinus Delmatiæ Albaniæq; terminus. Est item alter iuxta minor, eiusdem nominis, qui lacum efficit, in Drilonemq; exit. Post Drinum uero Lissum oppidum ciuium Rom. ab Epidauro. C. mil. pas. distans, ut author Pli. nunc Alexicusis dicitur ciuitas: de qua deq; alijs in Albania locis (nam & Albanos eos Ptole. uocat) in Macedonia dicemus. Intus aũt sunt oppida, Scodra ciuium Rom. à mari. XIX. pas. mil. distans, ut Pli. nunc Scutarensis ciuitas, ante hos annos XXX. à Venetis possessa: deinde à Mahumete Turca ingenti obsidione pressa, ac demum in pacis conditione recepta. Delminium, unde Delmatæ appellati, supra Liuio commemoratũ, nunc Damna uocatũ, haud longe à Scodra. Salona à Pollione, ut supra dixi, expugnata. Tribullũ Pli. nunc Tribuniensis præsul in Codice descriptus. Dioclcatæ, ubi nunc Dioclensis urbs diruta, falso à quibusdam Diocletiani ædificiũ existimata, quando Plinio ponantur. Supra Istros Carni sunt lata regio, à Foroiuliensibus incipiens atq; ad montana pertinẽs: Germani eam Carinthiam uocant, quasi Carnithiam, corrupto uocabulo, quãquam nonnulli alteram faciunt: eadem tamen est gens, Delmatica quidem, & ducibus Austriæ subiecta. In hac Iulium Carnicum Ptole-

Adrius mons · Iapydes · Liburni · Delmatæ · Dryopes · Cerauni · Iatæ · Chelidonij · Hyllis · Delmatarũ oppida LX · Arsia flu. · Aluona · Flamona · Senia · Enona · Phanates · Phanaticus sinus. · Iadera · Scardona · Sicum · Spalatum · Halmissa · Chelonius sinus. · Narona co. · Naro flu. · Epidaurum colo. · Ragusia · Rhizo oppidum & flu. · Catharum · Butua · Antibaris · Docleates · Olchinium · Drino qui & Boliana · Lissus colo. · Scodra · Delminium · Salona · Tribullũ · Dioclcatæ · Carni

Ptolemæo Plinioq́, quod ex loci situ Golitiam quidam esse contendunt: cui præfuit ætate *Golitia*
nostra Henricus comes uir turpissimus, æque corpore atq; animo, qui filios indolis longe
melioris, ac matris nobilitatem referentes reliquit. Est etiam in hac Labatum oppidum ex *Labatum*
nomine fluuij uicini, quem Pli. Neuportum appellat, unde descendit Argo nauis ad Istros. *Neuportus*
Delmatæ Lublanam hoc oppidum uocant ex Lugea uicina palude. Hanc regionem in pri
mis bonam fertilemq́ esse Ludouicus imperator monstrauit, qui ci Arnolphum primoge-
nitum filium ducem constituit. Modrusa quoque nouo nomine ciuitas in hac parte inter *Modrusa*
montes sita est. Magistratum habent Carniti archiducem, Australibus hodie subiectum.
Morem preterea hunc barbarum, ut non solum in furto deprehensum, sed furti suspectum
extemplo suspendant: post triduum de suspicione iudicant. Si iure mortuum animaduer-
terunt, pendere eum sinunt: si minus, contumulant, eiq́ iusta faciunt. Proxima huic Iapi- *Iapidia*
dia, quam Stiriam nunc uocant, licet Pius pontifex eam Valeriam putat: ego uero ex de- *Stiria*
scriptione Rufi, Valeriam potius Croatiam dixerim, inter Danubium & Drauum. In hac
Cilia est ad Saui ripam, urbs, uti apparet ex uestigijs, antiqua. Nam inscriptiones in ea plu- *Cilia*
res nominum Rom. apparent: oppidani à Sulla conditam dicunt, uocariq́ Sullacem, nul- *Sulla aut*
la tamen authoritate quam sciam. Nam fortè ea fuerit aut ex eius ruinis, quam Ptolemæus *Sylla*
non longe ab hac ponit, Celiam appellatã. Huic comes imperat Australibus ducibus sub-
iectus. Is fuit ętate nostra Fredericus uir facinorosus, qui pellicis causa nobilem ac probam
uxorem interfecit. Quumq́ sub Nicolao v. Romam ad iubileum uenisset, nec melior pro-
pterea factus esset, rogatus quid ei profectio contulisset, ut non prioris sim oblitus artis in-
quit: Nam & sutor meus ad crepidas item redijt, qui mecum iter fecerat. Filiam habuit Bar
baram, quæ Sigismundo imperatori nupsit, filiumq́ Vlricum haud patre meliorem. Is est
qui tutor postea Ladislai pueri fuit, de quo in Pannonia mentionem faciam. Ex Stiria sal
in Germaniam asportatur.

DE INSVLIS ILLYRICI

INSVLAS autem Illyrici amplius mille frequentatas Plinius dicit. Potissi-
mæ nunc Tragurium. Alterum in ora fuisse Strabo & Ptolemæus tradunt. *Tragurium*
Arba, Pharus: antea Parus, Plinio: Ptolemæo autẽ Pharia, uetera omnes ser- *Arba*
uantes nomina. Est in eodem mari Lissa, Plinio & Antonino, & in hodier- *Pharus*
num diem uocata: & Issa, Isseo quondam uiro clara, ut Strabo & Athenæus *Lissa*
scribunt. Est & Chissa quæ eadem fortè fuerit cum Gissa, sicuti Issa & Lissa. Antoninus ta- *Issa*
men duas his uerbis facit, Bractia, Issa, Lissa, Corcyra, Melite. Gissam putant quam hodie *Chissa*
Pagum nominant, quoniam uestigia in pago adhuc extant Gissæ appellatæ. Meliten, Pto- *Gissa*
lemæus Meliginam uocat, Polybius Melitusam. Hinc canes Melitei in delicijs, ut Plinius *Corcyra*
refert. Corcyra, quam Melenam uocat eodem teste, nunc Cursula: altera uero quæ ante E- *Bractia*
pirum est, Corcyra dicitur. Bractia ab Antonino usq; in hodiernum diem uocata: Venetis *Melite*
unà cum alijs seruit. Polybius tamen Brectiam dicit, & Brectianos colonos. Stephanus Ela *Crepsa*
phusam ait, à Græcis uocari, & etiam à quibusdam Brectanis. Crepsam, & Apsorum, Pto- *Apsorum*
lemæus in eadem insula ponit. Hodie eiusdem nominis duas uocant insulas, quas prætor *Portunata*
unus Venetus regit. Portunata, quæ hodie Vigilia, seu Vegia dicitur, quanquam sunt qui *quę &*
Vegiam eam esse uolunt, quam Ptolemęus & Plinius Curitam uocant. Ego tamen potius *Vigilia*
existimauerim eam dici, uel eius esse colonos, quæ à Ptolemæo Vectia scribitur in ora. *Curita*
Sunt item in eodem mari Apsyrtides, insulæ eorum qui Apsyrto duce à Medea trucidato, *Apsyrtides*
non adsequuti quod iussi fuerant ab Æeta rege, formidantes reditum in hoc partim loco, *Apollonius*
partim in Illyrico circa Ceraunia consedere. Apollonius in Argonauticis rem omnem ex- *Pars Illyrici*
plicat. Deinceps pars Illyrici, quæ ultra Adrium est, ubi Drauus & Sauus amnes maximi *ultra Adrium*
in Danubium fluunt, alter ex Noricis uiolentior, Sauus ex Alpibus currens. C X V. mill. *Drauus*
pass. interuallo. Amnes quoq; non ignobiles, Colapis, Bacuntius, Valdanus, Vrpanus, in *Sauus*
Sauum omnes miscentur. Inter hos igitur Delmatiæ populi plurimi Pannonijs immixti *Colapis*
sunt. Ex his sunt Iapides siue Stiriæ pars campestris. Præterea qui loca Valeriæ tenent: de *Bacuntius*
quibus Rufus sic ait: Marcomanni, & Quadi de locis Valeriæ, quæ sunt inter Danubi- *Valdanus*
um & Drauum, pulsi à Tyberio sunt, & limes ab Augusto inter Romanos & Barbaros *Vrpanus*
per Vindelicum & Noricum, Pannoniam, & Mœsiam est constitutus. Hanc hodie par- *Valeria*

Præsul Croatinus tem Croaciam uocant, regibus Pannoniorum subiectam, eiq; adscribitur præsul Croacen-
sis. Amantini quoq; populi, quos Rufus item deuictos à Tyberio dicit, unà cum Panno-
Amantini nijs, in hoc ferè spatio fuerant, ubi etiam antiqua urbium nomina, Segestica, Scisсia, Syrmi-
Segestica um, Taururum, nunc Belgradum, uictoria illa inclyta Pannoniorum contra Turcas duce
Scisсia Ioanne Hunnadis nobilitata. Situm est in Saui & Danubij confluentibus. Vbi uero Teu-
Syrmium toburgium Ptolemæo, in Draui & Danubij coitu ponitur, Quinqueecclesiēsem ciuitatem
Taururum nunc uidemus. In ripa Saui ulteriore, est etiam Cibalis Ptolemæo, non ignobilis urbs, pa-
Teutoburgiū tria Decij imperatoris. Omnia nunc Pannoniorum regibus dominata. Antequàm ab Illy-
Quinqueeclesienses rico discedam ciuitates apud Fiscum apostolicū in tota regione descriptas, ponere uisum
est. Tres omnino metropolitanæ Iadrensis, Ragusina, Antibarensis. Sub prima Traguriensis,
Cibalis sis, Pharensis, Signanus, Scardonensis, Arbensis, Nonensis, Croacensis, Titiensis, Sibini-
Metropoles III censis. Sub Ragusina Stagnensis, Rossensis, Tribuliensis, Buduariensis. Sub Antibarensi
Dulcinensis, Dinastriensis, Suatinensis, Polacensis, Albanensis, Sardensis, Scutarensis. Ca-
Iadrensis tharensis uero sub Stranensi, pleraq; corruptis, uti demonstraui, nominibus, quorum non-
Ragusia nulla inter Albanos sunt, de quibus postea dicemus. Nunc ad Pannonios transeam.
Antibaren.

PANNONIA

Batho rex
Tyberius Cæsar

AD PANNONIAM spectat quicquid est agri ultra Sauum. Hanc Tyberius
Cæsar uiuente Augusto, subacto rege Bathone, ac per alpes Iulias itinere fa-
cto biennio domuit, quum nullus ad eam diem ausus fuisset ad Danubium
arma transferre, quamuis sępe insultantibus Barbaris. Multis deinde seculis
Romanis principibus subditam exterarum gentium diuersæ nationes inua-
sere, domiciliumq; primum ac quasi pontem in eo constituere, unde facile in urbem Rom.
inuadentes Latinum nomen, quod tantopere cupierunt, euerterent. Igitur prima irruptio
Gothorum fuit: paulò antequàm urbem occuparent, illac iter populabundi fecere, quum
Illyricum etiam penè omne uastarent. Post hos Lōgobardi: deinde Hunni: mox Auari: po-
stremo Tartari omnem eam regionem uexauerunt, quod accommoda sit ad primos impe
tus excipiendos, ab ijs præsertim nationibus, quæ è Scythia egrediuntur. Pannoniā à Græ
cis Pæoniam uocari scribit Appianus, & Pannonios Pæonas: cæteri uero scriptores Pæo-
niam diuersam faciunt, eamq; apud Axium fluuium in Macedonia constituūt. Duas Pan-
nonias Ptolemæus posuit, alteram superiorem ubi nunc Austria, de qua in Germania dixi
mus: & hanc de qua nunc scribimus inferiorem, cuius limites multo breuiores quàm im-
perium: nam & Iaziges, qui Transyluani: & Daci, qui Valacchi: & Valeriæ populi, qui
Croacij nunc sunt: præterea Amantini ex magna parte ipsorum regioni subijciuntur. Eius
quidem ciuitates, quod uicatim potius habitent, & ligneis ædificijs, ueteres non posuere:
sed gentes quæ Straboni sunt, Breuci, Audizeti, Ditrones, Pirusсæ, Desitiacæ, quibus Ba-
tho quondam imperauit, & alij conuentus ignobiles in Delmatiā usq; distenti sunt: & Sar-
diei ad meridiem pertinentes, qui Sardiates Plinio uocantur, nunc uero Sardenses, reliqui
ex magna parte interiere. Nec sanè quæ à Ptolemæo ponuntur urbes dignosci nunc pos-
sunt, mutatis nominibus & locis: hodie namq; in sacro fisci codice ciuitates XIII. adno-
Metropoles tantur. Metropoles omnino duæ, Strigoniensis, & Colocensis. Sub prima Agriensis, Ni-
Strigonien. triensis, Vaciensis, Iauriensis, Quinqueecclesiensis, Versprimiensis. Sub Colocensi Zaga
Colocensis briensis, Transyluanus, Varadiensis, Sirmiensis, Canadiensis: ex quibus ultra Danubium
sunt Agriensis, Vaciensis, Syluanus. Qui Iazyges sunt Metanastę, id est, migratores, & co
loni eorum qui apud Mæotim sunt: ulteriora Daci possidēt, qui nunc Valacchi, de quibus
postea. In medio fermè tractu in sinu Danubij, ac ferè peninsula Buda, Pānoniæ regia con-
tinetur. Inter hos tantum Agrienses, quos Appianus Agrianos uocat, antiqui sunt. Descri
pta iam in uniuersum regione, reliquam adijciam historiam, ubi & urbium nouarum, quas
paulò supra commemoraui, origines pro uirili parte uidere licebit, priusq; de moribus pau
De moribus ca dicam. Igitur habitu & catalecto ferè illyricizant, uti & consanguinei Boemi & Poloni,
Pannoniorum artium omnium indociles præterquàm militaris, quam naturæ feritate ita exercent, ut ne
per brumam quidem uacent, magnoq; adiumento nomini Christiano tuendo contra Bar-
baros fuerint. Villis atq; uicis abundant stramineis, quas sæpe reficiunt ad subitā inimico-
rum incursionem, uel alia leui de causa flagrantes. Nos id sumus periclitati, quo tempore

cum car-

cum cardinale Aragonensi legato proficiscebamur, serui neglige̅tia per noctem lucerna totum uicum combure̅tis: itaq; Turcas adesse putantes, ac humo surgentes, ubi strati passim cubitabamus, quisq; trepidus uia, quæ sibi primu̅ in tenebris offerebatur, properabat. Ego uero in cauerna quadam solus aliquot horas delitui, donec ueritas patefacta. Cæterum inculti ac procul à delicijs, hyeme, ut reliqui Aquilonares pelliti in pyriterijs agunt, potui ciboq; plus iusto uacantes. Mirãdumq; id in primis, cum merum, aromataq; præter cæteros mortales freque̅tent, iuue̅tutem tamen esse castam, & absq; scortis agere: uitibus, pecoreq; abundant, olea nequaq;. Regis uectigal admodum tenue. Cura regni præsulibus, ac proceribus traditur: hi iussi à rege extemplo. L. armatoru̅ millia suis stipe̅dijs exhibent. Pompam seruoru̅ præferunt, argenteis splendoreq; uestium utu̅tur. Dum equitãt arundine̅ in manu gestant. Id insigne nobilitatis, quod & Germanis co̅mune. Cætera plebes sordida, homine̅ interficere leui de causa promptu̅ habent, idq; impune licet. Iidem religiosi, magnaq; pars antelucanas uigilias ac sacras obeunt horas: in templis errare, aut aliud agere q̃ supplicare dum sacrificatur, pro crimine ducunt. Sextam feriam sacram habent, ieiunioq; uenera̅tur. Excitata est ea natio ante paucos annos, singulari & eleganti ingenio Matthiæ Regis, qui artes bonas, tum Italicos magnopere adamauit, quorum commercio & assiduitate, in cultum splendidiorem omnia restituit. Nunc quibus Pannonia ab initio creuerit auspicijs, sub quibusue regibus usq; in hodiernum diem fuit, quantum ex eorum annalibus licet deprehendere, breuiter attingam. Postquàm, ut dixi, à diuersis principio Barbaris regio percursa est, Longobardis inde postremo disce̅de̅tibus Hunni successere, è Sarmatia Europea egressi: quoru̅ genus in Sarmatiæ descriptione narraui. Ex his postea Hungari, quasi Hunnari appellati. Hi siquidem anno salutis circiter C C C C. duce Keue Pãnoniam ingressi ad Tulmam Austriæ locu̅ contra Romanos uictores fuere, in quo prælio dux ipse occubuit. Cui Attila rex successit, ingenti uir animo, qui ad propagandum imperium intentus, cura Pannoniæ Budæ fratri, unde oppido nomen, delegata, ipse cum copijs in Galliam traiecit, Aurelianumq; obsedit. Inde cum Aetio duce, qui adsciuerat in societatem Theodericum Gothorum regem, tunc Galliæ Narbonensis partem tenente̅, apud campos Catalaune̅ses, collatis signis concurre̅s singulari clade adfectus est, in quo prælio Theodericus cecidit. Igitur tanto accepto incommodo se in Trecas recepit, ubi præsulem Lupum uirum sanctissimum obuium habuit: à quo oratione placatus reclusis portis recipitur. Rhemenses uero, quod contra eum co̅spirauerant, deleuit, ubi Nicasium urbis præsulem cum Eutropia sorore, qui religione incensi in oculis hostium manserunt, martyrio adfecit. Quos exitu consimili mox secuta est Vrsula, Britanniæ regis filia, unà cum X I. mil. uirginu̅, ab eodem in expugnatione Coloniæ interfecta. Demum reuersus fratrem Budam, qui regnum occupauerat de medio sustulit. Post aliquot deinde annos rursus redintegratis uiribus, itinere per Illyricum facto Aquileiam triennio obsedit, ubi per ciconiam cum pullis è ciuitate migrantem deprehendit magnam esse intus famem, quapropter instando uicit, eamq; ab solo diruit. Post hæc alias Padi terras depopulatus ad Mintium castra posuit, ubi à Leone primo pontifice eò profecto sola oratione delinitus, cum pace discessit, ducta in matrimonium Honoria Honorij principis filia, cuius nuptias dum reuersus in Pannoniam celebrat, uino grauis ac luxuria è sanguine è naribus obrupta uena defluente extinctus est. Post eius mortem filijs quos ad L X. dicunt fuisse de principatu conte̅dentibus, res est ad duos deducta, Chabam & Adalarium. Chabas tandem cum reliquis fratribus prælio uictus, Constantinopolim aufugit. Pars eius exercitus cum ducem profugum sequi nollet inter Iazyges, ubi nunc Transyluani constitere, ac propter Hunnorum odium gentis, sese uicinis infensos animaduertentes, Zetel cognominauerunt, qui latine Siculi dicuntur. Hi in hodiernum usq; diem perseuerant suis tantum utentes legibus, ore truculentiores quàm Vngari, tum barba & capillis promissis terribiliores. Hac igitur Attilæ successione annis fere C C C. in Pannonia regnarunt. Deinde anno salutis fere D C C X L I I I I. à morte Attilæ C C C. imperatore Constantino V. sedente Zacharia pontifice, Hunnorum alia manus finibus egressa contra co̅sanguineos suos in extrema Pannonia bellum mouit apud locu̅ qui Herdel appellatur, septem ducibus exercitu partito. Quoru̅ primus Herpad ad Albam castrametatus, hostium duce Zuataplugo interfecto, Pannoniã uictor obtinuit. Inde

Pyriteria

Matthias rex

Hunnoru̅ gens

Attila rex

Buda oppidu̅

Lupus præsul Trecensis

Nicasius præ.

Vrsula

Aquileia

Honoria Honorij filia

Adalarius Chabas

Zetel qui & Siculi

Hunnoru̅ alia manus

Herdel

Herpad dux

Carnia Inde poſt annos VI. uicinos infeſtare cœpere. Carniam, Stiriam, Carinthiam, quibus po-
Stiria pulis Gregorius patriarcha Aquileienſis tunc potens auxilio fuit, tentauerunt. Deinde in
Carinthia Bulgaros aliquot factis excurſionibus, in Italiam anno ferè DCCCCIX. cum XVI. ar-
Gregorius matorum millibus traiecere, Paduam igni ferroqꝫ diruerunt: quibus Berengarius primus
patriarcha eius nominis ad Forumiulij occurrens primo quidem ſuperatur, mox per Venetiam de-
Dux Toxon bacchantes adortus compulit annui fœdere ſtipendij ad ſedes proprias remeare: qui paulo
iterum in poſt promiſſis minime ſtantes ſollicitati ab Alberigo Hetruriæ comite contra Romanos,
Italiam. iterum duce Toxone auo diui Stephani, reuerſi: primum contra fœdus Hetruſcos ado-
riuntur, captisqꝫ multis mortalibus poſt aliquot annos eodem terrore repetentes, ſi quid
erat reliquum aſportauerunt. Quos Berengarius ſecundus imperator magna ui pecuniæ
Geyca To placatos remigrare compulit. Toxoni Geyca filius ſucceſſit diui Stephani pater. Stepha-
xonis filius nus rex primus diui Henrici imperatoris opera, cuius neptem in matrimonium duxerat,
S. Stepha- Chriſtianus ſimul & rex factus, iuuante quoqꝫ diuo Adalberto præſule Pragenſi à quo ba-
nus primus ptiſma ſuſcepit, ſanctitate ac miraculis claruit: nec tamē ab armis remotus, quippe qui plu-
rex ac Chri rimas ex hoſtibus præſertim infidelibus, uictorias retulit: & Keam ducem Bulgarorum in
ſtianus prælio interfecit. Inde gaza multa redacta, ex cuius manubijs baſilica Alberegalis ab eo
Diuus Eme extructa, muneribusqꝫ ornata. Filium Emericum ducem, ſanctitate & ipſum præditum a-
ricus. miſit. Hic à teneris annis ætatulam ſuam deo uouit, ſupplicijs ieiunijsqꝫ intentus, præterea
uini ac Veneris expers florente ætate deceſſerat. Cuius mœrore obitus pater in ualetudi-
nem incidit pedum, unde extinctus eſt, quum regnaſſet annos XXXIX. ſepultus in æde
Vazul Alberegalis, ab eo, uti ſupra dixi, conſtituta. Vazulem patruelem ſuum inſtituit hęredem,
Keilla quem antequàm decederet Keilla regina eius coniunx comprehenſum exoculauit: Pe-
Petrus rex trumqꝫ cōſanguineum ſuum inſtituit. Petrus igitur diui Stephani ex ſorore nepos, patrem
habuit Gulielmum diui Sigiſmundi Burgundiæ regis ex fratre nepotem: qui Sigiſmundo
interfecto Venetias aufugit: ubi ducta in matrimoniū imperatoris ſorore Gertrudi, filiam
ſuſcepit Keillam reginam. Defuncta Gertrudi, ſororem diui Stephani duxit: ex qua hunc
Petrum ſuſcepit: qui ob libidinem & ſæuitiam, & præſertim quod homo Germanus, quæ
Aba natio eſt odio Pannonijs, triennio poſtquàm regnauit pulſus eſt, ſuffecto Aba rege: ac ad
Henricum imperatorem in Bauariam confugiens, dum belli uires redintegrare molitur,
Pannoniorum arma contra ſe excitauit, qui Bauariam omnem depopulati ſunt. Aba nihi-
lo melior Petro, Canadini quadrageſimæ tempore, omnem nobilitatem in conſilio uoca-
Gerardus tam necauit: multum reclamante Gerardo, eius urbis pręſule ſanctiſſimo. Quare Pannonij
preſul Ca adcerſito auxilio Abam fugant: Petrum exulem reſtituunt: Chriſti religionem delere con-
nadienſis tendunt: pręſulibus ciuitatum ad unum omnibus necatis, inter quos fuit Gerardus ipſe cla
martyr. rus miraculis ac ſanctitate. Boni igitur omnes ſeceſſione facta, Endram, Leuentham, & Be
Bela lam, filios Vazulis patruelis Stephani regis, quem diximus à regina exoculatum, in Polo
nia exulantes ſtatim reuocant. Ex his Endra, Petrum cum manu Teutonicorum in Auſtri
am confugientem, in itinere adortus cepit, oculisqꝫ orbauit: qui poſt paulò deceſſit anno
III. quàm ad regnum reſtitutus fuerat: ſepultusqꝫ apud Quinqueeccleſias, quam urbem
Quinqꝫeccle- ipſe conſtruxerat, ac principi apoſtolorum dicauerat. Andreas, qui & Endra prius diceba-
ſienſis urbis tur, anno MXLVII. apud Albam, accepto diademate, initio regni nihil habuit potius
origo quàm deſertam, ac paulatim deſtitutam Chriſti religionem populis reſtituere, ac cogere
Andreas rex ad ea ſeruanda, quæ diuus Stephanus perſancte præceperat. Conſtituto imperio ac mor-
Tibiſcus tuo fratre Leuanthe, tertium fratrem Belam regni conſortem ac ducem fecit: regis Ruthe-
norum filiam in matrimonium duxit, ex qua Salomonem & Dauid genuit. Bela uero Gey
ſam & Ladislaum. Henricus interim imperator Petrum regem, quem interfecerant ultu-
rus, fines Pannoniorum cum exercitu ingreditur, ſed paulopoſt conditio connubij pacem
fecit: Salomoni regis filio Sophia filia collocata, nuptię apud Mornam fluuium celebratæ.
Poſt hæc Andreas cupidus gloriæ, Salomonem tunc puerum quinquennē diademate iuſ-
ſit redimiri, excuſatione ꝙ nouum exemplū cauſa pacis populorū introduxiſſet, cum præ-
ſertim fratrem tunc Belam ſuſpectū haberet: quem cum nullo pacto placare poſſet, tollere
de medio conſtituit. At ille ad Miſcam Poloniæ ducem ſocerum ſuum confugit. Andreas
item filium Salomonē ad ſocerū eius imp. miſit. Igitur Bela Polonorum copijs inſtructus
apud

apud amnem Tibiscum, qui hodie à Barbaris Tissa appellatur, cum Andrea concurrens *Tibiscus flu.* prælio fit superior, Andreas in Germaniam fugit: sed ad portas Musini captus atq; interfectus est: sepultus in cœnobio S. Amani, quod ipse construxerat: regnauit annos X I I. Bela *Bela rex* regno per fratris cædem potitus, bonus alioquin princeps habitus, populos à multis uectigalibus immunes fecit: primus Byzantios nummos argenteamq́; monetam percussit: mercatum die Saturni communem instituit. Decessit lapsus equo, fractusq́; membra post annos regni tris, sepultus in cœnobio S. Seruatoris ab eo constituto. Huius quoq; illud persancte factum commemorandum, quod Pannonijs petentibus iterum à fide desciscere, & cædem facere præsulum, respondit se tempus ad deliberādum uelle: interim multos ex eis sceleris authores interfici iussit. Decessit superstitibus Geisa & Ladislao filijs. Salomon, *Salomon rex* quem diximus apud socerum Henricum imperatorē exulare, è uestigio Bela extincto, soceri armis in regnum restituitur. At Geisa Belæ filius qui in Poloniam confugerat, compa *Geisa* rata Polonorum manu aduersus eum profectus, apud Monson castrum munitissimum in armis consistit: donec per pacificatores cōcordia inter eos inita, Geisa, & Ladislaus duces in Pannonia remansere. Post hæc Salomon Hunnos, ingenti multitudine Pannoniæ fines ingressos fudit, fugauitq́;, anno regni eius X I I I. Tertium deinde molitur bellum periculosissimum contra Græcos Bulgarosq́;, qui Zanam fluuium traiecerant, quos aduersus proficiscens in Albam Bulgariam locum munitissimū se recipere coegit. Salomon oppidum obsidione trimestri circūdat, illi auxilio Saracenos, quos Bessos uocant, adcersunt: his Pannonius uenientibus, cum armis occurrit: eisq́; ad unum omnibus corā trucidatis, spem defensionis oppidanis adimit: tertio tandem mense, uirgo captiua, Pannonia oppidum incendens, causa fuit belli finis, unde præda ingens domum relata: cuius cupiditas discordiā rursus inter regem & fratres duces excitauit: itaq; se ad arma accingunt. Rex Germanorum, illi Polonorum auxilijs instructi descendunt in campos Vaciæ, ubi sylua erat tunc inaccessa, soli tantum eremitæ cuidam sancto, Vacz nomine frequentata: unde Geisa postea rex *Vacz eremita.* ex illo urbi nomen indidit, templo etiam maiore cōstituto. Igitur primum duces hic armis *Vaciensis urbis origo.* decernere statuunt. Alacer inter alios Ladislaus, angelorum uti fertur ac diuinitatis instinctu, fratrem bono esse animo adhortatur: inito prælio duces superiores fiunt tanta cæde, ut uires illius regni quodammodo exhaustæ fuerint. Rex ad Conson, & Poson castra sese ex clade recepit, ubi gazam & familiam condiderat: uenientem mater increpuit, arguitq́; inscitiæ rei militaris, ex quo indignatus ille uix ab ea manus abstinuit. A Ladislao tandem *S. Ladislaus cum fratre prælio congreditur.* apud Posonem obsessus, ad singulare cum eo certamen uenit: in quo, ut dicunt, territus diuini quasi oris adspectu hosti concessit. Post hanc uictoriam Geisa adsumpto sceptro, triennio regnauit. Quo extincto, Salomon indulgentia Ladislai iterum restitutus, dum in Bulgaros & Græcos mouet, ac Danubiū cum exercitu traijcere maturat, ab imperatore Constantinopolitano fugatus, in quoddam castrum citra Danubium se recepit: in quo obsessus & cum paucis relictus, clam in desertum locum alia re simulata secessit, ubi præterita facta, perpetua pensauit abstinentia: sepultus est apud Polam Istriæ ciuitatem. Ladislaus uir san- *Diuus Ladislaus* ctus ea modestia fuit, ut superatum ab se inimicum iterum regnare permiserit: quin si per proceres licuisset, qui eum ad rem suscipiendam magnis precibus compellebāt, regnum in perpetuum recusasset, tantum ducis nomine contentus, præter uitæ sanctitatem, qua emicuit, etiam bello præclarus. Hunnos iterum traiecto Tibisco in transyluaniā irruentes acri *Contra Hunnos.* prælio superauit: Rhutenos item, qui olim Roxolani dicebantur, in fines ingressos fortiter restitando compulit pacem sponte petentes ad proprias sedes remigrare. Polonos infestos coercuit oppido Cracouia tribus mensibus obsesso, quod ad deditionem compulit opinione castrensis copiæ stratagemate deceptum, quum Ladislaus montes farina integi iussis- *Stratagema S. Ladislai* set. Inde agros Boemorum depopulatus est, quod propinquum eius Conradum, imperatoris Othonis filium eiecissent. Adcersitus ad expeditionem Hierosolymitanā alacri se animo accingebat, si per mortē licuisset: extinctus est anno salutis millesimo nonagesimoquinto, tertio calendas Augusti, regni uero decimonono, nullis relictis filijs. Sepultus Varadini in cœnobio diuæ genitricis ab eo constructo. Nam & basilicam Varadinensem fundauit, *Varadinensis ciuitas unde* ac locum ciuitatis Varad appellauit, apud Parœchos castri Bior prope fluuium Keures. Erat enim Varad eremita sanctissimus, qui in eodē loco agebat, ubi tunc sylua ingens fuerat. Dicitur diuus Ladislaus quum sine legitimo decederet hærede, regnum diuæ genitri-

ci reli-

ci reliquisse:quapropter eius imaginem posteri in nummo:ex altera uero parte regis per/
Colomanus cusserunt. Colomanus Geisæ filius patruo Ladislao successit, antea præsul Varadinensis
præsul ab eo constitutus,sed suis omnibus superstes apostolica indulgentia reginam à patruo reli
Varadinensis ctam ducere permissus,ut unà & regno & proli cõsuleret. Horas tamen canonicas semper
rex obiuit.Cum Rhutenis bella gessit.Delmatiæ regnum, Petro eorum rege montē Hadrium
hostiliter traijciente in prælio interfecto,Pannoniç regno adiecit:classem uti cum Venetis
conuenerat ad Aquileiæ expugnationem misit,quæ postea ab imperatore capta fuit. Im/
probo dicitur ore fuisse,luscus,claudus,gibbosus,lingua blesus,omnia deniq; Ladislao dis
similis.Initio quidem regni peregrinos ad expeditionem Hierosolymitanã illac iter haben
tes prohibuit,incommodoq; adfecit:his addidit parricidium Almo fratri luminibus adem
Demesiense ptis:Hic enim quum basilicam Demesiensem construxisset, regem in ea consecrãda adcer
templum. siuerat, ubi proditionis apud eum insimulatus, ac interfici iussus, ad aram confugit,à qua
nullis uiribus diuino miraculo auelli potuit,inde postea ad imperatorem se recepit, ubi &
diem obijt.Colomanus uero decessit anno salutis M C X I I I I.regni X X V.sepultus apud
Stephanus II Albam Stephano & Ladislao filijs superstitibus.Stephanus I I. regnauit annos X V I I I.
Comanorum sepultus Varadini, monachi habitũ iamiam moriturus accepit,perpetuam cum Comanis
gens pacem babuit,inuitis Pannonijs,quibus maxime inuisi fuerant.Erat & hæc gens Scythica
quæ prope Polonos consederat,non procul à Tartaris, quæ regnum continuo infestabat.
Bela II Bela I I.Almi illius quem exoculatum fuisse diximus filius, & ipse quoq; cæcus seruaba/
tur à Pãnonijs in regnum,quod Stephanus sine prole decessisset. Duxit uxorem Helenam
regis Seruiæ filiam,ex qua Geisam,Ladislaum,Stephanum,& Almum suscepit:mulier sa
nè ingenio uirili,quæ coacto procerum concilio de cæcitate illata uiro quæstionē habuit,
ubi deprehẽsi criminis authores,statimq; necati.Sed nec tumultus ex alia parte defuit prin
cipum Pannoniorum ei aduersantium,ac Boriebum filium Colomani notbum ei obijcien
tium.Is igitur coacta Polonorum & Rhutenorum manu multas ei turbas intulit,postremo
uictus in prælio atq; interfectus est. Post hanc uictoriam Bela in regno confirmatus reli/
quo tempore ocio,animoq; indulsit ad temulentiam usq;,qua sæpe corruptus nihil dicitur
Geisa petentibus uel turpe negasse:regnauit annum:sepultus apud Albam M C X V I.Geisa Be/
læ cæci filius natu maior rem suscepit,qui cum Germanis in Pannoniam irruentibus gra/
ue & periculosum gessit bellum,primo uictus:deinde uictor ad Ludouicum Galliæ regem
legationem misit,ut Boricbus hostis paternus ad quem ille confugerat dederetur:quod mi
nime impetrauit,ne libertas regni uiolaretur. Mox ipsum Ludouicum illac iter in expedi/
tionem Hierosolymitanam habentem honorifice excepit,cumulauitq; donis:Conrado ue
ro imperatori minime debuit:qui paulopost eodem itinere ad idem bellum proficiscens
Pannoniam,non religiosi,sed prædonis more ingressus fuerat:regnauit annos X X.sepul/
Stephanus tus apud Albam.Stephanus I I I.Geisæ filius & hæres omnium consensu, patruos habuit
initio ex successione regnum usurpantes Ladislaum,deinde Stephanum Belç I I.filios qui
breui tempore interiere.Regnauit annos X I.sepultus Strigonij,I I I I.nonas Martij,M C/
Bela III L X X I I I.Bela I I I.Stephani filius,Geisæ nepos,regnauit annos X X I I I.sepultus apud
Emericus Albam:huius tantum memoratur in prædones furesq; acris animaduersio. Emericus Be/
læ I I I.filius Constantiam natam rege Aragone pactam habuit,quæ mox uiro superstite
apostolica indulgentia nupsit Frederico imperatori:regnauit annos V I I I.decessit M C C.
Ladislaus III pridie calendis Decembris,sepultus apud Agriam urbem.Ladislaus Emerici filius menses
Andreas V I.dies V.sepultus apud Albam.Andreas cognomẽto Hierosolymitanus,filius Belæ I I I.
Hierosoly Emerici frater,post Ladislaum ex fratre nepotem successit:initio regni,iussu pontificis,uo
mitanus rex tum olim paternum de profectione Hierosolymitana absoluit,uti testatur Decretalis,licet,
de uoto & uoti redemptione. Paucis post mensibus redijt, multas inde sanctorum reliqui/
as asportans,quas ad hunc usq; diem in Pannonia uenerantur.Ex Gertrudi uxore Germa
na genuit Belam, Colomanum, Andream,& diuam Elisabetbam: quam locauit duci Tu/
ringiæ Lantgrauio,qui in expeditione Hierosolymitana extinctus est:cuius uiri festum ob
merita Hierosolymis à Christianis celebratur. At uxoris gesta religioq; apud omnes no/
tissima nationes. Andreas obijt anno salutis millesimo C C X X X V I.regni trigesimo:
Bela IIII sepultus in cœnobio de Egnis. Bela quartus Andreæ patris successor,Tartarorum illam
Tartari nobilem cladem passus est: qui cum quingentis millibus armatorum Pannoniam inua/
serunt

ferunt anno M C C X L I. His rex ad flumen quod Saium ipsi uocant apud Agriam ciuita-
tem occurrens, in prælio superatur, in quo omnes Pannoniæ uires cōsumptæ. Inde ad ma-
re confugiens delituit in Delmatia, quò gazam ab initio, familiamq́ miserat. Hostes igitur
debacchati igni ferroq́ late omnia uastarunt: deinde Vacium, postea Varadinum diripue-
re: in hoc etiā fœminas in templo clausas omnis cremauerunt. Ad postremum Strigoniam
obsident, quò totius regni reliqua multitudo cum bonis tanq́ in arcem, quod citra Danu-
bium esset, se cōtulerat, turribusq́ ac uallo se munierat. Illi flumē glaciatū pedibus equisq́
ausi traijcere, oppidum breui expugnauerūt, quum cæterorum facta cædes, tum C C C. ma
tronarum, quæ se primum misericordiam quærentes obtulere. Triennio igitur hac sæuitia
utentes, tandem fame coacti Pannoniam deseruerunt. Bela in regiam reuertens, post hæc
duo bella gessit, alterum aduersus Fredericum Austriæ ducem, in quo ipse cecidit, alterum
uero aduersus Otocharum Boemiæ regem, in utroq́ infeliciter gesto fusus fugatusq́: re-
gnauit annos X X X V. sepultus Strigoniæ unà cum coniuge Maria filia imp. Constātino
politani, ac filio duce, cum hoc elogio. Dum licuit, tua dum uiguit rex Bela potestas, Fraus *Elogium*
latuit: pax summa fuit: regnauit honestas. Stephanus V. Belæ filius Otocharum Boemiæ *Stephanus*
regem cum auxilio Germanorum magnis uiribus fines ingredientem apud fluuium Rap-
scham appellatum fugauit: præterea Bulgaros cum eorum rege, ac Buda oppido expugna
to superauit: regnauit annos I I. sepultus in insula Budēsi in æde diuæ genitricis. Ladislaus *Ladislaus*
IIII. Stephani filius, cognomento Kiutlaizlo, bellū cum Comanis gessit: duce Oldamur
apud lacum Hood. Prælio inito tandem uictor discessit, cum imber aduerso in hostem uen
to diuinitus iactaretur. Postea cum eis pace facta, eorum insuper superstitione se contami-
nauit. Sed & erga uxorem Caroli regis filiam, non minus irreligiose se habuit, pluribus ei
pellicibus inductis. Quare ad eum castigandum missus legatus à summo pont. Philippus *Quando Pan*
Firmanus, qui quāuis parū in hoc genere profecerit, barbas tamen quas ad eum usq́ diem *nonij barbas*
promissas gerebāt ponere, cultioremq́ sumere habitum eis persuasit. Cæterum siue ob re- *posuerunt.*
gis mores, siue præterita, & etiam intestina bella, hoc tempore res Pānonia magnopere in-
clinata uidebatur, eoq́ deducta, ut rex ignobiliū equorum biga tantum ueheretur, interq́
cætera eius probra Comanorum amicitiam seruaret, à quibus demum iusta ultione inter-
fectus est: nōnulli à proceribus regni dicunt, nulla relicta prole. Andreas III. Andreæ Hie *Andreas III*
rosolymitani nepos, cognomēto Venetus, post Ladislaum rem suscepit: cuius prosapia sic *Venetus.*
se habet. Quum Andreas Hierosolymitanus è peregrinatione rediret, in Italia ab Estēsium
familia hospitio laute exceptus, marchionis filiam post primum matrimonium duxit, quæ
post mortem uiri in Italiam grauida remigrans, paulopost filium Stephanum in domo pa-
terna peperit, quem Pannoniæ regem appellabant. Is quod in auum maternū conspirasset, *Andreæ*
Ferraria profugus ad Iacobum Aragonem in Hispaniam sororis suæ uirum: deinde rursus *origo.*
in Italiam Rauēnam, postremo Venetias uenit. Ibiq́ ducta uxore principis uiris filia, hunc
Andream suscepit. Qui postq́ creuisset fretus quum propinquorū tum Venetorum poten
tia, in Pannoniam Ladislai tempore cum magna manu uenerat, pauloq́ post Ladislao in-
terfecto, eius iuuante factione, ut diui Stephani genus successit. Non defuere proceres qui *Caroli regis*
pont. per nuncios sollicitarent, uti Carolus puer ad regnum mitteretur: cuius origo huius- *origo*
cemodi est. Rex Stephanus V. Belæ IIII. filius Mariam ex se natam Carolo Tardo Caro
li primi Siciliæ regis filio locauit, ex quo ille Carolum Martellum patrem huius Caroli su-
scepit. Igitur ea de causa missus unus & item alter legatus in Pannoniam, rem tentauit: in-
terea Andreas in pace moritur anno M C C C C I. sepultus Budæ in æde diui Ioannis. La- *Ladislaus*
dislaus siue Venceslaus, Venceslai Boemiæ regis filius, à magna procerum parte lectus
inualescente quotidie Caroli factione, sese auxilio patris in Boemiam recepit: post quem
Otho Bauariæ dux à procerum concilio surrogatus, breui & ipse tempore à Carolanis ex- *Otho rex*
pellitur. De hoc narratur, dum fugeret, diadema diui Stephani, quod in Oenophoro con-
ditum metu inimicorum ferebat, in itinere cecidisse: moxq́ ab ijs qui id iussi quæsitum
ierant, repertum in uia fuisse. Hoc postea à Ladislao Vaiuoda unà cum Othone, dum
illac iter haberet, interceptum est: sed iussu legati mox in coronando Carolo restitutum,
cautum enim fuerat ei nationi, ut nullum absque illo regem admitterent. Carolus igitur *Carolus rex*
plures annos absque regni possessione nequicquam fauentibus amicis, demum pulsis
Ladislao & Othone, iuuante quoque legato apostolico Gentile ordinis Minorum ob-
tinuit,

tinuit, anno M C C C X. sedente Clemente IIII. Tris ex successione duxit uxores, Mariam Poloniæ regis, Beatricem Luceburgensem Henrici imperatoris filias, & Helisabetam. Ex hac ultima tris liberos suscepit, Ladislaum, Ludouicum, & Andream. Passus coniurationem admodum magnam fertur cuiusdam Feliciani, unius procerum qui è fece à Matthæo Palatino fuerat eductus. Is calendis Maij regem cum tota familia in regia prandentem nactus, clam propinquans stricto gladio petit, primumq; dextræ uulnus inflixit, ac reginæ sanctæ mulieris manum obijcientis quatuor concidit digitos. Tumultu statim excitato à circũstantibus trucidatur, & in totam eius familiam sæuitum. Carolus deinde in Italiam mari aduectus, Andream filium septennem ad eius patruelem Robertum Siciliæ regem, qui eum petierat, duxit: cui postea Ioannam neptem locauit. Redeuntem breui post tempore adierunt Ioannes Boemiæ cum Carolo filio, & Poloniæ, reges ad renouandum cum eo fœdus: in quibus excipiendis multorum dierum pompa ac sumptus prædicantur. Paucis inde post annis Locbka dux Ruthenorum ad ineundam societatem: postremo Cazimirus eius sororius, qui Ludouicum Caroli filium tunc puerum, quod ipse sine liberis esset, in Poloniæ regnum adoptauit. Ipse uero bellum unum cõtra Valachos duce Bazarad Vaiuoda rebellantes, idq; infeliciter gessit. Apud Vicegradum commorari solebat: laborabat sæpe ex pedibus. Decessit anno regni X X X I I. sepultus apud Albam in æde diuæ genitricis: quam tempore suo flagrãtem, saluis diuorum reliquijs, ac in turri quadam locatis, restituerat. Ea ferè tempestate magna uis locustarum omnes eas regiones inuaserat. Ludouicus anno M C C C X L I I I. uiuente patre Carolo duodeuiginti natus annos regnum inijt: primum bellum aduersus Saxones qui Transyluaniam infestabant feliciter gessit. Alexandrum Vaiuodam, qui & Valachis & patri Carolo semper hostis fuerat, ultro se dedentem habuit. Tartaros, Transyluanos, Siculos infestantes per Andream Loezk Vaiuodam Alexandri filium repressit. Gregorium Curiaci & Vilipcium Croaciæ principes, qui Croaciam unà cum magna parte Delmatiæ ad defectionẽ sollicitauerant, cum exercitu ad Byhegh oppidum castrametatus ante ullum prælium obtemperare compulit. Gregorium iterum rebellantem per legatum compescuit: cum Venetis parum feliciter dimicauit. Iaderem enim oppidum olim Pannoniæ unà cum copijs amisit, oppidanorum ingenti facta cæde. Interea cum Andreas frater in Italia apud Auersam ciuitatem reginæ Ioannæ coniugis dolo de medio sublatus esset: Ludouicus rex cum exercitu ualido in Italiam ad ulciscendam iniuriam properauit: cuius aduentu Ioanna unà cum Ludouico uiro principe Tarentino, qui se regem Siciliæ uocabat, trans Alpes in prouinciã tribus triremibus aufugit. Ludouicus Neapoli potitus omnes noxios mulctauit, regeq; ex illo se Siciliæ ac Hierusalem appellauit: anno insequente demum remigians Stephano Laczk filio Vaiuodæ & Volfrado Teutonico regni Neapolitani curam delegauit, qui rebelles plurimos bello uictos securi percusserunt. Mox Vernerium ducem à Ioanna & Ludouico contra eum missum cum quingentis militibus Conechium, cepit. Deinde Ioanna ipsa cum uiro Ludouico magno instructa exercitu ueniente, Ludouicus certior factus confestim iterum in Italiam traiecit, Barioq; & Canusio ac Auersa tribus mensibus expugnatis, res paulũ intermissa est, quod annus instabat iubilei. Quare Romam religionis gratia iter conuertens à Bonifacio I X. magnifice in palatio exceptus est: quotidie Veronicam uisere uoluit, quatuor aureorũ millia aræ principis apostolorum obtulit. Paucis post diebus domum reuertit, præfecto rebus Italicis Andrea Vaiuoda relicto: ipse Veronæ in itinere exolutis stipendijs exercitum dimisit. Deinde ab Innocentio V I I. per legatum iussus regnum Neapolitanum in eius arbitrium uti contentiosum dimittere, obtemperauit: insuper & proceres quos obsides secum duxerat, missos fecit. Post hæc, contra Venetos quod oram Delmatiæ ei abstulissent, bellum prosequitur. Quamobrẽ tertio profectus in Italiam Taurisium, multaq; eorum oppida partim ui partim deditione accepit: Iaderem recuperauit. Demum pace facta ac oppidis quæ Venetorũ prius fuerant restitutis, sub cõditione nequis subditus plecteretur, in Pannoniam redijt. Veneti nihilominus postea & subditos, & Marinũ ducem cum nõnullis qui regi adhæserãt, capite mulctauerũt. Taurisini itẽ cõtra fœdus sese mulctatos adspiciẽtes Leopoldo Austriæ duci Ludouici ꝓpinquo se dedidere, quos ille rursus Frãcisco Carrario dedidit, cõcordiæ inter eos ineundæ gratia. Post hæc mortuo Cazimiro auunculo iure hæreditario Ludouicus Poloniæ regnũ accepit: rebelles ubiq; coercuit: cũ Roxolanis, Lituanis, Valachis,

Caroli proles
Ludouicus
Andreas
Ladislaus
Ludouicus
Bellum cum Venetis.
Ludouicus in Italiam.
Vernerius
Bellum cum to. regina.
Contra Venetos iterũ bellum

lachis, Bulgaris, prospere pugnauit. Romano Pontifici Gregorio, Innocentio, Bonifacio, au
xilia misit. Iudæos ex toto regno expulit, cœnobia cōplura exstruxit, sancti Pauli primi ere/
mitæ ossa è Venetijs abducta, iuxta Budam in monte collocauit, monachos augendo, quos
iam Carolus pater introduxerat. Eius tempore & item persuasione Comani facti Christia *Comani Christiani facti*
ni. Patareni quoque Bosnensium secta per Peregrinum Præsulem eorum ab errore depulsi. Ex *Patareni*
Helisabeta Stephani Bani filia tris tantum filias suscepit, Catharinam, Mariam, Aduigam, è
quibus Mariam Sigismundo Brandeburgensi locauit, quem generum sibi ac regno adopta
uit. Extinctus est anno regni XL. Salutis M.CCCLXXXII. sepultus apud Albam. Vir
fuit animo ingenti circa disciplinam militarem quam studiosissime coluit, munera militis sæ
pe obeundo. In Italia in Canusiæ expugnatione primus murum ascendens, lapidis ictu in
uallum deiectus diu semianimis iacuit, deinde in obsidione Aduersæ iaculo alterum pedem
uulneratus admodum elanguit. Helisabeta eius mater post mortem Caroli uiri Romam ue *Helisabeta mater Ro. uenit.*
nit, partim religionis causa, partim ut Andreas filius uir Ioannæ, Siciliæ regno restitueretur,
quam rem frustra sæpe absens cum Pontifice tentauit. Excepta honorifice Veronicam bis,
scalam ascendendo, uisere propius uoluit. Inde Neapolim profecta est, ubi reginæ Ioannæ
nurus delicijs ac fastidio offensa, cito discessit. Maria inter Pannoniæ reges conscribitur, ulti *Maria regina*
ma ꝓles diui Stephani, patre adhuc uiuo regina facta est, adcersito uiro Sigismūdo celebrā
dis nuptijs: pars tamen procerum stirpem uirilem diui Stephani requirens euocauit Caro/ *Carolus Paruus.*
lum cognomento Paruum, filium Andreæ olim dolo Ioannæ interfecti, qui Carolus regnū
Neapolitanum iam fuerat adsecutus. In hunc igitur uenientem extemplo & Maria & mater
eius Helisabeta coniurauere. Adcersitúsque specie consilij à Palatino comite uulneratus, unde
paulopost obijt, diúque inhumatus iacuit, quod interdictus olim sacris à Pontifice fuerat, ob
negatum regni Siciliæ censum. Vltor ei non defuit Ioannes Horuach Banus, qui sontes illac
iter secure facientes adortus cū aliquot militibus cepit, Palatino comite prius necato, mox
regina Helisabeta primæ mali causa in Danubium proiecta: Mariam uero usque ad aduentū *Regina cum matre capitur*
sponsi Sigismundi in Pannoniam reseruatam promissa demū impunitate dimisit. Illa igitur *Sigismundus*
apud Albam uiri nuptijs celebratis breui post tempore moritur. In his tumultibus ferè trien
nio regnum post Ludouici mortem agitatū. Sigismundus Caroli II. Romani Imperatoris
filius natione Boemus annos ferè L. regnauit, uir cum liberalitate tum animi magnitudine
clarus, maiestate insuper corporis uenerabilis, bello tantum infelix, sæpe à Turcis & Boe/
mis in acie fugatus. Mariæ uxoris, itémque socrus ac Comitis Palatini iniuriam ante omnia
capto Ioanne, quem supra memoraui, ac trucidato, est ultus. Post hæc proceres XXXII.
Pannonios necari iussit, ob quam rem ipse postea captus ac traditus uiduæ, cuius maritum
interfecerat, eloquentia & blanda persuasione effecit, ut ab ea dimitteretur. Maria coniuge
amissa Barbaram duxit ex Comitibus Ciliæ, cuius ope regnum recuperauit, & uiduæ filijs
gratus fuit. Multa ꝓsius egregia in religionem commemorantur. Pontificatum in tris par/
tes diuisum apud Constantiam ad unum redegit, aditis ea de causa quaquauersus per orbē
prouincijs. Prusiam, quā Poloniæ rex militibus Teutonicorum per uim ademerat, restitui
iussit. Vitoldum ex duce regem Lituaniæ fecit. Cum Venetis duce Pippone Florentino gra
uia bella gessit: Venceslaum Boemiæ regem fratrémque suū, quod regno præesse nesciret, con
iecit in uincula, quamuis negligenter custoditum, magno reipublicæ damno quidam Boe/
mi liberauerint. Boemia post multos labores potitur. Marchiā Brandenburgensem Frederi
co Burgrapho Nurimburgensi dono dedit. In Italiam demum sedente Eugenio IIII. atque
inuito traiecit, resistentibus etiam per Nicolaum Tollentinatem Florentinis. Arnum fluuiū
transmisit adiuuante Antonio Pontadera, & per agrum Volaterranū iter faciens, sex mensi
bus Senis substitit, ubi frustra cum Florentinis pace tentata abijt Romam, ibique de more dia
demate suscepto è Basilica Petri euestigio in Lateranum contendit, Eugenio usque ad pontē
prosequente. Inde in Germaniam reuertens Mantuæ à Ioanne Francisco Gonzaga magno
sumptu exceptus, propinquā suam Barbarā Ludouico filio in matrimoniū dedit, Marchio/
némque Mantuæ primum creauit. Vbi domum peruenit, nihil potius habuit quàm conciliū
Basiliense sollicitare: uerū breui post tempore moritur apud Morauiā sine liberis, relicto re/
gnorum successore Alberto Austriæ duce genero suo, ac deinde imperatore. Post eius mor/
tem quàsi metu liber Eugenius conciliū Ferrariæ celebrari iussit. Item in Pannonia Budæ ex/
citatus tumultus: in causa fuit Teutonicus quidam clam interfectus, ex quo inter utranque na

Iacobus Picẽs tionem coorta cõtentio, uentumq́ʒ ad arma: quæ Iacobus Picẽs ordinis Minorũ uir sanctus
Bellum ciuile qui tunc forte aderat, sublato ac circunducto crucis uexillo, uociferãdo sedare frustra cona-
contra regem tus, paulopost in ædem Sancti Ioannis unde exierat se recepit. Ea ferè tempestate rustici
Pannoniæ. seruiq́ʒ ducibus Antonio & Martino diuersis & locis & temporibus bellũ contra regẽ Pan
noniæ excitauere: alter in Trãsyluania: alter Martinus in terra Nyr & Zamoskenz, regesq́ʒ
sese appellabant: magnam stragem quaquauersus edentes. Quibus tandem à regni proce
Albertus ribus bello sublatis ea pestis cõticuit. Albertus Austriæ dux regnis Pannoniæ, Boemiæq́ʒ,
paulopost & Imperatoris nomini successit. Boemos rebelles Morauiósq́ʒ bello domuit. Po
lonos ultra regni fines uagantes coercuit: cõtra Turcas profectus, ut Sinderouiam Rasciæ
ciuitatẽ ab eis obsessam tutaretur, prius amisit quàm ad locũ perueniret. Dum Austriã re-
petit in itinere apud locum, qui Villa longa appellatur, dysenteriæ morbo decessit, postq̃
Vladislaus biennio imperasset: relicta uxore Helisabeta prægnante quæ postea Ladislaũ peperit. Vla-
dislaus Poloniæ rex post mortẽ Alberti à Pannonijs ad regnum ac matrimoniũ uiduæ est
adcersitus: quẽ illa grauate quidem accepit. Quumq́ʒ interea Ladislaum posthumũ pare-
ret, eum cuius nõdum nuptias celebrauerat, recusauit. Hinc graue bellum inter eos postea
Car. Cæ- exortum: ad quod componendũ missus Iulianus Cæsarinus legatus. Mater igitur, ut filius
sarinus. statim diademate redimiretur apud Albam operã dedit. Quo peracto una cũ proceribus
ad Vicegradi arcem properauit. Hoc enim oppidũ iuxta Danubium est alto in loco sitũ:
Muliebris quo condi diadema diui Stephani solebat. Huc ueniẽs regina proceres fallendo adulterinã
astutia ac similem reposuit, ueram secũ, cum puero ad Imperatorẽ Fredericum III. cõsugiens una
cũ filio paruo cuius ille propinquus erat, eius fidei tradidit, ut seq́ʒ ac pupillũ tueretur. Mor
tua Helisabeta Pannonij statim ad Vladislaũ ipsum defecere: qui cum primũ diadematis
solennia obire uoluissent, muliebrẽ fallaciam deprehenderũt. Quapropter necesse fuit reli-
quijs ipsius Stephani loco diadematis uti. Percrebruit enim apud eos uetus religio, ut nul-
lus absq́ʒ illius diademate rex rite factus uideatur. Vladislaus inito regno ante omnia ex-
peditionẽ in Amurathem Turcam apud Varnã sumpsit, una cũ Iuliano legato supradicto:
ubi uterq́ʒ occubuit cum uix toto triennio regnasset. de quo bello cũ inter Sarmatas Tur-
Ladislaus carũ mentionem feci, satis dixi. LADISLAVS puer Vladislao rege extincto à Pannonijs
proceribus omniũ suffragio comprobatur: apud patruum Fredericũ usq́ʒ ad annum XII.
mansit, quamuis à subditis frustra per legatos sæpe repetitus: tandem quum Fredericus ex
urbe Roma cum puero rediret, obsessus apud Nouam ciuitatẽ ab Australibus, ui puerum
Nic. Cusa reddere coactus est: nequicquam Imperatoris partes iuuare conantibus, & Nicolao Cusa
Legato à Nicolao misso, & Ænea Piccolomineo Imperatoris oratore. Receptũ proceres
Vlricus Ci- extemplo Vlrico Ciliæ Comiti, eius auunculo, in fidem ac tutelam tradidere. Durãte ætate
liæ comes. pupillari, tres uiri eius regna administrarũt: Ioannes Hunadis Pannoniam: Georgius Po-
Io. Hunadis gebratius Boemiã: Vlricus Austriã. His itaq́ʒ rectoribus fultus regna obibat. Quumq́ʒ in
Georgius expeditione ea cõtra Turcas apud Albam interesset, territus inde specie uenationis in Au
Pogebratius striam secessit: bello deinde feliciter gesto, cũ reuertens in Pannoniam illac iter haberet, op-
pidum ingressus, ut recentẽ uictoriã lætus comtemplaretur: Vlricus eius tutor in cõsilium
interim adcersitus à Ladislao Ioannis Hunadis filio incautus trucidatur. Rex uero Ladis-
laum deinde excusantem se non cõtra regem, sed tyrannum hæc fecisse, æquo animo audi-
uit: iramq́ʒ dissimulauit, donec illũ spõte secum inter comites Budã duxit: ibiq́ʒ paucis post
diebus una cum cæteris fratribus captus ipse securi percutitur. Matthiã minorem natu se-
cum in Austriã duxit, custodiæq́ʒ tradidit. Inde in Boemiã profectus celebraturus nuptias
filiæ Caroli Francorũ regis: in medio rerum apparatu atq́ʒ gaudio paucis post diebus non
absq́ʒ ueneni suspiciõe mortẽ obijt, annũ agẽs duodeuigesimũ, magno fragilitatis humanæ
indicio. Facie fuit decora, heroũ frõte, rosea ceruice, crispantibus & oblongis more patrio
Matt. rex crinibus. MATTHIAS, Ioãnis Hunadis siue Vaiuodæ filius, opera Georgij Pogebratij
cõfestim post mortẽ regis ex Austriæ custodia liberatus ac in Boemiã ductus, à procerũ se
natu apud Pestẽ coacto Rex declaratur: Michaele Zilagi eius auunculo, & armis. & elo-
quẽtia instante, ac merita patris cõmemorante. Igitur hic uarietatẽ fortunæ uicesq́ʒ huma-
nas adspicere licet. Duorũ pari ætate adolescentiũ, alterum dominũ & in summa rerũ feli-
citate: alterũ seruũ & captiuũ, tam breui tempore hũc simul crescere, illũ penitus occidere.
Matthias itaq́ʒ inito regno, cũ Frederico Imperatore, q diadema Stephani tenebat, ac pro
iure suo

iure suo Pannoniæ regnum sibi uendicabat,sex annos bellum gessit.Cum eócs tandem conuenit,ut rex donec uiueret esset, hæredem uero nullum instituere posset:diadema his conditionibus redditum,solenniácq de more obita.Conuersus ad bella Turcarũ regem Maumethum ab obsidione layeze Rasciæ armis remouit.Transyluanos post Ladislai mortẽ rebellantes cõpescuit.Traiectisq Alpibus Mondauiam,Valachiam,superato Stephano Vaiuoda relatisq plurimis signis ad officium reduxit.Septem iugiter annos cõtra Hæreticos Boemos dimicauit.Post mortem Georgij rex Boemiæ electus fuerat.Non defuere tamen ei domestici inimici Strigoniensis & Quinqueecclesiensis Præsules,ex humili loco eius liberalitate prouecti,q Cazimirũ Cazimiri regis Poloniæ filiũ clam sollicitabant, eicq oppidũ Nitrense tradiderant.Qđ Matthias simul cũ Cazimiro expugnauit,sed in Poloniã,sese ulturus,bellũ mouens ad Vratislauiã stiua habuit,quo paucis post dieb⁹ Cazimir⁹ pater ad colloquiũ in castra cũ Matthia descendit,unde utrisq cũ cõcordia discessum.Post hæc castrũ Turcarũ Sabacz ad ripã Saui fluminis media bruma expugnauit.In ciuitate Olomicensi cõuentũ habuit,ubi Vladislaus Poloniæ regis filius cũ multis mortalibus adfuit.Vxores duas omnino habuit,primã Georgij regis Boemiæ filiã,alterã Beatricẽ filiã Ferdinãdi Siciliæ regis.Quæ uiro superstes sine prole legitima defuncto,instantibus Pannoniæ proceribus Vladislaũ Cazimiri Poloniæ regis F.in matrimoniũ simul & regnũ adcersiuit,deinde quod hæc natio Italico generi sit maxime infesta, breui post tẽpore ab eo iam in regno cõfirmato abdicata Strigoniæ secessit,ut litis huius euentũ sub Alexandro ab Vrbe expectaret: uicta tandẽ à potentia succubuit,ac mœsta in patriã reuertit, Vladislaus interea maiorũ indolẽ referens,eos populos magna sapiẽtia moderaẽ,tũ nuper una cũ Petro Siculo Car.Regino ac legato Turcas præ(lijs aliquot fugauit.

Coniuratio Strigoniensis.

Beatrix Mathiæ uxor

DACIA.

DACIA,quã nunc Valachiam appellant, Pannonijs uicinam ac subditam, quã fecerit mutationẽ postea dicam,nunc quid in ea sit obseruatũ antiquis breuiter referam.Dacos & Getas Strabo uicinos ponit,sed hos orientales ac uersus Põtum:Dacos Germaniã uersus & Istri fontes.Hos Dauos olim uocatos fuisse putat,ex quo Athenis Dauorũ & Getarũ nomina seruorũ.Getas itẽ Græci Thraces esse opinati sunt, ut idem est autor, qui quidẽ utrunq Istri latus incolebant,ut & Mœsij, & Thraces sanè utricq,à quibus Mysij sunt illi qui inter Lydos & Phrygas habitauerũt.Plinius autẽ Getas à Græcis,Dacos à Romanis appellari dicit,eundẽ faciens populũ.Possidonius ait Getas Mœsios & eius tractus homines religioni deditos ab animalib⁹ abstinere cõsueuisse,melle tantũ & caseo ac lacte uesci,pluresq etiam Thraces qui sine mulieribus agũt: propterea Homerus eas gentes βίους uocat,quasi sine uita quod celebs uita dimidiata sit, ut & ipse de Protesilai domo alibi testatur, quã religionẽ à Zamolsi uiro inter Getas nato traxerunt.Hunc Pythagoræ discipulũ ac seruũ dicũt fuisse,& ad Aegyptios cũ eo penetrasse,eós que ritus deinde in patriam deduxisse,ex quo Getæ uti deũ eum uenerant,Regem item habuere Bœrebistam uirũ Græcũ,qui fines Getarũ traiecto Istro prorogauit in Thraciã ingressus:& usq in Macedoniã,& Illyricũ penetrans magnos Romanorũ exercitus superauit,fretus tantũ augurio cuiusdã Cetici nomine magicæ dediti.Dromochetes alter rex eorũ Lysimachum uiuũ qui contra eũ exercitũ duxerat,cepit. Deinde quanq barbarus,clementia fretus dimisit.Herodotus eos partẽ Thraciæ putat esse,fortissimósq Thracũ simul & iustissimos,debellatósq olim à Dareo quando ex Asia in Thraciã traiecit. Ad eos quoq Alexandrum quandoq penetrasse,ac muneribus donatũ cito reuertisse. Iulianus princeps scribit in quadã oratione,Getarũ gentẽ fortissimã ob uirtutẽ,tum ob Zamolsim quẽ uenerant,esse,cũ nõ mori,sed migrare putent.Florus ait.Daci montibus inhærent,quotiensćũq cõcretus gelu Danubius uinxerat ripas,discurrere solebant & uicina populari. Visum est Cæsari Augusto gentẽ aditu difficillimã submouere.Misso igitur Lentulo ultra ulteriorẽ repulit ripam:citra,præsidia cõstituit:sic tũc Dacia summota atq dilata est.Hæc ille.De Dacis & Cattis primus Domitianus duplicem triumphũ egit.At Traianus princeps,ut autor est Rufus,penitus eam gentẽ in potestatem redegit,qui traiecto Danubio & uicto Decebalo rege Daciam trans Danubiũ in solo barbarico prouinciã fecit,quæ in circuitu habet decies centena millia passuũ.Sed sub Galieno principe amissa,& per Aurelianũ translatis eò Roma. colonis, duæ Daciæ in regionibus Mœsiæ & Dardaniæ factæ sunt: hæc Rufus.Mediã Daciæ regionẽ Tibiscus abluit in Danubiũ profluẽs,à Barbaris nũc Tissa appellatus,è monte profluens Car

Mores Getarum.

Zamolsis Geta

Bœrebista

Dromochetes

Herodotus

Iulianus

Florus

Domitianus

Traianus

Decebalus

Tibiscus

pato Ptolemæo, unde etiam Vistula: sed hic in mare Germanicum, ille in Pontum exit. Idem
Iazyges mons paulo ulterius Peuca dicitur, unde Tyra & Axiaces etiam fluunt. Sub Carpato Iazy-
ges sunt, quos Transyluanos esse diximus: ubi septem Castra. Dicuntur autem Metanastæ,
quod ex his qui in Dacia sunt huc migrarunt. Vltra Tyram inferior Mœsia est, nunc Mon-
dauia. Inter Dacas Ptolemæus Cistobocos ponit, quos Marcellinus Cistobocas uocat:
eosq́ in Europea ponit Sarmatia Capitolinus item. Cæterum usq́ ad Tyram solitudo ma-
Valachia xima Straboni: Vergilius item deserta Getarum dicit. Nunc uero (ut dixi) tota regio Vala-
Trãsyluania chia appellatur in duas diuisa partes. Prima Montana dicitur continua Metanastis: nunc
Mondauia Transyluanis inter Danubiũ & Carpatum montẽ: altera cui Mondauiæ nomen est à flu-
mine appellatæ. Antiquitus inferioris Mœsiæ pars erat, protenditurq́ inter Istrum & Tyrã
usq́ in Pontum. In his hodie regionibus, eo quod Romanos, ut dixi, accepere colonos, plæ-
raq́ uocabula loquuntur lingua semiitalica, argumento est nomen. Valachiam enim appel-
Matt. rex lant, quod Valach Italicum lingua ipsorum dicatur. Ex hac Matthias rex Pannoniæ nostra
ætate se genus habuisse iactabat è Coruina Romanorum gente, quam ob rem Coruum pro
Io. Coruinus signo habuit: cuius adhuc filius nothus Ioannes Coruinus patriis uirtutibus instructus ma-
Dani gnum Pannoniorum gentibus præsidũ præstat. Robur igitur priscum in bellis hæc natio re-
Dragulæ fert, simul & nomen. Nam pro Dacis Danos factionem quandã in ea gente nunc appellant,
Alteram uero factionẽ Dragulas, qui cum Danis impares essent, Turcas auxilio quondam
uocauere: quorum armis Danos penè ad internecionem deleuere, quos Ioannes Hunnadis
Matthiæ regis pater Pannoniorum potentia fretus restituit: ac Turcis ereptos, una cũ agris
occupatis, sibi suisq́ tum nomini christiano acquisiuit. Nunc Valachiæ pars Turcis, pars
Pannoniæ regibus obtemperat: cuius princeps Comes Palatinus Valachiæ nuncupatur:
ducẽ eligunt, quẽ Vaiuodã appellãt. Eã à Tartaris quondã captã Ludouici regis tẽpore re-
Bagdam cuperauit Bagdam Vaiuoda, qui ab ipso postea Ludouico desciuit. Iterum Sigismundo re-
Vaiuoda gnante, duce Stephano Vaiuoda, Dania, & Valachia, & omnis trans Danubiũ regio rebel-
lauit: uerũ armis regiis cõpulsus Stephanus fuit sese conciliare, ac ueniã petere præteritorũ.

MOESIA SVPERIOR ET INFERIOR

Mœsiæ in Europa. *Mysiæ in Asia.* MOESIAS duas in Europa post Illyricũ & Pannonios, superiorẽ & inferiorẽ
Ptolemæus ponit: unde qui Asiaticas habitant Mysias prouenisse dicuntur. Il-
læ Mysiæ, hæ Mœsiæ nominantur: ex inscriptione marmoris uia Tyburtina.
T. Planci Proprætoris Mœsiæ, qui in ea plura, q̃ centũ milia ex numero Trãs-
danubiorũ ad præstãda tributa cũ coniugibus, ac liberis & principibus, aut re-
L. Piso gibus suis traduxit. Græci aũt utrasq́ Mysias dicũt. Has igitur Augustus per L. Pisonẽ eorũ
unum, ad quos Horatius Poeticã scribit, in potestatẽ redegit. Ex his deinde alteram Aure-
lianus princeps, ut supra dixi, traductis eò Romanis colonis Daciam appellauit: alterã uero
inferiorem Getæ, ut ait Strabo, incoluere. In qua Valachiæ pars est: quã uti dixi Mondauiã
Danubii ostia. appellant. Insuper & Danubii ostia: de quibus paulopost. In ora Ponti Istriopolis, & To-
mis, ubi Naso exulauit: quod ibi Medea concerpserit Absyrtidem fratrem. Bulgari quoque
Istriopolis in hac parte sunt, quos Triballos antiquitus putauerim esse. Nam in eo ferè ponunt loco, à
Tomis Romanis & ipsi unà cũ reliqua Mœsia subiugati. Bulgarorũ gens ferox est, ut quæ multas
Bulgari in Europa clades uicinis intulit: Constantinopolitanis quoque imperatoribus tunc Illyricis
Triballi formidini sæpe fuerint. Nonnullis placet nõ indigenas, sed aduenas esse è Scythia egressos
anno salutis DCLXX. Agathone primo sedente Mœsiam, deinde Pannonias cepisse. Re-
liqua eorum gesta, & quum Christiani sint facti in historia imperatorum Constantinopo.
Danubius cõmemoraui. Locus expetit, ut de Danubio nunc pauca dicã. Hic ut Plinio describitur, ex
Arnobi montis iugis: ex aduerso Raurici Gallici oppidi, ubi sylua incipit Ercynia, nascens,
per Germaniæ, Pannoniæq́ populos Danubii nomine decurrit: ubi ad Illyricã in Austrum
Ostia Danubii deflectit, Ister appellaĩ. Deinde in septentrionẽ conuersus in Pontũ exit, sex ostiis uariis ap-
pellatis nominibus. Primũ Sacrũ nominant: quod Peucen insulã facit: unde Peucini populi:
Ostiũ sacrũ de qua Eratosthenes in III. Geographiæ sic ait: in Istro insula est forma trigona instar Rho-
Peucini po. di, quã Peucen dicunt ob Peucarũ, id est muricum frequentiã in eo loco confluentium: pri-
mamq́ trigoni cuspidem uersus fluuiũ Anconem uocant. Basim uero eius uersus Euxinũ.
Circa insulã ostia duo: Arecum & Pulchrũ, in quo ueliciter Absyrtis cum Colchis adnaui-
gauit. Apollonius poeta dicit Istrũ ex montibus Hyperboreis currere per mediã Scythiam,

& Thraciã,

& Thraciā, ubi scinditur, partim in mare fluere Ponticū, partim Adriaticū: per quē dicit
Argonautas uenisse: quod nunc minime apparet. Dionysius poeta Istrū Pentistomū appel
lat. Herodotus uero septē ostijs sicuti & Nilum describit: inter quæ ostium Sacrū, ubi Peu
ce est insula: id Dareū pontibus iunxisse transmissurū in Daciā: sicut Xerxes Hellespontū. *Dareus*
Strabo dicit eum quādoq; uocatū à Barbaris Metoan: quod Græci ἄσιον, id est innocuum *Metoa*
dicūt, quādo Scythæ ipsum trāseuntes nihil passi fuerant. Ex calamitate aūt eis prouenięte *Mœsia su*
ex eius transitu, Danubiū uocauerunt: quod eorū lingua causa malorum dicitur. Mœsia *perior.*
superior inter Danubium & montes Macedonicos cōtinetur: in quo fermè spatio tres nūc *Bosna*
regiones sunt Bosna, Rascia, & Seruia. Bosna prope fluuiū, qui Moscus appellatur Ptole- *Rascia*
mæo: apud hos Manicheorum secta colitur: duo rerū principia, alterum bonorū, alterum *Seruia*
malorum dicunt. Nec Romanū Pontificem primū, nec Christum homousion putant. Cœ- *Manicheorū*
nobia in abditis montiū conuallibus habent: ubi matronæ quæ ex aliquo morbo euaserūt, *secta.*
sanctis uiris certo tempore ex uoto seruire se dicunt: atq; ita inter monachos mixtæ unà *Stephanus*
uiuūt: quæ quidē labes adhuc durat. Rex Stephanus (hoc enim nomine reges eorū uocāt) *Io. Caruaialla*
à Ioāne Caruaialla S. Angeli Cardinale baptisma de more accepit. Is fuit germanus Bosnæ *Dardani*
reginæ: quæ à Turcis expulsa, Romæ nostra memoria Pontificū misericordia uictitabat, & *Sinderouia*
extincta est. Rascia uero ac Seruia hunc tenent tractū, quē olim Dardani. Dardanos enim *Georgius*
uersus Macedoniæ mōtes ueteres ponunt. Seruiæ regiā Sinderouiā uocant: cuius Despo- *Despotus*
tus Georgius uir græcanica fide, paulo supra memoriā nostram filiā Amurathi regi Turca
rum locauit. Nec multo post par sceleri meritū adsecutus est. Immemor ille adfinitatis ad-
uersus eum duxit exercitū. Georgius relicto filio Gregorio defensioni, ipse cū reliqua fami-
lia & gaza in Pannoniā aufugit: expugnata tandē Sinderouia, filius luminibus effossis ple-
ctitur. Ioānes Hunaldis, cū deinde Seruiā diuersis prælijs recuperasset, Georgiū in patriū
regnum restituit: quāuis ut suspecto ac minus fido Christianus arces nōnullas minime cre-
diderit. Ille igitur tanti postea beneficij immemor Ioānem ex clade Varnensi fugientem in
Seruiā cepit, & reliquas ei terras reddere compulit. Ioānes tunc iussa facere coactus, iterū
post aliquot annos ab eo proditus, ac deceptus est, hosti Amurathi cōsilia belli patefaciēte.
Ex quo cladem Ioānes quā inferre sperabat accepit. Cum aūt postea Maumethes Amura-
this filius capta Cōstantinopoli in Seruiā moturus esset: iterum in Pannoniā Georgius fu-
git ad Ladislai regis pręsidiū. Erat nonagenarius iam senex: quē cum Ioānes Capistranus
ordinis minorū in fidem Orthodoxam deducere conaretur, respondit, φ in ea religione in
qua uixit ad eum usq; diem mori malebat, quàm à subditis populis à quibus infelix puta-
batur, delirus insuper haberetur. Reuersus tandē in patriam, paulo post ex uulnere à quo-
dam extra bellū illato extinctus est. Cui Lazarus filius successit, Gregorio natu maiore quē *Lazarus*
dixi à Turcis captū atq; oculis mulctatū pterito, & frustra Maumethis auxiliū cōtra fra- *Despotus*
trē implorāte. Lazaro mortuo de regno uaria cōcertatio fuit: Ioānes Caruaialla legatus im-
pulsoribus Pānonijs eò pfectus est rogatū eius regni pceres, ut arces Rascianæ quæ Turcis
aditū intercludūt, aut sibi, aut Pānonijs traderētur. Tādē re infecta nō sine piculo reuertit.

THRACIA.

THRACIAM Euripides domiciliū Martis appellat: dicēs eā εὔοπλον, ἵππον,
ἄγαν κάτοχον γῆν. & Herodotus Thracū Martē pulchrū esse dicit: eos adfir-
mat multitudine post Indos esse, si cōcordes ad unū regi pareāt. Vespasianus
princeps latissimā eorum regionē diuisit. Hi quondā Bryges sunt appellati:
transfretātes deinde in Asiā Phryges dicti: quod uerisimile Xenophontis au
thoritas facit: qui ait Asianā quandā Thraciā esse incipientē ab ore Ponti usq; ad Heracleā *Thraciæ*
à dextra nauigantibus. Idē & Arrianus sentire uidetur, qui ponit Thraces alios Asianos *diuisio.*
ex Europa in Phrygia & Nysia constitisse: una cum Petauro duce, eiectis Cimmerijs qui
Asiam percurrerāt. Præterea regionē hanc Percā appellatam quādoq;, mutasse nomen ex
Nympha Thracia: quæ cū saga & pharmaceutria ut altera Medea fuisset, ab omni ea regio
ne colebatur. Esse insuper latissimā plagam, ut quæ numerosas cōtineat nationes: Daciam
omnē atq; Mœsias. Plinius quoq; eos ualidissimā gentem uocat: diuisosq; in Strategeas L.
Polybius scribit Thracas & Lacedæmonios q̄q̄ ferū genus, filios suos musica erudire soli-
tos, usq; ad annum XXX. ut animi adsueti duro cælo, & frigoribus rigidi, aliquantulū per
eam lenirētur, cultioresq; moribus fierēt. Quare spectacula chorearū & ludorū quotannis

iuuentuti citra lasciuiam præbent. Thraciam omnem in prouincias sex populo Romano adquisitas, Festus Rufus diuidit. In Thraciam, Hemimontium, Mœsiam inferiorẽ, Mœsiam superiorem, Sythoniam, Rhodopeam, & Cõstantinopolim: quæ omnia occasione belli Macedonici Romani domuere. Marcus Didius uagantes Thracas repressit: Marcus Liuius Drusus intra suos fines continuit: Marcus Minutius Rufus in Hebri fluminis glacie uastauit. Per Appium Claudiũ Procõsulem, hi qui Rhodopen incolebant, uicti sunt. Rhodopes maritimas urbes Romana classis obtinuerat. Marcus Lucullus in Thracia cum Bessis primus pugnauit, ipsamq; caput gentiũ Thraciam uicit: Hemimontanos uicinos & Olympiadam, quæ nunc Philippopolis dicitur, & Vschodoniam, quæ Hadrianopolis nominatur in ditionem populi Romani redegit: Cabaiã cepit, supra Pontũ positas ciuitates occupauit: Apolloniam, Calatiam, Parthenopolim, Tomos, Istrũ: ad Danubiũ usq; perueniens, Romana Scythis arma monstrauit. Hæc Rufus. Sed quam proprie Thraciam uocamus, Plinius hoc modo circumscribit. Ister & Mœsia inferior à septentrione: ab ortu Pontus & Propontis: à meridie Aegeum mare: ab occasu Mœsia superior. Oram igitur prius attingam, in qua post Nesi fluminis ostia sita est primum Abdera, ab Abderito Erini filio: Democrito ciue clara: altera est in Hispania Betica. Maronea Ciconũ urbs uino laudata, cuius meminit Homerus. Diodorus lib. I X. ait hãc ciuitatem à Marone ædificatam, quem Osyris Aegyptius regem constituit, expulso Lycurgo. Hebri ostia ex Rhodope fluentis. Iuxta est Aenus, Poltyobria uocata Straboni in V I I. alia est in Thessalia in Locris Ozolarum. Est & insula adiacens felici Arabiæ, & locus in terra opposita Rhodo. Hæc uero, de qua nunc scribimus expugnata fuit, anno. M. C C C C L X X. à Venetorum classe, cui præerat Nicolaus Canalis, tam Turcis quàm nostris qui aderant ad unum interfectis, & oppido ad postremũ incenso. Aphrodisia ad ostia Nigri fluminis Ptolemæo. Selymbria item ciuitas. Sequitur deinde Byzantiũ ad os Ponti: ante Ligos Pli. dicta uero à Byzante filio Certhessæ Isidis filiæ, uel à Byze præfecto classis Megarensiũ: qui Byzantiũ ex oraculo constituere. Hunc uirum iustissimũ dicũt fuisse, eumq; uniuersæ oræ Thraciæ usq; ad Aenum imperitasse. Vocata est etiam à Cõstantino magno, q eam primus Ro. principũ incoluit: Aethusa & Constantinopolis & noua Roma & Agios. Ante uero Cõstantinũ à Seuero & eius filio Antonio Antonia uocitata. Hæc Eustathius. Trogus uero dicit eam Lacedæmonios condidisse duce Pausania. Aelianus de uaria historia scribit, Byzãtios ut uino deditos Menandrũ poetã notasse dum dicit: Ebrios mercatores, βυζάντιον ὅλην ἔπινε τὴν νύκτα. Et Leonidas dux eorũ quum obsessa ciuitate ab hostibus quondã uideret murorũ custodiã ganeis præuerti: œnopoliũ apud mœnia cõstituit, ut in officio milites contineret, ut idem est author. Hæc tandẽ & ipsa à Maumethe expugnata an. M. C C C C L I I I, Reliquã eius historiã inter Impera. cõmemorauimus. Huic proxima Perinthus Plinio, nunc Pera uocata, de qua alibi plura. Apollonia deinde, Anchiala Straboni, ab Apolloniatis cõdita. Mesembria Megarensiũ colonia, quam antea Menebrã uocabãt, ueluti Menopolis, id est Menæ ciuitas: eius enim ædificator Menas dicebatur. Bria enim sermone Thracio ciuitas nominatũ: sic Selyos oppidũ Selymbria dicta, quam supra cõmemoraui. author idẽ. Phthinopolis Straboni Ptolemæo'q;: promontoria uero Thinia & Philia. Intus aũt ex ordine literarũ Aenea urbs. Theon in Lycophronis enarratione: Aeneas enim post captũ Iliũ eam cõdidit, ubi & patrẽ tumulauit. Aenia uero per i, ciuitas est Perrhebiæ, & eiusdem fluminis, Aenius Stephano. Aesa prope Pallenen. Argillus prope Strimonẽ, ut Thucydides in viij. à muribus cognominatus. Argillus enim Thracia lingua mus dicitũ. Nã in hoc loco mures in mœniũ fundamentis inuenti sunt concertantes, ut Stephanus ait. Aesyma, de qua Homerus. τὸν ῥ' ἐξ Αἰσύμηθεν ὀπυιομένη τέκε μήτηρ. Aphite urbs prope Pallenen, quæ Apollinis Manteũ habebat. Thucydides in primo Aphitẽ dixit: dicitũ & Aphitia. Absynthus urbs, & Absynthis regio, quæ absynthio abundat: quo, ut ait Theophrastus, oues pascuntur in regione Pontica felle carentes. Amphipolim quidã in Thracia scribũt, ego autem ex Ptolemæi descriptione in Macedonia. Bistonia urbs. Bizya Thraciæ regia Terei nefando crimine inuisa hirundinibus, ut ait Plinius. Cicones gens Thracũ, à quibus Vlyxem multa passum fuisse scribit Homerus. hinc Orpheos duos natos tradit antiquitas. Horũ ciuitas Maronea est. Grescouia regio prope Macedoniã Thucydidi I I. Gerania, ubi Pygmæorũ quondã genus à gruibus sublatũ Pli. Flauiopolis ubi antea Zela oppidũ fuit eidẽ. Olynthus orationibus Demosth. nobilitata, quas Olynthiacas uocauit. In ea adipiscenda Atheniensium

Olympias · *Philippopolis* · *Vschodonia que Hadrianopolis.* · *Cabyla* · *Apollonia* · *Calatia* · *Tomi* · *Nesi flu. ostia* · *Abdera* · *Maronea* · *Hebri ostia* · *Rhodope mõs* · *Aenus* · *Aphrodisia* · *Selymbria* · *Byantium* · *Ligos* · *Aethusa* · *Constantino.* · *Noua Ro.* · *Agios* · *Antonia* · *Perinthus* · *Apollonia* · *Anchiala* · *Mesembria* · *Thinia promontorium* · *Philia pro.* · *Aenea* · *Aeso* · *Argillus* · *Aesyma* · *Aphite* · *Absynthus* · *Amphipo.* · *Bistonia* · *Bizya* · *Cicones* · *Ismarus* · *Grescouia* · *Gerania* · *Flauiopolis* · *Olynthus*

niensiū eius tempore magna contētio, quā eis Philippus abstulerat. Odones gens Thraciæ, ut Dionysius in Bassaricis. μαίδονες ἄγχια φῦλα ἠδ' ὠδόνες ἐγχεσιπάλοι. Odrysij populi, quorum imperiū ab urbe Abderorū ad Pontū usq; Euxinum tendebat. Eis imperauit Sitalces Terei filius, qui in bello cōtra Triballos cecidit, cui successit Sentes fratris filius, autbor Polybius. Philis Thraciæ regio Herodoto in VII. Est & fluuius Bithyniæ. Pallene urbs forma triangulari prope Mesembriā, dicta prius Phlegra, ubi bellū Giganteū cōmissum. Theogenes in Macedonicis gigantes ait nō cum dijs, sed cū Hercule pugnasse. Verū fulgurū & tonitruū modo præliū cōmissum. Philippopolis ad Rhodopen montē, quam eandē cum Hadrianopoli & Trimuntio Ptolemæus ponit. Rufus contra hanc Olympiada. Vscodoniā uero Hadrianopolim nominatā, & utrāq; à Marco Lucullo subiugatā dicit, uti supra cōmemoraui. Hæc urbs post cædem Deciorū principū patris & filij, unde illi fuerant oriūdi, capta est à Scythis, intrāq; eius mœnia iugulata fuerāt bominū centū milia. Potideā Stephanus urbē Thraciæ dicit, alibi uero in Macedonia, in qua & ego supra posui, quam Cassandriā uocatā dicit, nisi forte duæ sint. Mōtes uero nobiles Aenus, & Rhodope. Flumina Nesus, & Athyra, sed in horū medio notior Hebrus. Nūc ad Chersonnesum ueniā, cuius Isthmos hodie, sicut Corinthiacus, Examiliū uulgo appellať. Hūc à Cardia ad Pactyā Milciades, ut testať Herodot⁹, muro sepsit. Est enī Cardia urbs in ora ab latere occidētis, ędificiū Hermocharis, qui dū sacrificaret, ab auspicio cordis à coruo rapti & huc delati locū appellauit, ut Stephanus. Ex latere Bospbori Sestus, & Callipolis. Chersonesi itē quatuor principales, Thracia, Taurica, Cimbrica, Aurea, oēs Europeæ, præter Aureā. Sūt itē aliæ q̄ sunt oppida: ut in Creta, in Caria: in bac ipsa de qua loquimur. In Isthmo Chersonnesus est una è cētū ciuitatib⁹, ut scribit Aelian⁹, cui⁹ incolæ Chersonnesij dicūť. Hi ex turrib⁹ gesta Atheniēsib⁹, sub qbus erāt, significabāt. autbor Stephan⁹. Alopeconnesus itē urbs hic ꝑpe Ptolemæo poniť. Quā Stephanus ait ex oraculo conditā ex catulis uulpiū ibi repertis, ut planè nomen indicat.

Odones · Odrysij · Sitalces rex · Sentes rex · Phylis · Pallene prius · Phlegra · Philippopo. · Hadriano polis. · Trimontium · Potidea · Aenus · Rhodope · Nesus · Athyra · Hebrus · Strimon · Chersonnesus · Isthmus · Thracius · Cardia · Sestus · Callipolis · Chersonnesus oppidum

MACEDONIA.

MACEDONIA oīs in medio duorū mariū Ionij ab occasu, & Aegei ab oriēte describitur, ab aquilone Delmatiæ partē & Mœsiā superiorē, à meridie Epiri habens. Diuisa præterea Plinio in partes duas, quarū alterā prouinciā idē, Strabo autē superiorē & liberā appellat: eam uidelicet, quæ per sinū Ionico littore protendiť, Illyrico ac Italiæ ꝓxima: Altera uero ultra Candauiæ mōtes Macedonicis regibus seruiebat, qbus sublatis uniuersa in potestatē Po. Ro. peruenit. Quater enī Macedones in bello XX. annorū, ut scribit Liuius, uicti fuere. Primo post secundū bellum Punicū Philippus Demetrij filius à T. Q. Flaminio, q post uictoriā omnis ciuitates Græciæ quæ sub illo fuerāt saluas & liberas esse iussit. Deinde Perseus à P. Aemilio Paulo, q lxxij. ciuitates, ut ait Plin. uno die direptas uendidit. Tertio pseudo Philippus à Q. Cæcilio Metello. Postremo pseudo Perseus à T. Aemylio. Pars igiť prima gentes habet Albanos, Parthinos, Taulantios, Orestas: oēs catalecto & cultu partim Illyrico, partim Græcanico utentes, neutris tamen satis intellecti, ac imperio hodie Turcarū subiecti sicuti & cæteri. Hos cū Epirotis Strabo & Pli. cōfundunt nomine ac rege tantū diuisos, cæteris similes. Albani hi sunt, quorū hodie nomen durat, Ptolemæo tantū ex ueteribus positi. Taulantij, ut ait Appianus, à Taulātio Illyrij filio, à quo Illyrici dicti. Orestæ populi, & Orestis regio, ubi Orestes imperauit ab insania liberat⁹, ob pudorē huc secedēs, cui filius eiusdē nois successit, Orestásq; populos appellauit. Ipse uero pater ab aspidis morsu petit⁹ secessit i Arcadiā, ibiq; decessit Hęc Theogenes in Macedonicis. Verū uti supra dixi, Albanorū nūc oēs noīe censenť, Drino flumine ab Illyricis diuisi. Vbi primū Scodra occurrit, nūc Scutaris, & Delminiū nūc Dēna: & Olchiniū q̄ndā Colchiniū, ut ait Pli. nunc Dulchiniū, ad Drinōis ripā, q à Drino flu. & lacu Scodræ ꝓfluit. Deide post Drionē, Lissū, nūc Alexiū, q̄ oia inter Illyricos attigim⁹. Deide littorales urbes: Dyrrachiū, oli Epidānū, memorabile fama Cæsaris in eo loco superati. Apollonia quōdā insignis nūc interijt, ubi Octauius adolescēs cū Cæsar fuit interfect⁹ dabat operā literis, ide adcersit⁹ ad magnū nomē suscipiēdū. Hui⁹ nois plures à Stepb. cōmemoranť, in Libya, in Acarnāia, in Creta ꝑpe Gnosū, in Sicilia ꝑpe Leōtinos, in Phrygia, in Mysia, ꝑpe Rhidacū fluuiū, in Tarso, in Phocide, quā Homerus Cyparissū uocat. Aulon Ptole. nūc Velona, quā falsò qdā Apolloniā putāt, quū Apolloniā Pli. vij. mil. à mari distare testetur. Præterea Corithiorū esse colōia diciť Aulō & Aulōa: sicuti Caulō & Caulona, Iader, & Iadera.

Diuisio Macedoniæ · Quater Macedones uicti. · T. Q. Fla. · P. Aemylius · Q. Ce. Metellus. · T. Aemylius · Prouincia Macedonia · Albani · Taulantij · Oreste · Post Drinum · Scodra · Delminium · Olchinium · Lissum · Dyrrachium · Apollonia · Aulona

Hanc Pazaites ex Othomannorũ familia primus occupauit. Deinde rebellantẽ Amurathes
compescuit. Deniq; Maumethes filius superioribus annis, ut in gestis eorum alibi mentionẽ
fecimus, per eam in Italiã traiecit, Hydruntumq; cepit. Plures etiam huius nominis Stepha-
Amantia nus recenset, in Arcadia, in Creta, in Arabia. Amantiam, idem, & item Plinius ponunt pro-
pe Oricum in hac parte quasi Abantiam, quoniam Abantes populi redeuntes à bello Tro-
iano hic cõstitere. Alios Amantinos quos Tyberi⁹ superauit, Ptolemæus inter Pannonios
Oricon collocat. Deinde Oricũ cum portu nobile quondam oppidum, intus uero Antigonea. Alte-
ra item Macedonia in sinu Toroneo, ædificata ab Antigono Gonata, tertia in Arcadia quæ
prius Mantinea dicta est, ut Pausanias refert, quarta in Bithynia prope Acylium, quinta in
Croia Syria prope Antiochiam. Oppidũ deinde in alto cõspicitur loco, nunc Croiam uocant, qđ
Troia Troiam fuisse putauerim, quã Stephanus in Chaonia ponit huic finitimam loco. Domnen-
Domnenses. ses etiam hic collocantur, & Dobericnses, quos Dibras nostra uocat ætas.

QVANDO huc uentũ est, anteq̃ ultra progrediamur, repetenda breuiter huius temporis
Dobericnses historia. Tres præcipue familiæ hæc omnia loca simul cũ Epiro, de quo postea dicã, posside-
Tres familiæ bant, quas omnis Romæ uidimus à Turcis expulsas. Cõneni è nobili Cõstantinopolitano-
à Turcis rum genere loca littoralia tenebãt, Dirrhachiũ, Aulonã, aliáq; cõplura. Arianites ex ea fami-
expulsæ. lia re incolumi ac in pace decessit: filij pulsi, è quibus Cõstantin⁹ heroica uir specie ac fortitu-
Comneni dine post longã in urbe morã ad administrandã Montisferrati in Subalpina Italia ditionẽ
Arianites est adcersitus. Altera familia Castriotarũ est, è quibus Ioannes Dibras siue Dobericnsis Tro-
Castriotæ iam nõnulláq; alia loca interius obtinebat. Quũq; ab Amurathe Turca bello peteretᷣ, tributi
Io. Castrio. cõditione liberatᷣ obside filio Georgio puero nouẽ annorũ dato. Hic igitur & indole, & uir-
Schenderbech. tute creuit heroica, & robore corporis incõparabili: quapropter Amurathes eũ in suã sectã
asciuit, uocauitq; Schenderbech, qđ lingua Turcarũ Alexandrũ dominũ siue magnũ signifi-
cat. Hic plures ei prouincias adquisiuit, inter quas & Mœsiã adsecut⁹, Georgio Vncheruch
Despoto ac Nouomonte eius regionis metropoli expugnato, ubi auri argentiq; fodinæ di-
cuntur esse. Extincto patre ac fratre Caragusio natu maiore, qui erat obses apud Andrino-
polim, Amurathes ei regnũ paternũ tradidit. Interea Eugenius IIII, audita fama hunc per nũ-
cios & literas ad nostros, & fidẽ pristinã traducere conatᷣ. Ille cõfestim obtemperat, ac rebel-
lans tot pro religione res gessit quot antea cõtra, ac de improuiso Croiam, Sfetigradũ, Ste-
lusium, Modrisiã, & Ternaciũ, oppida in ea regione occupat. Amurathes cõtra eũ Amesam-
bech fratris eius filiũ primo, deinde Vranũ duces cũ copijs mittit. Croiam quatuor iam mẽ-
ses obsidebant, cũ moritᷣ, ac filius Maumethes missis totidẽ ducibus quos Bassas uocant fru-
stra uires instaurat, cũ ille semper parua manu ingentes hostiũ cateruas funderet, ac fugaret.
Contra Venetos Sed & uno tempore Venetos quoq; bello lacessebat. Causa fuit, ꝙ illi pactam pecuniã maio-
ribus suis ob ablata Albaniæ oppida pendere negabãt. Itaq; Dyrrhachiensem, deinde Dam-
niensem, Scodrensem, & Drinastensem agros late populatus est. Venetorũ exercitũ ad Dri-
num fluuiũ occurentẽ fugauit: tandem inter eos cõuentum sequestra pace per Antoniũ Ve-
nerium Albaniæ prouisorẽ, ut illi Scodra & agro quẽ ceperat cedenti mille quingentos au-
reos quotannis tribuerent. Post hæc cũ Pij II. Pont. nuncijs sollicitatus auxilio Ferdinandi re-
gis in Italiã trajceret, eũ Baroli à Io. Ant. principe Tarentino, Ioanne quoq; Renati regis fi-
lio Andegauiæ duce, ac Ia. Picinino obsessum e uestigio liberauit. Romã deinde cũ uenisset,
mox domũ remeauit, ubi paruo post tempore ueneno absumptus dicitᷣ. Vir Pyrrhi quidem
successione, aut Alexandri cognomento sine cõtrouersia dignus, in tot periculis aut prælijs
mirũ nullũ in corpore uulnus repertũ, præterq̃ humerum effractũ. Vxorẽ filiã Arianitis quẽ
supra cõmemorauim⁹ duxit, quæ adhuc Neapoli uiuit, ex qua filiũ suscepit, qui post mortẽ
Despoti Epiri patris pulsus & ipse ab Maumethe peregrinatᷣ. Tertia familia quã dixim⁹ expulsam, Despo-
torum Epiri est, his finitimi regionibus, quẽ Artam nunc uocant, de quo inferius latius dice-
mus. Hi Tocchi appellati, ex agro Beneuẽtano, ac ut ipsi dictitant ex Totila Gothorũ rege
genus ducentes, annos prope CC. hæc loca tenuerũt simul cũ Aetolia & Acarnania, Cepha-
lia quoq; ac toto quondã Pyrrhi & Vlyssis imperio, nominibus tantũ Leonardo & Carolo
sibi adsumptis. Hic qui pauloante Romæ agebat Leonardus, filium & ipse Carolũ reliquit, à
Maumethe olim pulsus ad Sixti IIII. Pont. opem ac misericordiã cõfugit. Nunc reliquã Ma-
cedoniæ partẽ prosequemur. Cuius ferè loca omnia interiere, uetera tamen repetam. Ex par-
Nessus flu. te primũ orientis, & Aegæi maris post Nesi fluminis ostia, qui Thraciam à Macedonia diri-
mit,

mit, Edones sunt, qui sinui nomen dederũt. Amphipolis Atheniensiũ olim ditionis, quã coloniã duxit Agnon Niciæ filius, expulsis Edonibus, uocauitq́; Amphipolim, quũ prius Nouemuiæ appellarẽt, quod præterfluente utrinq́; Strimone cingeretur, ductoq́; à flumine ad flumen muro, mare uersus coloniã collocauit. Hanc urbẽ Brasides dux Lacedæmoniorũ bello Peloponnesiaco occupauit, datoq́; negocio Thucydidi Olori filio Historico, qui tunc in proxima regione magistratum gerebat uti subueniret, ille cum VII. nauibus sero iam uenit. Hæc ex lib. IIII. Thucydidis. Hãc deinde Philippus Atheniẽsibus abstulit. Stephanꝰ Cradennã & Ariadraomũ antiquitꝰ uocatã dicit: præterea esse aliã Amphipolim in Syria apud Euphraten à Seleuco conditã, quã Turmedã Syri uocãt. Supra uero aliquantulũ apud Strimonẽ fluuiũ in eadẽ regione Edonica Philippi ciuitas prius Crenides, ut Artemidorus in Epitome X. ciuitatũ. καὶ πόλις φιλίππου ἡ παλαιὸν κρηνίδης. Et urbs Philippi antiquitꝰ Crenides. Philippus Macedo nomen mutauit ob merita lati ab se auxilij cõtra uim Thracũ expugnare urbẽ conantium. Hic Brutus ab Octauio superatus. Augustus deinde mutatis colonis, Neapolim eam uocauit. Sequitur sinus ipse Edonicus, in quo Arethusa est urbs, alia Syriæ, tertia Eubœæ: fons item in Italia. Proconnesus cum duobus promontorijs: Atho in septentrionẽ, & Nymphæo in austrũ spectantibus. Athos enim ciuitatẽ sui nominis habet. Coloni Athoitæ dicuntur ab Atho gigante incolente, ut Nicandrus in V. Europæ. Iacit umbram CCC. stadiorũ, ut ait Stephanus. Hunc olim fama Xerxẽ aceto sparso complanasse, ex quo Iuue. Credimus olim, Velificatus Athos. Prope Athon Singꝰ est oppidũ, quod Singitico sinui nomen dedit. In quo Stratonicea est urbs ab uxore Antiochi, deinde ab Hadriano principe Hadrianopolis appellata, ut Stephanus. Chalcidicã hic Ptolemæus regionem cõstituit, Stephanus & Chalcidẽ urbẽ, esseq́; alias huic homonymas in Chalcide Eubœæ cõmemoraui. In eodem sinu Acanthus urbs ab spinæ similitudine, uel ab Acantho homine quodã. Alia in Aegypto est: itẽ Emporiũ in mari rubro. In hac Macedonia cicadæ dicũtur tacere, ex quo prouerbiũ apud Simonidẽ in minimũ loquentes, ἀκάνθιος τέττιξ. Ampelos promontoriũ Torones: alterum in Samo, in Cyrenaica tertium. Torone urbs iuxta sequitur, unde sinui Toroneo nomen, dicta à Torone Neptuni & Phœnicis filia. In hoc sinu Antigonea est ab Antigono Gonata condita. Casandrea. Potidea, cuius Demosthenes sæpe in orationibus meminit. Patalia ut Stephanus, ut Ptolemæus Patalene. Therma urbs, unde sinus Thermaicus, ubi Thessalonica, prius Halia nũcupata, Casandri ædificium, sub Philippo Amyntæ filio nomẽ mutauit: uel quod ille in eo loco Thessalos uicerit, uel ut Lucius Tarræus dixit, qui librum de ea ciuitate cõposuit, ex Thessalonica filia appellauit, ut placet Straboni, uxore, non filia. Liberæ fuit olim cõditionis, ut Plin. Ira Theodosij qui XII, mil. ciuiũ in ea necauit maxime cognita: sed multo magis epist. Pauli. Hæc deinde cessit in hæreditatẽ Andronico Manuelis imperatoris Cõstantinopolitani filio: sed Ioãnis fratris odio, q patri successerat, eam Venetis tradidit. A Venetis uero Amurathes Turca bello eripuit. Apollonia Achedoro tantũ fluuio à Thessalonica diuisa. Canastrũ Stephano, ex quo Sophocles Canastræũ ꝓmõtoriũ cõmemorat. Strabo Calastra scribit, in sinu Thermaico. Et hæc quidẽ in ora. Intus uero reliqua ex ordine literarũ ponã à Stephano ex parte magna mutuatus. Aeane ab Acano Elyminthi filio regis Aetruriæ, q huc adplicãs hãc urbẽ ædificauit. Alorꝰ penultima producta, ad Axij fontes. Aeræ, unde Aeracꝰ, alia in Ionia, tertia apud Hellespontũ, cuiꝰ incolæ Aeratæ dicunẽ. Acese. Acesamene ab Acesameno Pieriæ rege, ut tradit Theogenes. Alante, est itẽ altera in Arcadia. Theopõpus in Philippic. Allantrũ dixit. Almopia regia iuxta fontes Erigonis. Lycophron de Aenea loquẽs. ἐκ δ' ἀλμωπίας παλιμπλανήτην δίψετ' τυφωνίαν. Dicit ab Almopo Neptuni & Helles filio. Alponꝰ media ꝓducta, altera in Locris Epicnemidijs. Anthemus, altera in Syria. Andrea, altera apud Eleã. Aedessa inter cõfluẽta Erigonis & axij, alia in Mesopotamia. Azorꝰ penult. ꝓducta, Ptolemæo Azorũ: Arriano aũt Azoricũ urbs ꝓpe Thessalonicã. Aegea urbs iuxta mõtẽ q supra Pindũ eleuat, olim Melobotera uocata ex ubertate pastionũ. Bisaltæ gens libera Pli. intra Strimonẽ & Edonicũ sinũ. Stephanus Bisantẽ uocat, coloniamq́; cũ Græcã à Samijs deductã. Bryges Macedonũ populi prope Illyricos, quos Macedones Phryges uocant, ut Stepha. Berga, quã Berã idem uocat ad Chabrij fluenta. Beroea ad Citarũ montẽ iuxta Haliacmonẽ sita, apud Ptolemæũ cognominata à fœmina eiusdem nominis nepte Macedonis ex Bereto filio. Est alia in Syria, unde Bassianus nobilis orator fuit. Stepha. Calliteræ Ptole. inter Bisaltas: Cydna Theogeni ponit Duri opus. Emathia regio in finibꝰ Macedõię iuxta Thessaliã ab Emathiõe rege, ut Trogus

quo

Edones
Amphipolis
Philippi qui Crenides deinde Neapolis
Arethusa
Proconnesus
Athos & Nympheum promontoriũ
Singus
Stratonicea quæ & Hadrianopolis
Chalcidica regio.
Acanthus
Ampelos pro.
Torone
Antigonea
Casandrea
Potidea
Patalia
Therma
Thessalonica
Achedorus
Canastrum
Aeane
Alorus
Aeræ
Acese
Acesame
Alanta
Almopia
Alponus
Anthemos
Aedessa
Azorus
Aegea
Bisaltæ
Bryges
Berga
Beroea
Calliteræ
Cydna
Duri opus
Emathia

Europus quo nomine Macedonia quondã tota est appellata. Eius urbs Europus ad Erigonis sita fon/
Elimea tem. Stephanus ab Europo Macedonis filio dictam ait, esseꝗ aliam in Syria, tertiam in Ca/
Eordane ria. Elimeã Strabo in octauo libro cõmemorat. Eordane regio, alia in Iberia, tertia in Thra/
Euporia cia. Euporia ab Alexandro ædificata, ex rerũ copia nomen auspicata Emporium. Heracleæ
Heracleæ II in Macedonia duæ: altera Sintica apud Strimonem fluuiũ, quæ à nonnullis in Thracia po/
Gastronia nitur, altera ad Erigonis fluenta ab Amynta Philippi ædificata, ultima ex XXIII. huiꝰ nõ
Gordynia minis ciuitatibus. Gastronia regio Theopompo. Gordynia in monte Citaro: alia in Creta
Gomphi Gortynia. Gomphi. Idomene. Ichnæ Herodoto in VII. Eratosthenes singulari numero pro/
Idomene tulit, quanꝗ Philetas eam esse aliam scribat. Dicitur à Themidis uestigijs, quæ Iuppiter ad/
Ichnæ sectatus est, ut Stephanus. Lete ad Axij ostia, à Latonæ templo prope cõstituto, ut Theo/
Lete genes. Incolas, Letæos appellat Nicarchus Alexandri comes. Museũ locus circa Olympũ,
Museum Eretriensiũ colonia quã Philippus diruit, ubi & ab Astere milite sagitta petitus alterũ ami/
Olyra Ossa sit oculũ, ut Stephanus. Olyra, Ossa ad Athon urbs. Horma ad fontes Erigonis. Homolium.
Horma Pella Alexandri patria ad Axij ostia paulũ à mari recedẽs, olim Bunomus, & Bunomea uo
Homolium cata. Sũt & aliæ, in Thessalia, in Achaia. in curua Syria. Parthenopolis à uirginibus Cerasti
Pella Mygdonis filiabus, ut Theogenes in Macedonicis, ꝙ memorabili castitate & uictꝰ abstinẽ/
Partheno tia fuerint. Pelagonia regio inter Andaristũ & Erigonẽ amnẽ Ptolemæo posita, Plinio quo/
polis. que & Straboni cõmemoratur. Pieria regio inter Pharsbũ & Haliacmonẽ Ptolemæo. Hic,
Pelagonia ut ait Pausanias, Pierus regnauit, pater puellarũ quæ de cantu cũ musis cõtenderunt. Physcꝰ
Pieria alijs, Ptolemæo Physcæ dicitur ciuitas ad fontes Chedori: altera in Caria, tertia Locridis, &
Physcus in Rhodo palus. Sintia regio & ciuitas prope Thraciam. Phila quã Ptolemæus Philiren, æ/
Sintia dificium Demetrij Antigoni Gunatæ filij iuxta Peneũ, quã à matris nomine uocauit. Est &
Phila insula Aegypti Herodoto in IIII. iuxta magnũ fluuiũ, cui Tritoni nomẽ, qui ostia in paludẽ
Tritonidẽ emittit. Pæones prope Peneũ & Peliũ in Thessalia mediterraneos nonnulli po/
nunt. Herodotꝰ aũt in Thracia iuxta Strimonẽ fluuiũ collocat, atꝗ per horũ fines Axiũ am
nem fluere. Eorũ ciuitas Amydon, iam deleta, ubi fontem Dionysius poeta innuit esse, cuius
De pæonibus. unda lucida ea tellus abluitur: cõfluitꝗ in Axiũ fluuiũ, qui pluribus auctus uti torrẽs fertur.
Praxilus Strabo ex Pæonibꝰ dicit Axiũ & Strimonẽ fluere, putatósꝗ à quibusdã colonos esse Phry
Sintia regio gum, ab alijs Archigetas. Pæones usꝗ ad Pelagoniã & Pieriam extendi dicunt, ac multa de
Pontus flu. Macedonia tenuisse usꝗ ad Propontidẽ progressi. Pausanias Pæonas ad Axiũ flumẽ ponit,
Stimphalia uocatósꝗ dicit à Pæone Endymionis filio. Appianus in Illyrico dicit Pannonios à Græcis
Scotusa Pæonas uocari, eosdémꝗ omnino esse populos. Hos Homerus in Catalogo Pyræchmen &
Strobis Steropæũ ait duxisse ad Troiã: quorũ à Patroclo alter, Steropæus ab Achille postea interfe
Montes ctus fuit: & hæc quidẽ de Pæonibus. Praxilus, & Pydna cuius Demosthenes sæpe in oratio/
Candauiæ nibus meminit. Sintia regio, & urbs prope Thraciã: apud hanc Aristoteles de miraculis scri
Camelæi bit fluuiũ nomine Pontũ labi, in quo lapides quidã ferunt qui ardentes cõtrariã carbonibus
Olympus retinent naturã: uento extinguunt, in aqua uero flagrant, tetrũꝗ odorẽ modo bituminis red/
Flumina dunt, ut nulla reptilia prope cõsistant. Stimphalia, Scotusa, ad Strimonẽ sita: altera in Thes/
Strimon salia. Strobis iuxta Erigonẽ quã Steph. Stronbũ uocat, dicitꝗ Romanorũ esse coloniã. Mõ/
Axius tibus Macedonia perpetuis cingit. Sunt autẽ Candauiæ Plinio Straboníꝗ ex occidentis la
Erigon tere, Ptolemæo aũt Camelæi appellati. Est & Olympus alter. Flumina, Strymõ iuxta Thraci
Haliacmon am qui in sinũ Edonicum influit: Axius, Erigon, & Haliacmon in Thermaicũ exeunt sinũ.

THESSALIA.

Deucalion HESSALIAM Eustathiꝰ in Homerũ sic ferè in uniuersum describit. Campꝰ
Hemon est maximus ac curuus, undiꝗ montibus cinctus: ab oriente Ossam, & Pelion
Thessalus montes habet: ab occasu Pindũ, à quo Peneus amnis exiẽs orientẽ uersus ten/
Phthius dit: ab aquilone Olympũ, à meridie uero Othryn. In hac itaꝗ Deucaliõ, ut ait
Pelasgus Strabo, primus imperauit, qui locũ Pyrrheam de uxoris nomine dixit. Hemõ
Achæus uero Hemoniã. Huius uero filius Thessalus Thessaliam uocauit. Successores deinde Phthiꝰ
In partes IIII Pelasgus, & Achæus, totidẽ in ea cõstituere populos. In partes quoꝗ quatuor idẽ autor di/
Mõtes cõti. uidit, Phthiotiam uersus austrũ, Estiæotiam uersus occidentẽ, Thalassiotiam siue Marinã ac
Amnes 24. Pelasgiã. Montes quoꝗ cõtinuos in ea terræmotu quondã disruptos, fabulæ uero ab Hercu
Pieris. Ossa le uolunt. In Thessalia Pliniꝰ XXIIII. nobilissimos esse amnes tradit. Montes quoꝗ quorũ
Pindus principes Olympus, Pieris, Ossa: cuius ex aduerso Pindus, Othrys, Lapytharũ sedes ad oc/
Othrys casum

casum uergentes. Ad ortum uero Pelius, omnes inter se continui, & theatrali modo inflexi, *Pelius*
caueatis ante eos LXXV. urbibus. Flumina, Apidanus, Phœnix, Enipheus, pluresq; alij: an *Flumina*
te omnes clarissimus Peneus, oriens iuxta Gomphos interq; Ossam & Olympum nemoro- *Apidanus*
sa ualle defluens quingentis stadijs, dimidio eius spatio nauigabilis. In eo cursu Tempe uo- *Phœnix*
cantur, quinq; millium pass. longitudine iugis sese leuiter attollentibus, iuxta quæ labitur Pe- *Peneus*
neus, undis lucidis amœnus, uiridanti riparum gramine, canoro auium cōcentu. Memoran *Tempe*
tur & Tempe Neumesia, quæ ab Ouidio Cygnea dicuntur: sicuti & in Sicilia Heloria etiam
Tempe, ex amnis nomine: deniq; uocabulū hoc Græci ad omnē piscosi loci ac uirētis amœ-
nitatem traducunt. Sed ad Thessalos reuertamur. Eos in primis lautos fuisse moribus decla *Thessalorum*
rat Menander his uerbis: Non Corinthus, nō Lais ὦ Syre, nō lautorum manus Thessalorū. *mores*
Magna quoq; & lauta buccella, ut Pausanias ait, Thessalus intermissus dicebatur. Thessalæ
itē alæ, propter similes uestes. Et Thessalicæ bigæ, ut cæteris præstantiores. Thessalicū quoq;
ingenium ob astutiam illis innatam. Equitandi deinde palma in bello Thessalis data, ex quo
Centauros prodijsse poetæ finxerunt. Thessalæ deniq; sagæ plurimum cōmemoratæ, quod
hic magnopere magica ueneficiaq; uiguerint. Nunc urbes attingam. Argos in primis nobi- *Argos*
lis ac uetusta Thessaliæ ciuitas. Larissa appellata, inter Pelasgos ponitur. Decem huius nomi
nis à Stephano describuntur. Primū Peloponnesiacū. Amphilochicum. Deinde hoc Thessa
licum, in Cilicia qd' nunc Aegiopolis. In Nisyro una ex Cycladibus: apud Trœzenē. In Ma
cedonia, in Scythia, in Caria, in Phæacia. Incolæ Argei dicunt & Argiui, sicuti Achæi & A-
chiui. Sed & Argolici & Argolæ etiam dicti apud Euripidem. Argissa prope Peneū condi- *Argissa*
ta à filijs Larissæ. Deinde Argura uocitata. Est item Argura locus in Eubœa. Aeson urbs ab *Aetices*
Iasonis patre. Aetices gēs Thessala mediterranea siue Perrhebiæ, Aemonia regio ac ciuitas, *gens.*
ut Pausanias, ab Aemone Lycaonis filio. Alopa à filia Cercyonis siue Actoris eiusdē nomi- *Emonia*
nis, sita inter Larissam & Echinū. Incolæ Alopenses: memorantur & aliæ in Attica, in Ponto, *regio*
unde Pantasilea fuit. In Eubœa, apud Delphos, apud Locrēses, & apud Mysiā, de qua dicūt *Alopa*
loqui Homerū. ἰλλόντε δὲ ἀλόπης, ὅθ' ἀμαζονίδων γένος ἐςίν. Amycus iuxta Melibœā, ab uno ex *Amyrus*
Argonautis appellata, ut alij à filio Neptuni: hāc Suidas in Genealogijs Amyricē uocat. An *Antron*
tron urbs. Zenodotus ἀγχίαλον ἄντρῶνα dicit: fertur locus esse antris cauernisq; frequens, tū *Aperantes*
optimos ad molas habere lapides, quarū onus asinus subit, quapropter prouerbiū ὄνος ἀντρώ- *Asbotus*
νιος. Aperantē urbem Polybius in primo cōmemorat. Asbotus media producta. Asterion. *Asterion*
Homerus οἵ τ' ἔχον ἀστέριον, τιτάνοιό τε λευκὰ κάρηνα. quod in alto sita monte ueluti astrū fulge *Asterusia*
at, ut tradit Eustathius, qui nūc eam Persiā dicit uocari. Est & altera in Syria: & Asteris insula *Atrax*
in medio Sami & Ithacæ. Asterusia itē in Creta. Atrax & Atracia in Pelasgiotide ab Atra- *Atracia*
ce Peuci filio, incolæ Atraces dicunt. Lycophrō, καὶ δευτέρας ἴαυμαν ἀτρακὰς λύκας, Achne *Achne*
unde fuit Cleodamas, q de cura equorū scripsit. Est altera in Bœotia unde Achneus. Azoriū *Azotium*
in Pelasgiotide. Aphete Magnesiæ urbs in sinu Pagaseo, quā cōmemorat Apollonius, dicta *Aphete*
ut eius enarrator scribit, ἀπὸ τῆς ἀφέσεως, id est à dimissione, quod ibi Herculem Argonautæ *Amphilaca*
dimiserint. Amphilacæ ædificium Amphilaci unius ex Aeoli filijs. Hic Iphiclum suscepit, *Amphilaci*
qui Phylacum genuit patrem Pœantis & Iphicli: quorum Pœas Methonem & Philocte- *gens.*
ten liberos habuit. Iphiclus uero Astiochen Protesilaum & Podarcem. Hæc Eustathius in *Aenia*
Homerū. Aenia urbs Perrhebiæ. Incolæ Aeniades, qui prius iuxta Ossam, postremo prope
Aetolos habitauere, dicti ab Aenio fratre Gunei, quem Homerus in Catalogo ponit eius
gentis ducem uenisse. Alos Aeniatas Strabo ponit in regione Ponti, quos tunc Parthios
appellari dicit. Alos Achaiæ & Phthiotidis urbs, sub Othryos montis finibus, distās ab Ito- *Alos*
ne stadijs VI. ædificata ab Athamante, à sale ibi reperto appellata. Huius nominis duæ, al-
tera Maliaca sub Achille, altera sub Protesilao fuerat, pronunciatur & utroq; sexu. hæc Ste-
phanus. Eustathius idem ferè ædificatam dicit ab Athamante dum per insaniam erraret: nō
nulli cum adspiratione scribunt dicentes à mari etymū trahere: quidā ab ancilla Athaman-
tis nomine Elos, quæ Inò primū semina urere nunciauit. Cuius ob merita ciuitas in eius ho-
norem cōdita. Erat & altera Alos in eadem Thessalia, quā Homerus sub Protesilao posuit.
primā uero sub Achille, quā Maliacā Halon Strabo uocat, quæ ad Malienses pertinebat, q
populi prope ac cōtra Eubœen & Thermopylas siti sūt. Hæc Eustathius. Budea media pdu *Budea*
cta ciuitas Magnesiæ à Budeo cōditore, unde & Budea Minerua in honore apd' Thessalos,
cuius meminit Lycophrū, ἡ πολλὰ δὴ βοῦδειαν αἴθυιαν κόρην ἀγωγὸν ἀντλήσασα, τάρροθον γάμων.

Homerus autem Budcium protulit, ὅς ῥ᾽ ἐν Βουδείῳ ἐυναιομένῳ. Est & Budea ciuitas Phrygiæ, & Budei Medorum, & Budini Scythiæ populi. Bœbeis stagnum Thessaliæ Straboni
Bœbeis prope mare ad Pheras. Bœbe autem eidem est oppidũ iuxta Bœbeidem. Homerus. Βοίβην καὶ Γλαφύρας καὶ ἐϋκτιμένην Ἰαωλκόν. dicit & alibi Bœben inter septem esse ciuitates quas Demetrius Poliorcetes deduxit in Demetriadem: uocatam autẽ Bœben à Bœbo filio Glaphyri qui Glaphyras oppidum ædificauit. Est & Cretensis Bœbe, & in Macedonia item stagnũ,
Cythina hæc Eustathius. Cythinam urbem ponit Theon enarrator Lycophronis, unde Cythineus est, & Cythinium una ex tribus Doricis. Corope unde Coropeus: Nicandrus in Theriacis, ἀλλ᾽ ἤτοι Μάγνης Μαντήιος Κοροπαῖος ἱδρύσατο καὶ θέμιν ἀνδρῶν. Coronea parum à sinu Pelasgico
Coronea distans in Phthiotide sita. Quinq; traduntur. Prima Bœotiæ. Deinde Messeniæ. Tertia hæc
Cranon est. Quarta Cypri est, & apud Ambracium arx. Cranõ in Pelasgiotide. Hic Callimachus, &
Corui Theopompus rem miram narrant: Coruos tantum duos esse pro tempore, totidémq; ex suc
Crimene cessione, illis deficientibus. Est & Cranon alter distans à Crotone stadijs C. Straboni. Crime
Cynocephale ne in Pelasgiotide, à Pelea Phœnici dono data, cuius incolas Homerus Dolopas uocat, sicu
Demetrias ti Sintias Lemnenses & Troianos Ilienses. Cynocephale collis Thessaliæ. Polybius libro
regio. XIX. ἦν δὲ καὶ χωρίον Θηβῶν, ἀφ᾽ οὗ Πίνδαρος Δαϊφάντου παῖς Βοιώτιος, ἐκ κυνοκεφαλῶν μελῶν
Pagasæ ποιητής. Demetrias in sinu Pelasgico, quam gentem Demetrius Poliorcetes uictor à nomine
Sepie suo appellauit. VIII. in eam colonijs deductis, quæ sunt Straboni, Pagase, Sepie, Bœbe, Iol-
Bœbe cos, Rizus, Hormenium. Olizo, Nelia. Altera Demetrias in Macedonia, tertia Persidis pro-
Iolcos pe Ardelũ. Demetria quoq; urbs Aeolidis. Dipnias Thessaliæ uicus circa Larissam, ubi di-
Rizus cunt Apollinem cœnasse, cum primum à Tempe purgatus rediјt. Hic puerum eò forte ueni
Hormenium entem mos est cum lauro in eo loco epulari. Callimachus. Δειπνιὰς ἔνθεν μιν ἐδέξατο. Dia
Olizo urbs Aeaci ædificium. Sunt & aliæ, in Macedonia, in Eubœa, in Peloponeso, in Lusitania, in
Nelia Italia circa Alpes, in Scythia circa Phasin, in Caria, in Bithynia. Sunt item quatuor in Ae-
Dipnias geo insulæ, Diæ appellatæ. Dolopes gens in Thessalia à Dolope Mercurij filio, qui in Ma-
Dia gnesia extinctus est, eiusq; sepulchrum iuxta in littore cernebatur, ut Cleon Curieus in pri-
Dolopes mo Argonauticorum, quem Apollonij enarrator allegat. Ipse etiam Apollonius meminit.
Drongilium Πειρεσιαὶ Μαγνησίη θ᾽ ὑπαιθρίοι ἠπείροιο, αὐτῆ καὶ τύμβος Δολοπήιος. Drongilũ locus Thessaliæ,
Echinum cuius meminit apud Stephanum Theopompus VIII. Philippicorum. Echinũ urbem Pto
Erethria lemæus in ora Thessaliæ ponit: Stephanus in Caria, & Echinas in Aetolia. Erethria prope
Ethyeste Othrin paulum à mari recedens. Est & alia in Eubœa. Ethyestæ gens ab Ethyesto, uno è filijs
Elacateum Neoptolemi, ut Rhianus scribit. Elacateum mons, ubi templum Iouis Elacatei. Eurymene,
Eurymene ut Hecatæus in Europa. Hellas ciuitas in Phthiotide ab Hellene Phthij filio: Phthius autem
Hellas ex Achæo genit⁹, ut Steph. placet, ex quo tota olim Græcia Hellas dicta, autor Thucydides in prooemio. Homerus item nunquam alio nomine quàm Hellenas, Danaos, Achæos, aut Myrmidonas, Græcos uocat: propriéq; partem eam quæ prope Peloponesum est, Hellada nominat. Post Homerum uero omnes, ut ait Plin. à Græco rege Græci appellati. Hanc uero Thessalicon, Homerus καλλιγύναικα uocat. Strabo scribit quod Pharsali dirutam ciuitatem ostendunt, quàm Hellada dicunt fuisse. Idem dicit nõnullis putari unam tantum ciuitatem,
Helona quibusdam uero tantum Phthiotida. Helona condita ab Hercule in monte Centaurorum, deinde Limena cognominata ob nobile in eo loco pratum, Perrhebiæ & ipsa ciuitas. Gom-
Glaphyræ phi urbs sub ipsis montibus. Glaphyræ. Homerus. Βοίβην καὶ Γλαφύρας, à Glaphyro filio Magnetis, Stephano: Eustathio autem à memorabili in ea ciuitate ponte. Est & uicus Ciliciæ di-
Gyrton stans à Tharso XXX. stadijs, in quo fons est. Gyrton, quem Homerus Gyrtonam uocat, sicut Iton & Itona: urbs est Perrhebiæ in Thessalia à Gyrtone conditore Phlegiæ fratre. Vn-
Gonnus de Gyrtonios Phlegias primo uocatos esse frequens historia declarat. Gonnus urbs Perrhe
Gonusa biæ, à Goneo Cyphi, ut Homerus Gonusa. Ithome media producta urbs Pelasgiotidis. Ho-
Ithome merus. οἳ δ᾽ εἶχον Τρίκκην καὶ Ἰθώμην κλωμακόεσσαν. Vocatur & Thomæum, locus sanè asper & salebrosus ex argumento nominis per ablationem primæ literæ. θωμὸς enim cumulus aut aceruus dicitur. Est & altera Ithoma in Messenia Eustathio, Stephano autem Ithon. Homerus: Ἰθώμην τε μητέρα μήλων. Hic Minerua Ithonia celebratur: memorantur & aliæ in Italia, in
Iros Epiro, in Bœotia, in Lydia. Iros urbs. Lycophron. Ἶρόν τε καὶ τρηχῖνα περρραιβικήν. Incolæ Iro-
Iolcos tæ. Iolcos in ora ab Iolco filio Amyci à quo & Amycus campus. Hanc olim amplissimã fuisse urbem testatur Strabo, seditione postea deletam in paruosq; redactam uicos stadijs VII à mari

à mari Demetriade sitos. Lamia urbs ad Othrys, radices à Lamo Herculis filio: alij à La- *Lamia*
mia muliere, quæ imperauit regioni Trachiniorũ, in qua Lamiacũ bellum dicitur gestum,
Est & alia in Lycia. Larissa tertia Thessaliæ ciuitas putatur prope Peneum sita, quam Acri- *Larissa*
sius præterfluit. Est alia Pelasgica in Ossa monte, alia Troadis, quam Homerus λαρίσαν ἐρι-
βώλακα, id est, Larissam fertilem uocat. In Creta, item & Attica & Macedonia aliæ ponun-
tur. Lapithæ populi qui cum Centauris in Perithoi nuptijs dicuntur dimicasse. Est & in ea- *Lapithæ pop.*
dem Thessalia ciuitas Lapithe. Lytæ locus prope Tempe, qui ab aqua soluta, & Neptuni *Lapithe urbs*
inundatione nomẽ accepit. Libethris fons Magnesiæ Plinio musis dicatus. Vnde Libethri *Lyte*
des dictæ. Meliboea patria Philoctetis. Melitræa, quam Ptolemæus Melitaram uocat, haud *Melibœa*
longe à Pelio monte. Methonæ quatuor. Prima Thessalica. Homerus, οἵδ' ἄρα μηθώνην καὶ *Militræa*
θαυμακίην ἐνέμοντο. quam sub Philoctete posuit duce. Alia in Macedonia Erethriensium colo *Methone.*
nia. Tertia in Thracia, ita uocata à uini ubertate, quod μέθυν ebrietatem dicant, sicuti & Me-
thymna eiusdẽ etymologiæ. Quarta in Messenia Peloponnesi. Minyæ populi à Minyo, qui *Minyæ pop.*
in ea regione imperauit, cuius innumeræ filiæ magnos Heroas genuere, è quibus Argonau- *Minyus rex*
tæ pleriq; fuere, quãobrem Minyæ sunt appellati, historiã in his uersibus Apollonius refert.

Τόσσοι ἄρ' Αἰσονίδῃ συμμήστορες ἠγερέθοντο. — Tot igitᷓ cõmilitones Aesonidæ coacti sunt,
Τοὺς μὲν ἀριστῆας μινύας περιναιετάοντας — Hos quidẽ strenuos Minyas circũhabitantes
Κίκλησκον μάλα πάντας, ἐπεὶ Μινύαο θυγατρῶν — Vocabant omnes, quoniam Minyæ filiarum
Οἱ πλεῖστοι καὶ ἄριστοι ἀφ' εὐχετόωντο — Plurimi & optimi è sanguine gloriabantur
Ἔμμεναι, ὡς δὲ καὶ αὐτὸν Ἰήσονα γείνατο μήτηρ — Esse, sic & ipsum Iasona genuit mater
Ἀλκιμέδη, Κλυμένης μινυηίδος ἐκγεγαυῖα. — Alcimede, Clymenem Minyæ filiam enixa.

Est & Mynia ciuitas eorundem. Item alter Phrygiæ, Misgomene urbs Steph. Mopscum *Mynia urbs*
in Pelasgiotide Straboni in ix. Mopsopia uero locus in Attica. Magnesia regio in littore Pa
gaseo, inter Peneum & Pelion. eius loca Plin. plura commemorat, fontem Libethrum, oppi-
da Ormenium, Pyrrham, Dorion, Maliam, Methonẽ. Est altera Magnesia apud Meandrũ. *Methone*
Hæc à Magne uno Aeolidarum dicta, ut Eustathi. Narratur & à Pindaro de Magnete, uiro
è nubibus profecto, equis Thessalicis commixto, unde genus centaurorum fluxit, Maliẽses *Malienses*
populi & Malia urbs eorũ, Hinc sinus Maliacus: dicũtur & à Malo Amphitryonis filio, ut *populi.*
Stephanus. Malea uero promontorium Laconicæ, & Mali Indiæ populi, & Mallocs locus *Maliacus sin.*
in Lesbo, ubi templum Apollinis. Myrmidonia, cuius coloni ex Aegina uenerunt, quod scri *Myrmidonia*
bit Stra. Peleum interfecto fratre ex Aegina fugientem, Phthiam ad Actorem Myrmido-
nes secutos esse, atq; ibidem ex Polymela Actoris filia, Achillem & Polydorum genuisse: ex
fabula uero notum est Aeacum Pelei patrẽ populo in Aegina ob pestem cõsumpto rogasse
patrem Iouem uti formicæ homines fierent, inde Myrmidones dicti. Veritas quod cum lo-
cus ille sterilis fuerit, ac saxis excisis cauernosus, coloni sub terra habitarunt more formicarũ,
spatium frugibus & agricolationi relinquere uolentes, parcẽtes etiam lateribus, ne tellurem
absumerẽt. Hæc Eustathius. Olizon. Home. καὶ πιλύναιν ἔχον καὶ ὀλιζῶνα τρηχεῖαν. acuitᷓ apud *Olizon*
Græcos ad differẽtiã alterius huius nominis Barytoni: paruũ sanè oppidũ, ex argumẽto no- *Oloossus*
minis Oloossus. Hom. πόλιν τ' ὀλοοσσόνα λευκήν. urbs est Perrhebiæ, Stephano inter Magne-
siæ urbes ponitᷓ: ea forte est, quæ nũc Elasson barbarica uoce dicitur. Olympus Thessalicus: *Olympus*
præter hũc alij quinq; ab autoribus cõmemorãtur, Macedoniæ, Mysiæ, Ciliciæ, Elidis, & Ar *Thessalicus*
cadiæ. Ormenium urbs media inter Pheras & Larissam, dicitur ab Orminio patre Amynto *Ormenium*
ris, cuius filius Phœnix altor Achillis. Strabo ait, suo tempore Orminium uocari, utrũq; esse
sub Pelio monte iuxta sinum Pagaseum, unam è septem colonijs à Demetrio deductis, ac Ia
sonis patriam fuisse. Oechalia apud Argos Pelasgicum in Thessalia. Homerus, οἵ τ' ἔχον οἰχα *Oechalia*
λίην πόλιν Εὐρύτου οἰχαλιῆος. Idẽ alterius Oechaliæ meminit superius in Pyliensiũ catalogo,
recẽtiores in Euboea eam cõstituunt. Alia in Messenia. Tertia in Trachina. Quarta in Arca
dia. Hanc Thessalicã subiugauit Hercules, Iole rapta regis Euryti filia. Hic Eurytus, ut Theo *Eurytus rex.*
critus describit, Herculem sagittandi artem docuit. Orta, graui tono pronuncianda ad diffe *Iole*
rentiam Epicteti, apud Græcos urbs est Perrhebiæ, Corsea cognominata, quod modo capi- *Orta Corsea.*
tis cuiusdam sita, tẽpora proferre uideatur. Homole apud Pausaniam Thessaliæ mons est, *Homole*
& locus apud Thebas Bœotiæ, in quo Iuppiter Homolius colebatur. Ossa mons præter o- *Ossa*
mnes altissimus sinui proximus Thermaico. Othryn Sperchius abluit simul & Oetã mon- *Othrys.*
tes, ubi Herculis fatũ. Pindus Thessaliam ab Epiro disterminat. Pelius cõtra Ossan erigitur; *Oeta*

Pelius ex utroq; Peneus fluit. Est item Pelius in ea regione ciuitas. Pyrrhea pars Thessaliæ prius *Pyrrhea* uocata. Perrhebi gens à quodam Perrhebo, qui ei regioni imperauit: hi, ut ait Strabo, iuxta *Perrhebi gens.* Olympum habitauere. Lapithæ qui campestria incolebant, & sub quibus quãdoq; fuere formidantes. Phæstus urbs Ptolemæo in Pelasgiotide: altera in Creta, tertia in Peloponneso. *Lapithæ* *Pheræ* Pheræ urbs. Homer. οἳ Φηρὰς ἐνέμοντο παραὶ Βοιβηΐδα λίμνην. Duæ fuerũt, nouæ & ueteres, VIII inter se stadijs distãtes. Sunt item tres aliæ in Aetolia, & apud Parthicos. Strabo scribit Pheras Thessalicas ad Magnesiam pertinere, terminumq; Pelasgorũ finium esse, eorumq; naua *Pagasæ* *Pagaseus sinus.* le Pagasas uocari. Pagase enim urbs est Demetriadis in ora, quæ sinui Pagaseo nomẽ dedit, à multitudine fontium ibi scaturientiũ appellata, ut Eustathius. Pteleon urbs, ab ulmorũ fre *Pteleon* quẽtia dicta: alia in Ionia, tertia in Troade. Pyrasus Phthiæ urbs, quod frugifera sit, quasi Py *Pyrasus* rophorus. Quapropter Homerus templũ Cereris in eo fuisse tradit. Phthia ciuitas & regio. *Phthia regio & ci.* Phthiotas in bello Troiano regebat Vlysses, Protesilaus, & Philoctetes. Pelasgi, gens diffusa & erratica, sicut & Lelegæ, & Caucones. Eorũ prima regio apud Larissam Thessaliæ, sed *Pelasgi gens.* omnis penè maritima Ionia Pelasgos habuere colonos. Eos etiã constat ante Lydos in Hetruriam uenisse. Sed & teste Herodoto tempore belli Persici, Lemnon & Imbrum ædificauere. Dicti & Argiui quod Argos habitauerint: deinde Danai, ubi Danaus ex Aegypto aduenit. *Phylace* Phylace urbs. Homerus, οἳ δ' εἶχον Φυλάκην καὶ Πύρασον ἀνθεμόεντα. Pharsalus à Pharsalo *Pharsalus* Acrisij filio. Posidiũ in ora Ptolemæo, altera in medio Ciliciæ & Syriæ. Spalathre quam Hel *Posidium* lanicus apud Stephanum Sparathram uocat. Spalathrũ uero in Illyrico est. Symetha urbs, *Scotusa* & Symethus Siciliæ fluuius. Scotusa locus Thessaliæ Pelasgiæ iuxta Olympũ montẽ. Sper *Sperchius* chius amnis à Pindo rectà in Sinum Maliacũ fluens. Sperchia item urbs in eadem ora pro *Thegoniũ* pe Thebas. Thegonium, Titanium Stephanus ciuitatem dicit, Homerus mõtem: Τιτάνοιό τε *Titanium* λευκὰ κάρηνα. Canum habere caput dicit, ut declarat Eustathius, quasi cinereũ quod Titanum cinerem seu puluerem in ea regione appellent, in quem redacti sunt Titani in eo loco fulmi *Trica* nati. Tricca à filia Penei fluminis dicta: prope hunc locum templum cernitur Aesculapij antiquissimum, Dolopibus ac Pindo uicinũ. Huius ciuitatis præsul fuit Heliodorus, is qui hi *Thaumatia* storiam Aethiopicam scripsit: uocari dicunt hodie Tricala. Thaumatia urbs Magnesiæ. Homerus, οἳ δ' ἄρα Μηθώνην καὶ Θαυμακίην ἐνέμοντο, dicta à Thaumaco Peantis patre, à quo insula etiã eiusdẽ nominis est, & ciuitas altera iuxta sinũ Maliacũ, ubi templũ Thaumantiæ Dia *Trachin* næ, ut Stephanus. Trichin siue Trachin, ciuitatẽ & hanc Thessaliæ dicunt ab Hercule supra Oetam ædificatã, à loci asperitate: nonnulli eam dicũt, quæ postea Heraclea est appellata, La *Hypata* cedæmoniorũ colonia, distans ab antiqua Trachine stadijs vi. prope Thermopylarũ angustias. Idem. Hypata urbs ad fontes Penei. Hyperea fons in media Pheræorum ciuitate ab Hyperito filio Lycaonis. Est & in Sicilia urbs. Hyperesia uero ciuitas Achaiæ, ut idem. Strabo *Hyperea* duos ponit fontes Meseida, & Hyperiam prope ciuitatem Hellada.

EPIRVS

EPIROTARVM regionem, uti Trogus libro XVI. scribit, Molossi primum habitauere. Troianis uero temporibus rexit Vlysses, ut apud Homerũ deprehenditur. Post quem res ad Aeacidas peruenit, sub quibus lõge propagatum *Pyrrhus* imperium. Nam primus ex ea gente Pyrrhus Achillis filius, per discessum ad *Molossi* Troiam amisso paterno regno, in his locis consedit, à quo Molossi Pyrrhidæ *Pyrrhidæ* deinde Epirotæ dicti sunt. Hic demũ Andromache captiua, quæ sibi obtigerat, Heleno Pria *Epirotæ* mi filio cessit, ob uaticinandi artem, Chaoniæ insuper regno tradito. Ipse uero Delphis perijt *Helenus* inter altaria dei, insidijs Agamẽnonis cæsus. Successit ei Pilades, deinde longo ordine Thyr *Pilades* ba, cuius natus Neoptolemus pater fuit Olympiadis parentis Alexandri illius, qui in Italia *Thyrba* à Samnitibus apud amnem Acherontem uictus occubuit, orsculo deceptus ambiguo. Post *Neoptole.* hunc frater Aeacidas regnum obtinuit. Ex quo Pyrrhus genitus, qui auxilio Tarentinorum *Olympias* contra Ro. uenit: ultimus ferè qui ex Aeacidarum genere nomẽ habebat inclytum, Deinde *Aeacidas* locus is ad Romanos, postremo ad Constantinopolitanos peruenit Imp. & eorum cõcessio *Pyrrhus* ne ad Despotos, quorũ mentionem in Macedonia feci, genusq; enarraui. Situs Epiri Ptole *Situs Epiri* mæo: ab arcto, Macedoniã: ab ortu, Achaiã: ab occidẽte, littus Ionij maris: à meridie, Adriaticum adtingit. Gentes in eo Chaones, Thesproti, Tymphæi, Tarauli, Amynei, Acarnanes, Cassiopi, Molossi, cõpluresq; aliæ de quibus mox uidebimus. Ambracia Thesprotiæ urbs ab *Ambracia* Ambracia Thesproti filio, prius Eponia & Paralia dicta, sinum efficit Ambraciensem, cum

natura,

natura,tum arte munitum,ut refert Polybius, duplici muro extructo: ita undiq; paludibus
clausus,ut unũ duntaxat aditũ eumq; angustissimũ habeat,nobilitatus ciue quondam Cleo *Cleobulus*
bulo, qui perlecto Phædone de immortalitate animi sese præcipitem dedit.Amyctæ gens *Amyctæ*
Thesprotica,ut Arist.otin repub.Epirotarum scribit. Argyrini Epirotica gens.Lycophron. *Argyrini*
ὡς ἀργυρινούς τε κεραυνίων νάπας. Argyra quoq; metropolis in India,& Argyripa ciuitas Apu *Authoriatæ*
liæ.Authoriatæ populi Thesprotici Plinio.Acarnanes,Curetes,& Abantes,ijdem ferè sunt. *populi.*
Nam hi Eubœam quã Abantidẽ appellatã fuisse postea dicemus,incoluisse traduntur,belluq; *Acarnanes*
cõtinenter de Lilanteo cãpo cum uicinis gerẽtes:tandem ab hostibus in pugna crinibus an *Curetes &*
terioribus appetitos,ac deuictos,sinciput postea rasisse relictis tantũ occipitio capillis:unde *Abãtes ijdẽ.*
Curetes dicti ἀπὸ τῆς κουρᾶς.Qua,ppter Hom.Abantes post terga comãtes,dixit.Hos postea *De Acarnani*
migrãtes in Ætoliã atq; Epirũ uocatos esse Acarnanas,quasi minime rasos,quod detonsos *bus histo.*
crines succrescere permiserint:hæc ferè Strabo.Amymnæi gens Epirotica ut Arrianus.Am *Amymnæi*
philochi gens Epirotica.Thucydides ipsum scribit Amphilochũ post eius à bello Troiano
reditum,cum Argiuis inuisus esset,in Acarnaniã secessisse,& accepto à fratre Alcmeone re-
gno oppidũ in sui nominis memoriã Argos Amphilochicũ cõdidisse.Actium ciuitas Acar *Actium*
naniæ,in latere sinus Ambraciensis,Augusti colonia,ipsius uictoria insignis.Hic Apollo co *Actius Apol.*
lebatur Actius,in cuius honorẽ Trieteria fiebant,Gymnicũ certamen.Alyciona uicus Acar
naniæ,ut Strabo.Anactorea,neutri generis,Corinthiorũ colonia Stephano. Thucydidi au *Anactorea*
tem in iiij.lib.Anactorius dicitur.Metapa Acarnaniæ.Polybius in v.unde Metapæus. Aly *Metapa*
zea eiusdẽ est regionis.Ægilips proxima Crocyleæ in Epiro, ut Homerus. Bunema media *Alyzea*
producta,Epiri urbs,ab Vlysse cognominata,ex boue prius immolato: cum huiusmodi ua- *Ægilips*
ticiniũ accepisset. ἐλθὼν πρὸς ἄνδρας οἳ οὐκ ἴσασι θάλασσαν,id est,proficisci ad uiros qui non no- *Bunema*
runt mare.Brysiniũ Thesprotiæ.Calathi uicini Thessaliæ.Stephanus. Butrotus insula & ci- *Brysinium*
uitas inter Cercyram & Epirũ,quæ sinui nomen dedit:eius etymum Stephanus huiusmodi *Calathi*
adfert.Heleno Troiano,qui in eam regionẽ post bellum adnauigauit in littore sacrificãti bo *Buthrotus*
uem,uictimã aufugisse ex mari in continentẽ,ex quo auspicio,loco nomẽ est inditum.Cam *Cammania*
mania Thesprotiæ pars,dominata quondã,ab Heleni priamidæ filio Cestrino,qui eã Cestri
nam appellauit:abluitur ab amne Cadmo, ut Stephanus. Chaonia regio,unde Chaones & *Chaonia*
Chaonij dicti.Cassiopea regio media producta,Herodotus Casopũ dixit,scribit etiã dupli *Cassiopea*
ci ss.Chauni Thesprotica natio.Rhianus in Thessalicis. κισσηνοί χαῦνοί τε καὶ ἀγχέσπης ἔλιμοι. *Chauni*
Chytum Epiri uicus. Euphoron in XIX. cõmentariorum, è Clazomenis uenisse colonos *Chytum*
ad habitandũ Chytã in Epiro. Dexamenæ pars Ambraciæ,à Dexameno Mesoli & Ambra *Dexamenæ*
ciæ è Phorbãte genitæ filio, unde Dexamenæus,ut Aristot.in rep.Ambraciotarum.Dexari *Dexari*
gens Chaonũ Stephano.Dodona Molossorum ciuitas,ubi oraculum & officina æris,quod *Dodona*
cũ magnopere resonet,ac sentiat,in loquaces erat prouerbiũ χαλκεῖον Δωδωναῖον: ut Stepha-
nus.De oraculo autẽ Dodonæo apud Herodotum in hãc sententiã scribitur. Ægyptij sacer *Oraculum*
dotes dicunt è Thebis Ægyptijs columbas nigras uolitasse,unam in Molossis in fago cõsti *Columbæ*
tisse,uoceq; humana monuisse,hic habẽdum Iouis oraculum. Alterã idem in Libya fecisse: *geminæ.*
ubi Ammonis oraculum,Ego uero,inquit,putauerim has duas fuisse puellas,uocatasq; co-
lumbas ob barbariem, lingua locutas humana,ac deposita barbarie,ita demum eleganter re
spõdere cœpisse.Helenia regio ab Heleno,quẽ supra diximus in hac regnasse.Ephyra Thes- *Helenia reg.*
protica,quæ postea dicta est Corcyra, urbs est mediterranea ab Ephyro filio Amaraci The *Ephyra*
proti filij.Tesprontus uero natus Pelasgo est,q Lycaone satus Gegenea suscepit Arcadis pa *Thesprotica*
trem.Ex hac igitur Ephyra Astiochea mater fuit Tlepolemi, quẽ Homerus dicit Rhodios *Astiochea*
ad Troiã duxisse.Hanc Astiochẽ raptam dicit apud flumina Selleentis:ex quo hanc Ephy *rapta*
ram Thesproticam intelligunt dicentes flumina Selleentis apud hanc esse. Aliæ sunt etiam *Selleentes*
Ephyræ apud Corinthũ,& ipsa Corinthus, de qua Homerum locutum esse in catalogo pu- *Periander*
tant:alia Thessalia Cranis dicta , alia in Arcadia, & uicus in Ætolia : hæc ferè Eustathius. *Bacchæus. un*
Aelianus de uaria historia tradit,in hac Ephyra primũ regnasse Periandrũ,deinde Bachæũ *de Bacchidæ.*
patrem trium filiarũ & septem filiorum, qui simul cum nepotibus Bacchidæ appellati sunt. *Mardones*
Mardones Epiroticum genus. Eupolis πόλεσι,καὶ χαόνων τε παιόνων καὶ μαρδόνων. Mylaces *Mylaces*
Thesprotiæ populi. Lycophron. κρᾶνις δὲ γείτων,ἠδὲ μυλάκων ὄχος.Nicopolis,in situ Ambra *Nicopolis*
ciensi ab Augusto post uictoriam cõdita.Alia in Thracia,alia in Cilicia, in Ponto.Orestas *Orestæ*
Molossicum genus Strabo facit:ego supra in Macedonia secundũ Ptolemæi descriptionem

 posui

posui. Onchesimus & Panormus: duo portus post Acroceraunia Straboni & Ptolemæo. Posidium urbs. Tripolites Straboni, Stephano autē Tripolissi ex autoritate Rhiani. Tymphæi gens & mons Straboni. Montes Epiri. Acroceraunia quæ in sinum Ionicū prominēt. Mirū quod de his Dionysius poeta scribit: duas esse petras, quæ turbatione futuri alicuius belli, aut tumultus mutuo cōcurrunt modo Symplegadum. Promontoria Casope: quod, ut ait Strabo, Phalacrum uocant. Leucas clarum fama belli Actiaci. Amnes nobiles quatuor, Thyamis, qui & promon, Acheron, Arachthus, & Achelous Epiri finis, qui Acarnaniā ab Aetolis diuidit, Thoas prius uocatus à celeritate: nomē sub Acheloo rege mutauit, qui cum Alcmeone è Thessalia profectus apud eum consedit. Victus in palæstra fertur ab Hercule altero adempto cornu, quod flexuosos fluminis sinus, agros circa uastātes, recto cursu compescuerit. Sirenas hic Homerus ponit, dulci nautas cantu decipientes: quod loca sint quædā ac diuersoria ad quæ applicantes ob elegantiam uoluptatemq; fœminarum, facultates absumūt, ac reditus obliuiscūtur. AETOLI ab Aetolo Endymionis filio dicti, qui è Pisa profugus in his consedit: de quo inferius in Corintho mentionem faciam, quidam ex eo dictos putant, quod funditores maximi sint & longe iaculentur. Fertur enim Pyræchmes antiquus Aetolus Degmenum Epeum singulari certamine superasse, ut Eustathius. Polybio quoque teste Aetoli ferox hominum genus more ferarum degentes, nullo amicitiæ, aut fœderum iure tenentur. Hi tamē quamdiu Antigonus uixit, cuius iamdudum pacem cum Græcis ægre ferebant, quieuerunt. Post eius mortē, quū Philippus in regno successisset ætate puerili spreta belli occasionē cum Peloponnēsibus quærere cœperūt, à M. Attilio Glabrione, ut Liuius de bello Ma. testatur subiugati fuere: causa, quod ab amicitia popu. Rom. deficientes societatem cum Antiocho iūxere, qui Græcis bellum intulit, quiq; compluribus urbibus captis ad extremū apud Thermopylas uictus: ac Græcia omni expulsus fuit. Diuisa est autem omnis Aetolia Straboni in Calydoniam ab Oeneo regnatā, & Pleuroniā. In ora igitur prima Calydon urbs à Calydone Endymionis uel Aetoli filio. Hic aper ira Dianæ in sacrificio prætermissus Herculeus labor. Olenus, de quo Strabo sic ait, Aetoli Olenum deleuere prope Pleuronem sub Aracyntho: ut ne uestigia quidem appareant. Est & Achaicus Olenus. Aracynthus urbs, & mons Bœotiæ. Naupactum à naufragio dictum Heraclidarum Straboni: nunc Lepanthum uocatum, à Turcis Anno M.CCCCXCVIII. ex imperio Venetorum captum. Pleurona domicilium Curetum dicunt fuisse: nam & Pleuronij Curetes dicti à Curio monte illis imminente, ut Eustathius. Pylene quā Pleurona nouam dicunt: nam & uetus reperiſ Pleuron, ambæ in Aetolia ciuitates: ut idem. Molycria urbs Straboni. Thucydidi aūt Molycreon. Bonni colles in Aetolia, accolæ Bonnenses Thucydidi in III. Moetes in Aetolia Plinio. Medimnus, Achatus, Panetonius. Fluuius aūt Euenus Ptolemæo, qui Aetoliam à Locris discriminat. LOCRENSIUM OMNIS regio quæ Locris dicta est in duas Straboni diuiditur partes: altera in occidētem spectans, quæ Parnaso occubat monti, pertinetq; ad sinum Crissæum, Phocidi confinis, ubi Locrenses habitant, qui Hesperij & Ozolæ dicti sunt ἀπὸ τῆς ὄζης: quoniam pastores quū sint, hircinis pellibus olidis amiciebantur, quorum coloni postea in Italiam adnauigarūt. Pausanias uero huius cognominis alias adsignat causas. Altera pars in orientem spectans ad mare desinit Aegeum: atq; hi rursus in duas diuisi partes: hi quidē Opuntij à metropoli dicti, ubi Opoes regnauit: alteri uero Epicnemidij quod Cnemidi subiaceant monti Maliensibus confines. Amphissa & Emphissa dicitur urbs Locrensium, Ozolarum montibus occubans. Est & minoris Armeniæ regio Amphisena. Augeæ urbs Locrensium. Homerus καὶ αὐγειὰς ἐρατεινάς: altera in Laconia. Bessa campus nemorosus, ex argumento nominis, & Nape collis quod sit arboribus cinctus: utriusq; autor Strabo. Calliarus. Cynos à Cyno Locrensi Opuntis filio ciuitas est, & promontoriū iuxta Opuntem distans à Cnemide monte stadijs L. Opuntem autē ipsam metropolim cōstat esse stadijs quindecim à mari recedentem: ut idem. Physcum Stephanus & Eustathius inter Locrenses commemorāt. Strabo & Daphnuntem, & Scarpham prope Thermopylas nunc Pharygem ait uocatam in alto sitam monte cum templo Pharigeæ Iunonis. Tarphæ ex argumento nominis locus nemorosus crebérque materia. Thronium urbs in mediterranea inter Cnemidios, quam Boagrius, quem Manem uocant, torrens præterfluit ut Strabo: & item Homerus de tribus his, τάρφην τε θρόνιόν τε βοάγριον ἀμφὶ ῥέεθρα.

PHOCENSES Pausanis non à Phoco Aeaci filio, sed Ornythionis uiro Corinthio, qui

huic

Onchesimus & Panormus portus. — Posidium. — Tripolites — Tymphæi — mōtes Epiri. — Acrocerau. — Casope promontorium. — Leucas — Achelous — Thoas — Thyamis — Acheron — Arachthus — Sirenes — Aetolia — Calydonia — Calydon — Olenus — Aracynthus — Naupactū — Pleuron — Pylene — Molycria — Bonni col. — Achatus — Paneton. — Medimnus — Euenus — Locrenses — Ozolæ — Epicnemidij — Epizephyrij — Amphissa — Augeæ — Bessa — Nape — Cynos — Opus me. — Physcum — Daphnus — Scarpha — Tarpha — Throniū — Boagrius

huic regioni imperauit, cognominatos dicit: inter Bœotios & Locrenses constituti, ex magna parte sinum Corinthiacũ tenent. Lata gens, ut qui colonias diuersas uel in Galliã Massiliam deduxerunt, Atheniensibus in omni semper fortuna fidissimi. Cum Thebanis decẽ annis pro templo Delphico bellum gessere quod sacrum appellant: siue Amphictyonicum ab Amphictyone Deucalionis filio. Is primum instituit ut uicini populi Delphis ad sacrũ concilium cõuenirent, conuenientesq; Amphictyones uocati sunt. Phocenses igitur cum ob discordiam à Thebanis eò uenire prohiberentur, bello exorto multorum annorum inferiores fuere. *Bellũ Amphictyonicũ cum Thebanis. Phocenses* Verum post decennium ob merita defensæ Græciæ cõtra Brennum Gallorum ducem pristinæ dignitati sunt restituti. Aduersum in eo bello Philippum Macedonem semper habuere, qui plures eorũ ciuitates ferro flammaq; diruit, Lilæam, Hyampolim, Ancicyram, Parepotamios, Daulida, & Panopeas. Nec pauciores urbes Xerxes ex eis incendit: uidelicet Erochium, Charadram, Amphicleam, Neonas, Tethronium, & Drymeam. Longo tandem post tempore resipiscere cœperunt, omniaq; restituerunt, ac Gallos eò aduenientes magna ui repulerunt: hæc Pausanias. Nũc loca excurram. Asplendon ab eodem posita urbs libro viij. *Asplendon* hanc Eustathius uocatam Apricam dicit quod hybernatione locus amœnus: tum ad differentiam alterius cuius meminit Homerus in Bœotiorum catalogo. Amphrysa unde Amphrysus est & Magnesiæ fluuius. *Amprhysa* Anemorea quæ nũc Anemolea uocatur. Homerus οἵ τ᾽ ἀνεμώρειαν καὶ ὑάμπολιν ἀμφενέμοντο. *Anemorea* A uẽto nomẽ auspicatur, quo agitatur in altissimo sita loco, uicinitateq; Parnassi mõtis magnopere uexata, ut ait Strabo. Crissa urbs, quã diuinam Homerus appellat ob sacrum Cereris in ea, uel Apollinis templum, ut ait Eustathius. *Crissa* Strabo uero tris urbes uicinas in ora Phocidis ponit, Crissam, Cirrham & Anticyram. *Cirrha* Pausanias Cirrham ait esse nauale Delphicorũ, distans à Delphis L X stadijs, uocariq; ab Homero Crissam, ubi colebatur Apollo Crisseus: meminit in Iliade & hymno Apollinis. *Anticyra* Alteram Anticyram Stephanus apud Malienses in Thessalia ponit. *Anticyra Maliẽsiũ in Thessalia.* Hic helleborum aptum insaniæ nascitur. Cyparissus ciuitas in Parnaso iuxta Delphos. Homerus. οἳ κυπάρισσον ἔχον πυθῶνά τε πετρήεσσαν à frequentia eius arboris dicta. Pausanias ait, hanc postea uocatam Anticyrã ab Anticyro Heroe qui Herculis tẽpore fuit. Est & Cyparissus Triphiliæ, & Cyparissus Messeniæ ciuitas. *Cyparissus* Dryopes à Dryope Lycaonis filio, gens uetusta, prope Parnasum siti, olim debellati ab Hercule ac traducti in Peloponnesum, ut ait enarrator Apollonij poetæ. *Dryopes* Sũt & alij in Illyrico Dryopes. Daulis oppidulũ in mediterranea post Delphos, ubi Tereum Thracem dicunt regnasse. *Daulis Terei regnũ ubi Luscinia non pa.* Ibiq; de Philomena & Progne fabulam confictã fuisse, ut ait Strabo. Quapropter Pausanias scribit Daulide lusciniam non parere. Homerus, δαυλίδα καὶ πανοπῆα. Drymici, ubi Cereri nobile templum. *Drymici* Pausanias in I X. Δήμητρος δὲ θεσμοφόρου δρυμαίοις ἱερόν ἐστιν ἀρχαῖον. Delphi apud Parnasum ubi celebre Apollinis templum, & adytum quinq; tantum lapidibus constructum esse constat, opus Agamedis & Trophonij: nominis etymum hinc uenit, quod eò Phœbus Delphino similis adnauigauerit: templum Galli Senones cum diripuissent tempestate cœli occubuerũt. *Delphi* Hanc urbem Homerus Pytho appellat, πυθοῖ ἐν ἠγαθέῃ. *Pytho* & petrosam in catalogo dicit, quod Parnaso occubet monti asperrimo. Python enim uocatam ob interfectum ab Apolline Pythonem: uel ἀπὸ τοῦ πύθεσθαι τὰ μέλλοντα, id est, futura sciscitari propter oraculum: unde & Pythius Apollo, & Pythia festa, & propheta eius templi Pythias, & πυθιάζειν idem quod responsa dare. Elatea maxima Phocidis urbs ponitur Straboni: est & alia Thessaliæ, tertia Thesorotiæ, quam & Elatream uocant & Elatrienses. *Elatea* Lilææ, *Lilea* Lycophron, πάτραν λίλαιαν κἀντιμωρείας πῖδον, Ex hac ut ait Strabo Cephisus amnis oritur. Onchoæ urbs: *Onchoe* Oncæũ uero locus Arcadiæ, & Onceæ Thebarum ciuitas. Medeon urbs, tres huius nominis, Phocensis, Bœotica, & Epirotica. *Medeon* Panope urbs, incolæ Panopẽses. *Panope* Strabo eos esse adfirmat, qui tunc Phanotenses dicebantur, patria fuit Epei equi Troiani conditoris. Hinc etiam commemoraui ortam de Titio & Latona fabulam. Hyampolis ab Hyantibus Bœotiæ populis originem duxisse fertur. *Hyampolis* Nec satis exploratũ antiquis, an sit quæ Anemoreæ quam supra memoraui, continuet, ut ait Stephanus. Parnasus ut idem scribit autor, Larnasus prius dictus est, quod Deucalionis larnax, id est, arca eò delata in diluuio fuerit. *Parnasus* Polyhistor uero apud eundem ubi de oraculo Delphico tractat, ait Parnasum quendam primum in eo loco uaticinatum fuisse. Hunc & bicipitem & sacrum musis dicunt, quod Delphica urbs apud eum sita sit. Mons enim perpetuus, Atticam uersus protẽditur: ubi Cythæron appellatur. Cephisus amnis inter Octam Callidromumq; montes oriẽs, interq; Othryn *Cephisus*

Asopus *Ismenus* *Cephisi* *Circūcephisij* ac Parnasum tanquam utrinq; muros delapsus recta,in occasum ad Plataeas tendit.Inde scissus amisso nomine fluminibus Ismeno & Asopo in mare egreditur Euboicū. Quare à Strabone septem Caephisi nominantur, & Atticus & Argiuus, Sycionius, & Boeotiae stagnum Cephisium:iuxta uero accolae Circumcephisij.

Boeotia *Boeotiorū historia.* BOEOTIA SOLA ex omni Graecia tria respicit maria,Peloponnesiacum, Siculum & Adriaticum,totidemq; in partibus colonos habet. Res ex Pausania sic se habent. Boeotus Itoni ex Amphictyone geniti filius regionem primum de se appellauit. Post quem Cadmus è Phoenicia Cadmeam ciuitatem in Boeotia construxit, quo abeunte ad Illyricos,filius eius Polydorus regno successit: quo tempore Pentheus Echionis filius inter Boeotios potentia & autoritate apud regem pollebat, uir alioqui crudelis & impius, ut qui sacra Dionysij dicitur spreuisse. Polydoro duo ex ordine filij successere, Labdacus & Laius sub Lyci tutela relicti.Quo tempore Amphion & Zetus cum exercitu uenientes Thebas prope Cadmeam aedificarunt,ut Homerus etiam meminit. οἳ πρῶτοι θήβας ἕδος ἔκτισαν ἑπταπύλοιο. De lyra nullam mentionem facit:nam fabula est ex musica muros exaedificatos, quod alter nobilis esset musicus. His postea infeliciter ac sine liberis decedentibus, regnū ad Laium *Laius* *Diodorus* peruenit,cuius historiā ex Diodori libro v. breuiter enarrabo. Is quū ex uxore Iocasta, Creontis regis filia post longam sterilitatem filium suscepisset,ex oraculo respōsum tulit, cum exitialem *Oedipus* domui futurum,quare infantem iussit traiectis ferro pedibus exponi:unde Oedipus appellatus. Ministri uero minime obtemperantes cuidam seruae mulieri nomine Polichae nutriendum tradidere.Quū iam uir factus deum qui essent parentes sui cōsulere statuit. Pater item *Laij caedes* Laius de eodem Apollinem cōsulturus, iter ingressus: quum ambo apud Phocidē inuicem obuiam facti congrederentur,Laius quod illum de uia angustiore decedere mandasset, ab Oedipo filio nescio interficitur. Eo tempore tradunt Sphingem belluam biformem uenisse Thebas,proposuisseq; aenigma,quod qui nō solueret periret.Ex quo plures ob rem dubiam perierunt:soluenti praemium Iocastae cōnubium & Thebarum regnum propositum erat: uerum nullus praeter Oedipum id soluere ualuit.Id erat huiusmodi. Quod animal bipes idem tripes ac quadrupes foret.Solus Oedipus ait,id esse hominem, qui infans quatuor iret pedibus,auctus aetate duobus,iam senior factus tribus:nam baculo tanquam tertio pede fulcitaretur. Sphinx suo iudicio uicta,sese è loco celso praecipitem dedit. Oedipus ex pacto praemio matrē ignotam in matrimonium accepit,& hos ex ea genuit liberos,Eteoclem, Polynicem,& Ismenem.Hi quum ad aetatē peruenissent, domestica impietate cognita, Oedipum coegerunt ob dedecus non egredi domum.Ipsi sumpto regno foedere inuicem sanxerunt,ut singuli alternis annis imperarent, Primusq; imperij annus Eteocli cederet maximo natu.Is *Adrastus* *Tydeus* exacto anno petenti ex foedere renuit fratri regnum tradere. Quamobrem Argos ad Adrastum regem cōfugit. Hoc tempore Tydeus Oenei filius,quum apud Calidonem Alcatum & Lycotheū nepotes occidisset: ex Aetolia aufugit Argos. His Adrastus benigne exceptis, quodam responso permotus,se aprum & leonem generos habiturū,quod Tydeus apri Calidonij pelle,alter leonina succincti fuerant,Polynici Argiam,alteri uero Deiphilen filias locauit.Quum à rege probarentur,magnaq; uirtutis expectatio uideretur,ambos in patriā se pollicitus reducturum. Verum quum censeretur primum debere Polynicen restitui, ferunt regem Thebas destinasse Tydeum,eumq; L. uiros ab Etheocle in insidijs positos occidisse, Argosq; praeter opinionē rediisse incolumem.Haec Adrastum impulerūt, ut quae ad bellum spectabāt pararet. Adsciuit autē ad belli societatē Capaneum,Hippomedontem,Parthenopeum. *Amphiaraus* Suadebant amici Polynicis,ut ad bellū Amphiaraus uates duceretur. At is quū praeuideret se in eo peritură,idq; propterea recusaret,ferūt Polynicē aureū torquem, quem Hermionae Venus dederat,Amphiarai uxori Eriphyle,ut belli societatem uiro persuaderet, donasse:eo tēpore Amphiaraū Adrastūq; de regno dissidentes, ad Eriphylen sororē omne litis iudiciū retulisse.Illa pro Amphiarao sententiā tulit,adijciens ut belli Thebis inferēdi socius adiutorq; esset. Amphiaraus existimās se ab uxore proditū, ad bellū spopōdit se iturū, *Eriphyles caedes.* sed Alcmeoni filio imperauit,ut post obitū suū Eriphylen perimeret,quod patris mādatum postea exequutus,facti cōscientia in insaniā uenit.Adrastus igitur,Tydeus,ac Polynices ad bellū ituri,quatuor elegerūt duces,Amphiaraū,Capaneū,Hippomedontē, & Parthenopeum,q oēs magno exercitu aduersus Thebas ꝓfecti sunt. Eteocles & Polynices mutuis uulneribus cōfossi cōciderunt.Capaneus magno impetu scalis murū ascendēs mortē oppetijt.

Amphiaraus

Amphiaraus in terræ hiatum cum curru delatus, nunquam postea uisus est. Eodem modo
& reliqui duces omnes præter Adrastum, multiq́ præterea mortales occubuerunt: quorum
sepeliendorum facultas à Thebanis cum denegata esset, inhumatos relinquens Adrastus
Argos rediit. Quum nullus alius auderet, Athenienses soli qui cæteros uirtute anteibant,
omnes sepeliere, crematis prius pyra corporibus, in quam Euadne uirum Capaneum secuta
dicitur sponte se iniecisse. Hactenus Diodorus. Pausanias prosequitur, ubi fratres simul con-
ciderunt, Laodamas Eteoclis filius puer successit, cui Creon rex auus tutor adcessit: ubi ue- *Laodamas*
ro per ætatem rem administrare cœpit, Argiuorum arma iterum in se prouocauit, & in præ- *Creon rex.*
lio Aegialeum Adrasti filium interfecit: uictus & ipse tandem, nocte sequenti cum Theba- *Aegialeus*
norum manu uolũtariorũ in Illyricum secessit. Thebæ interim destruuntur, regnumq́ Ther- *Adrasti filius.*
sandro Polynicis filio traditur. Is cum à bello Troiano reuertens in Mysiam tempestate de- *Thersandrus*
ferretur, à Telepho interficitur, iacetq́ apud Elæam in foro sub dio. Peneleus post eum re- *Polynicis.*
gno successit, per ætatem Potisameno Thersandri filio nondum regnãte. Quumq́ secundo *Potisamenus*
classem contra Ilium Alexandrumq́ ducem pararet, ab Euripylo Telephi filio obtruncatur, *Thersandrus*
regnoq́ Thebanorũ Thersandrus Amphiarai & Demonassæ filius surrogatur. Haud dein *Amphiarai.*
de multo post regibus sublatis Thebæ in remp. sese longe melius atq́ antea cõstituerunt: ac
sæpe Atheniensibus sæpe Lacedæmoniis, tum Xerxi restiterunt: postremo ab Alexandro
Magno longo bello superati, iterum Thebæ destructæ, quas postea Casandrus Antipatri
filius refecit. In hanc ille sententiam. Castor uero & Musæus in Titanographia, ut tradit Eu-
stath. scribunt à Cadmo cõditore Bœotiam originem habuisse, qui ex oraculo bouem in se-
dibus mutandis habuerit ducem: sunt etiam qui ex ingenii pinguedine sic uocatos putent:
unde sus Bœotica apud Pindarum prouerbium: & apud Plinium Bœotia Hyantis ob ean- *Bœotia Hyã-*
dem causam appellata. Pherecydes ait, Postquam Cadmus è Phœnicia Thebis sedem mu- *tis dicta.*
tauit, dentes quosdam serpentis quos partim à Marte, partim ab Aeeta rege dono accepit,
seuisse dicitur: unde nati armigeri qui mutuis uulneribus omnes occubuere, præter paucos
qui post eum regnauere. Vocabatur & Aonia, & Mesapia, & Ogygia ab Ogyge antiquissi-
mo rege ei regioni primũ dominãte, & Cadmeis ut Thucydides, & Hyantis ab Hyante re-
ge, ut Plinius & Pindarus. Ephorus, ut idem dicit Eustathius scribit Bœotios circa palæstrã,
reliquasq́ gymnicas exercitationes ualde probari, sicuti Athenieses in naualibus, Thessa-
los in equestri, Cyrenæos in Ephectica scientia. Lacedæmonii uero in legũ institutis. Et hæc
quidẽ de his reperi. Deinceps situs ac loca. Bœotia sola ex omni Græcia tria respicit maria,
Peloponnesiacũ, Siculũ, & Adriaticũ, totidemq́ in partibus colonos habet. Arna urbs Bœo- *Arna urbs*
tiæ. Homerus: οἵ τε πολυστάφυλον ἄρνην ἔχον, à muliere eiusdẽ nominis dicta, quod illa ex pa-
tre agnis & pecore abundãte nata fuerit, quæ ex Neptuno Bœotum nomine genuit, qui re-
gioni nomẽ dedit, ut Eustath. Est alia Thessalica, altera Achaiæ, & Leontarna circa Helico-
nem, ut Stephanus. Ascra prope Heliconẽ Hesiodi patria, qua Cumam pater cõmutauit, ut *Ascra*
ipse scribit. Anthedon, Home. Ἀνθηδόνα τ' ἐσχατόωσαν. Etymũ habet ex florẽte fertiliq́ agro, *Anthedon*
uel ex Anthedone Neptuni prognato, habitata quondam Thracibus, & Lycophron. ἐκ σάμονος θριγκίας Ἀνθηδόνος. Hinc Glaucus fuit deus marinus, & Leonidas pictor, & Aue-
nicon Pãcratiastes. Strabo describit Antedonẽ in ora Bœotiæ ciuitatẽ portuosam. Est item
altera in ora prope Gazã. Aulis in ora cõtra Eubœam in Euripo Chalcidico usq́ in hũc diẽ *Aulis*
priscum retinens nomẽ, uel à cõmoratione classis Græcorũ Troianis tẽporibus, uel ab Auli-
de filio Euonymi Cephiso nati: portum habet L. nauium capacem, quò adplicatur ex omni
Græcia tanquam in cõmune diuersorium. Strabo adstipulans Homero ait, Aulidem saxis
asperã esse. Alaæ, ut Pausanias in V. Est & Ala apud Argiã. Halæ uero iuncta aspiratione, *Alae*
& Haleium & Halcice in regione Ciliciæ, ut Stephanus. Alalcomeneum à cõditore eiusdẽ *Alalcomeneũ*
nominis dictũ, qui & Mineruã Alalcomeneã ibidẽ colendã statuit. Asplendon cuius memi- *Asplendon*
nit Home. in catalogo, alterã apud Phocẽses supra cõmemoraui. Harma ut Pausanias IX. *Harma*
uicus prope Mycalessum à curru Amphiarai illò adsectatores fugiẽtis: uel quod illic fractus
fuerit, dũ quæsitus ad bellũ Thebanũ lateret. Est & in Attica locus Arma apud Tanagreã,
habẽs arcẽ inexpugnabilẽ. Haliartus quod locus piscibus & paludibus abũdet: quapropter
Homer. ποιήεντ' Ἁλίαρτον, id est, herbosam dicit, Ptolemæo Haliartus in Elide posĩ: scribitur *Haliartus*
& sine aspiratiõe si à Thersandri filio originẽ habeat, ut Eusta. Acræphia fœminini generis, *Acræphnis*
Pausaniæ neutri, nõnullis Acræphnia, ubi Apollo Acræphnius colebatur. Eust. Coronea à *Coronea*

Coro filio Therſandri. In hac talpa non gignitur, quo fermè animali tota Bœotia ſcatet: alla-
ta uero non uiuit. Sita eſt ut ſcribit Strabo in altiſſimo prope Heliconē loco. Hic Pambœo-
Cirrha tia erãt ſolita celebrari. Quatuor eſſe Coroneas ſupra in Theſſalia memoraui. Cirram ſupra
inter Phocenſes ex autoritate Strabonis poſui. Suida grãmaticus in Bœotia collocat prope
Charonea Delphos ſtadijs XXX. Cirreum etiam cãpum. Chæronea uicus eſt prope Cythæronem
montē, incola Cheronæus, unde Plutarchus fuit. Claros, ubi Apollinis Clarij templũ, ἀπὸ τ̃
Cabiri κλήρου, quod ei ex ſorte hic locus inter cæteros deos obtigerit. Cabiri gens Bœotiæ Pauſa-
Cope niæ IX. Sunt item Cabiræi in Ponto. Cope urbs, incolæ Copei dicuntur ab uſu remorũ,
quibus indigenæ utuntur, nauigãtes inter loca paluſtria: ex quo Plateæ ciuitas uicina eadē
ratione cognominatur. πλάτη idem enim quod κώπη, quæ dictio tria ſignificat: ciuitatem
Creuſa ipſam, remũ, & capulum enſis. Coparũ meminit Home. κώπας ἐϋπρησίην. Creuſa cõtra Me-
Delium gara Straboni. Ptol. Delium oppidũ prope Aulida parum à mari recedēs Stephano. Eutre-
Eutreſis ſis quam paulo ante in uerſu Homerico cõmemorauimus, clara Apollinis oraculo uocata
ἀπὸ τ̃ εὐτρήσεως, ob concurſus & deductiones multorum inter ſe uicorum: adiacet uiæ qua
Theſpijs Plateas itur, ædificata à Zeto & Amphione ut Euſtath. Strabo ſcribit Eutreſin ca
ſtrum eſſe Theſpienſium, ubi Zetus & Amphion habitauere, antequam Thebis domina-
Eteonus rentur. Eteonus penultima producta ſitus in colle iuxta Aſopũ fluuium. Home. πολύκνημόν
τ' Ἐτεωνόν, dicit enim Polycnemon quod origano abũdet: nam Argiui κνημόν, origanũ uo
Erythre cant. Hoc oppidũ nunc Scrapha uocatũ, Euſt. Erythræ. Homer. Εἰλέσιόν τ' Ἐρυθράς, ſitæ ſunt
ſub Cythærone: aliæ quoq; in Ionia, in Libya, in Locride, in Cypro, quam nunc Paphum di
Eleuthere cunt. Eleutheræ ab Eleuthero Apollinis filio: aliæ in Creta, in Põto, in Lycia. Elcũ locus Bœo
Eleum tiæ paluſtris ex argumento nominis. Gliſſa in ſummo ſita colle. Græa nonnullis Tanagra eſt,
Gliſſa alijs uicinum oppidũ. Nam cum Greæ Homerus meminerit, Tanagræos ad Troiã minime
Grea ueniſſe Euphoriõ dicit: uocatur & Pœmãdria apud Lycophronē. Ariſtoteles uero Græam
ait, quod nũc Oropũ dicũt eſſe, dictiq; à uetulæ cuiuſdã cura, hæc Euſt. Strabo ſcribit Græam
locum eſſe Oropo proximum ubi templũ Amphiarai, Narciſſiq; Erethriei ſepulcrũ uiſitur,
quod taciturni cognominatur: quoniã illò accedētes tacere ſoleãt: cauſam nõ refert, dicit au-
Ileſium tem Tanagrã ab læua eſſe Thebis Argos proficiſcēti. Ileſium Homero ſupra nominatũ, un-
Mycaleſſus de Ileſienſes. Mycaleſſus in mediterranea ut Thucydides VIII. dicitur à mugitu Gorgonũ
ibi ortarũ, uel bouis qui hucuſq; Cadmũ ſecutus dicitur. Eſt & alter in Cariaci Iouis templo.
Mons quoq; Mycaleſſus contra Samum. Mycaleſſum uero Tanagricũ uicum cõmemorat
Medeon Strabo. Eſt & Mycale Cariæ ciuitas. Medeon à Medeone filio Pyladis & Electræ, ut Stra-
bo: eſt alter in Phocide prope Criſſalũ, diſtãs à Bœotia ſtadijs CL. unde hæc de qua nũc ſcri
Midia bimus, Medeon colonia deducta eſt. Midia quæ & Argia, & ciuitas Perſei uocatur: altera
Niſa apud Tyrintha. Niſa tēplũ habuit Dionyſij, originē uero à quodã Niſo: eſt & Niſea Mega
renſium nauale à Niſo Pandionis filio dicta. Qui poſt Homerũ fuere, dicũt nullo pacto Ni-
ſam eſſe Bœotiæ, ſed Iſum: quapropter ſcribēdũ cenſent apud eum, Ἶσόν τε ζαθέην Ἀνθηδόνα τε.
Orchome Hæc Strabo, Orchomenũ Bœotiæ ciuitatē idem teſtatur in primis locupletem ac potentem
fuiſſe in plano prius ſitam, aquarum deinde inundatione in montē tranſlatã, tēplumq; in ea
Gratiarum fuiſſe: eſt & Orchomenus Arcadiæ quæ Polymelos à pecoris copia dicitur. Hic
Minyus de quo loquimur Minyus cognominatur, à Minyo ſiue flumine, ſiue rege. Euſt. Oncheſtus
Oncheſtus urbs magna Pauſaniæ IX. ſitus in monte Straboni, habebat Neptuni templũ ut Homer.
Oechalee Ὀγχηστόν θ' ἱερὸν Ποσιδήϊον ἀγλαὸν ἄλσος. Oechalee dicitur & Oechalia, ex eo quod inde The-
bas celeriter peruenitur, uel à flumine iuxta currēte: tenet hiſtoria quod in medio ſit Haliar-
ti & Alcomenij inuicē ſtadijs XX. diſtãtiũ quam fluuius eiuſdē nominis præterfluit. Euſt.
Oropus Plures eſſe Oechalias in Theſſalia dixi. Oropus in ora lõge protenſa cõtra Eretriã Eubocæ,
Ogygia ubi anguſtiſſimũ efficit Euripũ. Ogygia dicta eſt omnis Bœotia ab Ogyge rege. Eſt & inſu-
Bœotia la uetuſta ubi Vlyſſes quõdã naufragio ſeruatus eſt. Dicunt & Lydi Ogygij: & omis deniq;
Ogygia Attica, ut Charax ſcribit in Chronicis, Ogygia quõdã dicebat. Euſt. Petcõ uicus Thebaidis
inſula. Straboni, iuxta uiã qua itur Antedonē, de quo nihil ſanè tradit à ueterib9, niſi q; à Petcone
Peteon quodã originē duxit. Pharæ urbs Bœotiæ, alia Meſſeniæ, alia Achaiæ. Plateas nume. plurali
Phara Herodianus pfert & acuit. Home. uero Plateã cum accētu in antepenultima. οἵ τε Πλάταιαν
Platee ἔχον, utrunq; ſanè reperitur ſicut Theſpia & Theſpiæ. Etymũ trahitur ἀπὸ τῆς πλάτης, quod
inter paludes is locus ſitus, remis inuicē adnauigauerint. Huius ciuitatis plura apud ueteres:
inter quæ

Inter quæ & trophæa de rege Persarum, totoque uirorum fortium corpora liberantium Græciam: ex quo templũ ibi Iouis liberatoris constructum, & gymnicum certamen in honorem defunctorũ institutum, sita apud Asopum est inter Cythæronem & Thebas. Eustat. Potniæ urbs, cuius & Homerus meminit. Thebæ metropolis Bœotiæ à filia Asopi, uel ἀπὸ τοῦ θεῦσαι, id est, cucurrisse usque eò bouem ducem Cadmi. Homer. οἳ θ' ὑπὸ Θήβας εἶχον ἐϋκτίμενον πτολίεθρον. Nonnulli poetæ uerbum subunione legunt Hypothebas: quod Thebani ad Troiam non uenerint, nuper ab Argiuis direpti. Quidam uenisse dicunt, sed hos fuisse qui ciuitatis ruinam in locis campestribus alteras Thebas ædificauerunt, ac Hypothebas nominauerũt, hæc Eustathius. Stephanus nouem Thebas diuersis in locis nominat: primas Bœotias, deinde Aegyptias, Thessalicas, in Lycia, prope Troiam in Ionia, iuxta Miletum, in Attica, in Chaonia, in Italia, in Syria. Thespea. Homer. Θέσπειαν γραῖάν, scribitur etiam per i sine diphthongo, ut Θέσπια Θέσπεια. Dicitur à Thespiade siue Thespio Teuthrãtis filio. Hinc Narcissum fuisse ferunt Cœphisi fluuij filium: hic & Cupido Praxitelis nobilitatus, propter quẽ Thespiæ uisuntur. Est & Thessalica & Sardica Thespia. Thisbe. Hom. πολυτρήρωνά τε Θίσβην, dicta à filia Asopi, portũ habet columbis adamatũ, ut uersus ipse mõstrat: à mari recedit, uicina Thespiẽsibus, ab austro pertingens ad Heliconẽ ut Strabo: ciuem habet Ismeniam nobilem tibicinẽ. Tanagra, quam Homerus Græam in catalogo uocat, ob loci uicinitatem, dicebatur prius Poemãdria. Lycophron. ἣν ἐκ βαθεῖαν λαιμίσσας ποιμανδρίαν, τὴν δὲ γραῖαν εἶποι λέγουσι, τὸ νῦν τῆς Θηβαΐδος πολύμωρον ἕδος. Tegyra ubi Apollinẽ dicunt natum, unde & Tegyreus Apollo: quanquam alij in Delo, ut Eusta. Scolus uicus Bœotiæ sub monte Cithærone, uel iuxta Plateas asper & inadcessus, unde prouerbiũ: Scolum neque ipse adcesseris neque euntem sequaris. Pentheum dicunt illò profectũ discerptum à Bacchis. Ferunt hic panes laudatissimos fieri, ex quo statua Cereris Megalartæ erecta cõspiciebatur: est & Scolus Olynthiacus, Eustathius. Schœnus à uiro eiusdẽ nominis uel à iuncis ibi prouenientibus, eidẽ Straboni in Thebaica regione ponitur, distans à Thebis stadijs L. quem fluuius eiusdẽ nominis abluit. Stephanus Schœneum in Arcadia ponit. Hyettus uicus ἀπὸ τοῦ ὑετοῦ, quod imbri sit maxime obnoxius. Hyle locus in Bœotia quod syluosus sit. Hyria regio prope Aulidẽ, quõdam uero oppidum. Alia est iuxta Hauriam: alia circa Iapygiam Italiæ Cretensium colonia. Strabo testatur Hyriam primo in Tanagrea fuisse, deinde Thebaide prope Aulidem ubi Orionis incunabula. Montes Bœotiæ, Aracynthus ubi Minerua Aracynthia colebatur, ut Rhianus hoc uersu testatur. κλῦθί μοι εὐχώμ Ἀρακυνθιὰς ὑπατίη α. Citharon haud procul à Thebis desinit. Iuxta quẽ Asopus fluit eius partẽ inundans, ut Strabo. Theumessum quoque mõtem ex Ori poetæ autoritate Stephanus ponit. Helicon Phocidi uicinus haud procul à Parnasso, illi & altitudine & circuitu quàm similis: hic Hippocrene, id est fons Caballinus, & Libethridũ spelũca Nympharum. Hic etiã Permessus & Olmeus amnes in unum exeuntes, in Copaidem lacũ iuxta Haliartum incurrunt. ATTICA post sinum Corinthiacũ reperitur: quam Strabo ab Actione rege appellatã dicit. Attidem uero ab Attide Cranai filia, seu uerius à littore quod protẽsum angustumque à Megaris usque ad Suniũ habet, Atticam putat uocitatam. Megarẽses enim in parte Atticæ ponit, quorũ regio Megaris, ciuitas Megara, tota quidem sterilis sicuti & reliqua regionis Atticæ. Hinc secta philosophorũ Megarensis emersit ab Euclide Megarensi. Hinc & Theognes ille qui Hypothecas scripsit quæ nunc exstãt. Oppida eorum Aegirosa Straboni, Aegosthena Pausaniæ. Polichna & Nisea quæ Homero cõmemorantur in Megarensium catalogo. Nisea enim nauale ipsorum est à Niso Pandionis filio Straboni. Hellanicus in primo sacrorũ καὶ Νισαίαν εἷλε ὁ Νῖσον τὸν Πανδίονος, ὁ μεγαρεία τῆς ὀγχίσῃ. Eleusis oppidũ in ora ubi Cereris templũ & sacra Eleusina. Ilissus fluuius unde rapta fuit Orithyia Erecthei regis filia à Borea Thraciæ rege. Munychia nauale Atheniẽsiũ in Chersonnesi speciẽ muro uallata, Pyreũ aliasque habitatiões cõplectẽs: in quibus Armamẽtariũ Philonis Architecti opus, & statio nauiũ CCCC. capax. Pyreus portus & oppidũ ubi tẽplũ Iouis Soteris & Mineruæ Poliadis cum igne perpetuo, & uirginũ domo. Muri Pyrei deiecti fuere primũ à Lacedæmonijs, deinde à Sylla cũ Pyreũ per obsidionẽ expugnauit. Suniũ promõtoriũ. Inter uero Athenæ apud Ilissum, de quibus paulopost. Marathõ nobilis Milciadis uictoria de Persis, & tauro Marathonio regionẽ uastãte, ac à Theseo superato. Oropus inter Bœotiã & Atticã, de quo sæpe inter eos cõtẽtio fuit. Brauron ubi Diana colebatur, ut ait Pausa. Tricorinthũ populus & tribus Atheniẽsiũ. Denique CLXX. populi

seu tribus

Potniæ
Thebæ
Nouem Thebæ.
Thespia
Narcissus
Cœphisus
Thisba
Ismenias
Thisbene
Tanagra
Græa
Tegyra
Scolus
Schœnus
Hyettus
Hyle
Hyria
Aracynthus
Cithæron
Theumessus
Helicon
Hippocrene
Libethridum spelunca.
Permessus
Olmeus
Copais lacus.
Attica
Megara
Aegirosa
Aegosthene
Polichna
Nisea
Eleusis
Ilissus
Munychia nauale.
Pyreus
Sunium promontorium.
Marathon
Oropus
Brauron
Tricorinthũ.
Tribus & populi clxx.

ſeu tribus in Attica Straboni fuerãt,Fontes uero Plinio,Cœphiſſa Calliroë, Enneacrunos. Mõtes,Brileſſus,Agialus,Icarius,Lycabettus,Hymettus,melle inſignis,Deinceps de Athenis ipſis,quorum loca Lyceum Ariſtotelis,academia Platonis ſchola,Leocorium templum quod Leos conſtituit ex tribus filiabus immolatis, oraculi iuſſu ſi ciuitatẽ ſaluam eſſe uellet, ut ait Aelianus de uaria hiſtoria.Areopagus arx ubi iudiciũ ſanguinis ferebatur, uti nominis etymũ indicat,quaſi martiali ferro locus cõtaminatus.Philochorus de Attide apud Stephanum ex eo uocatũ dicit,quod in eo loco Halirrhothiũ Neptuni filium Mars interfecerit, ut uim eius filiæ Alcippæ adferret. Nunc originẽ eius ciuitatis & ſtatũ percurrã. Ac primũ tribus eius X. ex regũ nominibus ferè omnes Pauſaniæ lib. I. huiuſmodi cõmemorantur. Hippotoon Neptuni & Alopes Cerciõis filiæ.Antiochus ex filijs Herculis & Medeæ Phylantis filiæ. Aiax Telamonius,Leos Erecthεus, Aegeus. Oeneus Pandionis filius nothus. Acamas Theſei filius.Attalus,Ptolemæus. Reliqua item, ut ait Strabo,nomina ipſa regum oſtẽdunt.Nam ab Attione,Atticam dicũt. Moſopiã à Moſopo. Ioniam, ab Ione Xuthi filio,Poſſidoniam,à Neptuno.Athenas,à Minerua. Cecrops primũ multitudinẽ in ciuitates XII. habitandas digeſſit,quarum nomina Cecropia,Tetrapolis,Epatria, Decelea,Eleuſis, Aphidna, Thoricus, Brauron, Cythærus,Spretus, Cœpbeſia , Phalerus. Theſeus poſtea

Athenæ XII. illas in hanc unam coëgit,hæc Strabo.Primi Atheniẽſes remp.cõſtituere,arcẽq́ teſte Thucydide πόλιν,id eſt ciuitatem uocauere.Ariſtophanes poeta, ὦ πρόσχωροι γε πάντα μ[ετὰ] τ[ὸν] ἥλιον, ἣ πατὰ σεμνῆς Παλλάδος κλεινὴν πόλιν. Trogus lib. II. ſcribit,Atheniẽſes ante Deucalionem regem habuere Cecropẽ quem bifrontem prodidere,ꝙ primus marẽ fœminæ cõiugio

Amphiteon iunxit: huic Granaus ſucceſſit,cuius filia Attis regioni nomen dedit:poſt hunc Amphiteon rex Mineruæ urbẽ cõſecrauit,Athenasq́ uocauit. Cuius etiam tẽpore diluuiũ fuit,quicq́ ex Græcia ſuperfuere ad Deucalionẽ Theſſaliæ regẽ ratibus adnauigauere:ex quo genus ab eo

Erichthonius conditũ dicitur.Erichthonius deinde ex ſucceſſionis interuallo regnũ obtinuit, ſub quo frumẽtatio apud Eleuſin à Triptolemo Cereris alumno reperta:pro quibus meritis in eius ho-

Pandion norem noctes initiorũ ſacratæ. Huius Pãdion filius regno ſucceſſit:ad Aegeum res deinde

Aegeus peruenit,à quo per diuortiũ Medea ob adultam priuignĩ ætatẽ Colchos cum Medo ex eo

Theſeus ſuſcepto diſceſſit.Poſt hunc Theſeus,cuius filij Mneſtheus & Demophoon auxiliũ Græcis

Mneſtheus cõtra Troianos tulere.Codrus tandẽ genere Thrax Melãthi filius regno potitus pro Athe-

Demophoon nienſiũ ſalute oraculo admonitus in bello caput deuouit.Poſt Codridas,leges quoq; latæ au-

Codrus tore Solone uſq; ad Pyſiſtrati tyrannidẽ:cuius filius per coniurationẽ Ariſtogitonis regno

Codridæ pulſus,Dareo ſeſe obtulit ducem cõtra Athenas ueniẽti.Eiectis Pyſiſtratidis Perſicum bel-

Solon lum cõflatum,uictus Dareus à Milciade apud Marathonem.Deinde Xerxes filius cum pri-

Pyſiſtratus mo premeret Atheniẽſes portumq́ incendiſſet,à Leonida Spartano apud Thermopylas,à Themiſtocle quoque bello nauali ſuperatus eſt.Mardonius inſuper eius dux reliquias belli

Perſicum refouẽs cum toto exercitu ſublatus,finẽ tũc bello Perſico fecit,cui Peloponneſiacũ ſucceſſit:

bellum. quod hoc modo ſe habuit.Lacedæmonij decennio bellũ aduerſus Meſſenios geſſere: quũq; ab initio ſocios Atheniẽſes adſciuiſſent,ſuſpectos deinde habuere.Id ægre ferẽtes Athenie-

Pelopõneſia- ſes bellũ mouere.Lacedæmonij excitata toto Pelopõneſo aduerſus iere. Primi duces Athe-

cum bellum. niẽſes fuere Pericles,& Sophocles:quo durãte bello Syracuſanis quoq; auxilia inimicis ferẽ-

Pericles & tibus bellũ intulere Nicia & Demoſthene ducibus:qui à Philippo Lacedæmonio Syracu-

Sophocles. ſanorũ duce magna clade repulſi ſunt.Hoc igitur bellũ quod durauit annis pluribus Thucydides VIII. libris pſequit:inde Xenophõ poſt eum abſoluit in ijs quæ Paralipomena inſcripſit,utraq; incolumis hodie hiſtoria.Eo uero huius belli anno quo Dareus Xerxes filius morit,& Dionyſius Syracuſis fugatur,Lacedæmonij uictoria potiti,Pyreũ incẽderũt ducẽ Lyſandro q xxx.deide tyrãnos Athenis cõſtituit.Hi poſt aliquot annos eiecti ſunt, ac decẽ per Thraſibulũ creati.Mox & ipſis à Pauſania Lacedæmoniorũ duce fugatis,ad priſtinã re diere Atheniẽſes libertatẽ: ἀμνηστίᾳ lege inter eos lata:qua memoriã iniuriarũ deleret ſempi-

Prytani ternã.Prytanos inſuper crearũt,q ut ait Pauſanias lib. I. decima pars erat Senatus numero

creati. L. Senatus aũt D.Prytaneũ locus quaſi pyritaneũ,ἀπὸ τ πυρὸς,ꝙ ibi frumẽtũ ſeruaretur. Pax deinde in Græcia fuit iuſſu Artaxerxis quo tẽpore Roma à Gallis capta eſt, Emerſit paruo poſt tpe Philipp⁹ Macedo ppetu⁹ Athenarũ hoſtis,unico Demoſthenis eloquẽtiæ fulgore

Antipater tantis armorũ uiribus occurrẽte.Captæ demũ ab Antipatro Alexãdri ſucceſſore:ac quanq; uim paſſæ nõ tamẽ à ſolita gubernãdi forma,antiquisq; inſtitutis diſceſſere. Ex illis regibus

amiciſſimum

amicissimum habuere Cassandrum, qui Demetrium Phalereum Theophrasti discipulum urbi praeposuit, optime reip. consulentem, Demosthene ac Lysia interfectis. Post haec Roma ni successere rebus Atheniensium per C. Flaminium Imp. post uictum in Macedonia Philippum: eos tamen proprijs uti legibus permisere: uerum Mithridates rex Ponti rebus tunc auctus, cum illis etiam dominaretur, quos uoluit tyrannos apud eos cōstituit: è quibus Aristonem qui ciuitatem lacerabat, Sulla tunc uictor contra Mithridatē Pyreo incenso per obsidionem expugnatū supplicio adfecit, urbi uero pepercit. Perseuerauerunt deinde Athenienses magno in honore apud Roma. quibus iamdudū leges XII. tab. dederāt. Studiū quoq; sapientiae doctrinarumq; omnium Latiae iuuētuti praebuerūt. Eorum res claras plurimi scriptores literis mandauere: inter quos Aristides encomio nobili quod exstat. Atticā Amurathes Turca patrū nostrorū memoria primus inuasit, praeter Athenas ipsas. Hae quoq; amissae expulso duce ex Acciaiolorū genere, de quibus alibi narraui. Athenas Isocrates orator, ut ait Aelianus, cōparabat meretrici, quae forma quoscūq; uel nobiles ad eius cōgressum primo trahit, ad cōmorandū uero nequaq;. Sic quoq; Athenae aduenā adlectabāt: Ciues & incolas minime ob primorū inuidiā & aemulationē. Athenienses Philippus Macedo Hermis cōparabat, qui praeter os uirile nihil haberēt: sic illis eloquētiam superesse tantū & audaciā. Athenis in monte contra Palladis arcē ad Aram Tranini haec adhuc legitur inscriptio. αἱ δ' εἰσ' Αἰθῶαι Θήσεως πόλις, αἱ πρὶν Ἀδριανοῦ ἀλλ' οὐ Θήσεως πόλις. Legit & Festi Rufi memoria procōsulis Graeciae, ad columnā in arce Athenarū ante Palladis tēplū. τῷ λαμπροτάτῳ ἀνθυπάτῳ Φ. Ἑλλάδος ῥούφῳ φήστῳ ἡ ἐξ ἀρείου πάγου βουλὴ καὶ ἡ βουλὴ τῶν τριακοσίων, καὶ ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων, εὐνοίας καὶ εὐεργεσίας ἕνεκα, id est: Splendidiss. Procos. Graeciae Rufo Festo, & Areopagitae, Areopagi Senatus trecētorū, & populus Athenieñ. beneuolentiae ac beneficientiae gratia.

Cassander. Romani per C. Flaminiū. Mithridates. Aristo tyrannus. Sulla

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. IX.

PELOPONNESVS.

PELOPONNESVS inter Ionium & Aegaeum pelagus constituta plura nomina ex colonis accepit diuersis. Nam prius Apia ab Apeo Phoronei filio, de quo in Arcadia postea dicā, à Pelasgis deinde Pelasgia: mox Argos ab Argiuis: postremo Peloponnesus à Pelope dicta est. Nam haec ut reliquus Graeciae tractus à Barbaris quondā tenebatur, ut Hecataeus & Milesius Straboni sunt autores: cum & Pelops ipse ex Phrygia uenerit, Danaus ex Aegypto: dein Dryopes & Caucones & Pelasgi & Leleges terras omnes intra atq; extra Isthmon occupauere. Atticum agrū Thraces cum Eumolpo ueniētes tenuere, Daulidē uero Tereus, Cadmeam aduecti cum Cadmo Phoenices: Boeotiam ipsam Aones & Hyantes. Praeterea sunt argumento nomina ipsa barbara: ut Cecrops, Codrus, Cotys, Drymas, qui Graecis imperauere. Describitur Straboni forma platani folio similis: circuitu Plin. DLXIII. pass. mil. In eo regiones VIII. Corinthia, Sicyonia, Argia, Laconica, Messenia, Pisca seu Elidis, Achaia, Arcadia. Montes uero LXXVI. Maria tot ferè quot sinus ac Chersonnesi pandūtur. Quare à Pindaro πολύγναμπτος πελοπόννησος, id est, sinuosa appellatur: sed & arx Helladis quondam dicta, quod Isthmo cōiūgeretur Helladi. Hellas enim in Isthmi angustijs incipit, Atticāq; cōprehēdit: quo sanè nomine omnis olim Graecia uocabatur. Graecia deinde à rege Graeco uocari coepta Plinio. Pausanias scribit quod apud Isthmū Isthmia celebrātur, ubi theatrū & stadiū erat albo lapide, & Neptuni tēplū nobile cum sylua pinuū quibus coronabātur Athletae. Neptunū em̄ Corinthij solū existimāt unà cū sole circūagere mūdū. Est & alter Isthmos Cardiacus in Thracia, de quo supra dixi: uterq; sanè Hexamiliū hodie ex loci distātia nominatur. Hūc muro frustra quidā cinxere Impatores Cōstantinopolitani postq; Turcae in Graeciā ingredi sunt ausi. Hūc & olim psodere plures infesto semp omine tētauere. Demetrius primo rex: Iulius Caesar, Caius, & Nero principes: postremo Adriani tēpore Herodes Attic⁹ nō tam tēta uit q̄ frustra excogitauit, ut in eius uita cōmemoraui. Amurathes Turca hūc tādē cepit subacta Thessalonica, Boeotia, & Attica, dedētib⁹ se Peloponesiacis. Nostra uero memoria filiꝰ ei⁹ Mahumetes omi Peloponeso praeter pauca oppida potit⁹ est, eiecto Thoma Paleologo: quem cum

Peloponēsus. Isthmos Cardiacus. Hexamilium

quem cum filijs ac capite diui Andreæ ex hostibus ereptis Romã ad Pium confugiẽtem ui-
dimus. Nunc uero infelicius à Pazaithe filio Mahumetis quod in ea reliquum expugnatũ
Corinthus. cõspicimus. CORINTHIORVM regio post Isthmum primo occurrit: ubi Corinthus ci
uitas quæ & Ephyra dicebatur & Acrocorinthus & Heliopolis ob soli siccitatẽ. Huc omnis
Græciæ deliciæ cõuenerant, ut in locũ ad effœminandos animos ob mulierũ elegantiã para-
tissimum. Hic ut ait Strabo lib. viij. Veneris templum fuerat: ubi mille circiter nobilia scorta
parata se prostrare uenientibus hospitibus: inter quæ ab autoribus nominantur Lais, Cyre
ne, Leæna, Sinope, Pyrrhine, Sicione: ex quo prouerbium κορινθιάζειν, id est, lasciuire. Et illud
quoq;, οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθον ἐσθ' ὁ πλοῦς, non cuiusuis est adire Corinthum. Præterea æs
ob præstantiã Corinthiũ, & columna Corinthia forma & mẽsura lõge diuersa. Duplici erat
prouentu munita: quapropter diuitem uocat eam Homerus ob mercatorũ cõcursum. Thu
cydides etiã emporiũ totius Græciæ uocat. Philippus Macedo, ut ait Macrobius, tres Græ-
ciæ ciuitates Corinthũ in Achaia, Chalcidẽ in Eubœa, & Demetriadẽ in Thessalia: tres Græ
Acrocorinthus. ciæ cõpedes ob locorum munitionem appellabat. Iuxta est Acrocorinthus, quem ἔσοπτρον,
id est, speculũ uocant, quod in hac Sisyphus Iouem, Aeginam rapientẽ uiderit. Pausanias hos
Corinthi reges dicit fuisse: primũ Sisyphũ, qui Bellerophontẽ & Ornythionem suscepit: ex
primo Glaucus qui cum Diomede arma cõmutauit genitus: ex Ornythione autem Phocus
qui Phocidi regioni imperauit, ac Thoas natu minor qui Corinthi: huius posteri successo-
res Damophon, Propodas, Doridas, Hyacinthidas. Sub his duobus fratribus Dores duce
Alete Corinthi imperiũ inuaserũt. Aletis igitur usq; quinta generatio usq; ad Bacchin regna
uit, à quo expulsi Bacchidæ item totidẽ successionibus durarũt: tandẽ & ipsi à Cypselo tyrã
no Phetionis filio eiecti fuere. Sustulit Corinthũ L. Mumius, quod cum Aetolis cõspirans Cri
tolao duce à Romanis rebellauerat. Restituit eam Augustus missis eò colonis libertini ge-
neris, & in medio foro templo Octauiæ cõstituto: autores Pausanias & Strabo. Per eam to
reumatũ uasorũq; luxuria Romæ introducta, sicuti gẽmarũ Asia deuicta per L. Scipionẽ.
Ephyra Ephyra iuxta Corinthum, cuius meminit Homer. alias in Thessalia diximus: & Thesprotia
Cenchrea Cẽchrea in ora sita, ubi portus Cẽchreus. Lecheũ oppidũ item cũ portu in ipsa Isthmi angu
Lechaeum stia. Cremmyõ Corinthi uicus ubi Crẽmiana sus, mater Erimanthei & Calydonei apri est,
Cremmyon. & in Libya Cromion per o literã Stephano. Asae itẽ uicus, Genea ciuitas, Incolæ Geneatæ,
Asae Hinc ex loci felicitate natũ prouerbiũ: εὐδαίμων ὁ Κόρινθος, ἐγὼ δὲ εἴην Γενεάτης Fœlix Corinthus,
Genea at ego sim Geneates, autor idẽ. Asopus fluuius è Chronio mõte mediã præterfluens Corin
Asopus flu. thi regionẽ, in sinũ labitur Corinthiacũ. Inter Corinthũ & Achaiã Sicyonia regio, cuius Sicyõ
Sicyon. urbs, dicta etiã Straboni, Mechone quoq; & Telchinia, quod Thelchinas habuerit colonos: hãc
iuxta labitur Asopus, diuitẽq; esse prouerbiũ mõstrat antiquũ, εἴη μοι τὰ μεταξὺ Κορίνθου καὶ Σικυῶ-
νος. Eustath. Pausanias aũt regũ genealogiam hoc modo enumerat. In hac primũ regnauit
Aegialus indigena loci, deinde filius eius Europs & huius itẽ Telchin, qui genuit Apin: qui in
Olympiã ueniẽs, ante Pelopẽ, Apiã Peloponesum appellauit. Huius postea Telexion filius
Aegyrũ suscepit patrẽ Eurymachi, ex quo Leucippus genitus, qui Percito nepoti ex Calchine
filia reliquit imperiũ: quod usq; ad Coracũ peruenit, qui sine liberis decessit. Ac Epops è Thessa
lia ueniẽs successit: ex quo & Antiopa, Zetus & Amphiõ geniti. Subiugata hæc regio quoq;
Aratus dux. ab Arato Achæorũ duce. Distat à mari paucis stadijs. Sicyon ciuitas in colle prærupta, oleo
Sicyõ ciuitas. lauroq; abũdat, Sicyonia calceamẽta in delicijs apud hos qui studebãt elegãtiæ, ut autor Cic.
Phlius. in Bruto. Phlius urbs prope Sicyonẽ à Phliũte Dionysij filio ut Pausanias, siue ἀπὸ τοῦ φλεῖν, id
est producere siue procreare fructus, quod sit solo feraci. Lacedæmonij enim Phliunta mensem
Arethyrea. eum uocãt, in quo florẽt fructus, Hæc Arethyrea prius dicebatur à muliere eiusdẽ nominis,
ut Ethnographus Stephano est autor. Strabo sic ait: Arethyrea quæ nunc Phliasia, ciuitas
Phliũtis inter Sicyonẽ & Argiã, Celosse quõdã dicta à regiõe sic nocata, qua deleta coloni
Achaia. tẽpore post Phliũta ædificauerũt inde stadijs XXX. remotã. ACHAIA Sicyoniæ & Eli
dis media duodecim olim urbibus habitabatur, quas Polybius has esse cõmemorat: Patras,
XII. ciuitates. Dymas, Pharẽ, Tritean, Laërtiã, Aegirã, Pellenen, Burã, Cerauniã, Carymnã, Olenũ, Heli-
cẽ, integras sanè omnes usq; ad eius tempora præter duas ultimas, quas solidas terræmotus
absorbuit: eorũ nomẽ gloriãq; deficiẽtibus Macedonibus cepit, socij semper Romanorũ, ni-
hilq; studebãt nisi suæ ac Græciæ totius libertati: quare per unũ ducẽ remp. eorũ administra
bãt. Ex his fuit Aratus Sicyonius qui annos fere XX. Achæorũ rẽp. feliciter rexit, nec solũ

eis sed

eis sed toti penè Græciæ restituendo: floruit autem circa finem primi belli punici. Incipit ab
Isthmo ut Plinio placet. Aegialos antea uocata ꝓpter urbes ex ordine in littore dispositas. *Aegialus.*
At Pausanias ab Aegialo dictam ait primo regẽ è Thessalia ueniẽte, ac patre Achei qui re-
gioni nomẽ dedit. A Nerone principe uniuersa libertate donata, quam postea Vespasianus
eripuit, & ad pristinũ uectigal reduxit, ut idẽ est autor. Aegialus urbs Achaiæ in medio Si-
cyonis & Buprasij. Hom. περὶ μακρὸν τ᾽ αἰγιαλόν τε. Dicta autẽ postremo Ionia ꝙ Iones habuerit
colonos ab Atheniẽsibus missos. Hoc etiã nomine tota Achaia appellata uti supra dixi. Est
altera in Ponto Aegialus iuxta Carãbum promõtoriũ, præterea in Thracia, in Aethiopia.
Aegira media producta quam Pausanias in VII. dicit Hyperesiã prius uocatã, mutasse au- *Aegira quæ & Hyperesia*
tem nomẽ ex stratagemate, ꝙ Hyperiẽses aduenientẽ aduersus Sicyoniorũ exercitũ formi-
dãtes caprarũ greges coegerũt, earũq; cornibus igne per noctẽ adligato ipsas occurrere cõ-
pulerũt, hostesq; eo timore & auxilij specie fugãtes, Aegirã suã patriã uocauere. Aegiræ me-
minit Homerus in catalogo. Aegion ubi dicũt Iouẽ à capra educatũ fuisse, quam uocat Ara- *Aegion*
tus Oleniã, ꝙ Olena siue Olenus huic proxima fuerit, quam iuxta amnis Selinous fluit Ste- *Selinous*
phano. Aroa quam Pausanias cõmemorat in VII. nomine ab aratro sumpto ꝙ frugifera *Aroa*
sit. Aegas Homerus scribit simul & Helicen. οἵ τ᾽ Ἑλίκην τ᾽ εἰς Αἰγὰς δῶρ᾽ ἀνάγουσιν. Helice enim urbs *Aegæ.*
terræmotu corruit, simul & illud nobile Neptuni tẽplũ in quo Iones solebant Panionicũ cele- *Helice*
brare, ut mõstrat uersus Homericus à me cõuersus, Mugijt ante Helices diui bos tractus ad
aram. Bura. Lycophron. Δύμης τε Βουραίοισιν ἡγεμὼν στόλου. Hinc Potheas fuit nobilis pictor, cu- *Bura*
ius opus Elephas Pergami in muro pictus, ut ait Philo. Dymas supra in Lycophronis uer- *Dymæ*
su memoraui. Olenus. Sophocles in Hippone. ἐξ Ὠλένου γῆς φορβάδος κομίζομαι. Etymũ ducit *Olenus*
ab Oleno Iouis & Anaxithoæ Danaidis filio, ut Istrus Stephano est autor. Patræ urbs mar- *Patræ,*
tyrio diui Andreæ nobilitata, ex quo Pausanias ait, Hadriano permittente Patris heros Iu-
dæus colebatur, quod de ipso Apostolo nõ dubiũ intelligere uoluisse. Idem sic ait. Hic regna
uit Eumelus loci indigena, qui Triptolemũ habuit filiũ, à quo terra culta Aroa dicta est, &
ex eius filiæ nomine Anthya ædificata. Mesatis quoque urbs tertia in medio Anthyæ &
Aroæ exstructa. Post hæc uenit Patreus ex genere Agenoris, qui Patras ciuitatẽ quam in-
coluit nominauit. Per fines huius urbis Glaucus fluuius currit. Patrẽsibus solis Augustus li- *Glaucus*
bertatẽ restituit, cum prius Achaia tota à L. Mumio, unà cum Corintho subiugata esset. *Pellene*
Pellene urbs à Pellãte, uno ex Titanibus Pausaniæ in alto sita mõte LX. à mari stadijs rece
dens, apud quam optime fiebant lænæ certaminibus præmia propositæ ut Strabo, ut etiam
Aristophanes in Ornisi, Home. οἳ Πελλήνην τ᾽ εἰχον ἰδ᾽ Αἴγιον ἀμφενέμοντο. Palenẽ uero per a li-
teram Thraciæ ciuitatẽ esse dixi. Flumina Achaiæ: Crios à nomine Titani fluit super Pelle- *Crios*
nen prope Aegyrã urbem, ut Pausanias. Peneus fluuius Elidẽ ab Achaia diuidit. Gonoessa *Peneus*
mõs Pellenes, quapropter dicitur ab Homero. Gonusa uero ciuitas Perrhebiæ, & Gomnus *Gonoessa mons.*
in Thracia. ELIS urbs & regio inter Messenios & Achæos Siculo mari abluitur Straboni.
Homerus tãtũ regionẽ dicit uicatim habitatã, diuinãq; eam appellat ob sacra olympiæ cer-
tamina. Incolæ, Elei & Epei appellati, & Elis ipsa Epia dicta Eustathio. Herodot⁹ duas alias *Elis*
ponit, in Aetolia, & in Arcadia. Vrbs ipsa à mari recedit ad montes sita iuxta Peneũ: haud
lõge ab hac Olympus est mõs, & Olympia, & Pisa ludis notissima. De uetustate autẽ & re-
gibus huius urbis & regionis Pausanias sic refert, In Elide primũ Aethlus regnauit, Iouis fi- *Aethlus*
lius ex Protogenia Deucaliõis filia: huic Endymiõ filius fuit, qui Lunã adamasse dicitur. En- *Endymion*
dymioni uero Pæon, Epeus, & Aetolus filij fuere, qui in Olympia cũ de regno decertassent, *Pæon &*
Epeus potitus est, Epeosq; Eliẽses cognominauit. Pæon uero ob dolorẽ secedẽs ad Ardum *Epeus &*
flumẽ populis Pæonijs nomẽ dedit, Aetolus cũ fratri Epeo successisset ac in certamine ludo- *Aetolus.*
rum Apidẽ interfecisset, à filijs eius in iudiciũ adcersitus secessit in eam partẽ quæ Aetolia di *Epei filia.*
cta est. Epeo igitur tãtũ unica filia supstes fuit: quæ Phorbanti Lapithi filio nupsit: ex quibus
natus est Actor qui regnauit in Elidis ciuitate Hymminea à nomine matris dicta, Post *Hymminea*
Aetoli discessum regnauit in Elide Eleus Neptuni filius ex Euricyda Endymionis filia, *Eleus Neptuni filius.*
Epeosq; antea, de suo nomine Eleos dixit. Huius item filius Augeas ob armentorũ multitu
dinẽ, cunctã regionẽ fimo cõpleuerat, pactusq; Herculi mercedẽ fimũ auferẽti nõ præstitit, *Augeas Elei*
& Phileũ unum ex filijs cui patris iniuria infensa erat expulit. Quem mox Hercules deuicto *filius.*
Augea in sede patris collocauit, ac eius precibus Augeam cõdonauit. Phileus aũt postea in *Phileus.*
Cephaleniam secessit, ubi imperauit dimisso Eleorũ regno fratri, Agastheni & Amphimaco

s Ecteati

Polyxenus Ecteati ac Thalpio, filijs Eurythi & Actoris nepotibus: qui ambo unà cum Polyxeno Agasthenis filio naues Eliensiũ ad Troiã duxere, ac in bello ceciderũt. Polyxeno tantũ superstiti filius fuit Amphimachus qui Eleũ alterũ genuit, sub quo Doriẽsiũ classis cum filijs Aristomachi pro reditu in Peloponẽsum certauit. *Pisa* Apud Pisam uero ciuitatẽ regnũ alterũ fuit Oenomai primũ qui Martis à poetis filius dicitur, uere autẽ Alexionis. Hic Pelopẽ Tãtali filium ex Asia tunc uenientem generũ sibi adsciuit, tradita filia Atlãta, quam ille superatis Myrtilo cæterisq́ procis in certamine, meruit uxorẽ: anteq́ omnia Mercurio sacrificauit ad eum ob filij Myrtili mortẽ placandũ. Et hæc quidẽ ille. Nũc cæteras uideamus urbes, Alesiũ ab Alesio filio Silleũtis, unius è procis Hippodamiæ: est & Alesius cãpus in Epiro, & mare Alesiũ, *Alesium* & promontorium, & fluuius. Aleium quoq; campũ Lyciorũ Homerus cõmemorat. *Amythaonis* Amythaonia pars Elidis ab Amythaone Crithei filio ut Stephanus. *Arena* Arena Triphyliæ est & Messeniæ. Homer. ἀρήνην ἐρατεινὴν amœnã uocat, q̃ flumine Mineio abluatur, ut Eustath. *Buprasium* Buprasiũ ciuitas, & fluuius & regio Elidis, à Buprasio cõditore, nũc minime apparet. Hom. οἳ δ' ἄρα Βουπράσιόν τε καὶ Ἤλιδα δῖαν ἔναιον. *Brysiæ* *Augeæ* Brysiæ & Augeæ inter Locrẽses aliæ. *Oenia petra.* Oleniam petrã Strabo montẽ in Elide ponit, quem tũc Scollin uocabant. Qui uero ethnica scribit Olenum Achaiæ ciuitatem ponit ab Oleno Iouis filio, unde origo forte montis Olenij fuerit. *Myrsinus* Myrsinus urbs. Homer. καὶ Μύρσινος ἐσχατόωσα. Hæc postea Myrtoriũ dicta est. Myrtusa uero mõs Libyæ, ut Eustath. *Pylum* Pylum Nestoris patria XXX. stadijs à mari sitũ, quod secundũ Homerum latam habebat regionẽ, quãdo septem urbes illi uicinas Agamẽnon Achilli promittit. Ex quo tres Pyli in Peloponneso uicini Straboni ponuntur, in Triphylia, in ora Pisæa, in Messenia ad Coryphasium, quæ nunc Venetorum est. *Triphylia* Tryphilia pars Elidis quod è tribus constet populis: Apeis, Minyis, & Eleis, ut Strabo. *Lepreum* Lepreum urbs iuxta Alpheum montesq́ sita, à Lepreo, quem Hercules interfecit, siue à lepra qua curabãtur ibi quodã in flumine lauantes, ut Stephanus. Est alterum in Arcadia teste Pausania. *Thryon* Thryon quod Thryoessa etiã dicitur, Elidis urbs à iuncis ibi prouenientibus, sita iuxta undam Alphei unde pedibus trãsmitti potest, ut Strabo. Stephanus uero, & q scribit Ethnica in Messenia ponit. *Ichthys promontorium.* Thryus uero urbs Achaiæ mihi dicta est. Ichthys promontoriũ regione Pisæ urbis describitur Ptolemæo. *Alpheus* Alpheus fluuius ex Arcadiæ montibus oriens mediam percurrit Elidis regionem in Triphylium postremo lapsus pelagus. *Messenia* Eius aqua, ut Strabo memorat, impetiginẽ quæ Alphos dicitur curat: unde etymum trahit. Dicitur & hac unda Melampus curasse filias Proeti ab insania. Nota fabula, eum subterlabẽtibus undis Siciliæ fontem Arethusam dilectã commaculare. MESSENIA florentissima quondam, & quæ Lacedæmoniorũ uiribus annos fere XVI. restitit cõtinuo bello. Hinc Colonia in Siciliam missa in eam ciuitatẽ quæ Zancle priu dicebatur. *Asine* Asine in ora sinus Messenij pristinum retinens nomen, quam à Venetis nuper Turca surripuit: secunda in Laconica: tertia in Cilicia. *Amphigenea* Amphigenea urbs in qua Latonæ templum, ubi Apollinem dicitur peperisse, ut Stephanus. *Amphea* Amphea urbs Pausaniæ in IIII. *Andania* Andania urbs Homonyma regioni, sic enim Messenij quõdã uocabant, ἀπὸ τῆς μιᾶς ἀνδανίας. *Aristomenes dux.* Hinc Aristomenes ille inuictissimus fuit, qui pro Messenijs decertans tot annos uictoriam Lacedæmoniorum distulit, pluribus eorum exercitibus trucidatis: tandem uictus ac interfectus inuentus est cor crassissimum retinere: autores Herodotus & Plutarchus. *Aepy* Aepy ab altitudine loci dictum Straboni. Homer. καὶ θρύον ἀλφειοῖο πόρον, καὶ ἐΰκτιτον αἰπύ. *Cyparisseis* Cyparisseis urbs. Homer. καὶ κυπαρισσήεντα, καὶ ἀμφιγένειαν ἔναιον. Cyparissus autem in Parnaso. *Pylum* Strabo hanc Cyparisscenta flumen esse. Cyparissum uero iuxta flumen urbem ponit. Pylum in ora Messeniæ, alterum à Pylo patria Nestoris. *Corone* *Methone capta.* Corone & Methone ciuitates in ora nomina retinentes. Pausanias dicit Methonem ante bellum Troianum Pedasum appellatam, deinde à filia Oenei Methone nomen mutatum, cum Oeneus post bellum eò se receperit: siue à Methone lapide qui in littore angustũ efficit portũ. Hæc urbs annis proximis M. D. VII. Id. Augusti à Turcis post menstruam obsidionẽ fuit expugnata, oppidanosq́ aiunt ad unum omnes hostili gladio interemptos. In quibus erat homo doctus Andreas Salcus eius urbis præsul, meus quondã ex Andronici schola condiscipulus. *Ithome* Ithome urbs ad Selã fluuium posita, alterius Thessalicæ supra memini. *Acrite promontorium.* *Coryphasiũ promõtoriũ.* Promõtoria Acrite Ptolemæo, & Coryphasium Thucydidi in V. *Sela* *Panisus* Fluuius Sela qui Messeniam ab Elide diuidit, & Panisus ex Alpheo in sinum exiens Messenicum. *Laconica.* LACONICA partim in orientem spectans, centum olim urbibus habitabatur: quapropter Hecatompolis sicuti & Creta dicebatur, ibiq́ primum Hecatomba

sacrificium

sacrificium in ciuitatum salutem institutū, ut tradit Eustathius: eorum quoq; nomen in multis usurpatum. Nam & laconicum Galenus memorat lauacri genus. Balneis utebantur frigidis, pueritiaq; passim uerberibus adsuescebant, ut uitæ duritate utiles publicis rebus redderentur in Lycurgi legibus. Est & laconicum saltationis genus, & modus in bello, & breuitas in dicendo, qua illi plurimum utebantur, ut apud Plutarchum legitur. Et ferrum laconicum, ut refert Dæmarchus de instrumētis bellicis, utile fuerat limis, terebris, machinis, lapidibus: sicuti lydium, cultris, nouaculis, iaculis. Calybium Synopicum fabrilibus instrumentis. Et canes lacones, Plautus. Nos parasiti lacones sumus. Laconicus item ager liberæ gentis erat, ut Plinius testatur. Nunc ex Pausania Lacedæmoniorum statum, regumq; successionem ex ordine referam. Lelex primus in Laconica regnauit indigena loci, ex quo Leleges dicti sunt. *Lelex* Huic Myles & Polycaon filij fuere. Myleti successit filius Eurotas, qui flumen à se cognominauit Eurotam, qui nimis profluentem frenans intra mare compulit: postremo cum uirili *Myles* *Eurotas* prole careret regni successorem Lacedæmonem reliquit ex filia Sparta generum. Ex ijs igitur nomina regionibus prouenerunt. *Lacedæmon* Lacedæmon Amyclam genuit, qui & ipse ciuitatem *Amyclas* de suo nomine condidit. Amyclæ filius Hyacinthus fuit puer forma præstanti, qui in florem *Hyacinthus* sui nominis conuersus est Apollini dilectus. Argalus eius frater natu maior rem suscepit. *Argalus* Huius filius Cynorea fuit, pater Oebali qui ex Gorgophone filia Persei Argiui Tyndarum *Cynorea* genuit. Hic demum ab Hippocoonte & Icaro per seditionē pulsus cōfugit in Messeniā ad *Oebalus* auunculū Apharea, ubi filios genuit ex Leda Castorem & Pollucem, Helenam & Clitemnestram, *Tyndarus* quos fabula dicit ex gemino ouo ex Leda & Ioue ortos. Tyndarus cum sub Hercule *Helena* patrium regnū repetijsset, filijs & Menelao ex Helena genero dimisit. Menelao autem Orestes *Menelaus* Agamemnonis filius eius ex Hermione gener successit. *Orestes* Deinde Tisamenus eius filius sub quo Heraclidæ in Laconicam descenderunt, ac rerum status immutatus. Tisamenus in *Tisamenus* Achaiam secessit. Aristodemus regno Lacedæmoniorū successit. Deinde duo eius filij Procleon & Euristhenes in duas regnum partes diuiserunt: alij Lacedæmoniam, alij Argos & Messeniam tenebant. Insequentibus uero temporibus Agesilaus Lacedæmone potitus est, cuius tēpore Lycurgus leges dedit. Deinde Archelaus, Teleclus, Alcamenus, Polydorus, sub quo Lacedæmonij colonias miserunt in Italiam Crotonem & Locros, sub eodemq; bellum contra Messenios illud diuturnum incepere. Sub Euricrate autem sub iugum eos misere. Deinde Anaxander & Euricrates II. Cleomenes & alij. Hactenus Pausanias. *Lacedæmonia.* Lacedæmon & Lacedæmonia apud Homerum legitur. Ciuitas est & regio. Quod regio, hoc carmine. τὰ δ' ξἔνος λακεδαίμονι δῶκε τύχης: quod ciuitas item alio. οἱ δ' ἶχορ κοίλην λακεδαίμονα πρὸς τὰ δώματα μενλάυ. Dicunt & Lacedæmonios, λ literam scutis inscripsisse, primam uidelicet ipsius urbis nominis: quod item imitati sunt eorum uicini Messenij prælata μ, litera. Lacedæmona curuam appellat superiore uersu Homerus, quod Taygeto & Parthenio circundetur montibus. Cæterum terræmotibus obnoxia est, cauernosa, abundare etiam nepeta tellus dicitur. Lacedæmonij, ut refert Thucydides, primi corpora ad athleticam nudauerunt & oleo unxerunt, cum olim etiam in olympia subligaculis pugnando Athletæ uterētur. Hinc in pueros libido exarsit, ut ait Cicero. Aristoteles ait in Politicis Lacedæmonios ita instituisse rempub. ut regem perpetuum crearent qui belli tempore summum haberet imperium, & Ephoros qui uitæ & necis potestatem. De Lacedæmoniorum uero scytala alibi dicam. Spartam alij eandem cum Lacedæmone uocant. Herodotus ait in Lacedæmone regione Spartam esse ciuitatem: quod autem fuerit Laconicæ regia manifestat Strabo dicens quod Heraclidæ diuidentes Laconicam in partes sex, unam ex ijs excellentem Philomelo qui eis Laconicam prodidit dedere, Spartam autē regiam sibi retinuere. *Sparta* Eustathius ex Comici sententia Spartam à Sparto ibi fruticante dictam indicat. *Amycla* Amyclæ una è centum Laconicæ urbibus Apollini sacra, cuius etymologiam supra diximus. Est & Amycleum portus & oppidum, & portus in Creta. Amyclaides uero genus calciamenti ab Amycleis inuentum, & Amyclæ in Campania Italiæ horum Colonia. Stephanus. *Aegys* Aegys urbs, incolæ Aegytæ Pausaniæ. *Aethea* Lycophron de Helena loquens, καὶ πάντα τλήσεθ' οὕνεκ' αὐγείας κυνός, ἣν λύπανδρος ἐκ τριάνορος κόρης. Aethea una è centum Laconicis, incola Aethæus, ut Thucydides in primo. *Aepea* Aepea. Homer. καλλίνῃ ἀίπειαν καὶ πίδασον. Incolæ Aepeiatæ, Athæa. *Athea* *Aulon* Aulon è centum, altera in Arcadia, in Creta, in littore sinus Ionici, in Italia, quæ postea Caulonia dicta est. Stepha. *Crocea* Crocea penultima correpta una è centum. *Chene* Chene unde Cheneus ut Plato in

 Protagora.

Derra Protagora. Hinc Myson Cheneus unus è septem putatus. Derra locus Laconiæ ubi Diana
Geranthe Derreates colitur, ut Stepha. Geranthe urbs, Incola Geranthiota Pausaniæ. Gytheon urbs in
Gytheon ora. Lycophron. δυσὰς σαλάμβας κἀπὶ γυθίου πλάκας. Ptolemæo Gythium uocatur. Genesa
Genesa urbs. Geneta autem flumen Sophocli. Genea uero Corinthi ciuitas. Helos. Homer. καὶ τὴν
λεὸρ ἕλος ἔφαλον, dicitur quod in paludibus sit. Incolæ Helotæ, id est. εἵλωτη. Elei autē
Helos & Eleatæ diuersi Straboni. Helos est regio latissima apud Alpheum, unde Elotæ dicti infe-
Nomina seruorum. sti quondam Messenijs, cum etiam Lacedæmonij qui tanquam serui degētes, atq; excurren-
tes, inde nomen acceperint. Elotæ igitur apud Lacedæmonios, sicut Penestæ apud Thessa-
los, Cillicyrij in Creta, Mariandyni apud Heracleam Ponti, Arotæ Syracusis, Eustathio.
Mycenæ Mycenæ. Hom. οἳ δὲ μυκήνας εἶχον, à Nympha Laconica uocatæ, uel ἀπὸ τοῦ μυκήσασθαι, quod
mugierit in eo loco Io. Inuenitur & singulari numero Mycena: ueritas habet historiæ Per-
seum Mycenas ædificasse, deinde Stenelo, postea Euristheo & Atreo ac Agamēnoni pos-
Mesoa sessas. Demum post bellum Troianum ab Argeis, à quibus funditus deletæ fuerunt. Eustat.
Mesapea Mesoa media correpta locus & tribus Laconiæ Straboni in sexto. Mesapeæ urbs ubi Mesa-
Malea promontorium. pæus Iuppiter colebatur, ut Steph. Malea promontorium quæ sinui Maliaco nomen dedit.
Las Las urbs. Lycophron. καὶ λᾶν τηρίσας. Hom. Laan dixit. οἵ τε Λάαν εἶχον, ἠδ᾽ οἴτυλον, utroq;
sexu enunciatur. Dicitur à petra altissima super quam sita est. Hanc urbem Castor & Pollux
expugnarunt, ac funditus euerterunt, ex quo Lapersæ appellati. Pausanias ab Achille & Pa-
Oetylus troclo expugnatas dicit. Oetylus urbs. Homer. οἳ δ᾽ οἴτυλον εἶχον. Oenus οἶνος paruum in
Oenus Laconica oppidum Stephano. Pephnon urbs. Scoticia media producta locus Laconicæ,
Pephnon ubi Iuppiter Scoticias colebatur. De quo Pausanias in primo sic ait: Est locus quercu pluri-
Scoticia ma fœcundus, cui nomen Scoticiæ non opacitas arborum, sed Iuppiter cognomento Scoti-
Theramne cias indidit. Theramne urbs quam nonnulli Spartam dicunt, templum habebat Castoris &
Tyrea Pollucis quos Dioscuros appellāt, quare ἀπὸ τοῦ θεραπεύεσθαι θεοῖς dicta est. Tyrea media corre-
pta terminus Laconicæ & Argiæ, de qua inter ipsos populos quandoq; decertatum est. Po-
Taigeta mōs. test & plurali numero enunciari Stephano. Mons Taigeta qui oram Laconicam à Messe-
Eurotas nia disterminat. Fluuius Eurotas mediam abluit regionē in sinum exiens laconicum. Dein-
Pephnus ceps Pausaniæ Pephnus ciuitas in qua Dioscuri dicuntur interijsse, in hac nascūtur formicæ
Leuctra albæ. Leuctra ciuitas XX. stadiorum à Pephno distans ubi Aesculapius extra colitur. Car-
Cardamyle damyle oppidū cuius meminit Homerus in promissionibus donorum Agamēnonis: erat
Teuthrona quondam Messeniæ, ablatum ab Augusto. Teuthrona à Teuthrante Athenien. Tænaron
Tænarū promontorium. promontorium marmoribus clarum, ubi fons erat & locus cauernosus. Hinc aditum in In-
fernū finxerunt. Cynorenses populi Laconicæ à Cynoro filio Persei. Augu. Lacedæmonio-
Cynorenses, rum quod eius partes sectati fuerant, ciuitates XVIII. liberauit, multasq; à Messenijs illis
Ciuitates quas Augustus liberauit. aduersis ablatas eis tradidit. Sunt autem hæ: Gythion Teuthrona, Las, Pirrhicus: in Tæna-
ro autem Cenæ uacua ciuitas, Oetylus, Leuctra, Thalamæ, Alagonia, Gerenia: prope mare
autem Asopus, Acriæ, Bolæ, Zarax, Epidaurus Limera, Brasiæ, Gerontiæ, Marnis: hæc ex
Argos Pausania. ARGOS & regio dicitur & ciuitas, & Argi & Argiui populi à Latinis usurpa-
tum, sicuti Achæi & Achiui. Iidem & Argoli à Persis dicti, & Argolis regio. Thessalicum,
supra diximus, & Amphilochicum, ut omnis deniq; Pelopōnesus, ut ait Strabo: præsertim
Laconica, Argea appellata: ex quo Helena ab Homero Argea dicta est. Propter igitur fre-
quentiam ac uarietatē nominis huius manauit Græcum prouerbium in uiros gloriosos &
Sycophantas ἄργεα φορά. Argos uero Peloponnesiacum de quo nunc sermo, Sophocles
Doricum etiā uocat: diuersis etiam uocabulis censetur, ut ait Eustath. Nam & Aegiala dici-
Mos Argeorum. tur, Hippobotū ac Hippium, & Iasium, & Dipsium ob aquæ inopiam. A Cyclopibus ædifi-
catum quidā uerius tradidere quàm à Siculis, qui tres cum essent, ut alij, septē numero, Chi-
Phoroneus primus rex, Inachi fluuij filius. rogasteres ideo dicti sunt, quod opifices essent, manuumq; opera uictitarent: fabula uero re-
fert eos unum tantū in fronte oculū, manusq; uētri iunctas habuisse. Ab ijs etiā spelūcæ Cy-
clopeæ in Argea regione cognominatæ, ut idem testatur. Aelianus ait de uaria historia re-
fert consuetudinē apud Argeos fuisse, ut si quē in ocio uiderint, ab eo rationē quærere, unde
Niobe uiuat. Tota autem hæc regio sita est in parte Peloponnesi quæ respicit orientem. De regibus
Argus eius Pausanias sic ait. Phoroneus primus Inachi fluuij filius, hic initio dispersos populos in
Pirasus & Phorbas, urbem coegit, appellauitq; Phoronicū: huius filia Niobe fuit quæ Argum peperit, qui regno
succedens de suo nomine populos appellauit. Ex Argo Pirasus & Phorbas, ex Phorbante

Triopas: ex hoc Iasus & Agenor, ex Iaso, Io: quæ in Aegyptum abijt, pro deaq; colitur. Ex Agenore Erotopus, ex hoc Steneias, ex Stelena Gelanor, quem Danaus ex Aegypto ueniēs regno priuauit, alteramq; sobolem cepit: ex eo enim filiæ L. uiros & patrueles simul interfecerunt Lyncei filios, & post Danaum Lynceus frater. Ex hoc Abas, ex quo Acrisius qui regnauit apud Argos, & Prœtus qui Tyrinthum & Argiæ maritima tenuit, cuius filiæ errantes ob insaniā, curatæ sunt à Melāpo Amithaonis filio. Acrisius autē Danaen habuit filiam, cuius prolem ex respōso Apollinis formidans in turrim relegauit, ubi ex fabulis Iuppiter in auri gutta per tegulas descendens ex ea Perseum genuit uirum fortissimum, qui Acrisio interfecto successit, Mycenasq; ædificauit: ex Acrisio Megapentus, qui ubi patrem interfectū uidit, Perseo cessit. Ex Megapento, Argeas, qui Anaxagorā genuit, cum quo simul Melanthus & Bias filij Amithaonis regnauerunt. Sub ijs igitur Argiuorum regnum diuisum, ex Biante regnauerunt quinq; uiri, in generationes quatuor usq; ad Cyanippū Aegiali filium, ex Adrasto geniti: ex Melantho autem generationes sex, homines totidem usq; ad Amphilochum Amphiarai filium. Plus enim Anaxagoridæ regnarunt: ex Anaxagora enim Alector fuit, ex hoc Iphis & Capaneus unus è septē ducibus, ex quo Steneleus qui Iphi patruo successit. Amphilochus autem post Ilium captum migrauit in eos populos, qui de suo nomine nunc Amphilochi dicti sunt. Cyanippo uero sine liberis moriente Cylarabis Steneleí filius regnum solus obtinuit Argiuorum. Quo etiam sine liberis decedente, regnum peruenit ad Orestem Agamemnonis, deinde ad filiū eius Tisamenon ex Hermione: sub quo Heraclidæ Peloponnesum inuaserunt, expuleruntq; ex Argo & Lacedæmonia Tisamenum, & ex Messenia Nelidas, id est, Nestore prognatos: uidelicet Alcmeonem Sillæ filium Taspedis nepotem, & Pysistratum Pysistrati, & filios Pæonis filij Antilochi Nestore nati: & cum eis Melanthum Andropōpi, qui Bori, qui Penthili, qui Periclimenis fuit. Tisamenus igitur cum filijs & exercitu in Achaiam nunc appellatam: Nelidæ autem præter Pysistratum, qui non constat quò ierit, Athenas uenerunt. Hinc Athenis Pæonidum & Alcmeonidum genus. Melanthus uero regnum tenuit quod ex Thymœte Ozynthi filio abstulit. Thymœtes enim ultimus Theseidarū regnauit Athenis. Septem ex Argo duces uno tēpore cōtra Thebas filios quidē habuere qui uictoriæ successere. Aegialeus Adrasti, Promachus Parthenopei, Polydorus Hippomedōtis, Polynicis Thersandrus, Amphiarai Alcmeon & Amphilochus, Diomedes Tydei, Steneleus Capanei. Et hæc quidem ex Pausania. Eusebius autē dicit reges Argiuorum XIIII. regnasse annos D.XLIIII. primumq; Inachum fuisse. Phoronei patrem annos LX. Isaac usq; ad Acrisium tēpore Delboræ iudicis: deinde Perseum Acrisij filium Mycenas regnum transtulisse, huius Steneleum filium patrem fuisse Euristhei patris Atrei: deinde Agamēnonem, Aegisthum, Orestem, Tisamenū, Penteum, Cometem, usq; ad Heraclidarum ascensum. Deinceps loca percurram. In ora primum Nauplia à sinu Argolico, dicta ἀπὸ τοῦ ναυσὶ προσπελάζεσθαι. id est, quod huc nauibus adplicetur, ut ait Strabo: uel quod hic Nauplius Neptuni & Amymones filius regnauit, qui postea coloniam in Capherceum Eubœæ mutauit. Seruit & hæc urbs Venetorum imperio, uocaturq; corrupto uocabulo Neapolis Romaniæ. Epidaurus Limera uocata, quod pratis abundet, uel quasi limenera quod ualde fuerit portuosa. Item Milesia & Aemera à sanguinis effusione, tum pecudum, tum taurorum quibus aram Aesculapij uenerabantur, unde etiam Epidaurus dicta, ut Stephanus. Strabo etiam Epicarum uocatam dicit, quod Cares etiam tenuerint. Sita est in recessu Saronici sinus, natura munita, montibus circundata, nobilis alioquin templo Aesculapij, referto tabellis ab eo curatorum. Consuetudo fuerat ut noctu ægroti in eo dormirent, atq; hoc modo in somnis à numine curari dicebātur: quæ superstitio deinde Romā translata in insula ubi adhuc eius templi uestigia uisuntur. Hermione urbs, ἀπὸ τοῦ ὁρμίζειν, mutata o in e, quod huc Iuppiter cum Iunone è Creta adplicuerit, ubi & nobile Iunonis uirginis templum. Strabo hanc inter claras ponit Argeæ ciuitates. Trœzena nobile oppidum mari superstans Chersonnesi specie stadijs XV. dicta quandoq; Aphrodisia & Sarona, & Possidonia, & Apollonia, portū habet qui πώγων dicebatur, id est, barba, ubi coloni barba capilloq; promisso squalebāt: ex quo natū prouerbiū apud Græcos, Adnauiga Trœzena, ut Eustath. Athenæus quoq; scribit: Vinum Trœzenum si mulier prægnans degustauerit abortū faciet. Saronicus sinus in hac parte est cognominatus à Sarono flumine Trœzenes. Nam à Trœzene ipsa Saronica uocata est, uel à Sarono uenatore ibi submerso dum feram insectatur, uel

Triopas. Iasus & Agenor. Io. Erotopus. Steneleus. Gelanor. Danaus. Lynceus. Abas. Acrisius. Prœtus. Danae. Perseus. Megapentus. Argeas. Anaxagoras. Bias & Melanthus. Adrastus. Aegialeus. Cyanippus. Melanthus. Amphiaraus. Amphilochus. Ex Anaxagora. Alector. Iphis & Capaneus. Steleneus. Cyanippo successit Cylarabis. Orestes. Tisamenos. Heraclidæ filij septem Ducum. Nauplia. Nauplius rex. Epidaurus. Aesculapij templum. Hermione. Trœzena. Saronicus sinus.

tur:uel quasi Syronicus ἀπὸ τοῦ σύρειν, quod Scylla Niso patre Megarensiũ rege necato à Minoë,cuius gratia patrẽ prodiderat,ac eum secuta fuerat,undis proiecta,ac deinde à mari huc tracta,& sinui Saronico & Scyllaceo promontorio quod iuxta est,nomen dederit: hæc Eustath.Plinius uero aliud adfert etymũ,quod is sinus querno nemore fuerit redimitus, sic antiqua Græcia quercũ appellante.Et hæc quidem ora.Intus autem Argos ipsum de quo sa-
Asine tis dictum est.Asinæ unde sinus Asinæus.Hæc enim & Hermione domicilia fuere Dryopũ,
Dryopes qui loca circa Sperchiũ amnem in Thessalia deserentes,in hæc loca migrarunt.Cleone urbs
Cleone in uia est ex Argis Corinthum proficiscẽtibus,in mõte sita. Apud hanc sylua est Nemea ap
Nemea sylua. pellata,in qua Hercules leonem interfecit. Ludi quoq; Nemea celebrãtur ob Archemorum, apij corona proposita:dicta est urbs à Cleone ab Hercule superato:uel ut ait Pindarus poe- ta,à Cleone Asopi & Meropes filia, Eustathio. Herodotus quoque alteras in Atho monte
Eione Cleonas ciuitatem esse dicit. Eionas Strabo tantum dicit oppidum esse quod Myccnei siue Athenienses desolãtes nauale fecerunt.Est & singulari numero Eion Cheronia ciuitas apud
Limenæa Thucydidem.Est & Strymonia,& item alia Pieria Eion,ut Eustathius.Limenæa uicus,un-
Melimna de limneus Thucydides bissyllabum protulit.Melimna urbs ubi Venus Melimnæa colitur.
Midea Lycophron. τῆς κασαιίας τε μελιμναίας τε θεόν. Midea urbs olim,nunc uicus paruus, prius Persei ciuitas à Midea filia Alopis, legitur & penultima cum diphthongo & sine, ex quo apud Latinos media fit syllaba. Est & altera Bœotiæ, ut Homerus. οἵ τε πολυστάφυλον ἄρνην ἔχον,οἵ τε μίδειαν. Est & in Libya tertia. Ornias uel orneas quod est magis usitatum cõmuni
Ornea lingua,uicum esse apud Argos Strabo scribit, dictũq; à flumine homonymo iuxta currente,
Oene celebrem quondam urbem in qua Priapus orneates colebatur,ut Eustath.Oene urbs.Orus historicus Oenen scripsit trissyllabum, & incolas Oenatas ubi & Minerua Oenata coleba-
Inachus tur à Prœto rege templo extructo,ut Stephanus.Inachus fluuius è montibus Arcadiæ me- ridiem uersus in sinum Argolicum exit Argeam à Laconica diuidens. Ex quo Argeorum regio Inachia dicta est, ut autor Stephanus. ARCADIA in medio Peloponnesi sita, ab
Arcadia Arcade Iouis filio nomen accepit,dicta & Pelasgia & Parrhasia,& Lycaonia, & Azania,&
Arcas Iouis filius. Gigantis, & Pania Eustathio. Prosilini quoque Arcades autore Lycophrone appellati, quasi ante lunam geniti, quod uetustate cæteris præstent. Causa est quod in diluuio Deu-
Lycaon calioneo soli ad montes uicinos euaserint. Pausanias dicit in Arcadia primum regnasse
Apidones Lycaonem Pelasgi filium. Huius multos fuisse filios qui nomina terris dedere, in primis
Apia Callisto, filiam, quæ ex Ioue Arcadem genuit,qui Arcadiæ nomen dedit.Ipsa in ursam con
Pileus Arcadicus. uersa, in septentrione lucet. Apidaneas etiam eos Dionysius poeta uocat. Strabo autem Apidonas ab Apide Phoronei filio, ex Epiro ob serpentum multitudinem in Peloponne-
Azania sum migrante,à quo Peloponnesus Apia dicta est.per exochen uero Arcadia, ubi ipse ha-
Acacesium bitauit.Huius Apidis meminit Aeschylus. ἄπιοι λῶθὼρ ἐκτρίψας ναυλακτίας. dicitur & Aze-
Aemylium nis à siccitate usque in hunc diem,ait Eustathius. Narrauit & de pileo Arcadico ab alijs di-
Alea uerso: & eos Arcadas imitari qui miserantur alienam calamitatem, ut Plato in comœdia
Aliphyra quadam planè indicat. Quoniam Arcades bellicosissimi cum sint,alijs uictoriæ laudem re-
Caphyra ferunt, exemplo Herculis qui Euristheo laborum gloriam dicauit, ut idem est autor. Nunc
Cinetha oppida dicam, quæ Strabo testatur magna ex parte interijsse. Plura uero ex eis à Lycaonis
Diope filijs, uti diximus, ædificata. Azania pars est ab Azano Arcadis filio. Eudoxus libro sexto
Epærithe Geographiæ Arcadiam tradit diuisam in Parrhasiam, Azaniam, & Trapezuntios. Aza-
Euthea niam ciuitates habere XVII. quas forte adsecutus est Azea. Idem adfirmat esse in ea-
Enispe dem parte Azaniæ fontem,quem degustantes tetro arceantur odore, cuius lympha Melam-
Gathea pus Prœtides curauit Stephano. Acacesium urbs ab Acaco Lycaonis filio Pausaniæ in
Lycoa VIII. Acontium urbs item à Lycaonis filio, Acontia Stephano. Aemyliũ urbs Pausaniæ
Lycosura in VII. Alea,Aliphyra,Caphyra,Cynetha,Diopa,Eparithe,Euthea,Enispe,Hom. καὶ ἐνι-
Lycea σπὴν ἠνεμόεσσαν ἔχον. uentosam appellat,quod in montibus sita,iam interijt, ut Eustath. enarrat.
Mathirea Gatheæ,Lycoa urbes Pausaniæ in VIII.Lycosura,Lycea,Mathirea,Melæne à filio Lycao
Melene nis eidẽ.Mantinea & Mãtina sicuti Zelea & Zela à Mãtino Lycaonis filio habitata, ut ait
Mantinea Strabo,ab Argæis nobilitata trophæis Epaminõdæ,qui Lacedæmonios in eo loco supauit,
Megalopolis. ipseq; una extinctus est:dicta est ab Home.amabilis,& amœna, quoniã uitifera, ut enarrat
Nonacria Eust.Megalopolis,unde fuit Polybius historicus,& Amesidorus qui de ciuitatibus scripsit:
Neda aliã in Põto diximus.Nonacria urbs in parte Azaniæ,Neda Step.Euphorioni autẽ Nedea.

Orestasum ab Orestasio Lycaonis filio Stephano. Pausaniæ autē Oresteon ab Oreste Aga *Orestasum*
mēnonis filio. Onchæū item, Orchomenū pecorosum, pascuisq; idoneū ab Homero dicitur, *Onchæum*
ad differentiā alterius Bœotiæ cui⁹ supra memini. Parrhasia regio & ciuitas, à Parrhasio Ly *Orchomenū*
caonis: uel quasi Parrhabasia, id est, nefas & scelus quo Lycaon in Iouē est usus: fabula à Ly- *Parrhasia*
cophronis enarratore describitur. Phalantus ciuitas & mons Pausaniæ in VIII. Phigalea pe *Phalantus*
nultima correpta urbs. Rhianus in V. Messeniacorū. τὴν μὲν ἄνοιγεν ἀποτρὶπ ἐπὶ κεραίῳ Φιγα *Phigalea*
λαίαν. Dicta est deinde Phialea sine g, penul. producta, est & altera in Bithynia Stephano. *Pallantium*
Pallantiū urbs à Pallante Lycaonis, ut Hesiodus scribit. Hinc Romæ Pallanteum & Pallan *Pholus mons*
tium. Pholus mons, à Pholo centauro. Phalæsia urbs Pausaniæ in VIII. Pylæ locus Arca- *Pyle*
diæ. Parorea item, scribitur & Parotræa cum diphthongo. Pheneus Azaniæ urbs. Home- *Pheneus*
rus. οἳ Φενεόν τ' ἐνέμοντο καὶ Ὀρχομενὸν. Ad montem sita Cyllenum. Strabo scribit hinc Sty- *Rhipa*
gis aquam letiferam, quam sacram putant, manare. Herodotus uero apud Nonacriam ciui- *Stratia*
tatem hanc dicit modicam quidem uideri è petra in uallem defluere: qui tamen minime di- *Stymphalus*
scordes sunt, cū eadem Arcadiæ pars, & Pheneus & Nonacris & Azania sit. Rhipa, quam *Schœnus*
ait Strabo interiisse, regionemq; tantum Rhipida uocari. Stratia urbs, de qua & Rhipa sic *Tegea*
ait Homerus. ῥίπην τε στρατίην τε καὶ ἠνεμόεσσαν ἐνίσπην. Stymphalus urbs & fons & cam- *Cope*
pus & palus Arcadiæ, ubi Diana Stymphalia. Hic Strabo memorat Herculis de auibus *Telphusa*
fuisse Tropæum. Schœnus à iuncis ibi prouenientibus. Tegea. Homerus. καὶ τεγέην εἶ- *Thyneum*
χον καὶ μαντινέην ἐρατεινήν. Hanc ditissimam Strabo testatur, simul & antiquum prouerbium. *Thisna*
εὐδαίμων ὁ κορίνθιος, ἐγὼ δὲ εἴην τεγεάτης. felix Corinthus: ego tamen sim Tegeata. Pausa- *Trapeza*
nias dicit Mantineum, Tegeaten & Menalum, Tegeam & Mantineam ædificasse, apud *Hypsus*
Tegeam quoque Mineruæ simulacrum fuisse Scopæ opus pulcherrimum, quod Augustus *Apsoris*
post Actiacam uictoriam ablatum Romæ in foro posuit. Telphusa, Lycophron. δίκλων τ' ἀ- *Cynosura*
σῆ τάξεσθαι τελφουσία. est & Thelphusum Bœotiæ ciuitas Straboni. Tricolonum à Trico- *Erymanthus*
lono Lycaonis. Thynæum. Thisna Pausaniæ. Trapeza urbs prope Tricolonum Stepha- *Pholoe*
no. Hypsus urbs Pausaniæ VIII. Montes Arcadiæ Apsoris, Cynosura, Erymanthus, apri *Cyllene*
ab Hercule superati fama nobilis. Pholoe. Cyllene, ubi dicunt albas esse merulas ac cano- *Melas*
ras, quas noctibus per lunam capiunt, ut Eustathius. Flumina quoq; præcipua, Melas, Cra *Crathis*
this, Ladon, *Ladon*

INSVLAE IONII ET AEGAEI

MARE QVOD Thucydides primo libro Græcum, nostri nautæ Archipelagus appellant, in hoc comprehendi mediterraneo palàm est, uariisq; ex caussis uaria sibi nomina usurpare. Insulis insuper plurimis refertum, late regiones nō solum Græcorum, sed partim barbarorum obire. Romani, uti Plinius refert, hæc omnia maria duobus nominibus appellant, Macedonicum, quodcunque Macedoniam & Thraciam, Græciense quod Græciam abluit. In hoc spatio Ionium est à Leucopetra, ubi Adriaticū desinit, usq; ad Isthmon Corinthiacum, dictum ab Io, quæ bos illud tranauerit. Post Isthmon uero Aegæum, Creticum, Mirtoum & Icarium. Aegæo nomen dedit scopulus inter Tenedū & Chium, uerius quàm insula, extracto nomine à specie capræ, ut Plinius ait. Alii ab insula quam Aegas Homerus uocat. οἳ δ' ἔς τ' εἰς ἑλίκην καὶ αἰγάς. Hæc sacra erat Neptuno, qui ut scribit Nicocrates phantasmatis quibusdam nocturnis incolas infestabat. Pherecydes ipsum Neptunum Aegæum appellatum fuisse dicit, unde & mare ab eo cognominatum. Hoc pelagus sanè procellosum ob frequentes insulas ab autoribus describitur. Est & Aegæus campus in Phocide à fluuio Aega nominatus Eustathio. Igitur de Ionici prius insulis dicendum, quæ Epiro adiacent in mari Thesprotico, quarum potissimæ Cercyra, Cephalenides, Echinades. CERCYRA à Græcis appel- *Cercyra*
latur: nunc Corfinium, diuersa à CORCYRA quæ parua est insula in Adriatico Venetis *Corcyra*
possessa. Oblonga est milibus passuum nonagintaseptem. Cum portu & ciuitate eiusdem
nominis libera, & oppido CASIOPE templum Iouis olim habente, itémque promon- *Casiope*
toriis Phalacro & Amphiboli: uocata ab Homero Phæacia & Segeria, à Callimacho Dre- *Phalacrum*
panum, ut Plinius refert. Eustathius in Dionysium scribit, hanc quondam potentia naua- *Amphiboli*
li floruisse, & bello Persarum toti Græciæ communi sexaginta triremes armasse. Esse præ- *Phæacia*
terea Corinthiorum ædificium. Cuius rei originem enarrator Apollonii poetæ hoc mo- *Segeria*
do refert. BACCHIAS filius Dionysii Corinthi agebat. Cuius successores Bacchiadæ *Bacchiadæ*

appellati, nobilitate ac potentia polluerunt. Cumq́ interfecissent Atteonem magnum apud Corinthios uirum, Melissus pater de republica benemeritus ad ultionem populum concitauit. Pauloq́ post ex nimio dolore præcipitem se è loco sublimi dedit. Igitur cum expellerentur Bacchiadæ, unus ex eis Chersocrates cum socijs Cercyram tenuit expulsis ueteribus colonis, qui fugientes ac Ceraunia & Epirum prætereuntes ad Oricum in Illyrico peruenerũt,

Alcinous cáque loca ubi Abytes sunt tenuere. Hic Alcinoi cum Nausicaa filia regnum, hospitiumq́ue Vlyssis & horti celebrati: nunc omnia in Venetorum concessere potestatem, qui eam insulam simul & uicinas proximis annis contra tot milia turcarum diuinitus defenderunt.

Cephalenia Cephaleniam Plinius Melenam prius appellatam dicit, Hellanicus & Dulichium. Strabo autem nõ idem apud Homerum uocari, præterea tetrapolim esse, sed suo tempore ad nihilum redactam C. Antonium cum hic exularet & penè dominaretur restituere conatũ fuisse. Eu-

Cephalenidas stathius in Homerũ dicit Cephalenidas insulas Teleboas & Taphios, de quibus post pau-

Cephalus lo dicã, tenuisse, donec Cephalus progenitor Vlyssis ex Athenis ab Amphitryone missus

Vlyssis eos expugnauit, donoq́ habuit ac Cephalenidas a suo nomine appellauit. Et successione deinde cum ad Vlyssem uenirent, ab eodem Troianis temporibus ducti fuere, ut Homerus in

Same catalogo ostẽdit. Inter Cephalenidas SAME insula est altera à Samo Ionica. Homerus. δουλίχιόν τε σάμην τε καὶ ὑλήεντα ζάκυνθον. Huius coloni Samei appellantur: alij Samij Straboni.

Echinades Adiacent Cephaleniæ & ECHINADES insulæ ab echinorum frequentia dictæ, sicuti Sepiades à sepijs. Lagusæ à leporibus. Phycusæ ab alga. Pythecusæ à simijs. Pityusæ à pinis, ut

Acutæ Eustath. Strabo quoq́ inter Echinadas & Zacynthum insulas ὀξείας, id est, ACVTAS ponit, ab Homero θοὰς, id est, celeres uocatas, dicitq́ per Troiana tempora per Megetem Phylei filium, & illas Echinadas tenuisse. Phyleum enim iratum à patre Augea Elidis & Epeorũ rege discessisse, atq́ hæc loca cum Epeis occupasse, Dulichiumq́ condidisse. Homerus. μέ-

Asteria γης, ὅν τίκτε διῒ φίλος ἱππότα φυλεύς, ὅς ποτε δουλίχιονδ᾽ ἀπενάσσατο πατρὶ χολωθείς. ASTERIA inter Cephaleniam & Ithacam, Asteris ab Homero dicta. ἔστι δέ τις νῆσος μέσσῃ ἁλὶ πετρήεσσα,

Dulichium μεσσηγὺς ἰθάκης τε σάμοιό τε παιπαλοέσσης, ἀστερὶς οὐ μεγάλη. DVLICHIVM & Dulichia dicitur à Dulicho Triptolemi filio: est & insula Doliche in Lycia, altera ciuitas in Campania Stephano. Strabo autem hanc circuitu centum sexagintastadiorum esse, & originem à Phy-

Ithaca leo quem supra memoraui habuisse dicit. ITHACA clara tantum Vlysse, sterilis alioquin ac parua etiã Ciceronis testimonio in orationibus his uerbis. At si uos, id quod iure debet, uestra patria delectat, cuius tanta uis est ut Ithacam illam in asperrimis saxulis tanquam nidulum adfixam uir sapientissimus immortalitati anteponeret. In ea Neritus est mons quem in primo Odysseæ idem poeta νήριτον εἰνοσίφυλλον uocat. Hinc Neritius Heros Vlysses ap-

Crocylia pellatus est: altera in Syria Ithaca Eustathio. CROCYLIA plurali numero & singulari Crocylium memorat Thucydides: nec solum insula est, ut ait is qui scripsit Ethnica, sed pars Ithacæ diuisæ in partes quatuor. Prima ad meridiem & mare pertinet, secunda ad nauale,

Zacynthus tertia ad Crociliũ, quarta ad Aegilipa quam Tracheam Homerus uocat. Eustathius. ZACYNTHVS à Zacyntho filio Dardani, alia in Hispania, tertia in Libya Stephano. Apud

Taphiæ Homerum utroq́ genere profertur. καὶ ὑλήεσσα ζάκυνθος. καὶ ὑλήεντα ζάκυνθον. TAPHIAS

Taphiorũ & insulas prope Echinadas etiam Strabo ponit, quarum caput Taphus: ijs Taphij & Teleboæ

Teleboarum imperauerunt, de quibus huiusmodi repetit originem enarrator Apollonij poetæ. Perseo ex

historia. Andromade, ut narrat Herodot⁹, quatuor fuere filij Alarus, Steneleus, Mestor & Electrion,

Persei proge- qui simul regnauerunt. Ex Hippotoë Mestoris filia, & Neptuno Pterelas genitus, ex Pterela

nies. Telebos & Taphus, à quo Taphus insula, in qua Teleboæ ac Taphij communi nomine & imperio fuere. Igit̃ ij Hippotoës eorũ auiæ pecuniã, ab Electrione eorũ necessario qui pro ea spopondit, repetebãt: qua negata ad arma uenere, armenta abegerunt, ipsum deniq́ & filios sustulere. Alcmena Electrionis filia patrẽ ultura, Amphitryonẽ Thebanum hominem potentissimũ in matrimoniũ accepit, atq́ hoc pacto bello inter eos conflato ab eodem Amphitryone deleti sunt, eorumq́ regnũ Cephalo profugo Atheniẽsi qui exercitui præerat donatum, Quod ad Vlyssem è successione peruenit. Hæc ille. Ex quo apparet Teleboas & Taphios omnibus ijs insulis imperasse. In eodem mari è regione Eleorum duæ cernuntur insu-

Strophades læ STROPHADES appellatæ antiquo Harpyiarũ receptaculo claræ: unde ἀπὸ τοῦ στρέφειν

Cœnobiũ nomen auspicatæ, quod huc conuersæ sint à Zetho & Calai è Phinei mensa fugatæ. In qua-

Basilij rum altera Cœnobium hodie diui Basilij uisitur, altera Ornithonis usum monachis suppeditat

dicat, tãta Græcis alioquin seueritas, & in hac parte religio, ut turpe Christi seruis existimẽt auiaria huiuscemodi aut leporaria propter coitum ob oculos uersari.

CYCLADES ET SPORADES

ADIACENTES Ægæo Creticoq́ mari Cyclades sunt & Sporades, hæ quod sparsæ, illæ quod in orbem consistant, appellatæ. Has alias alij ac penè innumerabiles faciunt, quæ omnes partim in Venetorũ, partim in Turcarũ uenere potestatem, magnaq́ ex parte nomina mutauerunt. Antiqua Samus, Samothracia, Imbrus, Pathmos, Anaphe, Tenedos, Cia, Chius, Ten⁹, Thasus. Cycladũ prima Delos est ob Phœbi numen. Cũ cæteræ mouerẽtur, hæc sola stabilitate donata, ut ait Pindarus poeta: dictaq́ à manifestatione sui, quod statim in mari apparuerit Plinio. Strabo apud hanc Cynthum montem & Inopum paruum fluuium ponit. Ortygiam nonnulli eandem cum Delo ponunt, alij uicinam. Plinius Ortygiam dicit à Latonæ sorore, & Asteriam ab astri similitudine Delum appellatam: apud hanc Cenchrius amnis labitur, ubi dicunt Latonam peperisse, oleamq́ monstrari ubi post partum quieuit Straboni. PARVM quidam EX ARCADIA cõdidit, ut ait Callimachus. Nicanor aũt in Antonomasijs dicit eam uocatam esse Practiam, & Demetriada, & Zacynthũ, & Hyriam, & Hylessam, & Minoiam: Cabarnen à Cabarno quodam, qui raptũ Proserpinæ Cereri indicauit: postremo ab Iasonis nepote Parum. Hæc quondam in deditionem Milciadis ducis Atheniẽsium ueniens, promissis non stetit, statimq́ rebellauit, ex quo apud Græcos prouerbium in fœdifragos, ἀναπαριάζειν. autor Stephanus. Gignit marmor candidissimum, quod Lychnium uocant: quoniã ad lucernas effodiatur. Eo sunt usi primi omnium Dipetus & Scylus marmorarij. Plin. De Pario uero Propontidis ciuitate in Phrygia dixi. Naxos eadem & Strongile, & Dionysias dicta Plinio, sacra Baccho: hodie uero præsulem metropolitanum habet, & ducem è gente Veneta, qui plures in eo pelago insulas possidet. Mycon Plinio, Myconus Straboni. In hac sepulti dicũtur gigãtes ab Hercule interfecti: ex quo prouerbiũ, πάνθ' ὑπὸ μίαν Μύκωνον. In eos, qui ea quæ natura sunt diuidẽda, sub una scriptione ducunt. Vocant & Myconios caluos, quod eorum regio sit huiuscemodi. Syrus prima producta, quam Homerus in Odyssea Syriã uocat. Hinc fuisse tradit Pherecydes philosophus. Est idem Scyrus addita c litera, ante Macedoniã insula Lycomedis, clara Homeri sepulchro, & latebris Achillis pueri, dum peteretur ad bellum Troianum: dicta quasi σκληρὸς, à loci asperitate. Scyri capræ mirabiles feruntur, & lapides uario colore præstantes. Eust. Seriphus locus asper, & aptus exilio. Hic dicit Ælianus de animalibus, Perseũ cũ capite Medusæ fessum quieuisse apud paludem, excitatumq́ à ranis perpetuũ illis silentium ante Iouem patrem imprecatum: ex illo ranas ibi obmutescere. Tenus, ubi olim duo sepulcra, Zethi & Calais filiorũ Boreæ, quorum alterum Borea flante mouebatur, ut ait enarrator Apollonij. Aristoteles de miraculis dicit in ea φιάλων cõmixtionem esse, unde ignem facile accẽdant. Et Athenæus in dipnosophistis fontẽ in eadem esse, cuius aqua uino minime cõmisceatur. Stephanus hanc Ophiusam dicit appellari: præterea alterã esse Tenum Laconiæ, unam è centum. Thera è Cycladibus una, quã Euphemus Argonautarum unus, iacta in mare gleba cõstituit, ac Callisten uocauit, incoluitq́ Sesanius ex eius prognatis. Postremo Theras Autesionis filius, qui eò è Sparta uenerat, de suo nomine appellauit. Quam historiã ijs uersibus explicat. Εὔφημος βῶλον δὲ θεοσκοπίῃσιν ἰανθεὶς ἧκεν ὑποβρυχίην· τῆς δ' ἔκτοθι νῆσος ἀέρθη Καλλίστη, παίδων ἱερὴ τροφὸς Εὐφήμοιο. οἳ πρὶν μέν ποτε δὴ Σιντηίδα Λῆμνον ἔναιον. Λήμνου τ' ἐξελαθέντες ὑπ' ἀνδράσι Τυρσηνοῖσι, Σπάρτην εἰσαφίκανον ἐφέστιοι. ἐκ δὲ λιπόντας Σπάρτην Αὐτεσίωνος ἐῢς πάις ἤγαγε Θήρας, Καλλίστην ἐπὶ νῆσον: ἀμείψατο δ' οὔνομα Θήρης ἐξ ἕθεν. ἀλλὰ τὰ μὲν μετόπιν γένετ' Εὐφήμοιο. Euphemus glebã, augurijs lætus Misit summersam: hãc extra insula exorta est Calliste, natorũ sacra alũna Euphemi. Qui ante olim Sintiada Lẽnon habitabãt. Lemnoq́ expulsi à uiris Tyrrhenis, Spartam profecti sunt incolæ: deserẽtes uero Spartam, Autesionis bonus filius eduxit Theras, Callisten in insulã: mutauit autem nomen Theræ ex se, sed hæc quidẽ facta sunt post Euphemũ. In hac insula Eustathius ex aliorũ autoritate tradit, quinquagenarios & septenarios homines moriẽtes infectos esse: hos quod limen uitæ attingẽtes ignorẽtur quales futuri sint: illos quod satis diu uixerint. Anaphe, prope Therã, prius Membliarus dicta à conditore eiusdẽ nominis, qui cũ Cadmo socius missus ad inquirendã Europã fuerat: deinde cũ Argonautis in mari per tempestatẽ errãtibus hæc insula opportuna apparuisset, uocata ab eis Anaphe, ἀπὸ τοῦ ἀναφαίνεσθαι. Eust. Hippurus, nõ procul item à Thera

Delos · *Cynthus* · *Ortygia* · *Cenchrius* · *Olearos* · *Paros* · *Naxus et Strongile.* · *Mycon* · *Syrus* · *Scyrus* · *Seriphus* · *Tenus* · *Thera* · *Anaphe* · *Membliarus* · *Hippurus*

Antissa à Thera. Antissa, est & altera Indiæ, quam Philo & Demades Milesius scribunt, tertia Les-
Cythnus bi ciuitas, Cythnus prius & Ophiusa, & Driopis uocata. Cythnicus caseus, & Cythnicus pi-
Nisyrus ctor in precio. Idem. Nisyros dicta ἀπὸ τοῦ νέω καὶ σύρω, id est nato, & traho: quod triden-
te Neptuni abscissa ab eo insula fuerit tracta à gigante Polybote natando: molari lapide to-
ta constat. Vinum præterea Nisyrum laudatissimum, ut Eustath. Strabo autem & Stepha-
nus dicũt Polybotem gigantem à Ioue fulminatum, hic natantem, & Neptuno tridente pe-
titum frustra: ictam Co insulæ partem, hanc insulam fecisse. Homerus. οἳ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον.
Giarus in mari Cretico. Giarus asperitate situs, & cœli inclementia infamis. Antigonus Carystius scribit in hac mu-
res letali esse morsu, ita ut ferrum usq; rodant: arborem si attingant, aridam reddũt. Circa ma-
Siphnus re Creticũ insulæ potissimæ: Siphnus, Sosandra, Melos, Cythera, Calabria: ubi perijt Demo-
Sosandra sthenes. Siphnus prius Merope. Sosandra à salute nomen auspicata, quod à piratis incur-
Melos santibus incolas seruauerit. Stephanus. Cythera urbem habet eiusdem nominis, unde Ve-
Cythera nus nomen sumpsit: ut apud Hesiodum fabula, à Cythero filio Phœnicis: uocabatur autem
Porphyrusa, ob pulchritudinem frequentiamq; purpurarum, ut testatur Aristoteles. Est &
Calabria Cythera populus Athenis Pandionis tribus. Stephanus. Calabria ubi Asylum Neptuno di-
catum, quò cõfugit olim Demosthenes illæsus, nisi sibi mortem ueneno consciuisset. Dicitur
hanc Neptunus commutatione Deli habuisse, dum insulas eas dij sortirentur: sicuti etiã pro
Pytho Tænarum recepit: unde prouerbium in sponte receptis, & commutatis carmẽ illud.
ἶσόν τοι Δῆλόν τε Καλαυρείαν τε νέμεσθαι, Πυθώ τε ζαθέην καὶ Ταίναρον ἠνεμόεντα. Est & altera in Italia
Thasus Calabria. Idem. Thasus ædificium Pariorum Straboni. Arriano autem Thasij filij Neptuni.
Eustath. hanc insulam Aureã quondam uocatam fuisse dicit, ob inuẽtas aurifodinas à Phœ-
Cimolus nicibus, qui ex Thaso Phœnicio huc habitatum uenere, unde nomẽ insulæ inditum. Cimo-
Cimolia lus media producta, ex qua Cimolia terra apta nitro præparando Straboni. Hæc enim alba
Lerus est, linteaq; cãdidissima reddit. Lerus. hic Phocylides pessimos agere colonos refert, his uer-
Therasia quæ bis, Λέριοι κακοί, οὐχ ὁ μέν, ὃς δ' οὔ. πάντες, πλὴν Προκλέους. καὶ Προκλέης Λέριος. Therasiam Strab. pro
Sanctorinũ. pe Theram ponit: hodie Sanctorinum, cui dux idem ac Naxo præsidet, è gente Veneta. Ca-
Casos sos oppidum habet sui nominis: circa illam plures insulæ Casiæ uocatæ Straboni. Homerus.
Casia οἳ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον Κράπαθόν τε Κάσον τε. Eustath. hinc coloniam traductam in Syriam di-
Helena quæ cit, quæ nomẽ dedit Casio monti, uocataq; prius Astraben. Helena inter Sporadas, quò pri-
& Macris. mum adplicuit Helena post bellum Troianum: uocatur & Macris è lõgitudinis forma Ste-
Cranae phano. Strabo hanc esse putat, quã Homerus Cranaen appellat: ubi primum Menelaus He-
Icaria lenæ cõcubuit. νήσῳ δ' ἐν Κραναῇ ἐμίγης φιλότητι καὶ εὐνῇ. Icariã inter Sporadas Dionysius poeta
iam usq; suo tempore desertam fuisse dicit: ab hac Icarium mare. Quidam ab Icaro Dædali fi-
lio huc cadẽte, dictum putant. Coniungitur enim à septentrione Carpathio mari, ab austro
Carpathus Ægyptio, ab occasu Cretico & Aphrico Straboni. Carpathus insula tetrapolis est, quarum
tetrapolis. una Nisyrus eodem nomine cum insula supra nominata. Carpathium hinc pelagus, quod à
meridie Icarium habet. Eustathius dicit quod hæc Porphyris dicta est, à purpurarũ frequen-
tia, fert etiam ferrum. Prouerbium in eos qui male rem gerunt, ut cœpti pœniteat, Carpa-
thius leporem: eo quod insulares primum lepores eò importãtes: paulo post quum uidissent
Amorgus cos segetes depasci, expulerunt. Amorgus inter Sporadas habet ciuitates tris, Arsenen, Mi-
tripolis. noiam, Ægialen: uocabatur autem Pancaie & Psythia, & Carsia à Carsio quodam qui eam
tenebat. Nicolaus Amorgen eam uocat. Hinc uestis Amorgnia, proprium habebat colo-
Oenoë rem. Oenoë prope Euboeam, postea Sycinus dicta, à filio Thoantis & Oenoẽs Naiadis. Hi-
storiæ meminit Apollonius. ὅν γε καὶ εἰν ἁλὶ λεῖπεν Οἰνοίῃ ἱερὸν τρόφος ἔμμεν Ὑψιπύλη... Astipalea ab An-
Astipalea cei matre appellata, alia in Co insula, alia in medio Cretæ, quarta in Samo, mons est prope
Calidnæ Atticam. Stephanus. Calidnas etiam insulas, quæ prope Lectum promontorium sunt, Ho-
merus inter Sporadas ponere uidetur. οἳ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον Κράπαθόν τε Κάσον τε καὶ Κῶν Εὐρυπύλοιο πόλιν, νήσους τε Καλύδνας. Harum potissima Calidna, nonnulli Calimnam scribunt,
Aegles ubi mel nascitur cum Attico certãs. Aegles, ubi Agleti Apollinis fuerat templum. Anaphæ
Ceos finitima Straboni. Ceos, Cea, & Cia: tribus enim modis hæc insula inter Cycladas ab auto-
Cea ribus ponitur, Ptolemæo Cia, Straboni & Plinio Ceos, quamuis Coos mendose apud Pli-
Cia nium legatur, qui dicit à nostris hanc insulam Ceam uocari, unde Simonides fuit, & uestis
Cea uestis delectationi fœminis uenit. Ex quo Cea uestẽ, non Coa apud Propertium legi debet. Hanc
hodie

hodie Permarini Venetorum patricia familia tenent:autor uterq; tetrapolim facit,è quibus duæ restant:Carthea uidelicet, & ea quam Iulidem uocant. Apud hanc quoq; insulam mos barbarus erat,ut maiores natu annos LX. qui se inutiles reipub.sentirent, ueneno uitam finirent. Autores Strabo & Ælianus de uaria historia. Est & Cius oppidũ Mysiæ,& Chius, itemq; Cos insulæ in eodem mari, de quibus mox. Sunt & aliæ, Andros, Olearus, Ascania, Cynara, Doliche, Astragile, Pathmos diui Ioannis exilio nobilitata. Chius Cos Andros Olearus Ascania Cynara Doliche

ATTICAE, IONICAE, AEOLICAEQVE INSVLAE.

CYCLADVM quoq; ac Sporadum extimæ quàm multæ, inter quas Atticas, Ionicas, Aeolicasq; Ægæum cõtinet,usq; in Hellespontum. Atticæ sunt, Aegina & Salamis: Aegina penultima correpta,quãuis apud Homerum metri causa producatur. Eius amplissima apud autores mentio,cognominata ab Aesopi filia Aegina Aeaci matre,quum prius Oenoë diceretur:nobile quõdam emporium omnibus in eo mari negociantibus. Argentum prius ibi factum atq; signatum esse Eustathius testatur,obolumq; Aegineum reliquis præstare.Hic Aeacus regnauit pater Thelamonis,& Pelei: horũ fratre notho interẽpto, alter Salamina,Peleus uero in Thessaliã fugit. Æaco defuncto Triacõ quidã Argiuus uacuã rege insulam inuasit: ex quo illa Argiua & Dorica lingua partim cœsebatur. Hic & Æacia fiebat in Æaci honorẽ,& Manteũ erat lamidarũ.Iusti enim Æginetæ prædicabantur, & hospitales, apud quos Iupiter hospitalis coli à Pindaro dicit, ἔνθα σωτεῖρα ξενίου πάρεδρος ἀσκεῖται θέμις. Hinc & Alcmedon & Timosthenes nobiles athletæ: hic in Nemea, ille in Olympia uictor,ut idẽ poeta testat. Altera est Ægina prope Epidaurũ in cõtinenti: quapropter nõnulli Homeri carmẽ loco ubi dicit, quiq; tenẽt Æginam,legendũ putant, insulaq; Ægina ut enarrat Eustath. Salamin cõsequenter longitudine LX. stadiorum ciuitatem eiusdem nominis habens:dicebatur Pityusa à pini frequentia,& in bello Troiano Atheniẽsibus adhæsisse,ut monstrat Homerus, στῆσε δ' ἄγων ἵν' Ἀθηναίων ἵσταντο φάλαγγες. Sistit ducens,ubi Atheniensium constitere Phalanges. Quem uersum à Solone seu Pysistrato qui Homerum interpollauit,additũ fuisse nonnulli suspicantur, ut autoritate Homerici carminis, ea insula de qua inter Megarenses & Athenienses acerrime certatum fuerat,in Atheniensium potestatẽ ueniret,quibus antiquitus militasset:ut autor idem enarrat. Salamis altera apud Cyprũ,quam Teucer superiore relicta post bellum Troianum ædificauit,nominata quandoq; Cenchrea,à uiro eius nominis,qui eam tenuit,Ophis ex moribus cognominatus: expulsus deinde ab Eurylocho est:autor idem. Hanc etiam Boccarus rex potentissimus tenuit,à quo classis præfecto Lycophron poeta Xerxem superatum fuisse dicit. Scyronides petræ ubi Scyron tyrãnus de saxo prætereũtes præcipitabat:sublatus dein de à Theseo fuit. Strabo. Samus Ionica insula, prius Parthenias,postea Anthemus,deinde Melamphyllus,postremo Samus dicta à quodã Heroe,qui colonos ex Ithaca deduxit. Ciuitates in ea XIIII. Tymbro & Patroclus eõdidere. Eustath. eam felicem quondam fuisse, Iunoniq; dicatam, prouerbium quoq; esse propterea: Samum lac gallinaceũ ferre. Paulatim deinde ob tyrannos eius defecisse: præsertim Sylosonta fratrem Polycratis. Parthenius hic fluuius labitur,qui postea Imbrasus est dictus,ut indicat Callimachi uersus: ἀντὶ γὰρ Ἰμβρασίης ἱμερτοῦ Παρθενίου. Ex Samo laudata fictilia. Ausonius, Atq; abacum Samio sæpe onerasse luto. Hanc patriam Pythagoras ornauit,qui Sylosontis tyrannidem pertæsus abijt in Aegyptũ. Rediens autẽ cum nihilo melius rem inuenisset,secessit in Italiam. Samios Athenienses non obtemperantes graui obsidione mulctarunt:ac colonos ad duo millia miserunt. Strabo, Samothracia quondã Dardania,quod Dardanus ex Hetruria fugiẽs hic substitit:mox in Troiam traiecit,ut Eustath. qui etiã ex autoritate Aristotelis de rep. Samothraciæ dicit Leucosiam uocatã:deinde à Sao Mercurij & Rhenes filio Samus, Thracibus postremo habitata, Samothracia appellata. Hanc Apollonius primo Argonautarũ Atlantidos insulã uocat,quod ut ait eius enarrator, Electra Atlantis filia eam habitauerit, quã incolæ Strategeda uocabãt. Hanc dicũt ex Ioue tris filios genuisse, Dardanũ quem supra diximus, Iasiũ qui à Ioue fulminatus fuit,& Harmoniã quã duxit Cadmus,quæ à matris nomine portas Thebarũ Electridas uocauit. In Samothracia mysteria quædã celebrãt:quibus initiati nautæ maris securitatẽ auspicabãtur:ad hãc iussit Orpheus Argonautas descẽdere:hæc ille. Chius ciuitatem habet eiusdẽ nominis portuosam,capaceq; nauiũ lxxx. Promontoriũ Melenã, montem Palmæũ, Aruisiam,locũ asperũ & importuosum,qui uinũ fert græcanicorũ optimũ: hæc Strab. Verg.

Astragile Pathmos Aegina Aeacia festũ. Manteum lamidarum. Alcmedon & Timosthenes athletæ. Salamin Salamis Scyronides Samus Parthenius Pythago. Syloson, Poli crates tyrãni Samothracia Chius Melena

Vina

Antissa à Thera. Antissa, est & altera Indiæ, quam Philo & Demades Milesius scribunt, tertia Les-
Cythnus bi ciuitas, Cythnus prius & Ophiusa, & Driopis uocata. Cythnicus caseus, & Cythnicus pi
Nisyrus ctor in precio. Idem, Nisyros dicta ἀπὸ τοῦ νέω καὶ σύρω, id est nato, & traho: quod triden
te Neptuni abscissa ab eo insula fuerit tracta à gigante Polybote natando: molari lapide to-
ta constat. Vinum præterea Nisyrum laudatissimum, ut Eustath. Strabo autem & Stepha-
nus dicũt Polybotem gigantem à Ioue fulminatum, hic natantem, & Neptuno tridente pe
titum frustra: ictam Co insulæ partem, banc insulam fecisse. Homerus. οἳ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον.
Giarus in mari Cretico. Giarus asperitate situs, & cœli inclementia infamis. Antigonus Carystius scribit in hac mu-
res letali esse morsu, ita ut ferrum usque rodant: arborem si attingant, aridam reddũt. Circa ma
Siphnus re Creticũ insulæ potissimæ: Siphnus, Sosandra, Melos, Cythera, Calabria: ubi periit Demo
Sosandra sthenes. Siphnus prius Merope. Sosandra à salute nomen auspicata, quod à piratis incur-
Melos santibus incolas seruauerit. Stephanus. Cythera urbem habet eiusdem nominis, unde Ve-
Cythera nus nomen sumpsit: ut apud Hesiodum fabula, à Cythero filio Phœnicis: uocabatur autem
Porphyrusa, ob pulchritudinem frequentiamque purpurarum, ut testatur Aristoteles. Est &
Calabria Cythera populus Athenis Pandionis tribus. Stephanus. Calabria ubi Asylum Neptuno di
catum, quò cõfugit olim Demosthenes illæsus, nisi sibi mortem ueneno consciuisset. Dicitur
hanc Neptunus commutatione Deli habuisse, dum insulas eas dii sortirentur: sicuti etiã pro
Pytho Tænarum recepit: unde prouerbium in sponte receptis, & commutatis carmẽ illud.
ἶσόν τοι Δῆλόν τε Καλαύρειάν τε νέμεσθαι, Πυθώ τε ἠγαθέην καὶ Ταίναρον ἠνεμόεντα. Est & altera in Italia
Thasus Calabria. Idem. Thasus ædificium Pariorum Straboni. Arriano autem Thasii filii Neptuni.
Eustath. hanc insulam Aureã quondam uocatam fuisse dicit, ob inuẽtas aurifodinas à Phœ-
Cimolus nicibus, qui ex Thaso Phœnicio huc habitatum uenere, unde nomẽ insulæ inditum. Cimo
Cimolia lus media producta, ex qua Cimolia terra apta nitro præparando Straboni. Hæc enim alba
Lerus est, linteaque cãdidissima reddit. Lerus, hic Phocylides pessimos agere colonos refert, his uer
Therasia quæ Sanctorinũ. bis, Λέριοι κακοί, οὐχ ὁ μέν, ὃς δ' οὔ. πάντες, πλὴν Προκλέους καὶ Προκλέης Λέριος. Therasiam Strab. pro
pe Theram ponit: hodie Sanctorinum, cui dux idem ac Naxo præsidet, è gente Veneta. Ca
Casos sos oppidum habet sui nominis: circa illam plures insulæ Casiæ uocatæ Straboni. Homerus.
Casiæ οἳ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον Κράπαθόν τε Κάσον τε. Eustath. hinc coloniam traductam in Syriam di-
Helena quæ & Macris. cit, quæ nomẽ dedit Casio monti, uocataque prius Astraben. Helena inter Sporadas, quò pri-
mum adplicuit Helena post bellum Troianum: uocatur & Macris è lõgitudinis forma Ste-
Cranae phano. Strabo hanc esse putat, quã Homerus Cranaen appellat: ubi primum Menelaus He
Icaria lenæ cõcubuit. νήσῳ δ' ἐν Κραναῇ ἐμίγην φιλότητι καὶ εὐνῇ. Icariã inter Sporadas Dionysius poeta
iam usque suo tempore desertam fuisse dicit: ab hac Icarium mare. Quidam ab Icaro Dædali fi
lio huc cadẽte, dictum putant. Coniungitur enim à septentrione Carpathio mari, ab austro
Carpathus tetrapolis. Ægyptio, ab occasu Cretico & Aphrico Straboni. Carpathus insula tetrapolis est, quarum
una Nisyrus eodem nomine cum insula supra nominata. Carpathium hinc pelagus, quod à
meridie Icarium habet. Eustathius dicit quod hæc Porphyris dicta est, à purpurarũ frequen
tia, fert etiam ferrum. Prouerbium in eos qui male rem gerunt, ut cœpti pœniteat, Carpa-
thius leporem: eo quod insulares primum lepores eò importãtes: paulo post quum uidissent
Amorgus tripolis. eos segetes depasci, expulerunt. Amorgus inter Sporadas habet ciuitates tris, Arsenen, Mi-
noiam, Ægialen: uocabatur autem Pancaie & Psythia, & Carsia à Carsio quodam qui eam
tenebat. Nicolaus Amorgen eam uocat. Hinc uestis Amorgnia, proprium habebat colo-
Oenoë rem. Oenoẽ prope Euboeam, postea Sycinus dicta, à filio Thoantis & Oenoẽs Naiadis. Hi
storiæ meminit Apollonius. φύγε καὶ ἂψ μὲν ἐς Οἰνοίην ἐρύσατο πρόσθεν ἅπας Σικίνου τε μεθύστερον ἂψ
ἐνθέμενοι Νῆσον ἐπακτῆρες Σικίνου ἄπο, τὴν ῥα Θόαντι Νηιὰς Οἰνοίη τέκεν εὐνηθεῖσα. Astipalea ab An-
Astipalea cei matre appellata, alia in Co insula, alia in medio Cretæ, quarta in Samo, mons est prope
Calidnæ Atticam. Stephanus. Calidnas etiam insulas, quæ prope Lectum promontorium sunt. Ho
merus inter Sporadas ponere uidetur. οἳ δ' ἄρα Νίσυρόν τ' εἶχον Κράπαθόν τε Κάσον τε, καὶ Κῶν Εὐ-
ρυπύλοιο πόλιν, νήσους τε Καλύδνας. Harum potissima Calidna, nonnulli Calimnam scribunt,
Aegles ubi mel nascitur cum Attico certãs. Aegles, ubi Agleti Apollinis fuerat templum. Anaphæ
Ceos finitima Straboni. Ceos, Cea, & Cia: tribus enim modis hæc insula inter Cycladas ab auto-
Cea ribus ponitur, Ptolemæo Cia, Straboni & Plinio Ceos, quamuis Coos mendose apud Pli-
Cia nium legatur, qui dicit à nostris hanc insulam Ceam uocari, unde Simonides fuit, & uestis
Cea uestis delectationi fœminis uenit. Ex quo Cea ueste, non Coa apud Propertium legi debet. Hanc

hodie

hodie Permarini Venetorum patricia familia tenent:autor uterq; tetrapolim facit,è quibus *Chius*
duæ restant:Carthea uidelicet, & ea quam Iulidem uocant. Apud hanc quoq; insulam mos *Cos*
barbarus erat,ut maiores natu annos L X .qui se inutiles reipub.sentirent, ueneno uitam fi- *Andros*
nirent. Autores Strabo & Ælianus de uaria historia. Est & Cius oppidũ Mysiæ,& Chius, *Olcarus*
itemq; Cos insulæ in eodem mari. de quibus mox. Sunt & aliæ, Andros, Olcarus, Ascania, *Ascania*
Cynara, Doliche, Astragile, Pathmos diui Ioannis exilio nobilitata. *Cynara*

ATTICAE, IONICAE, AEOLICAEQVE INSVLAE. *Doliche*

CYCLADVM quoq; ac Sporadum extimæ quam multæ, inter quas Atticas, *Astragile*
Ionicas, Aeolicasq; Ægæum cõtinet,usq; in Hellespontum. Atticæ sunt, Aegi *Pathmos*
na & Salamis: Aegina penultima correpta,quãuis apud Homerum metri cau- *Aegina*
sa producatur. Eius amplissima apud autores mentio,cognominata ab Aesopi
filia Aegina Aeaci matre,quum prius Oenoë diceretur:nobile quõdam empo
rium omnibus in eo mari negociantibus. Argentum prius ibi factum atq; signatum esse Eu
stathius testatur,obolumq; Aegineum reliquis præstare. Hic Aeacus regnauit pater Thela
monis,& Pelei: horũ fratre notho interẽpto, alter Salamina, Peleus uero in Thessaliã fugit.
Æaco defuncto Triacon quidã Argiuus uacuã rege insulam inuasit: ex quo illa Argiua &
Dorica lingua,partim cẽsebatur. Hic & Æacia fiebat in Æaci honorẽ,& Manteũ erat lami- *Aeacia festũ.*
darũ. Iusti enim Æginetæ prædicabantur, & hospitales, apud quos Iupiter hospitalis colit à *Manteum la-*
Pindaro dicit, ἔνθα σωτήρια ξενίου πάρεδρ☉ ἀσκεῖται θέμις. Hinc & Alcmedon & Timosthenes *midarum.*
nobiles athletæ: hic in Nemea, ille in Olympia uictor,ut idẽ poeta testat. Altera est Ægina *Alcmedon &*
prope Epidaurũ in cõtinenti: quapropter nõnulli Homeri carmẽ loco ubi dicit, quiq; tenẽt *Timosthenes*
Æginam,legendũ putant, insulaq; Ægina ut enarrat Eustath. Salamin cõsequenter longitu *athletæ.*
dine L X .stadiorum ciuitatem eiusdem nominis habens:dicebatur Pityusa à pini frequen- *Salamin*
tia,& in bello Troiano Atheniẽsibus adhæsisse,ut monstrat Homerus, στῆσε δ' ἄγων ἵν' Ἀθηναί
ων ἵσαντο φάλαγγες. Sistit ducens,ubi Atheniensium constitere Phalanges. Quem uersum à
Solone seu Pysistrato qui Homerum interpollauit,additũ fuisse nonnulli suspicantur, ut au
toritate Homerici carminis, ea insula de qua inter Megarenses & Athenienses acerrime cer
tatum fuerat,in Atheniensium potestatẽ ueniret,quibus antiquitus militasset:ut autor idem
enarrat. Salamis altera apud Cyprũ,quam Teucer superiore relicta post bellum Troianum *Salamis*
ædificauit,nominata quandoq; Cenchrea,à uiro eius nominis,qui eam tenuit, Ophis ex mo
ribus cognominatus: expulsus deinde ab Eurylocho est:autor idem. Hanc etiam Boccarus
rex potentissimus tenuit,à quo classis præfecto Lycophron poeta Xerxem superatum fuisse
dicit. Scyronides petræ ubi Scyron tyrãnus de saxo prætereũtes præcipitabat:sublatus dein *Scyronides*
de à Theseo fuit. Strabo. Samus Ionica insula, prius Parthenias, postea Anthemus, deinde *Samus*
Melamphyllus, postremo Samus dicta à quodã Heroe,qui colonos ex Ithaca deduxit. Ci-
uitates in ea X I I I I. Tymbro & Patroclus cõdidere. Eustath. eam felicem quondam fuisse,
Iunoniq; dicatam, prouerbium quoq; esse propterea: Samum lac gallinaceũ ferre. Paulatim
deinde ob tyrannos eius defecisse: præsertim Sylosonta fratrem Polycratis. Parthenius hic *Parthenius*
fluuius labitur,qui postea Imbrasus est dictus,ut indicat Callimachi uersus: ἀντὶ γὰρ Ἰμβράσου
ἱμερ☉ ἤδεσεν. Ex Samo laudata fictilia. Ausonius, Atq; abacum Samio sæpe onerasse luto. *Pythago.*
Hanc patriam Pythagoras ornauit,qui Sylosontis tyrannidem pertæsus abijt in Aegyptũ, *Syloson, Poli*
Rediens autẽ cum nihilo melius rem inuenisset,secessit in Italiam. Samios Athenienses non *crates tyrãni*
obtemperantes graui obsidione mulctarunt:ac colonos ad duo millia miserunt. Strabo, Sa- *Samothracia*
mothracia quondã Dardania,quod Dardanus ex Hetruria fugiẽs hic substitit:mox in Tro
iam traiecit,ut Eustath. qui etiã ex autoritate Aristotelis de rep. Samothraciæ dicit Leuco-
siam uocatã: deinde à Sao Mercurij & Rhenes filio Samus, Thracibus postremo habitata,
Samothracia appellata. Hanc Apollonius primo Argonautarũ Atlantidos insulã uocat,q
ut ait eius enarrator, Electra Atlantis filia eam habitauerit, quã incolæ Strategeda uocabãt.
Hanc dicũt ex Ioue tris filios genuisse, Dardanũ quem supra diximus, Iasiũ qui à Ioue fulmi
natus fuit,& Harmoniã quã duxit Cadmus,quæ à matris nomine portas Thebarũ Electri-
das uocauit. In Samothracia mysteria quædã celebrãt:quibus initiati nautæ maris securitatẽ
auspicabãtur:ad hæc iussit Orpheus Argonautas descẽdere:hæc ille. Chius ciuitatem habet *Chius*
eiusdẽ nominis portuosam,capaceq; nauiũ lxxx. Promontoriũ Melenã,montem Palmæũ, *Melena*
Aruisiam,locũ asperũ & importuosum,qui uinũ fert græcanicorũ optimũ:hæc Strab. Verg.

Aruiſia Vina nouũ fundam calathis Aruiſia nectar. Hæc noſtra ætate adiectione unius literæ Mar-
uiſia dicimus, quæ prius è Chio, nũc è Creta optima uenitũt. Fert & nigrum laudatiſſimum.
Echalia Plinius dicit hanc liberam fuiſſe ciuitatem & Echaliam antiquitus appellatam, ex Metrodo
ri uero & Cleoboli autoritate à Chione nympha cognominatã. Hanc deniq; Andronicus
Caunus Palæologus Imp. Conſtantinop. Genuẽſibus, à quibus imperio fuit reſtitutus, cõceſſit. Cau
nus à Cauno dicta, adamato à ſorore Biblide, quæ ſe præ dolore ſuſpẽdit: unde prouerbium
in amores inconceſſos, καύνιος ἔρως. peſtilens alioqui locus ob inclemẽtiam cœli. Ex quo nar
ratur Stratonicus citharœdus illac iter habẽs, ac reſpiciens colorẽ hominũ ob pallorẽ prope
ſubuiridem, dixiſſe illud Homericum lib. vi. Iliados, οἵη περ φύλλων γενεή, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν, id eſt,
Tale quidẽ genus eſt hominum, quale & foliorum. Refellentibusq; eius cauillũ, addidit nõ
minus urbanum: quomodo eos dicã morbidos, ubi mortui ambulant? Lesbos Aeolicarum
metropolis, mil. ſtad. circuitu, clara præſertim uulgata capitis Orphei fabula, quod extin-
ctum, huc undis aduectum, ac locutum tradunt: ratio, quod poſt Orpheum in ea inſula cele
berrima ingenia eloquio claruerũt, quorum de numero Arion, Pythacus, Sappho, Alcæus,
Lesbus Therpãdus. Eius ciuitates plures. Lesbus homonyma inſulæ, Mitylene, Eraſſus, unde Theo
Mitylene phraſtus fuit: Methymna, uini feraciſſimã: Pyrrha, Antiſſa, Sigriũ prõmontorium. Mityle-
Eraſſus nen hodie unà cum tota Lesbo Metellinũ appellãt, quondam Frãciſci Catalusij Genuenſis,
Methymna cui Caloioannes Imp. Cõſtantinop. quod eius auxilio claſſis ad imperium reſtitutus fuerit,
Pyrrha dono cõceſſit: nuper uero dum noſtri eam inuadere uellent, à Turcis maxima clade reiecti.
Antiſſa Inter Lesbũ & Aſiam inſulæ circiter XL. Hecatonneſi dicuntur Straboni, in quibus Apol-
Sigrium lo colitur Hecatæus ab Homero appellatus, id eſt, lõge iaculans: inter quas præcipuæ Smyn
promon. tha, Gryniũ, Cilla, Tymbra, ubi Smynthæus, Grynæus, Cillæus, Tymbræus Apollo colitur.
Hecatõne. Tenedos uocata quãdoq; Leucophrys, deinde à Tenide puella Tenedos, quæ odio nouer-
Smyntha cæ calumniã apud patrẽ paſſa, quod à tibicine cõpreſſa fuiſſet, in pelui ab eodẽ poſita, & flu
Grinium uio Cydno permiſſa, delata eſt in hanc inſulam: ubi Neptuno templum dicauit, in quod tibi
Cilla cines ob puellæ infamiam ex lege non ingrediuntur. Hæc Aelianus de uaria hiſtoria: hodie
Tymbra quoq; nomen antiquũ retinet. Lemnos contra Troadem iacet: nũc Steliminum appellatũ,
Tenedos ubi Vulcani officina, & urbes duæ, Myrina, & Epheſtia. Homer. Lemnios Sinties appellat,
Lemnos ubi Vulcanum è cœlo claudum cecidiſſe, primo Iliados dicit. Lemniades mulieres uiros in-
Myrina terfeciſſe ad unum omnes, præterquã Hyſipileam, quæ Thoanti patri pepercit: cum alij tum
Epheſtia Apollonius in argonauticis refert. Cauſa fuerat, quod cum Venus à uiris in ſacrificio deſpi-
ceretur, tetrũ odorẽ uxoribus immiſit. Illæ propterea deſpectæ, in uiros è Thracio bello cum
captiuis pellicibus ſibi adiunctis redeuntes coniurauerunt. Hæc inſula à Ludouico patriar-
cha Aquileienſi, qui à Calliſto III. cum claſſe aduerſus Turcas fuerat miſſus: ex hoſtibus re-
Gnidus cepta fuit, ſtatimq; poſt eius diſceſſum deperdita. Gnidus geminos portus habet, ac in fron
te inſulam VIII. ſtad. circuitu: altã & aggeribus iunctam continenti, facientẽ Gnidum quo-
dam modo biurbem: nam maxima eius pars inſulam habet, utrunq; cõtingentem portum.
Fuere hinc Eudoxus mathematicus Platonis ſodalis, Theopompus hiſtoricus, Cteſias me
dicus & hiſtoricus. Stra. Cos ciuitatẽ eiuſdem nominis habet. Homerus. κῶν Εὐρυπύλοιο. Eu
ripalus enim Herculis & Calliopes filius in ea regnauit, dicta quondã Merope à Meropum
Cos quæ genere inibi habitãtium, uel à Merope cuius filia Co nomen inſulæ dedit. Incolæ Coi dicun
Longous. tur: clara Aeſculapij templo, & Appellea Venere imperfecta, quam Coi Auguſto dono de-
Tænarus dere: præterea Hippocrate medicorum principe, & Philete elegiarum poeta: tum Nicea ty-
Iſus ranno. Hanc hodie Langoum uocant, in Rhodiorum quandoq;. poſtremo in Turcarũ po-
Pepareth. teſtatem conceſſit. Tænarus inſula in hoc mari dicta Stephano à Iouis filio Tænaro, qui &
Scyathus templum Neptuno in hoc loco cõſtituit: clara inſuper marmoribus. Ante Magneſiam inſu-
Halõneſus læ ſunt Straboni, Iſus, Peparethus, Scyatus, Haloneſus, à ſale quod ibi conficitur dicta, Pro-
Imbrus conneſus antea, ut ait Stephanus. Ante Thraciam Imbrus ſacra Cabiris Thracum numini
bus: & Mercurio, quem Imbrum fortunati uocant, ut autor idem dicit.

HELLESPONT. PROPONTIS, BOSPHORVS, EVXINVS.

POST Aegeum Helleſpontus, Propontis, Boſphorus, & Euxinus cum eorum
inſulis ſub uno aſpectu cõſiderandi. Helleſpontus enim nũc Brachiũ S. Geor-
gij cognominatus: ab Helle Phryxi ſorore in eo demerſa, nomen olim auſpica
tũs: longitudine procedens: hinc Seſto & Callipoli, inde Abydo & Lampſa-
co, ſpatio

co, ſpatio ſeptem ſtad. freto diremptis, quod Xerxem pōtibus iunxiſſe dicūt. Propontis uero eſt ubi paulatim mare ex anguſtijs ſpatiatur. In hoc omnis Aſiaticæ Myſiæ ſita eſt ora, hic etiam Cyzicus inſula eſt duobus pontibus iuncta continenti, cum urbe eiuſdem nominis, gemino portu, & naualibus: iuxtaq; montē Arctacem habet Straboni, ubi nutrices Bacchi in urſas fuere conuerſę, ex argumento nominis: ueritas autem quod hic mons maxime feris abundat. Euſta. Cyzicus autem de nomine regis etymū trahit, qui ut eſt apud Apollonium, Argonautas honorifice excepit: deinde cum in prælio cum Dolionibus congrederetur, per imprudētiam ab ipſis Argonautis eſt interfectus. Cuius genealogiā hiſtoriamq; in Onomatologia latius deſcripſi. Diogenes Cyzicenus qui res patriæ ſuæ conſcripſit, dicit in Propontide has eſſe inſulas. Proconneſum, Phœnicem, Halonem, quæ & Prochone uocatur: Phyſcum, Ophieſſam, Beſbycum. Sed & aliæ quoq; Stephano recenſentur. Artabicia, Balcea, Harpagia, ἀπὸ τοῦ ἁρπάζειν: unde raptus Ganimedes. Aphnitis palus, Terea mons. Præterea Doliones populi, & Macrones, omnes Cyzico adiacentes. Sunt monſtroſi quidam, quos Idæos dactylos uocant, ſtatura gigantea: quibus Cyzicus imperat, & argonautæ pugna reſtiterāt. Macrones enarrator Apollonij à lōgis crinibus dictos eſſe uult à Macronibus populis Eubœæ, quorum coloni ſunt. Strabo tamen hos inter gentes Ponticas ponit. Euſtath. in Dionyſium, dicit ſuo tempore Zanos appellari, regionemq; eorū in ponto Zaniam. Idem & Procopius. Zanos enim & Lazos in dextera Ponti ſupra Trapezuntios ponit: & hæc quidem de Propontide. Rurſus igitur mare in arctum & anguſtias coit, & Thracius Boſphorus uocatur, latitudine D. paſſ. quà Dareus Xerxis pater copias ponte tranſuexit, ut ait Plinius: Duo in his ora deſcribuntur, exterius alterum & Boreale, alterum interius & auſtrale. Memorantur & Boſphori præter hunc duo alij: Cimmerius, & Indicus. De hoc autem Arianus ſic ſcribit, πόρθμος ὁ κατὰ χαλκηδόνα καὶ βυζάντιον ἀπότε μύσιος, διότι μύσιοι ἀντιπέραν ᾤκουν τῆς θράκης. ὕστερον δὲ βοσφορός, ἐπὶ τῇ συμφορᾷ τῆς ἰοῦς. hoc eſt, Porthmus qui iuxta Byzantium & Chalcedonem eſt, aliquando Myſius dictus, ꝙ Myſij propè habitauerint: poſtremo dictus Boſphorus in tranſitu, à calamitate Ius bouis. Aliqui uero non ab Io, ſed alio boue, quem è uaticinio quidam è Phrygia Byzantium transfretantes, ducem ſecuti ſunt: eius deinde pro tali beneficio æneum Icona ſtatuerunt, quem Chalcidonenſes etiam templo honorauerunt. Poſteris deinde temporibus dictus & Boſphorus ab oratoribus per quandam paraphoram, quod Philippus Macedo in expugnatione Byzantij noctu clam cuniculum effoderet, quo milites introduceret. Ciues igitur beneficio lunæ per rimas cuniculi fulgentis fraudem animaduertentes, ſeſe munierunt. Hæc Euſta. in Dionyſium. Dicitur etiam huiuſmodi maris anguſtia, ex Græco & recepto uocabulo Porthmus, & Porthmea, ſicuti terræ anguſtia duo maria dirimētis Iſthmos. Sequitur Pontus, qui inter duos Boſphoros, Cimmerium, & Thracium D. mil. paſſ. Polybio diſtantes. Dicitur & Euxinus, quod Hercules hunc locū purgauerit, hoſpitalemq; reddiderit, cū prius propter uicinos Scythas inhoſpitales, Axenus à Sophocle & ab alijs uocaretur: Hunc Herodotus maximum eſſe pelagus dicit: duoq; ibi inter ſe aduerſa promōtoria, ueluti columnas geminas Pontum modo Scythici arcus contenti, qui cornibus coniungatur, coarctant: alterum ex his auſtrale Carambis uocatur, quod ad terram Paphlagonum: alterum Criumetopon, quod ad Cimmerium pertinet, quare euenit, ut nauigātibus ex oriente in occidētem, ſeu ex aduerſo longe conſpicientibus, finem ſe putent pelagi uidere, iuxta uero propinquātes, prolixius ꝙ putauerint protēdatur, ex quo duo freta à Sophocle ſunt appellata. Habet præterea Pontus Cyaneas petras, quas Strabo ſcribit paruas eſſe inſulas inter ſe aduerſas: alteram in Aſiam, in Europam alteram ſpectantes, ab Europa X X. ſtad. diuiſas. Pindarus fabulam ſecutus, uiuere eas dicit, extinctasq; tunc demum cum Argo pertranſijt. Scribitur & de his in Odyſſea. Dionyſius & Herodotus eas πλαγκτὰς appellāt, quaſi mobiles & erraticas. Dicūtur Cyaneæ à colore nigranti, ab undarum cōcurſu & nauigiorū: dicūtur & Symplegades à mutuo cōgreſſu, de quibus apud poetas mentio. Eſt & in eodē Ponto Thynias Ptolemæo, & item alijs: cuius perimetrum Euſta. ex aliorū autoritate V I I. eſſe ſtad. tradit, à nympha quadam Heracleotica eiuſdem nominis dicta. Calliſthenes in Periplo eam Thynida à Græcis uocari & inſulam & regionem, à Barbaris uero Thyniam. Strabo item in eodem mari propè Paphlagoniam duos eſſe ſcopulos dicit, à colore Erithynos uocatos, quod tellus in ea parte rubricare uideatur. Stephanus eos tamen inter Paphlagoniæ ciuitates po

t nit, &

Arctax — *Proconneſus* — *Phœnix* — *Halone* — *Phyſcus* — *Ophieſſa* — *Beſbycum* — *Artabicia* — *Balcea* — *Harpagia* — *Aphnitis* — *Doliones* — *Macrones* — *Zani & Lazi* — *Thracius Boſphorus* — *Dareus* — *Cimmerius* — *Indicus* — *Porthmus* — *Iſthmus* — *Pontus inter duos Boſpho.* — *Carambris* — *Criumetopon* — *Cyaneæ petre, quæ & ſymplegades.* — *Thynias* — *Erithyni*

nit,& Homerus in Paphlagonum catalogo collocat, ὑψηλοὺς ἐρυθίνους. Apollonius in Argonauticis, αἰπεινούς τε Κρωμνόν τ' ἐρυθίνους. Inuenitur & piscis Erithynus ob eãdem coloris causam cognominatus.

Cimmerius Bosphorus Cimmerius Bosphorus ab oppido Cimmerio uocatus, latitudine xxx. longitudine lx. stad. Straboni.

Maeotis Mæotis enim ipsa quasi Ponti mater dicitur. Mæa enim nutrix Graece. vij. mil. stad. spatium continet, & intus Alopeciam insulã: nam ut ait Polybius, cũ multi amnes in Asia atq; Europa in eam influant, euenit ut repleta palus per ostium suũ in Pontũ effundat: Pontus ipse in Propontidem: Effluxus causa est multitudo amnium in alueos permeantium: cum cõtinuo humore augeat̃, necesse est & efferri per ostia: altera ꝙ multitudine & cõcursu arenarũ quas continue defluentes in Pontũ ac Mæotidem augent, usq; adeo aluei replentur, ut superferri humorẽ necesse sit. Quare opus ut ueniat quãdoq; tẽpus, ut utriusq; terræ prorsus æquetur: quod quidẽ ex parte factũ apparet: quippe Mæotis iam ferè repleta est, altissima nanq; pars eius quinq; uel ad summũ septem ulnis extenditur, ex quo maioribus nauigijs transfretari non possit, nisi nautis sex malum trahentibus. Cũq; ipsius aquam olim fuisse sapore ꝙ simili marinæ omnes authores cõsentiant, nũc palus ꝙ dulcissima reperitur. Quod & Ponto euenturum quandoq; eadem ratione uerisimile est. Hæc de Ponto & Mæotide Polybius. Nunc ad insulas maiores Aegæi reliquiq; maris Mediterranei transeundũ: Euboeam uidelicet, Cretam, Rhodum, Cyprum.

Euboea Euboea primum ab occidente longo Euripo, qui ponte coniungitur, à Bœotia diducitur: à meridie Myrtoum, quod ab insula eiusdem nominis cognominat̃, simul & Atticam ex uicino promontorio Gerasto: ex altero uero promontorio Caphareo Hellespontum prospicit, lata ut maxime XL, longa CL. in circuitu CCCLXV. pas. mil. Plin. computata. Dicta quoq; ab Asopi filia eiusdẽ nominis, seu ab Io, quæ in bouem olim uersa, antrũ prope insulam hanc nacta, peperit Epaphum: inde ab ipsa mugiente locus nomen auspicatus, ut tradit Eustath. Strabo alteram in Macedonia ponit, tertiam in Sicilia, quartam apud Argos, atq; omnes ab hac ꝓfectas.

Euboea quãdo capta. Quæ à Turcis capta fuit, ãno M.CCCCLXX. Die quo Paulus II. Pont. apud basilicam Lateraneñ. pro ea liberanda supplicationes una cũ senatu populoq; Ro. habuit, in quibus & seruatoris imago prælata, & nos aderamus.

Chalcis Euboeæ quam hodie Nigropontum uocant, metropolis Chalcis est, deinde Erethria. Vtriusq; mœnia Troianis tẽporibus antiquiora posuisse dicuntur Athenienses Straboni. Homerus utriusq; meminit. χαλκίδα τ', εἰρέτριάν τε πολυστάφυλόν θ' ἱστίαιαν. Est altera in Italia apud Cumas, huius colonia: præterea apud Corinthum, in Aetolia, in Syria: unde fuit Iamblycus philosophus: apud Athon montem: postremo Chalcidis insula contra Calcedonem, ubi sunt æris metalla. Stephan. Erethria in ora sita Menelais prius dicta à patre Eurythi: deinde Erithreo, Phaetontis filio. Illam quam supradixi, Erethriam ab Homero memoratam, iam deleram esse Strabo monstrat, dicens: Hæc quæ nunc Erethria prope Oropum, ciuitas maxima Euboeæ post Chalcida metropolis est totius insulæ, sita in ipso Euripo, contra Aulida, uocata quandoq; Arotria ob præcellens frumentũ farinamq; candidam.

Erethria Altera Athenis Erethria fuerat, ubi nũc forum: unde hanc Euboicam originem habuisse uolunt. Est item Thessalica Erethria alia circa Pharsalũ.

Istiea & Oreus Istiæa & Estiæa dicitur, quæ postea Oreus uocata: unde Istiæenses. Istiotæ uero coloni ab Istiæa Thessalica. Erat autem hæc mulier filia Hyriei, quæ an dederit ciuitati nomen, an acceperit, incertum. Sita est in excelso monte supra petram, ideoq; Oreus appellata, mutata o in ω ab Homero:

Orion nonnullis placet Orionem hic educatum loco nomẽ dedisse.

Philistides tyrannus Regnauit hic Philistides tyrannus, quem Athenienses sustulerunt. Eusta. Cæterũ uino bono hunc locũ abundare testat̃ Homerus, cum πολυστάφυλον eam uocat.

Ellopia Ellopia à Ellopo filio Titoni, Cerynthus quando uocata, quam fluuius ambit, seu Budoras eiusdem cum monte Salaminio nominis. Hoc oppidum esse Istiænsium, & in ora situm testatur Strabo.

Dion Dion in excelso Cynæo Euboeæ promontorio situm: quare ab Homero dicitur: Dij mœnia celsi. Est aliud in Macedonia, ubi certamen erat olympicum. Testatur insuper Strabo, apud Oreum, de quo supra dixi, Athenieñ. duxisse coloniam, quam Diada appellauerunt. Præterea Dias esse plures meminimus in Thessalia.

Carystus Carystus in ora sub Oche monte sita, dicta etiam Aegęa ab Aegæone rege, à quo & Aegæum pelagus,

Apollo Carystius in eaq; templum Apollinis marmorei,

Marmor Carystium tum nobilis marmorũ lapidicina. Item lapis quẽ pectunt, nent, texunt: inde mantilia cõficiunt, ea ubi sordescunt, in flãmam proiecta nitescũt. Strabo, Plinius. Nos ꝗq; huius generis linum Romæ uidimus non absumi.

Styra Sita est contra Chium, ad Myrtoum pelagus

lagus, dicta à Carysto Chironis filio, à quo Chironia quandoq; uocata. Vinum Carystium non hinc laudaẽ, sed ex Carysto Laconica Straboni. Styra prope Carystum direpta olim à Phædro Atheñ. duce. Styrachium uero mons Cretæ est. Adepsa urbs Straboni. ix. sita ad aquas Herculis calidas, ubi æris & ferri metalla. Callimachus. Δαιδάλου ἐνὶ λαχένημα ἔργα σιδήρου. Euboici ferè omnes huic officinæ intenti, fabriq; omnes: nam & Epaphrodytus testatur ibi primum æra fuisse inuenta: Curetasq; qui cum Ioue conuenerũt, huic operi uacasse. Abantis quondam Eubœa, dicta ab Abante Argiuo, uel filio Neptuni & Arethusæ. Aristoteles ait, q; Thraces ex Aba Phocensium urbe profecti incoluerunt insulam, colonosq; Abantes cognominauerũt. Reperiẽ enim quædam de Abantibus, deq; Dio huiuscemodi apud Eustath. genealogia. Erictheo Pandionis filio fuere filij, Cecrops, Orneus, Pandorus, Motion. Orneus Peteonũ cognomẽto Mnestheum regẽ Atheniensiũ genuit. Pandorus Eubœam incoluit. Cuius alter filius Dias Dion ædificauit, alter Alcon, Abantes tenuit. Huius igiẽ Calchodon Elephenorem suscepit, quẽ Homerus regem Abantium uenisse ad Troiam scribit. Eteonum urbs. Home. πολύκνημόν τ' Ἐτεωνόν. nũc Scarpha, ut ait Eusta. uocatur, in monte sita. Memoranẽ & illa parua oppida: Camæ, Elymnium, Marinarium, Tryche, Amarynthus. Montes quoq; Coryleon, Dyrphis, Oche omniũ maximus: unde & ipsa Eubœa quãdoq; dicta est Oche, uel ἀπὸ τοῦ ὀξέχειν, q; altitudine excellat, uel ἀπὸ τῆς ὀχείας, id est, concubitu Iunonis & Iouis, uel ἀπὸ τῆς ὀχῆς, id est, pabulo quo pecudes late pascũtur. Promontoria uero Cerastũ, quod Atticam: & Caphareum, quod Hellespontũ prospectat. Hic dicitur Nauplius Palamedis pater ignes noctu protulisse ultores, quibus adlecta classis Græcorum naufragium passa est. Flumina duo præcipua Strabo cõmemorat: Careum & Neleum, eorumq; altero albas, atras altero pecudes epotas fieri, quod in Cratide flumine Brutiorũ in Italia dicit etiam euenire. Creta à Curetibus, qui primo insulã habitauere: inde per syncopen dicta, siue à Crete Iouis & Ideæ Nymphæ filio ut Stephanus, ut uero Plin. ex autoritate Dosiadis, ait, à Creta nympha Hesperidis filia: Anaximander à rege Curetum, Philistides Aeriam, deinde Curetam quondam & Macarem à cœli temperie dicit appellatam. Terminatur Ptolemæo ab occasu Adriatico, à septentrione Cretico, à meridie Punico, ab oriente Carpathio maribus. Patet longitudine Plinio pas. mil. cclxx. latitudine. l. Cẽtum olim urbibus habitatam fuisse sanè inter omnis cõstat authores, apud Homerum uero tantũ. xc. Nam in Odyssea ἑκατόμπολις appellaẽ, quoniã Leucias, cuius Lycophron meminit, decem in ea ciuitates deleuit post bellũ Troianũ. Tradit Ephorus decem fuisse ædificatas, sed omnino cõstat secundũ eum atq; alios, Homeri tẽpore centum fuisse ciuitates. Cretensiũ remp. antiquissimã omnium Minos iustissimus legibus cõstituit, ut est author Aelianus de uaria historia, idq; probare uidetur Homerus, cũ ciuitates eorũ ἐνναιετώσας appellat, id est, bene cultas atq; habitatas: & Archilochus cauillans in quosdã ait, νόμος δ' ὁ κρητικὸς διδάσκει, quasi optimæ leges Cretensiũ fuerint. Potentes mari quõdam fuisse, prouerbium Græcum est argumẽto, quod per ironiam dicitur: Quasi Cretensis ignorat mare. Alterum eos agitat prouerbiũ, quod in quenq; astutum iactamus, κρητίζεις, id est, Cretizas, quod huiusmodi sint illi natura. Hic Iouis infantiam Curetes dicũtur occultasse, crepantibus armis. Quod genus hominũ & in Eubœa, & in Aetolia, & in Acarnania sparsum, in unũ tamẽ redigitur. De quibus, deq; eorũ origine nõnulla in Epiro & Acarnania dixi. Nam ut ait Strabo, & Curetas & Corybantes, & Cabiros, & Ideos dactylos, & Telchinas eosdem esse populos, nõnulli uero cognatos inter se dixerũt. Cretam in potestatem redegit primus Romanorũ Metellus Creticus, insequentibus deinde tẽporibus sub Imperatoribus Cõstantinopolitanis diutius fuit: postea cõcessa Bonifacio Montiferratensi, à quo demum Venetis magno diuendita fuit. anno M. C X C I I I I. sub Henrico Dandalo duce rebellans. Deinde M. C C C X L I I I. per Andream ducem sub iugum missa. Vrbes nunc in ea decem cũ Præsulibus cernunẽ, inter quas metropolis una, quam Candiam uocãt, ubi & Prætor Venetus ius dicit, & portus est: reliquæ Rheteniũ, Cania, Sitia incolumes: cæteræ semidirutæ, Chisanum, Arium, Milopotamũ, Arcadia, Chersonnesus, Hierapetra, omnia ferè mutata nomina. Nũc uero ad antiquas ueniamus, inter quas Cnosus, Cortyna, Cydon urbes mediterraneæ Straboni ponũtur à Minoe ædificatæ. Cnosus prius Ceratus à flumine dicta est, eã Homerus in Odyssea Minois regiam uocat, ubi ille nouem annos regnauit, descendens in antrũm: unde se mandata legesq; à Ioue haurire dictitabat. ἔνθα τε Μίνως ἐννέωρος βασιλεὺς

Adepsa · *Abantis* · *Eteonum* · *Camæ* · *Elymnium* · *Marinarium* · *Tryche* · *Amarynthus* · *Montes* · *Coryleon* · *Dyrphis* · *Oche* · *Promontoria* · *Cerastum* · *Caphareum* · *Nauplius* · *Careum* · *Neleum* · *Creta* · *Centũ Cretæ urbes.* · *Minos* · *Curetes* · *Corybantes* · *Cabiri* · *Idei dactyli* · *Telchines* · *Candia* · *Cnosus* · *Cydon* · *Cortyna*

Διὸς μεγάλου ὀαρισ&c, Sita est in plano contra Peloponnesum: Romanam postea coloniam accepit. Cortyn siue Cortyna diu sine mœnibus fuit, per se munita, donec Ptolemæus Phi-
Labyrinthus lopater eam muro cinxit, complectens ambitum L X X. stad. Strabo. Hic prope Labyrinthus, cuius dicunt adhuc extare uestigia, ut retulit mihi noster Georgius Alexander, eius insulæ præsul, qui locum adiuit. Mons est effossus, ac undique concauus, una tãtum & angusta uia aditur. Dux loci peritus præcedit cum ardente funali, inextricabilem errorem per tenebras monstrando. Non longe distat mons alter accessu difficilis, situ inexpugnabilis, qui
Themenos lucus Ioui antiqua superstitione sacer fuerat, hodie Themenos ab incolis appellatus: ut idẽ
Lyctus *Lycastus* Georgius dicebat. Lyctus, itemque Lycastus urbes. Homerus. λύκτον μίλητόν τε, ἠδ' ἀργινόεντα λύκαστον. albentem uocat Lycastum, quod terram habeat albescentem: est & alia in Ponto
Phæstus Stephano. Phæstus cum acuto profertur, ad differentiam Phæsti grauitoni. Dicitur à uiro
Dion eiusdẽ nominis, Herculis ex Ropalo filio nepote, distat à Cortyna stad. lxx. à mari. xx. aliã
Rhytium in Peloponneso Phæstum supra memorauimus. Dion, Rhytium, Polyrenum, ἀπὸ τοῦ πολλὰ
Polyrenum ῥῆνα, hoc est, multas oues habere, quod fœcundus sit, & idoneus pecuariæ locus. Arcadia
Arcadia Stephano ex authoritate Demetrij, nunc semidiruta, cui præerat Georgius Alexander su-
Eleuthere pra memoratus, q paucis ante annis Romæ ꝓfitebatũ. Eleutheræ, prius Aorus dicta à nym-
Aorus pha quadam Stephano, sita ad Catactũ fluuiũ. Oaxus urbs in monte sita: unde (ait Stephanus) nomen accepit. ὄαξος enim apud plærosque Græcos præruptus, præcepsque dicitur. Herodotus ait, in hac regnasse Erearchum Batti Cyrenarum conditoris filium. Oaxi memi-
Olerus nit Vergilius. Cretæ uenìemus Oaxum. Olerus, de quo Zenon in Creticis ait, ante sacrã
Lampe Pitnam Olerum fuisse ciuitatem in alto monte sitam, ac sacra Penei cum deæ faciunt: Ole-
Bienus riam appellant celebritatẽ. Lampe urbs Agamemnonis ædificiũ, alia in Arcanania Steph. Bienus urbs, ἀπὸ τῆς βίας, quod hic Mars uim sit passus ab Oto & Ephialto Neptuni filijs, à quibus etiam ibi sacris est honoratus, quæ Hecatonphonia uocabãt. Per siccitatem olim coloni hanc urbem relinquentes, Hydruntem in Italiam applicuere, ibique nondum mœnibus conditis, responsum accepere, ut loca palustria maxime peruestigarent. In Asiam igitur tendentes, apud Rhydam fluuium in Galilææ regione urbem ædificauerũt: Biamque uocauerunt, ob quandam apud eos uirginem Bamiam ab hiatu terræ absumptam. Cuius Eusebius in ecclesiastica meminit historia. Stephanus. Atque hæc quidem mediterranea, littora
Hierapitna lis autem regio meridiem uersus: Hierapitna urbs, nunc ad uicum redacta, quam Hierape-
Eritheum tram in codice fisci appellant, præsulem habentem. Eritheum. Leon promontorium. Aste-
Leon promõ. rusia mons: unde coloni Asterusiani ciuitatem supra Caucasum ædificauerũt. Stephanus.
Asterusia Ad septentrionem uero Heraclea, Panormus, Dium, Rhithyna contra Atticam, quam ho-
Heraclea die Rhetinum in fisci codice scribunt: præsulem habet. Cysanium urbs item ad uicum re-
Panormus dacta, præsulem tamẽ habet: hæc Plinio urbs dicitur: Ptolemæo promontorium. Cydon la-
Dium conicam spectans, tertia post Gnosum & Cortynam nobilitate connumeratur, à quibus
Rhythina æque abest stad. lxxx. Straboni. Amphimala, quæ sinui nomen Amphimalo dedit. Minoũ.
Cysanion Dictamum. Aptera urbs, cuius etymum Stephanus huiuscemodi adfert. Sirenes de cantu
Cydon in eo loco cum musis certantes ac uictæ, depositis ex humero alis, albo se inficientes, in ma-
Amphimala re proiecerunt, ex quo Aptera locus, quasi sine alis. Insulæ uero iuxta Leucæ appellatæ ex
Minoum adsumpto colore. Ptolemæus quoque in hac parte montes Leucos ponit. Pantomatiũ. Dre-
Dictamum panum promontorium. Ex orientis parte Camara urbs, & Zephyrium promõtorium. Ex
Aptera occidente Chersonnesus. Coryx. Criumetopon item promõtorium, quod arietis speciem
Leucæ præbeat. Est aliud circa Pontum Euxinum. Mõtes uero præ cæteris nobiles, Dicte, & Ida,
Leuci montes apud hunc & Panacra mons alter: cuius meminit Callimachus. ναίοις ἐν οὔρεσι, ὅτι κλείεται
Pantomatiũ πανάκρα. Est & Cypri urbs. Rhodus sicuti & Cyprus in Asia est, uocabatque prius Ophiusa:
Drepanum postea Telchinis, eo quod Telchines eam incoluerunt, genus hominum maleficum & fasci-
Camara natoriũ: qui ex Creta primũ in Cyprũ, deinde huc cõmigrauerunt, & ferrũ prius & æs ex-
Zephyrium ercuerunt. Post Thelchinas Abliades successere: ex quorũ uno Cercapho & Cydippe cõ-
Chersonnesus iuge filij procreati sunt, qui urbes de nominibus suis condiderunt: Lindũ, Ialysum, & Ca-
Coryx mirum. Quidam putãt à Tlepolemo ædificatas, Herculis & Astiochiæ filio, eisque nomina
Criumetopon filiarum Danai indidisse. Hæc Strabo. Homerus Tlepolemum hunc Rhodios ad bellum
Rhodus Troianum duxisse dicit, autorem generis, & illarum trium ciuitatum. λίνδον, ἰήλυσόν τε, καὶ
Telchinis ἀργινόεντα κάμειρον, ob eam causam Pindarus Tlepolemi insulam eam uocat, dicitque à Rhodo nym-

do nympha Solis ac Veneris filia dictam. Rhodios quoq; Mineruæ primum sacrificauisse
statim ubi è Iouis illa processit ceruice. Iouem propterea loco beneficij in ea auro pluere iussisse,
ex quo diuitijs insula referta est. βρέχε θεῶμ βασιλεὺς ὁ μέγας χρυσέοισι νιφάδεσι πόλιμ ἀνι-
χαφαίσου τέχνασι, De diuitijs eius etiam Homerus. Chara Ioui tellus hominũ regi atq; deo-
rum: Quicq; & opes illi multas diffundit & amplas. Hæc omnia fabulosa referuntur, ut pla-
nè terra cõmendetur, quæ reuera fortunata fuit, quaqua uersus ad hominum salutem, aut
etiã Colonias nauigando: unde & in Hispaniam usq; profecti, Rhodum ædificauere. Rho-
dij Dores sunt, eorum dicendi genus Quintilianus cõmendat, dicens esse mediũ inter Asia
ticum & Atticum. Aeschynes cum à rep. excidisset, eò doctrinam Athenarumq; studia pri
mus intulit: ac adeo is locus literis refloruit, ut deserta plurimi patria, undecunq; tanq; ad
cõmune gymnasium eò conuenirent, mallentq; se Rhodios appellari, ut duobus Apollo-
nijs alijsq; contigisse memoriæ proditum est. Duri sanè atq; asperi taxantur, uel ob dicendi
genus, uel è situ regionis difficili. uestigia Apollinei templi adhuc monstrantur, ubi Colos- Tẽplum solis
sum Cares Lyndius altũ cubitis D C C. ex ære extruxisse fama fert, quo terræmotu postre Sultanus Ba-
mo corruente, hostis Sultanus Aegypti, quum insulam inuasissent X C. camelos ex eo dici bylonia
tur exonerasse. Hæc insula post amissas Hierosolymas in potestatẽ militum S. Ioannis per-
uenit, à quibus sæpe contra impetum Barbarorum defensa, patrum nostrorum memoria
ab Habusato Aegypti Sultano bellum quinq; annorum pertulit: deinde à Calisto III. Lu-
douicus Patriarcha Aquileiensis eò cum classe missus, Rhodum à Turcarum longa obsi-
dione soluit, eorum triremibus apud oppidum S. Petri depressis, ac Lemno recepto. Postre
mo Sixti IIII. tempore periculosissimum eorundem hostium sustinuit bellum, mœnibus
penè deiectis, quod tandem diuina ope, & militum uirtute euasit, ubi & quædã auxilio no-
stris ferunt uisa portenta, duce ipso ac Magistro pro mœnibus astante, ac ad extremũ pro
fide, proq; patria ad laborem, sui exemplo cæteros inuitante. De ipsius urbibus tribus nihil
nunc restat, nisi Ialysus, qui Rhodus appellatur eodem cum insula nomine, quò cæteræ cõ Ialysus
migrarunt usq; Plinij tempora. Lyndus enim in monte sita, nobile Mineruæ templum ha-
bebat à Danaidibus exstructum. Hinc Cleobulus unus è septem dicitur fuisse. Cyprus, Cyprus
Crypta prius Stephano uocabatur, quod à maris undis uideatur abscondi, & Cerastes ob
montes frequentes, quasi cornua quædam prætendẽtes, & Amathusia & Minois & Acha
mantis circuitu Straboni trium milium & cccclxx. stad. Plinio ccclxxv. pas. mil. similis Eu-
stathio. Posita uero Ptolemæo ex parte septentrionis Issico sinui proxima, à meridie Aegy
ptio pelago, ab occidente Rhodo. Insula mollis alioqui, & Veneri dicata: nam ex eius no-
mine κύπριν Venerem appellãt Græci. Trogus scribit, Cyprios uirgines suas prius nautis
in littore ꝓstituere solitos: deinde matrimonio collocare. Nos in urbe Roma uidimus Car
lotæ reginæ comites, haud famæ priscæ nequitia cedentes. Habuit & tyrannos olim græ-
cos: Teucrum primo qui condidit Salamina, eiusq; prolem usq; ad Euagoram & filiũ eius Teucer
Nicoclem, ad quem est Isocratis oratio. Verũ postea, ut ait Strabo, iuuantibus Romanis in Euagoras
manus uenit Ptolemæorum: quorum postremus, q; parum gratus uideretur erga rempub. Nicocles
sublatus est. Causa fuit P. Clodius Pulcher: captus olim à piratis, Ptolemæo scripsit ut pre- Ptolemeus
cium ei ad liberationẽ mitteret: quod admodũ paruũ ei missum pyratæ spreuerũt, liberũq;
gratis dimisere. Creatus inde Romæ Tribunus euicit, ut M. Cato prætor in Cyprum mit-
teretur, eam regi ablaturus, quod cum rex præsensisset, uenenum sumpsit. Cyprus prætò-
ria prouincia deinde facta, q̃q; Antonius Cleopatræ & eius sorori Arsinoe eam tradiderit,
post eius mortem ad remp. rediit. Hæc ille. In eandem ferè sententiam: Rufus Cyprum, in-
quit, famosam diuitijs populus Ro. paupertate sollicitus occupauit. Eam rex fœderatus re-
gebat, sed penuria ęrarij lege lata per P. Clodium trib. pl. Cyprus cõfiscari iussa est: quo ac-
cepto nuncio, rex uenenum hausit, quo uitam priusq; diuitias, amitteret. Occidente deinde
imperio, Constantinopolitani Imp. eam tenuere, quos primum è possessione eiecit Ricar-
dus Angliæ rex. Hierosolymã classe petens, eò tẽpestate delatus cũ portu prohiberetur, in-
dignatus, arma quæ in Saracenos parauerat, in eos conuertit, in potestatemq; insulam rede
git, præsidioq; firmauit. Nec diu postea Guidoni Lusignano uiro Gallico, qui de Hieroso-
lymitano regno pulsus fuerat, permisit, cõmutatione tituli regni Hierosolymitani. Igit̃ hãc
ille acceptã suis per manus tradidit, donec regnũ longa successione ad duos perueniret fra-
tres: quorum alter nomine Petrus cũ classe instructa Hispanis & Gallis Alexandriam inua

 dit, ingenti

dit, ingenti inde abacta præda, paulopost reuersus à fratre trucidatur, qui parricidij pœnas mox dedit. Nam in conuiuio quod sumptuosum parauerat anno M CCCLXXII. inuitati Genuenses & Veneti iudices, quos Baliuos appellant, ac de consessu & loco concertantes, Genuẽses ægre tulerunt, quod regis sententia Veneti essent prælati, quapropter in eũ coniurauere. Re patefacta, rex coniuratos quotquot aderant una die è fenestris prætorij deiecit, reliquis ad unum, qui Cypri agebant ex ea natione, necatis. Genuenses hoc accepto nuncio, classem armant: ex improuiso ς insulam confestim inuadunt: regem cum coniuge capiunt: ac domum cum præda ingenti in triumphum ducunt. Regina, quod prægnans esset, in custodia peperit, Ianum nomine: quod Genuæ, quam Ianuam corrupte uocant, natus esset: tandem uterque dimissus sub tributi cõditione, & Famaugusta quod Cypri est emporium, sibi retenta. Ianus igitur patri succedens, à Sultano Ægypti Melchella, ob memoriam paternæ inimicitiæ simul & iniuriæ inuaditur, dumque classi classe occurrit, capitur ab hoste unà cum Nicosia: urbs diripitur atque incenditur, ipse postea C X X. milli. aureis sese redemit, tributum pendere pollicitus. Huius duo fuere liberi Ioannes, & Anna, quam Ludouico Ludouici Sabaudiensis ducis filio locauit: Ioannes autem regno successit, uir singulari mollitia præditus, qui ex Helena Theodori Despoti Ioannis Palæologi imperatoris Constantinopolitani fratris filia Carlotam tantum suscepit, ex concubina uero Iacobum. Filiam Ioanni cuidam ex genere Lusitanorum regio locauit, qui soceri regni res cunctas administrabat: demum ueneno sublatus est opera cuiusdam, qui causa illius rebus ac loco, quem præcipuum apud regem tenebat, deiectus fuerat. Carlota deinde Ludouico Ludouici Sabaudiæ ducis filio eius patrueli tunc absenti iterum nupsit. Iacobus uero præsul Nicosieñ. à parentibus factus pontifice minime probante. At ille post mortem eorum spreto sacerdotio regnũ inuadit. Ludouicus interea Carlotæ uir è Gallia adcersitus ac classe instructus Iacobum de regno deiecit. Hic ad Sultanum confugiens eius ope restituitur, Ludouicum in arcem Nicosiæ confugiẽtem expugnat. Regnum quoque integrum cum Famaugusta, quam ad eam usque diem Genuenses tenuerant, adeptus, utque perpetuo munimento firmaretur, Catharinam Marci Cornarij patritij Veneti filiam in matrimonium duxit, quam senatus in filiam adoptauerat dote adsignata. Hæc post annum uidua ac prægnans relicta posthumum pepererat infantem. Quo breui tempore pereunte regnum iure hæreditario ad Venetos peruenit, anno M CCCCLXX. Ludouicus interea ad sedes paternas remeauit. Quumque ocio magis diuinisque rebus quàm imperio natus esset, in solitudinẽ apud Ripaliam supra lacum Lemannum usque ad extremum se recepit. At Carlota uirago minime quiescens dum obsideretur statuit in Italiam Romam ad Sixti pontificis opes confugere: à quo pecunia tantum adiuta ad Sultanum inde in Ægyptum transfretauit, apud quem triennium auxilij expectatione quum frustra triuisset: re infecta Romã reuertit, ubi unà cum Cyprijs comitibus honesti ordinis eiusdem Sixti liberalitate ac misericordia usque ad extremum uitæ tempus uixit. Cyprum & Rhodum Sultanus suæ ditionis ac regni Hierosolymitani esse dictitat. Turcarum uero rex Othomãnus de Rhodo quod proximus sit eius littori tantum contendit. Ciuitates Cypri plurimę nominantur quæ iam interiere. Hæ solum in codices fisci relatę. Nicosiensis metropolitica, Paphensis, Famaugustana, Anteradensis, Limothonieñ. Ex his Paphum condidit Agapenor, qui dux classis Arcadũ in bellum Troianum, in reditu in Cyprum appulit, author Pausanias.

Ianus · *Ioannes* · *Carlota* · *Iacobus* · *Ludouicus* · *Cypri ciuitates* · *Paphus*

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER X.

ASIA

Taurus mons quot nomina commutet.

SIA deinceps perscribẽda par reliquis duabus, Tanai & Nilo ac Bosphoro Thracio discreta: dictaque nonnullis ab Oceani filia: Herodoto autem à Promethei matre: Lydis uero ab Asiæo Aryis filio, unde & gens quædam Sardis Asia dicitur, ut tradit Eustathius. Hanc uniuersam Taurus diuidit, diuersis uijs flexuosus ac numerosis nominibus ad cognata Ripheorum iuga ex oriente perueniens. Imaus prima parte sui: deinde Egidis, Paropanisus, Circius, Campodes, Pharpharides, Cora-

Coraxes, Orages, Oromades, Niphates, Turus. Atque ubi brachia emittit subinde tentanti maria similis, Sarpedon, Ceracesius, Gargius, iterumq; Taurus, portarum tamen nomine unitatem sibi uendicans, quæ alibi Armenicæ, alibi Caspicæ, alibi Ciliciæ nominantur. Porta Armenicæ. Quinetiam maria effugiens & confractus: diuersis se gentium nominibus miscet, à dextera Hircanis Caspijs: ab læua Pariedrus, Moschius, Amazonius, Coraxicus, Scythicus Caspicæ appellatus, in uniuersum uero Græce Ceraunus. Arrianus autem lib. VI. de gestis Alexandri Ciliciæ Magni per Pamphyliam & Ciliciam, in Armeniam tendere ait, & hinc in Mediam flectere ad Partiæos usq; & Chorasmenos, & Bactrianos exuperans congreditur cum Paropaniso, quod Caucasum uocant. Hunc primus è Syriæ regibus Seleucus pater Antiochi Seleucus magni, ut ait Polybius, ausus est transcendere, ac late dominari. Pars Asiæ potissima ac colonijs græcis frequētissima, Asia ꝓprie appellata est, quæ modo magni Chersonnesi duo- Asia proprie bus utrinq; eò coarctantibus æquoribus Issico & Pontico in mare prominet, ubi Ponti re- Pontus gio continetur. Simulq; Chalcedonia, Bithyniæ duæ, Phrygiæ duæ, Mysiæ duæ, Ionia, Æolia, Caria, Lycia, Isauria, Lycaonia, Lydia, Pāphylia, Cilicia, Armenia: omnes cis Taurum præter Pamphyliam, Lyciam, Isauriam, & Ciliciam. Ponti regio plures continet prouincias, Paphlagoniam, Galatiam, Cappadociam: tempore uero Theodosij VIII. sub Paphlagonia eius diœceseos uicario, Pontum Polemoniacum, Pontum Amasiam. Honoriada, Bithyniam, Paphlagoniam, Armenias duas, Cappadociam. Ab Heraclea usque ad Colchidem Strabo dextram Pontum, læuam Thraciam uocat. In hoc Mithridates XXII. gentibus Mithridates quarum linguas nouit imperauit. A' Romanis per Sullam, Murenam, Lucullum, & Cottam consules superatus, fortior resurgebat, nisi per Pompeium penitus succubuisset: annis quadragintasex bello confecto, suis tandem ob crudelitatem inuisus, quum frustra uenenum sumpsisset, ab amico mortem impetrauit: de quo uiro alibi plura. Pompeius Phar- Pharnaces nacem eius filium socium populi Romani esse uoluit: Bosphori regem constituit: Pontum prouinciam fecit. Pharnaces in pugna contra Cæsarianos occubantis regnum Cæsar Mithridati Pergameno, cuius opera in bello Ægypti usus erat tradidit. Post hæc Pole- Polemon mon Ponti magnam tenuit partem, quo extincto Pithodoris eius uxor duobus eius filijs Pithodoris regnum administrauit: postremo sub Nerone Pontus omnis in prouinciam redactus est. Nouissimis uero temporibus Turcæ ea loca recuperauerunt è familia Candelorum, abhinc annos ferè CCL. qui haud diu ab Othomannorū gente nunc omnibus late dominante expulsi fuere. Prima igitur ciuitas ac metropolis occidentem uersus Heraclea est. Cuius Heraclea Homerus non meminit, sicuti neq; Amastris neq; Sinopis, quod uidentur post eum fuisse. ponti Huius nominis plures fuere in Sicilia, Libya, Sardinia, Italia, Gallia, Creta, & alijs locis pluribus, quæ à Stephano commemorantur. Deinde Paphlagoniæ sequuntur populi, unà Paphlagones cum Ponticis mixti, seu pars potius Ponti. Paphlagoniam, Plinius Pylemeniam dictam fuisse ait, à Pyle flumine, quod inter Mariandynos & Paphlagonas fluens fertur in Pontū. Eustathius uero & Stephanus, à Paphlagone Phinei filio dicunt. Eam Philemenes amicus pop. Rom. ut scribit Rufus, tenuit: sæpe à Mithidrate expulsus: deinde restitutus: stirpe de- Mariandyni niq; regia deficiēte Neronis tempore prouincia facta est. Gens alioquin barbara, quamuis mixta Græcis, à lepore tamen eorum procul. Cauillus exagitat comicus quendam, ut Paphlagonem uisum, quod in concionibus linguą semibarbara uteretur. Eustathius. Horum populi Mariandyni sunt, oram habitantes usq; ad fluuium Parthenium: quos Strabo dicit à Thracia profectos. Horum meminit Eupolis antiquæ comœdiæ: χθονογενῆ. ὁρῶ θεῶν τὴν μαριανδύνων. Apud eos tibicines canere primum Threnos sunt soliti: unde prouerbium, μαριανδύνου μάμμωσαι θρηνητῆρος. Threnetici & Cares: unde & Carica Threnetica dicuntur. Heraclea Huiuscemodi sunt etiam Phryges & Mysij. Quare Æschylus ait: βοᾷ τὸν μύσιον. Ferunt authores Mariandynum filium Tityi threneticam ornasse melodiam, eamq; patrem Marsiæ tibicines docuisse. Hinc Mariandyni authorem sui generis imitati sunt: quem etiam uenando extinctum quotannis in æstate lugent. Hæc Eustathius. Apud eos urbs nobilis altera Heraclea est, Megarensium colonia, Herodoto: Straboni uero Milesiorum, circa quam Acherusia Chersonnesus, ubi dicunt Herculem ex inferis Cerberum extraxisse. Arrianus uero sic ait: Mariādyni Paphlagonum gens Sangario fluuio uicini, ubi Heraclea est, apud quam Cimmerij, qui more patrio uescēbātur herba, in aconitum incidētes adfecti sunt, quod

genus herbæ ſpuma Cerberi ab Hercule extracti, in terram collapſa dicit̃ peperiſſe. Ex quo ſcōma iacit̃: Cerberũ nõ minus incõmoda ſuperis attuliſſe q̃ inferis. Caucones populi Straboni, qui iam interiere, orã habitauere poſt Mariandynos uſq; ad Parthenium flumen. Hic enim per fines Paphlagonem fluit, à lenitate quaſi uirgo ſexu, q̃ Diana ibi latuerit ut indicat Apollonius in Argonauticis. Eſt & Parthenium mons in Peloponneſo. Euſtathius.

Amaſtris Amaſtris iuxta ſequitur Paphlagoniæ metropolis: hodie quoq; nominis ueſtigia retinens, *Citorus* dicta ab uxore Dionyſij Heracleæ tyranni, filia Oriactis Darei regis fratris, ut ait Strabo. *Seſanium* Ea ſiquidem è trium urbium incolis facta dicitur: Seſanio, Citoro, & Cromna. Citorus *Cromna* enim à Citoro Phryxi filio, ut Strabo, olim Sinopenſium emporium: nonnulli Cidorum *Aegialus* ſcribunt. Hanc frequentem buxo Strabo tradit. Virgili. Et algentem buxo ſpectare Cito*promõtoriũ* rum. Cromna nunc ipſa Amaſtris eſt. Aegialus, promontorium, ut Apollonius poeta indicat, haber & uicum eiuſdem nominis: apud Græcos antepenultima acuitur ad differẽtiam portus. Eſt alter Aegialus, qui ſub Agamemnonis erat imperio, in medio Sicyonis & Buprasij, ab Aegialeo Inachi filio, eſt & Thracius Aegialus iuxta Strimonem: Aethiopicus quoq; Aegialus iuxta Aegyptum. De hoc autem Paphlagonico Home. κρῶμνάν τ' αἰγιαλόν τε καὶ ὑψηλοὺς ἐρυθίνους. Quidã Crobialon ſcribũt. Apollonius ſic ſcribit. Crobialumq; ac Cromnam frondoſumq; Citorum. Qui ethnica ſcribit teſtatur Crobialum paruum eſſe oppidũ. Seſanium promontorium Amaſtridis, ubi primo Phineus rex habitauit. Strabo. Didymus autem Inſulam hanc dicit eſſe. Dicitur autẽ à Seſanio ibi fœcunde proueniente: Euſta. Eri*Erithymni* thynnos Strabo, in mari pontico prope Paphlagoniã duos eſſe ſcopulos dicit à colore appellatos, quod tellus in ea parte rubricare uideatur. Stephanus ciuitatẽ Paphlagoniæ ponit, quã Home. in Catalogo ὑψηλοὺς ἐριθαύνας. Apollonius in Argonautis. αἰπεινούς τε παρεξενέοντ' *Eneti* ἐριθαύνους. Inuenit̃ & piſcis Erithynus, ob eãdem coloris cauſam cognominatus. Eneti, quos Homerus producere mulos teſtatur. ἐξ ἐνετῶν. ὅθεν ἡμιόνων γένος ἀγροτεράων. Sed & equi magnopere laudãtur. Enetis enim equis in Olympia Leonem Lacedæmoniũ uiciſſe, autor eſt Euripides. Enetus fuit Myrmex Dialecticus, cuius meminit Diogenes in 11. Hanc gentem ſuo iam tempore extinctam, teſtatur Strabo: hinc Venetos habuiſſe originem in Italia *Pelamidia* dixi. Pelamidia port⁹ & ſtatio Paphlagoniæ, ubi pelamides piſcãtur, Strabo. Secũda apud *Aeginates* Calybes. Tertia apud Byzantium. Aeginates oppidũ & fluuius. Steph. Armenon uicus: *Tius* meminere Menippus in Periplo & Xenophon in aſcẽſione. Tius urbs à Tio ſacerdote Mileſio, ut ait Philo. Demoſthenes uero hiſtoricus in Bithyniacis dicit originẽ à Pataro quodam habuiſſe, qui in Paphlagonia res geſſit, ciuitatemq; Tion quaſi Dia, quod Iouem maxime coleret. Stephanus. Tii & Pomponius meminit. Callichorus fluuius apud Heracleã *Callichorus* Paphlagoniæ, quam ſupra narraui, ſacer Dionyſio, quod ibi chorum conſtituit reuertens *qui & Cal* ab Indis. Apollonius. ὦκα δὲ καλλιχόροιο παρὰ προχοὰς ποταμοῖο ἤλυθον, ἔνθ' ἐνέπουσι Διωνύσοιο *lithous* υἷα, Ἰνδῶν, ἡνίκα φῦλα λιπὼν κατενάσσατο θήβας ὀργιάσαι στῆσαί τε χορούς ἄντροιο πάροιθεν. Valerius Flaccus è noſtris Callirhoon uocat: Triſtes Acheruſidos oras Præterit, & feſta uulgatũ nocte Lyei Callirhoon, nec uana fides: hic Bacchus & undis Abluit eoo rorantes ſangui*Sinope* ne Thyrſos. Callirhoes alter in Attica fluuius Plinio. Sinope urbs Græca, Mileſiorum colonia, quam Polybius hoc modo deſcribit: In dextra parte Ponti, ubi Phaſidis ingreditur mare, in quadam Cherſonneſo protendente in pelagus, difficilis aditu à mari uenientibus. Sinopenſibus Mithridates bellum intulit, qui ſubſidium à Rhodijs petierunt. Strabo nobilem eam Paphlagoniæ ciuitatem uocat, à Mileſijs ædificatam, ac bis captam, primum à Pharnace, deinde à Lucullo, gymnaſio, porticibus & foro egregie ornatam: Inde quoque ſinopicam rubricam è Cappadocia eò aduectam prouenire. Vrbis etymum à puella Sinope ferunt, quæ à Ioue amata in hoc loco reperta eum iurare coegit daturum, quod ipſa peteret. Petijt autem perpetuam uirginitatem. Apollonius hãc fabulam pluribus uerſibus cõprehendit. Alia uult fabula ab Apolline compreſſam, ex qua natum Syrum, qui Syriæ nomen dederit. Sinopenſis Regulus quidã Hiſmael Græcanica ſecta noſtra memoria ſe ſponte Mahumethi Turcarũ regi dedidit. Hæc urbs clara Diogene Cynico eſt. Deinceps ſunt *Halys* Halys fluminis oſtia, nomen habentis à ſalibus quorum præterfluit fontes: labitur multus in occidentem, deinde cõuerſus in Septentrionẽ per Galatas & Paphlagonas hos Leucoſyros terminat. Hæc Strabo, Euſtath. eius etymum potius ἀπὸ τὸ ἀλήμναι, id eſt, errare exiſtimat, quod uagus diuerſis abeat itineribus, ex quo ſine aſpiratione ſcribendum, primo autem

autē modo nequaquam. Herodotus dicit eum à monte Armeniæ oriri, ac per Cilicum terras boream uersus tendere, ac exeuntem in Phasidem nomen amittere. Adstipulatur & Polybius, qui Sinopem prope Phasidis ostia, non Halys collocat. Cis Halym, tetras omnis ac regiones usq; ad Taurū Crœsum possedisse idem est autor: eundem quoq; fluuium cauendum ei Pythias respondit, κροῖσος ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν διαλύσει. Crœsus Halyn superans dissoluet nobile regnum. Amisus urbs insignis distans à Sinope ad stadia noningenta: Milesiorum, postea Cappadocum principum colonia: hanc Mithridates Eupator muris exornauit. Hæc Strabo. Plinius uero ait, Eupatoriam à Mithridate uocatam, quā cum Amiso coniunxit: eo demum à Pompeio deuicto Pompeiopolis utrūq; oppidū uocatum. Deinde à Phanarea est pars optima Ponti: post eam orientalior Pariadra, sub cuius radicibus Cobira sita sunt, stadijs cl. quàm Magnopolis australior. Hæc Mithridatis regia erat. Ad. cc. hinc stadia Petra est oppidum, locus altissimus & saxo subsistens circūsyluosus & inaccessus. Ex ea Pompeius thesauros Mithridatis Romam exportauit, Cabiraq; Diospolim nominauit, quam postea Pythodoris rex auxit, Augustamq; appellari uoluit. Post Phanaream Comana Pontica, & Zela urbs ab eodem rege possessa super aggere Semiramidis constructa, ubi templum Anaitidis, quæ ab Armenijs colit̄. Hæc Strabo. Iuncta huic Amazonum regio, de quibus in Scythia diximus: unde huc cōmigrarunt, & apud Thermiscirā & Sidinam oppida, ac amnem Thermodontem constiterunt. Hic ex Antitauro profluens in Pontum semper glacialis uel æstate, ex quo nominis etymum trahit, crystallum quoq; producit, ut ait Eustath. Iris etiam non minor illo ex Phanarea fluens Straboni: eandem planitiē irrigat præterfluēs Comana Ponti (Nam altera in Cappadocia Comana) & Amasum Strabonis patriā, assūptis sibi Scylace & Lyco apud Thermiscirā Thermodonti cōmixtus in pontū exit. Lycus enim ex Armenia per fines Cappadociæ, hæc Cæsareamq; abluens progreditur, donec in Phanarea cum Iri concurrat. Post Sidinam Pharnacia est oppidum munitissimum. Deinde Trapezus græca ciuitas. Ante uero ex Amiso nauigantibus in ora duo promontoria inueniuntur. Herculaneum, deinde Iasonium, deinde sinus in quo sunt Cerasus & Hermonassa mediocres habitationes. Hæc Strabo. Herodotus autem Cerasuntem & Trapezuntem Sinopensium colonias dicit. Eustathius uero ex hac fructū eius nominis à Lucullo in Italiam exportatum, postq; uictoriam Pompeij, Megalopolim appellatam esse, testatur. Strabo in hoc littore Phazemoniticam ponit, eamq; à Pompeio Megalopolim dictam, & iuxta Phazemonem uicum ampliatis mœnibus Nicopolim appellatum. Trapezus Imperatorem Christianum nostra ætate habuit à Mahumethe Turcarum rege expugnatum: originem à Constantinopolitanis imperatoribus ducebat. Iam inde ab Alexio propinquo Andronici senis Palæologi, quem primum hæc urbs Imperatorem habuit. Censetur & uiro doctissimo, Georgio Trapezuntio, Peripatetico, quē Romæ audiui. Trapezunti autem imminent Tibarni, Chalybes, Heptacometæ, antiquitus Mosynœci appellati, quod turres μοσσύνας uocant. Nam hoc genus in turribus & arboribus habitat: hi tres Pompeij cohortes obtruncarunt, dum montana pertransirent. Hæc Strabo. Dionysius uero poeta δουρατέους μοσσυνοίκους, id est, ligneos Mosynœcos uocat, quod in arboribus seu ligneis habitabant ædificijs. Xenophon, eos uti adipe Delphinorum pro oleo, & nucibus iu glandibus minime scisso putamine, uino austero: præterea corporibus esse teretibus, longitudine ac crassitudine æquali. Calybes, gens pauca & subiecta Mosynœcis uicinis, uictūq; ex ferri metallis quo abundant quæritantes, ut ait Xenophon. Hos dicit esse Eustath. quos Homerus Halybes. & itē Halyzonas uocat, quos Dius & Epistrophus ad Troiam duxit, & satis ostendere dum oram dicit uenis argenti abundare. τηλόθεν ἐξ ἀλύβης, ὅθεν ἀργύρου ἐστὶ γενέθλη. Strabo autem Chalybes dicit suo tempore Chaldæos uocatos, ab Homero autem Halybes: sed Halyzonas nequaq;, dicens eos cis Halym esse. Stephanus item uult, Halyzonas Homerū inter Cares & Lydos posuisse dictos à iactantia diuitiarum quas possident, ἀλάζων enim latine iactans. In ora quoq; Ponti Stephanus Calathim ponit, à Calatho ibi reperto sacrificijs apto. hinc & Istrum fuisse poetam, qui de Tragœdia scripsit. In eadem ora Melas & fluuius & sinus & pontus, cuius meminit Eudoxus, apud Sarpedoniam petram: dictus à Melane Phryxi fratre ibi demerso. Apollonius. μέλανος διὰ βένθεα πόντου, ἱέμενοι, τῇ μὲν θρηίκων χθόνα τῇδε περαίαν. Nunc Ponti mediterranea dicenda, quæ Galatæ, Cappadocésque tenent. Galatæ enim Paphlagonibus uicini ad austrum sunt, ac cis Ha-

Amisus
Pōpeiopolis
Phanarea
Pariadra
Cabira
Petra
Comana Pontica
Zela
Amazones
Thermodon
Iris flu.
Lycus
Thermiscira & Sidina Amazonum patria.
Pharnacia
Trapezus
Herculaneū
Iasonium promontorium
Phazemon
Megalopolis
Tibarni
Chalybes
Heptacometa
Mosynœci
Calathis
Istrus poeta
Melas flu.
Galatæ

cis Halym. Tres eorũ gentes Trogmi, Toliſtobogi à ducibus dicti. Tectoſagi à gente Gal
lica. Hanc regionem poſt multos errores, Galli occupauerunt, ex quo Galacia, ſeu Gallo-
græcia dicta eſt. Deinde res ad tres duces delata, ut Strabo teſtat: poſtremo ad unũ Deiota
Deiotarũ rex rum regem à Pompeio factum, cui ſucceſſit Amyntas, qui pro Antonio in caſtris fuit: de-
Amyntas inde ad Auguſtum transfugit. Quo extincto à Romanis ſimul cum Cappadocia, ac Ponto
CN. Manlius prouincia facta. Rufus autem ſic de his. Galatas Cn. Manlius Cos. quod Antiochum iu-
uiſſent perſecutus, & fugientes partim in Olympum, partim in Ancyram, quæ nũc Media
cus dicitur, de arduis in plana detruſit, uictos in perpetuam pacem redegit. Gallogræciam
Deiotarus rex nobis permittentibus tenuit, ad extremum ſub Octauio Auguſto in formã
M. Lolius prouinciæ redactam eam primus M. Lollius Paulinus adminiſtrauit. Galatiæ ciuitas An-
Paulinus cyra, nõnullis Phrygiæ: nam & uicina Galatiæ Phrygia maior eſt. Apollonius in VII. Cari
Ancyra cæ de hac urbe ſic refert: Mithridatem & Ariobarzanem Neclydas auxiliares fuiſſe Gala-
tis in bello, quod à Ptolemæo Aegypti rege paſſi ſunt, cuius naues cum Mithridates cepiſ-
Peſſimus ſet, tris urbes facti memoriam teſtantes poſuit: Ancyram ab ancoris nauibus ereptis, alterã
Tania Peſſimuntem, tertiam Taniam à nominibus ducum qui ei bello præerant. Arianus autem
Peſſimuntem ἀπὸ τοῦ πέσειν, id eſt, cadere è cœlo ſimulachrum matris deum: unde illa Ro-
Cappadocia mam aduecta. Taniam alij Tabiam uocant. Ad Ancyram, Synodus Ancyrana celebrata,
ut in iure ſcribitur Pontificio. Sequitur Cappadocia, quam Halys ab occidente terminat,
Thermodon ab oriẽte, à meridie Cilicia, mediamq; Iris interluit Ptolemæo. Plinius à Cap-
padoce eius regionis fluuio uocatam dicit, cum Leucoſyria prius diceretur, eandẽ eſſe Stra
bo quoque adfirmat. Arianus ſcribit Cappadoces uſque ad Euphratem quondam Syros
uocatos, deinde nomen à Cappadoce Nini filio mutaſſe. Plutarchus, Cappadociam, Sy-
Ariarathes riam uocari dicit à Syro Apollinis & Sinopes filio. Cappadoces, ut ait Rufus, primum ſo-
Aribarzanes cietatem Po. Ro. ſub Ariarathe petierunt, cuius deficiente ſtirpe, lectus rex Ariobarza-
Archelaus nes, & à Mithridate ſæpe pulſus: Romanorũ armis reſtitutus eſt, cuius item tertia deficien
te prole Archelaus fauente Antonio rex factus, quem Tyberius ſub Auguſto oratione
defendit. Imperio deinde ſuccedens eiuſdem, blande Romã accerſitum non remiſit, ac Cap
padociam in prouinciam per Germanicum redegit, quæ ſimul cum tota regione teſte Stra
bone à ſenatu in X. diuiſa eſt præturas: uidelicet qnq; Taurũ uerſus, quæ ſũt, Melitina, Ca
taonia, Cilicia, Tyanẽſis & Iſauriẽſis. quinq; reliquæ Lauinaſina, Sargaſina, Serauina, Cha
mamcriena, Rhemnena, poſtea addita & undecima Prætura, regio uidelicet Caſtabalis. &
Cydiſtre uicina uſq; Derbam Antipatri piratæ ſedẽ. Idẽ ait autor, Perſas primũ Cappado-
ciam in duas Satrapias diuiſiſſe. Deinde Macedonas in duo regna. Quorum alterum pro-
prie Cappadociam appellabant prope Taurum, alterum Cappadociam magnam prope
Leucoſyria Pontum. Arianus ſcribit Cappadoces, omnis uſque ad Euphratem Syros primum fuiſſe
Mazaca uocatos: deinde à Cappadoce Nili filio nomen accepiſſe. Euſtathius, Leucoſyros dicit eſſe
Cæſarea dicta nominatos, ad differentiam Syrorum, qui extra Taurum ſunt collocati. Mazacam Euſe-
Argeus mons bius ait, pulſo Archelao Tyberium, Cæſaream appellaſſe, unde Gregorius Nazianze-
nus præſul & Baſilius fuere. Eſt & Cæſarea Apameæ, & Cæſarea Palæſtinæ. Eſt item
Mazara ciuitas Seluntinorum. Hæc uero apud Argeum montem ſita Straboni & Martia
Melas flu. no, apud quam ad ſtad. XI. Melas fluuius currit ex humili loco naſcens, & in Euphratem
emittens, qui diu retentus quibuſdam lapidum obijcibus: poſtea ruptis torrente adeo
Comana repleuit, ut uicinas regiones multorum milium talentorum, ut ait Strabo damno adfece-
Cappadocia rit. Comana Cappadociæ plurali numero Emporium nobile quondam, & altera Corin-
Archelais co. thus frequentia mulierum & laſciuiarum: hic Lunæ fanum quod menſem Pharnacis uo-
Hylas flu. cant, & Reges ipſi maxime uenerantur. Huc undiq; ad Deæ feſtum conuenitur. Altera
Neocæſarea Pontica, ſupra cõmemoraui. Plinius has ponit urbes, Archelaidem coloniam Claudij Cæ-
ſaris quã præterfluit Hylas fluuius, Neocæſaream quã Lycus. Sebaſtopolim & Sebaſtã in
Lycus flu. Colopena regione, quæ Blaſio Præſule ac Martyre decorat. Meliũ à Semiramide conditũ
Sebaſta non procul ab Euphrate. Tyanam inter Cappadociã & Lyciam Tauro occubãtem, Apol
Melium lonij philoſophi patriam: alteram Stephanus in Aegypto ponit. Armenia minor à ſepten-
Tyana trione & occaſu Cappadociam, ab oriente Euphratem & Armeniam maiorem, à meridie
Armenia Taurũ montem habet: interſecatur autẽ ab Antitauro: regio tota in præfecturas diuiſa. De
minor. eius origine authores diuerſa tradidere. Eudoxus in Geographia colonos eam habuiſſe

Phryges ab initio dicit, moribusq́; adhuc Phrygijs pleraq; apud eos agi. Herodotus ab Ar-
meno, qui ex Armenia Thessaliæ urbe cum Iasone in his locis res gessit. Antipater III.
Rhodiacæ historiæ scribit ab Armeno heroe Rhodio dictã. Iustinus deinde princeps, ut
tradit Eustathius, omnem Armeniam in partes quatuor diuisit: Primã Heptapolim cuius
metropolis est Bizarus, quæ prius Leontopolis dicta est: præterea Theodosia colonia. Tra *Theodosia colonia*
pezus. Cerasus: secundam in Pentapolim: quarum Sebasta metropolis: tertiam Hexapo-
lim, quæ aliquando uocata est Armenia secunda: cuius metropolis Melitene. in hac & Co
mana & Chryse: quartam Zophanem & Bebitenam appellatam sub diuersis Satrapis con
stituit. Xerxene sicut Cambisene, urbs à Xerxe in Armenia ædificata Stephano. Nicopo- *Xerxene*
lis urbs à Pompeio constructa, ubi Euphrates Armeniam minorem ab Acesina distermi- *Cambisene*
nat Straboni. Armenia maior à septentrione, Colchidem, Iberiam & Albanos: ab occasu *Nicopolis*
partem Cappadociæ, ab oriente partem hircani maris: à meridie Mesopot. & Taurũ. Hãc *Armenia maior.*
& item Mediam Strabo ab Iasone originem habuisse docet. Eum siquidem Armeniũ quẽ-
dam ex Armenia Thessaliæ (quæ inter Pheras & Larissam sita est) secum duxisse, qui res
in hoc loco gessisset, gentemq́; de suo nomine uocasse. Sed & author idem recẽtiora refert,
Persæ uidelicet, Armeniam tenuere, postea Macedones, deinde Orontes ex Indarni gene-
re unius è septem Persis: postremo duces Antiochi magni, qui eam sibimet permitten-
te rege diuisere: Artaxa Pariada. Antiocho tandem à Rom. superato illi reges appellati
sunt. E genere Artaxæ fuit Tigranes, qui eam habuit quæ proprie Armenia dicitur, Me- *Artaxa*
dis Albanis Iberis cõtigua. E Pariada Artanes Sophinus qui australes tenuit partes, eas ma *Tigranes*
xime quæ ad occasum uergunt. Hic à Tigrane expulsus est, qui quãquam rerũ potitus ua-
ria tamen fortuna est usus: nam initio apud Parthos obses fuit: deinde se redimẽs ac auctus
Parthorum regionem uastauit: præterea Mesopotamiã, Syriam, Phœniciam cepit, Euphra
tem transgressus. Mithridati auxilium contra Ro. tulit, à Lucullo demum pulsus à Tigra- *Tigrãocertis*
nocertis urbe regia euersa, ab eius successore Pompeio procũbens ad genua restitutus est, *Artabazus*
ducto in triumphum filio ingratissimo qui in eum cõspirabat. Artabazus alter filius q̃diu
in Po. Rom. amicitia mansit, fortunatus est uisus: sed cum Antonium in bello parthico ini-
micis prodidisset, pœnas perfidiæ dedit. Nam uictus ab eo & Alexandriam ductus atq; in-
terfectus fuit. Post Artabazum multi reges successere, Ro. omnes subiecti usq; ad Neronẽ.
Regnum tunc demum ad Tiridatem Vologesi Parthorũ regis fratrem peruenit. Is à Cor- *Corbulo*
bulone duce obsessus impetrauit ad Neronem posito prius ad statuam diademate supplex
uenire, cum Parthorum equitũ tribus milibus, quẽ cum Neapoli conuenisset iussus acina-
cem, id est, ensem ponere, nõ paruit, sed clam uaginæ adfixit, humiq́; procumbens Imp. ad-
orauit. Data ei uenatio in qua duos ipse tauros uno ictu confixit. Inde Romam ducto, ludi
epulũq́; datũ theatro uno die inaurato, ille uero cum diademate reuertẽs Neronea festum
instituit. Nec tamen diu Armenij in fide permansere, sed à Parthis iura regni accipiebant.
In hos Traianus profectus Artamiserim regem obuium cũ muneribus habuit, equum du- *Artamiseris*
centem ita edoctum, ut Traianum adoraret: Cognita illius causa ac pro meritis mulctatus,
ob quæ Traianus est optimus appellatus. Igĩt omni mole in Parthos uersa legatum Arme-
niæ præposuit, eamq́; prouinciam cũ Syria & Mesopotamia fecit. Hadrianus causatus, q
ægre retineri posset, Armeniæ regẽ pmisit. Parthi rupto fœdere eã rapuere. Antonius Ve
rus per Statiũ & Priscũ Artaxatis captis recepit, delatumq́; Antonijs Armeniacũ nomen. *Statius & Priscus*
Artaxata in hac metropolis ab Artaxa supra memorato. Is hãc urbẽ cõdidit suadente An-
nibale, q ad eũ deuicto à Ro. Antiocho cõfugerat. Postea Macrinus uindex Seuero prin- *Artaxata*
cipe expugnauit. Niphates mons Armeniã ab Assyrijs diuidit: ex quo Lycus & Caprius *Niphates*
orientes in Tigrim pfluunt. Araxes ex eo monte q̃ Euphrates nascitur, contrario tamen ei *Araxes.*
cursu uersus orientem prius tendens usq; ad Atropatiã: deinde in Boream conuersus Aza- *Azara*
ram ac Artaxata præterlabens in mare desinit Hircanum Straboni. Herodoto autem con-
tra, qui ait ex Matiana ostijs eũ L X. in paludes fluere, uno tantũ in Caspiũ mare. Idẽ scribit
hunc non esse minorẽ Istro, insulasq́; maximas habere. Ste. & itẽ Stra. dicũt ἀπὸ τοῦ ἀράσσειν
uocari, q opera Iasonis & labore modo Penei Thessalici montiũ cõtinuationẽ disrupit. Ar-
meniorũ magistratus Megasthenes sicuti magi Persarũ appellati. Armeni Christũ etiã co- *Megasthenes*
lũt, uerũ citra ritũ ortodoxũ, à Græcis q̃q; differẽtes, pręsulẽ habẽt quẽ catholicũ uocãt, q sa- *De secta Armeniorum*
cerdotibus populoq́; uniuerso pręsit, sacrificãt & more ferè latinorũ, una tm̃ utunt̃ lingua.

natalem

natalem dominicũ minime celebrant,sed nec ipsius baptismum, dictitantes Christum ex/
piatione non egere. Quadragesimam seuere colunt abstinētes uel à piscibus oleo & uino,
quibus fructibus & leguminibus quantumuis interdiu uescendo ieiuniũ minime seruent. Die
ueneris carne uescuntur,ut Græcos non uideantur imitari,aquam sacrificio non admiscēt.
Olim pollicentes Ro. Pontificis authoritati obtemperare,quando uidelicet rex eorũ à præ
sule Maguntino diadema simul cum regno accepit,cōsentiente Henrico Imp. minime præ
stiterunt: Sed & sub Eugenio IIII. Florentiam ad concilium uenere rursus Christianæ re/
Bithynia ligionis documēta postulatum. Deinceps Bithynia,quæ ab Heraclea Ponti usque ad os pro/
tenditur quo ex occidentis parte terminatur,ex oriente Sangario flumine,ab austro epicte
to,Ponto uero ab aquilone. Hæc prius Bebrycia Solino appellata: deinde Mygdonia, po/
stremo ex regis nomine Bithynia. Strabo Bithyniam prius Mysos habitasse dicit:quod sa/
nè probare uidetur & Dionysius poeta & Arianus,qui dicunt Bosphorum Thraciũ apud
quem Bithynia est,Mysium quandoque Bosphorum appellatum. Idem quoque Arianus scri/
bit Mysum & Thynum duos fuisse fratres Phinei filios,qui totidem populos constituere
Mysios & Bithynios. Stephanus ex Bithynio eorum primo rege Iouis & Thraces Titani/
dis filio:alijs ex Bithy fluuio Thraciæ,apud quem incolentes Bebrycij huc migrarunt. Ad/
sentitur Herodotus qui dicit Thraces in Asiam transuectos Bithynios esse appellatos,tem/
plumque & uaticinium Martis habuisse,& à Bosphoro usque Rhebam flumen regionem te/
nuisse. Dicuntur & optimum incolere solum,rerum omnium feracissimum,materiæ ac la/
Eumenes pidum copiam, tum crystallum in montibus ferens. Eorum regnum ad Eumenem,deinde
Prusias ad Prusiam peruenit,qui ubi Perseum sororium suum superatum à Ro. uidit, capite raso
Nicomedes pileoque sumpto Romam ultro uenit se libertum Senatus appellans,ueniaque & iterũ regno
Chalcedonia donatus,successorem filium Nicomedem, à quo fuit interfectus,habuit. Hic item Nicome
dem cognomento Philopatorem:cuius filius hæredem populum Ro. ex testamento dimi/
sit. Gentes habet Chalcedonios & Bebrycios. Chalcedonia enim regio Chalcedonem ur/
bem habet,sicut Babylonia Babylonem. Hæc sita ubi Bosphorum transfretaueris è regio/
ne Byzantij, Megaresium colonia Straboni. Megabysus Persarum dux,ut ait Herodotus,
solebat Chalcedonios cæcos uocare,quod dimissa meliore tellure hāc peiorem elegissent.
Arianus scribit Dorienses colonos Chalcedoniam incoluisse,nomine à Chalcedone fluuio
propinquo sumpto. Eorũ item colonias esse Byzantiũ & Mesembriam in Thracia. Idem
Phanabazus est author eos diem XXI. mensium omniũ nefastam habere,in qua die Phanabazus Per/
Persa sa Darei præfectus,uictor eorum pueros fecit eunuchos in Persidemque misit. Acone insula
Acone parua contra Chalcedonē, unde cotes optimæ ueniunt,quas Græci ab eius nomine Aco/
Bebricij nas uocant. Post Chalcedonios Arianus Bebrycios dicit esse,originemque à Bebryce trahe/
re una filiarum Danai:quæ una cum Hypermestra præter iussa patris uiro pepercit: quare
fugiens parentem unà cum uiro in hæc loca ritus docuit Aegyptios:pro quibus meritis re
gionem ab eius nomine appellatam. Tenebant olim totum tractum usque ad Ephesum &
Magnesiam,ut scribit enarrator Apollonij,Charontem adducēs authorem,qui dicit Lam/
Amycus psacenorũ regionem olim Bebryciam appellatam. Hic regnauit Amycus qui in ultionem
Aranthas Lyci à Polluce cæstibus interfectus dum Argonautæ illac transirent,statura præter huma/
Olbia nam corporeque toto ac uiribus monstrosis. Aranthas item Bebrycius Eustath. octonis cubi
Chrysopolis tis longus traditur. Olbia in ora Chalcedoniæ nymphæ nomine,alia in Italia,tertia in pon/
to,quarta in Pamphylia,præterea locis alijs Stephano. Chrysopolis urbs. Ephorus in libro
XXIII. Tradere belli socijs Chalcedoniensium Chrysopolim. Dionysius Byzantius de
ipsius etymo sic ait. κέκληται δὲ χρυσόπολις ἐπὶ τῶν περσῶν ἡγεμονίας, ἐνταῦθα τιθεμένων τὸ προ
σιόντος ἐκ τῶν πόλεων χρυσοῦ τὸν ἀριθμόν. Est in Cilicia altera Polyhistori, incolæ Chrysopoli/
Nicomedia tæ. Nicomedia in sinus recessu, de regis nomine dicta:multique in eadē successores eodem
nomine appellati,sicuti & Ptolemæi in Aegypto. Hic multos sub Maximiano martyres
Nicomedeum fuisse legimus, Nicomedeum Emporiũ Bithyniæ Arianus V. Bithynicorum commemo
Nicea rat. Nicea urbs Bithyniæ metropolis iuxta lacũ Ascanium Straboni,prius Ancora:dein/
de Antigonea appellata ab Antigono Philippi filio:postremo a Lysimacho de noīe uxo/
ris filij Antipatri Nicea uocata. Altera Locrorum Epicnimidiorũ,tertia Galliæ. Sūt item
aliæ alibi Stephano. Ex hac fuere uiri illustres: Antigonus, Asclepiades, Parthenius, Apol/
lodorus, Epithersus grammaticus. Hic concilium primum publice celebratũ, ubi explosus
Arius

Arrius. Hanc nostri expeditione prima Hierosolymitana in itinere expugnauerũt, expulso *Nicopolis*
inde Solimanno turca qui eam tenebat. Nicopolis urbs Bithyniæ, altera in Epiro, tertia in *Astacus*
Armenia. Astacus urbs in ora, qui sinum à se cognominat Astacensem, ab Astaco Neptuni *Astacensis*
& Olbiæ nymphæ filio, apud Arrianũ in Bithynicis. Strabo Megarensium coloniam eam *sinus.*
dicit. Est & Astacus apud Byzantiũ, & item ciuitas in Acarnania, Cephaleniorũ colonia. *Bithynium*
Bithynium urbs Bithyniæ Pausaniæ. Incola Bithynicus. Bithynopolis cuius Arrianus in *Apamea quæ*
Bithynicis meminit. Apamea in ora Propontidis, prius Myrlea dicta à quodã Myrlo duce *antea Myrlea*
Colophoniorũ, nonnullis à Myrlea Amazone. Nicomedes deinde rex Prusiæ filius à ma- *Prusias urbs*
tris nomine eam uocauit. Hinc Asclepiades Myrleanus fuit Stephano. alia Apamea in Sy- *Chius ante uo*
ria, alia in Epicteto, alia ad Tigridem. Prusias Bithyniæ Chius antea uocata, quam Polyphe *cata.*
mus in Mysia relictus ab Argonautis ædificauit, à flumine uicino appellatã. authores Cha-
ris in iiij. Chronicarum, & Apollonius in iiij. Argonauti. ἀλλ' ὁ μὲν οὖν μυσοῖσιν ἐπικλεὲς ἄστυ
πολίσσας, νόστου κηδοσύνῃσιν ἰὼν διζύμενος ἀργώ, τῆλε δι' ἠπείροιο, τέως ἐξίκετο γαῖαν Ἀγχιάλων χαλύ
βων, τόθι μιν καὶ μοῖρ' ἐδάμασσεν. Strabo tamen uult quod à Chio Herculis socio à Colchis re-
deunte ædificata, à Demetrio postea euersa, ac à Prusia rege illo qui Annibalem excepit re-
stituta, Prusias appellata est. Prusienses ob fidem Romanos demeriti, libertate donati sunt,
cum Apamienses quos supra commemoraui coloniam reciperent. Apud hanc Arganth- *Argãthonius*
nius mons, iuxtáq; fons, ubi fabula de Hyla Herculis socio & à nymphis dum aquas hauri- *mons*
ret rapto. Altera Prusias inter Mysios in Olympo condita, ab illo Prusia qui cum Crœso bel
lum gessit. In hanc ille sententiam. à qua Stepha. dissentire uidetur. Nam Chium & Arga-
thonem apud Olympum ponit ab uxore regis Rhesi, & Argathonium incolam, & Aga-
thonem dici, & Agathonium sine r. Hæc hodie Prusias Bursia est appellata corrupto uoca-
bulo, emporium Turcarum, in quorum unà cum reliqua Asia uenit potestatem. MYSIOS *Mysia*
Homerus in Asia ponere uidet̃, nonnulli dicunt Mysiorũ meminisse in Europa sitorũ ultra
Istrũ, quos Mœsias ex authoritate ueterũ marmorũ uocari diximus, quanq; à Græcis ambo
Mysij appellent̃. Mysiorũ asini inæquali dorso feruntur, unde prouerbium apud Eustath. in
obtortos, ὡς ὄνος μύσιος. Arrian⁹ dicit Thynũ & Mysum duos filios Agathones nymphæ
totidẽ constituisse populos. Sunt præterea cum Phrygibus mixti sicuti Mæones & Lydi, ut
uix discerni liceat, ex quo prouerbiũ Græcũ, πόῤῥω τὰ μυσῶν καὶ φρυγῶν ὁρίσματα, id est, ꝓcul
Mysorũ & Phrygũ termini. Duas ponunt sicuti & Phrygias, maiorẽ & minorẽ. Nam, ut ait
Stra. altera Olympica Mysia est, Bithyniæ & Epicteto contigua, quam Artemidorus à My *Duæ Mysiæ*
sijs, qui trans Istrũ sunt, dicit habitatã, ubi Olympus est. Altera circa Caycũ & Pergamenũ
agrũ usq; in Teutraniã & Caistri hostia. Olympus enĩ mons syluosus, adeoq; altus, ut hora *Olympus*
tertia noctis ex eo sol adspiciat̃. Hunc Cleon prædo insanus amicus Antonij tenebat, ut idẽ *mons*
Stra. author: apud hunc Prusiadẽ urbẽ esse diximus, paulũ à mari recedentẽ. Est & Cæsarea *Prusias*
ibi sita, quæ Olympi Cæsarea cognominatur. Halizonas Steph. inter Mysiã & Lydiã collo- *Cæsarea*
cat. aliqui in Põto. De qbus deq; Halyba eorũ ciuitate, ubi argenti uenas Home. dicit, supra *Olympi.*
in Ponto mentionẽ feci. Assus urbs in alto sita loco, in quẽ Nicostratus Citharœdus cauilla *Halyzones*
batur. ἆσσον ἰὼν θᾶσσον ὀλέθρου πείραθ' ἵκηαι. Assum Cor. Alexander scribit Milesiorũ esse colo- *Assus*
niã, sitãq; in Mysia prope Hellespontũ, ubi Sarcophagus gignitur lapis. Altera Lydiæ, tertia *Atarna*
in Epiro. Ex hac Asso fuit Cleãtes successor Zenonis. Atarna urbs prope hãc ponit̃. Astyra *Astyra*
uicus prope Adramytũ Stra. est & Phœniciæ urbs iuxta Rhodũ, in qua Minerua Astyris *Teuthrania*
dicit̃. in Bœotia quoq; prope Potnias, & in Italia in ora Campaniæ Steph. Teutrania urbs *Phrygia*
à Teuthrante patre Telephi, qui & heros Teuthrantius appellatus. Phrygia minor eadem
& Epictetus appellata, ambitũ protendit in Hellespontũ occasum uersus Dionysio. Altera
orientalior quæ maior dicit̃ & Paria, in qua Midas regnauit prope Sangariũ flumen, ubi
Rheam deũ matrẽ uenerabant̃, quã regionẽ ipse Dionysius populosam appellat, Arrianus
& diuitẽ & antiquissimã. Est & Europæ locus prope montẽ Oetã, qui Phrygia dicit̃. Pli. ha
bet authores qui dicant Europa & Mysos & Bryges & Thynos transfretasse in Asiã, popu
losq; constituisse, à quibus Mysij & Phryges & Bithynij appellantur. Post res Troianas, co
loniæ Græcorũ & Lydi & Persæ & Macedones, postremo Galatæ omnia excursionibus tur *Phrygia*
bauerunt: nec solũ ob rerũ mutationẽ res ipsæ incertæ sunt, sed etiã ob diuersas scriptorũ sen *minor.*
tẽtias, qui de eisdẽ rebus diuersa tradidere. Hinc Phrygiæ, Cariæ, Lydiæ, Mysiæ, loca uix di *Troadis*
stingui ualent. Huc accedit quod Romani ea diuiserunt non per nationes, sed fora & præ- *XII. urbes*

u turas

turas ubi iura dicuntur. Igitur minor Phrygia Troadem regionem continet, quamuis Ho-
merus in Catalogo abducere ab ea uideatur, Aeschylus tamē & omnes qui post cum fuere,
eandē esse gentē dicūt. Hæc eñ & Asia proprie Ptolemæo dicit, tota occubās Hellespōto,
XII. claris habitabatur urbibus, quæ sunt huiuscemodi: Abydū, Ilium, Lyrnessus, Pedasus,
Thebe, Zelea, Adrastea, Pitya, Percotæ, Arisba, Chryse, & Adramictū. Has omnis Achil-
les unà cum reliquo Græcorū exercitu cum ad Troiā uenit præter Ilium expugnauit, præda
inter se diuisa: ijs omnibus Priamus dominabat. Cuius regnū Stra. in ix. partes diuisum sub
totidē ducibus belli tempore tradit, Dardanos sub Aenea, Lycios sub Pandaro, Zelienses
sub Asio, Ilienses sub Hectore, Cetios & Lyrnessios sub Pileo. ultra hæc missa eò externa au
xilia ex Thracia & tota Chersonneso. Ciuitates præterea Troadis & Aeolidis permixtæ,
Troiani cum constet Troianos omnis Aeolicā esse gentem. Quoniā uero de Hellesponto, deq; cæte
Aeoles sunt ris pelagis alibi diximus, reliqua Troadis nūc exequar loca. ac primum Abydum. Græci eñ
Abydum hæc ciuitatū nomina fœminini generis & in us enūciāt. Apud Homerū uno in loco τὸ ἄλλον
ἀυτόν. quod Aristarchus nō probat Homeri esse carmen, ut ait Eustathius. Abydum igit pri
mum in ora Hellesponti sitū è regione Sesti, spatio stadiorū VII, quod Xerxes dicitur pon
tibus iunxisse. Hinc prouerbium in Abydenos. μὴ δ' εἰκῇ τὴν ἄβυδον πατῶν, id est, Ne temere
Abydum calces. Hanc ut Lesbij Sestum, sic Milesij condiderūt, Gyge Lydorū rege permit-
tente, ut ait Strabo: nam ea loca, & tota Troia sub illo tunc erat, ex quo promontoriū quod-
dam iuxta Dardaniā Gyges dicit. Abydenses molle & effœminatū genus, & Sycophantæ
maximi, unde prouerbiū in Sycophantas ἀβυδοκόμας. Hic Leandri Abydeni amores in Se
stiam Ero, quos hexametris descripsit Musæus adhuc extantibus, unde Ouidij epistola ma
teriā sumpsit. Puellā enim dicit apud Sestū fuisse, ubi templū sacrāq; Veneris Leander forte
adiuerat. Abydus altera in Aegypto huius colonia. tertia in Iapygia Italiæ Stephano. Ilium
Ilium Troiani Acten prius uocabant, deinde ab Ilo rege Ilium. Duos habet ad Propontidem per
Antigonea tinentes colles, ubi Arx cum templo & Palladio. Nouū Ilium Alexander prope antiquū in-
Alex. colo. staurauit Alexādreā uocatū. hoc postea Augustus, quod inde originē duxit, ædificijs & do
nis auxit, ut ait Strabo. Plinius uero, Troas Antigonea, quam nūc uocant Alexandreā colo
niam Romanorū. Aliud in Macedonia Iliū, ædificiū Heleni Troiani, quod Troiā nunc cor-
rupte diximus uocari. Aliud in Thessalia, itémq; in Thracia Stephano. Reges Ilienses ori-
ginem à Dardano ex Hetruria profecto habuere, quos ordine in poetica dicā. Patriā uero
prodidere, ut Dares testatur, Polydamas, Antenor, Aeneas, Amphidamas, Dolon, quorū
Lampsacū postea domus incēdio seruatæ. Lampsacū in ora prope Abydū à Lāpsace uirgine, Phocen-
sium ædificiū, olim Pityusa, ab Homero aūt Pityea dicta, ut placet Deichoro Cyziceno, ob
frequentes pinus. Optimū ferre uinū dicūt, ex quo Themistocli dono datum à rege Persarū
fuit, cum ad eum profugit. Demosth. ob eam causam à Priapo Veneris & Dionysij filio ædi
ficatū esse dicit. hinc Priapus urbs ipsa appellata, Lampsacū Eustathio ἀπὸ τοῦ λάμψαι, quod
oraculo habuerit ibi ædificari, ubi primo sol λάμψῃ, id est, fulserit: appellata & Abarnus ἐκ
Practius flu. τοῦ ἀπαρνήσασθαι, id est, disperdere Venerē grauidā ex Dionysio Iunonis opera, ex quo illa in-
Zelea formem fœtū dicit peperisse, quem Priapū appellauit. Steph. Inter Lampsacū & Abydum,
Aesopus & Practius amnis fluit, Straboni. Zela urbs sub Idæ radicibus, à Zelio conditore, iuxta quam
Tarsius flu. Aesopus & Tarsius fluunt, haud procul à mari. Home. οἳ δὲ Ζέλειαν ἔναιον, est & castellum hu
Adrastea ius nōis in Cyzico Diogeni in III. Cyzicenorū, & Zela urbs Ponti. Adrastea ab Adrasto
Parium cōdita cum templo Nemesis, Adrasteæ dictæ à poetis. Alijs à nymphe eiusdē nominis filia
Parius Melissi geniti ex Ida, qui primus regnauit in Troia: nonnullis ἀπὸ τοῦ μὴ διδράσκειν, id est, à nō
Pytea fugiendo. Hanc Plinius Pariū uocatā dicit. Pariū eñ Straboni oppidū in Propontide po-
Percote nitur. de Paro & Pario insulis diximus. Pitya & Pityea appellata à frequenti pinu, sita apud
Arisba Aesopū, Percote media produ. Homerus. καὶ πάλαι Περκώτην. Arisba urbs Iasij regia, ex quo
Chrysa Diam Arisbā Homerus uocat. Arisbus item fluuius Thraciæ in Hebrū fluens. Multa enim
loca, nomináq; Troiæ ac Thraciæ ferè communia erant, ut ait Strabo. Arisbas alias esse in
Lesbo cōmemoraui. Chrysa in qua Apollinis templū cū eius simulachro, murem ei sacrū ad
pedes tenēte. Quapropter diuina ab eodē poeta appellatur χρύσην ζαθέην, Huius sacerdos
Chryses expugnata ciuitate & filia Chryseide rapta ab Agamēnone, causa pestis demissæ
Græcorū castris fuit: ex quo coactus Agamēnon eam reddere, & illius loco Bryseida Achil-
lis rapere. Hinc initiū Iliadis Homeri. Chrysas alias Stephanus cōmemorat, apud Scyrum,
apud

apud Lesbũ,in Bithynia,in Caria.est & insula Oceani,sic à Dionysio uocata ob auri copiã.
Est & aurea Chersonnesus in India,quam χρυσῆν Græci uocãt.Lyrnessus,unde Achilles Bri- *Lyrnessus*
scida rapuit.Adramictum iuxta Caicũ à filio Haliatti Crœsi fratre eiusdem nominis. Adra- *Adramictum*
myctis uero insula Lyciæ.Apesum ciuitas & flumen in medio Lampsaci & Parij,quo dele- *Apesum*
to coloni Lampsacum migrarunt,cum utræq; urbes Milesiorum essent coloniæ.dicit̃ & Pe- *Pergamum*
sus & Apæsus ab Homero,sicut Atarna & Tarna,ut scribit Eustath, Pergamũ nobilis urbs *Attali regia*
Troadis in Mediterranea,quam Caicus præterfluit, Hic Attali & Eumenes regiam consti- *Scepsis*
stituere,de quibus in Onomatologia scripsi, qui nobilem hic bibliothecam constituere, ubi *Antandrus*
cœptum prius chartis hœdinis scribi, quæ pergamena postea sunt appellata. Scepsis,cuius *Traianopolis*
etymum ἀπὸ τοῦ σκέπασθαι τὴν Ῥέαν. hoc est à cõmento quo Rhea est usa cum partui pro Ioue *Attalia*
lapidem supponeret,ut ait Steph.Ex hac urbe Metrodorus Epicuri socius, & Neleus disci- *Cylla*
pulus ac successor librorum Theophrasti. Antandrus in ora Troadis sub Ida monte prope *Cylleus flu.*
Mysiã, ab Antandro duce gentis Aeolicæ. Aristoteles ait hanc quandoq; dictam Edonida. *& mons*
cum Cimmerij cã annos L X X X X .incolerent.Prope Antandrũ Traianopolis urbs.Atta *Smyntha*
lia à Pto.Philadelpho ædificata.Cylla urbs in qua Apollinis Cyllei templum . hanc Cylleus *Myrina*
fluuius prætelabitur ex Ida monte defluens per agrum Antandrum.Et Cylleus item mons *Grynium*
in eadem parte Straboni, Stephano autẽ utrunq; Cyllenum appellatur. Smyntha,ubi item *Lygdamum*
Apollo Smyntheus apud Homerum.Myrina in ora Aeoliæ urbs ab Amazonis nomine di *Apollonia*
cta apud eundem in II. Iliadis. Est alia in Lemno . Grynium urbs Myrineorum Straboni, *Elea*
ubi & nobile Grynei Apollinis etiam templum.Lygdamum,Apollonia,Elea.Achilleũ oppi *Achilleum*
dum iuxta tumulum Achillis . Cuma ciuitatum Aeolicarum maxima Straboni , dicta si- *Cuma*
cut Myrina de nomine Amazonis:Hesiodi patria ab ei⁹ patre relicta,ut ipse testatur. Huic
ciuitati Telephanes præfuit uir iustissimus, qui regionem eam pinis arboribusq; conseuit,
author Heraclides de Politijs.Lycij Troadis populi,quibus præfuit Pandarus Lycaonis fi-
lius,ubi & Apollo Lycius colebatur: In quo lupus Apollini consecratus cernebatur.Sunt &
alij extra Troadem Lycij,de quibus paulopost dicemus , qui ducibus Sarpedone & Glau- *Lycij*
co Troianis auxilio uenere . Lyceum quoq; Gymnasium Athenis Aristotelis schola.Darda *Dardanium*
nium ciuitas & promontorium L X X . stad. ab Abydo distans. Inter hæc Rhodius amnis *urbs & pro.*
emittit,ad quem, ut ait Strabo, in Chersonneso est Hecubæ sepulchrum, quod Græci κυνὸς- *Rhodius flu.*
σημα uocant.quidam Rhodium dicunt in Aesapum emittere . Dardanium prisca res est,& *Hecubæ sepul*
adeo spreta,ut Imperatores Romani Abydum transtulerint,alij rursus in pristinam habue- *chrum.*
rint conditionẽ . Hic quondam Sulla & Mithridates ad colloquiũ conuenere. Dardanios *Dardaniæ*
à Troianis Homerus diuidere uidetur,& ijs quidem Hectora, illis uero Aeneam præficere. *origo.*
Dardania prius Teucris uocabatur. De quo Musicus Historicus apud Stephanum huius-
modi repetit originem. Dardanus ex Hetruria cũ Harmonia & Iasio fratribus,surrepto Pal-
ladio ex templo Mineruæ in Samothraciam uenit, ubi Cadmus Agenoris filius inita cum
eo amicitia,& defuncta uxore Harmoniam duxit: Dardanumq; in Asiam cum manu socio-
rum ad Teucrum regem misit: à quo gener regno adscitus eius filia Batia ducta, Teucridem
post soceri mortem Dardaniam appellauit . Arrianus eum è Samothracia uenisse dicit ad
Troadem , & Nesò, deinde Batiam filias regis Teucrorum duxisse: ex Neso Sibyllam,quæ *Sibylla filia*
uates fuit:ex altera Erichthonium,& Ilum qui post eum regnauere suscepisse . Sunt & Dar- *Dardani*
danij alij apud Illyricos.Elea Aeolica urbs,nauale Pergamensium , quondam Danais dicta, *Elea*
Menestei ædificium.Est & altera prope Mysiam nauale Bithyniæ.tertia in Phœnicia in me- *Cenchreæ*
dio Sidonis & Tyri.est deniq; in Aethiopia palus cum tribus insulis.Cenchreæ urbs,in qua *Azania*
moratus Homerus didicit ea,quę scripturus erat circa Iliada.alia nauale Corinthiorum,ter-
tia in Italia . Azania siue Azaniũ urbs Straboni ex X I I . Herodotus Aezano protulit cum
dipthongo ab Aezano Tantali filio. Ascania,quã Nicolaus in I I I I . historiæ dicit ab Asca- *Ascania*
nio Aeneæ filio conditam esse:Est enim urbs & regio,ac palus in Troade Eustathio . Home. *Pedasus*
τὴν δ' ἐξ Ἀσκανίης ἐριβώλακος ἦλθον ἀμοιβοί. Pedasus urbs in Ida monte , quã inter X I . Achilles *Gargara*
expugnauit. In eiusdem montis uertice Gargara plurali numero urbs Aeolica , ubi Leleges
quondam habitauere:à Gargaro Iouis filio è Larissa Thessaliæ Steph . Epaphroditus uero
ait Gargara mõtem esse,neutriq; generis proferre oportere : Gargarus aũt ciuitas fœminini.
Hellanicus Gargasum scribit ciuitatẽ,putat̃ tamen menda in litera.Garganus aũt in Apulia
mons,Gergis urbs,unde Sibylla Gergithia.Phlegon in Olympicis scribit apud Gergithios *Gergis*

templũ esse Apollinis Gergithij, in qua Sibyllæ sepulchrũ est: eius imaginẽ Gergithij in nu-
Eumenea mis percusserunt Stephano, Eumenea quam Attalus in honorẽ fratris Eumenis condidit,
Aphne altera in Caria, tertia in Hircania. Aphne urbs prope Cyzicum, altera in Libya, & Aph-
Artace neis palus prope itẽ Cyzicum, Artace urbs Milesiorũ Colonia, Demosthenes poeta. νέασατα
Lamponea δ' ἀρτακίοις ἐφέσιος αἰγιαλοῖσιν. Sic eñ Venus apud eos uocabatur. Demetrius aũt insulã esse
Traianopolis dicit, & Timosthenes montẽ prope Cyzicum, Memorant & aliæ Epicteti urbes ab autho-
Docimeium ribus, Lamponea Hellanico, Pelichna, Traianopolis, Attalia Steph, Docimeium Eudæ-
Eudæmon moni, Myrmissum Polemoni, Sigæum Straboni, Siga Hecatæo, Polyena Steph. qui Eucar
Myrmissum piam in hac regione ob fertilitatẽ appellatam esse dicit. Montes quoq; in eo nobiles, Ida ad
Sygeum Lectũ promontoriũ pertinens ambitu stadiorũ D.X. est altera in Creta, unde Troiana hæc
Polyena habuit originẽ. Terea, mons in ora Cyzicena, conterminus Zele, Straboni positus ἀπὸ τοῦ
Ida τηρεῖν. id est, seruare, quod in alto sita loco facile omnia contuetur. Sicut etiã de Ida nõnullis
Lectum pro. ἀπὸ τοῦ ἰδεῖν, propter late aspectũ. Terea uero Leucosyrorum est urbs. Phalacra mons Idæ di
Terea ctus ab arborũ raritate & caluitie, ob perpetuas in eo niues, est & promontoriũ in Cercyra.
Phalacra ut Artemidorus in v. Deniq; quicunq; locus sterilis, ubi nihil uirentiũ sit, Phalacra dici po-
Agamea test Steph. Lectũ, Sigæum, de quo supra. Agamea mõs & palus, dicta q̃ in eo loco exposita
Rhœteum sit marino monstro Hesione innupta. Reperitur & Agamus circa Heracleã Ponti Steph.
Practius Rhœteum à Rhœtea filia Promethei Eustath. Flumina itẽ Epicteti Practius inter Lamp-
Rhindacus sacum & Abydũ fluens Straboni. Rhindacus inter Epictetũ & Bithyniã, in cuius ostio le-
pulchrũ Aegæonis herois Mysi, quẽ Hesiodus in Theogonia filiũ cœli & terræ uocat, qui
Scamandrus & Gyges & Briareus dicit Eustath. Scamandrus fluuius ex nomine filij Hectoris. Xanthus
Simois flu. Troadis & urbs Lyciæ. Simois & Scamãder: quorũ alter Sigæo, alter Rhœteo pxim°,
ambo in cõspectu noui Ilij cõcurrunt. Atq; hæc quidẽ Epicteti siue Phrygiæ minoris loca.

PHRYGIA MAIOR

PHRYGIA maior eum Galatia & latere septentrionis terminatur, occidentis
cum minore, austri cum Lydia, orientis uero eum Cappadocia. Eius urbs Na-
Nacolia colia in reflexu Sangarij fluminis Straboni. à Nacole nympha dicta Stepha-
dicitur & Nacoleia Græca diphthõgo, id est νακόλεια, sicuti Heraclea, Apamea.
Ptolemæo autẽ Nacolia hodie uetus retinet nomen, regia Turcarum in Asia
Berecynthus antecq; Constantinopolis caperetur. Berecynthus urbs, & Berecynthia regio sacra deũ ma-
Berytis tri. in eadẽ parte Berytis. Berythus uero Phœniciæ urbs. Synada, quam dicunt Acamantẽ
Synada condidisse, qui post bellum Troianũ cum erraret in Phrygia, nactus quendam qui in ea re-
gione locum expugnabat, cui auxiliaris accessit, à quo & loco postea donatus, primũ è Græ
cia coacta multitudine mortales ad habitandum inuitauit, quorum concursu Synagã prius
ipse appellauit, postea literæ mutatione Synada uocata Stephano. Hic marmor Synadicũ
purpureis maculis, tracto colore è sanguine Atydis pueri, cum sese illo castrasset ex fabula.
Acamantiũ Papinius in syluis. Ipse cruentauit maculis lucentibus Atys. Acamantium ædificium Aca-
mantis. cui Theseus iuuanti bellum contra Solymos hunc locum donauit. Parthenius in
Aphrodice Acamantida hanc urbem uocat, est & Acamantis tribus Attica. Acmonia urbs
Acmonia in eadem Phrygia Polyhistori, & Acmonium nemus in Ponto prope Thermodontẽ, ubi
Alabastra Mars dicitur Harmoniam genuisse. Stepha. Alabastra urbs Herodoto, unde Stepha. lapi-
Andrea dem gigni Alabastritem testatur. Andrea penult. producta, urbs in qua lapis inuenitur, qui
Sipylus combustus ferrũ efficitur, admixtus cum cymino, distillat argentũ adulterinũ: postremo per
Philomeliũ mixtus fit orichalcum Straboni xiij. Sipylus urbs, ubi fabula in saxũ conuersæ Niobes, quæ
Darcon se Latonæ fœcunditate prætulit. Philomeliũ, Darcon, Amorion, Mancsium, Aphneon, ur-
Amorion bes omnes. est alterum Aphneon in Lydia, & Aphnitis palus apud Cyzicum, Medeon.
Mancsion Myde urbs: Midea uero apud Argos metropolis urbs à deũ matre ibi culta, Polyhistori.
Aphneon Sunt aliæ in Lydia, in Thessalia, in alijsq; locis. Tembroũ urbs, Characi Tymbrũ, Menan
Medeon dro Tembrum. Siassus Phrygiæ uicus, in quo ab initio coloni Cimmerij magnam uim
Tembroum frumenti sub terris conditam inuenerẽ, ex quo diu uictitarunt, nomẽq; loco ex auspicio
Siassus tali indiderunt ἀπὸ τοῦ σίτου. Steph. Charax locus est circa Celenas, ubi Alexander res gessit,
Dresia propeq; Alexandriam urbem ædificauit. Alia in Caria, in Ponto, in sinu Nicomediæ nobile
Apamea quæ Emporiũ. Ste. Dresia urbs, Dionysi. in Bassaricis. Δρησίαν ἐρατεινήν τε καὶ ὁμαλόεσσαν γαῖαν. Apa-
& Celene mea insigne Emporiũ, ac secundũ post Ephesũ, cõmunecq; Italicorũ Græcorũmq; hospitiũ.
sita in

sita in Marsyæ fluminis ostijs, qui urbē mediam præterlabens exit in Meandrum. Hanc Antiochus Soter à nomine matris appellauit. Hic fabula Marsyæ & Apollinis de musica cōcertātiū: sita est in mediterranea, dicata Neptuno, Celenéq; appellata à Celeno Neptuni, & Celenus unius ex Danaidibus filio. Hæc ferè Stra. Pli. uero hanc Apameā à Seleuco conditam dicit, uocatāq; prius Dameam, q̃ ferocissimas gentes domasset: quo tēpore Eratosthenes ait corruisse in Asia Solymorū & Lelegū, & Bebricū, multorūq; populorū gentes. Laodiceam *Laodicea* quidā in Phrygia ponunt, alij in Lydia, de qua inter Lydos dicā. Geranea urbs Phrygiæ, est *Geranea* alia in medio Megaræ & Corinthi, quò se recepit Ino Athamantē fugiens. Gerenia uero in *Docantes* Laconica urbs, item Geranthe, Ste. Docantes cāpus Phrygiæ. Almona & Docanta fratres fuisse memorant, à quibus duo nobilitata nemora Docantiū & Almonium. Idem. Mons Didymus *Didymus mons* matri deum sacer: unde fluuius Sangarius in pontū fluit Euxinū, nonnullis Sangaron uocatur. *Sangarius* Hermogenes in Phrygiæ descriptione ait quandā Sangā noic uenerantē Rheā in hoc flumine cōuersā ei nomē reliquisse. Marsyas, de quo paulo supra. Gall⁹, de quo Polyhistor in ij. de Phrygia scribit, Gallū & Atyn genitalibus sibi ademptis, Gallū iuxta Teriam *Marsyas* *Gallus* flu. ad habitandū uenisse: cui Gallo nomen indidit. Hinc oīs postea castratos appellari. Hæc Steph. Ouid. uero in Fastis Atyn puerū dilectū Cybeli ob pudicitiā sibi genitalia ademisse, & in hoc flumine lauasse, ex quo Gallos eunuchos sacerdotes Deæ uocari.

AEOLIA, IONIA, LYDIA.

POST hæc intra Taurū restant regiones in eadē Asia describendæ. Aeolia, Ionia, Lydia, Caria, Lycaonia. Aeolos esse Troadas palā est, qui maxime per Aegæum littus extendunt̄ uersus meridiem cum Ionibus terminantes. Sed & ad septentrionē olim peruenerūt & Phrygiā, Armenos, Matianos, Cissianos cōprehendebāt, ut Stra. testat̄: quorū linguam clara illustrauere ingenia poetica, præsertim Sappho. Etymū trahūt ab Aeoli filijs, unde genus id prouenit, uel quod ex αἰόλα, id est, uaria gente ac promiscua creuerint. Nam Aeoles quondā etiam Dores appellatos esse compertū est. Nec solū eos, sed oēs intra Isthmon Peloponnesiacū, præter Atticos & Megarenses uocati sunt Aeoles. Quāobrē Pindarus cum dorice scribat uocat αἰολίδα μόλπαν. Igitur Asiatici omnes Aeoles ab ijs qui in Europa sunt Aeolibus profecti uident̄. Eorum ciuitates ad XXX. fuisse Strabo est author, quas in Phrygia atq; Mysia, tum insulis Aegæi *XXX Aeolię ciuitates.* maris ex magna parte attigimus: ad Ionas transeam, qui eodē littore sequuntur, usq; ad Phoceam. *Iones* Iones appellati Eustathio ab Ione filio Xuthi, quē Euripides conditorē Asiaticæ telluris appellat: uir enim Atticus fuit, ex quo Attici prius Iones uocati: & in Attica Ias condita regio. Strabo autē scribit Melanthū Codri filium ex Athenis in Asiam concessisse, ibiq; partim à nepotibus, partim ab alijs xij. ædificatas esse ciuitates, quæ Ionicæ sunt appellatæ colonię. *Melanthus Codri F.* *XII Ionicæ* Ephesum ab Androdo, Myuntem à Cydrelo, Erythram à Gnopo atq; his tribus Codri filijs: Miletum uero à Nedeo, qui genere Pylius fuit: Lebedū ab Andropompo, Colophonē ab Andremone Pylio, Prienē ab Epiro Nedei filio: Teū ab Athamante, Phoceā ab Atheniensibus cum Philogene, Clazomenas à Paralo, Chiū ab Ogertio, Samū à Timbrione. Aelianus autē de ua. histo. Neleum Codri filium fuisse dicit, & has omnis condidisse urbes. Vi- *Neleus Codri* truuius ait Athenienses ex responso Apollinis xij. colonias in Asiam deduxisse, tradito negocio Xutho eius'q; filio Ioni. *Ion* Sed & adeo postea creuere, ut Pli. ad lxxx. fuisse per cuncta maria testet̄. Quando Lydorum urbes Iones ferè sunt, pariter & Lydia describet̄, quæ ut ait *Lydia* Pli. perfusa flexuosi Meandri cursibus, super Ioniā procedit: Phrygiæ ab exortu solis uicina, ad septentrionē Mysiæ, ex meridie Cariā amplectens, Mæonia antea uocata. Eius in primis *Mæonia* ciuitas (ut placet Herodoto) Ephesus Ionicarū clarissima, à nomine & ipsa Amazonis appel *Ephesus* lata, pluribus ante nominibus dicta, Vrychia, Ortygia, Ptelis, Arsione ab uxore Lysimachi. Olim diluuio absumptā ipse Lysimachus alio in loco communiuit, cuius calamitatis Durici Elaici extat epigrāma. In hac templū Dianæ celeberrimū à tota Asia annos CC. ædificatum, tāta ueneratione, ut Ephesij in quodā bello, humano subsidio deplorato, funē à foribus templi ad urbis mœnia suspenderint, ciuitatē'q; quasi soli Deæ tuendā permiserint. Eius incensor Erostratus, quanq; cautū fuerit ne quis eum nominaret, finem tamen cuius gratia fla- *Erostratus* gitiū perpetrauit uidet̄ adsecutus, eius nomine ad nos usq; per tot secula deducto. Smyrna *Smyrna* in ora Ioniæ à Tantalo prius ædificata, dicta Naulochus. deinde ab Amazone ficuti & pleraq; Asiæ ciuitates appellata Stephano, Stra. refert porticū eam & portū & bibliothecam &

gymnasium habuisse,cum Homeri templo ac statua.Nummum'q; æreũ Homerũ appellant,
quoniã Smyrnenses eum ut ciuem suum maxime sibi uendicant.Passi & ipsi terræmotũ uel-
luti multæ in eo tractu ciuitates M. Antonini principis tempore, à quo restituta urbs fuit:
meminit Philostratus in uita Sophistarũ. Huc è tota Asia literarum gratia conueniebatur.
Erat enim Smyrna portus cõmodissimus, quo' undiq; è Græciæ atq; Asiæ regionibus omẽs
confluerẽt,Gymnasiũ & philosophorũ & oratorum quondã fuit celebratissimũ: nobilissima
quoq; hinc orta ingenia. Teos in media ferè Ioniæ ora Herodoto, Athamantis ædificiũ, ex
quo Athamantida eam Anacreon uocat.historia sic se habet. Athamas quondam locũ con
siderans ubi ædificaret,iam parata materia,interrogatus'q; à Marte quousq; meditaretur: re
spondit τέως, id est,donec tibi ciuitatẽ ac templum constituã. est homonyma in Aegypto,
alia in Scythia,in qua palus esse dicitur referta piscibus, ex quibus per serenũ oleũ manat in
Teos summa aqua tanta copia,ut colligi in uasa possit usibus aptũ.Hæc Steph.Strabo Teos dicit
Clazomene in peninsula sitã,portũ'q; habere. hinc quoq; fuisse Anacreontẽ poetã, Apeliconẽ, Hecatæũ
Erythra historicũ. Clazomene clara & ipsa Ioniæ urbs,quæ insulas quondã habitatas in fronte septẽ
Colophon habebat.Prope Clazomenas Erythra prius Gnopopolis dicta à Cnopo cõditore:est homo
Priene nyma in Libya,in Locride,in Bœotia,in Cypro,quæ nunc Paphus dicitur. Steph. Strabo
Myus autẽ Erythrã portũ, & Coricum montẽ adiacentẽ dicit habere: Sibyllam'q; hinc Erythreã
Cybelea tempore Alexandri ortã.Colophon,unde Homerũ plæriq; putant esse.Priene prope Ephe
Buchia sum parũ à mari recedens.Myus, id est, μυοῦς inter Ioniæ urbes prope Magnesiã Strab.Ste
Glaucia phano Cybelea urbs Ioniæ.Herodianus Cybelen dicit ciuitatẽ esse Phœniciæ:est & Cybe
Sillon la Phrygiæ & Cybelũ templũ,unde Rhea Cybele dicta,in eo loco culta siue nata Steph.Sil
Sardis lon,Buchia,Glaucia parua Ioniæ loca. Lydiæ regia Sardis,posterior reb⁹ Troianis:huic im
Pactolus minet Tmolus mons in uertice exedram candido lapide extructã habens. nobile regũ Per
Astyra sarũ opus,unde late prospectus ex altissima specula est.Hinc Pactolus fluit aureis(ut ferũt)
Arima siue ramentis,ex quo diuitias Crœso prouenisse.Hunc prope Astyra etiã urbs sita, prope etiam
Inarima Arima siue Inarima(utroq; dicit modo)ubi sepultũ dicunt Typhoeum à Ioue fulminatũ,ut
Asteria scribit Homerus:nonnulli dicunt in Syria,alij in Pythecusis Tyrrheni maris.Steph.Tmolo
Asia urbs etiã uicina Asteria siue Asteris, ut Xanthus in IIII. Lydiorum scribit. Est & Asteria inter
Asius campus Cycladas.Asia urbs Sardibus proxima,& Asius campus prope Caystrũ. Home. ἀσίῳ ἐν λει
μῶνι καϋστρίου ἀμφὶ ῥέεθρα.& Asiane insula Aethiopiæ,& Asis Isthmos. Dionysius poeta. ὑψίσ
τατος ἄστατος αἰ εἰ.Et Asia maior & minor. Hierapolis inter Lydiã & Phrygiã: ubi sunt aquæ
Hierapolis calidæ:dicit sacra,q multis referta sit templis:hinc clari uiri fuere, inter quos Serapion Stoi
Philadelphia cus.Est alia in Creta,alia in Syria.Philadelphia Attali Philadelphi ædificiũ,de qua inter Ly
Mastaura dos & Mysos certatũ aliquando est. Stra. Alia in Aegypto,alia in Syria.Mastaura urbs ubi
Rhea colebatur.Cuius etymũ tale Stephanus recenset. Cum Ma uni ex ancillis Rheæ tra
deretur à Ioue Dionysius nutriendus, interrogata illa à Iunone,cuius esset, respõdit Martis:
quare apud eos & omnis Cares Dionysius Massari appellat,& Rhea Ma,cui taurum sacri
Magnesia ficant,unde nomen inditũ ciuitati,quam Chrysaoras flu. præterfluit. Magnesia Mæandro
uicina,colonia insignis è Thessalica Magnesia orta:abest ab Epheso XXV.mil. antea Thes
salonica appellata.hæc Plin.Aelianus de uaria historia de his sic refert. Magnesij, qui iuxta
Mæandrũ accolunt,cum aduersus Ephesios pugnarent,quisq; eques suũ canem uenatorem,
& seruũ habebat speculatorẽ:primo'q; concursu canes dimissi, qui hostiũ ordines turbabãt,
serui deinde subsequentes iaculis & spiculis debilitabant:tertio loco equites superuenientes
iam fessos hostes,ac turbatos facile superabant. E Magnesia fuere Egesias orator, & Simon
Aethiopium musicus. Aethiopiũ locus Lydiæ iuxta Hylum,ubi Diana Aethiopica colebatur, q Dianã
agentẽ apud Aethiopas Apollo reduxit. Nonnullis uero quod eandẽ cum luna putent ἀπὸ
τοῦ αἴθειν Callimacho.Quidã enim Hecaten fatentes à ferenda face dictũ, Aethiopicam pu
Melampea tant ut Eratosthenes.Quædã alia oppidula loca'q; Straboni Stephano'q; in hac regione po
Agra nuntur.Melampea,Magistic,Agra,Mesogis,Thyessus,Cyalus, Lycosthene. Laodicea no
Mesogis bilis Lydiæ ciuitas, cui mons imminet Cadmus, unde Lycus fluit. Hanc exornant Zeno
Thyessus orator & Polemon eius filius, qui ob uirtutẽ regnũ meruerunt, prius Antonio, postea Au
Cyalus gusto concedentibus. Hæc Strabo. Plinius uero, Laodicea prope Lycum prius Diospolis,
Lycosthene deinde Rhoas appellata.Eustath.autẽ,Laodicea Lydiæ, opus Antiochi Stratonices filij, in
Laodicea honorẽ ei⁹ uxoris ex Apollinis responso. Hæc inter septẽ Asiæ ciuitates à diuo Ioanne apo
stolo

ſtolo commemoratur, Trallis urbs Lydiæ, prius Anthea à florum frequentia dicta, uocata Trallis urbs
& Erymna Steph. Trallianos & Theſſalos, Tyberius cognoſcente Auguſto oratione pul- Coloſſis
cherrima defendit, ut Tranquillus ait. Coloſſis urbs apud Lycũ fluuiũ, cuius meminit He- Coloſſeni
rodotus, Stra. in XII, Coloſſem & ex urbe appellat coloris genus naturalis in lanificio, quo
abundãt. Plinius colorem hunc etiam commemorar. Huius urbis meminit item noſter Hie-
ronymus. Ad hos igitur epiſtolæ ſunt Pauli, nõ ad Rhodios (ut uulgus putat) Flumina Ly-
diæ Pactolus, de quo ſupra, Iardanus, cuius meminit Home. ἰαρδάνου ἀμφὶ ῥέεθρα. Hermus
Aeoliam ab Ionia diſterminans. Cayſter ex Ioniæ mediterraneis in mare tendit Aegeũ ἀπὸ Pactolus
τῆς κεκαυμένης χώρας, quod regionẽ iuxta habeat combuſtam. Huic adiacens dicitur campus Iardanus
Cayſtrius Stephano. Mæander omnium maximus, & flexuoſus labitur, ex quo contortos Hermus
amnes reliquos Græci Mæandros uocant ex huius ſimilitudine, Item Prienem olim in ora Cayſter
ſitam longo proſchomate mediterraneam Mæander fecit. Stra. Pli. uero eũ ex mõte fonteq́ Mæander
Aulocrene oriri dicit. Mõtes in hac regione, q famã habeãt, nulli pter Cadmũ, unde Lycus. Cadmus mõs

CARES, LYCAONIA

IRANS Mæandrum omnia ad Cares ſpectare Strabo dicit, eosq́ fuiſſe quan
doq́ ſub Minoe, & tũc Lelegas appellatos, & inſulas habitaſſe: deinde in con
tinentem ueniſſe, & multa maritimæ oræ ac mediterraneæ colonis abſtuliſſe
Ionibus & Dorienſibus, multáque rurſus perdidiſſe. Eis ſemibarbaram eſſe
linguam Euſtathius teſtatur, quod paſſim per Græciam ſparſi merebant, uel q
à Dorienſibus originẽ habuerint, à quibus Halicarnaſſus ædificata eſt, ab Athenienſibusq́
Miletus, Caricæ nunc ciuitas: ex quo Cares aliqui atticiſſare, ſicuti contrà, Athenieſes non- Miletus
nulli carizare uidentur. Primos omnium Græcorum ſtipendijs militare docuiſſe, prouerbiũ
hoc monſtrat, ἐν καρὶ τὸν κίνδυνον ad illos qui commercium habent aliquod cum hominibus
parcis & auaris. Igitur Miletus urbs Cariæ, ut diximus, mediterranea, Ioniæ caput, Nelei
Codri regis Athenienſium filij ædificium Herodoto. Straboni uero Mileti Cretenſium du-
cis, uocata quandoq́ Lelegis, quod Leleges eam incolerent: & Pityuſa à frequentia pinuũ.
Locus Mileti apud Branchiadas, quem Didyma uocant, ubi oraculum Iouis Didymæi, Branchiadæ
quod Xerxes unà cum cæteris incendit. Templum poſtea conſtruxerunt omnium maxi- Templũ Iouis
mum ac ſubdiale, quod propter laxitatem & magnitudinem ſine tecto remanſit. Hæc ciui- Didymæi
tas bis direpta, à Xerxe prius, deinde ab Alexandro, cum eum accipere nollet, ſicuti Hali-
carnaſſus. Mileſij colonias uaria in loca miſerunt. Nam & Nilum XXX. triremibus naui-
gantes, apud eius oſtia murum condiderunt. Apud item Iſtri oſtia, & apud Euxinum, & Ca
lypſo inſula quandoq́ Miletus dicta eſt. Eius deniq́ potentiæ teſtis illud apud Ariſtopha-
nem in Pluto prouerbium πάλαι ποτ᾽ ἦσαν ἄλκιμοι μιλήσιοι, id eſt olim potentes erant Mi-
leſij, in eos qui ex magna fortuna ceciderunt. Vellera item Mileſia laudantur, ex quo prouer
bium στρώματα μιλήσια. Fuere hinc Thales, Aeſchynes, Timotheus citharœdus, Cadmus
proſaicæ orationis inuentor. Halicarnaſſus totius Cariæ regia à quodam Athe originem Halicarnaſſus
ducit, qui à Trœzene huc migrauit, ſedemq́ iuxta mare locauit ἀπὸ τοῦ ἁλὸς καὶ νάσσατο, uoca
batur & Iſthmos & Zephyra Philoni. hinc Dionyſius fuit hiſtoricus & Herodotus. Hic &
Hecatominus pater Mauſoli, Idræi, Piſſidori, Artemiſiæ, & Adæ regnauit: ab Alexandro di
repta, quod eum non receperit. Hic & Mauſoli ſepulchrum ab Artemiſia conditum, inter
VII. orbis miracula uiſitur. Hic & Salmacis fons à Nympha eiuſdem nominis, quam qui Salmacis fons
bibiſſet, uitio impudicitiæ molleſceret Straboni. Feſtus fabulæ cauſam adſignat, quod cum
eius aditus parietibus anguſtis eſſet, occaſionem iuuenibus potantibus dabat uiolandorum
puerorum, ac puellarum. Ennius, Salmaci da ſpolia ſine ſudore & ſanguine. Alabanda urbs, Alabanda
ab Alabando Euhippi filio dicta Characi: ſed & aliam Alabandam ſcribit Stephanus in ea
dem Caria feliciſſimam, ex prouerbio uetere uocari, ædificium Caris, qui eam de nomine fi-
lij Alabandi appellauit, quem ex Callirhoe Mæandri filia ſuſcepit: Alabandus enim Carum
lingua, equo uincens dicitur. Ala equus, & Banda uictoria. Mycale mons & urbs Herodoto Mycale mons
ἀπὸ τοῦ μυκᾶσθαι, quod hic Gorgones reliquæ Meduſæ caput ululatu conquerebantur, uel ἀπὸ
τοῦ μυχοῦ, quod in receſſu Carici maris eſt. Mycaleſſus uero Bœotiæ eſt mons cõtra Samum
arboribus denſus, uti ſupra docui. Phocea Mycali oppoſita Phocenſium Græcorum Colo- Phocea
nia prope Hermi oſtia, initium Ioniæ Straboni. Myndus urbs in ora Stephano. Hinc fuere Myndus
Apollonius & Zenon grãmatici. Myndones uero gens Libyca eſt. Bargilia prope Myndũ Bargilia

& Iassum, quam Cares Andamum uocatã esse dicunt: Achillis ædificium à Bargilio nomen adepta, quem ab equo pegaso interfectum Bellerophon hac ciuitate honorauit. Stephan. Hinc sinus Bargilicus appellatus. Iassus Cariæ ciuitas in insula regionẽ habet sterilem atq;
Carianda piscosam, de qua inter insulas Ionij diximus. Carianda oppidum in insula & lacus. hinc fuit
Chrysaoris Scylax historicus. Hidassus urbs à filio Bellerophontis. Steph. Chrysaoris, quæ postea Ha-
Suangela driaa dicta Apollonio in Caricis. Sunt qui Cariã omnem Chrysaorida uocẽt. Suangela, ubi sepulchrũ Caris, ut indicio nomen est. Suangela enim lingua Carica regia sepulchrũ dicit.
Syrna Octo enim urbes in hanc unã contulit Mausolus. Syrna ædificiũ Podalirij medici Macha-
Bypasus onis filij, cuius huiusmodi Stephano historia narratur. Podalirium tempestate iactatũ, pa-
Hecatesia stor quidã Bypasus nomine in littore excepit, duxitq; ad Damethũ Cariæ regem, cuius filiã
Euonyma Syrnam forte eo tempore à tecto collapsam Podalirius curauit, pro quibus meritis eandẽ ei
Curopolis locauit Chersonneso pro dote tradita, in qua ille duas constituit urbes, Syrnã in uxoris, &
Momasus Bypasum in pastoris, qui eum exceperat memoriã. Sunt & illa minora oppida, Hecatesia,
Mylasa Euonyma, Curopolis, Momasus, Mylasa, Triopũ, Teladrus, Alma, Amos, Arconesus, Har
Triopum passa, Bargassa, Balbe, Dælmesa. Caunus in insula. de qua inter insulas Aegei dixi. Phthir Ca
Telandrus riæ mons prope Miletum, eo quod locus pinis abundet, quarum flores Phthires Græce ap-
Alma pellantur, quod quandam similitudinem cum pediculis habeant. Et de Caria quidem hæc.
Amos NVNC LYCAONIA, quæ tota mediterranea est, Tauro à Cilicia Trachea diuisa, à se-
Arconesus ptentrione Cappadociæ contermina, ex qua parte Tetrarchiam habet ciuitatum XIIII.
Phthir mõs inter quas celeberrima Iconium, Thebasa in Tauro, Idea in confinio Galatiæ atq; Capado-
Lycaonia ciæ. Iconium enim prope Taurum est dictum ex imagine siue idolo, quod Prometheus
Tetrarchia & Minerua iussu Iouis hic finxerant secundũ fabulas post diluuiũ Deucalionis, uẽtoq; inde
Ciuitatum inspirante animatũ. Steph. Apud hanc urbem Imperator Conradus, dum expeditionem ha-
XIIII beret Hierosolymitanam, insidijs est petitus Manuelis Imper. Constantinopolitani.

Iconium

LYCIA, PAMPHYLIA, CILICIA

Thebasa NVNC regio Chersonnesi extra Taurũ, quæ Straboni in angusta ora est à Lyciæ
Idea monte Dedala incipiens, usq; ad oram Issici sinus, quæ prænauigatio stad.
Dedala mõs M.DCCXX. admodum portuosa, ubi Lycia, Pamphylia, & Cilicia, adiacen-
Lycij tes'q; ei regiones Pisidia, Cybira, Cabalia sitæ sunt. Lycios Dionysius propius mari ponit, Lycaones uero magis orientales & mediterraneos, quorum Homerus in Catalogo nullã facit mentionẽ, sed tantũ Lyciorũ, quos duobus in locis ponere uidet. alteros in Troade, quos supra cõmemoraui, alteros in Caria, de quibus nunc loquemur: incertũ utri utri originẽ dederint. Strabo tamen dicit, q; è Troia Lycij in Syriã migrãtes locũ hunc occupauerunt. Herodotus Lycios, qui apud Cariã sunt, ex Creta aduenisse dicit, duce Sarpedone Minois & Rhadamanthi fratre: ac tunc primũ Tremylas, cum prius Solymi dicerent: postremo aduenięte Lyco Pandionis filio regis Athenarũ, & in partẽ regni à Sarpedone recepto Lycios dictos, gens alioqui ferum ac durũ, bello'q; natũ, Sagittarios optimos corneis utentes arcubus, & telis arundineis, pellibus humeros caprinis amictos, & capite coronas gestantes. Eos in bellũ Troianũ Sarpedon duxit Bellerophõtis & Laodomiæ filius, alius à superiore Cretensi, ut Homerus. Sarpedon Lycios, Glaucus'q; in bella uocabat è Lycia longe Xanthi prope prata fluentis. Longe è Lycia dixit ad differentiã Lyciæ, quæ
Lycij Tremyli dicti. apud Troiam est, cuius uiris præerat Pandarus, ut enarrat Eustath. Tremyle autẽ (uti supra memoraui, Lycia dicta, & Lycij Tremylenses, à quodam Tremylio, cuius originẽ Paniasis
Sarpedon poeta, apud Stephanũ pulcherrime his uersibus notat, ἔνθα δ᾽ ἔναιε μέγας Τρεμίλος, καὶ γῆμε
Liciorum oppida XXXVI θύγατρα, Νύμφην ὠγυγίην, Πραξιδίκην καλέουσιν, Συμβρῷ ἐπ᾽ ἀργυρέῳ ποταμῷ παρὰ δινήεντι. Τῆς δ᾽ ὀλοοὶ παῖδες Τιμῶος, Ξάνθος, Πίναρός τε, καὶ Κράγος, ὃς κρατέων πάσας ἐλήιζετ᾽ ἀρούρας. Lyciam olim LXX. oppida habuisse, Plinius testat suo tempore autẽ, XXXVI. In hac Strabo sex maximas dicit esse ciuitates. Xanthum, Patara, Pinaram, Olympum, Myram, Tion. Ii cum iusti uiuerent libertate donari à populo Ro. meruerunt, uiderunt'q; euersos uicinos & Isauriã & Cilices. Xanthus urbs & fluuius à Xantho quodam, qui ea incoluit loca: est & Troiæ fluuius & ciuitas in Lesbo. Stephan. Patara urbs & promontorium Lyciam à Caria diuidens, plurali numero, de qua Eustathius huiuscemodi narrat historiã: Patarus & Xanthus filij Lapeonis piraticam primi exercuerunt: tandem finito errore in Lyciorum terra constitere, quorum alter Xantho, alter Pataris nomen dedit. Aliud etiam etymum repetit ἀπὸ τῶν πατάρας,

πατάρα, quod est uenter uel arca. Dicunt enim arculam quandã, ubi erant picta Apollinis arma, sagitta, arcus, & lyra, uento in mare Lycium deportatã, inde in Chersonnesum delatam, unde & Chersonnesus ipsa Apollini sacra & Patara nomen accepere. Sunt & qui à Pataro Apollinis filio uelint appellatum. Hinc S. Nicolaus præsul fuisse traditur. Pinara ciuitas Lyciæ maxima, occubans Crago monti, à Pinaro Tremilctis filio ædificata, ut dixi. In huius regionis exordio Olympus mõs, Corycus oppidũ in ora munitissimum. Phaselis in ora, sita, tribus porticibus ornata Straboni. Hic ut ait Pausanias, templum Mineruæ, ubi lancea Achillis seruabatur. Deinde Olbia urbs. Deinde Attalia ad ostium Cataracti fluminis, ab Attalo Philadelpho ædificata, & in Corycum uicinam habitationem translata. est & Attalis in Lydia. Chelidoniæ insulæ tres Lyciæ sex stad. spatio adiacentes Strab. Ptolemæoq;. Est & Chelonia insula in mari Rubro, & Chelonij populi Illyrij. Assus urbs in alto sita loco, de qua inter insulas dixi. Sura, Manteum Lyciæ, Drepane, Chimæra, Phellus, Antiphell⁹, mediterranea sunt oppida Straboni. Montes Lyciæ Dedala, Cragus à Crago filio Tremiletis patris Praxidicæ nymphæ Polyhistori in Lycianis apud Stephanũ. Anticragus, Solymus, Olympus. Flumen uero Cataractus è Tauro meridiem uersus in mare Pamphylicum labens Pamphyliam à Lycia disterminat Ptolemæo Straboniq;. ADIACENT præterea Lyciæ, Ciliciæq;, Pisidæ, Cabalenses, Cybirenses, Solymi, Isaurici. Pisidarum oppida Strabo hæc commemorat, Selgam, Segalasum, Petnilisum, Biaden, Cremnan, Pityasum, Ambladam, Anaburam, Sindam, Arasum, Tarbasum, Termessum. Ex ijs alij sunt omnino montani, alij ad montium ima descendunt, ex utraq; parte, & in Pamphyliam, & in Myladẽ Phrygibus, Lydis, & Caribus finitimi. Horum potentissima Selga Lacedæmoniorum ædificiũ. Alexandrum uenientem præter alios, non ut serui, sed ut amici ceperunt, ut Strabo etiam dicit: ex eorum montibus Eurymedum, & Cestium flumina in Pamphylium labi pelagus, & apud eos Storacem paruam arborem nasci, è cuius scobe corrosa à uermiculis fit succinum eius nominis. Præterea eos iuste degere argumento est nomen, quod Græci ἀσελγεῖς, addita a improbos significant, ut ait Stephanus. Teumessus quoq; Pisidea ciuitas, Cybiræ imminens, & Telmessis promontorium prope Anticragum cum portu Straboni. Eustathio autẽ Termessum hunc Pisidiæ uocari: Telmessum uero Cariæ ciuitatem deprehẽdimus, ubi magicæ artis originem fuisse, & Cicero & Plinius sunt authores. Est enim Aristophanis Drama τελμισσεῖς. ex quo duplici ss, Stephanus Telmessum scribendum putat. Sed & Termessum Pisidiæ geminum dicit, maiorem & minorem uocatum, alterumq; alterius coloniam esse. Termessum etiam Bœotiæ montem. Strabo item dicit Telmessenses, sicuti & Cabalenses, Solymi putantur esse à Solymo monte illis imminente: proximum & Bellerophontis uallum, & Isandri filij sepulchrum, qui in bello cecidit contra Solymos. unde Homerus ait, δεύτερον αὖ σολυμοῖσι μαχέσατο κυδαλιμοῖσι. & de filio Isandro sic ait, οἱ υἱὸν ἄρης ἆτος πολέμοιο μαρνάμενον σολυμοῖσι κατέκτανεν. Ex quo apparet Solymos alios à Lydis fuisse. Eos Strabo putat Mylios esse. Mylia enim urbs montana, quæ ab angustijs Termessi ad Apamearum regionem pertinet. Cabaliam enim & Cabalienses populos in mediterraneis Lydorum Plinius ponit, quorum tris urbes dicit Balburam, Bubonem, Oemadam. Straboni uero Oenoandum: Quarum conuẽtus adiuncto Pisidio Telmisso, Tetrapolim uocari. Cybiram uero & Tabas duo fratres condidere Cybira & Marsyas. Hic in loco arduo supra petram ex argumento nominis ciuitatem uocauit. Tabam enim Græci molarem dicunt Stephano. At Cybirenses Cabalensem agrum incoluere', unde Coloni in Ciliciam uenere. Strabo. Cybirensis administratio inter maximas totius Asiæ censetur. Quatuor enim linguis utebantur Pisidarum, Solymorum, Græcorum, & Lydorum. Isauria regio & ciuitas Lycaonibus finitima prope Taurum sita montem, latrocinijs & ipsa uacans à P. Seruilio cognomento Isaurico expugnata. Fuit eius etiam oppidum Derba & Derbenses populi. PAMPHYLIA restat & Cilicia ex Chersonneso. Pamphylios ex socijs Amphilochi & Calchãtis, qui è Troia sunt secuti, ex argumento nominis esse, ex ijs'q; alibi alios dispersos, & ex uaria gente huc collectos, authores sunt Herodotus & Strabo. Cognominatã uero Mopsopiam, & cum Cilicia coniunctam, & mare item Pamphylium cum Cilicio. Plinius. Eorũ urbes Sida Cumanorum colonia cum Palladis templo. Aspendus, ædificium Argiuorum, olim clara. Hic Veneri suibus sacrificabant, eo quod author eius generis Mopsus ex Argis huc proficiscẽs primum obuium sacrificare uouerat, occurrit autem sus, ut ait Stepha, Arrianus aũt de gestis

Alexandri

Patara
Pinara
Olympus
Corycus
Phaselis
Olbia
Attalia
Chelidoniæ insulæ
Assus
Sura
Manteum
Drepane
Chimera
Phellus
Antiphellus
Dedala
Cragus
Anticragus
Solymus
Olympus
Cataractus
Pisidarum oppida.
Selga
Segalasum
Petnilisum
Bias
Cremna
Pityasum
Amblada
Anabura
Sinda
Arasum
Tarbasum
Termessum
Selga potentißima.
Teumessus
Solymi
Bellerophon
Isandri sepulchrum.
Cabalienses
Bubo
Oemada
Cybirenses
Isauria
Derba
Pamphylia
Sida
Aspendus

Alexandri ſcribit hãc gentem affecto incõmodo Alexandri exercitu, ei L. talenta equosq;
totidẽ,quos nutriebant regi,dare promiſiſſe : à quibus deinde fœdera frangentibus pro L.
Cilices centũ ab Alexandro exacta fuiſſe.Cilices aũt à Cilice Agenoris filio,q ad inquirendã miſſus
Europã,ad Piraticã ſe conuertit:tandẽ partis opibus,hanc ſibi ſedẽ cum ſocijs delegit.Qua
propter Cilices piratæ dicuntur primi authoris flagitio ad poſteros manante,eos Cn.Pom
peius trimeſtri bello ſuperatos partim relegauit , partim ſupplicio adfecit ; mariáq; propte-
Cilicia duplex rea liberos'q; undiq; cõmeatus reddidit. Ciliciã in formã prouinciæ redactã rexit quandoq;
M.Tullius non ſine magno repetendæ urbis deſiderio,ut in eius apparet epiſt.Strabo & itẽ
alij in Trachiã quæ ad mare & Iſſicum ſinum uſq; protendit̃,ac campeſtrẽ, quæ cum Iſauria
ac Lycaonia terminat̃,diuidunt.Ciliciæ partes Caramanni è Turcarũ genere ac familia, an
nos ꝓpe CCL .occupauerũt,unde ab Othomãnis eiuſdẽ ſectæ noſtris temporibus pulſi, ex
eisq; Abraamus Caramanus ad Pium II . Pont.imploratũ auxilia miſit.Inter Ciliciæ urbes
Tarſus nobiliſſima:ædificiũ Sardanapali.Argiuorũ deinde colonia fuit ſedẽ quærentiũ.Ety
mum eius à Tarſo ꝓuenit, id eſt,parte pedis equi Pegaſi in eo loco cadentis confracto , uel
ἀπὸ τοῦ τέρσεσθαι, id eſt,errare,ꝙ poſt diluuiũ ibi primũ terra cœperit ꝓpe tauricos montes exic-
Tarſus cari.Tarſus eñ apud Græcos multa ſignificat , partẽ ſupremi pedis iuxta digitos,ordinẽ re-
migantiũ, uolucrũ alã, Calathũ,in quo caſeus coagulat̃ aut cõdit̃: addita uero adſpiratione
audaciã.Campũ habet quẽ Home.ἀλήϊον uocat , id eſt,erraticũ,ubi ſcribit Bellerophontem
poſtq; ex equo cecidit,claudũ,ac monte lapſũ ꝓcul ab hominibus erraſſe.Præterea ab amne
Cydno abluit̃.hæc ex Euſtathio.Strabo Gymnaſiũ ibi fuiſſe,ſtudiumq; literarũ magnopere
uiguiſſe tẽpore præſertim ſuo teſtat̃:fama ſecunda poſt Alexandriã.Tarſi cõplures fuere elo
quio inſignes,q in ſophiſtica facultate claruerunt:quos in Onomatologia adnotaui , omniũ
tamen obſtruxit luminibus uas electionis,doctorq; gentiũ Paulus noſter. Liberã eſſe gentẽ
Plin.teſtat̃. Solœ urbs à Solone,qui leges dedit Athenienſibus,cum exularet à patria hic co
lonos conſtituit.Cũ uero Athenienſiũ linguã barbari paulatim inquinaſſent,Solœcizare di
cti ſunt,eorũ exemplo,qui corrupte loquerent̃,ut Euſtath . Strabo aũt dicit Argiuorũ opus
Solœ eſſe,& Rhodiorũ,qui à Lindo uenerũt . Scribitur in antiquis uoluminibus Solœ pro Soli,
Soli quæ quemadmodũ & apud Tulliũ in III . de natura deorũ reperit̃.Canephorœ pro Canephori,
& Pompe ratione dipththongi Græcæ ſeruata.Ea & Pompeiopolis appellata,ꝙ Põpeius deuictos pi-
iopolis. ratas,quos uenia dignos putauit,hic collocauerit.author Strabo . Adana urbs neutri gene-
Canephorœ ris,hanc incoluere Adanus & Sarus , cũ Tarſenſibus bellũ gerentes, ac potiti in ea regione:
Adána alter Adanã ciuitatẽ,alter Sarũ flu.uicinũ(quod prius Cœranũ uocabat̃)de ſuis nominibus
Sarus appellauerũt. Terra ipſa parũ mari recedit,inter Sarũ & Pyramũ.Sar⁹ eñ adeo rapide fluit,
Anchiala ut in eum ꝓiecta procul in ripã more teli repellat. Stephan. Anchiala, Dionyſio Anchialea
appellata,ſicut Theſſalonica & Theſſalonicea.Anchialã Sardanapalus ſimul cũ Tarſo uno
die ædificauit,ubi & ſepulchrũ & eius ſtatua cũ epigrãmate Aſſyrijs literis , de qbus in ono-
matologia dixi.teſtis Ariſtobulus Strab.Nõnulli ab Anchiade Iapeti filia,ex qua fili⁹ Cyd-
Mallus nus ortus,qui fluuio nomen dedit,author Euſtath. Mallus in ora & alto ſita monte à Mallo
cõditore,ut Stephanus ex authoritate dicit Callimachi.Strabo uero aliter , Mopſum uideli
cet & Amphilochũ hunc locũ ædificaſſe:ſed Euſtathius oraculo admonitos dicit : ubi Cor-
uus Mallon,id eſt,lanã ore ferret.Sunt & Malli indorũ populi, apud quos Alexãder de uita
Amaxia periclitatus eſt.Amaxia urbs Thraciæ,Ciliciæ Straboni.Incola Amaxeus. Anazarba intus
ſita,nũc Cæſarauguſta Plinio , unde Dioſcorides medicus, & Aſclepiades grãmaticus,q de
Coricum fluminibus ſcripſit.Coricũ oppidũ,portus,& ſpecus:unde Crocũ Coriciũ Plin . de hoc po-
Pania ſtea dicemus.Eſt & mons apud Erythrã Ioniæ . tertiũ paruũ Mithridatis oppidũ in ponto.
Rœzus Pania nauale Ciliciæ circa campum Aleiũ,eſt item ſpelunca Palæſtinæ Stephano . Rœzus
Eleuſa inſula quæ Sebaſta nauale apud oſtia Sari fluminis. Elæuſa inſula Ciliciæ,quæ nunc Sebaſta.Mopſus apud Py
ramũ fluuiũ Mopſi ædificium Straboni,Incolæ Mopſeatæ , unde fuit Heraclides Mopſeata
nobilis grammaticus. In hac urbe fuerat nobile templum Veſtæ ab Hadriano ædificatum,
Mopſus quod ex lapidis inſcriptione Græca deprehendimus nuper effoſſi ad radices palatij:ubi tem
plum Veſtæ Romæ fuerat his uerbis à me conuerſis. Imperatori Cæſ. diui Hadriani F. diui
Traiani Parthici Nepoti.diui Neruæ pronepoti, T. Aelio Hadriano Antonino Auguſto
pont. Max. Tribu.pot.III . Coſ:D.D.Seruatori Hadrianæ Veſtæ,q̃ apud Mopſũ eſt Cili
ciæ ciuitatẽ liberã & amicã,ac ſociã Romanorũ S.P. Q.ob diuinã ei⁹ iuſtitiã in iurib⁹ illius

firmiter

firmiter ab initio conseruatis. Praeterea Castabala, Aphrodisias, Zapyrus appellata Steph. altera inter Lydiam & Cariã, & in Africa prope Cyrenem, in Scythia, in Cypro, in Aethiopia, in Hispania. Sunt & insulae duae apud Alexandrũ, Aphrodisiae uocatae. Issus qui & sinui nomen dedit, idem & Alexandria dicta Plinio, ubi Dareus superatus ab Alexandro fuit. Coracesium, Holmus, Seleucia. Montes, Olympus, Amanus Tauri pars, Ciliciam à Syria disterminans. Dicunt huc Orestem cum Iphigenia & Dianae simulachro ueniẽtẽ à furore desijsse. Nam Amanis apud Graecos sine insania dicitur. Sunt & apud Arabes populi Amanitae uocati Iosepho: apud hunc uero portae sunt Ciliciae, claustra quaedam ad Syros aliásq; barbaras nationes arcendas. Hunc primus transgressus Seleucus pater magni Antiochi, & ipse quoq; Antiochus intra hunc se ex foedere continere iussus est à senatu. Promontoria, Sarpedon, Zephyrium, prope Calicadni fluuij ostia, per quem Seleucia aditur. Flumina Pyramus & Cydnus ex Tauro in mare profluunt Pamphylium: Pyramus & Cydnus & Pinarus dicitur, de quo uaticinium huiusmodi antiquum Apollinis fertur. Ἔσσεται ἐσσομένοις ὅτι πύραμος εὐρυδίνης, ἠϊόνα πρόχεη ἱερὴν ἐς κύπρον ἵκηται. Cydnus Plinio recipit amnes L X. Torrentes amplius centum. Hunc frigiditatis nimiae infamauit Alexandri quondam morbus inde contractus. ABSOLVTO Chersonneso breuiter quae nostra hic aetate gesta sunt attingam. Haec loca à Caramanis occupata fuisse: deinde ab Othomanis supra commemorauimus. Veneti igitur anno M.CCCCLXXII. inito cum Casano Persiae rege foedere littora Ciliciae classe infestarunt, & ut ex literis quas ad Antoniũ Donatũ oratorẽ apud Sixtum Pont. miserunt apparet, cepere oppida quaedã, inter quae Sechir appellatum, & Coricũ antiquum & munitissimum, quae Caramanis ac Casano restituere. Testabant quoq; Casanum cum maximis copijs Euphratem transmisisse, uenisseq; in Cappadociam per eam partem, quae patet à Syria. Cepisseq; simul & diripuisse Caesaream, atq; Sebastiam maximas urbes quarum altera Caramani erat, abestq; à Corico iter quinq; dierum. Indéq; ire cõstituisse ad Iconium, inde contra Othomanum. Castellum autem Bir, quod est in Syria, cum aliquandiu obsedisset, fretus Sultani auxilijs, tandem pugna cõmissa Othomanus fugatur, tantóq; in hac terrore repellitur, ut Euphratis ponte impetum non sustinendo dirupto, bona pars fugientium submergeretur. Haec summa epistolae.

Castabala — Aphrodisias quae Zapyrus — Issus — Sinus Issicus — Coracesium — Holmus — Seleucea — Olympus — Amanus — Ciliciae portae — Inscriptio Anto. Pij — Sarpedon promõtorium — Zephyrium promontoriũ — Pyramus — Cydnus — Historia recẽs

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM

LIBER XI.

SYRIA

SYRIA lata quidem regio, & quae numerosos continet populos diuersis appellata nominibus, ut planè docent Herodotus, Ptolemaeus, Strabo. Nam & Comagena est, & Phoenicia, & Seleucis Syria, & Coelosyria, & Leucosyria, & Palaestina: Plinius uero addit & Mesopotamiam, & Babyloniam nomine Syriae contineri. Dionysius poeta Syriam uocari dicit circa Libanum & Casium montes usq; Sinopen, inde postea Assyriam incipere. Eratosthenes Syros ait appellari ἀπὸ τοῦ σύρειν, quod in ijs regionibus maria sint tumida, in continentémq; limum trahant fructibus admodum utilem. Plutarchus in parallelis Syriam uocari dicit à Syro Apollinis & Sinopes filio. Terminatur enim Amano monte, à septentrione: ab Austro, felici Arabia: ab occidente, Aegyptio pelago: ab oriente Euphrate. Igitur post Amanum & Ciliciam Comagena est, cuius caput Samosata Straboni. Seleucis Tetrapolim continet. Quae quatuor clarissimis constat ciuitatibus, in totidem antiquitus Satrapias diuisis, Antiocheam, Seleuceam, Apameam, & Laodiceam, quas omnis condidit Seleucus Nicator, primus è Seleuciorum familia uir maximus: quapropter in monte Casio ei ut heroi solennia celebrant. Primam ac maximam patri aedificauit, secundam atq; fortissimam sibi, tertiam uxori, Laodiceam uero matri, ut idem scribit author. Ex ijs Seleucea sita est in ora ad Orontis ostia, cui mons adiacet Pieria Ptole. Stratoníq; appellatus. Polybio uero Coryphasius. Orontes enim flu. Typhon prius est appellatus ob Typhonem apud eum fulminatum, ut scribit de Arimis in Iliade: deinde mutato nomine, ab illo qui in eo pontem fecit Orontes est appellatus. Ex Libano ẽm oriẽs pẽr agrũ Apamiensẽ ꝑpe Antiochiã & Daphnẽ in mare Seleuciae ꝓximũ deferť. hęc Stra. Polyb. insalubres eũ aquas hũanis corporib⁹ & accolis dicit habere.

Comagena — Samosata — Seleucis — Tetrapolis — Seleucea — Orontes

Antioches

Antiochea xij.mil.pas.à mari recedit montibus clausa:portũ habet ad Orontis ostia, q sancti Simeonis hodie appellatur. Hæc Syriæ totius Metropolis erat, regiáq; Seleucidarũ,in quã omnis uires Nicator contulit,prius Ræblata dicta est in lib.iiij Regum,quò Sedechias rex captus ad Nabuchodonosor Babyloniæ regem perductus,atq; oculis priuatus est.Eam seruos Abraami ædificasse sacra docent uolumina.Postremo Iustiniani principis tempore, Theopolis est dicta. Romani eam cum reliqua Syria per L.Scipionem uicto Antiocho re cepere,floruitq; sub eorum imperio annos ferè mille.Deinde unà cum Hierosolymis capta à Saracenis:demum post annos centum,sedente Vrbano II.iterum unà cum ipsis recuperata à principibus christianis,& Boemundo tradita.

Antiochea quando capta

Rursus autem à Saladino trium spatio mensium expugnata,nec unq; postea recepta.In qua expugnatione non prætereundum memorabile facinus uirginum religiosi cuiusdã cœnobij. Hæ siquidẽ cum primũ urbẽ captam conspicerent,miseraq; omnium cæde compleri,nec uitæ cuiusq; nec pudicitiæ parci, adhortatione inter se mutua, gladijs ora sibi dehonestarunt, fœdamq; hostibus laniatis uultibus, ac manante cruore speciẽ præbentes,libidinẽ formidatam auerterunt, quamobrẽ ad unam omnes salua pudicitia necatæ. Hic prima cathedra principis Apostolorũ, christiani:q; primum appellati,cum antea discipuli dicerentur, Sub Antiocheno patriarcha XX.prouinciæ,XIIII.Metropolitani CLIII.præsules,& in urbe CCCLXVI.tẽpla fuere. Sex uero urbes sub duobus primatibus,quos catholicos uocabant,habebat. Quorum alter Irinipolitanus,id est,Baldacensis,quæ ciuitas qondam Babylon dicta est. Alter uero Ancensis, qui Persidis primas appellabatur. Plures Antiocheas Stephanus cõmemorat.

Nisibis

In Lycia ab Antiocho Epiphane ædificatam, in Mesopotamia Mygdoniã appellatam,à Barbaris uero Nisibis:in Arabia Semiramidis opus,in Lydia prope Pyramũ fluuium,apud Pieriam, quam Aradum Syri uocant,& alijs nõnullis etiã locis.

Apamea quæ & Pella.

Apamea tertia Tetrapoleos intus ad Orontis sita fluenta,uocata Chersonnesus,ob aquarũ circumfusionem,& Pella ab Alexandro cognominata,ex patriæ nomine,quod huc milites Macedonũ conuenirent, & equi alerentur. Tenuit eam Tryphon, cui cognomentum Diodoro, natus Cosianis castello Apamiensiũ, educatus Apameæ,& regi cõmendatus. Cepit etiam Cæcilius Bassus exul cum duabus legionibus,duósq; exercitus Romanos sustinuit. Tandem conditionibus quas uoluit,transegit. Strabo.

Laodicea quæ Rhamata

Laodicea quarta Tetrapoleos, prius Leuca, & longe antea Rhamata ab Hebræis uocata,ut Philo testatur.Ex ma re deinde Seleuci Nicatoris nomine mutato,à barbaris postremo Lyche appellata terra est,ac fructuũ omniũ,tum uini feracissima, quod abũde Alexandrinis suppeditat. Eam nõ paruo incõmodo adfecit Dolobella in eam cõfugiens, & expugnatus unà cum ciuitate atq; interfectus à Cassio: ultima sanè à nostris in Hierosolymitana expeditione capta. Tancredus princeps Antiochenus eam die quo Apameã subegit. Alia est in Lydia,tertia in Lycaonia,quarta in Media.

Daphne

Daphne urbs amœna prope Antiocheam religione sacra,ubi fons & lucus,templum'q; Dianæ & Apollini. Quorum festum mos Antiochensibus huc conuenientibus celebrare,ut ait Strabo.

Casius mons
Casiotis regio
Casianæ uestes

Casius mons Seleucidem à Tripolitana regione diuidit, iuxta mare situs, nomen regioni Cassiotidi dedit. Alter in Aegypto. In hoc textæ nobiles & arte laboratæ uestes,quæ Casianæ dicuntur Eustathio.

Reges Syriæ
Seleucus Nicanor

Reges nunc Syriæ prosequar, quos Appianus in Syriaco,in hanc sententiã cõmemorat. Primus Syriæ rex post Alexandrũ,Seleucus Antiochi è ducibus Philippi Macedonis, & Laodices filius cognomento Nicanor,eo quod corpore ingenti ac robusto fuerit, taurum'q; syluestrem in Alexandri sacrificio olim elapsum uinculis,sese opponẽs, utraq; manu tenuerit, quod in statuis conspicitur,quibus cornua desuper adiecta sunt, Vrbes autem condidit Antiocheas XVI.in memoriam patris.in honorem uero matris quinq; Laodiceas.nouem suo nomine Seleucias.quatuor suis uxoribus dicauit,tris Apameas,& Stratoniceã unam. Quarum ætate nostra,illustriores adhuc extãt: Seleucia quæ in maris littore sita est,& quæ supra Tigrim fluuium. Laodicea uero in Phœnicia. Sub Libano monte Antiochea. Syriæ quoq; Apamea. Huius item meminit & Trogus lib.XVI. Multa feliciter bella gessit, Babylonem cepit, Bactrianos expugnauit,ad Indiam usq; penetrauit. Quæ post Alexandri mortem, ueluti iugo seruitutis excusso, præfectos eius occiderat. Compositis in oriente rebus, cum Lysimacho congressus,cum prælio uicit atq; occidit. Lætus itaq; tali uictoria, cum se præsertim solum de Alexandri exercitu uictoris uictorem remãsisse conspiceret,nescius fati,post menses septem & ipse à Ptolemæo,cuius sororem Lysimachus in matrimonio habuerat,per insi

dias

dias circumuentus, occiditur, anno ætatis LXXIII. Regnumq; Macedoniæ, quod Lysi/
macho eripuerat, cum uita pariter amisit. Hæc ille. Huic Antiochus filius cognométo Soter, *Antiochus*
teste Appiano in eodem libro, successit. Is Stratonicen nouercam adamatam, indulgẽtia pa/ *Soter*
tris obtinuit, ut author Valerius. Gallos ex Europa in Asiam transgressos expulit. Antiochũ *Antiochus*
filium cognomento Deum, regni hæredem reliquit. Hunc igitur uxor Laodice ueneno, ob *Deus*
inductam alteram Berenicen, Ptolemæi sororem necauit. Eius item tempore Parthi, ueluti
perturbato iam Seleucidarum regno, deficere cœperunt. Ex hoc geniti: Seleucus cognomen *Seleucus*
to Callinicus, & Antiochus. Seleucus natu maior Syriæ regno præfuit, nouercã Berenicen *Callinicus*
cum paruo filio in oppidum Daphnes fugauit. Quare Ptolemæus ad ulciscendam sororem *Antiochus*
cum exercitu profectus, post aliquot illata damna, pacẽ cum eo statuit. Antiochus uero mi/
nor frater, qui apud Antiochiam regnabat, exercitum quem in fratris auxilium adduxerat,
contra eum per proditionem conuertit, ex quo breui tempore pœnas dedit, expugnatus
paulo post ab Eumene Bithyniæ rege, coactusq; ad Ptolemæum confugere, inimico se po/
tius quàm fratri credens. Ptolemæus uero eum in custodiam coniecit, unde furtim elapsus,
à latronibus fugiendo interficitur. Seleucus autem ijsdem ferè diebus, ex equo lapsus exces/
sit, duos relinquens natos, quorum Antiochus interfecto fratre, imperium arripuit. Hic er/ *Antiochus*
go ex argumento rerum gestarum, magnus appellatus, Babyloniam, Aegyptum, Iudæam, *Magnus*
aliasq; urbes patrio adiecit imperio: postremo Græciam tentauit, in eam cum LX. mil. in/
gressus, Aetolis ei fauentibus contra Romanos, quod Philippũ in Macedonia dimisissent.
Iratis igitur Græcis auxilium petentibus, M. Attilius Glabrio Cos. cum exercitu uenit: qui
eum, quanquam ab initio rebus feliciter gestis, paulatim in luxum, ob amorem præsertim
uirginis Chalcidensis, prolapsum, demum signis collatis apud Thermopylas clade adfectũ,
occisis XL. mil. compulit in Asiam remigrare. Iterum ab Aemylio Regillo nauali prælio ui
ctus, Apameam confugit cum uxore & filia, ubi Seleucus filius erat. Postremo aduentan/
tibus Scipionibus contra eum, rex legatos de pace, simulq; filium Scipionis captum, dono
ei misit. Scipio ob priuatam causam nihilo remissius cum eo agens, datis conditionibus &
non acceptis, eum apud Syrophilum montem commisso prælio superauit, atq; ijsdem quas
prius offerebat legibus, ultra Taurum montem relegat, qui tandem à sodalibus, quos in con
uiuio pulsauerat, occiditur, relictis Seleuco Philometore, & Antiocho: qui obses à patre Ro *Seleucus*
manis est datus. Seleucus igitur regnauit annis XI. quando Ptolemæus Epiphanes in Ae/
gypto. Ad hunc Simon præpositus templi cum muneribus uenit, ut sibi principatum uendi
caret, & indicans multam esse gazam in ærario. Heliodorus ad hanc surripiendam missus,
diuinis ostentis trepidus refugit, de quibus latius in Maccab. II. Hoc extincto, Antiochus *Antiochus*
frater obses, à Romanis ad regnum dimittitur, cui filius Antiochus Epiphanes, siue illustris *obses*
successit, qui Ptolemæo Philometori tunc à patre relicto, & Ro. commendato, bellum intu/ *Antiochus*
lit. A Popilio igitur legato admonitus, ac responsum differens, uirgula circũscriptus, statim *illustris*
mandata se facturum est pollicitus, Demetriumq; Seleuci fratris filiũ obsidem dedit. Is post
auum Antiochum magnum, suorum ignauia collapsum restituit regnum. Hierosolymam
cepit sub Onia optimo sacerdote, cuius frater Iason patriæ proditor, summus sacerdos ab
eo factus, ut regi placeret, omnia polluit, leges paternas irritando. Missus ab eo Menelaus
Simonis supradicti frater cum tributo & donis, omnia in suam gratiam conuertit: quapro/
pter reuertens, expulso Iasone, sacerdotium usurpauit, pro quibus malis ultore deo, Antio/ *Antiochus*
chus tabe longa consumptus, misere perijt, relicto Antiocho Eupatore filio, cum Lysia tu/ *Eupator*
tore, qui insectationem paternam in Iudæos continuauit: ambos uero Demetrius, qui Ro/ *Demetrius*
mæ obses erat, clam fugiens, sumpto exercitu, interfecit, Et hic Iudæis inimicus, cum crude/ *obses.*
liter imperaret, ab Alexandro, qui erat de stirpe regia, adiuuantibus Syris, belllo superatus *Alexander*
ac interfectus est, cum regnasset annis XII. Huius item Demetrius filius patrem bello est *Demetrius*
ultus, auxilio Ptolemæi Philometoris, cuius filiam Cleopatram prius Alexandro pactam,
deinde ob inimicitiam negatam duxit: quapropter cum ille ad regem Arabum Zabdielem
confugeret, ab eodem proditus, capite abscisso, ac ad Demetrium misso: hũc & Antiochus *Antiochus*
Alexandri filius postea est armis insectatus. Res ad Antiochum cognomento Eusebiũ po/ *Eusebius*
stremo deducta, qui à Pompeio regno deiectus, Seleucidis finem imposuit, à quo ad primũ *Phœnicia*
Seleucum intercessere anni ferè CC. Phœnices in eodem littore sequũtur, qui multarũ atq;
uariarum artium magistri perhibentur, uel Homero teste, Arithmeticæ inuentores, & nau/

x tica,

ticæ,& mercaturæ,& literarum. Cadmus enim ex eis in Græciam eas attulit. Palmam itē ar/
borem inde esse adductam Callistheni placet, Aristoteli minime, sed ex Phœnicco una in/
sularum Aeolicarum. In Phœnicia Tripolis urbs est, & regio tribus clarissima ciuitatibus,
Tyro, Sidone, & Arado. Duas primas à Phœnicibus originem habuisse Trogus lib. xviij.
testatur, qui terræmotu uexati, relicto patrio solo, in proximo littore Sidonē ædificauerunt,
à piscium multitudine, quo uocabulo Phœnices piscem uocant. Multis post annis deinde
expugnata, Tyrū urbem uicinam ante bellū Troianum condiderūt, ubi serui dominos in/
terfecerunt, præter unum Stratonem, cui seruus misericordia pepercit. Igitur cum inter eos
conueniret, ut is rex esset, qui primus orientē solem uidisset, reliquis omnibus in orientem
conuersis, Strato in occidentem respiciens, primus solis radios uidit. Hæc Trogus. Plin. scri
Tyrus bit Tyrum insulam quondam fuisse à mari diuisam passibus L X X. Deinde Alexādri Ma/
cedonis oppugnantis operibus continens facta est simul & diruta, cum eum non reciperet,
parens quondā Vticæ, Leptis, Carthaginis, Gaderæ. Has omnis eius esse colonias Strabo
dicit. Tyrum ob decus purpuræ, quam fert, libertate donatam à Romanis fuisse. Hanc He/
bræi Sur appellant. Balduinus rex primus Hierosolymitanus, ut eam facilius obsideret, op/
pidum in eodem littore à Tyro quinq; pass. Mil. distans exstruxit, quod hodie Sandaliū ap
pellant: tandem post obsidionem quadrimestrem, re infecta discessit. Dū uero secundus rex
Balduinus de Burgo captus apud Saracenos esset, patriarcha Hierosolymitanus cum alijs
præsulibus. & comite Tripolitano, ac duce Venetorum, cum X L. triremibus eam terra ma
riq; oppugnantes, quinto tandem mense in deditionem acceperunt anno M. C X X I I I I.
Sidon & Tyrus, utra sit Metropolis Phœniciæ ambigitur, utraq; colonias per diuersas or/
Sidon bis partes misit. De Sidone frequens apud ueteres mentio. Sidonios Homerus ἀπλυγίμ/
νες appellat. Tyri nunquam meminit. Aradus Tripoleos ciuitas in insula iuxta littus. Cu/
Aradus ius prima Straboni campum habet, qui Macra appellatur: in quo Possidonius scribit uisum
esse serpentem mortuum iugeri longitudine, crassitudine tanta, ut hominē equo insidentem
hiatu reciperet, exuuiarum squamam quolibet clypeo maiorē haberet. Apud Aradum prin
ceps apostolorum matrem S. Clementis mendicantē offendit, christianamq; fecit ac resti/
tuit. Sic enim in Odœporino Clementis scriptum inuenimus, in quo etiam de duabus co/
Antaradum lumnis uitreis in eodem loco miro opere ac sumptu erectis mentio fit. Antaradum ciuitas
ante Aradum sita, hodie Tortosa dicitur, in qua sacellum diuæ genitrici primus omniū excl
tauit princeps Apostolorum, ex ære Christianorum collato, in quo primum sacrificasse di/
citur. Hanc urbem Pictauensis & Blesensis comites, Gallici principes, post receptas Hie/
rosolymas sepulchrum dominicum adeuntes, ex itinere ceperunt, ac comiti Tripolitano
Tripolis urbs regnandam tradiderunt. Tripolis est etiam ciuitas in regione & ora, Tripolitana, una è qua
tuor principatibus eo tempore christianorum. Hanc post captas Hierosolymas Raimun/
dus princeps Tolosanus diu obsedit, castellumq; è regione, quod peregrinorum hodie uo/
catur, eo quod à peregrinis sit ædificatum, ad commodiorem urbis expugnationē extruxit.
Quo morte præuento, filius eius Bertrandus obsidionē continuando, ciuibus eam tradenti
bus recepit, Balduino regi Hierosolymitano, qui eum bello iuuerat, tributū dare pollicitus.
Marathus Marathus antiqua Phœnicum ciuitas in ora Straboni, quam Aradij possident. Huic proxi
Orthosias ma Orthosias, & fluuius Eleutherius, quem plæriq; terminū Phœniciæ & Curuæ Syriæ pu
Eleutherius tant. Hic oriens è Libano in septentrionem prius tendens, dein flexus in occidentem, in ma
Balania re profluit. In eadem ora Balanea, Gabala, quæ hodie Gibel dicta est. Plinius promontorium
Gabala esse dicit. Posidium, Sycaminum, Sarepta quoq; antiqua urbs prope Sidonem, ubi Helias
Posidium adlocutus est uiduam ligna colligētem: in cuius facti monumentum, apud portam ciuitatis
Sycaminū christiani sacellum extruxerunt. huius etiam urbis meminit Plinius. Vina quoque Sidonius
Sarepta poeta commendat ijs uersibus. Vina mihi non sunt Gazetica, Chia, Phalerna. Quæq; Sa/
Biblus repteno palmite missa bibas. Biblus in eadem ora nuc Gibelet. hic ut tradit Strabo Cyniræ
Adonis regia, quem magnus Pompeius capite percussit. Templum item Adonidis, propéq; Ado/
nis fluuius erat: cuius etymi rationem Eustathius dicit: uel quod in ea libri regionis eius in/
corrupti seruarentur: uel quod Isis ex Aegypto peregrinata, in eo loco Osyrim fleret, in ca/
pite biblinam, id est, papyraceam coronam ex Aegyptio biblo gestando. Stephanus hanc
esse antiquissimam ciuitatem dicit, iam inde à Saturno conditam. Comes postea Tripoli/
tanus Bertrandus cum triremibus Genuensium auxiliaribus L X X. sibi & socijs subiuga/
uit

uit.Huius urbis in ſacris libris mentio frequens, Ezechiel.Senes Biblij præparauerunt ligna & lapides ædificationem domus domini.Berytus Ptolemæo,Barutus Straboni, urbs anti- *Berytus*
qua,quæ à Tryphone tyranno & dominata & diruta eſt: recepta deinde & inſtaurata à Romanis,conſtitutis ibi à M.Agrippa legionibus,ut Strabo.Euſtathius uero portum habere dicit,etymi rationem ſimul adſignat,quod Berum ex authoritate Helladij lingua Phœnicū robur ſignificat, quaſi urbs in loco inexpugnabili ac robuſto ſita. Botrys,incola Botryæus *Botrys*
Pauſaniæ,hodie Boteron appellatur.Simina neutri generis Ptolemæo, Stephano autē Sy- *Palæbiblus*
minum,urbs in ora Phœniciæ. Palæbiblus inter Libanum montem, & Eleutherū amnem. *Epiphania*
Epiphania prope Raphaneas citra Orontis ripam uocatur Areſirata,hoc eſt, Areſi ædificium.Hinc fuit Euphrates Stoicus:ſecunda Ciliciæ,tertia apud Tigridem amnem Stepha- *Palmyra*
no. Palmyra Syriæ totius arx in mediterranea, & regio Palmyrena olim causa diſcordiæ *Hadriano*
inter duo imperia,Romanorum & Parthorum,ut Plinius.Stephanus eam dicit ab Hadria- *polis*
no principe reſtitutam,& Hadrianopolim appellatam. Propius intra Palmyræ ſolitudines *Stellenda*
Stellendena regio eſt,dictáq; iā Hierapolis,& Berœa,& Chalcis Plinio.Ad mare uero pro- *Faciesdei*
montorium Faciesdei.Ptolemais colonia Claudij cæſaris,prius Ace uocata Plinio, ab Her- *promontoriū*
culis medicina, qui ab hydra percuſſus, ex oraculo habuit, ut ex herba in eo loco inuenta, *Ptolemais*
quæ hydræ ſimilis eſſet,ſibi mederetur,ut ait Stephanus.Hanc Balduinus primus rex Hieroſoly.Genuenſiū ac Venetorū auxilio triremium,bello trimeſtri expugnauit,anno.M C.

COELOSYRIA, PALAESTINA

SEQVITVR curua Syria,quam Græci Cœloſyriam uocāt, quod inter duos montes clauditur,Libanum & Antilibanum, inter quos Chryſoroas labitur *Chryſoroas*
amnis,latéq; in hac Palæſtina comprehēditur. In his Decapolitana regio eſt, *Decapolitana*
decem continens urbes,quæ ſunt ex Plinio:Damaſcus,Philadelphea, Rapha- *regio*
na,Scythopolis, Gadara,Hippodion,Pella, Galaſa, Gamala. Has ſeptem Tetrarchiæ regnorum inſtar cingunt,Traconitis,Paneas,Abila,Arca,Ampeloeſſa, Gabe, Iturea.Damaſcus maxima urbs à filio Mercurij Homonyma,qui ex Arcadia colonos huc tra- *Damaſcus*
duxit.Stephanus.Philadelphea trans Iordanem eſt,prius Ammana uocata,ut idem eſt au- *Philadelphea*
thor, mutatum deinde nomen à Ptolemæo Philadelpho.Raphana inter Orontem & Eleu- *Raphana*
therum fluuios. Scythopolis prius Nyſa à Baccho in honorē ſuæ nutricis ibi defunctæ con- *Scythopolis*
dita,eoq; Scythis deductis,author Plinius.Hanc ciuitatem teſte Ioſepho de bello,dum Florus procurator expugnaret, memorabile facinus cuiuſdam Simonis Sauli filij narratur,qui capta urbe,utrunq; parentem primo, deinde filios & uxorem, poſtremo ſeipſum interfecit.
Gadara, quæ & Antiochea,& Seleucia uocata eſt Plinio.Ioſephus item ſcribit hoc oppidū *Gadara*
à Iudæis dirutum,Pompeiū reſtituiſſe,Demetrij Gadarenſis liberti ſui gratia.Gandara uero uicus Macedoniæ. Gadera inſula Hiſpaniæ. Gamala urbs curuæ Syriæ Straboni & Ptole. *Gamala*
Ioſephus de bello,eam hoc modo deſcribit, Iugum ex alto monte deductum, mediam ceruicem erigit,& ubi ſupereminet, in longitudinem tenditur, tantū contra decliue, quantum à tergo eſt,ut cameli ſimilitudinem præferat,unde etiam nomen accepit.Dium curuę Syriæ *Dium*
Alexandri magni opus.hanc urbem parum ſalubres habere aquas,antiquum monſtrat epigramma. Νᾶμα τὸ δίσσον γλυκερὸν πότον, ἂν τὸ δὲ πίνῃς, παύσῃ μὲν δίψης, εὐθὺ δὲ καὶ βιότου. Hippus
Palæſtinæ Ptolemæo.Hippodion Plinio.Hippeon Ioſepho appellata,id eſt, ciuitas equitū, *Hippus*
qui huc ab Herode rege in coloniā miſſi ſunt.Pella ab Alexandro dicta,prius Buthis.Ama- *Pella*
tha.Geſara Palæſtinæ Ioſepho,neutri generis.Hāc Plinius Galaſa uocat unam decapoleos. *Geſaraq;*
Galada Arabiæ pars item Ioſepho. Ioppe in ora curuæ Syriæ in monte ſita, cum portu quo *Ioppe*
adplicatur cum itur ad dominicum ſepulchrum, nunc Zappha à barbaris appellatur. Hic Strabo dicit Andromadem monſtro marino fuiſſe expoſitam, & à Perſeo liberatam. Ste- *Gaba*
phanus dicit appellari ab Aeoli filia Cephei uxore, quæ urbem ædificauit. Gaba urbs Gali- *Gabanopolis*
læa.Ioſephus in V.antiquitatis,item in VI.Gabanopolim prope ponit. Gabam inter tetrar- *Apila*
chias Plinius deſcribit,cuius etiā Pauſanias meminit.Apila prope Iordanis fontes, Aphila *Aphila*
uero in Phœnicia eſt,unde Diogenes fuit ſophiſta nobilis Aphileus non Abileus,ut quidā *Arca*
putant.Arca urbs antiquum retinens adhuc nomen inter barbaros.eius meminit Ioſephus *Iturea &*
V.antiquitat.Ituream & Traconitidem regiones, Plinius inter Syriæ Tetrarchias comme- *Traconitis*
morat. Sunt & Arabes Traconitæ appellati. Paneas in parte Phœniciæ, cui ſylua adiacet *Arabes Traconitæ.*
eiuſdem nominis,iuxtáq; Cæſarea Paneæ dicta. Huic urbi ter mutatū nomen.priſco nanq; *Paneas*

seculo Leser dicebatur:deinde Dan ,postquã à filijs Dan recepta fuit . Postremo à Philippo
Cæsarea Tetrarcha senioris Herodis filio,in honorem Tyberij Cæsarea Philippi appellata est : nunc
Panea uulgo à barbaris Belina uocitatur.Hic olim terminus promissionis ex parte septẽtrionis, ut
Bersabee sacri testantur libri,à Dan usq; Bersabee.est enim Bersabee,quam Ptolemæus Bersanam uo-
quæ Ber- cat,prope Ascalonem x . mil. pas. in finibus Iudææ & Aegypti,terminus telluris sanctæ ex
sana. parte australi.Hæc cessit in partem tribui Simeon,interpretantur eam Iudæi fœderis puteũ;
quem Abraamus fodit in signum fœderis icti cum Habimelecb , uocatur hodie Gibelina
barbaris.Hæc igitur tellus mil.pas.C L X .protenditur.Neque Dauid & Salomon præter il-
los quos post uictoriam in amicitiam receperunt,plus possedisse,& sacri libri,& diuus testa
Cæsarea tur Augustinus.Cæsarea Palæstinæ,prius turris Stratonis, ab Herode Ascalonita in hono-
Palæstina rem Augusti nomine mutato dicata est,ut Iosephus & Hieronymus.postremo Flauia colo-
Flauia co nia à Vespasiano deducta,ut Plinius author est.Hæc statim post Hierosolymas à nostris re
lonia cepta fuit: hic Paulus apostolus in custodia tenebatur , quum ad Cæsarem prouocasset , ac
Romam mittendus esset: quanquam in ora sita portu commodo caret , hortorum alioquin
& aquarum amœnitate , præterea piscium omnium copia referta.Idumæi in littore Palæsti-
næ uersus Aegyptum & Arabiam siti sunt, Gens ex Nabathæis uicinis Arabiæ populis pro
Idumæi secta,quæ ut ait Strabo , in ijs locis constitit inter Iudæos , eorumq; legibus communicant.
Philistinorũ Inter hos oppida sunt Philistinorum ab Hebræis appellatorum , qui ijdem cum Palæstinis
oppida mutatis literis sunt. Idumæorum urbs Ascalon in ora haud magna Straboni . De hac Xan-
Ascalon thus in historia Lydorum in hanc sententiam scribit, Tantalũ & Ascalum Hymenæi filios
fuisse,ex his Ascalum à rege Lydorum Aciamo,ducem exercitus in Syriam missum, ibi res
gessisse,uirginẽmq; adamasse, ac urbem de suo nomine condidisse. Eadem ferè & Nicolaus
in historia sua.Apud Ascalonem,teste Diodoro libro iij.lacus est,ubi templum deæ Syri co
Derceto lunt,quam Dercetò uocant, ore uirgineo,reliqua piscem : cuius filia Semiramis à columbis
educata fertur,quam ob rem sacram hanc illis esse auem.Quod Tibullus poeta illo carmine
demonstrat.Alba Palæstino sancta columba Syro . Hæc urbs una è quinq; Philistinis. quæ
captæ à Dauid in littore fuere, & ultima ferè à rege Hierosolymitano in prima expeditione
recepta cum esset,una omnium munitissima,& loci natura,& operibus ,tandem & ipsa dedi
tionem fecit.Hinc genus cepæ Ascalonicum appellatum.Fuere & doctissimi uiri,inter quos
Azotus Antiochus,Sosus,Cygnus,Dorotheus historic⁹,Artemidorus,qui Bithynica scripsit.Azo
tus inter Ascalonem & Ioppem,quam,ut ait Stephanus,condidit quidam è mari rubro pro
fugus ex nomine uxoris suæ Azes Azotum, & capellam interpretantur: producitur media.
Hæc est & una è quinq; Philistinorum quondam clarissima,nunc paruus uicus. est & Azo-
Gaza tus Achaiæ.Gaza item una è quinq; Philistinorum,quam rex III . Balduinus dirutam mœ
nibus restituit,ac templarijs restituendam tradidit. Distat autem parum à mari, ab Hieroso
lymis,prope Bersanam. Stephan. eam Azam à Syris uocari dicit,ab Azono Herculis filio:
dicunt nonnulli à Ioue conditam , & Gazam quam Persæ thesaurum dicunt , in ea consti-
tuisse. uocata ab eodem Io. quod in eo loco in uaccam sit mutata : insuper & Minoia,quod
à Minoe sit quandoq; possessa.Hinc Cretęi Iouis templum apud eos.Gazi quoq; Indorum
Anthedon sunt populi.Anthedon una ex quinq; Philistinis in colle sita,nunc Geth appellatur, semidi-
Ballionus ruta:ex eius lapidibus Fulco III .rex Hierosolymitanus arcem excitauit in eodẽ loco,quam
princeps Hibelim uocant,tradiditq; cuidam ex suis nobili Balliono, cuius successores hodie de Hibe-
Anthedonis lim uocantur,ut haberẽt nostri quo Ascalonem è regione oppugnarent. Antipatris urbs ab
Antipatris Herode in honorem patris Antipatris ædificata,à nostris in prima expeditione post Hiero
Raphace solymas capta. Raphace inter Palæstinos Plinio,quæ ab Hebræis Rama . Iudæa uersus me-
Iudæa diterraneam continetur in regione Palæstinæ.Continet autem Galilæam, Samariam, ac re-
gionem trans Iordanem.Ex parte Boreali Galilæa est.Quam Iosephus in inferiorem & supe
riorẽ diuidit. Iudææ latitudo ex Iordane fluuio usq; ad Ioppen est. Longitudo uero à mon-
te Libano usq; ad lacum Tyberiadem.In medio ferè spatio Hierosolyma est . Diuiditur au-
Toparchiæ tem in Toparchias decem Plinio.In Hiericuntem,Hemaum,Lyddam, Ioppicam,Acraba-
decem thenam,Zophaniticam,Thamniticam,Bethleem, Tephenen, & Orinen. Iosephus autem
XI .nominat,uidelicet ipsum caput Hierosolymam,Tepham,Acranaten,Thamnan,Lyd-
dam,Hemaum,Pellam,Idumeam,Engadam,Herodium,Hiericuntem. Post quas Iamnam
& Ioppen dicit finitimis præesse . Præter eas Gamaliticam & Bethaneam , Iotapata ciuitas
Galilææ

Galilææ,quã Vespasianus magna obsidione expugnauit deleuitq;. Cui præerat Iosephus hi
storicus inter captiuos ductus. Bethleem Plinio commemoratur & Iosepho, clarum ob in *Bethleem*
cunabula seruatoris nostri,quamobrem à Balduino II,rege ex authoritate Paschalis Pont.
præsule ornata est, quum antea in ea cœnobium tantùm canonicorum regularium uigeret.
Supra uero ingressu Galilææ occidentem uersus,oppidulum Nazaret Hebręis uocatum,ab *Nazaret*
antiquis non mihi exploratum.hinc breuis ad urbem Hierosolymam uia. In medio sanè iti
nere fons est, ubi reges exercitus recensere consueuerunt, propter aquæ & pabuli copiam.
Hæc ob domini nostri originem,metropolitico præsule decorata est.Hebron paruus prope *Hebron olim*
Hierosolymam uicus, olim Arbe dicebatur, in qua Adami & Noei, trium quoq; patriarcha- *Arbe*
rum,ac Saræ & Rebeccæ sepulchra in spelunca duplici esse adfirmant.Ob uenerandã igitur
sacræ uetustatis memoriam,& ipsa præsule à nostris ornata est,quum prioratus antea cano-
nicorum regularium tantum fuisset. Hanc Iosepbus Cheloris monumentum uocat, anti-
quioremq; esse dicit uel Aegyptia Memphi,Abraamiq; hic sedem primam fuisse,postquam
è Mesopotamia discesserit, Præterea hic prope ad stad. sex, arborem terebinthum esse, •
quam memorant ab initio creati mundi adhuc extare. Hiericus oppidum & campus, ut *Hiericus*
Strabo scribit, modo theatri montibus circundatus stad. C. totus irriguus, colonis'q; fre- *Balsami ui*
quens,ubi palmetum, & balsami uiridarium, quod hic solum nascitur Straboni Plinio'que. *ridarium*
Sodoma metropolis XIII.urbium igni & terræmotu absumptarum Straboni,quod locus
is bitumine & sulphure subterraneo cauernis abundet. Polybistor uero de his sic refert,
Longe ab Hierosolyma recessus tristissimus panditur: quem de cœlo tactum testatur hu-
mus nigra,& in cinerem soluta. Duo ibi oppida, Sodoma & Gomorra,apud quæ pomum *Sodoma*
quod gignitur,habeat licet speciem maturitatis,mandi non potest. Iosephus ob eorum im-
pietatem perijsse dicit, At sacri libri hæc loca ob incolarum libidinem in mares, ultore deo
extemplo flagrasse testantur. Esseni tenent interiora Iudææ, quæ ad occidentem spectant. *Essenorum*
Hi præditi memorabili disciplina,à moribus gentium reliquarum procul absunt. Omnis *secta*
primum ueneris expertes, quippe qui remoti à fœminis degunt, pecuniam spernunt,pal-
mis uictitant. Ex æquo indies conuenarum turba renascitur, tam fœcunda illis aliorum ui-
tæ pœnitentia est, nemo admittitur uel leuis culpæ sibi conscius. In hanc Polybistor Pli-
nius'q; sententiam. Iosephus eadem ferè refert, eosq; inter tria philosophorum Iudæorum
genera probatiores esse dicit: animam immortalem putant migrare in regionem quandam
beatorum,haud aliter quàm poetæ dixerunt de insulis fortunatorum. Pharisæi uero animã *Pharisæi*
item sempiternam dicunt, sed malorum cruciari, bonorum uero in alia migrare corpora.
Deo ac fato omnia referunt,magna ex parte res humanas diuinitus iuuari, ac regi, nonnihil
etiam fato agitari, quod εἱμαρμένην uocant. Sadducæi sanè his omnibus detestabiliores, *Sadducæi*
neq; præmium,neq; iustitiam ponunt, quanquam fatum tollentes,deo propriæq; uoluntati
cuiusque referunt omnia,minime inter se humani, minime officiosi.hæc ille. Hemaus quem *Hemaus*
aquas calidas Iosephus interpretatur,inter Toparchias à Plinio refertur,clara Christi pere-
grini cum discipulis congressu. Samariensis regio inter Iudæam & Galilæam, à uico Cinea
in Acrabathenam desinit Toparchiam, situ & loci natura, aquarum pecoris'q; copijs nihil
à Iudæa discrepans,lege tantum diuersa.Oppida eius Neapolim ponit,antea Mamortham •
uocatã. Sebasten in monte altiore. Iosephus itémq; Strabo dicunt Herodem Ascalonitam *Samaria*
Samariam urbem cognominasse Sebasten in honorem Augusti. Hæc præsule caret,subie- *Sebaste*
cta abbati templi dominici, apud hanc Ioannis baptistæ & Helisæi, item Abdiæ propheta- *Sichar*
rum sepulchra hodie uisunt. Hic Sichar urbs fuit, ubi puteus Iacob,apud quem gesta Ser- *Libanus*
uatoris cũ muliere Samaritana legimus. Montes Iudææ, Libanus,Antilibanus, Carmelus. *Antilibanus*
Iordanis autem ex Antilibano per fines Iudææ in austrum fluit, tris efficiens lacus: primus *Carmelus*
ad Carmeli radices, Genasara Plinio ac Iosepbo appellatus, in sacris autem libris Genesa- *Iordanis*
reth,ab oppido eiusdem nominis,quod Titum dicit expugnasse:fructuum omnium feraci- *Genasara*
tate,& aeris salubritate felicissimum. Irrigatũ prætetea fonte uberrimo, quem Capernaum *Capernaum*
indigenæ uocant, uenam'q; Nili à quibusdã putatum. Lacus ipse longitudine pas. M. XVI. *Iulias*
latitudine VI. aqua palustri ac dulci, piscibusq; omnis generis referta, amœnis circumse- *Hippus*
ptus oppidis: ab oriente Iuliade & Hippo,ab occidente Tyberiade aquis calidis salubri. Vl *Tyberias*
timus lacus Asphaltites uocatur, qui nihil præter bitumen gignit, unde nomen trahit, no- *Asphaltites*
xius alioquin animalibus, longitudine pas. mill. centum, latitudine ubi maxima XXV.

Acharon fons Habet à meridie Acharon, Iudææ post Hierosolymas arcem, & fontem Callirhoen medicæ salubritatis, ut author Plinius. Non prætereunda & nostri Hieronymi descriptio. Iordanis, *Hierosolyma* inquit, ad radices oritur Libani, & habet duos fontes, unum nomine Ior, alterum Dan, qui simul iuncti, Iordanis nomen efficiunt. Hierosolymam postremo loco distuli dicendam, unde initium nostræ salutis effluxit: tot annos ignauia Christianorum uidua facta domina gentium. Hunc siquidem locum Hiebuseos ab initio, & Melchisedech summũ dei sacerdotem incoluisse, ex authoritate non solum Geneseos, sed Iosephi, Egesippi, Nicolai quoq; enarratoris habemus. Huic & Abraamus ex hostium uictoria occurrẽs, decimas dicitur ex spolijs obtulisse. Hic & filium suum immolare deo iussus. Hic Iacob scalam in cœlum tendẽtem, angelos descendentes uidit. Deinde per famem Iacob cum filijs in Aegyptum secedente, ac eius successoribus postea reuertẽtibus, pulsis indigenis, primo per iudices, deinde per reges, demum per sacerdotes, postremo amissa libertate per annuales pontifices Rempub. administrabant. Quæ quoniam in Anthropologia post hæc ex ordine recensere est animus, tamen hic à Maccabæorum temporibus, ex Iosepho de bello, repetam, deinde ad nouissima procedam. Quum Ptolemæus sextus de tota Syria cum Antiocho illustri decertaret, inter Iudæorum primates seditio agitatur, ac Onias unus è pontificibus Tobiæ filios ex urbe expulit, Qui ad Antiochum confugerunt, auxilioq; fuere, ut ille Hierosolyma cum exercitu po*Onias*tiretur. Onias interim ad Ptolemæum confugit, qui in urbe Heliopolitana, alteram Hierosolymam cum templo dicitur condidisse. Quumq; Antiochus omni crudelitatis & libidinis exemplo uteretur, templum spoliando, ac Iudæos contra leges patrias cogendo, pro quibus & illi septem fratres unà cum matre, & deinde Eleazarus nonagenarius porcinã edere iussi *Matathias* supplicium pertulere, ignes'q; è cœlo ac portenta futurorũ malorũ præsagia uisa fuere: Ma*Iudas Maccabeus*tathias unus è genere sacerdotum, è uico Madein, animo uir ingẽti cum filijs quinq;, Iuda, Eleazaro, Ioanne, Ionatha & Simone nõ passus talia, manu domestica coacta, in proximos urbi montes se recepit. Indéq; Bacchidem primo Antiochi ducẽ finibus eiecit. Pro quibus meritis, princeps à Iudæis constituitur, Cui mox defuncto, filius eius Iudas natu maior successit. Hic statim inito cum Romanis fœdere, clarissimis contra Antiochum est usus uictorijs. Sed deinde cum eiusdem defuncti filijs congressus, in pugna interficitur, similéque *Simon Iudeã liberat* fatum Ioanne & Ionatha consecutis, res ad Simonem ultimum redacta. Is demum uictoria potitus, ab Antiocho ac Macedonibus post annos C L X X. omnem Iudæam penitus liberauit. Ob quæ merita Pontifex declaratur. Moritur tandem insidijs Ptolemæi generi sui, qui eum ad cœnam inuitatum, unà cum duobus filijs capi iussit. Ioannes tertius filius, cui Hircano cognomentum fuit, quum insidias subterfugisset, populi fauore Pontificatui paterno successit. Non ausus Ptolemæum contra contendere, ob matrem fratresq; captos, quos ille *Hircanus princeps* ex alta specula ostentabat hosti, conuerberatosq; deinde necauit. Hircanus ad reliquias Antiochi belli conuersus, feliciter rem gessit, moriturq; anno Pontificatus X X X I I I. cui *Aristobolus* uni omnium contigit, ut princeps, pontifex, & propheta sanctissimus esset. Post eum Aristobolus filius, è principe sese regem fecit, post annos C C C C L X X V. quàm redissent è *Antigonus* seruitute Babylonis, fratrem'que Antigonum regni consortem fecit, dein falso insimulatum *Alexander* interfici iussit. Aristobolo frater alter Alexander successit, annos X X X I I. Huic deinde *Alexandra* Alexandra uxor animo matrona uirili cum duobus paruis filijs Hircano & Aristobolo, *Antipater* quorum tutelam agebat. Ex his Hircanus maior natu rem postea gessit, uir mitis & imbel*Idumæus*lis, qui ab Aristobolo, magna adolescente audacia, pulsus unà cum Antipatro Idumæo, uiro *Arctá rex* domi potentissimo, simul & amicissimo ad regem Arabiæ Arctam in oppidum Petram, deinde ad Pompeium, qui tunc in Syria res gerebat, confugit. Pompeius cum exercitu, capta Hierosolyma, & Hircano restituto, Aristobolum Romam misit, cum filijs, è quibus Alexander elapsus, negocium Hircano fecit. Post aliquot deinde annos & ipse Aristobolus aufugiens, bellum Hircano intulit, captusq; à Gabinio Syriæ præfecto, Romam iterum cum Antigono filio in custodiã mittitur, mox à Cæsare uicto Pompeio liberatus, nec multo post ueneno sublatus est, Antipater interim Cæsaris amicus, res gestas pro eo commemorando, & uulnera ostentando, obtinuit ut regnante adhuc Hircano, totius Iudææ procurator efficeretur. Is filiam habebat Salomen, mares uero quatuor, Phaselum, Herodem, *Herodes rex* Iosephum, & Pheroram, quibus diuersas distribuit regiones. Ex his Herodes post mortem patris cum uirtute præstaret, à M. Antonio, pro quo multa obiuit, rex Iudææ creatur, sed uicto

uicto apud Actiacum Antonio, ad Augustum qui Rhodi tunc erat, supplex ueniam ora-
tum uenit, dictitans sese amici de se benemeriti partibus studuisse, nunc eo defuncto, iti-
dem se erga eum facturum. Quare ob fidem non solum ueniam, sed gratiam meruit. Is tris
Hierosolymis turres extruxit, primam Hippicon ab amico, secundam Phaselon à fratre,
tertiam Mariamnem ab uxore cognominauit. Templum restituit, atque auxit. Ioppæ
portum fecit, Anthedonem ædificijs ab se ornatam Agrippiam appellauit, Antipatridem *Antipatris*
& Cyprum in parentum honorem, castellum supra Hiericuntem, Herodium'que uersus *Cyprus*
Arabiam oppida ædificauit. Hircanum redeuntem è Parthis interfecit. Liberos septem su- *Herodium*
scepit, Alexandrum, Aristobolum, Antipatrum, Archelaum, Philippum, Herodem cogno-
mento Antipam, & Lysaniam. Ex his tris primos, ut sibi suspectos, necauit. Cui deinde sce-
leri adiecit innocentium cædem. Ad extremum crudelitatis dedit pœnas, multis excrucia-
tus doloribus, sibi malum adferendo, relictis Archelao regni successore, cæteris'que cum *Archelaus*
singulis tetrarchijs. Inter hæc Alexander quidam Iudæus apud quendam libertinum Si- *Alexander*
done educatus, Alexandrum Herodis filium à patre interfectum ore referebat, Romam'que
propterea profectus, quum multos decepisset, ac ad auxilium regni paterni adipiscendi
prouocasset, ab Augusto cognitus ac repulsus est. Archelaus igitur rex, quum crudeliter *Archelaus*
imperaret, legatione à Iudæis ob eam causam Romam missa, ab Augusto in exilium Vien-
nam pellitur, eius regno in prouinciæ formam redacto. Herodem deinde Tetrarcham
Agrippa eius ex fratre Aristobolo & Berenice nepos, Romæ apud Tyberium accusans, *Agrippa*
non solum non auditur, sed in carcerem conijcitur. Verum mox Tyberio defuncto, à Caio,
cuius amicitiæ causa captus fuerat, statim rex factus, addita ei fratris Philippi defuncti
Tetrarchia. Herodes uero Herodiadis uxoris hortatu, Romam & ipse regnum impetra-
turus uenit: sed Caij principis minis & iurgijs territus, in Hispaniam fugit, Tetrarchia eius
Agrippæ concessa. Post hæc Agrippa Claudij etiam principis, cui Romæ adiumento ad
imperium fuit, fauore spéque erectus, limites regni prorogauit: muros Hierosolymæ am-
pliare cœperat, si per mortem licuisset. Regnauit annos sex. Reliquit filias tris, è Cypro uxo-
re susceptas, Bernicem, Mariamnem, & Drusillam, filium quoque Agrippam. Postremo *Berenice*
Claudius Iudæam in prouinciæ formam redactam, tantum procuratoribus commisit. Hi *Mariamne*
ex successione, Felix, Albinus, Festus, Florus, sed ante hos Pontius Pilatus à Tyberio Cæ- *Drusilla*
sare missus, ex tempore quo post pulsum regno Archelaum prouincia fieri cœperat. Interim *Pontius Pi-*
defuncto Herode, qui apud Chalcidem regnabat, Agrippa iuuenis, Agrippæ regis filius, *latus*
in auunculi sui regnum à Claudio sufficitur. Cui deinde Nero princeps quatuor urbes red- *Agrippa*
didit, in ea primum regione Abilam & Iuliadem, in Galilæa Taricheam & Tyberiadem, *iuuenis*
reliqua Felici procuranda tradidit. Ex quo Agrippa in amicitia Romanorum permansit, *Felix*
ac procuratoribus, tum Vespasiano postremo ad componendos rebelles uenienti, adiu-
mento præsto'que fuit, Iudæos prehensando obeundo, præsertim in obsidione Gamalæ, ut
à pertinacia cœptis'que desisterent, usqueadeo, ut à muris lapidibus peteretur. Et hoc qui-
dem de regibus. Flori autem procuratoris tempore, Eleazarus princeps latronum, qui Iu- *Florus*
dæam cum uiginti milibus deprædabatur, sublatus est. Sed aliud mox latronum genus *Eleazarus*
crudelius, Hierosolymis in turba atque in pace uersabatur, *Sicarij* appellati, qui clam igno- *predo*
ti homines confertim permixtos interficiebant, inter quos Ionathan Pontificem. Tem- *Sicarij*
pore uero belli, Zelotæ noua secta in eadem urbe orta, qui specie zeli, charitatis'que ser- *Zelotæ*
uandæ legis, tyrannidem occupauerant, pontificatus, principatus'que passim sibi uin- *Ananus*
dicabant. Igitur quum Iudæi tanto malo resistere cuperent, è rure quendam Ananum ad-
cersunt, Pontificem'que faciunt, eo quod sapientia præstare uideretur. Hic demum & ora-
tione, & opera id gessit, ut Zelotas, qui omnibus erant iam odio expelleret. Et hæc qui-
dem ex Iosepho. Defectionis causam Tranquillus in Tito adfert. Percrebuerat, inquit,
oriente toto uetus & constans opinio, ut eo tempore Iudæa profecti, rerum potirentur.
Id de Imperatore Romano, quantum postea euentu patuit, prædictum Iudæi ad se tra-
hentes rebellarunt. Quæ uerba paucis considerata sanè indicant, & de Christo, & de fa-
ma, quæ simul quum stella magos potuit excitare, Ad hunc tumultum Vespasianus à
Nerone missus, infra duas æstates omnia cepit, præter Hierosolymam, ad cuius obsidio-
nem relictus Titus, die sabbati, repletis fossis, famé'que oppressis, partim cepit, partim
interfecit: qui teste Iosepho, ad uicies Centena milia, & D C C. milia fuerant, quum ad

diem azymorum eò ex omni Iudæa conuenissent, quando solis epulari non licebat, sed plu-
res uicini simul ad hostias cæsas conueniebant. Fuit deinde Hierosolyma sub Ro. imperio,
Cosroes rex Persarum. usque ad Heraclium principem, tunc Cosroes rex Persarum capta urbe, prædam cum cruce
secum in Persidem abduxit, quam postea idē princeps superato Cosroe recuperauit. Cum
Maumeth deinde Maumethe duce Saraceni caput extulissent: Homar eius successor Hierosolymam
Homar occupauit. His in uniuersum breuiter percussis, de ipsius receptione restat scribendum, si
Hierusalem prius de ipsius nominibus ac situ pauca subiecero. Igitur prius Hiebus uocata, quod Hie-
busæi eam incolerent: deinde Salem, postea Solyma à Solymis, ut quidam putant, Lyciæ po
pulis huc commigrantibus. Hierosolyma deinde & Hierusalem, ex sacri nominis additione
uocata: sed & Buza & Bethel, postremo Helia ab Helio Hadriano, qui partem eius ædifica-
uit, ut inferius dicemus: Ipsa uero urbs triplici circundata muro, circuitu stad. XLIII. cum
Quomodo recepta Hierosolyma tribus turribus, quas Herodes ædificauit, uti Iosephus scribit: HIEROSOLYMA sicuti
ego accepi, ex antiquo uolumine docti planè uiri, qui rebus gestis interfuit, hoc modo rece-
pta est. Petrus Eremita uir Gallicus, singulari abstinentia præditus, diuinitatis instinctu, Ve
banum II. Pont. impulit, ut de recuperandis Hierosolymis concilium Lugduni celebraret,
anno M.LXXXV. Negocium hi principes suscepere, dux Normandorum, comites To-
losæ. S. Aegidij, Flandriæ, Blesiæ, Carnotensium. Præterea Hugo magnus regis Gallorum
frater. Gothifredus Bulion dux Lotaringiæ cum Balduino fratre, è regno quoque Siciliæ Boe
mundus cum Tancredo cognato. Summa belli Gothifredo credita. Primus uero Eremita
coacta omnis generis multitudine, per fines Germaniæ ac Pannoniæ iter fecit, ubi à Panno-
nijs multa passus incommoda, transitu eum prohibere uolentibus, tandem è suis decem mi-
libus desideratis ex pugna Constantinopolim peruenit, quò cæteri etiam diuersis uijs con-
uenerant, Ibique Alexio Imperatore iuuante, Hellespontum unà omnes transmittentes, Ni-
Solymanus Turca. ceam adplicuere, quam ante omnia Solimano Turca eiecto, per uim cepere. Inde terrestri
longoque itinere, ad Antiochiam prima statiua constituere, quam nono fermè mense VII.
Non. Iunias in potestatem redegere, constitutoque in eo loco patriarcha, eam Boemundo re-
gendam tradidere. Hierosolymam hinc uersus exercitu traducto, operibus primo expugna
re contendunt, muros demum corona aggressi, anno D.XCIX. per uim receperunt, cique re
gem Gothifredum præfecere. Vbi autem nostri tanti uoti compotes extitere, deo gratias
agere, oppidis præsules constituere, alij alia loca capere, pars etiam ex eis domum redire.
Itaque omnem breui tempore regionem, à Pelusio ad Laodiceam usque Syriæ littora, omnia
deinde mediterranea usque Edessam & Carras in Mesopotamia sibi subiugarunt. Quapro-
pter in omni Syria & capta regione, quatuor constituere principatus: Hierosolymitanum,
Antiochenum, Edessanum, Tripolitanum. Deinde Berytus, Sidon, Caipha seu Porphyria
iuxta montem Carmelum, Cæsarea, Arsur, Hibelin, singulos dominos recepere. Princeps
quoque Galilææ totius & Tyberiadis, comes Montisregalis & totius terræ trās Iordanē, Co
mes item Ioppes, & Ascalonis: alijque alijs in locis constituti: atque hi fermè omnes regi Hie-
rosolymitano subiecti tributum pendebant. Ipsi uero reges huiuscemodi habuere succes-
Gothifredus siones. Primus Gothifredus Lotaringiæ dux, qui fuit ea modestia, ut auream coronam
induere recusauerit, ubi dominus IESVS spineam tulisset. Cui post annum morbo extin-
Balduinus cto, frater Balduinus successit, qui cum Saracenis urbem recuperare conantibus, prælio te-
mere congrediens, magnam sibi suisque inflixit plagam, captis in eo Boemundo duce, & Ble
sensi ac Burgundiæ comitibus: ipse se Hierosolymam ex fuga recepit, breui tamen post tem-
Tancredus pore ignominiam Ptolemaidis expugnatione pensauit. Tancredus Boemundo necessario
Balduinus rex captus suo precio redempto Antiochiæ imperiū, quod pro eo interim administrauerat, incolume
restituit. Huic alter successit Balduinus, qui in prælio unà cum nonnullis alijs principibus ca
pitur à Parthorum regis exercitu, qui suppetias Turcis attulerat, cum quibus bellum gere-
bat. Redemptus, paulo post Antiochiam cum eius principis proles iam interisset, Hiero-
Fulco Andegauensis comes solymitano addidit imperio. Decessit morbo post annos XXIII. unica filia superstite. Ful-
co Andegauensis comes eius gener habenas suscipiens, rem feliciter gessit, aliquot Turcarū
milia in ꝓlio fudit. Equi tandē lapsu forte occidens, regnū Balduino filio reliquit, qui tenuit
Balduinus II. annos Vigintiquinque cum magna satis gloria: quippe qui Gazam restituit, & militibus
templarijs regēdam tradidit. Insuper Ascalonem diu oppugnatam, tandem in deditionem
accepit: Norandinū Turcā Damasci principē, bello repulit. Extinctus est sine liberis, fratre
Almerico

Almerico superstite ac regni successore. Hic contra Suar Aegypti Calypham, bellum mo- *Almericus*
uit, quod tributum dare consuetum negauerit. Itaq; capto iam Pelusio, Norandinus Turca, *Norandinus*
à Calypha in auxilium adcersitus adest. Regem auarum ab obsidione pecunia auertit. Ipse *Turca*
per dolum Calypha interfecto Aegypti dominationem inuadit. Huic Balduinus filius suc- *Balduinus*
cessit cognomento Leprosus, quod eo morbo usq; ad extremum laborauit, non intermissa *leprosus*
tamen regni cura diligenti: quamobrem in cœlibatu castissime uixit. Sorores duas habuit, *Isabella*
quarum alteram Isabellam cuidam Gallico Horfrido: alteram Sibyllam maiorem natu Gu- *Sibylla*
lielmo Longæspathæ Montisferratensi locauit, ex qua ille Balduinum suscepit. Mortuo ui- *Balduinus*
ro, Sibylla iterum Guidoni Lusignano principi nupsit. interim Leprosus moritur, regnumq; *pupillus*
ac sororis filium Balduinum puerū Raimundo principi Tripolitano cōmendat. Sed morte *Guido*
pupilli paulopost subsecuta: Guido iure uxoris hæreditario regno successit, qui quod mors *Lusignanus*
pueri occultata citra suspicionem esse non uideretur, bellum à tutore Raimundo sustinuit,
in quo ille Saladinum Aegypti Sultanum auxilio uocauit: magnum profecto nefas exor-
diumq; ruinæ totius orientis terrarum, à nobis summo labore partarum. Saladinus potens
armis ac nomine, Ptolemaidem primo, deinde Azotū, Berytum, Ascalonem, omnes deniq;
in ora ciuitates cepit. Postremo ipsam Hierosolymam aggressus, ad deditionem faciendam *Hierosolyma*
breui tempore his conditionibus coegit, ut omnibus cum his quæ secum exportare dorso *iterum amissa*
poterant, migrare liceret. Ergo misera caterua secuta Herculium Patriarcham flens egressa
mœnibus, dirum omnibus spectaculū præbuit: inde Tyrum, alij Alexandriā, alij quoq; alia
loca petiere. Ille confestim tintinnabula è turribus sustulit, templa profanauit, atq; incendit,
præter unum Salomonis. Hæc Hierosolymæ postrema ruina nūquam postea restituta, licet
diuersi principes Christiani summo conatu terra mariq; sæpe fuerunt periclitati, inter quos
Ricardus Angliæ, & Philippus ac diuus Ludo. Galliæ reges, ut alibi narraui. Sed ad Guido
nem regem redeamus, qui amissi semel regni titulum, cum Ricardo rege tradita Cypro, quā
per uim ille occupauerat, cōmutauit. Eo demum Sibyllaq; uxore extinctis ad Isabellam alte- *Isabella*
ram sororem res hæreditaria Hierosolymæ peruenit. Hæc quater nupsit, Horfredo primum
Gallico, Conrado Montisferratensi, Henrico Campaniæ comiti, & Americo Guidonis Cy-
pri regis fratri: qui quū inutilis uideret regno, Tyri amotus, ac Ioannes de Bregna Gallicus *Ioannes rex*
quidam uir strenuus ad regnum adcersitur, Iole Isabellæ & Conradi Montisferratensis filia *Iole*
una cum titulo Hierosolymitano in matrimonium sumpta, qui quum sibi plura q̄ par erat
adrogaret, à cardinale Columnensi grauiter obiurgatus, relictis rebus in Galliā reuertit, alia
sumpta uxore: filiamq; quā ex Iole susceperat, Frederico II. Imp. unà cū eodē titulo pro dote
locauit, qui Neapolitanis postea regibus per manus est traditus. HACTENUS de Hiero
solymæ principum statu. Nunc de sacris religioneq; uideamus. Primus in ea præsul Iacobus *De statu sacer*
frater domini gladio interfectus. Imperante aūt Iustiniano, in Synodo Cōstantinopolitana *dotum Hiero-*
Patriarchatu decorata, quarto post Ro. ecclesiā loco fuit. Quatuor subditos habuit Metro- *solymis*
politanos: quorum primus Tyrensis, totidem habuit suffraganeos: Acconensem, Sidonien- *Patriarcha*
sem, Berythensem, Zeneadensem. Secūdus Metropolitanus Cæsariensis, Sebastiensē tantū,
cui Porphyria seu Caypha oppidū subest. Tertius Metropolitanus Nazarenus, Tyberien-
sem tantū. Quartus Patracēsis unū tantū, in mōte Sina tēplo diuæ Catharinæ & monachis *Sina*
eius cœnobij præsidentē. Habet itē Patriarcha ꝑter hos etiā Betlehemiticū, Hebronensem,
& Lydensem illico subiectos ꝑsules: sed & abbates & priores baculo ac mitra decoratos. Cal *Caluarius*
uariū montē, & Golgatha, & dominicū sepulchrū, extra mœnia sita loca, Helius Hadrianus
princeps muro cinxit, Heliāq; appellauit, tēplo ibidē Antinoo cōcubino dedicato, ut testatē
Hierony. In Caluario cœnobiū erat, ad cuius priorē ac religiosos electio patriarchæ pertine
bat. Sion itē mons ciuitas Dauid appellata, ꝙ electis Hiebuseis eā Dauid muro circundede *Sion*
rit. In quo cœnobiū cū abbate ordinis S. Augustini est. In Oliueti mōte abbas itē eiusdē or *Mons Oliueti*
dinis, & ad ei⁹ radices atratæ uirgines S. Bñdicti. Vltra est castellū Bethania, Marthæ ac Ma *Bethania*
gdalenæ memoria cōspicuū. Est & altera trās Iordanē Bethania, ubi quondā Ioānes baptiza
bat. In ualle Iosaphat ꝓbatica est piscina & itē aliæ uirgines atratæ. Tabor mons, ubi dñica *Tabor mons*
trāsfiguratio in regiōe Galilææ, haud lōge à Nazareth, abluitē à torrēte Cyson. Vicini & mō
tes Gelboe, ubi cœnobia Cisterciensiū & Præmōstratensiū. Carmelus mōs loc⁹ Heliæ ꝓphe
tæ solitudinis, ubi cœnobiū ordinis caput. Est & locus ꝓpe desertus, Quarētena cognomina *Quarentena*
tus, dñici ieiunij memoria clarus. Restat templū ipsum à Nicolao diligentissime descriptū. *Templum*
Huc

Huc à Iudæis aurum ex orbe toto quotannis mittebatur, ut Cic. pro Flacco testatur. Hoc at tingere seu spoliare modestia Pompei uictoris non est passa, quod postea Crassus contra Parthos proficiscens diripuit. Hic statuam Caij principis Pontius Pilatus collocare conat⁹, ut est author Iosephus, tumultum excitauit ingentem, nec procul à rebellione res abfuit. Idē Caius quod illac iter habens, templū adire neglexerit, ab Augusto grauiter obiurgatus est. *De religione templariorū* Apud hoc templum cœnobium erat, cui abbas præerat ordinis S. Augustini. Apud hoc & templarij cœpere, de quorum, dēq; S. Ioannis ac Mariæ Theutonicorum religionibus, quæ Hierosolymis cœpere, alijs in locis mihi narratur.

DE SECTIS SYRIAE

ANTEQVAM è Syria discedam, nonnullas eius sectas cōmemorabo, in primisq; Iudæorum. Bifariam olim diuisi, uti supra memoraui. Deinde duplici contra nos peruicacia innitentes, primum legem scriptam perperam interpretando, deinde quæ non scripta superstitiose addendo. *Talmut* Talmutū hunc uocant, in cuius initio Moses Aegyptius his uerbis à fido Hebræo conuersis sic procemiat. Quanquā hæc lex mentalis scripta non fuerit, Moses tamen eam docuit totam in collegio LXX. senum, Eleazar & Phinees, & Iosue, hi tres à Mose acceperunt. Iosue uero alios docuit senes, à quibus postea Hely, à quo Samuel, à quo Dauid accepere. Et sic ordine pluri mos narrat per manus, donec Rabbi eorum ac doctores eam in codicem reduxere. Nititur *Cabala* item Cabala, quæ legis scriptæ interpretatio quædam interlinearis seu glossemata, à doctoribus eorum notata & intellecta, quæ legem omnino peruertit, & arma contra ueritatem acuit. Syri eodem quo & Græci ducuntur errore. Spiritum sanctū dicūt tantum à patre procedere. In eorum templis una tantū ara, in qua semel in die sacrificāt hora sexta, pane fermentato, quem à sacerdotibus manibus sublatū, plebs uultu demisso adorat, dictitans se illius aspectu indignū. Sacerdotibus licet uxoribus uti iam ductis, ducere non licet, subdiaconatū sacrum ordinē non habent. Confirmationem uel cuiuis addere dicūt licere. Purgatoriū aūt *Iacobitæ* medium locū nō admittunt. Sabbato carnibus uescunt. IACOBITAE à Iacobo quodam Alexandri Patriarchæ discipulo initiū habuere. Hi quondā à Patriarcha Constantinopolitano sacris Græcorū interdicti, maiorē Asiæ partē & Syriā, & Iudæam, & Aethiopiā superstitione referserunt. Nam cum omnes in his locis partim à Matthæo, partim à Thoma Christiani fuerint facti, paulatim conuersatione infideliū desciuerunt. Hi in primis Hebræorum more recutiti sunt. Deinde occulta quædā admittūt, & teste tantū deo, nullū putāt delictum. Baptismū nota ignis excipiūt, nitētes illi dominicæ sentētiæ, Ille uos baptizabit in spū sancto & igni. Præterea Eutychiana hæresi infecti, unā tantū in Christo naturā diuinā post resurrectionē fuisse adfirmāt. Quare crucē uno tantū digito figurant. Lingua utuntur diuersarū nationū, ubi eos agere contingit, Chaldæa potissimū & Arabica. Sacerdotes uero eorū alium quendā à uulgo distinctū habent sermonē: sacrificant uino tantū delibato super ara, reliqui *Maronitæ* sacerdotes humi interim cōsidūt, plebs sacrificantē exosculat. MARONITAE à Marone authore, qui Macarij Antiocheni præsulis secutus errorē, unam tantū in Christo uoluntatē ponebat: Monothelitæ sunt appellati, de quibus alibi diximus. Habitāt ex magna parte circa Libani iuga, haud longe ab urbe Biblide, maximi in bello sagittarij sunt. Sub Innocentio III. uenit eorū Patriarcha ad consiliū Lateranense, & ex illo Latinorum postea cerimonijs sunt usi, cū cæteri orietales pōtifices, nec mitra, nec annulo, nec in tēplo tintinnabulis utant: sed tātū baculi pulsu turba excitet. Literis utūt Chaldæis, uulgo aūt lingua Saracenica. As- *Aßisini* sisini in ꝓuincia Phœnicis circa fines ciuitatis Anteradēsis, q̄ hodie uulgo Tortosa appellat. Hi quædā castella possidēt loci natura munitissima. Int⁹ amœnas habēt sedes. Regē diligūt senē industria exercitatū, q pueros in secessu quodā nutrit, docetq; diuersas linguas: deinde adultos tanq; emissarios mittit, q diuersis hominū cōmercijs ꝑ eas regiones cōgredietes, clā ignoti cultro abdito sese turbæ miscēt, ac regis inimicos, aut ꝓprios interficiūt, siue etiā alios amicorū aut pecuniæ causa, eoq; modo felicitatē se cōsecuturos sperant. Hæc secta ab initio è Perside in Syriā uenit, scripturāq; habēt ex Chaldæo & Hebræo ꝑmixtā. Nā Edesseorū se *Beduini* ctæ adhærēt, q putāt post mortē nec gaudij, nec pœnæ locū esse. Beduini ex Arabū ac Saracenorū secta alijs addicti opiniōib⁹ sūt, qua, ꝓter hæretici sunt ab eis appellati. Ii nullo respectu inermesq; unà cū Saracēis in bellū ruūt, dicētes mortē uitari nō posse, fatoq; oia referūt. Hircinis amiciūt pellibus: Solē orietē adorāt. Georgiāos uero iter Iberos postea dicem⁹. Ac

meniorum

meniorũ itẽ sectã in Armenia cõmemoraui.Mesopotamia quoq; inter Syriæ partes à Plin. refertur ex argumento nominis, q inter Euphraten ab Austro & Tigrin ab oriẽte claudaꝰ, è septẽtrione autẽ Tauro, quo ab Armenijs dirimitꝰ.In hac igiꝰ tres potissimæ urbes.Edessa, Carræ,Nisibis.Edessa ἀπὸ τῶν ὑδάτων Steph.q inter impetus aquarũ sita sit. Hic Hebræi Harac uocant,ubi Abagarus olim diciꝰ regnasse,qui datis ad Iesum literis,responsum meruit acci pere. Ad hanc quoq; Tobiã misisse filiũ ad Gabelũ sacræ testanꝰ literæ. Edessenus princeps unus olim è quatuor,cum Syria nostri potirenꝰ,habebat Metropolitanos tris sub Patriarcha Antiocheno cõstitutos,Edessanũ, Geropolitanũ, & Corycien sem.Hanc etiam Haraph Turcarũ dux,quando Balduinus eam tenebat Eugenij III.Pont.& Conradi Impe.temporibus cepit,trucidatis omnibus Christianis, nobilibus matronis super arã diui Ioannis Baptistæ constupratis.Carræ antiqua urbs. Lucanus de Crasso.Assyrias latio maculauit sanguine Carras.Hic,ut scribit Spartianus in Caracalla,Lunæ templũ colebaꝰ,quã si quis foeminæ nomine adoraret,subigi & dominari ab uxoribus putabaꝰ.Si quis autẽ Lunũ deũ ma ris noie coleret,uxoribus imperare,ac dominari credebaꝰ. Hanc,ut scribitur in Pẽtateucho Abraamus incoluit,cum primũ Hur Chaldæorũ est egressus.Nisibus Strab. Nisibis Steph. qui lapides cumulatos lingua Syrorũ dicit significare, sub Tauro eñ sita est. Zerbis flu.in Tigrim Plin.fluit. Babylonia Mesopotamiæ coniuncta inter Euphratis ipsius cõuersiones australior est:Syriã tamen Ptolemæo Plinioq; nõ excedit.Hic Babylon gentis caput Semiramidis ædificiũ post uiri mortẽ, cuius muri inter septẽ orbis miracula cõmemorantur, bitumine,quod in eo loco prouenit, ex parte magna constructi: latitudine pedũ L.altitudine CC.Quadrigas inter se occurrentes recipiebant. Intus horti pensiles, & aureũ Beli templũ. Hic Assyriorũ regia.In Babylonia Chaldæorũ natio,gẽs maxima & uetusta, sectaq; potiꝰ. De qua sic ait Diodorus lib.ij.Chaldæi mundũ sempiternũ esse adfirmant,neq; principium habuisse,neq; finẽ habiturũ. Annos quibus uacasse Astrologiæ dicunt,nõ facile qs crederet, ante uidelicet imperiũ Alexandri XLIII.mil.Hieronymus noster in epistolã ad Ro. Chaldæorũ,inquit,uetus traditio est,huius uisibilis formatiq; mundi, fuisse inuisibilẽ & informẽ ac sempiternã materiã nulla productione,quã Græci hylen & Chaos uocauerunt:Moses uero abyssum.Quinctiã & annorũ circiter triginta quatuor mil.supra DC. ante regnum Macedonũ fuisse testantur,quos si quis retro ab Alexandro cõputet,perueniet ad Adamũ primum:quod pfecto Moses in omni eorũ scientia eruditus cõscripsit, & quod erroris erat eli sit,dicens,In principio creauit deus coelum & terrã,quæ erat inuisibilis & incõposita,quia tenebræ erãt super faciẽ abyssi.Quod si nobis obijciũt Chaldæi,id Mosẽ nõ pbasse: in promptu respõsio est:qa nec ipsi suã positionẽ firmãt, sed ex opinioẽ scribũt.Est aũt omni opinione certior fides,quæ & rationi magis consentanea. Neq; eñ par est aut uerisimile, ut natura inferior par duratione superiori fiat.Hæc itaq;Hieronymi sentẽtia cũ Diodoro cõuenit,præterq; in annorũ numero. Chaldæos Stephanus Cephenas prius fuisse scribit,à Cepheo patre Andromades uxoris Persei, in ea regiõe regnante. Hellanicus in historia Persica scribit: post mortẽ Cephei exisse cum exercitu finibus suis in Persidẽ, nec amplius deinde Cephenos,sed Chaldæos uocatos à quodẽ rege Chaldæo. Sophocles in Tympanistis Chaldæos alios ,ppe Colchos ponere uideꝰ, κόλχος τε καὶ χαλδαῖος τε καὶ σύγγονος. Ignẽ in primis adorant,quod Abraamus q ex eis erat refugisse diciꝰ.Mathematicęq; & Astronomiæ addicti. Cuius rei Cicero causam adfert,q in motibus uersenꝰ altissimis, ubi Olympo ,ppiꝰ facilior sit astrorũ obseruatio.Linguã habent propriã, qua etiã Aethiopes utũtur usq; in hodiernũ diem:nam Romæ uidimus Aethiopas religiosos sacras horas obire Chaldæorum catalecto ac literis. Hãc Hieronymus cum probe nosset,librũ Danielis cõuertit,in cuius prologo queritur cum fuerit elegãti Latinorũ Græcorumq; lectioni adsuetus, anhelantia stridẽtiaq; uerba uix superare potuisse.Habuere scriptores è suis,Naburianũ,Sudunã,Seleucum,Berosum: potentia ac rebus gestis florentẽ Nabocodrosorũ teste Strabone.Hũc ego puta uerim Babyloniæ regem in sacris libris cõmemoratum fuisse,literis quibusdam permutatis,qui captiuos Iudæos duxerit,aut certe ex eo prognatũ. Idem author plures eorũ gentes adsignat Orchanos,Borsippenos,itẽmq; alios.Est autem Borsippa(ut ipse ait) urbs Dianæ & Apollini sacra,in qua maximum lanificiũ. Nam in hac regione sicut & apud Phryges sunt opere tenui & eleganti uestes discriminatæ.Mar.Texta Semiramia quæ uarianꝰ acu.Zeuma urbs apud Euphratem Satraparum regio appellata,quo tributa conferebantur Plinio.

Armenij Mesopotamia Edessa Harac Abagarus Carra Nisibis Zerbis Babylonia Chaldæi Diodorus Hieronymus Naburianus Suduna Seleucus Nabocodrosorus Orchani Borsippeni Zeuma urbs

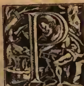
ASSYRII

ASSYRII post Euphratem loca tenent, amne tamen à Babylonijs diuisi. Herodotus eosdem populos cum Syris esse dicit: sed à Græcis Syros, à Barbaris Assyrios uocari. Iosephus de antiq. ab Assur cognominatos esse, qui & Ninũ condidit ciuitatem. Assyriorum sunt Adiabena, Ninus, Ctesiphon, Teredon, Apollonia, Arbela, Seleucea. Adiabenos, & Satropedas memorat Strabo. Marcellinus lib. XXIII. dicit, Adiabena quæ priscis temporibus Assyria dicta est. ἀπὸ τοῦ μὴ διαβαίνειν, id est, à non permeando, quod ibi Euphrates sit minime uado permeabilis. Hos à Seuero principe superatos fuisse, monstrat adhuc arcus eius triumphalis ad radices capitolij. Ninus iuxta & ultra Tigrim Nini ædificium, & regia, octo annorum spatio denis hominum millibus extructa, cuius modica adhuc exstant uestigia. In sacris libris Niniue appellatur, quæ Ionæ uocibus dicitur obtemperasse. Eadem & Nisibis postea nonnullis, Strabo tamen diuersas facit. Supra Ninum uero quem Abraami tempore idem author tradit fuisse, omnis incerta historia, nec facile Berosi qui fertur libello, uel cuiquam alij præter quàm receptorum historicorum authoritati credendum: nec uerisimile tot Græcos Latinosq́ eruditissimos uiros, qui hæc præterierunt ignorasse: tantum Nini patrem Belum Plinius adducit syderalis scientiæ inuentorem, templumq́ ei Babylone dicatum. Durauit Assyriorũ regnum annos CCXL. successione regum XXXVI. Quorũ ultimus Sardanapalus. Hinc per Arbacum ad Medos, demum ad Persas translatum, ut in Trogo late narratur. Secundũ etiam fluuium Ctesiphon iuxta & ultra, Tigrim clara urbs terminus olim populi Ro. quò Traianus peruenit, fatoq́ quodã uidebatur eam transire non licere sine incommodo, ut est animaduersum in Probo principe, & eius nonnullis successoribus. Hanc ciuitatẽ Pli. dicit ædificatã à Parthis, ut Babyloniam iuxta positam oppugnaret. Seleucea metropolis Assyriæ à Nicanore ædificata: prima huius nominis & magnitudine & potentia Straboni, quam item Pli. suo tempore Babyloniã uocatã dicit, à Traiano primũ, deinde à Parthis occupata, rursus à L. Antonino Imperatore recepta. Hic iuxta regum solet esse hybernatio. Nam in Bactrianis æstiuare dicunt. Eustath. Nunc flumina restant. Tigris oritur in regione Armeniæ maioris, fonte conspicuo in planitie: claros secum amnes trahit, inter quos Lycum & Caprum, qui à Niphate monte nascentes in medio Adiabenam & Arbelitim regionẽ retinent. Tigris item à celeritate dictus, quod Medi Tigrin sagittã appellant, ut Plin. refert, ob quam celeritatem à Græcis quondã Sylax dicebatur, quasi raptim ferret. Huius appellatione deceptus est olim Iulianus princeps, ut Theram fluuiũ caueret ab oraculo iussus: nam & hic Theræ nomen retinet. Euphrates longe maior & occidentalior est, oritur è Paryarde Armeniæ monte: primo in occidentem labens, deinde flexus in meridiem Antitaurum intersecat, maioremq́ Armeniam à minore diuidit. Hinc Babyloniã in sinu complexus, deinde in orientẽ conuersus Tigri coniungitur, amboq́ Austrũ uersus delati in sinũ Persicũ duobus ostijs exeunt. Hi amnes unà cũ Nilo & Gange in Paradiso terrestri à sacris uoluminibus ponuntur, ob fertilitatẽ circa culturæ: mutatis tamẽ nominibus. Fert̃ eñ Euphrates Nili modo regiões quotãnis irrigare.

Marginalia: Adiabena; Ninus; Belus Nini pater; Ctesiphon; Seleucia; Tigris; Lycus; Caprus; Euphrates

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XII — PERSIA

PERSIA à septentrione Mediam, ab occasu Susianã, ab oriente duas Carmanias, ab austro partẽ Persici sinus habet. Persæ toti quidẽ Asiæ imperauere: Lydij uero nõ toti, sed cis Halim tantũ. Idq́ usq; Crœsum qui à Persis superatus fuit. In Græciã traijcientes sæpe in pugna inferiores fuere, donec à Macedonibus uicti succubuere. Gens alioqui multitudine potẽtior q̃ uiribus: sicuti plærique Asiatici, uestiũ mensarũq́ mollitie occupati, luuetus nasturtio, & sale, cũ pane & aqua uescit̃, ut Strabo, Cicero. Eorũ sapiẽtes Magi, quorũ mos cũ matribus coire. Strabo. Catullus. Ex matre ac nato Magus nascat̃ oportet. Hi cũ alia tũ hoc seruant institutũ, ut se iubeãt post mortẽ insepultos auibus lacerãdos dimitti. Nec nisi ex eorũ numero rex creat̃. Persarũ oim cõsuetudo, maximis de reb⁹ in uino cõsultare, equitãdi studiũ magnopere habere: pterea mẽtiri oim turpissimũ existimare: pximũ huic, debere, autor Hero. Adorãt solẽ, cui

Marginalia: Persia; Nasturtium Persicum; Magorũ mores.

uix mundum ipſum ſufficere dicũt, propterea templorum ac ſimulacrorum omnium euer
ſores ſunt, autores Strabo, Cice. in Verrem, Pedianus. Poſteris uero temporibus cum re/
gnum hoc cum Parthis confuſum fuerit, inter Parthos mox ſubſequentes multa de Perſis
dicemus. Nunc uero tantum loca. Achæmenia pars Perſidis ab Achæmeno Aegæi filio,
Stephano. Arbela & Gaugamela dicitur Marcellino, ubi Dareũ Alexander uicit. Plinius:
Arbelitis ubi Dareum Alexãder debellauit. Cyrupolis quæ à Perſis Cyrecbata dicitur Ste
phano. Cachenum cuius meminit Polybius. Drange gens Perſica & Drãgena regio Stra/
boni. Elymei & Elymea ſiue Elymais regio Perſidis in Suſiana. Perſepolis regni caput ab
Alexandro diruta. Plinius. Laodicea in extremis finibus ab Antiocho cõdita. Gaucamela
urbs quã in ſuſtentationẽ Cameli ueteris & defeſſi Dareus condidit. Nã uox ea Perſarũ lin
gua, domus Cameli dicitur Straboni. Gordiæa regio à Gordiæo Triptolemi filio ex Argo
in Syriam ad inquirendã Iſidem profecto. Stepha. Maſes Plinio à Maſe monte. Ptolemæo
Caſus ſcribitur. Panchaia regio à rege Pãchæo dicitur Probo grammatico. Paſagarda op/
pidum & regio Straboni à Cyro cõditum, ubi prælio uicit Aſtyagem. eo ſiquidem uerbo
Caſtra Perſarum ſignificari tradidit Anaximenes. Hic Syri ſepulchrum eſſe Strabo dicit.
Sitace urbs & Sitacena regio Perſidis Plin. Ptole. Suſiana item regio ex occidentis parte,
quanq; Ptolemæus hanc à Perſide diſiungat. In hac Suſa ciuitas neutri generis, regia Per/
ſarum à Dareo Hiſtaſpis filio condita Plinio. Straboni uero Titoni patris Memnonis ædi
ficium. Cognominata Stephano à fontibus quibus locus abundat, hoc enim uocabulo fon
tem in ea regione nominant. Incolæ uero Suſij qui & Ciſſij, ut ait Strabo, appellantur à ma
tre Memnonis in ea regione ſepulta, quã Aeſchylus Ciſſim uocat. Vxij gens maxima, &
Vxia regio Straboni, ex qua Coaſpes fluuius oritur. Hos ego putauerim quos uulgus nũc
Vxios ſiue Cinganos uocat, qui per orbẽ, maximeq; p Italiã ſparſi degũt, more ferarũ, nul/
la lege, nullis artibus, tantũ futura prædicentes, cũ omnes ferè populi orientales præſertim
uicini Chaldæis, Mathematicæ ſint addicti: autorem habeo Scilacem qui hiſtoriam ſcripſit
Conſtantinopolitanam. Dicit Michaelem Traulum Imperatorem ex uaticinio Vxiorum
adeptum imperium fuiſſe, quæ ſecta per Mœſiam ac Europam ſparſa, paſſim omnibus fu
tura prædicebat. Et hæc quidẽ de locis. Deinceps de regibus. PERSARVM regnum
poſt Aſſyrios & Medos Cyrus primus omnium excitauit. Cuius hiſtoriam Trogus libro
primo in hanc fere ſententiam repetit. Aſtyages Medorum rex futuram ex filia prolem ua
tum prædictione formidabat. Quare Cambiſi obſcuro loco inter Perſas nato eam locauit,
natumq; mox puerum Harpago amico mãdauit, ut eum necaret: ipſe uero miſeratus infan
tem expoſuit inter armenta, quem paſtor inuentum canis ubere forte educatum, pro ſuo
aluit: Cyri nomine indito à Cyro flumine, quod circa Paſagardas per curuam Perſiam flu/
it, ut autor Strabo libro XV. Creſcente igitur quotidie uirtutis indole rex inter paſtores
per ludum cõſtitutus magni uiri ſpeciem præ ſe ferebat. Tandem agnoſcitur Aſtyagis ne/
pos, ſollicitatuſq; ad regnum per Harpagum, Aſtyagi bellum auxilio Perſarum mouet, ubi
captum tantum regno priuat, imperiumq; Medorum, quod annos CC. durauerat, in Per/
ſas transfert. Deinde Babylonios, Crœſumq; Lydiæ regem eorum auxiliarem ſuperat, ar/
maq; poſt in Crœſum uertens, uictum eum in regno remanere permiſit, uerum paulopoſt
rebellantem unà cum regno ſuſtulit. Poſtremo ſubacta Aſia ac toto oriente Scythas tenta/
uit, ubi primo cõtra Thomirim reginam uictor, mox captus atq; interfectus ab ea, & in ſan
guinis utrem miſſus, ut humano cruore, cuius auiditate expleri non poterat, plenius exatu
raretur, poſtquam regnaſſet annnos XXX. Sepulchri eius epigrãma Plutarchus in Ale
xandro & Strabo XV. ponunt. Lactantius ait hoc ferè tempore Tarquinij fugam fuiſſe,
ut pariter Romæ occiderit, & apud Perſas cœperit regnum. Hic & Iudæis amicus, uaſaq;
templi reſtituit. Cambiſes Cyri filius deinde regnauit, ingenti & ipſe animo, qui patrijs re/
bus Aegyptum adiecit, ſed offenſus illorum ſuperſtitionibus Apis cæterorumq; deorum
ædes dirui iuſſit. Ad Ammonis quoq; templum expugnandum exercitum miſit, qui tem/
peſtatibus & arenarum motibus oppreſſus interijt, ut ait Trogus. Seneca uero libro ſepti/
mo de ira: Cambiſes fertur in Aethiopas iugum detrectãtes, quumq; inexplorato per aren
tia exercitum duceret, deficientibus cæteris alimentis, decimum quemq; inter ſe in cibum
ſortiti ſunt: durauitq; adeo talis ſeueritas, donec & ipſe ne reuocaretur ad ſortẽ pertimuit,
receptuiq; ſignum cecinit. Dicit item filium ſagitta interemiſſe. Lucanus autem in X.

Achæmenia
Arbela & Cyrupolis
Drange
Drãgena re.
Elymei
Elymea re. ſeu Elymais
Perſepolis
Laodicea
Gaucamela
Gordiæa
Maſes & Caſus
Panchaia re.
Parſagada
Sitace
Sitacena re.
Suſiana
Suſa
Suſij & Ciſſij
Vxij
Coaſpes flu.
Vxiorũ ſecta
Reges perſarum
Aſtyages
Cyrus
Cambiſes

nophon philosophus militauit,eiusq́ pædiam ac uitam descripsit. Ad Artaxerxem redeo, quem Eusebius eum esse testatur sub quo liber Hester cõscribitur:eundem quoq; Trogus libro X. liberos C X V. ex pellicibus suscepisse scribit, tres tantum iusto matrimonio, Dareum, Ariarathem, & Ochum, quorum Dareum quem regem constituerat, quod ab eo unà cum L. filijs alijs insidijs peteretur, interfecit, atq; hoc modo rex quàm pater felicior decessit anno regni X I. sceptro Artaxerxi filio Ocho cognominato relicto. Is itaque ab initio coniurationem formidans cæde atq; strage principum regiam referfit, nulla sexus aut ætatis reuerẽtia, ne uidelicet fratribus parricidis esset scelere inferior. Atq; ita demum rebus domi pacificatis, bellũ Armenijs intulit: autor Trogus libro decimo. Post Ochum, qui regnauit annis X X V I. Narses filius rem tenuit annis quatuor. Is, ut est autor Hero dotus, prolem habuit etiã numerosam, interfectus demum à Bagoo Eunucho, postquàm regnasset annos quatuor, surrogato Dareo qui ex stirpe regia non erat, ut ait Strabo: uir enim Persa Codemanus antea uocatus, milesq́ ac Arsani filius fuerat, egregiamq́ bello contra Armenios regi suo operam nauauerat. Quare ob uirtutem & merita Ochi interfe ctiq́ successor à Bagoo Persisq́ constitutus: Darei nomine nequid regiæ maiestati deesset indito. Bellum cum Alexandro Magno uaria fortuna gessit, postremo uictus, & à suis pro ditus interfectusq́, postquam regnasset annis sex, uitam pariter cum Persarum regno fini uit. Quod teste Strabone annis C C L. durauerat. Hic dicitur dum fugeret ingruente bello ab Alexandro, cursu calefactus cœnosam bibisse aquam, iurasseq́ nihil unq́ iucundius bi bisse: autor etiam Cice. in Tuscul. Aelianus autem Artaxerxi Cyri fratri hoc dicit conti gisse. Reliquos Persarum reges, & historiam mox in regione Parthorum repetam. Nam ex Persis ad Macedonas, à Macedonibus ad Parthos, rursus uero ad Persas regnum reuer sum. PARTHOS nunc exequar, qui ab occasu Mediam, à septentrione Hircaniam, ab oriente Ariam, ab austro desertam Carmaniam habent montibus cincti. Finis inter eos & Romanos Euphrates, regni caput Hecatompylos Plinio. Ctesiphon uero regia ciuitas ab eis ædificata ad Euphratis ripam, de qua in Assyria dixi. Parthiæi populi Parthorum è Scy thia profecti, quos eosdem cum Parthis Stephanus esse dicit. Nysei campi, & Nysei equi iuxta Parthos laudatissimi Straboni. In uniuersum uero Parthi regionem frugiferam co lunt, omniaq́ præter oleam ferẽtem. Præterea genus hominum bellicosissimum. Sagittæ præsertim, quam post tergum mittunt, & equorum celeritate insignes. Trogus refert eos omnia publica, priuataq́ officia equitando obire. Quæ res tantum nobilitatem à uulgo di stinguit. Magnum quoq; imperium in Asia tenuere. De quibus deq́ eorũ origine breuiter ex Strabone, Trogo, & Herodiano referam. Post Dareum illũ cui regnum Alexander ab stulit, per multos annos Macedones ipsi qui Alexandro successerant, diuisis inter se regio nibus imperarunt. Sed ortis inter eos discordijs attrito Macedonum robore Arsaces uir Scytha & ignobilis, uirtute bellica adeo claruit, ut collecta manu exulum Scytharum quos ea lingua Parthos uocant, à Theodoto, qui Alexandri ordinatione Bactrianorum mille ci uitatibus præerat, deficiens, breui tempore ipsum cum tota gente in seruitutem, deinde Se leucum Syriæ regem, postea Hircanos redegerit: Dasa etiam urbe in excelso monte ædifi cata. Ita paulatim breuibus initijs gentem maximam constituit, & Romanis postea sæpe formidatam, pro quibus meritis reges deinde Parthorum Arsaces, & Arsacidæ populi ap pellati. Quarta ab eo successione regnum ad Mithridatem uenit, quo tempore Eucratides apud Bactrianos regnum propagauit. Hic subactis Medis regnum Parthorum à monte Caucaso multis populis in deditionẽ redactis usq; ad Euphratem protulit, morbo demum senex extinctus est, haud Arsacis primi rebus gestis inferior. Cuius filium Phraatem suc cessorem regni ad bellum aduersus Scythas profectum ac cum toto exercitu trucidatum, filius eius Mithridates alter ulciscitur: qui etiam ob auctum Parthorum imperium & Ar menios bello petitos, nunquam tamen sub iugum missos magnum est nomen adsecutus: ob crudelitatem tamen à senatu Parthico expulsus, fratrem Orodem successorem habuit, qui confugientem Babylonem persecutus, oppidanis in deditionem compulsis, fratrem quanquam supplicem, in conspectu omnium trucidauit. Post hæc cum Romanis bellum gerens Crassum imperatorem cum filio, & toto exercitu deleuit. Huius filius Pacorus ad persequendas Romani belli reliquias in Syriam profectus, post magnas res gestas, in Par thiam patri suspectus reuocatur: quo absente exercitus Parthorũ relictus in Syria, à Cassio

Dareus
Artaxerxes
Ochus
Narses
Dareus ultimus
PARTHI
Hecatõpylos
Ctesiphon
Parthiæi
Nysei
Arsaces
Mithridates
Phraates
Mithridates II.
Orodes qui fratrẽ deinde M. Crassum interemit

quæstore Crassi cum omnibus ducibus trucidatur. Iis itaq; gestis bello ciuili uigente Pom
peianis auxilio Parthi uenerunt, & ipsis deuictis Cassium aduersus Antonium & Augu-
Pacorus stum iuuerunt, ac bello confecto rursus Pacorus inita cum Labieno societate Syriam &
Caßius uictor Asiam uastauit. Castraq; Vētidij, qui post Cassium absente Pacoro exercitum Parthicum
fuderat, magna ui aggressus cū toto exercitu perijt, ex quo nobilem Ventidio triumphum
præbuit. Quibus rebus in Parthia nunciatis Orodes pater paulo ante Crassi cæde elatus,
subita rerum mutatione, filijq; magnopere dilecti dolore perculsus, in furorem uertitur, no
ctes diesq; Pacorum clamitans, ac fortunam suam diuosq; incusans. Paulo deinde post à
Phraates Phraate filio cum reliquis liberis interficitur. Cum hoc Phraate Antonius quod auxilium
inimicis aduersus eum & Augustum tulisset, bellum cum XVI. legionibus suscepit, sed
grauiter multis prælijs uexatus à Parthia refugit. Autoritate deinde permotus Augu-
sti, Phraates militaria signa Romanis adempta una cum filijs obsidibus Augusto remisit.
Vologesus Sub Nerone Volgesus regnū occupauit, fratremq; Tiridatem Armeniæ regem fecit. Ro-
Tridates manis bellum intulit. Duas Peti legiones adflixit. Domitius Corbulo cum altero exercitu
præsto adfuit, qui Tiridatem premebat. Traianus eos plurimis adflixit bellis, terminis Ro
mani imperij usq; ad Tigrim prorogatis. sub Hadriano illi paulum resipiscentes usq; ad
Euphratē processere. Lucius Antonius cum Auidio Cassio præfecto eos bello uicit: Seleu
Seuerus imp. ciamq; recepit ac triūphauit. Seuerus item princeps, & deinde Bassianus filius dū se fingit
Artabanus regis generum esse uelle, inermem exercitum cæcidit. Is enim Artabanus ultimus Arsaci-
rex darum fuit, quem Artaxerxes Persa eius miles interfecit, regnumq; Persis restituit, annis
Artaxerxes ab ultimo Dareo qui uictus fuit ab Alexandro DXXXVIII. Regesq; deinceps Persarū,
Cidaris nō Parthorum dicti. Is itaq; sumpta Cidare (est enim id Persarum regū gestamen) uicinaq;
omni barbarie subacta: Romanum iam lacessebat imperium. Ad quem comprimendum
Alexander Imperator profectus, uictoria potitus est. Artaxerxi autem post annos XV.
successit Sapores unus omnium crudelissimus: regnauit annis XXXI. Ab hoc Valeria-
nus captus ac oculis priuatus in misera uixit seruitute. Sub Galeno Persæ Mesopotamia
Syriaq; potiti sunt, sed Odenatus his recuperatis usq; ad Ctesiphontem processit. Carus
princeps castris ad Tigrim positis Ctesiphōtem penè ceperat, sed in ipsa uictoria fulmine
Narses ictus interijt. Maximianus cum Narsete rege inter Callinicum & Carras cōgressus, primo
uictus, postremo uictor ingenti laude ad Diocletianum redijt. Hic Narses plures è diuersis
Sapores matrimonijs liberos accepit, inter quos Saporem & Ormisdam. Sapores igitur regno præ
Ormisdas latus cum fratres eiecisset, & Ormisdam etiam in uincula coniecisset, ille elapsus in castra
ad Constantiū magni Constantini filiū uenit, qui tunc Sapori bellū inferebat, & iam iam
superaturus uidebatur nisi ad ciuile bellum cōtra Iulianum redire coactus fuisset. Iulianus
Ctesiphon rerum potitus bellum prosecutus aliquot oppida cepit. Castraq; apud Ctesiphontem ha-
amissus. buit: dumq; forte incōsulte sese hostibus offert, interficitur, ut Eutropius refert, qui comes
eius expeditionis fuit. Iouinianus ab eodem Sapore duobus prælijs uictus, pacem ignobi-
lem, sed necessariam fecit amisso Ctesiphonte. Iustinianus bella mouentes per suos duces
prælijs plurimis compressit, postea ad Euphratem eius exercitu pulso & per Bellisarium
Zeliorbus damno compensato fœdus insuper cum eis inijt. Zeliorbus Hunnorū rex intra Scythiam
rex Hunnorū manentium cum multis militibus auxilio Cosroē regi contra Iustinianum uenerat, sed à re
Cosroes. ge ipso ob proditionem cōfossus magno tunc metu imperatorem liberauit. Cosroes item
sub Phoca principe Mesopotamiam occupauit, ac paulopost Palæstinam cum Hierosoly-
ma, ac DCCCC. mil. Christianorum euertit, partemq; crucis secum asportauit. Heraclio
imperante demum Aegyptum, Alexandriam, Carthaginem, Libyamq; occupauit. Hera-
clius qui frustra diu pacē petierat postremo apud Azotum tris eius duces, Sabarim, Sain,
Razatenes & Razatenem prælio fudit, XXVII. signa militaria retulit. Cosroes postremo iam se-
dux. nex cum filium Medorsen regem constituisset, interficitur ab altero filio Syroche, quod
Medorses natu maior fuisset præteritus. Hic Syroches ubi regnum inijt, captiuos una cum cruce do-
Syroches minica Heraclio remisit. Quo decedente filius eius Adeser annum tantum imperauit, cui
Adeser Ormisdas suffectus à Saracenis, qui duce Maumethe ea forte tempestate caput extulerāt,
Ormisdas interficitur. Regnum deinceps Persarum ad Saracenos trāslatum. De quibus deq; eorum
Maumethes gestis in Arabia dicam. His successere Turcæ qui usq; in hodiernum diem late per Asiam
atque Europam diuersis quidem familijs ac regnis dominantur. De quibus item alibi dixi,
originemq;

originemq́ & gesta eorum repetendo. Tãtum hic ponam quæ haud diu gesta fuere anno
uidelicet. M. C C C C. Tamberlanes enim quidã nomine, seu Tartarus, siue e Turcarum *Tamberlanes*
genere (nam eiusdem erat sectæ) primo bubulcus, deinde miles gregarius uirtute paulatim
effecit, ut regno gentis suæ potiretur. Scythas, Medos, Albanos, Mesopotamiã, Parthiam,
Persiam, Armeniam sibi subiugauit: Traiecto demum Euphrate cum D C. peditum, equi-
tum uero C C C. milibus: Asiam minorẽ obtinuit, regem Turcarum ex Othomannorum
familia tunc potentissimum Pazaitem cum non pene minore exercitu fines tuentem, præ
lio cepit, ac in cauea more ferarum coniectum secum circumferebat. Castra tentorijs pri-
mum albis metari solebat, mõstrando ueniam obsessis se daturum si se prima die dederent.
Secundo purpurea præferebat, notando in patresfamilias, ac proceres tantum se animad-
uersurum, si alterum expectassent diem. Tertia atrata, exitium omnibus miserabile ac to-
tius urbis ruinam facturum significabant. Is quondam in obsidione cuiusdam oppidi, cum
tertia die pueri cum uirginibus oleas in manu gestantes egressi, illi supplices occurrissent,
ad unum omnes interfici iussit. Admonitus à quodam Genuensi uti mitius cum populis
ageret, sic eum facilius imperaturum: respondit se orbis esse calamitatem, proinde ocyus
se inde ab eo proriperet, nisi & ipse quoq; hanc periclitari uellet. At ille statim subterfu-
git. Tamberlani Assembecus successit, Suncasan cognominatus, e quatuor Turcarum fa-
milijs quæ e Scythia sunt egressæ, de quibus omnibus in Europea Sarmatia iam diximus.

MEDIA.

MEDIA à septẽtrione partem Hircani maris, ab occasu maiorem Armeniam
& Assyriam, à meridie Persidem, ab oriente Hircaniam & Parthiam habet.
Inter Medos & Parthos Caspij montes sunt, ubi & portæ Caspiæ Straboni,
Ptolemæoq́ ponuntur. Plinius causam nominis adfert, quod interruptis an-
gusto transitu iugis, ita ut uix singula meent plaustra, longitudine V I I I.
mil. pass. toto opere manufacto. Medos Dionysius poëta à Medea dicit originem habuis-
se, quæ ueneno filio quem ex Aegeo susceperat necato, huc ex Athenis aufugit. Trogus
autem aliter. Iason cum deuicta Colchide domum redijsset, rursusq́ à Peliæ filijs peteretur
insidijs, cum Medea coniuge quam repudiatam iterum recepit & Medo priuigno Col-
chos repetijt, resq́ gessit, ac omnis circa orientis populos post Liberum patrem & Hercu-
lem subiugauit, socerumq́ regno pulsum restituit. Moriens deinde Medum priuignum
huiusmodi regioni præfecit. Strabo quoq; in eandem fere sententiam. Media primũ Assy
riorum regibus, deinde Persis paruit: Sub Astyage floruit: Durauitq́ annos C C C L.
De tota regione Strabo sic scribit: Media est in partes duas diuisa, quarum alteram maio-
rem uocant, cuius metropolis Ecbatana, magna urbs, neutri generis, & Medici imperij ca
put, à Seleuco condita, qua nunc etiam Parthi regia utũtur. Nam reges ibi æstiuant quod *Ecbatana*
frigida sit, hyemant uero Seleuciæ, quæ secundum Tigrim est prope Babylonem. Hæc igi *Media utro*
tur Mediæ pars montana, frigida, sterilisq́ & infructuosa. Altera pars est Media Atropa- *patia*
tia, ab Atropato duce nominata, qui ne Macedonibus ea subiugaretur obstitit, cum ma- *Gazaca*
ioris Armeniæ pars esset. Is postea rex declaratus eam à Media separauit. Hæc Armeniæ *Matiana*
& Matianæ adiacet ad orientem: Mediæ uero maiori ad orientem, utriq; ad aquilonem. *Matianus lacus*
Eorum urbs æstiualis Gazaca in campo sita, munitissimum oppidum quod Antonius in *Laodicea*
Parthica expeditione obsedit. Cætera Mediæ regionis opulẽta sunt maxime quæ sub Ca- *Apamea*
spijs portis: & circa Matianam cãpestris & aprica ac uitifera, ubi nihil præter oleum desy- *Rhaga quæ*
derat. hinc mala Medica, & succus Medicus, qui ex laserpicio est ibi prouenĩẽte: Cyrenai *Aropus*
co tamen deterius. Matiana enim regio & Matianus lacus qui cerulanus dicitur non mi- *Arsacia*
nor Mæotide progreditur usq; ad Atropatiam. Sunt & in Media urbes à Macedonibus *Zagrius mõs*
conditæ. Laodicea, Apamea, Rhaga, quam Nicator condidit & Aropũ nominauit. Parthi *Mardi*
uero Arsaciam: ducitur autẽ eius etymum e terræmotibus qui in ea parte frequẽtes sunt. *Mardomedi*
Zagrius mons, Medos Babyloniosq́ disterminat. Is enim ac Niphates à latronibus coli- *Cyrcij*
tur Mardis, qui à Rufo Mardomedi appellãtur: Cyrcijs, Cadusijs, & nonnullis alijs. Flumi *Cadusij*
na uero, Medus, Amardus, Cambises, Cyrus, omnes ex Caspijs mõtibus orientem uersus *Amardus*
fluentes in mare desinunt Hircanum, Straboni Plinioq́. *Cambises*

 Cyrus

COLCHIS, IBERIA, ALBANIA.

COLCHIS, Iberia, & Albania, finitimæ inter se regiones ac sub eodem fere pa
rallelo, mõtibus tantum inter se discretæ, à septentrione Sarmatiam habent, à
meridie Armeniã maiorem & Moschios montes, ab occasu pontũ Euxinum,
ab oriente mare Caspium. Colchi, ut Herodotus & Dionysius tradunt, coloni
Aegyptiorũ sunt, argumento uidetur esse ꝙ utriq; leuiter colorati & lõgis cri
nibus ac uestibus lineis apparent. Cognominantur aũt à Colcho Phasidis filio. Capras ha
bent apud Phasim fluuiũ uellera scrẽtes unde magnũ faciũt cõpendiũ, ut dicit Eustathius.
Plinius has Tragelaphos uocat inter capras & ceruos similitudine. Hinc ortũ cõmentum
Vnde cõmẽtũ aurei uelleris. Hæc regio post Aeetam & Iasonem Mithridati cessit, qui eam per procura-
aurei uelleris tores administrabat: post eũ Polemoni, quo mortuo Pythodoris simul cum Trapezunte
Dioscurias & Pharnacia tempore Strabonis obtinebat. Colchorum metropolis Dioscurias in ora sita
ab aurigis quondam florentissima, nũc deserta, ut ait Plinius: in ea nationes descendisse Tricenas quæ
Castoris & dissimili lingua uterentur, & postea à nostris CXXX. interpretibus negocia ibi gesta.
Pollucis con Sunt qui dicãt cõditam eam ab Amphito & Telchio Castoris & Pollucis aurigis, unde no
dita men inditum urbi: à quibus & Eniochorum gentem ferã originem habuisse constat. Hæc
Eniochorũ ferè idẽ autor. Sũt & aliæ, Neapolis, Sebastopolis, Aea, ædificiũ Aeetæ regis stad. XXX.
gens à mari distans, Hippo & Cianeo fluuio irrigata, & ferè in Peninsula sita. Est & altera in
Neapolis Thessalia cuius meminit Sophocles, est & fons in Macedonia, Aetus appellatus, ut Anti-
Sebastopo- machus in Thebaide. Propertius Aeæam Circen appellat. Amaranthi gens Colchica per
lis. Aea. quos Phasis fluit, inde Phasis Amaranthius dictus est à poëtis. Insula Martis ubi uellus cu-
Amaranthi stodiebatur. Coraxi populi & Coraxici montes quibusdã Eniochi dicti. Cyta urbs, de qua
Insula Martis Apollonius II. Argonau. ἐγγὺς ὑπόφθαλα κυταίως ἄστεο. Propertius: Posse Cyteinis du
Coraxi cere carminibus. Moschi quoq; gens Colchica propinqua Mantineis, Stephano, & mõtes
Eniochi Moschi qui disterminãt Colchos, Iberos, & Albanos: Tum Armeniã maiorem à minore.
Cyta Regio etiam Moschitis dicta Straboni. Flumina ex mõtibus Caucaseis, Corax, Glaucus,
Moschi Phasis, Hippus, Cyaneus. Ex ijs Phasis maximus & Hippum & Glaucum recipit Plinio.
Corax IBERI oriẽtaliores sunt Colchis, & ab occidẽtalibus Iberis profecti, ut placet Dionysio.
Glaucus τῶν δ' ἐπὶ ναιετάουσιν ἑωθινὸν ἔθνος Ἰβήρων οἵ ποτε Πυρήνηθεν ἐπ' ἀντολίην ἀφίκοντο. Apud nõnullos
Hippus uero utri utris originẽ dederint ambigitur. Hos Põpeius magnus una cũ Albanis & reliqs
Cyaneus oriẽtis populis in potestatẽ redegit. Post eũ Domitius Corbulo à Nerõe missus, ut Plinius
Pompeius refert. Eos Christianos esse iã inde à Magno Cõstãtino Rufinus est autor, qui ait Becuriũ
Domitius eius gentis regẽ Hierosolymis cũ eodẽ Rufino familiariter cõgressum narrasse quonã pa-
Corbulo cto fidẽ receperint: Mulier, inquit, captiua Christiana cũ supplicijs uigilijsq; quotidie per-
Becurius rex sancte incũberet, multaq; præterea uitæ abstinẽtia fideq; miracula præ se ferret, reginamq;
Iberi quãdo inter cætera morbo adfectã curasset, efficit ut illa primũ Christiana fieret, deinde eius hor-
Christiani tatu uir. Quare templũ ilico apud suos, religionemq; publice obseruãdam cõstituerũt. His
Georgiani proximi siue (ut nõnullis placet) ijdẽ sunt Georgiani, quæ gens & ipsa Christiana bello for
tissima & uicinis formidata, cognominata ut ferunt à diuo Georgio, cuius uexillũ in bello
contra infideles gestãt. Ego tamen nõ minus putauerim eos esse posse, quos Plinius Geor
gos appellat, in ea ferè regione. Igit̃ ij ꝙ procul sint, à ritu orthodoxo aberrãt, Græcorũ fe
rè sectãtes errorem, eadem & in sacris libris lingua utentes. Sacerdotes eorũ diro squalore
petasati incedũt, crinibus oblongis, barbaq; ad pectus promissa: sacrificant etiã more Græ-
canico, in calice molliũt offam, quam prius sacerdos ipse cocleari argenteo delibat, deinde
uolẽtibus delibandã modo simili præbet. Venere quondã ad Corradinũ principem Dama
scenũ dũ nostri obsiderẽt Damiatã, questũ, sese cũ Christiani sint ab eo neglectos, ac in ex-
pugnata tũc Hierosolyma minime uocatos. Sepulchrũ dominicũ immunes adeũt ab omni
uectigali, cũ & ipsi quoq; Saraceni uicinis beneficiũ cõpensent. Nostra memoria miserũt
Albani legationẽ ad Pium II. Pont. cũ è conuentu Mãtuano sese in urbem reciperet. ALBANI
sequũtur, quorũ originẽ Italicã Trogus repetit. Albanos Herculẽ ex Albano monte cũ ille
Geryone extincto armenta eius per Italiã duceret, secutos fuisse, & originis Italicæ memo
res exercitũ Pompei bello Mithridatico uti fratres salutasse. Albania sub imperio Persarũ
fuit, postea Macedonũ, postremo Romanorũ. Sed Traianus princeps ijs regem cõstituit:
Hodie uero haud satis exploratum cui pareant, quanq; sub magni Canis imperio degere
credantur,

credantur. Habeo autorem qui dicat Albanos quos in Macedonia Ptolemæus ponit, ab ijs esse profectos, nullius tamen & ipse nititur autoritate. Sacasani Albanis iunguntur. Hi in Pontum usque penetrauere, aliquando Sacæ appellati, & Armeniæ parte maxima (cui & nomen dedere) potiti sunt, autor Strabo. Plinius eos Phucasanas uocat, nisi menda fuerit. *Sacasani*

HIRCANIA, MARGIANA, BACTRIANA, SOGDIANA.

Hircanum mare seu Caspiũ ut Ptolemæo describitur pedib⁹ obiri potest, cũ nec alio cõmisceatur freto. Idẽ adfirmat Herodotus. Dionysius poëta prouenire ex mari Cronio seu glaciali scribit. Eustath. uero eius enarrator hos cõposuit ex antiquorũ sententia: ex mari quidẽ Cronio descendere probat, sed uia subterranea atque occulta. Dionysius idem magnũ hoc pelagus facit, uerũ qđ triũ mensiũ nauigatione absolui possit, crystallumque & gẽmas producere, neque rotundũ (ut quidam ponunt) sed fundæ simile dicit. Hircani accolæ populi appellati, & Hircania regio cui Caucasus mons imminet, Promethea seruans qui assiduã multo pectore pascit auem. Hic portæ Caucaseæ nõ Caspiæ dictæ, uti Plinio placet, quod præruptis quaquauersus montibus unũ tantũ & eum angustũ exitum præbeant, ad quas ex Iberia peruenitur. Mardorũ gens Hircanis uicina latrocinijs dedita: Itẽ Margiana regio in alto sita loco & uitifera. In ea Alexander urbẽ de suo nomine cõdidit: ut refert Plinius. Quã dirutam à Barbaris Antiochus Seleuci filius restituit, Seleuceamque uocauit, circuitu stad. LXX. Hæc deinde Antiochea dicta, posita item Ptolemæo. Margus per hanc fluit qui regioni nomẽ dedit: è Tauro duobus fontibus exiens, ad unũ Oxum fluuiũ corriuans in mare prorumpit Hircanũ: hic Orodes Romanos clade classiana captos deduxit. Plinius. Bactrianorũ deinde ac Sogdianorũ regio. Vltimi sunt Scythæ. Bactrianorũ ciuitas Zariastis, quæ postea Bactra à flumine dicta. Idẽ. Apud Bactrianos Strabo dicit inexpugnabilẽ esse arcem quã uocant Petrã: quã tamen Alexander per proditionẽ cepit, in eaque Roxanen Oxiartis regis filiam cõsecutus in matrimoniũ accepit. Aliã itẽ Petrã in Sogdiana, aliam apud Ochũ fluuiũ cepit. Circa hæc loca Branchidarũ urbem sustulit: quos Xerxes secũ sponte è propria terra secutos ibi collocauerat. Tradũt insuper Alexandrũ in Bactriana & Sogdiana urbes VIII. cõdidisse, nõnullas etiam euertisse. Idẽ. Prope etiam Emodi montes & Paropanisades pars Tauri, unde Oxus & Iaxartes per fines Sogdianorũ in mare tendunt Hircanũ. Apud Oxũ dũ castrametaretur Alexander, fons olei apud eius tabernaculũ dicitur manasse. Responsum à uatibus felicẽ exitũ rerũ eum habiturũ, uerũ cũ labore, ut Strabo. Plinius quoque refert quod in finibus Sogdianorũ ad portas Caucasi Alexander urbẽ de suo nomine cõdidit: ac aras imitatione Herculis, Liberi patris, Cyri, & Semiramidis in eo loco cõstituit. Vltimũ uero iter est ex ea parte qđ fluuius Iaxartes includit, omniũ septentrionalissimus, quẽ Incolæ Scythopilũ uocant. Alexander milites que eius Tanaim putauere. Transcendit eum amnẽ Demonas Seleuci & Antiochi regũ dux, arasque Apollini Dydimæo statuit. Plinius. Nysea ad Hircaniam pertinet: nõnulli eam per se ponunt. Hircania usque ad mare, Ocho, & Oxo fluminibus irrigatur. Quorũ Oxus Nyseam præterfluit: quidam Ochũ in Oxum dicunt emittere. Aristobulus ostendit Ochum maximũ esse omnium fluminũ, quæ ipse in Asia uiderit, præter Indica. Ex eisdem montibus & Iaxartes fluit in Hircanum mare, quem Tanaim nominauerunt. Strabo. Plinius autem Derbicas in ijs proximos ponit, per quos dicit Oaxũ fluuium labi, ortum ex lacu Oaxo, huius uero apud alios nulla mentio. Inter Derbicas & Hircanos Tapyros Strabo ponit. Plinius refert, autore Claudio, id terræ spatiũ quod inter Mæotim & Hircanum pelagus iacet CL. mil. pas. continere, idque persodere excogitasse Seleucum Nicatorem. Cornelius Nepos tamen idem spatium CCL. mil. pas. dicit.

Caucasus *Caucaseæ portæ* *Mardi* *Margiana* *Alexandrea* *Seleucea* *Antiochea* *Margus flu.* *Bactriani* *Zariastis* *Bactra* *Branchidæ* *Sogdianæ* *Vrbes VIII* *Emodi mons* *Paropanisades* *Oxus flu.* *Iaxartes* *Aræ Alexandri* *Iaxartes qui Scythopilus* *Demonas* *Nysea* *Ochus flu.* *Derbitæ* *Oaxus flu.* *Tapyri populi* *Nicatoris cogitatio* *Trogus*

SCYTHIA

Scythas Trogus lib. II. pluribus uerbis cõmemorat quod uetustiores omnibus populis uel ipsis Aegyptijs sunt. Eorũ regio in orientẽ porrecta includitur, hinc Sarmatia Asiatica, hinc regione Serarũ, à septentrione terra incognita, à meridie Sacis, Sogdianis, & ijs coniunctis populis. Imaus autem mons uniuersam intersecat. Quapropter intra atque extra Imaum Scythia bifariam diuiditur. Fines autem inter se gentibus nulli, neque enim agros colunt, aut domos ædificant, tantum armenta pascentes, ac sedibus semper incertis errantes. Aurum & argentum spernunt, furtum abhorrent, lacte & melle uescuntur, pellibus ferinis arcent fri- *Imaus*

gora. Cyrũ cum exercitu trucidauerunt. Dareũ fugauerunt, Alexandri Magni ducem Zopyriona cũ omnibus copijs deleuerunt. Romanorũ tantũ audiuere arma. Parthicum, & Ba
Vesores rex ctrianũ imperiũ ipsi cõstituerunt. Primus in Scythas bellũ intulit Vesores rex Aegyptius, quo repulso Asiã uectigalẽ M D, annos usq; ad Ninum regem fecere. Strabo aũt lib. X I. sic ait: Scythas omnis ac Celtoscythas qui septentrionalẽ haberent regionẽ olim Græci uocabant. Qui uero prius distinxere, eos qui supra Euxinũ, & Istrum, & Hadriã habitãt, Hyperboreos, & Sauromatas, & Arimaspos, appellauerũt. Eos uero qui ultra mare Caspiũ sunt, partim Sacas, partim Massagetas. Itẽ Scythæ qui à Caspio mari incipientes magna ex par
Dai te Dai appellantur, qui orientaliores Massagetæ, & Sacæ, Vniuersi frequentius Noma
Massagetæ des uocantur. Herodotus lib IIII. eos dicit duodetriginta annos ante Medos Asiæ superiori imperauisse. Diodorus Scythas ab Araxe fluuio Armenię uenisse dicit paruis initijs, Scytha duce fortissimo, Imperiũ deinde dilatatũ posteris tradidisse. Ex hoc igitur duos descendisse Napũ, & Plaitonẽ, qui totidem cõstituere imperia. Sub quibus populi diuersis appel
Aræ Herculis Cyri, Semiramidis, Alexandri, Corsarij, lati nominibus. Apud Scythas Aræ cõditæ Liberi patris, Herculis, Cyri, Semiramidis, postremo Alexandri Magni: quæ metas domiti ostendunt orbis ex parte septentrionis. Plini. scribit Scythas uocatos esse Sacas à Persis, lingua uero Persica Arameos. At Persas ipsos à Scythis Corsarios uocari dicit. Scythica omnis regio præsertim circa Pontũ Euxinum, ut tradit Herodotus, idiotas, crasso ingenio producit homines, tantũq; Anacharsim unũ è septem ex eis nominari. Contra uero Polybius scribere uidetur, qui ait, Scythas & pecunia & robore, tum reliqua solertia ac prudentia si sint cõcordes cæteris præstare mortalibus. Præterea asinos minime gignit ob frigus huic animali inimicũ. Inter Scythiæ populos, quanq; penè innumerabiles, principales ponũtur, Sacæ, Massageræ, Hircani, Bactriani, Margiani, Mardi, Derbices, Tapyri, & alij nõnulli mihi partim supradicti. Qui quanq̃ proprias ac per
Sacæ se diuersas habeãt regiones, Scytharũ tamẽ & moribus & institutis cõmunicant. Sacas in
Aramei uentores sacarũ, quæ scuta apud Græcos appellantur, unde illis nomen, potentes olim fuis
Sacæ se cõstat, uenisseq; ad Euxinũ uictores, ac quandã terram Armeniorũ ab ipsis Sacacenẽ uo
Massagetæ catam cepisse. Cyro cladem intulere: mox exultantes ob uictoriã ab eo sunt uicti, qui diem illum inter fastos retulit deo patrio, Saceaq; appellauit. Persæ Herodoto teste Scythas omnis Sacas uocant. Aelianus de uaria historia scribit, Sacas quas optant sponsas prius in pugna superare, si quando uicti sunt, perpetuo serui facti in cauernis lugent. Massagetæ senio
Cataium cõfectos interficiunt, atq; edunt, morbo extinctos projciunt feris. In hac Scythiæ parte Cataium ponunt nostrę ætatis homines, locũ qui multas cõplectitur regiones. Cui sicuti & reliquæ Scythiæ præsidet hodie rex, quẽ Magnũ Canẽ appellãt. Ad horũ ciuitatẽ metropolim adiuit nostra memoria Nicolaus Venetus uir magna solertia. Qui Pio Põtifici retulit
Cabaleschia urbem inuenisse quę Cabaleschia uocabat̃, circuitu XXXII. mil. pas. In cuius medio Arx munitissima erat in qua rex habitabat: Alterã quoq; in eo tractu urbem X V. dierũ iter ab hac distantem adiuisse Neptai appellatam, paulo supra ætatem nostram à regibus eius gentis ædificatã, circuitu mil. pas. X X X. In utraq; domus ædificia templa cæteraq; ornamenta Italicis similia uidisse testat⁹ est: præterea homines modestia & urbanitate præditos, insuper & locupletes esse. Quæ quidem res mira satis uidetur, cõtraq; famam Scythicæ feri
Comari tatis & uitæ nomadicæ. Comari ab oppido Bactrianæ Comara: hos Ptolemæus Margianis uicinos facit. Plinius Comanos uocat. Mela Coamonos. Comana uero in Põto altera,
Hemicynes in Cappadocia tertia. Omani autem apud Vistulam fluuiũ. Hemicynes gens Scythica prope Massagetas & Hyperboreos, de quorum moribus Apollonius in argonauti. sic refert. ἡμικύνων τ' ἔθνος περιώσιον ἀνδρῶν. τοῖς ὤμοισιν ὕπερθεν ἐϋστρεφέων κόνισμα κρασί τρέφει γαμψηλοῖσι περικρατέουσιν ἐρημνῶς. τῶν μὲν θεός τι κακῶν ἐλαχὲ πέλει, οὐδ' ὅτι τοῖς ἄλλων ἀνθρώποισι βροτῶν ὄνομα κλυ
Heniochea regio τὸν ἀνδρῶν. Heniochea regio Scythiæ quam Aurigæ Castoris & Pollucis inhabitauere. Neuri qui eorum regionem olim ob serpentes reliquerunt, incantatores maximi sunt: ex ho
Neuri minibus in lupos se uertentes. Eusta. Abij q̃s ait Polyhistor ex Abiano flumine dici iuxta
Abij qđ habitant: uel nõnullis ꝙ sine uita stabili aut domicilio sint in curribus agentes. Horũ meminit Home. γαλακτοφάγων ἀβίων τε δικαιοτάτων. Iustissimos eñ uocat ꝙ in pace sine bello degant, uel ꝙ extemporali uictu utantur. Idẽ dicit Aeschylus in Prometheo, eos Gabios addita G. uocans. ἔπειτα δ' ἥξει δῆμον ἐνδικαιώτατον γαβίους. ἵν' οὔ τ' ἄροτρον, οὔτε γάπονος τέμνει δίκελλ' ἄρουραν, ἀλλ' αὐτόσποροι γύαι φέρουσιν βίοτον ἄφθονον βροτοῖς. Pleraq; enim Scytharũ nomina ex moribus

moribus edita cõmentataq́ sũt, ut Galactophagi, Anthropophagi, Abij, Aceci, Homobij,
Amaxobij, Melanchlæni: & alij cõplures. Seres ad orientẽ æstiuũ sicuti & Galli ad occidẽ *Seres*
tem item æstiuũ siti, atq; extremi in ea parte sunt, sub eodem ferè parallelo quo & Scythæ.
Hos Pli. dicit liberos esse ab omni noxio flatu, eadem qua Hyperboreos temperie degere.
De ijs priuatim edidit uolumen Amometus, sicuti Hecatæus de Hyperboreis: mites alio- *Amometus*
quin & hominũ conuersationẽ refugientes, in cõmercijs mercaturę, scribunt in saccis rerũ
preciũ atq; in littore ponunt. Mercatores eò aduecti si placet, preciũ adnotatũ adponunt.
Herodotus similẽ huic cõsuetudinẽ dicit esse apud Herculis columnas: Carthaginenses cũ
mercibus circũ littus eorũ adnauigant, aduentus signũ fumo ostendunt. Illi adcurrunt, au-
roq́ in littore adposito statim migrant: Carthaginẽses cõuenientẽ auro adposito relinquũt
in littore mercẽ, ex quo iustissimos utrosq; cõstat esse. Dicunt Seres annos uiuere C C. Se- *Sericum ex se*
ricum folijs depectunt, qđ uermiculus procreat uocatus à Pausania Ser, qui ex folijs mori *re uermiculo*
arboris uiuit. Id genus in semine allatũ ad Iustinianũ principẽ à quibusdã monachis uenit
Cõstãtinopolim, ut Procopi⁹ est autor: de quo etiã alibi mentionẽ feci. Ad Seres rari mor-
talium adceduntur: repertus nostra memoria Nicolaus Venetus quem supra memoraui, qui *Nicolaus*
Pio II. Pontifici retulit, sese mare Indicũ cũ mensem penè ultra Gangẽ nauigasset ad Rhatã *Venetus*
fluuiũ peruenisse, eoq́ sex diebus emenso ciuitatẽ eiusdẽ nominis inuenisse: inde ꝑ deserta
iuga, quæ Tauri partẽ fuisse crediderim, duodeuiginti diebus in campestria descendisse: q-
bus duabus hebdomadis magno labore peragratis, flumen ingens offendisse ad magnitu-
dinẽ propè Gangis, qđ ab accolis Daua dicebatur. Atq; in eo mensis nauigatione absolu
ta, ad ciuitatẽ nobilẽ adplicuisse, stadijs C X X. circuitu, cui nomẽ Dua. Hic lasciuientes fœ
minas & libidini deditas repperit, uiros autẽ una cõtentos uxore, Copiã præterea elephan-
torũ, quorũ X. mil. Rex bello nutriret. Ipse albo uehebatur elephanto: cui cathena aurea gẽ
mis uariata, colloq́ circũdata ad pedes usq; pendebat. Tam uiros q̃ fœminas uarijs colori-
bus corpora pingere. Idola colere. Strato surgentes q̃ primũ ad orientẽ se solẽ conuertere:
Trini dei opẽ implorantes. Serpentes assatos in cibis pro delicijs habere, rubrasq́ formicas
paruis Cammaris similes: ac animal ibi nasci suillo corpore, bouis cauda & unico in fronte
cornu cubitali modo elephanti, quo cũ cõtinenter bellũ gerit. Hæc de Macino appellato *Macinum*
Nicolaus: quã regionẽ inter Indiæ montes & Catagiũ demonstrans, sine dubio Sericas na
tionis significare uidebatur.

ARABIA TRIPLEX.

ABSOLVTO iam oriẽte æstiuo ad hibernũ procedendũ ad meridiẽ uersus, ubi
Arabũ Indorumq́ ac postremo Sinarũ populi cõscribuntur. Arabia igitur pri
mum & sinus Arabicus reperitur. De hac scripsit Vranius historicus, & Iuba
rex ad Claudiũ Cæsarem: deq́ ipsius expeditione ac situ. Hæc triplex est, Pe-
trea, deserta, & felix. Petrea Aegypto Iudææq́ confinis Ptolemæo. Straboni
autẽ ac Plinio Nabathea dicitur. Cuius metropolis Petra, quæ hodie dicitur Aracb. In sa-
cris autẽ libris Petra deserti appellata. Esaias. Emitte agnum domine dominatorẽ terræ de *Petra*
Petra deserti. Hac iter Hebræi ex Aegypto fecere. Ipsa, ut ait Strabo in plano sita, circunse
pta rupibus altis inter quas fontes uberrimi sunt: extra uero circuitũ regio ex magna parte
deserta & sine aquis, præsertim uersus Iudæam. In hac enim parte nihil memorabile, ut ait
Plinius præter Casiũ montem uersus Aegyptũ, ubi sepulchrũ magni Pompeij. Nos tamen *Casius mons*
memorabilius putamus in regione Sinam montẽ nostris appellatũ, Ptolemæo autẽ Mela- *Sina mõs qui*
nem, ubi & sepulchrũ diuæ Catharinæ, & lex Mosi diuinitus cõcessa. Hanc Arabiæ partẽ *Melas*
subiugauit prim⁹ Romanorũ Aelius Gallus ab Augusto missus, ut in Aeliorũ nominibus *Aelius Gallus*
dixi. Horũ populi Agræi, Gerræi, Ammanitæ, quorũ Iosephus meminit, ab Ammano Lo *Agræi*
thi filio. Elana & sinus Elaniticus apud mare rubrũ. Teredon, hanc in Persiæ maritimis col *Gerræi*
locat Dionysi⁹ poëta, πρὸς ἰδὼν εἰς ἁλὸς οἶδμα θοὴν ὑποζεύγνυσιν ἀχνὴν, ἐσχατίης προχοῆσι, Τερηδόνος *Ammanitæ*
ἐγγὺς ὀδόντων. Ipsum uero mare rubrũ sinu cõtinetur Arabico ab Erythro rege eius regionis *Elana*
nomen accipiens, quod apud Latinos rubrũ significat cũ minime rubescat: autores Curti⁹ *Teredon.*
& Philostratus in uita Apollonij. Post Petreã Arabia deserta Ptolemæo uocata, Straboni- *Deserta*
aũt Scenetis, ubi & Scene urbs. Plinio, ἀπὸ τῶν σκηνῶν dici placet, qđ gens uaga & sine ædi *Arabia quæ*
ficijs, in tentorijs habitet. Hæc à meridie montibus Arabiæ felicis cincta est, à septentrione *Scenetis*
Mesopotamiã habet, ab occidente Petream. Arabia felix, meridiẽ uersus inter duos sinus *Scene urbs*
Arabicũ & Persicũ, ueluti peninsula excurrit: quæ ut Strabo scribit bis ut India seritur ob *Arabia felix*
fœcundita-

fœcunditatem. Fluminibus ſcatet quæ in campos abſumuntur, omnium fructuum tum pe
coris abundans, præter equos, mulos & porcos. Auium etiam omnium præter anſcrem &
gallinam. Oues albæ, boues nigri. Aromatũ omnis generis feraciſſima, quibus omnia per-
mutant. Cuius opulentiæ teſtis Alexander, qui eam uti ſama eſt regiam facere inſtituerat,
poſtq́ ex India reuertiſſet. Vrbes ſine mœnibus colũt, quod in pace maxime degant. Oleo
ſeſamino utuntur. Ore ſunt omnes raſo, præter labrũ ſuperius. Pli. Populi autẽ in ea pene in
Sabæi numerabiles, ſed iȷ præcipui memorantur. Sabæi in littore rubri maris, Charaeni, Ataceni,
Charaeni Gebbanitæ, quorũ caput Thoma Pli. Edumæi, Atramitæ, Achomeni, quorũ caput Acho
Ataceni mæ, Vranio in Arabicis. Mobeni & Moba. Partes aũt meridionales tenent Ichthyophagi
Gebbanitæ qui piſcibus uictitant, & Troglodytæ q in cauernis habitant. Septentrionales uero Syrace-
Achomeni ni & Saraceni, Ptolemæo. Sed quando ad hos uenimus ipſorũ geſta paucis percurrã. Sara
Mobeni cenorum igitur gente Arabiæ felicis numeroſa ac bello potentiſſima, nulla magis chriſtia
Ichthyophagi nos exercuit: eius Ptolemæus & Marcellinus in primis meminere. Ii diu regibus Perſarum
Troglodytæ una cũ reliqua Arabia ſeruierunt uſq́ ad Heracliȷ principis tempora, annũ uidelicet ſalutis
Syraceni & DCXX. Tũc primũ Mahumetes ex eis caput extulit, quẽ ut refert Bibliothecarius, humi
Saraceni li genere natũ defunctis parentibus captiuũ Abdemonaples Iſmaelitici uir generis emit, ſi-
Res Sarace- bi gratũ ob formam & ingeniũ. Quapropter mercimoniȷs ac negociȷs ab eo præficitur. Fre
norum quentabat ea tempeſtate domũ Abdemonaplis Sergius monachus, qui ob ſectam Hæreſe-
Mahumetes os è Cõſtantinopoli in Arabiã ſugerat, Machumetẽq́ ob ingeniũ ualde diligebat. Interim
herus ſine liberis moritur, uxor uidua & quinquagenaria hũc ſibi in uirũ capit. Is igitur cũ
ſæpe in alienationẽ mentis ſe uenire oſtentaret, & tanq́ qui morbũ patiatur comitialẽ, cor
pore proſterneretẽ, admirãte uxore: Deſine, inqt, mirari, hoc mihi ex ipſiꝰ dei ſpiritu me cor
ripiente prouenit, qui mihi futura ſuggerit. Seq́ planè prophetã dictitabat, atq́ hæc omnia
iuuante & cõſulente Sergio agebat. Paulatimq́ uulgata fama: nec multo poſt hæres ab u-
xore moriente inſtitutus, opibusq́ adauctus ſimulq́ autoritate, inter ſuos legem condere
cœpit: nouamq́ propterea ſectam edidit, ab Hebræis nonnulla mutuando, partim etiam à
Abſtinentia Chriſtianis. Circuncîſionẽ & abſtinentiam porcinæ ſimul & uini præcepit. Ieiuniũ men-
porcinæ & ſem continuũ ſeruare, tantumq́ noctibus ueſci, diurnam abſtinentiam longa crapula com-
circuncîſio penſando. Veneris diem colunt quod in hac ille rex factus: uel (ut quidã aiunt) ut Hebræis
Ieiunium Chriſtianisq́ diſſentiant, eademq́ de cauſa ad meridiem conuerſi deo ſupplicant. Vxores
quot pro facultatibus licet, fas ducunt habere: quarum zelotypi ſolent eſſe, adulteras ca-
pite plectendo: nullam fœminam niſi operta facie foras prodire, mancipiȷs pro libidine uti,
uoluptates corporis futuræ felicitati minime officere. Tris tantũ prophetas admittũt, quos
Razales uocant, Mahumetẽ, Moſem, & Chriſtũ, quem minime deũ alioquin eſſe putant,
& angelos, ueterem etiam legem recipiũt. Hæc reliquaq́ præcepta in uolumine cõſcripſit,
quod Alcoranũ appellant, atq́ in latinũ ſermonẽ conuertit Ioannes Hiſpanus in concilio
Cõſtantienſi Martini. V tempore. Idq́ Chriſtianis argumentationibus publice refellit. Cõ
Ricardus con tra hoc item Ricardus ordinis Præd. ſummusq́ Theologus librũ cõdidit: quẽ Demetrius
tra Alcoranũ Cydonius in Græcũ ſermonẽ cõuertit. Hac igit̃ ſuperſtitione armatꝰ Mahumetes obtẽpe-
rantes Saracenorũ animos ad rebellandũ cõtra Perſas excitauit: uixit annos. XL. Moriens
prædixit ſe iturũ in cœlum, quod diu expectantes tandẽ tetro coacti odore ſepulchro man
dauerunt apud Mechã ciuitatẽ, quæ aditur ab eis ut à noſtris Hieroſolyma. Poſt eius mor
tem plures è ſucceſſiõe principes eius gentis, partito inter ſe exercitu alibi aliȷ regnauerũt,
uariȷs etiam nominibus appellati, Calyphæ, Amorræi, Admirati, Miramemelini, Sultani,
Homar quæ eſt apud eos ſumma poteſtas. Homar igitur à Mahumete tertius poſt Perſas ſubiuga
tos, Hieroſolymã omnemq́ Syriam cepit anno circiter DCLXX. ſedente Agathone &
Cõſtantino IIII. Imp. Deinde Aegyptũ inuaſere cõſtituto apud eam Calypha. Res itaq́ in-
columis Saracenorũ uſq́ ad Mauguet Perſidis principẽ durauit: hic cũ Himbraelẽ Babylo
niæ regẽ ex eadem ſecta expugnare uellet, inter ſe quoq́ diſſiderent, Muchaletũ Turcã ex
Scythia adcerſiuit: à quo poſtea Perſidis Imperio exutus fuit. Hinc Turcæ quaqua uerſus
præualentes etiam Aegypto potiti ſunt per Syracinũ qui Calyphã interfecit Almerici re-
gis Hieroſolymitani tempore: Sultanusq́ appellatus eſt, cui Saladinus ſucceſſit. Verũ Sa-
raceni ex Aſia pulſi, aliȷ alia loca petiere: in Africam tranſgreſſi apud Carthaginem regiam
conſtituerunt: inde in Siciliam Sardiniamq́ ac nonnullas Tyrrheni maris inſulas ſimul &

Baleares inuaserũt. Anno D.CCXXX. duce Miramomelino Hispaniã petiere, quod bellum in eius descriptione cõmemoraui. Eodem ferè tempore Zulemone duce in Thraciã traijcientes, Constantinopolim Leone IIII. Imperante classe potentissima obsidione triennali cinxerunt, quam relinquere tandem diuinitus coacti sunt, peste maxima fameq; consumpti. Anno DCCCLVIII. sedente Leone IIII. ex Africa soluentes Siciliam omnem occupauerunt: In Italiam quoq; transfretantes Apulia capta apud Nuceriam sedem cõstituerunt multos annos, egressiq; inde Ostiã usq; cursitauere. Indeq; agrum populati, basilicas etiam apostolorum dicuntur incendisse, quibus Leo cum Rom. iuuentute occurrens eos repressit. Haud multo post, anno uidelicet DCCCCXVII. iterum oram percurrentes Io. X. Pontifex ad Minturnas nobili prælio fudit. Anno DCCCCXXXV. ex Africa soluentes Siciliam, Sardiniam, Baleares, insulasq; Hetruriæ plures occupauerũt: oramq; eius omnem, simul & Genuam populati sunt. Ad loca quoq; in Adriaticũ uergentia penetrantes Lotario Imp. & Sergio sedente Anconã adplicuere, toto ferè Piceni littore occupato: unde apud Crotonẽ uictores Venetorũ classis fuere. Qui uero in Hispania erant conati in Galliam traijcere, ab Eudone Aquitaniæ duce contra Francos uocati, à Carolo Martello clade memorabili adflicti interfectis ex eis prope CCC. mil. Insequentibus deinde temporibus Hispaniæ regũ præsertim Ferdinandi nũc regnantis uirtute ex Europa penitus pulsi sunt: qui quamuis Africæ nunc quoq; dominentur, uiribus tamen ac uetere belli gloria magnopere ceciderunt. Duplex eorũ hodie qui restant genus in Africa, qui urbes colũt, & Nomades qui foris armenta pascunt, quotidieq; per agros incerta sede uagantur: quorũ est præcipua conditio, formidiniq; urbanis sunt, à quibus & uectigal certũ exigunt. Annis abhinc XXV. Cidianus quidã prophetæ nomine inter eos cœperat ad spem gentẽ profligatã reuocare opinione uitæ uirtutisq;, sed breui tempore pereuntis hominis uanitas animaduersa. Saraceni Arabesq; omnes lingua utuntur Arabica & propria, illorum sectæ cõmuni, uerum indigenæ longe puriore.

Duplex Saracenorũ genus

INDIA

INDIAM tertiam orbis partem esse tradidere Alexandri comites, in eoq; tractu quem subegerunt oppidorum esse XV. mil. Indi propè soli nunquam suis finibus migrarunt, ut Plinius: & Strabo ad eos, inquit, nullum præter Liberũ patrem, Herculem, & Alexandrum cum uictoria profectũ esse, quamuis à Cyro & Semiramide tentatos. Indiam Possidonius ab æstiuo solis ortu ad hybernum metitur, aduersam uidelicet Galliæ quam ab occidente æstiuo solis ad hybernum item cõtra Mauritaniam statuit. Eandem à septentrione Tauri extrema terminant, qui ab indigenis diuersis appellatur nominibus: Paropanisus, Emodus, Imaus, Caucasus: ab occidente Indus fluuius. Australe uero & orientale latus, quæ ambo longe sunt alijs maiora, in Atlanticum pelagus procurrunt, ex quo regio Rhombi figurã præ se ferre uidetur: Nam utrumuis maiorum laterum contrariũ sibi latus tribus mil. stad. exuperat. India eadem fert aromata quæ Aethiopia & Arabia, quod his solo persimilis sit, differat tamen aquarũ copia, qua & India & Aegyptus magis referta est. Sol enim moderatum ex ijs humorem tantum absumit, nutrimentũ opportunũ terrę relinquit. Ex quo nec crispis crinibus, neq; colore tam atro, sicut Aethiopes sunt. Nõ enim calor nigredinis causa, nam eo pacto albi nascerentur. Sed sol qui propter nimiam humoris extractionẽ aridos relinquit Aethiopiæ campos: ex quo nigriores proueniunt. At in India & item Aegypto cum minime pluat, ager tamen fluminibus abluitur. Hæc Strabo. Qui & Onesicritum adducit aliam causam adferentem ac dicentem. Aquam tantum causam esse proprietatum in animalibus, quoniam peregrina pecora sæpe ex epotis diuersis fluminibus colores immutant: Theodectẽ uero utercq; refellit qui ait solis propinquitatẽ, causam nigredinis esse. Citra Indum fluuiũ, Indoscythæ habitant, ultra uero Gymnosophistæ: quorum duo genera Straboni, Bragmanes & Hermanes: ij ultimi dicti quod in syluis habitẽt, frondibus & fructibus syluestribus uictitantes, & libris arborum sese amicientes, uini & ueneris expertes. Brachmanes uero in ciuitatibus habitant, reges colunt, Natalem putant mortis diem ijs, qui philosophati essent & caste sobrie'que uixissent: nihil eorum quæ homini accidunt aut bonum aut malum esse, cum uideamus alijs alios gaudere pariter ac dolere. Aristobulus qui Alexandri comes fuit, scribit se uidisse duos Bragmanas ad Alexandri mensam post cœnam: & alterum seniorem supinum diutius feruentem solem nudo capite tolerasse; alterum iuniorem uno stantem

India tertia pars orbis

Indoscytha

Gymnosophiste

Hermanes

Patientia duorum Brachmanum

ſtantem pede lignum tricubitale manibus ſuſtentare, & ambos quotidie perſeuerare. Ex
ijs poſtea ſeniorem Alexandrū ſequutū uita molliore utentem, interrogatumq́ cur à ſecta
diſcederet reſpondiſſe ſe XXXVI. annos cōpleſſe quos promiſerat: nam poſt id tempus
Calanus uita mitior cibusq́ cōmunis permittebatur. Sed ex ijs omnium mirabiliſſimus Calanus no
mine, qui Alexandrum uſq; ad Perſas ſequutus, ibiq́ conſtructam Pyram perunctus aſcen
dens, alacris atq; immotus ſecundum eorum inſtitutum comburitur. Plutarchus. Nicola/
us Damaſcenus teſtatur ſe uidiſſe Antiochiæ legatos Indorū, qui à Poro rege miſſi ad Au/
guſtum cum donis & epiſtola Græca fuerant, ubi ille ſcribebat ſe quanquam ſexcentis re/
gibus imperaret, amicitiam Cæſaris magnipendere. Similem legationem ad Claudiū prin
cipē ueniſſe tradit Antonius Plocamus, qui maris rubri uectigal à fiſco redemit, miratūq́
Dardæ dicit orientē ſolem à dextris naſci & umbras ſuas hic iaci. Pli. Strabo uniuerſam multitudi
Formicæ nem eorum in VII. genera diuidit: in philoſophos, agricolas, paſtores, opifices, milites,
uulpium ma/ præſides, cōſiliarios, Eos alioquin bonos eſſe uiros in uniuerſum ac parcos & abſtemios,
gnitudine au/ potum ex Oriza conficientes: præterea illiteratos. Arundines quoq; incredibili craſſitudi
rum effodiunt ne apud eos, & hominum animaliumq́ nonnullorum monſtroſam ſpeciem, idem teſtatur
Taxilla autor ex autoritate Megaſthenis. Nec alibi maior ſcriptorum licentia, cū minus multa cre
Pori terra dere quàm inueſtigare oporteat. Dardæ populi apud eos qui Dionyſio reſtiterunt, ubi au/
Populi apud toribus Plinio & Strabone formicæ uulpium magnitudine aurum effodiunt: quod uicini
Indum flu. clam rapientes, exportāt, carnibus in itinere diſpoſitis, ut cibus inſequentes formicas quas
Nicæa formidant moretur. Taxilla magna ciuitas, ubi Taxilus eorum rex Alexandrum humani/
Bucephalia ter excepit. Inter Hydaſpem & Aceſinem eſt Pori terra multa ſanè & opulenta CCC. ferè
Nyſa ciuitatum. Apud Hydaſpem Alexander ubi Porum ſuperauit, duas condidit urbes. Nicæ/
Pactalena re/ gio am à uictoria, & Bucephaliam ab equo, qui in eo prælio cecidit. Nyſa urbs à Baccho cōdi/
Praſſij ta, & Nyſei populi: eſt & alia Aethiopica, Arabica, Bœotia. Pactala inſula: Pactalena re/
Aſtaceni gio. Apud Pliniū Petala legitur. Praſij, Aſtaceni, Muſicani, Aſſacani, Hypaſij, Malli, apud
Muſicani quos Alexander in expugnatione oppidi uulneratus fuit. Cathei & Cathea regio Sophitis
Aſſacani regis à quo CL. ferocibus canibus donatus Alexander eſt, qui leonibus cōgreſſi ſunt. Præ/
Hypaſij ter hæc Pande, Paliobothra, Darſania, ubi lanificium maximum, teſte Dionyſio in Baſſari/
Malli cis. Idem Gazū urbem lineos habere muros dicit à Libero patre expugnatos ijs uerſibus.
Cathea regio Ἠερίων τ' ἔδαφος τε καὶ ἐυλινοτείχεα γάζον, τοῖσιν μυκλαντοῖο λίνα περὶ τεῖχος ἔεργει, ἀσύφελον δίνη/
Pande σιν καὶ παχάλεον ἦερ. Sunt & populi Oxidrachi ubi uiri ſancti ac religioſi precibus tantum
Paliobothra ad deū mœnia tuentur, autor Philoſtratus in uita Apollonij. Populi item eodē teſte apud
Darſania Indum fluuiū qui lineis amiciuntur ueſtibus. Linū autē in agris plurimū naſci: Calciamen
Gazum ta uero ex arborum corticibus geſtare, nobiliores autem Byſſo indui. Byſſum uero ex ar
Oxidrachi bore naſci quæ altitudine populos æquet, folijs autem ſalici æquiparatur. Flumina uero In
Ganges diæ potiſſima, Ganges, Indus, Hydaſpes, Hypanis, Aceſines. Ganges mediam interluit ori/
Hydaſpes ens à Sacarum montibus, uerſusq́ meridiem in ſinum Indici maris qui Gangeticus appel/
Hypanis latur, quinq; oſtijs erumpit: uti & Nilus exuberat campis. Ex hoc uniuerſa diuiditur India,
Aceſines altera intra, altera extra Gangem appellata: latitudine ubi maxima XX. paſ. mil. inſtar ma
Indus ris. Indus aliquantum minor, undeuiginti fluminibus maximis augetur: inter quæ potiſſi/
Petala ma Hypanis & Hydaſpes Pli. Inſulæ innumerabiles ſparſæ in hoc tractu. Petala quā ſupra
Inſula memoraui, in ipſis faucibus Indi, eſt triquetra figura CCXX. Paſ. mil. lati. Extra oſtium
Chryſe indi Chryſe & Argyre fertiles metallis, ut idē autor exiſtimat, ex argumento nominis. Sed
Taprobane omnium maxima & auſtralior Taprobane inter Antœcos noſtros exiſtimata, longitudine
ſtad. VII. miliū, latitudine V. ut tradit Eratoſthenes. Ptolemęus hanc ſub ariete ponit, Dio/
nyſius poeta ſub cancro: ex quo uenereos omnis eſſe in eadem dicit, molliciaq́ muliebri:
regem creant, qui ſine liberis, ne fiat hæreditarium regnum. Canopum latiſſimam ſtellam
meridionalem uident, Septentrionis nihil: uiuunt annos ut modicum centum: hæc de Ta/
probane comperta ex ſeruo Antonij Plocami qui eò tempeſtate delatus fuit. Reſtat Au/
Cherſonne/ rea Cherſonneſus dicta, ſiue quod aurum inde effodiatur, ſiue quod prope orientem no/
ſus Aurea bis ſol inde roſeus aureusq́ apparet, Euſtathius. Dicendum nunc, quæ ex latere tam orien/
Sinarū regio tis quàm occidentis Indiæ iunguntur. Straboni itemq́ alijs ex oriente tantum ponitur ma/
re, Ptolemæo autem Sinarū regio, quæ æquinoctialem tranſgreſſa uſq; ad Antœcos pro/
tenditur: uerum poſt hos autores multi comperti populi ex ea parte, ac inſulæ, ut facile eſt

uidere

uidere in orbis hodie descriptione, quartam sphæræ partem Ptolemæo positam exceden- te. Ex occidente uero Plinius ait non Indo flumine sed nonnullis ultra Satrapijs Indiam ter minari quosdam putare, quæ sunt, Aria, Gedrosia, Aracosia, Paropanisis, Carmania, Aria, & Arij populi ab Ario flumine. Arrianus autor & Strabo, q etiam à Medis profectos eos dicit. Regionem colunt solibus exustam, & ut Dionysius poëta sterilem atq; arenosam: co ralium tamen ferentē dei prouidentia, ut habeant unde uiuant. In hac Arbies populi & Ar bis fluuius & Oritæ & Ichthyophagi sunt Plinio. Straboni. Præterea proxima Indo mon- tana Capisseni tenent, quorum urbs Capissa, quam diruit Cyrus. Aracosia cum oppido & flumine eiusdem nominis, quod quidam Cutim dixere à Semiramide cōditum ut Plinius. Dionysius autem Aracosas λινοχλαίνους uocat, id est, lineis utentes uestibus, sicut & nigris Melanchlæni Scythiæ populi. Drangiani ijs finitimi & Carmani, ab Indi ostio Carmania est ultima. Cuius promontoriū ad austrum in mare magnum expositum est, multū quoq; in mediterraneam, inter Gedrosiam Persiamq; porrigitur, magnaq; ex parte Carmanorū mores Persici sunt. Carmania uero deserta, Parthis est contigua ab latere Septentrionis.

Aria | Gedrosia | Aracosia | Paropanisis | Carmania | Arbies popu. | Arbis flu. | Oritæ | Ichthyophag. | Capisseni | Capissa | Aracosia | Linonchleni | Carmania

AFRICA

AFRICA freto Herculeo ac Nilo cæteris orbis partibus diducitur, Libya & He speria à Græcis appellata. Hanc ab initio, ut ait Sallustius, habitauerunt Getu- li & Libyes asperi incultiq;, quibus cibus erat caro ferina atq; humi pabulum ueluti pecoribus. Vniuersam uero Rufus in sex diuidit prouincias, Proconsu- larem, in qua est Carthago, Numidiam consularem, Hirtaeium, Tripolitanam consularem, ac duas Mauritanas Cæsariensem & Sitiphensem præsidales. Cæteri Geogra phi præsertim Ptolemæus ijs regionibus atq; hoc ordine distinguit. Primo duabus Mauri- tanijs, Massylia, Numidia, Africa minore, Cyrenaica, Marmarica, Aegypto. Sub Tingita- na Aethiopas Athacas ponit. Sub Cæsariensi Atlantem & Getuliam, sub minore Nigra- tes Aethiopas, & ijs inferiorem Libyam. Sub ea quoq; Aethiopiam interiorē æquinoctia- lem transgredientem. Postremo sub Aegypto Aethiopiam sub Aegypto appellatam. Nūc partes resumam. Nam post Atlanticum pelagus de cuius ac reliquis circa insulis postea di cemus, Mauritani siue Mauri primum occurrūt. Vtroq; enim modo a Latinis, à Græcis ue ro Maurisij appellati. Hos freto tantum Herculeo ab Hispania, à Getulis Atlante, à Numi- dis Ampsaga flumine diuisos, Caius princeps in Tingitanam quæ Sitiphensis à loco antea dicebatur, & Cæsariensem uti refert Plinius distinxit. Eorum celebre quondam nomen & latam regionem Strabo ponit fluminibus lacubusq; irrigatam, gentem uita Nomadicam, Dentium alioquin unguiumq; ac capilli studio deditam, colore quo Aethiopes & Indi, ad quorum sunt ferè parallelum. Bochus quōdam his imperauit, cui Iuba successit, qui in cau sa belli ciuilis à C. Cæsare superatus mortem sibi consciuit, cuius filius admodum puer Romam in triumphum ductus. Is fuit qui postea scripsit historiam singulari ingenio ac do ctrina præditus: & Augusti demum liberalitate ad regnum paternum remissus, successo- rem Ptolemæum ex Antonij & Cleopatræ filia natum habuit, quo per Caligulam in- terfecto Mauritania in duas est prouincias diducta. Claudius princeps primus Romano- rum Mauritanis bella intulit, per Suetonium Paulinū, regionesq; eas subegit, colonos no uos deduxit, nomina ciuitatum mutauit, & in prouinciæ formam redegit. Nunc uero peni tus abolitæ genti Saraceni successere ex eo tempore q̄ & reliquæ Africæ. Vtriusq; Mauri taniæ longitudo DCCCXXXIX. Latitudo uero CCCCLXVII. paf. mil. In ora igi- tur primum Tinge quæ regioni nomen dedit, quā Plinius ab Anteo conditam dicit, De- inde à Claudio cum coloniam faceret Cæsaream appellatam. Lixus Straboni. Sillius poë- ta. Audit non paruo diuisus gurgite Lixus. Lix flumen & oppidum Plinio, Melæ. Antoni nus quoq; in itinere Lix ait Colonia distat à Zili XXX. mil. paf. Zilis em̄ oppidum An tonino dicitur, Ptolemæo Zelia. Straboni Zelis, hodie Arzilla, recepta ab ultimo Alfonso Lusitaniæ rege unà cum Tinge oppido. Abyla, quam alteram dicunt columnam, mons est ab Hispanis Simica ob Simiarum copiam uocata, Septemq; prope montes fratres à simili proceritate appellati simul iuncti ciuitati Septensi nomē dedere. Elephantis referta tellus, ut ait Plinius, recepta quoq; & ipsa ab Ioanne Alfonsi auo. Exilissa Ptolemæo, Plinio uero Iulia traducta dicitur. Abest à Belone Bętici littoris mil. paf. XXX. hodie longe minus di cunt, uocaturq; Alcazar ab eodem Alfonso acquisita: prope promontorium Cotes Ptole-

Africæ diui- sio | Mauritani | Mauri | Maurisij | Bochus rex | Iuba filius | Ptolemæus | Suetonius Paulinus | Tinge quæ & Cæsarea | Lix | Zelia | Abyla altera columna | Septensis ciui tas | Exilissa seu Iulia tradu.

Salas flu. & oppidum mæo dicitur, nunc ab Hiſpanis caput ſparti ob ſpartum ibi prouenienſ appellatũ. Salas flu/
uius & oppidũ. Phruth oppidũ Ptolemæus, Ioſephus autẽ Phuth nominat. Phuth Cha/
Phuth. & Phutæi me filius, cuius pater Noë, Phuthæos in Mauritania populos produxit. Malua fluuius ul/
tra quẽ Maſſyli ſunt, ab Atlante maiore per fines Mauritaniæ ferè recta in Ibericũ prolabi/
Malua flu. tur pelagus. Contra hunc alter fluuius Salluſtio & Plinio Mulucha in idem ferè mare. Am
Ampſaca pſaca Ptolemęo Mauritanię terminus In hoc eodem littore olim Saracenorũ regia fuerat,
Maroch quã Maroch appellabant. Atlas maior & minor, cuius alibi fabulam narraui. Ad eius loca
Atlas maior & minor præter Herculẽ & Perſeũ Hamno Carthaginenſis, ut ait Plinius, primũ ex Barbaris pene/
trauit cũ exercitu, coloniasq́ eò deduxit, ac cõmentarios de his edidit. E noſtris uero Pau/
Canarij linus quẽ ſupra memoraui, ætate Plinij Atlantẽ tranſgreſſus, librũ & ipſe de his quæ uide/
Euphorbia herba rat cõpoſuit. Verticẽ ipſius montis altiſſimũ, ſemper niuibus etiam æſtate opertũ, arbori/
bus præterea ignotis refertũ. Accolas eius Canarios uocari, quippe quibus uictus caninus
Citri arbor & diuidua ferarũ uiſcera ſit. Iubas rex Ptolemæi pater quem ſupra memoraui, de Atlante
Atlantes populi deq́ Euphorbia noua ibi reperta herba priuatim uolumen edidit. Hic & Citri arbor, unde
menſarũ luxuria Romæ. Atlas enim maior per uniuerſam Africam uſq; ferè in Aegyptũ
protenditur, in medio duobus quaſi cornibus ſeptentrionem uerſus inſurgens. Herodotus
poſt Garamantas X. dierum iter ponit Atlantas populos à monte cognominatos, quos di
cit ab animalibus abſtinere & ſomnia nõ uidere. De ſomnijs Arrianus etiam affirmat. Hic
& mari uicino nomẽ dedit Atlantico, ubi in medio eſt parua inſula Geryonis Erythra Pto/
Atlanticum pelagus lemæo, Erythrea Plinio, qui ait Tyrios huc migraſſe, ex Erythreo mari originẽ habentes.
Erythrea inſula Et paulo inferius, citra æquinoctialem fortunatorum inſulæ quinq;, quas Homerus fabu/
læq; uolunt his deberi, qui bene beateq; uixerint hominibus, ubi æuo perpetuo procul ab
omnibus malis ſub benigna cœli temperie degant. Hæ nunc inſulæ Capitis uiridis appel/
Getuli lantur à nautis noſtris deprehenſæ, uti poſtremo dicam. Sub Atlante meridiẽ uerſus Getu/
li ſunt gens maxima. Hos Athenodorus Gartheas appellat, diciturq; apud eos maximos aſpa
ragos naſci, craſſitudine calami cyprij, longitudine bicubitali, autor Athenæus in Dipno/
L. Coſſus ſophiſtis. Domiti fuere Getuli ſub Auguſto à L. Coſſo, q Getulicus eſt cognominatus, uti
ſcribit Florus.

NVMIDIA.

VMIDAE longe in littore uſq; ad ſinum Numidicum & oſtia fluminis Am/
pſacæ extenduntur. De quibus ait Salluſtius quod Perſæ fuere, qui defuncto
in Hiſpania Sale ab exercitu eius cum Medis in Africam nauigarũt, ubi defi/
ciente materia ad domos ædificandas, alueos nauiũ inuerſos pro tugurijs ha/
buere. Et quoniã huc illuc uagabant, Nomades dicti ſunt, id eſt, paſtores, de/
Salluſtius de origine Numidarum inde Numidæ à Latinis. Regionẽ alioqui uberem ac diuitem colunt. Mapalia cohabitant
(id eſt breues tegetes) eorum lingua. Inter hos inſigne marmor Numidicũ Romanis in pre
cio. Eorum urbs Cirtha paulo à ſinu remota. Maſſyli inter hos habitant quos Maſſylienſes
Cirtha Polybius uocat. Nominis etymum Stephanus ex autoritate Timæi narrat, quod guberna/
Maſſyli tor adnauigans, cum animaduerteret piſcatorem iubentem iunco terreſtri μᾶσαι, id eſt, ad/
Ampſaca flu. ligare lingua Aeolica, ἀπὸ τοῦ ἁλιέως καὶ μᾶσαι cognomen accepiſſe. Hinc Ampſaca flumẽ
Africa minor in ſinum Numidicum ex Atlante fluens. Deinde minor Africa, cuius caput Carthago, quã
Carthago Gręci Carchedonem uocant à Carchedone conditore, uti Appianus in Libycis ait, & Car
Carchedonius carbunculus chedonius carbunculus dicitur ex eius littore adductus: uti Plinius. Trogus autẽ libro de/
cimo, Carthaginis originem explicat, quã Tyrij coloni tenuerunt, à Pigmalione ob auari/
tiam ſororis Elyſſæ uiro interfecto: quę ob metũ huc fugere cum ſubſtantia cõpulſa locum
Elyſſa mercata eſt, quantũ corium bubulum circundaret, quod in tenuiſſimas ſectũ partes maius
Pigmalion exiſtimatione ſpatium cõplexũ eſt: locumq; Byrſam propterea dictum, ubi urbem cõdidit
Carthaginem annis LXXII. ante urbem Romã. Quæ ut refert Polybius eò potentiæ ue
nit, ut omnem oram quæ à mari noſtro abluitur ab Aris Philenorum haud multum diſtan/
tibus à magna Syrte uſq; ad columnas Herculis teneret, quæ longitudo eſt LX. milia ſtad.
Tranſgreſſi per uim fretum, quod inter Africam & Europam interiacet, cum omni Hiſpa
nia uſq; ad Pyrenæũ potiti ſunt: uerum poſt tertium bellũ punicũ Romani in formã pro/
uinciæ redactã Maſiniſſæ tradiderunt. Saraceni poſtremo inuaſere, regiamq; eam ſimul cũ
Tuni conſtituerunt. Hic fuit Clitomachus philoſophus qui Carneadem annos XXVIII
audiuit, ignarus ab initio primorum elementorum. Hinc quoq; ut ex tota Numidia ac præ
ſertim

ſertim Maſſylia,præſtantes equi curſu ueniunt,qui uirga tantū reguntur. Strabo. Martia-lis. Et mihi Maſſylum uirga gubernet equū. Hæc ætas Barbaros hos uocat. Tunis oppidū uetus adhuc nomen nō amiſit in ſinu Carthaginenſi. De quo Polybius ſic ait. Romani Attilio Regulo duce ad Mercurij promontoriū,quod è regione Siciliæ eſt, adplicantes,uictoriam naualem adſecuti ſunt,inde Tunim oppidum ex pugna receperunt. Ibiq;,quod cōtra Carthaginem eſſet,poſitis caſtris prelio terreſtri regionem depopulati ſunt. Cumq; ſpes eſſet omnia potiri,ueritus Attilius ne ſucceſſor ſibi ueniret pacē fecit Hanc Saraceni poſtea ſibi regiam conſtituere,quā diuus Ludouicus Galliæ rex cū iam per uim cepiſſet,poſt obitum ſtatim amiſimus. Vtica in eodem littore morte Catonis nobilitata, Tyriorum colonia ſecunda poſt Carthaginē Straboni. Tapſus ubi Scipio à Cæſare uictus fuit. Sillius. Et Zama & uberior Rutulorū ſanguine Tapſus. Hippones duæ,una quā Greci διάρρυτον dicunt, id eſt,aquis & paludibus circunfuſam Ptolemæo Plinioq;. Altera regia appellata item Plinio. Sillius. Tū Vaga, & antiquis dilectus regibus Hippo. ab Equitio nomē accepit. Huic præfuit diuus Auguſtinus. Clupea ſiue Clypea urbs,quā(ut ait Solinus)Siculi ædificarāt, à Romanis primo bello pu. capta duce Regulo,paulopoſt ab hoſte per obſidionem recepta,ut Polybius ait. Hic & Aſpis promontoriū ex clypei forma dictum in mare prominens. Aliud quoq; promontoriū Mercurij, ante omnia ab eodem duce captum, apud quod M. Aemylius & M. Fuluius naues Carthaginenſiū ſibi obuias ceperunt,ut idem refert autor. Aegimuros à Carthagine XXX. mil. paſ. diſtans Liuio & Antonino in itinere. Tagaſta oppidum unde fuit Auguſtin⁹. Antonius in itinere. Ab oppido Tagaſta Zama,apud quā Annibal à Scipione uictus. Pli. lib. XXXI. fontē hic eſſe dicit ex autoritate Varronis,ex quo canoræ uoces efficiuntur. Tripolis Africana,quā Solinus eſſe dicit Taphram, Abrotanum, & Leptim magnam. Abrotanum urbs:quā Strabo in VI. Neapolim etiam uocari dicit:nonnulli in Libya Phœnice eam collocant. Leptis magna una ex Tripoli,altera parua quæ & Neapolis dicitur inter duas Syrtes,ubi Lotophagi habitant hoſpitales homines,de quibus ſcribitur in Odyſſea Vlyſſem errantem excepiſſe. Sabathra inter Syrtes. Sillius. Sabathra,tum Tyrium uulgus,Sarranaq; Leptis. Ptolemæo Tabraca ponitur. Stephano aūt & Polybio Tabathra. Ityca in hac etiam parte Tyriorum colonia, unde Dionyſius fuit Itycæus,qui de ſitu orbis ſcripſit. Byzantes gens prope Carthaginem, à quibus urbs Byzantium in Thracia. Herodotus autē nō bene Gyzantes ſcripſit,ut ait Stephanus. Polybius uero Byzalada regionem eſſe ait circa Syrtes,cōprehendentem XII. ſtad. ſpatium,unde optimæ ueſtes afferuntur. Dulopolis in eadem parte, in quā ſeruus cōfugiens liber fit, ex argumento nominis,ut ait Stephanus. Flumina uero, Bagradas ex Libycis montibus longe ductus prope Carthaginem fluit,ubi ſerpentē Regulus CXX. pedum adhibito exercitu interfecit. Liuius, Plini⁹, Gellius. Cynips inter duas Syrtes in mare per Macas populos fluit,ut Herodotus. Sillius. Cyniphij didicere Macæ,ſqualentia barba Ora uiris,humerosq; ligant ut lumine capti. Triton palus mediam Africam minorem interfluens in Syrtis paruę receſſum exit. Hic Argo ſublatā humeris ſcribit Apollonius libro IIII. ἄϊταρ ἐπὶ ϖοτὶλε μάλ᾽ κατασίως τριτωνίδος ὕδασι λίμνης ὡς φέρον, ὡς εἰσβάντες ἀπὸ στιβαρῶν θέσαν ὤμων, λυσσαλέοις θ᾽ ἤπειτα ἴκελοι κυσὶν ἀΐσσοντες. Tritones omnino tres, Libyca de qua nunc loquimur,ubi Mineruā natam uolunt, Bœotia, & Theſſalica C. Seruilius & CN. Sempronius Coss. in Africā nauigantes in Lotophagorū inſulam peruenere,quæ Myrmex dicitur, nō longe à Syrti parua, ubi magno periculo claſſis cōſidit,uixq; reducto onere depoſito redijt:autor Polybius. Inſulæ inter Siciliam & Numidiam Ceraunа:cōtra paruam Syrtem, Aethuſa, Lopaduſa, Melita, Iunora, Tigle, Herculis templum, Glauconis, Gloſyra, Menynx: in Syrti magna, Pontia, Gea, Muſinus. Inter Sardiniam & Numidiam Colacha. Locis iam obitis breuiter hic delibanda Numidarum hiſtoria,ſed prius Carthaginis. Primum bellum punicū cœpit annis ab urbe CCCCXC. durauit XXIIII. prius in Sicilia occaſione lati à Romanis auxilij Mamertinis cōtra eos & Hieronem per Claudiū Caudicem. Deinde per Leuinū Agrigento ſimul cum Hannone expugnato. Mox etiam Panormo Amilchare per Atti. Calatinum:per Regulum uero,qui primus claſſe in Africam transfretauit terra ſuperati,oppidis fere CC. receptis. Per Duilium ad extremū claſſe ſimul cum Himilcone apud Aegadas inſulas ſuperati,icto fœdere quieuere annis uiginti,in quo bello ſemel utrinq; D. quinqueremibus & iterū paulominus cōcurſum. Quū præter fœdus Annibal Iberū ad oppugnandū

Equi Maſſyli
Tunis
Atti. Regulus
Vtica
Tapſus
Hippões duæ
Hippo regia
Clupea
Aſpis promōtorium
Mercurij
Aegimuros
Tagaſta
Zama
Tripolis
Abrotanum que & Neapolis
Leptis magna
Lotophagi
Sabathra
Ityca
Byzantes
Byzalas
Dulopolis
Bagradas
Cynips
Macæ populi
Triton palus
Tritones paludes tres
Lotophagitis Inſule
Ceraunа
Aethuſa
Lopaduſa
Melita
Iunora
Tigle
Herculis templum.
Glauconis
Gloſyra
Menynx
Pontia, Gea
Colacha
Aegades Inſule

Saguntum transisset, principiũ II.bello pu.dedit, de quo in Annibale scribam. Fine tandem
per Scipionẽ anno XIX. imposito, annis L. in officio tributi permansere. Deinde cũ Car-
rhaginenses ut Masinissæ cum quo de finibus erat cõtentio resisterent, exercitũ & classem
præter pacta cum Ro. struere per X. legatos hoc uestigatũ missos deprehenderẽtur: Cato
sumendũ III. bellum, delendamq́ Carthaginẽ cõtra Nasicæ sententiam suasit. Quapropter
L. Martius anno ab urbe DCI. à Manlio Martioq́ Coss. obsidione pressi, ut bellũ auerterent in duces
M. Manlius animaduerterunt, armaq́ tradiderũt: quũ iussi excedere ac alibi habitare fuissent, animo re-
Coss. sumpto hostibus restitere, simul & Calp. Pisone Cos. superato Ab Aemylio demum expu
gnati, sex etiam diebus intra mœnia pugnauere ferro flammaq́, deniq́ urbs absumpta an-
Syphax no DCC. postq́ condita fuit, quinto uero post bellũ cœptũ. Numidiæ uero regnũ Syphax
tenuit, qui Scipioni amicitiã Ro. per Læliũ pollicitus, postea Cartha. adhæsit per Asdruba
lem cui filiã locauit. Victus itaq́ atq́ in triumphũ à Scipione ductus Tyburti in custodia
Masinissa decessit, ei⁹q́ regnũ Masinissę Massylorũ regi traditũ. Hic eñ auxilio Ro. fuit in Hispania,
Sophonisba olimq́ à Scipione amicissimo obiurgatus, q̃ Sophonisbam captiuam Syphacis uxorẽ con
seruauerit atq́ amauerit: uir alioqui tanta corporis dote ut LXXXVI. annorum filios ge
nuerit, teste Liuio, tum Cicerone, ut sine pulmento uesceret. Eius nati Micipsa Gulussa &
Manastabal fuere, quibus regnũ cõmune dimissum, ut Scipionis Aemyliani, cuius adspe-
Iugurtha ctu recreat⁹ fuerat, arbitrio diuideret. Micipsę itẽ filij Iempsal & Adherbal, à Iugurtha Ma
sinissa fratris filio, qui in pari hæreditate relictus ab eo erat, regno spoliati contra etiam ius-
sum Ro. fuere. Quamobrẽ quatuor ex successione Im. cõtra Iugurthã missi, Calp. Bestia q
pacẽ cũ eo iniussu senatus fecit, deinde A. Postumius Albin⁹, q infeliciter cũ eo pugnauit:
postea Metellus eo fuso uniuersam Numidiã in potestatẽ redegit: postremo per Mariũ su-
peratus, cũ ad Bocchũ eius socerũ, qui præliũ nõ probauerat, cõfugisset, ab eodẽ opera Syl
læ quæstoris traditus, in triumphũq́ ductus in custodia excessit. Quũ olim Romã uenire fi
de publica iussus esset, ut fautores suos, quos corruperat, ostenderet, & propter cędẽ admis
sam in regulũ quendã Masinissam nomine causam capitis dicere iuberetur, clam profugit,
ac cedens urbe dixisse fertur, O urbẽ uenalẽ & cito perituram si emptorẽ inuenerit. Liuius

CYRENAICA. (XXIIII.

YRENAICA regio subdita Ptolemæis erat, dicta Plinio Pentapolis à nume-
ro ciuitatũ, quæ in ea cõtinentur, Cyrene, Apollonia, Barce, Arsinoe, Bereni-
ce. Hic fons solis Apollini sacer adeo fœlix, ut poetæ Gręci finxerint ex eo cœ
Horti hespe-ridum lum ornatũ: nocte eñ calidus, interdiu frigid⁹ erat. Horti etiam Hesperidũ pau
lum ab hac ora remoti Ptolemæo, nõnullis uero in littore hesperij maris, qua-
rum aurea poma superato dracone custode tulit Hercules, cuius simulacbrũ in ædibus con
seruatorum hodie Romæ, mea ætate in ruinis aræ maximę effossum, uisitur. Prꝿterea Am
Cyrene monis oraculũ hic Plinio ponitur. Cyrenem ipsam dicunt à Batto conditam, quẽ Callima-
Barce, quæ & Ptolemais chus ait progenitorẽ suũ fuisse, ex nomine Cyrenes Hissei filiæ, ut Pindaro placet. Post Da
reũ superatũ ab Alexandro hæc aliquandiu potens liberaq́ fuit. Deinde sub regib⁹, postre-
Barcæi mo ab Augusto capta & in formã Prouincię redacta ac cũ Creta cõiũcta. Diony. poeta ἵππο-
Arsinoe τροφ uocat, qđ à Pindaro mutuatus est, qui bonis ait eam equis abundare, ex Amycleis La-
Berenice pri-us Hesperis dicta conibus originẽ habentibus. Herodotus etiam fertilẽ uocat, ut octo continuos menses fru-
ctus habentẽ. Ornata est Callimacbo poeta & Synesio oratore. Barce quæ postea Ptolema
is dicta est Straboni. Herodotus eius originẽ à Batto repetit. Stephan⁹ dicit ędificatã à Per
Libya seo Zacynthi filio Aristomedonte nato, totamq́ lateritijs cõstare ædificijs: prouerbiumq́
Libyophœ-nices de ijs ferri, Barcæos à Neptuno nutrire equos, à Pallade uero regere currus didicisse. Arsi-
noe à nomine sororis Ptolemæi Pbiladelphi: huius nominis plures à Stepbano cõmemorã
Libyægyptij tur. Berenice à coniuge alterius Ptolemæi prius Hesperis dicta Callimacho in epigramma-
Libya inte-rior tis. Has etiam plures Stephan⁹ recenset. Sub Cyrenaica Libya est, latissima gens diuersisq́
immixta populis, quapropter Ptolemæo Libyophœnices & Libyægyptij ponuntur, & in
Nasamones terior Libya sub Aethiopibus Nigritis. Iuxta hos Nasamones populi & Garamantes, &
Marmaridæ paulo supra Marmaridæ ad Aegyptios pertinentes. Omnia sanè armis Romanorũ supera
Cor. Balbus ta per Cornelium Balbum, eius Cornelij Balbi fratris filiũ, qui Gadibus natus ciuitate Ro-
mana donatus est, ut Plinius: qui & Nasamonas etiam dicit antea Mesamonas à Gręcis uo
catos, ex argumento loci medias inter arenas sitos: habere præterea domos è silice constru

ctas

ctas, ab hisq; Troglodytas hyberni occasus plagam iter dierum quatuor tenere, cum quibus cõmercium gemmę quã carbunculũ uocant ex Aethiopibus aduectæ habetur. De Nasamonibus item Diony. ait domitos à Ro. ob trucidatũ ab eis Lentulũ ducem ad eos cõfugientẽ. Autor eius gentis Nasamõ prognatus à quodã Garamante Amphithemide cognomento, ex quo & ijdem Garamantes dicti. *Nasamones* Polyhistor uero de his aliter. Mercuriũ uidelicet & Apollinẽ Acacallidi Nymphę cõcubuisse, & ex Mercurio Cydonẽ unde Cydonia urbs Cretæ, ex Apolline genitũ Nasamonẽ. Apollonius in IIII. rem omnẽ his uersibus commemorat. τίωνὸς φοίβοιο λυκωρείοιο κάφαυρος κούρης τ᾽ αἰδοίης ἀκακαλλίδος, ἥν ποτε μίνως ἐς λιβύην θυγατέρα σφετέρην, ἡ δ᾽ ἀγλαὸν υἱέα φοίβῳ τίκτεν, ὃν ἀμφίθεμιν γαράμαντά τε κικλήσκουσιν. ἀμφίθεμις δ᾽ ἄρ᾽ ἔπειτ᾽ ἐμίγη τριτωνίδι νύμφῃ, ἡ δ᾽ ἄρ᾽ οἱ νασάμωνα τέκε, κρατερόν τε κάφαυρον, ὃς τότε κάνθον ἔπεφνεν. Garamantas dicit Strabo Carchedonijs lapillis abundare, equis magnopere studere: habitant *Garamantes* in locis syluestribus, congressum hominum uitantes ab armis abstinent & bello. Certa matrimonia nõ habent, passim coeuntes Eos domuit primus Romanorũ C. Turmius, qui Garamantici cognomento ob modestiam abstinuit, ut Florus ait. *C. Turmius* Asbestæ Libyæ populi, ubi *Asbestæ* Ammonis oraculũ, de quo supra in dodonæo Epiri diximus, duas columbas ex Aegypto *Ammonis oraculum* uolitantes totidẽ cõstituisse oracula: in hoc Iuppiter in arietis forma colebatur. Alexander Macedo, ut refert Callistratus, imitatus Herculem & Perseũ hoc expertus est coruis ducibus: ubi uocat⁹ à templi sacerdote παῖ διός, id est, fili Iouis, pro παιδίον, id est, fili, barbarice: quod omen accipiens Alexand. ex illo in opinione fuit se ex Ioue esse natũ. Huc & Cambises cũ toto exercitu proficiscens extinctus est. Apud hos Solis fons, ut tradit Herodotus, *Solis fons* qui frigoris & caloris momenta singulis noctibus & diebus capit. Solis etiam fontis meminit Plinius: sed & aliũ quoq; dicit in eadem regione fontem à medio die ad mediam no- *Fons alias* ctem aquis feruentibus, totidem horis ad medium diem rigentibus. *Blemmyes* Blemmyes etiam Libyæ, quibus traditur caput monstrosum, oculosq; pectori adfixos esse. *Satyri* Satyri quibus præter figuram nihil sit moris humani. *Aegipanes* Aegipanes quoq; quales uulgo pinguntur forma, Himantopodes, Coripedes traduntur. *Himantopodes* De quibus omnibus autor Plinius. Psylli innoxij à serpentibus degunt, pueros suos an degenerent eis admotis probant. *Psylli* Sinui proximo nomen dedere, de quo Hecatæus in Libyæ descriptione. Stephanus est autor Psyllicum sinum ingentem atq; profundum trium dierum nauigatione absolui.

AEGYPTUS.

AEGYPTUS Africæ uersus orientem tenet extrema, in duas diuisa partes, Delta ex forma litteræ, quæ Ptolemæo itemq; Plinio Aegyptus inferior etiam uocatur. *Delta seu Aegyptus inferior* Altera quæ secundum Nilum Aethiopiæ contermina, meridiem uersus usq; ad Syenem procedit, Thebais appellata. *Thebais* Dicta autem uniuersa prius Aeria, Stephano uocata quasi ἠερίασα, quod fusco & caliginoso sit aere, & Heptapolis à septem primis urbibus. *Heptapolis* Quatuor uidelicet Thebaidos quæ sunt, Panopolis, Antinous, Lycopolis, Hermopolis: tribus uero quæ sunt Arcadiæ, Heraclea, Oxyrinchus, Memphis. Arcadia enim regio est, ab Arcadio dicta Imperatore, antea Heptanomus à septem Nomis, id est, præfecturis: hæc Stephanus. De Aegypti antiquitate ac disciplina sacerdotũ (quos prophetas uocant) innumerabilia penè ab autoribus cõmemorantur. Huc Dædal⁹, Melampus, Pythagoras, Homerus, Solon, Musęus, Plato, Democritus, Apollonius Tyaneus, compluresq; alij eruditionis causa profecti, dogmata in suam quisq; patriam retulere. Primi siquidem omnium Aegyptij immortalem esse animam, ut est autor Diodorus, dixere, eamq; de corpore in corpus uagari. Hinc campos elysios & impiorũ pœnas, & obolos Charontis porthmeos, & Eleusinia ac Dionysij sacra, & labyrinthi Dædalei imitationẽ fluxisse, idẽ testat: Geometriã quoq; primos inuenisse ob dimensionis exuberantis Nili obseruationẽ, sicuti & Arithmeticẽ Phœnices. Primos etiam recutita gerere præputia cœpisse, unde postea Phœnicibus uicinisq; multis mos traditus. Illis etiam duplex scribendi genus: unũ quod uulgo discunt: alterum quod sacras literas appellant, soli sacerdotes attingunt à parentibus per manus traditas, quas ab Aethiopibus primum accepere. Non enim literarum compositione aut à literis uerba exprimuntur, sed animalium aut aliarum rerum imaginibus: scribunt em̃ Accipitrem, quæ rem sacram denotet, Crocodilũ ut malum, oculum ut iustitiam, manum dextram passam ut liberalitatem, compressam ut auaritiam, & ijs similia. Deniq; à dextro ad sinistrum scribunt latus, dicuntq; se hoc fermè modo recte scribere

Græcos uero contra. In hanc ferè sententiam Diodorus. Ex quo deprehendimus magnam
ijs moris Iudæorum fuisse partem, & prophetarum nominibus, & præputij & modi scri-
bendi institutis. Potius tamen existimandū hæc Aegyptios ab eis mutuatos fuisse, dum si-
mul quandoque uiuerent. De animalium autem cæterisq; notis exemplaria manifesto nūc
Romæ, in quibusdam adhuc obeliscis ab Aegypto aduectis uidemus. Regio tota in præfe-
cturas diuisa est. Dotes eius, soli fertilitas, mellium copia, faba, lens, papyrus. Morus quoq;
quæ Sycomorum fructum specie ficui gustu malo similem facit. De piscibus ibi deq; cæ-
teris monstris in libro de animalibus dixi. De Nilo deq; regibus Aegypti postea. Nunc lo-
Alexandrea ca ipsa percurram. In ora primum pollet Alexandrea, cuius situm ad Chlamydis figuram
metatus est Dinocrates architectus, quam ut scribit Arrianus de Gestis Alexandri cum
farina primum ob albæ terræ penuriam humi delineasset, ea à uolucribus depasta omē de-
Musæum dit, ciuitatem eam horreum quandoq; uicinis circa regionibus futuram. In Musæum re-
ges Ptolemæi constituerunt habens ambulationem & exedram, & maximam domum in
qua cœnaculum erat eorū, qui Musæi participes erant, hominum circa disciplinas uersan-
tium. Hic cœtus communes habebat facultates & sacerdotem, qui Musæo præerat: à Cæ-
saribus deinde res aucta. Autores Strabo & Philostratus. In eo quoque scribit Spartianus
Atheneum Hadrianum principem cum Sophistis quandoq; disseruisse. Erat item Romæ Atheneum
ad huius æmulationem à Claudio principe institutum, teste Tranquillo, ubi historiæ ab eo
editæ quotannis recitarentur, quo & Hadrianus ipse etiam quandoq; conuenit audiendo-
Bibliotheca rum poetarum & oratorum gratia. Alexandriæ insuper nobilis illa bibliotheca à Philadel
Pharus pho instituta fuit, quæ per obsidionē postea Cæsaris flagrauit. Iuxta in portu Pharus erat
Sostrati in- insula & turris Sostrati Gnidij Architecti opus, ut eius loci indicat inscriptio Græca, qđ
scriptio. Alexandrum fuisse passum miratur Plinius. Hæc specula nauigantibus præsidiū erat. Cę-
teri quoq; huius exemplo huic similes Phari appellati ἀπὸ τοῦ φάνου, & ex manifestatione
etymo sumpto. Præter hanc Stephanus Alexandrias numerat XXII. Hanc ego cum do-
ctissimorum hominū literarumq; omnium, tum martyrum multo magis parentem domici
liumq; appellauerim, ubi teste Eusebio uno mense Diocletianus XVII. Christianorū mi-
lia trucidauit. Decorata præterea Marco Præsule totq; laudatis successoribus, tum Cathe-
Idothea dram regente Origene. Idothea, cuius meminit Dionysius poeta, mons est & specula alti-
mons sima Pharo opposita, quā sepulchrū dicunt esse Osyridis & Idotheæ filiæ Protei. Proteus
Proteus eīn (ut dicit Herodotus) è Thracia Pellena à filijs, q hospites interficiebāt, discedēs, una cū
Idothea filia in Aegyptum uenit, ex quo ut deus colebatur, de quo in Odyssea dicitur. A
Pharo autem Stad. XXX. Nicopolis oppidum Straboni: uictoriæ Augusti de Antonio
Paretonium & Cleopatra monumentum. Paretonium ciuitas & portus XL. ferè stadiorum. Mareotis
Canopus lacus & urbs. Deinde Canopus CXX. stadijs ab Alexandria distans, quem Menelaus eō
cum Helena aduectus in honorem Canopi sui gubernatoris ibi extincti ædificauit. In quo
Serapidis templū, qui idem cum Osyride & Api est, uisebatur. Huc ex Alexandria ad ora-
Heraclium culum uentitabant per fossam arte deductam, die noctuq; nauiculis plenam, & utroq; sexus
Ostia Nili impudice canente ac saltante, præsertim ijs qui iuxta fossam diuersoria haberent. Dicitur
VII. & Canobus, quæ etiam stella est Canobitis apparens, Græcis nusquam uisa. Heracliū seu
Sais Heracleopolis ubi templum Herculis: Altera apud Pelusium. Tertia item in Aegypto, un-
Saitica præfe- de fuit Theophanes physicus. Hostiū hic primum Canobicum patet in dextera parte Liby
ctura am attingente, post hoc Bolbiticum, Sebenticum, Phatnicum, Mendesiū, Taniticum, po-
Psamnitici stremo Pelusiacum in sinistra parte Arabiæ contermina, ab oppidis omnia cognominata.
sepulchrum A Canobitico autē ad Pelusiacum spatij CLXX. passuum milia Plinio. Inter hæc Saitica
Naucratis præfectura est, & Sais Metropolis ubi Mineruæ templū, & Psamnitici regis sepulchrum
Sebenitica Straboni. Hic plures Hippopotamos esse Plinius scribit. Nicander quoq; ἣ ἵππον τὸν νείλου ὃ
Hermopolis πὶς [illegible] Naucratis & fluuius & urbs item Saiticę, Milesiorū colonia. Sebe
Mendes nitica præfectura, in qua Hermopolis seu Mercurij ciuitas & Mendes, ubi Pan colitur &
Leontopolis hircus (ut ait Pindarus.) Hic coeunt hirci cū mulieribus. Leontopolis ubi leo adorat̄. In Bu
Busiris siritica præfectura Busiris Cynopolis, ubi canis specie Mercurius colitur. Memphis Aegy
Cynopolis pti quondam regia, ubi & regum pyramides, & nobile templum Vulcani cum eius sacer-
Memphis dotibus. Pelusium à militibus Pelei regis conditum, uel ἀπὸ τοῦ πηλοῦ, quod locus paludibus
Pelusium sit obnoxius, Stephano. Hoc in sacris uoluminibus à prophetis Belbeis appellatur, ho-
die

hodie uero Damiata à nostris quandoq; recepta, deinde una cum Hierosolyma amissa. Bubastus Heroum ciuitas Straboni Ptolemæoq; uocata: Stephano autem Heroopolis quod idem est, & Aemon à sanguine Typhonis fulminati. Hanc Iosephus ait olim Ioseph patri Iacob aduenienti concessisse, quam sacra uolumina Hiessen appellant. Sinum facit, ut ait Plinius, Heroopolitanum. Prope item est alter sinus Elaniticus ab Elana ciuitate, ambo in Arabico, sicut Heliopolis ubi Solis templum, & Meium bouem in septo quodam nutriunt, sicuti Memphitæ Isidem uaccam. Hic & obelisci nobiles & sacerdotes sapientiæ professores. Babylon castellum, ut ait Strabo, natura munitum à Babylonijs huc commigrantibus conditum: una hic è tribus erat legionibus, ut idem ait, quæ Aegyptum custodiebant. Ptolemæus hanc quoque Babyloniam uocat, hodie uero Cairum appellant Sultanorum regiam, quæ non castellum, sed urbs maxima est plures complexa populos, ut frequentes inde Christiani redeuntes indicant. Acanthus urbs. Miris lacus Miridis regis opus. In Arsinoitica præfectura Arsinoe, ubi Crocodilus domesticus quem Sulchum uocant alitur atque adoratur, apud Heracleopolim Ichneumon, apud Oxyringum item Oxyringus piscis, apud Lycopolim lupus. Panopolis ubi linum exercetur. Ptolemais maxima Thebaicæ urbs. Arsinoe & Berenice Ptolemæorum ædificia ex fœminis. Abydus Memnonis regia. Tentyra ubi Crocodilum respuunt, atque peruestigatum conficiunt. Coptum contra Crocodilo studet. Thebais regio & Thebe urbs maxima prius regibus habitata, eadem & Diospolis uocata, sed & aliæ quinq; Diospoles, ut ait Stephanus etiam dictæ: uocata & Hecatonpylos Homero, destructa quondam ab Cambise. Cato est autor hanc uicos habuisse ad tria millia, portas centum. Crocodilorum urbem in Mœride Nili insula rex quidam Aegyptius ædificauit, qui quum equo insidens forte in Mœridem paludem caderet, à Crocodilo adiutus atq; à periculo liberatus fuerat. Taricheæ urbes plures, Mendesiæ, Saiticæ, Canobicæ, à Scetarijs dictæ. Tarichea uero neutri & plurali. urbs Indiæ Iosepho. Menelaus urbs. Syene ubi puteus in profunda ualle centum stad, hinc solstitium supra uerticem uidetur, quod hæc loca tropico cancri sint subiecta. Elephantia insula terminusq; Aegypti & Aethiopiæ iuxta Cataractas Nili: id est, locus ubi è plano aqua saxoq; alto in præceps cum impetu ruit. De Nilo autem ipso Eudorus & Arrius peripatetici Augusti temporibus scripsere, nomen à Nileo rege sumpsit, quum antea Aegyptus & ipse quoque uocaretur, ut scribit Diodorus qui in eo DCC. insulas ponit. Plinius scribit Iubam regem ortum eius primum deprehendisse ex paludibus montium inferioris Mauritaniæ non procul ab Oceano. Primo ex occidente in orientem labitur, deinde in septentrionem conuersus septem ostijs in mare mediterraneum exit, quæ supra commemoraui. Crescit in ortu caniculæ XL. diebus totidemq; remeat. Eustathius autem Syrim ab Aethiopibus uocari dicit, quod per Syrium stellam crescat. Nili simulacrum exprimi figura humana testatur Aelianus, quod nos uidimus Romæ. Mox de regibus sermo. Primos in Aegypto (ut ait Diodorus) dicunt deos & heroas regnasse paulominus XVIII. millibus. Homines uero paulominus XV. millibus usq; ad CXX. Olym. ultimumq; Ptolemæum nomine Dionysium. Fuere autē magna ex parte indigenæ, nā Aethiopes quatuor diuersis temporibus annis XXXVI. in ea regnauerunt. Postmodũ Persæ duce Cambise annis CXXXVI. quorũ in deos patrios impietatē Aegyptij dãnantes, ab eis desciuerũt: postremo Macedones & q ab eis manarũt annis CCLXX. Igitur inter deos eorũ Apim connumerant, quē & Serapim & Osyrim uocãt è Græcia profectũ, & Isidem cõiugem ob beneficiũ mõstratæ agriculturæ, alterũ tauri, alterã uaccæ specie. Solem itē & Lunã, ut ait Plutar. putãtes. Inter homines Menas primus regnauit uir sanè magnificus, qui in cultum splendidiorē Aegyptum restituit. Deinde Gnefactus Vacchoridis sapiētis pater. Is in Arabiam cũ exercitu ingressus infaustũ habuit euentũ à suis desertus. In reliquũ uitæ tempus delicias dãnauit, humi cubitãs, paruoq; cõtentus: hanc quoq; disciplinã in eorũ libris scribi iussit, ac in templo Iouis Thebis collocari. Ex huius deinde stirpe homines LII. regno potiti, annis M. XL. nihil sanè memorabile reliquerũt. Deinde Busiris, à quo posteri VIII. regnauerũt, quorũ ultimus itē Busiris urbē magnã Theben cõdidit, in qua sepulchra regũ CLX. fuere, inter quæ Sinãdi regis tumulus stad. X. in cuius ingressu peristyliũ erat, cuius latera singula, iugera quatuor cõplectebãtur cũ admirãdis statuis. Ogdous post hunc qui Mēphim cõdidit à filia cognominatã, q̃ à Nilo in forma tauri cõpressa peperit Aegyptũ,

Bubastus · *Heroopolis* · *Aemon* · *Elana* · *Heliopolis* · *Babylon* · *Acanthus* · *Miris* · *Heracleop.* · *Oxyringus* · *Lycopolis* · *Panopolis* · *Ptolemais* · *Berenice* · *Abydus* · *Tentyra* · *Coptum* · *Thebe* · *Mœris insula* · *Taricheæ urbes.* · *Syene* · *Elephantia* · *De Nilo* · *Reges Aegy.* · *Apis* · *Isis* · *Menas* · *Gnefactus* · *Vacchoris* · *Busiris* · *Thebe* · *Simandus* · *Ogdous* · *Memphis* · *Aegyptus*

Danaus qui nomen regioni dedit. Huius Danaus frater fuit, qui in Græciam uenit. alij uero Beli ex
Epapho ac Iside geniti hos esse filios dicunt, de quibus eorumq; prole in poetica postea
Miris narrabitur. Post Aegyptum prole XII. res ad Mirim peruenit, qui lacum Miridem supra
Sesostris stad. XIIII. fecit, cui prole septima Sesostris successit omnium superiorum, non solum
Aegyptiorum, sed aliorum maximus. Is enim ea loca uersus Indos & Aethiopas ac Scy-
thas penetrauit, quæ nunq; Alexãder: postremo cõuersus in occasum in Thracia finẽ con
stituit, indeq; redijt ad propria. Lucanus: Venit ad occasum mundiq; extrema Sesostris. Et
pharios currus regũ ceruicibus egit. Apud populos qui fortissime restitissent trophæa cũ
coleis erigebat, quos autem minime resistẽres uicisset, muliebri genitali cõstituto notabat,
horum quidẽ ignauiã, illorũ uero fortitudinẽ significãdo. Eius item trophæa apud Aethio
pas ante ædem Vulcani sacerdos à Dareo nõ passus est auelli, dictitans eum non æque res
gessisse atq; Sesostrim, quod & Dareus dicitur cõcessisse. Sed & domi nõ minor operũ ma
gnificẽtia fuit, in quibus omnibus inscripsit se nullo Aegyptiorũ incõmodo ea fecisse. De-
mum captus oculis sibi mortẽ consciuit, relicto eiusdẽ nominis filio, quem Herodotus Phe
Sesostris ronem uocat. Is nulli famæ aut uirtuti paternæ, sed tantũ cæcitati successit: cui curæ quum
filius. matronã castã ex responso adhibendã esse intelligeret, nullã in tota Aegypto reperit, à pro
pria uxore incipiẽdo, pręter coniugẽ pauperis olitoris, quam in matrimoniũ accepit, cæte
Amasis ras omnis igni dãnauit. Hũc secutus est Amasis homo uiolẽtus & crudelis, quapropter ab
Actisana Actisana Aethiope cũ exercitu ueniẽte captus cũ toto est regno, deficiẽtibus ab eo Aegy-
ptijs. Hic igitur Actisana alienigena aliquot annis dominatus, sontes tantũ naribus incisis
plectebat, relegabatq; in ciuitatẽ ab se ædificatã, quã de nariũ nomine Rhinocerã uocauit.
Miris La- Post hunc Miris uir Aegyptius rem tenuit, nõnullis Maro appellatus. Hic labyrinthũ pro
byrinthus. sepulchro sibi cõdidit, ad cuius instar Dædalus, qui in Aegypto fuit, aliũ in Creta ædifica
Proteus uit. Huic post quintũ genus Ceres successit quem Græci Proteum uocãt, qui in uarias for
mas se transferre solitus dicitur, eius ingenij uarietatẽ significãdo. Proteo septẽ successerũt
Nileus ex ordine sine memoria reges ob ignauiã, prӕterq; Nileus qui flumini nomen dedit: nam
Chemis prius Aegyptus uocabatur. Deinde Chemis, post eius frater Cephus, deinde Mycerinus,
Cephus Bocchorus, Sabacus Aethiops qui dãnatos nõ interficiẽdo, sed uinctos cõpedibus, operi-
Bocchorus bus delegando plectebat. Res postea ad XII. duces, redacta annis XV. è quibus unus
Sabacus Psamniticus Sates regnũ sumpsit uir potẽtissimus, qui primus cum Græcis inijt foedus, fi-
Duces XII. liosq; Græcis literis erudijt. Aegyptus prius ob paludes inadcessa, ut omniũ rerũ importa-
Psamniticus tione exportationeq; frequẽtaretur, effecit. Rhodopen scortũ Aegyptiũ ob pulchritudinẽ
Rhodope matrimonio sibi iũxit. Aprieus deinde quarta progenie regnauit annis XXII. qui Cyre-
Aprieus nensibus bellũ intulit per Amasim uirũ Aegyptiũ fortissimũ ducem, qui cũ inimicis cõspi-
Amasis rans eorum auxilio rex factus expulso Aprieo regnauit annis LV. Hic omniũ felicissimus
fuit, rem in pace & honore tenuit, mores restituit, magistratibus per suã ditionẽ mãdauit,
ut quotannis à quocunq; rationẽ uiuẽdi exquirerẽt: ut si malis artibus degeret, eũ puniret:
si bonis, muneraret, quam legẽ postea Solon ab eis mutuatus Atheniẽsibus tulit. Negocio
ab aurora usq; in finem tempus tradebat, deinde cibo atq; iocis inter cõuiuas scurrã agens
atq; morionẽ, mirãtibusq; amicis arcus exemplũ proposuit, qui si uiolentius ducitur, facile
rumpitur: quod etiã Antoniũ suis monachis enarrasse ferũt. Græcorũ & ipse amãtissimus
fuit, eisq; Naucratem urbem ad incolendũ dedit. Colossum Vulcani eius templo dicauit.
Interim Cãbises aduersus eum mouit, quo tempore Amasis decedẽs, metu ne inimicus ca
dauere potiretur, mandauit in ore sepulchri apud Memphim seruũ condi, qui pro domino
ab inscijs caperetur, quod tandem euitare nõ ualuit. Nam iussu Cambisis reuulsus & stilis
ob contumeliã confossus est. ex quo Lucanus ait: Non mihi pyramidũ tumulis auulsus
Amasis. Corpus enim sale conditũ more Aegyptiorũ fuerat: demum ob probrũ igne tunc
crematum, contra legẽ eorum, qui ignem animal putãt, nec fas ducũt se animalibus tradi.
Persæ uero nec ipsi cremant q deum existiment, nec decere dicunt deos corporibus uesci.
Psamniticũ uero Amasis filiũ Cambises in honore habebat (Nam Persæ regũ filios regno
eiectos restituere fas putãt) uerũ cum ipse minime fidelẽ cõperisset, interfecit. Aegyptiorũ
mos est modicis dum uiuunt ædibus habitare, post mortem tantum magnifica curãt sepul
chra, ubi se dicunt perpetuo futuros: præterea detecto adsuescunt capite. Persæ uero cum
pileo & tiara: quapropter debiliores longe sunt capite, illi uero firmiores. Et hæc quidẽ de

Aegyptijs

Aegyptijs regibus ex Diodoro & Herodoto. Deinceps Ptolemaeos igitur persequar, quos
Strabo lib. XVIII. citra gesta cōmemorat, dicitq́ꝫ tres primos tantū laudatos. Ptolemaeus *Ptolemaei*
Lagi filius primus ex Alexandri ducibus Aegyptū, Cyprū, & Phoeniciam obtinuit, ut au/ *reges.*
tor Trogus lib. XV. Pausanias ait, Perdiccā cum Arideo Philippi filio expugnauit, Seleu *Ptole. Lagi*
cum ab Antigono deiectū suscepit, parabatq́ꝫ quomodo ipsum Antigonū oppugnaret, Ly *Antigonus*
simacho in societatē adscito: quod ubi Antigonus nouit, dū ille in bello cōtra Cyrenaicos
rebelles occupatur, Syriā Phoeniciamq́ꝫ cepit, filioq́ꝫ Demetrio regēdas dedit: quem ubi à
Ptolemęo profligatū accepit, cōtra eū profectus est minime, sustinentē ac se in Aegyptum
recipiētem. Antigonus demū spe frustratus Aegypti, cum iam Cyprū & Demetrium euer
tisset, cōtra Eumenem, fessus belli lōgitudine decessit: quo extincto Ptolemaeus Cyprū Sy
riamq́ꝫ iterū recepit. Iudaeos cū ipsis Hierosolymis die sabbati uacātes cepit, captiuosq́ꝫ ad
multa millia duxit: ex quo ille Hierosolymis postea conuentus Iudaeorū ex omni natione,
apud actus apostolorū. Vxorē habuit Eurydicē Antipatri filiā, deinde Berenicen Philippi
notham, ex qua maxime dilecta Philadelphum, Arsinoēn, & Lysandrā genuit. Decessit in *Ptole. Phila/*
rerū gestarū gloria, cū paulo ante regni sese abdicās administratione, regē filiū cōstituisset *delphus.*
Philadelphū. Is igitur Seleucū in primis, ꝙ Arsinoēs sororis suae uirū Lysimachū interfece
rit, in bello superatū occidit, sororēq́ꝫ eandē matrimonio sibi iunxit, ut autor est Pausanias:
qua paulo post in exilium pulsa necatisq́ꝫ priuignis Macedoniae regnū inuasit: eodemq́ꝫ
teste autore fratrē Argeum ei insidias parantē interfecit, alteriq́ꝫ fratri Magae, qui Cyrenis
imperabat & ad Antiochum socerum cōfugerat, bellū intulit: unde per antiphrasim Phila
delphus appellatus. Pharū apud Alexandriam excitauit. Iudaeos liberos esse iussit. Eleaza/
ro sacerdoti mādauit, ut sacros libros in Graecum sermonē uersos traderet, quos bibliothe/
cae dedicaret, quā nobilissimam DCC. circiter milliū uoluminum Alexādriae cōstituerat:
quae postea perijt dū Alexādria à Caesare diripitur, nō sponte sed forte ab auxiliarijs incen/
sa. Postremo podagra uexatus ac ualetudinarius ocio se magis quàm bello tradidit, artes
fouēdo liberales, accersitis undecunq́ꝫ ingenijs. regnauit annis XXXVIII. relictis Euer/ *Ptol. Euer/*
gete & Berenice liberis ex Arsinoē non quidē sorore, sed altera Lysimachi filia. Euergetes *getes, seu*
igitur Seleucū Callinicum multis adfectū incōmodis & Syriae parte & Aegypti imperio *Ceraunus*
omni priuauit, ultus iniurias sororis Berenices, quae à patre olim eius uiro abdicata fuerat.
Recuperata Aegypto deos omnis quos olim Cambises rapuit, referre curauit, ut Trogus
lib. XXVII. testatur, pro quibus meritis ab Aegyptijs Euergetes est dictus. Ipsam uero
Berenicen sororē adamatā in matrimoniū duxit: pro qua Callimachus elegiā edidit, ut au
tor etiā Solinus. Pausanias hunc dicit ob audaciā in bellis cognominatū fuisse Ceraunum,
quasi fulmineū, imperasseq́ꝫ Macedoniae, ac postremo cū Gallis Senonibus ꝗ Macedoniā
inuaserāt cōgressum in pugna clade maxima superatū fuisse. Regnauit annis XXV. Phi *Philopator*
lopatore filio superstite. Is itaq́ꝫ ex facinore patre fratreq́ꝫ cū amicis omnibus interfectis id
cognomētū, ut ait Trogus, est adsecutus uti regnū tutius iniret: ratus domi foris etiā om̄ia
fida: Antigono & Seleuco uita functis: receptis in regnum Antiocho & Philippo pueris.
Quare luxuriae se totū tradēs nulla inter suos autoritate esse coeperat: uitae insidiātes pluri/
mos habuit, inter quos Cleomenē Lacedaemoniū qui ad eius patrē profugus cōfugerat. Iu
daeam diu ab eius familia possessam amisit, ac omnia flagitiose egit. regnauit annis XVI.
Epiphanes eius filius cū Antiocho Illustri bellū gessit, à quo tandē conciliato sororē ipsius *Epiphanes*
Cleopatrā in matrimoniū ac Iudaeā in dotē accepit. Nā sub hoc & sequēte Macchabaeorū
gesta fuere: regnauit annis XXV. liberis Philometore & Cleopatra relictis. Philometor *Cleopatra*
igitur praelatus à populo regnauit una cū matre Cleopatra annis XXXV. quā postea in/
terficiēdo cognomentū & ipse per antiphrasim accepit, flagitioseq́ꝫ praeter spem omniū ui
xit. Nā in ipso regni exordio puer adhuc bellū Antiochi Illustris aemuli sui sustinuit: libe/
ratus deinde à populo Ro. Cleopatrā filiā pacta prius Alexādro Syriae regi, Demetrio ini
mico locauit, unde ortum bellū: in quo superior Ptolemaeus oblato ei Alexandri capite ab
Arabum regē ob gaudiū expirauit, autor Trogus. Huic etiā Aristobulus Iudaeus Philoso/
phus peripateticus commentarios in Mosen dicauit. Cui Euergetes secūdus filius, siue ut *Euergetes*
quibusdā placet frater successit, qui ob crudelitatē pulsus, Romā uenit à senatu auxiliū pe/ *secundus*
titū. de quo Val. de humanitate sic scribit: Rex Ptolemaeus à minore fratre spoliatus regno
petēdi auxilij gratia Romā clam squalore obsit⁹ uenerat, ac in hospitiū pictoris Alexādrini

diuerterat

diuerterat: senatusq́ sese excusauit quod uti mos erat, Quæstorem obuiam nō misisset ad uentu clandestino, Quæstoriq́ negociū dedit, uti quotidie muneribus & alijs officijs eum honoraret. Liui. itē in epitome: Ptolemæus inquit, Euergetes ob nimiam crudelitatem suis inuisus, incēsaq́ propterea à populo regia, clam in Cyprū profugit: & cū sorori Cleopatræ, quam eius uirgine filia cōpressa in matrimoniū ductā repudiauerat, ob regnum à populo datum esset infestus, filiū quem ex ea susceperat in Cypro occidit, caput eius manus ac pedes matri misit. Val. autē de luxuria, etiā cista coopertū pro munere natalicio misisse dicit, Strabo lib. XVII. siue hūc dicat, siue successorē eius, ait Phiscone fuisse cognominatū, tanta alioquin crudelitate, ut multitudinē quandoq́ ad spectacula congregatā, orta subito seditione incautā suis militibus trucidandā obiecerit. Quo etiā regnante ferunt Polybium historicum Alexandriā uenisse, detestatū mores ipsius uersum homericū pronūciasse. Durum iter & longū Aegypti perducit ad oras. dicūtq́ hoc ferè tēpore Ciceronē & Pōpeium natos fuisse. hæc ille: Hic populum Ro. regni Cyrenaici hæredē reliquit, cui successit Ptolemæus Auletes, nōnullis Alexā. cognominatus. De quo Strabo in eodē libro. Auletes, ait, ideo uocatus, quod præter alia flagitia choraulam etiā exercuerit: nec uerebatur tibicinum certamina in regia celebrare, ad quæ ipse cū nonnullis cōcertaturus prodibat. Eum nō diu passi Alexādrini eiecere, & è tribus liberis Cleopatrā natu maiorē ut legitimā reliquis eiectis maribus regno præposuerūt. Auletes Romā uenit, quē apud Pompeiū diuertentē senatus supplicē excepit. de cuius reductione cœpit agere, deq́ nece legatorū qui supra cētū contra regē uenerāt, quorū princeps fuerat Dion, Itaq́ à Gabinio reductus Cleopatrā filiā & Archelaum Archelai Cappadociæ regis filiū quem matrimonio illa sibi iūxerat interfecit, sed non multo post morbo absumptus est, relictis duobus filijs totidēq́ fœminis, quarū grandior erat Cleopatra. Alexādrini itaq́ & puerū natu grādiorem & ipsam Cleopatram expulere. hæc ille: Ptolemæus igitur is Dionysius cognominatus, puer admodū cū Cleopatra sorore ab Aulete patre in tutelā populi Ro. dimissus est: ad quē, aut ait Val. de fide, Senatus M. Aemyliū Lepidū Pōt. Max. tutorē fide probatissimū misit. Hic postea Pompeiū hospitē paternū ad eum cōfugiētem per proditionē interfici iussit, autore Achilla. Cleopatram deniq́ sororē eiecit, quam deinde Cæsar post Phasalicā pugnā in Aegyptū ueniens restituit, interfecto Ptolemæo. Ex eaq́ adamata Cæsarionē suscepit. Hanc etiā post Cæsaris mortem Antonius Asiam petens matrimonio sibi repudiata Octauia iunxit, demumq́ ab Augusto superatā mamillis aspidibus sibi admotis extinctā legimus.

Phisco · *Auletes* · *Dionysius* · *Cleopatra*

AETHIOPIA.

Aethiopia · *Heliodorus*

Ethiopia ab Aethiope Vulcani filio post Atlantia dicta Plinio. Res Aethiopicas literis mandauere, Daulion, Aristocleon, Bion, Simonides etiam minor quinquennio in insula Meroës moratus, omniū uero nouissimus Heliodorus præsul Treccen. VIII. libris, quos adhuc incolumes habemus Græco sermone scriptos. Eorū natio per meridiem ex occidente in orientem longe lateq́ uarijs adsumptis cognominibus diffunditur. Quare Homerus in primo Iliadis, bipertitos Aethiopas esse dixit ad orientē & occasum. Αἰθίοπας τ' οἳ δίχθα δεδαίαται ἔσχατοι ἀνδρῶν. Nā & Aethiopes sub Aegypto sunt & Leucoæthiopes, & Erembi, & Nigritæ, & Atacæ, & Hesperij, & Macrobij, & Brachobij, & Automalæ, Aethiopes omnes: de quibus anteq́ dicā pauca de uita & institutis eorū è diuersis autoribus in uniuersum adducā: Magna ex parte pastoralem & inopem uitā ducūt, cū propter soli tenuitatem, ac cœli intemperiem, tum quod longe sepositi sint. Contra Aegypti uiciniores mitius degunt ac ciuilius, & loci felicitate & hominū sapientia: uiuūt præterea milio & ordeo, è quibus etiā potum cōficiunt, nonnulli herba & loto & calami radice lacteq́ & caseo. Canes ac greges pusillos habent: Reges sicuti deos colunt, Magnam temporibus partē clausi domi sedent. Domus eorum palmaceis segmētis sunt cōtextæ, Salem fossilē habēt uti Arabes. Abūdant Persico, Hebeno, Siliquastro: uenātur Elephantos, Leones, Pardales. Hæc ferè Strabo. Diodorus uero in hanc sententiā. Aethiopes antiquissimos hominū se esse gloriātur. Argumēto q̄ indigenæ semperq́ liberi fuerūt. Nec eos unq̄ Cambises, Semiramis, Hercules, aut Dionysius expugnare potuerūt. Adfirmāt Aegyptios eorū esse coloniā, ab Osiride deductam. Nam plura ad eos ex Aethiopum disciplina sunt profecta, & usus statuarum magnarum, & literarum characteres quæ animalibus cōstant, Hęc ille. Colorati sicut Indi sunt, licet magis alijs alij.

Atram quoque genituram corpori concolorem emittunt, ut tradit Herodotus, quod Aristoteles in libris de animalibus manifesto refellit: homines alioquin imbelles ac fugaces. Eos una cum Cãdace regina perdomuit P. Petronius præfectus Aegypti ab Augusto missus. Nam Aethiopes Syenes præsidio expugnato Cæsaris statuas subuerterũt, captiuos duxerunt, Petronius cũ paucioribus X. mil. peditũ & equitibus DCC. aduersus XX. hominũ millia primum cõpulit Pseliam Aethiopicã urbẽ confugere, deinde cum oppido in potestatẽ eos recepit. Inde Napata progressus quæ Cãdaces regia fuerat, ubi eius filius morabatur, euestigio cepit ac diruit, puero fugiente, ratusque ulteriora inuia esse cum spolijs regreditur Alexandreã, præsidio relicto. Ex captiuis mille Augusto è Cantabris reuertẽti & deinde legatos de pace q ad eũ uenerãt cũ ducibus itineris quod uiã ac Cæsarẽ se dicebãt ignorare misit: qui ab illo in Syriã ire parante quæ uolebãt facile impetrauere, nã & tributa eis remissa fuere. in hanc fere sententiã Strabo. lib. XVII. Hodie uero Prestoioãni obtemperãt. Qui cum magna populorũ parte Christũ colit, quamuis longe sepositus nonnihil aberret. Eius oratores ad Sixtũ Pont. uidimus Romã uenientes religionis documẽti gratia quod & retulerũt. Nonnulli in urbe paulo ante agebãt ordinis Præd. professores qui ex Aethiopia sub Aegypto sunt, horas canonicas literis Chaldæis obibant. Horũ igitur Meroë caput insula Nili & Ciuitas clypei figura à sorore Cambisis ibi extincta Straboni. Cambises enim hæc omnia loca una cũ Aegypto subiugauit atque euertit: In ea sunt aurariæ, ferrariæ, ærariæ, & preciosorũ lapidũ genera: post hanc Napata, Pselia & Prẽna supra nominatæ. His proximi Troglodytæ, qui sub terris in cauernis ob nimios calores agũt, unde & nomẽ adsequũtur, ἀπὸ τῶ τρώγλας ὑποδεδυκέναι. Hos Plinius Leucoæthiopas, Dionysius & Home. Erẽbos uocãt, διὰ τὸ ὑπὸ τὴν ἔραν βαίνειν. Sunt & alij in Europa Troglodytæ apud Triballos, alij circa Caucasum, ij ob ingẽtia frigora, quos & Virg. in Geor. cõmemorat. Nomades enim sunt. Sub Aegypto quoque & Automolæ appellati Pomp. Melæ (Ita enim Græci perfugas uocant) hi sunt qui supra Meroen in insulã Esar Plinio dictã se receperũt, qui Psamnitici regis crudelitatem ex Aegypto fugerunt, ad hominũ pene CC. millia: autores Plinius, Herodotus, Strabo, Diodorus. Sunt quoque in eadẽ parte Astarte & Gypseis insulæ & Homeritæ gens & Aroma urbs, quarũ omniũ meminit Capella. uinum Aromense commẽdat etiã Strabo. Aethiopes Nigritæ sub Africa minore ponũtur, à Nigro flu. appellati. Cuius eadem ratio quæ & Nili, ijsdẽ ferè tẽporibus augescit & exuberat, calamũ & papyrũ producit Plinio. Oritur ex mõte Thsla inferioris Libyæ Ptolemæo. Aethiopes occidẽtales Hesperios Pto. appellat. Herodotus Macrobios esse dicit, eosque lacte uesci ac auri plurimum habere, abundare præterea hebeno & elephantis. Cerna quoque insula apud Aethiopas, cuius meminit Diony. uocatque τέμπεια, id est, aquosam & palustrem, sicuti & tempe Thessala & Medica. Aliqui hanc orientalẽ ponũt, alij occidentalẽ. Dionysius australẽ. Stra. dicit Eratosthenem Cernam insulã aliaque loca nusque reperta nominare. Lycophron quandã Cernam occidentalem uersus Tyrrhenũ mare cõmemorat. Hanc item Pli. simul & Topazon insulas, unde lapillus, in mari ponit rubro. Blemmyes Dionysius prope Cernam hãc Aethiopiæ ponit, à Blemmyo quodã duce Deriadis regis, qui restitit Dionysio in Indicã expeditionem proficiscenti. Duo hic promõtoria ceu duæ cataractæ sunt, unde Nilus dicitur uenire. Brachobios Aethiopas Dionysius ait, nõ ultra annos XL. uiuere. Strabo, item Homerus duo ponit eorũ genera: Sidonios qui Straboni apud mare rubrũ habitãt, unde Sidonij Phœnicum uenere: Alterũ Erembos quos idem se putare dicit esse, uel Troglodytas ex argumento nominis quod sub terrã eant, uel certe Arabes sic Homeri tempore appellatos: Mela dicit locum esse in Aethiopia apparatis epulis semper refertum quibusuis uesci uolẽtibus: & quę passim adposita sunt adfirmant innasci subinde diuinitus, quapropter Heliotrapezã, id est Solis mensam eã appellant. Herodotus lib. III. in Aethiopia, inquit, fuisse pratũ omnium quadrupedũ carne refertũ, quã magistratus p noctẽ illic ponere festinabãt, & ubi illuxisset, cuilibet licebat degustare, quapropter existimabatur diuinitus hæc copia prouenire. Ad quã uisendã Cãbises legatos misit. De hac etiã Hiero. in procemio Sacrorũ uoluminũ mentionẽ facit. Mibæ Aethiopũ & ipsi populi his uersibus Sillio describũt. His simul immitẽ testantes corpe solẽ: Exusto uenere Mibæ, nõ ærea cassis, Nõ lorica riget ferro, nec tẽditur armis. Tempora multiplici mos est defendere lino, Et lino munire latus, sceleratque succis, Spicula dirigere, & ferrũ infamare ueneno, Nã lino Xylino tota regio scatet amiciturque.

Cãdace regia
P. Petronius
Pselia
Napata
Prestoioãnes
Meroe
Troglodytæ
Qui Leucoæthiopes
Erembi
Aethiopes Automolæ
Astarte
Gypseis
Homeritæ
Aroma
Nigritæ Aethiopes
Niger flu.
Macrobij
Cerna insula
Topazon insula
Blemmyes
Brachobij Aethiopes
Solis mensa
Mibæ

LOCA NVPER REPERTA.

AETHIOPIAM interiorem Ptolemæus æquinoctialem transgredientem ponit, terramq; ex ea parte ignotam, quod quidem Eustathio teste Polybius probare uidetur, dicens quod ea regio quæ iuxta Aethiopiã est, ubi Asia atq; Africa iunguntur, usq; ad ætatem suam erat ignota, haud aliter quàm quæ supra Tanaim est, somniareq; siqui de his uel loquuntur aliquid uel scribunt. Verum contra nunc uidemus, multaq; post eum & adita & reperta hac præsertim ætate: quapropter anteq; finem faciam, uisum mihi ea loca commemorare, quæ Lusitanorum inclyti reges in Hesperio mari ad Aethiopas Hesperios pertinẽtia: postremo in Indico reperta adsecuti sunt, quemadmodum mihi pater amplissimus Cardinalis Vlixiponensis, qui regibus familiarissimus fuit, retulit, scriptoq; tradidit. *[Hẽricus infãs Ioan. regis F.]* Henricus infans Ioannis regis filius & ultimi Alfonsi patruus, uir ingenti animo, ausus primus omnium longe pelagus uestigandi studio transfretare, ad sexcẽta fere pas. millia insulam repperit nomine Maderam *[Madera]* pene desertam, in qua soli natura temperata magna uis Sacchari conficitur in arundinibus nascentis, candore atq; nobilitate Siculo præstãtius, quod exportatur magno usui toti Europæ. Vlterius uero ante promõtorium Caputuiride uocatum *[Caputuiride]* Insulas fortunatorum *[Insulæ fortunatorum]* contigerunt, nunc Capitisuiridis dictas, ultra Cancrum sitas: nam hæ plures sparsæq; sunt, aliæ alijs australiores, in quibus omnis poëtarum uanitas de his apparuit. Nam desertas inuenerunt, uacuasq; colonis, præter unam quæ fert fructus, & quod Plinio Xilinum linum, hodie cotonum uocatur. *[Linũ Xilinũ]* Paulo ulterius aliã in littore terram, ubi utriusq; sexus homines coloratos nudosq; agere repererunt, nulla lege aut pecuniæ commercio, sine literarum notitia, ueluti pecora uino frumentoq; carentes, ac radice quadam pingui quæ abunde suppeditat uescẽtes. Hinc seruitia puerosq; Lusitani mercãtur, eosq; uili utpote aut conchis marinis aut peluibus æreis commutãt. Apud eos præterea Elephantorũ copia, tũ animalium eorum quæ Zebethum uulgo appellatũ procreant, quod ego animal Catobleptum *[Catoblectus]* supra mihi enarratum ex argumentis putauerim. Insuper Psitacorum insolita species, quos Romæ adductos uidimus, ac serpentes mille passibus longitudine, qui certo anni tempore armenta, tum pastores ipsos solidos deuorãt. Post hæc insulas alias quas partim deleuerunt, partim desolatas esse animaduerterunt ob serpẽtum, tum etiã murium magnitudinẽ. Longius uero meridiem uersus procedendo, deuentum ad gentes qui auri uenas habent in scobe extractas, quam scobem uilibus rebus commutant. Quare reges Lusitani in eo loco ut tutius agatur arcem constituere. Visa etiam ab eis in ea parte sæpius Oceani monstra, speciem equorum, uitulorũ, luporũ præ se ferentia, quæ aduentu nautarum in littus exiliunt. Postremo uasto in pelago nauigantes contigere ciuitatẽ, quam Mauigongum nominant, uallo pro mœnibus circũdatam, quæ uiros ad Centena millia procreat. Huic rex præsidet qui aduenientes Lusitanos comiter inuitauit, septemq; atris ex eo loco uiris donauit, qui sese coram honoris gratia spõte interemere, quorum capita deinde cocta iussu regis respuentibus Lusitanis oppidani depasti sunt. Vescẽtem regẽ, magna ministrorũ mulierumue, tum canentium atq; saltantium multitudo circumsistebat, spectaculo etiã multis millibus conueniẽtibus. Mos etiam illis, extinctũ regem chariores una omnis ministros morte sibi conscita consequi, putantes hoc amoris & meriti gratiam. Has igitur omnis Gymneæ terras appellant, quod nudi forte ex magna tẽporis parte in eis agant. Sed nuper anno M. D. auspicijs Hemanuelis regis Lusitaniæ gloriosissimi, rursus hoc iter cum XII. nauibus repetentes, ignotum seculis omnibus Pontum terrasq; olim inadcessas attigerunt, ac procul à promontorio Capitisuiridis milliaribus MCC. inter zephyrum & austrum, ultra uero Cancrum partibus XIIII. *[Insula S. Crucis]* insulam nouã ac maximam inuenerunt, quam S. Crucem appellauere. In hac homines degũt Anthropophagi, nudi, capillati, colore rufo potius quàm atro, sine moribus, sine legibus, sine deo, more ferarũ: incolumes alioquin ac diu uiuentes, materia omnis generis, herbisq; abundant quibus panes cõficiunt. Quod autẽ uti quidam scribit, qui in eo se dicit itinere fuisse, hæc terra partibus etiã L. ultra æquinoctialem ad alteram arcton perseueret, hoc Lusitani non affirmant: multoq; minus mihi uerisimile, quod ipse prope ad eandem arcton partibus XVII. adcesserit, quũ ob glaciem rigentem nullus ad nostram ad XXXVII. propinquare ualeat, nec enim diuersa est antarcticus natura. Ego uero nullum extra zodiacum continens uersus meridiem ex autoritate doctorum hominum

minum puto,neꝗ ſi eſſet, habitabile omnino foret ob ſolis humilitatem ex abſidis oppoſi/
to apud eos conſtituti, ut ſatis in Aſtrologia diſſerui. Inde uero nautæ ſoluentes ad ultimũ
ſane per Atlanticum mare promõtorium, idemꝗ terrarum ex ea parte poſtremum,ad an/
tœcos noſtros pertinens,die XII.peruenere,quod Bonæ ſpei appellant,tribus millibus & *Promontoriũ*
ſexcentis milliaribus ab eadem inſula diſtans. Vltra uero æquinoctialẽ partibus XXXI. *Bonæ ſpei.*
Vnde per Æthiopicum littus cõuerſi,tempeſtate ſex naues diſiectæ ſunt:ſexꝗ tantum ad
Zaphalam incolumes adplicuere. Hanc eſſe putant ex argumentis, quæ Salomonis libris *Zaphala*
Ophir appellatur,ob auri uenas magna copia repertas.Hic etiam nudi degũt ſine lege,aut *Ophir*
deo,atro colore,modica uoce,& anthropophagi:aurum tantũ ferentes,quibus dominatur
rex Quilloæ,urbis ſitæ in littore Arabico,ad quã inde peruenerunt:ex eiusꝗ in amicitiam *Quilloæ rex*
conciliati literis Arabicis , ad regem poſtea Melindæ in eodem littore,qui ambo citra ru/ *Melindæ rex*
brum mare in finibus presbyteri Ioannis cõſiſtunt,quem Abecum uocant,quod ferratum *Preſbyter*
ſignificat.Nam ferro candente ac ſtigmate in ore notati loco baptiſmatis exiſtunt. Melin/ *Ioannes*
dæ igitur regis fauore duceꝗ Callicuti portum contigerunt,ſexto poſtquàm domo diſceſ *Abecus*
ſerant menſe,itinere milliarium XII.milliũ,eo longiore,quod non recto,ſed obliquo cur/ *Calicutum*
ſu procedere ſit opus. Hoc enim emporium Indiæ primum eſt, quò ex Taprobana uicina,
cæterisꝗ circa nationibus,aromata,mercesꝗ aliæ cõuehuntur:ſitum ſupra Canticolpum,
ſinum Ptolemæo uocatũ,ubi ſunt Indi fluminis oſtia. Inter Melindam uero & Callicutum
per idem littus regnum eſt Magadaſſi,quæ urbs equis optimis abundat. Deinde anguſtia *Magadaſſi*
maris rubri ſex ferme miliarium,quæ inſulam habet Zugaterram:ulterius uero in ore ma/ *Zugaterra*
ris Perſici altera inſula Culphar, deinde Agramutium : his duabus rex Saracenus ac Ma/ *Gulphar*
humetanus imperat,copiaꝗ margaritarum & equorum reperitur. Poſt has Cambaiæ ciui *Agramutium*
tatis rex potẽtiſſimus, ſimul & mercium omnium opulentia ditiſſimus in Indiæ Arabiæꝗ *Cambaia*
confinibus,qui proximis ante annis ex idololatra factus eſt & ipſe Mahumetanus. Luſita/
ni igitur quum ad Callicuti portum perueniſſent,acceptis obſidibus regem adeunt, eiusꝗ
amicitiam donis ſibi conciliant:fuere autem aurea,argenteaꝗ uaſa,aulęa affabre picta,pul
uilliꝗ & umbraculum ex aureo panno. Pauloꝗ poſt ob mercatorum ibidem degentiũ in/
uidiam,falſa referentiũ,in ſuſpicionem uenere,eorumꝗ cauſa Chriſtiani per tumultũ plu/
res cæſi fuerunt. Quare inde ſoluentes naues regias X.incenderunt. Deinde ulterius mil/
liaribus CXX.urbem Colchinum petiere:nam & Colchinum ſinum & Colchos alteros *Colchinum*
in hac parte Ptolemæus ponit:huius regem amicum reperiũt,alteriꝗ inimicum,eiusꝗ au/
xilio negocia tranſigunt. Hic enim magnum Chriſtianorum numerum S. Thomæ uocato *S. Thomæ*
rum uidere licet,quorum ſacerdotes in magna degunt uitæ abſtinẽtia, inꝗ templis eorum *corpus.*
crux tantum reperitur:ſacrificãt pane azymo,ac uino ex uua paſſa & aqua expreſſo,quod
cætero careant. Apoſtoli corpus hinc procul CCCL.milliaribus ſitum eſt apud oppidum
Mailapur,haud ſane magnum,gentibus Sultano ſubiectis cuſtoditum,quod oraculi cauſa *Mailapur*
uicinis populis magnopere aditur,præſertim Malchinæ urbis apud Gãgem fluuium ſitæ, *Malchina*
ubi aloes & fictilium pulcherrimorum tum gemmarum copia conſpicitur. Luſitani autem *apud Gãgem*
ubi naues LXX.eorum hoſtis Callicuti regis aduerſus uenientes uidiſſent, ſubito cõſilio
abire coacti cum obſidibus Colchini,& ſex tantum ſaluis nauibus mercibus oneratis XVI.
menſe quàm diſceſſere domum reuerterunt. Hemanuel uero IIII.obiter naues,priores ue
ſtigatum:quatuor ante menſibus præmiſerat. Hæ duas primo naues Saracenorũ compre/
henſas,deinde aliam regis Callicuti mercibus plenam cremauerunt, auſæꝗ cum maiore il
lius claſſe congredi uictrices diſceſſere:nec mirum quum illæ ex arũdinibus magna ex par
te contextæ ſint:locoꝗ clauorum bitumine connexæ:noſtris autem collatæ longe robore
inferiores exiſtunt. Eodem inſuper anno rex idem naues miſit XXV.armis munitas cum
Petro Aluezcabrale præfecto,qui primis etiam præfuit:quarũ ſex ad oræ maris rubri obſi
dionem remanſere. Cæteræ iter ſequentes ubi aliquandiu Callicutum terra mariꝗ popu/
lando infeſtauere, Colchini regem repetunt:ac redditis obſidibus,acceptisꝗ quos ipſi ad/
miſerant,donis inſuper cumulauerũt. Fuere autem,corona aurea gemmis ornata,uaſa duo
argentea,ſerici purpurei copia ad ueſtes, duo tapetia,totidem aulæa pulcherrime diſcrimi
nata,tentorium caſtris idoneum opere ſumptuoſo,quibus ille libẽter acceptis domum eo/
rum procuratori perpetuo adſignauit. Inſuper Hemanueli dona & ipſe alia remiſit. Ex his
itaꝗ decem partim apud Callicutum,partim apud Cananorũ mercibus onerant. Eſt enim *Cananori rex*

hoc aliud Indorum emporiũ in eodem littore uersus Arabiam, cui rex item idololatra præest, cuius regem post Colchinum amicissimum habuerunt. Cum his itaq; anno insequente domum reuertunt: reliquę ex mandato regio, ut bellum contra Callicutum prosequerẽtur relictæ, quæ maxima in eius portu incommoda intulere, naues Saracenorum XXXVII mercibus plenas diuerso tempore cremauerunt, ex quarum præda onustas domum IIII. remiserunt. Quumq; ad colloquium de pace cum rege uenissent, minime conuenere: petebant enim ante omnia, ut duos Romanos transfugas redderet. Naues aũt quæ mare rubrum obsidebant, testabantur omnem oram fama perterruisse. Hemanuel interea XII. rursus alias in Indiam eodẽ misit itinere, quæ Melindo regi in primis muneribus gratias referrent. Fuere autem equi phaleræ cum ephippio & calcaribus, ex serico, argentoq; & auro laboratæ: pannus russatus, & sericum purpureum: quantum ad uestem amplissimam satis: puluinus, & thoral & umbraculum ex aureo fulgentiq; panno: quibus ille lætatus ac in littore ariete more suo immolato, VII. festos egit dies: in quibus Lusitanos rerum omnium copia gratis pauit, præterquàm panibus, quibus carent. Mox de moribus, de situ Callicuti supra narraui. Latitudo eius poli X. partium existit, sine mœnibus domus sparsæ, attamen marmoreæ pleræq;, calceq; constructæ, ac palmis contectæ. Fructibus omnis generis abũdant, præterquàm olea, folijs nunquam deciduis, cynnamomũ inter ligna urentes: arborq; apud eos una, unde oleum, mel, uinum, acetum, funes quoq; demetunt. Fructũ insuper citri magnitudine ficus habent, ager aquis salientibus irriguus. Homines semicolorati. Rex simul & omnis nobilitas nudi superiora incedunt, tantum pubetenus serico aut tenuibus amictũ linteis, cum scuto & stricto ense in summo latiore: barba quoq; depexa ac pileo. Fœminæ eodem item modo uestitę sparsis tamen crinibus. Bis in die uescuntur, oriza, lacte, butyro, saccharo, ac fructibus: aquamq; potant. Virgines ante connubium prostituũtur, prima nocte cum sacerdotibus iacent, una pluribus collocatur. Rex tamen duas habet: quæ illo absente cũ sacerdotibus & ipsæ cubitant: quapropter non filij, sed fratris filij succedunt. Vterq; uero sexus tanta corporis munditia, ut ter quotidie ex lege lauent: gemmas ex auribus perforatis pendentes habent. Rex lectica defertur, magna musicorum turba comitatus: nemine tamen præter certos appropinquante, uulgus nec etiam uidet aut adloquitur. Adloquentes autem ore demisso, oppositaq; ori manu fantur. In funere autem rex nobilesq; cremantur: plebes uero tumulatur, cinere caput humerosq; sparsa. Adorant idola, incantationibus dediti: scribunt stylo ferreo in folijs palmarum: literis utuntur Arabicis & Chaldæis. Bragmanes eorum philosophi, sic hodie quoq; appellati, ueterem retinent ritum in rerum omnium abstinentia uiuentes. Iudæos (nam & hoc eò genus etiam fluxit) male tractant: at contrà, Christianos honorãt: eisq; de uia decedunt. Cæterum inquilinorum aduenarumq; negociatorumq; magna ibi copia, ex Mecha, Babylonia, Ægypto, Persia, aromata, fictilia, gemmasq; uendẽtium. Inter hos Guzerati quidam uocati, idololatræ, corporeq; atri, à bubula omnino abstinent, bouemq; occidere nefas putant. Estq; hodie puer Indus in domo cardinalis Vlyxiponẽsis, ex ea regione aduectus, hac adeo obstinatus superstitione, ut nullo pacto abduci queat. Nummis utuntur Venetis aureis. Mense autem Nouemb. inde naues soluentes mercibus oneratę Mecham tendunt, metropolim in Arabico littore, ubi corpus Mahumeti. Inde quoq; Babylonem Ægypti, post Alexandriam, postremo Venetias. Versus autem mediterraneam in Callicuti finibus Narsingua est oppidum, equis, elephantisq; referta, in qua coniuges in uirorum sepulcris cremantur. Hæc igitur omnia dei optimi benignitate & Hemanuelis regis uirtute nobis patefacta, quæ iam ex fama peruulgata, partim etiam ex ipsius regis epistola quadam deprehenduntur, qui ad ultimũ naues etiam XXX. eò misit, mandans uti aliquo modo, Taprobanam, quam Cielam nunc uocant, explorent: quò tandem cursum quandoq; dirigere spes erit haud longa. Sultanus autem Ægyptius ereptum sibi dolens uectigal reliquorum iam Christianorum, Alexãdream huius gratia mercis adeuntium, proximis annis ad Iulium pontificem oratorem denunciatũ misit, nisi abstineant, se quoq; Hierosolymitanum iter prohibiturum. Huius itaq; laudis æmuli nautæ Hispani, qui sub Ferdinandi regis auspicijs agunt, duce Christophoro Columbo, anno MCCCCXCVI. à Gadibus soluentes ad DCCC. milliaria inter Zephyrum & austrum, unam ex fortunatis Canariam repperererunt, canibus magnis, ut ait Plinius. unde nomen accepit, tum palmis cariotas ferentibus, nuceq; pinea ac melle refertam. Nunc autem in ea

Marginalia: De moribus Indiæ (beside "gratis pauit…"); Bragmanes (beside "Bragmanes eorum philosophi"); Mecha (beside "ues soluentes…"); Narsingua (beside "Versus autem…"); Taprobana, Ciela (beside "XXX. eò misit…"); Canaria insula (beside "strum, unam ex fortunatis…").

in ea faccarum conficiunt. Rurfus uero à Gadibus peregrinãtes, quum per Scythiæ clima remigare prohiberentur, per Alexandriæ ferè parallelum, non ad antœcos, ut Lufitani, fed parœcos noftros curfum dirigentes die XXXIII. plures inuenerunt infulas parum inter fe diftantes, ultra fortunatas XX. ferè partibus fitas. Ex his uni Hifpaniæ nomen indidere, præfulemq́ nuper conftituere: alias uero Ioannam, Cannibulam, Iamacam, Dairam nominauere. In omnibus autem nudi agunt, tantum palmarum frondibus tecti, colore albi: herbis uictitant fine lege, fine deo, in quibufdã etiam anthropophagi. In Canibula uero Amazonidum repertum genus, fic etiam fine uiris degunt, eos tãtum caufa prolis adcerfentes, armis deniq; fefe tuentes: perhibent & auri plurimum hæc etiam ferre loca, fed præter omnia, quam nunc bombycem, feu cotonum uocant, lignumq́ fulloniũ, quod uerzinum appellant. Monftra enim de quibus tam multa fcriptoribus licet, nufquam uifa. Ad hos igitur Macedonum feu Romanorũ, neq; arma, neq; nomen penetrauere. Apoftolorũ autem uoces perueniffe quis credat? fed credere fas eft: etenim in omnẽ terrã exiuit fonus eorum: nifi forte ex Hieronymi fententia uaticiniũ id dies luculentius aperiat, ut iam perfpicimus hoc tempore pientiffimorum regum amborum uirtute ac prouidentia, qui ad hos omnis religiofos miferunt uiros. His accedit Ferdinandi regis catholici noua gloria, qui hoc anno MDV. claffe in Africã cum Petro Ferdinando miffa, ac in maris Hefperij littore portu Saracenorum munitiffimo idibus Septembr. mira celeritate per uim recepto, fpem planè dedit huic feculo, omnem paulatim Africam cum reliqua orbis ignota barbarie ad Chrifti fynodum, ac Romani pontificis authoritatem, breui tempore deuenturam.

AD IVLIVM II. EPISCOPVM VRBIS ROMAE SANCTISS. R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XIII

ABSOLVTAE IAM LOCORVM SIMVL CVM rectoribus & geftis nomẽclaturæ, homines deinceps reliqui gentium omnium ac temporum, qui materiam qualemcunq; fcriptoribus de fe loquendi tradiderunt, adijcientur. Clarius enim ad humanæ uitæ frugem comminifci non fuerit, fi ab exordio bonorum atq; improborum typum in primis fratribus cõfpiciamus: ac eos per unam ecclefiam, quæ, ut ait Gregorius, à primo Abelo iufto cœpit, ufq; ad extremum orbis electum duratura, multis laboribus & ærumnis aduerfus impios reftitando iugiter eminentem: cuius per omnes ætates fuere participes & philofophi multi, & alij moribus præditi, deum optimum maximum colentes: ac quod poft fatum ex eis reftaret, tutum ipfius fore prouidentia putãtes. Atq; ut alios, iam receptos prætercam: quis ex Græcis Pythagoram, Socratem, Ariftidem, Apolloniũ: ex Latinis item, Numam, Nafìcam, Paulum Æmylium, & Æmylianum filium: Catones duos: deinde Senecam, Traianum, Titum, quorum modeftiæ tam multa nobis exempla traduntur: non exiftimauerit curæ deo fuiffe dum uiuerent: ut uerum fapientiæ lumen, quod nunquam etiam ex fententia Platonis in uita ferum eft, quandoq; adipifcerentur: & cum poftea defunctis mitius actũ extitiffe? Nunc autem cum dei benignitate, ac feculi felicitate, tam lata nobis ad uirtutes ac fedes beatorum uia fit aperta: ab eadem cupiditatibus omnibus occupati, contra illorũ auertimur difciplinam, qui fanguine nobis hanc patriam peperere fuo: quibus profecto fi per eos, quorũ erat officium occurfum his temporibus fuiffet, non tot bellis ardentẽ Italiam, aut duces tot milium fanguine abufos uidiffemus: non tot regnorum ac familiarum euerfiones, tot ftupra, incẽdia, ruinasq́ lugeremus. Sed iã tuæ partes erunt beatiffime papa, rem quaffam dudũ fynodi celebratione farcire: unico maioribus noftris in rebus afflictis remedio: quo fine, magnopere uereor, ne dominicũ de uinea transferẽda uaticiniũ noftris iamiam ceruicibus impendeat,

RATIO TEMPORVM

Prima etas duo mil. CCXLII BELVS, Chainus, Seth ex protoplaste, qui annis uixit DCCCCXXX. Ex ultimo ætate CXX, annorũ suscepto deinceps genealogiæ, Enos, Chainan, Malalehel, Iaret, Enoc translatus, Matusalẽ qui uixit annis DCCCCLXX-

Secunda D CCCCXLII IX. Lamec. Noemus, à quo secunda ætas finem cõtinet, annorum duo mil. CCXLII. Sem, Arphaxat, Salem, Heber, unde Hebræi: Phalec quando tur-

Tertia etas DCCCCXL. ris & uox multiplex: Reu, Saruc, Nacor, Taran, Abraamus, à quo tertia ætas finem conti- net annorum tria mil. CLXXXIIII. Isaacus, Iacob, Leui, Cahat, Amram, Moses, à quo usq; ad Abraamũ DXL. usq; ad Dauid CCCC. Iesu naue, Iudas, Gotoniel, Aiot, Sangar, Delbora matrona contra Sisaram. Gedeon, Abimelec, Thola, Iaher, Iepte spurius qui fili- am immolauit, Abessan, Abialõ, Abdon, Samson, Heli. Samuel, Saul rex primus, Dauid, à

Quar. CCCC LXXX quo quarta ætas finem continet: annorum quatuor mil. CXXIIII. Salomon, Roboam, Abia, Asa, Iosaphat, sub quo Micheas, Helias, & Heliseus fuere. Ioram, Ocozias, Gotolia mater Ocoziæ, Ioas, Amasias, Azarias, qui & Ozias. Sub his fuere Amos, Osia, Ionas, & Ioel: Ioathã, Achan, Ezechias, sub quo Esaias. Manasses, Amon, Iosias: sub quo fuere Hie- remias, Sophonias, & Baruc. Ioachim quem Pharao cepit: eiusq; filium Heliachin regem constituit, uocauitq; Ioachin. Huius alter Ioachin successor capitur & ipse à rege Babylo-

Quinta DC niæ, constituto Sedechia patruo rege, unde cœpit quinta ætas: ad quem, usq; à Dauid rege fuere anni CCCCLXXX. Sedechias igitur quum rebellasset à Nabuchodrosoro illata cæcitate mulctatur: ac cum tota gente captus Babylonem ducitur, ubi ipse ac successores annis fuere LXX. sub regibus Assyriorũ, Nabuchodrosoro, Maradac, & Baltassare. De- inde sub Astiage Medo: postea Cyro, Cambise, Dareo Histaspis filio, cuius anno secundo populus reductus, & templum renouatũ. Dareus regnauit annis XXXVI. Xerxes XX Artabanus VII. Artaxerxes XLI. sub quo Mardochei & Hester historia. Sogdoanes mẽ sibus VII. Dareus nothus XIX. Mnemõ XL. Ochus XXVI. Narses IIII. Dareus Ar sani VI. Alexãder XVII. Ptolem. Lagi XL. Philadelphus XXVIII. Euergetes XXV Philopator XVII. Epiphanes siue Illustris XXV. sub quo gesta Maccabæorũ: Auletes

Sexta XXVII. Dionysius XXX. Cleopatra XXII. Augustus quãdo natus dominus, ad quẽ à Sedechia capto anni sunt DC. à mundi origine quinq; mil. CC. apud Isidorũ. Apud Ni cephorum Gregorã quinq; mil. D. Reges item X. tribuum, & succedẽtes sacerdotes repe tam. Hieroboã post Salomonẽ, Nadab, Bahasa, Hela, Zambri, Acab, & eius uxor Iezabel: sub quibus Helias prædixit claudi cœlum, & sacerdotes Bahal interfecit. Ocozias, Ioram, sub quo Heliseus: Hieu, qui Iezabelem impiam de fenestra præcipitari iussit: & nihilomi- nus tumulari, quod esset de stirpe regia. Ioas, sub quo Heliseus aduersus Assyrios uictori- am prædixit. Ieroboam, sub quo Ionas. Zacharias, Sellum, Manahen, Phaceias, Phacee fi- lius Romeliæ, Osee filius Hela, quem Salmanasar rex Assyriorum captiuũ duxit, cum to- ta Samaria, & populo Israel, præter Hierosolymam & tribum Iudam, regnante apud eos Acham. Summi sacerdotes, Aaron septimus ab Abraamo: Eleazarus eius filius, sub quo defunctus Moses, & tabernaculũ testimonij fixum in eremo. Phinees, Abiud, Achito: sub quo Samuel: Heli, Abiathar sub Dauid: Sadoc, Achimas, Azarias, qui Ozam ingressu san ctasanctorum prohibuit: Vrias, qui apud Esaiam fidelis describitur. Gonnias uir nequam sub Ezechia rege. Eleachin, Chelcias sub Iosia rege. Soras ductus Babylonẽ inter captiuos morabatur. Iesus eius filius qui reuertẽs templũ refecit. Ioachim sub quo Neemias mœ- nia restituit. Ioannes, Iad, sub quo Alexandri regnum cœpit. Onias, Simon Iustus ex factis cognominatus. Eleazarus, sub quo LXXII. interpretes. Manasses, Onias, Simon: cuius ut benemeriti de lege Hebræorum, ac templo exornato, meminit Iesus in sua sapientia. Hu ius Onias & Iason. Ex his Oniam sacerdotem optimum, Simon templi præpositus homo sceleratus euertere cupiens, ad Seleucum uenit, eiq; persuasit, ut Heliodorum mitteret ad ærarij gazam surripiendam. Ille uero prodigio apparentis equi armati, prostratus humi, ac calcibus petitus, ipsius Oniæ precibus ad deum reuixit. Interim re sopita: Iason Oniæ fra- ter, homo item nefarius, ad Antiochum illustrem, qui Seleuco successit cum Tobiæ filijs, quos Onias expulerat, accessit: ab eoq; pecunia sacerdotiũ impetrauit: quumq; postea Me nelaum Simonis prædicti fratrem ad regem oratorẽ de suis rebus mitteret: ille fauore in se conuerso, eum sacerdotio spoliauit. Simone rursus post paulo deiecto, Lysimachus eius fra ter sur-

ter surrogatur. Huic demum Alcimus alienigena. Menelaus interim corrupto pecunia re-
ge reuertitur: ac ut frater Onias supradictus, qui cōponendæ rei gratia ad Antiochū profe-
ctus erat, & in exilium Daphnē missus fuerat, interficeretur cum Andronico egit. Rex ue-
ro optimi uiri necem, morte Andronici est ultus. Igitur quum hi quatuor ex ordine sacer-
dotes omni libidine puerorum, gymnasiorum, præputiorum, ac alieno ritu sacrificandi pa-
triam legem causa regis, cui urbem tradiderunt, fœdassent: Marathias Maccabæorū pater
non passus talia, legatum regis interfecit, arma corripuit: eum sequentibus qui saluam pa-
triam esse uellent. Quumq; quodam die sabbati mille è suis uacantibus interfecti essent, in-
stituit, ut deinceps ea die minime ab armis uacarent. Huius filij fuere, Iudas, Ionathas, Si-
mon, item Ioannes Simonis filius Hircanus cognominatus. Aristobulus eius filius, qui pri
mus se regem fecit post reditum è Babylone annis CCCCLXXV. Alexander Aristobu-
li frater, Alexādrea uxor. Aristobulus eius filius, qui Hircanū fratrem expulit, quem Pom-
peius restituit Aristobulo Romā ducto, sub quo Iudæi tributarij facti. Tempore proceden
te, sub Tyberio pōtificatus annualis ac uenalis factus est. Reliquam Iudæorum historiam
in geographia, ubi de Hierosolymis narraui, percurri. Hoc tātum ad temporū annorumue
rationem. Sub Abraamum Ninus rex Assyriorū fuit, quem supra omnis ignota historia, *Abraamus*
præter sacram, cuius successores per uiros XXXVI. annis, ut ait Augustinus MCC. du- *Ninus*
rauere usq; ad Sardanapalum. Sub Isaac, Phoroneus primus Argeorum rex. Sub Mosen, *Moses*
Cecrops primus Atheniensiū rex: à quo usq; ad Codrū ultimū anni fuere CCCCXXIX *Cecrops*
A' Codro cœpere magistratus perpetui, durauereq; annis CCCLXXXII. Deinde magi
stratus X. annorū cœpit à Charopo Æschyli filio, qui fuit tempore urbis conditæ. Sub Io-
sue Mosis successore anno uidelicet ter mil. DCCLXX. fuere Ianus, qui primus incoluit *Iosue*
Latium, Saturnus: Minos rex primus Cretensiū: Dardanus ex Corintho Iliensium author. *Ianus*
Cadmus, & Phœnix duo regna cœptarunt, Thebanorum, & Phœnicum. Atys Lydorum *Atys*
rex, pater Lydi, & Tyrrheni, è quibus Tyrrhenus anno ter mil. DCCCLXXX. primus
in Hetruriam nauigans, ciuitates in ea condidit. Sub iudices item anno ter mil. DCCCC-
XXX. Argonautæ fuerūt. Post annos uero XXX. uidelicet ter mil. DCCCCLX. septē
duces. Anno quater mil. bellum Troianum. Euander, & Hercules in Latium uenerūt. An-
no quater mil. CL. sub Salomonem Carthago cœpta, diruta DCC. post annos. Anno qua *Carthago*
ter mil. CCCLXXX. Craneus primus Macedonū rex: cuius successores usq; ad Alexan *Craneus*
drum uiri XXXVII. annis ferè quingentis. Anno quater mil. CCCCXX. prima olym-
pias. Anno quater mil. CCCCXL. urbs Roma condita. Sub urbem conditam Charopus
Æschyli supradictus, & L. ferè ante annis Esaias, & Ezechias rex. Sub Ancum Martiū Hie
remias. Sub Numam Pherecydes. Sub Seruiū Tullum Pythagoras. Sub Tarquiniū Super
bum Crœsus rex ultimus Lydorū, Cyrus, Solon, Pysistratus: pauloq; post Pericles, & So-
phocles. Ab urbe condita ad reges exactos CCXL. ad decēuiros CCCI. ad aduentū Gal-
lorum CCCLXX. ad Alexandrū magnum CCCCXL. Quando item Athenis Plato, &
Aristoteles, & X. oratores, quorum principes Demosthenes, & Isocrates. Ad Pyrrhi ad-
uentum CCCCLX. ad initiū primi belli Punici CCCCXC. ad initiū secūdi DXXXII.
ad initium tertij DCI. ad bellum ciuile DCC. ad Augusti mortem DCCL. ante uero an-
nis XV. natus est Christus.

BLABIVS genere Ægyptius ex humili loco, præfectus prætorij Constan- *Ablabius*
tini principis in magna fuit, eo uiuēte, dignatione: adeo ut unà cum Constan
tio filio imperij rector relinqueretur: ac se non satis acceptum successori ani-
maduertens, in Bithyniam secessit: ubi tandē interfectus ab eo, ut author Eu-
napius in uita Ædesij. Alter huius nominis genere Gothus educatus Rauen
næ, scripsit de bello Gothorum, temporū illorum historiam complexus. Acheus Eretrieus *Achæus*
poeta tragicus olymp. LXXIIII. paulò iunior Sophocle, tragœdias XLIIII. docuit: ui *poeta*
cit autē una. Fuit & alter iunior item tragicus, qui & unam ipse reliquit. Suidas. Achatius *Achatius*
orator egregius è Cæsarea Palestinæ, sodalis Libanij sophistæ, ad quē sunt plures eius epi- *sophista*
stolæ, uehemens in dicendo, & modum referens antiquum, ætate admodum adolescēs, ita
ab hominibus suspiciebatur, ut iam senex & Libanij famam superaturus: de quo uiro pluri
bus scribit Eunapius: unde hæc sumpsimus. Hunc Hieronymus scribit factum postea Chri
stianum, ac præsulem Cæsareæ, multa scripsisse, magnaq; apud nostros authoritate fuisse,

ſub Conſtantio principe,uocatumq́; μονόφθαλμον,ꝙ altero captus eſſet oculo. Suidas dicit
Achatius patriarcha ſynodũ eum Nicenã recepiſſe,libellumq́; de fide orthodoxa edidiſſe. Alium quoq; Achatium idẽ Suidas ponit patriarchã Conſtantinopolitanũ maximo in honore apud Leonem
Accius poeta imp. Accius & Pacuuius poetæ in tragœdijs grauiſſimi,grauitate ſentẽtiarum, uerborũq́; pondere,ac authoritate perſonarũ. Cæterũ nitor, & ſumma in excolẽdis operibus manus, magis uideri poteſt tẽporibus defuiſſe,q̃ ipſis:uirium tamẽ Accio plus tribuitur. Pacuuiũ uideri doctiorem,qui eſſe docti adfectant,uolunt.author Quintil. Valerius autẽ tanta eum confidentia fuiſſe ait,ut Cæſari uenienti in collegiũ poetarum non adſurrexerit, ꝙ maiore ſe in eo loco putaret authoritate. Idem ſtatuã in æde Camœnarũ maiorẽ ſe poſuit,cum ipſe
T. Accius Piſaurienſis breuis eſſet. T. Accius Piſauriẽſis,cuius accuſationi Cice. reſpondit pro A. Cluentio, inter claros oratores ab eodẽ in oratore ponit. Accius Nauius,de quo Cic. primo de diui. ſic ait:
Accius Naui. Quum hic olim ob paupertatẽ ſues puer paſceret,una ex his amiſſa uouiſſe dicitur, ſi recuperaſſet,uuam ſe deo daturũ,quæ maxima eſſet in uinea. Itaq; ſue inuenta,ad meridiẽ ſpectans,in uinea media dicit̃ cõſtitiſſe. Cumq́; in quatuor partes uineã diuiſiſſet,triſq́; partes aues abdixiſſent, quarta parte quæ erat reliqua regione diſtributa, mirabili magnitudine uuam inuenit:qua re celebrata,cum uicini omnes ad eum de rebus ſuis referrẽt,erat in magno nomine:ex quo factũ eſt,ut eum ad ſe rex Priſcus accerſeret. Cuius cum tentaret ſcientiam:accuratius dixit ei cogitare ſe quiddã,id poſſet ne fieri cõſuluit:ille augurio acto poſſe reſpondit. Targnius aũt dixit,ſe cogitaſſe cotẽ nouacula poſſe præcidi. Tunc Acciũ iuſſiſſe experiri:ita cotẽ in comitiũ adlatam, inſpectãte & rege,& populo nouacula eſſe diſciſſam. Ex eo euenit,ut & Targnius augure Accio Nauio uteretur,& populus de ſuis rebus ad eum referret:cotem aũt illam & nouaculã defoſſam in comitio:ſupraq́; impoſitũ puteal
L. Attilius Calatinus accepimus. Attilij diuerſa Rom. cognomẽta ſumpſere. L. Attilius Calatinus cos. aduerſus Carthaginẽſes ꝓfectus,maximis & munitiſſimis ciuitatibus Ætna, Drepano, Lilybœo,hoſtilia præſidia deiecit:Panormũ cepit:totam Siciliã peruagatus, paucis nauibus magnã hoſtium claſſem cum duce Amilchare ſuperauit. Cumq́; in locũ iniquũ temere duxiſſet exercitum,à Pœnis circũſeſſus M. Calphurnij trib. militũ uirtute ac opera euaſit,qui cũ CCC. militibus eruptione facta,hoſtẽ in ſe conuertit,ac pugnans in prælio cecidit:ſemianimusq́; demũ à conſule inuẽtus ac ſanatus eſt. Idẽ Attilius ante clauſum Ianũ,Sardos tumultuãtes uicit,ac de his triũphauit:idemq́; dictator primus qui extra Italiam exercitũ duxerit. Liui.
M. Attilius regulus XVII. & XIX. M. Attilius Regulus cos. fuſis Salẽtinis triũphauit:primusq́; Romanorũ ducũ in Africã claſſe traiecit:Amilcharis quaſſata claſſe,naues longas tris & LX. oppida CC. & totidem hominũ millia cepit:abſente eo,coniugi eius,& liberis ob paupertatẽ ſumptus publice dati. Mox arte Xantippi Lacedæmonij mercẽnarij militis captus,& in carcerem miſſus. Legatus de ꝑmutãdis captiuis Rom. miſſus,dato iureiurãdo,ut ſi nõ impetraſſet,ita demũ rediret, in ſenatu conditionẽ diſſuaſit:reiectiſq́; ab ſe cõiuge & liberis,Carthaginem remigrãs,ibiq́; in arcam ligneã cõiectus,clauis introrſum adactis, uigilijs oculos ad ſolem uerſando,ac dolore extinctus eſt. Cæcili. Hunc Attiliũ Liuius ſcribit in Africa portentoſæ magnitudinis ſerpentẽ cum maxima militũ clade occidiſſe:& cum proſpere aliquot prælijs contra Carthaginẽſes pugnaſſet,ſucceſſorq́; ei non mitteret̃,id ipſum per literas queſtus eſt,in q̃bus inter cauſas erat,ꝙ agellus eius à mercẽnarijs uaſtaret̃. M. Attilius
M. Attilius Seranus Seranus,L. Valerius Flaccus, L. Val. Tappo triũuiri Bononiã Latinã coloniã deduxerũt: ex S.C. tria hominũ mil. ſunt deducta,q̃bus LXX. iugera:cæteris q̃nquagena ſunt data.
M. Attilius Glabrio. Liuius. M. Attilius Glabrio cos. Flaminio ſucceſſit in bello Macedonico legatos ſecũ duxit M. Porcium Catonẽ,& L. Val. Flaccum,conſulares ambos:Antiochũ,& Ætolos eius auxiliares inſigni clade apud Thermopylas,auxiliãte Philippo bello nauali uicit. Dũq́; reuerſus triũphũ peteret:ei P. Sẽpronius Gracchus,& Runlius trib. pl. diẽ dixere ob prędam regiã interuerſam,neq; in ærariũ relatã:teſtimonio grauiſſimi uiri Catonis,qui cũ eo legatus fuerat,abſolutus eſt,triũphus ei decretus. Cauſa accuſationis inuidia fuit, ꝙ homo nouus tam cito creuiſſet. Liui. de bel. Mac. C. Accilius miles C. Cæſaris nauali ad Maſſiliam
C. Accilius miles prælio,iniecta in puppim hoſtiũ dextra,& abſciſſa,eam lęua apprehẽdit,nec ante dimicare
Cynigerus deſtitit,q̃ captã ꝓfundo mergeret:factũ illud memorabile Cynigeri Atheniẽſis imitatus,
Acilinus qui idẽ in cõſectanda Xerxis claſſe fecerat:author eſt Val. de for. & Trangl. in Cæſ. Acilinus itẽ miles Beliſſarij ad portã Pincianã ſolus impetũ Gothorũ repreſſit,ut autor Procop.

Acilinus

Acilinus iunior mihi inter Mātuana ſcribit. Achillas Statius Alexādrinus ſcripſit de Leu/ *Achillas*
cippo & Clitophōte, aliaq́ amatoria: poſtea Chriſtianus factus pręſul eiuſdē ciuitatis ordi *praeſul.*
nat: omnimodā deinde hiſtoriā edidit, aliaq́ cōplura. Fuit alter hoc nomine prçfectus regis
Ptolemęi, q Pōpeiū interfecit. Acylas philoſophus de ſyllogiſmo cōmentarios edidit. Fuit *Acylas phi/*
itē alter grāmaticus, & muſicus. Suid. Acron Agrigētinus medicus Athenis unà cū Empe *loſophus*
docle philoſophatus eſt: fuit antiqor Hippocrate: ſcripſit lingua Dorica de medicina librū *Acron me*
unū. In huius ſepulcrū Empedocles, ut alij uolūt, Simōides lepido diſticho luſit: ἄκρον ἰατρὸν *dicus*
ἄκρων, πατρὸς ἀκράγαντος ἄκρον, ἀκροτάτης κορυφῆς τύμβος ἄκρος κατέχει. Suid. Acrō Ceninenſiū *Acron dux*
dux, à quo deuicto Romulus retulit opima ſpolia Ioui Feretrio. Li. Acrō grāmaticus q Ho *Acron gram.*
ratiū poetā enarrauit. Acuſilaus Atheniēſis Romæ ludū aperuit rhetorices. Suid. Hadrianus *Acuſilaus*
ſophiſta Phœnix genere, patria Tyrius, Athenis profecit: & docuit magno cultus uictusq́ *Hadrianus*
ſumptu. M. Ant. principi magnopere dilectus: qui eū Athenis audiuit, Romāq́ deinde du *ſophiſta*
xit: poſtremo Cōmodus epiſtolis præfecit, cū excuſatione ꝙ nō prius. Morbo tandē iam ſe
nex correptus, cū muſis, uti ſolebat, litaſſet: adorata imp. imagine in tabella, ſup ipſa expira
uit, annos natus LXXX. Ex Philoſtr. Hadrianus martyr ſub Maximiano apud Nicomediā *Hadrianus*
cuius feſtū VI. id. Septēb. Adraſtꝰ rex: uide in geographia, ubi de Bœotia narrat. Admetus *martyr*
rex apud Pheras ciuitatē, cuius armēta Apollo ex fabulis irā fugiēs populorū Theſſaliæ, ꝙ *Adraſtus*
crudeliter imperaſſet, dicit pauiſſe, ac ei à Parcis uitę ꝓrogationē impetraſſe, ſi pro eo alter
moreret. Tēpore igit adueniēte, cum eū fata expoſcerēt, nemo nec etiā parens inuētus qui
pro illo mori uellet, pręter Alceſten uxorē, pro qua Admetus annuū inſtituit luctū melicū, *Admetus*
ex quo ꝓuerbiū in triſtibus per antiphraſim, ἀδμήτου μέλος. ex Tarreo. Ælios cū diphthōgo, *Alceſte*
& Helios cū aſpiratiōe ſcriptos: utroq́ modo in antiqs marmoribus inuenimus. Æliorū fa *Aeliorum*
milia Rom. paupꝛima fuit: adeo ut XVII. Ælij uno tēpore eandē domū habitauerint: unum *familia*
tm̄ habētes agrū Veiētanū, & locū ſpectādi in Circo. Valerius. Sex. Æliū Catū, cum legati *Sex. Aelius*
Ætolorū in cōſulatu prandentē in fictilibus uidiſſent, miſſa ab his uaſa argētea non recepiſ *Catus*
ſe, neq́ aliud habuiſſe argēti uſq́ ad ſupremū uitę diē, ꝙ́ duo pocula quæ ſocer eius L. Pau
lus ob uirtutē deuicto rege Perſeo donaſſet: autor eſt Pli. lib. XXXIII. ca. XI. Hic ille qui pru
dētia & iuris ciuilis ſciētia præditus ab Enniano celebrat carmine. Egregie cordatus homo
Catus Ælius Sextus. Cenſurā cum M. Cethego egit, in qua in ſpectaculis ſenatū ſecreuit à
populo, cū promiſcue prius ſpectaret, cuius rei gratia plebs maxime indignata. Liui. Vale/
rius itē de eodē. Sex. Ælius Tubero iurecos. nobilis & pauper admodū filiā Pauli Æmylij
principis tūc ciuitatis duxit. Filiū is habuit: de quo Cic. in orat. ait. Qm̄ ſtoicorum facta eſt
mētio, Q. Ælius Tubero fuit illo tpe, L. Pauli nepos, nullo in oratorū numero, ſed uita ſeue *Qu. Aelius*
rus & cōgruēs cum ea diſciplina quā colebat, paulò etiā durior, qui qdē in triūuiratu iudica *Tubero*
uerit cōtra Africani auūculi ſui teſtimoniū: ſed ut uita ſic oratiōe durus, incultus, horridus,
itaq́ honoribus maiorū reſpōdere nō potuit. Fuit aūt cōſtās ciuis & fortis, in primis Grac/
cho moleſtus, qđ indicat Gracchi in eū oratio. Sūt etiā in Gracchū Tuberonis. Fuit igit me
diocris in dicēdo, doctiſs. in diſputādo. De eodē rurſus Cic. ꝓ Mur. mētionē facit, ubi dicit
ꝙ cū eſſet prætor in funere Africani pop. Ro. ad epulū inuitauit: pellibus hœdinis & teſtis
Samijs mēſis paratis, tāq́ Diogenes Cynicus eſſet mortuus, & nō diuini hominis Africani
mors honeſtaret. Ex quo populus indigne ferēs, eū prætura deiecit: dictitās Rom. publicā
magnificentiā diligere, priuatā uero luxuriā odio pſeq. Huius etiā nepos Q. Ælius Ligariū *Qu. Aelius*
apud Cęſ. accuſauit, ꝙ legatus in Africa tpe belli ciuilis cōtra eū fuiſſet, ꝙq́ ipſum cū patre
ſuo ea ꝓuincia quā ſorte fuerint adſecuti ꝓhibuiſſet. Defendit à Cic. luculēta oratione. Pæ
dianus. Ælius Gallus primus Romanorū, ut ait Pli. lib. VII. Arabiæ bellū intulit, miſſus ab *Aelius Gallus*
Auguſto, oppida diruit antea nō nominata. De eodē item Strabo li. XVI. mentionē facit: ſi
cuti in geographia in Arabiæ deſcriptione narraui. Ælius grāmaticus cognomine duplici: *Aelius gram/*
nā & Prçconius, ꝙ pater eius prçconiū faceret, uocabat; & Stylo, ꝙ orationes nobiliſſimas *maticus*
cuiq́ ſcribere ſoleret, tanto optimatū fauore, ut Metellū Numidicū comitatus ſit in exiliū.
ex Trāquil. Ælius Meliſſus, de quo Gelli. noſtra memoria fuit Romæ Ælius Meliſſus ſum *Aelius Me/*
mo inter grāmaticos loco: ſed maiore iactātia & σοφιστείᾳ, ꝙ́ opa. Is præter alia quæ cōplura *liſſus*
ſcripſit, librū edidit de loquēdi ꝓprietate: ubi matronā eā eſſe dicit, q̄ ſemel pepit: quæ uero
ſæpius matrēfamilias: ſicuti ſuem quæ ſemel pepit, porcariā: quæ ſępius, ſcrophā. Ælianus *Aelianus*
ſophiſta Rom. à Philoſtrato magnopere laudat, ꝙ Romanus homo tam ꝓbe atticiſſauerit,

tamq; eleganter peregrinam à patria retinuerit uocem. Scripsit de animalibus, de uaria historia, de re militari: quæ omnia ad nos peruenerũt. Fuit auditor Pausaniæ sub Hadriano. Decessit annorũ L X. sine liberis, quum cœlebs fuisset. Æliodorus philosophus, quem Hadrianus in summa dignatione habuit, teste Spartiano. Æliodorus sophista ponitur à Philostrato. Æliodorus præsul Tricensis, quæ ciuitas Thessaliæ est, tẽpore Theodosij, uti refert Socrates historicus, scripsit Græce Æthiopicã historiã libris X. quos habemus. Edidit & περὶ χρυσοποιΐας, id est, de auro factitio, ad Theodosiũ, uersu iambico, ut testatur Gregor. Alius item presbyter, deinde præsul Altinẽsis, ad quem scribit Hierony. noster, cuius ingenium hoc modo taxat. Heliodorus domũ amplissimã per modicũ foramen respiciens, tentansq; ostia conclusa, clauesq; non habẽs, pauca ad lucem prodere ualuit, sed quod narrare potuit, hoc fideliter egit. Æmyliorũ genus scribit Plutar. à dulci facundia leporeq; dictum. αἱμυλία enim lepiditas siue placabilitas dicitur, unde etiã Lepidi cognomen sibi apud eorũ plures adsumpsit: apud alios & Pauli & Scauri & Mamerci. Mamercus ẽm, ut ait Festus, prænomen est Oscum: eo q hi Martem Mamercum dicũt. Æmylius Mamercus ter dictator: Fidenates deficiẽtes in potestatẽ cum oppido recepit: censuræ honorem qui antea per quinquenniũ gerebatur, anni & sex mensiũ spatio finiuit: ob eamq; rem à censoribus notatus est. Liui. lib. I I I I. L. Æmylius Paulus Cos. cum Terentio Varrone, temeritate collegæ inire pugnam cum Annibale coactus, apud Cannas cecidit: cuius cadauer inuẽtum, hostis honorifice tumulauit. Huius filius L. Æmylius Paulus, primo consulatu quem post tris repulsas adeptus est, de Liguribus triumphauit: rerum gestarũ ordinem in tabula pictum publice posuit. Iterum Cos. Perseum Macedoniæ regem apud Samothracas cepit: quem uinctum fleuit, & adsidere sibi iussit, demũq; in triumphũ duxit. In tãta lætitia duos filios cum amisisset, postridie in senatu gratias fortunæ egit, q si qd aduersi reip. imminebat, sua esset calamitate consumptũ: ob hæc omnia à populo & à senatu cõcessum est, ut ludis Circensibus triũphali ueste uteretur. Ob huius abstinẽtiam & paupertatẽ, post mortẽ eius dos, nisi diuẽditis possessionibus, non potuit exolui. Hęc Cæcil. Apud uero Liui. legitur, q procos. etiam in Hispania aduerso primũ cum Vascetanis & Lusitanis Marte pugnauit apud Lyconem oppidũ, ubi sex mil. de eius exercitu cecidere. Anno deinde sequẽti eosdem Lusitanos fudit: cæsis X V I I I. mil. captis uero tribus mil. ac C C C. Ob quã rem supplicatio à senatu decreta. L. Æmylius Regillus classe Annibalẽ tunc præfectũ Antiochi regis uicit. Cui reuertẽti in æde Apollinis cũ senatus datus esset, auditis rebus gestis eius, quãuis cum classibus hostiũ dimicasset, quot inde naues mersisset, quot cepisset, cõsensu patrum triũphus ei decretus. Liui. lib. V I I I. de bello ma. M. Aemylius Lepidus Porcina, his tẽporibus quibus Sergius Galba paulò minor natu, summus orator est habitus. In hoc primũ apud Latinos lenitas illa Græcorũ apparuit: hunc audiuimus adolescẽtes duo propè æquales, C. Carbo, & Ty. Gracchus. Cic. de oratore. M. Aemylius Lepidus pont. max. Cos. cum Catulo, partium Marianarum aduersus collegã Catulũ Sullanũ ducem insurgẽs, rediuiuos bellorũ ciuilium tumultus excitauit: cumq; uellet exules reuocare, ex urbe pellitur: ac in Hetruriam profectus, mox cum exercitu reuersus ad obsidionẽ urbis Ianiculum occupauit. Miluiũq; pontem trãsierat: cum Catulus Cos. & Pompeius ipsum pellunt: hostis demũ iudicatus in Sardiniã abijt, ibiq; dolore rerumq; inopia pariter perijt. Florus lib. I I I. Plin. quoq; hunc Aemyliũ dicit Catuli in cõsulatu collegã primũ limina è Numidico marmore in domo sua magna reprehẽsione posuisse, anno urbis D C L X V I. Huius filius M. Aemylius Lepidus triũuir fuit cum M. Antonio & Octauio: Africam sortitus est cum X X. legionibus, quapropter elatus imperio, primas sibi partes uẽdicabat, Octauiũq; spernebat: nec auxiliũ contra Sext. Pomp. petentẽ iuuit: ex quo ab eodẽ & exercitu spoliatus, & supplex cõcessa uita apud Circeios relegatus imperpetuũ fuit. Hic Paulũ Aemyliũ Lepidum fratrẽ ante omnis proscripsit, q ab eodẽ prius ipse hostis iudicatus fuerat, author Appia. Aemylius Segestæ in Sicilia tyrãnus, cuius meminit Plutar. Aemylios Scauros, uide inter Scauros. Tertia Aemylia uxor Africani maioris laudatissima. Aedesia mulier Alexãdrina Syriani philosophi propinqua, magna & castitatis, & doctrinæ fama à Suida cõmemoratur. Aegemon poeta qui bellũ Leuctricũ Thebanorũ & Lacedæmoniorũ uersibus scripsit. Demosthenes in Bithynicis. Aeschynes Atheniẽsis orator secũdã incœpit sophisticã, ut alibi diximus: de qua hæc cõsiderauimus. Populus Atheniẽsis in duas omnino partes diuisus. Altera regi Persarum fa-

Aeliodorus philosophus · *Aeliodorus sophista* · *Aeliodorus præsul* · *Aeliodorus presbyter* · *Aemilius Mamercus* · *L. Aemylius Paulus conf.* · *L. Aemylius Paulus* · *L. Aemylius Regillus* · *M. Aemylius Lepidus Porcina* · *M. Aemylius consul* · *M. Aemylius Lepidus triumuir.* · *Paulus Aemylius Lepidus* · *Aemylij Scauri* · *Aemylia* · *Aedesia* · *Aegemon* · *Aeschynes*

ſum fauebat,ubi princeps erat Demoſthenes:altera Philippo,ubi Æſchynes,utroq; pecu-
nia corrupto:nam & rex rebus Perſicis metuens,per Athenienſium bellum Philippi expe
ditionem cōtra eum morabatur. Philippus uero niſi prius Athenis debellatis, ſe ad regem
penetrare poſſe minime ſperabat. Quæ quidem diſſenſionis cauſa inter hos duos oratores
fuiſſe traditur:ſed ut mihi quidem uidetur,potius morū diuerſitas, qua nihil magis odium
ſolet accendere:nam & Æſchynes potator erat,& dulcis,remiſſus,facete ꝓnuncians:in tra
gœdia quoq; hiſtrionibus graue ſonantibus ſubſtitutus.Ille contrà,ſobrius,grauiq; ſuper-
cilio,inſuper aquam potās,ac propterea uti difficilis & moroſus taxabatur, quam morum
famam auxit cotum contubernium,quum apud Philippum ambo legati eſſent:altero lega
tionis socijs ocioſo dulciq; uiſo,altero duro ſtudioſoq;. Percrebruit hæc diſcordia eorū ſer
mone apud Philippum habito ſuper Amphipoli, quando Demoſthenes oratione excidit:
Æſchynes uero nunq; ex his qui ſcutum abijcerent,ſed recordatus operis in Tamyris,quo
Bœotios uicere Athenienſes,quum alia fecit,tum incredibili celeritate uictoriā nunciauit,
cuius gratia publice coronā meruit.Accuſatus à Demoſthene,ut author incommodi Pho
cenſis,abſolutus ab Athenienſibus fuit.Super condēnato Antiphonte iudicatus,ac à con-
ſilio Ariopagi pro templo in Delo legatione fungi prohibitus, Pylagoras q; pronuncians
apud populum neutiq; infamiā uitauit,quin Philippū in Elatiam introduxiſſe putaretur.
Dulci oratione Pylæam cōmouens,Athenis diſceſſit minime iuſſus,ſed uti obſiſteret igno
miniæ,quā tulerat ſuffragijs excidens in accuſatione Demoſthenis & Cteſiphontis.Primo
ſiquidē curſu Epheſum ad Alexandrū contēdit,ut Babylonem,Suſaq; ſtatim iturus,quūq;
interim de ipſius morte acciperet,ac ſibi res Aſiæ clauſas cerneret,Rhodi ſubſtitit:locū na
ctus opportunū ſophiſtico ſtudio,ibiq; ocio & muſis uacans,Dorica Atticis moribus com
miſcuit,extēporalemq; orationem cum copia primus inueniēdo,magnam eſt adeptus lau-
dem.Nam in procinctu dicere rem ſiquidem antea inattentatā,dono quodā diuino adfla-
tus uidebat. Auditor & Platonis & Iſocratis,longe pluta ex ſuo ingenio adduxit.Nam &
perſpicuitatē in dicendo retinuit,mollitiemq; & ornatū, ac ſimul cum grauitate iucundita
tem,& in totū forma eius orationis melior q; imitatione ſubigi poſſit. Ex orationibus eius
quarta,quæ Deliaca dicitur,eius linguam & ſtylum mētiri uidetur.In tribus autem omnis
eius dicendi uis animaduertitur.Contra Timarchū,in defenſione illius de legatione,in ac-
cuſatione Cteſiphontis.Quartum eius monumentū adiecerim,epiſtolas quaſdam optima
refertas diſciplina.Inſuper Rhodijs pulcherrimū de moribus uolumē dicauit.Legēs quan-
doq; publice eam quam aduerſus Cteſiphontē habuerat orationem,admirātibus ſanè Rho
dijs,quonā modo tanta facundia conuicta fuiſſet, Athenienſesq; improbū tuliſſe iudicium
putantibus.Atqui,inquit,nulla uos teneret admiratio,ſi Demoſthenē contra hæc diſſeren
tem audiiſletis.Quare non ſolū inimici collaudauit eloquentiā, ſed etiā ſententias iudicum
excuſauit. Hæc ex Philoſtrati ſophiſtis conuerſa. Æſchynes quoq; alij narrantur Diogeni. *Aeſchines alij*
Primus,philoſophus Socratis diſcipulus.Secundus,qui artem oratoriam ſcripſit. Tertius,
hic orator.Quartus, Mityleneus:quem flagellum oratorum uocabant.Quintus Neapoli-
tanus philoſophus academicus Melādi Rhodij diſcipulus. Æſopus philoſophus Phryx ge *Aeſopus phi-*
nere, conditione ſeruus, tempore Crœſi Lydorum regis,cui ſuas fabulas dicauit. Æſopus *loſophus*
Anagnoſtes Mithridatis eruditiſſimus,ſcripſit de laudibus Mithridatis,& de Helena.Sui- *Aeſopus Mi-*
das. Æſopus tragœdus amicitia iunctus Ciceroni,ſæpe cum eo ad uidendum in curia pro- *thridatis*
nunciantē Hortenſiū adijt,teſte Vale.in maximas opes ex hiſtrionica peruenit,adeo ut ſe- *Aeſopus Tra*
ſtertio centies ei patina ſteterit,filium reliquerit adeo diuitem ſimul,& prodigū, ut is unio *gicus.*
nēs aceto liquefactos cœnis adponeret. Plin. Æſchron Mityleneus uerſificator,inter Ale- *Aeſchron*
xandri Macedonis comites expeditionis , Ariſtotelis familiaris , maximeq; ei dilectus, ut
tradit Menāder Alexādrinus in lib.de diſcipulis Ariſtot. Æſchylus tragicus Athenięſis:de *Aeſchylus*
quo dicitur etiā in Theſpide:hic primus teſte Horat.grauitate perſonarū,& coloris diſtin-
ctione uſus eſt.Deinde inuēta pœna Naxiorū,quā Icria uocabant,Athenis excidēs,in Sici
liam uenit:quūq; audiret in fatis eſſe,ut ex ictu ſuperne ꝓueniente mori oporteret,tectum
euitādo,ſub dio manebat aperto capite:ubi teſtudinis ictu, lapſæ ex unguibus aquilæ præ
tercūtis,extinctus,ut author eſt Valer.anno ætatis L V I I I.Quinti.de eo ſic refert: Æſchy
lus in lucem primus ꝓtulit tragœdias.Nam & ſubtilis,& grauis,& grādiloquus ſæpe uſq;
ad uitium. Aetius,quadriſyllabū,ex Antiochia Syriæ fuit, Eunomij præceptor,Conſtanti *Aetius ſoph.*
ni magni

ni magni temporibus:pauper natus,ab initio aurificinam ob inopiam exercuit:paulopost
ob nobilis præceptoris commoditatē,qui nuper è Tyro aduenerat, sese literis & eloquen-
tiæ studijs tradidit. Quumq; Christianus esset,& à Leontio præsule Antiocheno diacona-
tus ordini adscitus esset, Eunomianorū,Arrianorūq; sectæ se addixit:quapropter Atheos
uocatus,& ex Antiochia pulsus est. Eius uitam Eunapius Græcus author,unde hæc excer
psimus,prosequitur. Scripsit complura,medicina tantum eius ad nos peruenit,quæ cerni-
Aeneas tur in bibliotheca Vaticana. Æneas sapientia apud Troianos,uti Hector fortitudine, præ-
stitit. Itaq; is manus,ille sensus putabatur:ambo ætate staturaq; æquales:author Philostra-
tus in heroicis. Dictys autem Cretensis dicit, Æneam & Antenorē, Ilium prodidisse Græ-
cis:domos eorum in direptione incolumes fuisse:postremo in Italiam ambos adnauigasse.
Dares item Phrygius, Polydamāta, Hectorem,Dolonem,& Aeneam proditores enarrat.
Dicitq; Aeneam è Græcis Amphimachū & Nireum interfecisse:Homerus ponit eundem
cum Diomede congressum in pugna:ac iam deficientem Veneris matris auxiliū habuisse:
quæ demum & ipsa uulnerata apud Iouem questa, hanc accepit responsionem apud eun-
dem: τέκνον ἐμὸν οὔ τοι δέδοται πολεμήϊα ἔργα, ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο. Non tibi
L. Afranius bellorum partes mea nata dabuntur,Dulcia coniugij sed tantum uincula cura. L. Afranius
poeta poeta Comicus,teste Cicerone in Bruto,homo peracutus in fabulis,& disertus. Quint. in-
quit,quod in togatis excellit:utinamq; non inquinasset argumenta puerorum fœdis amo-
ribus,mores suos fassus. Horatius. Dicitur Afrani toga conuenisse Menandro. Ausonius
quoq;. Qui toga facundi scenis agitauit Afrani. Huius etiam illud; Mala ætas nulla inue-
L. Afranius nit delinimenta. L. Afranius alter dux Pompeianus notissimus. Agatho philosophus Py-
Agatho thagoricus ac disertus, frequens antithetis,adhibitus quondam conuiuio ab Archelao re-
philosophus ge,cuius erat familiarissimus:interrogatusq; ab eo,cum iam esset annorum L X X X. si ro
bur adhuc ullū seruaret:Sanè inquit:Nam non solum uer,sed autumnus solet bona & pro-
Agatho uir speritatem adferre,author Aelianus de uar. histo. Agatho Athenis alter uir monstrosæ for
fortis. titudinis,simul & magnitudinis, tēpore Hadriani principis & Herodis Attici. De quo Phi
lostratus in uita ipsius Herodis ait, ꝙ adolescens hic erat in prima lanugine similis ingenti
Gallo,magnitudine octonum pedum,uasta coma,hirsutis oculis ac iunctis,ut unus uidere
tur,læta facie,naso aquilino,ceruice torosa,pectore uasto,pulchreq; cōpacto,cruribus bre
uibus,ac extra incuruatis. Erat ei tegmen lupina pellis:certamenq; cum apris,thois,lupis,
tauris:quorum omnium uulnera ostētare solebat:uescebaturq; lacte asinino libērius,quod
ei leuius iucundiusq; uideretur. Cratera ei iussu Herodis adlatum respuit,dicens haud pu-
rum esse,quod odore muliebri offenderetur,cum esset castissimus:sciscitans deinde Hero-
Agatho des comperit,in eum mulierē lac mulsisse,mirūq; omnibus uisum:hæc è Philostrato. Aga-
martyr. thones item duo uiri sancti:alter martyr sub Decio apud Alexandriam:alter abbas alibi di
Agatha citur. Agatha uirgo Cathanensis & martyr sub Gallo mamillis torta. Agathocles tyrānus
Agathocles Syracusanus annis ferè L. post Alexandrum apparuit,patre figulo ex humili genere:teste
Trogo lib. XII. ac stupris probrisq; omnibus adolescentia peracta,forma præcellenti,elo
quentia summa:uir factus piraticam exercuit:postremo dux patriæ contra Carthaginēses
sæpe pugnauit:ad extremum regnandi cupidus, dum ab Tarentinis adcersitur, in Italiam
Agathias uenit: pauloq; post excessit felicitate non æqua priori subsecuta. Agathias Scholasticus
Smyrnæus patria,scripsit post Procopiū res Iustiniani principis eiusq; ducum Belisarij &
Narsetis:tū in Italia quoq; & Africa,ac apud Byzātium res gestas,quorū tēpore ipse fuit.
Composuit & quæ uocantur Daphnica,opus elegantissimum,coegitq; in uolumen diuer
sa epigrammata Græca nobilium poetarum:hæc Suidas. Eius historia cernitur hodie in bi
bliotheca Vaticana à priore S. Balbinæ conuersa. Epigrammata quoq; quæ coegit castra-
ta fuere à Maximo Planude monacho resectis lasciuioribus:sunt autē quæ nunc uulgo cir
Agapius cumferuntur. Agapius Alexandrinus educatus in eloquentiæ studijs. In medicinam com-
mentarios edidit:Byzantij ludū aperuit,magna doctrinæ fama,ingenijq; solertia:unde glo
riam ex ea arte opesq; sibi parauit ingentes. Fuit itē alter Atheniēsis philosophus post Pro
clum,Marini Neapolitani doctissimi uiri discipulus:author utriusq; Suid. Agapitus apud
Agapitus Præneste puer XIII. annorū sub Aureliano principe martyriū passus. Agesilaus Lacedæ
Agesilaus monius dux,uir maxima authoritate,iā senex,sępe per brumā uisus est discalciatus ac sine
tunica,opertus tantum ueste domestica. Dicentibusq; eidem,quod iuuenili nimiū incitare
tur exem-

tur exemplo, quin dixit: Iuuenibus potius exemplum præbeo patientiæ. Author Ælianus de uaria historia. Agesidamus Locrensis Epizephyrius nobilis Olympionices, in quem pugilatu uincentem, Pindarus hymnum cecinit illum: τὸν ὀλυμπιονίκαν ἀναγνῶτέ μοι ἀρχεστράτου παῖδα, nam eum prius ab inimico prope uictum ponit. Deinde ex oratione Ilæ alyptis eius certamini fortius incumbens hostem superauit. Itaq; haud aliter debuit Ilæ, quàm Patroclus Achilli: cuius armis aciem Græcorum corruentem restituit, uel Cygnus Marti, cuius auxilio Herculem prope uictorem uicit. Pindarus. Agesias Syracusanus Olympionica Sostrati filius. Agesias, alter Cyrenaicus philosophus Platonicus: prohibitus à Ptolemæo in scholis docere, aut legere: quoniam immortalitatem animæ suadendo multos ad mortem compelleret, ut Cleombroto Ambratiotæ accidit. Cicero in Tuscula. Aglaophron, Phryllus pictores. Olymp. XC. Plinius. Agoracritus statuarius Parius Phidiæ discipulus ei ætate gratus, itaq; è suis operibus pleraq; nomini eius donasse dicitur, ut in Nemesi Rhamnusia, id est, apud Rhamnuntem X. cubitorum, à Phidia facta, ut est author Tarræus in prouerbijs. Habuit & condiscipulum Alcmanem Atheniensem: cum quo in Venere fingenda certauit: uicit Alcmanes nõ opere, sed ciuitatis suffragijs contra peregrinum suo fauentis. Plinius. Agrippæ plures. Primum legimus Menenium Agrippam cognomine Lanatum. Qui dux electus aduersus Sabinos, de eis triumphauit: & cum plebs à patribus secessisset in Auentinum, quod tributum & militiã toleraret, nec reuocari posset, Agrippa apud eam orans, inquit: humani artus cum uentrem ociosum uiderent, ab eo discordarũt, & suum illi ministerium negauerunt. Cum eo pacto & ipsi quoq; deficerent, intellexerunt uentrem cibos acceptos per omnia membra diuidere: & cum eo in gratiam redierunt. Sic senatus & populus quasi unum corpus discordia pereunt, concordia ualent. Hac fabula cõciliatus populus, creauit tamẽ tribunos plebis, ut libertatem suam aduersus nobilitatem defenderent. Menenius autem in tanta paupertate decessit, ut eum populus collatis quadrantibus sepeliret, locum sepulchro ut senatus publice daret. Cæcilius. M. Agrippa in pedes dicitur ex utero egressus: unde nomen auspicatus unico felicitatis exemplo, quanquam ille plurima sit passus duabus susceptis Agrippinis: quibus C. & Nero principes totidem humani generis faces geniti: præterea breuitate uitæ, quinquagesimo raptus anno, in tormentis adulteriorũ coniugis, soceri prægraui seruitute luisse præposteri ortus auguria existimatur. Meruit tamen Augusti gener adsciscí, Coronaq; nauali ab eo donari bello Actiaco. Pantheon Ioui ultori Cos. tertium fecit. Aquas in urbem introduxit. Plinius. Coloniam item duxit Agrippinam in sinistro Rheni latere. Huius filium Agrippã, Augustus primo adoptauit: deinde ob ingenium ferox ac sordidum reiecit. Trãquillus. Duarum uero Agrippinarum eius filiarum, quas supra commemoraui: una nupta Germanico fuit: mater Caij principis, cuius monumentum Romæ adhuc uidemus in Capitolio pro ædibus cõseruatorum, cum huiuscemodi inscriptione: Ossa Agrippinæ, M. Agrippæ filiæ, diui Augusti neptis, uxoris Germanici Cæsaris, matris Caij Cęsaris Augusti Germanici principis. Altera uero nupta Domitio Neroni primum, ex quo Neronem principẽ suscepit. Deinde Claudio Cęsari, quem postea boleto sustulit. Agrippa cognomẽto Castoris, uir imprimis doctus, contra XXIIII. Basilidis hæretici uolumina, quæ contra euangelium ille scripserat, acerrime disseruit. Hieronymus. Agricola & Vitalis eius seruus martyres sub Maximiano Bononię passi, & sepulti à beato Ambrosio, qui eorum corpora diuinitus ei patefacta, in eadem urbe tumulauit, ut ipse testatur. Agricolæ uitam soceri sui Tacitus scribit. Albini plures cognominati: quorum primus, Lucius Albinus de plebe Romana legitur apud Liuium V. qui fugiens Gallos, ex rheda uxorem filiosq; descendere iussit: & Vestales, quæ cum sacris & ipsæ pedibus fugitabant, imposuit. A. Posthumius Albinus, qui consul cũ L. Lucullo fuit, res Romanas Græco sermone scriptitauit. In cuius exordio primum scriptum est, neminem succensere sibi conuenire, si quid in his libris parum composite, aut minus eleganter scriptũ foret: Nam sum, inqt, homo Romanus, Græca oratio à nobis alienissima est. Ideoq; ueniam, gratiãq; si quid esset erratũ, postulauit. Ea cum legisset Cato senex, cuius ille temporibus fuit: næ tu, inquit, Aule, nimium nugator es, cum maluisti culpã deprecari, q; culpa uacare. Nam petere ueniã solemus, cum aut imprudẽtes erramus, aut cum cõpulsi peccauimus. Te oro, quis impulit, ut id cõmitteres, quod prius q; faceres, peteres ut ignosceretur: authores Gel. Cor. Nepos, Suidas, Macrob. Sp. & L. Albini, duo Mumij filij inter oratores

Agesidamus · *Agesias Syracusanus.* · *Agesias Cyrenaicus* · *Aglaophron* · *Agoracritus* · *Agrippa Menenius* · *M. Agrippa* · *Due Agrippinæ* · *Inscriptio* · *Agrippa Castoris* · *Agricola Vitalis* · *L. Albinus* · *A. Posthumius Albinus* · *Sp. & L. Albini*

tores referuntur à Cicerone, qui extare amborum orationes dicit: ex eisq; Lucium simpli-
cem & antiquum esse: Spurium uero doctum ex disciplina Stoicorum, eiusq; extare mul-
Alcmanes tas orationes. Alcmanes statuarius Atheniensis Phidiæ discipulus. Cuius opera Athenis
Alcman plura memorantur, Plin. De hoc item diximus in Agoracrito. Alcman poeta lyricus Laco
poeta. nicus siue Messenius circa olymp. XXVII. inuētor amatorij carminis, scripsit lingua Do
rica, Suidas. Ælianus de uar. histo. dicit hunc seruum fuisse Agesidis: ac propter ingenium
Alcmeon liberum factum. Alcmeon Crotoniata Pythagoræ auditor, plurimum in medicina uersa-
tus: uidetur autem primus qui de naturæ ratione scripsit, ut Fauorinus in omnimoda histo
ria est author. Animā immortalem dixit, moueriq; iugiter modo solis. Diogenes. Alcmeo-
Alcæus nem filium Amphiarai, uide inter heroas. Alcæus poeta lyricus Athenieñ. primus, ut qui-
poeta. busdam placet. Est & alter Mitylenæus, priscæ comœdiæ poeta, qui docuit fabulas X. hæc
Suidas. Quintilianus autem de lyrico hęc scribit: Alcæus in parte operis, aureo plectro me
rito donatur. Tyrannos insectatus, multum etiam moribus profuit. In eloquendo breuis ac
magnificus & diligens, Homeri similis: sed in luxus & amores descendit, maioribus tamen
Alcidamas aptior. Alcidamas Eleates philosophus scripsit de musica, discipulus Gorgiæ Leontini.
Alciphron Suidas. Alciphron Magnesius iuxta Alexandrum philosophus. Idem. Alcimenes Mega-
Alcinous rensis poeta tragicus. Idem. Alcinous philosophus Platonicus epitomen composuit decre
torum Platonis, à præsule Tropiensi postea in Latinum conuersam. Alcinoum Cercirę re
Alcibiades gem, uide inter heroas. Alcibiades Atheniensis nō solum dux inclytus, sed in dicendo elo-
quētissimus fuit, ut & Demosthenes & Theophrastus autores: magna dein authoritate in
repub, Niciæq; tunc principis gloriæ obnoxius. In Siciliam primo cum triremibus missus:
ab eo bello paulopost reuocatus ad iudiciū, fuit accusatus opera inimicorū, quod Cererem
& arcana mysteria uiolauerat: condemnatus, ad Lacedęmonios confugit: eosq; contra A-
thenienses concitauit: quos tandem suspectos habens, ad Tisaphernē Satrapem Darei præ
fectum sese recepit. Postremo reuocatus in patriam, magno ciuium fauore, dux deligitur
contra Lacedæmonios, qui à Lysandro eorum duce superatus, in suspicionē Atheniēsium
uenit: ex quo imperium ei abrogatū, suffecto Menandro: Alcibiades uero ad Artaxerxem
Persarum regem profugit: Lysander interim potitus classe Athenis, atq; ad persequendum
Alcibiadem profectus, eum in quodā oppido cum Timandra meretrice inclusum oppres-
sit, atq; confodit. Vt autem Trogus tradit in domo circumsessus atq; crematus. Moribus
fuit alioquin elegans & urbanus, sed luxu procacitateq; ingenti. Canes equosq; alere soli-
tus, Traditurq; Socrati præceptori imprimis ob formam dilectus: cōmonstratamq; modu-
landi artem tibiarum, à pueris tunc ingenuis frequentatam, spreuisse, buccarum & oris in-
T. Albutius flationis deformitate offensus. T. Albutius: quem M. Varro dicit scripsisse satyras Lucilia-
Albutius no stylo. Nam & Lucilius eum ut Græca miscentem uerba notat: Græcum Albuti quàm
declamator Romanum atq; Sabinum, municipem ponti Tritanum centurionum. Et demum χαῖρε.
C. Albutius Albutium alium Seneca in Declamationibus, dicit suo tempore fuisse nobilem declamato
Silus. rem, C. Albutius Silus, Nouariensis orator Romam uenit, receptus in Planci oratoris con
Alphenus tubernium. Iam uero senior ob uitium uomicæ Nouariam redijt, cōuocataq; plebe, causis
Alexis poeta propter quas mori destinasset in concione redditis, abstinuit cibo: ex Trāquillo. Alphenus
Alexis iuriscons. Ser. Sulpitij discipulus, rerūq; antiquarū curiosus. Alexis Thurius, quæ prius Si
Romanus baris uocabatur, poeta Comicus ante Menandrū reliquit plures fabulas: habuit & filiū Ste
phanum poetam & ipsum Comicum. Suid. Alexis Rom. quem Alexium uocāt, filius Eu-
phemiani magni uiri, Honorij principis tempore, nobilis adolescens patriq; unicus, diuino
instigatus spiritu clā relictis omnibus, atq; etiā uxore, quæ paulò ante ei pacta fuerat, Edes-
sam Mesopotamiæ urbem petijt, ubi inter mendicos hominū misericordia uictitabat: post
annos uero XII. cum Laodiceā se conferre uellet, uēto ad Ostiæ littus impulsus est. Man
sit reliquum uitæ tempus ignotus peregrini habitu ac pauperis in domo paterna in Auen-
tino, ubi nobile nūc ipsius cernitur templū: sub quadam scala posita statione, cognitus tan-
tum post mortē ipsius ex chirographo sese manifestāte, ac inter sanctos relatus. Templum
insuper ex ipsa domo ei ac Bonifacio martyri dicatū, ꝙ eius ædes propinqua esset: deinde
Ostię, tum aliorum oppidorū munere auctū monachis est traditū. Verum cum abbas olim
Alexander contra pont. agere deprehenderetur, eiecti, ac Hieronymi eremitæ introducti bonis ex ma-
Macedo. gna parte ablatis. Alexandri Philippo Macedone nati, & uitam & gesta, innumerabiles

pene

penè Græci posteritati tradidere: è quibus Clitarchus, Polycratus, Onesicritus, Antigenes, Istrus, Aristobulus, Chares, Hecateus Eritreus, Philippus Chalcidēsis, Duris Samius, Ptolemæus: Anticlides, Philo Thebanus, Philippus, Hysangelus, Antisthenes: Menæchmus Sicyonius, Nymphis Heracleotes: Potamō Mityleneus, Sotericus, Asites, Arrianus, Plutarchus. E nostris uero Qu. Curtius. Ego autē epitome breui percurram. Igitur natum scribit Plutarchus VIII. eidus April. Ab eo autem qui in Latinum illum conuertit: circa eidus Augusti scribitur. quod sanè cuius sit error nescio. Ætatis & disciplinę rectores, Leonidam Olympiadis matris necessarium, & Lysimachum Halicarnasseum, habuit. Deinde Aristotelem præceptorem, à quo eruditus fuit, perseuerāter amauit: scientiaq; physicæ delectatus, quandoq; ad eum per literas questus est, quod libros eam disciplinam continētes uulgo ediderit. At ille respondit, editos quidem: sed tanquam non editos ob eorum obscuritatem fore. Annum agens XVI. à patre profecto in obsidionem Byzantij, ad regni curā dimissus domi est: post eius uero mortē annos XX. natus imperium iniens, primā in Thebas expeditionem fecit: easq; bello superatas euertit. Cum Atheniensibus pacē fecit, quanquam Thebarum casum moleste ferentibus: Ad Isthmon uenienti omnes obuiam præter Diogenem Cynicum uenere: miratus Alexander ad eum in sole apricantem uenit, rogans si quid opus: at ille, ut paulum, inquit, à sole absis: Alexāder deinde ad suos uersus, se Diogenem esse uelle dixit, si Alexander non esset. Cupidus igitur late imperandi patrimonium omne inter amicos diuisit, Antipatro domi relicto: in Hellespōtumq; primo traiecit ac Ilium peruenit: ubi animaduerso Achillis sepulchro, felicem appellauit, cui præco laudum Homerus cōtigisset. Deinde contra Dareum profectus ad Granium flumen, quod Asiæ porta sit quædam, præfecti regis occurrentes pugnam conferunt, ubi uictor traditur fuisse cæsis Barbarorum XX. mil. ex Macedonibus XXXIIII. tantum. Deinde ad maritimam orā descendens, Pamphyliæ, Ciliciæ, Phœniciæq; regiones: deinde Paphlagones, Cappadocesq; subegit: In trāsitu Cydni fluuij frigidissimi morbo correptus, bello superstitit: uerum paulopost à Philippo medico curatus in castra uenit: atq; rursus cū Dareo qui DC. hominū millia armauerat, in prælium descendit, quem demū superauit cæsis hostium XI. mil. castris insuper potitus regem fugiētem per V. stadia insectatus est: uxorē, filiásq; captiuas ad se perductas honorifice ac pudice habuit. Ab hac igitur in littore quoq; Aegypti, loci amœnitate delectatus Alexandriam urbem condendam mandauit. Ipse ad Iouem Ammonem per loca uasta solitudine post Cambisem secundus adcessit. hic multa millia è suis obruta arenarum ui austro perflante fuere, ubi uero templum attigit à sacerdote persuasus Iouis filium se putauit. Postremo, tertio Dareum uires redintegrātem petens uicit, atq; omnino profligatum unà cum regno sustulit Persarū. Hinc Babylonios cum tota regione subegit: mox Dareū persecuturus audiuit à Besso illius familiari eum captum à suis, atq; interfectum: quem regijs interfectum uestibus matri eius tumulandū remisit. Bessum uero interfectorem supplicio adfecit. Dareus autem moriens deos precabatur, uti Alexādrum secundarent, quem hostem clemētiorem quàm suos inuenisset. Deinde in Parthum mouens superato Orexarte fluuio (hic enim Rha est, quem Alexander Tanaim alterum putauit) Scythas lacessiuit: ulterius fluxu uentris correptus insequi destitit. In his locis occurrentem habuit Thalestren Amazonum reginā, teste Iustino. XXXV. dierum itinere confecto, quæ ex ipso prægnans dicitur discessisse. in Indiam postremo profectus suos exhortatus est ne animo deficerent: parui temporis laborem Macedonibus orbis imperium, ac perpetuam gloriam pariturum: ubi primum Taxilem regem obuium cum muneribus habuit: superatoq; Idaspe fluuio Porum alterum regem occurrentē cum maximo exercitu uicit: quem in prælio uictum ac captum dimisit uti prius liberum. Erat Porus quatuor cubitis & palmo procerus, in quo pręlio Bucephalum amisit: In cuius honorē supra Idaspem Bucephaliam urbem condidit. In ea sanè regione cum multis collocutus gymnosophistis dicitur. Inter quos Calanus nomine eum secutus sese uiuum constructa pyra cōburi iussit. Alexander deinde dextrum Indiæ latus adnauigari perquiriq; iussit: classi Onesicrito præfecto, ac Nearcho duce constitutis. ipse per Mediterraneam remigrans, quum alui dolore uexaretur Babylonē repetijt: Ibiq; febri correptus excessit, nullo ueneni signo anno ætatis XXXIII. & à Ptolemæo Alexādriam regia funeris pōpa delatus. Fuit uini auidus adeo ut per ebrietatē præcipuos amicos interfecerit: Clitum qui in mensa Philippum Alexādro

Orexartes

Taxiles.

Porus

Bucephalia

Calanus

Nearchus

B prætulit,

Caliſthenes prætulit:Philotam,& Parmenionem,inſidiarum ſuſpicione necari iuſſit:Caliſthenem phi-
loſophum Ariſtotelis propinquum,quem inter charisſimos habuerat:deinde in Hermolai
coniuratione ſuſpectum,quodq; adorandũ Alexandrum eſſe negaret,miſere adfectum cæ
Berſane ſim necauit.Caſtitate alioquin tanta, ut præter uxorem, & Berſanen è Damaſco uiduam,
Rhoxane ac regiam mulierem, nullam aliam cõplexus fuerit. Rhoxanem uxorem Oxiartis regis fi-
liam,non prius attigit,quàm perfectis ex ordine ſponſalibus ſolennibus : ſed & Ariſtobu-
lus de ipſius ebrietate ſcribit omnia falſa eſſe:uerum quia inter bibendũ ualde loqueretur,
eam contraxerit famam.Cibi etiam parciſſimum fuiſſe,quod prandij condimentũ, noctur
num iter ſolebat appellare:cœnæ,frugi ac breue prandium.In rebus obeundis ſumma alio
quin diligentia,nullam amittendo occaſionẽ,declarant maximæ res breui tempore geſtæ.
Mane ante omnia ſacrificabat.Si qñ uacaret,aut uenationi,aut lectioni ſe tradebat:præſer
tim Homeri,quem etiam nocte puluillo ſubijcere ſolebat. Interdum conuiuijs animum ex
Thais hilarabat:ut poſt Dareũ uictum quiſq; ſuorũ amicas ad epulas inuitauit, inter quas Thais
fuit Athenienſis genere:quam poſtea Ptolemæus magnopere adamauit.Hæc cum in cœ-
na rogaſſet Alexandrũ, ut Perſarum regiam,quia patriam ſuam incenderant,cremaret,ſta
tim mandauit.Puerorum inſuper abſtinentiſſimus omnino,quorum XXX.millia ad di-
ſciplinam militarem erudiendorũ nutriri mandauit:quin & quendam pollicentem ſe pul-
chrum ei empturum puerum acriter obiurgauit,ſolebatq; dicere coitum ac ſomnium duo
maxima mortalitatis eſſe ſigna. Poſt eius mortem inter duces regnum diſpartitum: Ptole-
mæus Ægyptum, Lyſimachus Thraciam, Antigonus Phrygiam,Seleucus Syriam eſt ad-
Antipater ſecutus. Antipater ut omnium fidiſſimus relictus domi cuſtos, ſimul & tutor Alexandri,
Perdica quem Herculem uocabant Alexandro nati, regnũ Macedoniæ inuaſit. Perdica Arideum
Arideus Philippi filium ſpurium, ſemiſtultũ ex Olympiadis potione factum,in exercitu tanquàm
Hercules regni munimen ac uerum hæredem prætulit : & contra Herculem prædictum animauit:
quem Ptolemæus Lagi ex hoc ſe peti uidens,bello fugauit:ex quo ille poſtea à Macedoni-
Antigonus bus ſpretus,ab Antigono demum interfectus eſt.Is enim Antigonus Philippo patre natus
unoculus Philippi regis miles fortiſſimus fuit,ac altero captus oculo,quem olim in obſidione Perin-
thi catapulta transfixum amiſit:nec prius eam euelli paſſus eſt,quàm hoſtem fugatum in-
tra mœnia compuliſſet.Alexandri deinde comes,ut auarus ac deceptor, & qui pecuniam
falſo pro eo creditam ſimulando extorſiſſet,ab eodem aula eiectus eſt,deinde præcantibus
amicis reuocatus.Poſt eius mortem primus omnium ſuis finibus non cõtentus,Seleucum
parte Syriæ priuauit,qui reſtitutus demum Ptolemæi Caſandri Lyſimachiq; bello ſociali
Demetrius fuit:in quo ipſe Antigonus occubuit uix euadẽte Demetrio Poliorcete filio: Is enim prius
à patre miſſus contra Ptolemæũ adoleſcens fuit,captusq; ab eo & ex liberalitate patri cum
omnibus ablatis remiſſus fuerat:ſed paulopoſt pater altero prælio uictor, ablata rurſus eis
Caſander reddendo,beneficium reſtituit.Interim cum Antipater Athenas occupauiſſet Caſandrum
filium reliquit.Hunc olim Alexander capite parieti illidit, ꝙ Barbaros rideret contra natu
Olympias ram Macedonum Alexandrum adorantes.Idem poſt mortem patris uti ſuccederet Olym
piadẽ cum Arideo priuigno & Herculem interfecit.Hanc enim filius Alexander ſæpe per
literas rogauit,ut à bellorũ regniq; nimia cura abſtineret, eiusq; acerba reſponſa ſapienter
Antipater ferebat,uſq; adeo ut longa Antipatri contra eam epiſtola conſcripta dixerit, neſcit Antipa
ter quod una matris lachryma omnis literas obſcurabit. Nam & Epirũ poſt eius mortem
Alexander occupauit:& Rhoxanem ob ſuſpicionem dati Alexãdro ueneni in puteum proijci iuſſit:
& Cleopatram item interfici.Caſander igitur moriens,Antipatrum & Alexandrũ dimiſit
inter ſe diſſidentes,quapropter Antipater Theſſalonicam matrem,quod alteri magis faue
ret,de medio ſuſtulit:itur ad arma adcerſitis utrinq; auxilijs. Re tandẽ Lyſimacho Antipa
tri ſocero ſuadente compoſita,Alexander Demetrio,qui uocatus ab eo ſero cum exercitu
uenerat,gratias egit:redeuntemq; comitatus, poſt cœnam per proditionẽ eſt ab eo interfe
ctus:quo facto Demetrius ſtatim regnum occupat, legatisq; Macedonum ſeſe excuſat, ꝙ
idem facinus prius in eum ille meditatus eſſet,ac una tantum nocte præuẽtus fuerit. Illi &
uiri uirtute permoti,& peroſi Caſandri parricidiũ, & quod iam Antipater alter frater me-
tu ceſſerat,eum ut legitimum Macedoniæ hæredem ſuſcepere:ex quo poſtea uſq; ad Per-
ſeum ultimum regum genus manauit. Vir fuit dubium fortitudine maiore,an libidine:ca-
ptus Lamiæ mulieris illecebris;inſuper Athenis poſtquàm ab Antipatri Caſandriq; tyran
nide

nide liberauit,in ſuam poteſtatem blanda oratione corripuit,traditis ab illis portu & arce:
ubi quum alia flagitia perpetraſſet,tum Democlem pulcherrimum adoleſcētem , eius ſtu/ *Democlis*
prum ſæpius abnuētem,in balneum quodam die proſecutus eſt:cumq́ ille aliter effugere *pudicitia*
non ualeret,ſeſe in proximum aquę feruentis lebetem proijciendo necauit.Poſtremo De/
metrius quum profectus in Aſiā, Seleuco bellum obſeſſus rebus omnibus potiusq́ ſpōte
mouiſſet,ab eo captus in prælio ac Cherſonneſi tātum libere uagari permiſſus,poſt trien/
nium ex incontinentia perijt.Antigonus eius filius cognomento Gonatas regnum à tyrā/ *Antigonus*
nis diuerſis occupantibus uindicauit:deinde in Syriam adnauigans ad recuperādos patris *Gonatas.*
cineres,medio ſanè pōto ſibi oblatos in aurea urna alta in puppi collocauit.Inde Corinthū
remigans ab omnibus circa nationibus adeuntibus honorandos præbuit,poſtremo apud
Demetriadem regio more tumulauit. Philam ciuitatem de matris nomine ædificauit:Ad *Phila urbs*
ultimum Spartanos bello ſuperauit,quumq́ Athenienſeš itē peteret,ab Alexādro Pyrrhi
regis filio uictus,unà cum exercitu,regnum poſt annos X X X V I .amiſit:quod deind.
Demetrius filius profligato Alexandro recuperauit.uxorem hic ex Seleucidis duxit,quæ *Demetrius*
poſtea repudiata,& Alexādri prædicti nata inducta,cauſa belli fuit inter eum & Seleucū. *Antigonus*
Moriens anno regni X I. Philippo paruo filio Antigonum tutorem dimiſit. Is Demetrio *tutor.*
relictam coniugem ſimul cum regno ſumpſit,ac in concione beneficia populo collata ex
Theſſalis & Dardanis ſuperatis,qui poſt mortem Demetrij inſultauerant,cōmemorando,
neceſſitatemq́ regni continuo proponendo,effecit,ut pars Macedonum ei aduerſa planè
eōquieſceret.Poſt hæc ante omnia Spartanos perpetuo Macedonum inimicos duce eorū
Cleomene fugato in poteſtatē recepit,urbi tamē pepercit. Cui poſt annos X V .Philippus
Demetrij prædicti filius totidem annorum ſucceſſit:remq́ tenuit annis X L I . Is primum
Dardanos,uicinosq́ omnis qui contempta regis ætate tumultuari cœperant,rurſus com/
peſcuit:mox cum Romanis bellum ſuſcepit:de quo ſimulq́ ipſius filijs in eius poſtea no/
mine dicam,ad quos uſq́ à Cranao primo Macedoniæ rege uiri X X X V I I .per annos
ferè quingentos rem tenuerunt:uſq́ uero Philippum Alexādri patrē ſine nomine omnes
ac rebus geſtis. Alexander Epiri,Neoptolemi filius,Olympiadis Alexādri matris frater,à *Alexander*
Philippo ſororis uiro ſtupri cōmercio,ut ait Trogus,adoleſcens educatus,in regno etiam *Epirota*
adipiſcendo adiutus eſt:adcerſitus à Tarentinis contra Rom.fuit teſte Liuio libro V I I I.
ab urbe cond.C C C C X L I I .A Samnitibus demum in Lucania magno prælio ſuperatus
ad Acherontem amnem eſt interfectus,ſecundum Dodonæi Iouis ſortes,quæ prędixerāt,
ut Acheruſiam caueret aquam,& Pandoſiam urbem caueret,quam tātum in Epiro puta/
bat eſſe. Nam & Moloſſi Acherontem habent : Corpus eius miſeris modis adfectum ad
uxorem & ſororem Olympiadem remiſſum. Alexander Pheræus in Theſſalia tyrānidem *Alexander*
apud Pheræos exercuit.De quo Cicero de off.lib.I I .Quo animo uixiſſe arbitramur Ale/ *tyrannus*
xandrum Pheræum,cum uxorem Theben uehementer diligeret,tamen ad eam ex epulis *Pheræus.*
in cubiculum ueniens,familiarem barbarum deſtricto gladio præmittebat ut perſcrutare/
tur arculas muliebres,& ne quod inſtrumentis telum occultaretur quæreret: O miſerum,
qui Barbaros fideliores putabat,quàm coniugem. hæc ille. Necatum tandem ab ea cōſtat
eſſe dormientem in lecto. Ouidius in Ibin: Inq́ tuo thalamo iugulatus more Pheræi,Qui
datus eſt leto cōiugis ipſe ſuæ. Alexād. Aphrodiſeus ſub Seuero & Antonino imperatore *Alexander*
philoſophiam profeſſus,primus omnium Ariſtotelem antea uiris doctis magis laudatum *Aphrodiſeus*
quàm intellectum cōmentarijs enarrauit:è cuius ſchola tanquam ex equo Troiano,ut de
Iſocrate dicit Cicero,uiri docti emanarunt. Themiſtius,Ammonius,Simplicius,Philopo/
nus,Olympiodorus,Ariſtotelis omnes Commentatores. Topica præſertim pulcherrime
enarrauit. Alexand. Mileſius Polyhiſtor cognominatus,libertus Cor. Lentuli grāmaticus *Alexander*
Romæ docuit:Sullæ tēporibus extinctus eſt ex incendio domus apud Laurentes,Suidas. *Polyhiſtor*
Alexand . Epheſius qui Lychnius eſt cognominatus,orator magnus eſt habitus & in rep. *Alexander*
uerſatus & hiſtoriam ſcripſit,& carmina,in quibus de cœleſtibus tractat,& terras conti/ *Lychnius*
nētes deſcribit,author Strabo. Alexād. Ætolus ex ciuitate Pleuronis poeta Tragicus inter *Alexander*
V I I .connumeratus eorum qui cognominati ſunt Plias. Suidas. Alexand. è Seleucia Cili *poeta*
ciæ magiſter epiſtolarū Græcarū M. Antonini principis Herodis æqualis:docuit Romæ
& Athenis , cognominatus eſt πηλοπλάτων . Alexander & Alexandra, reges Hebræi . De
quibus ſatis in hiſtoria Hieroſolymitana diximus. Altera Alexādra quæ & Caſandra dicta

est Priami filia ac uates, quæ Paridem fratrem fatū patriæ futurum prædixit. Eius nomine Lycophronis inscribitur poema. Veniam ad nostros, inter quos emicuit Alexander Cappadociæ præsul & ciuis: Hierosolymā adorandi gratia properauit, humaniterq́; ab incolis exceptus, coadiutor Narcissi tunc præsulis Hierosolymitani ac iam decrepiti constituitur. Vir fuit in primis eruditus. scripsit epistolas quasdam etiā ad Origenē: perijt martyr in custodia sub Decio principe: authores Hierony. & Euseb. in historia. Addit etiā Eusebius bibliothecam Hierosolymis nobilē constituisse. Vnde materiā scribendi præbitā ei plurimū fatetur. Præterea Pantheriū ac Clementem ea tempestate in sacris libris doctissimos præ-
Alex. præsul Alexandrinus ceptores habuisse. Alexander præsul Alexandrinus, qui in cōcilio Niceno princeps inter Orthodoxos contra Arriū se subscripsit, cum ille maxime torqueretur prælatū sibi in Alexandrina ecclesia Alexādrum. Ex hac igitur ambitione uirus omne primū in eū, deinde in
Athanasius omnis Orthodoxos insectatio. Huic Athanasius successit, qui adolescēs sub eius tūc disci-
Amantij plina educatus ac in cōciliū illud ab eo ductus fuerat, author Eusebius. Amātius tribunus, Getulius, Primitiuus & Cerealis sub Hadriano Romæ igne cremati & sepulti uia salaria. Alius itē unà cum Alexandro martyr apud Nouodunum: cuius festū VIII. eid. Iunij. Reperiūtur & totidē professores: unus præsul Redonensis, alter præsbyter apud Tifernū ægrotos curabat: & serpētes crucis signo necabat: author Greg. III. dial. cuius ille tēpore
Amandus fuit. Amādus præsul Traiectēsis à Dagoberto Francorū rege factus: decessit anno VIII.
Ambrosius eid. Febru. Ambrosius præsul Mediolanēsis, homo Romanus ac patricius: cui quondam puero in cunis (ut refert Paulinus præsul Nolanus, qui eius uitā conscripsit) examen apū circa os apparuisse, magni uiri mellifluiq́; sermonis præsagiū fuit. Adultus paulatimq́; disciplinis liberalibus imbutus apud Valentinianū principem in dignatione fuit: missusq́; ad regēdam Liguriā, & Æmyliā cum potestate cōsulari, Cum uideret Mediolani ut ait Rufi-
Auxentius nus in VI. historiæ, Auxentiū eius ciuitatis præsulē, qui Arrianis fauerat, iam extinctū: ac populum diuersa in studia partiū concitatū, in electione præsulis pro magistratu atq; officio suo tumultū sedaturus, eò adcessit. Cumq́; ibi multa secūdū leges & publicā disciplinā pro quiete ac tranquillitate perorasset: populi subito clamor exoritur Ambrosiū præsulem uelle dicētis. Itaq; ut baptizetur dāt operā: erat enī catechumenus. Itaq; onus eo detrectāte ac diu renuēte: res ad Theodosiū seniorē defertur. Ille uotū populi collaudat, Ambrosiūq́; inuitum munus subire coegit. Opera eius notissima. De ipsius Hexamero Hieronymus sic ait. Beatus Ambrosius sic Hexameron Origenis cōpilauit, ut Hippolyti sentētias Basilijq́; sequeretur. De libro autē S. S. Augustinus in lib. de doct. Christiana, sic ait. S. Ambrosius cum agat ui magna de spiritu S. ut cum patre & filio demonstret esse æqualem, submisso tamen dicēdi genere utitur: quoniā res suscepta nō ornamenta uerborū, aut ad flectendos animos cōmotionis adfectum, sed rerum documenta desiderat. Quæ causa fuit ut ipse Didymi librum in Latinū conuerteret. Hieronymus item ad Paulinū super hoc scribit: Malui alieni operis interpres, quàm ut quidam faciūt, infamis corniculæ more alienis me coloribus ornare. Legi dudum de S.S. quosdam libellos, & iuxta Comici sententiā è Græcis bonis Latina nō bona: Nihil enim dialecticum, nihil uirile atq; distinctū, quod lectoris uel ingrati adsensum trahat, sed totū flaccidum, molle, nitidum atq; formosum & exquisitis hinc inde coloribus pigmentatum. Eum tamen alio in loco aeris uolucrem, & fidei ac omnium uirtutū firmas esse columnas eius sententias testatur. Fuit igitur Ambrosius apud omnis uenerabilis: tantaq́; authoritate ut Theodosium è Thessalonica ubi hominū aliquot millia seditione orta trucidari iusserat, in templum Mediolani ingredientem eiecerit minime re-
Ambrosius Alexādrinus sistentem, coegeritq́; publice sese piaculo expiari. Ambrosius Alexādrinus Diaconus, uir genere & literis sacris clarus, cum Valentini & Marcionis ab initio hæresim sectaretur, ab Origene ab errore depulsus: eum postea cum esset diues factus omnibus rebus iuuit, præstoq́; ei pecunia, sumptu, industriaq́; adfuit: notariosq́; septem ac totidem puellas eruditas adhibuit, qui eius dictata exciperent, qua ille cōmoditate atq; ocio fretus tot illa uolumina conscripsit: solitusq́; eum uocare διοσκίθηρ, hoc est, operis impulsorem. Tanti igitur officij atq; liberalitatis Ambrosij laudibus hoc tantum defuit quod moriens in diuitijs, Origenis amici quem in uita coluit & senis ac pauperis nō meminerit. Ex Hieron. & Eusebio lib. V. Ambrosius alius Alexandrinus tempore diui Hieron. ut ipse testatur, Didymum audiuit,
Amelius Scripsit contra Apollinarem, cōmentarios quoq; in Iob. Amelius philosophus Apamiēsis

disci

diſcipulus Plotini,magiſter Porphyrij,quo tẽpore Ammonius,Origenes Amipſias Comi/ *Amipſias*
cus poeta Athenienſis. Ammonius Alexãdrinus ſummus philoſophus,præceptor Orige/ *Ammonius*
nis,ut Porphyrius in III.cõtra Chriſtianos libro teſtatur:qui etiam eum Chriſtianũ dicit
fuiſſe à puero,poſtquam autẽ ad ætatem ſapiendi ueniſſet,ſeſe ad philoſophiã conuertiſſe
deſerta fide. Quod Euſebius in VI. hiſtoriæ lib. manifeſto cõfutat his uerbis. Ammonium
fidem Chriſti etiã inter philoſophica ſtudia integrã illibatamq́ꝫ ſeruaſſe uſqꝫ ad extremũ:
teſtes ſunt eius libri,qui etiã nunc habẽtur luculẽtiſſimi,de noſtra religione ſcripti,& præ/
cipue uolũmen illud quod de Moſis & Ieſu Chriſti conſonantia ſcripſit. Sed & multa alia
eius opuſcula,quæ à ſtudioſis præclara habentur. Legitur & hic ſiue alius fuerit profeſſor
cum Athanaſio Romã ueniſſe:interrogatumq́ꝫ in reditu nihil ſe ædificiorũ egregiũ uidiſſe
præter baſilicas apoſtolorum & ſeruatoris reſpondiſſe. tãta alioquin abſtinẽtia ut nunquã
niſi panem aſſum ederit:nunquã iratus,nunquam deniqꝫ mentitus fuerit. Fuit coæuus Sy/
riani,ambo eruditi,ſed alter magis diuinis rebus ac philoſophiæ deditus: Ammonius autẽ *Ammonius*
poetis & oratoribus. Hunc Ammoniũ dicunt habuiſſe aſinum ſapientiæ auditorem:rem
quidem prodigioſam,author Suidas. Fuit itẽ alter Ammonius Herneus ex Aegypto,præ/
ceptor Ioannis grãmatici. Amphion priſcæ muſicæ inuentor,de quo Parabates in epiſtola *Amphion*
ſcribit,huius lyræ harmonia muros Thebanos exædificatos fuiſſe,lapidibus ſpõte inſiliẽ/
tibus. De hoc & Zeto fratre inter Bœotios,in geographia diximus. Amœbeas Citharœ/ *Amœbeas*
dus tãta fuiſſe traditur caſtitate,ut uxorem,quam pulcherrimã habebat,nunquã attigerit, *Amilchares*
author Aelianus de uar. hiſto. Amilchares duces Carthaginẽſes plures diuerſis tẽporibus *Amilchar*
claruere. Ante omnis Trogus lib. XXI. Itemq́ꝫ Oroſius Amilcharem cognomento Rho/ *Rhodo*
donem cõmemorant,qui facundia ſolertiaq́ꝫ inſignis de ſentẽtia Carthaginenſium,qui ea
tempeſtate creſcentẽ Alexandri magni potentiã timebant,in caſtra ad Alexãdrum uenit,
ſeſe & exulem fingens,& militem offerens: Parmenone aditum cõciliante,atqꝫ ita cõſilijs
eius exploratis, in tabellis ligneis uacua deſuper cera inductis ciuibus ſuis omnia perſcri/
bebat. Sed Carthaginenſes,poſt regis mortem reuerſum in patriam quaſi urbem regi uen/
ditaſſet,non ingrato tantũ,uerum crudeli animo necauerunt. Amilchar,an alius,an idem *Amilchar*
quem ſupra nominaui,fuerit,inter authores non ſatis deprehenditur,tempore tamen non
ualde diſcrepare uidetur. Hic accerſitus à Syracuſanis contra Agathoclem tyrannum eos
obſidione prementẽ,cum Syracuſas fortiter tueretur,rogatus tandem ab Agathocle ciui/
bus eum cõciliauit,Tyrannumq́ꝫ conſtituit:qui poſtea per proditionem in theatro ſenatũ
Syracuſanorum trucidauit,ac ſocios inſuper Pœnos uexauit: Indignati Carthaginenſes
Amilcharem ducẽ huiuſcemodi mali cauſam clandeſtinis ſentẽtijs ꝙ adhuc eſſet in impe/
rio,cõdemnauerunt,mox aperte ulturi, Quam animaduerſionẽ mors eius præuenit. Quæ
res Agathocli aduerſus Pœnos occaſionem mouendi belli dedit. Huius filius Bomilchar
fuit,& ipſe Pœnorũ dux,eodem Trogo authore lib. XXXIII. qui ueniens in ſuſpicionẽ *Bomilchar filius.*
Carthaginenſium,ne & ipſe cum Agathocle conſpiraret,in medio foro patibulo ſuffixus
eſt:unde ille magno animo de cruce in Pœnos clamitando eorum & ingratitudinẽ ac cru/
delitatem,tam in patrem ſuũ Amilcharem,quàm in reliquos duces exprobrãdo expirauit. *Amilchar*
Amilchar Giſconis filius,primus cum Agathocle apud Syracuſas bis cõgreſſus,uictor eũ *Giſconius*
coegit ſtultũ,attamen fortunatũ conſiliũ capere,ut rebus domi deſperatione relictis Car/
thaginem petens obſideret: Igitur Amilchar in Syracuſarũ obſidione perſeuerans interfi/
citur. Trogus libro XXXIII. Amilcharem alium,Liuius lib. XXXI. memorat:qui di/ *Amilchar*
cit L. Furium prætorem Gallos Inſubres rebellantes,& Amilcharem Pœnum in ea parte *Magonis F.*
molientem acie uiciſſe,Amilchareq́ꝫ interfecto,millia hominum XXXVI. fuiſſe cæſa. *Amilchar*
Amilcharẽ Magonis filiũ uide in Aſdrubale primo. Amilchar cognomento Barcha pater *Barcha*
Annibalis,primã ſecundum filium inter duces Pœnos gloriam obtinuit. Primus nanqꝫ in
Italia Romanorũ impetum,qui multas inflixerant reip. clades diutius ꝙ par erat ſuſtinuit.
Deinde Africo bello cum mercennarij milites ſeditione facta rem Carthaginenſem in ex/
tremum periculum conieciſſent,ſic ſtrenue reſtinxit incendium illud,ut ſit omniũ ſentẽtia
iudicatum unius Amilcharis opera patriam fuiſſe ſeruatam. In Hiſpaniam poſt hæc cum
imperio miſſus,quo tẽpore Annibalem puerũ ſecum duxiſſe traditur,cum multa geſſiſſet
memoratu digna,tandem octauo anno quàm in eam prouinciam uenerat,fortiter pugnãs
occubuit. Annæ præcipuæ in ueteri lege deſcribũtur,mater dei genitricis,mater Samue/ *Annæ III*

Hannones

lis prophetę. Anna prophetiſſa. Hannones item plures legimus. Primus fuit Philippi regis Macedonis temporibus, qui Carthagine priuatis opibus potens regnum adfectans & in filiæ nuptijs principes ciuitatis ueneno necare, prodito à miniſtris conſilio fruſtra cogitans, alia aggreſſus eſt uia: ſeruitia concitat quibus incautā urbem opprimat, quo etiam ciuibus prouiſo, ac uitato periculo, ipſe demum in caſtellum munitum ſeſe recipiens, Afros, Maurorumq́ regem armauit: captus poſtremo, ac primum uirgis cæſus, deinde effoſſis oculis, & manibus, cruribusq́ fractis, cruci adfixus eſt, ac in cognatos omnis etiā animaduerſum. Trogus lib. XXI. & Oroſius IIII. Hānonem ducem alium Agathocles ad expugnationem Carthaginis profectus obuium cum XXX. mil. Pœnorum habuit, cōſertaq́ pugna interfecit. Trogus XXII. Hanno & Aſdrubal qui duces factioni Barchinæ ſalubria monita Carthaginēſibus de pace contra Annibalem nequaq́ exauditi dederant: Liuius in primo & ultimo de bello Puni. ubi utriuſq́ orationes prudētiſſimas licet adſpicere. Hanno teſte item Liuio loco Aſdrubalis in Italiam uenientis, cum copijs coniunctus magnū in Hiſpania exercitum coegit, contra quos M. Sillanus à Scipione miſſus eos inſigni clade adfecit, Hannonēq́ captum in ea pugna Romam L. Scipio frater unà cum cæteris captiuis duxit. Mago uero alter dux die decima è Gadibus ad Aſdrubalē Giſconis euaſit. Hannonem propinquū ſuum Annibal cum primum in Italiam uenit, præfecit Hiſpaniæ citra Iberum, qui ſæpe cum Scipionibus cōgreſſus eſt: Thurinos ſubegit, apud Beneuentū in Italia à Fuluio Flacco ſuperatur. Capuę præfuit dum obſideretur à Fuluio, ac eam propria temeritate amiſit: in Africam poſtremo redijt. Hanno Carthagine potens ſagaciq́ ingenio, quem ego puto eundem eſſe cum primo quem ſupra nominaui, hic leonē manſuefecit, uti Plinius eſt author. Sed & Ælianus aues eum de nido capere ſolitum dicit, & in tenebris docere paulatim hanc uocem, deus eſt Hanno, & iam adultas ac doctas quaquauerſus dimittere quę uocem eandem redderent.

Annibal ſenior

Annibales deinceps dicendi: primus ſenior appellatus Aſdrubalis filius, cum primo bello Punico totam Italiam LXX. nauium claſſe uaſtaret, Cor. Aſinam Cos. Rom. ſpe pacis ad colloquium uocatum, punica fraude trucidauit. Hunc poſtea Cn. Duilius Cos. eius collega eſt ultus, qui Annibalem ipſum bello nauali ſuperauit, profligatumq́ turpiter parua ſcapha aufugere compulit. Iterum deinde à Carthaginenſibus claſſi præpoſitum & infeliciter pugnantē, eius exercitus orta ſeditione lapidibus obrutū interfecit, author Oroſius lib. IIII. Liuius autem dicit hunc cruci à Carthaginenſibus fuiſſe adfixum.

Annibal filius

Annibal huius filius, teſte Polybio primo bello Punico miſſus ab Amilcone duce in Lilybeū, quod a Romanis oppugnabatur, ad Siculos in officio cōtinendos, eſt. Quò poſtea

Annibal Amilcharis filius

Annibal alter dux Amilcharis filius miſſus eum claſſe LX. nauium ad obſeſſorum ſubſidium. Nam Lilybeum promontorium Carthaginem uerſus Romani oppugnabant: Annibal ergo ad Aeguſam inſulam eodem authore Polybio peruenit, quæ media eſt inter Lilybeum & Carthaginem.

Annibal Rhodius

Annibal alius Rhodius dux item Carthaginēſis in eodem bello, Romanorum præſidium & obſidionem præteriens, in eundo & redeundo hoſtibus uidentibus ob nauis Rhodiæ celeritatē, ſciſcitabundus quid Lilybei ageretur Carthaginenſibus referebat. Tandem cum ſępe rediſſet à Romanis interceptus eſt. Polybius.

Annibal Amilcharis filius

Annibal Amilcharis filius omnis hos fama, uirtuteq́ antecelluit: cuius geſta breuiter è Liuio Plutarchoq́, ac reliquis authoribus delibata percurram. Ortus in inſula Tiquada iuxta Carthaginē, primum in Hiſpaniam ductus ſub diſciplina patris: & ab eo nouem annorum puer ad aram iurare coactus fuit, ſe hoſtem perpetuū populi Rom. futurum: mortuo patre ſub Haſdrubale ſororis ſuæ uiro militauit, poſt quem creatus imperator decreto contra Rom. bello, Saguntum ante omnia XX. natus annos expugnauit. In Italiam V. menſe ſuperatis Alpibus ab Hiſpania peruenit, amiſſis in itinere hominum XX. mil. quæ reſtabant L. millia peditum, & X. equitum tradūtur fuiſſe. Polybius autem uix XX. millia dicit omnino fuiſſe. Quibus primum apud Ticinum amnem Cor. Scipionem patrem Africani maioris occurrentē ſuperauit. Alterum uero Cos. Semproniū ad Trebiam ingenti clade adfecit. C. Flaminium ad Traſimenem de eius exercitu ad XXV. millia trucidatis. Poſt quem, Q. Fabius Max. eum fregit, cunctandoq́ rem reſtituit. Deinde Attilius & Seruilius Coss. Fabianis artibus Annibalem ad commeatuum ſummam inopiam deduxerūt. Hinc miſſus P. Aemylius qui ob Terentij collegæ temeritatē apud Cannas cum exercitu maximo omnium clade occubuit, ubi ſenatores XC. ciues ad XLV. millia periere, treſq́ annulorum aureorum modij

Cartha-

Carthaginem missi: Captiui à Romanis redimi per legatos recusati, ad unũ omnes inter-
fecti. Haud multo post Cn. Fuluium Procos. & Tribunos XI. ac militum XVII. millia
occidit in prælio. Inde cum ingenti omnium Rom. metu per Suessanum agrũ ad tertium
ab urbe lapidem accessit. Vnde pluuia tempestatibusq́ se in Campaniã recipere coactus
est. Anno sequente Claudius Marcellus ab eodem dux Rom. occiditur. At Claudius Ne-
ro iuxta Metaurum amnem Cos. cum Salinatore collega suo, Asdrubalem Annibali fra-
tri in Italiam ex Africa magnum adducentem exercitum, uicit cęsis supra XLV. millibus
hostium: caput ad Annibalem lancea præfixum deportatum eius maximum animum fre-
git. XIIII. uero huius belli anno, Scipio Cos. creatus in Africam mittitur, qui multis
rebus in Hispania prius feliciter gestis, Annibalem postremo à suis accersitum domum
ad tuendam patriam redire coegit, sæpe flentem ac Italiam respicientem. Qui cum Car-
thaginem peruenisset, initam cum Romanis per Scipionem pacem fregit. Inde ab utroq;
duce uentum in prælium, quale nunquam antea ulla prodiderat ætas. In quo Romanus
uictor, & Annibal penè captus cum quatuor tantum aufugit milibus: Inuenta in eius ca-
stris argenti pondo XX. millia, auri noningenta: ita Annibalem tot regionum uictorem
tandem Romana fregit uirtus, qui uictoribus facile concedens se prælio & bello uictum
in exilium sponte quod insidias metueret, se dedit, ac ad regem Antiochum cõfugit: quem
Romani legati assiduo longoq́ colloquio res eius gestas soli coram extollentes, Antiocho
reddidere suspectum. Inde in Cretam fugit, ubi cum aliquandiu quiete uixisset, & ob in-
gentes quas congesserat opes metueret insidias, amphoras repleuit plumbo, quas in tem-
plo Dianæ fortunæ suæ præsidia deponere se dixit, ut de ipso insula minime sollicita es-
set. Itaque aurum omne secum ferens ad Prusiam Bithyniæ regem profugit, & ex duce
summo factus cliens: ubi postremo de regis fide quænam futura esset trepidãs, quod Fla-
minium legatum contra se uiderat à Romanis missum, ac se paulatim à militibus circun-
septum, uenenum quod in anulo gestabat hausit: Prusias paulopost ob eam perfidiam ab
omnibus desertus, regnoq́ eiectus in latebris misere uictitando, tandem à filio perimitur.
Annibalis sepulcrum diu in Libyssa oppido uisum est, quam ex oraculo metuebat nomi-
ne deceptus ex Libya, ob quã causam ex Africa effugerat. Anacreon Teius poeta Lyricus *Anacreon*
in honore fuit apud Polycratem Samiorum regem. Cuius etiam puerum Smerdiem dile-
xit. Ælianus. Huius poema, ut ait Cicero, totum amatorium est. Perijt autem acino uuæ
passæ, ut scribit Plin. Anaxarchus Abderites Diomenis Smyrnæi auditor floruit olymp. *Anaxarchus*
CX. Suidas. Anaxãdrides Rhodius poeta Comicus tẽpore Philippi Macedonis Olymp. *Anaxãdrides*
LXXXI. Docuit fabulas LV. uicit una. Suidas. Anaxilas Comicus. Idem. Anaxippus *Anaxilas*
nouæ comœdiæ poeta floruit sub Antigono & Demetrio Poliorcete. Suidas. Anatolius *Anaxippus*
præceptor Theodosij principis uir summa modestia præditus, diuitiarum contemptor. *Anatolius*
Anatolius alter Laodiceæ Syriæ præsul sub Probo & Caro imperat. miranda uir doctrina *præsul*
in mathesi & grammatica, rhetorica, ac dialectica: quod ex uolumine deprehenditur ab eo
super pascha cõposito, & ex X. libris de arithmeticæ institutionibus: ex Hieronymo. Ana *Anaxenor*
xenorem Citharœdum Tyana ciuitas ualde extulit, sed magis M. Antonius, qui quatuor
ciuitatum ei tributa legẽda tribuit. Strabo. Anastasius bibliothecarius Lateranensis Ioan. *Anastasius*
VIII. pont. tẽpore emicuit: uir utraq; lingua doctissimus. Septimã uniuersalem synodum,
& hierarchiã Dionysij, & multorum sanctorũ uitas in Latinũ uertit sermonem. præterea
historiã ecclesiasticam usq; ad sua tẽpora scripsit, rogante Carolo II. cui in primis charus
erat. Ancæus filius Astypaleę Phœnicis & Neptuni filiæ rex Partheniæ, id est, Sami, cum *Ancæus*
esset agriculturæ studiosus teste Aristotele uites seruit iam magnopere senex, ridentibus
seruis, ac uaticinãtibus, minime ex eis fructum degustaturũ. Igitur adueniente uindemia
ille calicẽ musti iussit sibi propinari exprobrãs ei uaticinium. At seruus illud prouerbium
locutus est: πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου. id est, multa inter calicem existunt la-
brumq́ supremũ. Nec mora, nũciatur aper fugiens fines deuastare: ille statim posito calice
it obuiã, ab eoq́ interficitur. Ex Apollonij enarratore ac libro Prouerbiorũ. Alij hunc Ar-
cadicum Lycurgi filiũ dicunt, alterum Pleuroniũ. Anaximãder Milesius Thaletis discipu *Anaximãder*
lus, primus horologium & gnomonem inuenit, ipsumq́ Lacedæmonię in loco captandæ
umbræ idoneo statuit, quo uidelicet, ut ait Fauorinus in omnimoda historia, cõuersiones
solis & æquinoctia notaret. Horoscopia quoque fabricatus est, ac primus terræ marisq́

circuitus descripsit. Sphæram insuper cõstruxit. Emicuit sub Polycrate Samiorũ tyranno: obijt diem anno ætatis LXIIII. authores Diogenes & Suidas. Anaximander iunior superioris filius historicus fuit tẽporibus Artaxerxis magni. scripsit Dissertationes Pythagoræ. Suidas. Anaximenes Milesius Anaximãdri auditor Olymp. LV. quo tẽpore Sardis ciuitas capta & Cyrus Crœsum sustulit. Scripsit unã ad Thaletẽ epistolã. Suidas, Diogenes.

Anaximenes philosophus *Anaximenes orator* Anaximenes Lampsacenus orator, discipulus Diogenis Cynici, præceptor Alexãdri magni, eiusq; comes in expeditionibus. Suidas. Hic missus quondam orator ad Alexandrum iratum Lampsacenis, cum suspectus ob eloquentiã esset, iurauit Alexander, nihil se facturũ quod diceret. At ille rogauit ut Lãpsacũ diriperet. author Pausanias. *Anacharsis* Anacharsis, Scytha.

Anaxagoras Anaxagoras Clazomenius philosophus Anaximenis discipulus, ut Suidas & Diogenes testantur. Mens cognominabatur, quod mentem & materiam principia rerũ ponebat. Dixit præterea solem igneũ esse ἄμυδρον. Agebat Athenis tẽpore Periclis cuius erat præceptor. Inde Lampsacũ profectus ibiq; extinctus. Hic uti deus colebatur, quod in Olympia cum aliarum in siccitate maxima pluiturũ dixit, penulatusq; propterea æstate media adcessit, ut refert etiã Philostratus in uita Apollonij. Vbi & Apollonium cõmemorat uituperare solitũ esse duos philosophos cõtraria sentientes: Anaxagoram diuitijs & pecuniæ studentem, & Cratem Thebanũ qui peculium in mare proiecit, sed mediocritatem in his esse seruãdam. Fuere hoc nomine tres alij secundum Diogenem. Primus de Isocratis disciplina ueniens statuarius, Alius cuius meminit Antigonus, Tertius grammaticus Zenodoti discipulus. *Anaxagoræ tres* De Clazomenio Anaxagora philosopho supradicto Aelianus ait, eum nunquam risisse, sicuti & M. Catonem. *Andocides* Andocides orator Athenięsis unus è decem: filius Leogori, prognatus Telemacho Vlyssis, ut meminit Hellanicus. *Androcleus* Androcleus philosophus Porphyrij discipulus, cuius ipse Porphyrius mentionem facit in libro quem περὶ ἐμψύχων τεχνολόγων inscripsit. *Andromachus* Andromachus è Neapoli Syriæ filius Zona, grãmaticus docuit Nicomediæ Diocletiani principis tempore. Suidas. *Andromache* Andromache Hectoris uxor, quę à Pyrrho abducta est: deinde Heleno Troiano in matrimoniũ data. *Andromade* Andromade filia Cephei regis & Casiopes, religata apud Ioppem monstro marino, liberata à Perseo Iouis filio. *Andronicus philosophus* Andronicus Rhodius philosophus Peripateticus, cuius meminit Strabo. *Andronicus grammaticus* M. Popilius Andronicus grammaticus desidiosior in professione Græca, ex quo minus idoneus ad tuẽdam scholã. ex urbe se Cumas contulit, ibiq; in ocio uixit, multaq; cõposuit, uerum adeo inops atq; egens, ut coactus sit præcipuum illud opusculũ annalium elenchorum XVI. millibus nummũ cuidam uendere, quos Orbilius nactus redemisse se dicit, uulgariq; nomine authoris. Tranquillus. *Andronicus historicus* Andronicus alius qui res Alexandri scripsit. *Androdamus* Androdamus Reginus qui leges condidit Chalcidensibus qui sunt in Thracia. author Aristoteles II. Polit. *Antimachus poeta.* Antimachus Colophonius poeta, cum teste Cicerone poema quoddam obscurum in auditorio recitaret, atq; omnes præter Platonem, quod minime illud intelligerent, discessissent, Plato mihi, inquit, pro omnibus. Nam & poetis hoc quidem concedi potest, oratoribus minime: cum popularis sit illa facultas, illeq; tantum sit bonus orator qui multitudini placet. hæc Cicero. De eodem Plutarchus in Lysandro. Idem dicere uidetur quod in quodam poemate apud Lysandrum posthabitus Nicerato poetæ propter obscuritatem, Platone tantum contra sentiente, Antimachumq; præferẽte. Quintilianus item in IX. In Antimacho grauitas & minime uulgare dicẽdi genus laudem habet, sed quamuis ei secũdas grãmaticorum cõsensus ferat, & adfectibus, & iucunditate, omnino arte defecit, ut plane appareat quãto sit aliud proximũ esse, quanto aliud secũdum. *Antimachi duo* Antimachos quoq; alios duos Suidas ponit, alterũ Aegyptiũ patria Hieropolitanũ, alterũ poetam Melicũ cognomento Psecam. *Antiphanes* Antiphanes Comicus nouæ comœdiæ. Antyllus orator. *Antinous* Antinous natione Bithynicus Hadriani libertus mira pulchritudine adolescens, ut eius adhuc indicat imago in ueterum nũmis quam nos uidimus. Huic dilectissimo Hadrianus tẽplum apud Mantineam cõstituit, & ciuitatem sui nominis apud Nilum, ut Pausanias testatur. Hieronymus noster eũ Hadriani concubinũ uocat, exclamatq; ei tẽplum cõstitutum Hierosolymis apud Caluariæ montem, ubi Christus passus. *Antigenides* Antigenides Thebanus musicus tibicen Philoxeni discipulus, Hic primus calciamentis Milesijs lasciuioribus usus fuisse dicitur: poeta insuper melicus: Suidas. Hic etiam discipulo frigenti ad populum ait, mihi cane & musis. author Cicero in Bruto. *Antisthenes IIII* Antisthenes Atheniensis Socratis discipulus præceptor Diogenis, scripsit de Magica. Fuere & alij

tres:

tres: unus de schola Heracliti. Alius Ephesius. Tertius Rhodius historicus. Diogenes.
Antisthenes Sybarita nobilem uestem elaborauit, in qua uarij dij & terræ erant depictæ.
Hæc quotannis in Laciniæ Iunonis templo suspendi miraculi causa solebat, quam à Dio-
nysio Syracusano Carthaginenses C X X. emerunt. author Aristoteles de admirando au-
ditu. Antiochos & Seleucos Syriæ reges in geographia in Syriæ descriptione dixi. An- *Antiochi re-*
tiochus Ascalonita ex uetere Academia dicendi peritissimus, Luculli præceptor. Cicero *ges & Seleuci*
uero Philonem eodem tēpore è noua sectabatur. Frequens propterea inter eos disputatio. *Antiochus*
Quare Cicero librum edidit contra ueterem academiam, qui Lucullus inscribitur, ubi dat *Ascalonita*
ei partes ueteris, ipse nouā tuetur. Plutarchus in Lucullo. Antiochus Syracusanus Histo-
ricus qui scripsit de Italia. citatur sæpe testis à Strabone & Dionysio. Antiochus quem *Antiochus*
Ægæ Cilicū tulere, doctissimus sophista, securus in figuris, uehemens in accusationibus: *sophista*
uenustus in defensionibus, in demonstratiuis potens. Et in totum, in forēsibus sophistica,
& in sophisticis forensi utebatur oratione. Adfectus scite expressit. Questus & miseratio-
nes minimum producendo latenti sensu includebat. ex Philostrato. Antipater Iolai filius è *Antipater*
Paliura ciuitate Macedoniæ, miles Philippi: deinde inter Alexādri duces & regni succes- *dux*
sores, discipulus & ipse Aristotelis, uir præter scientiam rei militaris literatissimus. Duo
epistolarū uolumina reliquit, & historiā Perdicæ, resq; Illyricas. Tutelam gessit Herculis
pueri Alexandri filij. Hic solus è successoribus non sustinuit Alexandrum deū uocari, rem
impiam esse dictitans. uixit annos L X X I X. Cassandro filio superstite, qui Olympiadem
Alexandri matrem necauit. hæc Suidas. Plutarchus uero sic ait. Antipater successor Ale-
xandri in regno Macedoniæ, post bellum Atheniensibus illatum legatis ad eū de pace ue-
nientibus: quorū princeps erat Xenocrates, respōdit se in amicitia permansurū, si sibi De-
mosthenes, & Hyperides dederentur. Si eius præsidium in Munichiam, hoc est, Athenarū
arcem recepissent. Si deniq; absumptā in eo bello pecuniam, acceptaq; damna resarcirent.
Quibus illi conditionibus consenserunt. Antipater Sidonius poeta, ut Cicero & Quinti- *Antipater*
lianus testātur, uersus ex tempore faciebat. Idem, ut Valerius refert, die suo natali semper *Sidonius*
febri ægrotabat: quo tandē morbo perijt ultima senectute. Floruit Crassi oratoris tēpori- *Antipater*
bus. Antipater Tyrius philosophus Stoicus, præceptor Catonis Vticensis, author Plutar- *Tyrius*
chus in Catone. Alius item Tarsensis philosophus, ut idem author. Antipater Herodis re- *Antipater*
gis pater, Ascalonita, uir maximus, & potentia præditus. de quo in historia Hierosolymi- *Ascalonita*
tana diximus. Antipater Hieropolitanus (Hieropolis enim Asiæ ciuitas est) Sophista no- *Antipater*
bilis, præceptor filiorum Seueri principis, cuius gesta conscripsit ac magister epistolarum *sophista*
fuit, author Philostratus. Antiphon Rhamnusius orator antiquus Athenis simul & dux *Antiphon*
præcepta dicendi tradidit, teste Quintiliano, quo neminem melius orauisse capitis causam *Rhānusius*
cum se ipse defenderet, locuples est author Thucydides. De hoc itē Philostratus in sophi-
stis sic scribit. Antiphontem Rhamnusium dubium laudare debeam, an uituperare: quod
sæpe duxit exercitū: quod sæpe uicit, quod L X. triremibus plenis nauale Atheniensium
auxerit, inter eius egregia facta posuerim: contra uero, quod dissoluerit rempublicā Athe-
niensium, in eamq; tyrannos induxerit, ac cum Lacedæmonijs clam quidem ab initio,
deinde manifesto consenserit, uir quodammodo improbus dici poterit. Rhetoricam dicūt
primum inuenisse: quidam uero inuētam excoluisse, atq; auxisse. Dulci alioquin pronun-
ciatione, Nestor appellabatur. Extinctus est in Sicilia opera, ut putatur, Dionysij tyranni,
quod interrogante olim illo, ubi optimum æs gigneretur, Antiphon Athenis respondit:
ex quo Aristogitonis, & Armodij statuæ constant. Ex hoc Siculos ad libertatem excitare
uisus. Deinde quod eius tragœdias quas magis quàm regni potentiam iactabat, solitus
esset uituperare. hæc ex Philostrato. Stephanus autem grammaticus ait, quod patria
Atheniensis fuit, ex tribu Rhamnusius: uersificator, & sophista. uocabaturq; λογομάγειρος,
quasi orationis cocus, & ὀνειροκρίτης, id est somniorum coniector. de quorum iudicio etiam
scripsit. Et Nestor ob orationis dulcedinem. Præceptor autem ipsius nullus, quantum ui-
dere licet, princeps tamen forensis dictionis post Gorgiam habebatur. dicitur & Thucy-
didis fuisse præceptor. Antilochus Nestoris ex Eurydice filius, interfectus in bello Tro- *Antilochus*
iano à Memnone Auroræ filio, ut tradit Homerus. Antenor consilio Priami in omni- *Antenor*
bus adhibitus, unà cum Ænea Ilium prodidit, ut ait Dictys Cretensis: demum ad Illyricos *M. Antonius*
& Euganeos populos adnauigauit, ut authores Liuius & Virgilius. M. Antonius orator. *orator.*

Triumuiri

Triumuiri auus, de quo Cicero in Bruto sic refert. M. Antonium & L. Crassum oratores fuisse maximos existimo, & in his primum cum Gracchorum gloria Latine dicendi copiã æquatam. Omnia ueniebant Antonio in mẽtem, eaq; suo quæq; loco, ubi plurimum proficere & ualere possent: ab imperatore equitatus, peditatus, leuis armatura, sic ab illo in maxime opportunis partibus collocabantur. Erat memoria summa, nulla meditationis suspicio, imparatus semper aggredi ad dicendum uidebatur. Verba ipsa non elegantissimo quidem sermone, cum diligenter loquendi laude caruerit: non tamen est admodum inquinate locutus. Non enim tam præclarum est scire Latine, quàm turpe nescire. Neq; tam id mihi oratoris boni, quàm ciuis Romani proprium. In hanc Cicero sententiam. qui interfectum deinde eum à factione Mariana cõmemorat, unà cum pluribus alijs clarissimis ciuibus, quorum capita in rostris pependere. Huius filij M. & C. Antonij fuere. quorum M.

M. & C. oratoris filij. Antonius gratia Cottæ consulis & Cethegi factione in senatu curationem rei frumẽtariæ nactus, totius oræ maritimæ, & Siciliam, & prouincias omnis depopulatus est. & ad postremum inferens Cretensibus bellum ibi morbo interijt. Hunc Sallustius ait perdundæ

C. Antonius pecuniæ genitum, & uacuum curis nisi instantibus. author Pædianus. C. Antonius alter oratoris filius multos nactus in Achaia spoliauerat de exercitu Syllano equitum turmas: illi autem adduxerunt eum in ius ad M. Lucullum, qui ius inter peregrinos dicebat. Hic autem Tribunos appellauit. Hunc etiam Antonium Gellius & Lentulus censores sexennio, quo hęc dicuntur, senatu amouerunt: causasq; subscripserunt, quod socios diripuerat, quod iudicium recusauerat, quod propter æris alieni magnitudinẽ prædia mancipauerat, bonaq; sua in potestatem non habuerat. Pædianus. Hunc item Cicero in Verrinis uocat in exercitu Syllano prędonem, in introitu gladiatorem, in uictoria quadrigarium. Nam inter eos fuit honestissimus, qui iussu Syllæ in Circensibus, quos ipse post uictoriam fecit, quadrigas agitauerunt. Huius filius C. Antonius cum Cicerone consul fuit: eiq; maxime ad

C. An. C. F. uersus, ut qui Catilinæ coniurationi faueret. placatus ab eo demum, rectaq; de republica sentire persuasus est. Postremo post Cæsaris mortem in dissensione ciuili in Bruti potestatem quum in Græciam uenisset: ab eodem traditus est M. Ciceronis filio, in patris ultionem in proscriptione trucidati. M. Antonio Oratoris filio M. & L. filij fuere. Quorum

M. & L. oratoris Nep. M. Antonius Triumuir, causa & fax totius belli ciuilis extitit, cum esset tribunus clam ex urbe ad Cæsarem in Galliam profugiendo. Eum quoq; mortuũ laudando, percussores publice detestando, deniq; sanguinolentam uestem ostentando, ac testamentum eius quod populum Romanum uiritim ille munerabat recitando: effecit, ut interfectores ob metum ab urbe profugerent. Deinde Mutinam Bruti prouinciam inuadẽtem, hortante Cicerone, senatus hostem iudicauit: superatusq; ab Hircio & Pansa Coss. ac Cæsare puero, mox Triumuiratus fœdere inter eum & Lepidum ac Cæsarem inito, Brutum & Cassium in Macedonia apud Philippos superauit. Quo bello confecto Octauius ualetudinis causa Romam redijt: Antonius in Gręciã, Asiamq; profectus, honore quaquauersus ingenti est exceptus. Cum illi oriens, Augusto occidens, Lepido Italia obtigisset, multos per orientem reges, & tetrarchas debellauit. Inter quos Antigonum Iudæorũ regem securi percussit, quod antea regum nulli contigit. Captus amore Cleopatræ multa ipsius gratia nefanda admisit, eiq; regna multa concessit in Syria. Fuluiã uxorem statim inito Triumuiratu repudiauit, ac Octauiam Augusti sororem duxit. utramq; postremo ob Cleopatram contempsit. Ad bellum Parthicum Vẽtidium legatum misit. Qui interfecto Pacoro regis filio ab Antonio missus Rom. triumphauit. Inde Cleopatra in Aegyptũ remissa, per Armeniam, Arabiamq; profectus copias undiq; contraxit. Cum Phraate Medorũ rege prælio cõgressus, ac uictor eum usq; ad Araxẽ fluuiũ persecutus est. Dein in Armeniã reuersus, eius regem in triumphum Alexandriã duxit. Repudiata igitur Octauia, causa fuit inter eum & Octauiũ dissensionis. Quo cum postremo ad Actiũ nauali prælio cõgrediens, superatus est: Alexandriãq; cõfugiens, atq; ibidẽ ab eodẽ obsessus, gladio sponte incubuit, anno ætatis LVI. Huius uiri illud in primis admirabile dicitur, q in ocio luxuriosissim*, in negocio laboriosissimus fuit. Nec ob res male gestas, aut post uictoriã Octauij quicq; de solita uoluptate remisit. Hæc ex Plu

L. Antonius Triumuiri frater. tarcho. L. Antonius Triũuiri frater, apud Perusiam ab Octauio fame obsessus, in deditionẽ cum CCC. alijs uenit: qbus, ut ait Liui. in epitome, Octauius ipse pepercit: ut uero Tranquillus, omnes ad aram Cæsaris necare crudeliter iussit. M. Antonius, Ianuarius, Honoratus, August-

M. Anto. triumuir.

Auguſtalis, Miſenas uixit annis L. teſtamento poni iuſſit. M. Antonius Alexander patrono indulgentiſſimo conficiundum. Cur. liber liberta. Quæ eor. N. M. S. S. N. N. Ex. N. S. Hæc inſcriptio Neapoli in domo comitis Matalonæ. *Anto. Iulianus Rhetor* Antonius Iulianus Rhetor Romæ perquam fuit honeſti atq; humani ingenij: doctrina quoq; iſta utiliore ac delectabili, ueterumq; elegantiarũ cura & memoria multa fuit. Ad hæc ſcripta omnia antiquiora tam curioſe ſpectabat, aut uirtutes pẽſitabat, aut uitia rimabatur, ut iudicium ab eo factum examuſſim diceres. Gellius. *Antonius Gnipho grammaticus.* Antonius Gnipho ingenuus in Gallia natus, ſed expoſitus & à nutritore ſuo manumiſſus: Romæ docuit rhetoricam, & poemata in domo Iulij Cæſaris pueri adhuc: Cuius etiam ſcholam Cicero & clari uiri frequentaſſe dicuntur. Fuit alioqui miti facilíq; natura: nec unquam aliquid de mercedibus pactus, eoq; plura ex diſcentium liberalitate conſecutus eſt. uixit annos L. ex Trãquillo. *Antonius Monachus.* Antonius monachus, cuius uitam Athanaſius præſul Alexandrinus inſigni uolumine perſecutus eſt, miſit ad diuerſa cœnobia epiſtolas. VII. Aegyptiaco ſermone conſcriptas, quæ deinde in linguam Græcam cõuerſæ fuere: quarum præcipua ad Arſenoitas. Emicuit Conſtantino & filijs eius imperantibus. Hæc ex Hieronymo. Antonij huius uitam ex Athanaſio in Latinũ ſermonem Euagrius monachus conuertit. Et ipſe demum Hieronymus de nouo compoſuit. *Antonius* Antonius patria Vlyxiponenſis diui Franciſci ſocius ſanctitate ac miraculis claruit. *Antichriſtus* Antichriſtus ex authoritate Bedæ in euangelium Lucæ ſic deſcribitur. Naſcetur ex tribu Dan, ſecundum uaticinium Iacob. Fiat Dan coluber in uia. Naſcetur autem ex utroq; ſexu, non tantum ex uirgine, ut eſt quorũdam opinio, è ciuitatibus primum Betſaide, & Corozaym exiet, ut in euãgelio. Væh tibi Betſaida, uæh tibi Corozaym mater erroris. Deinde Hieroſolymã ueniet, ſedemq; in tẽplo conſtituet, dictitans ſe Chriſtum eſſe: ac multa prodigia faciendo Iudæos Chriſtianosq; plurimos in ſuã ſectã cõuertet: reſiſtẽtes uero aut minime auſcultãtes, minis, cędibus, ac omni ſupplicio terrebit: eoq; modo uniuerſum orbẽ peragrabit trienniũ ac ſex menſes: quo tempore calamitas hæc nulli æquiparanda fuerit, nec ſinet ulterius ſæuire deus, ne & electi in errorem trahantur. Concidet ad extremum in Olíueti mõte, unde Chriſtus in cœlum aſcendit, ut aiunt doctores. Verum dei prouidentia non deerit. Enoc enim & Helias, ante item triennium & ſex menſes in orbem, confirmatum animos bonorum, uenient: futurum hoc malum prædicentes, Iudæosq; omnis, quotquot reperientur, in fidem conuertent. Secundum illud, ſi fuerit numerus filiorum Iſrael ſicut arena maris, reliquiæ ſaluæ fiant. Poſt mortem uero Antichriſti XL. ſaltem dies ante aduentum Chriſti dabuntur ſpatij pœnitentiæ, his qui ſorte aberrauerint. Poſt illud etiam tempus quando iudicium ſit futurum, nobis incertum. Sed de ipſius Antichriſti aduentus tempore Apoſtolus ait, non eum ante uenturum, quàm diſceſſio fiat: hoc eſt à Romano imperio regnorum omnium defectio: quod profecto adhuc non uenit. Nam licet uidemus illud magna ex parte collapſum, donec tamen Gallorum reges erunt incolumes, ad quos res Romanas tueri pertinet: Romani imperij dignitas non uſquequaq; peribit. Eſt & cui placeat ex noſtris doctoribus: ad extremum hoc imperium ad unum ex ipſis regibus Gallorũ integrum peruenturum, qui rebus feliciter adminiſtratis Hieroſolymã adibit, ac ſe in monte Oliueti omni ſceptro ac imperio abrogabit. Ex quo ſecundum ſupra dicta apoſtolica uerba ſtatim Antichriſtus apparebit. Et in hanc quidem ſententiam Beda. *Anſanus.* Anſanus Romanus martyr, Senenſium patronus, uide inter res Senenſes. *Anaſtaſius* Anaſtaſius martyr & monachus, Perſa genere, tempore Heraclij. Alter item monachus & confeſſor, Rom. eccleſiæ notarius prius fuerat: deinde cœnobio ſe addixit, quod eſt prope Nepet. huius meminit Gregorius III. dialogorum. *Anniceris* Anniceris Cyreneus nobilis equorũ agitator, artẽ Platoni oſtentaturus, ante academiã currus iunxit: ſæpeq; eundem curſum, iiſdem ueſtigijs, nihil aberrando repetijt. Quod cæteris admirantibus, Plato rem nulla laude dignam oſtendit: propterea quod rei minimæ & nihil profuturæ animo nimium intentus maiores artis curas præuerteret, author Aelianus de uar. hiſto. *Antiphilus* Antiphilus Aegyptius pictor, Cteſidemi diſcipulus, Alexandrum, & Philippum pinxit: Hippolytũ tauro emiſſo expaueſcentẽ: In Pompeia Cadmum & Europen. Plinius. *Antidotus* Antidotus pictor Euphranoris diſcipulus, cuius opera extabãt Athenis laudata: ipſe diligẽtior q; numeroſior, & in coloribus ſeuerus, maxime claruit diſcipulo Nicia Athenienſi. Plinius. *Anſelmus Cantuariẽſis.* Anſelmus præſul Cantuarienſis Normãdus genere, ac monachus apud Anglos, magna doctrinæ fama temporibus Paſchalis II. Pont. & Henrici III.

impetatoris

imperatoris, circa salut. annos M.L VIII. Scripsit libros de meditatione, Cur deus homo: De libero arbitrio. de similitudinibus: de cruce: de Iob. Anselmus itē alter eodem ferè tempore præsul Lucensis, author ut Matildis Comitissa, quæ tūc Lucæ dominabatur, cœnobium S. Benedicti apud Mantuā ædificaret: ubi & ipse primo sepultus, deinde Mantuam translatus fuit. uterq; Anselmus inter sanctos relatus. Apelles Cous pictor olymp. C XII. facile omnes superauit: uoluminibus æditis, quæ doctrinā eam cōtinerent. Aliorum opera solebat laudare: uerum unam deesse Venerem, quam Græci χάριτα uocant, dicebat. Protogenem etiam admirari solebat tanquam parē famæ suæ, uerum una tantum re inferiorē, quod ille de tabula manum nesciret tollere, memorabili pręcepto, nocere sæpe nimiam diligentiam. Acceptus fuit in primis Alexādro magno, à quo tantū uoluit pingi: Opera eius innumera: sed præcipua duæ Veneres prædicātur. altera è mari egrediens. altera Cois imperfecta, quam nullus postea ausus fuit perficere. Dicitur proponere solitus opera in pergula, ipse post latens iudicia prætereuntium explorans: ex quo sutoris illa reprehēsio crepidæ fuit, & postera die de crure iudicāti Apelles indignatus: noli, inquit, supra crepidam. Nota & cum Protogene, qui Rhodi uiuebat, illa linearum cōtentio, quam tabulam plures se uidisse testantur. Plinius. Apelles alter è sectatoribus Marcionis: de cuius hæresi Rhodo sic scribit: Senex habuit nobiscum sermonem, in quo multa perperam dicere uidebatur, Fidei in primis non discutiendam rationē, sed in eo quod quisq; crederet permanere oportere. Christi crucem omnibus profuturam, modo bene uiuant. Prophetias non recipiebat, quod pugnantia loquerentur, & sibi inuicem aduersarentur. Principiū de deo sicuti & nos dicebat: quem cum interrogarem causam, Quomodo æternum principium aut quando, se nescire respōdit, quomodo unigenitus dei filius esset, sed sibi sic uideri. Tunc ego risi eum qui se doctorem fateretur eorum quæ ignoraret, ex Eusebio lib. V. M. Apitius altissimus nepotum gurges Plinio uocatur, libros, ut ait Suidas, de gula conscripsit, pro qua multas absumpsit opes. Cum audisset in Africa cancros marinos maiores nasci, pro quibus antea multa in Gallia impēderat, illuc adnauigauit. Cumq; falsum esse quod audiuerat in itinere accepisset, nauis gubernatorem uertere cursum retro iussit, execratus prouinciam & incolas. Appianus Alexandrinus X XII. libros historiæ Romanæ composuit: quorū nouem tantum ad nos peruenere, cōuersi à P. Candido, qui minister Nicolai. Pont. V. ab epistolis fuit. Primus Libycus inscribitur de II. bello punico tractans. II. Parthicus. III. Syrus, bellum uidelicet cum Antiocho. IIII. Mithrydaticus, de ciuili quoq; bello Cæsaris & Pompeij libros V. de bello Illyrico librum unum, de Celtico item. Fuisse Hadriani temporibus ipsemet in Syriaco testatur his uerbis. Hierosolymam Hadrianus iterum ætate nostra subuertit. Sed & gesta imperatorum scripsisse in fine Illyrici etiam demonstrat. Appion Alexandrinus grammaticus, ut autem scribitur Heliconio Cretēsis Plistonici filius, audijt Euphranorem iam senem. Fuitq; Didymi magni alumnus. Docuit Romæ Tyberij & Claudij temporibus, successor Theonis grammatici, æqualis Dionysio Halicarnasseo. scripsit Annales: præterea complura. Hunc cymbalum mundi Tyberius appellare solebat. Tanta uir arrogantia fuit, ut donare se immortalitate diceret illum, cui opera sua dedicasset, uti Plinius refert. Hunc insuper cum Philone Iudæo contendisse, cum legatione uterque apud Claudium uteretur, diximus in Philone. Apollinares duo, pater & filius, è Laodicea Syriæ urbe oriundi, doctissimi uiri fuere. Pater presbyter, filius lector: Ambo doctores eloquētię. Pater grammaticus: filius Rhetor. Pater cum esset Alexandrinus genere & prius Berythi docuisset: postea Laodiceam ueniens duxit uxorem: ex qua filium suscepit Apollinarem. Qui cum exerceretur cum Epiphanio sophista, homine minime Christiano: eius cōsuetudine à Theodoro præsule Laodicensi iussus abstinere, nequaquā obtemperauit. Quapropter à Georgio Theodori successore commercio Christianorum interdictus, ob indignationem statim in hæresim erupit, cuius ipse princeps fuit. Nam primum quidem dicebāt animam à deo, uerbo, facto homine, non adsumptam: deinde quasi corrigentes se ipsos adieceruntanimā quidem adsumptam, quæ tamen non haberet mentem, sed deum uerbū esse pro mente. Hæc Socrates in historia. De eodem Sozomenus sic ait, Apollinaris Syrus omni scientia instructus, & Gregorius, & Basilius Cappadoces, prohibiti à Iuliano principe uti Christiani Græcorū studijs & disciplinis erudiri. Tūc Apollinaris cum esset doctus & ingeniosus, ad imitationem Homeri Hebræorum antiquitatē heroico carmine scripsit

uſq;

[Marginal notes: Anselmus Lucensis; Apelles; Hæreticus Apelles; M. Apitius; Appianus Alexand.; Appion grammaticus; Apollinares duo.; Apollinaris iunior.]

usq; ad imperium Saul XXIIII. libris, unicuiq; libro literæ nomen ponendo, uti in Homero legitur. Imitatus præterea Menandri soccum, itemq; Euripidis cothurnum, ac Pindari lyram, argumenta è sacris sumpsit libris: omnes Encyclias lectiones breui tempore composuit, quæ opera uetustis inferiora nulla in re præter opinionem habebantur. Scripsit & ad Iulianum principem cōtra populos paganos, quem librum pro ueritate inscripsit. Hieronymus uero de eodem sic scripsit. Apollinaris Laodicensis Syriæ Præsul patre presbytero, magis grammaticis in adolescentia operā dedit. Deinde in sacros libros innumerabiles cōmentarios scribēs, excessit sub Theodosio: extant eius aduersus Porphyriō, XXX. lib. qui maxime probantur. Idem quoq; Hieronymus alibi. Apollinaris contra Porphyriū egregia conscripsit uolumina, probo laborem uiri, licet fatuum eius dogma in plerisq; cōtemnam. *Apollinaris Præsul Hier.* Apollinaris alius Præsul Hierapolitanus, sub M. Antonino Imp. emicuit: cui nobilem librum de fide Christianorū dicauit. Extant & eius V. aduersus gentes libri, & de ueritate duo, & contra Cataphrygas qui tunc primum cum Prisca & Maximilla insaniebant, uaticinātes Montano autore: ex Hieronymo & Eusebio libro vi. *Aur. Apol.* Aur. Apollinaris scripsit Cari principis gesta uersibus iambicis, ut testatur Vopiscus. *Apollinaris martyr.* Apollinaris item martyr sub Vespasiano Præsul Rauennas, eò à Petro apostolo missus, cuius erat discipulus, natione Romanus, post multa prodigia ex eo uisa iam senex interfectus est. *Apollodorus grammaticus* Apollodorus Atheniensis grammaticus Asclepiadis filius, discipulus Panætij Rhodij philosophi, & Aristarchi grammatici, primus qui genus metri Triambicum cœperit, ut Suidas testatur. Scripsit quoq; historiā Atheniensem LXXX. annorum, usq; ad reditum Heraclidarū. Diodorus. *Apollodorus poeta.* Apollodorus alter Atheniensis poeta Comicus, tempore quo & Menander fuit. Fabulas ipsius nonnullas commemorat Suidas. Apollodorus Tarsensis poeta Tragicus. Cuius Titē ragœdias idem recenset autor. *Apollod. phi.* Apollodorus Pergamenus, Cæsaris Augusti præceptor & familiaris. Scripsit de arte Rhethorica, & Apollidoream sectam introduxit. Strabo. *Apollonius Rhodius.* Apollonius Rhodius, quod in Rhodo agitaret: Alexandriæ autem natus, Callimachi discipulus, æqualis Eratosthenis grammatici. *Apol. gram.* Cuius etiam successor fuit in præfectura bibliothecæ apud Ptolemæū Euergetem. Scripsit Argonautica uersu hexametro. Suidas. Apollonius Alexandrinus, cognominatus Dyscolus, pater Herodiani grāmatici, nobilis & ipse grāmaticus, filiumq; erudijt. Scripsit de compositione partium orationis & alia complura in arte grammatica. Apollonius Aphrodiseus historicus: scripsit res Carias, de Trallibus, de Orpheo eiusq; mysterijs. *Apollonius Molo.* Apollonius Molo Rhodius præceptor Ciceronis, Romæ docuit, quò legatus uenerat de præmijs Rhodiorū dictatore Sulla. Orator unus in causis scriptorq; præstantissimus, & in adnotandis animaduertendisq; uitijs & instituendo docendoq; præstantissimus, ut ait Cicero in Bruto. *Apol. Alabandensis.* Apollonius Alabandensis: Alabanda enim oppidum est minoris Asiæ, dicendi magister cum mercede doceret, tamen nō patiebatur eos quos iudicabat non oratores euadere, operam apud se perdere, dimittebatq;: quemq; ad quancunque artem putaret esse aptum, ad eam impellere atq; adhortari solebat. Cicero in primo de oratore. *Apollonius Nysseus.* Apollonius Nysseus Panætij Stoici familiaris. Strabo. *Apol. Eroph.* Apollonius Erophilus appellatus, quod Erophili discipulus fuit, scripsit de unguentis: autor Athenæus. In Plinio aūt Apollodorus scribitur. *Apol. Astrol.* Apollonius Astrologus, qui inter cætera de Conicis figuris nobilem edidit tractatū, qui cernitur in bibliotheca Vaticana. *Apol. Sena.* Apollonius Senator Romanus sub Cōmodo & Seuero principibus, proditus quod Christianus esset uti rationem suæ fidei redderet nobilem super hoc librum cōposuit, quem in senatu recitauit, securi nihilominus percussus, quod huiuscemodi hominibus qui ante eos adducerentur ex lege decreuerant minime parcendum, nisi deserta fide. Ex Hieronymo. *Apol. II. sophistæ.* Philostratus duos ponit inter Sophistas Apollonios, Naucratitā unum, alterum Athenien sem. Qui ambo M. Antonini principis tempore concurrentes docuere Athenis. Apollonij Tyanei uitam multi composuere, sed præcipue Damis eius peregrinationis comes, à quibus Philostratus mutuatus VIII. uoluminibus interpolauit, ex quo & ego præcipua quum multa superuacua sint breuiter apposui.

Apollonius Tyaneus. APOLLONIVS è Tyana fuit ciuitate Græca in Cappadociæ finibus, arte olim nauta. Dicebatur Iouis filius, familiarisq; Æsculapij, ante omnis pulcherrimus ac sanctissimus. A coitu, uino, & carnibus abstinebat, solis uestibus linteis amiciebatur, comā nutriebat, in templis & cum sacerdotibus plerunq; uersabatur. Præuidit Cilicem quendam lasciuum hominem tertia die interemptum iri, atq; ita contigit. Quinquennium integrū siluit. Oriente sole

sacra quædam in occulto dijs faciebat, solis quatuor discipulis suis illa communicans. Aiebat oportere qui recte philosophantur adueniente aurora cũ dijs uersari: præcedente autem de dijs loqui, reliquum uero tempus humanis rebus sermonibusq; impendere. Se quoq; consultore deo, & duce dæmone singula facere profitebatur, scireq; omniũ linguas absq; doctrina, & cogitationes hominũ introspicere, futura præuidere ac præterita diuinitus. Arabes adsumpto in cibo draconum corde uel hepate, ab auibus non secus atq; ab oraculis auguria captãt: quod & Apollonius illic est adsecutus, qui etiã somnia recte interpretabat, & portenta declarabat. Damnauit sacrificium animalium, thure sacrificabat, orabatq; solem ut concederet, uiros bonos agnosceret, improbos uero neque agnosceret, neq; agnosceretur ab illis. Precabatur item & sic deos, Concedite mihi pauca habere, & nullius indigere. Dicebat etiam eos qui nulla libidine tanguntur, posse tamen ardenter amare, quod in Eunuchis fit manifestum. Sapienti maius periculum imminere ab inuidia, quàm uel nauiganti à tempestate, uel prælianti ab hostibus. Turpiusq; esse pecuniæ studere, q̃ uẽtri, uel luxuriæ. Nam pecuniam ad hæc aliaq; uitia expeti. In monte Caucaso luctu ad lunæ lumẽ cognouit phantasma Lamiæ, quod nunc apparebat sub uarijs figuris, nũc euanescebat: obiurgauit ipsum, & prorsus

Bardasanes euanuit. Scribitur & eius mora cum Bardasane Babyloniæ rege, à quo maxime honoratus, insuper & comitibus & uiatico usque in Indiam adiutus: quam ubi attigit, de Elephãtorum

De Elephãtis natura hæc scribit. Elephantus est iustissimus, equitatur regiturq; à puero: mansuetior fit homini quàm canis, & magis cum eo ludit: scribit, ad tibiam artificiose tripudiat: prudentia cõsilioq; secundus est ab homine, & ipse quoque habet sapientiam ac mentem. Nam si qui uulnerentur, alius Elephantus medetur aloës lacrymas infundens uulneri: uiuit annos, ut compertum est, plures quàm quadringentos. Apud Indos quidam sapientes & sancti appellan

Oxidrachi tur Oxidrachi, qui urbem suam ab hostibus, non manibus, sed oratione defendunt. Iuppiter enim ab eis obsecratus, hostes tonitruis & fulminibus arcet. Narratur deinde Apollonius à Phraote rege Indorum humaniter exceptus, conuiuioq; adhibitus, ubi ambo oleribus tantum pasti, reliqui conuiuæ sumptuosis uenationum cibis. Nam rex ipse & uino & carnibus etiam abstinebat. Deinde cum maximũ post cœnam tripudium fieret, Damis scribit Apollonium audijsse à rege, quod Indi sapientes putant usu musicæ induci somnum quietum, somniaq; iucunda. Vinum insomnia facit inquieta, mentem in uigilia caliginosam, & sæpe oculos cõniuentes: aquæ autem potor semper est sobrius, sui compos, uigil, quietus dormit, dormiens uaticinatur. Mens non suffocata uino quæcunq; in somno præsagit, facile discernit & colligit: unde somniorum interpretes sola matutina somnia interpretatione digna existimant. Anfuraus summus uates iussit sacerdotes, qui responsa clara accipere & syncere reddere uellent, integrum diem à cibo, à uino autem triduo abstinere. Post hæc congressus cum

Iarchas Iarcha philosopho Indo est, ad quem cum literis commendatitijs peruenit. Hic enim Indorum sapientum princeps, diuinitus Apollonio nomen eius, parentes, mores, & quæcũq; ipsi contigerant dixit, perinde ac si omnibus interfuisset. Item eos sapientes qui secum agerent meridie se lauare: postea adorare deum, cantu choream facientes, & interim baculis terram percutere, quæ instar marini fluctus sese in tumulũ attollebat, postea residebat: peractis sacris disputare cõsueuisse. Dicebat præterea se tum cæteros q̃ boni essent deos esse, colíq; à se ac suis opinionẽ Pythagoræ de circuitu animarũ, quam ipsi didicerũt à Pythagora, & Ægyptijs tradiderũt. Bragmanas à carnibus abstinere, Auum suum philosophũ annos centũ ac triginta uixisse. Aiũt Indi præter quatuor elemẽta esse naturam quintam, Aetherem scilicet, deorum generationem: quæ enim ex aere trahũtur, mortalia esse: quæ ex æthere, immortalia & diuina. Et ab initio cuncta mũdi membra simul facta fuisse: esse enim animal cum animalia cuncta producat: & sicut quoduis aliud animal, ita mundum simul totum non per partes natum fuisse: maris & fœminæ uicem gerere, & amore partium suarum mutuo constare: partes mundi propter mentem quæ illi inest, in se inuicem conuenire: regi autem mundum non una manu, sed multis: primam perfectissimamq; mũdi sedem deo a tribui, huius animalis genitori: cæteras uero dijs, qui eius partes gubernant. Damis refert, sapientes illos, se præsente claudum quẽdam, cæcum alium, rursus mancum alium prodigiose curasse, & consuluisse, ut à uino generaturi homines abstinerẽt, itemq; pueri. Nam uinosus gignit insanos, & uinum in pueritia gignit insaniã. Aiũt qui oua noctuæ mediocriter elixata comederit, odio uinum habebit. Apollonius composuit libros de Astrologica diuinatione quatuor, scripsit etiã quæ

ſacra & quomodo dijs ſingulis acceptiſſima ſint. Addit Damis Iarchã ſeptẽ annulos Apollonio dediſſe ſtellarum ſeptem nominibus cognominatos, quorum ſingulos ſingulis diebus geſtabat iuxta dierum nomina illos diſtingues. Inquit Iarchas, uidetur mihi, uirum qui præſcire futura uoluerit, caſte, ſanctẽ diſpoſitũ eſſe oportere, ita ut nullius ſordis macula animã eius inquinet, nullasq́ delictorum cicatrices menti impreſſas gerat. Addit medicinam à diuinatione exordium habuiſſe: nam Æſculapium ex patris Apollinis uaticinijs mortis profucua remedia compoſuiſſe. Dicit apud Indos eſſe lapillum Panthauram ignis inſtar micantẽ, ſub terra paſſus quatuor naſcentem: tantum uero ſpiritus ineſſe, ut intumeſcat, & plerunque ſcindatur terra ubi eiuſmodi lapis concipitur: hic ita lapides attrahit, ſicuti magnes ferrum. Laudans Iarchas Apollonium inquit, mirari nemo debet ſi diuinandi ſcientiam conſecutus es, cum tantum ætheris in anima geras. Poſt hæc Apollonius, cum de Tantali fonte bibiſſet reuerſus ad proprias ſedes. Erat enim iuxta Iarcham Tantali ſtatua, phialam propinans pleNam continuo liquore, de qua bibentes ad philoſophiam ſimul & ad amicitiam inuitabantur. Cumq́ morbus grauiter Epheſum inuaſiſſet, rogatus ab eis idem geſſit, quod olim Pythagoras apud Thurios Metapõtinosq́ feciſſe perhibetur. Duxit turbam ad theatrum, ubi pro malis depellendis ſacrificia fieri conſueuerunt: ibi ſenem quendam mendicanti ſimilem inuentum, Epheſijs inquit, cædite lapidibus hũc deorum inimicum, nónne uidetis huic òculos igne plenos eſſe? Quo uiſo cognouerũt Epheſij dæmonem eſſe, ac lapidibus obruerunt: deinde iubente eo detexerunt: euanuerat hominis imago, & grande corpus canis conſpiciebatur: ſic Epheſij morbo liberati ſunt. Poſthæc ad tumulum Achillis obſecrauit Achillis numen, ut ſibi antiquam eius imaginem demonſtraret: parumper tumulus intremuit, & iuuenis quidam apparuit, primo ſtatura cubitorum quinque, paulo poſt duodecim, pulchrior quàm dici poſſit. Interrogauit quinq; friuola nimium, ad grammaticos & hiſtoricos pertinentia. Videns adoleſcẽtem nimis laſciuientẽ, ridentemq́ ſine cauſa nimium & ſecum ipſo, ſequentem atq; cantantem, cognouit eum à dæmone occupatum eſſe, compulit dæmonem corpus eius relinquere, quo diſcedente in rei huius ſignum ſtatua quædam proxima cecidit. Item cum uideret Athenienſes in theatro, inter Orphei carmina theologiamq́, ad ſonitum tibiæ ſaltantes, redarguit laſciuum mollemq́ ſaltum: confirmauit autem carmina grauiusq́ tripudiũ. Apollonius & Damis ſcribũt, quod Menippus Demetrij Cynici diſcipulus, adoleſcens formoſiſſimus, cum Corintho Cenchreas proficiſceretur, obuiam habuit quandã imaginem puellæ peregrinæ ſpecioſæ diuitis, quæ aiebat ſe eſſe illius amore accenſam: inuitauit ut ad eius domum diuerteret in ſuburbanum: ille amore captus ſæpe illic ſe illi commiſcuit, ac de ineundo matrimonio cogitabant: habebat domum regio ornatu apparatam. Apollonius cum in ea domo ſingula conſideraueſſet, exclamauit illam eſſe quandam ex numero Lamiarum, quas aliqui laruas, aliqui lemures appellant: quæ ſunt ad uenerem pronæ, & humanas carnes uehemẽter expetunt, uenereorumq́ cupidine alliciunt eos, quos cupiunt poſtea deuorare. Precioſa autem illa domus ornamenta, menſas, epulas, pincernas, inquit eſſe tanquam hortos illos Tantali, qui ſicut ab Homero ſcribitur, apparent aliquid eſſe cum nõ ſint: omnia enim illa uanas imagines eſſe. Iuſſu Apollonij omnia illa ſubito euanuerũt, & illa confeſſa eſt ſe eſſe Lamiam, Lamiasq́ conſueuiſſe pulchris adoleſcentum corporibus ueſci, cum ad ſummam ſanguinis abundantiam peruenniſſent. Hæc in media Græcia facta palàm tanquam certa à plurimis habentur. Cum Nero philoſophos exterminaſſet, Apollonius ait, homo deorum ludibrium eſt, iuxta Platonis ſententiam. Hominum uero ludibrium eſt rex impudicus. Nihil ſine dijs ſumus, itaq; orandum ut nobis duces ſint. Nihil eſt tam terribile, ut ſapientem terrere poſſit. His qui ueram ſapientiam modeſtiamq́ attigerunt, omnia quæ à dijs mittuntur proſpere ſuccedunt. Sapientia mea ex diuino afflatu prouenit. Dij non ſemper in eodem permanent loco, ſed nunc ad Æthiopas, nunc ad Athon, nunc ad Olympum proficiſcũtur. Cum per ſyngrapham accuſatus eſſet, quod Neroni detraxiſſet, & prætor ſyngrapham lecturus acciperet, nulla reperit ueſtigia literarum. Idem ſub Domitiano illi contigit. Puella quædam Romæ mori uiſa eſt, quæ habitabat in domo conſuli uicina, efferentibus eam præcepit Apollonius deponere feretrum: attrectans igitur puellam, illiq́ admurmurans, ab ea quæ uidebatur morte ipſam reuocauit: quæ ſtatim etiam loqui incipiens in paternam domum redijt, ſicut Alceſte quondã in uita reſtituta. Vtrum autẽ ſcintillam animæ in ipſa inuenerit, quæ miniſtros medicosq́ latuerat: ſiue decidẽs forte pluuia diſparatam &

Panthaura lapis. *Tantali fons.* *Menippus* *De Lamijs* *Puella rẽ uixit.*

penè iam extinctam animam calefaciens in unum cõgregauerit,difficile coniectu est,nõ mihi solum,uerum etiam his qui uidendo interfuerunt: id autem satis constat dum funus efferretur,forte pluisse. Apollonius in epistola ad Indos quadã (multas enim ad eos misit) inquit, Oceanus à spiritibus sub aqua existẽtibus impulsus ex multis hiatibus,qui partim sub ipso, partim in terra circa ipsum sunt,ad exteriora diffunditur,ac rursus retrocedit,postquã uelut anhelans is quem diximus spiritus resedit. Huic opinioni fidem facit, id quod apud Gades ægrotantibus cõtingit. Nam quo tẽpore excrescens aqua regionẽ inundat animæ morientes nõ deserũt,quod profecto nõ eueniret,nisi spiritus ipse in terrã secederet.

Ratio fluxus Oceani.

Apollonius socius cõsciusq́ fuit coniurationis in Neronem qua profligatus fuit. Noscebat autẽ futura non incantationibus utens,sed ex his coniectans quæ sibi dij immortales ostendebant. Quondam nauigiũ satis idoneum nactus cum Leucadem tenuisset, Achaiam iturus,descendamus inquit,ex hac naui: illa uero quãquam tunc quieta paulo post submersa est. In Ægypto autem existens noscebat quæ eo tẽpore fierent Romæ in exercitu contra Vitellium Imperatorem.

Cõtra Neronem.

Apud Vespasianum in honore fuit,quem ita adhortabatur: Vespasiane quæ ad imperiũ attinent tanquam rex administra: quæ autẽ ad corpus,tanquam priuatus. Munera deinde ab eo oblata renuit dicens,auaris hominibus,qui harum rerum indigẽt, esse tribuenda. Vidẽs leonem cum hominibus mãsuete uersantẽ,& ad pedes suos procumbentẽ ait,in eo animam Amisis regis esse: tunc leo rugijt,fuditq́ lachrymas. Idem Athenis ignotis dijs aras constitutas esse nouit diuinitus,& dixit quicquid Timasioni Ægyptio à nouerca contigisset. Perag rauit deinde uersus occidentẽ ad gymnosophistas Æthiopum philosophos. Illic Thespetion gymnosophistarũ dux senior præcepit arbori ulmo, ut Apolloniũ salutaret, illa salutauit distincta quidẽ uoce,sed tenui & fœminea. Gymnosophistæ à carnibus & libidine abstinent,meridie sacris incumbũt. Thespetion inquit, Frugalitas,sapientiæ ueritatisq́ magistra est,uictus labore manuum comparandus.

Pro Vespasiano

Thespetion gymnosop.

Apollonius ait Indos acutiores esse Æthiopibus, quia in aere puriore degãt: ueriora etiã de natura & dijs opinari, quod propius deos & principia substantiæ calidæ,atq; animantia generantis habitarẽt. Addit Socratẽ diuinum fuisse, neq; aliam ob causam per bestias arboresq́ iurare,nisi ne per deos ipsos iuraret. Dijs obsistere,insania est: male fortunata apud homines apparet iustitia: ab Ioue em̃ & fatis ordinata,ut hominibus non afferatur iniuria,nusquã nequis sibiipsi iniuriaretur prouidit. Extat Apollonij epistola,qua dæmonẽ satyrum in Æthiopia se mansuefecisse narrat: mansuefecit autem, ut narrat Damis,uini potu,quũ contumeliose lasciuire soleret in fœminas.

Indi sapiẽtiores Aethiopibus.

Interea Titus captis Hierosolymis omnia circum loca cadaueribus cõpleuerat: à finitimis autẽ gentibus ob uictoriã coronam offerẽtibus respuit,dictitans se tali honore indignum: non enim se esse talium operũ autorem,sed deo iracundiã contra Iudæos demonstranti suas manus præbuisse.

Titi modestia.

Apollonius hortũ cõsiderans,diuinitus cognouit in eo thesaurũ absconditum. Quumq́ lis inter agri dominũ & thesauri repertorẽ esset,ait ei dandum qui melius uti sciret. Item adolescentem uidens rabie furentem, cognouit quis esset rabiosus canis,qui eum læserat: canis ille iussu eius lambens uulnus curauit adolescentẽ,canem uero natatu fluminis curauit: medicamẽtum nanq; rabiei est aqua,si eam attingere rabiosus audeat.

Rabiosi med.

Item præuidit qua morte Titus moriturus foret. Quũ autẽ Domitiano qui omnes philosophos eiecerat suspectus esset, atq; in cõpedibus ab eo uinctus interrogaret, quo modo crus cõpedes sustineret, respõdit, nescio: mens enim alijs intenta est, quæ aut non dolebit,aut dolorẽ sedabit: cogitat autẽ nũc mens hoc ipsum non cogitare talia: Animã capere nequaquã poteris,quinetiã neq; corpus, quoniam tibi fatorũ ordine nõ subijcior: atq; hæc dicens è prætorio disparuit: solebat enim pedes diuinitus soluere cõpedibus.

Cõtra Domitianum

Ritu etiam Pythagoreorũ,atq; Bragmanum linteis amiciebatur,& calciamẽta ex arborum corticibus gestabat,dicebatq́,ab omni uenere abstinere me iuuat,& hoc ipsum amo nihil amare. Quod aũt sit hominibus cum deo quædã affinitas, per quã solus ex omnibus animalibus deũ cognoscit,& de propria natura philosophatur,& diuinæ uocis est particeps,formaq́ deo similis est,& à deo uirtutes habet,per quas deo proximus redditur, Apollo nos docuit. Leuibus tenuibusq́ cibarijs uescor,quæ mihi lõge sunt iucundiora,q̃ lautæ & apparatissimæ aliorũ dapes,atq; hoc admirabilẽ quandã & arcanam perspicacitatẽ sensibus tribuit, nec turbidũ quicquã aut obscurũ circa ipsos manere patitur, facitq́; ut tanquã in speculi claritate cũcta perspiciam,tam etiam facta q̃ futura. Præcipiebat insuper ne simus de cõsilijs deorũ curiosi. Dum Romæ Domitianus occideretur: ipse autem

Bragmanes

Ephesi

Ephesi meridie disputaret, rem totam quasi ante oculos positam cõspexit, multisq; narrauit. De Apollonij ætate & morte Damis nihil scripsit: quidam octogesimum, alij nonagesimum, De obitu plerique centesimum ætatis annum excessisse perhibẽt, non minus quàm in iuuenta ualidum Apollonij. & formosum. Traditur à quibusdã ipsum Ephesi decessisse. Alij in Lyndo mortuũ asserunt, cum Palladis templum ingressus, repente ex hominum conspectu disparuisset. Alij in Creta cum esset in tẽplo cõclusus sponte patefactis foribus exijsse, & iterum intrasse, & illinc ascen disse in cœlum: auditamq; esse uocem quasi cantantiũ uirginũ: ueni de terra, ueni in cœlum, adscende sicut inde in terram descẽdisti. Adolescens quidã post Apollonij mortẽ dormiens primum, deinde etiam experrectus uidit, audiuitq; Apolloniũ de anima ita dicentẽ: immortalis est anima, non humana res, sed à diuina prouidentia profecta: ipsa igitur post corruptũ corpus tanquam uelox equus uinculis solutus facile huc atque illuc discurrens miscetur leui aëri, grauẽ molestamq; seruitutẽ exuta. Ipse uero omniũ sermonibus tanquam deus colitur, & sacra Tyana regijs illum honoribus prosequitur. Cupiebat autẽ coram nullis testibus mori, adeo persuadẽdi cupidus erat se semper esse uicturũ. Sic igitur existimandũ, uiros bonos dei particulam quandã habere, mundum autẽ qui opifici deo adiacet, omnia quæ in cœlo, terra, mari sunt existimare debemus: cuius etiam homines præter fortunæ rationẽ sunt participes. Est autem & in bono uiro mundus quidã, sapientiæ mensurã non excedens. Verum huiusmodi figuram inordinatæ animæ furiosius attingẽtes, omnia perturbãt. Hepar, in quo uaticinij sedẽ esse dicunt eius artis periti, ex nõ puro sanguine constat: totum enim syncerũ purumq; sanguinẽ cõtinet cor, eumq; per uenas in uniuersum corpus diffundit. Bilem autẽ in hepate iacentem iracũdia excitat, timor autẽ in cõcauas hepatis partes eandem subducit: quod si quis ipsam iritauerit adeo efferuet, ut suo uase cõtineri non ualens supino hepati superfundatur, atq; ita partes omnes hepatis occupet, quæ antea syncerae fuerũt & aliquid portendere idoneæ. In animalibus uero quæ timore terrẽtur, subsidens bilis simul cõtrahit quicquid lenibus hepatis partibus luminis inerat: tunc enim introrsum cedit purioris sanguinis pars, qua hepar illustrabatur, cum natura pelliculam, quæ circa ipsum est prætendat, & qui turbulentus inest sanguis supernatet. Aphrodisius præsul Bituricensis Petri discipulus gene re Aegyptius iacet apud Bituriges. Aphthonius Sophista scripsit προγυμνάσματα, id est, præexercitationes in Rhetorica. Item in artẽ Hermogenis, cuius liber adhuc extat. Apsines Gadareus sophista, uir erro, primũ Smyrnæ ab Heraclide Lycio, deinde Nicomediæ à Basilio eruditus: postremo Romæ docuit Maximiani tẽpore, à quo ad consulatũ usq; prouectus est, ut ait Suidas. Eius extant hodie scripta quædã in Rhetorica. Alterũ Apsinem sophistam Philostratus inter amicos suos cõnumerat. Apsyrtus Proconnesius è Nicomedia oriundus militauit sub Constantino Imp. circa Istrum. Scripsit ἱππιατρικόν, id est de cura equorum: sed & Cimon Atheniensis ἱπποσκοπικόν, id est, de equorum cõsideratione. Suidas. L. Apuleius Tribunus Pl. die dixit Camillo, ex quo ille in exilium Ardeam abijt. Liuius L. Apuleius Saturninus Trib. Pl. seditiosus, ut gratiã Tribunorũ militũ pararet, legem tulit, ut ueteranis centena agri iugera in Africa diuideretur. Et intercedentem Bebium collegam facta per populum lapidatione submouit. Glauciæ Prætori, quod is eo die quo ipse concionẽ habebat, insistẽdo potestatem populi aduocasset, sellam concidit. De quo uide Cæcilium plura scribentem. Liuius autẽ in Epitome sic ait. Apuleius Saturninus adiuuãte C. Mario, & per multas occasiones à Numio cõpetitore Trib. Pl. per uim creatus, non minus uiolenter tribunatum quàm petierat, gessit: & cum legẽ agrariam per uim tulisset, Metello Numidico quod in eam non iurasset, diem dixit: qui cum à bonis ciuibus defenderetur, ne causa malorũ certamen esset, uoluntariũ in exilium Rhodum profectus est. Ibiq; legendo & audiẽdo magnos uiros aduocabat. Idem C. Memium candidatũ quod actionibus suis aduersariũ timeret interemit. Quibus rebus cõcitato plurimũ senatu, oppressus armis cum Glaucia prætore, & alijs eiusdẽ factionis socijs interfectus est. Q. Metellus ab exilio ingenti fauore reductus. L. Apuleius philosophus Platonicus è Madaura Africæ oppido, patrem habuit Theseum, matrem Saluiam, ut ipsemet in Metamorphoseos libris testatur. Athenis liberales artes adsecutus, Platonis decreta sibi proposuit ante omnia sectãda. Omnigenæ uir eloquẽtiæ & diuersam ab antiquis ingressus uiam, nouũ dicẽdi genus adsumpsit. In uerbis enim nouus, in sentẽtijs creber, in trãslationibus audax, in inuẽtione acutus, in elocutiõe uarius, ut in ipsius operibus licet deprehendere. Nam libros XI. Metamorphoseos scripsit de Asino aureo,

Marginal notes: De obitu Apollonij. — Aphrodisius — Aphthonius — Apsines — Apsyrtus — L. Apuleius — Apuleius Saturninus. — C. Memius — Apuleius philosophus

Lucianum imitatus sophistam,qui Græce simili ferè argumento scripserat,Ob quam rem fa
bulam hanc Græcanicam uocat. In qua fingit sese ingenij fortunæq; periclitãdæ gratia, cum
aliò tum in Thessaliam profectum. Ibiq; à saga dum in auem cuperet in asinum esse immu-
tatum, pristinum tamen sensum retinentem. Multa quoque se passum,multa per ærumnas
& labores didicisse,ut planè hoc commento mores humanos uariosq; euentus, quis possit
ex ea fabulæ lectione perspicere: quin obiter anum quandam consolatricem puellæ captiuæ
referentem inducit: quam qui nosse melius cupit, Fulgentium super hoc ipso figmento quæ
enarrauerit inuestiget.Deniq; post uarios labores,lunæ auxiliatricis ope, ut ipse ait rosis de
manu Ægyptij sacerdotis acceptis ac deuoratis, homini est restitutus priori,& religionibus
magnis initiatus. Deinde Floridorũ libri iiij,quod florũ modo uarietate doctrinæ, multipli-
ciq; eorũ cognitione delectẽt:uersantur enim in genere demonstratiuo. Orationes continẽt
ad Africæ procos.habitas. Duos item libros in Apologiam magicæ: fuerat enim à Sicinio
Æmyliano cum alijs tum magicæ criminibus accusatus corã Claudio Maximo Africæ Pro-
cos. De deo Socratis librum unum, in quo Platonis theologiam collaudat,postremo deum
hunc quem ille uti consiliarium audire uidebatur, tollere uidetur, Super quo Augustini uer
ba de Ciuitate licet in medium adferre: Apuleius librum de deo Socratis scripsit,ubi disse-
rit ex quo genere numinum Socrates habebat adiunctum & amicitia quadam conuerbia-
tum deum,à quo perhibetur solitus admoneri,ut desisteret ab agendo quando non feliciter
fuerat euenturum.Dicit apertissime non illum deum fuisse,sed dæmonem,diligenti disputa
tione pertractans istam Platonis,de deorum sublimitate,& hominum humilitate,ac dæmo
num mediocritate sententiam.De magica uero ipsius idem Augustinus sic ait: Apuleij phi-
losophi Platonici extat oratio copiosissima, qua à crimine artiũ magicarum se alienum esse
defendit, seq; aliter non uult uitio carentem uideri,nisi ea negando, quæ non possunt ab in-
nocente conuinci:ac omnia miracula magorum,quos recte sentit esse damnandos,declarat
fieri & in operibus dæmonũ:hæc ille.Scripsit & de dogmate Platonis,eius decreta breui epi
tome complectendo, cum altero libello qui de philosophia inscribitur ad Faustinum filium,
qui pars prima est. De mundo item librum unum ad eundem, qui naturalem continet phi-
Aquilij losophiam.Trimegisti postremo antiquissimi philosophi dialogum cõuertit. Aquilij & Vi-
M. Aquilius tellij simul cum filijs Bruti Tarquinios reducere quæsiuere, capiteq; damnati. Liuius ij.M.
Aquilius consul Aristonicum in triumphum duxit. In Sicilia bellum seruile cõcitatum con-
fecit. Accusatus denique quum de repetundis causam diceret, M. Antonius qui pro eo per-
orabat,tunicam à pectore eius discidit,ut honestas pro republica cicatrices ostenderet,qui-
Aratus dux bus cõspectis,proculdubio absolutus est.Liuius libro lxix & lxx. Aratus Sicyonius, uirad-
modum potens in patria,tyrannisq; maxime infensus, quos Sicyonia ciuitas alere consue-
Nicocles uit.Erat enim eius loci tyrannus eo tempore Nicocles,qui multis incommodis ciuitatẽ ad-
fecerat. Arato igitur libido subijt patriam liberãdi,coactisq; omnibus quos Nicocles in exi-
lium egerat,coniuratis quoque alijs Sicyonijs,ac nocte in urbem per scalas mœnibus adpo-
sitas ingressi,tyrannum metu sponte profugere coegerunt.Hinc Aratus cõposito patriæ sta
tu,ac restituta libertate Achæos in amicitiã adsciscere conatus est, à quibus Imperator dele-
ctus,annos XXXIIII. eorum rempub.feliciter administrauit:ac primo Locridem & Ca-
lydoniam depopulatus,postremo Acrocorinthum expugnauit,Macedonas ex eo loco de-
pellens, Argeorũ tyrannos, Aristonicũ primo, deinde Aristippum bello sustulit. Lysiadem
tyrannũ Megapolitanum insidijs adpetijt. Sed & nomẽ eius Ætolorum res maxime illustra
uere,quos Achæis aduersos in finibus agri Megarensis sæpe superauit.Sublatus tandẽ uene
no dicitur,eoq; lento ac sensim dato à Philippo iuniore Macedoniæ rege,qui eius uirtutẽ &
Aratus poeta potentiã formidãs amicitiæ specie ad se illexerat.Sepultus Sicyone. Aratus poeta solẽnis,in
grãmatica Menecratis discipulus,in philosophia Timonis & Menedemi. Emicuit Olymp.
CXXIIII. regnãte Antigono in Macedonia Demetrij Poliorcetæ filio, apud quẽ ad extre
mũ usq; in honore uixit.Fuit uersificator,scripsit Phænomena, hymnos in Pana,in medici-
na ꝗq; quæ ad cõpositionẽ Theriacæ ptinent:præterea de moribus & epigrãmata quædã in
Antigoni uxorẽ. Epicediũ in Cleombrotũ: soluta itẽ oratione epistolas in commẽtarios in
Odyssẽã,hæc Suidas.Quintil.quoq; his uerbis eũ taxat.Arati materia motu caret,ut in qua
nulla uarietas,nullus adfectus,nulla psona,totusq; in noĩbus absumitur. Sufficit tamẽ operi
cui se parẽ credidit uel æqualẽ.Phænomena ipsius à Cicer.& à Germanico Cæsare conuersa
fuere.

fuere. Arator Romanus ſubdiaconus, poeta Chriſtianus, apoſtolorũ actus hexametris cõ/ *Arator poeta*
poſuit. Archelaus Mileſius Anaxagoræ diſcipulus, & Socratis præceptor, primus ex Ionia *Chriſtianus*
phyſicam philoſophiam Athenas inuexit. Quapropter appellatus phyſicus fuit. Hic uitia *Archelaus*
& uirtutes non natura, ſed lege conſtare dixit. Fuere item tres alij, unus chorographus, qui *philoſophus*
omnem ab Alexandro peragratam terram dixit. Alius qui phyſicã carmine ſcripſit. Tertius
de arte oratoria. Diogenes. Archelai item in Cappadocia regnauerunt. Ex his ille qui ſupe/ *Archelai*
ratus à Sulla eſt, quod Mithridati auxilium tulerat: alterum Romæ retinuit Tyberius, ut in *reges*
Cappadocia dixi. Archelaus Herodis, de quo in hiſtoria Hieroſolymitana. Archelaus Ma/ *Archelaus*
cedoniæ rex quem lepide Socrates notauit, quod ille magno ſumptu Zeuſim ad pingendũ *rex Mace/*
nouam ab eo conſtructã domum adcerſeret, ut hoſpites plures, quãdo non ſui cauſa, ſaltem *doniæ*
uiſendæ domus ſtudio allicerentur. Idem tyrannus à Platone potius quàm rex appellatur:
interfectus eſt demum ab adoleſcente nomine Crateua quem in delicijs habebat, quod eum
promiſſa filia alteri poſthabuerit. Sed ipſe Crateuas poſt annos quatuor etiam interficitur.
Hic olim etiam in cœna poeta quodã talentum petente adſerri iuſſit, dedit'q; Euripidi poe/
tæ, qui ſimul cum eo etiam cœnabat, dicens, tu dignus accipere, hic poſtulare. Aelianus de
uaria hiſto. Archelaus præſul Meſopotamiæ librum diſputationis cõtra Manichæum Syro *Archelaus*
ſermone cõpoſuit ſub Probo imperatore. Hieronymus. Archeſilaus{Pitanæus ex Aeolide *præſul*
mediam adtulit Academiã, ob diſputationis contrarietatem. Primus nanq; in utranq; diſſe *Archeſilaus*
rere partẽ adgreſſus eſt. Idq; orationis genus quod Plato tradiderat, per interrogationẽ &
reſponſionẽ, ex umbra in certamen & puluerẽ deduxit. Nullum præterea ſcripſit librũ, quod
æque de omnibus retineret adſenſum. Poeticæ operam dedit. Ex omnibus'q; Homerum ita
cõplectebatur, ut ſecum ſemper haberet, & ante ſomnũ ſemper aliquid ex eo legeret, uoci/
tans eum amaſium ſuum. Exceſſit ex hauſtu immodici uini, anno ætatis LXXV. Floruit
circa Olymp. CXX. ut ſcribit Apollodorus in Chronicis. Archeſilas ſculptor nobilis fa/ *Archeſilas*
ma præſertim Dianæ ſimulachri, in quod eſt Simonidis epigrãma. Fuere præter hos alij duo *ſculptor*
poetæ, alter elegiarum, alter uero priſcæ comœdiæ ſcriptor. Diogenes. ARCHIMEDES *Archimedes*
Syracuſanus Geometra nobiliſſimus, tanta in ipſa ſcientia dulcedine dicitur uerſatus, ut ſæ/
penumero inuitus ad balnea ductus, dum perungendus in cratere conſtitueretur, per corpo
ris unguenta, figuras ac lineamenta digito inſcriberet. Is amicos & neceſſarios oraſſe fertur,
ut poſt eius mortem, ambitam Cilindro ſphæram ſepulchro eius imponerent: inſcriberent,
ex continenti fundamento ad contentum quænam exceſſus ſit proportio. Poſtremo captis
Syracuſis, contemplandis lineamentis intentus fuiſſe dicitur, ut urbem diripi non ſenſerit.
Iuſſus à milite ut ad Marcellum ocyus ueniret, non ante uoluit, quàm rem propoſitam perfe
ciſſet. Quamobrem ab eodem eueſtigio interfectus eſt, quod ægre Marcellum tuliſſe di/
citur, author Plutarchus. Cicero uero in Tuſculanis, quum eſſet in Sicilia quæſtor, ſepul/
chrum eius inter uepres cum iiſdem, quæ ſupra diximus, inſignibus inueniſſe gloriatur. Fuit
item alter Archimedes grammaticus, genere Trallianus, qui commentarios in Homerum *Archimedes*
& mechanica ſcripſit. Suidas. Archidamus princeps Lacedæmoniorum uir bello clarus. *grammaticus*
Telidis filius, Methonem ad Athenienſes deficientem recepit. In bello contra Pilum pri/ *Archidamus*
mus è naui proſiliens, nec uulneratus eſt, nec ſcutum amiſit. Deniq; aduerſus Amphipolim
ſtrenue decertauit. Inſimulatus poſtremo quod Agnonis Thraciæ regis amicitiæ ſtuderet,
damnatus eſt, ut ait Suidas. Hic quondam quum uidiſſet in concilio Lacedæmoniorum le/
gatum quendam, qui ſenectute interpolata canos infecerat. Quid miramini, inquit, eum ani
mo mentiri, qui corpore etiam mentitur ? author Aelianus de uaria hiſtoria. Floruit Iſocra/
tis oratoris tempore. A. Licinius Archias poeta Antiochenus Romæ fuit in amicitia mul *Archias*
torum clarorum oratorum, præſertim Lucullorum, & à nonnullis Græcis populis honora/ *poeta*
tus, & eorum ciuitatibus donatus. Ciceroni in primis familiaris. Hic quum diſcederet è Si/
cilia cum L. Lucullo Heracleam uenit, & adſcribi etiam in eandem uoluit, quod & ſua uirtu
te, & Luculli amicitia, facile impetrauit. Deinde de ciuitate lis mota à quodã Græco, Cicero
defendit, ubi multa de laudibus poeticæ dicit. Pædianus. Archias qui cõdidit Syracuſas, de *Archias Sy/*
quo in Syracuſis diximus. Archias Hyblæus præco celeberrimus, uicit tris ordine Olym/ *racuſas cond.*
piadas & Pythica, ubi icon ipſius & epigramma Græcum. Pollux. Architas Tarentinus phi *Archias*
loſophus Pythagoricus rempub. Tarẽtinorum rexit, exercitus ductando, nec unquam ſupe *præco*
ratus, ut ait Ariſtoxenus. Scripta eius nõ feruntur, niſi quædam ad Platonẽ epiſtola, eius in *Architas*

Geometria discipulum,pro quo etiam sponsor apud Dionysium quandoq; fuit. Primus qui mechanica mechanicis principijs usus exposuit, primus'que de Cilindri ratione duas medias secundum proportionē sumere quærens,ad cubi duplicationem & cubum,ut Plato testatur,etiam inuenit:author Diogenes. Idem fertur simulachrū quoddam columbæ è ligno factitasse,idq; ratione quadam mechanica uolitasse, ita scilicet libramētis suspensam,& aura spiritus impulsa atq; occulta concitam,author Fauorinus apud Gellium. Architas Mitylenæus musicus,cui cum probro daretur, quod non exaudiretur, respondit. Instrumentum pro me loquitur. Fuere item alij duo,unus qui de agricultura scripsit,alter poeta epigrammatum. Diogenes. Archibius grammaticus Alexandrinus docuit Romæ sub Traiano principe. Scripsit commentarios in epigrammata Callimachi. Suidas. Archilochus poeta lamborum Lycambem socerum, quod filiam ei pactam alij locauerat, ad laqueum ob lamborum petulantiam in eum scriptorum compulit. Ex quo Horatius. Archilochum proprio rabies armauit iambo. Ouidius: Tincta Lycambæo sanguine tela madent. Quintilianus. Archilochus primus inter eos qui iambos scripsere. Summa in eo uis, elegantes sanè uibrantes'que sententiæ,plurimum sanguinis atq; neruorum, adeo ut uideatur quibusdam, quod quidem ueneni est,materiæ esse,non ingenij uitium. Emicuit regnante Romulo, ut ait Cicero in Tusculanis. Hunc Archilochum Critias lepide accusat,ut hominē ineptum,qui de seipso multa probra dixerit,quæ aliter nesciremus. Nam quod seruæ filius fuerit, quod'que patriam ob paupertatem relinquens in Thasum uenerit,& quod hic inimicus sit habitus, quod sine discrimine amicos inimicos'q; momorderit: præterea mœchus, libidinosus, contumeliosus'q; fuerit: deniq; quod scutū abiecerit,nunquam profecto sciremus,nisi ex ipso. Hæc Aelianus de uaria historia. Aristides Atheniensis in regenda republica cum Themistocle dissensit, quum essent diuersis moribus. Hic esse, ille uideri strenuus malebat. Hic abstinentissimus, ille cupidissimus. Hic denique pauper,ille diues. Catoni alter, Cæsari Themistocles comparandus. Hic cum multa pro patria gessisset,postremo ob inuidiam, ut mos est bonorum, in exilium actus, precatus est deos,non sicuti Achilles Græcis iratus, ut Atheniensibus quæcunque cuperent,sic bene faustéq; euenirent. Tertio post anno quum Xerxes ductaret exercitum per Bœotiam & Thessaliam, Atticam'q; adoriri statuisset, Atheniēses antiquata lege exules restituerunt. Inter quos Aristides reuersus,iniuriarum minime meminit,sed Themistoclem aduersarium omni studio ornauit, cum quo postea simul militauit,& apud Plateas cum Pausania se coniunxit. Abstinentiæ ipsius id signum uel maximum, quod summis functus honoribus inops decessit,iam senex,sumptusq; funeri defuit. Et filiæ ex publico dotatæ,filioq; Lysimacho etiā argēti minæ centum,& totidē agri consiti iugera erogata. Ex Plutarcho. Aristidē alium inter sophistas Philostratus ponit è ciuitate Hadrianorum Mysiæ, qui Smyrnæ docebat,& aduenienti forte M. Antonino principi, unus omnino nō procedit obuiā,eoq; modo in cognitionē pariter & amicitiā uenit imperatoris. Aristides Thebanus pictor Apellis tēpore. Is omniū primus animū pinxit, & sensus expressit omnis, quos Græci uocant ἤθη, durior aliquantulum in coloribus. Encausticam etiam primus inuenisse traditur,postea à Praxitele cōsummatam. Huius pictura illa præcipue laudatur, infans adrepens ad mammam matris ex uulnere morientis, ac manu prohibentis: sentire mater, & timere uidetur,ne à mortuo lacte sanguinē infans lambat. Quam tabulam Alexāder transtulit Pellam. Sed & Iris eius imperfecta cōmēdatur,quam nullus posteriorum ausus est attingere. Huiuscemodi enim imperfecta opera, sicuti Venus Apellis, & Tyndarides Nicomachi, Medæa Timomachi,in maiore sunt admiratione, quàm si perfectæ forent: quippe in his liniamēta reliqua,ipsæq; cogitationes artificum spectātur,atq; in lenocinijs cōmendationis dolor est,manus quum id agerent, desiderātur extinctæ,ex Plinio. Aristides Atheniensis alter orator,inter X. secundus,cuius multæ extant orationes,insuper & declamationes Attico stilo. Aristides Atheniēsis item philosophus Christianus eloquētissimus,sub pristino habitu,uolumē nostri dogmatis rationemq; cōtinens, eodemq; tēpore quo & Quadratus Hadriano principi tradidit,id est Apologeticon pro Christianis. Hieronymus. Aristotelē philosophum iuuentā luxuriose egisse & patrimonio absumpto militasse, postquam uero in ea arte decoxerit ad philosophiā se cōuertisse, Aelianus de uaria historia testatur. Is Stagerita fuit Platonis auditor,patre Nicomacho medico, Alexandro discipulo uel præcipue charus, id beneuolentiæ signū uel maximum,quod Stageram eius patriam ab se dirutā ipsius causa restituerit.

Architas Mitylenæus · *Architæ alij duo* · *Archibius* · *Archilochus* · *Aristides Atheniensis* · *Lysimachus* · *Aristides sophista* · *Aristi. pictor* · *Aristides orator* · *Arist. philosophus Christianus.* · *Aristoteles philosophus*

reſtituerit. Scripſit non ſolum neruoſe, ſed eleganter cōtra quorundam opinionē, author Ci/
cero in epiſtola ad Fannium. Meus, inquit, liber totum Iſocratis Myrotheciū, atq; omnium
diſcipulorum eius arculas, nonnihil etiam Ariſtotelis pigmēta conſumpſit. De fi.bo. Credo,
inquit, te minus delectari ab Epicuro, qui hæc Ariſtotelis & Theophraſti ornamenta dicen
di contempſit. In primo ad Herēnium. Ariſtoteles autē qui huic arti plurima ornamēta ſub/
miniſtrauit. In Rhetoricorum ſecundo. Veteres quidē ſcriptores huius artis uſq; à principe
illo & inuētore Ctesia repetitos, unum in locum cōcluſit Ariſtoteles: & nominatim cuiuſq;
præcepta magna cōquiſita cura, perſpicue ſcripſit, atq; enodata diligēter expoſuit: tantum'q;
iunioribus ipſis ſuauitatis & breuitatis præſtitit, ut nemo illorū præcepta ex ipſorum libris
agnoſcat: ſed omnes quicquid illi perceperūt, ſeu uelint intelligere, quaſi ad quendam multo
cōmodiorem explicatorē reuertantur. Scripta eius quadrifariam diſpertita ſunt. Primo quæ
ad eloquētiam pertinent, quæ ſunt Rhetoricorum libri tres. De poetica duo. De eloquutio/
ne poetarum unus. De poetis tres. De tragœdijs unus. Epiſtolas item ad diuerſos, & carmi/
na inſuper, & iudiciariā ab eo ſcriptam orationem. Altera quæ ad philoſophiam Ethicen
pertinent, ut ad Eudemum libri octo, qui nunc etiam extant. Magnorum moralium duo, ad
Nicomachum decem. Oeconomicorum duo. Politicorum octo. Item libri in quibus ſunt ab
eo mores & inſtituta CLVIII. Ciuitatum perſcripta. De iuſticia quatuor. De gubernatio/
ne reip. duo. De uoluptate unus, de ſummo bono tres. De regni adminiſtratione unus, de le
gibus quatuor, de diuitijs unus. De precatione & uoto unus. Reliqua ſunt quæ ad logicen &
phyſicen pertinent, quorū quicquid ſupereſt ab omnibus cognoſcitur. Multa etiā ex eis de/
perdita. Traditur etiā libros ſupra CCC. ab ſe ſcriptos reliquiſſe. Exceſſit annorū LXIII.
eodem quo Demoſthenes anno, hic in Apulia, ille in Eubœa, ambo profugi, perſequēte An
tipatro. De libris & ſucceſſoribus eius Plutarchus in Sulla, & Strabo, hæc quidem referunt.
Ariſtotelis & Theophraſti libri longo tēpore occultati fuerant, nam ſuos Ariſtoteles Theo
phraſto dimiſit. Theophraſtus uero Neleo Scepſio. A quo deinceps ad alios hæredes impe
ritos, qui ne uenirēt in manus Attalorū regum eo tēpore bibliothecā Pergami cōparātium,
eos libros defoderunt. Demum Apeliconi Teio uēdidere. Apelicon igitur, ut qui librorum *Apelicon*
eſſet ſtudioſior quàm ſapientiæ, carioſa loca emendare uolens, deſcribendos dedit, ſcriptura *Teius.*
non rite ſuppleta. Poſt cuius mortem Sulla cum eò bello Mithridatico ueniſſet, Pyreum'q;
adplicuiſſet, inuolucris eos Romam deportauit, Tyrannioniq; grammatico eius familiari *Tyrannion*
digerendos tradidit. A quo Andronicus Rhodius cum auferret exēplaria, in uulgus poſtea *Andronicus*
ædidit. Enarrauerunt eum plurimi & illuſtres authores. Inter quos Græci, Themiſtius, Phi/ *Enarratores*
loponus, Alexander Aphrodiſeus, Simplicius, Porphyrius, Olympiodorus Alexādrinus, *Ariſtotelis.*
Magentius, Euſtratius. E recentioribus autem Ioannes Damaſcenus, Theodorus Logothe
tes, Michael Pſellus, Nicephorus Gregoras. Ex noſtris Boetius, Thomas Aquinas, Alber/
tus magnus, Burleus, Aegidius. Ex barbaris, Auerrois, Auempace, Auicenna. Ariſtoteles *Ariſtot. alij*
Athenienſis, qui rempub. adminiſtrauit, cuius etiam iudiciales leguntur orationes, plurima
gratia & elegantia refertæ. Alius quoque qui Iliadem Homeri ſcripſit. Quartus Siculus ora/
tor. Quintus cognominatus Mythus. Alius Cyreniacus, qui de poetica ſcripſit. Alius item
grammaticus, ut author Diogenes. Ariſtippus Cyrenæus Socratis auditor, primus Socra/ *Ariſtippus*
ticorum mercedem docendi exegit, ac quæſtu philoſophatus eſt. Cum Xenophonte ſimul/
tatem geſſit. Summum bonum in uoluptate corporis poſuit: quapropter à Diogene canis
regius eſt appellatus, quod diuitum eſſet aſſecla. Iactatum inter eos ſcomma Horatius per/
pulchre uerſibus includit. *Si pranderet holus, patienter regibus uti* Nollet Ariſtippus:
ſi ſciret regibus uti, Faſtidiret holus, qui me notat. Cum olim in naui periclitante pertur
baretur, interrogatus poſt caſum, cur philoſophus timuiſſet, Non agitur, inquit, par peri/
culum de anima nebulonis, & nobilis philoſophi. Huius ſectatores Cyrenaici dicti, à So/
craticis & nobilibus philoſophis ob obſcœnitatem dudum repulſi. Habuit filiam nomine
Aretam doctiſſimam. Quum nauis olim qua uehebatur, onere premeretur, aurum iuſſit in *Areta*
mare proijci, ut ait Diogenes. De eodem Auguſtinus. Ariſtippo quidem nec reſponden/
dum cenſeo. Qui per omnia uixit, ut inter eum ac belluam nihil diſtaret. Ariſtarchus gram/ *Ariſtarchus*
maticus Alexādrinus lege, oriundus è Samothracia, patre item Ariſtarcho, floruit Olymp. *grammaticus*
CLVI. ſub Ptolemæo Philometore, cuius etiam filium erudijt, Scripſit cōmentarios ſupra
mille. Fuit diſcipulus Ariſtophanis grammatici. Deceſſit in Cypro, ſeipſum cibi abſtinentia

necans, in

necans, in morbo hydropiseos, ætatis anno LXXII. filios reliquit Aristarchum & Arista-
goram ambos stultos, autor Suidas. Aelianus autem hunc tradit tam castigato fuisse iudi-
Aristarchus poeta. cio, ut Homeri uersus non putaretur, quem ipse non probaret. Aristarchus Tegeates poeta
tragicus, Aesculapio, à quo ex morbo fuit liberatus, pro recepta sanitate fabulam uouit. Emi-
cuit tempore quo Euripides, docuit tragœdias LXX. uicit duabus: uixit annos supra
LXXX. Fuit & alius Aristarchus Ephesi tyrannus. Suidas. Aristogenes Thasius medicus
Aristogenes duo medici. scripsit libros plures in medicina ad Antigonum Macedoniæ regem. Aristogenes alter Gni-
dius item medicus, seruus Chrysippi philosophi, famam adeptus est ex curatione Antigoni
Gonatæ cognomento: autor utriusque Suidas. Aristogiton orator Atheniensis impudens, ex
quo canis uocatus ab Atheniēsibus, scripsit Apologiam ad Demosthenem ducem cōtra Ti-
Aristogiton Armodius motheum, ad Lycurgum contra Timarchum, cōtra Hyperidem. Aristogiton & Armodius
liberatores tyrannidis Pysistrati, quibus statuæ in foro ab Atheniēsibus positæ. Causa quod
Hipparchus Pysistrati filius Armodio ipso adolescente quem Aristogiton ardebat, per uim
Aristeas potitus fuerat: author Thucydides. Aristeas Proconnesius genere uersificator, carmina, quæ
dicuntur Arimaspea, composuit libris tribus. Præterea Theogoniam circiter uersus mille.
Emicuit Crœsi & Cyri temporibus. Hic animam quoties uellet resumebat, hæc Suidas. Plu-
tarchus in Romulo, item Herodotus Aristeæ meminerunt his uerbis. Aristeam aiunt, qui
cum nullo suæ ciuitatis esset inferior, ingressum in Proconneso fullonicam officinā, illic de-
cessisse, fullonemque occlusa officina abijsse denunciatū propinquis rem defuncti. Dissipatoque
iam per urbē rumore Aristeam esse uita functū, superuenisse sermoni de hac re disputātium
quendam Cyricum ex urbe Artetia profectū, qui diceret sese fuisse cōgressum cum Aristea
atque colloquutum. Eapropter propinquos ad fulloniam præsto fuisse, habentes quæ ad effe-
rēdos homines sunt opus: aperta domo Aristeam minime apparuisse. Septimo deinde an-
no cum in Proconneso apparuisset, eos uersus fecisse, qui nunc Arimaspei uocātur. Quibus
Aristocles Meßanensis. cōditis rursus euanuisse, hæc iste Cyricus cōmemorabat. Aristocles philosophus Messanen-
sis Peripateticus, scripsit de philosophia librum unum, quis esset studio & doctrina prior,
Homerus an Plato: scripsit & de arte rhetorica, ac alia. Suidas. Aristocles Lampsacenus phi-
losophus: alius Pergamēsis sophista sub Traiano & Hadriano, scripsit de arte rhetorica, epi-
Aristocles Pergamēsis. stolas & declamationes ad Imperatorem. Suidas. De hoc Philostratus sic scribit. Aristocles
Pergamēsis nobili genere natus, sectæ Peripateticæ, Herodis Attici frequētator, inter sophi-
stas clarus annumeratur. Tēpore quo philosophabatur squalidus, horridusque aspectu, mox
sese cultius habuit, uoluptatibus nimirū, tum lyræ, tum cantus indulgens. Cum esset Perga-
mi iam clarus, ad se ex omni Græcia multitudinem traxit. Eius oratio illustris & Atticissans
habebatur, sermoni potius quàm cōtentioni apta, à qua ocium aberat ad breuitatem procin-
ctumque tendente. Cuius Atticismus Herodis linguæ cōparatus, exilitati quàm sono ac ma-
Aristophanes poeta gnitudini propior erat. Extinctus est in ipso senectutis limine semicanus. Aristophanes poē-
ta comicus Rhodius siue Lyndius genere, lege uero Atheniensis, patre Philippo, inuentor
Tetrametri & Octometri: filios habuit Ararota, Philippum, Philetærum, comicos omnes.
docuit fabulas LIIII. Suidas. Eius nunc inueniuntur, πλοῦτος, νεφέλαι, ὄρνιθες, σφῆκες, θεσ-
μοφοριάζουσαι, ἀχαρνεῖς, κελῶν, ἱππεῖς, ἐκκλησιάζουσαι. Hic Atticæ linguæ nobilitate adeo præ-
pollet, ut Dionysio roganti Athenienses aliquem eius sermonis eruditum authorem, hunc
Aristophanes grammaticus miserint. Socratis æmulus fuit, quem exagitat ac insectatur in Nephelis. Aristophanes By-
zantius grammaticus Apellis filius, dux etiam exercitus, discipulus Callimachi Zenodoti
Aristodemus & Dionysij. Suidas. Aristodemus Nisseus filius Menecratis Aristarchi discipuli, quem
Aristomenes Strabo dicit se iuuenem, senem uidisse. Alter Aristodemus, qui magni Pompeij filios eru-
Aristonicus grammaticus dijt, mane rhetoricam, meridie grammaticam docebat. Strabo. Aristomenes Atheniensis
comicus, inter secundos antiquæ comœdiæ Olympiad. CLXXXVII. cognominatus
Aristonicus Eunuchus. θυροποιός. Suidas. Aristonicus grammaticus Alexandrinus scripsit in Theogoniam Hesio-
di, & de nominibus siue cōstructione apud Homerū. Aristonicus Eunuchus Ptolemæi, qui
Aristo. rex animum supra Eunuchum gerebat, dux fuit belli fortissimus: præterea liberalis in omnes: au-
Aristonymus thor utriusque Suidas. Aristonicū regē uide in Attalis. Aristonymus poeta comicus sub Phi-
ladelpho, præfuit regiæ bibliothecæ post Apollonium: uenies postremo in suspicionē, quod
ad Eumenem transfugere cuperet, in custodia per aliquot annos fuit, tandem liberatus, mor-
tem haud multo post obijt è stranguria, annos natus LXXVII. reliquit opera multa,

inter quæ

Inter quæ tragœdiam ἤλιθ' ἐγγύς. Athenæus in Dipnoso. Aristoxenus Tarentinus, Man- *Aristoxenus*
tinc tamē agēs, philosophus & musicus nobilissimus, audiuit patrē & Lamprū Erythræum,
dein Zenophilum Pythagoreū, postremo Aristotelem, in quem morientē conuicium dixit,
quod ei Theophrastum in scholæ successione præponeret. Scripsit in omni genere libros, in
musica præsertim. Suidas. Hic animā dixit in harmonia constare, ut est autor Cicero in Tu-
sculanis. Aristoxenus Cyrenæus, qui adeo delicatus fuisse dicitur in hortorū cura, ut uespe- *Aristoxenus*
ri lactucas mulso irrigaret, ut luxuriosius subcrescerent, & saporis essent præstantioris. Sui-
das. Aristonus citharœdus cum sexies Pythia uicisset, ut Lysandri Lacedæmonij gratiam *Aristonus*
iniret, pollicitus est cum denuo uictoriam habere contingeret, Aristonum Lysandri seruum
se præconio declaraturū. Aristolaus pictor Pausiæ discipulus è seuerissimis pictoribus fuit. *Aristolaus*
Eius opera nōnulla cōmemorat Plin. Aristobulus Iudæus ex Paneade Agathobuli Hebræi *Aristobulus*
discipulus unus fuit ex illis LXXII. interpretibus, qui missi fuere ad Ptolemæum tunc Iu- *Iudæus.*
dææ dominum, uti libros sacros in Græcum sermonē conuerterent, Qui multa ex præceptis
Moseos proponenti regi, percontantiq; respōdit. Hic cōmentarios etiam in Hebræorum le-
gem egregios ædidit, autor Eusebius. Aristobulus alter historicus item Iudæus, qui res Ale- *Aristobolus*
xandri magni conscripsit, comesq; peregrinationis fuit. Qu. Arrius, qui fuit M. Crassi quasi *historicus.*
secundarius. Is infimo loco natus, & honores & pecuniā, & gratiam consecutus, etiam in pa-
tronorum sine doctrina, sine ingenio aliquem numerum uenerat. Sed ut pugiles in exercitu
etiā si pugnos & plagas olim præmiorū cupidi ferre possunt, solem tamē sæpe ferre non pos-
sunt. Cicero in Bruto. Q. Arrius familiaris Ciceronis, cuius epulum lautissimū cōmemorat *Arrius phi-*
ipse Cicero in Vatinium. Horatius quoq; lib. II. car. Atq; epulum, ait, arbitrio Arrij. Arrius *losophus.*
philosophus Alexandrinus, qui Augusto uenienti Alexādriam, post uictoriā Actiacam, se
obtulit, tantoq; in honore apud eum fuit, ut Augustus ipse palàm sit fassus Alexādrinos tri-
bus de causis ab se cōseruatos esse, ob Alexādri primum memoriā, deinde ob urbis pulchri-
tudinē, postremo propter Arrium philosophū. Plutarchus in Antonio. Hic Romā postea
ab eo ductus, magnisq; præmijs & honoribus adfectus. Arrius presbyter Alexādrinus, pa- *Arrius hæ-*
tre Armodio, sub Cōstantino magno sectam excitauit, quæ ab æterna dei patris substantia *resiarcha.*
filium conabatur abducere. Sed quum Alexander præsul eius ciuitatis natura quietus, eum
cuperet ab prauo incœpto reuocare, nec tunc res ex sentētia procederet, quod plerosq; iam
contagia pestiferæ opinionis infecerant, haud utile fore existimans rem pati, ad sacerdotes
omnes circa detulit. Ad ipsum quoq; Cōstantinū fama penetrata, Imperator religiosissimus
apud urbem Nicenā conciliū conuocari iussit, in quo adfuit Pannutius præsul ex Aegypti *Pannutius*
patribus, uir sanctus ex eis quos dextro oculo eruto, ac poplite succiso, Maximianus ad me-
talla dānauerat, qui innumeris quotidie miraculis clarebat. Adfuit & Athanasius tūc diaco-
nus cum Alexandro ipso præsule & magistro: tandē CCCXVIII. coactis præsulibus ex-
plosa est Arrij sentētia, ὁμοούσιον, id est, cōsubstantialē tunc filiū decreuerūt, cūctis sese subscri-
bētibus præter Arriū cum paucis, qui in exiliū acti sunt. Post hæc ex eius secta quidā presby-
ter cōciliata sibi beneuolentia Constantiæ Cōstantij sororis, mortuoq; interim Constātino,
Constātius presbytero sororis gratia fauēs, iussit ex exilio Arriū reuerti, sollicitāte quoq; Eu-
sebio præsule Nicomediæ eius sectatore. Quumq; ille multis è sacerdotibus & populis sti-
patus rediret, in itinere Cōstantinopoli secessum petens exonerādi uentris gratia intestinis
defluxis excessit, dignam moribus pœnam dando. Itaq; Alexander qui tunc ex eius aduētu
maximas sibi excitari turbas timebat, precibus ad deum effusis exauditus uidebatur, Non
destitere tamen eius sectatores, quin defuncto Alexandro eius successori Athanasio uniuer-
sisq; orthodoxis multos annos negociū facesserēt, adeo ut nulla fuerit ciuitas quæ nō Arria- *Arriana*
num simul cum Orthodoxo præsulē sustineret. Nūc de eius dogmate disserēdū. Tres ex hac *secta.*
emanarunt sectæ, Arrianiq; trifariā dispertiti. In Eunomianos, qui dicunt omnino filiū patri
dissimilē, quod nulla ratione res creata creatori sit æquiparāda. In Arrianos, qui dicūt similē
quidē posse dici filiū patri, sed ex munere gratiæ, non proprietate naturæ, qua scilicet possit
res creata creatori cōferri. In Macedonianos, qui adseuerant quidē similē omnino patri filiū,
uerum S. S. nihil habere cum utrisq; cōmune. Hæc ex historia Rufini lib. x. Arrianus è Ni- *Arrianus*
comedia historicus, Xenophō minor cognominatus, sicut ille de Cyro, ita hic de Epicteto *historicus.*
philosopho eiusq; dissertationibus opus ædidit tribus uoluminibus. Scripsit quoq; historiā
Alexādri magni viij. lib, utrūq; opus habetur in bibliotheca Vaticana. Emicuit Romæ sub
Hadriano

Hadriano & M.Antonino principibus, à quibus ob literas honoribus usque consularibus
Arrianus euectus est,autor Heliconius. Arrianus poeta,cuius carminibus Tyberium principem de-
poeta. lectatum fuisse Tranquillus scribit. Eius autem opera Suidas commemorat, Metaphrasim
Georgicorum Virgilij, Alexandriada, Poema uidelicet de Alexandri Macedonis gestis,
Arion libris XXIIII. Alia quoq; in Attalum Pergamensem poemata. Arion Methymneus ci-
tharœdus & poeta lyricus emicuit Olymp. XXXVIII. Scripsit cantica circiter uersuum
duo milia. Dicitur & tragici carminis primus inuētor fuisse,& Chorum instituisse,ac dithy-
rambicū carmen cecinisse,autor Suidas. Huius Arionis historiam Ouidius in fastis, & Gel-
lius lib. XVI. ac Aelianus de ani. pluribus referūt uerbis. Dum Lesbum patriam repeteret,
animaduerteretq; nauales socios in se propter opes coniurasse, ex naui se in mare proiecit,
quem Delphinus dorso exceptū domum usque tulit. Quapropter eius statua cum eiusmodi
epigrammate facta,quod ego sic conuerti. Cernis amatorem qui uexit Ariona delphin.
Arsenius A Siculo subiens pondera grata mari. Arsenius stirpe senatoria, Honorij principis auli-
cus,ac beatæ uitæ cupidus,quum diuinitus audisset: fuge,tace,& quiesce, ad cœnobiū pro-
perauit,ubi & monachis præfuit, & sanctitate claruit. Relictam sibi paternā hæreditatē re-
spuit,dictitans eam ad se non amplius pertinere. Videns olim quendam in fractum dolium
aquam haurientē,audijt cœlitus, eos esse,qui bona quæ agunt cōtinuo malis admiscēt. Fuit
Aurelius & alter martyr sub Decio. Aurelius pictor celebris Romæ paulo ante Augustū,nisi flagitio
pictor. insigni corrupisset artē,semper alicuius fœminæ amore flagrans,ob id deas pingens sed dile
Arnuphis ctarum imagine,itaq; in pictura eius scorta numerabantur. Plinius. Arnuphis philosophus
Aegyptius magica præditus arte ferebatur in aēra. Fama est ut quondā exercitu Romano-
rum M. Antonini principis tēpore siti laborante,hic imbrem cum fulgure & tonitru media
æstate excitauerit,quod nōnulli Iuliano Chaldæo attribuūt,hæc Suidas. Eusebius autē hu-
ius miraculi meminit,neq; excātationibus aut magicis gestū dicit,sed à Christianorū preci-
Archadius bus qui in eo exercitu militabant. Archadius Antiochenus grāmaticus scripsit nonnulla in
grāmaticus. grāmatica cōmemorata à Suida. Archedicus poeta comicus contra Democharem scripsit
Archedicus Demosthenis propinquū. Fabulæ ipsius Thesaurus, & Diamartanon,ut scribit Athenæus.
Archippus Archippus comicus Atheniensis antiquæ comœdiæ,uicit semel. Suidas. Artemidorus Gni-
Artemidorus dius Romæ Græcæ disciplinæ præceptor,Bruti familiaris, libellum de coniuratione obtulit
grāmaticus. Cæsari extremo die ingredienti in senatum,ut statim legeret,quod ille minime fecit. Plutar-
Artemidorus chus. Artemidorus Daldianus,Daldis enim ciuitas Lydiæ est,philosophus scripsit de inter-
philosophus. pretatione somniorū,de auspicijs,& de Chiromātia. Suidas. Artemisia regina Halicarnassi,
Artemisia in auxiliū Xerxis cōtra Græcos uenit. Inter primores duces bellum acerrime ciebat, quippe
ut in uiro muliebrē tunc rem, ita in muliere uirilem audaciam cerneres. Hæc extincto uiro
Mausolo sepulchrū fecit, inter septē orbis miracula cōnumeratū. Ad funus quoq; ornandū
Artemius primos Græciæ oratores adcersiuit. Suidas. Artemius præfectus cum Cādida uxore & Pau
lina filia,martyres sub Hadriano,iacent in uia Aurelia. Hic Marcellinū presbyterū,& Petrū
exorcistam in carcere custodiebat,à quibus & ipse Christianus factus iugulatus postremo
Artabazes est,uxor autē & filia lapidibus obrutæ. Artabazē Armeniæ regē quanq; barbarū uirum,pla
rex. nè doctissimū scribunt fuisse Appianus in Parthico,& Plutarchus in Crasso. Præterea ædi-
disse tragœdias & orationes historiamq;, quorū nōnulla ad sua tēpora peruenisse affirmat.
Hic captus ab Antonio dum Orodi Parthorum regi adfini suo suppetias tulit, & in trium-
Asclepio- phum in Aegyptū ductus est,ut idem Appianus autor. Asclepiodorus pictor ætate Apel-
dorus. lis Olympi. CXII. quem in Symmetria mirabatur ipse Apelles. Huic Mnason tyrannus
pro XII. dijs dedit in singulos Mnas tricenas. Plinius. Asclepiodorus Alexandrinus uir
singulari ingenio ad omnia mathematica, ad inquisitionē cognitionemq; lapidū & herba-
Asclepiades rum. Suidas. Asclepiades genere Prusiensis medicorū eloquētissimus, Cn. Pompeij familia-
medicus. ris,cum in arte Rhetorica decoxisset,medicinā sectatus est, aliam à cæteris uiam ingressus.
Dicebat salutē cōstare cibi potusq; abstinentia, præterea gestatione,ambulatione,frictione.
Ipse condita noua secta,spretisq; legatis ac pollicitationibus Mithridatis regis, reperta ra-
tione qua uinū ægris medetur,relato è funere homine & cōseruato. Sed maxime spōsione fa
Asclep. mar. cta cum fortuna,ne delatus ad rogum medicus crederetur,si unquam inualidus ullo tēpore
Asclepiades fuisset. Et uictor suprema in senecta lapsu scalarū exanimatus est,hæc Plinius. De eodē quo-
Myrleanus. que multa lib. IIII. refert Apuleius. Asclepiades præsul Antiochenus martyr. Asclepiades

Myrleanus

Myrleanus ludimagister in Tuditania Hispaniæ regione, librum ædidit de gẽtibus eius re- *Asclepiades*
gionis. Strabo lib. III. Asclepiades Anazerbeus grãmaticus scripsit de fluminibus. Steph.
Asconius Pædianus historicus, circa Neronis tẽpora, anno uitæ LXXIII. captus lumini *Asconius*
bus. XII. postea summo cum honore & hominum gratia uixit annos, autor Eusebius: hic
etiã in Ciceronis orationes cõmentarios ædidit. Aspasius Rauẽnas Demetriani filius sophi *Aspasius*
sta, sub Alexãdro Mãmeæ Romæ profitebatur, auditor Pausaniæ, & Hippodromi, scripsit *sophista.*
cõtra Aristonẽ & maledicos diuersas orationes, hæc Suidas, De hoc Philostratus pluribus
uerbis dicit eum uenisse Romã ad Alexãdrũ, magistrumq́ꝫ epistolarũ eius fuisse, eiq́ꝫ Philo-
stratus ipse refert se epistolã scriptitasse, ubi modũ scribẽdi in eo genere edocet. Nã Aspasius
cum scribẽdis imperatoris epistolis præesset, stilo utebatur cõtẽtioso, ac minime perspicuo,
minimeq́ꝫ propterea principẽ decẽte. Cum eius scripta legẽ cõtineãt, nõ per enthymemata,
aut epicheremata proferri fas est. Aspasius Byblius appellatus, quoniã de byblo, id est, papy *Aspasius by-*
ro librũ cõdidit, ac artem Rhetoricã & Panægyricũ in Hadrianũ principẽ, cuius tẽpore flo- *blius*
ruit. Suidas. Aspasius Tyrius historicus, scripsit de cõtinẽte, & quæ in eo sunt, uariã historiã *Aspasius ty-*
in lib. XX. de arte quoq́ꝫ Rhetorica, & alia, ut idem autor. Aspasia mulier Milesia magna *rius*
doctrinæ fama, sophistria fuit, & rhetorices magistra. Periclem docuit, simul & amauit, ab *Aspasia mu-*
eoq́ꝫ in matrimoniũ accepta cum esset captiua, causa fuit & ipsa duorũ bellorũ, Samij uideli *lier.*
cet & Pelopõnesiaci, uide in Pericle. Asterius Arrianæ philosophus sectæ, imperãte Cõstan *Asterius*
tino, scripsit in epistolã ad Romanos, euãgelia, psalmos, cõmentarios, qui ab ipsius sectæ ui-
ris studiosis legũtur, Hieronymus. Aster puer in quẽ sunt epigrãmata Platonis, uide in Pla- *Aster puer*
tone. Asteris nomẽ fœminæ adamatæ, pro qua sylua extat Papinij. Asbylus Crotoniata, ut *Abylus*
ait Pausanias, uictor Olympiæ ter, cõtinua serie, stadio ac diaulo. Huius etiam Plato memi
nit in rep. qui eum castitate perpetua præditũ cõmemorat, ob cursus studiũ. Huius insuper
simulachrũ in Olympia ostẽdebatur, uti Plin. testatur. Asinios claros Romæ legimus fuisse.
Pollionẽ in primis celebrẽ oratorẽ, Augustiq́ꝫ amicũ. Is primus omniũ Ro. aduocatis homi *Asinius*
nibus scripta sua recitauit. Declamationes suas nunq́ꝫ populo cõmisit, siue quia parũ in illis *pollio*
habuerit fiduciæ, siue, quod magis crediderim, tãtus orator inferius id opus ingenio suo du-
xit. Exerceri siquidẽ uolebat, gloriari fastidiebat. Seneca in decla. à Quintiliano autẽ his uer
bis taxatur. In Asinio Pollione summã diligentiã inuenio, adeo ut quibusdã nimia uideatur,
& cõsilij & animi satis, à nitore & iucũditate orationis ita lõge abest, ut uideri possit secũdo
prior. Vocat idẽ alibi iudiciũ Pollionis. Nam omnes ferè sui tẽporis notauit, nasutiore iudi
cio, in Liuio Patauinitatẽ, in Cæsaris cõmẽtarijs infidelitatẽ, in Sallustio uerba obsoleta. Ci-
ceronẽ deniq́ꝫ ipsum exãguem & elixum appellauit. Primus Romæ bibliothecã publicauit,
ubi M. Varronis imaginẽ collocauit. Præterea de Delmatis triũphauit Salona expugnata,
ex qua uictoria Saloninum tunc forte natũ uocauit. In cuius honorẽ Seruius dicit eclogam
ædidisse Virgiliũ. Moritur in uilla Tusculana, ætatis anno LXXX, ut autor Eusebius. Asi
nius Gallus eius filius uir etiã doctissimus, ut Seneca testatur in declama. libros ædidit de cõ *Asinius*
paratione patris & Ciceronis, in quibus prætulit patrẽ, ut Cæcilius in lib. II. epistolarũ scri *gallus*
bit. Contra quos Claudius Cæsar postea Ciceronis ædidit defensionẽ, ut Trãquillus memi
nit in Claudio. Imitatus etiam patrẽ, qui & ipse orationes scripsit in Plautium quendã, quæ
post mortẽ eius æderẽtur ut nõ respõdere possit, ex quo Plautius fertur scripsisse. Cum mor-
tuis nõ nisi laruas luctari, hæc Plin. Hic postea à Tyberio principe nulla manifesta de causa
interfectus fuit. Asinius Capito doctissimus artis grãmaticæ, librũ reliquit epistolarũ. In pri
maq́ꝫ, quæ ad Pacuuium Labeonẽ scripta erat, titulus est, pluria & nõ plura scribi oportere, *Asinius Ca-*
rationesq́ꝫ ponit. Gellius. Asinius Pollio Trallianus genere, docuit Romæ tẽpore Pompeij *pito*
magni, successit scholæ Timagenis, scripsit bellũ ciuile Cæsaris & Pompeij. Suidas. Asellius *Asinius Pol.*
Sempronius historicus mũitauit sub Scipione Aemyliano apud Numantiã Tribunus mili *Asellius Sem-*
taris, idq́ꝫ bellum literis mãdauit, citatur sæpe testis à Gellio. Asellius Claudius eques Ro. tri *pronius*
bunus militũ sub Claudio Nerone apud Lucanos memoranda fortitudine, uide in Taurea *Asellius Clau*
Iubellio. Asdrubal, & Amilchar, Magonis inclyti ducis Carthaginensiũ filij fuere, quibus du *dius*
cibus paternã referẽtibus indolem, Pœni multos annos aduersus Sardos feliciter pugnaue- *Asdrubal*
runt: in quo bello Asdrubal grauiter uulneratus, Amilchari fratri tradito imperio, interijt.
Cuius mortẽ cum luctus ciuitatis, tum dictaturæ XI. & triumphi quatuor, insignẽ fecere.
Reliquit liberos tris, Annibalẽ, Asdrubalẽ, & Sappho, Amilchar uero alter frater, quum in

bello Sicilienſi fuiſſet interfectus, parem dimiſit filiorũ numerum, Amilconem, Hannonem, & Giſconem. Igitur per hos Carthaginenſis res ea tempeſtate regebatur: per hos & Mauris bellum illatum, & aduerſus Numidas pugnatum, & Afri cõpulſi ſtipendium urbis conditæ Carthaginenſibus remittere. Deinde cum familia tanta imperatorum grauis liberæ ciuitati eſſet, centum è numero ſenatorum iudices legunt, qui reuerſis à bello ducibus rationẽ rerum
Amilco geſtarũ exigerent. In Sicilia in loco Amilcharis, Amilco ſuccedit Imperator, qui cum nauali terreſtriq́ꝫ pugna aliquot ſecunda prælia feciſſet, repente peſtilentia oppreſſum exercitũ ferè totum amiſit. Quare mœſta ciuitas, & ululatibus plena, aduenienti ſeſe obtulit. Ipſe diuos ſuam'q́ꝫ incuſans fortunã, quod glorioſiſſimã uictoriam partam'q́ꝫ læticiã, fato miſerabili funeſtaſſet, ac queribundus ſe domũ cõtulit, clauſis'q́ꝫ foribus, doloris impatiẽs, ſibi mortẽ con
Aſdrubal gener ſciuit. Trogus lib. XIX. Aſdrubal gener Amilcharis patris Annibalis, poſt eius mortẽ ſeptem annos imperiũ tenuit, fauente factione Barchina. Annibalẽ haud multo poſt interitũ patris in Hiſpaniam uocauit, ut ſicut antea puer iuuãte Amilchare cœperat bellicis artibus erudiri: ſic etiam tunc robuſtiore ætate periculis ac laboribus adſueſceret. Demũ à ſeruo barbaro, cuius dominum occiderat, interfectus eſt in medio ſuorum, cõprehenſus deinde à circũſtantibus ſeruus haud ſacti pœnitẽs, inter cruciatus & tormenta, ſpeciem ſemper ridentis
Aſdrubal Giſconis. præbuit. Liuius XXI. Aſdrubal Giſconis, poſtquam Annibalis frater Aſdrubal in Italiam ſe cõtulit, à Scipione Africano ſæpe unà cum Magone fugatus, in Hiſpania tandẽ Magone capto, ſe ad Gades recepit, deinde Carthaginẽ: unde in Numidiã ad Syphacẽ captatũ amicitiam Carthaginenſibus cõtendit, quò forte Scipio ex Hiſpania eadẽ die, cauſaq́ꝫ pro Roma
Aſdrubal Annibalis frater nis adfuit: uide in Scipione & in Lælio. Aſdrubal Annibalis frater, uide in Annibale & Liuio Salinatore.
Aſdru. caluus Aſdrubal cui Caluo cognomẽ erat, tempore quo Annibal erat in Italia, teſte Liuio, in Sardiniã dux claſſis mittitur, ſed tẽpeſtate reiectus ad inſulas Baleares, ibi tãtiſper
Arſicoras Sardorum rex. quoad quaſſas reficeret naues, reſedit. Cumq́ꝫ audiſſet T. Manliũ Arſicorã Sardorũ regem profligaſſe, cum claſſe occurrẽs, collatis ſignis ipſe cum Magone & Hãnone ducibus, memo
Aſdrubal in tertio bello punico. rabili clade profligatus, captusq́ꝫ eſt. Aſdrubal dux alius tertio bello punico à Scipione Aemyliano uictus, facta deditione: eius uxor quum paucis ante diebus à uiro impetrare non potuiſſet, ut ad uictorẽ transfugeret, in medias urbis flãmas ſeſe cum filijs iecit. Liuius LI.
Aſtydamas Aſtydamas ſenior tragicus Athenienſis docuit Trag. XLII. uicit V. Primus qui ex audi
Aſtydamas iunior. toribus Socratis ad poeticã ſe cõuerterit. Aſtydamas iuuior filius, & ipſe tragicus, cuius tragœdias nonnullas cõmemorat Suidas.
Aſtyampſicus Aſtyampſicus ſcripſit librũ de cura aſinorũ, & ὀνειροκριτικόν, id eſt, de cõiectatione ſomniorũ, Suidas.
Aſtylus Crotoniata Aſtylus Crotoniata tribus cõtinuis olympicis uicit, ſtadio, diaulo, & dolicho. Quod autẽ in ultimo ſe Hieronis magiſtrum ac Syracuſanũ à præcone declarari fecerit, Crotoniatæ irati ſtatuã eius fregerũt, bona inſuper publica
Aſtyanax uerũt, Pauſanias. Aſtyanax quaſi urbis princeps, appellatus autẽ proprio nomine Scaman
Attali & Eumenes reg. drus, Hectoris filius ex Andromacha: qui à matre abſcõditus, ab Vlyſſe repertus, ac de alta crepidine præceps eſt datus. Attalos & Eumenes reges qui Pergami regnauerũt, Strabo lib.
Phileterus XIII. breuiter perſequitur. Lyſimachus unus è ſucceſſoribus Alexandri, Pergamũ, ubi the
Eumenes ſaurus regius erat, ſeruabat. Is à Seleuco Nicatore oppreſſus, curam Philetæro eunucho di
Eumenis filius. lectiſſimo, regni ſimul & theſauri reliquit. Is annis XX. regnauit, fratresq́ꝫ habuit Eumenẽ & Attalũ. Eumeni natu maiori filius fuit Eumenes alter, qui Pergami Imperio ſucceſſit, primusq́ꝫ res gerere cœpit, & apud Sardis ciuitatem Antiochũ Seleuci filiũ, prælio ſuperauit.
Attalus primus rex. Hic igitur poſtq́ꝫ regnaſſet annos XXII. Attalũ filiũ dimiſit hæredẽ, qui primus rex Pergami eſt appellatus, ut etiã Liuius in VIII. de bello Ma. Gallogræcos uicit, ſolusq́ꝫ Aſiaticorũ eius tributũ nõ pẽdit. Romanorũ præterea fuit amicus, ut Liuius in III. de bello Ma. & Florus. Pro eis in claſſe Rhodiorũ aduerſus Philippũ pugnauit. Coronam aureã ſenatui dono miſit, gratias agẽs, quod Antiochum autoritate legatorũ de finibus eius mouiſſet. De
Eumenes Attali filius ceſſit ſenior, poſtq́ꝫ regnaſſet annos XLIII. ſuperſtitibus liberis Eumene, Attalo, Philetæro, & Athenæo. Ex quibus Eumenes in amicitia Romanorum permanſit, pro eisq́ꝫ aduerſus Perſeũ bellũ geſſit à quibus totã eam regionẽ accepit, quæ ſub Antiocho citra Taurũ erat. Præterea Pergamũ munijt, & Lucũ Nicophoriũ ſeruit, templorũ quoq́ꝫ dona addidit, ac nobilem bibliothecã inſtituit, undiq́ꝫ cõquiſitis libris in hœdinis pellibus ſcriptis, quæ poſtea
Attalus frater ex loco Pergamena ſunt dicta: regnauit annos XLIX. Sceptrumq́ꝫ Attalo filio quẽ è Stratonice Ariarathis Cappadocũ regis filia ſuſceperat, tutoremq́ꝫ Attalum fratrẽ dimiſit. Qui

bello res

bello res gessit magnas. Nam aduersus Demetrium Seleuci filium, deinde Alexādrum Antiocho natum bellum sumpsit, Romanorū contra pseudo Philippum socius fuit, Diegylum quoq; regem cepit, ducto in Thraciam exercitu. Prusiam Bithyniæ regem interemit præfecto illi filio Nicomede: postremo post annos XXI. Attalo Eumenis filio sub eius, ut diximus, tutela relicto regnum dimisit. Is Philometor ex scelere per antiphrasim cognominatus est quod matrē interfecerit. Cum annos V. regnasset morbo absumptus, teste Li. LVIII. hæredē popu. Ro. instituit: qui postea eam regionem prouinciā fecerunt, & Asiam minorē uocauerunt. Hunc Attalum Trogus lib. XXXVI. Eumenis è fratre nepotē non filium dicit esse: nisi fortè Attalum tutorem eius, ac patruum Eumenem uocet. Vtrunq; scribit fuisse sceleratissimū. Matrē primo, deinde uxorem clam necasse, barbamq; ac capillum dissimulatione facinoris promisisse: præterea hortos colere, ac herbas inde uenenatas ciuibus mittere solitū fuisse. Postremo hæredes Romanos reliquisse. Hic est qui de agricultura librū scripsit, cui se relictis regni curis penitus tradidit. ARISTONICVS ex Eumene & pellice natus, post Attali fratris mortē ueluti paternū regnum Asiam inuasit. Cumq; multa prælia secūda aduersus ciuitates quæ metu Romanorū se dedere nolebant, fecisset, iustusq; iam rex uideretur, Asia Licinio Crasso decernitur: qui intentior Attalicæ prædæ quàm bello, cum extremo anni tempore inordinata acie prælium cōseruisset, uictus pœnas dedit. In huius locum Perpenna Cos. missus cōgressu primo ad deditionem Aristonicum cepit, Attalicamq; gazam hæreditariam Populo Romano Romam deportabat. Quod ægre ferens successor eius M. Aquilius Cos. ad eripiendum Aristonicum Perpennæ ueluti sui triumphi munus properauit. Sed contētionem consulum mors Perpennæ diremit. Sic Asia Romanorum facta, cum opibus uitia quoq; Romā transmisit. Aristonicus in triumphum ductus, ac in carcere necatus est. Li. LIX. ATHANASIVS præsul Alexandrinus educatus ab Alexādro eiusdē ciuitatis præsule, olim diaconus in concilio Niceno fuit. Arrianorum deinde maximas perpessus insidias ad Constantem Galliarum principem aufugit: unde reuersus cum literis & rursus post eius mortem fugatus, usq; ad Iouiniani imperiū latuit, à quo restituti orthodoxi fuere. Sub Valente moritur cum Petrum quendam coadiutorem in præsulatus munere delegasset. In concilio multa ei falsa crimina obiecta, adducto etiam scorto, quod rem cum ea habuisse testaretur, omnia tandem patientia ac sanctitate superauit. Feruntur eius aduersus gentes duo libri contra Valentem: unus de uirginitate. De persecutionibus Arrianorū. De psalmorum titulis. De uita Antonij monachi, in epistolas Pauli cōmentarios, Symbolum, ἑορταστικαὶ epistolæ, id est Castigationes solemnes. Hæc ex Rufini historia. Ioannes Aretinus Romanæ ecclesiæ subdiaconus ipsius uitæ è pluribus locis collectæ librum dicauit. ATHENAEVS è Seleucia Ciliciæ philosophus peripateticus doctissimus, Augusti tempore, princeps aliquandiu patriæ suæ: deinde contracta cum Murena amicitia qui contra August. conspirauerat, cum illo aufugit, captusque ac dimissus cum insons reperiretur. Reuertens autem Romam multis eum salutantibus, illud Euripidis respondit. ἥκω νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας λιπών, id est: Aduenio latebras & tenebrarum linquens portas: uerum breui superuixit tempore, à ruina domus ubi habitabat oppressus. Strabo XIIII. ATHENAEVS Naucratita grammaticus M. Antonini principis tempore, librum teste Suida Dipnosophistarum composuit, uarium opus & eruditum, ut Plinius alter Græcus ferè dici possit: quod ad nos sanè haudquaquam integrum peruenit: eius epitome ab Hermolao Byzantio tantum relicta. ATHENODORVS Atheniensis philosophus Stoicus præceptor Dionysij Areopagitæ, composuit opus quod Διαφορὰ inscripsit: emicuit Augusti temporibus. Suidas. Atteius Philologus libertinus Athenis natus: hunc Capito Atteius iurisconsultus eius patronus inter grāmaticos rhetorem, & inter rhetores grammaticum fuisse ait: iuuauit scripta Sallustij in componendo ut author est Pollio. Philologi appellationem sumpsisse uidetur: quod sicut Eratosthenes qui sibi prius hoc cognomen uindicauit, multiplici uariaque doctrina censebatur. Coluit familiarissime Sallustium, eoq; defuncto Pollionem: quos historias componere aggressos alterum breuiario rerum Romanarum, alterum præceptis de ratione dicendi instruxit: quo magis mirandum Pollionem credidisse, antiqua uerba & figuras solitum esse colligere Sallustium: quum sibi sciat Atteium nihil aliud suadere, quàm ut noto, celeri, & proprio sermone utatur: uitetque maxime obscuritatem

Attalus Philometor

Aristonicus

Athanasius

Athenæus philosophus

Athenæus sophista

Athenodorus

Atteius philologus

Atteius Capito

Atratinus Salluſtij,& audaciam in tranſlationibus: ex Tranquillo. Atratinus accuſator fuit Cælij,ut in oratione Ciceronis apparet,qui male à quibuſdã Atracinus ſcribitur: nam is Varro fuit.
Aurelia gens AVRELIAM gentem ex Sabinis oriundam à ſole dictam putant,quod ei publice à populo Romano datus ſit locus,in quo ſacra fuerant Soli, qui prius Auſelij, ſicut Valeſij dicebantur.Feſtus. *Auſonij duo* Auſonius ſophiſta ſcripſit epiſtolas & alia quædam ad Nonnum, ut ait Suidas. Alius poeta Gallus, patria Burdegalenſis, cuius extant epigrammata. *Augeas poeta* Augeas Comicus Athenienſis mediæ comœdiæ, ut author Athenæus. Augeam regem in Geographia narraui. *Auguſtarum nomina* AVGVSTAE coniuges dicebantur imperatorum, ſed & mater caſtrorũ quandoq; honoris gratia ex S.C.Diuæ autem,ac diui,tantum poſt mortem. Auguſtarum nomina hæc ſunt. Liuia Auguſti.Agrippina Agrippæ,poſtea Iulia Auguſti filia, Tyberij. Lollia Paulina Caij.Meſſalina & Agrippina Claudij.Octauia & Sabina Poppea Neronis. Lepida Galbæ. Pompeia Sabina Othonis. Petronia Vitellij. Flauia Domitilla Statilij Capellæ filia Veſpaſiani. Marcia Furuilla Titi. Domitia Domitiani. Plotina Traiani. Sabina Hadriani. Fauſtina Antonij Pij. Fauſtina filia M. Aur. Antonini. Lucilla L. Antonini Veri. Iulia Seueri. Eadem priuigno nupſit Caracallæ. Theodora & Helena Conſtantij. Fauſta Conſtantini.Euſebia Conſtantij. Helena filia Conſtantini uxor Iuliani. Charito Iouiniani. Scuera & Iuſta Valentiniani. Dominica Valentis.Galla Placidia Theodoſij.Eudocia Arcadij.Eudocia Theodoſij iunioris.Eudoxia Valentiniani iunioris.Pulcheria Martiani. Verna Leonis magni. Areta Zenonis.Euphemia Iuſtini. Theodora Iuſtiniani. Sophia Iuſtini iunioris. Anaſtaſia Tyberij.Conſtantiana Mauricij.Leontia Phocæ.Flauia Eudocia Heraclij. *Aurea Eligius* Martina Conſtantini iunioris. AVREA uirgo apud Pariſios cœnobio uirginum præpoſita ab Eligio eiuſdem ciuitatis præſule, imperante Heraclio, ambo inter ſanctos relati. *Autolyci iij.* Fuit & alia huius nominis martyr inter comites Vrſulæ. Autolycus Mercurij ſeu Deucalionis filius,& maternus Vlyſſis auus,ut Homerus & item Plato in primo de republica teſtatur,furtorum nomine inſignis. Martialis:Non fuit Autolyci tam piceata manus. Alter fuit conditor Sinopis, & comes Iaſonis, apud Strabonem: tertius athleta, nobilis Pancratiaſtes,cuius ſtatuam in Prytaneo fuiſſe author eſt Pauſanias: meminit & Plinius huius artificis libro XXXIIII. Cap. VIII.

RAPHAELIS VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. XIIII.

Babylas BABYLAS Præſul Antiochenus, quem & uitæ meritis & doctrina præſtantiſſimum Euſebius ſæpe in hiſtoria commemorat. *Bacchylides* Bacchylides poeta lyricus, Cous genere, filius Medonis nati Bacchylide Athleta,ut ait Suidas. Aelianus autem de uaria hiſtoria tris huius nominis ponit:hunc primum,alium Athenienſem,tertium Arcadem. *Bacchus* Bacchus alibi mihi narratur. Eſt & martyris nomen qui unà cum Sergio ſub Diocletiano apud Euphratem paſſus eſt: ambo enim ordines in exercitu imperatoris ducebant. *Bairon* Bairon hiſtoricus ſcripſit breuiarium rerum ab Alexandro geſtarum. Suidas. *Balbi* Balborum & Barbarorum Romæ familiæ fuerunt. Lucilius Balbus in dialogo de na. ponitur apud Cice. Stoicorum partes adſumens. Coſmus cardinalis Vrſinus nummum ante hos annos habebat antiquum:ubi *Barbi* C.Barbi ciuis Romani nomen inſcriptum fuerat. *Balbina* Balbina uirgo Romana & martyr, Quirini filia, liberata à ſtrumæ uitio per Alexandrum Pontif. ſepulta in uia Appia iuxta patrem, qui ambo ſub Traiano ſunt paſſi. *Barbara* Barbara uirgo Nicomedienſis Dioſcori nobilis uiri filia,à quo in turrim eſt coniecta,quod ſe Chriſtianam profiteretur:ac poſt omnibus probris nudatum conuerberatumq; corpus,ab eodem ad præſidem ducta, iugulatáque in eadem urbe ſub Maximiano eſt. Demum Venetijs quò deinde tranſlata fuit,nunc condita. *Bardeſanes* Bardeſanes Meſopotamiæ præſul, Syrorum lingua doctiſſimus, & uehemens dialecticus, aduerſus Marcionem patria lingua ſcripſit:ſed & Græce ad Antoninum, ſub quo fuit,librum de fato, alia'que complura, ut ait Euſebius

Eusebius libro quarto. *Basilius* BASILIVS Caesariensis, & Gregorius Nazianzenus Praesules aequales fuere, Cappadoces ambo nobiles, Athenis ambo rhetoricae philosophiaeque studijs eruditi: quibus cum cupidius Basilius intenderet, Gregorius magnificentius ea cōtemnens, ut qui se totum deo mancipasset, tantum de socij amore sibi praesumpsit, ut surgentem Basilium de cathedra manu corripiens ad coenobium perduceret: ibi'que annis XIII. omnibus Graecorum philosophorum libris relictis, solum sacris uoluminibus uacarent. Iamque diuina lege instructi alter altero trahitur itinere diuino instigati spiritu. Basilius Ponti urbes & rura obeundo, populos edocebat. Igitur non multo post factus Praesul Caesareae Cappadocum iussus est à Valente qui Arrianis fauebat, deserere officium, atque in exilium abire. Cum'que ille minime obtemperaret, atque uti contumax, tribunali Praefecti adhiberetur, ac minis & terriculis parere principi diu frustra tentaretur, nox ei spacij ad deliberandum datur. Basilius nequaquam ego ait. Tu potius in hoc spacio ab incepto desistes. Itaque in ea nocte uxore Valentis maximis correpta doloribus, & filia insuper paruula extincta, Valens rogatum misit ad Basilium, ut precibus ad deum fusis, ipse saltem seruaretur. Sic itaque accidit, ut pulsis reliquis orthodoxis Basilius tantum ob metum seruaretur. Post haec uitam instituit monachorum, de cuius praeceptis & ordine librum separatim condidit, à Rufino postea conuersum. Sed & alia eius opera Hieronymus enumerat, dicens eum egregios contra Eunomium elaborasse, & libros de S.S. Et in Hexameron homilias undecim. Et Asceticon intellectu uidelicet breues uarios'que tractatus. Gregorius uero Nazianzenus eum longa Monodia prosequitur. Fuere Basilio fratres duo, Gregorius & Petrus: quorum alter scientia praeditus docendo, alter fide instructus, agendo fratris uirtutem penè exaequabant. Nos de Gregorio ipso in ordine dicemus. Haec autem de Basilio ex historia sumpsimus Rufini libro undecimo. *Basilius Ancyranus* BASILIVS Ancyranus praesul arte medicus, scripsit contra Marcellum de uirginitate librum, & nonnulla alia. Hic etiam imperante Constantino in parte Macedoniae cum Eustathio Sebastiano princeps fuit, ut author Hieronymus. *Basilius praesul* Alium quoque Suidas commemorat praesulem Ciliciae sub Anastasio principe floruisse: haud absimilem primo, & abstinentia, & uitae institutis, scripsisseque contra Archelaum quendam presbyterum *Basilus* Coloniensem. Basilus unus ex interfectoribus Caesaris ponitur ab Appiano, alter item *Basilus pirata* Pirata infamis. Lucanus. Et Basilum uidere ducem, noua furta per aequor. BASSOS claros uiros extitisse nonnullos legimus. *Saleius Bassus* SALEIVS Bassus poeta epicus, cuius est Quintiliano uehemens ac poeticum ingenium, nec ipsum senectute maturum, praeueniente fato, quemadmodum & Valerio Flacco contigit. *Aufidius Bassus* Aufidius Bassus historicus item Quintiliani temporibus bellum Germanicum scripsit. *Caesius Bassus* Caesius Bassus inter Lyricos ab eodem ponitur. Probus: Caesium, inquit, Bassum poetam Lyricum, fama est in praedijs suis ardente Vesuuo & late uagantibus ignibus, cum uilla sua flagrasse. Quintilianus quoque se eum uidisse ait. *Bassus & Sextius* Bassus & Sextius Niger, Romani homines Graece de medicina scripserunt. *Bassus martyr* Bassus item martyr sub Decio, patria Nicenus clauis ferreis confixus. *Bassianus* Bassianus patria Syracusanus Romam studiorum causa missus, ubi Christianus factus patre insectante Rauennam fugit. Inde Laudensis praesul electus, ibidem decessit nonagenarius quartodecimo Calen. Feb. clarus prodigijs, ab ulcerosis maxime inuocatur: emicuit Ambrosij temporibus, quem aegrotātem adijt, *Batto* mortique interfuit. BATTO Sinopensis de rebus Persicis scribit. Strabo. *Batton* Batton comicus, fabulas ipsius nonnullas commemorat Suidas. *L. Ballienus* L. BALLIENVS auunculus Catilinae, Lucretium Asellam, consulatum contra uoluntatem Sullae, ad perturbandum ciuitatis statum petentem, occidit iussu Sullae tunc dictatoris, accusatus postea ac damnatus. Paedianus. *Beatrix* BEATRIX uirgo Romana & martyr sub Diocletiano, Faustinum & Simplicium fratres *Faustinus* item martyres, quos prius tumulauit, post paulo eodem supplicio secuta, quod praedium cuidam potenti uendere noluerat. Haec enim diues erat, ac unà cum beata Lucina occisorum corpora in agro suo condebat. *Beda* BEDA natione Anglicus, ob uitae modestiam, uenerabilis cognomentum adeptus, claruit sub Ioanne sexto Pontifi. cum Saraceni ex Africa soluentes Hispaniam inuaserunt: ex quo Beda literis principes ad eam recuperandam sollicitauit. Graece Latine'que eruditus fuisse traditur. Scripsit in actus apostolorum, in Lucam, aedidit & librum de temporibus, & homilias quibus Gallici sacerdotes frequenter utuntur. Fratres habuit Strabonem & Aymonem doctos etiam uiros, quorum alter homilias quasdam

dam non ineruditas, alter in Genesim scripsit. Depositum Bedæ Genuæ uisitur.

Bernardus BERNARDVS abbas inter Burgundos nobili ortus genere anno ferè uigesimosecundo ætatis, sub abbate Stephano, qui tertius fuerat in cœnobio Cistertiensi, paulo ante instituto, unà cum triginta socijs monachum professus, doctrinæ, uitæque laudatæ fama adeo profecit, ut Claraualleensi cœnobio tunc primum Roberti uiri illustris impensa constructo, præpositus sit. Cui annos triginta sex præfuit. Plura reliquit scripta: commentarios in Cantica, considerationes diuinæ cõtemplationis ad Eugenium Pontificem, unde Pontificij muneris ratio ducatur. Varias quoque epistolas, sermones insuper in diebus solennibus habitos.

Berenice mater & filia Philadelphi Berenice uxor Ptolemæi Lagi, mater Philadelphi, rara mulier forma, & uiro dilectissima, de qua Theocritus: ἀλλὰ ὅτις βαθύκολπος ἀκοντισὰρ Ἀχιλλῆα. Αἰακίδα πηλῆϊ. σὺ δ' αἰχμητὰ Πτολεμαῖε αἰχμητᾷ Πτολεμαίῳ ἀρίζηλος Βερενίκα. Altera Philadelphi filia, quæ deinde nupsit Ptolemæo Euergeti fratri. Cuius crines in cœlum relati putantur persuasione Cononis mathematici. De quibus elegiam composuit Callimachus, conuersam deinde à Catullo.

Berenice Herodis. Alia Herodis Ascalonitæ filia, quæ nupsit etiam Agrippæ fratri. Strabo sic ait: Cæsar Augustus magno honore prosecutus est Herodis liberos, similiter sororem Salomẽ, eiusque filiam Berenicen.

Berenice Aristobuli. Alia item ex eadem progenie, quæ Salomes Herodis sororis filia fuit, nupsit Aristobulo Herodis eiusdem filio, quem pater postea interfecit. Iosephus.

Berenice Olympionicarum. Berenice quoque, quam Græci Pherenicen appellant, fama celeberrima, & filia, & mater, & soror Olympionicarum fuit, ut ait Plinius. Pausanias quoque hanc dicit cognominatam Callipatram, ac habitu uirum dissimulantem ludis interfuisse: ubi Pisithodum filium coronatum uidit: cognitamque, ac quæstione habita, quod ad ludos mulieribus interdictos uenisset, meritis suorum absolutam fuisse. Aelianus de Varia historia ferè idem. Valerius item: Berenice, inquit, contigit, quod nulli alij mulieri, ut Gymnico spectaculo interesse contigerit.

Berillus BERILLVS Bostrenæ urbis Arabiæ Præsul cum plura recte pro religione scripsisset, ad extremum omnia corrupit, peregrina quædam & procul à ueritate adducens. Conseruatorem nostrum uidelicet ante humanitatem non extitisse, nec propriam diuinitatis habere substantiam, sed tantum patris in eo habuisse. Quare plures conuenere Præsules disceptationis gratia. Inter quos Origenes ita errorem eius repulit, ut redire tandem eum ad sanitatem compulerit: ex Eusebio libro sexto.

Berosus Berosus Chaldæus in astrologia clarus, cui ob diuinas prædictiones Athenienses in gymnasio statuam inaurata lingua statuerunt, uti Plinius refert. Scripsit item in ea facultate. Eius nunc fertur libellus nescio quis, cui non satis crediderim.

Bemarchius BEMARCHIVS Cæsariensis Cappadociæ sophista scripsit res gestas Constantini principis libris decem: præterea declamationes quasdam & orationes. Suidas.

Bestia Appia *Faucula Cluuia* Bestia Appia mulier Attellana Capuæ habitans, & Faucula Cluuia, quæ quondam quæstum corpore fecisset, Annibale tenente Capuam: altera quotidie sacrificauit pro salute populi Romani: altera uero Faucula captiuis egentibus alimenta clam suppeditauit, cæteris Campanis inimice se habentibus. Quapropter à populo Romano libertati ac bonis postea sunt restitutæ. Liuius uigesimosexto.

L. Bestia L. BESTIA in coniuratione Catilinæ memoratur à Sallustio.

Byzes Byzes Naxius, tegulas primus ex lapide fabricauit: quibus tectum templi Dianæ fecit tempore Aliactis Crœsi patris. Cuius statua est Naxi, cum hoc epigrammate. νάξιος εὔεργος με γένει λήθος πόρε βύζεω παῖς ὃς πρώτιστος τεῦξε λίθου κέραμον. Pausanias.

Bibaculus M. FVRIVS Bibaculus patria Cremonensis, ut scribit Eusebius, qui simul & Catullus inter poetas Iamborum Latinorum ponuntur Quintiliano. P. Sextius Bibaculus apud commẽtarios Cæsaris.

M. Bibulus M. BIBVLVS collega Cæsaris in consulatu. In quem Tranquilli distichum cauillatur. Non Bibulo quicquam nuper: sed Cæsare factum est. Nam Bibulo fieri consule nil memini. Idem Ciceroni proximam prouinciam in Asia tenebat.

Bias BIAS Prienæus unus è septem, fertur in causis orandis acutissimus fuisse. Cum patriam captam fugeret, nihilque uti cæteri exportaret roganti causam, illud uulgatum apud Ciceronem respondit: Omnia mea mecum porto.

Bion BION Borysthenites Cratetis auditor ad Cynicam prius sectam transijt, sumpto pallio & pera: deinde ad Theodorea instituta se conuertit. Reliquit commentarios plures qui non extant. Apophthegmata item plura: quæ simul & aliorum sapientum ubi de sapientia narrabo attingam.

Bibiana uirgo. Bibiana uirgo Romana & martyr sub Iuliano, quæ unà cum parentibus martyrum corpora tumulabat, sepulta apud palatium Lucinianum.

Bassianus Bassianus item alter Syracusanus

racusanus prior supradicto sub Claudio martyr. Bolus Mindesius Pythagoreus scripsit de utilitate lectionis historiarum, quæ nos in doctrinam cognitionemque rerum ducunt. De miris naturæ, multaque alia, ut apud Suidam. Boëtius Zenone Imperante, ob affectatæ libertatis suspicionē à Theodorico rege exilio damnatur: deinde custodiæ traditus plura cōscripsit. Tandem simul cum Symmacho senatore socero suo, alijsque præstantibus uiris interficitur, ut autor Eusebius. Eius deinde statuas Amalasunta restituit, & hæredibus patrimonium incolume reddidit, uir omnium unus qui & doctissimus & sine genio fuerit in scribēdo. Bonifacij uiri sancti plures: primus Romanus apud Tarsum Aglaes diuitis uiduæ res procurabat: cum qua rem habebat, ebrietate, cæterisque moribus infamis. Factus repente alius, martyrium sub Diocletiano subijt, relatusque deinde à seruis Romam, eique templum in Auentino dicatum, quod & Alexio postea commune fuit. Alius Britannicus natione Præsul Maguntinus, apud Phrysios & ipse martyr, quod iussu Stephani secundi Pontificis Pipinum Caroli patrem in regem oleo sacro perunxerit. Alius Præsul Carthaginensis Zenone imperante. Alius Præsul Ferentinas, ambo confessores. Quintus idem martyr Bosnensis, Othonis tertij consanguineus. His addam Bonifacium Africæ comitem sub Honorio Actij ducis æmulum, Augustini amicissimum. BONICIUS Præsul Auernensis, uir etiam sanctitate clarus, cuius tunica hodie mōstratur, qua à diua genitrice, cuius erat obseruātissimus, donatus fuit in excessu mētis, eadēque primū sacrificauit. BONUS presbyter Romanus, simul cum Fausto & Mauro diaconis Romæ sub Valeriano passus, sepulti omnes in uia Latina. BRASIDAS Lacedæmonius dux circa Amphipolim, ab Atheniensium multitudine impar deprehensus claudendum se præstitit, ut per longum coronæ ambitum extenuaret hostium frequentiā, quaque rarissimi obstabant erupit. Frontinus. BRITIUS Præsul Turonensis Martino successit, cui aliquando aduersarius fuit diaconus. Deinde sanctitate emicuit. BRUTORUM Romæ genus Iunijs nominibus adscitū legimus, quorū autor primus L. Iu. Brutus è sorore Tarquinij Superbi genitus. Quū candē fortunā timeret, in quā frater inciderat, qui ob diuitias & prudentiā ab auunculo fuerat occisus, stultitiā finxit, unde Brutus dictus. Iuuenibus regijs Delphos euntibus ridiculi causa comes adscitus, baculo sambucco aurum inclusum deo donū obtulit, argumentū uidelicet ineius sapientiæ dissimulationem. Vnde responsum est, illum Romæ summā habiturū potestatem, qui prius matrem exoscularetur. Ipse terram primus exosculatus est cæteris minime intelligentibus. Deinde propter Lucretiæ stuprum cum Tricipitino & Collatino in exitiū regum cōiurauit. Quibus in exilium actis primus Cos. creatus est. Filiosque suos qui cum Aquilijs & Vitellijs ad recipiēdos Tarquinios in urbē coniurauerunt, uirgis cæsos securi percussit. Deinde in prælio quod aduersus eos gerebat, singulari certamine cū Arunte filio Tarquinij cōgressus, se ambo mutuis uulneribus occiderunt. Cuius corpus in foro positum, à collega laudatum, matronæ annum luxerunt. Cæcilius, Liuius. Deci. Iu. Bubulcus Brutus dictator, Equos subegit, ac die octaua triumphauit. Ædem salutis quam Cos. uouerat, & censor locauerat, Dictator dedicauit. Liuius. Deci. Iu. Brutus in Hispaniam profectus his qui sub Viriato militauerant, agros oppidumque dedit, quod Valentia uocatum est, Lusitaniamque usque ad Oceanum perdomuit. Et cum fluuium obliuionis exercitus transire nollet, raptum signiferi signum ipse transtulit, cæteri subsecuti. Liuius LV. L. Iu. Brutus Prætorius, & M. Cato Censorinus, quorum Cicero secundo de Orat. meminit, uolumina de iure ciuili scripserunt, & non generatim posuere leges, sed ueluti interrogati à priuatis responderunt, expressis ciuium nominibus quorum crimina defendebant. Sic fecisse in Satyris Lucilium uidemus: in reprehendendis uitijs, ciues nominatim taxauit. Igitur Brutū tris de iure ciuili libellos scripsisse, idem Cicero & Q. Pomponius autores. M. Brutus qui Marianas partes sequebatur, ac Galliam Cisalpinā tenebat, à Pompeio interfectus est. Liui. XC. Huius filius M. Iu. Brutus Cæsaris interfector Catonis è filia Seruilia nepos, doctrinæ philosophiæque Stoicæ deditissimus, qua puer nutritus fuit, ut sentire uideretur quæ dixerit, ut ait Quintil. Eius sane iudicium Cicero in epist. ad Atticum præ cunctis uereri uidetur. Plutar. uero in eius uita hæc de eo. Brutus in castris per integros dies, nisi cum Pompeiū ipsum conueniret, circa literarū studiū diuertebat. Cui curæ nedum aliud dedit tēpus, sed etiam diem quæ maximā illam Pharsaliæ cladē antecessit. Erat media æstas, & præter loca palustria ubi castrametati fuerant, calor ingens, nec Bruto aderāt qui ce-

Bolus *Boëtius* *Symmachus* *Bonifacij* *Aglae* *Bonicius* *Bonus* *Brasidas* *Britius* *L. Iu. Brutus* *Aquilij* *Vitellij* *Bubulcus* *Brutus* *L. Iu. Brutus* *M. Iu. Brutus*

leriter tentorium attulissent. Fessus autem hac iugi cura cum meridies aduentasset, modice unctus cum pauca comedisset, cæteris de euentu futuræ pugnæ anxijs, hic usq; in crepusculum scripsit, Polybij epitomen componens. Genus dicẽdi breue & elegans secutus, & in Græca facundia Laconicum stilum imitatus, quod sanè apparet in epistolis eius Græcis quæ adhuc extant. Vir alioquin tyrannidis impatiens, & in seueritate gratus. Cicero ait. Cum gratiæ causa nihil facias, sunt tamen omnia grata quæ facis. Postremo eius coniuratione, cuius ipse autor fuit, Cæsare interfecto, timore aduersariorum Prætor in Macedoniã prouinciam suam cum exercitu se contulit, ubi coniunctis cum Cassio castris, ab Antonio & Octauio expugnatus apud Philippos, ne in manus ueniret inimicorum, sibi iuuãte Stratone manus attulit, quum esset annorum XXX. Liuius CXXIIII. Inuentum corpus Antonius ma-

Portia Bruti tri uxoriq; remisit. Portia uero eius uxor M. Catonis filia, hoc accepto nuncio, ut refert Valerius, doloris impatiẽs: cum negaretur gladius, carbonibus è foco ardentibus raptis ac de-

De. Brutus uoratis sese necauit, muliebri spiritu uirilem patris exitum imitata. De. Iu. Brutus cognomen

Albinus. to Albinus, cui magnam Cæsar fidem habebat, adeo ut secundus ab eo inscriptus esset hæres, unus è coniuratis cum M. Bruto cuius propinquus erat, Cæsarem mane moras trahentem ne dilatio fieret manu apprehendens ad ueniendum inuitauit in curiam, dicens, quod frequentes expectarent, qui eum cunctarum præter Italiam prouinciarum regem crearent. Hæc Plutarchus in Cæsare. Hic deinde post mortem Cæsaris ut M. Antonio resisteret qui Cisalpinam Galliam petebat, Mutinam prouinciam cum exercitu tenuit. Illicq; à M. Antonio legatos senatus de pace spernente obsessus est. A qua quidẽ obsidione ab Hircio & Pansa Coss. ac Cæsare liberatus fuit. Cui Cæsari cum senatus parũ gratus uideretur, triũphum Bruto decernendo, ac nullam eius rationem habendo, causa fuit, ut per Lepidum Antonio reconciliatus Romam cum exercitu ueniret, ac Cos. XVIII. natus annos crearetur, legẽq; ferret de quæstione habenda interfectorum patris. Ex quo postea Brutus unà cum Cicerone & CC. alijs absens damnatus, ac à legionibus desertus in potestatem Antonij uenit, & à Capeno Aquitano eius iussu interfectus est. In cuius ultionẽ C. Antonius M. frater ab Hor-

Caia Cæcilia tensio iussu M. Bruti occisus fuit. Liuius CXX. Caia Cæcilia uxor Tarquinij prisci, quæ an-

Busyris tea Tanaquil appellabatur, mulier frugi, ubi de cõiugio scribam, mihi dicetur. BUSYRIS Ægyptius Tyrannus, ab Hercule Ægyptio rege interfectus, quod hospites immolaret: autor Diodorus libro quinto. Strabo autẽ libro septimo, nullum dicit in Ægypto Busyridem fuisse, ex quo cuncta de eo falsa referri. Isocratis extat encomion Busyridis, sicuti & Helenæ, ut uim oratoriam in illaudatos exerceret.

Cadmus Milesius. CADMUS Milesius paulo post Orpheum primus scripsit historiam de Mileto, ac totius Ioniæ regione, libris iiij. autor Suidas. Hunc Plinius dicit primum

Caij Candidi inuenisse prosaicam orationem. Cadmus Agenoris mihi ponitur inter heroas. Caij VII. & Candidi duo martyres, totidémque Candidæ alibi dictæ.

Candidæ C. Licinius CALVUS, & L. Sextius Tribuni ple. legẽ ꝓmulgarunt, ut Coss.

C. Licinius Caluus. etiã ex plebe fieret. Eam legẽ cum magna cõtentione repugnantibus patribus, cũ ijdem Tribuni per quinquennium soli Magistratus fuissent, pertulerunt. Et primus omnium ex ple-

L. Sextius be Cos. L. Sextius creatus est. Lata est alia lex, ne cuiquam plus quingentis iugeribus lice-

L. Caluus orator. ret possidere. Liuius libro sexto. LICINIUS CALVUS orator exquisitum quoddam & accuratius dicendi genus adferebat, quod quanquam scienter elegantérque tractabat, nimium tamen inquirens in se atque ipse sese obseruans, metuénsque ne uitiosum colligeret, etiam uerum sanguinem deperdebat. Itaque eius oratio nimia religione attenuata, doctis & attente audientibus erat illustris, à multitudine autem & à foro cui nata est eloquentia

Caluus filius deuorabatur. Cicero in oratore. Idem in eodem libro de C. Licinio Caluo huius filio adolescente Curionis æquali mẽtionem facit, qui si uixisset, magnam fuisset eloquentiæ gloriam consecutus. Seneca in declamatione de Caluo primo oratore hæc refert. Caluus qui diu iniquissimam cum Cicerone litem de eloquẽtiæ principatu habuit, usq; adeo concitatus fuit, ut in media oratione eius exclamaret Vatinius reus, Rogo uos iudices, nunquid quia iste disertus est, ego damnandus sum? Quintilianus Calui sanctitatem appellat ob eius tersum siccumq; dicẽdi genus. Plin. quoq; dicit hũc laminæ plumbeæ renibus appositæ frigore, occur

rere

tere solitum genituræ per nocturnã quietem erumpenti, uiresq; corporis studiorum labore
custodijsse. Callias Atheniẽsis Comicus filius Lysimachi qui cognominatus est Schœnion, Callias poeta
quod funes ob paupertatem torqueret. Callias item Laco plutus cognominatus, dux Athe Callias dux.
niensium nobilis contra Artaxerxem missus: autor utriusque Suidas. Callias Methymneus Callias grã.
grammaticus, quem Strabo dicit Alceum Sapphoq; poetas enarrasse. Callimachus poe/ Callimachus
ta Cyreneus filius Batti, discipulus Hermocratis Iasei grammatici, uixit apud Ptolemæum poeta.
Philadelphum usq; ad Euergetem bibliothecæ regiæ præfectus Olymp. C X X V I. Omne
poematis genus attigit. In aduersarium poema acerbissimum, quem ficto nomine Ibim ap/
pellat, unde Ouidius poeta nomen & argumẽtum mutuatus est. Edidit elegias quoq; & epi
grammata & hymnos, aliaq; complura, ex Suida. Horum omnium nihil extat præter unam
elegiam in Lauacrum Palladis, & quosdam hymnos in deos. Callimachus alter sculptor, ut Callimachus
ait Pausanias, sibi nomen adoptauit [illegible], quasi artis interpolatorem, & qui eam in te/ sculptor.
nuiorem exquisitiorémque disciplinam reduxit: [illegible] enim liquefacere conflareq; est. Nam
ipse prius lapidẽ pforauit, minutatimq; tractauit. Callinicus sophista Syrius uel Arabs pro/ Callinicus
fitebatur Athenis. Scripsit ad Lupum de Cacozelia, de Rhetorica, ad Cleopatram, de rebus
gestis Alexandri, & alia quædam. Suidas. Callisthenes Olynthius discipulus & propinquus Callisthenes
Aristotelis, unus è comitibus Alexandri, uir ingenio doctrináq; præstans, ad extemporalita
tem aptus: scripsit historiam secundus philosophorum à Xenophõte, in qua res Alexandri
continentur. Tandem quasi autor coniurationis Hermolai, miseris modis adfectus ab Ale/
xandro interficitur. Suspectus quoq; quod non uti cæteri adorandum eum putauerit. Tro
gus uigesimoquinto. Calippus Atheniensis philosophus Platonis auditor interfectus à Sy Calippus
racusanis, quod tyrannidem post Dionysium aggrederetur, Dionemq; patriæ liberatorem
per proditionem interfecerit: autor Plutarchus in Dione. CALLICRATES ex ebore for Callicrates
micas, & alia tam parua fecit animalia, ut partes earum cerni non possint. Plinius. Callistus Callistus
unus inter comites expeditionis Iuliani principis, qui Heroico uersu eius historiam conscri/
psit. FVRIVS CAMILLVS cũ Faliscos obsideret, ac ludi literarũ magister principũ ad Camillus
eum liberos adduxisset, uinctum eum eisdem pueris in urbem reducendum & uerberãdum
tradidit. Falisci tali iustitiæ exemplo permoti, statim se ei dedidere. Veios decennali obsidio
ne domuit, deq; his triumphauit. Postea crimini datũ, quod albis equis triumphasset, & præ
dam inique diuisisset: die dicta ab Apuleio Saturnino Tribuno plebis damnatus, Ardeam
concessit. Mox cum Galli Senones urbem diripuissent, absens dictator factus, collectis reli/
quijs Gallos improuisos internecione occidit. Populum Roma migrare Veios uolẽtem, ele
gãti apud Liuiũ cõcione retinuit. In qua omneis urbis dotes, laudesq; licet agnoscere. Adij/
cit quoq; Liuius, quod tertio dictator dictus, cõtra Latinos ad Satricũ cõtendit, ut sociã ci
uitatem pop. Rom. à Latinis oppugnatam tueretur. Quarto dictator ad sedandam popu/
li seditionem factus ualetudinem simulauit, ex quo ei alter surrogatus est. Quinto dictator
Gallos iterum Romam petentes & ad flumẽ Anienem castrametatos superauit. Postremo
Romæ octogenarius pestilentia absumptus est. Camilla Volsca quæ uenit auxilio Turno Camilla Vol.
cõtra Latinos & Æneam, in bello interfecta VIII. describitur à Vergilio. Priuerni nata, atq;
à Metabo patre educta. Statius Tullianus de uocabulis rerũ ait, dixisse Callimachum Thu
scos Camillũ appellare Mercuriũ. Quo uocabulo significat præministrũ deorũ: unde & Me/
tabum Vergil. ait, Camillam appellasse filiam, Dianæ scilicet ministram. CALPVRNIOS Calpurnius
inter Pisones diximus. Calpurnius Sura ephemeridas uitæ Galieni senioris principis scri/ Sura.
psit: autor Pollio. CANDIDVS Seuero Imper. edidit in Hexameron pulcherrimũ tracta/ Candidus
tum, ut Eusebius Hieronymusq; tradunt. CAPELLA Antistius, & Atteius Sanctus præ/ Capella An
ceptores Cõmodi principis. C. Canuleius Trib. pl. rogationes duas tulit, ut cõnubia plebis tistius.
cũ patribus essent cõmunia, & alter cõsul de plebe crearetur. Orationẽ eius aduersus Coss. Atteius
uide apud Liuiũ IIII. Caninius qui eodẽ die quo est adeptus consulatũ obijt, ex quo Cice Canuleius
ronis scomma, Vigilantissimũ habuimus cõsulem Caniniũ, qui toto cõsulatu somnum non Caninius
uidit. C. Caninius eques Ro. cũ in Sicilia ociandi causa uenisset, hortosq; à Pythio argenta/ C. Caninius
rio uiro doloso emisset, instructos piscibus, & piscatoribus de industria positos: postera die
cum ad eosdem ipse amicos inuitasset, nullos ibi neq; pisces, neque piscatores repperit. Vide
Ciceronem lib. iij. de officijs. Canthus Abantis filius inter Argonautas ab Apollonio poni/ Canthus
tur.

tur. Itemq; Orpheo qui sic ait, κάνθ⊙ δ' ἐνοσίοισιν ἀσαλθάτης ἐπίγασι. Apollonius dicit eum in
Carbones pater & filius. Libya perijsse. Flaccus autē noster in Æa. C. Carbones duo oratores pater & filius, utriusq;
meminit Cicero, sed patrē inter oratores celeberrimos, seditiosos attamen ciues collocat his
uerbis. Vtinā C. Carboni & Ti. Graccho talis mens ad remp. bene gerendā, quale ingenium
ad bene dicendū fuit. Profecto nemo his uiris gloria pręstitisset, sed eorū alter propter turbu
lentissimū tribunatū, ad quem ex inuidia fœderis Numātini bonis iratus adcesserat, ab ipsa
repub. est interfectus. Alter Carbo propter perpetuā in populari ratione leuitatē, morte uo-
luntaria se à seueritate ciuiū uindicauit. Sed fuit uterq; summus orator. Nam & Carbonis &
Gracchi habemus orationes nondum satis splēdidas uerbis, prudētiaeq; plenissimas. Carbo
quo uita suppeditauit, est in multis iudicijs causisq; cognitus: hūc qui audiuerant prudētes
homines: in quibus familiaris noster L. Gellius qui se illi cōtubernalem in cōsulatu fuisse nar
rabat, canorū oratorem, uolubilem, & satis acrem, atq; & uehementē, & ualde dulcē, & perfa
C. Carbo cetum fuisse dicebat. De filio autē haec refert C. Carbo illius eloquentissimi uiri filius, orator
nō satis acutus, sed tamē orator numeratus. Erat in uerbis grauitas, & facile dicebat, & auto
ritatem naturalē quandā habebat oratio: haec ille. Valerius aūt dicit hunc postremo ab exer
citu suo interfectum fuisse, quem bellis ciuilibus lapsum adstringere, & ad disciplinā reduce
GN. Carbo re cupiebat. Huius frater, GN. Carbo summa fuit autoritate in repub. partes Marianas secu-
tus. In tertio cōsulatu suo in Sicilia, iussu Pompeij dum uentrem apud latrinam exoneraret
Carneades Cyreneus. trucidatus est, quae crudelitas uulgū maxime offendit: autor Valerius. Carneades Cyreneus
nouae princeps Academiae, Chrysippi maxime studiosus, de quo Gellius itemq; Plinius ait,
quod scripturus aduersus Zenonis Stoici libros superiora capitis elleboro candido purga-
uit, nequid ex corruptis in stomacho humoribus ad domiciliū usq; animi redundaret, & con
stantiam uigorēq; mentis labefactaret: tāta cura, tantoq; apparatu, uir ingenio praestans ad
confutanda ea quae scripsisset Zeno aggressus est. Hunc praeterea memoria naturali artificia
liq; usum fuisse Cicero de oratore scribit. Gellius uero lib. xvi. & Quintilianus de eo referūt,
quod missus Romā legatus ab Atheniensibus, unà cū Diogene Stoico & Critolao Peripa-
tetico suspectā fecit Romanis legationē, dicente M. Catone in senatu, ab hoc uiro cauēdum
Carneades Athenien. esse, qui ob eloquentiā & disserendi facultatē facile quaecunq; uelit impetrare posset. Carnea
des alter philosophus Atheniēsis Anaxagorae discipulus à Suida ponitur: à Philostrato au
tem inter sophistas, q tantū de eo refert, quod & philosophi sentētiam, & oratoris uehemen-
tiam in dicēdo retinuit. Diogenes uero aliū tradit huius nominis elegiarū poetā. CARCI-
Carcinus NVS Agrigētinus Tragicus poeta docuit fabulas nonagintaocto, uicit una. Emicuit pau
Charontes tres. lo ante Philippū Macedonē. Athenaeus author. CHARONTES tris legimus apud Sui-
dam, unum Lampsacenum historicū, qui tempore primi Darei Olymp. LXXIX. floruit,
Charon Charthaginensis. scripsit Æthiopica libris ij. Cretēsia, Graecanica & alia. Charon Carthaginensis historicus scri
psit tyrannos quotquot in Asia atq; Europa fuere, uitas clarorum uirorū libris iiij. mulierum
item totidē. Tertius fuit Naucratita item historicus, scripsit sacerdotes Ægypti & reges qui
fuere ab initio in qualibet gente: & alia. Charontem quoq; porthmea fingunt poetae, triente
Charisius animas transuehentem ad inferos, aliter inhumatos iacere. CHARISIVS orator Athenis
eodem tempore quo Demochares filius sororis Demosthenis, dissimili tamen stylo, scripsit
alijs multas orationes, Attico genere, cū imitari cuperet Lysiam, autor Cicero in Bruto. SP.
SP. Carbilius CARBILIVS primus Romanorū uxorem repudiauit ob sterilitatem. SP. Carbilius eius
libertus primus Romae ludum grammaticae aperuit, mercede docens. Plutarchus in proble
matis. Idem literam G. primus inuenit, cum pro ea C. prius uterentur: autor Velius Longus.
Charillus CHARILLVS dux Lacedaemoniorum Tegeatas superauit: ut autor Pausanias. Charan-
Charandes Tyrius. des Tyrius legem tulit nę quis armatus in concionem ueniret. Cumq; postea ipse è rure ue-
niens ex improuiso ut erat gladio accinctus in concionem indictam uenisset, admonitus le-
gis ab eo qui proxime sedebat, eodem gladio incubuit, cum liceret culpam dissimulare uel
defendere: autor Valerius. Aristoteles autem libro secundo Politicorum, hūc Charandem
SP. Cassius dicit patria Catinensem qui ciuibus suis leges conscripsit. SP. CASSIVS regni crimine
damnatus, cui plus suspicio occupatae dominationis nocuit, quàm tres magni consulatus
uel duo triumphi profuerunt. Populus enim non contentus eum capitali adfecisse sup-
plicio, sed domo eius aequata, aedem telluris fecit. Valerius de Seuc. L. Cassius Coss. à Tu-

gurinis Gallis pago Eluetiorum qui à ciuitate secesserant, in finibus Allobrogum cum exer-
citu cæsus est. Milites qui ex ea clade supererant, obsidibus datis & dimidia rerum omnium
parte, ut incolumes dimitterentur, cũ hostibus pacti sunt, tempore quo Iugurtha pulsus est
à Mario. Liuius XXV. L. Cassius. L. Filius, Lõginus Trib. pl. C. Mario L. Flacco Coss. plu *L. Cassius*
res leges ad diminuendã nobilitatis potentiam tulere: in quibus ut quem populus Rom. da *L. Filius*
mnasset, cuiue imperium abrogasset, in senatu non esset. Fuit & inter cõpetitores Ciceronis
in consulatu. Pedianus. L. Cassius dux Pompeianus, cum decẽ nauibus urgente bello ciuili *L. Cass. dux*
transijt ad Cæsarem. C. Cassius secundus post Brutum in coniuratione contra Cæsarem eo- *C. Cassius*
dem die cædis apud M. Antonium cœnauit. Deinde metu & ipse cessit ab urbe Syriamq́ te *cũ Bruto.*
nuit cum autoritate senatus, tribus exercitibus qui in eadem prouincia erant in potestatem
suam redactis. Demum ab Antonio & Augusto petitus cõiunctis cum Bruto castris apud
Philippos cum alteri cornui præesset, inclinata iam acie fusum putãs iam totum exercitum,
sibi manus attulit. Liuius CXXIIII. L. Cassius Longinus iurisconsultus, ut inquit Tran- *L. Cassius*
quillus, quod C. Cassij percussoris Cæsaris nomen ac stemmata haberet, iussus est à Nerone *Longinus*
mori. Pronepos fuit Seruij Sulpitij ac eques Rom. ut scribit Pomponius, postea ad præturã *Cassius Seue.*
peruenit. Cassius Seuerus, ut ait Seneca in declam. eloquentissimus in agẽdo, in declamatio
nibus parũ ualebat: oratio erat ualde culta, ingentibus plena sententijs: nemo minus passus
est aliquid in oratione sua ociosum esse: nulla pars erat quæ non sua uirtute scateret, nihil in
quo auditor sine damno aliud ageret: melius de illo semper fortuna q̃ cura merebatur. De
eodẽ uero Tacitus in lib. de claris ora. Equidẽ non negauerim Cassium Seuerũ quem solum
Aper noster nominare ausus est, si cũ ijs cõparetur qui postea fuerint, posse oratorẽ uocari,
quanq́ in magna parte librorũ suorũ plus uis quàm sanguinis, & reliqua. Quintilianus uero
sic. Cassius Seuerus si cæteris uirtutibus colorẽ & grauitatem orationis adiecisset, ponẽdus
inter principes foret. Nam & ingenij plurimũ in eo & acerbitas inerat, & urbanitas eius sum
ma, sed plus stomacho q̃ consilio dedit: hæc ille. Huius igitur scripta, uti latius in Labieno di
ximus ex S.C. abolita, ut autor Trãquillus. M. Auidius Cassius præfectus exercitus M. An *Auidius Cas.*
tonini principis in oriẽte, dum ipse Imperator res in Germania gerit cõtra Marcomãnos, re
bellauit. Itaq; relicto bello Imperator eum cũ exercitu petit ac superat. Caput ei ablatũ uide-
re noluit, recordatus antiquæ amicitiæ. CASSIUS præsul Narniensis tẽpore Totilæ, cui oc *Cassius præs.*
currens animũ placauit ne ciuitati noceret. Meminit huius Gregorius III. Dalogorũ. Cas- *Cassiani*
sianus martyr apud Forumcornelij ubi & iacet, & quò uenerat peregrinationis gratia è Bri *plures.*
xina urbe Germaniæ cuius erat ciuis & Præsul, quumq́ Forocornelij præciperet, iussu Iulia-
ni Imp. qui prohibuerat Christianos docere, stilis discipulorũ cõfossus est. Alius Alexandri-
nus sub Iouiniano in Italiam ueniens apud Ortanũ templum construxit, cuius & Præsul ele
ctus, inde peregrinando Augustodunũ uenit, eiusq́ urbis Simplicio uiro sancto in Præsula
tu successit. Alius monachus Honorij tempore à Hierosolymitana ecclesia ab hæreticis eie-
ctus Massiliam uenit, ubi duo cõdidit cœnobia, Io. Eremita prius uocatus. Scripsit & de mo *Io. Cassianus*
nachorum institutis, ubi dicit abstinentiam cibi omniũ uirtutum esse fundamentũ. M. CA- *M. Castritius*
STRITIUS cum tẽpore Sullanæ dissensionis Placentiæ gereret magistratum, & CN. Car
bo Cos. Marianarum partiumpeteret obsides Placentinos, ne Placẽtia ad Sullam deficeret,
neganti Castritio dixit se multos habere gladios. At ego annos, inquit Castritius Val. Libe
re dicta. T. Castritius Rhetoricæ artis doctor Romæ summa uir autoritate apud Hadrianũ *T. Castritius*
principẽ, quo se magistro usum Gellius dicit. Cassiodorus Rauennas præceptor Theodori *Cassiodorus*
regis Gothorum, primum Senator, deinde monachus factus, nonnullos scripsit psalmorũ lo
cos apertius: extant & eius ad Theodericum epistolæ. CATONES, id est, Cati & sapiẽtes
ex cognomẽto dicti. Hi ex oppido Tusculo originẽ habuere, unde primũ pfectus M. Por-
cius Cato senex, persuasione atq; amicitia Valerij Flacci sollicitatus. Hic Trib. mil. in Sicilia *M. Portius*
fuit. Prætor Sardiniã subegit, ubi ab Ennio fuit Græcis literis eruditus ætate iam grãdis. Con *Cato.*
sul deinde cum eodem Flacco creatus citeriorẽ Hispaniam sortitus est, ubi rebus feliciter ge-
stis omniũ urbiũ muros quæ intra Betim sunt, uno die solo æquari iussit, ut autor Polybius.
Ti. Semproniũ Cos. qui circa Istrum & Thraciam ductabat exercitũ, legatus fuuit. Deinde
sub M. Attilio Trib. militum, Antiochum è Græcia occupatis Thermopylarũ angustijs de-
pulit. Censurã deinde cum eodem Flaco gessit, in qua L. Qu. Flaminiũ senatu amouit. Liui.
Valerium Flaccum collegam suum principem Senatus dixit. Eam Senatus adeo gratam ha

buit

buit,ut ſtatuam ei conſularem in templo collocauerit,cum inſcriptione reſtitutos ab eo mores teſtante,ac Cenſorini ſit cognomen adeptus.Simultates cum Africano geſſit.Conſul de non abroganda Oppia lege Valerio Flacco collegæ nequicquam reſtitit,quorum orationes apud Liuiũ in quarto de bello Ma.uidere licet.Accuſator frequens malorum,Galbam octogenarius ad iudicium traxit.Ipſe uero accuſatus quadragies quater, toties abſolutus fuit, ut Plinius refert.Vir alioquin parciſſimus atq; abſtinentiſſimus,ut qui cibario pane uilicꝙ menſa uteretur,ac cum operarijs ſæpe ueſceretur,& in exercitu aquam potare ſit ſolitus, & per ardores æſtiuos aliquãtulo permixtam aceto:paucis comitibus & toga uili ambulare.Equum quo conſul in rem militarem uſus eſt in Hiſpania reliquit,ne uecturæ illius rationẽ reip.redderet.Seruos ſenio debilitatos tanquam animalia bruta eijcere ac uendere conſueuit, quod ei uitio datur,quaſi cõmoditate ex eis ſublata,nihil ipſis hominibus humanitatis debeamus. Sed & uiduarũ,non hominis eſſe,dictitabat,facultates extenuatas relinquere,illum magnopere collaudans qui eas auctas dimiſiſſet. Duobus ipſe utebatur prouẽtibus,parſimonia & agricultura,cuius ſtudioſiſſimus fuit.In agroꝙ ſolitus ad cœnas paratiſſimas uicanos,accolasꝙ æquales familiaresꝙ ſuos paſſim uocare, Dictitans menſam eſſe amicorum parentem. Carthaginem funditus delendam cenſuit,quando ficum ex ea regione recentem proferens: tam prope,inquit,P.C.habemus hoſtem. Tria deteſtari ſolebat,arcanum aliquod fœminæ credere.Secundum,ſi tranſiuiſſet naui quò pedibus accedere licuiſſet. Tertium, ſiqua dies ei per incuriam inanis effluxiſſet.Viribus integer uſq; ad extremum fuit:ſiquidem poſt annos octoginta filium genuit.Primus in ſenatum ueniebat,ultimus diſcedebat. Nunquam ob dolorem domeſticum aut priuatam ſimultatem reipub.defuit.Plinius tribus cum laudibus cumulat,perfectum & Imperatorẽ,& Senatorem,& oratorem nominando.Ipſius ingenij meminit Cicero in Oratore his uerbis, Orationes eius, ut illis tẽporibus ualde laudo:ſignificãt enim formã quãdam ingenij,ſed admodum impolitam,& planè rudem. Origines eius cum omnibus oratoris laudibus refertas diceres,& Catonem cum Philiſto & Thucydide cõparares,nõ adſentior hominem Tuſculanum cum totius Græciæ principe conferri. Scripſit & paruum de agricultura librum: hæc ex Cicerone, Gellio, Cæcilio, Plutarcho, Plinio. Huius

Catonis ſenis duo filij. filij duo Catones fuere.Quorum alter in bello cõtra Perſeũ ſub Æmylio Paulo magna cum laude militauit. Alter Saloninus ex matre cognominatus patre ſuperſtite ac prætore deſignato extinctus eſt,& egregios in iuris diſciplina libros reliquit.Conſul item cum Qu.Martio Rege creatus fuit,ac in Africã profectus,in ea prouincia diem obijt:hæc Gellius.M.Ca-

Cato minor to minor, ſenioris etiam nepos, cognomine Vticenſis, ſeueritate ac diſciplina Stoica auum referebat:nudis pedibus interdum breuiꝙ toga in publicum prodibat, ſeſe adſuefaciens,nihilo niſi obſcœnis rebus ac deteſtabilibus erubeſcere: Cætera uero ignobilia ab alijs exiſtimata aſpernari,tolerare labores, pedibus iter facere,ac detecto capite ſæpius uiſus. Totum diem indefeſſus loquebatur.Noctes quoq; longas,cum amicis potando ſæpe ac de republica diſſerendo conſumere ſolebat, quod uitium in eo fuerat. Murenam accuſauit à Cicerone Cos. poſtea defenſum. Contradicentem cum in quadam ſua cauſa:olim Cæſar Cos. in carcerem trahi iubebat,quem per uiam ſenatus omnis ſumma mœſtitia ſequebatur. Cæſar autem uerecundia motus,cuidam ex Trib.ple.ſuaſit,ut non pateretur Catonẽ in carcerem trudi.Quæſtor è Cypro VII.milia talenta aſportauit.Conſulatum fruſtra petijt,Marciam coniugem roganti Hortenſio amico conceſſit, eandemꝙ poſtea Hortenſij hæredem recepit. In qua re Cæſar ei criminis auaritiæ cauſa factum obijcit.Dimiſit,inquit,ut locupletem reciperet.Toto ciuilis belli tempore intonſus fuit.Poſt pugnam Pharſalicam Vticam cum Scipione ſe recepit,quo tandẽ ſuperato cum mori ſtatuiſſet,nocte de philoſophia Stoica diſſeruit, ac Phædone Platonis de animi immortalitate perlecto gladio incubuit. Cæſar eius morte audita,& illum eius gloriæ, & ſe illius inuidere dixit, patrimoniumꝙ liberis incolume permiſit .Scripſit etiam in eum librum quem Anticatonem inſcripſit,ubi Catonis uitia commemorat.Cuius apologiam Cicero poſtea de laudibus eius librum edidit:ex Plutarcho. Idem Cicero in libro de Finibus,Helluonem cum librorũ appellat,quod in eo magna ac inexhauſta legẽdi cupiditas eſſet,adeo ut dum ſenatus cogeretur,ne ipſe uacaret in ſenatu,interim li-

Val. Cato grammat. bellos aliquos quos ſecum adſerebat lectitare ſit ſolitus. Valerius Cato,quanquam extra familiam,cum his ob nomẽ inſerendus.Hic libertus cuiuſdam ex Gallia grammaticus Romæ docuit multos & nobiles tempore Sullæ,cuius famam hi uerſus monſtrant. Cato grammaticus

ticus latina Siren, Qui ſolus legit & facit poëtas: uixit uſq; ad extremã ſenectutem in ſum-
ma pauperie, abditus modico gurguſtio poſtq; Tuſculana uilla creditoribus ceſſerat, ut
autor Bibaculus his carminibus. Si quis forte mei domũ Catonis, Depictas minio aſſulas
& illos Cuſtodes uidet hortulos priapi: Miratur quibus ille diſciplinis Tantã ſit ſapiẽtiam
adſecutus. Quam tres calculi ac ſelibra farris Racemi duo tegula ſub una, Ad ſummam
prope nutriant ſenectam. Et idem: Catonis modo Galle Tuſculanum Tota creditor urbe
uenditabat. Mirati ſumus unicum magiſtrum, Summum grãmaticum, optimum poëtam,
Omnes ſoluere poſſe quæſtiones: Vnum difficile expedire nomen. En cor Zenodoti, en ie
cur Cratetis. ex Tranquillo. CATVLORVM honeſtiſſima gens Luctatiorum appel-
lata nominibus. Q. Luctatius Catulus primo bello punico C C C. nauibus aduerſus Pœ- *Q. Luctatius*
nos profectus, ſexcentas eorũ naues commeatibus impeditas duce Amilcare apud Aega *Catulus.*
des inſulas inter Siciliam & Africam depreſsit, finemq; bello impoſuit: pacem petentibus
hac conditione cõceſsit: ut Sicilia, Sardinia, cæteriſq; inſulis inter Italiam Africamq; dece-
derent: Hiſpania citra Iberum abſtinerent. Q. Luctatius Catulus Orator Cos. cum C. Ma *Q. Luctatius*
rio quarto eius cõſulatu Cimbros fudit: ab eodem poſtea urbe occupata per diſſenſionem *Catul. orator*
mori iuſſus eſt fruſtra precantibus pro eo ciuibus. Itaq; in cubiculo incluſus, candentium
carbonum uapore ſuffocatus eſt, teſte Valerio. Cuius manes ultus eſt poſtea Sulla interfe
cto Mario iuniore. Lucanus: Quid ſanguine manes placatos referam Catuli. De hoc Catu
lo, Cicero in oratore ſic ſcribit: Fuit in Qu. Catulo ſermo latinus, ut ex libro quem de con-
ſulatu & rebus geſtis ſuis ſcripſit apparet. Quæ laus dicendi non mediocris ab oratoribus
pleriſq; neglecta eſt, nec tamen habitus princeps in numero patronorum. Extat & eius la-
ſciuum epigrãma in libro de Diuinatione ab eodem autore poſitum in Roſcium Gallum
Comœdum. Quod ſtili eius dignoſcendi cauſa tãtum adducam. Conſtiteram exorientem
ſolem forte ſalutans: Cum forte ab læua Roſcius exoritur. Pace licet tantum cœleſtes dice
re ueſtra: Mortalis uiſus pulchrior eſſe deo. Catulus alius ſororius Catilinæ, uir eques Ro. *Catulus ſo-*
partium nullarum tantumq; quieti ſtudens à Catilina iuſſu Sullæ interfectus eſt, autor Pæ *rorius Ca-*
dianus. Luctatius Daphnis. Q. Catuli libertus inter grãmaticos Romæ profitentes à Tran *tilinæ*
quillo redigitur. Valerius Catullus poëta Veronenſis. Natus anno ante Saluſtium, Sullæ *Luctatius*
Marijq; temporibus, in poëmatis cum laſciuus, tum mordax, quippe qui Cæſari maximo. *Daphnis.*
tunc uiro minime pepercit, Iambis eum criminatus; reconciliatus nihilominus, ac eodem *Val. Catullus*
die ab eo cœnæ adhibitus eſt, teſte Trãquillo. Moritur anno ætatis X X X. Hic liber una
cum Quintiliano repertus fuit ætate noſtra laciniosus mendoſuſq;. L. Sergius Catilina *Catilina*
ſatis eloquentiæ, ſapiẽtiæ parum, ingenio malo prauoq; ac ex reliquis de eo à Saluſtio nar-
ratis longe manifeſtatur. Is cum Prætor Africam obtinuiſſet, adeo prouinciam expilauit,
ut reuertens Torquato & Cotta Coss. ſit ab Afris repetundarum accuſatus agẽte cauſam
P. Clodio adoleſcente, qui poſtea inimicus Ciceroni fuit. Defenſus autem à Cicerone fuit,
ut ipſe in quadam ad Atticum epiſtola teſtatur. Cumq; peteret Conſulatũ uiolentius, tunc
Conſul conſilium ſuper hoc habuit. Quamobrem cõſulatum ut minime peteret egerunt:
autor Pædianus. Ille demum ob dolorem in patriam coniurauit. CANTARVS poëta *Cantarus*
Comicus Athenienſis. Huius feruntur fabulæ nonnullæ poſitæ à Suida. Capito Lycius *poeta*
compoſuit hiſtoriam Iſauricam libris V I I I. Epitomas Liuij & Eutropij in Græcum uertit *Capito Lyci.*
ſermonem. Scripſit & res Lyciæ ac Pamphyliæ. Carpocrates hæreticus de quo Irenæus *Carpocrates*
ſcribit. Quidam Carpocrates tempore Simonis Magi ſuperſtitionis alterius, autor eorum
qui Gnoſtici appellantur uocabulo à ſcientia confictò. Qui ſane præſtigia ipſius Simonis,
non ut ille clam ſed palam tradebat, deq; bis doceri omnem hominem oportere dictabat.
Ex Euſebij hiſtoria. Calanus Indus unus è Bragmanibus ex India uſq; ad Perſas Alexan-
drum ſecutus, indoctus, barbarus, in radicibus Caucaſi natus, ex animi ſententia nullo co-
gente ſecundũ ritum ſuæ gentis Bragmanum, ardentem conſcendit rogum: ſpectante Ale *Calanus*
xandro ac rogante ſiquid mãdaret moriens: Nihil, inquit: Celeriter te uidebo. Nec multis *Indus.*
poſt diebus Alexan. Babylone ueneno interijt: autores, Cicero in Tuſcul. I I. De di. libro
primo: Plutarchus in Alexandro, Valerius de Miraculis: Strabo in X V. Cebes philoſo- *Cebes*
phus Thebanus, Socratis auditor, ſcripſit dialogos tris, qui inſcribuntur, Pinax, Septima,
Phrynichus, Diogenes. Cebriones Troianus inter ſocios Hectoris: Iliados X I. καὶ σφῖν κε *Cebriones*
βριόνης τρίτος ἕπετο. quod nomen poſteris corruptum Cerbones uocatur. Is enim præſul Po *Cerbones*

pulonienſis fuit, multa ſub Gothis, deinde Longobardis paſſus: quamobrem in Iluam inſulam confugit, ubi & extinctus, ac Populoniam eius iuſſu, ubi uiuens ſepulchrum ſibi conſtituerat, relatus eſt. Greg. tertio dial. hæc, aliaq́ de eo prodigia cõnumerat, cuius ipſe tempore fuit.

L. Cecilius poëta L. CAECILIVS Epirota Tuſculi natus, libertus Attici equitis Ro. ludum grammaticæ Romæ aperuit. Primus dicitur Virgilium & alios poëtas nouos perlegere cœpiſſe: quod etiã Domitij Marſi uerſiculus indicat: Epirota tenellorum nutricula uatum. ex Tranquillo. De hoc autem pulcherrimum adfertur ſcomma, cum enim familiaris eſſet Cæſari, ac ille alijs qui cum eo pila luſitabant Centena LLS. ſibi autem quinquaginta traderet: Quid ego, inquit, una manu ludo & non duabus, ut plus habere poſſim? autor Macrobius.

Sex. Cecilius Gallus Sex. Cæcilius Gallus in diſciplina Iuris atq; legibus populi Ro. noſcendis interpretandisq́ ſcientia, uſu, autoritateq́ illuſtris, fuit tẽpore Gellij cuius ipſe meminit, diciturq́ librum ſcripſiſſe de uerborum ſignificatione, quæ ad ius ciuile pertinerent.

C. Cecilius Claudius C. Cæcilius Claudius, Iſidorus, C. Aſinio Gallo & Martio Cyrino Coss. ad VI. calend. Feb. teſtamento ſuo edixit. Quamuis multa ciuili bello perdidiſſet, tamen relinquere ſeruorum quatuor milia CXVI. Iuga boum tria milia DC. reliqui pecoris CCLVII. milia: in numerato pondo DC. milia. Qui funerari ſe iuſſit LLS. XI. milibus. Plinius libro XXIIII. cap. X.

Cecilius Callantianus Cæcilius Callantianus (Callantis enim ciuitas Siciliæ eſt) Iudæus ſecta, Romæ docuit ſub Auguſto uſq; ad Hadrianum, uocabatur prius Arcagathus. Scripſit librũ contra Phrygas. Dictionarium ex ordine literarum: Comparationem Demoſthenis & Ciceronis, ac alia: autor Suidas, qui miratur hunc Iudæum fuiſſe, qui tam probe diſciplinas linguamq́ Græcam tenuerit.

Cecilius uerſificator. Cæcilius Argiuus uerſificator ſcripſit de piſcibus. autor idem.

Cecilius comicus. Cæcilius Statius poëta Comicus, quem Cicero ad Atticum malum latinitatis autorem uocat. At Volcatius contra ei palmam ſtatuit de Comico: fuit natione Gallus, & Ennij contubernalis, quidam Mediolanenſem faciunt: deceſſit anno poſt Ennium. Sepultus in Ianiculo: autor Euſebius.

Cecinarum familia. CECINARVM familia è Volaterris proceſſit, ac per ſimplex N. ſcribendum, quod à Cecina flumine Volaterrano nomen ueriſimile habeat: ſicuti & Cyro & Cambiſi contigit: præterea Porcinam dicimus & Aruinam Romana cognomenta.

A. Cecina Volaterranus. A. Cecina Volaterranus equeſtris ordinis, Quadrigariorum magiſter, Pompeianarum partium tempore belli ciuilis. Hirundines paruas è nidis Romæ comprehenſas nutriebat, quas poſtea nuncias belli mittebat amicis uti Plinius refert. Scripſit librum criminoſiſſimum contra Cæſarem, fuit & Ciceroni familiaris & pariter cliens, defenſus ab eo in quadam hæreditatis cauſa. Extant & inter eos epiſtolæ conſcriptæ. Scripſit & librum de procurandis fulguribus, quem Seneca ſe fatetur imitari, diciturq́ eum uirum facundum, niſi à Ciceronis rebus primo receſſiſſet.

Cecina ſcriba Cecinam alium Octauiani Cæſaris ſcribam legimus in epiſtolis ad Atticum.

Cecina conſularis Alium item apud Tranquillum in Tito conſularem, ob coniurationis ſuſpicionem à Tito ad cœnam uocatum, ac per proditionem interfectum.

Cecina Dux A. Cecina dux Vitellianus cum exercitu è Gallia profectus, ad Bebriacum cum Othonianis cõgreſſus, feliciter dimicauit. Tacitus lib. VIII.

Licinius Cecina pretorius. Licinius Cecina Prætorium uirum patrem habuit, qui ob tædium longæ ualetudinis ſeſe opio necauit. Plinius XX. cap. XVIII.

M. Celius orator. M. CELIVS orator, acri turbulentoq́ ingenio, diſcipulus Ciceronis, deceſſit admodum iuuenis. Ex quo Quintilianus eum dignum longiore uita & meliore mente dicit. Cicero in oratore, Celius quamdiu autoritati meæ paruit talis Trib. ple. fuit, ut nemo contra ciuium perditorum popularem turbulentamq́ dementiam à ſenatu & à bonorum cauſa ſteterit conſtantius. Eius actionem ſplendida & grandis, & eadem in primis faceta & perurbana commendabat oratio: graues eius orationes aliquot fuere, acres accuſationes tres, eæq́ omnes è reipub. cõtentione ſuſceptæ defenſiones. Hic cum ſumma uoluntate bonorũ Aedilis curulis factus eſſet, neſcio quomodo diſceſſu meo diſceſſit à ſeſe. Olim ab Atratino quodam ad iudicium capitis accerſitus, quod in cõiuratione Catilinæ male de repub. cogitaſſet, quodq́ aurum à Clodia Clodij ſorore infame extorſiſſet, eiq́ demum uenenum propinaſſet, defenſus à Cicerone eſt.

Celius Pontius pretor Celius Pontius prætor urbanus: cum ei ius dicenti picus ſupra caput inſediſſet, & aruſpices reſpondiſſent dimiſſa aue hoſtium uictoriam fore, ſed necata reipub. moriturum tamen qui oppreſſerit, ipſam ſtatim auem exanimauit. ex quo accidit, ut ipſe cum XL. alijs Celijs interficeretur. Valerius de Conſt.

T. Celius T. Celius Terracinæ ſplendido loco natus, cum in cubiculo quieſcens in lectulo peremptus eſſet,

esset, quum nulli essent alij ad quos suspicio eius peruenire posset, fratres causam dixere:
postquam uero constitit eos dormiuisse aperto ostio, absoluti sunt, quoniam in tanto faci-
nore uerisimile non fuisset, eos quietem capere potuisse. Valerius in VIII. Cornelius Cel- *Cor. Celsus*
sus mediocri uir ingenio, non solum artem Rhetoricam, sed de re militari, & de rusticana,
deq; medicina libros composuit. hæc Quintilianus: Ad nos tantum eius medicina perue-
nit oratorio more cõscripta: fuit paulo ante Quintilianum. Celsus philosophus Epicureus *Celsus philo.*
contra nos libros edidit, quibus Origenes VIII. uoluminibus respondit: quod opus no-
stra ætate conuertit in Latinum sermonem prior S. Balbinæ. Celsus puer Gallicus IX. *Celsus mar.*
annorum, una cum Nazario apud Mediolanum martyr sub Nerone. Cephalus Athenien- *Cephalus o-*
sis orator primus procemia & epilogos induxit. Suidas. Cephisiodorus Praxitelis filius: *rator.*
cuius & Pergami & Romæ plura Plinius commemorat opera. Cerinthus hæresiarcha. *Cephisio-*
De quo Caius in disputationum dialogo, sic scribit: Sed & Cerinthus portenta nobis in- *dorus*
troducit: Dicit enim post resurrectionem regnum Christi Hierosolymis futurum esse, ubi *Cerinthus*
mille annis homines sese libidinibus ac uoluptatibus omnibus explebũt. Dionysius quoq;
cum de Ioannis reuelatione differeret, ipsius meminit: Cerinthus, inquit, adfirmabat futu-
rum Christi regnum uoluptarium, mores suos fassus, quod gulæ luxuriæq; deditus esset.
Irenæus etiam secretiora ipsius in primo sui operis manifestat. Ex Eusebio lib. tertio: Chæ- *Chærephon*
rephon Atheniensis philosophus Socratis auditor: huius nihil traditur scriptum: dicitur &
magnopere iracũdus fuisse, unde prouerbium Græcum emanauit: ἐν παλλάδος ἴχνοις οὐδὲν
διοίσεις χαιρεφῶντος. In Palladis uestigijs nihil à Chærephonte differs. Q. A. Ceretanus ma- *Q. A. Ce-*
gister eq. sub Q. Fabio dictatore in bello Samnitũ. Chæremon comicus poeta, itẽ alter qui *retanus.*
scripsit ἱερογλυφικά. Suidas. Cheris Citharœdus, cuius meminit Pherecrates in agris. Al- *Chæremon*
terius meminit Cratinus in Nemesi. Chœrilus Samius poeta Olym. LXXV. Seruus fuit *Cheris*
Samij cuiusdam, fugiẽs puer è Samo receptus ab Herodoto historico, & eruditus est ac in *Chœrilus*
delicijs habitus, ex quo poeta euasit. Scripsit Atheniensium uictoriam contra Xerxem, sin-
gulorumq; uersuum singulos stateres aureos accepit, autor Suidas. Scripsit & res Lysan-
dri Lacedæmonij cuius in expeditione comes erat, ut refert Plutarchus. Horatius uero eã
res Alexandri Magni scripsisse, & ut malum poetam taxat. Gratus Alexandro Magno
quondã fuit ille Chœrilus, incultis qui uersibus & male tortis Rettulit acceptos regale nu
misma Philippos. Fuit alter Tragicus: item poeta Atheniensis Olymp. LXIIII. docuit
Tragœdias CLX. uicit XIII. Suidas. Cæsarũ familia Iulijs adscita est, qui ex Iulo Asca- *Cæsar unde*
nio descenderunt, teste Virgilio. Cæsar autem à cæso matris utero, quos auspicatius dicit *Iulius*
Plinius nasci, eaq; de causa Africanum maiorem Cæsarem cognominatum esse comperi-
mus. Spartianus uero & item Seruius grammaticus dicũt uocatum primum hoc nomine
Cæsaris auum, qui in Aphrica elephantum interfecit Cæsarem appellatum lingua punica.
Cæsares duo fratres: Dictatoris pater & patruus, eodem ferè tempore extincti, alter pater *Duo Cæsares*
Pisis dum calciaretur repentino moritur, alter Romæ. Plinius. Cæsares alij duo C. & L. ex- *C. &. L. Cæ-*
ijs Lucius poeta tragicus fuit & orator, ut testatur Pædianus, frater uterinus Q. Catuli *sares.*
oratoris: uterq; in libro secundo de oratore in dialogo introducitur. Cicero etiam in ora-
tore meminit his uerbis: C. Cæsar & superioribus & æqualibus suis omnibus præstitit,
oratorq; fuit minime ille quidem uehemens, sed nemo unquam urbanitate, nemo lepore
profecto conditior. Sunt eius aliquot orationes, ex quibus sicut eiusdem tragœdijs lenitas
eius sine neruis perspici potest. hæc ille. Fuit quoq; in repub. summa autoritate ac Sulpi-
tio Trib. ple. Marianarum partium quamdiu potuit restitit, donec ad arma uentum est.
L. uero & consul, & prætor fuit. Ambo Sullam secuti, iussu Marij interfecti sunt: C. hospi-
tis eius Quintilij Tarquinensis ad cuius tectum confugerat, proditus insidijs, uestalesq;
aras complectens necatus est. Quo tempore Marcus item Antonius orator, Pædianus.
Lucius Cæsar alter Marci Antonij triumuiri auũculus Pompeianarum partium, missusq; *L. Cæs. alter*
ab utraq; parte quandoq; orator de pace. Postremo inter proscriptos ab Octauio interfe-
ctus fuit. In cuius locum obtinuit Marcus Antonius, ut Cicero Octauij amicus proscribe- *Cæsar Vo-*
retur. Liuius cẽtesimouigesimo. Cæsar Vopiscus (ut ait Varro) cum causam ageret apud *piscus.*
Censores, dixit campos Roseæ in Reatino sumen esse Italiæ. Cæsarius Afer genere diaco- *Cæsarij tres*
nus, & Iulianus presbyter apud Terracinam sub Claudio in mare præcipitati calendis *Iulianus*

Nouemb. Cæsarius alter cum Germano & Theopolo passus apud Cæsaream Cappadociæ sub Maximiano, ut testatur Hieronymus tertio No. Nouemb. Tertius præsul fuit Arelatensis ac confessor Anastasio secūdo Imperatore: decessit in eadem urbe VI. calend.
Cethegi Nouemb. CETHEGOS amictus diuersus a cæteris distinguebat, quos cinctutos Horatius uocat, siue habitus siue pallium ad cinctum reductum fuerit. constat eos exerto brachio procedere solitos. Lucanus. Exertiq; manus uesana Cethegi. & idem alibi: Nudiq; Cethegi. Silius. Ipse humero exertus gentili more parentum, Difficili gaudebat equo. Ouidius cinctutos uocat lupercos.
M. Cor. Cethegus M. COR. Cethegus primus eloquens inter Romanos Ennio teste, qui eum audiuit, & scribit de mortuo in IX. Annali. Additur orator, Cornelius suauiloquente ore Cethegus. eum igitur Suadam medullam appellat, quam Græci πειθὼ uocant, ut est autor Cicero. Quod uerbum ætate nostra Theodorus Gaza uertit in Græcum sermonem γλυκύγηρων. Non ut ait Politianus quod ignorasset uerbum Ciceronis uir doctissimus, sed ut nouum ipse cōderet, quod magis uocabulum illud exprimeret. Nam Pitho, nihil ad suadam medullam, nisi quo ad effectum persuasionis & dulcis elocutionis. Hic Cethegus Cos. cum P. Tuditano fuit bello Punico secundo, ut Cicero in Oratore testatur.
P. Cor. Cethegus P. Cethegum etiā inter oratores idem Cicero connumerat his uerbis: P. Cethegus rem tenebat, eamq; penitus cognouerat. Itaq; in senatu consularium autoritatem adsequebatur, sed in causis publicis nihil, in priuatis satis ueterator. Cornelius Cethegus & Quintus Sulpitius Flamines sacerdotium eisdem ferè temporibus amiserunt. Cethegus quod exta uictimæ non rite admouisset: & Q. Sulpitius quod ei inter sacrificandum apex quem flamines ferunt, de capite prolapsus esset, Valerius. P. Cornelius Cethegus alius in coniuratione Catilinæ Sallustio cōmemoratur.
Cor. Cinna C. COR. CINNA Trib. ple. cum perniciosas leges de reuocādis exulibus ferret, pulsus à GN. Octauio Collega cum Sexto Trib. ple. Imperioq; abrogatus, ex urbe profugit, & bellum urbi intulit adcersito C. Mario cum alijs exulibus ex Africa: in quo bello duo fratres, alter ex Pompei, alter ex Cinnæ exercitu ignorantes cōcurrerunt: & cum uictor mortuum spoliaret, cognito fratre, ingenti edita lamentatione, ac rogo extructo se insuper cremauit. Consulis igitur segnitie confirmati, qui bellum ducendo & utranq; partem fouendo uires Cinnæ dedit. Cinna igitur &
GN. Octauius Marius addito Quinto Sertorio GN. Carbone cum quatuor summis exercitibus urbem circūsedere, Ianiculumq; occupauere, unde fugati ab Octauio Cos. recesserunt. Tandem segnitie militum & ducum qui partes tuebantur Sullanas & nobilitatis, Cinna & Marius in urbē recepti, cædibus omnia compleuere. Inter quos GN. Octauium Cos. M. Antonium oratorem, L. Cæsarem iugularunt, eorumq; capita in rostris posuerunt. Crassus etiam Crassi Iurisconsulti filius interfectus: pater uero ne quid indignum pateretur, gladio sese transfixit. Cinna tandem editis multis sceleribus, Eidibus Ianuarij decessit, uir difficile dictu, utrum bello melior, an pace perniciosior, adeo quam remp. armatus seruauit, eam primo togatus euertit. Ex Liuio septuagesimonono & octogesimo. Cinna item alius qui per errorem necatus à populo Romano fuit, foro medio, in funere C. Cæsaris, dum unum
L. Cinna in Augustum ex interfectoribus eius nominis putant. L. Cinnam res nouas adfectantem, quem ex hoste Octauius amicum fecerat, & usque ad iudicum dignitatem euexerat, aduersus se insidias moliri cognouit, & iratus noua in eum exempla cogitabat: Liuiæ tandem consilio usus mitior est factus, eum separatim in cubiculum uocauit, ubi ingratitudinem eius exprobrando: uitam inquit, Cinna tibi iterum do, prius hosti, nunc insidiatori, & pariter contendamus utrum ego melius iterum tibi uitam dederim, an tu debeas. Seneca de Cle-
Cinna poeta mentia. Cinna poeta edidit poema de Smyrna, quod X. annos elimauit: Seruius in Buco-
Cincij licis. L. CINCIVS prætor Siciliam per bellum II. punicum administrauit. Liuius. Alius senator Ro. scripsit de re militari. Idem in suasione legis Fanniæ obiecit seculo suo quod porcum Troianum mensis inferrent, quem illi sic uocabant, quasi alijs inclusis animalibus grauidum, ut ille Troianus equus grauidus armatis fuit. Macrobius. Cincius al-
Cinesias ter consul Romanus qui Vrbanum cepit. uide inter Pontifices. CINESIAS Thebanus Dithyramborum scriptor, composuit Pyrrbichiam, secundum prouerbium illud: πυῤῥίχην ἔμαθε κινησίου. id est, Pyrrhichiam didicit Cinesiæ, uel quod in choris multo motu uteretur contra Comicos agens, qui in hac parte deficiunt. erat autem corpore pigro &

fracto

fracto crure. Suidas. CYPRIANVS Afer teste Hieronymo primum Rhetoricam docuit: deinde suadente presbytero Cæcilio, à quo & cognomentum sortitus est, Christianus factus omnem substantiam pauperibus erogauit. Paruo post tempore presbyter, mox præsul Carthaginensis factus est. Huius ingenij superuacaneum est indicem texere, cum longe sint notissima eius opera: passus est sub Valeriano, eodem die, sed non anno quo Cornelius Pontifex, cum quo quandoque uenit in contentionem, ut scribit Eusebius, non iterandum dicens esse baptismum hæreticis, & his qui fidem deseruissent: cui tandem Cornelius cessit. Alter Antiochenus ciuis & præsul, ab initio magus, postea martyr una cum Iustina. Vide in Iustina. CIMON Atheniensis patre Milciade, matre Egesiphile, liberalitate magnificentiaque domi magis quàm militiæ clarus, quapropter Lucullo ex nostris comparatur. Nam cum hostium spolijs militia partis locuples esset, ea ciuibus suis distribuit. Primum amotis undique agrorum suorum septis, egenis peregrinisque poma, frugesque sumendas impune dabat. Parabatur quotidie ingens domi conuiuium, quo passim confluenres pauperes uescebantur. Comitibus eius præcepit, ut si quis grandior natu, fordidus amictu congrederetur, una uestem cum eo mutarent: & si quem in foro indigna oppressum egestate adspicerenr, clam pecuniam ei in manibus ponerent. Cuius sanè munificentiæ meminere, & Cratinus Comicus, & Gorgias Leontinus in suis scriptis: præterea Critias unus ex XXX. tyrannis, Scopadum diuitias, liberalitatem Cimonis, & Agesilai Lacedæmonij uictorias, sibi in elegijs precatur. Ferunt præterea Rhesacem quendam barbarum, qui à rege Persarum deficiens, magnam auri uim Athenas adtulit, Cimoni, ut eius tutela uteretur, multa ex his adtulisse: quæ ille aspernatus est, amicum se, non mercenarium professus, eius uero rebus usurum, si quando opus esset. Obijt diem dum Citium obsideret ex uulnere, quod aduersus barbaros pugnans acceperat. Reliquiæ eius in Atticam traductæ fuerunt, quod monumenta testantur, quæ Cimonia appellata sunt. Colūt uero & Citiēses quoddam Cimonis sepulchrum ut Nausicrates rhetor tradit, quod in terræ sterilitate ac fame iubentur ex religione uenerari. Ex Plutarcho. Cimon Cleoneus pictor Cataglypha inuenit, id est, obliquas imagines, & uario uultu respicientes, suspicientes ue ac despicientes. Articulis etiam membra distinxit, uenas protulit, præter quæ in ueste rugas & sinus inuenit. Plinius. Cyneas Thessalus, Pyrrhi regis legatus, longe disertus est habitus, ut qui Demosthenis auditor fuerit, adeo ut plures Pyrrho ciuitates facunda oratione subegerit, quàm ille armis expugnauerit. Eidem magnopere expeditionem in Italiam dissuasit. Præterea missus ad Romanos legatus de pace, uno die nomina omnium Senatorum edidicit. Quorum consessum totidem regum sibi uideri Pyrrho retulit. Plutarchus in Pyrrho. Cyrus Panopolita poëta, ac præfectus prætorij Theodosij iunioris, deinde Patricius ob ingenium factus, fauente magnopere Eudoxia Imperatoris uxore, quæ poëtas & carmina ualde diligebat, eius etiam opera cum ageret Hierosolymis, præsul ad extremum factus in Cotyleo Phrygiæ: peruenit usque ad Leonem Imperatorem. Suidas. Cyrillus Alexādrinus præsul edidit uariarum hypotheseon tractatus, Homilias plurimas quibus utuntur Græci. Præterea aduersus Nestorium epistolas, quibus omnia occulta eius uenena refellit: contra Iulianum principem nostra impugnantem, multaque alia. Cyrillus alter Hierosolymitanus præsul sæpe pulsus ab ecclesia & receptus, ad extremum sub Theodosio principe VIII. annos in sua sede perseuerauit. Extant eius Catecheses, id est, doctrinæ quas adolescens composuit. hæc Hieronymus. Scripsit & ipsius Hieronymi ex hac uita migrationem, longa oratione quæ in epistolis eius ponitur. Cyrillus præsul Delmaniæ sanctissimus in Delmatiæ regione narratur. Cyriacus diaconus cum Smaragdo Largo & Sisinio, Marcello sedente sub Diocletiano passi, quod Saturninum iam senem ad fodiendam arenam pro thermis damnatum opera iuuarent. Sepulti in uia Salaria, translati in Ostiensem VIII. ab urbe miliario VI. Eid. Augusti. Cyriacus alter siue Quiriacus præsul Hierosolymitanus sub Iuliano passus, deinde translatus Anconam. Is enim Iudas fuit qui cum Helena Christi crucem repperit. Cyrinus Romanus cum Basilide & Nabore sub Diocletiano passus ac sepultus tertio ab urbe lapide. Cydias pictor Argonautas pinxit, quam tabulam CXLIIII. talentis Hortensius orator mercatus est, eique ædem fecit in Tusculano suo. emicuit Olympiade CXIIII. CLAV-

Margin notes: Cyprianus — Cimon dux — Critias — Cimon pictor — Cyneas — Cyrus poeta — Cyrillus Alexandrinus. — Cyrillus Hierosolymitan. — Cyrillus Delmaticus. — Cyriaci mar. Smaragdus Sisinnius — Cyrinus Basilides — Cydias

Claudianus DIANVM poëtam Petrarcha dicit fuisse Florentinum. Sed Possidonius qui fuit Clau/
diani familiaris, dicit Pelusiacum genitum Canopi. Habeo tamen autores qui originem
dicant è Florentia traduxisse. Nam & pater eius mercaturæ gratia Canopũ profectus uxo
rem ibi duxit, ex qua genuit Claudianum, quod Colutius Pierius memoria patrum no/
strorum scriba Florentinorum epigrammate testatur, quod ponam, uti eius etiam pariter
scripta adnotentur. Aegypto genitum noua me Florẽtia ciuem Legibus agnouit, magnis
iam digna poetis: Infernos raptus Cereris pugnasq; deorum, Cæsareas laudes, necnon
Stiliconis honores. Emicuit Theodosij temporibus, amicitiã Stiliconis sectatus, in eius lau
dem, & cõtra Rufinum & Gildonem eius æmulos scripsit. Christianum fuisse ex eius scri/
ptis apparere poterat, nisi Augustinus in lib. de Ci. negasset. Adeo dilectus principibus
& po. Ro. ut eius sepulchro inscriberent huiuscemodi elogium, quod ante hos annos Ro
mæ repertum in foro Traiani, ac in domum Pomponij Læti translatum est. Claudij Clau/
diani V.S. Claudio Claudiano V.C. Tribuno & notario inter cæteras ingentes artes præ
gloriosissimo poetarum. Licet ad memoriam sempiternam Carmina ab eodẽ scripta suffi/
ciant, attamen testimonij gratia ob iudicij sui fidem. D D. N N. Arcadius & Honorius
felicissimi & doctissimi Imperatores Senatu petente statuam in foro diui Traiani erigi col
locariq; iusserunt. ἶσορ βιργιλίοιο νόορ καὶ μοῦσαρ ὁμήρου κλαυδίανορ ῥώμη καὶ βασιλῆες ἔθεσαρ.

Claudia gens CLAVDIA gens patricia è Sabinis uenit, cognomina sibi Neronis & Drusi usurpauit,
quod Nero, lingua Sabina, uir strenuus & fortis dicatur. Drusi uero à Claudio Druso, qui
hostium duce Gallorũ Druso cominus trucidato, sibi ac posteris nomen indidit. Traditur
etiam Proprætor ex prouincia Gallia retulisse aurũ Senonibus olim in obsidione Capitolij
Claudius Regillianus datum, nec ut fama est exceptum à Camillo. Hæc Tranquillus. Ap. Claudius Regillianus
Decemuir legibus scribẽdis summa inter collegas autoritate, quũ Virginiam Virginij cen
turionis filiã in Algido militantis amaret, cliẽtem subornauit, qui eam coram se seruitium
deposceret, & facile uicturus, quũ ipse accusator, iudexq; foret. Pater re cognita quum in
rem iudicij superuenisset, & filiam iam addictã uideret, ultimo colloquio eius impetrato,
quum eã paulo remotius à turba seduxisset, occidit: atq; corpus eius humero gerens ad ex
ercitũ profugit, ac milites ad facinus uindicãdum accendit: qui creatis statim decem Tribu
nis Auentinum occupauere, Decemuiros abdicare se magistratu coëgerunt, eosq; omnis
aut morte, aut exilio mulctauerunt. Claudius in carcerem coniectus sibi manus attulit. ex
Ap. Claudius cæcus. Liuio. Appius Clau. cæcus in censura libertinos in Senatum legit, epulandi decantandiq;
ius tibicinibus in publico ademit. Duæ familiæ ad Herculis sacra destinatæ quum sint Po/
Potitij. Pinarij. titiorum & Pinariorum: Potitios sacerdotes pecunia corrupit, ut in sacra Herculanea ser/
uos publicos adsciscerent, unde cæcatus est: gens Potitiorum funditus perijt. Ne consula/
tus cũ plebeijs cõmunicaretur acerrime restitit: ne solus ad bellum mitteretur, cõtradixit.
Sabinos, Samnites, Hetruscos bello domuit: uiam usq; Brũdusium lapidibus strauit: unde
illa uia Appia dicta. Anienem de manubijs hostium in urbem induxit. Censuram solus
omnium quinquennio obtinuit. Quum de Pyrrhi pace ageretur, & gratia potentium per
Cyneam legatum precio quæreretur, & senex & cæcus lectica in Senatum latus turpissi/
mas conditiones magnifica oratione reiecit. Cæcilius. Apud Liuium lib. I X. scribitur
eum censuram quinquennio per uim tenuisse contra legem Aemyliam, quæ ad menses
X V I I I. illam reduxerat, quum etiã eius collega G N. Plautius se abdicasset. Quapropter
P. Sempronius Trib. ple. apud eum in concione inuectus: Hæc est, inquit, Quirites illius
Appij progenies qui Xuir in annum creatus, altero anno seipse creauit, tertio nec ab se
nec ab ullo creatus, priuatus fasces & imperium obtinuit. Demum quum in carcerẽ eum
duci iussisset, Tribunis tribus fauentibus euasit, summaq; inuidia omnium ordinum solus
Claud. Nero & Pulcher. censuram gessit. Huius fuere filij (Tranquillo teste) Claudius Nero, & Claudius Pulcher.
Hic apud Siciliam non pascentibus in auspicando pullis, ac per contemptum religionis
mari demersis, dicens, si nolunt esse, bibant: prælium nauale inijt, superatus à Carthaginen
sibus est: reuocatusq;, ac dictatorem à Senatu dicere iussus, uelut iterum illudens discrimi/
ni publico, G N. Glauciam ultimæ sortis hominem dixit: qui coactus se abdicare magi/
stratu, postea ludos prætextatus spectauit, ut ait Liuius X I X. Trãquillus autem Ilxiam
Clau. Caudex dicit uiatorem suum, dictatorem dixisse. Claudium Caudicem horum fratrem nonnulli
faciunt.

faciunt. Is à nauium caudicibus dictus est, qui primus Ro. classe transfretauerit: nam deuictis Volsiniensibus Cos. ad Mamertinos liberandos missus, quorum arcem Carthaginenses & Hiero obsidebãt: primo ad explorandos hostes fretum piscatoria naui traiecit, ac cum duce Carthaginensium egit, ut præsidium ex arce deduceret. Rhegium ingressus quinqueremim copijs pedestribus cepit, & Phalangem in Siciliam traduxit. Carthaginenses Messana expulit. Hieronem prælio apud Syracusas in deditionem accepit, qui eo periculo territus Romanorum amicitiam petijt. Cæcilius. Ex Claudio Nerone cæci filio Claudius Nero descendit, qui Cos. cum Liuio Salinatore coniunctis copijs aduenientem ex Hispania cum supplemento Asdrubalem interfecit, quumq; Liuius triumpharet, ipse ouans urbem ingressus est. Nam in ouatione oues mactabantur, in triumpho boues. Huius item abnepos Claud. Nero Tyberij principis pater: Quæstor C. Cæsaris bello Alexandrino classi præpositus, plurimum ad uictoriam contulit, quare Pontifex Max. in locum. P. Scipionis substitutus est. Clau. Centianus, nonnulli Centimalum, alij Centimanum minus recte scribunt. Is librum in iure ciuili tertium à P. Papyrio scripsit & R. literam introduxit, quum prius fusij, deinde furij dicerentur, & ut in dig. scribitur, & ut autor Valerius de priuatis iudicijs, coæuus fuit M. Catonis Censorini patri, iussusq; ab augurum collegio domum demoliri quod eis in capiendis augurijs opponeretur. Pædianus uero dicit Claudiorum familias duas esse: Marcellorum plebeam, & Pulchrorum patriciam. Hæc plebi semper extitit aduersa, cuius princeps Appius Clausus fuit, qui postea Claudius est dictus. Regillis oppido Sabinorum potens, tempore Publicolæ cum V. millle domibus Romam migrauit, agrisq; donati trans Anienem: Clausus in patrum numero adscitus: autor Liuius. Virgilius quoque in VI. Agmen agens Clausus magniq; ipse agminis instar. Claudia nũc à quo diffunditur & tribus & gens. Claudiæ uirgines uestales duæ. Altera cum Annibale Italiam uastante responso sibyllinorũ mater deum è Pessimunte adferretur & aduerso Tyberi traheretur, repente in alueolo stetit. Cum igitur casta manu trahendam esse acciperent: Claudia tunc incesti suspecta eam mouit. Cæcilius. Altera uestalis iudicium maiestatis ad populum subijt, quod conferta multitudine ægre procedente carpento palam optauerat, ut frater suus Pulcher reuiuisceret, atq; iterum classem amitteret, quo minor turba Romæ foret. Tranquillus. Hæc eadem fratrem inuito populo triumphantem amplexa, ab inimico tribuno de curru deijci passa non est, unaq; & ipsa in curru deuecta: autores Cicero pro Cœlio & Valerius. Hic enim frater quamuis minime nominetur, Claudium Caudicem existimare possumus. Claudij martyres VII. diuersis in locis fuere, inter quos Claudius tribunus cum Hylaria uxore & filijs Mauro & Iasone ac militibus LXX. à Chrysante & Daria instructus in fide, quibus ille custos adhibitus à Numeriano Imperarore fuerat, sepulti in uia Salaria III. Non. Decemb. Cleomenes & Agis Laced. Duces Ti. & C. Gracchis ex nostris opponuntur. Sicuti enim illi plebi fauentes aduersus senatum periere, sic hi populo studentes cum republicã pulchre iusteque multo tempore institutam suscepissent, potentioribus ciuitatis aduersari cœperunt, ac diuitias suas quas possidebant, ut æque populo impartirent, conabantur. Attamen fratres sicuti Gracchi non fuere, sed eadem in republica sentientes, fraternam quodammodo beneuolentiam inter se contraxerant, Agide igitur ob eam causam prius interfecto: Cleomenes eius partes secutus felicius uidetur. Nam ante omnia proscriptis ab eo LXXX. Ciuibus, aduocata concione disseruit de his quæ à se essent gesta, hortatusque eos exinde est, ut agros reliquasque fortunas in medium conferrent: ita demum ciuitatem æquius gubernari. Ipse prius suas opes publicauit, amicosque ac necessarios idem facere coegit. Sed & uiri huius militiæ alia clara facinora pro patria gesta narrantur. Aduersus Achæos pugnans eorum Ducem Aratum simul & regionem multis adflixit cladibus. Argos antea nulli expugnatum, in potestatem recepit. Quæ tandem Vrbs cum adversito in auxilium Antigono rebellasset, rursus cum Cleomene bellum instaurauit: qui uictus ab Antigono post multa prælia Spartam se recepit. Ciues hortatus, ut Antigonum uictorem reciperent, sese paratũ ait discedere causa publica. Inde cũ imperasset annos XIIII. profugiens ad Ptolemæum uenit, benigneque primum exceptus, mox Nicagoræ cuiusdam calumnia apud regem suspectus, custodiæ cum quibusdam alijs traditus se omnes

Clau. Nero

Clau. Centianus

Clau. Centimalus

Appius clausus

Regilli op. Sabinorum

Claudiæ uestales duæ

Claudij martyres

Cleomenes & Agis

mutuis uulneribus necauere. Rex Cleomenem mortuum pelle nudauit, cruciq; adfixit. Ex Plutarcho. Aelianus de ua. histo. scribit hunc uirum laudatissimum, una tantum uini nimia cupiditate damnatum. Cleomedes Astypalensis genere, cuius portenta quædam memorantur. Hic robore ac magnitudine eximia cum Ciccum Epidaurium pugil interfecisset, uictoriæ præmijs fraudatus, præ dolore insanus effectus ex Olympia Astypaleam reuersus, ibiq; multa temere ac uiolenter fecisset, postremo ludum puerorum ingressus, apprehensam manu columnam, quæ tectum sustentabat, concutiens mediam fregisse, ac tectum deiecisse dicitur. Interfectis autem pueris, cum quæreretur ad supplicium, in sepulchrum magnum se coniecisse, & clausum intus, adiectum desuper operculum adeo tenuisse, ut ne à multis quidem simul annitentibus ui ulla euelli posset. Conciso igitur circa loco neq; uiuum hominem neq; mortuũ esse compertũ. Quare missis Delphos legatis responsisse Pythiã: Vltimus heroũ Cleomedes Astypaleus. Hęc partim è Suida, partim è Plutar. in Romulo: qui quidem alter Sampson apud Hebræos mihi uisus est. Cleomedes Græcus autor scripsit de circulis cœlestibus elegantem admodum tractatũ qui adhuc extat. Cleon Curieus poëta scripsit Argonautica, à quo poëma ac materiam Apollonius Rhodius mutuatus est, ut enarrator eius dicit. Cleon Halicarnasseus orator qui Lysandro Lacedæmonio orationem composuit. Suidas. Cleon Cleontis filius maxima apud populum Atheniensem autoritate, qui de plectendis Atheniensibus sententiã in senatu protulit, apud Thucydidem in III. Clearchus Solensis senior scripsit de uaria historia. Clearchus iunior Ponticus, profectus est Athenas audire Platonem. Suidas. Clearchus item dux Lacedæmoniorum, qui dictitabat, Imperatorem plus quàm hostem metui oportere, significans eos qui in prælio mortem expauescerent, certum sibi decreuisse manere supplicium. Frontinus libro III. Clemens historicus scripsit de regibus & Imperatoribus Romanis ad Hieronymũ, de figuris Isocratis. Suidas. Fl. Clemens Alexandrinus Præsul Pantherij discipulus, post eius mortem Alexandriæ ecclesiasticam tenuit scholam κατηχήσεων, id est, doctrinarum. Ferunt eius egregia uolumina, inter quæ illa sunt: Stromatum, id est, uarietatum, ubi diuersa dogmata Græca, barbara, Latina que, commiscet, arguit hæreticos, historiam uariam connectit: ὑποτυπώσεων, id est, confirmationum libros VIII. etiam scripsit. Constat Origenem huius fuisse discipulũ: emicuit sub Seuero & Antonino principibus. Hieronymus & Eusebius libro VI. Cleomachus Magnesius pugil qui in cinædi cuiusdam & ancillæ amorem incidens, quæ à cinædo alebatur, cinædorũ & orationem & mores est imitatus. Nam cinædicæ orationis primus inuentor fuit Sotades, postea Alexander Aetolus, sed in pura oratione Lysis, etiam adhibito cantu. Strabo. Cleantes Zenonis successor in stoica disciplina. Contorta Cleantis & Chrysippi epicheremata uocat Hieronymus orationem argumentosam, quod dialecticis aculeis solita sit omnia monstrare. Nam logicæ Stoici magnopere student. Clisthenes Atheniensis primus qui tulit legem de exilio, primus & ipse in exilium missus. Aelianus de uaria histo. Cleodamas Achneus (Achne, ciuitas est Thessaliæ) scripsit de cura equorum. Stephanus. Clinias musicus & philosophus sectæ Pythagoreæ si quando ad iram prouocaretur, sumpta statim cithara motus animi leniebat, haud aliter quàm Achilles cum iratus stabat ad littus, eodem fermè modo dolorem placabat. Aelianus de uaria historia. Cleophon poeta tragicus Atheniensis, cuius nonnullæ fabulæ Suidæ commemorantur. Clitarchus comes Alexandri qui eius gesta conscripsit, cuius in historia ingenium probatur, fides infamatur, uti scribit Quintilianus. Clitomachus Carthaginensis, lingua patria Asdrubal appellabatur, in qua a principio philosophari consueuerat. Athenas deinde concessit XL. natus annos, audiuitque Carneadem, breui quoque tempore adeo profecit, ut XL. uolumina scripserit, successerit que Carneadis scholæ. Clitomachus alter Athleta, autor utriusque Suidas. De Athleta traditur quod nobilis Pancratiastes, tantæ alioquin pudicitiæ, ut canes si forte coeuntes uidisset, statim uultum auerteret: in conuiuio si quis sermo lasciuus incideret, statim surgens abiret. Aelianus de uaria historia. CLEOBVLVS unus è septem è Lyndo siue è Caria Aegyptum philosophandi gratia petijsse fertur: extat eius breuis ad Solonem epistola. Filiam habuit CLEOBVLINAM uirginem doctam: quæ hexametris ænigmata quædam perscripsit. Decessit Cleobulus annos natus LXX. Hic dixit amicos atque inimicos be-

Margin notes: Cleomedes astypaleus; Cleomedes; Cleon poeta; Cleon; Clearchi III; Clemens histo ricus; Clemens pre.; Cleomachus; Sotades; Clisthenes; Cleodamas; Clinias; Cleophon; Clitarchus; Clitomachus philosophus; Cleobulus; Cleobulina uirgo

eos beneficijs impertiri oportere: hos ut amicos, illos ut amiciores reddamus. Diogenes, Suidas. Chilo Lacedæmonius unus è septem, excessit, ut Hermippus ait, Pisæ, complexus filium in Olympia uictorem. Horum dicta alibi narraui. Clodiorum familiam scribit Festus à Clodio Aeneæ socio dictam. P. Clodius inimicus Ciceronis: quem ut expellere ab urbe posset, plebeio se homini adoptandum dedit. Mœchus fuit notissimus, deprehensus in sacris Bonæ deæ formam uirginis adsimilatus, causam dixit de pollutis sacris: cuius stuprum in sororē, aliaq; uitia apud Ciceronis orationes notissima: interfectus tandem à Milone. Fratrem Appium Clodium habuit qui à Cicerone item & Pædiano commemoratur. P. Clodius pulcher orator Romæ inter patronos simul cum Cicerone in causa Scauri, Pædianus. Clodij cuiusdam meminit Plutarchus in Numa, qui temporum argumentum scripsit. Sex. Clodius rhetor è Sicilia: Latinæ Græcæq; eloquentiæ professor, male oculatus, familiaris ac præceptor M. Antonij triuiri. Cuius meminit Cicero in Philippicis, & Tranquillus. Clodi⁹ Quirinalis Arelateñ. rhetor Romę docuit teste Eusebio circa Neronis tempora. Clodius Albinus dux in Gallia exercitus, post mortem Pertinacis principis à militibus Imperator fuerat consalutatus. Tantæ fuisse traditur gulæ, ut uno accubitu sit solitus edere quingentas ficus passarias, quas Græci καλλιστρουθίας uocant, & centum persica Campana, & melones ostienses decem, & uuarum labicanarum pondo XX. Ficedulas centū: ac ostrea XL. Cluentius qui A. Clu. Habitus, patrem eiusdem nominis habuit ex municipio Latino, accusatus à matre Sassia quod Oppianicum uitricū interfecerit, defensus à Cicerone. Columella, cuius inscriptio prænominis. L. Moderatus Columella: Gaditanus genere, scripsit de re rustica tēpore Claudij. Cordilio philosophus Stoicus Pergamenus omnium principum ac regū amicitias spernebat. Hunc Cato Vticensis qui cū tribus milibus n Macedoniam missus fuerat, precibus exorando in castra secum duxit, magnam se putans adeptus palmam qui hominem seuerissimū è sententia dimouisset. Codrus rex Atheniensis Thracia oriundus cum bello Peloponnesiaco Attica omnis uastaretur regio, oraculumq; consulerent, responsum, uicturos eos, quorum dux hostili manu perijsset. Codrus uero deposito habitu regio, gregario militi adsimilatus, se hostium globo obiecit, unum ex his falce percussum in necem suam compulit: Cuius interitu factum ne Athenæ perirent, ex quo illi ut deo sacrificauerunt. Cuius meminit & Maro noster in Bucolicis. Si quos aut Phyllidos ignes, Aut Alconis habes laudes aut iurgia Codri. Huius deinde filij & nepotes ex Athenis profugi XII. Ionicas in Asia constituere, ut in eā narraui. Conon Dux Atheniensis nobili illa clade nauali à Lysandro Lacedæmoniorum duce accepta, unde Athenæ subiugatæ fuerunt, sponte in exilium profugit ad Artaxerxem regem Persarum in Cyprū: cuius opibus fretus, paucis post annis reuersus cum exercitu in agrum Lacedæmoniorum irrupit, prædas egit, omnia ferro igneq; uastauit. Lacedæmonij contra eum Lysandrū mittunt, qui nauali prius illum pugna uicerat, ab eo nunc terrestri uincitur. Ex qua initiū libertatis Athenis dedit, qui pauloante dederat seruitutis. Lacedæmonijs igiť hac clade perterritis, Thebani antiq hostes bellū auxiliantibus Atheniēsibus intulerūt. In quo uicti amisso etiam & interfecto Lysandro eorum duce coacti sunt Agesilaū alterum ducem ex Asia reuocare, qui redintegrato cum hostibus prælio superior fit, ubi Epaminondas dux Thebanorum in acie cecidit. Conon alter Mathematicus in Catulli elegia introducitur. De quo etiam locutus uidetur in Bucolicis idem Maro. In medio duo signa: Conō, & (quis fuit alter,) descripsit &c. Constantij tres sancti, unus Præsul Aquinas sub Io. primo Pont. Alter templi cuiusdam custos apud Anconem, cuius corpus Venetias translatum. Vtriusq; professoris meminit Gregorius in dialogo. Tertius martyr una cum sex fratribus, inter quos Biuignatus & Rainaldus fuere, qui Perusiam à Germania peregrinationis gratia profecti, in eadem urbe capta à Gothis interfecti fuerunt. Corax, & Ctesias (nonnullis Tisias scribitur) Siculi, primi artem & præcepta Rhetoricæ inuenerunt, quod illa gens acuta sit & cōtrouersa natura. Nam antea neminem solitum, nec uia, nec arte: sed accurate tamen, & è scripto: pluresq; inuicem simplicesq; fuisse & paratas à Protagora rerum conclusionum disputationes, quæ nunc communes appellantur loci, constat, idem'que fecisse Gorgiam, cum singularum rerum laudem & uituperationem conclusisset, quod oratoris iudicant proprium, rem magnam posse laudando facere, uituperandoq; rursus affligere: Cicero in

Chilo
P. Clodius
P. Clodius pulcher
Sex Clodius Rhetor
Clodius Albinus
Edacitas noua
Cluentius
Columella
Cordilio stoicus
Codrus
Conon dux
Conō Mathematicus
Constantij tres
Corax & Ctesias

Corax & Tybur in Bruto. Cotax cum Tybure & Catillo qui oppidum prope Romam ædificauit, uide in
Tyburis deſcriptione. Corinnus Ilienſis uerſificator ante Homerum, ut quidam uolũt, pri-
Corinnus poeta mus qui ſcripſit Iliada, uigente adhuc bello Troiano. Scripſit autem literis Doricis inuen-
tis tunc primum à Palamede, cuius fuit diſcipulus: ſcripſit & Dardani contra Paphlagonas
bellum. Ex quo putatur Homerum hauſiſſe omnem operis materiam. Suidas. Corinna
Corinna poetria Thebana uel Tanagrea mulier lyrica: uicit quinquies ut meminit Pindarus, ſcripſit libros
L. & epigrammata. Suidas, Pauſanias. Corinna altera Ouidij poëtæ notiſſima. Anneus
Corinna Ouidij Cornutus Leptites genere, eſt enim Leptis Africæ ciuitas, emicuit Romæ ſub Nerone, in-
terfectus demum ab eo una cum Muſonio philoſopho. Multa eius ſcripta tam in philoſo-
Cornutus philoſophus phia quàm rhetorica feruntur. Natura magis quàm ſtudio iuuabatur. Erat ſine liberis: hu-
manitate alioqui tanta, ut diſcipulos ex ea cauſa plurimos ad ſe non minus quàm doctrina
Corœbi tres adliceret. Suidas. Corœbi tres: primus Troianus cui Caſſandra pacta fuerat Virgilio me-
moratus. Alius athleta patria Elienſis, primus uictor curſu prima Olympiade: autores Pau-
ſanias, Euſebius. Tertius Atyis regis Lydij filius qui in cithara quintam chordam inuenit.
L. Cornificius L. Cornificius poëta & dux à militibus deſtitutus interijt, quos ſæpe fugientes galeatos
Cornificia lepores ſolebât appellare. Huic ſoror Cornificia, cuius clara extant epigrammata. Euſebi-
Iul. Cordus us. Iulius Cordus. Cognomentum hoc ſimul & Cordatus ſero naſcens dicitur, teſte Feſto,
& Columella cordum fœnum ſerotinum uocat: ſcripſit uitas imperatorum. Cui uitio da-
tur, quod eorum qui obſcuriores eſſent, minima etiam perſequeretur. Nam quando pro-
ceſſerit, & quando cibos uariauerit, & quoties ueſtem mutauerit, ſanè de clariſſimis, notiſ-
Cordus Cremutius que uiris cõmemorandum eſt. Capitolinus. Cordus item Cremutius declamator, de quo
in Labieno dicitur. Valerius Cordus inter præceptores Alexandri Mammeæ nominatur.
Val. Cordus Cotys Rex Thraciæ annis uiginti quatuor mitis & humanus uerſatus cum ſuis, in tantam
Cotys rex deinde uarietate fortunæ crudelitatem uenit, ut uxorem ex qua iam filios ſuſceperat, medi
am cõciderit. Suidas. Dicitur etiam ſacra nefanda inſtituiſſe Baccho, ubi omne luxuriæ ge-
nus uerſaretur. Sacra Cotytia appellata: meminit etiam Iuuenalis poëta. Cornelij uarijs
Cor. Coſſus cognominibus appellati. Cor. Coſſus Trib. Mil. in exercitu Volumnium Lartem Veien-
tem regem occidit, ſecundaq; opima ſpolia Ioui Feretrio retulit. Coſſos eñ Feſtus eos qui
rugoſi ſunt & aſpera facie dicit uocari, à ſimilitudine uermium qui in ligno nutriuntur. Eo
Cor. Aſina demq; modo uocant hodie uulgo paruos in cute tumores. Cor. Aſina cum fundum emiſ-
ſet ſponſorq; precij ab eo expeteretur, poſtera die aſinã ſacculis pecunia plenis in forũ ad-
Cor. Centimalus duxit pro ſponſore, unde cognomentũ accepit. Macrobius. Cornelius Centimalus & Sul.
Galba Coss. cum Annibal mœnibus propinquaret occurrentes, magna urbis trepidatio-
Cor. Merula ne, extra urbem caſtra habuere. Plutarchus. L. Cornelius Merula Cos contra Boios in
Galliam miſſus duodecim millia hoſtium cæcidit, nonagintaduo cepit, equites centum ui-
CN. Minutius gintiſeptem cum tribus eorum ducibus. CN. Minutius alter Cos. ad Piſas contra Ligu-
Cor. Merula res res gerebat. Liuius quinto de bello Ma. Cornelius Merula ſuperioris nepos, Flamen di-
alis, partium Sullanarum, ingreſſo urbẽ Mario in Iouis æde uenis ſucciſis ſe necando, mor
tis contumelioſæ damnationem effugit, ſacerdotisq; ſui ſanguine foci uetuſtiſſimi madue-
L. Cor. Gaditanus re. Valerius de morte. L. Cornelius genere Gaditanus præfectus Fabrum Cæſaris in Gal-
lia, à Pompeio magno Cos, ciuitate donatus, deinde adcerſitus fuit, quod per legis igno-
rationem Pompeius eam donauerit. Cicero defendit, probatq; Pompeium legem nõ igno
Cor. Nepos raſſe. Pædianus. Cornelius Nepos, Ciceronis tempore uir diſertus uitas illuſtriũ uirorum
ſcripſit, quarum tantum Pomponius Atticus extat: huic Catullus librum ſuum dedicat ut
Cor. Epitadius plane monſtrat epigramma. Cornelius Epitadius, L. Cornelio Sullæ dictatoris libertus,
calatorq; ſacerdotio augurali, filioq; eius gratiſſimus fuit: ædidit librum, quem Sulla nouiſ
Cor. Gallus ſimum de rebus ſuis imperfectum reliquit, ipſe ſuppleuit. Tranquillus. Cornelius Gal-
lus poëta Foroiulienſis, Aegypti præfectus primus ab Auguſto miſſus: Cuius ami-
cus primum fuit, deinde cum in ſuſpicionem ueniſſet, ſeſe necauit, ut etiam uerſus Oui-
dij monſtrat: Corporis atque animæ prodige Galle tuæ. Virgilio maxime familiaris fu-
it, adeo ut quartus Georgicorum liber à medio uſque finem eius laudes contineret, quas
poſtea ille iubente Auguſto in Ariſtei fabulam commutauit. Amauit Cytheridem li-
bertam Volumnij: quæ eo ſpreto Antonium euntem in Galliam eſt ſecuta. Cuius
rei

rei gratia Virgilius item in ultima ægloga eius dolorem quærit placare, tacite uituperando.ex Seruio.Cornelia soror Africani,mater Gracchorum,epistolas reliquit elegantissime scriptas:unde & filiorum fluxit eloquentia. In familia Liciniorum, Læliorum,Mutiorum, Scipionum,tam fœminę,quàm mares erant eloquentes:ut Cicero in Bruto testatur.Quintilianus item ijs uerbis.Magni interest quos quisq; audiat quotidie,quibuscum loquatur à puero,quemadmodum patres,pedagogi,matres loquantur. Eloquentiæ Gracchorum mater Cornelia satis pro illo tempore plurimum contulit.Læliæ sermo ex eloquentia C.Lęlij patris defluxit.Liciniarũ in dicendo lepos à patre L.Crasso emanauit. Mutiæ duæ filiæ ab utroq; parente eloquentiam didicere.Hæc ille.Læliarũ altera C.Fannio M.filio: altera Q. Mutio Scæuolæ nupsit. Liciniarum alteram pater L. Crassus Scipioni Africano locauit: Cuius postea filius adoptatus ab auo Crasso eloquentia ualuit. Ad Corneliam redeo. Hãc natam esse genitali concreto,infausti ominis indiciũ fuisse testatur Plinius. T.Iunius & P. Iunius ambo Corruncani legati ad Teucam reginam Illyricorum.Alter Titus,liberius locutus in reditu contra ius gentium interfectus:cui deinde statua posita, ut in rebus Illyricis dixi.Idem teste Liuio XVIII. primus de plebe Pontifex max.factus.Alter P.Iunius olim cum supplemento ad Lilybœum missus fuerat in locum Claudij qui male rem gesserat. Erycem urbem cepit. Carthaginẽses uero extemplo Amilcarem Barcam cum classe misere ad oram Italiæ populandam, qui Brutiorum & Locrensium maritima deuastata in agrum Panormitanum reuertitur,ibiq; prope contra Ro.castris positis per tris annos res magnas gessit.Interim Luctatius Cos.missus,qui Drepano expugnato pacem cum Amilcare fecit. Carthaginẽses omni Sicilia excessere.Ro. omnia possedere,præterea loca quæ Hiero tenebat. Post hæc Carthag. compositis in Africa rebus Amilcarem cum filio Annibale in Hispaniam misere. Polybius. Cosroes Persarum rex quanquam barbarus philosophiam disciplinasq; omnis Græcorum ita tenebat, ut par summis philosophis esset. Nam & Græcorum libros in Persicam linguam uertendos mandauit. Quapropter Platonis & Aristotelis disciplinam probe didicerat. Hæc Agathias. Cottæ ab iracundia & toruitate oris dicti. Tres eodem tempore ut testatur Pædianus fuere C. M. L. Primus C. Cotta,orator,compar P.Sulpitij qui est in dialogo Ciceronis de oratore:Legem tulit ut liceret Tribunis Pl.alios accipere magistratus. Quod lege Sullæ ijs erat ademptũ. Præterea cum esset Cos.cum Crasso,decretusq; ei triumphus fuisset,mortuus est ante diem triumphi. In cuius locum repente subrogatus est Q. Mutius Scæuola Pon.Max. L. autẽ Cotta legem tulit,ut inter tres ordines iudicia communicarentur,Senatum,Equites & Tribunos.De.C Cotta oratore Cicero in oratore sic refert.Cotta orator pressus in dicendo,& ut ad infirmitatem laterum persicienter contentionem omnem remiserat, sic ad uirium imbecillitatem adcommodabat dicendi genus.Nihil erat in eius oratione nisi syncerum, nisi siccum & sanum M.Aur.Cotta contra Mithridatem infeliciter pugnauit, Sullam Cæsari conciliauit. L.Arunculeius Cotta Legatus Cæsaris in Gallia,insidijs circunuentus ab Ambiorigis Ducis exercitu interficitur.L.Cotta Trib.Pl. consuluit in senatu,ut rex Cęsar salutaret. Crassi omnino septem memorabiles M.& P.Hic ultimus Pontifex maximus fuit:M.uero Agelastus est cognominatus,quod semel in uita tantum riserit:filios habuit L. oratorem & P. patrem M. Crassi diuitis:cui diuiti duo item Crassi filij fuere: Omnes Liciniorum nomine appellati.Igitur de P.Licinio Crasso prius dicam.Is ante ætatem Pontifex Max.factus,qđ nunquam antea contigit. Consul est profectus contra Aristonicũ Eumenis filium. In quo prælio profligato exercitu ipse ne in manus hostium ueniret, baculo barbarum quendam in acie oculo cõuerberato in sui necem prouocauit. L.Crassus filius orator,M.Antonij cõpar,de quo Cicero in oratore.Erat in Crasso summa grauitas, & cum grauitate iunctus facetiarum & urbanitatis oratorius non seruilis lepos,latine loquendi accurata ac sine molestia diligens elegantia,in differendo mira explicatio.Eodem tempore ipse eloquentium iurisperitissimus,& Scęuola iurisperitorum eloquentissimus habebatur.Ecce præterea quod difficile est,idem & peroratus & breuis.Accusauit C.Carbonem eloquentissimum hominem,admodum adolescens, summa ingenij non laude tantum, sed admiratione, cum esset annos XXI.natus.Hæc ex Cicerone interpellata. Hic Crassus, ut Plinius & Valerius referunt,censuram cum CN.Domitio iurgijs plenam gessit,Cum enim ei Domitius obijceret, quod columnas Hymettias in porticu domus haberet,atqui, respondit Crassus, multo

luxuriosius

Cornelia *Lelia* *Licinia* *Mutia* *T. & P. Iu. Corruncani* *Cosroes rex* *Cotta tres C.M.L.* *L. Cotta* *C. Cotta orator* *M. Cotta* *L. Arun. Cotta* *L. Cotta Trib.* *M. Crassus agelastus* *P. Crassus Pon. Max.* *L. Crassus orator*

luxurioſius uideri debet, te tanti ſex arbuſculas domus tuæ facere, ut quam ſexagies Seſter
tio propter ea æſtimes, ſine his tricies tantummodo pendas. Idem Craſſus, ut Macrobius
& Aelianus Græcus autor teſtantur, cum piſcinis maxime delectaretur, murenamq; mor-
tuam atratus plures dies tanquam filiam lugeret, probroq; ei daretur ab eodem Domitio
collega: Nimirum reſpondit Craſſus fateor ita me pium eſſe ut minima de cauſa plorem.
At tu qui tris extuliſti uxores, minime ploras. Audiuit Craſſus Metrodorũ, nactus acade-
miam in Aſia cum eſſet quæſtor: interijt ex dolore laterum, cum in ſenatu multum contra
Philippũ Cos. eſſet inuectus, negaſſetq; illum ſibi uideri Conſulem fore cui nõ eſſet ipſe ſe
P. Craſſus oratoris frater nator: autor Cicero in lib. III. de ora. P. Craſſus oratoris frater Iuris periti ſſimus fuit. In do-
minatione L. Cinnæ Marianarũ partium, ne incideret in manus inimicorum, ſeipſum inte
remit. Huius filius M. Craſſus Romanorum ditiſſimus cum Pompeio & Cæſare Triumui
M. Craſſus diues ratum inijt. Quorum planè autoritate reſp. aliquot annos regebatur. Ad bellum miſſus gla
diatorum qui duce Spartaco in Campania inſurrexerant: Vatiniumq;, Gellium, ac Lentu-
lum, Romanos Imperatores fugauerant, XII. millibus hoſtium una cum duce eorum cæ-
ſis apud Rhegium iuxta Leucadis paludem uictoria potitur. Ex quo urbem ouans ingreſ-
ſus eſt. Poſtremo cum ei Syria ſorte obueniret, profectus ad bellum Parthicũ, ibi filium Pu
P. Craßi F. blium amiſit: Ipſe demum infeliciter rem gerens a Surina regis præfecto captus atq; inter-
fectus eſt. Solebat autem dicere nullum eſſe diuitem, niſi qui prouentibus ſuarum faculta-
Alter Craßi F. tum alere poſſet exercitum. Alter Craſſi filius legatus fuit Cæſaris in bello Gallico: in Cæ-
ſarianis tandem partibus adoleſcẽs occubuit: fuit enim diſcipulus Ciceronis. De quo hæc
in Oratore. Erat enim Craſſus cũ inſtitutus optime, tum etiam perfecte planeq; eruditus.
Ineratq; & ingenium ſatis acre & orationis non inelegans copia, præterea ſine arrogantia
grauis, & ſine ſegnitie uerecundus eſſe uidebatur. Sed hũc quoq; abſorbuit æſtus quidam
inſolitæ adoleſcentibus gloriæ. Qui quia nauauerat miles operam imperatori, imperatorẽ
Crates Thebanus ſe ſtatim eſſe cupiebat. Crates Thebanus philoſophus Cynicus Diogenis diſcipul9: qui ut
Suidas, itemq; Diogenes ſunt autores, in pecuniam omnem ſubſtantiã redigens, apud Tra
pezitam depoſuit hac lege, ut ſi filij philoſophi eſſent, eam indigentibus ciuibus diſtribue-
ret, nihilo philoſophos indigere exiſtimans. Si autem idiotæ, eis redderet, ut uacuis uir-
tute ſaltem opes opitularentur. Philoſtratus autem in uita Apollonij, & Diocles, ſubſtanti
am aiunt in mare proieciſſe, uti liberius philoſopharetur. Apophthegma ipſius: Amorem
fames ſedat: ſi minus, tempus. Si hoc non ſatis, laqueus. Emicuit autem Demetrij Poliorce
tæ temporibus: ad quem Thebas obſidentẽ miſſus legatus ſua autoritate ab obſidione pa-
Crates Athenienſis triæ remouit: autor Plutarchus. Crates Athenienſis (ut Suidas ait) poëta Comicus antiquę
comœdię, auidior Polemonis philoſophi. Crates grammaticus genere Mallotes ſub Ptole
Crates grammaticus mæo Philometore, æqualis Ariſtophanis grammatici. Cognaminabatur Criticus ſiue Ho
mericus: ſcripſit in Homeri Iliada & Odyſſeam lib. IX. Commentariorum. Suidas. Hic ut
ait Tranquillus ſtudium grammaticæ primum Romam intulit: miſſus enim ad Senatũ ab
Attalo rege ſub ipſam Ennij mortem plurimas acroaſes fecit, adſidueq; per omne legatio-
Cratinus poeta nis tempus diſſeruit: noſtris quoq; exemplum fuit admirandum. Cratinus Athenienſis co-
micus antiquæ comœdiæ, uir uoluptarius, puerorumq; amator, docuit fabulas XXI. uicit
Crantor IX. Suidas. Crantor Solenſis Xenocratis auditor: Scripſit cõmentarios, poëmataq;: ad-
Craterus mirabatur inter cæteros Homerũ Euripidemq;: deceſſit intercutis morbo. Diogenes Cra-
Craßitius grammat. terus Macedo è cominbus Alexandri, qui eius etiam geſta conſcripſit. Cuius meminit in
Ariſtide Plutarchus. Craſſitius genere Surrentinus, ordinis libertini, cognomine Paſides:
Iulianus Antonius Romæ ludum grammaticæ aperuit: docuit inter alios Iulianum Antonium Antonij triui-
ri filium. Tranquillus. Cratippus Mityleneus Peripateticus quem Athenis docentem au-
Cratippus diuit Ciceronis filius: ut eſt in prooemio de officijs. Hic Pompeium è Pharſalica clade aufu
gientem apud Mitylenen occurrens ultro ſolatus eſt uerbis philoſophicis, ad ſpemq; horta
tus, cum quædam de prouidentia diſſeruiſſet, reſq; Romanas tandem labi eſſe neceſſe ad-
Creophilus firmaret. Plutarchus in Pompeio. Creophilus Samius, quem aliquando tradunt, excepto
hoſpitio Homero, accepiſſe ab eo dono inſcriptionem poëmatis, quod Oechaliæ direptio-
nem uocant. Sed Callimachus in quodam epigrammate contrà oſtendit, quod quanquam
Creophilus opus compoſuerit: Homeri tamen inſcribitur ob ipſius hoſpitij munus. Qui-
dam uero hunc Homeri magiſtrum fuiſſe tradunt, nonnulli non hunc, ſed Ariſteam Pro-
connesium,

connesium. Strabo decimoquarto. Creon Corinthiorum rex, prædonis Sisyphi filius, Cre *Creon rex*
usam Iasoni filiam Medea ab eo repulsa in matrimonium dedit. De quo Tragœdia apud *Corinthi*
Senecam. Creon alter rex Thebanorum pater Iocastæ uxoris Oedipi, post Polynicem & *Creon rex*
Eteoclem interfectos, sumpsit imperiũ, filiamq; suam Megaram Herculi iunxit: ut in Her- *Thebarum*
cule furente etiam apud Senecam. Hic etiam filium habuit Creontem. Crœsus Rex Lydo *Crœsus rex*
rum Aliatis filius, primus Græcos partim tributis impositis subegit, partim socios atq; ami
cos sibi adsciuit, tantumq; imperio & opibus creuit, ut se felicissimum dicere nõ dubitaret.
Paulopost debellatus à Cyro cum pyræ cremandus imponeretur, suspirans ait, hunc sibi
exitum à Solone prædictum: dimissus igitur clementia Cyri, iterum in eum ueniẽs captus,
ac cum toto regno extinctus est. Chrestus, frequens apud antiquos hoc nomen, multiq;, *Chrestus pro*
ut inquit Lactantius, eo tempore pro Christo, Chrestũ per imperitiam credebant. Nam & *Christo*
Orosi⁹ illud apđ Tranquillũ in Claudio: Impulsore Chresto tumultuãtes Iudæos expulit,
pro Christo accipiendũ putat: erratumq; ab eis existimatur cõsilio potius quàm ignoratio
ne, ut religionis nomen supprimerẽt. Chrestus Byzantius inter sophistas describitur Philo *Chrestus*
strato, auditor Herodis Attici, Hadriani tempore: qui uino quanquam deditus, cæteris in *Byzantius*
rebus continenter uixit, ac in primis uigilanter. Nam cum ad galli cantũ sæpe calices pro-
trahere solitus esset, non prius tamen somno se quàm studio dabat. Crito Pieriota: Ciuitas *Critones*
est enim Macedoniæ Pieria, fuit historicus, scripsitq; res Persicas, Siculas, Macedonicas.
Fuit item alius Naxius genere, similiter historicus: qui scripsit Octoeterida. Suidas. Crito
Atheniensis prior supradictis, Socratis familiarissimus, quẽ & opibus iuuit, & cũ quo usq;
ad extremum est philosophatus. Critolaus Atheniensis philosophus peripateticus, quem *Critolai II.*
cum Carneade legatum iuisse Romam supradixi. Libram habebat, ut ait Cicero in Tuscu.
in qua bona corporis & animi appendebat, animiq; in lance pondera usq; ad inferos incli-
nabant. Critolaus Achæorum dux alibi narratur. Chrysippus Solensis siue Tarsensis, disci *Chrysippus*
pulus Cleantis stoici fuit. Hunc Carneades lepide parasitum librorum appellat, quod scri-
pta Epicuri sit furatus, scripsitq; eadem & uerbis & numeris. Diogenes. Christodorus è *Christodorus*
Copto Aegypti urbe poeta Anastasij Imp. tempore scripsit Isaurica, ubi scripsit Isauricam
ab Anastasio fuisse captam. Fuit alter Thebanus scriptor haud ignobilis qui de Cosmo &
Damiano scripsit. Suidas. Christobolus medicus, cui magnam peperit famam quondam è *Christobolus*
Philippi Macedonis oculo sagitta citra oris deformitatem extracta. Plinius. Crispus Sal- *Crispi*
lustius in Sallustio dicitur. Vibius Crispus ore compositus & iucundus, priuatis tamen
causis quàm publicis melior ut ait Quintilianus, cuius circa tempora fuit. Crispus Con-
stantini f. à patre interfectus. Crispus & Ioan. presbyteri martyres Romæ sub Maximiano
XV. Cal. Sep. quod sanctorum corpora tumularent. Ado. Crispinus & Crispinianus ex *Crispinus*
urbe Roma Suessionem in Galliam profecti, peregrinationis gratia ex arte sua sutoria cal- *Crispinianus*
ceis pauperes iuuabant, multosq; ad fidem reducebant. Sub Maximiano deinde interfe-
cti, templum etiam apud posteros in eadem urbe meruerunt. Chrysanthus Alexandrinus *Chrysanthus*
Romæ quo iuuenis uenerat factus Christianus una cum coniuge Daria uirgine, sub Nu- *Daria*
metiano Imp. in fossam demissus ac terra saxisq; obrutus fuit. Hæc enim Daria missa ad
eum tentatum ab initio à patre fuit, uerum & ipsa ex eius mutata persuasione in matrimo-
nio simulato simul casta extitit, simulq; interempta. L. Cornelius Chrysogonus accusa- *Chrysogo-*
tor Sex. Roscij in Roscio dicitur. Chrysogonus martyr ex nobili prosapia Romæ, quando *ni II.*
nec consulatus nec ullius honoris pollicitatione per Diocletianum à fide auerti potuit, iu- *Anastasia*
gulatus est ad scalas gemonias. Huius discipula Anastasia fuit, filia Prætextati, uxor Pu-
blij, uiri extra fidem, cuius thorum ficta ualetudine ut ipsa scribit euitauit: extant epistolæ
ad Chrysogonũ, quibus ipsa queritur facultates suas à sacrilego uiro perditum iri, seq; in
arctam custodiam coniectam: Viro tandem superstes quod sanctis ministraret ad palum li
gata ac cremata est, reliquias condidit Apollonia in hortis suis, ubi nunc eius Romæ uisi-
tur templum. Christophorus genere Iudæus, patria Chananæus, cum esset ingenti corpo- *Christopho-*
re ac nobilis, dominum quæritabat supremum. Cumq; Diabolo humana specie deceptus *rus*
seruisset, animaduertit quod Saluatoris ille imaginem expauesceret, quapropter Christo
ueluti maiori deinceps seruiuit, cuius causa ad fluuium quendam humeris peregrinos tran
suehebat, inter quos & Christus pueri specie fuit: tandem & ipse adfectus martyrio occu-
buit. Chromatius Præsul Aquileiensis à quo Aeliodorus præsul Altinensis fuit ordinatus, *Chromatius*

F Hiero-

Hieronymum cuius erat familiarissimus facultatibus magnopere iuuit. Fuit item ante hūc
alter sub Diocletiano martyr in Campania urbis præfectus, ac Tiburtij martyris pater. Cte-
Ctesiphon- siphon Atheniensis qui suasit Demosthenem corona donari oportere pro his quæ pro re-
tes III pub. gesserat, refragante Aeschyne, contra quem pro Ctesiphonte nobilis extat Demosthe-
nis oratio. Alter Architectus clarus æde Dianæ fabricata: est & urbis nomen, & marty-
Torquatus ris, qui simul cum Torquato, Secundo, Adelerio, Cæcilio, Esychio, & Eustathio ab aposto-
M. Curtius lis Præsulibus ordinatis ac ab urbe in Hispaniam missis illic periere. Eid. Maij. M. Curtius
adolescens eques Rom. abrupto per medium forum ingenti specu, responsoq; accepto no-
bilem ex ciuibus aliquem id requirere, sese sponte equo præcipitem dedit: quare statim
operta est fossa, ciues bonoris gratia fruges iniecere: Curtius deinde lacus est appellatus: in
Q. Curtius quo campo acies primo Sabinorum & Rom. concurrerunt. Liuius VI. & Vale. Q. Curti-
historicus us historicus scripsit de gestis Alexandri Magni. Cuius liber haud integer ad nos perue-
Metius Cur- nit. Metius Curtius Dux Sabinorum. Curtius Nicias grammaticus in Nicia dicitur. M.
tius Dux Curius Dentatus primo de Samnitibus triumphauit, quos usque ad mare superum paca-
M. Curius uit. Reuersus in concione ait: Tantum agri cepi, ut solitudo fuerit futura nisi tantum homi-
num cepissem: Tantum hominum porro cepi, ut fame essent perituri nisi tantum agri ce-
pissem. Iterum de Sabinis triumphauit. Tertio de Lucanis ouans urbem intrauit. Pyrrhum
regem ex Italia pepulit. Quaterdena agri iugera uiritim populo diuisit, sibi deinde constitu
it, dicens neminem esse debere, cui non tantum sufficeret. Legatis Samnitum aurum offe-
rentibus cū ipse in foco rapam torreret, malo hæc, inquit, in fictilibus meis esse, & aurum
possidentibus imperare. Cum interuersæ pecuniæ argueretur, cadum ligneum quo uti ad
sacrificia consueuerat, in medium protulit, iurauitq; se nihil amplius de præda hostili in do
mum suam cōuertisse. Aquam deinde Anienem hostium manubijs in urbem induxit. Tri-
bunus militum patres autores fieri coegit comitijs, quibus plebei magistratus creaban-
tur: ob merita, domus ei, & apud Tiphata agri iugera quingenta publice data. Cæcilius.
Curius Ale- Curius Alexandrinus presbyter sub Caro & Diocletiano scholam regebat ecclesiasticam,
xandrinus Præsule Alexandrino Theone tanta doctrinæ fama, ut Origenes Iunior appellaret. Præte-
rea paupertatis & [illegible], id est, exercitationis in rebus sanctis ac religiosis appetens ma-
gnopere fuisse traditur, ac post persecutionē illam ingentē, Romæ semper uersatus. Huius
est perquam longus tractatus de Oseæ uaticinio, quem in paschæ profesto habitum sermo
Curiones tres demonstrat. Ex Hieronymo. Curiones tres continua serie oratores una in familia claruisse
Q. Curio inter euentus humanæ felicitatis Plinius collocat. Q. Curio pater illius qui tribunus pl.
Cæsari fauit teste Valerio, magnus orator fuit inimicus'que Cæsaris, appellauitq; eum in
quadam oratione omnium mulierum uirum & mulierem omnium uirorum, ut Tranquil-
C. Curio lus in Cæsare refert. C. Curio filius tribunus Pl. Cæsarianas partes secutus est, uir luxu &
audacia singulari. Sexcenties enim Sestertium debebat æris alieni, ut Val. de luxuria scri-
bit. Quare spe emergendi Cæsari adhæsit, ut Lucanus ait. Gallorum captus spolijs & Cæ-
saris auro. Profugiens'que ab urbe quasi uoluntario exilio in Galliam se ad Cæsarem con-
tulit: furorem eius magis excitauit, illud Lucani adferens. Tolle moras, semper nocuit
differre paratis. Hic demum frumentatum à Cæsare in Siciliam missus, Catonem inde ex-
pulit. Deinde cum quatuor legionibus Vticam missus, Actium Varium ducem Pompeia-
num in prælio fugauit: Postremo à Saluea Iubæ regis præfecto ipse cum toto exercitu ab-
sumptus est. Huius meminit etiam Cicero dicens, quod si uixisset magnam fuisset eloquen
tiæ laudem cōsecutus: & si eum audire maluisset, bonores potius quam opes consequi ma-
luisset. Plinius quoq; de eodem refert, quod funebri patris munere, exemplo Scauri qui si-
mili ferè insania usus fuerat, Theatra duo iuxta fecit amplissima è ligno, cardinum singulo
rum uersatili suspensa libramento, in quibus utrisque antemeridiano ludorum spectaculo
edito, inter sese auersis ne inuicem obstreperent scenis, & repente circumactis ut constite-
rant, postremo iam die discedentibus tabulis & cornibus inter se coeuntibus faciebat am-
phitheatrum, & gladiatorum spectacula edebat, ipsum magistratum & populum Roma-
num circunferens. Plinius.

Damascius DAMASCIVS Sigiæus historicus Herodoti tempore ante bellum Peloponnesiacum scripsit de rebus in Græcia gestis, præterea de parentibus & progenitoribus eorum qui ad Troiam profecti sunt, & de poëtis & sophistis aliaq; plura: ut autor Suidas. *Damoxenus* Damoxenus Atheniensis comicus, cuius fabulæ nonnullæ memorantur ab Athenæo in Dipnoso. *Damostratus philosophus* Damostratus philosophus scripsit de piscibus libros XX. *Damophilus* Damophilus sophista quem nutrijt Iulianus consul sub M. Antonino principe, scripsit ad Lollium Maximum de uita priscorum, & quædam alia. Suidas. *Damophila* Damophila Græca mulier uxor Pamphili, socia Sapphus poetriæ, poemata multa cōscripsit partim amatoria, partim in Dianæ laudes, ut autor Philostratus in uita Apollonij. *Damon & Pythias* Damon & Pythias Pythagorei discipuli inter raras amicitias computati. Cum Dionysius alterum uellet interficere, & alter pro eo se uadem daret, donec ille constitutis domi rebus rediret, isq; ad diem redijsset, ueniam Tyrannus tantæ fidelitati non solum dedit, sed ultro rogauit uti se tertium reciperent: autores Val. de amicitia, & Cicero libro III. de officijs & V. Tusculano. *Damianus sophista* Damianus Ephesius sophista nobilis, circa M. Antonini principis tempora diuitijs ac potentia inter suos præditus. Viros doctos liberalitate prosecutus est. Eloquentiæ quoq; genus secundū naturam imitatus. Philostratus in sophistis. *Daphne Tyresiæ filia* Daphne filia Tyresiæ uatis quæ Thebis capta missa est Delphos ut uaticinium disceret: Itaq; edidit uarij generis responsa. Cuius ex uersibus Homerum ferunt multa mutuatū fuisse. Sibyllaq; cognominata, quod idem deo plena. *Daphne phœbi* Hæc Diodorus libro V. Alteram Daphnen ponūt poetæ Penei fluminis filiam: Phœbo adamatam, ac in laurum commutatam. *Daphne urbs* Daphne etiam ciuitas Syriæ maximæ amœnitatis. *Danae* Danaë Acrisij regis Argiuorum filia, quam dicunt Iouem in auri guttam conuersum compressisse, indeq; Perseum genitum. *Daphnis* Daphnis pastor carmen bucolicum inuenit, in Sicilia boum armenta multa possedit, postremo captus luminibus, quod ebrius cum alia fœmina congressus esset, ut prædictum ei fuerat à nympha: ut ait Suidas: à Poetis autem puer formosissimus, & Mercurij filius describitur. *Danielis liber* Danielis & Susannæ historia apud Hebræos, & LXX. non habetur: è Theodotionis translatione legitur in ecclesia: hic solus Danielem prophetam nominat. Hieronymus. *Dares phrygius* Dares Phrygius historicus scripsit bellum Troianum Græce, in quo ipse militauit, ut ait Isidorus, primus ferè historicorum: qui tandem capto Ilio cum Antenoris factione remansit, ut scribit Cor. Nepos. Qui opus eius in sex libros è Græco conuertit, dicauitq; Crispo Sallustio. *P. Decius Pater* P. Decius bello Samnitico sub Valerio & Corne. Cosso Tribunus militum, exercitu angustijs Gauri montis insidijs hostium clauso, accepto quod postulauerat præsidio, in superiorem locum transijt, hostes terruit: ipse intempesta nocte per medias custodias somno oppressas incolumis euasit, ob id ab exercitu ciuica corona de quercu, quæ dabatur qui obsidione ciues liberasset, donatus est. Idē Cos. bello Latino, collega Manlio Torquato positis apud Veserim fluuium castris cum utriq; Consuli obuenisset, eos uictores futuros quorum dux in prælio cecidisset, inclinante parte Romanorum, sese hostibus obijciens, uictoriam suis reliquit. *P. Deci⁹ fili⁹* P. Decius huius filius Cos. de Samnitibus triumphauit. Iterū & tertio consul multa domi militiæq; gessit. Quarto Consulatu cum Fabio Max. collega, cum Galli, Samnites, Vmbri, Tusci contra Romanos conspirassent, ibi exercitu in aciem ducto & cornu inclinante exemplum patris imitatus, aduocato M. Liuio Pontifice hastæ insistens, & solennia uerba respondens, se & hostes dijs manibus deuouit: impetu in hostes facto uictoriam & ipse suis reliquit: Corpus à collega laudatum magnifice sepultum est. Cæcilius. *Demades orator* Demades Orator Atheniensis plurimum potentia & opibus ualuit, quod nihil præter Macedonum & Antipatri gratiam in rempub. quæreret, quo tempore Demosthenes Hyperidesq; capitis metu urbe cesserunt. Erat em̄ Demades pauloante & senatu & om̄i munere reiectus, quia pecuniā qua illū Athenienses mulctauerant, (septies enim falsi damnatus fuerat) nondū exoluerat ob inopiam. Nam ingentes diuitias per luxum ac libidinem perdidit. Cumq; esset ætate confectus & luxu simul & auaritia perditus, in eum solebat Antipater cauillari, nihil ei sicuti & cæsis uictimis præter uentrem & linguam superesse. Nactus igitur Antipatri amicitiam omnem ue-

teris licentiæ libidinem renouauit, missusq; ad eum de auferendo Athenis præsidio legatus cum Demea filio in Macedoniam uenit, inciditq; in tempus quo fatali ægritudine Antipater tenebatur. Interea literæ inuentæ deprehensæ fuerant, quibus Demades Perdicam ad capiendam Macedoniam, seruandam autem Græciam hortabatur, pendentem à putrido & uetusto filo, quod de Antipatro intelligebat. Ob quã rem Casander cuius erant primæ partes apud Antipatrum, irritatus, filium Demeam ante ora patris, deinde ipsum Demadem trucidauit: sicq; quibus ille turpiter adsentabatur, ab eisdem iusto iudicio est adfectus: hæc ex Plutarcho. Cicero hũc nihil omnino scripsisse dicit.

Demetrius Poliorcetes Demetrius Antigoni Macedoniæ regis filius, cognomento Poliorcetes, id est, expugnator, quod inter aliam machinam bellicam ferret secum in expeditionibus, quæ urbes expugnaret appellatam πολιορκητήν. Hic post Alexandrum præter alios Macedonas nomine ac uirtute clarus, transmisso Euphrate, Babyloniam occupauit. Athenas Casandri Ptolemæiq; imperio liberauit. Cyprum expugnato Ptolemæo bello nauali recepit. Bœotios in deditionem accepit. Pyrrhũ ab oppugnatione Thessaliæ repressit: postremo cum bellum aduersus Antiochum suscepisset, infeliciter pugnans in eius uenit potestatẽ: Cheronnesiq; ab eo custodię traditus est, permisso tamen ei regio sumptu, molliq; uictu, uenationibus omnibusq; uoluptatibus: quibus ille usus, minimum de salute anxius, in morbum ob incontinentiam incidit, ex quo periit. Remissum corpus filio in urbe Demetriade honorifice sepultum fuit. Moribus haud absimilis M. Antonio uidebatur. Quare illi à Plutarcho opponitur in parallelis. Nam mollis in ocio præter omnis mortales, idem laboriosissimus in negocio, uti & ille traditur fuisse, ex magnaq; fortuna infaustum exitum fortitus. Præterea animo insolens atq; superbus, legatos Athenienses qui honore apud eum cæteros anteibant, duos annos frustra terendo tempus, eius uestigia secutos, rebus tandem infectis domũ remisit. Petitiones quondam ac libellos multos à Macedonibus ei porrectos, ad pontem Axij fluminis prætereundo proiecit. Hic ob magnitudinem rerum gestarum primus una cum patre Antigono Rex appellatus, cum post Alexandrum in Macedonia ad eam diem nulli contigisset: ex Plutarcho.

Demetrius Phalereus Demetrius Phalereus auditor Theophrasti præfuit Atheniensibus annos X. æreisq; statuis plurimis ab eis honoratus. Mortuo Casandro rege Macedoniæ, cuius amicitia ac fauore eam potentiam adsecutus fuerat, ob inuidiam accusatus, absensq; condemnatus, statuis insuper eius CCC. disiectis atq; conflatis, ad Ptolemæum Soterem se contulit. Ibiq; ab eo bibliothecæ regiæ præpositus excessit ex morsu aspidis in manu, sepultus in Busyride regione prope Diospolim. Hæc Diogenes: ubi & XX. alios huius nominis claros uiros fuisse cõmemorat: de quibus tamen nihil ad nos peruenit. Cicero in ora. de Phalereo hæc refert. Phalereus successit, eruditissimus quidem horũ omniũ, sed non tam armis institutus quàm palæstra. Itaq; delectabat magis Athenienses quàm inflammabat: processerat enĩ in solem & puluerem, nõ ut ex militari tabernaculo, sed ut Theophrasti doctissimi hominis umbraculis. Hic primus inflexit orationem, & eam mollem teneramq; reddidit, & suauis maluit uideri quàm grauis: & quæ sequuntur. In eandem ferè sententiam Quintilianus nonnulla. Huius hodie nihil extat præter paruum de elocutione tractatum.

Demetrius grammat. Demetrius cognomento Ixion Adramitenus docuit Pergami, discipulus Aristarchi, scripsit in grammatica quædã à Suida cõmemorata. Hunc ego Demetriũ putauerim esse, quem Strabo genere Scepsiũ dicit, & eiusdem Aristarchi tempore, enarrationemq; in Homerũ ut etiam dicit Suidas scripsisse.

Demetrius libertus T. Demetrius Pompeij libertus tantæ existimationis, ut expectatus sit quondã Antiochiæ: oppidani tunc forte Catoni eò uenienti occurrentes ab eo petierunt, ubi nam Demetrium reliquisset: ille uero indignatus, quod sui gratia egressam turbam putabat. Plu. in Pompeio.

Demetrius christianus Demetrius Cydonius Thessaloniceñ, uir doctus æque ac sanctus, Græca Latinaq; facundia præditus, patria decedẽs Mediolanũ uenit, ubi literis latinis pariter & Theologiæ operam dedit. Thomæ Aquinatis libros in græcum uertit sermonẽ, qui hodie in bibliotheca Vaticana cernunt̃. Scripsit & cõtra Eunomiũ de diuinitate filij, postremo reuertens in Creta substitit, ubi erogatis in pauperes bonis, in quodam ibi cœnobio persancte, citra tamen professionẽ uixit, pariterq; defunctus est, annis abhinc fere CC.

Democrates Architectus Democrates Architectus Alexandri qui Alexandriã metatus est. In qua urbe huiuscemodi de eo inscriptio legitur. Δημοκράτης περίκλυτος ἀρχίτεκτος μὲ ἴθιστρ διὰ ἀλεξάνδρου μακέδονος. Ex quo apparet corrupte à quibusdã scribi Dinocrates.

Democrates athleta Democrates palæstrita facto in stadio circulo consi-

consistens à nullo dimoueri poterat. Aelianus de ua. histo. Democritus Abderites, ut autor Democritus
est Diogenes, Pythagoræ imitator, nō tamē auditor, cum duos haberet fratres maiores na Abderites
tu, ab eis discedens, partem suam accepit, quā in pecuniam redactam breui tempore pere-
grinando absumpsit. Nam prius ad Aegypti sacerdotes cōtendit ab illis geometriam acce
pturus. Inde rubro mari emenso ad Chaldæos & (ut quidam uolunt) ad Gymnosophistas
in Indiam penetrauit. Postremo Athenas rediit ad Socratem, ubi se gloriatur ignotum om
nibus fuisse. Veni inquit Athenas, & nemo me nouit. Quod dictum Cicero refert, ut sapi
entis uiri & gloriam spernentis. Hic principia rerum ex atomis cōstare dicebat, infinitosq;
esse mundos generationi & corruptioni obnoxios. Reliquit opera cōplura quę nō extant.
Cōtemptor rerum humanarū fuit, quas ridere semper solebat. Quamobrē ad eum in sub-
urbano Abderitano agentem, ciues eius Hippocratem misere curatū, putantes insanum.
At ille colloquio cum eo habito, retulit Democritū nō insanire, sed magnopere sapere: scri
ptisq; sermones eos in quadā epistola, quę adhuc extat in bibliotheca Vaticana. Demonax Demonax
Hadriani tempore summus philosophus, nō ut plæriq;, solitudinē sectabatur, sed nihil poti
us habuit aut putauit inter mortales amicitia, atq; mutua charitate, omnemq; sibi hominē
familiarē existimando. Viros fortunatos sæpe admonebat quàm cito desituri essent. Mise-
ros & in calamitate positos ridebat, tanquam nescientes quod breui tempore malorū obli-
uione ac libertate perpetua per mortem adficerentur. Ad sacra Eleusina, mysteriaq; nunq;
adcessit. Quare à populo exagitatus, ut religionis cōtemptor, rem in cōcione excusauit, q
iure ea sacra cōtemneret quę secreta sunt, utpote suspecta: omnino aūt ea manifestari opor
tere, ut si bona essent, alios inducerent, si mala, ut cauerent. Erat insuper uita cōtinens, & ue
ritatis amicus. Cumq; ætati nihil uiatici cōparasset, domum cuiusq; quā uidisset apertam
ingressus, uescebatur, ibiq; nocte quiescebat, dominis tali hospite se felices putantibus. De-
cessit ferè centenarius, funeratus publice magna ciuium frequentia: ex Luciano. Demara- Demarathus
thus Lacedæmonius dux, cum exularet apud Athenienses, belliq; contra patriam cerneret dux
apparatum, magis inimicæ debere patriæ existimans, clam Lacedæmonios certiores fecit.
Demarathus Corinthius profugus in Hetruria apud Tarquinios oppidum consedit, pater Demarathus
Tarquinij Prisci: primū in Italiam, ut ait Plinius, fictores adduxit, unde plastice introducta Corinthius
est: uide de hoc in Tarquinijs. Deiotarus Rex Galatię à senatu iuuante Pompeio factus, in Deiotar9 rex
bello ciuili eius postea partes secutus, post pugnam Pharsalicam se domum cōtulit. Dein-
de ad Cæsaris clementiam cōfugiens, bella gerenti subsidia ministrauit. Quare ab ipso rex
dimissus, uerum parte regni tantū mulctatus fuit. Is postea per Philippum medicum & ser
uum suum quem Romam cum suis legatis miserat, accusatus est apud Cæsarem, quod ei
apud regem diuertenti in Asia insidias parauisset, quas ipse Cæsar fortunæ beneficio eua-
sit. Cicero eum defendit luculenta oratione, dicens inter alia Philippum à nepote Deiotari
adolescente aui inimicissimo corruptū, in hanc perfidiam & calumniam uenisse: autor Pe-
dianus. Strabo hunc Castoris dicit filium fuisse, cognominatumq; Philadelphum. Deiota- Deiotarus
rus Adramytenus ludi magister apud Gargara Troadis, in quem Arati epigramma. Αἰάζεο grammat.
ὅδε μοῦνος ἐνὶ πέτρησι κάθηται παισὶ Γαργαρέων βῆτα καὶ ἄλφα λέγων. Stephanus. Deiphob. Priami Deiphobus
filius. Virg. Deiphobe armipotens genus alto à sanguine Troiæ. Cū plæriq; mendose Dei
phœbe legant. Sic enim apud Homerum Δηίφοβος. pronuntiandumq; penultima correpta.
Hic in Ilij ruina ex uulnere truncas habuit inhonesto uulnere nares. Demarchus Parrhasius Demarchus
genere, olympionica, in lupū cōuersus: Decimo post anno restitutus est homo. Epigram-
ma ei9 in Olympia tradit Pausanias. υἱὸς Δινύτα Δάμαρχος τὴν δ' ἀνέθηκε εἰκόν' ἀπ' Ἀρκαδίης Παρ
ράσιος γενεάν. Plinius hunc Dementhum nō Demarchū uocat lib. VIII. cap. XXII. nisi m en
da sit. Dementhum inquit, in sacrificio, quod Arcades Ioui Lycæo humana etiam tum ho-
stia faciebant, immolati pueri exta degustasse, & in lupū se couertisse, eum denique decimo
anno restitutum, athletice restitisse in pugilatu, ac uictorē ex Olympia reuersum. Dexter Dexter
Paciani Pręsulis filius, uir clarus simul & Christi fidei deditus, fertur omnimodam historiā
edidisse, patria Barcinonensis, præfectus prætorij Theodosij principis. Cui Hieronymus q
hæc testatur, librū de uiris illustribus dicauit. Democides medicus, qui Polycratem Samio Democides
rum tyrannum curauit talentis duobus, scripsitq; librum de medicina. Suidas. Demolchus Demolchus
Syracusanus Comicus olymp. LXXIII. filius Epicarmi medici, docuit fabulas XIIII
lingua dorica. Demochares nepos Demosthenis orator, cum inter alios Atheniensium le- Demochares

gatos ad Philippū Macedonem uenisset, absolutis mandatis petenti regi quid gratū Athe-
niensibus facere posset respondit, Suspende te. Indignantibus ob eam rem cæteris, Rex di-
misit incolumē, uos inquiens cæteri socij renunciate Atheniensib. quos censeant superio-
res, qui talia dicant, an qui audiunt patienter. Hæc Seneca lib. III. de Ira. Hic etiam historiā
earū rerum quæ erant gestę sua ætate Athenis, nō tam historico quàm oratorio genere per
Dexippi duo scripsit. Cicero in Bruto. Dexippus Herennius appellatus orator Atheniensīs sub Valeria
Diagoras no usq; ad Aurelianū. Fuit & alius Cous medicus, discipul⁹ Hippocratis, scripsit de Medi-
poeta cina librū unum, & de prognosticis: Suidas. Diagoras Milesius philosophus & poëta Meli
cus post Pindarū & Bacchilidē, quē Democritus ob physionomiam cum esset seruus emit
mille Drachmis ut disciplinis erudiret, emicuit olymp. L X X X V III. uocatus est Atheos,
quod nullos putaret esse deos. Mysteriaq; adeo cōtempsit, ut etiam ea sectantes auerteret.
Diagoras Quare ab Atheniensib. pulsus est, qui talentū polliciti sunt interficientibus eū. Suidas. Dia-
athleta goras Rhodius cum se uictorem duosq; olympionicas filios uidisset, Nunc ait tibi Diago-
ra moriendū, ne amplius olympiā ascendas, quod sanè præ gaudio accidit: autores Pli. Gel-
Diadumenus lius. Diadumenus formosus omnis adolescēs appellari poterat, id est, Diadematus & uitta
Prægustator tus. Nam in Elide formæ certamen haberi solitū Dionysius & Theophrastus scribunt, uin
centem quoq; armis donari, ac uittatum ab amicis ad templū deduci, coronariq; myrto, ar-
ma ipsa Mineruæ cōsecrari. Reperta Romæ haud diu inscriptio huiuscemodi: Diadume-
nus Lurnesianus, Prægustator Augusti uotum Syluano soluit merito. T. F. Diadumenus
Dicæarchus fortissimus Macrini filius inter Imperatores. Dicæarchus Siculus è Messana Aristoclis au
ditor, philosoph. orator, & Geometra, scripsit de rep. Spartiatarū, quem librū quotannis le-
gere in loco publico cautū est, iuuenesq; auditum cōuenire. Fuit item alter Lacedæmoni-
Dicæogenes us grammaticus Aristarchi auditor, Suidas. Dicæogenes poëta scripsit Tragœdias & Di-
Dias sophista thyrambos. Idē. Dias Sophista Ephesius Philippi Macedonis tempore ponitur à Philostra
Didymus to. Didymos quinq; Suidas fuisse cōmemorat. Tres tantū Alexandrinos, omnes aūt gram
Alexandrin⁹ maticos. Primus tempore Augusti. Cicerone & Antonio Coss. natus, Alexandrinus gene
re, qui Romæ profitebatur cognomine Calchenterus ob patientiā in libris quos supra tria
millia & quingentos dicitur scripsisse. Huius meminit Rufinus in ep̄la cōtra Hieronymū.
Reliqui itē Romæ posteris temporibus docuere. Didymus Alexandrinus Præsul Cæsari-
ensis captus oculis à puero, & ob id elementorū quoq; ignarus, adeo omnib⁹ admirationi
fuit, ut dialecticā quoq;, & geometriam, quæ uel maxime uisu indigent, perfecte didicerit.
Is plura opera nobilia scripsit, Cōmentarios in psal. de S. Sancto librū unum, quē Hierony-
mus in latinū uertit. Et alia cōplura in omnes sacros libros quæ cōmemorant ab Hierony-
mo, qui suo tempore fuisse testatur & ætatis annū L X X X III. excessisse. Alibi se eum audi
uisse dicit. Alibi itē pro hæretico taxat his uerbis. In Didymo memoriā prædicamus, & su-
per trinitate fidei puritatē, sed in cæteris q̄ male ingenio credidit nos ab eo retrahimur. Ru
finus uero in XI. historiæ sic ait. Inflammatus desiderio literarū Didymus nō desperauit ad
siduis precibus apud deū qđ natura cōsequi nō erat. Miscebat precib⁹ studia, ac labores cō
tinuos nō ad legendū, sed audiendū, in silentio uero ea meditandi q̄ audierat: ita ut q̄ alijs
dat adsidua lectio, illi mētis adsidua cogitatio suppeditaret. Itaq; breui doctor ecclesiasticæ
Alexandrinæ scholæ successit, collaudante Athanasio eius urbis præsule. Nos em̄ q aliqua
ex parte eius fuimus auditores, & ea q̄ à nōnullis dicente eo descripta sunt legimus, longe
maiorē gratiā & diuinā quasi ac supra humanā uocē sonantē in ipsi⁹ magis sermonib. q ex
Dibutades ipsius ore enunciabantur agnouimus. Dibutades Sicyonius primus figulus Corinthi filiæ
opera inuenit similitudines ex Creta fingere, quā plasticē uocāt: q̄ capta amore iuuenis, illo
abeunte peregre, umbrā ex facie eius ad lucernā in pariete lineis circūscripsit, quibus pater
eius impressa argilla typū fecit, primusq; personas tegularū extremis imbricibus imposuit,
Dinocrates q̄ inter initia Protypa uocauit. Deinde Ectypa fecit. Pli. Dinocrates Messenius in patria po
dux tens, in cōuiuio temulentus muliebri saltauerat habitu. postero die à T. Qu. Flaminio Pro
cos. subsidiū rogabat, ꝙ ab Achæorū imperio ad defectionē sollicitare Messanā uersaret in
animo. Tunc Flaminius: De his uiderimus. Te aūt miror cū res huiusmodi moliri auderes,
in uino saltare & canere posse, Hic rebellauit tamen cum ciuitate. Philopomenē Achæorū
ducem in prælio cepit, ac ueneno in custodia necauit. Victus tandem ab exercitu Achæo-
rum urbeq; amissa, ne ueniret in manus inimicorum, sibi mortem consciuit. Plutarchus in
Philopœ-

Philopœmene. Dimophilus & Gorgasus Plasticæ artis insignes. Plin. Dion Syracusanus apud suos ciues potentia & facultatibus præditus. Platonem primo Syracusis audiuit, donec ille teneret moram apud Dionysium, apud quem ipse quoque in honore fuit. Sed postea quod esset ei propinquus & familiaris, sæpeque propterea ad liberãdas Syracusas cum per se & Platonem hortaretur, in suspicionem Tyranno uenit. Quare in exilium actus, suis prouentibus dimissis Athenas uenit, quo tempore & Platoni præfecto ludorum impensam de suo suppeditauit. Cæterum inductus uti creditur Platonis persuasione, ad liberandas animum Syracusas adiecit, simulque Speusippo uiro fortissimo & amicissimo iuuante, habita Zacynthi concione ad milites, factoque Apollini sacrificio contra Dionysium mouet: in quo bello fretus etiam auxilio & conspiratione ciuium urbe potitus, tyrannum coegit in arcem sese recipere, donec deditione clam hosti facta ex fœdere Corinthum in exilium missus est. Dion itaque uictoria plene potitus paulo post à Calippo Atheniensi eius familiari unà cum paucis coniuratis interficitur. Quod Syracusani adeo ægre tulisse feruntur, ut in eius ultionem quando eum in potestatem habere non potuerint, filias interfecerint. ex Plutarcho. Dion Cassius, cognomento Cocceius, patria Nicæus, historicus sub Alexandro Mammeæ scripsit Romanam historiam libris LXXX. Præterea gesta Traiani principis, uitam Arriani philosophi. autor Suidas. Historiam hanc hodie haud integram habemus. Superest & epitome ab alijs facta, quorundam Imperatorum ab eo descriptorum. Item de principe libros III. insuper quidã in moralibus tractatus admodum parui. Dion Prusieus sophista & philosophus, quem Chrysostomum appellabant, procedebat in publicum amictus pelle leonis, corpore gracili. Apud Traianum plerunque uixit, cuius maxime familiaris fuit, eodemque curru dignatus. Scripsit pro Homero contra Platonem libros IIII. De uirtutibus Alexandri Magni X. præterea an mundus esset mortalis, & laudem Herculis. hæc Suidas. De eodem Philostratus in sophistis pluribus uerbis refert in hanc sententiã. Fuit æqualis Apollonij Tyanei & Euphratis Tyrij philosophorum, fugiens Domitiani tempora quãdo philosophia exulabat, ad Germanos & Getas se sponte contulit ignotus, ubi tunc Traianus nõdum Imperator res gerebat: quo tẽpore indigna quoque multa uictus gratia factitabat, opus in agro faciendo, plantãdo, studia neutiquam intermittẽdo, lectitabat sæpe quos secum extulerat libellos, Platonis Phædonem & Demosthenis orationem de legatione. Solebat & sæpe in castra uenire. Cumque Domitiano interfecto animaduertisset tumultuantes milites & ad res nouas erectos, extemplo nudus ut erat cucurrit, & ex altissima ara concionatus, illud Homericum præfatus est. At nudus tacite prodit consultus Vlysses. Seque Dionem summũ philosophũ esse manifestauit, persuasitque uti meliora sentirẽt, neque à Romano ullo modo discederent imperio. Reductus à Traiano deinde fuit in urbem, in eodem inuectus curru. Scripsit res Geticas atque id bellum omne. DIOGENES Sinopeus, ut est autor Suidas, Pythiam consuluit, quonam modo posset excellere: respondit, si nummos adulteraret. Quo ille facto patria expulsus Athenas uenit, Antisthenemque philosophũ audiuit, sectam instituit Cynicam. Iam senex à Scytalo pirata captus, uenundatusque Xeniadi Corinthio fuit, à quo, ut ait Macrobius, interrogatus, quid artis nouisset, scio, inquit, liberis hominibus imperare: tunc eũ manumisit, eique liberos suos ad erudiendum tradidit, apud quem Diogenes uiuere maluit dum posset ab amicis redimi. Excessit è morsu canis eodem die quo Alexander Babylone. Laertius uero de hoc tradit, quod pallium duplex primus in usu habuit ob necessarium usum, ut illo cubitans sese obuolueret: Peramque in qua cibos ferret, ac baculum ad iter faciendum. Dolium pro domo habuit, ad æstus ac frigora uersatile. Liberales artes suis sectatoribus abstulit, ne intelligentes aliena dogmata peruerterentur. Contemptum mundi ac patientiam præcepit, par stoicis, nisi coirent publice cum uxoribus, dictitantes quæ honesta sunt lege, ea publice fieri debere. Diogenes Babylonius multo post Sinopensem præceptor antipatri: de quo Cicero de Officijs multa. Diogenes Laertius historicus scripsit de uita & moribus philosophorum, conuersus ab Ambrosio Monacho. Scripsit & librum epigrammatum in scriptores uirosque præstantes, ut ipse planè testatur in Solone. Diogenes Atheniensis, & Carsatides, Pantheon Agrippæ decorauerunt. DIOGNETI plures. Ille prius qui scriptor fuit itinerum Alexandri, quem Plinius libro VI. se sequi testatur. Alter Clitomachi pater, illius Pœni qui successit Carneadi. Fuit alius pictor ætate Iulij Cæsaris, cuius meminit

Dimophilus, & Gorgasus
Dion Syracusanus
Dion histori.
Dion sophista
Diogenes Cynicus
Diogenes Babylonius
Laertius
Diogneti tres

Diodorus meminit Capitolinus. DIODORVS Chronus dialecticus ex Iasso Asiæ ciuitate fuit, ut
Chronus Strabo est autor, Platonis tēpore: Euclidemq́ audiuit, dictus Chronus ab Apollonio Chro-
no eius præceptore, cuius ut famā obscurauit, ita & cognomen usurpauit. Dialecticus etiā
appellatus, quod, ut ait Diogenes, primus inuolutū & corneum disserēdi genus inuenerit.
Hic apud Ptolemæum Soterem commorans, cum olim inter epulas à Sulpone sermones
quosdam dialecticos propositos extemplo nequiuisset exoluere, à rege propterea increpi-
tus, & in iurgio Chronus appellatus, conuiuiū deseruit, ac edito per ocium super ea propo-
Diodo. poeta sitione libro, ex animi mœrore extinctus est. Diogenes. Diodorus Comicus poeta, eius
Diod. Stoicus nōnullas fabulas cōmemorat Athenæus. Diodorus, Stoicus uixit, mortuus est apud Cice-
ronē, quem in dialectica exercuit, ut est autor in Bruto. Diodorus Valerius philosophus,
Alexādrinus, filius Pollionis philosophi illius qui fecit dictionarium Atticum, floruit Ha-
driani tēporibus. Suidas. Diodoros præterea duos è Lydia Tyberij tempore Strabo com-
Diod. Siculus memorat, ambos oratores. Diodorus Siculus scripsit historiā quam bibliothecā inscripsit,
continet autē res & Romanas & uarias in libris XL. ut Suidas testatur, qui dicit eum flo-
ruisse sub Augusto & supra. Quod & ipse quoq; libro VI. testatur. Iulius Cæs. inquit, die-
bus nostris Rhenum pōtibus miro modo iunxit. Primi sex libri antiquorum gesta quæ fa-
bulosa appellant, ante bellum Troianum cōtinent. In horum primis tribus barbarorum, in
reliquis antiquæ res Græcorū narrantur. In undecim deinde cōferuntur quæ de bello Tro-
iano usq; ad Alexandri Macedonis mortē gesta sunt. In reliquis XXIII. cōtinentur quæ
deinceps usq; ad bellum Gallicum, quod Romani duce Iulio Cæsare gesserunt, qui annos
in summa complectuntur. M.CXXXVIII. Huius historiæ tātum VI. libri ad nostram
Diodo. præsul ætatem peruenere. Diodorus Tarsensis præsul, dum Antiochiæ presbyter esset magis cla-
ruit, extant eius in Apostolum Commentarij, & alia, ut autor Hieronymus. Theodorus
uero in historia tripertita dicit hunc Iuliani & Valentis usq; temporibus fuisse, scripsisseq;
quanta nemo alius suo tempore, inter quæ sunt Chronica, emendans errores Eusebij Pam-
phili. Contra Aristotelem de Corpore cœlesti, & quod calidus Sol. De prouidentia con-
Dioxippi tres tra Platonem. Quomodo uelle & non uelle in deo, cum sit sempiternus. Dioxippus nobi-
lis athleta. Cuius meminit Plinius. Alius poeta Comicus, cuius fabulas commemorat Sui-
das. Alius miles Alexandri Magni, mira fortitudine, prouocatus à Corrago milite item
Dioscorius Macedone, claua eum cecidit. autor Aelianus. Dioscorius Miræus grammaticus præfe-
Diomedes ctus prætorij Leonis Imperatoris ac præceptor filiorum eius. Suidas. Diomedes rex Aeto-
Rex Aetoliæ liæ, Tydei & Deiphiles filius, unus è ducibus Græcorum, ab Homero tertius uirtute post
Achillem & Aiacem ponitur, qui confecto bello ob adulterium coniugis in Apuliam se
contulit, Adria, Argyripa, alijsq; multis in Italia conditis ciuitatibus. Insulæq; duæ Dio-
medeæ, ubi eius socij in aues conuersi. quam ipse Diomedes historiam in XI. Virgilij li-
bro narrat, cum oratoribus contra Aeneam denegat auxilia. Interfecit autem ex Troianis,
Diomedes Xātippum, Mnestheum, Epistronium, Orcomeneum. Diomedes Thraciæ rex, qui equos
rex Thraciæ humana carne pascebat, expugnatus tandē ab Hercule. Ouidius: Demum Thracis equos
humano sanguine pastos, Plenaq; corporibus laceris præsepia uidi. Visaq; deuoui, do-
Diomedes minumq; ipsosq; peremi. Diomedes grāmaticus cuius extat opusculum in arte gramma-
grammaticus tica. Diogenianus ex Heraclea grāmaticus sub Hadriano principe scripsit Dictionarium
Diogenianus per ordinem literarum, multaq; alia in arte grammatica. Suidas. Diocles Atheniensis Co-
Diocles poeta micus poeta antiquus, fabulas eius nonnullas commemorat Athenæus. Diocles medicus
Diocles me- Caristius: Darei Histaspis tempore, reliquit & ipse Commentarios. Dioscorides Ana-
dicus zarbeus medicus, M. Antonij & Cleopatræ familiaris, scripsit libros XXIIII. περὶ τῶν
Dioscorides ἁπλῶν φαρμάκων, id est, de simplicibus quæ ad medicinam pertinerent. Suidas. Diopœ-
Diopœnus nus & Scybis Cretenses priusquam Cyrus in Persis regnaret, hoc est Olympiade circiter
& Scybis LII. Sicyonem se contulere, quæ diu fuit officinarum omnis generis metallorum patria.
Dionysius ty- Sculpendo marmori primi claruerunt. Plin. DIONYSIOS Siciliæ Tyrannos pa-
rannus senior trem & filium Trogus libro XXI. describit, ac prius patrem in hanc sententiam. Dio-
nysius è Sicilia Carthaginensibus pulsis, occupatoq; totius insulæ imperio, grauem ho-
stem ocium regno suo periculosamq; desidiam tanti exercitus ratus, copias in Italiam tra-
iecit, ut & militum uires continuo labore acuerentur, & regni fines prorogarentur. Pri-
ma illi militia aduersus Græcos qui proxima Italiæ littora tenebant fuit, quibus deuictis

finitimos

finitimos quosq; aggreditur, omnesq; Græci nominis Italiam possidentes hostes sibi desti
nat, quæ gentes non partem sed uniuersam ferè Italiam ea tempestate occupauerant. Itaq;
Dionysius Locros prius expugnat, deinde Crotoniatas aggreditur qui Locris auxilium
tulerant. In quo bello occupatum legatio Gallorum Senonum, qui Romam incenderant
adijt, societatem cum eo petens: quam Dionysius libēter iniuit, fortiusq; propterea contra
inimicos ingruebat. Verum ab incepta oppugnatione ob aduentum Carthaginensium in
Siciliam reuocatur. Nam illi redintegrato exercitu bellum quod diu intermiserant, auctis
uiribus duce Hannone repetebant. Dionysius autem quem paulo ante nō Sicilia, nō Italia
capiebat, adsiduis belli certaminibus à Carthaginensibus demū uictus insidijs suorū interfi
citur. Dionysius filius natu maior inter fratres patri militum fauore succedit, qui initio ty- *Dionysius*
rannidis populum sibi liberalitate concilians, tria millia nexorum ex carcere dimittit. Tri- *iunior*
buta insuper populo per triēnium remittit, sublatisq; fratribus ac propinquis quos metue-
bat, paulatim in cæteros grassatur. Itaq; ob crudelitatem inuisus Syracusanis bello expu-
gnari cœptus in arcem se recepit. Legatos etiam Syracusanos de pace ab eo prius petitos
contra ius gentium retinuit. Tandē ui pulsus ex arce profugit clam in Italiam, Locros con
cessit qui sub eius erant potestate. A` Locrensibus uero ignaris ꝙ exul exceptus, solitam in
eos quoq; exercuit sæuitiam, sex annis rapinis, stuprisq; omnia complendo. Deinde Lo-
crensium conspiratione ciuitate eiectus in Siciliam redijt: ibi Syracusas securis omnibus
post longum pacis interuallum per proditionē recepit. Cumq; grauior rursus esset, iterata
cōspiratione duce Dione Syracusano, cuius supra meminimus, cum Corinthiorū auxilio
obsideretur: tunc deposito imperio arcem Syracusanis tradidit, receptoq; priuato instru-
mento Corinthum in exilium proficiscitur. Ibi humilima quæq; tutissima existimās in sor
didissimum uitæ genus descendit: in publico uagari, potare, in ganeis & popinis uersari,
pannosus & squalidus incedere uisus est, postremo ludi magistrum agens pueros in triuio
docebat: atq; hæc omnia ut contemnendus magis quàm metuendus uideretur. Hæc Tro-
gus. Hunc & Tragicum poetam fuisse cum Cicero tum alij tradūt. Valerius eius rapinas
enarrat: aureas pateras è manibus diuorum simulacrorum rapiebat, dictitans bona à dijs
porrigentibus accipienda: Ob suspicionem filias tonstrices habuit. Anicula inuenta quæ
pro eo deos precabatur, causam interrogata respondit: cum plures uidisset in ea ciuitate ty
rannos continua successione deteriores, ipsum præstare incolumem esse, ne & item dete-
rior ei succedat. Dionysius Dialecticus è Bithynia commemoratur Straboni lib. XI. Dio *Dionysius*
nysius Corinthius, ut Suidas scribit, ut alij, Afer ex Byzanthe ciuitate temporibus Augu- *Dialecticus.*
sti scripsit Geographiam uersibus hexametris conuersam à Prisciano. Itemq; de lapidibus *Dionysius*
& auibus. de Bacchis. quæ omnia deperdita præter Geographiam. Dionysius Alexandri- *Geographus.*
nus grammaticus peruenit ad Traiani tempora. Cuius bibliothecæ & epistolis præfuit, *Dion. gram.*
præceptorem habuit Chæremonem philosophū. Cui scholæ Alexandrinæ olim successit.
autor Suidas. Dionysius Milesius historicus, scripsit res Persicas & quæ post Dareū secu- *Dionysius*
ta sunt, aliaq; à Suida commemorata. Philostratus hūc pluribus uerbis inter sophistas scri- *Milesius.*
bit, eum dicit Hadriano principi ob ingenium acceptum fuisse, à quo Satrapa factus adscri
ptusq; inter equites inter eos qui in musæo epulantur. Etenim Musæum, ut alibi diximus,
Aegyptia mensa est continens uiros in toto orbe doctrina claros. Dionysius Halicarnas- *Dionysius*
seus Augusti tempore Romanam scripsit historiam, ut Suidas testatur. scripsit etiam de *Halicar-*
Characteribus antiquorum oratorum. Præterea de compositione orationis & elocutione, *nasseus.*
quomodo fiant Epithalamia, Epitaphia, Panegyrica. quæ Theodorus Gaza in Latinum
conuertit. Ipse uero Dionysius de se scribit libro I. Ego in Italiam traijciens post bellum
Cæsaris Augusti Olympiad. CLXXXVII. annos XX. Romæ usq; ad hoc tem-
pus commoratus sum, sermonemq; uernaculum Romanum edidici. Cumq; ad historiam
spectarem, nihil in hoc spatio potius habui quàm quæ facerent ad hanc rem, alia ex doctri
na hominum cum quibus conuersabar accipere, alia uero ex autoribus receptis mutuari:
Catone, Valerio Antiate, Fabio, Actijs, Gellijs, Calpurnijs, cæterisq;. Dionysius Hera-
clionis filius Tyrannus apud Heracleam & Antiocheam regnauit, ut autor Strabo in
XVI. Ad nostros nunc ueniam. Dionysius Ariopagita præsul Atheniensis, discipulus *Dionysius*
Pauli, ut scribitur in actibus apostolorum, solus Paulo concionante è philosophis qui ad- *Ariopagita*
erant credidit. Hic ut scribit Suidas, cū esset in Aegypto quò se disciplinæ causa cōtulerat,

uideretq;

uideretq̃ tūc eclipsim minime naturalem cum Christus est passus, una cum Apollophane sophista præceptore suo dixit, aut deus naturæ patitur, aut machina mūdi dissoluetur. Scripsit ad Timotheum præsulem Ephesi de diuinis nominibus lib. XII. de Hierarchia ecclesiastica ac cœlesti, de cœlestibus ordinibus. præterea alia complura opuscula. Missus postremo in Galliam euangelij gratia una cum Rustico & Eleutherio à Clemente pontifice sub Domitiano, in eodem loco martyrio adficitur. Eius nobile templum deinde prope Parisios excitatum, ut in rebus Gallicis explicatius narraui. Dionysius Corinthiorū præsul sub M. & L. Antoninis doctrina sanctitateq̃ clarus. Scripsit epistolas quasdam ualde laudatas, ut autor Hiero. Dionysius præsul Alexandrinus Origenis discipulus: eius plurima opera Hieronymus narrat. Eusebius quoq̃ lib. VII. testatur hunc plurima pro religione tulisse. Scripsitq̃ cū multis epistolas, tum Cornelio tūc episcopo urbis Romæ, ubi dicit: Scito frater. Ex quo notandum, quod tunc præsules fratrem pontificem appellabāt. Diues cognomentum est Ro. L. Bebius Diues flamen quirinalis Liuio lib. VII. de bel. Ma. memoratur. Dictys Cretēsis peritus Phœnicum literarum, natus Merione filio Idomenei, scripsit bellum Troianum, in quo ipse militauit, Phœnicum lingua. Reuersusq̃ in patriam moriens mādauit, ut liber arca plumbea sepulchro eius inferretur occlusus. Anno deinde tertio Neronis principatus ob terræ motum sepulchro reuulso arca apparuit. delataq̃ ad Rutilium illius insulæ præsidem, & ab illo ad Neronem transmissa est. Librū Nero in Græcam linguam cōuerti iussit, bibliothecæq̃ dicauit, qui ad nostrum æuum peruenit conuersus in latinum sermonem à quodam Septimio, ut eius indicat epistola. In quo dicit librum inuētum à pastoribus in sepulchro, & ad Praxim eius regionis dominum delatum, ab illo uero Neroni dono missum fuisse. GN. DOLOBELLAS duos eodem tempore fuisse constat præter illum in quem sunt Ciceronis orationes. Horum alterum, Cæsar repetundarum accusauit, nec damnauit. Alterum M. Scaurus accusauit & damnauit. Autor Pedianus. Dolobella partium Cæsarianarū æqualis tempore supradictis, Trebonium unum ex Cæsaris percussoribus Smyrnæ crudeliter interfecit: ex quo hostis à Senatu iudicatus tandem in Syria multis prælijs cum Cassio congressus, uictus sibi manus attulit. Contra hunc Cicero in Philippicis inuehitur. Alius quoq̃ superior tēpore his omnibus, frater fuit L. Saturnini Tribuni Ple. & in eius tumultu interfectus. DOMITIORVM gens Romæ uetusta, GN. & L. prænomina tantum sibi adsumpsit. L. Domitius Aenobarbus simul & cognominis & familiæ princeps fuit: Cui reuertenti è rure gemini iuuenes imperasse traduntur, ut uictoriam de Latinis po. Ro. nunciaret, & in fidem maiestatis adeo permulsisse malas, ut è nigro rutilum pilum æriq̃ similem reddiderint. Tranquillus. GN. Domitius Procos. cōtra Allobrogas Aruernosq̃ feliciter dimicauit: causa belli quod Salyorum regem Tentomalium suscepissent, quodq̃ Heduorum agros po. Ro. amicorum uastauissent. Liuius XXI. Idem teste Valerio de perfidia: Bituitum Aruernorum regem, ad successorem Q. Fabium confugere paratum, specie colloquij comiter hospitio inuitatum uinxit, ac Romam deportandum curauit. Cuius factum Senatus neq̃ probauit, neq̃ rescindere uoluit, ne si uenisset in potestatem bellum moueret. Igitur eum Albæ custodiæ relegauit. In hunc etiam dixit L. Crassus orator, non esse mirandum eum æneam barbam habere, cui os ferreum, & cor plumbeum esset. Hic à Cicerone inter principes oratores sui temporis ponitur in oratore. L. Domitius Pompeianarum partiū ter uictus in potestatem Cæsaris uenit, toties dimissus. Nā primo successor ei delectus Corfiniū cū præsidio tenebat: obsessus cum clam fugeret, oppidani ad portā eum sectantes captum ad Cæsarem duxerunt. Qui dimissus, contra iusiurandū ab eo præstitū aduētu suo Massiliēses postea confirmauit, sed repēte destituit: postremo in acie Pharsalica occubuit, uir neq̃ satis constans, & ingenio truci. In desperatione rerū haustum uenenū pœnitentia euomuit, cū accepisset de clementia Cæsaris, manumisso medico qui illud prudēs minus noxium temperauerat. Solus inter Pompeianos consuluit in hostium loco habēdos, qui neutrā partem sequerentur. Huius igitur filius melior cunctis ueniam à Cæsare meruit obtinere. Ex hoc postea auus & pater Neronis principis fuere. Quorum Auus in præturæ Consulatusq̃ honore equites & matronas ad agendū perduxit in scenam. Munus gladiatoriū tanta crudelitate egit, ut clam frustra prius monitus, edicto ab Augusto sit coercitus. Huius filius Domitius Iuliā Agrippinā Germanico natam duxit uxorē, ex qua suscepit Neronem principē, ut ait Tranquillus

Marginalia: Rusticus / Eleutherius / Dionysius præsul Cor. / Dionysius præsul Alex. / L. Bebius Diues. / Dictys / Dolobellæ duo / Dolobella Cæsarianus / L. Domitius Aenobarbus / GN. Domitius. / Bituitus rex / L. Domitius Pompeianus. / Domitius auus Neronis. / Domit. pater

Tranquillus. L. Domitius prætor Siciliæ illum qui sibi dono aprum attulerat, cruci adfixit, cum comperisset ui teli feram captam, quod antea per edictum uetuerat. Valerius. Domitium exulem Marianarum partium Pompeius cum exercitu cōgrediens interfecit. Plutarchus. Domitius Aenobarbus ex Antonij partibus ad Augustum transfugit. Cui Antonius adeo se humanum præstitit, ut res & bona eius remiserit. Plutarchus in Antonio. Domitius Corbulo à Nerone missus duas alas, & tris cohortes, quas secum ad castellum duxerat in Armenia, quia hostibus cesserant extra uallum iussit tendere, donec prosperis excursionibus redimeret ignominiam. Frontinus lib. IIII. Domitius Insanus, doctus clarusq; in urbe Roma grammaticus, id cognomentum adeptus quod esset natura intractabilis ac morosior. Gellius. Domitius Afer orator Nouariensis Neronis temporibus, de quo Quintil. Domitius Afer uerborū arte & toto genere dicendi præferendus: & quem in numero ueterum habere non timeas. Eusebius dicit eum redundantem superfluitate cibi in cœna perijsse. Domitia Domitiani principis uxor sine liberis fuit. Flauia Domicilla Statilij Capellæ equitis filia: Vespasiani uxor: Titi & Domitiani mater, eiusdē etiā nominis filia. Vtriq; Vespasianus superstes fuit, ut ait Trāquillus. Aliam quoq; uirginem ac martyrem nostri tradunt ex hac stirpe fuisse, Domitiani ex sorore neptem, ac Aurelio Flauij Clementis Domitiani fratris filio pactam, quæ à Nereo & Archileo eunuchis & custodibus eius Petri discipulis ad fidem simul & uirginitatem seruandam deducta est, & à Clemente presbytero abluta. quare de eunuchis supplicium sumptum, ipsa in Pontiam insulam missa: demum à uiro Terracinam reuocata, per Theodoram & Euphrosynam collactaneas nullo modo auerti potuit, sed illæ potius ad fidem ab ea conuersæ, ex quo omnes in uno cubiculo atq; eadē urbe crematæ. Domninus philosophus Syrus genere è Laodicea, discipulus Syriani, ut ait Damascius. Est & martyr eius nominis sub Maximiano cuius erat cubicularius. Liberat inuocātes à morsu canis rabiosi. Alius item professor: ex Africa pulsus una cum Vincentio & Marcellino præsule Ebredunensi. In qua etiam urbe sepultus: eius festum XII. calend. Mai, Superioris uero VIII. Eid. Octob. Donatus grammaticus præceptor diui Hieronymi scripsit artem quæ in manibus extat puerorum, quanquam in epitomen redactam. Commentarios item in Terentium & Virgilium edidit. Donatus à quo Donatiani sub Constante & Constantino principibus, adseuerabat à nostris scripturas in persecutione ethnicis traditas, totamq; penè Africam ac Iudæā sua persuasione decepit. reliquit scripta ad suam sectam facientia. Hieronymus. Donatus item martyr præsul Arretinus, sub Iuliano principe, qui parentibus ob fidem interfectis, ipse Arretium aufugit una cum Hilariano monacho uiro sancto, simulq; securi percussus, atque in eodem loco sepultus est. Sunt & plures alij huius nominis martyres. Dorotheus cubicularius Diocletiani cum Petro & Gorgonio socijs eiusdem etiam muneris ac fidei, ab eodem principe quod Christiani facti essent martyrio adficitur, teste Eusebio. Dorotheus præsul Antiochenus uir eruditissimus, Græce & Hebraice doctus, eunuchus ab ipsa genesi fuit, quo magnopere Aurelianum principem dicunt delectatum fuisse, Diocletianumq; cum in honore habuisse, autor Eusebius, qui eum puer sacros libros enarrantem se audiuisse testatur. Socrates autem in historia tripertita Dorotheum ait Arrianum fuisse præsulem, & ab ecclesia Antiochena ad Constantinopolitanā translatum: decessisseq; Honorij principis tempore, CXIX. natum annos. Dorothea, Euphemia, Tecla, & Erasina uirgines III. No. Septemb. sub Nerone apud Aquileiam post multa supplicia ab earum patribus qui patrueles erant truncatis capitibus in fluentum proiectæ. Altera Dorothea item uirgo apud Alexādream sub Maxentio passa. Tertia uirgo tantū apud Cæsaream Cappadociæ Imp. Maximiano. GN. DVILIVS Imperator contra Carthaginenses missus suis nauibus manus ferreas cum irrisu hostium instituit. Sic inter pugnādum hostium naues apprehendit, qui uicti & capti sunt apud Siciliam. Amilco dux classis Carthaginem fugit, & à Senatu quæsiuit, quid faciendum censerent: omnibus ut pugnaretur clamantibus: Feci, inquit, & uictus sum: sic pœnam crucis effugit: Nam apud Pœnos dux re male gesta puniebatur. Duilio concessum est honoris gratia, ut prælucente funali & præcinente tibicine à cœna publice rediret, eo quod primus de nauali uictoria triūphasset, Ex Cæcilio. Demosthenes orator Atheniēsis patre eiusdē nominis admodū paupere, ut qui cultellos factitaret, ab initio Platonē audiuit philosophiæ deditus, mox oratoriæ incubuit. Ac primū quidē cum nō

L. Domitius prætor
Domitius partium Maria.
Domitius Antonianus
Domitius Corbulo
Domitius insanus
Domitius Apher
Domitia
Domicillæ III
Statili. Capella
Euphrosyna
Theodora
Nereus & Archil.
Domninus philosophus.
Domninus martyr.
Donatus grāmaticus.
Donatus hæreticus.
Don. martyr
Dorotheus martyr.
Gorgonius
Dorotheus præsul
Dorothea uirgines
GN. Duilius
Amilco dux.
Demosthenes orator.

esset

esset satis apta pronũciatione, à Satyro histrione correptus est. Deinde cum multitudinem & tumultum expauesceret ac mente excideret, prope littoris marini sonitum dicere adsuefcebat, & ut ait Demetrius Phalereus locum subterraneum elegit, ubi totos dies secum agitabat, raso etiã crine ne ob deformitatem foras exire cogeretur. Tertio literam R. difficile enunciabat, quam calculis in os coniectis & locum adcliuem scandendo pronunciare conabatur, ut ore postea soluto faciliore uia uerba decurrerent. Nunquam nisi præmeditatus dicebat: ob quam rem Pytheas solitus est dicere: Demosthenis enthymemata lucernã olere. Alij dicunt hoc Demadis oratoris dictum. Theopompus eum inconstantem fuisse, neque ijsdem rebus aut hominibus longo tempore uti potuisse dicit: notatur etiã auaritiæ & corruptionis, à rege Persarum pecuniam accipere solitus, ut contra Philippum ageret, & ab

Harpalus Harpalo corruptus. Hic enim Harpalus ob rationes male administratas fugerat ab Alexandro Magno Athenas, ubi aduocato concilio cum Athenienses de eo recipiendo agerent: Demosthenes qui paulo ante dixerat non esse recipiẽdum, acceptis postea muneribus ualetudinem simulauit, ac fascijs collum circumligatus dixit se Synagem, id est, Anginam pati. Aeschynes uero perurbane respondisse fertur Demosthenem non Synangem sed Argyrangem pati, cuius rei gratia actus in exilium paulo post cum omniũ gratia redijt. Ad ultimum cum Antipatro Alexandri successori late dominanti infensus esset, ac propterea decernente Demade ut capite plecteretur, aufugit in Calabriam insulam Aegæi maris. Ibique cum in templo Neptuni ab Archia Tyrio actore tragœdiarum Antipatri satellite deprehensus esset, sumpto calamo quasi prius epistolã ad Antipatrum scripturus: uenenũ illic inclusum exhausit, statimque moribũdus cecidit. Orare causas cœpit annos natus XXVII. Oratio quæ cõtra Aeschynem de legatione legitur, incertũ an fuerit habita. Hic omnium suffragio Græcorum præsertim Dionysij Halicarnassei primas inter oratores obtinet & copia & arte, tum attica elegantia: prælatus etiã ex nostris Ciceroni à Quintil. quod prius fuerit & arte præcellat, sed natura nequaquam. Quorum pulcherrimã comparationem uidere

Demost. dux licet in IX. eius operis lib. Demosthenes dux Atheniensis missus cum Nicia contra Syracusas qui Gilippum Syracusanorum Ducem adcersiuerant auxilio, infeliciter pugnantes ambo: Demosthenes ne ueniret in manus inimicorum, mortem sibi consciuit: Nicias uero

Nicias alter dux capi passus est, ut ait Trogus. Plutarchus uero dicit ambos sibi manus attulisse.

Demosthenes grammaticus Fuit item alius Demosthenes genere Thrax grammaticus, qui Iliada Homeri & Hesiodi Theogoniam in prosam orationem conuertit. Suidas.

Ebion EBION Hæresiarcha, unde Ebionitæ, Christum solum hominem putãt, alioquin uirtute perfectum, nec tantum fidem satis, sed legis ueteris obseruãtiam esse necessariam: Quapropter sabbatum simul atque diem dominicã seruant.

Hecatæus Eusebius in histor. Hecatæus Milesius historicus celeberrimus temporibus Darei illius qui successit Cambisi Olymp. LX. Auditor Protagoræ. Suidas.

Ecebolius Ecebolius Sophista Constantinopolitanus sub Constantino magno Christianus ardentissimus

Hector simus uisus, deinde sub Iuliano principe alius apparuit. Suidas. HECTOR Priami filiorum fortissimus interfecit, ut est autor Homerus simul & Dares Phrygius, Protesilaum, Merionem, Boetem, Archilochum, Protenorem, Delphenorem, Darium, Polyxenum, Philippum, Xantippum, Leonteum, Polyhetum, Carpedontem, Lepodæmonem, Luphorem, Epistrophum, Schedium, Maimẽtum, Palamonem & Patroclum, in cuius ultionem & ipse demum ab Achille interfectus, loroque tractus, quo ille quondam ab Aiace donatus

Egemon fuit. Sicuti & Aiax ensi ab Hectore dono dato incubuit. Egemon Characenus (est enim Charax Phrygiæ urbs) uersificator scripsit bellum Leuctricum Thebanorum & Lacedæ-

Egesistratus moniorum. Stephanus. Egesistratus Ephesius, ob tribulis sui necem exul Delphos perueniens, quemnam locum coleret consuluit deum: Cui Phœbus, ubi saltantes uideret rusticos cum coronis oleaginis. Itaque profectus in Asiam rusticos eo modo cernens, urbem

Egesias condidit Eleam. autor Pythocles Samius apud Plutarchum. EGESIAS Magnesius orator egregius qui Asiatici stili autor fuit, attico modo qui tunc uigebat immutato.

Egesippus historia Strabo. Egesippus historiam scripsit ecclesiasticam V. libris quos habemus à Christi supplicio usque ad sua tempora rudi stilo. ubi testatur se uenisse Romam sub Aniceto Pontifice, ut ait Suidas. Hieronymus hunc patria Iudæum dicit ac inter sanctos refert. Alter

Egesip. poeta fuit poeta Comicus, inter fabulas ipsius commemortãur φιλέταιροι. Athæneus. Helladius grammaticus

grammaticus Alexandrinus sub Theodosio Iuniore, scripsit Lexicon amplissimum ex ordine literarum. De laudibus item Theodosij. Descriptionem balnei Constantiniani. Dionysium siue musas, nonnullaq́ alia. Suidas. Hellanicus historicus Mitylenæus uixit cum Herodoto apud Amyntam Macedoniæ regem. Quo etiã tempore Euripides & Sophocles. Idẽ. Electra Agamemnonis filia prius Laodice appellata. Argeis ita cognominãtibus eam post patris mortẽ, quod quasi ἄλεκτρα, id est, sine lecto & matrimonio ad senectutem peruenerit. Aelianus de ua. histo. apud Sophoclẽ est eius nominis Tragœdia scripta. Helena post mortem Menelai à Megapentho & Nicostrato filijs Orestis fugata in Rhodũ ad Polyxo uxorẽ Tlepolemi peruenit, quæ iussit eam arbori suspendi ob uiri zelotypiam. author Pausanias. Helerna uero, eadem & Crana & Carna dicitur, filia Iani apud ostia Tyberina regnabat, donataq́ à patre albo sceptro, ac post mortem à Crano fratre ibidem in luco sepulta, cui sacra instituta durabant. Ouid. Adiacet antiquus Tyberino lucus Helernæ. Pontifices illuc nũc quoq́ sacra ferũt. Helchesaitarũ secta tempore Philippi Imp. & Origenis conualescere cœpit. De qua ipse Origenes in disputatione LXXXII. psalmorum sic ait, Venit quidam ijs diebus, qui sibi magnũ aliquid & præter cæteros sapere uideretur: adseuerans quandã Helchesaitarum sectam, quæ nuper exorta est. Hi quædã de scripturis refutant, & rursus admittunt nouæ ac ueteris legis testimonia. Apostolũ Paulum penitus respuunt. Fidei desertores ob metum, citra mentis intentionẽ, nihil omnino admittere. Hæc itaq́ adseuerant, & librum quendam circumferunt, quem dicunt de cœlo lapsum. Cuius uerba si quis audierit, ueniam delictorũ consequatur, aliam præter illam quam Christus dicit. Eluidius Auxentij discipulus imitator Symmachi, diuam uirginem peperisse quidem adseuerat, uti scribitur: uerũ postea congressam cum uiro alios peperisse liberos, qui fratres domini sint appellati. Idq́ sacris libris contendit & probat perperam interpretando. Cuius insanam opinionẽ Hieronymus lib. II. egregie confutat. Eluidius priscus dicitur in Prisco. Ennius poeta: Quem Rudiæ genuere uetustæ, ut ait Sillius. Ciuitas est Calabriæ. Sed Eusebius Tarentinũ eum facit, diciturq́ à Catone quæstore Romam translatum in Auentino habitasse: ac unius ancillæ ministerio contentum fuisse: tanta fuit ei siue parsimonia, siue paupertas. Scipionis etiã Africani familiaris erat, quem in bellis semper comitabatur. Sepulchroq́ illius demum uoluit inferri. Secutus & M. Fuluium nobiliorem ad bellum Aetolium, cuius filium erudijt. Ab hoc & Cato senex dicit̃ literas Græcas didicisse. Vt arte rudis, ingenio maximus taxatur. Quintil. Enniũ sicut sacros uetustate lucos adoremus, in quibus antiqua robora non tantam habent speciẽ, quantã religionem. Scripsit plurima, inter quæ Annales: Bellum punicũ II. hexametris, quæ sanè amisimus. ex ijs nonnulla Macrobius, quæ Virgilius est ab eo mutuatus manifestat: nã dicere solebat se aurũ ex Ennij stercore deducere. Quædã & Gellius ex annali eius XVIII. Spernitur orator bonus, horridus miles amatur. Haud doctis dictis cunctanter ne maledictis. Miscent inter sese inimicitias agitantes. Non ex iure manu consertum, sed magis armis Res repetunt, regnum'q́ petunt, uadunt solida ui, Pellitur è medio sapientia, ui geritur res. In choro item Iphigeniæ Ennianæ hæc scripta sunt. Ocio qui nescit uti, plus negocij habet, quàm cum est negocium in negocio. Nam cui quid agat constitutum est, nullo negocio id agit: sed ibi mentem & animum delectat suum. Elogium sepulchri scribit Cicero in Tuscu. ab eo conditũ. Aspicite ó ciues senis Ennij imaginis urnam. Hic uostrũ scripsit maxima facta patrum. Nemo me lachrymis decoret, nec funera fletu Faxit: cur? uolito docta per ora uirum. Tria etiã corda se dicebat habere, quod tribus loqueretur linguis, Latina, Græca, & Osca. Se quoq́ esse quintã ex Euphorbo Troiano animã: hæc in Homerũ, deinde in pauonem, mox in Pythagoram: postremo in se, ut planè uersus indicat Persianus. Ennium post hunc alterum grammaticũ scribit Tranquillus fuisse, qui duos libros de literis & syllabis ac metris conscripsit. L. Cottam adlegando, qui ait forte hunc fuisse, qui Tragœdias scripsit. EPAMINONDAS Thebanus primus, qui patriæ lumen nomenq́ inter Græcos attulit. Siquidẽ cum Lacedæmonijs congressus multas uictorias ex eis tulit, postremo in bello lancea transfixus occubuit, incertũ uir melior an dux: Nam imperium nõ sibi, ut pleriq́ duces, sed patriæ quæsiuit. Pecuniæ diuitiarumq́ abstinentissimus. ut ei post tot triumphos ueluti Paulo Aemylio Romæ, sumptus postremo funeri defuerit. Sed & gloriæ honorumq́ ambitione procul, quippe qui imperia magistratus'q́ inuitus ac rogatus inibat. Neq́ ab hoc uitæ proposito ratio mortis discrepauit. Nam ubi relatus in castra semianimis audiuit scutũ suũ

Hellanicus *Electra* *Helena* *Helerna* *Helchesaita* *Eluidius hæreticus* *Eluidius priscus* *Ennius poeta* *Ennius grammaticus* *Epaminondas*

seruatũ,nec ab hostibus abreptũ,ac pro Thebanis uictoriã stare,bene res habet,inquit,atq; ita ueluti gratulabundus expirauit.hæc ex Trogi.V I.Aelianus aũt eum adeo pauperem fuisse scribit,ut una tantũ ueste uteref, quam siquando fuisset opus interpolare aut reconcinnare,domi interim se cõtineret.

Stesimbrotus Plutarchus uero in Parallelis eum Bruto opponit in Stesimbroti filij seueritate, quem in bello eodem Lacedæmoniorũ dimissum, donec ipse domũ ad comitia uocatus abesset,cum reuertẽs præter mandatũ cum hoste dimicasse cõperit, quanq̃ uictorẽ,securi percussit.

Ephestion Alexandri Ephestion Macedo unus è ducibus Alexãdri: apud quem primas tulit ob pulchritudinẽ præstantiamq; corporis. Cui rei argumento,φ cum Alexander deuicto Dareo eius tentoria cum solo Ephestione reuiseret,ubi regiæ mulieres fuerant,uxor'que Darei obuiã ꝓcedens Ephestionẽ pro Alexãdro adorauisset,φ forma maiore & augustiore uisus esset,cum'q; ille repulsisset atq; regẽ ostẽdisset:Alexander ait eam nõ errasse: sed & illũ Alexandrũ esse.Hæc Arrianus Græcus de gestis Alexãdri.Sed & mortuo quidẽ nõ minora beneuolentiæ signa ostendit. Nã teste Plutarcho in eius uita,equos mulos'q; tondi,propugnacula quoq; ex muris diripi & præcipitari iussit. Tumulũ præterea X I I.miliũ talentorũ ei extruxit,ac eum uti deum coli mandauit: ut etiã Trogus testaẽ.

Ephestion grammaticus Ephestion grammaticus Alexandrinus scripsit de metrorũ differẽtia Comicorũ, Tragicorũ,& aliorum,teste Suida, quod opus adhuc extat.

Ephippius Cumæus Ephippius Cumæus auditor Isocratis oratoris, scripsit historiã ab excidio Troiæ usq; ad sua tempora lib. X X X,nonnullaq; alia. Suidas.

Epicrates Epicrates orator nobilis Athenis. Cuius meminit Demosthenes in oratione pro legatione.

Epicrates Hic quod propensam ad pectora barbam ferret, Saccsphorus est à Platone in Comœdia uocatus,quasi scutũ præseferens. ἄναξ ὑπήνης σωίκαρπες σακεσφόρε.

Epicrates Comicus Alius item comicus,cuius fabulæ sunt ἔμπορος & ἀντιλαΐς.

Epicrates Cyrebron Alius Aeschynis oratoris necessarius cognomento Cyrebron,ut ait Demosthenes contra Aeschynẽ.

Epictetus Epictetus philosophus patria Hieropolitanus.Ciuitas est Phrygiæ Hieropolis. Conditione seruus Epaphrodyti cubicularij Neronis principis, corpore claudus, peruenit usq; ad M. Antonini tempora.Huius dissertationes Arrianus tribus uoluminibus Græce conscripsit eius discipulus. Ipse uero quædam quæ non extant dicitur composuisse, ut author Suidas. Hunc dicebat Fauorinus apud Gellium solitum esse dicere,quod plærique essent philosophi ἄνευ τῶ πράττειν, μέχρι τῶ λέγειν. id est, non re,sed uerbo tenus.Insuper duo obseruanda esse præcepta. tolerandã iniuriã,& abstinẽdum à uoluptate,quæ hoc apophthegmate continerentur. ἀνέχου καὶ ἀπέχου. huius distichon ponitur à Macrobio:

Δοῦλος ἐπίκτητος γενόμην,καὶ σώματι πηρός.
καὶ πενίην ἶρος.καὶ φίλος ἀθανάτοις.

Quod uerti sic potest.

Seruus Epictetus genitus sum,corpore claudus:
Paupertate Irus,dijs at amicus eram.

Epicurus Epicurus Atheniensis annos natus quatuordecim philosophari cœpit in hortis, ut est author Demetrius Magnesius.Summũ bonum, non ut Aristippus,in uoluptate corporis,sed in doloris uacuitate ponebat:Quapropter in principijs epistolarum εὖ πράττειν scribebat, id est,bene rem gerere seu benefacere:cum alij ὑγιαίνειν scribunt,id est, Sanum esse siue ualere. Honestã uitam & tenuem uictum diligebat,φ parabilior esset, & anxietas animi in parãdis lautioribus epulis uitabaẽ. Dialecticã damnabat, quando philosophia simplicibus ac proprijs rerum uocabulis cõprehendi posset. Deos & prouidẽtiam & officium in uita tollebat, sibiq; tantum consulebat,omnia fato agi existimans.Metrodorum Lampsacenum unicum in uita comitem & familiarissimum habuit.Audiuit Xenocratem, scripsit & opera nõnulla non extãtia,quæ à Diogene cõmemorantur.

Epicarmus Epicarmus Cous auditor Pythagoræ, reliquit de natura rerum,deq; medicina commentarios, qui adhuc extant in bibliotheca Vaticana.

Epimenides Epimenides Cretensis tempore Pythagoræ,ut Apuleius scribit I I.floridorũ,missus à patre Agisarcho in agrũ ad custodiendũ pecus, in quodã antro obdormiuit annos L X X V. Experrectus cum uideret omnia mutata,domũ reuertens à fratre omnia didicit.Quamobrem pro deo est habitus. Idem Atheniensibus pestilentia laborantibus dixit, ciuitatem purgari oportere. Itaq; cũ rogatus eò uenisset, iussit oues albas atq; nigras apud Ariopagũ imolari. Reuertẽs deinde domũ,oblatam ab eis pecuniam renuit.Meminit huius & Plato in primo & tertio de legibus.Suidas item de ipsius sopore mentionẽ facit,dicitq́; ob longã eius ætatem, prouerbiũ manasse in rebus obsoletis, Pellis Epimenidia. Præterea uersificatorẽ fuisse. Cui Diogenes adstipulatur,poematáq; eius enarrat. Plutarchus in Solone scribit hũc Cretensem

tensem ut nouum Curetam existimatum, ac uatem maxime religioneque præstantẽ: adcersitũ ab Atheniensibus, & in Solonis receptum amicitiam, ad leges ei condendas maximo adiumento fuisse. Cum Munichiã quandoque uidisset, dixisse quàm parũ prouident Athenienses: nam celeriter locũ delerẽt, si ex eo futura prospicerẽt mala. Quod postea euenit. Epiphanius *Epiphanius sophista* sophista patria Petræus scripsit προγυμνασικὰ, id est præexercitationes: præterea declamationes, orationes in genere demõstratiuo. *Suidas*. Epiphanius alius, prius Salaminius, deinde *Epiphanij Præsules* Cypri Præsul. scripsit cõtra omnis hæreticos orationes, quæ Panaria appellauit: & alia multa, quæ à doctis ob res, ab idiotis ob uerba legũtur. Decessit in ultima senectute. De utroque *Epitherses pugil* Suidas. Fuit itẽ alius Præsul Ticinẽsis, relatus in numerũ sanctorũ: qui à Theodosio Gothorum rege pecuniam ad redimendos in Gallia captiuos impetrauit. Epitherses ut est author *Epitherses sculptor* Pausanias, Metrodori filius ex Erythris Ioniæ, nobilis pugil, in quatuor certaminibus uictor. Alius item sculptor, Lysippi discipulus, ut author Plinius. Alius ex Nicea Bithyniæ gram- *Epitherses grammaticus* maticus, qui de Atticis dictionibus scripsit: ut authores Strabo, & Stephanus. Ephorus Cu- *Ephorus* mæus, Theopompus Chius, clarissimi historici, discipuli Isocratis, alter freno, alter Theopompus calcaribus indigebat: ut ait Quintilianus. Ephorus item Cumæus iunior scripsit *Ephorus iunior* Galieni principis historiã libris XXVII. præterea Corinthiaca. & alia. Suidas. Ephren Syrus apud Edessam diaconus multa Syro sermone composuit: tantæ alioqui dignationis, ut *Ephren Syrus* post sacras lectiones in quibusdã ecclesijs eius scripta publice legerẽtur. Decessit sub Valẽte principe. In hanc ferè sententiã Hieronymus. Hũc authorem prius in græcũ sermonẽ Translatum Ambrosius monachus Camaldulẽsis in latinũ uertit: plures uidelicet sermones, inter quos unum in laudẽ fletus & uituperationẽ risus. Hic etiã quædã cantica ab Armodio quodam hæretico composita, cõuersis in ritum orthodoxũ uerbis atque sententijs pulcherrime interpolauit: quæ in templis canuntur. author Socrates in sacra historia. Ephren alius græcus *Ephren Græcus* abhinc annos CC. qui uitas principũ Cõstantinopolitanorũ Iambico carmine scripsit: quod opus in bibliotheca Vaticana cernitur. Eratosthenes Cyrenæus discipulus Aristonis Chij & *Eratosthenes* Callimachi poetæ, ex Athenis à Ptolemæo Euergete adcersitus usque ad Ptolemæũ quintum durauit: Plato minor à quibusdã ob doctrinã uocitatus. præfuit bibliothecæ regiæ, successor Callimachi, excessit annorũ LXX. sibi cibo sponte subtracto, quod diu per morbũ torquebatur: relictoque nobili discipulo Aristophane Byzãtio, cuius postea Aristarchus auditor fuit. Scripsit præter Philosophiã poemata, historias, Astronomica. De sectis plures dialogos. Suidas. Ergoteles Cretensis nobilis Athleta per seditionẽ patriæ secedens in Siciliã apud Himeram *Ergoteles* ciuitatẽ, Himerus est dictus: ubi non minorẽ reperit seditionẽ inter Gelonem & Hieronem excitatã: qua tandem composita obijt in olympia, cursuque uicit: cui Pindarus hymnũ dicauit illũ: λίσσομαι παῖ Ζηνὸς ἐλευθερίου. Eriphus comicus poeta. eius fabulæ sunt αἰόλος, πελτασής, *Eriphus* μελίβοια: ut Athenæus in XIIII. Dipnosophistarum. Heraclides Lycius domi uir clarus: *Heraclides sophista* clarior etiã sopistica facultate cum throno Atheniensi excidisset: Smyrnæ docuit ubi in honore maximo fuit. Dicũt eum olim apud Seuerũ principẽ extemporali facultate dicentem aulicis præsentibus, exterritũ sermone excidisse. Solus Sophistarũ ad hanc artẽ industria, & labore, natura minime iuuante contendit. Est eius non iniucundũ uolumen quod laus laboris inscribitur. Apollonius Naucratita eius æmulus in orationibus eum ut laboriosum & ingenio tardũ insectatur. Audiuit Hadrianũ & Chrestũ sophistas. Decessit octogenarius domi, superstite filia tãtum & nõnullis libertis: quibus Rhetoricã reliquit, quæ Agellus erat X. talentorũ, auditorum mercede sibi comparatus. Hæc ex libro Sophistarum Philostrati. Fuit *Heraclides grammaticus* item alius è Mopso Ciliciæ oppido grammaticus: ut Stephanus. Alius Macedo nobilis pictor qui initio naues pinxit. Captoque Perseo à Paulo Aemylio Athenas commigrauit: eodẽ *Heraclides pictor* tempore quo & Metrodorus philosophus & pictor: ut Plinius. Heraclides item Ponticus philosophus Athenas concessit, Platonẽ, deinde Aristotelẽ audiuit. Reliquit ingenij monu- *Heraclides philosophus* menta quæ non extant. Vir fuit mollioris habitus: ut pro Pontico Pompicus uocaretur. ut Diogenes author. Demetrius Magnesius tradit illum nutrisse draconẽ quendam, iussisseque eum feretro post mortẽ imponi: ut ex hoc putarent ad deos migrasse. Plures huius nominis à Diogene commemorantur: hi tamen quos cõmemorauimus, præcipui. Heraclitus penulti- *Heraclitus philosophus* ma producta. sic enim græce ἡράκλειτος. Hic Ephesius philosophus, ut tradit Suidas, nullum inuenitur habuisse præceptorẽ: tantũ natura & diligẽtia solus profecit: quidã tamen audisse Xenocratẽ & Hippasum Pythagoricũ uolũt. Floruit tẽporibus ultimi Darei, scripsit poetice

multa, ab Aristot. testis sæpe citat. Cum esset hydropicus medicũ spreuit. Sed oblitũ bubulo fimo soli se siccandũ præbens dormiebat, ex quo à canibus dilaceratus est. Suidas. Tradũt

Heraclitus Christianus & Hierony. & Eusebius alium Heraclitũ Cõmodi Seuericꝫ principũ temporibus, in Apostolum cõmentarios edidisse. *Heracleon* Heracleon Aegyptius grãmaticus docuit Romæ, scripsit enarrationẽ in Homerũ & Lyricos. Suidas. *Heracleas præsul Alex.* Heracleas præsul Alexandrinus summus antea philosophus, factus christianus scholæ præfuit Alexandrinæ: deinde ecclesiæ Demetrij successor. De quo Origenes multa apud Eusebij historiã li. I I. Eius etiã Africanus in quadã Chronica meminit, ubi Alexandriã se dicit ꝑperare: Heracleæ fama permotum. *Plutarchus* Fratrẽ hic habuit Plutarchũ, qui item eodem teste Origene è philosophia ad fidem sacrasꝗ literas conuersus, martyriũ insuper Christi causa pertulit. *Erasistratus* Erasistratus medicus, qui primus morbũ cognouit Antiochi, ob amorẽ Stratonices nouercæ. *Hermago ras rhetor* Hermagoras Aeolides Carion cognominatus, rhetor egregius: scripsit artem Rhetoricã libris V I. De diligentia orationis. De decoro. De elocutione. De figuris. Docebat Romæ post Cæciliũ Augusti tempore. decessit iam senex. *Hermagoras philosophus* Fuit item alter Amphipolita philosophus, discipulus Persei: qui plures scripsit Dialogos. Suidas. *Hermago ras martyr* Alius martyr sub Nerone ciuis ac præsul Aquiliensis Marci discipulus, locoꝗ ipsius apud eam ciuitatẽ dimissus, ubi securi percussus unà cum *Fortunatus* Fortunato diacono fuit iiij. Eid. Iulij. *Hermogenes* Hermogenes è Tarso X V. natus annos sophista adeo ꝓbatus: ut fama eius ad auditoriũ M. Antoninũ principẽ exciuerit, ab eoꝗ munera egregia tulerit. Deinde tẽpore ꝓcedẽte, eũ facultatis habitũ deperdidit, nulla morbi causa: ex quo inuidis cauilli materiã præbuit dicentibus proculdubio uerba esse alata: secundũ Homerum ἔπεα πτερόεντα. Ea siquidẽ deposuisse Hermogenẽ pennarũ modo. De hoc itẽ Antiochus sophista dicebat: Hermogenes in pueritia senex, & in senectute puer. Quapropter cum ad ultimã senectutem peruenisset pro contempto habebatur. Ex Sophistis Philostrati. *Hermocrates Phocensis* Hermocrates Phocensis, clarus sophistica facultate. Antipatri, magistri epistolarũ Seueri principis, filiã haud forma bona inuitus imperatore cõpellente duxit. Ex quo cuidam è familiaribus interroganti: quando Anacalypteria duceret, id est mundũ & munera sponsæ, ἐπὶ τὸ ἀνακαλυπτῆρ, quod est manifestare & palàm ferre: Facete respondisse fertur: Encalypteria potius, id est quasi abscondenda. haud deinde multo post eam abdicauit. Ex Sophistis Philostrati. *Hermes Trimegistus* Hermes Trimegistus philosophus Aegyptius post Mosen fuit. cuius tempore in Aegypto studia philosophiæ clarere cœperunt. Cũ antea tantũ circa Astronomiã & huius generis disciplinas doctrina uersaretur: quæ ad exercendũ ingeniũ magis q̃ ad illustrandũ animum ualent. Scripsit lingua patria Dialogum in latinum sermonẽ postea conuersum: ubi Asclepius introducit̃. Deũ omnino unũ opinat̃ omniũ conditorẽ, erroremꝗ fatetur parentũ suorũ, qui superstitiones Idolorũ inuenerint, easꝗ quandoꝗ perituras uaticinatur ac pariter dolet. In hanc sententiã Augustinus li. viij. de ciui. dei. ubi eundẽ Hermetem reprehendit: quasi pugnãtia sit locutus, ꝙ cũ patriã superstitionẽ deriserit: eam tamen quandoꝗ peritură doluerit. Suidas uero dicit eum uocatũ Trimegistũ ꝙ consentanea ferè Trinitati senserit de deo, morientemꝗ hæc fuisse precatũ. O cœlum magni dei sapiens opus: téꝗ ô uox patris quã ille primã emisit, quando uniuersum constituit mundũ: adiuro per unigenitũ eius uerbũ & spiritũ cuncta comprehendentẽ: Miserere *Hermes Aegyptius* mini mei. Hermes alter itẽ philosophus Aegyptius, auditor Syriani sophistæ, cõdiscipulus Procli sub Hadriano principe: uir nõ minori iustitia q̃ doctrina præditus. Nã siquid empturus minus iusto precio diceretur: ipse nihilominus iustũ promebat. Siquid uero contrà ipse dans iusto minus acciperet, nõ ultra appetebat. Moriẽs iurauit & immortalẽ se esse & incorruptibilem habere animũ. hæc Suidas. *Hermetes martyres* Hermes item martyr præsul Philopoleos inter lxxij. discipulos ponit̃ Dorotheo. Paulo aũt cõmemoratur in epist. ad Ro. Scripsit librum, in quo dixit Christũ forma pastoris ei iussisse, ut pascha die dominico celebret̃, q̃ à Latinis nõ recipitur. Sepultus apud Baptisteriũ ex facultatibus Praxedis constitutũ: ut author Hierony. Cuius festũ vij. Eidus Maij. Alius martyr sub Hadriano præfectus urbis: factus christianus ab Alexandro Pont. unà cum Theodora sorore ac tota familia. Seruis uero ccl. cuius festum *Hermeas dux* v. cal. Septembris. sepultus uia Salaria. Hermeas è Caria dux inclytus Antiochi magni, qui cum eo & Taurũ pertransijt & res magnas gessit. Ad extremũ ab eo ob suspicionem interfe *Hermippus* ctus unà cum coniuge & liberis qui erãt Apameæ. Polybius. Hermippus Atheniensis poeta antiquæ comœdiæ, altero captus oculo, frater Myrtili comici. scripsit fabulas xl. Fuit item alter Hermippus Berytius, discipul⁹ Philonis Biblij, qui multa cõposuit sub Hadriano principe.

cipe. Suidas. Hermodorus Siculus, auditor Platonis, huic uitio datũ est, ꝙ quæstui philosophiã habuerit, dicta quæ sub præceptore audiuerit colligendo, ac dein in Sicilia uenditãdo. Hæc ex lib. Coloniarũ nuper inuento. Hermodorũ alterũ architectũ Cic. de oratore cõmemorat. Eros cognomentũ Romanorũ multis usurpatũ. Proximis hinc annis in Iudæorũ platea effossa ueterũ ædificiorũ ingentia marmora, ubi hæc erat inscriptio. C. Verres Eros dissignator Cæsaris Augusti. Erostratus templũ Dianæ Ephesiæ incendit, nominis ac famę libidine: ex quo cautũ ne quis eũ postea nominaret, aut scriptis traderet. Herodotus Halicarnasseus scripsit historiã libris ix. quorũ quilibet Musæ nomine inscribit̃. Cœpit à Cyro Persarũ rege. Secessit in Samum offensus Lygdami tyrannide, qui tunc in patria regnabat. eo expulso rediit. Postremo inuidiæ ciuiũ obnoxius sponte Thuriũ concessit Atheniensiũ coloniã, ubi extinctus est & sepultus: licet aliqui Pellæ dicant. Suidas. Hic Ionice scripsit laxior Thucydide. Quapropter hunc Liuio, illũ Sallustio ex nostris Quintil. comparat. Hermolaus Constantinopolitanus grãmaticus, scripsit ad Iustinianũ Imp. Epitomen in librũ Stephani grammatici de urbibus, ut Suidas author. Memorat̃ & ante hunc alius, q cõtra Alexandrũ cõiurauit. Alius itẽ Plinio sculptor, inter eos qui Cæsarũ domos signis nobilib⁹ repleuere. Alius presbyter & martyr, sub Maximiano apud Nicomediam, Roma oriundus, translatus inde Venetias in basilica S. Simeonis. Hic in fide instruxit S. Sabinã uirginẽ Romanã. Herodianus Alexandrinus grammaticus, Apollonij etiã grãmatici & filius, & discipulus: floruit sub M. Antonino principe. Scripsit de arte grãmatica teste Suida: ꝑterea imperatorũ historiã, quæ ad nos haud integra peruenit. Heron Atheniensis orator scripsit cõmentarios in Herodotũ, Xenophontẽ, Thucydidẽ. Suidas. Herophila, uocata Sibylla Erythræa, q̃ Tarquinij tẽpore Romã uenit cũ libris nouẽ, ut ait Gellius, è quibus sex, ꝙ spreti essent, concrematis: reliqui adseruati, & ingruente aliqua calamitate pro tẽpore aditi, à Duũuiris: deinde x uiris super his creatis: postremo cũ Capitoliũ flagraret deperditis x uiri constituti, q apud Erythrã & in omni Græcia huiusmodi libros cõquirerent. Tres'q; itẽ reperti, quibus postea usi fuere. Est altera Herophila Athanais, quæ Alexandro dixit, filiũ eũ esse Iouis. Apparuit post Sibyllã Erythræã, atq; ei similis, author Stra. Est & Cumæa, & Phrygia. oẽs autẽ numero ix. quæ de Christo sunt ꝓbe uaticinatæ: & Lactantio luculenter, ac ordine descriptæ. Herodũ prosapiam ac gesta in Geographia in Hierosolymæ descriptione narraui. Quapropter hic tantũ Herodẽ Atticũ dicam, è Philostrati authoritate, cuius uitã pluribus ille explicuit. Hic Athenis natus, nobilitate generis, potentia simul & sophistica facultate præclarus, genus ex Aeacidarũ sanguine ducebat, patre Attico, cui diuitiarũ initiũ ex thesauro ꝓpe domum reperto fuit. Itaq; eò Atticus ꝑuenit magnitudinis, ut sub Hadriano multis in Asia præsideret ciuitatibus, centũ boues uno Mineruæ die sacrificaret. Moriens uero quotannis Mnam populo Attico uiritim legauit. Quod Herodes minime seruasse dicit̃. Itaq; stadiũ quod Athenis ædificauit, opportuno cauillo Panathenicũ uocabat̃, ꝙ uidelicet ex ea pecunia q̃ cuique eorũ surrepta esset, illud extruxisset. Theatrũ itẽ Athenis, Regillæ extinctæ uxoris nomine dicauit, alterũ Corinthi. In Isthmo duos nobiles Colossos: Isthmi uidelicet, & Amphitrites, In tẽplo Melicertæ delphinũ. Delphis stadiũ Apollini Pythio, in Olympo Ioui fontẽ, circa Maliensem sinũ Balineas salutares. Ciuitates quoq; ornauit. Canusium in Italia introductis aquis. Oricũ in Epiro, & alia cõplura. Filiũ Atticũ summa uecordia iuuenẽ, luxuriæq; omni deditũ, tum etiã literarũ indocilẽ habuit: ex quo patri uenit in mentem, XXIIII ei pueros æquales cum eo educare, qui nominibus literarũ uocarentur, ut earũ memoriã præsenti conuersatione teneret. Qua diffidentia illud Homericũ familiæ suæ uaticinari solebat, conuersa una tantũ dictione: Vnus & is stultus domui dimittit̃ amplæ. Quapropter in testamẽto ei tantũ bonis maternis relictis, cætera alienis diuisit hæredibus. Quod Atheniẽsibus sanè inhumanũ uisum est, nõ considerantibus Achillẽ, Pollucẽ, Memnonẽ suos alũnos extinctos: haud secus q̃ ex eo natos plorasse, ꝙ ingeniosos optimáq; præditos indole cernerent. Inter præceptores plurimos Polemonẽ & Fauorinũ præcipuos habuit. Diligẽtia ac labore alioq tanta, ut cũ doctissimus omniũ esset, studia nunq̃ intermitteret: uel inter ipsas epulas, uel noctis interuallis excitatus. Nã cum alijs alia in eloquentia natura dederit: huic oĩa simul. In dicendo sublimis habitus, ornatu nõ dithyrambico: neq; uerba ex poetica mutuando, sed receptissima. Breuitate alioqui accõmoda rebus. Et in defensionibus uehemens & grauis. Atticæ linguæ sobrius imitator. Nam superfluus ineptusq; Atticismus barbarũ sapit. Oportet

Hermodorus philosophus · *Hermodorus architectus* · *Eros* · *Erostratus* · *Herodotus* · *Hermolaus grammaticus* · *Hermolaus Alexãdrinus* · *Hermolaus sculptor* · *Herodianus* · *Heron* · *Herophila* · *Sibyllini libri* · *Sibylla* · *Athanais* · *Herodes Atticus*

igitur tanq̃ solis radios in oratione splendescere. Vox ei Tragœdorũ haud adfectata, sed facilis, ac tempori accõmodata. Habebat & figurarũ uarietatẽ, & cum perspicuitate recessum.
Orator saginatus Ob splendorẽ & magnitudinẽ orationis à quibusdã siccitatẽ amantibus, Orator saginatus est appellatus. Adolescens quondam in Pæonia coram M. Antonino imperatore excidisse fertur. Quod claris quandoq; euenit oratoribus, ut Demosth. coram Philippo, qui tamen reuertens Athenas ac deperdita Amphipoli, honores, coronasq́; adsecutus est. At Herodes ignominiæ tædio adfectus, ad Istrum secessit quasi moriturus: tantum uitam eloquentiæ gloriæ posthabuit. Excessit Marathone anno ætatis LXXIII. relatus Athenas lectica, & omnium lachrymis in Panathenaico sepultus est. Hæc ex Philostrato. Huius etiã Herodis
Ersilia apud Gelliũ frequens mentio. Ersilia Romuli coniunx, precibus captarũ fatigata uirum rogauit, ut parentibus earũ ueniam daret, & eos in ciuitatem acciperet: ita rem coalescere concor
Esdras dia posse, facile impetratũ. Liuius in pri. Esdras scriba Hebræus, incensam legẽ à Chaldæis, reuertentibus Hierosolymam Iudæis facta ab Artaxerxe potestate, diuino spiritu restituit,
Hesiodus totamq́; ueterẽ legem in lib. lxxij. digessit. Hesiodus poeta Cumæus, puer olim unà cũ patre Dio, & matre Pychmede ex patria migrantibus, Ascram Bœotiæ oppidum perductus est. Cuius ipse meminit in Ergis. Scripsit Poemata Theogoniam, Aspida, Heroidũ mulierum catalogum, Epicedium in quendam Batracum, quẽ dicunt dilexisse. Præterea Erga & Hemeras. Decessit iugulatus noctu ab Antipho & Crimeno fratribus, putantibus per errorẽ sororis interfectorẽ aggredi. Fuisse dicunt nonnulli antiquiorẽ Homero. Porphyrius autem pluresq́; alij post eum annis centum, ante uidelicet primã Olympiada annis XXXII. author Suidas. Ipse uero de se testatur uictorẽ fuisse ex uersibus in tripode scriptis apud Heliconẽ. Pausanias dicit eum in certamine musicæ fuisse repulsum, quod nõ didicerat unà cum cantu citharizare. Primus agriculturæ præcepta tradidit, ut Pli. lib. xiiij. scribit. Idem teste Augustino libro primo de Concor. primus fabulas scripsit. Adstipulatur & Quintilianus lib. v. Fabula etsi ab Aesopo nomen accepit, quia uidetur primus earum author Hesiodus, nomine tamen Aesopi maxime celebrãtur. Idem lib. viij. Hesiodus raro adsurgit, magnáq; pars eius in nominibus occupata: est tamen utilis circa præcepta. Daturq́; ei palma in illo mediocri genere. Aspida Hesiodi Aristophanes grammaticus esse nõ putat: sed alterius Homericum Aspida imitari uolentis. Stesichorus tamen ipsius esse testatur. Argumentũ eius, Hercules cum Iolao auriga suo proficiscens contra Cygnũ Martis filium, eum simul cum Ceica eius socero ꝓpè iam uicerat, nisi Mars illi clypeũ obtulisset, fabulis adnotatũ. Theogonia deorũ
Hesychius genealogiam & fabulas narrat. Hesychius Milesius sub Anastasio principe scripsit Onomatologion, id est catalogum nominũ quæ claruerunt. Quorum epitome Suidas se fatetᷣ usum fuisse. Composuit & historiã lib. vi. in qbus cõplectitur tam Ro. imperatorũ q̃ aliarũ gentiũ
Eubulus & tyrannorum res gestas usq; ad sua tempora, ut ait Suidas. Eubulus Certius Atheniensis
Euangelus mediæ comœdiæ poeta. Fabula ipsius μετόχος. Fuit Olympia. xci. Suidas. Euangelus poeta comicus, ipsius est fabula ἀνακαλυπτόμενος, ut ait Athenæus. Scripsit & de re militari, ut
Eudemus Plutarchus in Philopœmene meminit. Eudemus orator & Megalophanes Megalopolita cum Archelao in Academia plurimũ uersati præceptores fuere Philopœmenis Megalopolitæ ducis, ut meminit in eius uita Plutarch. Scripsit Eudemus dictionariũ ex ordine literarũ
Eudoxus astrologus ualde utile, quo utuntur excellentes etiã uiri, ut ait Suidas. Eudoxus Gnidius astrologus nobilis Platonis æqualis, tris habuit filios, Attidem, Delphidem, Philadem, scripsit de Astrologia uersibus & octoeterida. hæc Suidas. De eodẽ Plutarch. sic ait. Eudoxus & Architas primi Geometriã uarijs celaturis exornantes, hanc machinamentorũ artẽ inchoauere. Ipsiusq́; Geometriæ rationes difficilesq́; demonstrationes per sensum & instrumentorũ exempla edidere. Quapropter in eos inuectus est Plato, ꝙ Geometriæ dignitatẽ sustulissent, quã à cogitatione & rebus incorporeis ad ea quæ sensibus perciperentᷣ declinassent, quasi ad sui usum corpore & mercenaria indigeret inertia. Hoc pacto fabricandorũ industria machinamentorũ, à Geometria dilapsa secernitᷣ, ac diutius à philosophia neglecta una militaribus adnumeratᷣ artibus. Hæc ille. Diogenes aũt refert hunc Eudoxum nõ solũ astrologũ, sed & geometram & medicũ fuisse. In eáq; disciplina Philictione Siculo p̄ceptore, in Geometria Architæ usum fuisse. Præterea primũ curuas lineas inuenisse, floruisseq; Olymp. Ciij. Eudoxus Gni
Eudoxus Gnidius dius sophista à Philostrato ponitur, pluresq́; alij hoc nomine claruere. Eudoxus etiã præsul Constantinopolitanus Arrianæ sectæ imitator, Valentẽ principem de sacro fonte leuauit.

Cuius

Cuius etiã tempore obijt, succeſſit alter Arrianus Dimophilus. Contra hũc Eudoxũ & Ma-
cedonium celebrata ſecunda generalis Synodus præſulũ CL. Cõſtantinopoli, Damaſi Põt.
& Theodoſij ſenioris tempore. Hi negabãt ſanctũ ſpiritũ eſſe deũ, ubi Macedonio deiecto
qui ſedem Cõſtantinopolitanã uſurpauerat, ſurrogatus eſt Neceſſarius in præſulatu. Inter-
fuere concilio, Gregorij duo, Niſſenus & Nazianzenus anno CCCLXXXVII. Ex hiſt.
tripartita. Eunomius Locrenſis citharœdus: huius ſtatua Locris in Italia oſtendit̃, quæ inſi- *Eunomius citharœdus*
dentẽ citharæ cicadã habet. Nam cum in certamine cum Ariſtone regio muſico, chorda una
fracta defeciſſet, cicada ſuperuolans aſtitit, q̃ ſupplementa uocis faceret. Strabo. Eunomius *Eunomius*
alter præſul Cyzicenus ſub Valẽte principe Arrianæ hæreſeos ſectator, diuinitatẽ negabat *hæreticus*
in Chriſto, uir corpore & animo leproſus, & exterius interiusq́ morbo regio corrupt⁹. Arte
tamen dialectica p̃potens, plurima cõtra fidẽ ſcripſit, & diſſerendi leges ſuis ſectatoribus de
dit: unde etiã nunc Eunomiani appellant̃. Hũc duo Gregorij Nazianzenus & Niſſenus præ
ſules acriter ſcriptis cõfutauerunt, quæ adhunc extãt. Sed Niſſenus latius. Ruffinus in XI.
hiſto. Eumolpus Eleuſinus uel Athenenſis filius fuit Muſci: ut aũt placet nõnullis diſcipulus *Eumolpus*
Orphei, uerſificator ante Homerũ fuiſſe tradit̃. Ex Suida. Eugenius ex Auguſtopoli Phry- *Eugenius*
giæ ciuitate grãmaticus, docuit Conſtantinopoli imperãte Anaſtaſio. Idẽ. Hoc itẽ nomine *Eugenia*
plures martyres. Eugenia uirgo Romana & martyr dicitur in Hyacintho. Eulalia uirgo Bar *Eulalia*
cinonẽſis martyr, in patria ſub p̃ſide Daciano, tẽpore Maximiani. Euſtorgius Græcus, miſ- *Euſtorgius*
ſus ab Imp. Conſtan. legatus ad Mediolanenſes, ab eiſdẽ præſul electus acceptare prius no-
luit, q̃ dominus adſentiret̃, qui quieuit in eadẽ urbe III. Eid. Aprilis. Hic etiam corpora Ma
gorum Mediolanũ è Conſtantinopoli traduxit, idemq́ inter ſanctos relatus. Euagrius mo- *Euagrius*
nachus, ad quẽ ſunt Hieronymi epiſt. anteq̃ eſſet chriſtianus, philoſophiæ ſtudijs deditus,
deinde Conſtantinopoli à Gregorio Nazianzeno diaconus factus, protinus in Aegyptũ ſe
ceſſit ad duos Macarios eremitas, qui tunc ſanctitate florebant. Cũ his igit̃ perſancte uiuẽs
multa cõpoſuit religioni utilia, de uita monachorũ, qui liber Monaſticus inſcribit̃: præterea
propoſitiones LX. ad contemplationẽ pertinentes, quas Gnoſtica problemata appellauit.
Inſuper & uerſibus opera duo, unũ ad monachos in cœnobijs uel itineribus conſtitutos, al-
terũ ad uirgines. Author Socrat. in hiſtoria tripertita. De hoc itẽ Euagrio Hieronymus di-
cit, acris & uehementis ingenij fuiſſe, conuertiſſeq́ in latinũ ſermonem uitã diui Antonij ab
Athanaſio compoſitã. Euphronius poeta Priapi carmen ſcripſit, ubi deũ Orneatã cum uo- *Euphronius*
cat. Sũt Orneæ oppidũ apud Corinthũ à flumine dictũ, ubi erat Priapi ſacellũ. Strabo. Eu- *Euthymus*
thymus pugil, patria Locrẽſis ex Italia, robore ingenti fuit, ſaxum miræ magnitudinis allatũ
humeris ante portã Locrenſiũ ſtatuit, quod miraculi gratia uiſebat̃. Et Temeſæũ quendam
heroa, ad reddenda quæ rapuerat omnibus magno fœnore cõpulit, ex quo prouerbiũ ma-
nauit in eos qui contra fas quæſtũ facerẽt, Temeſæũ geniũ. Deinde cũ circa Cecinũ amnem *Cecinus flu.*
obſeruaret̃, e ueſtigio ex oculis euanuit. Hæc Aelianus de ua. hiſto. Meminit eius Pli. Pauſa-
nias itẽ in eandẽ ferè de eo ſententiã loquitur. Dicit em̃ poſt multas uictorias in Italiã reuer-
tiſſe, poſtq́ Olymp. LXXXVII. Temeſæum uiciſſe genium loci, quem comitem Vlyſſis
fuiſſe, ab oppidaniſq́ quia uirginem conſtupraſſet interemptum ferebant. Ob id uagari lar-
uas eius, & niſi placaretur quotannis oblata uirgine, graſſari ſolitas. Has igitur Euthymum
compreſſiſſe, liberata uirgine quam deuouerant, & in matrimoniũ ducta, uixiſſe diutius, &
inſolito modo extinctũ eſſe. Euemerus Meſſenius, antiquiſſimus hiſtoricus, teſte Lactantio *Euemerus*
lib. pri. Inſti. Iouis, cæterorũq́, qui dij putant̃ geſta collegit, ac hiſtoriã finxit, ex titulis & in-
ſcriptionibus ſacris, quæ in tẽplis antiquiſſimis habebant̃: quã hiſtoriã Ennius poeta inter-
pretatus eſt, Græcia uero miro recepit fauore, ut ſacrã appellauerit. Euphranor Iſthmius pi- *Euphranor*
ctor, emicuit Olymp. CIIII. Inter fictores etiã cõmemoratur. Fecit Coloſſos, & marmora,
& ſcyphos ſculpſit, docilis ac laborioſus ante omnis. Hic prim⁹ expreſſit ſigna heroũ, Sym-
metriãq́ uſurpauit. Sed fuit in uniuerſitate corporũ exilior, capitibus articuliſq́ grãdior, uo
lumina quoq́ cõpoſuit de Symmetria & coloribus: opa eius multa cõmemorat Pli. Eupom *Eupompus*
pus Macedo itẽ pictor æqualis Zeuſidis, Olym. XCV. arithmeticæ & geometriæ peritus,
ſine q̃bus negabat artẽ poſſe perfici: docuit neminẽ minoris talento annos X. quã mercedẽ
ei Apelles & Melanthius dedere. Huius authoritate effectũ eſt, ut in tota Græcia pueri inge
nui ante oĩa Antigraphicẽ, hoc eſt, picturã linearẽ in ludo docerent̃, reciperet̃q́ ea ars inter
liberales. Pli. Euodianus Smyrnæus ſophiſta Ariſtoclis diſcip. p̃fitebatur Ro. ubi filiũ chariſ *Euodianus*

Euphorbus ſimum amiſit. Ex Philoſtrato. Euphorbus Troianus Panthi filius, qui Patroclũ uulnerauit, interfectus ab Achille. Eutyches Conſtantinopolitanus abbas. Tertius poſt Manetem & Apollinarẽ, aliũ adſirmabat eſſe Chriſtũ, aliud uerbũ dei. Negabat q; Chriſti carnẽ noſtræ ſimilem: nec in patre duas in eodem ſuppoſito naturas eſſe. Sed de cœlo corpus deſcendiſſe dictitabat, ac in uirginis uterũ tanq; ſolis radios penetraſſe, ut uiſum ſit ſane ex muliere generatũ, quamuis uere generatũ non ſit. Suidas. Contra hunc celebrata quarta ſynodus. Fuit *Eutyches poeta* alter poeta Comicus. ex eius fabulis eſt ἄσωτος ἢ ἐπισολή. Athenæus. Eutychij & Eutychiani, plures appellati martyres tradunt. Eutropius presbyter, Afer genere, diſcipulus Auguſtini, *Eutychiani* ut tradit Ptolemæus Lucenſis, qui uiros illuſtres commemorat. ſcripſit Epitomen Romanæ *Eutropius presbyter* hiſtoriæ, ab urbe condita uſq; ad Valentem principẽ & Iouinianũ. Præterea duas epiſtolas conſolatorias ſatis probatas ad duas ſorores, quæ religionis ac uirginitatis ſeruandæ gratia *Eutropius præſul* à parentibus fuerant exhæredatæ, ut teſtatur Gennadius Maſſilienſis. Alter præſul Auricicenſis Iuſtiniano imperante ſanctitate clarus. Eutidemus Maſſilienſis præceptor Apollo *Eutidemus* nij Tyanei. Eupolis Athenienſis, antiquæ Comœdiæ poeta xvij. agens annũ cœpit clarere, *Eupolis* ſcripſit Dramata xvij. Deceſſit naufragio nauigans in Helleſpontũ uigente bello contra Lacedæmonios. Ipſius ſunt ἀστράτευτος ἢ ἀνδρόγυνοι. Suidas. Alter filius Niciæ Athenienſis, qui prima nocte nuptiarũ ex ruina thalami unà cum uxore extinctus eſt. In libro epigrammatũ. Εὔπολιμ ὡς γλυκερὸν τι γλυκίστερον, ὧν ὑμέναιον ἔσβεσεν ἐν πρώτῃ νυκτὶ πεσὼν θάλαμος. Ouidius in *Euripides* Ibim, Sit tibi coniugij nox prima nouiſſima uitæ, Eupolis ut perijt & noua nupta modo. Euripides Athenienſis poeta Tragicus, natus quo die Xerxes rex ab Athenienſibus fugatus eſt. Fuit primo in Rhetorica Prodici diſcipulus, deinde Socratis in philoſophia, ad Tragœdiam conuerſus, ſecutus eſt Anaxagorã. Athenis diſcedens uenit ad Archelaũ Macedoniæ regem, apud quẽ in honore fuit, ueneris omnino abſtinens, ex quo μισογύνης, id eſt oſor mulierum putabatur. Duxit tamen uxores duas. Exceſſit noctu diſcerptus à canibus, annũ agẽs lxxv. Eius oſſa Pellam tranſlata iuſſu regis. Scripſit Dramata lxxv. uicit quinq;. hæc Suidas. Gellius uero de eo hæc refert. Euripidis poetæ matrẽ Theopompus agreſtia olera uendentem uictũ quæſiſſe dicit, patri autem eius illo nato reſponſum eſt à Chaldæis, cum puerũ cũ adoleuiſſet uictorem in certaminibus fore. Ideo puero fatũ eſſe pater interpretatus eſt, athletam debere eſſe: roborato filij corpore, olympiam certaturum eum inter athletas pueros deduxit, ac primo quidem in certamine per ambiguam ætatem receptus eſt. Poſt Eleuſino & Theſeo certamine certauit, ac coronatus eſt: mox à corporis cura ad excolẽdi animi ſtudiũ tranſgreſſus, auditor fuit phyſici Anaxagoræ, ac rhetoris Prodici. In morali aũt philoſophia Socratis. Tragœdiã ſcribere annos natus xviij. exorſus eſt, in ſpelũca quadã apud Salamina tetra, & horrida. Mulieris omnis exoſus fuiſſe dicit̃: ſiue q; natura ipſa, ſiue q; ſimul duas habuerat. Huiuſcemodi odij Ariſtophanes quoq; meminit, ἐν ταῖς θεσμοφοριαζούσαις. Is cum in Macedonia apud Archelaũ regem eſſet, uteretur q; eo rex familiariter, rediens nocte ab eius cœna canibus à quodã æmulo immiſſis dilaceratus eſt, ſepultus q; Pellæ. cuius oſſa Athenienſibus repetentibus per legatos Macedones denegauerunt. Taxatur & à Quintil. his uerbis. Euripides, & Sophocles tragœdiã longe clarius illuſtrauerũt, quorum in diſpari uia uter ſit poeta melior inter plurimos quæritur: illud quidẽ nemo nõ fateatur neceſſe eſt, ei qui ſe ad agendum comparauit utiliorem longe Euripidem fore. Nam is ſermo magis accedit oratorio generi, & ſententijs denſus, & rebus ipſis, & in his quæ tradita à ſapientibus ſunt penè ipſis par, & in dicendo & reſpondendo omnia illis qui fuerãt in foro diſertis comparandus. Cicero autẽ in quadam epiſtola. Euripidem quanti tu facias neſcio, ego uero eius *Euſtathius hiſtoricus* uerba totidẽ ſentẽtias puto. Euſtathius Epiphanæus ſcripſit temporũ epitomen, ab Aenea uſq; ad Anaſtaſiũ principẽ, ſub quo fuit. Tomos etiã vij. & alia quædã, ut Suidas ait. Euſtat. *Euſtathius præſul* genere Pamphylius præſul Antiochenus aduerſus Arrianorũ dogma multa compoſuit ſub Conſtantino principe. pulſus demũ eſt in exilium Traianopolim Thraciæ ciuitatẽ, ubi & ſe*Euſtathius grãmaticus* pultus eſt. Sunt quoq; ipſius uolumina de anima, epiſtolæq; cõplures. Hierony. Poſtremus omniũ præſul is qui in Homerũ & Dionyſiũ poetas cõmentarios edidit: patria Conſtanti*Euſtathius martyr* nopolitanus. Emicuit ab hinc annos ferè ccc. Euſta. ante hos oĩs Ro. martyr q inter aulicos fuerat Traiani principis. Placidus antea uocatus cũ in uenatione ceruũ ſectaret̃, cõſpecto inter ci⁹ cornua crucis ſimulacro, & uoce feræ eiuſdẽ audita, cur me pſeqris, domi uxori Theophitæ, & filijs rẽ manifeſtauit, factiq; ex hoc chriſtiani ipſe unã cũ uxore, ſub Hadri.

in æneo

in æneo tauro necatus est. Cuius Romæ templũ festumq́ colit. Sunt & alij huius nominis martyres. Eustephius Aphrodiseus sophista, scripsit Declamationes. Suidas. Eustochius Cappadox sophista scripsit ad Constantẽ principẽ de Cappadociæ aliarũq́ gentiũ antiquitate. Idẽ. Eusebius Pamphili, præsul Cæsareæ Palæstinæ, scripsit historiæ lib. x. conuersos à Rufino, De præparatione euangelica, cõuersos à Trapezontio. Epitomen temporũ, conuersam à diuo Hierony. Multáq; alia quæ nõ extãt. In perqrenda bibliotheca unà cũ Pamphilo martyre diligentissimus uestigator. Hic teste Hiero. in epist. xlvij. Cõstantino magno cum ille Cæsareã uenisset: & si qd ei opus diceret, respondit, minime: cũ mihi tua libertate sit satis: uerũ qđ magis opto, iube ꝑ orbẽ terrarũ gesta martyrũ, & quicqd inter christianos actũ sit, apud oĩa loca, ex publicis ac priuatis monumẽtis exquiri, ac mihi adferri. Ex quo ille postea tum uniuersæ historiæ scriptor apparuit. Sed & ipsemet fatet plura à bibliotheca Alexandri præsulis Hierosolymitani se accepisse. Idẽ quoq; Hierony. in Apologia, ut hæreticũ eũ taxat his uerbis. Eusebiũ doctissimũ dixi, nõ catholicũ: nã à fide desciuisse dixi, qm Origenis dogma ꝓbare sit uisus, cũ in eius defensionẽ sex lib. ediderit. In iure quoq; põtificio eius tantũ chronica simul & historia recipitur. Eusebius natione Sardus ex lectore urbis Romæ, ob religionẽ & doctrinã ꝓsul Vercellensis factus, à Constantino principe Cappadociã missus in exiliũ fuit. Deĩ sub Iuliano reuersus Vercellas. Edidit cõmentarios Eusebij Cæsariẽ. in Psal. quos ipse è græco in latinũ cõuerterat. Tandẽ ab Arrianis domo extract⁹ ac lapidibus obrutus, ut alij tradũt, domi in cubiculo inclusus: post mẽse vij. decessit, Valẽtiniano ac Valẽte imꝑantibus. ex Hiero. Eusebius ꝓsul Emisenus, Rhetorici elegantisq́ ingenij codẽ teste auctore multa etiã cõscripsit. Fuit Constantij principis tẽpibus: sub quo extinctus est, ac Antiochiæ sepultus. Eusebius ꝓsul Nicomediẽsis Arrianæ sectæ, quẽ idẽ testat author, Cõstantinũ tũc in Persas ꝓficiscentẽ baptizasse. Historia uero tripartita dicit, hũc Eusebio Cæsariẽsi maxime amicũ fuisse, adhortatũq́ ꝑ literas eũ, ut semel sumptã Arrij opinionẽ tueat, & seruet, fretũq́ potẽtia Cõstãtij plures alios in eodẽ errore cõfirmasse. Eusebius Cremonẽsis presbyter ex Hieronymi discipulis, q eius successit administratiõi, uitã'q; cõscripsit. Euphemia uirgo Chalcedonẽsis, martyr sub Diocletião: post multas pœnas diuinit⁹ euasas: tãdẽ leonib⁹ obiecta interijt xvi. Cal. Octob. alia i Dorothea dicit Euphrosina apud Alexandriã uirgo nobilis: nuptias aufugit in quoddã cœnobiũ ubi pater degebat, ignota habitu uirili, in q̃ ꝑseuerauit usq; ad extremũ: annos uidelicet xxxvi. i morte tãtũ se patri manifestauit. q̃ se Smaragdũ appellabat. Decessit iij. Eid Feb. Altera uirgo Romana, & martyr in Domicilla dicit. Exuperantius ꝓsul Tolosanus ꝓfessor. Cuius meminit Hiero. plures itẽ hoc nomine martyres.

Eustephius
Eustochius
Eusebius Pamphili
Eusebius Vercellensis
Eusebius.
Emisenus
Eusebius Nicomediẽsis
Arrij
Euphemia
Euphrosyna
Exuperãtius

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XVI.

FABIORVM familia ab Hercule genus iactat: Festo, ac Iuuenalis carmine testibus. Natus in Herculeo Fabius lare. Hæc in ipso urbis exordio adeo & numero & uirtutẽ uirorum claruit, ut trecenti totius belli contra Veientes onus subierint. Cumq́ sæpe uictores extitissent, ad Cremeram fluuiũ castra posuere. Veientes ad dolos cõuersi, pecora ex diuerso in cõspectu ꝓpulerũt, ad quæ ꝓgressi Fabij in insidias lapsi ad unũ occidione perierũt. Dies quo id factũ, inter nefastos relatus, porta qua exierant scelerata est dicta: unus ex ea gente propter ætatẽ impuberẽ domi relictus, genus ꝓpagauit ad Q. Fabiũ Maximũ cunctatorẽ. Cæcilius. Fabius Ambustus è duabus filiabus, alterã Licinio Stoloni plebeio, alterã A. Sulpitio Patricio coniugẽ dedit: quarum plebeia cum sorore salutaret: cuius uir Trib. mili. consulari potestate erat: fasces lictorios foribus depositos indecenter expauit: à sorore irrisa marito questa, qui adiuuante socero, ut primum Tribunatum pl. aggressus est, legem tulit, ut alter Consul ex plebe crearetur. Lex, resistente Appio Claudio, tamen lata, & primus Licinius Stolo Consul factus. Cæcilius Ambustus uocatus, quod olim adolescens fulmine tactus in natibus fuerit. hinc etiã pullus Iouis, quasi dilectus ab eo uideret. Et mutata litera, postea Rullus dictus, & Eburnus à candore. ut Festus ait. Fuit etiã princeps senatus, quẽ honorẽ & filius eius postea Fabius Rullianus, & ex eo nepos Fabius Gurges, è successione obtinuere. Quod Plinius in rara commemorat felicitate. Rullianum Plutarchus Rullũ appellat. Dicitq́ cum esset Censor, & quosdam uiros è libertinis genitos amoueret

Fabij CCC
Fabius Ambustus
Fabius Rullianus

amoueret à senatu,ꝙ Maximus sit appellatus:quē honorē nulli nisi Valerio,qui patres à plebe dissidentes conciliauit,tribuerunt.Cæteri aūt hunc Rullianū cognominant. Nam Rutilianus à quibusdā sicuti Petrarcha,male scribit.De eoq; Cæcilius sic ait.Primum de Apulis, & Nucerinis:iterū de Samnitibus,tertio de Gallis, Vmbris, Marsis,ac Tuscis triumphauit. Censor libertinos tribu amouit.Iterum Censor fieri noluit, dicens non esse ex usu reipu.fieri eosdē Censores sæpius.Hic primus instituit,ut equites Romani Eid.Quintil.ab æde Honoris,equis insidentes,in Capitoliū transirent.Mortuo huic tantū æris populi liberalitate congestū est,ut inde filius eius uiscerationes,& epulas publice daret.De eodē sic Liui.lib ix.partimq; in alijs.Q.Fabius cum P.Decio Cēsor,ne Comitia in humillimorū manu essent , oēm forensem turbā excretā in iiij tribus cōiecit,urbanasq; appellauit.Adeoq; gratū fuit, ut Maximi cognomen,quod uictorijs nō pepererat,propterea sit adsecutus . Cos. factus cum Gn. Martio Rutilio apud syluā Ciminiā lx.Hetruscorū mil.partim cepit,partim interfecit . Hic cū esset magister equitū Papyrij dictatoris, quod ei⁹ iniussu, eoq; absente pugnā cōmiserit, quāuis uictor,iuberetq; ꝓpterea ad palū ligari,ac securi ꝑcuti, ad urbē confugit,ad populū prouocās.Stabāt ex una parte merita familiæ,lachrymæ,ac authoritas Fabij senis patris deprecātis: res bene gesta.Ex altera Dictatoris imperiū inuiolatū, disciplina rei militaris semꝑ obseruata. Vicit tandē familiæ cōmiseratio,senatu uniuerso Dictatorē lenire quærente.Tūc Papyrius:uiue inqt Q.Fabi,felicior hoc cōsensu senat⁹ ,ꝗ ea in qua paulo ante exultabas uictoria.

Fabius Gurges Fabius Gurges huius filius cū male aduersus Sānites pugnasset , & senatus de eo remouendo ab exercitu ageret,Fabius Maximus pater deprecatus est hāc filij ignominiā : eo maxime senatū mouit, ꝙ iturū se filio legatū pollicitus est,idq; præstitit.Atq; eius cōsilijs, & opera filius Cos.adiutus, cæsis Sānitibus triūphauit. C. Pontiū Herenniū ducē Samnitum in triumphū ductū securi percussit.Aliquot matronas ad populū stupri damnatas, pecunia mulctauit:ex quo ære Veneris ædē,quæ prope Circū est , faciundā curauit . Hæc Liuius in epitome.Macrobius aūt causam cognominis dicit,ob deuoratū patrimoniū in luxu.Sed insecuta uirtus,uitia prioris cōpensauit ætatis.

Fabius Ouicula Q.F.Max. Dictator , ut Verrucosus,à uerruca in labris,ita Ouicula,à clementia morū dictus est. Cos. de Liguribus triūphauit . Annibalē mora fregit.Minutiū magistrū equitū imperio sibi æquari passus est,& nihilominus periclitanti subuenit.Annibalē in agro Falerno inclusit.Manliū Statiliū transfugere ad hostes uolentem,equo & armis donatis , retinuit . Et Lucano cuidā fortissimo,ob amorē mulieris infrequenti,eandem emptā dono dedit.Tarentū ab hostibus recepit.Herculis signū inde trāslatū in capitolio dedicauit.De redemptione captiuorū cum hostibus pepigit:quod pactum cum à senatu improbaretur,fundū suū C C .mil.uendidit,ac fidei satisfecit. Cæcilius.Hic iam senex.postremo Scipionis uirtuti,& adolescentiæ proficiscentis in Africam obtrectauit,cui multa ille prudentissime respondit. ut habetur in Liuio . Obijt ante partā à Scipione uictoriam.

Fab. Ouiculæ filius Filiū habuit Q.Fabiū,qui Cos.cum exercitu in Apulia erat:ubi legatū patrē ad eū adequitantē procul conspicatus,lictorē misit:q iuberet patrē, siquid à Magistratu uelit,ex equo descendere:quod cæteris ægreferentibus , patrē gratulatū fuisse Liuius refert dicentē: uolui nate experiri, si te Consulē esse meminisses.Excessit patre Fabio superstite,laudatusq; ab eo elegāti oratiōe,quā scriptā Fabius edidit, haud absimilē stilo Thucydidis:sicuti Plut.refert.

Fabius Allobrox Q.Fab.Pauli nepos, Allobrox cognomēto,Cos.cōtra Allobrogas Gn.Domitio succedens, de exercitu Bituiti Aruernorū regis cxx.mil. cæcidit.Ipse uero Bituitus ueniēs Romā ut satisfaceret,Albæ custodiæ traditus est:quia contra pacē uidebat̃ , ut remitteretur decretū, ut Congentiatus eius filius uinctus Romā mitteretur.Hæc Liui.lxi.Valerius tamen, ut in Domitio supra memoraui,aliter hoc.Pli. uero in naturali historia dicit : Fabiū in hoc bello febri quartana in acie liberatū fuisse.

Fab. Allobrogis filius Huius filius sicuti Valerius scribit, perditā ac luxuriosam uitam,maioribusq; indignā egit. Adeo ut Pompeius prætor urbanus paternis bonis ei interdixerit.

Fab. Pictor **Fab. Labeo** Q.Fab. Pictor.P.R.unà cū Q.Fabio Labeone fuit.Liui.vij.de bel.Maced.Hūc Cic. in Oratore,& iuris,& literarū,& antiquitatis peritū uocat , ac Annales scripsisse dicit. Liui. cū tpe Annibalis missū Delphos sciscitatū oraculū scribit . Idq; redeuntē è scripto recitasse. Cognomēti uero causa,ꝙ ut ait Pli.ædē Salutis pinxit.Anno.urbis C C C C L .Quę pictura durauit,usq; ad Claudij principatū æde exusta.

C. Fabritius C.Fabritius missus ad Pyrrhū legatus de redimēdis captiuis,ut patriā desereret,magnis pollicitationibus ab eo frustra inuitat⁹ est.Captiui igit̃ sine precio missi.Consul iterū contra eū profectus transfugam medicum qui promittebat

mittebat Pyrrhũ necaturum,ad eum remisit. Censor demum Publiũ Cornelium Rufinum
consularem senatu mouit,quod decẽ pondo argenti facti haberet. Liuius.xiiij. Faustus Sul/ *Fausti*
læ filius. Faustus item Quintilius senator tempore Iuliani principis. Faustus Afer genere,pa
tria Maleuitanus,secta Manichæus, ingenio callidus, eloquio suauis, libros aduersus Or/
thodoxos scripsit,quibus Augustinus magno uolumine respondit,diuiso in lib.xxxiij. Fau/
stus præsul Reginus sub Anastasio primo claruit sanctitate & doctrina. Alius martyr, unà
cum pluribus alijs sub Valeriano,diaconus. Alius presbyter apud Alexandriam sub Maxi
miano. Alius apud Antiocheam cum Timotheo, Faustinus, & Iouita item martyres, hic *Faustini*
diaconus,ille presbyter,sub Hadriano apud Brixiã: alter in Beatrice dicitur. Faustinæ uero *Faustina*
Augustæ inter imperatores. Faustina Augusta Maxentij uxor,etiam martyr apud Alexan
dream fuisse dicit̃, Catharinæ prodigijs,& martyrio permota. Fauorinus philosophus Are/ *Fauorinus*
late oriũdus,Dionis auditor fuit,præterea eunuchus,& Hadriano principi infensus: ex quo
tria de se mira narrare solebat,se Gallũ græcissare,eunuchũ mœchum putari. Nam accusatus
adulterij à cõsulari uiro fuit: tertio inimicũ Imperatori uiuere. Ob quam causam statua eius
Athenis disiecta,ubi uiuebat. Hunc Herodes Atticus patrẽ solebat appellare,hæresq́ꝫ libro
rum ab eo factus est. hæc ex Philostrato. Gellius huius sæpe meminit. Aelianus de ua. histo.
dicit hunc quandoq; in disputatione quadam Hadriano cessisse, admirantibusq́ꝫ proximis,
nónne cedã, inquit, ei,qui XX. habeat legiones? L. Fenestella historicus sæpe à Plinio ci/ *Fenestella*
tatur testis: Morit̃ Cumis Augusti tempore,ut ait Eusebius. Felices martyres amplius XL. *Felices*
reperti. Felicitates duę,matronæ ambæ,altera etiã prægnãs cũ Perpetua itẽ matrona, Satur/ *Felicitates*
nino, Satyro,& Reuocato in Mauritania sub Valeriano Imper. feris indomitis obiecta No. *duæ*
Martij. Alterã in VII. fratribus postea dicã. Felicianus & Primus apud Nomentũ sub Ma/ *Felicianus*
ximiano. FL. Fimbria ciuis sæuissimus,quippe qui satelles Cinnæ, Valerio Flacco Cos. lega/ *& Primus*
tus in Asiã profectus,per simultatẽ demissus,corrupto exercitu,Ducẽ interficiendũ curauit. *Perpetua*
Ipse correptis imperij insignibus,prouinciã ingressus, Mithridatẽ Pergamo expulit. Ilium *Fl. Fimbria*
incendi iussit,mox à Sulla Pergami oppressus, & à corrupto exercitu desertus, sibi manus
attulit. Flaminij Quintiorũ nomen sibi adoptarunt. Præterea ex eorum domo,ut ait Festus, *Flaminij*
ignẽ efferri,nisi rei diuinæ gratia nõ licebat. Primus ex eis q claritatẽ habuerit, C. Quin. Fla/ *C. Q. Fla.*
minius,q Cos,cum C. Seruilio inauspicato iter ingressus,& ab equo quo insederat per caput
deuolutus,cum Annibale pugnãs apud Trasimenẽ cecidit unà cum exercitu: eius cadauer
inter mortuos ab Annibale quæsitũ,nec inuentum. Liuius XXII. T. Q. Fla. superioris filius *T. Qu. Fla*
annos natus XXX. Cos. cum Sex. Aelio factus Philippũ Macedoniæ regem prælio fudit, *minius*
castris exuit. Deinde Thessaliã quæ est uicina Macedoniæ iuuantibus Aetolis,& Acarnani
bus uexauit. Ciuitates quoq; Græciæ,quæ sub rege Philippo erant, per præconẽ liberas esse
pronunciauit. Demetriũ filium obsidem accepit, quem postea pecunia mulctatũ in regnum
restituit. Nabim Lacedæmoniorũ tyrannũ subegit,eiusq́ꝫ filium obsidem itẽ accepit. Reuer
sus deinde Ro. postq̃ triumphasset,iterũ legatus in Græciã cũ Mannio Accilio Cos. contra
Antiochũ & Aetolos,ac ad confirmandas in fide Romanorũ socias ciuitates missus est. His
igit̃ apud Thermopylas uictis,irã Cõsulis in Græcos q desciuerãt,mitigauit. Ludos Iunoni
Samiæ per præconẽ nunciauit. Legatus etiã ad Prusiam, ut Annibalẽ peteret missus, causa
fuit,ut ad Antiochũ ille cõfugeret. Postremo Censor factus,q ultimus,ac perfectissimus ma
gistratus,in patria senex diem obijt. Ex Plutarcho, Cæcilio, Valerio. L. Qu. Flaminius huius *L. Flaminius*
frater,uir Cõsularis quidẽ,sed libidinosissimus. Is puerũ ardebat adeo,ut siue ꝓuincias adi/
ret,siue exercitus duceret,nunq̃ ab eius latere discederet,eoq́ꝫ quondã in conuiuio,aliquem
corã se necari cupere dicẽte,statim unũ è dãnatis securi ꝑcuti iussit. Valeri⁹ Antias id amo/
re fœminæ factũ dicit. Liuius autẽ scriptũ esse dicit in Catonis oratione: Gallũ transfugã cũ
uxore ac liberis uenisse,& ab eo epulis exceptũ, mox ut scorto qđ amabat,obseq̃ret̃, ꝓpria
manu cõfossum. Cuius etiã sceleris meminit Ci. de Senec. Cato deinde cẽsor senatu eũ amo/
uit,reclamãte T. Fla. fratre,cui⁹ tãdẽ ꝑcibus restitut⁹ fuit. Hic fratre Cos. uigente bello Mac.
Attalo & Rhodijs iuuãtibus, Eubœã & maritimã orã cepit. Deinde Acarnanes Leucade ur
be, q̃ caput est Acarnaniæ expugnata, in deditionẽ accepit. Li. xxxiij. Gn. Q. Fla. q Cos. cũ
M. Aemylio cõtra Ligures Apuanos res gessit,de quo Liui. in ix. de bel Ma. sic ait, Trãslatũ
deĩn ad Apuãos Ligures bellũ,q i agrũ Pisanũ, Bononiẽsẽq; ita iuaserãt,ut coli nõ posset, his
quoq; ꝑdomitis Cos. pacẽ dedit finitimis,& q à bellis qeta ut esset ꝓuicia effecerat, ne i ocio

militem

militem haberet,uiā à Bononia perduxit Aretium. De hoc item Plut.in problematis dicit
Circus Fla. agrum Po.Ro.reliquiſſe cuius fructu & uectigalibus Circum Flaminiū & ludos equeſtres
C.Flami.& Ful.Coss. ſtatuerunt,præterea cum pecunia ſuppeteret,uiam flaminiam munierunt, Tranquillus autē dicit,hanc uiam ad Ariminū ab Aug.perductam.C.Fla.& Fuluius Coss.cū in Inſubres copias agerent,fluuius qui per agrum Picenum illabitur,cruore fluxiſſe uiſus eſt. Augures cū malis auſpicijs Coss.creatos affirmarent,è ueſtigio illos per literas reuocauerunt. Receptas igitur Flaminius non prius aperuit, quàm collatis ſignis barbaros in fugā uerterit. Quibus nihilominus redeuntibus populus Ro.nō proceſſit obuiam,priuatuſq; triūphauit,ac uterq;
L.Flaccus ſe abdicare coactus eſt.Liuius.L.Flaccus unus ex auditoribus Ci.& patriæ defenſoribus in cōiuratione Catilinę,PR.ex Aſia decedēs à D.Lælio ſuggeſtione Aſianorū & Græcorū accuſatus,quod prouinciā & prouinciales iniuſto grauaſſet onere & remigum & pecuniæ, defendit à Cicerone,abſoluiturq; à Iudicibus: ubi de Græcorū multa & leuitate & natura uidere licet.Pedianus.
Flaccus Munatius Flaccus Munatius è partibus Pompeianis,cum mœnibus incluſus à Cæſare obſideretur in quodam Hiſpaniæ oppido, Cæſarianos omnis ætatis ac ſexus ibi necauit Val.de Crudelitate.
C.Flaccus C.Flaccus librū ad Cæſarē de Indigitamentis ſcriptū reliquit.Sunt autē indigitamēta libri Pōtificales,qui nomina deorū,& rationes ipſorū numinū cōtinent. Cenſorinus.
Verrius Flac. grammaticus Verrius Fla.libertus docēdi genere maxime claruit: nāq; ad exercitandū diſcētium ingeniū æquales inter ſe cōmittere ſolebat,propoſita nō ſolū materia quam ſcriberent,ſed & præmio quod uictor auferret.Ab Auguſto nepotibus eius præceptor electus trāſijt in palatiū cū tota ſchola:uerū ut ne quē amplius poſthac diſcipulū acciperet.Docuitq; in atrio Catilinæ domus,quæ pars palatij tūc erat.& LLS.Centena in annū accepit. Deceſſit ætatis exactæ ſub Tyberio.Statuā habet Præneſte in ſuperiori fori parte contra Hemicyclū, in quo faſtos ab ſe ordinatos & marmoreo pariete inciſos publicauerat.Trāquillus.
Val.Flac. Val.Flac.duo,de quibus in Valerijs dicemus.
Flaccus martyr Terentianus Flaccus & Terētianus martyres ſub Hadriano,ſepulti apud Tudertum ubi ſunt paſſi.
Flauia gens Flauiā gentē ſcribit Tranquillus è Reate deſcēdiſſe. Nam Veſpaſiani Auus T.Flauius Petronius municeps Reatinus, bello ciuili Pompeianarū partiū Cēturio: incertū ſponte an uocatus profugit è Pharſalica acie, domūq; ſe cōtulit,ubi deinde uenia & miſſione impetrata coactiones argētarias factitauit. Huius filius Sabinus pater fuit Flauij. Veſpaſiani principis,& Sabini,qui præfectus urbis fuit. Hoc ſanè cognomē præter Veſpaſianos Valētinianus princeps cū tota domo & progenie habuit,ut inſcriptio pontis ueteris Romæ adhuc oſtēdit.In Cōſtantini itē magni proſapia,omēs Flauij appellati,ut præter alia eiuſdē etiā arcus oſtēdit.
Gn.Flauius ſcriba Gn.Flauiꝰ cuiꝰ meminit Liuius & Pōponius de origine iuris. Cic. quoq; pro Murena. Inuētus eſt ſcriba quidā q cornicū oculos confixerit, & ſingulis diebus ediſcēdos Faſtos populo ꝓpoſuerit,ab ipſis iuriſcōſultis eorū etiā ſcripta cōpilarit,Itaq; irati illi:q ſunt ueriti ne dierū ratione peruulgata & cognita ſine ſua lege & opa poſſet agi.Is Libertino patre natus:ædilis Curulis fuit per forēſem factionē creatus,quæ cū comitia & campū turbaret:& in his propter nimias uires dānaretur,Q.Fabio cēſore in IIII.tribus redacta eſt,eáq; res Fabio Maximo nomē dedit.Li.lib.XI.
Inſcriptio Flauiæ Rauennæ quoq; in tēplo diuæ genitricis huiuſmodi eſt inſcriptio.Flauiæ. Q.F.Salutari cōiugi chariſſimæ. L.Publicius Italicus Dec. orn.& ſibi V.poſuit.hic Coll.Fabr.M.R.HS. XXX.N.V. dedit: ex quorū reditu quotānis Decurionibus Coll.Fabr. M.R. in æde nep. quam ipſe extruxit die Neptunaliorū præſentibus ſpor.bini diuiderentur:& Decurionibus XXVIII.ſiue Cēteni Quinquageni quotannis darent,ut ex ſumma ſic.V.Arcā publiciorū Flauiani & Italici filiorū,& arcam in qua poſita eſt Flauia ſalutarit uxor eius,roſis exornēt de XXV.ſacrificētq; ex XXII.& de reliquo ibi epulētur.Ob quā liberalitatē Col.Fabr.M.R.inter benemeritos quotānis roſas Publicijs ſupra ſe & Flauiæ ſalutari uxori eiꝰ mittēdas ex XXXV.ſacrificiūq; faciūdū de XX.LLS per magiſtros decreuit.
Flauiani Florentij Flauiani itēq; Florētij martyres plures.
Floridus Floridus profeſſor ac præſul Tifernas ubi recubat, tēplumq; ei dicatū.
L.Florus L.Florus hiſtoricus ſe ad Traiani tēpora perueniſſe teſtatur in lib.I.Scripſit hiſtoriā Ro.breuitate admodū & elegantia poſteritati acceptiſſimam.Præterea epitomen omniū librorū Liuij ab eo factā: cōſtans eſt opinio. Quint.lib.X. de huius patre ſic ait.Memini Iul.Secundū illū æqualē meum,atq; à me ut notū eſt familiariter amatum,miræ facundiæ uirū,quod ſibi foret à patruo ſuo dictū:Is fuit.
Florus L.Florus,flos eloquentiæ gallicæ,cum ibi eam exercuerit,princeps aloquin inter paucos diſertiſſimus.
Florus martyr Florus martyr unà cū Demetrio & Honorato apud Oſtiam,alter profeſſor.
Floræ III Flora meretrix quæ hæ

rede po. Ro. reliquit: unde Floralia in eius honorē. Fuere itē duæ uirgines martyres, una cū Lucilla sorore, & multis alijs Romæ sub Helio præfecto. Altera cum Maria apud Cordubam. M. Fonteius cum Galliæ præesset cū exercitu, accusatus male administratæ prouinciæ, à Ci. defendit: ubi multa contra Gallorū testium irreligionē dicta. Fonteia eius soror, uirgo uestalis in eadē oratione memorat. Fortunatus præsul Pictauensis in uico ppe Tauriscos ortus, educatus Rauennæ: Felicis eo tēpore præsulis Tauriscorū socius cum ex oculis laboraret, ac Martini miraculo liberaret, ut gratias ageret, ad eius patriā in Galliā profect⁹, apud Pictauos habitauit, ibiq; doctrina sanctisq; moribus præsul Pictauēsis creatus, sanctorūq; gesta, partim prosa, partim carmine cōscripsit. Martini uitā IIII. libris Heroico uersu perse cutus est. Hymnos quoq; omniū celebritatū diuerso metro satis elegāter explicuit, ut qui ab ineunte ætate studijs poetices liberaliūq; artiū educatus fuerit. Hæc ex Paulo Foroiuliensi. Fortunatus pſul Tudertinus, pfessor Iustini principis tpe. Fortunat⁹ itē & Felix fratres martyres Vincētini sub Maximiano apud Aquileiā. Fortunatianus Consultus de arte rhetorica scripsit, quod opus extat. Fortunatianus alter natione Afer, præsul Aquileiensis sub Cōstātino magno cōmentarios in euangelia breui admodū & illiterato sermone scripsit: tantū detestabilis, q Liberiū pontificē pro fide ad exiliū properantē primus fregit, & ad Arianæ sectæ subscriptionē cōpulit: ex Hierony. COR. Frōto philosophię simul & dicēdi pceptor M. Antonini principis, adeo ab eo dilectus, ut ille statuā ei à senatu statui peteret. autor Capitolinus. Frontonis alterius sub Nerone & Domitiano meminere Tacitus, Iuuenalis, Martialis. Clarū militiæ Fronto togæq; decus. Itē. Frontonis platani cōuulsaq; marmora clamāt. Frontones totidē martyres fuere. primus Petri apłi discipul⁹, ciuis ac pſul Petrocoricēn. in Aquitania: alter sub pside Daciano in Hispania unà cū xvij. alijs. Fuluiorum domus patricia, claros & ipsa uiros habuit, diuersis tñ cognominibus. L. Ful. Flacc⁹ prim⁹ trāsalpinos Ligures domuit, missus auxilio Massiliensiū aduersus Sallyes Gallos, q fines eorū populabāt. Q. Ful. Flaccus Cos. cū Appio Claudio Capuā q ad Annibalē defecerat, p obsidionē cepit. Literas à senatu acceptas, in qbus iubebat ut in plectendis ciuibus supsederet, nō prius resignauit q senatū Cāpanū necari mādauerit. Liuius XXXVI. Idē postea pcōsul in plio ab exercitu Annibalis interficit. lib. XXXVII. Gn. Ful. Flaccus huius frater cū L. Cor. Scipione Cos. factus de Sānitibus triūphauit. Idē ptor in Apulia ab Annibale supat⁹ amissis XX. mil. de exercitu cū CC. eqtib⁹ aufugit. Ex quo Sēpronius Blesus eū accusauit, q ei⁹ inscitia ac temeritate male rē gesserit, pecunia deinde capite anquisiuit. Demū. XVII Perduellionis se iudicare dixit. Diē igit comitijs Fuluius à Gn. Calpurnio urbis ptore petijt, uti frater Quint⁹ auxilio ueniret, q Capuā obsidebat. Cūq; populo nō uideret obsidio, ppterea deserēda, in exiliū Tarqnios actus est. Liuius Fuluius Cētimalus, teste Floro Illyricos eorūq; reginā Teucā pdomuit. Ful. Flaccus Censʀ. tectū marmoreū Iunonis Laciniæ spoliauit, ut ædē quā dedicauerat tegeret, tegulæ ex S.C. reportatæ. Liuius XLII. M. Ful. Nobilior ptor in Hispaniā pfectus est. Deinde biēnio post Cos. tpe belli Macedonici cū Gn. Manlio eodē tpe: ille Gallograecos: Fuluius uero Aetolos supauit. De qbus ouās urbē ingressus. Post hæc Ambracięses q defecerāt uicit, à qb⁹ accusat⁹, q crudeliter oia diripuisset, defēsus à Cos. Gn. Flaminio triūphauit, multāq; argēti ac auri pōdera in ærariū intulit, pter signa tabulasq; pictas quas abstulit. Quā uictoriā p se magnificā Ennius amicus, q comes ei⁹ pfectionis fuerat, celebri carmine pscripsit. Cic. q; in Tus. Catonē ait Fuluiū uituparasse, q in puinciā poetas secū duxisset. Hūc etiā Fuluiū Macrobius dicit libros Fastorū cōposuisse, cosq; in æde musarū & Herculis posuisse. Q. Ful. Nobilior huius filius, uir eloquēs Enniū poetā à quo eruditus fuit, ciuitate donauit. Fuluius Gallus ordines duxit in exercitu Antonij cōtra Parthos. Fuluia M. Antonij uxor, Curiōi antea nupta, nō muliebres artes edocta, sed magistrat⁹ regere & imparare. Hāc Antonius interdū ludis aggrediebat, ut tūc cū fama esset Cæsarē in Hispania esse mortuū: Antonius ueste famuli noctu uenit, dixit se à M. Antonio tabellariū. Illa rogat an ualeat Antoni⁹. Ipse nihil. Cūq; epist. legeret, erat em̄ scripta amatorie: ptin⁹ i collū inuadit. meminit Cic. in Philip. Hāc postea Anto. dimisit, ducta Octauia. In hāc Octauiani Cæs. lasciuum ac pbrosū apud Martialē legimus epigrāma. Fulgētius patria Toletanus, pſul Hispalensis, pfessiōe monach⁹, relegatus ab Arrianis: deinde reuocat⁹ annū ante obitū pſulatu cedens, antiquū repetijt Cœnobiū: sub Anastasio prio Imp. & Gelasio pōt. Scripsit Mythologias, & nōnulla alia, ut autor Sigisbert⁹. Alter pſul Otriculāæ urbis sub Totila. Greg. III. Dialog.

For. præsul
Fortunatianus consultus
Fortunatianus præsul Aquileiensis
Frōtones duo
L. Ful. Flac.
Qu. Ful. Fla.
Gn. Ful. Fla.
M. Ful. nobilior
Qu. Ful. nobilior
Ful. Gallus
Fuluia M. Antonij
Fulgentius
Fontrius
Fonteia
Fortunatus

Sergius Galba — GALBARVM familiam, Sergiorum nomine uocatam, primus Sergius Galba orator illustrauit, consularis temporum suorum eloquentissimus, quem Tranquillus scribit, ex prætura Hispaniam obtinentem XXX. Lusitanorum mil. perfidia trucidatis, Viriatini belli causam extitisse. Valerius autē dicit, cum triū Lusitaniæ ciuitatum cōuocato populo, tanquam de commodis eius acturum, nouem millia hominum trucidasse. Pedianus ait, cum pro direptis Lusitanis, accusatum à Censorino Catone: duosq; amplexum filios prætextatos, absolutū propterea misericordia fuisse. Cic. in Oratore de eo sic ait. *Ser. Galba paulopost Lælium & Scipionem, princeps ex latinis in eloquentia, illa oratorum propria & quasi legitima opera tractauit, ut egrederetur à proposito orandi causa: ut delectaret animos, ut permoueret, ut augeret rem, ut miserationibus, ut comunibus locis uteref. Sed nescio quomodo, huius quē constat eloquentia præstitisse, exiliores orationes sunt, & redolētes magis antiquitatem, quàm Lælij aut Scipionis, aut etiam ipsius Catonis.* Serg. Galba eius nepos ob repulsam Consulatus infensus Iulio Cæsari: cuius legatus in Gallia fuerat: conspirauit cum Cassio & Bruto: propter quod Pedia lege dānatus est. Ab hoc imperatoris Galbæ auus, & pater. Nam auus Sergius Galba clarior studijs, quàm dignitate: Non enim egressus præturæ gradum, multiplicem nec incuriosam historiam edidit: author Tranquillus. A. Gabinius legatus, rebus aduersus Lucanos prospere gestis, multis oppidis expugnatis, in obsidione castrorum hostilium cecidit. Liuius LXXVI. A. Gabinius qui Ptolemæum in regnū reduxit. Alter presbyter, & martyr à genere Diocletiani: frater Caij Pontificis: pater Susannæ uirginis, & martyris: quæ nuptias filij Diocletiani recusauit. Gabinus cinctus, genus uestis cōsularis, à Gabijs lumptus. Gallos supra multos nominaui. Gallus item Abbas ex Ibernia oriundus, sub disciplina Columbani sanctissimi, diuersa Cœnobia obiuit, eius tandē hæres, & successor nominis. In Gallia apud castrū Buruigiū quiescit, uixit annos XCV. Galla uidua Romana, Symmachi uiri patricij filia: sub Theoderico rege: quæ uiro defuncto cœnobio se addixit. Laborabat ex carcinomate in mammilla, inter sanctas colif. Gaudētius Præsul Ariminēsis, martyr sub Cōstātio principe, patria fuit Ephesius, uenit Romā: deinde promotus, Synodū Ariminēsem infirmauit: ob quā rem ab Arrianis cæsus in fouea quadā annis LXX. ignoratus iacuit. Nūc apud Ariminū templo simul & cœnobio ei dicato præcipue colitur. Alter Præsul Nouariēsis, ex Eporedijs oriundus: discipulus Eusebij Vercellēsis: comesq; exilij ob Arrianos, inter professores adscribitur. Galenus Medicus, è Pergamo ciuitate Asiæ, emicuit Traiani temporibus, usq; ad Antoniū Piū. Scripsit uolumina XV. author Suidas. Scripsit etiā in opera Hippocratis dictionariū ex ordine literarū: quæq; sint eius uera opa, ab adulterinis secreuit. Venisse quādoq; Romā dicitur, ac cœlū Romanū inconstantiæ maxime accusasse. Hūc omnes tum Auicenna in quodā libro principem medicorū appellat. Ganymedē Troadem Plautus Catamytum uocat ab aquila raptū. Xenophon in Sympolio nō ob formā corporis, sed ob præstās ingeniū ab Ioue raptū dicit: ut eius etiam nomen indicat. Ex tribus enim uerbis Homericis compositū esse uult: hoc est. Lætatur, prudenter, intelligens. Verba subijciam. καὶ ἐγὼ δέ φημι καὶ γανυμήδην οὐ σώματος ἀλλὰ ψυχῆς ἕνεκα, ὑπὸ Διὸς ἐς τὸν ὄλυμπον ἀνενεχθῆναι. μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. ἔστι μὲν γὰρ δήπου ὁμήρῳ, γάνυται δέ τ᾽ ἀκούων. τοῦτο δὲ φράζει, ὅτι ἥδεται δέ τ᾽ ἀκούων. ἔστι δὲ καὶ ἄλλοθί που, πυκινὰ φρεσὶ μήδεα εἰδώς, ἐξ οὖν ἀμφοτέρων τούτων οὐχ ἡδὺ σώματος ὀνομασθεὶς ὁ γανυμήδης, ἀλλ᾽ ἡδὺ γνώμων. Templum præterea ipsius Romæ fuisse, Iuuenalis in Satyra testatur. Nuper enim ut repeto templū Isidis & Ganymedis. Geminiani duo, alter martyr sub Diocletiano cū Lucia uidua, per quā Christianus factus fuerat, passus est: cuius festū XIIII. Cal. Octo. Alter Præsul Mutinēsis professor Iouiniani principis tempore. Cuius festū colitur III. Cal. Feb. L. Gellius nō tam uendibilis orator, q̄ ut nescires quid ei deesset: nec enim erat indoctus nec tardꝰ ad cogitandū: nec Ro. rerū immemor, & uerbis solutus satis: sed in magnos oratores incidit eius ætas: multā tamen & utilē amicis præbuit operā, atq; ita diu uixit, ut multarū ætatū oratoribus implicaretur, multum etiam in causis uersaretur. Cic. in Oratore. Aul. Gel. scriptor noctiū Atticarū tempore Traiani: Fauorinū philosophū maxime coluit: qui cum Athenis unà uiuebat homo Romanus, q̄uis grāmaticū non excesserit. Laudē habet in eo scribēdi genere, quod eodē fere tempore Aelianus Romæ tentauit homo græcus. Geminus presbyter Antiochenus, sub Alexādro Imp. floruit, qui q̄q uir doctissimus pauca cōscripsit ut ait Hierony. C. Geminius PR. aduersus Thracas infeliciter pugnauit. Liuius LXX. Gennadius

Marginal notes: Sergius Galba; Ser. Galba; Gabinius legatus; Gabinius martyr; Susanna; Gabinus; Galli; Galla; Gaudentij duo; Galenus; Ganymedes; Geminiani duo; L. Gellius; A. Gellius; Geminus; Geminius; Gennadius

nadius presbyter, Massyliensis, Theodosij tempore, uiros illustres post Hieronymum con/
tinuauit. Alter fuit præsul Cōstantinopolitanus sub Leone seniore Imper. Edidit commen/
tarios in Danielem: præterea Homilias nonnullas. Genesius Arelatensis patria, arte mimus *Genesius*
& infamis, christianos apud imperatorē Diocletianū turpissimis gestibus irridebat, passus *martyr*
tandē & ipse sub eodē. Georgius martyr, genere Cappadox, Tribunus mil. sub Diocletiano *Georgius*
merebat. Draconē maximū in Africa exercitū terrentē, solus deo fret⁹ dicit̄ interemisse, quæ
tamen historia in Niceno concilio inter Apocrypha est habita. Germani præter martyres, *Germani tres*
tres inter professores p̄cipui memorant̄. unus præsul Antissiodorensis, qui peregrinationis
gratia insidens asino Rauennam uenit, ubi obsoniū cum argenteo uase missum ei à Placidia
matre Valentiniani iunioris statim pauperibus dedit. Inuitatus ad cœnā ab eadē, asino inue
ctus eodē est. Decessit in eadē urbe: in Galliā postea relatus. Alius patria Augustodunensis
Abbas S. Symphoriani: deinde præsul Parisiensis, ubi etiā recubat. Tertius præsul Capua/
nus alibi narrabit̄. Gerardi quatuor. duo inter sanctos, totidēq; iter beatos relati, suis in locis *Gerardi*
dicunt̄. Giraldus uero professor, idem'q; patria Germanus, & præsul Bracharensis Alphonsi *Giraldus*
primi Lusitaniæ regis tempore fuit. Gildardus uero, & Medardus gemini fratres sub Clodo *Gildardus &*
ueo sancto rege Francorū, de quorū nobili stirpe fuere, eodē die uidelicet VI. Eid. Iunij nati, *Medardus*
& simul extincti, eodē quoq; & præsules facti, alter Rothomagensis, alter Medard⁹ Nouio/
mensis: postea Tornacensis, quam promotionē puer olim sibi prædixerat. Sanctus uterq; in
sua requiescit ecclesia. author Vitardus. Giges rex Lydiæ inducitur à Platone, pastor regis *Giges*
Lydiæ: Cū die quadā uenisset in nemus, coactus est quibusdā magnis imbribus descendere
in terræ hiatū, ubi æneum equū uidit, in cuius lateribus animaduertit cauernas esse, quibus
apertis uidit corpus hominis mortui magnitudine inusitata, annulumq; aureum in digito,
quē ut detraxit, ipse induit: & ad pastores reuersus, cum eū uertebat ad palmā, nulli uidebat̄:
ipse aūt cuncta uidebat, cū annulū in digito reponebat. Itaq; hac opportunitate usus, stuprū
intulit reginæ, eáq; adiutrice regē suū, & quos obstare posse uidebat, sustulit. Itaq; annuli be
neficio, rex factus est. hæc Cic. de Officijs li. III. Hic etiā oraculū cōsuluit, nunqs eo beatior
inueniret̄. Cui deus, Aglaus Psophidius dixit. Is erat Arcadū pauperrim⁹, ætate iam senior,
terras agelli sui nunq̄ excesserat: contentus tantum sorte sua. author Valerius de Felicitate.
Glaucus Hippolochi filius, Bellerophontis nepos, auxilio Troianis uenit: cum quo Diome/ *Glaucus*
des memor ueteris hospitij, iunctis dextris amicitiā iniuit, armáq; cōmutauit ænea, p̄cio ix. *Bellerophon*
boum, cum illius aureis armis, quæ centū erant boum. author Home. Iliados sexto. Glaucus *tis nepos*
piscator, ut habet̄ in fabulis XIII. Metamorphoseos, pisces captos supra ripā explicuit, do *Glaucus deus*
nec retia siccarent̄, At illi contacta herba reuerso spiritu, in mare prosilierunt. Glaucus eam *marinus.*
herbam degustans immortalitatē adeptus est, protinusq; in altum ruēs, inter deos marinos
est receptus. Qui amore Scyllæ marinæ nymphæ captus, ad Circē uenit remedij gratia. Illa
zelotypa locū ubi Scylla lauare cōsueuit, uenenis infecit, quā attingens pubetenus in canum *Glaucus*
figurā uersa est. Glaucus Antenoris Troiani filius ab Agamemnone interfectus, ut author *Antenoris*
Dictys Cretensis. Glaucus Sisyphi filius, q apud Potniā regnauit, equas alebat humana cor *Glaucus*
pora pascētes, à qbus & ipse postremo deuoratus in funebribus Peliæ laudibus. author Pro *Sisyphi*
bus grāmaticus. Seruius uero dicit, Glaucū Potniadē sacra Veneris spernentē, ab equabus *Glaucus*
suis, qbus ad currū utebat̄, dilaceratū. cuius meminit Virgil. in III. Georg. Alius Minois fi/ *Minois*
lius. Ali⁹ inter ministros Vulcani, ex his q ferrū exercent, cōmemorat̄ ab Herodoto. Alius *Glaucus*
itē Lemnius statuarius à Stephano. Glaucon Atheniensis philosophus scripsit dialogos ix. *Vulcani*
uno in uolumine. author Diogenes. Glyceriū Thespiēsis meretrix, quæ dono Cupidinem à *Glaucus*
Praxitele acceptā Thespiensibus & ipsa donauit. Strabo. Glycerius unus ex Imperatoribus *statuarius*
Romanis postea dicet̄. Gnæus prænomen Ro. à generando dictū, sicuti Manius à mane: & *Glaucon.*
Lucius à luce. Festus. Gordiani inter principes Ro. dicent̄. Fuit alter martyr, cū Epimacho, *philosophus*
sub Iuliano principe: cuius aulicus fuerat, sepultus in uia Latina, ad secūdū lapidē. Gotardus *Glycerium*
natione German⁹, p̄fessor: ex monacho Henrici primi opera factus præsul Ilmensis, ubi etiā *Gnæus*
iacet. Gracchos per h, Velius Longus scribi iubet. Præterea Sempronij nomine cuncti ap/ *Gordianus*
pellant̄. T. Sēpronius Gracchus Gracchorū ex Cornelia Africani sorore pater: Procos. Cel/ *Gotardus*
tiberos in deditionē accepit, ac monumentū operū suorum Gracchorū oppidū in Hispania *Gracchorum*
cōstruxit: ut Liuius refert. Consul in Sardiniā nauigans, inde caprarū greges, captiuorumq; *familia*
uictor portauit. ex quo natū p̄uerbiū: Sardi uenales. Censor libertinos in quatuor trib⁹ ur/ *T. Sēpronius*
Gracchus

banas diuisit. Collegã suum Appiũ Claudiũ damnari passus non est. Cũ geniali thoro duos angues quondã reperisset, responsumq; esset periturũ ex ipsis cõiugibus, cuius sexus anguis esset conceptus, marẽ illico necari iussit. Ita uxori pepercit: ipse paulopost obijt diem. Scipionẽ Asiaticũ, quãuis inimicũ, duci in carcerẽ nõ est passus. Prætor Galliã domuit. Liuius, Plutarchus, Valerius. Addit p̃terea Gellius ex oratione eius nõnulla uerba, quæ ad populũ habuit, cũ è Sardinia reuersus est. Versatus sum, inq̃t, in ꝓuincia, quomodo ambitioni meæ conducere arbitrabar. Nulla apud me popina, neq; pueri eximia facie stabant. Sed in conuiuio liberi nostri modestius erant, q̃ apud principẽ. Et paulo inferius. Ita uersatus sum in prouincia, ut nemo possit uere dicere, assem aut eo plus in muneribus me accepisse, aut mea opa quenq̃ sumptũ fecisse. Biennio fui in prouincia. Si ulla meretrix domũ meã introiuit, aut cuiuspiã seruulus ꝓpter me sollicitus fuit, omniũ postremissimũ, nequissimumq; existimatote. Cũ à seruis eorũ tam caste me habuerim, inde potestis considerare, quomodo me putetis cũ liberis nostris uixisse. Atq; paulopost. Itaq; Quirites tunc cũ Ro. ꝑfectus sum, zonas quas plenas argẽti extuli, eas è ꝓuincia inanes retuli: Alij uini amphoras quas plenas tulerũt, eas
T.Gracchus argenti plenas domos reportarũt. Ti. Gracchus huius filius Quæstor Mancino in Hispania fœdus ci⁹ flagitiosũ ꝓbauit. Periculũ deditionis, eloquentiæ gratia fugit. Tribunus ple. legẽ tulit, ne quis plus mille agri iugera haberet. Octauio Collegæ intercedenti nouo exẽplo magistratũ abrogauit: deinde tulit ut de facultate, quæ de Attali hæreditate erat, populo diuideret. Deinde cũ ꝓrogare sibi potestatẽ uellet, aduersis auspicijs in publicũ ꝓcessit, statimq; Capitoliũ petijt, manũ ad caput referens, qua salutẽ suã populo cõmendabat. Hoc nobilitas accepit, quasi diadema posceret, segniterq́; cessante Mutio Cos. Scipio Nasica sequi se iussit, qui saluã Remp. uellẽt. Gracchũ in Capitolio Senatus oppressit. Cuius corpus Lucretij ædilis manu in Tyberim missũ, unde ille Vispillo dict⁹. Nasica ut inuidiæ subtraherẽ, per speciẽ legationis in Asiã ablegat⁹ est. Hæc Cæcilius. Sed Cic. in Bruto plura de eo. Vtinã in Ti. Graccho talis mẽs ad Rẽp. bene gerendã fuisset, quale ingeniũ ad benedicendũ fuit. Nã diligẽtia matris Corneliæ à puero doctus, & græcis literis eruditus fuerat. In eis etiã adolescẽs Diaphenẽ Mitylenæũ, Græciæ tẽporib⁹ illis disertissimũ, habuit. Ei⁹ & Carbonis habemus orationes nondũ satis splendidas uerbis, sed acutas, prudentiæq́; plenissimas. Idẽ de Orato. Ti. Gracchus seruũ habebat cum fistula eburnea, q occulte post eũ dũ cõcionarẽ inflãdo, eo
C.Gracchus sono, aut illũ remissum excitaret, aut intẽtionẽ reuocaret. C. Gracchus Ti. frater pestilentem Sardiniã Quæstor sortitus, nõ ueniente successore, sponte decessit. Asculanæ & Fregellanæ defectionis inuidiã sustinuit. Tri. pl. Agrarias & frumentarias leges tulit. Colonos etiã Capuã & Tarentũ mittendos censuit. Triũuiros agris diuidundis se, & Fuluiũ Flac. ac C. Cassium cõstituit. Quare accersitus cum in senatũ nõ uenisset, armata familia Auentinũ occu-
Opimius pauit, ubi ab Opimio uictus, dum à templo Lunæ desilit: telum intorsit, & Pontinio amico apud portã Trigeminã, ac P. Lectorio in ponte sublicio ꝑsequentibus resistente, in locum angustũ peruenit: ubi uel sua, uel aliorũ manu interfectus: caput à Septimio Attilio amico Gracchi ad Opimiũ relatũ, auro expẽsum ferẽ, propter auaritiã, infuso plumbo grauius effectum: ex Cæcilio. Cic. aũt in Oratore. C. Gracchus doctus à puero, flagrantiq; ingenio fuit. Damnũ res Romanæ latinæq́; literæ illius immaturo interitu fecerunt. Atq; utinã nõ, tã fratri pietatẽ q̃ patriæ p̃stare uoluisset. quo ille ingenio tali diutius si uixisset, uel paternam, uel auitã gloriã cõsecutus, eloquentia quidẽ nescio an habuisset parẽ quenq̃. Grãdis est uerbis, sapiẽs sentẽtijs, genere toto grauis. Man⁹ extrema nõ accessit opibus eius, p̃clara inchoata multa, ꝑfecta nõ planè. Legendus est inq̃ hic orator Brute, si quisq̃ alius iuuentuti. Nõ enim
Gregorius Nazianzenus solũ acuere aciẽ, sed alere ingeniũ potest. Gregorius & Basilius uiri sanctissimi, paritérq; doctissimi: Cappadocesq́; genere, uterq; Athenis simul ꝑfecit Rhetorũ Philosophorumq́; studijs. Deinde simul XIII. annis in cœnobio quodã deo mancipati, tm̃ sacris literis operã dedere. Post hæc alter alterã ingressus uiã, Gregorius apud Nazianzũ oppidum Cappadociæ, in patris locũ p̃sul subrogaẽ. ubi maxime Arrianorũ turbini restitit. Mox quoq; reddita pace orthodoxis, accersitus Constantinopolim ad emendandũ eum populũ, recentibus hæreticorũ infectũ uenenis, tm̃ breui tp̃e eidẽ p̃sidendo profuit, ut tũc primũ illi in fide renasci uiderenẽ. Sed statim inuidia gloriã subsecuta est. obtrectare quidã cœperunt, palamq́; uociferari, Gregoriũ Constantinopolitanã sedẽ occupasse, ipsum priorẽ repetere, ac aliũ subrogari oportere. Quod ipse animaduertens cũ iam superare posset, cedere maluit, q̃ eius gratia

cædis

cædis aliqd, aut tumultus oriret. Atq; hoc pacto pristinā repetēs sedē, quod reliquū fuit æui sacris lectionibus, aut scriptionibus tradidit, Quibus ut quietius uacaret, successorē sibi, ac coadiutorē, qui populo pesset, elegit, ætate iam ingrauescente. Extāt & Basilij pclara ingenij monumēta. Nos fermè X. eius oratiunculas conuertimus in latinū. Basilij etiā instituta mo nachorū. Hæc Rufinus X t. historiæ. Hierony. aūt eius opa cōmemorat. Gregorius inqt Nazianzenus, uir eloquentissimus, præceptor meus, à quo scripturā explanante didici, ad xxx. mil. uersuū oia opera sua cōposuit. ex quibus illa sunt. De morte fratris, Cæsaris laudes, Cypriani, Athanasij, Maximi philosophi post exiliū reuersi, quē falso noie quidā Heroni inscripserunt, quia est alius liber uituperationē eiusdē Maximi cōtinens, quasi nō licuerit eundē, & laudare, & uituperare pro tpe. Præterea lib. hexametro carmine, uirginitatis, & nuptiarū contra se dissidentiū. aduersus Eunomiū lib. II. De S. S. lib. I. Cōtra Iulianū lib. I. Secutus est aūt Polemonē in dicendi stilo, uiuentiq; sibi præsulē successorē ordinans, ipse ruri uitā monachi uixit. Decessit sub Theodosio principe. Gregorius Nissenus item præsul, frater Basilij, Theologus ex doctrina uocatus, rhetoricæ & eloquentiæ studijs legitime imbutus, orationes edidit: quæ nunc extant aduersus Eunomiū, de diuinitate filij: Apologiā quasi fratris Basilij, quē ille defunctū manifeste oppugnabat, nō ausus uiuū attingere. Homilias præterea in Cantica. & ad sororē Macrinā. De anima. De laudibus Stephani Protomartyris. Gregorius Ponticus è Neocæsaria Ponti ciuitate, discipulus Origenis, magna uir fama sanctitatis, pariter & doctrinæ. Nā & Athenis florebat philosophus, nondū christianus, Inde Berytū uenit, ibiq; iura docebat. Permotus Origenis fama, qui tunc Cæsareæ sacros libros enarrabat, eò uenit, à quo uerā philosophiā edoctus est. Reuocantibus mox parētibus in patriā redijt, ubi adhuc nullis initiatus sacris, sanctitatis plura edidit signa, ægros curando, plurimosq; ad Christi fidem per epist. eruditas uocando. Huius meminit Pamphilus martyr. Eusebius itē in lib. quos de Origene conscripsit. Hæc Socrates in historia Tripartita. Gregorius Iacticus, Haliarti præsul usq; ad extremā senectutē, scripsit diuersos tractat⁹ stilo mediocri, ut Hieron. ait. Gregorius martyr Spoletinus sub Diocletiano, & ciuis. In eadē urbe Cōcordius presbyter Romanus, martyr sub Antonino. Gorgiā inter Leontinos natū Sicilia tulit. Cui tanq̃ patri, quicqd habet artis, ars sophistica referat acceptū licet. Quod enim ornamenti Aeschylū miratur antiquitas addidisse tragœdiæ, uestē uidelicet, pulpitū, personas, heroum nuncios, quibus scena & proscenium ornat: hoc itē Gorgiā suæ tribuisse arti palā est, uehementiā in dicendo, paradoxas, spiritū, magniloquentiā, elocutionem, transgressiones, adiectiones, uerba etiā poetica ornatus gratia, ex qbus oratio cū dulcis, tū potēs emanaret. Quantū aūt extemporalitate pstiterit, ubi de sophistica in uniuersū tractauimus executi sumus, qua disciplina optimos Atheniensiū sibi deuinxit Critiā & Alcibiadē, ambos ætate florentes. Itē Periclē & Thucydidē penè senescentes. Agatho uero poeta Tragicus, quē unū scena mirat sapientē, pulchreq; loquentē, sæpe in iambis suis Gorgizat. Sed & in Panegyricis eminentissimus uisus, orationē Pythicā habuit ex ara: cui⁹ rei gratia statua ei⁹ aurea in eodē tēplo posita fuit. Vixit annis C V I I I. ea corporis ac sensus integritate, qua iuuenis. Ex lib. Sophist. Philost.

Gregorius Nissenus præsul — *Gregorius Ponticus* — *Gregorius Iacticus* — *Gregorius martyr* — *Concordius* — *Gorgias*

IAMBLYCVS philosophus Pythagoricus è Chalcide Syriæ fuit, Porphyrij discipulus, Constantini magni tpe. Adeo profecit, ut secundas post pceptorē Romæ obtineret, nec ab eo quicq̃ differre uideret, quo ad doctrinā, nisi quod ille melior facilitate, candoreq; orationis, hic paulo durior habebatur: ac, ut de Xenocrate Plato dicebat, uenere dicendi carebat. Moribus adeo ꝓbatus, ut eius uitæ abstinentia, modestiaq; ea tempestate cōspicua fuerit. In secretū se semel in die recipere solebat, ubi quandoq; à discipulis ab humo sublimis aliquanto uisus, cū dijs adloqui putatus est. Diuinationis in eo inter cætera, uel id argumentū deprehenderūt: Cū quondā è suburbano è sacrificio rediret cū suis discipulis, ac de sacris loqueret: extemplo, abrupto sermone, diuertamus inquit, alia uia: quando hæc est, uti sentio, polluta funere nescio quo. Pars ergo eū secuta est. Pars aūt cœpto itinere pergere pseuerans obuiā Vispillones habuere, qui à defuncti cadauere reuertebant. Interrogantesq; ueritatē dephenderunt. Hæc ex Eunapio græco authore. Hierony. quoq; de eodē sic scribit. Iamblycus philosophus dogmata Pythagoræ cōmentatus est, imitatus ex parte Moderatū uirū eloquentissimū, & Archippū, & Lysiadē Pythagoræ auditorē, quorū Archippus & Lysiades in Græcia Thebis scholas habuere, qui memoriter doctoris pcepta tenētes, ingenio pro libris utebant. Iarchas philosophus

Iamblycus — *Iarchas*

Ianus Inde apud Philostratū in uita Apollonij narraꝛ. Ianū inqt Macrob. physici cœlū esse uolūt, ab eundo, ꝙ sempꝛ eat. Phœnices illū specie draconis, in os caudā reflectentis, figurat, eundē esse finē & principiū anni denotans. Hetrusci Vadimona, latini Vertūnū eū, teste Seruio uocabant. Tēporis quoq; patrē bifrontē, ortū uidelicet, occasumq; cernentē. Hora. Matutine pater, seu Iane libentius audis. Ouid. Præsidet & cœli foribus cū mitibus horis. & alibi. Cū tot sint Iani, cur stas sacratus in uno? Quapropter sacrificiū ab ipso prius incipiebāt. Primus oim Latiū incoluit in Vaticano, locus'q; hodie cōmonstraꝛ, ubi oppidulū instituit de suo noīe. Iani templū ad infimū Argiletū Numa dicauit, indicem'q; pacis fecit, ut clauso à bellis uaca-
Hyacinthus retur. Ter igiꝛ clausus. ab eo primū, deinde post ij. bellū Pu. post Actiacam uictoriā. Hyacin-
Eugenia thus & Protus eunuchi Eugeniæ filiæ Philippi præfecti, sub Maximiano martyres, cū ea se-
Ianuarius pulti in cœmiterio Priscillæ. Alter iugulatus apud Terracinā. Ianuarius ꝑsul Beneuentanus,
Acacius martyr sub Diocletiano unà cū Acacio, Desyderio, Proculo, & Festo socijs apud urbem Pu-
Desyderius teolos. Ianuarij quoq; martyres alij, alibi dicti. Ibycus patria Reginus, historicꝰ, uixit apud
Proculus Polycratem Samiorū tyrannū, regnante Crœso. Hic diciꝛ primus Sambucā musicū instru-
Ibycus mentū inuenisse, genus uidelicet Citharæ triangularis. Insanus in amore puerorū. Feruntur
C. Icilius eius li. vij. lingua dorica. Suid. C. Icilius Tri. pl. Virginiæ sponsus, q ob flagitiū Ap. Claudij
Ictus palæ- unà cū Virginio socero x uiros expulit. Liui. III. Ictus Tarentinus, nobilis palæstrita, toto
strita uitæ tpe Veneris expers fuit, ut arti accōmodatior esset, tanta illi glīæ libido. author Aelianus de ua. histo. In hoc igiꝛ illud apostolicū depꝛehendimus, qui in stadio currūt, ab oībus ab-
Idæus poeta stinent, & hi qdē ut corruptibilē coronā accipiant, nos aūt ut incorruptam. Idæus Rhodius uersificator, opus Homeri iterauit, carmen carmini cōparādo: scripsit & Rhodiorū res uer-
Ideus sibus trib. mil. Suidas. Ideus media cor. Apharei filiꝰ seu Neptuni, Aetoliæ rex, q ex Marpis-
sa Cleopatrā Meleagri uxorē genuit, & ob uxoris zelotypiā Apollinē iaculatus. Iliados ix.
Idanthyrsus Idanthyrsus Scytharū rex, bello res magnas gessit, multū Asiæ subiugauit, usq; in Aegyptū
Idmon Vates excurrit, ut Stra. XIIII. Idmon uates inter Argonautas, Apollinis & Asteriæ filius. Ex Id-
Idomeneus mone aūt & Testia Testor, è Testore Calchas itē uates, ut placet Pherecydi. Apollonius autem poeta Idmonē Abantis filiū esse dicit. Herodotus itē. Idomeneus Deucalionis filius Minois nepos rex Cretensiū, q teste Homero populos suos ad Troiā duxit. In reditu cū immolare primū occurrente si incolumis domū rediret, statueret, in filiāq; incideret, pulsus ob crudelitatē à ciuibus in Salentinū Calabriæ promontoriū pelago deuenit, ubi & ciuitatē condi-
IESVS dit. Virgil. Et Salentinos obsedit milite campos Lyctius Idomeneus. IESVS, seruator hebraice, præter dnm nostrū fuere quatuor. Primus qui successit Mosi in ducendo populo, quē in terrā ꝓmissionis introduxit. exploratores Hiericho ad Raab misit, qui etiā cursum Solis prodigiose moratus est ad superandos inimicos, uocaꝛ aliter Iosue. Alius filius Iasedech sacerdos ex genere Aaron, qui anno primo Cyri regis cū Zorobabele duce, & Iudæorū populo, è Babylonia in Iudæā uenit templū ædificatū, perseuerauit'q; usq; ad annū VII. Darei, renouatū'q; dedicauit. Tertius filius Syrach, legis hebraicæ doctor sub Ptolemæo Euergete, & Simone Oniæ filio sacerdote. Hic librū scripsit Ecclesiasticū. Cuius opus in græcū sermonem Iesus itē eius nepos, ut in prologo testaꝛ, conuertit tpe Ptolemæi Euergetis, sub quo in
Hiero Sy- Aegypto uixit. Quartus inter LXXII. Christi discipulos cognominatur Iustus. Hiero Sy-
racusanus racusanus cū esset ex duce rex factus, po. Ro. perpetuus amicus fuit: ac cū omnis expers disciplinæ in morbū incidit, erudiri cœpit, ac ultro sermonibus physicis aures accōmodare: donec paulatim, dum per ualetudinē licuit, poetis Pindaro & Simonide adcersitis, usus est, fratriq; Geloni propterea experti omniū literarū ꝑstitit. author Aelianus de ua. histo. Hic etiā diciꝛ, orta domi seditione eum expellere uolentiū, inermis in forū prodijsse, blandāq; oratio-
Hiero ne populū in officio continuisse. Hiero Ferreus cognomento, Atheniensis, familiaris Niciæ
Ferreus ducis Atheniensis, unàq; cū eo disciplinis eruditus, poemata nonnulla conscripsit. quæ Plu-
Hieronymus tarchus in Nicia ad ætatē suā peruenisse testaꝛ. Hieronymus Siciliæ tyrannus, Hieroni patri
tyrannus successit admodum puer, cui pater metuens, relictis tutoribus XVI. mandauit moriens, ut fidē erga po. Ro. annos L. ab se cultā inuiolatā seruaret. Hic postea abiecta tutela, contēpta patris disciplina ac moderatione, luxuriosius, & arrogantius agendo, à Romanis desciuit,
Hieronymus Annibaliq; adhæsit. Cū'q; superbe nimis in ciues sese haberet, ab eisdē interfectus est. author
historicus Liui. lib. iiij. secundi belli Pu. Hieronymus Rhodius historicus, familiaris Demetrij Polior-
Hieronymus cetis, relictus'q; ab eo præfectus in regione Bœotiæ, scripsit res ab ipso Demetrio gestas, ut
doctor Plutarch. in Demetr. Hieronymi doctorū principis uitā recensere, parergon fortasse fuerit,

cum

cum tot illustriũ uirorũ sit mandata monumentis, quædã tamen ex eius libris de se loquẽtis, pſertim ad eius literas pertinẽtia, in mediũ afferã. Ac primũ in lib. de Viris illustribus se ex oppido Stridonis ortũ fatet, patre Eusebio. Romã uenit admodũ adolescens, ibiq; se studijs liberaliũ artiũ tradidit. De qbus sic ipse in Apologia ad Pammachiũ & Occanũ. Dum essem iuuenis, miro discendi ferebar ardore: nec iuxta quorundã pſumptionẽ ipse me docui. Apollinarẽ Laodiceũ audiui Antiochiæ, frequẽter & colui: & cũ me i sanctis scripturis erudiret, nunq̃ illius contentiosum dogma suscepi. Iã canis spargebar caput, & magistrũ potius q̃ discipulũ decẽbat, perrexi tamen Alexandriã, audiui Didymũ, in multis ei gratias ago: quod nesciui, didici: quod sciebã, illo docente nõ perdidi. Putabant me homines finẽ fecisse discendi, rursus Hierosolymã ad Bethlẽ ueni, quo labore, quo precio, Barabanũ nocturnũ habui præceptorẽ: timebã em̃ Iudæos, & mihi alterũ exhibebat Nicodemũ. Accuset me quisq;, quia hominẽ hebræũ habui præceptorẽ, & quia Didymi, & Apollinaris inter se dogma cõtrariũ est: arguat potius, ubi hæresim defenderim, ubi prauũ dogma sim secut⁹. De conuersione aũt sacrorũ librorũ, sic in epist. ad Augustinũ. Quod aũt in alijs quæris epistolis, cur prior mea in libris canonicis interpretatio asteriscos habeat, & uirgulas prænotatas, & postea aliã translationẽ absq; his signis ediderim: pace tua dixerim, uideris mihi nõ intelligere qđ quæsiuisti. Illa em̃ interp̃tatio L X X. interpretũ est, & ubicunq; uirgulæ, id est, obeli sunt, significatur ꝙ L X X. plus dixerint, q̃ habeť in hebræo, ubi aũt asterisci. i. stellæ p̃lucẽtes, ẽ Theodotionis editione ab Origene additũ est: & ibi græca transtulimus, hæc de ipso hebraico quod intelligebamus expressimus, sensuũ potius ueritatẽ, q̃ uerborũ ordinẽ interdũ cõseruantes. Et miror quõ L X X. interpretũ libros legas, nõ puros, aut ab eis editos, sed ab Origene emendatos, seu potius corruptos per obelos & asteriscos, & christiani hois interpretatiunculã nõ se quaris: præsertim cũ ea quæ addita sunt, ex hois Iudæi atq; blasphemi, post Christi crucẽ editione transtulit. Vis amator esse uerus L X X. interpretũ: nõ legas ea quæ sub asteriscis sũt. Imò tolle de uoluminibus, ut ueterũ te fautorẽ probes. Porrò ꝙ dicis, nõ debuisse me interpretari post ueteres: & nouo uteris syllogismo, Aut obscura fuerint, quæ interpretati sũt, aut manifesta. Si obscura, tu q̃modo ausus es post eos disserere, qđ illi explanare non potuerũt? si manifesta, superfluũ est te uoluisse disserere, ꝙ illos latere nõ potuit: Respõdeat mihi prudentia tua, Quare tu post tantos & tales interpretes, in explanatione Psalmorũ diuersa senseris ab Origene, Eusebio Cæsariẽsi, Theodoro Heracleota, Asterio Scythopolitano, Apollinare Laodiceno, Didymo Alexandrino, apud latinos aũt Hylario Pictauensi, & Eusebio Vercellensi præsule, qui Originẽ & Eusebiũ transtulerunt, quorũ priorẽ noster Ambrosius secutus est. Si em̃ obscuri sunt psalmi, te quoq; in eis falli potuisse putandũ est. Si manifesti, illos in eis falli potuisse minime putandũ, atq; hoc pacto superflua fuerit interpretatio tua. Hac deniq; lege nullus post priores loqui audebit: cũ potius humanitatis tuæ fuerit, in quo ueniã tibi tribuis, indulgere & cæteris. Ego em̃ nõ tam uetera abolere conatus sum, quæ linguæ meæ hominibus emendata de græco in latinum transtuli, q̃ ea testimonia quæ à Iudæis prætermissa sunt uel corrupta, proferre in mediũ, ut scirent nostri quid Hebræa ueritas contineret: si cui legere nõ placet, nemo cõpellit inuitũ. Deinde paulo inferius. Et si me, ut dicis, in noui testamenti emendatione suscipis, ꝙ plurimi linguæ græcæ habẽtes scientiã, de meo possint opere iudicare: eandẽ integritatẽ debueras etiã in ueteri credere testamento, ꝙ non nostra confinximus, sed ut apud Hebræos inuenimus, transtulimus. Præter uero supra ab eo narratã causam uertendi uetus testamentũ, est & alia quã in Apologia contra Rufinũ adsignat his uerbis: Quod aũt me ad uetus testamẽtũ uertendũ impulit, uidi apud L X X. interpretes multa prætermissa, q̃ ab apostolis cõmemoranť. Causam erroris non est meũ exponere: Iudæi p̃dicant factũ diuino cõsilio esse, ne Ptolemæus unius dei cultor ac Platonicus apud Hebræos duplicẽ diuinitatẽ deprehenderet. Quare ubicũq; de patre & filio scripta cõstant, aut siluerũt, aut aliter interp̃tati sunt, ut & regi satisfacerent, & arcanũ fidei nõ manifestarẽt. Itẽ quæ me causa impulit, Origenis audacia fuit, q editionẽ Theodotionis L X X. interpretibus miscuit obeliscis, asteriscisq; additis. Sed in hac scripturæ conuersione, multa se passum ab obtrectatoribus & maleuolis fuisse, etiã in eadẽ apologia testatur hoc modo. Scripsit frater Eusebius se apud Afros præsules epist. meo nomine scriptã reperisse, in qua agerẽ pœnitentiã, & me ab Hebræis fuisse inductũ testabar, ut Hebræa uolumina in latinũ uerterem, in quibus nulla sit ueritas. Sed malitia nõ habet tantas uires, quantos conatus. Studiosissimũ

& auidū diſcendi eum ſemper fuiſſe,uel illud in primis declarat,quod alio loco dicit:Literæ marſupium non ſequuntur:ſudoris comites,non uoluptatis:ieiunij,nō ſuauitatis:continentiæ,non luxuriæ. Demoſt. plus olei ꝙ̃ uini expendiſſe dicitur,& omnes opifices nocturnis ſemper uigilijs præueniſſe.Quod ille facit in una litera exprimenda,ut à cane diſcat:tu in me criminaris,ꝙ homo ab homine literas Hebræas didicerim. Inde eſt quod quidam inerudití pudentes remanent,dum nolunt diſcere quod ignorant: nec Horatiū cōmonentem audiūt. Cur neſcire pudens praue q̄ diſcere malo? Librum Didymi de Spū S.non æmulatione Ambroſij,uti Rufinus obiecerat:ſed ardore fidei conuertit,quū de illo ſemper honorifice in alijs loquatur locis.Sic enim ad Paulinū ſcribit : Malui enim alieni operis interpres exiſtere,q̄ ut quidam faciunt,informis corniculæ modo,alienis me coloribus adornare. Legi dudū de ſpiritu S.quoſdam libellos,& iuxta Comici ſententiā è Græcis bonis Latina nō bona:nihil enī̄ ibi dialecticū,nihil uirile,atq; diſtinctū eſt,quod lectorē uel ingratū ad ſenſum trahat:ſed totum flaccidū interdū atq; formoſum,& exquiſitis hinc inde coloribus depictū. Calūniatus itē ꝙ parū fideliter transferret,conatus eſt ſcribere de optimo genere interpretandi ad Pammachiū,oſtendens nō ſolū gentiliū,ſed ſacræ ſcripturæ,apoſtolorū, ſimulq; euangeliſtarū,& L X X.interpretū exemplo,nō uerbū de uerbo,ſed ſenſum de ſenſu debere transferri:magiſtrumq; ſe dicit habere Tulliū,qui Protagorā Platonis & Oeconomicum Xenophontis, & Aeſchynis, ac Demoſt. duas cōtra ſe orationes pulcherrimas tranſtulerit, quāta in illis prætermiſerit,& quanta addiderit,quanta mutauerit, ut proprietates alterius linguæ ſua explicaret,non eſt huius temporis dicere:ſat mihi erit ipſius translationis authoritas, qui in prologo ita locutus eſt:Putaui mihi ſuſcipiendū laborē utilem ſtudioſis,mihi quidem ipſi neceſſarium. Conuerti enim ex Atticis duorū eloquentiſſimorū duas nobiliſſimas orationes inter ſe concertantiū,Aeſchynis & Demoſt.nec conuerti ut interpres, ſed ut orator, ſententijs ijſdē, & earū fruēs tā figuris q̄ uiribus ad noſtrā conſuetudinē aptis, in quibus nō uerbū pro uerbo neceſſe habui reddere:ſed genus omne uerborum,uimq; ſeruaui.Nō enī̄ me adnumerare ea lectori putaui oportere,ſed expendere.Sed & Horatius uir doctus & acutus hoc idē in arte poetica erudite præcepit.Nec uerbū uerbo curabit reddere fidus Interpres.Terētius Menandrū,Plautus & Cæcilius ueteres comicos interpretati ſunt:num hærent in uerbis,ac decorē magis & elegantiā in translatione conſeruant,q̄ interpretationis ueritatē? Repetam igit̃ quod Euſebius in proœmio attulit.Sicui nō uidet̃ linguæ gratiā interpretatione mutari,Homerū ad uerbū exprimat in latinū:plus aliquid dicam,eundem ſua lingua proſę uerbis interpretet̃, uidebit ordinē ridiculū,& poetam elegantiſſimū uix loquentē. In allegādis poetis & oratoribus præter omnes ſuperiores,maiori & copia & facilitate, ad ſcripturæ probationem religioſiſſime adducens, Ruffino nonnulliſq; æmulis calumniandi materiā ꝓbuiſſe uidet̃,maxime ꝙ præter eius iuſiurandū facere uidebat̃.qbus ipſe minime poſt uotū eius legiſſe reſpondit,quæ tñ ex eis teneret,adlegare. Quapropter non ab re fuerit inſeri epiſt. quā Calpurnio Lanario ſcribit,qui ſub cuiuſdā oratoris nomine quæſiuerat, cur homo chriſtianus codices ſeculares adlegaret. Quod aūt quæris in calce tuæ epiſtolæ,cur in opuſculis noſtris ſeculariū literarū interponamus exempla : Quis enī̄ neſcit & in Moyſe, & Prophetarū uoluminibus quædā adſumpta de gentiliū libris,& Salomonē philoſophis Tyri & nōnulla propoſuiſſe,& aliqua reſpondiſſe.unde in exordio prouerbiorum cōmonet,ut intelligamus ſermones prudentiæ,uerſutaſq; uerborū parabolas, & obſcurū ſermonē, dicta ſapientū, & ænigmata,quæ proprie dialecticorū ſunt. Sed & Paulus apoſtolus Epimenidis poetæ uſus eſt uerſiculo ſcribens ad Titū.Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ,uētres pigri.Cuius heroici Hemiſtichiū Callimachus poſtea uſurpauit.In alia quoq; epiſt.Menandri ponit Senariū.Corrumpunt bonos mores colloquia praua.Et apud Athenienſes in Ariopago diſputans,Aratū teſtem inuocat,Ipſius enī̄ genus ſumus. Cyprianus mordet̃,cur aduerſus Demetrianū ſcribēs,teſtimonijs uſus ſit prophetarū & apoſtolorū,q̄ ille cōmentitia & ficta eſſe dicebat,& nō potius philoſophorū poetarūq;,quorū authoritati in ethnicis cōtraire nō poterat.Scripſerant cōtra nos Celſus atq; Porphyrius. qbus Origenes,Methodius, Euſebius & Apollinaris fortiſſime reſpōderūt:lege eos, & inuenies cōparatione eorū imperitiſſimos,& poſt tāti tēporis ociū uix quaſi per ſomniū quod pueri didicimus,recordatos.Iulian. Auguſtus ſeptē li.in expeditiōe Parthica aduerſ⁹ chriſtianos euomuit: Si cōtra hūc ſcribere parauero, puto mihi licere ut rabidū canē philoſophorū & Stoicorū doctrinis .i. Herculis claua

repercutiā,

repercutiã:quanq̃ Nazarenũ nostrum, ut ipse dicere solebat, Galilæũ, statim persossus accesperit. Iosephus antiquitatẽ probãs Iudaici populi, duos cõtra Appionẽ grammaticũ libros perscripsit, ubi tanta seculariũ profert testimonia, ut mihi mirũ sit quõ uir Hebræus, & à puero sacris literis eruditus, cũctã græcorũ bibliothecã euoluerit. Quid loquar de Philone, quẽ alterũ Iudæum Platonẽ Critici ꝑnunciant? Quadratus apostolorũ discipulus Atheniensis Pont. nõne Hadriano principi Eleusina sacra inuisenti, librũ pro nostra religione tradidit: & tantæ admirationi omniũ fuit, ut à persecutione grauissima illius sedauerit ingenium? Aristides philosophus uir eloquẽtissimus eidem principi Apologeticũ pro christianis obtulit, refertum philosophorũ sententijs. Quem imitatus postea Iustinus & ipse philosophus Antonino Pio & filijs librum contra gentes tradidit. Quid loquar de Melito Sardensi præsule, quid de Apollinare presbytero Hierapolitano: Dionysio quoq; Corinthiorũ præsule & Tatiano, Bardasane & Irenæo Photini martyris successore, qui Origenis hæreseon singularũ uenena, ex quibus fontibus philosophorũ emanarunt, multis uoluminibus explicarũt? Pantherius Stoicus ob præcipuæ eruditionis gratiã à Demetrio Alexandrino p̃sule missus est in Indiã, ut Christũ apud Brachmanas, & illius gẽtis philosophos p̃dicaret. Clemẽs presbyter Alexandrinus meo iudicio omniũ eruditissimus VIII. scripsit Stromatũ lib. & totidem διαλέξεων, id est disputationũ, & aliũ cõtra gentes. Pædagogi quoq; tria uolumina. Quid in illis indoctũ? Imò qd nõ è media philosophia est? Hũc imitatus Origenes scripsit Stromateas, christianorũ & philosophorũ inter se sententias cõparans, & omnia nostræ religionis dogmata, de Platone, Aristot. Numenio, Cornutoq; cõfirmans. Scripsit & Milciades cõtra gentes uolumen egregiũ. Hippolytus & Apollodorus Romani senatores ꝓpria opuscula ediderunt. Extant & Iulij Africani, q temporũ scripsit historiã, & Theodori qui postea Gregoras dictus est, uiri sanè apostolici, & Dionysij Alexandrini præsulis: Arnobij quoq; p̃sbyteri Laodiceni, necnõ philosophorũ Pãphili, Pierij, Luciani, Marcionis, Eusebij p̃sulis Cæsariensis, & Eustathij Antiocheni, & Athanasij Alexandrini, Eusebij quoq; Emiseni, Triphylli Cyprij, Asterij Scythopolitæ, & Serapionis confessoris, Titi Bostrẽsis p̃sulis Cappadociæ, Basilij, Gregorij, Amphilochij, q oẽs adeo philosophorũ doctrinis & sentẽtijs suos referciũt libros, ut nescias qd in illis primũ admirari debeas, eruditionẽ seculi, an scripturarũ scientiã. Veniã ad Latinos. Quid Tertulliano eruditius? qd argutius apologetico eius? & cõtra gentes libri, cunctã seculi retinẽt disciplinã. Minutius Felix causidicus Ro. in lib. contra Mathematicos, qd Gentiliũ librorũ reliqt intractatũ? Arnobius VII. lib. aduersus gẽtes edidit; totidẽq; discipulus ei⁹ Lactãtius, q de Ira quoq; & Opificio dei duo uolumina cõdidit: quos si legere uolueris, dialogũ Cic. in eis inuenies. Victorino martyri in lib. suis, licet desit eruditio, tamen nõ deest eruditionis uolũtas. Cyprianus ꝙ idola dij nõ sint, qua breuitate, qua historiarũ oim sciẽtia, uerborũq; ac sententiarũ splendore ꝯstrinxit? Hilarius meorũ confessor temporũ & p̃sul XII. Quintiliani lib. & stilo imitatus est, & numero, breuiq; libello quẽ scripsit cõtra Dioscorũ medicũ, qd in literis posset, ostẽdit. Iuuẽcus p̃sbyter Cõstantino historiã dñi saluatoris uersibus explicuit, nec ueret̃ euangelij ueritatẽ sub metri legibus mittere. Igit̃ Hierony. ab æmulis excitat⁹, ꝙ pariter bellũ omnibus hæreticis ac libidinosis indixerit, eosq; suos ac religionis cõmunes hostes putauerit, postq̃ in Asia aliquandiũ Gregorio Nazianzeno Græco præceptori operam in sacris libris dedisset, Hierosolymã secedere statuit. Itaq; imposita tantum in naui bibliotheca quam summo labore parauerat, quaq; carere non poterat, cæteris omissis soluit, sequentibus Paula & Eustochio, quarũ opibus etiã iuuabat̃. Cumq; apud Bethleẽ sese reciperet, quatuor annos in eremo fuit, ut ipse testatur. Quotiens ego in illa uasta solitudine. & quæ subsequunt̃. Inter monachos uersabatur, comite leone, cuius nonnulla etiam portenta referuntur, ibiq; multos annos in cœnobio lectionibus diuinis simul & scriptionibus uacans: demũ ex hac uita in dño migrauit, anno ætatis XCI. pridie Cal. Octob. salutis CCCCXLII. Theodosio minore, & Honorio Imp. Opera eius, ꝙ palã sint, explicare nõ oportet. Chromatij Aquiliensis uiri nobilis ac diuitis benignitate magnopere adiutus est: ad quẽ plures scribit epist. Cuius item opibus, seq; suosq; notarios ac librarios sustentauit. Moriẽs prædixit teste Cyrillo, qui eius uitã perscripsit, corãq; adfuit, se Romã quandoq; transferendũ. Cuius uaticiniũ nobis manifestatũ, corpus eius in Exqlijs apud ædẽ diuæ genitricis ad præsepe collocatũ cernẽtibus. Vitæ gen⁹ q curiosius cupit indagare, Augustini elogiũ de illo uideat, q & Heliæ & Ioanni Baptistæ eũ cõparat, carnibus omnino

& omni

& omni obsonio cocto, uino quoq; abstinuisse. Scietia tanta pditũ,ut qđ ipse ignorauerit,
Iu. Higynus nullus hoim unq̃ sciuerit. Higynus prænoie Iul. nõnullis y præponit. Scribit ad M. Fabium
Quintilianũ,cui familiarissimus fuit,de mundi & sphæræ narratiõe,utile sanè astronomicis:
præterea de signis cœlestibus opus in iiij.lib. distinctũ. Idẽ teste Gellio. cõmentarios in Vir-
giliũ,q nõ extant,librũ quoq; Gromaticon appellatũ, nuper inuentũ. Est eñ Groma, ut ipse
Ignatius testat,ars,loca stationesq; in castris opportune capiendi ornandi uc. Ignatius, Antiochen⁹
tertius post Petrũ præsul,sub Traiano damnatus ad bestias:Romã uinctus mittitur. Naui-
gando Smyrnæ Polycarpum Smyrnæ præsulẽ salutauit,epl̃as quatuor in itinere scripsit, ad
Ephesios,ad Magnesios,ad Trallienses,ad Romanos. Cum in rem præsentẽ uenisset, & ru-
gientes leones audisset,frumentum(ait) Christi nc ũdentibus ferinis conterar, ut panis syn-
cerus inueniar. Eius reliquiæ cadaueris Antiochiã deportatæ,iacẽt in cœmiterio ante portã
Hilarius Daphniticã: Ex Hieronymo. Hilarius p̃sul Pictauensis, teste Hiero. in Phrygiã relegatus,
Pictauensis XII. aduersus Arrianos edidit libros, in quibus Quintilianũ stilo & numero imitatus est.
Librũ itẽ ad Constantinũ magnũ, Præterea ab eodẽ authore sic in epist. taxatur. Hilarius
lucifer ecclesiarũ, preciosus lapis, pulchro sermone aureoq; ore uniuersa loquit̃, si & fœmina
aliqua secus uiã cecidisse potuissent:tñ ab eo in scripturis messis exorta est magna: Hũc ego
Hilarius aliũ à priore suo tẽpore fuisse putauerim. Hilarius alter præsul Arelatensis, uir sanctus,pau-
Arelatensis perumq; sustentator,q nõnulla etiã scripsit: Martiani principis tẽpore ponit̃ Gennadio. Iob
IOB iustus ex terra Hus in Arabiæ Idumææq; finibus, ut ait Hierony. quintus ab Abraamo,ne-
pos Esau,regnauit in regione Edom,potens ac diues: deniq; quanq̃ ex gentibus,sanctissim⁹
ac oibus ꝓbatus doctoribus. Ex Arabissa uxore septẽ genuit mares, & tris fœminas: q quũ
lasciuirent,ipse post cõuiuia dño pro eis immolabat. Exẽplar hic nobis patientiæ ꝓponitur,
oibus malis afflict⁹, tantũ relicta uxore maioris pœnæ gratia, q̃ facta ex ꝓbraret. Postremo
tres amici reges ad eũ ueniũt,animo qdẽ ab initio cõsolãdi,uerũ diabolica instigatione,lon-
ga uerborũ exacerbatiõe, in ipsius odiũ & increpationẽ acrius inuehunt̃. Cum ipsos Iob sa-
pienti disputatione, ac patiẽti sermone superasset, Helim quendã iuuenẽ adrogantẽ contra
acerbis conuicijs instantẽ,modestissime tulit. At deus oipotẽs post annos VII. eius misera-
tus labores,statui eũ feliciori restituit,eiq; & facultates duplicauit, & filios totidẽ quot amise
rat,longe meliores concessit. Vixit quoq; post hæc annis CXL. usq; ad quartã sobolẽ: toto
aũt tempore, CLXXXIII. Scripsit ipsemet librũ de suis uita & sermonibus Arabica lin-
gua,ut ait Hierony. Qui liber prosa incipit:metro labitur,pedestri sermone finit̃. Nã à prin-
cipio usq; ad locũ illũ ubi dicit,Pereat dies in qua nat⁹ sum,stilo prosaico inchoat. Inde usq;
circa finẽ,ubi dñs tris Iob amicos redarguit,heroico metro ꝓsequit̃. Finẽ uero rhythmo co-
lore cõcludit,oibusq; dialecticæ artis legib⁹ singula uerba metit̃. Nã quatuor disputationũ
genera in ipso libro cõplectitur. Prima dialectica,quæ ex probabilibus ꝓcedit,quæ consistit
inter Iob & tris eius amicos: ubi ipse thesim hanc probat, q deus hominẽ iustũ & insontem
quandoq; affligit. Amici uero eius contrã,q deus neminẽ citra culpã plectit. Secunda est so
phistica ex apparentibus: & hæc est inter Iob & Helim: quamuis Iob minime respondeat,q
quidẽ iuuenis adrogans & uaniloquus conclusionẽ amicorũ Iob adprobans sophistice syl-
logizat. Tertia tentatiua,inter dominũ & Iob,qui eundẽ multis quæstionibus tẽtat & inter-
rogat,ut ei declaret, quod nulla est apud deũ sapientia cõparata. Quarta demonstratiua,in
qua pro ipso Iob dominus contra tris amicos eius quæstionẽ definiẽdo demõstrat. Excessit
Iob VI. Eid. Maias,ut Hierony. in suo Calendario ponit:sepultusq; in terra Hus, in finibus
Ioannes Chry Edom seu Bosra,ubi & sepulchrũ eius adhuc uisitur. Ioãnes, Chrysostomus cognomẽto,ob
sostomus linguæ sermonisq; præstantiã, Antiochenus genere, præsul Constantinopolitanus sub Ho-
norio principe,nobilibus ortus parentibus Secundo & Anthusa,discipulus Libanij sophi-
stæ. Audiuit & Andragathiũ,dũ foro se præpararet. Quietẽ tandẽ elegit, imitatus Euagriũ,
qui ex eisdẽ una studijs sese recepit in cœnobiũ. Itaq; relictis philosophiæ libris,sacris literis
incubuit. Idemq; Theodoro & Maximo suasit,qui apud Libaniũ eius cõdiscipuli fuerant,
quorũ Theodorus postea Vestenæ: Maximus uero Seleuciæ Isauricæ præsules fuere. Dio-
dorũ Carteriũ:q tunc sacris cœnobijs præerat,audiuere. Ioannes exinde ob uirtutẽ Anagno
stes ecclesiæ Antiochenæ à Zenone præsule factus,librũ ante omnia contra Iudæos edidit.
Deinde diaconus à Meletio creatus,alterũ de sacerdotio librũ composuit, Post obitum uero
Meletij,qui excessit Constantinopoli, à Paulino præsule presbyter factus, haud multo post
præsul

Præsul Constantinopolitanus deligitur. Erat in regēda disciplina seuerior, ita ut adrogātis nomen apud plures cōtraheret, quibus erat infensus: solitus etiā solus accumbere, obtrectāte populo. Causa erat, q̄ è stomacho sæpe laboraret, ut alij dicunt, q̄ ob abstinentiā, parū ciuili & eius dignitati congruenti mensa uteretur. In templo frequēter concionē habebat ad populum. Multa quoq; passus ex inimicis & æmulis: dum esset Præsul sæpe pulsus, sæpe etiam reuocatus: inter alios maxime Eutropio Eunucho infensus, quē postea imperator Cōsulatu quò peruenerat deiectū, necari iussit. Scripsit præter supradicta, & epistolas & homilias in euāgelia, quæ omnia in latinū conuersa sermonē Christiani frequentant, quantū præterea græcorum nullius. Ex historia tripertita. Ioānes cognomento grāmaticus siue Philoponus genere Alexandrinus, plura scripsit in omni doctrina: pro nostra item religione contra Proclum & Seuerum, q̄q̄ & ipse de trinitate male sentiret: author Suidas. Ioannes Scholasticus abbas in monte Sina, Climacus, q̄ scalam scripserit XXX. gradibus cœlum petentē, opus sane ipsa similitudine delectabile pariter & utile: conuersum postea ab Ambrosio monacho Camaldulensi. Ioannes Damascenus Damasci natus Hebræus puer Constantinopolim uenit: ubi liberalibus artibus legitime imbutus, & ad Christum conuersus, monachi habitum sumpsit, simul & docebat. Captus deinde in littore maris à piratis Saracenis, postea à Theodosio redemptus, magister eius epistolarum fuit. In suspicionē proditionis ueniens, dextera ei ablata est: uerum postq̄ deprehēsus qui literas proditorias stilo Damasceni probe assimilauerat, in honore apud imp. fuit: at ille ad cœnobium regressus, ibi decessit. Scripta eius utilia ab utraq; recipiuntur ecclesia. Io. Scilax patria Cōstantinopolitanus scripsit de imperatoribus Cōstantinopolitanis. Io. Zezus scripsit in Lycophronem cōmentarios. Sed iam ad Latinos ueniam. Io. Præsul Gerundēsis genere Gothus, sub Phoca principe, & Bonifacio. IIII. Pon. doctrina & scriptis emicuit. Nam adolescens Constantinopolim profectus, ita græce latineq; doctus rediit in Lusitaniam, ut Arrianam sectam, quæ tunc usq; Valentiam occupauerat, compresserit. Cuius rei gratia Barcinonem ab hæreticis relegatur. Verum defuncto postea Lemogildo rege, qui eis fauebat, in patriam reuersus, multa conscripsit utilia religioni. Cœnobium condidit, rationemq; uiuendi monachis scripsit. Duo quoq; Ioannes religionis fulmina, his omnibus anteponendi. Quorum alter Christi præcursor, alter euāgelium nouissimus omniū scripsit, rogatus ab Asiæ populis cōtra Cerinthum aliosq;, ac maxime Ebionitas, qui Christum ante Mariā non fuisse affirmant, compulsus est diuinam eius naturam enarrare. Præterea unius tantū anni, in quo passus erat Christus, à cæteris præter missi mentionem habet: & post carcerem Ioannis historiam texuit. Scripsit unam epistolā, cuius exordium: Quod audiuimus, quod uidimus. Reliquæ duæ à Ioāne presbytero feruntur: qui eodem ferme tempore & ipse Christi discipulus fuit. Igitur Ioānes in Pathmon insulam à Domitiano relegatus, rediit sub Nerua principe Ephesum: ibiq; usq; ad Traianū principem perseuerās, totius Asiæ cōstituit ecclesias: lōga deinde senectute cōfectus LXVIII. post Christi supplicium anno extinctus, iuxtaq; eandem urbem sepultus est. hæc ferè Hieronymus. Eusebius uero tradit in historia Apocalypsim quosdā adscribere Ioāni presbytero: de quo paulo supra mentionem fecimus, eo q̄ Euangelista Ioannes non sit solitus in scriptis nomen suum præfari. Maximam uero hominū partem ad euangelistam referre. Cæterum falso in eius historia narratur, alibi quàm Romæ demissum in feruens oleum fuisse. authores apud Græcos Simon Cōstantinopolitanus, qui gesta sanctorū conscripsit: & apud Latinos Vincentius, & alij. Romæ quoq; & templum eius rei monumentū in eodē loco uisitur ante portā Latinā. Quodq; magis dolendū, hæc tam aperta mēdacia in horis canonicis legūtur: nō sine illorum maximo dedecore, quorum est officiū hæc interpolare. Iosephus Mathatiæ filius, Hierosolymitanus sacerdos, & captiuus, Tito principi adeo ob ingenium dilectus, ut eius libri bibliothecæ publicæ traderentur, liberq; sit factus. Conscripsit græce antiquitatis Iudæorum historiam libris XX. ab exordio mundi, usque ad XIIII. annum Domitiani: Bellum uero Iudaicum cum Romānis gestum, libris VII. quos non solum Græca, sed patria lingua se suis scripsisse affirmat. Sed & duos item alios libros, quos Antiothecos uocāt, de Iudæorum uetustate, id est conflictus aduersus Appionem grammaticum Alexandrinū, q ad Caligulā legatus missus ex parte gentiliū, cōtra Philonem etiam librū uituperationē gētis Iudæorū cōtinentē cōscripserat. In XVIII. antiqtatis libro apte fateť ob inuidiā Christū à Iudæis interfectū: & Io. Baptistā uere Prophetā fuisse, ac ꝑpter Iacobi apostoli cædem direptam

Ioannes Philoponus.

Ioannes Damascenus

Ioan. Scilax

Ioan. Zezus

Ioan. præsul Gerundensis.

Ioan. Baptista

Ioan. Euang.

Io. discipulus

Iosephus Iudæus.

direptā Hieroſolymam. In fine uero XX. libri Iuſtū quendam ex Tyberiade redarguit falſitatis hiſtoriæ. hæc ex Hieronymo, & Euſebio lib. III. Hunc alibi Hieronymus Græcum Liuium uocat. Ipſe uero de ſe ſcribit, in expugnatione Iotapatæ, cui præfectus erat, ſe in puteum, id eſt ſpeluncā cauam demerſiſſe, ibiq; ſuorū, qui cum eo deſcenderant, animos ad ſui iam necem paratos, ſpe philoſophiáq; adhortatū fuiſſe, moxq; ſe Romanis dedidiſſe, recordatū quæ ſomniauerat de ſuorū calamitate, ac Veſpaſiani felicitate, unde ad eū p Nicanorē
Ioſephus deductus eſt. Ioſephus alius recentior, qui in philoſophiam, omnisq; diſciplinas commen-
græcus tarios edidit, Græcus homo. Iouinianus hæreſiarcha, qui nuptias uirginitati præferebat, opi-
Iouinianus nionem ſecutus Stoicorū, de uirtutū ac uitiorū parilitate: quē Hieronymus in epiſtolis acer-
Hipparchus rime confutat. Hipparchus Nicæus aſtrologus Conſulū tempore ſcripſit de Arati Phæno-
aſtrologus menis, de ſtellis fixis, de lunæ motu contra Platonē: primusq; qui inſtrumenta mathemati-
Hipparchus cis inuenerit, unde hæc ſenſibus deprehēdi poſſent, Plinio maxime laudatus. Fuit alius poe-
poeta ta Comicus, ipſius fabula περὶ γάμων: Suidas. Alius propinquus Ariſtotelis, alius tyrannus
Hipparchus Eretriæ. Hipparchus quoq; filius Pyſiſtrati tyranni, qui ob libidinē in Armodium puerum,
tyrannus Ariſtogitonis coniurationem in eius domum excitauit, ut apud Thucydidē. Idem ut inui-
Hipparchus diam tyrannidis ſapientiæ opinione extingueret, literas coluit, uiriſq; doctis maxime fauit,
Pyſiſtrati & Homerum primus Athenas intulit, eiusq; Rhapſodias in ordinem certum reduxit. Ad-
Hypatia cerſiuit item Simonidē & Pindarum. author Aelianus de ua. hiſt. Hypatia mulier Alexandrina, Theonis geometræ filia, uxor Iſidori philoſophi, emicuit ſub Arcadio principe. Scripſit in aſtronomiā, docebat Alexandriæ, magna omnis generis diſciplina, concurrentibus
Hippaſus undiq; diſcipulis. interfecta tandem dicitur ab Alexandrinis ob inuidiā. Suidas. Hippaſus Metapontinus auditor Pythagoræ, uir doctiſſimus, nihil ſcripſit, ut ait Demetrius in Ho-
Hypenus monymis. Hypenus Athleta, qui primus diaulo uicit. Pauſanias. Hyperides Athenienſis,
Hyperides unus è decem oratoribus primis. Aemulus quādoq; Demoſthenis, accuſatusq; ab eo ſuper rapina pecuniæ, deinde ambo damnati iuſſu Antipatri. Hyperides aufugit in Aeginā, ibiq; ab Archia Tyrio ſatellite captus, & ad Antipatrum miſſus necatur: lingua exciſa, ut teſtatur
Hyperechius in Demoſthene Plutarchus. Hyperechius Alexandrinus grammaticus ſub Martiano impe-
Hippias ratore, ſcripſit de nominibus & uerbis, & orthographia. Suidas. Hippias Elæus philoſophus
philoſophus diſcipulus Egeſidemi, ut tradunt Cicero & Quintil. nō liberalium modo artiū præ ſe ſcientiā tulit: ſed earum quas Græci mœchanicas uocant, ut & ueſtem, & annulum, crepidasq; ac omnia quæ ferebat, manu ſua faceret. Atq; ita ſe præparauit, ne cuiuſuis ope egeret, Summū bonum αὐτάρκειαν poſuit, hoc eſt, eo contentū eſſe quod ſimplici uictui ſat eſſet. Multa quoq;
Hippias dux ſcripſit quæ non extant. Hippias alius dux Athenienſium, qui in exilium pulſus, Dareū con-
Hippias tra patriā exciuit. Hippus item & Hipparchus Pyſiſtrati filij. Hippocrates Cous medicus,
tyrannus auditor Democratis, ut quidā uolūt, uixit apud Perdicā Macedoniæ regem, exceſſit natus
Hippocrates annos. CIIII. Lariſſæ. Suſcepit filios Theſſalū & Draconē. Artaxerxes cupiens eius diſciplinā, ſic Hiſcani ſcribit. Rex regū magnus Artaxerxes, Hiſcani Helleſpōti præfecto ſalutē: Hippocratis medici Aeſculapio prognati ad me artis fama peruenit, da igitur operā ut aurū illi tribuas quantū cupit, aliáq; item quorū indiget, & eum ad me mitte: erit enim par honore ſummis in Perſide uiris. Et ſiquis alius fuerit in Europa uir clarus, hunc amicum noſtræ domui redde, minime pecuniæ parcendo, uiri enim quanquā potentes, haud facile inueniunt quod honeſte cupiunt. Vale. Eius libri tanquā diuino emanauerint ore, ubiq; celebrantur. In primo enim iuſiurandum continetur, in II. prognoſtica. III. Aphoriſmi. IIII. illa admirabilis compoſitio LX. libris omnē medicinę ſcientiā complectens. Hæc ex Suida. Aeliano aūt de ua. hiſto. teſte: Doricus quū eſſet, Ionice ſcripſit Democriti cauſa cui familiaris fuit, ſcripſitq; ſæpius. Ad eū curandū ab inſania àdcerſitus quandoq; ab Abderitanis, dixit Democritū minime deſipere, ſed maxime ſapere. Scripſit etiā librū Epidimiarū. Quædā inter eius opa adulterina cōmixta, ut ſtilus indicat, Galenus ſecreuit atq; adnotauit. Amator Græciæ magnopere fuit, ex qua nunq̄ egreſſus eſt: etiā Artaxerxis literis magnopere inuitatus, minime quoq; pe-
Hippocrates cuniæ appetēs, ut ex iureiurādo ab eo in exordio facto deprehēdit. Hippocrates pter ſupe-
quinq; riorē Suidas qnq; cōmemorat: ōis eiuſdē artis & familiæ qua ille, diuerſis tēporibus, quorū luminibus tn̄ primus obſtruxit. Hippocratē aliū Atheniēſiū ducē ponit in bello Peloponeſia-
Hipponicus co Thucydides. Hipponicus Hippiæ filius Atheniēſis, cū patriæ ſtatuā dedicare decreuiſſet, ac nōnullis eā à Polycleto cōfici ſuadētibus, illi nequaq̄ uiſū eſt, q ob opis pulchritudinē ab aſpicien-

aspicientibus, non dedicantis, sed potius artificis uirtus laudaretur: author Ælianus. Hip- *Hippomachus*
pomachus tibicen quum discipulũ quondam in arte peccare cõspiceret: ab auditoribusq;
laudari, baculo admonuit desistere debere, quod maximum fuisset erroris eius indicium,
quod à turba laudaretur. Idẽ Ælianus. Hippodamus Milesius natura studiosus: primus eo- *Hippodamus*
rum, qui in repub. uersati non essent, cœpit aliquid dicere de optimo ciuitatis statu. Consti
tuit enim ciuitatem ex numero X. millium, diuisam in partes tris: artifices, agricolas, & mi
lites. Regiones in totidem partes, sacram, publicam, & priuatam. Erat ob ambitionem uita
morosior, crinium prolixitate, ac sumptuoso ornatu. Aristoteles lib. II. polit. Hippolytus *Hippolytus*
Thesei filius, Phædræ nouercæ, quod eius libidini non consenserit, insidijs petitus, discer- *Thesei*
ptusq; propterea rogatu patris à Neptuni curribus, Virbij nomine postea Æsculapij arte
reuixit: in Latium apud Aricinum templum translatus. Hippolytus alter præsul ecclesiæ, *Hippolytus*
quam se Hieronymus reperire nequiuisse testatur, peruenit usq; ad Alexandrum imp. Scri *præsul*
psit rationem paschæ. In cuius æmulationem Origenes eius ferè æqualis, scribere compul
sus est ab Ambrosio suo. Hippolytus Romanus martyr è discipulis Laurentij, sub Decio *Hippolytus*
principe ductus extra portam Tyburtinam, & equis indomitis adligatus, atq; discerptus, *martyr*
primi Hippolyti fatum felicius ac sanctius imitatus est, eius festum XII. calend. Septemb.
Hippodromus Thessalus genere patria Larisseus circa M. Antonini tẽpora: Athenis scho *Hippodromus*
læ successit, ut author Philostratus, qui inter sophistas eum describit: plura referens de eo
quæ ad hunc locum non pertinent. Hippodorus unus Codridarum inuidiam populi uita- *Hippodorus*
re cupiens, & optimam simul principis famam inter Atheniẽses adipisci, seueritate in suos
est usus, ac filiam cum mœcho deprehensam currui iussit adligari atq; discerpi. Ælianus.
Hipponax Ephesius scriptor iamborũ, uixit Clazomenis: expulsus patria à tyrannis Athe *Hipponax*
nagora & Conia. Suidas. Iphiclus filius Phylaci & Climenes Minyi inter Argonautas ab *Iphiclus*
Apollonio positus: ab Hesiodo autem & Pherecyde nequaquã, ut scribit enarrator Apol-
lonij. Iphicleus Herculis frater, Iolai pater, sepulchrum habet apud Pheneum Arcadiæ ci- *Iphicleus*
uitatem, ut author Pausanias. Iphigenia Agamemnonis filia, quam ad placandum numen *Iphigenia*
Calchas mactandam in sacrificio apud Aulidem censuit: Diana ceruam pro illa apposuit.
Alia uirgo sancta, filia regis Aegypti prædicatur, ab apostolo Matthæo facta Christiana,
quæ cœnobium uirginum instituit. Irene Cratini, Timarete Myronis, Aristarete Nearchi *Irene pictrix*
pictorum filiæ simul & discipulæ: sed & Lala Cyzicena uirgo, & Calypso, & Alcisthene,
& Martia Varronis uxor, omnes pictrices Plinio commemorantur. Irus Ithacensis mendi *Irus*
cus ac turpissimus, ut XVIII. odysseæ describitur, quem Vlysses pugillatu superauit. Ire *Ireneus*
næus præsul Lugdunensis, Photini successor, Polycarpi discipulus. Hic post martyriũ Pho
tini cum presbyter Lugdunensis esset, missus à Christianis eius loci Romam ad Eleutheri-
um pont. legatus de quibusdam quæstionibus, quum pro se etiam commẽdatitias tulisset,
factus est ab eo Photini successor, uir in primis eruditus, & qui historiam scripsit ecclesiasti
cam: quam mutuatus est Eusebius, testemq; citat. Librum præterea de Ogdoade, in quo re
fert incidisse se in librum cuiusdam è successoribus apostolorum, qui huiuscemodi haberet
exordium, quod postea Hieronymus in Eusebij prooemio usurpauit: Adiuro te qui hunc li
brum transcribis per dominum Iesum Christum, & per gloriosum eius aduentum, qui iu-
dicaturus est uiuos & mortuos, ut cõferas postquàm scripseris & emendes illum ad exem
plar unde descripsisti diligentissime: hanc quoq; obtestationem similiter transferas, ut in
exemplari reperis. Ex Hieronymo & Eusebio lib. VI. Isæus Assyrius sophista, adolescen- *Isæus*
tiam uarijs corporis uoluptatibus tradidit: deinde uir factus, frugalissimus omniũ fuit. Cha
racterem orationis non profusum habuit, sed parcum castigatumq;, ac secũdum naturam,
qui tantum rebus breuiter enarratis suppeteret. Nam totum quidem argumentum in bre-
ui summaq; complecti, ipsius primum inuentum est, ut Lacedæmonijs de ordinibus con-
sultantibus ac sollicitis: illud Homericũ iactauerit, Scutum scuta premunt, galeam galeæq;,
uirum uir. Ex Philostrato. Isocrates orator Atheniensis unus è decem, dulcis & numero- *Isocrates*
sus in dicendo fuit. Ad rempublicam non adcessit, neq; in concionem ascendit, deficiente
pronunciatione: tum etiam ad euitandam inuidiam eorum, qui libenter ijs qui eloquentiæ
honore præstant, se opponunt. Ciuitatem tamen iuuit, Philippumq; in eis quæ ad illum
scripsit Atheniẽsibus cõciliauit. Panegyricus eius omnium pulcherrimus, quem in Olym
pia habuit, adhortans Græcos contra Asiam, mutuas inter se accusationes relinquendo,

Gorgiam excitauit, ut ipse simili oraret argumēto. Oprima item ex eius compositionibus Archidamus & Amartyrus iudicatur. In illa enim Archidami constantia, & animi magnitudo declaratur: Leuctrica Lacedæmonijs commemorando. Sermo profecto elaboratus, & uerborum diligentia, & splendor compositionis in ea apparent. Amartyrus uero uim ostendit castigatam in numeros, ex sententia sententiam æqualibus periodis terminando. Auditores eius plures, quorum princeps Hyperides. Theopompum uero Chium, & Ephorum Cumæum, nec uituperatione, nec satis admiratione dignos dixerim. Qui ait Isocratem à comœdia taxari, ut tibias factitantem errare uidetur. Nam & pater eius Theopōpus Athenis Aulopius cognominabatur: ipse uero nec tibias cognouit, nec factitauit: haud profecto statuam in olympia meruisset. Decessit Athenis, centum ferè natus annos post Cheroniæ pugnam, non sustinens nuncium Atheniensium cladis. Ex Philostrato. Cicero uero in oratore sic ait: Isocratis domus cunctæ Græciæ quasi ludus quidam patuit, atque officina dicendi. Magnus orator & perfectus magister fuit: quanquam forensi luce caruit: intraque parietes aluit eam gloriam, quam nemo, meo iudicio, est postea consecutus. Is & ipse scripsit multa præclare, & docuit alios: & cum cætera melius quàm superiores, tum prius intellexit, etiam in soluta oratione cum uersum effugeret, modum tamen & numerum quendam oportere seruare. Ante hunc enim uerborum quasi structura & quædam ad numerum conclusio nulla erat. Cui siquādo erat, apparebat eam dedita opera esse quæsitam. Isocrates alius Amyclas ex Apollonia Ponti, discipulus & successor Isocratis supradicti, orator & ipse nobilis: reliquit orationes quinque. Qui & una cum claris oratoribus certauit, orādo in epitaphio Mausoli Artemisiæ uiri. Apophthegma ipsius illud. Frustra consulit alijs qui male se gerit, ex Suida. Isocrates & Machaon præfecti classis Corinthiorum in bello Peloponnesiaco contra Athenienses à Thucydide commemorantur. Isidorus præsul Hispalensis, patria Carthaginensis, fratrem habuit Leandrum, ad quem sunt Gregorij moralium libri: cui successit Heraclio imperāte, uir non tam doctrina quàm uita philosophus: & in dicendo non tam rudis quàm inexercitatus. Scripsit de summo bono: de uiris illustribus: de uocabulis grammaticis, & etymologijs: historiam præterea ab Adamo usque ad sua tempora: præterea res Longobardorum, & breuem quādam cosmographiam. Isidorus alter Pelusiotes genere, uir philosophus & orator, scripsit epistolas ad tria milia, sacros enarrātes libros, ut Suidas. Isis Ægyptiorum dea, cuius etiam sacra Romam translata, magna mollitie colebantur. Templum eius apud Terentum in campo Martio. Io hæc fuerat Inachi fluuij filia, secundum Ouidij fabulam, quam à Ioue uitiatam & in uaccam mutatam Iuno agnouit: ei Argum centenis oculis custodem adhibuit: ne cum Ioue amplius congrederetur. Mercurius deinde fistula, iussu Iouis, Argum sopitum interfecit, qui in pauonem uersus, adhuc oculos antiquos indicat, in eiusque tutela mansit. Io in Ægyptum exinde peruenit, ubi pristina resumpta forma, ob merita mōstratæ agriculturæ, pro dea culta est, Isidis nomine. Ismenias Thebanus apud regem Persarum pro Thebanis legatus, quum sciret consuetudinem regum eorum, nihil impetrare posse, nisi prius quis adorans procumberet: cum in regis conspectu fuit, annulum de industria ad pedes cadere permisit, quem se flectendo collegit. Atque hoc modo & Græcorū dignitati, & regis superbiæ satisfecit, author Aelianus de uar. hist. Iunius Syluinus, & Q. Metellus Numidicus coss. bello Cimbrico fuere: quod praue simul & infeliciter gestum, quum antea, tum ab eis est, ut Pedianus. Iunius Valens meruit in prætorio diui Augusti centurio, uehicula cum culeis donec exinanirentur sustinere solitus, carpenta comprehensa una manu retinere obnixus contranitentibus summotis, & alia mirifica facere, quæ insculpta monumēto spectantur. Ideo M. Varro: Rusticellus, inquit, Hercules appellatus mulum suum tollebat. Plinius. Iunius Rusticus philosophus Stoicus, familiarissimus M. Antonini, cui imperator omnia publica priuataque consilia solebat communicare. Quem etiam antea dum esset præfectus prætorij exosculatus est. Consulem iterum designauit. Denique defuncto statuam ei à senatu impetrauit. Capitolinus. Iudas frater Iacobi, paruam quidem quæ de septem canonicis epistolam reliquit: & quoniam de libro Enoch, qui apocryphus est, testimonium adsumit, à plerisque reijcitur: tamen authoritatem uetustate iam & usu inuenit, & inter sanctas scripturas connumeratur. Hieronymus. Iudas alter scriptor, sub Seuero principe, de L X X. apud Danielem hebdomadis, pulcherrime disserit: & historiographiam superiorum

Isocrates discipulus · *Isocrates dux* · *Isidorus præsul* · *Isidorus orator* · *Isis* · *Ismenias Thebanus* · *Iunius Syluinus* · *Iun. Valēs* · *Iu. Rusticus* · *Iudas apost.*

periorum temporum, usq; ad decimum eiusdem principis annum descripsit, in qua erroris
arguitur, quod antichristi aduentum circa sua tempora futurum esse dixerit, ut quidam pu
tabant. Et hoc quoniam insectationis magnitudo mundum iamiam casurum minari uide-
batur. Hieronymus. Iulius Hyginus natione Hispanus, nonnulli Alexandrinum putant: *Iulius Hy-*
& à Cæsare Romam aduectum, Alexandria capta, studiose & auide imitatus est Corneli- *ginus*
um Alexandrum grammaticum Græcum: quem propter antiquitatis notitiam, Polyhisto-
rem multi, quidam historiam uocabant. Præfuit bibliothecæ Palatinæ, nec secus plurimos
docuit: fuitq; familiarissimus Ouidio poetæ, & Claudio Licinio consulari historico, qui
eum admodum pauperem decessisse tradit, & liberalitate sua quoad uixerit sustentasse. Hu
ius libertus fuit Iulius Modestus, in studijs atq; doctrina uestigia patroni sequutus. Tran- *Iulius mo*
quillus. C. Iulius senator, Græce res Romanas scripsit. author Liuius. Iulius item senator *destus*
& martyr sub Commodo, sepultus in cœmiterio Calopodij. Iulius Firmicus Maternus *Iulius senator*
Augusti tempore, nobilis mathematicus, tractatus edidit in prognostica genethliaca ele- *Iul. Firmicus*
gantem, qui & temporum illorum eloquentiam referat. Ad nostram ætatem semifractus
peruenit, non multis ante annis repertus. Iulius Frontinus ad Traianum libros quatuor *Iul. Frontinus*
Stratagematum scripsit, & de aquis urbis. Iulius Capitolinus Diocletiani tempore, cui li- *Iul. Capitoli.*
brum dedicat de Cæsarum uita, quem haud integrum habemus. Iulius Pomponius secun *Iulius Pom*
dus, cui si longior contigisset ætas, clarissimũ profecto nomen oratoris apud posteros con- *ponius*
sequutus foret: adiecisset enim atq; adijciebat cæteris uirtutibus suis quod desiderari po-
rest. Id autem est, quod esset multo magis pugnax, & sæpius ad curam rerum ab eloquutio
ne resipisceret. Hæc de eo & alia plura Quintilianus, cuius tempore floruit. Iulius Africa *Iul. Africanus*
nus orator concitatus, & in cura uerborum nimius, & compositione nonnunquam longi- *orator.*
or, & translationibus parum mediocris. author idem. Iulius Africanus alter Christianus, *Iulius Africa*
quem plura ingenij monumenta reliquisse, & Eusebius lib. VI. & Hieronymus testantur. *nus historicus*
inter quæ de temporibus libros V. epistolam ad Origenem, in qua ponit quod historia Su
sannæ quæ in Daniele est, ficta uideatur: cui Origenes rescripsit nequaquam Iudæorum
commentis & fraudibus auscultandum: sed hoc solum pro certo habendum in sacris libris
quod Septuaginta interpretes transtulissent, quoniam id esset solum authoritate apostoli-
ca probatum. Aliam quoque epistolam de euangeliorum discrepantia. Iulius Viator *Iulius uiator.*
eques Romanus, è Vocontiorum gente fœderata: is pluribus annis aquæ subter cutem
fusæ morbo prohibitus humore à medicis, naturam consuetudine fecit, atq; in senecta po-
ru caruit. Plinius. Iulius Pollux Græcus author, scripsit ad Antonium Commodum di- *Iulius Pollux*
ctionarium, non ex ordine literarum, sed rerum: uerbi gratia, In qua quæq; re uocabula di-
uersa reperiantur: quod apud Latinos nemo adhuc tentauit. Iulias plures, easq; ex magna *Iulie impu*
parte impudicas legimus. Augusti filia & neptis, quas ille, Tranquillo teste, duo carcino- *dica*
mata sua solebat appellare, uetuitq; suo sepulchro inferri. Iulia itẽ Agrippina Neronis ma
ter: & alia Titi principis filia, cum qua Domitianus consuetudinem habuit: causaq; ei mor
tis fuit, coactæ fœtum disperdere, ut Plinius, Tranquillus, Iuuenalis: Cum tot abortiuis fœ
cundam Iulia uuluam Solueret. Alia Seueri principis uxor, Syra genere, forma conspi-
cua, parum sequunda fama etiam uixit. Post uiri mortem Caracallam priuignum, nudam
ei sese ostentando, ad secundum matrimonium paulatim adlexit. author Spartianus. Me-
morantur tamen pudicæ nonnullæ. Cæsaris in primis soror & filia, hæc Pompeij, illa Bal-
bi uxor, Augusti auia. Iulia quoq; Mammea, Alexandri principis mater, laudatissima fœ
mina, Syra genere, cuius auspicijs filius puer orbem terrarum sapientissime rexit. Fuere *Iulie sancta*
& sanctæ plurimæ ac martyres. Apud Barcinonem Iulia comes Eulaliæ item martyris sub
præside Daciano capite truncata: ut author Adonius. Alia Carthaginẽsis, quam uxor De-
siderij regis ex Corsica ubi passa fuerat, Brixiam traduxit, eius nomini cœnobio dedicato.
Iulia item & Maxima sorores in Lusitania martyres. Inter socias quoq; Vrsulæ, quæ un-
decim milia fuere, Iulia uirgo memoratur. Iulianus Cappadox genere, sophista Athenis *Iulianus*
floruit, Ædesij sophistæ & Constantij principis tempore. Ad hunc omnis undiq; iuuentus *sophista*
discendæ rhetoricæ gratia confluebat, uiri magnitudinem & eloquentiam suspiciens. In-
ter eius auditores, qui plures & excellentissimi uiri fuere, ij ferè uiri commemorãtur: Pro-
hæresius, Ephestion, Epiphanius Syrus, Diophantus Arabs. Ex Eunapio. Iulianus Chal-

dæus uocatus Theurgus, filius Iuliani philosophi, illius qui scripsit de dæmonibus libros quatuor. Emicuit sub M. Antonino, scripsit Theurgica πλιστικὰ λόγια uersibus. Hunc memorant, quondam laborãte siti Romanorum exercitu sub Marco Antonino, contra Marcomannos prouocasse nubes, unde imbres statim desiliere. Alij hoc ad Arnuphim sacerdotem Ægyptium referunt. Hęc Suidas. Eusebius uero in historia, hoc portentum aquarum, Christianorum, qui tunc in eo exercitu militabant, precibus & meritis refert. *Iuliani principes* Iuliani principes duo: alter iurisconsultus, alter fidei desertor, inter imperatores dicentur. *Iulianus martyr* Iulianus, quem colimus inter sanctos, dicitur dum ceruum uenator insectaretur, ab eo ad se conuerso, parentes interfecturum portentose audijsse: quod euitare cupiens, procul à patria profectus, ob beneuolentiam seruitio demeritam, cuiusdam principis filiam cum ditione unius castri duxit uxorem, quò fortè parentes quæsitum filium ignari peruenientes, ab eius uxore, absente uiro, hospitio sunt recepti: ob illorum interrogationẽ cogniti, simul & eius thalamo collocati. Iulianus interim aduenit, ubi in thalamo hos uidit, improuiso mœchum putans cum coniuge, ambos interfecit. Re postea cognita, sese expiare cupiens, ad flumen quoddam uxore comite peruenit, ubi hospites Christi causa gratis nauicula trãsmittebat. Quapropter hospitio dicitur præesse boniq; omnis auxilio ab hospitibus inuocatur. Fuit alter præsul Cenomanensis, qui putatur ille Simon leprosus hospes domini nostri. Alius eremita cognomento Chaba: de quo Theodorus in historia tripertita dicit: Dum contemplationi uacaret diuini instinctu spiritus præuidit ac prædixit exitum Iuliani principis. *Iuliana* Iuliana uirgo & martyr apud Nicomediam sub Maximiano. *Iustus Tyberiensis* Iustus Tyberiensis ex prouincia Galilæa, conatus est & ipse Iudaicarum rerum historiam texere, & quosdam commentariolos in sacros libros componere. Sed hunc Iosephus coarguit mendacij. Constat autem illum eodem tempore scripsisse, ut author Hieronymus. *Iustus Afer* Iustus, genere Afer, præsul Volaterranus, sub Leone primo pontifice, unà cum Octauiano socio Volaterras adpulit: *Iustus præsul* præsulq; eius urbis factus, Ariana tunc eam peste laborantem curauit. Iustus, præsul Lugdunẽsis, qui se ab omni cura abdicato unà cum uiatore comite secessit in eremum: ad quem uisendum, Antiochus eius in ecclesia successor, profectus est: cadauerq; eius inuentum, summo honore Lugdunum traduxit. *Iustinus philosophus* Iustinus philosophus, è Neapoli urbe Palæstinæ, fidelissimus nostræ philosophiæ sectator, & in Græca disciplina eruditissimus, habitum philosophi pristinum retinuit, & ad M. Antonium apologeticon pro nostra religione scripsit: in quo de conuersatione sua ita differit, Nam & ego, inquit, sectis Platonicis institutus, audiens Christianos infamari, animaduertensq; ad mortem oppetẽdam, ac omnino toleranda supplicia impauidos, mecum considerabam eam animi uim in uitio aut luxuria nullo modo posse consistere. Quis enim aliquando uoluptarius mortem libenter amplectitur, quo scilicet ipsa libidine confestim careat, pro qua infamiam sustinuit? Scripsit & alia complura. Ex Eusebio libro quarto historiæ. Is demum Christi causa martyr fuit, relatusq; inter sanctos. *Iustinus historicus* Iustinus alter, qui Trogi epitomen fecit. Alius presbyter & martyr Romæ sub Decio, qui Sixtum, Laurentiumq; sepulturæ tradidit. *Iustinæ duæ* Iustinæ uirgines & martyres duæ: altera Patauina genere & nomine, Vitalini regis filia, à sancto Prodocino præsule Patauino Christiana facta: deinde sub Maximiano gladio transfixa: cuius Paduæ uenerabile templum & eius nomine congregatio. Altera Antiochena, gladio etiam petita unà cum Cypriano præsule Antiocheno: Romam deinde translata: postremo Placentiam, ubi nunc requiescunt. *Iuuencus* Iuuencus, presbyter Hispanus, nobili genere ortus, quatuor euangelia hexametris, totidem libris. Tum nonnulla alia composuit sub Constantino Magno: ut author Hieronymus. *Iuuenalis poeta* Iuuenalis Aquinas, humili natus genere, poeta Satyricus, quod in suo poemate Paridem Pantomimum Domitiani, nonnullosq; alios notasset, urbe honoris specie submotus fuit. Et iam octogenarius ad præfecturam cohortis in extremam Ægypti partem tendentis, missus. Verum breui post tempore sequuta mors.

Ad Neruæ usque tempora peruenit: ut eius carmine indicatur.

Iuuenalis, præsul Narniensis, ex Africa uenit, quum esset presbyter & medicus, populumq; Narniensem Christianum fecit.

LABIENVS Cæsaris in Gallia legatus, qui magnas sub eo res gesserat, de- *Labienus dux*
mum bello ciuili transfugit ad Pompeium: cui Cæsar eius bona quæ habe-
bat in potestate, remisit. Lucanus. Dux fortis in armis Cæsareis Labienus e-
rat, nunc transfuga uilis. Hic potissimū suasit Pompeio, dubitanti inire Phar-
salicam pugnam: ut in commentarijs. T. Labienus historicus, cuius scripta *T. Labienus*
abolita fuere. Tranquillus in Caligula. T. Labieni, & Cordi Cremutij, ac Cassij Seueri scri *historicus*
pta, senatusconsulto abolita requiri, & esse in manibus lectitariq; permisit, quod maxime
sua interesset, ut facta quæq; posteris tradantur. De his etiam Seneca in X I. controuersia-
rum. Ista ingeniorum supplicia ut libri comburantur, post Ciceronem cœpere, quo tempo
re T. Labieni scripta ex senatusconsulto combusta sunt: quam contumeliam ipse Labie-
nus non tulit, nec superstes suo ingenio esse uoluit, qui in monumenta maiorum suorum
ferri se iussit, atq; illis includi, ueritus scilicet ne ignis qui nomini suo & libro subiectus e-
rat, corpori negaretur. Idem in libros Cassij Seueri factitatum, qui erat amicissimus Labie-
ni. Cuius libros quum cremari uideret, Nunc, inquit, me urere oporter, illos edidici. An- *Labeo An*
tistius Labeo sub Augusto iuris quidem disciplinam principali studio exercuit, & consu- *tistius*
lentibus de iure publice responsitauit, cæterarumq; bonarum artium non expers fuit. In
eius libris sororis etymologia reperitur, quasi seorsum nata, quod à domo in qua nata est
separetur. Libertate fuit nimia, usq; eo ut Augusto iam principe ratum tunc pensumq; ni-
hil haberet, nisi quod iussum sancitumq; in Romanis antiquitatibus legisset. Hæc ex Gel-
lio. Augustinus uero II. de ciuitate: Labeo quem sacrarum & diuinarum rerum prædi-
cant peritissimum, numina bona à numinibus malis cultus diuersitate distinguit, malosq;
propitiari cædibus & supplicijs fatetur, bonos autem lætis obsequijs, qualia sunt cōuiuia,
lectisternia. Laberium equitem Romanum, Mimorum poetam asperæ libertatis Cæsar *Laberius*
quingentis milibus inuitauit, ut prodiret in scenam, & ipse Mimos ageret quos scriptita-
bat. Sed potestas non solum si inuitet, sed si supplicet cogit: unde & se Laberius à Cæsare
coactum, in prologo testatur uersibus qui à Macrobio ponūtur: ultimus ex his: Nimirum
hoc hodie uno plus uixi die, quàm mihi uiuendum fuit. Seneca lib. V I I. declamationum:
Cæsar ludis suis Laberium produxit: demum quum equestri ordini reddidisset, isq; sessum
iret, omnes ita se coarctarunt, ut uenientem non reciperent. Narratur & illa facetia, quum
Ciceronem locum rogasset, & ille se excusans diceret, Anguste sedeo, respondisse fertur:
atqui miror, cum duabus sellis sedere soleas. Lacydes Cyreneus nouæ academiæ prin- *Lacydes*
ceps, Archesilai auditor à puero, maxime studiosus, seueritatis insuper & paupertatis a-
mator, tenuit ludum annis X X V I. excessit ex paralysi Olymp. C X X X I I I I. Suidas.
Lamiarum familia Romæ illustris, Neroni infensa. Iuuenalis: Lamiarum cæde maden- *Lamiarum*
ti. Apud Tranquillum in Domitiano de cæde Ælij Lamiæ legitur. Lamia item Ponti re *familia*
gina. Lamus Lestrigonum rex. Sillius: Et regnata Lamo quondam Caieta. Lamiæ sunt *Aelius Lamia*
item nocturna phātasmata instituta à Pico & Fauno & Numa ad terrorem. Lucilius: Ter-
riculas Lamias. Lamiæ quoque monstra in Libyco mari sunt, quæ naufragos ad littus
quoddam desertum adpulsos deuorant: ut Plato in politicis. Lasus, Herminæus genere, *Lasus*
ciuitatis Achaiæ, Olymp. L V I I I. regnante Dareo Histaspis. Hunc quidam loco Perian-
dri inter V I I. sapientes adnumerant. Primus de musica scripsit, primusq; Dithyrambos
in certamen protulit, contentiosum dicendi genus. Suidas. Latro Porcius, genere Hispa- *Latro porcius*
nus, condiscipulus Senecæ, Maximi auditor, nobilis declamator: cuius Seneca primo libro
declamationū his uerbis meminit: Latro quum ad scribendum se concitauerat, iungeban-
tur noctibus dies, & sine interuallo grauis sibi instabat: nō desinebat, nisi defecerat. Rursus
quum se remissioni traderet, in omnes luxus & in omnes iocos resoluebat, post cœnam lu
cubrabat. Memoria felix, nunquam illa quæ dicturus erat, ediscendi gratia relegebat, edidi
cerat illa quum scripserat. Historiarum omnium summa notitia. Iubebat aliquem nomina-
ri ducem, & statim eius facta recensebat. Solebat autem & hoc genere exercitationis uti,
ut aliqua die nihil præter epithemata scriberet, alia uero nihil præter epipneumata, alia ni-
hil præter sentētias translatiuas, de seculo, de delicijs, de crudelitate, & his similibus, & has
supellectilem appellabat. Lactantius Firmianus, Arnobij discipulus, Diocletiani tempori *Lactantius*
bus, Nicomediæ rhetoricam docuit, ac penuria discipulorum, quod in Græca esset ciuita-

te,ad scribendum animum adplicuit. Scripsit adolescentulus Symposium,& Africæ Odœporinon ex Africa usq; Nicomediam hexametris uersibus: præterea quæ nunc extant,de institutione diuina aduersus gentes,de ira dei,de opificio dei,& alia complura non extantia. In extrema senectute præceptor fuit in Gallia Crispi, Constantini filij,qui postea à patre fuit interfectus:ut author Hieronymus. Hic ad magnã dicitur deuenisse paupertatem. Taxatur ab eodem authore ut hæreticus in apologia contra Ruffinum his uerbis: Lactantius in libris suis, & maxime in epistolis ad Demetrium, spiritum sanctum omnino negat substantiam:& errore ductus Iudaico,dicit eum ad patrem referri,uel ad filium, & sanctificationem utriusq; personæ sub eius nomine demonstrari. Quis mihi interdicere potest,ne legam eius libros,quos aduersus gentes diligentissime scripsit,quod superior sententia detestanda sit? Ælius Lampridius scripsit de gestis imperatorum Romanorũ ad Constantinum magnum. Leo Byzantius,auditor Platonis,sophista nobilis, Philippo contra Byzantium uenienti occurrens, Dic age, inquit, Philippe,quæ te causa trahit oppugnatum nostra mœnia? At ille, Amor,inquit,tuæ patriæ,qua uti potiar ueni. Leo excipiens,atqui respondit, Non instrumento bellico, sed musico,amantibus est opus. Quo dicto ducem à bello Byzantio auertit:quum Demosthenes multa super hoc apud Athenienses,Leo uero pauca apud Philippum uerba fecisset. Posthæc quum Athenas legatus missus esset,agitatamq; uideret inter eos longa contentione seditionem,in concionem ascendens risum populo excitauit,obesus admodum uentricosusq; apparens. At ille nihilo magis perturbatus, Quid ridetis, inquit, Athenienses, quod uobis uidear pinguis? Scitote mihi uxorem longe pinguissimam esse,tales q; ac tantos quum sumus concordes,breuis admodum lectulus capit,discordes ne tota quidem domus. Quod sanè uerbum tempestiue loco adcommodatum populum paci restituit. Hæc nos è Philostrato conuertimus. Suidas uero de eodem ait, quod Philippus quum Leonem in expugnatione Byzantij præter omnis contrarium haberet,epistolas ad Byzantios scripsit calumniæ plenas,uti si uoluisset tantum dare pecuniæ Leoni quantum petebat, iamdudum urbe fuisset potitus. Ciues hoc accepto, domum eius circumstetere: ille sibi timens,laqueo uitam finiuit:parum quidem philosophiæ præceptis obtemperans. Scripsit res Byzantij ab eodem Philippo gestas. Leo Alabandeus scripsit historiam de Canibus libris quatuor,de Lycijs duo, artem rhetoricam, sacrum bellum Phocensium,& Bœotiorum. Suidas. Leonidas primus ille Spartanus memoratur, qui quatuor Lacedæmoniorum milibus apud angustias Thermopylarum,ingentem Xerxis exercitum uicit:quiq;,teste Trogo, ait,Prandete milites,hodie apud inferos cœnaturi. Alter, Alexãdri pædagogus,parum Quintiliano probatus:cuius postea uitia Alexander nunquam deseruit. Tertius Byzantiorum dux,qui muros hostibus obsidentibus,quum Byzantij,qui uino dediti sunt,ganeas custodiæ præuertissent,œnopolia apud mœnia constituit, ut ibi firmiores haberet in officio milites. author Ælianus de uaria historia. Leonardus,genere Gallicus,à sancto Remigio præsule Remensi Christianus factus, ac deinde diaconus Lemouicensis,prope eandem ciuitatem nemus sibi delegit:in quo usq; ad extremum summa in abstinentia uixit:uinctos complures è custodijs ac compedibus prodigiose liberauit. Leontium, meretrix apud Gellium doctissima, quæ Theophrasti libris respondit. Leontij plures martyres. L. Cornelius Lentulus proconsul in Hispania, Annibalis tempore,quum in fine belli rediret,ac in senatu de rebus ab se multos iam annos feliciter gestis dissereret,triumphumq; peteret, res quidem triumpho dignas senatus cẽsebat: sed exemplum se à maioribus accepisse, ut qui neq; dictator, neq; consul, neq; prætor res gessisset,minime triumpharet:concessum tamen quanquam Ti. Sempronio Longo intercedente,ut ouans urbẽ ingrederetur. Tulit ex præda XLIII. millia pondo,auri LXXX. militibus ex præda CXX. asses diuisit. Liuius XLI. P. Cor. Lentulus quum in Auentinum fugisset C. Gracchi acies, pro republica multis acceptis uulneribus, hãc mercedem tulit,ne moreretur in urbe. Nam obtrectatorum morsibus compulsus à senatu legationem petere,habita oratione qua dijs supplicauit,ne iniuria hæc in ingratam patriam reuerteretur,in Siciliaq; perseuerando compotem se uoti fecit. Valerius. Lentuli Cn. & P. circa Sullana tempora inter claros oratores à Cicerone scribuntur his uerbis: Cn. Lentulus multo maiorem opinionem dicendi actione faciebat,quàm quanta in eo facultas:qui quum esset peracutus quãquam ex facie uidebatur,nec abundans uerbis: & si fallebat,in eo ipso sic inter-

Ael. Lãprid. | Leo Byzãtius | Leo Alabandeus | Leonidas Spartanus | Leonidas Alexandri | Leonidas dux Byzan. | Leonardus | Leontium meretrix | Leontij martyres | L. Cor. Lentulus proconsul | P. Cor. Len. | CN. Len. & P. Len. oratores

interuallis exclamationibus uoce suaui & canora admirando irridebat, calebat in agendo,
ut ea quæ deerant non desiderarentur. Et tanquam Curio copia nonnulla uerborum, nul-
lo alio bono tenuit oratorium locum: sic Cn. Lentulus cæterarum uirtutum dicendi me-
diocritatem actione occultauit, in qua excellens fuit. Non multo secus P. Lentulus: cuius
& excogitandi & loquendi tarditatem tegebat formæ dignitas, corporis motus plenus &
artis & uenustatis, uocis & suauitas & magnitudo. Sic in hoc nihil præter actionē fuit. Cæ
tera etiam minora quàm in superiore. C. Lentulus Marcellinus nec unquam indisertus, *C. Len. Mar*
in consulatu pereloquens uisus est: non tardus sententijs, non inops uerbis, uoce canora, fa *cellinus*
cetus satis. author idem. Hic quum futuram ciuilis belli calamitatem præsentiret, in consu-
latu ait: acclamate Quirites dum licet, quia statim iam nobis non licebit impune: quam uo
cem Pompeius dissimulauit. Valerius de libere dictis. Lentuli alij duo P. & L. consulares *P. & L. Lent.*
tempore Ciceronis, de quibus in Bruto ait: P. ille Lentulus iniuriarum nostrarum ultor, au
thor salutis, quicquid habuit, quantūcunq; illud fuit, totum habuit à disciplina. Instrumen-
ta naturæ deerant, sed tantus animi splendor & tanta magnitudo, ut sibi omnia quæ claro-
rum uirorum essent, non dubitaret adsciscere. L. tamen Lentulus satis erat fortis: sed cogi-
tandi nō ferebat laborem. Vox canora, uerba non horrida sanè, ut plena esset animi & ter-
roris oratio. Lentulus Spinter à Spintere histrione dictus, cuius similitudinē maxime re- *Len. Spinter*
ferebat, teste Valerio. Præerat Asculi tempore belli ciuilis cum præsidio quod aduentante
Cæsare repente destituit. Idem perijt, ut author Lucanus, in sinistro cornu, in pugna Phar-
salica, postquàm Pompeium adhortatus est, ut in Ægyptum aufugeret. P. Cor. Lentulus *Len. Sura*
Sura prætor urbis comprehēsus in coniuratione Catilinæ, ac strangulatus in carcere iussu
consulis Ciceronis fuit, priuignus Clodij, quæ causa inimicitiæ postea inter eos fuit. Hic
patrem habuit P. Lentulū summa in republica authoritate, principem senatus, ut Pedianus *Len. pater*
testatur. P. Lentulus, cui Cice. post mortē Pisonis filiam locauit, apud quem illa ex partu *Len. Cicer,*
decessit. Cor. Lentulus ab Augusto missus cōtra Dacos, Cotisonem regem in citeriorem *Cotiso*
Danubij ripam in se irrumpētem repressit, quem regem tanti æstimauit Augustus, ut eius
filiam in matrimonium peteret, illiq; suam Iuliam offerret. Læneus Pompeij magni liber *Læneus*
tus, & penè omnium expeditionū comes, eo defuncto schola se sustentauit, docuitq; in Ca
rinis & Telluris æde: in qua regione Pompeiorum domus fuerat. Ac tanto amore erga pa
troni mentionem extitit, ut Sallustium historicum, quod eum oris improbi, animo inuere-
cundo subscripsisset: acerbissima satyra lacerauerit, Lastaurum, & lurconē, & nebulonem,
& popinarium eum appellans: præterea uita scriptisq; monstrosum, ac priscorum, Cato-
nisq; uerborum eruditissimum furem. Traditur autem puer adhuc Athenis surreptus re-
fugisse in patriam, perceptisq; liberalibus disciplinis, precium domino suo retulisse: uerum
ob ingenium & doctrinam manumissus. Tranquillus. Ti. Clau. Lemnius, Claudij Augu *Ti. Cl. Lēni us*
sti libertus à studijs. Hæc inscriptio in sancti Hadriani templo legitur Romæ. Leontium *Leontium*
meretricula contra Theophrastum scripsit scite quidem sermone Attico. De qua uide eti- *meretrix*
àm in prologo Plinij. author Cicero de natura deorum. Lepidorum genus, unde inter Æ- *Lepidi*
mylios. Lænates, Læti, & Lanati, cognomenta sunt Romana, de quibus alibi diximus. *Lænates*
C. Lælius, & Africanus inter raras amicitias, uterq; à Cicerone & eloquens & orator de- *Læti*
scribitur in Bruto. Sed & fœminas quoq; in eorum domibus facundia Latini sermonis & *Lanati*
elegantia præditas fuisse, idem & Quintilianus authores sunt. Hic in Hispaniam legatus *C. Lælius*
Africano profectus, & in expugnatione Carthaginis nouæ, præpositus classi fuit: ut Liui.
testatur. Idem missus à Scipione ad Syphacem legatus pro amicitia, tribunos peritissimos
rei militaris specie seruorum secum duxit, explorandæ regionis gratia: ut ait Frontinus. In
qua legatione Syphacem populo Romano amicum reddidit. Quem aliquanto post tem-
pore ad Carthaginenses inclinantem spreto fœdere, inita cum eo pugna, in potestatem re-
degit. Missus postremo à Scipione Romam cum Magone, cæterisq; captiuis ex Hispa-
nia. Leander Abydenus, & Ero Sestia: quorum amores Musæus hexametris prosequi- *Leander &*
tur, quæ adhuc extant. unde Ouidij epistola materiam mutuata est. Leander item præ- *Ero*
sul Hispalensis, ad quem sunt Gregorij moralia scripta. Libanius sophista ex Antiochia *Leander*
curuæ Syriæ ciuitate, tempore Iuliani principis claruit: profecit Athenis sub Diophanto *præsul*
philosopho: ita tamen ut raro in ludum ueniret, raroq; cum alijs congrederetur, ac se tan- *Libanius*
tum solus exerceret in declamando. Inde Constantinopolim profectus ludum aperuit,

unde post aliquantulum tempus quorundam adolescentium gratia infamiam subiens, pulsus fuit, ac Nicomediam uenit. Indeque ob eandem causam rursus eiectus, in patriam sese recepit, ubi profitebatur, multósque reddidit in arte rhetorica uiros excellentes, inter quos Chrysostomus & Basilius fuere. Quamobrem in Iuliani principis dignationem ueniens, ab eo pluribus honoribus ornatus: præfectumque prætorij titulo tenus oblatum respuit, dictitans plus esse sophistam agere quàm præfectum: in hoc gloriam cito perituram, in illo perpetuam esse. Iulianus quanquam magnis rebus occupatus, & magna ipse quoque dicendi ambitione teneretur, illius magnopere suspiciebat ingenium: quod eo etiam studiosius faciebat, ut eum Proæresio sophistæ, qui tunc apud eum agebar, & primum dicendi locum occupauerat, præponeret. Ad quæ certamina & Acacius & Thuscianus Phryx quotidie uocabantur. Decessit domi iam senex. Scripsit declamationes haud usquequaque pares illius ingenio, quippe qui in eo dicendi genere præceptorem, uti supra narraui, neglexit: reliqua sanè opera probatissima. Librum de progymnasmatis edidit: inter quæ quas uocant ἐκφράσεις uenuste persequutus est. Orationes præterea & epistolas: in quo genere princeps inter Græcos facile apparet. Quæ omnia ad nostram usque ætatem peruenere. Ex Suida & Eunapio, qui uitam etiam sophistarum scripsit.

Liberatus Liberatus Afer unà cum uxore & duobus filijs, ac Crescentio presbytero martyrium passus in Africa insectatione Vandalica. author Africanus.

Liciniorum familia Liciniorum familia uetusta ac lata, diuersa sibi cognomina adsumpsit, Crassorum, & Lucullorum, qui suis dicuntur locis.

L.Licinius Belutus L.Licinius, L.filius Belutus, unus è quinque tribunis post reges exactos creatus: ut testatur Pedianus.

C.Licinius Caluus C.Licinius Caluus, & L. Sextius tribuni plebis legem promulgarunt, ut consules etiam ex plebe fierent. Eam legem cum magna contentione repugnantibus patribus, quum ijdem tribuni per quinquennium soli magistratus fuissent, pertulerunt. Et primus omnium ex plebe consul, L.Sextius creatus est. Lata est alia lex, ne cuiquam plus quingentis iugeribus liceret possidere. Liuius libro VI.

C.Licinius Stolo C. Licinius Stolo, gener Fabij Ambusti, cum consul lege sanxisset, ne quis amplius quàm quingenta agri iugera possideret, ipse mille comparauit. Quare accusatus à M.Popilio Lenate damnatusque sua lege est. Liuius libro VII. Valerius item. Hic Stolonis cognomen adeptus, ut refert Columella, quod agriculturæ diligētissimus fuerit, plantasque & arbores ablaqueare & resectis fruticibus, quos stolones uocant, curare solebat.

Licinius Porcius Licinius Porcius prætor, eo tempore quo Annibal cum Salinatore & Nerone pugnabat ante aduentum consulum multa industria, nunc angustias locorum occupando, nunc hostile agmen turbando, Asdrubalis in Italiam tunc primum uenientis iter obstruxerat, ut Liuius XXVII.

Licinius Tri. Hic serius poeticam Romæ cœpisse dicit, ut author Gellius.

C.Licinius Licinius tribunus militum sub Claudio Marcello.

sacerdos C.Licinius sacerdos deiectus à Scipione Æmyliano censore.

Licinius Macer Licinius Macer prætorius repetundarum reus, quum nuncium accepisset se reum, & M.T. Ciceronem causam contra eum agentem, putans perijsse sua bona, posseque hastæ subijci, quod fortè manu habebat faucibus suis uinculo coarctatis, pœnam moriendo præuenit. Author Valeri. de mortibus non uulgaribus.

Licinus Tonsor Licinus, Augusti tonsor prædiues, sepultus uia Salaria ad secundum lapidem nobili monumento: de quo illud distichon, Marmoreo tumulo Licinus iacet, at Cato paruo, Pompeius nullo, credimus esse deos. Horatius in poetica: Tonsori Licino.

Q.Ligarius Q.Ligarius de quo Pomponius libro primo digestorū, Q.Tubero à causis agendis ad ius ciuile transijt, maxime postquàm Q. Ligarium accusauit, nec obtinuit apud Cæsarem. Is est Ligarius, qui quum Africæ oram teneret, infirmum Tuberonem adplicare non permisit, nec aquam haurire: quo nomine eum accusauit, & Cicero defendit. Plutarchus quoque in hanc sentētiam: Fertur Cæsar in hac oratione Ligarium prorsus condemnare decreuisse, sed processu orationis, quum in his uerbis, Quid enim Tubero ille tuus districtus in acie Pharsalica gladius agebat? cuius latus petebat? quis erat sensus? & reliqua: ita mēte alienatus, ut libelli quos tenebat è manibus deciderent, reumque contra propositum absolueret.

Liuia gens Liuia, gens plebeia, consularibus tamen multis, alijsque magistratibus floruit. Cuius princeps Liuius Salinator familiam illustrauit. author Trāquillus.

Liuius Salinator Hic primo cos. de Illyrijs triumphauit. Deinde ex inuidia peculatus reus ab omnibus tribubus excepta Metia, condemnatus in exilium abijt uoluntarium: unde longo tempore sordidatus, promissaque barba moratus fuerat. Vrgēte Italiam Annibale reuocatus, factusque cos. cum Claudio

cum Claudio Nerone inimico ſtatim cauſa reipublicæ ſibi conciliato, de Aſdrubale triumphauit. Cenſor cum eodem collega omnes tribus excepta Metia ærarias reliquit, ſtipendio priuauit: hoc tantum crimine, quod & prius eum iniuſte condemnaſſent, & poſtea tantos honores non recte tribuiſſent. Quodq́ in eadem cenſura, ſalis uectigal primus omnium commentus eſſet, Salinatoris cognomen accepit. Cæcilius & Liuius uigeſimonono. Liuius Druſus, hoſtium duce Druſo cominus trucidato ſibi ſuiſque cognomen indidit.

Liuius Druſus

Proprætor è prouincia Gallia aurum Senonibus olim in obſidione Capitolij datum, nec ut fama eſt repetitum à Camillo, retulit. author Tranquillus. Huius abnepos Liuius Druſus collega C. Gracchi in tribunatu, ob eximiam aduerſus Gracchos operam reſiſtendo agrariæ legi, patronus ſenatus dictus eſt. authores Tranquillus in Tyberio, & Plutarchus in Graccho.

Liuius Druſus Trib.

Huius filius, M. Liuius Druſus, eodem teſte Tranquillo, qui ſimili diſſenſione diuerſa à patre ſenſit: multaq́ uarie moliens ab aduerſa factione interficitur.

M. Liuius Druſus

Cæcilius uero de eodem ſic refert: Liuius genere & eloquẽtia magnus, ſed ambitioſus & ſuperbus, ædilis munus magnificentiſſime edidit, & Rhemnio collegæ quædam de utilitate reipublicæ ſuggerenti: Quid tibi, inquit, cum republica noſtra? Quæſtor in Aſia nullis inſignibus uti uoluit, nequid ipſo eſſet inſignius. Tribunus plebis, Latinis ciuitatem, plebi agros, equitibus curiam, ſenatui iudicia permiſit. Nimiæ liberalitatis fuit. Ipſe etiam profeſſus, nihil cuiquam ad largiendum præter cœlum & cœnum reliquiſſe. Itaq́ cum pecunia egeret, multa contra dignitatem fecit. Maguſſam Mauritaniæ principem ob regis ſimultatem profugum, accepta pecunia à Bocho prodidit. Quem ille elephanto obiecit. Adherbalem filium regis Numidarum, obſidem domi ſuæ ſumpſit, redemptionem eius à patre ſperans occultam. Cepioni inimico actionibus ſuis reſiſtenti collum in comitio obtorſit, ut multus efflueret ſanguis è naribus. Deinde ex gratia in inuidiam uenit. Nam plebs acceptis agris gaudebat, expulſi dolebant. Equites in ſenatum lecti lætabantur. Senatus permiſſis iudicijs exultabat: ſed ſocietatem cum æquitibus ægre ferebat, unde Liuius anxius ut Latinorum poſtulata differret, qui promiſſam ciuitatem flagitabant, repente in publico concidit, ſiue morbo comitiali, ſiue hauſto caprino ſanguine ſemianimis domum relatus. Vota pro illo publice ſuſcepta ſunt per Italiam, & quum Latini conſulem in Albano monte interfecturi eſſent, Philippum admonuit, ut caueret. In ſenatu accuſatus, quum domum ſe reciperet, immiſſo inter turbam percuſſore corruit. Inuidia cædis apud Philippum & Cepionem fuit. Cæcilius.

Liuius Andronicus

Liuius Andronicus, Liuij Salinatoris libertus, cuius filios erudijt, ab eodemq́ ob ingenium libertate donatus. ut author Euſebius. Primus Romæ fabulam dedit. C. Claudio cęci filio, & M. Tuditano conſulibus: anno ipſo antequàm natus eſſet Ennius: poſt urbem uero conditam DXIIII. Cicero in Bruto.

Liuius hiſtoricus

Liuius hiſtoricus Patauinus natus eſt anno ab urbe condita DCXCIIII. Quo & M. Meſſala orator. Exceſſit Paduæ anno III. imperij Tyberij, ætatis autem LXX. Hunc Caius princeps tanquàm uerboſum inſectabatur, Pollio uero tanquàm Patauinitatem redolentem. Quintiliano magnopere laudatur. Eumq́ Herodoto comparat, in concionibus præſertim, ſuadetq́ pueris ediſcendum, ut Ciceronis imitatorem. Nam & ipſe Liuius ad filium ſcribit, ut Ciceronem imitetur, aut ei quàmmaxime ſimilem. Solet naſci quæſtio inter eruditos: An Cicero ſi hiſtoriam fuiſſet aggreſſus eum ſuperaſſet: multosq́ habet uterque adſertores.

Lycurgus

Lycurgum Eratoſthenes & Apollodorus non paucis annis antiquiorem, prima Olymp. oſtendunt. Timæus duos apud Spartiatas Lycurgos dicit fuiſſe: diuerſo tamen tempore. Eorum utriuſque res geſtas ob gloriam in alterum referri, & uetuſtiorem non procul ab Homeri temporibus fuiſſe. Igitur peregre telluris multum obiuit. In Cretam primum uenit: indeq́ poetam quendam Thaletem Spartam miſit ad conciliandos animos diſciplinæ: poſtea in Aſiam profectus: demũ ad Ægyptios: unde ritus plurimos militiæ domiq́ aptos tranſtulit ad Spartiatas. Et ut Ariſtocrates etiam tradit, peragrata Africa atq́ Hiſpania ad Indos penetrauit. Inter præclara eius inſtituta illud memorat, Lacedęmonijs feciſſe ut agri æque diuiderentur, uitãdæ inuidiæ gratia, ſeruandæq́ in ciuitate æqualitatis. Suſtulit prætera conuiuiorũ apparatũ & menſas lautiores: unde ocium omne cupiditasq́ diuitiarum naſcitur. Quare diuitibus infenſus uſq́ adeo, ut hæc in concione ſuadẽs inuaderetur, fugiensq́ in templũ, ex eo ab uno ex his adoleſcẽte audaciore Alcandro nomine, oculo effoſſo

uulne-

uulneraretur. Quem casum Lycurgus dicitur more philosophi tulisse. Sed & adolescenti à ciuibus ei oblato pepercisse. Ea de causa templum Mineruæ Ophthalmidis apud Selpium Laconiæ locum dicauit, ut author est Pausanias. Lacedæmoniorũ pueros quum primum duodecimum annum attigissent, iussit discalciatos ambulare, cubitareq; lectis storaceis pa lustriq; arundine. Ita demum efferaciores fieri ac reipublicę utiliores. Excessit in Creta ubi ab initio sponte ac perpetuo secesserat, sumpto iureiurando à populo, nequid de suis legi bus commutaret, donec rediisset. Quapropter post mortem iussit cineres disiici, ne solutus quandoq; sacramento populus leges solueret, si mortuum in ciuitatem retulissent. Reliquit filium, qui & ipse sine liberis decedens, finem attulit generi. ex Plutarcho & Trogo.

Lycurgus rex Nemeæ Lycurgus alter rex Nemeæ regionis Hypsipylen regis Thoantis filiam nato suo nutricem adhibuit. author Papinius in Thebaide. *Lycurgus rex Thraciæ* Lycurgus rex Thraciæ Bacchum deum esse negabat. Quapropter eum contemnens dum conatur uites amputare, sibi crura incidit. *Lycaon* Lycaon Arcadiæ rex, quod hospites trucidaret & Ioui mortalis peregrini specie, membra humana epulanda dederit, ab eodem in lupum mutatus est, & à suis canibus in uenatione discerptus. *Lycon* Lycon ex Troade Stratonis discipulus è Theophrasti schola: huius in dicẽdo suauitatem nomen maxime demonstrat, quod addita litera, G, Glycon sit cognominatus: habitu fuit mollis & delicatus. Quatuor huius nominis memorantur, Primus Pythagoricus. Secundus hic. Tertius uersificator. Quartus epigrammaton poeta. ex Diogene. *Lycophron* Lycophron poeta patria Chalcidensis, Soclis seu Lyci historici filius inter septem poetas, qui *Pleiades poetæ* Pleiades dicebãtur à numero stellarum, Philadelpho Ptolemæo receptus. Erant autem hi, Theocritus, Aratus, Nicandrus, Eantides siue Apollonius, Philecus, Homerus iunior, Lycophron, author Suidas. Scripsit poema quod uocant Alexandram, opus in primis obscurum, utpote *Cassandra Alexãdra* Cassandræ uaticinatis: quam & Alexandram uocabant. Priamus pater hanc uaticinijs penè furentem incluserat turri, dimisso solo nuncio, qui audita tantum ab ea referret. Nuncius igitur audita refert. Hic opus totum uersatur, historias continet plures: ab Hercule enim & rebus Troianis exorditur, usq; ad Alexandrum Macedonem uenit. Deinde procedens usq; ad finem poematis, Phœnicum res, unde bellum inter Græcos & Barbaros ortum prædicit. Eum enarrauit in primis Io. Zezus. *Linus* Linus teste Diogene Thebis natus Mercurio Musaq; Vrania, scripsit solis & lunæ cursus, animaliumq; ac fructuum generationes. Namq; in primo statim uersu operis, initia rerum altius repetens, cuncta simul nata memorauit. Quem sequutus Anaxagoras, principio facta simul omnia dixit, eaq; mente adcedente composita. Interemptum dicunt ab Apolline sagitta: cuius huiusce modi narratur epigramma: Candida purpureis redimitum tempora sertis Thebanum Vraniæ continet urna Linum. Virgilius tamen in Bucolicis eum Apollinis filium dicit. *Lysander* Lysander dux Lacedæmoniorum inuictissimus, cuius ductu Athenienses cum duce Conone illam nauali pugna cladem acceperunt. Ex quo Athenæ semidirutæ, impositumq; iugum triginta tyrannorum postea fuit. Per Thrasybulum exulem Atheniensem postea eiecti, ac decem alij surrogati: moxq; illi quoque à Lysandro expulsi sunt & Athenæ tyrannorum iugo liberatæ. Emicuit eo tempore quo & Pausanias & Agesilaus Lacedæmonij, eodemq; in bello militauere. Cecidit in acie superatus ab Atheniensium duce Conone in bello Thebanorum terrestri pugna, ubi alter dux Lacedæmoniorum Pausanias in exilium suspectus proficiscitur. Lysander in rebus gestis, ac factione & animi magnitudine, ex nostris Sullæ comparatur, in Plutarchi Parallelis. *Lysias* Lysias Syracusanus genere, Cephali filius, Ctesiæ discipulus, unus è decem oratoribus, natus est Athenis, quò pater se transtulerat, æqualis Demosthenl. Puer iam in Thurios coloniam migrauit. Rediit annos natus quadragintaseptem. Interq; principes habitus ea tempestate oratores. eius uero orationes feruntur supra nonaginta: styli puritate & elegantia cunctis, præter Isocratem præstat: scripsit quoque conciones & epitaphia & epistolas, de arte item rhetorica. Cicero autem in Bruto de ipsius stylo sic ait: Lysias gracile dicendi genus sectatus est: quanquam in eo sunt sæpe lacerti, sic ut fieri nihil possit ualentius, uerumtamen est genere toto strigosior. Habet tamen suos laudatores, qui hac ipsa subtilitate delectentur. In libro autem de Fi. eum oratione locupletem, rebus uero inanem uocat. Quintilianus autem sic: Lysias subtilis atque elegans, & quo nihil (si oratori satis sit) dicere queas perfe-

perfectius: nihil est inane, nihil adcersitum, puro tamen fonti quàm flumini propior. Lysip- *Lysippus*
pus Sicyonius nobilis sculptor in honore apud Alexandrum, à quo tantum fingi uolebat. *sculptor*
Lysippus etiam poeta comicus. Dramata eius Bacchidæ, Thyrsocomus, ut author Athe- *Lysippus*
næus. Lysistratus Sicyonius Lysippi frater primus similitudines è gypso reddere instituit, *poeta*
ad effigiem exprimere: ante eum pulcherrimas tantum facere studebant. Creuitq́ res tan- *Lysistratus*
tum ut nulla signa statuǽue sine argilla fierent. Quo apparet antiquiorem hanc fuisse sci-
entiam quàm fundendi æris. Plinius. Lysimachus Agathoclis filius è successoribus Ale- *Lysimachus*
xandri Magni Pergamo præfuit: ubi thesauri regis fuerunt. Hic illustri quidem Macedo-
niæ loco natus, uirtute illustrior fuit: amore literarum ac philosophiæ ardebat adeo ut Cal-
listhenem tunc ab Alexandro in ærumnis collocatum, ac cum cane in cauea clausum de
uirtute differentem sæpius audiuerit, poculumq́ ei ac uenenum remedium miseriæ optan
ti, propinauerit. Quod ægre ferens Alexander Lysimachum leoni obiecisse dicitur: sed il-
le uiribus fretus rem posteris prodendam egit, manum amiculo conuolutam in os leonis
inferens, adreptaq́ lingua feram exanimauit, quo facto uehementius postea Alexandro di
lectus & apud eum in honore maximo fuit. Præterea Lysimachiam urbem condidit quæ
post annos XXII. terræmotu euersa ipsi stirpiq́ eius exitium portendit. Nam breui post
tempore Agathoclen filium fortissimum, per quem bella multa feliciter gesserat, nouerca
Arsinoe Ptolemæi sorore instigante ueneno sustulit. Ob quam immanitatem populi ab eo
defecere, unde & ortum inter eos bellum in quo Lysimachus cecidit annos natus LXX.
postremus omniũ suorum cum uarijs casibus antea liberos quinq́ amisisset. Macedoniæ
regnum ad Seleucidas translatum. Ex Trogo libro XV. Lysimachus Acarnan Alexan- *Lysimachus*
dri pædagogus secundas post Leonidam obtinuit, nullo urbanitatis genere præditus, nisi *Alex peda.*
quod se Phœnicem, Alexandrum Achillem, Philippum Peleum appellabat: author Plutar
chus. Lysimachus Aristidis Iusti filius, cuius meminit Demosthenes in oratione περὶ τῶν ἀ- *Lysimachus*
δελφῶν. Huic ob merita patris erga rempub. qui propter abstinentiam & iustitiam pauper *Aristides*
admodum decesserat, data sunt publice centum talenta, ut author Plutarchus in Aristide.
Lolliorum etiam Romæ genus, & nomẽ admodum celebre. Inter quos M. Lollius magna *Lolliorũ gens*
apud Augustum authoritate fuit, ad quem Horatius scribit: Troiani belli scriptorem maxi *M. Lollius*
me Lolli. Eius etiam memoria Ferentini adhuc in turri quadam legitur marmori inscripta.
M. Lollius C. filius cos. A. Hirtius. A. F. Funda faciunda coætauerũt. Eidemq́ probauere. *Lollia pau*
Lollia Paulina, C. principis uxor sestertio quadringenties extimatam tunicam ex margari *lina*
tis habuisse fertur: uti Solinus & Plinius authores. Hanc Tacitus filiam fuisse dicit M. Lol
lij consularis supra memorati. Lollianus Ephesius & scholæ & populo præfuit Athenien- *Lollianus*
si. Prætor enim fuit, qui magistratus antiquitus in bellis delectus habebat. Nunc autem rei
frumentariæ præest. Epicheremata magnopere laborauit inuenire, & inuenta distincte lo-
qui idoneus. Dicebat extemporaliter Isæi imitatione quem audiuit. Imago eius Athenis
erat in foro. author Philostratus. Longinus philosophus Syrus Palmyra ciuitate præce- *Longinus phi*
ptor Zenobiæ Palmiræ reginæ: interfectus deinde ab Aureliano in eius urbis direptione, *losophus*
apud omnis de se relicto desiderio: uti Vopiscus testatur. Longinus miles simul cum Me- *Longinus*
gisto & Acesto ad Christi fidem inductus à Paulo apostolo ad supplicium proficiscente. *martyr*
Ante hunc dicitur & ex militibus unus extitisse, qui Iesum crucifixum hasta percussit, &
ob signa & prodigia subsequuta Christianus factus, postremo martyr. Habeo authorem
qui dicat hoc nomen ab illius officio Græce uocatum fuisse ob hæc uerba: ἀλλ' εἷς τῶν
στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε, quod pro lonche, id est, hasta Longinum pu-
tant dictum. Hic est quem Mantuæ sepultum esse dicunt: quò sanguinem ille dominicum
ex humo delectum tulerat. Lucretiorum genus patritium. Sp. Lucretius Tricipitinus Lu- *Sp. Lu. Trici-*
cretiæ pater, in locum demortui Bruti in consulatu collega Valerio publice suffectus, cum *pitinus*
maior iam natu esset, nec uires suppeterent ad obeunda munera consularia, intra paucos
dies moritur. In cuius locum Horatius Puluillus suffectus est. Liuius secundo. T. Lucre-
tius consul, cum eodem Valerio iterum consule fuit: ut idem. L. Lucretius Tricipitinus *T. Lucretius*
cum T. Veturio Gemino consul contra Volscos profectus, nobilem retulit triumphum, *L. Lucretius*
eorum nomine propè deleto, decem milibus, & CCCCLXX. cæsis, expositaq́ deinde
omni præda in campo Martio, ut suum quisq́ per triduum cognitum abduceret, reliqua
uendita cui domini non fuere. Triumphauit de Volscis Equisq́. Triumphantem secutæ

sunt

ſunt legiones. Alteri conſuli datum, ut ouans ſine militibus urbem ingrederetur. Liui. lib.
Q. Lucretius Viſpillo III. Lucretius ædilis cadauer Ti. Gracchi in Tyberim proijci iuſſit. Q. Lucretius Viſpillo
in priuatis cauſis acutus & iuriſperitus & concionibus aptior quàm iudicijs, ut Cicero. Lu-
Lucre. Aſella cretius Aſella Sullanarum partium, qui Marium Præneſte obſederat, quod præter eius uo-
luntatem conſulatum ſit petere auſus, ad turbandum reip. ſtatum, à L. Ballieno centurione
iuſſu Sullæ in medio foro occiſus eſt. Quod cum populus indigne ferret, Sulla aduocata
Lucretius po. concione ſe iuſſiſſe dixit, Liuius in epitome Macedo. Pædianus. Lucretius poeta ob phil-
tra dicitur periiſſe, hauſto amatorio poculo ob amorem fœminæ in furorē uerſus: eius poe-
Lucretia ma ſectam imitatur Epicuream. Lucretia inter Tarquinios dicitur. Lucullorum familia in
Lucullorum familia. Licinios aſcita. Eius nullum qui claritatem habuerit priorem lego quàm L. Licinium Lu-
cullum qui temporibus Scipionis Æmyliani pauloante initium belli Punici fuit Cos. cum
L. Lici. Lucul. A. Poſthumio Albino. Ii cum delectum ſeuere agerent, nec quenquam gratia dimitterent,
à trib. pleb. qui pro amicis ſuis uacationem impetrare non potuerunt, in carcerem coniecti
ſunt. Lucullus deinde in Hiſpaniam miſſus. Cui poſtea Claudius Marcellus ſucceſſit, cum
omnes Celtiberię populos pacaſſe uideretur. Vacceos, Cantabros, aliasq́ in eadem Hiſpa-
Luc. & Marcus Luculli nia nationes ſubegit, ut Liuius lib. XLIX. Huius igitur filij ſiue nepotes, Lucius & Mar-
cus Luculli fuere: quorum L. diſertus, ac diues munus quæſtoriū ampliſſimum dedit. Per
Murenam in Aſia claſſem Mithridatis, & Ptolemæum Ægypti regem conſuli Sullæ con-
ciliauit. Prætor Africam iuſtiſſime rexit: aduerſus Mithridatem miſſus collegam Cottam
Chalcedone obſeſſum liberauit, Cyzicon obſidione ſoluit, Mithridatis copias ferro & fa-
me adflixit, eumq́ regno primū ſuo, id eſt, Ponto expulit. Deinde rurſus cum Tigrane Ar-
meniæ ſubueniente, magna felicitate ſuperauit. Poſt hæc ocio ſe tradidit: ubi magnificen-
tia uillarum, conuiuiorum ſumptu, ueſtium numero ac pulchritudine, præterea ſignorum
ac tabularum ornamentis, omnes quacunq́ tempeſtate ſuperauit. Paulatim deinde aliena-
ta mente deſipere cœpit, tutela eius M. Lucullo fratri permiſſa. hæc Cæcilius. De eodem
Plutarchus etiam ait, ꝙ facundia clarus fuit. Præceptorē habuit Antiochum Aſcalonitam
ueteris Academiæ. Scripſit Græco ſermone bellum Marſicū: quo ipſe unà cum Sulla in-
terfuit. Militiæ uero ipſius par gloria. Siquidem conſul cum M. Cotta ad bellum Mithri-
daticum eſt profectus, ubi primū magno fœnore Aſiam liberauit. In eoq́ bello maximis
rebus geſtis Tigrane cæterisq́ expugnatis Pompeium non belli ſed penè triumphi ſucceſ-
ſorem habuit. Triumphauit tamen quāuis aduerſante Memmio. Ocio deinde ſe tradidit,
Lucilius Balbus Apudq́ Baias lacum maiore impenſa excauauit q̃ uillam extruxerat. Lucilius Balbus in
dialogo Ciceronis de natura deorum, Stoicorum partes tuetur: in quibus tantos progreſ-
ſus fecit, ut in eodē libro ponitur, ꝙ excellentibus comparetur Græcis. Lucilius miles Bru-
ti domeſticus atq́ fidus: qui cum apud Philippos inclinatā iam aciem uideret, ſeſe pro Bru-
to obtulit, ut ſpatium ei fugiendi daret. Ductusq́ ad M. Antonium pro Bruto, ut apparuit
fraus: collaudatum eum Antonius ob fidem apud ſe tenuit, quem non minus poſtea ſibi fi-
Lucilius poeta delem ſenſit atq́ Bruto fuerat. Plutarchus in Bruto. C. Lucilius poeta, ut Gell. in XXVII.
lib. teſtatur tēpore II. belli Punici emicuit. De quo Quintil. hæc ſcribit: Primam inſignem
Lucilius laudē in Satyra eſt adeptus, qui quoſdam ita deditos habet amatores, ut eum non
eiuſdem modo operis authoribus, ſed omnibus poetis præferre non dubitēt: ego quantum
ab illis, tantum ab Horatio diſſentio, qui Luciliū fluere lutulenter, & eſſe aliquid quod tol-
lere poſſis putat. Nam eruditio in eo mira & libertas, atq́ inde acerbitas, & abūde ſalis. Ho-
Lucillus ratius terſior & magis purus. Lucillus Senecæ familiaris è Pompeijs oppido Cāpaniæ fuit
adeo philoſophiæ deditus, ut quæſtor cum eſſet Siciliæ, magnam temporis partem ab offi-
Lucilla Auguſta cijs publicis uacans ſtudijs incumberet. Lucilla M. Antonini & Fauſtinæ filia, L. Antoni-
ni Veri uxor, marito ſuperſtes, iterum nupta Pōpeiano maximo uiro, remanētibus ei prin-
cipatus inſignibus: uidelicet in ſella imperatoria ſedebat. Ignē de more præferebat permit-
tente Commodo fratre. Verum cum poſtea hęc ſibi ablata doleret, in eum coniurauit, unà
cum Quadrato nobili adoleſcente, cum quo ſtupri conſuetudinem habere putabatur. De-
prehenſa igitur & una cum coniuratis ab eo interfecta: author Herodianus in Commodo.
Lucillæ martyres Eius in antiquis nummis imagines reperiuntur hac inſcriptione: Lucilla Auguſta M. An-
tonini & Fauſtinæ filia. Altera Lucilla longe felicior uirgo & martyr ſub Valeriano & Gal-
lo impp. Filia hæc Nemeſi tribuni, oculis capta, à diuo Stephano pont. luminibus reſtitu-

ta. De-

ta. Deinde Christiana cum tota familia facta. Aliam supra in Flora narraui. Luciæ itē duæ *Luciæ duæ*
martyres: altera uirgo Syracusana, altera Romana uidua iam annis XXXIX. unà cū Ge
miniano, quem à lymphatione liberatum ad fidem deduxerat, gladio cæsa est sub Diocle-
tiano. Lucina uirgo item Romana diues admodū, circa ea ferè tempora Christianos sum- *Lucina*
ptibus iuuabat, martyresq́ in agro suo sepeliebat. Eius Romæ sepulcrum in templo Seba-
stiani adoramus. Moriens, ecclesiam hæredem reliquit sub Marcello pontifice. Lucianus *Lucianus*
sophista Samosatenus ob mores Atheos cognominatus, sub Traiano principe. Cum apud *sophista*
Antiocheam Syriæ causidicus esset, atq; in ea arte planè decoxisset, se ad scribendum dialo
gos conuertit, lacerandamq́ Christi religionem, ubi sanè ridiculus apparet. Obijsse dicitur
à canibus, uti par fuit, laceratus, author Suidas. Hic quū antea Christianus esset, postea de-
sertor religionem incessit, nihil ex ea cōsecutum dictitans, nisi ut nomen eius corrumpere-
tur, ex Lucio Lucianus factus. Initio nanq; dialogorum de se plura loquitur. Quod uili ge-
nere ortus à patre ad Auunculum statuarium discendi gratia missus, ut primum cælo in-
doctis manibus nobile marmor fregisset, ac ob eam causam acriter uapulasset: nocte inse-
quenti duas ei imagines in somnis uiderit apparentes. Alteram statuariam se adfirmātem
esse pluraq́ ex arte pollicentem emolumenta. Alteram eloquentiam maiora promittentē,
quam relicta prima secutus sit. Dialogi eius sanè uerbis elegantissimi, sed rebus magnope-
re excussi, ubi quasi Pyrrhonica profitetur nihil adfirmans, omnia ridens. Quod sanè ipse
suo hoc tetrasticho manifestar. Λουκιανὸς τάδ' ἔγραψε, παλαιά τε, μωρά τε εἰδώς, μωρὰ γὰρ ἀνθρώποις
καὶ τὰ δοκοῦντα σοφά. οὐδὲν ἐν ἀνθρώποισι διακριδόν ἐστι νόημα, ἀλλ' ὃ σὺ θαυμάζεις, τοῦθ' ἑτέροισι γέλως.
Lucianus presbyter & martyr apostolorum discipulus in Galliam unà cum Dionysio mis- *Luciani mar-*
sus, & ab eodem Beluacē. præsul factus. Lucianus alter uir disertissimus presbyter Antio *tyres duo*
chenus adeo inter nostros scribendo sacrosq; libros emendando profecit: ut in hoc genere
exēplaria laudata Luciana appellarentur. Feruntur eius de fide libelli & breues admodum
epistolæ. Decessit martyr Nicomediæ sub Maximiano, sepultusq́ Helenopoli Bithyniæ.
author Hieronymus. Addit Suidas, hunc Hebraica lingua doctissimum fuisse, sacrosq; li-
bros multis coactis exemplaribus multis in locis emendasse. Lucius poeta Hispanus, cuius *Lucius poeta*
Martialis meminit: Luci gloria temporum tuorum, Qui Gramum ueterem Tagumq; no-
strum Arpis cedere non sinis disertis. Lucius celeber Tarrensis (Tarra enim Cretæ oppi- *Lucius Tar-*
dum) de prouerbijs Græcis tria uolumina scriptitauit. author Stephanus grāmaticus, eius *rensis*
nunc epitomen habemus. Sed hos facile superauit is Lucius, qui præsul fuit Alexandrinus *Lucius præsul*
sub Theodosio, post Athanasium. Scripsit uariarū hypotheseon libellos, ut author Hiero- *Alexandrinus*
nymus. Lucifer præsul Caralitanus cum Pancratio & Hilario Rom. clericis ad imp. Con- *Lucifer*
stantinū à Liberio pontifice pro fide missus, quum uellet sub nomine Athanasij Nicenam
damnare fidem, ab eodem imp. in Palæstinam relegatur. Lucas Medicus Antiochensis ut *Lucas*
eius scripta indicant, Græci sermonis non ignarus fuit. Pauli apostoli sectator & comes, à
quo edoctus scripsit euangelium, Actus quoq; apostolorum. Reliqua sanè ipsius inter apo
crypha, uixit annos LXXXIIII. cum coniugio, sepultus Constantinopoli, quò transla-
tus fuit unà cum Andreæ apostoli ossibus, anno XX. Constantij principis. Hieronymus.
L. Luscius Sullanarum partium centurio damnatur, quod tris cædes proscriptorum Sullæ *L. Luscius*
fecisset. Diues propterea factus. Nam amplius sexcenties possedit. Pædianus.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XVII

ACRIANORVM familiæ uiri Romæ in auro & argento, mulieres *Macrianorū*
uero in reticulis in dextrocherijs, & in omni ornamentorum genere *familia*
Alexandrum Magnum exsculptum semper habuerunt, quod dicun-
tur iuuari in omni actione, qui eum gestant in auro uel argēto. Ex his
fuere Macrianus pater, & filius, & Quietus alter filius, qui Cæsares
appellati fuere tempore Galeni, ponunturq; inter XXX. tyrannos,
qui mox interfecti sunt. Pollio. Macedonius Arrianæ sectator hære- *Macedonius*
seos, Constantij principis fauore expulsis orthodoxis Constantino-

politanus præsul cõstitutus est. Is enim eadem quæ Arrius de spiritu sancto sentiebat: eum uidelicet nihil habere cum patre & filio commune. Dissentiebat tamen in filio, quem patri similem rite fatebatur, qua de causa ab Arrianis pulsus fuit. Nam Arrianorum tres sectæ caput extulerunt, Eunomiani, Arriani, & Macedoniani: de quibus omnibus supra in Arrio diximus. Plurimi tamen apud Constantinopoli uicinas regiones Macedonij opinioni adhærere uidebantur. Ex libro X. Rufini.

Macer Æmylius Macer Veronensis poeta, uolucres & herbarum cecinit uirtutes, Ouidij tempore, ut ipse testatur: Sæpe suas uolucres legit mihi grandior æuo, Quæq; nocet serpens, quæ iuuat herba Macer. Sed & opus Homeri persequitur, quicquid apud Ilium actum usq; ad finem belli, ut idem poeta testatur: Tu canis æterno quicquid restabat Homero, Ne careat summa Troica bella manu. Hoc opus Homeri continuauit etiam Quintus poeta, uti narrauimus. Opus autem hoc de herbis ad nostram usq; peruenit ætatem.

L. Magius orator L. Magius, T. Liuij gener, orator Romanus, de quo Seneca in Declamationibus: Non puto quomodo L. Magius gener T. Liuij declamauerit, quamuis aliquo tempore suum populum habuit, quum illum homines non in ipsius bono rem laudauerint, sed in soceri efferrent.

L. Magius dux L. Magius, & L. Fannius transfugæ è Valeriano exercitu apud Mithridatem agentes, ab eodem rege ad Sertorium missi erant de paciscenda belli societate aduersus Romanos, quos & inquirendos mandauerat senatus. Ii postremo ad Romanos, prodito ex magna parte exercitu redierunt. Hæc Pedianus.

D. Magius Campanus D. Magius Campanus uir optimus, de tradenda Annibali Capua, sententia omnino aduersa fuit, exitum qualem habuit uaticinando. Iussus ab Annibale propterea nondum urbem ingresso, ad se uenire, negauit. Deinde ueniẽti, quum omnes obuiam procederent, ipse cum paucis in foro deambulabat. Deniq; quum uinctus ad Annibalem duceretur, causam dicere iussus, respondit: nulla id lege fœderis cogi potuisse. Tandem in exilium quum traheretur, aperto capite uociferans: Habebitis, inquit, libertatem Campani quam petijstis: foro medio luce clara uidentibus uobis, nulli Campanorum secũdus, inuitus ad mortem rapior. Quid uiolentius Capua capta fieret? Ite obuiam Annibali, exornate urbem, diemq; aduentus eius consecrate, ut hunc triumphum de ciue uestro spectetis. Igitur missus Carthaginem, quum tempestate Cyrenas delatus esset: indeq; ad Ptolemæum regem à custodibus Alexandriam ductus, ab eodẽ liberatus est: permissumq; ei unà secum in regno uiuere. Ex Liuio XXIII.

Magius Chilo Magius Chilo, qui apud Athenas M. Marcellum interfecit, ut ex epistola Sulpitij ad Ciceronem legimus.

Magi tres Magi tres ex oriente fuere, Gaspar, Melchior, & Baltasar, quorum corpora in ciuitate Coloniensi. Super his uide pulcherrimum Tranquilli locum, quem in Hierosolymæ descriptione adduxi.

Magnes Magnes Atheniensis comicus antiquæ comœdiæ, tempore Epicharmi, docuit fabulas nouem, uicit duabus.

Magnes puer Magnes alter Smyrnæus, puer præ cæteris mortalibus formosus: poetica insuper & musica ornatus, corona insignis, aureoq; retinaculo redimitus, ac habitu molliore indutus, ciuitates obibat, *Giges rex* multis dilectus, præsertim Gigi Lydorum regi. Parentes autem probrum huiuscemodi perosi, capta occasione comam eius inciderunt: uestem, ornatũq; omnem lacerauerũt. Quare perturbatus Giges in Magnesios bellum mouit: quibus tãdem superatis reuertens, Sardibus panegyricum celebrauit magnificentissimum. Suidas.

Magni Magnus, præsul Altinensis, diruta patria à Longobardis sedem transtulit in ciuitatem nouam, quæ ante Heraclea dicebatur, in qua extinctus. Anno deinde MCCVI. Venetias traductus pet sancte colitur. Alter martyr apud Cæsaream Palæstinæ sub Aureliano.

Magones Carthag. Magones plures fuisse constat. Primus omnium rem ac disciplinam Carthaginensium auxit, quum ante se Mezeum, & deinde Carthalonem fama longe inferiores duces habuisset. Is ante ullum Punicũ bellum, ut Liuius & Trogus XVIII. referunt, cum CXX. nauibus bello Tarentino auxilio uenit Romanis, ægre ferens Italiam ab externis inuadi, Cui actæ à senatu gratiæ, auxiliaq; remissa. Duos moriens filios reliquit, Asdrubalem, & Annibalem, de quibus in ordine dixi.

Mago Annibalis frater Mago, Annibalis frater, causa uictoriæ apud Trebiam fuit. Sed apud Locros à Manlio clausus, ab Annibale liberatur. Liuius quoq; libro XXX. scribit, Magonem Annibalis fratrem in agro Insubrium uulneratum, quum in Africam per legatos reuocatus nauigaret, apud Corsicam obijsse. Libro item decimooctauo dicit, eundem capta Genua in Liguribus diu restitisse Romanis, ex qua regione eos in Gallia Cisalpina ualde agitauit, ad quẽ inter Alpes Liguresq; agentem, naues è Carthagine uenerunt, Rursus in libro trigesimo:

Cum

Cum Magone ancipiti Marte in agro Insubrium concurrerunt Quintilius Varus prætor & M. Cornelius proconsul. Mago alius qui Thurios Annibali subegit, T. Sempronium Gracchum in Lucanis occidit. Apud Capuam duos consules, Fuluium Flaccum, & Appium Claudium clade adfecit, ac nuncius Cannensis uictoriæ Carthaginē cum annulis missus est, qui modium excessere. Mago alius à Scipione capitur, apud Carthaginē in Hispania, Romamq; per Lælium mittitur. Mago deniq; qui de re rustica scripsit: de quo Columella libro primo, sic ait: Veruntamen Carthaginensem Magonem, uel rusticationis parentem ueneremur. Nam huius octo & uiginti memorabilia illa uolumina ex senatusconsulto in Latinum conuersa sermonē sunt. Varro autem testatur Cassium Dionysium Uticensem ex eis uiginti uolumina in Græcum uertisse sermonem, ac Sextilio prætori dedisse. Malchion, nonnullis Alchion, Antiochenus presbyter, rhetoricam prius Antiochiæ docuit. Aduersus Paulum Samosatenum excipientibus notarijs disputauit, qui dialogus extat. Sed & alia grandis epistola ex persona synodi, ab eo scripta ad Dionysium & Maximum Romanæ & Alexandrinæ ecclesiæ episcopos. Hieronymus & Eusebius libro septimo. Malchus Byzantius sophista scripsit historiam à Constantino usque ad Anastasium. Suidas. Mamurra Formijs natus, eques Romanus, ut tradit Corn. Nepos, primus Romæ parietes in Cælio monte domus suæ marmore incrustauit. Hic est qui epigrammate Catulli proscissus est. Idem solidas è Carystio & Lunensi marmore columnas habuit. Plinius. Mamutra alter ante hunc inter Oscos natus tempore Numæ, Ancylia pluraq; deorum signa ex ære fabricauit. Meminit Ouidius in Fastis. Mamercus, prænomen Æmyliorum, uti supra commemoraui: fuit etiam præsul Viennensis, qui teste Ptolemæo Lucensi anno CCCCLIIII. supplicationes prius instituit, quas rogationes nostri uocant, ob frequentes terræmotus, quibus ea regio infestabatur. Manes hæresiarcha sub Aureliano principe Romam è Perside uenit. Magistrum habuit Buddam nomine, qui & Terebinthus dicebatur, Brachman genere ac secta. Hic edoctus literas Græcas sectam Empedoclis amauit, duo principia ponens inuicem contraria. Deinde in Persidē reuertens dictitabat se ex uirgine natum in montibus educatum. Edidit libros IIII. quorum primum inscripsit de mysterijs, secundum de euangelijs, tertium de thesauris, quartum de summis: cuius tandem defuncti libri ad manus mulieris ad quam ille diuertebat peruenere. Hæc puerum septem annorum ab se emptum, cui Cubrino nomen erat, literis erudijt, hæredemq; omnium fecit bonorum. Hic postea Manes appellatus fuit: ac peregrinationis Buddæ imitator factus, quaquauersus illius libros pro suis iactabat. Igitur quum propriā sectam constituere cuperet, dimissis hæreditate & omnibus quæ possidebat, noua quædam conciliabula subterranea & coitus nefandos constituit. De quo Theodorus sic ait: Manes furore percitus dixit: unam in Christo naturam, diuinam tantum: humanitatem uero eius, phantasticam. Non enim fuisse uerisimile, deum pati uoluisse. Paulus uero præsul Antiochiæ eius tempore, contrarium dogma sequutus, adfirmauit simplicem quidem hominem, uerum prophetam maximum. Hunc deniq; Manetem ad ultimum rex Persarum, uiuum cute direpta necauit, quod filiū eius quem reiectis alijs medicis curare pollicebatur, interfecerit. Ex Suida. Eusebius quoq; libro VIII. historiæ sic ait: Manes hæresiarcha, genere Persa, uita & moribus barbarus, tam acer ingenio, ut ex nominis argumento insanire uideretur. Deniq; Christi se nunc formam gerere conabatur ostēdere, nunc ipsum se esse paracletum dictitabat: eiusq; more duodecim discipulos quos elegerat quaquauersus stultissima dogmata nunciatum mittebat. Atq; hoc pacto Persica uenena in nostro orbe propinabat. Ex hoc igitur Manichæorum hæresis orta in præsentem diem, ex eo tempore quo Felix urbi Romæ præerat, Diocletianusq; imperabat. Manlij, & Manilij, diuersæ Romæ prosapiæ. Manliorum amplissima & uetusta familia ab ipsis urbis cunabulis. Inter quos primus claritatem obtinuit M. Manlius, Capitolinus ob defensum capitolium dictus: sedecim natus annos, uoluntarium se militem obtulit: trigintaseptem militaribus donis à suis ducibus ornatus, trigintatres cicatrices in corpore habuit: capta urbe, in capitolium author confugiendi fuit: quadam nocte, clangore anseris excitatus, Gallos ascēdentes deiecit: patronus à ciuibus appellatus. Domum etiam in Capitolio publice habuit, ac farre donatus. Qua superbia elatus quum à senatu sumpsisse Gallicos thesauros argueretur, & obstrictos ære

Mago *Mago captus* *Mago de re rustica* *Malchion* *Malchus* *Mamurra eques Ro.* *Mamurra faber* *Mamercus* *Manes Hæresiarcha* *Manlij & Manilij* *Manlius Capitolinus*

alieno propria pecunia liberaret, nexos exolueret, regni adfectati suspicione in carcerem coniectus, populi consensu liberatus est. Rursus cum in eadem culpa & gratia perseueraret, reus factus de saxo Tarpeio præcipitatus est, domus diruta, bona publicata. Gentilitas eius Manlij cognomine iurauit, nequis postea Capitolinus uocaretur. Ex Cæcilio.

T. Manlius imperiosus T. Manlius imperiosus Dictator claui figendi gratia, perinde ac rei gerundæ & soluendæ religionis causa creatus esset: bellum Hernicum adfectans, delectu acerbo iuuentutem agitauit: Tandem omnibus contra eum tribubus conspirantibus coactus est dictatura se abdicare. Hinc dicta imperia Manliana. Huic igitur Marcus Pomponius tribunus plebis diem dixit ex ijs quæ in dictatura impie in eum cum reliqua iuuentute, tum in filium fecerat Torquatum, ruri ablegando, qui utilis reipublicæ fuisset. Torquatus dein filius audita accusatione statim aduenit, nactusq; Pomponium in thalamo solum, iurare coegit stricto gladio nil eum in patrem moliturum. author Liuius.

T. Manlius Torquatus T. Manlius Torquatus is fuit qui ob ingenij & linguæ tarditatem à patre relegatus ruri fuit, patremq; iudicio liberauit. Præterea sub Dictatore Sulpitio tribunus militum Gallum prouocantem occidit, torquem ei detractum ceruici suæ aptauit. Cos. bello Latino filium quod contra imperiũ pugnasset, securi percussit. Latinos apud Vesorem fluuium Decij Collegæ deuotione superauit. Consulatum recusauit, quod diceret neque se populi uitia, neque illum seueritatem suam posse sufferre. Cæcilius. De alio Manlio Torquato legitur apud Liuium, & item Valerium. Cum post Cannensem pugnam Campani erecti alterum à senatu consulem per Annium legatum petijssent, Torquatus iussit eum de curia præcipitem dari si statim non abscederet.

Cn. Manlius Volso CN. Manlius Volso missus ad ordinandam Scipionis Asiatici prouinciam, cupidine triumphandi, bellum Pisidis, & Gallogræcis qui Antiocho adfuerant, attulit. His facile uictis uxor regis Orisgontis centurioni cuidam in custodiam data est, à quo per uim stuprata, de iniuria tacuit, sed postea impetrata redemptione marito adulterum interficiendum tradidit. hæc Cæcilius, Liuius autem VIII. de bello Macedonico. Cn. Manlius Volso Cos. in Asia acceptis à Luc. Scipione copijs & exercitu lustrato contra Gallogræcos bellum gessit, eisq; superatis reuertens cum in æde Bellonæ triumphum peteret: decem legati qui cum eo missi fuerant, restitere: inter quos Luc. Furius Purpurio, & Luc. Aemylius Paulus dicebant se legatos CN. Manlio datos, pacis fœderisq; cum Antiocho ineundi gratia: Manlium autem summam opem intendisse ut eam pacem turbaret, multosq; nobiles uiros in exercitu sua temeritate morti obiecisse: uicit tamen amicis atque cognatis suffragantibus, res feliciter gestas & exercitum integrum reportatum dicentibus. Triumphus igitur ei decretus.

L. Manlius Procos. L. Manlius procos. ex Hispania reuertens cum in æde Bellonæ triumphum ob res bene gestas peteret, exemplum obstabat, quod ita cõparatum more maiorum erat, nequis qui exercitum non deportasset triumpharet, nisi perdomitam pacatamq; prouinciam tradidisset successori. Medius autem honos Manlio habitus est, ut ouans urbem intraret. Liuius libro quinquagesimo.

T. Manlius iuris pont. peritus T. Manlius Iuris pontificalis peritus, iudex inter Macedonas accusatores & filium constitutus: audita causa ita pronunciauit, Cum probatum sit Silanum filium meum pecuniam accepisse, ipsum republica & prole mea indignum iudico protinusq; conspectu meo abire iubeo. Silanus itaque dolore animi percitus, nocte proxima se suspendit, neque pater exequijs interfuit, sed dum funus duceretur, consulere se uolentibus uacuas præbuit aures. Valer. de seueritate.

T. Man. Cos. T. Manlius Torquatus bello secũdo punico qui Cos. antea Sardos subegerat, rebellantes magna clade adfecit. XXX. millibus ex eis cæsis, Asdrubalem Pœnum cepit: ac omnem insulã perdomuit.

T. Manlius Torquatus T. Manlius Torquatus, T. filius tempore Ciceronis, uir doctus ex Rhodia disciplina Molonis, & à natura ad dicendum satis solutus, neque expeditus. Cui si uitã suppeditauisset, sublato ambitu consul factus esset. Plus facultatis habuit ad dicendum quàm uoluntatis. Itaque studio huic non sufficeit. hæc ex Cicerone, qui & de alio L. Manlio Torquato alio loco sic ait. L. Manlius Torquatus, cui etsi non deerat oratio quam Græci dicũt politicen, erant in eo plurimæ literæ, nec eæ uulgares, sed interiores quædam & reconditæ: summa uerborum & grauitas, & elegantia, atque hæc omnia uitæ decorabat grauitas, me quidem admodum delectabat. Pedianus autem de eodem sic. L. Torquatus qui P. Sullam patris competitorem in consulatu accusauit, qua & ipse Sulla & collega

ga damnati sunt. Rursus eum accusauit, quod in coniuratione Catilinæ fuisset: defenditur a Cicerone, cuius extat oratio. L. Manlius pictor egregius, apud quem quũ Seruilius fortè cœnaret, filiosq́ suos deformes animaduerteret, Non similiter, inquit, Manli, fingis & pingis. Ad quem Manlius, In tenebris, inquit, fingo, in luce pingo. Macrobius de Saturnalibus. *L. Manlius pictor*

Manilij autem à Manilio Octauio fluxere: is Tusculanorũ dux, & Tarquinij gener fuit, ad quem ille post fugam se recepit, eiusq́ auxilio Romanis intulit bella. Liuius primo. *Manilius Octauius*

C. Manilius ex Antiochea, conditione seruus, arte astrologus ac poeta, unà cum Plotio poeta mimorum & Taberio grammatico conseruis, ex Asia una naui aduectus, describitur Plinio libro XXXVII. Astrologiam uersibus primus Latinorum aggressus est, opus Augusto dedicans: ubi se non aliorum uiam ingressum, nec aliena proferre, sed sua & noua profitetur, tacite Virgilium notans. Carmen graue, sedatum & elegans, ut planè uideatur temporis illius maiestatem & eloquentiam redolere. Quod minime perfecisse uidetur, quoniam de septem erraticis stellis mentionem non fecerit. Laurentius Miniatensis nostra ætate mathematicus, eius libri enarrator, habere fatebatur argenteum nummum antiquum, cum eius imagine sculptum, ac habitu patrio & sphæra supra caput. *C. Manilius poeta*

Mandouius & Indibilis duces Hispani, partes Romanorum cum Scipione Africano in Hispania iuuere. Deinde Scipione ægrotante, seditionem agitauere, in Romanosq́; insurgere cœperunt. Quos quum Scipio morbo liberatus comprehendisset, ueteris officij memor tantum castigatos uerbis dimisit. Liui. XXIX. *Mandouius & Indibilis*

Manethus Mendes, Ægypti sacerdos, scripsit de præparatione κυφίων. Alter item è Diospoli Ægypti, uel Sebenites, scripsit physiologiam, & apotelesmata uersibus in astrologia, id est, effectus astrorum. author Suidas. *Manethus*

Manius mathematicus, è tribus obeliscis quos ex Ægypto asportari iusserat Augustus: illi qui in campo Martio locatus erat, auratam pilam addidit: cuius uertice umbra colligeretur in semetipsam, alia atq; alia incrementa iaculantem apice: rationem ferunt à capite hominis intellectam. Plinius. *Manius*

Mares monstrum, de quo Ælianus de uaria historia sic ait: Italiam dicunt primo habitasse Ausones loci indigenas. Sed antiquissimum omnium Marem quendam appellatum, pubetenus hominem, reliqua equum, quem Græci ἱππομιγῆν uocant: quod sanè uidetur ex eo dictus, quia primus equum mansuefacere ac domare didicerit. *Mares monstrum*

Marcius per c, scribitur in antiquis marmoribus. Marciorum uetusta domus, iam inde à rege Romano censetur Anco Marcio.

Marcius Coriolanus à Coriolis Volscorum oppido capto appellatus, contra Tarquinium militans, ob ciuem seruatum corona querna donatus est. Consul uero quum esset aduersus plebem graui annona, aduectum è Sicilia frumẽtum magno precio populo dandum curauit: ut plebes angustijs oppressa famis, agros non seditiones curaret. Igitur à tribunoplebis Decio die dicta, ad Volscos concessit. Eosq́ duce T. Tatio aduersus Romanos concitauit: & ad quartum ab urbe lapidem castra posuit. Ter missos ad se legatos spreuit. Tandem Veturia matre, & Volumnia uxore castra petentibus, motum bellum omisit. Inde templum Fortunæ muliebris erectum, ob recuperatam à matronis rempublicam. Marcius reuersus à Volscis, damnatus ac trucidatus est. Ex Cæcilio, & Plutarcho. *Mar. Coriolanus*

Cn. Marcius Rutilius Alifas, consul cum Qu. Fabio, quum non satis prospere cum Hetruscis pugnasset, successorem habuit dictatorem, L. Papyrium Cursorem. Idem censuram cum P. Cornelio Aruina gessit. *Cn. Marcius Alifas*

Q. Marcius Tremulus cum P. Cornelio Aruina consul, de Hernicis triumphauit. Statuaq́; ei propterea equestris decreta, quæ ante templum Castoris in foro posita est. Liuius libro nono. *Mar. Tremulus*

Marcius Censorinus quem populus Romanus secundo censorem creauit. Inde suadente eo, legem tulere, ne cui bis eundem magistratum gerere liceret. Plutarchus in Marcio.

Quintus Marcius rex, iussus à senatu aquarum Appiæ & Aniensis regula ductus reficere, nouam à nomine suo appellatam, cuniculis per montes actis intra præturæ suæ tempus adduxit. Plinius. *Qu. Mar. rex*

Quintus Marcius Septimij filius eques Romanus, impiger adolescens, animiq́ & ingenij aliquanto q̃ pro fortuna, in qua natus erat, maioris. Ad summã indolẽ accesserat Cn. Scipionis disciplina: sub qua per tot annos edoctus erat. Hic in Hispania mortuis Scipionibus, Annibale Italiam uexante collectis militibus ex fuga, & quibusdam de præsidijs deductis haud contemnendum exercitum fecerat, habitaq́; concione, uice functus imperatoris, fractas Romanorum uires, cæsis fugatisq́ Hispanorum exercitibus recuperauit, ad uigintiseptem milia uno *Qu. Mar. adolescens*

L. Marcius prælio interfectis. Ex Liuio libro quinto secundi belli Punici. Lælius Marcius Phi- *Philippus* lippus Consul, in quem Lælius Crassus orator, irascens ait: se minime acceepturum eum in consulem, à quo ipse in senatorem non acciperetur. Cicero tertio de oratore. MAR- *Marcia* CIA uirgo & martyr cum Rufino, apud Syracusas. Alia apud Nicomediam, cum plurimis alijs. Romanæ autem tres memorabiles: Marcia, Catonis uxor, quam Hortensio roganti dedit. Altera Marci Varronis, quæ & penicillo pinxit, & cestra in ebore: imagines mulierum præsertim, suam quoque ad speculum. Nec ullius in pictura uelocior manus fuit. Artis uero tantæ, ut celebres suo tempore pictores antecederet Sopolim, & Dionysium, quorum tabulæ pinothecas implent. Plinius. Marcia item Vestalis incesti damnata. Liuius. MARCELLORVM prosapiam plebeiam supra in Clau- *M. Claudius* dijs ostendimus fuisse: Claudiorumque sibi nomen adsciuisse. Marcus Claudius Mar- *Marcellus* cellus, primus, ut ait Plutarchus, Marcium genti nomen indidit: uir imprimis bellicosus, Gallos Gesatas, qui superatis Alpibus, Insubribus sese coniunxerant, iuxta Padum uicit: interfecto Viridomaro eorum duce, unde spolia opima tertio retulit Ioui Feretrio. Deinde consul apud Nolam Annibalem, primus omnium superauit: docuitque inuictissimum ducem posse uinci. Inde tertio consul contra Syracusas profectus, triennio urbem oppugnauit. Proconsul deinde cum Fabio Maximo coniunctus contra Pœnum, alter clypeus, alter Marcellus ensis uocatus est: ille tarditate & prudentia, hic uiribus & audacia præstantes: tandem interfectus ab exercitu Annibalis apud Venusiam, dum explora- *Q. Crispinus* tum cum Tito Quintio Crispino collega exiret. Crispinus autem fugit: ossa eius à Pœno demum remissa, intercepta à Numidis, periere: quum quinque consulatus, & duos proconsulatus gessisset. Secundum quod in eius statua, in æde Palladis collocata, epigram- *Cl. Marcellus nepos* mate inscriptum. Ex Plutarcho & Liuio. Huius nepos Cl. Marcellus, unus è tribus legatis missis ad Masinissam in Africam, ut ait Liuius libro quinquagesimo, perijt naufragio, paulò ante cœptum tertium Punicum bellum. Idem quum senatus sibi qui ter, *Subscriptio Marcellorum* auo qui quinquies, & patri qui semel Consules fuerant, poneret: & patris splendorem apud imperitiores authoritate aliorum augere uellet, subscripsit. Hi Marcelli nouies *M. Marcellus exul* consules. Pedianus. M. Marcellus Pompeianarum partium, Cæsari in petitione consulatus maxime restitit. Post mortem Pompeij Athenas profugit. Adeo inimico in tyrannos animo fuit, ut impetrata uenia (pro qua nobilis extat oratio Ciceronis) redire non curauerit. Interfectus paucis post annis apud Pyreum, à Magio Chilone eius familiari fuit: ut indicat Sulpitij epistola ad Ciceronem: uir alioquin grauissimus, & magna olim *C. Marcellus* in republica authoritate, pariter & eloquentia. Caius Marcellus, eius frater, adsiduis lachrymis ipsius reditum à Cæsare, adiuuante Cicerone, cæterisque eius necessarijs impetrauit. Hic Octauiam olim Marci Antonij uxorem, Augusti sororem, in matrimonium du- *Marcellus puer* xit: ex qua Marcellum suscepit, qui decessit admodum puer: magna spe adempta successionis Augusto, qui eum sibi adoptauerat. Dedicauit ei theatrum: Octauia uero mater, bibliothecam. Hic est de quo Virgilius in sexto: Tu Marcellus eris. Sed præter Ro- *Marcelli tres* manos, Marcelli quoque tres memorantur à Suida, uiri doctissimi: unus Pergameus, orator, sub Hadriano principe, cui librum dicauit de regno. Alter Sidites medicus, Marco Antonino imperante, qui scripsit heroico carmine de medicina libros quadragintaduos. Tertius præceptor Arcadij principis. Marcellus quoque Anticyranus, præsul sub Constantino, qui scripsit aduersus Arrianos, inter illustres ponitur ab Hieronymo. Amia- *Marcellini præsules* nus quoque Marcellinus his addendus historicus, qui Græcum se in suo libro fatetur, Latine quum scripserit: quod fanè ex ipsa styli peregrinitate apparet, quum itineris principum comes & ipse fuerit: ut in scriptis demonstrat libro uigesimoquarto. Historia hæc fracta, mendosaque, ac laciniosa ad nos peruenit. Marcellinus præsul Anconitanus inter professores, qui se opponens orto incendio prodigiose restitit. author Gregorius mora- *Machutus* lium tertio. Marcellinus præsul Ebredunensis in Gallia, ubi iacet, uenit ex Africa, unà *Maturinus* cum Domnino & Venantio. Machutus natus inter Britones, præsul Sanctonensis, ubi *C. Marius senior* iacet, tempore Iustiniani: cuius Romæ templum cernitur. Maturinus etiam professor apud ciuitatem Senonensem, tempore Maximiani. Caius Marius septies consul Arpinas, humili

humili loco natus, legatus primum Metello in Numidia, criminando consulatum adeptus, Iugurtham captum in triumphum duxit. In proximum annum consul ultro factus, Cimbros in Gallia apud aquas Sextias, Teutones in Italia in campo Sammidio uicit: deque his triumphauit. Vsque ad sextum consulatum ex ordine factus, tribunum plebis Apuleium & Glauciam prætorem seditiosos interemit. Et quum Sulpitia rogatione prouinciam Sullæ eriperet, armis ab eo uictus, Minturnensium paludibus latuit. Inuentus igitur & in carcerem coniectus, missum percussorem Gallum, uultus maiestate deterruit: ex quo Minturnenses ad mare fugientem comitati sunt: unde accepta ille nauicula in Africam traiecit, ubi diu exulauit. Mox Cinnana dominatione reuocatus, ruptis ergastulis ad Telamonem adplicans portum, exercitum coegit: cæsisque inimicis suis, iniuriam ultus est, quo tempore Sulla res contra Mithridatem gerebat. Demum natus annos septuagintatres, ex morbo decessit in septimo suo consulatu, relicto Mario filio. Ex Plutarcho & Cæcilio. C. Marius Iunior consul natus annos uiginti, aduersus Sullam redeuntem è uictoria Mithridatica, exercitum parat. Nobilitatem in urbe trucidat. Sulla interim ueniens, eum cum exercitu toto fudit. In oppidum Præneste fugientem, per Lucretium Asellam obsedit: postremo potitus ad duodecim millia, trucidauit. Marius tentata per cuniculum fuga, quum omnia clausa uideret, se Pontio Telesino fugæ comiti iugulandum dedit. Liuius octuagesimooctauo. M. Marius Cratidianus, M. Cratidij filius, Ciceronis amicissimus, interfectus à Catilina fuit. author Pedianus. Cicero quoque de petitione consulatus: Quid ego nunc dicam te cum eo concertaturum, qui hominem charissimum populi Romani, Marcum Marium Cratidianum spectante populo Romano uirgis per totam urbem ceciderit, ad bustum egerit, ibi omni cruciatu lacerauerit, uiuo statim collum sua dextra secuerit, quum sinistra capillum eius à uertice teneret, caput sua manu cæderet, quum inter digitos eius riui sanguinis fluerent. Marius Statilius præfectus equitum in exercitu Romanorum apud Cannas. Marius Celsus, & Annius Gallus, duces Othoniani, uicti sunt à Vitellianis apud Bebriacum. author Tacitus. Marius Priscus proconsul Africæ, tempore Domitiani, damnatus repetundarum, quod Africam expilauerit, in exilium actus est. Iuuenalis: Quum tenues nuper Marius discinxerit Afros. Marius Maximus historicus, scripsit principum Romanorum uitas. Citatur sæpe testis, ad hanc ætatem minime peruenit. Accusatur in hoc à Lampridio, quod nonnullorum principum haud fama dignorum gesta nimis minutatim persequeretur. Marius Aterius declamator ex tempore Romanorum unus, in Latinam linguam transtulit Græcam facultatem, tanta ei uelocitas erat ut uitium fieret. Itaque Augustus optime dixit: Aterius noster sufflaminandus est, adeo ne concurrere, sed decrescere uideretur. Alioquin libertum habebat cui & parebat, habebat in sua potestate ingenium in alterius modum. Seneca in declamationibus. Marius unus è uiginti tyrannis, qui tempore Galeni imperium inuaserunt. Marius maximus historicus uitas imperatorum scripsit. Marius martyr, è Persia uenit Romam, unà cum Martha uxore, Abacuch & Audiface filijs, religionis amore corpora martyrum sepelientes, passi demum omnes sub Claudio principe. Marcus Byzantius sophista, Isæi auditor, Hadriani tempore, à quo legatus Byzantiorum magno honore exceptus est: dicebat ex tempore, & cum Polemone peritissimo sophista quandoque concurrit. De hoc Philostratus etiam plura: quæ quando non attinent atque obscuritatem habent, scribere supersedeo. Marcus, discipulus & interpres Petri fuit, à quo uti acceperat euangelium scripsit, perbreue quidem, quod ille postea probauit. Deinde perrexit in Ægyptum, ubi præsul Alexandrinus factus, tanta omnium gratia, ut Philo Hebræus, qui tunc Alexandriæ florebat, librum scripserit in laudem suæ gentis super Christianorum conuersatione. Et quomodo Lucas narrat, Hierosolymis tunc omnia Christianis fuisse communia: sic ille quod sub Marco fieri doctore Alexandriæ cernebat, literis tradidit. Decessit octauo Neronis anno, sepultus Alexandriæ: cui successit præsul Annianus. Dicitur & de Marco, ut sacerdotio reijceretur, pollicem sibi amputasse, quod minime iuuit. Hieronymus. Martianus Capella, patria Carthaginensis, Romæ uiuebat: ut Remigius testatur. De nuptijs Mercurij poema composuit, quarum commento

C. Marius iunior

Marius Cratidianus

Marius Statilius

Marius Celsus

Marius Priscus

Marius Max.

Marius Aterius

Marius tyrannus

Marcus Byzantius

Marcus Euangelista

Martianus Capella

de artibus liberalibus tractat, quas in dotem Mercurio dedit, unà cum Philologia uxore.
Martianus presbyter Est enim philologia uariarum artium doctrina & cognitio. Martianus presbyter apud
Zenonem imperatorem in honore fuit. Desciuit à fide orthodoxa, Epicuri sectam sequu-
tus in principio, dicens, mundum quidem à deo factum, sed opera uiq; casuum secundum
Marcio hæresiarcha quod casu unumquodq; euenit, id prius extitisse. author Suidas. Marcio hæresiarcha: ui-
de in dictione Apelles. Martini martyres plures, unus apud Atinam ciuitatem simul cum
Martini Nicandro, ubi etiam quiescit, sub Diocletiano. Alius cum Aquilino & Gemino apud A-
fricam insectatione Vandalica. Alius præsul Terdonensis sub Hadriano. Martiana uir-
go & martyr item sub Diocletiano apud Cæsaream. Martiales quoq; plures martyres le-
Martialis poeta gimus, inter quos ille qui Cordubæ. M. Valerius Martialis poeta epigrammatum, è Bilbi
li oppido Celtiberiæ. Romæ annos triginta commoratus, in Hispaniam demum reuertit,
pauper admodum, & uiatico à Plinio nepote, ut in eius epistola declaratur, adiutus. Ami-
cos coluit Stellam, Silium Italicum. Adscitus & in ordinem equestrem, & iura trium libe-
rorum adeptus est. Reliquit epigrammatum librum omnino reijciendum, quippe qui ne-
Gargilius Martialis q; elegantiæ Latinæ, neq; moribus prosit. Fuit & Gargilius Martialis, qui uitas imperato
rum scripsit tempore Alexandri principis: cuius ipse uitam diligentius persequutus est, te-
Marsyas historicus ste Lampridio. Scripsit etiam de Hortensibus, teste Seruio. Marsyas Pellæus historicus
fuit prius ludi magister, & frater Antigoni postea regnantis, nutritus unà cum Alexandro
Magno. Scripsit res Macedonicas libris decem, à primo rege usq; ad Alexandrum. De re-
Marsyas Tabenus bus Atticis libros duodecim. Marsyas Philippeus item historicus. Marsyas Tabenus,
qui scripsit de tranquillitate libros duodecim: fabulosa libris septem, & quædam alia de pa
Marsyas Phryx tria sua. De quibus author Suidas. Marsyas Phryx tibicen, qui, Ouidio teste in fabulis, ti-
bijs à Minerua inuentis cum Apolline certauit, à quo uictus ac tergore nudatus est: quem
nymphæ fleuere, quodq; earum lachrymis fluuius Phrygiæ creuerit, ab eius nomine Mar
Marinus Neapolitanus syas uocatus. Marinus Neapolitanus philosophus & orator, Græce eruditus, Procli di-
scipulus & successor, sub Hadriano: scripsit ipsius Procli & uitam & disertationes uersi-
Marinus Tyrius bus, ac soluta oratione: & nonnullas item physicas quæstiones. author Suidas. Marinus
Tyrius autem prior tempore supradicto fuit, qui geographiam scripsit, unde suam Ptole-
Asterius mæus accepit, quiq; eum sæpe interpolat ac corrigit. Marinus, miles Hierosolymitanus
Marini martyres & Asterius, senator apud Cæsaream Palæstinæ, sub Valeriano & Faustino martyres.
Alius puer Romanus, nobilis, sub præfecto Martiano. Alius cum Ianuario passus in
Marina uirgo Africa, insectatione Vandalica. Marina uirgo, natione Græca, uirili habitu in cœnobio
ubi pater eius agitabat, perseuerauit, Marini nomine ignota. Accusata deinde falso stupri
à muliere quadam, ob ignominiam extra cœnobium aliquot annos eiecta uixit & extincta
est: dumq; corpus lauaretur à monachis, agnita charitate, honorifice tumulata inter san-
ctas colitur. Anno deinde millesimo centesimo decimotertio, Venetias è Græcia transla-
Mardonius Persa ta, eius nomini templo dicato. Mardonius Persa, quem Xerxes uictus, apud Salaminem
cum exercitu reliquit, ut reliquias belli confoueret. Qui & ipse uictus apud Plateas deinde
fuit. Dicitur & sub aceruo quodam thesaurum fodisse. Quem locum postea Polycrates
Thebanus emit, dum Apollinē de thesauro inueniēdo cōsuleret, qui respondit, πάντα λίθον
Margarita κίνει: omnem lapidem moue: ex libro prouerbiorum Græcorum. Margarita uirgo Antio-
chena, in patria sub Olybrio præfecto, post multa supplicia capite truncatur, annorū quin-
decim, ibidemq; sepulta decimotertio calendas Augusti, nonnullis tertio eidus Iulij. Ma-
Maximus philosophus Tyrius ximus, philosophus Tyrius, uixit Romæ tempore Commodi: scripsit de Homeri operis
philosophia: præterea an Socrates pulchre fecerit, qui se oratione non defendit: & alia. Sui
das. Maximus, philosophus Platonicus, Epirota uel Byzantius, præceptor Iuliani princi-
Maximus Epirota pis: scripsit inter alia commentarios in Aristotelem ad Iulianum: uario fuit ingenio: primo
siquidem Christianus, deinde desertor, postremo ad sanitatem redijt. Quapropter a Gre-
gorio Nazianzeno in eius scriptis primo uituperatur, deinde laudatur. Fuit alius præsul
Taurinensis, tempore Honorij: ut author Gennadius. Martyres quoq; plures huius nomi
Maximus Planudes nis. Maximus Planudes, monachus Constantinopolitanus, uir planè doctissimus, uehe-
mentisq; ingenij: abhinc annos ferè C L, Romanæ ab initio fidei fauit, ob quam rem ab im
per. Constantinopolitano multa passus, in custodiam tandem coniectus, contrasentire co-
actus

actus est, tribus editis contra Romanam ecclesiam argumentationibus. Quas ætate nostra Bessario cardinalis Nicenus perlegens mirari solebat, uirum cæteris in scriptis excellentem summumq; philosophum tam ineruditos infirmosq; edidisse syllogismos, haud ob aliam putabat causam quàm quod ea quæ metu perscripserit, animo improbauerit, refellendaq; uel cuiuis facile præbuerit. Huius plura extant ingenij monumenta. Nam Ouidij Metamorphoseos librum & Macrobium de Satur. in Græcum sermonem conuertit, ambos prosa oratione. Problematum uolumen composuit. Rhetoricos commentarios super Hermogenem scripsit. Epigrammata ueterum Græcorum resectis lasciuioribus in unum iam uulgo sparsum uolumen coegit. *[Maximianus]* Maximianus præsul Syracusanus Gregorij primi tempore abbas antea sanctitate claruit. Fuere & martyres plures huius nominis. *[Maximinus]* Maximinus præsul Aquensis in Gallia unà cum Maria & Martha Massiliam adnauigauit. *[Maximæ uirgines]* Maximæ uirgines & martyres plures. *[Matthæus]* Matthæus qui & Leui appellatus, ex publicano Apostolus primus in Iudæa ob eos qui ex circuncisione crediderunt, Euangelium Hebræis literis uerbisq; conscripsit. Quis postea in Græcum uerterit haud satis constat. Porrò ipsum Hebraicum habetur in bibliotheca Cæsariensi, quam Pamphilus martyr confecit. In quo animaduertendum, ubicumque utitur scripturæ ueteris testimonio, eum non sequi septuaginta interpretum authoritatem, sed Hebraicam, è quibus illa duo sunt. Ex Aegypto uocaui filium meum: Et, quoniam Nazaræus uocabitur. Hieronymus. *[Marullus Trib. Pleb.]* C. Marullus tribunus plebis cum Flauio coronas Cæsaris dictatoris statuis detraxit, eosq; qui primi Cæsarem regem salutauerant, in uincula duci iussit. Quamobrem Cæsar Marullum de magistratu deiecit. Plutarchus in Cæsare. *[poeta]* Marullus poeta Mimographus sub Antonino principe apud Spartianum. *[Marullus grammaticus]* Pomponius Marullus grammaticus Romæ profitebatur, sermonis Latini exactor molestissimus. Cum ex oratione Tyberium reprehendisset, adfirmante Acteio Capitone & esse illud Latinum, & si non esset futurum certe: Iam inde mentitur inquit Capito. Tu enim Cæsar ciuitatem dare potes hominibus, uerbis non potes. Pugilem olim fuisse Asinius Gallus hoc in eum epigrãmate ostendit. Qui caput ad læuam didicit, glossemata nobis Præcipit, os nullum uel potius pugilis. Tranquillus. *[Masinissa Iugurtha]* Masinissa & Iugurtha in rebus Africæ dicti. *[Masurius]* Masurius legis lator. Athenæus. Μασούριον νόμον ἐξήγγελε. Persius. Masuri rubrica uetauit. Habetur etiam in digestis de origine iuris. *[Mauricius]* Mauricius martyr præfectus legionis Thebeorum apud Sedunensem ciuitatem. erant enim Orientales. sub Maximiano passus cum tota legione decimana. *[Mecœnas]* Mecœnatem equestris ordinis Hetruriæ regibus ortum & Horatius & Propertius authores sunt. Aretini suum faciũt. Amicum insuper Augusti præcipuum & poetarum ea tempestate amantissimum uel omnes fatentur. Deliciosum præterea non solum cultu ac moribus, sed etiam stylo dicendi fuisse commemorant: quare Augustus eum Malacinum uocabat, exagitabatq; frequenter teste Tranquillo ut Cacozelum & μυροβρέχα, id est, unguento madidum: Esarem quoque Hetruriæ appellans. Ad eius hortos quandoq; secedebat, qui hodie à quibusdam monstrantur Romæ supra S. Mar. Maioris ædem. *[Mechophanes]* Mechophanes pictor Pausiæ discipulus, placet nonnullis ob diligentiam quam intelligunt soli artifices. Aliter coloribus nimius. Plinius. *[Megabyzus]* Megabyzus Persa ex Darei ducibus qui Aegyptum euertit. *[Melanthus medicus]* Melanthus medicus qui filias Prœti regis Argeorum ab insania curauit. *[Melanthus poeta]* Melanthus poeta elegiarum, Cimonis ducis Atheniensium familiaris. *[Sp. Melius]* SP. Melius equestris ordinis prædiues largitione frumenti ex Hetruria aduecti plebe delinita ad regnũ adspirãs, à Seruilio Hala iussu dictatoris Cincinnati, cuius magister equitum erat, obtruncatus. eius domus æquata solo Aequimelium dicta. Liuius IIII. *[Aurius Melinus]* A. Aurius Melinus uir Cluentiæ, gener Cluentij Habiti. Cuius Cicero meminit pro A. Cluentio. Melianus præsul Rhedonensis professor sub Clodoueo rege Francorum sancto. *[Melito]* Melito Asianus genere præsul Sardensis, philosophus Christianus librum M. Antonino pro nostra religione dicauit, scripsit & alia plura. Huius elegans & declamatorium ingenium Tertullianus cõmemorat. ex Hieronymo & Eusebio libro IIII. *[Melitus orator]* Melitus orator Atheniẽsis qui Socratem accusauit, æmulus Periclis in rep. unde pulsus dux Samiorum factus bello nauali contra Sophoclem ducem Atheniensium uenit. *[Melitus poeta]* Alter poeta tragicus, qui ut du-

rus

Meletius rus taxatur ab Aristophane. σκολιὰ μελίτου καρικῶν αὐλημάτων. Suidas. Meletius præsul in Aegypto Arrianæ sectæ, unde Meletiani dicti sunt. Nam ab initio ob metum sub Diocletiano principe fidei desertor fuit. Deinde sacrificauit. Arrianis demum adhæsit. Sectatores habuit plures, eos præsertim qui tunc Petro præsuli Alexandrino Orthodoxæ fidei aduersabantur. author Socrates in historia triparti. Meletius è Sebasta Armeniæ ciuitate contra decretum concilij Arrianus fit præsul Antiochiæ. Qui tamen inde rursus pellitur in exilium, quod præter opinionem ipsorum non Arrij, sed nostram fidem defendere cœpisset, quem magna pars Antiochensium secuta, ab errore depulsa

Meleus est. Eusebius. Meleus Pelasgus profugus à patria, dum Pythiam de sede consuleret responsum tulit: πᾶσα γῆ πατρίς. Omnis terra patria. quod à quodam poeta usurpatum. Omne solum forti patria est. ex quo prouerbium uenit. meminere ipsius Mnaseas

C. Melissus grammaticus & Dionysius Chalcidensis. Ex libro prouerbiorum. C. Melissus Spoletinus grammaticus muneri datus Mecœnati ac manumissus ab eo. author Tranquillus.

Melissus philosophus Melissus Samius Parmenidis auditor, philosophus ciuibus suis charus, quibus præcepta plura dedit, rempublicam administrauit, classiq; in bello præfuit Olympia. L X X X I I I I. ut refert Apollodorus.

Melisandrus Melisandrus Milesius Lapitharum & Centaurorum bellum scripsit, ut author Aelianus de uaria historia.

Melchisedech Melchisedech Hebræi Sem filium Noe putant & usque Aaron sacerdotem uixisse. Rex igitur Salem id est Hierosolymæ primus & sacerdos fuit, qui nouum sacrificij genus deo panem & uinũ obtulit. Abraamo ex uictoria redeunti obuiam processit. Primus item qui typum domini nostri gessit. Nam eius genealogia ignoratur, sicuti & Christi, sine humano patre, secundum uero diuinitatem ineffabilis. Rex etiam fuit Christus, & sacerdos, & seipsum deo loco sacrificij obtulit.

C. Memius Cn. Memius anno ab urbe condita C C C C X X X. deuictis nauali prælio priscis Latinis ac Antiatibus eorum rostra nauium ærata in foro posuit, appellariq; forũ rostra cœpit. ut author Liuius V I I I.

Menander poeta Menander Atheniensis Comicus nouæ comœdiæ, strabus fuit lumine, mẽte acutus, amore in mulieres insanus. scripsit fabulas L X X X V I I I. & epistolam unam ad Ptolemæum regem, aliaq; nonnulla soluta oratione. Hæc Suidas. Quintilianus autem de eo sic. Menander meo iudicio diligenter lectus ad cuncta quæ præcipimus efficienda sufficit. Ita omnem in uita imaginem expressit, tanta in eo inueniendi copia & eloquendi facultas, ita est omnibus rebus, personis, affectibus adcõmodatus, ut omnibus eiusdem operis authoribus tenebras obduxerit. Plinius autem sic. Menandro in Comico socco testimonium regum Aegypti & Macedoniæ contigit, classe per legatos petito. Maius ex ipso, regni fortunæ prælata literarum conscientia. Ex hoc authore nihil ad nos peruenit, quod Græcorum seueritas Christianorum, longe

Menander sophista præstantior nostra, hos diu Comicos sustulerit. Menander Laodiceus sophista scripsit commentarios in artem Hermogenis & in præexercitamenta Minutiani. Suidas.

Menander Magus Menander alius Simoni mago successit, & ipse quoque genere Samarita, non solum eius referens impietatem, sed longe superans maioribus portentis efferebatur, sese seruatorem dictitans ex Olympo ad hominum salutem demissum, docensq; nullo pacto angelos ab hominibus uinci, aut cogi posse quàm artis magicæ disciplina. & baptismo ab eo traditis, ex quibus profecto immortalitas humano generi proueniat. Quæ omnia ex libris Irenæi scire perfacile fuerit. Sed & Iustinus de ijs ipsis, in quibus Simonis fecerat mentionem, etiam de hoc talia quædam scribit. Eusebius libro I I I.

Menalippides pater & F. Menalippides poeta Melius genere: Olympiad. L X V. scripsit Dithyrambicorum plures libros & poemata epica, & epigrammata, & elegos. Huius ex filia nepos Menalippides iunior: item poeta, scripsit Lyrica & Dithyrambica. Vixit, mortuusq; est apud Perdicam regem.

Menecrates medicus Menecrates Syracusanus medicus, nullam dicitur accipere solitus mercedem medendo. Curabat in primis sacrum morbum, tantum hac mercede contentus, ut liberati se esse ipsius seruos faterentur, Se uero Iouem appellabat.

Menecrates poeta Alter quoq; Menecrates Comicus fuit. Fabula ipsius μανέκτωρ ἢ ἑρμιονεύς. Suidas. De superiore Menecrate Aelianus de uaria historia scribit: eum Philippi Macedonis fuisse medicum, tantaq; adrogantia, ut se louẽ appellaret: Philippoq; hoc modo scriberet. Menecrates Iuppiter Philippo εὐπράττειν, id est felicitatem. At ille respondit: Philippus Menecrati ὑγιαίνειν: id est sanitatem.

Consulo

Consulo enim ut ad Anticyræ loca te conferas: planè significans ei elleboro ad stultitiæ remedium opus esse. Menedemus nobilis inter Socraticos philosophus, Phædri discipulus, pauperis architecti filius. Nihil unquam scripsit: ut author Antigonus Carystius. Decessit annos natus septuagintaquatuor, ut Diogenes ait. Menedemus Lampsacenus Cynicus secta, in tam prodigiosam uenerat superstitionem, ut sumpto habitu furiæ circumiret, dictitans se exploratorem ex inferis uenisse, delaturum dæmonibus mortalium peccata. Pullatus ambulabat, cum tunica talari, adstricta puniceo balteo. Caput arcadico pileo contectus, cothurnis tragicis, barba promissa, uirga in manu. author idem. Menæchmus Proconnesius philosophus Platonicus, scripsit libros tris in libros Platonis de repub. Menæchmus alter Sicyonius historicus, scripsit historiam Alexandri magni. meminit utriusque Suidas. Menæchmi fabula Plautina. C. Menius quum domum suam Catoni & Flacco Coss. uenderet, ut ibi basilica ædificaretur: excepit ius unius columnæ super qua tectum proijceret, ut inde ipse & posteri eius spectare munus gladiatorium possent, quod tunc in foro dabatur. Ex illa igitur columna Menia, uocitata Meniana ædificia. Pedianus. Menius item præsul Catalaunensis à Petro institutus, & unà cum Dionysio in Galliam missus. Menas uir Aegyptius, & martyr sub Diocletiano in Phrygiæ partibus: ubi sub Agricolao duce merebat. Alter professor natus inter Samnites, in solitudine uiuens ac paupertate. Tantum apes in agello curabat: dona tamen non deerant adcuntium eum: quos à malis auertere ad bonaque conuertere solebat. Fuit Gregorij tempore, qui hæc in dialogo libro III. narrat. Menippus Phœnix, secta Cynicus: nihil memoria dignum edidit, porrò ipse, librique eius ridendi. Cumque habendi cupidissimus esset, bonis amissis, laqueo uitam finiuit. author Diogenes: qui sex alios, quanquam minime claros, huius nominis commemorat. Suidas uero alium addidit, qui fuit poeta Comicus: eius fabula νέκυια. Menippus item alius Stratonicensis, in tota Asia disertissimus, præceptor Ciceronis: ut ipse in Bruto testatur. Alium Macrobius adducit Menippum, quem philosophum & seruum fuisse tradit: scripsisseque libros quos imitatur in satyris Marcus Varro: quas Menippeas uocauit, alij uero Cynicas. Menelaus poeta Aegæus scripsit Thebaida libris VI. & alia. Suidas. Mesomedes penultima producta, poeta Hadriano principi charissimus: scripsit in laudem Antinoi liberti sui. Suidas. Meson astrologus, ex his unus qui ab Atheniensibus adscriptus fuit nauigaturis in expeditionem Siciliæ, onus detrectare cupiens, tempestatem futuram prædixit. Cumque propterea minime proficeret, simulauit insaniam, atque hoc modo missionem habuit. Feliciusque hoc illi cōtigit quàm Vlyssi. Cuius ficta insania à Palamede detecta & accusata fuit. Aelianus de uaria historia. Metelli plebeij fuere, ut ait Liuius, uerum clari uictorijs & magistratibus, Cæcilijque omnes appellati: Quorum primus Quintus Cæcilius Metellus Cæcus & Pont. maximus: quam orbitatem contraxit, dum sacra ex incendio ædis Vestæ rapuit. Prius enim primo bello Punico aduersus Pœnos speciosissimum egit triumphum, XIII. ducibus hostium, & CXX. elephantis in eo ductis. Item quod pontifex esset A. Posthumium Cos. quoniam idem & Flamen martialis erat: cum ille ad bellum proficisci uellet, non passus est à sacris recedere. Liuius XIX. Q. Cæ. Metellus à domita Macedonia Macedonicus uocatus: prætor Pseudophilippum, & Achæos, quos bis prælio fudit, triumphandos Mumio tradidit. Inuisus plebi ob nimiā seueritatem, & ideo ob duas repulsas cōsul ægre factus, hostes in Hispania domuit. Quumque omnia proprio & subito ageret consilio, amico cuidā quid acturus esset roganti: Tunicam, inquit, meam exurerem, si eam consiliorū meorū consciam existimarē. Hic quatuor filiorū pater, supremo tēpore, humeris corū ad sepulcrum elatus est: è quibus tres consulares, unum etiam triumphantem uidit. hæc Cæcilius. Cicero autem de eodem. Q. Metellus is cui consulares filij fuere, in primis est habitus eloquens, qui pro L. Cotta dixit, accusante Africano. Cuius & aliæ sunt orationes. Gellius quoque ostendit hunc inter principes sui temporis oratores fuisse, characteremque dicēdi eius ponit ex quadā oratione, quam in triumpho suo habuit. De hoc item Liuius LIX. ait, quod Censor cum Q. Pompeio fuit, & ab Attilio Labeone trib. pl. de saxo deijci iussus: quod in legēdo senatu ab eo preteritus sit: quod ne fieret alij tribuni auxilio fuere. In ea etiam censura legē tulit, ut omnes uxorem ducere cogerentur: extabatque eius oratio super hoc habita, quam Augustus quum de maritandis

Marginal notes: Menedemus Cynicus. Menæchmus historicus. C. Menius. Menius præ. Menæ duo. Menippus philosophus. Menippus poeta. Menippus or. Menippus philosophus. Menelaus poeta. Mesomedes. Meson. Metellus cæcus. Metellus Macedonicus.

ritandis ordinibus ageret, uelut eo tempore scriptam, in senatu recitauit. Felix præterea appellatus ob rerum successum, quodque, ut supra narraui, elatus à filijs consularibus, quos Plutarchus de fortuna Rom. nominat, Q. Balearicū, L. Diadematum, M. Metellum & C. Metellum Caprarium. Ex quibus Q. Metellus Balearicus, à uictis eis insulis dictus est, L. Metellus Diadematus, siue Vittatus appellabatur. Plutarchus in Coriolano. In Metellorū inquit, familia fuit, qui Vittatus appellaretur, à uitta, qua ulceris tegendi gratia frontem obligabat. Hunc Plinius Diadematum uocat. meminit eius & Cicero pro reditu suo. Q. Cæ. Metellus Numidicus, de Numidiæ rege Iugurtha triumphauit. Deinde Censor, quia eum qui se Ti. Gracchi filium mentiebatur, in censum non receperit: idemque in legē Apuleiam per uim latam, iurare noluerit: in exilium actus, Smyrnæ substitit. Claudia exinde rogatione reuocatus, quum in ludis forte de reditu literas in theatro accepisset, non prius legere dignatus est, quam spectaculum finiretur. Metellum sororis suæ filium laudare noluit, quod is olim iudicium & leges detrectarat. Cæcilius. Huius Numidici filius Quintus Metellus Pius appellatus, quod patrem adsiduis precibus ac lachrymis ab exilio reuocauerit: prætor bello sociali Marsorum ducem interemit: Consul in Hispania Herculeos fratres compressit: Sertorium expulit. Adolescens in petitione præturæ & pontificatus, consularibus uiris prælatus est. author Cæcilius. Valerius uero huius dedecora, mutationemque morum commemorat his uerbis. Metellus Pius uir quondam abstinentissimus, aduentus suos in Hispaniam ab hospitibus, aris, thure, attalicisque aulæis læto animo excipi patiebatur. Cum lautissimis epulis apparantissimos ludos interponi sinebat: cum palmata ueste conuiuia, cum coronis celebrabat: & cuius adolescentia priscos uidit mores, senectus nouam exorsus est luxuriam. Liuius quoque LXXXIX. Hic ait inter proscriptos à Sulla quum ad posticum uxoris suæ adcessisset, & admissus non fuisset, ibidem se transuerberās fores sanguine respersit. Q. Metellus Creticus, à deuicta Creta uocatus, propinquus illius Metelli, qui æquo imperio contra Hispanos pugnauerat, à senatu fuerat prius in Cretam missus, quàm aduersus piratas Pompeius proficisceretur. Hæc enim insula fons secundus piratarum erat, multosque in ea prædones ab se comprehensos sustulerat. Multique etiam obsessi in ea in deditionem Pompeio se potius dabant, tanquam ea prouinciæ eius pars foret. Pompeius igitur literis acceptis L. Octauium ad Metellum misit, denunciatum uti abstineat, & ad ciuitates uti ne pareant. Quem Metellus despectum habens rem prosequitur, deque piratis supplicium sumpsit, ac uictoriam reportauit, exemplum obijciēs Achillis, cui non uirtuti datum fuit, quòd Hectorem ab iniuria aliorum Græcorum prohiberet, ut cædi suæ reseruaret. ex Plutarcho in Pompeio. L. Metellus Delmaticus, à uictis Delmatis. author Pædianus in actionem tertiam contra Verrem. L. Metellus nobilis adolescens, author coniurationis inter iuuenes Rom. fuit deserendæ Italiæ tempore Annibalis, & ad regem aliquem confugiendi. Qui stricto gladio à Scipione Africano tunc tribuno. super eis, adactique sacramento repressi sunt. Metellus alius tribunusplebis. qui Cæsari ærarium inuadenti restitit. Cui Cæsar inquit. Non adolescens armorum atque legum tempus est: eumque arma intentando absterruit. Metelli Celer & Nepos, Ciceronis tempore, quos ipsemet in causis quidem uersatos non esse, tamen non sine ingenio, nec indoctos. Nepotis pater fuit Q. Metellus Nepos Balearici filius, Macedonici nepos, qui consul fuit cum T. Didio. Accusatus à Curione, moriens filium iureiurando adegit, uti Curionem accusaret sui accusatorem, qui iussa fecit. Hic est Metellus cum quo postea Cicero simultates gessit, ac prætor Siciliæ Verri successit. Alius item eius tempore prætor urbanus erat: tertius cōsul cum Q. Hortensio. Hæc Pædianus. Messalæ cognomentum prius indidit familiæ Valeriorum, Valerius Messala, qui primo bello Punico Cos. Messanam expugnauit, ac Catinam: primusque tabulam picturæ prælij quo Hieronem & Carthaginenses in Sicilia uicit, proposuit in latere curiæ Hostiliæ. anno urbis CCCCXC. Idem horologium Romā portauit, secundus à Papyrio cursore, qui ante annis XLII. publice constituerat solarium. Postremo Nasica aqua diuisit horas. Plinius. Duos oratores Messalas, senem, & iuuenem Quintilianus cōmemorat. Quorū iuuenē Plinius testatur, cum à morbo graui resipisceret nominis sui oblitum fuisse. Quintil. item de S. litera librum, & item aliū de familijs Rom. scripsisse, in Augusti dignationem & amicitiā uenisse: idque argumētum quod teste Tranquillo senatus

Metellus Balearicus
Metellus Vittatus
Metellus Numidicus
Qu. Metellus Pius
Qu. Metellus Creticus
L. Metellus Delmaticus
L. Metellus adolescens
Metellus Tribunusplebis.
Metelli Celer & nepos
Metellus prætor Siciliæ
Metellus prætor urbanus
Messale

senatus per eum patriæ patris ei nomē obtulit. Metrodori tres in primis memorabiles. Lampsacenus Epicuri discipulus, fidissimusq́ amicus, Strabone Diogeneq́ testibus, qui XVII. annis nunquam ab eo discessit. Decedens annorum LIIII. liberos suos Epicuro commēdauit. Metrodorus Atheniēsis Carneadis auditor, ut Cicero de Oratore testatur, pictor & philosophus fuit. Itaq; quū L. Paulus deuicto Perseo petijsset ab Atheniēsibus, ut ei quàm probatissimum philosophum mitterent ad erudiendos liberos, simulq́ & pictorem ad excolendum triumphum, in utroq; illi Metrodorum elegerunt. Hunc & Carneadem usos fuisse magnopere memoria artificiali Cicero est autor. Metrodorus Scepsius, qui è philosophica uita in ciuilem migrauit, magna ex parte in suis scriptis oratorie loquitur, & nouo quodā dicēdi genere usus est, quo multos deterruit. Propter nominis famam, quanquam pauper erat, clarum tamen coniugium apud Carthaginenses adsecutus est, Quumq́ in amicitiam Mithridatis regis uenisset, ad eum cū uxore migrauit, in honoreq́ fuit. Nec diu feliciter cessit. Nam legatus ab eo ad Tigranē missus, à rege desciuit, Tigranes eum inuitum regi remisit, qui seu regis opera, seu morbo, in itinere excessit. Hæc Strabo. Methodius Tyri Præsul, libros aduersus Porphyrium, aliosq́ aduersus Origenem edidit, multaq́ alia quæ lectitātur. Excessit ad extremum martyr in Chalcide Græciæ. Hieronymus. Metius Geminus dux Tusculanorum, superatus à Romanis bello Latino. Metius Curtius, Sabinorum dux cōtra Romulum ob raptas Sabinas acriter pugnauit. Metius suffetius, dux Albanorum, quod contra fœdus societatis in bello Fidenatium animum ancipitem & infidum gesserat, iussus est in concione à Tullo hostilio quadrigis discerpi. Liuius I. Meuius & Bauius mali poetæ, Vergilij æmuli, ut ipse in Bucolicis. Qui Bauiū non odit, amet tua carmina Meui. Horat. Male soluta nauis exit alite Ferens olentē Meuiū. Messalianorū, quos oratores, alioq́ nomine Enthusiastos appellant, exorta secta, Valentis & Valentinianorum temporibus. Ii enim cuiusdā dæmonis effectum expectant, quem S. spiritum arbitrantur. Reijciunt opus manuum tanquam malignum, somno ocioq; indulgent. Principes sectæ Datosius & Phibas atq; Dalphidius erāt. Quos agentes apud Edessam urbem, Flauianus Præsul Antiochenus iussos ad se uenire redarguit, habita longa cū Dalphidio præsertim disputatione. Theodoritus in historia tripertita. Minicios & Minucios ac Munacios diuersas Romæ domos, nequis erret, ex marmorū testimonio fuisse deprehēdimus. Tybure nanq; in templo sancti Vincentij sic legitur. L. Minucius Natalis Cos. Aug. Cos. Augur leg. PROPR. Prouinc. Mœsiæ inferioris uotis V. S. C. Et in eadem urbe in templo S. Archāgeli idem nomen Græce scriptū reperitur, Ασκληπίῳ σωτῆρι Κ. Μινίκιος Ναταλίος ὕπατος, ἀντύπατος Λιβύης, αὔγουρ, πρεσβευτὴς καὶ ἀντιστρατηγὸς σεβάστου Μυσίας τῆς κάτω, τὸν ναὸν καὶ τὸν βωμὸν ἀνέθηκεν. Minutiorum uero & nominis, & nobilitatis plura testimonia. Primus in ea familia qui claritatē habuerit T. Minutius Augurinus, Præfectus annonæ sub Cincinnato Imp. SP. Melium regnum adfectare, concionesq́ & arma & concilia domi habere, largitionē quoq; facere primus deprehendit, ad Cincinnatumq́ detulit, ob quam rem boue ab eo aurata extra portam Trigeminam donatus est: authores Pli. Liuius. Q. Minutius cos. contra Volscos & Sabinos bellum gerens, & ab eis in Algido obsessus, à L. Q. Cincinnato Dictatore liberatus est. Quare & à Minutio & ab eius exercitu corona obsidionali donatus est. Hic etiam præter imperium Dictatoris pugnans, pro Consule legatus apud exercitū relictus est. Liuius. Qu. Minutius Thermus cum L. Cor. Merula Cos. factus cum Liguribus in agro Pisano feliciter pugnauit, interfectis ex eis ix mil. reliquis in fugam conuersis. Idē legatus C. Manlij Consulis missus, uti iuramentū ab Antiocho fœderis, quod cum eo Manlius iniuerat acciperet, uerberatus: deinde in eiusdē Manlij exercitu pugnādo, paulopost extinctus est. Liuius. M. Minutius Rufus magister equitum ferox & temerarius, criminando Fabiū max. dictatorē tanquam timidum & segnem, effecit ut populi iussu imperium ei cū Dictatore æquaretur. Diuisoq́ exercitu, cum iniquo loco cōflixisset, & in maximo discrimine eius essent legiones, superueniēte cū exercitu Fabio liberatus est. Quo beneficio uictus, castra cum eo cōiunxit, & patrē eum salutauit. Liui. xxij. C. Minutius in cōcione Brutū Consulē admonuit, nō esse sequendā Collatini collegæ sententiā de reddendis bonis quæ Tarquinij per legatos petebāt, ne his cōtra patriā uterentur, nec eum suspicione uacare, quod propinquus illorū esset. Plutarch. in Publicola. T. Minutio & L. Posthumio Coss. in Samniū missis, ad Tifernum pugnatū, ut Liuius ix. Ex quo Tifernū non in Vmbria ubi nūc ponitur, esse apparet, ut Ptolemæo itē scribitur. Minutius Felix Romæ nobilis causidicus,

Metrodori tres. *Methodius* *Metius gemi.* *Metius Curt.* *Metius suffe.* *Meuius poe.* *Messalianorū secta.* *Minicij* *Minucij* *Munacij* *Minutius Augurinus.* *Q. Minutius consul.* *Q. Minutius Thermus.* *M. Minutius Rufus.* *C. Minutius* *T. Minutius* *Tifernum* *Minutius Fe.*

sub Heliogabalo scripsit dialogum Christiani & Ethnici disputantium. Hieronymus & La
Minutia ctantius. Minutia uestalis suspecta propter mundiorē cultum ad portam Collinam dextra
Mida uia strata, defossa. Scelerato campo ab inuiso ideo loco nomen factū est. Liuius lib. vij. Mida
rex Phrygiæ ditissimus, cuius fabula Ouid. teste lib. xi. Silenū Bacchi ministrū captum Phry
ges apud Tmolum montē, ad Midam perduxerūt. Quem rex cum dimittere iussisset à Bac-
cho gratiā hanc cōsecutus, ut quicquid tangeret aurū fieret. Quod tandem cum animaduer
teret ei officere, rursus petijt ut restitueretur in pristinum. Iterū de eo narratur: Pane & Apol
line de fistula cōcertantibus, iudiciū pro Pane tulisse. Iratus Apollo, stultam ei mentē, auricu
lasq; asini pro signo dedit. Ille cælare cōtendens, tandem à seruo cōspicitur, qui secreti impa
tiens in scrobem terræ clàm quid uideret retexit: unde arūdines enatæ, ac uento agitatæ, uo-
cem eandē referebāt. Quod Persius noster pulchre usurpauit, quum stultitiam suorū tempo
Mithridates rum prodere uellet. Auriculas asini quis nō habet? Mithridates rex Ponti, ut est autor Tro
gus lib. xxxvij. ob auxiliū aduersus Aristonicū Romanis latum, Syria maiore donatus fuit,
morteq; repentina interceptus, filiū reliquit item Mithridatem, cuius ea postea magnitudo
fuit, ut omniū barbarorū ante se gesta superarit. Bellum cum Rom. annis xlvi. uaria uictoria
Q. Oppius gessit, Asiam occupauit, Q. Oppiū Procons. & Aquiliū legatum in uincula coniecit, iussuq;
C. Aquilius eius quicquid ciuiū Rom. in Asia fuit, trucidatū est. Rhodū, quæ sola in fide permanserat, op
pugnauit, Athenas per Archelaū Præfectū occupauit, qui uictus à Sulla est, paxq; cum rege
facta: ita ut Bithynia (nam cū Nicomede rege societatē iniuerat) Cappadociáq; & Asia ce-
deret. Deinde deficiens à Lucullo apud Cyzicū superatus, ad regem Armeniæ Tigranē con
fugit, finisq; belli fuisset, si Romanos præda à persecutione non auertisset. Postremo à Pom
peio, qui Luculli uictoriæ successerat, in Bosphorū fugatus, ac penitus subiugatus. Pontus
Pharnaces in prouinciam redacta. Pharnaces in amicitiā à Pompeio receptus, ac Bosphori rex factus,
Antidotū patri Mithridati bellū intulit: ille in regia obsessus, uenenū sumpsit, quumq; parū profecisset
Mithrida à milite Gallo adiutus ac interfectus est: nam cōtra uenenū quotidie utebatur antidoto. Pli.
ticum. libro. xxiij. cap. ix. In sanctuarijs inquit, Mithridatis antidoti cōpositio inuenta à Pompeio, è
duabus nucibus siccis, & ficis totidē, ac rutæ folijs xx. simul tritis, addito salis grano, quod ie
iuno dandū cōtra uenenū. Ipse quoq; tāta memoria fuit, ut teste Valerio linguas xxij. popu
lorum, quibus imperitabat, probe teneret. Exercitationi & uenādi studio adeo intētus, ut se
Hypsicratea ptem annis neq; urbis, neq; ruris tecto uteretur. Hypsicrateā cōiugem in omnibus bellis ad-
iutricem, armatámq; habuit crudelis alioquin in suos: nam & Laodicen cōiugem & sororē,
prætérea matrē, fratremq;, ac filios tris impuberes, & totidē filias interfecit. In omnibus bel-
Polemon lis C L X. è suis amisit. Post eum Polemon in Ponti parte successit. Zenonis oratoris filius è
Laodicea Syriæ ob eius merita, Antonio primū, deinde Augusto concedentibus: post eum
Milo Croto uxor eius Pithodoris cum filijs. Strabo xij. Milo Crotoniata athleta nobilis: quē cum con-
niata. stitisset nemo uestigio educebat, malum tenenti nemo digitos corrigebat. Idem in Olympia
bouem in humerū sustulit: tandem sibi nimiū credens, quum in sylua ingētem uidisset arbo-
rem caudice discissam, immissis manibus penitus discindere cupiens, reclusisq; fissuris defi-
T. Annius ciente conatu se feris lacerandū præbuit: autor Valerius. T. Annius Milo è Lanuuio Muni
Milo. cipio, familia Papia, adoptatus à T. Annio auo materno, ciēs Ciceronis in causa cædis Clo
dianæ: author Pedianus. Hic cū ob eam causam cædis exularet Massiliæ, uidissetq; Cicero-
nis orationē pro se scriptam, longe meliorē atq; ipse habuerat, dixisse fertur, si sic orasset Cic.
nō ego Massiliæ lumbricos legerem: autor Dion in Romanorū historia. Ex quo ostenditur
eum domi interpollare solitū postea orationes. Hunc Milonē sumptu profusum æris alieni
Mithæcus D C C. mil. LLS. debuisse inter prodigia Plinius ponit. Mithæcus grāmaticus, scripsit de ob
Minitian. sonijs, de canibus, & alia. Suidas. Minitianus sophista Atheniensis Galieni principis tempo-
Miniates re, scripsit artē rhetoricam, præexercitamenta, & diuersas orationes. Idem. Miniates martyr
Mycon Florētinus sub Decio, in monte ubi nūc eius uisitur templū, iugulatus. Micon pictor Tima-
Myrmecides reten filiam habuit candē & discipulam, quæ & ipsa optime pingebat. Plinius. Myrmecides
& Callicra & Callicrates in opere admirandi. Hic quadrigā cum agitatore ex ebore, quā musca alis, &
tes. nauem quam apicula pennis integeret, fabricauit. Ille Myrmecides formicas tam tenues, ut
Myron membra uidere uix liceat: autor Aelianus de ua. hist. Myron Syracusanus statuarius, cuius
Myrtinus uacca multorū poetarū epigrammatis celebratur. Alter Atheniēsis, ut Pausanias. Myrtinus
poeta comicus Atheniēsis, frater Hermippi comici. Fabulæ ipsius [Greek], [Greek]. Suidas.

Mymnermus Colophonius elegiarũ poeta ac tibicen, ut Strabo scribit, quem Propertius se *Mymner.*
imitari fatet̃. Milciades primus qui cõdidit Cheronnesum, alius Gypsei filius, tertius Cimo *Milciades*
nis, dux inuictissimus, qui Dareũ in cãpis Marathonijs uicit. Est & quartus Hieronymo Eu *quatuor.*
sebioq́ cõmemoratus, qui Cõmodi principis tẽporibus aduersus Iudæos gentesq́ apologe
ticum pro nostra religione diligẽtissime scriptũ Imperatori dicauit. Mnesimachus poeta me *Mnesimachus*
diæ comœdiæ: ipsius sunt ἱπποτρόφος, εὔσιος, φίλιππος, ut Athenæus in Dipnosophistis. *Mnaseas*
Mnaseas Berytius scripsit de arte oratoria, & de dictis atticis. Suid. Mopsi tres, unus Athe- *Mopsi tres*
nis Mopso patre, alter ex Apolline & Mauto Tyresiæ filia natus, uates, & Argonauta, qui
& Mopsorũ oppidũ in Thessalia ædificauit: autor Stra. Montanus, qui Vatienus prænomi *Montanus*
ne appellatus est, orator Narbonensis, in Balearibus insulis morit̃, illuc à Tyberio principe *orator.*
relegatus: autor Euseb. De hoc est Martialis. Docti patria Narbo Vatieni. Est item alter hæ-
resiarcha natione Phryx, cuius sectatores Cataphrygæ appellãtur. De quo Apollinaris ait.
Vicus quidã dicitur apud Mysiam Phrygiæ, qui appellatur Ardaban, in quo aiunt Monta *Montan. her.*
num quendã qui nuper ad Christi fidem uenerat, sub Crate Asiæ Procos. inanis gloriæ cupi
ditate incẽsum, repente mente alienata proloqui cœpisse diuersa ab his quæ essent à maiori-
bus tradita: quẽ quũ plurimi ut insanũ repellerent, nõnulli uero agitari diuino spiritu putan-
tes, eum sectabantur. Inter quos, Prisca & Maximilla eodẽ furore & insania refertæ sunt, uati
cinariq́ cũ eo existimatæ. Ex Eusebij historia lib. v. Moschus grãmaticus & poeta Syracusa- *Moschus*
nus Aristarchi familiaris, hic secundus à Theocrito scripsit carmẽ bucolicon. Suidas. Mory *Morychus*
chus poeta tragicus & gulæ deditus uoluptati, super qua notatur ab Aristophane. ὦ φιλτάτη
σὺ καὶ πάλαι ποθουμένη φίλη Μορύχῳ. Morsimus & Melanthius poetæ Tragici, Morsimi enim *Morsimus &*
ut frigidi & detestabilis poetæ meminit Aristophanes. καὶ διδασκοίμην προσᾴδειν Μορσίμου τρα- *Melanthius.*
γῳδίαν, hoc est, eijciã & sibilem. Alterũ Apollonius Tyaneus quũ uinctus apud Domitianũ
esset, ut infamem notat, μή με κτείνῃς, οὐ γάρ εἰμι μόρσιμος. Quo dicto nusquã cõparuit. Me
lanthius item ob gulam notatur. Erat enim cinædus, molliq́ uita. Suidas. Monothelitæ ex ar *Monothelitæ*
gumento nomẽ sumpsere. Duas in deo uoluntates negabãt. Diuinã uidelicet & humanam,
quũ contrà sit. Nam & multa Christus ut homo uoluit, & fecit, doluit, fleuit, orauit. Vt autẽ
deus, imperauit uentis & mari. Contra hos celebrata sexta uniuersalis synodus, anno DCL
XXXV. Princeps sectæ Sergius Præsul Cõstantinopolitanus. Moses tris omnino memo *Moses Cor*
rabiles legimus, Iudæos omnis: unũ patria Cordubẽsem, qui scripsit de sensu legis Iudæorũ, *dubensis.*
in librũ quem uocãt Talmud. Moses alter Gerundensis, Tertius legis conditor Pentateuchi *Moses Gerun*
ante hos omnis & omniũ præcepta philosophorũ fuit, quẽ legisse, indeq́ plura hausisse Pla- *densis.*
tonem Augustinus existimat. Typũ in omnibus cõseruatoris nostri gessit. De quo uaria scri *Moses le*
ptores, ut ueritatis ignari prodidere. Tacitus eũ exulem dicit fuisse, Iudæisq́ pulsis ex Ægy- *gislator.*
pto, ducem se præstitisse, ac eos adhortatũ, ut nequaq́ deũ, hominum'ue opem expectarent,
sed sibimet duci cœlesti crederẽt. Et quo firmã in posterũ sibi eam gentem haberet, cõtrarios
cæteris mortalibus ritus indidisse. Strabo autẽ sic. Fama est Ægyptios eorum progenitores
fuisse qui nũc Iudæi appellantur. Nam Moses unus ex Ægyptiorũ sacerdotibus, quũ mole-
ste ferret eorũ instituta, in Palæstinã migrauit. Discesserunt cum eo multi, quibus curæ diui-
na erant. Docebat enim quomodo Ægyptij non recte sentirent, qui ferarũ imagines deo tri
buerent, nec Græci qui deos hominum figuris insignirẽt. Ac solum id deos esse, quod nos &
omnia cõtinet, & quam naturã appellamus. Cuius profecto imaginẽ nemo sanæ mentis au
deat effingere. Itaq; sine forma coli digno in tẽplo oportere, ac semper bonum aliquod expe
ctare eos qui caste integre & cũ iustitia uiuerent, cæteros nequaquã. Modestus & Amonius *Modestus*
infantes martyres Alexandriæ sub Diocletiano. L. Munatius. L. F. L. N. L. Pron. Plancus de *Munatius*
quo in Planco diximus. Musanus quidã uir planè doctus, ab Eusebio ac Hieronymo inter *Musanus.*
nostros scriptores ponit̃, qui M. Antonino imperante librũ aduersus quosdam qui Encrati-
tarum sectæ addicti fuerãt, scripsit. Museus Eumolpi filius Atheniensis, primus teste Dioge *Museus.*
ne, deorũ genealogiã uersibus tradidisse fertur, sphæramq́ inuenisse. Scripsit amores Erus &
Leandri hexametris, qui extant. Decessit Falerijs ut Epigrãma indicat. Eumolpi exanimum
Museũ terra Falerum, Cõtinet hoc tumulo, pignora chara patris. Museos tris Suidas cõme- *Musei tres.*
morat: unum Eleusinũ Antipheni filium uersificatorẽ discipulum Orphei, qui scripsit ὑποθή-
κας, id est, uitæ præcepta ad Eumolpũ filium, uersuum ferè iiij. millibus. Alterum Thebanum
Thamyræ filiũ, ante Troianũ bellum, qui poeta Melicus fuit, Scripsitq́ hymnos & cantica.

Tertium Ephesiū item uersificatorem, qui tempore fuit Eumenis & Attali Pergami regum, scripsitq; res Pergamēses: præterea de Perside libros x. L. Mumius, de quo Liuius. lij. sic ait, Cum Achæis qui in auxiliū Bœotios & Chalcidenses habebant, Q. Cæ. Metellus ad Thermopylas bello conflixit: quibus uictis, dux eorū Critolaus ueneno sibi mortem consciuit: in cuius locū Draccus dux creatus apud Isthmon à L. Mumio uictus est: qui omni Achaia in deditionē accepta, Corinthum ex S. C. diruit, quia ibi legati pop. Rom. uiolati erāt. Thebæ quoq; & Chalcis quæ auxilio fuerant, dirutæ. Ipse L. Mumius de Achæis triumphauit: signa ærea, tabulasq; pictas in triumpho tulit, seq; abstinentissimū uirum egit, neq; de tot opibus quicquā in domū suam peruenit. Mutiorū domus iamindè à Mutio Codice nobilitata, qui Scæuola ob dexteram crematā dictus est. Hic obsidente urbem Porsena, facta à senatu potestate, in castra ad inimicos processit, Scribāq; pro rege obtrūcauit. Quare captus ductusq; ad Porsenam, ante omnia, dextra quæ errauerat coram eo igni iniecta, adfirmauit secum trecentos esse cōiuratos. Quo facinore territus rex, acceptis obsidibus, pacem cū pop. Ro. fecit: Mutio prata trans Tyberim honoris gratia data, statua quoq; statuta. Cæcilius. Qu. Mutius Scæuola Tribun. ple. nouem collegas, duce Sp. Cassio ad dominationem aspirantes, uiuos in æde ubi factio tractabatur, cremauit: aususq; solus pœnā ille nouē collegis dare, quam nouem Tribuni ab uno collega exigere timuissent. Valerius de seueritate. Qu. Mutius Scæuola, iurisconsultorū eloquentissimus: sicuti eodē tempore L. Crassus eloquentiū iurisconsultissimus habebatur. Fuit peracutus ad excogitandum, quod in iure aut in æquo uerum aut esset aut non esset: tum uerbis ita ad rem cum simili breuitate mirabiliter aptus. Cicero in oratore. Qu. Mutius Scæuola Pont. Maximus, quem se Cicero in Lælio præceptorē post Scæuolam iurisconsultū habuisse adolescens fatetur. Hunc partes Sullanas secutum Marius iunior ad aram Vestæ cōfugientem interfici mandauit. Q. Mutius Prætor Siciliæ ante Verrē. Cui Siculi ob merita, Mutia festum diem dicauerunt. Cicero in Verrē. Q. Mutius tribunus ple. ille qui intercessit ne lex ambitus à Calpurnio Pisone ferret. Accusatus deinde à L. Calceno furti, defensus est à Cicerone. Pedianus. Musonius Babylonius philosophus stoicus ac dialecticus Neronis tempore, familiaris Apollonij Tyanei. Feruntur & epistolæ utriusq; inter se missæ: à Nerone deinde interfectus ob linguæ licentiam. Scripsit & plura in philosophia, quæ nō extant. Citatur sæpe ab authoribus testis. Quædam etiam eius dicta Stobeus in collectaneis refert. Musonius alter Iouiniani principis tēpore, magna uir authoritate, qui Proconsulis potestate in Asiam profectus est: autor utriusq; Suidas.

Mumius · *Achæi* · *Critolaus* · *Draccus* · *Mutius cod.* · *Q. Mu. Scæuola.* · *Q. Mu. Scæuola iurisc on.* · *Q. Mu. Scæ. Pont. Maxi.* · *Q. Mu. Prætor Siciliæ.* · *Q. Mu. tribunus ple.* · *Musonius philosophus.* · *Musonius Procōsul.*

NABOCODROSORVS rex Assyriorum, quem Chaldæi magis extollunt, maioresq; dicūt res gessisse quàm Herculem, & usq; ad columnas peruenisse commemorat: author Strabo lib. xiiij. Is igitur est qui in sacris libris memoratur corrupto uocabulo, Iudæosq; in seruitutē egit. Nannacas Phrygiæ rex teste Hermogene de rebus Phrygijs, ante Deucalionis tempora fuit, qui præuidens diluuium futurum, coēgit populares in templo multa gemens ac dijs supplicans, ex quo prouerbium Græcū manauit in multo luctu, τὰ Ναννάκου κλαύσω. Res Nannacæ plorabo. Ex libro prouerbiorū Græcorū. Narses eunuchus Iustiniani principis cubicularius, bibliopola prius: deinde ob animi uirtutē patriciatus honore auctus, uir religione pietateq; præditus, ut qui plus precibus ante deum proficeret, quàm ui contra inimicos. Igitur is in locum Belisarij ducis in Italiam missus, decem annos uarijs euentibus pugnauit, qui demū adscitis auxilio x. millibus Longobardis Victige apud Placentiam uicto: deinde alio rege eorum Teia, qui sibi Lotarium & Buccellum è Francis adsciuerat, in Apulia superato, bello Gothico finem imposuit, anno XVII. postquam inchoatum fuerat: altero uero & LXX. postquam Theodoricus in Italiam intrauerat. Arimino quoq; & cunctis quæ à Gothis in Piceno tenebātur receptis, ad urbem uictor contendit, ibiq; animum reficiendis ædificijs adplicuit. Cuius opus pons est Anienis uia Salaria: cum huiusmodi inscriptionibus. Imperante D. N. pijssimo ac triumphali semper Augu. Annis XXXVIII. Narses gloriosissimus ex Præf. sacri pallatij excos. atque patricius post uictoriam Gothorum ipsius, eorum regibus celeritate mirabili, conflictu publico superatis atque prostratis, libertate urbis Romæ ac totius Italiæ restituta, pontem uiæ Salariæ usq; ad aquam à nefandissimo Totila tyranno destructū, purgato fluminis alueo, in meliorē statū, quàm quondam fuerat, renouauit, posuitq;. In alio quoq; marmore pontis: Quàm bene turbati directa est semita pontis, Atq; interruptum continuatur iter.

Nabocodrosorus. · *Nannacus* · *Narses* · *Bucellus*

ster. Calcamus rapidas subiecti gurgitis undas, Et Narsen resonans plausus ubi canit. Qui potuit rigidas Gothorum subdere mentes, Hic docuit durum flumina ferre iugum. Sed & Aquileiam quoque restituit ab Hunnis deletam. Tandem tot rebus gestis, nec ipse inuidiam superare potuit. Insimulatus à Romanis auaritiæ & tyrannicæ administrationis apud Iustinianum & eius uxorẽ, literas ab eis ignominiæ plenas accepit, uti uidelicet Eunuchus ad colum & pensum rediret. Ille iratus, ducam inquit, tale pensum, talemq́ ordiar telam, quæ extricari facile non sit. Itaq; è Pannonia Longobardos euocat, iamdiu Romam inuadere cupientes. Ipse uero paulo post excessit Romæ, cuius cadauer loculo plumbeo Cõstantinopolim delatum est. Narcisus Præsul Hierosolymitanus, doctrina sanctitateq́ clarus, quum inimicorum atq; inuidorũ insectatione coactus esset fugere, atq; aliquamdiu delitescere, alius populo Præsul surrogatur. Tandem quũ inimici iam diuersa uia sublati essent, iubente deo, improuisus, gratissimusq́ omnibus rediit, quum extinctus putaretur. Vbi uero iam longæuus, Alexandrũ sibi coadiutorẽ adsciuit, qui postea successit, uixit annos C X V I. Ex Eusebij historia. NAVATVS, seu Nouatus, ut nonnullis placet, hæresiarcha, presbyter Romanus, animo tumidus, sectam Nouatianorum constituit. Qui sese Catharos, id est, mundos, ac puros appellabant. Quamobrem cogi concilium in urbe sexaginta Præsulũ necesse fuit, in quo Nauatum damnarunt. Cuius rei meminit Fabianus Pont. urbis in epistola ad Fabianũ Antiochiæ Episcopum. In qua scripsit Nauatũ lapsum fuisse cupiditate præsulatus, quam cum dissimularet, apparuit nihilominus paulo post Præsul, maximeq́ plebem deceperat, quod uiros quosdam bonos sibi adiũxerat, à quibus postea facile cognitus ac relictus est. Adeoq́ stultus, ut Eucharistiam populo præbiturus, prius eos iurare cogeret, se nunquam relicto, Cornelium Pontificem secuturos. Cyprianus prætcrea librum super hoc edidit elegantissimum, ubi lapsos cum eo ad pœnitentiam exhortandos, & obstinatos à cæteris arcẽdos admonet. Ex Eusebij historia. Neocles philosophus Atheniensis, frater Epicuri, scripsit de secta sua. Nepos cognomentum Romanum ex luxuria inditum. Sic Metellus Nepos, & Cornelius Nepos. Nepos hæresiarcha è Cæsarea Philippi, de quo Dionysius Præsul Alexãdrinus apud Eusebiũ libro vij. sic scribit. Episcopus quidam erat in parte Ægypti Nepos nomine, qui more Iudæorum de his quæ nobis futura promittebantur, sentiebat: Mille annos uidelicet sanctos cũ Christo regnaturos in terris, in libidine & uoluptate: errorẽq́ tam impudentem autoritate ac testimonio Io. apostoli uaticinij tueri conabatur, librũ insuper eius sectæ scriptitando. Nestor Alexandrinus Academicus, qui Marcellum Augusti sororis filium erudijt, ac post Athenodorũ, eius ciuitati præfuit, ducibus ac ciuibus acceptus. Strabo. Nestor è Lycia regione, pater Pisandri poetæ, uersificator tempore Seueri principis scripsit Iliada λειπογράμματον, siue ἀσοιχείωτον, hoc est sine ordine literarum ab Homero positarũ. Tryphiodorus uero similiter ad eius imitationẽ scripsit Odysseã. Suidas. Nestorius Germanicianus: est enim Germanicia Syriæ ciuitas, quod castitate cæteros antecedere uiderẽt, Præsul Constantinopolitanus electus, postero die orationẽ habuit ad populum & Imperatorem, adrogantiæ plenam, sese cœlum eis daturũ promittẽs. Hic igitur Paulum Samosatenũ, Manetẽ, Apollinarem, ac Photinũ ante se imitatus, Christũ tantum hominem esse dictitabat, duas omnino negando naturas. Aduersus quẽ Cyrillus præsul Alexandrinus, indicto bello multas conscripsit epistolas, quæ adhuc extant: reclamãte quãdoq; Ioanne Chrysostomo, & Cyrillum obiurgante, quod ob nimiam eius in Nestoriũ insectationẽ, ecclesiam perturbaret. Ex historia tripertita. Contra hunc celebrata tertia generalis synodus sub Theodosio iuniore. C. Neuius poeta comicus, epigrãma sibi posuit plenũ superbiæ Cãpanæ. Immortales mortales si foret fas flere, Flerent diuæ Camœnæ Neuiũ poetã, Itaq; postq́ Orci traditus est thesauro, Obliti sunt Romæ loqui Latina lingua: author Gellius. Varro autẽ in libro de poetis, dicit eum stipẽdia fecisse primo bello Punico, idq́ bellum carmine scripsisse. Neemias propheta F. Helchiæ, inter captiuos Hebræos pincerna Artaxerxis erat. Miseratus suorum cõditionem, facta à rege potestate Hierosolymã redijt, muros urbis restituit, easq́ simul cum Esdra & populo fusis ad deũ precibus dedicauit. Postremo in Persidem redijt, Susisq́ extinctus ac sepultus, ut scribitur in sacris uoluminibus. Nicandrus Colophonius grãmaticus & poeta, & medicus tẽpore Attali iuuenis filius qui Gallogræcos uicit. Scripsit de Theriaca cõtra uenenũ: de agricultura. Curationũ collationes, prognostica Hippocratis uersibus edidit, aliaq́ cõplura. Suidas. Cicero autẽ de orat. sic ait, Nicandrus homo ab agro remotissimus: de agri

Narcisus Præsul.

Nauatus.

Neocles

Nepos cognomentum.

Nepos hæresiarcha.

Nestor gram.

Tryphiodor.

Nestorius

C. Neuius

Neemias

Nicandrus

cultura tamē ſcripſit, tanta uis eſt eloquētiæ. Nicandrus & Martianus ſub Maximiano mar-
Nicanor tyres apud Atinam ciuitatē. Nicanor Herma Alexādrinus grāmaticus ſub Hadriano prin
cipe, æqualis Hermippo Berytio. Scripſit de Stigme apud Homerum, & differētia ipſius in
ſenſu, & de Stigme in uniuerſum libros vi. Suidas. Alter Neuius Nicanor ante hunc, inter
Nicetes grāmaticos à Tranquillo refertur. Nicetes Smyrnæus ſophiſta in Hadriani principis digna
tione, ab eoq; Muſæo Ægyptio adſcriptus fuit. Quū cauſas tentaret, foro etiam aptiſſimus
uidebatur. Adeo ingenium ad utranq; dicendi rationem accōmodauit, ut iudiciale ſophiſti
ca quadam facultate exornauerit. Sophiſticū uero & umbratile forenſibus aculeis roboraue
rit. Genus dicendi antiquū ac politum retinuit. Laſciuus nihilominus ac dithyrambicus ui-
ſus. Cuius ſententiæ ac paradoxæ quaſi bacchantes thyrſi, mellis, lactiſq; copiam præbere ui
debantur. Ad rempub. non acceſſit, quum ſe timere diceret magis laudantem populū quàm
Nicias dux uituperantē. Ex Philoſtrato. Nicias Athenienſis, genere clarus, oppoſitus Leonis potentiæ.
Tris enim uiros dicit Ariſtoteles eodem tēpore Athenis æque potentes fuiſſe, Niciam Ni-
cerati, Thucydidem Mileſium, & Theramenem Agnonis. Thucydides his natu aliquan-
tulum maior, multa cum Pericle præclara pro repub. geſſit. Poſt mortem Periclis ad Niciam
primæ partes delatæ ſunt. Miſſus igitur Imperator unà cum Demoſthene altero duce cōtra
Syracuſanos, qui Gilippum Lacedæmoniorum ducem auxilio adcerſiuerant, infeliciter pu-
gnantes, ambo in bello capti ſunt à Syracuſanis, in carceremq; coniecti, ſibimet manus attu-
lere. Ex Plutarcho: ut autem Trogus ſcribit, Demoſthenes ne ueniret in manus inimicorū, ſe
ipſum necauit. Nicias capi paſſus eſt. Is Marco Craſſo in Parallelis ex noſtris opponitur, quod
& diuitijs æque abundauerit, & eundem ferè exitum, hic apud Siculos, ille apud Parthos ha
Nicias pictor buerit. Nicias alius Athenienſis pictor, diligentiſſime canes & mulieres expreſſit, lumen &
umbras cuſtodijt, atque ut eminerent è tabulis picturæ, maxime curauit. Opera eius multa
Romam translata à diuerſis fuere. Hic eſt Nicias de quo Praxiteles dicebat, interrogatus,
quæ maxime opera ſua probaret, in marmoribus, reſpondit, quibus Nicias manum admo
uiſſet, tantum circumlitioni eius adtribuit. Fuit autem Olymp. CXII. Ex Plinio. Aelianus
autem de ua. hiſto. dicit hunc tantæ fuiſſe erga artem attentionis, ut ſæpe cibi obliuiſceretur.
Nicias medi. Nicias Pyrrhi medicus, qui olim ad Fabritium ueniens, promiſit ei Pyrrhum ueneno neca
Nicias gram. turum. At ille auerſatus facinus, Pyrrho reſcripſit ut à Nicia caueret. Curtius. Nicias gram-
maticus nobilis Romæ, familiaris Pompeio, ac Ciceroni, qui eius in epiſtola ad Atticū me-
Nicophanes minit. Item in alia epiſtola ad Dolobellam. Tranquillus. Nicophanes pictor elegans & con
cinnus, ita ut uenuſta opera fingeret, cui pauci comparentur. Cothurnus ei & grauitas ar-
Nicodorus tis. Plinius. Nicodorus Mantinæus pugil nobilis ſimul & philoſophus, quantum gloriæ in
certaminibus patriæ adtulit, tantum ætate iam prouecta certare deſinens, legibus & inſtitu-
Nicochares tis conſuluit. Aelianus. Nicochares Athenienſis comicus, Philonidis comici filius, coæuus
Nicoſtratus Ariſtophanis: inter ipſius fabulas ſunt ἀμυμώνη, πέλοψ, γαλάτεια: ut teſtatur Suidas. Nico-
orator. ſtratus Macedo orator inter X. ſecundos M. Antonij tempore, & Dionis Chryſoſtomi,
Nicoſtratus & Ariſtidis oratoris æqualis: ſcripſit nonnulla, ut author Suidas. Fuit item alter Nicoſtra-
poeta. tus poeta comicus, cuius meminit Athenæus in Dipnoſophiſtis. Nicoſtratus & Laodo-
Nicoſtratus cus Citharœdi, quum inter ſe concertarent, dixit Nicoſtratus Laodocum eſſe in magna ar-
& Laodoc. te paruum: ſe autem in parua magnum, ſatiusq; non domum diuitijs, ſed artem ſtudio &
Nicoſtratus diligentia augere. Aelianus de uaria hiſtoria. Alius martyr Præfectus ſcrinij Diocletiani,
martyr. unà cum Zoe uxore: quæ crinibus ſuſpenſa, & fumo ſubter ſuffocante perijt: antea ſeptem
Zoe martyr. annis muta ex morbo fuerat, curata demum à diuo Sebaſtiano martyre, & ad fidem ſimul
Nicolaus Da cum uiro deducta. Nicolaus Damaſcenus philoſophus Platonicus, familiaris Auguſti Cæ
maſcenus. ſaris, ac Herodis regis Iudæorum. Scripſit hiſtoriam uniuerſalem libris ſeptuaginta, & ui-
tam Auguſti ſeparatim, apud quem tanti fuit, ut placentas, aut ſi quid ſuauius, quæ ab alijs
ei miſſitarentur, Nicolaos uocaret, & hodie adhuc perſeueret. Is nullius bonæ artis igna-
rus fuit. Solebātque dicere doctrinam omnem ſimilem eſſe peregrinationi. Sicut enim con-
tingit longe peregrinantibus, alibi parum, alibi diu conſiſtere: ubi uero domum attigeris, ibi
demum conquieſcere. Sic in diſciplinis alibi breuiter immorari debemus, & pauca tantum
ſat fuerit diſcere: alibi plura. Ad philoſophiam uero tāquam ad certam domum ac quietem
Nicolaus hæ- properare. Suidas. Nicolaus author ſectæ Nicolaitarum, quæ coitus nulla lege tenebatur,
reſiarcha. breuiq; tempore durauit. Huius in Apocal. Ioannes meminit. Hunc unum ex illis dicebant,

qui

qui cum Stephano ab apostolis constituti sunt diaconi. Sed Clemens Alexandrinus in tertio Stromatum libro, eum his uerbis excusat. Pulchram hic Nicolaus uxorē habuit, & post dominicam ascensionem quum ab apostolis zelotypiæ redargueretur, eam in medium productam, cupientibus sponte obtulit. Ex illo igitur putauere homines promiscuo utentes coitu Nicolaitas uocari oportere. Mihi autem compertum est nullam Nicolaum, præter uxorem, cognouisse mulierem. Cuius filius persancte uixit. Quod autem in medium coniugem produxerit, non libidini præbendæ, sed uitandæ potius, purgandæ'que famæ gratia fecisse, qua publice accusabatur. Eusebius histo. libro quarto. Duo item sancti, Patararum præsul & Tolentinas. Nicomachos sex tradit Suidas: primum ex Alexandria Troadis, est enim ut ait Thimosthenes, locus in Ida: ubi Paris qui & Alexander dictus, iudicium inter deas tulit, Poetam & hunc tragicum, qui scripsit tragœdias undecim. Secundum Atheniēsem item tragicum, qui uicit Euripidem & Theogenem: ex eius Dramis est οἰδίπους. Nicomachum item Stageriten medicum Machaonis filium, Aesculapij nepotē, qui scripsit de medicina libros sex, & philosophiæ unum. Reliquos duos patrem & filium Aristotelis ponit, ambos medicos: quorum filius scripsit commentarios in physicam patris: & VIII. Ethicorum libros ad Eudemum, qui adhuc extant apud Græcos, teste etiam Cicerone. Sextum quoque Nicomachum addit Plinius pictorem, Aristodemi filium & discipulum, qui pinxit raptum Proserpinæ. Quæ tabula fuit in Capitolio in delubro Mineruæ, supra ædiculam Iuuentutis, Scyllam'que quæ erat in templo pacis. Nec fuit alter in ea arte uelocior. Habuit discipulos Aristidem fratrem, & Aristodem filium, ac Philoxenum Eretrium. Publius Nigidius cognominatus Figulus, eo quod responsurus interroganti: Cur gemini dispari conditione nascerentur: commentum rotæ meditatus est, quæ reuoluta breui momenio, maxima percurrit spacia. Cuius meminit Augustinus, in primo de Ci. Fuit enim & astrologiæ & medicinæ peritus. Ex quo Lucanus. At Figulus cui cura deos secreta'que mundi Nosse fuit. Refert Gellius duos omnigenum disciplinarum & artium culmine eodem tempore claruisse Marcum Varronem, & Publium Nigidium: cuius tamen commentationes in uulgus ob obscuritatem subtilitatem'que non exiuerunt. Decessit in exilio, uti testatur Eusebius. Nymphis Heracleotes ex Heraclea Ponti Zenagoræ discipulus, scripsit historiam Alexandri, & eius successorum libris uigintiquatuor. De Heraclea XIII. usque ad euersionem tyrannorum, Suidas. Gneus Norbanus consularis proscriptus in urbe Rhodo cum comprehenderetur, seipse interemit. Liuius octuagesimonono. Hic enim Cos. cum Gneo Carbone, Sullæ cum exercitu in Italiam traijcientis legatos de pace uiolauerat, prælio'que uictus fuerat. Idem octuagesimoquinto. Nonnus Panopolita euangelium Ioannis Græcis hexametris conscripsit, ut author Suidas. Nouellius Tricongius Mediolanensis ad Proconsulatum usque ex Prætura promotus ob tris uini congios uno impetu epotos, spectante miraculi causa Tyberio principe, unde illi cognomen inditum. Satis'que constat eum non labasse sermone, nec leuatum uomitione matutinas obijsse uigilias, non respirasse in bibendo, non expuisse. Bibendi enim consuetudo auget cupiditatem. Scitum'que illud: quanto plus biberint, tanto magis sitire Parthos. Plinius. Numius Orator scripsit Thucydidis & Demosthenis chriarum collationes: Ad Hadrianum principem consolatoriam de Antinoo. Suidas. Niger Pescennius amicissimus Commodi principis ab eo'que consul factus, modicis parentibus, uita parcus, libidinis effrenatæ, ordines diu duxit. Ad exercitus Syriacos regendos à Commodo missus, postquam comperit occisum Commodum, Iulianum'que appellatum: eundem quoque iussu Seueri & senatus occisum, Albinum etiam in Gallia nomen Imperatoris sumpsisse, ab exercitibus Syriacis appellatus & ipse Imperator. Demum à ducibus Seueri principis per Aemylianum superatus est, atque apud Cyzicum circa paludem fugiens sauciatus captusq́, & ad Seuerum adductus, trucidatusq́ illico est. Caput eius pilo suffixum Romam missum. Filij insuper cum tota familia necati, publicatum patrimonium, quod acerbius egit exasperatus noua rebellione Clodij Albini. Hic igitur seuerus in regenda disciplina militum habebatur, Marium'que imitans & Annibalem iussit uinum neminem in expeditione bibere, sed acetum. Pistores sequi exercitum prohibuit, buccellata iubens milites contentos esse. Tumultuantibus quondam his, qui à Saracenis uicti fuerant, & dicentibus uinum non accepimus, pugnare non ualemus, Erubescite, inquit, cum illi qui uincunt, aquam bibant. Ex Spartiano.

Nicomachi sex: duo poetæ, medici iij. unus pictor.

P. Nigidius

Nymphis

Gn. Norbanus

Nonnus poeta

Nouellius Tricongius

Numius

Niger Pescennius

L 4 Octauia

Octauij pater & auus Aug.

OCTAVIA gens à Velitris originem accepit, quam adsentationis gratia propter Augustum excellere dixerunt. Ipse autem Augustus nihil amplius quàm equestri familia ortum se scribit, uetere ac locuplete, & in qua primus Senator pater suus fuerit. M. Antonius libertinum ei proauum exprobrat restionem è pago Turino, & auum argentarium. Cic. in epistola eum nepotem argentarij, & filium adstipulatoris uocat: utcunque, cõstat Augusti patrem honestissimum uirum fuisse, magna'que laude Macedoniam prouinciam administrasse, ex ipsius etiam testimonio Ciceronis, quo ad Q. Fratrem scribens hortatur: ut in promerẽdis socijs uicinũ suum Octauium imitetur. Tranquillus. *Qu. Octauius Cos.* Q. Octauius à L. Cinna eius collega cum ille dominaretur, interfectus. Pedianus. *Qu. Octauius Auitus* Qu. Octauius Auitus, & Poetelius Faustinus, furta Virgilij adnotarunt, ponentes unde quæque carmina surriperẽtur, ut ait Seruius. Fecit & hoc idem Macrobius. *Odenatus* Odenatus Syrus Plutarchi discipulus. *Oenopides* Oenopides Chius Astrologus dedicauit in Olympia æreum libellum, in quo magnum annum prædicabat. Aelianus. *Ogyges* Ogyges rex primus Thebarum antiquissimus: ex quo prouerbium, ὠγύγια κακά, Ogygia mala, id est uetera. Suidas.

Olympius poeta OLYMPIVS Mysius Tibicen & poeta melicus & elegiarum, Marsiæ Satyri discipulus, qui Citharæ legem dedit, modos'que pulsandi reperit & docuit. Floruit ante bellum Troianum, à quo & mons in Mysia nomen accepit. Fuit item alius iunior è Phrygia tibicen tempore Midæ regis. Suidas. *Olympius* Olympius Nemesianus, qui ut ait Vopiscus in uita Cæsarum, scripsit Halieutica, Cynegetica, Nautica. *Olympius præsul* Olympius item præsul nationeque Hispanus inter Christianos commemoratur scriptores à Gennadio: ædidit librum aduersus eos qui naturæ, non arbitrio culpam referunt. *Olympius Exarchus* Olympius etiam Exarchorum Italiæ unus. *Homeri duo* HOMEROS duos fuisse comperimus. De iuniore prius dicam. Hic poeta Tragicus fuit patria Byzantius, patre Andromacho: scripsit Tragœdias LVII. unus apud Ptolemæum è septem qui Pleiades nominantur. Hunc putauerim illum fuisse æqualem Hesiodi poetæ, licet nonnulli primum adfirment. Hæc Zezius qui in Lycophronem commentarios ædidit. Homerum uero Troiani belli scriptorem Galato pictor mingentem fecit, iuxta'que alios poetas urinam eius legentes. Ptolemæus Philopator ei templum etiam dedicauit, iuxta'que eius statuam ciuitates, quæ ciuem eum suum usurpabant: author Aelianus de uaria historia. Hic quemadmodum ex Oceano fluminum uis fontium'que cursus capit, sic omnibus eloquentiæ partibus ortum & exordium dedit: quem nemo in magnis sublimitate, nemo in paruis proprietate superauit. Idem lenis & pressus. Iucundus & grauis, cum copia, tum tenuitate mirabilis: nec poetica solum, sed oratoria facultate eminentissimus. Quintilianus. Nunc pauca de eius initijs ex Herodoto qui pluribus eius uitam conscripsit. Natus est post bellum Troianum annis CLXVIII. ex adulterio matris Criteidis uirginis Cumeæ quæ nupta fuerat cuidam Cleonacti. Hæc cum ob pudorem Smyrnam coloniam tunc à Cumeis duce Theseo deductam mitteretur, apud fluuium Melen urbi uicinum, instanti tempore Homerum peperit non cæcum, sed uidentem, uocatusque ab initio ex fluuio Melesigenes. Puer deinde cum optima appareret indole, à Phannio grammatico doctissimo, qui tunc Smyrnæ cœlebs agebat, unà cum matre educatus est, literis'que eruditus. Mercator deinde quidam, Mentes nomine, iuuenem ob literas & uirtutem diligens, cupidum alioquin uisendi regiones per loca diuersa orbis transuexit. Cum è Tyrrhenia rediret, eum apud Ithacam oculorum morbo adfectum hospiti & familiari suo curandum reliquit. Qui postea conualescens Colophonem profectus, ibidem rursus in eundem incidens morbum, cæcus efficitur. Quapropter redire Smyrnam statuit, atque ibi se totum poeticæ tradere. Sed & ibi cum uictus difficultate laboraret, Cumas uenit adcersitus, ubi appellatus fuit Homerus. Nam Cumei cæcos homeros uocant. Inde postremo in Chium se recepit, ubi ludum aperuit: simul & quietem nactus Iliada condidit, omnesque à quibus beneficium accepisset in suo poemate cõmemorauit. Nam multas calamitates in orbitate & paupertate uiuẽs passus est. Apud Cumas à pastore Glauco exceptus. Apud Phocidem à Thestoride grãmatico, apud quẽ Iliada minorem dicitur cõposuisse. Cuius principiũ dicitur huiuscemodi fuisse. Dardaniã & Troiam cano cuius Pergama circum, Marticolæ innumeros Graij subiere labores. Quum deinde è Chio Cumas, & è Cumis Athenas adnauigaret, fessusque in littore quieuisset, egredientes ex oppidis cõplures uti deum uisitatũ adcurrebãt. Ad quem etiã cum eadẽ de causa piscatores quidã diuertissent, tale ei ænigma proposuerũt. ἅσ᾽ ἕλομεν λιπόμεσθα, ἃ δ᾽ οὐχ ἕλομεν φερόμεσθα. Hoc est:

Hoc est: quæ cepimus, reliquimus: quæ non cepimus, adsulimus. Quod de pediculis intelli/
gebant, quos in littore maris sese purgãtes reliquerãt. Homerus igitur non intellecta re pau
cis post diebus in eodem loco extinctus est. Non equidẽ ex animi dolore, uti quidã putant,
sed ex labore uix ualetudine contracta. Sepultus ibidem cum hoc epigrammate. ἐνθάδε τὴν
ἱερὴν κεφαλὴν κατὰ γαῖα καλύπτει ἀνδρῶν ἡρώων κοσμήτορα θεῖον ὅμηρον. Hoc est. Conditur hoc
tumulo uates diuinus Homerus, Heroum cecinit qui bene gesta ducum. Onesicritus phi *Onesicritus*
losophus & historicus Aegineta: ut autẽ Demetrio Magnesio placet, Astypalæus fuit è Dio
genis schola. Similitudinem quandam cum Xenophonte habere uidetur. Vt enim ille cum
Cyro, hic cum Alexãdro Macedone militauit: ille Cyri pædiam, hic Alexandri incunabula
& originẽ scripsit, Similiter & uterq; principis sui persequitur laudes. Stilus insuper utriusq;
simillimus: author Diogenes. Onesimus Cyprius seu Spartiata tempore Cõstantini magni *Onesimus*
scripsit in Rhetorica de statuum differentia, præexercitationes, declamationes & alia. Sui/
das. Scripsit etiam Probi principis uitã, ut author Vopiscus, cuius ipse epitomen fecit. Ono/
phrius in desertis Aegypti annis L X. fuit, inuẽtus capillis coopertus à S. Paulino abbate
ac sepultus. Onosandrus philosophus Platonicus scripsit de re militari. Commentarios in *Onosandrus*
Platonis libros de repub. Suidas. GN. OPPIVS Tribunus plebis bello punico II. de di/ *Gn. Oppius*
stringendis cultibus matronarũ legem tulit, quæ postea confecto bello abrogata est magna *Trib. pl.*
contẽtione, cum Cato senex maxime obstaret Valerio Consuli. Oratio utriusq; legitur in Li
uio de bel. Ma. lib. III. C. Oppius amicissimus Iulij Cæsaris qui eius cõmentarios continua *C. Oppius*
uit, bellũ Hispaniense scribẽdo. C. Oppius Verus. L. Turpilius Priscus. F. Triumuir iuridi/ *Inscriptio*
cendo. I. D. Aquam cœlestem dilabentem montibus collectam interciso aggere per formã
cura sua factam in piscinis repurgatis longo tẽpore cessantibus P R. perduxerunt. Bene L.
Merentibus T E. Hæc inscriptio legitur hodie apud castrum Coræ in Latio. Oppia & Flo *Oppia & Floronia*
ronia Vestales stupri compertæ: altera sub terram defossa est ad portam Collinam, altera si/
bimetipsi mortem consciuit. Liuius XXII. L. Opimius Cos. Transalpinos Ligures qui *L. Opimius Consul*
Massiliense oppidum Antipolim & Niceam uastabant, subegit. Liuius XLVII. L. Opi/
mio Cos. C. & Ti. Gracchis seditionem agitantibus ea cœli temperies fulsit quam cocturam *L. Opimio Coctura*
uocant solis opere natali urbis DCXXXIIII. omnium generum bonitas fuit. Durantq;
adhuc uina CC. annis iam in speciem mellis redacta. Pli. De eodem uero Pedianus sic ait.
L. Opimius in Prætura Fregellas cepit, quo pacto uisus est cæteros quoque nominis Latini
socios male animatos repressisse. Idem in consulatu Fuluium Flaccum consularem, C. Grac/
chum Tribunitium oppressit: ob quam inuidiam postea iudicio circumuentus est, & in exi/
lium actus. Pedianus super orationem in Pisonem. Aur. Opilius Epicuri cuiusdam libertus *Aur. Opilius*
philosophiam primum, deinde Rhetoricã, nouissime grãmaticam docuit. dimissa autẽ scho
la Rutilium Lupum damnatũ in exilium secutus Smyrnæ substitit, ubi docuit, uariæq; con
ditionis uolumina composuit: ex Tranquillo. Opiter, cognomentum Romanum: dicitur is *Opiter*
qui mortuo patre, & uiuo auo natus est. Oppianus poeta ex Anazarbo Ciliciæ ciuitate fuit. *Oppianus poeta*
Pater cum domi diuitijs ac nobilitate polleret, philosophiæ studijs se dedit. Filium item libe
ralibus disciplinis, præsertim quæ cyclicæ dicuntur, erudijt, grammatica uidelicet, rhetorica,
& poesi: forteq; cum ea tempestate Seuero principi uenienti Anazarbum, obuiam quemad
modum reliqui ciues procedere negligeret, ab eodem id ægre ferẽte in exilium in Melitam
insulam Adriatici maris actus est: ubi tunc Oppianus patrem secutus poema de piscibus
haud ignobile composuit: quod mox Seuero mortuo Romam profectus, eius filio Antoni
no dicauit: pro quo meruit & parentis in patriam reditum impetrare, & ab eodem totidem
aureis nummis, quot erant uersus, donari. Paulò deinde post cum patre redijt in patriam,
ubi ingruente pestilentia extinctus est, anno ætatis XXX. Frequentiaq; ciuium elatus, sta/
tua insuper sumptuosa ab eis honoratus est cum huiuscemodi elogio. Oppianus sum sua/
uiloquens uates Quem crudelis atq; inhumani inuidia fati ante diem eripuit. Quod si lon/
gius in luce moras dedisset, nullus mihi par gloria mortalium in terris foret. Hæc ex autho
re Græco in libri eius uetusti principio cõuertimus. Optatus Afer præsul Maleuitanus sub *Optatus*
Valentiniano & Valẽte principibus, scripsit aduersus Donatianos. Horatiorum antiquissi/ *Horatius*
mus Cocles, id cognomentũ adsecutus, quod in prælio oculum amiserit. Ex quo Plautinus *Cocles*
cauillus in seruũ, qui altero captus erat oculo, cum nobilẽ ac de Coclitum familia appellãdo,
Igitur dum Porsena rex Hetruscorũ, Tarquinios in urbẽ restituere tẽtans, Ianiculũ cepisset,

Horatius pro ponte Sublicio stetit, aciem hostiũ sustentauit, donec pons à tergo interrumperetur: cum quo in Tyberim decidit, & armatus ad suos tranauit: pro quo facinore ei tantũ agri publice datũ, quantũ uno die circumarari possit. Statua quoq; ei in Vulcanali posita. Cæcilius.

Horatius Puluillus. Horatius Puluillus subrogatus in locum Sp. Lucretij defuncti in cõsulatu. Huic sorte euenit, ut ædem Iouis Capitolini dedicaret. Li. libro II.

Horatij & Curatij Horatij & Curatij trigemini fratres: ij Albani, illi Ro. uigente contra Albanos bello cõuenere, utri uincerent, altera pars cederet. Igitur cõcurrentes statim duo Romanorũ cecidere, tres Albanorum uulnerati. Vnus Horatius quamuis integer, quia tribus impar erat, fugam simulauit, & singulos per interualla, ut uulnerũ erat dolor interfecit. Et cum spolijs onustus rediret, sororẽ obuiam habuit, quæ uiso sponsi paludamento, qui unus è Curatijs fuerat, flere cœpit, frater eam occidit. Quare apud Duumuiros cõdemnatus ad populum prouocauit, ubi patris lachrymis condonatus, ab eo expiãdi gratia sub tigillum missus, quod nunc quoq; uiæ suppositum Sororium appellatur. Cæcilius. Liuius item Horatia pila dicit appellata fuisse.

M. Hor. Cos. M. Horatius primus Cos. post abrogatos Decemuiros: Qui cum Sabinis uictis triũphus ei negaretur, curante Tri. pl. primus sine authoritate senatus triumphauit. Liuius lib. III. Horatius Barbatus ab eodem authore cõmemoratur.

Q. Horatius poeta Q. Horatius Flaccus poeta, cuius uitam & mores partim ex eius scriptis, partim ex antiquis codicibus & enarratoribus licet deprehendere. Venusinum fuisse ferunt, patre præcone libertini generis, natumq; VI. Idus Decemb. Qui adolescẽs admodum Romã profectus & literis eruditus, in amicitiam Bruti uenit: inde Athenis studium absoluit. Mox à Bruto adcersitus, contra partes Augusti ordines in eius exercitu duxit: quo extincto per Mecœnatis amicitiam Augusto recõciliatus est: ex quo ipsi Mecœnati postea sua poemata dedicauit, quæ inopiæ causa fatetur tentasse. Paupertas impulit audax, ut uersus facerẽ. Moribus haud satis probatũ dicunt & Epicureis addictum, ac speculis per cubiculum dispositis uoluptati se tradentẽ. Victu alioquin parcissimũ ac procul ambitione. Nam & ipse se fatetur in foro percontari, quanti cicer & olus. Iracundumq; se natura: tum Virgilio Varroq; familiarem esse dicit. Excessit LXXVII. ætatis anno, hærede Augusto relicto: scripsit carminũ libros IIII. Epodon & carmen seculare. De arte poetica librum unum. Sermonum II. epistolarum totidẽ. Enarratores eius antiqui Porphyrio, Modestus, Aeron, Helenus.

Orbilius grãmaticus Orbilius Beneuentanus, grammaticus tempore Ciceronis profitebatur: uir acer in discipulos, ac Plagosus propterea ab Horatio appellatus: uixit prope ad centesimum annum, amissa iampridem memoria, relicto ex sese Orbilio & ipso grammmatico: ex Tranquillo.

Oribasius ORIBASIVS Sardianus familiaris Iuliani principis fuit, à quo etiam Quæstor Constantinopolitanus factus est. Scripsit Medicinæ lib. lxxij. ad Iulianum, eorumq; epitomen in libris ix. ad Eustathium filium: de regno, & de adfectibus: hæc Suidas. Eunapius uero Græcus author in libro Sophistarum eius uitam pluribus persequitur. Oribasius, inquit, Pergamenus genere: in eloquentia pariter & medicina profecit, Iulianoq; propterea ut medicus fuit adcersitus. Inuidia deinde succedentium principum bonis priuatus ac in exilium ad barbaros missus, animum semper philosophi in omni calamitate retinuit. Tanta apud eas nationes gratia & opinione ob doctrinam ac medicinæ experimẽta perseuerauit, ut pro deo penè coleretur. Placatis demum principibus redijt, bona'que amissa recuperauit.

Origenes ORIGENES Adamantius, decimo Seueri principis anno, uigente in Christianos insectatione à Leonida patre eodem & martyre cum sex fratribus & matre uidua relictus est, annos natus XVII. pauper admodum, cum bona ob fidem confiscata fuissent. In eaq; ferè ætate adeo iam liberalibus artibus sacrisq; literis profecerat, ut Alexandrinæ ecclesiæ cathedræ præficeretur. Mox presbyter factus à magnis uiris sæpe adcersitus & optatus. Firmianus præsul Cæsariẽsis cum omni Cappadocia diu retinuit: deinde à Mammea Alexandri matre uocatus Romam uenit. Inde paucis post diebus Alexandriam reuertit. Dogmata disciplinas'que philosophorum omnium probe tenebat, linguam quoque Hebræam didicit: editiones omnis præterquam LXX. interpretum unà coegit. Aquilæ uidelicet Pontici, proselyti, Theodotionis, Ebionis & Symmachi, præterea quintam & sextam & septimam editionem repperit: quas Hieronymus ex eius bibliotheca habuisse fatetur. Ardore in fidem præcipuo, abstinentia singulari, uirilibus sibi amputatis ne ea molestia teneretur: uixit usq; ad Gallũ principẽ, id est usq; ad LXIX. ætatis annum: decessit Tyri ubi & sepultus. Hæc ex Hieronymo, Eusebioq; lib. VI.

Orpheus Crotoniata Orpheus inter heroas dicitur. Orpheus alter Crotoniata uersificator, quem Asclepiades in libro de epigrãmatis

epigrammatis dixit uixisse apud Pysistratum tyrannum. Scripsit Argonautica quæ adhuc extant: præterea Decaeterias & alia quædam, ut ait Suidas. Hortensius & Hortesius, sicut Megalensia & Megalesia, utroq; modo huiusmodi nomina dicuntur. Ex Orthographia Velij Longi. Tum etiam exemplo marmorum antiquorum. In tēplo enim S. Mariæ Nouæ sic hodie legitur. Qu. Hortensio Q.F. Colle Faustino, aduocato Fisci, Præf. Fab. Patrono Municipi Collegium Fabrum Tyburtium ob merita L.D.S.C. Romæ item prope Capitoliū sic, T. Hortesio Mucroni Nat. uix. An. xxxv. Aelius Verinus Arm. Cust. Eq. Sing. Aug. Fratri.

Hortensius & Hortesius.

Aelius Verinus

Hanc familiam primam illustrasse cōperimus Q. Hortensium dictatorem, qui plebem ob æs alienum longas seditiones agitantem & in Ianiculum secedentem deduxit, & ipse in eo magistratu decessit: author Li. lib. VI. Qu. Hortensius orator post eum maximū decus addidit familiæ. Hic cum admodum adolescens in foro dicere exorsus esset, ad maiores causas adhiberi cœptus est antequam incideret in Cottæ & Sulpitij ætatem. Qui annis x. maior excellente tunc Crasso & Antonio: deinde Philippo, post Iulio, cum his dicendi gloria comparabatur. Ardebat enim cupiditate, sic ut nullius unquam flagrātius studium uiderim. Nullum enim patiebatur esse diem quin in foro diceret, aut meditaretur extra forum. Sæpissime autē eodem die utrunq; faciebat. Attulerat minime uulgare genus dicendi: uox canora, & suauis motus, & gestus etiam plus artis habebat, quàm esset Oratori satis. Hoc igitur florēte Crassus est mortuus, Cotta pulsus, iudicia intermissa bello. Hortensius igitur post consulatum alios fortasse despiciens æquales, summum illud studium remisit quo à puero fuerat incensus: atq; in omnium rerum abundantia uoluit beatius, ut ipse putabat, remissius certe uiuere. Itaque ut in cæteris eloquentiæ partibus, tum maxime in celeritate & continuatione uerborum adhærescens, sui dissimilis fieri uidebatur quotidie. Hæc Cicero interpellatim in oratore. Varro autem in III. de re rustica dicit Hortensium primum Augurali cœna pauonem adposuisse. Sed & Macrobius de eodem sic. Hortensius platanos suas uino irrigare solebat, adeo ut in quadam actione quam habuit cum Cicerone susceptā, precario à Tullio postulasset, ut locum dicendi permutaret secum. Abire enim in uillam se ait, uinum platano quam in Tusculano posuerat suffundere uelle. Fuit præterea uestitu uictuq; mollis. Nam ut bene amictus iret, faciem in speculo quæritabat: ubi se intuens togam corpori sic adplicabat, ut rugas non forte, sed industria locatas artifex nodus adstringeret, & sinus ex composito defluens modum lateris ambiret. Is quondam cum incederet elaboratus ad speciem, collegæ de iniurijs diem dixit, quod sibi in angustijs obuius offensu fortuito stricturam togæ distruxerat: capitale putauit quod in humero suo locum toga mutasset. Hunc & L. Philippum quod lautitie præsertim piscinarum delectarentur, Cicero Piscinarios uocare solebat. Hæc Macrobius. In causa Verris defensor fuit contra Ciceronē. Quo orante cum forte Hortensius dixisset: Hoc ænigma non intelligo. Atqui debes, inquit Cicero, cum Sphingem domi habeas. Acceperat enim à Verre Sphingem auream magni precij. Hæc Quintilianus. Excessit eo tempore quo Cicero Asiam administrabat, ut apparet in procemio Bruti: ubi & eius mortem deflet non tanquam æmuli, sed gloriosi certaminis socij. Fertur autem clamore diruptus in actione causæ ut indicat Q. Serenus his uersibus: Sic est Hortensius olim Absumptus: causis etenim confectus agendis Obticuit: cum uox domino uiuente periret, Et nondum extincti moreretur lingua palati.

Qu. Hor. Dictator

Qu. Hortensius orator

Qu. Hortensius eius filius inter proscriptos à triumuiris fuit. Qui cum audiret Ciceronem interemptum, in eius ultionem C. Antonium traditum ei à Marco filio peremit. Iugulatus postremo & ipse à Marco Antonio ad ipsius C. Antonij tumulum, ut est author Plutarchus. Hortensia eius soror & Oratoris filia mira facundia & eloquentia mulier à Quintiliano in primo libro memoratur. Causam matronarum ante Triumuiros egit cum essent iudicio grauatæ. Hortalus Oratoris nepos, teste Tranquillo in Tyberio ius quatuor liberorum ab Augusto obtinuit. Ad hunc etiam ut uirum planè eruditum Catullus elegiam scribit. Seuocat à doctis Hortale uirginibus. Hostiliorum item propago ex rege Romano Tullo Hostilio qui in Romulo dicitur. Hinc postea Mancinorum cognomina, inter quos maxime memoratus L. Hostilius Mancinus: qui prætor aduersus Numantinos iactātibus auibus & uoce nescio qua reuocāte profectus, cum Numantiā uenisset exercitum Pompeij acceptū prius coniungere decreuit, & solitudinē petijt. Eo die Numantini forte solenni nuptu filias locabant, & unam speciosam duobus cōpetentibus pater puellæ conditionē tulit, ut illi nuberet, qui hostis dextram attulisset.

Qu. Horten. filius

Hortensia filia

Hortalus nepos

Tullus Hostilius

L. Host. Mancinus

Profecti

Profecti iuuenes ob recessum Romanorum in modum fugæ prope uitium agnoscuntæ rem ad suos illi referunt. Statim IIII. milibus suorum XX. Romanorum millia occiderunt. Mancinus igitur authore Ti. Graccho quæstore in leges hostium fœdus percussit. Quo per senatum improbato, Mancinus Numantinis deditus, nec receptus augurio in castra deductus est. Præturam postea adsecutus fuit. Cæcilius. Plinius autem de eodem sic scribit. L. Hostilius Mancinus qui prius Carthaginem irruperat, situm eius expugnationemq; depictas proponendo in foro, adsistendoq;, & spectanti populo singula narrando effecit ea comitate, ut proximis comitijs cõsul crearetur. Mancinus alius militans sub cunctatore Fabio neglectis mandatis, à Carthalone Annibalis duce, unà cum socijs interficitur. Othryades Spartiata cum inter Argiuos & Spartiatas conuenisset, ut trecenti utrinq; delecti de agro Tyreate inter se decernerent, & utri superiores extitissent, eorũ regio foret, unus hic tantum uictor è Spartiatis superfuit. Cum duo qui ex Argiuis reliqui erãt, fugissent, castris suorum relictis, aiunt Othryadem spoliatis pr us hostium corporibus, & ad sua castra relatis armis: deinde in scuto sanguine suo, Vici, cõscripto, cum puderet Spartam reuerti ob socios interfectos sibi mortem consciuisse: authores Valerius, Plutarchus, Ouidius de Fastis.

Othryades

RAPHAELIS VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. XVIII.

M. Pacuuius

ACVVIVS prænomine M. Ennij sorore natus, emicuit tẽpore quo Scipio Numantiam deleuit. Scripsit Tragœdias, deinde Tarentum se recepit. Decessitq; nonagenarius, ut author Eutropius: posuitque huiusmodi sibi epigramma, quod Gellius adnotauit. Adolescens, tametsi properas, hoc te saxum rogat, ut se adspicias. Deinde quod scriptum est legas: Hic sunt poetæ Pacuui Marci sita ossa. Hoc uolebam, nescius ne esses. Vale. Plinius quoq; hunc dicit ædem Herculis in foro Boario pinxisse. Pacatus Minutius Alexandrinus grammaticus scripsit de lingua Alexandrinorum, uel de Græcismo lib. vij. ex ordine literarum, de proprietate Atticæ ac Doricæ linguæ. Suidas. Palamedes Eleates grãmaticus scripsit Onomatologiam de Tragicis & Comicis dictionibus, & commentarios in Pindarum. Suidas. Palamedes Naupli & Climenes filius. De quo Philostratus in Heroicis hæc scribit. Summo uir ingenio fuit: ordinem literarum reperit additis nouis quibusdam. Quas Vlysses eius inimicus ait non ab eo inuentas, sed à gruibus ex ordine uolatus earum accepisse. Præterea calculorum, & mensurarum, & ponderum, tum etiam aleæ in castris apud Aulidem repertor fuit. Astrologiæ insuper peritus annum mensesq; ad cursum solis apud Græcos adcommodauit. Primusque in castris uisam atque formidatam solis eclipsim dixit naturalem, minimeq; timendam esse, sacrificandumque Soli iussit. Vlyssis primum insaniæ simulatio ab eo fuit deprehensa: quapropter nõ destitit, quin eum apud exercitum proditionis falsò insimulatum, damnari atq; lapidibus obrui operam dederit. Quem postea & fleuere Græci, & magnopere desiderauere. In hanc ille sententiam. Suidas uero dicit Palamedem poemata scripsisse ualde probata, & ab Homero ob inuidiam deleta. Quapropter in suis scriptis nullam habet mentionem. Palæmon Rẽnius Vicentinus grammaticus Romæ sub Tyberio & Claudio principibus profitebatur. Tanta uir arrogantia, ut M. Varronem Porcum appellaret, secum & natas & morituras literas iactaret. Luxuriæ ita indulsit, ut sæpius in die lauaretur, nec sufficeret sumptibus: quanquam ex schola quadragena annua caperet: ac non multo minus ex re familiari, cuius diligentissimus erat. Cum & officinas inde carnium & uestium exerceret: & agros adeo coleret, ut uitem manu eius institutam satis constet ei XXXV. uasa ædidisse. Sed maxime flagrabat libidinibus in mulieres usque ad infamiam oris: ex Tranquillo. Palæphatus Abydenus historicus temporibus Alexandri Magni: scripsit Cyprica, Attica, Arabica, solutiones, interpretationesque Fabulosorum, argumenta in libros Simonidis. Troica quæ in Athenæum plærique referunt. Alter fuit huius nominis Parius uel Prienæus temporibus Artaxerxis, scripsit de his quæ uidentur incredibilia. Tertius item Athenis poeta qui scripsit de situ orbis & contentione Mineruæ ac Neptuni ad uersus mille. Veneris quoque & amoris

Pacatus · *Palamedes* · *Palæmon Vicentinus* · *Palæphatus*

& amoris sermones uersibus quinque millibus, Latonæ crinem & alia. Suidas. *Pamprepius* Pamprepius Panopolita carminum poeta tẽpore Zenonis principis scripsit de Etymologijs, & Isaurica prosa oratione. Suidas. *Panætius philosophus* Panætius Rhodius, Stoicus philosophus, præceptor Scipionis Africani, decessit Athenis, scripsit de officijs, unde Cicero suos est libros mutuatus. *Panætius senior* Fuit alter Panætius senior, item Rhodius: cuius inter philosophos multa mentio, scriptaq́; feruntur. Suidas. *Panolbus* Panolbus poeta epicus, cuius Suidas nonnulla cõmemorat scripta. *Pantherus* Pantherus philosophus Stoicus, ad nostram religionem conuersus: scholæ ecclesiasticæ Alexandrinæ præfuit, quæ institutione Marci euangelistæ ad sacrorum librorum eruditionem introducta fuit, tanta & doctrinæ & eloquentiæ fama, ut à legatis petitus in Indiam à Demetrio præsule tunc Alexandrino mitteretur: unde reuersus euangeliũ Petri secum attulit Hebræis conscriptum literis. Quod Bartholemæus apostolus in ea regione sparserat. Scripsit & nõnulla, quanquã utilior docendo quàm scribendo uisus est. Emicuit sub Seuero & Caracalla principibus. Ex Hieronymo & Eusebio. *Pancrates* Pancrates duos ambosq́; Leonis principis tempore usq; ad Zenonem peruenisse scribit Suidas: alterum'que enarrationem in artem Minitiani, alterum uero quomodo præparentur opsonia scripsisse. *Pancratius* Pancratius martyr, genere Phryx, puer amissis parentibus cum Dionysio patruo Romam Christi causa uenit: ubi sub Diocletiano passus est, annum agens xiiij. uiaq́; Aurelia sepultus, ubi eius nunc uenerabile tẽplum cernitur. *Pantaleon* Pantaleon apud Nicomedeam patriã sub Maximiano martyr, Christianus ab Hermolao presbytero Nicomediensi factus. *Patricius* Patricius præsul apud Scotos, regem Scotorum ad fidem reduxit. *Palladius* Palladius Methonæus, sub Constantino magno scripsit de Festis apud Romanos, uarias'que orationes: author Suidas. Alter qui de re rustica scripsit ad Pausilypum, homo Ro. post Plinium: nonnulli Neapolitanum putant quod ibi se testatur fundum habuisse ubi loquitur de mense Martio. *Pamphilus* Pamphilus Neoclidis filius, Platonis auditor, cuius meminit Cic. de natu. de. & Plato circa Phædonis principium dicit eum inter illos qui in acie ceciderunt decem dies iacuisse, triduo'que postquam inde sublatus fuerat impositum rogo reuixisse, ac mira quædam tempore mortis uisa narrasse. *Pamphilus martyr* Pamphilus presbyter Eusebij Cæsariensis necessarius, tanto Bibliothecæ diuinæ amore flagrauit, ut maximam partem Origenis uoluminum sua manu descripserit. Sed & in XII. prophetis XXXV. ζητήσεων, id est, quæstionum uolumina manu eius cõscripta repperi, quæ tanto amplector & seruo gaudio, ut Crœsi opes possidere uidear. Scripsit autem antequam Eusebius pro Origene apologeticum æderet. Extinctusq́; item martyr apud Cæsaream Palæstinæ sub Maximo: ex Hieronymo. Eusebius autem in historia episcopum eum Cæsariensem uocat, priuatimq́; librum de eius uita se scripsisse testatur. *Pamphilus pictor* Pamphilus Apellis præceptor, non tantum pinxisse encaustica, sed docuisse traditur. Plinius. *Pamphila* Pamphila quæ in grammatica commentarios scripsit, à Gellio testis citatur. Suidas tris Pamphilos commemorat: duos grammaticos, quorum alter Sicyonius genere de grammatica picturaq́; ac pictoribus claris scripsit. Alter Alexandrinus dictionarium. Et quod Pratum appellauit, id est uariarum rerum collectanea. Tertium Atheniẽsem reip. expilatorem. Papyrij clari magistratibus & uiris. *L. Papyrius cursor* L. Papyrius uelocitate Cursor, cum consulem se aduersis ominibus contra Samnites progressum esse sensisset, ad auspicia repetenda Romam regressus edixit Fabio Rulliano magistro equitum, quem exercitui præponebat, ne manus cum hoste consereret. Sed cum ille opportunitate ductus pugnasset ac uicisset, regressus eum securi ferire uoluit: ille in urbem confugit, nec supplicem tribuni tuebantur. Deinde parentis lachrymis populus ueniam precibus impetrauit. Papyrius de Samnitibus triumphauit. Item Præneste cum prætorem grauissime increpuisset: expedi, inquit, lictor secures: & cum eum metu mortis attonitum uidisset, incõmodã ambulãtibus radicem excidi iussit. Cæcilius. Is etiam ut Li. in IX, scribit Dictator à Fabio cos. quanquam inimico ob salutẽ reip. dictus: aduersus Hetruscos profectus apud Longulam & Vadimonis lacum eos insigni clade adflixit, quo die ueteres Hetruscorũ opes tot bellis resistentes ceciderе. Secunda pugna apud Rosellas iterum uincens triumphauit. *L. Pap. Cursor filius* L. Papyrius Cursor eius filius, nobilissimũ de Samnitibus præter omnis superiores excepto patre triumphum reportauit, ob ad Aquiloniã cæsa hominum III. mil. cccxl. capta uero cccc. mil. Aedem Fortunæ de manubijs faciundã locauit. *L. Pap. Crassus* L. Papyrius Crassus cum Priuernates intra mœnia fugasset, ac pro rebus bene gestis triumphus ei negaretur, in monte Albano triumphauit & pro laurea, Myrtea est usus corona. Val. lib. iiij. *Gn. Papyrius Carbo* Gn. Papyrius Carbo cum dẽtibus natus. Pli. lib. vij.

Papyrius prætextatus. Papyrius Prætextatus nobilis adolescens, ex eo cognomen adsecutus, quod in prætexta & adolescentia constitutus, magnopere uisus est sapere. Cum enim in senatum à patre duceretur, in eoq́ forte arcana quædam tractarentur: domum reuersus interrogatus'que à matre quidnam in senatu actum: ut duæ, inquit, uni nubere possint. At illa mane cõuocatis matronis ad Curiam properat. Rogantq́ ut eadem duos habẽdi licentia sit etiam fœminis. Re cognita, ingenium & constantia pueri laudata: author Macrobius.

L. Papyrius Publius L. Papyrius alius qui Publium nobilem adolescentem debitorem in uinculis retinebat: quem quod stuprum pati nollet, contumeliis ac plagis adficiebat. Re ad senatum delata, Papyrius damnatur. Lex deinde lata ne quis in corpora libera ob æs alienum ius haberet. Li. viij. Valerius de pudicitia hæc eadem C. Plotium in T. Veturium adolescentem admisisse dicit, minime'q́ cõuenit.

C. Plotius T. Veturius Papyrius Fabianus naturæ rerum peritissimus, ipsa marmora in lapidicinis crescere dicebat. Plin.

Papias præsul Papias præsul Hierapolitanus in Asia Ioannis auditor, quinq́ tantum ædidit libros, quos inscripsit: Explanationes sermonũ domini. In præfatione dicit se tantum apostolos sequi authores: ubi duos nominat Ioannes, alterũ apostolo seniorem. Cui adscribũtur duæ epistolæ canonicæ. Hic dicitur mille annorũ Iudaicam ædidisse eram, id est, nouitatem. Quem secuti Irenæus & Apollinaris & cæteri, qui post resurrectionem dicunt Christũ cum sanctis in carne regnaturum. Tertullianus quoq́ in lib. de spe fidelium, & Victorinus Pictauensis, ac Lactantius hac opinione ducuntur. Hæc Hieronymus: meminit & Eusebius lib. hist. iij.

Papias grammus Papias alter è regione Transpadana oriundus, tẽpore Innoc. iij. Pon. scripsit Dictionariũ Latinum ex ordine literarum: quod aliquãdiu authoritatẽ sibi apud quosdã præsertim imperitos uendicauit.

Papinianus Papinianus Iurisconsultus acceptissimus Seuero principi, Scæuolæ discipulus, cui in aduocatione Fisci successit. Is est cui filios suos Seuerus moriens cõmendauit: deinde ab Antonio Caracalla successore securi percussus. Causa necis traditur quod Caracalla interfecto fratre Geta ei mãdauerit, ut & in senatu & apud populũ facinus dilueret: illum autem respondisse, non tam facile parricidiũ excusari posse, quàm fieri. Spartianus.

Papinius Papinius Statius poeta Neapolitanus.

Pappus Pappus philosophus Alexãdrinus tempore Theodosij senioris, Theonis æqualis. Scripsit de situ orbis, de fluuijs Africæ, de somniorum cõiectatione: author Suidas. Sed præter omnes eius extant commentarij in Ptolemæum.

Panæus Panæus frater Phidiæ prælium Atheniensium aduersus Persas apud Marathona factum pinxit: adeo colorũ usus increbuerat, adeo'q́ ars perfecta, ut in prælio Iconicos primũ duces tam Atheniensium quàm barbarorum pinxisse tradatur. Pli. Iconicos enim duces & imagines Iconicas uocat, quæ similitudinem alicuius exprimãt, ἀπὸ τῶ εἰκόνος.

Parrhasius Parrhasius Ephesius pictor, uenit in certamen cum Zeusi. Et cum ille detulisset uuas pictas tanto successu, ut in scenam aues aduolarẽt, ipse linteum pictũ detulisse traditur, ita ueritate repræsentata, ut Zeusis alitum iudicio tumens flagitauerit tandẽ remoto linteo ostẽdi picturam, atq́ intellecto errore cõcederet palmã ingenuo pudore, quoniã ipse aues fefellisset, Parrhasius autẽ artificem. Symmetriam primus picturæ dedit, primus argutias, primus elegantiã capillorum: cõcessione artificum, in lineis exterius palmam adeptus secundũ Antigonum & Xenocratem qui de picturis scripserũt. Ita enim desinebat ut promitteret alia posse, ostẽdebat'q́ etiam quæ occultabat. Pli.

Paris Troia. Paris Priami filius, quem pater quod patriæ fatum futurũ esse præsenserat exponi iussit, pastores'q́ educauerunt. Tẽpore procedẽte in aulam paternam receptus, apud Idam iudicium pulchritudinis pro Venere cõtra Palladem & Iunonem tulit: ex quo illas perpetuo infestas sibi regno'q́ habuit. Venus autẽ ei nuptias Helenæ per raptum cõciliauit, unde Troiæ bellũ exortum secundum Homer. Ex Oenone nympha Idæa ab eo dum esset pastor adamata, Idæum & Daphnidẽ dicitur suscepisse. Interfecit autẽ in bello Troiano Antilochũ: cum Aiace uero congressus mutuis simul cum eodẽ uulneribus cecidit.

Parmenides Parmenides Eleates Anaxagoræ discipulus ut Suidas, ut Diogenes Xenophanis. Cuius meminit Plato qui eius nomine dialogum scripsit uocauitq́ Parmenidẽ, siue de Idæis. Hic carmine Physiologiam expressit sicut Empedocles & Hesiodus, duplicem'q́ eam esse dixit: unam quæ ueritate cõstaret, alteram quæ opinione. Emicuit Olymp. lxviij, primus'q́ deprehẽdisse dicitur eundẽ esse Luciferũ & Hesperum. Alij Pythagorã dicunt. Suidas. Diogenes.

Parmenio Parmenio inter Alexãdri comites maxime dilectus.

Parthenius poeta Parthenius poeta Nicæus uel Myrleanus ut ait Suidas, Elegiacus, diuersorum'que metrorũ: à Cinna in bello Mithridatico captus, deinde ob ingeniũ manumissus, uixit usq́ ad Tyberium Cæsarem, qui teste Trãquillo eius scriptis admodũ delectabatur. Scripsit elegias

in Venerem,

in Venerem, epicedium in Areten uxorem suam. De'que eius laudibus libros tris. Huius Parthenij locos Virgilius quandoque mutuabatur, ut est illud: γλαύκῳ καὶ νηρέϊ καὶ εἰναλίῳ μελικέρτῃ. Virgilius sic: Glauco & Panopeæ & Inoo Melicertæ: author Gellius. Fuit item alter Chius genere filius Thestoris qui uocabatur Chaos, Homero poeta prognatus: scripsit uersus in laudem patris Thestoris. Suidas. Parthenius & Calocerus, Eunuchi Triphoniæ uxoris Decij Imp. martyres sub eodem principe. Paulos præter Aemylios quos supra diximus, plures diuersis temporibus uiros doctos ponit Suidas: inter quos Paulum Aeginetam medicum, qui reliquit de medicina libros quos adhuc habemus. Paulum Tyrium Oratorem, qui sub Hadriano legatione functus est, Tyrum Metropolim cōstituit: scripsit artem Rhetoricam, Præexercitationes, Declamationes. Paulum Germenum, qui scripsit cōmentarios in orationes Lysiæ. Paulus Samosatenus duas in Christo naturas negabat, sed tantum hominē adfirmabat. Idque ab Apostolis antiquitus traditum falsò dictitabat: contra quem Concilium fuit ultimum apud Antiocheam Claudij II. tempore. Huius uita ex epistola præsulum qui Concilio interfuere ad Dionysium Pon. & Maxi. Alexādriæ præsulem animaduerti potest, quæ in historia Eusebij ponitur in hanc sententiam. Paulus ex sacrilegijs & falso dogmate de paupere diues factus est, uir intolerabili superbia. Nam incedens per plateas, literas ac doctrinā publice ostentans notarijs solebat dictitare. In tēplo thronum altius cōscendens ad plebem concionem habebat, iactando dextram adrogāter, ad latus reducēdo, scabellum'que feriendo, theatralem plausum scenica quadam mollitie sibi excitari cupiēdo. Sed & antiquis scriptoribus obtrectat sese impudenter laudando, ac rhetorem magis quàm doctorem agēdo. Psalmos uero solitos cani prohibuit, suos'que tantum ab eo compositos, tum etiam in suas laudes iussit. Et cum filium dei negaret descēdisse de coelo, sed initium à Maria habuisse, Psalmi qui canebātur Paulum de cœlo profectum adfirmabant. Paulus Orosius historicus patria Tarraconensis decessit in Africa apud Carthaginem, sepultus uero Romæ in templo Eusebij ad Tropæa Marij. Reliquit historiam notissimam ab initio mundi usque ad Honorij principis tēpora. De Orosio Augustinus in epistola ad Hieronymum, sic ait: Venit ad me religiosus iuuenis compresbyter noster Orosius, uigil ingenio, ornatus eloquio, flagrans studio, utile uas in domo domini: desiderat ad repellendas falsas perniciosas'que doctrinas quæ animas Hispanorum multo infelicius quàm corpora barbarico gladio trucidarunt. Quapropter inde ab Oceani littore nos adijt, excitatus fama, quod à me posset quod cupiebat audire, neque ullam cepit aduētus sui fructum, docui autē quod potui. Quod autem non potui, unde discere ualeret, admonui. Itaque ut ad te proficisceretur hortatus sum. Hæc ille. Cum è Hierosolymis reuertisset, attulit in has partes reliquias corporis Stephani Protomartyris tunc primum inuētas, ut scribit Gennadius. Paulus diaconus Aquileiensis patria, genere Longobardus, Desiderio regi ob ingenium ac doctrinam admodum charus: à Carolo Magno captus, unà cum uita libertate etiā donatus, ac in honore apud eum habitus est: uerum cum postea Carolus illum cōperisset Desiderij libertatem quærere, in Diomedis insulam relegauit: unde post aliquot annos aufugiens & ad Arachim perueniens, rogatu Adilpergæ Desiderij filiæ & Arachis uxoris, historiæ Eutropij duos addidit libros, à Iuliano principe usque ad primi Iustiniani tēpora perscribens. Defuncta deinde Arachi, in Casinensi cœnobio reliquum uitæ tempus monachum egit, literas'que ad Carolum regem plenas humanitatis scripsit, gratias agens quod ab eo à quo prius fuerat conseruatus, rursus uitam acceperit. Paulus Foroiuliensis historiam scripsit Longobardorum, quorum tēpore ipse fuit. Paulæ uiduæ Hieronymus laudibus librum dicauit. Hæc è Toxotio Senatore sex peperit liberos, Paulinam, Blesillam, quæ uidua cœnobio se addixit. Rufinam, qua nubili dimissa simul cum Teuchio admodum puero, Hieronymū Hierosolymam unà cum Eustochio uirgine secuta est, ubi etiā decessit. Paula Busa genere apud Canusium exercitum populi Ro. ex fuga cladis Cannensis ueste, uiatico, frumēto, iuuit. Liuius XXII. Pompeia Paulina Senecæ uxor laudatissima. Lollia Paulina M. Lollij filia Caij principis uxor. Has omnis Paulina uirgo Romana & martyr laudibus superauit, quæ filia Artemi præfecti & Candidæ etiam martyrū, cum matre lapidibus obruta sub Diocletiano, sepultaque uia Aurelia, ubi passa est. Paulinus Nolanus præsul, sanctitate, literisque clarus Theodosij tēpore, quādo Gothorum rabies per Italiam sæuiebat, illud memorandum præbuit pietatis exemplum. Captum uidua mater filium flebat. Ipse miserando quando pecuniæ nihil amplius supererat redimendis captiuis, sese pro eius filio ca-

Parthenius Chius · *Parthenius martyr* · *Calocerus* · *Paulus Aegineta* · *Paulus Tyrius orator* · *Paulus Germenus* · *Paulus Samosatenus* · *Paulus Orosius* · *Paulus diaconus* · *Paulus Foroiuliensis* · *Paula* · *Paulina* · *Candida* · *Paulinus Nolanus*

ptiuum dedit. Huius postea corpus translatum Romam, in æde Bartholemæi collocatũ est. Scripsit ad Theodosium panegyricum super uictoria tyrãnorum, quod precibus & uigiliis ac ieiuniis bellum potius cõfecerit quàm uiribus aut armis. Pulcherrimũ eius opus de martyrum laudibus.

Paulinus Eboracensis Paulinus præsul Eboracensis à Gregorio ordinatus ac missus unà cum Augustino in Britanniam euãgelii causa.

Pausanias dux Pausanias Cleombroti filius, Lacedæmoniorum dux, res multas bello feliciter pro Lacedæmoniis gessit. Contra Athenienses qui bellum excitauerant missus eos pacatos reddidit, eiectis ex urbe decem Tyrannis. Post etiam Plateas deuictas tripoda afferens Apollinis tẽplo cum hoc epigrãmate. ἑλλήνων ἀρχηγὸς ἐπεὶ στρατὸν ὤλεσε μήδων παυσανίας. φοίβῳ μνῆμ᾽ ἀνέθηκε τόδε. Demum rebus Persicis studens dum esset Byzantii paulatim in tyrãnidem uenit, stipatoribus Phœnicibus & Aegyptiis, tum ueste mensaq; Persica utens, Xerxis insuper filia in matrimoniũ ducta. Quare accersitus ad iudicium aufugit in templũ Mineruæ, ubi & interfectus. Cadauer in barathrum eiectum. Epigrãma supra narratum quod superbũ uideretur, sublatũ, & ciuitatis inscriptũ. Græci subiecti ex eius morte grauiter indignati ad Atheniẽses defecerunt, & pestilentia Lacedæmoniam illico inuasit. Quapropter statuã eius statuerunt, ex quo pestis postea sedata. Ex Thucydide.

Pausanias Macedo Pausanias Macedo adolescens qui Philippũ Macedonem interfecit. Hic primis pubertatis annis stuprum per uim passus ab Attalo fuerat, quodq; peius est, conuiuis uti scortum ultro oblatus: quam iniuriam apud Philippum sæpe questus, cum eum ridentẽ facinus & amãtem potius uideret, iram in eum cõuertit, & ultionẽ quam ab inimico non poterat, ab iniquo iudice exegit. Trogus.

Pausanias grammaticus Pausanias Cæsariensis grãmaticus æqualis Aristidis scripsit de Constructione lib. I. problematum item I. ut author Suidas. Hic Hadriani principis tẽpore Romæ uixit, scripsitq; uniuersæ Græciæ περιήγησιν, id est geographiã cum eius historiis, quod opus adhuc extat. Philostratus de eo paucis mentionẽ facit, quæ nos hoc modo conuertimus. Cæsarea Cappadociæ patria Pausaniæ fuit Herodis discipuli: ex his unus qui clepsydri participes sunt, quos uulgus sitiẽtes uocat. Præceptoris copiam cum in plærisq;, tum extemporali oratione referebat: enunciabat pingui lingua, more Cappadocum collidẽdo consonãtes, ac longa contrahendo & breuia producendo: ex quo uulgo Cocus uocabatur; quod ex multis sumptuosis cibis fanè obsonium præpararet. Declamationis modus quanquam supinus tardusq; uim habet, haud ueteribus absimilis, ut est ex eius monumẽtis deprehẽdere: quæ plurima Romæ reliquit, ubi etiam senex extinctus est relatusq; Athenas: unde olim discedens, inter alia illud Euripidis opportune cõmemorauit. O Theseu iterum me uerte uti uideã ciuitatem.

Pausias Pausias Sicyonius pictor Brietis filius & discipulus. Lacunaria & cameras pingere instituit. Amauit & Glycerium municipem suam, inuentricem coronarum, unde paupertatem illa sustentauit. Hanc pinxit sedentem cum corona: quæ tabula nobilissima appellata est στεφανόπλοκος, id est, coronam texens. Huius tabulæ exemplar quod ἀπόγραφον uocant, L. Lucullus duobus talentis emit Athenis. Plinius.

Pauson Pauson pictor quem ego eundem cum superiore putauerim, quanquam aliter appellatus: de quo Aelianus de uaria histo. sic scribit. Socratis sermones erant uti pictura Pausonis. Nam is in parua tabella equum currentem frenatumque expressit. Cumq; ille cuius gratia opus fecerat indignaretur quod frenum addidisset, respondit, angustiam tabellæ esse causam quod in paruo spacio frenare opus fuerit necesse. Sic Socrates his qui uerba eius non recte aut bono animo accepissent, in ænigmate loquebatur. Hæc ille. Cui quidem exemplo illa Dominica sententia comparari poterit, Cæteris datur in parabolis loqui.

Perpenna Perpenna & Perpena utroq; modo in antiquis marmoribus reperitur. Perpenna Cos. Aristonicum regem qui Crassum cum exercitu deleuerat, subiugauit. Perpenna Marianarum partium in Hispaniam fugiens coniunctis castris cum Q. Sertorio aduersus duces populi Ro. multos annos feliciter pugnauit. Demum regnandi cupidus Sertorium ipsum inter epulas incautum interfecit, uti solus imperio in Hispania potiretur. Sublatus & ipse mox à GN. Pompeio cum toto exercitu.

Peregrinus Peregrinus presbyter Ciuis Ro. missus in Galliam euangelii gratia, ibidem sub Hadriano passus, iacet Parisii.

Perseus philosophus Perseus Citieus philosophus Stoicus, uocatus & Dorotheus tempore Antigoni Gonatæ filii Demetrii, discipulus & alumnus Zenonis Stoici, scripsit historiam: author Suidas.

Perseus pictor Perseus pictor, Apellis discipulus, à magistro ac etiam Zeuside condiscipulo longe differens, ad quem de hac re scripsit. Plinius.

Perseus rex Perseus Macedoniæ rex, de quo in Paulo Aemylio mentionem feci, à quo in triumphum ductus fuit.

Perses Perses Ascræus frater Hesiodi, uersificator: ut Suidas.

Perseus

Perseus Iouis filius. De quo in Geographia inter res Argeorum mentionem feci. C. Persius doctissimus Romanorum, Cuius Lucilius meminit. Cicero item de Oratore. L. Lucilius homo doctus & perurbanus, dicere solebat ea quæ scriberet, neque à doctissimis legi uelle, neque ab indoctis, quod alteri nihil intelligerent, alteri plus fortasse quàm ipse: de quo etiam scripsit, C. Persium non curo legere: hic fuit, ut nouimus, omnium ferè nostrorum hominum doctissimus: Decimum Lælium uolo, quem cognouimus uirum bonum & non illiteratum. Sed nihil ad Persium. Hæc Cicero. Huius etiam Lucilij sermonis meminit Plinius, in proœmio naturalis historiæ. A. Persius teste Eusebio patria Volaterranus meus municeps Romæ sub Nerone principe uixit, cum familiaribus Cornuto & Basso Saleio. Inter Satyros secunda palma. Martialis. Plus etiam libro laudatur Persius uno Quàm longus tota Marsus Amazonide. Vixit annis XXI. Volaterris adhuc eius familiæ monumentum in marmore apud portam S. Angeli, cernitur huiuscemodi inscriptione. A. Persius. A. F. Seuerus. V. AN. VIII. M. III. D. XIX. Perdicas Macedo inter comites Alexandri, qui etiam in regni partem successit: tanta uir audacia simul & fortitudine, ut leæna præsente catulos è cubili per uim auferret. Author Aelianus de uaria historia. De hoc etiam inter res Macedoniæ in Geographia diximus. Pericles Atheniensis clarus authoritate & eloquentia. Quem Olympum poetæ in comœdia uocant, quod tonare in concionibus ac fulmen ciere uideretur. Habuit aduersarium in administranda rep. Thucydidem Milesium uirum nobilem ac potentem. Suggestum ascensurus dijs uota faciebat, ne uerbum se imprudente aut inuito efflueret, quod ad remp. minus pertineret. Cum Sophoclem haberet in prætura collegam, ac simul aliquando nauigasset, collaudasset'que Sophocles formam pueri prætereuntis inter graues sermones. Non solum, inquit, ó Sophocles prætorem decet manus, sed etiam oculos habere continentes. Thucydide quondam uociferante quod nimis multa ex publico in ædificijs erogasset, ipse ad populum dixit: *Si ita eis uideretur, de suo erogaturum, modo eius nomen inscribi in operibus pateretur.* Responderunt sumptus omnino publice fieri debere. Multos annos princeps rempublicam fœliciter rexit, magnasq; hostium copias fudit. Inter quas Samios. Quorum classem ualidissimam apud insulam Tagriam expugnauit. Nam Samij infesti erant Milesijs amicis Atheniensium. Quod bellum rogatu Aspasiæ uxoris dicitur sumpsisse. Erat enim Aspasia una è concubinis Cyri regis, eoq; mortuo captiuam adeo dilexit, ut cum domo exiret, semper eam dissuauiaretur: quæ & Omphale & Deianira & Iuno per adulationem dicebatur à Comicis. Hãc demum in matrimonium accepit. Samo expugnata mœnia diruit. Melissum philosophum simul & imperatorem eius loci in fugam egit. Reuersus Athenas, defunctos in eo bello pulcherrima oratione laudauit, quam funebrem apud Græcos primam nonnulli fuisse dicunt. Ea siquidem à Thucydide describitur. Deinde author Corcyreis ferendi auxilij contra Corinthios fuit: postremo, nec ipse caruit inuidia. Cleon siquidem & Hermippus poeta Comicus magni tunc in repub. eius laudibus obtrectantes, egerunt cum Lacedæmonijs, ut ab Atheniensibus peterent, uti ciuitatem eorum piaculo expiarent, cui iamdudum genus Periclis esset obnoxium: sed omnia Pericles superauit, de authoritateq; propterea nihil diminuit. Cuius rei Thucydides multis meminit uerbis. Excessit lento morbo, in quo sanè à Theophrasto in libro de uirtutibus reprehenditur, quod in ultimo morbo superstitiones quasdam aniles adpensas collo ob liberationem ferret. Cumq; iam penè exanimis audiuisset quosdam de eius laudibus differentes, & quod nouies uictor pro patria fuisset, ipse præter spem locutus, Nihil dicitis, inquit, O ciues. Nam hæc fortunæ sunt partium, hoc potius dicite quod nemo propter me uestem mutauit. Cicero autem in Bruto de eo sic. Ante Periclem cuius scripta quædam feruntur, & Thucydidem, litera nulla est, quæ quidẽ ornatum habeat. Et rursus alio loco. Pericles Xanthippi filius adhibuit doctrinam in oratione: quæ quanquam tunc nulla erat dicendi, tamen ab Anaxagora physico auditor exercitationem mentis à reconditis abstrusisq; ad causas forenses popularesq; facile traduxerat. Huius suauitate maxime exhilaratæ sunt Athenæ, huius ubertatem & copiam admiratæ, eiusdem uim dicendi terrorem'que timuerunt. Eupolis in huius labijs deam persuadendi sessitauisse dixit. Quintilianus de eodem sic refert. Cicero in Bruto negat ante Periclem scriptum quicquam, quod ornatum orationis habeat, eius aliqua ferri. Ego quidem non inuenio quicquam quod tantæ eloquentiæ fama sit dignum. Ideo'que minus miror esse qui nihil ab eo scriptum putent. Hæc autem quæ feruntur ab alijs esse composita

Perseus Iouis | C. Persius | A. Persius poeta | Perdicas | Pericles

Periander Periander Corinthiorum rex unus è septem sapientibus, Cypselo patri in regno successit. Olymp. XXXVIII, regnauit annos XL, Rogatus cur in tyrannide perseueraret, cum esset sapiens, respondit, & sponte, & inuitum cedere, æque periculosum. Crudeliter igitur & in magna suspicione agebat, stipatus semper militibus, ociosos in foro & oscitantes usq; formidans. Quapropter continuo erat in bellis, naualibus præsertim, utrunque possederat mare. Dicitur & Isthmum uoluisse perfodere, & uxorem adeo dilexisse, ut etiam cum mortua concubuerit. Scripsit ὑποθήκας, id est, uitæ humanæ præcepta: uersus ad duo milia. Huius illud est, χόλου κράτει, Iram compesce. Et: Exercitatio totum ualet. Diogenes. Suidas, GN.

GN. Petreius Petreius Atinas Cimbrico bello primipilus sub Q. Catulo, exclusam ab hoc legionem suam adhortatus, Tribunum suum dubitantem per hostium castra erumpere, interfecit, legionem'que eduxit: donatus propterea corona graminea ob seruatum exercitum. *Petreius dux* Petreius dux Pompeianus à Cæsare in Hispania superatus, ut in commētarijs. Petronios Romanos complures claros'que uiros legimus. *P. Petronius Aeg. praefec.* P. Petronius Aegypti præfectus ab Augusto missus Cor. Gallo successit. Aduersus Aethiopes bellum gessit. Quibus regina Candace imperitabat. Virili quidem animo mulier, sed altero capta oculo. Nam Aethiopes Syenes præsidio expugnato Cæsaris statuas euerterunt, captiuos duxerunt. Petronius cum paucioribus quàm decem milibus peditum & equitibus DCCC. aduersus XXX. hominum milia, primum compulit in Pseleam eos fugere Aethiopicam urbem: deinde cum oppido in potestatem recepit. Inde Nepata progressus quæ Candaces regia fuerat, ubi eius filius morabatur: ipsa cum loco proxima esset, legatos misit qui de pace tractarent, redditis statuis & captiuis. Ille ingruens, Nepata cepit ac diruit puero fugiente: ratus'que ulteriora inuia esse cum spolijs regreditur Alexandriam præsidio relicto, è captiuis mille Augusto misit à Cantabris reuertenti. Interea Candacem cum multis milibus præsidium aggressam, Petronius cum auxilio anteuertit, & castellum ingressus multo adparatu confirmauit. Et cum illi legatos ad eum mitterent dixit, si quid uellent ad Cæsarem proficiscerentur, quibus negantibus scire quis esset Cæsar, & qua ad eum iretur, dedit qui eos duceret in Samum. Itaque profecti Cæsarem inuenerunt in Syriam progredi parantem & Tyberium in Armeniam, ab eo quæ uolebant facile impetrauere. Nam & tributa eis remissa sunt. Strabo libro decimoseptimo. *Petronius Granius* M. Petronius Granius Centurio octauæ legionis, sub Cæsare bello Gallico militās, Gorgouiæ portam à multitudine hostium tamdiu tenuit, donec socijs spacium fugiendi daret. Mox ducibus hostium cæsis, reliquos à custodia portæ expulit, reuertentibus'q; subsidio socijs, uulneribus deficiens: Ite nunc ait incolumes. Hæc Pli. Plutarchus autem in Cæsare scribit de P. Petronio Granio, qui unus è partibus Cæsarianis, cum nauis eius qua Quæstor designatus in Africā uehebatur, in Scipionis potestatē uenisset, & cæteris interfectis, Quæstori Scipio incolumitatē polliceretur, respondit, Cæsarianos alijs incolumitatē dare, non accipere consueuisse, quo dicto se illico gladio transuerberauit. *Petronij amicitia* Petronius alius à Val. de amicitia scribitur. Qui Aelij beneficio ex humili loco ad equestrē peruenerat ordinem. Mox cum Aelius Placentiæ præesset, ne in manus hostium ueniret, gladio incubuit. Petronius quoq; qui morientem iuuerat, super eundē cecidit. *T. Petronius consularis* T. Petronius cōsularis moriturus inuidia Neronis, ut mensam eius exhæredaret, Trullam murrinam CCC. LLS. emptam fregit. Plinius. T. Petronius pater Vespasiani, de quo inter Flauios diximus. *Petronius Perpenna* Petronius Perpenna Magnus Quadratianus V. C. & in lustris præfectus urbis, Constantinianas Thermas longa incuria & abolendæ ciuilis uel potius feralis cladis uastatione uehementer adflictas, ita ut agnitione sua ex omni parte perdita desperationem cunctis reparationis adferrent, deputato ab amplissimo ordine paruo sumptu quantum publicæ patiebantur angustiæ, ab extremo uindicauit, & prouisione longissima in pristinam faciem splendorem'q; constituit. Hæc inscriptio Romæ in Thermis Constantinianis. *Petronius Diodotus* Petronius Diodotus scripsit ἀντιλεγόμενα, id est, contradicta: citatur testis à Plinio. *Petronius poeta* Petronius Arbiter poeta, cuius aliqua de medicina uersibus conscripta ad nos peruenerunt. *Petronius præsul* Petronius præsul Bononiensis huic nomini præter omnis decus attulit. Qui, ut ait Gennadius, patre Petronio uiro erudito & præfecto prætorij Theodosij iunioris genitus, ab ineunte ætate sanctitati sacris'que literis addictus est. Scripsit de uita monachorum Aegypti, alium'que de ordinatione præsulis tractatum, qui elegantiore aliquantulum stilo perscribitur. *Petronilla* Petronilla Petri apostoli filia uirgo, Romæ decessit & iacet. Huic febricitanti cur non succurreret sicuti alijs Petrus interrogatus respondit, hoc est

præstare,

præstare. Petrus Chrysologus Præsul Rauennas Petri discipulus professor iacet Forocor- Petrus Chrysologus
nelij. Sunt & huius nominis præclari permulti qui alibi dicentur. Perillus inuentor ænei tau- Perillus
ri apud Phalarim tyrannum, primus ipse iusto iudicio tormentum expertus. Perilla Ouidij Perilla
poetæ filia ab eo memorata. Pœtelius non aũt Petilius, ut quidam: sic enim in antiquo mar- C. Pœtelius
more C. Pœtelius. C. F. Balbus. Is Cõsul cum M. F. Ambusto de Tiburtibus & Gallis qui au-
xilium tulerant triumphauit. Fabius ouans urbem ingressus est. Liuius. lib. vij. Pœtelius scri-
ba tempore belli Macedonici agrũ habebat sub Ianiculo, in quo dum cultores altius terram
moliuntur, duæ lapideæ arcæ octonos fermè pedes longæ, quaternos latæ, inuẽtæ sunt, oper-
culis plumbo deuinctis, literis Latinis Græcisq́; utraq; arca inscripta erat, in altera Numam
Pompilium regem Romanum sepultum esse: in altera libros Numæ Pompilij inesse. Eas ar-
cas cum ex amicorũ sententia dominus aperuisset, quæ titulum sepulti regis habuerat, ina-
nis inuenta sine ullo uestigio corporis humani aut ullius rei: per tabem tot annorũ omnibus
absumptis. In altera duo fasces candelis inuoluti septenos habuere libros, non integros mo-
do sed recentissima specie. Septem libri Latini de iure pontificio erant. Septem Græci de di-
sciplina sapiẽtiæ quæ illius ætatis esse potuit. Adijcit Antias Valerius Pythagoricos fuisse:
uulgatæ opinioni, qua creditur Pythagoræ auditorem fuisse Numam, mendacio probabili
adcommodans fidem. Primo ab amicis qui in re præsenti fuerunt libri lecti, mox pluribus le-
gentibus cum uulgarentur, GN. Pœtelius prætor urbanus studiosus legendi hos libros à L. GN. Pœtelius
Pœtelio sumpsit: qui cum animaduertisset in eis pleraq; dissoluendarum religionum esse, ex
S. C. libri in Comitio cremati sunt. Liuius xl. Q. Pœtelij duo Tribuni ple. Scipioni Africano Q. Pœtelij
diem dixerunt. Cuius rei exitum in Scipione dicemus. Penelopen Icari filiam Vlyssis con- trib. duo.
iugem uulgo laudatam, nonnulli impudicam faciunt: inter quos Duris Samius qui Troia- Penelope
nam scripsit historiam. Pelopidas Thebanus æqualis Epaminondæ cum quo quãdoq; mili- Pelopidas
tauit. Lacedæmonios pluribus cladibus apud Plateas & Thespias adfecit. Cumq; Ptole-
mæus bellum Alexandro Macedoni inferret, Pelopidas ab utrisque adcersitus rei concilian-
dæ gratia, contentionẽ sedauit, exulesq; reduxit adducto Thebas Philippo fratre regis pro
obside, illo qui postea pro Græcorum libertate pugnas obibat. Missusq; deinde à Theba-
nis ad regem Artaxerxem de rebus publicis legatus, magnopere honoratus, muneribusq;
cumulatus, impetratis insuper quæ uoluit remigrauit. Postremo contra Alexandrum Phe-
ræum in Thessalos grassantem Imperator profectus, in prælio occubuit. Ipse uero Alexan-
der condignas dedit postea pœnas, ab uxore interfectus. Pigres Halicarnasseus frater Arte- Pigres
misiæ uxoris Mausoli poeta, Iliadis Homeri primis quibusq; uersibus adiecit elegos eisdem
incipiendo literis uidelicet. μῆνιν ἄειδε θεὰ πηληϊάδεω ἀχιλῆος, μοῦσα γὰρ σὺ πάσης πείρατ' ἔχεις σο-
φίης. Suidas. Pindarus genere Thebanus, temporibusq; fuit Aeschyli poetæ & Persarum Pindarus
expeditionis in Græciã. Duas suscepit filias: à patre tibiam primo, mox ab Hermione lyram
edoctus est. Eius gratia Lacedæmonij in reliquam Bœotiam sæuientes Thebis pepercerũt,
animaduersa in foribus nominis eius inscriptione, quod etiam procedente postea tempore
memorant Alexandrũ fecisse. In quodam ipse carmine Athenas magnificas appellauit, qua-
propter pecunia à Thebanis mulctatus fuit, quam Athenienses grati deinde exoluerũt: scri-
psit lingua patria, id est. dorica, Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia, quorũ magna pars amis-
sa. Inter nouem Lyricos princeps putatur: qui sunt, Pindarus, Alcæus, Sappho, Stesichorus, Lyrici
Ibycus, Bacchylides, Simonides, Alcman, Anacreon. Hæc ex uetusto codice conuersa. Altis-
simus fertur & uerborum & sententiarum copia, ut ait Quintilianus, grauitate arduus, con-
structionéque ac ordine immensus ac prolixus. Quem imitari posse Horatius negat. Apud
Græcos, ultima est lectio eorũ qui iam profecerunt inter poetas, sicuti & Thucydidis in solu-
ta oratione. Pindarus alter Melani filius Halyatti regis Lydorũ ex filia nepos: successit Ephe- Pindarus
siorum tyrannidi, qui capta Epheso postea à Crœso auunculo suo iussus discedere, secessit in tyrannus.
Peloponnesum cum parte substantiæ, dimisso domi præside amico: author Aelianus de ua-
ria historia. Pinytus Lathyneus nobilis grammaticus Romæ unà cum Epaphrodito li- Pinythus
berto Neronis. Pausanias. Pisandrus Camireus (Camirus enim ciuitas Rhodi est) Eumolpi Pisandrus
tempore, ut placet nonnullis antiquior Hesiodo. Poema ipsius Heraclea in libris duobus: Poeta.
ubi Herculis facta describuntur. Alia uero ipsius falso feruntur, cum potius Aristeæ sint poe-
tæ. Suidas. Pisandrus Larãdeus siue Lycaonius sub Alexandro Mãmeæ uersificator, scripsit Pisandrus
uariã hist. uersibus, libris lx. quã inscripsit ἡρωικῶν θεογαμιῶν. Suid. Pisandrus Nestoris filius. Nestoris.

Piseus Piseus Tyrrhenus æneam tubam inuenit, author Plinius. Pisones Calpurniorum prosapiæ
Pisones fuere, quæ à Numa rege descēdit. Calpurnius enim Numæ filius fuit, ut ait Festus. Horatius
item in poetica ad Pisones. Vos ó Pompilius sanguis. Primus sanè qui domū illustrauerit,
L. Cal. Piso L. Calpurnius Piso Frugi, qui Tribu. ple. legē primus de repetundis pecu. Cēsorino & Man
Frugi, lio Coss. tulit, & causas egit, & multarū legum aut author aut dissuasor fuit, orationesq́; reli
quit quæ iam euanuerūt, & annales sanè exiliter scriptos. Hæc Cicero in Orat. Quorum an-
nalium uerba Gellius lib. xi. ponit huiuscemodi. Eundem Romulū dicunt ad cœnā uocatum
ibi nō multū bibisse, quia postridie negocium haberet: ei dicūt, Romule si istuc omnes homi
nes faciant, uinū uilius sit. Is respondet, Imò uero carū, si quātum quisq; uoluerit bibat. Nam
L. Cal. Piso ego bibi quantū uolui. Cicero item in orationibus: L. Pisonē C. Gracchus accusator cum in
Frugi fil. iudiciū uocari mandasset, & lictor dixisset, quē. cum multi essent Pisones. Cogis me inquit,
inimicū meum Frugi appellare. Is filium habuit L. Pisonem Frugi: qui ut est item author Ci
cero in sexta cōtra Verrem actione, Prætor in Hispania interfectus est, tantusq́; frugalitatis
paternæ imitator, ut cum forte in exercitatione fractū annulum reficere uellet, aurificem Cor
dubæ iusserit accersiri, ac in medio foro posita sella appēsoq; auro, uidētibus omnibus, annu
M. Cal. Piso lum facere. M. Calpurnius Piso orator, de quo etiā Cice. in Bruto: M. Calpurnius Piso quic-
orator. quid habuit ex disciplina, maximeq́; ex omnibus qui ante fuerūt, Græcis doctrinis eruditus
fuit. Habuit à natura genus quoddā acuminis quod iam arte reliquerat, quod erat in repre-
hendendis uerbis acutū atq; solers, sed sæpe stomachosum, interdū etiā facetum. Is laborem
quasi cursum forentem diutius non tulit. Et corpore erat infirmo, & hominum ineptias atq;
stultitias quæ deuorandæ nobis sunt, nō ferebat iucundiusq́; respuebat, siue morose (uti pu
tabatur) siue ingenio liberoq́; fastidio. Is cum satis floruisset adolescens, minor est haberi cœ-
ptus postea. Nam quantū detraxit de studio, tantum amisit de gloria. Ad hunc dicit Pedia-
nus Ciceronem à patre fuisse deductum. Qui orator fuit, & Procos. de Hispania triumpha-
C. Piso Stata. uit. Q. Hortensio & Q. Metello Coss. C. Piso Statarius, sermonis plenus orator, minime ille
quidem in excogitādo, ueruntamen ualuit simulatione, multo etiam acutior quàm erat uide
batur. Cicero in oratore. C. Pisoni Crassipedi genero meo, nullum tempus illi uacabat, aut à
forensi dictione, aut à cōmentatione domestica, aut à scribendo aut cogitādo. Cicero in Bru
GN. Cal. Piso to. GN. Calpurnius Piso adolescēs, amicus Catilinæ ac ob id suspectus, missusq́; à Senatu in
adolescens. Hispaniam, ut per honorem legationis animus eius ablegaretur. Ibiq́; dum iniurias prouin-
cialibus facit, occisus est, ut quidam putant à GN. Pompeij clientibus Pompeio non inuito.
L. Cal. Piso so Pedianus. L. Cal. Piso, in quē est oratio Ciceronis, socer fuit C. Cæsaris dictatoris, Calpur-
cer Cæsaris. niæ pater. Pisones ad quos scribit Horatius poeticam, huius filij seu nepotes Mœsiam subiu
Pisones Ho gauerunt: alter eorum L. Piso uocabatur, maxime à Seneca in epistola libro xi. uituperatur,
ratiani. ijs uerbis: L. Piso uigente bello Actico urbis custos, ebrius ex quo semel factus est, maiorem
partem noctis in conuiuio exhibebat, usq; ad horam sextam ferè dormiebat. Hoc erat eius
matutinum officium: suum tamen quo tutela urbis continebatur, diligentissime administra
uit. Huic & diuus Augustus dedit secreta mandata, cum illum præponeret Thraciæ, quam
perdomuit. Et Tyberius proficiscens in Campaniam cum multa in urbe suspecta relinque-
Piso Galbæ ret & inuisa, puto quod bene cesserit illi Pisonis ebrietas. Piso nobilis adolescens quem Gal-
Piso contra ba præcipue dilexit, ac adoptauit. Item alius antea qui contra Neronem coniurauit. Vtri-
Neronem. usque meminit Tacitus in historia principum. Piso Frugi alius, unus è XXX. tyrannis sub
Piso Frugi Galeno. Calpurnius Sura ephemeridas uitæ Galeni senioris scripsit. Pollio. Pyrrho Elien-
Calpurnius sis ignobilis & pauper fuisse traditur. Ab initio pictor, deinde philosophiæ se conferens, no
Sura. uam ingressus est uiam, nihil omnino adfirmādo, nil turpe aut honestum, nil iustum aut in-
Pyrrho phi iustum natura, nisi lege & consuetudine esse, ut id à quibusq; gentibus duceretur. Cōtra igi
losophus. tur dogmata omnia se opponebat, omniaq́; refellebat. Vita præterea opinioni similis, unus
omnia sustinere, nihil omnino sensibus permittens. Quare ij Pyrrhonij, Aporetici, Sceptici,
Zetetici, Ephectici appellati sunt. Pyrrhonij ab authore. Aporetici quod semper addubitēt,
Sceptici quod semper quærant & nunquam inueniant. Zetetici quod semper in ueritatis
inuestigatione uersentur. Ephectici ab euentu, quod post inquisitionem contineatur adsen-
sio: ex Suida. Huius igitur & Erilli ac Aristippi iam diu explosa sententia, ut ait Cicero in of-
Pyrrhus ficijs. Pyrrhus, qui & Neoptolemus, Achillis filius, amisso Troianis temporibus per absen-
Achillis tiam paterno regno in Molossorū regione cōsedit, gentēq́; à suo nomine Pyrrhidas, deinde

Epirotas

Epirotas uocauit. Ibiq; Lanassa Herculis nepte ex oraculi Dodonæi responso rapta VIII.
sustulit liberos. Ex his uirginibus matrimonio diuersis collocatis, adfinitates potētiamq; si/
bi conciliauit. Atq; Heleno Priami filio ob industriam & uaticinium Andromachen, qua in
diuisione Troianæ prædæ acceperat, cum Chaonū regno cessit, breuiq; post tempore Del/
phis insidijs Orestis inter altaria interijt. Trogus libro xvij. Pyrrhus rex Epirotarum mater *Pyrrhus*
no genere ab Achille, paterno ab Hercule oriundus, eodem teste authore in eodem libro,
cum propter odiū patris Aeacidæ, qui ab Epirotis fuerat interfectus, ad necem & ipse quæ/
reretur, furtim subtractus ad Illyricos defertur, traditusq; Heroe Glauci regis uxori nutrien
dus fuit. Cumq; natus annos XI. esset reuocatus à suis, tāta uirtute creuit, ut cum, sicut Cæ/
cilius scribit, imperium orbis agitaret, & Romanos potētes uideret, Apollinē de bello con/
suluerit. Ille ambiguo respōdit. Aio te Aeacida Romanos uincere posse. Hoc ad se dictū tra
hens, auxilio Tarentinis contra Romanos uenit: Leuinum Cos. apud Heracleam elephan/
torum nouitate turbauit. Cumq; Romanos aduersis uulneribus occisos animaduerteret,
Ego inquit, talibus militibus orbem terrarū breui tempore subijcere potuissem. Amicis gra/
tulantibus, quid mihi cum tali uictoria inquit, ubi exercitus robur amissum est? Ad XX. ab
urbe lapidem castra posuit. Captiuos Fabritio gratis reddidit. Viso Leuini exercitu cādem
sibi ait aduersus Romanos, quam Herculi aduersus hydram, fuisse fortunam. A Curio & Fa
britio superatus Tarētum profugit. Inde in Siciliam traiecit. Mox in Italiam Locros regres/
sus pecuniam Proserpinæ auferre tētauit, sed ea naufragatione erepta est. In Græciam reuer/
sus dum Argos oppugnaret, ictu tegulæ prostratus cecidit. Corpus ad Antigonū Macedo/
niæ regem relatum, magnificeq; sepultum est. His Plutarchus alia quædam addit, inter quæ
Pyrrhi pollicem dextri pedis, uim quandam diuinam habuisse dicit, ut eo pressi ex splene la/
borantes curarentur. Eum præterea ardere non potuisse reliquo corpore cremato. Hanc ho/
die similem uirtutem in dextra Gallorum regum uidemus, qua angina seu struma adfecti li/
berantur. Pyrrhi res gestas in Italia cōscripsit Zeno historicus, ille qui etiam Epitomen Ro/
manarum & Carthaginensiū rerum teste Diogene composuit. Pyttacus Mitylenæus unus *Pyttacus*
è septem tempore Crœsi regis. Huius illud: prouidere ne casus ueniant: si forte uenerint, *sapiens.*
æquo animo tolerare. Fuit alter Pyttacus legislator ut Fauorinus & Demetrius in homo/ *Pyttacus le*
nymis meminere, qui minor est appellatus. Aelianus autem de ua. historia Pyttacum quen *gislator.*
dam commemorat, qui de mola pistrina Encomium fecit, ut in paruo subiecto uim dicen/
di ostentaret. Idem de Sapiente dicit, eum in templo fortunæ scalam constituisse, ut eius ex/
primeret effectum, quum multi in uita mortales ascendant, descendántque. Pysistratus *Pysistratus*
Atheniensis tyrannus clarus genere, eloquentia uero tanta, ut ea deliniti Athenienses liber/ *tyrannus.*
tate qua nihil charius habebant, se sponte exuerent, illiusq; facūdiæ sanctitatem Solonis qui
numen fuerat ciuitatis, posthaberent. Astu quoque incredibili. Timens siquidem olim pri/
mores in ciuitate, uoluntarijs plagis domi adflictus ac terga cruentatus in publicum pro/
cessit, ubi de crudelitate principum questus, ad ulciscendū inimicos populum exciuit. Idem
teste Valerio de liberalitate, cum quidam medio foro filiam dissuauiatus fuisset, irascenti
uxori respondit, si eos qui nos amant cædamus, quid faciundum ijs qui odio persequun/
tur? Artes liberales maxime fouit. Bibliothecam primus Athenis publicauit, quam Xer/
xes urbe potitus ad Persas transtulit. Eam deinde multis post annis Seleucus Nicanor re/
ferendam curauit. Homerus eius iussu in eum qui nunc est ordinem redactus. Quidam fi/
lio Hipparcho referunt. Regnauit annos trigintatres, quo tempore Seruius Tullus Ro. ut
author Gellius. Plura de hoc, & quomodo sit tyrannidem adeptus, uide apud Trogum li/
bro secundo. Pysistratus alter Larisseus historicus commemoratur à Suida. Pyreicus mi/ *Pysistratus*
noris penicilli pictor humilia secutus, in eo summam adeptus est gloriam, Sutrinas, tonstri/ *historicus.*
nas, asinos, & obsonia pinxit, & his similia. Quare ῥυπαρόγραφος cognominatus est, quasi hu *Pireicus*
milium & sordidorum pictor, quippe hæ pluris uænere, quàm maximæ multorum ediuer/
so medicinæ, ut inquit M. Varro. Pyrgoteles sculptor nobilis gemmarum, à quo tantum *Pyrgoteles*
Alexander sculpi uolebat. Pythagoras Samius philosophus patre Demarato locuplete ac *Pythagoras*
negociatore, in Aegyptum primo, mox Babyloniam discendi siderum cursus gratia pro/
fectus est. Inde regressus in Cretam ac Lacedæmoniam peruenit, ut Lycurgi & Minois in/
clytas ea tempestate leges agnosceret. Ad ultimum in Italiam transmittens Crotone conse/
dit, ubi populos luxuriæ adsuetos authoritate ac doctrina ad frugalem cultum reuocauit.

Matronas ad pudicitiam, iuuenes ad modeſtiam cohortari cœpit. Eius paſſim ſanctitate
ac uitæ abſtinentia inductæ mulieres, auratas ueſtes, ornamentaq́ laſciuiora in templo Iu-
noni conſecrauere. Sed & ex iuuenibus .C C C. cum ſodalitij iure ſacramento quodam nexi
ſeparatim à cæteris ciuibus religionis ac modeſtiæ cauſa agitarent, ſuſpicione clandeſtinæ
coniurationis ciuitatem in ſe conuerterunt. Itaque eos in unam domum coactos uulgus cre
mare contendens, tumultu omnia compleuit, ubi L X. periere, cæteri in exilium profecti. Py
thagoras itaque cum multos annos Crotone exegiſſet, Metapontum migrauit, ibiq́ deceſ-
ſit. Cuius tanta fuit admiratio ut ex domo eius templum facerent, eumq́ pro deo colerent.
Hæc ex Trogi libro xx. Quintilianus autem libro ix. Cicero uero ait. Tanta opinio de Py-
thagora præiudicata potuit, ut eius etiam ſine ratione ualeret authoritas. Docuit in Italia re-
gnante Seruio Tullo, ut Liuius, & Dionyſius authores. Eius Philoſtratus in principio uitæ
Apollonij, pluribus uerbis meminit. Quemadmodũ ab omnibus abſtineret animalibus, ani
mamq́ reducem putaret. Se propterea Euphorbum Troianum dicebat. Deinde pauonem
fuiſſe. Ex quo Perſius noſter Pythagoreum appellat pauonem. De ipſius ſecta ſcripſit Iam-
blycus libros tris qui adhuc extant. In quos cõmentarios edidit Simplicius, opus utrunq́ in
blibliotheca Vaticana conſpicitur. Ipſius apophthegma, φίλων πάντα κοινά, Amicorũ omnia
Pytheas communia. Pytheas ſiue Python Athenieñſis orator audaciſſimus. Captus quondam ob æs
alienum è cuſtodia Macedoniam auſugit. Vnde paulo poſt domum reuertit, ſcripſit oratio
Pythis nes Iudiciales, & Conciones & alia. Suidas. Pythis pictor concertans ſuperatus eſt à Tima-
Pythodoris gora Chalcideñſi, quod ipſius Timagoræ carmine uetuſto apparet. Plin. Pythodorim Stra-
Plato philo bo ſuo dicit tempore in Ponto regnaſſe. Platonis pueri labris olim apes inſediſſe, uti memo-
ſophus. riæ proditum eſt, mellifluæ prodigium eloquentiæ fuit. Eruditus Athenis primum à Socra
te, ſtatim dum licuit in Italiam profectus eſt, uti Pythagoreos audiret, ubi Philolai Croto-
niatæ libros, de ſecta Pythagorea, cẽtum Minis etiam in difficultate rei familiaris mercatus
eſt, ex quibus plura in ſuum Timeum uſurpauit. In Aegyptum deinde properãs ut audiret
Gymnoſophiſtas, oleum, ait Plutarchus, ſecum mercaturæ gratia uexit, ut uiatico ſuppedita
ret: ubi libros Moſeos legiſſe creditur, ex quo uidet̃ præter omnes philoſophos ad noſtram
fidem propius acceſſiſſe, ut placet Auguſtino. Nam deum & materiam primam rerum prin
cipia ponit, cum alij alia dixerint elementa. Idem Auguſtinus ait in libro de Ciuit. Eligimus
Platonicos omnium philoſophorum merito nobiliſſimos, propterea quod ſapere potuerũt
immortalem atque rationis participem hominis animam, niſi participato illius dei lumine,
à quo & ipſa, & mũdus factus, beatam eſſe non poſſe. Ita illud quod omnes appetunt, id eſt,
uitam beatam, quenquam eorum adſecuturum negat, qui non illi optimo, qui eſt incommu
tabilis deus, puritate caſti amoris adhæreſcit. Academiam ſectam à uilla ſua ubi commorari
ſolebat inſtituit: qui poſt eum ſecuti, non Academici, ſed Platonici dicti ſunt. E quibus Plo-
tinus, Alcinous, Proclus, Apuleius, Maximus, Ammonius, Pletho innumerabileſque alij.
Omnium doctrinarũ præſertim Geometriæ ſtudioſiſſimus fuit. In qua Euclidem, & Archi-
tam Tarentinum, Theodorumq́ Cyreneum audiuit: ex qua ſanè ſcientia ſecreta quædam
inueſtigauit in libris ſuis à paucis comprehẽſa, quæ ad rerum naturam tum diuinitatẽ per-
tinerent. Ter in Siciliam adnauigauit, primo Aetnæ flagrantis uiſendæ gratia ut Apuleius
ait. Reuerſus apud Aegiham captus ac minis X X X. uenundatus. Deinde à Nicete Cyre-
neo redemptus fuit. Iterũ redijt ſub iuniore Dionyſio ſpe liberandi Siciliam. Sed paulo poſt
expulſo Dione & ipſe ſuſpectus remigrauit. Tertio cum maxime nollet, rogatus ab Archi-
ta ut Dionem tyranno reconciliaret, iter ingreſſus ab eodem Dionyſio obuiam proceden-
te quadrigis exceptus eſt. Demum in ſuſpicionem ueniens, uix rogante & ſpondente pro eo
Archita dimiſſus. Dialogũ primus illuſtrauit, licet prius, ut aiunt, inuentum à Zenone Elea
te, ut Ariſtoteles in primo de poetis tradit: ut autẽ Fauorinus ab Alexamene Teio. Militaſſe
autẽ pro patria ter dicitur. Deceſſit annos agens L X X X I. morbo uti fertur pediculari. Li-
bros commemorare quod uulgo innoteſcãt, periergon fuerit. Quintilianus ſic ſcribit. Plato
nem quis dubitet eſſe philoſophorum præcipuum ex quo multum eloquẽtiæ ſe traxiſſe Ci-
cero fatetur, ſiue acumine diſſerendi, ſiue eloquendi facultate, diuina quadam & Homerica:
multum enim ſupra proſam orationem & quam pedeſtrem Græci uocãt, ſurgit, ut mihi non
hominis ingenio, ſed quodam delphico uideatur oraculo inſtructus. Vita cœlebs fuit ac
caſtus, ut ait Auguſtinus: ſemel in die ueſcebatur, raro ridebat. Circumferuntur tamen
quædam

quædam eius epigrammata in pueros amatos ab Apulcio posita: In Astera prius: Astra ui- *Aster puer*
des, utinam fiam mi sydus Olympus, Vt multis sic te luminibus uideam. Lucifer ante meus,
rutilans mortalibus Aster, Hesperus à fato manibus ecce nites. Ponit item & alia epigram-
mata in Alexim, in Phædrum, in Dionem, quanquam lasciua, uita tamen probus inuentus.
Eius Genesim Iul. Maternus ita descripsit. In Horoscopo Aquarium cum Marte & Mercu-
rio, Soleq́ in Piscibus in domo quinta, Lunã in Geminis, in septima Ioue in Leone. In octa-
ua Saturnum in Libra. Nomen ei ab initio Aristodi fuit. Ob humerorũ deinde latitudinem
Plato appellatus. In eius operibus numeri uis depreheditur teste etiam Cicerone, qui ait in
quodam loco, difficilior numero Platonis. Platonẽ Atheniensem poetam priscæ comœdiæ *Plato poeta*
tempore Aristophanis & Eupolis, Suidas & Athenæus in Dipnosophistis, fabulasq́ eius
xxiiij. commemorãt. Tris item alios Diogenes, unum Rhodium philosophum discipulum
Panetij, Alium Peripateticum de Aristotelis ludo, Tertium Praxiphanis discipulum. Plau- *Plautus*
tus Pocta Comicus Farsinas uti monstratur in eo loco ex antiqua inscriptione, cum uulgo
Sarsinas scribatur. Plotus ab initio teste Festo appellatus, à pedũ planitie, quos Plotos Vm-
bri uocant. Siquando à mola asinaria uacabat, cui addictus ob paupertatẽ erat, fabulas com
ponebat quas uenditaret, eæ quidem XX. feruntur omnes actæ nostris temporibus. Poni-
tur à M. Varrone in libro de poetis Plauti epigramma huiusmodi. Postquam est morte ca-
ptus Plaut. Comœdia luget. Scena deserta est. Deinde risus, lusus, iocusq́, & numeri innu-
merique simul collacrymarunt. Hic cæteris comicis præfertur sentẽtia multorũ præsertim Var
ronis qui ait. Si musæ Latine loquerẽtur, Plautino sermone loquerẽtur. Planci & Plautij di-
uersæ Romæ familiæ. Planci enim ex planitie plãtæ, sicuti Pansæ à latitudine teste Festo ap-
pellati. Ex his fuere L. Munatius Plancus uir consularis & prætorius ac orator, Ciceronis di *L. Munatius*
scipulus. Ad quem sunt eius epistolæ. Is dum Galliam Comatam regeret, Lugdunum cõdi- *Plancus.*
dit, & Rauricam quæ nunc Basilea est, ut etiam ex ipsius antiqua inscriptione deprehẽditur, *Lugduni con-*
quæ adhuc Caietæ in turri quadam quæ dicitur Orlandi legitur hoc modo: L. Munatius. L. *ditor & Ba-*
F. L. N. L. pron. Plancus Cos. Cens. Imperat. iter. vij uir. epul. triumph. ex Rhætis, ædem Sa- *silea.*
turni fecit, de Manubijs: agros diuisit in Italia beneuenti: in Galliam colonias deduxit Lug
dunum & Rauricam. Magnus alioquin scurra fuit, patriæ infidus, in quo maxime sperraba-
tur. Is cum exercitu Antonio de improuiso apud Mutinam contra Octauium subuenit. Fra
ter eius C. Plotius Plãcus cum à Triumuiris proscriptus in regione Salernitana lateret, odo *C. Plotius*
re unguenti proditus, comprehensos seruos dominum celantes in tormentis esse diu, mini- *Plancus.*
me sustinuit. Quapropter sese sponte manifestauit. Plinius. C. Plautius. C. F. C. N. Qui in ho.
DXXVI. honore Vænox appellatus est. Hæc inscriptio antiquissimi marmoris ante bellũ
Samnitum in domo Prosperi S. Cruce Romæ unà cum alijs nominibus. Quare enim Væ
nox sit appellatus, Frontinus declarat, ob aquarum uidelicet uenã ab eo repertam. L. Plau- *L. Plautius*
tius Hypseus Flamen quirinalis apud Liuium XXXVII. M. Plautius cum classem LX. *Hypseus.*
nauium in Asiam duceret, Tarentumq́ adplicuisset, atque illic uxor eius Orestilla quæ cum *M. Plautius*
secuta fuerat, morbo decessisset, in rogum impositæ, inter officiũ ungẽdi & osculandi stricto
gladio incubuit, quem interea amici sicut erat togatum calceatumq́ corpori uxoris iunxe-
runt. Valerius de amore Con. Plautius Lateranus. Cos. designatus in coniuratione depre- *Plautius Lat.*
hẽsus à Nerone ac necari iussus: autor Tacitus. T. Plautio. M. F. A. N. Syluano Aeliano Pon *T. Plautius*
tifici. Sodali Aug. III uir. AAA. FF. Q. Ti. Cæsaris legato legiõis V. in Germania. PR. urb. *Syluanus*
leg. & comiti Claudij Cæsaris in Britannia, Consuli Proconf. Asiæ legato Própta & Mœsiæ
in qua plura quàm centum mill. ex numero Transpadanorum ad præstanda tributa cũ con
iugibus ac liberis & principibus aut regibus suis transduxit. Motum oriẽtem Sarmatarum
compressit, quamuis partẽ magnã exercitus ad expeditionẽ in Armeniam misisset. Ignotos
ante aut certos pop. Rom. reges signa Romana adoraturos in ripam quam turbatis perdu-
xit regibus. Bastarnarũ & Roxolanorum filios, Dacorum fratrum captos aut hostibus eie-
ctos remisit. Ab aliquibus eorũ obsides accepit, per quod pacem prouinciæ & cõfirmauit, &
per obsides Scytharũ quoq; rege à Cheronnesi ex ea prouincia magno tritici modo anno-
nam P. R. adleuauit. Hunc legatũ in Hispaniã ad Præf. urbis remissum Senatus præfecturã
triũphalibus ornamentis honorauit, autore Imp. Cæsare Aug. Vespasiano uerbis ex oratio
ne eius. Q. I. S. S. Mœsiæ ita præfuit, ut nõ debuerit in me deferri honor triumphalium orna
mentorũ, nisi q latior cõtigit ei mora titulus Præfecto urbis. Hunc in eadẽ præfectura urbis

Imp.

Imper. Cæsar Aug. Vespasianus iterum Cos. fecit. P. Plautius Pulcher Triumphalis fecit.
Plinius Huiuscemodi hodie inscriptio in uia Tiburtina cõspicitur. Pliniũ Secundum iam constans
fama Veronẽsem facit sub Vespas. Imp. quorũ interdiu negocia administrabat, noctibus ue
ro & succisiuis, ut ipse inquit, tẽporibus opus de natura cõscripsit, unus omniũ parcissimus
tẽporis. Perijt in montis Vesevi incẽdio dum eius causam indagare cupit. Eius uitã diligen
Plinius tius enarrat nepos eius ex sorore Cæcilius Plinius, cuius extat libellus epistolarũ, ac de uiris
Nepos illustribus, præterea Panægyricũ in Traianũ principẽ, quo gratias agit Consul ab eo factus.
Causas actitauit, fundos habuit in Nouocomẽsi. Quintiliani filiã dotr iuuisse, & Martialem
Plotius poetam secedentẽ uiatico prosecutũ fuisse testatur. Plotius Gallus patria Lugdunẽsis dicen-
Gallus. di præceptor. Romæ profitebatur, à quo se Cicero in lib. de Orat. & in epist. ad M. Titiniũ
cum Q. fratre olim puer Latinas literas edoctũ fuisse testatur: à Tranquillo autẽ inter Rhe-
Plotius tores ponitur. Plotius Crispinus, quem Aretalogũ fuisse cognominatũ quod garrula scripse
Crispinus rit carmina, Porphyrio narrat. Plotinus philosophus Platonicus Aegyptius natione fuit è
Plotinus ciuitate Lyco, discipulus Ammonij, præceptor Porphyrij, Galeni, Claudij, Taciti & Probi
tẽporibus. Cõposuit libros liiij. sectam continẽtes Platonicã. Quorum obscuritatẽ Porphy
rius qui eius uitã describit, satis aperuit. Fuit corpore gracili, tenuiq; ualetudine, morbo sa-
Plutarchus cro obnoxius. Hæc ex Suida & Eunapio Græcis autoribus. Plutarchus Cheronæus Traia
ni temporibus, à quo in Illyricũ missus cõsulari potestate, iussumq; omnibus in Illyria magi-
stratibus, ut absq; eo nihil agerẽt. Scripsit complura præter uitas parallelas iam uulgo nota.
Plutarchus Plutarchus Nestorij F. Atheniẽsis sophista, præceptor Syriani, qui scholæ præsidebat Athe
Athenien. niensi sub Iuliano principe: autor utriusq; Suidas. Polycrates & Sylosontes fratres Samio-
Polycrates rum tyrãni. Quorũ alter Polycrates fortuna opibusq; clarus, perpetua usus felicitate præter
tyrannus. quam ad extremum, quam uti temperaret, annulum sibi charissimũ in mare proiecit, quem
Polycrates deinde à piscatore recepit, capto pisce qui eum deuorauerat. Ad ultimũ à Persarum Satra-
Præsul. pe dolo captus ac suspẽsus est: ex Strabone libro xiiij. Fuere hoc tempore Pythagoras, Ana
creon. Polycrates Ephesiorum Præsul unà cum cæteris Asiæ Præsulibus ex uetere quadam
cõsuetudine cum Iudæis XIIII. luna pascha celebrabat. Quapropter cum se tueri uellet ad-
uersus Victorem Pont. epistolam Synodicam scribit, in qua docet se apostoli Ioannis & ue
terum autoritatem sequi. Fuit temporibus Seueri principis. Quando & Narcisus Hieroso-
Polycletus lymis: ex Hieronymo. Polycletus statuarius duas eodem argumento statuas fecit. Alteram
arte sua, alteram uero uulgi opinione, quam de sentẽtia cuiusuis prætereũtis celauerat. Qui-
bus perfectis turbã admittit. Ac primũ sua ostensa magnopere laudatur. Altera deinde non
æque. Atqui inquit, Scitote quod hanc quã tantopere laudatis ego feci, quam uero uitupera
Polycarpus tis uos fecistis. Autor Aelianus de ua. histo. Polycarpus Ioãnis apostoli discipulus. Ab eoq;
Smyrnæ Præsul creatus, sanctitate & doctrina totius Asiæ princeps. Hic ob quandam pa-
schæ cõtrouersiam Imp. M. Antonino & Anacleto sedente, Romã uenit, ubi plurimos Chri
stianos Marcionis & Valentini persuasione deceptos ad officium reduxit. Postea uero M.
Antonino & L. Aur. Commodo imperãtibus quarta post Neronem persecutione Smyrnæ
spectante Proconsule cum uniuerso populo, in Amphitheatro igni traditus est, ac inter mar
Polystratus tyres relatus. Scripsit ad Philippenses epistolam ualde probatam: ex Hieronymo. Polystra-
Polybius tus & Hippoclides Epicuri discipuli eodem die nati, eodẽmq; in ultima senectute elati. Va-
lerius. Polybius è Megalopoli ciuitate Arcadiæ, præceptor Scipionis Africani, Ptolemæo
Euergete apud Aegyptum regnante: scripsit Romanam historiam libris XL. Incipit à fuga
Cleomenis Spartiatæ & Persei Philippi filij Macedonũ regis. Post hæc Romana attigit: au-
tor Suidas. Eius hodie superstites tantum v. libri, à Nicolao Perotto Præsule Sipontino Ni
Polyænus colai v. tempore in Latinũ cõuersi sermonem. Polyænus Sardianus tẽpore Cæsaris Dictato
ris & Antonij III uiri. Scripsit orationes iudiciales, triũphi Parthici M. Antonij libros iij.
Polyeuctus Fuit alter Macedo genere, q de Thebis scripsit, & de re militari libros totidẽ. Suidas. Polyeu
Polyzelus ctus Comicus poeta: fabula ipsius ἡνίοχος, ut scribit Athenæus. Polyzelus itẽ Comicus: fabu
Polydamas læ ipsius nõnullæ à Suida ponuntur. Polydamas Pancratiastes, æmulatus Herculẽ, leonem
Pancratia- inermis amplexus superauit. Taurũ ingentem apprehensis extremis pedibus retro tenebat.
stes. Currũ agitatũ sese opponẽdo altera manu apprehensum ex cursu retrahebat. In equosq; insi
liebat derecto auriga. Adcersitus à Dareo Artaxexis magni filio ter apud eũ ex prouocatione
uictor fuit. Postremo uiribus suis confisus interijt post cœnam in cauerna, cũ saxum ruinam
à uertice

à uertice minaretur, diffugientibus cõuiuis, cõfisus ipse manibus posse sustinere oppressus est. author Pausanias. *Polydamas Troianus.* Polydamas Panthoi filius, socius, & magister, & æqualis Hectoris, ut author Ælianus. Homerus scribit Iliados XVIII. hunc eloquentia, Hectorem armis ualuisse. τοῖσι δὲ πουλυδάμας πεπνυμένος ἦρχ' ἀγορεύειν πανθοΐδης· ὁ γὰρ οἶος ὅρα πρόσσω καὶ ὀπίσσω, ἕκτορι δ' ἦεν ἑταῖρος, ἰῇ δ' ἐν νυκτὶ γένοντο· ἀλλ' ὁ μὲν ἂρ μύθοισιν, ὁ δ' ἔγχεϊ πολλὸν ἐνίκα. Dares historicus hunc dicit ad castra noctu Græcorum profectum Troiam prodidisse. *Polydorus* Polydorus Priami filius missus à patre initio belli cum magna ui auri ad Polymestorem *Polymestor* Thraciæ regem generum tutelæ gratia, ab eodem auaritiæ gratia trucidatur. author Virgilius. *Polygnostus* Polygnostus Thasius, & Dionysius Colophonius pictores eodem tempore nobilissimi, uerum alia alij. Polygnostus in picturæ tenuitate ualebat, plicas uestium mollitiasque signorũ imitabatur. author Ælianus. Pausanias autem lib. X. de eodem sic scribit. Polygnostus pinxit Ocnum torquẽtem spartum & asinam prope rodentem. Quod sanè ænigma est eius, qui frustra quidem laborat si habet uxorem prodigam: ex quo prouerbium, cum frustra quis aliquid contendit: ὄκνος θώμιγγα συνάγει. Ocnum enim uocant augures auẽ quæ maxima est, & pulcherrima inter erodios, rarissima inuentu, quæ minime castigata cõtinuata sollicitudine uolitãdo, singula quamuis minima & obscura expauescit idola. *Pollux grammaticus* Iul. Pollux Naucratita grammaticus sub Commodo principe præcipiebat Athenis. Decessit natus annos LVIII. Scripsit ad Commodum onomaticon libris decẽ quem habemus. Scripsit & alia quædam, ut est author Suidas, quæ non extant. Philostratus quoque inter sophistas ponit, cuius characterem in dicendo narrat, quem nec laudat, nec uituperat: una tantum ei laude dulcis pronunciationis attributa. *Polus sophista* Polus Agrigentinus sophista Gorgiæ auditor, primus in oratione inuenisse dicitur parisa & antitheta & similiter desinentia: quod minime uerum, sed iam inuentis sæpe usum fuisse constat: ex quo Plato in eius dicendi genus cauillans, ὦ λῷστε πῶλε, inquit, id est, loste pole, hoc est, optime pole, ut te secundum te appellem. hæc Philostratus. Suidas autem eum scripsisse dicit genealogiam eorũ qui ad bellum Troianũ profecti sunt, simul & nauiũ catalogũ. *Pollio* Pollionem inter Asinios diximus ex ordine. Pompeios hos legimus. *Qu. Põpeius* Q. Pompeius cõtra Numantinos missus, ab eisque superatus, ignobilem pacem fecit: author Florus lib. II. *Cn. Pom. Strabo* Huius filius siue nepos. Cn. Pompeius Strabo magni Pompeij pater Nouumcomum coloniam deduxit. In bello sociali imperator delectus, de Picentibus triumphauit: uir admodum duræ disciplinæ. *Pomp. mag.* Eius filius Cn. Pompeius Sullæ partibus adhæsit, ab eoque ad ulciscendos inimicos missus in Africam, Domitium prius expugnauit, Iarbam regem cepit, de quo triumphauit, nondum patientibus annis, quare sb exercitu Sullæ magnus consalutatus est. Inde contra Sertorium in Hispaniam profectus, Metelli copijs sese coniungẽs, eum cum tota factione sustulit. Mox delectus imperator ad bellum Piraticum, tribus mẽsibus id cõfecit. Dein successor L. Lucullo missus, de Mithridate triumphauit. Tigranem Armeniæ regem ei ad genua procumbentem, in regnum restituit. Inde Iberos, Albanos, Iudęos debellauit, capto eorũ rege Aristobulo, in triũphumque unà cum filio Tigranis ducto. Extincta uxore Iulia Cæsaris filia, Corneliam Scipionis filiã uiduam à P. Crasso M. filio relictã duxit. Neapoli demum grauissima febre correptus, parum abfuit à morte, quæ si contigisset, melius cum eo actum fuisset, ob insequentis belli ciuilis calamitatem. Nam Pharsalica pugna à Cæsare copijs longe inferiore superatus, & in Aegyptum fugiẽs, regis perfidia ab Achilla præfecto interfectus est. Triumphum cum ex Oriente olim redijsset biduo egit, prænotatis gentium titulis uictarum, quæ à Plinio in X. itemque à Plutarcho ordine adnotantur. Hoc quasi uitæ & rerum ab eo gestarũ breuiarium fuerit. *Pompeij iuuenes* Pompeij iuuenes eius liberi, alter apud Mundam à Cæsare in Hispania, alter apud Siciliam ab Augusto postea uicti: ex quibus Sextus Pomp. piraticam exercuit. Lucanus. Sextus erat Magno proles indigna parẽte. Qui mox Scylleis exul grassatus in undis Polluit æquoreos siculus pirata triumphos. Sex. Pompeius alius uir prætorius: sub quo Valerius Max. se militasse dicit, & quem Ouidius de Põto pluribus in locis laudat. *Sex. Pom. prætorius* Huius pater Sex. Pompeius Hispaniæ citerioris princeps, cum horreis suis uentilandis præsideret, correptus dolore podagræ mersit in triticum sese super genua, leuatusque siccatis pedibus mirabili modo: quo postea remedio usus est. Plinius. *Qu. Põpeius Rufus* Q. Pompeius Rufus Sullæ è filia nepos, tribunus pl. cum T. Munatio Planco aduersissimus Miloni, in cuius causa dixerat paucis post diebus quàm Clodius esset occisus: Milo dedit, quem ex curia desideretis: ego dabo

N quem

quem ex capitolio mulctetis. Idem Milonem ad se in hortis uenientem aspiciens misit nun cium ne ueniret. Q. Pompeius qui Bithynicus est dictus summo studio dicedi, multaq; doctrina, incredibiliq; labore atq; industria. Huius actio non satis cōmendabat orationem, in hac enim satis erat copiæ, in illa leporis parū. Cicero. Festus quoq; de eodem sic ait. Pompeius Bithynicus è supellectili regia signum ephebi mitram tenentis arenamq; ruentis exercitationis gratia more Græcorum Romā portauit, & in capitolio posuit. Pompeius Leneus magni libertus grammaticus de herbis & plantis scripsit. C. Pompeio Eusconio cōditori factionis Russate, & factionum primus patrono benemerenti optimo & pietissimo, liberti & liberte heredes fecerūt de suo. Repertum Romę in æde diuæ genetricis de pace: quod ideo posui, ut planè uideatur antiquos quoq; quandoq; sine diphthongis scribere cō sueuisse, sicuti & in alijs pluribus locis reperitur. Pomponij plures ex eadem domo cōmemorati. Pomponius Atticus à Nepote scribitur elegantissime, cuius epitomen authoris subijciā. Is nobilis eques Rom. excellēti ingenio & amicus Ciceronis imprimis fuit, unde Atticus Ciceronis est appellatus. Qui postquam uidit Cinnano tumultu rempu. esse turbatam, secessit Athenas, ubi longo tēpore moratus, & ciuitatem, & omnium gratiam, moribus elegantissimis promeruit: linguam ita probe didicit, ut Attici cognomen adsequeretur. Humanitate, diuitijsq; simul preditus fuit, quibus amicos libēter impertiebat. Nam & Ciceronem ab urbe pulsum L L S. C C X L. milibus, & Brutum ab urbe fugientem nūmis centum est prosecutus. Erat alioqui grauissimus, ut quæ religiose polliceretur, præstare omni diligentia niteretur. Mendaciū nec ipse dicebat, nec pati poterat. Quapropter omnes ei res suas amici curandas certatim dabāt. Consiliumq; ab eo de repub. deq; rebus magnis petebant. Studijs sese totum tradiderat, procul à repub. non necessitate, sed iudicio. Antiquitatis maximus admirator & custos, adeo ut Augustus quocum erat adfinitate coniunctus, nulla dies foret, quin eum aliquid de ueterū rebus, aut doctrina rogaret, aut quæstionem aliquam ei proponeret. Scripsit de imaginibus uolumen, ubi singularum familiarum origines enarrauit, ac uersibus non minus quaternis ornauit, eosq; qui honore rebusq; gestis perierant. Scripsit & de consulatu Ciceronis unum uolumen. Fuit & erga domesticos facilitate tanta, ut iurauerit cum matre nonagenaria se nunquam in gratiam redijsse. Cum sorore pariter nullā gessit simultatē, dictitans cum his quos diligas minime irasci oportere. Abstinentia præterea singulari, ut qui procul egerit ambitione, & pręter patrimoniū nihil quicquā appeteret: nec ædificator, neq; emax fuerit. Vltima senectute morbo correptus, seipsum cibi abstinentia necauit: sepultusq; in uia Appia in monumento Q. Cæcilij auunculi sui. Hæc Nepos. Duo quoq; Pomponij etiam Ciceronis tēpore. Alter L. Pomponius Bononiensis Atellanarum scriptor, quem Solinus ait, ut mirum, nunquam ructasse. Alter Cn. Pomponius orator, patronus acer acerbusq; in dicendo, & lateribus pugnās, ut ait Cicero in oratore. Iulius item Pomponius Secundus Quintiliani tempore, inter tragicos lōge princeps. Quem senes Pindarum tragicum putabant, conditione atq; nitore præstare confitebantur. hæc Quintilianus. Tacitus uero de eodē. Pomponius Secundus in nostris temporibus Domitio Afro uel dignitate, uel famæ perpetuitate cesserit. Plinius uero eum cœnam C. principi dedisse dicit, in qua uinum C L X. annorum fuit. Pomponius quoque iurisconsultus. Polemon Atheniensis philosophus prima adolescētia lasciuus, & uoluptatibus deditus, cum patentem Xenocratis scholam intrasset, deq; modestia & moribus sermo uersaretur, ita demum ad eum flexit animum, ut relicta incontinentia, se totum philosophiæ addixerit: ex quo postea eius scholæ successit. author Gellius. Diogenes uero plura eum scripsisse testatur. Suidas contra, nihil scriptum reliquisse: libenter quoq; & Homerum & Sophoclem lectitasse: quorum alterū Homerum tragicū, Homerum uero Epicum Sophoclem appellare consueuerat. Polemon cognomento Helladicus, genere Iliæus, historicus nobilissimus, æqualis Aristophanis grammatici, Panetij discipulus, scripsit de origine ciuitatū Phocidis, Ponti, Lacedæmoniæ Geographiam, & de cursu solis libros tris. Suidas. Polemonem alium scripsit, Philostratus in sophistis, è Laodicea Cariæ, qui Smyrnæ uixit ac præcepit: æqualis Herodis Attici sub Hadriano principe, ad quē legatus quandoq; Smyrnæorū missus, ab eoq; honorifice exceptus, & Musæo Aegyptio adscriptus est. Aliaq; de eo ab eodem authore ponūtur, minima quidem quæ ad rem non pertinent. Popilij à Pompilijs diuersi leguntur. Quorum princeps M. Popilius Lænas cum Cos. esset, eodemq;

Q. Pompe. Bithynicus

Pomp. Leneus libertus

C. Pomponius Eusconius

Pomponius Atticus

L. Pomponius Bononiensis

Cn. Pōponius orator

Iul. Pompo. II

Polemon philosophus

Polemon historicus

Polemon sophista

M. Popilius Lænas

eodemque tempore sacrificium publicum cum læna faceret, quod erat flamen Carmentalis, plebis contra patres seditione nunciata, ut erat læna amictus: ita uenit in concionem, seditionemque quum authoritate, tum oratione sedauit. Cicero in Bruto. Hic etiam, teste Liuio, consul secundum cum M. Fabio Ambusto factus, Tyburtes bello uicit: agris eorum uastatis, C. Licinium Stolonem decem milibus æris eius lege damnauit. M. Popilius à Numantinis, cum quibus pacem factam senatus irritam censuerat, cum exercitu fusus fugatusque est. Liuius L V. Hic deinde ob rem sua culpa male gestam in exilium actus. Popilius legatus ad Antiochum, qui Ptolemæum regem amicum populo Romano obsederat, missus nunciatum ut à socijs populi Romani abstineret: cunctatem, responsumque differentem, uirga circũscripsit, ne ultra spatium illud differẽdo exiret: ex quo territus Antiochus, bellum omisit. Liuius X L V. & Valerius. Plinius tamen C. Octauium pro Popilio ponit manifesto errore. Popilius Lanatus, qui Ciceronem occidit, patronum eius in causa capitis. author Valerius. Romæ in uetustissimo marmore sic legitur: M. Popilius, M. F. M. N. Lænas. Et alia Tybure inscriptio pro templo sancti Pauli: C. Popilio, C. F. Q. N. Carapedoni Cos. V I I uiro Epuloni. Sodali Hadrianali, legato Imper. Cæsaris Antonini Aug. Pij, Propr. Germaniæ, & exercitus nuper in ea tendentis, curatori oper. publicor. Præf. ærarij Satur. curatori Viar. Aureliæ ueteris, & nouæ Corneliæ, & triumphalis, legato leg. X. Fretensis, à cuius cura se excusauit: prætori, tribuno ple. Q. diui Hadriani Aug. in omnibus honoribus candidato imperator. trib. Laticlauiali, donato donis militaribus à diuo Hadriano ob Iudaicam expeditionem. X V uiro stlitibus uindicandis, patrono municipi, curatori maximi exempli. S. P. Q. Tyburs optime de repub. merito. Pompilij autem à Numa Pomp. originem habuere, qui in Romulo dicitur. Possidonius Rhodius philosophus Stoicus, docebat Rhodi: discipulus & successor Panetij: uenit etiam Romam M. Marcelli tempore: scripsitque multa. author Plutarchus. Possidonius Olbiopolita historicus, scripsit post Polybium historiam libris L I I. usque ad bellum Cyrenaicum, & Ptolemæi: præterea declamationes rhetoricas: argumenta in orationes Demosthenis. Suidas. Hunc Strabo testatur suo tempore fuisse. Possidonius Africæ præsul, Augustini contubernalis, cuius etiam uitam scripsit: præterea bomiliarum libros V I I. epistolarum totidem: aliarumque rerum complures. author Ptolemæus Lucensis. Posidippus Casandreus comicus, docuit anno I I I. post mortem Menandri: eius fabulæ usque X X X. Suidas. A. Posthumius dictator in bello Latinorum, quod Tarquinij fuga excitauit, confugientis ad generum suum Manlium ducem Tusculanorum. Itaque collatis signis apud lacum Regillum, quum uictoria utrinque nutaret, magister equitum Romanis equis frenos detrahi iussit, ut irreuocabili impetu ferrentur in bostes, ubi tandem aciem Latinorum Romani fudere. In eo prælio uisi duo iuuenes acriter pugnare, quos post pugnam ad præmia quæsitos dictator reperire non ualuit. Ratus itaque eos Castorem & Pollucem, eis cõmuni titulo templum dedicauit. Cæcilius. A. Posthumius Tubero, magister equitum Æmylij Mamerci dictatoris in prima dictatura contra Volscos: mox in eodem bello à Q. Cincinnato consule eius genero, dictator dictus, de eisdem triumphauit: quam uictoriam funestauit mors filij, uiri magna uirtute: quem quod iniussu eius occasione rei bene gerundæ pugnam inijsset, securi percussit. ex Liuio libro I I I I. M. Posthumius Regilensis tribunus militum, authoritate consulari ad bellum contra Equos missus, prauæ mentis homo, quam uictoria magis quàm bellum ostendit. Nam exercitu impigre conscripto, ductoque ad Volas, cum leuibus prælijs Equorum animos fregisset: postremo in oppidum irrupit. Deinde ab hostibus in ciues certamen uertit. Et quum inter oppugnationẽ prædam militis fore edixisset, capto oppido fidem mutauit. Hac igitur & alijs de causis, quod iniuste se haberet, à suis per tumultum lapidibus est obrutus. Liuius lib. I I I I. Sp. Posthumius & T. Veturius coss. apud furcas Caudinas deducto in locum iniquum exercitu, quum nulla euadendi spes esset, fœdere cum Samnitibus facto, & sexcentis equitibus Romanis obsidibus datis, ita exercitum abduxerit, ut omnes sub iugum mitterentur. Iidemque authore ipso Posthumio, qui in senatu suaserat, ut eorum deditione, quorum culpa tam deforme fœdus ictum erat, publica fides liberaretur, cum duobus tribunis plebis, & omnibus qui per fœdus sponderant, dediti Samnitibus non sunt recepti: nec etiam multo post fusis à Papyrio cursore Samnitibus, & sub iugum missis, receptisque sexcentis equitibus Romanis obsidibus, pu-

M. Popilius | Popilius legatus | Popilius Lanatus | Inscriptio | Pompilij | Numa Pom. | Possidonius philosophus | Possidonius historicus | Possidonius præsul | Posidippus comicus | A. Posthumius | A. Posthum. Tubero | M. Posthu. Regilensis | Sp. Posthu. consul

citur. Inscriptio uero apud equos qui Tiridatis regis existimantur, una cum Phidia falso apposita est, quum diuersis fuerint temporibus. Hic enim ætate Cn. Pompei fuit, Phidias autem Olymp. LXXXIII. ut idem author. Praxyla Sicyonia mulier poetria Melica, *Praxyla* ut aic Polemon. Hæc Adonidem in carminibus inducit, interrogatum ab inferis quid optimum relinquens uenerit, qui respondit Solem & Lunam, & ficus, & mala, ex quo in prouerbium uenit: ἠλιθιώτερος τοῦ πραξύλλης ἀδώνιδος. Stultior Adonide Praxylæ. Stultum enim soli ficus comparare. ex libro Prouerbiorum Græcorum. Priscus Eluidius è muni- *Priscus Eluidius* cipio Terracinæ, sub Nerone quæstor Achaiam administrauit. Quæstoriusque adhuc à Pæto Thrasea gener adscitus, è moribus soceri nihil æque ac libertatem hausit, opum cō- temptor, recti peruicax, constans aduersus metus. Erant quibus appetentior famæ uidere- tur. Quinetiam sapientibus cupido gloriæ nouissima exuitur. Hæc Tacitus. Probus quo- que grammaticus de eodem, sic ait: Priscus post damnationem Thraseæ soceri sui, interdi- cta sibi Italia, Apolloniam concessit. Sed post interfectum Neronem restitutus à Galba, non aliter quàm liberæ ciuitatis statu egit. Idem postea Vespasianum ita studio libertatis offendit, ut putaret id optante Clodio pristinum libertatis statum posse reuocare. Quo no- mine reus, ac præter spem absolutus est. Priscus alter Panites genere, sophista, Theodosij *Priscus sophista* iunioris epistolarum magister fuit. Qui se describit missum fuisse ab eo oratorem in Scy- thiam ad Attilam Hunnorum regem, ac eius regiam pulcherrime describit magnifico ope- re sumptuosoque factam. Scripsit historiam Constantinopolitanam & ipsius Attilæ, libris VIII. Præterea declamationes & epistolas, ut est author Suidas. Hæc hodie historia in bi- bliotheca Vaticana continetur. Priscus unà cum Malcho & Alexandro martyr apud Cæ- *Priscus martyr* saream Palæstinæ sub Valeriano. Prisca uirgo Romana & martyr sub Claudio, cuius *Prisca uirgo* corpus reconditum cum Euticiano pontifice. Priscilla & Aquila eius uir, discipuli Aposto- *Priscilla* lorum Christi fuere: de quibus scribitur in actibus Apostolorum. Priscianus Cæsariensis *Priscianus* claruit Athenis, tempore Iustiniani principis, scripsit de arte grammatica ad Iulianum consulem. Ad Cosroen uero Persarum regem, librum de naturalibus quæstionibus. Con- uertit in Latinum sermonem Dionysij de situ orbis carmina. Habeo authorem qui scribit hunc ab initio Christianum, deinde fidei desertorem fuisse. Mar. Valerius Probus Bery- *Probus* tius grammaticus Romæ docuit, non tamen ut magistri personam sustineret, unum & al- terum, uel cum plurimos tris aut quatuor post meridianas horas admittere solebat, cu- bansque inter longos & uulgares sermones legere quædam, idque perraro. Nimis parua & exigua de quibusdam minutis quæstiunculis edidit. Reliquit autem non mediocrem syl- uam obseruationum sermonis antiqui. Ab initio enim ad studia se contulit, postquam in militia diu centuriatum frustra petijsset. Ex Tranquillo. Proæresius è Cæsarea Cappa- *Proæresius* dociæ, adolescens Antiochiam uenit, permotus fama Vlpiani dicendi magistri, apudque eum primas tulit. Cum quo paruo post tempore Athenas profectus, sub Iuliano sophista adeo profecit, ut primus item inter auditores esset. Ephestionem condiscipulum amicum perfectum, comitem sibi adiunxit, tanta charitate, ut unanimes perseuerarent, una ueste uterque contentus, breuique ac paupere supellectile. Adcersitusque inde in Galliam à Con- stantio principe, apud eum fuit in honore. Romam postea petijt expectatus. Vbi aliquot annos magna nominis fama moratus, tādem opibus ac honoribus auctus, Athenas redijt, ubi magno item exceptus adplausu, in theatro orationem habuit extemporalem. Hæc ex Eunapio, qui pluribus eius uitā persequitur, minimis quidem, ac cognitione nequaquam dignis. Proclus Lycius discipulus Syriani, philosophus Platonicus, præfuit scholæ Athe- *Proclus philosophus* niensi, cuius discipulus & successor Marinus Neapolitanus fuit. Scripsit plura in philoso- phia & grammatica. Commentarios in totum Homerum, in Hesiodi Erga & Hemeras, in rempublicam Platonis: præterea contra Christianos Epicheremata XVIII. Hic est Pro- clus qui post Porphyrium secundus contra nos latrauit. Aduersus quem Ioannes cogno- mento grammaticus scripsit apologiam, dictitans eum quanquam in rebus Græcanicis magnum, stultum tamen esse & in hac parte indoctum. author Suidas. Is est cuius hodie commentarios in Platonem habemus. Præceptor etiam M. Antonini, quem ad consu- latum usque prouexit, ut author Spartianus. Alios item duos Suidas ponit. Vnum è Si- *Proclus Malleotes* cilia Malleotem patria, qui scripsit in sophismata Diogenis, & contra Epicurum. Alterum

Proclus Proculeius cognominatum Proculeium è Laodicea Syriæ. Qui scripsit theologicum in Pandoræ fabulam Hesiodi, in aurea carmina, Isagogen in arithmeticam Nicomachi, & alia quædam geometrica. *Proclus Naucratita* Quartum his addit Philostratus Proclum Naucratitam, qui dicit unum fuisse ex suis præceptoribus, ac docuisse Athenis, filiumq; habuisse luxui deditum, in quem non modo non seuerus fuit, sed usqueadeo indulgens, ut in alendis canibus auibusq; adesset, dictitans has nugas eum citius cum sensibus dimissurum, quàm cum æqualibus. In docendo hunc omnino seruasse morem, ut ab initio à discipulis cētum dragmas pro totius mercede temporis acciperet, bibliotheca domi publicata: ut illi solum lectioni intenti, dum cogerentur, minime per ocium, uti moris est in ludo, inter se sibilent aut iurgentur, pueris cum pædagogis ac adolescentibus in medio constitutis. *Proclus Præsul* Proclus præsul Veronensis sub Maximiano comprehensus, deinde quasi senex delirus dimissus, usque ad extremum per sancte uixit. *Prodicus* Prodicus Cous, cuius quanta fuerit authoritas, ex Xenophonte Grylli filio deprehendere licet, qui in Bœotia captus, uadem pro reditu dedit, ut ad eum legentem accederet. In concilio Atheniensium magnam est laudem adeptus, quanquam uoce grauiore atque absona. Conatusq; est in ea ciuitate primarios ex quaque nobili familia adolescentes sibi deuincire: quorum hospitium usui sibi & uoluptati foret. Hæc è Philostrato. Suidas autem dicit eum Chium patria fuisse, & Democriti ac Gorgiæ temporibus fuisse, librumq; edidisse, qui inscribitur ὧραι. In quo finxit Herculem uirtuti pariter ac uoluptati congressum, & utraque adhortante tandem à uirtute persuasum, alteram spreuisse. Cicero quoque in officijs, Herculis Prodicij mentionem facit, ubi à quibusdam male legitur Prodigi. *Procopius sophista* Procopius è Cæsarea Palæstinæ, orator & sophista, scripsit res Iustiniani, quæ in Oriente, aut Occidente, aut Africa per Belisarium patricium gesserat. Cuius subscriba & comes in cunctis expeditionibus fuit. Composuit item alterum librum, quem inscripsit ἀνέκδοτα, id est, non edenda, siue non edita: ubi comœdia quadam Iustiniani & eius uxoris Theodoræ uituperationem describit. ex Suida. Hunc hodie authorem non adhuc redditum Latinis cernimus in bibliotheca Vaticana. *Procopius tyrannus* Procopius tyrannus Constantinopoli insurgens contra Valentem principem apud Natoliam Phrygiæ ciuitatem, in eius potestatem cum exercitu uenit, proditus à duobus militibus: alligatusq;, deinde duabus per uim reflexis arboribus, discerptus est. De proditoribus etiam sumptum supplicium. Ex historia tripartita. *Procilius* Procilius grammaticus, cuius meminit Seneca, uir suis temporibus doctissimus. Quum de peregrinis regionibus loquitur, commemorat apud Memphim in aurea columna Aegyptijs literis scriptum, tunc demum Aegyptum liberam fore, cum in eam uenissent Romani fasces. Lampridius. *Protogenes* Protogenes pictor patria Caunius, quæ gens Rhodijs subiecta est. Olympiad. C X X I I. æqualis Apellis fuit. Eius operum palmam Ialysus tenet, dicatus postea in templo pacis, quem quum pingeret, traditur madidis lupinis uixisse, ut mente ob abstinentiam acutiore esset. Cui tabulæ quater colorem induxit contra uetustatem. Est in ea canis mire factus, ut quem pariter casus & ars pinxerit: iratus operi, quod penicillo sæpius mutato spuma pingi non nasci uideretur: spongiam impegit inuiso loco tabulæ, ex illoq; adposuit ablatos colores qualiter cura optauerat. Hanc tabulam quum Rhodū obsideret Demetrius Poliorcetes, ex ea parte capere quum posset noluit: ex quo occasionem amisit. Sed in suburbano ipso Protogene agente prope Demetrij castra, meruit & inimici indulgentiam, & ab eo sæpius in belli occupationibus adiri. Pinxit & Satyrum tibias tenentem, quem ἀναπαυόμενον uocant, id est, recumbentē, siue quiescentem. Fecit & Ciliscum tragœdiarum scriptorem meditantem. Ex Plinio. Aelianus quoq; de uaria historia dicit, Protogenem Ialysum hunc septē annis absoluisse. Quem quum Apelles intueretur, ingentē quidem in eo laborem, magnamq; artem inesse, *Prosper* uerum deesse gratiam, quam si adsecutus fuisset, labor immortalis esset. Prosper Aquitanus, anno Salutis C C C C L I I I I. magna ob doctrinā, moresq; sanctos apud Leonem primum authoritate fuit, à quo præsul Reginus factus, persācte uixit, interq; beatos refertur. Scripsit de uita solitaria. De temporibus ab Adamo usque ad seculum suum. Quæ adhuc *Protagoras* opera extant. Eius meminit Ptolemæus Lucensis. Protagoras Abderites domi Democriti auditor fuit, natus Menandro patre Thracum locupletissimo. qui & Xerxem aduersus Græcos proficiscentem, domo, muneribusq; excepit: ob quam liberalitatem, magi qui

cum

cum eo erant, facta à rege potestate, eius filium Protagoram, tunc adolescentem sua disciplina erudierunt. Nam iniussu regis eam communicare non licet. quod de dijs haud bene sentiant, dubitarentque se dicant, eos esse. Illis quoque clam sacrificant, ne clara religionis professione illis seruire, aut per illos aliquid posse uideantur. Ex hac igitur consuetudine & ritu Protagoras ab Atheniensibus condemnatus, ut autem placet nonnullis, tantum accusatus, sponte exulauit. Quumque sparsas toto orbe triremes Atheniensium uideret, paruo se acacio credens, insulas continente permutauit: ubi tunc mercede dicitur primus omnium profiteri cœpisse. Igitur Plato quum uideret eum arte rhetorica intumescentem, uerbaque ex poetica plus iusto ostentantem, eius Ideam longo sermone expressit. Hæc ex sophistis Philostrati. De eodem Gellius ait: Cum domi pauper admodum esset, ac puer quæstus gratia ligna uēditaret, uisus forte à Democrito eius ciue, quàm pulchre fascem unum composuisset, iussus ab eo soluere, in pristinum modum rursus fascem restituit. Signum id Democritus optimæ indolis ratus, eum doctrinæ adhibuit, ex quo philosophus euasit nobilissimus. Suidas quoque nō minus oratorem dicit fuisse, ac Isocratis præceptorem, Olymp. LXXXIIII. primumque omnium orationem in quatuor diuisisse: ἐκβολὴν, ἐρώτημα, ἀπόκρισιν, ἐντολὴν: hoc est, eiectionem, interrogationem, responsionem, mandatum. Eiusque præterea libros ab Atheniensibus crematos. Quoniam sic exorsus fuisset, De dijs non habeo quid dicam, si sint an non sint. Fuit & alius Protagoras astrologus, teste Diogene, in quem Euphorion epicedium scripsit. Alius item Stoicus. Sex. Aur. Propertius poeta elegiarum è Meuania Vmbriæ ciuitate, ut eius indicat carmen, patrem cum patrimonio in bello ciuili amisit. Vnus fuit è CCC. dedititijs qui L. Antonium secuti apud Perusiam sunt. Quare urbem Romam petens, in amicitiam Mecœnatis & Cornelij uenit, quorum opibus sustentatus, literis uacauit. Scripsit tantum elegiarum librum, in quibus imitatur Callimachum Philetam, & Mymnernum Græcos autores, in quo genere iudice Quintiliano, secundam inter Latinos obtinet palmam, durior sanè Tibullo, & ex Græcanicis nimis multa mutuatus. Proteum deum Aegyptium Homerus in Ody. ponit: futura prædicentem, ac in uarias sese mutantem formas. per quod illius sapientiam interpretari uoluit. ut author Philostratus in uita Apollonij. Prœtus inter reges Argiuos in geographia dicitur. Cuius filiæ Prœtides appellatæ, ab insania à Melampo curatæ sunt. Prudentius poeta Christianus, genere Hispanus sub Theodosio principe. Scripsit hexametris pugnā uitiorum & uirtutum: quod ψυχομαχίαν appellauit, quasi animæ pugnam. Eodem quoque carmine historiam ab Adamo persequitur, ubi exordium columba. Author Gennadius. Ptolemæos reges in geographia in Aegypto narraui. Ptolemæus astrologus, natione Aegyptius, patriam non satis accepimus, nisi ex Haly eius commentatore in parte secunda de iudicijs, qui eum Pheleudensem facit. Alexandriæ profecit, liberalium artium ac Græcarum literarum studijs clarus, temporibus Antonini, ut ipsemet in magno opere demonstrat. In Astrologiæ scientia priorum nulli cessit. Primus enim apud Græcos cœli rationem omnem diligentius explicuit: inuentáque ab Hipparcho instrumenta clarius monstrauit. Edidit magnam illam compositionem quam Almagestum uocant. Opus item quatuor tractatuum. Scripsit & centiloquium super his quæ ad practicam pertinent astrorum prognosticam. centum uidelicet canones, quos Græci καρπούς uocant, quod fructum & experimentum prognosticorum esse dicant, à Trapezuntio similiter conuersum. Sed & de musica tris composuit libros, deque geographia, quos astrologi more conscripsit. Enarratores habet præcipuos ex Barbaris, Haly & Albumazar. Ex Græcis Pappum & Theonem, ad nostram usque durantes ætatem. Sepulcri elogium, tetrastichum ipse posuit huiuscemodi. οἶδ᾽ ὅτι θνητὸς ἐγὼ καὶ ἐφάμερος, ἀλλ᾽ ὅταν ἄστρων μαστεύω πυκινὰς ἀμφιδρόμους ἕλικας, οὐκ ἐπιψαύω ποσὶ γαίης, ἀλλὰ παρ᾽ αὐτῷ Ζηνὶ διοτρεφέος πίμπλαμαι ἀμβροσίης. Quod sic conuerti potest. Mortalem quamuis me norim sorte creatum: Dum tamen astrorum scrutor in orbe uias: Sum pedibus tellure procul iuxtáque tonantem Adsideo diuus, pascor & ambrosia. Ptolemæos quoque sex alios commemorat Suidas. Quinque grammaticos, & unum uersificatorem: quorum opera quoniam ad nos minime peruenerunt, cognoscere cupientes ad authorem relego. Iosephus item alium ponit Abobi filium, Simonis ducis Iudæorum generum, quem socer Hierico tēpore belli Machabæorum præfecerat, At ille incensus regnandi cupiditate, Simonem cum duobus filijs inuita-

Protagoras alij

Propertius

Proteus

Prœtus

Prudentius

Ptolemæi reges

Ptolemæus Astrologus

Ptolemæi sex

Ptole. Iudæus inuitatum ad cœnam incautum interfecit. De quo satis in Hierosolymitana historia narraui. *Ptol. Lucensis* Ptolemæus etiam Lucensis non prætereundus, qui scripsit historiam pontificum, uiros breuiter adnotando, qui temporibus eorum claruerunt, usque ad Cælestinum V. Cuius tempore se dicit fuisse, anno MCCLXXIII. *Phædrus* Phædrus Eliensis, Socrati Platoniq; familiaris, ac dilectus: cuius nomini liber inscribitur, περὶ τοῦ καλοῦ. Seruus fuit, à lenone domino puer forma præstanti ad merendum coactus. Ab Alcibiade redemptus, philosophiæ se tradidit. Sed & Epicurus seruus fuit & Epictetus philosophus: ut author Gellius. *Phædimus* Phædimus Bysantheus (est enim Bysanthe Thraciæ ciuitas) poeta fuit elegiarum. author Stephanus. *Phaon* Phaonis historiam refert Ælianus de uaria historia, cum fuisse porthmea, Venerem quò uellet uexisse. Cuius rei gratia, ab ea unguentum accepisse, quo delibutus pulcher & gratus præsertim omnibus Mitylenæis appareret. Tandem mœchum cum Sappho deprehensum ac interfectum fuisse. *Phalaris* Phalaris tyrannus Siciliæ Olymp. LII. qui æneo tauro Perilli inuento miseros cruciabat. Huius epistolæ tenues admodum diu sibi authoritatem uendicauerant: uerum nunc passim legi desierunt. *Phemonoe* Phemonoe uirgo, prima Apollinis Delphici uates dicitur fuisse, carmenq; heroicum inuenisse. author Pausanias. *Pherecydes Syrius* Pherecydes Syrius, est enim Syrus una ex Cycladibus insulis, tempore Halyattis Lydorum regis fuit: magister Pythagoræ. Ipse uero magistrum nullum habuit, sed per se omnem doctrinam est adsequutus: ut ait Suidas. Diogenes autem Pyttaci dici auditorem fuisse. Primus dicitur scripsisse soluta oratione. Quidam hoc Cadmo Milesio referunt. *Pherecydes Atheniẽsis* Alter Pherecydes à Diogene ponitur, antiquior etiã superiore, Atheniensis & philosophus: qui ab Orpheo multa didicit: scripsitq; Theogoniam libris decem, habentem genesim deorum. Item libellum de rerum principijs: cuius initium hoc erat: Iuppiter quidem atq; tempus & tellus semper erant. Theopompus uero & Porphyrius eũdem esse dicunt. De Pherecyde Syrio, quem supra nominaui, Ælianus ait absumptum eum morbo pediculari: cuius gratia quum se ob fœtorem ab omnibus relictum amicis uideret, dixisse se id iure pati, quod deos minime coluerit, minimeq; cuiquam sacrificauerit. *Pherecydes Lerius* Pherecydẽ item alium Suidas scribit Lerium genere atq; historicum, qui floruit Olymp. LXXXV. scripsitq; complura, de Lero, de Iphigenia, de festis Bacchi. *Pherecrates* Pherecrates Atheniensis poeta comicus, militauit sub Alexandro Magno, docuitq; fabulas XVII. Suidas. *Philo Iudæus* Philo Iudæus Alexandriæ natus, disciplinisq; omnibus eruditus, in nostra & Græcorum philosophia facile cæteros antecellit. Eloquentiæ Platonis adeo æmulator: ut prouerbium fuerit, ἢ πλάτων φιλωνίζει, ἢ φίλων πλατωνίζει, id est, aut Plato philonizat, aut Philo platonizat. In diuinis autem legibus & patrijs institutis quantus fuerit, ex his quæ nobis librorum suorum tradidit monumentis, palam est. Igitur temporibus Caij principis quanta acciderint Iudæis mala, uoluminibus absoluit, in quibus & suam legationem pro Iudæis apud ipsum imperatorẽ refert: unde suggillatus nec sine periculo domum redijt. Sed & Iosephus huius legationis meminit libro XXVIII. his uerbis. Et quidem quum seditio apud Alexandriam fuisset exorta inter Iudæos & Græcos, terni ab utrisque legati partibus mittuntur ad Caium: in quibus pro parte Græcorum erat quidam Appion grammaticus: qui quum in cæteris insimularet, tum quod honores diuinos (ut mos est apud alios) Cæsari non deferrent: quapropter iratum reddidit Caium. Philo qui legationi præerat Iudæorum, uir in omnibus magnificus, philosophiæ non ignarus, uehementissime omnia confutauit. Tandem absterritus ac repulsus, bono nos, inquit, animo esse oportet, quibus est Caius infestus. Necesse namq; diuinum adesse, ubi humanum cessat auxilium. Hæc quidem ille. Sed Philo in ipso libro quem de sua legatione scripsit, omnia exequitur. Iterum ergo reuertẽs legatus ad Claudium in urbe, cum apostolo Petro tunc primum congressus est: uenitq; in eius & Marci discipuli amicitiam, ob quam causam postea Alexandrinam ecclesiam, cui Marcus præfuit, & Christianos ea tempestate laudibus prosequitur: ut Hieronymus testatur. Volumen eius ingens plures continens libros ad nos peruenit. Conuersum Sixti IIII. pontificis tempore à Lilio Tiphernate meo præceptore, bibliothecæq; Vaticanæ dicatum. *Philo Academicus* Philo Academicus discipulus Clitarchi, præceptor Ciceronis, Romæ profitebatur, quò profugerat cum optimatibus ex Athenis bello Mithridatico. Cice. in Bruto. Philo architectus nobilis Athenis, cuius Plin. & Valer. meminere. Cic. autem de orat. eum eloquentissimum architectorũ uocat, qui armamentario mille nauium

Athenis

Athenis fabricato, rationem operis sui perdiserte populo reddiderit. Philo Herennius Byblius genere, grammaticus tempore Hadriani, de cuius imperio scripsit: præterea de ciuitatibus & uiris claris libros XXX. Suidas. P. Philo Palæpolim subiugauit. Idem cum Papyrio Cursore Cos. receptam apud Furcas Caudinas ignominiam, uictis Samnitibus aboleuit. Inde discedens plures Apuliæ populos subegit. Liuius VIII. *Philo Consul*

Philolaus Philolaus Corinthius, qui leges Thebanis dedit, ex familia Bacchiadum fuit: amicus Dioclis, qui Olympia uicit, sed ubi ille ciuitatem deseruit, commotus ob amorem matris Alcionæ Thebas migrauit, atque ibi ambo defuncti sunt, monstranturque adhuc illorum sepulcra, spectãtia quidem inter sese: uerum ita constituta, ut ex Dioclis quidem sepulcro non sit prospectus in Corinthium agrum ob animi infectionem, Philolai autem sit prospectus. Habitauit igitur ob huiusmodi causam apud Thebas, legesque illis descripsit, & de sobole procreanda, quos ille proletarios appellauit, quod hoc est ab illo præcipuo prouisum, ut numerus habitantium conseruetur. Aristoteles in politicis.

Philostrati tres Philostratos tris Lemnios scribit Suidas, uiros eruditos, patrem & filium & fratris filium, scripsisseque omnis. Præstantissimum ex his qui tempore Seueri principis fuit, eiusque uxoris Iuliæ epistolarum magister, ut ipse plane monstrat in uita Apollonij Tyanei. Scripsit uitas sophistarum ad Seuerum. de uita Apollonij VIII. libros: præterea heroica: in quo libro holitorem apud hortum à mercatore Ionio conuentum fingit profitentem loqui cum Protesilao ab inferis ei apparente. Atque hic mercatori roganti narrat ab eo accepta, de bello Troiano uero explicat, deque effigie, formaque heroum: multaque Homeri emendat fabulose loquentis. Scripsit item imagines siue iconas, quarum materia, quum Neapoli in quadam porticu pictas cerneret imagines diuersorum argumentorum hospiti roganti describit tantum quonam pacto erãt: ubi magis rhetoricã exercitationẽ in descriptione, quam ἔκφρασιν uocãt, quàm phisiologiã inspicere licet.

Philostratus pater Philostratus huius pater Athenis docuit Neronis tempore, scripsit panegyricos plures, & orationes eleusiacas tris. Declamationes item ualde oratoribus probatas: compluraque alia quæ à Suida cõmemorantur.

Philost. III Philostratus tertius fratris filius superioris, item gener & auditor, docuit Athenis, scripsit Panathenaicum, Troiam, paraphrasim Homerici clypei. Iconasque huic multi referunt.

Philochorus Philochorus Atheniensis uir doctissimus & uates, tempore Eratosthenis extinctus est insidijs Antigoni Macedoniæ regis ob amicitiæ suspicionem cum Ptolemæo rege. Scripsit Atthidis libros XVII. qui continent res gestas Atheniensium, & reges, & magistratus usque ad Antiochum cognominatũ deum. ad Dæmonem de uaticinio IIII. aliaque complura. Suidas.

Phidamus Phidamus Epicureus poeta lasciuus, qui apud Pisonem uiuebat, illum in quem oratio Ciceronis. author Pedianus.

Phileterus Phileterus Atheniensis comicus, filius Aristophanis poetæ comici: scripsit fabulas XXI. quæ à Suida cõmemorantur.

Philemon poeta Philemon Syracusanus poeta nouæ comœdiæ tẽpore Alexãdri magni: scripsit fabulas VI. uixit annos XC. perijt nimio risu. Philemon iunior eius filius, & ipse comicus, docuit fabulas LIIII. author Suidas. De primo Apuleius libro quarto flor. sic ait. Philemon poeta dum forte recitaret partem fabulæ quam recenter fecerat, ei iam actu tertio iucundos mouenti adfectus, coortus imber interrupit. Quumque postera die populus ad reliqua audienda conueniret, diutius expectantibus nuncius aduenit mortuum eum esse, calereque adhuc in cubiculo. De eodem quoque Valer. de morte non uulga. ait quod risu perijt, uidens asinum ficus edentem mensæ paratas, seroque reuertẽti puero dixerit, Da nũc ei bibere, quod nomen corrupte apud eum scribitur. Quintilianus item. Philemon quãuis prauis sui temporis iudicijs, Menandro sæpe prælatus est, consensu tamen omniũ meruit secundus credi.

Philetas Philetas Cous temporibus Philippi & Alexandri Macedonũ, grãmaticus criticus, & poeta: præceptor Ptolemæi Philadelphi. Scripsit elegias, epigrammata, & alia. author Suidas. Aelianus autem de uaria hist. tam tenui eum corpore dicit fuisse, ut necesse fuerit plantis plumbũ adhibere, ne à uento raperetur.

Philocles & Morsimus F. Philocles Atheniẽsis poeta tragicus, filius sororis Aeschyli, suscepit filiũ Morsimũ poetam & ipsum Tragicũ. Et hic itẽ Aristadamantem. Aristadamas alterũ Philoclem. Tragicos omnis. Erat igitur Philocles ore improbo, acuto capite, ut upupa. Quapropter uocitatus est ἁλμυρώδης χολά. Tragœdiæ ipsius plures cõmemorãtur à Suida.

Philoxenus Lyricus Philoxenus Citherius, poeta Lyricus, scripsit Dithyrambos XXIIII. obijt Ephesi. Hic expugnatis Citheris à Lacedæmonijs emptus est à quodam Agesila, à quo educat⁹ Myrmex uocitatus est. Post Agesilæ uero mortẽ emptus à Mena-

lippide

lippide poeta lyrico atque eruditus est. Callistratus autem eum ex Heraclea Ponti dicit esse. Scripsit lyrico carmine Æacidarum genealogiam. Hic etiam cum quandoque apud Dionysium Syracusanũ ageret, Tragœdiasque eius in quibus ille ambitiosissimus erat, minime laudaret, coniectus est in latomias. Indeque Tarẽtum aufugit. Dionysio uero eum per literas reuocare conãti respondit hoc tantũ monosyllabum, Non, sæpius iteratũ. Ex quo pro-*Philoxenus grammaticus* uerbium Græcum emanauit: φιλοξένου γραμμάτιον. Philoxenus grãmaticus Alexãdrinus Romæ scripsit de monosyllabis uerbis, de græcismo, de genere linguarum & alia. author *Philoxenus pictor* utriusque Suidas. Philoxenus Eretrius pictor Nicomachi discipulus. Cuius tabula nullis postferẽda Casandro regi picta, continuit Alexandri præliũ cum Dareo. Idem pinxit & lasciuiam in qua tres Sileni comessantur. Hic præceptoris celeritatẽ secutus breuiores etiã *Phidias* quasdam picturæ uias & compendiarias inuenit. Plinius. Phidias ab initio pictor dein statuarius Olymp. LXXXIII. Cuius artis inclytæ Iuppiter Olympius quotidie testimoniũ perhibet. Est & Romæ in Octauiæ porticibus eius Venus, author Plinius. Hic etiam statuam Nemesis deæ, denum cubitorum apud Rhamnuntem Atticę oppidum fecit, quæ in manu mali ramum tenebat, ex qua parua surgebat complicatio ubi teste Antigono Carystio inscriptum erat: Agoracritus Parius fecit. Hunc enim discipulum suum Phidias adeo dilexit, ut nomen eius suo inscripserit operi, ex quo prouerbium: Rhamnusia Nemesis. Ex *Philopœmenes* libro prouerbiorũ Græcorum. Philopœmenes Megapolitanus defuncto patre Crauside, puer admodum educatus est à Cleandro Mantinæo hospite paterno. Vir factus in magnã nominis famam peruenit: multaque pro Achæis gessit post Aratum ducem, qui paucis ante annis eos extulerat. Primo pro eis contra Lacedæmonios pugnauit, eorumque duces uarijs adflixit cladibus. Cleomenem, deinde Machanidam. Messenios quoque Nabi tyranno superato imperio Achæorũ subiecit: postremo contra Dinocratem Messenium, cuius opera Messenij rebellauerant, cum exercitu Achæorum missus, cum strenue se gessisset equo in prælio lapso corruẽs, ab inimicis captus, & ad Dinocratem perductus est, ac ab eodem ueneno in custodia sublatus. Hunc postea funt ulti Achæi, urbe per uim porita. Dinocrates metu inimicorum sibi manus attulit. Hæc ex Plutarchi epitome. Meminit Philopœmenis etiam Liuius in bello Macedo. lib. V. Qui eum floruisse dicit cum Q. Flaminius res in Græcia contra Philippum gerebat, uirtutesque eius multas cõmemorat, ut ibidem uidere li-*Philistus historicus* cet. Philiscus uel Philistus dicitur authore Suida, Syracusanus historicus propinquus Dionysij tyranni. Discipulus Eueni elegiarum poetæ. scripsit res siculas libris XII. & alia, ut author Suidas. Plutarchus uero in Dione de eodem sic scribit. Philistus à seniore Dionysio in exilium actus Adriam apud hospitem suum se recepit, ubi nactus ocium, maiorem historiæ suæ partem creditur absoluisse. Redijt sub iuniore Dionysio, à quo acceptus etiã in regni administrationem fuit. Aduersabatur maxime Platoni, tunc Syracusis agenti, quod ille tyrannidi infensus esset, hic faueret. Postremo cum obsesso Dionysio à Dione Syracusano, subsidium ex Iapygia allaturus properaret, cum classe interceptus ab inimicis crudelissime necatus est. Fuit maxime tyrannorum amator. Eum magnopere laudibus extollit Ephorus. Quintilianus quoque sic ait. Philistus in historia ut Thucydide multo est inferior, ita aliquantulum iucundior. Philistus Aegineta discipulus Diogenis, ut uero Hermippus Stilponis, docuit literas Alexandrum magnum: scripsit dialogos quo-*Philistus Milesius orator.* rum est Codrus. Suidas. Philistus Milesius orator Isocratis discipulus. erat enim prius tibicen optimus. Quapropter eum αὐλοτρύπην Isocrates uocitabat. Scripsit de arte Rhe-*Philistus poeta* torica & orationes nonnullas, ut author idem. Philistus Cercyreus poeta tragicus unus è septem qui Pleiades uocantur apud Philadelphum, unde carmen Philisteum ab eo fre-*Philistion poeta* quentatum emanauit. Idem. Philistion Nicæus, poeta Comicus Socratis tempore, mortuus præ nimio risu: nam fabulam φιλόγελων edidit. ut ex eo epigrammate perspici potest, ὁ τὸν πολυστένακτον ἀνθρώπων βίον γέλωτι κεράσας Νικαεὺς Φιλιστίων. Suidas. Phryne meretrix adamata à Grȩca iuuẽtute, adeo ut aurea ei statua Delphis dedicaretur. author Ælianus de uaria historia. Philippos nunc dicã. Nam hoc solum nomen omnibus nationibus cõmune est. Græci enim & Latini & Hebræi & Barbari Philippum sibi usurpãt. Igitur apud Græ-*Philippus Macedo* cos claritas eius nominis à Macedone Philippo exorsa est. Hic Amyntæ filius, puer quondam bis obses datus ab Alexãdro fratre, primũ Illyrijs, deinde Thebanis conciliandæ pacis gratia. Quo tẽpore per trienniũ in domo Epaminondæ summi & philosophi & ducis pue-

ritiæ rudimenta exercuit. Inito imperio ante omnia cum Atheniensibus bellum ſumpſit. Quibus per inſidias uictis, metu belli grauioris cū omnis necare poſſet, ſine precio dimiſit. Poſt hos in Illyricum penetrans, multa hoſtium milia cæcidit. urbem nobilem Lariſſam cepit. Inde Theſſaliam nil tale metuentem improuiſus expugnauit. His rebus feliciter geſtis Olympiadam Neoptolemi Moloſſorum regis filiam in matrimonium duxit: Methonem Magneſiæ urbem expugnauit, ubi dextrum oculum ſagitta ab Aſtere milite miſſa amiſit. Lectus præterea dux à Thebanis contra Phocenſes eos abiectis armis fugam capeſſentes cepit ac diripuit: ſed & ciuitatibus Phocenſiū quæ ſub auſpicijs eius militauerunt, non pepercit, eorum bonis ac hominibus ſub corona uenditis. Poſt hæc Olynthios aggreditur, urbemꝗ antiquam ac nobilem deleuit. Auri in Theſſalia, argẽti in Thracia metalla occupauit. Duobus fratribus Thraciæ regibus Philippum diſceptationum ſuarum iudicẽ deligentibus, ille more ſuo præter ſpem cum exercitu ſuperuenit, regnoꝗ utrūꝗ per fraudem ac ſcelus ſpoliauit: Ariſbam uxoris ſuæ propinquum Epiri regem regno deiecit: Alexãdro adoleſcente Olympiadis uxoris fratre, quem ſtupri conſuetudine apud ſe habuerat, ad id adſcito. Byzantium deinde obſedit, ubi longa mora conſumptus ad piraticam ſe cõuertit. Itaꝗ C L. è captis nauigijs mercium, inopiam leuauit: Atꝗ relicto ad obſidionem Alexãdro filio tunc X I X. annum agente, in Scythiam ueluti prædo ingreditur, dictitans ſe ſtatuam Herculi uotam in Iſtri oſtio dedicare uelle. Cui Matteas Scytharum rex ad eum mãdata dedit: Statuam mittar licebit, eum cum exercitu fines tranſire non paſſurū. Philippus igitur ſoluta Byzantij obſidione, Scythas aggreſſus eſt ac ſtratagemate ſuperauit, puerorū ac fœminarū X X. milibus captis, pecorisꝗ magna copia, auri uero argentiꝗ nihil, quod ſanè argumentum eſt inopiæ Scythicæ. Reuertenti autem Triballi occurrerunt, prædas partem dicentes ſe uelle: negantibus prælium cõmittitur. In quo Philippus forte uulneratus grauiter penè mortuus iacuit. Vbi autem conualuit, diu diſſimulatum bellum Atheniensibus infert: Thebanis minime auxiliantibus, metu Philippi. Victi tandem ſuccubuere, ueterem libertatis gloriam amittentes. Philippus uero lætitiam diſſimulans, ſolito luxu iocisꝗ abſtinuit: captiuos reddidit, corpora ad ſepeliendum tradidit. Alexandrum deniꝗ filiū unà cum Antipatro familiari Athenas ineundi fœderis & amicitiæ gratia miſit, cõtra Thebanos uero inſolenter ac crudeliter uictoria eſt uſus. Compoſitis in Græcia rebus, ad firmandum rerum ſtatum omnium ciuitatum legatos euocat Corinthum, ubi conuenientibus omnibus, Lacedæmonij tantum diſſenſere. Deinde repudiata ob ſtupri conſuetudinem Olympiade: Cleopatram Attali ſororẽ in matrimonium duxit, filiamꝗ nomine item Cleopatram Alexandro eius filio quem regem Epiri fecerat, locat, proficiſcentemꝗ ad ludos die nuptiarū, medium inter duos Alexandros generum & filium, Pauſanias incautum in tranſitu obtruncat. Erat hic inter Macedonas nobilis adoleſcens forma conſpicuus, uim ab Attalo paſſus, minime curante imò ridente Philippo, quem ſceleris uindicem ſæpe fruſtra implorauerat. Vixit annos X L V I I. regnauit X X V. poſt urbẽ conditã C C C C. Fuit Philippus natura blandus pariter & inſidioſus, & qui plura promitteret quàm præſtaret. Amicitiam non fide ſed humanitate colebat. Nulla apud eum turpis uincẽdi ratio. Alexandrum ſucceſſorem habuit, uirtute pariter ac uitijs tum etiam ſortuna ſuperiorem. Itaque uincendi ratio utrique diuerſa. Hic arte, ille aperte bella tractabat. prudentior hic conſilio, ille animo præſentior ac magnificentior. Iram pater diſſimulare ac uincere, illi ut exarſiſſet, nec dilatio ultionis, nec modus erat. Vini uterque auidus, ſed ebrietatis diuerſa uitia: Patri mos erat de conuiuio in hoſtes procurrere, periculis ſe temere offerre: Alexandro non in hoſtes, ſed in ſuos ſæuire. Regnare hic cum amicis uolebat, ille in amicos regna exercebat. Amari pater malle, ille metui. Frugalitati pater, luxuriæ filius magis deditus erat. Quibus artibus orbis terræ fundamenta pater iecit, operis totius gloriam filius confirmauit. Hæc ex libris Trogi V I I. V I I I. & I X. quoniam nullus hæc diligentius perſequitur, noſtro modo collegimus. Philippus Demetrij filius rex Macedoniæ à *Philippus Demetrij* T. Quintio Flaminio uictus. Is ut author eſt Liuius, cum uideret Annibalem feliciter in Italia res gerentem, legatos ad eum de ſocietate miſit, qui in reditu à Marco Valerio Flacco præfecto claſſis intercepti cum literis, miſſiꝗ ad ſenatum. ſtatim Leuinus Cos. cõtra eum mittitur, qui regem agentem Apolloniæ incautum ſemiꝗ ſopitum nocte intempeſta adoritur. Ille in Macedoniam cum exercitu terreſtri itinere fugit, incenſis prius ſuis

ne

ne hostis potiretur, nauibus. Leuinus adita Græcia ciuitates præsertim Aetolos in amici-
tiam adsciscere conatur. Igitur post aliquot conflictus deditionesq; urbiũ, aduentãte Sem-
pronio Cos. pax cum Philippo firmata: quam non diu seruauit. Nam postquam Annibal
(ut Liuius in primo de bello Macedonico scribit) in Africam rediit: Socij apud Romanos
questi sunt, Philippum rupto fœdere fines eorum populari, pecuniamq; Carthaginẽ cõtra
Romanos misisse. Romani igitur rem usq; in belli finem dissimulauere. Quo peracto Ma-
cedonicum sumpsere. anno ab urbe D.XLI. ac Sulpitiũ Gallum Cos. ad id pop misit, mã-
dans ei de exercitu quem Scipio in Africam deportasset uoluntarios tantum adsumeret.
Sulpitius in Græciam traijciens, obuiã Philippum apud Pyreũ habuit, ubi ancipiti pugna
certatũ utrinq;, ac discessum. Breui post tẽpore iterum cõmisso prælio Philippus supera-
tus magna clade, clam ad angustias Ardumeæ, ubi è Græcia in Macedoniam arctæ rupiũ
fauces breuiorem transitum reddunt, celeri equitatu contendit, itaq; sese muniit. Post hæc
Valerius Cos. successit in bello, à quo nil memorabile, ut ait Liuius gestũ. Successorem &
ipse T. Qu. Flaminium habuit, qui Philippum in prælio penitus profligatum, ad pacis foe-
dera coegit, unde amicus postea Romanorum, contra Antiochum auxiliũ eis tulit. Quare
Romani Demetrium filiũ obsidem ei remisere. Cuius uirtute & gratia Philippum regnare
permiserunt. Moti inuidia pater filiusq; alter Perseus, eum de medio tollere quæritabant.
Quare Perseus Demetrium apud patrem insimulans insidiarum contra se, patrem cõpulit
iudicem inter utrunq; filium uices suas queri, ut est pulchra eius oratio disceptatioq; apud
Liuium. Interfecto tãdem Demetrio Perseus succedens regno, cõtra Romanos quam Eumeni
regi in eorũ controuersijs faueret, bellum mouens, à Paulo Æmylio uictus & in triumphũ
ductus est. Post quem Macedones Pseudophilippum Andriscum antea uocatum, condi-
tione seruum, quòd ora similitudinemq; Philippi referret regno præferũt, ne successor de-
esset qui eos contra Romanos tueretur. Is à Demetrio Syriæ rege ad quem auxilij gratia
cõtra Romanos uenerat, captus ac Romã missus, custodiæq; traditus est. Vnde clam post-
Philippus ea aufugiẽs à Q. Cæcilio Metello prætore teste Plinio perdomitus est. Philippus medicus
medicus Alexãdri, teste Curtio libro II. Comes in eius expeditionibus, & eum olim ob Cydni flu-
minis frigiditatẽ graui morbo adfectum liberauerat. antequã pharmaci poculũ præberet
literæ castris à Parmenione uenerunt, quæ Alexandrum ut à Philippo caueret admonebãt
tanquam à Dareo corrupto. Alexãder amici fidem probatã habens hausto poculo, literas
Philippo legendas tradidit, cuius rei meminit etiã Plutarchus. Philippos item tres memo-
Philippus rat Suidas. Amphipolitam unum & historicum. Alterum grãmaticum. Tertium uero Co-
historicus micum poetam cuius fabula κωδωνισαί, addit Athenæus. Et hos quidem externos. Philip-
Philippus pos Romanos nõnullos claros fuisse legimus. C. Martius Philippus Cos. per saltus pene-
grãmaticus trauit in Macedoniam. Complures urbes occupauit. Deinde aduersus Dalmatas mouens,
Philippus primo infeliciter, deinde prospere pugnauit. Cum quibus belli causa fuit, quod Illyricos
poeta populi Rom. socios uastauerãt. Liuius. L. Philippus orator, Crasso & Antonio proximus,
Philip. Ro. sed longo interuallo proximus habebatur. erantq; ea in eo, quæ si quis sine comparatione
C. Marcius illorum spectaret, satis magna diceret: summa libertas in oratione, multæ facetiæ: satis cre-
Philippus ber in reperiendis, solutus in explicandis sententijs. Erat etiam in primis ut tẽporibus illis,
L. Philippus Græcis doctrinis institutus, in altercãdo cum aliquo aculeo & maledicto facetus: Hæc Ci-
orator cero in oratore. Idem quoq; in libro de oratore III. ait. in hunc cum esset consul Crassum
oratorem in senatu acerbissime inuectum proclamasse, sibi eum cõsulem minime fore, cui
L. Philippus senator ipse non esset. L. Philippum alium magna uirum authoritate in repu. inter amicos
amicus Aug. Augusti Trãquillus cõmemorat: Aedemq; Herculis & musarũ Romæ ædificasse. Quod
ad alias item nationes pertinet, Philippum Tetrarchã Herodis filium, & Philippos Galliæ
Phileas reges alibi cõmemorauimus. Phileas præsul urbis Tomitanæ prius in Rom. re pub. hono-
ribus functus, eruditione liberalium artium ab incunabulis præditus, nouissimã hanc quæ
prima est omnium secundum deum, philosophiam ita suscepit, ut omnes qui præcesserãt
meritis anteiret: Suppliciumq; Socratis quod ille pro ueritate tulerat exẽpli gratia addu-
cendo, postremo ad necem Christi causa deductus martyr excessit. Ex Hieronymo & Eu-
Philippides sebio. Philippides Comœdiarum poeta haud ignobilis, ætate iam prouecta, cum in certa-
mine poetarum præter spem uicisset & latissime gauderet, inter illud gaudiũ repente mor-
Phlegon tuus est. quod & Diagoræ Rhodio accidit. Phlegon Trallianus libertus Augusti, nonnulli

Hadriani

Hadriani dicunt. historiam scripsit Olympiadum libris XVI. usq; uidelicet ad Olymp. XXIX. Gesta undecunq;. De Fastis Ro. libros III. De locis in urbe Roma & quomodo uocantur. Epitomen Olympionicarum libris II. & alia. Suidas. Phormus Syracusanus, Comicus, Geloni tyranno familiaris & filiorũ ipsius altor. docuit fabulas VII. quas commemorat Athenæus. Phocylides Milesius philosophus tempore Theognidis, uterq; uero post bellum Troianũ annis D. XLVIII. Olymp. LVIII. scripsit elegias uersibus, item exhortationes siue sentẽtias ad uitæ institutionem. quas Cephalea uocãt, ut autor Suidas. Ex his hodie nonnulla supersunt carmina, quæ ad bene beateq; uiuẽdi institutionem pertinent. Phormio philosophus Peripateticus: quem Annibal expulsus à Carthagine Ephesi apud Antiochum regem audire cupijt. Ille ob aduentum Annibalis de re militari, deq; Imperatoris officio cœpit disserere. Tunc interrogatus Annibal quidnam de illo iudicaret, cum omnibus admirabilis uisus esset: Ille se multos ait deliros senes uidisse, sed qui magis quàm Phormio deliraret, uidisse neminem. Quid enim loquacius fieri potuit, q̃ ante eum qui cũ po. Ro. de imperio tot annos dimicasset, Græcũ hominẽ, qui nunq; hostem, nunq; castra uidisset, præcepta de re militari dare? Cicero de Oratore. Phormio Crotoniata dux bello nauali Lacedæmonios uicit. Cuius meminit in Philippicis Theopompus. Phormio dux Atheniensium in bello Peloponnesiaco, ut Thucydides in II. Phorcinodes poeta Comicus. fabulæ ipsius φίλαρχος, μισούμενος, ut Athenæus. Photinus Aegypti administrator apud puerũ Ptolemæum qui Pompeiũ iussit interfici. Photinus hæreticus è Gallogræcia præsul Smyrnæus, Ebionis sectã instaurare conatus, & postea à Valentiniano principe ab ecclesia pulsus. Plura scripsit uolumina in quibus uel præcipua sunt, Contra gentes. & ad Valẽtinianum libri. Hieronymus. Photinus præsul Lugdunensis & martyr sub M. Antonino. Phraotes rex Indorum ad quem Apollonius Tyaneus peruenit, quem cum de uictu interrogaret, respondit, tantũ uini bibo quantum soli sacrifico: quæ autẽ uenando acquiro, pascũtur alij, mihi sat fuerit ipsa exercitatio, Cibus mihi olera & palmarum fructus, multa mihi quoq; ex arboribus nascentia, quæ manus hæ plantauerũt. autor Philostratus in uita Apollonij. PHYRNE, nonnullis Phryne scribitur, meretrix accusata, & in iudicio Atheniensi ob pulchritudinem absoluta, quum tunicam à pectore deduxisset. Hæc etiã quum à Praxitele amatore opus quod ei uideretur inter sua pulcherrimum peteret, ille electionem dedit, quod autẽ pulcherrimum uideretur, dicere noluit. At illa finxit Praxitelis domũ flagrare, misitq; subito nuncium, partẽ iam operum absumptam. Ille percontatur, an Satyrus & Cupido sint salui. Tunc Phyrne salua omnia dixit, cupidinemq; sibi sumpsit, atq; hoc modo astutia Praxitelem compulit pulcherrima opera fateri, autor Pausanias lib. primo. PHYRNIS Mitylenеus citharœdus qui primus dicitur apud Athenienses citharam pulsasse ac uicisse Panatheneo. Fuit autem discipulus Aristoclidis qui à Terpandro genus traxit. emicuit tempore Persarum in Græcia. Istrus autẽ in libro de scriptoribus melicis Phyrnem Lesbium fuisse dicit ac cocum Hieronis tyranni: datum postea cum multis alijs Aristoclidi. Suidas. PHRYNICOS fuisse plures comperio. Vnum Atheniẽsem Tragicum: Thespiadis discipulũ, qui primus uultũ fœmineũ protulit in scenam & Tetrametrũ reperit. Filiũ habuit Polyphradmonem poetã & ipsum Tragicũ, docuit Tragœdias IX. Alterum itẽ Atheniẽsem Comicum inter secũdos antiquæ comœdiæ, qui docuit fabulã unam Olymp. LXXXVI. Tertiũ Bithynicum sophistã, qui scripsit de Atticis dictionibus. Horum autor Suidas. Quartũ ducẽ Atheniẽsem lego apud Thucydidem. PVBLIVS & Laberius poetæ Mimorũ, Iulij Cæsaris familiares ambo, sed Publius acceptior. Nam Laberij maledicẽtia simul & arrogantia Cæsar magnopere offendebatur. Is Publius genere Syrus fuit, cõditione seruus, puer enim & forma & ingenio à Domitio manumitti & erudiri meruit. Romam uenit ad ludos Cæsaris, ubi Mimos suos egit, magno ipsius populiq; adplausu. autores Gellius, Macrobius. Huius ferũtur nonnullæ præclaræ sentẽtiæ, quas nos alibi commemorauimus. C. Publius nobilis adolescẽs ad stuprũ ob æs alienũ coactus: uideatur inter Papyrios. Pudens Senator Ro. sub Antonino Imp. à Pio pont. cum tota domo Christianus factus. Liberos habuit Pudẽtianã, Praxedem & Nouatũ, omnes inter sanctos una cum patre relatos. Hæ sorores post mortẽ parentũ ex suis facultatibus sanctis ministrabãt, martyres sepeliebãt. Praxedis ultima fratris Nouati Thermas in uico Patricio templũ constituit: meruit & ipsa sibi à posteris templũ dicari, ubi cũ suis multisq; martyribus iacet.

Phormus
Phocylides
Phormio philosophus.
Phormio crotoniata.
Phor. dux Athenien.
Phorcinodes
Photinus Ptolemæi
Phot. hæret.
Phraotes rex
Phyrne
Phyrnis
Phrynici plures.
Poeta Tragi.
Poe. Comicus
Sophista, dux Athenien.
Publius & Laberius poeta
C. Publius
Pudens
Pudentiana
Praxedis
Nouatus

Quadratus

QVADRATVS apostolorum discipulus præsul Atheniēsis unà cum Philippi filiabus prophetico spiritu clarus perhibetur. Christianos magnis ea tempestate terroribus dispersos sua prudentia redintegrauit: Hadriano principi Athenas uenienti librum pro nostra religione compositum dicauit, ualde quidē probatum. In quo suæ fidei rationem adsignat, uidisseq; plurimos in Iudæa qui uarijs pressi calamitatibus liberati sunt. Sed & mortuos quoque reuixisse. Ex Hieronymo & Eusebio.

Quadraginta marty.

Quadraginta martyres, qui sub Licinio Imperatore apud Sebasten Armeniæ urbem. VII. Eid. Martij uarijs adflicti supplicijs, postremo fractis cruribus, crematiq;, & cineres in mare proiecti.

Quinciorum prosapia.

QVINCIORVM prosapia Romæ multiplex, ex ea quidem Cincinnati, Flaminij, Crispini, Marcij diuersis tēporibus claruere. De Flaminijs & Marcijs supra narratum.

L. Quin. Cincinnatus.

L. Quin. Cincinnatus filium Cæsonem petulantissimum abdicauit. Qui & à Censoribus ad Volscos & Sabinos confugit. Hi duce Cælio Graccho aduersus Ro. bellum gerebant, & Qu. Minutium Cos. in Algido monte obsidebant. Quincius dictator dictus ad quem missus uiator nudum & arantem trans Tyberim offendit. Insignibus sumptis Consulem obsidione liberauit. Quare à Minutio & eius exercitu corona aurea obsidionali donatus est. Vicit hostes: Duces eorum in deditionem accepit, & in triumpho ante currum egit. XVI. die quàm acceperat dictaturam deposuit ad agrum reuersus. Iterum post annos XX. Dictator dictus cōtra Fidenates, qui legatos Romanorum contra ius gentium interfecerāt, pugnauit. Magistrum equitum Cor. Cossum habuit, qui & Lartem Volumnium Ducem sua manu interfecit. Quincius item Sp. Melium regnum largitione frumenti adfectantem, in exercitu suo à Seruilio Hala magistro equitum necari iussit. Liuius III. & IIII.

T. Qu. Cincinnatus.

T. Quint. L. Cincinnati filius Cincinnatus Cos. una cum Cn. Iunio Mentone Dictatorem dixit socerum suum A. Posthumium Tubertum.

T. Qu. Capitolinus.

T. Quin. Capitolinus qui ter Consul fuit, quoniam neque familiæ Quinciæ neq; reipublicæ Cæso Quincius quem supra nominaui restitui posset, falsum testem qui dicendæ causæ innoxio potestatē ademisset, iusto ac pio bello persequebatur. Cum Virginius ex Tribunis de lege ageret, duorum mensium spatium consulibus datum ad inspiciendam legem, ut cum docuissent populum quid fraudis occultæ ferretur, sinerent deinde suffragium inire: hoc interualli datum res tranquillas in urbe fecit. Liuius libro III.

Quin. Capitolinus

Quint. Capitolinus quinquies Consul quarto Cōsulatu post Decemuiros exactos Volscos superauit, plebem sedauit. Cuius extat apud Liuium pulcherrima concio. Quintum consulatum cum M. Geganio Macrino gessit, in quo cum ipsius Collega de Volscis triumphasset, eius armati gloriam, concordiæ pacisq; domesticam cura, iura infimis summisq; moderando ita tenuir, ut eum & patres seuerum Consulem, & plebes satis comem, crediderint. Et aduersus Tribunos autoritate plura quàm certamine tenuit. Quinq; Consulatus eodem tenore gesti, uitaq; omnis consulariter acta, uerendum penè ipsum magis quàm honorabilem faciebat: eo Tribunorum militarium nulla mentio his Consulibus fuit. Liuius libro III.

T. Quin. Cris. Cos.

T. Quin. Crispinus & M. Marcellus Coss. cum apud Salapiam contra Annibalem explorabundi cum paucis è Castris egressi, hostium insidijs intercepti. Marcellus quidem interficitur: Crispinus uulneratus paulopost excessit. Hic & Badium quendam Campanum hospitio quondam ægrotātem excepit, curariq; humaniter iusserat. Badius uero eum post defectionem Campanam aduersus eius patriam uenientem ultro prouocauit singulari certamine. Cui Crispinus hospitij iura se non uiolaturum respondit. Tunc illum sæpius instantem Crispinus exagitatus aggreditur, hastaq; humerum eius transfixit, ac spolijs potitus est. Ille turpissime uulneratus aufugit ad suos. Liuius XXVII.

T. Quin. Crispinus Valerianus

T. Quincius Crispinus Valerianus. C. Calpetanus. Statius Rufus. C. Pontius Pelignus. C. Patronus Vmbranus. M. Crassus Frugi, curatores Locor. Publicor. Iudicand. ex S. C. Causa cognita ex priuato in publicum restituerunt. Repertum hoc marmor paucis ante annis in Auentino posui, uti cerneretur Quincium per C. scribendum esse. Reperitur & in alijs locis. P. Quincius Qui à Neuio quodam oppugnabatur & ui à fundo deiectus fuerat, infamiaq; adfectus, defenditur à Cicerone, aduersante Hortensio Neuij patrono. Quintus poeta Romanus admodum

dum adolescens Homeri Rhapsodiam imitatus, eodem carmine atq; eadem lingua Græ/
cum poema scripsit usque ad finem belli Troiani, exordiens ubi desinit Homerus. Quod
opus adhuc extat: Græci κοΐντορ eum uocant. M. Fa. QVINTILIANVM ortum in *Quintilianus*
Hispania constat è ciuitate Calaguritana, ut Eusebio placet. Hieronymus uero ex ea ciui/
tate fuisse scribit, ex qua etiam tempore Theodosij Cæsaris Aur. Prudẽtium Clementem
Christianum poetam floruisse testatus. Ipse deniq; Quintilianus Hispanos prouinciales
suos uocat. Romam dicunt cum Galba uenisse, breuiq; tempore, postea in familiaritatem
Domitiani principis ueniẽs eius nepotes erudijt. Ludum Romæ aperuit, primusq; è fisco
salariũ tulit. Scripsit Declamationes, quas quidã Quintiliani alterius declamatoris dicunt *Quinti. alter*
esse. Cuius Seneca in VI. decla. libro meminit. Institutionum quoq; libros XVI. adeo
quidem utiles & posteritati probatos, ut noster Hieronymus eos se diligenter lectitasse, &
inde in secularibus literis profecisse fateatur. Non erit ab re duorum grammaticorum no/
stri temporis super hoc sententias manifestare diuersas. Laurentius Valla eum in præce/
ptis Ciceroni præferebat, stiloq; eius & doctrinæ magnopere adhæserat. Philelphus uero
eius æqualis, sibi; dissimilem dicebat, contraq; eius præcepta facientẽ: nullasq; aut delectan
di partes aut mouendi habere. Ego uero Vallæ potius adsentior. Huius item & Martialis
in epigrammate & Cæcilius in epistolis meminere, qui & præceptorem eum habuit & in
locanda filia iuuit. Quintiliorũ quoq; Romæ genus sicuti & Sextiliorum. Quintus quoq; *Quintilij*
& Quintilius & Quintilia martyres apud Surrẽtum dicũtur fuisse. Quirinus itẽ unà cum *Quirini*
Mario Martha & alijs sub Claudio. Quirinus etiã Tribunus sub Traiano cum Alexãdro
pont. & Hermete urbis præfecto. Nomen hoc à Romulo fluxit ex hasta qua ille utebatur.

RABIRIVS præno. A. eques Romanus, Perduellionis, id est, crimine læsæ *Rabirius*
maiestatis accusatus à T. Labieno Trib. ple. quod Saturninum uirum scele/
ratum & hostem patriæ in tumultu occiderit, defensus à Cicerone in semiho
ræ curriculo, oratio imperfecta reperitur. C. Rabirius Posthumius à Memio
repe. accusatus, à Cicerone defensus, simul & ex multis inepte factis. RA/
GONIO Vincentio Celso V. C. à primo ætatis introitu in actu publico fideli exercita
tione uersato: Cuius primæuitas officio sedis urbanæ aduocationis exercita, fidem iunxit
ingenio, prudẽtiæ miscuit libertatem, ita ut nemo de eius industria nisi ille contra quem su
sceperat, formidaret. Cuius adcessus ætatis, amplissimi honoris & qui solent senioribus
prouenire ornamenta promeruit. Nam rexit annonariam potestatem urbis æternæ ea
æquitate, ut inter omnes qui ad eum animo litigantis intrassent, parentem se plerunq; ma
gis his quàm iudicem præbuisset. Hinc etiam factum est ut Messores nos portuenses, qui/
bus uetus fuit eũ Caudicarijs diuturnumq; luctamen, uoti compotes abiremus, ut utrunq;
corpus & beneficio se & uictoria gratuletur adfectum. Nam ut hoc esset indicio, iam posi
to magistratu, statuam patrono præstantissimo testimonium gratulationis exsoluimus,
cum res non adulatione priuata, sed iudicio, posito in ocio & quiete reddatur. Hanc inscri/
ptionem Romæ in insula repertam ideo posui, quod mihi satis elegans, stilumq; Plinij seu
Taciti aut illorum temporum eloquentissimi alicuius referre uisa est. RABANVS An/ *Rabanus*
glicus monachus, summusq; Theologus, carmine prosaq; disertus, ut scribunt Ricobal/
dus Ferrariensis, & Ptolemæus Lucensis: fuit præsul Meldensis, Bedæ discipulus, tempo
re Ludouici Pij & Gregorij V. scripsit in librum Paralipomenon II. & Macchabæos. ha
buit etiam Conciones ad populum. Scholam Parisiensem tunc primum inchoatam sua
doctrina celebriorem reddidit. RAINALDVS dux Alemannorum in prima expeditio/ *Rainaldi tres*
ne Hierosolymitana cum Balduino & Gottifredo Gallicis ducibus, primo congressu à Sa
racenis obsessus, deditione fidem Christianam deseruit. Rainaldus alter Præfectus in Ita/
lia relictus à Frederico II. Imperatore in Hierosolymitanam expeditionem profecto, Gre
gorio IX. sedente plures Pontificis terras inuasit. Hos uero & meritis & tempore præ/
cessit Rei. Constantij frater qui Perusiæ sub Totila martyrium subijt. REGVLORVM *Regulorum*
familiam tradit Iosephus ex Corduba originem habuisse. Suntq; in Attiliorum nomen *familia*
adsciti. De his in Attilijs narraui. Sancti huius nominis duo præcipui. Prior Regulus con/
fessor, natione Græcus cum Dionysio Ariopagita in Galliam profectus, ab eoq; præsul
Arelatensis factus ac ibidem sepultus. Alter præsul in Africa, insectatione Vandalica ex/
pulsus in littus Hetruscum applicuit unà cum Iusto & Clemente, ac è uestigio Populoni/

Remigius Altißiodo. Remigius Remensis ensibus præfuit:posteri dein Castrum eius nomini dicarunt,caputq; ante hos annos in his locis repertum Pisas retulerunt. Remigij duo, ambo præsules ac clari. Alter Altissiodorensis, temporibus Formosi pont. & Berẽgarij primi, plura in sacro eloquio enarrauit. Scripsit & in Matthæi euangelium, in epistolas Pauli. Alter uero Remensis inter sanctos relatus, qui Clodoueum Gallorum regem Christianum primũ fecit: de quo in historia Gallorum diximus. *Reparata* Reparata uirgo XII. annorũ nobilis, patria Cæsariensis, ibidem sub Decio martyr, translata deinde post multa secula Florẽtiam, eiusq; nomine templum dicatum. *Rodo* Rodo discipulus Tatiani, in sacros libros plura edidit opuscula, præcipuũ aduersus Marcionem: præterea in Hexameron nobilẽ tractatum sub Commodo & Seuero principibus. ex Hieronymo. *Romuli Martyres* Romuli martyres tres, unus præsul Fesulanus à Petro institutus in descriptione Volaterrarum mihi narratur. Alius cum Donato & Secundiano in urbe Concordia. Tertius in Mauritania sub Maximiano. *Romulus* ROMVLVS Asylum omnibus patefecit, & magno exercitu facto, cum uideret cõiugia deesse, per legatos à finitimis petijt: quibus negatis ludos Consualia simulauit, ad quos quum utriusq; sexus multitudo uenisset, dato suis signo uirgines raptæ sunt: ex quibus una pulcherrima cum magna omnium admiratione duceretur, *Talaßius* Talassio eam duci responsum est: quæ nuptiæ quod feliciter cesserant, institutũ est, ut omnibus nuptijs Talassi nomen uocaretur. Primi igitur Cecinenses ob uicinorum iniuriam contra eos bellum mouerunt, quos Romulus uicit, & ab eorũ duce *Acron Cecinensis* Acrone singulari certamine superato, opima spolia detracta, Ioui Feretrio in Capitolio dicauit. Sabini item *Iuppiter feretrius* ob raptas bellum mouentes, cum Romam propinquarent, Tarpeiam uirginem nacti quæ aquæ causa sacrorum gratia hauriendæ descẽderat: per eam pactione armillarum & annu*Tarpeia*lorum, quos in sinistris manibus gerebant, ubi in arcem introducti fuere, eandem præcipitauerũt. Romulus aduersus Tatium qui mõtem Tarpeium tenebat, processit, & in eodem *Hostus Hostilius* loco ubi nunc Romæ forum est, pugnam cõseruit, ibiq; Hostus Hostilius dux Ro. fortissime pugnando cecidit, cuius interitu consternati Ro. fugere cœperunt. Tunc Romulus *Iuppiter stator* Ioui Statori ædem uouit, & exercitum statim seu forte seu diuinitus restituit. Tunc raptæ in medium processerunt, hinc patres, hinc coniuges deprecantes, pacem conciliarunt. Romulus fœdus percussit, & Sabinos in urbem recepit. Populum à Curibus Sabinorum oppido, Quirites uocauit. Centum senatores ab ætate patres appellauit. Tres equitum Centurias instituit, quas suo nomine Ramnes, à Tatio Tatienses, à Luci cõmunione Luceres appellauit. Cum ad Capreæ paludem exercitũ lustraret, nusquam comparuit: unde inter patres & populum seditione orta, Iul. Proculus uir nobilis in concione iureiurando cõfirmauit, Romulum à se in colle Quirinali uisum augustiore forma cum ad deos abiret: eum denique præcipere, ut seditionibus abstinerent, uirtutem colerent, futurum ut omnium gentium domini existerent. Huius autoritati creditum est. Aedes in colle Quirinali Romulo *Numa* constituta. Ipse pro deo cultus Quirinus est appellatus. Ex Cæci. & Liuij primo. NVMA Pompilius è Curibus Sabinorum ad regnum adscitus, ut ferum populum religione molliret, ædem Vestæ fecit, uirgines Vestales legit. Flamines tres, Dialẽ, Martialẽ, Quirinalem. Salios Martis sacerdotes XII. instituit. Pontificẽ max. creauit. Portas Iano gemino ædificauit. Annũ in XII. menses distribuit, addito Ian. & Feb. pluresq; leges utiles tulit, omnia *Egeria* iussu Egeriæ coniugis suæ facere simulans, ob quam iustitiam nemo ei bellum intulit. Collegium Fabr. ærariorũ instituit ob Mamuram qui Ancile de cœlo delapsum expresserat. Solutus morbo in Ianiculo sepultus est: ubi post annos arcula cum libris reperta, qui libri quod causas leues sacrorum continebant, ex autoritate senatus cremati sunt. Cæcilius. *Tullus Hostilius* TVLLVS Hostilius Hosti Hostilij nepos, qui in bello Sabinorũ pro patria cecidit, eiusq; meritis rex creatus, bellum Albanis indixit, quod Trigeminorum congressus finiuit. Albam ob perfidiam ducis Metij Suffetij diruit: Albanos etiam Romam traducẽs in monte Cælio urbi ab se addito locauit, ubi & curiam Hostiliam cõstituit. Et dum Numam sacrificijs imitaretur, Ioui Elicio litare nõ potuit. Fulmine ictus cũ tota regia flagrauit. Cæcilius. *Ancus Mar.* ANCVS Martius Numæ ex filio nepos, æquitate ac religione auo similis: Latinos bello domuit, quibus in ciuitatẽ adscitis Auentinũ adsignauit, quem montẽ simul cum Ianiculo urbi adiecit. Pontem Sublicium in Tyberi fecit, noua mœnia oppido circumdedit, Syluas ad usum nauium publicauit, Salinarum uectigal instituit, Carcerem primus ædificauit, Ostiam coloniam maritimis commeatibus opportunam in ostio Tyberis deduxit, Ius feciale

ciale,quo legati ad res repetēdas uterentur,ab Equiculis transtulit.His rebus intra paucos dies confectis,immatura morte præreptus nō potuit præstare qualem promiserat regem. Cæcilius. TARQVINIORVM genus ab Hetruscorum oppido Tarquinijs,quo Dema ratus profugus Corintho se contulit.Hic filios habuit, Lucumonem & Aruntem, qui pa tre superstite & uxore grauida relicta,decessit.Auus nescius uentris,nepotem in testamen to præterijt, ex quo ille natus, Egerius ab egendo est appellatus. Lucumon Romam ue nit, receptusq; in amicitiam Anci regis,tutor etiam filiorum est relictus, potentiaq; adeo ualuit, ut eiectis pupillis regno succederet: Tarquinius Priscus à patria dictus. Is centum addiris patrum numerum auxit. Latinos subegit. Circum designauit qui nunc maximus dicitur,ubi spectacula sibi quisq; faceret foros appellatos,furcis duodenos ab humo pedes altis sustentata. Ludicrum fuit, equi pugilesq; ex Hetruria adciti,solennesq; deinde man serc: Ludi Romani magniq; uarie appellati. Præterea Sabinorum bello petitus equitum Centurias ampliauit. Accij Nauij sciētiam diuinatione tentauit. Sabinos uicit,urbem mu ro circumdedit. Cloacas fecit. Cumq; XXXVIII. annis regnasset,Anci proles eiecta, Seruij successionem sibi præferri dolens,dat operam, ut duo pastores simulata rixa regem uulnerarent:sed Seruio socero succedente, illi Suessam Pometiam exulatum ierunt.Ex Li uij primo. SERVIVS Tullus Corniculani & Ocreaticæ captiuæ filius cum in domo Tarquinij Prisci educaretur, flammæ species caput eius amplexa est: Quo uiso Tanaquil regis uxor summam dignitatem portendi intellexit,Coniugi persuasit ut eum sicuti libe ros suos educaret. Qui cū adoleuisset gener à Tarquinio adscitus, & cū rex occisus esset, Tanaquil ex alto loco ad populum despiciens,ait:Priscum graui quidem,sed nō letali uul nere accepto expectarent,interim dum conualesceret Seruio Tullo audientes essent.Is igi tur quasi precario administrare cœpit autoritate Senatus inuito populo,recte tamen impe rium administrauit. Et Hetruscos sæpe domuit,Quirinalem, Viminalemq; colles & Ex quilias urbi adiecit, Aggerem,fossasq; fecit, populum in tribus quatuor distribuit:Dianæ templum cum Latinis in Auentino fecit.Duas habuit filias, mitem alteram,alteram fero cem.Cum Tarquinius totidem filios pari animo haberet, ut omnium mentes morum di uersitate leniret,ferocem miti, mitem feroci in matrimonium locauit.Sed mites seu forte, seu fraude perierunt,feroces morum similitudo cōiunxit. Statim Tarquinius Superbus à Tullia incitatus,aduocato senatu regnū patrium repetere cœpit:quo audito Seruius dum ad curiam properat, iussu Tarquinij gradibus deijcitur,& domū refugiens interfectus est. Tullia statim in forum properauit & prima coniugem regem salutauit, à quo iussa turba decedere cum domum rediret, uiso patris corpore, mulionem cunctantem super ipso cor pore carpentum agere præcepit.Ex quo uicus ille sceleratus est dictus.Tullia deinde cum coniuge in exilium acta. Ex Cæcilio, Liuio, & Ouidio de Fastis. L. TARQVINIVS Superbus,Tarquinij F.cognomem à moribus meruit,occiso Seruio Tullo regnum scele ste occupauit:bello tamen strenuus Latinos, Sabinosq; domuit, Suessam Pometiam Etru scis eripuit. Gabios per Sextum filium simulato transfugio in potestatem redegit.Ferias Latinas primus instituit:lacus in Circo & cloacam maximam fecit,ubi totius populi uiri bus est usus,unde illæ fossæ Quiritum sunt dictæ.Cum Capitolium inciperet,caput homi nis inuenit.ex quo cognitum eam urbem gentium caput futuram.Omnibus quoq; disce dentibus, Terminus & Iuuentas amoueri ex aris se non passi sunt. Ex Volscorum præda templum Ioui in Capitolio fecit. Armatos circa se ad corporis custodiam habuit. Turnum Erdonium ex Aritia fraude interemit. Demum cum in obsidione Ardeæ filius eius Lucre tiæ stuprum intulisset, cum eo in exilium actus, ad Porsenam Etruriæ regem confugit. Cuius ope regnum retinere tentauit. Pulsus Cumas concessit, ubi per summam ignomi niam reliquum uitæ tempus exegit.ex Cæci.& Liuij primo. TARQVINIVS Collati nus, sorore Tarquinij Superbi genitus, in cōtubernio iuuenum regiorum Ardeæ erat:ubi forte quum in conuiuio coniugem suam unusquisq; laudaret, placuit experiri.Itaq; equis Romam petunt, regias nurus in conuiuio uel luxu deprehendunt. Inde Collatiam petunt, Lucretiam inter ancillas in lanificio offendunt. Itaq; ea pudicissima iudicata. Ad quam corrumpendā Tarquinius sextus Collatiam redijt, & iure propinquitatis in domum Col latini uenit,cubiculum Lucretiæ irrumpit, pudicitiam expugnat:illa postero die aduoca tis patre & coniuge è castris,rem exposuit,& cultro quē ueste texerat,se occidit.Illi exitio

Tarquinius priscus
Egerius
Circus Max.
Ludi Romani
Seruius Tul.
Tanaquil
Tullia
L. Tarquinius Superbus
Tarquinius Collatinus
Lucretia

regum rem uindicauerunt. Tarquinius cum prole tota eiectus ad Manilium Tusculanum
generũ suum confugit: Latinosq́ omnes cõcitat. Cõtra quos Posthumius missus. Ex Cæ.
Lucretia & Liuij primo. Quando hic sumus, Lucretiam Christianam non præteribo, quæ uirgo Hi
martyr. spana & martyr apud Emeritam Hispaniæ ciuitatẽ sub Præside Daciano Maximiani tem
Romanus pore passa est. Romanus nomine ac patria, arte miles, à Laurentio deductus ad fidẽ, quem
in custodia iussu Impe. Decij seruabar, martyr & ipse sub eodem. Sepultus in agri Verani
L. Roscius crypta. Hoc etiam nomen multi Imp. Constan. ambitiose sibi usurpauere. L. ROSCIVS
Otho Otho Tribunus ple. legẽ tulit, ut equitibus Romanis in Theatro XIIII. gradus proximi
Roscius adsignarẽtur, qui cẽsum CCCC. LLS. haberẽt. autor Liuius. Roscius Gallus Comœdus
Gallus. præceptor Ciceronis, in pronũciationis & gestus exercitatione, eò uenit præstantiæ, ut cũ
de perfecto in arte aliqua loquimur Rosciũ dicamus in arte sua, aut Roscium in scena. Hic
cum obliquos haberet oculos turpisq́ esset aspectu, primus persona in scena usus est, po-
pulus tamen eũ sine persona intueri malebat ob pronũciandi dulcedinem, ut Cicero planè
de Oratore demõstrat. Scripsit & librũ in quo & histrioniã eloquentiæ cõparauit. In hunc
cum puer esset Catuli lasciuũ epigramma in Catulo diximus. Et hic inter Ciceronis clien
tes ab eo defensus. A` quodã enim Fannio LLS. CCCLIII. poscebatur debita in ratio-
nibus pro socio. Cum tamen debitũ illud non in codice, sed in aduersaria notatũ esse dicat.
Roscius Aduersaria enim tabula est, ex qua ad codicẽ Ephemeridum rationes reducuntur. Roscius
Amerinus Amerinus, defensus à Cicerone in causa parricidij. Patrẽ enim hominẽ locupletẽ quidam
interfecerunt clam, filius per occasionem discordiæ cuiusdam quæ inter eos interuenerat,
paternæ cædis autor accusatur. Præda ad quendã Sullæ satellitem, L. Cor. Chrysogonum
eius accusatorem redibat, patrono Erucio quodam, quam causam primã egit postq̃ redijt
ex militia annos natus XXIII. ut autor Cor. Nepos apud Plutarchum. Nemine itaq;
Ruffus Pur ob Sullæ metum audente defensionẽ suscipere, Cicero prouinciã suscepit. L. Ruffus Pur-
purio. purio legatus Romanorum in concilio Aetolorum orat apud Liuiũ lib. XXXII. Rufus
sub Scipione Africano Cẽturio scripsit eius gesta, & quæ in bello præparãtur. autor Appi
Virginius anus in historia. Virginius Rufus orator egregius, interfectus à Nerone, de quo Tacitus.
Rufus Virginium Rufum claritudo nominis extulit. Et paulo inferius. Nã Virginius Rufus stu
dia iuuenum eloquẽtia: Musonius præceptis sapiẽtiæ souebat. Satrius Rufus, de quo Cæ
Satrius Ruf. cilius in epistolis. Satrius Rufus, inquit, cui est cum Cicerone æmulatio, & qui nõ est con-
Rufus poeta tentus eloquentia seculi nostri. Rufus poeta Bononiensis cuius meminit Martialis: Fun-
Festus Ru- de tuo lachrymas orbata Bononia Rufo. Et resonet tota planctus in Aemylia. Festus Ru-
fus histo. fus scripsit epitomen rerum Romanarum quæ extat, nõnulli sextum male scribunt. Nam
Festus Ruf. & Festi Rufi alterius qui fuit Græciæ Proconsul legitur adhuc Athenis memoria Græce
Procos inscripta ad Columnã in arce ante Palladis templum, quod in Geographia posuimus. Ru-
Rufus medi. fus medicus sub Traiano principe qui multa conscripsit, quorum nihil ad nos peruenit. ci-
Rufus soph. tatur sæpe testis ab alijs. Rufus Corinthius sophista, quanquam diuitijs & generis nobili-
Rufus mar. tate pollebat, plus tamen ad eius laudem dicẽdi gloria linguæq́ gratia contulit. autor Phi-
P. Cor. Ruf. lostratus in sophistis. Rufus & Cosmus martyres apud Philippos Macedoniæ tèmpore
Ruffinus apostolorum. Cor. Rufinus Consularis à Fabricio censore damnatus, quod X. pondo ar
præfectus. genti apud eum inuẽta essent. uide in Fabricio. Rufinus alter unà cũ Stilicone & Gildone
relictus à Theodosio seniore imperij administrator, pro tutela Arcadij & Honorij filiorũ:
Gildo in Africa, Stilicon in occidente, Rufinus uero in oriente: omnes sanè cupiditate re-
gni incensi, in suos arma imperatores uerterunt, ex quo diuersis modis oppressi perie-
Rufi. presby. runt. Rufinus presbyter Aquileiensis, Græce Latineq; eruditissimus, multis iuuit Chri-
stianos librorum interpretationibus. Eusebij Cæsariensis historiam uertit. Cui X. & XI.
librum ipse addidit. Gregorij Nazianzeni plures sermones, ut in eius uita diximus. Basi-
lij item. Iosephum, Pamphilum aduersus Mathematicos, Sexti. & Euangeli sententias.
Enarrauit & ipse Symbolum. Obtrectatori operum suorum duobus uoluminibus respon
dit. Aemulus atq; obtrectator fuit Hieronymi nostri ut Origenis adsertor, quodq́ ab eo re
prehensus sit quod eius libros, περὶ τῶν ἀρχῶν, qui contra fidẽ sunt, cõuerterit. Ex epistolis
Rufinus mar. autem inter se missis constat quæ sit utriusq; ingenij uitæq́ ac morum differẽtia. Rufinus
Rufina uirgo & Valerius martyres apud Suessiones sub Maximiano. Rufina & Secunda Romanæ uir
Rullus gines, patre Asterio & matre Aurelia, martyres sub Valeriano. P. Seruilius RVLLVS

primus

primus Romanorum solidum aprum apposuit: authot Plinius: qui ait huius filium fuisse P.Rullũ illum qui Tribunus pl. legem agrariam promulgauit, ut decemuiri agro per totũ otbem po.Ro. diuiderẽt, impugnatus à Cicerone Cos. luculenta oratione. Rutilius Geminus libros pontificales fecit. De quo Cicero. Rutilius in quodam tristi & seuero dicendi genere uersatus est, magnum munus de iure respondendi sustinebat. Sunt eius orationes ieiunæ, multa præclara de iute, doctus uir & Græcis literis eruditus, Panetij auditor, prope perfectus in Stoicis. Cicero in Bruto. P. Rutilius primus legem pugnandi militibus tradidit: De quo Valerius: Armorum tractandorum meditatio à P. Rutilio Cos. CN. Manlij collega militibus est tradita. Is enim nullius ante se Imperatoris exemplum secutus ex ludo C.Aurelij Scauti doctoribus gladiatorum adcersitis, uitandi atq; inferendi ictus subtiliorem rationem legibus ingenerauit. Hic actus in exiliũ à partibus Sullanis, & à Sulla deinde redeundi potestate facta, respondit illud quod à Seneca in VI. lib. de beneficijs ponit: Malo ut patria mei exilij erubescat, quàm reditu mœreat. M.Rutili⁹ Censorinus teste Va. de moderatione, iterũ Censor creatus, in cõcione populũ corripuit q̃ eam potestatẽ bis sibi detulissent, cuius maiotes quia nimis magna uideretur, tempus coarctandum iudicassent. P. Rutilius uir summæ innocentiæ, q̃ legatus C.Marij Procos. à publicanorũ iniurijs Asiã defenderat, inuisus equestri ordini penes quem iudicia erant, repetund. damnatus in exiliũ missus est. Liu.L XX. Rut. Lupus Rhetor scripsit de arte Gorgiani, secutus nõ illũ Leontinum, sed aliũ sui tẽporis. Cuius quatuor lib. in unũ suũ transtulit. Quint. IX. Rutilius Gallus pocta. Cuius elegia quædam iter suum continens haud ignobilis nuper inuenta est.

Rutilius Geminus · *P. Rutil.* · *M.Rutilius Censorinus* · *P.Rutil.* · *Rutil. lupus* · *Rutil. gallus*

SABINOS claruisse plures legimus. Clodius Sabinus declamator tempore Senecæ lepido uir ingenio. Is cum in Cretam cum Appio Procos. profectus esset, in theatro Græci postulate cœperunt ut Sabinus summum magistratum gereret. Mos autem erat barbam & capillum Magistratui Cretensium submittere. Surrexit & silentio manu facto: Hunc Magistratum inquit, ego Romæ bis gessi. Bis enim reus causam dixerat: Græci autem non intellexerunt. Idem cum reus rogaretur ut in latomias transferretur: Non inquit, quenquam uestrum nomen latomiæ decipiat, illa eñ animo mco lauta res est, uocabulo catceris ad genus pulpamenti translato. Iocabatur in miserijs, in quibus iocari debuisse quis nescit, potuisse quis credit? Seneca in Decla. Sabinus Vespasiani frater interfectus à Vitellio qui Vespasiano tes contra Iudæos gerente post Othonis mortem Capitolium cum æde Iouis occupauerat. Sabinus sophista sub Hadriano principe scripsit isagogen ad materias & hypotheses, declamandi libros IIII. pręterea in Thucydidem enarrationem. Suidas. Sabinus Masurius scripsit Fastorum & rerum memorabilium libros. Sabinus Præsul Heracleæ Macedoniorum, secta Arrianus Is omnis Orthodoxos qui sese in concilio Niceno contra Arrium subscripserant, idiotas & ignauos esse palam dictitabat, ac ptopter ignorationẽ lapsos, haud memor quod inter hos erat Eusebius Cæsariensis, quem ipse fide dignum testem in religione ac principem prædicare solebat. Socrates in histotia tripertita. Sabinus Syrus memorandæ fortitudinis, qui tempore Titi primus Hierosolymæ muros ascendit: autor Iosephus. Sabin⁹ Tyro qui scripsit περὶ κηπουρικῶν, id est, de Hortensibus. Pli. lib. XX. Ca. IX. Martyrio quoq; cõspicui: Sabinus martyr ac Præsul apud Assisium una cum Exuperantio & Marcello diaconis sub Diocletiano. Item alter apud Damascum, cum Iuliano, Maerobio, Crasso, Paula & nõnullis alijs. Fuere & Sauini mutatione unius literæ totidẽ Professores. Vnus Præsul Placentinus: Cuius iussu Padus olim grassando extra alueum per regionẽ intra suos terminos prodigiose reductus est. Alter Pręsul Canusinus tempore Totilæ regis floruit. Amborũ meminit Gregorius III. Dialogorũ. Sabinæ nominatæ. Hadriani principis uxor. Sabina Poppea Neronis, ab eo prægnans calce interfecta: ut refert Tacitus. Martyres itẽ duæ. Vna matrona Romana Valentini senatoris uxor, Herodis Metallarij filia, sub Hadriano principe gladio cæsa. Cuius uenerabile templũ Romæ uisit in Auentino à Petro Illyrico urbis presbytero dicatũ. Altera in Hispania passa sub Præside Daciano Maximiani tẽpore unà cũ Vincẽtia & Christina. Sabas Abbas impe. Theodosio è Cappadocia uenit Hierosolymã, ubi usq; ad extremũ uixit paruo sibi ædificato tugurio, quotidie loca religiosa lustrando: eius deinde teliq̃æ translatæ Venetias. Sabellus Hæresiarcha circa Galli principis & Stephani Pon. tempora. De quo Dionysius Præsul Alexandrinus apud Eusebium sic ait. Quid di-

Clodius Sabinus · *Sabinus Vespasiani fra.* · *Sabinus sophista* · *Sabinus Masurius* · *Sabinus hæreticus* · *Sabinus syrus* · *Sabini martyres* · *Exuperantius* · *Sauini* · *Sabinæ* · *Sabas* · *Sabellus hæreticus*

cam de ea doctrina quæ apud Ptolemaidem Pentapoleos ciuitatem nuper exorta est, plena pestilentiæ, negans uere eum esse filiū patris, nec primogenitū omnis creaturæ, simul & S. S. auferens intellectum: pro quibus cum utræq; partes ad me uenissent, & præsentibus fratribus quæ commota fuerant discussissent, etiam literis sum prosecutus, quorum tibi exempla transmisi. Eusebius libro VII. C. Sallustius Crispus Romana primus in historia, ut ait Martialis: Thucydidi ex Græcis opponitur à Quintiliano, elegantia dicendi, attica breuitate, sententiarum crebritate. Taxatur autem à Pollione ut nimis antiquarius, & ex Catonis originibus uerba mutuatus. Trogo autem, quod orationibus nimis longis ac directis utatur, sicuti etiam Thucydides. Hic ille inimicus Ciceronis, diuitijs præditus. Cuius hortorum uestigia adhuc cernimus Romæ. Hic etiam ille alienæ luxuriæ grauissimus obiurgator & censor, qui Metellum Pium in historia reprehendit, quod præter eius & populi Ro. dignitatem & modestiam conuiuijs in Hispania omniq; luxu uteretur. Postea uero ipse deprehensus in adulterio ab Annio Milone & loris bene cæsus, & postquam pœnas dedisset amissus est: autores Varro. Macrobius. Gellius. Sampson in sacris uoluminib⁹ legitur herculeo robore fuisse, ac cōtra Philisteos multa facinora fecisse, inter quæ mille quondam hostes asini maxilla interfecisse. Ligatus domum concussu diruit, quæ multos necauit: à Dalida demum meretrice ob amorem superatus, crinem fatalem in quo robur omne continebat ei manifestauit, quo ille abscisso in hostiū manus uenit. Sampson alter præsul Dolensis tempore Iustini iunioris sanctitate clarus. Sappho Lesbia Lyrica Olymp. XLII. tempore Alcæi & Stesichori. Fratres habuit Laricum, Charaxum, Eurichum: coniugem uero Cercylam ditissimum uirum ex Andro, ex quo filiam suscepit Clio nomine. Scripsit lyricorum libros IX. Prima plectrum meruit. Præterea epigrammata, elegias, iambos, & monodias. Aliam dicunt itē Lesbiam fuisse Psaltriam, ob amorem Phaonis adolescentis scripsisse uersus & ex Leucade præcipitem se dedisse. Hæc Suidas. Nonnulli eandem putant. Plato scribit Sappho Scamandronymi filiam fuisse sapientē. Aelianus autē fuisse in Lesbo Sappho dicit non poetriam, sed nobile scortum. Sapores reges Persarū, in regione Parthorū Scauri inter Aemylios adsciti. M. Aemylius Scaurus nobilis parū: nam pater eius quamuis patricius, ob paupertatē carbonariam exercuit. Idem primo dubitauit, honores peteret, an argentariam faceret. Sed eloquentiæ consultus, ex ea gloriam peperit. Primum in Hispania corniculum meruit: sub Oreste in Sardinia stipendia fecit. Aedilis iuri reddendo magis q̄ muneri edendo studuit. Prętor aduersus Iugurtham pugnauit: eius tandem nō ui, sed pecunia uictus est. Cos. legem de sumptibus libertinorū suffragijs tulit. P. Deciū prætorem ipsi transeunti sedentem iussit adsurgere, eiq; uestem discidit, sellam concidit. Nequis ad eum in ius adiret edixit. Cos. Ligures domuit, deq; his triumphauit. Censor uiam Aemyliam struxit, pontem Miluium fecit, tantumq; autoritate potuit, ut Opimium contra Gracchū, Marium contra Glauciam & Saturninū priuato consilio armaret. Idem filium suum quia præsidium deseruerat, in conspectum suum uetuit accedere. Ille ob hoc dedecus mortem sibi consciuit. Scaurus senex cum à Vario Tribuno pl. argueret̄ quasi socios & Latium ad arma coegisset, ad populum ait, Varius Verinensis Aemylium Scaurum principem Senatus ait socios ad arma coegisse. Scaurus negat. Vtri potius credendum putatis: Cæcilius. Hunc dicit Plinius in naturali historia principem fuisse ciuitatis, & Marianum rapinarum socium. Frontinus uero in IIII. scribit, Scaurus filium suum quod in saltu tridentino hosti loco cesserat, in conspectum suum uenire uetuit, Adolescens uerecundiæ ignominia pressus, mortem sibi consciuit. Plinius rursus de eo. Scaurus à Vario Tribuno pl. repetundarum accusatus & absolutus. Salustius in Iugurthino M. Aemylius Scaurus homo nobilis, impiger, factiosus, audax, sed uitia sua callide occultans. Cum esset uir consularis & in senatu princeps, ab eo mittitur ad Iugurtham orator ut eum ab oppugnatione Cyrthæ & à seditione Adherbalis amoueret. Hic præterea inter uiros doctos ac plane oratores à Cicerone ponitur his uerbis. In Scauri oratione sapientis hominis & recti grauitas summa & naturalis quædam inerat autoritas, nō ut causam, sed ut testimonium dicere putares. Huius & orationes sunt & tres ad L. Fusidium libri scripti de uita ipsius quos nemo legit: At Cyri uitam ut disciplinā legunt, præclaram illam quidē, sed neq; tam nostris rebus aptam, nec tamen Sauri laudibus anteponendam. Huius filius M. Aemylius Scaurus Sullæ priuignus fecit in ædilitate sua theatrum temporarium uix XXX. dies duraturū, opus maximum

C. Sallustius | Sampson | Sampson | Sappho Lyrica | Sappho meretrix | M. Aemylius Scaurus | Scauri filius | M. Aemylius Scaurus iuni.

maximum omnium quæ fuerant humana manu, non temporaria mora, uerum etiam æt e
nitatis destinatione. Scena ei triplex altitudine CCCLX. columnarũ: ima pars eius è mar-
more fuit, media è uitro, columnæ imæ duodequadragenum pedum. Signa ærea inter co-
lumnas fuerant CCC. numero. Cauea ipsa cepit hominum LXX. milia. Plinius. Hic ex
prætura prouinciam Sardiniam obtinuit, in qua cum neq; satis abstinenter egisset, & ual-
de redargueretur quod genus morum in eo paternum uidebatur, cum cætera industria ne
quaquam esset pat: erat enim aliquando inter patronos causarum, cum Romam reuertisset
ad petendum consulatum, accusatus à Sardis repetundarum, à Cicerone una cum quinq;
alijs defensus est. Pedianus. Aur. Scaurus legatus à Cimbris fuso exercitu captus est, & cũ *Scaurus legatus*
ad consilium ab his euocatus eos deterreret, ne Alpes transirent Italiam petituri, eo q; dice
ret Romanos uinci minime posse, à Bolo rege feroci iuuene occisus est. Liuius LXVII.
Scipionũ Patricia gens, nominis ac familiæ Corneliorum, initium cognominis à Cornelio *Cor. Scipio*
adolescente, ut Macrobius testatur, habuere. Qui patrem luminibus carentem pro baculo
regebat, quem scipionem grammatici appellant. Eorum uero qui magnum cœperint no-
men sibi comparare, P. & CN. fratres fuere, qui ambo Duces in Hispania periere. Quorũ
alter P. pater Africani fuit. Cum quo primum Imperatore Annibal signa in Italia contulit, *P. Cor. Scipio*
Is cum multas esset in Hispania uictorias consecutus, resq; gessisset memoratu dignas, de-
mum in quodam prælio aduersus hostes inito dum se offert ubi plurimũ periculi erat, subi
to occiditur. Simili penè casu CN. Scipio frater paucis post diebus fortiter pugnando inte *CN. Cor. Scipio*
rijt. Amboq; ij Imperatores præter rerum gestarum nomen, magnum quoq; fidei ac tempe
rantiæ desideriũ non modo militibus suis qui superfuere, sed etiam Hispanis reliquere. Pu-
blij fuere filij duo, P. & L. Scipiones. Ex ijs P. Cor. Scipio Africanus maior est dictus: Cu- *Scipio Africanus*
ius uitam ac res gestas C. Oppius & L. Reginius literis mandauere. Is puer certis diei ho-
ris secretũ templi petere solebat, putabaturq; apud uulgus cum Ioue loqui: XVII. agens
annum à patre in castra ductus est, principio belli Punici II. Constatq; iam tunc in congres
su Annibalis primo, circunuentum ab hostibus ac saucium patrem liberasse: ut autores Li-
uius ac Plutarchus. Post cladem Cannensem cũ iuuentus de relinquenda Italia cogitaret,
ipse gladio supra capita intento, iurare singulos non deserturos patriam coegit. Deinde pa
tre patruoq; in Hispania extinctis, quum nemo ad id bellum ire uellet, ipse se sponte obtu-
lit natus annos XXIIII. ubi Carthaginem nouam uno die expugnauit. In quo bello uir-
ginem captiuam sibi adlatam, ubi comperit summo loco natam ac iam pactam nobili uiro,
incorruptam ac insuper muneratam remisit. Asdrubalem Carthaginensem ducem supera
uit. Masinissæ nepotem in bello captum, auo remittendum curauit, ex quo postea eundem
sibi perpetua deuinxit amicitia. In Numidia à Syphace rege præpositus in amicitia Asdru
bali fuit, qui eodem tempore è Carthagine eademq; de causa eò aduenerat. Pacata demum
Hispania Cos. factus, Sicilia atq; Africa prouincijs ei decretis, obtrectante Fabio, e uestigio
in Siciliam, deinde Carthaginem delatus, ante omnia Syphacem fœderi minime stantem
auxilio Masinissæ ui cepit, triumphoq; seruauit. In quo bello Masinissam, quod Sophonis
bam Syphacis cõiugem per amorem seruare uoluisset, amice obiurgauit. Postremo Anni-
balem ex Italia adcersitum prope Zamam superauit, Carthaginemq; tributariam fecit. Re
uersus Romam triumphauit. Consulq; iterum factus cũ Sempronio Longo. Paulo post le-
gatus fratri L. Scipioni Cõsuli in Asiaticam expeditionẽ profectus, omnia suis rexit auspi-
cijs. Antiochũ quamuis de se bene meritũ ob filiũ captum ac ei restitutũ, cõditiones tamen
oblatas spernentẽ sub iugum misit. Deniq; tot rebus gestis accusatus à Pœtilio Atieio Tri
buno Pl. q; prædam Asiaticã nõ totam in ærariũ cõtulisset, die iudicij adueniente: Hæc est
dies inquit Quirites, qua Annibalẽ uici, Carthaginẽ tributariã feci, patriam hanc maximo
periculo liberaui. Eamus hinc in capitoliũ, gratias dijs immortalib. agamus. Excitatus itaq;
populus memoria beneficiorũ est, ex quo omniũ gratia absolutus. Pertesus ex illo ingrati-
tudinem patriæ, Linterni in uillam suã secessit, ubi cõmorantem piratæ forte audita fama
maiestatis eius eum salutatũ descendentes uenere, cũ alijs omnibus officerent. Decessit an-
norũ LIIII. iussitq; ossa Romã minime transferri, supremo eius die. Eũ Maximus laudans
ait, gratias esse dijs agendum quod is esset in ea rep. natus. Necesse enim fuisse, illic Impe-
rium esse orbis terrarum, ubi ille natus esset. Hæc ex Liuio, Valerio, Plutarcho. L. Scipio
Asiaticus ob Asiam deuictam, ex qua uictoria luxuria primũ gemmarum Romam illata, si

cuti

cuti ex Corintho ærea uasa ac tabulæ. Is igitur postq̃ triumphasset, accusatus eadē de cau-
sa qua & frater, & in carcerem ac uincula ductus, à Ti. Graccho inimico eius liberatus est.
Scipio Aemylianus Quæ res causa fuit ut filiam eius postea in matrimonium duceret. Ex Liuio. Scipio Aemy
lianus, qui & Africanus minor, ab Africani maioris filio adoptatus, filius enim erat Pauli
Aemylij, Numantiam euertit, in qua expeditione militem corruptum in disciplinam pristi
nam eiectis scortis restituit. Munera regū quæ clam ab Imperatore recipi mos erat, pro tri-
bunali accepit, in tabulasq; publicas nomine po. Rom. referri iussit, ea fortib⁹ uiris pro me
ritis postea distributurus. Oppidanis pabulatum egressis pepercit, quod citius frugibus cō
sumptis in deditionem uenturi essent. Capto oppido, Numantini sese per uias inuicem tru
cidauere. Factus etiam Cos. ante ętatem, ac Carthaginem missus eam penitus sustulit. Idq;
de sententia Catonis in senatu, qui præmaturas ac recentes ficus ostentans air, Eæ patres
conscripti Carthagine nuper adlatæ sunt, tam prope domum hostem habemus. P. Cor. Sci
Scipio Nasica pio Nasica CN. Scipiōis qui una cū fratre P. in Hispania, uti supra diximus, cecidit filius,
à Senatu uir optimus iudicatus, matrem deum tunc primum aduectam, apudq; uirum opti
mum ex oraculo diuertendam hospitio excepit. Cum aduersus auspicia Consulē se à Grac
cho nominatum comperisset, magistratu se abdicauit. Censor statuas quas sibi Cōsul quis-
que in foro per ambitionem habebat, sustulit. Consul Delminium Delmatiæ urbem supe-
rauit. Imperatoris nomen à militibus, & à senatu triumphum oblatum recusauit. Eloquen-
tia primus, iurisconsultissimus, ingenio sapientissimus fuit: unde uulgo Corculum dictus:
ex Cæcilio. Liuius uero plura alia. Nam eo autore theatrum, quod locatum à Censoribus
erat uti extrueretur, ex S. C. destructum, tanquam publicis moribus nociturum, populus-
que aliquandiu stans ludos spectauit. Præterea Ti. Gracchum Trib. Pl. ob agrariam legem
remp. turbantem, subselliorum fragmentis in senatu exanimauit. Præterea sortitus Galli-
am priusquam cum Boijs bellum gereret, postulauit à senatu uti pecunia sibi decerneretur
ad ludos quos prætor in Hispania uouisset. Nouum & iniquum Senatui uisum. Itaq; cen-
Scipio Nasica Serapion suere ut de suo faceret quos sine senatus consensu uouisset. P. Scipio Nasica, Nasicæ huius
filius cognomento Serapion, de nobili Scipionum prosapia, in uilem Serapionis appella-
Scipio Suarius tionem uenerat, quod Serapioni Victimario seruo persimilis omnino foret: autor Valeri-
us. Scipio item Suarius cognomento, ob similitudinē Suarij cuiusdam negociatoris: Trib.
Pl. dignus Africanorum familia. Cui non fuit in bonis funeris impensa. Asses contulit po-
pulus ac funus elocauit: quaqua ferebatur flores è conspectu cōspersit. Plinius lib. 11. Ca. 37
Scipio Africani F. Scipio Africani filius ponitur Valerio inter eos qui à parentibus claris degenerauerunt, in-
ter eruditos tamen à Cicerone in Bruto his uerbis describitur. Scipio Africanus filium ha-
buit illum qui minorem Scipionem à Paulo adoptauit, qui si corpore ualuisset, in primis
habitus esset disertus. Indicant cum orariunculæ, tum historia quædam Græca scripta de
Cassina. Hæc ille. Plutarchus in Africano, nihil sanè de eo se compertum habere dicit nisi
Scipio Pompeij socer eum præturam gessisse, & in ea consequenda à Circeio patris scriba adiutum fuisse. Scipio
Pompeij magni socer, post bellum Pharsalicū inter Pompeianos bellū refouentes in Afri-
cam se eum exercitu recepit cū Catone: Iuba etiam rege adscito. Qui primo feliciter aduer
Scipio Salut. sus Cæsarianos pugnans, uictus tandem cum toto exercitu occubuit. Scipionem cogno-
mento Salutionem è Corneliorum familia, alioquin uirum despectissimum inter prælian-
dum in Africa perinde ac exercitus ducem Cæsar præposuit, quod cognosceret aduersa-
rios uetusto quodam confidere uaticinio, ut semper in Africa uincere fatale Scipionum
L. Cor. Scipio Cos. generi foret. Plutarchus in Cæsare. Ante omnis uero legimus apud Liuium de L. Corne-
lio. Scipione, qui cum CN. Fuluio Cos. creatus ac Hetruriam sortitus, occurrentes He-
Scylax mathematicus truscorum acies ad Volaterras fudit. SCYLAX Catiandeus: Carianda enim Cariæ ci-
uitas est: Mathematicus & musicus: scripsit circuitum mensuramq; maris extra colum-
Scillis urinator nas Herculis, telluris item, Præterea Antigraphen ad historiam Polybij. Suidas. Scillis Si-
cyonius cum Scyane filia, classis Persicæ qua Xerxes Græciæ bellum intulit, ancoras na-
tando urinandoq; præcidit. Idq; facinus retulit in tabellam quam dicauit in templo Apol-
Scyllæ duæ linis Amphictyonei, inde postea Romam translatam. Pausanias. Scyllæ duæ fuerunt, alte-
ra Nisi regis Megarensiū filia quę in Minoe narratur. Altera marina nympha Polyphemo
M. Scæua Centurio dilecta: quæ dicitur in Glauco. M. Scæua Centurio Cæsaris in Gallia solus in acie restitit.
Cum in hostes rueret, & iam telo femur transfixus esset, saxiq; ictu ora contusus, clypeo &
galea

galea disiectis,gladio ad extremum fracto, duplici lorica munitus se in mare proiecit,& cũ
natando peruenisset ad suos dixit:Parce Imperator,Arma perdidi. At ille sub cuius ala hu/
iusmodi res erat,centuriatus honore & uite gestanda munerauit. Val de fortitudine. Tran
quillus uero sic. Scæua Centurio effosso oculo transfixus femore & humero C X X . fora/
minibus scuto perforato custodiam portæ cõmissi castelli retinuit. Scribonius Aphrodise *Scribonius*
us Orbilij seruus atq; discipul⁹,mox à Scribonia Libonis filia,quę prius Augusti uxor fue
rat,redemptus & manumissus.Docuit quo Verrius tempore. Cuius etiã libros de Ortho/
graphia rescripsit, nõ sine insectatione studiorũ morumq; eius. Tranquillus. Scopelianus *Scopelianus*
Clazomenius inter nobilissimos Sophistas à Philostrato refertur,Herodis Attici præcep/
tor. Docuit Smyrnę magna celebritate:quo iam senescente cum Polemon orator de rebus
magnis Smyrneorũ mitteretur,cõuersus ad eum ait, Δὸς δ' ἐμοὶ ὤμοιιν τὰ σὰ τεύχεα θωρηχθῆναι.
Hoc est: Arma humeris tua nunc cõcede in prælia nostris. Quæ tibi me similẽ faciant:uer/
ba sunt Patrocli ad Achillem apud Homerũ. Scropha Tremelius ponitur in Dialogo Var *Scropha*
ronis de re rustica sic narrans de auo suo. Auus meus primum appellatus est Scropha: qui *Tremelius*
quæstor cũ esset Licinio Neruæ Prætori in Macedonia prouincia relictus, ut præesset ex/
ercitui dum prætor rediret, hostes occasionem rati uictoriæ, irruptionem in castra fecere.
Auus cum adhortaretur milites ut caperent arma,dixit se celeriter illos ut Scropha porcos
disiecturum. Idq; fecit. Nam eo prælio hostes ita fudit fugauitq;, ut Nerua prætor propter
ea Imperator sit appellatus,auus cognomen inuenerit,ut appellaretur Scropha. Ego septi/
mus sum deinceps prætorius in gente nostra. Seleuci & Antiochi in Geographia in Syria
narrati. Semiramis quonam pacto Nino successerit uiro, Dinon historicus commemorat. *Semiramis*
Eam petijsse dicit à rege uti quinq; dies imperitaret,stolam ac coronã sibi aptasse,ac in sella
regia consedisse, deinde imperasse satellitibus, ut Ninum sic exutum regijs ornamentis in/
terficerent. Aelianus. Hæc post ea muros Babylonis dicitur cõdidisse ex bitumine, ac ea la
titudine qua duo inter se currus sine cõflictu concurrerent. C. Septimuleius Anagninus a/ *C. Septimul.*
micusq; fidissimus Gracchi. Cuius meminit Plinius. Cicero etiam in Oratore sic ait. Septi
muleio illi Anagnino,cui pro C. Gracchi capite erat aurũ repensum. Apud Eserniã quoq;
oppidũ Samnij hodie huiuscemodi legit̃ inscriptio. C. Septimuleio. C.F. Troobolæ IIIIuir
ex testamento. Secundus Atheniensis,quem aliqui Epithyrum uocant, quod Architecti fi *Secundus so/*
lius fuerit,multæ quidem doctrinæ,mediocris eloquentiæ, æqualis æmulusq; Herodis At *phista*
tici:ex quo Herodes illud Hesiodi eleganti mutatione in eum cauillatus est, Figulus æqua/
lem exagitat, tum rhetora Tecton: qui nihilominus senem postea morientem & epicedio
& lachrymis honorauit. Ex Philostrato. Secundus alter Tridentinus uir sanctus Agiulphi *Secundus*
regis Longobardorum tempore: scripsit breuiter Longobardorum historiam: autor Pau/ *Tridentinus*
lus Foroiuliensis. Sempronij quoque præclara gesserunt. Primus. T. Sempronius Longus *T. Semproni/*
Cos. cum P. Scipione patre Africani apud amnen Trebiam Annibali occurrit, à quo pro/ *us longus*
fligatus est. Huius filius Sempronius Longus & Africanus Coss. primi fuere qui in spe/ *Sempronius*
ctandis ludis patres à populo secreuerunt, quod plebes moleste tulit aduersus consules in/ *longus iunior*
dignata. Et ipsum Africanum aliquando pœnituisse tradunt: autor Plutarchus in Scipio/
ne. Liuius tamẽ scribit: Aelium Sextum & M. Cethegum Censores fuisse autores huius le
gis. A. Sempronius Atratinus, L. Attilius, T. Cæcilius primi Tribuni militum pro Consu *A. Semproni/*
libus magistratum iniere, quorum cõcordia domi, parem exitum foris præbuit. Anno ur/ *us Atratinus*
bis C C C X. CN. Sempronius Tuditanus Prætor à Celtiberis cum exercitu cæsus est, Li/ *CN. Sempro/*
uius. Huius Sempronij apud Maiorem insulam Hispanię reperta in tabula marmorea eius *nius Tudita/*
inscriptio testamenti,qđ elegantiæ gratia posui. KL. Sex. Manlio &. Q. Torquato Coss. *nus*
Sempronius Tuditanus testamenti lur. mil. qđ ipse facio. II. abesto ob Pœnũ Italia pulsum *Inscriptio*
Fundos baleares Senat. P.Q.R.D.D. Aurelius Tuditanus tacitam pecuniam, si uta lat. os/
sibus meis re monument. suo sumpt. ædificauerit habeto. Hermeti lib. Aug. Vind. ma. aut
C X. D. D. sumo. Luciæ Agresti uxori B.M. Mundũ mulieb. q̃ ue e. ca. pa. D. D. Caius Tu/
ditanus ꝙ pupillã cuius iussu meo Cu. ge. cõtra decre. amplisſ. ord. uxo. D. Ex. esto Dodrãt.
lege. Celso testamẽt. qđ Aepheso scripserã adi. Pamphilo uicario pecu. id instrumẽt. rust.
qđ Aepyro paraueram uehi ue. D. data sunto. Filij si nepotes mihi non fecerint Marcellus
Tuditanus ex dam. sump. choi. here. D. Quæ lego O. E. Seruilia gens patricia & illustris *Seruilia gens*
in fastis, Trientem æreum pascebat auro & argento, consumentem utrunque. Verba ipsa

Messalæ

Triens Meſſalæ ſenis referam. Seruiliorum familia habet Trientem ſacrum. Cui cum ſumma cu-
ra ſacra quotannis faciunt:quem ferunt aliás creuiſſe,aliás decreuiſſe uideri,& ex eo aut di
P.Seruil. minui aut honorem augeri familiæ ſignificari.Plinius libro XXIIII.Cap.XIII.P.Ser-
Maluginenſis uilius Maluginenſis. Q. Sulpitius Longus Tribu.militum conſulari poteſtate contra Gal
los Senones miſſi,non loco caſtris ante capto,non præmunito uallo quo receptus eſſet,nõ
deorum ſaltem ſi non hominũ memores, nec auſpicato, nec litato inſtruunt aciem:ex quo
turpiter profligati cum toto exercitu nobilem illam cladem Allienſem inter nefaſtos dies
P.Seruilius relatam acceperũt.Liuius.V.Itẽ in eodem.P.Seruilius Priſcus &.Q.Clelius Siculus Cen
Priſcus ſores.Q.Seruil.Cepio Conſul Hiſpaniam duce Viriato rebellantem pacauit.Proconſul ca
Ser.Cepio pta Toloſa aurum è templo ſuſtulit,quod auferentes miſerabili fato peribant,ut autor Gel
Cos. lius.Nam poſtea Conſul cũ CN.Manlio contra Cimbros in Italiam ruentes miſſus,apud
Rhodanum uictus profligatusq; eſt,amiſſis de exercitu hominum LXXX.mil.Ex iuſſio
ne igitur po.Ro.Cepionis cuius temeritate id acciderat bona publicata,eiq; imperium pri
mo poſt Tarquiniũ abrogatũ:ipſe in publicis uinculis extinctus. Inde tractus diſcerptusq;
C.Seruil. ad ſcalas Gemonias eſt: ex Liui.LXVII.C. Seruil. Geminus &. M. Attilius Fabianus.
Geminus Coss.artibus Fabianis cunctando etiam Annibalem fregerũt, poſt Fabij dictaturam. Qu.
P.Serui.pro Seruil.Procos.apud Aſculum una cum omnibus Ro.interficitur initio belli ſocialis. Liui-
cos.Iſauri. us LXXII.P.Seruilius Procos.aduerſus Cilicas proſpere pugnans. Iſaurici cognomen-
Serui. Rul. tum inuenit.Liuius XCII.Seruilios Rullos,uide in Rullis.Seruil.Nouianus egregie in hi
Seruil.No- ſtoria dixiſſe uidetur, qui à nobis auditus eſt, clarus ingenio & ſententijs clarior, ſed nimis
uianus preſſus quàm hiſtoriæ poſtulat autoritas. Quintil. Q. Sertorius è Nurſia oriundus,partiũ
Q. Sertorius Marianarum fuit una cum Cinna,moderatius tamen quàm alij.Sulla redeunte è bello Mi-
thridatico urbeq; potito,ipſe quoq; in Hiſpaniam aufugit: ubi breui tempore ob uirtutem
ſibi gratiam earum gentium conciliauit,traditurq; per eum Hiſpanos diſciplinam rei mili-
taris Romanã didiciſſe,ac fortiores deinde fuiſſe.Nam præter artem rei militaris abſtinen-
tiſſimus etiam uoluptatũ,tum religioſus eſt habitus, quod ceruam quandam ſecum in ex-
peditionibus haberet ſequentem,quam Dianæ numen dicebat eſſe, ex eaq; reſponſa acci-
pere,resq; gerendas auſpicari. Quare dux Luſitanorum delectus,paruis copijs multas ur-
bes ſubegit. Sed & quatuor Romanorum Duces contra eum miſſos uarijs cladibus affli-
xit.Primum quidem Cottam apud Mallaciam nauali prælio ſuperauit.Phidiam Hiſpaniæ
Prætorem dein una cum duobus mil.Ro.ciuium prælio interfecit.Tertio Domitium Pro
cos. contriuit. Poſtremo Toranium à Metello miſſum cum toto exercitu deleuit. Ipſum
quoq; Metellum uirum ampliſſimũ in tantam compulit neceſſitatem,ut. L. Lollius è pro-
uincia Narbonenſi ei auxilia ferre cogeretur, & Pompeius magnus celeriter contra eum
mitteretur:uarijsq; utrinq; prælijs incommodisq; illatis, tandem Sertorius per coniuratio-
nem Luſitanorum à M. Perpenna eius ſocio belli eiuſdemq; factionis,per proditionem in
cœna interfectus eſt.Ipſe uero Perpenna meritas dans poſtea pœnas,una cum reliquis con
Serenus iuratis in Pompeij poteſtatem ueniens interficitur. Serenus Samonicus Gordiani Iunio-
Samonicus ris principis præceptor fuit. Cuius meminit Spartianus in Caracalla his uerbis. Occiſi ſunt
& in balneis plures,& in cœnis,inter quos Samonicus Serenus, cuius libri plurimi ad do-
ctrinam extant. Macrobius quoq; libro Sa. III. Carmina quædam de urbibus deuouendis
earumq; dijs euocandis in lib.V.reconditorum Samonici Sereni reperiſſe ſe ait. Superſunt
hodie ei⁹ hexametri quidã præcepta medicinæ cõtinentes. Suidas aũt ſiue de eodẽ,ſiue de
altero ſcribit,Serenũ(qui etiam Aelius Athenæus uocabatur) grammaticũ,tractatũ de ci-
Serapion phi uitatibus feciſſe,deſcribendo uiros qui in eis floruere. Præterea epitomen in Philonem. Se
loſophus rapion Hierapolitanus philoſophus Stoicus,cuius meminere Strabo,Stephanus. Serapi-
Serapion on Aelius dictus orator Alexandrinus ſcripſit ad Hadrianum principem Panegyricũ,ora-
orator tiones in genere deliberatiuo apud Alexandrinos. Et utrum iure Plato remouerit Home-
Serapion rum à ſua rep. Præterea artem Rhetoricã. Suidas. Serapion pictor,cognominatus Anthro-
pictor pographus,qđ homines optime pingeret. Plinius. Serapion prȩſul Antiochenus ſub Cõ-
Serapion modo principe. Scripſit de ſecta Montani & quædam alia:ut autor Hieronymus. Serapion
præſul alter Chriſtianus,qui ob elegantiam ingenij ſcholaſticus meruit cognominari, charus An
tonio monacho:edidit aduerſus Manicheos egregium uolumen,& quædam alia. Lauda-
Serapion tus etiam ob fidei conſtantiam ſub Conſtantino principe:ut idem eſt autor. Ioannes Sera-
pion

pion nouissimus omniũ de plantis nolumen edidit. Septem fratrum Hebræorum unà cum *VII fratres*
matre porcinam edere negantium sub Antiocho Illustri supplicium in lib. Macchab. legi-
tur. Totidem Symphorosa, uxor Getulij martyris, filios, Tybure sub Hadriano martyres lę *Symphorosa*
ta conspexit: stipitibus per membra uarijs modis transfixos: quorum nomina, Crescẽtius, *Getulius*
Iulianus, Nemesius, Primitiuus, Iustinus, Stacteus, Eugenius. Sepulti uia Tyburtina, IX. *VII fratres*
ab urbe milliario. Parem filiorum numerum, Felicitas, Romana matrona, in hac palma *Felicitas*
sub Antonino uidit, Ianuarium, Felicem, Philippum, Syluanum, Alexãdrinum, Vitalem,
Martialem, uarijs necatos supplicijs. Syluanus etiam de alta crepidine præcipitatus. Quos
paulopost mater etiam martyrio sequuta est. Sepulti Romæ omnes. Idem quoq; dormi- *VII dor-*
entium numerus legitur fuisse, Maximianus, Malchus, Martinianus, Dionysius, Ioannes, *mientes*
Serapion & Constantinus. Hi nanq; socij apud Ephesum Decij insectationem in uicinum
montem Cælium fugitauerũt: ac sub cauerna quadam latitantes quanquã diligenter quæ-
siti nunquam inuenti sunt. Demum martyrium ferre animati: post cibum dei prouidentia
sopiti usq; ad annum XXX. Theodosij iunioris, annis CXCVI. dormierunt. Eo tandem
tempore uigente de resurrectione hæresi excitati, tanquam hesterna die, ad urbem uti sole- *LXXII disc.*
bant prius, Malchum unum è socijs emptum ad uictum necessaria miserunt. Rem prodidit *Lucas*
& nouus hominis habitus & sermo & nummus aliter signatus: quorum festum III. eidus *Cleophas*
Augusti. Septuagintaduo discipulorum Christi nomina hæc sunt: Lucas, & Cleophas, *Barnabas*
qui in Christum peregrinum inciderũt, ut planè Gregorius in procemio moralium sentire *Matthias*
uidetur. Ambrosius aliũ à Luca putat: Barnabas, Matthias, Taddæus, qui ad Abagarũ mis- *Taddæus*
sus est: alter ab Apostolo. Hi Eusebio lib. I. ponuntur. Sequentes uero Abbati Dorotheo. *Stephanus*
Septem ante omnis primi diaconi, Stephanus protomartyr. Philippus is qui eunuchũm *Philippus*
Christianum fecit, præsul in Thracia. Proculus præsul Nicomediæ. Nicanor qui unà cum *Proculus*
Stephano interfectus. Parmenas. Nicolaus Samariæ præsul: deinde pro hæretico Ioanni ta *Nicanor*
xatur. Simon præsul Tyri ac Sidonis. Qui diaconi in Actibus apostol. narrantur. Insuper *Parmenas*
Ananias Pauli, qui postea Damasci præsul fuit. Titus Pauli, qui in Creta præsul & sepul- *Nicolaus*
tus fuit. Syluanus Thessalonicæ præsul & sepultus: cuius ut comitis Paulus ad Thessalo- *Simon*
nicenses prima meminit. Crescens Chalcedoniæ præsul: Andronicus præsul in Pannonia: *Ananias*
Ampliatus præsul Edessæ: Vrbanus præsul in Macedonia. Stacteus quẽ Andreas in Thra *Titus*
cia præsulem constituit. Apelles Heracleæ præsul, qui omnes ad Romanos cap. XVI. me *Andronicus*
morantur. Philetus, uel Philebus, Ephesi pręsul: sensit ea quæ Simon magus: restitit & apo *Vrbanus*
stolo, ut ad Timotheum II. Hermogenes Megaræ præsul: Demas, qui tres à fide desciue *Apelles*
runt: ut ad Timotheũ II. & Ioan. ex nobis prodierunt, inquit, sed ex nobis non erant. Am- *Aristobulus*
pliatus Smyrnæ præsul ante Polycarpum, ut ad Romanos. Aristobulus Betaniæ præsul. *Narcissus*
Narcissus Athenarum præsul: Heraclitus præsul & ipse. de his omnibus ad Roman. XII. *Agabus*
Cicis in Gallia nunciauit euangeliũ. Agabus qui prophetico chrismate dignus fuit. de quo *Rufus*
in Actibus. Rufus Thebarum. Asyncritus Hyrcaniæ præsul: Phlegontias, Patrobas, Her- *Philologus*
mes philopoleos. Linus qui postea pontifex: de quo II. ad Timot. III. Caius Ephesi præ- *Lucius*
sul. Philologus ab Andrea præsul Sinopensis factus. Liphasus, qui Romæ simul cum Pau- *Sosipater*
lo uinctus, & post eum capite cæsus. Lucius Laodiceæ Syriæ. Iason Tharsi. Sosipater Ico- *Sosthenes*
nij. Erastes Meaidi. Quartus Beriti. De his omnibus ad Rom. XVI. Apollo, ad Corinth. *Epaphroditus*
primo. Sosthenes Colophonis apud eundem. Epaphroditus. de quo ad Philip. IIII. Titi- *Marcus*
cus Colophonis item præsul, ad Colossenses IIII. Cæsar Dyrrachij præsul ad Philip. IIII *Apollo*
Marcus Barnabæ consobrinus Apolloniadis. Iesus cognominatus Iustus Cẽtipoleos præ *Cæsar. Iesus*
sul. De quo IIII. eccles. histo. Antomas. Clemens præsul Sardicensis: postea pontifex pri- *Antomas*
mus ex gẽtibus Christianus. Onesimus Coroneæ præsul: Carpus præsul Cheroneæ: Euo- *Clemens*
dius Antiocheæ post Petrum præsul. Aristarchus Apameæ præsul. ad Colos. IIII. Mar- *Aristarchus*
cus, qui & Io. Biblij præsul. ut in Actibus XIII. & II. ad Timot. IIII. Zimas uel Zenas *Marcus*
Diospoleos, ad Timot. III. Philemon Gazæ præsul: ad quem Apostolus scribit epistolã. *Philemon*
Pudens II. ad Timot. IIII. Trophimus, de quo ibidẽ. Hi tres apostolo semper præsto fue *Pudens*
re: ac post eum Romæ & ipsi cæsi. Marcus euangelista. Candaces eunuchus Æthiops na- *Marcus Eu.*
tione in Arabia & Taprobana euangelium nunciauit. de quo in Actibus VIII. Hi Doro-
theo, qui Romæ scripsit, commemorantur. Polycarpo & Vincentio, qui sequuntur: Saul- *Saulinus*
nus, Potentianus, Alcimus, Maximus & Ioannes senior: in martyrum quoq; libro ponun-

Aristion tur, Aristion, Rufus, Zozimus, Priscus: Iosephus, cognominatus Iustus, qui cum Matthia
Rufus in sortem positus: Nason: Silas, Corinthi præsul: Euphrates, de quo ad Coloss. IIII. Mar-
Zozimus tialis, Lemouicensis præsul: Sidonius, uel Cedonius, cæcus natus, sepultusq́ cum Maximi
Priscus no: Lazarus, Massiliæ præsul: Vrsinus ad Bituriges missus: is Nathanael, ille qui Christo
Iosephus probatus fuisse dicitur. Iulianus apud Cenomannos euangelium nunciauit, qui Simon le-
Nason prosus esse fertur. Sed & his plures longe reperientur, si obseruabimus ea quæ Paulus scri
Silas bit I. ad Corint. XV. Dominum plus quàm quingentis fratribus simul apparuisse. Se-
Euphrates ptuagintaduo interpretes Hebraicæ, Græcæq́ linguæ peritos ad Ptolemæū Philadelphū,
Martialis eos petētem ex omni tribu senos electos, ut sacros libros in Græcum uerterent sermonem,
Cedonius misit Eleazarus summus saccerdos. Ibi uero ur Augustinus de ciuitate, & Eusebius lib. V.
Vrsinus testantur totidem cellis separati: eosdem libros eodem modo uertentes non interpretū, sed
Iulianus prophetarum adflati spiritu uisi sunt. Quam sanè opinionem Hieronymus refellere uide-
LXXII in tur in epistola ad Desiderium his uerbis: Nescio quis author primus, Septuaginta cellulas
terpretes Alexādriæ mendacio suo finxerit: quibus diuisi LXX. interpretes sacros interpretati sunt
libros. Quum Aristeas eiusdem Philadelphi familiaris, & nō multo post Iosephus, nil tale
retulerint: sed in una basilica congregatos conuenisse scribant: non prophetasse uidentur,
quod longe aliud sit esse interpretem, aliud esse uatem. Sed & idem Hieronymus alibi testa
tur, minime fideles in conuertēdo fuisse, cælasseq́ de industria ubi de filio dei, aut trinitate
aliquid uidissent, ut regem ad unius dei cultum tantum reuocarent. Præterea eosdem Se-
Senecæ duo ptuaginta ex consuetudine uocari, quum Septuagintaduo fuerint. M. Anneus Seneca
Senecæ philosophi pater, patria Cordubensis, & equestris ordinis ac eruditissimus fuit, ut
cui declamationes, quæ filij dicuntur esse, nonnulli referant. Martialis duos Senecas, uni-
cumq́ Lucanum commemorat. Meminit etiam utriusq́ Sidonius poeta. Non quod Cor-
duba præpotens alumnis Facundum ciet hic putes legendum, Quorum unus colit hispi-
dum Platona, Incassumq́ suum monet Neronem. Orchestrā quatit alter Euripidis, Pictum
fecibus Æschylum sequutus. Quod utrum hunc & filium philosophum intelligi uelint: an
philosophum & nepotem ex fratre Mela, qui & ipse Seneca appellatus, non satis liquet: ui
detur autem ex his Sidonij uersibus tragœdias alter à philolopho scripsisse. Igitur hic ex
Elbia Albina tris liberos suscepit. L. Anneum Senecam philosophum, Iunium Anneum
Gallionem, & L. Anneum Melam Lucani patrem. Seneca & Gallio Romam ducti, præce
ptores habuere, Pomponium Marullum, Iulium Higinum. Polyhistorem, Cestium Smyr-
næum, & Asinium Gallum: in philosophia uero Socionem Alexandrinum & Photinum
Stoicum, teste Hieronymo. Hinc clarus factus in Claudij dignationem uenit, datusq́ prius
gno eius Neroni præceptor, qui ad necem eum compulit, quamuis commeatum petenti
& bonis cedenti persancte iurasset, suspectū se frustra. Venas medico præbuit: deinde hau
sto ueneno in balneo perijt: ut est author Tacitus: qui etiam iuuisse mortis causam dicit Fe
rinij Rufi & Tigillini coniurationes. Quod insuper opes supra modū augeret, & quædam
alia. Iuuenalis aperte diuitijs adscribit. Tēporibus diris igitur, iussuq́ Neronis Longinum
& magnos Senecæ prædiuitis hortos. Quintilianus habuit eum præceptorem, ualdeq́ lau
dat: multa, iniquit, in eo rerum cognitio: in qua tamen aliquando ab his quibus inquirenda
quædam mandabat, deceptus est. Tractauit omnem ferè studiorum materiam: sed in philo
sophia parum diligens. Datur uitio quod rerum pondera minutissimis sententijs fregerit:
uerum idem robultis & firmatis legendus. Multa enim probāda in eo, eligere modo in ani
mo sit: quod utinā fecisset. Digna enim fuit illa natura, quæ meliora uellet. Caius princeps
eum arenam sine calce appellabat. Gellius ut maledicum eum taxat, utpote superioribus
doctis & poetis omnibus, præsertim Ciceroni obtrectantem. Feruntur eius tragœdiæ aut
alterius, ut supradixi: uerum Quintilianus poemata attigisse ait. Præterea epistolæ ad Pau-
lum apostolum, & Pauli ad eum: quarum meminere Augustinus in epistola ad Macedoni
cum, & Hieronymus de uiris illustribus, qui eum in catalogo sanctorum ponit. Cuius me
maxime authoritas mouet, ut eius scripta ac memoriā ueneratione prosequar: quum alio-
quin arduum mihi uideatur inter tot opes, deliciasq́ hortorum, & rei studium, non cupidi
potius ac luxuriosi hominis, quàm philosophi, aut sancti uiri, uestigia posse seruare. Fertur
& eius epigrāma: Cura, labor, metus, ac sumpti pro munere honores: Ite alias post hac sol-
licitate animas. Fuit natura constantissimus: solebat illud ex oratione Demosthenis usur-
pare;

pare: δεῖ γὰρ ἁπάσης ἀρετῆς ἀρχὴ μὲν σύνεσις, πέρας δ' ἀνδρεία. Vniuersæ enim uirtutis consultatio
principium est: finis uero constantia. M. Anneus Lucanus, à patre Mela, unà cum Sene- *Lucanus*
ca & Gallione Romam ætate sex mensium deportatus, traditus est in disciplinam Rhem- *Mela*
nio Palæmoni & Cornuto. Salcium Bassum, & A. Persiũ condiscipulos & sodales habuit. *Gallio*
In Neronis dignationẽ ueniens quęstor factus, ludum gladiatorium edidit. Vxorem duxit
Pollam Argentariã, Pollij Argentarij filiã doctã, ut planè ex Papinij hendecasyllabo digno
sci potest: Quum in theatro Nero Orpheũ pronunciasset, Lucanus item, iudices coronam
Lucano dedere. quod Nero grauiter ferens interdixit poetæ foro & theatro. Papinius, In-
gratus Nero dulcibus theatris, Et noster tibi præferatᷓ Orpheus. Igitur Lucanus odio prin-
cipis Pisonianæ coniurationi adhæsit: accusatus deinde renuit quicquam fateri aut mani-
festare: sed promissa impunitate matrem nominauit. Acceptoq; mortis arbitrio, uenas &
ipse soluit uti patruus. Scripsit Saturnalia, Medeam, Orpheum, incendiũ urbis, & Troia-
num: Pharsaliam non finiuit: cuius primos tris libros cum uxore correxit. Seuerus Atti- *Seuerus*
lius in Hispania, de genere illius Seueri, ad quem Lactantij duo epistolarum scribuntur uo *Attilius*
lumina: composuit librum Odeporicum, totius uitæ suæ statum continentem, tam prosa,
quàm uersibus, quem uocauit καταστροφὴν, id est, conuersionẽ. Decessit sub Valeriano prin
cipe. Ex Hieronymo. Seuerus item hæresiarcha, Tatiani dogma sequutus, à quo Seueria- *Seuerus*
ni. Duo item clari sanctitate: alter præsul Rauennas, tempore Iouiniani principis: qui præ- *hereticus*
noscens exitum suum, aperto sepulchro inter filiam & uxorem se medium collocari iussit.
Alter præsul Viennensis. Seuerini plures: unus abbas cœnobij Agannensis, regnante Clo *Seuerini*
doueo in Gallia. Alter ex Pannonia, profectus in Picenum, Septẽpedensi ciuitati tunc cla- *plures*
ræ præfuit: qua diruta à Gothis, sancti Seuerini oppidũ iuxta eius nomini dicatum. Alius
præsul Neapolitanus, frater sancti Victorini præsulis Pictauiensis: cuius nomini oppidum
in Salernitano dicatum. Alius præsul Coloniensis. Sextus Cheroneus, Plutarchi sororis *Sextus phi*
filius, philosophus, ac discipulus Herodoti philosophi sub Marco Antonino, apud quem *losophus*
in honore fuit: scripsit Episcopia, & Pyrrhonia libris x. author Suidas. Meminit etiam Phi
lostratus in sophistis, opus eius ad nos peruenit. Hic ille fortè quẽ scribit Hieronymus ad
Seuerum principem librum de resurrectione scripsisse: quanquam eum Christianum ali-
bi fuisse non inuenio. L. Sextius, qui Sallyes in Gallia subegit, aquasq; Sextias condidit, *L. Sextius*
nunc oppidum Aquense: ut apud Liuium. M. Sextilius patria Fregellanus, quem Liuius *M. Sextilius*
dicit respondisse pro duodeuiginti colonijs, quæ milites prius denegatos simul & tributa
dare postea promiserunt. Sextilia, uirgo Vestalis stupri damnata. Silius Italicus, ex Itali- *Sextilia*
ca Hispaniæ ciuitate, & originem & nomen traxit. Ipse Romæ natus, in literisq; educatus. *Silius Italicus*
Prima ei fori contentio fuit magna inter patronos authoritate: Ciceronem imitatus, cuius
etiam uillam Formianam possedit. Extremã ætatem Musis & Phœbo tradidit: ut satis indi
cat Martialis epigramma. Consul fuit, quo tempore Nero excessit: proconsul Asiam admi
nistrauit. Decessit annos natus LXXV. uoluntaria morte, tædio morbi, quem euadere ne
quaquam posse uidebat: uti Plinius Iunior in epistola demonstrat: in qua & eum taxat ma-
iore cura quàm ingenio carmina fecisse, auditorioq; sæpe ea cõmisisse, dicens: Imitatus est
maxime in his Maronem, cuius etiam natalem celebrare quotannis consueuit. Sidonius *Sidonius*
Gallus præsul Aruernorum tempore Cassiodori & Theodorici regis, uir eruditissimus ac *Gallus*
Christianus, cuius extant epistolæ. Stilpon, philosophus Megarensis, tempore primi Pto- *Stilpon phi*
lemæi, discipulus Pasiclis Thebani: præfuit scholæ Megarẽsi: scripsit dialogos non minus *losophus*
XX. Suidas. M. Silanus consul, aduersus Cimbros male rem gessit: quapropter à Do- *M. Silanus*
mitio tribuno pleb. accusatus: dicebat enim eum iniussu populi cum Cimbris bellum ges- *consul*
sisse. Idq; fuisse principium calamitatũ, quæ postea euenissent. Deq; eo libellum quoq; edi
dit: sed plenissime Silanus absolutus. Duæ tamen tribus damnarũt, Sergia, & Quirina. Pe-
dianus. M. Silanus alius, ante hunc ordines sub Africano in Hispania duxit: Hannonem, *M. Silanus*
Magonemq; duces Carthaginensium, in deditionem accepit. D. Silanus consul design. *D. Silanus*
Cicerone consule. Salustius in Catilinario. L. Silanus, Claudij principis gener, maritus *L. Silanus*
Octauiæ, qua sibi erepta, dataq; postea Neroni, præ dolore gladio incubuit. Syluanus, *Syluanus*
Troadis præsul, Maximiani tyranni tempore, rhetor, ab initio Troili sophistæ discipulus,
Christianus factus, uitam monachi dilexit. Quumq; ab Attico præsule Constantinopolita
no prius Thraciæ ciuitatis præsul constitutus esset, post aliquot annos rogauit, ut iode ob

immensa frigora, quum esset tenui ualetudine gracilíq; corpore, trásferretur in mitius cœlum. Itaq; se officio abdicans, Constantinopolim uenit: ubi monachum aliquãdiu egit, donec Troiano populo præficeretur. Ipse ægre sumpto negocio quum nullam haberet excusationem, itineri se adcingens, portẽtum ex eo subito uiium. Nauis enim qua in Troadem profecturus erat, diu immobilis in littore antea permanserat, nec ulla ui mortalium dimoueri sedibus poterat. Tunc uero eius primum precibus soluta procedere cœpit. His igitur alijsq; signis, uir sanctus, tum etiam doctus est habitus: & qui populo exemplis optimis doctrinaq; præfuerit. Extat eius uolumen diuisum in libros VIII. de prouidentia dei, deq; mundi gubernatione ab Salonium præsulem. Ex historia tripert. Syluanus Tyri præsul senex iam sub Diocletiano bestijs obiectus. Alius abbas in deserto Scythiæ. Alius præsul Nazarenus Hieronymi auditor, successor, ac defensor.

Simones — Simones plures. hoc etiam nomen post Philippum Græcis, Latinis, Hebræisq; pariter commune. Ex his antiquissimum sanè legimus Atheniensem ac philosophum Socratis discipulum fuisse, qui scripsit dialogos XXXIIII.

Simon philosophus, rhetor, sculptor. — Alius fuit qui scripsit de arte rhetor. Alius medicus. Alius sculptor. Quorum omnium author Diogenes. Simon Magnesius musicus egregius, qui & ipse superiorum musicorum more corrupto, Simodiã introduxit, sicuti & Lysis Lysiodiam, Strabo.

Simon grammaticus — Simon Constantinopolitanus ludi magister, circiter annos abhinc CC. composuit Græce metaphrastas, id est, sanctorum uitas, quæ singulis mensibus proprie leguntur, habenturq; in bibliotheca Vaticana.

Simon Magus — Ex Hebræis uero Simonem magum legimus, caput & authorem totius hæreseos. De quo Eusebius lib. II. latissime. Iustinus philosophus in apologia ad Antoninum principem in hanc sententiam scribit: Simon quidam Samaritanus de uico Gyptho sub Claudio principe artibus magicis & ope dæmonũ subleuatus in urbe nostra, compluribus per phantasiam deceptis, deus est creditus, & honore simulacri donatus, à uobis inter duos Tyberis pontes colitur, cum titulo Latinis literis descripto, Simoni deo sancto. Quem omnes penè Samaritæ, & nonnulli alij, tanquam deum adorant, ac fatentur. Sed & Selenem quandam erroris comitem, quæ prius in lupanari fuit apud Tyberiadẽ, cum ipso consecrauerunt. Similia quoq; Irenæus in I. aduersus hæreses libro. Quod autem, uti uulgo fertur, Petri apud deũ precibus sublatus ceciderit, nulla sanè apud idoneos mentio. Miror & Plinium huius non meminisse, quum de Neronis magica mentionem fecerit, quam multis experimentis ab eo principe curiosissimo uanam ac nullam esse deprehensam dicit.

Simon auarus — Simon item ille qui à Petro spiritus sancti gratiam mercari uolebat, unde uitio nomen inditum, alijq; complures præter Apostolum: quorum princeps Macchabæorum pater.

Simon Macchabæus — E nostris quoq; quem potius commemorem nõ habeo, quàm nouum ætate nostra exemplum

Simon puer Tridentinus — Simonis pueri Tridentini. Hic sedente Sixto IIII. pont. die Veneris sancti à Iudæis clam comprehensus, ac omnibus cruciatibus prius adfectus, demum cruci adfixus est. Ex quo templum ei ueluti martyri dicatum.

Simonides — Simonides etiam plures, sed potissimi poetæ duo, alter Cæus & Melicus: alter Teius & Iambicus. Melicum Suidas dicit emicuisse olymp. LV uixisse annis LXXIX. scripsisse Dorica lingua Cambisis & Darei res gestas, ac Xerxis bellum maritimum: præterea threnos, encomia, epigrammata, pæanas, tragœdias, nẽnias, & alia. Cicero autem de oratore, artem memorandi inuenisse dicit his uerbis: Simonides Cæus primus artem memorandi inuenisse fertur. Quum cœnaret in Thessalia apud Scopam fortunatum hominem, cecinissetq; id carmen quod in eum scripsisset, in quo multa ornandi causa poetarum more in Castorem & Pollucẽ scripta fuissent, nimis illum sordide Simonidi dixisse se dimidiũ eius ei quod pactus esset pro illo carmine daturum, reliquum peteret à Tyndaridis, quos æque laudasset. Haud multo post nunciatur Simonidi, ut prodiret, iuuenes stare ad ianuam duos, qui eum magnopere uocarent: surrexisse illum ac uidisse neminem: hoc interim spatio conclaue illud, ubi epularetur Scopas, concidisse, ea ruina ipsum oppressum cum suis interijsse: quos quum humare uellent sui, nec possent obtritos internoscere ullo modo, Simonides dicitur ex eo qđ inuenisset, quo loco quisq; cubuisset, demõstrator uniuscuiusq; sepeliendi fuisse. Hac re tunc admonitus, inuenisse fertur ordinẽ esse, maxime qui memoriæ lumen adferret. Plinius octauã chordam in lyra inuenisse dicit.

Simonides Teius Iambicus — Eusthatius uero tris duplices literas, ξ, ψ, θ. De Iambico autem Quintil. sic refert: Simonides Teius alioquin sermone proprio & iucunditate quadam commẽdandus: præcipua tamen eius in commouenda miseratione uirtus, ut quidam in hac eum omnibus eiusdẽ operis au-

thoribus

thoribus præferant,in quibus sanè dissidere uidentur authores. Iambicũ poetam Teiũ Stra
bo fuisse dicit. Suid.uero Carystium siue Erythreum,qui scripsit Græcorum apud Aulidẽ
conuentum,trimetrorum libros duos,& alia. Præter hos,alios duos ponit:unum filium so
roris Simonidis Cæi, cognominatum Melicertam,qui ante bellum Peloponẽsiacum fuit. *Simonides*
Scripsitq; genealogiam libris tribus:alterum Simonidem Magnetẽ poetam,Antiochi ma *Melicerta*
gni tempore,cuius res gestas scripsit,ac bellum aduersus Galatas. Syrianus Alexandreus *Simonides*
philosophus Platonicus,docuit Athenis:scripsitq; in totum Homerum cõmentarios VII. *Magnes*
In rempublicam Platonis,& alia. Huius discipulus & successor fuit Proclus. Suidas. Syne- *Syrianus*
sius è Pentapoli Africæ philosophus Christianus,præsul Ptolemaidis factus,scripsit libros *Synesius*
in grammatica,philosophia,panegyricos,epistolas,& alia. Suid. Huius operũ bona pars
extat. Symmachus,unus ex interpretibus sacrorum librorũ,secta Ebioneus,quæ Christũ è *Symmachus*
Iosepho & Maria natum putat,uti supra commemoraui:commentarios quosdam conscri- *interpres*
psit,in quibus conatur ex euangelio Matthæi insaniam hanc probare. Hos Origenes cum
interpretatione ipsius Symmachi scribit se apud Iulianum quendam comperisse,qui se di-
ceret hos libros ab ipso Symmacho suscepisse. Ex quo uidere licet Origenis ferè tempori-
bus eum fuisse. Ex Euseb. Symmachus alter senator, uir doctus, Boetij socer. Symmachus *Symmachus*
Romanus orator,missus à senatu Constantinopolim ad Theodosij liberos,rogatum ut Ve *orator*
stales à Christianis destrui minime pateretur. Cuius rei gratia putabant aduersa multa se à
dijs fuisse passos. Eius igitur orationẽ & Prudentius & Ambrosius qui huius meminerũt,
acerrime confutarunt. Syloson Polycratis Samiorum tyranni frater,quum priuatus Dareo *Syloson*
Histaspis filio magnopere optanti uestem quam ferebat aliquando largitus esset, ille post-
quàm est rex factus,dono tyrannidem Samiorũ ei dedit,qui acerbe imperauit. Quare urbs
ab hominibus deserta:unde prouerbium manauit: ἕκητι Συλοσῶντος εὐρυχωρία: Sylosontis ope-
ra locus amplus. Strabo XIIII. Simmias philosophus Thebanus scripsit dialogos XXIII *Simmias*
qui ordine à Diogene commemorantur. L. Sisenna Romanus orator & historicus, paulò *L. Sisenna*
supra tempora Ciceronis. de quo ipse Cic. in oratore. L. Sisenna doctus uir,& studijs opti-
mis deditus tum Latine loquens,grauis reipub. non sine facetijs,neq; laboris multi,nec sa-
tis uersatus in causis,interiectusq; inter duas ætates Hortensij & Sulpitij,nec maiorẽ conse
qui poterat,& minori necesse erat cedere. Huius omnis facultas ex historia ipsius percipi
potest,qua cum facile uincat omnis superiores,tum indicat tamen quantum absit ab sum-
mo,quanquam hoc genus scriptionis nondum sit satis latinis literis illustratũ. Et paulò in-
ferius. Sisenna emendator sermonis usitati quum esse uellet,ne à C. Russio quidem accusa *C. Russius*
tore deterreri potuit,quo minus inusitatis uerbis uteretur. Nam quũ in defensione Chry-
tili Supputatillica dixerit,tunc Russius accusator, circumuenior iudices,inquit,nisi subue
niatis. Sisenna quid dicas,nescio,metuo insidias,quid est hoc? Supputa,quid sit scio,tillica
nescio. Solon Salaminius genere,unus è septem sapientibus,Atheniensibus leges dedit,ac *Solon*
eas quas Draco tulit,præterq; quæ de cæde erant,omnes propter asperitatem magnitudi- *Draconis*
nemq; pœnarum abrogandas curauit. Nam una omnibus pœna cõstituta fuerat, ut etiam *seueritas*
qui ocij damnati essent,aut qui holera subripuissent,capite plecterentur. Ob quam causam
Demades dicere solebat,Draconem non atramẽto,sed sanguine leges scripsisse. Legem Si
sachtheam tulit,qua bona tantum non corpora uti prius debitorum essent obnoxia credito
ribus. Florebat in repub. tunc Pysistratus, qui plura pro patria gesserat, æmulus laudibus
Solonis,cui & genere propinquus erat. Illius igitur eloquẽtia plus potuit apud populum,
quàm huius sapientia. Cessit sponte Solon tyrannum fugiens prius in Ægyptum, deinde
in Cyprum,postremo ad Crœsum regem:cuius quum opes uideret, ostentãti Crœso atq;
interroganti,num quis eo felicior esset:respondit, Tellum quendam pauperem admodum *Tellus*
alioquin iustum Athenis agentem:simul adfirmans nihil esse felix quod temporum muta-
tioni subiaceat,felicitatem finem tantum indicare. Cuius sententiæ Crœsus postea à Cyro
captus meminisse dicitur. Solon inde in Ciliciam profectus,ciuitatem à suo nomine Solos
ædificauit,in qua Athenieñses colonos statuit,qui interuallo temporis ab Attica lingua de-
sciscentes,solœcizare dicti sunt. Vnde uerbũ solœcismus tractum. Decessit in Cypro an-
norum LXXX. mandauit ossa Salaminem transferri,ibiq; per regionem proijci ac dissi-
pari,ne Athenas inferrentur,quoniam discedens iureiurando ciues adegit, non antiquatu
ros leges suas,donec rediret. Reliquit etiam conciones & epistolas quaidã. Emicuit olym.

XLVI. Hic postremo traditur, quanq; grauissimus fuerit, sera iam ætate cum Thespidis tragœdiam spectaret, paulatim ocio se dedisse, ac uitæ molliori, quod sanè declarãt illa carmina ipsius. Dum propero ad senium discere multa libet, Grataq; sunt Veneris nobis & dulcia Bacchi, Quæq; uiris Musæ munera grata ferũt. Epigramma sepulchro Cicero huiusce modi commemorat: Mors mea non careat fletu, linquamus amicis Mœrorem, ut celebrẽt

Sophocles tragicus funera cũ lachrymis. Ex Plutar. Sosicrate, Diogene. Sophocles Atheniẽsis tragicus poeta, æqualis Periclis, eius collega quãdoq; in prætura. Docuit, teste Suida, tragœdias CXXIII, tulit uictorias XXIII. Decessit post Euripidẽ annos VI. Cui styli magnitudine præfert, licet eius sententijs inferior. Primus usus est tribus histrionibus, hoc est, tritagonista. Chorum induxit XV. iuuenũ, quum prius XII. tantum intrarẽt: appellabatur Apis, ob linguæ dulcedinem. Filios suscepit, Leophontẽ, Leosthenẽ, Aristonẽ, Stephanũ, Meneclidẽ. Hæc ex Suida. Gell. autem scribit, q; filij patrem tanq; senio delirãtem, administratione rei familiaris interdixerũt. At ille tragœdiam protulit nuper ab eo scriptam iudicibus, uti uiderent an id esset opus deliri senis: quare restitutus, sapereq; magnopere uisus est. Valer. quoq; ait hunc ex insperato gaudio ob uictoriã ex tragœdia quadam repentino obijsse. Memoratur

Sophocles iunior & à Suida Sophocles alter nepos superioris, poeta item tragicus, qui docuit tragœdias XL. uicit VIII. scripsit & elegos.

Sophocles grammat. Sophocles etiam grãmaticus, minor appellatus, qui enarrauit Lycophronem, Apollonium, pluresq; poetas: cuius opera habemus. Sophocles alius, dux Atheniensiũ, Sostratidæ filius, apud Thucydidẽ.

Sopater Sopater sophista, Iamblyci discipulus, in magna fuit apud Constantinũ magnum dignatione, eiq; adsidebat consiliarius. Calũniam ab inimicis passus quod causa caritatis annonæ Constantinopoli fuisset, insons eiusdẽ iussu imp. securi percussus est. author Eunapius in libro sophistarũ.

Sophilus Apameus Sicyonius uel Thebanus comicus historicus, scripsit epitomen in plures authores. Suid. Sophilus Sicyonius, uel Thebanus comicus mediæ comœdiæ, ipsius fabulas nonnullas cõmemorat Athenæus.

Sophron Sophron Syracusanus Xerxis & Euripidis tẽpore, scripsit mimos uiriles, & mimos fœmineos lingua Dorica, & soluta oratione. Dicitur & Plato quũ in eos incideret, obdormire solitus. Fuit alius siue idem comicus, cuius fabula [illegible], ut ait Athenæus.

Soranus Soranus Ephesius medicus Alexandriæ profecit. Deinde Romã uenit, ubi artem exercuit, Traiani & Hadriani temporibus. Libros plures optimosq; composuit. Suid. Est & Valerius Soranus, qui inter Valerios dicetur.

Sosibius Sosibius grammaticus Laconicus.

Sositheus Sositheus Syracusanus unus de numero eorum, qui Pleiades appellantur apud Ptolemæũ, æmulus Homeri tragici. Suid.

Sosipatra Sosipatra fœmina uates ac doctissima è Libya, uxor Ædesij sophistæ, educata dicitur à quibusdã numinibus. author Eunapius lib. sophistarũ.

Sostratus architectus Sostratos plures fuisse constat: primus Plinio & Strab. testibus, architectus, qui turrim excitauit in insula Pharo, iussu Ptolemæi Philadelphi ad ostẽdendos nocturnos ignes nautarũ cursibus, eiq; nomen suum inscripsit, q; regem fuisse passum admiratur Plin. Idem quoq; pensile Cnidi ambulacrũ fecisse traditur.

Sostratus sculptor Alius qui ex ære & alio modo signa faciebat, teste eodem Pli. Tertius sacerdos Cereris apud Tacitum.

Sostratus uates Quartus uates, qui per furorem multa Græcis prædixit. Nam Bacchis Nauseus, & Sostratus Atheniensis Xerxis aduentum prædixerunt, ut author Herod.

Sostratus Acrochersites Quintus Sostratus Sicyonius cognomento Acrochersites, ut ait Suid.

Sotades Sotades Maronites poeta turpissimus Iamborũ scripsit libros, quos appellauit Cinædos lingua Ionica, ubi libidinum lasciua species & descriptio inerat. Fuere & alij duo Athenieñses, alter comicus mediæ comœdiæ, alter philosophus, qui scripsit de mysterijs librũ I. Suid. De primo Martial. dicit: Nec retro lego Sotadẽ cinædum. Retro enim eius carmina legebãtur, ut sensus tegeretur: ut illud, Laus tua non tua fraus, uirtus non copia rerum Scandere te fecit hoc decus eximium. De Sybariticis item libellis lasciuis alibi diximus.

Soteridas Soteridas Epidaurius scripsit musicæ libros tris, ut ait Diony.

Sotericus Sotericus Asites poeta, sub Diocletiano scripsit Encomiũ Diocletiani, Bassarica siue Dionysiaca, uitam Apollonij Tyanei, & alia. Suid.

Sophronius Sophronius uir apprime eruditus, Græcis præsertim literis, psalterium & prophetas, quos Hierony. ex Hebræo in Latinum uerterat, in Græcum rursus sermonem ipse uertit, simul cum alijs quibusdam opusculis, ut ipse Hierony. testatur.

Sophronia casta Sophronia matrona Romana, altera Lucretia Christiana, cum uim Decij principis uideret sese passuram, consentiente uiro, adrepto gladio seipsam transfixit, ac inter sanctas mulieres relata. author Euseb. in historia.

Sophia cum III filiabus Sophia mater felicissima, tris filias Fidem, Spem, & Charitatem sub Hadriano pro Christi nomine iugulatas,

gulatas, alacriter uidit, sepeliuitq́ XVIII. ab urbe milliario. Socrates patria Atheniẽsis, patre Sophronisco, matre Phanarista obstetrice, Archelai physici discipulus, primus omniũ de moribus disserere cœpit, philosophiã è cœlo ad res humanas cõuertendo. Cum ipse prę ter cæteros suo tẽpore mortales & uita castissimus, & moribus patientissimus fuerit, exempla utriusq; rei cõstãt. Nam & patientiã Gellius pulchro scommate refert. Cum uxorem Xantippen cõtumacius ac clamosius in se agentem diu tolerasset, postremo aqua esset ab ea perfusus, cœpit ridens dicere, Sciebam Xantippẽ tonantem quandoq; pluituram. Castitatis illud ab Æliano memorat̃, q Zopyrus physiognomus dixisse fertur Socratẽ ex physiognomia omnium libidinosissimũ esse: ciuibus autem tanq̃ falsa locurum eum ridẽtibus, Socrates minime mentitũ dixit, sed naturæ uim se animi uirtute attulisse. Cic. tamen de diuinat, non lasciuum, sed bardum, ac mente stupidũ & obtusum dicit. Nihil unq̃ scripsisse constat, sed eius dissertationes à Platone cõmemorantur. Victu alioquin facili, q proximũ dijs maxime putaret, qui minimis egeret. Dæmonẽ se habere fatebatur, qui ei futura prædiceret. Accusatus postremo ab Atheniẽsibus, q de dijs male sentiret, ac in carcere causam dicere iussus neglexit, & Lysię orationẽ elegantissimã in eius defensionẽ ei traditã respuit, dicens optimã quidem esse, sed Socrati minime cõuenire, haustoq; cicutæ poculo excessit. Cice. de orat. sic ait: Lysiæ orationem Socrates spreuit, tanq̃ calceis Sicyonijs nõ uteretur, q̃uis essent habiles, quia nimis expoliti: sic illam orationẽ disertam sibi uideri, sed fortem ac uirilem non uideri. Solebat item dicere, teste Æliano, ocium fratrem esse libertatis, indicioq; esse Persas & Indos, qui perpetuo liberi in ocio degunt. At contra negocijs intentos Lydos & Phryges, qui seruiunt. Fuere item alij huius nominis à Diogene cõmemorati non obscuri, qui autem claritatẽ habeant, duo, Alter pictor, inter cuius opera, piger qui appellatur ὄκνος Spartum torquens quod asellus arrodit. author Plin. Pausanias autem dicit hunc à Polygnosto pictum, uti supra dixi. Propert. ad hanc tabellam adludens ait, Dignior obliquo funem qui torqueat ocno, Adsiduusq; tuam pascat aselle famem. Alter Constantinopolitanus, qui historiã ecclesiasticã à tempore apostolorũ usq; ad Chrysostomũ scripsit, quo tẽpore fuisse par est: unus ex his qui in tripertita cõnectitur historia: reliqui Theodoretus & Sozomenus Græci autores. Est alter Sozomenus presbyter Pistoriẽsis, qui historię uniuersalis immẽsum edidit uolumẽ. Socion philosophus peripateticus, genere Hispanus, scripsit κέρας ἀμαλθείας, id est, cornucopię, librũ multæ uariæq; doctrinæ refertũ. autor Gel. Spartacus dux gladiatorũ, qui po. Rom. bellum mouit. Superatus à P. Crasso. Cicero, M, Antoniũ alterũ Spartacũ uocat. Speusippus philosophus, Platonis sororis filius cõposuit dialogos à Diogene cõmemoratos. Spintharus Corinthius nobilis architectus, Delphicũ templum ædificauit. author Pausanias. Alter Atheniensis Oebali pater. Spurina dux regis Parthorũ qui Crassum interemit. Itẽ mathematicus ac uates, qui Cæsari prædixit, ut Martias caueret eidus, cuius Trãquil. in Cæsare, & Valer. memimere. Tertius huius nominis adolescens egregia forma, qui cum fœminas uirosq; ad libidinẽ aspectu decoro inuitaret, oris pulchritudinẽ uulneribus sponte dehonestauit. authores Valer. de uerecundia, & Ambros. lib. III. de uirginitate. Staseas Neapolitanus, philosophus Platonicus. Cice. de finib. Stesichorus poeta lyricus, ex Himera Siciliæ ciuitate olymp. XXXVIII. decessit Catanæ, quõ profugus uenerat, sepultusq; ante portam, quæ à nomine ipsius Stesichoria dicitur. Fratrem habuit Mamertinũ optimum geometram. Dicitur & scripsisse Helenæ uituperationem, ex quo exoculatum fuisse, rursusq; ob palinodiam uisum recuperasse. Vocatusq; est Stesichorus, quoniam primus cum citharæ cantu chorum constituit. Nam prius Tisias uocabatur. author Suid. Quintilianus uero sic eum taxat. Stesichorus quàm sit ingenio ualidus, materiæ quoq; ostẽdunt, maxima bella & clarissimos canens duces, Lyrici carminis dignitatem curua sustinens lyra. Reddit enim proteruis in agendo simul loquẽdoq; debitam dignitatem, ac si tenuisset medium, uideretur æmulari proximus Homerũ potuisse, sed redundat & offenditur: quod ut reprehenditur, ita copiæ uitium est. Stesimbrotus Tarsius historicus scripsit res gestas Cimonis ducis Atheniẽsiũ: ut ait Plutar. Stilpo Megarensis philosophus tẽpore primi Ptolemæi, discipulus Pasiclis Thebani, præfuit scholę Megarensi: scripsit dialogos non minus XX. Suid. Hunc Cic. de diuina. dicit ebriosum ac libidinosum fuisse natura, quam & uoluntate & studio literarũ pertinaci adeo uicerat, ut nihil in eo lasciuum inueniret. Stratones octo, primus Isocratis auditor, secundus Lampsacenus Theo-

Socrates
Socrates pictor
Ocnus
Socrates historicus
Sozomenus
Socion
Spartacus
Speusippus
Spintharus
Spurina
Staseas
Stesichorus
Stesimbrotus
Stilpo
Stratones

Theophrasti discipulus. III medicus, qui Erasistratum audiuit. IIII historicus. V poeta epigrammatum. VI antiquus medicus, ut ait Aristoteles. VII peripateticus, qui uicit Alexandriæ, hæc Diogenes. VIII Stratonem Plutarchus in uitis ponit, præceptorem rhetorices ac familiarem Bruti, qui unà cum eo in bello Philippensi fuit, solusq; adhibitus, dum sibi ille mortem consciuit. Conciliatus postea Augusto per M. Messalam, qui comes ad bellum Actiacum fuit. Lachrymans enim Messala, hic est, inquit Augusto, qui meo Bruto gratias extremas subministrauit. Aelianus quoq; de uaria historia, Stratonem Sidonium quendam scribit in conuiuijs ualde delicatum, ac lautitia uictus, amicissimumq; Neoclis Cyprij regis pari luxuria certantis. Suidas, cuius lexicon multi auxere authores. Eudemus orator, qui scripsit dictionarium ex ordine literarum. Helladius, Theodosio iuniore imperante, Eugenius ex Augustopoli Phrygiæ urbe, Zosimus Gazeus, Cæcilius Siculus, Longinus Casimus, Lupercus Berytius, qui scripsit de Atticis dictionibus, Iustinus, Iulius sophista, qui scripsit epitomen linguarum Pamphili, de consuetudine Attica, Pamphilus, qui edidit pratum dictionum, Zopyrio, Pollio Alexandrinus, qui item de Atticis dictionibus per ordinem literarum: igitur hi omnes Suidæ operi agglutinati sunt. Suidam alterum inter sculptores clarissimos ponit Pausanias. L. Cornelius Sulla, nominis etymum à Sibylla trahit, teste Macrobio. Bello Punico II. ludi primum instituti ex libris Sibyllinis, suadente Cornelio Rufo, qui propterea Sibylla cognominatus est, postea corrupto nomine cœpit Sulla uocari. Felix ob successus appellatus. Nam mulier quondam obuiam ei puero, salue dixit puer, & tibi & reipublicæ felix, quæ postea uideri amplius non potuit. Primum quæstor Marij, Iugurtham à Boccho in deditionem accepit: bello Cimbrico & Teutonico legatus bonam operam nauauit. Prætor inter ciues ius dixit. Idem Siciliam prouinciã habuit: bello sociali Samnites Marsosq; superauit. Ne monumenta Bocchi tollerentur Mario restitit: consul Asiam sortitus, Mithridatem apud Orchomenum & Chæroniam prælio fudit. Archelaum præfectum eius Athenis uicit, portum Prytaneum recepit. Mædos & Dardanos in itinere superauit. Mox cum rogatione Sulpitia imperium eius transferretur ad Manlium, in Italiam regressus, corruptis aduersariorum exercitibus, Carbonem ex Italia expulit, Marium apud Sacriportum, Thelesinũ apud portam Collinam uicit. Mario apud Præneste interfecto, felicem se edicto appellauit. Proscriptionis tabulas primus proposuit, nouem millia deditiorum in uia publica occidit. Numerum sacerdotum auxit. Tribunitiam potestatem minuit. Republica ordinata dictaturam deposuit. Vnde spe deceptus, Puteolos concessit, & morbo phthiriasi interijt. Hæc Cæcilius. Sulla rerum potitus, corpus Marij iam defuncti reuulsit atq; disiecit. Quapropter, ut ait Plinius, ueritus talionem, cremari corpora instituit. Tota Italia proscriptiones fecit, proscriptorum liberos & bonis & petendorum honorum iure priuauit, quam legem antiquare deinde conatus est Cicero in oratione de liberis proscriptorum. Per u, scribendum hoc nomen nummi antiqui docent, tum Romæ inscriptio marmoris celebris apud ædem diuæ genitricis de porticu huiusce modi: L. Cornelio, P.F. Sullæ, pcos. VII uiro Epul. clientes cos. P. Sulla à Torquato accusatus inter Catilinæ coniuratos fuisse, defenditur à Cicerone cos. qui & obtinuit. Sulpicius, per c, scribitur in marmoribus ueterum. Q. Sulpicius Priscus, oppidum Labicos corona circundatum, scalis caprum diripuit, censuitq; senatus frequentem coloniam deducendam. Coloni ab urbe MD. missi. Liuius libro IIII. C. Sulpitius Potitus dictator creatus, reliquias Brenni apud Præneste stratagemate uicit, mulis cum agasonibus in insidijs collocatis, unde triumphũ egit. Deinde consul Soram expugnauit, Samnitesq; apud Maleuentum superauit, cæsis ex eis ad XXX. milia. Frontinus lib. II. & Liui. lib. VII. Seruius Sulpitius gener Fabij Ambusti, uide in Fabio. C. Sulpitius Gallus, maxime omniũ nobilium Græcis literis studuit, & fuit reliquis rebus ornatus atq; elegans. Is prætor ludos Apollini fecit, in quibus cum Thyestẽ fabulam docuisset, Ennius mortem obijt. Cice. in Bruto. Valer. quoq; hunc astrologiæ peritissimũ fuisse tradit, primumq; qui in exercitu Pauli Æmylij contra Perseum eclipsim lunæ noctu factam, militibus admirantibus enarrauerit. P. Sulpitius consul primus, qui ad bellum Macedonicũ missus, equestribus prælijs cũ Philippo prospere pugnauit, auxiliãtibus rege Attalo, ac Rhodijs. Liui. de bello Mac. Ser. Sulpitius Galba prætor, ad initiũ III. belli Punici, male aduersus Lusitanos pugnauit. Liu. lib. XLVII. P. Sulpitius, & C. Cotta, uiri eloquẽtissimi, oratoresq; maximi, q Crasso & Antonio oratoribus

Marginal notes: Strato Bruti; Strato Sidonius; Suidas; L. Cor. Sulla; P. Sulla; Q. Sul. Priscus; C. Sul. Potitus; C. Sal. Gallus; P. Sal. cos.; Ser. S. Galba; P. Sul. orator

tribus successere, à Cicerone in dialogo de oratore introducuntur. Tribuni ple. simul etiam
fuere. Cotta qui Sullanas partes sequebatur, à Marianis deinde & tribunatu & ciuitate de-
iectus. Sulpitius autem Mario fauebat, quo authore, quũ perniciosas leges promulgasset,
ut exules reuocarentur, & ut Mithridatico bello dux crearetur, quod iam Sullæ decretum
fuerat, præterea Q. Pompeio, & L. Sullæ uim intulisset: Sulla deinde cum exercitu in urbẽ
ueniente, ac rerum potito, latitans ob metum, à seruo ipsius proditus necatur. Seruum Sul
la prius libertate pacta concessa, de saxo præcipitauit ob scelus. De hoc autem Sulpitio Ci
cero in oratore sic scribit: Fuit enim Sulpitius, uel maxime eorũ quos ego audiuerim gran
dis, & ut dicam, tragicus orator: uox quum magna, tum suauis & splendida. Gestus & mo
tus corporis ita uenustus, ut tamen ad forum non ad scenam institutus uideretur. Incitata
& uolubilis, nec ea tamen redundans, nec circumfluens oratio. Crassum imitari uolebat.
Cotta uero malebat Antonium: sed ab hoc uis aberat Antonij, Crassi ab illo lepos. Seruius
Sulpitius iurisconsultus, non facile dixerim, quantum & ad dicendum, & ad omnes bona- *Ser. Sul. Iu*
rum artium disciplinas adhibuit curæ. Nam & in eisdem exercitationibus, & ab ineunte *risconsultus*
ætate fuimus, & postea unà Rhodum ille etiam profectus est, quo melior esset & doctior.
Et inde ut rediit, uidetur mihi in secunda arte primus esse maluisse quàm in prima secun-
dus. Atq; haud scio an par principibus esse potuisset: sed fortasse maluit id quod adeptus
longe omnium non eiusdem modo ætatis, sed eorum etiam qui fuissent, in iure ciuili esse
princeps. Cicero in Bruto. Pomponius autem libro primo digestorum ait: Quum primum
locum post Ciceronem in orando obtinuisset, Scæuolamq; super quadam clientis causa
consuleret, ac respondentem parum intellexisset, Scæuolam dixisse, Turpe esse uiro patri-
cio & nobili, scientiam in qua quotidie uersaretur ignorare: ob quem cauillum Sulpitium
postea pertinaciter iuris sciẽtiæ incubuisse. Excessit in legatione missus à senatu ad M. An
tonium, quem Cicero in Philippicis magnopere laudat, decernitq; statuam pedestrem à se
natu statuendam. Quintilianus ait, eum tribus orationibus insignem gloriã meruisse. Sul- *Sulpitia Pa*
pitia Paterculi filia, uxor Fuluij Flacci, è centum lecta matronis, quæ ob pudicitiam simula *terculi filia*
crum Veneris è libris Sibyllinis dedicaret, author Liuius. C. Suetonius Tranquillus, Sue- *C. Suetonius*
tonij Lenis XIII. leg. in bello Othoniano Tribuni filius, Hadriani principis epistolarum *Tranquillus*
magister fuit: quo postremo excidit, quod Sabinam uxorem amare ob nimiam familiarita
tem uenerit in suspicionem. Plinij Iunioris amicissimus fuit, à quo etiam per epistolam ad-
monetur, suadeturq; ad opus edendum, quum iam lima non expolire, sed exterere uidere-
tur. Scripsit plura, è quibus de grammaticis libellus, quem imitari se noster Hieronymus
in tractatu de uiris illustribus fatetur. Præterea uitæ Cæsarum, in quo opere cunctis in eo
genere facile præstitit, opinioq; grammaticorum nonnullorum est primam Cæsaris haud
integram reperiri, quum uerisimile non sit ipsius incunabula generis tacuisse, adeoq; ex ab
rupto exorsum esse, quum cæterorum omnium etiam ignobilium altius originem repetie-
rit. Itaq; Iulius Cæsar in principio addita esse uerba. Fuit item alter Suetonius Optatianus *Suetonius*
Taciti principis tempore, qui eius uitam perscripsit: ut ait Vopiscus. Saturninus Vetulio *Optatianus*
uir nimia calliditate, ubi se proscriptum à triumuiris comperit, confestim insignia præturæ *Saturninus*
recepit quum priuatus esset, præmissoq; longo seruorum ordine, qui lictorum speciem præ *Vetulio*
se ferrent, per omnis terras occupatis hospitijs tam constanter anteibat, ut magistratũ pop.
Rom. crederent. Quumq; Puteolos uenisset, naues in statione repertas, ceu publicæ neces
sitatis gratia, nullo aduersante cepit: quibus in Siciliam transfretans, periculum euasit. Va
lerius. Saturninus Apuleius, de quo uide in Apuleio. Saturninus martyr sub Maximiano, *Saturninus*
damnatus ad extruendas Thermas Diocletianas, fodiendamq; arenam. Saturninus Antio *Apuleius*
chenus, & Basilides Alexandrinus post Menandrum illum maleficũ apparuere, paulopost *Saturninus*
apostolos: quorum Saturninum eadem ferè commentatum quæ Menandrum, scribit Ire- *martyr*
næus. Basilidẽ uero prætextu mysticæ doctrinæ ualde delirasse. Aduersus quẽ uirũ Agrip *Saturninus*
pa Castor celebris scriptor librũ edidit, ubi eum acerrime confutat, diciteq; scripsisse in euan *hæreticus*
gelium XXIIII. commentarios, prophetasq; sibimet nũcupasse, quosdam Barabbam &
Barcob, aliosq; qui nunq; extiterũt, barbaris nominibus appellatos, quo terribiliores uide-
rentur. Dicere præterea immolata, & eucharistiam, uel inexpiatis sumere, fidemq; in metu
absq; uitio deferere licere. Sectatoresq; suo more Pythagoreorum quinquennio silere iu-
bebat. Sed & Carpocratem quendam eodem fuisse tempore, alterius superstitionis princi-
pem.

pem. Hæc ferè Eusebius lib. III. & IIII. Sarpedones duo: alter qui Lydos Troadis populos duxit ad Troiam, Bellerophontis & Laudomiæ filius. Alter Cretensis, Minois & Rhadamanthi frater, qui in Lyciam, quæ apud Cariam est, regnatum uenit. author Eustathius grammaticus. *Sardanapalus* Sardanapalus rex Mœdiæ, ut ait Aristobulus, sepultus cum imagine sua, his uerbis ac literis Assyrijs: Sardanapalus, Anacyndaraxis filius, Anchialem & Tarsum uno die condidit. Ede, bibe, & lude: & quando te mortalem noris, præsentibus exple Delicijs animum: post mortem nulla uoluptas. Namq; ego sum puluis, qui nuper tanta tenebam. Hæc habeo quæ edi, quæq; exaturata libido Hausit, at illa iacent multa & præclara relicta. Strabo.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XX

L. Taberius L. TABERIVS heros emptus de catasta, propter literarum studium manumissus, docuit inter cæteros Brutum & Cassium. Sunt qui tradant tanta eum honestate præditum, ut temporibus Sullanis, proscriptorum liberos gratis & sine mercede in disciplinam receperit. Tranquillus. *Thales Milef.* Thales Milesius, unus è septem, primus omnium astrologiæ secreta penetrauit. De ursa minore disseruit, ut ait Callimachus: ut Eudemus solis eclipsim primus prædixit: ut Hippias & Aristoteles, inanimis etiam animas putauit, idq; ex magnete lapide deprehendisse. Huic tripus aurea à piscatoribus Milesijs reperta, dum res in lite uerteretur, ex oraculo Apollinis iudicantis, eam sapiētissimo dari oportere, delata est. Deinde per manus omnibus septem sapientibus tradita, ad Solonem peruenit, qui illam Delphos remisit ad Phœbum, ut qui deum hominumq; sapiētissimus esset. A` Thalete Ionica fluxit disciplina, sicut à Pythagora Italica. Excessit olymp. LVIII. dum certamen gymnicum spectaret, æstu ac siti lapsus, iam senex, ex Diogene. *Thales poeta* Thales Cretensis poeta Lyricus, quem è Creta Solon Spartam misit, cuius odis ac poesi Spartani deliniti, animorum feritatem nimiam ex Lycurgi legibus imbutam castigabant: author Plutarchus in Solone. *Talus* Talus, hunc æreis pedibus finxit Iuppiter, custodemq; posuit Europæ, ac celeritate ter quotidie Cretam obibat. Apollonius in Argonauticis: τρὶς περὶ χαλκείοις κρήτην ποσὶ δινεύοντα. Hunc igitur Catullianū carmen innuere uidetur, Nō si custos foret ille Cretum, hoc est, uelocitate uinceret. Quod quidam de Dædalo male intelligunt. *Thamyras poeta* Thamyras Thrax, poeta & musicus. Feruntur ipsius in theologia uersus ad tria millia: scribitur ab Homero certasse de cantu cum musis, ideoq; oculis captus. De eodem in libro prouerbiorum Græcorum sic scribitur: Thamyras quum pulchritudine omnes præcelleret, ab initio mares dilexit, deinde præter eius consuetudinem Musas amauit, ac cum eis de cantu certauit, hac conditione, ut uictor complexu potiretur. Victus, quod eis luberet, pateretur. Itaq; superatus, & oculis & lyra priuatus est: ex quo prouerbium manauit, in eos qui præter ingenium propriū aliquid agunt, θάμυρις μαίνεται. Thamyras insanit. *Taurus* Taurus Berytius philosophus Platonicus sub Antonino principe: scripsit de differentia sectarum Platonis & Aristotelis, de corporeis & incorporeis, & alia: ut author Suidas. Huius etiam sæpe meminit Gellius: dicitq; eius se maxime familiarem Romæ fuisse. *Taurea* Taurea Iubellius Campanus, memoranda uir fortitudine, quum in castris Annibalis Claudium Asellum Romanum, ingenti hominem robore in exercitu apud Nolam prouocasset, post inania uerba & garrulitatem eius congressum minime substinens refugiebat, Claudius insequebatur: quum ille urbis portam ingressus, tutus stupentibus hostibus per alteram cursu contendens euasit. Hic postea capta à Fuluio Capua, manu propria coniuge, liberisq; interfectis, se postremo ante pedes imperatoris gladio transfixit. Liuius II. bello. *Tages* Tages quidam dicitur in agro Tarquiniensi, quum terra araretur, & sulcus altius esset impressus, extitisse repente, & eum affatus esse qui arabat. Is ut in libris est Hetruscorum, puerili aspectu, sed senili prudētia, ubi ei bubulco uisus est, extemplo rei miraculo, totam eò Hetruriā excitauit: scriptis tradita dein quæ ille dixerit, quæ aruspicinę rationem omnem continerent. Cic. de diui. *Cor. Tacitus* Cor. Tacitus, sub Hadriano principe orator clarissimus, æqualis ac familiaris Plinij Iunioris. Belgicæ Galliæ rationes procurauit, ad Vespasianos

usq;

usq; peruenit,ab ijsq; honoribus euectus,historiam principum cōscripsit ab Augusto usq;
ad Hadrianum,quæ ad nos haud integra peruenit. Hanc igitur non uitas imperatorum au
sus inscribere,sed tantū diurnales actiones,quæ medium inter historiam & uitas tenerent.
Scripsit & de claris oratoribus, Ciceronis Brutum & materia & dicendi copia imitatus.
Præterea uitam Agricolæ soceri sui: & de moribus ac situ Germaniæ,stylo compresso &
eleganti,tum arguto & sententioso:in cætera uero historia aliquantulum sublimior. Scri-
bit Flauius Vopiscus hunc authorem tanquam è suis progenitoribus,Tacitum imperato-
rem quotannis decies describi,ne liber periret, ac in omnibus bibliothecis apponi iussisse.
Tertullianus autem noster eum mendaciorum loquentissimum appellat. Thais,& Lais *Thais meretrix*
frequentes repertæ,ut iam ad omnia scorta referantur. Thaidis nomen nobilitatum in pri-
mis à Thaide Alexādrina. Hæc à sancto Pannutio admonita, relicto meretricio,sancta mu
lier euasit. Nam ignotus ad eam ingressus secretū petebat magis ac magis, illa uero dicen-
te,neminem nisi deum posse conspicere: ille sumpta hac occasione, ad dei metum ac reli-
gionem eam est exhortatus,qui posset etiam occulta conspicari & plectere. Lais Corin *Lais*
thia,quam quum Demosthenes orator accedens,mille drachmas petentē uideret,ait,Non
emo tanti pœnitere,author Gellius. Theagenes tris,Athenis,diuersis temporibus Sui- *Theagenes tres*
das fuisse refert. Vnum, qui de Homero scripsit. Alium, qui Caprus est appellatus, quod
multa promittēs nihil præstaret:pauper enim erat,ac diues uideri uolebat. Tertius,uir po-
tens ac diues Athenis,qui liberalitate ac beneficentia publice ac priuatim multa laude di-
gna gessit. Quartum addit Pausanias,Athletam,patria Thasium,qui C X L .coronas è cer- *Theagenes Athleta*
taminibus retulit. Theano Metapōtina,seu Cressa genere,mulier Pythagorea,uxor Bro
tini Crotoniatæ,scripsit commentarios in philosophia, de uirtute, poemata quoq; & apo- *Theano Pythagorea*
phthegmata Pythagorica.author Plotinus. Theano,apud Homerum δῖα θεανὼ,pro sa-
cerdote Mineruæ memoratur. Thecla,uirgo & martyr apud Iconium sub Nerone,Pau *Thecla*
li apostoli discipula. Thearco,Æthiopiæ rex maximus,qui externas subegit gentes,Eu- *Thearco rex*
ropæq; populos usq; ad Herculis perueniens columnas.author Strabo ex Megasthenis hi
storia. Telephus,Herculis filius,ex Augea filia Alcæi Arcadiæ regis,qui aui iussu expo *Telephus*
situs in syluis,à cerua nutritus:dein dono datus Teutrāti regi Mysiæ,proq; filio educatus, *heros*
Telephusq; appellatus,quasi à ceruo nutritus,Græca etymologia. Diodorus lib. V. A poe
tis heros propterea Teutrantius appellatus. Telephus Pergamensis grammaticus,scri- *Telephus*
psit ferè omnia quæ ad grammaticam pertinent. Inter cætera collationes epitherorum ei- *grammaticus*
dem rei congruentium,ad copiam paratam eloquutionis. Suidas. Tellen,tibicen & poe *Tellen*
ta Melicus,cuius meminit Diarrhus Messenius.ex quo prouerbium, ἄεδε τὰ Τέλληνος:Ca
ne ea quæ sunt Tellenis,quod optima fuissent. Ex libro prouerbiorum. Tellus Atheni- *Tellus*
ensis felicissimus fuit:ut Herodotus in I.scribit,qui quum potentia maxima esset in patria
& filij præstantissimi atq; optimi, tandem urgente bello Atheniensium contra finitimos
apud Eleusinam,postquàm hostes superasset,ipse in bello occubuit:cui honores à ciuibus
innumerabiles impensi. Telephanes ad regnū Lydorum è Cumis ex oraculo adcersitus, *Telephanes*
qui antea currus factitabat.author Ælianus. Theognetus poeta comicus,ex ipsius fabu- *Theognetus*
lis sunt, ἐπίφασμα ἢ φιλάργυρος.& aliæ,ut Athenæus. Theogenes poeta Megarēsis,illius *Theogenes*
quæ est in Sicilia,floruit olymp. L I X .Scripsit elegiam in seruatos in expugnatione Syra- *poeta*
cusarum,sentētias per elegias enarratas:ac uitæ præcepta,quæ ὑποθήκας uocant:ad Cyrum
regem,quem obseruabat,gnomologiam:omnia carminibus. Theogenes,alter poeta tra *Theogenes*
gicus,unus è X X X .qui & Chion uocabatur.author utriusq; Suidas. Theodectes,Ci- *Tragicus*
lix genere,orator,discipulus Platonis,Isocratis,& Aristotelis:conuersus deinde ad tragœ- *Theodectes*
dias,scripsit fabulas L. Decessit Athenis natus annos X L I .Scripsit & uersibus artē rheto- *orator*
ricam:laudauit & uirū Artemisiæ Mausolū,unà cum claris eo tēpore oratoribus. Theo- *Theodectes*
dectes orator,superioris filius,scripsit encomiū Alexandri regis Epirotarum:cōmentarios *orator iunior*
historiæ,artem rhetoricam libris V I I .aliaq; complura.author utriusq; Suidas. Stephanus
item Phaselitē primum dicit esse,quæ ciuitas est Ciliciæ,tetrastichumq; sepulchri: ἥδε χθὼν *Theodosius*
κόλποισι Φασηλίτην κρύπτει, ὃς μέγ' ἀέξησεν μοῦσαν Θεοδέκτην ὀλυμπιάδες ἐν ἱεροῖς θεοδέκτην ... δεκα- *Theodolus*
μίλλας, ὅπου ἀκηράτους ἀμφιθέμην στεφάνους. Theodosius Tripolitanus genere,scripsit uersi- *monachus*
bus in æstatē,& alia. Suid. Theodolus monachus scripsit de Attica elegantia,quam Atti *Theodolus*
cismū uocat,quod opus extat. Fuit itē alter Christianus martyr,qui imperāte Iuliano sub *martyr*
præfecio

Præfecto Phrygiæ minoris Amachio passus est. Quem dicunt illud dum ureretur pronunciasse. Volue igitur si uis degustare iam coctū. Suidas. *[Theocritus poeta]* Theocritus Syracusanus patre Praxagora, cognomento Sunechides, matre Pbilina, sub Prolemęo Lagi emicuit. Appellatus fuit Moschus, scripsit Dorica lingua bucolicum poema, quod in idyllia, id est, paruos cantus diuisit. autor Suidas. Cum hoc Virgilius ex æquo certauit, qui superans alioquin Hesiodum, cessit Homero. *[Theocritus Cbius bistoricus]* Theocritus alter Cbius patria, unde & Theopompus fuit historicus, eius æqualis, & in administratione reip. æmulus scripsit historiam Libycam, & epistolas quasdam. Suid. Strabo. *[Theophilus poeta]* Theophilus comicus antiquæ comœdiæ. eius fabulas nōnullas commemorat Suidas. *[Theophilus præsul]* Theophilus Cæsareæ palestinæ præsul Seuero imperante, aduersus eos qui XIIII. luna cum Iudæis pascha faciebant, cum cæteris præsulibus synodicam & utilem composuit epistolam. Hieronymus. *[Theophilus præsul]* Theophilus sextus Antiochenus præsul imperante M. Antonio, librum in Marcionem edidit, tum alia quæ ab Hiero. commemorātur. Alius item Antiochenus præsul VII. ad quē Lucas scribit actus apostolorū. *[Theophilus præsul]* Alius quoq; præsul Alexandrinus qui scripsit aduersus Origenē grande uolumen. Composuit insuper paschalem cursum ad Theodosium principem. THEONES apud Suidam plures. *[Theon Alexandrinus]* Sed notior cunctis philosophus Alexādrinus, eisdē tempore patria & disciplinis, quibus Pappus sub Theodosio seniore. Scripsit de Astrologia. Commentariosq; in Ptolemæum, & astrolabium paruum, & alia. *[Theon Stoicus]* Theon Alexandrinus stoicus tempore superior, siquidē sub Augusto post Arriū philosopbum emicuit: scripsit in physicam & in artem Rhetoricam, & alia. Alius item Stoicus Antiochenus cūctis antiquior scripsit apologiā Socratis. Quartus Smyrneus. *[Theon sophista]* Quintus etiā Alexandrinus sophista, cognominatus Aelius, scripsit in arte Rhetorica. *[Theon orator]* Tbeon Sidonius sophista præcepit in patria, Constantini II. tempore. *[Theon sculptor]* Plinius his Tbeonem sculptorē addit, inter quinq; qui Mausoleum celauere. *[Theotimus]* Theotimus Cithienorum præsul, modo dialogorum & ueteris eloquentiæ breues commētarios edidit, teste Hieronymo, cuius tempore fuit. *[Theodotion & Aquila]* Theodotion Ephesius, & Aquila Ponticus, sacros libros ex Hebræo in Græcum uerterunt sermonem, corrupte tamen, ut ait Eusebius in V. adducens Irenæū testē, qui dicit eos Iudæos ambos proselytos esse, quos secuti sunt Ebionitæ, qui dicunt Cbristum è Iosepho natum: præfertq; interpretationem LXX. interpretum, quod propbetico spiritu separati eadem scripserunt. *[Theopompus Gnidius]* Theopompus Gnidius & orator & historicus post Tbucydidem & Herodotum, quibus ut in historia minor, ita oratori magis similis, ut qui antequam esset ad hoc tēpus sollicitatus diu fuerit orator. Quintilianus. *[Theopompus]* Suidas autem de eodem, sic ait: Theopompus Chius & Ephorus bistorici discipuli Isocratis, alter freno, alter calcaribus indigebat. Scripsit historiam Græcam quæ post bellum Peloponnesiacum à Thucydide scriptum continet, præterea Epitomen historiæ Herodoti, & alia plura. Fuit item alius antiquæ Comœdiæ poeta, ut idem autor. Theopompus Gnidius Cæsaris familiaris, historicus, Artemidorū habuit filium, qui apud eum maxime poterat. Strabo. *[Theopompus rex Spartanorum]* Theopompus rex Spartanorum, cum instituisset, ut Ephori Lacedæmone crearentur, qui regiæ potestati opponerentur, quemadmodum Romæ tribuni obiecti senatui fuerunt: obiurganti uxori quod filijs minorem relinqueret potentiam: minorem, inquit, relinquam, sed diuturniorem: quia ea demum firma potentia est, quæ suis uiribus modum imponit. Hæc Valerius de modestia. Quintilianus tamen II. institutionum hanc modestiam parum ualuisse demonstrat: captum demum fuisse ostendens. Theopōpus, inquit, Lacedæmonius permutato cum uxore habitu è custodia euasit ut mulier. *[Theophrastus]* Theophrastus ex Eresso Lesbi ciuitate fuit, Aristotelis & discipulus & scholæ successor. Euphrastus, deinde Theopbrastus uocatus ob oris & eloquētiæ suauitatem, quum antea Tyramus appellaretur. Habuit discipulos ad duo millia: fuitq; in honore apud Casandrum Antipatri. Opera eius quanta nullius alterius à Diogene commemorantur: inter quæ sunt libri sex epitomes in Aristotelem de animalibus. Extant hodie tantum de plantis, conuersi à Gaza: de lapidibus & metallis: de sudore: metaphysica parui tractatus, Excessit admodum senex. ex Suida, Diogene, Strabone. Cicero dulcem eum appellat: & quanquam diu uersatum Athenis ab anicula deprehensum: quum ille percontaretur, hospes est ab ea uocatus. Theophrastus alter Ephesius orator dicturus in consilio Ariopagi excidit: seq; excusans postea quod eius authoritate senatus territus fuerit. Ælianus de uaria historia. *[Theodotus Chius]* Tbeodotus Chius præceptor ultimi Ptolemæi in rhetorica, decertantibus in consilio regis, an Pompeius profugus

esset

esset recipiendus, solus consuluit interfici debere. quod sanè factum est. Hunc postea Brutus iam Augusto inimicus in Asia compertum & ad se adductū interfici iussit. Plutarchus.

Theodotus sophista Theodotum alium memorat Philostratus in Sophistis, qui tempore Herodis Attici praefuit Atheniensium scholae. *Theodotus Gothus* Theodotus genere Gothus, propinquus Amalasunthae uxoris Theodorici regis, ab ea post uiri mortem in regnum receptus, secta Arrianus, Graecis Latinisq; literis ualde eruditus, ut scribit Cassiodorus: suorum temporum historiam eleganter scripsit, & Platonicam disciplinam probe retinuit. Segnis alioquin ad res agendas, uerum hortante Amalasuntha Burgundiones & Alanos praelio fudit. Eam tandê ad insulam Vulsiniensis lacus relegauit, interficiq; permisit à propinquis Gothorum procerum quos ipsa iusserat necari, Atalarico corruptore impellente. Huius nomen Grçci Teudotum scribunt sicut & Teudericum. Theodori innumeri penè fuere. *Theodorus Atheos* Notissimus omnium cognomento Atheos ex Aristippi & Pyrrhonis schola, nouam condidit sectam Theodoreorum, qua adiaphoriam sicut Pyrrho tenebat: nullam uidelicet differentiam inter bonū & malum, iustū uel iniustū ponēdo, legeq; tantū nō natura illa fuisse diuisa. Nullos praeterea probat esse deos edito super hoc libro, unde plura Epicurum mutuatum esse constat: quapropter Athei cognomen est adeptus. Suidas. Diogenes. *Theodorus sophista* Theodorus Byzantius Sophista qui à Platone uocatus est Logodaedalus λογοδαίδαλος, scripsit cōtra Thrasibulum, & Andocidem, & alia plura. Suidas. *Theodorus & Teladeus sculptores* Theodorus & Teladeus fratres, Samij Rçci filij, sculptores celeberrimi, quorum alter in Samo Pythij Apollinis signum incepit. Alter Theodorus Ephesi eodem tempore, & alio saxo absoluit: quibus simul compositis ita cōuenit, ut unum corpus ab uno artifice & ex uno lapide sculptum uideretur. Genus artis est Graecis ignotum, sed apud Aegyptios frequentatum. Nam soli hominum non oculis tantum totius statuae compositionem metiebantur, sed dimensione, ut ex uarijs multisq; lapidibus in unū corpus in certam mensuram statua perficeretur. Hçc Diodorus. De hoc Theodoro Diogenes testatur, quod nō solum sculptor, sed Architectus fuerit, unusq; consuluit subijciendos esse carbones fundamentis Ephesij templi. Nam cum humidus esset locus, omissa ligni natura soliditatem accepit humor immobilem. De eodem Pausanias scribit, quod primus ferrum fundere docuit, statuamq; ferream fecit. *Theodorus Gadareus* Theodorus Gadareus nobilis orator. Gadara enim Syriae ciuitas est non longe ab Ascalone: uerum ipse maluit dici Rhodius, teste Strabone, cuius tempore fuit. Eius discipuli Theodorei sunt dicti, inter quos fuit Hermagoras, qui de arte Rhetorica scripsit. Tyberius quoq; princeps cum secessisset Rhodum, eum studiose audiuit, ut Quintilianus lib. IIII. tradit. Praeter hos Diogenes plures commemorat, nobis tamen ignotos. Veniam ad Christianos, *Theodorus Anagnostes Constant.* Inter quos Theodorus Anagnostes, id est, lector Constantinopolitanus scripsit historiam ecclesiasticam à tempore Constantini usq; ad Iustinianum. *Theodorus hereticus* Theodorus Coriarius haereticus è Sicilia, ausus primum dicere Christum hominem tantum esse, uerbum dei ob excellentem eius uirtutem in eo habitasse, deiq; gratia & uirtute deū uocari: Mariamq; non dei, sed hominis tantum matrem esse. Contra quem celebrata quinta Synodus Constantinopoli Iustiniani principis & Vigilij Pon. tempore: Anno D. XL. ubi constitutum, ut Maria Theotocos, id est, dei mater uocaretur. *Theotocos* Huic sectae postea Paulus Samosatenus se addixit, ut ex Eusebij histo. lib. V. *Theodorus praesul Neocaesarea* Theodorus qui postea Gregorius appellatus est, Neocesareae Ponti Praesul, admodum adolescens ob studia graecarum & latinarum literarum de Cappadocia Berytum & Caesaream Palaestinae migrauit, iuncto sibi fratre Theodoro: quorū cum egregiam indolem uidisset Origenes, hortatus est eos ad studia philosophiae, per quam paulatim ad religionem deduxit Christianam, eruditosq; quinquennio ab eo ad patrem remisit. Ex his Theodorus proficiens ante omnia Panegyricum scripsit Eucharistiae, quem conuocato frequenti auditorio ipsoq; Origene praesente recitauit. Scripsit & Metaphrasim in Ecclesiasticum breuem admodum, sed ualde utilem. Praeterea ex eo iam Praesule prodigia quaedam ac signa sanctitatis perspecta. Ex Hieronymo. *Theodorus martyr.* Theodorus martyr sub Iuliano Imp. apud Antiocheam. Eusebius. *Theodora* Theodora uirgo Antiochena & martyr in patria sub Diocletiano. Haec ad lupanar ducta, cum milite quodam pio qui primus ad stuprum putabatur ingressus, amictum mutauit, ille pro uirgine remansit, illa pro milite discessit. Quumq; alter item ad stuprum ingressus uirum pro uirgine inuenisset, putata magicis hoc carminibus facere, capite damnatur: illa accurrens sese ostendit, ut illum seruaret, uterq; igitur caesus. Haec Ambrosius lib. II. de uirginibus. *Themistius philosophus* Themistius philo

sophus sub Iuliano Imp. cuius præfectus prætorij fuit Constantinopoli: Scripsit Paraphrasim in Aristotelis Physicam libris VIII. in Analytica item: præterea edidit sua uidelicet περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ ἐπιγραφῆς, id est, de intentione & inscriptione prædicamentorum. Disputationes etiam quasdam. Hic Valentem imperatorem Arrianæ fautorem sectæ quondie sæuientem in orthodoxos autoritate sua & epistolis reddidit mitiorem. Suidas.

Themistogenes Themistogenes Syracusanus historicus Cyri expeditionem, & bella quæ in historia Xenophontis continentur composuit.

Themistocles Themistocles Atheniensis Nicoclis filius prodigus ac lasciuus prima iuuentute, postea Dux delectus res inclytas gessit. Pireum ædificauit: Bello maritimo Persas apud Salaminem uicit, tandem ciuium inuidia exul ad Artaxerxem confugit, à quo cum pugnare compelleretur inuitus aduersus patriam, recente tauri sanguine hausto seipsum necauit. Vir alioqui eloquio præstās. Epistolas reliquit plenas acuminis ac prudentiæ: hæc ex Suida. Cicero uero eum memoria tanta commendat, ut scribat eum solitum dicere artem potius obliuiscendi malle discere.

Themison Themison Medicus apud Herodotum & Cor. Celsum.

Themis Themis uirgo iustissima Hesiodo in Theogonia cœli ac terræ filia scribitur, ex quo pro ipsa iustitia poëtis ponitur.

Theophanes Theophanes Lesbius historicus, uir sanè ciuilis ac Pompeio Magno admodum familiaris, cuius res gestas conscripsit: filium reliquit M. Pompeium quem Cæsar Augustus Asiæ curatorem constituit. Tyberius autē eius successor inter primos habuit familiares. Strabo.

Terpandrus Terpandrus Arineus siue Lesbius poëta Lyricus primus in lyra Heptachordum & lyrici carminis canonem scripsit, quod Philemoni quidam adscribunt: autor Suidas. Strabo autem Methymneum eum facit, quod oppidū est Lesbi, dicitque de Tetrachordo Heptachordum reperisse, ut eius indicant carmina quæ ei adscribuntur ac alibi commemorauimus. Huius famæ ac nominis maximi indicium, quod Lacedæmonij in seditione quadam admoniti ab oraculo pro Terpandro mitterent, qui lyræ & poeseos dulcedine animos uulgi ac tumultus sedaret, ex quo postea his prouerbium mansit, si quando dulcem audiant musices concentum: μετὰ λέσβιον ᾠδήν: Secundum Lesbium cantum. Ex libro prouerbiorum Græcorum.

Teucer Cyzicenus Teucer Cyzicenus scripsit de terra quæ fert aurum. De Cyzicenorū rebus, aliaque complura à Suida cōmemorata.

Teucer Thelamonius Teucer Aiacis frater inter Aeacidas scribitur.

Teucer rex Troadis Teucer ante hos omnis Scamandri Cretensis filius in Troade una cum Dardano genero regnauit, unde Iliensium regum fluxit origo.

Tertullianus Tertullianus Afer genere patria Carthaginensis: presbyter, patre Centurione proconsulari, sub Seuero & Caracalla maxime floruit, uehementi uir ingenio. Hic cum diu Orthodoxus perseuerasset, in media ferè ætate inuidia & contumelijs clericorum Romanotum ad Montani dogma elapsus est. Scripsit opera compluta, fertur uixisse usque ad ætatem decrepitam. Hunc autorem Cyprianus martyr semper in manibus est solitus habere. Hæc ex Hieronymo, qui alibi eundem aberrasse testatur his uerbis. Laudamus in Tertulliano ingenium, sed damnamus hæresim. Itē ad Tranquillinū. Ego tam Origenem propter eruditionem sumi interdum arbitror quàm Tertullianum, Nouatum, Arnobium, Apollinarem & alios nonnullos Græcos pariter & Latinos, ut bona eorum eligamus uitemusque contraria, ex apostoli sententia: Omnia probate quod bonum est tenete. Et Esaiæ dicentis, Væh uobis qui dicitis malū bonū & bonū malū.

Theramenes Theramenes Atheniensis philosophus iussu XXX. Tyrannorū sicuti Socrates in carcerem missus ueneno extinctus est: quod cum bibisset, propino inquit, hoc Critiæ, qui causa potissimum eius mortis fuerat. Iocabatur uir fortissimus in morte. Cicero in Tuscul.

P. Terentius poeta P. Terentius Afer Carthagine natus, libertus Romæ Terentij Lucani fuit: captū fuisse negant. Cum esset egregia indole, à patrono eruditus, uenit in amicitiam nobiliū, maxime Lælij & Scipionis: quorū opera adiutus in scribendo fertur ob elegantiam sermonis, teste Cicerone, cui adstipulatur etiam Varro. Nō obscura fama est inquit, adiutum Terentium in scriptis à Lælio & Scipione. Eandem ipse famam auxit, nō enim nisi leuiter se tutari conatur, ut in prologo Adelphorum. Nam quod isti dicunt maleuoli, homines nobiles hunc adiutare, adsidueque una scribere: quod illi maledictum uehemens existimant, hoc laudem hic ducit suam, quod illis placeat, qui uniuersis & populo placēt: quorū opera in bello, in ocio, in negocio quisque pro tempore usus est sine superbia. Post editas comœdias anno XXV. egressus est, neque amplius redijt. Q. Consenus redeuntem è Græcia perijsse in mari dicit, una cum CVIII. fabulis conuersis ex Menandro. Cæteri mortuum esse in Arcadiæ Stymphali siue Leucadia tradunt, dolore amissarum fabularum quas in naui præmiserat. Reliquit

quit filiam, quæ equiti Rom nupſit, item hortulos x x. iugerum uia Appia ad Martis uil
lam. Quo magis mirandū, Porcium ſcribere: Scipio nihil ei profuit, nihil Lælius, nihil Fu-
rius. Eorum ille opera ne domum habuit conductitiam, ſaltem ut eſſet quò referret obitum
domini ſeruulus. Hunc Afranius omnibus Rom. præfert, Volcanius non ſolum Neuio &
Plauto, & Cæcilio, ſed & Liuio præponit. Phormio & Ecyra ab Apollodoro Comico trās
latæ ſunt, reliquæ à Menandro. Eunuchus magno ſucceſſu & precio ſtetit. Ecyra ſæpe ex-
cluſa, uix acta eſt. Terentios duos fuiſſe Metius eſt autor. Quorum alter Fregellanus fuit, *Terentius fregellanus*
& ſeruus, Alter libertinus. Terentius item Scaurus grammaticus, quem Gellius dicit flo-
ruiſſe Hadriani temporibus, ac librum de Caſellij Vindicis grammatici erroribus ſcripſiſ- *Terentius*
ſe. Q. Terentius Culeo Senator Rom. captus à Carthaginenſibus, redemptus ab Africano *Scaurus grā.*
maiore ac currum eius cum pileo capiti impoſito ſecutus, cuius meminit Liuius lib. x. de *Terentius Cu*
II. bello pu. Hinc natus error apud ineruditos, Terentium Comicum putantes. Terentius *leo ſenator*
Varro Collega Pauli Aemylij poſt cladem Cannenſem cum reliquijs exercitus Canuſiam *Terentius*
ſe recepit. Cui Romam redeunti gratulatus eſt populus quod de rep. non deſperaſſet. Te- *Varro Coſ.*
rentia Ciceronis in Tullio dicetur. Theſpis ex Icaria ciuitate Atticæ primus poëta Tragi- *Terentia*
cus, & qui perſonas inuenit. Inter ipſius fabulas Pentheus & aliæ quæ memorantur à Sui- *Theſpis poe-*
da. Horatius autem in poetica: Ignotum tragicæ genus inueniſſe camœnę Dicitur, & plau *ta*
ſtris uexiſſe poemata Theſpis. Quæ canerent agerentq́ peruncti fæcibus ora. Poſt hunc
perſonę pallæq́ repertor honeſtæ Aeſchylus, & modicis inſtrauit pulpita tignis, Et docuit
magnumq́ loqui nitiq́ cothurno. Succeſſitq́ uetus comœdia nō ſine multa Laude, ſed in
uitium libertas excidit & uim Dignam lege regi, lex eſt accepta, chorusq́ Turpiter obti-
cuit ſublato iure nocendi. Nil intentatum noſtri liquere poetæ. Nec minimum meruere de
cus ueſtigia Græca Auſi deſerere & celebrare domeſtica facta: Et qui prætextas, & qui do
cuere togatas. Theſpis alter Athenienſis Erichthei regis filius, è pluribus fœminis filias ge *Theſpis*
nuit L. Cum quibus uocatis ad epulas Hercules ſigillatim concubuit. Suſcepit totidem li- *Theſpiadarū*
beros mares qui Theſpiadæ dicti ſunt. Hi cum Iolao Herculis ex Iphicleo fratre nepote in *pater*
Sardiniam profecti, ciuitates ibi plurimas extruxere: autor Diodo. li. v. Tetrici pater & fi- *Tetrici pater*
lius, è nobili ſtirpe inter x x x. tyrannos tempore Galieni ponuntur, Cæſares appellati *& filius*
in Gallia poſt interfectos Victorinos fauente Victoria Auguſta quæ adfinis eorum erat,
ac in ea prouincia rerum potiebatur. Verum poſtea bello ab Aureliano ſenex ſuperatus,
clementia principis non ſolum uita donatus, ſed corrector Lucaniæ factus eſt, multarumq́
aliarum prouinciarum, appellatusq́ ab eo Collega & quandoq́ Imperator eſt. Eorum do-
mus Romæ in Cælio monte inter duos lucos erat pulcherrima. In qua Aurelianus pictus
erat, utriq́ prætextam tribuens & ſenatoriam dignitatem, accipiens ab his ſceptrum coro-
nam Ciuicam pictam de Muſeo. Ex Pollione. Albius Tibullus eques Rom. poeta elegia- *Al. Tibullus*
rum: Meſſalæ familiaris fuit, ut & ipſe in elegia teſtatur: Aegæumq́ cum eo adnauigans,
in itinere captus aduerſa ualetudine apud Phæaciam proximam terram remanſit. Corpo-
ris forma admodum præſtanti traditur fuiſſe, natus Hircio & Panſa Coſs. extinctus media
ferè iuuentute. Quā temporis breuitatem Ouidius queritur. Nec auara Tibullo Tempus
amicitiæ fata ded re meæ. Hic primum in latina elegia locum cum Quintiliani tum pluri-
morum eruditorum ſententia tenet. Tyberius prænomen Rom. per Ty. in antiquis mo- *Tyberius*
numentis ſcribitur. Eius nominis grammaticum memorat Suidas, qui de Ideis orationis
tris libros conſcripſit, aliaq́ complura. Timagenes Alexandrinus ſub Pompeio magno ca *Timagenes*
ptiuus Romam ductus à Gabinio, emptus à Fauſto Sullæ filio, docuit Romæ uſq́ ad Au- *grammat.*
guſti tempora, quando & Cæcilius grammaticus excidit è ſchola quod eſſet nimis in lo-
quendo liber: uixit in agro Sullano appellato. Scripſit libros complures, perijt ex uomitu
poſt cœnam. Timagenes alter Mileſius hiſtoricus autoritate ac tempore prior ſupradicto, *Timagenes*
poſt Thucydidem & Philiſtum ſcripſit de Heraclea Ponti, deq́ uiris in ea claris libros tris: *hiſtoricus*
Epiſtolasq́: autor utriuſq́ Suidas. De hoc ultimo Quintilianus ait. Timagenes intermiſ-
ſam longo interuallo temporis ſcribendi hiſtorias induſtriam, noua laude reparauit. Timo *Timoſthenes*
ſthenes Ptolemæi Philadelphi claſſis Pręfectus, hiſtoricus & Geographus nobilis, ſcripſit
de portubus libros x. Strabo I x. Timæus Siculus hiſtoricus qui res Græcas conſcrip- *Timæus hi-*
ſit, & uſqueadeo adrogans, ut ait Plutarchus in Nicia, ut Thucydidem & Philiſtum in hi- *ſtoricus*
ſtoria ſe facile ſuperaturum iactet. Ipſe uero ſicula quadam pinguedine delibutus, ad riden

da quædam minimé'que ad historiæ grauitatem pertinentia digreditur. Cicero uero in libris de oratore sic ait. Post Calisthenem Timæus longe eruditissimus & rerum copia & sententiarum uarietate abundantissimus, & ipsa compositione uerborum non impolitus magnam eloquentiam ad scribendum attulit, sed nullum usum forensem. Idem in epistola ad Luceium testatur Timæum bellum Thebanum scripsisse. Diodorus Siculus dicit hunc nimium operæ in alijs redarguendis impendisse, contra Ephorum præsertim, nimis res etiam minimas persecutum, libros'que fuisse pene in res singulas partitum. Ita neminem reprehensione carere. *Timæus philosophus* Timæus alter, cuius nomine Plato librum inscripsit de natura, patria fuit Locrensis, philosophus Pythagoreus, scripsit & ipse naturæ documenta & uitam Pythagoræ. Suidas. *Timanthes* Timanthes pictor olymp. X C V. Zeusis tempore. Huius est Iphigenia oratorum laudibus celebrata, qua stante ad aras peritura cum mœstos pinxisset omnes, & tristitiæ omnem imaginem consumpsisset, patris uultum uelauit, quem digne non poterat ostendere. Pinxit & Cyclopem parua in tabula, cuius magnitudinem exprimere cupiens, pinxit iuxta Satyros tyrso pollicem eius metientes: itaque ex omnibus eius operibus intelligitur plus quàm pingitur. Et cum ars summa sit, ingenium est ultra artem. Plinius. *Timon atheniensis* Timon Atheniensis temporibus fuit Peloponnesiaci belli, ut ex Aristophanis & Platonis poematis perspici licet: describitur enim ab illis, ut inhumanus ac uitans hominum congressus præter unius Alcibiadis adolescentis. Interrogatus quæ cum illo causa esset amicitiæ: Quod sciam inquit, illum quandoque multorum malorum Atheniensibus causam futurum. Cum semel in concionem ascendisset, facto silentio mirantibus omnibus inquit. Est mihi ó uiri Athenienses pone domum paruus ortus, ubi ficus coaluit quædam, in qua permulti nostri ciues se suspenderunt, In eodem nunc ego loco ædificare uolo. Quamobrem uisum est mihi uos publice admonere: si quis forte sit qui se prius uelit suspendere antequam arbor excidatur. His igitur de causis ab Atheniensibus μισάνθρωπος est appellatus, quasi genus hominum infensum habuerit. Sed & mortuo mirum contigit, ut sepulchrum eius quod erat in littore, mare quasi perosum, exundatione ab se absterruerit longéque expulerit. In quo hoc erat epigramma ἐνθάδ᾽ ἀπορρήξας ψυχὴν βαρυδαίμονα κεῖμαι. οὔνομα δ᾽ οὐ πεύσεσθε, κακοὶ δὲ κακῶς ἀπολεῖσθε. Hic sum post uitam miseram'que inopem'que sepultus. *Timon Apolloniates* Nomen non quæras: Dij lector te male perdant. Timon Apolloniates, seu Nicenus, uir & philosophiæ & eloquentiæ studijs præditus, Ptolemæo Philadelpho in primis acceptus, scripsit Tragœdias, Comœdias, Satyras, & alia. quorum Antigonus Carystius meminit *Timoleon* qui uitam eius cōscripsit. Suidas. Timoleon Corinthius dux inclytus, uiribus fortissimus, uitaque abstinentissimus, missus cum triremibus ad liberandas à Dionysij tyrannide Syracusas, quem Dion Syracusanus implorato Corinthiorum auxilio expellere conabatur, intra dies L. quàm Syracusas attigit urbe potitur, ac Dionysius clam sese atque arcem Timoleonti dedidit, ab eóque cum paucis in exilium Corinthum missus est: ille uero arcem solo æquauit, Syracusanis libertatem restituit. Deinde contra Leontinos pergens eorum Tyrannum Icetem in bello captum interfecit. Posthæc Mamercum Cataniæ tyrannum in fugam uertit duobus hominum millibus occisis. Leptinum qui Apolloniam per uim ceperat captum ac uinctum Corinthum misit. Carthaginenses Siciliam bello inuadentes superauit, castráque eorum diripuit. Postremo rebus magnis gestis ex oculorum morbo cæcus effectus est, ac priuatus Syracusis quas liberauit, uixit in magno apud ciues honore. Ibiq; tandem mortuus ac funere publico elatus. Aequalis autem fuit Timotheo, Agesilao, Pelopidæ, Epaminondæ. Hæc ex Plutarcho. Qui eum ex nostris Paulo Aemylio comparat. *Timolaus* TIMOLAVS Larisseus è Larissa Macedoniæ, discipulus Anaximenis Lampsaceni. Scripsit poema de bello Troiano Homeri uersui uersum addens atque subdens, uidelicet. μῆνιν ἄειδε θεὰ πηληϊάδεω ἀχιλῆος, ἣν ἔθετο χρύσης κεχολωμένος εἵνεκα κούρης, οὐλομένην, ἣ μυρί᾽ ἀχαιοῖς ἄλγε᾽ ἔθηκε μαρναμένοις, ὅτε τρωσὶν ἄτερ πολέμιζον ἄνακτος. πολλὰς δ᾽ ἰφθίμους ψυχὰς ἄϊδι προΐαψεν, ἕκτορος ἐν παλάμῃσι δαϊζομένων ὑπὸ δουρί. Scripsit & alia. Suidas. *Timocles* Timocles Comicus Atheniensis fabulas scripsit, ipsius nonnullas commemorat Athenæus. *Timotheus dux* Timotheos quatuor præcipuos fuisse comperio: Primum Atheniensem ducem potentissimum ac diuitem, qui muros Athenis ædificauit. Cuius meminit Aristophanes. ὁ τιμοθέου δὲ πύργος, ἐμπέσοι γ᾽ ἔσω. Huius Icona pictores adulandi gratia fecerunt, iuxtáque fortunam retibus ciuitates ei inclusas deferentem, illum autem ipsas expugnantem: quamobrem

rem indignatum eum ferunt pictori fuisse, quod felicitati potius eius res gestas quàm uir/
tuti uideretur adscribere. Haud multo post hoc factum fortuna quasi ægre ferente rebus
excidit: author Suidas. Hui⁹ ut uiri etiam docti meminit Cicero in primo de officijs his uer
bis. Timotheus Cononis filius Atheniensis cū esset inferior belli laude patre suo, ad eam
laudem adiecit gloriam ingenij & doctrinę. Timotheus item Atheniensis comicus medię
comœdiæ, cuius fabulas nonnullas commemorat Athenæus. Timotheus Milesius Musi/ *Timotheus*
cus, qui decimam & undecimam chordam lyræ addidit & antiquam musicam in mollio/ *musicus*
rem modum mutauit. Emicuit tempore Philippi Macedonis, cuius filius Alexander so/
no excitabatur, & ad res bellicas alacrius instruebatur. Decessit anno ætatis L I I I. Scri/
psit uersibus de Musica libros X V I I. Hymnos, Encomia, Dithyrambos: hæc Suidas.
Quintilianus tradit hunc à discipulis, qui apud alios musicam prius didicerant, duplicem
solitum esse ferre mercedem, quod oporteret eos male imbutos prius dediscere accepta,
deinde paulatim ab se tradita percipere. Eustathius autem eius defuncti epigramma po/
nit. πάτρα Μίλητος τίκτει τῶ μούσαις ποθεινὸν Τιμόθεον κιθάρας δέξιον ἡνίοχον. Timotheus sculptor
nobilissimus. Cuius in templo Apollinis Romæ plura sunt monumenta. Vnus qui cum
Leochare Briace & Scopa Mausoleum Artemisiæ cælauit, quadrato ab latere quisq; suo:
author Plinius. Timotheus Gazeus patria, grammaticus tempore Anastasij principis, qui *Timotheus*
scripsit uersibus: cuius opera nonnulla commemorat Suidas. Timotheus his omnibus præ *Gazeus*
stantior inter L X X I I. discipulos: Pauli epistolis tum martyrio clarus, Præsul Ephesi/ *Timotheus*
nus, patria Lycaonius, filius uiduæ mulieris. Alius item martyr Romæ tempore Melcia/ *Pauli*
dis Pontificis ex Antiochia. Alij quoque complures. Timagoras Atheniensis capitali sup/ *Timagoras*
plicio mulctatus, quod Dareum ad quem legatus missus fuerat, more Persarum adulando
adorauerat. Suidas: & Valerius. Timomachus Byzanti⁹ pictor nobilis, Cæsaris dictatoris *Timomachus*
ætate, fecit Medeam & Aiacem quos ipse Cæsar L X X X. talentis emit, in temploq; Ve/
neris genetricis dicauit. Plinius. P. Ticinius, ut est author Varro, primus è Sicilia Romam
tonsores adduxit, anno urbis C C C C L I I I I. cum antea intonsi essent. Plinius. Sex. Ti/ *Sex Titius*
tius orator, homo loquax & satis acutus, sed tamen solutus, & mollis in gestu, ut saltatio
quædam nasceretur, cui saltationi Titius nomen esset: ita cauendum est ne quid in a/
gendo dicendo'ue facias, cuius imitatio rideatur. Cicero. Titianus Titiani filius Græ/ *Titianus*
cus orator, præceptor Maximini principis, scripsit libros prouinciarum pulcherrimos. *orator*
Appellabatur simia sui temporis quod omnia probe imitaretur: author Capitolinus in
Maximino. Titianus, siue ut quibusdam placet Tatianus, uir eruditus prima ætate orato/ *Titianus hæ/*
riam Romæ docuit, ex quo honores ac opes sibi parauit. Dein factus Christianus libros *reticus*
aduersus gentes memorabiles reliquit. Iustini martyris sectator fuit. Postea uero eloquen/
tiæ tumore inflatus, nouam condidit sectam, quæ Encratitarum dicitur, quam postea Se/
uerus auxit, à qua Seueriani appellati, Valentinum Marcionem Saturninumq; secutus,
qua maritos & mœchos pari iudicat lege. Ex quatuor euangelijs unum composuit quod
Diatessaron nominauit. Titianus uero infinita edidit uolumina, inter quæ quod contra
gentes est, omnibus præstat. Emicuit M. & L. Antoninorum temporibus: ex Hierony/
mo & Eusebio. Titus quando prænomen T. tantum litera notabatur, quando nomen, to/
tum scribitur, ut Titus princeps. Titus Bostrenus Præsul sub Iuliano & Iouiniano princi/ *Titus præsul*
pibus, uehementes aduersus Manicheos scripsit libros: decessit sub Valente: ex Hierony/ *Titus Pauli*
mo. Titus ad quem sunt Pauli Epistolæ. Tirteus poëta Atheniensis. De hoc in Geogra/ *Tirteus poeta*
phia in Lacedæmonia conscripsi. T Y R A N N I O N Amisenus, discipulus Estiæi Amise/ *Tyrannion*
ni nobilis grammatici, ætate Magni Pompeij docebat Romæ: ductus est à Lucullo ca/ *grammat.*
ptiuus in bello Mithridatico, prius dicebatur Theophrastus, mutauit autem nomen quod
inter æquales superbis uersaretur moribus. Clarus igitur & diues ob doctrinam fa/
ctus adeo est, ut supra tria librorum milia possideret. Decessit iam senex morbo podagræ.
Tyrannion Iunior è Phœnicia discipulus prioris, à quo sibi nomen usurpauit, cum prius *Tyrannion*
Diocles uocaretur. Captiuus & ipse Romam ductus à quodam Diamante Cæsaris liber/ *iunior*
to emptus, deinde dono datus Terentiæ Ciceronis, ab eaq; liber factus, ludum Romæ
aperuit: scripsit libros L X V I I I. Tyrannus autem Sophista fuit, qui scripsit de diuisione
orationis libros X. Hos tris ponit Suidas. Titornus bubulcus fortitudinis monstrosæ *Titornus*

Q 3 fuit,

fuit, cum Milone certauit de robore uicit'que, cum pedem tauri una manu, altera uero alterius tauri pedem per uim conantibus ipsis resilire traheret: author Aelianus. Tlipolemus patria Tirynthius, Herculis & Astidames filius, author Rhodiorum, Lycnium fratrem Alcumenæ nothum ac filium Electrionis, uenientem ex sua patria in urbem Tirintha, per seditionem oleæ ramo interfecit: ad Apollinem Delphos expiandi sceleris gratia uenit, responsum tulit ut sedem Rhodi commutaret, quæ res à Pindaro narratur. Hic postea Rhodijs imperauit, gentem@q; auxit, ac eos ad Troiam duxit, ut habetur apud Homerum in Catalogo. Extinctus@q; in bello ossibus Rhodum relatis, ubi ei festa celebrantur corona populea. Thrasimachus Carthaginensis sophista periodum & colon, id est, membrum prius monstrauit, ac modum qui nunc est Rhetorices induxit. Fuit discipulus Isocratis, scripsit de arte Rhetorica. Suidas. Thrasibulus Atheniensis exul, comparato exercitu XXX. tyrannorum dominationem Athenis sustulit, iuuante Lysandro Lacedæmoniorũ duce, exules'que reduxit. Insuper plebiscitum tulit quod ἀμνηστίαν uocant, qua iniuriarum memoria deleretur, exulibus iureiurando adactis: cuius Cicero in Philippicis & Val. de Mo. meminere. Trasibulus Milesiorum Dux ut portum Sicyoniorum occuparet, ex aduersa parte oppidanos tentauit, Dum'que sic detinerentur, cum insperata classe portum cepit. Frontinus libro II. Trachalus orator Domitiani tẽporibus sobrius & satis apertus fuis, & quem uelle optima crederes, auditus tamen maior. Nam uocis quantã in nullo cognoui felicitas, & pronũciatio uel scenis suffectura, & decora omnino. Deniq; ei quæ sunt extra superfuere: author Quintilianus, qui sonũ Trachali appellat. Traian⁹ Patricius floruit sub Iustiniano principe. Scripsit temporũ epitomen nobilem, fuit & ipse uir Christianus: author Suidas. C. Trebatius iurisconsultus, Ciceronis familiaris, cuius commendatitia ad Cæsarem in Galliam proficiscens sub eo militauit. Extat'que Cæsaris responsum per epistolam. Trebatium quem mihi commendas, aut regem Galliæ faciam, aut hunc Leptæ legatum. Tu si alterum habes quem ornem, ad me mitte. Hunc idem Cæsar Dictator quod eum uti senatui adsurgeret admoneret, non clara facie respexit. Trebellius historicus. C. Trebonius cum Bruto & Cassio tertius cõiurauit contra Cæsarem. In Asia deinde fraude Dolabellæ interfectus crudelissime fuit, ut narrat Cicero in Phil. Idẽ siue necessarius eius sub eodem Cæsare in Gallia militauit, eiusque classis apud Massiliam præfectus bello nauali. Tritanus è Samnio in gladiatorio ludo celebris, qui & filium habuit militem Pompeij magni, monstroso uir robore, & rectos & transuersos cancellatim toto corpore neruos in brachijs manibus'que habuit: hostem ab eo prouocatum ac uictum uno tantum dexteræ digito correptum in castra per uim traduxit: authores Varro: Plinius. Tryphon Alexandrinus grammaticus Augusti tempore scripsit de copia orationis, de Orthographia, & alia: quæ à Suida commemorantur. Tryphon Origenis auditor ad quem nonnullæ eius extant epistolæ, in sacris libris eruditissimus fuit, ut eius multa ostendunt monumenta, præsertim liber quem edidit de uacca rufa in Deuteronomio, & alia quædam ab Hieronymo commemorata. Tryphon cognomento Diodorus natus Cosianis castello Apamiensium Syriæ, educatus Apamiæ, & regi commendatus, regno Apamiensium successit, Syris'que bellum mouit. Strabo libro XVI. Tryphon, Respicius, & Nympha uirgo in Saxonia sub Decio martyres. Prior enim anseres pascebat, cuius exemplo Respicius Trib. mil. & deinde Nympha uestalis permotĩ sunt. Tryphonia uxor ipsius Decij ponitur & in hac palma. Tryphiodorus Aegyptius poëta, scripsit Maratonia: excidium Ilij. Odysseam id est, poema de laboribus Vlyssis. Paraphrases comparationum ab Homero positarum. Suidas. Thucydides Atheniensis historicus Olymp. LXXXVIII. fuit patre Oloro, matre Egesipyla, genus à ducibus Milciade & Cimone, qui & ipsi ab Aeaco Iouis filio originem habuere, duxit: ut Didymus in historia testatur. Vxorem duxit è Thracia oriundam alioqui diuitem, cuius opes adsecutus, non in uoluptates, sed partim in ocium literatum erogauit. Nam bellum Peloponnesiacum scribere aggressus tempore quo illud gerebatur, Atheniensibus pariter ac hostibus Lacedæmonijs militibus, qui bello interessent, mercedem præbebat, uti res quotidie ueras ei renunciarent. quas fidelius accipere sperabat si non solum ab amicis, sed etiam ab inimicis edoceretur, ne partes quisque suas falsò tueretur. Præceptores habuit in philosophia Anaxagoram, & in rhetorica Antiphontẽ

Marginalia: Tlipolemus; Thrasimach⁹; Thrasibulus; Thrasibulus Dux; Trachalus; Traianus; C. Trebatius; C. Trebonius; Tritanus; Tryphon grammat.; Tryphon Origenis; Tryphon Diodorus; Tryphon martyr; Nympha; Triphonia martyr; Tryphiodorus; Thucydides historicus

tiphontem, cuius & ipse in VIII. historiæ meminit, dicens eum causam fuisse perdundæ reipub. ac firmandæ CCC. tyrannidis. Quod autem Athenienses eius post mortem cadauer extra ciuitatem eiecerunt, magistro parcens tacuit. Ad rempublicam non adcessit, neque in concionem ascendit, militauit tamen quandoq;, malis tamen auspicijs. Nam missus Amphipolim, eo tempore quo rex eam Philippus occupauit, in suspicionem uenit proditionis. Quare in exilium actus in Aegina substitit. Inde in Scaptam syluam. In eo casu fortunam æquo animo tulit, nunquam neque queri, neque flere uisus: neque Brasidam exilij sui authorem in sua historia unquam accusare uisus est, quod plerique faciunt scriptores suis potius adfectibus, quàm ueritati inseruientes. Herodotus enim quod spretus à Corinthijs fuerat, eos fugere scribit Naumachiam apud Salamina. Timæus Tauromenites Timoleontem plus æquo laudauit, quoniam patrem eius Andromachum Monarchia non deiecerit. Philistus cum iuuene Dionysio orationibus contendit. Xenophon Memnoni conuicium dicit quod familiaris esset Platonis, cuius ipse æmulus fuerat. Adplicatio ad scribendum historiam cupidoq; gloriæ iam inde puero statim apparuit. Nam recitante quondam Herodoto sua scripta magno auditorum assensu, permotus & ipse laudis æmulatione flere uisus est, quod Herodotus animaduertens ad patrem uersus, ait: Deduc puerum ad disciplinas. VIII. historiæ composuit libros, in uerbis luculentus, in sententijs obscurus, multa breui complectens. In hyperbatis frequens, minime figuratus. Nam neq; ironijs, neq; scommatis, neque obliquis utitur orationibus, uti Demosthenes, quod historiam aut personas quas introducit, cum sint principes uiri & generosi, minime deceat hoc cauillosum ac ueteratorium dicendi genus. Excessit in Thracia sepultus Athenis, ut dicunt nonnulli, ossibus clam exportatis quando cauebatur nequis ob proditionem exul Athenis contumularetur. Eius monumentum cernitur prope Pylas in loco Atticæ, quem Cœlam uocant. Hæc ex Marcellino Græco authore conuersa. de eodem Quintilianus ita refert. Thucydides & Herodotus longe cæteris in historia præferendi, quorum diuersa uirtus laudem penè est parem consecuta. Densus & breuis & semper instans sibi Thucydides: dulcis & candidus, & effusus Herodotus: ille concitatis, hic remissis affectibus melior: ille concionibus, hic sermonibus: ille ui, hic uoluntate. Dionysius Halicarnasseus scribit, Demosthenem adeo Thucydidis stilum probasse, ut eius librum octies exscripserit, totumq; ferè edidicerit. Cicero in Bruto. Thucydides rerum gestarum syncerus pronunciator & grandis etiam fuit, hoc forense concertatorium non tractauit genus. Orationes quas interposuit, multæ sunt, eas ego laudare soleo, imitari neq; possim si uelim, neque uelim si possim: ut siquis falerno uino delectaretur, sed eo nec ita nouo, ut proximis Consulibus natum uelit, nec rursus ita uetere, ut Opimium aut Anicium Cos. quærat. Atqui eæ notæ sunt optimæ, credo, sed nimia uetustas non habet eam quam quærimus suauitatem. hæc ille. Obscurus omnino author, & ultima ferè lectio censetur apud Græcos, ijs qui iam profecerunt, quod & idem Cicero non dissimulauit dum uix illius sententias crebras percipere fatetur. Thucydides alios idem Marcellinus ponit, unum Milesium Athenis inter principes uiros ac duces, æmulum Periclis. Alium Pharsalium, Memnonis filium, cuius meminit Polemon in his quæ de Acropoli scripsit. Quartum poetam natione Achedrysium, cuius meminit Androcion in Attide, dicens eum filium esse Aristonis, qui fuit tempore Platonis Comici & Agathonis Tragici ac Nicerati uersificatoris. ACTIVS TVLLIVS Volscorum rex, qui Coriolanum profugum excepit, deqúe communi consilio Romam suos Volscos ad ludos ire suasit: clam deinde Consules adlocutus perterrefecit ac monuit, ut Volscos urbe eijcerent: dubitare se, ne sicuti olim Sabini in similibus ludis aliquem excitent tumultum. Hæc Tullius simulabat, ut plane iustam belli causam haberet: quod sane accidit, suis postea in concione ad ultionem excitatis, ut autor Liuius libro II. Ab hoc igitur prosapiam Ciceronis Plutarchus originem habuisse dicit, quanquam tempore uiuerit. Silius à Tullo rege Romano: progenitorem eius Tullium alium, qui tempore Annibalis ordines duxit, his uersibus memorat: Tullius æraras raptabat in agmina turmas, Regia progenies & Tullo sanguis ab alto: Indole proh quanta iuuenis quantumq; daturus, Ausoniæ populis uentura in secula ciuem. Ille super Gangem, super exauditus & Indos, Implebit terras uoce, & furialia bella Fulmine compescet linguæ, nec deinde relinquet Par decus eloquij

Historici iniqui.

Thucydides dux.

Actius Tullius rex.

M.T.Cice. cuiquam sperare nepotum. Marcum Tullium Ciceronem plures utriusq; linguæ authores literis mandauere, inter quos Tyro Tullius eius li[illegible] I. uoluminibus eius uitam teste Pediano descripsit. Nos pauca cum ex Plutarcho, tum reliquis authoribus, quæ potissima uidebantur, collegimus. Igitur Cicero natus III. Non. Ianu. præceptores se fatetur habuisse, in philosophia quidem Philonem Academicum tunc Romæ commorantem. In iure ciuili Scæuolam. In dialectica Diodorũ Stoicum. In dicendo Apollonium Molonem. Sex. Roscium Amerinum parricidij reum natus annos XXIII. ut tradit Nepos, alij XXVII. defendit. Metuens deinde Sullam, quem in ea causa offenderat, in Græciam abijt, Asiamq; simulata causa ualetudinis adijt, ubi se, ut ipse ait, recoquendum præceptoribus dicendi dedit. Xenoclemq; Adramytinum, Dionysium Magnesium, & Menippum Carem, Rhodium Apollonium Molonem magistrum dicendi habuit. Feruntq; Posidonium tunc Athenis eum græce declamantem audiuisse, ac protinus exclamasse, quod solam Græcis dicẽdi relictam gloriam uideret ad Latinos per eum transferri. Cum quæstor è Sicilia reuerteretur, Puteolosq; adplicuisset: ubi multi ciues Romani ad Baias conuenerant, interrogatus est quid nam Romæ rerum gereretur. Miratus igitur Cicero illos ignorare tanti temporis absentiam eius in Sicilia, decreuit ex illo semper in urbe uiuere. Consul factus coniurationem Catilinæ repressit, legem Agrariam repulit, Murenam defendit. Hinc ob Clodij inimicitiam in exilium actus, æquo animo, ut philosophum decebat, mini me fuit. Eius causa XX. hominum millia uestem mutauere. Redijt Pompeio & consule Lentulo sollicitantibus, tanta urbis lætitia, ut quasi auulsa sedibus suis Roma, omnis ætas ordoq; obuiam procederet, quæ omnia ex eius orationibus, & pridie quàm iret in exilium & postquam redijt, licet deprehendere. In augurum collegium cooptatus, deinde Procos. in Ciliciam profectus, ibi Ariobarzanem regem populi Romani amicum seruauit à Parthis, qui in Syriam transiuerant in extremam Cappadociam non longe à Tauro apud Cebistra oppidum. Inde reuertens Athenas Rhodumq; remisit. Vrbemq; petens, incidit in ipsam flammam ciuilis belli. Demandataq; ei Campaniæ cura, Pompeio decedente, literæ à Cæsare superuenerunt quæ hortabantur eum ut uirum bonum & quietum neutri parti adhærere. Cæsare rerum potito, cum eius nullæ essent partes, sese ad studia & ocium contulit: eo deinde interfecto, & Antonio flagitiose agẽte, in Græciam abijt ea mente, ut rediret. Initio consulatus Hircij & Pansæ causa fuit, ut Antonius hostis à Senatu iudicaretur, à quo tandem III uiro iussus interfici, à Popilio quem capitis reum defenderat, apud

Terẽtia uxor uillam suam Formianam iugulatur, anno ætatis LXIIII. Terentiam uxorem sæpe aduersam tandem abdicauit, de qua Hieronymus contra Iouinianum. Cicero rogatus ab Hircio, ut post repudium Terentiæ sororem suam duceret, negauit se id facturum, dicens non posse uxori & philosophiæ pariter operam dare. Et item de eadem. At illa quæ de fontibus Tullianis hauserat sapiẽtiam, Messalæ Coruino ac deinde Sallustio acerrimis Ciceronis inimicis nupsit. Hæc postea ad centum uixit annos: duxit tamen aliam Cicero, mirantibusq; amicis, quod ea ætate uirginem duxisset, respondit, Cras mulier erit. Recensere eius libros adeo uulgatos superuacaneum, eos commemorabo qui desunt. De consolatione ad filiam librum I. De gloria II. Laudationem Catonis I. Commentarios sui Consulatus græce scriptos, quos ad Posidonium philosophum misit. Tris libros de temporibus suis uersibus scriptos. Nam & ad poeticam pronus, quingentos nocte uersus facere solebat. Conuertit quoque in Latinum Oeconomicum Xenophontis. Arati Phænomena trimetro carmine. Orationem Demosthenis pro Ctesiphonte, & alteram Aeschynis

M.C.filius contrariam. Marcus Cicero filius eius inter eos, qui à claris parentibus degenerauerunt, ponitur Valerio. Binos eum congios haurire solitum scribit Plinius, ob temulentiamq; M. Agrippæ scyphum impegisse. Idem libro XXII. cap. VI. ait Augustum Consulem cum Cicerone filio fuisse, quod sanè miror ab alijs scriptoribus præteritum, ab ipso

Qu.C.frater præsertim Cicerone patre, qui tanta de se ac suis iactare solebat. Qu. Cicero frater legatus Cæsaris in Gallia XIIII. legationis præfectus. Deinde ad regẽdam Asiam Proconsul missus admonetur à fratre per epistolam totius officij. Quandoq; etiam cum eo in dissidium uenit. Duxit uxorem Pomponij Attici sororem. Miserandus demum eius exitus. Proscriptus enim unà cum filio quando & Cicero frater, percussorem rogauit se ante filium absumi, filius contra se antequam patrem. Vterque igitur simul interfectus. author Appianus.

Appianus. Tulliola filia Ciceronis, prius locata Dolobellæ. Deinde Pisoni Crassipedi, sub *Tulliola*
quo in partu diem obijt, patri adeo dilecta, ut à Sallustio ut probrum, matris pellex appella
retur, quod ut ab inimico, non iudice dictum existimandum. Huius igitur & reliquorum
Tulliorum monumenta in uia Appia, sexto ab hinc lapide, marmora quoque inscripta
plurima ante hos annos retecta sunt. Tyro Tullius Ciceronis libertus adiutorq; in studijs *Tyro Tullius*
fuit. Is libros complures de usu atque ratione Latinæ linguæ, itemq; uarijs ac promiscuis
quæstionibus composuit. In his præcipui uidentur, quos Græco titulo Pandectas inscri-
psit, tanquam omne genus continentes doctrinarum. hæc Gellius. Hic supra centum dici-
tur annos uixisse, uolumina eo quo nunc uidemus ordine disposuisse, ut autor Quintilia-
nus. Laurea Tullius, alter Ciceronis libertus etiam doctus, cuius de balneis epigrãma le *Laurea Tulli.*
gitur apud Plinium. Tullius Cimber, qui primus in cõiuratione Bruti manus in Cæsarem
intulit. Tullius Crispinus, dux Romanus, debellatus à Seuero principe. Turianus Plastes *Tullius*
adcersitus à Fregellis à Tarquinio ad Iouis effigiẽ in Capitolio dicandã. Nam in Hetruria *Crispinus*
ea maxime ars uigebat. Fictilia quoq; in urbis exordio erant in honore, abstinentiæ & pau *Turianus*
pertatis exemplo. ob hoc rex Numa septimũ collegium figulorum instituit. Plinius. Pro-
pertius item. Fictilibus creuere deis hæc aurea templa. Turpilius eques Romæ, è Vene- *Turpilius*
tia. Cuius pulchra extant opera Veronæ. Læua is manu pinxit, author Plinius qui suo
tempore dicit fuisse. Turpilius poeta Comicus senex Sinuessæ moritur Pompeij tempo-
re. author Eusebius. Turia uirgo uestalis incesti damnata. Liuius. TVRCIORVM *Turcij*
quoque familiam Romæ fuisse ex inscripnione lapidis cognoscimus, qui nunc in hortis
apud ædis apostolorum conspicitur his uerbis. Ex authoritate Turcij Aproniani præfe- *Turcius*
cti urbis. Ratio docuit utilitate suadente, consuetudine mercandi summota: sub exagio *Apronianus*
porius pecora uendere quàm digitis colludennbus tradere, ut appenso pecore, capite pe- *Inscriptio.*
dibus & seuo, lacte & subgulari lanio cedentibus, reliqua caro cum intraneis proficiat
uenditori sub conspectu publica fide ponderis comprobata, ut quantum caro occisi peco-
ris adpendat, & emptor norit & uenditor commodis omnibus à præda damnata, quam
Tribunus officium, Cancellarius & scriba de pecuarijs capere consueuerant. Quæ forma *Cancellarius*
interdicti & dispositionis sub gladij periculo perpetuo custodienda mandatur. A. Tuc- *A. Tuccius*
cius. Huius nominis inscriptio, Romæ apud arcum Constantini nuper in effosso lapide,
quod fundamentum putatur fuisse alicuius ædificij à Tibicinibus facti. Numini domus
Augustorum Victoriæ sacrum Genio collegij Tibicinum Romanorum. Q. S. P. P.
Q. Q. II. S. P. D. D.

ALERII prius Valesij teste Quintiliano appellati, sicut Fusij deinde Furij. *L. Valerius*
Primus qui in magnum uenerit nomen, fuit L. Valerius Valesij filius, qui *Publicola.*
primo de Veientibus, iterum de Sabinis, tertio de utrisq; triumphauit. Hic
quia in locum Tricipitini collegæ Consulem nõ subrogauerat, & domum in
Velia tutissimo loco habebat, in suspicionẽ regni adfectati uenit: quo cogni-
to apud populũ questus est, quod tale aliquid timuissent: quapropter remisit qui domum
suam diruerent, secures etiam fascibus dempsit, easq; in populi concione summisit: legem
de prouocatione à magistratibus ad populũ tulit. Hinc Publicola dictus. Cum diem obijs-
set, publice sepultus & annuo matronarum luctu honoratus. Cæcilius. Hic quadriga pri-
mus in triumpho uectus est sine ulla inuidia: præterea collegæ Bruto honores funusq; cu-
rauit, funebremq; orationem de ipsius laudibus habuit, quæ adeo iucunda fuit Romanis,
ut ex eo consuetudo manserit, ut qui strenue pugnando occubuissent, ab optimatibus lau-
darentur. author Plutarchus. M. Val. Publicolæ frater Cos. unà cum Posthumio Tuber *M. Val. Publi*
to factus, ac contra Sabinos profectus, rem feliciter fratris auspicijs & administratione *colæ frater.*
gessit. Ex quo publice ei domus ædificata, cuius fores extra honoris gratia aperirentur,
quum cæteræ intus procederẽt. Valerius Coruinus Tribunus militum sub duce Camillo *Val. Coruin.*
reliquias Senonum persequente, aduersus Gallum prouocatorem solus processit. Coruus
ab ortu solis galeæ eius insedit, & inter pugnãdum ora oculosq; Galli reuerberauit, & ho-
ste uicto, Valerius Coruinus dictus. Hic cum ingens multitudo ære alieno oppressa, Ca-
puam occupare tentasset, & ducem sibi Quintium necessitare compulsum fecisset, subla-
to ære alieno seditionẽ compressit. Hæc Cæcilius. Liuius uero addit de Samnitibus eum
triumphasse, Sexies Consulem fuisse, hostes T. Manlij morte superbos compressit. Vixit

L. Val. Potitus. præterea teste Valerio, corporis & animi uiribus integris annos centum. L. Val. Potitus post decemuiralem inuidiam, plebem in patres incitatam legibus & conditionibus suis mitigauit. Vnde Potiti cognomen adeptus. Primus quoque Consul post Xuiros cum Volscos Equosq; ad Algidum magna laude debellasset, triumphus ei à patribus negatus fuit. Sed suadente Icilio Tribuno Ple. primus sine autoritate Senatus triumphauit, cum M. Val. Max. Collega suo M. Horatio. Quamobrem Maximi cognomen adeptus est, quod nemini à M. Val. Falco senatu præterquam Fabio Maximo datum est, ut ait Plutarchus. M. Val. Falco ad Atta Vale. Leuinus lum regem pro simulachro matris deum ex oraculo missus à Romanis. Valerius Leuinus Cos. cum Pyrrho prælio congrediens in Lucania infeliciter pugnauit. Iterum postea Consul contra Agrigentum missus, ac superato Hannone duce Carthaginensium, oppidum in potestatem recepit. Senatum securi percussit. Cæteros sub corona uẽdidit. Alter Leuinus Cos. contra Philippum Macedoniæ regem prospera bella gessit, teste Liuio libro VI. de L. Val. Flac. II. bello. Valerius Flaccus M. Catonis senis familiarissimus, eundem ex agro Tusculano ad rempublicam adduxit pariter & instruxit, ut ait Plutarchus. Consul cũ eodem Catone circa Mediolanum, ut Liuius testatur, cum Gallis & Insubribus & Boijs collatis signis pugnauit, ubi decem millia hostium sunt cæsa. Causam mulierum de abroganda lege Oppia contra Collegam suum Catonem obtinuit, de quo uide Liuium, elegantes utriusq; orationes libro IIII. de bello Ma. Censor quoq; cum eodem creatus ab eo princeps Senatus Val. Antias est dictus. Valerius Antias scriptor historiarum sæpe ab autoribus testis citatus, militauit Valerij Messalæ duo. sub Valerio Leuino aduersus Hannibalem. Val. Messalæ, duo oratores, de quibus uide in Messala. Q. Val. Soranus poeta quem Cicero de Oratore in primis doctissimum togato- Q. Val. Sor. rum appellat: Plutarchus uero uirum philosophum & eruditum dicit, ac interfectum per proditionem à G N. Pompeio fuisse, dum ultro citroq; cum eo ambulantem ac loquentem pauloq; post abeuntem iusserit necari: autoremq; Oppium adducit. Huius Sorani est illud C. Vale. Procillus. principium poematis. Iuppiter omnipotens regũ rerumq; repertor Progenitor genitrixq; Deum Deus unus & omnis. C. Valerius Procillus, militauit sub Cæsare, in Galliam mis- Val. Maxi. sus legatus ad Ariouistum, ut in commentarijs. Valerius Max. historicus scripsit dicta ac facta memorabilia ad Tyberium Cæsarem. Militauit sub Sexto Pompeio, ut ipse de se te- Val. Flaccus statur, ubi de institutis antiquis loquitur. Val. Flaccus poeta scripsit Argonautica. Quin- Valerij tilianus eum sua ætate fuisse testatur, his uerbis. Multum in Val. Flacco nuper amisimus. præsules. Inter Valerios sunt sancti uiri duo præsules non prætereundi. Alter Cæsaraugustanus Valeria & ciuis & episcopus, Maximiani tempore sub Daciano præside, unà cum Vincentio martyres. martyre captus. Alter præsul Hipponensis fuit, cui successit Augustinus. Est & Valeria Cornelia uirgo & martyr in Africa, cum Cornelia item uirgine. Pridie Calend. April. Altera Vale- Valerianus ria martyr uxor S. Vitalis postea dicetur. Valerianus præsul in Africa martyr sub Gense- Valdenses rico rege. Valdenses seu pauperes de Lugduno, sub Hadriano IIII. autore Valdone excitati sunt. Is enim idiota, sacrorum uoluminum degustationem ex alijs deprehenderat, patrimonium omne pauperibus distribuens, dictitabat Christianis omnia communia esse M. Varro oportere, ad eumq; errorem plures adsciuerat. Marcus Varro natus tempore, quo Marius Cimbros deleuit in prouincia Narbonensi, ut placet quibusdam. De quo Cicero in primo Academicorum. Libri tui Varro, nos tanq; in urbe nostra peregrinãtes errãtesq; sicuti hospites reduxerunt domũ, ut possemus aliquãdo ubi essemus agnoscere. Tu ætatẽ, tu descriptionem temporũ, tu sacrorũ iura, tu domesticã, tu bellicã disciplinam, tu sedẽ regionum & locorum, tu omniũ diuinarum atq; humanarũ rerum nomina, genera, officia, & causas aperuisti. Plurimum quidẽ poetis nostris & literis lumen attulisti, atq; ipse uariũ & elegãs omni ferè numero poema fecisti, philosophiã & in multis locis inchoasti. Augustinus de ciuit. dicit hunc apud Latinos, & Origenem ac Didymum apud Græcos plus cæteris scripsisse, edidisseq; lib. XLI. Satyras quas Menippeas appellãt, De imaginibus. Deniq; tam multa legit, ut aliquid ei scribere uacasse miremur, tã multa scripsit quàm uix quenquam legere potuisse credamus. hæc ille. Terẽtianus item ait, uir doctissimus undecunq; Varro. Militauit bello Piratico sub Pompeio. Coronaq; ob uirtutem donatus nauali, qua longe Teren. Varro clariorem meruit imaginem, ut ait Plinius, in bibliotheca Asinij Pollionis. Terentius Varro ante hunc sordido loco natus, in foro clamitando causasq; agendo pro sordidis hominibus aduersus bonos, honores procurauit, quæstura & duabus ædilitatibus, sella Curuli

& Prætura functus. Postremo consul factus culpa sua apud Cannas exercitum Paulumq;
Collegam suum perdidit. Redeunti gratias Senatus egit quod non desperasset. Dictatu-
ram nolenti obtulit. autor Cæcilius. Q. Rubius Varro, qui à Senatu hostis cum C. Mario *Q. Rubius*
est iudicatus, acer & uehemens accusator fuit. Cicero in Bruto. C. Visellium Varronem, *Varro.*
Cicero item inter uiros sui temporis doctos cõmemorat. P. Teren. Varro Atacinus in his *Varro Ata-*
quæ nomen est adsecutus interpres operis alieni nõ spernendus quidem, uerum ad augen- *cinus*
dam facultatem dicendi parum locuples. Quintil. Eusebius autem dicit eum ex Atace fu-
isse uico Narbonensis prouinciæ, ac post annũ XXXV. literas Græcas didicisse. Q. Va- *Q. Varius*
rius orator acutus in rebus inueniẽdis nec minus uerbis expeditus, fortis uero autor & ue- *orator*
hemens, & in uerbis nec inops nec abiectus, & quem planè oratorem dicere auderes: Cice-
ro in Bruto. P. Actius Varus quum Auximum cum præsidio teneret, adueniente Cæsare *P. Actius Va-*
aufugit. Lucanus. Varus ut ad martẽ pulsarunt Auximon alæ, Per diuersa ruens neglecto *rus PR.*
mœnia tergo, Qua syluæ, qua saxa fugit. Prætor idem Africam obtinuit tempore ciuilis
belli dum ibi Ligarius esset, qui tyrannide accepta contra Cæsarem prouinciam tenuit. Pe-
dianus. Quintilius Varus Alphenus patria Cremonensis, ut ait Eusebius, fuit: quem Vir- *Qintilius*
gilius in Bucolicis magnopere extollit: Vare tuum nomen superet mihi. Et rursus: Nanq; *Varus*
super tibi erunt qui dicere laudes Vare tuas cupiant, & tristia condere bella. Inter Augusti
præfectos fuit, & Germanos magna gloria uicerat, ut est autor Seruius grammaticus: ue-
rum hic postremo profligatus ab eisdẽ Germanis, tris legiones amiserat: quapropter Au-
gustus ob dolorem sæpe parieti caput adlidens aiebat. Redde legiones Vare. autor Tran-
quillus in Augusto. L. Varus & Plocius Tucca, uiri doctissimi, amici Virgilij, hæredesq; *L. Varus*
ex parte testamenti relicti, iussu Augusti carmina Aeneidos emendauerunt, hac lege ut ni- *& Plocius*
hil adderent, ut Seruius tradit. Horatius. Dilecti tibi Virgilius Varusq; poetæ. Varus Ge- *Tucca*
minus inter Declamatores ponitur Augusti temporibus. Hic dixit: Cæsar qui apud te au- *Varus Ge-*
dent dicere, magnitudinem tuam ignorant: qui non audent, humanitatem. Seneca. Fertur *minus*
& eius dictum ab Hieronymo: Qui non litigat, cœlebs est. Cui quidem adstipulatur illud *Varus so-*
quod in sacris scribitur libris: Melius habitare in loco deserto, q̃ cum uxore litigiosa. Va- *phista*
rus sophista Persa genere describitur paucis à Philostrato. L. Varinus Liuio nominatur & *Varinus*
Verinus, diminutiua à Varo & Vero. L. Vargunteius defensus ambitus ab Hortensio ut *Vargunteius*
apparet in oratione pro Sulla. fuit & in cõiuratione Catilinæ. Vatinus teste Valerio, cum *Vatinius*
esset dignitati Ciceronis semper aduersus, ita postea præualuere amicitia, ut duobus iudi-
cijs publicis ab eo defensus sit. Hic cum esset impudentissimus, eleganter à Seneca descri-
bitur. Vatinius, inquit, assiduo conuicio depudere didicerat. Vaciæ cognomentum non-
nulli sibi Romæ inuenerunt à suris retortis. Legitur de Seruilio Vacia uiro prætorio tem- *Seruilius*
pore Senecæ. De quo ipse in epistola LV. dicit: Nulla re alia notũ fuisse illum prætorium *Vacia*
& diuitem quàm uillæ ocio, quam prope Cumas possidebat, in qua consenuerat, ut occu-
pati aliquando clamarent: O Vacia solus scis uiuere. Cum tamen ille non uiuere, sed late-
re potius sciuisset. Itaq; Seneca se dicit illac transeuntem solitũ dicere tanq̃ de mortuo per
iocum: Hic situs est Vacia. FL. Vegetius Renatus comes Constãtinopolitanus scripsit ad *Fl. Vegetius*
Valẽtinianum principem libros V. Epitomen uidelicet institutorum rei militaris, de com- *Renatus*
mentarijs Catonis, Augusti, Traiani, & Hadriani principum, ac Frontini. In primo ele-
ctionem docet iuniorum, ex quibus locis uel quales milites probandi sunt, aut quibus ar-
morum generibus exercitus imbuendi. Secundus ueteris militiæ cõtinet morem ad quem
pedestris institui possit exercitus. Tertius omnium artiũ genera quæ terrestri prælio sunt
necessaria, exponit. Quartus uniuersas machinas quibus uel oppugnãtur ciuitates uel de-
fenduntur enarrat, Naualisq; belli præcepta subnectit. Venerij monachi sancti duo, alter *Venerij Duo*
Gregorij primi tempore è regione Lunensi secessit in insulam proximam Palmariam, ubi
herbis diu uixit, & extinctus est: inde postea per Apollinarem præsulem Lunensem Re-
gium translatus. Alter Othonis III. tempore ex cœnobio S. Benedicti apud Tybur ubi
degebat, iniussu abbatis in solitudinem proximam perrexit. Castigatus deinde à S. Ro-
mualdo abbate missionem impetrauit, inuentus in horrido & alto saxo mortuus in genu
cernuus. C. Verres perfũctus quæstura & prætura Vrbana patre C. Verre & prætextato *C. Verres*
filio & filia nupta, successit in Sicilia prætor C. Sacerdoti: atque in ea libidinose auareq;
uersatus, decedens tandem succedente Metello repetundarum reus à Siculis postulatus
est.

C. Verres est. Qui M. Tullium ad accusandum descendere compulerunt, iampridem ipsis necessitu-
Eros. dine copulatum, quum Quæstor in Sicilia fuisset. autor Pedianus. C. Verres Eros Desi-
C. Veturius gnator Cæsaris Augusti. inscriptio marmoris Romæ. C. Vetutius. & Sp. Posthumius
Coss. Coss. aduersus Samnites bellum gerẽtes, à Pontio Herennio duce hostiũ in insidias ducti.
T. Veturius uide in Posthumio. T. Veturius Veturij supradicti filius adolescẽs, cum ob æs alienum se
Veturia nexum Cælio Plocio daret, uerberibusq; adfectus esset, quod stuprũ pati nollet, querelam
Verrius ad Cos. detulit. Senatus Plocium ad carceres duci iussitauit. Val. de pud. Veturia mater
Flaccus & Volumnia uxor Coriolani, quem nulla uis à mœnibus patrijs amouere potuit, castra
Verrius adeuntes lachrymis suis amouerunt. autor Liuius. Verrius Flaccus Iuris Pontificij peritis-
Flaccus grã- simus apud Macrobium & Diomedem grãmaticos. Verrius item Flaccus huius libertus,
maticus dicendi genere claruit. præceptor Augusti nepotum. docuit in Atrio Catilianæ domus, ac
Verrius cepitq; in annum L L S. centena, decessit elatus exacte, sub Tyberio. Statuam habuit Præ-
Cloacius neste. ex Tranquillo. Verrius Cloacius grãmaticus de uerbis à Græcis tractis librum com
Velius Long. posuit. autor Gellius qui paulo post eum fuit. Velius Longus grammaticus scripsit in arte
Vectius præ grammatica, cuius quædã reperta sunt nuper in cœnobio Bobiensi. Vectius Prætextatus
textatus apud Macrobium. Vectius Valens Antiochenus libros scripsit Anthologias, in quibus de
Vectius ualẽs annis, Climactetibus Septenarijs & Nonarijs eorum q; ratione scripsit, tradita prius à Pe-
Vibius Vir- tosiri & Necepse regibus, περὶ κλιμακτήρων ἑβδοματικῆς καὶ ἐνναδικῆς ἀγωγῆς. Vibius Vir-
rius rius Campanus qui inter autores fuerat Campanæ defectionis ad Annibalem, ptemente
Fuluio Cos. idem etiam fuit autor ante deditionem uti ciues sibi mortem consciscerent.
Itaq; X X I I. senatores eum secuti domum, post cœnam uino mentem alienati atq; inui
Victor præs. cem cõplexi cum lachrymis ueneno sumpto digressi sunt. Liuius. Victor præsul Carteiæ
Victor ciuitatis Hispaniæ, scripsit aduersus Arrianos. Victor Mauritanus genere, sub Maximia-
Apher no martyr, cuius erat miles & aulicus maximo in honore, apud Mediolanum post uarias
pœnas è uinculis fugiens latitauit, mox deprehensus prope eandem urbem in hortis eius-
dem principis capite plectitur V I I I. Eid. Maij: cuius corpus diu inhumatum ac canibus
relictum, S. Maternus loci præsul cõdidit. Eius hodie caput à Callisto I I. dono acceptum
Victorini Volaterrani ostẽdunt. Fuere item & in hac palma complures huius nominis. Victorinus
tyranni. inter X X X. tyrannos tempore Galieni, de quo Iul. Aterianus sic scribit. Victorino qui
Gallias post Iunium Posthumium rexit, neminem existimant præferendum, non uirtute
Traianum, non Antoninum clementia, non grauitate Neruam, nõ in gubernando ærario
Vespasianum, nõ in censura aut seueritate totius uitæ Pertinacẽ uel Seuerum. Sed omnia
hæc libido & cupiditas mulierariæ uoluptatis sic perdidit, ut nemo audeat uirtutes eius li-
teris mandare. hæc ille. Eo igitur matronarum libidinum causa interfecto apud Agrippi-
nam, mater Victorina Victorinum filium paruum Cæsarem fecit, qui paulo post & ipse
interfectus fuit apud Agrippinam coloniam: unum utriq; sepulchrum hac inscriptione.
Victoria Au- Hic duo Victorini Tyranni siti sunt, autor Pollio. Victoria Augusta mater Victorini, quæ
gusta. & mater Castrorum dicta est, inter X X X. tyrannos ponitur, ac in Gallia rexit imperium.
Victoria mar Tetricumq; Imperatorem adfinem suum etiam constituit, de qua etiam inter Imperatores
tyr dixi. Altera uirgo Trebulana & martyr in patria sub Decio. Victorinus præsul Pictauen-
Victorinus sis ac martyr, scripsit quædam ab Hieronymo cõmemorata. Victorinus Afer, Romæ sub
Pictauensis Constãtio principe rhetoricæ præceptor, in extrema senectute factus Christianus, scripsit
Victorinus nonnulla quæ Hieronymo recensentur. Victorinus natione Aquitanicus calculator, ad-
Afer ccrsitus ab Hilario urbis Romæ episcopo, cõposuit paschalem cursum post quatuor illos,
Victorinus Hippolytum, Eusebium, Theophilum & Prosperum. Continet autem annorum seriem
Aquitanicus D. X X X I I. Ita ut quingẽtesimo trigesimo tertio anno rursus incipiat paschalis solenni-
tas eodem mense & die & luna, quæ primo resurrectionis dominicæ anno facta est. autor
Gennadius. Victorianus præsul in Mauritania, scripsit nonnulla ab eodem autore com-
Vigilantius memorata. Vigilantius natione Gallus, eodem etiã teste autore, præsul in Hispania, quem
Hieronymus dormitãtem lepido cauillo appellat, acriq; defensione refellit, quod inter alia
Vigilij diuitias paupertati præferebat. Vigilius diaconus composuit Monachorum instituta.
Alter qui præsul fuit, scripsitq; ad Simplicianum quædam in laudem martyrum. autor
Vincentij idem. Vincẽtius natione Gallus, presbyter sub Theodosio & Valentiniano, uit eruditus
clari in sacris literis, scripsit librum quem tacito proprio nomine inscripsit, Peregrinus cõtra hæ
reticos.

reticos. author idem. Vincētius ordinis Prædicatorum, qui scripsit historiam uniuersalem ab exordio mundi usq; ad Hierosolymitanam expeditionem Ludouici regis Gallorum, annum uidelicet M. CCXLVIII. Vincentius uero martyr tempore omnibus, ac celebritate prior, patria Cæsaraugustanus, ordine Leuita, Valerij præsulis sui munera euangelij sæpe obibat, sub Diocletiano passus, sepultus apud Valentiam. Vincentius postremo ordinis etiā Prædicatorum, natione item Hispanus, patria Valentinus, claruit sanctitate nostra ætate inter sanctos à Calisto III. relatus, qui eius fuerat ciuis, eumq; Pontificem futurum prædixerat, ab eoq; se magnis honoribus extolli. Vinucius ciuis Ro. Augusti tempore, quo nemo in agendis causis præstantius habuit ingenium: quicquid longa cogitatio illi præstatura erat, prima intentio animi dabat: ex tempore causas agebat, sed nō desiderabat hanc conditionem, ut ex tempore agere uideretur. De hoc elegāter Augustus dixit. Vinucium in numerato ingeniū habere. Seneca in Decla. Vindicius seruus qui coniurationem Tarquiniorum & filiorum Bruti retexit, donatusq; propterea libertate ex sentētia Valerij Publicolæ fuit, ex quo postea manumissioni uindictæ nomen mansit. Plutarchus. L. Virginius occisa Virginia filia Icilio pacta, quam Appius Claudius Decemuir per uim corrumpere uolebat, urbem libertati restituir, finemq; tyrannidi Decemuirali constituit, ut mors Lucretiæ regibus. uide Liuium lib. III. ab urbe. T. Virginius Trib. Pl. Cæsonem Quincij Cincinnati filium cum reip. periculo condemnauit. Liuius in eodem libro. Virginius Opiter Cos. cum Aruncis bellū gerens, Pometiam magna clade adfecit. Ibidem. T. Virginius Cælimontanus cum Sp. Aemylio Cos. creatus, pacem foris domiq; habuere. Idem in eodem. Virgilius Maro recte scribitur nō Vergilius, ut quidam è nostris grāmaticis hodie putāt: Nam de poeta testatur antiqua Græca inscriptio in Claudianū reperta quæ βιργίλιον ponit, ut in Claudiano scripsimus. Quod uero in quodā marmore aiunt T. Vergilius Donatus inueniri, non mirum mutatione unius literæ diuersa esse nomina. Sic etiam Minucius & Minicius & multa alia reperiuntur. Huius uitam recēsere superuacaneum cum ubiq; legatur, ac eam Seruius diligētissime perscribat. Hunc sicut & plerosq; calamitas & exilium clarum fecit: amissis enim possessionibus Mantuæ, ob uicinitatem Cremonæ Antonianæ, ad Augusti opes Romam se contulit, adiutus Mecœnatis amicitia. Illud inter cætera mirum recensebo, quod Tacitus de eius laudibus commemorat. Dum eius quædam carmina recitarētur in Theatro, ei omnes adsurrexere ueluti Augusto. Apud posteros uero tantū eius præiudicata potuit opinio, ut teste Macrobio, quamuis eius carmina multis in locis damnentur, laudem amittere non possit. Nostri autem sic eum taxant, ut Hesiodo superior, Theocrito æqualis, Homero inferior existat, quos sibi autores ad imitandum adsumpsit. Ego uero huic ueterum opinioni non ausim detrahere, uerū quantum ex utriusq; conijcio lectione, quæ ab Homero hic accepit multo mihi uidetur fecisse meliora. Vgones clari nonnulli memorantur, qui suis in locis dicuntur. Vitalis eques Ro. Rauennam cum Paulino præfecto eius urbis profectus ac Christianus factus domino obtemperare recusabat, ex quo in eadem ciuitate in fossam altam demissus martyrio adficitur, ubi postea templum ei dicatum. Ex Valeria Geruasium & Protasium genuit, & ipsos deinde martyres. Vigilij quoq; duo clari sanctitate, alter præsul Tridentinus, sub Gratiano & Valentiniano martyr; alter præsul Antisiodorensis sub Constantino. Viriatus Lusitanus primum in Hispania è pastore uenator, è uenatore latro, mox iusti exercitus dux factus, uniuersam Lusitaniam occupauit. M. Ventidium Prætorem fuso eius exercitu cepit. Post GN. Plaucius Prætor nihilo felicius rem cum eo gessit, tantumq; terrorem hosti is intulit, ut aduersus eum cōsulari opus esset duce & exercitu. CL. Mimerium & C. Nigidium oppressit. Deniq; à proditoribus consilio Cepionis interemptus est, & ab exercitu eius multum imploratus tumulatusq; nobilissime. Liuius, Cæcilius. Vlpianus Iurisconsultus, Alexandri imperatoris scriniorum magister, è Tyro fuit, ut legitur in libro digestorum de Censibus para. V. C. Tyrus. Cum Galliam regeret, populari tumultu interfectus est. Hic utitur autoritate Pomponij, Pomponius uero Scæuolæ. Fuere autē reliqui Caius, Paulus, Celsus, Papinianus, Modestinus, Florentinus, Martianus, Alphenus, Calistratus, Iabulenus, Proculus, Aemylius, Africanus. Marcellus, Hermogenianus, Iulianus, Pompilius, Triphonius, Carnanus, Cassius, Terentius, Clemens, Neratius, Alcinous, Rufinus, Labeo, Archianus, Venuleius, Claudius, numero XXX. quorum magna pars sub Alexandro. Sulpi-

Vinucius · *Vindicius seruus* · *L. Virginius* · *Virginia* · *T. Virginius* · *Virginius Opiter.* · *Cælimōtanus* · *Virgilius* · *T. Vergilius* · *Vgones clari* · *Vitalis* · *Valeria* · *Geruasius & Protasius.* · *Vigilij* · *Viriatus dux* · *Vlpianus* · *Nomina iurisconsultorum xxx.*

Volcatius Sedigitus. tius antē & Trebatius, Scæuola, Pomponius, ijs superiores. Volcatius Sedigitus in libro de poetis quid sentiat de his qui comœdias scripserint, his uersibus monstrat, Multos incertos certare hanc rem uidimus, Palmam poetæ Comico cui deferant. Eum meo iudicio errorem dissoluam tibi. Vt cōtra siquis sentiat, nihil sentiat. Cæcilio palmam statuo de Comico. Plautus secūdus facile exuperat cæteros. Deinde Neuius qui seruet precio in tertio est. Si erit quod quarto detur, dabitur Licinio. Post insequi Liciniū facio Attilium. Sexto consequitur hos Terētius. Turpilius septimum, Trabea octauum obtinet. Nono loco esse facile facio Lucretium, Decimum addo antiquitatis gratia Ennium. *L. Volcatius Cos.* L. Volcatius Cos. impedijt ne Catilina ob accusationem repetundarum peteret consulatum, autor Pedianus. *Volcatius Terētianus* Volcatius Gallicanus quintum Cos. scripsit uitas Imperatorum ad Diocletianum. Eius tantum extat nunc Auidij Cassij uita. Volcatius Terentianus historiam sui temporis, hoc est, Gordianorum scripsit, ac dicit Gordianum seniorem uultum Cæsaris Augusti ualde retulisse, autor Capitolinus. *Volcatius grammat.* Volcatius Epidius grammaticus, scripsit res gestas Pompeij magni & eius patris, primus Libertinorum qui historiam scripserit, cum ab optimo quoque scribi solita sit, ut scribit Cor. Nepos. Ludum aperuit, docuitque inter cæteros M. Antonium & Augustum. Ex Tranquillo. *Q. Volumnius Saxa.* Q. Volumnius Saxa Tribunus ple. legem tulit nequis mulierem hæredem institueret. Suasit legem M. Cato, extat eius oratio apud Liuium. *Volumnius eques Ro.* Volumnius eques Ro. M. Lucullum adeo dilexit, quod cum Antonius eum tanquam Bruti partes secutum interemisset, flens ad Augustum tractus, iube me, inquit, ad Luculli corpus adduci, eoque ductus amicique cadauer amplexans ipse quoque trucidatur. Valerius de amicitia. Voltacilius Plotus rhetor Latinus Pompeij magni libertus ludum Romæ aperuit, ut autor Eusebius. *Vrsicinus* Vrsicinus apud Rauennam martyr sub Nerone. Alius qui de Pontificatu cum Damaso contendit. De Vrsis & Vrsinis, in Nicolao Pont. dicam.

Xanthus historicus. XANTHVS antiquus rerum Lydorum scriptor. Lydus'ne, an Sardianus fuerit, Strabo se dicit incertum habere. Suidas Lydum eum dicit è Sardibus ciuitate fuisse, scripsisseque historiā Lydorū libris IIII. *Xanthus poeta.* Xanthus alter poeta Melicus ponitur ab Aeliano. *Xantippus* Xantippus Lacedæmoniorū dux adcersitus à Carthaginensibus contra Luctatiū Cos. pugnauit. *Xenophon philosophus* Xenophon Grylli filius Atheniensis, Socratis discipulus, ob eloquentiam Musa Attica uòcatur. Equorum, uenationis, & rei familiaris in primis studiosissimus, ut ex eius literis deprehendi potest. Venit in amicitiam Cyri Minoris cum quo militauit, ac eius pædiam scripsit, non tam historiæ seruiens ueritati quàm ut perfectum institueret ducem, ut Cicero in II. de Oratore testatur, quam se frequenter lectitasse & manibus triuisse alibi in epistola quadam dicit. Præterea scripsit Symposium & Oeconomicum paruum admodum libellum, à Cicerone conuersum si credimus Columellæ ac diuo Hieronymo: qui si extaret, labori meo iterum uertendi consuluisset. Edidit & historiam Peloponnesiaci belli, ac eorū quæ Athenienses post Thucydidem gesserūt, quam Paralipomena appellauit, aliosque tractatus qui adhuc extant. Quintilianus Xenophontis iucunditatem inaffectatā dixit, quam nulla adfectatio consequi possit. Primus hic philosophorum historiam scribere cœpit. Cum Platone simultates gessit, ut autor est Gellius, qui ait libros inter se carpsisse. Nam & Plato in libris suis testatur Cyrum uirum fuisse quidem gnauum & strenuum, παιδείας δ᾽ οὐκ ὀρθῆς ἅφθαι τὸ παράπαν, id est, non rectam tamen omnino disciplinam agnouisse. Contra uero Xenophon in libris quos dictorum & factorum Socratis composuit, negat Socratē de cœli atque naturæ causis unquam dispuasse. Iccirco mentiri eos qui dissertationes huiusmodi Socrati tribuant. *Xenophontes tres.* Xenophontes alios tris Suidas describit, unum Antiochenum qui scripsit Babylonica, opus uidelicet de amore. Alium Ephesium historicum. Tertium Cyprium, qui scripsit Ephesiaca, amores uidelicet Cyrenes, Myrrhæ & Adonidis. *Xenophanes philosophus.* Xenophanes Colophonius Physicus poema de Psyllis fecit, ut autor Strabo. Hunc Diogenes scribit Archelai auditorem fuisse, scripsisseque elegias & Iambos contra Hesiodum & Homerum, quæ de dijs dixere improbando. *Xenophanes poeta.* Fuit item alter poeta Iambicus, patria Lesbius. *Xenocrates* Xenocrates Carthaginensis Platonis auditor, præceptor Polemonis. Cum princeps quondam legationis Atheniensium ad Antipatrum, a quo omnium expectatio intenta erat, nihil non illo uiro orante impetrare posse sperare, ac reliqui socij humaniter acciperentur, ipse ad conspectum uix quidem admissus est, quod suspectus haberetur. Tunc uersus ad socios Xenocrates beneficium agi

dixit,

dixit,quod ſeſe unum Antipater ſuæ in Athenienſes ingratitudinis & perfidiæ teſtem ue/
reretur.Et dicere incipientem,nunc obſtrepēdo,nunc obſecrādo tacere Antipater coegit.
Cui in orando Photion eius ſocius ſucceſſit.Ad hunc, ut ait Suidas, miſit Alexander do/
no XXX. auri talenta: ille ſtatim ea remittens, ait regibus,non philoſophis opus eſſe pe
cunia.Scripſit præterea Cōmentarios in remp.Platonis. Hunc Xenocraten Hieronymus *Xenocrates*
ait ſcripſiſſe in templo Cereris Eleuſinæ ex Triptolemi legibus, tria fuiſſe præcepta,uene/
randos deos, honorandos parentes, carnibus non ueſcendum. Xenocraten alium ab hoc
Platonico ſcribit Suidas non minoris modeſtiæ philoſophum fuiſſe, qui ſcripſit Oecoſco/ *Oecoſcopium*
pium,id eſt,domeſticum auſpicium.Quando uidelicet,aut muſtella,aut ſerpens,aut his ſi
milia in domo apparent,quid portendere ſoleant.Xenophilus muſicus,patria Chalciden/ *Xenophilus*
ſis, Pythagoricus, biennio minor quàm Gorgias,qui CVII. uixit annis,ſed felicitate non
inferior:ſiquidem,ut Ariſtoxenus ait,omnis incommodi humani expers in ſummo perfe/
ctiſſimæ doctrinæ ſplendore extinctus eſt. author Valerius.Meminit etiam Plinius,qui di
cit eum annos XCV. uixiſſe. Xenarchus Comicus poeta:fabulas ipſius nonnullas com/ *Xenarchus*
memorat Athenæus.Xenarchus è Seleucia Ciliciæ Peripateticus docuit Alexandriæ,po *poeta.*
ſtremo Romæ.Arrij primum philoſophi,deinde Cæſaris Auguſti uſus amicitia, uſque in *Xenarchus*
ſenectutem in honore habitus.Deniq; paulo ante mortem uiſu orbatus diem obijt,author *philoſophus*
Strabo lib. XIIII. Xerxes pictor Heracleota,qui Venerem adeo pulchram effinxit,ut *Xerxes*
ex ea quæſtum magnum faceret, precio accepto ab his qui eam uiſere cupiebant.Itaque *pictor*
Græci lepido cauillo Venerem eam amicam Xerxis uocitabant, quod ex eius lenocinio
quæſtum faceret.author Aelianus de uaria hiſtoria.

ZAMOLSIM numen Thracum,in Thracia dixi in libro de Geographia.Za *Zamolſis*
thalias Babylonius ſcripſit ad regem Mithridatem de Gemmis & natura ea/ *Zathalias*
rum,eisq; humana fata adtribuit,litibusq; & iudicijs interpoſuit,& in prælijs
ſalutares pronunciauit,Plinius. Zaleucus legiſlator Locrenſis uinum ægris *Zaleucus*
prohibuit iniuſſu medici,pœna capitis indita,ut autor Aelianus.Apud Va/
lerium Seleucus male ſcribitur, de quo ab eodem narratur, quod cum eius filius adulterij
crimine damnatus,ſecundum ius ab eo conſtitutum utroq; oculo carere deberet,ac tota ci
uitas uirtuti & meritis patris crimen condonaret,ipſe ſibi non pepercit,ſed ſuo prius,dein
de filij oculo eruto,uſum utrique uidendi reliquit.Zenones plures.Primus Eleates Parme *Zeno*
nidis auditor, ſimul cum Perdicca & in philoſophia & in adminiſtranda rep. clariſſimus, *Eleates*
teſte Suida.Hunc inuētorem dialectices fuiſſe,ſicut Empedoclem Rhetorices,Ariſtoteles
eſt author.Zeno Cittiæus Stoicæ ſectæ princeps,Cratis auditor.Alius Rhodius qui Rho *Zeno ſtoicus*
diorum ſcripſit hiſtoriam.Alius hiſtoricus, qui Pyrrhi in Italia geſta, epitomenq; Roma/
narum & Carthaginenſium rerum conſcripſit.Alius Chryſippi diſcipulus,qui libros edi/
dit perpaucos,ſed plures diſcipulos reliquit.Tres item alij, unus Hermophileus medicus.
Alius grammaticus. Octauus Sidonius philoſophus Epicureus. ex Diogene. Zeno item *Zenones*
præſul Veronenſis, uir ſanctus. Zenodotus Epheſius grammaticus & poeta,diſcipulus *plures.*
Philetæ. Vixit uſque ad primum Ptolemæum cuius filios erudijt, ac præfuit Alexandri/ *Zenodo/*
næ bibliothecæ. Primus quoq; qui Homeri libros correxit,ac in ordinem redegit.Suidas. *tus poeta*
Zenodotus ſophiſta ſub Hadriano docuit Romæ, ſcripſitq; epitomen prouerbiorum Di/ *Zenodotus*
dymi & Tarrei in libris III. Cōuertit in Græcum ſermonem hiſtoriam Salluſtij,Præterea *ſophiſta.*
Genethliacum in Hadrianum & alia.Suidas. Zenodotus Architectus,qui primus Perga/ *Zenodotus*
mi ſtrauit,quod uocant Aſaroton,quoniam in pauimento quoque purgamēta cœnæ cer/ *Architectus*
ni ſoleant, ueluti relicta fuerint, paruis è teſtulis tinctisq; in uarios colores. Zenodotus *Zenodotus*
Adramyttinus orator clarus Aſiatici ſtyli,qui in ſenatu pro Aſia dixit,quo tēpore Mithri/ *orator.*
daticæ factionis eſt accuſata.Strabo. Zeuſis Heracleotes pictor Olymp. XCV. Diſcipu *Zeuſis*
lus incertum Demophili Himerei, an Nauſeæ Thaſij. In hunc Apollodorus Athenienſis *pictor.*
pictor uerſus fecit,artem ipſis ablatam Zeuſim ferre ſecum.Opes inde maximas parauit.
Poſtea donari opera ſua conſtituit, quod diceret nullo ſatis digno precio permutari poſſe.
Diligentia alioquin tanta, ut picturus Venerem Agrigentinis, quam in templo Iunonis
Laciniæ locarent, uirgines eorū uoluerit nudas inſpicere,ut quod in quaq; laudatiſſimum
eſſet redderet. Pinxit & Monochromata ex albo. Fertur & pinxiſſe puerum uuas feren/
tem,ad quas cum aduolarent aues, iratus operi dixit: Vuas melius pinxi quàm puerum,

Nam si hoc consummassem, aues timere debuerant. Aequales eius & æmuli fuere, Timanthes, Androcides, Eupompus, Parrasius. ex Plinio. Zopyrus Physiognomon qui se profitebatur hominum mores naturasq; oculis, uultu, fronte pernoscere, stupidum esse Socratem & bardum dixit, quod iugula concaua non haberet, obstructas eas partes & obrutas dicebat esse. Cicero de fato. Zopyrus Persa, ut regi gratificaretur, naso auribusq; sibi ablatis cruentus ad Babylonios se fugere regis iram simulauit, eosq; paulatim ut sibi crederent, induxit, atque eo modo ciuitatem regi prodidit. Ex quo in Græcia prouerbium: ζωπύρου τάλαντα, Zopyri talenta, in eos qui sibi ualde nocent ut alijs prosint. Ex libro prouerbiorum Græcorum. Zoroastes rex Bactrianorum, qui primus in oriente magicam cœpit. Emicuit Nini regis temporibus cum quo bella gessit. Fuit ante bellum Troianum annis CCCC. absumptus est igne cœlesti, prædixitq; Assyrijs, si eius cineres seruarent, regnum eorum non defuturum. Feruntur eius de natura libri IIII. De lapidibus item preciosis unus, præterea Astronomica & alia. author Suidas. Plinius quoque eum testatur unum omnino risisse, eodem die quo natus est. Eidemq; cerebrum ita palpitasse, ut impositam repelleret manum, futuræ præsagio scientiæ fuisse. Zonaras historicus Christianus & monachus, historiam græce ab exordio mundi uniuersalem sub Epitomes nomine collegit usque ad tempora Michaelis Imperatoris Constantinopolitani, quo tempore fuit. Zozimus Alexandrinus philosophus scripsit ad Theosebiam sororem suam libros XXVIII. ex ordine literarum, quos ut ferunt, χειρόκμητα, id est, manu facta inscripsit. Composuit & uitam Platonis. Zozimus Gazeus, siue Ascalonita temporibus Anastasij principis, scripsit dictiones Rhetoricas ex ordine literarum, enarrationem quoque in Demosthenem. Vtriusque author Suidas. Zenobia regina Palmyreorum post Odenati uiri mortem, in Syria Romanum rexit imperium, ponitur q; inter XXX. tyrannos, qui tempore Galeni orbem usurpauerint. Superata tandem ab Aureliano ac in triumphum ducta fuit, eiq; principis clementia Tybure possessio concessa ubi honeste agitaret. Hæc ea castitate dicitur fuisse, ut ne cum uiro suo, nisi prolis gratia, congrederetur. Regali alioquin pompa, Persarum ferè modo adorabatur. Ad conciones galeata procedebat cum limbo purpureo gemmis dependentibus, uoce clara, moribus seueris, Græci Aegyptijq; sermonis peritissima, Latini non ignara. Orientalem Alexandrinamq; historiam epitomauit. Herennianum & Timolaum filios literis erudijt, de quorum exitu nescitur, an interierint morbo, an ab Aureliano fuerint interfecti. Ex Pollione. Zenobij duo, unus martyr sub Diocletiano apud Sidonem IIII. Calend. No. ut scribit Adonius: alter professor, ac præsul Florentinus, ex æde olim Laurentij ad ædem Reparatæ translatus, cuius festum VIII. Calend. Iunij. Zoilus martyr apud Cordubam ubi & sepultus. Alter confessor presbyter Aquileiensis. Zoilus item Homeromastix. Zorobabel filius Salatiel, de quo in libris Esdræ & Neemiæ scribitur. Quum Iudæi captiui ad quinquaginta millia, facta à Cyro potestate primo regni anno è Babylone reuertissent, uasaq; erepta retulissent, templum restituere cœperunt. Intermissum opus impedientibus Samaritis usque ad annum secundum Darei Hystaspis, quo tempore Zorobabel amicissimi sibi regis nactus occasionem templi opus prosequitur. Res iterum à regis procuratore prohibetur. Profectus igitur huius rei gratia Zorobabel ad regem, honorificeq; exceptus, usque cubiculo præficitur: orta deinde inter epulas quæstione, quid esset in rebus fortissimum, alijs uinum, alijs regem, aut fœminam dicentibus, ipse ueritatem dixit: quod adeo regi placuit, ut in redeundo Zorobabel templi cœptum opus prosequi simul, & reliquos omnes captiuos reduci imperauerit, finitumq; annis VII. à primo autem Cyri exordio XLVI. dedicauerunt X. Calend. Aprilis de more pascha celebrato. Arcam fœderis alteram instar prioris ædificauerunt, nam priorem Hieremias, ut ait Epiphanius, abscondit usque ad diem iudicij non apparituram. Ignem præterea nouum excitauerunt. Hæc ex Iosephi ac Hieronymi libris.

Zopyrus physiognomus.
Zopyrus Persa.
Zoroastes
Zonaras
Zozimus philosophus
Zozimus gramma.
Zenobia regina.
Zenobij
Zoilus Homeromastix.
Zorobabel

NARRATIS ueterum nominibus cum eorum æquiuocis, restant partim noua, partim uetera illorum, qui primũ de Christiana religione benemeriti, sanctorum ordinum aut excellentioris cuiusdã abstinentiæ authores extitere. Deinde successores eorũ doctrina seu uitæ sanctitate pollẽtes. Post hos reliquis in artibus clari. Mox Ro. Pontificum. Postremo Imperatorum ordo nomenclaturæ superiori breuiter subijciendus. Ante omnis uero de Anachoritis pauca, nõ tã ad historiæ narrationem quàm ad uitæ frugem imitandã adducam. Anachoritas Græci, nos nouo uocabulo Eremitas uocamus. Hi sunt qui ab initio quasi pullulãtis fidei germina primũ in Indiæ, Aegypti, Syriæq; desertis (ubi mitius ad laborũ tolerantiã cœlum) prodiere, siquando gregatim agerent, monachi etiã appellati, nullo adhuc certo ritu, tantum duriter uictitando ac manibus sese exercendo, tum uni obtemperando ascetæ fuerant. Horũ igitur principes, Paulus, Antonius, Hilarion, quorum uitam Hieronymus in epistolis diligentissime persequitur, sub Constãtino in saltibus Thebaidis apparuerũt. Pauli corpus in Pannoniã translatum extra Budam in templo ei dicato, ac à religiosis eius ordinis Oliuetẽsiũ modo amictis custodito requiescit. Hilarion post solis occasum XV. tantũ caricis uescebatur: deinde procedente ætate, pane modico cũ olere cocto sine oleo, cui mox insurgente impetigine quadã, oleum addidit. Postremo reiectis ijs, panis quadra usq; ad mortẽ durauit, magna quidẽ admiratione q feram ætatẽ qua cæteri mollius ac remissius uiuũt, ipse durius exegerit. De Antonio supra narraui: scribitur item de eo, cum forte suos monachos animi causa deambulatum per desertũ ociosius duceret, obuiũ sagittariũ habuisse admirantem secũ, Christi seruos uacare: Antoniũ iussisse arcũ magis, magisq; contendere, illumq; incolumi arcu ulterius non posse respondisse: qua similitudine sanè perceptum, modũ esse in rebus seruãdum. Ex eius officina Pion annis XXX. sub eo fuit, cuius consensu cum nunq; antea suos reuisisset, rogatus à sorore ægrotãte, eam tandẽ adiuit oculis clausis, pariterq; rediuit. Idẽ ad uitandam cibi suauitatem ambulans comedere solebat. Præfuit demum & ipse alijs. Heliæ duo, alter sub Antonio nobilis asceta uixit annis CXX. alter pater & rector CCC. uirginũ, metuq; incontinentiæ curã quandoq; detrectauit: quapropter dei prouidẽtia in somnis sibi præcidi genitalia sunt uisa: dum euigilasset ad curã pristinam redijt ab omni liber lasciuiæ cogitatione, manifesto exemplo charitatem alij nostro periculo non esse præstaodam. Macarij duo, Valẽtis principis tempore monachi ambo, alter ex Aegypto superiore, alter Alexandrinus, ambo clari sanctitate, simulq; in eadẽ eremo uixere, mortuiq; sunt: quorum discipulus Euagrius fuit clarus & ipse. Ex historia tripertita: Alter ex eis, ut ait Gennadius, unam scripsit epistolã, in qua docet neminem deo seruire posse nisi qui sit omnino animatus ab omnibus abstinere uoluptatibus, & omnis pariter cum opus sustinere labores. Moses duo abbates in hoc etiã genere uitæ illustres. Alter dicere solebat unam esse omnino libidinem cum qua usq; ad extremũ Christi seruis pugnare oportet, nec præteritæ castitati cõfidere, exemplo Monachi cuiusdam sui sancti uiri qui in senectute in stuprum inciderat, ex quo natum infantem, ille in cœnobio plorans circumtulit, ad culpam ignominia diluendam, rogans fratres atq; obtestans, ut sibi deum propitium redderent. Idem Moses mitis in delinquentes, iudiciaq; inuitus suscipiebat, dictitans satis se ponderis habere ad propria cognoscenda. Alter Aethiops natione, corpore ater, præsul antea Saracenorum, captus deinde ab Aegyptijs & ob uitia à domino repulsus in latrocinijs aliquandiu uixit. Conuersus deinde ad frugem, annis LXXV. in eremo perseuerauit: è quibus septem, cellula nunq; est egressus: aquam suis monachis necessariam noctibus clam baiulabat. Excessit VII. Eid. Feb. Ex historia trip. Daniel abbas manibus frequenter se exercere solebat, operaq; circumferre pauperibus opitulando. Quum iam senex charitatis studio proximum Aegypti uirginum cœnobium inuiseret, ex eis unam uilius humi iacentem ostendit, quam cæteræ ministerio maiore premebant. Rogans quid hoc rei? dixerunt stultam esse ac ebriæ similem. At ipse illius causa se uenisse in primis ait, ut eis manifestaret sanctam esse uirginem, humilitatisq; gratia illa finxisse. Pastor presbyter in eadem regione, matrem ad se uisendi gratia uenientem, clausa in conspectu cella repulit. Dicebat pœnitentiam nõ tempore, sed animi

De Anachoritis

Paulus

Antonius

Hilarion

Pion

Heliæ duo

Macarij duo

Moses duo

Daniel

Pastor

animi ardore metiendam. Interrogatus super eo loco: Si quis sine causa fratri irascitur: Nullam,inquit,uerborum contumeliam dignam irascendi causam ferre, sed tantum si ma
Dorotheus nus inijcerentur. Dorotheus Aegyptius inter patres etiam clarus, cui cibus, panis unciæ sex,eum paucis oleribus, nunquam ad satietatem neque edit, neque dormijt in lectulo toto protenso corpore. Ex lapidibus ab eo collectis, quotannis habitaculum construebat ad
Iosaphat hospites excipiendos. Iosaphat Indorum regis filius,molliter educatus,& in loco amœno conclusus fuit,metu ne fieret Christianus,ut acceperat à mathematicis. Tandem die quodam obequitans forte senem fractum ac debilem uidens, rogauit ab imprudente custode quid hoc rei esset, ut autem de miseria ac sorte humana accepit, alia meditari cœpit: nec
Barlaam mora diuinitus ad eum missus Barlaam è proxima eremo, à quo ueris præceptis imbutus simulq; baptismate ablutus est. Ambo deinde eremitæ sanctissimi unà fuere, quorum
Amos historiam Ioannes Damascenus perscripsit. Amos pater M. D. monachorum,quos ad horam cibi simul coactos ore operto accumbere iubebat, ne parce comedentium uirtus appareret, nam plerique parum aut nihil ex obsonijs sumebant: quum adpositis abstinere
Amonius longe sit difficilius, quàm non adposita concupiscere. Amonius alius in desertis abbas, cuicunque cœnobium petenti profitendi gratia,sua cellula cum supellectile cedebat, ipse
Elpidius continuo aliam extruebat,ne alicui in causa esset angustia loci. Elpidius Cappadox in specu quodam annis X X V. durauit, ubi tantum die dominico & iouis uescebatur. Nunquam solem occidentem se uertendo uidit, tantum precibus ad deum, hymnisq; psallen
Sisinnius dis intentus. Sisinnius eius monachus simul & imitator se uiuum sepulchro clausit, modico pane,& aqua contentus, psalmos pronunciando, nunquam uero sedendo,aut ambu
Elpidius lando. Hæc ex Heraclidis historia. Fuit alter Elpidius præsul Lugdunensis ac professor
Hor S. Iusto in præsulatu successit. Hor abbas, de quo tria commemorat author idem, quod nunquam sit mentitus,nunquam alicui maledixerit,nunquam citra necessitatē sit locutus.
Isidorus Decessit nonagenarius apud Thebaidem, ut ait Hieronymus. Isidorus pater mille monachorum,quos clausos intra mœnia cœnobij retinebat, diuinis laudibus singulis horis sibi inuicem succedendo uacantes, ac duobus tantum extra rem procurantibus. Huius meminere Hieronymus & Cassiodorus, qui historiam scripsit tripertitam. Fuit alter Isidorus
Serapion abbas in Amilia. Serapion in regione Arsenoite pater X. milium monachorum manibus uictum quærentium, tempore messis omnes precio conducebantur, eoq; pauperes iuuabant. Ipse autem sola tunica contentus, pane insuper & aqua. Excessit X I I. calend. Ap.
Punificus Alexandriæ tumulatus. Ex historia tripertita lib. V I I I. Punificus maximi & ipse cœnobij pater, iam senex inde clam aufugit ad aliud interioris Thebaidis cœnobium, honoris uitādi gratia,& commodi,ignotusq; in eo cū aliquamdiu in humili ministerio uersaretur,
Beniamin cognitus est tandem, & ad pristinum officium remissus. Ex Heraclide. Beniamin annis L X X X. in eremo durauit, quumq; ex hydropisi laboraret, ægrotos tamen quoscunq; diuinitus sanabat,omnisq; pariter rogabat, ut eius animæ misereretur deum precarentur,
Gadanus corpus minime curando. Gadanus apud Iordanem sub dio, sineq; tecto degens, longa
Ioannes abstinentia consenuit, ut ait Heraclides. Ioannes eremita quum quendam item Anachoritam nomine Episium, qui eum salutatum uenerat, interrogasset, quid potissimum egisset, ut annis,inquit, X L. nunquam me sol comedentem uiderit. at Ioannes, nec me,ait, irascentem. Decedens discipulis dixit, nunquam propriæ satisfecisse uoluntati,nunquam
Mutius quod ipse non prius fecisset præcepisse. Mutius monachus cum filio V I I I. annorum in cœnobium præter consuetudinem receptus tanta patientia claruit, ut abbatis iussu ad eum exercendum, nunquam filium nisi conuerberatum seruitioq; pressum, & amictu la
Zozimas cero uiderit. Zozimas in Palæstinæ partibus post annos L I I I. in eremo peractos,aliud in eadem regione uisendi gratia petijt. Hic monachi tantum die dominico ad sacra, & eucharistiam simul sumendam conueniebant, reliquis diebus paucis secum cibarijs expotatis per eremum peregrinabantur, ac si quid bonorum exemplorum uidissent inter se re
Maria Aegyptiaca ferebant. Zozimas igitur & ipse peregrinando Mariam Aegyptiacam in desertis prope Iordanē repperit. Hæc enim Alexādriæ diu prostiterat, deinde ad frugē cōuersa in Syriam abijt, ubi annis X L V I I. in solitudine cibo tenuissimo uixit: tunc uero obuiam Zozimæ facta rogauit, ut anno proximo reuerteret cum eucharistia: quam cum ille rediens ei præbuisset, altero item anno locum repetens defunctam in genua repperit ac tumulauit I I I I.

Non. Ap. Syluanus in desertis oberrans, unum è discipulis uidit aquam bibentem, quem cum castigasset, ut ieiunii soluentem, minime inquit ille, ieiuno: nam hodie cum reliquis fratribus accubui: quin ait Syluanus, non id solutio ieiunij, sed charitatis conuiuium fuit. Quidam cæteros monachos reprehendens, quod manibus se exercerent: Maria inquit, optimam partem elegit. Syluanus igitur hora prandij eum iussit minime uocari, dicens quod homo sanctus esset, contemplationiq; deditus, neq; cibi indigeret, rectè in ipsius intempestiuum ocium, & ineptam censuram cauillando. Agatho abbas per triennium lapidem in ore continuit, ut tacere disceret. Interrogatus quid maximum ad dei cultum: silentium respondit, deinde oratio, deinde mansuetudo. Nam iracundum etsi mortuos excitat, uix putandum esse deo acceptum. Syluanus Agatho

BASILII ORDO.

SED res hæc monachorum, ex illo incerto inæqualiq; modo quanquam durissimo, ad certam, æqualem, ac mitiorem uiuendi formulam primum per Basilium redacta, ac tribus confirmata uotis, quæ prius non fuerant: quin & testamenta eis condere licitum erat. In quo genere ipse primum, unà cum Macrina sorore sanctissima claruit. Nam quatuor tantum probati ordines. Huius, deinde Augustini, mox Benedicti, postremo Francisci. Cæteri sunt horum appendices. De Basilio satis in ordine literarum narratum. De Augustino nunc, & eius ordinis uiris uidendum. Macrina uirgo

AVGVSTINVS Afer genere, patria Tagastanus, patre Patricio, matre Monica, à puero statim diuinum ingenium præsetulit: quippe qui omnis disciplinas paulatim per se didicit, ut ipse testatur. Verum in Manicheorum secta diu Carthagine moratus, tandem Romam uenit admodum adolescens Theodosio imper. ubi annos sex rhetoricæ præceptor fuit. Inde Mediolanum clam matre profectus annos natus XXX. cum filio Adeodato notho suo, lachrymis matris quæ eum Romam secuta fuerat, & Ambrosij sermonibus, ad uerum ritum redactus, statim ad Simplicianum properauit, qui in quodam secessu tunc extra mœnia Mediolani magna sanctitatis fama agitabat. Ibi'que annum unà cum quibusdam socijs perseuerauit. Post aliquot deinde annos, Ostiam uenit, ubi matrem amisit. Inde Centumcellas, ubi opus de trinitate cum incepisset, fertur uidisse pueri ostentum, qui aquam in uas paruum transfundere conabatur, ad eius opus alludens. Inde in patriam nauigatione peruenit. Valerius Præsul Hipponensis eius audita fama, ad se accersitum in loco abstinentię commodo extra urbem constituit: ubi annos tris cum socijs agitans coactus est ciuium cotidie accedentium importunitate locum mutare, ac quendam montem aditu difficiliorem petere, ubi tugurium inter saxa uilissimum, separatumq; à cæteris fecerat. Hic librum scripsit de uita monachorum, & quædam alia. Reliqui uero socij eum iactu fundę remoti, circunsistebant. Tempore post hæc uisum Valerio illum ad se accersere presbyterum'que creare, simul'que unà Præsulem, & coadiutorem officij constituere, quod esset eloquio præstans, & uitæ meritis clarus. Augustinus igitur ægre huiusmodi sumpta prouincia, ante omnia uitam in eadem Canonicorum instituit regularium, qui uita degerent cōmuni, ab Apostolis prius ordinata, Vandalis deinde irruentibus, ac Carthagine capta, Hipponem obsidentibus, ægrotare cœpit, durante'que morbo VII. Psalmos in tabula descriptos in pariete defigi iussit, quos contemplans adsidue meditabatur. Ante mortem ferè X. dies nullum ad se admisit, postulauit'que demum sacramenta, quæ dictitabat etiam sanctis uiris in extremo non negligenda. Migrauit è uita anno ætatis LXXV. salutis CCCCXXXVII, præsulatus XL. obsidionis Vandalorum mense VII. Corpus eius ob barbarorum uastationem in Sardiniam translatum, usque ad Limprandum Longobardorum regem, qui anno DCCXXII per legatos à Saracenis id redemit, Papiæq; constituit. Mensa est usus citra delicias copiosa, & argenteo cocleari, ac conuictoribus adhibitis domesticis, inter quos Possidonius in Africa Præsul rerum huiusmodi testis fuit. Eremitani ordinem suum ab eo fluxisse dicunt, in monte Pisano, dum in Africam rediret, à Simpliciano prius institutus. Edidit'que Coriolanus eorum paulo ante generalis super hoc Apologiam, totum tamen apocryphum, nullusq; author idoneus. Ordo autem Canonicus non tam ab eo institutus, quàm renouatus. Ab apostolis enim in monte Sion exordium sumpsit, qui post ascensionē ut ait Thomas II. II. q. LXXXVIII. de uitæ genere deliberantes, cōmunia inter se omnia, ac tria uota coram Augustinus Simplicianus Valerius De ordine canonico

deo statuere: qui ritus à successoribus, clericisq; omnibus diu diligentissime seruatus, fideq; postea deferuescente desitus, nunc quoq; in ecclesijs amplius XL. perseuerat. Amictus est linea tunica, tantum uesti cuiuscunq; supperaddita, quam Iacobus Apostolus Præsul Hierosolymitanus, primus ex more Leuitico, ueterumq; sacerdotum sibi adsumpsit: post eum Marcus Alexandriæ: Posteri uero diuersis inter se factis conciliabulis, alij alia simul cum his neis indumenta corripuere, statutaq; condidere. Nouissime uero anno M.CCCCI. authore Leone de Carate ciue Mediolanensi eiusdem ordinis uiro cœnobium S. Mariæ de Frigionaria Lucanæ diœceseos renormantes, Frigionariam cognominauere congregationē. Postremo Lateranensem Eugenius IIII. postquā eam probasset appellari mandauit: Nam eam basilicam annos propè DCCC. antea tenuere, ex eaq; plures Pontifices, & uiri maximi prodierunt. Sed & S. Crucis, & Mariæ nouæ templa diu possederunt, mosq; fuerat ut qui titulis his cardinales præessent, ex eorum cœnobijs profitentes existerent. Deniq; nulla magis religio propagauit, cuius cœnobia olim in Europa ad IIII. milia DLV. in Italia DCC. Hodie autē uix LX. Nunc uiros percurram ex hoc ordine pręclaros, in primis autē Pontifices XXXVI. inter q̄s Gelasi⁹ primus. Leo VIII. Alexander II. Paschalis II Lucius II Alexander III. Inno. III. Honorius III. Cardinales amplius CCC. Sanctos uiros ad VII. milia & quingentos. Præterea Phridianus, cuius Gregorius III. Dialog. meminit. Is enim Vltoniæ regis in Hibernia filius, adolescens admodum Romam uenit, postremo Lucam: ubi præsul factus cœnobium excitauit, quod post obitum eius nomini dicatum fuit. Patricius Hiberniæ Præsul, sub Cœlestino primo. Prosper Præsul Reginus. Fuere ex his Dominicus & Antonius Vlyxiponensis, quorum alter postea nouum Pręd. ordinem constituit, alter uero ad minores migrauit. Vgo de S. Victore Parisiensis summus theologus sub Honorio II. scripsit de sacramentis & alia. Vgo de Follieto canonicus S. Petri Cordubensis, moribus itemq; literis clarus. Ricardus de S. Victore Paduanus patria, sub Anastasio IIII. MCL. Inter cardinales uero S. Guarinus patria Bononiensis, Præsul Prænestinus à Lucio II. creatus, ætate annorum CX. moriens apud Pręneste sepultus est. Petrus Damianus Pręsul Ostiensis sub Gregorio VII. quum aduersum suæ quieti statum prospiceret, bonis ac cardinalatu se abdicans in cœnobium S. Mariæ Rauennatis unde exierat redijt, ubi & persancte decessit, anno MCXIX. operibus in Theologia plurimis relictis. Iacobus de Vitriaco sub Inno. III. Præsul Tusculanus, multa etiam scripsit, profectus & legatus cōtra Albigenses hæreticos. Vgo alius de S. Victore, Parisiensis, Tusculanus Præsul, celebris theologus. anno MCCCCXXXI. Iuo etiam ex eodem cœnobio cardinalis, magna uir fama doctrinæ. Est & in hoc ordine alia quoq; congregatio, quæ repente magnopere coaluit S. Seruatoris. Author Stephanus homo Bononiensis fuit, ord. eremitarum. An. MCCCCX. Is enim quum rem inclinatam uideret, cum paucis eum sequentibus canonicum sumpsit gestamen, supraq; album cucullum, Gregorio XII. probante ac ad ędem S. Donati de Scopeto prope Florentiam migrauit, ex quo An. Præsul Flo. Scopetinos eos uocat. Plura dein de cœnobia recepta: Sancti Secundi Eugubini, dono religiosi uiri Guidonis Feretrani primi Vrbini ducis. S. Seruatoris de Sylualacu prope Senam. S. Seruatoris Iconici Bononiæ, ubi miraculum uulnerati ab Hebræis crucifixi, ac sanguinem fundentis. S. Seruatoris Venetijs. In urbe uero S. Petri in Vinculis. Alia item congregatio S. Petri de monte Corbulo Florentinæ diœceseos nuper cœpta, tibiq; papa beatissime hoc anno confirmata. Hi hospitia colunt, quanquam pauperes adhuc. Pullum humilem'que cucullum linteis crassis que tuniculis superinduunt.

Phridianus · *Patricius* · *Prosper* · *Vgo de S. Victore* · *Vgo de Follieto* · *Ricardus* · *Guarinus* · *Pe. Damianus* · *Iaco. de Vitriaco* · *Vgo* · *Iuo*

BENEDICTVS EIVSQVE ORDO MVLTIPLEX.

BENEDICTVS patria Nursinus, primo Sublacū secessit, ubi ordinem Monachorum cœptauit, in Italia primum, quem antea Basilius in oriente constituerat. Deinde quum à frequentibus adiretur, uitandæ gloriæ gratia Casinum uenit, ubi templum Apollinis, Ioanni Baptistæ dedicauit, ad quem Totilas rex Gothorum experiundi uaticinij gratia dicitur incognitus uenisse, seruo præmisso, cultu regio, ab eoq; patefactus fuisse. Quondā etiam dispensatori iussit, ut amphoram olei pauperi daret: quod quum ille ob olei charitatem neglexisset, amphoram postea plenam è fenestra præcipitari mandauit, ne quid sub tecto contra eius iussa seruaretur, amphora deinde illæsa reperta fertur, ac pauperi tradita. Sororē habuit Scholasticam, cœnobio

Scholastica · *Maurus* · *Placidus* · *Tertullus* · *Eutychius*

cœnobio uirginum eiuſdem ordinis præſidentem, quam ſemel quotannis uiſere ſolebat,
relata & ipſa in Catalogum Habuit item inter monachos ab initio Maurum & Placidum:
hic Tertulli, ille Eutychij ſenatorum filij. Placidus miſſus in Siciliam in eodem loco marty-
rium ſubijt. Maurus uero à Præſule Cenomanenſi in Galliam ad ordinandum cœnobium
adcerſitus, poſt multam in ea peregrinationem, prodigiáque facta, apud urbem Andega-
uenſem in cœnobio S. Martini exceſſit, annos natus XCII. Fuit & alius huius nominis
monachus cœnobij Boliacenſis, cuius feſtum VI. Cal. Feb. celebratur, ut Ado teſtatur.
Martyres item Mauri plures. Benedictus uero deceſſit Caſini, ubi & tumulatus, unà cum
Scholaſtica ſorore, anno DXVIII. Imperat. Iuſtino ſeniore. Cœnobium eius nomini
poſtea dicatum, diuerſorum principum liberalitate magnopere auctum fuit. Tertulli & *Tertullus*
Eutychij primum ſenatorum, quos ſupra memoraui. Deinde Gordiani Gregorij patris. *Eutychius*
Poſtremo Caroli II. Imperat. Hic enim dum à uictoria Saracenorum ex Apulia in Galli- *S. Germanus*
am rediret, ſecum Germani Præſulis Capuani corpus exportauit, ex eóque tantum digi-
tum cœnobio Caſinenſi dono dedit. Huius nanque Germani Gregorius II. Dialogo me-
minit, dicítque Benedictum Caſini morantem, eum Capuæ defunctum eadem hora nun-
ciaſſe, uidiſſeque in cœlum euntem, fuiſſe teſtatum. In eius deinde honorem, oppidum ſub
Caſino ædificatum à Bictario abbate, ubi prius ædes ſancti Seruatoris fuerat, quod ab ir- *Bictarius*
ruentibus deinde Longohardis direptum, ac diruptum, ſimulq; Bictarius interfectus fuit, *abbas*
in beatorum numero putatus. Oſſa uero Benedicti ex ea calamitate in Galliam ad Floria-
cenſe cœnobium translata. Poſt annos uero CX. Caſinenſe cœnobium à Penone quo- *Peno*
dam ciue Brixienſi potentiſſimo, ut ait Sigisbertus, reſtitutum, & eadem oſſa rurſus eò ex
Gallia relata ſunt, ubi ante hos annos à cardinale Aragonenſi retecta multis uidentib⁹ fue-
re. Tres erant arcæ, in duabus B. & ſoror, in tertia, ad pedes eorum Carolomanus Caroli *Carolomanus*
Martelli filius, Caroli magni patruus, qui monachus fuit, Abbatísque iuſſu rurſus in Gal
liam regni in pace conſtituendi gratia profectus, ſtatim reuertit, tantáque fuit obſeruantia,
ut greges eius loci iuſſus paſceret, quapropter iure inter beatos connumeratur. Alterum *Benedictus*
Benedictum eodem ferè tempore memorat item Gregorius III. Dialogo, qui monachus *alter*
XL. ab urbe lapide in Latio uiuebat. Totilas una cum cellula cremare, & deinde in cliba-
num ardentem includere tentauit, omnia fruſtra. Ad primum redeo. Hic monachos atros
ab initio inſtituit, qui tanta felicitate coaluerunt, ut plurimæ ex eis poſtea familiæ cum ua
rijs inſtitutis amictibus emanauerint, Pontifices etiam XXIIII. fuerint, Cardinales
CLXXXIII. Abbates inſignes MDLXX. Hoc Caſinenſe cœnobiũ religionis caput,
cuius aureorum XL. mil. reditus fuere, urbibus, opibúſque plurimis, ſi per tyrannorum
rapinam licuiſſet, dominabatᷣ. Regna potius, quàm cœnobia, uir ſanctus poſteris reliquit,
nimirum fortaſſe ignorans, non ſe tam pauperibus hoſpitium, aut Chriſti ſeruis ad diuina
myſteria ſubſidium (uti ſperabat) quàm clericis ac ſacerdotibus ocium, atq; luxuriam pa-
riturum. Sed extrema dies hanc profecto ſagenam diſcutiet. Horum igitur auaritiæ Caſi-
nenſes nuper occurrentes, congregationi S. Iuſtinæ ſe conſociauere, quæ olim Paduæ ſub
Eugenio IIII. cœpit. Poſt Benedictum in Italia apud Spoletum in cœnobio S. Marci Eleu- *Eleutherius*
therius præfuit, amiciſſimus Gregorij, cuius ipſe in III. Dialog. meminit, dicitq; eius pre-
cibus, quum ex ſyncope, ac ſtomacho laboraret, ſabbato ſancto ieiuniũ potuiſſe tolerare.
Agnellus cœnobium rexit Neapolitanũ, quod Gaudioſus Præſul ex Africa pulſus inſecta *Agnellus*
tione Vandalica Neapoli conſtituit, ubi uterq; iacet, & colitur. Meminit Auguſtinus. Co- *Gaudioſus*
lumbanus ex Hibernia effulxit Gregorij tempore: ac Theodorici II. Francorũ regis, quem *Columbanus*
quũ liberius corriperet, in exilium actus, ſæpeq; reuocatus, poſtremo poſt longam in deſer
tis Galliarũ abſtinentiam, in Italiam ueniens, Bobienſe cœnobiũ cõſtituit. Huius diſcipuli
plures: Gallus quẽ in ordine literarũ dixi. Euſtaſius. Agilus: qui uixit annis XCVIII. ac Co *Gallus*
lumbano ſucceſſit. huic uero Philibertus aulicus Dagoberti regis, qui cœnobio apud Ro- *Euſtaſius*
tomagum præfuit. His ſucceſſor Vandegiſillus, Ausbertus, Viſranius, uno ferè tempore, *Agilus*
Teutonici omnes, ac nobiles, aulici regum Francorũ Dagoberti, & Pipini anno DCCXL *Philibertus*
Vandegiſillus comes erat palatinus, uirgini ſponſæ quã pactam habuerat perſuaſit, ut am- *Vandegiſillus*
bo ſe cœnobijs addicerent. Ipſe ei præfuit, quod ſumptu ſuo excitauit, de Fontanella uoca-
tum Rotomagenſis diœceſeos, ubi ætate annorum XCII. perſancte deceſſit. AVSBER *Auſbertus*
TVS item aulicorum unus, Andragaſina uirgine ſponſa ob lepram ſuperuenientem
relicta,

relicta, id maxime expetente: ea siquidem uirginum, hic uirorum cœnobijs se addicentes
præfuere. Itaque Vandegisillo primum in cœnobio de Fontanella, postea uero in præsu-
latu Rotomagensi Andoeno successit. Postremo regi Pipino suspectus, in exilium actus,
Vlfranius ibi decessit, relatus inde Bellouacum. Vlfranius quoque ex eadem aula Præsul Senonensis
factus, adsumptis S. Ausberto & quibusdam ex eodem cœnobio comitibus ad Phrisios
euangeliũ nunciatũ profectus est: inde in Galliam reuersus successore sibi Gerico facto, of-
ficio sese abdicans io cœnobio supradicto monachum egit, ac sepulchro Vandegisilli illa-
Andoenus tus est. Et quando amici omnes inter se fuere, de Lamperto, & Andoeno dicam. Hic in au-
la sub molli cultu, cilicium nunc uocatum, ferebat. Deinde post annos aliquot regis Dago
berti opera Præsul fit Rotomagensis. Profectus in Hispaniam plurimos ad fidem deduxit.
Inde Rotomagũ reuersus ibi cum annis XLIIII. præfuisset, nonagenarius decessit. Huic
Ado Ado, & Rado fratres item sancti fuere: alter aula abcedens monachum egit, alter Rado re-
Rado gis thesaurarius perseuerauit. Lampertus Præsul, & ciuis Traiectensis, sub Pipioo item re-
Lampertus ge, pulsus ab impijs ciuibus. VII. annis in cœnobio latuit. deinde regis iussu reductus atque
ibidem ab eisdem inimicis, quorum errores reprehenderat, interfectus, pro martyre coli-
Aegidius tur. Aegidius postea insecutus, homo Atheniensis, ac nobilis, qui sub Carolo Magno in
Galliam nauigauit, fuitque biennio apud Arelatem cum S. Cæsareo. Inde ad Rhodaoi fluen
ta in loco deserto durissime uictitauit, cerua quadam ei diuinitus pabulũ suggerente. Præ-
fectus est demum cœnobio, quod rex ipse cõstruxit. Romam deinde uenit, unde & à Pon
tifice priuilegia sui loci, & portas cupressinas cum imaginibus Apostolorum in Galliam re
Berno tulit. Berno Gallicus uir post hos apparuit. Anno DCCCCXII. sub Conrado primo im-
Cluniacenses perat. & Anastasio III. sedente. Hic author fuit Cluniaceosium. Est enim Cluniacum lo-
Odo cus in parte Galliæ, quo suos monachos traduxit, cui successit Odo ab eodem institutus:
Maiolus tempore uero post Maiolus, patria Aruernensis, Archidiaconus Maticensis, ex morbo lu
Odilo minibus orbatus, uisum tamen pluribus prodigiose restituit. Huius item successor Odilo,
patria ex eadem, sub Benedicto X. & Othone III. Hic dicitur diem pro defunctis post cele
Vgo britatem omnium sanctorum instituisse. Huius & Vgo successor, patria Augustodunen-
sis sub Henrico II, imperat. cuius filium Henricum III. de sacro fonte leuauit. Decessit die
quo & Anselmus Cantuariensis III. Non. Iulij. Et ij quidem omnes abbates inter sanctos re
Ricardus lati. Fuit & Ricardus, monachus Cluniacensis, patria Parisiensis, qui sui temporis histori-
am edidit, magis illiterate quàm inepte scriptam: Hadriani IIII. & Frederici Aenobarbi
Gradimon- temporibus. Gradimontenses teste Vincentio libro XXVII. emersere an. MLXXVI
tenses per Stephanum Stephani hominem Gallicum ac nobilem ex Aruerniæ partibus. Is à pa-
Stephanus tre Beneuentum ad Molonem, eius urbis Præsulem, uirum sanctissimum missus, ut erudi-
Molo præsul retur: Benedicti ordinis instituta annis XII. probe didicit, inde discedens in Aquitaniam
prope Lemouicos, ad montem, qui Muretũ dicitur, anno ætatis XXX. paruum tuguriũ
sibi fecit: ubi pane, & aqua tantum cõtentus, loricam supra nudum corpus gestabat, uili su
perne amictu opertam, mansitque tantum subdiaconus. Ex quo fama nominis multos ad ui
sendum acciebat. Decessit annorum LXXX. Eius successores postea diuinitus admoni-
ti, locum Gradimontem uocatum, Mureto uicinum, occupauerunt: ubi templum constitu
Cartusienses tum, corpusque eò diui huius Stephani translatum. Cartusienses, ut Vincentius item ait, ex
Bruno authoritate Sigisberti, anno MLXXXVI. ex Brunone patria Colooiensi canonico Car-
notensi initium habuere. Hic cum cathedræ Parisiensis scholæ præsideret, ac uidisset fami-
liarem suum doctorem quendam ex mortuis clamantem: Iusto dei iudicio damnatus sum,
e uestigio relictis omnibus cum VII. socijs in locum desertum secessit, qui Cartusia uoca-
batur, ubi primum cœnobiũ fundauit, cum his quibus nunc utuntur, uitæ institutis. Inter
Vgo socios Vgo fuit, idem & abbas primus Cartusiensis, deinde Præsul Gratianopolitanus fa-
ctus. Decessit sub Inno. II. quem ex multis ærumnis contra tyrannidẽ tunc Petri Leonis de-
fensitauit. Hic dicitur annis L. mulieris faciem nunquam uidere uoluisse, est & in catalo-
Cistertienses gum relatus. Cistertieoses anno MXCVIII. ut ait Vincentius, ex quodã Ardingo Angli-
Ardingus co prouenere, qui monachus in cœnobio Molismensi Lingoniensis agri, cum animaduer-
Robertus teret io eo minime maiorum instituta seruari, Robertũ abbatem impulit, ut Cistertium, lo-
abbas cum in Burgundia desertum, Cabilonensis diœcescos commigraret, Odone Burgundiæ
duce, & Vgone Præsule Lugdunensi, ac legato fauentibus, ubi uetere ordinis disciplina
renormata

renormata perſancte uixerunt, ſucceſſoresq́ uiros complures clariſſimos habuere. Rem Vrbanus II. probauit. Robertus interea inter beatos putatus in eodem cœnobio III. Cal. Maij deceſſit. Huic inde anno M C X I I I. Bernardus abbas ſucceſſit, Claraualleſi cœnobio conſtituto, totius religionis decus, quem ſupra in ordine literarum adduxi. Præmonſtratenſes anno M C X X. in Lugdunenſi diœceſi in loco quem Præmonſtratum uocant, apparuerunt, authore Norberto quodam presbytero, natione Lotaringo, qui hoc arctiſſimum uitæ genus ex Auguſtini ordine queritans à Caliſto II. impetrauit. Ipſe autem poſtea Parthenopolitanus Præſul factus ibi deceſſit, ſucceſſoremq́ cœnobij abbatem habuit Vgonem. Camaldulenſes initium à diuo Romualdo habuere, anno M X X X I I I. ſub Benedicto IX. Hic enim Rauennæ honeſtis ortus parentibus, & ſtudijs liberalibus legitime imbutus, nihil potius habuit, quàm uitam in ſeceſſu ſolitariam ducere, & quando Benedicti ritus laxos nimium uiderat, in Apennino locum inſtituit, in quo arctiore monachi diſciplina exercerentur, montis frigore ac aſperitate coerciti, uocauitq́ Camaldulenſium eremum. Hinc plura per Italiam cœnobia excitata, apud Parentium, apud Vrbem ueterem, apud Spoletum. Item in Gallia. Deceſſit in eodem loco annorum C X X. ubi etiam ſitus. Habuit ſucceſſores uiros claros, ſed recentiore memoria: Ambroſium è porticu oppido Flaminiæ, qui ob literas, ſanctosq́ mores, dilectus in primis Coſmæ Medici, cui opera ſua dedicauit. Prodijt è ſchola Chryſoloræ, ac demum Latinis, Græcisq́ literis philoſophiam, theologiamq́ adiecerat, quamobrem generalis lectus concilio Florentino interfuit. Vertit Laertiũ: Ioan. Climacum, uitas S. patrum, Ephrem Syrum, Librum Chryſoſtomi contra eos qui uitam monachorum uituperant. Scripſit quoq́ ipſe de ſacramentis. De. S.S. Epiſtolas que plures, quæ multos habent amatores. Eius iconica imago Florentiæ in eorum cœnobio in tabella conſpicitur. Valliſumbroſæ author Ioannes Gualbertus Florentinus, an. M L X X quem Gregorius V I I. ſimul cum ordine probauit, & in catalogum retulit. Is enim patre Gualberto Florentino, quum inimicitias ob interfectum fratrem cum ciue quodam gereret, eiq́ apud ædem S. Miniatis ad montem cum armatorũ manu occurrens, formidinem incuteret, illico ſupplicem eundem, ac ad genua ueniam orantẽ, impune Chriſti cauſa, ac illæſum abire permiſit: ſtatimq́ idem ingreſſus templum, ac crucifixum, ante cuius ſimulachrum orabat, adnuentem, & quaſi facti gratias agentem, ipſe cum cætera multitudine manifeſto conſpexit. Quo prodigio attonitus relictis omnibus, eiuſdem loci cœnobio ſe addixit: quod cum ſimoniaca corruptione, ſicuti reliquam urbem & penè omnem Italiam, labefactatum conſpiceret, inſtigante deo, in eum locũ, ubi Valliſumbroſa dicitur, iuxta Apenninum ſeceſſit, uitęq́ diſciplinam ſub norma S. Benedicti, & amictum Veneto colore, quibus nunc utuntur, inſtituit Alexandro II. probante. Deceſſit anno. M L X X I I I. relatusq́ inter ſanctos à Gregorio V I I. ac demum à Cæleſtino III. Signa ſanctitatis uaria prodigia monſtrauit. Inter quæ olim dicitur, dum apud Septimenſe cœnobium contra ſimoniacam labem concionaretur, ut oſtenderet eam maxime deo inuiſam, ignem in medio ſuccenſum, ſpectante populo, iuſſit monachum nudis pedibus prodigioſe incolumẽ tranſire. Brachium quoque ipſius hodie apud uallem umbroſam lymphatos curat. Sunt & alia innumera, quæ in uolumen redacta homo religioſiſſimus Blaſius Melaneſius Florentinus eius ordinis generalis, ac in priſtinam obſeruantiam hoc tempore reſtitutor, mihi tradidit, ſimulq́ ſanctos uiros, & loca plurima commemorauit, iam inde uiuente adhuc authore per orbem ſparſa. Inter quæ S. Saluij in Moſceta. S. Petri in Razolo S. Pauli. S. Caſſiani in Scalario monte: Paſſiniani, ubi corpus ipſius Ioan. in ualle Peſæ. S. Reparatæ in Flaminia. Inter uiros autẽ catalogo adſcriptos ante omnis effulxit Bernardus Florentinus, ex Vberorum familia, ordinis item generalis, quem ob morum, ac doctrinæ famam Vrbanus II quanquam ſæpe adcerſitum, ac renuentem, tandem ad ſe uenire coactum S.R.E. cardinalem S. Chryſogoni fecit, qui humilitatis antiquæ memor, ſe dominum appellari ueluti cæteri, minime paſſus, fratrem Bernardũ uocitari uoluit. Miſſus deinde à Paſchale Pon. Parmam ad hæreſim quandam tunc inualeſcentem tollendam: Præſul eius urbis illico eſt à populo lectus, ubi poſtremo anno. M C X X X I I I. in domino decedens, in hunc diẽ quieſcit à cunctis adoratus Sed & alter quoq́ eiuſdem ordinis, & dignitatis, beatus conſcribitur. Petrus is qui à Ioan. per medios ignes tranſire iuſſus fuerat, cuſtos ab initio pecoris inter monachos factus, ex uiliſſimo officio ob uirtutem abbas Fucetienſis factus, deinde ad cardinalatum

Bernardus *Premonſtratenſes* *Norbertus* *Vgo* *Camaldulenſes* *Romualdus* *Ambroſius* *Valliſumbroſa* *Io. Gualbert.* *Bernardus*

dinalatum usq; prouectus est. Fuere item alij Rustic⁹, Benignus, Acto, Præsul Pistoriensis, Thesaurus Papiensis, è gente Becaria, abbas Vall. qui Florentiæ partibus Gib. & Guel. ui gentibus martyrio adsectus fuerat. Albertus Torellus. Benedictus abbas Tripolensis. Benedictus item eremita apud Cultum bonum. Inter uirgines uero, Humilitas, quæ cœnobiũ extruxit S. Ioan. Euangelistæ Florentiæ extra portam Fauentinam, simul cum eius comite Margarita. Item Verdiana è castro Florentino, cui uenerabile cœnobium Florentiæ dicatum est. Berta quoq;, & aliæ nonnullæ. Humiliati: Anno M X V I I. Mediolanenses extitere, quidam ab Henrico III. imp. exilio mulctati, quos calamitas deo propinquos, iustitia, & uitæ abstinentia, simul cum eorum uxoribus fecit, labore manuum uictitando, ac lanariam factitando, ex eaq; pauperes iuuando, tum reliquo tempore diuinis laudibus inuigilando. Reuersi demum ab exilio pristinam tenuerunt uitæ formulam, separato coniugio, & amictu alio sumpto, quo nunc utuntur, femimonachos quodammodo agentes: Innocentio III (probante.

Humiliati

DOMINICVS EIVSQVE ORDINIS VIRI.

OMINICVS natione Hispanus, patria Calaguritanus Mendicantium ordinem primum instituit. Quatuor enim sunt: hic qui prædicatorum dicitur, Minorum, Eremitarum, & Carmelitarum, sub ord. omnes Aug. præter minores. Suo autem tempore in primis parem se præstitit uitę abstinentia, simul & doctrina. Nam adolescens philosophiæ, theologiæq;, Valentię dedit operam, quo tempore dicitur humi cubitasse, ac decennio uino abstinuisse, stomachi deinde gratia medico suadente meri paulum lymphæ adiecit. Receptus deinde ob indolem præclaram à Didaco Præsule Oxoniensi inter canonicos regulares, quos ille regebat, cæteris præfuit: cum eoq; ad resistendum Albigensibus hæreticis in Galliam pedibus profectus est. Erant enim Albigenses populi prope Tolosam, X C V. erroribus ab orthodoxis deficientes, contra quos Innocentius III. Gualonem diaconum cardinalem, ac legatum, tum iuris scientia præstantem misit X I I q;, cum eo abbates, Præsulesq; nonnullos. Armis tandem expugnati fuere. Dominicus iam fama ac meritis clarus Romam uenit: ab Honorio III. sacri palatij magister primus creatus apud S. Sixtũ prius cũ socijs habitauit, deinde apud S. Sabinam, ubi adhuc sacellum monstratur, in quo ordinem confirmari obtinuit. Decessit Bononiæ anno M C C X X I. Ibidemq; sepultus. Post eum Iordanes inter Saxones natus theologus Parisiensis generalis factus, silentium mensæ instituit. Adsiduus ad deum preces cæteris omnibus anteferebat. Perijt in mari dum sepulchrum Dominicum petit, corpus deinde ad litus eiectum, ac tumulatũ, ipse inter beatos connumeratus. Ramundus Barcinonensis, theologiæ iurisq; pontificij peritissimus, Bononiæ profecit, & docuit, unde Gregorio I X. adscitus decretales quæ sparsæ fuerant in uolumen coegit, quo utuntur hodie. Scripsit quoque summam uocatam de pœnitentia & sponsalibus ualde probatam: pro quibus meritis oblatum ei præsulatum Tarraconensem constantissime recusauit, sæpe dictitans, se salubrius ac securius subesse, quàm præesse: missione demũ flagitata se in patriam recepit, ubi omnium consensu generalis creatus est, quo magistratu quum cum biennio gessisset, ueniam ac requiem petens, se sponte abdicauit, ac priuatus, & uitæ sanctitate, & cõsilio cunctos iuuit. Ioannes Germanus natione, officiũ ægre ac Gregorio V III. impulsore, uix subijt, cum pauloante præsul Bosnensis fuisset, ac ut sanctius ageret, & quetus, præsulatu se abdicauerit, relatus & ipse inter beatos. Vmbertus Viennensis theologus Parisieñ. rem suscepit, post annos deinde I X. officio & ipse quieris gratia se abdicauit. Horarum modum, quo nunc ordo utitur, instituit, ac libros plurimos de uita religiosorum edidit. Albertus Magnus, natione Germanus, ut philosophiæ tutius uacaret, præsulatus se quoq; Ratisponensis officio absoluit: eius opera uulgo notissima. Thomas Aquinas natus è comitum Aquinatum prosapia, patre Landulpho, matre Theodora, à quibus ob uastatam bellis tunc imminentibus patriam puer annorum V. Casinensis cœnobij monachis curæ traditus est, ubi & prima literarum rudimenta suscepit. In scholis condiscipulis ridiculus erat, bosq; appellatus quod semper taceret, audiretq; tantũ: ex quo audita uox cœlitus, hunc bouem mugit⁹ quandoq; per uniuersum orbem editurum. Ordinem Prędicatorũ ætate annorũ XIII. est ingressus, q; à Ioan. quodã eius ord. magistro educatus esset, quo & Parisiũ theologiæ gratia ductus est, inde Coloniã profect⁹ ad Alberti Magni famã, quẽ multos audiuit annos, profecitq; adeo ut Parisiũ reuersus statim baccalarius quanq; inuitus sit factus, cœpitq; tũc primũ ꝓfiteri, ac li-

Albigenses
Iordanes
Ramundus
Vmbertus
Albertus Magnus
Thomas Aquinas

ac libros Sententiarum enarrare. Deinde magiſter creatus poſt multos & ſcriptitando & le
ctitando exantlatos labores dum Romã petit, Gregorij X. iuſſu, in itinere apud cœnobium
foſſæ nouæ in morbũ incidens exceſſit anno ætatis XLIX. ſalutis M. CCLXXVII. Sum
pturus ad extremũ euchariſtiam, dominum Ieſum flendo rogitabat, ut ea quæ de ipſius my/
ſterijs, deq́ꝫ uniuerſa eccleſia ſancto ſpiritu inſtigãte ſcripſiſſet, ſi minus recte fuiſſent, ueniam
tribueret, eaq́ꝫ omnia eccleſiæ iudicio ſacroſancto permiſit. Inter ſanctos à Io. XXII. unà cũ
altero Thoma Herfordenſi Præſule, in Anglia ſummo theologo relatus eſt. Fuit item alius *Thomæ alij.*
Thomas Branduandinus Anglicus egregius theologus, ſcripſit de Caſa dei contra Pelagia
nos, & alia quædam. Emicuit anno ſalutis M. CCCLVII. Guilíermus Durãdi ſpeculum iu/
ris & rationale diuinorum condidit: Præſul item in prouincia ac theſaurarius Piceni ſub Io.
XXII. ubi Durantis caſtrum etiã extruxit. Durandus ſcripſit in Sententias commentarios, *Durandus*
Thomæ Aquinatis, cuius ferè tempore fuit, prius adſertor: deinde quadam palinodia impu
gnator, uerum à quodam poſtea huius etiã ordinis, qui Durandellus uocatur, palàm impu/
gnatur. Sic exorſus, Exiſtimaſti quod ero inique tui ſimilis, arguã te, & ſtatuã contra faciem
tuam. Petrus de Palude Gallicus in li. Sententiarũ, an. M. CCC. Barptolemæus Piſanus Piſa *Petrus de*
nellam opus notiſſimũ, anno M. CCCXXXVIII. Rainerius itẽ Piſanus circa eandẽ ferè *Palude.*
materiã laborauit, operibusq́ꝫ ſuis titulũ non inſcripſit. Vincẽtius Gallicus patria Beluacẽſis *Vincẽtius Be*
quatuor ingentes libros quos ſpecula uocat. Primũ de naturis rerũ. Secundum de moribus. *luacenſis.*
Tertiũ de diuerſis rerũ doctrinis. Quartũ hiſtorias omnis complectentẽ, quem rurſus in tris
magnos codices diuiſit, ubi ab initio uſq; ad ſua tempora narrat, annũ M. CCLX. Landul/
phus Columna Romanus haud diu poſt Vincentiũ hiſtoriã ab initio mũdi uſq; ad ſua tem
pora: Martinus pœnitentiarius urbis, patria Carſulanus, quam Caſcinã uocant, chronicam
ſcripſit, quam Martinianã uocant, Io. XXII. tempore. Iacobus è uoragine Præſul Genuen
ſis ſanctorũ hiſtoriã M. CCXC. Petrus ex oppido Clodiẽſi: item aliorũ ſanctorũ ab Iacobo
præteritorum hiſtoriã. Gratiadeus totius logicæ ſummã. Erueus item in logicam & philoſo/
phiam. Vbertinus Florẽtinus Præſul Piſtorienſis in Metaphyſicã. Ioannes Genuẽſis ingens
dictionariũ uulgo notiſſimum, quod Catholicon uocãt. Guilíermus Peralt Gallicus cõmen/
tarios maximos de uitijs & uirtutibus, qui uberem materiã concionantibus ſuppeditant ab
Ia. poſtea de uoragine, quẽ ſupra nominaui in epitomen redacti. Inter hos in eodẽ ordine ui
ri ſacerdotio magni fuere. Pontifices primũ duo, Petrus Tarãtaſienſis theologiæ profeſſor,
qui Inno. V. fuit: ſcripſit in epiſt. Pauli, in li. Sententiarũ, præterea Thomæ Aquinatis opera
epitomauit. Nicolaus Tauriſanus ſanctitate clarus, q Benedictus XI. ſepultus Peruſiæ. Car
dinales item. XXIII. Vgo de ſcõ Caro prouinciæ Galliæ theologiæ profeſſor. TT. S. Sabi/
næ: ſepultus urbe uetere. ſacros libros omnis utriuſque legis enarrauit ſeparatimq́ꝫ pſalmos.
Annibal de procõſulibus Romanis, magiſter S. Palatij, ſepultus item urbe uetere. Robertus
epiſcopus Portuenſis theologiæ profeſſor Anglicus: ſepultus Viterbij. Latinus Ro. è fami/ *Latinus*
lia Fraiapanũ epiſcopus Oſtiẽſis, profectus in Hetruriã legatus, pacẽ inter Guelfos & Gibel
nos cõpoſuit: ſepultus Romæ in æde Mineruæ. Vgo è Belliciono prouinciæ Galliæ, theolo/
gus epiſcopusq́ꝫ Oſtienſis: ſepultus in æde Sabinæ, an. M. CCCXC. Nicolaus Pratẽſis theo *Nicolaus*
logus & epiſcopus Oſtienſis, ſagacitate animi, rerumq́ꝫ experiẽtia inſignis, miſſus de pace le *Pratenſis.*
gatus à Bonifacio VIII. Florentiã rebus infectis redijt: ſepultus Auenione. Vuilelmus An/
glicus. TT. S. Sabinæ: ſepultus Londini. Gualterius Anglicus TT. S. Sabinæ, Eduardi regis
Angliæ cõfeſſor: ſepultus Genuæ. Theobaldus ex Angliæ prouincia theologus TT. S. Sabi
næ. Nicolaus è prouincia Galliæ, confeſſor Philippi regis Gallorum: ſepultus Lugduni. Mat
thæus Vrſinus theologus in æde Mineruæ. Gerardus Toloſanus generalis ord. TT. S. Sabi
næ: ſepultus Toloſæ. Io. Morlandinus prouinciæ Toloſæ generalis TT. S. Sabinæ: ſepultus
item Toloſæ. Nicolaus è prouincia Aragoniæ theologus: ſepultus Maiore. Philippus Ro.
pœnitentiarius TT. S. Sabinæ. Nicolaus Caracciolus Neapolitanus. Io. Caſanoua prouin/ *Io. Caſanoua*
ciæ Aragoniæ theologus TT. S. Sixti: ſepultus Florentiæ in æde S. Mariæ Nouellæ. Ioannes *Io. Dominici*
Dominici, patria Florentinus, Cardinalis Raguſinus, annorũ XVIII. ordinẽ ingreſſus lite/
rarum penitus ignarus adeo profecit adſiduo ſtudio, ut more Auguſtini per ſe omnis ferè di
ſciplinas comprehẽderit, ut ipſe in quodã libro ad Colutiũ teſtatur. Scripſit in ſacros libros.
Cõcionator egregius. Miſſus deinde Romam à Florentinis poſt mortẽ Innocentij VII. ad
cõcordiam Cardinalibus ſuadendã, in patrũ quoq; numerũ ipſe à Gregorio XII. tũc electo

Pont. cooptatus, simul & Præsul Ragusinus creatus est. Interfuit & cõcilio Cõstantiensi. Inde à Martino Pont. statim in Boemiam ad hæresim extinguendã missus, cũ res minime successisset, in Pannoniã ad Sigismũdi Imp. opem cõfugit, ubi paulopost decessit: sepultusq́ in æde S. Pauli primi eremitæ. Ioan. de Turrecremata Hispanus magister S. Palatij TT. S. Xisti, tẽpore & ipse Cõstantien. cõcilij, scripsit in Psalmos, uitæ alioquin abstinentia præcipua. Et hi quidẽ Cardinales. Inter sanctos õq; relatus Petrus martyr patria Veronẽsis, concionator egregius. Dum iter faceret in Trãspadana, ab æmulis quibusdã hęreticis interficit. Anno M. C C L II. sub Innocentio IIII. à quo in catalogũ relatus est. Vincentius Valentinus item à Calisto III. Is enim anno M. C C C C X V III. sedente Martino decessit septuagenarius: in singulari abstinentia dum uixit, semel in die uescebat: fuit & in sermonibus toti hispaniæ clarus. Antoninus Præsul ciuis Florentinus, cuius & opera, & uita uulgo iam nota, sub Cosmo Medice, per quẽ promotus fuerat, decessit in beatorũ numero: omnibus prius distributis funeri sumptus defuit. Neptem, q se humili loco natũ diceret, mulioni cũ exigua dote locauit. Catharina Senensis eiusdẽ ord. cõmemoranda, quæ admodum puella domo egressa paterna Romã Christi gratia profecta: causa fuit epistolis ad Gregoriũ X I. scriptis & peregrinatione sumpta, ut ille Romã rediret. Scripta eius simul & dicẽdi prudẽtia cum magna theologorum doctrina cõferri possunt. Decessit in urbe anno ætatis X X X. ac in æde Mineruæ loco celebri sepulta, postremo à Pio II. in catalogum relata.

Io. de Turrecremata. Petrus mart. Vincentius Valẽtinus. Antoninus Catharina Senensis.

FRANCISCVS EIVSQVE ORDINIS VIRI CLARI

FRANCISCVS Assisinas humili ortus loco, patre Petro Bernardino mercatore, qui q ad Frãcos penetrauerat ob merces, id filio nomẽ indiderat, codẽ quo Dominicus tẽpore, cuiq́ iũctus amicitia fuit. Tanq̃ nouũ sydus in terris apparuit teste Bonauentura, qui eius uitam exequitur. Cõseruatoris nostri ferè per omnia typum gessit. Genesis eius, futuraq́ sanctitas præuisa parẽtibus. Anno X V III, pastoralẽ sumpsit habitũ, nudis pedibus ambulans, Romã uenit, ubi ad fores basilicæ Petri inter mendicãtes rogator sedebat, ulcerosos exosculabat, ut qui prius patrimoniũ omne diuiserat. Quadriennio in eremo, saltibusq́ ferarũ uictitauit. Inde diuina instructus sapientia xij. sibi comitibus electis, prolapsos ad uitia iamdudũ populos cõcionibus, adhortationibus, prodigijs ad nouũ ordinẽ, uitæq́ abstinẽtiam prouocauit. Ad extremũ dominicis stigmatum uestigijs in corpore perlatis, decessit quadragenarius, Asisij, an. M. C C X X V II. No. Octob. ubi & sepultus, ac ei templũ nobile sine materia ulla dicatũ, ex ære collato Heliæ comitis eius præcipui solertia, diligẽtiaq́. Hic enim Helias biennio anteq̃ F. decederet, Vicarius institutus publice fuerat, quasi Generalis Frãcisci, q omnino magistratũ recusauerat, nec alius creandus, dum uiueret, ob eius reuerentiã uidebat. Igitur defuncto Frãcisco, Helias cũ esset doctrina, ingenioq́, ac rerũ experiẽtia præstans: superbo tamẽ animo, atq; intolerabili, eoq́ pptere a posthaberet, Ioan. Florẽtinus uir sanctus successor creat: qui paulopost uidẽs Heliæ turbas, Gregoriũq́ IX. Pon. ei fauentẽ, se sponte abdicauit. Helias interim in conciliũ fratrũ centuriatus uenit, clausas sibi portas effringit, ac ui comitũ suorum in locũ pristinũ restitutus, Gregorio probãte fuit. Illi rursus cõuenientes paulopost eum deiecerũt, & Albertũ Pisanũ uirum tunc clarũ, Gregorio etiã probante, surrogauerũt. Ille ad Fredericũ II. Imp. confugiens, eius auctoritate multas ordini turbas excitauit. Quãobrem ab Innocentio IIII. sacris interdictus, paulopost Cortone grauiter ægrotauit, præteritorumq́ pœnitens ueniã ab eodem Pontifice meruit, ex uaticinio Frãcisci, qui sæpe illum castigauerat, ac prædixerat, ex præscito prædestinatũ precibus ad deũ reddidisse. Foreq́ propterea ut ille quandoq; ab errore desisteret. Auctus exinde paulatim ordo, ut cũctis postea multitudine uirorũ præstiterit, & sacerdotio, & doctrina, & sanctitate pręcellentiũ, ut nec ei cardinalis Armacani Aueniõe in cõsistorio uehemẽs nocuerit insectatio, an. M. C C C L V II. dictitantis turpe esse Christianis sponte mẽdicis esse. Pontifices tres primũ fuere. Nicolaus IIII. qui & Hieronymus Asculanus, Alexãder V. qui & Petrus Cretensis natione, Xistus IIII. qui & Franciscus de Ruuere Sauonẽsis. Quorũ duo ultimi summi etiã theologi extitere. Cardinaliũ uero turba ingens. Inter quos Bonauẽtura præpollet. Hic ex oppido Balneoregio ob eius uirtutem & nobiles cõmentarios ab eo editos in patrũ numerũ ex generali à Gregorio decimo relatus est. Habitum quo nunc utũtur instituit, cum prius pastorali modo incederẽt. Dum priuatus esset, ne gratis uictitaret, sacros aliquos libros scriptitare solebat, ac custodi tradere mercedis loco uenundandos.

Helias. Ioan. Floren. Albertus Pis. Põtifices III. Nicolaus IIII Alexander V Xistus IIII. Cardinales Bonauent.

nundandos. Postremo à Xisto IIII. in catalogũ relatus fuit. Eius postea libros epitomauit
Guillelmus Fulginas eiusdem ordinis. Matthæus de Aquasparta item Cardinalis à Nicolao
IIII. factus, scripsit indices siue pinaca ex ordine literarum, in libros Sententiarum. Ab eo/
dem & Bentiuenga Tudertinus. Vitalis de Furno, Cardinalis à Benedicto XI. factus, anno
M.CCCIIII. Quo etiam tempore rex Armeniæ Ioannes dimisso regno nepoti suo Leoni
professus ordinem minorum est. Quo habitu etiam in Turcas tunc aduersus uenientes pu/
gnans occubuit. Ex quo in Aquitaniã translatus clarere prodigijs dicitur. Bertrandus item
de Turre nobili Mediolanẽsium familia, q sermones quadragesimæ cõposuit, & Petrus Au
reolus Præsul Aquensis ab eodem Pont. in patrũ etiam numerum relati. Tresq́ uno tempo
re fuere Cardinales, Vuilielmus Furnerius ab Innocentio V. Marcus Viterbiensis ab Vrba/
no promoti ad eundem ordinem. Quo tempore Iacobus Florentinus & Guilelmus Campa
nus apud Saracenos martyriũ subierunt. Sed paulo supra hos Benedicto XI. sedente qua/
tuor alij eundem felicem exitũ sunt adsecuti, Thomas Tollentinas, Ia. Paduanus, Petrus Se
nensis, & Demetrius conuersus siue laicus eorum interpres. Alexander autem de Ales, qui
tot monumenta reliquit ingenij: statim post Franciscum apparuit. Et longe post eum sedẽte
Nicolao IIII. Alexander de Alexandria Italiæ Generalis, qui in libros quoq́ Sentẽtiarum
scripsit: sepultus Romæ in ara cœli. Alexander de uilla dei, qui doctrinale edidit, appellatus.
Ramundus ex prouincia Prouinciæ generalis ordinem sororum de pœnitẽtia uocatarum,
quem Franciscus olim instituerat, ut à Nicolao IIII. tunc Pontifice probaretur, impetrauit.
Deinde cum à Bonifacio VIII. ad sedem Paduanã promoueretur, pertinacius renuit, se im
parem oneri dictitando. Ille uero in malam accipiens partem, At inquit, multo magis impar
uideris officio isti tuo: quare eo deiectus est, cum utilis maxime uideretur. Hoc tempore ca/
pta Ptolemais à Saracenis, uirginesq́ S. Claræ quæ ibi aderãt in cœnobio, se mutuis uulneri
bus uultibus fœdauerunt, ut ab hoste spernerentur. Quare ad unam omnes interfectæ. Gual
terius Burgensis minister Turoniæ, quem ob sanctitatẽ prodigijs clarere dicunt, magnumq́
æs alienum benigne pauperibus faciẽdo contraxisse. Cum summus esset theologus, multaq́
scripsisset, ac inuitus Præsul Pictauensis crearetur, uenit in litem pro iure ecclesiæ suæ, cũ Præ
sule Burdegalensi, qui paulopost Pontifex creatus nomine Clementis V. hunc aduersarium
suum præsulatu deiecit. Quare Gualterius cum hanc iniuriam æquo animo tulisset, moriens
corpore huiuscemodi chirographum imponi iussit. Ad iustũ dei iudiciũ appello: quod Cle
mens cum legisset, dicitur expauisse. Præter hos uiri doctrina clari. Io. Scotus, An. M.CCC.
qui scholam eo tempore Parisiensem magnopere illustrauit. Stilis discipulorum dicitur con
fossus, nec satis de ipsius fine ueritas comperta. Cuius famam propè consequitur discipulus
eius Franciscus Maronis. Guilelmus quoq́ Okam temporibus ferè illis effulsit, cuius logica
magno est in precio. Ricardus de media uilla. Michael Cesenas. Nicolaus de Lyra è Iudæo/
rum secta ad fidem conuersus sacros omnis libros enarrauit, Io. XXII. sedente: quo tempo
re Gerardus Odonis generalis multis editis commentarijs claruit in prouincia Aquitaniæ,
sub quo alter Gerardus uir quidem idiota, uerũ sanctitate notissimus. Is è Valentia oppido
Padi oriundus, & familia Cagniolorũ non infima, adolescens annos X. post obitum patris
mariti ex podagra laborãti, adstitit, qua defuncta omnibus omissis ac distributis, in peregri/
natione uaria, uitaeq́ abstinentia maxima, aliquot annos consumpsit. Demum iam quadra/
genarius ordinẽ professus habitu cõuersi siue laici annos XXXV. persancte perseuerauit.
Decessit Palermi, anno M.CCCL. ubi & sepultus. Viuẽs signa plurima sanctitatis ostẽdit,
lymphatos morbisq́ alijs oppressos curando, ac futura prædicendo. Sed quando ad hoc ge
nus peruenimus, cõmemorandus Antonius Vlyssiponensis è comitibus Francisci, qui Pa/
duæ decessit, ubi templum ei nobile dicatum. Bonauentura supra dictus. Ludouicus Præsul
Tolosanus Caroli II. regis Siciliæ filius. Bernardinus Senensis à Nicolao V. in Catalogum
relatus. Is collapsum ordinem, in frugalitatem obseruantiamq́ pristinã reduxit. Adeo, ut po
stea cum Antonius de Rusconibus, natione Transpadanus Generalis crearetur, Obseruan/
tium partes alterum sibi delegerint. Res ad Eugenium reiecta, uicarius Generalis separatim
obseruãtibus datur cum potestate generalis. Sed nostra memoria huiusq́ & ordinis & seculi
felicitate huiuscemodi uirorũ bonum numerũ uidimus, qui & exemplis optimis, & concio/
nibus aures, & corda fidelium tenuerunt, sedesq́ nunc beatorum possidere existimantur. Ia
cobus Picens, Ioannes Capistranus, qui à Pannonijs ualde colitur, quos erudijt per interpre

Guillelmus Fulginas. Matthæus de Aquasparta. Bentiuenga Tudertinus. Vitalis de Furno. Io. rex Armeniæ. Bertrãdus de Turre. Petrus Aur. Vuilielmus Furnerius. Marcus Vit. Martyres iiij. Alexan. de Ales. Alexãder de Alexandria. Alexan. de uilla dei. Ramundus Genuensis Generalis. Gualterius Burgensis. Io. Scotus. Franciscus Maronis. Guilelmus Okam. Ricardus de media uilla. Michael Cesenas. Nicolaus de Lyra. Gerardus Odonis. Gerardus Valentinus. Antonius Vlyssipon. Ludouicus Præsul. Bernardinus Senensis. Ia. Picens. Io. Capistranus.

Michael tem cōcionando Michael Mediolanen. uehemens in sermonibus. Cherubinus lege Spolett *Cherubin.* nus ex Eubœa oriūdus. Antonius Vercellēsis. Bernardinus Fertinus. Angelus de Clauasio. *Antonius* qui Summā angelicā uulgo notissimā edidit. Amodeus Hispanus, quē ego magnopere ob *Bernardi.* seruabam. Is tantū Generali obtemperabat, cætero reliquis obseruantibus similis, tertiā quan *Fertinus* dam familiam instituit, Cœnobiaq; plura trans Padum, tum in urbe Roma eo more excita *Angelus* uit. Ipse autem sola amictus tunica nudis pedibus ambulabat: pane & aqua semel die uesce *de Claua.* batur post horam nonam statim post sacrificium, quod Xysti concessione Pontificis differe *Amodeus.* bat. Duas post hæc horas adeuntibus audiendis, reliquum tempus precibus diuinis sub ca uerna montis immorando tradebat. His autem omnibus Robertus ex Alecio Apuliæ oppi do præferendus erat, si per eius uitæ cœptiq; propositi inconstantiā licuisset. Nam adolescēs admodum cōcionari cœperat, tanta eius eloquētiæ, morumq; admiratione, ut omnes in ea dem arte & pronunciationem, & gestus eius imitari conarentur procemiandi, exclamandi, cōmiserandi, digrediendi, epilogandi. Nouus quasi orator diuini uerbi modum seculo mon strauit. Trecentos persuadendo ad hunc ordinem deduxit ut ipse testabatur. Matronarum deinde certatim eum adeūtium concursu atq; libidine paulatim illectus uesanus cœpit esse. *Clara uirgo* Præsul postremo factus in patria, senex inter cōcubinas decessit. Clara uirgo Asisinas Fran cisci quē maxime obseruabat & disciplinam & uitæ genus æmulata, similem inter mulieres ordinem instituit, quem Alexāder postea quartus probauit, ac ordini minorum subiecit, in *Helisabeta* quo plurimæ postea profecere, inter quas Helisabeta Pannoniæ regis filia post uirum defun ctum. Sanctia item Roberti Siciliæ regis relicta, quæ plurima etiam eius ordinis Cœnobia cōstruxit, uiri exemplum secuta, qui moriens Minorū amictum induit: sed ipsa felicius, quæ *Clara alte* uiuens professa est. Clara item altera uirgo, ordinis Eremitarū Augustini, sanctitate claruit *ra.* apud Montēfalcum Vmbriæ oppidum, anno M.CCC. Sororum quoq; de pœnitentia uo catarum disciplinam & instituta à Francisco quondam ordinata Nicolaus IIII. probauit.

EREMITARVM ORDINIS VIRI

DEINCEPS Eremitarum uiri, qui tertiū inter mendicantes obtinēt locum. Hi ab initio, ut ait Io. Andreæ ex pluribus ordinibus, ac Eremitis, simul in unum coacti, sub Augustini ordine, cum baculo, & zona pellicea Alexandro IIII. ac S. Bonauenturæ eius legato probati fuere. Inter eos autem qui huic uitæ gene *S. Guilermus* ri initia dederit Guillermus, quē alium alij tradunt: apud plures uero Aquita niæ dux fuit, anno ferè M.CLVIII. sub Eugenio III. diui Bernardi præceptis eruditus, reli ctis omnibus Romam uenit. Idemq; tolerantiæ gratia loricam cum triplici indutus cathe na Hierosolymā petijt: deinde S. Ia. oraculum in Hispania, rursusq; inde Hierosolymam, ubi à Saracenis captus, pauloq; post dimissus, ac reuertens in insulam Hetruriæ proximam ad plicuit, apud quā in loco deserto aliquandiu substitit, eremitarū modo in saltibus proximis durissime uictitando. Post hæc Romam repetijt, inde Centūcellas uenit, inde Ariminū, po stremo in patriam reuertens multis ordinatis simul & cōstructis Eremitarū cœnobijs, extin ctus est in magna populorū ueneratione, adeo ut successores Guillermitæ cœperint uocari. *Guillermus* Fuit & alter Guillermus Præsul Bituricensis Imp. Philippo M.CLXXXI. prius monachus *Præsul Bitu.* Gradimontensis: deinde Abbas cœnobij Carolacensis. Postremo Præsul, in Catalogum ab *Ioan. Bonus* Honorio III relatus: ut author Vincētius. Ioannes Bonus Mātuanus, anno M.CCXII. *Mantuanus* uixit in Æmylia, magna sanctitatis fama, ubi cœnobia plura eiusdem ordinis instituit. Dein de in patriam reuersus in cœnobio prope mœnia à ciuibus cōstructo, usq; ad extremū uixit: *Nicolaus Tol* relatus inde post mortē in urbem. Nicolaus Tollentinas, an. M.CCXCIII. abstinētissimus *lentinas.* omniū sui tēporis, pane & aqua semel in die tantum uescebatur, ab omni procul ocio uerbo *Egidius Ro.* rumq; uanitate: ab Eugenio III. demū in Catalogū relatus. Ægidius Ro. & ut quidā est au *Vgolinus Vr* thor, è Columnensiū familia, generalis: deinde Præsul Bituricēsis fulsit è schola Parisiensi sub *beueteranus.* Martino IIII. cuius opera uulgo notissima. Vgolinus Vrbeueteranus Patriarcha Cōstanti. *August. Sicu.* docuit etiam Parisijs: scripsitq; sub Nicolao IIII. Augustinus natione Siculus generalis, iuris scientia præditus. Antea siquidē Manfredo Siciliæ regi familiarissimus, eiusq; consilijs adhi bitus fuit, quo extincto ord. professus, generalisq; factus, paucis post annis officio se abdica uit, locumq; in recessu quodā prope Senam petijt, ubi scriptitando, & lectitando, usq; ad ex *August. An* tremum persancte uixit, interq; beatos colitur Senæ. Augustinus alter Anconitanus plures *conitanus,* & utiles cōmentarios reliquit, inter quos de ecclesiastica potestate ad Io. XXII. uitæ præte

rea integritate,& abstinentia clarus:quapropter in beatorũ & ipse numero recensetur.Ia.Vi
terbiensis præsul Neapolitanus aliquantulum tempore superior,scripsit etiam plura,tum de
Christiani regimine ad Clementẽ V.Bonauẽtura Paduanus,è Generali,Cardinalis S.Cæci *Bonauẽtura*
liæ factus,sub Io.xxij.doctrinæ sanctitatẽ adiecit, ut q pro martyre ferè colatur,à Carrariẽsi *Paduanus.*
principe sagitta peremptus, dum ecclesiæ libertatẽ cõtra tyrannos tuetur.Henricus de Vri
maria.Inter beatos & illi putantur uitæ meritis uulgo cognitis, Vitus Pannonius,& Philip *Vitus Pan.*
pus Placentinus.Simon Carsulanus patria quam Cascinã nunc uocant,emicuit sub Grego- *Phi.Placenti.*
rio XI.doctrina,scriptis,& uitæ integritate in magna quondã Florẽtiæ opinione, ubi & cœ *Simon Car.*
nobiũ uirginũ sui ordinis excitauit.Greg.Arimineñsis generalis sub Benedicto xi.Parisij pro *Greg.Arim.*
fecit,edidit utilia complura.Thomas Argentinen.patria,natione Germanus Generalis post *Thomas Ar.*
eum creatus,scripsit plura & optima quibus maxime Germani utuntur. Henricus quoq; de *Henricus*
Vrimaria doctor Parisien. & Hermannus post eum multa scriptitarunt. Gerardi duo,alter *Hermannus*
Senensis,alter Bergomẽsis patria,Præsul Sauonensis sub Clemente VI.uterq; doctissimus, *Gerardi II*
scriptioniq; utilis.Posterior etiam Bergomi ubi decessit,beatorũ honoribus colitur.Guiliel- *Gulielmus*
mus generalis ob doctrinã,& animi uirtutem ab eodem Clemente Præsul Nouariensis crea
tus, exemplo Augustini xij.sibi socios eiusdem ord. elegit, quibus cum horas obiret. Multa
quoq; tẽpla,& ædis collapsas,castraq; sui præsulatus restituit,persancteq; usq; ad extremum
uixit.Barptolemæus,Vrbinas,& ciuis,& præsul collegit Milleloquiũ.Dicta uidelicet Augu *Barptolemæ.*
stini in ordinem literarum redacta.Paulus Venet.sub Innocentio VII.complures & egre- *Vrbinas.*
gios in omni philosophia commentarios edidit:decessit admodum iuuenis.Iordanis quoq; *Paulus Vene.*
Germanus,& Iacobus Toletanus hoc ferè tẽpore fuere,plurimaq; sunt ex utroq; scripta.Au *Iordanes Ger*
gustinus Romanus Generalis sub Io.uigesimotertio in theologiam etiã scripsit. Dionysius *manus.*
è Burgo S.Sepulchri multam poeticæ operam dedit,quapropter commentarios in eam edi *Ia. Toletan.*
dit, Fabularum quoq; tropologicum sensum. Gabriel Spoletinus item nonnulla.Inter Cardi *Aug.Rom.*
nales uiri doctissimi duo,Nicolaus Fabrianẽsis, & Alexãder è Saxoferrato Generalis à Pio *Dionysius è*
II.in patrum collegium cooptatus,cuius sepulchrum Romæ in æde Augustini cernitur.His *Burgo.*
omnibus adijciendus Marianus è Chinatiano Columnensium oppido,Generalis pauloan- *Nicolaus Fa.*
te ob eloquentiam factus,quẽ unum in templis sermones habentem ingenti adplausu,sum- *Alexander*
maq; dulcedine,populi gentium omnium audiebant. Verum cum ipse cæteras animi cupi- *Cardinales.*
ditates superasset,gloriam quæ ultima perfectis exuitur,superare non ualuit.Siquidem mis- *Marianus*
sus ab Alex.VI.Pon.ad Fre.Regẽ Neapolitanũ adfinitatis ineũdæ gratia,cũ rebus infectis
reuertẽs neutri se parti satisfecisse animaduerteret,ac spem propterea magni honoris amisis
set,ex animi dolore Tybure decessit.Reliquit Ægidium Viterbien.theologum, nominis &
eloquentiæ successorem,proposito etiã ac doctrina superiorem. Carmelitæ in mõte Carme *Carmelitæ*
lo mora Heliæ & Helisei nobilitato ab Alberto patriarcha Hieroso. an.M.CCLXXXVI *Albertus pa.*
primum instituti fuere,diuerso quo nunc utuntur amictu.Honorius IIII. qui illos à Sulta-
no eiectos excepit,eum siquidem interpolauit ordine comprobato,ac diuæ uirginis nomini
dedicato.In quo iam famam consecuti sunt Andreas Hierosolymitanus, Andreas Florenti
nus Præsul Fesulanus, Cyrillus uir Græcus, Franciscus Martini,Gerardus Bononiensis do-
ctor Parisiensis,Guido Perpinianensis Generalis qui postea Præsul fuit Maioricensis,Io. de
Bachone,Io.Balistari.Petrus de Casa Generalis patriarcha Hierosoly.Petrus Thomas pat *Thomas*
triarcha Constantieñ apud Cyprum. Thomas Valdensis qui ad Martinum quintum con-
tra sectam Vicleuistarum scripsit. Qui omnes doctissimi uiri scripta etiam plura reliquere.
Duo quoq; ultimi inter beatos commemorati.Sed omnis & tempore & fama Albertus an- *S.Albertus*
tecellit è Drepano Siciliæ nobili genere natus post parentum sterilitatem annos XXVII.
quapropter ex uoto huic ordini oblatus à puero persancte perseuerauit, cuius festum coli-
tur.Seruos B.Mariæ An. M.CCLXXXV.Martini IIII.tempore VII.Florentini merca *Seruorum*
tores ediderunt, beati omnes putati, quorum princeps Philippus Tuderti iacet. Is cæteris *ordo.*
hanc diuinitus accepisse uiuendi formulam cum habitu retulit, qui è uestigio ædem nuncia
tæ religionis caput excitauere,quos sub Augustini ordine postea Benedictus XI.& Vrba-
nus VI.probauere.Ordo item à Brigida uidua institutus. Hæc enim in Suetia nata princi- *Brigida Ger.*
pis uiri filia ditissima Romam uenit sub Vrbano V. Anno M.CCCLX.ubi quotidie loca
religiosa pedibus obibat. Ritum ab se institutũ probari obtinuit,ut Cœnobium commune
utriq; sexui foret:murorũ tamen ac adspectus separatione,ut uirgines superiora habitarent.

monachi uero inferiora, templum uero cõmune, Omnibus aũt Abbatissa præesset. Sunt plu-
ra huiuscemodi in Germania, sed extra muros Lubecẽses pulcherrimũ atq; amplissimũ. Fuit
& altera Brigida uirgo Scota genere sub Io. primo D. X X I. festũ Cal. Feb. Iesuati sub Vrba-
no V. cœperunt apud Senam in Hetruria. Ab initio namq; inter se societate coniuncti diui-
nis præceptis priuatim & in proprijs domibus inuigilabãt certa uitæ formula, mox eidem
Pontifici probati addito amictu quẽ nũc gestant. Author primus Ioannes Columbinus ci-
uis Senensis. Is uir fuit idiota, mercaturæ tantũ & auaritiæ studijs deditus, filios & uxorẽ ha-
buit admodũ religiosam, cuius uerbis ac castigatione paulatim & ipse religiosior factus, ca-
stitatem cũ ea perpetuã deo uouit, uiliore sumpto amictu, simul rem negligere, ac facultates
egentibus distribuere cœpit. Mirabatur uniuersa ciuitas ex lupo factum agnũ, mutationẽq;
subitam. Ille deinde Franciscũ Mini, item Senensem sociũ primũ ad hoc adsciuit, paulatimq;
alios. Crescente mox numero sub eodẽ Vrbano suspecti atq; planè insimulati tanquã Frati-
cellorum sectã imitãtes. Res itaq; adeo dubia fuit, ut plures iam professi auerterẽtur. Dei tan-
dem prouidentia patefacta ueritas, institutumq; probatũ. Ipse interea Ioannes Senis persan-
cte obijt, ubi prodigijs claret. Anno. M. C C C L X V I I. Post eum Romulus Florẽtinus, dein-
de Ioannes è Tosignaco castro Imolensis agri Præsul Ferrariẽsis in hoc ordine sanctitate cla-
ri. Romæ Nicolai V. cõcessione, opera Latini Cardinalis Vrsini ædem S. Io. & Pauli in Cœ-
lio monte habitãt. Cœlestinos, an. M. X C V I. Pe. olim Cœlestinus V. ceptauit: postq; se pon-
tificatu abdicauit sub ordine S. B. Hi nunc in urbe apud S. Eusebiũ habitant. Canonicorum
regularium S. Georgij in Alga Venetijs ritum aliquot uiri probi sub Gregorio X I I I. sunt
aggressi, quorum princeps Laurentius Iustinianus uir patricius fuit inter beatos adnumera-
tus, qui se suumq; omne patrimoniũ ei loco dicauit, moxq; patriarcha primus Venetiarum
factus. Cuius exemplũ secuti Antonius Corarius ipsius Gregorij nepos, postea Cardinalis
Ostiensis, & eius socius Gabriel Condelmera, qui deinde Eugenius quartus extitit, ordinem
ipsum, & locum cum diuitijs, tum optimis institutis ornauerunt. Marinus etiam Quirinus,
Mascus Contarenus Patriarcha Venetiarũ, Veneti omnes patricij inter hos ob uitæ sancti-
tatem proceres nominantur. Hi tamen authorati non sunt neq; profitentur, Montoliueten-
ses in illa pestilenti trium Pontificum discordia initia sumpsere. Anno M. C C C C V I I. Hi Se-
nenses primũ fuere, quorum princeps Bernardus è Ptolemæorum familia, qui temporũ per-
turbationes perosi in proximum Senæ collem sese recepere, eum de nomine illius Hierosoly-
mitani dominicis uestigijs frequentati appellantes: sub ordine Benedicti, Gregorio X I I.
probãte. Eremitæ Hieronymi sub Augustini ritu nõ quidem authorem Hieronymum, sed
Redonem quendam Montisgranelli Comitem optimũ uirum apud Fesulas habuere, Gre-
gorio X I I. probante. Verũ à Lupo Hispalensi eiusdẽ ordinis generali postea Eugenij IIII.
authoritate interpolati: denuoq; instituti amictu quem hodie gestãt. Huius Lupi sepulchrũ
uisitur in Auentino in æde sancti Alexij ubi cœnobium eorum. Eremitæ S. Honophri in ur-
be minime profitentur, exordium apud Vrbinum ab hinc annis ferè centũ habuere ex quo-
dam Petro Pisano, cuius corpus Venetijs contegitur.

Brigida uirgo Scota. Iesuati. Io. Columbinus. Romulus Florenti. Io. è Tosignaco. Cœlestini. Canonici reg. S. Georgij. Mõtis Oliueti. Eremitæ Hierony. Eremitæ Honophri.

ORDINES MILITARES, AC PRIMVM S. IO.

Milites S. Ioannis.

IS ORDINES adijciam milìtares, ac primum qui Hierosolymis cœperunt.
Fuere autem tres, sancti Ioannis Baptistæ, Templariorum, & sanctæ Mariæ
Teutonicorum. Ioannes Hircanus Maccabæorum unus, primus Xenodo-
cheum pauperum dicitur Hierosolymis constituisse, quo recepta à barbaris ci-
uitate subuerso, Sultanus Aegypti, qui eam tenebat, quartam urbis partem
Syris Christianis sub annuo tributo incolendam concessit. Latini quoque ab eo impetra-
uere, ut & ipsi, qui ritus Syriacos, aut Græcos non sequerentur, iuxta sepulchrum habita-
re ea ratione possent, ubi & cœnobium diuæ genitrici construxere, quod de Latina uul-
go appellabant, cui Abbas præerat. Huius erat inprimis officium hospites excipere La-
tinos. Eodem exemplo breui post tempore alterum uirginum cœnobium diuæ Magdale-
næ iuxta dedicarunt, quod item fœminas exciperet. Confluentem igitur peregrinorum ca-
teruam, cũ loci non caperet angustia, Xenodocheũ prope etiam cõstituerunt, quod diuo Io-
anni Baptistæ dedicauere: admoniti Zachariæ patris memoria, qui in eum locũ sæpe ad me-
ditandũ cõuenerat. Habeo tamẽ authorẽ, qui dicat nõ Baptistæ, sed Io. Eleemosynario dica-
tum fuisse. Is Patriarcha fuit Alexãdrinus, genere Cyprius, sub Phoca Im. q ob eleemosynas
frequentes,

Io. Eleemosynarius.

frequentes, & in pauperes misericordiam tali nomine dignatus fuit. Nam & pauperes dominos suos appellare solebat. Et quando locus ab initio reditu carebat, partim è fructibus utriusque cœnobij, partim ex ære collato uictitabant. Quidam postea Gerardus, qui diu Xenodocheum id administrauerat, cum aliquot socijs amictum, ac ritum, quibus nũc degunt, sibi prius adsumpsit: parí'que exemplo Agnes, quæ cœnobio uirginum præerat, professa est. Res deinde per Patriarcham & Pontificem probata, breui tempore adeo coaluit, ut opes deinde maximas principum liberalitate adsequerentur. Creatus mox Raimundus primus magister, qui cæteris præesset, & Rhodus insula à Gotfredo rege primo, qui ciuitatẽ co tempore unà cum cæteris ex barbaris receperat, eis concessa, quam in hodiernum usq; diem magna uirtute defensitauere. Ordinis censentur Augustini, orationem dominicam certo numero repetitam pro canonicis pronunciant horis. At his mores quoq; postea labefactati, cõtra quos diuus Bernardus inuehitur, ut nimio in apparatibus ac expeditionibus luxu utentes: profecto ignorãs quid ad hoc æui eorũ pleriq; facturi essent, quum non in armis, sed in ocio, interq; scorta, & epulas huiuscemodi luxuria fit. Templariorum authores IX. uiri extiterũt: *Templarij* quorum princeps Hugo de Paganis, & Gaufredus de S. Alexãdro. Hi primum sese probante, ac præsente Patriarcha uouerunt peregrinos sepulchrum adeuntes contra grassatores armis tueri, tum pro religione pugnare. A rege quoq; & templi Abbate impetrauere, ut in parte ædium ipsius templi eis habitare liceret, unde nomen sunt auspicati. Amictus ab initio nullum discrimen, Christianorum & præsertim Patriarchæ tantum misericordia uictitãtes. In qua quidem abstinentia IX. annis perseuerantes fuere, donec anno M.CXXII. Honorij Pon. ac Stephani Patriarchæ authoritate formula ordinis constituta, albus amictus tantum adsignatus. Inde Eugenij temporibus rubra crux addita. Res'q; adeo creuit, ut & Christianorum collationibus facultates maximas, & oppida quamplurima possiderẽt, creato magistratu cui obtemperarent, certam'q; pecuniæ summam Hierosolymas quotannis pro tuendis peregrinis mitterent. Sed ex bonis initijs pessima exempla subsecuta: quippe qui cò paulatim impudicitiæ peruenissent, ut noua excitata secta libidinem in mares publice confectarentur, simulachro etiam cui sacrificarent constituto. Cineres hominis fortis in bello extincti potarent, audaciores eo se pacto fieri existimãtes, alia'q; nefanda inter eos patrata. Quapropter anno M.CCCXII. à Clemente V. hic ordo sublatus, eorum'q; bona ex magna parte S. Ioannis militibus tradita. Teutonicorum paulopost subsecuta religio, ex utraq; priorum mixta: quippe qui hospitio excipiunt, & quum opus, pro fide armis decertant: initium *Teutonici S. Mariæ.* fecit, uir Teutonicus, qui post Hierosolymas receptas unà cum plurimis gentis suæ de exercitu Christianorum in eo loco remãserat, uxoremq; ac facultates habebat: motus suorum popularium sepulchrum adeuntium misericordia, qui neq; linguam nossent, neq; diuersorium haberent, domum suam Xenodocheum cõstituit, addito mox Patriarchæ autoritate, diuæ genitricis sacello, cui paulatim turba ingens sese curandis ægrotis dicauit. Nec solum è plebe, sed pleriq; nobiles, magniq; uiri. qui sumpto demum candido amictu cum atra cruce, in hanc quam hodie cernimus potentiam atq; frequẽtiam uenere. Nec nisi è suo genere admittunt, barbam'q; nutriunt. Hi demum deperditis Hierosolymis unà omnes patriam antiquã repetiere, eum'q; locum quem nunc Prusiam uocãt pulsis infidelibus occupauerunt, ut in Germania narraui. In Hispania quoq; ordines huiuscemodi plures. Milites primum S. Iacobi de Spata ord. S. Augustini. In quo magister primus Petrus Ferdinãdi sub Alexãdro III. *Milites sancti Iacobi* Pon. qui rem probauit: cuius uectigal annuum CL. aureorum millia, regum Hispaniæ munere cõcessa. Milites item de Calatraue ordinis Cisterciensis anno M.CXX. à Sanctio rege instituti in regione Toletana, à loco & prouincia Calatraue nuncupatis, ubi cœnobium *Calatraue* templariorũ fuerat: qui cum Saracenis minime resistere ualerent, nouis his militibus cedere sunt iussi, nigrum amictum cum rubra cruce gestantibus: quorũ magister non minus aureorum XL. millium reditus habet. Milites Iesu Christi in Lusitania anno M.CCCXXVI. *Milites Iesu Christi* apud Tomarium oppidũ nullius diœceseos sub Dionysio rege per Io. XXII. quibus & bona item templariorũ in Lusitania cuncta concessa fuere, tantum ut essent qui proximorũ Saracenorũ irruptionibus resisterẽt. Crucem gestãt rubram in atro amictu, ord. Cister. sub magistro cuius uectigal centum aureorũ millia. In eodẽ regno eiusdemq; ord. Milites cum cruce tamẽ uiridi apud Auisium oppidũ: quorum caput in regno Castellæ apud Alcantarã oppidum iuxta Tagum cœnobiũ amplissimũ uisitur. In Aragoniæ regno duo militũ ordines: *Milites Alcantara*

De redemptione captiuorum. primus, Sanctæ Mariæ de redemptione captiuorum seu de mercede: cuius author fuit Iacobus ille qui Balcares insulas subegit, anno millesimo CCXII. Gregorio nono probante. Amictum gerunt album eum atra cruce, quorum officium captiuos redimere. Inter hos sanctitate clari Raimundus Nonat Hispanus Cardinalis, Petrus Armengol Cathelanus. Montesiæ milites. Alphonsus Hispalensis. Religionis caput Barcinone. Alter ordo Montesiæ dicitur, qui locus est in regno Valentiæ, cum rubra cruce: ab eodem rege ac eodem ferè tempore excitatus, ordinis Cisterciensis, sub magistro & militia de Calatraue. S. Sepulchri Ordo sancti Sepulchri diu etiam stetit cum rubra ac gemina cruce, cuius caput Perusij: nuper uero ab Innocentio octauo militiæ sancti Ioannis agglutinatus iam penè interijt. SVNT item hodie qui arduum Ordo minimorum sunt aggressi propositum: ut Franciscus natione Siculus annis ab hinc ferè triginta ordinem instituit minimorum Iesu Mariæ, Francisci humilitatem & decreta simul cum amictu æmulatus, sed aliquantulum durius à carnibus & coctis cibarijs abstinent. Is enim nunc uiuit in Gallia in hominum magna dignatione, multis iam cœnobijs constitutis. Sunt & qui asperius uitam cœptauere eodem ferè tempore, crasso & ignobili lino tantum corpora contecti, capite ac pedibus nudis, ut rectè Linonchleni appellari queant, sicuti de quibusdam Indiæ populis traditur: nullo tamen authoramento, aut certa uitæ formula uagātes. Author eorum Iacobus homo Cremonensis, nunc agere fertur in Pannonia.

DE HIS QVI RELIQVIS IN ARTIBVS CLARVERVNT.

Theologorum, philosophorum'que turba, cum ipsis ordinibus repetita: nunc recentiores qui nomen aliquod adsecuti sunt: primum in artibus quas Græci κυκλικὰς, id est circulares uocant: uidelicet Grammatica, Poetica, Rhetorica, cum Mathematicarum & philosophiæ studijs. Qui nec admodum pauci, nec omnino despiciendi sunt. Nam ex illo quo literæ tot barbarorum procellis ab Italia migrauerunt, nulla gens prior quàm Florentina hunc Ausoniæ honorem restituit: si à Claudiano poeta initium faciamus, post quem rem literariam rursus ob philosophorum Theologorum'que nostrorum negligentiam qui hæc minime curauerunt, interpolatam, Dantes primum, paulo'que post Petrarcha in lucem reuocauerunt. Ab his igitur decet exordiri. Dantes Dantes poeta Florentinus è gente Aleghería, Durantes ab initio uocatus, intercisio deinde, ut fit in pueris, uocabulo. Natus anno M.CCLXV. liberalibus artibus in patria legitime eruditus, poeticæ deditus ab ipsa pueritia fuit. Amauit iu adolescentia Beatricem, cui carmina multa dicauit: maiora deinde secutus studia, opus egregium quod nunc extat Latinis plauè carminibus inchoauit. Cuius initium. Vltima regna canam: quod minime uena succedente ad uernaculum deflexit sermonem, in quo facile princeps emicuit. Pulsus exinde Florentia cum reliquis Albis ad Maruellum Malespinam Marchionem primo confugit: deinde ad Canēgrandem Veronæ principem: quem etiam iu auxilium partium suarum contra Florentinos dimicare compulit: quum'que apud eum ab initio in honore esset, paulopost ob linguæ licentiam contraxit offensam. Post itaque annos quatuor cum frustra reditum in patriam tentasset, etiam Henricum sextum ad Florentiæ obsidionem ducendo, spe omni amissa Rauennam profectus est ad Guidonem Polentanum eius urbis principem: apud quem in magna item dignatione fuit, ocium'que quale optauerat nactus, opus suum absoluit. Accidit ea tempestate ut bellum Veneti Guidoni mouerent. Dantes igitur orator missus de pace, minime ab eis acceptus aut auditus est. Reuertens itaque Rauennam rebus infectis paulopost morbo contracto uti existimatur ex animi dolore extinctus est: anno ætatis LVI. Scripsit præter hæc opusculum de Monarchia, ubi eius fuit opinio quod imperium ab ecclesia minime depēderet. Cuius rei gratia tanquam hæreticus post eius exitum damnatus est, cum aliorum, tum Bartoli iurisperiti sententia super lege I. c. præsules. lib. digestorum de inquirendis reis. Franciscus Petrarcha Franciscus patre Petrarcha quem ipse postea Petrarcham appellauit, natus est anno M.CCCIIII. apud Ancisam uicum agri Florentini. Inde puer infans à patre partium factione pulso, Aretium ductus est, ubi unà cum ætate literis & uirtute adoleuit, studio maxime poeticæ à natura deditus. Desperato in patriam reditu Auenionem se cōtulit: ubi forte per sacram VI. feriam uisam puellam Auretam in templo adamauit, Laureæ nomine adoptato: cōparatoq; paruo domicilio in ualle amœna, suos amores

amores rhythmis solabatur. Composuit item Africani gesta uersu heroico,& eclogas XII.
Libros quoque VII Inuectiuarum in medicum quendam. De uita solitaria. De remedio
utriusque fortunæ. Hinc profectus Neapolim ad Robertum regem apud eum magno in ho
nore fuit: inde Romam uenit, ac in Capitolio ingẽti populi adplausu laureatus est. Mortuo
post rege trans Padum contendens, Mediolani apud Ioannem præsulem Viccecomitem ali
quot annos uixit. Demum Paduam petens à Francisco Carrariensi eius ciuitatis principe,
comiter exceptus est. Cuius ope subleuatus factus'q; canonicus Paduanus, ocio literato se
penitus tradidit, uillam sibi cõparans apud Arquatam in agro Paduano, ubi postremo ex/
cessit anno ætatis LXXVI. Eodem ferè tempore Barlaam Calaber quidam S. Basilij mo/ *Barlaam Ca/*
nachus utraq; lingua eruditus, multa quæ ad has pertinẽt disciplinas uno uolumine coegit. *liber*
Quem imitatus Paulus Perusinus iurisperitus eius discipulus præfectus Bibliothecæ Ro/ *Paulus Peru/*
berti Siciliæ regis, cum planè literatus esset, multa & ipse collectanea reliquit, quæ præsertim *sinus*
ad physiologiam aut tropologiam fabularum poeticarum pertinerent. Post hos Colutius *Colutius*
Pierius è Stignano Vico agri Florentini è familia Salutatorum Bononiæ diu agitauit, quò *Pierius.*
pater olim Florentinorum discordia pulsus, apud hospitem se receperat. Profecit in artibus
liberalibus adeo, ut poeta, & orator ea tẽpestate nobilis haberetur. Adcersitus deinde à Flo/
rentinis scriba reip. in eo munere decessit. Quædam & ipse ædidit ut illius temporis non us/
quequaq; inepta. Ioãnes Galeatius dicere solebat, plus ei Colutij epistolas officere, quàm Flo
rentinorum (quibus tunc erat hostis) equites mille. Ioannes Bocatius è Certaldo genealo/ *Io. Bocatius*
giam deorum scripsit, de fluminibus & montibus: præterea fabulas, plura'q; alia uernaculo
sermone. Decessit anno ætatis LXII. Salutis M.CCCLXXV. His successit Ioannes Ra/ *Io. Rauennas*
uennas qui Venetijs præcepit, primus omnium qui ea tẽpestate post longa tempora ludum
in Italia aperiret: unde tanquam ex equo Troiano uiri præstantes plurimi prodierunt qui
postea scholis ac literis omnia referserunt. Hos ita iam Latinis legitime literis imbutos Ema *Emanuel*
nuel Chrysoloras schola rursus excepit, qui præceptor Græcæ disciplinæ Byzantius genere *Chrysoloras.*
sub Bonifacio IX. in Italiam uenerat, primum'que Venetijs, deinde Florentiæ docuit: po/
stremo in concilium Constantiense & ipse profectus, in eodem loco extinctus est, ac à Pog/
gio eius discipulo in funere laudatus. Ex eius item ludo Leonardus Aretinus, quem Andro *Leonardus*
nicus noster uerum & fidelissimum Græcorum librorum interpretem solebat appellare. Cæ/ *Aretinus.*
teros autem magis Paraphrastas. Admodum iuuenis ab Innocentio VII. adcersitus eius
breuium magister fuit, deinde Florentinorum scriba. Præter libros conuersos, historiam ædi
dit Florentinam, & Gothorum bellum ex Procopio sumptum: præterea Græce libellum de
repub. Florentinorum, ut uiri Latini non admodum inelegantem. Decessit Florentiæ æta/
tis anno LXXIIII. Salutis M.CCCCXLIII. peculio locuplete relicto, & absque liberis
cum uxorem nunquam duxisset, unico auaritiæ uitio tantum obnoxius. Varinus Veronen *Varinus Ve/*
sis Ferrariæ præcepit, literis ac stilo dicendi Leonardo inferior, diligentia tamen & labore *ronensis*
infinito. A discipulis quos domi alebat, & contubernij, & disciplinæ mercedem exigebat.
Inter quos fuit frater meus Ioannes Baptista præcocis adolescetis ingenij, cui si deus dedis/ *Io. Bap. Vo/*
set maiores in luce moras. poterat & ipse forte lumen aliquod literis adferre. Fuit & Vnghe/ *laterranus*
retus cognominatus uir Pannonius: postea præsul Quinqueecclesiensis, qui Græce Latine'q; *Vnghere.*
siue carmina siue prosam scriptitabat, ut non barbarus, sed Romanus legitime imbutus ui/ *Baptista*
deretur. Filius item discipulus'que eius Baptista Grammaticus, & ipse qui scholæ successit. *Varini.*
Ioannes Manectus, & Andreas Fiocus, ambo Florentini: inter illius temporis eloquentes, *Io. Manectus*
& ex eadem Chrysoloræ schola commemorati. Guasparinus Bergomas à Philippo Viceco/ *Andreas*
mite adcersitus Mediolani ludum aperuit. Is libros Ciceronis de oratore primus reperit ac *Fiocus*
perlegit, cum flagitiosa ac penè incognita litera scripti essent. In Quintiliano quoq; tunc in/ *Guasparinus*
uento semilacero emendando, multam cum adhibuisset operam, Quintilianus integer & *Bergomas.*
ex omni parte incolumis repertus est. Victorinus Fertinus Mantuæ Gonzagas iuuenes eru *Victorinus*
dijt. Carolus & Ioannes Aretini nobilia temporis illius ingenia, quorum alter scriba Floren *Fertinus*
tinorum Leonardo successit. Alter Ioannes cognomento Tortellius Romanæ ecclesiæ sub/ *Carolus &*
diaconus apud Eugenium quartum fuit. Orthographiam, uitam'que Athanasij, ac nonnul/ *Io. Aretini.*
la alia conscripsit. Petrus Paulus Vergerius Iustinopolitanus, iurisconsultorum suo tem/ *Petrus Pau/*
pore eloquentissimus, siue mauis dicere eloquentium iurisconsultissimus, simul & philoso/ *lus Verge/*
phus fuit. Apud principes Carrarienses Paduæ in magna fuit dignatione: de quo in eius pa *rius.*

tria supra

tria ſupra mentionem feci.

Maſeus Vegius.

Maſeus Vegius patria Laudenſis, Martini quinti Datarius fuit. Aeneidi Virgilianæ librum decimumtertium addidit, ſcripſit'que Encomium in Monicam Auguſtini matrem, quam magnopere colebat: ſuaq́ impenſa ex Oſtienſi oppido in urbem transferendam curauit, in ſacellum quod nunc cernitur ab eo conſtructum.

Leonardus Iuſtinianus. Tres Iuſtiniani oratores.

Leonardus Iuſtinianus, cuius familiæ felicitas eadē quæ olim & Curionibus cōtigit, ut tres in ea celebrati nominis eſſent oratores: duo Leonardi auus & nepos, & Bernardus filius ultimi. Laurentiū item Iuſtinianū ex eadē domo Patriarchā Venetiarū in ordine Cælеſtinorū dixi.

Franciſcus Barbarus.

Frāciſcus Barbarus Venetus è ſchola Chryſoloræ utraq́ lingua eruditus: ſcripſit de re uxoria libellū: orationes quoq́ & epiſtolas nōnullas. Dum Brixiæ prætor eſſet, eam urbē à maxima Philippi ducis obſidiōe, magna cum laude liberauit. Hic poſtremo ſeneſcēs uti ab Hermolao eius neceſſario accepi, literarum Græcarū quas probè tenebat erat omnino oblitus.

Omnebonus Vicentinus.

Omnebonus Vincētinus ex eadē prodijt & ipſe ſchola. Cōmētarios nō ineruditos Ciceronis de oratore cōpoſuit.

Gregorius Tifernas. Lilius Tifernas.

Gregorius Tifernas Græcis ualde elaborauit utilis'q́ fuit, diſcipulum'q́ in ea facultate nō admodū nomine inferiorē reliquit Liliū Tifernatē, qui Philonem Iudæum cōuertit, quanq́ is Cōſtātinopoli moratus eſt: nec ei defuit rerū omniū in ingenij lētitudine cognitio.

Antonius Panormitanus.

Antonius Panormita. Alphonſi Aragonis Siciliæ regis magiſter epiſtolarum fuit, eius'que dicta factá ue memorabilia cōſcripſit.

Ioannes Auriſpa.

Ioānes Auriſpa ſecretarius Apoſtolicus ſub Eugenio inter eruditos nō admodū ignobilis ea tēpeſtate.

Patricius Senenſis.

Patricij quoq́ Senēſis, qui in factione ciuitatis ſecuri percuſſus fuit, magnopere cōmēdat oratio ſimul & eruditio.

Pet. Candidus

Petrus Cādidus Nicolai V. Magiſter Breuiū fuit, poſteritati magis cognitus ob cōuerſum Appianū Alexādrinū, quàm ſuo ſeculo.

Blondus Florentinus

Blōdus Floren. Romæ uixit ſub Nicolao V. qui quanq́ nō admodū cultus, nō paruū recētiori hiſtoriæ, quæ collapſa uix'q́ nota ſcriptorū negligētia obſcuritate'q́ fuerat, adtulit adiumentū. Magnā'q́ propterea laudē diligētia adſecutus, eo'q́ maiorē quod Pius Pon. eius opus epitomare fuerit dignatus.

Poggius Florentinus

Poggius Florētinus è Terranoua oriundus oppido agri Aretini, mira & naturali facundia, præſertim in accuſationibus & inuectiuis, quas plures tum in Philelphū potiſſime ſcripſit. Aedidit & epiſtolas. De uarietate fortunæ. Hiſtoriam Florentinam. Cōuertit Diodorū Siculum, ac Xenophontis pædiam. Fuit in concilio Cōſtantienſi, quo tempore & Quintilianum & Aſconium Pedianum dicitur repeciſſe: poſtremo ſcriba reip. Florentiæ ducta nobili uxore ſuperſtitibusq́ liberis deceſſit.

Franciſcus Philelphus.

Frāciſcus Philelphus eius æmulus, genere Picens, patria Tollentinas, ad omne genus ſcripti ſeſe adcōmodauit, ac ut de Vinicio dicit Auguſtus, ingeniū in numerato habebat: Græca, Latina, lyrica, heroica, proſam orationem ex tēpore dictabat. Idcirco Franciſco Sfortiæ gratiſſimus, Mediolani profitebatur. Stilum eius Sfortias opus heroici carminis manifeſtat: quod non tam laudant qui legunt, quàm admirātur qui ſciunt quanta id celeritate ac facilitate abſoluerit.

Marius Philelphus

Filium reliquit Marium Philelphum, & ipſum grāmaticum uehemētis ingenij. Deceſſit Mantuæ ubi à Friderico Gonzaga ſalario fuerat ad docendū inuitatus.

Ioannes Simoneta.

Ioannes Simoneta natione Calaber, geſtis Franciſci Sfortiæ uolumen dicauit.

Laurentius Vallenſis.

Laurētius Valla primus ferè noſtro ſeculo qui orationē Latinam nulla obſeruatione fluentem in cōpedes quaſi redegerit, ac in neruos obſeruationis antiquæ conſtrinxerit, ædito ſuper hoc elegantiarum libro, qui quamuis in quibuſdam refelli poteſt, modum tamen poſteris oſtendit, uiamq́ ſtudioſis munijt, ut aliquid ipſi diligentius in copia præſertim librorum poſtea reperta inueniant. Quintiliani in primis admirator ſimul & imitator: maledicus alioquin in omnes. Cōtra ipſam demum religionem latrauit, ſcriptis quoque probare conatus nullum ius ſiue munus Imperij Pontifici conceſſum. Ex quo defuncto non defuit qui diſtichum huiuſcemodi iactaret. Ohe ut Valla ſilet, ſolitus qui parcere nulli eſt. Si quæris quid agat, nunc quoque mordet humum. HIS GRAECORVM manus adijcienda, qui ſeculum noſtrum clarius reddidere.

Beſſario Cardinalis.

Quorum princeps BESSARIO Græcus homo ac monachus Sancti Baſilij, ob doctrinam ab Eugenio IIII. Nicenus Cardinalis unà cum Iſidoro Cardinale Ruteno creatus, apud Apoſtolos habitauit: cuius domus officina liberalium artium fuit donec uixit: doctiſſimos ſemper uiros aluit atq́ fouit, Theodorum, Andronicum, Domitium Cattum, Sipontinum: ipſe uero ſemper in literis uerſabatur. Ad philoſophiæ Theologiæ'que ſcientiam, eloquentiæ ſtudia, maximū quidem ornamētum adiecerat. Platonem in primis obſeruabat. In cuius defenſionem cōmentarios ædidit contra Trapezuntium Peripateticū. Senatus ac patriæ linguæ columē fuit: poſtremo initio Xiſti pōtificatus dum ſpōte legatus in Galliam ad

compo neni-

componēdam Ludouici regis & Caroli Burgundi pacem,tanquam extremum deo munus
oblaturus,proficiſcitur,alteri ſuſpectus parti rebus infectis reuertitur.In itinere Rauennæ la
bore feſſus animiq́ dolore peſſundatus, contracto morbo deceſſit:in urbē deinde relatus ac
magnifice præſente Pontifice, quod antea nulli cōtigerat, funeratus in æde Apoſtolorũ hoc
diſticho ſepultus eſt. Τοῦτο Βησσαρίων ζῶν ἄνυσσε σώματι σῆμα, πνεῦμα δὲ φεύξεται πρὸς θεὸν ἀθάνατον.
Georgius Gemiſto uir etiā Græcus ac maxime Platonicus, ut qui defenſionē eius ediderit: *Georgius*
profitebat̃ in Græcia,ac eius nationis homines tantũ docuit,inter quos fuit Beſſario ſupradi *Gemiſto*
ctus,cuius ad illũ extāt epiſtolæ plurimæ.In die ſemel tantũ ueſcebat̃,ſtudioſiſſimus omniũ.
Georgius Trapezũtius patria,uenit è Pōto Romā,Eugenio ſedēte:peripateticꝰ & ipſe uir, *Georgius*
labore adſiduo circa diſciplinas omnis,utriuſque linguæ interpres eruditiſſimus,Scripſit de *Trapezũtius*
Rhetorica,uertit magnũ Ptolemæi opus quod Almageſtũ uocant:quare à Nicolao v.apo
ſtolicus ſcriba factus fuerat ob literas,publicoq́ ſalario profitebatur,quē ego ſenem puer do
centem audiui.In extrema ſenectute oblitus erat omnino literarũ,ſolusq́ urbē baculo nixus
incedere malebat. Deceſſit prole ſuperſtite.Theodorus Gaza patria Theſſalonicēſis,utroq́ *Theodorus*
eloquio & ipſe clariſſimus.Nam & in eloquētiæ philoſophiæq́ ac medicinæ ſtudijs huius fa *Gaza*
cile ſeculi princeps habebatur,æmulus omnino Trapezuntij.Cōuertit in Latinũ ſermonem
Theophraſtũ de plantis,& Ariſtotelis libros de animalibus,& problematũ:præterea libros
Ciceronis de ſenectute & amicitia in Græcā elegātiſſime linguā.Huius igit̃ uirtuti nequaq́
par fortuna fuit.Nam urbs Roma quantũ antiquitus hominum extulit ingenia & uirtutes,
tanto poſtea ob poſterorũ qui in ea dominātur luxuriā atq́ deſidiā contemnit.Viros quoq́
multos ego ſæpe memini, & literis & moribus claros magna huc expectatiōe ueniſſe,paulo
poſt fame coactos diſcedere.Igitur Theodorus cōpulſus & ipſe ob inopiā urbē deſerere, in
Apuliā ſe cōtulit,ubi paucis poſt annis iam ſenex exceſſit ſine liberis cum eſſet ſacerdos. Ex
diſcipulis reliquit Demetrium,qui hodie præcipit Mediolani magna nominis ac famæ cele
britate.Ioannes item Venetus ex ipſius prodijt ſchola,qui humilis admodũ receptus in con *Io. Venetus*
tuberniū Cardinalis S. Marci, mox in Innocentij dignationē ueniens opibus eſt auctus ſi-
mul & bibliothecæ Vaticanæ adhibitus. Laborabat ex podagra:exceſſit ferè ſexagenarius:
eius bona cum libris quos tantopere ſeruabat uulgo poſt mortē direpta,quod iuſto factum
iudicio putant,cum ex tot diuitijs nulli mortalium, nec fratribus benigne quicquam fecerit.
Ea præterea linguæ fuit licentia , ut unus omnino omnibus laudibus obtrectaret. Doctrina
alioquin & ingenio ſummis hoc tēpore uiris conferri poterat.Andronicus item Theſſaloni *Andronicus*
cenſis præceptor in Græca diſciplina ſecundũ Theodorum habebatur,forte & lingua patria *Theſſaloni-*
ſuperior.Nam unus omnes eius ſermonis authores euoluerat:ac ſcientiā quam cyclicam uo *cenſis*
cant,præterea Ariſtotelicā omnem diſciplinā probe tenebat. Romæ apud Nicenum uiue-
bat,profitebaturq́ non pari quidē uirtuti emolumēto. Quapropter ſicuti plærīq́ alij eius ge
neris coactus eſt egeſtate urbem deſerere,Florentiamq́ ſe conferre, ubi magno diſcipulorũ
cōcurſu inter quos Politianus fuit,aliquot annos profeſſus,demum in Galliam comatam pe
netrauit,dum ibi maiora ſperat emolumēta:ubi paruo poſt tēpore cum eſſet iam magnope
re ſenex,morbo extinctus eſt.Fuit alioquin pronunciatione ineptus, & qui præter ſtudium
literarum nihil omnino rerum gereret. Argyropolus patria Conſtantinopolitanus Floren- *Argyropolus*
tiæ diu profeſſus plurimos docuit : inter quos Donatum Acciaiolum. Deinde Romæ pu-
blico ſalario,ubi paulo poſt obijt relicto filio Iſacio nobili muſico.Aliquot Ariſtotelis libros
conuertit magis eleganter quàm fideliter,cum in hoc philoſopho haud aliter quàm in ſacris
libris uerbum uerbo reddere oporteat . Conſtantinus item patria Conſtantinopolitanus
Meſſanæ docuit:ubi iam ſenex proximis annis extinctus eſt. Paruum grammaticæ Græcæ
opuſculum ædidit quam in primis profitebatur , magnæque ſcholæ par admodum fuit , ac
Siculis magnopere ſatisfecit. Sophianum uero qui Romæ præcipiebat,ſimul & Georgium
Alexandrum præſulem Cretenſem , qui nuper etiam in urbe docuit: inter præceptores po- *Sophianus*
nam Græcæ diſciplinæ , quanquam Latinam parum attigerint : nec cum ſupradictis uel in
patria lingua conferendi,moribus alioquin humaniſſimis, uitæque probitate,quæ una ma-
xima eſt laus,forte ſuperiores . Ad Latinos nunc ueniam,ac prius Nicolaum Perottum è *Latini*
Saxoferrato Sipontinum præſulem.Hic Niceno contubernalis,ab eoq́ ob ingenium & ho *Nicolaus Pe-*
noribus & diuitijs auctus:uertit Polybij hiſtoriam iuſſu Nicolai quinti:ædidit & præcepta *rottus*
grãmaticæ quibus utuntur pueri,ac Cornucopiæ,diligentiſſimus uocabulorũ perſcrutator:
ſi quod

si quod undecunque incognitum audijsset, neque dormitare, neque rerum aliquid gerere solebat,
Pomponius Letus priusquam id inuestigasset. Eodem quoque tempore in urbe Pomponius Lætus, Porcellius,
& Chalcidius profitebantur. Pomponius natione Calaber Græcorum ignarus, tantum an-
tiquarium sese factitauerat, ac siqua nomina exoleta ac portentosa inuenerat, scholis osten-
tabat. Iuuentutem Romanam erudijt, labore alioquin adsiduo, noctibus totis uigilabat, li-
bros ipsemet scriptitando, simul & discebat, & proficiebat. Ex salario & discipulorum merce
dibus paruum agellum & domunculam in Quirinali sibi parauerat, ubi sodalitatem literato
rum, ut ipse appellabat, instituit: in qua urbis natalem ac Romulum coluit, initium quidem
Porcellius poeta abolendæ fidei. Porcellius poeta Neapolitanus, uerum ipse Romanus dici malebat ubi uixit
& extinctus est admodum senex: uir absque labore ac doctrina, in scholis eadem quotannis fe
rè & lectitabat, & uernacula lingua enarrabat: tantum carmina quibus omnia referssit natura
faciebat, non tam bona quàm facilia & penè extemporalia. Viro tamen huiuscemodi admi-
Chalcidius rator non defuit Fredericus Vrbini dux, qui res suas ab eo conscribi uoluit. Chalcidius Græ
corum non erat ignarus, nec imperitus grammaticus, attamen infans & absque genio. Dictio-
nibus in primis inuigilabat, Lexicounque cōdiderat, quod obitu ipsius superueniente Iouinia-
Io. Cāpanus nus eius discipulus sibi uindicauit. Ioannes Antonius Campanus, agro pascendisque ouibus
ab initio à patre relegatus fuit: natura deinde iuuāte, literarum iam prouectus tantum per-
cepit, ut scholæ Perusinæ diu præfuerit: deinde à Pio II. præsul apud Prætutinos ex paupe
re factus, in contubernio Senensis cardinalis fuit. Decessit ferè quadragenarius, corpore fuit
breui, moribus humanis, Græcorum omnino expers: uerum in orationibus facilitate ac ex-
Ioannes Andreas Aleriensis. temporalitate parem non habebat. Scripsit Brachij gesta. Ioannes Andreas præsul Alerien-
sis in librorum locis emendandis iure laudatur. Domitius Chalderinus patria Veronensis
his omnibus statim successit. Acri uir ingenio, primus qui hoc tēpore poetas duriusculos di
Domitius Calderinus. ligentius cœperit enarrare, & in eos cōmentarios ædere admodum iuuenis. Quare in princi
pum uirorum dignationem uenerat, diues'que propterea ac apostolicus Secretarius factus.
Decessit ex pestilentia natus annos XXX. Huius ego quanquam eram familiaris, uitium
unicum liuoris atque obtrectationis in omnis penè doctos non prætereo, dignus propterea
Hermolaus Barbarus. ut de Cœlio Quintilianus ait, uita longiore, ac ingenio meliore. Hermolaus Barbarus Fran-
cisci Barbari quem supra memorauimus ex fratre nepos, ætate & ipse florida Romæ deces-
sit ex animi dolore exacerbante, quod orator à Venetis missus, præter eius authoritatem se-
natus, Patriarcha Aquileiensis ab Innocentio fuerat creatus, ac propterea cōtumax & exul.
Scripsit Plinianas castigationes, ut ipse inscripsit, opus impar eius dignitati & uitæ institu-
to, moribus alioqui castissimis. Dictionum in utraque lingua curiosissimus fuit, easque à quouis
discere non dedignabatur, sæpeque proximos & familiares de aliquo dubio percontabatur.
Politianus ANGELVS Politianus Andronici discipulus Florētiæ præcipiebat. Medices iuuenes eru
dijt: mihi solebat epistolas cum Græcas tum Latinas scribere, sed sermone uernaculo plures,
quod frequēter faciebat occupatus, ne nasus aliquis stilo offensus impræmeditato, præiudi-
catæ iam de eo opinioni officeret. Rem adsumpserat perutilem si per mortem licuisset, autho
res uetustate aut negligentia collapsos locis emēdare ac restituere. Decessit quadragenarius.
Georgius Merula Georgius Merula patria Alexādrinus apud Vicecomites Mediolani agitabat, quorū histo
riam sumpserat scribendā, quam minime absoluit morte præuentus: rerum tamen cognitio-
ni lectioni'que quam proculdubio magnā adsecutus fuerat, magis quàm stilo uacauerat. Mar
Marsilius Ficinus. silius Ficinus non modicā in Platone cōuerso laudem est adsecutus. Christophorus Landi-
Christophorus Landinus. nus quanquam ingenio supradictis inferior, iuuentuti tamen Florentiæ Latina docēdo ad-
modum profuit, nec Græca penitus ignorauit. Bartholomeus Platina Romam cum F. Gon
zaga Cardinale Mantuano uenit, deinde dignatus à Xisto Pon. contubernalis simul & opi
Platina bus auctus, ædes in Quirinali sibi parauit, ubi & decessit sexagenarius, ædita Pontificum hi
storia, uulgo iam nota. Vir fuit alioqui grauis & procul à mendacio, eo'que præsertim admira
tione dignior, quod iam prouecta ætate, ac tirocinio posito, quod totum militiæ prius tradi-
Io. Picus derat, literas didicit. Ioannes Picus ex Mirandulæ oppidi Flaminiæ principum genere mira
ingenij doctrinæ'que fama, iuuenis proximis annis Florentiæ decessit, nōnullis relictis monu
mentis, fœlicior tamen si uita cōstantior. Hunc ego Ferrariæ cum illac iter cum legato Cardi
nale Aragonensi haberē, cum Leonardo Nugarolo iam tunc cum esset in rudimētis magna
spectantium admiratione puerū differentem, ac Protonotarij ornatu amictum uidi. Paucis

dein post

dein post annis spreto sacerdotio torquatum, sericatumque rursus Romæ adspexi: ubi ostentata doctrina simul & quibusdā propositis haud sanè scholæ Parisiēsi probatis, iussu Innoc. Pon. reiectus est: postremo factus alius, ut aiunt, uitæ fruges si per mortem immaturā licuisset uberes ostentabat. Restant duo ciues Florentini non admodū contemnendi. Matthæus Palmerius, & Donatus Acciaiolus. Palmerius ad ultimam peruenit senectutem: epitomen temporū reliquit, rerum maxima cognitione florebat, quam & ætate ac prudentia continuæ lectioni adiunctis fuerat adsecutus. Donati stilo nil dulcius optatur: cuius & lenitas & ornatus mores eius suauissimos refert. Prodijt è schola Argyropoli. Conuertit ex Plutarcho Annibalem & Demetrium, cōmentarios quoque in Ethica Aristotelis ædidit: in quo præter literas & uitæ castitas, & iusticia laudatur. Decessit in legatione, patrimonio filijs non amplo ob abstinentiam relicto. Filiæ uero ob eius in remp. merita haud aliter quàm Pauli Aemylij aut Aristidis ære publico nupserunt. QVI AVTEM IN Mathesi præstiterunt, longe pauciores. Quorum primū posuerim Guidonem Bonactum Foroliuiensem, cuius etiam extant opera. Sub Martino IIII. Pon. Is dicitur ciuibus suis qui tunc aduersus Pontificem certabant, horā pugnæ adsignasse, unde secuta uictoria, quod diuinæ prouidentiæ nobis incognitæ tribuēdum. Horoscopis nanque huiuscemodi nulla certa subest ueritas. Memoratur & Petrus de Haliaco Alemanus Cardinalis Camrracēn. ab hinc annis cētum, cuius in astrologia sunt nōnulli tractatus, inter quos de Parallelis XII, ad quos omnes Ptolemæi Parallelos reducit, multaque ipsius interpolat ac declarat. Ioannes item Mōteregius homo Germanus, Matthiæ Pannoniæ regi apud quem agebat gratissimus, à quo opibus & honoribus auctus fuit. Aedidit Ephemeridas inductis nouis à suo nomine calculis, confutataque Gerardi Cremonensis Theorica. Cōposuit epitomen in Ptolemæi magnū opus quod Almagestum uocant. Adcersitus à Sixto IIII. Pon. ad emendandum pascale Dionysij Cōputum Romam uenit, ubi paulo post excessit. Præceptorē habuit Georgiū Briobathum Germanū, egregium Mathematicū, cuius Theoricæ impressæ characteribus æneis circumferuntur. Ioānes de Sacrobusto item Germanus paulo ante in Sphæram cōmentarios ædidit. Andalus Genuensis, cuius meminit Bocatius ut præceptoris sui in hac disciplina. Laurētius Miniatensis, qui paucis ante annis in urbe decessit, non tam perfectus astrologus, quàm primus fermè qui Astrologiæ bonas artes & eloquētiæ studia adiecerat. Primus igitur qui hoc tēpore anni prognostica condere cœpisset, quē postea plurimi sunt imitati. IN Geometria & Arithmetica post ueteres illos Cāpanus primus effulsit circa Sal. annum M. I. Qui glossemata in Euclidem fecit, nōnullaque in Astrologia etiam cōposuit. Paulus Florētinus sub Benedicto XI. instrumēta etiam super his factitabat. In Musica Guido Aretinus, cōpositione manus, ubi notæ inspicerētur. In pictura Zotus Florētinus anno M. CCCXL. Cuius opera per Italiam extāt plurima, præsertim Florentiæ: Romæ uero nauicula Petri fluctuantis in atrio ipsius basilicæ. Petrus è Burgo S. Sepulchri, qui etiā de prospectiua picturæ librum conposuit. Et paulo supra nostram memoriā Pisanellus pictor simul & fictor. Eius opus pictus paries in æde Lateranēsi. Fuit in umbris & coloribus diligēs. Nostra uero ætate Hercules Ferrariēn. cuius Bononiæ nobilis in sacello pictura. In Pannonia item nōnulla, quò fuit adcersitus. Andreas Mantenga Mātuanus ædes quas Beluedere cognominārt in Vaticano ab Innoc. VIII. adhibitus ornauit, miro tenuitatis opere. Floret item nunc Romæ Iacobus Bononiēsis qui Traiani columnæ picturas omnis ordine deliniauit, magna omniū admiratione, magnoque periculo circum machinis scandēdo. Leonardus Vincius XII. Apostolos Mediolani in æde diuæ genitricis de gratijs, opus prædicatissimū. Petrus Perusinus cōplura & egregia, inter quæ Romæ sacellū in palatio Vaticani à Xisto conditū, & ab eo depictū, uno tātum uitio quod uultus aliquantulum indiserti in plærisque adspiciūtur. Melotius Foroliuiēsis iconicas imagines præter cæteros pingebat: eius opus in bibliotheca Vaticana Xistus in sella sedens, familiaribus nōnullis domesticis adstātibus. Ioānes Bellinus Venetus, qui aulam curiæ Venetiarū ornauit. Turcis etiā adcersitus, deinde remissus, hoc tēpore decessit. Inter sculptores Donatellus Florētinus omnibus facile præstat, antiquis cōferēdus, circa annū M. CCCCL. Cosmi Medicis ualde familiaris: eius opera in ære cōspiciūtur diuersis in locis. Huius etiā equestris statua Captæ Melatæ ducis exercitus Venetorū Paduæ. Antonius Pallaiolus sepulchrum Xisti IIII. in ære spectabile fecit, decēnio elaboratū. Andreas Cremonēn. Pium II. Iconicum numismate expressit. In quem est Cāpani epigrāma. Christophorus autē Mantuanus

Matthæus Palmerius. Donatus Acciaiolus

In Mathesi Guido Bonactus

Petrus Cardinalis

Io. Monteregius

Gerardus Cremonensis.

Georgius Briobathus

Ioan. de Sacrobusto

Andalus Genuensis.

Laurentius.

Campanus.

Paulus Florē.

Guido Aretinus

Pictores.

Zotus Florentinus

Pisanellus

Hercules Ferrariensis.

Andreas Mantenga.

Iaco. Bononiensis

Leonardus Vincius

Petrus Perusinus

Melotius Foroliuiensis

Io. Bellinus

Donatellus Florentinus.

Antonius Pallaiolus.

Andreas Cremonensis.

Christopho. Mantuanus

T . Paulum

Lyſippus iunior Paulū II. Lyſippus uero eius nep[illegible]dolefcēs Xiſtū IIII. Mirū'q; in ea domo uel fœminas nullo pceptore picturas oīs ab ipſa natura delineare edoctas cera etiā fingere ſolitas fuiſſe. Sūt etiā hodie q circa marmorea pſertim poſteris celebrabūtur, quorū pcipuus Archāgelus Florētinus cū prioribus certat: eius opus nup in ſacello Petronillæ beata genitrix Ieſum extinctū in ſinu tenēs. Item quanq; profanū, attamē operoſum, Bacchi ſignū in atrio domus Iacobi Galli ciuis Ro. Florentiæ uero ante curiā, Dauid ſtatua coloſſea. Gobus quoq; Mediolanēſis in baſilica Mediolanēſi pulcherrimā oſtentat artem. MEDICINAE inſuper peritiſſimi ſecundū Græcorū famā Arabes uiſi.

Medici Arabes. In primis Albatenius qui in Ariſtotelē cōmentarios ædidit, ac Galeni libros in Arabum uertit ſermonē, teſte Iō. Serapione, qui eodē ferè tēpore fuit anno M.LXX. ſcripſitq; de ſimplicibus. Raſis quē & Almanſorē uocāt, Arabs & ipſe, qui cunctorū ante ſe ſcriptorū cōmentarios ingēti uolumine coegit, quod medici cōtinentē uocāt, quod cuncta cōtineāt. Poſt annos deinde LXX. Auicēna emicuit Arabs item genere, patria Cordubeñ. è ſtirpe regia, qui præter medicinā, metaphyſicam ualde quidē poſteris probatā ſcripſit. Huius coæui Auerrois Ariſtotelis cōmētator & medicus, Zour quoq; qui ſapiēs cognominatur. Ioānes Meſuæ anno MCLX. de pharmacis ſoluētibus opus ædidit, & alia quædā quæ per mortē abſoluere nō licuit.

Petrus Aponius. Ex noſtris uero Petrus Aponius (Aponū enim uicus eſt in Paduano) ſub Io. XXII. Medicinæ ſuo tēpore princeps, in qua & nobile cōpoſuit opus quod cōciliatorē uocāt: ubi ueterū præcepta medicorū ſimul cōnectit atq; cōciliat. In problemata Ariſtotelis commētarios ædidit. Scripſit rogatus ab Innoc. VI.

Tadeus Florentinus. Tadeus Florētinus tempora etiā ſua illuſtrauit. Bononiæ docuit ac deceſſit ferè octogenarius: cuius tāta fuit nominis celebritas, ut ad curā extra urbē uocatus, nō uſſius quàm aureorū L. mercede in ſingulos dies peregrinaretur, uocatus'q; ab Honorio IIII. centum ſtatui ſibi uoluit. Itaq; reuerſus ab eo iam curato X. milia reportauit.

Tuſianus Dinus Huius diſcipuli Tuſianus & Dinus de Garbo, ambo Florētini præcellentes. Tuſianus cum ſe nō uideret ſatis fortunatū in curando, relictis omnibus ordinē Cartuſiēſem eſt profeſſus. Dinus autē ſub Io. XXII. Gruni chirurgi filius fuit, Bononiæ profecit ac docuit. Inuidia nominis clari multis infenſus Senas ſe cōtulit, ubi nuper ſtudiū literarū inſtitutū fuerat.

Thomas Dini filius Iuuenis admodū cœpit ſcribere in tertiā & quartā Phen quarti Canonis Auicēnæ. Deinde iam ſenior hortāte Roberto Siciliæ rege in IIII. Phen primi & ſecūdi Canonis. Scripſit præterea in libros Galeni de malitia cōplexionis, & in librū Hippocratis de natura fœtus. Quæſtiones uero nōnullas in medicina, philoſophia, Theologia. Enarrauit uulgarē cātionem Guidonis de Caualcātibus, quæ de natura & motu amoris uenerij tractat, rationibus philoſophicis demōſtrādo. Deceſſit Florētiæ, ſepultus in tēplo ordinis Mi. relicto Thoma filio, qui & ipſe in medicina cōmētarios ædidit, unde hoc ſumpſi.

Nicolaus Florentinus. Marſilius Iacobus Foroliuienſis Gentilis fulginas Nicolaus item Florētinus ſub Benedicto XIII. Marſilius Paduanus. Iacobus Foroliuiēſis. Gētilis Fulginas eodē ferè ſeculo claruerūt.

Vgo Senenſis Vgo Senēſis ſub Eugenio IIII. Ferrariæ in cōcilio fuit, ubi inuitatos ad cœnam Græcos atq; Latinos philoſophos Theologosq; monuit uti proponerēt, eorū ſe doctrinis omnibus reſpōſurū, ac partes ſiue Platonis ſiue Ariſtotelis defenſurū.

Gerardus Subloneta. Gerardus Subloneta (oppidū eſt enim in Cremonēſi) præter medicinā lingua Arabica clarus, qua Auicēnæ libros cōuertit.

Apollinaris Cremonenſis. Antonius Guarnerius. Sanctus Piſaurienſis Benedictus Nurſinus. Apollinaris itē Cremonēſis. Antonius Guarnerius Papienſis ſub Eugenio IIII. Sanctus Piſauriēſis, Benedictus Nurſinus eodē ferè tēpore, Frācíſci Sfortiæ familiaris. Ioānes Horologius Paduanus cōmētarios ferè omnes reliquerūt.

Val. Flaccus Noſtra uero ætate Valerius Flaccus Viterbienſis ſub Xiſto IIII. cuius erat medicus, Iuuenis admodū deceſſit in magna hominū opinione. Nā humilis & ignotus à Niceno cardinale Romā ductus fuerat.

Petrus Leo Pçtrus Leo Spoletinus celebri fama à Laurentio Medice ex urbe ad Piſanā ſcholā adcerſitus illuſtrior cœpit haberi, quanquam doctrinarum omniū magis curioſus ac ſobrius iudex quàm doctus medicus aut fortunatus, quod ille animaduertēs relictis curis, Romæ quieſcere cœperat: uerum per incōſtantiā diu nō licuit, ſed cum in morbū exitumq; ſimul Laurentij rogatus incideret, omni ſucceſſu deſperato dicitur (quod ſanè plæriſq; nō credibile) in puteū ſe præcipitaſſe, maneq; mortuus inuētus. Viuit & Gabriel Veronenſis huius artis decurio, qui magno Paduæ profitetur.

Guarnerius Placentinus Boſianus & Martinus Azo Bono. Odofredus IN IVRE Ciuili & Pon. ſola quoq; nomēclatura cōtēti erimus. Nam ante Innoc. III. qui Decretales cōpoſuit, annis ferè cētū, in Iure Ciuili Irnerius ſiue Guarnerius quidā apparuit, primus ferè qui leges aperuit, ut author eſt Odofredus in eius cōmētarijs. Deinde quē Placētinum appellāt. Boſianus itē & Martinus ambo Cremonēſes in ea facultate ſcripſerūt. Poſt hos Azo Bononiēſis,

qui teſti-

qui testimonio Baldi Perusini maximũ legibus attulit l[illegible]n. Eius discipuli Odofredus Beneuentanus & Accursius Florẽtinus. Hic iam quadragenarius imperãte Frederico II. cœpit Bononiæ huic sciẽtiæ operam dare, adeoq; profecit, ut Odofredum præcellentẽ tunc doctorẽ longe superaret: postremo sese in solitudinẽ recipiens, iuris libros glossematis adnotauit, quibus nunc utuntur post Cyprianũ antiquũ sanè enarratorẽ. Erant Bononiæ duæ tunc eius artis factiones, qui Bulgarium & qui Martinum Gesiam sequerentur. Quos omnis ipse scientiæ fama ad suam scholam conuertit. Decessit anno uitæ LXXVIII. Salutis millesimo CCLXXIX. Sepultus Bononiæ apud ædẽ Minorũ loco celebri, relicto Frãcisco Accursio, qui & ipse doctor insignis, quædam patris addidit scriptis. Bartholomæus Brixiensis ædidit præter iuris cõmẽtarios etiã tẽporũ historiã. Hos secutus Bernar. Cõpostellanus iussu Inno. IIII. in Decretales quem uocãt apparatũ cõscripsit. Hẽricus cardinalis Ostiẽsis adhortãte Alexãdro IIII. in totas decretales. Successere Odofredus alter à superiore qui in Iure Ciuili scripsit, & Guido Archidiaconus Bononiẽsis & Garsias Hispanus in Decretales. Dinus deinde Mugellanus post Accursium emicuit. Qui cum plures annos Bononiæ docuisset, uocatus à Bonifacio VIII. cõponẽdo sexto Decretaliũ libro præcipuã impendit operã. Deinde muneribus tantũ quibusdã donatus Bononiã redibat, mœstus animo quod spe honoris maximi ac Cardinalatus qua uenerat frustratũ se uidisset, in itinere subitũ incidit in morbũ quo perijt. Post hunc uero Iacobus Neapolitanus. Albertus Odofredi auditor. Ricardus Malũbra Cremonẽsis. Iac. de Arena discipulus, qui Cino teste Iura maxime aperuit. Lãbertus de Rãponibus. Io. Andreæ patre Andrea presbytero & matre cõcubina natus, apud Mugellũ agri Florẽtini oppidũ, iuris sciẽtia, uirtutibusq; alijs natalium pudorem cõtexit. Nam domi apud patrẽ prima edoctus literarũ rudimẽta, Bononiã admodum adolescens uenit, ubi ob paupertatẽ pædagogũ gessit, Scarpectam filiũ Mainardi Vbaldini erudiẽdo. Cuius sanè fretus ope atq; amicitia iuri Põtificio ociose uacauit, breuiq; effecit, ut in ea facultate facile princeps haberetur, atq; in eodẽ loco annos prope XLV. profiteretur. Tanta alioqui uitæ abstinẽtia, ut annos XX. pelle tectus ursina citra lecti delicias noctibus cubitaret, frequẽtibus ieiunijs supplicijsq; indigitans. Iuuenis admodũ glossemata in Sextum Decretaliũ librũ cõposuit, quapropter illa postea retractauit interpollauitq;. Deinde in Clementinas: postremo in Decretales, quod opus Nouella inscribitur: in quo ueterũ scripta collegit, ordineq; digessit. Addidit quoq; Gulielmi Speculo, quæ sibi ad eius operis perfectionẽ deesse uidebãtur. Excessit Bononiæ anno Sal. M.CCCXLVII. Sepultus in æde Dominici, Ludouico Bauaro imperãte. Cinus Pistoriẽsis è familia Sinibaldorum, Dini auditor, Io. Andreæ familiaris. Oldradus è Laudepompeia aduocatus cõsistorialis, Dini etiã discipulus, cõsilia scripsit. Ioãnes Calderinus Bononiensis Io. Andreæ discipulus in Iure Canonico, scripsit & consilia. Rainerius Foroliuiẽsis Bartoli magister decessit an. M.CCCLVIII. Fredericus Petrucius Senẽsis. Recupertus Miniatẽsis. Lapus Castilionẽsis. BARTOLVS è Saxoferrato Cini auditor decessit anno M.CCCLV. ætatis uero L. Hic præter omnes, Iuris ciuilis scientiã maxime illustrauit. Frãciscus Tigrini Pisanus, cuius uita ac mores doctrinã eius maxime ornauerunt. Frãciscus de Albergottis Aretinus Bartoli familiaris. BALDVS Perusinus Bartoli discipulus præceptor Gregorij XI. ante Põtificatũ. Qui & causa fuit ut ille longo postliminio ex Gallia ad urbẽ Romã rediret. Decessit Ticini ubi profitebat, anno M.CCCCXII. Cuius famã Angelus Perusinus frater eius, & doctrina, & scriptis in eadẽ facultate penè adæquauit. Bartholomæus Salicetus M.CCCCXVI. ab Alberto Ferrariæ principe adcersitus, uti nouã in ea ciuitate scholã auspicaretur. Petrus Ancoranus Bononiensis Baldi auditor, scripsit in utroq; iure, cuius maxime cõsilia laudãtur. Petrus de mõte præsul Brixiẽsis Iuris repertoriũ appellatũ ædidit. Antonius Butriẽsis doctor Bononiẽsis uir admodũ bonus, in iure item Põtificio cõsilia conscripsit. Frãciscus Zabarella patria Paduanus, cardinalis ac præsul Florẽtinus, in Iure item Põtificio, in cuius funere Poggius orauit. Raphael Fulgosius patria Placẽtinus, & alter Cumanus in Iure ciuili clarissimi. Ioannes Imolensis qui Bononiæ decessit, ubi profitebat. anno M.CCCCXXXVI. Ludouicus Põtanus quẽ Romanum nõnulli appellãt, cuius in magna sunt dignatione cõsilia, uir summi laboris & studij, tum memoriæ singularis. Cæterũ ineptus dicitur fuisse. Nicolaus Cataniẽsis abbas Siculus appellatus, in Iure Põtificio cõplura. Paulus Castrẽsis, in Iure Ciuili. Decessit Paduæ ubi profitebatur anno M.CCCCLXXVII. Antonius Rosellus Hetruscus scripsit in iure ciuili. docuit

Accursius
Cyprianus
Bartholo. Brixiensis.
Bernardus Compostella.
Car. Ostien.
Odofredus
Guido Archidiaconus.
Garsias Hisp.
Dinus
Iacobus Neapol.
Albertus
Ricardus Malumbra.
Lambertus de Rãponibus
Io. Andreas
Cinus
Oldradus
Io. Calderi.
Rainerius
Fredericus Petrucius
Recupertus
Lapus
Bartolus
Baldus
Angelus
Bartholo. Salicetus.
Pet. Ancor.
Pet. de monte
Ant. Butriẽsis
Frãcisc. Zab.
Raph. Fulg.
Raphael Cu.
Io. Imolensis
Ludo. Pon.
Paulus Castr.
Ant. Rosellus

Benedictus Capra. Barbatia Siculus Laurentius Calcaneus. Alex. Imol. Franciscus Aretinus. Marianus Sozinus Bartholo.

Paduæ. Benedictus Capra Per[illegible] uir admodum facetus docebat in patria. Scripsit & Decretales & consilia. Barbatia Siculus paucis ante annis Bononiæ ubi diu professus fuerat decessit, reliquit & consilia. Laurentius Calcaneus Brixiensis nonnulla nuper etiam scriptitauit. Alexāder Imolensis & Franciscus Aretinus ambo scriptis excellentibus nup. relictis in memoria posteritatis uiuent. Franciscus præter iura cæteras etiam liberales artes est adeptus, princeps seculi huius habebatur. Xisti tempore magna expectatione in hanc urbem uenit, paulo᷑ post spe frustratus remigrauit impari doctrinæ sapiētia uitæ᷑ instituto, cum in cœlibatu uixerit, ac opibus inhiauerit, quas cumulatissimas cognatis demum reliquit. Viuit hodie Bartholomæus Sozinus Senensis, ingenti᷑ salario Paduæ profitetur, Mariani Iuris etiā peritissimi filius, qui æquam fortasse superioribus famā apud posteros cōsequetur.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORUM URBANORUM LIB. XXII.

PONTIFICUM Ro. seu temporum eorum historiam scripsere imprimis Damasus Pontifex. Anastasius Bibliothecarius. Paulus diaconus Aquileiensis. Guido Rauennas presbyter ab hinc annos sexcentos. Sigisbertus monachus usque ad annum M. C XXXXI. Vgo Floriacnus. Sicardus Præsul Cremonensis. Gotfredus Viterbiensis item Præsul. Vincentius & Martinus Carsulanus ordinis ambo Prædicatorum Io. XXII. tempore. Cui Landulfus de Columna Canonicus Carnotensis opus etiam de his dedicauit. Post hos Sozomenus presbyter Pistoriensis longum uolumen ab initio mundi. Geruasius Riccobaldus Ferrariensis usque ad sua tempora annum millesimum CCC. Ptolemæus Lucensis. Antoninus Præsul Florentinus, postremo Platina. Ex Græcis autem Eusebius Cæsariensis. Sozomenus Salaminius. Socrates Constantinopolitanus monachus, qui Iustiniani temporibus rerum Romanarum epitomen fecit. Nouissimus Zonoras item monachus res orbis ingenti uolumine epitomauit. Atque horum omnium libri ad nos peruenerunt: quos omnis congessi ut planè omnia uenena scriptorum animaduertere liceat, Qui quanquam uita probi ac uenerabiles fuerunt, ita tamen eorum nonnulli inepte atque illiterate, inter se᷑ pugnantia scripsere, ut ab alijs fortasse inter operarios magis quàm scriptores collocentur. Ego uero cunctos laude dignos existimauerim: qui quod inuenerunt attulerint, posteritatem᷑ iuuerint. Ordo uero & cultus ac planè quæ expetitur dictio, tempori potius uidentur defuisse quàm illis. Igitur quoniam Anthropologiæ nostræ Pontificum principum'que Ro. successiones merito uidebantur adijciendæ, eas compendio ex superiorum qui magis recepti fuerunt authoritate coegi.

Riccobaldus

Petrus. xliiij

PETRUS sedit annos XXV. Menses VI. Equibus VII. Antiocheæ, reliquos Romæ præfuit: ubi cum Philone philosopho Iudæo quando᷑ congressum alibi diximus. Iussu tandem Neronis cruci adfigitur, in loco quem Montem aureum nunc uocant trans Tyberim, ubi templum ante hos annos dicatum uidemus à Ferdinando Hispaniæ rege, impulsore Amodeo ordinis minorum uiro sanctissimo. Sepultus in Vaticano. Et eodem die Paulus usa Ostiensi, quia ciuis Romanus, securi percutitur.

Linus. lxx

LINUS patria Volaterranus è familia Maurorum. Sic enim in quodā ueteri scripto in ea urbe legimus. Linum Volaterranum à patre Herculaneo annorum XXII. studiorum gratia Romam missum, in contubernio tunc Q. Fabij amici paterni: deinde uenientem eo tempore Romam Petrum omissis omnibus secutum fuisse, ac ob eius egregiam fidem simul & eloquentiam euangelij coadiutorem illi permansisse. Sedit annos X. M. III. D. XII. martyr sub Saturnino Cos. Cuius filiam lymphatā liberauerat. Sepultus in Vaticano. Ab ultimo Neronis anno ad Vespasiani tempora peruenit. Instituit, nequa mulier nisi capite linteis operto, tēplum ingrederetur, Creauit episcopos XI. presbyteros XIIII. Scripsit res gestas Petri, præsertim eius cum Simone Mago concertationem.

Cletus. lxxx

CLETUS Romanus è regione Vicopatricij sedit an. XII. M. I. D. XI. à Vespasiano us᷑ ad Domitianum, ut Damasus scribit. Sub quo martyrio adfectus iacet in Vaticano.

Clemēs. xciiij

CLEMENS Ro. è regione Cœlij montis. Sedit an. IIII. M. II. D. X. Regiones urbis VII. Notarijs diuisit qui res martyrum diligenter perscriberent. A Domitiano ad Traiani tertium annum peruenit, à quo exilio mulctatus in insula ubi duo millia

Christianorum offendit ad secanda marmora damnatorum, & aquæ penuria laborantium,
humum dextro pulsauit pede, ex quo statim scaturijt fons. Profectus deinde in altum, paulopost apparuit diuinitus in littore extinctus, ubi & templum ei dicatum. ANACLETUS Atheniensis sub Traiano martyr, sedit annos nouem, menses II. Instituit ut episcopus à tribus ordinaretur episcopis, sacerdos tantum ab uno cui subesset: author Gratianus LXVI. canone Porro. EVARISTUS Græcus à Traiano ad initium Hadriani peruenit, sub quo martyrio adfectus iacet in Vaticano teste Damaso. Titulos urbis presbyteris diuisit: sedit annos VIII. menses X. ALEXANDER Romanus è regione Capiterauri sub Hadriano martyr: iacet in uia Nomentana septimo ab urbe miliario: sedit annos decem, menses septem. D. ij. Impedientes legatum sacris interdicit. Item ne clericus ullus ad secularis iudicij tribunal euocetur, ut'que semel tantum die sacrificetur. Iussit & aquam in sacrificio uino admisceri, ad notandum Christi cum fideli coniunctionem. Aquam postremo lustrabilem in templis instituit. Atque hæc omnia teste Gratiano. XYSTUS Romanus sub Hadriano martyr, iacet in Vaticano. Sedit an. x. M. iij. D. xxi. Instituit in sacrificio cani Sanctus. Nam Petri tempore oratione tantū Dominica sacrificabāt. Alia alij addidere. Cælestinus introitū, Gregorius kyrie eleyson, Thelesphorus Gloria in excelsis, Gelasius collationes, Hieronymus epistol[illegible] & euāgelium. Alleluia Hierosolymis. Symbolū in concilio Niceno. Mortuorum cōmemoratione Pelagius Tus. Leo iij. osculum pacis. Innocentius Agnus dei. TELESPHORUS Græcus sub Hadriano martyr, sepultus iuxta Petrum: sedit annos X. M. III. D. XXI. Quadragesimam instituit, utque natali dominico ter sacrificaretur: media nocte quando natus: In aurora quod à pastoribus cognitus: Hora tertia qua cæteris illuxit. In sacrificio quoque ut Gloria caneretur. HYGINUS Græcus sedit an. iiij. M. iij. D. iiij. Instituit ut baptismo seu confirmationi unus saltem, quem compatrem uocant, interesset. Et ne materia templorum in profanos usus uerteretur, alia quoque ædidit utilia. Martyr postremo sub Antonino Pio, conditur in Vaticano. PIUS Aquileiensis sedit an. xi. M. iiij. D. iij. martyr sub Antonino Pio tumulatur in Vaticano. Notauit sacrilegi crimine qui fundos aut homines attingeret religioni dicatos. Virgines quoque sacrari ante annum xxv. a. extra diem Epiphaniæ prohibuit. Die item Dominico pasca celebrari, monitus à quodam Herme te diuino instigato spiritu, iussit. Thermas Nouati. Templum diuæ Pudentianæ dicauit, sua rogante sorore Praxede. ANICETUS Syrus martyr sub Antonino Pio sedit an. xi. M. iiij. D. iij. instituit ne clerici barbam aut comam nutriant, alia'que complura ut etiam apud Gratianum uidere est. SOTER Campanus è Fundis martyr sub M. Antonino: sedit annos ix. M. iij. D. xxi. Sepultus in cœmiterio Callisti. Instituit, ut nuptiæ palàm & in celebritate fierent, benedicerentur'que. Præterea ne sacerdos nisi coram saltem duobus sacrificaret. ELEUTHERIUS Nicopolitanus sub M. Antonio martyr: sedit annos xv. M. iij. Sepultus iuxta Petrum. Iussit contra Seuerianos ne quis Christianus aliquem cibum quo uescerentur homines, abominaretur. VICTOR Afer sub Commodo martyr: sedit annos X. M. III. D. X. sepultus in Vaticano. Hic eos qui ob acceptam iniuriam, aut uetus odium reconciliari recusassent, sacris interdixit. Item ex Eleutherij sententia instituit pascha die dominico celebrari: uidelicet à quarta luna mensis Martij usque ad xxi. eiusdem mensis, cum celebraretur in eadem luna more Hebraico: quæ res multos uel magnos uiros in dissensionem prouocauit usque ad concilium Nicenum. ZEPHERINUS Romanus, sub Seuero martyr: sedit annos xvij. M. vij. D. x. sepultus in uia Appia haud procul à cœmiterio Callisti. Statuit ut sacrificium sanguinis in uitreo calice non ligneo ut antea fieret. Successores deinde ex auro & argento aut stanno tantum uoluerunt. Vtque omnes post pubertatem semel in anno Eucharistiam sumerent. Innocentius tertius deinde & confessionem addi peccatorum uoluit. CALLISTUS Romanus è regione Rauennatum martyr sub Caracalla: sedit annos vij. M. ij. D. x. sepultus in cœmiterio Calopodij. Instituit quatuor temporum ieiunia. Diuæ genitrici trans Tyberim templum ædificauit. Cœmiterium item, quod adhuc Callisti dicitur. URBANUS Romanus sub Alexandro martyr: sedit annos viij. M. ij. D. xij. Sepultus uia Tyburtina in cœmiterio Prætextati. Statuit ut prædia essent inter clericos communia, fructus quoque uiritim distribuerentur. PONTIANUS Romanus martyr sub Alexandro: sedit annos V. menses II. D. II. Sepultus in cœmiterio Callisti: decessit in exilio in Sardinia. ANTHERUS Græcus martyr sub Maximino: sedit

Anacletus. cij — *Euaristus. cx* — *Alexander* — *Xystus. cxvij* — *Telesp. cxxix* — *Hyginus. cxl* — *Pius. cxliiij* — *Anice. clv* — *Soter. clxix* — *Eleutherius. clxxviij* — *Victor. cxciij* — *Zephe. cciij* — *Callistus. ccix* — *Vrba. ccxxv* — *Pont. ccxxxv* — *Antherus. ccxxxix*

no: ſedit annos III. menſem I. D. II. *Statuit utilitatis aut neceſſitatis gratia*, epiſcopos
conſentiente Pontifice ad alios Præſulatus poſſe transferri, primusq́ue inſtituit uti res mar
Fabia.ccxli tyrum à Notarijs conſcriberentur. FABIANVS Romanus martyr ſub Decio ſedit an-
nos xiij. menſes xi. D. xi. ſepultus in cœmiterio Calliſti. Vetuit ne quis conſanguineam
uſque ad quintam ſobolem in matrimonium duceret. Vtq́ue Chriſtianus omnis ter in an-
no Euchariſtiam ſumeret. Inſuper ut quotannis Chriſma inſtauraretur uetere combuſto.
Cornel.ccl CORNELIVS Romanus martyr ſub Decio ſedit annos II. menſes II. D. IIII. Inter
uiros doctrina claros memoratur. Quippe qui ad Cyprianum familiarem ſuum multosq́
alios, plures de rebus fidei conſcripſit epiſtolas. Actus in exilium Centumcellas à Decio eſt.
Lucina uirgo Precibus Lucinæ uirginis ſanctiſſimæ, è Catathumbis Apoſtolorum corpora: alterius qui-
dem uia Oſtienſi ubi necatus fuit, in prædium ipſius Lucinæ: Alterius uero Petri ubi & ſup
plicium tulit, in Vaticanum tranſtulit. Tandem plumbatis (genus hoc ſupplicij) cæſus,
dum ad mortem traheretur, bona eccleſiæ *Stephano* commiſit Archidiacono. Eius corpus
Lucius. ccliij Lucina prædicta noctu ſepeliјt in prædio ſuo, haud procul à cœmiterio Calliſti. LVCIVS
Romanus martyr ſedit menſes duos, dies decem. *Sepultus in uia Appia*: primum in exi-
lium à Voluſiano Imperatore miſſus. Inſtituit, ut Diaconi duo, presbyteri tres, ſemper Epi-
Steph.cclvij ſcopum comitarentur, ueluti uitæ teſtes. STEPHANVS Romanus martyr ſub Vale-
riano ſedit annos tres, menſes duos. *Sepultus* in cœmiterio Calliſti. Hic ſententiam Cor-
nelij Pontificis probauit: ut uidelicet deſertores fidei, poſtea pœnitentes, baptiſmo non ite-
Xyſtus II. rarentur, quæ ſanè quæſtio plures agitabat. XYSTVS ſecundus Athenienſis martyr ſub
cclx Galieno. Sedit annos duos, menſes nouem. D. III. Sepultus in cœmiterio Prætextati uia
Tyburtina. Dum ad ſupplicium traheretur, Laurentio Leuitæ theſaurum diſpenſandum
Diony.cclxiij tradidit. DIONYSIVS, cuius origo à Damaſo ignoratur, martyr ſub Claudio ſecundo,
ſepultus in cœmiterio Calliſti. Inſtituit ne inſanus uel hæreticus accuſare poſſet. Tēpla, Cœ-
Felix.cclxix miteria, ac parœcos presbyteris diuiſit. FELIX martyr ſub Claudio ſecundo: ſedit annos
quatuor, menſes tres. D. xv. ſepultus in cœmiterio Calliſti. Inſtituit templorum conſecra-
Eutichianus tiones, quodq́ue niſi in loco ſacro à presbyteris non ſacrificaretur. EVTICHIANVS
cclxxiij Lunenſis martyr ſub Aureliano. Inſtituit ut accuſatio coram iudice ſcripto fieret: ſedit an-
Caius. nos VIII. menſes decem, ut nonnullis annum tantum. CAIVS Delmata ſub Diocle-
cclxxxiij tiano martyr: ſedit annos decem, menſes quatuor, ſepultus in cœmiterio Calliſti. Euſebius
hunc quindecim annos ſediſſe ſcribit. Inſtituit ordinationes, Lectorem, Exorciſtam, Aco-
lytum, Diaconum, presbyterum, Epiſcopum: præterea ut clericus ad iudicim profanum ac-
Marcellinus. cerſiri non poſſit. MARCELLINVS Romanus martyr ſub Diocletiano ſedit annos no-
ccxcij uem, menſes quatuor. D. vi. *Sepultus in uis Salaria* in cœmiterio Priſcillæ. Hic metu per-
territus, Deos primum adorauit. Deinde in concilio Præſulum *Sinueſſæ* publice ſeſe mul-
ctandum tradidit, ac ob admiſſum facinus ſe inſepultum dimitti mandauit: deinde è ue-
ſtigio ad ſupplicium reuerſus eſt. Hoc tempore Damaſus, & item Euſebius teſtantur ad ſe-
ptemdecim Chriſtianorum millia diebus tantum triginta per diuerſas prouincias adflictæ
ſupplicijs, præter eos qui ad metalla & arenam, effoſſo altero oculo & crure ſuffracto dam-
Marcel.ccc nati fuerant. MARCELLVS Romanus martyr ſub Diocletiano ſedit annos quinque,
menſes ſex. Dies XXI. *Sepultus in cœmiterio Priſcillæ*, quæ ut illud conſtrueret, ab eo
fuerat impulſa uia *Salaria*. Titulos in urbe uigintiquinque, ſicuti diœceſis, id eſt guberna-
tiones ad baptiſmi commoditatem. Cæterum relegatus quanquam in pedore & ærum-
nis ageret, nunquam tamen aut ieiunia, aut preces, curám ue fidelium intermiſit. Hoc tem-
Lucina uirgo pore Lucina uirgo moriens eccleſiam hæredem reliquit. Fuere item martyres ſub Diocle-
Romana tiano. Eraſmus Campanus præſul qui Formijs iacet. Blaſius Sebaſtæ urbis Armeniæ præ-
Eraſmus ſul. Vitus puer *Siculus* cum Modeſto & Creſcentia nutritoribus. *Sebaſtianus* Narbonen-
Blaſius ſis primæ cohortis princeps. Georgius Cappadox miles, qui draconem in Africa exerci-
Vitus tum uaſtantem ſolus interfecit. Eius meminit cum laude Ambroſius: caput autem reper-
Euſeb.cccv tum Venetijs tranſlatum. EVSEBIVS Græcus martyr ſub Maxentio, ſedit annos duos,
M. VI. D. XXV. ſepultus in cœmiterio Calliſti. Huius tēpore Crucem inuentā ab Helena
Milciades. memorāt magna hiſtoriæ diſcrepātia. MILCIADES Afer martyr ſub Maximiano ſedit
cccvij an. iiij. M. vij. D. ix. *Sepultus* in cœmiterio Calliſti. Inſtituit, ne in die dominico, aut V. feria ie
iunaretur, quod hos dies pagani quaſi ſacros colerēt. Hoc tēpore fuere martyres Dorothea
& Sophronia.

& Sophronia. Syluester Romanus sedit annos X X I .sepultus in cœmiterio Priscillæ.Insti/ Syluester
tuit ut Chrisma tantum episcopi consecrarent ac baptizatum confirmarent, occasione mor/ cccxiij
tis etiam presbyteri:habitauit apud Soracte uicinum urbi montem.Constantinum falso ba
ptizasse dicitur, cum Hieronymus adseueret eum ab episcopo Nicomediensi Arrianæ se/
ctæ prope Nicomediam in extremo uitæ baptizatum, ut in Constantino latius dicã. Mar/ Marcus
cus Romanus Constantino Imperatore.sedit anoos II.Menses viij. Iulius Romanus Con/ cccxxxiiij
stantino Imperat.sedit annos X V I.Menses iiij.sepultus in cœmiterio Callopodij, uia Aure Iulius
lia.Extruxit tria cœmiteria in totidem uijs, Flaminia,Aurelia,Portuensi:basilicas duas,alte/ cccxxxvi
ram iuxta forum Rom.Trans Tyberim alteram,Iostituit & Notarios à quibus res Christia
norum describerentur. Primam Niceæ synodum celebrauit episcoporum C C C V I I I .con/
tra Arrium,iubente Imperatore. Liberius Romanus Constantio Imperat.sedit annos xvi. Liberius
Menses vij.dies ij.Hic primum à Cõstantio tanquam orthodoxus in exilium actus: uerum ccclij
minime in officio durauit,in Arrianã & ipse sectam collapsus. Quapropter eo uiuo & ab/
sente Felix surrogatur. Felix II.Romanus Constantio Imperat.interficitur Liberij seditio/ Felix II
ne tanquam orthodoxus:sepultus in basilica quam ædificauit uia Aurelia secũdo ab urbe la/
pide.sedit annum M.IIII. Damasus Hispanus sedit ar.X V I I I.Menses ij.dies x. Hoc tem Damasus
pore Vrsicinum quendam factiosi elegerunt,ortoq; tumultu in basilica quæ Sicinij appella/ ccclxviij
tur,multi mortales ex utraq; parte interfecti fuere.Quæ res uitio data Christianis ab Amia/
no Marcellino est.Damasus basilicam diuo Laurentio prope Theatrũ Pompeij ædificauit,
muneribusq; ornauit.Instituit in fine Psalmorũ,Gloria patri.Floruere sub eo præclara religi/
onis lumina,Hieronymus,Ambrosius,Augustinus.Sub hoc item secundũ concilium Con
stantinopoli celebratum contra Macedonium,episcoporũ C L. Siricius Rom.sedit an.xv. Siricius
Men.x.dies xxv.Instituit ut bigamus ad officium sacerdotis non admitteretur.Sepultus in ccclxxxiij
cœmiterio Priscillæ. Anastasius Romanus Honorio & Arcadio Imp.sedit an.III.dies x.se/ Anastasius
pultus ad Vrsum pileatum.Instituit ne debiles membris ac manci sacris adscriberẽtur.Et ut cccix
Euangelium in templis stando audiretur. Innnocentius Albanus sedit an.X V .sepultus ad Innocentius
Vrsum pileatũ.Instituit ut in solennibus sacrificijs pax populo daretur,ut sabbatis ieiunium cccxi
celebraretur.Arcadiũ principem sacris interdixit,quod Ioannẽ Chrysostomũ expelli è Con
stantinopoli permisisset.Cataphrygarũ sectam damnauit.Basilicã S.Geruasij & Protasij de/
dicauit. Sozimus Græcus Honorio & Arcadio Imp.sedit annũ & mensem,dies viij. sepul/ Sozimus
tus iuxta corpus diui Laurẽtij uia Tyburtina.Instituit ut cereus sabbato sancto benedicere
tur. Bonifacius Romanus,sedit an.III.Men.iiij.dies vij.Honorio Impe. Instituit ne minor Bonifacius
anois X X X .presbyter ordinaretur.Huius tempore orta seditio, alter Eulalius nomine ele
ctus est Pontifex.Ambo in exiliũ ab Honorio pelluntur.Sed Bonifacius breui tẽpore reuer
titur. Cœlestinus Campanus Theodosio iuniore Imp.sedit an.V I I I.Men.x.dies xvij.Basi Cœlestinus
licam Iuliam dedicauit.Mãdauit ut omnes sacerdotes nossent sacros Canones.Hoc tempo/ cccxxiiij
re tertia Synodus C C .episcoporũ apud Ephesum celebrata,ubi Nestorius damnatus.Tem Concilium iij
plumq; diuæ Sabinæ dedicatũ ab Petro quodã Illyrico, uti carmina in eo adhuc in pariete
demonstrãt. Xystus III.Rom.sedit an.V I I I.dies xi.Valentiniano II.Imp. basilicam diuæ Xystus III
genitricis ad Macellum Liuiæ,quæ ad præsepe dicta est:deinde S.Maria maior miraculo ni/ cccxxxiij
uis,impensa Ioannis Patricij extructã dedicauit,ut prima templi facies pictura ostẽdit. Hic
à Basso presbytero accusatus,calumniam in concilio episcoporum discussit,ex quo Bassus à
Valentiniano in exiliũ pulsus est. Leo Tuscus Martiano & Leone primo Imp. sedit annos Leo
X X I.Men.I.dies xiij.Inter uiros doctrina,eloquio,ac sanctitate præcipuos connumeratur. cccxli
Epistolas,sermooes plurimos reliquit.Attilæ Hunnorũ regi occurrens ad amnem Ticinum
furorem eius sola oratione compressit.Cõcilium quartum Chalcidonense celebrauit,in quo Conciliũ iiij
Nestorius damnatus. Hilarius Sardus Leone primo imperante, sedit annos V II. Men.iij. Hilarius
dies x.Sepultus in cœmiterio S.Laurentij.Instituit ne Põtifices sibi deinceps successorẽ deli cccclxiij
gerent.Scripsit epistolas tris synodos cõfirmantes,Nicenã,Ephesinam,& Chalcidonensem.
In baptismo Cõstantinianæ basilicæ tria addidit sacella,Ioannis Baptistæ,Euangelistæ,& S.
Crucis.Simplicius Tybures Leone II.& Zenone Imp.sedit an.X V .M.i.d.vij.Stephani basi Simplicius
licam in Cœlio monte dedicauit.Item Andreæ apostoli haud procul à S.Maria ad præsepe, cccclxx
ubi adhuc uestigia uidẽtur,& carmina inscripta legũtur. Sanctæ quoq; Vibianæ ad palatiũ
Lucinianũ.Instituit præterea ne quis inuitus episcopus deligeretur. Et ne quis clericus pos/

Felix III sessionem sacerdotij ab homine extru sacra acciperet. Felix III. Romanus è regione Fascio-
cccclxxxiiij læ regnāte in Italia Theodorico: sepultus in basilica Pauli, sedit an. VIII. Men. xi. dies xvij.
Gelasius Instituit ut templa à solis Præsulibus consecrarentur. Gelasius Afer Theodorico regnante,
sedit annos III. Men. viij. Constituit ut clericorum ordinationes quater in anno tantum fie-
rent, dieq; sabbati. Vir sanè doctus est habitus, multáq; contra Manicheos cōscripsit, corūq;
libros cremauit, hymnos plurimos qui in templis canerētur ad imitationē S. Ambrosij edi-
Anast. II dit. Anastasius II. Romanus Theodorico regnante, sedit annos II. uir parum secunda fa-
ma, ut qui Acacium hæreticum quem primo expulit, ab exilio reuocare tentauit. Quare ulto
Symmac. re deo dum in secessu uentrem soluit, subito occubuit teste Gratiano. Symmachus Sardus
cccclxcij Theodorico regnante, sedit annos XV. Men. vi. dies xxv. Multa passus traditur, dum Lau-
rentium quendam primo alij deligunt: dein Petrum episcopum Altinum fauente Theodo-
rico, omnia tandē superauit in Synodo sese excusans eiectis inimicis. Constituit ne quis cle-
ricus cū muliere nisi sanguine cōiuncta habitaret. Plura insuper templa ædificauit, primum
Andreæ prope Petri basilicam: deinde Agathæ in fundo Lardario, diui Pancratij, Syluestri
quoq; & Martini iuxta Traiani Thermas. Apsidem in basilica Pauli renouauit, habitacula
casulasq; pauperibus prope Petri & Pauli basilicas extruxit, eosq; cōtinuo sustentauit. Sed
Ormisda & episcopos aliosq; in exilijs agentes opibus iuuit. Ormisda Frusinonius Theoderico re-
D.xij gnante & Iustino seniore Imp. sedit annos IX. dies xviij. sepultus in basilica Petri. Synodū
Ioannes prouincialem hortante Theoderico apud urbem habuit, ubi multa utilia cōstituit. Ioannes
Tuscus sedit annos II. Men. viij. Theoderico regnāte, à quo in carcerem Rauennæ cōiectus
pedore occubuit, relatus Romam in basilica Petri sepultus, catalogoq; martyrū adscriptus.
Causa fuit quod missus à Theoderico ad Iustinū ut Arrianos restitueret, minime placita re-
Felix IIII tulit. Cōstituit inter alia ut spoliatus ante omnia restitueretur. Felix IIII. Samnius Iustiniano
D. xxiiij Imp. sedit annos IIII. Men. ij. dies xiij. Templum Cosmæ & Damiani apud Romanū forū,
quod carmē adhuc in eo scriptū indicat, ædificauit. Saturnini basilicam uia Salaria restituit.
Bonifa. II Quodq; morientes ungerentur instituit. Bonifacius II. Rom. Iustiniano Imp. sedit annos ij.
Ioannes ij Men. iiij. sepultus in basilica Petri. Ioannes II. Rom. sedit an. ij. Men. iiij. sepultus in basilica
Agapitus Petri. Agapitus Romanus Iustiniano Imp. sedit annum. Missus à Theodato rege Gotho-
D.xxxiij rum ad Iustinianum orator de excusanda morte Amalasuntæ cuius author fuerat, cōciliato
Imperatore ab eodem de Eutychiana secta tentatus constantissime renuendo effecit, ut Im-
perator ipse ad sanitatem rediret, Anthemiumq; eius authorē mali Præsulem Constantino
politanum in exilium pelleret. Agapitus Constantinopoli paulo post mortuus, & in urbem
Syluerius relatus, ac in basilica Petri sepultus est. Syluerius Campanus Iustiniano Imp. sedit annum,
Menses v. dies xij. uir sanctus ac ferè martyr. calumniam passus apud Bellisarium, accusan-
te Vigilio diacono & Theodora Iustiniani ac Antonina Bellisarij uxoribus instigantibus,
coactus Pontificatu se abdicare & in insula Pontia in exilio mori, quod Anthemiū episco-
Vigilius pum reducere ab exilio noluerit. Vigilius Romanus Iustiniano Imperat. sedit an. XVII.
D.lv Menses vi. dies xxvij. Hic suffectus in locum Syluerij, fauentibus Theodato rege & Theo-
dora, ex eadem causa qua & ille plectitur, dum cōtra conuentum inter eos Anthemium epi-
scopum hæreticum ab exilio reducere recusat. Itaq; Constantinopolim uocatus uarijs cōtu-
melijs, uerberibusq; adfectus fuit, in quibus & extinctus ueterē culpam optimo fine pensa-
Cōciliū v uit, relatus in urbem & apud sanctū Marcellum uia Salaria sepultus. Ab hoc item quinta Sy-
θεοτόκος nodus Cōstantinopoli celebrata, ubi cōtra Theodorū Coriarium constitutū, ut Maria θεο-
Pelagius τόκος, id est, dei mater appellaret. Anno. d. lx. Pelagius Rom. Iustiniano Imp. sedit an. XI.
D.iij dies xix. Constituit ut Clerici vij. horas Canonicas quotidie obirēt. Quodq; quadragesimæ
Ioan.iij tempore hora ix. posset presbyter sacrificare: sepultus in basilica Petri. Ioannes III. Rom. Iu-
D.lxiij stino iuniore Im. sedit an. XII. Men. vij. di. xxvi. Narseti eunucho amicissimus fuit, ciq; con-
Benedict. sulatum impetrauit. Ædem apostolorū Philippi & Iacobi à Vigilio inchoatā absoluit. Bene
Pelagi. ij dictus Romanus Mauricio Imper. sedit annos IIII. Men. dies xxviij. Pelagius II. Roma-
D.lxxxij nus Mauricio Imper. sedit annos X. Men. ij. dies x. Statim renunciatus Pontifex misit Gre-
gorium qui ei postea successit, tūc diaconum, ad Mauricium Constantinopolim sese excusa-
tum, quamobrem eius consensum ob rerum turbationem nō expectasset. Basilicam Lauren-
Gregori. tij martyris extruxit. Gregorius Rom. Mauricio Imp. sedit annos XIII. Men. vi. di. x. sepul-
Dxcij. tus in basilica Petri sub ara diui Andreæ. Huius paulo altius uita recensenda. Hic Gordiano
senatore

senatore natus, quod doctrinæ religioniq; aptus uideret puer, ac disciplinis liberalibus im/
butus esset, diaconus ordinatur. Sex in Sicilia cœnobia sua impensa ædificauit, domũq; pa/
ternam Romæ prope Septizoniũ, templum diuo Andreæ dicauit. Missus dein Cõstantino
polim à Pelagio excusatum quod decreto Cæsaris nõ expectato propter tumultum necessa
rio sumpsit officiũ, simul & rogatũ auxilia contra Longobardos, quæ sanè omnia facundia,
modestiaq; fretus obtinuit. Multis uero post annis quibus habitu monachi deo seruiebat,
Põtifex renũciatus è uestigio ad Imperatorẽ mittit rogatum, ut electionẽ minime ratam ha
beret. At ille contrà mandauit, gratias agens clero populoq; Rom. ꝙ talem uirũ delegissent.
Itaq; Gregorius sumpta prouincia, dies noctesq; nunc scribẽdo aut orando agebat. Cerimo
nijs quibus nunc utuntur in templis, modumq; chori & psalmodiæ primus instituit. Agiul/
phum Longobardorũ regẽ ex Arriano orthodoxũ fecit persuasione Teudelindæ uxoris,
cui Gregorius Dialogorũ libros dicauit. Mauricio principi clericos ad militiã cogenti, & rur
sus Patriarchæ Cõstantinopolitano Oecumeneũ se dicenti acriter restitit, dictitãs quod Pe
tro Romano Pontifici traditæ fuissent claues, meminisseq; debere humilitatis generis sui, ꝙ
dei benignitate ex Notario Comes excubitorum, & ex comite Cæsar, ex Cæsare Imperator
esset factus. Pestẽ maximã Romæ supplicationibus precibusq;, quas rogationes uocant, fa/
ctis, omni ætate, ordine, sexu, interuenictibus sedauit: placatũ deum angelus illi arci Roma
næ præsidens gladiũ cruentum in uaginã condens indicauit. Fertur & præcipuas Romæ sta
tuas, & quicquid erat mirãdi operis in Tyberim præcipitari iussisse, ne mortales à religione
nuper instituta sua specie distraherent. Quod mihi sanè uerisimile uidet. Scripsit libros Mo/
ralium, in Iob, Homiliasq;, quas nõnulli cæteris doctorum scriptis in eo genere præferunt: li/
bros etiã tris Dialogorũ, alias item in prophetas ac sacros libros enarrationes, imitatus ante
omnes Augustinũ, ut ipsius scripta planè fatẽtur, sermone dulci, pariq; præceptis quæ tradi/
dit charactere, numerisq; semper idẽ & antithetis frequẽs. Sabinianus cuius patria ignorat *Sabinianus*
Phoca Imp. sedit annũ, Men. v. dies ix. Horas diei sono tintinnabulorum distinxit. Gregorij
iam defuncti laudibus obtrectauit, ꝙ ecclesiæ patrimoniũ popularis gratiæ causa dissipaue/
rat. Bonifacius III. Ro. sedit Men. viij. di. xxviij. sepultus in basil. Petri. Bonifacius IIII. è Va *Bonifac. III*
leria Marsorũ urbe hoca Im. à quo & Pantheon impetrauit, ut diuæ Genitrici omnibusq; *Bonifac. IIII*
sanctis dedicaretur, sedit annos VI. Men. viij. dies xij. Domũ suam cœnobiũ fecit, possessio/
nibus etiã paternis ei cõcessis. Deusdedit Rom. Heraclio Imp. sedit an. IIII. sepultus in basili *Deusdedit*
ca Petri, uir optimus, deoq; acceptus ex eo signo putatur, ꝙ quendam obuium pauperẽ ele/ *Dxxv*
phantiæ morbo correptum, solo osculo sanauit. Fuit enim ea tempestate quædam elephãtia
seu scabies, nouũ genus impetiginis, quę toto corpore diffusa homines uix dignoscẽdos red
debat. Quæ rursus nostra ætate, an. M. CCCCXCVI cœpit in omni ferè Europa nullo re/
medio. Bonifacius V. Cãpanus Heraclio Imp. sedit an. V. dies x. uir laudatissimus, instituit *Bonifacius V*
ut ad templa cõfugientes salui essent. Honorius Cãpanus Heraclio Imp. sedit an. xij. Men. x. *Honorius*
dies xvij. sepultus in basilica Petri, quã tegulis æneis è templo Romuli ablatis operuit. Agne *Dcxxij*
tis uia Nomẽtana, ut carmẽ indicat, Pancratij quoq; uia Aurelia templa restituit aliaq; à fun
damẽtis extruxit, ut Anastasij ad aquas Salinas. S. Quatuor Coronatorũ. Ciriaci uia Ostien
si milliario septimo. Seuerini Tyburc. Hoc tempore Mahumethes caput extulit. Seuerinus *Seuerinus*
Romanus Heraclio Imp. sedit annũ: sepultus in basilica Petri. Ioannes IIII. Delmata Hera/ *Ioannes iiij*
clio Imp. sedit annũ. Men. viij. dies ix. sepultus in Basilica Petri. Theodorus Gręcus Heraclio *Theodorus*
Imp. sedit an. VI. Men. v. di. xviij. sepultus in basil. Petri. Martinus Tudertinus Cõstantino *Martinus*
III. Imp. sedit an. VI. Men. i. di. xxv. Hic multa passus Imperatoris iussu, ꝙ Pyrrhũ, Sergiũ, *Dcxlv*
Paulũ patriarchas Cõstantinopolitanos hæreticos iudicauerat. Missi itaq; prius Olympius
frustra, deinde Theodorus Exarchi ad eum capiendũ fuere: iniecta collo catena specie saluta
tionis à Theodoro mittitur Cõstantinopolim: inde à Cõstantino in exilium Chersonã pul/
sus, ibiq; extinctus inter sanctos colitur. Eugenius Rom. Constantino III. Imper. sedit an. II. *Eugenius*
Men. ix. Statuit Gratiano etiam teste, ut episcopi carcerẽ haberent ad plectenda clericorũ de
licta. Vitellianus Signinus Constantino III. Imp. sedit an. XIII. Men. vi. Cantum & Naulã *Vitellianus*
quæ organa appellãt in tẽplis instituit. Adeodatus Rom. sedit an. IIII. Men. ij. dies v. prius *Dcliiij*
monachus in cœnobio S. Erasmi in Cælio monte, quod postea sumptuosius auxit. Donus *Adeodatus*
Ro. sedit an. IIII. Strauit marmore atriũ basil. Petri, quod Paradisum appellãt. Apostolorũ *Donus*
uia Ostiensi, & Euphemiæ tẽpla restituit. Borotianũ cœnobiũ Romanis incolendũ tradidit.

Fama

Fama quoq; sanctitatis eius permota Rauennas ecclesia quæ Aliocephalis appellata est, cō-
Agatho sentiente Theodoro eius Præsule, Romano se Pontifici subdidit. Agatho Siculus Constan
Cōcilium tino IIII. Imp. Sedit annos ij. Men. vi. dies xxv. Sextā Synodū contra Monothelitas Con-
Sextum. stantinopoli celebrauit. Tanta alioquin sanctitate ut obuiū quendam leprosum osculo libe-
Leo ij rauerit. Leo II. Siculus sedit Men. x. Instituit quotidie baptismū fieri necessitate urgēte, præ-
Benedic. ij terea pacis osculū in templis. Benedictus II. Romanus sedit annos x. dies xij. Ea fuit authori
Dclxxxi tate simul & sanctitate, ut Cōstantinus IIII. eius causa decreuerit, ut deinceps Rom. Ponti-
fex absq; cōsensu Imperatoris, aut Exarchi, populo præesset. Quod postea nō diu fuit obser-
Ioānes v uatum. Præterea S. Laurentij in Lucina, & Valentini martyris templa restituit. Ioannes V.
Antiochenus Iustiniano II. Imp. sedit annū, di. x. Apud Lateranū à tribus episcopis, Ostien
Conon si, Portuensi, & Veliterno se cōsecrari iussit. Quē ritum postea successores seruauere. Conon
Sergius Thrax sedit Men. x. dies iij. Sergius Antiochenus sedit an. XIIII. Men. ix. dies xiiii. Iustinia
Dclxxxiij no II. Imp. Sub quo multa passus est quod cōcilium contra Monothelitas cōprobaret. Mis-
sus Zacharias Protospatharius qui eum caperet, fauēte pop. Rom. Pontifici, parum abfuit
quin interficeretur. Eius nominis sanctitate permoti Saxones Christiani tunc primum facti
Ioānes vi sunt. Ioan. VI. Græcus, Iustiniano II. Imp. sedit annos III. Men. iij. Martyr ut putat̄: sub quo
Ioānes vij autē passus aut quamobrem, nō satis constat: sepultus in cœmiterio Callisti, ut etiā existima
Sisinius tur. Ioannes VII. Græcus, sedit an. XI. Men. viij. dies xviij. Sisinius siue Sosinus natione Sy
Constanti. rus, sedit dies xx. sepultus in basilica Petri. Cōstantinus Syrus, sedit an. VII. dies xv. sepultus
Dccvi in basilica Petri. Et honore præcipuo apud Iustinianū II. fuit, à quo adcersitus Constantino-
Greg. ij polim, Nicomediæ obuiū eum habuit, qui ueniam præteritorum ab eo supplex petijt. Grego
Dccxv rius. II. Rom. Leone. III Imp. sedit an. XV. Men. ix. dies x. passus multa sub eodem q̄ imagi
nes tollere noluerit. Paternam domū cœnobiū S. Agathæ consecrauit, mœnia urbis ex par-
Greg. iij te restituit. Greg. III. Syrus, sedit an. X. Men. viij. dies xxi. Leone IIII. Imp. Quē ob sublatas
Dccxxxij imagines, de Synodi celebratæ sentētia sacris interdixit. Ex quo obsidente Limprando Lon
gobardorū rege Romā, ad auxiliū Caroli Martelli confugit: ille sola legatione cōpatrem (uti
uulgo nūc uocāt) suum ab incœpto amouit. Multa templa restituit. Tectū inter alia S. Chry
Zachar. sogoni, ubi & monachos collocauit fundisq; ditauit. Zacharias Græcus Pipino regnante, se
Dccxli dit an. X. Men. iij. sepultus in basilica Petri. Dialogū Gregorij in Græcū uertit sermonē. Porti
cum Lateranensi basilicæ extruxit. Limprandū ducem Spoletinū urbem uexantē cū frustra
legatione rogasset, ipse demū castra petens aspectus reuerentia remouit. Pipinū Caroli Ma
Steph. ij gni patrē & maiorē domus, Franciæ regem cōstituit. Stephanus II. Rom. Pipino regnante,
sedit an. V. Men. i. Hic Roma obsessa ab Aistulpho, prius ad deū templaq; cōfugit, lustrata
cum apostolorū caluarijs ac supplicationibus urbe. Deinde à Cōstantino VI. Imp. cum fru-
stra auxilia expectasset, ad Pipinum mittit rogatū uti subueniret. Ille ad se iussum uenire ma
gno excepit honore, Carolo filio centū millibus passuū obuiam misso. Reuertens breui post
Paulus tempore sublatis inimicis, moritur in urbe, ac in Petri basilica tumulatur. Paulus Romanus,
Pipino regnante, sedit annos X. Men. x. Moritur in basilica Pauli. Delatus in Vaticanū. Vir
mira in pauperes pietate: ipse solitus obire Xenodochia & carceres, miseros, & præsentia, &
Steph. iij re iuuabat. Stephanus III. Siculus Pipino regnante, sedit an. iij. Men. v. dies xxviij. Conci-
lium Lateranense celebrauit, ubi Cōstantinum Pseudopontificem damnauit. Instituitq; uti
imagines restituerentur contra conciliū Constantinopolitanū, aliaq; cōplura utilia. Quibus
Hadrian. peractis supplicationes egit à Laterano ad Petri basilicam nudis pedibus. Hadrianus Rom.
Dcclxxij Carolo regnāte. Quē uocatū ad liberandū ab obsidione Desyderij Romā, in gradibus basili
cæ Petri honorifice excepit. Cui obuiā processerant tria milia Iudicū. Sic em̄ bibliothecarius
& recētiores historici, uiros Senatores ac claros appellāt. Aquæductus plurimos urbis resti-
tuit: strauit marmoribus atriū basilicæ Pauli. Instituit in atrio Lateranēsi quotidie centū pau
Leo iij peres alerent̄, sedit an. XXIII. Men. x. dies xviij. Leo III. Ro. Carolo Magno regnāte, sedit
an. XX. Men. x. di. ix. uir doctrina, bonitateq; pręstans. Dū supplicationes agit à Greg. insti
tutas, apud ædē Syluestri captus, Pascalis Primicerij & Cāpuli presbyteri fraudibus, ac ferè
ad mortē cæsus in cœnobiū S. Erasmi relegat̄. Inde cubicularij sui arte, clàm in Vaticanū, in-
de ad ducē Spoletinū, postremo in Galliā ad Carolū cōfugit, q honorifice exceptus pauloq;
post remissus est. Mox Carolo Romā adueniète, in basi. Petri iureiurādo adfirmauit se inno
xiū esse. Quare absolutus corā populo, & de accusatoribꝰ pœna sumpta est, Carolus ob eius
egregia

egregia merita Imperator factus. Stephanus IIII. Romanus, Ludouico Pio Imp. sedit an- Stephanus iiij
nos III. Men. vij. Satim ad Ludouicũ in Galliam proficiscitur ignota de causa, concurrente
magna mortalium frequẽtia spectatũ. Reuertens secum crucẽ auream Petri Basilicæ à rege
dono datã uexit: sepultus in eadẽ basilica. Pascalis Romanus Ludouico Pio Imp. sedit an. Pascalis
VII. Men. iij. dies xviij Excusauit sese apud Imperatorem, quod in Pontificatu ineundo eius Dcccxx
cõsensum nõ expectasset, quẽ ille non solum ratũ habuit, sed & liberam episcoporũ deligen
dorum potestatẽ summis Põtificibus tradidit: cum antea ea de re cõsulerentur Imperatores
ex priuilegio ab Hadriano Carolo concesso, uti refert bibliothecarius. Pascalis ædem Praxe
dis extruxit iuxta ueterẽ. Templaq; Cæciliæ ac S. Mariæ ad præsepe restituit: sepultus in ba-
silica Petri. Eugenius II. Ro. Ludouico Pio Imp. sedit an. III. uir optimus existimatus. Va- Eugenius ij
lentinus Romanus, nondũ presbyter ob merita Pontifex renũciatus. Die xl. decessit. Grego- Valentinus
rius IIII. Rom. Ludouico Pio Imper. non prius Pontificatũ iniji, q; Imperatoris consensum Gregor. iiij
per legatos expectasset. Cuius etiã hortatu celebritatẽ omnium sanctorũ instituit. Corpus Dcccxxv
diui Gregorij ubi nunc iacet trãstulit, sedit an. VI. Sergius II. Rom. Lotario Imp. sedit an. II. Sergius ij
Men. iij. Hic os porci prius appellatus, nomine ob turpitudinẽ mutato initiũ dedit mutan- Dcccxlvi
dorum nominũ successoribus. Vir fuit frugi, Ludouici filios ad concordiã reduxit, Imperio
Lotario adiudicato. Cuius filius Ludouicus Romam ueniens, magna prius strage facta, tan
dem honoribus excipitur, à Pontifice perductus manu ad Petri Basilicæ ualuas, interroga-
tusq; ante templi ingressum adfirmauit se cũ pace uenisse. Leo IIII. Ludouico II. Imp. sedit Leo iiij
an. viij. Men. iij. dies vi. sepultus in basilica Petri. Hoc tempore Saraceni in Vaticanum usq; Dcccxlviij
uenere, incẽsisq; Petri Basilicæ foribus à pop. Rom. repressi Ostiam sese recepere. Quò Leo
cum exercitu se cõferens, orationeq; facta, Deus cuius dextra pauci magnam hostiũ multi-
tudinem fugauerunt: reuersusq;, Vaticanũ V. annorũ spatio mœnibus cinxit. Ciuitatemq;
Leoninam appellauit, ac Corsis à Saracenis expulsis inhabitanda dedit. In cuius portis sup-
plicia ad deũ uerba iussit inscribi. Fores incensas basilicæ ex argento restituit, turrimq; quam
nunc in Vaticano cernimus excitauit. Templum S. Mariæ nouæ extruxit. Crucem quã Ca-
rolus olim Lateranensi basilicæ dono dederat: furto gemmis spoliatã rursus exornauit. Basili
scum perniciosum serpentis genus, qui halitu multos mortales necauerat, è fornice S. Luciæ
in Orphea fusis ante deum precibus expulit. Irruptionis huius Saracenorũ memoriã testa-
tur inscriptio marmoris, quæ adhuc extat apud ædem Michaelis in Vaticano. Ioannes Sco Io. Scotus
tus alter à religioso, hoc tẽpore utraq; lingua doctus dicitur fuisse, qui iussu Caroli regis Dio
nysij hierarchiam cõuertit. Ioannes VII. Anglicus, quẽ dissimulato uiri habitu dicunt fœmi Ioannes vij
nam alioquin doctissimam fuisse, deprehensamq; in uia apud S. Clementẽ quando peperit. Dccclviij.
Benedictus III. Romanus, sedit an. II. Men. vi. dies ix. sepultus pro foribus basilicæ Petri, Benedictus iij
uir inprimis bonus ac planè religiosus, ut qui flens ac penè inuitus Pontifex declaratus, tri-
duo statim ieiunijs supplicijsq; uacaret. Nicolaus Romanus Ludouico II. Imper. Qui Ro- Nicolaus
mæ tunc erat magnaq; inter eos amicitia intercessit. Regem Bulgarorũ cum tota prouincia Dccclxiij
ad religionem deduxit, episcopis ab eos missis. Multaq; utilia cõstituit, inter quæ nequis con
cubinam habẽti presbytero ac sacrificanti interesset, ut testatur Gratianus. Ad hũc Michael
Theophili legatos salutatum cum muneribus misit. Sedit annos IX. Menses ij. dies. xx. Ha- Hadrianus ij
drianus II. Romanus Ludouico II. Imper. sedit annos v. Men. ix. uir optimus pro quo Lu
douicus absens per legatos gratias egit populo Romano. Ioannes VIII. tris è successione Ioannes viij
Imperatores diademate redimiuit, ut in historia Gallorum satis ostendi, Carolum II. Ludo. Dccclxxx.
III. & Carolum III. ex quibus Ludouicum etiam Romanis inuitis, ob quam rem in uincu-
la cõiectus, deinde elapsus in Galliã aufugit, redijt post annũ. Præterea uitã S. Gregorij qua-
tuor libris explicuit, sedit annos x. dies ij. Hoc tempore Saraceni Casinẽse cœnobium uasta- Martinus ij
uerunt. Martinus II. Gallus, sedit annum, Men. v. Pontificatum malis artibus adeptus. Ha Hadrianus iij
drianus III. Romanus, Carolo III. Imperat. sedit annum, Menses tres. Hic capta occasione Stephanus v
per absentiam Caroli qui contra Normandos res gerebat, prius retulit ne in creando Ponti Formosus.
fice Imp. consensus expectaretur, teste Gratiano. Stephanus V. Rom. ex uia lata, sedit annos Dcccxciiij.
v. dies xi. Formosus episcopus Portuensis largitione Pontificatũ adeptus. Bonifacius VI. Bonifac. vi
Tuscus sedit diebus xxv. Stephanus VI. Romanus, Carolo III. Impera. sedit annum, Men. Stephanus vi
iij. Formosi cadauer erutũ è sepulchro cõtumelijs adfici iussit, antiquum ob odiũ. Romanus Romanus
patria Romanus Carolo III. Imper. sedit Men. iij. Stephani acta infirmauit. Theodorus II. Theodo. ij

Ioãnes ix. ſedit dies xxx. Formoſi acta in integrũ reſtituit. Ioannes I X. Romanus, ſedit an. I I. dies xv.
Benedictus Benedictus I I I I. Ro. ſedit an. I I I. men. iiij. Leo V. cuius patria ignoratur, ſedit dies xl. Chri-
iiij. ſtophorus cuius etiam patria ignoratur, ſedit men. vij. Largitione Pontificatũ adeptus eiici-
Leo V. tur, cœnobioq; addicitur. Nam & cœnobia ſolatia tunc miſerorum erant, decoctiorum refu-
Chriſtophorus gium. Sergius I I I. Romanus, Berengario primo Imp. ſedit annos vij. men. iiij. dies xvi. ob ue-
teres iras Formoſi cadauer iterum erutũ in Tyberim proiecit. Anaſtaſius Romanus, ſedit
Sergius iij annos I I. Lando Rom. ſedit annum, men. v. Ioannes X. Rom. Berengario Imper. ſedit an.
Dcccevij. X I I I. Men. xi. dies iij. Hic unà cũ Alberico Hetruriæ Marchione de Saracenis, qui diuer-
Anaſta. iij ſa Italiæ loca maxime in Campania occupauerant, triumphũ Romam retulit. Veniens poſt
Lando hac in diſſidium cum Pontifice, Albericus Pannonios in Italiam uocauit, qui & Hetruriam
Ioannes x. & Galliam Ciſalpinam uaſtauerant. Ipſe demũ Pontifex à Romanis captus ceruicali in os
Dccccxvij. cõiecto necatur. Hoc tempore Anthropomorphitæ fuerũt, deũ humano corpore ponẽtes,
Anthropomorphitæ quorum errorem Fantinus Præſul Veronenſis diſertiſſime redarguit. Leo V I. Roma. ſedit
Men. vij. dies xv. Stephanus V I I. Rom. ſedit annos I I. Berengario I I I. Imper. Ioannes xi.
Leo vi. Romanus, ſedit annos iiij. Men. x. dies xv. Leo V I I. Roma. ſedit annos I I I. Men. vi. dies x.
Steph. vij nil memoria dignum geſſit. Stephanus V I I I. Germanus, ſedit annos I I I. Men. iiij. dies xij.
Ioãnes xi. Martinus I I I. Rom. ſedit an. I I I. Men. vi. dies x. Agapitus I I. Roma. Berengario. iij. Imper.
Leo vij. contra quem Othonem è Germania uocauit, ſedit an. I X. Men. vi. dies x. Ioannes X I I. Ro-
Steph. viij mæ è regione uiæ latæ, uir ſanè ſceleratus. Quamobrem contra eum Otho uocatus à Roma-
Marti. iij. nis. Ille in ultionem è duobus Cardinalibus qui cauſa huius facti fuere, alteri manum, alteri
Agapit. ij. naſum abſcidit. Coactus eſt tandem eum diademate redimire. Poſt hæc ab eodem admoni-
Ioan. xij. tus, ut à uitijs & inſania reſipiſceret, minime paruit. Quare fugiens ob metum in latebris ex-
Dcccclx. tinctus eſt. Sedit an. I I I I. Men. x. dies xv. Benedictus V. Rom. ſedit Menſes ij. dies v. Otho-
Benedi. v. ne Imperat. Hic delectus à Clero & po. Rom. eo tempore quo Ioannes deiectus fuit, & Leo
V I I I. ab Othone ſurrogatus. Quamobrem Otho hoſtiliter omnia inuadẽs, Romanos per-
terrefecit, & uoti compos eos iureiurãdo adegit, nihil immutaturos. Relicto dein Leone Be-
Leo viij. nedictum ſecum in Germaniam duxit, ubi ille ex animi dolore deceſſit. Leo V I I I. ſedit an-
Ioan. xiij. num, Men. iiij. Cuius hiſtoriã in Benedicto ſupra enarrato cõmemoraui. Ioãnes X I I I. Ro.
Dccccclxij Othone Imper. ſedit an. V I. Men. x. dies x. pulſus à Romanis, ab Othone deinde reſtitutus.
Decarchones Qui & Decarchones Romanorum propterea laqueo ſuſpendit, & urbis Præfectum mul-
tis adfectum contumelijs in exilium miſit. Benedictus V I. Romanus Othone Imp. ſedit an-
Bened. vi. num, Men. vi. A Cincio potente ciue Romano in molem Hadriani coniectus ac fame mori
Donus ij. coactus eſt. Donus I I. Romanus ſedit annum, Men. vi. Bonifacius V I I. ſedit Men. vi. dies
Bonifa. vij. xij. uir ſacrilegus, qui bonorum conſpiratione relinquere urbem coactus, omnia ſacra precio-
Dccccclxxij. ſa ſecum Conſtantinopolim fugiens abſtulit, quibus diuenditis paulo poſt audacior factus
Bene. vij. redijt. Ioannem Diaconum Cardinalem exoculauit. Ipſe mox turpiſſime extinctus eſt. Bene-
Ioan. xiiij. dictus V I I. Romanus Othone I I. Imp. ſedit an. viij. Men. vi. Ioannes X I I I I. Romanus, ut
quidã dicũt Papienſis, tertio q; electus fuit mẽſe à Romanis in molem Hadriani cõiectus,
Ioan. xv. moriq; compulſus eſt. Ioannes X V. Rom. à Clero odium ob impietatẽ ſuſtinuit, quartoq;
Ioãnes xvi deceſſit menſe. Ioannes X V I. Romanus Othone. I I I. Imp, cuius auxilium implorauit, pul-
Dccccclxxxi ſus à Creſcentio Cos. Romano in Hetruriam. Quo timore perterritus Creſcẽtius & Ponti-
Creſcentius ficem reduxit, & ad genua ei procumbens ueniam præteritorum petijt. Hic enim Hadriani
Gregori. v mole occupauerat, ex quo arx Creſcẽtij dicebatur. Sedit Ioan. an. X. Men. vi. dies x. Grego-
rius V. Saxo genere, Othonis I I I. propinquus, pulſus à Creſcẽtio Cos. ſuffecto Pſeudopon-
tifice quodam Ioanne, ab ipſo Othone reſtituitur, qui primo in arce Creſcentium Cos. & Io-
annem obſedit. Illi ſpe ueniæ ſupplices ad Imperatorem adeũtes, alter in uia trucidatur, alter
Electores Imperatoris. Ioãnes exoculatur. Hic inſtituit ut deinceps Imperatores Romani à ſex Germanis uiris ad-
dito rege Boemiæ legerẽtur. Ii ſunt Colonienſis, & Magũtinus, & Treuereñ. Præſules. Dux
Saxoniæ. Comes Palatinus. March. Brandeburgenſis, an. M. I I. Sedit an. I I. Men. viij. Hu-
ius elogium ſepulchri cõditi apud aram diui Gregorij in baſilica Petri uitam eius teſtans, le-
gitur hodie his uerſibus barbaris. Hic quem claudit humus, oculis uultuq; decorũ Papa fuit
Quintus nomine Gregorius. Ante tamẽ Bruno Francorum regia proles. Filius Othonis de
genitrice Iudith. Lingua Theutonicus, Vuangia doctus in urbe. Sed Iuuenis Cathedrã ſe-
dit apoſtolicam. Ad binos annos & menſes circiter octo, Ter ſeno Septembruo commemo-
rante

rante dies,Pauperibus diues per singula sabbata uestes Diuisit numero cautus apostolico.
Vsus Frãcisca uulgari,& uoce Latina, Instituit populos eloquio triplici. Tertius Otho si-
bi Petri commisit ouile,Cognatis manibus unctus in imperium. Exuit & postquam terre
næ uincula carnis, Æquiuoci dextro substituit lateri. Decessit XII. calendas Martij. Ioan- *Ioan. xvij*
nes XVII. Græcus,præsul Placentinus,quem supra dixi,à Crescentio per seditionẽ crea-
tum,& ab Othone eiectum,sedit menses X. Syluester II. Gallicus,Othone IIII. impe- *Syluester ij*
rante:sedit annos IIII. mensem I. dies X. Hic olim monachus Hispali artibus liberalibus *M.iij*
eruditus,mox per largitionem sacerdotia,postremo põtificatum adeptus,dæmonem ma-
lum de uitæ longitudine consuluit:ille respondit,ut caueret Hierusalem. Imprudens Syl-
uester in æde sanctæ crucis in Hierusalem dicta sacrificans, diem extremum adesse sensit.
Fassus igitur delictum,publice iussit moriens,ut eius cadauer equis daretur trahendum,
ubi demum illi conquieuissent ibi tumulari. Diuina igitur prouidentia ab basilicam Late-
ranensem peruenere,ubi & sepultus. Ioannes XVIII. ignobilis,sedit menses IIII. dies *Ioan. xviij*
XX. Ioannes XIX. Romanus, è regione Pontis,sedit annos IIII. menses IIII. Ser- *Ioannes xix*
gius IIII. Romanus,sedit annos II. menses VI. uir sanè probus. Benedictus VIII. Tu- *Sergius iiij*
sculanus, Henrico imperante, quem Romæ diademate redimiuit,sedit annos XI. men- *Benedict. viij*
sem I. dies XII. Ioannes XX. Romanus,Conradum imperatorem diademate redimiuit. *Ioã. xx. M xx*
sedit annos IX. dies IX. Declaratus nullis antea initiatus sacris. Vexatus insuper à Roma-
nis,ab eodem Conrado defenditur. Deniq; eius uita magnopere laudatur. Benedictus IX. *Benedictus ix*
Tusculanus Benedicti VIII. nepos,sedit annos X. menses IIII. dies XIIII. uir probrosus
& infamis. Quare à populo Romano pulsus Syluestro III. suffecto,deinde restitutus. Syl- *Syluester iij*
uester III. Romanus expulso Benedicto per factionem surrogatus,tantũ dies XXXIX. *Gregorius vi*
Gregorius VI. Henrico II. imperãte,sedit annos II. menses III. in eo tumultu ac schismate *M.xl*
creatus,quo Benedictus VIII. fugatus est. Sed Henricus celebrata synodo,& Benedictum
& Syluestrum,& Gregoriũ coegit se pontificatibus abdicare,Clementemq; II. fecit. Cle- *Clemens ij*
mens II. pręsul Bambergẽsis in synodo,uti supra diximus,factus Henrico II. cogẽte,quem
postea diademate redimiuit,sedit menses IX. dies VII. Damasus II. Bauarus natione,per *Damasus ij*
uim nulloq; populi consensu pontificatũ occupat,in quo uixit dies XXIII. Leo IX. Ale- *Leo ix. ML*
manus ab Henrico II. imperat. Romam missus,petentibus Romanis,quibus ob uitia cleri
quotidie peiores eligentis,necesse fuit ad imperatorẽ confugere. Huic igitur Romam ue-
nienti Ildebrandus Soanensis qui postea Gregorius VII. fuit,fit obuiam,hominemq; hor-
tatur,ut priuato habitu ueniret,electus ab eo qui potestatẽ eligendi non haberet. Cui cum
uir iustissimus paruisset,iterum à clero eligitur. Ildebrandus ab eo cardinalis statim factus
est. Huius igitur pontificis iustitia portento quodam ex leproso dicitur emicuisse,quem in
lecto suo collocari mandauerat,nec mane postea uisum Christum putatũ. Hic etiã ut scri-
bit Pandulfus ostiarius Lateranensis,Normãnos in Apuliam adcersiuit contra Græcos &
Saracenos omnia contumaciter occupante:ipse quoq; eò simul adcessit. Hos tamen post-
ea sæpe nocentes diuersi sensere pontifices. Leonis hoc factum quanquam ex animo pio
sanctoq; uiro,nequaquam laudat archiepiscopus Florentiæ ex authoritate Ioannis de Co-
lumna,dictitantis minime eum facere oportuisse quod Petro prohibitum, Mitte gladium
tuum in uaginam. Petrus etiam Damianus in quodam opusculo damnat clericos, qui pro
tuendo iure rerum externarum certant,aut bello interesse student. Nam & Gregorius ra-
pinas iniuriasq; plures à Longobardis est passus: Ambrosius item ab Arrianis:uterq; sola
patientia dimicauit. Simile Leonis facto,illud quoq; Vrbani III. fuit,qui Carolum è Gal-
lia cõtra Manfredum excitauit. Ambo,ut idem præsul ait,rem suscepere superuacaneam,
cum externa Christus minime curare mãdauerit:sedit annos V. menses II. dies VI. Victor *Victor ij*
secũdus,Bauarus natione,Henrico II. imper. & consentiente synodum Florentiæ habuit.
ubi multos præsules & largitionis & luxuriæ nomine notatos deiecit:sedit annos II. men-
ses III. dies XIIII. Stephanus IX. natione Lotaringus,Casinensis abbas,Henrico tertio *Stephanus ix*
imperante:moritur mense VII. ibiq; sepultus. Huius opera Mediolanẽsis ecclesia Roma- *M. Lvij*
no pontifici obtemperauit,quæ annis CC. se subtraxerat. Benedictus X. Veliternus,sedit *Benedictus x*
menses nouem,dies XX. per factionem quorundam nobilium factus,dissentiente clero,
eijcitur: Velitrisq; unde erat,exulauit. Nicolaus II. Sabaudiensis præsul Florentinus,Ge- *Nicolaus ij*
rardus antea uocatus,abrogato Benedicto Senis creatur:uir moribꝰ ac literatura probatis- *M.Lvij*
simus.

ſimus. Henricum III. diademate redimiuit. Robertum Guiſcardi pontificis tributarium, regemq; Apuliæ constituit. Demum concilio celebrato pontificum electionem ad cardinales tantum reduxit. Sedit annos tres.

Alexander ij M.lxij Alexander II. Mediolanenſis, Henrico III. imperante: cuius auxilio Cadolus Parmenſis electus, ad urbem hoſtiliter contendit. Captus demum, & in concilio Mantuæ celebrato ſeſe abdicans, ueniam publice petijt. Huic enim omnis ferè Tranſpadana & Ciſalpina Gallia parebat, præter Matildem comitiſſam. Alexander his geſtis Romam reuertens, in magna exiſtimatione uixit. Sedit annos undecim, menſes quinq;, ſepultus in baſilica Lateranenſi.

Gregorius vij M.lxxij Gregorius VII. Soanenſis, Ildebrandus nomine, Henrico III. imperante, ſedit annos undecim, menſem unum, dies tres. Hic præter omnes quod uir pius & Chriſtianæ religionis acerrimus defenſor fuerit, labores pertulit magnos. *Cincius præfecti F.* Primum Cincius Stephani urbis præfecti filius, nocte dominici natalis in baſilica ſanctæ Mariæ ad præſepe ſacrificantem adortus, ui corripit, atq; in turrim quandam Parionis coniecit: unde & à populo Romano liberatus. Mox grauiſſimas cum Henrico inimicitias geſſit, quod eum tanquam ſimoniæ crimine notatum & rebellem, ſacris interdixerat. Ex quo ille furibundus ad urbem diripiendam properauit: ipſumq; in Hadriani mole obſedit: ad quem liberādum Robertus Guiſcardus, Apuliæ dux, reſiſtentibus Romanis occurrit: ingreſſusq; per Flaminiam portam populabundus, fugato Henrico, pontificem obſidione ſoluit: ſecumq; duxit Salernū, ubi & deceſſit. Nepos eius ex fratre in Septizonium confugiens, turpiter ſe dedidit.

Victor iij Victor III. abbas Caſinenſis, ſedit annum, menſes quatuor. Moritur ſuſpicione ueneni iuſſu Henrici dati.

Vrbanus ij M.lxxxvij Vrbanus II. Henrico III. imperante. Sedit annos tredecim, menſes quatuor. Acta Gregorij VI. cōtra ipſum Henricum probauit in concilio Placentino, fauente Matilde comitiſſa. Inde profectus apud Clarummontem alio celebrato concilio, populos Chriſtianos ad recuperandam Hieroſolymam incendit. Reuerſus Romam, Ioannis Pagani, ciuis ſeditioſſimi, motu omnia miſcentis, in ædes *Petrusleo* Petrileonis potentiſſimi ciuis, apud ſanctum Nicolaum in carcere Tulliano ſeſe biennio recepit, ubi & deceſſit. Cadauer trans Tyberim clam, metu inimicorum, delatum. Hic primus pallium Mediolanēſi archiepiſcopo tradidit: poſt eum Toletano, quem & primatem regni Hiſpaniæ fecit. Hoc item tempore ordo Cartuſienſium initium cepit. De quo alias.

Paſcalis ij. Mc Paſcalis II. ex Flaminia oriundus, Henrico IIII. imperante. Quem Romam uenientem, ad gradus Petri baſilicæ excepit: ingreſſusq; unà templum, per proditionem unà cum cardinalibus ab eo capitur, quod non probaſſet præſules ab eo in Germania factos. Itaq; ductus ad montem Soractem, ibi fuit, donec compulſus eſt ei adſentiri ſimul: & eum, cuius *Petr. Colūna* cauſa uenerat, diademate redimire. Fuere hoc tempore Petrus Columna, qui Cauios pon- *Ptolemæus Sublaquenſis* tificis oppidum occupauit. Ptolemæus princeps Sublaquenſis, Albam. *Stephanus Corſus* Stephanus Corſus baſilicam Pauli, ubi caſtellum ad excurſiones fecerat. Hæ namq; familiæ illuſtres Romæ abſente pontifice, qui in Apuliam ſeceſſerat, omnia diripuere: quæ Paſcalis cum exercitu reuertens facile recuperauit: ac poſt diſceſſum imperatoris in concilio Lateranenſi, omnia ui facta retractauit. Sedit annos octodecim, menſes ſex.

Gelaſius ij Gelaſius II. Caietanus, Henrico IIII. imperante, ſedit annum, menſes decem, ſtatim renunciatus pontifex, irruptis concla- *Cincius & Leo Fraiapanes* uis foribus, à Cincio & Leone Fraiapanibus captus, calcibusq; petitus eſt: quod ægre ferrent non fuiſſe creatum unum è ſuis. Deinde in eorum domos perductus, paulopoſt à populo Romano liberatur. Poſtea aduentante ad urbem Henrico ſibi timens Oſtiam, deinde Ardeam, poſtremo in Apuliam confugit. Diſcedente autem Henrico, Romam reuerſus à Gregorio pſeudopōtifice ab eodem imperatore facto, multa paſſus eſt, latebras ob metum quæritando. Tandem in ſancta Praxede dum ſacrificaret, irrumpentibus inimicis uix incolumis euaſit. Hinc in baſilicam Pauli cōuocatis cardinalibus, ſeq;, eccleſiamq; cōmendans, ex Oſtia Piſas mari aduehitur: inde in Galliam, ubi apud cœnobiū Cluniacenſe moritur. Cœpere hoc tempore Templarij apud Hieroſolymam.

Caliſtus ij M.cxx Calliſtus II. Burgundus, Henrico IIII. imperante, abſens, ob doctrinam & generis nobilitatem creatur. Veniens ad urbem Piſis, deinde Volaterris iter fecit: ut in eorum hiſtoria continetur: ædemq; Petri Volaterris dedicauit: ac parte reliquiarum Petri & Pauli donauit: quæ ſub ara latētes, & diu ignoratæ eruta tandem æde annis abhinc ferè XXX. impietate Florentinorū arcis ædificandæ gratia, cum arcula inſcripta prodierunt, prodigiumq; ex his publice uiſum: paulo poſt dum ſacrificatur, ciuem morbo diuturno incuruatum, ægreq; ambulantem, ſtatim liberatum, qui

adhuc

adhuc uiuit. Callistus igitur in primis pseudopontificẽ Gregorium Sutrij quorundam po/
tentum fauore sese tutantem, exercitu misso cepit, uitaq; donatum in cœnobium relega/
uit. Deinde Beneuentum proficiscitur ad tutandum Rogerium, fratrem Guilelmi comitis
Apuliæ. Qui contendens Constantinopolim spe nuptiarum filiæ Alexij imper. regnum
ei cum fratre commendauerat. Reuersus inde Romam morbo adfectus, ubi primum con/
ualuit, apud Lateranum concilium celebrauit: ubi actum de supplemento Christianis mit/
tendo, qui tunc res in Asia pro religione gerebant. Sedit annos V. menses X. dies VI. Ho/
norius II. ex agro Forocorneliẽsi oriundus, uir laudandus, sedit annos V. menses II. sepul *Honorius ij*
tus in basilica Lateranensi. Innocẽtius II. Romanus, è regione Transtyberina, Lotario im *Innocentius ij*
perante, sedit annos XIIII. mens. VIII. dies VIII. Contra Rogerium Apuliæ comitem *M. cxxviij*
mouens, ab eo capitur, pauloq; post dimittitur, reuerẽtiæ gratia. Pontifex ei omnia præter
regis titulum, quem ante omnia ille optabat, concessit. Reuertens pseudopontificem Ro/
mæ, filium Petrileonis offendit: cuius metu perterritus per mare Pisas, inde in Galliam ad
Philippum regem aufugit: apudq; Claromontem, conuento diuo Bernardo magnopere re
creatus, concilium celebrat, ubi pseudopõtificem hostem ecclesiæ iudicauit. Inde reuersus
cum Lotario imperatore, Pisis substitit: eamq; ciuitatem diu cum Genuensibus discordem
conciliauit: Romam postremo ueniens cum eodem Lotario nusquam pseudopontifice re/
perto, aliam seditionem exortam uidit, Romanorũ qui senatores, consulesq; creabant, mo/
re uetusto, erepta sacerdotibus facultate. Quare pontifex apud Lateranũ concilio celebra/
to, multa ipsis sacerdotibus utilia statuit. Inter alia, ne quis in prædijs sacerdotalibus succes
sorem sibi constituere posset. Cælestinus II. Tifernas, seu è castro Felicitatis, sedit menses *Cælestinus ij*
V. Lucius II. Bononiensis, Conrado II. imperante, sedit menses XI. dies IIII. Hoc tem/ *Lucius ij*
pore Baliardus philosophus quidam Gallicus, ac peripateticus, Parisij prodijt, uir doctissi/ *Baliardus phi*
mus, ab orthodoxis tamen in quibusdã aberrans, à quibus nec per synodum iussu regis Lu *losophus*
douici huius gratia coactam auelli potuit, quin in loco deserto cum socijs nonnullis omne
æuum abstinendo exegit. Eugenius III. Pisanus, Conrado II. imper. sedit an. VIII. dies *Eugenius iij*
XX. Hic cũ Romanos in seditione cœpta sub Innocentio II. perseuerantes uideret, quod *M. cxxxvij*
imperium adripuissent, ob metum ad Farfense cœnobium aufugit, ubi cum nõ satis tutus
uideretur: Tyberi Ostiam delatus, mox Pisas inde in Galliam se recepit: ubi etiam conuen
to diuo Bernardo, à quo monachus olim factus fuerat, maxime lætatus: Ludouico regi ex
uoto contra Saracenos ire paranti, bene ac feliciter dixit. Inde illius auxilio tutus Romam
reuertens, à ciuibus sedato tumultu humaniter exceptus est. Hinc & porticum sanctæ Ma
riæ ad præsepe extruxit: ut eius etiam indicat inscriptio. Anastasius IIII. Romanus sedit *Anastasius iiij*
annos II. men. IIII. De quo nil aliud fertur, nisi quod pulcherrimas ædes apud Pantheon
ædificauit. Hadrianus IIII. Anglicus natione, Frederico Ænobarbo imperante, sedit an/ *Hadrianus iiij*
nos IIII. menses X. Imperatorem ipsum apud Lateranum diademate redimiuit, aduersan
tibus Romanis, portamq; claudentibus. Guilelmũ Siciliæ comitem utriusq; Siciliæ regem
creauit. Circa Vulsinios nonnulla oppida reconcinnauit: Radacophanum in agro ac ditio
ne nunc Senensium, arce & mœnibus munijt, ubi quandoq; habitauit. Pertæsus tandem
statum Romanorum quotidie tumultuãtium & ei aduersantium, secessit Arignanum ubi
& moritur. Relatus inde in urbem, & in basilica Petri sepultus. Alexander III. Senensis *Alexander iij*
Frederico Ænobarbo imperante, sub quo multa passus est. Initium malorum Victor pseu/ *M. cxl*
dopontifex ad eum confugiens. Alexander uero ad Gualuagnum Mediolani tunc princi/
pem se recepit. Quare imperator furibundus in Italiam ueniens, Mediolanum, aliasq; ter/
ras quæ cum eo conspirauerãt, desolauit. Ex quo omnis ferè trans Padum regio defecit ad
Alexandrum: eiusq; nomine Alexandriam condiderunt. Mortuo Victore alium successo/
rem Paschalem imperator, post hunc Callistum: postremo Innocentium constituit, qui o/
mnes superstite Alexandro periere. Igitur à Mediolano discedens in Galliam contendit:
hortante Philippo rege, concilioq; apud Claromontem habito: Victorem tunc uiuentem
damnauit. Mox à Romanis reuocatus est. Imperator quando & rebellantes trans Padum
ciuitates & pontificem reuersum uidit, extemplo in Italiam properat: ille timore perculsus
habitu coci ignotus, Venetias aufugiens ad diuæ uirginis de Charitate cœnobiũ diuertit:
ubi tãdem cognitus, & à Sebastiano tunc duce summo honore in palatium perductus est.
Cuius inimicos ulti Veneti, Othonem Frederici filium aduersus uenientẽ bello nauali ce/

perunt,qui causa pacis deinde fuit. Fredericus capto filio,sequenti anno Venetias ex fœ-
dere uenit. Ad pedes Alexandro procumbens ueniam præteritorum petijt,dicens: Non ti-
bi,sed Petro. At ille respondit: Et mihi,& Petro. Romam postremo reuertens,concilium
Lucius iij apud Lateranum celebrauit,moriturq; cum sedisset annos XXI. Dies X. Lucius tertius
M. clxxxij Lucensis Frederico imperante,à quo obtinuit suis Lucensibus,ut Hetrusci non alia quàm
Lucensi moneta uti possent,sicut & in Transpadana regione Papiensi: Cum contenderet
ut consulum nomen Romæ extingueretur,aduersantibus illis,ob metū secessit Veronam
Petrus ubi & extinctus est,cum sedisset annos quatuor,menses duos. Fuere sub hoc tempore Pe-
Comestor trus Comestor qui utriusq; legis historiam scripsit,quam ecclesiasticā uocant. Item Petrus
Petrus Lom Lombardus,patria Nouariensis,præsul Parisiensis,qui sentētiarum libros edidit quatuor,
bardus ex sanctorum dictis. Abbas quoque Ioachimus in Calabria apud Cœnobium Floris ab eo
Ioachimus conditum,qui uaticinia quædam ænigmatica reliquit. Gratianus monachus S. Proculi,
abbas natioue Tuscus,doctor Bononiensis,author Decreti,qui spurius fuisse traditur. Omnes hi
Gratianus sanè parum inter se tēporibus differunt. Vrbanus tertius Mediolanensis,Frederico Æno-
Vrbanus iij barbo impe. Audito nuncio de Hierosolyma à Soldano capta,dum Venetias proficiscitur
parandæ classis gratia,Ferrariæ in itinere præ animi dolore moritur,cum sedisset annum,
Gregor. viij menses X. dies XXV. Gregorius VIII. Beneuentanus dum Pisas properat pacem con-
M. xcvij stituturus inter eos & Genuenses,utrosq; uero animaturus ad Hierosolymam recuperan-
Clemens iij dam,ibidem moritur: pontificatus die LVII. Clemens tertius Romanus Frederico Æno
barbo imper sedit annos duos,dies XVI. Hoc maxime hortante imperator unà cum cæ-
teris tunc principibus Christianis in Saracenos expeditionem sumpsit: de qua alibi plura
diximus. Hic & atrium sancti Laurentij extra mœnia fecit,Lateranensem Basilicam exor-
Celestinus iiij nauit. Cælestinus tertius Romanus Henrico V. imper. Cui regnū Siciliæ concessit,Guil-
M. cxci lelmo sine hærede extincto,tradita ei in matrimonium Constātia Rogerij filia è Cœnobio
Panormitano euocata. Primus ædis pontificales apud Petrum & Lateranēsem Basilicam
ædificauit,ut inscriptio in æreis adhuc ualuis Laterani ostendit. Sedit annos VI. men. VI.
Innocētius iij dies XXI. Innocentius III. Anagninus è comitum familia Othonem IIII. imperatorē
M. cxcviij diademate cinxit. Concilium Lateranense celebrauit. Almericum hæreticum qui dicebat
Almericus ideas in mente diuina creare ac creari,cremari apud Parisium mādauit. Decretales aliosq;
libros complures composuit. Xenodocheum sancti spiritus in saxia fecit. Altare sancti Pe-
tri,ut fornix indicat,exornauit. Xysti templum restituit: Turrim quam nunc Comitū uo-
cant excitauit,nō sine nota ambitionis ac expensæ superuacuæ,inter tot hominis uirtutes
hac tantum ei adscripta. Moritur Perusij pontificatus anno XVIII. Honorius III. Ro-
Honorius iij manus Frederico II. imper. quem ditionem pontificis usurpare conantem sacris interdi-
M. ccxvij xit. Petrum Altisiodorensem imperatorem Constantinopolitanum cum Iole uxore in Ba-
silica Laurentij extra mœnia diademate redimiuit. Ioannem cardinalem Columnensem
legatum in Asiam cum ijs copijs misit,quas Innocentius coegerat. Fecit Ædis Casemarij,
ordines Francisci & Dominici probauit. Sedit annos XIII. menses VIII. dies XIII.
Gregorius ix Gregorius IX. Anagninus è Comitum familia, Innocentij III. nepos, in Septizonio
M. ccxxvij electus,sententiam Honorij in Fredericum probauit,quem postea in gratiam redeuntem
ex soluto censu,deinde iterum rebellantem,celebrato apud Lateranum concilio sacris ite-
rum interdixit,imperiumq; ei abrogauit. Cumq; audijsset quod is fretus auxilio Pisanorū
quosdam cardinales è Gallia adcersitos partim cepisset,partim mari depressisset,ex animi
dolore extinctus est. Dominicum & Antonium Vlyssiponensem ac Helisabetam Panno-
niæ regis filiam inter sanctos retulit. Secessit Perusiam ob uarios in urbe tumultus. Sedi-
Annibalum tionemq; cuiusdam Annibalis ex Annibalum familia uix euasit. Hic munus senatorium
familia unà cum Pandulfo Sabello obiuit,ac absente pontifice nouam tunc primum hæreseos se-
ctam excitauit,adscitis ad hoc quibusdam sacerdotibus,quo authore po. Rom. in ecclesiā
dei coniurauerat. Iam senator more ueterū rogabat,populusq; sciscebat,ac omnia prope
oppida in potestatem redegerat. Quod malum ulterius serpere,& Tyberis inundatio,&
pestilentia subsecutæ,præterea Gregorij reditus ad urbem prohibuerunt. Re deprehensa ac
extincta,Gregorius nihil ulterius in Annibalem animaduertit,quàm eum senatorio mu-
Americus nere deiecit. Hoc item tempore Americus dux quidam Gallicus qui plura contra Sarace-
Comes nos gessit,in precio fuit. Cuius sepulcrum in basilica Petri cernitur hodie,cum hoc elogio.

Hic iacet

Hic iacet Americus comes Montisfortis, Franciæ conestabilis, qui contra Albigenses pro fide catholica sæpius dimicauit: postea cõtra Saracenos ad partes Syriæ trãsfretauit: à quibus in bello captus fuit, & diu in captiuitate detẽtus. Tandem per treugam liberatus dum rediret ad propria apud Hydruntum expirauit anno domini MCCXLI. Erant tunc Romæ potentes, Petrus, & Ioan. Cincius senator Fragepanes, partium Frederici: quos pontifex quãquam formidabat, rediit tamen Iacobi Capotij ciuis Rom. potentia fretus. Is enim Cincio restiterat, eiusq; adhuc nomen legitur in tabernaculo opere museo, eius impẽsa extructo in basilica S. Mariæ ad præsepe: in qua & Petrus item Capotius cardinalis sepultus est, qui aduersissimus Frederici fuit: ac xenodocheum S. Antonij non procul ab eadem, & Atheneum Perusinum, quod uocant Sapiẽtiam, de suo nomine excitauit. Gregorius item moritur pontificatus anno XIII. Cælestinus IIII. Mediolanensis sedit dies XVIII. Vacauit sedes menses XX. donec cardinales à Frederico capti opera Balduini imp. Constantinopolitani restituerentur. Innocẽtius IIII. è Flisco ac ex Lauaniæ comitibus, Frederico II. imperante, quem antea magnopere amicum, in pontificatu inimicum habuit. Quapropter eius iram fugiens, Centumcellas proficiscitur. Inde in Galliam transfretauit, ubi libere contra eum sententias superiorum pontificum comprobauit. Ludouico deinde rege expeditioni Hierosolymitanæ se accingente collaudato, reuersus est in Italiam: ac Petrum martyrem ordinis prædicatorum, & Stanislaum præsulem Cracouiẽsem inter sanctos retulit. Vir in primis iuris peritissimus. Apparatum Decretalium: præterea Autenticas edidit: & de iurisdictione imperij, authoritateq; pontificis librum scripsit, contra quendam Petrum Vineam, omnia imperatori tribuentem, quem apologeticum appellauit. Moritur Neapoli; unde Romam relatus, & in basilica Laurentij conditus est, anno pontificatus XI. mense VII. Hic etiam cardinales ut pileo uterentur roseo, & equo ueherẽtur, instituit. Ipsum cardinalium nomen, ab initio epitheti honoratioris appellatio fuit. Nam alibi clericum cardinalem, & canonicum cardinalem legimus, id est, præcipuum, aut principalem, quo honore urbani dignabantur. Sicut enim urbis Romæ episcopus cæteris præstabat, sic etiam clerus Romanus, cui titulos Euaristus primus omnium distribuit. Iidemq; pontifici de communibus fidelium rebus adsistebant. Cardinales deinde posteris appellati. Gregorij primi extat epistola ad Populonienses, aliquem presbyterum sacramẽtorum gratia requirentes: Mittimus, inquit, uobis dilectum filium A. presbyterũ cardinalem. Pompa his splendorq; comitum & ornatuũ defuere: quos Innocentius addidit, uti diximus. Nostra quoq; ætate Paulus etiam capitis tegmenta russata. Inuenio item in antiquis tabulis apud ecclesiã Aretinam donationis cuiusdam Zenobij senatoris Rom. eidem ecclesiæ tempore Damasi pontificis factæ, ubi est huiusmodi subscriptio: Et ego Io. S.R.E. diaconus cardinalis ex parte Damasi pont. laudo & confirmo. Item in alijs tabulis donationis Caroli Magni cœnobio S. Anastasij Romæ, subscriptio huiusmodi: Et ego Leo episcopus Rom. ecclesiæ subscribo. Et ego Carolus imp. subscribo. Et ego Guilelmus S. Sabinæ cardinalis subscribo. Vbi obiter notandum pontificem Rom. solitum se subscribere, episcopum Romanæ ecclesiæ, multo rectius quàm hodie, episcopum catholicæ ecclesiæ. Nam si Romana, catholica est, honorem igitur hunc almæ urbi eripere uidentur. Alexander IIII. Anagninus Frederico II. imperante, sedit annos VI. Ecelinum de Romano & Manfredum Siciliæ regem pontificum hostes persequutus est, misso legato Octauiano Vbaldino, qui subditos contra eos in officio confirmaret. Templum continuum diuæ Agnetis ædi, quod Bacchi fuerat, Constantiæ dicauit. Claram uirginem Asisinatem inter sanctos retulit. Moritur Viterbij. Vrbanus IIII. Gallicus sedit annos III. mensem I. dies IIII. Oppugnatus à Manfredo rege, Carolum Andegauensem, Ludouici sancti uiri fratrem, ad regnum adcersiuit. Perusij decessit: sepultus in æde Laurentij. Romani per absentiam eius iterum libertati studentes, Banderesios creant nouos magistratus, qui uitæ necisq; haberent potestatem. Senatorem priuatum hominem, quẽdam Brancaleonem Bononiensem legerũt: quem paulo post fugatum iterum reuocarunt. Clemens IIII. Narbonensis, Frederico II. imperante, sedit annos III. dies XXI. Is ad scientiam iuris mores sanctissimos addidit. Duas filias ex matrimonio ei natas habuit, quarum alteri CCC. libras Turonenses pro dote tantum adsignauit. Alteri sacræ uirgini XXX. Nepotem ex fratre treis obtinẽtem præbendas, duas relinquere coegit. Moritur Viterbij: post quem sedes biennio uacauit, quum non satis di-

Fragepanes Iaco. & Pet. Capotij

Cælestinus IIII

Innocẽtius IIII M.CCXLIIII

De Cardinaliũ institutiõe

Alexãder IIII M.CCLV

Vrbanus IIII M.CCLXII

Banderesij creati

Clemens IIII

Gregorius x gnus inueniretur ſucceſſor. Gregorius x. Placentinus Rodulpho imp. Hic ante omnia pa-
M.cclxx cem inter Genuenſes & Venetos diu concertantes conſtituit. Deinde Florentinos ponti-
ficis oppida inuadentes ſacris interdixit, proficiſcensꝗ in Galliam Lugduni concilium ce-
lebrauit. In quo Michael Palæologus imper. Conſtantinopolitanus cum Romano dogma
te rurſus conuenit, cum eius maiores duodecies antea cõueniſſent, ſemperꝗ deſciuiſſent.
Interfuit & Philippus rex. Reuertens inde Romam, ac iter prope mœnia Florẽtinorum fa
ciens, eos interdicto iam ferè triẽnali ſoluere negauit. Moritur Aretij in itinere, ibiꝗ ſepul-
Innocẽtius v tus, atꝗ ut uir ſanctus adoratus, cum ſediſſet annos IIII. men. II. dies II. Innocentius V.
Burgundus ord. prædica. creatus Aretij, ſtatim Romam profectus, in baſilica Petri Mitræ
Hadrianus v conſecrationisꝗ ſolennia peregit, ſedit menſes VI. dies II. Hadrianus V. è Fliſco Innocen
Ioannes xxi tij IIII. fratris filius. Moritur Viterbij, die XL. Ioannes XXI. Vlyſſiponenſis uir admo-
dum literatus, ut qui multa ſcripſerit, uerum rebus agendis parum prudens. ſedit menſes
Nicolaus iij VIII. Moritur Viterbij ex ruina conclauis. Nicolaus III. Vrſinus compoſitus uulgo ap
M. cclxxvij pellatus ob morum modeſtiam, Iordanum fratrem, Latinumꝗ fratris filium in patrum col
legium cooptauit. Carolo II. Siciliæ regi maxime inimicus, eoꝗ de officio ſenatorio deie
cto, inſtituit, nequis princeps eum locum deinde obtineret. Petrum Aragonẽ ratione Con
ſtantiæ uxoris ſollicitauit, uti eius regnum inuaderet. Ædem Lateranenſem reſtituit: Sa-
cellum S. ſanctorum de nouo conſtruxit: depoſitis illic apoſtolorum caluarijs donec tem-
plum recõcinnaret. In Petri baſilica antiqua numero canonicos regulares adiecit, ut ſimul
cohabitarent. Eius imago rem hanc teſtans, propè Lymphatorum columnam paulò ante
uiſebatur: ad cuius pedes proſtrati religioſi, eius dicta excipientes erant. Notarios & tabel-
liones, ut pauperum ſanguine uictitantes, ab ſe reiecit: Gregorium X. & Ioannẽ XII. imi-
tatus: uno tantum uitio inter eius laudes accuſatus, immoderati erga ſuos amoris, tradens
eis quæ ab alijs iuſtis de cauſis erepta fuerant. Inter quæ Surianũ, ubi etiam moritur, quum
Vrſinorum ſediſſet ann. IIII. dies XXI. Vrſinorum genus hic cõmemorare fas fuerit, ex Petrarchæ
familia primũ authoritate, qui hoc in antiquo codice ſe reperiſſe teſtat. Anno ſiquidẽ DLXXX-
VIII. Mauricio imp. & Pelagio II. ſedente: Longobardi ſub Artari Flauio rege Saturniã
in Hetruria poſt longam obſidionem diripuere, fruſtra auxiliantibus Gabinio Sorano Ro
ſcio & Anguillario nobilibus tunc ducibus. Quumꝗ Romã deinde obſidione cinxiſſent:
Vrſinus & Primienus fratres C. Vrſino geniti, qui Spoletum tuebantur, cum exercitu au
xilio uenerunt: potitiꝗ à S. P. Q. R. ſigna quæ nunc geſtant: præterea ciuitate ſunt dona-
ti, locumꝗ in regione Arenulæ iuxta Tyberim ad habitandum conſequuti. His alij quinꝗ
fratres fuere: Tarquinius, Quintiolus, Sextinus, Carentius, & Secundinus. Ex his deinde
deſcendere Conſtantinus & Ramundus Vrſini, qui ſub Carolo Magno aduerſus Longo-
bardos militarunt: præterea Pitilius, qui Pitilianum in Hetruria condidit. Hæc ex Petrar-
cha. Reperta eſt deinde poſteris Romæ inſcriptio huiuſcemodi. Vrſus Alius, cuius ſatra-
pes ex Vmbria in armis floruit adoleſcens, uir poſtquàm factus eſt capitolium reſtituit: ta-
bellas condidit: uix an. XLVIII. Nõnulli ab eo repetunt Vrſo milite qui Maximũ tyran-
num poſt Valentiniani mortem interfecit. Alium igitur poſt hos Vrſum annis ab hinc D.
ueniſſe item ex Vmbria cum prole numeroſa in eorum monumẽtis cõperiunt. Huius filij
quum eſſent in bello præſtantes, loca urbis munita occupauere. Theatrũ Pompeij, molem
Hadriani quæ poſtea pontifici ceſſit, ac montem qui Iordanus ab uno ex eis qui eum cepe
rat eſt appellatus. Item extra urbem uicina caſtra, quæ nunc poſſidẽt trans Tyberim. In la-
tio quoꝗ Marinum & Neptunum olim Antium, uſꝗ ad Alfonſum regem poſſedere, quo
tempore Colũnenſibus ab eo regno pulſis hæc cum Sarno cõmutauerunt. In quo & ipſi re
gno partim ui, partim principũ liberalitate, plurima tenuerũt, Inter quæ Nolã annis CCCC.
Qui uero ex recẽtioribus claritatem habebant: Bertholdus ipſius Nicolai nepos, Roman-
diolæ comes ab eo factus. Rainaldus qui auxilio Florentinis proficiſcẽs apud Aquilã ob-
ijt. Alter Rainaldus Plũbini princeps. Roſcius Anguillariæ comes, qui Carolo primo regi
Neap. militauit, ac in obſidione Vrbini ſub Guidone duce Feretrano extinctus eſt. Vrſus
item Anguillariæ comes cos. Romanus, qui omnia ferè adminiſtrabat: Petrarchãꝗ laurea
poetica redimiuit. Paulus, qui põtificis partes contra Ladislaum regem tutatus eſt. Petrus
Io. Paulus ex comitibus Monapelli, qui N. Picininũ apud Anglare ꝓfligauit: Ramũdus Ia
cobi, ducis Nicolai filius, pulſus a patre cũ execratiõibus: ac in Hieroſolymitanã expeditio
nem ꝓfectus: uirtutẽ ꝑ fide orthodoxa oſtẽtauit; hoſte audaciſſimo ꝓuocãte interfecto, ac

calce in cadauer ſanguinolentũ impreſſo,rubrã poſtea inferioris calcei partẽ pro inſigni ornatus geſſit. Reuertẽs ex Gallis dominãtibus Tarentinũ principatũ eſt mercatus. Mariãq; matrimonio ſibi iunxit è Baltiorũ familia,ſuorũ hæredem. Hæc enim Baltiana progenies ab initio Gallica,Carolũ primũ ad Siciliæ regnum cõparandũ eſt comitata,cui pro meritis Venuſia,Altamura,nõnullaq; alia circa oppida in Apulia ſunt data. Hanc igit̃ Ramundus cũ patria ditione & adoptione nominis Baltiani ducẽs:poſt annos aliquot deceſſit,liberis ſuperſtitibus. Illa uero rurſus Ladislao regi cum toto imperio hac lege nupſit,ut filios in re paterna cõſeruaret. Inter bos Ioãnes Antonius,qui Tarẽto,Nolæ,Aſculo,cæteræq; paternæ hæreditati ſucceſſit. Is unà cũ duobus alijs Vrſinis ad Alfonſum in regnũ Siciliæ ſollicitãdum profectus eſt. Fuere autẽ hi, Vrſus Iacobi pater Rainaldi nũc præſulis Florentini auus. Alter Franciſcus urbis præfectus,Grauinæ dux primus qui Venetis militauit,cuius poſtea nepos captus eſt à Cæſare Borgia,ac unà cum alijs ſtrangulatus. Alfonſus in regno cõfirmatus,eiectis Colũnenſibus, Vrſinos extulit,Raimundumq; Vrſinũ qui ei militauerat,Salerni principẽ,Nolæ,Aſculiq; ducẽ cõſtituit,cui tantũ filia Iſabella ſuperſtes,Ioãnis Iordani principis Brachiani mater fuit. Hoc extincto,Ferdinãdus rex Robertum è Seuerinatum familia,qui optimã ei nauarat operã,Salerni principẽ fecit,cuius filius Antonellus contra eũ poſtea coniurauit. Ioannẽ Antoniũ Tarenti principẽ quem aduerſariũ habuit, necari demum iuſſit,filio eius Frederico principatu tradito, Vrſum uero conſeruauit. Hic enim è ſtirpe Vrſinorũ Soanorũ,qui Pitiliano dominãtur,auxilio Ioannis Antonij ſupradicti,Nolæ,Aſculiq; dux factus erat,ab initioq; ſimul cum alijs cõtra regẽ,deinde trãsfuga unà cum Roberto equite,cardinalis Latini fratre,pro rege in acie ſtetit:motus,ut aiũt,precibus uxoris. Moriensq; duos filios nothos regi commendatos,ditionis hæredes reliquit. Verum paucis poſt annis ab eodem rege cauſante nõ eſſe illius filios,matre etiã ſeu ui,ſeu precio teſtãte,eiecti fuere. quæ ſanè cauſa fuit,uti poſtea cæteri proceres ſibi timentes,ſub Innocẽtio VIII. exitu infelici rebellauerint,ut alibi narraui. Nunc Nolæ,Pitiliani comes Nicolaus uir ſtrenuus,qui Venetis militat,ſucceſſit. Alia uero ſtirps ex Ioanne fluxit,illo, cuius in ſacello Petronillæ uiſitur ſepulcrũ. Is quatuor reliquit,Frãciſcum præfectũ quem ſupra nominaui,Iordanẽ card. Vrſinũ,regni Siciliæ magnũ cancellariũ,& Carolum quaterna prole illuſtrẽ,quæ patris auiq; luminibus obſtruxit. Hi fuere Latinus cardin. magna inter patres authoritate,tantũ extollẽdæ familiæ deditus,in reliquos inofficioſus. Neapuleo,domi magis clarus q̃ foris ſtrenuus,nam ædiũ,uictusq; magnificẽtia,præterea liberalitate ſuos omnis antecelluit:Robertus,quẽ equitẽ uocabãt,in bello audaciſſimus,magnũ rebus Ferdinãdinis momẽtũ adceſſit. Ioãnes abbas Farſenſis noſtri ſeculi Apicius lautitia menſarũ.

Martinus IIII. Turonẽſis,ſedit annos IIII. men. I. Quum Petrũ Aragonem *Martinus iiij* claſſem cõtra Siciliæ regnũ clam parantẽ interrogaret,quid ſibi apparatus uellet,reſpõdit *M. cclxxxiij* ſe interulã laceraturũ fore,ſi illã putaret cogitationũ ſuarũ conſciã eſſe,quod dictũ Metelli Macedonici prius fuit. Quare indignã fore expeditionẽ ratus,eũ ſacris interdixit,bonorũ eius præda impune diripientibus cõceſſa. Moritur Peruſiæ,ubi ob uitæ merita adoratur.

Non prætereũdus hoc tẽpore Ricardus ex Annibalum Romanorũ procerũ ſtirpe. Is poſt *Ricardus ex Annibalum ſtirpe* Nicolai III. ſupradicti mortẽ,comitijs põtificijs præfuit,& Vrſum Nicolai nepotẽ præfectura Viterbienſi deiecit: quapropter comitia turbata,q cardinales Vrſini duo indignati, Vrſum reſtitui ante omnia peterẽt. Itaq; Ricardus tumultũ contra ſe Viterbienſiũ exortũ animaduertẽs,cõclaue ingreſſus,cardinales eos capit,& in uincula conijcit,quod ubi Romæ reſcitũ eſt,Annibalũ factio Vrſinos ab urbe pellit,qui Præneſte ſe receperũt,ac paulo poſt reuerſi,Annibales ipſi expulere. Ricardus cõpoſitis tãdem rebus,dimiſſisq; cardinalibus,ueniã à Martini poſtea legato ſuppliciter popoſcit. Hæc domus diu iã Romæ deſijt.

Honorius IIII. è Sabellorũ progenie,ſedit annos II. men. I. Habitauit in Auentino, ubi *Honorius iiij* ædes quæ nũc extãt extruxit. Martini IIII. acta cõtra Petrũ Aragonẽ quum ille minime deſiſteret,habuit rata. Ordinẽ eremitarũ Pariſijs non receptũ probauit. Carmelitanis albũ adſignauit amictum. Poſt eius mortẽ,ſedes menſes X. uacauit,cum pleriq; cardinales ualetudinem ex cœli Auẽtini grauitate cõtraxiſſent. Sabellorũ genus ex oppido Sabello di- *Sabellorum genus* cunt deueniſſe,Columnẽſium factionis. Virum habuit clarum Pandulfum,huius Honorij fratrẽ,urbis ſenatorem:alterũ in diſciplinæ ſeueritate Catonẽ. Poſtea uero Paulum ducem *Nicolaus iiij* Venetorum,cui etiam illi ob uirtutem ſtatuam ſtatuere. Nicolaus IIII. Aſculanus ordi- *M. cclxxxiij*

nis minorum, habitauit apud Basilicam sanctæ Mariæ ad præsepe, cuius apsidem exornauit, uti nunc pictura ostēditur. Petrum Columnam in patrum collegium cooptauit, cuius adhuc epigrāma sepulcri in eadem Basilica subito ingredientibus humi cernitur. Decessit
Cælestinus v in eodem loco, cum sedisset annos quatuor. Dies octo. Cœlestinus v. Esernensis prope Sulmonem, Petrus Motoneus antea uocatus, ex eremita pontifex Caroli II. regis & Latini cardinalis fauore creatus: Aquilæ mitrę solennia obiuit, ubi miraculo rei nouæ, ducēta ferè hominum milia spectatum conuenere. Sed uir optimus magis solitudini natus quàm rebus agendis, persuasus à Benedicto Caietano, qui postea Bonif. VIII. & eius successor fuit: sese pontificatu mense VI. abdicauit, à quo postea creato pontifice captus, in custodia interijt, qui ob patientiam uitæq́ merita, inter sanctos deinde à Clemente v. relatus
Bonifac. viij fuit. Bonifacius VIII. Anagninus sedit annos VIII. menses IX. dies XIIII. Annum
M. ccc Iobileum primus instituit ac celebrauit, anno M. CCC. quem ritū posteris mandauit cētesimo quoq́ anno seruari, antiquæ legis imitatione, licet illa quinquagesimo coleret, uti testatur Iosephus simul & Leuiticus cap. XXV. longe religiosius. Nam & seruos manumittebat, & debita relaxabat. Bonifacius insuper Basilicā Petri tintinnabulis æreis quibus nil dulcius auditur, exornauit. Eius uectigalia longe adauxit. Sextum decretalium librum, iuuante Dino Mugellano, cōposuit. Cum Francorū rege Philippo ac domo Columnensi graues exercuit inimicitias: ex ea duos cardinales ordine, Philippum quoq́ regni iure de-
Sciarra Columnensis iecit. Ille Sciarram Columnensem profugum ad littus Massiliense adpulsum, ac à piratis captū redemit, eumq́ cum nauibus & auxilijs in Italiam dimisit, qui Anagniæ Bonifaciū
Benedictus xi ex improuiso adortus, cepit, eumq́ in custodia fame necauit. Benedictus XI. Taurisinus ordinis prædicatorū, cardinales Columnenses, & Philippum regē restituit. De interfectoribus Bonifacij quæstionem egit. Moritur Perusiæ mense octauo. Signa sanctitatis dicitur
Clemens v post obitum ostendisse. Clemens v. Vasco, præsul Burdegalensis, post longam patrum
M.cccv contentionē absens Perusiæ creat, qui statim cardinales in Galliā uocat, anno M. CCCV. ubi successores mansere annos LXXIIII. librum Clementinarum ab se cōpositum edidit in Viennensi concilio. Basilicam Lateranensem Romæ incendiū passam restitui mandauit. Cælestinum v. nomine Petri confessoris inter sanctos retulit. Sedit annos octo, menses X. dies XV. Dicitur ad eius mitræ solennia Lugduni tot mortales ex omni Gallia cōuenisse, ut Ioannes Britanniæ dux cum multis alijs ruina muri occubuerit, Philippus rex parte corporis læsus, pontifex quoque ipse turba ingenti oppressus, uix mortis periculum euaserit. Templariorum ordinem iustis de causis destruxit, eorū bonis Rhodijs militibus concessit. Venetos ob Ferrariam occupatam, itemq́ Florentinos, & Lucenses sacris inter-
Ioannes xxij dixit. Tris legatos ex ordine patrum ad regendam Italiam misit. Ioannes XXII. episco-
M. cccxx pus Portuensis, Lugduni pontifex renunciatus post biennij spatium, quo sedes ob patrum discordiam uacauit, Ludouicum Tolosanum præsulem ordinis minorum Caroli II. filiū, duos item Thomas, Aquinatem, & præsulem Erfordensem inter sanctos retulit. Nouam militum religionem in Lusitania instituit, quorum caput est oppidum Syluensis Diœceseos. Ludouicum Bauarum hostem ecclesiæ sacris interdixit. Guidonem Petrammalam præsulem Aretinum ob Tifernum occupatum præsulatu deiecit. Sedit annos XIX.
Fraticellorū secta Menses III. Dies XIIII. Huius etiam tempore secta Fraticellorum de opinione nuncupatorum excitata est, qui Petro de Corbario Reatinæ diœceseos ordinis minorum pseudopontifici tantum obtemperabant. Is enim à Ludouico Bauaro creatus, & à Bonifacio comite Pisano Romæ captus, Auenionemq́ ductus ad Ioannem pōtificem, in carceris pedore extinctus est. Hi itaq́ pontificem ipsum Ioannem simul cum successoribus rejciebant, dictitantes non uerum esse pastorem, sed Corbarium. Idq́ malum late per Italiam & extra serpebat: eos tantum commercia libidinum, marium & fœminarum unà in antris inclusos conciliabant extinctis luminibus, infantemq́ eo modo genitum in cœtum eum deferebant, tradebátque quisque per manus alteri & complexus, donec exanimaretur. In cuius sinu id contingeret, eum summo sacerdotio præficiebant. Huic sceleri perquirendo data prouincia nostra ætate Ioanni Capistrano uiro sanctissimo à Nicolao v pont. Fabriani XII. ex eis cōprehensi, pertinaciter ignem pertulerunt. Hic etiā scribarum apostolorum collegium numero distinxit, qui proprio ingenio literas dictatas conscriberent: ijdemq́ plura obibant officia, quorum postea facta diuortia. Taxas item constituit.

Benedictus XII. Tolosanus, sedit annos VIII. Menses IIII. Dies XVII. Sententiam *Benedict. xij*
Ioannis in Bauarum probauit. Quare quum ius imperij ad pontificem deuenisset, impe-
rialibus oppidis uicarios ipse constituit. Rem omnem pœnitentiariæ simul & taxas lite-
rarum ordine constituit. Sub hoc tempus Iuo presbiter emicuit inter Britones natus, pau-
perum aduocatus, quibus omnem tradebat substantiam. Demum in catalogum postea à
Clemente VI. relatus. Clemens VI. Lemouicensis Iobileum absens Romæ celebrari *Clemens vi*
iussit, idq; ad annum L. reduxit. Carolum Boemiæ regis filium, in Bauari contumeliam, *M. cccxlv*
imperatorem declarauit. Rainaldum Vrsinum, & Nicolaum Capocum in ordinem patrũ
promouit. Seditq; annos X. Hoc tempore Romæ Nicolaus Rentij tyrannidem urbis oc- *Nic. Rentij*
cupauit. Hic publicus scriba erat, nec sanè bono genere, sed magni & erecti animi populũ
ad libertatem excitauit, arma corripuit, Capitolium occupauit, hocq; titulo in subscriben-
do usus. Nicolaus Seuerus & Clemens, libertatis, pacis, iustitiæ, Tribunus, ac sacræ Ro-
manæ reipublicæ liberator illustris. Quo factum est, ut omnis Italia ad eum legationes de
amicitia ineunda, & pace mitterent, sed dum tyrannus paulatim efficitur, pulsus ex urbe
post septem menses postquam regnare cœperat: nocte in Boemiam ad Carolum Ioannis
filium confugit. Ille captum eum ad Clementem misit, à quo in uincula coniectus, usq; ad
successorem eius Innocentium VI. in carcere perseuerauit, à quo postea dimissus Romã,
ut Francisco Baroncello ciui Romano qui etiam similem tyrannidis stultitiam mouerat, *Franciscus*
resisteret. Is Franciscus Romæ admodum potens, pulsis è senatorio munere Ioanne Vr- *Baroncellus*
sino, & Petro Columnensi, Tribunitiam sibi potestatem usurpauit cum huiuscemodi ti-
tulis. Franciscus Baroncellus scriba senatus, dei gratia almæ urbis tribunus secundus, ac
Romanus Cos. Igitur ad hunc tumultum comprimendum Nicolaus ab Innocentio, ut
diximus, missus: urbem ingressus, cum eius factione Baroncellum pellit, tribunatu solus
potitur. Sed breui post tempore quum esset nobilitati, & præsertim Columnẽsibus aduer-
sus, à ciuibus obtruncatur. Innocentius VI. Lemouicensis Ægidium Carillam legatum *Innocẽtius vi*
ad res Italiæ componendas misit. Hic enim genere Hispanus è gente Carilla, in rebus agẽ- *M. ccclij*
dis longe prudentissimus, statum ecclesiæ eo tempore uarijs tumultibus exagitatum, ab- *Aegidius*
sente pontifice pacauit, uicarios terrarum quos idoneos uidisset, confirmauit: è ciuitate *Carilla*
Foroliuiensi ubi continuo ferè morabatur, Ordelaphos male de rebus ecclesiæ meritos su-
stulit. Iterum ab Vrbano VI. in Italiam missus, Barnabam uicecomitem statum pontifi-
cis turbantem compressit: rursus uicecomitum copias duce Io. Haucuto Florentinos infe-
stante, inter Aretium & Cortonam adflixit, qua uictoria omnes ecclesiæ rebelles ultro sese
dedidere. obijt Viterbij, sepultus Assisij sepulcro ab eo cõdito. Ad Innocentium redeo, qui
Carolum imperatorem iussit à duobus Romæ cardinalibus diademate redimiri. Cum Ro
manis tumultuantibus sæpe de creandis senatoribus egit, ut ipse deinceps priuatim homi-
nem mitteret: itaq; Raimundum Senensem de gente Ptolemæa primum senatorem misit
semestrem. Res aliquot annos perseuerauit. Deinde Romani res nouas appetentes, refor- *Reformato*
matores crearunt, qui senatus gererent potestatem. Sedit annos X. Vrbanus V. Lemoui- *res*
censis Ægidium legatum iterum in Italiam mittit. Ipse quarto pontificatus anno Romam *Vrbanus v*
uenit, apostolorum caluarias diu quæsitas, ac tandem repertas in sancta sanctorum sacello
neglectas, loculis argenteis operuit, atq; in loco ubi nunc uisuntur condidit. Apud urbem
ueterem & montẽ Flasconẽ ædis pontificales extruxit: in Galliã rediturus Ioannẽ Haucut
copijs quæ sub Ægidio militauerãt pręfecit. In itinere apud Massiliam excessit, anno pon-
tificatus IX. Quo tẽpore Brigida è Suetia Romã uenit. Hæc enim liberos, mares quatuor *Brigida*
ac totidem fœminas sanctos omnis habuit. Inter quas Catharinam uirginẽ, quæ matrem *Catharina*
uiduam Romam comitata, ubi accepit uirum quem nunquã attigit ex consensu, defunctũ
esse, perpetuo cœnobio sancti Seruatoris, quem ritum mater instituerat, se dicauit. Quam
Iulius iamiam in catalogum referre unà cum Francisca Romana matrona statuit, quæ & *Frãcisca Ro.*
ipsa sub Eugenio claruit prodigijs ac sanctitate: uoluptatẽ inuiti coitus ardẽte supra uuluã
larido reprimebat. Ad Brigidam redeo, quę sepulcrũ unà cum filia adiuit annis XXVIII.
Deinde in urbe morata ac defuncta, opera eiusdẽ Catharinæ in patriã relata est, ubi utraq;
iacet. Gregorius XI. Lemouicensis, sedit annos VII. menses V. Sub hoc omnia in Italia *Gregorius xi*
pontificis oppida defecere: Tifernatibus, Perusinisq; initium facientibus, ac Florenti- *M. ccclxxv*
nis sollicitantibus; quapropter card. Gebennensem legatum cum Bernardono duce, ac V.

millibus

Pratenses millibus Britonum subsidio misit. Pratenses legati aduentu, spe auxilij à Florentinis desciuere, qui statim repressi, authoresq; capite mulctati. Foroliuienses Sinibaldum Pinum, Io. Theobaldum Ordelaphos in urbem subito recipiunt: quorum armis sese à Britonum furore tueantur. Legatus quum iam mœnia Bononiæ rebellis obsessurus petijsset, cognito Florentinorum exercitus cum Rodulpho Varano duce aduentu, hostibus auxilio uenientium, secessit Cesenam, quam misere Barbari diripuerunt. Igitur Gregorius ut hia occurreret malis, Romam ire statuit, reuocatus literis diuæ Catherinæ uirginis Senensis, hortãte etiam Baldo Perusino eius olim præceptore, ac palam dictitante, quod salua conscientia, urbem negligere non posset. Quamobrem anno M. CCCLXXXVI. clam paratis triremibus XXI. in Rhodano res alias simulans, primo Genuam, inde Cornetum adplicuit, unde Romam profectus, ingenti omnium lætitia, Florentinos qui omnem fere pontificis ditionem ac oppida circa se occupauerant, sacris interdixit. Deinde bellum cõtra eos mouit.

Vrbanus vi M.ccclxxxv Vrbanus VI. Neapolitanus, archiepiscopus Barensis, extra senatus ordinem creatus est. Gallici autem cardinales secessione facta, alium Gallum Clementem eligunt. Vrbanus Carolo regi Neapolitano, quod nepotem eius principem creare noluisset, maxime infensus fuit. Quare Nuceriæ ab eo armis petitus, inde auxilio Ramundi Baltiani principis Tarentini, nauigio Genuam aufugit, ubi dum ueheretur, quinq; cardinales qui cum pseudopontifice conspirauerant, depressit. Romam reuertens primo numero patres XXIX. una die addidit, exceptis tribus, Neapolitanos omnis. Florentinos præterea interdicto per Gregorium iusso absoluit: sedit annos XI. Menses VIII.

Bonifacius ix M.cccc Bonifacius IX. Neapolitanus è Tomacellorum familia, iuuenis admodum creatus: sedit annos XIII. Menses IX. Vectigal prædiorum sacerdotalium, quod annatam uocant, instituit: nonnulli Io. XXII. id tribuunt, parandi auxilij gratia aduersus infideles. quãquam Anglici præterquam ad præsulatus id minime admiserunt. Ladislaum puerum Caroli regis filium Caietæ coronari iussit. Perusiam cõponendæ discordiæ causa inter Raspantes & Gentilomines profectus, non prius redijt quàm Banderesijs, quibus omnia licebant, sublatis: senatorem externum, ut statutum prius fuerat, adcerserent. Tres enim cameræ conseruatores inconsulto pontifice iam elegerant. Hoc tempore Tamerlanes mortuus, & Albi per totam Italiam uisi, quoa Bonifacius compressit, eorum duce supplicio adfecto. Quidam enim presbyter fuerat, qui ex alpibus descendens cum uexillo crucis & alba ueste, ingentem omnis ordinis, sexus, ætatis cateruam secum specie religionis traducebat, tantumq; loca obibat, & Viterbium usque uenerat. Hemanuel item Chrysoloras in Italiam uenit. præceptor Græcæ disciplinæ, qui primus iuuentutem Italicam literis erudijt. Post huius mortem Romani ad libertatem excitati, Columnensibus ducibus. At Vrsini pro ecclesia, qui concurrentes armis inferiores discessere. Res tandem intra mensem conciliata.

Innocen. vij M.ccccvij Innocentius septimus Sulmonensis, Romanos petentes Capitolium, arcemq; sancti Angeli, & pontem Miluium, remisit ad Ludouicum fratris filium ex Melioratorum familia, qui in Piceno quædam oppida tenebat, tunc uero Romæ apud Zenodocheum sancti spiritus in Saxia morabatur: qui ab eo sunt trucidati, è fenestrisq; XI. præcipitati. Inde ob metum pontifex Viterbium secessit.

Ioan. Colũna Interea Ioannes Columna & Troiæ, ac Gentilis Varanus, Camerini comites, Ladislai regis Neapolitani duces, omnia ea loca munita occupauere: arcem minime potuerunt: repulsi omnes mox à Paulo Vrsino, Mostarda, & Cæcolino cohortium præfectis ab Innocentio missis, qui rebus tandem pacatis redijt. Sedit annos duos.

Gregorius xij Benedict. xiij pseudopont. Gregorius XII. Venetus, creatus Romæ hac lege, ut si ex re foret ecclesiæ, se pontificatu abdicaret, ob Benedictum XIII. Petrum Lunam uocatum, qui Auenione Clementi pseudopontifici successerat. Cardinales ex utraq; parte Pisaa adnauigant, ibiq; utroq; pontificatu deiecto: Alexandrum V. in concilio creant. Interea Romæ magnos excitat tumultus Ladislaus Siciliæ rex. Frumenti rubium XVIII. florenis uænijt. At rex ipse è Sicilia eius copiam aduectam Romanis distribuit, intrs quod precium annona postea semper stetit, præterquam hoc anno M. D. V. dum hæc proderem: Iulio sedente, ad aureos XII. peruenit, supra uidelicet flo. XXX.

Alexander v Alexander V. Cretensis natione, ordinis minorum creatus in concilio Pisano: quãquã illi duo deiecti officiũ diuersis in partibus exercere non desisterent, ut Gregorius Lucæ Gabrielem Condelmeriũ cardinalẽ fecit, qui postea Eugenius IIII. fuit. Alexander liberalitate in pauperes ingenti erat: solebatq; dictitare se diuitẽ

episcopum, pauperem cardinalem, & mendicum pontificē fuisse. Summus preterea theo-
logus: in sentētiarum libros cōmentarios edidit. Adhibitus consilio Ioannis Galeatij uice-
comitis, & eius opera archiepiscopus Mediolanensis factus fuit. Postremo Ladislaum re-
gni iure deiecit, idq; Ludouico Andegauensi adiudicauit. Decessit Bononiæ, mense octa-
uo pōtificatus. Sepultusq; in æde minorum. Ricardus Sanguineus Romæ ob seditionem
capite plectitur, qui à Paulo Vrsino unà cum pluribus alijs Columnensibus & Sabellis *Ricardus*
portam sancti Laurentij capientibus, captus fuerat: anno M.CCCCXII. Ioannes uige- *Sanguineus*
simustertius Neapolitanus, Baltassar Cossa uocatus, uir potius militari, quàm sacræ ido- *Ioannes xxiij*
neus disciplinæ. Legatus diu Bononiæ fuit, qui mox in concilium Constantiense uocatus, *M.ccccxij*
Cosmo Medice eius amicissimo dissuadente profectus est, ubi criminibus conuictus inde
aufugit, captusq; apud Aldeburgen castellum, triēnio custoditus, nullis nisi Germanis mi-
nistrantibus, quorum linguam minime nouerat. Mox eo deiecto unà cum Gregorio &
Benedicto, Martinus omnium consensu pontifex creatur. Ladislaus hoc tempore dum
Florentiam pergit, in itinere in coitu mulieris, quæ medicatam opera Florentinorum uul-
uam habuit, extinctus est. Idem in uita olim etiam potionatus exenteratis mulis se inclu-
dens uenenum euaserat. Dumq; concilium Constātiæ celebratur, Romani libertatem cō-
clamant. Petrus Matutius ciuis inuitus rempublicam suscipere coactus: sese mox magi- *Petrus Ma*
stratu abdicauit, quum legatum cum senatore à Ioanne pōtifice missum uidisset, quorum *tutius*
aduentu Ioannes Cincius, & Paulus Palonus securi percussi sunt. Mandauit item Ioānes *Ioan. Cincius*
supplicationes cum capite Io. Bap. fieri. Romani fraudem timentes, quod id Florentinis
uendere statuisset, omnino prohibuerūt. Martinus V. è Columnensium familia Sigismū- *Martinus V*
do imperatore maxime procurāte creatus in concilio Constantiensi, statim in Italiam ipso *M.ccccxviij*
imperatore inuito reuertit, prius Basileæ indicto cōcilio. Mediolani primum honorifice à
Philippo duce eius amicissimo excipitur. Deinde Flotētiæ substitit, quod Brachius Peru-
sinus omnem pontificis ditionem occupauerat. Ibiq; Cosmi Medicis precibus, Ioannes è
custodia liberatus, cardinalis etiam remanere permittitur. Qui paulopost in ea ciuitate de-
cessit. Martinus necessario quodammodo in ipsum Brachium sumpto bello, tandem pre-
cibus Florentinorum pacem cum ipso fecit, qui pedibus pontificis prostratus, ueniam pe-
tijt præteritorum, eidemq; postea militans unà cum Gabriele Condelmerio legato, Bono-
niam rebellantem in officio cōtinuit. Martino autem Romam uenienti, omnis ætas sexus
obuiam proficiscitur, anno M.CCCCXXI. Alemanum de Ademaris cardinalem, pa- *Cardinalis de*
tria Florentinum, uirum doctissimum ad Petrum Lunam in Hispaniam misit, oratum ut *Ademaris*
se pontificatu abdicare uellet. Huius nunc tumulus in sancta Maria noua conspicitur. Lu-
douicum Ludouici regis fratrē, qui hæres à Ioanna sorore Ladislai regis institutus fuerat,
in regno confirmauit, querente maxime Alfonso Aragoniæ, qui suo id iure uindicabat.
Quare bellum Aquilæ urbi, duce Brachio mouit. Pontifex Franciscum Sfortiam auxilio
mittit. in ea pugna interficitur Brachius, quiq; sacris esset interdictus, Romæ extra portā
sancti Laurentij in loco profano sepultus est. Martinus ex operibus publicis atriū Basilicæ
Petri restituit, pauimentum Basilicæ Lateranensis extruxit, ubi & se condi post obitum
mandauit. Eius nunc sepulcrum in medio templo cum ænea statua iacente conspicitur.
Sedit annos XIIII. M.III. De Columnēsium autē origine, ut par est in hoc loco recen- *De Collmnen-*
sere, nihil sanè exploratum, authorem tamen habeo, qui dicat eos ex oppido Columna de- *sium familia*
scendisse. Ipsi in stemmatis nihil antiquius præferūt quàm ab hinc annis ferè D. Odonem
quendam magnū militem appellatū, qui omnia simul eorū castra unus possidebat. Deinde
familiæ triplex facta deductio. Prima quæ de Ginazano dicitur. Secunda de Gallicano.
Tertia proprie de Colūna, in quibus uiri principes prope CC. usq; in hodiernū emicuere.
Religiosius inter eos nihil Ioāne Eduardi filio nominatur. Is cardinalis sanctæ Praxedis, ac
legatus in expeditione Hierosolymitana fuit, anno M.CCXX. martyrium ferè passus.
Nam inter duos postes à Barbaris hostibus inclusus, iamiam secādus erat, nisi illos diuina
prouidentia eius constantia fideiq; permotos pœnituisset. Reuertēs uero, Columnam cui
Christus adligatus ad plagas fuerat, secū attulit, quæ nunc apud ædem S. Praxedis uisitur.
Ab his etiam uiris Xenodocheum prope Basilicam Seruatoris excitatum. Nihil uero au-
dacius Sciarra, qui Bonifacio VIII. restitit, siue Petro Columna, qui sub Paschali II.
Cauios oppidum occupauit, siue Ioanne Columna milite Ladislai regis, qui sub Inno-

centio

centio VII. Nihil insuper contumacius Stephano Columna, qui Romæ inuito pontifice L. Bauarum coronauit, unde columnæ gentilitiæ corona est addita. Nihil denique melius aut benignius hoc ipso Martino, cuius fama bonitatis, modum tot ecclesiæ turbinibus imposuit. Huius fratres ex Agapito patre tres fuere. Iordanus maximus natu, dux Venusiæ: deinde princeps Salernitanus: Sciarra, qui sine liberis decessit: & Laurētius comes Albæ: ac magnus regni camerarius. Huic item ultimo tres liberi fuere. Antonius princeps Salernitanus & Marchio Crotonis ac urbis præfectus: Prosper sancti Georgij ad Velabrum diaconus cardinalis: & Eduardus dux Amalfitanus: ex quo Io. & Fabritius geniti. Ex Antonio uero Io. cardinalis, ac Prosper, qui gratia nunc & authoritate apud Iulium florent: quantum sub Alexādro prius exagitati fuere. Ipsi autem Prosper & Fabritius impigri duces, in rebus Neapolitanis egregiam nuper Hispanis operam nauarunt.

Eugenius IIIJ M.cccc.xxxi Eugenius IIII. Venetus, ordinis Cælestinorum apud Mineruæ templum, anno M.CCCCXXXI. V. Nō. Mar. creatus, Sigismundo imperante, quem Romā profectum diademate redimiuit. Quum Nicolaus Fortebrachius agrum Romanum uastaret, ciues frustra apud pōtificem questi, ad libertatem animum excitant. Molem Hadriani, ac Capitolium capiunt. Septem creant gubernatores. Franciscum adolescentem cardinalem, ac uicecancellarium fratris filium pōtificis capiunt, ac in custodiam mittunt. Eugenium ipsum apud Basilicam Mariæ uirginis trans Tyberim relegant: qui deceptis custodibus aufugiens, clam cimba piscatoria comparata Ostiam: quanquam sagittis insectantibus Romanis, inde Florentiam defertur, ubi aliquot annos commoratus, Bononiam postea se contulit, ibiq; ædes quibus nunc inhabitant legati, extruxit. Quum negasset ad Basiliense uenire conciliū, Ferrariæ indixit. Quare Basilienses pseudopontificem Felicem Amodeum nomine, Sabaudiæ ducem, eremitam agentem, creant. Cœptum igitur Ferrariæ, ob pestilentiam necesse fuit Florentiam transferre, ubi & Armeniorum legati, & Ioannes Palæologus imperator Constantinopolitanus cum Romano pontifice de fide orthodoxa conuenere: quum Ioannis maiores terdecies conuenissent, quod argumētum in ualuis æreis Basilicæ Petri ab eo factis continetur.

Patriarcha Vitellicus Inde Romam metu liberatam à patriarcha Vitellico, qui cuncta pacauerat, uenit. Sed quoniā de hoc incidit mentio, paucis dicendum. Hic patria Cornetanus Ioannes nomine, patriarcha Alexādrinus, ex humili loco in senatum adscitus, duci propior quàm sacerdoti fuit: quippe qui absente pontifice legatus, tumultum Romæ cōpressit, statumq; reliquum ac terras rebelles pacauit: de sontibus supplicium sumēdo, inter quos fuit Antonius Pontadera, quem ueluti prædonem omnia infestantem, captum, arbori oliuæ suspendit. Franciscum Vicum Viterbiensem, & Fulginatem tyrānos in arce Soriani securi percussit: demum, quod contra Florentinos cum Philippo duce inuito pontifice conspirasset, per insidias captus in transitu pontis, ac in Hadriani mole custoditus, ueneno sublatus est ab Antonio Rido Patauino arcis præfecto. Eugenius autē ubi Romam uenit, picturam Basilicæ Lateranensis à Martino inchoatam, ad hoc æui durantem, in pariete absoluit, porticumq; qua ad S. sanctorum sacellum itur, extruxit.

L. Patriarcha Aquileiensis Ludouicum patriarcham Aquileiensem fortissimum uirum, cum exercitu Florentinis auxilio misit, qui tunc ad Anglare oppidum à Picinino duce copiarū Philippi uicecomitis oppugnabātur: ex quo uictoria potiti sunt. Hic Ludouicus patria Paduanus, arte medicus, ob sua merita pugnæ, in senatum adscitus, tantos sibi spiritus adsumpserat, immemor generis, ut primus sit ausus cardinalium, canes equosq; alere: conuiuiorum, lautitiæq;, ac supellectilis plus quàm illi ordini par erat, splendorem introducere: Ciues Romanos ad omnem ignauiam uitæ collapsos ad cultum ciuiliorem reducere, Campum Floræ ubi greges pascebantur, munire. Denique unus omnia tunc administrare.

Felix pseudopontifex Schisma quoque Felicis pseudopontificis facile sublatum. Hic enim Amodeus dux fuerat in concilio Basiliensi creatus à Germanis, quod in concilio Constantiensi fuerat indictum: sed de hoc satis in reb⁹ Gallicis. Eugenius igitur post hoc Iulianum Cæsarinum legatum cum Vladislao Pannoniæ rege aduersus Turcas misit, in quo ambo pariter occubuere. Fuit studiorum amantissimus, quotidie se in secretum aliquot horas recipiendo: uultu alioqui decoro, ac uenerabili, oculos in publico nunquam attollebat, ut à parente meo qui eum sequebatur, accepi:

Cardinaliū creatio cardinales XVI. Florentiæ fecit, inter quos Græcos duos, Bessarionem Nicenum, atque Isidorum Rutenum, Gusielmum de Eustouteuilla Rothomagensem. Decessit Romæ pontificatus anno XVI. ætatis LXIII. salutis

tis M.CCCCXLVII.VII. Calend. Martij, & in Basilica Petri conditur. Nicolaus V. natione Lunensis, ex oppido Sarazano, imperatore Frederico III. Sedit annis VIII. Thomas uocatus, arte medicus, deinde subdiaconus factus, ex humili loco. Bononiæ studijs profecit, adiutus benignitate Nicolai Albergotti cardinalis sanctæ crucis. Missus deinde cum Ioanne Caruaialla Hispano ab Eugenio in Germaniam, Basiliensis concilij, ac neutralitatis, ut ipsi appellabant, tollendæ gratia: fautorē tunc Romani pontificis Æneam Piccolomineum, qui postea Pius II. fuit, apud Fredericum imperatorem nactus, omnia ex uoto reportauit. Redeuntibus honor adhibitus, roseis Galeris obuiam missis, ac in senatus ordinem receptis. Eius tempore opera Simoneti ordinis Eremitarum, pax inter Venetos & Franciscum Sfortiam facta: utq; Alfonsi regis authoritas huic accederet, oratores principum simul & Dominicus Capranicensis legatus ad eum profecti. Erat hic & ingenio uehemens, & libertate loquēdi, qua olim Fauonius apud Rom. Dum esset in cōclaui, Stephanus Porcarius in Aracœli coniurationem de libertate fecit, quem ille postea Bononiam relegauit. Inde clam redeuntem, ac in incœpto perseuerantem, unà cum cæteris coniuratis deprehensum in arce suspendit. Inter coniuratos fuit Baptista Sciarra, qui per medios armatos solus incolumis euasit. Fredericum imperatorem unà cum coniuge Leonora diademate cinxit. Iobileum annum M.CCCCL. celebrauit, quo tempore pons Hadrianus tabernis tunc opprimentibus angustior, quodam die multa milia concurrentia non cepit, sed partim in Tyberim deiecti, partim calcibus equorum oppressi fuere. Bibliothecam Vaticanam instituit, missis quaquauersus doctis uiris comparandorum librorum gratia. Primus nostri seculi literas pene extinctas excitauit, præmijs omnibus uirtute præditis hominibus inuitatis. Officium nullum seu magistratum uendidit. Basilicam Petri ab apsidis fronte pulchro cœpit opere augere: Itemq; murum Vaticano superstantem magni sumptus. Opus utrunque imperfectum. Constantinopolis eius tempore à Turcis direpta, quo paulo ante Isidorum cardinalem Rutenum, natione Græcum, ad confirmandos animos miserat. Inter tot uiri huius egregias laudes, uitium hoc tātum notatum, quod nimio bibendi studio teneretur: perquisitis undique uinorum generibus. Decessit anno pontifi. VIII. Salutis M.CCCCLV.IX. Calēd. Aprilis. Calistus tertius præsul ac genere Valentinus, Alfonsus Boria uocatus, uir iuris pontificij scientia doctissimus, Alfonsi regis familiarissimus, anno M.CCCCLV.VI. eid. Aprilis pontifex creatur ex uaticinio Vincentij ordinis prædicatorum, quem uiuentem Valentiæ coluit, ac post mortem inter sanctos retulit. Expeditionem in Turcas quam antea uouerat si ad hunc statum perueniret, continuo sumpsit. XII. igitur triremes collationibus Christianorum cōparatas cum Ludouico patriarcha Aquiliensi, quem supra memoraui, classis præfecto, mittit. Qui expugnata Lesbo insula cum aliquot castellis, breui tempore reuersus est. Vsuncasan Armeniæ Persiæq; regem, per oratores magnopere hortatus contra eosdem hostes. Quamobrem ille uictoria potitus, gratulatum ad pontificem legatos misit, quod eo impulsore hæc felicitas sibi contigerit. Huius etiam tempore, nobilis illa ad Belgradum uictoria contigit, ubi tres Ioannes interfuere, Caruaialla legatus, Vaiuoda dux, & Capistranus concionator. Vir fuit admodum mitis, ac in pauperes magnopere liberalis. Cædes per urbem ab Hispanis plurimæ, eo tamen nescio, fiebant, quod Borgiæ fratris filio feroci ingenio nimium permitteret, cuius fratrem Rodericum uicecancellarium fecerat. Senio longo confectus moritur in urbe, quum sedisset annos tres, menses totidem. Anno M.CCCCLVIII. octauo eid. Augusti. Sepultus in Basilica Petri. Pius secundus Senensis Æneas nomine, gente Piccolominæus, apud Corsinianum castrum Senensium ob paupertatem parētum natus, in ipsa adolescentia peregrinatus, quum magnam præferret indolem atque ingeniū in Frederici imperatoris dignationem uenit, eiusq; magister epistolarum: postremo rebus magnis, legationibus etiam adhibitus, unus omnia apud eum obibat. Quumq; sub Eugenio in abrogando Basiliensi concilio magnopere Romanæ fauisset ecclesiæ, à Nicolao præsul Tergestinus, deinde Senensis, mox à Calisto cardinalis, denique eius successor factus: nihil antiquius habuit quàm contra Turcas ipse proficisci, quod proculdubio propositum religiosum absoluisset, si per ignauiam cæterorum principum Christianorum qui eum decepere, præsertim ducis Burgundiæ, licuisset: cuius rei gratia Mantuæ cōuenerat, ex eoq; dolore decessit. Eius res gestas elogium hodie sepulcri continet. Ferdinandum re-

X gem

Nicolaus V
M.ccccxlvij

Stephanus
Porcarius

Calistus iij
M.cccclv

Pius ij
M.cccclviij

gem in regnum Neapolitanum authoritate ac exercitu adiutum instituit. Sigismundum Malatestam uirum facinorosum, bello ac edita uulgo accusatione insectatus est. Catharinam Senensem in sanctarum catalogum redegit. Vir moribus castissimus, religionis amãtissimus, literis ac studijs pertinacissime deditus. Nam inter tot occupationes, etiam in extremo historiam orbis geographiæ cœptauerat, magis uere ac diligenter quàm eleganter. Nam eloquio quodam naturali, ac laterum firmitate magis quàm literis clarus habebatur, scriptaq́ eius quanquam sermone carent Latino, uim tamen & uirtutes ostendunt oratorias. Tot igitur uiri laudes unum tantum ambitionis uitium cõmaculabat. Quum semper promotionum appetentissimus fuerit atque gloriæ, eaq́ de causa & labores plurimos susceperit, amicitiasq́ principum coluerit, ac demum pontifex sedit annos VI. uixit LXX. Decessit XVIII. calend. Septembris, M. CCCCLXIIII. sepultus in basilica Petri ingredientibus sinistrorsum.

Paulus ij M.cccclxiiij Paulus II. Petrus Barbus patria Venetus, successit anno M. CCCCLXIIII. Eugenij sororis filius fuit, ab eodem cardinalis ægre factus, quod natura bardus, ac crassa ceruice fuisset. Quapropter res pontificalis magnam in eo primum fecit inclinationem, ut deinde traditæ per manus successiones usque ad hunc diem innumerabilibus malis tempora referserint, dum ianuis uitiorum omnium reclusis, palam cunctis antiquam pastorum disciplinam pessundare liceret. Is enim nec literatura, neque moribus probatus, ea de causa est cæteris grauibus uiris prælatus, ut Ludouico patriarchæ resisteret, cum quo simultates gerebat, tanta illius erat ob potentiam & diuitias inter omnis inuidia. Igitur præter necessarias auditiones dies totos aut uoluptati, aut nummis pensitandis, aut ueterum numismatis, siue gemmis, siue imaginibus spectandis tradebat. Amicitias nullas pristinas aut beneuolentiam seruauit. Inter hæc tamen uitia hanc animi integritatem custodijt, ut rem nullam ecclesiasticam liceretur, iustitiam quoque publice sectaretur, seuerus, nec tamen crudelis in delinquentes: nam carcere magis quàm morte plectebat. Primo anno Comitem Aduersum ac Deiphobum Anguillarem qui iter obsidebant sustulit. Contra Robertum Malatestam de urbe Arimino per Neapuleonem Vrsinum infeliciter dimicauit, quum hostis numero militum longe inferior esset. Veneti, Florentini, rex quoque Fernandus cum Fredrico Vrbini duce erant auxilio. Fredericum imperatorem apostolorum limina salutatum uenientem, sumptu pro dignitate excepit. Cardinales admodum paucos fecit, inter quos duos tantum ob uirtutem, Marcum Barbum suum propinquum, præsulem Vincentinum, & Oliuerium Carafam præsulem Neapolitanum, Danielis Matalonæ comitis ex fratre nepotem, qui ob fortitudinẽ simul & animi modestiam præcipuum apud Alfonsum regem, ac eius successorem locum obtinuerat. Paulus itaque dum post cœnam cum architecto Aristotele de traducendo Vaticani obelisco in plateam Basilicæ Petri sermonem haberet, obruente crapula repentino ex apoplexia interijt VII. calend. Augusti, anno salutis M.CCCCLXXI. pontificatus VI. mense decimo.

Xystus iiij M.cccclxxi Xystus quartus. Franciscus Sauonensis ordinis minorum generalis, ac theologiæ professor, anno M.CCCCLXXI. VI. eidus Augusti, omnium consensu cardinalium, qui XVIII. fuere, pontifex creatur, Latino Vrsino, Francisco Gonzaga, & Roderico uicecancellario magnopere suffragantibus. In mitræ solennibus apud Basilicam Lateranensem dum in magni populi frequẽtia lectica portaretur, orto subito tumultu, seu casu, seu ex composito maximum uitæ subijt periculum, ut etiam saxis appereretur, & à lecticarijs penè destitueretur. Res tandem Latini cardinalis authoritate, prouidentiáque sedata. Ante omnia antiquos canonicos in eandem Basilicam reduxit, eiectis inde à Romanis statim post Pauli mortem canonicis regularibus, quos olim Eugenius, ut in antiquam eorum possessionem introduxerat. Liberalissimus omnium pontifex, negabat nunquam, quin eadem pluribus importune rogantibus sæpe concedebat. Ea de causa libellis signandis Ioannem Montemirabilem uirum Gallicum exercitatum ac seuerum præfecit, qui non rite concessa interpolare ac retractare posset. Suorum in primis amantissimus ac indulgentissimus fuit, quorum causa pleraque præter fas iusq́ & agebat, & concedebat. Petrum ante omnis eiusdẽ ordinis ac patriæ, quem à puero unà cum Hieronymo fratre sibi educauerat, ad cardinalatum usque prouexit: uirum alioquin natũ perdundæ pecuniæ. Nam biennio quo tantum post ea uixit CC. aureorum millia, in luxu uictitando solum absumpsit. LX. milia æris alieni, argenteorũ itẽ CCC. pondo dimisit. Decessit tabidus uoluptate annorũ XXVIII.

opificibus

opificibus maxime desideratus, quorũ officinas nouis semper lucris & operibus replebat. Hieronymus uero frater Foroliuij Forocornelijq; princeps factus, post eum rem omnem ecclesiæ administrauit, uir ingenio sæuiore, ac uoluptatibus præter unicam uenationem minimum deditus. Xystus itaq; post hos fratrum sororumq; filios extulit, neq; enim alter propinquis fœcundior fuit, inter quos Iulianum S. P. ad uincula cardinalem, eiusq; fratrem Io. urbis præfectum, Soræq; ac Senogalliæ principem fecit. Deinde Christoforum & Dominicum de Ruuere fratres, patria Taurinenses, ex successione in patrum etiam collegium cooptauit. Ab his enim & nomen olim familiæ sumpserat, & plura uitæ commoda. Præter autem supradictos & alios diuersis temporibus creauit. Io. Columnensem, & Io. Bap. Sabellum, quos postea quum suspectos haberet, post cõsistorium die quadam in molem Hadriani coniecit, unde post annum incolumes dimisit. Præterea Georgium Vlyssiponensem, Stephanum Nardinum Mediolanensem præsules, Raphaelem Sauonensem Hieronymi comitis supradicti ex sorore nepotẽ, ætate annorum XVII. Ascanium Mariam ducis F. filium qui ambo nunc & gratia & authoritate pars maxima senatus sunt. postremo Io. Iacobum patria Mediola. Parmeñ. præsulem cubicularium suum, quem seruitio tantum acceptum, ex humili loco promouit. Ad arma cõuersus, quibus magis quàm religioni natus fuerat, primo contra Nicolaum Vitellium Tifernatem, quem antea amicũ habuerat, Laurentij Tifernatis hostis persuasione permotus, misit expeditionem, cui card. sancti Petri ad uincula legatum præfecit: ille expugnatus in exilium quidem abijt, sed paucis post diebus fauentibus ciuibus reuersus, arcem etiam quam pontifex in ea excitabat, disiecit. Bellum deinde aduersus Florentinos exorsus occasione Laurentij Medicis, quem detecta coniuratione, domo expellere conabantur, de quo quod in Florentinorum rebus satis dixi, scribere rursus supersedebo: tantũ narrabo Florentinos in hoc bello, Galliæ regẽ, Venetos, Ferrarienses, Mediolanensesq; habuisse fautores, & ab horum omnium legationibus huius occasione controuersiæ, quæ iniusta uidebatur, Xystum ad cõcilium citatum fuisse: illum autem summa cõstantia respondisse, se cõcilium libenter quidem admissurum ubi speraret omnium illorũ principum crimina patefacturum, resq; plurimas ablatas ecclesiæ repetiturum. Quapropter quem illi metu expugnare sperabãt, ab eodem perterrefacti discesserunt. Tertium bellum contra Ferdinandum Siciliæ regẽ per Robertũ Malatestam Sigismundi filium gessit, in quo ducis uirtute pauciores numero ad campum mortuũ pugna cõmissa magnum regis exercitum unà cum Calabriæ duce profligauerũt. Capti proceres omnes, Romamq; ducti, paucisq; post dieb⁹ gratis facta pace dimissi. Dux ipse solus Antium usq; prope mare fugitãs, inde Neapolim se recepit. Columnenses quoq; qui unà cum illo conspirauerant, eumq; suis oppidis prope urbẽ receperãt: primum quidem uenia donauit, deinde quum Laurentius protonotarius ex ea familia rursus cõtumax appareret, in domo sua Romæ armis, cohorteq; pontificia, tum Vrsinorum auxilio expugnatus, captusq; ac breui post tempore securi percussus est. Eorum insuper iam omnia ferè oppida capta erãt, si per mortem pontificis licuisset. Postremũ bellum aduersus Venetos sumpsit pro Hercule Estensi duce Ferrariæ, ut in rebus Ferrariensium narraui. Quum igitur tot tumultibus absumpta pecunia indigeret, noua collegia primus excogitauit quæ liceretur. Dato itaq; negocio Sinolpho protonotario è castro octerio uiro solerti breuiatores minoris præsidentiæ instituit, quondam à Pio creatos, deinde à Paulo successore sublatos, quorũ loca quingentis, postea sollicitatores quorum trecẽtis ueniere. Deinde adstipulatores certos, sine quibus nullæ possent confici tabulæ, sed hi per successorem antiquati. Postremo apostolici fisci nouẽ notarios, quibus emolumẽta unius adsignauit, qui antea cunctis præerant. Is fuit ætate nostra Gerardus Maseus Volaterranus, qui ob egregium bonitatis ac prudentiæ nomen ei muneri gratuito à Ludouico patriarcha ac camerario delegatus fuerat, ac Gasparem Blondum successorem habuerat. Atq; hoc modo curiæ Rom. libertas in compedes quasi coniecta, ut nulla industriæ uia sperari posset. Verum hæc seu necessitati, seu uerius proximis ac ministris tribuenda. Nam eo pontificum nullus nec animo munificentior, nec in dando hilarior, nec in promouẽdis hominibus promptior repertus fuit. Miseros enim atq; à Turcis eiectos principes, Bosnæ Cypriq; reginas, præterea Andream Palæologum Peloponnesi, & Leonardum Toccum Epiri despotos aluit. Saxoniæ ducem, Christiernum Daciæ, deinde Mœsiæ, nouissime Ferdinandum Siciliæ reges apostolórum

limina ſalutatum uenientes, magnificentiſſimis ſumptibus excepit. In operibus publicis
æque maximus, urbem à ſitu ac cœno uindicauit: uijs primum munitis, porticibus quoq;
eiectis quæ uias occupabant, uicorumq; magiſtris ac curatoribus inſtitutis. Templa inſu-
per uetuſtate obſita, omnia reſtituit. Xenodocheum ſancti ſpiritus pulcherrimis ædificijs
ampliauit. Templum pacis de nouo conſtituit, ubi canonicos regulares à baſilica Latera-
nenſi eiectos repoſuit. Pontem Aurelium penitus collapſum ſuo nomine refecit. Ædes in
Vaticano pontificias refecit. Prætorianis, excubitoribus, magiſtratibus, muneraq; obeun-
tibus loca commoda adſignauit: quum prius præter dignitatem in cellis ferè penuarijs ſitu
ſqualentibus agitarent. Romam deniq; ex lutea lateritiam: ſicut olim Auguſtus ex lateri-
tia marmoream reliquit. Annum iubileũ ad XXV. reduxit: primusq; celebrauit. Rem Ro-
manam ſedisq; apoſtolicæ dignitatem ita tuebatur, ut non facile cuiquam quamuis maxi-
mo peſſundari pateretur, quod quum in cæteris ſupradictis, tum in ultimo oſtendit bello
pro Hercule Eſtenſi. Quum pacem à ſocijs præter eius uoluntatem & cõſenſum fieri con-
ſpiceret: ex animi uti putatur dolore, podagra inſuper aggrauante, qua in ultimis annis ma
xime laborabat, in quintũ diem expirauit qui fuit primo eid. Aug. anno ſalutis MCCCC-
Innocen. VIII LXXXIIII. pontificatus XIII. Innocentius VIII. Io. Baptiſta Cibo Genuenſis, poſt
M.CCCC- Xyſti mortem diebus XX. cathedræ ſucceſſit, qui pauper olim puer, forma tamen præ-
LXXXIIII ſtanti inter Alfonſi regis Siciliæ miniſtros, inde Romam ueniens in contubernio Philippi
cardinalis Bononienſis diu fuit. Præſul deinde Sauonenſis: poſtea Melſitenſis à Xyſto Da
tarius, poſtremo cardinalis factus eſt: quum ei plurimum dilectus eſſet ob dulces mores
& humanitatem, qua omnis uſq; ad uitium ſuperauit. Nam & infimæ cõditionis homines
ſæpe exoſculabatur, amplectebaturq;. Verum quum omnibus blãdus eſſet, nemini tamen
benignus, innatamq; auaritiam iocis atq; dicterijs tranſigebat. Initio ferè pontificatus con
tra Ferdinandum Siciliæ regem cum eius regni proceribus conſpirauit, expeditionis duce
Roberto Seuerinate adcerſito. Is quum in urbe moram ac diem de die traheret: nunc rem
aliam, deinde aliam cauſando tribus menſibus quàm uenerat: Nomentanum tantum pon-
tem, qui ab Vrſinis regi militantibus tenebatur expugnauit, ubi etiam eius filij Fracaſſæ,
pila igne contorta ora dehoneſtauit, tandemq; multa pecunia commeatuq; fruſtra cõſum-
ptis, exauctoratus eſt. Innocentius uero à ſuis deceptum ſe uidens, neceſſario pacem fecit
his cõditionibus, ut pontifici cenſus debitus penderetur, & rebelles ſeruarẽtur incolumes:
rege Hiſpaniæ, Ludouico Sfortia, ac Laurentio Medice uadibus acceptis: quorũ neutrum
Ferdinandus, quum poſtea minime præſtaret, miſſus Petrus Vicentinus cameræ auditor
audaciſſimus, unà ſimul cum Iacobo Volaterrano ſecretario apoſtolico, ac cubiculario, ui-
ro prudente ad res repetendas, re infecta reuertit. Poſt hæc Innocẽtius ad pacis ſtudia con-
uerſus, nihil potius habuit q; urbis quieti copiæq; ſtudere, quapropter eius toto tempore
& uilis annona fuit, & urbs à graſſatoribus latrocinijsq; tuta, quum eſſet in uindicandis cri
minibus inexorabilis. Nam duos fratres F. Bufali filios ſeditioſorũ receptacula, ob eorum
potentiam diu impunitos, una die ſimul capi ac ſecuri percuti mandauit. Xyſti deinde ſe-
quutus exemplum quæſtus gratia ſecretariorum collegium inſtituit, priſtinum numerum
augendo: pontificum etiam primus qui nouum & ipſe exemplum introduceret palam li-
beros nothos iactandi, ac ſoluta omni antiqua diſciplina diuitijs eos omnibus cumulandi.
Nam & alteri Franciſco oppida nõnulla urbi uicina dedit: Laurentijq; Medicis filiam ma-
trimonio locauit. Alteram Theoderinã, Gerardo Vſumari Genuenſi nuptam, opibus per-
quàm magnis ornauit. Cardinales fecit Laurentiũ fratris filium nothum, & Antoniottum
eiuſdem patriæ antiquum eius contubernalem, uirum honeſtiſſimum, rerumq; multa ex-
perientia clarum: alios item nonnullos. Eius tempore inuẽtus crucis titulus in baſilica cru-
cis in medio templi, pariete occluſus, cum triplici lingua: Ieſus Nazarenus re. Cætera defi-
ciunt. Præterea calix aureus magni ponderis, quem Ludouicus XI. Galliæ rex paulo an-
te baſilicæ Lateranenſi donauerat, ſurreptus: nec qui fuerit unquam deprehenſus. Fuit In-
nocentius corpore excelſo, ac candido, decoroq;: ingenio tardo, ac literis procul. Inter offi-
cia publica quandoq; dormitare uidebatur. Valetudine proſpera: uerũ biennio antequàm
decederet, in narcem quandam ſoporiferam ex morbo incidens horis fermè XX. ſine arte
riarum motu immobilis apparuit: ſamaq; iam mortis quoquo uerſus perlata fuit: iamq; car
dinales de ordinãdis circa ſucceſſorem omnibus conuenerant, quũ ſubito uiuus apparuit.

Excellit

Excessit biennio post, ex eodem ferè morbo anno ætatis L X. pontificatus V I I I. salutis M. C C C C X C I I. V I I I. calend. Augusti. Sepultus in Basilica Petri æreo monumento iuxta arcam ab eo dissignatam, in qua ferrum hastæ conditur quod latus dominicum perfodit. Hoc siquidem olim apud ædem sancti Andreæ Antiocheæ repertum, capta iam ciuitate: Boemundus in prælio corripiens, arcem quæ expugnari non poterat illico cepit, simul & hostium L. millia prodigiose trucidauit. Inde Constantinopolim dono imperatori aduectum. Postremo Turca illi succedens, Innocentio ut eum fratris captiui causa leniret pro munere miserat. Alexander V I. Rodericus Boria, patria Valentinus S.R.E. uicecancellarius, Calisti quondam pontificis ex sorore nepos, post dies X X I I. Innocentio succedit, nonnullorum opera cardinalium qui primi ingratum eum sensere, ac omnes sub eo postea uaria calamitate sunt pressi: partim exilio, partim carcere mulctati. Iulianus Ostiensis & Raphael Camerarius, quod suspecti essent, alter ob ueterem simultatem, alter ob propinquos Æmylia expulsos, sponte ob metum secesserunt usque ad successorem. Proceresque Romani, quorum cardinales eum extulerant, alij alia de causa sublati. Vrsini ante omnis bellum sustinuerunt æstate una, in quo duces fuere Guido Vrbinas ac Pont. filius unà cum Bernardino Lunate legato. Capta nonnulla castra, res ad Brachiani obsidionem redacta, quod mulieris uiduæ uirtute ea tenus defensum est, donec Carolus Virginij filius nothus cum parua ac collectitia manu superueniens, totum pene exercitum simul cum ductore ipso, tàquam in cauea pullos gallinaceos caperet, Legatus filiusque uix fuga euaderent. Post hæc eis pax data. Vrbinas X X X. millibus aureorum se redemit. Alexander deinde nihil prius habuit quàm Innocentij exemplo suos nothos honoribus, uerum longe maioribus extollere, quando iam res hæc honori & gloriæ cœpit esse. Itaque Lucretiam filiam prius Ioanni Sfortiæ Pisaurienst principi locauit, deinde abdicatam Aloisio Aragoni, Alfonsi regis filio notho: quo demum interfecto Alfonso Estensi Ferrariæ duci, cum quo adhuc perseuerat. Ex filijs uero alterum minorem natu principem in regno Siciliæ fecit, alium Cæsarem cardinalem. Maiorem quoque in Hispania ducem. Qui breui tempore noctu quadam trucidatus & in Tyberim proiectus est. cædis authorem quanquam plerique non ignorât, non tamen nominare fas putant. Post eius mortem Cæsar cardinalis spreto sacerdotio eiusque ordine, cupidus dominandi, se ad Ludouicum Galliæ regem cum magna ui auri ac supellectilis contulit, eiusque propinquam de Lebreto in matrimoniũ unà cum oppido Valentia accepit. Regis deinde auxilio, perpetuoque fœdere multum in Italia sibi ditionis parauit. Æmyliam in primis omnem præter Bononiam eiectis partimque necatis antiquis familiarum possessoribus, In Hetruria Populinum, in Piceno Camerinum, Senogalliam, Vrbinum, quod ex omnibus per proditionem cepit. Nam cum ut hospes & amicus à Guidone duce cum exercitu apud Callium exciperetur, extemplo dato signo urbem eam corripuit. Inde propere Vrbinum inuadi mandat. Guido uero cum non satis uirium improuisus ad resistendum haberet, ne in manus hostis perueniret, statim relictis omnibus nocte sequenti paucis comitibus ad sororiũ suum Mantuam aufugit. Pontifex interim Roma supplementa res agenti mittebat, una tãtum cogitatione occupatus, quonam modo eum maximum principum constitueret: ea propter in animum induxit proceres urbis finitimos alia atque alia de causa prorsus omnis extinguere. Cœpitque à Caietanis uetusta familia, qui nonnulla apud Volscos oppida possidebant. Iacobum protonotarium ex ea gente Honorati filium carcere inclusum, necauit. Adolescentemque unicum Colæ filium familiæ superstitem absentem trucidari iussit. Columnensium deinde Gallorum auxilio expulsorum, imperium omne inuasit. Quod reliquum erat cum ad Vrsinos anhelaret nec satis causæ haberet, occasionem est nactus, quam optanti, homini num promittere nemo potuisset, ipsa dies iam obtulit ultro. Contigit enim ut ipsemet Vrsini tantos Cæsaris successus, tantamque imperandi cupiditatem aspicientes, sibi quãquam amicis timerent, ne cunctis iam sublatis ipsi quoque delerentur. Itaque cum ijs qui pari formidine adficiebantur, unà conspirant. Erant autem hi, Ioannes Bentiuolus, Ioannes Paulus Balio Perusinus, Vitellocius Tifernas, Liberoctus Firmanus, Pãdulfus Petrucius Senensis, Baptista cardinalis & Paulus Vrsini. Qui omnes prope Perusiam consilio facto contra Cæsarem coniurãt, Eustigioque irruptione facta, Vrbinũ recipiunt & Camerinum,

Alexãder VI
M.ccccxcij

cohortesq́ Cæsarianas, quæ ad succurrendum mittebantur, in itinere adorti adfligunt, aliaq́ Æmyliæ oppida tentare continuo festinant. Pontifex hoc accepto nuncio magnopere commotus, omni studio placare sibi Vrsinos in primis conabatur, quod facile cunctos ipsorum sperabat authoritatem sequuturos. Itaq; omni pollicitatione, humanitate, conditioneq́; delinitos in suam sententiam adduxit: illi conciliati iam capta restituunt, de nouoq́; Senogalliam Cæsari acquirunt, quò Paulus & Grauinæ dux Vrsini Vitellocius & Liberoctus unà conuenerant. Cæsar igitur, qui Forocornelij se continebat, opportunum tempus se uindicandi ratus, eò cum exercitu Vasconum de improuiso proficiscitur: illi obuiam inermes procedentes, ueniam petunt præteritorum. Humaniter excepti sunt, custodiæq́; interim clam adhibiti ne fugere possent. Itaq; iam deducendi officio functi quum discedere uellēt, simulatione simul colloquēdi restare iussi sunt. Quū in conclaue uenissent extēplo clausa ianua, & à militibus ad hoc ordinatis capti Vitellocius & Liberoctus, eodē die strangulati, paucis post diebus reliqui. Nec mora, Perusia, Tifernumq́ eiectis Vitellijs ac Balionibus pontifici sese dediderunt. Pontifex interea Romæ ubi per nuncium celerem noctu captos hos esse accepit, cardinalem Vrsinum quem multa prius blanditia, speq́ securum reddiderat, mane hortatur ad palatium uenire, fingitq́; Columnenses prope urbem adesse, pontesq́ cepisse. Ille credulus ubi obtemperauit, capitur, & in molem Hadriani conijcitur cum abbate Aluiano Vrsinarum partium. Præsul uero Florentinus & Iacobus Sanctacrucius eadem hora capti, in palatio sunt custoditi. Sanctacrucius postera die dimissus, uadibus datis, consentiente cardinale, ad oppida Vrsinorum pontifici adsignanda: ipse uero cardinalis paucis post diebus est elatus, causa mortis omnibus facile iudicata. At Cæsar quum persequi reliquias coniuratorum statuisset, è Senogallia cum exercitu quindecim milium armatorum contra Pandulfum Petrucium profectus, in agrum Senensem irrupit, oppidaq́; nonnulla capit. Senenses qui ab initio resistere, Pandulfoq́ omnia permittere statuissent, quum tamen non æquis uiribus responderent, cedere illum ad tempus maluerunt, quàm unius hominis causa rempublicam periclitari: quapropter illo Lucam cum omni familia discedente, bellum dissolutum. Inde Cæsar ad Vrsinorum oppida reliqua se conuertit, ac Cære uetustum gentis oppidum expugnare cœpit, natura munitissimum: instantia tamen ac potentia iamiam potiturus cum Iulo Vrsino cardinalis fratre, qui locum defendebat, transegit, ut ille incolumi substantia discederet. Victor igitur cætera insectari supersedit, quod uideret maxime Ioannem Iordanum Virginij filium Gallis addictum, quorum ipse authoritate nitebatur. Alexander interim omnis excogitabat uias ad pecuniam quæ suis cupiditatibus suppeteret: quapropter nouum scriptorum breuium collegium instituit numero octoginta, quorum loca singula septingentis quinquaginta aureis uæniere: reliquorum collegiorum emolumenta quod omnia uenditarentur, nihilq́; pecuniæ negaretur, ab initio fœcunda quidem, uerum postea nunquam exiliora, diuisa cum Rothomagensi Galliæ legato rerum omnium facultate. Quos uulgus Marranos uocat diuersis temporibus acquisiuit, cardinales trigintasex interpellatim creauit, in quibus fuere Hispani octodecim, quorum optimi ac præstantissimi Bernardinus Caruaiala præsul Carthaginensis, regis Hispaniæ legatus tituli sanctæ crucis, qui ad stemmata nobilis familiæ magnum ipse decus adiecit, uitæ modestia, theologiæq́ scientia præditus. Ioannes Salernitanus, & Franciscus Borgia Cusentinus, præsules ambo, religionis ac bonitatis fama conspicui. Italicorum uero totidem, Ioannes Antonius Mediolanensis præsul Alexandrinus, è duodecim iudicibus, iuris scientia nulli secundus: Franciscus Soderinus præsul Volaterranus, ac Referendarius, in eadem & ipse scientia clarus: nec minus rerum prudentia, animique solertia, quam & à parentibus quasi hæreditariam babuit, & ipse multis pro patria, multis etiam in Romana curia exantlatis laboribus est adsequutus. Hadrianus Cornetanus, præsul Batoniensis, eius breuium magister, potius uero rerum omnium uicarius. Is enim diu Quæstor in Britannia fuerat, ubi ex regis amicitia magnas opes adsequutus, deinde ab Alexandro adcersitus, unus omnino fuit, qui ob singulare ingenium difficillima tempora non solum incolumis euaserit, sed cum laude superauerit. Cæterum in Alexandro, ut de Annibale Liuius scribit, æquabant uitia uirtutes. Inerant namque ingenium, ratio, cognitio, memoria, diligentia, eloquentia uero quædam naturalis, & ad

lis,& ad persuadendum apta,ut nemo rem cautius proponeret, aut acrius defensitaret, seu quouis cuperet impelleret, sese unum omnium animis adcommodando: cum iucundis de remissione, cum seueris de disciplina, cum patribus de republica loquebatur. Suos aduersarios placabilitate ac patientia deuinciebat. Nam eorum qui de numero patrum exulabant,quos'ue suspectos habuerat,nihil de pristina dignitate detraxit. Gallorum animos contumacissimos ita sedauit,ut amicissimi discederent. In tanta procerum Rom. uastatione,quod sanè incredibile,nullum in urbe tumultum,nulla sensimus arma,omnia ipse obire,parum in rebus arduis cuiquam fidere. Idem in ocio solutissimus,in metu constantissimus:nunquam negocia seu legationes audiendas uoluptate præuertit,res in multam noctem protrahebat,breuissimi somni cibiq;. Artes liberales si non colebat admirabatur, Iuris præsertim scientiā ubi esse contigerit. Salaria doctoribus,stipendia militibus, mercedem operarijs,nunquam est differre nedum auferre uisus:cuius rei gratia exercitum quem magnum sæpe nutriebat,ductore filio,fidelissimum habuit,breuiq; tempore ac negocio totam ferè Aemyliam quæ tributa non exoluerat ei subegit. In annonæ difficultate quæ bis contigit,aduecta è Sicilia magna ui frumenti ita diligenter urbi prouiderat,ut plebes nullum ferè sentiret incommodum.Has igitur animi dotes magnis obruerat uitijs, quæ narrare non attinet,tantum referam quæ uulgus adspexit.Siquando rerum fasce non premeretur, omni se remissionis generi sine discrimine dedidit: quapropter comœdias Plautinas,cæteráque ludicra libenter spectauit,frequentérque in Hadriani molem uentitabat,ut palam personatos per eorum ferias ac omnes dies festos siquid elegantius in hominum genere per uiam præteriret, propius adspiceret. In nuptijs filiæ quæ ad uirum Ferrariam profectura erat,equestres ludos & uenationem in Vaticano extra ordinem dedit. In urbe gladiatorum nunquam licentia maior,nunquam populo Romano libertas minor. Delatorum magna frequentia,breuissimo maledicto pœna mortis erat. Grassatorum insuper omnia plena,nec noctu tutum per urbem iter,nec interdiu extra urbē. Roma gentium refugium, & arx populorum omnibus seculis,nobilis iam carnificina facta erat, quæ quidem omnia suorum causa,quibus omnia indulserat, permittebat. Ipse quoque Cæsar dum hæc ei licuere,ea fuit indole,ut si ab initio in bonos incidisset uitæ monstratores,perpetuam sibi,reiq; Romanæ gloriam peperisset:nam & in ea adolescentia,quantum perspicere potuimus,nec deliberāti consilium, nec ductanti exercitum maiorū disciplina, neq; sermonem habenti facundia defuere:eaq; demum à natura liberalitate, ut patris auaritiam sæpe palam detestaretur. A iustitia quoq; uti uidebatur minime abhorrens,quin in Æmylia iam adepta summa æquitate populos regebat,ac iudicē grauissimum Antonium Mōtanum iuri dicundo præposuit, tanta subditorum probatione,ut illi uel defuncto Alexandro,quod minime putabatur,in officio persisterent. Verum ut sterile solum & intemperies cœli,bona frugum semina præcipitāt:sic & hunc praua instructio,ac proximorum libido à recta uirtutis semita detorserunt,ex quo seq; ac omnē Italiam uarijs calamitatibus inuoluit. Hæc autem quota portio fuit,quæ probris contaminata ex Hispania aduecta reliquam gentem infamabat,quum ut uera loquar,urbs Roma neque unquam maior,neq; sanctior quàm sub Hispanis principibus ac pontificibus fuerit,si Traianum & Damasum recensere uelimus:hodieq; & in ordine amplissimo tum in cæteris collegijs uiri præstantissimi hanc ex parte magna rempub.ornent. Ad Alexandrum redeo,qui inter hæc anno M. D. Iobileum celebrauit,his qui uenire neglexerāt seu minime poterant per diplomata licitatus. Hadriani molem opere quo nunc cernitur restituit.Angeloq; supremo reposito, cuius similis paulo ante fulmine deiectus fuerat. Quumq; animo adhuc maiora de filio conciperet,diuturnioremq; uitam sibi polliceretur,subito in morbum incidit,ex quo paucis diebus absumptus est XV. calend.Septēb.Anno pontificatus XI. salutis M.D.III. causam in cœnam uenenatam incerto authore uulgo constans opinio iactat,quum præsertim & Cæsar ipse & Hadrianus cardinalis qui unà accubuerāt,eadem penè ualetudine adficerētur,quam ætatis robore euasissent. Post eius mortem Cæsar ante omnia thesaurū omnem corripuit, Vaticanum quod armatorū XII. millibus tenebat,simul & Hadriani molem operibus munijt,eo animo,ut patres in eodem loco de more cogendos ad nouum successorē,in sua uota cōpelleret. At illi ad euitādum periculū in ædē Mineruæ cōgregati, subito à Cæsarianis quos Micheletus Cæsaris ægrotātis emissarius ducebat,circūdantur.

Fama peruagante captos esse cardinales, direptiones ac cædes tota urbe fieri, omnis illico pauor inuasit, tabernę clauduntur, arma corripiuntur, transtris, trabibus, cathenisq; ferreis uiarum exitus obstruuntur, haud aliter quàm si rursus Annibal mœnia tenuisset. Ille autem quod durã forte prouinciam adsumpsisse sibi uideretur, paulo post quàm uenerat discedens, Vrsinorum tantũ ædium partẽ apud Montem iordanum incẽdit. Patres post hæc ad urbis custodiã peditum quatuor millia scribunt. Proceres Rom. adcersunt. Cardinales transalpinos, & undecunq; uocatos præter consuetudinem expectãt. Fabius Vrsinus qui cum DCCC. uenerat armatis, Pauli patris ulturus necẽ, quando in authorem nõ ualebat in proximas ædibus suis pauperũ Hispanorum tabernas, puerili nimium ardore impetum facit: aliquot ex eis necat, bona subuertit: uerum nocte sequẽte Cæsarianorũ irruptionem formidans, simulq; à senatu iussus in proxima sua castra discessit. Interim Prosper Columnensis, qui q Hispanis militaret amicissimus esset, ad Cæsarem à patribus mittitur rogatũ, ut à pertinacia desistat. Eo tandẽ simulq; rursus Galliæ Hispaniæq; oratoribus instantibus, Nepet cũ omnibus copijs se deferri lectica iussit. Arx uero adhuc à suis tenebatur, quãquã custos B. Caruaialis card. opera sese patribus obtẽperaturum pollicerentur. Vaticanũ igit recipitur, ubi de more pont. peractis exequijs tantisper supersederũt, donec Gallorũ exercitus qui tunc illac cõtra Hispanos in Campaniam iter habebat, iubente cardinale Rothomagensi qui summã apud eum authoritatẽ habuerat, mœnibus egrederetur, nequa uis aut tumultus oriretur. Die igitur XXX. uacãtis sedis XXXVI. cardinales, quorũ Decurio Neapolitanus erat, conclaue ingressi VIII. post die Franciscum Piccolomineũ dia. card. Senensem Pij II. ex sorore nepotem pontificem creant, Pium III. appellatum, cuius fama bonitatis, animi omnium ad bene iam de religione, deq; rebus humanis sperãdum excitati fuere, ad cuius nuncium Cæsar statim cum parte suorũ reuertit, patribus gratias agit, quod quem maxime cupiebat elegissent. Vrsini non amplius differre ultionẽ rati, cum armatis eum in Vaticano inuadunt, fit cædes nonnullorum, cum ille se defensitat, & ut tandem se periculo eximat discedere paratus, iussu põtificis in molem ducitur Hadriani. Pius interim ex ulcere cruris ex quo diu laborauerat XXX. post creationẽ die decessit, nihilo rerum ab se gesto quas maximas animo conceperat. Nam & ecclesiam Rom. reformare, concilium celebrare, ac in Turcas proficisci auunculi imitatione statuerat.

(margin: Pius III M.D.III)

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XXIII.

RINCIPES Romanos ijdem ferè qui & pontifices quocunq; modo descripsere. Ex antiquis Latinis Cor. Tacitus, Marius Maximus, Iulius Cordus, Suetonius Tranquillus, Suetonius Optatianus, Gargilius Martialis, Fabius Marcellus, Iul. Capitolinus, Ælius Lampridius, Fla. Vopiscus, Eutropius & Orosius. Ex Gręcis uero Dexippus Herodianus, Dion cuius etiam nonnulla extant, Appianus Alexandrinus ut ex eius libris deprehendimus, cuius opere caremus. Ex his alios alij diligẽtius sunt persecuti, ut à superioribus scriptoribus prætermissa uiderant, aut iam de dictis racemationibus esse locum, sicuti & mihi necessarium facere. Nam cum XII. primos adeo probe uulgo cognoscendos Tranquillus ediderit, Periergon fuerit eorum gesta repetere. Ex quo tantum initia quædam percurram, unde principatus habuit originẽ, quæ breuiter Appiano cõmemorãtur. Discordiæ uidelicet ciuiles iam inde à Ti. Graccho exortæ ratione Agrariæ legis. Is tribunus cum uideret Romanos potentiores omnem penè agrum Italicorum occupasse, Coloniasq; suo nomine ubiq; ordinasse, miseratus inopem turbam, legem edidit, ut nulli plus quàm iugera quingẽta possidere liceret, cuius rei gratia ille interfectus fuit. Inde secuta Glauciæ prætoris & L. Apuleij tribuni pleb. cum Metello dissensio, à quo uti censore deijci de senatu ac magistratu, ut obscœni homines, non facile passi, tãdem & ipsi similiter periere. Post Gracchos L. annos Sulla nouo dominatu, dictatura remp. inuasit. Cuius cum Mario inimicitiæ Cæsarem postremo inuitauerunt discipulum, eius uestigia sequi. Huius initia Tranquillo non reperiuntur, quod eius principiũ operis sit amissum ex eruditorũ sententia. Patrem tamen eius

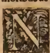
(margin: Discordiæ ciuiles Gracchorũ. Apuleij, Glauciæ, Metelli. Sullæ & Marij.)

L. Cæ.

L. Cæsarem scimus esse ex Plinio, qui Pisis dum se mane calciaret, repentino extinctus est. *Cæsaris & Pompeij*
Tempore deinde procedente Cæsarem magnis in Gallia per decenniũ rebus gestis, cum à senatu exercitũ dimittere iuberetur, id Pompeij reputans inuidiæ, cum ex conditione impetrare non posset, uti ille exercitum quem per Italiam dominationis causa tenebat, etiam dimitteret, contra Pompeium & patriam unà uenit: captoq́ Piceno in urbem, unde ille aufugerat contendit, sese excusans senatui ac populo: tum quietis ciuibus nulliusq́ partis impune esse licere pollicitus, Brundusium aduolauit, deinde prælio Dyrrachino inferior, Pharsalico uero superior in Ægyptum adnauigauit, eoq́ regno constituto, simul & in reditu Pharnace superato, unius diei de eo uictoriam tribus prætulit uerbis, ueni, uidi, uici. *Iul. Cæsar*
In Hispaniam se uertit contra Pompeij liberos, postremo contra Scipionem in Africã. Repetens urbem dictator perpetuus à Sulla secundus factus est. Triennio post, Bruti coniuratione in curia Pompeij interfectus. De coniuratis habita quæstio. Octauius interim natus ex Accia nepte Cæsaris, ex Apollonia ubi dabat operã literis, adcersitus hæreditatem iniit, ueteranos sibi adsciuit, in tutelam Ciceronis se tradidit, cuius fauore authoritateq́, & Cæsar patris nomine appellatus, & senator annorum XVIII. & Cos. XX. per uim est factus, admotis ad urbem leg. Vbi cunctante senatu, Cornelius Centurio legatus ensis capulum in curia ostendens ait, hic faciet, si uos non feceritis. Legem ante omnia tulit, ut de coniuratis quæstio haberetur: pacem cum M. Antonio & M. Lepido fecit, ita ut tres uiri resp. cõstituendæ per quinquenium præessent, hinc suos quisq́ inimicos proscripsit. Bella ciuilia V. gessit, Mutinẽse, Philippense, Perusinum, Siculum, Actiacum, ex quibus primũ & nouissimum aduersus M. Antonium, Secundum aduersus Brutum & Cassium. Tertiũ aduersus L. Antonium. Quartum aduersus Sex. Pompeium: post cuius fugam collegarũ alterum M. Lepidum quem ex Africa in auxilium euocarat, superbientem XX. legionũ fiducia, spoliauit exercitu: supplicemq́ cõcessa uita Circeios in perpetuum relegauit. Domuit item partim ductu, partim auspicijs suis Aquitaniam, Pannoniam, Dalmatiam cum Illyrico omni, item Vindelicos, & Salassos gentem Cisalpinam coercuit, in ipsis uictorijs alioquin crudelissimus & patri Cæsari absimilis, uerum reliquæ uitæ cum modestia, tum castitate magnopere collaudatus. Nam & domini appellationẽ abhorruit, & in curiã ueniens senatores quos adsurgere non patiebatur, nominatim cõsalutabat. Forum angustius fecit, nõ ausus priuatis domos extorquere. Vnus omniũ in summa felicitate infelix, in orbitate prolis, in adoptionis pœnitẽtia, in generi contumacia, in filiarũ impudicitia, in periculis aditis per tot bella genu brachioq́ in Delmatia sauciatus, in Cãtabria fulmine lectica perstrictus, ex quo Ioui tonãti ædem statim fecit. Vixit annos LXXII. ex quibus LVI. imperauit, relicta Tyberio rep. quem ex Tyberio Nerone & Liuia genitum, sibi adoptauerat. Qui inuitus suscepit imperiũ, deq́ mitissimo principe sæuissima bellua euasit, cuius adoptionis se quãdoq́ Augustus pœnituisse signa ostẽdit, & apud senatũ eum excusauit, naturæ uitia esse, nõ animi dicẽs. Hic post annos XXIII. successorẽ habuit Caium, Caligulam in castris uocatum, annos tris imperantẽ: cui ob mores obscœnos à suis interfecto Claudius successit, quem mater Antonia Monstrũ hominis appellare solebat, tãta fuit hebetudine simul & animi segnitie. Vir attamẽ doctissimus Græce Latineq́, ut q libros XL. historiæ adhortãte Tito Liuio conscripserit. Homerũ memoriter tenebat, ut in usu rerum sæpe uersus eius recitaret, Eius opera Portus & Aqua Claudia. Nero deinde annos ferè XIIII. totidem quot Claudius orbẽ lacerauit. In hoc Cæsarum familia defecit, quæ sic se habet: Augustus Liuiam prægnantẽ ex Claudio Nerone duxit, quę peperit Tyb. Cæsarẽ. *Octauius* *Tyberius* *Caius* *Claudius* *Nero*
Drusum uero prius genuerat, qui rebus gestis in Germania decessit admodum iuuenis ex lapsu equi, cuius funus Tyb. pedibus usq́ Romam profecutus est. Hoc Druso & Antonia minore nati Germanicus & Claudius Cæsar Germanicus in locum patris in Germaniam missus, utroq́ eloquio, reliquisq́ uirtutibus clarus, etiam iuuenis ibidem excedens ex Agrippina M. Agrippa & Iulia Augusti filia genita, Caium Cæsarem & Agrippinam reliquit. Claudius ex Valeria Messalina Barbati Messalæ filia, uxore impudicissima, Britãnicum suscepit, & Octauiam quam Neroni priuigno locauit, Nam matrem eius Agrippinam Germanici fratris sui filiã Cn. Domitio nuptã postremo duxit: quæ Messalina deinde Claudium ipsum boleto necauit. Nero relicta Octauia Sabinam Poppeam duxit, cuius extat Senecæ tragœd. Postea Galba Otho & Vitellius annos tris imperarũt. *Galba* *Otho* *Vitellius*

Vespasianus

Vespasianus Vespasianus tandem res collapsas adflicto imperio restituit annis X. quibus uixit. Titus
Titus item Vespasianus eius filius orbis deliciæ appellatus annorum XL. post biẽnij imperium
Domitianus immerens uita priuatur. Domitianus Flauiorum ultimus,ac dedecus,iure à suis interfici-
tur,cum crudeliter imperasset annos XV. uixisset XLV. cuius ob odium rasa ex mar-
moribus ac titulis est omnis memoria. Deinceps à me reliqui diligentius.

Nerua Eruam Cocceium annorũ ferè LXVI. uirum bonum ac nobilem Domitiano
interfecto populus Romanus imperio dignum iudicauit. Hic initio reos ma-
iestatis qui diffugerãt absoluit. Mares castrari,tum sororis aut fratris filiam in
matrimonium ducere prohibuit,quum hæc sub Domitiano passim licuissent.
Passus & ipse quanquam bonus coniurationem Crassi Calpurnij, Æliani
Casperij præfecti prætorij defectionẽ,quæ omnia ciuili animo tulit. A. Vlpium Neruam
Traianum qui Germaniæ tunc præerat,causa reip. se dixit in senatu adoptare,Cæsaremq́
appellauit,cum propinqui non deessent. Deniq́ ex morbo extinctus est,quum imperasset
Traianus C. annum M. III. D. IX. A. Vlpius Nerua Traianus annorum XLII. genere Hispanus
ob uirtutem & disciplinam rei militaris adoptatus,accepto de patris morte nuncio è Ger-
mania statim redijt. Ælianum,& prætorianos qui in Neruam coniurauerant,in primis ad
se,alia dissimulata causa uocatos de medio sustulit. Is post Cæsarem Augustum Romanæ
reipub. mouit lacertos. Ante omnia in Dacos expeditionem sumpsit,indignatus quod his
pecuniam à Domitiano quondam uicto pactam pendere oporteret. Itaq́ Decebalum eo-
rum regem in prælio uicit. Suas uestes militibus saucijs diuisit,ut uulnera ligarent. Dece-
balus acceptis conditionibus ante pedes Traiano procubuit,inde solutus abijt. Imperator
Romam uenit,Dacicusq́ appellatus ludos gladiatorios dedit. Interea Decebalus rebellat,
Longinus uicinos populos ad bellum incitat,Longinum Traiani legatũ in colloquio circumuẽtum
capit. Redijt ad Dacos Traianus. Lapideo ponte pilarum XX. Danubiũ iunxit. quarum
altitudo præter fundamenta CXL. Latitudo LX. Interuallum LXXX. pedum erat.
Cuius postea magnam partem Hadrianus diruit,ne Barbaris quandoq́ nos inuadendi oc-
casio foret. Post longos conflictus occupato Dacorum regno,ne uiuus in potestatem Ro-
manorum perueniret Decebalus,sua manu usus interijt. Caput Romã perlatum est,Da-
cia prouincia facta. Traianum post hæc ad urbem redeuntem,uariarum gentium legati
atque etiam Iudæorum adiere. Spectacula magnifica per CXX. dies edidit,modo mille,
modo X. millia ferarum cæsa simul & mansuetarum bestiarum. Tunc & paludes Ponti-
nas siccauit,uiamq́ Appiam ex ea parte strauit. Columnam in foro suo posuit pulchritu-
dinis gratia,siue ut sepulcrum eius esset. Quæ ut circunspici posset,partem Quirinalis mõ-
tis solo æquauit. Inscriptionem eius ponam quæ adhuc intra basim ipsius legitur huiusce-
modi. Imper. Cæs. Diui Neruæ F. Neruæ Traiano Aug. Germanico Dacico pont. max.
trib. pot. XVII. imper. PP. Ad declarandum quantæ altitudinis mons & locus tantis ui-
ribus sit egestus. Armeniam deinde recepit à Parthis. Sublato diademate regi Armeniæ
maioris regnum ademit,Albanis regem dedit: Hiberos,Bosphoranos,Colchos,in fidem
Romanæ ditionis accepit. Osdrenorum loca & Arabũ occupauit,Marcomedos obtinuit,
Persidis regionem,Seleuciamq́ ac Ctesiphontem accepit tenuitq́. Vsque ad Indiæ fines
post Alexandrum adcessit,in mari rubro classem instituit. Prouincias fecit, Armeniam,
Mesopotamiam & Assyriam,ac inter Romanos & Persas limitem Tigrim esse uoluit.
Porrò Assyria inter Tigrim & Euphratẽ sita magnis amnibus instar Ægypti fœcũdatur.
Agareni Hæc ex Dione & Rufo. Addit uero Dion Traianum contra Agarenos,qui unà cum cæ-
teris defecerãt,profectum in Arabiam: quos cum diu obsedisset,eorumq́ oppidum Agarã
mœnibus nudasset,nunquam tamen superare potuisse tempestate cœli quasi diuinitus di-
remptos. Itaq́ re infecta redijsse. Inter amicos Sicinium Suram,quem quãdoq́ apud eum
calumniatum,præfectum insuper prætorij sui constituit. Dicit eum præterea uirũ lauda-
tissimum,ac natura clementem & probũ,duob⁹ exceptis uitijs,quod uino,quodq́ puero-
rum libidini indulserit. Igitur his uitijs hunc,nequeo satis mirari,diui Gregorij,ut dicitur,
precibus ex inferis ad cœlum euolasse,uerum dei consilium minime à nobis deprendi fas
est. Ipse apud Seleuciã quæ postea Traianopolis dicta est,dũ rediret ex Syria,ex profluuio
uentris decessit,anno imperij XX. Statimq́ Parthi, Armenij, cæteriq́, remotæ gentes
rebellauerunt,ex quo militum Romanorũ tot labores periere. Paucos ante annos Iudæo-
rum

rum magnam cædem fecerat per Martium Turbonem legatum, quod Adlium Lupum Mar. Turbo
præfectum fugauerant, eiq́ue prouinciæ L. Quietum præfecit. Hadrianum eius consan- Adlius Lupus
guineum à patre sibi commendatum adoptauit, cum ipse nullos ex Plotina coniuge, aut L. Quietus
aliunde liberos suscepisset. Aerarium Romanum quod sub Capitolio erat, in ædem Sa-
turni traduxit. Vias restituit. Nam ante hos annos repertum apud Circum Maximum
marmor cum inscriptione huiuscemodi. Imperat. Cæs. Diui Neruæ. F. Traiano Germa-
nico Dacico Pontif. Max. Tribu. pot. VIII. Imp. IIII. Cos. V. PP. Tribus XXXV.
Quod liberalitate optimi principis, commoda eorum etiam locorum adiectione ampliata
sint. Christiani etiam nonnulli sub eo cruciati. De his Plinius cum esset procurator in
Bithynia Traianum per literas consuluit quid agendum, cum nihil mali eos agere com-
perisset, tantumq́ue quibusdam hymnis antelucanis uacare. Respondit ille. Minime qui-
dem inquirendos esse, uerum oblatos punire oportere. Extant & alia, quæ ex alijs item au-
thoribus aut panegyricis aut epistolis de hoc imperatore colliguntur, quæq́ue magnopere
laudes eius concelebrant. Et pueros quidem (uti supra commemorauimus) amasse dicũt,
uerum ingeniosos, ac probos, citraq́ue libidinem. De lætitia etiam potationis omnes con-
ueniunt, uerum citra ebrietatem. Ante meridiem nunquam uescebatur. Cæterum præ-
ditum humanitate, ut ab omnibus facile adiretur. Mortuo Nerua magnis rebus gestis in
Germania cui præerat, subiugatisq́ue Marcomannis ac Iazygum & Pannoniæ populis,
quum ad successionem imperij Romam rediret, minime triumphans aut quadrigis cum
ei per senatum liceret, sed tantum equo insidens, in Capitolium inuectus, Ioui Op. Maxi.
tum senatui gratias egit. Per urbem semper more Catonis pedibus ibat, paucis comiti-
bus, nullis spiculatoribus aut satellitibus. Senatum patrem, se ministrum laboris uocabat.
Stans Coss. sedẽtes uenerabatur, quod se illis inferiorem ex legibus esse reperiret. Biblio-
thecam nobilissimã publicauit quæ Vlpia dicta est, in qua libris lintheis gesta principum,
ac elephantinis senatusconsulta cõscribi iussit. Ædificia plurima eius titulis & inscriptio-
ne fiebant, præter eius etiam uolũtatem. Ex quo herba parietaria, quæ in muris nascitur, à
plerisque dictus. Decessit annorum LXIII. apud Seleuceam Syriæ. Relatus inde in ur-
bem ac sub eius columna conditus. Ælius Traianus Hadrianus. Sic enim in ueterum mo- Hadrianus
numentis inscribitur, genus antiquum ab Adria Picentium trahit, unde maiores eius tem- CXX
pore Scipionum in Hispaniam migrauere. Patrem habuit Ælium Hadrianũ cognomento
Aphrum consobrinum Traiani principis, ipse natus Romæ, ubi Marullinus Atauus eius
primus senator populi Romani fuit. Puer relictus à patre in tutelam Traiani, à quo etiam
adoptatus, liberalibus artibus imbutus, literis præsertim Græcis eruditissimus, ut etiam
Græculus appellaretur, Mathesim etiam probe tenebat. Quod Marius Maximus usque-
adeo demonstrat, ut eum dicat cuncta de se scisse, sic ut omnium dierum usque ad horam
mortis futuros actus ante præscripserit. Satis constat de Vero quem adoptauerat sæpe
dixisse, Ostendent terris hunc tantum fata, nec ultra Esse sinent. Igitur quum omnes pro-
fiteretur artes, omnes exagitabat doctores, sæpe aliqua proposita quæstione certando. Et
Alexandriæ quondam in museo multa & proposuit & soluit. Alebat ingenia eisq́ue faue-
bat, imprimis Fauorino philosopho. Extant adhuc eius quædam epigrammata Græca
ualde lepida. Barbam quoque more græcanico submittere primus ea tempestate cœpit,
quem postea morem nonnulli principes Rom. seruauere. Peregrinationes maximas in-
genti celeritate confecit. Expeditionem in Pannonios uiuente Traiano suscepit. Deinde
princeps Iudæos debellauit, quod uetiti circuncidi, rebellauerant, magnasq́ue cædes Roma-
norum per diuersas orbis partes fecerunt. Inde in Galliam Britanniamq́ue contendit, in qua
multa correxit. Murum LXXX. passuum millibus duxit, qui Britannos à Romanorum
imperio diuideret. Mox in Hispaniam, deinde Romam repetens, Athenas profectus est,
postea in Ægyptum. In qua peregrinatione Antinoum suum ob formã sibi charissimum
amisit, cui Hierosolymis templum dicauit. Traiani gloriæ uidetur inuidisse, quando &
Armeniam & Mesopotamiam & Assyriam ab illo adquisitas Parthis concessit. Pontem
quoq́ue ab eodem supra Danubium factum deleuit. Limitemq́ue inter Romanum & Persas
Euphratem statuit. Marius Maximus eum etiam natura crudelem dicit fuisse, sed Do-
mitiani finem ueritum, abstinuisse. In cibis amabat tripharmacum, quod phasiano su-
mine perna, & crustulo constabat. Quæ restituit aut reconcinnauit, titulis priorũ condito-
rum

rum adnotauit,ea fuit in parte modestia. Opera eius,uilla Tiburtina,cuius uestigia maxima hodie uisuntur,in qua prouinciarum & celebratorum locorum nomina inscripsit,ueluti Lyceum,Academia,Pritaneum,Tempe,& his similia. Lauacrum quoq; Agrippinæ, cuius uestigia sunt prope sanctum Laurentium in Panisperna. Pons eius nomine restitutus,quo continuo nunc itur in Vaticanum,propeq; sepulcrum quod Moles Hadriani nominatur. In quo Antonini ferè omnes sepulti sunt,quemadmodum inscriptiones indicãt, quas cum de ipsis agetur ponemus. Pantheon etiam restituit. Senatores equitesq; Romanos togatos in publicum procedere iussit, præter quàm redeuntes à cœna. Adoptauit L.Ceionum Cõmodum,quem L. Ælium Verum appellauit. Hic patrem habuit L.Ceionum Commodum Verum. Cuius paternum genus ex Hetruria, maternum ex Fauentia fuit. Filius autem L. Verus qui cum M.Antonino imperauit,de quo postea dicam,ob uoluptatem tantum ac formã ab Hadriano dilectus est. Amatorios lasciuosq; poetas semper lectitabat. Martialem epigrãmatographum, Virgilium suum appellabat. Coniugi querenti dicebat,uxoris nomen non uoluptatis,sed honoris esse,quapropter se cum alijs oblectare uelle. Adoptionis factæ de Ælio postea pœnituit,cum uideret & alijs inuisum & natura ualetudinarium esse: ex quo breui tempore defunctus est, sepultusq; in mole Hadriani,cum hac inscriptione quæ adhuc legitur in pariete, L. Aelio diui Hadriani August.

L. Aelius Hadriani filius F. Cos. II. Hadrianus igitur in eius locum Annium Antoninum qui postea Pius uocatus est,adoptauit hac conditione,ut ipse M.Antoninum filium fratris uxoris suæ Faustinæ & L. Verum Ceioni filium adoptaret. Hoc pacto liberorum,nepotumq; successioni cõsuluit,cum Sabinam uxorem sterilem habuisset. Decessit Baijs anno ætatis LXXII. imperij autem XXII. Sepultus in uilla Ciceronis Puteolis,ubi postea Pius templum ei pro sepulcro cõstituit. Reliquias eius in urbem asportari,ac in hortis Domitiæ collocari iussit. Impatientia morbi sæpe à seruo gladium petijt,& à medico uenenum, utrumq; prohibẽte Antonino. Ex eius morte senatus magnopere gauisus est,deq; abrogandis eius gestis cogitauit. Sed respectu Antonini destitit. Qui refragantibus cunctis eum inter diuos retulit. Hæc ex Spartiano & Rufo & Capitolino. T. Aelius Aurelius Fuluius Boionius Hadria-

Antoninus Pius. CXI. nus Antoninus Pius, genus paternum è Gallia transalpina Nemausensi uidelicet duxit. Auum habuit, T. Aurelium Fuluium, patremq; item eodem nomine,qui cõsulares fuere. Auiam maternam Boioniam Procillam, Auum maternum Arrium Antoninum hominem sanctum, qui Neruam olim miseratus est, quod ea ætate imperare cœpisset. Socerum Annium Verum, uxorem uero Anniam Faustinam. Vultu decorus fuit, moribus clemẽs, ingenio clarus. Pius à senatu appellatus est,uel quod socerum ætate cõfectum manu subleuaret,uel quod multos cædi destinatos ab Hadriano surriperet,seu potius quod multos post mortem honores Hadriano decreuerit. Vxorem Faustinam quam anno III. imperij amisit,diuinis honoribus coli à senatu, delatis Circẽsibus,& tẽplo & flaminibus & statuis aureis passus est. Cuius honoris uestigium hodie uidemus prope S. Cosmum & Damianum in semiporticu adhuc extante hac inscriptione: Diuo Antonino,& Diuæ Faustinæ. Duas ex ea filias, alteram Lamiæ Silano, alteram Faustinam M. Antonino filio locauit. Vtebatur in senectute pane succio ad sustentandas uires. Aurum Coronarium, Id enim est quod in corona noui principis populi dono mittebant: Italiæ reddidit, Prouincialibus dimidium. Cum sibi finem adesse sentiret in morbo constitutus: Fortunam auream ad M. cubiculum transferri iussit. Nam signum Fortunæ aureũ semper erat in cubiculo imperatoris, uerum in exitu uitæ Trib. militum illud ad successoris locum transferebat. Decessit Lorij,ubi natus & educatus est,ac uillam extruxerat, Lorium enim oppidum Hetruriæ prope Romam XIIII. lapide uia Aurelia: anno ætatis LXX. imperij XXIII. summo ordinis omnis desiderio. Nam placabilitate, clementia,sanctitate alter Numa putabatur. Ex honoribus à Senatu pater patriæ ac Pij cognomentum accepit. Ex Capitolino. Sepultus in mole Hadriani cum hac inscriptione, quam pauloante quàm ea reconcinnaretur aperte legebamus. Imp. Cæs. T. Aelio Hadriano Antonino August. Pio Pont. Max. Trib. pot. XXIIII. impe. II. Cos. IIII. P. P. Ex quo patet & Aelij ratione patris adeptum,& Aurelij ratione matris nomen habuisse. In eodem quoq; loco eiusdem altera inscriptio huiuscemodi est. imp. Cæs. diui Traiani Parthici filio, diui Neruæ nepoti Traiano Hadriano Augusto Pont. Max. Trib. pot. XXII. imper. II. Cos. IIII. P. P.

Et diuæ

Et diuæ Sabinæ. Imp. Cæs. T. Ælius Hadrianus Antoninus Auguſt. Pius pont. max. trib. pot. II. deſign. IIII. P. parentibus ſuis. M. Ælius Aurelius Antoninus philoſophus, natus & educatus Romæ in Cælio monte, iuxta ædis Laterani in domo Veri aui ſui, originẽ à Numa rege traxit: ut author Marius Maximus. Liberalibus artibus ab initio magnopere uacauit: in quibus Herodẽ Atticum & Proclum habuit præceptores: ſed in primis Frontonem, cui & ſtatuam à ſenatu impetrauit. Proclum uero ad procõſulatum uſq; prouexit. Annos XII. habitu philoſophi, in pallioq; uixit, ac humi cubitauit: in qua diſciplina doctores item habuit Apollonium Chalcedonium Stoicum: Sextum Chæroneum Plutarchi nepotem, ad cuius etiam domum adibat: ut author eſt Philoſtratus in ſophiſtis. Claudium Maximum: Claudium Seuerum. Ante omnes Iunium Ruſticum, quem cos. iterum deſignauit, cuiq; ſtatuam poſt obitum poſtulauit. Operam & picturæ dedit ſub Diogneto magiſtro. Cum L. Antonino fratre ſimul & genero pari poteſtate imperauit. Primiq; Romanorum fuere, qui ſimul imperarent. Cui & Lucillam locauit filiam ex Fauſtina coniuge ſimul & conſobrina, quam parum pudicam nequicquam accuſantibus amicis diſſimulauit, excuſauitq; ſæpe. Sed & uiuentem in caſtris matrem caſtrorum, defunctam uero in peregrinatione orientis, diuã appellari à ſenatu libenter audiuit. Cum L. Vero ex uictoria Parthica reuertente ſimul & ipſe in eodem curru triumphauit. Poſt hæc tumultuantibus Marcomannis, cum eodem paludatus ad Aquileiam quo iam irruperãt, occurrit: quod bellum in Germania gerens, coactus eſt deſerere ob Auidiũ Caſſium, qui exercitui præerat orientis, rebellantem. Iterum aduerſus eum proficiſcens, uicti caput ad ſe adlatum etiam uidere doluit. In reditu Athenis iter fecit, ubi Cereris templum ſolus eſt ingreſſus, uti ſe innocentem probaret. Id enim nullus alicuius ſibi conſcius criminis ingredi ſolebat. Romam reuerſus triumphauit unà cum filio Commodo, quem Cæſarem fecerat. Ludis adeo offendebatur, ut in ſpectaculis Circenſium & legere & audire & ſubſcribere ſit ſolitus. Dicitur & ex eo portentum, quod in Germania longa ſiccitate exercitu ſiti laborante, eius precibus imber erupiſſet. hæc Capitolinus. Huius portenti meminit etiam Euſebius: idq; Chriſtianorum noſtrorum, qui in ea expeditione tunc erant, uotis ac precibus adtribuit. Ad bellum contra Britannos miſit Calpurnium Agricolam, nepotem illius, cuius uitam ſcribit Corn. Tacitus. Cõtra Cattos, Aufidium Victorinũ. Contra Parthos, L. Verum. Nihil tam æque fugit, quàm auaritiæ famam. Deceſſit ex peſtilentia, ſexta quàm ægrotaſſet die, in ſumma omnium beneuolentia. Statuam eius pacificatoris equeſtrem hodie uidemus apud baſilicam Lateranenſem: in quo loco natum eum & educatum in principio diximus, ex authoritate Capitolini. Præterea nummus eius antiquus aſpicitur duplex: unus cum imagine barbata, ac inſcriptione ſupra adnotata eius nominis. Altera cum imberbi dum erat adoleſcẽs cum inſcriptione Aurelius. Ex altera parte cum T. Antonini Pij patris imagine. L. Ceionus Ælius Commodus Verus Antoninus. Hæc enim omnia retinuit nomina. L. Ceionus Commodus pater fuit naturalis. Verus Antoninus, ex Antonino Pio, qui eum adoptauerat. Ælius, ex Ælij Hadriani coniunctione, unà cum M. Antonio ratione patris adoptionis à Pio pari poteſtate rexit imperium: neq; inter bonos, neq; inter malos cõnumeratur principes. Præceptores habuit, Scaurum Grammaticum Scauri filium, qui Grammaticus Hadriani fuit. Græcos uero Telephum, atq; Harpocrationem. Rhetores Apollonium Celerem, Caninium Rufum, Herodem Atticum. Philoſophos uero Apollonium, & Sextum Chæroneum. Moribus fuit ab initio probatus. Deinde ad aleam paulatim, ſcortaq;, ac popinas ſeſe conuertit: adeo ut à Marco in Syria ad bellum Parthicum, ne uitia eius palam eſſent, miſſus fuerit: ubi maiori longe eſt debacchatus luxuria. Victoriã tamen uirtute Auidij Caſsij legati adſequutus eſt. Rediit comitatus ſordidorum hominum turba, in qua & Agrippus hiſtrio fuit: quem ἀπόλαυσον, quaſi uoluptuarium cognominabãt. Saturnalibus & diebus feſtis, uernas admiſit in triclinium. Triumphauit cum M. fratre. Poſt hęc ductus ab ipſo in bellum contra Marcomannos, apud Alpes ſpectans urbicas uoluptates ſtatuit Romam repetere, ſed in itinere apoplexia correptus, Altinum diuertẽs triduo mutus fuit, moxq; periit: non ſine ueneni ſuſpicione propinati à Lucilla uxore, ob Fabiæ conſuetudinem. Alij dicũt à Marco, parte cultri ueneno illita, qua uuluã inciderit, partemq; infectam fratri, ſibi innoxiam ſeruante. Satis conſtat Marcum eius mores peroſum diſſimulaſſe, publiceq; & uiuum ſemper laudaſſe & mortuũ, diuũ inſuper appellaſſe. Vixit annos XLII.

M. Au. Anto. CLXXIII

Auidius Caßius

Ant. triũphus de Marcomannis

Cal. Agricola

L. Verus Antoninus

imperauit cum fratre XII. Illatus in ſepulcrum Hadriani, ubi primum pater eius Cæſar
naturalis conditus fuerat, cum huiuſmodi inſcriptione: Imp. Cæſ. L. Aurelio Vero Aug.
Armenio, Medic. Parthic. pont. max. trib. pot. VII. imp. V. cos. III. P. P. Capitolinus
enim, unde nos ſuperiora ſumpſimus, dixit, quod partum ei nomē Parthici Medici. Quod
Commodus etiam Marco quāquam Romæ agenti delatum eſt. Antoninus Commodus, M. filius, qui
Antoninus L. Ælius Aurelius Antoninus Commodus appellatus eſt, eundem diem natalem habuit,
CLXXXII quem & Caligula: eiſdemq́ penè moribus, libidine, auaritia, cædibus, omnia compleuit.
Alienis operibus ſuos ponebat titulos, coloſſo Neronis dēpto capite ſuū impoſuit. Quod
hodie caput pro ædibus conſeruatorum in Capitolio cernitur. Ludum gladiatorum ſæpe
ingreſſus certamen ſubijt. Quadrigis quoq; emitrendis Dalmaticatus in publicum proce-
dens ſignum dedit: eaſq́ quandoq; agitauit: ſimul & eò ueſaniæ uenit, ut omnia quæ tur-
piter, quæ impure, quæ crudeliter fecerit, publicis iuſſerit poni monumētis: ut Marius Ma
ximus teſtatur. Tot peroſi ſcelera Q. Ælius Lætus præfectus urbis, & Marcia eius concu-
bina, cum athleta, cum quo ille exerceri conſueuit, egerunt, ut eum ſtrangularet: anno im-
perij XIIII. Corpus eius, ut unco traheretur in Tyberim populus adclamauit. Sed iuſſu
Pertinacis ſucceſſoris, in ſepulcrum Hadriani translatum eſt. Eius memoria ſicut olim Do
mitiani, ex omnibus monumētis abraſa. Habuit præceptores Oneſicratem Græcum gram
maticum: Latinum uero Capellam Antiſtium: oratorem quoq; Acteum Sanctum. hæc ex
Lampridio. Eius monumenti apud ſepulchrum Hadriani huiuſcemodi legitur inſcriptio:
Imp. Cæſ. diui M. Antonini Pij Germanici Sarmatici filio, diui Pij nepoti, diui Hadriani
pronepoti, diui Traiani Parthici abnepoti, diui Neruæ adnepoti. L. Ælio Aurelio Com-
modo Aug. Sarmatico: Germanico Maximo Britannico, pon. max. trib. pot. VIII. imp.
Aelius Per VIII. cos. VI. P. P. P. Ælius Pertinax patre Libertino Ælio Succeſſore natus: ab eodem
tinax nomen Pertinacis inditum, quod lignariæ negociationi pertinaciter intenderet: à Marco
Antonino ſenator factus, prouincias conſulares quatuor rexit. Mox à Cōmodo cum Per-
enne legato ad exercitum in Britanniam miſſus, ſeditiones multas compreſſit. Quamob-
rem quum infenſas legiones ob corruptam ab eo diſciplinam haberet, cedens ſponte offi-
cio legationis alio ſucceſſori, curam alimentorum ſuſcepit: poſtremo proconſul Africæ fa-
ctus, extincto Commodo ab exercitu conſentiente ſenatu lectus eſt imperaror, quum eſſet
Aelius ſeptuagenario maior. Cui gratias agenti ſenatui, & in primis Q. Ælio Læto, cuius miniſte
Letus rio ad imperiū peruenerar, conſul Falco ait: Qualis futurus ſis hinc intelligimus, quod Læ-
tum & Martianum apud te habeas, ſtultitiæ Commodi miniſtros. At Pertinax: Paruerūt,
inquit, neceſſitati: ſed ubi facultatem habuerunt, quid ſibi ſemper uoluerint, oſtēderunt. In
breui principatu mitis eſt habitus: quāuis multi eum, Chreſtologum appellauerint: Quod
bene loquendo haud bene faceret. Præterea ſordidus in uictu, ut qui dimidiatas lactucas
& carduos in conuiuijs apponeret. Interfectus eſt Didij Iuliani ſucceſſoris machinamēto,
Didius anno ætatis LXXI. imperij menſe VI. Ex Capitolino. Didius Iulianus, pronepos fuit
Iulianus Saluij Iuliani iuriſconſulti, bis cos. & præfecti urbis. Mater ei Clara Æmylia, pater Petro-
nius Didius Seuerus. Ipſe autem præfuit in Germania legionibus XXII. primogeniæ.
Cattos debellauit. Inde Dalmatiam: poſtea Germaniam rexit. Fuit conſul cum Pertinace,
& in proconſulatu Africæ eidem ſucceſſor. Eo interfecto conſpirationem in eum, triſtitia
diſſimulauit: etiam à cibo donec ſepultus eſſet, abſtinendo. Magna præterea parſimonia
fuiſſe traditur, ut qui porcellum aut leporem triduanum habuerit. Sæpe uero oleribus &
leguminibus contentus, ſine carne cœnitabat. Maximum ei uitium alea, ſeni præſertim.
Comis alioquin in conuiuijs, benignusq́ ad ſubſcribēdum. Eodem tempore poſt mortem
Pertinacis, Iulianus à ſenatu Romæ, Seuerus ab exercitu in Syria, Paſcennius Niger in Il-
lyrico, & Clodius Albinus in Gallia, imperatores appellati. Sed quū Iulianus Seuero præ-
ſertim reſiſtere non poſſet, fruſtra ad magicas artes adhibito puero qui in ſpeculo futurum
intueretur: poſtremo ad ſenatum confugit, iudicantem eum minime imperio dignum, qui
reſiſtere inimicis non poſſet. Interſectus tandem in palatio à prætorianis nutu ac literis
ipſius Seueri, quum uixiſſet annos quadragintaunum, imperaſſet menſes duos. Ex Spar-
L. Sep. Seue tiano, & Capitolino. L. Septimius Seuerus Pertinax, genere Afer, ex Lepti ciuitate, patre
rus CXCV Geta: maiores equeſtris ordinis habuit. Sub M. Antonino uarias prouincias conſulares
rexit. Poſtremo iuuante Ælio Læto, exercitui Germanico præfuit. Vbi de morte Commo

di com-

di compertum est, imperator ab exercitu declaratus, cõtra Iulianum quasi ulturus mortem
Pertinacis uenit: acceptoq; nuncio de Iuliano interfecto, armatus Romam properauit. Im-
perator à senatu cõprobatur, Pertinacis nomine adsumpto, ob boni principis memoriam:
inito imperio statim ad confirmandum orientis statum properans, Pescennium Nigrum
rebellantem apud Cyzicum interemit: plerosq; populos partim subegit, partim in officio
continuit. Mox translatus in Galliam apud Titurium, Clodium Albinum etiam tumul- *Clodius*
tuantem conserto prælio interfecit: capiteq; abscisso Romam misso, reliquum eius cada- *Albinus*
uer equo refugienti conculcandum dedit: Romam his gestis reuersus, triumphum ut de ci
uibus recusauit: magnam tamen nobilium cædem, qui cum inimicis eius conspirauerant,
edidit. Compositis rebus urbanis repetijt oriẽtem, ubi feliciter pugnans, Parthos, Arabas,
Adiabenos subegit: deq; his reuertens triũphauit, titulis illorum sumptis: cuius rei memo-
riam testantem, arcum nobilem uidemus hodie sub radicibus Capitolij, patris filijq; Cara-
callæ nomine, qui M. Aur. Antoninus Pius & ipse appellari uoluit hac inscriptione: Imp.
Cæs. Septimio M. filio Seuero Pertinaci Aug. P. P. Parthico Arabico & Parthico Adiabe
nico pont. max. trib. pot. XI. imp. XI. cos. III. procos. Et imp. Cæs. M. Aurelio L. filio
Antonino August. Pio felici trib. pot. VI. cos. procos. P. P. optimis fortissimisq; princi-
pibus ob rempub. restitutam, imperiumq; populi Romani propagatum insignibus uirtuti
bus eorum domi, forisq; S. P. Q. R. Peritissimus præterea matheseos fuit. Defuncta siqui-
dem uxore Marcia, quum de conditionibus ageretur apud eum, genituris omnium inspe-
ctis, Iuliam inter Syros haud bono genere natam, quod imperatoriam haberet genesim, si-
bi coniunxit: postremo Britãniam adijt: ubi subactis his gentibus quæ uidebantur infestæ,
perijt Eboraci morbo, iam senex, anno imperij XXIII. relictis Bassiano & Geta filijs.
Quibus Antoninorum nomina indidit, quod M. Antoninum ex omnibus magnopere co
luerat: auctusq; honoribus ab eo fuerat, ut eius etiam sepulcro uoluerit inferri. Tum quod
uirum huius nominis in somnis uiderat successurum. Opera eius Romæ Septizonium,
quod Septisolium nonnulli uocant, ac in Appia uia hodie cernimus pro templo diui Gre-
gorij: sepulcrumq; id in media uia uenientibus ex Africa conspiciendum statuit. Et Ther-
mæ Seuerianæ. Cineres eius ex Eboraco in loculo aureo aduecti, ac in sepulcro Antonino
rum conditi. Ex Spartiano. Bassianus Antoninus Caracalla cognomento, à genere uestis *Antoninus*
talaris qua populum donauit. Ipse tamen ex omnibus, nomina M. Aurelij Antonini Pij *Caracalla*
sumpsit: sicut in arcu supra ostendi. Præterea nummus eius æreus reperitur, mihiq; lectus CCXIII
cum eadem inscriptione, ex altera parte cum imagine Circi Flaminij: quoniam uti Spartia
nus tradit, stadium restituit: defuncto patri successit: Getam fratrem uterinum ex Iulia na-
tum interfici in palatio iussit: questus in senatu se ab eo immerito insidijs petitum, quum
multa in eum beneficia contulisset. Cum eoq; amicos ipsius nonnullos, inter quos Samo-
nium Serenum præceptorem, & Papinianum iurisconsultum, quod scelus apud milites &
senatum excusauerit. Iuliam nouercam, eius captus illecebris in matrimonium accepit.
Profectus in Parthicam expeditionem postquàm multum hostium cecidisset, inter Carras
& Edessam, dum ex equo mingendi causa descendisset, in secessu à Macrino præfecto præ
torij per coniurationem trucidatur. Anno ætatis XLIII. imperij VI. Relicto filio Anto
nino Heliogabalo. Inter illaudatos principes connumeratur, ut qui crudelis in omnes, om-
nibusq; inuisus fuerit. Opera eius Romæ, Thermæ Antoninæ hodie quoq; appellatæ,
quæ uisuntur è regione sancti Sixti, euntibus dextrorsum ad portam Capenam. Viam
nouam præterea munijt, quæ est sub eius Thermis. Ex Spartiano. Opilius Macrinus Ca- *Macrinus &*
racallæ successit: uir, ut scribit Aurelius Victor, itemq; Capitolinus, libertini generis, ue- *Diadumenus*
nali fide, uita sordida, iuris attamen peritus, & sub Vero Antonino Fisci aduocatus fuit,
ex quo officio breui tempore prætorij præfectus constituitur: Caracallam imperatorem
suum, uti supra commemoraui, apud Carras interfecit. Imperauitq; aliquãtulum supra an-
num cum Diadumeno filio formosissimo: qui purpura adsumpta, equoq; insidens, exerci-
tui sese spectandum magno fauore dederat. Huic Antonino nomen indidit pater, quod id
& militibus & senatui uideret acceptum. Profecti inde ad Parthicum bellum continuan-
dum, ab exercitu Antonini Heliogabali ambo in Bithyniæ suburbano sunt interfecti. Ex
Capitolino. Herodianus autem dicit, tantum Diadumenum creatum ab exercitu impera-

Antoninus torem. Antoninus Heliogabalus cognomento, quod interfecto patre Caracalla apud Car-
Heliogabalus ras, ipse ad templum Heliogabali confugisset: quod Syri Iouis, uel Solis dicunt: eiusq; post
ea sacerdos factus & ritus Romã apportauit, templumq; in palatio illi dicauit. Huius mo-
res impurissimos, gulam, libidinem omnem apud Lampridium uidere licet. hæc tamen po
tiora. Nouarum dapum uti Xerxes & Tyberius olim libidinum inuẽtoribus, præmia con
stituit. Monstrosis conuiuijs Vitellium & Apitium superauit: sæpe è linguis Phœnicopte
rorum, cerebellisq; anserum & pauonum pręparatis: ac per singulos missus balneis lauari,
req; Venerea uti cõuiuas iussit: quos sæpe ludebat, aut immissis sub mensa serpẽtibus, aut
triclinijs è follibus statim reflantibus conciderent: aut appositis totidẽ ex marmore, uel alia
materia epulis quot cibis. Piscinis præterea de rosato natabat. Balsamum pro oleo uulnerí
bus apponebat. Euripis uino plenis nauales Circenses exhibebat. Nunquam lotis linthea-
minibus est usus. Nunquam uestem aut fœminam præter uxorem iterauit. Nunquam mi
nus centũ LLS. cœnauit. Plateas palatij saxo Lacedæmonio & Porphyretico strauit. Tan
dem ob uitia, cunctorum odio contracto, in palatio atq; in latrina quò confugerat necatur:
in cloacamq; demersus, ac inde per Circi spacia unco tractus, in Tyberim quoq; proiectus
est. Quod nulli antea contigit. Nomen eius è publicis monumentis iussu senatus erasum,
Alexander anno imperij quarto. Ex Spartiano. Herodianus autem dicit etiam hunc, porcina abstinuis
CCXXIIII se, ut Heliogabali sacerdotem. Sicuti etiam omnes Syri solent. Aur. Alexander ex Arcenæ
Syriæ ciuitate, ob adfinitatem Seueri principis, ratione Iuliæ uxoris, puer à senatu Cæsar
factus: qui quanquam consobrinus Heliogabali, erat ab eo insidijs sæpe petitus, à se uero
semper liberatus. Nec mirum animis non conuenisse, cum moribus essent dissimiles. An-
tonini deinde Magni nomina, instante senatu constantissime sæpe recusauit, quod & An-
toninorum famam in tot malis restituere nõ posset: nec tunc ab se aliquid egregie gestum
quod Magni nomen mereretur. Itaq; repudiatis alijs, Seueri tantũ nomen adsumpsit. Ale-
xander ab initio uocatus, quod Arcenæ in templo magni Alexandri natus fuerat: quò ma
ter grauida celebritatis causa diuerterat. Vna die omnes ei tituli congesti, quod antea obti
git nulli. Hi erant, ius proconsulare, tribunitia potestas, ius quintæ relationis, pater patriæ,
pontifex maximus: illam à Christianis accepisse sententiam dicitur, ac in palatio & in pu-
blicis operibus scripsisse: Quod tibi nõ uis, alteri ne feceris. Nihil apud eum uænale, quum
dictitaret, necesse eum uendere qui emit. Christianos non solum tolerauit, sed Christi simu-
lachrum in Larario, hoc est, in secreta domus parte, habebat: eiq; templum, uti quondam
Hadrianus, dicare erat in animo: teste Lampridio, qui Constantini Magni tẽporibus fuit.
Verum prohibitus est ab alijs, qui dicebant omnes futuros esse Christianos: templaq; pro-
pterea reliqua deserenda. Habuit item in eodem Larario uiros alios depictos, inter quos
Exoletorum Abraamum, Apollonium Tyaneum, Alexandrum Magnum: lenonum uectigal & me-
uectigal retricum & exoletorum in sacrum ærarium inferri uetuit, sed tãtum instaurationi operum
publicorum adsignauit. Habuit in animo, ut exoletos uetaret, quod postea Philippus fe-
cit: sed ueritus est, ne prohibens publicum dedecus, in priuatas cupiditates conuerteretur.
Ex hoc igitur patet, mares Romæ fuisse, qui publice prostabant. Honores ambitiosis aut
quærentibus minime dabat: sed modestis, quos potius rogare oporteret. Si quis in salutan
do caput flexisset, aut blandius aliquid dixisset, eum ut adulatorem inanem reijciebat, aut
deridebat. Ad salutationem infames non admittebat: sed tantum bonos. Nulla dies quin
egentibus aliquid humanitatis aut benignitatis ostenderet. Neminem unquam occidit, ni-
si in iuris ordinatione: solebatq; dicere, neminem queri de paupertate, nisi qui rapiunt, aut
furantur, ut crimen obtegant: adlegabatq; illud Græcum: ὃς μὲν πολλὰ ἁρπάσει ὀλίγα δὲ
δώσει ψηφίσασι σωθήσεται. Qui multa rapuerit, pauca autem suffragantibus dederit, saluus
erit. Lectitare solebat ex omnibus Virgilium & Ciceronem de officijs ac republica, sed
Græce frequentius. Post lectionem, palæstræ aut musicæ operam dabat. Post horas au-
Val. Cordus tem meridianas subscriptioni ac epistolis legendis. Adsistentesq; habebat ab epistolis, a li-
Iul. Frontinus bellis, à memoria. Præceptores habuit Valerium Cordum, Bebium Macrinum, Aureli-
T. Viturius um Philippum, Iulium Frontinum, Iulianum Grauianum, & T. Viturium, non qui de ar-
chitectura scripsit: sic enim hoc nomen scribitur: non autem Veturius, ut à me supra poni-
tur: nam in antiquis monumentis per i, scriptum postea reperi. Apud eum flos iurisconsul-

torum

torum agebat, nec leges ab eo editæ, quæ ab illis numero uiginti non discuterentur. Quorum princeps Domitius Vlpianus primas tenebat, Fabius deinde Sabinus Sabini filius, Ælius Gordianus pater Gordiani principis, Iulianus, Paulus, Claudianus Venatus, Pomponius, Alphenus, Aphricanus, Florentinus, Maccianus, Callistratus, Hermogenes, Venuleius, Triphonius, Metianus, Celsus, Proculus, Modestinus. Hi omnes iuris professores discipuli fuere Papiniani, & Alexandri familiares, ut Accolius & Marius Maximus scribunt. Nec quicquam ei antiquius fuit, quàm matris Iuliæ Mammeæ sapientissimæ fœminæ auspicijs regi. Expeditiones omnino duas: primam contra Persas, quādo Artaxerxem qui apud Herodianum Artaxaces dicitur, uicit. Ac redeunti & de rebus à se gestis pulcherrima oratione disserenti triumphus à senatu decretus. Alteram in Germaniam, quo tempore in Galliæ uico à militibus interfectus est ætatis anno trigesimo, imperij decimo quarto. Causam dicunt, durum eius nimis in milites imperium: ut Lampridius ait. Herodianus autem cum eo matrem item interfectam dicit: quæ causa huius ob eius auaritiam mali fuerat. Ad cuius nuncium senatus signa publici doloris ostendit. Scripsere eius uitam libertus eius Aurelius, & Encolpus, & Lampridius. Herodianus uero contra Lampridium scribit de uictoria Persica, eum exercitum amisisse, fame morboq; cōfectum, uictumq; potius quàm uictorem fuisse. Præterea matrem habuisse Iuliam Mammeam Syram, fororem Scenidis matris Heliogabali. Ambas uero ex Mesa genitas sorore Iuliæ, Seueri principis uxoris. Has igitur post mortem Caracallæ pulsas à Macrino in Syriam, earum bonis concessis: eo postmodum interfecto statim cum filijs reuersas ad imperium fuisse. Mammeam nonnulli Christianam fuisse adseuerant. Nam Origenem Romam accersiuisse, religionis fideiq; gratia, non dubium. Maximini duo, pater & filius è Thracia oriundi, humili sanè genere fuere. Senior etiam, authore Herodiano, opilio fuit à pueritia, & à Seuero principe ob magnitudinem, roburq; corporis uasti, meruit in exercitu promoueri. Reuersus deinde post eius mortem in patriam, tempore Alexandri, urbem repetijt: à quo ob fortitudinem tribunus leg. IIII. factus est, addito Laticlauo. Interfecto in Gallia Alexandro à militibus, in eodem loco, quum nec senator adhuc esset: statim unà cum filio primus sine senatus consensu, imperator à militibus consalutatus, in Germaniam bellum mouit: ubi rebus magnis gestis, pacataq; ea natione, Syrmium uenit, in Sarmatas expeditionem parās. Sed dum Romam crudelitatis eius immensæ fama esset adlata, hostis à senatu iudicatur; Gordianusq; proconsul Africæ octogenarius, ac uenerabilis, unà cum filio ab Africæ militibus imperator factus probatur. Quibus ibidem breui interfectis, Maximum, & Balbinum imperatores cōsalutant. E quibus Maximus contra audaciam Maximinorum Aquileiam obsidentium mittitur. Illi tentata oppidanorum frustra sæpius deditione, ambo in tentorijs interfecti sunt: capita Romam missa ingenti omnium gaudio conspecta. Reliqua corpora in profluentem proiecta fuere. Traditur Maximinus filius XVIII. annorum tanta pulchritudine, quanta nulli uisa, mira quoq; pudicitia fuisse. Superbus alioqui, ut qui manus pedesq; uiris senatoribus exosculandas præberet, quo pater quanquam crudelissimus abstinuisse dicitur. Gulæ tamen immensæ, ut qui amphoram uini capitolinam quotidie biberet, ederet uero carnis libras quadraginta. Præterea inter Christianorum inimicos præcipue nominatur. Imperauerunt ambo annos III. Ex Capitolino. Maximus & Balbinus uiri consulares, & qui multas administrauerunt prouincias, ingenti uterq; uirtute. Sed Balbinus nobilis, à Corn. Balbo illo, qui ciuitate à Pompeio donatus fuerat, originem ducens. Doctus insuper ac liberalis. Alter uero homo nouus, sed uirtute bellica præstans: tristis alioqui & seuerus. Deniq; à Capitolino uti Cato & Cæsar ambo comparati. Interfectis in Africa Gordianis, lecti sunt imperatores à senatu, contra Maximinorum tyrannidem, de quibus Maximus uictoriam tulit: uti supra ostendimus. Balbinus domi seditionem interim in populo excitatam sedauit. Quumq; annum hoc pacto simul imperassent, à militibus prætorianis qui eos ab initio nolebant, è palatio tracti, atq; omnibus contumelijs adfecti, in uiaq; excarnificati sunt. Hic finis bonorum senum, ac bene de republica meritorum fuit, senatu magnopere dolente. Hæc Herodianus & Dexippus & Græci authores. Capitolinus autem dicit, se apud Latinos nonnullos Maximi nomen non inuenire. Sed cum Balbino Pupienum fuisse declaratum, ut Fortunatiano, qui uitas principum & ipse

Maximini CCXXXVII

Maximus & Balbinus

scripsit, credendum sit, dicenti, Pupienum appellatum nomine proprio, Maximum, co-
Gordiani gnomento paterno. GORDIANI tres fuere, pater, & filius, & nepos. Quorum pa-
CCXLI ter & filius in Africa à militibus prius imperatores consalutati: deinde à senatu, qui Ma-
ximinos hostes iudicauerat, probati sunt. Filius, in bello contra Maximini ducem, Cape-
lianum quendam, pro patria occubuit. Pater octogenatius, eius morte audita in eadem
Africa, indigus uirium ad se tutandum, atque inermis, laqueo se suspendit, ne in manus
ueniret inimicorum: quum imperassent annum, & menses VI. Romæ deinde metu Ma-
ximinorum, Pupienus, & Clodius Balbinus, creati Augusti fuere. Quos quum populus
minime uellet, tertius Gordianus, secundi filius, & primi nepos: ut autem scribit Hero-
dianus, senioris ex filia nepos, annorum tredecim, Cæsar antea factus, ob maiorum me-
rita, unà cum eis Augustus declaratur. Qui suorum uirtutem æmulatus, consilio Misi-
thei soceri sui, uiri prudentissimi ac doctissimi, felicissime rempublicam rexit. Statim a-
perto Iani templo, in Persas magno apparatu profectus, ac eorum rege Sapore, Artaxer-
xis filio, superato, Carras recepit, usque Nisibim & Ctesiphontem profectus: ut ex lite-
ris eius ad senatum apparet. Orientis statum confirmauit. Dumque triumphus ei decerni-
tur, antequàm rediret in exercitu à Philippi Præfecti prætorij coniuratione incautus op-
primitur: anno imperij sexto. Cui sepulchrum milites apud Circeum castrum in finibus
Persidis fecerunt, cum huiusmodi titulo tribus linguis inscripto: Diuo Gordiano uicto-
ri Persarum: uictori Gothorum: uictori Sarmatarum: depulsori Romanarum seditionum:
uictori Germanorum, sed non uictori Philipporum. Quod euertisse Licinius dicitur,
quum Cæsar factus fuit: quum se uellet uideri à Philippis originem trahere. Gordiano-
rum gens, Romæ nobilis fuit: paternum genus ex Græcia: maternum à Traiano duxe-
runt. Multis clari consulatibus, insuper & diuitijs. Domum Pompeianam diu tenuerunt:
quæ post mortem ultimi Gordiani confiscata est. Antonini insuper appellati: ac nonnul-
lis à Scipionibus descendere existimati: eo quod Gordianus senior, Africanus dictus est.
Is patre Metio Matullo, matre Bibia Gordiana natus, dum esset Africæ proconsul, Afri
à Maximino primum rebellauere, ob crudelitatem eius procuratoris, qui Carthagine mo-
rabatur, Gordianumque adierunt strictis pugionibus, Augustum consalutantes. Senex fes-
sus è grabatulo surgens, coniurationem, aut aliquod malum formidans, imperium obla-
tum detractat: humi proiectus supplicando: tandem minis compulsus est rem suscipere.
Ac in primis, Capeliano Numidiæ Proconsuli, cum quo ueteres inimicitias gerebat, man
dat, uti discedat. Ille ingenti armatorum exercitu coacto, ad obsidionem Carthaginis ue-
nit, quam tandem expugnauit, Gordianumque iuniorem interfecit. Vrbem diripit. Senex
his auditis, desperatis rebus laqueo se suspendit. Hic etiam puer poemata conscripsit: so-
luta item oratione de laudibus deorum. Præterea in Athenæo Romæ, sæpe magna cum
laude controuersias declamauit. Iunior, patri legatus in Africam missus, annorum qua-
draginta interfectus in prælio, uti diximus, uini parcissimus, cibi appetens fuit, olerum
maxime, ac pomorum: cæteris abstinens. Mulierum cupidus, uigintiduas habuit concu-
binas: ex omnibusque filios: adeo ut suorum temporum Priamus uocaretur: lepidoque cauil-
lo à nonnullis, pro Priamo, Priapus appellatus. Quadam tenus etiam eruditus, Samo-
nio Sereno præceptore est usus. Ore Pompeium Magnum referebat. Senior autem eius
pater, Cæsarem Augustum. Gordianorum opera nulla Romæ. Vltimus ex eis Impera-
tor, ea laude dignus, quod, uti diximus, Misithei uiri sapientissimi ac doctissimi soceri sui,
simul & Præfecti prætorio, consilijs ac ingenio domi forisque regebatur. Quem Misithe-
um populus Romanus ob uirtutem extinctum luxit: curruque, ac titulo honorauit. Misi-
theo parenti principum populi Romani, tutori reipublicæ S. P. Q. R. Ex Capitolino.
Philippus PHILIPPVS inter Arabes haud bono genere ortus, uirtute rei militaris promotio-
CCXLVI nes meruit. In Perside post mortem Misithei, à Gordiano Præfectus prætorio creatur: ac
exercitui præficitur: ab eoque uti pater colebatur. Tandem eius fraudibus fame in exerci-
tu conualescente, milites accusata Gordiani pueri imperitia, imperium Philippo defe-
runt. Eum quoque ex Imperatore Præfectum prætorio saltem remanere in exercitu cu-
pientem,

pientem, nec passi sunt, quin Philippi clam iussu interfecerint. Philippus literas statim
Senatui mittit, Gordiano morbo extincto, se ab exercitu creatum Imperatorem probare
uelit. Senatus rei nescius, annuit. Ille pace cum Persis facta: dimissa eis Syria, iter per A-
rabiam faciens, Philippopolim in paterno condidit: urbemq́ petens seculares ludos cele-
brauit, anno urbis millesimo. Venationesq́ dedit, ubi feras omnis generis, tam mansue-
tas, quàm efferatas, quas Gordianus puer in triumpho Persico reseruauerat, confecit. Fi-
lium Philippum imperij consortem facit. Qui Agelastus fuisse traditur, patremq́ quon-
dam in ludis ridentem seuero uultu respexisse. Demum ambo post annum quintum in-
terfecti fuere. Pater profectus contra Decium, qui aduersus Scythas missus, ab exercitu
Illyrico Imperator factus erat. Filius, Romæ à Prætorianis. Orosius tradit, Philippum
Christianum primum fuisse. DECIUS, inter Pannonios bono genere ortus, rei mili- Decius
taris gloria tunc præstabat: ac propterea à Philippo contra Scythas tumultuantes missus,
ab exercitu Illyrico Imperator consalutatur: scribitq́ ad Philippum sese excusando. Ille è
uestigio contra eum profectus interficitur. Nec toto biennio Decius cum filio eiusdem
nominis imperauit: pariter in eodem bello contra Scythas occubuere. Quem Senatus lu-
xit, ac inter optimos principes, alterumq́ Traianum putauit. Ex quo & Traianus Deci-
us inscribitur. Thermas quoq; Decianas in Auentino, suo nomini extruxit. Quippe qui
& ius Proconsulatus, & Tribunitiam potestatem, ac censuram, omnia senatui, eiusq́ au-
thoritate rempublicam geri permisit. Christiani tamen crudelissimum sunt experti. Non-
nulli apud Abricum, Mœsiæ urbem, interfectum dicunt: ubi & Ara Decij dicta. Gallus Gallus
Hostilianus ortus è gente patricia, à reliquijs exercitus Romani fusi à Scythis, post De- CCLIIII
ciorum mortem Imperator appellatus: Senatui comprobatur, quod uisus sit in tanto dis-
crimine reipublicæ succurrere: pacem turpissimam cum Scythis fecit, ducentarum dra-
chmarum tributum dare pollicitus. Caium Vibium Volusianum filium, in partem im-
perij suscepit. Christianos & ipse insectatus, meritas dedit pœnas. Quum siquidem co-
pias contra Aemylianum duceret, uictus, & à suis militibus desertus, unà cum filio cæ-
sus est, postquàm imperasset annos duos. Aemylianus enim inter Mauritanos ortus, li-
miti Sarmatico in Mœsia à Decio præpositus, & à Gallo minime submotus erat, re be-
ne contra Scythas gesta Imperator ab exercitu salutatur. Contra hunc Gallus profectus,
ac in primo prælio, unà cum filio interfectus est. De hoc item Treuellius Pollio sic scribit:
Aemylianus apud Aegyptum per idem tempus sumpsit imperium. Occupatis horreis
multa oppida malo famis pressit. Sed hunc dux Galieni Theodotus conflictu habito ce-
pit, atque imperatori Galieno uiuum transmisit. LICINIUS Valerianus nobili or- Valerianus
tus prosapia, eodem tempore ipse in Rhetia ab exercitu cui præerat, Galienus autem fi- CCLVI
lius Romæ, imperatores facti. Pater censor iam inde permittente Decio, fuit à Senatu fa-
ctus: ac in summa patriæ existimatione infelicem sortitus est exitum. Profectus enim ad-
uersus Persas, à Sapore rege captus, in miseria ac perpetua perijt seruitute. Persam enim
equum ascendentem dorso sustentabat. GALIENUS interim Romæ feliciter pri- Galienus
mo rempublicam administrauit: multaq́ strenue & in Gallia & in Illyrico gessit. Inge-
nuumq́ qui apud Mursiam sibi imperium uindicauerat, interfecit. Gothis, quos paulò
ante Venerianus dux naualí prælio superauerat, uagantibus per Illyricum, occurrit: &
fortuito plures interemit. Scythas apud Byzantium uicit. Ipse post hæc Romam reuer-
tens, Decennalia celebrauit, nouo genere ludorum, maximoq́ apparatu. Qui sint huius-
cemodi ludi, ubi de ludis egimus diximus. Postremo in socordiam atq; luxuriam lapsus,
omnia in maximum adduxit discrimen: ac triginta Tyrannis per diuersas orbis partes oc-
casionem sumendi purpuram dedit. Tum demum Dacia, & quicquid ultra Danubium à
Traiano reipublicæ fuerat adiectum, deperditum est. Caligas gemmatas ferebat. Ficus
uirides & poma ex arboribus semper alienis mensibus. Melones quoque hyeme exhibe-
bat. Tibijs processui, organis receptui, canere in bello iubebat. Doctus alioqui, ac satis e-
loquens. Huic Epithalamium illud in fratris nuptijs adscribunt: Ite igitur pueri, pariter
sudate medullis Omnibus inter uos, non murmura uestra columbæ, Amplexus hederæ,

non uincant,oscula conchæ.Interfectus est Mediolani unà cum Valeriano fratre minore, Aurelij fraude,qui dux erat Illyriciani exercitus, anno imperij decimo. Scripsit eius ephemeridas Calpurnius Sura. Vtriusq; autem patris & filij uitam Pollio,unde nos hæc sumpsimus. Romæ in arcu sancti Viti paulo ante huiuscemodi legebatur inscriptio : Galieno clementissimo principi, cuius inuicta uirtus, sola pietate superata est, M. Aurelius uictor dedicatissimus numini maiestatiq; eius. Vbi notandum cum i,scribi. Galenus autem medicus sine i. Triginta tyrannos qui tempore Galieni insurrexerunt,Pollio persequitur. Diuina factum prouidentia,ut in ignauia principis Romani non defuerint, qui Romanum tuerentur imperium. Nam & Scythæ,diuersarumq; gentium barbari remp. uti postremo fecerunt,proculdubio perdidissent. Sunt autem ij, Cyriades, Posthumius,Posthumius Iunior, Lollianus, Victorinus, Victorinus Iunior, Marius,Ingenuus, Regillianus, Aurelius, Macrianus, Macrianus Iunior, Quietus, Odenatus, Herodes, Mæonius, Ballista, Valens, Piso frugi, Æmilianus, Saturninus, Tetricus, Tetricus Iunior, Trebellianus, Herennianus, Timolaus, Celsus, Zenobia, Victoria, Titus Censorinus. Ex his nonnullos reperam: Aurel. Posthumius uir Romanus, Galliæ septem annos summa prudentia unà cum Posthumio filio uiro eloquentissimo tenuit imperium:ambo deinde interfecti à Lolliano. Et is demum à Victorino. Hunc deniq; unà cum filio eius Victorino mater Victoria sublatum quum uidisset, Tetricum senatorem affinem suum Augustum fecit. Tetricum uero iuniorẽ eius filium Cæsarem appellauit. Qui ambo ab Aureliano superati fuere. Senior uenia etiam ab eo donatus, corrector Lucaniæ factus est. De Victoria ipsa, quæ mater castrorum & Augusta dicta est, in ordine literarum etiam dixi. Aureolus Illyriciano præerat exercitui. Galienum apud Mediolanum interfecit. Ipse demum à Claudio successore interemptus est. Odenatus ex altera parte princeps Palmyrenorum, nisi Valeriano capto orientis sumpsisset imperium, actum de republica fuisset. Itaq; ipse unà cum uxore Zenobia & filijs Herode, Herenniano ac Hermolao, omnia usque ad Ctesiphontem recuperauit. Macrianum & Ballistam qui contra Galienum insurrexerant, interfecit. Deniq; ipse cum filio Herode à Mæonio cõsobrino suo opprimitur, uir omnium fortissimus, adsuetusq; malo, & cum leonibus ac pardalis in uenatu pugnare. Zenobia uero post eius mortem fœmina sapientissima simul & castissima, imperium aliquot annos prudentissime rexit. Superata tandem & ipsa ab Aureliano, & in triumphum Romam ducta, ac ei Tybure possessio adsignata est.

Flauius Claudius II. è Dalmatis genus trahit: cui Quintilius & Crispus fratres fuere. Ipse nihil liberorum reliquit: Quintilius duos: Crispus uero Constantiam filiam: quæ nupta Eutropio nobili è Dardania uiro Constantium filium genuit. A' Claudio igitur Flauiorum Constantinorumq; familia. Is sub Valeriano principe: Illyriciano præfectus exercitui tribunus Martiæ & quintæ legionis defuncto Galieno, statim à militibus & senatu imperator factus, ad extirpandos primum tyrannos se conuertit: & Aureolum qui Illyricum occupauerat, spretis pacis conditionibus apud Mediolanum superauit. Gothos uero qui finibus egressi ad occupandam urbem properabant, ad Mœsiam apud Martinopolim occurrens ad ter centum & uiginti milia deleuit. Eorum item nauium ingentem numerum depressit: ut eius epistola ad Iunium Brocum tunc Illyricum tenentem declarat. Senatus acclamatio fuit: Claudi Auguste dij te seruent: tu nos a Zenobia, tu nos à Victoria libera. Moritur apud Syrmium in Pannonia, quum imperasset annum & menses nouem. Inter optimos principes & senatui populoq; gratissimos connumeratur. Ex Pollione. Huius uitam epitomauit nostra ætate Pomponius Lætus, inscripsit, M. Aurelius Claudius. Quod satis miror, quum ipse Claudius in quadam apud Pollionem epistola sic scribat: Flauius Claudius, Valerio Aureliano suo salutem. Ipseq; Pollio dicat, eius domum Flauijs Constantinis originem dedisse. Post Claudij mortem, Quintilius eius frater, qui erat in præsidio Italico, statim imperium sumpsit. Verum postea ubi Aurelianum comperit imperare à toto exercitu electum, quumq; contra concionaretur, nec à militibus audiretur, incisis sibimet uenis, die XX. quam cœperat imperare occubuit. Valer. Aurelianus in Pannonia Syrmij ortus, nõnullis in Mœsia, humili sanè genere, sed ingenti uirtute, apud Valerianum ut eius indicant ad præfectũ urbis Ceionum, & item ad Antonium Gallum cos. epistolæ, in honore fuit: diuersisq; temporibus ducatus, tribunatus, & uicariatus propè XL. consequutus

Inscriptio

Triginta tyranni

Claudius CCLXX

Gothi

Quintilius

Aurelianus cclxxxix

sequutus, sub Claudio equitibus ferè omnibus præfuit: à quo excitatus per literas, erum-
pentes Sarmatas in Illyrico cum CCC. præsidiarijs obtruncauit: è quibus manu sua uno
die ad XLVIII. interfecit, ut Theoclius testatur, qui eius temporis scripsit historiam. In
quo bello decem mulieres uirili habitu pugnantes captæ, quas ex Amazonũ genere non-
nulli fuisse putant. Conuersus deinde in orientem, Zenobiam Palmyrenorum reginam ca
ptam in triumphum duxit. Inde in Galliam profectus cum exercitu Tetricum ab eius mili
tibus proditum in potestatem redegit. Mox in Ægyptum properãs sublato Firmo tumul-
tuante, regionem eam pacauit. Postremo Romam reuersus de his omnibus nobilem egit
triumpbum sequentibus ducibus. Mox ludos omnis generis exhibuit. Carnem porcinam
distribuit. Coronas tamen quas aureas promiserat, siligineas, hoc est, ex farina siliginea de-
dit. Templum Solis fundauit. Mœnia urbis ampliauit ad ambitum propè passuum quin- *Templũ solis*
quaginta milium. Ripas Tyberis purgato alueo extruxit. Legem ἀμνηστίαν statuit, more
Atheniensium. Quum uastatum Illyricum ac Mœsiam deperditam uideret, prouinciam
trans Danubium Daciam à Traiano constitutam, sublato exercitu prouincialibus reli-
quit, desperans eam posse retineri. Abductosq; ex ea populos in Mœsiam collocauit: ap-
pellauitq; suam Daciã, quæ nunc duas Mœsias diuidit. Thermas trans Tyberim facere pa
rauit hyemales, quod aqua frigidi aeris illic copia deesset. Forum sui nominis in Ostiẽsi ad
mare fundare cœpit, in quo postea prætorium publicum constitutum est. Medicum nun-
quam adhibuit: sed seipsum diæta tantum curabat. Is demum dum contra Persas repetit
oriẽtem, in itinere inter Heracleam & Byzantium notarij secretorum insidijs à suis interfi-
citur, anno imperij sexto. Maximo ob uirtutem ac merita desiderio sui apud populum Ro
manum relicto, quanquam uir alioquin sæuus ac sanguinarius esset. Ex Flauio Vopisco.
Annium Tacitum senatus principem & magna uirum authoritate iam senem post Aure- *Tacitus*
lij mortem, senatores Metio Falconio maxime adhortante, quãquam inuitum delegerunt *Falconius*
sese propter ætatem excusantem. Cui sanè nihil ob temporis breuitatem gerere licuit, op-
presso à militibus mense septimo. Nonnulli morbo perijsse dicunt. Omnino constat & tur
batione rerum & factionibus anxium mente atq; animo eum defecisse: ut & Suetonius
Optatianus, & Flauius Vopiscus, qui eius uitam scripsere, sunt authores. Florianus, Taci- *Florianus*
ti frater, inconsulto senatu post Tacitum adripuit imperium: sed mense secundo à mili-
bus interficitur. Horum fratrum statuę longo tempore apud Interamnem ciuitatem fuere,
quod illic eorum cenotaphia sint constituta in solo proprio. Vopiscus. Aurel. Probus è *Probus*
Sirmio Pannoniæ ciuitate oriundus, patre Maximo, qui ordines duxit: ipse uero adhuc im
pubis ob uirtutem tribunus militum à Valeriano factus: ut eius ad Galienum declarat epi
stola. Mox ab Aureliano quod in Syria aduersus Zenobiam strenue dimicauerit: deinde
Firmum tyrannum in Ægypto superauerit, honoribus auctus. In qua expeditione Taciti
morte nunciata, imperator ab exercitu consentiente senatu cõsalutatus est. Inito principa-
tu è uestigio in Gallias mouens, Germanorum qui eas occupauerant, maximam edidit stra
gem: ciuitatibus sexaginta in potestatem receptis, Francis & Bemis superatis: de quibus *Franci &*
Romæ triumphum egit. Deinde contra tyrannos per orbem conuersus, Saturninum in o- *Bemi*
riente primum: mox in occidente Proculum patria Albigaunensem, & Bonosum ex His- *Saturninus*
pania oriundum, qui apud Agrippinam coloniam in Gallia imperium occupauerat, sustu- *Proculus*
lit. Postremo bellum Persicum parans, quum per Illyricum iter faceret, à suis militibus per *Bonosus*
insidias interficitur, anno imperij sexto: Francici, Gothici, Parthici, Sarmatici adeptus co-
gnomina: in tumulo eius inscriptũ, Hic Probus uere probus imperator situs est, uictor om-
nium gentium barbaratum, uictor etiam tyrannorum. Probi uitam Onesimus diligentissi-
me persequitur, cuius epitomen Vopiscus conscripsit. Aur. Carum Narbonẽsem dicunt. *Carus*
Onesimus qui etiam Probi uitam scripsit, tradit Romæ Illyricis ortum parentibus. Fabius
autem Cæcilianus, qui tempora Cari, Carini, & Numeriani persequitur, in Illyrico natum
dicit. In epistola uero ad senatum, ipse se Romanũ facit. Per omnis sanè militares gradus,
ad præfecturam prætorij à Probo principe euectus, tantum gratia potuit apud milites & se
natum, ut Probi successor probaretur. Imperator Pãnonias ante omnia a Sarmatis qui eas
inuaserant, liberauit. In orientem deinde profectus ad bellum Persicum, Ctesiphonte iam
capto, supra Tigridem in castris ictus fulmine occubuit, quum biennio imperasset, relictis

Numerianus Numeriano & Carino filijs. Ex Vopisco. Numerianus adolescens in eadem expeditione contra Persas, patre mortuo interficitur ab eius socero Arrio Apro, ad imperium frustra adspirante. Hic eruditos omnis sui temporis antecessit, seu prosa oratione, seu poemate. Gesta parentis iambis perscripsit. Statuam ei senatus in bibliotheca hac inscriptione sta- *Carinus* tuit: Numeriano oratori potentissimo. Ex Vopisco. Carinus, Cari filius, cui pater profici- scens contra Persas, Gallias & totum ferè occidentem regendum tradidit: quiq; adeo libi- dinose uixit, ut Carus de eo necando sæpe cogitarit: quemadmodum scribit Onesimus. Mox uero parente fratreq; extinctis, ipse demum à Diocletiano post multa prælia ad Mar- *Diocletianus* gum uictus occubuit. Huius gesta perscripsit Fuluius Asperianus. Diocletianus, Maxi- *Maximianus* mianus, Galerius, & Constantius, quatuor uno tempore principes inter se maxime consen- *Galerius* tientes, maximeq; reipublicæ utiles fuere. Nam Diocletianus, Iouius cognominatus, na- *Constantius* tione Dalmata, ex obscuro loco, ob uirtutem post Cari principis mortem in expeditione *cclxxxvi* contra Persas, ubi ordines ducebat, Imperator factus, extemplo concione aduocata, Ar- rium Aprum Numeriani interfectorem prius de eius parricidio questus, coram omnibus iugulauit: non tam ut putatur iustitiæ gratia, quàm ut Druidæ in Gallijs de se olim uatici- nium perficeret: qui ait, Imperatorem tunc eum futurum, quum Aprum interfecerit. Post hæc ad ulciscendos orbis tyrannos, Carausum in Britannia, Achilleum in Ægypto, Nar- seum in oriente, animum adplicans, Maximianum, cognomento Herculeum, imperij con- sortem sibi adsciuit, eumq; in Galliam, occidentemq; pacandum misit. Ipse in Ægyptum contendit, ac obsessa Alexandria, paucis mensibus eam cum Achilleo in deditionem acce- ptam crudeliter diripuit. Quo tempore, ut scribit Eusebius, paucis diebus ad XVII. Chri- stianorum millia uarijs supplicijs adfecit. Maximianus oriente confirmato, contra Persas profectus, & à Narseo profligatus est: ex quo ingenti opprobrio exceptus à Diocletiano, biennio post repetito bello, ignominiam pulcherrimo bello compensauit, Narseo cum om- ni eius familia ante currum ducto. Diocletianus Romæ post hæc, Thermas quas hodie a- pud ædem Susannæ aspicimus, exædificauit, Christianis ad id opus dānatis. Adscitis dein de imperio Constantio & Galerio, iunctisq; inter se adfinitatibus, omnem ferè orbem pa- cauere. Quibus rebus gestis, inauditum hactenus, iuuenibus cōcedentes, sese imperio am- bo, uti quietius uiuerent, abdicarunt. Alter Mediolani, alter Diocletianus Nicomediæ, seu, uti nonnullis, Salonæ in patria, ubi paucis post annis ueneno tandem sublatus est, uti existimatur, quum uixisset annos septuagintatres, imperasset uiginti. Cui omnino res duæ miræ contigerunt, ut solus imperio cederet, & solus priuatus inter diuos post mortem sit *Constantius* relatus. Igitur his cedentibus Constantius, & Galerius Cæsares antea, post hæc Augusti *Galerius* appellati, orbem diuisere, alter orientem, alter Constantius occidentem sortitus est. Sed uir modestissimus Italia, Africaq; cedens, Gallijs tantum, atq; Hispania contentus fuit. Qui- bus prouincijs pacatis, rebusq; maximis gestis, paulo post decessit Eboraci in Britannia cum omnium ferè gratia, relicto filio Constantino ex Helena suscepto. Interea Romæ ab- sentibus principibus, prætoriani milites, Maxentium Maximiani filium, Augustum non abnuentibus patribus constituūt. Quo nuncio lætatus pater, qui priuatus Mediolani tunc agebat, ut qui propositi pœniteret, Romam uenit: simulataq; cum filio discordia, uti Con- stātinum eius ex Fausta filia generum, magno apud orbem fauore, per proditionem neca- ret: ab eodem ipse, re per uxorem patefacta, apud Massiliam interficitur. Galerius uero cui Italia obuenerat, post hæc quum annos imperasset tredecim, Christianosq; supplicijs om- nibus adfecisset, morbo graui cruciatus sibi manum intulit: quum prius duos creasset Cæ- sares, Maximinum, & Seuerum: quorum Seuerus breui tempore à Maxentio fugatus, ac Rauennæ, quò ad Maximinum confugerat, interfectus est. Cui surrogatur alter à Maxi- mino sibi socius Cæsar Licinius, gener Constantij, è Dacia oriundus: qui genus à Philip- po Augusto iactabat. Cuius perspecta uirtus Maximiano fuerat in bello Persico contra Narseum. Interea Thermas a Diocletiano extructas, Constantius, & Seuerus dedicarunt atq; statuis suis, cōditorumq; appositis ornarunt. Quorum capita Pomponius Lætus ibi- dem effossa, integra se uidisse testabatur, inscriptionemq; huiusmodi: M. Aur. Valer. Ma- ximiano inuicto August. Pont. Max. Sarmatiæ. Max. Gothic. Max. Imper. VIII. Cos. III. P. P. Proconsuli. Et Viennæ in Gallia DD. NN. Impp. Cæss. C. Aur. Va-

lerius

lerius Diocletianus, P. P. inuictus Aug. muris Curalonensibus ædificijs prouidentia sua
institutis, portam Viennensem, Herculeam uocari iusserunt. Et in fronte alterius portæ ur-
bis idem epigramma, in fine sic: Portam Romanam, Iouiam uocari iusserunt. Nam uti su-
pra diximus, ex his imperatoribus, alter Iouius, alter Herculeus cognominatus est. Con-
stantinus, Maxentius, Licinius, & Maximinus, quatuor item uno tempore principes fue- *Constantinus*
re: sed maxime inter se discordes: Christianisq; infesti omnes, præter Constantinum. Ma- *Maxentius*
ximinus Licinium sibi imperij cōsortem adsciuisse pœnitens, breui tempore interijt apud *Licinius*
Tarsum, dum bellum aduersum eum parat. Constantinus autem Constantij filius fuit, na- *Maximinus*
ti Eutropio nobili ac potente inter Dardanos uiro: & Claudia Constantia, filia Crispi, fra- CCCVI
tris Flauij Claudij imperatoris: sicuti in Claudio diximus, ex authoritate Trebellij Pollio-
nis. Quo magis miror Pomponium Lętum nuper scripsisse, Constantiū natum è Claudia,
Claudij Augusti filia: quum aperte Pollio dicat Claudium omnino sobole caruisse. Præ-
terea Eutropium patrem, non ex Dardania Troiæ, ut dicit: sed quæ apud Mœsiam est, in-
telligit Pollio. Constātinus igitur à senatu declaratus Augustus, & acceersitus è Britannia, *Constantinus*
ubi pater perierat, contra Maxentium: qui ob libidinem & crudelitatem maxime populo *Magnus*
infensus erat, quum eum diuersis oppugnasset prælijs: ad postremum conspecto in æthere
crucis uexillo, clamantisq; uoce audita, ἐν τούτῳ νίκα; In hoc uince: ut tradit historia triperti-
ta, apud nos receptissima: ad pontem Miluium cum toto exercitu superatū interfecit. Cu-
ius uictoriam nobilis adhuc arcus Romæ è regione Amphitheatri testatur, cum huiusce-
modi inscriptione: S.P.Q.R.Imp.Cæs.Fl.Constātino Augusto. Quod instinctu diuinita
tis, & animi magnitudine, uno tempore tam de tyranno, quam de omni eius factione iustis
rempub. ultus est armis. Cum autem instinctu diuinitatis dicat, proculdubio portētum su-
pra narratum manifestare uidetur. Sublato igitur Maxentio, Licinium sororis suæ uirum,
sæpius pugna oppressum: tandem apud Nicomediam in deditionem acceptum, ac priua-
tum uiuere permissum, contra iusiurandum interfici iussit. Deniq; omnium solus potitus,
in suos gladium uertit. Crispum filium, præter Licinium supradictū sibi suspectum: itemq;
uxorem, ex caussis non satis expressis, necauit. Byzātium uarijs bellorum turbinibus quas-
sum, ædificijs, mœnibusq; concinnauit: nouamq; Romam ac Constantinopolim uocauit,
sede ibidē constituta. Postremo contra Persas proficiscens, apud Nicomediæ uillam, mor-
bo correptus interijt, anno imperij XXXI. In extremo uitæ tātum baptisma suscepit ab
Eusebio præsule Nicomediæ, qui sectæ Arrianæ postea se addixit. author Hieronymus in
chronicis. Ambrosius quoq; de morte Theodosij idem sentire uidetur: Constantinus, in-
quit, quanquam in extremo uitæ baptisma acceperit, magnopere laudandus, quod fidem
successoribus hæreditariam reliquerit. Gregorius item piæ memoriæ Constantinum uo-
cat. Græci inter sanctos referunt: eiusq; festum XI. calendas Aprilis celebrant. De dono
eius, aut concessione, apud nullos extat authores, præterquàm in libro Decretorum: idq;
in antiquis uoluminibus minime contineri, author est Antoninus, præsul Florentinus in
chronicis. Quod ualde miror, quum Isidorus qui fuit abhinc annos propè DCCC. grauis
author ac planè sanctus: in historia sua aperte dicat eum urbe Roma pontifici cessisse, orna
mentisq; omnibus imperialibus, diademate uidelicet, habituq;, & albo equo quo uectetur.
Basilicas item dicit in urbe condidisse, Lateranēsem, Seruatoris nomine, ubi baptisterium
addidit: in quo natalis nocte, lucerna balsami ardebat: legiturq; in eius fronte epigramma-
tis principium: Insons esse uolens isto mundare lauacro, Seu proprio premeris crimine,
seu patrio. Præterea duas, apostolis Petro & Paulo. S. Laurentij extra muros. S. crucis. S.
Petri exorcistæ, & Marcellini presbyteri martyrum, in uia Lauicana, inter duas laurus, ubi
diu corpus Helenæ iacuit. S. Petri & Pauli apud Ostiam. S. Ioannis Bapt. apud Albam
apostolorum. In basilica Petri, quod pauci animaduertunt, supra arcum qui est in medio fe
rè templo, huiuscemodi uersus antiquissimo in opere museo adhuc leguntur: Quod duce
te mundus surrexit in astra triumphans, Hanc Constantinus uictor tibi condidit aulam. Li
bellus autem apocryphus de elephantia, deq; sanguine puerorum, & Syluestri baptisma-
te, quum manifeste à nostrorum doctorum quos adlegaui authoritate dissentiat, omnino
rejciendus. Constat tamē catechumenū fuisse, Syluestrumq;, ac reliquos orthodoxos sem
per in honore habuisse. Tum eius iussu synodum Nicenam celebratā, & Arrium exulasse,
ut author est Eusebius. Libellos insuper ei quosdā oblatos de præsulum nonnullorū accu-
sationibus

fationibus reiecisse, dictitantem minime ad se pertinere de Præsulibus iudicare. Helenam autem matrem Ambrosius Stabulariam uocat, hoc est cauponariã inter Britannos natam humili loco, ob formam Constantino patri tantum dilectam, quam coactus est postea dimittere, ac Theodoram Maximiani Herculei priuignam ducere. Britanni tamen in suis annalibus aliter tradunt, eam uidelicet Coel regis Angliæ filiam fuisse, quod mihi magis uerisimile uidetur. Hæc igitur nõdum filio baptizato Christiana iam facta, cruceq́ inuenta, locis aditis, cæterisq́ ad augendum religionẽ diligentissime obitis, tris filio Christi clauos attulit, è quibus unum ille loris equi adfigi iussit: tantumq́ piæ parentis preces ualuere, ut inter pios sit is relatus, qui maxime impius fuerit, quiq́ tot cædibus suorum domum funestauerit. Verum crudelitatis pœnituisse dicitur, eaq́ de causa Dalmatium Anauallиani fratris extincti filium Cæsarem fecit, ac inter filios hæredem instituit. Dicitur & anno imperij XXX. tricennalia dedisse. Eius autem genealogiam, hoc modo ponemus:

Constantini genealogia Constantius filius Eutropij & Constantiæ filiæ Crispi, fratris Claudij II. Cæsaris, duas duxit uxores: ex Helena supradicta tantum Constantinus magnus appellatus ei natus est: ex Theodora Anauallianus, qui & Gallus, Constãtia quæ nupsit Licinio, ex quo genuit Licinium iuniorem, & Anauallianum patrem Dalmatij Cæsaris: ac Constantius pater Iuliani principis & Galli uiri scelerati, marini Constãtiæ, Magni Constãtini filiæ. Constãtinus Magnus ex prima coniuge Crispum tulit, ex Fausta uero filia Maximiani Herculei Constantinum II. Constantiũ & Constantem, ac Helenam quæ nupsit Iuliano principi, & Constantiam quæ nupsit Gallo. Emicuere sub his Lactantius, & eius præceptor Arnobius. *Arnobius*

Constantinus *Constantius* *Constans* *Dalmatius* Constantinus II. Constantius, Constans, & Dalmatius, principes item quatuor, diuiso inter se orbe successerunt. Quorum Dalmatius in oriente post annum tertium eius imperij, militari factione, Constantio dissimulante, cæsus est. Constantinus dum Constãtem fratrem contra ius & fas bello persequitur, incãute sese periculis offerendo, ab eius ducibus opprimitur, cum imperasset in Gallijs & occidente toto annis tribus, uixisset XXV. Constans uero cui in sortem Italia obuenerat, fratris merito interfecti partem in Gallijs biẽnio pugnando adsequitur: ubi aliquandiu, ut omnibus dilectus præfuit, deinde ocio, lasciuiæq́ se tradens, grauis iam militibus factus, à Maguentij cõiuratione incautus, fessusq́ à uenatione interficitur. *Maguentius* Erat Maguentius comes ordinũ apud Augustam Germaniæ ciuitatem, Constantio magnopere dilectus, & ab eo quondam contra exercitum necem illi intentãtem defensus. Itaq; sumpta purpura imperator ab exercitu appellatus: statimq́ literas Constantis nomine, ad eos quos formidabat, mittit, uti ueniant, quos in itinere incautos oppressit. Constantius uero qui res gerebat contra Persas, ad fratris ultionem properans, Gallum patruelem Cæsarem facit: & in oriente tuendis rebus in ea parte dimittit: ubi Mediolanũ attigit, Decentium fratrem Cæsarem item facit, ac in Gallias dimisit. Cum Maguentio tandẽ in certamen uenit, quum ille conditionem oblatam de Galliarum tantũ imperio respuisset: prælio apud Mursam commisso Constantius fit superior, in quo cæsa utrinq; hominum milia LIIII. absumptæq́ penè uires Romani imperij. Maguẽtius dimisso uacuo equo quo insidebat, uti mortis fidem faceret, aufugit: misitq́ ad Constãtium unum & item alterum de ineunda concordia: quibus ille non respondit. Itaq; coactus rursus pugnare, ac superatus, Lugdunum aufugit, ubi sese demum necauit.

Desiderius Desiderius eius frater ad Constantium supplex profectus, benigne excipitur. *Geruntius* Geruntius Maguentianæ coniurationis socius, exilio mulctatur. *Britannion* Britannion Illyrico præerat exercitui, senio iam confectus, & literarum penitus ignarus. Hic à suis compulsus militibus, ac imperator appellatus, Maguentio fauebat: ad Constantiumq́ legatos misit, uti Thracijs & oriente contentus esse uellet, quibus ille responsum minime dedit. Verum postea Britannion etiam antequàm Maguentius periclitaretur facti pœnitens, deposita purpura apud Murgam, sumptaq́ ueste Gallica, fit obuiam Constantio uenienti apud Thraciam, ueniã petens: quam humaniter adsequutus, cœnæq́ insuper adhibitus est, & apud Prusiada honeste uiuere permissus.

Syluanus tyrannus Bonosi filius. Syluanus alius tyrannus Bonosi filius in Gallia natus, qui bello Liciniano clarus sub Constãtino, tribunus sub Maguentio fuit, postea ad Constantium defecit: à quo missus in Galliam est. Cui rursus quum suspectum se uideret, apud milites de principis ingratitudine questus, imperator ab eis appellatur. Ad hunc motum comprimendum Vrsicinus mittitur, qui pecunia tribunos exercitus corruptos, ad eum necandum compulit. Gallus autem quem diximus Cæsarem in

oriente

oriente relictum, apud Antiochiam considebat, ubi crudelitatis & libidinis omne genus exercuit:noctu per popinas ambulabat, clam sciscitabundus qui de eo male loquerentur, quos omnis postea conficta causa necabat,quod & Galienum principem antea fecisse legimus. Ad hunc reprehendendum missi aliquot uiri à Constantio,ab eo interfecti sunt. Deinde iussus ad se uenire, leniendæ rei gratia, Constantiam coniugem fratrem placatum mittit,quæ in itinere morbo correpta perijt. Quo nuncio Constantius accepto, misit qui eum captum in medio fori securi percusserunt.Pauloq; post pœnitẽs,alios misit qui rem detrectarent,moriq; prohiberent. Qui ab Eusebio eunucho, cuius imperator cõsilio semper utebatur,clam retenti fuere. Imperauit annos IIII .uixit XXIX .Constantiæ corpus delatũ ad urbem,& in suburbano uiæ Nomentanæ secundo ferè ab urbe lapide, sepulcro maiorum illatum. Quod nunc iuxta templum Agnetis iussu item Constantini, uti existimatur, ædificatum cernimus,ubi etiam Helena soror eius, Iuliani principis uxor cõdita fuit. Hoc sepulcrũ Paulus pont. trãsferri iusserat in Vaticanum,quod lapide constat Porphyrite,ubi se condi uolebat:sed diuina quadam prouidentia eo interim extincto,sepulcrũ è medio itinere in locum est antiquum relatum. Constantia enim uirgo sancta ex hac familia prodijt illic sepulta,quæ res non satis liquet: quum enim plures ex hac domo fuerint, hanc de qua loquimur sanctam fuisse uerisimile non est,quam legimus uiro omnium scelerum impulatricem in oriente fuisse,causamq; fratri Constantio,ob amicitiam cuiusdam Arriani presbyteri,ut ille Arrium ab exilio reuocaret:ut autor est Rufinus in chronicis. Ex quo mala plurima orbi illata,orthodoxiq; omnes expulsi. In primis Alexãder,& deinde Paulus præsules Constãtinopolitani, Eusebio Arriano suffecto. Cui deinde multo peior Macedonius successit. Constantius igitur tyrannis per orbem sublatis,uictor Arelate ludos dedit,reuertensq; Romam Mediolani Iulianum patruelem Galli fratrem Cęsarem creat,ac ad Gallias regendas mittit. Ipse ad bellum Persicum reuertitur,ubi semper inferior fuit, amissis etiam hominum XX .milibus. Iulianus interea rebus feliciter gestis, & animo elatus,in Italiam Illyricumq; inuadit. Constantium rebus Persicis occupatum imperij parte priuauit. Ille Iuliani facinore comperto, dimissa expeditione, dum ad ciuile bellũ reuertitur, in itinere inter Ciliciam Cappadociamq; decessit. Huius & Iuliani gesta Amianus Marcellinus persequitur. De his quoq; multa tripertita historia. Iulianus extincto Constantio imperio potitus,ante omnia aduersus Persas bellum cœptum prosequens, Hierosolymis in itinere sanguinem deuouit Christianorum, ex eisq; spectaculum præbiturum uictor pollicetur. Sed initio dum per uastos desertæ regionis campos incautus uagatur,prope Cresipbontem ab obuio quodam hoste interficitur anno ætatis XXX . cum non toto biẽnio imperasset. Ita demum fato quodam Romanis datum uidebatur, ut Ctesiphontem transire non possent. Sepultus Iulianus apud Tarsum in suburbano. Quum primum uulneratus concidit,ut tradit historia tripertita,manu cruorem in æthera iactans,exprobrando ait. Vicisti me tãdem Galilæe. Sic enim Christum uocare solebat. Hunc Christianum ab initio fuisse,sicuti & cæteros omnes post Constantinum,palam est:qui deinde fidei desertor, librum etiam contra nos edidit. Quem argutissime Cyrillus præsul Alexandrinus confutat. Insectatus tamen Christianos citra sanguinem, schola prohibuit,ne doctores artium liberalium essent, unde materia deesset paulatim,& ingenium fidei defendendæ. Vir alioqui ingenio, literaturaq; ingenti præditus. Eius extant & orationes & epistolæ Græce conscriptæ. Eius quoq; amicitiam atq; domum frequentauere nobiles sophistæ, dicendiq; magistri. Libanius in primis, Aëtius, Oribasius, Prohæresius, Maximus philosophus, Amianus quoq; Marcellinus qui & comes eius expeditionis fuit,& uitam diligentissime conscripsit. Iouinianus protector domesticorum,rebus in summo discrimine repentina Iuliani morte cõstitutis, ab exercitu statim imperator consalutatus,pacem cum Sapore Persarum rege ob locorum iniquitatem necessariam potius quàm honestam fecit, Nisibi urbe & parte superioris Mesopotamiæ concessa. Inde per Galatiam iter faciens,in itinere quum se cubitum recepisset, calore prunarum cubiculo inclusarũ,nidoreq; noui tectorij grauatus, octauo quàm imperare cœperat mense,interijt. Flauius Valentinianus è Pannonia Cibalensi oriundus,tribunus scutariorum in Iuliani exercitu fuerat: ceciditq; ordine,quod homo Christianus dijs iussus ab Iuliano principe immolare nollet. At dei postea prouidentia,breui tempore Iouiniano successit. Huic pater fuit Gratianus ignobili stirpe apud Cibalas, Funarius appellatus, eo qđ

Constantia coniunx

Constãtia ш. Auia,soror, & filia Magni Constantini

Iulianus CCCLX

Iouinianus

Valẽtinianus

uænalitium funem portanti, quinq; milites non potuerũt extorquere: eo merito ascitus ad
militiam usq; ad præfecturæ prætorij potentiam ascendit: ob cuius apud milites commen-
dationem, imperium Valentiniano oblatum, quanquam inuito. Qui in primis Valentem
Procopius sibi fratrem imperij socium adsciuit: Procopium tyrannum qui Constantinopolim inuase
tyrannus rat, in Phrygia interfecit: Saxones inferioris Germaniæ gentem tumultuantes, Burgundio
nes quoq; nouos hostes, quorũ ad septuaginta millia traiecto Rheno in ripa citeriore con-
stiterant, oppressit. Postremo contra Sarmatas, qui Pannonias occupauerãt profectus, apo
plexia aliquandiu uoce amissa moritur, anno imperij undecimo, ætatis qnquagesimoquin
Valens to. Flauius Valens fratri superstes, ut qui Eudoxi Arriani præsulis discipulus fuisset, ortho
CCCLXVII doxos omnis persequitur. Firmum qui Mauris excitatis omnem Africam euertebãt, per
Theodosium patrem Theodosij principis superauit. Qui postea ob inuidiam rerum eius
gestarum necari iussus, suscepto prius baptismate, uir religiosus patienter iugulum carnifi
ci præbuit. Gothos finibus egressos, pollicentes se Christianos esse uelle, in ripa Danubij
citeriore consistere permisit. Quare missis ad eos Arrianis, omnes ea labe contaminauit,
quam nunquam illi dimiserunt. Sed & contra tumultuãtibus, cum exercitu occurrens, ab
eisdem prælio superatus: ac in tugurium confugiens, unà cum habitatione crematus est,
quum imperasset annos tredecim. Statim inde Constãtinopolim Gothi petentes, à Domi-
Gratianus nica Valentis uxore, fœmina longe prudentissima, accepto precio cõticuere. Flauius Græ
tianus Valentiniani filius unà cum Valentiniano fratre minore, post Valentem tenuit im
perium: qui cum natura ipsa literis & ocio traditus, tum per ætatem, non satis rebus ge-
rendis aptus uideretur, Gothorumq; immineret bellum, Neruam imitatus, Theodosium
Theodosij cuius supra mentionem fecimus filium, uirum strenuum ex Hispania adcersi-
tum, imperio præfecit: eiq; sororem suam Placidiam matrimonio collocauit. Ipse dum è
Gallia in Italiam properaret, dolis Maximi tyranni, qui in Britãnia ab exercitu imperator
factus erat, interfectus est, anno ætatis undetrigesimo, imperij sexto. Valentinianus autem
puer Constantinopolim ad Theodosij tutelam confugit. Hos igitur cum patre & patruo
Flauiorum nomen habuisse, testatur Romę ueteris adhuc pontis ab eis ædificati inscriptio
huiusmodi: Flauius Valentinianus, & Fla. Valens, & Fls. Gratianus pontẽ felicissimi no-
Theodosius minis Gratiani in usum senatus ac populi Rom. constitui, dedicariq; iusserũt. Theodosius
Hispanus annorum uigintitriũ accersitus, uti supra commemoraui, à Gratiano: apud Syr-
mium sumpta purpura, extemplo Gothos bello persequutus uictor Constantinopolim in-
gressus est: mox pace cum eis facta, Athanaricũ eorum regem spectandi gratia nouam Ro
mam uenientem honorifice excepit. Inde in ultionem Gratiani conuersus, Maximum ty-
rannum apud Aquileiam bello superatum interfecit. Ex quo Valentinianus adolescens ad
occidentis imperium sibi restitutum reuersus, dum agit in Gallia, dolo Arbogastis eius co
mitis necatur. Erat Arbogastes genere Gothus, Gallici præfectus exercitus, qui adscito si-
Arbogastes tyrannus bi Eugenio quodam uiro Franco, minimeq; Christiano, ad imperium adspirabat. Contra
hos ergo qui iam Alpes magna barbarorum manu occupauerant, Theodosius imparibus
copijs profectus, dicitur noctem totam uigilãdo, deumq; precando uir religiosus consum-
Eugenius psisse. Maneq; uexillo crucis prælato, conserto pręlio, fugatis hostibus Eugenium cepisse,
Arbogastem etiam ad necem compulisse. In qua pugna, quum aduersum puluerem in ini-
micorum oculos uentus impelleret, Claudianus ea carmina fecit: O nimium dilecte deo, ti
bi militat æther, Et fortunati ueniunt ad classica uenti. Eius seculum maximi uiri ornaue-
re. Hieronymus, Orosius, Augustinus, Ambrosius: à quo etiam à cæde Thessalonicensi re-
uertens, ubi ob seditionẽ motam multa ciuium milia interfecerat, ut sanguinarius templo
eiectus, religiosissime ignominiam tulit. Moritur Mediolani anno ætatis quinquagesimo,
Arcadius imperij undecimo, relictis Arcadio, Honorio, ac Galla Placidia liberis. Eius corpus in lo-
culo Constantinopolim translatum. Arcadio igitur & Honorio adolescentibus, Rufinus
orientem, Stilicon occidentem, Africam uero Gildo Theodosij quondam mandato admi-
Honorius nistrabãt, adfinitate etiam subsequuta. Nam duas Stiliconis filias ex successione Honorius
CCCCVII sibi iunxerat, ambas ante nuptias uita functas: ultima Claudiani Epithalamio illustratur.
Formosus Mariam ducit Honorius. Omnes igitur res nouas quærentes è medio sublati
fuere. Rufinus ab Arcadio, quod clam Alaricum contra ipsum Arcadium sumere arma
excitasset, ut sibi orientis ea occasione pareret imperium. Caianus Rufini imitator, auxi-
lio Gotho-

lio Gothorum fretus, bellum ciuile mouit: nauali prælio inter Hellespōtum & Chersonnesum uictus, dum fugit, captus est. Caput eius pilo suffixū Constantinopolim deportatum. Gildo à fratre Mescezele iusta ultione bello superatus & ex fuga retractus est, linteo gula ei perfracta. Nam & eius filios Gildo necauerat, ut Africæ totius dominaretur. Sed & Mescezelem ipsum postea similia cogitātem, Arcadius item deleuit. Stiliconem Honorius socerum, quod uocatis clam ab eo Vandalis in Galliam, comperisset rerum summam uoluisse ad Eutherium filium transferre, simul & aduersus Alaricum discedentem in Galliam apud Rauennam infeliciter sua causa pugnasse comperisset, successorem ei pariter & interfectorem è Constantinopoli misit. Itaque in foro pacis unà cum filio trucidatur. Virum dicunt eum fuisse genere Vaodalum, clarum illa inter cæteras uictoria, qua ducentorum Gothorum milia cum eorum duce Radagaso apud Fesulas deleuit. Cuius res gestæ familiaris eius Claudiani uersibus ornantur. Arcadius inter hæc moritur Constantinopoli, relicto filio Theodosio minore, anno imperij decimotertio. Honorius Romæ interea occidentis tenebat imperium: cui oon melior fortuna ex alijs ducibus peruenit, uerum omnes superauit. Nam Maximum, Ionium, & Sebastianū ex successione in Gallia, Attalum quoq; in Africa tumultuantes, per Heraclianum præfectum sustulit. Postremo Constantinum, qui Gratiano tyranno successit, barbarum hominem Britanniam occupantem, apud Arelatensem urbem per Constātium comitē uirum nobilem ac strenuum superauit. Huic quoniam eum unum ex omnibus fidum inuenerat, Placidiam sororē olim Ataulpho Gothorum regi ouptam locauit, ex qua Valētinianus iunior natus, qui postea fuit imperator. Decessit Romæ postquàm imperasset annos trigiotaduos. Sepultus in Mausoleo iuxta atrium basilicæ Petri, nulla relicta prole. Post cuius mortem Ioannes quidam per Hispanias fauore Aëtij & Castini præfectorum, tyrannidem adripuit: sed eo breui tempore extincto, Bonifacius Africę comes, Sisulphum successorem habuisse dolens, Vandalos ex Hispania in Africam adceriuit. Quo tēpore noster Augustious Bonifacij familiarissimus eum cum Aëtio duce dissidentem pacificare studebat. Theodosius iunior Arcadij filius, quum in oriente imperaret, accepto de Honorij patrui morte, Vandalosq; Africam, & Hunnos Panoniam occupasse conspiceret: confestim Valentinianum cui Eudochiam filiam matrimonio collocauerat, cum Placidia matre, quæ expulsa olim à fratre Honorio Constantinopolim se receperat, ad occidentis tuendum imperium mittit. Ipse uero quum frustra Vandalos nauali prælio è Carthagine tentat expellere, Constantinopoli morbo absumptus est, quum imperasset annos trigintaduos. Flauius Valentinianus iunior, ac tertius eius nominis imperator, inito occidentis imperio pacem illico cum Genserico Vandalorū rege constituit, certis spatijs Africa inter utrumq; diuisa. Breui post tempore Attilam Hunnorum regem ex Pannonia Romam properantem, per Aëtium patricium in campis Catalaunicis illa nobili clade repressit, quam in Hunnorum attigimus historia. Magnam temporis partem uixit Rauēnæ, quam mœnibus restituit, eiusq; præsuli Ioanni, ut pallio liceret uti, concessit. Optimus ac clementissimus princeps, tandem à Maximo ciue potentissimo, potiundæ uxoris gratia: ut ait Procopius: est interfectus, quum imperasset annos triginta: uiginti quinq; cum socero, & quinq; cum Martiano, qui Constantinopoli imperarunt. De Aëtio paucis dicam. Hic è Dorescana Mœsiæ ciuitate oriundus ab Hooorio principe ob disciplinam rei militaris patricius factus, eius sororio Constantio in exercitu successerat: cuius auspicijs non solum Hunni superati, sed Burgundiones Rheno traiecto in Galliam irrumpentes reiecti. In suspicionem postremo adfectatæ dominationis apud Valentioianū ueniens, eiusdem iussu interfectus est, cum quo simul occidentis imperium corruit. Nunc Valentinianorum genealogiam paucis describam. Valentinianus princeps Gratiani filius, Gratianum, & Valentinianum, ac Gallam Placidiam genuit. Primi sine liberis fuere. Placidia nupta Theodosio Magno, Arcadium, & Honorium, & Placidiam peperit, quæ Ataulpho Gothorum regi, ac post eum Constantio comiti summo apud Honorium uiro nupsit: ex quo Valentinianum iuniorem, & Honorium suscepit. Hi Constantio patre extincto, expulsi Roma ab Honorio, Constantinopolim ad Theodosium iuniorem cum matre confugerunt. Honorius autem sine prole fuit. Arcadius ex Eudocia Theodosiū iuniorem, Flaccillam, Martinam, & Pulcheriam genuit. Flaccilla cœnobio extructo, deo se suamq; uirginitatem perpetuo dicauit. Theodosio Eudoxia filia fuit, quæ nupta Valentiniano Placi-

Gildo
Mescezeles
Stilico
Eutherius
Maximus
Ionius
Sebastianus
Attalus
Constantinus & Gratianus tyranni
Constantius comes uir
Placidiæ
Ioannes in Hispania tyran.
Bonifacius comes
Sisulphus
Theodosius iunior
ccccxxxi
Valētinianus iunior
Aetius dux
Genealogia Valentinianorum
Placidiæ III Valentiniani iunioris auia, mater & filia Eudoxia

 diam

diam & Eudociam peperit. Demum poſt uiri mortē in ultionem clàm Genſericum Van-
dalorum regem in urbem matrimonio accerſiuit. Is direpta urbe quæ reſiſtere impijs uiri-
bus non ualuit, & per dies quatuordecim maxima omnium ſtrage facta, fugataq́ nobilita
te, ac Maximo prædicto: qui poſtquā Valentinianum interfecerat, eiusq́ adamata uxore
Vrſus miles potitus fuerat, occidentis imperium occupauerat: à quodam Vrſo milite interfecto, ipſam
Eudociam, ac filias ſecum abduxit: quarum alteram Honorico filio locauit, alteram Pla-
cidiam Olibio, qui poſtea imperator fuit, ut mox dicam: matrem uero ſibi retinuit. Dum
autem in Africam hac præda reuertit: ingentes prius Campaniæ populis intulit clades.
Geſta ſunt hæc anno ſalutis quadringenteſimo quinquageſimoſecundo, Martiano apud
Conſtantinopolim imperante, Leone primo ſedente, ac fruſtra Genſerici furori preci-
bus reſiſtente.

POST Valentinianum Romæ aliquot imperatores, haud ſanè memorabiles,
Auitus nec diu fuere. Quorum primus Auitus ordinis ſenatorij à Romanis dele-
Maiorianus ctus. Poſt eum Maiorianus Rauennæ purpura ſumpta, poſt quadriennium
Seuerianus apud ciuitatem Dertonenſem trucidatur. Seuerianus Rauennæ item ſucce-
dens, anno tertio moritur Romæ. Huius tempore Biorget Alanorum rex,
magna aduerſus urbem manu properans, à Ricimere patricio Seueriani duce apud Bena-
Anthemius cum occurrente ſuperatur. Anthemius deinde ſumpto imperio Seruandum Galliarum
præfectum & Patricium Romæ imperium inuadere conantes deleuit. Genſericum item
in Italiam cum ingenti claſſe ex Africa uenientem, auxilio Baſilici à Leone imperatore
Ricimerus miſſi, ad Populoniam repulit. Poſt annos tandem IIII. q́ imperare cœpiſſet, à Ricimere
Olibius patricio Romæ interficitur: cui Olibius qui ab eodem Leone rurſus auxilio contra Van-
dalos miſſus fuerat, ſuccedit: hoſtis conciliati fretus potentia, qui ei, uti ſupra commemo-
raui, Placidiam Valentiniani F. captam matrimonio tradidit. Septimo tamen moritur
Glycerius menſe. Poſt quem Glycerium ſenatorem Rauennæ ab exercitu Romanis inuitis dele-
Nepos ctum Nepos patritius ex urbe cum exercitu profectus ſuperat: eumq́ exutum purpura,
præſulem Saloninum apud Dalmatiam conſtituit: ſeq́ imperatorem creat. Hoc deinde
Auguſtulus Auguſtulus poſt dies quinquagintaſex, ueniens è Græcia per uim repulſo, annum ferè im
Oreſtes perauit. Huius pater Oreſtes qui omnia adminiſtrabat, Gothis tunc primum irruentibus,
ac tertiam agrorum partem in Italia petentibus cum negaſſet: illi unà cum Erulis qui focij
Odoacer ſe adſciuerant, & quorum originem in geographia narraui, Odoacrum ipſius Oreſtis mi-
litem Italicum, ut ait Procopius, impulerunt, ut rempublicam uſurparet. Quare Auguſtu-
lus præ metu purpura imperialiq́ abiecta maieſtate, in Lucullianum fugit, anno ab urbe
condita milleſimo ducēteſimo uigeſimonono. Ab urbe à Gothis capta ſexageſimotertio,
ſalutis quadringenteſimo ſeptuageſimoquinto, ſedente Simplicio. Poſt Auguſtulum di-
uerſis Romam barbaris tenentibus, uacauit in occidente imperium, per annos ferè trecen
tos triginta, uſq́ uidelicet ad Carolum Magnum. Nunc ad imperatores Conſtantinopo-
litanos reuertar.

Martianus cccclij MARTIANVS interim in oriēte Theodoſio cuius duxerat in matrimonium
ſororem, ſucceſſit. Quo tempore Valētinianus imperabat in Italia. Hic quan
quam ſenex & humili genere, præſtabat rebus geſtis, & arte militari. Prima
ſtipendia in Lycia fecit. Pulcheria uirgo Arcadij filia, cuius ſupra mentio-
nem fecimus, in eligendo Cæſare princeps ei fauit: diademaq́ capiti eius im
Leo. cccclviij poſuit. Vixit in imperio annos ſex, cum pace ac bonitatis fama. Leo è gente Græcanica,
ſuffragijs ac factione Aſparis imperator cōſalutatur. Aſpar enim ita cum Leone conuene-
rat, ut factus imperator Ardaburium eius filium adoptaret. Quod Leo obſeruauit. Popu-
lus ubi hæc nouit, Ardaburium cum patre interemit: nonnulli eos interfectos à Leone di-
cunt. Suppetias Anthemio imperatori ad expellendos Vandalos tulit: poſtremo Leonem
ſororis ſuæ ac Zenonis, qui poſtea imperauit, filium ſucceſſorem reliquit. Tenuit autem
Leo II imperium annos ſedecim. Leo ſecundus quum paucis imperaſſet menſibus, puer adhuc,
cccclxxiiij nihil aliud egit, quàm patri Zenoni ſceptrum tradere. Zeno Iſauricus genere præfuit an-
Zeno nos XVII. Baſilicum patricium unà cum filio imperium inuadere conantē, in Cappado-
ciam relegauit. Theodericum Oſtrogothorū regem, magnopere dilexit: eiq́ ſtatuā ſtatuit,
ac Italiam petenti conceſſit, ſi eam ab Odoacro rege tunc omnia miſcente liberaſſet. Ana-

ſtaſius,

stasius, optimus ab initio princeps. Quippe qui Clodoueo Francorum regi munera, patriciatusq; honorem decreuit, quod Gothos in Gallia superasset, Burdigalemq; oppidum recepisset. A mari ad Zelybriam longum murum duxit, ne incursiones Mœsiorum, Bulgarorum, & Scytharum officerent. Plures per orbem tyrannos supplicio adfecit. Athenodorum Selymanteum apud Antiochiam Ciliciæ, qui à Longino cathenis uinctus, ac ad eum perductus, dilaniatus est. Vitalionem militiæ magistrũ ad Aquilonem grauem excitãtem motum, pecunia data pacauit. Getæ Macedoniã, Epirum, Thessaliã diripuerũt, quum pro captiuis redimẽdis pecuniã haud idoneam Anastasius ad eos mitteret, illi coram captiuos trucidarunt. Hunni etiam excursiones aliquot in oriente fecere. Anastasius postremo in sectam Eutychianã lapsus, ex ea nec ab Ormisda quidem pont. per legatos dimoueri potuit. Quapropter deum ultorẽ sensit fulmine ictus, anno imperij XXXVI. quanquam senio longo confectum, subita morte corruisse Marcellinus tradit. Iustinus genere Thrax, ex humili sanè loco sine stemmatis, ob fortitudinem in exercitu meruit ordinis princeps, deinde comes fieri. Amãtius Spado libertus Anastasij, domino extincto, ad eum qui præerat exercitui, uenit cum magna ui pecuniæ, ut Theocritianũ deligerẽt. At ille pro se usus ea, à militibus imperator est factus. Amãtius uero & Theocritianus insidias parantes, ab eo sunt de medio sublati. Iustinus orthodoxus fuisse traditur. Arrianos siquidẽ expulit. Germanum præsulem Capuanum, missum ab Ormisda Pont. pro orthodoxis restituẽdis ab Anastasio pulsis, humaniter excepit, & exaudijt. Mox Ioannem pont. iussu Theoderici regis ad eum uenientẽ, ac de Arrianis reuocãdis rogare coactum, cõpotem fecit, ut & Romanorum, & Christianorũ ocio consuleret. Imperauit annos nouem. Hoc tempore Theodericus quum multã stragem Gallorũ fecisset, Atalaricũ ex filia nepotẽ, regem Tolosæ cõstituit. Iustinianus Iustini sororis filius ab eo adoptatus, imperauit annos XXXIX. Cuius domi forisq; gloria ingẽs uulgata est, legibus in epitomen redactis, Persis qui Romanos limites prætergressi fuerant pacatis: Africa à Vandalis, Italia à Gothis liberata, & in Dalmatia Salona urbe per Mundum ducẽ recepta. Pro quibus gestis nobile Sophiæ templũ Constantinopoli extruxit. Belisarij eius ducis Græci hominis gesta sub eo percurrã. Hic Persas in oriẽte uicit, Vandalos uero in Africa, ducto in triumphũ Gilismere. Gothorũ in Italia gentẽ capto Vitige rege superauit. Post hæc Africã repetens, Vandalorũ redintegratis uiribus, bella renouãtes, reipublicæ subdidit, interfecto eorum rege Guntarit sub pacis dolo. Victor inde Romam reuersus, crucẽ auream, ubi res eius gestæ celatæ fuerãt, Petri Basilicæ obtulit. Postremo cum Totila rege multis magnisq; prælijs cõgressus est, & Romam eiusdẽ hostis ingressu desolatã, mœnibus portisq; refectis instaurauit, clauibus Cõstantinopolim ad Iustinianũ missis. Totilam quoq; iterũ reuertentẽ, magna ui repulit. Deniq; quum impar uiribus esset, nec fortuna quæ fuit ab initio perseueraret, per Antoninã uxorẽ quam præmiserat, à Iustiniano missionẽ impetrauit. In cuius locũ Narses est missus. Ad extremũ, exitũ habuit, magnis plærũq; uiris de rep. meritis cõmunem. Iustiniani iussu, siue odio, siue ueteris belli suspicione, effossis oculis mẽdicabat. Reliqua Iustiniani in historia Gothorũ narrata. Iustinus minor Iustiniani ex filia nepos, patre Illyricæ gẽtis, Sophiam cõiugem habuit. Cuius hortatu ab initio liberalis uisus, uerũ postea auarissimus euasit, simul & Pelagianæ adsertor hæreseos. Quapropter ferè insanus ad postremũ habebatur. Eius tempore Vngri qui & Hunni, Pannoniam, & Longobardi Italiam cepere, de quibus alio loco dixi. Longinum etiam cum nouo Exarchatus magistratu in locum Narsetis, quem reuocauerat, misit. De quo magistratu in Rauenna diximus. Imperauit annos XI. superstite Tyberio, quem adoptauerat, successore. Tyberius II. cõtrarijs Iustino moribus, peculium ab eo coactum longa auaritia, Sophia tradente, simul & thesauros Narsetis in Italiæ puteo, monstrante quodam sene repertos egentibus dedit. Res in oriente contra Persas feliciter, in Italia nequaquam gessit. Imperauit annos VII. Mauricius genere Cappadox, successor Tyberij soceri, rexit annos XX. Ex humili notario comes excubitorum, & ex comite Cæsar: deinde Augustus factus, bonus cætera princeps, reipub. multisq; uictorijs illustris, tantum diuo Gregorio aduersus fuit, Patriarcham Constantinopolitanum οἰκουμένιον, id est uniuersalis ecclesiæ præsulem uocitando. Præterea ob eius auariciam militibus infensus, à Phoca centurione limitis Scythici captus, atq; securi percussus est. Phocas igitur ab exercitu imperator consalutatus, præter opinionẽ, quum & ipse auarus haberetur, ac minime satisfaceret,

Anastasius
Iustinus. D.xiij
Iustinianus D.xx
Belisarius
Iustin. minor D.lvi
Longinus
Exarchatus
Tiberius ij
Mauricius D. lxxviij
Phocas DXCIX

cerct. Coniuratione Prisci Patricij & Heracloнæ, ac eius filij Heraclij: qui Proprætor Afri-
Heraclius cam administrabat: adducto eo exercitu, Phocam omnibus contumelijs prius adfectū, de
D cxi medio sustulit: quū imperasset annos XIII. Heraclius igitur interfecto Phoca: inito prin-
cipatu: extemplo mouens ingenti exercitu aduersus Cosroen Persarū regem, qui tempore
Phocæ crucem dominicam direptis Hierosolymis abstulerat: ac Zachariā Patriarcham in-
de abduxerat: prælijs primis duobus Hostanem Saraceni, & Saraballem regis ipsius duces
Razatenes cecidit: tertio uero omniū maximo, Saie & Razatene item ducibus superatis, cum multis
militibus: usq; Persidem penetrauit. Cosroes ad Ctesiphontem usq; fugit, ubi à Siroe filio
interfectus est, quòd pater Medasæ alteri filio, sed natu minori, regnū tradiderat. Itaq; coa-
ctus est omina reddere: exercitusq; noster cum trophæo crucis laureatus Cōstātinopolim
reuertit: qui triumphus præclarissimus est habitus. Post hæc cura reip. alijs tradita, ocio
quietiq; se dedidit. Quo tempore Saraceni duce Mahumete, de quo in ordine literarum
diximus, caput extulere. Perijt intercutis morbo anno imperij XXXII. Nunc eius Ge-
nealogiā paucis recensebo: quum sextam hic sobolem habuerit imperantē, quod nulli Cæ-
sarum accidit. Heraclius igitur Heracloнæ filius princeps, eodem die quo principatū inijt,
Cōstātinus Flauiam Eudociam duxit uxorē: ex qua Epiphaniam & Heraclium suscepit: qui Cōstanti-
iunior nus Iunior appellatus est, quem ab ineunte ætate pater diademate redimiuit. Cōtigit dum
Eudociæ ferretur funus, puellam quādam è fenestra supra feretrum spuere: quæ protinus
Martina cū capta, ac uiua cremata est. Duxit postea Martinā fratris filiam: lata lege, ut idem omnibus
Heraclona liceret, ex qua genuit Heraclonam. Successit primū patri Constantinus iunior, qui dolis
nouercæ, mense quarto ueneno sublatus est. Suscepit imperium Martina cum Heraclona
filio X. annorum: qui ambo conspiratione senatus ante biennium capti, & in exilium in
Constans Cappadociam missi, lingua matri, naribus autem filio abscissis. Constans Constantini iu-
Dcxl nioris ex Gregoria Nicete patricio nata filius: pulsis Heraclona & Martina, à senatu sine
militibus creatur imperator, quod raro accidit. Hic dogma Monothelitarū sectatus, Mar-
tinum Pontificem per Olympium Exarchum comprehendi iussum, in exilio mori coegit:
quod is Paulum patriarcham in synodo præsulatu deiecerit: ac Cyri Alexandrini, Sergij,
& Pyrrhi condemnationem non remouerit, eamq; probauerit. Post hæc cupiditate Italiā
à Lōgobardis liberādi, filio Cōstātino domi relicto, Tarentū adplicuit classe: indeq; Luce-
ria capa ac diruta, Beneuentū obsidet: quod Romoaldus dux adolescēs defendere minime
ualēs, patrē Grimoaldū regē ex regione Trāspadana auxilio uocat: quo adpropinquāte,
Constans obsidione relicta Capuam uersus contendit, ubi obuium habuit Mitolam eius
urbis ducem armatum: à quo fusus fugatusq; mox ad urbem contendit. Cui Vitalinus
Pontifex obuiam ad VII. lapidem processit. ubi siquid aderat pulchri ex ueterum mo-
numentis expilauit: ablatis inter cætera Panthei tegulis æneis, nauiq; sitis. Post dies XII.
in Siciliam abijt, ubi in balneis paulopost à suis necatur: quū in principatu uixisset annos
Constanti XXVII. Constantinus quantus, Pogonatus cognomento, Constanti patri successit:
nus iiij licet Mazeses miles qui Constantem in Sicilia interfecerat, menses aliquot tyrannidem
occupauerit: q; paulopost à Latinorū Græcorumq; exercitu iugulatus est. Constantinus
igitur sextam synodum Constantinopoli celebrauit contra Monothelitas: Agathone Pō-
tifice impulsore, ubi utraque conuenit ecclesia. Græcis tantū sacerdotibus ducere uxo-
rem permissum. Hic duos fratres adhuc pueros, facie naribus ablatis dehonestauir, ne ad
imperium quandoq; adspirarent. Huius item tempore Saraceni ex Aegypto soluentes,
Siciliam, deinde Africam occupauere. Et Bulgarorum gens è palude Mæotide ad Illyri-
cū defluxit anno Salu. DCLXXX. Ad hūc, etiā Cōstantinopolim reginā Persarum no-
mine Cæsaream dixit Paulus Foroliuiensis clam uiro uenisse, ut christiana fieret, uirum-
que postea cum multis Persarum milibus idem facere induxisse. Imperauit annos XVII.
Iustinus iiij Iustinus IIII. quē nōnulli Iustinianū uocant: Constātini IIII. filius & successor, ultimus
dclxxxvi ex stirpe Heraclij, & ipse à fide aberrauit, patris Synodum alia synodo infirmando: quam
ultimus ex quum Sergius Pōtifex minime ratā haberet, uti cōprehenderet iussit: ob hoc misso Zacha-
Heraclij ria Protospathario, qui reclamante populo Romano, re infecta reuertit. Quāobrē pœnas
genere Imperator paulopost dedit, ob hæc aliaq; scelera: coniuratione Leontij patricij Cōstanti-
nopolitani, & Gallinici patriarchæ captus, atq; in exilium in Pōtum missus: post annum
tertium ad auxilium Cagani Auarorum soceri sui, deinde Trebellij Bulgarorum regum
confugit

cõfugit. Quo postremo iuuãte regnũ recuperãs, de Leontio & Tyberio inimicis supplicium
statim sumpsit: Gallinicũ Patriarchã effossis luminibus Romã relegauit. Mox uocatũ ad se
Cõstantinũ summũ Pontificẽ, & honore, & pietate summa excepit: humi proiectus pedes
ei exosculãdo: ac Romani dogmatis decreta per synodũ probãdo, ueniã petijt præteritorũ.
Ad ultimũ à Philippo aduersario, quẽ relegatũ in Põto ipso dehortãte Põtifice bello oppu
gnabat, superatus, atq; una cũ Tyberio filio interfectus est, quũ imperasset an. x. & post exi
liũ v i. Leontius pulso Iustino, postq̃ tris imperasset annos, à Tyberio cognomẽto Apsi- Leontius
maro uiro Cõstãtinopolitano q Africæ præerat exercitui, captus: trũcatisq; naribus in cu Dclxxxix
stodiã missus, paulo post à Iustino rerũ potito una cũ Tyberio trucidaĩ. Tyberius i i i. co- Apsimarus
gnomẽto Apsimarus: Philippicũ, cuius uiribus fretus ad imperiũ peruenerat, q postea su
spectũ haberet, in Põto iussit exulare. Ipseq; demũ post an. v i i. una cũ Leontio, uti dixi-
mus ante, à Iustino necãtur. Philippicus cognomẽto Bardanius, ne sanctorũ imagines cole Philippicus
rentur, iussit. Quapropter & à Cõstantino Põtifice sacris interdicitur, & ab Anastasio An Dccx
themio, erutis prius oculis, imperio deijcitur, quũ imperasset annũ, & mẽses quinq;. Ana- Anastasius ij
stasius i i. cognomẽto Anthemius Romanorũ Põtificũ & conciliorũ decreta probauit, sa
crosanctaq; habuit. classem cõtra Saracenos Alexandriã misit. Cuius præfecti uires cõtra
dominũ uertẽtes, Theodosiũ ignobilẽ quendã Constantinopolitanũ extulerunt, qui Ana
stasiũ ui coegit relicto imperio sacris ordinibus addici, postq̃ id tenuisset annos tris. Theo- Theodosi. iij
dosius i i i. Adramyctenus quãq̃ obscurus genere, clarus tamen animo, & fide orthoxus,
imagines à Philippico disiectas restituit. Prælio tandẽ & ipse à Leone uictus: in cœnobio
monachũ egit reliquo uitæ tẽpore. Imperauit annos duos. Leo i i i. una cũ filio imperauit Leo iij
an. x x i i i i. De imaginibus male sensit, omnibus quotquot poterat crematis. Stephanũ Dccxvi
Põtificẽ minime cõsentiẽtem, cõprehendi ac necari iussit. A Gregorio i i. deinde successo
re Romæ cõcilio celebrato, sacris interdictus, & imperiũ deponere iussus est. Quamobrẽ
omnis ab eo Italia desciuit, ut de altero creando Imperatore in occidente cogitaret. Hoc
tẽpore Saraceni testibus Landulpho & Bibliothecario ex Africa in Hispaniam: ac decimo
post mense Aquitaniã inuasere. Qui Asiam incolebant Zulemone Admirato Thraciam,
inde Cõstantinopolim triennali obsidione classe ingenti cinxere, tandẽ fame, pesteq; disce
dere coacti sunt. Quo etiã tẽpore apud omnis cõstat è Cõstãtinopolitanis ad c c c. millia
peste perijsse. Cõstantinus v. cognomẽto Copronymus, Leonis parẽtis retulit impietatẽ, Cõstãtinus v
de imaginibus abolendis graue edictũ promulgando. Signũ futuri in eo uitij, iam inde ab Dccxl
initio dum è sacro puer fonte lauaretur, præsetulisse Bibliothecarius & Lãdulphus testan
tur, sacris lymphis uẽtris solutione cõmaculatis, cuius rei gratia cognomẽtũ Copronymi
meruit. Perijt elephantiæ morbo, quũ imperasset annos x x x v. Leo i i i i. Cõstantini Copronymus.
paterna imitatus est uitia: unã omnino in Syria expeditionẽ fecit, unde leui certamine re- Leo iiij
pulsus domũ redijt: pauloq; post decessit, anno imperij v. relicto Constantino filio, quẽ ex Cõstãtinus vi
Irene coniuge Atheniensi suscepit. Cõstantinus v i. cum Irene matre imperauit annos de & Irene mat.
cem. Quo tempore apud Niceam Synodo celebrata cum Romano Pontifice de imagini- Dcclxxx
bus, & de spiritus processione conuenit. Expulsa tandem à filio mater quæ omnia magna
prudentia administrabat: post paulo à ciuibus in pristinũ statum restituta, annos tris sola
imperio præfuit, ac Constantino in carcerem coniecto, oculos effodit, ubi breui tempore
extinctus est. Ea fere tempestate Landulphus, & quidam alij scriptores scribunt inuentã in
sepulcro laminam æneam supra mortuum hominẽ his uerbis: Christus nascetur de uirgi-
ne, credo in eum. Tempore Cõstantini & Irenes ò sol iterum me uidebis. Cũ Carolo ma- Imperium Ca
gno de imperij diuisione cõuenit. Expulsa demũ à Nicephoro patricio successore ipsius, in roli Magni
exilio uitæ reliquũ egit. Mulier una rebus omnino administrãdis nata. Nicephorus Irene Nicephorus
capta: occupatoq; impio, pacẽ illico cũ Carolo magno ab ipsa Irene cõstitutã seruauit, uti Dccc
uidelicet Apuliã Calabriamq; cũ Sicilia sibi haberet, reliqua Italia illi cõcessa. Cũ Venetis Veneti
itẽ pepigit, ut nullius imperio subessent: legibusq; ꝓprijs uterẽtur. Admiratũ Saracenorũ
qui cum trecentis millibus aduersus uenerat, pactione annui tributi c c c. nummũ aureo
rum ab se repulit. Stauracium filium imperij cõsortem fecit. Apolloniã immissa classe par
tim uiribus, partim fraude captam diripuit. Cũ Bulgaris in superiori Mœsia cõgressus, tã-
dẽ in bello occubuit: anno i x Imperij. Stauracius filius in eodẽ bello Bulgarorũ uulnera-
tus, patre interfecto statim reuersus Cõstãtinopolim, Imperiũ inijt. A Saracenis rupto fœ- Stauracius

Michael Curopalates dere quod pater inuerat, multa accepit incõmoda. Deniq; ab eius sororio Michaele, mẽse
tertio q; imperare cœperat, deiectus est. Michael Curopalates cognomẽto Rãcabe, gener
Dcccxij Nicephori supradicti, inito statim imperio cũ Carolo conuenit, ut ille occidentẽ, sibi uero
Veneti retineret orientẽ. Venetorũ quoq; tunc urbẽ Gotfredus Viterbiensis scribit ea conditione
Gręcis partibus cessisse, ut immunitate prius à Carolo cõcessa uterẽtur. Hic quũ aliquãdiu
aduersus Bulgaros bellum gessisset superior, tandẽ apud Hadrianopolim fusus fugatusq;
amissis copijs domũ se recepit: ubi mox cõiuratione Leonis Armeniaci captus, & in insulã
Proten in exilium missus, ibidẽ in cœnobio quodã monachũ perpetuo egit, biẽnio postq;
Leo Armeniacus imperauerat. Leo Armeniacus Pardi patricij filius, qui exercitui præerat oriẽtis, quod re
rum põderi sufficere uideretur, à populo Imperator creatus: Cruminũ Bulgarorũ regẽ Ha
Dcccxiij drianopoli potitũ, & in Cõstantinopolim iam arma uertentem, eruptione facta circa urbis
mœnia interfecit, quæ res aliquamdiu oriẽtis statũ pacauit. Interfectus demũ & ipse à Mi
chaele Thraulo per coniurationẽ. Vir fuit omniũ crudelissimus, quo sanè uitio res multas
Michael Thraulus bene gestas obscurauit. Michael Thraulus, id est, Balbus, nã lingua fuerat balbutiẽti, præ
terea è Phrygia superiore oriũdus: secta etiã illius regionis cõtaminatus, apud Leonẽ impe
Dcccxlvij ratorem comes domesticorum, maximoq; in honore, cuius etiã filium ille de sacro fonte le
uauerat: tamẽ q ingrato animo, mẽteq; subdolus, simulq; q à mathematico persuasus erat
imperatoriã habere genesim, nõ dubitauit cõtra Leonẽ coniurare, eamq; de medio tollere.
uxorẽ tamẽ nutrijt, filios uero in insulã Proten in exiliũ misit. Thomã quẽdã qui exercitui
præerat orientis, rebellãtem cõpescuit. Classe L X X. triremiũ Cretã inuadẽtes Saracenos
superauit, crudelis alioqui, aduersusq; clericis ac monachis omnibus. Hoc tempore quum
Saraceni Siciliam inuasissent, Sergius pontifex Ludouicũ I I. est hortatus ad occurrendũ:
ille rem in Michaelem reiecit, eius esse ditionis dicens. Michael uero Venetis amicis per-
suasit, ut classem auxilio mitterent. Perijt morbo dysenteria, quum imperasset annos I X.
Theophilus Theophilus una cũ patre Michaele imperauit annis V I I. Is Theodosius pro Theophilo
Dccclv male à scriptoribus nostris recentioribus scribitur, fuitq; à patre missus cũ Venetis contra
Sabas dux Saracenorum Saracenos, qui paulo ante duce Saba Siciliam occupauerãt, indeq; per Bonifaciũ Corsicæ
comitem in Africa eos oppugnãtem auertit. Verũ breui post tempore, eandem maiore ui
Bonifacius repetiere, indeq; Crotoniatem sinũ in Italia ceperũt. Hic igitur pugnatum à nostris infelici
ter. Venetorũ naues L X. periere. Ex quo illi uictores per mare superũ debacchãtes, Illyri-
cum omne uastauerunt, Ragusiumq; ubi & Venetas quasdã mercatoriũ naues: postremo An
conam inuaserũt. Indeq; per Nicephorũ Basilij Imp. præfectũ repulsi, maiores instaurant
uires, ac ad mare inferũ deflectentes, Ostiam usq; adplicuere. Inde Romã petentes, basili-
cas incenderũt, à Leone I I I I. demũ repressi, ut rursus alibi dixi. Theophilus igitur ex pu-
gna Crotoniate male re gesta, domũ reuertit. Nec multo post ex animi dolore decessit, su-
Michael & Theodora mater perstite filio Michaele, anno imperij X I I. Bonus alioquin est habitus princeps. Michael
cum matre Theodora X I. solus uero X I I I. annos imperauit. Legatos Romã misit Ni-
colaum primum põtificem, & apostolorũ basilicas salutatũ, cum ingentis ponderis aureo
Dccclxiij calice. Basilium Macedonem uirũ strenuũ consortem Imperij sibi adsciuit, à quo mox, uti
Basilius Macedo solus potiretur, interfectus est. Basilius Macedo annos X I. orientis imperio præfuit, quo
tempore Ludouicus I I. occidentis. Hic annuente Hadriano I I. pontifice synodũ Con-
Dccclxxviij stantinopoli pro Bulgaris tunc factis Christianis celebrauit: ubi post longam contentio-
Saraceni nem decretũ, ut illi pontificis Ro. autoritatem sequerẽtur. Per Nicephorum Phocam Sa-
racenos ex Ancona Dalmatiaq; fugauit, uti supra narraui. Post hæc Hecman Tarsi Admi
ratus cũ triginta nauigijs, quæ Saracenica uocãt, ac paucis armatis ad Euripum usq; Con-
stantinopolitanum ausus adcedere, turpiter etiã fugatur. Erat Basilius uir frugi, uictitabat
ex ruris uectigali. Decedens postremo ex morbo, duobus reliquit liberis imperium, Leoni
Leo V & Alexander fratres & Alexandro. Leo V. contra Turcas qui Bulgaros oppugnabãt dum auxilio uenit, male
rem per Simonem legatũ gessit. Cum Saracenis item qui Lesbum occupauerant, cõflixit.
Decedens fratri Alexandro reliquit imperiũ, filium paruũ Constantinum ei commendãs,
quem paulo ante per Euthymũ patriarchã diademate redimiuerat. Duas habuit cõiuges,
Theophaniã, cuius nomini tẽplũ dicauit, alterã Zoen. Cõstruxit diuo Lazaro tẽplũ aliud,
eò corpore ipsius translato. Alexãder igitur X X. annorũ iuuenis singulari desidia, rebus
cæteris omissis, tãtum uenationi, equis, canibus, supellectiliq; lautæ, ac luxui uacabat. Ex-

tinctus eſt, ſanguine naribus erumpente ob ſaturitatem poſt cœnam: dimiſſa fratris filio Conſtantino imperij ſucceſſione. Regnarunt ambo fratres annis uigintiſeptem. Conſtantinus VII. Leonis filius, puer poſt mortem patris unà cum Alexandro patruo biennio: ſolus uero trigintanouèm rexit imperium: aliquandiu etiam ſub Zoes matris tutela, quam poſtea in coniuratione deprehenſam, ab ſe amouit. Romanum Lacapenum, cuius filiam Helenam in matrimonium duxerat, imperij ſocium ſibi adſciuit. Quapropter Nicolaus Patriarcha ambos diademate cinxit. Vitauit coniurationem Leonis Phocæ domeſtici ſcholarum: quem contra Bulgaros cum exercitu miſerat. Præterea Simbaticum Protoſpatharium in Italiam cum alio exercitu miſit: qui Beneuentum à Longobardis annos triginta poſſeſſum, tertio obſidionis menſe in poteſtatem recepit. Sed anno poſt tertio ab eis iterum capitur. Conſtantinus inde in diſſidium cum Romano uenit: eumq; in exilium miſit, ubi etiam ille deceſſit: filiusq; eius Chriſtophorus, quem Cæſarem fecerat, ſimul cum nepotibus fratribusq; abſumptus eſt. Hoc tempore Turcæ excurſiones fecere, quorum dux Buloſides à Conſtantino ad Chriſti religionem eſt planè deductus: ſimul & patricius factus, & diuitijs auctus. Haud multo poſt dux alter Gylas Conſtantinopolim ueniens, eandem retulit fidem ac titulos: ſimul & Hierotheum Præſulem ſuæ gentis ſecum duxit. Cuiuſdam etiam Roxolanorum ducis, qui aduerſus uenerat, uxor, extincto uiro, Chriſtiana eſt facta. Conſtantinus poſt hæc deceſſit, ſuperſtite Romano filio, quem antea diademate redimiuit: eiq; uxorem Galliæ regis filiam tradidit. Romanus Iunior appellatus: nepos ſenioris ex filia: qui cum Conſtantino patre rexerat Imperium: uir omnium ignauiſſimus fuit: uino deditus ac ocio: inſuper crudeliſſimus: tãtumq; uoluptarios homines infamesq; circa ſe habebat: cura Imperij cuidam Ioſepho Bringæ præfecto tradita. Ingenioſus alioqui ac ſolers, ubi animum adplicaret. Matrem Helenam ab ſe abiecit. Sorores item: pannisq; imperialibus ademptis, in cœnobio relegauit: illæ ob dolorem ſeſe impudicitiæ tradiderunt. Mater uero paulo poſt in luctu & ærumnis decedens, filium eſt diris imprecationibus execrata. Hoc etiam tempore Chameda Turca Aſiam uaſtabat: contra quem miſſus Nicephorus Phocas. Perijt Romanus anno Imperij decimotertio ex ueneno, uti putatur, Baſilico ac Conſtantino filijs ſuperſtitibus paruis ac ſucceſſoribus cum matre Theophania, quam Annam cognominabant. Cuius iuſſu Nicephorus è Turcis uictor, ex Syria urbem ingreſſus eſt, Ioſepho reclamante, qui ſtatuerat, uti per inſidias de remedio tolleretur. Ille deprenſis literis, queſtus iniurias apud populum, meritaq; in rempublicam recenſens, effecit, uti Imperator crearetur. Nicephorus igitur ſtatim Annam ſimul cum Ioſepho expellit, illa in cœnobium relegata, biennio tantum poſtea uixit. Hic autem Nicephori Phocæ nepos fuit, illius qui a Baſilio, uti ſupra narraui, miſſus cum claſſe contra Saracenos in Siciliam irruentes, uir æqui ſeruantiſſimus ac pius: quumq; eos repreſſiſſet, paulo poſt reuerſi, & Siciliam, & Calabriæ magnam patrem occuparũt. Hic igitur Nicephorus quum minime poſſe reſiſtere uideret, Euſtathio Calabriæ duci ei ſubiecto mandat: uti fœdus annui cenſus cõditione cum Saracenis ineat. At quum poſt hunc Ioannem patricium Muzalona ducem item Calabriæ interfeciſſent, Imperator Coſmũ patricium cum exercitu miſit, qui cum Pandulpho partem Calabriæ tenente conuenit, uti de communi ſententia reſiſteret, ac partes Conſtantinopolitani ſequeretur. Pax poſt hæc in Italia ſubſequuta non diu durauit, iterum atq; iterum tumultuante Saraceno, imperatore autẽ diuerſos ſemper duces ad reſiſtendum mittente. Qui tandem coniuratione Ioannis Zimiſcis in palatio interfectus eſt: quod quidam paulo ante libello tradito, ubi ſcriptum erat, uti inſidias nocte ſequenti caueret, dicitur nunciaſſe, ac ille legere neglexiſſe. Imperauit annos X. Antea enim per factionem pulſus, ac deinde ab Othone ſecundo, primo Othonis filio adoleſcente, iubente patre reſtitutus eſt: inſuper & ſororem ei ſuam matrimonio collocauit. Ioannes Zimiſces imperauit annos VI. unà cum Baſilio & Conſtantino pueris Romani filijs, quorum ſororem Theodoram in matrimoniũ duxerat. Hic antea magiſter ſcholarum orientis fuerat: à Nicephoro contra Saracenos in Siciliam miſſus. Cum barbaris diuerſa bella geſſit poſt quám fuit Imperator. Vnum tamen glorioſiſſimum contra Roxolanos, qui omnem ferè Bulgatiam occupauerant: nec pactis ſtabant, quibus cum Nicephoro olim conuenerant. Itaq; Sphendoſlauũ eorum ducem, qui ſibi Pazinacas & Turcas adiecerat, cum toto exercitu cecidit. Trophæaq; in templum Conſtantinopolim tetulit: & in

Conſtantinus vij. Dcccv

Rom. Lacapenus.

Romanus Iunior

Nicephorus Phocas Dcccclxi

Ioannes Zimiſces

nummis seruatoris imaginem percussit, hac inscriptione: Iesus Christus rex regum. Quod
Basilius M. postea Græci seruauerunt. Basilius, & Constantinus fratres, Romani filij, rem post Ioan-
nem tenuere annos quinquagintatres, Othonis secundi Cæsaris tempore, quem bello a-
pud Apuliam, quam ipsi ceperant, superatum, turpi fuga discedere compulerunt. Basilius
in primis annos quinquaginta solus potitus, Bardam Silerum unum è suis ducibus rebel-
lantem, in potestatem redactum exoculauit. Bulgaros deinde quotidie tumultuantes, ma-
gnis ac pluribus prælijs tandem superauit, unà cum Samuele eorum duce: ac quindecim
milibus ex eis captis oculos effodit, uno tantum incolumi relicto, qui cæteros ad Samue-
lem eorum ducem perduceret: qui fœdo spectaculo dicitur tertio post die ex animi dolore
Constantinus perijsse. Constantinus triennio tantum post fratrem imperauit, uir omnino ignauissimus,
imperij totius cura alijs delegata: inter quos Diogenem qui Syrmio præerat, Bulgariæ du-
cem constituit, ad compescendos præsertim Pazinacas, qui excursiones quotidie in Bulga
ros faciebant. Decessit ex morbo, relictis tribus tantum filiabus, Eudochia, Theodora, &
Romanus Argyropolus Zoe, quam Romano Argyropolo patricio, qui sibi successit, matrimonio locauit. Roma-
nus Argyropolus siue Argyrus imperauit annos quinque, menses sex. Hunc Michael Pa-
Michael Paphlagon phlagon per coniurationem interfecit, ac Zoen eius coniugem in matrimoniũ accepit, uir
alioqui moribus lenis, ac fide orthodoxus, excepto hoc tantũ parricidio, cuius etiã culpam
Michael Calaphates alijs nonnulli referunt. Imperauit annos septẽ, menses octo. Michael Calaphates eius con-
sanguineus successit, hac conditione à Zoe (quæ hæres imperij remanserat) factus Augu-
Zoe stus, ut illa ueluti mater ab eo coleretur, pariterque dominaret. Quod minime seruauit, haud
multo post domo eiecta. At populus indignatus, quum Zoen magnopere amaret, eum ar-
mis domumque circumsistunt: ille in concionem præfari conatus, saxis obruitur, fugiensque
tandem capitur, atque oculis mulctatus in exilium relegatur. Zoe igitur restituta, gratias po
pulo agit, eiusque consensu imperio præest, adscita Theodora sorore, ac tertio iam uiro Con
Constantinus Monomachus stantino monomacho iungitur. Cuius ob ignauiã res pessum ire cœperunt. Liberalis alio-
qui habitus in pauperes, ac templa. Cœnobium instituit, ubi senes alerentur: uexabatur po
dagra. Demum ipse, coniuxque unà, pestilentia eodem ferè tempore interiere. Imperauit
Theodora annos duodecim, post Constantinum & Zoen Theodora eius soror senatu consentiente,
biennio rexit imperium, ab Eunuchis amicis paternis qui potentes erant confirmata, cum
senatus Nicephorum quendam qui Bulgariæ præerat imperatorem elegisset. Hæc Isaci-
Michael um Comnenum uirum fortissimum exercitui præfecit. Michael post Theodoram ab eis-
dem Eunuchis suffectus imperio iam senex, hac conditione, ut titulo tenus imperator es-
set: illi uero administrarent. Quumque reipublicæ inutilis uideretur, à patriarcha, senatuque
Isacius Comnenus deiectus est, ac Isacius Comnenus imperator surrogatus: biennio, nonnullis quadriennio,
præfuit: qui bellóne fortior, an mente religiosior, corporeque castior esset, dubium. Paulo
ante obitum monachi habitum sumpsit, quumque postremo ex renibus laboraret, medicique
iuberent remedij gratia coitu uti, constantissime tenuit, etiam uiua & incolumi uxore, à
quo diu abstinuerat post prolem susceptam. Accusatus quod tyrannide in Michaelem im
Constantinus Ducas peratorem usus esset, sese reipublicæ causa fecisse iussum excusauit. Constantinus Ducas
domesticus Scholanorum, Andronici Ducas filius, ex senatus authoritate sine tumultu
successit. Ex Eudochia uxore tris mares accepit, Michaelem, Andronicum, & Constan-
tium. Fœminas totidem, Annam, Theodoram, & Zoen. Is fratrem Cæsarem fecit, con-
silioque & administrationi adhibuit. Moriens à populo sigillatim iuramentum exegit, nul-
lum imperatorem quàm filios facturum. Excessit anno ætatis sexagesimo, imperij duo-
decimo. Eudochia uxor superstes uiro prudentissimo unà cum filijs paruis imperio suc-
cessit: cuius tempore Turcæ in Mesopotamia Cæsaream, & Antiochiam, multaque loca
imperij uastabant. Quapropter senatus his periculis occurrere, ac Romanum Diogenis
Eudochia Augusta uirum fortissimum principem deligere necessarium putauit, ac coniugem Eudochiæ da-
re. Pater Diogenes patricius ordinibus præfuerat, & ob seditionem in Sardinia exulaue-
Ro. Diogenis M. L. rat. Romanus igitur cum uictoria contra Turcas esset potitus, ac rempublicam metu li-
berasset: à senatu, quod iniuriam pupillis facere uideretur captus, oculisque priuatus, in
exilio decessit, in insula Co, ubi ab Eudochia uxore contumulatus. Imperauit annos tres,
Michael Parapinaceus menses octo. Michael Parapinaceus cognomento, Constantini Ducas filius surrogatus,
administrandi regendique omnino imperitus, duobus Eunuchis rerum curam tradidit,
Ioanni,

Ioanni, & Nicephoro, quem Nicephoram probri gratia nonnulli uocabant. Erat enim natura seditiosus ac turbulētus, militia tamen clarus, quippe qui uictoriam contra Turcas in oriente clarissimam adsequutus est. Tandem Nicephorus Botoniates cognomento, qui originem à Nicephoro Phoca imperatore ducebat, uir maximus surrogatus est, deiecto Michaele, qui quod podagra uexabatur, & studijs tantum uacabat (nam Constantino Psello operam dedit, summo tunc philosopho, cuius adhuc opera extant) inutilis planè reipublicæ uidebatur. Monachum egit, & in exilio uixit, quum imperasset annos sex. Interea ipse tamen cum filio Andronico ad Gregorium septimum pontificem confugit. Pontificis ergo adhortatione, Rogerius Siciliæ rex auxilio cum classe uenit, castrisq; apud Dyrrachium positis, à Dominico Syluio duce Venetorum, qui partes Nicephori tuebatur, repellitur. Verum haud multo post Nicephorus ab Alexio Comneno eius copiarum duce deceptus, imperio deijcitur, urbe à militibus direpta. Ipse in templo sanctæ Sophiæ captus, uita donatur hac conditione, ut monachum ageret, anno tertio postquàm imperare cœperat. Alexius statim surrogatur à senatu. Is Nouellosimus cognominatus, Isacij Comneni Imperatoris filius fuit: missusq; à Michaele item Imperatore contra Basilacium Procedrum: qui Dyrrachium ceperat, tumultumq; concitauerat: unde uictor ab exercitu imperator consalutatus. Pulso Nicephoro, bellum cepit contra Robertum eundem classe Dalmatiam uastantem: unde uictor reuertens, paulo post iterum tumultuantem, prælio coercuit. Zacham Turcarum ducem, qui in Cypro multas occupauerat insulas, fugauit. Pazinacas, quos hodie Tartaros uocāt, genus ponticum ad Istrum consistens, qui in Thraciam excurrerant, perdomuit. Hierosolymitanam expeditionem primam ab initio quidem impedijt, transitum negando: deinde pollicitatione eorum quæ caperentur, cōuenit cum Boemundo Roberti Guiscardi filio legato ab exercitu misso, quem reconciliatis ueteribus odijs humaniter excepit. Domū orphanis pueris pauperibus: museumq; item literarum extruxit: sumptus quotidie suppeditando. Vir fuit omnino laudatissimus: perijt tandem morbo, quum imperasset annos trigintaseptem. Caloioannes Comnenus eius filius rem suscepit, tenuitq; annos uigintiquatuor, tempore Lotharij imperatoris Germani, ad quem legatos misit de congratulatione felicitatis in constituendis rebus Romanis, & Innocentio secundo liberato. Aderat inter eos philosophus quidam hæresim Græcorum de spiritu sancto contra Latinos defendens, quam Petrus quidam diaconus dicitur argutissime confutasse. Is insuper uictorias multas ac præclaras in oriente contra barbaros adsequutus, ad extremum quum esset in uenatione, sagitta uenenata quæ in aprum directa fuit, paululum manum percussus, nullis remedijs curari potuit, quin moreretur. Manuel deinde imperium tenuit annos trigintaocto, quem nonnulli ignobilem, ac ab uxore Alexis contra uoluntatem senatus in coniugem simul & imperium susceptum fuisse dicunt. Verior tamen historia ex Scilace authore, eum Alexis filium tradit. Vir fuit facinorosus, ut qui Conradum imperatorem illac ad expeditionem Hierosolymitanam proficiscentem, commeatu se iuuare simulans, gypsum farinæ admiscebat. In Venetos Stephanum Pannoniæ regem excitauit: eorumq; legatum Henricum Dandalum liberius loquutum, contra ius gentium luminibus orbauit. Alexandro tertio pontifici Fredericum Ænobarbum eius inimicum expugnaturum se promisit, si per eius authoritatem & concessionem liceret ei utroq; potiri imperio. Quam ille conditionem renuit, sed & ipse à Rogerio Siciliæ rege, non paruam admodum sustinuit cladem. Alexium filium cui Philippi Gallorum regis filiam desponderat, in Andronici Comneni tutelam moriens reliquit. Hic enim quanquam ex eadem familia, ab eo aliquando desciuerat, multaq; loca occupauerat, tandem in gratiam reuersus, res imperij cunctas obibat. Animo deinde iniquo quum pupillum necasset, ut imperio potiretur, à populo ob crudelitatem pulsus, ac Isacius Angelus è gente item Comnena, qui Angeli cognominabantur, uir æqui seruantissimus, è Peloponneso ad imperium adcersitus est. Qui Andronicum in potestatem redactum, minutatim excarnificauit. Hic amantissimus Latinorum fuisse traditur, ac ea in fratrem Alexium pietate, ut captum à Turcis magno redimeret. A' quo postea ut ingratissimo, per dolum captus, luminibusque priuatus, in custodiam coniectus est: quo ferè tempore, Fredericus Ænobarbus imperabat in occidente. Alexio igitur per parricidium imperium adepto, Alexius alter Isacij fratris filius, ætate puer duodecim annorum, sed ingenio senex, ad castra Christianorum principum

Nicephorus Botoniates

Alexius Comnenus. M.lxxx

Caloioannes Comnenus

Manuel M. clx

Henricus Dandalus

Alexius

Andronicus tutor

Isacius Angelus

Alexius ang.

Alexius puer

qui tunc aduersus Saracenos dimicabant confugiens, contra patris proditorem auxilium
impetrauit, ea conditione, ut imperator Constantinopolitanus Romano subijceretur pon-
tifici: præterea illatas Francis Venetisq́ quondam a Manuele iniurias, certo precio redi-
meret. Igitur Constantinopoli per obsidionem expugnata, Alexius tyrannus fugatur: Isa-
cius frater ut erat amissis oculis, cum filio restituitur. Puer uero post obitum patris men-
Murzyphlus sem, à quodam Murzyphlo eius tutore proditur. Qui imperio occupato, paulo post ab eis-
dem auxiliantibus Gallis fugatur & ipse. Res deinde ad Gallos translata, quorum primus
Balduinus Balduinus Flandrēsis comes, natione Gallus, imperator creatur: successoresq́ habuit item
M. cc ex Latinis, annos propè sexaginta. Hic Bonifacium Montferratensem regem Thessaliæ
fecit: hortaturq́, uti Cretam ei dono quondam ab Isacio datam, Venetis uendat. Paulum
Maurocenum patritium Venetum patriarcham Constantinopolitanum creatum, Roma-
no tunc primum subiecit pōtifici. Ea tempestate Theodorus Lascaris Alexij profugi apud
Henricus Hadrianopolim inuadit imperiū. Contra quem profectus Henricus imperatoris frater op-
pidum expugnabat, sed audita interim Balduini morte, reuertitur ad imperium soluta obsi-
Petrus Al dione. Huic deinde Petrus Altisiodorensis comes Gallicus sufficitur, qui ab Honorio pon-
tisiodorēsis tifice apud basilicam sancti Laurentij extra mœnia Romana diademate cinctus: demum à
Theodoro Lascari, qui imperator à Græcis babebatur, simulata pace, in Thessalia comiter
Robertus inuitatus, in conuiuio obtruncatur. Huic quoq; Robertus item Altisiodorensis eius filius
Altisiodo successit, qui puellam nobili prius proceri Burgundo pactā, matrimonio sibi iunxit. Quare
rensis ille iratus, uirginem effractis cubiculi foribus corripiēs, naribus truncis dehonestauit, eius
Balduinus ij uero matrem proximo mari demersit. Dum hic præfuit, de prætoris Veneti sententia cun-
Io. Brennus cta administrauit. Balduinus eius filius admodum puer suffectus, cui nondum per ætatem
idoneo: Ioannem Brennum regem Hierosolymitanum socerum coadiutorē dedere, qui im-
perium titulo tenus gessit: idq́ Ioanne extincto, ipse solus gessit pariter atq; amisit. Nam
Ioanne Lascari Theodori filio Hadrianopolis, & altero Ioanne bexagonarum imperatori-
bus Constantinopolim obsidentibus, primo quidem Venetorum auxilio liberatur, quibus
loco pignoris lanceam, ac partem dominicæ crucis misit. Deinde bello perseuerāte, ac Mi-
Michael Pa chaele Palæologo belli ductore urgente, necesse eum cedere fuit, atq; unà cum cæteris fu-
leologus gere, ex quo Græci statum pristinum recuperauerunt: anno à primo Balduino circiter se-
M. cclx xagesimo, salutis uero millesimo ducentesimo sexagesimo. Michael igitur Palæologus eo
tempore imperium adripuit: quo duæ nobilissimæ domus Constantinopolitanæ, Lascaro-
rum uidelicet, & Palæologorum, altera occidit, altera caput extulit. Alexius enim Murzy-
phlus cognomento, ut est author Acropolites, filiam Annam Theodoro Lascari locauit:
Theodorus fugatusq; deinde, uti diximus, à Gallis unà cum cōiuge Euphrosyna & genero fuit. Theo-
Lascaris dorus igitur tris tantum filias ex Anna secum abductas, uix à Nicenis impetrauit ut intra
mœnia solas reciperent, quum ei portas clausissent. Ipse manu qua poterat collecta, extem-
plo Hadrianopolim capit: Græcorumq́ imperium iure soceri hæreditario sibi adripuit: fi-
liasq́ Mariam regi Pæonum: Irenen Andronico Lascari Despoto: quo mortuo Ioanni Ba-
Io. Bataza tazæ cognominato, è gente item Lascarorum ducum locauit. Qui apud Zacynthum im-
Lascaris perij titulum extra patriam annos trigintaquatuor tenuit. Huic filius Theodorus Lascaris
Theodorus nomen aui materni referens fuit. Quem Ioannes è uita decedens, Michaeli Palæologo ui-
Lascaris ro in armis strenuo, quo duce & administratore utebatur, commendauit. Ille expulsis Lati-
iunior nis, pupilloq́ luminibus orbato, & in carcerem coniecto, imperium sibi per nefas uindica-
uit. Quod posteris usq; ad Constantinum ultimum & octauum ex ea domo, annum mille-
simum quadringentesimū quinquagesimum tertium, per manus tradidit. Quæ familia ex
urbe Viterbio dicitur ab initio genus duxisse. Huius igitur Michaelis multa postea com-
memorantur. Gulielmum Gallicum uirum Achaiæ & Bithyniæ principem regno deturi-
bauit: cum Venetis bellum gessit, à quibus imperio deiectus fuisset, nisi Genuenses suppe-
tias tulissent. Pro quibus meritis Peram ciuitatem illis concessit. Ad concilium quoq; Lu-
gdunense Gregorij x. tempore profectus cum Romano conuenit pontifice. Quare post-
Andronicus ea uita functo, nec ei iusta persoluta, neq; sepulcrum à sacerdotibus Grçcis more maiorum
senior concessum, quod à patrio ritu desciuisset. Andronicus Palæologus senior eius filius, rur-
Andronicus sus ad Græcanicam sectam reuertit. Is filium habuit Michaelem, cuius nulla memorantur
iunior gesta, tantum huius nati Andronici iunioris impietas narratur, qui auum Andronicum se-

niorem

niorem imperio deturbauit, Genuensium auxilio fretus: quibus Tenedon insulam promiserat. At Veneti seniorem in patriam reduxerunt, & Tenedon ab eo accepere. Quare indignati Genuenses, in aliud tempus ultionem distulere: ueriti pontificis anathema: qui utrique populo auxilia minime ad eos pertinentia ferre prohibuisset. At senior Peram illorum ciuitatem simul cum Venetis oppugnare cœpit. Iunior uero adcersitis Bulgarorũ auxilijs, acerrime defendit: adeo, ut auum coegerit cum Genuẽsibus fœdus inire. Hic demum quietus imperij successor decedẽs, Ioanni Catacunzeno, qui magnus domesticus, maximoque in honore apud eum erat: tutelam Caloioannis & Manuelis filiorum mandauit: ex quibus ille Caloioannem generum sibi adoptauit: deinde in discordiam ueniẽs expulit, seque imperatorem fecit. Ille in Tenedon uenit: ubi auxilio classis Genuensium: cui Franciscus Catalusius præfectus erat: in regnum paternum restitutus, ipsi Francisco loco præmij Mitylenen cum Lesbo donauit. Filium habuit Manuelem: qui post eum imperauit: ac septem genuit liberos incolumes omnis usque ad ætatem nostram. Ioãnem, qui post eum imperauit: ac Florentiæ in concilio cum Eugenio pontifice conuenit. Andronicum, Michaelem, Theodorum, Demetrium, Thomam, Constantinum: qui postremo imperauit: sublatusque cum tota gente ac ciuitate fuit, Mahumeti Turcæ aduentu: anno M. cccclij. Thomas quoque Peloponnesi Despotus: qui post patriæ direptionem, ad urbem cum Andreæ apostoli caluaria confugit: propeque in pratis extra portam Flumentanam obuium habuit Pium Pontificem apostoli gratia, quatuor secum liberos tenera ætate duxit: Andream qui nuper Romæ decessit, ac augustam nobilitatem moribus coinquinauerat: ducto in coniugem græco uulgarique scorto: & Manuelem natu minorem: qui patre defuncto, puerili inconsiderantia ad hostem Mahumetem se contulit: ab eoque adhuc uiuens in arcto loco captus retinetur. Filias item duas: Helenam, & Zoen: quarum altera Lazaro Seruiæ regi nupsit: altera Zoe Ioanni regi Roxolanorum, qui dux Moscouiæ uocitatur: ex quibus nata est Helena, quæ Alexandro regi Poloniæ coniuncta est.

Ioannes Catacunzenus
Caloioannes
Manuel
Ioannes
Constantinus M.cccclij
Thomas Paleologus Despotus

HIC finis Cõstãtinopolis, eiusque principum: qui ob ignauiam suam perierunt. Eo enim uentum erat, ut non solum rebus latinis, sed nec græcis, nec sibiipsis usui essent: barbaris in Ionio Asiæque littoribus passim grassantibus. Sed & addita ignauiæ, peius animi uitium adrogantia fuit: à Romano totiens Pontifice desciscendo. Quapropter eorum paucissimi memorandum aliquod, aut scripti one dignum gessere: ea demum causa quòd hæc historia non satis explanata aut illustrata fuerit apud latinos: errareque contingat omnes fere nostros scriptores in plærisque. Nam & Caloioannem pro Andronico iuniore accipientes: omnia confundũt, Græci uero qui eam executi sunt, hi ferè memorãtur. Gregorius monachus, Theophanes, Psellus philosophus, Theodorus, Nicetes Paphlagon, Iosephus, Genesius & Manuel Byzantij: Nicephorus diaconus Phryx: Leo Asianus: Theodorus Procedrus: Sidis: Demetrius Cyzicenus: Ioannes monachus Lydius: Ioannes Curopalates Cilix: Zanoras monachus Acropolites: Ephren carmine Iambico. Omnes inter se discordes: tum tenuia ac minima, nihilque ad rem pertinentia, haud imperatoria digna maiestate sectantes. Hoc igitur Leo. iiii. Ro. Pont. animaduertens, alterum in occidente Carolum magnum, ob egregias uirtutes & merita in Ro. Pontifices creauit: Imperante apud Constantinopolim Nicephoro: anno Sal. Dccc. Mansitque is honor in ea familia annis propè centum. Quos omnis in historia regum Gallorum commemorauimus, ut non iterum sit necesse repetere. Fuere autem hi: Carolus Magnus: Ludouicus pius: Lotharius: Ludouicus. ii. Carolus Caluus: Ludouicus Balbus: Carolus Crassus: Arnulphus.

Imperium translatum

POST Arnulphum uero, qui ultimus in Caroli prosapia imperauit: orbis Hesperij diuisio facta: Romanis alterum in Italia regem: quem & imperatorem appellabant: alterum transalpinis creantibus. His quòd antiquum ius, ueteremque imperij gloriam amittere nolebant: illis quòd uexati assiduis barbarorum bellis, frustra luxuriãtes ac inertes principes longinquo auxilio expectarent. Eaque discordia usque ad Othonem primum durauit. Quod interuallum fuit annorum fere. L V. Quare primũ prosequar quos illi habuerunt: deinde ad Italos reuertar. Igitur Arnulpho Germani Gallique pariter Ludouicum filium successorem creauerunt. Qui cum Bengario Italię rege bellum gessit, primo uictor: mox renouato prælio, ad Veronam uictus

Arnulphus D.ccclxxxij

& captus ac luminibus priuatus est: cum præfuisset annos sex, & postremus in Caroli domo, qui nomen Imperatorium, quanquam minime à Pontifice probatum, tenuisset. Huic Conradus Austriæ dux surrogatus: ac post annos VII. extinctus, successorem habuit Henricum Othonis Saxoniæ ducis filium: annos XVIII. Nūc ad Romanos redeo: qui ex alia Berengarius I parte Berengarium quendam ducem Foroiuliensem genere Longobardum, longa tamen consuetudine Romanum, armis potētem legerunt. Qui uti supra narraui Ludouicum iij. apud Veronam superauit: deinde à Pannonijs in Italiam ruentibus, cum. XV. millibus armatorum ad Forumiulij occurrens superatus: paulo post eos pactione pecuniæ discedere compulit. Guidonem ducem Spoletinum, genere item Longobardum, regem à parte Italorum cum Romanis dissidentium factum: commisso prælio interfecit. Berengario postq̄ Berēgarius II regnauit annis IIII. Berēgarius alter successit: tribus deinde post annis, à Rodulpho Rodulphus Burgundus gundo rege pulsus ab Italia, sese ad Pannonios recepit. Rodulphus uero eius loco tris Italiam rexit annos: & ipse ab Vgone duce Arelatensi à Romanis in ultionem expulsi Beren Vgo Arelatensis garij uocato, eiectus, ultro se ad Francos contulit: apud quos biēnio postea regnauit. Vgo igitur rerum potitus, decimo post anno moritur: relicto filio Lothario regni successore: qui Lotharius statim sumpto bello aduersus Othonem Henrici filium ad Vrbem contendentem, paulo Adalinda post biennium decessit: relicta Adalinda coniuge. Berengarius postremo tertius, primi ex Berengarius III filia nepos in Italiam accersitus, Lothario mortuo, unà cum filio Adalberto annos XI. rem Romanam gubernauit. Henricum Bauariæ ducem ex Italia pepulit: Adalindam Lo Adalbertus tharij quondam uxorem ei resistentem, trans Padum captam custodiæ mandauit. Quem Otho I tamen nimios assumentem spiritus, quum Romani ferre non possent: Othonem Henrici Dcccclv Saxonis filium Transalpinorum regem Agapito pontifice sollicitante uocant. Qui extemplo cum XL. millibus armatorum mouens, Berengarium cum Adalberto apud Forum iulij obuiam profectum, ac prælio superatum, regno Italiæ deiecit: ei tamen ex liberalitate Gallia Cisalpina trans Padum præter pauca oppida regenda commissa. Quem rursus minime quiescentem cum abijsset in Germaniam, iterum contra eum reuersus, prælio utrunque fusum, ac in potestatem receptum: alterum Constantinopolim misit: in Austriam alterum exilio secum duxit. Ioannem pontificem infamem officio deiecit Leone suffecto: à quo postea diademate cinctus est. Deinde trans Alpes profectus, rebus ibi constitutis, Boleslaum Boemiæ regem expugnando: fratris Venceslai, quem ille interemerat, innoxium Pannonij ex Italia pulsi sanguinem est ultus. Vgonem comitem Parisiensem compescuit. Aduersus Pannonios Italiam uastantes feliciter pugnauit: in quo bello tris regulos captos, Germani eo inuito suspenderunt. Decessit Viennæ, sepultus in ciuitate Madeburgensi. Imperauit annis XX Otho II X. Othone II. relicto: quem ex Adalinda susceperat, coniuge olim Lotharij regis è Lon Dcccclxxv gobardorum regio sanguine: quam carcere liberauerat, & matrimonio sibi iunxerat. Hic uiuente patre apud Basilicam Lateranensem à Ioanne XIII. diademate cinctus: adolescens adhuc Nicephorum Imperatorem Constantinopolitanum expulsum restituit: eius sorore Theophania in matrimonium ducta. Aduersus Basilium & Constantinum Imperatores qui Calabriam in Italia occupauerant: unde Saracenos eiecerat: sicuti scribit Archiepiscopus Cusentinus: cum classe profectus ac superatus, turpi fuga, solus scapham conscendit: & à piratis pro ignoto captus, in Siciliamq; ductus est: ubi cognitus à Siculis & redemptus, nihil potius habuit, quàm se de Beneuentanis ulcisci, qui eum bello deseruerant. Quare eorum urbem redeundo incendit: reliquijs corporis Bartholomei apostoli inde asportatis: & in insula in eius templo Romæ collocatis: ubi paulo post mortem obijt: quum imperasset annos XVII. Sepultus in atrio basilicæ Petri, in tumulo ex porphy Otho III rite lapide ingredientibus ab læua. Otho III. secundi filius, post annos duodecim princi Dcccclxxxiiij patus, rebus in Germania constitutis Romam profectus: à Gregorio quinto diadema de more accepit: inde in Apuliam ad S. Michaelem uoti reus iter confecit: unde reuertens, è Beneuento corpus sancti Paulini Romam uexit, ac in eadem Bartholomei basilica locauit. Electores imperij Vbi comperit Romæ turbata omnia, & à Ioanne pseudopontifice & Crescentio consule Gregorium captum, iuste ulciscendo liberauit, ut in ipso Gregorio cōmemoraui. Pro qui Vgo præfectus Hetruriæ bus meritis pontifex statuit, ut deinceps à Germanis tantum imperator legeretur, Maguntino, Treuerensi, & Coloniensi præsulibus: marchione Brandeburgensi, comite Palatino, & duce Saxoniæ, quibus componendæ discordiæ causa additus Boemiæ rex. Hetruriam

per

per Vgonem præfectum marchionem Brandeburgensem, propinquum suum feliciter re/
xit. Is enim moram Pistorij, partim Florentiæ faciebat, uarijs deditus uoluptatibus: uerum
dum quandoq; uenaretur, à suis aberrans, in specu nocte solus iacuit, ubi uisis quibusdam
perterritus, ubi illuxit, animo mutatus Florentiam redijt, ac re præsuli narrata, ab eodem
iussus expiationis gratia VII. capitalium criminum, totidem cœnobia sancti Benedicti
construere. Itaq; patrimonio omni in Germania diuendito, rem absoluit. Suntq; eiuscemo
di, abbatia Florentina nuncupata, cui Segnia, Rencinum: nõnullaq; alia oppida fuere con/
cessa. Sancti Michaelis in monte Imperiali. Sancti Bartholomei Bonsolatij apud Mucel/
lum. Sancti Ianuarij Capuloneum in agro Aretino. Sancti Michaelis apud Verruculam
prope Pisam. Congregationis omnia sanctæ Iustinæ. Præterea Septimense prope Floren/
tiam Cistertiensis ordinis factum: cui aliud Cistertiense Florentiæ subijcitur. Decessit Pi/
storij anno millesimo primo, translatus Florentiam, ac in suo cœnobio tumulo nunc de/
coratus. Mater uero ipsius Villa apud Septimense iacet: ita appellatum quod septimo lo/
co ædificatum fuerit. Otho autem excessit Romæ, non sine ueneni suspicione, anno impe/
rij decimonono, relatus loculo in Germaniam. Henricus Bauariæ dux, primus Germano/ *Henricus I*
rum, qui procerum sententijs non ex hæreditate patria imperium iniuerit: Romæ post an/ *M.iij*
num duodecimũ à Benedicto VIII. diadema suscepit. Contra Saracenos pugnauit: eosq;
Capua expulit: ac Pubaganum Græcorum ducem, qui eis bello fauebat, adeo bello insecta
tus est, ut eum Troia eiecerit, quam ille in Apulia cõdiderat, ubi Annibalis castra fuerant. *Troia*
Templum Bambergense maius excitauit, cum uxore Sinegunda perpetuo abstinendo ui/
xit. Stephanum Pannoniæ regem ad suscipiendam Christi fidem per Adalbertum præsu/
lem planè induxit: eiq; sororem locauit. Imperauit annos VIII. Post mortem ambo con/
iuges sanctitatem prodigijs manifestauere. Conradus natione Sueuus, biennio post Henri *Conradus*
cum dissidentibus inter se proceribus legitur imperator: qui quum comperisset multas in *M.xxiiij*
Italia Cisalpina ciuitates rebellasse, confestim in Italiam properans Mediolanum obsidet,
à direptione tamen temperauit ob Heliprandi principis potentissimi uirtutem & authori/
tatem, ac Coloniensis præsulis admonitionem, qui diuum Ambrosium in somnis dicitur
uidisse. Inde Romam petens diadematis insignia à Ioanne XIX. suscepit. Imperauit an/
nis XV. Fuit hoc tempore Gerardus martyr præsul Canadiensis. Henricus II. Conradi *Henricus II*
supradicti filius de communi procerum sententia lectus est, de cuius genitura Vincentius *M.Lvij*
& Martinus scribunt mira nescio quæ. Hic ante omnia Odalricum Boemorum regem di/
uersis in prælijs tandem superatum tributarium fecit. Petrum Pannoniæ regem à suis suf/
fecto Alboino, regno eiectum restituit: Romæ cum discordiam pontificum Gregorij, Syl/
uestri, Benedicti comperisset: uti Clemens II. crearetur præsul tunc Bambergẽsis, author
fuit: à quo & diadematis insigne postea suscepit. Moriens Victoris II. pontificis authori/
tate Henricum filium Cæsarem dixit. Imperauit annis XVIII. Henricus III. superioris *Henricus III*
filius impietati, ac omni sceleri deditus: insuper Gregorio VII. ac eius successoribus ma/ *M.lxxvi*
gnopere infensus fuit. Quare ab eis & hostis ecclesiæ appellatus, & sacris interdictus exti/
tit. Ille autem furibundus cum Clemente pseudopontifice, quem ipse creauerat in Germa/
nia, Romam infecto agmine petens, basilicas Petri & Pauli euertit: Gregorium in arce ob/
sedit: aliaq; gessit, quæ quoniã in ipsis põtificibus descripsi, repetere supersedeo. Agnetem *Agnes Im*
matrem fœminam ualde prudentem, ac eius facta minime probantem, à rerum administra *peratrix*
tione amouit: ex quo illa relictis omnibus Romam secessit, ubi aliquot annis pie casteq; ui/
uendo, ac sacras basilicas quotidie salutando, anno quinto Gregorij VII. cum summa lau/
de decessit. Visitur eius adhuc sepulcrum in basilica Petri apud sacellum sanctæ Petronil/
læ cum elogio uitæ. Dum tamen ualuit in Italia Gisbertum Parmensem nobilem uirum re *Gisbertus*
ctorem constituit. In qua & Gottifredus tunc quoq; potentissimus erat. Nam, ut altius re/
petam, Beatrix Henrici II. soror Bonifacio uiro Lucensi potẽti nupserat: cuius hæres Ma *Beatrix*
tildis filia simul cum Gottifredo coniuge, Lucam, Parmam, Regium Lepidi, Mantuam, & *Matildis*
quod nunc uocant Patrimonium possedit. Hæc deinde superstes dicitur in quadam histo/ *Gottifredus*
ria Actium Estensem matrimonio secundo sibi iunxisse: deinde Gregorio IX. iubente ab/
dicatum, quod primi uiri ignota intercesserat necessitudo. Caste deinde ac persancte reli/
quum tempus exegit. Decessitq; Mantuæ MLXXVI. beato Petro Patrimonio nunc uo
cato, simul & Ferraria relictis. Ad Henricum redeo. Expeditionem Hierosolymitanam

Christianorum principum tunc primum incipientẽ, impedire conatus est. Cum filio Hen-
rico in discordiam uenit: à quo tandem Leodij obsessus, in ea turbatione ex animi angustia
Henricus IIII moritur, imperij anno X L I X. Henricus IIII. superioris item filius haud parente melior,
M. cvi Romam ueniens, quum à Pascale II. procul aliquantulum à mœnibus subsistere iubere-
tur: deinde præsulum ab eo creatorum electio infirmaretur, iureiurando bene pollicetur.
Vrbem deinde ingressus & ad basilicæ Petri gradus humaniter exceptus, dum intro unà
progreditur, põtificem cum patribus de improuiso capit: in montemq; Soracte perductos
usq; eò renuit, donec cõpulit eos ab se gesta probare: ac diadema Augustale, ut moris erat,
tradere. Quæ quum ille postea quasi per uim facta in concilio reuocasset, Henrici furorem
rursus ad repetendam urbem excitauit: ubi iterum eo absente à præsule Bracharensi diade
mate redimitur. Tertio item in Italiam contra Gelasium II. traiecit: quem Ostiam: deinde
in Apuliam fugientem uidens: paulo post in Germaniam abijt, ubi moritur sine liberis, an-
Lotarius no imperij X V. sepultus in ciuitate Spirensi inter maiores. Lotarius dux Saxoniæ impe-
rauit annis X I. Innocentium II. pulsum à Petro pseudopontifice in Galliam iuuit, ope-
ram de eo reducendo iureiurando pollicitus, confestim comparato exercitu præstitit. Cu-
ius officij gratia ab eo solẽni cerimonia Romæ diademate redimitur. Mox in Germaniam
ad tumultus Boemorum sedandos redijt: ac ubi accepit pseudopontificem iterum tumul-
tuantem, urbem ad eum comprimendum repetijt: simulq; Rogerium Apuliam iniuste pos
Conradus II sidentẽ Italia expulit. Conradus II. genere Sueuus, Bauariæ dux, Henrici IIII. nepos im
M. cxxvij perauit annis X V. Vnà cum Ludouico Gallorum ac Richardo Anglorũ regibus, alijsq;
Christianis principibus expeditionem Hierosolymitanam frustra & ipse sumpsit, cum om
Fredericus nes rebus infectis redierint. Moritur antequàm diadematis insignia susciperet. Fredericus
Aenobarbus cognomento Ænobarbus, genere Sueuus, in Italiam traijciens Mediolanum, Dertonem,
M. cxl Cremonam, pluraq; alia loca quod ab eo desciuissent diruit. Romam ingressus ab Hadria-
no IIII. clausis Vaticani portis diademate insignitur. Romanorum impetum eò per uim
irruentium euitare non potuit. È quibus plurimi partim cæsi partim capti ab eo, pontificis
deinde respectu restituti. Mox reuertens omnia populatus, post aliquot annos iterum Ro-
mam contra Alexandrum III. contendit: ac in pratis Neronis castrametatus, Vaticanum
simul cum Petri basilica occupauit. Alexander interim Venetias fugit: ubi Venetorum ac
Mediolanensium auxilio captus in pugna Fredericus, supplex ueniam præteritorũ petijt.
Inita concordia ad expeditionem Hierosolymitanam profectus, quum aliquot Armeniæ
oppida iam cepisset, in amnis transitu mersus perijt, anno imperij X X X V I I. Cuius reli-
Henricus V qua gesta in Alexandro põtifice percurrimus. Henricus V. Frederico patri successit. Quo
M. clxxix tempore quum Clemens III. non pateretur Siciliæ regnum, mortuo Gulielmo ad Roma
num pontificem iure pertinens, à Tancredo notho occupari, Henrico concesserat: uti Con
stantiam Rogerij filiam uirginem deo dicatam iam grandæuam in matrimonium, simulq;
regnum hæreditatis ac dotis nomine acciperet. Igitur Henricus comparato exercitu breui
tempore Tancredum expugnat. Neapolim per uim capit, ac diripit: ubi inter alias cædes
duas Tancredi filias innuptas interfecit. Post hæc Messanæ ægrotans moritur, imperij an-
Philippus no V I I I. Frederico filio quem ex Cõstãtia susceperat, Philippo fratri tutelæ relicto: quem
Philippum Germani imperatorem legerunt. Innocentius autem III. Othonem Saxoniæ
ducem ei prætulit. Res ad arma deducitur. Otho Ioannis Anglorum, alter Philippi Gallo-
rum instructus copijs decernunt. Pro Philippo tandem res stetit, qui post annum nonum
Otho IIII quàm cœpisset imperare, à comite Palatino interficitur. Otho IIII. Saxoniæ dux de sen-
tentia procerum Germanorum Philippo surrogatus, ab Innocẽtio III. diadema suscepit:
pauloq; post quod eum comperisset pontifex suas inuadere terras, ac Fredericum II. pue-
rum adhuc regno Siciliæ deturbare, sacris interdicit, imperioq; per sententiam deijcit: Fre-
derico suffecto, tum bello auxiliantibus Italis insectatur. Ille superatus è Sicilia in Germa-
niam reuertit: ubi bellum aduersus Philippum Francorum regem mouens, fugatusq; amis
sis copijs, domum in Saxoniã se recepit: ibi post paulo mortem obijt, quum imperasset an-
Fredericus II nos IIII. Fredericum II. Henrici V. filium adolescentem Othone deiecto, Innocentius
M. ccxij III. apud Aquisgranum iussit diademate redimiri: pauloq; post mortua Constantia matre
quæ eum in officio cõtinebat, omnibus uiribus Romanos insectatur pontifices tris, Hono-
rium III. Gregorium I X. & Innocentium IIII. à quibus ex successione & sacris inter-
dictus

dictus & imperio deiectus per sententias fuit. Sicut in eorum attigi commemoratione. Italiam omnem in Guelfos & Gibellinos (quæ partes tunc primum in Hetruria per Guelph & Gibel duces Teutonicos cœpere) diuisit: alteros uti pontificios insectando, alteros uero Gibellinos uti suos tuendo. Pisanis maxime fauit: auxilioq; ad bella contra Genuēses fuit. Cuius & illi iussu cardinales nonnullos à Gregorio ad concilium Lateranense uocatos, maris deuectos, apud Maloram insulam Pisani portus depresserunt. A Florētinis intra mœnia non receptus Guelfos tamen expelli obtinuit. In expeditionem & ipse quanquam grauate Hierosolymitanam proficiscens, Rainaldum eius præfectum in Italia reliquit: qui Romani *Rainaldus præfectus* pontificis statum uexaret. Breui post tēpore rebus infectis domum reuertit. Parmam præterea multos annos frustra obsedit, ubi loco Castrorum Victoriam urbem condidit, hortis leporarijs, fœminis, omniq; luxu inclusis. Etiam nummos Victorinos percussit. Tandem prælio inde pulsus Panormum se recepit, cum Siciliæ regnū occupasset ab Othone quondam occupatum, ubi morbo correptus opera Manfredi filij dicitur ocyus interijsse. Filiam Ioannis Brenni regis olim Hierosolymitani duxit uxorem, ex qua perpetuus ei ac posteris hæreditario iure titulus eius regni peruenit: & filium Conradum suscepit, quem imperij, *Ioan. Brennus* Manfredum uero ex concubina natum Siciliæ dimisit hæredes. Henricum ex Constantia Aragonum regis filia iam antea meditantem in patrem insidias captum custodiæ tradiderat. Imperauit annos XXXII. Fuit hoc tempore Petrus de Vineis ex urbe Capua iurisperitissimus, Frederico prædicto familiarissimus, à quo demum ob coniurationis suspicio- *Petrus de Vineis* nem in exilium missus, doloris impatiens, capite parieti sæpe illiso expirasse dicitur: composito prius de consolatione libello. Huius meminit & Dantes Can. XIII. primæ partis: Io son colui che tenni ambedue le chiaui. Post Frederici mortē impio nullus annos XVIII *Interregnum* legitime sufficitur: dissidentibus inter se Germanorum principum sententijs. Succedēs interea Conradus Frederici filius populorum & ipse uexator: Neapolim, Capuamq; expugnauit ac diripuit: Aquinum incendit. Post annum deniq; à Manfredo ueneno potionatus *Conradus* decessit: relicto Conradino filio, qui post Manfredum interfectum contra Guelfos in Italiam uocatus, ac cum maximo exercitu Romam ingressus, obuium habuit Henricum regis *Conradinus* Castellæ fratrem urbis senatorem cum omni nobilitate, exceptus pro dignitate imperatoria. Paulo post dimisso Romæ Guidone Feretrano ad bellum contra Carolum Siciliæ regem profectus, Clemente IIII. pontifice, haud exitum ei felicem uaticinante, apud Beneuentum superatus in Austriam profugit ignotus, ubi demum captus atq; securi percussus est: quod ei diuina factum est ultione. Is enim uxorem formosissimam comitis Casertani eius fidissimi ducis adamarat, qua uti potiretur, uirum honoris specie ablegauerat: ille facinore comperto, mœstus ac furibundus clam ad Carolum uenit, sese exercitum illi proditurum pollicetur: quod & fecit, unde supradicta subsequuta calamitas. Rodulphus ex comitibus Adelburgensibus, cuius genus postremo dicetur, lectus imperator à Germanis in con- *Rodulphus* cilio Lugduni à Gregorio X. celebrato. Cui redeunti fit obuiam in itinere apud Bellouacū Alfonsus rex Castellæ, questus se de imperij successione posthabitum, tandem ipsius pontificis oratione delinitus est. Rodulphus uicarium, quem in Hetruriam misit, apud Miniatem oppidum iussit consistere. Hic Pisas rebelles, ac imperatam pecuniam dare recusantes, ui expugnauit: ac diruit ex magna ædificiorum parte. Lucenses item, ac Florentinos bello uexauit, qui in perpetuum sese à seruitute pecunia redemerunt: alteri XII. alteri uero Florentini VI. aureorum nummorum milibus numeratis. Quam rem pontifex tunc Honorius IIII. ut pontificis Romani finibus utilem quidem probauit, indignam tamen imperatore existimauit. Imperauit annis XIX. Ataulphum Assiæ comitem in Germania le- *Ataulphus* ctum post annos VI. quàm imperare cœpisset, Albertus Rodulphi Cæsaris filius Austriæ *Albertus* dux in agro Spirensi prælio uictum interfecit, quem Bonifacius VIII. diademate prius sæpe negato, non solum redimiuit, sed Philippo Francorum regno per sentētiam deiecto suc cedere iussit. Interficitur tandem à Ioanne fratris filio in Rheni transitu: quum imperasset annos X. Henricus VI. Lucemburgensis, Romæ iussu Clementis pontificis absentis, à tribus cardinalibus diadema suscepit, ubi omnis Romana nobilitas interfuit, præter Vrsinos, qui locis in urbe munitis armati prope Hadriani molem sese continebant. At ubi pecunia imperata est: cæteri tumultuantes ad Vrsinos sese recipiunt, arma cōclamant. Auxilio

tandem Roberti regis qui eò Ioannem fratrem cum exercitu cõfestim miserat, res compo-
sita. Imperator inde trepidus in Hetruriam se contra Florentinos conuertit, ad quos petitu-
rus Italiam antea legatos præmiserat denunciatum, se ut cum magno exercitu uẽturum in
urbem reciperent, Aretinosq́ obsidione liberarent, quos minime obtemperãtes plurimos
dies durissima obsidione pressit. Vbi Dantes poeta cum exulibus inter primos partium Gi-
bellinarum fuit: uocauitq́ tunc primum cæcos Florentinos quod imperatori tam stolide
ac contumaciter respondissent. Henricus tandem re infecta discedens, apud Bonicium op-
pidum quod dirutum mœnibus restituerat, hyemauit: agrum continuo Florẽtinorum po-
pulãdo. Miniatẽses deinde magnis adfecit cladibus, inde Pisas Robertũ Siciliæ regem tan-
quam maiestatis reum citatum ad dicendum causam, ac minime comparentem, regno per
sententiam abrogauit. Postremo profectus est contra Senenses, & apud Bonconuentum
discedens morbo interijt, manifesto ueneno opera Roberti regis dato, anno imperij V. sa-
lutis MCCCXXIIII. Quæ autem Mediolani gesserit, in ipsius urbis descriptione atti-
gimus. Tradunt præterea uirum hunc religiosissimum extitisse, totasq́ noctes ante crucifi-
xum quem secum ferebat, orare, ac flere: præterea eucharistiam quotidie sumere cõsueuis-
Ludouicus se. Ludouicus cognomine Bauarus, quod ex Bauariæ ducibus esset, & Fredericus Austriæ
Bauarus dux per discordiam principum imperatores creati, ambo VIII. annis inter se armis decre-
Fredericus uerunt. Bauarus tandem hoste superato, cum exercitu bis in Italiam traiecit, uir omnino te-
Austriæ dux merarius, imperatorem se spreto pontificis consensu appellabat. Diadema primo ferreum
Mediolani à Guidone Petramala præsule Aretino, deinde Romæ aureum à Stephano Co-
lumna apud Lateranum clero & populo Romano consentiente de more sumpsit. Quare
& à Ioanne primum XXII. & deinde à Benedicto XII. & Clemente VI. pont. sacris
interdictus est: ac locis imperio subiectis uicarij apostolici authoritate, ab eis tanquam ua-
cante imperio constituti. Ille contra põtificalibus locis suo nomine principes præfecit. Vt
Ioannem Vicum urbis præfectum Viterbio. Galeotum Malatestam & fratres Arimino,
Pisauro, Fano. Antonium Feretranum Vrbino. Nolfum & Galasium fratres Callio. Ale-
gretum Clauellum Fabriano. Bulgarutium Matelicæ. Ismedutium sancto Seuerino. Gen-
tilem Varaneum Camerino. Pongonium Cingulo. Nicolaum Boscaretum Esio. Guido-
nem Polẽtensem Rauennæ. Franciscum & Sinibaldum Foroliuij Cesenæ. Ioannem Man-
fredum Fauentiæ. Præter hæc Petrum quendam Corbarium è Reate ordinis minorum,
qui & coniugium deseruerat, summum põtificem declarauit. Imperauit annis XXXII.
Carolus IIII Reliqua eius gesta alijs inseruimus historijs. Carolus IIII. Lucemburgensis, Ioannis Boe-
M. ccclvi miæ regis filius, lectus imperator, uir & literatura & uariarum linguarum catalecto egre-
gius: quàmprimum Bauarum bello insectatur ac uincit. Italiam primo petens sollicitãtibus
Florentinis ferreum Mediolani de more diadema suscepit. Quumq́ Pisas ueniret, legatio-
nes omnium factionũ obuias: præterea Volaterranos, Senenses sese absq́ ullo fœdere de-
dentes habuit, à Volaterranis etiam hospitio exceptus. Romæ iussu Innocentij VI. aureo
diademate à duobus cardinalibus hac conditione redimitur, ut quàm primum discedat.
Itaq́ reuersus in Germaniam iterum cum uxore & filijs Romam ad Vrbanum uenit. Inde
Pisas repetens, pecuniam Florentinis imperauit, à quibus Miniatenses, & à Pisanis Lucen-
ses ad eum deficiẽtes accepit: tertioq́ mense Italia excessit. Vir omnino ingratus, quiq́ nul-
lam acceptorum beneficiorum memoriam tenebat. Res tamen bello adolescens cum patre
gessit magnas, ut in historia Boemiæ commemoraui. Pontem Pragæ miro sumptu resti-
tuit. Scholam quoq́ liberalium artium instituit, eamq́ urbem metropolim cum præsule fe-
cit. Datur ei uitio, labem ac nouum introduxisse exemplũ imperio Romano, uti filius Ven-
Venceslaus ceslaus Cæsar fieret, cum electoribus egisse. Imperauit annis trigintaduobus. Cuius itẽ re-
M. ccclxxix liqua gesta in rebus Lucensium, apud quos diu commoratus est, compendio persequuti su-
mus. Venceslaus ingenio sordido, patri Carolo omnino absimilis, captus quondam à Io-
anne Lusatiæ duce, & Procopio marchione Morauiæ: deinde à fratre Sigismundo, è cu-
stodia fugit. Tandem ob ignauiam imperio deijcitur, suffecto Roberto Bauaro, anno im-
perij uigesimosecundo. Hoc fermè tempore quæ circa Vrbanum sextum pontificem su-
pra præterij subijciam. Quum siquidem cardinales Gallici, qui Clementem pseudoponti-
ficem creauerant, Anagniæ successorem fecissent, fauente Ioanna regina, anno millesimo

trecen-

trecentesimo septuagesimooctauo, Britones contra Vrbanum & Romanos misere, qui hostibus ad pontem Salarium acie inordinata occurrentes cæsi fuere. Illi molem Hadriani cu stode tradente ceperunt: Romani turribus ex aduerso constructis acerrime restitere: Vrbanus interim qui se trans Tyberim continebat, sexto quàm uenerant mense arcem recepit: ita ab hoste dirutam, ut greges in ea pascerentur: necesseq; fuerit Bonifacio nono, deinde successori, quando urbs aliter teneri non poterat, eam restituere, consilio & auxilio Petrucij Saui, ciuis potentissimi, quem ille postea suspectum securi percuti iussit. Britones igitur ad Marinum prælium instaurantes interfecti ad unum omnes à Romanis fuere. Tantum qui arcibus præerant sese ac suorum reliquias tutati sunt: præsertim Surriani, qui Martino demum pontifici deditionem fecere. Interea Carolus, quem alibi dixi, ab Vrbano ex Vngaria contra Ioannam excitatum, cum VIII. millibus equitum in Italiam ueniens Aretium primum cepit: inde in Florentinos mouens, à Ioanne Haucuto, qui tunc Stagiæ erat, arcetur. At Florentini non æquis uiribus concurrentes, uexationem à rege undecim millibus nummûm redemere, Haucutum absq; stipendio relinquentes: qui Bagnacauallum Nicolao Albertoq; Estensibus uendidit, quo facilius illi Fauentiam retinere possent, quam tamen paulopost amisere, Astorgio Manfredo per proditionem adepto. Carolus interim salutato Romæ Vrbano Ioannam in arcem confugientem obsidet: Neapolimq; dedentibus ciuibus capit. Iacobum Caracciolum Aretium misit. Is orto partiũ tumultu in arcem se recepit. Carolus eò celeriter adueniens cum Alberico Barbiano & Ferrabac ducibus, eos in officio continuit, direptis Gibellinorum bonis. Ludouicus Andegauensis inter hæc cum XXX. millibus contra, ex Gallia per saltũ Casinensem & Marsos paulatim proficiscens, antequàm prælio congrederetur morbo extinctus est. Ingheraunius eius dux cum duodecim millibus subsequutus Aretium cepit, rursusq; & ipse diripuit. Arcem cum iam diebus quadraginta oppugnaret, audita Ludouici morte destitit. Hortantibusq; Guelfis qui in arce fuerant obsessi, urbe Florentinis uendita se domum cum suis recepit. Redeo nunc ad imperatores. Robertus, Bauariæ dux, ubi primum iniuit imperium, in Italiam à Florentinis contra Ioannem Galeacium accersitur. Cum quo ad Benacum congrediens prælio, cum toto exercitu fugatur. Tridentumque & inde Venetias uenit: ubi magnifice exceptus, enarrata clade accepta, Venetos ad misericordiam mouit: à quibus rogatus remanere omnino negauit: trepidusq; in Germaniam abijt: rem Florentinam in magno discrimine relinquendo. Imperauit annos decem. Sigismundus, Caroli quarti filius, Venceslai fra- ter Augustorum, olim puer, à Ludouico Pannoniæ rege filiam Mariam in matrimonium unà cum regno accepit. Boemiam paterna hæreditate obtinebat. Mox imperator factus præfuit orbi annos uigintiseptem, ante & post imperium belli fortuna parum feliciter usus. Quem non solum Turcæ, sed Boemi sæpe acie fuderunt. Proceres trigintaduos in Pannonia necari iussit. Ob quam rem & ipse postea captus, ac traditus uiduæ: cuius maritum interfecerat, eloquentia & blanda oratione effecit, uti ab ea dimitteretur: pauloq; post alia ducta uxore Barbara, è comitibus Ciliæ, & Pannonia recuperata: uiduæ filios memor beneficij prouexit. Multa huius alioqui egregia facta. Rem Christianorum in tris diuisam Pontifices ad unum in concilio Constantiensi coegit: aditis ea de causa quoquouersus per orbem prouincijs. Prusiæ regnum quod Poloniæ rex Theutonicis sodalibus Diuæ Virginis, armis ademerat, restitui iussit. Vitoldum ex Duce regem Lituaniæ fecit. Cum Venetis grauia bella gessit, duce Pippone Florentino, quem postea proditorem sentiens, captum interfici iussit. Venceslaum fratrem quod imperio parum utilem animaduerteret, in uincula captum coniecit. Boemia post multos labores potitur. Marchiam Brandeburgensem Frederico Burgraphio Nurembergensi dono dedit. In Italiam demum sedente Eugenio quarto, atque inimico traiecit: obsistentibus etiam per Nicolaum Tollentinatem Florentinis, Arnum fluuium transmisit, adiuuante Antonio Pontadera. Et per agrum Volaterranum iter faciens, VI. mensibus Senis substitit: ubi facta cum Florentinis pace, abijt Romam. Ibique de more accepto diademate, Basilica Petri è uestigio in Lateranum contendit, Eugenio usque ad pontem prosequente. Inde in Germaniam reuertens, Mantuæ à Ioanne Francisco Gonzaga magno sumptu exceptus, propinquam suam Barbaram, Ludouico filio in matrimonium de-

Iacobus Caracciolus

Robertus

Sigismundus M. cccc x

Antonius Pontadera

Marchio Mantuæ creatur dit,marchionēꝗ primum Mantuæ creat. Vbi domum peruenit,nihil potius habuit quàm concilium Baſilieſe ſolicitare. Moritur inde breui poſt tempore ſine uirili prole apud Morauiam,relicto regnorum ſucceſſore Alberto Auſtriæ duce genero ſuo. Poſt eius mortem quaſi metu liber Eugenius,concilium Ferrariæ cœpit.

Albertus Albertus Auſtriæ dux regnis Panoniæ,Boemiæꝗ ſuccedens,paulo poſt imperium & ipſe adſequutus biennio tenuit. Boemos rebelles,Morauioſꝗ bello domuit:Polonos ultra regni fines uagantes coercuit. Sinderouiam Seruiæ ciuitatem dum uellet ſubuenire aduerſus Turcas, prius amiſſam uidit, quàm ad locum perueniſſet. Poſtremo dum Auſtriā repetit,in itinere apud locum qui Villa Longa appellatur,dyſenteriæ morbo deceſſit:uxore Helizabeta prægnante relicta,quæ Ladislaum peperit regem.

Frederic. III Fredericus III. Auſtriæ dux, Alberti propinquus,ut inferius in eorum cognatione demonſtrabimus,anno XII.quàm cœpit imperare,ſalutis uero M.CCCCLII.VI.eidus Martij Romæ in baſilica Petri,unà cum coniuge Leonora Luſitaniæ regis ſorore,diadematis inſigne à Nicolao V.pontifice ſuſcepit. Inde poſt aliquot dies Neapolim ad ſalutādum Alfonſum eius neceſſarium profectus,magnificeꝗ exceptus eſt: pauloꝗ poſt in Germaniam rediturus Roma rurſus,inde Ferraria iter fecit,ubi à Borſo Eſtenſi ingēti apparatu etiam exceptus eum Mutinæ ducem primū creauit. In itinere quoꝗ apud Ciuitatem Nouam Auſtriæ oppidum obſeſſus ab Auſtralibus: Ladislaum puerum regem, quem in tutela apud ſe retinebat, ac Romam ſecum duxerat, reddere coactus eſt. Concilium Baſilienſe hortante Ænea Syluio, qui poſtea Pius pontifex, tunc eius epiſtolarum magiſter erat,ſollicitante per oratores Eugenio,author fuit extinguendi iterum,ſalutis anno MCCCCLXIX. Romam uoti reus, humili ueſte, comitatuꝗ uenit. Ingreſſus eſt urbem prima noctis uigilia natalem dominicum præcedentis,obuiam procedētibus patribus,collegijsꝗ omnibus unà cum populo Romano. Aderam & ego in ordine meo, funalibus noctem uincentibus. Ad tribunalꝗ uſꝗ Petri baſilicæ deductus, Paulum pontificem ſedentem atꝗ expectantem ſupplex conſalutauit, propeꝗ iuſſus adſedit. Inde ueſperis de more celebratis unà palatium aſcenderunt. Diſcedentem pontifex luculenta grauiꝗ auro ueſte poſtea donauit, uir alioqui ocio natus, magis quàm bello aut imperio tuendo. annis XLIX. quibus imperauit, literis dignum geſſit præterea nihil. Deceſſit anno M.CCCCXCII. Huius temporibus ſub Pio II. ortus Romæ tumultus iuuenum ſeditioſorum & obæratorum,authore Tiburtio,qui abſente pontifice Pantheon occupauere: rapinasꝗ & cædes iamiam populo intentantes,accerſito ſtatim Pio captos omnes & in capitolio ad XXV.numero ſuſpenſos uidimus. Eadem ferè tempeſtate extinctus eſt Franciſcus Sclauius,homo Romanus,è gente Foſca ſanè nobili,presbyter,magna uir abſtinentiæ ſanctitatisꝗ fama:ad eum adorandum frequens populus, in quo & ego puer cum Lucia matre fueram,properauit. Fuerat ex eadem familia ſub Eugenio IIII. Angelotus cardinalis ſancti Narci,uir admodum facetus,ne dicam inſanus,ut quidam eum taxant. Is olim Florentiæ cum eius aduecti uini ex more portorium exigeretur, reiectis precibus cados omnis intra portam per humum effundi iuſſit,uti hoc pacto uoti compos eſſet. Quum eius familia ducendi domini gratia,ſicuti mos eſt,ad pulſati tintinnabuli ſignum non cōueniret: ad horam poſtea menſæ uulpina cauda ne ſentirentur,æra percuti mandabat: pauciꝗ admodum fortè præſentes tantum diſcumbebant. Mille ipſius huiuſcemodi memorātur. Interfectus tandem ab eius cubiculario uehementer irato, qui calceos petens calcibus ab eo petitus fuerat: ſtultus qui rem diſſimulare cupiens,ſubito primus clamare cœpit rem atrocem,Dominum interfectum,uenite. Re facile cognita,comprehēſus,membrisꝗ omnibus diſcerptus.

Maximilianus M,cccclxxij Deinceps ad Maximilianum ex ordine inſtituto. Hic rex Romanorum patre uiuente factus, anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimooctauo, magnis copijs Burgundiam ingreſſus, Mariam Caroli ducis iam defuncti filiam & hæredem, in matrimonium unà cum regno accepit:deinde principatum adeptus,extincto ſine hærede Matthia rege, Pannoniam quam ſuo iure ſibi uendicabat, cum exercitu inuadit: Ac primum Albaregali per uim recepta, paulo poſt inde ab hoſtibus repulſus ſeſe domum in Germaniam recepit:ubi ſuos deinde aduerſos habuit:Heluetios primum, cum quibus bellà geſſit:poſtea Rauricos,qui nunc Baſilienſes ſunt, Imperij iugum omnino excuſſerunt:quos ſequuti populi uicini,multum ei de antiqua nominis maieſtate ademerūt. Diadema de mo

rema-

re maiorum nec recepit, nec apostolorum basilicas, aut pōtificem salutatum uenit: tantum Mediolanū usq; accersitus à Ludouico duce Pisanos tuente, contra Florentinos profectus Liburnum eorum oppidum frustra dies aliquot oppugnauit.

Philippus Archidux rex Hispaniæ

Ex coniugio supradicto Philippum archiducem genuit, qui regi regnoq; simul Hispaniæ gener est nuper adscitus. Filiam Margaritam Carolo VIII. Gallorum regi olim pactam, deinde abdicatā, nuper Philiberto Sabaudiæ duci locauit. Galeacij uicecomitis ducis filiā extincta prima coniuge duxit. Vir alioqui bonitate, modestiaq; præditus, pacis magis quàm belli studiosus, uenationi deditus. Animi bonis adiectas retinet corporis dotes, ore probo, decoris membris, aspectuq; toto uenerabilis. De ipsius uero genealogia quę plurimis ignoratur, pauca subijciam ex commentarijs Matthæi de origine primorum Austriæ ducum, Othonis Phrisingensis, Iordanis Osnaburgi de irruptione Gothica in urbem, Hermanni de Sulgon in chronographia, & Henrici Constantiensis. Apparet enim Maximilianū Romanos habuisse progenitores, olim Petleones comites montis Auentini: cuius familiæ nonnullæ sunt Romæ reliquiæ prope Sabellorum ædes quæ prius Perleonum fuere, quibus cognomē dedit Petrus Leonis filius, Stephani nepos, Maximi pronepos, quorum memoria sepulcri pro foribus templi sancti Alexij adhuc cernitur.

Perleones comites

Is anno MCLXX. magna in urbe potentia authoritateq; sub Pascale II. fuerat. Cuius duo nepotes per seditionem ex urbe profugi ad Alpes uenerunt: ubi circa Lucernæ lacum prædia ac terras mercati sunt: castrumq; in eo loco Auenburgum deinde excitarunt quasi Auentini oppidum, licet nonnulli Abesburgum dicant, quod lingua Germanica Abec accipitrē significet, qui olim ab eis dimissus cum præda capta in eo monte constitit, ubi ex auspicio ipsi postea oppidum condidere. Alter ex his præsul Argentinensis fuit. Ex altero qui nobilem in ea regione duxit uxorem, natus est Albertus, qui Albertum & Rodulphum imperatorē primum ex comitibus Abesburgēsibus genuit.

Comites Abesburgen.

Hic igitur Rodulphus Austra fretus potentia domum primus auxit anno MCCLXXXII. auitæq; ditioni Austriam, Stiriam, Carinthiā, portum Naonis, ac marchiam adiecit, antiquisq; Austriæ ducibus suam prosapiā inseruit: cuius ordo sic est. Rodulphus siquidem prædictus Albertum item imperatorem genuit, qui à Ioanne Rodulphi fratris filio interfectus fuit. Is plures suscepit. Fredericū, qui imperator electus cum Ludouico Bauaro bello inferior certauit: præterea Othonem, Rodulphum, & Albertū Austriæ ducem patrem Leopoldi, Austriæ item ducis, Fredericiq; & Alberti, qui Albertus ex Alberto filio Albertum habuit nepotem, imperatorē simul & Pannoniæ regem, patrem Ladislai in adolescentia defuncti. Leopoldus autem Hernestum genuit patrem Frederici III. auumq; Maximiliani. Nā primos Austriæ duces iam inde à quodā Aimone repetunt, primo Christiano ac martyre: post quem Austriæ ducatus in marchionatū conuersus usq; ad sanctum Leopoldum durauit. Huic pater Leopoldus fuit, cuius uxori Henrici II. imperatoris filiæ frater uim intulerat. At Leopoldus fratri eidem suo talionem reddiderat. Hæc deinde uidua in peregrinatione sepulcri Alexij imperatoris insidijs perijt.

S. Leopoldus

Ex hac natus sanctus Leopoldus sub Innocentio II. pontifice, duo cœnobia maxima de nouo excitauit, tertium restituit. Sub Innocentio VIII. nostra ætate in catalogum relatus est. Ex filia Henrici V. imperatoris, XVIII. liberos suscepit: quorum primus Henricus, Austriam rursus in ducatus pristinum nomen restituit. Alter Leopoldus dux Bauariæ fuit. Post hos tempore procedente hærędītas ad Fredericum II. peruenit, qui contra Pannonios in bello cadens, sine liberis occubuit. Cui Rodulphus Abesburgensis imperator prædictus, ordine quo supra narraui succedens, rem simul cum genere per manus usque Maximiliano transmisit.

FINIS ANTHROPOLOGIAE.

AD IVLIVM II. EPISCOPVM VRBIS ROMAE SANCTIS. R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XXIIII.

ERTIVS hic mihi scribitur operis tomus ob res uarias philologia, unde Acteius Actei Capitonis libertus qui similia cõscripsit cognomen inuenit, quẽ postea Tyrotullius, Plinius, Macrobius, Capella, Boetius, Latinorũq; alij sunt imitati: ex Græcis uero Athenæus, Pausanias, Ælianus. Sic enim papa beatissime nos ad rerum diuinarum cognitionẽ summiq; opificis amorem peruenturos existimamus, si humilia prius atq; humana didicerimus. Sempiterna quoq; uirtus eius & diuinitas, ex eorũ scientia quę conspicimus facile deprehenditur. Enimuero clausi tenebris & carcere cæco statim lucẽ arduã nisi per interualla paulatimq; contueri nõ ualemus, neq; unũ illud, ensq; perfectum nisi ex pluribus facile cognoscere: ad quod adsequendũ & diligẽtia & tempore & natura bona est opus. Pars nanq; hominum studio, pars ludo, ut ait Plato, sunt geniti: atq; hi quidem libidinum serui, sponsi Penelopes, fruges consumere nati: Illi uero se cuidam ac sempiterno bono genitos existimantes, nihil nisi quod sit cum uirtute ac laude coniunctum excogitant, nullam per labores occasionẽ ad propositam nobis ac æternam gloriam consequendam amittendo. Sunt item horum extimi medium tenentes iter, ambitionis & auaritiæ mancipia, qui quãquam se honestius tuentur quàm primi, eo tamẽ miseriores quòd magna diu contendunt molestia, quæ maiore sint breuiter amissuri, ac longe maxima apud inferos postremo luituri.

DE ANIMALIBVS, AC PRIMVM DE PARTIBVS EORVM

VM Aristoteles in Physicis finem quendam in cunctis rebus naturam prospicere dicat: in libris de partibus animalium, primum eos confutat, qui cum temere omnia fieri adfirmauerint, necessitatem quandam rerum introducere planè uidebantur, quam profecto minime negat. Sed hypotheticam non autẽ absolutam ponit, quẽadmodum & in artibus animaduerti licet: primũ domui, arcendæ pluuiæ cæterorumq; usuum gratia ædificatæ, lapides & alia fuisse necessaria cõparari. Sic & in natura homini semel constituto membra diuersis officijs obeundis necessaria fuere: ut pedes ad ambulandum, os ad loquendũ, dentes ad mandendũ, ipsum deniq; totum corpus ob animam factum. Quamobrem duas præcipue causas in animalibus admonet considerandas, materiam uidelicet ac finem. Materiã in homœomera & anomœomera deducit, quæ Gaza partes similares & dissimilares conuertit. Nõnullis homogenea & heterogenea dicuntur, quæ mox inferius declarabuntur. Finem uero eundem & cuius gratia & formam appellat, quum in natura & finis & forma idem ferè putetur. Vt anima cuius gratia & corporis forma sit, corpus uero ipsum alicuius gratia. Ita fit, ut omnis substantia siue organum omne alicuius gratia dicatur: finis autem eius, quãobrem sit constitutum, cuius gratia appelletur. Homo igitur cum ex utroq; constet, de anima in isagogis ad Aristotelis opera dicam. Nunc de corpore. Triplicem itaq; ponit animalium compositionem. Primam ex elementis seu potius uirtutibus elementorum, calido, frigido, humido, sicco, & his quæ hæc sequuntur adfectionibus, leuitate, grauitate, duritie, mollitie, densitate, raritate. Secundam ex homœomeris quæ ad sensus. Tertiam ex anomœomeris, quæ ad organa pertinere dicit. De prima in tractatu de Generatione & Corruptione satis disseruit. Homœomera item ex ipsis elementis: Anomœomera ex homœomeris constare. Rursus homœomerorum partes aliæ molles & humidæ, ut sanguis, sanies, adeps, seuum, medulla, genitura, lac. Aliæ uero solidæ & duræ, ut os, spina, neruus, & quæ his proportione respondent: quum non omnia animalia sanguinem uidelicet, aut carnem: sed pro his aliam quandam materiam aut humorem retineant. Ex his igitur sensus constant, quæ idcirco homœomera dicuntur, quod diuisa partibus inter se similibus continentur: ut caro

Triplex animalium compositio.
Ex elementis
Ex Homœomeris
Ex Anomœomeris

ut caro diuisa caro est, neruus item neruus: non item anomœomera quæ ad organicas pertinere diximus partes, quæque diuisæ sibi similes non sunt. Vt pes, manus, lacertus, caput, pectus, & reliqua. Nam pes diuulsus nõ amplius pes est. Lacertus non amplius lacertus. Quæ quidẽ organa ex homœomeris continẽtur, uidelicet manus ex carne, uenis, ossibus.

HOMOEOMERA.

Sanguis

IGITVR ab homœomeris incipiẽdum, quorum potissimũ sanguis, ultimum corporis nutrimẽtum. In uenis hic consistit, & uenæ omnes à corde. Sanguis ergo est à corde omnis, Alijs item alius & aliter. Quibus crassior & calidior, animosiora: quibus frigidior & tenuior, ingeniosiora. Quibus tenuis simul & calidus, ingenio & audacia sunt prædita: quibus paucus, uita tenuis & breuis. Viris calidior quàm fœminis, purior dextrorsum quàm sinistrorsum. Quapropter sanguinis missiones potius sinistrorsum fiunt: Ipse præterea natura calidus existimatur, subiecto non item ꝙ aquosus sit. Sicuti & ignis, qui licet natura calidus, carbo tamẽ extinctus eius subiectum, frigidus apparet. Quapropter alterum altero calidius multifariã dicitur: Energia, potestate, per se, ex accidente. Ignis per se calidus, aqua ex accidente: hæc tamen ad calefaciendum, ille ad comburẽdum calidum. Et oleum frigidum aqua calefacta calidius fit potestate, ꝙ plus sit caloris aptum recipere, tum etiam diutius retinere. Totidem modis & humidum dicitur & siccum. Gelu enim omnemque humorem concretum siccum dicimus energia & ex accidẽre, cum potestate & per se humidum sit. Terra uero mixta cũ humore apparet quidem energia & ex accidente humida, potestate uero & per se sicca. Hæc nõ abre fuerit ex Aristotele cognouisse: nunc ad sanguinẽ redeo, qui etiam fibris, id est, uenulis quibusdam circumfunditur, non tamen omnis, sed qui crassior sine his non coit. Paulus Aegineta ait Suillum sanguinẽ minus cæteris calidum: humanũ uero cunctis temperatiorem. Turturis aut columbæ mederi suffusum ophthalmiæ. Noctuæ ex uino uel aqua epotum dyspnoiæ. Caprarum ob multam siccitatem ex melle sumptum hydropicis & calculo. Agnorum epilepticis. Hœdorum ex aceto sumptũ reijcientibus sanguinem. Vrsorũ & taurorum ac agrestium caprarum abscessus maturare. Crocodyli terrestris ad aciem oculorũ facere. Vespertilionis frictu uirginum mammillas comprimere, pilosque penitus extirpare. Denique antidotum ex anatis & anseris ac hœdi sanguine contra omnia uenena recte dari.

Quomodo alterum altero calidum

Sanies *Adeps*

Sanies pars est diluta & aquosa sanguinis nondum concocti siue corrupti. Adeps & seuũ sanguis concoctus. Adeps στέαρ Græce dicitur. Suillus ante omnis humidus proximusque oleo, quapropter morsus hebetat. Caprinus omnium siccissimus, ideoque celeriter coit ac morsibus prodest. Anserinus calidior ac tenuantium partiũ est. Horum media tenet gallinaciorum adeps. Leonũ uero calidissimus tenuissimusque uim habet diaphoreticam: Agnorum alopecias sanat. Vulpium aurium dolorem. Testudinũ serpitiones. In omni autẽ genere maribus calidior ꝙ fœminis, ac non castratis quàm castratis, iunioribusque quàm senioribus, præterea uetus quàm recens. Ex Paulo.

Seuum

Seuum habent cornigera non utrinque dentata. Carentia uero cornibus & utrinque dentata pro seuo Adipem habent: qui non cogitur, nec siccitate frangitur, ꝙ eius natura minus terrea. Hæc si mediocria sint, animal cõmendant: si nimia, interimunt. Ex quo obesa sterilia sunt, ꝙ in adipem aut seuum uis genituræ ac sanguinis absumitur.

Medulla

Medulla natura quædam concocti sanguinis, quod patet in nuper natis, cum sanguinea adhuc & ipsa cernatur in ossibus: quæ in animalibus seuum habentibus seuosa quodãmodo est & adipi similis. Hæc calida existimatur, & in ossibus habitat, tum etiam in dorsi spina, quæ ad cerebrum pertinet.

Omentum

Omentum est membrana aut seuosa aut adiposa, oritur in medio uẽtre ex superiore parte læuo adstrictum, ex superiore mollius.

Lactes

Lactes membrana & ipsa pertendens ad uenam usque maiorem & Ahortam plenam uenarum multarum. Spartianus & murænarum dixit.

Abdomen

Abdomen secundum Celsum in homine ab alis & pube sursum uersus ad præcordia pertinet.

Nerui

Nerui sunt ossium uincula secundum Hippocratem, per quos maxime incuruantur, producuntur, contrahunturque membra. Hinc prouerbium ut neruum pro robore in rebus usurpemus. Et neruum rerum gerendarum pecuniam esse Demosthenes dixit.

Arteriæ

Arteriæ sunt uiæ spiritus, sicut uenæ sanguinis.

Membranæ

Membranæ tenues pelliculæ quibus uiscera singula & tenues corporis partes circundantur, quæ ruptæ non coeunt, græci ὑμένας appellant.

Cartilagines

Cartilagines ex neruis & mẽbranis cõponuntur, græci χόνδρους uocant. Venas autẽ corporis crassiores ad hunc modũ

Hippocrates

Venæ Hippocrates describit. Quatuor dicit esse paria. Primum ab occipitio ortum tendit per ceruicem summã, penetrans latera spinæ ad clunes & crura. Deinde per tibias & malleolos exteriores ad pedes. Quamobrem in doloribus dorsi & coxarum de poplitibus malleisúe exteris sanguis mitti solitus est. Secũdũ uenarum par de capite circũ aures per ceruicem Iugulariæ dictæ sunt: intus per spinam & lumbos ad testes & femora perfertur, atq; ꝑ poplites & tibias propter interiores malleolos ad pedes. Quapropter in doloribus lumborum & etiam testium, sanguis de poplitibus & malleolis mittitur interioribus. Tertiũ par uenarũ à temporibus per ceruicem sub scapulis porrigitur ad pulmones, & altera de parte dextra in sinistram pergens mammã subit: mox iecur petit & renes, utraq; postremo ad podicem desinit. Quartum par ortum à sincipite de sede oculorũ per ceruices ad humerorum clauiculas deuenit, unde per lacertos ad agilẽ, mox per cubitos ad uolam & digitos. At intus penetrans ad alas propaginẽ mittit, quæ summas costas pertrectat, dum altera ad lienem, altera ad iecur peruenit. Deinde utraq; eminens per uentrẽ ad genitale desinit. Ita uenæ crassiores habent. Procedunt quoq; à uentriculo per corpus aliæ permultæ & uariæ uenulæ, ramulorũ modo, per quas alimentum corpori transmittitur. Quod à crassis uenis & interioribus & extimis ferunt uentriculo, & reliquo corpori, sibiq; inuicẽ subministrãt, internæ scilicet externis, & externæ internis. Hæc Hippocrates.

CAPVT.

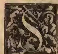

Diocles medicus ENARRATIS his ex quibus membra constant, nũc membra ipsa attingenda, ex Diocle Carystio medico, qui ad regẽ Antigonũ scripsit, ac totum corpus in quatuor partes diduxit: caput, thoraca, uentrẽ, uesicam. In his quoq; & morbos & uitia, quæ singulis accidũt, describere historico more conabor. Igitur caput in primis secundũ Pollucis descriptionẽ, cutis tenuis ac pertusa circundat, unde quasi per poros germen prodit capillorum ueluti plantæ. Componitur, ῥαφάς uocant, modo serrarum inuicem complexarũ: omnium tamen cõfessione pauciores mulieri quàm uiro. Herodotus scribit ꝙ in ea cæde quæ apud Plateas facta est, inter cadauera Persarũ inuentum est caput nullam habens scissuram. Idem solere accidere confirmat Aratus in medicina his uersibus. ἤδη γάρ ποτ᾽ ὄπωπα κέρματα, πολλὰ μὲν αὐτῶν μεσσατίης κορυφῆς μούνης συνέεργμα γράμμης, πολλαὶ δ᾽ ἐρραφέες κεφαλῶν πάγεν ἀνθρώποισι. Vocatur aũt os totũ *Caluaria* *Cranium* caluaria seu calua, grece κρανίον, apud Lycophronẽ Cõchos. Apud Aristophanẽ Scaphiũ. *Conchos* *Scaphium* Cuius summitas uertex dicitur, apud illos Coryphe, & Mesocranion in mẽsuris orphicis nominatur. *Vertex* Pars anterior supra frontem Synciput, illi βρέγμα: iuxta uero frons, ab lateribus tempora. *Occiput* Occiput pars posterior, illi ἰνίον, quoniã ex ipso ἶνες, i. nerui capitis principales prodeunt. Postremo capillorũ ordo tanquàm cutis operimentũ. *Cerebrum* In capite potissimum cerebrũ circundatur membranis duabus: Interiore quæ latior est, & exteriore quæ angustior, *Ilamides* uocanturq; Ilamides, quæ circa medullam εἰλοῦνται, i. figuntur. *Parencepha.* Sub basim uero parencephalis, medulla proxima cerebro, colore flaua. Hæc Pollux. *Hippocrates* Hippocrates uero sic ait. Cerebrum homini duplex sicuti & cæteris animalibus, mediũ diuidit membrana tenuis. Quare nõ semper eodem modo caput dolet, sed quandoq; pars, quandoq; totum. Et uenæ in ipsum tendunt ex omni corpore multæ & tenues, duæ uero crassæ, altera ab hepate, altera à splene procedens. *Aristoteles* Aristo. ait cerebrum frigidissimum, quod ideo cordi opponitur calidissimo, ut alterum ab altero temperetur. Ipsum omnino ex omnibus exangue cõmunitatem cum terra & aqua retinet. Indicio est ꝙ coctũ durescit atq; siccescit, ut humore exacto à calore terrena portio relinquatur. Homini præ cæteris animalib⁹ proportione copiosum, & mari plus quàm fœminæ. Hinc somnia prouenire palam est: situs eius in prima capitis parte. In hoc collocati sensus. *Galenus* Galenus uero sic. Cerebri calidi signa caluities, pili celeres, uigiliæ plurimæ. At frigidi & humidi signa contraria, Somnus altus, sensus obtusi, plurima excreatio ex ore, naribus, auribus, & toto corpore frigus infensum. Frigidi uero & sicci promptus est sensus à pueris, cito tamen desinit ac senescit. *Signa capitis uaria* De capite idem author. paruum caput haud boni cerebri signum. Magnum uero non semper bonum, tamen ex indicijs si corpori reliquo respondeat, si neruosum & uegetum, si acutos habet oculos ac prompte contuentes. Contraria his imbecillum significant. *De moribus capitis* Aristoteles uero in proble. contra sentire uidetur. Dicit enim homines proportione corporis minore esse capite quàm cætera animalia. Et inter eos illum qui minori est, prudentiorem esse. Caput acutum,

acutum, more pyramidis, robur ostendit. Ad eius morbos nūc ueniam. Celsus ait, in capite nascitur fluxus capilli uel proprio morbo uel ex altero. Porrigo ubi inter pilos quædā quasi squamulæ surgunt, quandoq; exulcerato loco, quandoq; sine rubore, tetro odore, quem morbum quidam uocari dicunt græce λεπίδες. Alius morbus qui à græcis item dicitur Sycosis, σύκωσις, à fici similitudine quando caro excrescit. ἄχωρες Achores ulcera fœtida. Area ubi mortua summa pellicula pili primum extenuantur, deinde decidunt, cutem densam & pinguem glabram facit. Alopecia uero sub qualibet figura dilatatur. Ophis à serpentis similitudine, incipit ab occipitio, duum digitorum latitudinē non excedit. Ad aures duobus capitibus serpit, & ad frontem. Illud uitium in omni ætate, hoc infantibus: illud nunquā sine curatione, hoc persæpe finitur. Galenus ait, in capite Phthiriasis uel etiam in toto corpore ex uehementi humiditate generatur in profunda cute non summa, ubi & Pityriasis. Medentur huic unguenta desiccantia & Laurinum, uinum quoq; crassum, & bibere libentius q̄ edere. Idem capitis dolorem ex uarijs ponit causis, ex humorum intemperātia, uel aggestione, per quam interdum meatuum uia intercludatur, aut ob debilitatem si in quadam eius parte spiritus inflatio fiat. Vehementissimus fit ex caliditate, mediocris siccitate, nullus ex humore. Dolor igitur cum grauedine aggestionem significat, Cum morsu uaporum aut humorum acuitatem, Cum pulsu tumorem, sine pulsu & grauedine inflationem spiritus. Dolor summa cute adfectam summam membranam ostēdit, profundus interiorem membranam: quibus intra caluam dolor est, his ad radices oculorum morbus, propterea quod tunicæ oculorum ex cerebri membranis initium habent. Est & dolor inueteratus uix delebilis, qui cephalea uocatur, cum luce motuq; omni offenditur. Est & quem hemicraneam appellant in medio capite, statis quidem temporibus ex humoris uel uaporis frigidi aut calidi influxu proueniēs. Quidā uero summa caluaria, nonnulli circa tempora dolent, quos omnis iubet Galenus sanguine per uenas misso leuari humoribus. Syriasis morbus puerorum, inflammatio circa cerebrum, unde sequitur sincipitis & oculorum incuruitas cum pallore & siccitate corporis. Celsus item multa & uaria tubercula in capite nasci dicit, Melicerides, Atheromata, Steatomata. Prima melli, secunda messi, tertia adipi similia, ut ex etymo græco apparet. Aetius quoq; lib. III. Quemadmodum quædam plantæ paruo, quædam uero nimio humore siccantur: Sic crinibus humoris penuria phalacris contingit, abundantia uero mochtheria, alopecia, & ophiasis: nulla alia inter se differentia, nisi quod hæc serpenti, illa uulpi sit propior specie coloris. Ex colore igitur morbi iudicanda humoris qualitas, qui plærunq; pituita aut atra bilis est: quapropter prius hæc purganda, deinde loci cura adhibēda. Sunt illi quoq; capitis morbi, tussis, grauedo, pituita, catarrus: distillationes omnes ex humore nimio. Pituita siue grauedo per nares humor, græce coriza. Catarrus per fauces, quādo læsæ sunt asperitate arteriarum. Ex humore congesto tussis prouenit, græce βράγχος. Morbus quidē arteriarum est, nec solum è capite, sed quandoq; ex uehementi conatu uocis, quandoq; autem ex aere frigido, interdum & ex calore febris. Inueterata difficile tollitur. In qua iubet Alexander eductionem fieri calculorum. Paulus Aegineta in missione sanguinis illos deduci se dicit uidisse. Distillat enim humor ex capite, interdum in nares, quod leue est: interdum in fauces, quod peius: interdum etiam in pulmonem, quod pessimum, ut ait Celsus. Capitis dolori Diocles origani simul & hyssopi decocti gargarizatione iubet occurri: quod si fiat singulis mensibus, & caput & pectus sanum seruabitur, succus etiam cauliū & hederæ naribus, temporibusq; illitus proderit. Galenus si ex frigida causa, calidorum fomentis, tum laurino cæterisq; oleis calidis oblini præcipit. Si autem ex calida causa quæ est omnium potentissima, frigidis curandum. Erasistratus si calido capiti sit in sole ambulandū, monet spongiam latam aqua humentem supra uerticem poni. Plinius ambulationem capitis dolori, sicut & phthisi nauigationem, stomacho uectationem maxime prodesse ait.

De morbis capitis · *Fluxus capilli* · *Porrigo* · *Sycosis* · *Achores* · *Area* · *Alopecia* · *Ophis* · *Phthiriasis* · *Dolor capitis* · *Cephalea* · *Hemicranea* · *Syriasis* · *Melicerides* · *Atheromata* · *Steatomata* · *Phalacris* · *Mochtheria* · *Alopecia* · *Ophiasis* · *Tussis* · *Grauedo* · *Pituita* · *Catarrus* · *Distillationes* · *Coriza*

OCVLI

SEQVVNTVR oculi, in quibus pulcherrimū naturæ opus licet aspicere. Alcyonus Crotoniata physicus, qui primus exectionē aggredi ausus est, & Callisthenes Aristotelis auditor, ac Herophilus, postremo Aetius qui ante se medicorum dicta coniunxit, multa & uaria in hoc genere in lucē protulere. Duas esse angustas semitas, quà nerui à cerebri sede in qua est sita potestas animæ, ad oculorum utranq; cauernam tanquam ex uno principio diuersis flexibus deriuarēt. Idq;

Oculi

Palpebræ
Genæ
Anguli
Conchum
Iris
Morbi oculorum.
Sclerophthalmia
Xerophthalmia
Hyposphalma.
Hypospathismus
Trichiasis
Gramiæ
Chemosis
Pterygium
Atherom.
Meliceerides
Steatoma.
Trachoma
Crethe
Chalazia
Sycosis
Lagophthalmia
Ectropia
Synchysis
Lithiasis
Ptilosis
Emphysma
Psorophthalmia
Apoptosis
Diabrosis
Distochiasis
Phthiriasis
Pityriasis
In angulis
Aegilops
Anchilops
Encanthis
Rhydes
Bothrium
Cœloma
Argemon
Sugillata
Epicauma
Carcinoma
Hypopyos
Leucomata
Nephelion

ex eo intelligi quod alter sine altero moueri nequeat. Oculi uero continentiam, quatuor tunicis disparili soliditate tribus quoque humoribus, postremo palpebris munitam notauerũt. Prima tunica reticulata appellata ex neruo uisiuo ducta. Altera quæ uua dicitur acini similitudine tenui membrana in medio pupillæ, Tertia post has cornea nominata crassiore membrana. Quarta quæ omnes tegit alba est, ex osse capitis quod uocant pericranion ducta. Humorem primum & uitreum dicunt, quod & similitudine & materia uitro conflato sit similis, tunica circundatum reticulata. Alterum post hunc crystallinum ob claritatem, qui pupillæ prætenditur. Tertium ouatum quod oui albugini comparetur extra apparens. Igitur ex omnibus his crystallinus tantum lucem præbet. Reliqui duo humores ad illum tuendũ positi sunt. Palpebras autem ut alterum extra munimentum contra noxia natura cõstituit. hæ scissæ non coeunt. Inferiores appellantur genæ. Anguli quoque, alter ex parte nasi maior, alter minor appellatur: hos græci κάνθους uocant. Oculi cauum κόγχον appellant. Iris circa pupillam. Aristot. in lib. de animali. ait oculos nigros ex ingẽti humiditate prouenire. copia enim nigri humidum facit. Nec tamen longe aspiciunt, sicuti in mari apparet glaucum ipsius uisibile. Minime uero profundum terminatum nigrum & ceruleum apparet. Minus aũt aqueũ. Morbos eorum penè innumerabiles ex Aetij, Oribasij, Pauli, Celsi commentarijs breuiter adnotaui. Ophthalmia, Sclerophthalmia quando præ duritie palpebræ uix è somno aperiuntur, sordesque in angulis subsiccæ remanent, oculique propterea subrufi. Xerophthalmia pruritus oculorũ sine reumate à siccitate dicta. Hyposphalma ruptio uenæ ex ictu & plaga plerũque procedens, ἀπὸ τῷ σφάττειν. Hypospathismus cũ reuma multũ & calidũ per oculos fertur, ac propterea uultus ruber apparet. Trichiasis eruptio pilorũ præter naturã in ordine palpebræ ex reumate procedens. Gramias oculorum Pli. appellat, quas Nonius pituitã oculorũ dicit esse, unde gramiosi oculi. Chemosis χήμωσις, quando ex tumore uehemẽti utræque palpebræ conuertuntur, ut uix liceat conniuere, & album supra nigrũ attollitur ac rubescit: utilis huic missio sanguinis. Pterygium membranula neruosa oriens sub angulo, quæ ita augescit, ut quandoque pupillam operiat, si magna & inueterata sit, chirurgica eget manu: si mediocris, tantum collyrijs. Palpebrarum uitia quæ extra apparent: Atheromata, Melicerides, Steatomata, quæ etiam inter capitis uitia dicta sunt. Intra uero palpebras, Trachoma asperitas palpebrarum. Crethe κριθὴ tuberculum quod nascitur in palpebra super pilorum loco hordei similitudine, unde nomen sumpsit, uulgoque hordeolũ appellatur. Chalaziũ siue Chalazia morbus crethe non absimilis, quando tuberculum album grandinis modo, unde nomen trahit, innascitur. Sycosis σύκωσις palpebrarum extensio rigida. Lagophthalmia, quando contractis supra palpebris, apertis dormitur oculis more leporis. Ectropia uero contrarius huic morbus, quando palpebræ deorsum conuersæ. Synchysis oculi cõfusio ob plagam aliquam ex qua pupilla turbatur. Lithiasis in conuersis palpebris alba & aspera. Ptilosis πτίλωσις, cum pili superioris palpebræ conuertuntur, pupillamque impediunt: uel cum decidunt, uel ordine duplici supernascuntur ex crassitudine palpebrarum. Emphysma siue Symphysis tumor & inflatio palpebrarum. Psorophthalmia pruritus palpebrarum. Apoptosis cum pili palpebrarum decidunt. Sunt & illa palpebrarum etiam uitia. Diabrosis, Distochiasis, Phthiriasis, Pytiriasis. In angulis uero hi memorantur morbi. Aegilops abscessus in maiore angulo curatu difficilis, antequam rumpatur ἀγχίλωψ Anchilops appellatur. Encãthis caro in angulo maiore excrescens, quandoque dolorẽ adferens. canibus hic frequenter, & inter homines nautis. Rhydes oculi dicuntur, quando exulceratione uel Pterygio uel Encanthide tunc adfecti lachrymas emittunt, ἀπὸ τῷ ῥεῖν, id est, à fluendo dicti. Vlcera præterea in tunicis. & primum in Cornea Bothrium, ulcus curuum & angustum: Latius uero quàm hoc & minus profundum cœloma κοίλωμα. Argemon autẽ cum Iris albescit intus. ὑπώπιον, quando ex plaga tenui uenis fractis, sanguis suffunditur toto oculo, deinde nigrescit. Plinius sugillata appellat. Epicauma ulcus sordidum & impurum: ex cuius purgatione humida quæ sunt intus effluunt. Carcinoma abscessus in Cornea difficilis curatu. Hypopyos item in Cornea, quandoque profundum, quandoque summum ungui simile. Ideo morbum hunc quidam ὄνυχα appellant. Leucomata λευκώματα maculæ in oculis profundæ. Leuiores Nephelion & maculæ & ulæ dicuntur. Phlictæna φλυκταίνα ulcus in eadem parte. Oriuntur item in Tunica quæ Vuæ cognomentum habent: Proptosis πρόπτωσις ulcus Vuæ ex humore aut scissura Corneæ causam ducens. quæ parua adhuc & similis musculi capitis Myocephalon

phalon dicitur. Aucta uero & similis Vuæ Staphiloma appellatur. Cum autem eò peruene- *Staphiloma*
rit ut palpebras feriat, mola. Si denique duritie callucrit Chlamys nominabitur. Phthisis *Chlamys*
quando pupilla angustior seu latior ex aliquo capitis morbo fit: ex quo uisa apparēt esse ma- *Phthisis*
iora quàm sint. Circa crystallinum humorem solēt hæc euenire: Glaucoma & Hypochyma, *Glaucoma*
quæ idem antiqui esse putauere, ut Rufus medicus testatur: Posteri uero Glaucoma morbū
existimauerunt crystallini humoris mutati in glaucum colorem: Hypochyma uero humo- *Hypochy*
rem concretum circa pupillam in medio corneæ & crystallini lucem impedientem. Sunt au *mata*
tem Glaucomata incurabilia: at Hypochymata plæraq; curantur. Amaurosis ἀμαύρωσις ob *Amaurosis*
turatio nerui uisiui incolumi pupilla. Hoc sanè uidendi impedimentum citra dolorem ali-
quem uenit. Amblyopia eadem ferè cum Amaurosi. Ecpiesmus dicitur ἀπὸ τοῦ πιέζειν, quan- *Amblyopia*
do ita premuntur oculi, ut exerti perseuerent, & plus iusto patentes sint, uti contingit athle- *Ecpiesmus*
tis in certamine compressis. Myopiasis ex ipsa genitura est. Myopes dicuntur, quando pro- *Myopes*
pius admota respiciunt, paulo remota nequaquā. Incurabilis sanè morbus ob uisiui spiritus
debilitatem: his contraria patiuntur senes, cum remota facilius aspiciant. Strabones nos: græ *Strabones*
ci Strabismos: obliquus aspectus, corrigitur in infantibus, si lucernam ab fronte non ab la-
tere adspiciant. Drimiasis quando pupilla latior naturali apparet, & uisa minora ueris uiden *Drimiasis*
tur. Coclites monoculi sunt, unde cauillus Plautinus in eum qui altero captus oculo fuerat, *Coclites*
de coclitum genere ipsum appellauit. Nuscitiosi ut ait Festus, plus uident uesperi quàm me- *Nuscitiosi*
ridie, nec cognoscere possunt nisi quod ad oculos admouent. Hic idem ferè morbus cum
Myopiasi: quapropter satis putauerim corruptum uocabulum anetymum delēdo, græcum
potius sequi & Muscitiosi scribendum. Aethiopes statim à genesi frontem stigmate notant, *Aethiopum*
ut capitis & oculorum humor apud eos peculiaris hoc pacto exiccetur, ut tradit Aetius. *mos*
Aristoteles de animalibus ait, Glauciores oculi propter humoris paruitatem interdiu me-
lius cernunt. Nigriores noctu ob debilitatem, quod minus à uisibilibus & luce mouentur.
Igitur hi Nyctilopes dicuntur, & iuuenes frequentius ob nimium humorem. Copia enim *Nyctilopes*
humoris, ut supra dixi, nigrum reddit. Leucoma uero oculis glaucioribus & siccioribus ue- *Leucoma*
nit: Quapropter magis senescentium humoribus. Item dicit oculos in situ modico signum *Physiogno*
esse optimorum uirorum. in recessu autem cauo improborum. Qui minimum cōniuent im- *mia oculorū.*
pudentes, qui multum inconstantes. Homo tantum inter animalia uarijs oculis. Præterea ut *Oculi in ho*
cauda leonibus, aures equis: sic oculi hominibus animi sunt maxima indicia. Sunt & illa ocu *minibus ani*
lorum epitheta, torui, obliqui, limi, peti. Ocularibus uitreis adiumento uisus usos fuisse an- *mi indicia*
tiquos sicuti nos, nusquam reperio. uerisimile tamen est, quum & illis sensus per ætatem defi- *Oculorum*
cerent. Plinius libro vij. Præmoritur inquit uisus auditusq; in homine. Est hodie Camerini *remedia*
familia quædam quæ oculorum morbos omnis curat, singulari quadam naturæ dote uerius
quàm disciplinæ studio: uirtutem hanc paterfamilias filio natu maiori per manus tradit. O-
culos ex omnibus minimum attrectari iubet Galenus: si leuis morbi sit causa, tantum noxia
subtrahenda, quæ quatuor sunt, Fumus, sol, lectio, uinum immodicum. Aqua prius tepida,
deinde frigida diluendi: & si oporteat, lacte & oleo roseaceo liniendi: si altior incubuerit cau
sa, quæcunq; illa sit, maxime hoc remedium proderit in cōmentarijs Cæs. Augusti repertū.
Piper & crocum teres diligenter cum uino æque ac succo fœniculi: quibus mellis attici mo-
dicum simul & fellis uituli seu uulturis addito: deinde hoc collyrium in pyxide reponito, ad
omnes oculorum morbos utitor. Aciem quoque restituit teste Plinio aquilæ fel cum myr-
rha & nitro simul tritum. Item passerini oui album cum melle attico. Cinis denique hirun-
dinis impositus.

NARES.

De NARIBVS uero quæ iuxta sequunt̄ Galenus sic ait. Quod Diaphragma *Diaphragma*
diuidit nares, altera pars in ora descendit & attrahit spiritum: Altera sursum re
cta tendit ad uentriculos anterioris cerebri partis, unde & cerebri ipsius excre
menta purgantur. Itaq; olfactus impeditur non tam ob nasi poros obstructos,
quàm ob intemperiem ipsorum cerebri uentriculorū: aut humorem in eis ad-
gestum. Sternutamenta hinc quoq; procedūt, quod uentriculo ipso spiritu inflato ob frigus
calore resoluitur, crepitumq; emittit, quod angusta uia dimissum ui subita abrumpitur. Na-
rium morbus Polypus teste Paulo, ex eius animalis similitudine: ut ille acetabulis inuadit *Polypus.*
uenantes, sic iste nares occupat usq; ad sermonis & anhelitus impedimentum. Ponitur inter

Ozæna carcinomata penè incurabilia. Ozæna ulcus item narium altitudine usque ad Isthmiam, pro-
Nasones hibens odorem. Ex nasi quoque forma Nasones, Simones, Aquilini appellati. Ad iudicium
Simones quoque pars hæc traducitur. Nam & stili nasus Plinio, & Rhinocerotis nasus Martiali: & na-
Aquilini sutos homines, & emunctæ naris dicimus iudicij seuerioris, quod purgatis naribus magis
olfacimus. Nepetæ succus naribus supino infusus, sanguinem elicit. Stillationem narium ex
humore reprimit, ac sternutamentum facit Ocimi semen tritũ naribus immissum. Itẽ porri
capitati folia cõmanducata. Item oleum calidum si naribus immittitur eunti dormitum.

AVRES

AVRES secundum Aristotelem totæ ex cartilagine & carne constant. Interior
pars cocleæ anfractui similis. Hinc ad cerebrum tractus & oris palatum per-
tinet: ac uena de cerebro descẽdit eidem. Morbi uero his Aetio & Galeno au-
thoribus, eueniunt partim ob frigus uel ob cutis tumorem uel sonitum altius
neruum penetrantem, maxime uero inflatio spiritus exitu prohibiti dolorem
parit: qui cum grauedine fit, in causa pituita erit & crassus humor. Fiunt & intus soni quan-
Otalgia doque ob eandem causam. Otalgia appellatur earũ morbus. Cophosis surditas. Dyscoia cum
Cophosis difficultate auditus. hos surdastros, illos surdos dicimus. Qui ex genesi aut inueterati, diffi-
Dyscoia cile tolluntur. Parotides quoque his locis nascuntur ex capitis humore huc descendente &
Parotides aggesto. Sunt & quandoque sine tumore, quibus occurritur per cucurbitas & frequentes
Thlasis Pyrias. Est & Thlasis aurium etiam morbus. Auribus magnis stultitiam Physiognomi-
Aures magnæ stultorum zat Aristoteles.

OS, DENTES, LINGVA, FACIES

Labeones OS in primis munitur labris & dentibus. Hinc Labeones, & Dentati, qui cum
Dentati his nascuntur, ut Curio Dentato cõtigit. Dati sunt homini à natura, ut tradit
Aristoteles, cibi sermonisque gratia: quibusdam uero animalibus pro armis, ut
qui serratos habent & exertos. Homini commode instituti. Primi acuti ut se-
cent, maxillares lati ut molant: Medij uero qui uocantur canini, qui amborum
naturam seruent. Infanti circa VII. mensem nascuntur tres, quo tempore inflammantur gin-
giuæ, quas oportet digito iugiter tenuare. Priores quod celerius nascantur pueris decidunt
Genuini & renascuntur. Vltimi qui genuini appellantur, xx. anno prodeũt, à nonnullis senescentibus
iam. Hæc Aristot. Pollux uero ait, Dentes xxxij. numero solere esse. Frequentes uitæ longio-
Pyrrhi dentes monstrosi. ris indicium solere monstrare. Pyrrhum insuper regem Epirotarũ dentes habuisse uno tan-
tum osse continuo, lineis summis in figuram dentium distincto. Idem cõtigisse & Euripheo
Cirenæo. Sed & Mestori Cyprio patri Nicoclis regis, ad quem Athenæus sophista scripsit
protrepticos, natus est filius Timarchus, qui ut scribit Aristoteles, duorum ordinum dentes
utrinque habuisse fertur. Galenus omnino ait dentes pati ex nutrimenti eis præbiti siue copia
siue penuria. Hæc sicciores & tenuiores facit. Illa tumidiores gingiuas reddit: quæ uti solent
cætera superflua, euacuatione curabuntur. At tenuitatis nullum remedium, quod in senibus
Parulis accidit. Parulis παρουλίς, tumor ipse gingiuarum dicitur. Cui nisi per pharmaca occurratur
Epulis in pus ueniunt. Epulis ἐπουλίς item tumor iuxta dentem genuinum, quandoque cum febre &
dolore uehemente, adeo ut hiare prohibeat. Aristot in problem. ait dentes magis frigida, car-
nem uero calida sentire. Præterea dentium stupori portulacam cum sale mederi. Plin. uero
eorum doloribus acetum calidum in ore retentũ, ad candorem quoque facere testam marinæ
conchilij sale plenam atque combustam. Mart. Anienis aquam dentes & ebur albos facere
Lingua testatur. Lingua hominibus gustus sermonisque gratia data. lingula uero siue γλωσσίς à natu-
Lingula ra constituta, ut arteriam quæ à cibo infestatur operiret. Eam habent tantũ uiuipera, quibus
pulmo, & cutis pilo intecta. Quibus uero cortex ac penna operimẽtum: guttur uice linguæ
contrahitur & deducitur. Linguam uero alia retinent intus ut formicæ, alia foris ut muscæ
aculeum. Tabanis acutissima, conchis uero mordax. Hæc Aristot. Aetius uero commemo-
Batrachus rat Batrachum tumorem uocari sub lingua maxime pueros infestantem. Ancyloglossi ἀγκυ-
Ancyloglossi λόγλωσσοι ex ipsa genesi nascuntur, cum membrana opponitur linguæ inferius. Ex morbo fit
quando ulcere præcedente dura macula lingua subsidet. tales male pronunciant. Ideo à qui-
Mogilali busdam Mogilali μογιλάλοι appellati, manu chirurgi curantur. Muti item & surdi teste
Aphthæ Plinio. Aphthæ ulcera etiam in ore summo, infantibus plerunque peculiaria uitio lactis quo
nutriuntur

nutriuntur calido humore corrupti. Oriuntur & ætate perfectis, quando humoribus eò calidis concurrentibus tumescunt ora aspectu sanguineo. Denique facies ipsa, quæ ad contemplandum cœlum, rerum omnium conditorem erecta hominibus tantum data est, uarijs infestatur morbis. Quem uocant ἴονθον, nos teste Celso uarios dicimus. Tumor est paruus & durus in facie ex humore crasso & calido, curatur per pharmaca mollientia. Fiunt & Ephelides ἐφήλιδες seu stigmata, non enim altius penetrant. Celsus scribit quod in facie ueniunt uarij, lenticulæ, ephelides, quæ curari ineptæ sunt, cum uulgo notæ sint. Verrucæ tumores in uultu, græci μυρμηκίας. hos Festus sicut & hodie uulgus Cossos appellat. Fiunt quoque τραχύτητας ex humore, ex capite pityria adfecto. Serpuntque usque ad ceruicem, quandoque dolorem adferentes, & pruritum, ut ait Aetius. Scribunt Hippocrates & Celsus, Qui faciem diu pallidam aut liuidam gerunt, uel capite uel uiscerum aliquo laborant.

Facies morbi — *Varij ἴονθος* — *Ephelides seu Stigmata* — *Lenticulæ* — *Verrucæ seu Myrmeciæ* — *Facies pallida*

GVTTVR, FAVCES

GVTTVRIS utrinque fauces sphrangitides. Alteræ sursum procedentes ultra aures Cariatides dicuntur. Glandulæ item positæ in ipsis ceruicibus quæ interdum cum dolore intumescunt. Deinde duo itinera incipiunt: Alterū asperam arteriam nominant: alterum stomachum. Arteria exterior ad pulmonem, Stomachus interior ad nutrimentum: illa spiritum, hæc cibum recipit. Ipsa autem arteria dura & cartilaginosa in pectore adsurgit: cæteris partibus resedit. Constat & articulis quibusdam compositis ad imaginem earum uertebrarum quæ in spina sunt. Ita tamen ut ex parte exteriore aspera, & interiore stomachi modo leuis sit, eaque descendēs ad præcordia. Iugulum ipsum recuruum inter ossa mollissima, altero sursum, altero deorsum capite in exiguo sinu pectoralis ossis resedit: Et cum lato osse scapularum, infra caput eius neruis & cartilagini connectitur. Faucibus quoque morbi ueniunt, Qui omnes in difficultate spirandi consistunt. Dum modice est, neque ex toto strangulat, δύσπνοια dyspnoia. Cum uehemēter ἆσθμα Asthma. Cum uero id accessit, ut nisi recta ceruice spiritus trahatur: ὀρθόπνοια Orthopnoia. Hæc Celsus. Sed & alij quoque, & gutturis & faucium à Paulo Aetio ac Celso traduntur authoribus Anginæ. Cuius tria genera, Synanche, Cynanche, Parasynanche. Præterea Paristhmia, Vua. Tonsillæ, Struma, Dracōtium, Cion, Aneurysma, Broncocele. Anginam teste Celso græci συνάγχην synanchen uocant: morbum in faucibus acutum, quando nec tumor, nec rubor ullus apparet, sed & corpus aridum, uix spiritus trahitur. Quādo uero lingua fauces que cum rubore transeunt, uox nihil significat, cynanche κυνάγχη. Vbi autem tantum rubor & tumor est, nec cætera, Parasynanche παρασυνάγχη. Aretæus medicus dicit his morbis causas esse plures. Frigus aut plagam seu frigidas potiones. Archigenes occultam dicit Synanches causam, in quosdam descendentem neruos uim respirandi iugulantes. Paristhmia quando loca gulæ angusta præcluduntur, aut potione nimia uini aut haustu subitò alicuius alterius rei, maxime acorem habentis, unde uehemens & subitus dolor. Vua, ut est author Galenus, similis Acino in summo gargarismi proueniens. Est & quem uocant Cion siue cionida, tumor item in gutture. Quādo enim aut ex ieiunio adeo tenuatur ut lori modo sit flexibilis: tunc chirurgia auferre iubet Leonidas medicus. Aetius de utroque morbo sic ait. Excrescens caro in faucibus, ex rheumate uocem impediens, prælonga & tenuis, cion à columnæ similitudine. Pinguior uero tum profundior ac rotunda, Vua ab acini dicitur figura: quæ si catholicis non curantur remedijs, id est, sanguinis missione & purgationibus, ad chirurgiam recurrendū. Aneurysma ἀνεύρυσμα tumor est arteriæ præclusæ, ut ait Galenus, è sanguine & spiritu causam trahens. Fit autem cum uulnerata arteria pellis nequaquam superinducitur, sed serpit iterum materia ac redit eòdem. Strumæ tumores in gutture ueluti glandulæ, quas græci ἀδένας uocant, uulgo Scrophulas. nec discrepant à græco uocabulo, cum illi χοιράδας etiam uocent. nonnulli tamen χοιράδας eas dicunt, quas Tonsillas Plinius uocat: est enim caro durata circa guttur, & alas, & inguina. nominis etymum ἀπὸ τῶν χοιράδων, quæ petræ scopulosæ in mari dicuntur, uel à porcis quod huiusmodi morbo infestentur. Fiunt enim duo pluráue quælibet sua inclusa pellicula, sicuti stromata uel atheromata. Quandoque chirurgica egent manu. Broncocele, tumor est ceruicis inter cutem & asperam arteriā: quando hebes caro melli api ue similis cluditur, ut ait Celsus. Dracontium morbus apud Indos & Aegyptios in membris musculosis proueniēs, uidelicet gutture, brachijs, coxis, cruribus.

Sphrangitides — *Cariatides* — *Iugulum* — *Dyspnoia* — *Asthma* — *Orthopnoia* — *Angina* — *Synanche* — *Cynanche* — *Parasynāche* — *Paristhmia* — *Vua* — *Cion* — *Aneurysma* — *Struma* — *Scrophula* — *Tonsilla* — *Broncocele* — *Dracontium*

Soranus medicus — Spina

Soranus medicus hoc ex animali quodam simili inter cutem innato dicit procedere: Paulus animal esse negat: Nos Alatri inter Hernicos hodie malum hoc frequens cognouimus. Ducunturque pro remedio noctibus per urbem irrequieti, crepitantibus simul æreis uasibus, præsertim initio morbi. Spinam teste Plinio è faucibus ejicies, si nudis in aqua pedibus consistes.

CERVIX.

Spondyli — Epistrophe — Axis — Atlas — Tenontes — Morbi — Tetanum — Opistoton — Emprostoton — Pelops medicus — Spasmus — Difficultas anhelitus

ERVIX siue collum, quod græci τράχηλον ἢ αὐχένα dicunt, medium inter humeros & caput, nodos seu uertebras habet septem, quos illi spondylos, Homerus astragalos appellat. Primus Capiti proximus Epistrophe. Hippocrates Dentem uocat. Duas habet iuxta caput probolas eminentes, quas cornices appellant. Secundus Axis à mobilitate dictus. Duas probolas habet, altera primum, tertium altera attingit nodum. Vltimus ex omnibus Atlas spatulis proximus, quod baiuli modo ac turbinis onera sustineat. Sustinetur præterea collum neruis, quos à robore & firmitate Galenus & Pollux τένοντας, id est, tenontas appellant. Morbi deinde ipsius Tetanon, Opistoton, Emprostoton, unus tamen morbus. Spasmus quidem est concreto ferè toto corpore è frigido humore, maxime circa spinam musculorum, adeò quod flecti nequeat. Quandoque ex anteriore corporis parte, uocaturque Emprostoton, quandoque è posteriore, diciturque Opistoton. Interdum recto corpore, uocaturque Tetanon. Hæc Paulus. Pelops uero græcus author Spasmum, id est tensionem hoc malum appellat, & Syntomen musculorum ac neruorum circa collum, causam dicit esse musculos crasso spiritu ac frigido refertos. Quapropter non humidam sed siccam pyriam: tum sicuti in spasmo euacuationem his mederi. Signa morbi, difficultatem anhelitus, motum arteriarum paruum ac tenuem, ruboremque in uultu, tum oculos tumidos, urinam ferè aqueam uel sanguineam.

THORAX ET EIVS PARTES

Thorax — Clides — Olmos — Spina — Costæ octonæ — Pleuretis dolor — Renū uitia — Diabetes — Calculus qui & Lithiasis — Empyema

EQVITVR thorax: Pars secunda corporis, quam ab initio proposui. Hic, ut ait Pollux, à ceruice usque ad coxas protenditur. Scapulæ quæ ceruici continuāt. Os latum Scapularum utrinque tendit. Græci κλεῖδες & ὄλμον uocant. Scapulas uero ipsas ὠμοπλάτας. Postea sequuntur humeri, dorsum, renes, tergū, lumbus, spina quæ renes diuidit medios. Humeris iuncta brachia, sub brachijs alæ, sub alis latera, sub lateribus succinctum, quod ὑπόζωμα uocant. Nunc singulas resumā partes. Dorsum ponè pectus. Cuius partes scapulæ & spina, infráque è regione uentris lumbi, communesque partis inferioris, & superioris costæ octonæ. Nā de hominibus gentis Turditanæ, quos septenis costis ferunt gigni: nullus idoneus est author. Spina dorsi cartilaginea est, principium & ipsa ossium sicuti cor uenarum. Nam à spina ossa continuāt, ubi nodi seu uertebræ neruis colligantur, quæ sunt numero decem & septem. A quibus costæ duodecim utrinque exeunt. has πλευράς uocant, quarum aliquæ pectori iunguntur, aliquæ circa thoraca desinunt. Quæ pectori iunguntur octo. Harum quædam legitimæ, quæ magnæ sunt: quædam spuriæ dictæ, paruæ, ac pectori propinquiores. Hinc dolor pleuretis, id est, lateritius, cum febre plærunque & tussi ac anhelitus difficultate: interdū etiam sine febre, ut Paulus scribit. Renum uitia διαβήτης diabetes, ut Aetius tradit. Inueteratus hic morbus ex humore prauo congesto maximam inducit sitim. Potoque ob debilitatem statim urina emittitur, uocaturque diabetes, quod speciem Siphonis præ se ferat. Aretæus addit & uisceribus eos ardere, nec diu uiuere. Curantur humoris praui euacuatione. Fit & calculus in renibus, in pueris præsertim defectu concoctionis. qui morbus & uesicæ accidit, uocaturque lithiasis. Thorax quoque laborat doloribus, quæ thoracis appellantur, est & eius morbus Empyema ἐμπύημα, qui per uacua thoracis seu succinctum uertitur, procedens uel ex sanguine commaculato uel alicuius uisceris ulcere. Hinc statim phthisis solet sequi. Signa, grauitas thoracis, tussis breuis & sicca doloribus admixta, ut author Paulus. Pectori iunctæ, Mammæ tantum hominibus & uespertilioni, ut ait Clearchus Solensis.

Viscera,

VISCERA, INTESTINA

INTERIORA aut uiſceribus,aut inteſtinis continentur. Viſcera ſunt cor,ce-
rebrum,pulmo,ſtomachus,lien, hepar. Inteſtina ex ſtomacho pendent, orbi-
busq́ implicitis excrementa excipiunt ac reddunt. Nunc uiſcera conſiderabi-
mus. Quorum præſtantiſſimum Cor, principium ſanguinis & uenarum,præ- *Cor uiſcerum*
ſertim Magnæ & Ahortæ. Hoc membrũ ex omnibus minimũ adficiť, utpote *præſtantiſſi-*
quod alijs deficientibus ſalutẽ & opem ſubminiſtrat,ſitũ in ſiniſtra parte quod hæc frigidior *mum*
dextra,caloréque ipſius foueri ſit neceſſe. Reliquis animalibus in medio pectore.In piſcibus
mucro turbinis caput ſpectat.Eius diſcrimina,amplitudo,exiguitas, durities, mollities: he-
betibus ſenſibus durũ: ingenioſis mollius:timidis magnũ quod calorẽ proportione non ha-
beant.At parũ caloris in magno conceptaculo exoleſcit, ex quo ſanguis frigidior fit. cor ma-
gnũ ꝓportione lepori,ceruo,muri,hyenæ.aſino,pantheræ,muſtelæ,reliquisq́ timidis. Vni-
omnino homini ſalit propter adſectus,tum iugiter pulſat.Hæc Ariſt. Galenus ait cordis ca- *Cordis calidi*
lidi ſigna,reſpirationes,& motus arteriarũ magnitudo ac denſitas. Præterea audacia & in re- *ſigna*
bus gerendis promptitudo,pectus latũ,ingens thorax, deniq; toto corpore calor:contraria *Præcordia*
his ſigna frigidi. Circa cor præcordia ſunt, græce φρένες ἀπὸ τοῦ φρονεῖν. i.ſapere. Hæc pars cor
ac pulmonẽ diſcriminat,ut Ariſtot.Celſus ait, Sub corde & pulmone tranſuerſum ex ualida
membrana ſeptũ eſt,quod Diaphragma græci appellant:hoc à ꝓcordijs uterũ diducit, eſt'q; *Diaphragma*
neruoſum,multis eò uenis diſcurrentibus. In parte igiť præcordiorũ titillatio fit ob pellis te- *Titillatio*
nuitatẽ, quibus telo transfixis uiſus eſt quãdoq; aliquis ridendo mori, ut Ariſt.& Pli.autho-
res. Pulmo ſpirãdi officio delegať, hunc omnia terreſtria retinẽt. Piſces eius loco branchias *Pulmo*
habent,præter Balænas & Cetos ac omnia quæ reſiliunt,ut ſcribit Ariſtot. A Celſo fingitur
ſpongioſus,& ideo ſpiritus capax. Spinæ quoq; à tergo ungulæ bubulæ modo diuiſus iun-
giť. Paulus morbũ eius πνευμονίαν appellat, quando tumeſcit. plærũq; ex uehemẽti catarro, *Pneumonia*
uel aſthmate,uel pleuretide. Hos ſequiť difficultas anhelitus,febris,ſitis,& in ore rubor. Pul-
mo ſuillus & agninus,ut ait Paulus,pedẽ ex calceo læſum ſanat, uulpinus ſi liquefactus po-
tetur aſthmaticos. Marinus pulmo recens contuſus podagras. Hepar à dextera parte ſub *Hepar*
præcordijs, ab ipſo diaphragmate ſiue ſepto naſcens,intrinſecus cauũ,extrinſecus gibbum,
quod ꝓminet uẽtriculo reſidet,& in quatuor fibras diuidiť. Hoc ut ait Ariſtot.ſecundũ locũ
inter uiſcera obtinet. Sanguinis eſt poſt cor receptaculum. Hepaticos uocat Aetius ſicuti & *Hepatici*
ſtomaticos & cœliacos, qui citra tumorẽ adeò eo membro debilitanť, ut ex eo ſanguis per *Cœliaci*
uentrẽ effluat. Galenus ait ꝙ more ſplenis hepar etiã tumeſcit quandoq; & indurat, ex quo *Hepatis fri-*
ſitis ſequiť,& cibi inappetentia. Idẽ hepatis frigidi ſigna ponit anguſtiã uenarũ,pituitam,& *gidi ſigna*
ſanguinẽ cum toto corpore frigidiorẽ,niſi forte cor calcat. Contraria his calidi. Hepar apru-
gnum nuper exſiccatũ atq; contritũ ex uino facit ad ſerpentiũ morſus. Anthiæ ſiccũ epotũ
ad calculos. Canis rabioſi aſſatũ atq; manducatũ ad eius morſus. Lacertæ ore contritum ad
dentiũ dolores. Caprinũ itẽ aſſatũ ac oculis perfrictũ ad Nyctilopas. Fel ſub hepate apparet *Fel*
anguſto ore,fundo ampliore,cui peculiaris amaritudo. Volatilibus amarior q̃ quadrupedi-
bus. Calidior aũt ac ſiccior flauus q̃ pallidus,flauo itẽ uiolaceus. Hoc multa carent animalia.
Splen græce λίεν in ſiniſtra parte ex hepatis regione: eius ſubſtantia mollis ac tenuis,& hu- *Splen*
morẽ apta recipere craſſiorẽ. Nam & ſanguinis fæcẽ & partẽ trahit, & hunc humorẽ melan
choliã Galenus uocat. Hic ſanguinẽ per arteriã trahens ac tenuans ſeipſum nutrit. Eius natu
ra ſignis extrinſecus deprehendiť,ſi frigidus an calidus, ex patientia & impatientia frigoris,
ciborũ delectationibus & alijs. Celſus ait: Lien ſiniſtra non diaphragmati,ſed inteſtino in-
nixus natura mollis,paulum à regione coſtarũ in uterũ excedens, maxima parte ſub his con
ditur. Trahit ab hepate melancholicũ humorẽ,qui ſanguinis fæx exiſtimatur. Morbus eius
quando tumeſcit,primo cum dolore,deinde citra dolorẽ dureſcit:his os fœtidum, ulcera in
coxis. Intemperantius is cum uenerit curabiť,ſicuti aquæ morbus. Ariſt.de animalibus III.
ait, Quoties in lunæ excremento plus diuertitur q̃ calor eius uiſceris poſſit conficere,lienoſi *Lienoſi*
ſunt. Plinius uero homines in Cauno inſula pallido colore ac lienoſos appellat. Hinc liente- *Lienteria*
ria,leuitas inteſtinorum. Stomachus,ut ait Celſus,inteſtinorũ quidem principiũ,neruoſus à *Stomachus*
ſeptimæ ſpinæ uertebra incipit. Circa præcordia autem uentriculo connectiť pars quæ uo-
catur ſecũdum Pollucẽ, Os uentris ſub ſtomacho ſita iuxta pulmonem. Ariſtoteles pericar-
pion uocat. Hæc receptaculum cibi eſt inter lienem & iecur poſita. Stomachi frigidi ſigna

ſecundum Celſum pallor,macies,præcordiorum dolor,uomitus in ieiuno, dolor capitis:re-
medium,clara lectio,deinde deambulatio, adſidue ungi,& lauari, uinum frigidum tenueq́;
Hyptiaſmus bibere.Hyptiaſmus inter eius morbos,Qui,ut ait Galenus,eſt cõuerſio ſtomachi & Atonia
Atonia ex humore imperante.Ex quo non facile concoquit.Curatur pharmacis ſiccãtibus, Nauſea
Nauſea faſtidium ſtomachi dicitur ob prauum humorẽ circumſtantem . Hanc comitaĩ Anorexia,
Anorexia id eſt cibi inappetentia : pellitur olfactu aceti,tum alijs acutis odoribus. Bulimus βύλιμος,
Bulimus quem nos magnam famem interpretari poſſumus,cum ob famem ſtomachus deficit,paula-
timq́; adeo frigeſcit,ut partes extremæ deſtituantur. Curatur & hoc aceti aut panis à furno
Lygmus recentis olfactu,tum ſi extrema membrorũ aqua calida foueantur. Lygmus latine ſingultus
Stomachia fit ſtomacho ob ſaturitatẽ,uel quandoq; uacuitatem. Stomachia, id eſt ϛομαχία & σκελτῖαι
Strabone teſte, morbi quos Romanæ legiones in Arabia duce Aelio Gallo tempore Augu
Cardiacus ſti ſenſerunt. Meminit & Pli. li. xxv.ca.ij. Cardiacus morbus in ore uentris,quod græci an-
tiqui cardiam uocabant,accidit cum febre acuta,& motu arteriarum frequẽti & obſcuro:re-
creatur olfactu ſpongiæ,& flabelli uentilatione. Celſus ſic ait,Stomachum multa exagitant,
calor,inflammatio,exulceratio,pituita,bilis. In omnibus autẽ eius malis utenda exercitatio.
Sed uitiũ uulgatum ante omnia eſt reſolutio,quam græci Atoniam uocant, cum cibi nõ te-
nax eſt.his optimum balneum,lectiones, excitationesq́; ſuperioris partis:perfundi frigida,
Inteſtinorum & cibi frigidi qui nõ facile concoquanĩ.Deinceps Inteſtina dicenda, quæ ut diximus, è ſto-
ſex nomina macho pendent,initiumq́; trahunt.Nomina eorũ ſex,ab dextro latere duo,ieiunum,gracile,
Ieiunum totidem ab læuo,rectum,cæcum. Colon ieiunum dicitur, quod nunq̃ quod accipit conti-
Gracile net,ſed protinus in inferiores partes tranſmittit. Inde tenue inteſtinũ eſt renibus uehemẽter
Ab læuo implicitũ.Orbes uero eius per membranulas inferioribus conuertuntur,qui in dexteriorem
latere partẽ conuerſi,& è regione dexterioris coxæ finiti,ſuperiores tamen partes magis complẽt.
Rectum Deinde ad inteſtinũ cũ craſſiore altero tranſuerſo cõiunctũ. quod ab dextera parte incipiẽs
Cæcum in ſiniſteriorẽ peruiũ,ac longũ eſt in dexteriorẽ. Id ideo Cæcũ nominaĩ. At id quod peruiũ
Colon eſt,late fuſum atq; ſinuatũ,minus q̃ ſuperiora inteſtina neruoſum,ab utraq; huc atq; illuc uo-
lutum ſiniſtriores inferioresq́; partes tenet. Contingit iecur atq; uentriculũ, & deinde cum
quibuſdã membranulis ab ſiniſtro rene recuruatum in imo dirigatur,qua exeunt:ideoq́; ibi
Ileon rectũ inteſtinũ nominatur.Gracile inteſtinum Ileon,plenius Colon dicunt. Eſt enim Colon
Colon pars craſſioris inteſtini,ꝓpaginẽ habens,fertur ab dextro in ſiniſtrũ latus modo zonæ.Huic
dolores maximi,qui appellanĩ Colici,uel propter craſſum pituitoſumq́; humorem, tunicas
ipſius operientẽ ac ſpiritũ prohibentẽ:uel acutũ calidumq́: ante etiã tumorẽ inflammatio-
Ileus nemq́; ſpiritus utcunq; torqueĩ,ſæpéq; aditu intercluſo,excrementa per ora emittunĩ, Ileus
inteſtini gracilioris morbus eodẽ ferè effectu ἀπὸ τοῦ ἰλεῖν, id eſt uertere.Huic multa medenĩ.
Tum ſubitaneum illud,Pſellum ex aqua frigida epotum,ut Paulus.

VENTER

VENTER ipſe quem tertiam eſſe corporis partem diximus,inteſtinorũ excre-
mentorumq́; conceptaculum eſt. Huic ſumẽ ſeu abdomen adiungitur, cuius
Aqualiculus poſtremum Aqualiculus dicitur,ut placet Ariſtot. Huius morbi complures à
Paulo,Aetio,Galeno ac alijs memoranĩ. Cholera,Dyſenteria ſiue Tormina,
Tineſmus,Liẽteria,Cœliacus,Syntexis, Tormina, Vermina, Epneumatoſis,
Cholera Emphyſima,Fluxus,Igitur Cholera numero plurali,uentris turbatio facta & per inferna &
per uomitum ob cruditatem & prauos humores aggeſtos, Cholera uero numero ſingulari
Dyſenteria pro bile ponitur apud Lampridium tantum in Alexandro. Dyſenteria, ut tradit Archige-
nes,ulceratio arteriarum ac uiſcerum perſeuerans,ex cauſis extrinſecus,uidelicet frigoris, ca-
loris,potionis,cibíq; minime concocti aut acuti. Habet ſimilitudinẽ cum Tineſmo,qui uo-
luntas eſt inefficax excreandi,ſanguinis tantum aliquid emittens. Hunc morbum Celſus di-
Tormina cit Tormina à latinis appellari. Lienteria, ut ex argumento nominis apparet,interiorum le-
Lienteria uitas & liquatio eſt. Fit ſæpe præcedente Dyſenteria, quãdo cibus citra coctionem liquidus
Syntexis excreatur. Syntexis quando humoribus eò deſcendentibus ſimile quiddam flauæ bilis ex-
Cœliacus creatur. Generaĩ è febre urente omnem extrinſecus humorẽ. Cœliacus morbus item, cũ uen
Vermina tri liquida emittuntur gratia debilitatis. Si ab autumno in hyemem durauerit,uix curabilis.
Epneuma Cauſa morbi ſuperfluus,& alienus cibus, continua frigora, ſeu calores uehementes. Ver-
toſis mina uentris uiſcerum'que dolores. Epneumatoſis uentris inflatio,humoribus pituitoſis in
uapores.

uapores resolutis, ex mediocri calore. Nam ingẽs frigiditas haud omnino uaporem gignit,
quod nequaquam extenuat cibum aut resoluit: uehemens enim calor cibum digerit, medio-
cris in uapores cibum ex frigido humore conuertit. Aetius uero de his morbis sic scribit.
Epneumatosis seu Emphysima spiritus inflatio sub cute, quandoq; sub pelliculis & musculis *Emphysima*
congestus. Fit & in uentre, & intraneis, & in hydropico tympanitte. Occurritur pharmacis
diaphoreticis pinguium humorum. Fluxus uentris, de quo Celsus ait, Vno die fluere aluũ, *Fluxus uẽtris*
sæpe pro ualitudine est, atq; etiam pluribus dum febris absit, & intra septimum diem con-
quiescit. Purgatur enim corpus, & quod intus læsum erat utiliter effunditur: uerum si perse-
uerat, uomitu utendũ post cibũ. Item balneo ac frictionibus præter uentrẽ. Nascuntur & in
aluo uermes, quos græci ἕλμινθας uocant. Trium sunt generum, Lati, Teretes, & quos à uer *De uermibus*
mium similitudine Ascaridas illi uocãt, intestini recti extremo plurimũ reperti, sicuti in gra- *in aluo*
cili teretes. Celsus hos omnis communi uocabulo lumbricos uocat. Idem aluũ deijciendum
suadet. Quæ si sit adstricta medicamentis quærenda deiectio. Adstrictam faciunt labor, se- *Duæ in uen*
dile, quies. Lactantius duas in utero fistulas ponit, spalim & cibalem: hac cibus, illa potus. In *tre fistulæ*
uentris medio umbilicus ponitur: hic septimo die infantibus resoluitur magno sane pericu- *Vmbilicus*
lo. Nam ante resolutionẽ ipsam, ut ait Plutarchus in problematis: infans plantæ propior est
quàm animali. Quando tumet exomphalon uocant, aut intraneis eo concurrentibus, aut *Exomphalos*
certe carne supernascente. Moges medicus tris causas posuit. Aut intestinum, aut omentũ, *Moges me*
aut humorem in eum descendere. *dicus*

VESICA, GENITALIA, GENITVRA.

VESICA quarta pars corporis, quam græci κύστιν uocant in ipso sinu neruosa, *Vesica*
& duplex, ceruice plena, ac carnosa: iungitur per uenas cum intestino, coq; osse
quod pubi subest, ipsa soluta liberior est, aliter in uiris, aliter in fœminis posita.
Nam in uiris iuxta rectum intestinum collocata, in sinistram partem inclinat. in
fœminis super genitale eorum sita, supráq; elapsa ab ipsa uulua sustinetur. Tum
in masculis iter urinæ spatiosius & compressius à ceruice huius descendit ad colem. In fœ-
minis breuius ac plenius uuluæ ceruix se extendit. Ipsa autem Ilia inter coxas & pubem imo *Ilia*
uentre posita sunt, à quibus ac pube abdomen sursum uersus ad præcordia peruenit, ab exte
riore euidente cute, ab interiore breui membrana inclusum, quæ omento iungiẽ. Qui Peri-
toneus à græcis uocatur. A Renibus duæ uenæ ad uesicã ferunẽ colore albæ, quas græci νε-
φρίτας uocant, quod per eas inde descendentes uenæ in uesicam distillare incipiunt. Morbos
ipsius uesicæ uarios esse constat. Primũ quoniã hunc locũ urinæ receptaculum natura para- *Vrinæ pro*
uit, eius prohibitio potissimum fuerit malũ. Prohibetur aũt viij. de causis, ut scribit Paulus, *hibitio*
Tumore, duritie, ἐρμώδει genitalis, paralysi, paraptosi itẽ genitalis, Sympathisi, διαβρώσει *Ischuria*
ulceratione, Lithiasi cum lapis in uesica generatur. Nomina uero retinẽdæ urinæ tria, Ischu- *Dysuria*
ria quæ omnino prohibet. Dysuria, cum nõ quidẽ prohibens, sed cum difficultate emittẽs. *Stranguria*
Tertia Stranguria cum paulatim & cum dolore emittitur. Hinc testes sequuntur in mari- *Didymi*
bus quos διδύμους græci uocant, non etiam pares, de quibus Celsus sic ait. Simile quiddam *seu Testes*
medullis habent. Nam sanguinem non emittunt. dependent uero ab inguinibus per singu- *Colei*
los neruos quos Cremasteres κρεμαστῆρες græci uocant, cum quorum utroq; binæ descendũt *Cremasteres*
arteriæ & uenæ. Hæ autem tunica teguntur tenui & neruosa, alba super ea ualentior tunica, *nerui*
quæ interiori una parte inhæret, Dartor græce uocaẽ. Membranulæ uenas, & arterias, eosq;
neruos comprehendunt, atq; inter has duas tunicas superioribus partibus lenes perutilesq;
sunt. Hactenus propria cuique testiculo, & uelamenta, & auxilia sunt. Communis deinde *Scrotum*
utriq;, atq; omnibus interioribus sinus est, qui iam cõspicitur à nobis, ὄσχεον à græcis, Scro- *ὄσχεον*
tum à nobis dicitur. Is ab una parte medijs tunicis leniter innexus est, à superiore tamen cir- *Enterocele*
cundatus. Sub hoc genere plura uitia esse consueuerunt, quæ modo ruptis tunicis, modo *Epiplocele*
integris, modo morbo aut pondere deductis eo aut omento aut intestino, uocaturq; à græ- *Hernia*
cis Enterocele & Epiplocele, apud nos unico nomine Hernia dicuntur. Integris uero mem-
branis interdum eam partem humor distinguit. Eius species duæ, uel inter tunicas crescit,
uel in renibus. Quæ circa uenas & arterias sunt græci uno nomine Hydrocelen ὑδροκήλην *Hydrocele*
uocant. Præter hoc integris tunicis Ramex nascitur, Cirsocelen illi appellant, cum uenæ *Cirsocele*
intumescunt, ipsum Scrotum implent. Quum uero super ipsum testiculum neruum'que *Sarcocele*
eius id malum increuerit, ut alter sit altero maior, caro'que inter tunicas. tristior, Sarcocelem
dicunt,

dicunt. Interdum etiam inflammatione tumet ipse testiculus febresq; facit, cum dolor ad in-
Bubocele guina peruenerit Bubocele. Genitale ipsum Coles dicitur. summum eius caput Glans appel
Genitale latur, Cuius uitium aut si nuda sit, aut si contecta nudari nequeat, quod græci malum Phy-
Coles mosin φύμωσιν dicunt, Priapismus cum tentus Coles iugiter fuerit citra uoluntatem uene-
Glans riorum. Fit ex humore crassitudineq; Herneorũ, inflammãte spiritu & calore mediocri. Cui
Phymosis rebus frigidis occurritur. Nascuntur & in glande Thymi, qui ulcera sunt carne supernata.
Priapismus Phymata etiã dicunt abscessus minuti in fistula urinæ, ut ait Celsus. Goniorrhœa γονόῤῥοια
Thymi huic parti solet accidere, genituræ uidelicet emissio minime uoluntaria, ex debilitate profici
Phymata scens, cui occurritur, ut idem dicit author, frictionibus, & gelido cibo ac potu, tum abstinen
Goniorrhœa do à rebus inflantibus. Hermaphroditos quoq; inter huius loci uitia ponit Leonidas, eosq;
Hermaphroditi diuerso genere. In uiris quandoq; circa Scrotum medium genitale apparet muliebre. In fœ-
minis, item cum suo uirile, Curantur quandoq; Chirurgi manu. Fœminæ quoque genitale
Leonidas medicus uulua. Cuius duæ partes, interior quem Euripides ὑμνίαν uocat, & exterior quam græci χο-
ῖρον siue ἰσίρας, Nos locos & Secundas uocamus ubi generatur infans. Legitur hæc pluri-
Vulua bus & ipsa malis obnoxia. Nam sæpe tumescit, aut ex plaga, aut defectu mẽsium. Quandoq;
Secundæ ex ipsa genesi clausa, aut operta est carne supernata: aut sinus ipse aliqua membrana circa os
Loci uuluæ obducitur. Hæc Philomenus. Soranus autem ipsam quandoq; durari ait, nulla eui-
Philomenes medicus dente causa, tumore neq; soluto, neq; in abscessum transeunte. morbus is σκίῤῥωμα Sciroma
dicitur, plerunq; circa ipsius ceruicem proueniens. Fiunt aũt, ut author est Aspasia, in uulua
Soranus Hydrocele & Bubocele in parte dextra, & Cirsocele, est enim tumor cum duritie, quæ oĩa
Sciroma Chirurgia indigẽt. Insuper & uuluæ strangulatio, & Hypercatharsis, cum fluente sanguine
Strangulatio menses longiore tempore continentur. Est & fluxus muliebris, quem græce ῥοῦν uocant, diffe
Hypercatharsis rens ab Hæmorragia, quod hæc puriore sanguine emittitur. Fluxus uero hic marcente ac ta-
bido, uitio diuturniore. Ruber plerunq; florentibus emittitur, albus uero deflorescentibus.
Fluxus muliebris Si perennauerit, incurabilis uterq;. Tempus muliebre Plinius Menses, græci ἐμμήνια uocãt.
Cõtingit circa annum XIII. raris antea, rarissimis postea: perseuerat usq; in annum XLV.
Hæmorragia quibusdã usq; ad L. raris ad LV. Durat autem dies sex, quandoq; viij, rarissime ix. Cœundi
Menses muliebres omnibus statuta tempora, præterq̃ homini, cui etiã post coitum pœnitentia, auspicium uide
licet uitæ à pœnitenda origine. Sed & locus postulat, quando de genitalibus diximus: ut de
De genitura genitura pauca dicamus, quam æquiuoce latini, & semen, & genesim ipsam appellãt. Semen
quod græci γονήν uocant, ut est author Aristotel. homini proportione copiosius emittitur
quàm cæteris animalibus. Hinc post coitum lassitas prouenit. Præterea toto exit è corpore.
Argumentũ est filiorum similitudo, ex paruis interdum corporis notis parentes referentiũ.
Mulieri uero, ut placet quibusdã, semen non emittitur, sed eius loco mensium sanguis: aut si
emittit̃, paruũ id quidem, nec necessariũ conceptui. Viri genitura uim habet coaguli. Hero-
dotus, ut ait Aristot. uera non scribit, nigram Aethiopũ esse geniturã, Quasi sit necesse oĩa
Animalia parua fœcundiora nigra esse, quibus nigra sit cutis. Animalia parua fœcundiora, quod semen in magnis abit in
membrorũ magnitudinem. Quare gallinæ Adrianæ, paruæ admodũ, fœcundiores sunt. Ge
nitale item magnum infœcundius, quod genitura longo itinere fistulæ refrigeratur, uimq;
amittit. Semen ipsum in locos uuluæ concedens, ut ait Hippocrates, more panis in clibano,
spiritu simul & humore inflante, adhibito calore extumescit. Cutis ex humore obducitur.
Ossa paulatim coalescunt. Fœmina diebus xlij. Mas. xxx. absoluitur: quoniã in fœminis geni
tura humidior, debiliorq;, ac plus aliquantulũ temporis expostulat. Signa concepti hominis
Conceptio uomitus & mulierũ malacia. Ferũt x. nõ amplius mẽses, quædã vij. nullæ viij. quanto minus
Genesis habet infans nutrimenti, tanto citius exit. Mares in hominũ genere, quod calidiores mollio-
resq; in utero sunt, motuq; ipso frangant̃, citius pariunt̃. Fœminæ contrà longiore tempore
in utero continent̃, ubi in lucem uenerint celerius consenescũt. Nam & pubes, & seniũ illis,
quod natura frigidiores debilioresq; sint, prius contingit. Deniq; sexus fœmineus tanq̃ na-
turæ detrimentũ aliquod putandus. Natus uero alteri parenti similior, unde plus acceperit
Futuri sexus signa. materiæ, eius'q; magis refert sexũ ac naturã, cuius genitura præualuerit. Sunt & futuri sexus
signa quædam, si coitus matutinus fuerit, si in dextro latere infans consederit mas erit, ut tra
dit Hippocrates. ut autem Aetius, si dextra mammilla tumidior fuerit. oraculũ aũt si dextræ
manus arteria uelocius pulsabit. Ambo uero contraria si fœmina. Partus uero difficultas,
quam græci δυστοκίαν uocant, fit uel circa parientẽ, uel quæ iam peperit aut in locis uel extra,

Circa

Circa parientem multæ sunt causæ. Debilitas naturalis, angustia uuluæ, tumor secundarum
ante horam partus. Circa grauidam quando pondus præter magnitudinē formamq́ natu-
ralem gerit, uel si præter modū naturalem nascitur. In locis Dystocia fit quando uia angusta *Dystocia*
reddatur. Extra uero fit siue ob frigus cōcretum, seu nimium calorē uim naturalem dissipan- *Atocia*
tem. Atocia uero medicamenta sunt apta faciundis abortiuis. Mulieris partus facilior, ut in- *Quomodo*
quit Aristot. quæ laborat, neq; ociosa neu sellularia sit. Labor enim excrementa absumit quæ *puer nascitur,*
augentur in ocio. Nascitur puer capite deorsum prolato, manibus ad fœmina protensis, pe- *Agrippæ*
dibus extensis. Qui uero præter naturā, aut obliqui, aut pedibus prioribus, ut Agrippæ in- *De monstris*
fausto omine. Aristot. scribit monstrosos partus nasci à Democrito putari, ꝙ duo subeāt se-
mina, alterū alteri, quibus in utero postea confusis, euenit ut mēbra coalescant atq; dissidcāt.
Nam & auiū in crebro coitu semper oua colore uariare. Ipse uero causam in materiā trans-
fert. Quapropter raro fieri monstra in his qui singuli pariuntur: sed in partu numeroso. Nos
Romæ uidimus Alexandri temporibus infantes geminos simul coniunctos, aduersis inter
se uultibus ac manibus in eodem corpore: qui tamen parū uixerunt. Nec longe post duo suc
cessere prodigia, quæ fidem omnem excedunt. Duarū uirginū altera ex canis concubitu se-
micanem peperit. altera nuptiarum die subitò erupto genitali uir marito apparuit. Vterque
igitur casus ad eundem pontificē expiationis gratia meo fratre Mario conciliante relatus,
& Minotaurum quondam monstrum, & Plinij uerba credibilia fecere, L. Cossitiū in Africa
factum ex fœmina marem in simili die se uidisse testantis.

INSANIAE siue torporis genera diuersa esse, diuersisq́ è partibus corporis *Insaniæ*
oriri constat. Celsus in primis tria narrat. Phrenesim, cum quasdam uanas ima- *genera*
gines, quamuis adhuc sapiat, accipit. Perfecta est, cū illis imaginibus addictus *Phrenesis*
est. De phrenesi Possidonius græcus author in hāc sententiam scribit. Tumor
est membranarum circa caput cum febri acuta mentem alienans: raris accidit
in prima febre, plerisq; in quarta quinta seu sexta, prouenit è flaua bili. Eius tria genera. Qui
dam in Phantasia tantum læduntur, salua ratione & memoria, quanquam male imaginant̄,
bene iudicant. Alij & rationem deperdūt incolumi memoria. amissa deniq; memoria omnia
funditus ruunt. Quapropter eius status considerandus, ut ait Rufus medicus. Si humida, *Rufus me-*
profundos somnos facit: si sicca, uigilias: si humida cum paruo frigore, stultitiam. Eius unicū *dicus*
& præstantissimum remedium corpus extra intráq; calefacere: præterea uinum album ac te- *Tristitia*
nue, Aqua omnino inutilis, cum eam humidam, uenus quoque frequens frigidam & humi- *animi*
dam reddit. Hæc Rufus. Alterum insaniæ genus sine febre in omni tristitia uersatur, quam
uidetur bilis atra mouere. Huic utilis purgatio sanguinis, & abstinentia, præterea obiurgan
da uana tristitia, spes ei proponenda, eius opera aliqua laudanda. Tertium genus Melan- *Melancholia*
cholia dicitur, quæ uel in cerebro, uel in toto fit corpore: Ex his quidā imaginibus nō mente
falluntur, ut Orestes & Aiax. Quidam animo desipiunt, subitò enim terreri & expauescere
huic morbo prodest. *Si in tristitia, nigrum ueratrum, Si in hilaritate insanit, albū dandum.*
In hoc genere cauenda solitudo, ac cum notis & familiaribus cōgrediendum, eis præsertim
quibus minime contemptui ac neglectui sit. Mutandæ item regiones: & cum mens redit, an
nua peregrinatione utendū. Memorantur & à Marcello medico species illæ Melācholiæ Ly *Marcellus*
cantropia & Cynantropia, quibus noctu excitantur, & more canum aut luporum perambu *medicus*
lantes usque in diem & monumenta. Nosces eos colore pallido, lingua sicca, cauis oculis, ul- *Lycantropia*
cerosis cruribus, Mania, ut Archigenes & Possidonius scribunt, sine febre generatur ex *Cynantropia*
multo sanguine corrupto ad cerebrum confluente. Cui sæpe ebrietas, quandoque flaua bi-
lis in causa est. Ex quo audaces sunt huiuscemodi, & iracundi, leui quidem de causa. Insuper
& hilares aut uano risu, aut cantu. Deniq; ratio in his læsa, memoria uero incolumis. Erotes *Erotes*
ἔρωτες quoq; inter Melancholiæ morbos à Paulo ponunt̄, qui nimia amoris cura in ægritu-
dinē ueniūt, oculis sunt cauis, obductis superciliјs. Curant̄ uini potatione, balneis, spectacu-
lis, & alijs rebus iucūdis, qbus mens blande ab ea cura auertat̄ ac deliniat̄. Præter q̄ & metu
& alijs curis amorū cura extinguit̄. Est & Lethargus morbus Phrenesi cōtrarius: hic ꝑuigil, *Lethargus*
ille dormitans: hic è flaua, ille ex atra bile. Lethargo consanguineus ueternus, quā græci νω- *Veternus*
θρότητα, alter obliuione, alter somno semisepultus. Catoche & Catalepsis morbꝰ medius inter *Catoche*
Lethargū & Phrenesim, ex humore melācholico cū febre uenit, similis Lethargo, quandoq; *Catalepsis*
uidetur dormire, quandoq; oculos apertos ueluti concretos & immobile sine sensu habere

Motum

Caros Motum arteriarum paruum ac pigrum.ex Aetio. Caros quoque somnolentiæ genus. ἀπὸ τοῦ
Sopores καρός, id est,capite:Plinius Sopores conuertit.Scotoma & Scotomatici,quem nos morbum
Scotoma uertiginem appellamus,cum tenebræ ob oculos uoluuntur, ut aiunt Archigenes & Posido-
nius, procedit ex uaporibus ad cerebrum delatis. his oculorum hebetudo,aurium sonitus,
semisurditas:quod accidit plærunq; cum surgit è somno aut è sella in ipsa cibi concoctione:
Incubus siue uel cum circumactio corporis fit,uel etiam ebrietas, aut saturitas nimia.Incubus, quē græci
Ephialtes Ephialtem uocant,à quodam, ut ait Paulus, uiro eius nominis id patiente cognominatum.
Perigalion Themison in epistolis Perigaliona eum uocat, quod in eo constituti in somnis strangulari
Themison uideant̄,aut membris aliquibus detineri,aut cadere ex alto,aut uoce,aut uenere parata pro-
medicus hiberi.Curandus igitur ab initio:Nam inueteratus aut in Apoplexiam aut certe maniam ca
Epilectice det.Prouenit ex atra bile & crassis humoribus ad cerebrum tendētibus.Epilectice ferè simi-
lis Incubo morbus.Nam quod illi noctu,hi interdiu patiuntur.Distentio ac spasmus est qui-
dam totius corporis, procedens quandoq; ex ipso cerebro, quandoq; ex uentre aut pituita
aut atra bile.Fit plurimum in adolescentibus,insequunt̄ somnia turbatiora,proximorū obli
uio,dolor capitis,pallor uultus. Eius Galenus tris species ponit, omnium enim cōmune est
cerebrum pati. Quandoq; morbi fit initium aut in cruribus uel coxendice,uel spina. Medet̄
Epilectico Asphaltus suffitus,Agagates lapis, cornu caprinum,hircinum hepar cōmandu-
catum & odor assati hepatis.Iul. Cæsarem succo herbæ heracleæ cum carne uituli marini ex
Apoplexia hoc morbo liberatū fuisse memoriæ proditū est. Apoplexia aut toto corpore fit,aut partim
Paralysis adfecto,& Hemiplagia dicitur. Paralysis omnino ex neruorū resolutione & debilitate pro-
uenit,& senibus oritur, sæpe ex potatione frigidæ & maxime in febribus intempestiue sum
ptæ,tum etiam ex humoribus frigidis & crassis,& uini immodici usu. Si sine febre, diæta &
prohibitione noxiorum tantū curandum. Si cum febre, ieiunijs,balneis & alijs curis occur-
Attoniti rendum.Attoniti,id est, ἀπόπληκτοι, quando mens & corpus stupet:his sanguis mittēdus
Spasmus alui ductione,& ueratro albo utendum.Spasmus neruorum distentio siue rigor. Fit autem
Hydropico è siccitate nimia in euacuato corpore.Hydropicorum tria genera: Ascites, Tympanites, Sae
rum genera cites.Ascites in medio Peritoneo,& intraneorum aquæ immodicæ cumulus. Tympanites
Ascites in eisdem ferè locis spiritus inclusi tumor, ut corpus tympani modo infletur. Sarcites car-
Tympanites nis exturbatio.Communia tamen illa omnibus, Difficultas anhelitus, pallor, pigritia, sitis.
Sarcites Causa præcipua hepar frigore adfectum,& quandoq; sanguinis euacuatio.Licet enim hinc
aspicere.Si bepar in frigidam mergatur aquam effundi prius, deinde durari.Hepar cū cum
liene in bumorum adfectionibus concurrit. Tympanites periculosior, utilis his potus absti
nentia. Memoriæ proditum est Metrodorum Epicuri socium huic morbo obnoxiū solitum
quidem bibere, sed paulopost uomere. Hæc ex Aetio. Plinius item dicit equitem Ro.in eo
Aquaintercus dem morbo paulatim non bibere adsueuisse. Vocatur apud latinos Aqua intercus. Curant̄
Ictericus hi quibus abstinentia facile imperatur.Ictericus morbus, autoribus Rufo & Galeno dicitur
è similitudine animalis,quod ἰκτὶς appellatur: est enim agrestis mustela oculos habens auri
fulgore:eodem modo Icterici pallor ex felle in totum corpus refuso,nec in locum excremen-
torum tendente,uia præclusa uesicæ recipiētis fel. Quapropter tam ex splene adfecto quàm
hepate procedere potest. Fit sine febre & dolore ex atra bili:Eminet in uultu oculisq; pallor,
& pigritia,ac sine ratione tristitia.Diuersa quoq; obijciuntur phantasmata. Nulla cibi appe-
tentia,Styptica aluus,alba excrementa, ut Alexander ait in problematis. Plinius uero dicit
Morbus Ictericum eundem esse cum Arquato seu regio morbo,ab Icterone aue, quem nos Galgulū
Regius dicimus. Appellatur aūt regius,quod,ut ait Celsus, apparatu regio & lautitie & ludis exhi-
Arquatus larandus hic morbus est. Arquatus uero ut Festus ab arquus cœlestis colorū uarietate,quos
Morbus co facies adfectorum reddit. Comitialis morbus, quando quis subito concidit, ex ore spuma
mitialis mouetur: deinde paulopost ad se redit,magis uiros quàm mulieres infestat. Solet tamen esse
non periculosus.De hoc multa Celsus. Etymum eius deducitur quod in comitijs plerunque
ubi turba maxima,frequenter solebat accidere: uel quod si forte alicui accidisset, comitia di-
Lunatici mittebantur.Hos etiam uulgus Lunaticos appellat. Apuleius à græcis morbum hunc diui-
num etiam uocari dicit,quod in eo pars quoq; rationalis animæ tentatur, ac de statu detur-
batur.Dicitur item caducus à cadendo eodem teste authore,cui Theophrastus librum dica
uit. Aristoteles in problematis dicit,si in dextrum corruat latus,difficiliorem eius esse cura-
tionem. Optimum autem huic remedium pellis stellionis more serpentis recenter exutæ.

Animi

Animi defectio, quam Græci λειποθυμίαν appellāt, cum febre & sine febre solet euenire ob ma *Animi*
nifestam causam, uidelicet ob nimiam sanguinis seu uentris euacuationem, uel ob continuū *defectio*
motum seu dolorem: cui medetur eorum prohibitio, per quæ in morbum inciderint. author
Philomelus. Tabis genera tria, Atrophia quando corpus non alitur, continuo aliquibus de *Tabis ge*
cidentibus, & nullis succedentibus: ac summa macies oritur. Cachexia καχεξία ubi malus *nera*
corporis habitus, ex qua omne alimentum corrumpitur. Quod ferè fit cum lōgo morbo cor *Atrophia*
pus extenuatur, etiam si ab illo uacauerit, tamen refectionem ob debilitatem non accipit. *Cachexia*
Archigenes medicus ait pueris & senibus id plerunq; solere euenire. Quandoq; uero è soliti
excremēti retentione. Tertia phthisis longe periculosissima. Omnes ferè à capite, inde in pul *Phthisis*
monem distillant. Huic accidit exulceratio. Ex hac uero leuis febricula fit: quæ quanq; cessat *Exulceratio*
quandoq; reuertitur. Frequēs tussis est: Pus excreatur: interdum cruentum aliquid. huic uti-
lis nauigatio. ex Celso & Aetio. Perniones uocantur in frigore combustis ac torpentibus: *Perniones*
quibus, ut ait Aristoteles in Problematis, aqua frigida medetur: calida ab initio cauēda. In- *Intertrigo*
tertrigo nostris hodie medicis, cancer uocatur: quando nerui in aliqua corporis parte cōtra-
huntur. Hanc Cato de re rustica sanare docet, si surculus absynthij pontici sub anulo feratur.
Haud longe à remedio quod Anglorum reges item in anulis quibusdam hodie diuino be-
neficio præbēt. Plinius remedium tradit ad intertriginem & alarum uitia, quapropter non-
nulli alium putant esse morbum.

IMPETIGINES, ABSCESSVS, VLCERA.

IMPETIGINES ulcera & abscessus quæ certis membris prouenirent supra *De elephātia*
enarraui. Nunc uero quæ toto corpori. Inter quæ primū Elephantiasis dicen- *Elephantiasis*
da, quam Paulus elephantū uocat. De qua Archigenes græcus author & anti- *Leontiasis*
quus sic scribit. Elephantiasis uocatur apud quosdā, quod eius animalis cutem *Satyriasis*
ob asperitatem referat. à nonnullis Leontiasis quod eo morbo correpti frons
leonis modo corrugetur. Satyriasis etiam dicta quod luxuriosis hominibus sicuti sunt Sa-
tyri, eueniat: uel quod ora satyrorum pictorum fœdissima referant. Morbus sanè aspectu te-
tro, ulceribus plenus, squalenti ore, dolorq; & pigritia iugiter, nulla cibi & potus uoluptas.
Fugitur eorum congressus, quod in opinione sit contagionis: Incurabilis sanè morbus ob la-
tentem causam, quod antequam appareat inceperit. Viris frequentius quàm mulieribus ob
caliditatem & libidinē. effectū uidimus cuiusdā diu adfecti, ultro sibi coleos abscindēdo cu- *Castratio*
ratus est. Itaq; eius postea exemplo plures. Indicio id maxime est, quod mulieribus aut pue- *maximum*
ris raro, eunuchis nunq̄ uenit. Sed quanq̄ curatu difficilis, tamen hæc tradūtur remedia. Ab *remedium.*
initio ex dextro brachio sanguis mittendus. Post hæc pharmacū hoc uidi institutum. Aceti *Pharmacum*
optimi & Cedriæ simul cyathum, Brassicæ aquæ cyathos duos misce, & da ieiuno matuti-
nis. Deinde uesperi da panem hordeaceum proportione stomachi cum aliqua leuium aui-
cularum. Hoc utere remedio semel aut bis in hebdomade, durante morbo. Critonis itē me- *Critonis me-*
dici aliud traditur remediū. Gummi album, Nitri spumam seu Nitrum coctū, thus, sulphur *dici remediū*
ex gleba quod non sit ignem expertum, æquis partibus aceto dissoluta, & contrita in pasti- *aliud.*
los redacta in umbra siccato: deinde, cum fuerit usus, cum aceto dissoluito & ungito. Cel- *Celsus*
sus sic scribit. Elephantiasis ignotus in Italia morbus: frequens in quibusdā regionibus. To-
tum corpus adficitur, ita ut ossa quoq; uitiari dicantur. Summi pars corporis crebras macu-
las, crebrosq; tumores habet. Rubor harū paulatim in atrum colorem conuertitur. Summa
cutis inæqualiter crassa tenuis dura mollisq;, quasi squamis quibusdam exasperata. Corpus
emacrescit, os, suræ, pedes intumescūt. Protinus ergo inter initia sanguis per triduum mitti
debet, aut nigro ueratro uenter solui. Adhibenda tamen quāta sustineri potest inedia: paulū
deinde uires reficiendæ & aluus ducenda. Post hæc ubi corpus leuatum est, utendum exerci-
tationibus præcipueq; cursu. Sudor primum labore ipsius corporis: deinde siccis sudationi-
bus euocandus. Frictio adhibenda: balneum rarū esse debet. Cibus sine pinguibus, sine glu-
tinosis, sine inflantibus, uinumq; præterq̄ primis diebus rite datur. Hæc Celsus. Plinius autē *Plinius*
libro xxxvi. Elephantiasis Claudij Cæsaris principatu primum ex Asia in Italiam uenit, qui *Lichenes*
celeriter restinctus est. Lichenes græci dicunt, nos Mentagram, quando à mento prius orie- *Mentagra*
batur. Dein elephantiasim à similitudine cutis Elephātis, citra dolorem & perniciem magis
fœdus quàm periculosus. in nare primum ueluti lenticula inualescente, dein tota cuti cica-
tricibus operta. Aduenit remedium ex Aegypto procreatrice eius mali, & cum in reges inci-

dissset,populis funebre. Balnei solia temperabantur humano sanguine ad medicinam eam.
Anno quoq; sal.CXV.sub Heraclio principe, etiam morbũ hunc in Italia serpere iterũ cœ-
pisse, & Deusdedit Põt. sanctissimum quendã eo correptum sibi obuium osculo liberauisse
memoriæ proditũ est. Nostra deniq; tempestate M.CCCCXCVI. rursus apparere cœpit:
Psora durat in hunc diem,nullo adhuc reperto remedio,quanq; pauci admodum pereãt. Psora &
Lepra lepra quadã similitudine coniunctæ. Altera magis summa pelle uersaẽ: Lepra uero altius pe
netrat. De Lichenis supra dixi ex Plinio,uocari à græcis,quam nos elephantiasim. Genus ab
Aetio scribiẽ impetiginis toto serpentis corpore è crassis prouenientis humoribus,solentq;
Serpitiones in psoram aut leprã cõuerti. Quibus occurritur pharmacis desiccantibus. Serpitiones quũ
Cnesmus rubet cutis cum pustularũ extensione,à serpendo dictæ. Cnesmus κνησμος, nos pruritum di
cimus,si senectuti cõtingat uix erit curabilis,aliqua tamen ex parte leniri poterit. Aliæ uero
ætati si ex malis prouenit humoribus,hi primũ purgandi,deinde extrinsecus adhibenda re-
Alphi media maxime lauacris. Alphos nostri Rosiones appellant. Earum quatuor genera Celso
cõmemorantur. Prima omnium leuissima,quæ dura est ac scabiem refert. Alterum genus si-
Rubrica mile Papulis quæ Rubrica cognominatur,squamis summã cutẽ occupantibus,roditq; ma-
Nigra gis. Tertiũ deterius,quod nigra appellatur,crassior & durior ex atra bili procedens,ac serpit
Albugo magis,ac magis rodit. Quartũ colore subalbido,quam græci λεύκην, latini Albuginẽ uocãt,
Herisipilas ac ex glutinosa pituita procedit. Sanè in hoc genere si frictione panni rubor apparet, spes
Harpe est curari posse: si in albo persistat,nequaquam. Celsus. Herisypilas,ut ait Galenus, fit ex fer-
Lenticule uenti tenuiq; sanguine. Harpe ex flaua bili humor,late corripiens totum corpus, ut nomen
Myrmecie indicat. Lenticulæ quoq; ac Myrmeciæ, Verrucæ, Nomæ impetiginũ genera. Pustulas φλυ-
Verruce κταίνας græci uocant. Trium generum reperiuntur. ἐξανθήματα quæ Plinius eruptiones pi-
Nome tuitæ,aliquando papulas uocat. Psydracium paulo durius ac subalbidum. Mendose apud
Pustule Celsum Phyzacium legitur. Epinyctis tertiũ genus pustulæ,ut ait Synesius in cõmentarijs,
Papule paruæ admodũ,noctu maxime infestantis in tibijs præsertim. Scabies quoq; ex qua pustulæ
Psydracium oriuntur,quædam est humida,quædam sicca,nõnulla cito serpit,reuertiturq; certo anni tem
Epinyctis pore,asperior omnibus & difficilior curatu. hanc ἄγριαν græci dicũt, Gangrænã Galenus uo
Scabies cat,quando tumor ingens adficit membrum aliquod,cui nisi succurratur ad uicina serpit in-
Gangrena ficitq;. Quando aũt tale membrum ita patitur,ut sine sensu maneat, nõ Gangræna sed σφά-
Sfacelus κελος dicitur. quod malum omnibus accidit ossibus,quando caro circũstans corrumpiẽ, ut
Carbunculus sit necesse præmortuam partem incidere,ne ulterius serpat. Carbunculus,quem anthracem
Carcinoma græci appellant,quod nõ aliud peius,rubore subliuido abscessus ex atra bili. Carcinoma mi
nus periculosum,quod maxime in superioribus partibus circa faciẽ, nares, aures prouenit.
Therioma Therioma penultima producta id per se nascitur uitium, ulceri ex alia causa facto superue-
nit. fit sæpe ex his ulcus serpendo, φαγέδαιναν græci uocant,quasi ossa penetrando uelociter
Ignis sacer corrodit. Ignis sacer inter mala ulcera,cuius duo genera. Alterum subrubicundum,quod fit
maxime in pectore,aut lateribus,aut plantis. Alterũ in summa cutis exulceratione,sed sine
altitudine latũ,subliuidum solet auribus maxime euenire. Hunc morbũ græci ἱεροπῦρ uo
Cleomenes cant. Dicitur enim sacer propter admirationem,ut ait Cleomenes,quod nil habeat simile cũ
medicus alijs morbis,curaturq; exercitationibus uel incantationibus. Aelianus uero ob Herculẽ di-
cit qui eo tenebatur sacrũ appellari. Chironeum ulcus appellaẽ,quod est magnum nullo do-
Chironeum lore nullo'ue periculo,nec facile sanescit. De hoc supra cum de cruribus agerem dixi. Vlcera
ulcus autem hyberna præsertim pueris in pedibus & digitis oriunẽ cum inflãmatione mediocri
Vlcera & exulceratione. Struma tumor in quo subter concretæ quædam ex pure & sanguine quasi
hiberna glandulæ nascunẽ,maxime in ceruice,sub alis & unguibus manus,ut ait Meges Chirurgus.
Struma Nonnulli Strumam uocari eam putant quam græci κίρσον seu σκίῤῥον uocant. Aetius cirson
Meges chi esse dilationem uenæ,quandoq; in temporibus & didymis,& coxis proueniens ex atra bili.
rurgus Scirrum tumor est prædurus,ut nomen indicat græcũ,& insensibilis, uixq; curabilis,ut idẽ
Cirson author. Furunculus tuberculũ est tantũ cum inflammatione & dolore, quod in pus ueniat.
Scirrum Phyma tuberculũ est Furunculo simile,sed rotundius & planius,& sæpe maius. Nã Furun-
Furunculus culus oui dimidij magnitudinẽ non excedit. Phyma quidem maius, sed inflãmatione & do
Phyma lore minus,in pus etiã uertiẽ. Nascitur in pueris,in iunioribus minus,in senibus nunq̃. Phy-
Phygetlon getlon φύγεθλον tumor latus quidẽ, sed non altus,in quo quiddã pustulæ simile est. Dolor
distentioq; uehemens. Fit maxime in uertice, aut alis,aut unguibus. Nostri panem à simili
figura

figura id uocant. Thymus uerrucula Aegyptiæ fabæ magnitudine, qui florē eius repræsentat, ut ait Pollux. Cerion κήριον, acre genus ulceris ac faui similitudine. Sunt duæ species. Alterum subalbidum Furunculo simile, sed maius cum dolore maiore. Alterū minus supra corpus, cuius ulcus latum, subuiride, subpallidū magis exulceratū. Acrocordona uerrucis similia sunt, ubi sub cute coit aliquid durius, & interdū paulo asperius. Termintha τέρμινθα, Tumores in corpore nigro colore rotundi & oblongi similes Terminthi fructibus, ut Dioscorides & Alexāder authores. Oribasius uero Phymatis genus Terminthon dicit, cui bulla adiacet nigra, quo adempto aliud inferius nascitur. φοϑίλω tumor ex crassis humoribus in locis maxime carnosis consistens. Leuis quidem, quando summa cute. Si uero penetrauerit altius dolores adfert. Rupta quæ græci ῥήγματα. Conuulsa quæ σπάσματα. Quando uidelicet nō rupti ἶνες id est fibræ, sed lacessiti sunt & uulsi, ut ait Paulus. ἐγχύματα quando casu aliquo aut pondere caro fracta sanguinem atterit. Reiectionem sanguinis græci ἀναγωγήν appellant. Celso lib iiij. trium generum sunt. διάπτωσις, quando excisa parte aliqua sanguis expuitur. Regmocasmus quando ruptura id contingit. Anastomosis, quādo uenarū alicuius ore putrefacto effunditur. Apostemata ἀποστήματα, Celsus abscessus interpretatur, Corruptiones sunt & mutationes carnium seu carnosorum, uidelicet musculorū, uenarum, arteriarū. Horum aliqua in tunicis concluduntur, ut Antheromata, Steatomata, Melicerides. Aliqua sine tunica consistunt nomine generis uidelicet Abscessus appellati. Apostema plerunq; tumor consequitur inflatióue loci cum dolore & febre. Ab initio rubra, & dura, ut & pondere uideatur ea pars suspendi. Noctu præsertim infestans, ut Aetius author. Fistulas autē græci σύριγγας dicunt: quæ, ut ait Celsus, toto corpore ferunt. Sunt em̄ ulcera alta, angusta, callosa. aliæ rectæ, aliæ transuersæ, simplices, binæ, triplices. Pestilentia quoq; nō prætercunda, quam Homerus νόσον tantum eam uocat, grassatamq; in campis olim græcorū dicit. Sed & apud Liuium, cæterosq; authores sæpe fuisse legimus, uerum nullum huic unquam remediū adhibitum, præterquā fugæ ac secessus, quemadmodū hodie uidemus. Tantū apud Herodianū inuenio in Cōmodo, uigente in Italia peste, præsertim in urbe, ob aduenas undiq; sine discrimine eò aduenientes, ex consilio medicorum Laurentum secessisse, quod aeris frigidioris adflatu & odore Lauri eius regionis, periculum euitarent: ualere enim plurimum aiebāt ad eius euitandam contagionem odoramenta. Quocirca in urbe ipsa Roma plerìq; unguentis suauissimis nares atq; aures opplebant, suffituq; adsidue utebant. Hæc Herodianus: apud alium nullum item reperio, quanquam Liuius in quodam loco ob pestem euacuatā urbem dicit, nec propterea militum numerum scribi potuisse. Id ex mortibus, non è secessu cōtigit. Contra eam remedium excellens Rufus tradit, quod frustra nunq̄ adhibitū testatur. Aloes partes duas, ammoniaci thymiamatis totidem, myrrhæ partem unam contusas ex uino colluito, deinde dimidium quotidie cyathum sumito.

Thymus. Cerion. Acrocordona. Termintha. Oribasius medicus. φοϑίλω. Rupta. Conuulsa. Reiectio sanguinis. Diaptosis. Regmocasmus. Anastomosis. Abscessus seu Apostemata. Antheromata. Steatomata. Melicerides. Syringe seu Fistulæ. De pestilentia. Herodianus.

FEBRES.

HACTENVS hominis descriptio, una cum morbis quæ singulis membris acciderent: nunc quando cœpimus, ex eisdem authoribus prosequemur ea, quæ toto simul corpori eueniunt. Igitur in hoc genere humores occurrunt græce χυμοὶ quos ueterum quidā tres nō amplius posuere, propterea quod simplex sanguis inter nutrimenta sit, corruptus uero in bilem aut atram aut flauā conuertitur. Non concoctus aūt pituita dicitur aut acida, aut salsa, aut crassa, aut tenuis. Hinc inflammationes procedunt, quas græci φλεγμόνας uocant, quæ generatim cunctis sese immiscent malis, ubi hæ notæ quatuor cōcurrunt, rubor, tumor, calor, & dolor, ut ait Celsus: quæ cuncta Febribus ante omnia conueniūt. Hæ autem innumerabiles sunt, sed legitimæ seu catholicæ tantum hæ: Quotidiana quæ certum periodum habet, & aliquando desinit. Pituitosis accidit, ut Galenus ait, ac hyemis tempore, pueris præsertim & senibus ob nimium cibū, & in uita maxime ociosa, ac in humidis & frigidis locis. Primo die citra frigus, sed ꝓcedente tempore modicū frigus, potius q̄ calor. Motus arteriarū inæqualis, sitis minima, cibi nunq̄ inappetentia. Celsus ait si in quotidianis febribus corpus robustū, tertio quoq; die cibus sumendus ut altero purgetur, altero sustentetur. non item in continentibus, ubi corpus magis adfligitur. Paulus hos primis diebus oximelle curare iubet, & his quæ ad pituitæ incisionē faciūt: sequētibus uero alui euacuatione, sæpeq; ex cibo, raphano uomitionē prouocare, deniq; rebus cōpellentibus humorē. Hæc græce Amphemerina uocatur: Ephemera uero par/

Tres humores. Inflammationes. Febres. Quotidiana. Amphemerina. Ephemera

rhoxysmus seu febris unius diei est, seu sola sit, seu tertio quoque die redeat, ut in simplici tertiana. Hepialus quem nostri medici lentã ac flegmaticã uocant, ex genere item pituitosarũ ac quotidianarum, eodem ferè modo curanda, nisi quod pituita frigidior est. Nam ἠπίαλος dicitur quasi ἠπίως ἀλεάινειν, id est, leniter calere. His proxima Putris febris graece σηπεδών, cuius nulla manifesta sunt signa, neque rigor apparet: pulsus autẽ arteriarum inaequalis, urina indigesta, calor magnus & fumosus. Huic missione sanguinis occurrendum, deinde putris euacuandus humor, balneisque ex aqua dulci utendũ. Continua seu continens, graece συνεχὴς sine remissione est, quã Galenus homogeneã quotidianae appellat, nisi quod haec desinit, illa nunquam: sicuti Tertiana Hemitriteo. Denique ea est quae inclinata febre absque febre non restat, sed tenuior perseuerat, quapropter unus tantum parrhoxysmus usque ad extremum durat, modo leuis, modo feruens: sic item in eo sanguis erit, pulsus quoque arteriarũ uehemẽtes & acuti, urina parum à sano distans. Remedium praesentissimum sanguinis missio, si per alia licebit. Quae autem nunquam inclinat, de genere acutarum seu combustarũ est, cuius signa lingua nigrã siccaque, excrementa lutea, uehemens sitis, inquies nocturna, interdum mentis alienatio. In hac alterutrum faciendum, aut separare bilem aut extinguere. Separatur autem per sudores, uomitiones & excrementa. Extinguitur autem per frigidas potiones, ut aqua melicratis, oximellis, & his similibus. Celsus ait. Quisquis intolerabilis dolor est, uiscerũ aliquod adfectum aut collisum intus significat. Si rubet corpus, si uenae tument, si febris uehemens, sanguis mittendus. Ectica quam latine habitualẽ dicere possumus, robustis iam contingit, non tam humidioribus, leniterque ita ossibus inhaeret, ut uix sentiatur, donec paulatim corpus absumat. ex Quotidiana enim in hanc, ex hac in Phthisim facile deuenitur. Huic igitur quod siccitatem extremam inducat, maximum remedium humidorum diaeta, uelut Ptisana sorbitiones & panis madidus in frigida potione, nisi aliqua fuerit extra inflãmatio. Balnea insuper maxime necessaria. Tertianarum teste Celso duo sunt genera: alterum eodẽ modo quo Quartana, quũ uno perstat integra, tertio redit quam simplicem uocant. Alterũ longe periculosius, quum tertio quidem die reuertitur, ex xlviij. horis ferè xxxvi. per adcessionem accipit, interdum & plus, neque ex toto in remissione desistit, sed tamen leuius est. Id genus plaerunque Hemitriteum uocant, nõ quod semitertiana sit tantum, ut nomen demonstrare uidetur: sed quasi supra tertianam semitertiana. Tertianas omnis è flaua bili uult Paulus originem habere: ab initioque horrorem inferre ac sitim: quapropter aestatis tempore plaerunque ueniunt. Curantur alui deiectione, tum urinae prouocatione per mollia clysmata & anethi seu apij potionibus. Si uero signa concoctionis ac roboris sint, adhibẽda & balnea ex aqua dulci & calida absque nitro sale ac sinapi. uino autem penitus abstinendum, sed iam morbo prope superato, modico ac tenui beneque diluto utendum. Quartana è frigido humore, atraque bili nascitur, par horrore tertianae, sed calore inferior, ex quo autumno plaerunque prouenit. In eius cura mitius agendum: neque dura adhibenda medicina, nisi forte sanguis abundet tunc mittendus. Diaeta utendũ ex his quae non inflent, neque frigida sint neque humida. Vino quoque tenui & albo. Tria insuper Piperis grana ex aqua quotidie deuorata magnopere iuuabunt. Signa mortis inter alia ab Hippocrate dicta, si adspectum auditumque sine causa morbo adfectus fugit. Si album oculorum glaucescit, si semiapertis dormit oculis, si resupinus iacet, si praeter decorem membra detegi nõ curat, si in somno dentibus colludit. Ad haec stragulae uestis plicatura, Motus arteriarum densus ac minutus. Longitudo autem ex diebus criticis iudicatur. Hos Celsus multos esse dicit. Summam tamen esse potestatem vij. xiiij. & xxi. Si impari die febris discesserit, recidiuam Hippocrates timebat, Pythagoram imitatus, qui imparem numerum infaustum dixit. Asclepiades nihil differre putabat, quum nõ dies, sed adcessionem in morbo considerare oporteat, quam graeci parrhoxysmum uocãt. Decessio quũ inclinat, Remissio quum desinit, Integritas quum abest. Fallacissima praeterea signa in febribus, arteriarum motus & urina. Consideranda medico sexus, aetas, locus, tempus. Asclepiades aegroto quarto die prius per omnia fatigato cibum dabat, in quo nõ certum aliquid, sed tantum secundum uires eius dabat,

Hepialus | Putris | Continua | Acuta | Ectica | Tertiana | Hemitriteus | Quartana | Signa mortis | Dies critici

DE ALIMENTIS ET EXCREMENTIS

CONSIDERATIS hominis partibus quae'que toto accidunt corpori, nunc alia circa cõtemplanda. Quoniã ut ait Hippocrates, Homo ut pleraque animalia cibo, potu, & spiritu alitur, Cibus ipse in uentriculũ demissus, quẽ Pericarpion uocat Aristot.

Pericarpion

Aristot. quatuor ut ipse ait, uarietates agit, Digestionē, Maturationē, Elixationē, Assationē. hoc est πέψιν, πέπανσιν, ἕψησιν, ὄπτησιν. atq; hæc omnia si calorem nactus fuerit. Si frigiditatem his contraria peragit, ἄπεψιν, ὤμυσιν, μώλυνσιν, σαθεύσιν, hoc est, indigestionē, cruditatē. Cur autem post cibum frigus oritur, causam Aristot. in probl. dicit esse cibum ipsum, qui cū frigidiusculus sit, naturalē calorem subitò sumptus uincit magis q̄ ab eo uincatur. Hinc om̄is cibus bifariam diducitur, in nutrimentū & excrementum, hoc est τροφὴν καὶ περίττωμα. Nutrimentum quod è cibo necessarium ad alendū corpus sumitur. Excrementū uero nutrimenti reliquiæ. Quod idem author bifariā ait excludi. aut locis secundū naturā certis, ut uenter & uesica. Aut quod præter naturā toto fluit corpore: ut sudor, sanguis, sanies, Quod ex ore naribus auribus fluit, quod colliquamentū uocat. his senes magis abundāt, ut ait etiā Alexander in problem. quoniam minus ob frigus concoquunt: cruditas enim auget excrementum, sicuti concoctio nutrimentū. Inter excrementa pili quoq; connumerantur, & ungues, & cornua. De pilis Aristot. ait, quod eorum diuersitatē coloremq; in cæteris animalibus cutis causatur. In homine uero nihilo cutis causa coloris, quū multi albi pilos producāt nigros. causa est cutis teneritas, quod ob debilitatē uim quidēm pilū mutandi nō habet, uerū colores ob solem uariat, & morbum qui λευκὴ dicitur, ubi è cute exulcerata pili consurgunt albi. In canitie uero quæ morbus est pilorum, & ob deficientem calorē simul & humorē naturalem prouenit, & à tēporibus ubi minimū est humoris, incipit. Equi quoq; inter animalia soli in eadē parte canescunt per ætatem: & fului citius q̄ nigri. est enim suluitas pilorū ægritudo quædā, debilia uero senescunt omnia citius. Proueniunt etiam cani quandoq; ex calido simul & humido. Indiciū est, quod quidā celeriter ueniunt. nullum uero siccum cito nasci contingit. At album potius pilū calida faciunt: nigrum uero frigida. sicuti & plantis contingit. Nā calidis plus inest & spiritus & humoris. Aer uero perspicuus albedinē facit, ut in spuma & in niue fit. Indicioq; sunt partes quæ sub uentre animaliū sunt, albiora existentia, quod humidiora. Calidiora igitur non solū alba, sed ad uescendū dulciora. Concoctio eñ & maturitas dulcia faciunt: Concoctionē uero caliditas. Differūt pili mollitie, duritie, longitudine, breuitate, rectitudine, multitudine, colore. Deniq; pilos uarios uaria facit cutis, tenuis, crassa, densa, rara. Defectus pilorū caluitiū dicit̄. Caluescunt homines, ut arbores folijs nudant̄, interdū humoris calidi penuria. Humor eñ calidus pinguis est. Ex quo in olearū genere non accidit folijs deseri. Argumēto in primis sunt pueri & fœminæ, & eunuchi, quod defectus caloris caluitij causa sit: cū hi minime caluescant, quoniam geniturā non emittunt, quæ calorē humoremq; secernit. Pars etiam anterior capitis, ut debilior, tantū caluescit. Debilia enim parua intercedente causa patiuntur. hæc ex Aristotele. Alexander autem in problematis ait, quod & ex siccitate caluities, & humiditate canities, non naturali utraq;, sed accidentali & uitiosa prouenit. & ea demum causa, quod parti anteriori capitis, & non occipitio canities contingat: quod hæc pars humidior ob cerebrum sit, nō humiditate naturali qua pueri, sed corruptiua qua senes. Caluitij autem ratio contraria ex siccitate prouenit: item uitiosa in eadem parte ex sutura & rima capitis exhalante humiditate: & ideo serius canescunt, sed citius caluitium patiuntur. Occipitium uero quamuis siccum reperiatur, ideo non caluescit, quod ea siccitas naturalis & non ex uitio, quia pars inanis & uacua est.

Cur post cibum frigus oritur

De pilis

De canitie

De caluitie

DE PARTITIONE MEDICINAE, ET EORVM quæ pertinent ad sanitatem.

NVNC pauca quæ ad habitum hominis ualitudinemq; pertinent, si prius generatim medicinæ partes explicauero. Igitur triplex à Celso diuisio ponitur. Prima in arte trifariam, Methodice, Empiretice, Theorice. Altera circa curā, itē trifariam, Pharmaceutice, Diætice, Chirurgice, Tertia diducta in partes duas, Hyginon id est sanatiuū, & Therapeuticon id est curatiuum. Erasistratus & Erophilus primi se empiricos dici uoluerunt, simplicibusq; mederi tantū cœperūt, multáq; de facultatibus medicamentorum tradidere. Zenon & Andras primi exectionē tentauerunt hominis damnati à rege sibi concessi, donec Asclepiades ex magna parte usum medicamentorum sustulit, ad solum uictum redigens. Ex his duobus alterum altero indiget, & uictus quandoq; medicamentis, & medicamenta uictus ratione. Chirurgicam uero primus Hippocrates excoluit. Hinc diducta in plures: Philoxenus, Gorgias, Sostrati duo: Romæ quoq; Tyrrhon & Euelpectus, Mages. Ars ipsa aut est in carne aut ossibus. Si circa ossa, aut

Methodice
Empiretice
Theorice
Pharmaceutice
Diætice
Chirurgice
Erasistratus
Erophilus
Zenon
Hippocrates primus Chirurgicam excoluit

perfracta, *Perfracta*

Luxata perfracta,aut luxata,quæ græci κατεάγματα & ἐξαρθρήματα. Luxata sunt quando articulus
Habitus ho seu membrum è proprio excidit loco in alium, unde uolũtarius impeditur motus. His itaq;
minum consideratis ad hominis habitudinem ueniam. Galenus in libro περὶ τῶν ὑγιεινῶν, Optimi ha-
Signa bitus hominẽ signis extrinsecus notat. Si res naturales corpore animoq; probe gesserit:tum
Calidi sensu ualuerit,mediocriterq; omnia egerit,probum habitum monstrat. Calidi humoris Fla-
uæ bilis signa. Ingressus celeritas,aspectus uegetus,color rufus, crinis niger,corporis graci-
Pituitosi litas,Pituitosos humidosq; indicat pinguedo, obesitas, corpus delicatũ ac glabrum,thorax
angustus ac tenuis,alba cutis,capillus suffuluus præsertim in iuuenta, uenæ crassæ,nusquam
Atræ bilis caluitium,Præterea animi timor,torpor ac pigritia. Atram bilem sequuntur asperum & gra-
cile corpus ac glabrum,sine uenis,sine musculis, tum in rebus dissimulatio. De atra bili Ari-
stoteles in problematis sic ait, Frigida est & calida, frigida uarias præbet homini molestias
& timores,ut etiam quandoq; se interimat:magisq; iuueni quàm seni, quod in hoc naturali-
ter sanguis frigidus existat,in illo per uim. Nam omnia naturalia salubriora sunt,& calor ma
gis quam frigus. Melancholici omnes natura,ingenio, arte aliqua præcellunt: siue bona siue
mala pro bilis atræ dispositione. Cuius clari uiri participes fuere: Hercules in primis qui ex
eius humoris ui sacro morbo,ut alibi dixi,fuit obnoxius:quapropter sacer eius causa dei di-
ctus est. Præterea Bellerophon, qui,ut ab Homero ponitur, ob mœstitiam in campos solus
latos inq; auia uenit. Inde suũ cor edẽs,hominũ uestigia uitãs. Deinde Empedocles,qui se in
æthnam præcipitauit. Præterea Socrates, Plato,absq; atra bili nõ fuere. His medẽ uenus &
Humidorum uinum. Ex his igitur omnibus humidi natura potiores,quo cæteris uegetiores diutiusq; ui-
natura po uentes,quanquam ab initio peiorem præ se ferant habitũ, tempore procedente quotidie ma
tior gis conualescunt. Hi natura parũ potant,parumq; concoquunt: propterea toto corpore ex-
crementa plurima,plurimamq; materiam putrem emittũt. Ex quo utilia his fuerint lauacra,
unguenta,exercitationes. Demum huiuscemodi humorẽ,si recte tractetur, adeo Philippus
sophista in quodã libro cõmendat,ut dicat,si seruari posset,immortales essemus. E sicco eñ
De ualetu- initiũ corruptionis. Et hæc quidẽ de habitu,nũc de ualitudine prospera. Quæ,ut ait Celsus,
dine pro- seruat̃ diæta, pharmaco,unctione,frictione,balneis,exercitatiõe,uectatione, clara lectione.
spera Exercitationes sunt arma, pila,cursus, ambulatio cum ascensu & descensu, multum sub dio
& in sole si caput patiatur. Horũ finis sit sudor,& lassitudo citra fatigationem. Deniq; omnia
Socrates gymnastica. Socrates,inquit Cicero,famem obsonabat ambulando. Diæta,id est,uictus for-
mularis quatuor respicere uidetur,locum,tempus,ætatem,naturam. Semel die uesci hyeme
melius,si aluus non sit adstricta: mane tamen aliquid cibi,sine potione & carne sumendum.
secunda mensa stomacho imbecillo coacescit. Itaq; ei poma palmulæq; & his similia primo
Aluus du- cibo adsumenda. Qui concoxerit,mane tuto surgat:si minus,poterit redormire. Aluus ante
citur spõte omnia ducenda: Si sit diu adstricta, deiectio medicamentis quærenda. Adstrictam faciunt
Deijcitur labor,sedile, cibus imminutus ex eo quod solitum est, post cibum quies. Anni tempestates
medicamẽtis cauendæ. Frigus corpori tum seni bellacissimũ: At item iunioribus prodest. Per frigus mens
Frigus erectior,concoctio melior, sed caueatur. Nam immodicum teste Hippocrate uenas dirum-
pit,ructus & phthisim producit. Calor bonum colorem facit,urinã mouet. At idem conco-
ctionem prohibet,somnum aufert,sudorem digerit. Hæc Celsus diuersis locis. At Plinius li
bro xxviij.ca.v dicit Hippocratẽ scribere,qui prãdio abstineant, eorum præcordia celerius
Frictio consenescere. Sed hoc remedijs, nõ epulis cecinisse. Frictio,ut ait Celsus, ex Hippocratis au
De balneis thoritate si uehemens est,corpus durat:si lenis,mollit:si multa,minuit:si modica,implet. Qđ
& Plinius in xviij. libro repetit. De balneis autem Galenus ita refert. Aliqua fieri studio no-
stro,quædã uero sponte naturæ. Fiunt enim nostro studio calida balnea, si calidis quibusdã
immiscent̃: uidelicet Nepita, Origano,Hysopo,Thymo,Tymbra,Lauru,& huius generis:
ut spasmo & doloribus multis utilia. De Balneis uero sponte enatis Archigenes ait diuersa
esse,nitrosa,salsa,sulphurea, Asphaltida, στυπτηριώδη, aut ferri aut æris naturã habẽtia: quædã
uero ex his composita. Horum autẽ omnium uis est exiccans aliqua præter hoc. Calfactoria
nonnulla præter siccantia. Styptica sunt quidem omnia salsa, & quæ sapiunt æs. Sulphurea
neruis & stomacho apta. Quæ uero ferrũ sapiunt, lieni & stomacho. Oportet igitur balnea
ingredi minime turbatum & exercitatum: quoniam corpus obstringitur, ac poris uis aquæ
ψυχρολουσία non admittit̃. Sunt & frigida balnea quæ græci ψυχρολουσίαν uocant. De quibus Galenus scri
bit sanis apta esse. Roborant enim corpus, cutem durant ac densant. Nec tamen omnibus
profunt,

prosunt. Sed qui alioqui diligenter ac sobrie uiuunt, neq; cibis, neq; uenere grauant. Opor-
tet autē paulatim assuescere æstate, paulatimq; deinde per hyemem. Nec omnem ætatē, sed
annorum xxv. Animo præterea uiuaci ac prompto iuuenes. Sed prius frictione, unctione,
& gymnasio utendum. Deinde frigidam ineundum, totumq; corpus mergendum. Nā una
tantum parte mersa, frigus inducit. Sit aqua nec tepida, nec ualde frigida: ubi exitur, à pluri-
bus fricetur oleo corpus donec calefiat. Post hæc cibus copiosus, potionis uero minus suma-
tur. Nam in frigida lauantes melius concoquunt, & sitiunt minus. Laconicū hoc genus ap- *Laconum du-*
pellatur, quod eo Lacones uterentur. Vtebantur & alio modo, sicco uapore ad sudandum. *plex ritus*
Quod Martialis aptissime his uersibus describit, Ritus si placeāt tibi Laconum, Cōtentus *Laconicum*
potes arido uapore Cruda Virgine Martia'ue mergi. Appellatur enim pluribus uocabu- *Pyriaterium*
lis, Laconicum, Pyriaterium, Hypocaustum, Sudatorium, Spheristerium. Cic. ad Atticum, *Hypocaustum*
Laconicum sibi fabricari petit. Columella in primo. Quotidianam cruditatē Laconicis ex- *Sudatorium*
coquimus, & exusto sudore sitim quærimus, noctesq; libidinibus & ebrietatibus, dies ludo *Spheristeriū*
uel somno consumimus. Vitruuius libro quinto docet rationem Laconicorum faciendorū, *Pytilissare*
quod rotunda sint, & in medio clypeus æneus depēdeat, per cuius reductionem & dimissio-
nem sudationis temperatura proficiat. Erat in eo genus alterum exercitationis, quod pytilis-
sare Galenus ἐπὶ τῶν ἄκρων uocat, id est, summis pedibus ingredi, manibus altera retrorsus,
altera prorsus protensis. Spheristerium ex rotunditate dictum idem ferè erat. Tranquillus
Vespasianum ait solitum esse ad numerum membra in Spheristerio defricare. & Plinius in
epistolis. Apodyteriū superpositū est Spheristerio. Galenus Pyrias huiusmodi uocat. Dion *Pyria*
lib. liiij. Pyriaterion, Seneca Sudatoriū. Quid inquit cum sudatorijs, per quæ siccus uapor in
corpora exustus includitur? Plinius itē in epistola ad Gallū de uilla Laurētina hypocaustū uo-
cat. Applicitū est, inqt, cubiculo hypocaustū perexiguū, quod angusta fenestra suppositū ca-
lorē, ut ratio exigit, aut effundit aut retinet. Papinius in Syluis. Vbi languidus ignis inerrat
Aedibus, & tenuē uoluūt hypocausta uaporē. Apodyteriū locus ubi se spoliabāt. Fricabant
aūt se strigili instrumento ad hoc apto, Sordesq; eas strigmenta uocabant, quæ Athletis ad
ungendū uenundabant. Prognipeon locus balnei, ubi ignis pclusus æstuat. Adiacet, inquit
Plin. unctuarium hypocaustum, adiacet Propnigeon balnei, Præterea Calidarium, Frigida-
rium, quod Apyrotum Athenæus uocat. Solium item ipsum aquæ locum, in quem descen-
debant. Circa uero lychni fictiles per noctem lucentes, monomyxi, dimyxi, trimyxi, poly-
myxi, id est, angulorum & luminum unius duorū, trium, plurium. Paulus item sic ait. Laua-
cra ferè omnia sponte nata calorifica & siccantia sunt. Nitrosa & salsa capiti medentur, Tho-
raci, Rheumati, Stomacho humido, Hydropicis, Pituitosis. Sulphurea neruis. Asphaltica
sensibus: quæ sapiunt æs, oris uitijs, & uuluæ angustijs: quæ autem ferrū, stomacho & lieni.
Huius ultimi generis est aqua in Volaterrano quæ potatur. Gregorius ad Ro. balnea Chri-
stianis maxime clericis uoluptatis gratia omnino interdicit, necessitatis uero concedit. De-
inceps pharmaca. Quæ innumerabilia sunt: apud priscos simplicia magis in usu fuere, apud *Pharmaca*
nos frequentius composita. Quæ illi Tetrapharmacū, Hectapharmacū, Enneapharmacum *Clysteria*
dicebant. Clysteria, Balani, nostri suppositoria. Pessi, Pastilli, Emplastra, Cataplasmata, Ma- *Balani*
lagmata, Cucurbitæ, Cerota, Elateria, antidota, Acopa, Catapotia, Theriaca, Symplasmata,
Smigmata, Diaplasmata, Collyria, Epithemata. Sunt πεσσοὶ medicamenta composita molli *Pessi*
lana, quæ fœminibus subijciunt inter naturalia. Pastilli quos illi τροχίσκους dicunt, ubi tantū *Pastilli*
arida medicamenta aliquo humore non pingui, aut uino, aut aceto coquuntur, & rursus co-
cta inarescunt, atque ubi usus erit, eiusdem generis humore diluuntur, ac aut illinuntur, aut
Emplastris aut Cerotis immiscentur, apti ad recentia uulnera glutinanda sanandáq;. Empla- *Emplastra*
strum quod liquati aliquid accipit. In hoc cruda medicamenta per se teruntur. Deinde rur-
sus his instillatur, aut acetū, aut siquis alius pinguis humor accessurus est. Malagmata uero *Malagmata*
ab ijs duobus differunt, quod hæ maxime è floribus aut eorum surculis: at emplastra magis
è quibusdam metallicis fiunt. Deinde Malagmata contusa abunde mollescunt: nam supra
integram cutem inijciuntur. At ægre conteruntur ea ex quibus emplastra pastillique fiunt.
Diaplasmata unctiones aut fomenta, quibus totum corpus oblinebant, quorum maxime in
balneis usus. Hæc ex Celso.

DE SOMNO ET VITAE TEMPORE

De somno & insomnijs

OMNVM quoq; ac uitæ tempus hominis, paucis ex ipsius Aristotelis authoritate attingam. Primum in confesso cum omnibus inesse, quibus cor siue analogum fuerit. Causa humor est cibi, in superiora tendens, deinde paulatim descendens: ante eum descensum nullatenus. Calor enim qui circa est subiecti nutrimenti causa frigescens euaporat. Cum autem omnimoda facta fuerit refrigeratio, subsequitur mors. Quare pueros omnis ac pituitosos ob humectantem naturã plus dormire palam est: labore item sessos, quod hi maxime in liquorem soluantur, & cõcoctione impediantur, ex quo plus additur humoris. Nanis etiam par somnus, quod hi partibus maxime augescunt superioribus, plusq; nutrimenti & propterea humoris ad eas partes ferri sit necesse. Melancholicis secus contingit ob frigus, ex quo non fit euaporationis multum, neq; uenosi ob pororum penuriam sunt. Fiunt insomnia pueris. Indicium est, cum impetu expergisci, clamitare, moueri. Sed & plærisq; præter hominẽ animalibus. Diuinatio insuper quandoq; contingit, uerum sobrijs tantum. Necesse enim insomnia, uel causas, uel signa, seu casus esse. *De uita spatio* Ad uitæ spatium ueniam. Hoc breuius septentrionalibus ob frigora, eademq; de causa & piscibus. Nihil enim magis quàm calidum & humidum uitam aut tuetur, aut colit. Quapropter nanis etiam uita longior, quod supernis mẽbris crassiores uegetioresq; sint, & ideo calidiores, modo plantarum & arborum. hæ nanq; pro capite radices habent, quantoq; crassiores, eò plus attrahũt humoris, ac diuturniores fiunt. Hæc ex Aristotele. Animalibus quæ plures pariunt fœtus, aut multum coeunt, breuior uita: ut araneæ, piscibus, gallinis. his uero contrarijs longior uita, ut elephanti, serpẽti, cornici. author Alexander in problem. Aristot. item in problem. signa uitæ dicit esse dentes frequentes, & lineam per mediam palmã longe ductã. Sed locus expostulat, ut ea quæ Mathematici in hominis ætate deprehendũt referã. *Iulius Maternus Climacterij anni* Iulius Maternus fatales homini ualdéq; periculosos Climacterios uocat annos, quasi Gradarios, ut uox græca sonat: qui per numerũ septenariũ & nonariũ ascendũt: quodlibet enim horum tum eorũ conduplicatio cauenda: sed præter omnia annus sexagesimustertius, quod tunc uterq; numerus concurrat, cum septies nouẽ eum constituat. Quapropter apud Tranquillum lætatur Augustus in quadam epistola se iam annum climacterium euasisse.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XXV.

DE RELIQVIS ANIMALIBVS IN VNIVERSVM.

BSOLVTO iam homine, atq; his quæ ad eum pertinent enarratis, reliquorũ animaliũ historia ex ipso Aristot. alijsq; receptis authoribus, quoad eius fieri poterit, cõtexenda. Sed prius pauca, quæ necessaria uidentur, in uniuersum proloquar. Primo nanq; satis constat eorũ uitam in omnibus reperiri elementis, nonnullorum in pluribus: ut quæ uocãt *Amphibia* amphibia, extra atq; intra aquam agere palam est. Verum alia alibi. Efferatiora Asia gignit. Europa fortiora. Africa uero multiformiora. Ex quo prouerbium ἀεὶ φέρει λιβύη καινόν. Nonnulla item Ouipara, ut aues ferè omnes. Quædam animal gignũt, ut quæcunq; pilis uestiuntur: & inter aquatilia balenæ, *Sine coitu nascentia* uituli, & quæcunq; cete magnitudine excellũt. Alia sine coitu ac ex putri materia: ut muscæ, & multa insectorũ, & conchæ marinæ. Voce diuersa sanè omnia: fœmina uero acutiore præter taurũ, qui exilius mugit q̃ bucula. Causam Aristot. refert, quod marib⁹ plus insit caloris: *Vocis diuersitatis causa* spiritus uero calidus crassitudine sua uocis grauitatẽ, & latas arterias efficit: exilitatẽ contra frigidus tenuitate. Qd' in tibijs animaduerti licet, quæ conatu uehemẽtiore grauioréq; flatu grauius resonãt. Quod aũt exsectis omnibus uox etiã tenuis, causam testibus refert, qui ueluti pondera quædã sunt, ex quibus nerui librant̃. Quemadmodũ in cithara chordæ intẽtæ resonãt altius, submissius uero cũ relaxãt̃. Sic & exsectis partib⁹ ex neruorũ remissione uox tenuat̃. At uocis inæqualitatẽ instrumentũ siue organũ facit, p̃ quod uox ipsa defert̃, cũ aut *Vox cuiq; propria* asperũ, aut lene, aut humore aliquo adsectũ, causa flexibilis, duræ, mollis existit uocis. Quam obrem uarios eorũ sonos diuersis noibus latini expresserũt. Equorũ hinnire, Asinorũ rudere

Porcorum

porcorum grunnire, taurorum mugire, pecudum balare, canũ latrare, anserum strepere, ser-
pentum sibilare, ranarum coaxare, leonum fremere, luporum ululare, auium canere. Dentes *Dentium*
mutantur præter hominem, equo, mulo, asino: homini priores mutantur, maxillares nullum *mutatio*
animal amittit. Sus omnino nullum. Maribus quàm fœminis plures in genere hominũ, suũ, *Dentium*
ouium, caprarum, in cæteris nondum exploratum. Quibus plures, hæc uiuaciora. Item alia *diuersitas*
dentes habent exertos, ut aper, elephas: alia serratos, ut ceruus, pantheræ: alia continuos, ut
equus, bos. Ex una tantum parte, bos, ouis, capra. Carniuora omnia quibus acuti, ut canis,
leo, pardalis. Maxillam mouent omnia inferiorem tantum, præter crocodilum. Bifida, id est, *Bifida*
δίχηλα, bos, elephas, capra, porcus, ouis: & hæc quidem ruminant. Digitos habent homo, ca-
nis, palmipedes, anser, cygnus. Quædam ungues aduncos & rostrũ incuruum, ut aquila &
accipitres ferè omnes. Natura mares etiã inter bruta potiore decorauit honoris insigni. Dra- *Marium*
conem & gallum crista, Cornibus ceruum, iuba leonẽ. Deniq; maiore etiam animo, præter *insignia*
pantherã & ursam, quæ animosiores maribus sunt. Quædam à quibusdã coli populis com-
perimus. Ambraciotis Leænam quasi uindicẽ libertatis, quod tyrannũ eorum interfecerit.
Delphicis lupum, quod sacrũ aurũ compilatum ac defossum refoderit, uel quod Latonæ pa-
rienti adfuerit. Samijs ouem, quod item aurum è templo surreptũm inuenerit, Argiuis ser-
pentem, ut Cleanthes scribit. Aegyptijs crocodilũ, ibidem, multáq; alia. In Tenedo nutriunt *Amicitiæ &*
prægnantẽ uaccã, cui fœtæ ministeria ueluti puerperæ exhibẽt. Sunt & amicitiæ & inimici- *inimicitiæ*
tiæ quædã innatæ, Oues capris conueniunt. Columba turturi. Palumbes perdicibus. Alexio *animalium*
nes ceryllo. Coruus erodio. Larus graculo. Harpa miluo. At cõtra interneciuũ inter se bellũ
gerũt cornices & noctuæ, Miluus & coruus, Pyralles & turtures, Brenthus & pagrus, Clo-
reus & turt, Aegipij & aquilæ, Cygni & dracones, Apri & bubuli, tauri & leones, Aspides
& ichneumones, Aegithus & asinus, quo rudẽte oua & pulli Aegithi pereũt, Leones & galli,
Hyena & pardalis, Scorpius & scalabotes, Vulpes & cygnus, Tauri & cornices. Inter aqua-
tilia Delphinus & balena, cestreus & lupus, Murena & cõgrus. Sunt & alijs alia noxia uel sa
lubria. Aquilæ quod uocant symphytũ letale. Ibidi fel, Hyenæ semen erucæ, myrrhæ, Cedri
folia calamodyti, Flos uluæ melanchorintho, semen allij lacertæ, Adeps capreæ cãtharo, rosa
cantharo, lachrymæ ex uite grui. Reliquiæ cadaueris degustati à lupo, cornici & upupæ: her
ba quã leonthophonũ uocant leoni, uulturi unguentũ, infectis oibus oleũ illitũ. Salubritatẽ
quoq; morbis & remedia inueniunt. Palumbes lauri folijs cõmanducatis, Ictinus Rhamno.
Turtures ἱερέως fructu, Corui uitice, Vpupæ adianto, quod & Callitrichon quidã uocant,
Harpa hedera, Perdix arundinis folijs, Turdi myrti, Cordylus labrusca, Aquila saxo, quod
aquilinum uocant, ac utile partubus etiam continendis. Deuastationes etiã inferunt quædã *Deuastationes*
animalia. Magnesij & Ephesij contra locustas ordine militari ad bellum exeunt. Pæonij & Il
lyrij contra columbas. In parte Aegypti pro cane certãt. Muscarum multitudo depopulata
est quondam Megarenses. Vespæ Phaselitas, Mures Cosas Hetruriæ ciuitatem. Quædam *Quædam*
regiones & loca quibusdam exempta. In Creta Iouis beneficio, itemq; apud Delphos, ut au- *certis in locis*
thor Nicandrus, nihil animaliũ uenenatorum uiuit, eoq; translatum extemplo perit. In tem- *non uiuere*
plum Herculis Romæ muscæ non ingrediebantur. Mures in Paro insula, ut scribit Aristote
les, non sunt. Morsus uero non æque omni tempore officiunt. uespa itemq; musca quæ ser-
pentẽ degustauerunt, aculeis magis penetrant. Aspidis ranam depasti ictus immedicabilis.
Canis rabiosi morsus letalis. Morsus item ieiuni hominis longe malignus. Scythas addere
pharmaco inficiendis sagittis sanguinem hominis purgati Theophrastus testatur. Nõnulla
diuinatione quadam natura donauit. Futurã famẽ aut pestem, canes, boues, serpentes, præ- *Diuinatio*
sentientes aliò se conferunt. Mures instante ruina subitò de loco migrant, ut accidit Eliensi-
bus teste Homero: qui cum in Ionas impie gesserint, dies continuos antea mures ab eis mi-
grarunt, unde fatum illis portenderũt. Sed & prognostica ex animalibus tempestatis à qui-
busdam obseruata. Aues enim aquatiles in terra uolantes procellã portendunt: Contra ter-
restres si ad rigua & palustria, serenitatẽ. Gallinaceis itemq; Gruibus alas cõuerberantibus,
strepentibus uero imbrem, eisdẽ lauantibus uentorũ flatus. Graculi more accipitrũ sursum
deorsum errantes, ut author Aristot. hyemẽ significant. Cornix à cibo uolitans in sinistram
partẽ, serenitatẽ. Mergi & Anates constrepẽtes alis, uẽtos: plures aues albæ simul iunctæ, itẽ
noctua sereno canẽs tẽpestatẽ: tẽpestate uero serenũ pnunciat. Cõmutationes & eadẽ sæpe
facere uidemus. Luscinia æstate colorẽ cãtũq; aliũ retinet. Sturnus æstate dulce canit, hyeme
obstrepit.

obstrepit,ac suffiauus è nigro fit. Sed & turdi,sturni, phocides,mœnides, thoes,per æstatẽ
Locorum marcescunt,per brumã obesæ uidentur. Chamæleon quẽ attigerit colorẽ reddit.Nec locorũ
mutatio, præterea minor mutatio. Aestatis quædam aduenæ aues ut coturnices:quædam hyemis ut
grues,turdi.Medicinas etiam innumerabiles ex animalibus esse quis ignorat? Sed illud mi
randum,quod in Scythia animalia:in Thyle uero insula pisces loco ligni comburant, ut au
thor Aelianus.Illud quoque superstitiosum,quod idem commemorat,multa ex his incanta
menta fieri,quæ adferre in medium neglexi.Sed ante omnia pulchrum spectare,sua cuiꝗ ar
ma à natura dari:eáꝗ ingruente periculo signis quibusdam expediri.Initurus prælia leo cau
Arma cuique da terꝗ quaterꝗ terga conuerberat.Sues armos inhorrẽt. Rhinoceros cum elephanto con
sunt gressurus,cornu prius ad petram exacuit. Ichneumones cum Erinaceis certaturos, oblitos
virtutes prius luto ac loricatos tenuem pellem contra aculeos durare uideas. Insuper in plærisꝗ uir-
animaliũ tutis quoddam simulacrum. In equis,leonibus,canibus animositatẽ,palmaꝗ cõtentionem.
similes In elephantis memoriam & disciplinam:in uulpe,passere, draconibus argutiam. In colũbis,
cornicibus pudicitiã. In ciconijs pietatẽ,quæ parentes senes alunt. In formicis,apibus proui
dentiã & sedulitatem.In leonibus rursus clementiam,in canibus fidelitatem.

DE EQVIS

NVNC singula consideranda. Primũꝗ equos,de quibus Pollux sic scribit. Ante
bimatum domari non oportere: Caput aqua perfundendum, pectendum,ac
Poppismum ungula resecanda, manibus'ꝗ blande poppismo fricandum. Stabulum lapi-
de sternendum: tum lapidosa paulatim adsuescendum ingredi uia, uti pedes
robore confirmentur. Tum os facile reddi illitu aquæ tepidæ,& olei quandoꝗ
unctione:sic frenum libẽtius sustinebit. Si minus, chamo cõpescendum. Ab initio nõ asper
agitator sit,non cursu fatiget,lente utrinꝗ uertendo experiatur:neque tam calcaribus quàm
uirga castiget,& in loco plano. Pedes auersus capiti, ne petaẽ calcibus, pertractet:morsu'ꝗ
cum conuersa facie prohibeat. Adsessor equum ne premat, neꝗ urgeat,sese coxis sustentet,
sic & eum labore leuat,& sibi uim maiorem addit. Sit unius potius coloris. Iuba densa ac ea
Caßius exultans,forti lumbo,breui capite,erecta ceruice, auribus proportione capitis paruis. Cas-
medicus sius medicus in Problematis equos balios laudat, quos græce βαΐυς baios uulgo appellant.
Equi balij Verg.Spadices commendat,id est,palmeo colore.M.Varro his alia adijcit signa:pectus la-
Spadices tum,uentrem modicum,lumbos pressos,spinam duplicem, si minus non extantem:codam
amplam,subcrispam,cruribus rectis, æqualibus genibus, ungulas firmas,nec sanè magnas
toto corpore uenas quæ animaduerti possint. Vsum item spectare atꝗ habere oportet: cum
alius alij sit usui: Vectorius,bellator,cursor,admissarius,quadrigarius,desultor. Vecturæ op
Canterij timi Canterij,equi uidelicet castrati. Veredi cursu pernices. Martialis.Stragula succincti ue
Asturcones nator sume Veredi. Item Asturconea qui ex Asturia ueniebãt,molliter ingressus glomeran
Tolutarij do ingrediunẽ,qui etiam Tollutarij dicunẽ. Seneca Asturconibus inquit & tollutarijs Man
Manni nis. Sunt enim Manni equi non admodũ magni,qui tollutim,id est,more Asturconũ uesti-
gia glomerant. Nunc sanè id genus ex Britannia uenit: ex Hispania uero leuitate,elegãtiáꝗ
conspicui. Appuli Roseani bellis aptissimi, ex Tuni Africæ, ac Massylia Numidiáꝗ cursu
præstantes,quos uulgo barbaros uocant. Ex Tyrrheni maris insulis, præsertim Corsica &
Succussarij Sardinia:breues admodũ,sed animo generoso atꝗ audaci,ingressu irrequieto:ex Germania
Tortores grauiores,attamen succussarios,qui subsultim moleste ingrediunẽ. His similes appellat No-
Cruciantes nius tortores equos. Plautus uero cruciantes,ut cruciante inquit Canterio. Succussarios Fe
Desultorij stus. Desultorij uero sine ephippijs equi ad cursum apti erant,quos græci Celetas uocabant.
Celetes Hi quondam à nobilissimis iuuenibus teste Tranquillo agitabantur, nunc sanè à ministris.
Illud quoꝗ obiter notandum, quod neꝗ legimus neꝗ sanè ex ueterũ monumentis aut mar
moribus aspicimus,equos eorum ephippia more nostro, neꝗ penitus pedum sustentacula,
quæ uulgo staffas appellãt,habuisse: sed tantũ in dorso ephippia eius generis,quibus hodie
domitores equorum utuntur. Festus scribit Romanos equũ dexteriorẽ bigæ in campo Mar
tio quotannis Marti immolare solitos, Lacedæmonij in monte Taygeto uentis immolant
equũ,ac in eodẽ loco adolent,ut cinis eius late diffundaẽ. Rhodij item singulis annis quadri
gas Soli cõsecratas in mare iaciunt,ꝙ is tali curriculo fertur mundũ circũire. Aelianus mira
quædã de equis scribit. In India tam equos ꝙ asinos unũ in fronte cornu gerere,illud'ꝗ siquis
ueneno infecerit innocuũ esse. Apud Psillos Indorũ equos haud hircis maiores esse, mulos

boues'ꝗ

boueſq; tandem Libycos negligentiam domini facile tolerare. Nam graciles ieiunoſq; labores & curſus maximos perferre. Præterea Scythã fuiſſe quendã, qui optimæ gentis equã, & ex ea equum habebat, ne ſoboles periret, filium ad matris initum duxiſſe: primũ recuſantem, mox adopertũ pallio ſaliente: ut primum agnouit ſe parenti concubuiſſe, euolauit, è crepidine ſaxi ſeſe præcipitẽ dando, ſcelus expiauit. Darcum minorẽ equas à partu in bellũ ducere ſolitũ, ut ſi contingeret aufugere, ab illis amore relictorũ pullorum celeriter transferreñ. Celtas ac Macedonas & Lydos equos piſcib⁹ paſcere. Sybaritas & Libycos ad cantũ Symphoniæ equos inſtruere ac domare, quæ cauſa illis cladis fuiſſe dicitur cum Crotoniatis concurrentibus. Ex equæ fronte carunculã à paſtoribus radi, philtris efficaciſſimã quam Hippomanes uocat Verg. in Geor. Equorũ nobilitas nõ facile patiñ ab aſinis iniri: remedium eis prius iubas tondere, atq; turpantes crinibus, amota ſuperbia facile ſuccumbunt. author Aelianus. Pli. uero aliter earũ libidinẽ iuba tõſa extingui dicit, cõcipereq; flante Fauonio apud urbem Vlyxiponenſem. Coſſinitus Thraciæ fluuius equos epotos efferat. Hinc Diomedis illic regnantis equi monſtruoſi ob eam cauſam dicunñ. Adamati equi quoq; Alexandro & Cæſari ac Auguſto reperiunñ, à quibus etiã tumuli honore donati. A Semiramide itẽ uſque ad coitũ. Equus inſuper Nicomedis regis extincto domino, inedia uitã finiuit. Aelianus. Huius inuentorẽ Neptunũ tradũt, equitandi uero Theſſalos, ſicuti frenorũ Peletronios. Columella de equis ſic ait. Maiores bimis domari nõ oportet, annorũ notæ cũ corpore mutanñ. Dũ bimus & ſex menſiũ eſt, medij dẽtes ſuperiores & inferiores cadũt. Cũ quartũ agit his qui Canini appellanñ deiectis, alios adfert: intra ſextũ deinde annũ molares ſuperiores decidunt. Sexto anno quos primos mutauerit exæquat. Septimo omnes explenñ æqualiter, ex eo cauatos gerit: nec poſtea quo annorũ ſit manifeſto cõprehendi põt. Decimo anno tpa cauari incipiũt, ſupcilia nonnunq̃ caneſcere, & dentes ꝓminere. Morbi equorũ Crithiaſis, Hyperæmoſis. Generat ſeptẽtrio equos ſyluestres: ſicuti meridies aſinos. Inueniunñ & equi fluuiatiles, q in fluminibus moranñ, q̃s Hippopotamos uocãt Authores, Ariſtot. Aelianus, Pli.

Equi caſti: as. Dareus equas à partu du cebat. Sybaritarum mos. Hippomanes. Equæ uento concipiunt. Coſſinitus fluuius. Equi adamati. Inuentores equi, equitãdi frenorum. Dẽtes equorũ. Morbi equorum. Crithiaſis. Hiperæmoſis. Hippopotami.

EX XENOPHONTE DE ARTE EQVESTRI

NEQVID autem de equis prætereatur, Xenophontis græcum libellũ de arte equeſtri uiſum eſt mihi in latinum ſermonem ad hunc locum epitomare. Pedes ante omnia probandi. Vngulæ craſſæ ſint, neq; humiles, ne atteranñ, cinc/podes: neq; ualde erectæ caprarum modo, tibiæ pingues oſſibus, non carne. Si pullus molliter genua flexerit, tempore procedente multo magis flectet: ſic enĩ melius quàm rigida, equum equitemq; infractum ac indefeſſum reddunt. Coxæ anteriores ſub humeris pingues probantur. Pectora latiora ad decorẽ faciunt pariter & robur, aptáq; ferre crura minime inter ſe proxima aut coniuncta. A pectore rurſus ceruix non more apri prona procumbat: neq; item galli modo recta ad ceruicem tendat. uacuus circa curuaturam ſit, caput oſſeum, paruas habeat maxillas, oculis ante pedes reſpiciat. Nã colli protenſio laſſitudinis debilitatiſq; ſignum. Conſiderandum deinde ſi utræq; maxillæ molles, aut duræ, aut diuerſæ. Diuerſarũ enim maxillarum, ſicuti alia multa animalia, naſcuntur etiã equi: Oculis item prominentibus uigilantior apparet, q̃ incuruis, longiuſq; aſpicit. Nares apertæ, magiſq; depreſſæ ſpirabiliorẽ ferocioréq; demõſtrat. Etenim quũ equus alio cũ equo fertur, uel inter equitandũ animatur & efferuet, nares magis dilatare conſpicitur. Vertex præterea ceruicis maior, & aures minores magis equinum præ ſe ferunt caput: latera profundiora, tumidioráq;. Lumbus quanto latior & breuior, tanto facilior. Ingreſſu equus anteriora crura attollit, & poſteriora deflectit. Ventrẽ mediocrem, coxas latas eſſe oportet, lateribuſq; ac pectori cõiunctas. ſi aũt hæc omnia gracilia fuerint, leuiorẽ ſanè ad curſum uelociorẽq; faciũt. Clunes ad caudã, ſi lata linea diuidat, longe ueſtigiũ poſteriorũ pedũ prioribus anteponet. Teſticuli quoq; magni probanñ. Si pullus cruribus fuerit altis, hic magnus erit equus: nam quadrupedũ omniũ magnitudo tibialis tempore non ualde creſcit. Ad huius igitur ſymmetriam & reliquũ corpus augeſcit. Pullus in primis manſuetus tractabiliſq; fiet eſuriendo, ac ſitiendo: demũ iræ oblito, cibũ præbẽdo, tum blandiendo, leniterq; partes, quas equus per ſe curare nequit, attrectando. Hunc equiſo per turbã ducat, oĩbuſq; adſpectibus, ac ſonoribus appropinquare doceat: ut ſi quid expaueſcit, nõ planè arduũ, ſed placidũ eſſe paulatim monſtret. Cautiones in equo emendo, ut ætatẽ q̃s norit, ſi frenũ recipiat, ſi ſeſſorẽ excipiat, ſi exceptũ excutiat, ſi dimiſſus aufugit, aut celeriter recipiñ, ſi uerbere ictus ſit obtẽperãs aut excitatior.

Quomodo curandus pullus

tatior. Sed & si bello uis utilem: fossas transmittere, muros transilire, insilire, desilire, à fronte, à tergo, ab latere percurrere oportebit. Panidi & suspicantes omnino reijciendi. Illa ferocis ac boni equi potissima signa, si fessus rursus eadem facere noluerit.

De stabulo Stabulum domi habere oportet, ut sæpe cernat equum oculus dominicus: repaguláque inter eos, ne inter se pabulū furentur ponenda. Pauimenta stabuli mollia seu leuia generosis officiūt ungulis. Sint igitur lapidibus strata inter se ungularum magnitudine ex asperitate coniuncta. Ita nanque à uitijs equorum pedes, & si quid illis adhæserit, prohibentur. Posthæc equiso è stabulo equum educat strigilis gratia: seponatque seorsum à præsepe post prandium: ut libentius deinde ad cœnā redeat: locumque eum lapidibus rotundis sternat: ut sese mouendo tanquam in uia saxosa ingrederetur, exerceat: eoque modo chelidonas pedum huiusmodi effusi lapides tenuabūt. Ora uero ut sint mollia curandum: hisdem ferè remedijs quibus & caro curatur humana. Equiso quotidie fimum & humida equi cubilia in unum locū efferat atque aggerat. Equum quocūque sine freno ducit chamo compescat, qui minime respirare prohibet, ac mordere nō sinit: supra à uertice capistrum adliget: quādo omnia circa ora imposita natura ipsa equus detrectat: sic uincula minime pertrahet, sed lenta esse sinet.

De strigili Quādo ad strigilem uenitur, incipere à capite & iuba oportet: ubi enim superiora purgata non sunt, frustra inferiora purgantur. Spinam tantum manibus atterat: & pilum qua natura ducitur complanet: sedi minime noceat: aqua caput abluat: quum enim, si osseum sit ferro attingat, equum contristabit. Deinde procomiū, id est setæ quæ ante frontem propendent, aqua inspergendum uti longe succrescat: quum uidere minime prohibeat, noxiáque ab oculis propellat. Etenim existimandum deum pilos huiuscemodi equo in hac parte, loco magnarum aurium dedisse: quas asinis ac mulis ob oculorum defensionem tribuit. Præterea caudā atque iubam lauare sæpe oportet. Nam setæ in his partibus crescentes magno sunt usui: cauda in noxijs abigendis: iuba ad equum ascendendum. Sunt item ad decorem: signum quod equæ armentales nō similiter asinos in coitu sustinent, donec comam induerint: cuius rei gratia attondēt equas omnis quæ ab asinis sint ineundæ. Lauare crura prohibemus: nihil ēm iuuat: nocetque potius ungulis quotidiana inspersio. Sub uentre quoque multa purgatio minuenda: quum hæc magnopere contristet equum: præterea quanto purgatior hæc pars, tanto magis subtus noxia cōgregat. Itaque hæc loca manibus pro strigili confricanda. Videndum ne in equis tractandis à fronte aut à cauda adpropinquemus, sed ab latere: sic & minimum nocebit, & ascensuro paratior fuerit.

Quomodo frenum immittendum Equiso equū frenaturus primū ad eius læuam accedat: deinde lora dextra summo capiti corypheæque immittat: os uero sinistra adaperiat: quando si recipiat cecriphalon circūponat: si minime aperiat: pollicem sinistræ ori inijciendo freno dentes premat. quod si non item iuuerit: labrum circa cynodontem premat. Equum insuper per lorum ducat, nō autem per frenum: nam hoc diuersitatem maxillæ facit. Frenum uero ipsum quū nimis prope maxillas fuerit, os atterit: ut sine sensu quodammodo fiat: quod rursus nimis in ore summo, potestatem facit minime freno parendi. Equiso instruatur, quonā modo Persico more sit auxilio, ut equus facile conscendatur, dorso domini pedes sustinendo, si forte ille ægrotauerit aut cōsenuerit. Præceptū optimū ad equū cum ira nusquam adcedere: qui enim equū generosum uerberibus cogunt, maiorem incutiunt terrorem: blandéque potius edocendus, ut quod expauescit minime molestum sit. Equum ascendens lora ex freno læua decenter accipiat: ita lenta ut crines prope aures minime corripiat: ne si forte cum hasta insiliat, os equi freno cōuellat. Ex utroque igitur latere conscendere discat. Quod si forte crus fessum eques habuerit, minime genu supra equi spinam imponendum: sed tibiam in alteram laterum equi partem transmittat: quū uero consederit coxis equo adhæreat, ut rectius ualentiusque queat & hastam manu iacere, & ex equo ferire: tibias à genu molliter dimittat: si autem rigidas protenderit, periculū si quid offenderit ne rumpantur. Deinde brachio sinistro equi costis adhæreat: sic enim & stabilior equus fuerit, & manus firmior. Si quando currendum: signis id tantum quàm subitò præstat: equo si leui erectáque ceruice, habenas altius immittendum: si demissiore fuerit, inferius: qui enim sponte curret corpus alacer inflectet: & ad baculi nutum qua parte inferri uiderit libētissime mouebit: seséque rursus reflectendo regredietur. Equitationis genus laudamus quam pedam uocant, in utranque enim maxillam uerti adsuescit. In conuersionibus equus tuto recipiatur: non subitò, sed paulatim è medio cursu frenum contrahendum. Vtile quandoque fuerit quiescentē statim impellere: & ex equis equos petere: & ex celeritate rursus in proximo conquie-

scere

ſcere,& ex quiete iterum irruere. Siquis autem ſaltu eum cupit inſtruere,loro tenens equũ foſſam præcedat oportet,deinde trahat,ad ſaltumq́ inuitet:ſi reſpuit,uerberibus cogeret:re liquo tempore uim nõ expectabit, ſed tantũ retro aliquem uideat ſat erit: ſic adſuetus calcaribus,poſtea ab equite impulſus magnas tranſmittet foſſas.Hoc idem agere in accliui decliuiq́ loco adſueſcendus:& adſilientẽ quidem in accliui, iubam prendendo pronus adiuuet:in præcipiti uero ſeſe reſupinando,habenasq́ cõtrahendo.Equus enim qui collecto cõdenſoq́ corpore fuerit,& ſibi & equiti hæc omnia tutius peraget. Deniq; huic arti & uenatio & campeſtris exercitatio magnopere utiles.

Venatio utilis equiti

Cũ equo magnanimo nihil per uim agito: nimiam ferocitatem placidiſſimis potius ſignis mitigato:nam longa magis itinera & quieta mitem reddunt,quàm ſubita ac breuis uiolentaq́ agitatio: quapropter minimum ab aliquo alio quàm equiſone attingatur.Pręceptum eſt enim, poppiſmo,id eſt,blanda ſibilatione equos manſueſcere,lotio autem excitari. At ſi quis ab initio in lotio quidem placabilia, in poppiſmo uero moleſta proferat, diſcet equus poppiſmo quidem excitari, lotio autem placari:adeo in teneris adſueſcere magnũ eſt. Adhibendus inſuper iuxta clamorem & tubas,ne hæc horrida ei uideantur:neu aliquid triſte,ſeu ſubito moleſtum proferre, ſed conquieſcere ſinere, prandiaq́ & cœnas offerre ſi capiat.Optimum autem cõſilium,ualde animoſum equum nõ eſſe in bello poſſidendũ. At ignauo & pigro equo ſat fuerit dicere,hæc omnia fieri contrarie, quæ animoſo oportere diximus.

Equus ignauus.

De frenis

Præceptũ quoq; de frenis hoc erit, ut duo nõ minus habeantur:horum alterum læue, rotis ualde magnis:alterum breuibus & humilibus,echitinis uero acutis:ut ſi quando hoc equus accipiat,aſperitate dimittat:quando uero læue cõmutet,ipſius lęuitate lætetũ:& in altero quidẽ inſtruatur,in altero gaudeat, ac qd' in illo didicit,in hoc agat & exerceat:ſi uero huius deſpexerit læuitatẽ, rotas magnas addimus læui,ut ab ipſis hiare coactus frenum dimittat.Oportebit & aſperum frenum uarium facere,& clauis firmiter confixum ac cõtinuum. Cauendum inſuper ut quantacunq; frena fiant, mollia flexibiliaq́ ſint. Rigidum equus totum habet prope maxillas ſicuti obeliſcum, In flexibili autem quod fugit ſemper uenans, mittit à maxillis frenum. Hac igitur de cauſa circa medium ex aſſibus annuli ſuſpenduntur, ut in his perſequendis & lingua & dentibus occupatus, ad maxillas frenum recipere negligat. Siquis autem equũ cupiat uectorium pariter & celerem,ſaltuq́ leuem, haud facile in eodem inueniet. Nam qui molliter crura inflectit, corpus attollere minime ualebit. Qui enim lumbũ inflexum & breuem ac robuſtum habuerit,non ſecundum caudam,ſed in ea parte quæ inter coxendices, & latera ſecundum uentriculũ eſt, is maxime poterit retro crura longius ſupra priora ueſtigia ponere:ex quo ſi freno cõtrahitur, poſterioribus quidẽ laborabit,corpus uero anterius attollere ualebit,ita ut uentre & genitalibus anteferatur. Armaturam uero qui ex equo ſit periclitaturus huiuſcemodi habeto:primũ thoraca,& ex thorace continuum ei tegumentũ ꝙ ceruicẽ ad uultũ uſq; ac nares protegat. Ex hoc itẽ alæ duæ circa uerenda dependeãt,ac cõſiſtant,tales,tantæq́,ut tela repellere ualeant. Caſſidem deinde induat,quæ firmiſſima erit ex pelle bubula. Siniſtra inſuper manus armanda manu appellata, nam humerum operit tum brachium ac cubitum,& quod his continuum fuerit,præterea extenditur & incuruatur,& ubi deficit thorax ſupra alas protegit.Dextram ob pugnam liberiorem eſſe oportet, eamq́ à thoracis impedimento ſeparare,pro quo alæ ſint in giglyſmis additæ: quæ itẽ manus plicantur & ſimiliter clauduntur,brachio tantum ſimile tibialis opponatur. Armanda & ea pars dextræ,quę ſublata nuda eſt,prope thoraca corio uitulino aut ferro.Equus poſt hæc armandus prometopidijs, proſternidijs, & parapleuridijs. Hæc enim ſimul & equiti paramеridia,id eſt,femoralia fuerint. Ex omnibus uero maxime equi uentriculũ ſimul cũ lateribus, quæ pars inter uitalia & debiliſſima uidetur, quoad fieri cõmode poterit,una cũ ephippio protegere oportet:neceſſe tamen huiuſcemodi tegumentũ, ſicuti & equi alia,cõſuere,ut & eques ſecurius conſideat,& quàm minimum equi ſedem incommodet. Equitis præterea pedes ex femoralibus eminebunt. Armantur quoq; & hi ſi embates ſeu ſocculi fiant ex corio:quali crepidæ exiſtunt: ſic enim armatura & tibijs, & pedibus pariter calciamenta fuerint.

De armatura

Et hæc quidem omnia ne lædi poſſit,ut autem lædere ualeat,machæram potius quàm enſem habeat.Pro haſta perticali quod hæc debilis ſimul & grauis ferre eſt,corneas clauas magis laudamus.Nam & hæ ſcientem fallere minime poſſunt, & ignaro eſſe utiles quoquo modo,à fronte,à tergo,à latere. Adde quod robuſtiores ſunt,& ferri facilio-

tes quàm hasta: iaculum insuper longissimum magis placet. Paltum enim genus minoris iaculi in itinere torquetur ac transmutatur. Longius autem iaculabitur si ante proijciens ab læua se reducat in dextram, deinde in coxendice consurgens hastam emiserit: certius tamen si semper scopum in emittendo contuebitur.

DE CANIBVS.

Laconici *Alopecides* *Leontomiges arcades* *Crocutæ cyrenaici* *Castorides* *Eretrici* *Molossi ex Epiro* *Celtici* *Britannici* *Indici*

CANES diuersorum generum memorat Pollux. Laconicos, Arcades, Argolicos, Cyrenaicos, Libycos, Molossos, Indicos, Castorides, Eretricos, Cretenses. Laconici ex uulpibus & canibus, uocantur Alopecides. Plautus. Nos Parasiti Lacones sumus. Arcades ex canibus & leonibus, appellanturque Leontomiges. Cyrenaici, ex lupis & canibus, nominanturque Crocutæ. Castorides è castore nati, & uulpe: ex quo Homerus ἀλωπεκίδας eos uocat. Eretrici Apollinis iussu nutriti, qui & aratro terram uertere dicebantur. Molossi ex Epiro ueniunt, dicuntur prognati ex cane, quem Vulcanus, ut fabulæ uolunt, fabricauit, & animam inspirauit, donoque dedit Ioui, ille Europæ, ipsa Minoi, Minos Procridi, hæc Cephalo uenatori. Cretensium canum aliqui Diaponi, qui semper in certamine foris congrediuntur, alteri parippi, qui equis cursu contendunt. Hæc ex Polluce: Sunt & Celtici ex Gallia Britanniaque uenientes, odoratu, cursuque præstantes. Indici ex tigride nascuntur. Vnius ex his exemplum tradit Aristoteles, qui præsente Alexandro in India cum leone congressus, prius expectauerit à circunstantibus totus paulatim cõcerpi, quàm mordicus feram dimittere. Extinctum tandem Alexander honorauit, eius nomini ac tumulo ciuitate dicata. Nicandrus Colophonius tamen scribit huiuscemodi canes ex Acteonis regis canibus prognatos, qui post rabiem in sanitatem redeuntes Euphrate transmisso, in India errauerunt. Sunt & Melitei ex Melite insula, admodum parui, in delicijs domi educantur. Nostra uero tempestate Alani & Corsi non cedunt Molossis, quibusuis feris congredientes. Molossi enim ex Illyrico frequentes in Italiam ueniunt, custodiendo pecori uillisque aptissimi: sub catenis interdiu ob periculum retinentur. Hoc animal Aegyptij sub numine Mercurij uenerantur, quē uocāt Anubin, quod in exortu caniculæ fiat inundatio Nili, uel quod Isidi Osyrim quærenti Canes præsto fuerint. Scribit Hermippus, qui & Aristoclem adducit authorem, esse gentem in parte Aethiopiæ, cui canis imperaret, cuius que cum latratu tum certis alijs signis iussa deprehendi. In templo Vulcani rotundo, canes Romæ ueluti æditui habitabant, sacrilegis tantum adlatrantes, cæteris blandi. Eodem fermè modo & in Apulia & in Mineruæ templo uidebantur. Fidelitatis quoque eorum plura monumenta. Pyrrho Regi canis ab eo educatus adfuit quondam in somnis in quodam terrore clamanti: demum eo mortuo in eandem pyram sese sponte iecit, Icarij canis fidem ob indicatum filiæ parentis cadauer, cœlo posteritas extulit. Dareus ultimus ab Alexandro uulneratus, ab omnibus relictus, cani tantum ab eo educato curæ fuit. Canem Athenienses publice alendũ mandauerunt, quod in Aesculapij templo custos sacra compilantem indicauerit. At canem Vlysseum post annos XX. dominũ cognouisse fabulose ab Homero positum. In Aegypto docilitas nõ minor eis quàm equis Sybaritarum. Sub Ptolemæo quidem ludere, saltare, ac molliter ad symphoniæ cantũ moueri, edocti fuerant, uicem seruorũ pauperibus domi præstabant. Ex Aeliano. Canem Latini lupercalibus immolabant mense Februario: Lacedæmonij uero Marti, eumque templis omnibus, ut animal impurum, & qui in propatulo coëat arcebant. Ea demum causa quod in insulam Delum non ingrediebantur, nec eius sacerdoti uel eum nominare fas erat. Plutarchus in Problematis. Pœnam quoque apud Romanos singulis annis dabant, ob memoriam male defensi ab eis in tumultu Gallorum Capitolij. Heliogabalus teste Lampridio canes ingentes rhedis trahendis iunxit. Reliqua ad eorum pertinent naturam. Plures edunt fœtus, cæcos omnes usque in diem XIIII. optimus in fœtu qui nouissimus cernere incipit, primus tantũ patrē refert. Geniture initiũ mari quartus annus, fœminæ tertius, usque in nonum: ætas dentibus deprehenditur. Iuuenibus albi & acuti, senibus nigri & obtusi, æuum longissimum annis XIIII. Ex Aeliano. Signa uero probi Pollux uel illa præcipua commemorat. Torosi, magni, uenosa fronte ac lata, oculis nigris flammeisque, auribus tenuibus ac prælongis. Collo item prælongo, pectore carnoso. Spatulæ ab humeris paulo recedentes, cruribus altis, altioribus tamen posterioribus, lateribus extantibus, coxis teretibus inter se distantibus, uillo tenui ac denso, colore non omnino uno, sed mixto. Vexantur tribus morbis,

Anubis *Melitei* *Alani* *Corsi* *Canis inter Aethiopas Rex* *Canum fidelitas* *Canum docilitas* *Canes ob publ. coitus fœd. tamen reiecti* *Primus fœtus patrē refert* *Probi canis signa*

morbis,angina,rabie,& podagra:ab hac ultima facile curantur,à reliquis non.Item eorum calvariam integram esse constat. Cursorem præterea uillosiorem esse oportere, indagatorem uero dentibus hebetioribus atq; nigrantibus. Signa quoque longe odorantis,si abstinent canina carne uel assata uel farcta condimentis.Aelianus. Canū morbi

DE CERVIS

ERVIS fœminis cornua nasci, cum nonnulli dicunt,tum Euripides testatur in Iphigenia. Ceruam cornigeram manibus Achæorum tradam,quā pro tua mactabunt filia.Idem in Terundis Ceruam ab Hercule expugnatam cum cornibus fuisse dicit.Seseli hærba in morbo,& apud Cretam dictamo,ut tradit Aristoteles,sese curant.Cornua in locis inaccessis proijciunt,ne imbelles inueniantur. Vnde prouerbiū οὗ ἔλαφοι τὰ κέρατα ἀποβάλλουσι. Quo abijciunt cornua cerui: author Aelianus.Aristoteles ait Ceruum in capite uermes habere,præterea felle carere, quamuis eius intestinum sit amarissimum.Plinius item de his hæc scribit:Mulcentur fistula pastorali,iacent prope uiam,in terrore ad hominem cōfugiunt,mirabundum alioqui animal ac timidum.In bimatu cornua incipiūt,partus ferunt octonis mensibus,& uitæ eis longissimæ signum,quod quidam cum torquibus aureis ab Alexandro magno datis post longum tempus inuenti. Quin & eorum carnem matutinis manducatam addere uitam compertū est. Cornu ceruinum suffitum abigendis serpentibus aptum.Africa tantum ceruis caret.Est & apud Aristotelem Hippolaphus animal forma cerui & equi compositū, magnitudine ferè simili ceruo,uillo tantum & barba hircina: scribit ipsum gigni apud Aracotas,forte hic est quem Aelianus Tragelaphum uocat,dicitq; cætera similem ceruo, barba tantum & armorum uillo,hirco propiorem.Capream Græce Dorcadem Gaza apud Aristotelem conuertit.Hæc & coturnix placidissima animalium ut ait Plinius,uenenis pinguescunt. Musimones Corsica fert,caprarum more uillum ferentes,ex quo tomenta conficiunt:author Strabo.Damæ raro mansuescunt, cum feræ dici nō possint.Cōplura namq; mediæ inter utrūq; naturę sunt,ut in uolucribus hirundines,Apes in campo,in mari Delphini:author Plinius. Vulpes uafrum animal,Echinū cum uideat non posse propter aculeos superare,resupinat, atq; ita mollem corporis partem lancinans enecat. Vesparum quandoq; multitudine uexata sese in cauum condit,extante cauda.Circa quam ut illas certatim occupatas, uilloq; denso implicitas animaduertit,egreditur,atq; ad murum siue arborem perfricando obterit,extinctasq; deinde depascitur. Eodem ferè cōmento & pisciculis insidiatur ripam oberrans, caudaq; in aquam demersa:illi nouitate accurrunt, uillisq; obuoluti & quasi defossi extrahuntur.Otides quoq; in fluminibus pariter decipit, sese uni ex eis fessæ adsimulans,illæ superuolant, uulpes conuersa statim inuolat. Dicitur & in Thracia flumina byeme glaciata transmittere, aure prius ad ripam humi adposita serenitatem itineris explorare, si quietem nullis crepitantibus undis deprehendit,libera traijcere.Hæc ex Aeliano. Leonū Aristoteles duo genera ponit,alterum breuius,crispo pilo atq; ignauius,alterum longius atq; generosius. In uniuersum infirmis est lateribus, reliquo corpore robusto,ceruice præsertim ualidissima,quod osse uno rigida constet,nec uertebris ullis iungatur.Illud obseruatum ex Homeri carmine quod ignem formidat.Item rotarum orbes,currus inanes, & gallinaceorum cristas ac cantus.Solum hoc animalium apertis oculis nasci,author est Democritus apud Aelianum:minimumq; somno deditum tradunt signū, quod dormienti cauda iugiter mouetur.Stabula pastorum armentaq; inuadit fame compulsus,ut Homero placet. Carne camelorū libenter uescitur, ut author Herodotus, qui quondam in Camelos regis Xerxis frumentum ferentes impetum fecisse leonem cōmemorat, reliquo cōmeatu hominibusq; seruatis.Saturitatem dierū inedia uel simia deuorata uomitionibus purgat.Ingreditur obliquo itinere,ne cubile deprehendi aut fœtus inuadi possint,ossa solida minimeq; uacua habet.Solus quocunq; tempore terga nullo terrore uertit, quiete ac sensim sese recipit. Cum leæna nō pascitur, sed separatim errat,cum in cunctis generibus mas cum cōsorte libenter uiuat. Causa,quod uterq; uiribus fidens nequaq; altero indiget:hæc ex Plinio. Reliqua ad eius pertinent clementiam.Nam ut est inedia terribilis,sic reliquo tempore mitis,pueritię, ac magistro eum regenti præsertim. Varia eius placabilitatis tradunť exempla.Illud in primis nouissimū quod ab Aeliano Gellioq; traditur de Androcle seruo,qui Roma aufugit in Libyæ deserta, ac in antrū leonis incidit, ubi leoni reuertenti cum præda ac pedem claudū

Ceruū
Hippolaphus
Tragelaphus
Caprea
Dorcas
Musimones
Damæ
Vulpes
Quæ Aelianus de uulpibus adfert
Leones
Placabilitatis leonis exēplū
Androcles seruus

porrigenti Androcles auxilium tulit. Demum captus ipse fugitiuus ac Romæ in Theatris
eisdem leoni forte capto obiectus, ab eodem cognitus & seruatus est. Scribit item Plinius
Mentor Syracusanus de Mentore Syracusano, qui leonem sibi in syluis obuium, pedemq; porrigentem surculo
fixo liberauit: Idem fere dicit Helpio Samio contigisse. His exemplis successit diuus Hiero
Hierony. nymus qui huiuscemodi feram simili beneficio demeritus traditur. In regione Elymea tem
plum Adonidis est, ubi leones mansueti hospitibus blandiuntur, ex eorumq; manibus ci-
bum capiunt: author Aelianus. Plinius scribit, quod primus Romanorũ leones currui iun-
xit M. Antonius triumuir, imitatus Matrem deum, in cuius tutela sunt: nõ sine cauillo, ge-
nerosos spiritus eo tempore sub iugum missos significari: quem deinde imitatus est Helio-
Leones Romæ in circo gabalus, teste Lampridio. Pompeius CCCXV. iubatorum leonum pugnam in circo de-
dit. Cæsar CCCC. Primus hominum Hanno Carthaginensis Leonem mansuefecit. Graues
Hanno leonẽ mansuefecit primus sunt anima, & diebus alternis uescuntur. Leæna primo partu quinq; parit, ac per annos sin
gulos uno minus, ab uno sterilescere. Informesq; fœtus ac magnitudine mustellarum esse.
Semestres uix ingredi. Hæc Plinius. Contraq; Herodotus apud Macrobiũ, itemq; Gellius
De Leænæ partu scribunt, quod Leæna in omni uita unum parit. Causa quod catulus leoninus ubi in utero
moueri cœpit, cum habeat ungues longe acutissimos, uterum lacerat, augescens magis ac
Lupus magis imprimendo exulcerat. Lupus animal uoracissimũ in prædam incidens toto corpo-
re turgescit, taurũ à tergo aggreditur cornua cauens, noctibus grassatur. Flumina tranant
seriatim, quolibet eorum præcedentis caudæ mordicus apprehensæ innixo. Apollini ami-
cus quod Latonæ parienti astiterit, unde ab Homero Lycogenes Apollo dicitur, ex quo in
templo Delphico lupi simulachrum cernebatur. Et apud Græcos annus Lycabas dicitur,
quod à Phœbi seu solis cursu pendeat. In Canopo Mareotidis piscatoribus adsistunt more
domesticorum canum, parteq; ab his prædæ donantur. Alioqui retia, apparatumq; omnẽ
concerpunt. Prope Nilũ hærba quædam est quæ Lycoctonia ex argumento dicitur, hanc
Lycopolis si attigerint pereũt: quare Aegyptij hoc animal uenerantes (nam & Lycopolim ciuitatem
habent) hanc è suis terris extirpauerunt. Hæc ex Aeliano. Plinius ait luporũ uisum in Ita-
lia noxiũ esse, uocemq; homini quem priores cõtemplentur adimere: caudæ eius uim ama
toriam inesse. Eum XII. nõ amplius dies toto anno coire. In fame quoq; uesci terra. De ui
su Virgilius etiam in Buco. author. Liuius uero inquit, uiso quondam lupo in capitolio ut
Lupus ceruarius dirum putatũ, urbsq; propterea lustrata. Lupos ceruarios Gaza ait a Græcis θῶας uocari.
Pollux autem Thoam lupum uulpi similem uoce dicit, qui cæcos parit fœtus & cum leo-
Thoas nibus congreditur. Caos alia species è genere ceruariorũ. Lupos ceruarios in Pompeij are-
Caos na primum Romæ spectatos fuisse Plinius scribit. Aelianus hoc animal præditum magna
humanitate dicit. In hominẽ siquidem incidens sese conuertendo quodammodo dignatur.
Lynx A cæteris quoq; oppressum animalibus, ultro ulciscitur. Cum Leonibus cõgreditur. Lynx
Lyncurium & ipse inter lupos ceruarios uisu acutissimo, pelle uaria. Eius urina cõcreta lapidescit, mulie
rum ornamentis quæsita. Hanc igitur expetitam quasi diuinans dicitur (uti tutius degat) oc
cultare, quã Lyncurium uocant, ut author Solinus: eius color precio ut ait Theophrastus,
ad succinum peruenit, spiritu attrahit & ipse appropinquantia, dolores insuper renum pla-
cat, & regio morbo medetur. Pli. itẽ scribit lupi ceruarij naturam esse, si cõtingat eum man
De bobus dentem respicere, statim oblitum cibi aliũ quæsitũ abire. Boues inter animalia honore cæ-
teris præfert Columella, tanq; agriculturæ socios, præsertim in Italia, cũ tauros Italos Græ
ci uocarent, capitaleq; fuerit apud antiquos eos necare: ex quo damnatus à Po. Ro. qui cõ-
cubinæ procaci omasum ruri se edisse neganti bouem interemisset, tanq; colonũ suum su-
stulisset. Scribit Aelianus apud mare Rubrũ boues cornibus flexibilibus esse, apud Mysos
sine cornibus nasci, in Phœnicia tanta magnitudine esse, ut à stantibus mulgeantur: in Li-
Opistonomi boues bya quæ Aegypto terminat̃, boues Opistonomos, id est, retro pascentes esse, quod cornua
luminibus prætenta ab fronte pastionem abscondant, regredientibus uero nequaquam. In
India cursu cũ equis contendere publico spectaculo: In Libya boues agrestes esse, cursu itẽ
haud equis inferiores. Apud Chussas Aegypti ciuitatẽ Venerem coli cum cornibus bubu
lis, eique uaccam sacrificari, quod ei numini maxime conueniat, cum constet hoc animal
maris sequi uocem stadijs uel XXIIII. distantis. Apud Crathera itemq; Clitumnum Vm-
briæ fluuium, armenta ex nigris alba fieri. In Eubœa ferè omnes boues albos nasci, unde à
poëtis Argibœa dicta est. Tauros Aethiopum agrestes qui Sarcophagi dicuntur, cornua
aurium

auriũ modo mouere: Apud Troglodytas taurũ esse in præcipua dignatione, quod robore præstare cæteris animalibus dicant. Huius etiam animalis nomine Aegyptios Apin colere, quẽ ex loco Vphim uocant, ex eo genere quos Thesprotæ Latinos dicunt, iactantes illos è semine Geryonei armenti ortos. Hunc uphim hærba tantũ modica pasci. Hæc omnia Aelianus. Plutarchus in Problematis scribit boui qui cornu peteret, fœnũ apponi solitũ, ne occursantibus noceret: ex quo prouerbiũ ad proteruos & nocentes, fœnũ in cornu gerit: q̃ M. Crassus notat⁹ fuit. Columella teste, boũ differentiã regio facit. Campania albos & exiles gignit. Vmbria uastos & albos. Hetruria & Latiũ cõpactos & ad opera fortes. Apenninus uegetos ac labori aptissimos. Tum illa signa probata, magna cornua, frons lata & crispa, hirtę aures, oculi magni ac nigrantes, ex quo Homer⁹ βοῶπιν Mineruã appellat. Nares resimæ ac patulæ. Ceruix lata & torosa, ampla palearia, capax uterus, latera porrecta lumbi. Dorsum rectũ & planũ, ungulę magnę, cauda longissima, color rufus uel fuscus. Vaccę quę annos x. excesserunt fœtibus inutiles, rursus minores bimis inire nõ oportet. Hæc Columella. Pli. teste taurorum spectaculũ primus Cæsar Dictator dedit, qđ adhuc Romæ durat. Illud quoq; nõ prætereo qđ scribit Aelianus, Taurũ qui cornu petat, dextro testiculo adligato cohiberi: bouẽ quoq; triturantem à frumento abstinere, si os ei spicis prius perfricetur. In prodigijs antiquorum sæpe locutus bos dicitur, quo nunciato Senatus sub dio haberi solitus. Morbi boũ, podagra & struma. Vrsa fœtus informes lambendo paulatim figurat: parit post mensem tertiũ, quo tempore ad antrũ qđ sibi delegit resupinata serpendo accedit, ne insidijs pateat loc⁹ uestigiorũ: Ibiq; fœta dies XIIII. ut scribit Aristoteles immobilis manet. Sine cibo uero dies XL. tantũ dextri pedis linctu sese sustentat. Hoc remedio utitur in morbo intestinorũ. Demũ in escam incidens exaturat̃, saturitatiq; uomitione occurrit formicis cõmanducatis. Exagitata à uenatorib⁹ fœtus paruos partim dorso, partim ore rapiens fugit in proximam arborem. In taurũ incidens famelica, palearia inuadit, premendoq; lancinat, donec cõficiat. In hoc genere fœmina sæuior atq; fortior mare. Ex Aeliano. Aristoteles ursum uocat animal omniuorũ & qui magna animalia inuadit. Ac erectis duobus aliquando pedibus ingreditur. Carnes omnis uel putres depascit̃. Præterea ursorũ genus album esse in Mysia ita ueneno infectũ, ut canes uenantes solo afflatu perimat. Apud Roxolanos ac Lituanos ingentes hodie uenantur ursos, qui regibus illis sunt etiam in delicijs mansuefacti. Camelorũ duo genera Aristoteles & itẽ Pli. ex eius authoritate ponunt: Bactrios & Arabicos, illi bina in dorso tubera, hi singula habent. Sunt & omnibus singula in pectore qualia in dorso, quibus incumbant quotiens in genua inclinantur. Papillas IIII modo uaccæ retinent, caudã asino similem, genitale retro, & genua singula in singulis cruribus, clunes proportione paruas. Animal bisulcũ, & superiore parte dentatũ uti bos. Bellum aduersus equos naturale gerit, sitim quatriduo tolerat. Bibit obturbata prius pedibus aqua. Aelianus de hoc genere sic scribit. Camelos ad annos L. peruenire cõpertũ, baculoq; seniles gressus regere. Mares alterũ tantũ uiuere, quos Bactriani castrant, sic eñ feritate posita ac robore augescente bello sunt utiliores. Vnũ quadrupedũ omnino coit⁹ uerecundia latebras quæritat, & crura posteriora cõuersa gerit. Strabo lib. XVI. scribit in regione Arabiæ thurifera Camelopardalim nasci, qui nihil pardali, inulo potius pilo coloreq; uario similis, bouis magnitudine, posterioribus cruribus humilior, erecta altaq; ceruice sublimiore quàm cameli, moribus & natura pecori quàm ferę propior. Pli. uero eum describit collo similẽ equo, pedibus & cruribus boui, camelo capite, albis maculis rutilũ colorẽ distinguẽtibus. Cæsaris Dictatoris ludis Circensib⁹ primũ uisum, aspectu magisq; feritate cõspicuũ. Hoc animal paucis ante annis in Hetruria uidimus, qđ à rege Tunis ex Africa Laurentio Medici dono missum fuerat. Ouis quadrupes mitissima, in admissura si fœminas cupiunt, austrũ obseruant: si mares, aquilonẽ. In Arabia tradit Herodotus oues esse cauda triũ cubitorũ quã per humũ trabunt. In ponto ἄχολα feruntur: in Naxo δίχολα. Aeschylides in libris de agricultura scribit minutissimas esse oues in Chio pabuli inopia. Caseũ tamen ex eis laudatissimum. Agni à partu statim matrẽ pastoremq; agnoscunt, circaq; illum petulca lasciuia subsiliũt. Hæc Aelian⁹. M. Varro signa probę ouis tradit. Corpore amplo, molli ac denso uillo præsertim circa collũ, uentre piloso, eo si careant prisci Apicas uocabant. Præterea cruribus humilibus, caudis in Italia prolixis, in Syria breuibus. Pli. dicit pecori infirmũ esse caput, eaq; de causa auersum à sole pasci cogendũ, uitãq; huic annos X. Naturale insuper

Vphis apis · *Signa probi bouis* · *Tauri* · *Taurorũ spectaculum* · *Morbi boum* · *Vrsus* · *Vrsa sæuior mare* · *Cameli* · *Aelianus de Camelis* · *Strabo de Camelopardali* · *Oues* · *Signa probæ ouis*

esse arieti agnas fastidire, senectam ouium consectari: præterea dextro teste præligato eos
Asini fœminas generare, læuo autem mares. Asinos probos Arcadia & in Italia Reate mittunt,
ex qua urbe asinum uenisse milibus HS. L X. author est M. Varro. In Betica totaq; Libya
terram hoc animali proscindũt, ut author est Columella. Ruri utilissimus, diu domini negli-
gentiam tolerat. Lacte asinæ, ut tradit Tranquillus, Popea Neronis coniunx cutis nitorem
Onagri prouocabat. Aelianus hæc scribit, asinos agrestes quos Græci onagros uocant, in Maurita-
nia cursu pernices esse, citoq; desistentes & anhelos à uenatoribus capi. In India item agre-
stes reperiri equi magnitudine, albos reliquo corpore, capite penè rubenti, oculis cæruleis,
uno in fronte cornu, magnitudine unius cum dimidio cubiti, ab radice albo, in cuspide pur-
pureo, media nigro discriminata. Pocula ex hoc Aegyptios cõficere auroq; munire, utilia
sanè ex his potantibus ad ignẽ sacrũ & uenena deprehendenda. Solosq; in genere solidipe-
dum hos esse qui talos habent, felleq; carent. Præterea frigoris impatientẽ esse: nec in Pon-
te aut septentrione ea de causa generari: hæc Aelianus. Nostra memoria rex Saracenorum
qui apud Tunim in Africa imperitat, Ferdinando regi Neapolitano asinũ ingentẽ, forma
Muli cõspicua ac uaria dono misit. Muli apud Indos ex asino & equa agrestibus nascuntur, per-
nici uelocitate, colore fuluo. Vulgatum & de mulo Athenis, qui iam emeritus operũ gra-
tis publice alebatur. Dum Athenienses templũ extruerent, ille laborantibus mulis alijs præ-
cedens ac uacuus ueluti dux, iter gressusq; monstrabat. Quare cautum publico edicto, ne
quis hordeũ appetenti auerteret. Aelianus. Lalisiones pulli onagrorũ sunt, cibis apti. Marti-
alis. Cum tener est onager, sola'que lalisio matre Pascitur, hoc infans sed breue nomen ha-
Sues ber. Sus Græcum uocabulum ὗς uocatur & χοῖρος: quo uocabulo miror à rusticis Hetruriæ
Anima sui hoc genus clamando educi ad pascua & reduci. Animã sui pro sale datam dicit Cicero, quod
pro sale data hæc pecus ad escam tantũ sit nata. Quapropter solum saginat, tanto quandoq; augescente
Succidia adipe, ut in Arcadia Pli. tradat soricem in corpore cuiusdam præpinguis nidificasse. Nul-
lum animal æque fœcundũ, cum bis in anno pariat ac uicenos. Tempus uteri quatuor mẽ-
ses. Nec ullum æque ganeas implet, succidiam ueteres uocabant: ex quo farcimina, toma-
Spectile cla, lucanica, glandium, sumen, sincipu t, Perna, Abdomen, Laridũ, uulua, Spectile. Est enim
Spectile, ut ait Festus, caro exos iuxta umbilicũ suis. Clidiũ quod inter iugulũ est. Isiciũ far-
ciminis genus. Venter Faliscus. Papinius. Non lucanica, non graues Falisci. Ila pars lumbi
est seu lateris. Horatius. Perna magis an magis ilis. Erat porcus Cereri sacer eiusq; initijs ma-
ctari solebat, & in feriendo quondã pacis fœdere. Inuisus uero Veneri ob interfectũ Ado-
nem. Pli. uitam eis X V. annos dicit. Morbos quoq; anginam & strumam. Solidum aprum
Romanorũ primus in epulis apposuit L. Seruilius Rullus. Aprorum uiuaria cæterorumq;
Ser. Rullus syluestrium primus togati generis inuenit Fuluius Hirpinus, qui in Tarquiniensi feras pa-
Fuluius scere instituit: nec diu post imitati fuere, Lucullus & Q. Hortensius. Hæc Plinius. Callum
Hirpinus Aprugnum & Porcus Troianus sumptuaria lege prohibebantur. Erat enim Porcus Tro-
Porcus Tro- ianus per metaphoram dictus, refertus intus condimentis plurimis, sicuti & equus Troia-
ianus nus militibus: author Macrobius. Ibridam ex sue domestica & apro natum dicimus. Quo
Ibrida nomine Cicero collegam suum C. Antonium notauit.

Mantichoa MAntichoam India gignit magnitudine leonis, pelle uillosa, ac purpurea, uultu
Aelianus de ferè & auribus humanis, triplici dentiũ serie superius, totidemq; inferius: his-
Mantichoa que acutis & aliquanto quam canis maioribus, oculis uillosis noctuæ similibus,
unguibus Leoninis, cauda bifida, utrinq; aculeis cuspidata: quos in certamine
cõgredientibus eminus pro telis iaculatur alio renascente. Vescitur humano
cadauere, quapropter anthropophagum eum cognominauere. Cursu alioqui pernix, pul-
los eius Indi ante natos aculeos uenantur. Hoc animal se uidisse testatur Ctesias in Perside,
Elephanti & ex India dono regi adlatũ: hæc Aelianus. Aristoteles in eandẽ ferè sententiam. Elephan-
tos Aristoteles tradit edere modios hordei Macedonicos nouenos, super his farinæ qui-
nos, & si dederis, septenos, ramos quoq; teneros mille: bibere uero metretas Macedonicas
XIIII. & rursus uespere octonas: uiuere annos centũ, peruenire nonnullos ad trecentos. Ex
animalibus maxime exhorrent hircũ, cerasten, porcũ, quibus sanè machinamentis Roma-
Lucæ boues ni elephantos Pyrrhi regis primum uertentes uictoria sunt potiti. Vocant & Lucas boues
quod in Lucania tũc primũ uisi. Ebur ex eorũ binis dentibus exertis Græci Elephantinum
appellant, uetustate rubescit. Reliqua quæ de his memorantur, uenatione uidelicet, partu,
docilita-

docilitate,obedientia,religione,robore ac magnitudine, scire cupientes,ad Pli. lib. VIII. & Strabonem XVI. ac Aristotelem VIII. relegamus. Simiarum genera,Cercopitheci,Cynocephali,Cæpi, Sphinges, Callitriches,Satyri, Cynoprosopi, Manticoræ,Crocutæ. *Simiæ* Cercopitheci, maximi magnitudine sunt,ut Aelianus testatur, cauda quinum cubitorum,unde nomen auspicantur. *Cercopitheci* Barba propensa,coma humana,alba facie,reliquo corpore nigrantes. Versantur in montibus Indiæ apud Taxilam ciuitatem, & Alexandro magno quondã cum toto exercitu terrori fuere, ut autor Clitarchus,cum illorum greges in binos pedes erectos uideret. Ad arbores confugiunt, ac inde hoc eos modo uenantur, ut Strabo refert lib. XVI. *Quomodo simiæ uenãtur* Catinos aqua plenos in eorũ conspectu ponunt,ex eaq́; oculos oblinunt, ac statim pro aqua uiscum reponunt. Illi aspiciẽtes(ut sunt imitatores ad omnia)e uestigio descendunt, oculosq́; & ora ipsi uisco pariter impediunt, exinde præda fiunt. Sphinges uillosæ comas,ut ait Solinus,& mammis prominẽtibus,dociles q́; ad feritatis obliuionem. *Sphinges* Callitriches toto pene aspectu à cæteris differunt,in facie barba est,lata cauda. *Callitriches* Has capere non est arduum,sed proferre rarum, neq; enim uiuunt in altero quàm in Aethiopico, suo coelo. Satyri facie admodum grata,& ipsi gestorũ imitatores. *Satyri* Cynocephali forma quidem simiarum,uerum ut tradit Aelianus, maiores ualidioresq́;,ac facie tum dentibus & robore canibus propiores, humani gestus æmuli, & si infanti admoueris ei ubera mulgenda præbent. *Cynocephali* Cynoprosopi (ut idem Aelianus) in desertis Indiæ Aethiopiã uersus,capite,dentibus,ac pelle canibus similes, hominibus reliqua. *Cynoprosopi* Circa labra more draconis pubescẽtes, unguibus manuum præacutis, tum cursu ueloces, petiti ad aquas confugiunt: propterea uenatu difficiles. Cæpus facie Satyro similis. Cætera inter canem atq; ursum. Nascitur in Aethiopia,autor Strabo in XVII. *Cepi* Mantichoa & Crocuta etiam è Simiarum genere hominum gestus & sermones imitãtes,author Plinius. *Mantichoa* *Crocuta* Capra in genere bisulcorũ, sensibus acutissima,spiritus tanta exuberantia,ut præter nares ad anhelitum aures etiã in itinere fatiget. *Capra* Humore nimio suffusus oculos spinæ aculeo purgat iugulando,fatumq́; præsentire uidetur. Argumentũ inediæ pertinacia. In Africa nascuntur agrestes,equi altitudine. In regione Caspia eadẽ fere magnitudine, sine cornibus, colore albæ,uilloq́; longo,ac mollitie lanis Milesijs certant:unde Sacerdotes & Caspiorum lautissimi uestes conficiunt. In parte Africæ Calisthenes tradit Capras ouium modo tonsili uillo esse, ex quo nautæ cõficere solent rudentes. Nymphodorus uero in Sardinia caprarum pellibus incolas pro uestimẽtis uti,adeo interpolatis,ut hyeme uillo conuerso,æstate auerso sint utiles. In regione Sybaritarum Italiæ accidit res memoranda. Crathis nomine pastor caprã amabat,quam uti concubinam lecto delicijsq́; omnibus dignabatur:ab hirco deinde zelotypo sæpe obseruatus, *Historia capræ adamatæ* tandẽ quãdoq; incautus inuaditur, cornibusq́; iugulatur: qui ab accolis postea re cognita iuxta fluuium quem ab eius nomine Crathim uocauerũt,cõtumulatus fuit:ubi & capram humano uultu finxerũt,quam pro nympha & dea eius loci postea coluerunt. Ex Aeliano. Pli. ait capras pinguedine sterilescere, & morsum earũ arboribus præsertim oleæ exitialẽ esse,quamobrẽ Mineruæ inimicæ dicũtur. De Hircis uero scribit itẽ Aelianus,sex menses hybernos super sinistrũ eos iacere latus cũ dormiũt. *De hircis* Ab æquinoctio autẽ hyberno totidem mẽses super dextrũ. Aristoteles hircos dicit obliquis esse oculis, & ad nares respiciẽtibus. Quod Virg. probe cecinit in Bucolico, Trãsuersa tuẽtibus hircis: in quo nostri grãmatici plerią; errant. Lepores mares concipere compertũ,dormiũt oculis apertis,quãdo genis carent:interdiu quiescunt,noctu uagãtur. *Lepores* Natalis loci præsertim amatores. Cãpestres parui, ualdeq́; pernices. Mõtani magnitudine excedũt. Cursu adcliui ueolociores omnes,q̃ pedibus prioribus breuiores sint. Ad fugã sese auribus in terga inclinatis excitãt. Canes cursu flexuoso sæpe decipiũt. Cũ circũagitur,altera aure ab ea parte demissiore pro gubernaculo utitur: Enixa suos foetus locis plurimis dispertit atq; abscõdit: putans eo modo à noxijs melius tueri:uocẽ accipitris exhorret latitans. In uulpem si forte incidit,euadere cursu contendit. Illa dolũ celeritati opponit,cũ in media persecutione quiescẽs post paulo leporis uestigia sectaĩ ac cubile inuadit. Dicitur & lepus ultro citroq́; cõmeare,uti confusis uestigijs minime deprehẽdatur. Solus animaliũ præter Dasipodẽ & hominẽ superfoetat. Aetas argui tur paruis quibusdã in corpore cauernis. *Lepus superfoetat* Sũt & in Hispania in hoc genere,quos cuniculos uocãt, aliquãto breuiores. hæc ex Aeliano. Pli. uero de cuniculis idẽ refert,insup & famẽ depopulatis messibus Balearibus insulis attulisse. *Cuniculi* Varro aũt scribit q̃ in Gallia Trãsalpina

& Macedonia fiunt permagni lepores, in Hispania & Italia mediocres. Lælius putabat leporem à celeritate dictum quasi leuipedem. Varro autem è Græco & antiquo uocabulo, quod Aeoles Bœotij Leporem appellarent.

IN SYLVIS Germanorũ Alces & Vros gigni scribit Cæsar in VI. commentario. *Alces* Alces figura & pellibus similes capris, uerum aliquantulum maiores. Crura sine nodis & articulis habent, quare arboribus pro cubilibus stantes adhærẽt. has uenatores arbores ab radicibus securi debilitatas relinquũt, atq; ita unà cum eis cadentes, neq; sese tollere humi ualentes capiuntur. *Vri* Vri magnitudine sunt paulum infra elephantos, figura & colore tauri, magna uis eorum & magna uelocitas, neq; homini neq; feræ parcunt. In uenatione earum sese Germaniæ iuuentus exercet, cornuaq; in publicum laudis gratia refert, quæ studiose cõquisita ab labris argento circumducũt, atq; in amplissimis epulis utuntur. Hæc Cæsar. *Bisontes* Bisontes gignit Scythia & Germania, quæ alias paucissima gignit animalia fructuum inopia. Hos imperitum uulgus bubalos uocat, *Bubali* cum id animal gignat Africa, uituli potius ceruice quadã similitudine. Plinius. Ex qua descriptione satis patet quos hodie Bubalos uocamus alios esse à Bubalo Pliniano. *Bonasi* Bonasus gignitur in terra Pæonia, monte Messapo, iuba tantũ equina, cætera tauro similis, cornibus ita inter se inflexis, ut sint pugnæ inutilia. De quo Aristoteles & Plinius. Albertus addit quod pariturus locum areæ excrementis consepit munimenti gratia. Bonasorum uenatio in Lituania hodie cernitur. De qua in Geographia dixi. *Pardus* Pardus bene olere dicitur, quæ res est illi quæstuosa in aliorum animalium prædam. Nam capreæ & huiuscemodi feræ odore inuitatæ, prope adcedunt. Ille ex latebris prosilit atque inuolat. Capiuntur in regione Mauritaniæ in loco lapide substrato, laqueis præparatis, carneq; apposita. Ad cuius odorem per conualles subiectas delatum flatibus uentorum festinantes, in insidias incidunt. In Caria & Libya prælongi admodum sunt, ac animo imbelles, minimum saltu agiles, pelle adeo dura, ut ferro non cedat. Pardi digitis quinis prioribus pedibus insignes, posterioribus quaternis. Fœmina crebrior inuentu, quæ si forte degustauerit Pardoleochum capta statim dimittenda. Ea sanè herba humano uentri letalis. In hoc genere est qui cognominatur Bitis, haud alijs absimilis, præterquam quod cauda carere dicitur. Is si à muliere adspiciatur, extemplo eam in morbum deducit. Ex Aeliano. *De Pantheris* Pantheris in candido breues maculæ, earum colore sollicitantur quadrupedes cunctæ, sed capitis toruitate terrentur, quamobrem occultato eo reliqua dulcedine inuitatas corripiunt. Primus Scaurus in ædilitate sua CL. misit: deinde Pompeius CCCCX. Diuus uero Augustus CCCCXX. *De Tigride* Tigrin Hircani & Indi ferunt, animal uelocitatis horrendæ: totus enim fœtus qui semper numerosus est, ab insidiante capitur, equo quàmmaxime pernici, atq; in recentem subinde transfertur: at ubi uacuum cubile reperit fœta (nam maribus cura non est sobolis) fertur præceps, odore uestigans. Raptor appropinquãte fremitu abijcit unum ex catulis in olla: illa morsu corripit, & põdere etiã ocyor acta remeat: iterũ cõsequitur & subinde, donec in nauẽ ingresso irrita feritas sæuit in littore. Diuus Augustus in dedicatione Marcelli Theatri Tigrin Romæ prius ostendit in cauea mansuefactam. Diuus uero Claudius simul quatuor. Plinius. Strabo autẽ dicit Megasthenem scribere Tigres in India apud Prasios populos magnitudine duplici quàm leo sit esse, adeò ualẽtes ut unus è mansuefactis à quatuor hominibus ductus, si mulum posteriore pede apprehendat, ad se trahat. Pausanias dicit Tigrim tris ordines dentium secundum alteram genam habere. Præterea aculeos in cauda, quos ueluti sagittas iacit. *Tarãdus* Tarandum Scythia fert magnitudine dorsoq; tauri, pelle uersicolore: ex qua scuta Scythæ cõficiunt, ferro impenetrabilia. *Hyena* Hyenam utriusq; participem naturæ, nunc marem, nũc fœminam: modo Cenei aut Tyresiæ uideas, tum utranq; uenerem sentientem. Dicitur & uim habere soporiferam, qua canes in prædam actos enecat. *Hystrices* Hystrices aculeatis inhorrent pennis, sæpeq; illas iaculi modo emittunt. *Poephagus* Est in India Poephagus duplo equi magnitudinem excedens, cauda nigranti ac speciosa, mulieribus Indis ad capitis ornatum expetita. Animal alioqui timidum & obuios quosque animi magis anxietate quàm pedum celeritate fugiens, præcisa sibi sponte cauda, ob quam se peti præsagire uidetur. ex Aeliano. *Monops* Monops in Mœonia cernitur magnitudine tauri, qui fugiens igneum quiddam & acutum excreat, in quod uenatores incidẽtes tabem incurrunt, unde facile pereunt. *Ichneumon* Ichneumon, idem utrunq; retinet sexum. Certamine inter

se

se congredientes decernunt, uictus pro fœmina patitur, partuq; uictoria deprehenditur.
Hunc Crocodilo aduersari in Crocodilo dicemus. Praeterea Latonæ & Lucinæ sacrum di
cunt. Phattaga in Indis animal Crocodili terrestris simile, magnitudine catuli melitei, pelle *Phattaga*
squamosa & aspera, ita ut ferrum etiam hebetet. Ortus circa mare Erythreum appellatus *Ortus*
ex coloris uarietate, magnitudine canis Eretriaci, figura Cynocephali, ore albicante usque
ad genas: inde lineis aureis ad ceruicem pertinentibus, dorso plano, maculis incursantibus
aureis, pedibus prioribus albis, posterioribus nigris: Mammis duabus Mnam implenti/
bus, colore cæruleo. Onocentaurus anteriora humano similis corpori, posteriora asino, *Onocētaurus*
colore albo, cursu uelocissimus. Captus, libertatis amore mauult inedia perire. Aspalacum *Aspalacus*
Bœotiorum terra fert. Inde translatum statim perire dicunt. Cernitur in regione Orcho/
meniorum frequens. In Phyrnam siquis intendat oculos ab eaq; aspiciatur, in pallorem *Phyrna*
maciemq; incidet dies aliquot. At Charādrius contra natura. Si quis Ictericus illius oculis *Charādrius*
concurrerit, proculdubio sanabitur. Testatur Euphorion in commentarijs, in Samo quon
dam fuisse animalia quædam uasta magnitudine, quorum ossa adhuc miraculo adseruata
uisuntur, quæ Neades uocant, quorum sola uoce tellus abrumpatur: Vnde prouerbium *Neades*
exisse fertur. Catoblepum Africa gignit tauro similem, aspectu terribilem, supercilijs altis *Catoblepum*
atq; extantibus, oculis in recessu sanguineis, aliquantulo minoribus quàm boui, in terram
semper aspiciētibus: unde & nomen trahit. iuba equina, quā ad certamen adrigit. Si quādo
frendit, ore aperto aëra supra caput haurit. Hæc omnia ex Aeliano.

N GENERE Mustelino tria sunt, primum quam Græci γάλην nos mu/ *Mustela*
stelam proprie uocamus: deinde quam illi ἰκτίδα, nos uiuerras dicimus. Et
meles quem uulgo Foinum appellant. Aelianus tradit magorum uanitatem
adfirmare mustelam ab Hecate nutritam esse, quod hæc dea amatorijs adhi/
beatur. Nam eius uiscera his sunt apta. Testiculi uero mulieri adligati partus
continent. Inimica præcipue serpenti, quem petit, ruta prius commāducata, quod sciat na/
turali quadam diuinatione hanc illi herbam maxime infensam. Colitur à Thebanis pro/
pter Herculem quod Alcmenam partu laborantem forte interueniens leuauerit. hæc ille.
Viuerram Strabo ex Africa importatam dicit. Martis meminit Horatius: Venator capta *Viuerra*
Marte superbus adest. Melem uero quidam Foinum dicunt, nōnulli quem uocamus Tas/ *Martes*
sum existimant: in metu sufflata cute atque distenta ictus hominum ac canum arcet. In Fe *Meles*
lium genere mas salacissimus, fœmina fœtuum amantissima. Dicitur & hoc animal tetro *Feles*
maxime odore offendi, ideo excremēta sua effossa terra operire ne à prætereunte preman/
tur. Hæc ex Aeliano, qui αἴλουρον eum appellat. Plinius causam operiendi excrementa di/
cit, ne odore prodatur: propterea eos clàm insidiari ac obrepere muribus, uiuereq; sex si/
cuti canes annos. Ex his apparet eam esse, quam cattam uulgus hodie uocat. Quæ anti/
quitus mansuefactæ non erant, tantum in agris uiuebant. Inde passim urbes ac domos re
pleuere. Fiber ponticus à Græcis Castor appellatus, ut ait Marcus Varro, extremas flu/ *Fiber pōticus*
minum oras accolens, cuius pluma mollior est pilus. Aelianus amphibium hoc animal *Castor*
esse dicit, noctu in terra degere, interdiu uero in fluminibus: præterea mordax & obuijs
quibuscunq; uesci. Exagitatum à uenatoribus quasi causam persecutionis sciat, testibus
sibi præcisis in medioq; relictis sese à periculo redimere. Quod sumitur Castoreum uocāt. *Castoreum*
Plinius autem scribit, Sextium medicinæ diligentissimum negare hoc animal testes sibi
amputare, nec enim posse sine uita. Adulterari autem renibus eiusdem, qui sunt grandes,
cum ueri testes pauci admodum reperiantur. Idem ait: Mures Pontici albi sunt & hyeme *Mures pōtici*
conduntur. hos ego existimauerim quos uulgo Armellinos uocant. Sciurus tempestatem *Sciurus*
præuidet, obturatisq; qua spiraturus est uentus cauernis, ex alia parte aperit fores, Ipsis uil
losior cauda pro tegumento est. Mus Araneus, quem authore Dioscoride Græci μυγάλην *Mus araneus*
uocāt, id est, Mygalem, quod muris magnitudine sit, mustelina specie, ore oblongo, cauda
gracili, ordine dētium quadruplici, ut tradit Acatius. Hoc genere Britannia scatet. De hoc
& Pli. XXX. Herodotus uero Mygalas maiores Araneos appellat. Murē uero illū qui *Mygale*
odoratus uulgò habetur, Murē Muscū Hieronymus in epistolis uocat: & in alia epistola, *Mus muscus*
Murem peregrinū. Pellicula, inquit, muris peregrini. Pli. eius nullā mentionē facit. ex quo
uerisimile posteris inuētum: ex Aethiopia Arabiaq; hic uenit. Sunt & mures apud Sarma/
tas & Pontū, quos nūc Zibellinos ac Armellinos uocāt, de quibus postea dicā. Salamādra *Salamandra*
lacerti

lacerti figura stellata, nunquam nisi magnis imbribus proueniens à serenitate deficiens:
huic tantus rigor, ut ignem tactu extinguat, non alio modo quàm glacies: quamcunque cor
Oryx poris partem attingit, defluuio pili & uitiligine adficit. Orygem perpetuo sitientem Afri-
ca producit, uim tamen hoc animal habet ad remedia sitientiū. Nam Getuli latrones quod
loci natura potu careant, eo durant auxilio, repertis in corpore eius saluberrimi liquoris ue
Talpa sicis. ex Plinio. Talpa forma muris, oculis capta, frumētum in area populatur, Græcis Bla-
Erinaceus cta dicitur ἀπὸ τοῦ βλάπτειν, quod est nocere, nonnulli aliud genus Blactam uocant. Erina-
cei græce echini poma adfixa spinis hyemi prouidentes in cauas arbores ferunt, mutatio-
nem aquilonis sentientes, sese in cubile uersus austrum conduntur ubi sensere uenantem cir
cumuoluūtur in formam pilæ ne capi possint. In desperatione uero urinam ex se reddunt
tergori suo tabificam, spinisque noxiam, propter hoc se capi gnari, hac enim cute uestes ex-
Chamæleon poliuntur. Plinius. Chamæleon ab Aristotele multis describitur, à Plinio paucioribus in
hanc sententiam. Magnitudine lacerti est, uerum excelsior, & latera uentri iunguntur ut
piscibus, eminenti rostro suillo ut in paruo simili, cauda prælonga, in tenuitatem desinens,
ungues adunci, motus tardus ut testudini, corpus asperum ut crocodilo. Oculi in recessu
cauo, hianti semper ore, solus animalium nec cibo nec potu alitur, nec alio quàm aeris ali-
mento. Reddit colorem quem attingit, præter rubrum candidumque, hybernis mensibus la
Lacerta tet ut lacerta. De lacertis uero tradit Aristoteles, in Arabia duum cubitorum nasci lacer-
tas, in Nisa uero monte Indiæ Plinius XXIIII pedum longitudine, colore fuluo aut pu
niceo aut muleo. Ex Aethiopiæ insulis nuper à regibus Lusitaniæ captis, Romā iussu Car
dinalis Vlyxiponensis lacerta extincta circiter octonum cubitorum longitudine aduecta
est, oris uero hiatu, quo solidum infantem deuoraret, ac tholo diuæ genitricis ad portam
Flumentanam, miraculi gratia, suspensa nunc cernitur. Inimicum hoc genus cochleis dici-
tur, ac semestrem tantum habere uitam. Aelianus rem miram de hoc animali tradit. Qui-
dam uidelicet comprehensam lacertam, ac oculis stilo acuto orbatam, in ollam fictilem no
uam inclusit utrinque pertusam paruis cauernis: mox illita cera, addita herba quadam, cuius
nomen non indicauit: deinde Gagate lapide anulo ligato ferreo nouē signis signauit, quo-
rum quotidie unum delebat: post nonum uero, reclusa olla, lacerta inuenta est oculis resti-
Stellio inuidus tuta. Anulum nanque illum aiebat oculis utilem esse. Stellio lacertæ genus stellatæ. Chamæ
leontis quodammodo naturam habet, rore tātum uiuens. Plinius nullum animal hoc frau-
Stellionatus dulentius dicit lib VIII. ex quo maledicta, & Stellionatus crimen & Stellatura dicuntur.
crimen. Spartianus ait, Tribunos qui Stellaturas uirtutibus tulissent capitali adfecit. Muribus he-
Stellatura par per brumam augescit, ut ait Cicero libro III. de diui. Aelianus uero, cum luna dicit
Mures augeri ac minui. In Aegypto segetes uastare dicuntur, tanto prouentu, ut uotis & musci-
pulis & litationibus relistatur. Aeolides item & Troiani ob eandem causam Smynthio
Apollini ex responso sacrificauerunt, ex quo liberati murem in honorem Smynthij habue
re: & Aeschylus poeta murem Smynthium dixit. Item Cosas Hetruriæ ciuitatem destru-
xere: libidinosum alioqui animal, præsertim fœmina: ut Epicrates in choro (sic enim fabu-
la inscribitur) testatur ijs uerbis. Tandem ad me Leno impurissimus uenit comminiscens
puellam Dianæ, ut uitulus, ut uirgo, ut pullus indomita. At illa murina erat: sed & loqua-
cissimum per anum, ut idem est author Comicus in drapetibus. φέρε νῦν σοι δὴ αἰθρίας κα-
ταπυγοσύνην μυὸς ἀστράψω ξενοφῶντος, id est, Age nunc è sudo flagitium muris fulgurabo Xe
nophontis. Vita bis longissima, membris paulatim deficientibus: unde prouerbium, Se-
cundū muris interitum. Cuius sanè meminit Menāder in Thaide. Ex Aeliano. Multi tum
Plinius authores, quod ij uaticinio quodam naturali è domo aut ædificio ruituro migrēt.
Glires Glires quos Græci ἐλειούς uocant, in ipsis arboribus hyeme pinguescūt. Ex his quæ unum
Rhinoceros in fronte cornu gerunt Rhinoceros ex argumento nominatus, in summa nare cornu gerit
Monoceros ferri duritia. Hoc præliū initurus exacuit prius ad petram. Elephanto congreditur, quanquam
impar magnitudine, uentrem ac proboscidem sæpe feriēdo. Ex Aeliano. Alterum Mono-
ceros à Plinio lib VIII. ponitur, asperrima fera, reliquo corpore equo simili, capite ceruo,
pedibus Elephāto, cauda Apro, mugitu graui, uno cornu nigro in media frōte cubitorum
duum eminente. Nascitur in Aethiopia, ac uiuus minime capitur. Aegoceros, quem nos
Capricornum appellamus inter signa cœlestia.

SERPENTES.

ERPENTES diuersorum generum natura procreauit, Cerasten, Hydrum Enydrum, Natricem, Colubrum, Draconem, Aspidem, Dipsada, Pariam, Amphisbenam, Acōtiam, Prestera, Viperam, Aemorrhoida, Sipedona, Sepem, Porphyrum, Cantarides, Ceciliam. Quos ex Aeliani explicabo authoritate. Cerastes in Africa geminis in fronte corniculis, ut cochlea insignis. *Cerastes* Aspis quinum cubitorum magnitudine iam inuētus. Color his niger, quandoq; cinereus, *Aspis* interdum fuluus: ab eo ictum ultra quatuor horas uiuere negant. Dicunt Ichneumonem *Ichneumon* eius oua sectari ac inuenta perdere, ut inimicorum metus ei ac successio minuatur: perpetuum enim & internecinum bellum uidere licet. Ichneumon cum sese imparem cognoscat, multo se primum limo obducit ac loricat: caudam deinde ad os, quod mollissimum gerit, curuatam pro clypeo obducit: deinde in hostem tendit. Illa terream thoracem frustra morsibus appetit. Superat qui prius ora alterutrius attigerit. Plutarchus in libro de Aspidibus, ait Aegyptios in honore aspides habere ac delicijs, unaq; cum pueris educare, adeo mansuefactas, ut uocatæ ueniant: mensisq; adsistant, atq; unà edant pultem farinæ ex melle & uino adpositam. Eorum uero reges inter diademata aspidis figuram ferunt, quod imperij firmitatem portēdat. Galenus aspidum tria genera ponit: Chelidonias, Chersæas, Ptyadas à sputo cognominatas, quas Cleopatra sibi admouit. Dipsas ex argumento *Dipsas* uocatur, ictum ab se siti inexplebili necans: breuis alioqui, colore albus, cauda duabus nigris lineis intersecta. Hunc quidam Presterem, nonnulli Causonium uocant. Cernitur in Libya præcipue & Arabia. Parias serpens (sic enim Apollodorus cognominat) colore *Parias* fuluus, oculis uelox, ore lato, morsu haud malignus: quapropter eam mitissimo deorum Aesculapio pro ministro uetustas dicauit. Amphisbena biceps monstrum altero in cauda capite, alterutroq; semper cum libet progredi uel regredi, nunc pro cauda nunc pro capite utitur. *Amphisbena* Acontia ex uelocitate dicta, teli modo serpendo ruit. *Acontia* Hydrus, ex quo ictis grauem excitari odorem author est Aristoteles, ut nulli prope consistere sit. Insuper eos *Hydrus* obliuione rerum adfici ac nebulam præ oculis habere, in horrorem ac rabiem agi: postremo tertia die perire. Prester ictum extemplo sideratione quadam reddit immobilem, ac *Prester* mente alienum: mox pilis defluentibus cum pruritu ac uentris solutione absumit. Viperæ foetus enecta matre prodeunt, uti inter pisces acus & Myrena: mas etiam in coitu exanimatur capite in os foeminæ inserto, præq; uoluptate ab ea exciso. *Vipera* Aemorrois inter uiperarum genera in petrosis recessibus commoratur, colore sanguineo, partim nigro. Inhorrent capiti ueluti similia cornua, tacite pigreq; serpit, obliquo semper itinere. Ictos sanguinis excreatione per omnia membra euacuatos perimit. *Aemorrois* Sipedon malum & ipse reptile, coloris similitudine Aemorroidis soror, uti placet Nicandro, uelocior aliquantulum. Iter similiferè modo & hic obliquat, morsu altius penetrat, illico marcescente plaga, unde & nomen auspicatur. *Sipedon* Seps colorem quem attigerit, reddit. Quatuor recuruis dentibus armatus. Quem petit morsu, tabe exanimat. *Seps* Porphyrus palmi est magnitudine, capite candidissimo, reliqua purpureus, morsu innocuus, quippe qui dētibus caret. *Porphyrus* Inuenitur in Indiæ locis uadosis, captum cauda suspendunt, uiuentisq; ex ore defluentem liquorem legunt in uasculis æreis. Alterum item ex iam defuncto liquorem nigrum, similiter in altero uase excipiunt: & hic quidem in esculētis seu poculentis grano Sesami datus, tabe lenta unius, seu etiam duorum annorum paulatim enecat: ille more cicutæ statim absumit. In Cantaridum genere foemina non reperitur. Ipse sese mas in orbem sinuans dies XVIII. fouet: *Cantarides* mox foetus paulatim excludit. Ea de causa Aegyptij statuis uirorum fortium in digitis fingere hoc animal consueuerunt, quod nulla muliebri mollitia uirtus inquinata uiris conueniat. Draco aduersus elephantum non uulgari pugna certat, os oculosq; eius petens, ac *Draco* iugulum amplexus exhaurit, donec humi cōcidens elephas simul & Draconem pondere perimit. Mortuo secundum Varronem tria extrahuntur. Oculi, pellis, & dentes. Oculi lapides preciosi sunt, igneo colore: dentes ferè similes apri, præterquam quod graciliores. In hoc genere cristati mares sunt. Onesicritus ex comitibus Alexandri scribit, Indorum regem nutrisse Dracones duos, alterū octogenum, alterū uero nonagenum cubitorum magnitudine, eosq; Alexandrum spectare inter præcipua uoluisse. Epirotæ Apollinem uenerantur, in cuius templo draconem colunt ob memoriam Pythonis, à quo se prognatos dicunt,

dicunt, ex eoq́ cibum appetente aut auersante auguria capiunt. Sed & eodem fere modo
Draco apud Albam in luco iuxta templum Iunonis Argiuæ colitur à uirginibus, quem
certis adeunt diebus, suis pascentes manibus, à quo cum cætera capiant auspicia, tum uir-
ginitatis integritatem deprehendunt. Leguntur & apud Aelianum plura Draconum ex-
empla, qui pueros puellasq́ adamarint. Et Draco serpens in delicijs apud Tyberium dici-
tur Tranquillo fuisse. Festus dicit dracones, ἀπὸ τοῦ δέρκεσθαι, quod clarissima sint acie. Qua-
propter eos Thesauris custodiendis consecrauerunt. Tum Aesculapio dicauere, quod ge-
Serpens nus uigilantissimum dicatur, quæ res febri maxime necessaria est. Serpens latet per bru-
mam, uere procedit, senectam exuit, uisum quem longo situ amisit, fœniculo recuperat,
eos abigit cornu cerui suffitum. Tum lapis quidam in Aegypto, ut placet Aristoteli Ni-
candroq́: Cuius talem memorant naturam, ut aqua perfusus accendatur. post hunc Nepe
ta recens, & herba quam Libanotida uocant. Ex spina humani cadaueris exsiccati nasci
serpentem quidam prodiderunt, quod sanè aut uanum, aut ex improbi hominis cadauere
nasci par est. Præterea serpentem si baculo semel feriatur, semianimem reddi: si iterum, re-
Serpentum uiuiscere: quod etiã apud Hieronymum in epistolis legitur. Hactenus ex Aeliano. Serpen-
magnitudo tum magnitudinis multa in authoribus mentio: tum illa præcipue cum in primo punico
bello ad flumen Bragadam, Regulo imperãte, balistis tormentisq́ serpens C X X. pedum
Boæ expugnatus fuit. Faciunt his fidem appellatæ Boæ, teste Plinio in tantam magnitudinem
exeuntes, ut diuo Claudio occisæ in Vaticano solidus in aluo spectatus sit infans. Aluntur
Basiliscus primo bubuli lactis succo, unde nomen habuere. Basiliscus, ut ait Aelianus, tanta fertur
acuitate ueneni, ut quamuis breuissimus (palmum enim non excedere dicitur) serpentem
quamlibet magnum halitu solo extinguat. Si quis autem uel baculo eum attigerit, breui
Serpentes ex tempore intereat. Plutarchus in uitis, sic ait: Serpentes ex hominum cadaueribus medijs
hominum ca medullis gigni traduntur, sicut ex bobus apes, ex equis fuci, ex asinis crabrones. Itaq́ non
dauere. sine ratione permoti maiores nostri Heroibus dracones consecrarunt. Natrix à natando
Natrix dicta. de qua Lucanus: Et natrix uiolator aquæ. & Tranquillus in Caligula: Coluber, ut
Coluber scribitur in epistolis Hieronymi, si quando bibiturus est, uenenum ne ipse suum exhau-
Enydrus riat, prius eijcit. Enydrus coluber est in aquis uiuens, quam Lutricem Gaza conuertit.

DE VOLVCRIBVS.

DEINCEPS uolucres attingendæ, quæ sanè coëunt omnes, ouaq́ pariunt:
animal paucissimæ, ut uultur, & uespertilio: plurimis rebus inter se discretæ,
pedibus, penna, rostro, mora, cantu, magnitudine. Nam aut aduncos habent
pedes, ut accipitres, & carniuora ferè omnia: aut digitos, ut Psitaci, aut pal-
mipedes, ut anseres plæræq́ aquaticæ. Deinde aut perennes sunt, ut colũbæ,
aut semestres, ut turtures, aut post fœtus eductos statim abeunt, ut Galguli, upupæ. Can-
tus quoq́ cuiq́ suus. Gallis expergificus, bubonibus gemulus, Vlulis querulus, noctuis
stridulus, cicadis obstreperus, Irundinibus perargutus, Luscinijs dulcis. Cantus item sta-
tuta tempora. Irũdinibus matutinum, Cicadis meridianum, Gallis antelucanum, Noctuis
uespertinum, Bubonibus nocturnum. Rostrum præterea accipitri recuruum, Luscinijs te-
nue, Coruis crassum, upupis oblongum, passeri præcurtum. Pennæ item candidæ ac mol-
les anseri, cygno: nigræ coruis, merulis: uirides chloridi, luteæ Psitaco, rubentes Phœni-
coptero: uariæ upupæ, cardueli, columbis. Aues renibus & uesica carent, nec mingunt
M. Lælius quod omnis humor in plumas abijt. Auiaria primus Romanorum, teste Plinio, instituit
Strabo Brundusij M. Lælius Strabo equestris ordinis, inclusis omnium generum auibus. Magni-
Auiaria pri tudine quidem primum Struuio præstat, quem Aelianus magnũ uocat, Plinius uero Stru-
mus instituit tionem camelum, ac Africũ uel Aethiopicũ altitudinem equitis insidentis excedere dicit,
Strutio nec etiam cursu inferiorem iuuantibus pennis, minime tamen à terra attolli. Cæterum cer
magnus uinis unguibus ita bisulcis, ut his lapides comprehendat, quos fugiens in persequentes ia-
Strutio ciat: concoquẽdi uel quæuis dura deuorata maxime efficax: eius oua quæ multa parit præ
paruus magnitudine uasis utilia sunt, pennæ uero galearum conis. Strutio paruus, ut scribit Aelia
Strutio nus, quod timidus maxime sit, gregalis est, tum in proceris arboribus nidificat. Strutio
Africus Africus, partim quadrupes, pennas habet pilis quàm similes, nec sublime uolat, capite col-
Ibis loq́ glabro, cilia pilosa, bisulcis pedibus, author Aristoteles. Ibis Aegyptium animal alige

rum

rum lunæ sacrum. Nam ad eius rationem syderis oua fingit, intestinumq; ipsius augescit. Insuper ociose ingreditur. Lautitiarum amantissimus, cubile sordibus forte cõmaculatum abluit. Nidificat in palmis quod hæc arbor non facile prædæ cæterorum animalium obnoxia sit, cum cortice cultellato difficilis ascensu sit. A Mercurio diligitur quod eius naturæ conueniat. Nam quod nigra & alba in hoc genere reperitur, altera mentis tantum excogitata, tacitaq; notantur: altera uero nuncius audiri prolatiq; sermonis extrinsecus significatur. Vescitur scorpionibus & serpentibus. Captus sese inedia necando liberat à seruitute. Ex Aeliano. Herodotus autem sic scribit. Species Ibidis duæ, altera gruinis cruribus, rostro adunco, magnitudine qua Crex, quæ & aduersus serpentes pugnat. Altera crinibus, uultu ueluti prima, humanis pedibus, alis, ac natibus alba, cætera nigra. AQUILARUM genera sex tradit Aristoteles. Pygargum ab albicante cauda. Morphnum à pinnæ macula, hanc Homerus Percnon appellat, uenisseq; exitio Priami dicit. Tertium atro colore, minimum quidem, sed omnium fortissimum. Quartum Percnopterum ab alarum notis, capite albicante, maiore aliquanto corpore. Quintum Halietus, quod circum mare uersetur, ceruice magna, lata cauda. Hæc est illa generosa, quæ pullos suos probat ad solem, cuius radios si minime sustineant, ut degeneres abijcit. Sextum Gnesium, id est, legitimum, Aquilarum maximum, colore flauum, Aelianus aurẽ scribit. Aquilæ pennam uel rebus alijs consertam semper remanere incorruptam, tanquam huius auis etiam extinctæ reliquiæ dominentur. Præterea magnis hæc cõgreditur animalibus, etiam ceruo, eius ut ait Plinius cornibus insidendo: deinde puluerulentas de industria alas excutiẽdo, ut sic ille oculis impeditus, cursuq; incitatus in præceps ruina feratur, mortuusq; præda fiat. Fulica græce φήνη, quam & Ossifragam uocant, ingens auis, pullos Aquilæ ante tempus exclusos nutrit. Autor Aristoteles & Ambrosius in Hexameron. CORNICES inter se fidissimæ sunt, mira his castitatis & matrimonij cura, haud palam coeuntibus: extincta consorte alteri uiduitas impolluta. Quare & inter hymeneos pro concordiæ pudicitiæq; felici auspicio inuocatur. In augurijs quoque una ex his uisa fortunatissimum putant. Nocuæ maxime aduersatur, inuicemq; oua furantur, hæc interdiu, illa noctu. Ex Aeliano. Coruos media æstate sitire palam est, imbrem uero orare ob notam fabulam, quod ab Apolline aquatum missus non redierit, hac mulcta damnatus est. Ratio tamen uult quod æstatis initio hæc auis profluuio uentris obnoxia, ab humore tanquam huic morbo contrario sese naturaliter abstinet. Ex hoc & augurij maxima obseruantia. Oua ipsius atrando capillo utilia. Inter cætera tauros inuadit, ex omni corpore maxime oculos appetendo. Imitator humanæ uocis præter cæteras alites. Per regiones fertiles gregatim uolat, per steriles uero bini tantum. Foetus in escæ penuria parentes senes concerpunt: ex quo prouerbium, κακοῦ κόρακος κακὸν ὠόν, improbi corui, improbum ouum. Si quando ex malis parentibus liberi nascuntur mali. Hæc omnia ex Aeliano. Coruus item qui Romæ Germanicum & Drusum Cæsares, tum populum Romanum nominatim salutabat, quiq; extinctus publice elatus est, legitur apud Plinium. Succurrit & in hac uolucre fabulas poetarũ cum sacra historia conuenire, apud illos à Phœbo, ut supra dixi, apud nostros à Noeo ex archa aquæ gratia dimissa, ac eius contumacia utrobique accusata. Miluus rapacissimus auium, cadauerumq; adsectator. Eorum uenationem primus demonstrauit Alphonsus rex Neapolitanus patrum nostrorum memoria, commissa in aere magnorum accipitrum, tum falconum cum eis pugna. Aelianus scribit huiuscemodi de hoc alite. Mas in hoc genere non inuenitur. Fœmina tantum austro, aut euro sese pandens concipit, non oua, sed pullos parit. Barchei gens in Hesperia suos morbo extinctos tanquam ignauos igni, in bello autem absumptos Vulturibus tradunt. In Aegypto in uestibulis domorum alas Vulturum proponũt magno ornamento, eoq; caput Isidis ornant. Visæ eæ aues numero XII. in monte Palatino nomen urbi portenderunt. Aristoteles autem Vulturum duo genera ponit, paruum quod albicantius, alterum maius quod multiformius. Ambrosius in Hexameron ait, quod ubi Vultures, Corui, Aquilæ, & huiuscemodi genus auium conuenerint, cædes ibi sit putanda futura.

Aquilæ
Aquilæ pẽnæ
Fulica
Ossifragæ
Cornices
Corui
Corui Romæ
Milui
Vulturei

COLUMBI coniugibus subueniunt in partu, paritercꝫ & ipsi (cum per illas non licet) oua incubant. Pariunt oua duo, mas primum, deinde fœminam, consorti fidem seruant, exosculatio mutua semper ante coitum. Sed & fœminæ in hoc genere interdum ineunt, è quibus oua euanida creãtur. Nihil enim columbis fœcundius, quadragenis diebus concipiunt, pariunt, incubant, educant, tantummodo interuallum à bruma ad æquinoctium uernum facientes. Ad locum redire solent unde mittuntur, quod & in theatris animaduersum è sinu missæ, & in obsidione Mutinensi, cum D. Brutus in castra Consulum nunciam columbam cum epistola misit. Ex Plinio. M. Varro Columbarum duo genera ponit. Agreste, quod in turribus & culminibus uillæ habetur, ex quo appellatæ columbæ, quæ ob naturalem timorem summa loca in tectis captant. Alterum genus domesticum, quod domi intra limina pascitur: hoc maxime colore albo solet esse, alterum uario. Ex his fit tertium genus miscellum, fructus causa in locum unum coactum, quem Peristereona uocant. Palumbos Græci, φάττας uocant, eos ad X X X. annos uiuere Aristoteles author, uno tantum incommodo unguium & augmento senectæ, hyeme muti, uere uocales. Plinius quoque testis in agrum Volaterranum ex mari quotannis magnam uim palumborum uolitare. De turture Aelianus sic ait: Turturi uti columbæ impolluta connubia, uox uero non solum ex ore, sed ex infernis notata. Vnde Demetrius poeta in Sicilia (sic enim fabula inscribitur) inquit: Quando & culoloquũtur turtures. Plinius scribit huic & colũbæ annos uitæ octonos esse, collacꝫ utrãcꝫ bibendo minime resupinare. GALLINAS diuersi generis memorãt authores, Cortales, Meleagrides, Africanas siue Numidicas, rusticas, pumiles, melicas. Columella tria tãtum genera ponit: Cortales, quæ in corte aluntur. Cœnis Romanis ante tertium Punicum bellum cautum, ne quid uolucrum proponeretur præter unam gallinam quæ nõ esset altilis. Sunt enim altilia aues omnis generis quæ sagina ac cibo educãtur. Secundum genus, Rusticas non dissimiles uillaticis, quæ per aucupem decipiuntur, & in insula appellata Gallinaria in mari Ligustico maxime abundant. Africanas tertium genus, quas plericꝫ Numidicas esse dicũt, cum sint Meleagridi similes, nisi quod rutilam cristam capite gerunt, quæ est in Meleagride cærulea. Tranquillus sentiens cum Columella separat Meleagrides à Numidicis. Varro autem contra sentiens easdem dicit esse. De Meleagridibus Plinius in X. libro hæc scribit. Hoc est Gallinarum genus gilbarum, uarijs sparsum plumis, quæ nouissimæ sunt peregrinarum auium in mensas receptæ propter ingratum uitus: uerum Meleagri tumulus nobiles eas fecit. Secundum descriptionem hanc Plinij in hoc genere duæ pauloante in hortis Cardinalis S. Clementis uisebantur. Aelianus scribit Meleagridas in Lero insula esse, quas fabula uult Meleagri Oenei filij natas fuisse, luctu patris in aues conuersas, quare & lamentabili carmine cantus earum exaudiri. Gallinæ Pumiles à Græcis νάνοι, id est, paruæ dicuntur. Melicæ uero quasi Medicæ secundũ Varronem quod ex Media uenerint, magnitudine ingentes. Gallinago à Gaza conuersum, quando apud Aristotelem ἀλεκτορὶς legitur, colore attagæ, rostro oblongo, cursu celeri, hominem maxime diligit, capitur inter sepes hortorum & uinearum. Hæc uulgo gallinella appellatur. De Gallo Aelius sic ait: Lucis nuncius est, Latonæ charus, quod ei parienti adstiterit, ex quo consuetudo manauit in hodiernũ diem ut adsit pariẽtibus mulieribus: extincta matrice oua incubat: uictus nequacꝫ canit, post uictoriam garrulus. Hoc genus formidolosum leoni pariter scolopendræ obseruatum est, ex quo Africam petentes, quod ea regio his maxime abundet feris, hunc alitem secũ ferre cõsueuerunt. Gallorũ spectaculũ Athenis quotannis institutum. Causa fuit Themistocles, qui pridie quàm cum Xerxe pugnaret, ingentẽ Gallorum strepitum audijt, ad quod exemplum suos milites hortatus uictoriam adsecuti sunt, memoria rei deinde posteris tradita. Hæc ex Aeliano. Cecinere galli nocte tota, qua magnus Matthæus uicecomes prim ũsuscepit filiũ. unde Galleacio nomen inditum, portẽto quodam magnæ successionis. Ex Gallis, ut ait Plinius, tripudium Solistimum. Pullis membra sub matrice ex albugine fiunt, ex uitello nutriuntur. Caput decima die generatur, plumescere desinunt post dies X X. Dicit Aristoteles quod oua longa mares edunt, rotunda fœminas: quod Albertus refellit, Auicẽnam adducens authorem, secꝫ etiam expertum fuisse adseuerans, defectu matricis, ouis impositis, operto ore & igne lento subiecto pullos excludi. Perdicibus nihil salacius inter aues, oua mares deperdunt, ne forte cura incuba-

tus

Marginal notes: Columbi. — Colũbæ ad locũ redeunt unde mittuntur. — D. Brutus. — Columbæ Agrestes & domesticæ. — Miscellæ. — Peristereon. — Palumbi. — Turtures. — Gallinæ altiles, seu Cortales. Rusticæ. Africanæ, seu Numidicæ. — Meleagrides, Romæ uisæ. — Pumiles. — Melicæ. — Alectorides. — Gallus. — Galli auspiciũ parientibus. — Tripudium Solistimum. — Pullorum exclusio. — Perdices.

tus uenerem impediat. Ad aucupem prope accedunt quasi sese dedituræ, ut à pullis auer/
tant, mox appetẽtem decipiunt aliò prorepentes. Pullos deinde securæ cõuocant. Certant
inter se mares, præsertim si præsens adsit fœmina, uictus riuali cedit. Tradit Aristoteles fœ
minam perdicem dorso tantum maris propinquãtem concipere: eandemq́ parituram sese
stipula multa, terraq́ circumuallare contra grassantia. Septimo die pullos excludit, parit
oua XV. In Paphlagonia eas esse duplici corde Theophrastus est author. Perdices sacras
Ioui & Latonæ dicunt. Ex his aliæ quæruntur cantibus, aliæ certamini. Quæ uero uocan/
tur Circei, sibi quodammodo conscij nulli uirtuti se esse idoneos, degustatis allijs de indu/
stria marcescunt, ut ab aucupe ne quidem cibo dignẽtur. Ex Aeliano. Attagen Ionius Ho/ *Attagen*
ratio dicitur, Attagena Martiali, Attaga Aristophani in Ornithibus, qui dicit eam dulce
canere. Plinius quoq́ eandẽ auem uocalem dicit, ieiunium maxime celebrare, captam ob/
mutescere, quondam inter caras aues: deinde cœpisse suo tempore in Hispania Galliaq́ ca
pi. Sunt qui has starnas hodie uocatas putent manifesto errore, quum ipsarum cantus mi/
nime commendetur. Hæ potius aues externæ uocãtur. Plinius lib. X. cap. XLIX. Adue
nerunt, inquit, bellis Bebriacensibus ciuilibus in Italiam aues externæ quæ adhuc nomen *Aues externæ*
retinẽt, paulum infra columbas magnitudine, turdorum specie, sapore gratæ. Coturnices *Coturnices*
Aristotele Plinioq́ testibus ueneni semina pascuntur, quapropter eas ueterum lautæ dam
nauerunt mensæ, simulq́ ob Comitialem, quem solæ animalium post hominem sentiunt.
Aduenæ æstatis sunt. Proficiscuntur duce Ortygometra, quam matricem Gaza apud Ari *Ortygomet.*
stotelem cõuertit, cuius uocẽ cum sentiunt aucupes, intelligunt parari discessum. Otides; *Otides*
de quibus Aelianus, sic ait: Perdicum similes sunt, obesitate autem corporisq́ pondere pa
rum se alis attollunt: quapropter canibus se obnoxias quodammodo cognoscentes, ad eo
rum latratum extemplo proripiunt sese, latitantes inter frutices. Præterea equis eas sollici
tari argumentum est, si eos transeuntes uiderint prope accedere, attonitasq́ contemplari.
Plinius uero sic: Otidas Græci uocant, quas Hispani aues tardas dicunt. Seleucides aues, *Seleucides*
quarum aduẽtum incolas Casij montis dicit à Ioue impetrare cõtra locustas, agros eorum
deuastantes: nec unde ueniãt, aut quò abeant compertum. Lagopus pedes leporino uillo, *Lagopus*
unde nomen habet, cætera cãdidus, columbarum magnitudine. Pauone primum in India *Pauo*
uiso Alexandrum ferunt admiratum, prohibuisseq́ edicto, ne quis eam auem necaret. In
Græciam à barbaris translata diu quæstui fuit, primum elegantibus tantum mercede indi
catus: deinde ad eorũ spectaculum admissa multitudine. Hortensius primus Romanorum *Hortẽsius pri*
eum in cõuiuio apposuit. Concipit tertio uitæ anno, quo fere colorum uarietate uestitur. *mus Pauonẽ*
hæc ex Aeliano. Plinius: Pauo annos XXV. uiuit, colores in trimatu incipit fundere, non *adposuit.*
gloriosum tãtum animal, sed inuidũ traditur, sicut anser uerecundus. Athenæus dicit oua
eos incubare XII. Aug. de Ci. carnem eius non facile putrescere. Erithrotaones secundũ
quosdam Tetraones anserũ specie nigrãtes, rubro paulum perfusæ ueniũt è septentrione. *Tetraones*
In auiarijs saporem amittunt, moriuntur contumacia spiritu reuocato. ex Plinio. Phœni/ *Phœnicopteri*
copteri linguam præcipui saporis esse docuit Apitius, nepotum omniũ altissimus gurges,
ut ait Plinius. Huius item linguæ apud Tranquillum in Caligula mentio, tum apud Spar/
tianum in Heliogabalo, qui epulas Phœnicopterorum cerebellis cõditas apponebat. Mar
ti. etiam colorem qui in eius etymo monstratur, manifestius indicat his uerbis. Nomenq́
dedit quæ rubentem pennis. Oenas οἰνάς, hoc est, uinago, ut interpretatur Gaza apud Ari *Oenas*
stotelem, magnitudine columbi. Capitur autumno. ANSERES stomacho sunt calidissi/ *Anseres*
mo, riguis, ac hærbis frigidis gaudent, Laurum nullo pacto attingunt. Cor anserinum Pli/
nius antiquis mẽsis laudatissimum dicit. Theophrastus commemorat anserum exempla,
qui pueros fœminasq́ damnauerunt. A Romanis publice aluntur, ob beneficium defensi
Capitolij: annisq́ singulis in Ferculorum pompa honorantur. Chenalopex ansere minor *Chenalopex*
ex uulpis & anseris forma, audax alioquin paratusq́, cum aquilæ, tum feli resistere. Præ/
terea fœtus tanta charitate complectitur, ut more perdicis ultro aucupi obuiam eundo,
spatium pullis ad euitandum tribuat. Ex Aeliano. Hæc auis ut tradit Plinius, frequens est
apud Britannos in mensarum delicijs. Est & aliud anserum genus, qui Penelopes dicun/ *Penelopes*
tur, ut Aristoteles & Plinius tradunt, à quibus educata Penelope dicitur cum proijceretur
in altum, ab Icaro patre & Peribœa matre reiecta: unde nomen sumpsit. Anas quasi cõscia *Anates*
infirmitatis, quod neque terræ neque aquæ suos fœtus credat: iuxta paludes & rigua pa/

rit,& statim à partu aquas petit.Ex omnibus aquilam formidat,eam quam Nettaphonum ab eius nomine uocant.

Grues Grues æstatis aduenæ à Thracia tranant æthera trianguli figura, lapides pedibus librantes contra uim uentorum. ut tradit Aelianus. Quod tamen falsum Aristoteles esse dicit. Internecinum cum Pygmeis bellum gerere ab Homero narrantur. Cum uolantes forte regrediuntur, infaustum nautis signum futuræ tempestatis indicant.

Monedula Monedulas Græci κολοίους uocant. Tria genera ponit Aristoteles. κορακίας, quam graculum uocamus, magnitudine cornicis, rostro rutilo. Altera Lupus dicta, parua admodum

Gracculi & Parasita. Tertia Palmipes est in Lydia ac Phrygia frequens. Aelianus de Gracculis sic ait: Regionem Venetorum Adriam incolentium uastant, ac semina iacta absumunt,nisi occurratur pabulis quibusdam passim dispositis. Contra uero à Thessalis & Illyrijs ac Lemnijs alí contra locustas,quarum ui maxima obruuntur, Capiŭtur in labris oleo plenis in agro positis, cum sese liquoris perspicuitate inspicientes perfundi uolunt, inde madidis

Pica alis tardantur. Hæc ille.Pica Græcis κίττα, plures eodem die commutat uoces, nidificat in

Vpupa arboribus, parit I X. oua,ut author Arist. Vpupa græce ἔποψ, nidum in desertis, altisq; montibus ex hominŭ excrementis texit, ut inuadentes odore absterreat:uere colorem mutat sicuti plurimæ agrestes, obscœna pastu auis, crista uisenda plicatili, contrahens eam

Irundines suberigensq; per capitis longitudinem. Irundo ut scribit Aristoteles, luna deficiente sese imbre perfundens,humi obuoluitur, donec materiā comparet qua nidum sternat. Quinq; numero parit,eosq; magna pascit æquitate,portionem illis distribuens, à primo incipiens ac deinceps ex ordine natis. Si uiderit implumes minus apte iacere, rapta à dorso recumbentis ouis lana molliter substernit:tum herba quadam illorum oculis admota celeriter lumen restituit:paululum adultos & adhuc trementibus alis expellit. Coëunt aduersæ, præter naturam cæterarŭ auium. Sunt qui dicant albas Irŭdines uisas,infausto tamen omine. Nam in cōclaui Pyrrhi regis adhuc pueri nidificantes, bellum infeliciter tentatum contra Romanos portenderunt, Item in habitatione Cyri regis uisæ, infaustam eius expeditionem contra Scythas significarunt,author est Aristoteles, in Samo insula quasdam nasci albas, quibus stilo excæcatis lumen rursus restituitur. Ex Aeliano. Plinius ait, Cecinam Volaterranum comprehensas irundines nuncias belli amicis mittere solitum, quod in pristinum soleant nidum redire.

AVES AQVATILES AC LITOREAE.

Alcyones AVIVM autem iuxta flumina & mare uiuentium ingens turba, inter quas Alcyones notissimæ, quæ parituræ nidum modo concbæ spinis incredibili duritia subtexunt:deinde ad mare deferentes undis imponŭt, atq; illo se constipantes dŭ uehŭtur fœtificant. Ex Aeliano. Arist. uero de Alcyone,quā & halcedonē latini uocāt,sic scribit:Alcyone nō multo amplior passere, colore cum cæruleo,tum uiridi,tū etiā leuiter purpureo,uarie toto corpore refulgēs, rostro lōgo & tenui, uiuit piscibus. Parit oua V. in cuius partu qui circa tropicum hyemalem esse solet, dies serent X I I I I. nauigantibus auspicatissimi, Alcionij dies & Alcedonia sacra uocata.

Apodes Apodes usu pedum carent, ab alijs Cypseli uocatæ, irundinum species, nidificant in scopulis:eæ sunt quæ toto mari cernuntur,nec unquam tam longo cursu naues recedunt, ut non circumuolitent eas Apodes. Cæteræ aues quandoq; desident, his tantum quies ni

Cinclus si in nido nulla,aut pendent aut iacent. Hæc Plinius. Cinclus auis palmipes prope mare uitam traducit, astutus ut ait Plinius,ac decipi difficilis, sed captus omnium maxime miserscit. Aelianus debilem eum parte posteriore dicit, quamobrem struendo nidos minime aptus, incubat alieno, ex quo in prouerbio apud rusticos, Cinclos pauperes uocari. Eius etiam meminit Aristophanes in Amphiarao. Suidas de eadē,sic ait: Cinclus est auis,quæ culum continuo mouet,quapropter à quibusdam uocatur σεισοπυγίς. Est enim ualde debilis & tenuis,ex quo prouerbium apud Menādrum, πτωχοτέρα κίγκλω, Pauperior Cinclo.

Pelicanus, seu platea Pelicanus siue Pelicanis, ut ab Aristotele in V I I I. appellatur, à Plinio Platæa dicitur, à Cicerone in secundo de Natura deo. Platalea: Auis est aquatilis, fluuiatiles conchas deuorans, quas ubi concoxerit, euomit: ut postea facile discuneatas edat. authores Aelianus, Plinius. In epistolis diui Hieronymi mirum legitur, hanc auem ubi pullos suos necatos à serpentibus uiderit,è sanguine suo ab latere incusso atque insperso nidis,in uitam restituere.

Herodij Herodij item flumina colunt & littora, cernuntur in insula Diomedea, quia socij Diomedia

medis dicuntur esse. Quare mirum eos Graecis aduenis tanquam ciuibus suis blandiri. ue scuntur conchis quas per calorem discuneatas inuenerint. Ex Aeliano. Gaza autem ardeolam dicit apud Aristotelem esse hanc auem, apud quem & Leucorodius legitur, id est, alba ardeola, quæ minor quidem est, rostro lato, porrectoq;. Imantopodes à Plinio ponuntur in Aegypto inter aquatiles. Cygnus siue olor uolucris mitis, tantum ab aquila infestatur, cui magnopere resistit, ut scribit Aristoteles: eius mora circa fluenta. In senecta leniter cum melodia uita soluitur, penna capiti traiecta. Ouidius: Veluti canentia dura Traiectus pēna tempora cantat olor. Cantat enim, ut ait Plato, nō ex tristitia, sed potius lætitia propinquante fato, quod immortales se sentiant & ad Apollinem suū remigraturos. Nam Pythagoræ erat opinio immortalem eos habere animam. Cicero Apollini sacros eos dicit ob uaticinium finis eorum. Cygnus itaque allegorice animæ probi uiri comparari potest, qui lætus mortem obit. Onocrotali olotum similitudine, nec distare putātur omnino, nisi faucibus ipsis inesset alterius uteri genus. huc omnia inexplebile animal congerit: mox perfecta rapina sensim inde in os, deinde inferius in aluum ruminantis modo demittit. Gallia hos septentrionali proxima Oceano mittit. Phalerides in Seleucia, quæ est apud Parthos cernuntur, inter aquatiles laudatissimæ. Phalacrocoraces Balearium insularum peculiares. Lagopodes nigri, & pedes leporino uillo, unde eis nomen. Cætera candidi columbarum magnitudine. Pyrrocotes Alpium peculiares, lutheo rostro, unde eis nomen. Gauiæ, quas Laros Græci uocāt, λάρους, auis littorea, colore cinereo, nidificat æstate in petris. Mergus quem αἴθυιαν appellant, apud mare in arbore nidificat ueris initio. Anthus latine Florus & Cataracta: ambo aquatiles, & Fidipedes. Aristoteles ait: Antho magnitudo quāta Fringillæ est. Charadrius, id est, rupex latine, ut placet Gazæ. χαράδριος, id est Iunco, τρύγγας, id est Trynga magnitudine Turdi. Calidris colore cinereo uarie distinctus φαλαρίς, Phaliris. κολυμβρίς, id est urinatrix. βοσκάς, id est Bosa similis anati, uerum aliquanto minor. Querquedulæ quoq;, omnes sanè aquatiles.

Imātopodes
Cygnus
Onocrotali
Phalerides
Phalacrocoraces
Lagopodes
Pyrrocotes
Gauiæ
Mergus
Anthus
Cataracta
Fringilla
Charadrius
σχοίνικλος
Trynga
Calidris
Phaliris
Colymbris
Bosa
Querquedulā

AVES INDIAE ALIARVMQVE GENTIVM.

INDIA uarias producit aues, Psittacum primo, ut Solinus ait, uiridi colore, capite firmissimo, ita ut ad discenda humana uerba clauicula ferrea conuerberetur. Digitorum numero discreti: qui præstant quinos habent, reliqui ternos: cui latior lingua, docilitas maior. De his etiam Apuleius libro II. flo. nonnulla commemorat. Nunc sanè ex Lusitania insulisq; uicinis Aethiopicis præstantissimos adduci uidemus, uarioq; colore discriminatos. Grypem in India quadrupedem esse aligerum tradunt, uiribus potentem, leonis modo, recuruis unguibus, dorso nigrum, priori parte purpureum, alis albicantibus, ore aquilino, igneis oculis, captu haud facilem nisi pullum: præterea nidificare in altis montibus, ac cuiuis animalium in pugna congredi præterquam leoni & elephanto. Aurum insuper fodere apud Bactrios populos Indis uicinos in desertis locis ferunt, propeq; accedentes arcere, ex eoq; nidos nectere: ad quod surripiendum sæpe uenit mille aut duum milium hominum exercitus, magno cum periculo, tum etiam quæstu. Tertio deinde aut quarto redeunt anno. Ex Aeliano. Philostratus uero in uita Apollonij lib. III. scribit hanc auem simul & Phœnicem sacram esse Soli, currumq; Solis apud eos Grypibus iungi: superare insuper elephantos & dracones, omnia deniq; animalia præter tigridem, quæ ob uelocitatem ab ea aufugit: uultu quoque non multum ab humano differre. Phœnicem idem author libro eodem in India ita ponit, solamq;, ac annos uiuere D C. Plinius autem sic ait. Phœnix in Arabia aquilæ magnitudine, auri fulgore circa colla, cætera purpureus, cæruleam roseis caudam pennis distinguentibus, cristis faciem caputq; plumeo apice honestatam: uiuere annos D C L X. tradunt: sacrum Soli in Arabia esse. Senescentem surculis thuris, casiæq; nidum replere odoribus, ac super emori, ex eiusq; cinere aliam nasci. Aelianus item. Habet, inquit, India gallinaceos crista uersicolore, alis rectis & oblongis modo pauonis, auri smaragdiq; colore. Habet & quam Camelam uocant maiorem triplo quàm otides, ore uenusto, cruribus oblongis, pluma cinerei coloris, alis in summo pallidis, uoce absona. Apud Caspium montem auis est magnitudine galli gallinacei, alis uersicoloribus, catuli uoce perstrepens, quæ resupinata uolat, paulum supra terram se attollens. Cinnamomus, ut Aelianus & Aristoteles,

Psittacus
Gryphes
Phœnix
Camela
Cinnamomus

Cynamolgus teles, ut Plinius, Cynamolgus, in Arabia in furculis sui nominis nidificat, ex quo accolae sagittis impactos arboribus altis nidos deijcere contendunt, atque ex cadentibus furculis *Parnopus* quaestum facere, authores Aelianus, Plinius. Parnopos, Galatae in oriente quum gregatim *Syroperdix* fructus deuastare uiderint, alijs exterminant auibus. Syroperdicem Antiochea Pisidea gignit minorem aliquantulum perdice, fuluo rostro, reliquo corpore nigram, minime man*Asterias* suescentem, cibisque inutilem. Asterias auis in Aegypto docilis humanae uocis. Porphyrio *Porphyrio* auis domestica cum alitibus quibuscunque uiuit, maxime cum gallinaceis. si forte socio sit *Meropes* orbatus, ex cibi abstinentia se necat. Meropes contra naturam caeterarum retro uolantes feruntur, ut tradit Aelianus. Plinius ait, Meropes rubētibus esse cruribus, ore praelongo. Hinc morsu eas bibere & omnē cibum in aqua irrigare: deinde pede ad rostrum ueluti manu adferentes. Praeterea in Comagena laudatissimas nasci.

ACCIPITRES.

Buteo *Aesalus* CCIPITRUM multa genera commemorat Aristoteles, Buteonem, Symbuteonem, Triorcham, Hypotriorcham, Percam, Fringillarium, Aesalum, Orcum, Asteriam, Rubetarium, Chalcidem. De Aesalo, Plinius ait: Parua auis, oua corui frangit. Ouidius: Nescius assumptis Priamus pater Aesalon alis. *Aues Memnoniae* Aues Memnoniae accipitrum specie, carne tamen abstinentes, in sepulchrum Memnonis apud Ilium quotannis aduolāt, quasi iusta illius umbrae reddētes. χαλκίς, id est *Chalcis* chalcis ab Aristotele ponitur, raro apparet, incolit montes, colore nigro, magnitudine accipitris, forma tenui & oblonga, cognominatur φασσοφόνος, id est palumbarius, & Cymindis. meminit Homerus in Iliade: χαλκίδα κικλήσκουσι θεοί, ἄνδρες δὲ κύμινδιν, id est, Chalcida uocant dei, uiri uero Cymindin. Interdiu non apparet ob oculorum infirmitatem: congredi*Falcones* tur cum Aquila in pugna, parit oua duo in speluncis. Falcones Seruius grammaticus commemorat nostra aetate frequentissimos, quibus Guillermus qui Rogerij regis Siciliae aulbus praefuit, librū dicauit: & post eum Albertus in libris de animalibus multa de his commemorat genera. Primum quem uocant, Sacrum seu Britannicum, Aquilae magnitudine, capreolos inuadentem. Alterum Gyrofalcum appellatum ex uolandi modo, quod praedam circumagat, priore minorem. Tertium montanum. Quartum peregrinum, quod peregre uolitans longe à nido paterno deprehendatur, nidificatque in altissimis montibus. Quintū Gibbosum caeteris minorē, quod breuitate colli & alis eminētibus gibbo insignis uideatur: multique item ex colore cognominati. Mansuetos quoque eos reddendi praecepta ferè in hanc sententiam tradit. Caput ante lucem pellicula obnubito, ac manu sustineto usque ad horam tertiam. Deinde coxam gallinae pro cibo praebeto: mox supra gramen ponito, ubi riuus sit seu fons quo abluatur, si id expetat, postea in sole siccetur. In loco deinde obscuro seponito usque ad uesperam: ex illo rursus in manum sumito usque ad somni tempus, tum iterum in angulo supra perticam, ne pedes laedantur, neu manibus tractetur, *Astorgius* cum pellicula noctu ante lucernā collocato. Astorgios Pausanias ponit, quos Italici Asto*Cuculus* res dicunt. Cuculus, graece Cocyx, tempore anni figuram mutat, apparens usque ad canicu*Cocyx* lae ortum ob frigidam naturam: nidificat in alienis nidis, praesertim Curucae & Alaudae: *Curuca* parit unum ouum, quod excludit atque nutrit illa cuius est nidus, & ita prae specie diligit, ut suos eijciat: secundum nonnullos ipse pullus grandior factus, caeteros unà enutritos enecat: praeterea solus ab suo genere absumitur, author Plinius.

AVES NOCTVRNAE INAVSPICATAE.

Nycticorax *Bubo* VES nocturnae plerunque inauspicatae apud ueteres erant. Inter quos Nycticoraces, Bubones, Alucones, Noctuae, Asiones, Vlulae, Vespertiliones, Oti, Ciconiae, Caprimulgi, Striges, Parae, Nycticoraces, id est, νυκτικόρακες, Ciconiae quoque & Noctuae & quaeuis aliae, noctu uenantes, ut Aristoteli *Aluco* placet. Bubo graece βύας, noctuae forma, magnitudine aquilae. Aluco ἐλεός graece maior est gallinaceo. Noctua item inauspicata apparuit supra hastam Pyrrhi regis *Noctua* euntis contra Argos, qui fatum ei subsecutum dicitur portendisse. In Creta non cernitur, eoque translata non uiuit, ut tradit Aelianus. Idem dicit hanc insigne publicum fuisse Atheniensium. Plinius autem parasitam uocat, quam caeterae circumludant. Nigidius uero No*Asiones* ctuas ait sexagenis diebus hyemis cubare, & nouem uoces habere. Asiones Plinius uocat

quos

quos Græci σκῶπας. Meminit eorum Homerus in Odyssea quando eos in antro Calypsus uernare dixit. Capiuntur saltationequadam ridicula, quā Scopam appellant, unde uerbum Scoponi apud Græcos manauit in ridiculos: est enim auis aliquanto maior noctua colore plumbeo, alis albo sparsis: duabus à cilijs ad tempora pennis. Callimachus scopum duo ponit genera: Scopas, & Aiscopas: unum loqui, alterum tacere. Aristoteles ait apud Homerū non Scopas, sed Copas legi oportere. Eadem auis parasita item Plinio dicitur, appellaturq́ à magnis auriculis Otus. Vlula Græce αἰγωλιός speluncis inhabitat. Vespertiliones illis νυκτερίδες dicti, in Borsippa Assyriæ Ciuitate, miræ magnitudinis ac cibo expetitæ inueniuntur: author Strabo libro XVI. Ciconiæ Græce Pelargi, dicuntur lingua carere, contra serpentes à Thessalis expetuntur, ut Plini. Nidos repetunt hyemis aduenæ, unà cum gruibus, noctu tantū uolant. Parentum senectutem nutriunt, ut tradit Aelianus: quare eos dicit teste Alexandro Macedone ob pietatem deorū beneficio in quibusdam Oceani insulis in homines conuerti. Caprimulgus magnitudine Merulæ noctibus oberrans per stabula, Caprarum ubera mulget, Græce αἰγοθήλαξ appellatur. Auis incendiaria uocita ex incendijs nasci dicitur inauspicatissima, qua uisa ut Plinius refert sæpe urbs lustrata in annalibus inuenitur. Para item auis inauspicata: ut Horatius. Impios Paræ recinentis omen. Plini. libro XVIII. Param commemorat. Bubo auspicijs Romanorum maxime inauspicata, uolat transuersa per loca auia & deserta, gemit potius q̄ canit. Semel intrauit cellam Iouis Capitolini, & tota urbs lustrata est. Plinius. Striges sic etiā uulgo appellatæ.

Scopes — Aiscopes — Otus — Vlula — Ciconiæ siue Pelargi — Caprimulgus — Auis incendiaria — Para — Bubo — Striges

AVES PARVAE AC CANORAE.

INTER aues canoras, id est, quæ carmine oblectent Luscinia præstat. In cuius descriptione Plinius poëtica lasciuit licentia. Aristoteles ait, uere sylua frondescente, dies continuos XV. insomnem durare, perpetuo cantu, mox æstate uoce minus modulata uisam. Nota eius fabula, quapropter Philomena & Daulias & Pandaris à Græcis appellatur. Homeri de ea carmen ita conuerti. Pandaris ut quondā florente ætate puella Vere nouo ramis dēsa super arbore mœstū Ingeminans carmē uarijs loca cantib⁹ implet. Acanthis & Acanthylis eadem: hanc Gaza ligyrinū interpretatur, colore quidem ignobilem, sed cantu amœnam. Carduelis ab Aristotele θραυπὶς appellatur, alius ab Acanthide, cum nonnulli eandem putent esse auem. Alaudas κορυδὸς Græce, duorum generum Aristoteles ponit: alterum terreum cristatum, alterum Gregale minore corpore, sine crista. χλωρίων, id est. Chlorio quem Gaza Vireonem conuertit: uiridis est, magnitudine turturis, hyeme non uidetur, sed æstate per solstitium apparet, male uolat, & ingrato colore, docilis alioqui & ingeniosus, ut Aristoteles ait. Est & alia quę uocatur ab eodem Chloris, Gaza luteam cōuertit, quod miror, cum uulgo nota auis sit, & à uiriditate uocetur, ut sonat uerbum Græcum, cantu & uolatu libero, præ cæteris mansuescit. Turdus κίχλη Agrippinæ Claudij principis uxoris, omnium uoces imitatur, ut Plinius refert. Lucullum uero Turdos in æstate in auiarijs alere solitum scribit Plutarchus. Merulæ albæ in Arcadia feruntur: author Aristoteles. Hæc auis κόσσυφος Græce dicitur, cantui educatur, cibis turdo inferior. Ficedula Græce συκαλὶς autumni tantum tempore, postea Melancoryphos appellata, quam latine Atricapillam Gaza cōuertit. Erythacus latine secundum eundem Rubicula, ea est quæ rubro pectore æstate inuenitur & nominatur. Eadem hyeme Phœnicurus, rubra cauda dicitur apud Aristotelem. Fringilla Græce σπίζα æstate locis calidis moratur, hyeme frigidis. Picus Martius Græce δρυοκολάπτης super arbores scandit, auis auspicatissima: nota eius fabula apud Virgilium, Fauni filium dicunt fuisse. Tris eius species ab Aristotele ponuntur, inter quas minor & maior. Passeres auium salacissimi & argutissimi, uita breuissima. Mares diutius anno non uiuunt: argumento quia nullis ueris initio apparet nigrities in rostro, quæ in æstate incipit. Fœminis longius aliquantulum spatium. Huius auis nomine mentula quandoque significatur à latinis secundum Festum. Argatylis filis nidum lineis texit, pilæ specie, aditu angusto: ut Aristoteles. Sturnus domi ut parasitus educatur à Gręcis ψάρος, gregatim uolat, magno impendentis uindemiæ damno ueniunt. Sturnos & luscinias latino Græcoq́ sermone doctas habuisse Cæsares iuuenes sua tempestate Plini⁹ refert. Velia eadem & ἐλέα paruo corpore, uoce proba, colore decora, aspectu rara, cū sit auis peregrina.

Luscinia quæ & Philomena, daulias & Pandaris dicta est — Acanthis — Acanthylis — Carduelis — Alaudæ — Chlorio — Chloris — Turdus — Merula — Ficedula — Erythacus — Phœnicurus — Fringilla — Pic⁹ Martius — Passeres — Argatylis — Sturnus — Velia

Tyrannus Tyrannus auicula elegans,crista rutila,cantu suaui.Aegithus αἴγιθος,quam apud Aristo-
Aegithus telem Gaza Salum conuertit:altero pede claudus . Crex ingeniosa ad uictum & pugnax.
Crex cætera infelix.Sitta uiuit circa maceries,prolem numerosam gignit. Certhia ingenio auda
Sitta ci,uoce clara,nidificat in arboribus.Ardea & Ardeola,cuius tria genera. Pulla quæ natura
Certhia sagax: & uictus prouida, colore prauo,reliqua duo pulchro. Gaza ardeolam Erodium di-
Ardea cit esse & leucorodium albam ardeolam:ut supradixi.Phoicus oculos potissimum appetit,
Phoicus inimicus Harpæ, uictu utriq; simili.Cærulea auicula saxatilis,pede magno, colore sui no-
Cærulea minis,rostro tenui. Pardalus parua auis,gregatim uolat, colore cinereo. μαλακοκρανεύς, id
Pardalus est, Molliceps ut Gaza interpretatur,eodem in loco semper statuit sedem,nigro & cartila-
Malaco- gineo capite,magnitudine paulomin⁹ quàm turdus,colore cinereo.κολλυρίων.Collurio m a
craneus gnitudine qua superior,uescitur his quibus merula,capitur hyeme. βάτις auis Rubeta dici
Collurio potest. αἰγίθαλος qui Parus à Gaza dicitur. Cuius apud Aristotelem tria genera.σπιζίτης, id
Batis est Fringillago,quippe quæ Fringillã æquet. Monticula quod in montibus degat,cui cau-
Aegithalus da longa. Tertia similis supradictis præterquam quod minor est, ὀρεοσπίζης similis fringillæ,
Spizites collo cæruleo,in montibus, ut nomen indicat,degens . Chrysometris, id est, auri uictus ut
Orospizes Gaza interpretatur,parua auis,uescitur spinis. κολιὸς quæ & Galgulus,magnitudine turtu
Chrysometris ris,uiridis totus,lino alitur,frequens in Peloponneso. κνιπολόγος, id est, Culcilega ut Gaza
Colius apud Aristotelem, magnitudine ligurini,cinereus,maculis distinctus,uoce parua,& ipse li
Galgulus num appetere uidetur. τρόχιλος fruteta incolit & cauos, difficilis sanè capi, fugax est, &
Cnipologus infirmis cruribus. πρέσβυς ab Aristotele uocatus,hoc est,senator & princeps, à latinis ue-
Trochilus ro Regulus dictus ut apud Tranquillum. Cum aquila pugna cõgreditur, quidam eundem
Regulus cum Trochilo dicunt. Iynx auicula quam uulgo Torquillam uocant à collo circumagen-
Iynx do,à priscis Turbo dicta,paulo maior quàm fringilla,colore uario,lingua serpentina,quip-
Glottis pe quam mensura quatuor digitorum porrigit:unguibus grandibus,uoce stridula. Ex Ari
stotele . Glottis quam Gaza Lingulacam interpretatur , linguam exerit, unde ei nomen.
Hanc initio blandina peregrinationis auide prouectam, pœnitentia in uolatu cum labo-
re scilicet subit:reuerti incomitatam piget & sequi: nec unquam plus uno die peragit, in
proximo hospitio desistit:uerum inuenitur præcedente anno relicta,simili modo in singu-
Oenanthe los dies : author Aristoteles, Oenanthe statos quidem latebræ dies habet , exoriente Sy-
rio occultata,ab occasu eius procedit:author idem. Motacilla quæ caudam continuo mo-
uet,Mouet etiam Cinclus quem inter aquaticas supra memoraui.

DE PISCIBVS.

QVI halieutica tractauerit,è nostris nemo idoneus,quem sciam,prẹter Ouidiũ
poëtam,& Apitium:ex Græcis Oppianus hexametris, Dionysius is qui de si
tu orbis scripsit,Democritus,Theophrastus,& alij complures priuatim opus
Selache huic rei dicauere.Nec mirum cum opinio sit ponto res omnis cõtineri.Pisces
in primis in quinq; differentias Aristoteles diducere uidetur , Nam aut Sela-
che,id est,cartilaginea sunt,sine squamis & spinis,ut Muræna, Conger, Vitulus, Galeus,
Aselache Delphinus,Balæna & quæ uocantur Cete. Aut Aselache duro uocabulo incartilaginata à
Malacia Plinio conuersa, Quæ qoidem sunt omnia squamas spinasq; retinentia. Tertiũ genus Ma
laciorum,id est,molliũ qui sanguine & uisceribus careant,ut polypus, sepia,loligo, urtica.
Malacostraca Reliqua duo,alterum crusta,uocanturq; μαλακόστρακον ut Cammari Cancri,Squillæ,Pagu-
ostracoderma ri. Alterũ testa integitur,ὀστρακόδερμον ostracodermon dicitur sunt Ostrea,Murices, Scom
bri & conchæ omnes,quæ plæræq; sanguine uti mollia carent. Marinorum item alia tradi
tur à Pli.diuisio:quod plani sunt quidam,ut rumbi,soleę,passeres:aut longi,ut muræna,cõ
ger.In uniuersum autem,ut placet Aristoteli,nec mammas habẽt pisces ,neq; meatũ ullum
Branchie genitaliũ perspicuũ,sed excrementorũ tantũ locũ.Branchias quibus humorẽ, quẽ accepe-
rint reddant,tũ pinnas quas ex magna parte quaternas gerũt. Partes quoq; audiendi,odo-
randi,sentiendi nullæ perspicuæ præter oculos,qui sine palpebris sunt . Oua pariũt omnia
Coitus piscium q̃ squamis integunt. Animal,quæ genere cartilagineo cõtinent,excepta rana. Coeũt plæ-
runq; in occursu,paruo cõtactu. Cõcipiũt mẽse Mar. Aprili,Maio, Autumno pauci,ut Sal
pa,Sargus,& nõnulla alia generis eiusdẽ. Errant præterea ij quidẽ gregatim ueluti pecudũ
armenta,aut militũ ordines,per alas & phalanges : alios cohortes diceres,illos quasi iussos

iugum

iugum subire, multos in cubilibus uti custodes domi remanere, quosdam etiam uolare, ut Accipitres, Irundines, Sepias. Hyeme uero procellosa pontum quidem horrent plærique al- torem, & ij nihilominus arenam aggerentes multo limo loricantur. Alij sub petris glomerati conquiescunt, nõnulli summa pelagi tempestatibus obnoxia fugientes, ima petũt. Iidẽ uero redeuntem serenitatẽ illico sentiũt, tum demum prosiliunt, & tanquam peregre domum remigrantes palati, littus libenter aspiciunt. Sed & partu differunt. Lupus bis anno parit, Mullus ter, ut Græcũ indicat nomen: cæteri semel ac diuersis temporibus. Prægnantes uero libenter ad aquas dulces fluminum aut stagnorum uicinorum se transferunt, pelagi fluctus tanquam partubus aduersos mitiore thalamo cõmutantes. Feruntur & pisces quidã in Africa in quadã palude feruenti uiuere, ut est author Aelianus: ut autẽ Pli. alij in aquis quibusdam calidis prope Pisas. Refert Democritus, & post eum Aristoteles, & Theophrastus, Pisces omnis ali dulci aqua in mari, esseque in confesso aquam potabilem ponti fluctibus immixtam. Idque deprehendi ex uase cæreo tenuissimo, qđ clausum, suspensumque intra maris undas diem atque noctem, plenum extrahi dulcis aquæ testantur. Auguria ex piscibus nonnullis prodidere magi & portenta, quæ ego ut alia pleraque huiusmodi nõ satis probauerim. Piscium uiuaria primus excogitauit (ut Pli. refert) Licinius Muræna. Cuius exempla secuti Philippus & Hortensius fuere. Lucullus etiam exciso monte iuxta Neapolim, maiore impendio quàm uillam ædificauerat, euripum & maria admisit, qua de causa Pompeius eum Xerxem togatum solebat appellare. Genera piscium idem author LXXIIII. præter crustis intecta quæ sunt XXX. refert. Modi piscationum omnino V, retibus, iaculis, hamo concha, ueneno. Herba enim quam Græce φλόμον nos uerbascum appellamus, aqua infecta enecti pisces capiuntur: quo maxime modo Phœnices utuntur, ut ait Aristoteles. Mox singulos considerabimus ac primum Delphinos.

Diuersus in aqua piscium motus — *Pisciũ partus* — *Dulcis aqua in mari* — *Licinius Muræna piscium uiuaria primus excogitauit.* — *Modi piscatio num. V* — *Verbascum piscibus uenenum*

AELIANVS de Delphinis multa fortasse fabulosa conscribit, ego uero quæ magis uero similia uidebantur in hunc locũ excerpsi. Delphini inquit, Philotecni, id est, filiorum amatores sunt. Fœmina lacte copioso mares pascit, ut quæ ubera mulieris modo habeat. Illi pro ætate distincti una natant, more castrensi & primo quidẽ infirmiores præcedũt. Adulti iam & perfecti subsequunt, parẽtes ab latere comitant, agminique inuigilant. Si è duobus quos mater peperit (neque enĩ plures solet) alter capiatur, illa usque consequitur, atque è piscatorum manibus ore appetendo conatur auellere: eo tandem erepto ad alterum accurrit, ore, adflatu, cauda, ac quibus potest modis ad fugam instituit. Ipsa postremo capto suppetias ferre cupiens, commori prius eligit. Nec solum erga sobolem, sed & erga socios signa charitatis ostendit, ut adfirmat Aristoteles: si quis eorum captus in scapha iam fuerit, cæteri adnatant supplicantium specie socium repetentes, solereque interdum piscatores ipsos pro portento concedere, compotesque eos reddere. Agilitate præterea tanta ut sæpe naues supersiliant. Cuius rei causam idem Aristoteles adfert, quod spiritum inclusum diu retinentes urinantium hominum modo, uno postea impetu cum libet effundunt: ut ab intento arcu iaculum, ita reflatus relaxatione uehementis corpus quocunque impellitur. Habent & quandam cum Leone comparationem, nõ solum quod alter nemorum, aquarum alter rex censetur, sed quod ingruente senio, morbisque irruentibus, uterque simia pro pharmaco utitur, hic marina, ille terrestri. Puerorum quoque amatores esse uarijs exemplis prodit Aelian⁹. Sed & musices Arion Methymneus notissimus testis apud eundem authorem, Delphini statua apud Tænarum dicata: quam ipsemet tali inscripsit epigrammate à nobis hoc modo conuerso. Dijs genitum cernis qui uexit Ariona Delphin, A Siculo subiens pondera grata mari. Itẽ ex hymno Neptuno in huius rei memoriam ab eo dicato, mihique itẽ conuerso. Pater tridente ferox Neptune aureo, Raucumque ponti numen undis æstuans. Te circa agunt, leuesque saltu connatant Catuli delphinum, melos sequentes nobile, Tuarũ sedulum Nereidũ pecus, Quas Amphitryte Pelops ex te Tænari Rapta parit quondã errabunda littore, Pandoque me libenter dorso conuehunt. Dolosi quem humida deijciũt pinu Socij secantes iurati simul freta. Capiuntur autem hoc modo: Animaduertens piscator per maris tranquillitatem illos per æquor palantes, undisque extantes, è scapha tridentem iaculatur. Et forte ex his uulneratũ infixo telo finit ad maris ima descendere: uti subitus uigor uulnus retrectans frangatur, donec paulatim refrigeratum ac semianimem in summo pelago apparentem, fune tridenti iam inde à principio adligato ad se

Delphinus — *Hymnus Arionis*

Balæna se in scapham trahat. Balæna Græce φάλαινα parit animal, lacte nutrit, spirat non branchijs
sed fistula quadam. In fronte gerit ora, ac summa fertur aqua. Præterea ignauam esse con-
stat, quia ob corporis molem sensibus hebetetur. Quapropter duce indiget pisce qui prælon-
gus & albus, capite procero, angusta cauda præcedit, extremaque balænam cõtingit, ac tan-
quam temone ad eam regendam utitur. Hanc scilicet mouendo, signo quodam cuncta iti-
neris pericula insidiasque præmonstrat, ad loca deducens patentia, ut minime angustijs coa-
cta, uitæ discrimen euitet. Balænas alit Indicũ pelagus, quincuplo ingentis elephantis ma-
gnitudinem excedentes. Balænæ & uituli marini ardente sole exeunt ad littus, ac prostrati
dormitant in arena: quod pulchre ab Homero in Odyssea describitur, ubi Menelaus Tele-
Orca macho & Pisistrato Protei uaticinium narrat: ex Aeliano. Orca Cetarij & ipsa generis, mi-
ræ magnitudinis, in portu Ostiensi à diuo Claudio expugnata, ac eius reflatu belluæ naui-
Vitulus marinus gium depressum legitur apud Plinium. Vitulus marinus, id est, φώκη animal Amphibium,
fœtus in terra parit, paulatimque ad undas adsuefacit: à partu quidẽ breuissimus deinde ma-
ximus exit, uentre albus, dentibus frendens. Ipse imbellis & animo degener, nec tantum ui-
ribus quàm uastitati corporis fidens. Vescitur piscibus, & humano cadauere, quapropter
piscantes insidijs petit. Ex Aeliano. Aristoteles ueluti quadrupedem imperfectam eum ap-
pellat. Nam pedes habet à scapulis manibus similes, modo ursæ, pedesque posteriores qui-
nis discretos digitis. Pellem huius uituli fulmine non afflari legimus apud Tranquillum in
Torsio Tyberio. Romæ paucis ante annis animal precio ostentabatur. Torsionẽ similem esse Del-
Phocæna phino, præterquam rostro, Plinius refert. Gaza autem hunc esse putat Phocænam, quã in
Ponto gigni Aristoteles dicit. Non præteribo quod uidi anno M. CCCCXCVIII. apud
uada Volaterrana reperta in littore extincta siue balæna, siue Cetus alterius generis, ma-
gnitudine pedum centum: cuius dorsi uertebræ LX. fuere. Septem ex eis adlatas Volater-
Polypus ris uidimus, quarum quælibet equi ephippium quo nunc utuntur æquabat. Polypo tanta
est uoracitas, ut ne quidem à suo genere abstineat. Insidiatur latitans post petras quarũ co-
lorem reddit. Pisces uero petræ specie decepti iuxta adnatantes, incaute opprimuntur. Ca-
rabum ex omnibus expauescit, adeo ut coniectus in retia ubi ille fuerit quandoque captus,
statim exanimetur. Visi etiam Polypi æstatis tempore exire in agros uicinos, arboresque fru-
ctuum auiditate scandere, uisi & clam ingressi cetaria depasci. Animal alioquin tanta sala-
citate, ut effœto corpore nulli sit ei aut adnatandi aut prędam adsectandi facultas, nec ultra
annum uita, Fœminæ etiam breuior, quæ facilius capitur: ex Aeliano. Quod uero in fame
pedem sibi rodat, ut ait Hesiodus & nonnulli, falsum putat Aristoteles. Pedes eius rapaces
sunt, à Græcis πλεκτάναι a latinis acetabula dicti, uenitque in prouerbium rapacium homi-
num: apud Plautum. Polypi sunt, quicquid attigerunt tenent. Est & nasi morbus Polypus
Muræna apud Aetium. Muræna μύραινα monilibus & gemmis ornata in uiuario colebatur à Cras-
so, ad eius uocem manumque ueniens: qua extincta & ab eo defleta ac tumulo dignata, Do-
mitius ait, Murænam Crasse ploras? At ille: sanè inquit. Tu autẽ tris à te elatas uxores mi-
nime ploras. Hunc piscem ex undis in terram exire, ac cum serpentibus coire, cõpertum.
Ex Aeliano. Murænarum, ait Plinius, uiuaria prius excogitauit C. Hircius, qui cœnis tri-
umphalibus Cæsaris dictatoris sex millia murænarũ mutua appendit, nam permutare qui-
dem precio noluit. Hortensius murænam extinctam & adamatam fleuit. Aelianus tamen
de Crasso ut supra ostendi, dicit. Antonia Drusi, murænæ quam diligebat inaures addidit:
ex Plinio. Flutas murænas appellat Varro, quæ præ pinguedine summo pelago fluitent.
Mullus barbatulus Græci πλῶται. Idem in freto Siculo murænas nobilitat. Mullus Græce τρίγλη quod ter in
anno pariat. Maritimorũ uoracissimus, uescitur alga & humano cadauere: ut ait Aelianus.
Nonnulli ex colore mulleo, id est, purpureo, quod moriens uersicolor & rubentium squa-
marum multiplici mutatione spectetur. Binas præterea libras maior non excedit, infe-
riore quoque labro barba insignitus gemina, ut Plinius refert: & Cicero barbatulos mul-
Barbus los uocat, libro de Paradoxis. Quapropter eum existimauerim, quem hodie barbum
Mugil appellant. Mugil κεστρεὺς Græce, quod teli modo intret adulteros Atheniensium legẽ: in me
tu caput abscondit, celeritate saltuque insignis. Hic hodie notissimus uulgo piscis, nec no-
Galeus men mutauit. Galeum quem Mustelam Gaza apud Aristotelem uertit, ministri Iouis non
attingunt tanquam impurum, quod ore pariat: quanquam hoc negant quidam, dictitantes
eum metu insidiantium fœtus suos quandoque in periculo deuorare, rursus que elapso
periculo

periculo reuomete. Sepia morsu uenenosior Polypo, sed nō uiolentior, cum se peti uidet, ef Sepia
fuso attramento quod pro sanguine illi est, sese abscondit, non absimile cōminiscens nebu/
læ quæ Aeneam aut Neptuno qui Achillem decepit apud Homerum: ex Aeliano. Quod
sepia cibo expetitur, id attramentū est quod Sepium uocant. Loligo τευθὶς Græce sagittæ Loligo
modo extra aquā sese effert atq; uolitat, ut est author Plinius. Lollius Græce τευτὸς paruus Lollius
admodum piscis, specie similis Loligini. Pars enim Lollij quæ exit in acutum latior est, pin
nulæ etiam circundantes: illæ totam in Lollio aluum ambiunt, cū in Loligine partē quan/
dam relinquant, ut author Aristoteles. Scarus solus piscium natando uescitur & ruminat. Scarus
Optatus Helipertius præfectus classis sub Claudio principe hūc piscē è Carpatio mari ad
uexit, ac inter Ostiensem & Campaniæ oram disseminauit. Erat in mensarum honore, præ
ferrim apud Claudiū. Plinius. Aelianus autem hunc salacissimum piscem esse testatur, ue/
nerisq; gratia in prædam agi, fœmina eius generis per littus ducta. Acipenser ut legimus Acipenser
apud Ciceronem de fato, in mensarum dignatione fuit. rarusq; inuentu. Plinius tempesta/
te sua ignobilem fuisse, cumq; Helopem a quibusdam putari. præterea contra aquam nare
squamis ad os uersis scribit. De Helope sic ait Aelianus. Helopem quidam existimant esse Helops
quem Homerus piscē factū appellat, inuentu rarū, nec nisi in mari Pamphylio, corpore gra
cilem: captus trahitur magno adclamantium plausu. Alij Anthiam piscem sacrum dicunt: Anthias
quod locus ubi ille reperiatur sit ab illis innoxius. Lupus clarissimus à uoracitate dictus, & Lupus
quod solus natet, ut ait Aristoteles, leuis ac mollis. Cancrorum marinorum maxime adse/
ctator. Lapidem quendam in capite gerit. Fluuiatilis marino præfertur: & ut Plinius refert,
capitur Romæ laudatissimus inter duos pontes. Hunc hodie pleriq; eruditi Storionem uul
go appellatū esse putant, nam & in Tyberi capitur, & præstantissimi saporis est. Mar. Phi/
lippus cum Lupum Casini ex proximo flumine oblatum degustasset, tanquā improbum
expuit dicens. Pereā nisi piscem putaueram, author Macrobius. Pastinacam Plini' appel/ Pastinaca
lat quā Græci τρυγόνα, Ambrosius in Hexameron turturē conuertit: tradunt eam nunc na/ Trigon
tare, nunc uolare, præterea rostro præacuto ac uenenato appetere, cui nullum sit remediū:
authores Aristoteles, Aelianus, Plinius. Trochus est ingens corpore, ceruice ac spina pro/ Trochus
minentibus, ut supra undas conspiciatur: eam sane ad sonitum nauigantiū flectit, unde no/
men rotæ sortitur. Hunc Aristoteles dicit seipsum inire. Quare Gaza Masculofœmina in
latinum conuertit. Nam huiuscemodi animalia quæ utranq; naturam retinent, Aristoteles
hermaphroditos, androgynos, arsenothelys appellat. Anguilla octōis uiuit annis, Durat si/ Anguilla
ne aqua senis diebus. Aquilone spirante hyemem in exigua aqua non tolerat neq; in turbi
da. Atterendo se scopulis, strigmenta iuuenescunt, nec est alia eorū procreatio. Capiuntur
plurimæ in lacu Benaco hyemato: hæc Plinius. Aelianus autem dicit in Timauo præpin/
gues ac optimas capi. Nonnulli palmam huius piscis nostra ætate lacui Vulsiniensi tribu/
unt. Athenæus ait ex authoritate Theophrasti anguillas & murenas diu extra aquam ui/
uere, ob branchiarū paruitatem quæ parū humidi recipiunt. Solinus scribit Gangem edu/
care Anguillas longas pedes CCC. Sciænam, id est σκίαιναν Varro latine Vmbram appel/
lat: nunc quoq; Vmbriam uulgo uocant. Hunc Aristoteles & Plinius lapillū in capite ge/ Vmbra
stare dicunt. Myrus, de quo Aelianus. Myrus serpens est marinus nec unde nomen habeat Myrus qui & serpens marinus
satis constat: traditur de eo si oculus capto eruatur, frontéq; hominis suspendatur, ophthal/
miam sanare, pisci uero rursus renasci: præterea altero eum capi lumine qui uiuentem non
dimiserit. Plinius & Gaza oculatam eum appellant. Plautus uero Ophthalmiam. Athenæ Oculata
us autem ex authoritate Aristotelis dicit Myrum à Murena distare quod hæc magis uaria Ophthalmia
& debilior, ille breuior & robustior: eius genera esse duo, nigrantem & suffuluum. Hos
ego lampredas putarim. Thrissas Plinius laudatissimas dicit in Tyberi reperiri, hæ sunt Thrissa
hodie Romæ quas lacias uocant, Florentiæ Chepias, Neapoli Alosas, ut ait Gaza. Ae/ Alosa
lianus autem scribit quod in Aegypto circa Meroæ stagnum coloni Trissas flebilibus
numeris & melodijs escæ uice deceptas expiscantur. Troctam Græce τρώκτην cum no/ Trocta
men ipsum, tum dentes arguunt continui, piscem esse uoracissimum. Captus hami lineam
præcidit. Multę simul cum Delphino bellum gerunt: ut ait Aelianus. Hic piscis notissimus
priscum adhuc seruat uocabulum. Cephalus ut tradit Aelianus, pisces non attingit. In Io/ Cephalus
nio iuxta Actium Cephalenides Insulæ ab eorum frequentia nominatæ. Vescuntur limo,
ut tradit Aristoteles: quapropter sordidi sæpe sunt, uerum summo pelago quandoque

urinantes

urinantes ſeſe abluunt. Oua eorum non attinguntur. Quare numeroſi ſunt, ſed cum adole-
uerunt à cæteris piſcibus corripiuntur, maxime ab eo qui Archanus uocat, Athenæus ait
Cephalos ex grauitate capitis dictos eſſe, marinosq; flumineis præſtare: hodie notus eſt pi-
Chelones ſcis. Chlelones Ariſtoteles nominat. Gaza Labeonem conuertit: noſtra ætas hunc Capo-
nem ex magnitudine laborum & capitis appellat, etymum ſecuta græcum, quod qui-
dem per η ſcribitur, id eſt, χηλώνη, per ε autem χελώνη testudinem ſignificat. Auſonius poëta
Tincha in quodam de piſcibus opuſculo Tinchas ponit uulgo notas. Athenæus Leuciſcū piſcem,
Leuciſcus eiusq; generis eſſe Cephalū, Chelonem, Mugilem. Sargus mullū ſemper comitatur. Hoc
Sargus genus piſcis antris inhabitat confertim, ac ex animalibus maxime capris ſollicitatur, ut ait
Aelianus. Synodon eodem teſte authore ſociabilis eſt. Gaza Dentex apud Ariſtotelē con
uertit. Carne ueſcitur & mollia appetit: euenit huic & hiatulæ, ut cum piſces minores inſe-
Silurus ctantur, uenter procidat, quod is iuxta ori coniunctus ſit. Silurus Græce γλανὶς ut placet Ga
zæ inter piſces commemoratur, tanta charitate in prolem, ut abſumpta fœmina mas oua
ſeruet, ſæpeq; unà capitur, dum filios captos ſubſequitur: authores Ariſtoteles. Aelianus.
Glanius Eſt & Glanius à Plinio poſitus, quem Stephanus grammaticus apud Glanium Cumarum
fluuium dicit naſci.

SALSAMENTA ET PISCICVLI.

Thynnus THYNNVS primum cetarias replet, dextro hic captus eſt oculo: ut Ariſtoteles
& Aeſchylus ſcribūt. Quare natando latus quo cernit, terram uerſus adplicat,
ubi bruma deprehenditur, ibidem hybernat. Mox unà uere procedente exeunt
in pontum Euxinum: ac maiores primum per ſeſe, cæteri gregatim ueluti pecu
des ſub paſtore tranſmittunt, connexis ita inter ſe corporibus, ut mutua iuuen-
tur umbra contra Solis æſtus: ex Aeliano. Strabo miræ magnitudinis Thynnos eosq; glan
Cordyla de ueſci in Hiſpania commemorat. Plinius uero ſic ait. Cordyla appellatur partus qui fœ-
Pelamides tas redeuntes in mare autumno comitatur, Lutoſæ uero à luto Pelamides incipiunt uoca-
Thynni ri cum annuū exceſſere tempus. Thynni ij membratim cæſi ceruice & abdomine cōmen-
Melandrya dantur edulio recenti. Cætera ſale adſeruantur. Melandrya uocantur cæſis quernis aſſulis
Trichiæ ſimilia. Vliſſima ex his quæ caudæ proxima, quod pingui caret: probatiſſima quæ fauci-
Alces bus. Strabo piſcationem maximam pelamidum in anguſtijs Byzantij fieri dicit. Trichiæ
ſunt ex quas Sardas dicimus ſubeuntes Iſtrum, nec remeantes: ut ait Plinius. Inter Alces
Menæ tria genera commemorantur, Menæ, Smerides ſecundum Athenæum, & Boces. Speuſip-
Smerides pus inquit. Sunt Boces Leucomenides id eſt, Menæ candidæ: nam Boca genus piſcis à bo
Boces ando quod bouis uocem emittat, ut ait Feſtus. Plinius Box dicit. Gaza Voca. Sunt & la-
Lacerti certi ex quibus ſalſamenta conficiebantur ſecundum Celſum. Optimi Sexitani ex Hiſpa-
Horeum nia ſecundum Pliniū. Optimi & Amyclani. Martialis. Mox uetus & tenui maior Cordyla
Thynnum lacerto. Hic piſcis à græcis κολιάς dictus haud bene uertitur à Gaza Monedula. Athenæus
Cybia duo genera ſalſamentorum ponit, Horeum & Thynnum: in Horeo macra pinguibus, in
Clidia Thynno macro pinguia præferimus. Quę autem Cybia inquit, dicuntur inter macra ſunt.
Vræon Inter pinguia Cordylæ. Idem author Clidia id eſt, iugulos & uræon Caudæ proximū: Var
Narica ro Cybium & Thynnum commemorat. Cuius partes eſſe dicit Melandrya & Vræon. Na
Percæ rica piſcis minutus. Plautus apud Feſtum. Naricam bonam atq; canitam. Percæ ſaxatiles
Aphyiæ piſciculi. Tænia item piſciculus quem Gaza Vittam conuertit. Aphyiæ piſciculi quos pa-
rit limus in mari concretus, uermiculorum modo ſcaturientes: ut ait Aelianus. Plinius au-
Encraules tem Apuas à latinis appellari dicit, quodq; ex aqua & pluuia procreant. Encraules ſiue ut
alijs placet Encraſicoles, ut alijs lycoſtomij piſciculi minutiſſimi, albo colore præda cætero
rum: turmatim conglobatimq; adeo denſe feruntur, ut ſcapha aut remis urgentibus mini-
Iulides me diſſociari aut diſcuneari queant. Iulides etiam ſaxatiles ac morſu uenenato. Ariſtoteles
Iulus & Aelianus authores. Iulus, quem Oppianus ἡγήτορα, id eſt, Ducem cognominat quod cæ
Scombri teris uti itineris dux præcedat. Scombri è genere Thynnorum ex quibus ſalſamenta fiunt
eſſe manſuetos in Ionij inſula Palladis uocitata in quodā ſtagno: author eſt Aelianus. Stra-
bo dicit Inſulam eſſe contra Africam, quę ab eorum prouentu Scombria appellatur, ex qui
Garum bus etiam Garum fit optimum. Eſt enim Garon γάρον Græce oleum è Cetis & magnorum
Oxigarum piſcium inteſtinis confectū. Hinc Oxigarum à Columella ponitur, quondā in menſarū lau
Muria tia, Muria uero liquamen ex ſalſamentis, Plautus, Nos fœminæ tanq; ſalſa muriatica.

PHYRAENAM Gaza Malleolum cõuertit. Pollux & Athenæus eandem cũ Cestra esse uolunt. Plinius eam Sudũ ait nostris uocari. Aelianus & Oppianus aiunt, latiorem in nassis plagam unde prosiliat quærere. Cyprinus inter fluuiatiles connumeratus palatum carnosum pro lingua habet. χάννη Channa quam hiatulam Gaza conuertit, mollis est carnis, ut ait Athenæus. ψῆττα quam nos passerem uocamus. Rumbus Rauennæ laudatissimus teste Plinio. Glottis id est Lingulaca, ut placet Gazæ, quanquam Lingulaca à Plauto & Varrone pro Solea ponitur. Sphondylos piscis apud Plinium, apud Athenæum Salsamentum. Cinædus piscis à Plinio commemoratur, in cuius cerebro Cinædias ait esse gemmas libro ultimo: soli piscium luthei. Vranoscopus itẽ ab Aristotele, à Plinio uero Hippuris, Latine Equiseles. Gobio, ut ait Athenæus, præstanti sapore, parui nutrimenti: differunt sapore, præstant albi nigris. Erythrinus à Gaza Rubellio dictus. Cuculus, Bolitæna autem & Ossolis inter genera molliũ. Salmo in Aquitania, fluuiatilis marino præfertur apud Plinium. Phagrus, ut ait Aristoteles, carniuorus. Cor habet angulare, crescit uere. Athenæus scribit quod Phagrus, Chronus, Orphus, Sinodontes, Anthias, pisces sunt similes anguillæ. Salpa σάλπη, ut Aristoteles, scribit. Pauo piscis uarij coloris, rubentibus lineis, è genere serratorũ & solitariorũ. Auratæ Chrysophryes à Græcis dictæ, timidissimi piscium existimantur, in maris refluxu, maxime circa Actiũ recedentes. In locis arenosis ibiq; subnascẽtium arborum coacti, ad frondium agitationem exterriti ueluti sese dedentes, facile à peritis capiuntur, ut ait Aelianus. Eorum uiuaria primus instituit Sergius Orata, ab eo pisce cognomen adeptus: ut author Plinius. χαλκὶς quam æricam Gaza dixit, de genere Rumborum. Pholis φωλὶς mucore suo spumaq; cubile sibi quodam substernit. Congrus à Nicandro in libro tertio Grillus uocatur, est enim piscis similis Anguillæ, duriore tamen carne, ac sapore inferior: autor Athenæus. Lucerna ex argumento piscis est, qui lingua ignea per os exerta serenis noctibus lucet: ut ait Plinius. Solea alius à Solene. Glaucus tanta erga sobolem charitate teneri dicitur, ut paruos fœtus nũquam deserat, præstoq; adsit eis contra noxia. In periculis solidos deuorat, deinde reuomit: ut Aelianus. Aristoteles eum è genere Serratorum & Carniuororum facit, colore nigrũ. Athenæus similem Phagro dicit esse. Aethnæus tanta temperantia traditur, ut consortem quam sibi semel delegerit, nunquam uiolet. Aelianus. Lagnis piscis apud Meandrum & Lycum Asiæ, itemq; apud Strimonem Europæ fluuios cernitur, haud absimilis Siluro, amantissimus alioqui sobolis. Fœmina siquidem enixa, mas curat communes fœtus, arcetq; à grassantibus, hamumq; & hic deuorat: ut ait Aristoteles. Cantharus zelotypus fertur & pro consorte usque ad internicionem cum suo genere pugnat. Astacus si paulo longius à mari asportetur, unde facile irrepere possit, ad eundem penitus ubi captus fuerit redibit locum. Hippocampi uentrem si quis ex aceto & melle hauserit, contra canis rabiosi morsum auxilium sentiet. Adonis quem aliqui Exocœton uocant, per maris tranquillitatem exit in terram, interq; petras prostratus, alte soporatur. Aues aquatiles maxime exhorret. Hæc Aelianus. Plinius autem de hoc ultimo sic ait, Miratur Arcadia suum Exocœton appellatum, ex eo quod in siccum somni causa exeat. Idem Adonis ab aliquibus dictus. Cucumis item apud Plinium, Squatina quam Græci ῥίνη uocant. Aristoteles uero ῥινόβατος. Glauciscus apud Plinium lib. xxxij. & Athenæum. Hepar apud Plinium, alij Hepaton. Gaza apud Aristotelem Iecorinum conuertit. Meryx, id est, μήρυξ ἀπὸ τοῦ μηρυκάζειν quod ruminet. Gaza apud Aristotelem Ruminale appellauit. Helecatenes apud Athenæum Ceti genus, unde salsamentum conficitur. φυκὶς apud Aristotelem, Plinium, Athenæum. Gaza Phucam uertit, quod solus piscium nidificet in alga. De hoc Oppianus. φυκίδος αἰθαλίης ... ἐπιστάμενοι θηλύφρονος ἐνδέξαντο. Tritonem Romæ se uidisse Pausanias dicit, piscem cui caput crinitum, colore ranarum palustrium, squamoso corpore ut Squatina, branchijs sub auribus, naso humano, ore item, dentibus firmis, oculis glaucis, manibus digitisq; cõchularum testis similibus subtus aluum, cauda uice pedum ut Delphini. Plinius uero scribit Tritonem concha in littore canentem auditum, Vlyxiponensium legationem Tyberio principi nunciasse, ea qua noscitur forma: & legatum Galliæ diuo Augusto scripsisse, cõplures in littore apparere nereidas exanimes. Acus marina Græce βελόνη gracilis quidem ac sinuosa nec satis fœtibus capax, quare iustum uteri tempus non expectat, quum uiua partus erumpat, matremq; interimat: author Aelianus. Stella quoq; in mari est, parua admodũ carne intus, extra uero duriore callo. Insidiatur Con

Sphyrena que & Cestra & Sudum. Cyprinus Channa Passer Rumbus Glottis Sphondylus Cinædus Hippuris Gobio Erythrinus Cuculus Bolitæna, Salmo Phagrus Chronus Orphus Salpa Pauo Aurata Chalcis Pholis Congrus Lucerna Solea Glaucus Aethnæus Lagnis Cantharus Astacus Hippocampi Adonis Exocœtos Cucumis Glauciscus Hepar Meryx Helecatenes Phuca Tritones Acus marina Stella

Orcynus chiliis, tanti demum seruoris natura, ut omnia cõtacta adurat: author Plinius. Orcynus mi-
ra sagacitate hamum ui deorsum trahit, adeo ut solo uadi aut petræ illidens, sese laqueo ab-
Melanuri soluat, aut uulnere luctando laxato prosiliat. Aelianus. Melanuri timidissimi piscium ferun-
tur. Nam tranquillo cœlo ac mari ima pelagi petunt, seseq; petris multa obductos alga con-
dunt. Per brumam uero cum cæteros uiderint pisces undis exagitatos ac uẽtis profundum
petere, illi tunc fidentes superiora repetunt, iuxtaq; littus spuma tempestatis operti piscato-
rum ante ora feruntur incogniti. Vescuntur obuiis quibuscunque, ad hamum non accedũt,
Orchis capiũtur autem sagena. Aelianus. Orchis durissimus est piscium rotundus & sine squamis,
totusq; capite constat. Plinius.

ANIMALIVM NOMINA TERRESTRIVM ET VOLATI lium quæ in mari uiuunt, ex Aeliano & aliis.

Draco DRACO marinus cætero quidẽ corpore ut reliqui pisces, capite oculisq; haud
absimilis terrestri, squamis præduris, aculeosq; ferens, uenenum tactu linquen-
tes. Præterea si manu dextra adripias, contumacem renitentemq; experieris:
Lepus si læua, subsequentem. Lepus gignitur in limo unà cum Aphyis, cum ipsis sæ-
pe capitur, specie cernitur cochleæ tegmine nudatæ, gustu uenenosus. Est & al-
terius generis in mari magno, similis per omnia terrestri, præter uillos quos aculeatos & ere-
ctos habet, tactu letales: natare summa aqua traditur, haud capi facilis, ut qui uelocissimus
sit, nec unquam nassis aut hamo propinquet. Si quis eum attigerit dum in morbo est manu
aut baculo, animi defectum incurret, ac idem ferè quod ex basilisco uenenũ. Remedium ei
in quadam prope idem fermè mare insula natura inuenit, radicem uulgo satis cognitã, quæ
Leo admota naribus, sic adfecto uires illico restituit. Leo concha integitur, caraboq; similis, præ-
Castoris terquam quod gracilior est. Castoris circa littora petrasq; uersatur, uoce alioqui lugubri &
Musara- inauspicata, fatum audientibus portendens. Musaraneus quem μυγάλην uocant, uia orbita
neus currus statim uti pedicis impeditus capitur. Merula pluribus congreditur fœminis sui ge-
Merula neris, easq; in recessu petrarum abditas tanquam in thalamis secum cõtinet. Zelotypus fer-
Mustella tur, puerperium & mas curat adsistendo, cibumq; fœtæ ministrando. Mustella admodum
Asellus parua & fluuiatilis. Asellus præstantissimi saporis Plinii tempore, ab aliis piscibus tantũ dif-
ferens, quod solus uiuit nec socium admittit. Cor in uentre habet, in cerebro paruos lapillos,
per caniculam latitat. Eorum duo genera secũdum Plinium. Collylei minores, & Rachi ma-
Canicula iores, qui non nisi in alto capiuntur. Ideo prælati prioribus. Canicula sicut & Glaucus fœtus
ipsa suos à partu natãtes, ab incursantibus noxiis uorando tuetur. Earũ tria genera, primum
quod inter Cetos possis cõnumerare. Reliquorũ alteri Galei alteri Centritæ cognominant̃.
Ambo cubitum non excedunt. Sed Galei colore uario, cauda aculeis densa, ac ictu uenena-
ti. Igitur utrunq; genus capitur in locis limosis, uiles ambo. Sunt & Caniculæ fluuiatiles, spe-
cie quidem paruorum canum, cauda uillosa, quarum sanguinem ex aceto & aqua simul, hu-
mani corporis neruis intumescentibus dicunt illitum auxiliari, tum ipsam quoq; neruis im-
Grues positam opitulari. Gruem alit Corinthium pelagus, magnitudine pedum xv. Os ceruicemq;
haud absimilem aliti grui, eiusq; pennarum modo squamas habẽtem, gracilem, prolixamq;
ueluti anguillam subsultim natantem. Cæterum aduenas esse hyemis, fugereq; Thracium fri-
gus, sicuti aereas, tradunt Epidaurii, gignique hoc modo: fœminas accensas in libidinem ma-
ribus blandiri, eosq; salientes minime pati, geniturámq; propterea in aquas cadere, inde ex
Pediculus mari tanquam ex parente procreari. Pediculus piscis parasitus, Delphini siquidem escam
Cicada prædámue sectatur. Ille libenter impertit, quare nitidus semper obesusq; aspicit̃. Cicada præ-
terquam quod cornua & aculeum non habet, & alacrior est aliquantulum, non absimilis par-
uo Carabo uidetur. Alæ ei paruæ sub oculis, sicuti & terrestri. Ab hac abstinent plurimi pu-
tantes religiosum, inter quos Seriphios inuenio captam dimittere, extinctam sepelire, dicen-
Mus mari tes eam Perseo Iouis filio quem colunt dicatam esse. Mures marini exeunt in terram, sicuti
nus. & polypi & Murenæ, & scrobe effossa pariunt oua ac rursus obruunt terra, trigesima die re-
Myscus fossa, fœtus ad aquas ducit. Myscus ut Plinius ut Aristoteles Myscocetus. Gaza Musculus
Musculus cõuertit, Athenæus μυάρ, pisciculus est qui Balenas præit. Tres in mari μύες, id est mures di-
Vulpes cunt esse, inter testudines, inter pisces, inter ostrea. Vulpes hamum uorat. Scolopendra item
Scolopen- quam Centipedam Gaza uertit, haud absimilis terrestri est: si quis eam attigerit, non aliter ei
dra quàm urtica tacto pruritus excitabitur. Visæ iam quas magnitudine inter Cetos habeas,

capite

capite, caudáque extantibus, per undas triremium modo ferri, pedibus quos plurimos habẽt ordine sublatis pro remigio utentes. Coruus notus piscis marinus, fuluus est, è stagno nigricans, parit bis in anno, uescitur alga: author Athenæus. Coracinum Gaza Coruulum conuertit apud Aristotelẽ, miror cum alius sit Coracinus à Coruo. Athenæus dicit eum nominari ἀπὸ τὸ κόρας κινεῖν, quod oculos frequẽter moueat. Hirci marini circa Cyrenaicum Sardoumque mare oberrantes uisuntur, unà cum Delphinis. Mas alba uitta frontem modo regum redimitus aspicitur. Fœmina uero cum crista ueluti gallus, tanta tamen ambitione ut hanc alteri altera eripiat extinctæ pulchriorem possidenti. Rapacissima belua, ut quæ homines nauigiáque inuolat, spiritu graui & uehemẽti, quo sanè instrumento ad prædas utitur cæterorum. Nam ex omnibus adsectatur uitulos marinos, quos proflatu haud aliter quàm iaculo expugnat. Aelianus. Aries grassatur ut latro, & nunc grandes naues stantes in salo occultatus, nunc extra aquam capite exerto piscantium cimbas occulte adnatans mergit. Irundo uolat perquàm similis uolucri Irũdini, itémque Miluus & Aquila. Plinius. Echinus quem Latini Erinaceum appellant, in mari etiam inuenitur spinis similiter aculeatis. Hunc unda maris exagitata ad littus impellit, Captum si concerpseris in frusta, in maréque proieceris, partes paulopost cõuenire ac reuiuiscere uideas. Aelianus. Porcum maximum piscium esse Apion tradit, quem Græci Astragoriscum uocãt: præterea cum capitur more porcorum grunnire. Testudines marinæ reperiũtur, & quæ in aqua dulci uiuunt. Plinius author: quas nos Lutarias, Græci ἀμύδας uocant. Scorpius siccioris est carnis ut ait Diocles medicus, parit bis in anno, uescitur alga, uarius est piscis. Icesius medicus, è pelagis fuluos dicit esse scorpios, è stagnis nigrantes. Aristoteles Scorpenas & Scorpios diuersis in locis scribit, tanquam differentes. Athenæus eosdem dicit esse.

Coruus · *Coracinus* · *Coruulus* · *Hirci* · *Hircus* · *Aries* · *Irundo* · *Miluus* · *Aquila* · *Echinus* · *Porcus* · *Testudo* · *Scorpius* · *Scorpena*

HYMALLVM Ticinus Italiæ fluuius gignit magnitudine cubitali, medium sanè inter Lupum & Cephalum. Naribus admotus herbam unde cognominatur & qua uiuit, spirare uidetur, ad hamum non accedit, cum non alium sanè cibum sectetur. Margari rotunda specie gregatim natant, regem sectantes more apum. Hoc capto, cæteri ueluti attoniti paruo negocio capiuntur in mari rubro, in locis prominentibus ac portuosis, conduntúrque in dolijs salsamentarijs, donec exsiccata carne durescit in lapidem aurei coloris hebeti fulgore. Hic postea inter preciosa connumeratur. Iubas tradit hunc legi etiam in Indico & Britannico oceano. In terra non inuenitur nisi fossilis & adulterinus. Aelianus. CALLIONYMVS, huic secundum Aristotelem fellis inest multum in dextro latere, in sinistro uero iecur: testis Menander in Mesenia. Habere facio inquit, fel Callionymi plenum. Sunt qui eum utilem cibis dicunt. Non tamen de his meminerũt Epicharmus dè nuptijs Iunonis, & Mnisimachus in Isthmionica, poetæ qui piscium conuiuia diligentissime persecuti sunt. Ex Aeliano. ECHENEIS Latine Remora, aspectu niger, magnitudine paruæ anguillæ, ex effectu nomen sortitus, nauem quamlibet magnam (dictu mirabile) haud aliter moratur, quàm si quis equum indomitum, maléque freno audientem ab incepto itinere per uim uertat: authores Aelianus, Plinius, Aristoteles. Ambrosius tamen in Hexameron, & Albertus in libro de Animalibus confundunt, Echinumque pro Echeneide accipiunt.

Thymallus · *Margari* · *Callionymus* · *Echeneis*

DE PISCIBVS RVBRI MARIS, NILI ET ARMENIAE

ARE RVBRVM uaria portenta nutrit, inter quæ Citharœdum squamis non asperum, magnis in cauda ad uerticem lineis, quasi musico instrumento intentis neruis notatum, unde nominis ei argumentum. Media similem Crocodilo, uertice nigro, luteóque distinctum, pinnis aspectu aureis, cauda nigra, præter extremam quæ albescit. Pardalim, quem qui uiderunt, similem terrestri dicunt, colore, ac maculis. Oxyringum ore prælongo, rostri modo, oculis fulgentibus, superciliis albis, dorso uiridanti, pennis prioribus nigris, reliquis albis, cauda prælonga & uiridi, quam linea mediam aurea discriminat. Perseum, ob Iouis filium quem eius regionis homines colunt. Anthiam lupi magnitudine, naso leniter adunco, lineis & ipse cingitur aureis à uertice uentre tenus per obliquum descendentibus, robore uero & audacia in eo magni principem. Simiam ore coloréque ac omnia sub aluo similem terrestri, dorso testudineo, cæ

Citharœdus · *Pardalis* · *Oxyringus* · *Perseus* · *Anthia* · *Simia*

tero corpore latam uti torpedo. Pinnas auium modo pandentem, ac similem uolanti, fuluis circa collum maculis. *Hygrophoenix* Hygrophœnicem magnitudine lacertarũ eius maris, ore semper hianti, oculis uiridantibus, zonis distinctum binis, altera à branchijs ad caudam aurea, argentea uero altera mediam intercidente, maculis deinde intercursantibus cæruleis. *Charace* Characem pinnis utrinque maximis, cauda auri fulgore, purpureis dissecta lineis. *Sagittarius* Sagittarium Echini specie oculos habentem solidos ac prolixos. *Physalus* Physalum colore Smaragdi, uenenatum alioquin, qui forte captus more pilæ aut uesicæ intumescit, unde ei nomen. *Aulopa* Aulopam magnitudine ingentis Thynni, colore etiam priorem, ore, ceruiceq; firmissima, oculis patentibus atque amplis, dorso cæruleo, uentre albente, linea discriminatum aurei coloris, quæ à uertice ad caudam desinit. Hæc ex Aeliano. *Nili pisces* Nilus ipse in hoc genere producit in primis Crocodilum. *Crocodilus* Quod sanè animal pars Aegypti adorat, qui uocantur Ombitæ & qui Coptum incolunt, illi festos, sacrosq; dies, ut Græci Olympia Ioui statuerunt. Et si contingat liberos ab eo rapi, parentes magnopere gaudent, tanquam se deo placere existimantes cui escam genuerunt. Aiunt uocatos ab ijs uenire, uesciq; capitibus animalium illis immolatorum. At contrà Tentiritæ magnopere reijciunt, captumq; arbore suspendunt, diuq; uerberibus cruciatum epulantur. Specie describitur huiusmodi: uentre, dorso, caudáque prælongus, squamis præduris ostrearũ modo totus obductus. Timidus alioquin ac ueterator, ut qui persequentes fugiat, fugientes persequatur. Narratur & numerus sexagenarius ei proprius ut qui sexagenis diebus oua sexagena pariat, totidemq; diebus foueat. Annos præterea uiuere & dentes eodem fermè numero habere. Denique totidem diebus in secessu quiescere quotannis sine cibo. Insidiatur his qui aquatum eunt. Si quando potando irudines hauserit, illæq; faucibus adhæserint, diu cruciatur. Tandem pro remedio aduersus solem in littore dehiscens extenditur. *Crocodilus à Trochilo tim purgatur.* Ecce auis Trochilus, dapis illecebra captus, rostro prælongo oris cauernas paulatim pascendo purgatas reddit: excitat etiam eum forte dormitantem, si quando ab Ichneumone animali ei aduerso inuadi contingat. *Contra Ichneumonem etiam excitatur.* Venerantur insuper quosdam pisces, quos Pharos uocant, præsertim ij qui Syenen incolunt. Qui uero Elephantidem, Maeotidas. Oxyringum item religiosum habent, ob oris acuitatem appellatum, ac tanquam Osyridem suum colunt, quod ex eius uulneribus genitum putent. Hunc forte hamo captum dimittunt, reti bus uero nequaquam, quod existiment eum metu adsectantium piscium eò tanquam in locum tutum cõfugisse. Ex Aeliano. *Phari pisces* Strabo quoq; multa alia in Nilo genera commemorat. Lepodotum, Coracinum, Porcum, Phagonum, Silurum, Citharum, Alosam. Ex Testaceis, Dilichium, Phiscum, Bositen. *De piscibus Armeniæ.* Apud Armenos petra esse dicitur, iuxta mare altissima. In eaq; fontem figura quadrata apparere, in quo pisces octonum cubitorum magnitudine uiuere semimortuos, alios iamiam morituros, fœdos aspectu, ac degustantes seu hominem seu feram extemplo necare. Ex Aeliano.

RANA, RAIA, TESTVDO.

Ranæ RANAE COEVNT noctu extra aquam marem fœminam inuitãte. Ex omnibus Hydrum maxime oderc ac timent, quare appropinquãte eo hostem prius clamitando aduersus eunt. Ranarum coaxatione solito maiore, pluuiam portendi obseruatum est. *Ranæ Seryphiæ.* In Serypho insula eas obmutescere tradunt. Itemq; in Pierio Thessaliæ stagno. De Seryphijs indigenæ fabulam talem comminiscuntur. Perseum Iouis filium deuicta Gorgone redeuntem, ac de uia fessum, prope paludem somno se dedisse, moxq; à ranis excitatum, à Ioue perpetuum illis silentium impetrasse. Theophrastus causam secutus naturalem, hoc aquarũ illius regionis frigiditati maxime tribuit. *Rana piscatrix.* Est & Rana quæ dicitur ex argumẽto Piscatrix, setas habẽs quasdam à cilijs extantes ac prolixas in summo præpilatas. Harum igitur adminiculis, natura monstrante insidias struit, latitans in limosis, aut ijsq; locis, frontem cum setis uidendam escæ pisciculis porrigit: illi accurrentes decepti q; ac paulatim in arctum deducti, ab ea rapiũtur. Ex Aeliano. *Raia* Solent quidam hic reprehendere Gazam, qui pro Rana, Raiam posuerit, cum Raiam Græce βάτος dici affirment. Est enim Raia piscis qui eodẽ fermè modo ac Rana piscatrix pisciculos in prædam agit, ut Plinius refert, ubi & Squatinam & Rumbũ idem facere dicit. *Testudo* Testudo Amphibium animal, oua gignit in terra, quibus arena obrutis statim ad mare redit: mox diebus sexaginta peractis iterum ad oua reuertitur: quæ arena regesta, ubi comperit iam articulis animata

paulatim

paulatim deducit ad pelagus. Est & fluuiatilis in Indis, cuius conuexum scaphæ magnitudinem æquat, capit uero modios denos. In insula quoque Taprobane usum tecti domibus ligneis præbet. Testudines omnis salaces esse magnopere, compertum est, Ex Aeliano.

DE HIS QVAE CRVSTA SEV TESTA INTEGVNTVR

QVAE CRVSTA INTEGVNTVR, Aristoteles μαλακόδερμα uocat, Quo *Malacoderma*
rum quatuor ponit genera. Locustas quas καράβους, Cammaros quos ἀστάκους.
Squillas quas καρίδας. Cancros quos καρκίνους appellat. Cancrorũ genus mul- *Locustæ*
tiplex, maximum quas μαίας, id est, Maias uocat. Secundum Paguri & quos *Cammari*
Heracleoticos uocant: hi secundum Aelianum more serpentum, senium exuũt *Squillæ*
renouata crusta, uocanturq́ à Palladio Cancri marini. Tertium genus, fluuiatiles cæteris mi *Cancri*
tiores & nullis adnotati uocabulis. Genus Cancrorum littorale Phœnicia fert tantæ uelociv *Paguri*
tatis, ut uix consequi sit: ex quo Hippeas, id est, equites eos appellant. His nihil est intus pro- *Fluuiatiles*
pter inopiam pabuli. Genus item aliud est quod magnitudine cancrum non excedit, facie Cammaris simile. Atque his omnibus pars dura & testacea foris pro cute est, mollis intus.
Supina corporis planiora & tabellarum modo sunt, quibus & oua condunt. Locustæ, ut ait *Locustæ*
Aelianus, Polypis aduersantur, & Murenis: cornibus ab latere porrectis libere procedunt,
in metu obliquis. Testa uero contecta quæ ὀστρακόδερμα Græci uocant, sponte naturæ in li- *Ostracoderma*
mo gignuntur, quanquam diuerso, ut tradit Aristoteles. Nam in cœnoso Ostrea, in arenoso Conchæ, Chamæ, ungues, pectines. In rimis cauernisque saxorum, uertibula, patellæ, natrices, atque omne genus eorum quæ mediam inter plantas & animalia tenent naturam, uo
canturq́ ζωόφυτα. Differunt præterea testa, ubi ludentis naturæ uarietatem licet animad- *Zoophyta*
uertere, crispa, crinita, ungulata, cancellata, imbricata, pectinata in obliquum, in rectum expansa, densata, porrecta, sinuata. Aristoteles etiam Dithyra & Monothyra ponit, id est, quæ duplici & una testa teguntur. Conchæ omnes & Conchilia, ut Aelianus ait, lunarem sequuntur rationem. Quin & in genere animalium ueterinorum fœtus alendos non putant qui in Neomenia, id est, ipso lunæ coitu nascuntur. De purpura ante omnia dicendũ, quam *Purpura*
Porphyram illi dicunt. Conchiliorum uoracissima, lingua prælonga, sempérque uibranti: per hanc potitur præda quam adsectatur, per hanc in prædam ipsa ducitur. Piscator Concham cum esca ponit in mari, hanc ubi illa conspicit, exerta lingua ut solet appetit, adeóque nititur ac protendit, ut eam penè auulsam resumere non sit. Ita dum contendit capta extrahitur: eius cruori dignatio præcipua lanis tingendis, si præsertim lapidis ictu semel cædatur. Ex Aeliano. Aristoteles autem purpurarum plura genera ponit: nonnullæ magnitudine augentur insigni, ut quæ ad Sigeum & Lectum Idæ promontoria gignuntur, Aliæ paruæ ut quas Euripus fert & Caria. Marinæ magnæ scabræq́ sunt, paruæ ad littora & oras reperiuntur, flore rubro. Partes item Aquiloniæ nigras, Austrinæ rubras. Ex magna parte fœminæ capiuntur tempore uerno, cum fauos extruunt: flos inde extrahitur specie membranæ candicantis, qui contritus manum inficit: reliquum quasi alumen est. Hæc Aristoteles. Aelianus autem tria purpuræ genera seu medicamenta ponit. Violaceam, Rubram Tarentinam, & Dibapham Tyriam, id est, bis tinctã ac sanguine saturatam. Murex quoq́ quem *Murex*
Græci κήρυκα uocant, ex his qui firmiori testa integuntur, frequens ac nobilis apud Tyrum, eundem usum ac purpura præbet. Aliud genus quod χήμας uocant, quarum aliæ asperæ, *Chama*
aliæ leues: hæ manu frangibiles, illas uix saxo discuneabis: quasdam nigro, nonnullas argenti colore uidere licet, plures ad littora expulsas, in arenaq́ iacentes, alias in alga, in limo, in speluncis adfixas. Apud Istriada uocitatum æstatis tempore prouentus earũ ueluti messis, confertim cõnatare cernuntur. Hyemem & Aquilonem fugientes latitant. Mox spirante Zephyro, mariq́ tranquillo unà exeunt lasciuientes, discuneatæq́ per undas carinarum modo feruntur, tegmine superiore uelificantes: adnauigantium hominum, aut adsultantium belluarum sonitum expauescentes, extemplo clauduntur, seq́ condunt. Ex Aeliano. Athenæus autem Chamas tracheas & lias uocat, id est, asperas & leues. Tertium genus Pelorides siue à magnitudine, siue à Peloro Siciliæ promontorio. Oribasius & Aëtius has omnis nomine
quo nunc uulgo Romæ utũtur Tellinas uocant, dicuntq́ eorum combustarum cum cedria *Tellinæ*
commixtam uim habere pilos præsertim è supercilijs extirpandi. De Cochleis Aelianus sic *Cochlea*
ait, Cochlea marina, parua admodum magnitudine, sed specie formosa, gignitur in aqua mi

nimum sordida inter maris petras, quas Chœradas uocāt. Cochleam alit mare rubrum, maximā quidem ac rubentem, sed in uertebra ipsa uarijs distinctam coloribus, ut coronam uiridi luteo purpureoq; colore paribus interuallis insertam dicas. Plinius dicit Cochlearum uiuaria primum instituisse Fuluium Hirpinum in Tarquiniensi paulo ante ciuile bellū Pompeianum, distinctis quidē generibus separatim, Illyricæ quibus magnitudo præcipua, Africanæ quibus fœcunditas, Solitanæ quibus nobilitas. Quin & saginam earum cōmentus est
Ostrearum uiuaria Sergius Orata mōstrauit. farina & farre alijsq; generibus, ut Cochleæ quoque altiles ganeam implerent. Ostrearum autem uiuaria dicit instituisse ante omnis Sergium Oratam in Baiano, qui & optimum saporem Lucrinis ostreis adiudicauit. Horatius. Ostrea Circeis, Miseni oriūtur Echini. Ostreū apud Senecam, & Ostrea apud Gellium fœmininum. Spartianus in Heliogabalo Ostreas & Liostreas dixit. In agro Volaterrano prope mare locus est, qui Gerardesca nunc uocatur,
Nautilus ubi stagnum est optimis refertum ostreis. Nautilus & Pompilus: de quibus sic Aelianus.
Pompilus Nautilus ex argumento uocatur. Polypus est una munitus concha: hanc conuexam turbato mari natando gerit, ne fluctibus oppleta testa deprimatur: trāquillo resupinat, carinæ modo acetabulis utrinq; pro remis utens, cartilaginem quā in medio retinet pro uelis pandens. Si quando metus inuadentium belluarum ingruit, repleta concha sub undis sese demittens
Pompilus latitat, rursus uitato periculo resilit. Pompilus & ipse de genere Cōcharum, terram ceu oderit maxime refugit profunda petens: ad naues adnatant stipati, adsultantesq; circa conglobantur. Aristoteles uero Nautilum quem nautam appellat, ac Pompilum, testam dicit habere concauam & simplicem ut pectunculos: unde contingit ut fluctibus iactati in alto elidantur, & testa dilapsa nudi capiantur. Constaréque cygno corpore, facie similes Bolitænis. Plinius Nautilum, & Pompilum eundē esse dicit. Oppianus de Pompilo canit ca ferè quæ
Pectines supra commemoraui. Pectines Græce κτένες, & κτείς pecten, mobiles sunt adeo, ut de reti-
Pinna. bus quibus capiuntur, sæpe exiliant, & penè uolare putentur. At Pinna immobilis saxisq;
Pinnotheres inhærens custodem habet Pinnotherem, quem illi πιννοφύλακα appellant, paruum uidelicet cancrum, quo priuatus statim perit. Hic dapes ei suggerit, piscésque in prædam deducit:
Vertibulū authores Aristoteles, Aelianus. Est & quā Gaza uertibulum siue collum à testæ duritie: Aristoteles autem τήθυαν uocat, dicitq; eam adhærere sua testa totam contectam, tantum duo foramina exigua, quibus humorem recipit & reddit, habere. Inter cōchilia quoq; illæ ab Ari-
Ceryces stotele ponuntur Ceryces quas Gaza Buccina conuertit: nonnulli murices dicunt esse. Le-
Patellæ pades quos patellas, Solenes quos ungues idem conuertit. Plinius enim Solenes Dactylos
Vngues transtulit, ab humanorum unguium similitudine: his natura in tenebris remoto lumine alio
Dactylos fulgore clarere. Spongiarum genus triplex secundum Aristotelem & Plinium, Spissæ, raræ,
Spongiarum genera. & asperæ appellatæ: omnes quidem ad saxa nascuntur, aut iuxta litus, lutoq; aluntur. Cuius rei argumentum est, quod captæ limo refertæ omnes cernuntur. Imbecilliores autem spissæ quàm raræ: quia minus alte adhærent. Vrtica adhæret saxis, manum in fame depasci-
Vrtica. tur ut polypus. Ora in medio corpore continet, & de medio saxo quasi de testa uiuit. Adnatantes circa adsultantesq; pisciculos corripit. Duplex earum genus, alterum corpore paruo, cibo aptum: alterum aliquanto maiore dunioreq;, quale circa Chalcidem Eubœæ: ut Ari-
Torpedo stoteles. Torpedinem Græce νάρκην si quis attigerit: morbo unde illa etymū trahit, eo mem-
Strombi bro tentabitur. Pisces item eo modo in prædam agit. Strombi etiam è genere Concharum, regem habent in mari, quem sequuntur, quocunque concesserit. Hunc igitur capienti, aut aspicienti bonum omen portendi dicunt. Apud Byzantios præmium constitutum, Acti-
Pastinacæ ca drachma piscantibus illum: author Aelianus. Sed & inter Conchilia ponuntur Pasti-
Lepores nacæ, Lepores, Arietes, Scolopendræ, mures, & pleraq; alia quæ supra in lemmate memo-
Scolopen. raui. Inter Zoophyta uero & Olothyræ, Pulmones, Stellæ: & quæ uocant ὦτια Otia, quæ
Mures uentri aurem coniunctam habent: ut tradit Athenæus. Pernæ, de quibus sic ait Plinius. Per-
Olothyræ næ Concharum generis circa Pontias paludes frequentissimæ. Stant ueluti suillo crure lon-
Pulmones go in arena defixæ, hiantesq; qua limpitudo est, pedali non minus spatio cibum uenantur.
Stellæ Dentes in circuitu marginum habēt pectinatim spissatos: intus pro Spondylo grandis ca-
Otia ro est. Apud Plautum item huius Conchæ mentio, quam putauerim margaritas continere,
Pernæ quas hodie Pernas uulgo appellant.

De insectis

DE INSECTIS, ET PRIMVM DE APIBVS.

NVNC DE Insectis, quæ Græci ἔντομα uocant, parte aliqua corporis interci-
sa. Eorum plæraque sponte naturæ gignuntur: quæ uero pariunt, ut Araneæ,
Scorpiones, Formicæ, non satis constat secundum Aristotelem, an coitu con-
cipiant. Inter hæc Apes longe utilissimæ, quarum amore nonnulli adeo capti- *Apes*
fuere, ut de his libros scripserint. Inter quos Aristomachum Solensem annos
duodesexaginta nihil aliud gessisse Cicero testatur, & Hyliscum Thasium Aelianus: quem
quod apes in desertis coleret, Agrium nominauerunt. Aristoteles in nouem has genera diui
dit: ex quibus Gregalia sunt apes & reges eorum. Fucus qui inter apes degit: Vespæ, Crabro-
nes, Teredines. Solitaria tantum tria. Sirenis minor Græce σειρήν qui fuscus totus est. Sire-
nis maior qui fuscus & uarius est. Tertium Bombis. Earum rursus quæ apes uocantur in alia
genera diducuntur: alterum rufum quod præstantius est. Alterum nigrum magisque uarium *Apes rufæ, ni*
& utile. Tertium quod optimum & uarium. Quartum longum & Crabroni simile. In apum *græ, uariæ,*
numero carent aculeo reges, & fucus. Vesparum item duo genera: alterum ferum quod ra- *longæ.*
rum est, nascens in montibus grandius & robustius: alterum imbecillius. Sunt & quæ uocan *Vespæ*
tur Matrices, latiores crassiores'que quàm uespæ: uolare nequeunt, in uesparijs sedent, fauos *Matrices*
fingentes, quibus an sit aculeus non satis constat. Crabrones à Græcis ἀνθρῆναι uocãtur, non
floribus ut apes, sed carne magna ex parte uiuunt: aculeati, alueum sub terra faciunt effossa. *Crabrones*
Qui uero ab eis aberrauerint facto duce ad aliquam se arborem conferunt, ubi fauos confi-
ciant. Bombices sub saxis apud humum fœtificant, paruum & ipsi mel factis cellulis confi- *Bombices*
ciunt. Teredo Græce τενθρηδών non absimilis Crabronibus, uerum uaria, fœtum sicuti ue- *Teredo*
spa sub terra ædit. Apum opera tria ponunt in aluearijs, Metyn, Pissoceron, Propolin. *Metys*
Hactenus Aristoteles. Aelianus uero de his sic scribit. Apum ætas ex colore deprehendi- *Pißoceros*
tur, ætate integræ oleo similes renident. Senescentes rufæ aspectu, tractatu'que asperæ: his *Propolis*
plus artis in mellificatione, iuuenibus plus uirium. Prognosticum tempestatis habent, im-
bre impendente sese in aluearijs continent. Cum procedunt ut aduerso resistant uento, la-
pillos pedibus librant. Sunt intus quæ apes ociosæ dici queunt: nec tamen de fucorum gene
re, quippe quæ fructuosis non aduersantur, sed regi unà cum senibus & emeritis adsistunt:
aquam eis ferunt, extinctas apes egerunt. Validiores ad opus exeunt. Regem uenerãtes se-
paratim ei cellam construunt in loco celebri. Aduersantur apibus Phalangij, Fucus, Irundi-
nes, lacerta, Crocodili terrestres, inundatio propinqui fluminis, ignis uicinæ syluæ incensæ,
teter odor. Ad hæc propellenda diligens mellator remedijs instabit. Fucus noctu cum apes
dormiunt, uel ad opera egrediuntur, grassatur: à redeuntibus uero magno certamine pelli-
tur. Fiunt apes ex bouis, fucus ex equi, Crabrones uero ex asini cadauere. FORMICA- *Formicæ*
RVM quoddam genus uenenosum, quod Lacurgus dicitur, ut author Aelianus. De Indi-
cis formicis Plinius plura. Strabo etiam in hanc sententiam. Megasthenes ait apud Dardas
quæ maxima natio est Indorum montanorum, collem esse trium millium stadiorum ambi-
tu, & sub eo aurifodinas, quas formicæ custodiunt uulpibus non minores, mira celeritate, ui
ctum uenatione cõparantes. Terram auriferam fodiunt, unaque ad ostium cumulant, quam
mercatores clam surripiunt, dispositis pariter carnibus ad morandas pabulo formicas, si for
te animaduerterint. Ad abigendas formicas si unam comburas cæteras fugabis. Si agreste
origanum aut Populus in foraminibus earum ponatur, omnes absistent. Fugantur item ex
origano & sulphure illito arboribus, ex combustione quoque styracis & cochlearum testæ.
De Muscis autem Aelianus hæc scribit. Per Olympicorum celebritatem mirum muscas ad *Muscæ*
unam omnes Pisa discedere, rursus'que sacris peractis reuerti, quasi eadem cum fœminis il-
lius loci conditione teneantur: sed eæ sponte, illæ coactæ lege certaminis, ut uiri castius per
idem tempus degant. Idem penè & apud Leucada promontorium in sacris Apollinis acci-
dit, uti muscæ templo absistant, sed quasi mercede ac decima donatæ, ut qui bouem antea eis
epulandum tradant. Hæc ille. Quod autem Plinius scribit, muscam extinctam sub tepido
cinere reuiuisci, haud satis creditum. Tabanus atque Asylus idem, similis magnæ muscæ, ore *Tabani*
aculeato, uoce sonora. Cynomya similis illi quam Græci Myopa uocant, uoce maiore quàm *Asyli*
tabanus, aculeo minore: ambos uero aduersari bubus eosque in furorẽ agere palàm est. Ver-
gilius in Georg. multa de his. Plinius ait Cyrenaicos Achorem deum contra multitudinem
muscarum inuocare, ei'que litare consueuisse. Sicuti Aegyptij Ibim suam contra serpentes.

Muscæ Muscas interimit fermentum cum ferri scobe mixta si in loco ponatur ad gustandum. Ab-
Culices guntur item ex atramenti sutorij aut origani agrestis suffitu. Culices quoq; ex eiusdem atra-
Pulices menti mixti cum iuniperi, seu cedri, seu cyparissi scobe, seu baccarum eius suffitu. Pulices ue-
ro necat decoctum Cymini uel Rhododaphnes in loco conspersum, siue aqua marina. Præ-
terea si ramos absynthij aqua mixta cum atramento sutorio madefacies, omnea eò current
ac peribunt. Eodem quoq; atramento cum felle taurino & oleo, siue oleo & sulphure lecto il-
Cimices lito Cimices delebis. Haa etiam omnino defuturas Democritus testatur, si pedea ceruinos
Scorpiones grabato suspenderis. SCORPIONUM genera Aelianus multa cōmemorat. Album, ful-
uum, nigrum, fumi colore, uiride, flammeum, quod omnium pessimum: uentrosum, Carci-
noide, uolatile. In India enim Megasthenes scribit uolatiles esse. In uniuersum non coitu, sed
humore, ac calore concipiunt, singulis cauda sese cōplectentibus: nec oua sed animal pariūt,
Cicadarum ut Aristoteles. Cicadarum secundum Pli. duo genera. Achetæ maiores quæ canūt, & mino-
genera. res quæ primæ proueniunt. Ex his Tettigoniæ sunt quas Gaza Cicadastras. Aliæ Tettigo-
Achetæ metræ quas cicadarum matrices uertit: utrūq; sanè genus canit, sed magis Achetæ, quas ego
Tettigoniæ putauerim esse, quos uulgo grillos moros uocant. Fœminæ uero in genere silent. Tradit So-
Tettigo- linus apud Rheginos cicadas mutas esse, quod Herculem ibi forte quiescentem cantu uexa-
metræ rint. Araneorum & Phalangiorum plura genera ponit Aristoteles. Mordax quod in duo di-
Aranei ducitur. Alterum simile his quos lupos appellant, paruum admodū, uarium, salax. Alterum
Phalangij maius atro colore, cruribus pluribus magnis, tardum, nec uiribus potēs, neq; salax. Tertium
genus texit: Fœmina uenatur, mas comes prædæ nō laboris. Solinus ponit etiam Solifugas
in araneorum genere, frequentes in Italia uideri in metallis argentarijs, solis inimicas, unde
Rubeta nomen eis. Plinius uenenatum hoc animal dicit. Rubeta inter rubos moratur Græce φρῦνος.
Salpynga Salpynga breuis serpens: Quis calcare tuas timeat Salpynga tenebraa. VERMES in hoc
Lumbrici genere multarum specierum ponuntur. Sunt Lumbrici quos Græci scolios uocant: sunt &
Elminthes Elminthes teretes, longi, rufi, albi. Tradit Aelianus in quodam Aegypti flumine ubi nullum
Cis. aliud animal gignitur, uermes nasci qui longitudine septenum cubitorum, crassitudine ue-
Trips ro uix pueri X. annorum manibus complecterentur. Interdiu in aluei profundo in limo
Sis. Ips considunt: noctu uero in terram exeuntes in ueterina grassantur. Hos itaque siquando ca-
Midas piunt, soli suspendunt diebus XXX. unde oleum stillari dicunt, quod Indorum regi præ-
Crambe cipuo dono ferunt. Huius etiam maxima uis est ad incendia, quo ad munitiones incenden-
Campe das in bellis utuntur. Hæc Aelianus. Sunt & alijs alia infesta quantumuis minima. Cis fru-
Eruca mento, Trips ligno ἐπὶ τῷ ξυλῷ. Sis uestibus. Ips uiciæ. Midas Fabis. Crambe Brassicis.
Chrysalis Campe oleribus omnibus: quæ eruca, in sacro eloquio etiam Brucus, appellatur. Erucā quoq;
Ricinus Chryselidem Græci dicunt, unde rupto cortice uolat papilio uolatilis uermis. Ricinus cani-
Pyrales bus infestum, hic pediculo similis est. Pyrales quos Aelianus Pyregonos uocat, alij Pyra-
Bubrastes stas, muscæ maiores magnitudine, inter flammas medias incolumes uolitant. Inde egressi
Piteca Psellon statim moriuntur. Bubrasten si bos potu deuorauerit paulo post tumore exanimatus con-
Ephemera cidet, ut tradit Aelianus: qui & Pitecam commemorat Psellon cognominatam in arbori-
Hemerobia bus nasci, uillo coopertam, uentre leniter intercisam, morsu uenenato. Cui remedio fit Can-
Cicidelæ seu cer marinus commanducatus. Ephemera quoque dicit animalia esse minutissima aligera, ex
Lampyrides. argumento uitæ breuitatis dicta, quod diem non excedant: In dolijs uini produci, illisq; re-
Rediuus litis extemplo perire. Hæc Hemerobia nonnulli uocant. Lampyrides quas Plinius Cicide-
Scarabei las Latine appellat, per æstatem noctu fulgentes uidentur. Has compertum si uitrea pila in-
Cantharides cluseris, toto anno lampadis modo noctibus fulgebunt. Rediuus similis pediculo, ouibus
Melolanthæ caprisque infestus. Scarabeos terrestres Plin. lib. XXX. tauros appellat à corniculis, siue
Tryxalis pediculos terrestres. Scarabei uirides ex fimo bouis aut iumenti creantur. Scarabei item
Gryllus pullarij. Cantharides ex erucis fici, piri, pruni, proueniunt. Melolanthæ etiam inter Scara-
Teredo beos Aristoteli Plinioque ponuntur, ex pomis arborum floribusq; nascuntur. Grillus præ-
Hepiolus terea & Tryxalis Plinio libro XXX. capite III. commemorantur, ab Aeliano τρώξαλις
Pyrausta dictus. Teredo Græce τερηδὼν alueari bus infesta. Item Hepiolus ἠπίολος, est enim Papi-
Clerus lio qui circa lucernarum lumina uolitat. Pyrausta siue Clerus uermiculus aluearibua etiam
Centipeda aduersus. Centipeda à multitudine pedum cognominata. Ser σὴρ, animal quod teste Pau-
Ser sania libro VI. Sericum facit apud Seres, unde ij populi dicti sunt. In Europam deinde Iu-
stiniani tempore ad nostras regiones translatus, ut alibi dixi.

R. Vola-

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. XXVI.

DE PLANTIS.

E HIS QVAE ad agrum plantarum'que rationem pertinent multi scripsere. Aristoteles huic rei priuatim uolumen ædidit. Ampliore tamen materia hanc sibi laudem Theophrastus uendicauit. Ante hos item longe Orpheus, Musæus, Pythagoras, Democritus, Nicâder Colophonius, Dioscorides. E nostris uero Cornelius Alexander Syllæ libertus, Macer, Plinius, plures'que alij. Ego uero priusquam ad institutum ueniam pauca de agro in uniuersum commemorabo. Plinius magnam ait partem Romanos priscos in agro uiuere solitos. Ideo'que uiatores instituti, ut cum reipub. aliquid agendum, ex uia, id est, ex agro eos accerserent. Plutarchus item in Proble. populum Romanum dicit in agro plærunque uixisse. CLXXXX. tantum rempublicam administrasse. Romulus aruorum sacerdotes in primis instituit, ut refert Plinius, seque duodecimum fratrem appellari uoluit. Agrum enim male colere, probrum censorium iudicabant, ut Cato testatur: nam quem bonum colonum dixissent, magnopere laudasse putabant. Argumento quoque est his religio. Nam præter ferias Sementinas tria sacra ob fructus diuersis instituere temporibus, ut est uidere apud Fastos: Vinalia, Floralia, Rubigalia. Deas'que duas propterea coluere: Seiam à semine, & Segestam à segetibus dictas: quarum simulacra Plinius dicit suo tempore in foro fuisse. Hinc Locupletes à locis, id est, agris dicti: & æs signatum à pecore, & cognomina Romæ à leguminibus. Res omnis rustica opera magis quàm impensa constat. Ex quo Mago initio sui operis empto agro domum uendendam iubet, ut planè demôstret assiduitatem esse necessariam. Exemplum super hoc refertur à Plinio C. Furij Græcini, qui in paruo agello plus reddituum quàm uicinus habês, accusatus'que propterea quod ueneficio uteretur, protulit in iudicio filiam pannosam, manibus prædurís, & rastros ligones'que. Hæc, inquit, Iudices mea ueneficia. Exemplum item aliud patris familiæ à Columella introducitur, qui duabus prædij partibus dotibus totidê filiarum adsignatis: ex tertia sibi relicta parem priori fructum adhibita maiore diligêtia percepit. Oculus adeo dominicus utilis agro iudicatur. Veteres ita modum possidendi statuere, ut Pompeij magni abstinentia cômemoretur, qui agrum uicinum aut continuum nunquam sit mercatus. Adeo'que apud alios creuit libido non solum agri, sed & uillarum, ut necesse fuerit legem promulgare, ne quis plus uerreret, quàm araret. Sunt & illa rusticæ rei obseruantiæ signa: æs à Seruio Tullo primum pecudis imagine signatum: nomina Romanorum ex leguminibus: Turbæ rusticæ in urbem Nonis diebus conuentus, unde nundinæ appellatæ. Varro in tria genera rem rusticam diducit: in Agriculturam, pastiones uillares, atque agrestes. Agriculturã in hortensia, & aruensia: Pastiones in uiuaria, auiaria, & piscinas. Mox pauca ex dictis sapientum de agricultura, Marcus Cato ait, Agrum bene colere utile: nimis bene colere damnosum. Agrum ne cupide emas. In re rustica operi ne parcas. Plinius, Opera non impensa cultura constat. Mago, Qui emit agrum, uendat domum. Varro, Villa agro oneri non est. Columella, Oculus dominicus in agro fertilissimus. Sasserna. Nihil agricultura liberalius, aut dulcius. Attalus. ὁ ἀγρὸς ἔσω πολυκερδὴς μὴ δαπανηρός. Ager sit quæstuosus, non sumptuosus. κακὸς γεωργὸς ἐστὶν ὁ ὠνούμενος, ὅπερ ὁ ἀγρὸς δοῦναι δύναται. Malus est agricola emens quod ager dare potest. ἄνευ ἀναβολῆς σπείρειν, καὶ βραδέως δὲ οἰκοδομεῖν. Cito serendum, tarde ædificandum. Theophrastus, ἡ γεωργία ἀνδρὸς τοῦ ἐλευθέρου ἐστὶν ἀξία. Agricultura digna est homine libero.

Agri commendatio. Viatores. Sacerdotes aruorum. Seia. Segesta. C. Fur. Græcinus.

DE RATIONE PLANTARVM EX ARISTOTELE.

RISTOTELES in lib. de Plâtis, has animata, nô animalia ponit, côtra Anaxagoræ, Empedoclis, & Platonis opinionê: qui sensum eis tum gaudij & tristitiæ, & appetitus, manifesta signa ex earû uegetatione ac corruptione tribuere: simul & animaliû partes tradiderût: quum caput in eis sit radix, brachia rami, frondes, excremêta, flores, fœtus, fructus uero fœtuum digestio & maturitas: denique utrumque sexus. Plantarû in uniuersum causa est triplex: ex terra productio: ex aqua conglutinatio: ex igne conglutinationis unitas. Hæc item in conchis uidere licet: lutum ex quo

materia fit testæ: ex aqua testacei constitutionem, ignem denique partes eius connectentem. Virtutis igitur omnis manifestatio ab igne fuerit: siccitas enim quæ ex igne est, in humidū locum proueniēs, ob firmitatem in omnibus, & animali, & plāta, & metallis digestionē creat. Digestio igitur ubi & humiditas & caliditas existet. Quod quidē in lapidis, metallorum'que digestione maxime apparet: in animali uero ac planta non adeo: quod horum partes sicut in lapidibus in unum concretæ non sint, quodque ex his fluxus quidam prouenit: ex lapidibus uero & metallis minime, qualis est sudor. Partes enim ipsarum raræ non existunt: ex quo inde sicut ex animali ac planta excrementa non exeunt. In quo autem raritas non existit, ab hoc omnino nihil exit. Quapropter solidum est, in quo augeri nihil est aptum: quod autem augeri est aptum, loco indiget, in quo dilatari quid possit & penetrare, sicut plātæ & animalia: eoque magis plantæ, quo partes earum rariores tenuiores'que sunt: quo uero rariores, eo spirabiliores. Ea demū causa quod in his terræmotus non fit, aut cōcussio, sed in solidis, non arenosis sed condensis: fit quoque in conchis, uitro, ferro, cæterisque metallis. Nam quum exitus

Rariora supernatant. porosos aer non habeat, scindere necesse est. Eadem quoque de causa rariora quamuis maioris ponderis & magnitudinis supernatant: aer enim inclusus qui aquæ natura superstat, ad proprium retrahit locum, sicuti & oleo quoque contingit: hoc enim naturalis calor frigidum attingens, humidas in eo partes pro tempore in aerem tenuans, ad aquæ superna retrahit. Sunt & saxa ob raritatem quæ non merguntur, ut pumices: sunt item ligna quæ ob densitatem præcipitant ut hebenus. Plantis insuper humor causa uiriditatis, quo quæ magis abundant, frondentes iugiter manent. Argumento sunt frondes ab initio cacuminibus rubētes, quum in eis non plene humor nec digestio fiat: ubi enim plene, uirescunt: iterum'que his deficientibus, ruborem contrahunt. In hanc ille interpollatim sententiam, quæ mihi ad hunc locum uisa sunt satis. Quod autem contendere uidetur, cur in mari nascantur, cur in saxis, cur præcoces aut serotinæ, cur nonnullæ sine frondibus aut floribus, & his similia: quum diuersa adferre uideatur, ad idem semper reuertitur, humorem caloremque simul & digestionem plus minus ue cunctis principium. Denique hoc idem & Theophrasto contigit.

DE PLANTARVM DIVISIONE.

Ex Theophrasto

THEOPHRASTVS in tria cunctas genera diduxit. In arbores, hærbas, & quæ θαμνώδεις appellat, id est fruticosa, quæ mediū inter utrunque tenent. Communia his omnibus uterque sexus, exceptis paucis: deinde modi proueniendi, quos huiuscemodi esse describit: Sponte, semine, radice, auulsione, ramo, surculo, trunco, ac ligno minutatim conciso. Arborum primā dicit esse differētiam syluestres, & hemeras, id est domesticas: præterea infelices & fructiferas, peregrinas & peculiares. Inter se quoque diuersas, fructu, folio, flore, semine, radice, cortice, materia, caudice. Fructu uidelicet aut coniferæ ut pinei generis, aut pomiferæ ut mala omnia: aut glandiferæ, ut quæ sunt in glandiferarum genere: aut bacciferæ ut laurus, olea, & his similes. Folio quoque crispante, læuo, aspero, oblongo, rotundo, anguloso, serrato, lato, angusto, discriminato, intersecto, dentato, crasso, tenui. Radice uero aut summo solo aut profundo, late serpenti seu anguste, dura seu molli. Caudice recto uel obliquo, uno uel pluribus, alto uel humili. Materia dura uel molli, graui seu leui, ædificijs apta uel igni: flexibili, scissili, fragili, uenosa, nodosa, pulchra, deformi, perpetua uel parum duratura. Semine aut nudo, aut cortice, uasculis, quisquilijs incluso, seu racematim pediculis dependente aut ramis adnexo. Tum rotundo, anguloso, paruo, magno, nudo: sicut in fœniculo, aneto, cymino, coriandro: quæ γυμνοσπέρματα Græci uocant. Differunt & uita. Aquatilibus terrestres durabiliores sunt: inter terrestres uero sylue stres domesticis. Campestres arbores generatim maiores carnosiores que, sed deteriores & pallidiores montanis. Aquiloniæ partes & materiam robustiorem, & fructus præstātiores faciunt. Sata in umbrosis citius adolescunt, florentiora'que sunt, minimeque à uermibus corrumpuntur. Quæ cito proueniunt, cito intereunt: ut Malus, Corylus, punica, persicus, pyrus. Vermiculationem omnes sentiunt. Narrantur autē diuturnitates quarundam: ut

Diuturnitates quarundā arborum. Olea Athenis, Palma in Delo, sub qua Latona peperit, usque ad Ciceronis tempora, Oleaster in Olympia, Fagus in Troia supra tumulum Ili, Delphis Platanus sita Agamemnonis manu, Ilex Romæ: quam Plinius cōmemorat æreis literis Hetruscis inscriptionem habuisse. Et ficus ruminalis Romæ in foro colebatur, sub qua Romulus & frater à rumice, id est, mamma lupæ nutriti fuere, ut author Plin. Hodie quoque in Auentino Malus medica cernitur, quam

diuum Dominicum seuisse constans est fama. Ex arboribus insuper diuersus procedit hu- *Succus*
mor: nam aut crassus est, Græce ὀπὸς, qui si concretus sit, uocatur gommi seu resina: Græce *Gommi*
κόμμι καὶ ῥητίνη. Opum Cyrenaicum Syriacumq́ inter alia prædicatur. Aut est succus liqui *Resina*
dior & aqueus: Græce χυλὸς, qui ex hærbis siue igne distillatis siue mortario contusis expri
mitur: capitur & pro sapore ipsius succi. Ipsa enim hærbarum per ignem distillatio, Arabum
est inuentum, apud antiquos non frequens erat, sed decocto magis utebãtur, multo præstan *Decoctum*
tiore ac medicinæ utiliore, uerum nausea maiore. Hæc in uniuersum de arboribus. Nunc de
fructiferis dicam, ac primum de his quæ mala producunt.

ARBORES MALA FERENTES.

NTER arbores mala ferentes, Medica præstat, seu Persica: quæ poma κιτρό- *Mala Medica*
μηλα, id est, mala citrea, prælõga & aurei coloris, atq; odorati, toto fert anno.
Semen pyro simile, eius succus commendat anhelitum. Inter uestes quoq; in
arculis conditur. Hæc Diosco. Athenæus ex authoritate Theophrasti sic ait.
Media regio, & Persica malum habet Medicum siue Persicum appellatum,
quod folium fert simile auro: spinas acutas similes pyro: fructum non comedũt, boni alioqui
odoris, ipsiusq́ folia uestes incorruptas seruant. Seritur uere. Fert fructum toto anno, alium
perfectum, alium incipientem, alium inter utrumq;. Plin. lib. XII. capite III. Malus Assy
ria quam alij uocant medicam uenenis medetur, folium eius est unedonis intercurrentibus
spinis: pomum ipsum alias non manditur, odore præcellit foliorum, qui transit in uestes unà
conditus, arcetq; animalium noxia: pomis est arbor alijs cadentibus, alijs maturescentibus,
alijs cõtinuo subnascentibus. Tentauere gẽtes transferre ad se in uasis, dato per cauernas ra-
dicibus spiramẽto, sed nisi apud Medos & in Perside nasci noluit. Huius grana Parthorum
proceres esculẽtis incoquunt cõmendãdi halitus gratia. Palladius lib. IIII. primũ testatur
in Neapolitano suo hãc quã ipse citreã uocat coaluisse: insequẽs uero ætas uti uidemus his
pomis uaria forma cũcta loca refersit. Triplici sunt natura. Oribasio extrema calida, interio-
ra frigida, media tẽperata. Punicũ etiã granatũ Plin. dicitur Græce ῥοιά, dulce uero ἀπύρηνα, *Punica*
quasi sine nucleo, quod dulcia punica minore sint nucleo. Florem punici Diosco. κύτινον uo- *Cytinus*
cat, id est cytinũ, quod Pli. partũ punici in flore interpretatur: florem aũt ipsum qui est in cy *Balaustium*
tino Balaustiũ utrunq; appellat. Dioscorides dulcia calida dicit esse, ideo febricitãtibus prohi-
beri, Acida urinam prouocare, stomachum cõbustum iuuare. Ex his medicamentũ stomati *Cotonea*
con Græcis uocatũ: præterea uinũ præparatur, ex cortice uero coria tingũtur. Cotonea Græ- *Mustea*
ci Cydonia ex oppido Cretæ, quorũ tria genera Pli. facit: Mustea præcocia: Strutea seroti- *Strutea*
na, quæ proprie à nostris Pyra Cotonea dicũtur: Chrysomela uero minora & magis interse *Chrysomela*
cta ac crispãtia, quæ proprie mala cotonea nũc dicimus, Vergilio autẽ aurea mala appellan *Mala aurea*
tur. Nam eadẽ esse satis antiquitas ostẽdit in Hercule effosso Romæ nostra ætate, qui nũc ui *Appia*
situr in curia Cõseruatorũ tria tenẽs manu cotonea: nam ab Hesperidũ hortis dicitur aurea *Claudiana*
mala tulisse. Horũ omniũ styptica uis est. Melimela mala præcocia & dulcia sunt. Mala Ap- *Siduntia*
pia ab Appio Claudio, Claudiana item: rubentia sunt saporis præstãtissimi teste Pli. Hæc in *Vactiana*
Hetruria nunc rosea uocãt. Athenæus plura cõmemorat. Siduntia ex Corintho, Vactiana *Delphica*
ex alpibus Aquileiæ. Delphica Dionysius reperit, ut ait Theocritus. μᾶλα μὲν ἐν κόλποισι Διω- *Cyparissea*
νύσοιο φέροισα. Mala quidẽ in sinũ Dionysij influẽs. ἆρα τὸ δ' ἔχει λευκὸν ἐπ' Ἡρακλέος ἱερὸν ἔρνος. *Acrodrya*
Certe habet albũ Herculis sacrũ ramũ. Cyparissea enim & Acrodrya ab eodẽ dicit inuenta. *Persica*
Malis humida & frigida uis est, quod ex eo intelligiť, qui expressus succus facile uertitur in *Pruna or-*
acidũ. Est & natura uinosus, ut ait Pli. Galenus malis hyemi adseruatis at coctis lãguẽtes mi *dearia*
nime ꝓhibet. Persica ex Persia ueneni gratia Columel. dicit aduecta. Athenæus etiã arborẽ *Asinaria*
peregrinã. Mala persica eadẽ quæ & Medica esse supra narraui. Persica stomachũ iuuãt, uen *Cerea*
trem sistunt, ut ait Diosco. Galenus post cibũ absumẽda minime cẽset cum cæteris innatẽt ci *Purpurea*
bis. Pruna κοκκύμηλα uocãt, eorũ plura genera Pli. Ordearia à maturitate eius frugis q̃ præ- *Damascena*
cocia sunt. Asinaria à uilitate. Cerea & purpurea à coloribus. Damascena omniũ pſtãtissima *Olea*
nascũtur in ualle Damasci, q̃ ut ait Athenæus ab eorũ prouẽtu Coccimelũ uocať. In uniuer- *Bacca*
sum uero uẽtrẽ subducũt recẽtia, minus autẽ sicca, syluestria cõtra sistũt. BACCAS olea in *Drupa*
primis fert, quam prouentu tardissimã miror ab Hesiodo dici, & neminẽ satorẽ ex ea fructũ *Orchita*
pcepisse, cũ hodie cõtra uideamus. Baccas maturas Græci Drypetas, nos drupas uocamus. *Radij*
Tria earũ genera ponit Vergil. Orchitas, Radios, Pausias. Sũt & aliæ locis alijs peculiares. *Pausia*
Conditanea

Conditanea crassior ut in Bononiẽsi: ex qua minus olei solet exprimi, cum in nucleum abeat substantia, ut ait Plin. Antiqua lex apud Columellam: Oleam si uis rogare fodito, si exorare stercorato: si imperare putato. Oleam item ne uerberato. Olea Athenienses uictores, Roma
Oleastrum ni ouãtes coronabantur. In Olympia uero Oleastro, quem κότινον uocant. Cinis ex Oleæ so
Cornus lijs dolorem æmorrhoidum mitigat. Baccas item fert laurus, Hedera, Myrtus, Cornus Græ
Arbutus ce κράνεια. Arbutus quoq; quæ & unedo etiam dicitur, κόμμαρος Græce. Laurus aliqua an
Vnedo gusto folio, altera latiore, utraq; calida. Calidiores & eius baccæ quas Græci δαφνίδας uocãt.
Laurus Dioscoridi Laurus Alexandrina herbæ propior. Delphica Plinio fert maximas baccas, folia quàm latissima, quæ solent mustacijs subijci. Sylua Lauri in Auentino unde triumphantes coronabãtur. Adhibebatur & lustrationibus. Scritur etiam. Ramum lauri olfactum facere ad remedium pestis legitur apud Herodianum in Cõmodo, ad uitanda quoq; fulmina
Chamedaphne apud Tranquillum. Oleum ex lauro calidissimum. Est & Chamedaphne hærba quæ mandi tur: & Laurus Alexãdrina item hærba, utraq; Lauri naturã tenens & diuretica. Hederæ ge
Alexãdrina nera folium uariãt angulosum, rotundũ, nigrum, album. Græce κισσὸς dicitur: eius mira na
Hedera tura Plinio memoratur, quod in uase hederaceo uinum trãsfunditur, aqua remanet si forte cõmixta sit: præterea igneam in eo ligno naturã esse sicut in Lauru, ut ex ipsius attritu ignis scintillet. Eius decoctum uulnera glutinat, succus antiqua rheumata sanat: lachryma uero pe
Chamecissus diculos necat, ac pilos attenuat. Chamecissus hærba cuius flos calidæ item naturæ, hepar ab
Smilax noxijs custodit: datur & Ischiadicis. Inter hederæ genera Smilax Græce θύια tenui surculo
Nuces iuglandes & spinoso, alte serpens, umbris expetitus. NVCES ferunt Iuglandes κάρυα ex eo Græce dicta quod capiti noceant, teste Plin. qui & religiosas eas dicit: non tam ob soni tripudium ut plæriq; putant, quàm pudicitiæ coniugalis obseruationẽ, tot calicibus ac putaminibus oper
Nux castanea tas. Nux castanea eadẽ & castanea est Græce διοσβάλανος id est, Iouis glans: ex quo hic cibus, non glans quercus uti plærique putant, apud primos homines fuisse par est, quod sponte
Auellana nascatur & firmissimi sit nutrimẽti. Cocta etiam ex melle tussientibus datur. Auellana ex oppido Auella uenit Græce ἡρακλεωτικά. Ex hoc genere & Corilus cibo ante omnia durissima
Amigdalus simul & calidissima. Amigdalus dubium dicit Plin. an Catonis tempore in Italia fuerit: nam
Mespilus Mespilus & prunus ante ipsum minime fuere. Amigdalus Theophrastus ait, ex amara dulcis redditur si quis caudice circumfosso perforatoq; mensura dodrantali undiq; lachrymam effluentem in idem defluere sinit. Amigdala recẽtia ut ait Dioscorides stomacho prosunt si cum folliculo edãtur: sicca maxime nutriunt, sitim augent: argumẽto sunt uulpes, quæ deuoratis amigdalis nisi aquam proxime reperiãt interire putãtur. Ex amaris medicamentũ Dio
Pistaris scorides Diamigdalon uocat, spleni & iocinori maxime utile. Sunt & in nucũ genere Pista
Glandiferæ arbores cia, è Syria aducecta, nucleis pineis similia. GLANDES plurima fert arbor Phagus φάγος. Suber φελλός. Quercus ἡμερίς. Cerrus αἰγίλωψ. Ilex πρῖνος. Latifolia, Salsicortex, Aesculus.
Δρῦς Robur δρῦς, quod teste Plinio mella fert & uiscum & Chenchrin, ita uocatur medicina pi
Cenchris lula medicinis apta. Fert & alium moro similẽ fructum, intus habentẽ pilulam, in qua floccu
Pinus li molles sunt lucernarũ luminibus apti. Gallam uero ferunt omnes. PINEI GENERIS arbores etiam plures omnesq; odoratæ: ipsa in primis Pinus sacra olim matri deum Græce πίτυς, reperitur & syluestris & urbana. Syluestris item Idea aut maritima. Idea crassior & excelsior. In genere syluestri mas breuior ac folio durior, fœmina procerior tum ad ædificia tractatior: quod quidem ut aiunt natura est omnium fœminarum in plantis, author Theophrastus. Nuclei pinei Græce πιτυΐδες calidam retinent naturã ad uenerią; incitantem. Pi
Picea cea πεύκη, folio tenuior quàm pinus, magnitudine minor, conum etiã fert minorẽ: præterea
Abies adustis radicibus regerminat. Theophrastus. Abietis sexus discernitur folijs, quæ mari sunt acutiora, magisq; surgẽtia ac flexa materia: quæ fœminæ est cãdidior & caudice procerior: utilis materia ad opera domus intestina, ut ait Vitruuius. Plinius inquit abietem nauis quæ obeliscum diui Augusti portauit, quinq; hominũ ulnis crassitudine fuisse: hæc Græce ἐλάτη
Teda dicitur. Teda etiam in hoc genere δᾶς appellata frequens in Calabria, nuptijs quondam sa
Taxus cra. Taxus μῖλος procera, folio similis abieti, sed pinguior molliorq; materia, cortice similis cedro. Eius radices si iumenta attingant moriuntur, ruminantia nihil patiuntur. Theophra
Acer stus. Acer σφένδαμνον: eius duo genera, quod communi uocabulo acerem uocant: alterum Carpinum, cui folia flaua & crispa: Aceri candida: riguis potissime nascitur, inuentu rara.
Tilia Tilia mas duram flauamq; materiam habet, fœmina candidiorem. Cupressus fœmina quæ

metam

metam habet in fastigium conuolutã. Mas uero ramos ab se spargit, quæstuosissima in satus *Cupressus*
ratione sylua, quod eis perticæ ueneãt: & dotes filiarũ eius plantaria dicebant, prouentu mo
rosa, baccis torua, fructu superuacua. Fimum & aquã refugit in satu eius: patria ipsius Creta.
Plin. Lentiscus odoratum etiam lignum, dentiscalpijs aptum, ut ait Martialis. Cuius semen *Lentiscus*
Muricatum Columella appellat à muricis similitudine, & Plinius muricatis crinibus dicit.
Ter anno floret, ut Cic. de Diui. Iam uero semper uiridis semperq; grauata Lẽtiscus triplici
solita est grãdescere fœtu. Ter fructus fundens, tria tempora monstrat arandi. Cedrus, ut ait *Cedrus*
Theophrastus, Iunipero non absimilis: folio spinosiore & duriore, fructu etiam simili, humi
lior tamẽ & materia incorruptior. Dioscorides autem ait. Cedrus iuniperi fructu myrti ma
gnitudine, ex quo Cedria fit uehemẽti odore. Cadauera cõseruat, animalia uiua uestesq; ob *Cedria*
caliditatẽ corrumpit. Quidam eius enarrator Græcus sic scribit. Cedri duplex species: altera
fruticosa similis iuniperi, altera arbor: utraq; calida & sicca tertio abscessu. Cedria uero oleũ *Cedria oleum*
ex cedro, quarto abscessu calidũ. Carnem longo tẽpore cõseruat: uim eandem habẽt Cedri- *Cedrides*
des, id est Cedri fructus. Plinius scribit cedrũ appellari in Syria humorẽ qui fluit è ligno tæ-
dæ cõcisæ, & in furnis posito: cui tanta uis est, ut in Aegypto cadauera perfusa seruẽtur. Se-
quens liquor crassior picẽ fundit, quæ spissata Brutiæ nomen cepit. Idem author lib. XVI.
memorat arborẽ Citrum, cuius laminis altera materia operitur. Scribit etiã mensas citreas è *Citrus*
Mauritania aduectas similes cupresso fœminæ syluestri, uitium'q; arboris, id est, gibbus in *Citreæ mensæ*
medio caudice in cõmendatione est. Quod autẽ Vergilius ait: Vrit odoratam nocturna in
lumina cedrum, de Teda intelligit, quæ ibi abũdat: uel de humore tædæ, quæ uti supra dixi-
mus, Cedrus appellatur. Iuniperus ἄρκευθος magna & parua. Magna similis cyparisso: na- *Iuniperus*
scitur in maritimis & asperis locis. Dioscorides. Eius materia perpetuo durat, ut ex trabibus
tẽpli Dianæ uisum est, ut author Plinius. PALMARVM genera plura, fructiferũ, sterile. *Palma*
Fructiferarum uero mas aut fœmina. Mas primũ super spatham floret, fœmina fructũ ob-
longum præstat. Fructuum uero alij cum ligno, alij sine, alij cãdidi, alij nigri. Theophrastus.
Athenæus autẽ Cerebra palmarum edere prius milites in expeditionibus cœpisse dicit. Gel *Cerebra palmarum*
lius palmæ naturam ait semper oneri quamuis depressam reniti ac superstare: ex quo uicto-
riæ significationem habet, φοίνικα Græci appellant. Fructus fert quæ palmulæ: maiores autẽ *Phœnix*
cariotides dicuntur, stomacho perutiles: flores uero nequaquam, ut ait Aristoteles. Palmarũ
patria Iudæa: post hanc insulæ nuper in occidẽte repertæ. Est & in Liguria prope Rumbam
fluuium pass. millibus X. Castrum S. Romuli palmis circa nobilibus & in Italia raris refer
tum, quibus Romam conuectis Põtifex in earum utitur festo. Ficui antiquitus caprificatio- *Ficus*
nem adhibebãt. Culices enim è caprifici fructibus qui nunquam maturescunt ad fici fructus *Caprificatio*
transeunt. Inter ficuum genera Plinio Caricæ sunt maiores, & Cottana longe minores. Præ- *Cottana*
terea Mariscæ, Biferæ quæ S. Petri aut Io. à nostris uocantur. Ficus aridæ à Græcis Ischades *Ficus aridæ*
appellãtur, tanto in honore, ut regi Indorum eas per literas petẽti ab Antiocho rege dono *Caricæ*
sint missæ, ut author Athenæus. Aristophani quoq; in comœdia pro cibo suauissimo memo *Biferæ*
rantur. Ficus tam recentes quàm aridæ natura calidissimæ, corpus'q; saginant. Cato per fici
maturitatem iubet colonis cibaria minui. Athletæ ficubus alebantur, antequam eos Pytha-
goras ad carnis usum qui fortior est transtulisset. In genitiuo tantũ secundæ decli. in reliquis
quartæ. Sorborum item duo genera: fœmina fructifex & masculum sterile: fructus aliæ orbi- *Sorbus*
culatus aliæ ouatus: primus præfertur sapore, flores fructus'que racematim simul ex arbore
pendent. Theophrastus. Sorba sicuti & mespila acerba leguntur, suspensaq; paulatim matu
rescunt, uentrem'q; cohibẽt. Morus συκάμινος nigra & alba: hodie quæstuosissima propter *Morus*
sericum, uocatur Plinio arborũ sapiẽtissima quod ultima floreat. Cerasus è Cerasunte Ponti *Cerasus*
oppido à Lucullo translata teste Plinio: eius fructus uirides, ut author Dioscorides: sto-
macho nocent, uentrem soluunt. Arida autem Cerasa contra sistunt, stomacho prosunt. Zi- *Zizifus*
zifus ex Africa ad nos translata, ut author Columella. Eius fructus stomachũ prægrauat,
sitim accendit, paruiq; est nutrimenti. Pyrus ἄπιος Græce: syluester autem ἀχρὰς insitione *Pyrus*
melius prouenit, parum durat: uermiculationem sentit. Theophrastus. Pyrorum naturam
Dioscorides stypticam putat: quare trita uulneribus adhibita sanguinem sistunt, acida sto-
macho conueniunt, dulcia minime. Galenus ait: Ieiunis data aluum restringere, post cibum
uero dissoluere. Plinius ait partum difficiliorem fieri si tunc in eo loco fuerint. Idem lib. XV.
Pyra superba dicit appellari omnium ocyssima & parua tum grata sapore: nos hæc hodie *Pyra superba*

Gg muscaria

Mala decumana muscaria uocamus: præterea Decumana omnium maxima:quo uocabulo & mala & cæteros maiores fructus recte nuncupamus.Inter fructifera uero præcipua uitis,quam ex omni-
De uitibus bus quæstuosam Cato dicit.Semina seu malleolos legito grandi acino,tenui folliculo, dulci sapore, paucis uinaceis. Optima habentur à lumbis,secunda ab humeris, tertia summa uite secta.Qui uineta facere cupit,nõ alienæ curæ potius quàm suæ credat. Amant tenue solum ac partes aquilonias,solemq́ oriẽtem sicuti & arbores, maxime uero colles leniter accliuos. Prædicatæ Vergilio cæterisq́ Tapsia,Mareotis,Lagea,Bumastus,Aminea, Duracina ser-
Vinaciola uabilis in uite. Inter præcipuas autem Vinaciolam Plinius cõmendat, quam soli Sabini & Laurẽtes nominant.Hanc Itali nunc corrupte Vernaciolam appellant. De uino autẽ eiusq́ generibus & affectibus alibi plura dicemus. Vuam ueteres in dolio operto depressam & arena substrata,annum seruabãt,ut author Columella.Plinius eodem modo pyra seruari di-
Arbores infelices cit,si dum cõduntur,luna supra terrã fuerit. INFELICES censebãtur arbores,ac religione damnatæ,ut ait Theophrastus,quæ neq́ seruntur unquam, neq́ fructũ ferunt. Sunt autem
Tamarix Tamarix Græce μυρίκη, Populus, Alnus, Vlmus, Attina, Alacernus, Salix & huius generis.
Myrice Myrice domestica teste Dioscor. nascitur in Aegypto,& Syria: alibi agrestis,à Vergilio hu-
Eryce milis describitur arbor.Eryce ab eodẽ authore ponitur arbor fruticosa similis Myricæ,cuius flore pastæ apes haud probũ mel cõficiunt.De hac Nicãdrus sic ait. λάζεο δ' ἀνθεμόεσσαν ἄφαρ τανύφυλλον ἐρίκην. Cape florentẽ statim latis folijs Erycen. ἧ πι μελισσαῖος περὶ βόσκεται οὐλαμὸς ἔργων. Circum quam apia pascit cohors serpens. A Palladio & Columella Eryceum uo-
Salix catur:floret bis in anno,prima & ultima syluestriũ.Salix ἰτέα ab Homero ὠλεσίκαρπος appellata.Gaza Frugiperdã uertit,quod fructum in flore amittat nec perducat ad maturitatẽ.
Vitex Vitex quam Græci λύγον alij ἄγνον uocãt,teste Pli.Dioscorides,quod matronæ in Thesmophorijs Atheniẽsibus castitatẽ custodiẽtes his folijs cubitus sibi sternebãt. Galenus lib. VI. de simplicibus ait hãc ob castitatẽ dici quam seruat quãdo substratur,uel editur,aut bibitur. Statius in fine lib. II. Tydeus ait,tẽpla Palladi pollicẽs.Et ab arbore casta Nectã purpureas uario discrimine uittas.Duo eius genera Plin.ponũtur.Maior in arborẽ,salicis modo adsurgens.Minor ramosa folijs cãdidioribus lanuginosa.Prima arbor floret,sicut Morus ultima.
Agnus Dioscorides dicit Agnũ nasci prope flumina, uocariq́ à Latinis Salicẽ marinã: folia habet
Oleaster similia Oleæ,baculumq́ ex eo manu gestatũ lassitatem offendiculumq́ pellit.Oleaster Græce κότινος. cuius emplastrũ,ut ait Dioscor,igni sacro medetur.Oleũ uero dentes cõmotos fir-
Vlmus mat & fluxũ prohibet capillorũ.Vlmus Græce πτελέα. eius duo genera Theophrasto ponũ-
Siler tur: Vlmus & mõtiulmus,hæc folio acutiore.Siler cuius baculũ rusticos ferre dicit Pli.quod
Populus hunc fruticem serpẽtes spõte fugiãt.Populus λεύκη. Alba & nigra: hæc excelsior & erectior:
Alnus utriq́ materies alba & foliũ simile. Theophrastus. Alnus αἴγειρος sterilis & unigena natura, caudice recto,materia molliore ac fungosa intus,pini folio maiore aliquãtulũ,Theophraste.
Platanus Platanus rara arbor & umbræ tantũ gratia in delicijs apud Romanos. Noti apud Plin. sales Domitij in L.Crassum,cum eum censorẽ magno nimis habitare reprehẽderet. Domũ eius se paratũ emere dixit ingẽti precio. At Crassus uelle se ait exceptis sex arboribus: tũc ille paruo se qdẽ sine illis æstimare dixit: ex quo à Crasso maioris ipse luxuriæ uitio reprehẽsus est.

FRVTICES ODORATI.

POST arbores frutices dicam ex Theophrasti diuisione ab initio facta:ac pri-
Bacchar mum odoratos atq́ aromaticos,quorũ calida est penitus natura.Bacchar radi-
Combretũ cis est odoratæ,ex qua unguẽta fiebant odore amomi.Simillimũ ei cõbretum appellatur foliorũ tenuitate usq́ in fila extenuata,& procerius quàm Bacchar.
Nardum rusticum Aliqui per errorẽ Nardum rusticũ Bacchar dixere.Est enim Nardum rusticũ hærba quam Græci Asaron uocãt.Cuius speciẽ in nardi generibus ponunt. Hæc ex Plinio.
Baccharis Dioscorides item βάκχαρις inquit odore cinnamomi, caule anguloso,magnitudine ferè lilij
Nardus floribus subpurpureis coronamẽtis aptis.Nardus frutex est crassa radice,folio paruo ac denso:spargitur in aristas,spicas & folia celebrant, ex quibus unguẽtũ: principalis est Syriacus: deinde Gallicus, deterior Italicus. Adulteratur pseudonardo hærba quæ ubiq́ nascitur,rario-
Balsamum re atq́ latiore folio,& colore lãguido in candidũ uergẽte: hæc Plinius. Balsamũ arbor in sola
Opobalsamũ Iudæa in quodã horto,eodẽ teste authore nascitur.Opobalsamum ἀπὸ τοῦ ὀποῦ, id est succo:
Xylobalsamum quod in ligno inciso in æstate distillat. Xylobalsamũ lignum ipsius probatum recens & folium parum opobalsami spirãs. Verum opobalsamũ infusum lacte uel aqua, effunditur cito

& lactis

& lactis modo efficitur: adulteratum supernatat sicut oleum, uel diffusum sicut in stellas con-
trahitur. Dioscorides. Ammonicum, Latini Guttam dicunt. Succinũ est & nobile Thymia- *Ammonicum*
ma quod fluit ex arbore quæ uocatur Agasyllis ἀγασυλλίς apud arenosa Cyrenes, unde no-
minis etymologiã trahit. Optimum thuris habet speciem, & odorem aliquãtulum Castorei.
Hæc Dioscorides. Ex signis boc ego putauerim quod nostri nunc Beloginum uulgo appel-
lant. Plinius uero idem ex arbore Metopio apud Ammonis oraculũ fluere dicit. Caucamon *Caucamon*
lachryma ligni arabici Myrrhæ aliquãtulũ simile, gustu delectabile: pro Thymiamate utun-
tur, cum Styrace & myrrha uestes uaporando. Dioscorides. Cyphi κῦφι genus Thymiama- *Cyphi*
tis quo utuntur sacerdotes Aegyptij in sacrificijs. Macer. Cortex etiã odoratus. Ciprus, Ci- *Ciprus*
perus, & Ciperis diuersa. De his Dioscorides ait: Ciprus arbor folia habens oleæ similia, la-
tiora tamen, flores albos redolentes, semẽ nigrum. Oleum ex eo fit Ciprinum: nascitur apud
Ascalonem, & Canopum. Vocatur & Plinio Ligustrum, Romæ Rouisticum: quanquam
Ciperus pro Cipro male apud eum scribitur. Ciperus autẽ iuncus est angulosus, iuxta terrã *Ciperus*
cãdidus, in cacumine niger pinguisq́ꝫ, folia ima. Gladiolum hunc Plinius uocat. Ciperis est *Ciperis*
Indica barba Zinziberis specie, cõm ãducata croci uim babet. Plinius. Balanus Myrepsica *Balanus*
fructus arboris Aethiopicæ similis Myricæ: fructu autem similis nuci ponticæ, ex quo confi-
ciunt oleum preciosum. Dioscorides. Myrobalanum apud Troglodytas Aethiopiæ, arbor *Myrobalanũ*
glandem ferens, nucis castaneæ magnitudine, ex quo unguentum fit. Plinius. Hic in cibo fru-
ctus ad uocis claritatẽ magnopere facit. Mastiche pluribus è locis & modis fit, laudatissima *Mastiche*
è Chio insula, quæ è lentisco traditur gigni gummi modo, uenit & ex Indica spina, & è Græ-
cia, & Asia. Cardui lacbryma adulteratur resina ut Thus: ex Plin. Agaricum & Laserpitium
similitudinẽ habent inter se. Agaricum nascitur in Cilicia & apud Sarmatas: nõnulli radicẽ *Agaricum*
dicunt esse, aliqui uero fungum in arboribus nasci. Laserpitium uero propius frutici quàm *Laserpitium*
arbori, folijs ferulæ similibus. Cuius radix utilis medicinæ, succus uero ex radice & caule uul-
nerato, qui concretus rufescit & translucet more myrrhæ. Hæc Dioscorides. Plinius uero
dicit ex Laserpitij succo gummi Laser appellari, ad pondus argentei denarij appensum ad
medicinas: de quo uide in lib. XVIII. cap. III. & apud Theophrastum lib. XI. Nasci-
tur optimum apud Cyrenen, Græci σίλφιον uocant. Rustici uero Italici Assa put da. Lada- *Ladanum*
num apud Arabes è barbis caprarum distillantibus capitur, quod hæc pecus fruticem hunc
inter deserta sectetur. Pli. Panacea πανακεία circa Clitorum montẽ reperitur, egregia ad pla- *Panax*
gas & medicinam. Panacem unguentũ Arabia ex ferulæ lacbryma incisa mittit, sicuti Ma- *Malobathron*
lobathron Syria ex arbore quæ ad unguẽta exprimitur simili modo. Iryon uua populi albæ. *Iryon*
Oenanthe uero uua ex labrusca: ambo siccantur in Asia ad unguenta & odores. Costi radix *Oenanthe*
in precio, frutex autem inutilis. Stacten Græci uocãt resinam quæ ex Teda fluit. Hæc omnia *Costi radix*
Plinius. Dioscorides uero ait Stacten esse fecem à myrrha exp essam. Rhaponticum nasci- *Stacte*
scitur circa Bosphorum: radix nigra Centaureæ magnæ similis, sine odore, mollis, ut Diosco- *Rhaponticũ*
rides. De hac Amianus Marcellinus XXII. ait uicinum ponto Euxino amnem Rha no-
mine esse, quem prope gignitur radix uegetabilis eiusdem nominis ad multiplices medici-
næ usus. Plinius uero Rhacomam uocat adferri ex his quæ supra Pontum sunt regionibus,
radicem Costo nigro similem, minorem & rufiorem, sine odore, calefaciens gustu & astrin-
gens. Quod autem nunc Rhabarbarum uocant, ex eodem penè loco post hos authores ue- *Rhabarbarũ*
nisse par est, quod apud eos nulla mentio. Tamaricen Plinius esse ait similem scopis ameri- *Tamari,*
nis. Athenæus eam esse dicit quam Græci Myricen uocant. Manna μάννα lachryma est in *quæ & my*
Arabia similis Aegyptiacæ spinæ, qua incisa effluit lachryma, coagulatur, deinde legitur. *rice.*
Excellit Troglodytica à loco quæ lucida est, subuiridis, & mordax: reperit̃ & Bœotica, adul- *Manna*
teratur gummi. Vis eius ad medicinas & suffitus. Dioscorides. Styrax lachryma & ipsa cu- *Styrax*
iusdam arboris similis cotoneo: excellit flauus & sordidus ac resinosus, perseueranti odore, *Bdellion*
& incisus quendam mellicum humorem dimittit. Idem. Bdellion lachryma est arboris Sara- *Crocum*
cenicæ: probatur quæ lucida sit, & gustu amara. Idem. Crocum apud Corycum Ciliciæ oppi- *Spina Ara-*
dum præstantissimum nascitur. Spina Arabica seu Aegyptia, frutex est, unde liquor pre- *bica*
ciosus emanat. Spina alba nascitur in locis palustribus, folio crasso & spinoso. Acantha seu *Spina alba*
Melamphyllon nascitur in hortis & petrosis: habet latiora folia lactuca, semen oblongum, *Spina syl-*
melinum capitulum specie tyrsi. Syluestris, id est ἀκάνθα ἀγρία similis Scolymo spinoso: na- *uestris*
scitur & domestica in hortis, Inuenitur & Tragacantha radice longa, lignea, breui, surculis *Tragacantha*

humilibus:inter quos plurima folia breuia. Interq́ ea ſpinæ latentes. Eſt & eodem nomine
Spina Oxya-cantha lachryma quæ fluit gummi modo ex eadem, ad plura faciens remedia. Spina etiam Oxya-
cantha narratur, quæ præterquam aliquantulum maior ſimilis erat pyro ſylueſtri, fructu ſimi-
Cynoſbatos lis Myrto rubenti. Hanc cynoſbaton quidam uocant. Aſphaltus frutex item ſpinoſus odo-
Aſphaltus ratus, naſcitur apud Iſtrum & Nyſirum in Syria & Rhodo, quo utuntur unguentarij ad un-
Iuncus guentorum ſuccum. Iuncus præſtantior Nabatæus, deinde Arabicus, quem quidam Baby-
lonicum uocant. Tertio loco Libycus penè inutilis. Eligẽdus floreſcens, ſubpurpureus, odo-
re roſæ, contritus guſtu mordens: uſus etiam floris & radicis ad medicamenta. Calamus aro-
maticus naſcitur in India: cõmendatur fuluus colore, ualde geniculatus, in mandendo uiſco-
Coſtus ſus & ſubacutus. Coſtus excellit Arabicus albus exiſtens & leuis pondere, probi odoris. Se-
cundo loco Indicus qui leuis & niger eſt: tertio Syriacus, colore buxeus, odore graui. Vim
Amomum habet coſtus calfactoriam, & ingratus ſapore. Amomum ἄμωμον racemus eſt ex frutice flo-
rem habens albæ uiolæ, folia Brioniæ ſimilia. Optimum eſt Armenium; auri ferè colore. De-
inde medicum, poſtea ponticum. Cõmendatur recens, album, graue, olens, acutum guſtu &
Chalbana mordax, colore ſimplex non uarium: uim habet calefactoriam. Chalbana χαλβάνη liquor eſt
Metopium ferulæ: uenit ex Syria, quod quidam Metopion uocant: optimum eſt thuris ſpecie, probatur
pura, pinguis, minime lignoſa, graui odore: adulteratur reſina & ammoniaco admixta. Zin-
Zinziberis ziberis ζιγγίβερις naſcitur in Troglodytica Arabia: cuius hærba utuntur ad multa, ſicut &
Ciperi nos ruta. In decoctis miſcetur ad medicinam, radices eius paruulæ ſunt. Ciperi ſubalbæ ſa-
Aloe pore ferè quo piper, & odoratæ. Conduntur & in fictilibus, exportantur in Italiam. Aloe
ἀλόη folium habet ſimile Scillæ, craſſum, rotundum, ex duobus lateribus frondoſum, ab alis
ſpinoſum: caulem fert ſimilem Antherico, florem album, fructum ferulæ ſimilem, tota grauis
odore, guſtu amariſſima. Naſcitur in India plurima, ex qua uenit: eius gummi uenit etiam ex
Rhus Arabia & Aſia ad cõglutinanda uulnera utiliſſimum. Rhus quem quidam erythrum uocãt,
fructus eſt arboris Byrſepſicæ, quod eo ad pelles inficiendas utantur: arbuſcula eſt in petris
Spica naſcens, cuius folia oblonga inciſaq́ more ilicis. Hæc Dioſcorides. Alij aliud exiſtimant. Spi-
ca ςάχυς, frutex porro ſimilis, aliquantulo longior, plura retinens folia ſubpinguia, dura,
odorata, uirgas plures ab una radice. Naſcitur in montanis & aſperis: uim habet calefacto-
Sarcocola riam tertio abſceſſu. Sarcocola lachrymæ arboris paruæ, ex Perſide uenit, ſimilis thuri, ſufful-
Glaucion ua, ſubamara guſtu, uim habet uulnerum conſtringendorum. Glaucion ſuccus hærbæ qui
ex Hierapoli Syriæ uenit, folijs ſimilibus papaueris, pinguior & graui odore, amara guſtu,
Hydropeperi ſuccinum ipſum croceum. Hydropeperi naſcitur prope ſtagnantes aquas, caulem emittit
Ciſtus angularem prædurum, in quo ramuſculi folia habentes guſtu acuta ſicut piper. Ciſtus fru-
tex in petroſis locis non admodum altus, ramoſus, folijs rotundis & craſſis: flore ut mali pu-
nici: uim habet ſtypticam, ex quo flores bis in die ex uino auſtero hauſti, dyſenteriæ pro-
Hypociſtus ſunt. Hypociſtus naſcitur circa radices Ciſti: florem refert mali punici, prodeſt cœliacis dy-
Ladon ſentericis, & fluxibus muliebribus decoctum. Ladon λίδον aliud genus Ciſti: frutex & ipſe
Ladanum eodem modo naſcens, longiora habens folia, & nigriora, quibus uis ſtyptica eſt, ac ad ea
utilis ad quæ & Ciſtus. Fit autem ex eo Ladanum appellatum. Eius folia paſcentes capræ
ſordes recipiunt barbis, ex quibus Ladanum poſtea colligitur ad multa utile: probatur odo-
ratum, ſubuiride, molle, pingue, expers arenæ: uim habet ſtypticam calefactoriam, mollifi-
Cinnamomũ cantem, ſtomacho utilem. Cinnamomum elige album, friabile, leue tractatu, lignoſum, gu-
ſtu mordax. Radix eius inutilis eſt. Aliud ſimile uocatur Pſeudocinnamomum non multo
Xylocinna-momum odore nec uirtute. Xylocinnamomum habet quandam cum cinnamomo ſimilitudinem: eſt
enim lignoſum & longis truncis, odore multo inferius, & ut placet quibuſdam alterius gene-
Caſia ris à Cinnamomo. Hactenus Dioſcorides. Theophraſtus autem de Cinnamomo & Caſia
ait: fruticem eſſe utrunque non amplum, ſed magnitudine Amerinæ, uerum multis ſurculo-
ſis ramis conſtare. Cinnamomum decerptum in quinas partes diſcerni, id eſt præcipuæ bo-
nitatis quod corticibus propinquius fuerit, idq́ ad palmi magnitudinem cædi. Caſiam uero
ſarmento craſſiore conſtare, ac neruis, idcirco non poſſe decorticari. Cum itaque uirgas ſe-
cant longitudine binum cubitorum, in recenti bouis corio condunt: tunc lignis putreſcenti-
bus uermiculos naſci, qui lignum erodant, corticem uero ob amaritudinem non attingant.
Dioſcorides uero de ea ſic ait: Caſia in felici Arabia naſcitur, baculum habet craſſo cortice
ſicuti piper. Eſt & ſecũdo loco quæ uocatur Zigir, craſſa, coloreq́ nigra, quæ primæ præſtat.

Tertia

Tertia uocata Bslastus Muscleticus prædictis melior. Reliquæ sunt diuersorum nominum magni sumptus. Reperitur & pseudocasia, quæ deprehēditur gustu, minime acuta & aromatica. Probatur autem subrufa Coralli colore, & lata fistula, gustu mordax. De Thure quod λίβανον dicunt sic ait. Nascitur Thus, sicut Myrrha & Styrax, in Arabia item felici. Adulteratur resina punica & gummi, facilis deprehendi: gummi enim incensum non flammescit, resina in fumum abit. Thus ardet, deprehēditur & odore. Dendrolibanum siue λιβανωτὸς, Latine Thusmarinum, surculi sunt tenues: circa quos folia tenuia, densa, lōgiuscula, grauis odoris, quibus utuntur ad coronas. Myrrha uero lachryma est Aegyptiacæ spinæ, qua incisa effluit lachryma, coagulatur, deinde legitur. Excellit Troglodytica, quæ lucida est subuiridis & mordax: reperitur & Bœotica, adulteratur gūmi. Vis eius ad medicinas & suffitus. Theophrastus autem de Thure & Myrrha sic. Thuris arbor haud magna est, sed quinis cubitis attollitur, folio lauri, cortice leui. Myrrha etiam minor, sed fructuosior, caudice duro crassioreq; quàm sura hominis, folio ulmeo simili aculeatoq; & minime leui. Alij thuris arborem lentisco similem prodidere. Myrrham uero Therebintho, sed scabriorem: nec desunt qui eam Therebinthum omnino esse putent. Arabes lignum ex ea Antigono attulere, quæ nihil à Therebintho differebat. Erant omnino qui thus & myrrham nasci ex eadem arbore prodiderunt. Idem balsamum scribit in ualle Syriæ produci ab arbore mali punici magnitudine, ramis multis, folio rutæ simili, candido tamen & perpetuo uirente, fructu simili Therebintho. Lachrymam colligi in caudice & parte superna tradunt, facta incisura unguibus ferreis subsidere: cum æstus maxime angit, uix tota die concha impletur. Ad nos adulteratum aut mixtum fertur, uirgæq; ex eo odoratæ quotānis abscinduntur. Plinius uero id tātum in Iudæa in quodā horto nasci dicit. Dioscor. ponit Opobalsamum ἀπὸ τοῦ ὀποῦ id est succo, quod è ligno inciso æstate distillat. Xylobalsamum lignū ipsius probatū est recens & fuluum, parum balsami spirans. Verum opobalsamum infusum lacte uel aqua effunditur cito, & lactis modo efficitur: adulteratum supernatat sicut oleum, uel diffusum sicut in stellas contrahitur.

[*Thus* — *Dendrolibanum* — *Myrrha* — *Balsamum* — *Opobalsamū* — *Xylobalsamum*]

FRVTICES aquatici nunc. Sida specie papaueris est, teste Dioscoride. Arundo pluris generis: Tibialis, uallaria, armamētaria, fistularia, sagittaria, quæ cretica uocatur. Insuper Aegyptia, crassitudine quæ phaseli uicem in Nilo supplet, ut ait Plin. Papyrus item Aegyptia, ut idem author ait ex authoritate Varronis post uictoriam Alexādri in usu fuit: ante uero minime chartarum usum fuisse constat, folijs tum palmarum scriptitatū, tum quarundam arborum libris, postea publica monimēta plumbeis uoluminibus. Mox & priuata linteis cœpta conscribi uel ceris. Ptolemæi deinde tēpore membranas, Pergami bibliothecā parantis. Sed & insecuta ætas philuras diuersi generis. Emporetica inuolucris apta. Regia maior omnibus apud Catullum. Aliæ item ex alijs locis nomen accepere, ut apud Pli. uidere est. Iuncus trium generum: Acutus qui marinus dicitur, & sterilis, Græce ὀξύσχοινος. Alter fructum ferens, quem tripherum nomināt, quod tria genera ferat, tenuior primo. Tertius longe crassissimus & asper, qui Holoschœnus dicitur. Phleum folio constat carnoso, multifido, prouenit cum Vergilijs, diuturnius est anno. Theophrastus. Spartum, iuncus Hispanus ex quo funes conficiunt, unde in Hispania campus iuncarius iuxta Tarraconis maritima. Memorantur & illa quoq; aquatica, Gladiolus, Typha, Menisphlora, Butonium, Ipnum, Oleagnus.

[*Frutices aquatici.* — *Sida* — *Arundo* — *Papyrus* — *De chartis.* — *Iuncus trium generum* — *Acutus, Marinus, sterilis,* — *Phleum* — *Spartum* — *Gladiolus* — *Menisphlora* — *Butonium* — *Ipnum* — *Oleagnus*]

DE FRVGIBVS.

HAERBIS uero eadem ferè contingunt, quæ arboribus fruticibusq; communia. Quod genus Theophrastus in ἄγρια καὶ ἀγροῖα, id est, Aruensia, ut Plin. cōuertit, & κηπευτὰ, id est hortensia diuidit. Item Aruensia in fruges, aut agrestes alias hærbas. Hortensia uero in coronamenta, in quibus flores & uiolaria sunt, ac hærbæ odoratæ. Et in holera, ut sunt Brassica, Lactuca, Ocimum, & his similia, quæ Græci ἡδύσματα καὶ λάχανα appellant. Plinius autem acetaria. Holera rursus aut intubacea sunt, ut Napus, porrum, Armoracia & his similia. Aut Bulbacea, ut Cepe: bulbi, & quæ radice rotundantur: aut humi nascentia, ut cucumis, Pepo: aut surculosa, quæ φρύγανα Theophrastus appellat. Gaza suffrutices conuertit: in quorum numero uiolaria ac legumina, quæq; attolluntur. Iam illa quoq; communia, ut omnia inter se odore, colore, sapore differant, inter hærbas principatum fruges obtinent. Hæc in frumenta, id est, σῖτον, & legumina: id est, χεδροπὰ, siue ὄσπρια diuiduntur. Inter frumenta triticum præstat, Græce πυρός. Deinde hordeum apud antiquos usitatius: ex eo panes conficiebantur, præsertim in

[*Aruensia* — *Hortensia* — *Suffrutices* — *Fruges* — *Frumenta* — *Triticum* — *Hordeum*]

oriente, ut ex sacris uoluminibus deprehenditur. Postea Plinij tempore quadrupedum refe-
ctibus tradebatur: pane uero hordeacco milites ignominia in exercitu notati uescebantur.
Ptisana Ex hoc fiebat & Ptisana, pultis genus, Græcum sanè inuentum. Cuius laudibus Hippocra-
Alica tes unum uolumen dicauit. Post ptisanam, inuentam à Romanis Alicam Plinius maiore
Polenta laude testatur. Fiebat & polenta addito semine lini, coriandro, & sale, cibus maxime studio-
Pultes sorum. Pulte enim uixisse Priscos Romanos argumento est, quod inde pulmentaria di-
Amylum cta erant, offa iure condita. Amylum etiam genus pultis è tritico siue hordeo, quod sine
Olyra mola conficiatur, quod hodie quoque priscum retinet nomen. Olyram Gaza Siliginem uer
Siligo tit. Plinius tamen diuersa ponit. Sed & Olyram & Oryzam Turanius quoque eandem scri
Oryza bit esse. Plinius etiam diuersas. Oryzæ folia carnosa porro similia sed latiora, altitudo cubi-
Zea talis, flos purpureus, hodie Risum uocant. Zea uocatur semen ob frugis præstantiam, ut ait
Plinius: propter quam Homerus ζείδωρον ἄρουραν sæpe dicit, id est terram Zeam donantem
non uitam ut quidam putant. Hanc forte hodie Speltam Italici uocant, nunc sanè uiliorem,
quod eius copia creuerit. Nam ex Asia prius & Græcia uenit: peculiares enim Græciæ Zea,
Hormum Olyra, Typhe, Irio, Hormũ quod Cymino simile est, seriturq́ cum sesamo. Alica in Trãspa-
Similago dana nascitur. Similago ex tritico, sicuti flos dicitur ex siligine. Tritici enim farina cernitur
Secũdaria in pollinem tenuissimum, hoc est, Similaginem, & secundariam: unde panis fit secundarius:
Furfur extremus est furfur. Farro post triticum Plin. dat palmam, unde & farina dicta, & Farra ue-
Farrum teres Adoreum appellabãt, quo dijs maxime sacrificabant. Hinc adorea uictoria dicta. Fer-
Adoreum tur & Arinea inter fruges, frequens in Gallia & Italia. Sesamum σήσαμον unà cum Panico
Arinea & milio seritur: uenit ex Indis, ex eo oleum exprimunt Sesaminum: color eius cãdidus infra
Sesamum magnitudinem seminis lini. Italici iugiolinam appellabãt, conficiuntq́ ex melle Sesamiten
Milium Athenæo uocatum, à nostris cupetam. Milium κέγχρος. Panicum μελινός, eò dictum, quod
Panicum (ut Plinius dicit) mel frugum dicatur. Inter legumina uero Faba præstat. Eius farina lomen-
Faba tum dicitur. Abstinebat ab ea flamen dialis, quod in flore eius literæ lugubres reperiantur,
parentando adsumitur. A Pythagora quoq; prohibebatur, quod hæc maxime natura inflet,
ac sensus hebetet. Seritur ante occasum Vergiliarum prima leguminum: Dicitur Græce κύα-
μος. Ponitur Dioscoridi faba Aegypria, quam ponticam quidam uocant: fit etiam in Asia
Lupinus folio magno, fructu cubitali longitudine, crassitudine uero digitali, colore roseo. Lupinus
Cicer Græce θέρμος, eius seges agrum lætificat, uertitur ad solem, horasq́ etiam nubilo monstrat.
Cicercula Plinius. Cicer ἐρέβινθος fructum celerrime perficit, noualibus inutilis seges. Pisum πισός.
Pisum Cicercula λάθυρος. Eruale. Eruum ὄροβος. Lens φακὴ siccantis est naturæ: adeo apud uete
Eruale res in delicijs, ut prouerbium fit ἐν φακῇ μύρος, id est in lente unguentum. Lente quoq; scri-
Eruum bitur Esau primogenituram commutasse. Phaseulus φασίολος. Trionum ἐρύσιμον. Legu
Lens minum prima laus, ut sint coctibilia, maxime in faba & lente, ut Theophrastus ait.
Phaseulus

HORTENSIA.

Trionum HORTVS altera succidia quondam putabatur, ubi opes horti deerant de carna
rio aut macello uiuendum erat, ut ait Plinius. Hortos primum commemorat
antiquitas Hesperidum, Alcinoi, Adonidis, ubi nullus fructus nisi ad uolupta
tem. Cyri regis pensiles. Apud Athenienses primus hortos intra mœnia insti-
tuit Epicurus. Romæ uero uillarum instar hortos ædificatos adhuc uidemus,
Sallustianos, Mecœnatianos, Neronis principis. De his narrare reliquit Vergilius poste-
ris, Columellæ uidelicet & Caruilio Martiali. Contra erucas cæterasq́ue bestiolas Colu-
mella asini, Plinius equæ caluariam suspendere in hortis iubent. Scripsit de hortensibus Græ
Cucumeres ce Sabinus Tyro ad Mecœnatem, ut Plinius refert. Inter hortensia Cucumeres, Anguini,
Pepones Citrini: at cum magnitudine excesserint Pepones appellati, noua eorum forma. In Campa-
nia sponte primus prouenit, mali Cotonei effigie: mox ex illo semine genus factum Melope
pones uocãt: hæc Plinius. Athenæus autem ex authoritate Cratini ait Pepones semina esse
cucurbitæ. Spartianus Melones ostienses nominat. Columella tradit commentum ut toto
anno consurgant. Insequens ætas uberiorem copiam nobis attulit huius fructus. Alexan-
der in Problematis ait æstate pepones, cucumeres, cucurbitas, cæteraq́ue holera ac poma
frigida esse: hyeme calida, brassicam, rapum, pastinacam, Raphanum, Armoraciam. De Ra
Raphanus phano scribit unum uolumen Marcion Græcus homo. ῥαφανίδα Græci uocant, nunc uulgo
radicem. Raphanum uero genus Brassicæ ponit Theophrastus. Plin. autem inter Raphani
genera

genera Siser & Daucon: de quo postea, Armoracia Græce Latineq́ꝫ dicitur, omnibus notis- *Armoracia*
sima. Bulborum genera omnia quæ radice rotundantur. Inter quæ Megarenses plurimũ lau *Bulbi*
dantur, & Scilla cui unũ uolumẽ Pythagoras dicauit. Cepas, Alliumq́ꝫ pro dijs colũt Ægy *Cepa*
ptij. Inter cepas Ascalonium ex oppido Iudeæ, item γήτιον Getium, quod nostri Pallicariam *Ascalonium*
uocant. Plinius. Cepa calida tertio est, quare Galenus pituita laborantibus recte dari censet. *Getium*
Asclepiades quoq́ꝫ eius usum laudat. Dioscorides ex ea sitim arceri dicit, inflationesq́ꝫ fieri:
contritam cum sale & ruta caninis morsibus utiliter adponi: aluũ quoq́ꝫ emollire, & somnum
iuuare, inter omnes cõuenit. Allium σκόροδον in Ægypto monocephalum est: uno uidelicet *Allium*
capite, sicuti porrum, dulce, rubens, paruũ. Reperitur & Polycephalum maius. Diosco. Eius
cibum illiberalem propter halitum Plinius uocat, natura tertio calidum, stomacho nocẽtissi
mum uenenis aduersum. Inuentus nostra memoria, qui cum in agro dormiẽs ore aperto ser
pentem imprudenter hausisset, sese statim allijs commãducatis curauit: uirus tamen ac mor-
tem uxori in coitu transfudit. Porrum πράσον sectile & capitatum. Huic ultimo Nero prin *Porrum*
ceps claritatem dedit, dum cocto utitur, dans operam Phonasco. Plinius. Intubum syluestre *Intubum*
aut satiuum. Syluestre Cichorium apud Ægyptios & Græcos uocatur. Satiuũ Serim nomi- *Cichorium*
nant, quod est minus & uenenosius. Cichorium propter salubritatẽ singularem, alij Enchre- *Seris*
ston, alij pancration uocant. Seris lactucæ simillima duum generum reperitur: syluestris me
lior, quæ nigra & æstiua: hyberna uero cãdida & deterior, utraq́ꝫ stomacho utilissima. Petro
nius Diodorus unus omnium damnauit, qui antilegomena scripsit. Hæc ex Plin. ut uerisimi
le sit hanc esse quam hodie Endiuiam uocãt. Quam uero Vergilius in Geor. dicit, Et amaris
intuba fibris, campis officientẽ: de syluestri puto loquitur, quod frequens inter segetes. Nam
cichorium Græci, nos intubum dicimus. De domestico quoq́ꝫ Columella in hortis mentio-
nem facit, Torpenti grata palato Cichoria: quanq́ꝫ Diosco. dicit cichoriũ uocari, quod Lati
ni cicerbitã asperã uocãt, uerisimile mihi nõ fit: multa enim inepta, imperitaq́ꝫ, tum pugnan
tia scripta sunt, quæ putauerim librariorũ. aut cõmentatorum farcimina esse: nam Cicerbitæ *Cicerbita*
nomen apud Latinos nusquã reperitur. Et hoc uocabulum apud Hetruscos quod alibi Cri-
spignus: quæ quidem herba apud eũdem authorem Soncus appellatur, cuius duo dicit esse *Soncus*
genera, unum agreste & spinosum, alterum mollius, & magis cibo aptum. Quod aũt uulgo *Heliotropiũ*
Cichoriũ dicunt, id Heliotropiũ non est: de quo Plin. sic ait. Heliotropium una cum sole cir-
cumagitur & cũ nubilo: nocte uero ueluti desiderio cõtrahit cæruleũ florẽ. Genera eius duo,
Tricoccũ, & Heliostrophiũ: hoc altius, quanq́ꝫ utrunq́ꝫ semipedalem altitudinẽ nõ excedat,
ab ima radice ramosum: nascitur in cultis tantũ. Tricoccũ uero ubiq́ꝫ: hæc Plin. Diosco. uero,
Heliotropium, ait, folia habet rhamno similia: crassiora tamen, ab ima radice nascẽtia: flos al
bus & suffuluus. Incuruatur sicuti scorpij cauda, ex quo à quibusdam uocatur scorpiurus: ra *Scorpiurus*
dix eius inutilis, nascitur in petrosis. Idem author ponit aliud Heliotropiũ simile folio supra-
dicti, fructũ oblongum ac dependentem habẽs: nascitur in segetibus. Papauerũ multa gene *Papauerum*
ra, quæ Græci μήκωνας uocant. Præterea hortense, semine albo, & agreste nigro diuersa. Cera *genera.*
tites quasi cornibus insignis. Thylacites prælõgo capite & albo semine. Pithites ꝙ ex eo suc-
cus fluat. Ex Dioscoride. Pli. aũt lib. x. ca. xxviij ait. Opion uocãt succũ papaueris contritũ, & *Opium*
in pastillis digestũ ad uim soporiferam ac mortiferã. Sic interijt Licinij Cecinnæ prætorij ui-
ri pater in Hispania: quando impatibilis odiũ uitæ ualetudo fecisset. Papaueris genus agre-
ste, quod Diosco. memorat: hæc sunt quæ cernimus passim more rosarum rubescentia, tenui
ac nudo festuco. Cucurbita σικύα domestica & syluestris, quæ dicitur κολοκυνθίς, humi strata, *Cucurbita*
forma sphærica: utriusq́ꝫ autẽ natura frigida & aquea. Dioscorides eius corticis ramẽta com
mendat, diciteq́ꝫ illita phthiriasi podagrisq́ꝫ & ignibus sacris mederi. Saluiã ἐλελίσφακον Pli- *Saluia*
nius & Dioscorides Græce uocari testantur. Ocymum syluestre & satiuum, utrũq́ꝫ Chrysip *Ocymum*
pus grauiter increpuit ut inutile stomacho. Plinius ait id cũ maledictionibus serendũ. Præ-
terea Ocymũ, Mentam, Rutã, Cunilam ferro tangi nõ expedire: author est Sabinus Tyro,
qui περὶ τῶν κηπουρικῶν, id est, de hortẽsibus scripsit. Cunilæ tria genera: Bubula, quæ semẽ pu *Cunilæ ge*
legij habet. Secũda Cunilacea, à Græcis autem origanum herocleoticũ appellatum. Tertia, *nera.*
quæ à Græcis mascula à nostris Cunilago dicitur, odoris tetri, folio sparso. Ex Plinio. Rosma *Cunilago*
rinus Græce Libanotis, ꝙ thuris quasi referat odorẽ. Panax piperis refert saporẽ, magis aũt *Rosmarinus*
siliquastrum: ob hoc piperitis à Græcis dicitur. Idem. Dioscorides autem, Panax chironeum *Panax*
prouenit in Pelio monte, folijs amaraco similibus, floribus aurei coloris, radice tenui, acuta *Piperitis*

Lapathũ que gustanti, hausta contra repentes bestiolas. Lapathũ Gaza Rumicem cõuertit: eius plura ge
& rumex. nera. Oxylapathũ, hydrolapathum, hippolapathũ, bulapathũ. Theophrastus. Pastinaca do
Oxylapathũ mestica, Staphilinus Græce. Syluestrem Gaza Daucon dicit uacari, quãquam à Plinio Dau
Hydrolapa. con genus Raphani ponatur, nec ullum det ei nomen Latinũ: fœniculi simile, odoris ac gu
Bulapathum stus suauissimi, radice lignosa: ob quæ uerba Pastinaca deprehendi non potest. De Staphili
Pastinaca no Columella. Lætetur mollemq́ sinũ staphilinus inumbret. Plinius. Ex his Pastinacæ unũ
Daucon genus agreste sponte prouenit, Staphilinus Græce dicitur: alterum seritur radice uel semine,
Staphilinus primo uere uel autumno. Dioscorides ait Carotam uocari. Perseum inuenio nominatum à
Perseum Nicandro, quam Persam hodie cognominatam putauerim. κίχονα δαρδανίδας καὶ ὃν περσέον
Amaracus q̃ ἐπονείμ, id est, Cicona dardanidas & quod Perseum uocant. Paulus Perscam arborem dicit
& maiorana esse in Aegypto, cuius folia uim siccandi ac calfaciendi retinent: quapropter sanguinis fluxũ
Origanum sistere. Amaracus autem Græce σάμψυχον, Latinis maiorana dicitur, ut scribit Dioscorides.
Tragoriga- Calida est & sicca tertio. Origanum folium simile hysopo, umbellamq́ & semen in summo.
num. Idem. Plinius autem ait Tragoriganum simile esse serpyllo palustri. Agnoriganum quod
Agnoriganũ Nicandrus Colophonius uocat Cuniculam. Lactuca θριδακίνη hortensis & agrestis, prima
Lactuca plurium generũ, crispa, alba, nigra, lata, & quam ob amaritudinem πικρίδα uocant. Est agre
Lactuca ca- stis, & sponte nascens: multigena, quibus Antonius Musa Augustum dicitur curasse. Pri
prina. mum genus Caprinum, quo pisces protinus necantur. Alterum quod Esopon uocant, in ar
Isatis uis nascens. Tertium quod in syluis reperitur Isatim dicunt. Quarto infectores lanarũ utun
tur, quod syluaticum appellant, simile lapatho folijs, nisi plura haberet & nigriora. Lactuca
sicuti & brassica seritur toto anno: est enim refrigeratrix, stomachi fastidiũ discutit, & appe
tentiam cibi facit. Hac ueteres Græci abstinebant ob religionem: quod ex sententia Pythago
ræ castitati obesset, uel quod soporifera: hæc ex Plinio. Eubulus Græcus author in senariolis.
μὴ παράθετε μοὶ θριδακίνας ὦ γύναι ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἢ αὐτὴν αἰτῶ, ἐν τῷ λαχάνῳ τούτῳ ὡς λόγος, τὸν
ἄδωνιν ἀποθανόντα προύθηκε κύπρις, ὡς ἐστι νεκύων βρῶμα, id est, Ne apponito mihi lactucas ô
mulier in mensam si ipsas petiero, in hac herba, ut fama est, Adonim mortuum posuit Cy
pria, Nam est mortuorum cibus. Mortuorum dicit esse cibum, quod in hac Venus Ado
Apium nem extinctum posuerit. Apium Græce Selinum, semen habet nudum sicut Anetum, die
Petroselinum quadragesimo prouenit: author Plinius. Petroselinum uero ut ait Dioscorides, ex Macedo
Equapium, si- nia optimum ueniebat. Est & hipposelinum, quod Gaza Equappium conuertit, Columella
ue holusatrũ. holusatrum uocat, dicitq́ serendum in hortis post Vulcanalia quæ erat in fine Augusti, in lo
cis umbrosis. Hoc ego ex argumento omnino putauerim, quod nostri hodie Petroselinum
Heleoselinũ uocant. Est & Helioselinum à Gaza Paludappium conuersum, quod apud paludes & rigua
nascitur: hoc quidã esse contendunt, quod uulgo aut Canneam, aut macerones uocãt: utrũq;
Portulaca surgit in humidis. Portulacam ait Dioscorides uocari, quã Græci uocant ἀνδράχνην, nasciq́
in petrosis: inueniriq́ hortensem folijs oleæ similibus sed maioribus, pluribus caulibus tene
ris & rubẽtibus, supra terram effusis, dulci succo gustanti. Italici procachiam uocant, notissi
Adrachne mam herbam. Theophrastus tamen & Plinius Adrachnen pro arbore ponunt: error æqui
arbor. uocationis apud multos, ut Plinius ait, in una enim litera tãtum consistit. Nam Andrachne
Malua. portulaca est herba: Adrachne autẽ arbor unedoni siue arbuto similis. Malua μαλάχη agre
stis & hortensis, cibo apta, & ipsa florem habet, ut cichorium, ad solem sese uertentem, ut ait
Thryallis Theophrastus. Columella in horto. Et Malache prono sequit̃ quæ uertice solem. Thryallis
θρυαλλὶς à Theophrasto uocatur, à Gaza Pinpinella uertitur, uulgo nota herba, nec nomen
Nasturtium sortitur apud Latinos. Nasturtium κάρδαμον teste Dioscoride abundat apud Babylonem,
semine acuto & calfactorio: ea deinde uirtute qua Sinapi. Hæc herba uictũ frugalem & ab
stinentiam commẽdat Persarum, ut ait Cicero. Iulianus pharmacopola uir nostra ætate her
Sinapi. bariæ peritissimus: hanc dicit esse quam hodie uocamus Allegretos. Sinapi σίναπι & νάπυ
Capparis dicitur Græce, calfacit quarto abscessu, ut Dioscorides. Capparis frutex spinosus humi spar
sus, spinas habens hami modo, folia rotunda, fructũ sicuti oleæ, qui apertus albũ proijcit flo
rem: quo cadente, inuenitur sicuti balanus prælongus, habens grana sicuti mali punici: nasci
tur in locis asperis, eius fructus & caulis sale conditur in cibum. Dioscorides. Ex Alexandria
Atriplex nunc adducitur optimus. Atriplicẽ idem author ait Latine uocari, quã Græci ἀτράφαξιν di
Beta cunt, holus notissimũ, quod Itali falso spinacã appellant: est enim illi simile. Beta τεῦτλον, est al
Blitum ba & nigra. Blitum uero, ut ait Plini. lib. ix. cap. xx, herba est iners sine sapore aut acrimonia
ulla

ulla,unde conuicium fœminis faciunt mariti apud Menandrum,stomacho ac Veneri inuti
le.De hoc uide apud Festū.Brassica Græce κράμβη, ex quo prouerbium illud apud Suidam. *Brassica*
δὶς κράμβη θάνατος. Crambe repetita interficit,quod etiā uulgo iactatur. Durat eius caulis an *Brassicæ prouerbium.*
num, uocaturq; ob eā causam Epetiocaulis.Sed & caulibus diuersitas nominū apud Theo *Epetiocaulis*
phrastum.Miocaula,monocaula,polycaula,chamæcaula,hypsocaula.Summa brassicarū te *Prototomi*
nellarum Prototomi dicuntur à Latinis atq; Græcis.Seritur toto anno.Cato ait, sexcētis an
nis medicina brassicæ populum Romanū fuisse usum,antequam medici ad eos Græci ueni-
rent.Chrysippus ei librū dicauit,ponitq; mēbris omnibus ex ea remediū.Calida ei potestas,
concoctione adiuuat:semicruda aluū soluit,ualde cocta restringit.Eruca εὔζωμος cruda com *Eruca*
manducata Venerem excitat.Inuenitur agrestis,præsertim in Hispania,acutior domestica,
cuius semine pro sinapi utuntur.Dioscorides. Ruta πήγανον, hortēsis & domestica acutior *Ruta*
montana & syluestri & cibis utilior.Inter hortenses magis apta cibo quæ iuxta ficū nascitur,
utraq; tamen uim habet calfactoriam,miscetur in antidotis contra uenenū:mustellæ docue-
re,quæ ex uenatione serpentū ea se purgant. Serpyllum ἕρπυλλον hortense & coronariū,ha *Serpyllum.*
bet folia Origano similia,albiora tamē,inter sepes maxime augetur. Agreste nō serpit,sed re
cte folia emittit tenuia,similia rutæ,longiora & angustiora:præterea odore acutius,delecta-
bilius,medicinisq; aptius.Pulegiū γλήχων, quasi βλήχων,quod Balatus significent:nam hoc *Pulegium*
oues pastæ implent ouilia. Menta μίνθη siue ἡδύοσμος ἥμερος. Mentastrū autem ἡδύοσμος *Menta*
ἄγριος. Nepeta καλαμίνθη. Anesum ἄνισον semen est è Syria ueniens: simile apio,longiuscu *Nepeta*
lum,uim habet calfaciendi tertio. Anethum ἄνηθον similitudine ferè anisi. Cyminum item *Anethum*
κύμινον domesticum & agreste.Carduus Hispanus miræ magnitudinis,præstantisq; saporis *Cyminum*
memorat Plinio.Dioscor.ait.Chamæleon niger & albus:hic ultimus Latinis Pinea carduus *Carduus*
dicitur,folio spinoso,flore purpureo.Theophrastus uero sic,Cardui radix māditur cruda & *Chamæleon*
cocta.Est & carduus pinea,quā κινάραν cynaram uocant,qui nō multis prouenit in locis:ab *Pinea carduus.*
radice foligera lacbrymā iucundi saporis postrema parte profert,quam spinalem mastichen
appellant.Columella de eodem sic in horto.Hispida ponatur cynara quæ dulcis iaccho Po- *Cynara*
tanti ueniat,nec phœbo grata canēti.Hæc modo purpureo surgit glomerata corymbo Myr
tiolo modo crine uiret,deflexaq; collo,Nūc adoperta manet,nūc pinea uertice pingit, Nūc
similis calatho,spinisq; minantibus horret. De Carduo pinea Plinius item mentionē facit.
Hunc ex coniecturis esse certum est quem hodie Italici Carciopbanum uocant,qui iam fre-
quenti apud omnis usu cœpit esse,deliciis mensarum. Marrubium πράσιον alij λινόσφορον uo *Marrubium*
cant:eius duo genera,alterum folio serratiore,incisurisq; profundioribus,alterum rotūdius,
squalēsq; sicut Sphaceli.Theophrastus.Sphacelum, & Saluiam, alterum urbanum,alterum
syluestre.Sphacelo flos breuior minusq; squalens.Saluiæ scabrosior.Idem.Fœniculum Græ-
ce Marathrum. Hippomarathrum fœniculum syluestre siue erraticum. Abrotanum Latini *Marathrum*
Absynthium ponticū,mas frutice maiore,foliis tenuiter incisis. Mas Absynthio simile ama *Hippomara.*
rum item. Absynthium optimum nascitur in Ponto & Cappadocia,calidū primo abscessu, *Abrotanum*
siccum tertio.Absynthium maritimum,quod Latini Sardonicum uocant:pecudes saginat, *Absynthium*
optimum stomacho.Dioscorides.Hysopum montanum & hortense optimum in Cilicia na *Absynmar.*
scitur.Dioscorides.Ferula νάρθηξ Græce,fœniculi modo surgit,uulgo notissima,manditur co *Hysopum*
cta ex aceto.Asphodelus Latini Albutium,foliis magno porro similibus,caule leui:habet in *Ferula*
summo uocatū Anthericum,radicibus glandinis similibus,gustu acutis,quæ uim habet ca- *Asphodelus*
lorificam. Fraga terrestria similia arbuto siue unedoni:authore Plinio.Apud Ouidiū, Fraga *Fraga*
montana appellantur ad differentiam cāpestrium,quæ Plinius quinq; foliis nasci prodit.

CORONAMENTA

CORONAMENTORVM triplex genus Theophrasto ponitur.Aut ex flo- *Coronæ inuentores.*
ribus odoratis,ut uiola:aut sine odore,ut Iouis flore:aut ramis seu foliis odora
tis,ut serpilli,Helenij,Abrotani,& his similibus.Athenæus scribit Dionysium
ex mari Erythreo primam coronam ex Pampino aduexisse. Cumq; ex uino
immodice sumpto capita tentarentur,inuenta ratio ut uitta premerentur, ad-
sumpta hederacea corona quæ prompta omnibus erat:eo pacto capiti medendo: paulatim
deinde crescēte luxuria,eas uariis floribus intexuerunt.Æschylus ait,q; in honorem & simi-
litudinē uinculorū Promethei, primū corona fuerit reperta:nonnulli ob dignitatē capitis,q; *Quis coronarum usus.*
in hoc initiū sensuum & principatus consistit:hæc Athenæus.Plinius Liberū patrem ex he-
dera

dera primum capiti suo imposuisse dicit. Postea usus frequens apud Græcos & Romanos. Nam & ea sacrificantes utebantur, & uictores in sacris certaminibus, & conuiuæ molliores. Hinc Philostephani appellati, quo nomine Verres à Cicerone notatur. Dabatur honoris gratia Graminea ob seruatũ ciuem, Oleagina ob conuersum hostem, Laurea triumphantibus. Accepta semel corona, uti in ludis perpetuo licebat. Crassus prætor ludis suis coronas ex argento dedit. Adcesserunt & Lemnisci, quos adijci honos erat. P. Claudius pulcher bracteas etiam Philiræ dedit: semper tamẽ authoritas ludicro quæsitarum fuit. Plinius. Sed & maiores poetas lauro coronari solitos esse, minores hedera Propertius hoc disticho ostendit. Ennius hirsuta cingat sua tempora lauru, Mi folia ex hedera porrige bacche tua. Ex coronis ad luxuriam unguẽtorum deuentum, quorum usum Homerus ab initio uidit, oleũq;

De unguentorum luxuria. ipsum appellat, ubi dicit, ἀφροδίτη δ᾽ ἔχριε ῥοδόεντι ἔχρισεν ἐλαίῳ. Venus Hectorem rosaceo unxit oleo. Item τοὺς δ᾽ ἐπεὶ οὖν δμωαὶ λοῦσαν καὶ χρῖσαν ἐλαίῳ. Hos ubi lauerunt oleoq; unxere ministræ. Nam sæpe apud eum legitur, oleo lotos inungi, quod oliuarum potuit esse.

De olei usu. Nam & apud Romanos in usu frequenti oleum erat, donabaturq; ab ædilibus populo. Ex eo namque oblita corpora firmiora sunt, ex quo athletæ & natantes ungebantur. Legimus & Annibalem pugnaturum ad Trebiam oleo corpora militum unxisse, & Pollio Romulus teste Tranquillo dixit Augusto, se longam senectam foris oleo, & intus mulso conseruasse.

Vnguentorũ nomina. Idem Galenus affirmat. In cibis uero stomacho inutile. Athenæus. Vnguenta in Chrisma & ἄλειμμα diuidit. Hoc secundum luxuriæ maximæ fuerat, unde Aliptes. Fit autem ut ipse ait, Iridis optimum apud Elidem & Cizicum. Rosaceum apud Phaselidem, & Neapolim, & Capuam. Crocinum apud Solos Siliciæ & Rhodum. Nardinum apud Tarsum. Oenanthinum idem & Omphacinum apud Cyprum & Adramyctium. Amaranthinum Coum & Melinum, Cyprinum, Metopium & Mendesium in Aegypto. Præparatur autem metopium ex oleo, & amaris amigdalis expressum. Theophrastus ex floribus unguẽta nominat: Rosaceum, Leucoion, Susinum, quod ex liliis est: aut ex foliis, ut Mirrhinũ & Oenanthinũ:

Quomodo ueteres utebantur unguento aut ex radicibus, ut Nardinum, Amaricinum. Quinq; modis ueteres compertum usos fuisse unguento. Ad salubritatem, ut natantes & lauantes. Ad necessitatem, ut certantes ceromate ungebantur. Ad luxuriam, ut Veneris, aut mensarum causa delicati. Ex quo Chrysippi dicterium. Male sit istis delicatis qui rem tam bellam infamauerunt. Hæc una omnino uoluptas aliena. His itaque breuiter de coronis unguentisq; enarratis, flores exequar, ex qui-

Rosæ bus coronæ fiunt. Inter quos Rosis præcipua dignatio, quibus maxime Campania abun-
Rosaceum dat. Hinc oleum rosaceum à Plinio commemoratur, & aqua rosacea, & rosaceum, & apud
Melissophyllum. Lampridium piscinæ de rosato, uiuereq; in rosa hinc dictum delicate ac molliter. Melissophyllum siue Melitæna, quo apes nullo magis gaudent flore: nostri Cetriolam uocant. Cro-
Crocum cum gaudet calcari, sicq; melius exit, quare seritur iuxta uias ac fontes. Emittit florem cũ fo-
Hemerocallis lio in occasu Vergiliarum. Theophrastus. Hemerocallis nocte languescit, sole oriente floret. Athenæus autor. Dioscorides Liliũ agreste uocari dicit. Nam & folia & caulẽ illi similem
Lychnis habet. Lychnis herba coronaria ex balneo Veneris orta quando dormiuit cũ Vulcano. Idẽ.
Narcissus Hæc hodie Valeriana à peritis herbariis esse putatur. Narcissus folia similia porro angustiora, caulem uacuum emittit sine foliis palmi altitudine, in quo flos albus in medio, caulem
Cytisus habens croceũ. Dioscorides. Cytisus Latinis Trifolium maius dicitur, albus totus, ut Rhamnus, surculos emittens cubitales, circa quos folia sunt scissa in medio, quæ digitis contri-
Sisymbriũ ta erucam olent, uim habentia frigorificam. Dioscorides. Sisymbrium syluestre, alij Tym-
Tymbra breum dicũt pedali altitudine: iuxta rigua nascitur, neglectum in nepetam uenit. Tymbra si-
Saturcia milis thymo, minor & mollior, ferens spicã flore plenam, ut ait Dioscorides. Hæc à Gaza Sa-
Thymum turcia Latine uertitur. Miror sanè, quũ Columella aliam à Tymbra faciat hoc uersu. Et Satu-
Melilotos reia Thymi referens Tymbræq; saporem. Thymum quod maxime appetunt apes, supradi-
Lilium ctis simile. Melilotos optimus atticis nascitur, & in Campania circa Nolam, melini coloris,
Lirium odorisq; uehemẽtis. Lilium rubens, Græci κρίνον, album uero λείριον appellant, ex quo oleum
Lirinũ oleum præparatur Lirinũ, quod nõnulli Susinũ uocant. Saliunca foliosa quidẽ est & breuis, & quæ necti non potest: numerose cohæret, herba uerius quàm flos. Pannonia hanc gignit & Nori-
Saliunca ca, multæ suauitatis, uestibus interponi gratissimã: hæc Plinius. Cyclaminus foliis aliquãto
Cyclami. maioribus quàm hedera & tenuioribus, angulis distãtibus, maculis albis, caule exiguo, flori-
Flos Iouis bus purpureis. Dioscorid. Flos Iouis Græce Διὸς ἄνθος, sine odore, cærulei coloris, inuenitur & purpurei.

& purpurei, uulgo in hortis ferè omnibus uidetur. Hetrusci florem Alisi, in Latio florem pa-
radisi appellant, nisi forte Cyanus is fuerit ex nominis argumento Plinio positus. Helichry- *Cyanus*
sos siue Chrysanthemon, quo idola coronant, uirga est alba, uiridis, recta, cum folijs densis si *Helichrysos*
milibus abrotani, comam auream more Corimborum in capite ferens: nascitur in locis aspe *Chrysanthemon*
ris. Vocatur item Latinis aurelia, quæ ex uino sumpta ualet ad pecudum morsus. Dioscori-
des. Aristoteles tamẽ de plantis sine folijs Chrysanthemon: nisi alium intelligere uoluerit, po *Aurelia*
nit. Deinceps ex Plinio quædam. Cõuoluolus flos herbæ eiusdem nominis haud dissimilis *Conuoluolus*
lilio, nascens in frutetis, nullo odore, nec crocus intus: candorem tamẽ referens. Violæ diuer- *Viola*
si coloris, purpureæ, luteæ, albæ. Purpureæ latiore sunt folio, sponte prouenĩetes, macris in lo
cis atq; apricis, dignaturq; solo Græco ac proprio nomine Ia appellatur: unde Iacinthina ue *Ia*
stis tunc per i scribitur, & sine aspiratione apud Plinium: quum autẽ ab hyacintho flore de- *Hyacinthus*
riuatur per hy scribendum. Est enim hyacinthus flos item uiolaceus, in quo teste eodem au-
thore, lugubres quædam inscriptæ sunt literæ, luctus nimirum eius, quem (ut est in fabulis)
Apollo dilexit. Hic frequẽs in thermis Diocletianis nascitur. Alba prima omniũ floret. Hãc *Viola alba*
Dioscori. Leucoiam uocat, medicinis plurimis aptam. Leucãthemon item flore albo folio- *Leucoia*
sum, odorem abrotani, hodie Gelsominum nominãt. Deinde Plinio lutea, cui magna autho- *Leucãthemõ*
ritate: unde item oleũ fit nobile quod Arabes Cheir appellant. Proxima ei calta Plinio, con- *Lutea*
colori magnitudine, gratiore tamen odore: non lenior est eius quam Scopam regiam uocãt: *Calta*
quanquã folia eius non flores oleant. Chrysocoma palmi altitudine, comãtibus fulgore auri *Scopa regia*
corimbis, in petrosis opacisq; nascẽs: hãc supra Chrysanthemon uocari apud Diosco. dixi: *Chrysocoma*
appellant & Chrysitim. Helenium lachrymis Helenæ dicitur natum, & ideo in Helena insu- *Chrysitis*
la laudatissimum. Est enim frutex humi se spargens, folio similis serpyllo. Anemona nũquam *Helenium*
aperitur nisi uento spirante, unde nomen recepit, folia similia appio, flores uero triplici colo- *Anemona*
re, syluestri puniceus, alij aut purpureus aut lacteus. Illud præterea inter flores obseruãdum,
raro odoratis saporem non esse amarum. Dulcia uero sine odore sunt. Amaranthus spica est *Amaranthus*
purpurea uerius quàm flos, ac sine odore, prouenit Mense Augusto. Plinius. Cerinthe folio *Cerinthe*
candido, incuruo, cubitali, caule concauo, mellis succum habente, apibus magnopere expe-
titus. Plinius. Oenanthe, Melanthium, Potos, Bellium, eidem ponuntur omnes coronarij. *Oenanthe*
Ligustrum seu Cipreus flos albus præstantis odoris, quem in frutetis sepibusq; frequenter, *Ligustrum*
præsertim Romæ uidemus: quibus decussis, semen restat nigrum in pillulis fulgente colore.
Hæc bacinia putauerim Virgiliũ dixisse, Alba ligustra cadũt, bacinia nigra leguntur. Nam *Baccinium*
quod quidam uacinia legunt, dicuntq; uiolas esse primas uiolaceas, non probo, quod ad Li
gustrum nil attinet quum priores sint, nec nigræ sint. Quem uero nũc Caryophyllon uocãt, *Caryophyl.*
post Plinij tempora satis constat è Damasco in Italiam uenisse: quum nec ipse, nec alij mẽtio
nem eius faciant, nominisq; argumentum ex odore sumpsisse.

HERBAE RELIQVAE CAMPESTRES

VITIS alba siue agrestis, nigra folia hederæ similia habet, scandit arbores & ra *Vitis alba*
cemos facit. Vitis agrestis duplex, altera Oenanthe dicitur, cuius uua non ma- *Vitis agrestis*
turescit, sed florem usque producit, alterius uero maturescit: author Dioscori- *Oenanthe*
des. Plinius uero hanc à nostris labruscam uocari dicit, ferre Oenanthen: se- *Labrusca*
men eius utile ad coria perficienda. Adiantis ἀδίαντις herba quam Gaza Ca- *Adiantis seu*
pillum Veneris interpretatur: propterea quod eius folium in aqua nunquam madescit. Ge- *capillus Veneris*
nera eius duo, candidum & nigrũ, ambo ad defluuiũ capillorum utiles, oleo triti: nascitur in
locis maxime humidis. Theophrastus. Dioscorides autẽ dicit hanc herbã uocari Cincinna-
lem à Latinis, caule tenui, folio coriandri simili, præterea ex eius genere esse quã Tricomanẽ
uocat, Latini capillarem. Rhitace, quam Plin. uocat Eritacen Dioscori. Ceranthemon, Gaza *Rhitace*
Ceraginem uertit. Cynops apud Theophrastum, Gaza Canis oculus cõuertit, seu Canaria. *Cynops*
Pes Gallinaceus quã Dioscori. Caucalim ait uocari Græce, caule crassiore, folijs similibus, in *Pes Gallin.*
summo umbellã fœniculo similem, albã & odoratã habet. Cunila & Cunilago dicit Plinio, *Cunila*
quã Theophrast. κονύζαν uocat. Gaza pulica uertit, ꝙ pulices abigat, odore graui, tactu tena *Cunilago*
cissima. Ego culicatũ potius cõuersum existimauerim, ꝙ Conopes culices, nõ aũt pulices di *κονύζα*
cantur: malim tamẽ librarij esse mendũ, q̃ authoris errorem. Seselis qua ceruæ pariturae pur *Seselis*
gantur, ut ait Cic. de Nat. de. Sion herbã Dioscorides ait uocari in Italia Lauer, surculosam, *Sion quod &*
crassam, similem equappio & erucæ: eius etiã meminit Plin. dicitq; herbã eam esse nascẽtem *lauer.*
apud

apud riuos. Hæc hodie uulgo cognita nomen antiquum retinet, his quas uocãt Crescione, præterquã quod maior, cætera similis. Athenæus Sium in aqua nasci testatur simile folio heliofelino, id est, appio palustri. Plin. Lauer coctum torminibus mederi dicit. Semperuiuum ἀείζωον Græce, nascitur in muris & tectis, notissima herba hominibus. Sedũ in tectis etiam prouenit, quo tegulæ operiũtur, utriusq; Plinius meminit. Silago siue sanguinaria, ut ait Dioscorides, Græce κορωνόπους radice tenui, herba oblonga. Saxifagia σαξίφραγον, idem author, planta est flagella spargens in petris & asperis locis. Gramen ἄγρωστις, geniculatis flagellis, ac tenuibus humi serpentibus, uulgo notissima est. Dioscorides. Xyphion Latine gladiolum herba similis gladio acuto, caule cubitali, in quo flores purpurei ordine distantes, nascitur in locis fertilibus. Dioscorides. Bectonica βεττονική similis buglosso agresti, folijs nigrioribus & pinguioribus, ex quibus exprimitr succus ad multa remedia, maxime ad custodienda corpora. Dioscorides. Plinius autem dicit hanc à Græcis uocari cestron, Betonicã uero à Gallis à quibus inuenta. Parthenium, cuius tria genera, primã λευκάνθες à nostris Pelecynus & muralium dictum, in hortorum sepibus prouenie ns. Secundum quod Helxine & Siderites dicitur, folio simili plantagini & marrubio, cauliculis densis lente rubentibus. Tertium quod perdicium & astericum, à nostris Parietaria dicta est, quod in parietibus nascitur: ex Plinio. Vesicaria Græce στρυχνὸς folio lactariæ similis, uim habet soporiferã. Lactaria quam maritimam granam appellant. folio rotundo, palmi magnitudine, fructu candido, demetitur uua nigrescente, reperitur mas & fœmina differens: huius lac per uindemiæ tempus præparatum purgat inferna. Teophrastus. Alypiũ herba fruticosa subrufa, tenui festuca, & folio, flore nigro, nascitur in maritimis Africæ. Dioscorides. Est & herba quæ ab eodẽ uocatur Peplis, ab Hippocrate peplon: frutex utrinq; anceps albi succi plenus, folio simili portulacæ hortẽsi. Vinca peruinca, quæ & χαμαιδάφνη dicitur: de quo supra dixi. Plinius eius meminit. Verbascum quod Græci phlomon uocant, folia habet latiora quàm brassica, pilosa, nascitur in campestribus. Plinius. Apud Dioscoridem Phlomos scribitur, hac herba pisces ueneantur. Quinquefolium πεντάφυλλον surculos habet tenues palmares, folio simili mentastro: ex hoc nasci fraga quidam existimant. Dioscorides. Mandragoras μανδραγόρας tertio frigida facit ad philtra, ut aiunt: fœmina folia lactucæ augustiora humi proiecta habet. Dioscorides. Moly folia habet gramini similia, latiora tamen super humum effusa, flores uiolæ albæ similes, caules quatuor cubitorum, radicem paruam & bulbosam. Hæc est Moly quæ ab Homero laudatur, inuenta à Mercurio cõtra ueneficia. Symphyton petreum quod nos Halum, ut Plinius refert, simile Cunilę bubulæ, surculosa, floribus paruis, odorata, dulci gustu: ex hoc hodie conficiũt quam conseruam appellant. Limoniũ λειμώνιον simile Betæ, folijs tenuibus & languidis, caule recto, æquali, tenui, pleno rubente fœtu. Dioscorides. Arnoglossum plantaginem Plinius uocat, nota herba, Lanceolam Italici uocant, nonnulli Pentapleuron dicũt ex numero costarum. Themison medicus unum uolumen laudibus eius dicauit. Duo eius genera, minus angustioribus folijs, ouis linguæ simile, caule anguloso in terram inclinato, in pratis nascẽs. Alterum maius. folijs laterum modo inclusis, quæ quia septena sunt, quidam Heptapleuron dicũt. Huius caulis cubitalis & Napo similis. Buglossum linguæ bubulæ simile. Cynoglossum uero linguæ canis, Topiarijs operibus aptissimum: hæc omnia ex Plinio. Buglossum domesticum hortense, quod hodie Borraginem uocant, Chamepitis terræ serpens folio Semperuiui. Chamæmelũ nota uulgo herba, flos eius fomentis calfactorijs adhibetur. Cyndrilla amara est, & acri in radice succo. Hæc & Aphace, & ea quæ Picris ob amaritudinem dicitur toto anno florent. Plinius. Chamæleuca χαμαιλεύκη herba tota uiridis, habens parua folia, & florens ut rosa. Dioscorides. Plinius autem dicit hãc & Bechion & Tussilaginem uocari, quod tussi medeatur. Daucon Plinius dicit significari apud nostros Pastinacam erraticam, Græci σταφυλῖνον pastinacam uocant. Dioscorides Agrestem pastinacam seu erraticam, Carotam à Latinis uocari dicit: at Italici uulgo Carotam quod Latini staphilinum appellãt. Hibiscum folio maluæ maiori tamẽ pilosiore q;, caule molli, flore melino. Aurelia flore auro simili, folio candido. fructu tenui, duroq;: usus eius ex uino ad serpentum morsus. Dracunculus caulem habet serpẽtis modo uersicolorem, eius radix ex melle data ualet ad tussim. Tithymalum nostri herbam lactariam, alij lactucam caprinã: narrant eius lacte inscripto corpori, si tritus carbo aspergatur, apparere literas. Huius genera plura, masculus Characias, fœmina Myrtites dicitur: præterea Paralion, Helioscopos, Cyparissias, Dendrodes, Platophyllus, Pityusa. La

tyris

Semperuiuũ
Sedum
Silago coronopus.
Saxifagia
Gramen
Xyphion
Bectonica seu Cestron
Parthenium
Pelecynus
Helxine
Siderites
Perdicium
Astericon
Parietaria
Lactaria
Alypium
Peplis
Peplon
Vinca puinca
Verbascũ qd Phlomon.
Quinquefol.
Mãdragoras
Moly
Symphyton
Limonium
Arnoglossum seu Plantago, seu Pentapleuron, seu Heptapleuron.
Buglossum domesticum
Cynoglossum
Chamepitis
Chamæmelõ
Cyndrilla
Chameleuca
Carota
Daucon
Hibiscum
Aurelia
Dracunculi
Tithymalus

tyris Dioscoridi. Paulo autem est tertio frigida acutáq; & amara satis: ex aceto cocta, dentium dolores sedat: lac corpus ubi attigit urit, quare pilos extirpat, Myrmecias, Acrochordonas, & quæcunq; per cutem ulcera repunt. Eruca agrestis uehementior, domestica inflat, calefacit, uenerem excitat, capiti nocet si sola edatur. Lactuca uero admixta temperatur., author Actius. Herbæ nunc fulloniæ. Isatis folio Arnoglosso similis. Plinius Radiculã uidetur eam appellare, nascíq; in Syria caule lanuginoso, spinoso, sine odore. Glascum herba qua Britanni se inficiunt atro colore, terrorem ostentantes, Plinio, Cæsari. Strutheon olens herba & fullonia, quo utuntur lauandis lanis, ut ait Dioscorides. Hoc ego quod nunc Guadũ uocant putauerim, quo lanas cæruleo inficiunt, tetro odore. Plautus Nautheam dixit in re olida. Coccum, granum latine, frutex fullonius, cui grana adiacent, inter præcipuos lanarum colores: nascitur optimum in Asiæ partibus, postremum in Hispania. ex Dioscoride. At contrà nunc est. Nam è Valentia Hispaniæ oppido præstantissimum omnium uenit. Anchusa folijs lactucæ acutæ similis, pinguibus & asperis: multa undiq; è radice surgunt humi sparsa, radice digitali crassitudine, æstate sanguine effusa: nascitur fertilibus locis nigra. Plinius dicit hanc sanguineo colore tingere, præpararéq; lanas preciosis coloribus. Anthillum, quod alij Anthicellum uocant, duorum generum. Altera folijs & ramis lenticulosis similis, palmi altitudine, in sabulosis apricis nascitur. Altera breuior & hirsutior, purpurei floris, odore graui, in saxosis nascens: hæc Plin. Ex hac descriptione putauerim hoc forte quod nostri fullones Cremisinum uocant. Scammonia, σκαμμωνία folia habet similia helxine siue hederæ, molliora tamen & triangularia, flore albo, curuo ut calathi, radice graui odore. Calida est, & diaphoretica, bilem purgat, tumoresq; imposita tollit. Dictamum herba amara plurimum similis pulegio, aliqui pulegium agreste dixerunt. Dioscor. Nascitur in Creta, hoc ceruæ nonnullaq; animalia saucia sibi medentur. Hippice herba, quam Gaza equestrem conuertit. Plinius Scythicam herbam appellat lib. xxv. qua Scythæ diuturnã famem tolerant. Idem quoque: præstat, inquit, Hippice dicta, quod in equis quoq; eundem effectum habeat. Helleborum album folia similia Arnoglosso, caule pentestixo. radices multæ tenues ab initio, capitulum sicuti cepe: nascitur in montosis & asperis locis. Helleborum nigrũ siue Melampodion, quod Melampus hoc Prœtidas sanauerit, habet folia uiridia platano similia, minora tamen & ualde incisa: caulem durum, flores albos racemosos, & in ipsis fructus lilio similes. Nascitur in Anticyra optimum, & apud Heliconem, bonum purgando cerebro & insaniæ. Ex Dioscoride. Plinius ait lib. xxv. in Italia Veratrum uocari: adeoq; usus eius inoluit, ut plæriq; studiorum gratia ad prouidenda acrius quæ commentabantur sumpsitauerint. Pausanias lib. x. nigrum dicit per inferna purgare, album uero per uomitum. Cõserua peculiaris alpinis fluminibus, à conseruando dicta, spongia aquarum dulcium est uerius quàm muscus, aut herba, uillosæ densitatis & fistulosæ, utilis ad medicinas. Plin. Muscus herba quæ nascitur in umbrosis humentibusq; locis, ex quo antra muscosa dicuntur à poetis. Geranium latini Ochinastrum, folio simili Anemonæ intercisum, radice subrotunda, ac dulci gustu. Aliud est Geranium, quod quidam Origanum, latini pulmoniam dicunt, tenui caule, folijs maluæ, habẽs in summo binas alas eminentes, in medioq; uti gruis caput. Dioscor. Sunt & illæ aculeatæ. Paliurus, Carduus, Scolymus, Lappa græce ἀπαρίνη. Vrtica quoq; κνίσμη. Rubus βάτος. Inter segetes item auena αἰγίλωψ. Lolium αἶρα. Tribuli. Rhamnus apud Dioscor. & Pli. hodie Acrifolium Romæ uocatur: eius etiam mentio in psalmis, sicut spinæ uestræ rhamnum, sic in ira absorbet eos. Ruscus græce ξοὺς. hæc putatur esse aculeata, ex qua Romæ conficiuntur scopæ. Millefolium μυριόφυλλον cauliculus est delicatus unicus, una radice, circa quã multa folia leuia Amaraco similia, nascitur in paludstribus. Dioscor. De Fungis Athenæus ait esse quidem multi nutrimenti, uerum inflationem facientes, ac difficilis concoctionis, succurríq; eorum periculo Oximellis potione. Pezices item esse genus fungorum sine radice & periculo, uocaríq; propterea à nonnullis Arizas. Nicandrus in Georgicis enumerat qui sint letiferi. ἐχθρὰ δ' ἐλαίας τε ῥοιᾶς τε πρίνου τε δρυός τ' ἀπὸ πήματα κεῖται, id est, Inimica uero quæ ab olea, granatoq; prinoq; quercuq;, ab eis'q; damna imminẽt. Qui uidelicet in olea granato ilice & quercu nascuntur. Horat. Pratensibus tantum ex omnibus bene credi, cæteris male. Fungorum natura frigida omnis. Nicolaus v. Pont. fungos optime præparatos adponi iubebat, ex his'q; tantũ olfactu contentus erat. Latinus cardinalis Vrsinus nostra ætate dimidiatos fungos prius familiæ degustandos dabat. Asparagus item Athenæo teste, stomacho prodest,

Eruca · *Isatis* · *Glascum* · *Strutheon* · *Coccum* · *Anchusa* · *Anthillum* · *Scammonia* · *Dictamum* · *Hippice* · *Helleborum album & nigrum* · *Melampodiũ* · *Conserua* · *Muscus* · *Geranium* · *Paliurus* · *Carduus* · *Scolymus* · *Lappa* · *Vrtica* · *Tribuli* · *Auena* · *Rhamnus* · *Ruscus* · *Millefolium* · *Fungi* · *Pezices* · *Asparagus*

Robium urinam prouocat, oculis ac renibus nocet, inuenitur palustris & montanus. Robium Festus
dicit à rubro colore dici, unde & materia quæ pluribus eius coloris uenis sit, robur dicitur,
& robusti homines boni coloris & roboris. Hodie quoq; Robium radix quædam rubra uo-
Erythrodanū catur, qua lana rubro inficitur uulgo, fullonibus magno quæsita, Dioscor. ἐρυθρόδανον Erythro-
Aconitum danum id appellat. Aconitū folia habet tria uel quatuor Cyclamino uel ficui similia, minora
tamen & subaspera. Caulē palmarem, radicē similem caudæ scorpionis, splendens modo ala
bastri. Alterum aconitum quod latini Lycoctonon dicūt, eo quod uenatores illo cum carni
bus apposito lupos interficiant. Nascit̄ in Italia, folia habet platano similia, magis uero in-
cisa, & longiora, ac nigriora, fructum in scapis prælongis inclusum fert. Dioscor. Aconitum
Aristolochia omne quarto frigidum, & uenenū est. Aristolochia dicta, quod optime partui opituletur, fo
lia habet hederacea, odore præstanti & acuto: ex ima radice multa germina surgunt, flore al-
Chelidonia bo. Mascula folijs est longioribus, flore purpureo. Chelidonia magna caulē emittit cubitalē.
in quo germina plura foliorū similium batrachio, colore subglauco, flore simili leucoio, suc-
co subamaro, radice superna una, inferne plures croceæ, fructu ueluti papaueris. Ceratitis
Chelidonia parua sine caule nascitur, folijs hederaceis, rotundis magis & minoribus: nascit̄
iuxta aquas, uim habet acutam, sicuti acrimonia: utilem quoque oculis esse, irundines (unde
Muris auricula herba dicta est) inuenerunt: quæ hac cæcitatem curāt. Muris auricula μυὸς ὦτα ex argumen
to similitudinis dicta. Anagallis fœmina, flore est Cyaneo: mascula uero rubēti: surculos ha-
Anagallis bet humi proiectos, folia parua, subrotūda, uim quoq; attrahentem, ita ut obelos aut spinas
Argemona seu acrimonia infixas euellat. Argemona, quam latini Acrimoniā uocant, similis est agresti papaueri, succū
emittit croceo colore acutum, flore rubente. Stratiotes in aquis nascitur, herba est palmi ma
gnitudine, habens alas similes uolatili pullo, continet germina plura foliorum intercisa, & fo
Stratiotes lia similia breuitate cymino agresti, umbella sicuti Anethum. Cotylidon latini umbilicum
Cotylidon seu umbilicus Veneris ueneris: folia habet ueluti Oxybaphum rotundum, & in medio cauliculum breuem, in quo
semen est, radices modo oliuæ longæ ac rotundæ. Strychnon latine Canaria, folio simili len-
tisco, latiore tamen, caule ad humum inclinante, fructu condito in uasculis, fuluo ac rotūdo,
Oxybaphū uti uuæ acini, usus eius ad coronas: inuenitur & hortense quod manditur. Ageraton herba
Strychnon fruticosa similis origano, habens umbraculum in quo flos aureus: eius decoctum uim habet
Canaria pyroticam, herba uero suffitu urinam prouocat. Chrysanthemon latine Achanta, delicata
Ageraton herba, fruticosa, leues ferens caules, & folia, flores melinos rotundos oculorum specie. Cau-
Chrysanthemon lis pro holere manditur, flores medicinæ utiles. Peristareon latine Crista gallinacia, folio in-
ciso subalbo, nascitur in humidis: dicit̄ ex eo quod Columbi libenter sub ea morentur. Inue-
Peristereon nitur & Peristereon supinus, siue herba sacra, surculis angulosis, folio simili quercus. Chryso
Chrysogonū gonum folia habet quercus similia: flos uero plomo coronario. Eupatorium herba est fruti-
Eupatoriū cem unum retinens lignosum, rectum, nigrum, cubitalem, folia ex interuallis intercisa cana-
Hippuris bis similia, quæ siccata odoris gratia uestibus conduntur. Hippuris nascitur in humidis &
fossis, cauliculos habens subrufos, forma geniculata in equi caudam, unde nomen accepit, fo
Hippice lia iunco similia, dēsa, tenuia, eius succus Aemorrhoidas sanat. Hippice uero ab hac diuersa
est, quam supra memoraui. Sunt enim Hippuris fructus similes pisciculis herbaceis uulgo
Epimedium cognitis, ac cibo expetitis. Epimedium caulis est haud magnus, folia similia hederæ retinēs,
neq; fructum neq; florem producit. Radicem uero tenuem & nigram, grauisq; odoris, na-
Olestium scitur in humidis, uim habet spissandi & refrigerandi. Dioscor. Plin. Olestium herba parua,
quatuor ad summū digitis, folia habet Coronopedi similia, uel gramini, radicē ualde tenuē
Polymoniū sicut albam cæsariem, nascitur in collibus. Polymonium ramulos habet quatuor in partes di
uisos: folio aliquanto maiore quàm rutæ, quasi neptæ: in summo ipsorum capitula, in quibus
Clematis semen nigrum: radix cubitalis: nascitur in montosis & asperis. Clematis frutex geniculatus,
Polygonon habens longa sarmenta crassitudine funis, folium paruum simile lauro. Polygonon mas, la-
tine seminalis, surculos habet tenues & delicatos, multis genibus serpentes humi, folia rutæ
Sanguinaria similia, nomen accepit ex multo semine. Dioscorides, Plinius uero dicit hanc à latinis San-
Polygonaton guinariā uocari, quod succus eius infusus naribus supprimat sanguinem. Polygonaton na-
scitur in montibus, frutex est cubitalis, folia ferens lauri similia, gustanti simile malo Cydo-
nio: flores albi, radix item, prætcrea mollis, longa, multis genibus, unde nomen est ei. ex hac
Acacia emplastra fiunt uulneribus utilia. Acacia nascitur in Aegypto, spina est arborosa, ramosa, ob
liqua, florem habens album, fructum sicuti lupinum in siliquis: ex eo gummi uim habet sty-
pticam,

pticam,eius decoctū membris luxatis medetur. Est & alia Acacia in Cappadocia & Ponto humilior.folia retinens erucæ similia,uim quoq; siccam ac frigidam.Critharmum herba surculosa,cubitali altitudine,nascens in petrosis & maritimis,densa,folijs crassis ac albicantibus portulacæ similibus,gustu salsis,floribus albis, fructu rorismarini simili odoratu, qui aridus diuisus semen fuluum habet.hæc herba facit ad urinæ difficultates.Coronopus,id est,cornicis pes,latini Sanguinariam:herba oblonga,nascitur in locis syluestribus, radicem habet tenuem stypticæ naturæ,folia pro holeribus mandūtur. Aphace genus holeris Theophrasto, quæ Paulo uim habet stypticam sicuti lens. Apate uero herba eidem authori, quam Gaza fraudem conuertit.Polyrizon folia habet myrti,radices multas.Plinius. Typhe foliū emittit simile Cyperidi,caulem album,leuem,planum, in summo complectentem florē densum. Dioscor.Chamædrys,id est,parua quercus,similis est Teucrio, nascitur in petrosis, surculo palmari,folio querno simili,gustu amaro,flore paruo ac subrufo:eius uiridis decoctum prodest spasmaticis,tussientibus,spleneticis.Dioscor. Leucas montana latiore folio, quàm domestica, fructu acrior & amarior, ut efficacior: ambæ uero tusæ ex uino consumptæ contra uenenata præsertim marinorum ualent. Dioscor. Artemisia siue Chrysanthemon nascitur in maritimis,similis absynthio,maior tamen & folio crassiore:flore albo,tenui, odorato: differentia in folio maiore,& minore nonnullis.Botrys herba surculosa, patula, colore melino, id est,lutheo,plures habens ramulos,& in quolibet semen,folio cichorio similis: odorata,ue stibus conditur,nascitur circa torrentes. hanc Cappadoces Ambrosiam uocāt, quidam Artemisiam. Dioscorides. Plinius autem hanc à quibusdam Botryn, ab alijs Artemisiam uocari dicit,ab uxore Mausoli adoptatā,quæ ante Parthenis dicebat. Polium montanū, quod Teucrium uocant:surculus est albus,tenuis,palmi magnitudine,plenum fructu, habens capitulum in summo,corimborum modo, paruam sicuti canam cæsariem,grauis odoris:inue nitur & minus odoratum,quoad uirtutem & efficacius,ex Dioscoride.Polio Musæus & Hesiodus authoritatem dederunt,qui eius liquore perungi utilissimum ad omnia dicunt. Tripolium,cuius flores mane candidi,meridie purpurei,sole occidente cærulei sunt. Plin. Phalangium surculi sunt duo aut tres aut plures:distantes inuicem,flores albi,similes lilio,intercisi,semen crassum ac nigrum.Dioscor. Clinopodium herba surculosa duorum palmorū,nascitur in petrosis,folio serpylli similis:floribus uero æqua inter se distātia,ueluti tripus, unde nomen habet.Hypochœris ὑπόχοιρις, herba quam in Theophrasto Gaza porcelliam uertit. Ballota,quæ & nigrum porrum à nonnullis dicitur,herba fruticosa,angulosis caulibus, nigris & hirsutis,folijs graueolentibus,ualet ad canis morsus. Meminit eius Dioscor.Pli.Leontopetalon,latini semen leoninum,caulem emittit palmarem,plures habens surculos, in quorū summo siliquæ,in quibus parua semina, flore rubente, folio brassicæ simili:inciso tamen uti papaueris,radice nigra,nascitur inter frumenta ex Dioscor. Paulus autem hanc dicit siccæ potestatis ac diaphoreticæ. Atractylis latine Fusus agrestis, spina est similis κνίκῳ, longior tamen,folia retinens in summis ramulis,reliquum nudum, asperum, quo fermè utuntur pro fuso: habet & capitula in summo spinosa, florem pallidum, partim etiam rubrum,radicem quoq; tenuem & inutilem. Asclepias surculos emittit oblongos, è quibus folia hederæ similia pendēt,flore graui odore,semine pelecini simili:nascitur in montibus. ex Dioscor.Paulus calfacere dicit,ac contusam utilem morsibus uenenatis uuluæ ac mammis.Delphinion surculos emittit duorum palmorum ab una radice,circa quos folia parua,tenuia,intersecta, lōgiuscula delphini speciē:flore rubricante simili uiolæ albæ:semine in folliculis simili milio.Peucedanum siue Agriophyllon caulem emittit tenuem fœniculi similem, comam habet circa radicem densam,florem melinum,radicem nigram,grauis odoris, multi humoris & succi,nascitur in montibus umbrosis.Sphodylium siue phalangium, folia habet similia ferè platani. partim etiam panacis,caules cubitales similes feniculo, semen grauis odoris, flores albos,radicem item similem raphano, nascitur in palustribus. Dioscor. Plinius uero hanc Leucanthemon etiam uocari dicit.Elaphoboscon, latini Ceruicollū, caulis est rorimarino seu fœniculo similis,geniculatus,folia duorum digitorum latitudine:in summo sicuti fœniculum aut anethum,semina,umbellas, & capitula, radicem insuper præstanti sapore habet: caulis pro holere manditur,quo cerui cōmanducato sese purgant,occurruntq; uenenis animaliū. Dulciradix,id est γλυκυῤῥίζα, nascitur in Ponto:est germen surculos habens duorum digitorum, frequens,folijs crassis,& glutinosis tangēti:flos hyacinthi similis,fructus platani pilulis magnitudine

Critharmum
Coronopus
Sanguinaria
Aphace
Apate
Polyrizon
Typhe
Chamædris
Leucas
Artemisia
Botrys
Ambrosia
Polium seu Teucrium
Tripolium
Phalangium
Clinopodium
Hypochœris
Ballota
Leontopetalō
Atractylis
Asclepias
Delphinion
Peucedanum seu Agriophyllon
Sphodylium seu Phalāngiū
Elaphoboscon
Dulciradix

gnitudine,asperior tamen, folliculos habens modo lentis. Radices oblongæ buxei coloris.
Centaurea Centaurea maior, folia habet iuglandi similia, caulem ut lapathi,germina à radice plura, in
quibus capitula papaueri similia,florem cæruleũ. Centaurea minor similis hyperico uel ori-
gano,caule anguloso, flore suppurpureo,fructu simili tritico:radix parua,amara,incisa,uiri-
Caucalis seu dis est. Caucalis latine Pedegallinacium, caulis est palmi longitudine, crassiculus,folia apio
Pedegalli- similia,in summo fœniculi modo umbellam albam & odoratam. Tragopogon,id est barba
naceum hircina,caulis est breuis,folia croco similia:radix longa,dulcis:in summo caulis magnus ca-
Tragopogon lix,ubi fructus niger similis hircinæ barbæ.est enim cibo apta. Dioscorides. Ornithogalon,
Ornithoga id est,lac gallinaceum,caulis est delicatus,tenuis,subalbicans, tribus aut ad summũ quatuor
lon germinibus refertus,à quibus flores extrinsecus herbidi:aperti autem lactei,& in media ca-
Erysimum pitulum sicuti milio:radix modo bulli manditur cruda & cocta. Erysimum nascitur in hor-
tis & domicilijs,folijs erucæ similibus,caulibus modo lori flexibilibus: in summo siliquæ cor
Ptarmice nu specie,semina parua habentibus, tritici sapore,medicinis aptis. Ptarmice frutex est sur-
culos habẽs paruos,multos & rotundos,similes abrotani, circa quos folia lõga similia oleæ,
capitulum paruum,rotundum,odore acutum,sternutamenti excitatiuum, unde nomen ac-
Pancratium cepit. Pancratium quod Scillam quidam uocant, radix bulbo magno similis,suffulua,tritici
Lithosperma sapore.folia lilio similia,uim eandem quam & Scilla habet. Lithosperma latine Heraclea:fo
lia similia oleæ,molliora,& humi proiecta, surculi recti, in summo bifidũ germen caulosum
habens,longa folia,iuxta quodlibet semen paruum prædurum eruo simile. nascitur in aspe-
ris & montosis. Semen ex uino albo haustum, calculos terit,& urinam prouocat. Dioscori-
des. Plinius autem magnopere pulchritudinem huius extollit: gerit enim, ut ait,iuxta folia
singula ueluti barbulas, & earum in cacuminibus lapillos, candore & rotunditate margari-
tarum,magnitudine ciceris.ipsa qua pediculis adhærent cauernulas habens,& intus semen.
Phalaris Hanc ego item Romæ in thermis Diocletianis dirutis nascentem uidi. Phalaris cauliculos
Cepæa emittit ex tenuibus radicibus multos,similis Zeæ,semen ueluti milio aliquanto longius. Ce
Hypericum pæa portulacæ similis,nigriore tamen folio,radice tenui. Hypericum siue Chamæpitys, di-
Chamæpitys citur quasi parua pinus,quod eius semen oleat sicuti resina pini:folia rutæ similia,frutex pal-
mi magnitudine,subrufus,flos albæ uiolæ similis. Siliqua hordei magnitudine, in qua semẽ
nigrum redolens resinam:nascitur in incultis & asperis locis. Genera etiã Hyperici, Ascyron,
& Androsemon,& Coris,aliqua inter sese differentia. De Chamæpity alibi etiam dixi,alias
Anagyris habere ꝓprietates. Anagyris frutex,folijs & uirgis similis uitici,grauis odoris:flos brassicæ
referens fructum in paruis corniculis,qui durescit circa uuæ maturitatem. Dioscorides. Pau
Buphthalmon lus uim dicit habere calidam & diaphoreticam,ac uomitionibus aptam. Buphthalmon, id
est,bouis oculus siue Cachlas:latine Cappa carocina:caules emittit delicatos, folia fœniculi
Pæonia specie,flores melinos,bouis oculorum specie:nascitur in campis,& circa urbes. Pæonia,lati-
ne Casta,caules emittit palmares, circa germina retinens multa folia iuglandis similia: ha-
bet in scapis grana similia punici mali,in quorum medio nigriora sunt quinq; aut sex. Nym
Nymphæa phæa à Nympha dicitur,zelotypa in Herculem, ab eoq; propterea rhopalo interfecta,& in
hanc conuersa: ideo à græcis Heracleon uocari. Qui ex ea bibunt,xij.diebus genitura ac coi
tu priuantur. Plinius. Nascit̃ in paludibus,folia similia Cichorio:flos albus lilij modo: quan
do defloret,rotundus, malo similis, in summo modo papaueris turgescit, in quo semen ni-
grum,radix item nigra. Altera Nymphæa,florem habet melinum,id est luteum:similem ro-
sæ nitore,radicem albam,cætera primæ similis. Reperitur uænalis in Circo Flaminio. Scolo
Scolopen pendrium folia habet Scolopendræ animali similia,plura ab una radice:nascitur in petris &
drion muris sine caule,flore,& fructu:folia incisa uti polypodij,inferius suffulua & crassa,superius
Hemionitis autem uiridia. Hemionitis folium emittit simile dracontio,lunæ falcatæ modo,radices mul-
tæ tenues:neq; item caulem,neq; fructum,neq; florẽ ferens. nascitur in petrosis:styptica est.
Splenion & potata ex aceto spleni medetur,unde etiam Splenion dicta est. Crategonon quasi firmãs
Crategonon semen,id est,genituram,folia tritici specie similia, ab ima radice calami plures nascuntur ge-
niculati:fructus similis milio: qui succus ex aqua fœminis epotus mane post menses statim,
aut ante conceptum tris dies maxime geniturã iuuat. Dioscorides. Plinius uero hanc etiam
ad maris procreationem dicit iuuare, Dioscorides autẽ id conferre Arrhenogonon potius,
Theligonum de quo paulo post dicam. Thelygonon,id est θηλύγονον, folijs sicut olea, caule breui, radice
Arrhenogon. tenui:flore albo,fructu modo papaueris,epotum fœminis fœmineum producit fœtum, Ar-
rhenogonon

rhenogonon cætera simile priori, fructu tantum differt, quem racemosum habet, similem es-
florescentis oleæ. hæc marem parere, sicuti prior fœminam ex argumento nominũ dant. au-
thor Crateuas. Ad deprendendos autem fœtus iam conceptos, Actius oraculum ponit: *Ad fœtus de*
quum dextra mammilla tumidior, seu quũ dexteræ manus arteria, uelocius pulsauerit, mas *prendendos*
erit. ambo uero contraria, si fœmina. Batrachium quatuor generum reperitur, unum folijs *Batrachium*
similibus corio, flore melino: radice parua, alba, amara: nascitur iuxta fluenta. Alterum χονο-
δίσιρον, & longiore caule: folijs incisis, nascitur in Sardinia: quod & apium agreste nominãt.
Tertium ualde paruum, haud bono odore, flore aureo. Quartum simile huic, flore quasi la-
cteo. Orchys foliũ habet humi sparsum iuxta imum caulem sicut olea: florem purpureũ, ra- *Orchys*
dicem bulbosam. Orchys alter quem Serapiam quidam uocant: folijs porri similibus, caule
subpurpureo, radice testiculis simili, unde nomen accepit. Ibiscum folio maluæ maiore, pi- *Ibiscum*
losioreq; caule molli, flore melino. Oenothera folio rosaceo: flore amygdalæ aliquanto maio *Oenothera*
re. Huius radices ex uino sumptæ, hilariores, ut aiunt, faciunt. id compertum ex uiribus ui-
naceis, quas hæc herba possidet: unde nomen accepit. Pteris latine Filix, folia sunt sine cauli- *Pteris*
bus, floribus, & fructibus uulgo notissima. Thelypteris fœmina Filix, filici similis, prætereq; *Thelypteris*
quod non uno, sed pluribus surgit germinibus, & altioribus radicibus. Dryopteris filix est *Dryopteris*
item quæ nascitur in parte antiquæ quercus: minor quàm alia. Dioscorides. Plinius Dryo- *Dryophonon*
phonon huic similem herbam ponit. Linozostis folio simili Ocymo siue Parietariç: inueni- *Linozostis*
tur uterq; sexus, manditur pro holere. Plinius uero hanc & Parthenium & Mercurialem di- *Cynia*
cit appellari, quod à Mercurio inuenta sit. Cynia cauliculo delicato, subalbo: folio hederæ si- *Colytea*
mili, fructu folijs adiacente. Colytea folio salicis, fructum in siliqua retinet, magnitudine len *Cnecum*
tis, folio haud absimili fœnograeco. Cnecum syluestre & urbanum fructu amaro & hirsuto,
caulem profert: fidiculis post imbres erumpit, nullum producit semen, hebeni ligno similis:
folio buxi, utilis ad oculos, & ad colem tritum. Crategus folio, fructu, & gustu Mespili simi- *Crategus*
lis: quapropter syluestrem mespilum quidam dixere. Isopyron siue faseolum, quod faseolo *Isopyron*
sit simile, in summo petalon contortum serendo: ubi sunt capitula tenuia, plena seminibus
similibus melanthio gustu, folium uero aniso. Rododaphne uel Nerium nota omnibus *Rododaphne*
herba est: intus accepta uenenum cunctis animalibus: extra uero contusa ac illita corpori *Nerium*
uim habet diaphoreticam. Colocasium, cuius radix uirtute similis cepæ: tactu lubrica ac *Colocasium*
uiscosa, author Actius. Lagenis dicta, quod inter saxa nascatur, longa barba, folijs longis *Lagenis*
instar capillorum. Hanc Hetrusci saxeficam, Romani Petræbarbam uocant. Colacia folia *Colacia*
habet alba in magno caule, in quorum medio ramus florem retinens similem quercui si-
ue oleæ: nascitur in montibus. Bunion, latine Scoparegia, caulem habet quadrangularem: *Bunion*
folio apij, flore anethi, semine odorato, calfacit, & urinam prouocat. Inuenitur & Pseudobu- *Scoparegia*
nion. Leontopodium, latine Palladion: herba duorum digitorum: folio paruo & pingui, la- *Leontopodiũ*
nosa & subalba: prope radicem flores nigri, fructus lanugine operti. dicunt hanc ad philtra *Palladium*
facere suspensam. Antirrhinum herba similis Anagallidi: flores purpurei similes Leucoio, *Leõtopetalon*
maiores tamen: ideo agrestis lygnis uocatur. dicitur suspensum ad gratiam facere. Dioscori- *Antirrhinum*
des. Paulus hanc dicit uim Bubonio similem habere. Polygalum frutex palmaris, habens fo *Polygalum*
lia lenti similia, gustu astringit: lac extinctum fœminis reddit. Dioscorides. Plinius. Bromus *Bromus*
inter frumenta nascitur auenæ similis: siccat & spargit, fluxionibus prodest. Paulus. Sicys *Sicys*
agrestis, latini Agreti: fructu tantum differt à domestico, longis glandibus similis: radice al-
ba & magna: uim habet frigidam, humidam, ac diureticam. Thapsia Ferula syluestris: folijs *Thapsia*
& umbella anetho similis: flore melino, radice intus alba, exterius nigra: in Thapso insula,
unde nomen accepit, primum reperta: calida est & humida, attrahit & spargit. Chamæsyce *Chamæsyce*
χαμαισυκῆ, id est, parua ficus surculo quatuor digitorũ pleno succi, folijs ferè lentis prope ter
ram, fructu sub folijs rotundo, sine caule, uehemens gustu, myrmecias aufert: succus etiam
cum melle ophthalmiæ medetur. Paulus. Chamælæa, id est, parua olea: surculos habet pal- *Chamælea*
mares, folia similia oleæ, amara gustu: naturã expultrix, ulceribus purgandis cum melle adhi
betur. Paulus. Epithymum flos est thymi durioris, similis Tymbræ: sunt & capitula parua, *Epithymum*
leuia, præpilata ueluti crinibus. Microcomum folio erucæ aspero & crasso, caule quadrangu *Microcomũ*
lari: flore ocymi similis: radice nigra & rotunda, sicuti paruo malo: nascit̃ in petrosis. Peplion *Peplion*
nascitur in maritimis, folio simili portulacæ, fructu sicut pepli. Peplus frutex est succi plenus: *Peplus*
folio simili rutæ, coma humi diffusa & rotunda: sub folijs paruus rotundusq; fructus, herba

 ad multa

ad multa utilis, nascitur in hortis. Dioscorides. Plinius autem sic. Peplus quam aliqui Sycen,
alij Meconion aphrodes uocant: ex una radice tenui fructificat: folijs rutæ paulo latioribus,
semine sub folijs rotundo. inter uites ferè colligitur messibus. Paulus uero ambas has in pur-
Satyrium gando uim habere Tithymali dicit. Satyrium siue Trifolium: quoniam humi tria folia proij-
ciat: lapatho siue lilio similia: flore item albo modo lilij, radice bulbosa, quæ dicitur in manu
sumpta uenerem excitare, potata multo magis. Aron folia similia dracontio, caulem palma-
Aron rem ferè purpureum, in quo fructus croceus: folia condiuntur cibo: uim habet quam & dra-
Dracontia contium. Dracontia nascitur in sepibus, colore uario, uti draco, albis maculis, fructum fert
in summo caule racemosum. Alia Dracontia folijs inuenitur hederaceis: caule serpentino, ba-
culi crassitudine, eius aqua auribus medetur. Apud Paulum calida est natura, medeturque
Cicuta pota intestinis. Cicuta herba notissima, uenenis apta ob frigiditatem. Socrati fatum attulit:
Telephion Sorbitio tollit quem dira Cicutæ. Græci Conion eam uocant. Telephion portulacæ similis:
& caule & folijs crassis & carnosis. Nascitur in cultis maxime inter uites. Plinius. Calida est
Trichomanes Paulo ex aceto sumpta: leucas & alphos emendat. Trichomanes Adianto similis, exilibus
Thalictrum nigrisq; folijs modo lenticulæ densis. Plinius. Thalictrum folio Coriandri pinguiori paulũ,
caule purpureo: nascitur ubiq;, præsertim in campestribus. medẽtur ulceribus folia cũ melle.
Proserpinaca Plinius. Proserpinaca herba uulgo cognita. Plinius. Phyllon à Græcis uocatur, herba in sa-
Phyllon xosis montibus, fœmina magis herbacei coloris, caule tenui, radice parua, semine rotundo,
Phelandrion papaueri similis: hæc sui sexus facit partus. Mas autem tantum semine differt. Plinius. Phe-
landrion nascitur in palustribus, folio apij: bibitur semen eius ob calculos & uesicæ incom-
Phaleris moda. Plinius. Phaleris tyrsum habet longum & tenuem, ceu calamum in summo flore incli-
Periclimenos natum. Plinius. Hæc calidam Paulo uim habet, bibiturq; succus ad alui dolores. Periclime-
nos ex interuallo duo folia habet, subcandida, mollia. In cacumine autem semen inter folia
durum: nascitur in aruis & sepibus. Plinius. Vim habet apud Paulum calidam, lienosis ac
dyspnoicis utilem, si potetur. Hanc Iulianus matrisiluiam nunc uocitatam dicit, Tuscis autẽ
Myagros uinciboscũ. Myagros herba ferulacea: folijs similis rubiæ, tripedanea, semen oleosum, quod
Lathyris fit ex eo, medetur oris ulceribus. Plinius. Lathyris folia habet multa lactucæ similia: tenuio-
ra germina multa, in quibus semen tuniculis continetur, ut capparis: quæ cum inaruere, exi-
muntur grana piperis magnitudine, candida, dulcia. hæc in aqua pura aut mulsa pota hy-
dropicos sanat. Eadem Paulo genus tithymalli est: cuius succus similiter purgat. Plinius.
Idea Idea habet ueluti Oxymirsina, adhærescens sicuti pampini, in quibus flos. Plinius. Huius ra-
Isopyron seu dix Paulo acida gustu ad hæmorrhoidas facit. Isopyron aliqui Phaselion uocant: quoniam
Phaselion folium quod est Aniso simile, in pampinos torquetur. capitula sunt in summo capite tenuia
Holcus semine Melantij, ualet contra tussim. Plinius. Holcus in aruis nascitur siccis: aristas habet in
Galaton cacumine tenui culmo, quale hordeum restibile. Plinius. Galaton Cytiso & lenticulæ folijs
similis, auersa candidiora. Coquitur in sorbitione similaginis ad excitandam copiam lactis.
Galion Plinius. Galion Paulo describitur Lappæ similitudine: lac coagulat, ualet ad hæmorrhoidas.
Hiosiris Hiosiris intubo similis, sed minor, tactu asperior, contusa uulneribus medetur. Plinius. Holo-
Holosteon steon herba ex aduerso appellata Græcis: quatuor digitorũ longitudine, folijs tenuibus usq;
ad capillamenti speciem. Plinius. Oribasio uim hæc stypticã habet: rimisq; propterea adhi-
Empetron betur. Empetron, quam nostri Calcifragam uocant: nascitur in montibus maritimis ferè in
Calcifraga saxo: quod propius mari fuerit, salsa est, potáq; bilem excitat ac pituitas. Plinius. Polycne-
Polycnemon mon cunilæ bubulæ similis est semine pulegij, surculosa: multis geniculis, acri & dulci odore.
Androsaces Plinius. Vim habet Oribasio calfaciendi ac siccandi: quare uulneribus adhibetur. Androsa-
ces herba est alba, amara, sine folijs, folliculos in cirris habens, & in his semen: nascitur in ma-
ritimis Istriæ maxime, datur hydropicis. Plinius. Eius etiam fructus est Oribasio diureticus.
Anagyros Anagyros quam aliqui Acoton uocãt: fruticosa est, grauis odore, flore olens, semen in cor-
Arction niculis gignit. Plinius. Hæc Oribasio uim habet calidam & diaphoreticam. Arction similis
Verbasco: folijs quidem hirsutior: sed caule longo, molli, semine cymini, nascitur in petrosis,
Asclepias radice tenera albaq;. Decoquitur in uino ad dentium dolorẽ. Plinius. Asclepias folia hederæ
habet, ramos longos, radices numerosas, florem aureum, graue semen ferulaceum: nascitur
in montibus. Plinius. Hanc ait Oribasius uim siccandi calfaciendiq; habere, prodesseq; con-
Aster tritam morsibus uenenatis, uuluæq; & mammis. Aster ab aliquibus Bubonion, quod ingui-
nibus præsentaneum remedium sit: cauliculis est folijsq; oblongis duobus aut tribus in ca-

cumine

cumine,capitula stellæ modo radiata.Bibitur aduersus serpentes. Plinius. Dipsacos folia la/ Dipsacos
ctucæ habet,bullas spinosas in dorsi medio,caulem duorum cubitorum horridum: genicula
eius binis folijs amplectētibus, concauo alarum sinu,quo subsistit ros salsus.in cacumine ca/
pitula sunt echinata spinis:nascitur in aquosis,sanat rimas sedis.Plinius. Circea strichno sa/ Circea
tiuo similis:flore nigro,pusillo,paruoq́ semine,ut milij nascentis in corniculis:radice semipe
dali,alba,odorata.Nascitur in apricis:bibitur ob dolorem uuluæ.Plinius. Dioscorides. Cir/ Circesion
cesion cauliculus duorum cubitorum triangulo similis : folijs spinosis circundatus, folia lin/
guæ bouis similia,& in cacumine capitulata, purpureasq́ soluuntur in lanugines. Pli. Calla Calla
uua similis aro, eandem'que uim habet : alterum eius genus quidam anchusam uocant,alij
Rinoclisiam:habet folia lactucæ longiora,plumosa,radice rubra,quæ ignes sacros cum folio
polentæ imposita sanat.Plinius.Psyllion à pulicibus nomen accepit:quorum similitudinem Psyllion
eius referat semen; cuius in medicinis compositio uim habet frigorificam,ut ait Aetius.Li/ Ligustrum
gustrum nōnulli Gelsominum hodie putant,quod caducum id faciat Virgilius: ego potius
id Leucanthemon ex Dioscoridis descriptione,uti supra narraui.Vaccinia si uiolæ sunt:pri Vaccinia
mæ uiolaceæ quæ in sepibus apparent, tenui festuca, nullo modo sunt:nam has Dioscor. &
Plinius ἴα: hoc est,uiolas proprio uocabulo appellant.Erunt igitur alia uiolaria eiusdem co/
loris,quæ post luteam ueniunt. Lutea quoq; duplici cernitur specie,quæ lutea dicitur & pri/ Lutea
ma.Deinde Calta minutiore folio statim sequitur.

SIMPLICIVM GENERATIM NATVRA EX ORIBASIO

EX PRAEDICTIS autem diuersæ sunt potestates. Calfactoria aut frigori/
fica primo,secundo,tertio,& quarto ordine, In hoc ultimo uenena sunt omnia
& letifera, græce δηλητήρια, quorum prophylacticon fuerit nepetam quotidie Præseruatiua
degustare,& ex Stratonis medici sentētia xx.rutæ folia cum duabus nucibus,
totidemq́; ficubus ac sale. Ex Asclepiadis uero:baccas iuniperi contusas,mel/
leq; commixtas,nucis ponticæ magnitudine,ex melicrato statim à balneo potare. Sumpto
autem ueneno remedium quod alexipharmacum uocant:Rutæ seminum grana nouem tri/
ta & ex aqua potata.Sed ante omnia uomere necesse:prouocabitur autem oleo tepido hau/
sto,uel butyro ex aqua calida, uel maluæ decocto ex oleo. Post uomitum raphanos plures
edendum:uel tritos aqua tepida bibendum. In tenues quædam partes conuertuntur, id est,
λεπτομερῆ, ut abrotanum,uitex,sandix,anthemis,aristolochia,arnoglossum,aromata omnia, Tenuia
deniq; odorata,calidáq; & acuta.Ex animalibus uero pisciculi : ex petris auiculæ:ex monti/
bus animalia cætera,si agitata exercitatáq; prius fuerint:siccioribusq́; cibis magis quàm hu/
midioribus nutrita:è piscibus uero qui molliore sunt carne:duri autem & uiscosi minime sa/
lubres. Mel quoq; & oximel maxime tenuant. Crassi rursus humoris,id est, παχυμερῆ sunt Crassa
magni pisces:conchæ omnes,anguillæ.Ex carnibus,suilla,bubula, ceruina, hepar, renes, te/
sticuli:Caseus omnis,præsertim uetus,lac. oxigala,protogala,oua si ad concretionem usque
elixantur,& assata multo magis:castaneæ, cariotides,bulbi, fungi, cucurbitæ,citri caro,uina
dulcia,magisq́; nigra & pinguia & noua:deniq; panes improbi.Quæ quidem omnia robu/
stioribus conueniunt, qui & exercitatione multa & somno immodico cōcoquere sunt apti.
Emollientia,id est, ἄδηκτα omnia calida:ut adipes, oleum, & his similia. Durescunt partes Emollientia
ob siccitatem,ob plenitudinem,ob concretionem. Primo modo ex humore resoluuntur:se/
cundo purgatione,tertio ex calore mediocri, si concretio ex frigore fiat:nam uehemēs calor
concretionem facit maiorem. Sunt item ἐκκριτικά, id est, expulsoria : καὶ ἑλκτικά adtractoria, Expulsoria
quæcunque sunt tenuantia & dulcia:ueluti orobi, faba, ordeum,lupinum,testę concharum. Adtractoria
testudinum cinis, serum lactis,mel,amigdala, anagallides, asparagus,pepones,porri,oui al/
bum, narcissi bulbus, hyacinthus. ἐμπλαστικά, id est, obducentia sunt mediocriter calida & Obducentia
densantia:nam calida uehementer scabrositatem pariunt : præterea cepa, allium, oleum iri/
num. Cohibentia tumores,elaterium, cucurbitæ syluestris radix,ochra,mandragora,testæ Cohibentia tumores
concharum torridæ,lapis æmatites contritus,faba,æris squama. Attrahunt autem ad sum/
ma Cynosbati folia, betæ radix, mentastrum, hysopum, origanum, linosperma, asphodeli
radix : præterea acuta omnia & amara. Diaphoretica natura calida existunt, sudorem ex/ Diaphoretica
cludunt,sanguinem tenuant,poros rarefaciunt,urinam prouocant,id est,diuretica: denique
stypticis in omnibus ferè contraria:huiusmodi sunt abrotanum, agaricum, adiantum, ægi/
lops,artemis,daucon,altea,sambucus,oleum dulce, cyminum, thassia,arundinis folia tosta,

brassicæ folia, Malua syluestris, oleum rosaceum, ruta, pix, porrũ, caseus uetus, stecteria, hyoscyamus, testudinis cinis & caro, ficus aridæ, beta alba, sampsucum, sales, nitrũ, omnis adeps, stercus omne. *Adstringẽtia* Adstringunt autem oleaster, iuncus, apium, sempervivum, papauer, cytisus, œnanthe, brassica bis cocta, spongia tosta, Rhamnus, aloe, urtica, coccum, glans, nymphea, cariotides, oui uitellus coctus, paliurus, hippuris, sanguis concretus, cyprus, multáq; præterea alia. *Apertiua* ἐκφρακτικά, id est, apertiua: ptisana, tilis, melopepones, faba: cicer, præsertim nigrum, betarum succus, bulbi, cepa, alliũ, porrũ, ficus aridæ, amygdala, raphanus, capparis, mel, oximel, uinum tenue ac uetus. ἐμφρακτικά, id est, obducentia sunt omnia ferè dulcia ac spleni hepatiq; aduersa: ut palmulæ, farina triticea: in aquatilibus quæ uocantur malacoderma & ostracoderma. *Ventrem mouentia* ὑπακτικά, id est, uentrem mouentia. Brassica, oliua conditanea ante cibum: lac liquidum, carnes animalium iuuenũ: malua, beta recens cum melle, pepones, melopepones, ficus, uuæ, mora: iuglandes recentes & siccæ in aqua reuirescentes: pruna recentia. ἐφεκτικά, id est, uentrem adstringẽtia, brassica bis cocta, pruna piráq; acerba, sorba, oriza, farina ex uino epota, panicum, milium, caro leporina, granata austera: uinum austerum. δύσπεπτα, id est, dif*Quæ sunt difficili concoctione*ficili cõcoctione, sunt caro hœdina, bubula, ceruina, hircina, suilla: anseres præterquam alæ, palumbi, turdi, pauones, turtures, anates, uentres omnium uolucrum. In animalibus quoq; uulua, hepar, aures, cauda, uenter, cerebrum, cochleæ, phaseolus: cicer, lens, lupinum, milium, panicũ, pastinaca, acerba omnia, castaneæ, palmulæ, nuces, holerũ radices omnes simul cum ipsis holeribus, præterquam lactuca & intubum: uinum crassum ac recens. *Valde nutrientia* πολύτροφα, id est, ualde nutrientia: suis domesticæ caro, cerebrum bubulum: testes, cor, medulla, alæ anserinæ & gallinaceæ: uolatilium uentres, cochleæ præsertim bis coctæ, legumina ferè omnia, & quæ sunt crassi humoris: præterea omnia δύσφθαρτα, id est, quæ difficile corrumpuntur, ut sunt pauones inter aues: in aquatilibus uero malacoderma, ut ranæ, gammari, cancri, & huius generis. *Augentia genituram* Augent geniturã omnia φυσώδη, id est, inflantia & calida: maximéq; nutriunt uuæ, faba, ficus recentes, satyrium & his similia. Continent autem uenerem, ac tardant omnia frigida ac densantia, ut lactuca, cucurbita, atra phraxis, mora, melopepones. Siccantia uero quanquam calida, minime genituram augent, ueluti ruta: sicca uero ac frigida tanto minus, ut nymphea radix.

PROGNOSTICA TEMPORVM

IN plantis ac sationibus, & lunaris ratio, & temporum prognostica dignoscenda. In prima errare nõ est, ut in his quæ serimus & augeri uolumus, luna crescẽs adhibeatur. In his autem quæ demetimus deficiens. In ipso quoque coitu plurima ex sententia Columellæ coalescunt. Varro etiam eos qui luna decrescente attondentur, fieri confestim caluos dicit: quare accepimus Tyberium Imper. in capillo tondendo eam obseruasse. Quin audent mathematici dicere, nõ defuturam ei animi tristitiam, qui ungues seu crines luna adfecta inciderit: quod mihi quidem minime persuadent. Prognostica uero ex Virgilij Georg. singula ad pluuias, uentos, & tranquillitatem ordine deprehendes. Illa tamen generatim ante omnia animaduertenda, quæ author quidam græcus describit. Ait enim ex ortu occasuq; signorum cœlestium plurimum cognosci oportere, sed præter cætera solis & lunæ. Primum enim temporum diuisiones æquales inspiciendæ, ex quibus annus, mensis, & dies quis futurus deprehenditur. Verbi gratia. Annum diuidit ortus Pleiadum usq; ad occasum earum. Inidem & tropica & æquinoctia faciunt. Nam qualis temporum constitutio fuerit Pleiadibus occidentibus, ita plærunq; fuerit usq; ad tropicum hybernum: Inde uero ad æquinoctium: Inde rursus ad Pleiadum ortum: hinc postremo usq; ad Pleiadum occasum. Eadem quoq; ratio mensis in lunæ coitu, plena, octaua, quarta, tam crescentis quàm decrescentis. Eodem modo diei partes oriente sole, mane, meridie, crepusculo, sole occidente. In his igitur terminis mutatio plærunq; fit ad terminum usq; alterum. Præterea quum sol nouũ ingreditur signum, magnum in toto illius curso momentum habet.

VNC ad metallica transeundum, quorum Aristoteles in libro iij. Me-
teororum causam dicit esse exhalationẽ sub terra. Quæ sicca est, τηκτὰ,
id est, liquabilia generat, ut alumen, sulphur, arsenicum, lapidẽ. Aut hu-
mida est, & fusilia aut ductilia procreat: ut aurum, argentum, ferrum, &
huius generis similia. Theophrastus uero ait in lib. de lapidibus. Quæ-
cunq; sub terra fiunt, aut aquæ plurimum aut terræ retinent. Aquam re
tinent metallica, ut aurum, argentum, æs, ferrum: Terram uero lapides,
& quæcunq; lapidibus constant. Ex his igitur, quæ plus aquæ continẽt
grauiora sunt quàm quæ è terra ficciore, ut ferrum grauius lapide, aurum uero ferro & ære.
Præcipuam inter hæc gratiam Plin. auro tribuit, nõ ob pulchritudinem: quando argentum De auro
clarius, diéiq; similius splendore est: sed quod ex omnibus unum igni resistat, in coq; potius
perficiatur. Altera causa, quod minimum usu deteritur, quum cæteris metallis manus sorde-
scant, decidua continuo materia. Præterea salis acetiq; succis rerum domitoribus resistit, nul
la rubigine absumitur. Nec aliud laxius dilatatur aut numerosius diuidit̃ in bracteas, in stri-
giles, id est, paruas massas, in minuta etiam ramenta. Deinde netur, texitur, sine alia materia.
Placas Romana Hispanáq; lingua, selibrales auri purgatioris glebas Varro ait uocari. Pli- Placas
nius uero palacas massas auri in puteis repertas, quatuor & amplius librarũ pondere, quas
alij, inquit, Palacranas uocant. Hadrianus Imper. dicere solebat, plus esse auri in rerum natu
ra, quàm reliquorum metallorum, uerum in bracteas uestesq; uariaq; ornamenta absumi.
Annulus ex auro manui sinistræ Romanis adhibebatur, qui distinguebat equitem à plebe,
sicuti tunica senatum. Aurum factitium ex auri pigmento fit. Foditur apud Indos à Grypi-
bus & formicis. Apud Delmatas Neronis tempore, nunc in Pannonia censetur. Aurea co-
rona triumphantium erat, & aurum Coronarium apud Spartianum erat pecunia collata in
sumptus diadematis & coronæ noui principis. Auro Theatrum Nero in unum diem ope-
ruit, quod monstrauit Tiridati Armeniæ regi. Auri glutinũ Chrysocolla, sicuti Argilla fer- Auri glutinũ
ro, Cadmia æris massis, Alumen laminis, Resina plumbi, Stannum æramentis, Stanno uero Nummus
argentum. Nummum aureum, iam inde usq; ad Iustiniani tempora nõ licuisse omnibus cu- aureus
di sicuti hodie, author est Procopius. Argentum foditur in aurarijs, in quibus & argentum De argento
uiuum. Quæ uomica est quædam liquoris æterni: uenenum rerum omnium, omnia exedẽs, Argentum
cui supernatant omnia præter aurum. quod unum ad se trahit. Hydrargyrium in uicem ar- uiuum
genti uiui Plin. lib xxxiiij. facere docet. Inuenitur in eisdem uenis spuma lapidis candidi, quã Hydrargyriũ
Stibiam aliqui, nonnulli Alabastriã uocant, nõ tamen lucet. Fit & in eisdem quod dicitur ar Stibia
genti spuma. Genera eius tria, Chrysites, Argyrites, Chalybdites. Spuma tantũ à Scoria di- Argẽti spuma
stat, quantũ à fece spuma. Est eñ Scoria fex omnis metalli. Reperitur & Miniũ in eisdem ue Scoria
nis. Plin. Argenteo nummo ante Pyrrhi uictoriã non sunt usi Romani: cum X. pondo ar- Minium
genti possidentes tunc à Censoribus notatos fuisse Liuius sit author. Quó deinde luxus ue- Argenteus
nit? Curio postea ludos scena argentea fecit. Sed & quod fœdius religioni, nostra ætate Pe nummus ante
trus cardinalis S. Sixti ordinis Minorum, C C C. pondo argenti facti in conuiuijs ostẽtabat. Pyrrhi victo-
Genera eius tria, candidũ primum omniũ, deinde ruffum, postremo nigrũ. Est aliquod expe riam non fuit
rimentũ adulterini, si adhibitũ hominis ori, ex anhelitu protinus sudet, nubemq; discutiat. Adulterini
Argentũ & æs pro pecunia intelligitur, & exargentare, in pecuniã redigere apud Ciceronẽ experimentũ.
è græco deductum uocabulo ἐξαργυρίζειν. Anaglypha uocant̃ argẽtea in asperitatẽ excisa. Exargentare
Aes ante aurum & argentũ in usu fuisse, indicio sunt Stipis authoritas & æra militũ, & Tri
buni Aerarij & Aerarium: & Obærati, & collegium Fabrorum ærariorum tertio instituto
à Numa ordinatum. Genera eius Corinthium, Deliacum, Aegineticum, Cyprium. Sed &
Sallustianum & Liuianũ in Gallia, utrunq; à dominis appellatũ, alterũ ab amico, alterum ab
uxore Augusti. Præstantissimũ in hoc genere Aurichalcum, quod ait Pli. iam suo tempore
cœpisse desinere effœta tellure. Meminit Orichalci Apollonius in Argonautis, de quo eius Aurichalcum
enarrator græcus sic ait. Orichalcũ species est æris à quodã Orio inuentore cognominatũ. Orichalcum
Aristot. autem in τελεταῖς dicit, huius neq; nomen, neq; speciem inueniri, sed tantum à qui- Aurichalcum
busdam imaginari. Meminere etiã eius Stesichorus & Bacchilides. Hoc igitur ex argumẽto factitium no
est quod hoc tempore Lotonẽ Italici uocãt, nõ fossitium, sed factitiũ, in Britannia & Gallia uum inuentũ.
(tingunt

(tingunt enim æs lapide quodã rufo eius regionis peculiari) in ahenis conflatum. Plin. item dicit æs album reperiri, & alterum flauescens ex auri natura. Præterea æs præter uenam è du-
Cadmia plici lapidum ærosorum genere exprimi, quorum alter Cadmia, alter Chalcitis dicitur: hac
Chalcitis tantum differẽtia, quod alter è subdiali petra cæditur, alter Cadmia ex obruta. Pompholicẽ
Pompholix quoq; & Spodion in ærarijs metallis inueniri. Differentia quod Pompholix Arabice Tutia
Spodion dicitur, quæ bullæ modo tecto fornacis adhæret. Crassior uero materia & nigrior, quæ infer-
Aeris squa- nis partibus adhæsit, uocatur Spodium. Aeris item Squama, & Rubigo, & Scoria ad mul-
ma & Ru- tas aptæ medicinas & usus. Cum perficitur in panes redigitur. Aes collectaneũ Plinius uo-
bigo cat ex usu. Dicit etiã Electrum ex auro & quinta æris parte fieri. Homerus Menelai regiam
Aes colle- ex electro dicit fulgentem. Est & electrum succinum, ut postea dicetur. Stannũ plumbum'ue
ctaneum aut sua proueniunt uena, aut cum argento nascuntur. Est enim plumbum album & nigrum,
Electrum alterum sine altero inter se glutinari non potest. Stannum apud insulas Cassiterides in Hi-
Plumbum spania effodiebatur, ab eius nomine appellatas. Nunc ex Britannia exportatũ. Stanno ahena
Cassiteri- illinuntur, quod saporem gratiorem reddant, simul & compescant rubiginis uirus. Fiunt &
des insulæ ex eo specula. Adulteratur quoq; ex ære & plumbo albo. Præterea illitum aceto & alumine
Stannum colorem æreum reddit. Molybdæna materia similis plumbo. Ferrum ex Bilbili & Cantabriæ
Molybdæna maritimis montibus: ex Italia quoque Comensi, & ex Ilua laudatur à Plinio. Optimum
Ferrũ ero- ærosum, fragileq; est, quam præstantiam tribuit aut loci natura in Noricis, aut aqua ut Sul-
sum & fra- mone, aut certe temperatura. Nucleus enim Ferri coquitur ad indurandam aciem, ex quo
gile præ- Aciaium Italici uocant. Stricturæ uero & in hoc genere appellantur ex eadem causa, à strin-
stat genda uidelicet acie. Traditur & ferrum sanguine humano, siquando tinctum, celerius ru-
Stricturæ biginem sentire. ex Plinio. Ferrum conflatile Glaucus Chius teste Pausania facit, qui ex eo statuam primus finxit.

AD RELIQVA ueniã fossilia, in quibus rarior materia ac liquabilior, plusq; aeris, hoc est, fumosæ euaporationis inest, ac primum quod græci χαλκανθὸν
Chalcanthũ Chalcanthum uocant. Pli. uero XXIIII. Atramentum sutorium. Italici ui-
Atramentum treolum appellant, diuersum ab atramento, quod Celsus scriptorium, Vitru-
Sutorium uius librarium nominat. Eiusdẽ etiam generis & Sori & melantheria siue me-
scriptorium lanthium est. Fossile ac factitium esse Pli. dicit, fieriq; in Hispania in puteis habentibus id genus aquæ. Decoquitur aqua mixta dulci, pari mensura, & in piscinis ligneis funditur, in quibus transtra & restes dependentes ponunt, super quibus adhærescit modo uuæ uitreis acinis exceptum: siccatur diebus xxx. color cæruleus est ac nitens, utilis tingendis corijs. dicit & alijs etiam modis fieri. Dioscorides dicit chalcanthum esse humorẽ pluribus modis & generibus concretum. Esse σταλακτικὸν, id est, stillititium, quod guttatim ex humidis & contractis locis stillat. Esse & πηκτὸν, id est, concretitiũ, quod è speluncis coit. Tertiũ ἑφθὸν, id est, elixũ: è uena enim excerptũ cum aqua decoquitur, deinde in uasa transfunditur: hoc enim concrescit diuersa specie. Optimũ graue, densum, lucidum est, usus eius ad fulloniã. hæc ille. Inuenitur item hodie in agro Volaterrano copiosum circa lacunas, fumo, spirituq; ferente
Melantheria erumpens, redigiturq; in panes & mercis gratia exportatur. Melantheria siue Melanthium, & hoc de genere uitreoli, inuenitur in terræ superficie, ubi æs præsertim extrahitur. Inueniẽ quædã fossilis in Cilicia & alijs quibusdã locis. Excellit quæ colore sulphuris leuis & pura. fit & statim nigrescens ubi aquã attigerit: uim habet causticam, eandẽ quam Mysi. Appellant
Sori enim græci μίσυ & σῶρι, nõ procul ab his generibus supradictis. Fiunt ẽm ex lapide Chal-
Mysi citide. Sori Aegyptiũ maxime laudatur, grauius olfactu, attritu nigrescens, & spongiosum: uomitiones olfactu mouet. Mysi accipiendum Cyprium aureo colore, durũ, & in fractione stellis quibusdam micans. Aegyptium & hoc excellit. Hoc aũt miscent qui aurum purgant. Vis eadem in medicinis ei quæ & Chalcitidi. Chalciten uocant lapidẽ, ex quo æs extrahitũ,
Alumen ut supra commemoraui. Elige aureo colore ac friabilem. Hæc ferè ex Dioscoride. Alumen græci στυπτηρίαν uocant: uis eius stringendi & tingendi. Inuenitur album & nigrũ, præterea liquidum & spissum. Liquidum fit ex aquæ limo, hoc est, terræ æstuantis natura corriuatum hyeme, æstiuis solibus induratũ. Concretum alumen græce σχιστὸν ob capillamenta quædã canentia quæ apparẽt, fitq; ex lapide, ac τριχῖτιν ꝑpterea dicebãt, inueniebatũq; in Aegypto, ac in Melo insula & Macedonia. Dioscor. & Pli. Nunc uero foditur nuper inuentũ pluribus in locis in Hetruria, apud Forum Claudij, præterea in agro Massano & Volaterrano, sed

Volater-

Volaterranum iam deſijt. Fit autẽ hoc modo, Coquitur gleba in ahenis. Deinde in piſcinis
ligneis liquatum demittitur poſitis tranſtris, quibus alumen concretum adhæreſcit. Sulphu *Sulphur*
ris genera quatuor, unum quod Apyron uocant, naſcitur & glebosum, tranſlucetq; & uiret.
Alterũ appellant Glebam fulloniam, tantum officinis familiare. Tertium Aegulã, cuius uſus
tantum ad ſuffiẽdas lanas, quoniã candorẽ tantum mollitiemq; confert. Quartũ ad lychnia
cõficienda potiſſimũ, naſcitur in inſulis Aeolijs & Melo inſula. Nunc uero & in agro Vola-
terrano extrahitur foſſilis gleba, igneq; perficit̃, in fiſtulas redigitur auri coloris. Bituminis *Bitumen*
quoq; proxima ſulphuri natura, cum ardeat uice lucernarum, & uicẽ calcis Babylonijs mu-
ris dicitur ſuppeditaſſe: græci ἄσφαλτον id dicunt liquidum. πισάσφαλτον uero ex glutino
picis & bituminis, reperitur in Syria & India. Naphthe item Pli. bituminis genus dicit̃. San *Naphthe*
daraca inſuper & Arſenicũ inueniuntur in aurarijs argentarijsq; metallis, & ex eadem penè *Sandaraca*
materia. Sandaraca melior quo magis rufa ac pura friabiliſq;, & ſulphur ſapiat, ui eadem & *Arſenicum*
coctione qua Arſenicum. eſt enim Arſenicum optimũ aureo colore, ac ſquamoſum. Ex Dio *Vitrum*
ſcoride & Pli. Sandaracam hodie uernicem uocari quidam affirmant, fieriq; etiam ex reſina *Vitrum quo-*
arboris cedri. Vitrum inuentũ Pli. hoc modo refert, Mercatores appulſi ad littus fluminis *modo inuentũ*
Beli iuxta Ptolemaidem coloniã cortinis in littore paratis ſuper Nitri glebis epulãdi cauſa,
arena forte permixta nitro, uitrum genuit. Deinde officinæ cœptæ, & aliud flatu figuratur, *Vitra Obſi-*
aliud torno teritur, aliud aliter cælatur, tingiturq; opere obſidiano. Obſidiana eñ uitra ap- *diana*
pellantur ab Obſidio quodam inuentore circa Auguſti tempora, nigra primum, dein ruben
tia, alba, murrhyna, hyacinthina, ſapphirea, omnibusq; alijs coloribus: nec eſt ulla ſequacior
materia, aut etiam picturæ accommodatior, ſiue ad uaſa potoria, aut eſcaria, aut in parieti-
bus uice ſpeculorũ. Maximus tamen honos in candido tranſlucente, proxima cryſtalli ſimi-
litudine. Vſus uero ad potandum argenti & auri metalla pepulit. Tingunt̃ & in hoc genere
calculi, quos abaculos uocant, pluribus modis uerſicolores. Excogitatum Tyberij tempore
ut uitrum flexibile eſſet. Inuentoris officina penitus fuit abolita, cum metallis precioſis de-
traheret. In hoc enim genere precium facit fragilitas. hæc Pli. Nunc eadem arte uitra Mura- *Vitra Mu*
nia noſtrum appellat ſeculum ex loco prope Venetias, ubi nobilis eorum officina. De uitro *rania*
Theophraſtus ſic ait, καὶ ὁ ὕαλος ἐκ τῆς ὑέλιδος, ὥς τινες φάσιν, ἐπ' αὐτῆς πυκνώσει γίνεται ἰδιωτάτη
δὲ τῶν χαλκῷ μιγνυμένη πρὸς γὰρ τῷ τήκεσθαι καὶ μίγνυσθαι καὶ δύναμιν ἔχει περιττὴν, ὥστε τῷ κάλλει
τῆς χρόας ποιεῖν διαφοράν, Et uitrũ, quidam dicunt, ex hyelide, & ipſa denſitate fit maxime una
ære mixta. nam præter quod liqueſcit & commiſcetur, uim habet ſuperfluam, ita ut pulchri-
tudine coloris faciat diuerſitatem. Sal aut natiuus eſt aut factitius, prior efficacior ſecundũ *De Sale*
Dioſcoridem, ut in Indiæ monte Ormeno creditur renaſcens. Apud Cyprum Sal Hammo-
niacum appellatur, quod in arena reperiatur. In Cahonia excoquunt aquam fontanam, refri
gerandoq; ſalem faciunt teretem neq; candidum. Tarentinus candidior ſiccatur in quodam
lacu. Nunc in agro Volaterrano præſtantiſſimus ac candidiſſimus omnium fit, toti Hetru-
riæ ſuppeditans. Aggeritur ex puteis altiſſimis aqua & in cortinis plumbeis decoquit̃, pau-
latim in ſal denſatur & extrahitur, unicum relictum illi populo uectigal. Ancus Martius rex *Ancus Mar*
Salinas primus inſtituit, deditq; populo congiarium ſalis modiorum ſex milia. Sale ueteres *tius primus*
uice pulmẽtarij uſos fuiſſe author eſt Varro. Eſitaſſe enim ſalem cum caſeo in prouerbio eſt. *Salinas inſti-*
Ex Murria, id eſt, aqua ſalſamentorum fit etiam ſal. Hodie quoque candidiſſimum faciunt è *tuit.*
ſale marino in ahenis decocto. Nitrum lapis eſt, ſulphuri commixtum natura proximũ ſali: *Sal ex Mur*
probatio ut ſit tenuiſſimum, maximeq; ſpongioſum, fiſtuloſumq;, & album. Nitrariæ nihil *ria*
aliud producunt, quum ſalinæ etiam herbas. Aquæ nitroſæ pluribus in locis reperiuntur, nõ *Nitrum*
tamen uim denſandi habent. Apud Epirum fit eodem modo quo ſal, niſi quod ſalinis infun-
dunt, quod uocant ἀφρόνιτρον, id eſt, ſpumam nitri. In Aſia in ſpeluncis diſtillantẽ colligunt, *Spuma Nitri.*
in alijs item fit locis. Hæc & nitrũ uim habent ſimilem ſalis, aliquãtulo maiorem, denſandiq; *Halmigara*
ac tinguendi naturam. Quod fit apud Medos nitrum, uocant halmigara, apud Macedoniã *Coloſtricum*
Coloſtricum. Sal & nitrum ſulphuri concoctum dureſcit in lapidem. Ex Dioſcoride & Pli- *Puluis ex*
nio. Ex nitro enim hodie puluerem præparant, inflãmandis, impellendisq; inſtrumentis bel- *Nitro*
licis aptiſſimum, igni quamuis minimo adhibito, nouo ſanè inuento. Arceſſita genus gũmi *Arceſſita*
apud Colchos ex petris colligitur. Dionyſius poeta, πέτρας, αἳ φύουσιν ἀφεγγέα ἀρκεσίτην, id
eſt, petras, quæ producunt non lucidam Arceſſitam.

De pigmentis

DE PIGMENTIS

PIGMENTA, aut fiunt aut nascunt. Nascitur Sinopis, Rubrica, Paræto-
nium, Melinum, Eretria, Auripigmentũ: cætera finguntur. Præstantiora
quæ in metallis reperiuntur. uiliora sunt Ochra, Cerussa usta, Sandaraca,
Sinopis Sandix, Syriacum, Atramentum. Sed rursus hæc & siqua sunt alia repetã.
Sinopis à Sinopi Ponti ciuitate uenit. Tres eius species, Rubra, minus ru-
bra, & horum intermedia, quam Rubricã esse quidã uolũt, græce ἐρυθρά.
Hanc in precio fuisse Troianis inde temporibus Homerus testatur, qui Rubrica naues illi-
Minium tas commendat. Minium græce μίλτος effoditur ex argentarijs metallis, colore item rubro,
magnæ apud antiquos authoritatis. Hoc siquidem inficiebantur Iuppiter & triumphantes.
Cinnabari Cinnabari κιννάβαρι. Sic enim in Libya uocant saniem Draconis sanguine permixtam ele-
phantorum in pugna simul morientium. authores Dioscor. Plin. De Cinnabari Theophra-
stus. γίνεται δέ τι μὲν αὐτοφυές. τὸ περὶ Ἰβηρίαν σκληρὸν σφόδρα καὶ λιθῶδες, καὶ τὸ ἐν κόλχοις ἐκ κρημνῶν,
ὃ καταβάλλουσι τοξεύοντες. τὸ δὲ κατ' ἐργασίαν ὑπὲρ ἐφέσου μικρὸν, ἐξ ἑνὸς τόπου μόνου δ' ἐστὶν ἄμμος, ὃν συλ-
λέγουσι λαμπυρίζουσαν καθάπερ ὁ κόκκος, id est, Nascitur autem naturaliter, quod in Iberia, du-
rum admodum & lapideum, & quod in Colchis, è præruptis saxis, quod deijciunt sagittarij:
quod ex Epheso, parui lucri, in uno tantum loco est fluens, quod colligunt splendens uelut
Purpurissum crocum. Purpurissum græce ἀνδρίκελος, inter ea quæ ob magnũ precium à domino fingenti
datur, ut ait Plin. ex Creta fit argentaria, cum purpuris pariter tingitur. usus eius plurimus
inficiendis mulierũ uultibus, procq; minio à fullonibus accipitur. Hæc omnia rubri sunt ferè
Sandaraca coloris. Sandaracã & Ochrã Iuba tradit in Insula maris rubri Topazo nasci, sed ad nos nõ
Ochra uehi. Quomodo autem fiant, supra narraui, simul & arsenicum. Nã hæc & auripigmentũ &
Sandix sandix & melinũ aurei sunt pallidicq; coloris. Sandix è Sandaraca & rubrica æquis partibus,
Melinum ut scribit Plin. fit, quanq; Virgil. Sandicem herbã intelligere uoluisse uidetur in Buccolicis,
Paratonium quæ colorem eundem retinet. Melinũ in floribus maxime cõmendatur, à Melo insula unde
Cerussa exportatur appellatum. Alba uero in precio Parætonium & Cerussa. primum ex Aegypti
ciuitate eius nominis uenit, tectorijs tenacissimũ ob pinguedinem. Adulterat̃ Romæ cimo
lia decocta. Cerussam græci ψιμύθιον uocant, cuti mulierum expetitam. Color eius factitius,
modum apud Discoridẽ uide, sed breuius apud Theophrastum. τίθεται γὰρ μόλυβδος ὑπὲρ
ὄξους ἐν πίθοις, ὅταν δὲ λάβοι πάχος ἡλίκον πλάτος, λαμβάνει δὲ μάλιστα ἐν ἡμέραις δέκα, τότ' ἀνοίγουσιν,
εἶτ' ἀποξύουσιν, ὥσπερ εὐρῶτα τινὰ ἀπ' αὐτοῦ, καὶ πάλιν, ἕως ἂν καταναλώσωσι. τὸ δ' ἀποξυόμενον ἐν τριπτῆρι
τρίβουσι καὶ ἀφηθοῦσι ἀεὶ. τὸ δ' ἔσχατον ὑφιστάμενόν ἐστι ψιμύθιον, id est, Ponitur plumbũ supra ace-
tum in uasis. quando uero ceperit crassitudinem quantã latitudinem (accipit uero maxime
intra decem dies) tunc aperiunt, deinde abradunt ueluti situm quendam ab illo, & iterũ atq;
iterum imponunt donec absumpserint: abrasum uero, in uase terunt. quod uero extremum
Vsta subsistit, est Cerussa. Vstam casu repertam dicit Plinius incendio pyræ Cerussa in orcis cre-
Ceruleum mata. Ceruleum quod illi Cyaneum uocant fit secundum Dioscoridem è lapide nascente in
æris Cypri metallis. Theophrastus de Ceruleo. γένη κυάνου τρία, ὁ αἰγύπτιος, καὶ σκύθιος, καὶ τρί-
τος ὁ κύπριος. Plinius tria item eius genera, Ceruleum Atticum, Marmorosum, & Scyriũ. ac
dum teritur in quatuor dicit mutari colores, in candidiorem, nigriorem, crassiorẽ & tenuio-
rem. Hoc hodie Ceruleum ultramarinum Italici uocant. Indico multo preciosius, quanquã
Indico magnã Plinius suo tempore dicit authoritatẽ fuisse, ex Indiacq; asportari arundinum
radicibus spumæ aclimi modo adhærescens. Nunc sanè uilius conspicimus uenire. Ita plæ-
racq; dei prouidentia uberius ætas suppeditauit. De Indico Dioscorides. ἰνδικὸς λίθος αὐτο-
φυής, οἷον ἐκβλάστημα ἰνδῶν καλάμων. τὸ δὲ βαφικόν ἐστιν, ἐπανθισμὸς πόρφυρος, ἐπιφερόμενος τοῖς χαλ-
κίοις, ὃν ἀποσύραντες exsiccant, id est, Indicus lapis naturaliter nascens, quale germen Indicarũ
arundinum: quod uero tinctile est olens, ruber, purpureus, alteratus à malis uiris, quem de-
Armeniacũ trahentes &c. Armeniacum ex lapide fit ex Armenia aduecto Chrysocollæ modo infecto,
Appianum optimum quod maxime uiride, communicato postea colore cum ceruleo. Est uiride ex uilis-
uiride simis, quod ait Plinius Appianum uocari, haud diu repertum ex Creta uiridi. Chrysocollã
lotum mentitur. Chrysocolla enim humor est in puteis per uenam auri defluẽs. Crassescit li-
mo rigoribus hybernis usq; ad duriciem pumicis. Laudatior tamen in ærarijs Cypri & πρα-
Creta uiridis σίζουσα, id est uiridescens, ut ait Dioscorides, uilior in aurarijs & argentarijs metallis: usus
Chrysocolla eius ad auri glutinum. Narrãtur ab eisdem authoribus, terræ quædam tam coloribus quàm
medica

medicamentis aptæ, inter quas Samia. Cuius, ut ait Dioscorides, duplex genus: quædam uocatur συζώπικορ altera ἄσηρ. Prioris laus ut sit recens, leuis, linguæq; glutinosa. Altera globosior & candida, utraq; uritur & lauat. Chia alba & cinerea præfertur in medicina, quæ si ære producatur melinum reddit colorē. Selinusia lactei coloris, tectorijs bona. Phinites cretriæ simillima. Cimolia quædam alba, quædam purpurea. Melia colore melino similis cretriadi, frictu aspera, & sonanti similis. Præterea Creta uarij & generis & loci. Sarda, rubrica, argentaria, uiridis. Puluis item Puteolanus duratur in lapidem ad multa utilis. Gypsum Tymphe ticum laudat Plin. ab oppido Tympho. de Gypso Theophrastus sic ait, Gypsum plurimum in Epiro effoditur. In Phœnicia autem & Syria fit, & in Thurijs, & Perrhebia: natura eius lapidior quàm terrestrior. Colla græcum est uocabulum. Hinc Xylocolla, quæ optima ex pellibus bubulis. Nigra minus probatur. Ichthyocolla ex uentre Ceti præstat, quæ in Pario fit. Sarcocolla lachryma est arboris, quæ uenit ex Perside, de qua inter frutices, & item Chrysocolla, de qua paulo supra narraui. Ex Dioscoride.

DE LAPIDIBVS

MARMORVM cælatores primi Dipœnus & Scylus Cretenses apud Sicyonem fuere, ubi uena Marmorum nobilis erat. Hinc innumerabiles secuti, inter quos Praxiteles ætate Pompeij magni. Ante uero multos annos Phidiā fuisse constat. Ex quo ea Romæ inscriptio in equis illis marmoreis mentitos titulos ostendit horum duorum. Sed & Plinius inter opera Praxitelis ea Romæ non commemorat. Cor. Nepos tradit Mamurrā equitem Romanum, præfectum Fabrum Cæsaris in Gallia, primum domum suam in Cælio monte marmoreis crustis operuisse. L. Crassus orator primus marmor peregrinum Romam aduexit, Hymettijs columnis domum exornans. Quamobrem à M. Bruto Venus Palatina appellatus. Lucullus ex Aegypto marmor atrum introduxit, appellatum Luculleum. Est & Numidicum, Carystium, Parium. Lunēse uero circa Plinij tempora repertum, ut ipse ait, nunc Carrariense appellatum. In ædicula Romæ prope Basilicā S. Crucis huiuscemodi est inscriptio. Flauius Successus Tabularius marmorum lunensium. Præterea Tenarium, Laconicum seu Lacedæmonium uiride, Synadicū rubens. Tophum lapidem græci πῶρον appellant. Plinius Porus ait lapis topho similis est. Et inferius. Minus ponderosus est qui tophus uocatur, marmori Pario similis. Silex sicut & tophus diuersi generis reperitur. niger, rubens, albus, ut circa lacum Vulsiniensem. Tiburtinus ad reliqua fortis, calore dissilit. Ophites, ut ait Dioscorides, à serpentum maculis dictus ut nigris, aut albis, aut aureis uariatus lineis, contráq; serpentum morsus ualet. Porphyrites in Aegypto rubet, candidis in eo interuenientibus punctis, ac propterea Leucostictos appellatus. Synadicum item rubet, quem ipse cruentauit maculis lucentibus Atys, ut ait Papinius in syluis. Hunc sæpe in ruinis Romæ uidemus uenis rubentibus & albis. Basaltes in Aethiopia ferri & colore & duritie, ut Plin. Orpheus græcus author ponit Syderitem lapidem à ferri duritie in montibus reperiri, forma rotundum, colore nigricantem, prætera asperum & uenis quibusdam ac lineis perfusum: uim quoq; habere contra uenena, & parietibus suspensum leue puerperium facere. Onychites ex Arabia aduehit̃ unguis colore, unde etymū trahit, ad uasa maxime expetitus. Dioscorides ait, uerum Onychitem plurimas uariasq; cū lacteis zonis uenas habere, ex ingratis'q; coloribus in unum gratū simul redeunte concētu. Theophrastus uero inquit τὸ δ' ὀνύχιον μικτὸν λευκῷ καὶ φαιῷ παρ' ἀλλήλας. Alabastritē inquit Plinius, cauant ad unguentaria uasa: nascitur in Aegypto, India, Damasci: probantur mellei coloris, non translucidi: uitium corneus color aut candidus. Idem, Lacedæmonius ait uiridis, cunctis'q; hilarior est, & Augustus eodem colore undatim crispus in Aegypto, Tyberius'q; eorum tempore reperti. Differunt ab Ophite, quod hic serpentum est similis maculis, hodie serpentinum uocant, nec nisi paruæ ex eo reperiuntur columnæ. Duo eius genera, molle, candidum, & nigricans durum. Porphyriti in statuis minima gratia, tris enim ex eo Asinius Pollio ex Aegypto Clau. Cæsari adduxit, non probata nouitate, splendet in tabulis. Extat Pauli II. anathema in hæc urbe exportantes. Corsites ἀπὸ τῆς κόρσης, quod humano capiti sit similis ac prosit. tritus autem cum allio & epotus, contra scorpiones facit: cum melle uētrem purgat, hydropicos sanat, ex oleo quoq; illitus tuberibus medetur, Chrysothrix siue solis lapis, duplici specie, Alter crystallo præterquam quod quosdā quasi capillos effundit, unde nomen habet, Alter Chrysolito prorsus similis, præterquàm quod crinis quidam in ipso splen-

Samia terra
Chia
Selinusia
Phinites
Cimolia
Melia
Creta
Sarda
Rubrica
Argētaria
Viridis.
Puluis
Puteolanus
Gypsum
Colla
Xylocolla
Ichthyocolla
Sarcocolla
Chrysocolla
Mamurra
eques Romanus primus
domum marmore incrustauit.
L. Crassus
orator
Marmor
Luculleum
Numidicum
Carystium
Parium
Lacedæmonium
Lunense
Synadicum
Tophus
Silex
Tiburtinus
Ophites
Porphyrites
Basaltes
Syderites
Onychites
Alabastrides
Lacedæmonius
Corsites
Chrysothrix

det. Hæc Orpheus. Plin. hanc uocat solis gemmā, dicitq; candidā esse: ad speciem sideris in
Selenites orbem fulgentes spargit radios. Selenites nascitur in Arabia, lunæ nomen retinet, quod no-
Ostracites ctu inueniatur cum luna crescere: albus est, lucidus, leuis. Ex Dioscoride. Ostracites similis
Aematites testæ, latus & fragilis, quo utuntur fœminæ ad capillos colendos. Aematites discernit à ue-
nis rubentibus & sanguineis, unde nomen auspicatur: tritus cum melle, ophthalmijs mor-
bisq; oculorum omnibus impositus medetur, ex aqua epotus ad omnia uenena prophyla-
cticon fuerit: præterea digito gestatus uictoriam contra lites omnes, ac gratiā conciliare di-
Aetites citur. Aetites reperitur in nidis aquilarum, sine quo aquilam non parere dicunt, quapropter
Lapis spe- adligatus grauidis mulieribus cōtinet partus. ex Dioscoride. Lapis specularis in Hispania
cularis reperitur, & in Italia in Bononiensi. Quidam humore terræ glaciari modo crystalli eum tra-
Magnes dunt. Ad multa utilem esse nomen causæ ostendit. Magnes lapis ab inuentore appellatus, in
India repertus teste Nicandro poeta. Sed & in alijs postea locis uisus. Ex Magnete tholum
templi Arsiones in Aegypto Ptolemæi iussu exogitauit Democrates facere, ut simulacrum
eius in aere penderet, author Pli. Theophrastus sic ait, Magnes argento similis colore, fodit
in Siphno tribus stadijs procul à mari. Sculptura, tornoq; facilis. Cum in nigro perfundit-
nigrescit simul, & durescit. Faciunt ex eo uasa & mensas mirando spectaculo ad ferrū in aere
Obsidianus sustinendum. Lapis Obsidianus in cauernis Aethiopiæ foditur, ab Obsidio inuentore, atri
lapis coloris. Cuius supra in uitro mentionem feci. In hoc genere putauerim lapides nigros quos-
dam Romæ supra nonnullas aras conspici. Seu potius quem nunc Ambram uocant, huic
Lapides è æmulum dixerim. E Germania is uenit, in monte inter Austriam & Bauariā repertus: inue-
Germania nitur & albo luteoq; colore in extrema Germania Sarmatis uicina. Inter Basileā quoq; & Ar
gentinam appellatus Chalcidonius, qui Murrino à ueteribus tradito q̄ simillimus uarietate
uenarum apparet. In hac item parte extrahit & Diasprus rutilo colore interlucentibus pun-
ctis. Hi sane omnes simul cū uitro Muranio è Venetijs aducto, ac alio diuersi coloris, quod
in sylua hercinia prope Boemiā fit, in eadem Germania ad usum religionis in paruos calcu-
Cotes los pertusos, ac in licijs consertos interpolantur, unde quoquo uersus mittuntur. Cotes Olea
Coticula riæ & Aquariæ acuendo ferro pluris generis, Creticæ, Laconicæ. Coticula lapis, quē alij He-
siue Hera- racleum, alij Lydium uocāt. Theophrasto ἡράκλειος λίθος, modica magnitudine reperitur
cleus lapis in flumine Tmoli Armeniæ. Tempore uero Plinij in pluribus locis. Hac siquidem empirici
Tmolus auri argentiq; metalla, cuius sint generis, deprendunt. Melior secundum Theophrastū sub-
Pumex dialis quàm obruta. Pumex græce κίσσηρις, de quo Theophrastus sic ait, Errant qui putant
pumicem ex incendio fieri. Fit enim spuma maris ad littus eiecta. Differentia in colore, den
sitate, leuitate. Nigra in Sicilia, ex Melo insula densiores & grauiores.

DE GEMMIS

EINCEPS de gemmis. Nam ut supra narraui, Theophrasti ex sentētia quæ
& Aristotelis: sicut metalla plus aquæ humoris'q; retinent, & ideo conflantur:
sic lapides terreæ siccæq; materiæ sunt, & ideo minime conflantur. Gēmæ igit
Vitia gem ex pura planāq; materia constant, per defluxum aut distillationem quandā se-
marum creta, ac seu per calorem ut Murrinum, seu per frigus ut crystallum concreta. Ex
Capilla- quo quæq; planiores splendidioresq; sunt, eo maiorem in distillatione purgationē demon-
mentum strant. In uniuersum uero gemmæ omnes, aut nitēt, nec translucēt, ut Murrina & huius ge-
Plumbago neris: aut nitent & translucent, ut crystallū, adamas, & his similes. Harum uitia sunt, capilla
Indicatura mentum, sal, plumbago. In his uero quæ non translucent, uitiū est, si aliqua in parte lucebūt.
gemmarum Distinguit insuper genus sexu. Fœmina inferior uirtute & hebetior. Sunt & quæ uocantur
Oblonga apyroti, quæ postea dicētur. Adulterantur omnes uitro factitio, sed facile à mangonibus &
figura peritis, cum pondere, tum rebus alijs deprehenduntur. Dum auro adligantur, aliæ alijs bra-
Lenticula ctæis auri, argenti, diuersorumq; colorum sublimuntur. Indicatura præterea diuersa pro libi-
Rotunda dine cuiusq;, maxime principum, precia faciēte. Figura item diuersa, quadrata, & præsertim
Angulosa oblonga ualde probatur, quam græci πλᾶκα appellāt. Deinde quæ uocatur Lenticula, po-
Ectype stea rotunda. Angulosis minima gratia. Respiciuntur melius matutino. Quædā scalpuntur
imagines in sigilla, quæ græci σφραγίδια uocant: quædā in paruas imagines & scalpturas extātes, quas
Adamas Pli. lib. x. Seneca item de beneficijs ectypas imagines uocant. Italici uero Cameos. Quædā
Annulus aūt scalpi nequeunt, ut adamas. Poetarū cōmentū inuentionē gemmarum Prometheo tra-
Promethei dit, cuius digitum annulo ferreo, qui saxi fragmentum complecteretur ornauerit, eius uin-
cula

tula propterea notando. Traditur & de Gygæ annulo, quo circumacto à nemine ipse uide-
retur. Gemmas plures quod græci δακτυλοθήκην uocant primus Romæ omniũ habuit Scau- *Dactylotheca*
rus Syllæ priuignus. Pompeij Mithridaticus triumphus primũ ad gemmas & margaritas
Romanos mores inclinauit. Sicuti L. Scipionis Asiatica uictoria ad cælatũ argẽtũ & uestes
attalicas. Sicuti & L. Mumij Corinthiacus triumphus ad æra Corinthia, toreumata, ac tabu
las pictas. Quod autem lapilli huiuscemodi uim quandam ad quædam medicamenta reti-
neant: sanè in confesso est apud Iatraleptas, medicosq́ omnis: quod uero ad superstitiosa
quædam & anilia ac magicas potius dixerim uanitates, haud facile concesserim: nec sanè fa-
teri religiosum. Quis enim sana mente non riserit in Achate castitatem. In Sarda lætitiam. In
Topazio securitatem, si in sinistro brachio fuerit. In hyacintho maris tranquillitatem, si in ea
Neptunus scalpatur. In Magnete uxoris impudicitiam deprendi, si puluillo subijciatur, & il
la non quiescat. Ego qui hæc negligenda censeo, nonnulla tamen ex eis referam, ut planè no-
scatur, quæ de illis fuerit priorum opinio. Murrina mittit oriens: humor est, uti putant sub
terra calore concretus, amplitudine paruos non excedens abacos, crassitudine quanta fiant
uasa potoria, splendore sine uiribus. Sed in precio uarietas colorum maculis purpureis can-
dore mixtis: spectatur & in quibusdam arcus instar cœlestis. Crystallũ uero huic cõtrarium, *Crystallum*
quum sit translucidum, & hoc ab oriente è locis frigidis niue ac uehementi gelu concretis.
Nam glaciem esse palam est ex græco uocabulo. κρύος enim rigor dicitur. Soli opposita adhi
bita sicca materia flammam emittit, frigus gestata in æstate creat, renibus suspensa medetur.
Succinum ἤλεκτρον græci dicunt, quod eo nomine solem etiã appellant, Fabula nota, Phae- *Succinum*
tontis solis filij sororum lachrymas has esse, è populis apud Padum fluentes. Theophrastus
autem Phaetontem obijsse in Aethiopia, Ammonis ob id delubrum & oraculũ. Electrum
ibidem gigni testatur λίθον ὀρυκτὸν λιβυστικόν. Lapidem effossitium libysticũ. Diciturq́ uim ad
se non solum paleas, sed ferrum attrahẽdi habere. Plinius quoq; ait uasa ex his expetita, nec
uirtute, nec pulchritudine, sed tantum conscientia deliciarum. Infantibus quoq; pro amule-
to, id est, pro amoliendis fascinationibus adligari, tum contra lymphationes quas malos spi-
ritus Italici dicunt facere. Genera eius plura: candidum odoris præstantissimi: fuluũ, cui ma-
ior authoritas, translucentibus etiam maior, præterquam si in nimio ardore flagrarent, ima
ginemq́ ignis esse placet, non ignem: præterea falernum à colore uini nullo fulgore perspi-
cui: quartũ mellei coloris. Reperitur succini genus quod Glessarium (ut ait Plinius) ex insu *Glessarium*
la Britannica appellant. Lyncurium λυγκούριον ex urina lyncis: ab eodem ob inuidiã humani *Lyncurium*
commodi obruta, deinde obdurata in lapidem colore melleo: attrahit & ferri ramenta, ut ait *Corallium*
Theophrastus. Corallium, de quo idem author sic ait, Corallium lapis colore rubẽs ac teres
nascitur cum radice in mari. Plinius autẽ uirescere in mari gallico modo plantæ, paulatimq́
extractum durescere, simul & rubescere, adligariq; infantiæ pro amuleto dicit. Smaragdus *Smaragdus*
in India reperitur, & ut ait Theophrastus, etiã in Cyprijs ærisodinis plurimus, quo utuntur
ad glutinum auri, uice Chrysocollæ: nam eodem colore dicit esse, uerum hũc aliquanto cras-
siorẽ, & in aurisodinis quandoq; reperiri. Quod autem idem author de Smaragdo regi Ae-
gyptiorum à rege Babyloniæ dono misso scribit, mirum uidetur. Lõgitudine dicit quatuor
cubitorum, latitudine trium fuisse. In eadem quoq; Aegypto in templo Iouis obeliscũ cerni
ex eodem lapide longitudine cubitorum xl. Hanc gemmã ferunt magnopere gratiam conci
liare. Quod autem omnibus constat, Catinum ex hoc hodie Genuæ cernitur. Adamantem *Adamas*
etymologia demonstrat inuictum esse contra omnẽ roboris ictum, præterquam à sanguine *Amethistinus*
hircino calido. Amethistino uiolaceus est fulgor. Idem, sed dilutior Hyacintho, hũc Aethio *Hyacinthus*
pia mittit, ac Chrysolitos aureo colore translucentes. Plin. Topazius inuentu rarus, colore *Chrysolitus*
subuiridi, splendore crystalli, bonus ophthalmiæ, ex Orphei descriptione. Plinius autem ex *Topazius*
authoritate Iubæ dicit. Topazion insulam esse in mari rubro nebulosam, & ideo quæsitã sæ-
pe à nauigantibus, ex qua causa nomen accepisse. Topazin enim Troglodytarum lingua
significationem quærendi habere. Iaspis alius Smaragdi similis, alius Crystalli, Cinereus
alius, & alius fumi propior colori. Nonnulli lineas albas habẽt, Assyrij uocantur. Fertur hic *Iaspis*
lapis pro amuleto, & parienti suspenditur aure, ut citius pariat. Hæc Dioscorides. Carbun- *Carbunculus*
culus græce ἀνθράκιος, eius plura genera. Carchedonius, qui è Carthagine Massyliáq; ue- *Carchedonius*
nit. Indicus, qui ex India ignis fulgore. Vocantur huiuscemodi sicuti etiã Adamas Apyrustæ
Plinio, Theophrasto uero ἀπύρωτοι & ἄκαυστοι, quum ipsi non sentiant iniuriam ignis, pro-

pterea quod nihil humoris penitus retineat, haud aliter, quàm carbo & pumex. uerba Theo
phrasti, ταῦτα γὰρ ἄκαυστα ἐστὶ ἀπύρωτα διὰ τὸ ἐξῃρῆσθαι τὸ ὑγρόν, id est, Hæc enim inusta, & exper-
Achates tia ignis, quod aruit humor. Achates uario colore, partim retinens Iaspidis uitreum, partim
Sardij sanguineum, partim uero Smaragdi fulgidum. Quandoq; & ærei coloris, plurimum
tamen purpurei reperitur. Hæc Orpheus. Plinius uero ait Achatem quondam in magna di-
gnatione fuisse, postea frequẽtem repertũ. Cognomina sibi diuersa adsumit à diuersis aspe-
Cerachates ctibus & causis, Cerachates, Aemachates, Leucachates, Dendrachates arbuscula quadã insi
Aemachates gnitus, qui gestanti feracitatem dicitur fructuũ portendere. Theophrastus scribit Achaten
inuentum primum in Sicilia in flumine eius nominis. Aliqua plaga percussis dolores emol
lit, tertianis maxime quartanisq; utilis. Ossa in aqua feruenti si unà immittatur liquefacit.
Berillus Berillus è Phœnicia uenit, ut Dionysius poeta testatur. φύεται ἐν προβολῇ ὀφιήτιδος ἔνδοθι πέ-
τρης, id est, nascitur in principio intus, Petræ ophitæ, uel Nascit̃ is uenas intra fulgentis ophi
Sarda tæ. Sarda, ut Plinius, ut Theophrastus, Sardion nomen cum Sardonyche communicat, re-
perta primum Sardibus. Hæc rubens & uulgaris gemma, nec ulla translucentium tardius,
Sardonyx suffuso humore hebetatur, ut Plinius ait, damnatur mellea & testacea. Sardonyx σαρδόνυξ ἀπὸ
τοῦ σαρδίου καὶ ὄνυχος, Quasi unguis in Sarda color. Hæc specie purpuræ dilutioris ac canden
tis scribitur à Plinio, & apud antiquos in precio fuisse, quod sola gemmarum scalpta ceram
non auferat. Dionysius dicit hunc ad corporis custodiam facere, eoq; Athenienses uti dum
Opalis sol est in ariete: in eodemq; arietem & mercurium cor in manu habentem scalpere. Opalis
gemma, in qua diuersi colorum splendores. Aer & purpura pollent, uiriditas Smaragdi de-
est, magnitudine nucleum auellanæ non excedit. Quidam quod amorem conciliare creda-
Paederos tur, uocauere παιδέρωτα. Propter hanc gemmam traditur proscriptus ab Antonio Nonius
Gagates senator, filius eius quem Catullus dolebat uidere in sella curuli, ex Plinio. Gagates legen-
dus, qui redoleat Aspaltum, id est, bitumen, præterea niger, & latus, & leuis. Nascitur in Ly-
cia iuxta ostium Gagatis fluuij, unde nomen trahit. hæc Dioscorides. Orpheus uero, Gaga-
tes coloris cinerei, latitudine haud magna, uritur uelociter modo picis, fumo eius ac suffitu
Sapphirus uenena noxia reptilium abiguntur. Sapphirus σάπφειρος penultima producta, apud Dio-
Margarita scoridem & apud Theophrastum: uero colore proprio cæruleo traditur. Margarita μαργα-
ρίτης lapis Theophrasto appellatur, diciťq; eam ex conchilio gigni simili pinnæ. Plinius au-
tem in capite ferri solitas margaritas dicit, in digitis uero gemmas. Vniones margaritæ di-
Vniones cuntur maiores, quod nulli duo indiscreti reperiuntur Vniones ingẽtis precij Cleopatram
Galactites aceto colliquasse in cœna quam M. Antonio magno sumptu promiserat, author est Pli. Ga-
Elaphoce- lactites lactei coloris, tritus ex aqua naribus ouis adhibitus, olfactu lac extinctum reducet:
ratites oculis quoq; humectãtibus remedium adfert. Elaphoceratites, quod similis cornui ceruino
Nebrites existat, hoc siquidẽ trito ex oleo si caluitium oblines, capilli nascentur. Nebrites porro simi-
Galazites lis uiridi. Hoc bacchæ nebridæ succinctæ ad uaticinãdum utebãtur. Galazites à febre dicitur
Lychnites liberare. Lychnites crystalli modo fulget, flammãq; in sole emittit. fertur grandinẽ & omnẽ
Hostrites in agris calamitatem prohibere. Hostrites tritus & epotus ὀδυνόπαυστος est, id est, sedans
Echites omnis corporis dolores. Echites à uipera dictus. Hic Philoctetis uulnus Herculeæ sagittæ
Lipareus curasse dicitur, ualet & ad omnia uulnera. Lipareus, hunc dicunt è Syria Memnonem ad
Troiam dono Priamo attulisse ad plura utilem: nam Babylonij ad artem magicã diuinatio-
Glyptice nesq; hoc utuntur. In Glyptice, hoc est, scalpendarũ gemmarũ arte Pyrgoteles princeps, ex
quo se uetuit Alexander ab alio scalpi. Secuti deinde Apollonides & Cronius, & qui Au-
Toreutice gusti similitudinẽ expressit Dioscorides. In Toreutice, hoc est, scalpendis poculis, teste Pau-
sania, nobiles Athenocles, Crates, Stratonicus, Myrmecides Milesius, Callicrates Laconi-
cus, & qui uocatur Mys, cuius erat Scyphus heracleoticus, ubi pictum fuerat excidium Ilij.
Plastice In plastice, hoc est, cæra uel creta fingere Dibutadem supra memoraui. Statuarij statuariũq;
Statuæ dignitas his omnibus præstat: hæ nanq; fuerant pedestres, equestres, nudæ, uelatæ, armatæ,
hermeæ, colosseæ. Nudare hominem græca omnino res, tam ob artis ostentationem, q̃ ob li-
bidinem reperta: nec iam Christianos pudet eas passim consectari, ac in atrijs domorum po
nere, ut hoc planè spectaculo matronas filiasq; suas ad impudicitiam inuitent.

Quando

QVANDO PRIMVM ARCHITECTVRA, EIVS'QVE DIVISIO

APIDES & metallica iure sequitur architectura, quare de hac paucis ratiocinabor. Prisca uita, sicuti & reliquo uictu, paruo se tugurio ab imbre muuiebat, ut ait poeta quidam, Frondibus & culmo uicinarumq; ferarum pellibus, quod sanè conuenit cum sacris libris. Qui uitā patriarcharum in tabernaculis ponunt. Nec mirū, cum hodie quoq; bona mundi pars, gentesq; plurimæ sine ædificijs uitam sub dio ducāt: pars in curribus, ut Scythæ ferè omnes & Amaxobij: pars in campis, ut Nomades & Saraceni in Africa, qui syluestres uocantur. Pauci igitur in hoc mediterraneo læta arua tenemus, ubi paulatim ingena in rebus egestas ædes reperit & Architecturam, cuius diuersas partes diuersos inuenisse Plinio placet. Ferrariā Cyclopes. Materiariam Dædalum: nostri uero Noeum dicunt ob arcam fabricatā. Item alios alia. Qui de hac tractauerit, & planè maiorē inter latinos authoritatē sibi uindicauerit, D. Vitruuius ad Cæsarem Aug. scribens eam fabrica & ratione constare dicit, peritumq; esse oportere Architectum historiæ & graphidos, id est, picturæ: præterea bonū esse uirum castumq; ac minime auarū, nullū enim opus sine fide ac castitate probari. Architecturæ partes, ordinationē quā τάξιν, dispositionē quam διάθεσιν, distributionē quam οἰκονομίαν, cōmensurationem quam συμμετρίαν uocat: præterea eurythmiā & decorē ponit: quæ omnia nascūtur ex cogitatione & inuētione. Dispositionis itē partes sunt, Ichnographia, Orthographia, & Scenographia. Ichnographiā intelligit eam quæ circini regulæq; rationes cōtinet, ex qua capiunt formarū in solis arearū descriptiones. Orthographia cum partes pictura mōstrantur. Scenographia siue Chorographia, seu Sciographia, cum loca, umbras, habitaculáque pingimus. Aedificia quoq; publica aut priuata, sacra aut prophana, sex requirunt partes, Regionem, aream, partitionem, parietē, tectum, apertionē. Apertio constat in uacuo laterali & superluminari, comprēdit enim foras, aditus, fenestras, arcus, & his similia. Arcus integer & diminutus, qui tanto minor, quāto Chorda magis recedit à Diametro. Supra arcum diminutū, ueteres arcum integrum faciebant: supra trabem uero arcū diminutū leuandi oneris gratia, ut licet nunc in antiquis monumentis spectare. Ex quo basilica Petri quod trabes his arcubus uacaut uidebatur B. Leoni fore ut quandoq; aute tempus collaberetur, iam'q; cœpisse inclinare conspicimus. Trabes eni uocant omne superlimen quod uice arcus apertiones coniungat quacunq; materia. Ex quo apertio arcuata & trabeata. Arcuata simul & pilæ theatris cōueniūt. Tēplia *Trabes*
aūt & porticibus trabeata. Trabes enim supra columnas & parastatas antas ponuntur. Pilæ sunt quæ ad sustentandos parietes columnarum loco collocantur.

DE CALCE, ARENA, MATERIA, LAPIDIBVS, LATERIBVS

NTEQVAM de partibus ædificiorum dicatur, materia omnis absoluenda. *Calx*
Primum calx quæ tertia pars erat ponderis imminuti, ex lapide à fornace madefacta aqua intrita dicitur, cauebaturq; in antiquorum ædium legibus, ne recentiore trima redemptor uteretur. author Plinius. Cum arena mixta seu alijs *Mortarium*
materijs mortariū dicit Vitruuio. Optima ex lapide Tyburtino: ex quo Tyburc, ubi nunc fornaces, ingentes adhuc aceruos eius lapidis congestos uidemus. ibidem ex uena aptabantur. Ex lapide humidiore & spissiore melior. Arena triplex, fossitia, fluminea, *Arena*
marina. Ex his fossitia utilior. ea quidē multiplex, nigra, rubra, glarea. Quod ad materiā per- *Materia*
tinet: Vitruuius & item Plinius infernates & supernates partes uocant, infra & supra Apenninum nascentes arbores. Quapropter Abies infernas ut solibus magis cocta melior est q̃ supernas. Vlmus quoq; & fraxinus maximos habent humores. Castanea nux & alnus magnopere humori resistunt, quod hæc ultima præsertim satis habeat ignis & aeris. Materies amurca perfusa cariem aut uetustatem non sentit, ut ait Cato. Abies bona. Pinus plus abiete teredini obnoxia, quod dulciore succo: optima cupressus, quæ cariem & ipsa fugit. Nam signum Iouis cupressinum multos annos ad ætatem usq; Cæsaris dicunt perdurasse. Deinde cedrus & uitis. Ad excidendam ædificio materiam ratio lunaris obseruabitur: decrescente luna, quod humor tunc maxime siccescat. In arbore prius incisuras faciendas Vitruuius iubet: in extremo autumno, antequā spiret Fauonius. Hesiodus in solstitio æstiuo. Lapides, ait *Lapides*
Cato, biennio prius haurire oportet ad ædificandum, ut gelicidijs & solibus roborentur. Omnia enim excauatus recēs mollior est. Vitruuius. Lapidicinæ aliæ molles: ut circa urbem rubræ. Pallicēses, Fidenates, Albanæ. Aliæ temperatæ, Tyburtinæ, Amiterninæ, Soractinæ.

Aliæ duræ ut Sabinæ in Campania ruber & niger tophus. In finibus Tarquiniensium, quæ
dicuntur Aniciti anæ Vulsinié ses. Et in præfectura Scatoniensi. Nero teste Tacito, Gabino
& Albano usus est, quod igni resistant. Sed & innumerabilia marmorum genera colorum
omnium ex Græcia Asiáq; adducta: de quibus inter lapides scriptum. Cæmentitius autem
lapis, qui paulo ante è Capitolio excauabatur: facit ut nõ amplius Capitolij immobile saxũ
sit ex Virgiliani carminis uaticinio. Martini quinti pontificis tempore fuit adlatus serpens
Lateres repertus in Latio in lapidicinis inclusus. Laterum genera Plinius tria facit. Didoron, lon/
gum sesquipede, latum pede. Tetradoron, Pentadoron. Græci enim δῶρον palmum. Ideo
dora munera, quia manu dabantur. Sed & in ueterum monumentis reperiuntur hodie di/
uersæ mensuræ lateres etiam palmares & quatuor digitorum. In maioribus figuli nomen in/
scribebatur, ut palam uidere liceret. Ex creta fiunt optimi quæ sit macerata: deinde in umbra
biennio exiccata. ut Author Plinius.

DE DOMO ET EIVS PARTIBVS

OMVS si meridiem spectantes fiant utiliores sanè. Nam per brumã solem hy/
bernum excipiunt, & æstate inclinato sole semper ex aliqua parte umbra opa/
cantur. Itaq; altissimæ fiant, ut totam diem hyberno sole calefcát. Si uero ad ar/
ctum uergunt, humiliores esse oportet, ne à frigidis uentis apertius petantur.
Hæc Socrates apud Xenophontem Comment. III. Fundamenta locum soli/
Fundamenta dum requirunt: si uero locus congestitius aut palustris tantũ fuerit, palis robustis aut olea/
gneis ustulatis cõfigatur. Sublicæq; machinis adigant̃ quàm creberrimæ, carbonibusq; in/
terualla palorum, deinde structuris solidissimis ac molaribus fundamenta repleantur. In fun
damentis Romanis ueteres puteos excauabant tanquã æstuaria: ut inde uentus efflaret, uti
Prothyron adhuc uidemus: faciebantq; & ad terræmotus & ad operis diuturnitatem. Vestibulum do/
Cœte mus Vitruuius prothyron uocat. Cauum uero quod Plautus impluuium: partem ædiũ sub
Procœtion dio post uestibulũ, facitq; V. generum, Tuscanicum, Corinthiũ, tetrastylon, displumatũ, te/
Cœnatio studinatũ. Cœte & procœtion apud eundẽ, hoc est, thalamus & antithalamus. Cœnatio lo/
Cœnaculum cus cõmunis ædium, ubi accumbebant: erat & æstiua & hyberna. Cœnaculum Festus appel
Cameræ lat domus superiora, ad quæ scalis ascendebatur, solebátq; sæpe locari pauperibus. Iuue. Ra/
Cubiculum rus uenit in cœnacula miles. Et Tranquillus cœnaculum meritoriũ uocat. Inferiora domini
Salutatorium habitabant. Cameræ, fornices, & testudines apud Pli. unde testudinari & fornicari dicũtur,
Lararium quæ in curuitatem flectuntur. Cubiculũ salutatorium ponitur Tranquillo. Quod Lampri/
Sanctarium dius in Alex. Lararium appellat: ubi rem diuinam mane ille facere consueuerat: hodie facel/
lum aut capellam uulgo uocant. Sanctaria loca arcana & secretiora. Plin. lib. xxxiij. cap. ix. In
sanctarijs, inquit, Mithridatis. Quidam eruditus sanctuarijs castigauit, quod ualde miror;
cum huiusmodi nomina quæ in ablatiuo in o terminant, nunquam in denominatiuis u su/
mant, ut à monstro monstrosus, à portento portentosus, à prompto promptarius. Sic à san/
Andrones cto sanctarium. A fructu autem fructuosus, à quæstu quæstuosus. Andrones ubi uiri conui
uia agebãt separatim à fœminis: Græcorum instituto, ne matresfamilias uirorum moribus
accumberent. Parthi (teste Festo) etiam quoquo modo conspectum earum interdicunt. Vi/
Gyneconitis truuius Gyneconitim alium rursus locum mulierum à uiris distinctum uocat. Oeci sunt nõ
Oeci Italicæ constructiones, quos Græci Cyzicenos uocãt, collocantur ad septentrionẽ maxime
uiridia spectantes. Ipsi sunt adeo lati & longi, ut duo triclinia habeant, & à dextra ac sinistra
Exedra lumina fenestrarum uiridia de tectis prospicientia. Hæc de Oecis Vitruuius. Exedræ occi/
dentẽ spectant, bibliothecæ & cubicula orientem: cella uinaria, quæ & apotheca dicitur, se/
Pergula ptentrionẽ, olearia meridiẽ. Pergula idem ferè quod menianum, siue ex ædibus prospectus
Pluteus prominebat in uiam, à pergendo dicta. Pluteus obex est qui usq; pectus siue ulterius consur
Zeta & git, aut ex meniano, ut ex porticu ad aditũ occludendum. Zeta & Zetula hybernacula erãt
Zetula parua hyemi adcõmodata, solem hybernũ spectantia, eamq; fenestram heliocaminum uo/
cabant: solem excipientem. Zeta ἀπὸ τοῦ ζεῖν dicta, quod est feruere: locus est maxime studio/
sorum. Cæcilius in epistolis Zetulam suas delicias uocat. Ambulationes erant, in quibus iu/
uenes se per hybernum tempus exercebant pila, saltu: Seniores uero deambulatione aut ue/
ctatione. Hæc porticus à quatuor habebat lateribus, quæ rursus meridiem spectabat, dupla,
& longe pulchrior erat. Intus area aut pauimenta aut uiridarium. Adiectæ his sedes æstiuæ
& hyemales, in quibus philosophantes disputarent, erantq; latitudine dimidia totius longi/
tudinis.

tudinis. Erant ferè similes his Xystus & paradromides, de quibus Vitru. sic ait. Xystus græce porticus est ampla, in qua Athletæ per hyberna tempora sub dio se exercebant. Nostri autē Hypætras ambulationes Xysta uocāt, quas Græci paradromidas item, iunctumq; habebāt stadiū quo laxius spectatores consisterent, & uiridariū: Valetudinariū locus in ædibus, ubi curabantur ægroti. Antes Festus dicit esse extremas parietū columnas: unde etiā Antæ nomen habuere. Hæ sunt latera ostiorū, quæ & antepagamēta Vitru. uocat. Ex his Scapis Cardinales quæ fores sustinēt. Tympana uero supra postes, quæ transuerso ponunt. Impagines aūt apud Vitru. regula, qua tympanū, id est, quadratū, uel alteri' figuræ spatiū in ualuis aliū ue opere intestino per ambitū includitur. Parastatas latini etiam, quas Græci παςάςας, quæ prope & ante parietes sunt columnæ, eædem ferè quæ Antes. Peristyliū ordo in circuitu columnarū est ubi deambulāt: ex numeroq; earū dicitur tetrastylū, hexastylū, decastylū. Anaclinteria, ut ait Lampridius in Heliogabalo, ubi interdiu cubatur. Tranquillus in Augusto, Lectulū lucubratoriū uocat, eius hodie usus frequens. Abacus quo mensæ supellex locabat. Vitru. quoq; podiorū & columnarū abacos dicit pro sedibus, quas hodie uulgus banchos uocat: hinc omnis tabella quadrata abacus: etiam ubi Arithmeticæ numeri describuntur, inuentum Pythagoræ, ut ait Boœtius. Abaci etiam teste Pli. & abaculi parui lapilli quadrati. Museū opus Pli. cōmemorat li. xxxvi. cap. xxi. Spartianus Musiua. Sic enim ait. Hūc in Cōmodianis hortis in porticu aurea pictor de Musiuo inter Cōmodi amicissimos pictū. Eius nunc rei hodie ars amissa: cum tot in templis collabētes ac celebres imagines absides q; ignauia seculi pereant.

Xystus

Valetudinarium

Antes

Impagines

Parastatæ

Peristylum

Anaclinteriū

Abacus

Museum opus

DE PARIETIBVS ET STRVCTVRIS

PARIES, aut pedamenta, aut continuum. Pedamenta omnia quæ non continuant dicuntur, habentq; ossa & apertiones. Ossa omnia sustētacula sunt siue pilæ siue columnæ. Rursus diuiditur paries in solium, procinctum, & coronā. Solium est quod post fundamentum è terra surgit è lapidibus. Plærunq; Corona parietem terminat, eiq; prominet. dicuntur & Coronulæ & Coronides. Est item corona hominū consessus, & apud Liuiū, Corona muros aggressi: & uina coronāt apud Virgil. & Homerū. In medio murorū procinctū dicitur. Item Corium intestinū & extremum, extrema superficies muri est: quanta ex uno latere intra & extra protenditur. Structura nanq; aut ordinaria ex lapide quadrato, aut irrationalis ex quouis, aut reticulata horū media. Iuncturæ coronarū ansæ quæ ex transuerso lapides iungunt. Clauiculi qui superne, hi erant ex ferro, ære, & ligno. Sed ære melius, nam ferrum rubiginem sentit: ne autē sentiret ungebatur, cerussa, gypso & pice liquida. Luteus paries ex lapide pariq; sicco fiat oportet: melius ex testa & latere etiā crudo, quibus pilæ lapideæ insungendæ ad sustentationē contignationum, ut Cato iubet. In coronis & basibus firmissimi lapides esse debent. In fundamentis quoduis. Si alte ducit ædificiū, exiccari primū oportebit prius factū, ne rimas contrahat: neq; etiā diutius remanere, quod haud bene cōnecteretur. Antiquitus plebes Roma. parietes ex cratibus & storijs faciebat illito luto subiecto: dein gypso aut calce operto. Hæc Lco. Pli. de his ait. Sesquipedalis paries non plus una contignatione patiebatur. Paries lateritius firmissimus si ad perpendiculū fiat. Græci ex lapide ac silice æqua constituūt, ueluti lateritios parietes, cum ita faciant Isocodomon uocāt genus structuræ. At cum inæquali crassitudine structura fit, Pseudisocodomon. Tertiū ut Emplecton tantummodo frontibus politis: reliqua fortuito collocata. Alternas coagmentationes faciūt, ut cōmissuras antecedentiū medij lapides obtineant. Dictyotheton uocant reticulatū parietem, quem frequentissime Romæ struunt rimis opportunū. Structurā præter omnia ad normā & libellā fieri, & ad perpendiculum adcommodare oportet. Vitru. Structurarum tria genera sunt. Reticulatum quo non omnes utuntur ad rimas faciendas, ideo paratū, quod in omnis partes dissoluta habeat cubicula & coagmenta. Alia incerta dicunt, quæ firmiorē quidē habēt structurā, nō pulchriorē. Ordinariū tertiū genus, quod ex quadratis lapidibus fit, ut lateritia sint adligata corū alterijs corijs coagmētatis. Atq; hæc triplex. Isocodomon, ut quū coria æquali crassitudine sunt omnia structa. Pseudisocodomon quū impares & inæquales ordines coriorū deducuntur. Tertiū Emplecton, q̃ nostri rustici utūt, quorū frōtes poliunt reliqua fortuito, stipata calce ac cæmētis. Lateritij uero parietes (modo ad ppendiculū sint stātes) ppetui sunt, & in precio apud Græcos & barbaros, hæc ille. Ex quo satis deprehēdimus hoc ultimū gen' Emplecton, quo dicit rusticos tūc usos fuisse, nūc à magnis cōstrui uiris, quo pfecto nihil uili'. Raphael

Solium

Corona

Corium

Isocodomon

Pseudisocodomon

Emplecton

Dictyotheton

Structurarum tria genera

cardinalis S. Georgij, primus in urbe hoc tempore, qui ædes apud S. Laurentium corio Iſo-codomo ex lapide Tyburtino ſic auſus aggredi. Pſeudiſocodomum Florentiæ frequentiſſimum & pulcherrimum cernitur: omnium autem magnificentiſſimum & priſcorū luxui certans, Philippi Strotij ædificium nunc erigitur eius generis, nondum præ magnitudine abſolutum. Eſt & illa parietum craſſitudo ex lateribus cognominata, apud Vitruuiū. Diplinthij, Triplinthij, pedalis quoq; & Seſquipedalis. Sunt & parietes ac cameræ craticiæ ex cratibus contextis, in quibus clauos muſcarios roboris gratia figere oportet.

Diplinthius *Triplinthius*

DE PAVIMENTIS

PAVIMENTA aut ſub tecto, aut ſub dio. Subdialia ueteres poſt coaxationem ſilicem, potius q̃ paleā inducebant, quod male ſcribit apud Vitru. ſilicem. Deinde ſtatumen ex ruderatione diu ſtatuminata: uectibus ligneis accerſitis de curijs, ubi duæ partes ruderis noui erant & una calcis. Deinde nucleus inducebat̃ craſſitudine ſenū digitorū. Ex teſta duæ partes & una calcis: diu pinſum ſupra nucleū. Ad libellam exacta pauimenta extruunt̃, ſiue ſectilia, ſiue teſſaris, ſiue ſcutulis magnis aut quadratis. In læuigatione marmor incernat̃ cum calce & aruina. At ſubdialia pauimenta ſic agas: poſt coaxationem altera coaxatio trãſuerſa extruatur: deinde ruderi nouo tertia pars teſtæ tuſæ admiſceatur, calciſq; duæ partes, ad quinq; mortarij mixtionibus. Staturninatione facta rudus inducatur craſſum pede unū: deinde nucleus uti ſupra, poſt pauimentum inducatur teſſera ſeu quodulis. Vt autem tuta à gelicidijs ſint, quotannis ante hyemem facibus ſaturetur: uel ſi curioſius facere oportet, tegulæ inter ſe coagmentatæ ſupra rudus coaptentur, calcem addendo ex oleo ſubactam: deinde rudus & alia inducantur. Hæc Vitruuius. Pli. autem li. xxxvi. cap. xxv. Pauimēta originem habuere apud græcos elaborata arte picturæ. Celeberrimus in hoc fuit Zenodotus, q Pergami ſtrauit, quā uocant Aſaroton Oecon: quoniā purgamenta cœnæ, quæ euerri ſolent ueluti relicta fecerit. Hæc ille. Nonnulli quæ nō addunt: ex quo eſt error noſtrorum grammaticorū. Nam quidā dixit eo dictū, quod facile & ualde uerri poteſt: alter uero quod nō uerrat̃, ſed manu colligant̃ purgamēta. Sed res ſic ſe habet, q̃ ille ſtrauit imaginē purgamētorū cœnæ, quæ licet uerrerentur, tamen nō uerri uidebatur. Vitruuius Aſaroton œcon ad Theatri uſum haberi dicit, quo ſe populus recipiebat, cū imber repentinus ludos interpellabat. Lucilius. Antepauimenta atq; emblemata uermiculata. Plin. Subdialia pauimēta Græci inuenere, fallacia ſanè ubi imbres congelant. Lithoſtrota cœptauere ſub Sylla paruulis cruſtis pulſa exinde ex humo pauimenta in cameras tranſiere. Agrippa cœpit in Thermis, quas fecit figlinum opus encauſto pingere: non dubie uitreas facturus cameras, ſi prius inuentum fuiſſet. Leo remedium ſcribit pauimento ſubdiali, ſi rimulam contraxerit: Cineres incerniculo præparatos oleo præſertim lini ſubigito, deinde infundito, coibit. Huic etiam operi commodiſſima creta calce uiua diligēter ſubacta, & furno excocta: ac ilico inducta ex oleo, rima prius puluere diligenter purgata. Statumen uocatur quicquid ſtrato adijcitur: unde ſtatuminare, ſtypare, & infercire. Maltha è calce fit recēti: gleba è uino reſtinguitur: mox tunditur cum adipe ſuillo, quæ res eſt omnium tenaciſſima, & duritiem lapidis antecedit: quod malthatur oleo ante perfunditur.

Statuminatio *Aſaroton* *Vermiculatū* *Lithoſtrotum* *Statumen* *Maltha*

DE COLVMNIS

COLVMNAS & arcus in honorem principum erectas uidemus nō diuturno inuento. Plinius enim ſuo tempore dicit cœpiſſe, neq; antiquiorē quàm Titi arcum Romæ uidemus: neque Traiani ac Antonini columnis uetuſtiores: niſi Menianam dixerimus, quæ honoris gratia Menio cōceſſa in foro, unde ludos ſpectaret. In foro item Romano columna fuerat miliaria. De qua in Geographia cōſcripſi. In eodem quoq; columna à plebe ſtatim à funere in honorem Cæſaris poſita pedum xx. lapidis Numidici: inſcriptumq; parenti patriæ, apud quam diu ſacrificatū, uotaq; nuncupata fuere. author Tranquillus in Cæſare. Colūnas Himettias primus Craſſus orator aduehi iuſſit. Columnæ ratio ſic ſe habet. Inferior pars ubi reſidet uocat̃ & baſis & abacus: baſi ſpiras addunt & thorulos, qui erant torques craſſiores. Orbiculus eſt in gyrū incauus, q uelutí in troclea, ſic iſte inter thoros preſſatur. Omnis demetiendarum partiū ratio eſt à diametro imæ columnæ. Colūna ipſa ſine parte inferiore ac ſuperiore Scapus dicit̃. Pars ſuperior & capitellum & epiſtyliū & modulus: ſupra hoc lapis quadratus appellat̃. In his erant triglypha.

triglypha,cymatia,encarpia,uolutæ:super omnia tympanum. Triglypha,ut ait Vitruuius, sunt quæ cõtra tignorum præcisiones in fronte figuntur ob pulchritudinem: eadem ratio in operibus lapideis inuenta. Cymatia inundantes florũ frondiumq; contextus. Encarpia poma frondesq; insculptæ. Volutæ quæ sub capitellis ad euitandos imbres conuoluuntur. In totum quatuor generum describuntur. Doricæ quæ sextam altitudinis partem in ima crassitudine habent:quæ nonam Ionicæ,quæ septimam Tuscanicæ. Corinthijs eadem ratio quæ Ionicis. Atticæ quaternis angulis pari laterum interuallo.author Plinius.Sunt etiam colũnę striatæ,id est,canaliculis incauatæ.Sicuti apud templum Pacis, alijsq; in locis hodie Romæ uidemus.Striga uero consertus ut ficuum.Striges autem aues diræ:quo etiam nomine anus maleficas ex ea causa uulgus hodie nuncupat. Apud columnas proponebantur antiquitus edicta,disputantium'q; ordo & coronæ conueniebant. *Voluta* *Striges*

DE CRVSTATIONIBVS

CRVSTATIONES aliæ inductæ, aliæ adactæ.Inducit̃ gypsum, calx:adigitur lapis,uitrũ,cæteraq; huiuscemodi. Crustationibus quibusuis ex uetere pariete suffusa inimica est humiditas.Inductarũ aũt hæ sunt species. Albaria picta,& Albaria insignita pictoria. Adactarũ hæ, Orbiculata,circũexecta,tessellulata. Albaria cutis marmoris splendorẽ dabat, si postq̃ siccauerit cæra & mastiche modicoq; oleo simul colliquefactis unctũ parietẽ carbone ignito expolirent.Eadẽ uero & de sigillis ex gypso ratio est,Quorũ duo erant genera,unũ prominens,alterũ retonsum.Pictoriæ crustationis alia in udo,alia in sicco,Vdis color natiuus,& metallicus conuenit: Siccis fucatus factitius. Nam calcem & humor & auster edit. Nouũ inuentum oleo lini colores lauari, modò siccus fit ubi induxeris. Tessellulatis adhibebãt calculi minores:uermiculatis aũt maiores. In utrisq; picturã uariorũ lapidum imitabant̃. Conchas margaritarũ immiscere crustationibus instituit Nero princeps,quarũ plurimas hodie in ueterũ ruinis uidemus. Hæc etiã omnia pauimentis conueniũt,præterq̃ insignita & pictoria. Nã prius festucat̃,deinde graui lapide leuigatur, postq; tessellularũ anguli & lineæ figurant̃. Crustationes marmorum hoc modo repertæ.Pixidorus pastor apud Ephesum cum oues pasceret,hircũ infixum cornibus parieti exceptã crustã candidissimã ad ciues attulit, qui forte tunc Dianæ Ephesiæ templũ facere meditabant̃,magnoq; præmio muneratus est,ut author Vitru. Pli.autẽ de crustatione inducta,quod tectoriũ dicit̃, inquit. Tectoriũ nisi ter arenato, & bis marmorato inductum est,nõ satis splendoris habere uidet̃. Crustationes ubi oportebit impingere, arenationes nõ minus tres inducendæ:uisæ iam & noue in antiquis ædificijs. Primæ officiũ,parietes arctissime densare atq; adæquare:extremæ,expolire, & colorũ lineamentorũq; uenustatem exprimere:mediarũ, utriusq; uitia emendare atq; prohibere,quas asperas esse oportet: nã leuigatis superaddita nõ adhærent. Primas oportet esse asperrimas ex arena fossitia nõ ualde tusa ad digiti crassitudinẽ,interdũq; ad palmũ. Vltimũ marmoratũ appellãt, q marmore tusum candidissimo est admixtũ:crassitudo semidigitalis sat erit. Crustã si forte ueteri parieti uelis adigere, prius oblinito aqua pura: deinde liquenti flore calcis,immixta ex aqua marmoreo pollini, locũ penicillo dealbabis. Post hæc arenatũ adiges. Vitru. Ad opus albariũ parietes primo trullissent̃: post trullissationẽ nõ minus tribus corijs arenati inductis,marmoratũ inducat̃. Deinde colores qui cũ udo tectorio sunt inducti non mittunt,sed perpetuò manent. In locis humidis inducatur prius trullissatio testacea:deinde arenatũ.Et reliqua. *Crustatio*

DE LOCIS PVBLICIS

AB Theatro.Pollux.Theatri partes hæ sunt. Orchestra,pulpitũ, scena. proscenium,parascenium,hyposcenium.Scena quidem locus histrionum est.Orchestra,in qua suggestũ quoddã est siue ara. Hyposceniũ,quod latini podium dicunt.Columnis & statuis ornatur, ad spectatorẽ conuersum, sub pulpito constitutum.Sunt præterea secundum scenam tres portæ:regia in primis,eius qui primas agebat partes.Ab læua inferiores & uiliores personæ uel templum. Iuxta domũ aũt tentoriũ cũ tapetis & alijs stragulis adopertũ.Locus iumentorũ cũ porta maiore:unde facile exeãt,& impellantur currus.hæc ille. Ex Vitruuio. Scenæ longitudo ad orchestræ diametrũ duplex fieri debet.Podij altitudo à libramẽto pulpiti,duodecima orchestræ diametri, supra podiũ colũnæ cũ capitulis & spiris.Deniq; secundũ Vitruuij perscriptionẽ podiũ erat locus iuxta prosceniũ aut orchestrã.Tranquillus.Nero parcius primũ:postea toto podio adoperto spe- *Theatrum & eius partes*

to spectauit. De temporario Scauri theatro quonam modo factum esset, in Anthropologia cum de ipso feci mentionem, narraui. *Basilica* Basilica locus erat, ubi litigabatur, tectum uidelicet cum expedito & amplo spatio. Ex binis cōstabat porticibus: externa, hoc est, ambulatione ubi serui consistebant, & interna porticu ubi causidici errarent, differēte à curia aut templo, quod illa porticum non habebant. *Porticus* Porticus publica res est uti basilica, ab ea tamen differēs ueluti pars à toto. Nam & porticus pars basilicæ adiuncta tecto tantum & columnis constabat: eas à familijs & hominibus Romæ cognominabant. Sub porticu Athenis Stoici philosophabantur. Porticus Neronis miliaria, mille passibus durabat. *Curia* Curia quò senatus cogebatur, siue in templo, siue templo coniuncta erat. Tullus hostilius in Cæliū Alba Albanos traduxit, eorumq́ principes in patres legit, Tullios, Seruilios, Quintios, Geganios, Curatios, Clœlios, templumq́ ordini ab se aucto curiā fecit, quæ Hostilia dicta est. Liui. primo. *Templum* Templum habebat porticū, cellam, pronaon, opistodomū, & lucū. Porticus erat pro templo: Pronaon paruum ante fores conseptū. Cella spatiū intus totius templi. Opistodomū quod Vitruuius posticū conuertit, spatiū post templū. Lucus ferè idem sub dio, sacer locus cum arboribus, sicuti apud nos horti cœnobiorū. Et præterea in sublimi gradibus aliquot: ex quo deprehendi potest quantū ruinæ creuerint Romæ, ut Pantheon totidē gradibus prius ascenderent, quot nunc descēdit. Habebat in frontibus ac pro foribus parastatas columnas, quas πρσάσας uocant. Amphiprostilos, perithyros, dithyros, pseudothyros: omnia ex portarum appellatione. Inter cellam & columnas ambulatio erat, eius species diuersæ. Pycnostilos densioribus columnis. Systilos paulo remissioribus. Ariostilos rarioribus spatijs. In tēpli tholo res miras suspendebant, ut cornua formicarū, elephantorū dentes, hostiū spolia. Socrates in Platonis legibus candorē in primis probat in templo absq; picturis: Aurum aut argentum, aut aliqd preciosum, tanq; corrūpere quærens, in eo offerri, minime probat. Præterea Græci, teste Vitruuio, Ioui, fulguri, soli, ac lunæ templa hypæthra. i. subdialia cōstituebāt. *Thermæ* Thermas Leo dicit se pro cōperto nō habere, publicas ne an priuatas fuisse, quod equidē miror: quum utroq; modo reperiant̃. Quod priuatæ, docet Martialis. Hetrusci nisi thermulis laueris, Illotus morieris Oppiane. Quod publicæ, idem de Thermis Titi loquēs simul cū alijs ædificijs ait: Et sunt Deliciæ populi, quæ fuerāt domini. *Balnea* Dicūt & balnea & balineæ, & lauacra, & solia balneorū. Lāpridius inquit, Oceani soliū primus inter principes Alexander appellauit: cū Traianus id nō fecisset, sed diebus solia deputasset. Ami. Marcellinus ingt: Lauacra in urbe in modū piscinarū extruxit. Est em̄ solium alueus balnei. Oceanus aūt alueus maior ab æstu quasi & refluxu marino appellatus. Erant præterea in balneis apodyteria, id ēst, spoliatoria ubi uestes lauaturi ponebant, ut scribit̃ apud Lampridiū. Erantq́ calidariū, frigidariū, tepidariū, pyriateriū, laconicū, hypocaustū, sudatoriū, eadem ferè omnia: quæ cuncta quomodo fierent, satis in moribus hominum dixi, ubi balnea & exercitationes attigi.

DE VRBIVM AEDIFICATIONE

RBIVM ædificatio, coloniarū instauratio, cœnobiorumq́ ingentium constitutio, crebræ fuerāt apud maiores nostros, qui tunc & hominū multitudine & ingeniorū fœcunditate, ac opū potentia florebant: nunc tam in Italia, q; extra: Mœnia tot quondā lugent deserta colonis. Satis igitur locorū uacat, satisq́ habet uir maximus, cum arcē aliquā de nouo fundauit, aut ædes seu uillā sibi concinnauit: seu etiā templi partē restituit, ubi plus occupant eius infixa signa spatij, plusq́ sibi sumptum exposcāt q̃ reliquæ ædificiorum partes: ita pessum omnia ire, tantumq́ animi posteris imminuit dies, ut non tam potentia q; uirtutibus & uera gloria uacui: quæramus in mustacio Laureolā. Vrbiū igitur ædificationē auspicato prius inceptabant: aratro æneo sulcabant, cum ad locum portæ ueniebant, aratrum tollebant, quod sacra tantum mœnia haberent, portas nequaq̃, cum eas necesse sit multis de causis profanari. Mœnia ipsa ac ciuitatem aliquibus dicabāt numinibus. Persæ uero & Aegyptij minime, quod in obsidione precibus hostium uerebantur ea migrare. Censorinus de natali dicit eam futurā magnam ciuitatem, quæ genesim cum fundatore cōmunem habuerit: sicuti urbi Romæ accidit & Romulo. *Pomerium* Mœnibus pomerium addebant, erat enim spatium post murum, quod neq; habitari, neq; arari fas erat. In urbis incremēto, inquit Liuius, quantū mœnia processura erant, tantū hi termini consecrati proferebant̃. Hetrusci primi inaugurato consecrauerunt: ut neq; intrinsecus, neq; extrinsecus ædificia mœnibus continerent̃, liberumq́ aliquid esset ab humano cultu.

De machinis

DE MACHINIS FABRILIBVS.

MACHINAE, ut ait Vitruuius, pluribus operibus, & ui maiore cogūtur effe-
ctus habere, ut balistæ, torcularia, præla. Organa uero unius operæ prudenti
tractu perficiunt quod propositum, ut scorpionis, seu alicuius instrumenti uer
satio. Rursus Machina est opus continens ad trahenda onera quæ mouentur
ex arte, circulorum rotundationibus, quas græci uocant κυκλικινήσεις. Quorū
tria genera: scansorium, quod ἀκροβατικόν appellant: aliud spiritale, cuius inuentor Ctesibus *Ctesibus*
Alexandrinus, quod πνευματικόν. Nam hic & hydraulicas machinas quemadmodum aqua
posset ascendere repperit. Tertium tractorium, quod βάναυσον uocant. Scansoriæ tignis & *Scansorium*
transuersarijs fiunt, quibus ad alta sine periculo ascenditur, ubi magis audacia ꝙ arte opus
est, siquidem catenationibus & crismatorum fulturis continentur. Spiritales uero cum spi-
ritu impulsæ, plagas uocesꝗ organicas exprimunt. Tractoriū cum opera machinis pertra- *Tractorium.*
huntur, aut ad altum sublata collocantur. Hæ duæ artis sunt: ex hac ultima existunt quæ me
chanice, & alia quæ organice mouent̄. Troclea orbiculū habet & funē tractoriū. Trispatos,
hæc est cum tribus orbiculis. Pentaspatos cum quinque. Sucula est ubi funis adligatur: Ve- *Sucula*
ctes pali qui suculam uersant, trahuntꝗ colossicotera onera, id est, maiora, & uastiora. Cir-
ca tympanum reuolutus alter funis ad ergata chelonia & ferreos chodacas in capitibus sca-
porum & subscudes. Est enim tympanum quod funem uertit, ac trahit onera: siue modulos
trahat siue aliud. Sunt enim Moduli quadrata uasa ad hauriendam aquam. Festus quoque *Moduli*
subscudes etiā angustas dicit esse tabellas, quæ asserū coagmenta connectunt. Artemo Tro- *Subscudes*
cleæ genus, qđ græce ὄναγρον dicit̄. Nō prætereundū quod Pli.li.xxxvi.cap.ix. cōmemorat.
Rex Aegyptius, qui Pyramidē ex humo erigere mandabat, ad diligentiam artificis cautius
admonendā, ne rumperet̄ ita machinā iussit aptare, filium suum in obelisci capite adligauit.
Cætera instrumenta fabrilia, Trulla, norma, regula, perpendiculum, decempeda.

DE ARCHITECTIS ET OPERIBVS NOBILIBVS

ARCHITECTI cum plures fuisse leguntur, tum præcipue Democrates, qui *Democrates*
Alexandriam est metatus. Spintharis Corinthius, qui templū Delphicū con- *Spintharis*
struxit. Ctesiphon templum Dianæ Ephesiæ, ubi signum ipsius deæ uitigineū *Ctesiphon*
fuerat. Meleagines fanum Mineruæ Prieneæ, Theodorus Phocensis tholum *Meleagines*
Delphicū. Philo Atheniensis armamentariū Pyrei. Hermogenes ædē Doricā *Philo*
Iunonis Magnesiæ. Sugilas Mausoleum Artemisiæ. Zenodotus nobile pauimentum Per- *Sugilas*
gami. Scripsere super hac arte primus Agatharches Athenis nobilis architectus, ex quo *Zenodotus*
excitati postea Democritus & Anaxagoras in eo etiā commentarios reliquere. Deinde Si-
lenus de Symmetrijs Doricorum edidit uolumen. Apud Ephesum testibus Vitruuio & Ci-
cerone, architectus cum publice opus redimit, scripto sese magistratui authorat. Absoluto
opere si ad prædictum impensa respondit, honoratur donis: si ultra prædictum quarta pars
supergreditur, toleratur. Si autem ulterius, de suo cogitur dare.

DE SERICO, PVRPVRA, COCCO, BOMBICINO, Bysso, Setabo, Xylino, Linisꝗ alijs.

PROCOPIVS Græcus author solus, quem sciā inter scriptores Serici ori- *Sericum*
ginem in Europa describit, quod græci μέταξαν uocant. Ad Iustinianum
inquit principem, duos monachos eius semen ex Serinda Indiæ ciuitate
Constantinopolim attulisse. Ex eo'ꝗ deinde sub fimo posito paulatim uer
miculos emersisse, qui mori folijs enutriti Sericum fecere: inde transfusum
postea in reliquam Europā. Pausaniæ in fine vi. lib. uermiculus huiusmodi
σῆρ, id est, Ser appellat̄, unde dicuntur Seres populi apud Indos, ꝙ his potissime abundent:
neꝗ enim aliud Serinda, unde dixi semen aduectum, ꝗ̄ Serum ciuitas Ptolemæo Serica ap-
pellata. Ex quo quū Virgilius ait, Folijs depectūt uellera Seres: satis constat de uermiculo in
arbore nascente, ac sericū procreante dicere uoluisse. Quod Plinius parum intelligēs lib. vi.
ait, Seres lautitia syluarū nobiles perfusum aqua depectentes frondium caniciem: quasi sine
uermiculo id sponte nascat̄. Aurelianus princeps Spartiano uestē holosericā ne in uestiario *Holoserica*
quidem habuit dicens, nolle pensare auro fila. Nā libra auri tūc libra serici uenibat. Alexan- *uestis*
der itē imperator uestes sericas raras habuit, holosericas nunq̄ induit, subsericas nunq̄ dona
uit. Ex qbus sanè uerbis cōijcere possumus, ꝗ̄ parcus antiquis serici usus fuerit, cuius postea
luxuriam

luxuriam plurima sata Morus per Italiam auxit, ut non solum ad uilissimi ordinis homines
peruenerit, sed eo canum equorumque stragula ac dorsualia fiant. Nihilque siue in ordiēdo siue
in tingendo maiorem recipit uarietatem. Cum uellere, planum, intercisum, pictum, mono-
chromaton, dichromaton, trichromaton: quatuor, quinque, sex staminū quod Hexamiton
Purpura uocant. Color huic purpuræ excellentissimus iudicatur. Violaceam Nepos dicit suo tempo-
Violacea re cœpisse, Rubram uero postea: deinde dibapham omnibus pręstantiorem inuenerunt, bis
Rubra sanguine saturatam. author Plinius, qui etiam in lib. IX. Sybactanam, id est, Hispanam &
Mauram commendat. Huius præstātia coloris in cane primum deprehensa, qui purpuram
forte manducauerat, labris rubentibus apparens. Posteri tamen omnibus commodiorem
inuenerunt ex herbæ similis Thryallidi floribus ac seminibus, quæ in Italia pluribus in locis
Anthillum seritur. hanc putauerim quam Dioscorides Anthillum uocat. Lauatur surfure, unde uim ca-
pit, tanta alioquin tenuitate, ut serici delicijs tantum nitorem præstet, in lana euanescat, Nā
Coccum in lana coccum splendescit, quod hodie Granum uocant. Hoc olim Africa, Gallecia, & Lusi-
tania mittebant, ex quo imperatoria paludamenta inficiebantur. Transalpina uero Gallia
herbas Tyrium atque Conchilium, omnisque alios colores, ut ait Plinius libro XXII. Nūc
uero è Valentia Hispaniæ optimum omnium aduehitur coccum. Deinde ex Asia colore in-
ferius. Ex his itaque color duplex, uiolaceus, & ruber. Violaceo prius Guadum nunc appel-
latum, herba subijcitur colore cæruleo, Alter quo candidus inficitur pannus, color russatus
tam antiquis quàm nobis nominatur, potissimus inter omnis. Nam & russata quondam fa-
ctio fuerat. Hunc etiam posteri magis arte perfecerunt, ignis ardorem imitantem. Quod ue-
ro nunc Brocatum uocamus, antiquitus non erat nisi uestis aurata: quæ pannus, non autem
Pannus sericum, auro intextus fuerat, acuque laboratus. Pannus à nobis aureus appellatus uidetur is
aureus esse, quem Plinius se uidisse testatur Agrippinam Claudij principis indutam, paludamento
textili, absque ulla materia. Omnia nūc lasciuia temporis ampliauit, uiliáque fecit, ad præcones
usque, parasitosque prostituendo: cum imperatorum paludamenta ex hoc cernere nō esset. Est
Bombicina & Bombicina uestis ad mulierum delicias. Iuuenalis. Fœmineum lucet sic per Bombicina
Bombix corpus. Ex filo sunt tenuissimo instar serici, quod Bombix seu Necidalus de genere Crabro-
num ex Assyrijs ueniens more araneæ texit, nido candore salis, magnáque duritie in pariete
constituto, Id retorquere rursusque texere inuenit Pamphila Platis filia in Co insula. author
Byssus Plinius libro XI. Byssus fœminini generis in utraque lingua, genus est lini flaui ac tenuissi-
mi, unde uestis byssina & color byssinus, In Iudæa præcipuus teste Iosepho. Secundus in
Elide Græciæ ciuitate, colore inferior Iudaico, sed tenuitate præstantior, ut ait Pausanias li-
bro quinto. Et byssum & bombicina quanquam raro, hodie quoque ex Asia Græciáque, qui-
Setabum bus Turca dominatur, in Italiam exportari uidemus. His proximum Setabum tenuitate, in
Hispaniæ eiusdem nominis ciuitate proueniens, sudarijs aptissimum. Catullus. Remitte mi-
Xylinum hi Setabumque meum. Deinde Xylinum, de quo Plinius libro XIX. sic ait. Aegypti pars su-
Gossipion perior Arabiam uersus fruticem gignit, quem aliqui Gossipion uocāt, plures Xylon, ex quo
Xylina lina, paruulus est, similemque barbatæ nucis defert fructum, cuius in exteriore bombice
lanugo netur: nec ulla sunt eis in candore mollitiá ne præferenda, uestes inde sacerdotibus
Cotonum Aegypti gratissimæ. Hoc Cotonum hodie uocāt, nasciturque in Calabria, post Plinium adeo
frequens: ut nihil uilius. In insula item Maltha prope Siciliam: sed optimum ex Syria uenit.
Orthominium item Plinio è panicula palustris uelut arundinis netur etiam tenuissimum:
Orthominiū nunc corrupto uocabulo Orthichinum appellant, ad nos etiam uile externum ueniens, ubi
Linū uiuū nunc ora nostri depingunt Seruatoris. Reperitur & linum quod uiuum latine, græce uero
seu Asue- Asuestinum ex argumento calcis uocatur, quod igni mundetur, nec absumitur, unde fune-
stinum bres regum tunicæ fiunt, quæ fauillam ab reliquo separant cinere. Nascitur in Indiæ desertis
Linum Cu- Plinio. Straboni etiam apud Carystum insulam, ut alibi dixi, rarum inuentu, æquatque pre-
manum cia margaritarum, ut ait Plinius. Nos item in Italia hoc uidimus & experti sumus. Cumanū
Epidromides in Italia ad piscium & alitum capturam tantæ tenuitatis, ut annulum hominis cum epidro-
midibus (sunt enim epidromides extremæ funes cum circulis) pertransirēt. Sed mirū magis in
Aegypto singula fila CCCLXV. filis constare, ut in thorace Amasis regis Aegyptij, qui
Rhodi in Mineruæ tēplo uisebatur. Aethiopes Indique ex malis, Arabes è cucurbitis, Asiatici
Carbasinū ex genista lina demetūt. Carbasinū apud Tarracone repertū, ex quo uela nautica cōficiunt,
unde Carbasus nomen habet, quibus postea Lentulus Spinter ludis Apollinaribus theatrū

texit,

texit,& ante eũ primus Rom. Q. Catulus in dedicatione Capitolij,moxq; Cæsar dictator totum forum Romanum uelis operuit in ludis,& post eum sine ludis Marcellus Octauiæ filius,sine ludis,ut salubrius litigantes consisterent. Velo nauis purpureo cum Cleopatra M. Ant. ad Accium est usus. E lini libris L. iustum est XV. ferreis hamis carminari.

Quas quisq; populus uestes reperit,& de priuatis quorundam.

IN laborādis uestibus alij alia inuenerũt. Acu facere Idæi Phryges. hinc Phrygiones uulgo appellati. Aurum intexere in Asia repperit Attalus,unde nomē Attalicis. Colores diuersos picturæ intexere Babylon: unde Martialis. Veste Semiramia quæ uariatur acu. Plurimis uero licijs Alexandria instituit,quæ Polymita & Hexamita dicũtur. Delmarica à Delmatis reperta,qua Romani horis temporibusq; extraordinarijs etiam sunt usi. Lampridius in uita Cæsarum. Delmaticatus post cœnam ambulabat. Similis ferè his quas Turcas hodie uocamus. Gabanium Græcis id est γαβάνιον. Nam græcanicus est habitus,oblongis manicis,quo etiā nunc utũtur passim Itali omnes. nec longo inuēto,nam à Constātino imperatore processit,ut in magistratibus dixi. Pallium etiā Græcorũ fuerat. Inde comœdiæ palliatæ. Mantellum item ad nos postea transfusum. Plautus id cōmemorat,illi autem μανδύαν uocāt. Suidas μανδύας εἶδος ἱματίου ὅπερ καλεῖται φορίνιον. Bracæ Gallorũ erant,longa uidelicet femoralia subligacula: nec adsentior his,qui aliud esse putant. Strabo. Galli,inquit,longis femoralibus utuntur: quem usum ad hunc usq; diē seruant: miseruntq; iam diu ad nos,ut is habitus gestetur cum reliquo calciamento coniunctus & separatus. Sed hoc satis non fuit,iam penè iuuentus omnis nunc Gallico ritu & habitu uiuit. O uices rerum humanarum. Italia quæ Barbaris hominibus leges ac togam antea dare cōsueuerat,ab eis nunc ineptos ornatus ac mores ridiculos accepit. Aulea Britannorum sunt,ut Marcellus. Virgilius quoq;, Tollent aulea Britanni. ea putarim quæ nunc cernimus picta. Afri præterea, Mauri, Saraceni, Scythæq; omnes uarietate colorũ gaudent,præsertim luteo,ac rubro. Virgilius. Pictiq; Agathyrsi. Græci autē crepidati incedebant. Legimus item priuatas quorundam uestes. Ælianus de uaria histor. Pythagoram ait ueste alba uti solitum,& coronā auream gestare. Empedoclem Agrigentinum purpurea ueste,calciamētisq; æreis. Hippiam quoq; & Gorgiā purpureis. Vtebatur & purpura Porphyrius,unde nomen est auspicatus,cum antea Malchus appellaretur. author Eunapius in eius uita. Aristoteles ipse in uestitu uictuq; deliciosus fuisse traditur,ob idq; Platoni aliquantulum infensus. At contra Socrates Diogenesq;, alter discalciatus,alter cum pera baculoq; semper ambulabant. Apud Rom. Cato senex præcurta toga utebatur. & Cethegi exerto nudoq; brachio. Cæsar laxiore tunica. Augustus hyeme thorace laneo,tibialibus,& quaternis tunicis. Mecœnas mollioribus uestibus, unde Malacinus ab Augusto cognominatus. Nostra uero ætate Ludouicus XI. Galliæ & Alphonsus Siciliæ, ac Matthias Pannoniæ reges,uili amicti panno à uulgo nō cognoscebantur. Romanos autem toga à cæteris distinguebat,utriq; sexui(teste Nonio)gestari solita. Cuius forma apparet ex marmoribus antiquis Romæ,modo pallij quo duces Veneti utuntur: nam & sagum id genus dicere non possumus,quod in statuis minime armatis adspicimus,sæpeq; anteriore parte præcisa uidetur, à statuarijs de industria factum,ut armatorũ thorax ornatusq; cerneretur. Hæc uaria nobilibus fuerat. Triumphalis,scutulata,papauerata,Phrygia,surculata,ungulata,clauata,palmata: quas Plin. lib. VIII. enumerat. Spartianus monocolores,dicolores,tricolores,tetracolores,pentacolores,togas ponit. Vestes consulares ac senatoriæ fuerant Paludamentum,purpura,trabea,prętexta,latũ clauum, cinctus Gabinus,tunica. Festus paludatos armatos in libris Auguralibus uocari dicit,& omnia militaria ornamenta paludamēta. Marcellus dicit Prætextā insigne Romanorum,quod supra tunicas honorati quiq; sumunt. Hac triumphantes etiam utebātur. Cicero prætextam inquit Appio prætexui. Vtebantur & pueri nobiles. Tunica senatum à cæteris distinxit. Aurea tunica triumphasse Tarquinium Priscum Verrius est author. Erant enim sine manicis,ex quo Virgilius probro dat Troianis: Et tunicæ manicas,& habent redimicula mitræ. Cicero in Cat. Manicatis ac talaribus tunicis. Plautus. Manuleatā tunicam habere hominem addecet. Bulla & prætexta liberorum puerorum insignia. Bulla enim monile fuerat,ut tradit Plutarchus,quondam Tarquinio à patre rege donata,dum puer adhuc Latinos in prœlio fugasset. Cinctus Gabinus uestis religiosa è Gabijs accersita.

Phrygiones
Attalica
Delmatica
Gabanium
Pallium
Mantellum
Bracæ
Aulea
Priuatæ quorundam uestes
Cethegi
Thorax
Malacinus
Toga
Vestes senatoriæ
Paludamentũ
Prætexta
Tunica
Bulla
Cinctus Gabinus

Liui. V. Fabius ritu gabino succinctus à capitolio oppresso in Quirinalem sacra faciens iuit, & rediuit. Eandem opinamur apud Troianos fuisse Peplum: apud christianos quoq; *Infula* lintea tunica sacerdotalis. Infula quam morti deuotos indui mos erat. Latumclauum com- *Latum clauū* mune fuerat Senatoribus omnibus: cuius formam ac uestigia quantū conijcere fas est, in ludis hodie Romanis cernimus: eo enim illo die Senator indutus procedere solet. Militares erant, Læna quæ supra alia omnia induebatur. hinc Lænatum familia. Græcis etiam *Vestes militares* communis erat: χλαῖναν quoq; & ipsi uocant. Præterea Abolla: ut ait Marcellus. de Sago nulli dubium. Cic. Itur ad Saga. Virgatis lucēt sagulis. Supra arma ferebatur: quantum q; *Læna* ex ueterum statuis deprehendere fas est: usus erat panni Venetici; coloris. Penula quam *Abolla* supra tunicam &, si usuueniret, cōtra imbrem sumebant. Iu. Et multo stillaret penula nimbo. Lampridius. Alexander senatoribus cōcessit, ut in ciuitate penula uterentur: nam usus *Sagum* fuerat extra ferre. Erant item Strigium ex Hispania, & Mastruca è Sardis. & Gausapina. *Strigium* Plautus mastrucatum dixit. meminit & Ci. in orationibus, uestes sanè omnes crassæ & *Mastrucatus* hyemales: ferè similes nostris hybernicis. Seneca. Gausapinatū uocat pannosum hominē. *Gausapinatus* & Martialis Leucopiatum & bericatū. Erat enim Leucopū albus pannus ac utilissimus. *Leucopeatus* Plinius ubi de medicinis ait: in panno leucopo dicit reponendum. Pullati & atrati ijdem *Bericatus* erant qui nigris utebantur: aut funeris aut ulciscendi se gratia ob aliquam iniuriam. Cic. in *Pullatus* orationibus de Claudio Tribuno. Veste obsoletior: capillatior quàm antea: barba promis- *Atratus* sior: & uim tribunis nouam minabatur. Idem hos esse in conuiuio non solere demonstrat. Quis unquàm inquit uel in suorum funere atratus accubuit? In sumendo uestem dicebant mutare, in ponēdo recuperare. Dicuntur quoq; pullati plæbei omnes, quod fusco & naturali sint amicti colore. Trāquillus in Augusto. Edixit nequis pullatorū in media cauea cōsisteret. & Quintilianus: Pronūciatio uebemens cum corporis iactatione mire ad pullatū *Muliebres* circulū facit. Muliebres deinceps: inter quas palla honestissimæ cuiusq; Marcello fuerat. *Palla* Inuenimus & apud Ouidium, utrorum, de Orione loquentem. Induerat tyrio distinctam murice pallam. preciosa utcunq; uestis. Vir. Et pallam insignem gemmis auroq; rigentē. *Stola* Stolā ueteres dixerunt non honestam uestem solum: sed etiam omne quod corpus tegeret *Strophium* muliebre. Strophium fascia breuis: quæ uirginalem errorē cohibebat papillarū. Ci. in Clo. Strophiū accurate præcingens: author Marcellus. In hymno tamen diui Io. pro tegmento uillico & agresti accipitur. Plautus in Epidico multas huiusmodi commemorat: quas *Regilla* Marcellus declarat. Sunt aūt hæ. Regilla diminutiua à regia, uestis: dicta & basilica. Item *Ralla* mendicula. Ralla à raritate, quæ preciosis uestibus immitti solebat: Indusiata. Patagiata. *Indusiata* Plumatile dicitur Plauto. Plumatile aut clauatum aut e plumis factum. Cestitium linteolū *Patagiata* purū & candidum dicitur Plauto: quod ita ad candorem perueniat, quòd oras circumcisas *Plumatile* habeat. Supparū est linteolum femorale. Exoticū, peregrinū & pulchrum dicitur. Plautus. *Cestitium* Basilicum aut exoticum. Limbus muliebris etiam uestis & preciosa. Plautus. Limborarij *Supparum* Arcularij. Flameum tegmen quo capita matronæ tegūtur, dicitur & Flameolum: uulgus *Calantica* Italicum adhuc fazolum appellat. Reticulum item capitis: Carbasus, palliū quo Flameum *Limbus* amicitur. Virg. VIII. Eum tenuis glauco uelabat amictu Carbasus. Capitia, capitum te- *Flammeolū* gmina fœminarum. Calantica item. Cicero in Clodium. Te cum Calanticam capiti adcō- *Reticulum* modares. Interula, cuius Horatius & Mar. meminerunt utriq; sexui ferebatur: erat enim *Capitium* tunica proxima carni: nos linea utimur, apud ueteres lineam nusquam comperio fuisse, ut *Calantica* ex marmoribus indicatur. Pli. græcas statuas armatas sine tunica, hoc est in nudo corpore *Interula* dicit. ex quo uidere licet quantum mollities cultus posteros occupauit.

DE CALCIAMENTIS AC TVNICIS, ET VESTIBVS tragicis: comicis ac Satyricis.

VNC calciamenta. Alexander Imper. Caligariorum & omnium artium collegia instituit: ut author Capitolinus. Erat enim calciamenti genus: non quas *Caligæ* nunc Caligas appellant. Nam ueteres nusquā inuenio caligas quibus nos uti *Socculi* mur babuisse. Sed tantum crure renus Socculos, sic in omnibus antiquorum *Calcei* monumentis aspicimus. Et Tranquillus ait. Vitellio socculū alterū detraxit. Calcei fuerāt uaria forma distincti. Vopiscus in uita Cæsarum. Calceos mulleos, cereos, hederaceos, albos, uiris omnibus sustulit, mulieribus restituit. Apuleius quoq; linteos calceos nominat. Et Phecasij sacerdotū calcei: & Sicyonij calcei ab his qui elegātiæ studebāt ferebātur.

ferebãtur, author Cicero. Soleæ mulierum fuerant, nos planellas dicimus, quas turpe uiris *Soleæ*
tunc gestare fuerat. Cicero de Arusp. respon. A' muliebribus soleis, inquit. & in Verrem,
Stetit prætor pop. Rom. soleatus in littore. Græcanici calcei ex Polluce hi sunt. Basilides
quibus utebãtur Athenis. Crepides gestamen militare. Embades sumptuosum calciamẽ- *Crepides*
tum. Sunt quoq; schistæ, singæ, cõpedes, asircæ, sandalia, crotopezia, ligneũ calciamẽtum, *Crotopezia*
à sonando dicta, quæ aliter calopodia à quibusdam dicuntur. Carbatina rusticum est, uo-
catum à caribus. Ex gentibus quoq; & ciuitatibus plurima picta sunt, ut Argea, Scythica,
Rhodiaca, Laconica, Thessalica. Quædam ex personis, ut Alcibiadia, Smindrysia, Hyphi-
cratida, Phecasia, Diabathra. Communia autem utriq; sexui, Embates similes comicis, hy- *Embates*
poscesma uirile calciamẽtum ualde sumptuosum. Proschema senile. Peribates ancillarum.
Album calciamentũ meretricũ erat. Plocaria & acontia nominantur Aristophani tanquã
muliebria. Rhadia uarium & circumuolutũ erat. meminit Plato. Baucides sumptuosorũ.
Muliebria rursus crocotides, aphracta, opistocrepides, quod amentis retro ligantur, am-
phisphyra, acrosphyra, canobia, gynepodia, niclipedeces, mesoperficæ, phyrtacides, seleu-
cides, nissides, ambracides. Cõmunia item utriq; sexui, phares, ledariũ, chiton, xystis. Fœ-
minarum etiã propria, epopes, diploidium, semidiploidium, catatistus, catagoges, peplus.
Zoma uestis anilis. Tunicæ quoq; diuersorum generũ ex eodem authore, hæ sunt: Scissi- *Tunicæ*
lis, phanotis quæ translucebat, catastictæ, id est, notis uariata animalia uel flores intextos
habebat. Myotis ex muscis intextis ex Armenia ueniens. Cortæus Massiliensium, Rhiza
Thracum, Caunaces Babyloniorũ, Sarages Medorum. Temenis Argiuorum. Circa mã-
mas mulierum zosma, tænia, & tænidium, strophium quod & zona uocatur. λῦσαι δὲ πα-
θενίην ζώνην. Ex rursus τῆς ἀμάζονος ζωστῆς. Epizostris uestis crassa ex lana. Scytharum ue-
stes ex pellibus Diphthera, epicranium, bæte, sisyra, spola. Tragicæ autẽ ac comicæ uestes *Tragicæ*
ex eodem authore Xystis, batrachis, chlanis, calypta, mitra, agrenum ex lana contextum.
Ephatis uertibulum erat quoddam rubrum, quod in manu habebant bellum gerentes uel
uenantes. Qui autem in miserijs erant, melina, hoc est, lutea uel nigra uel glaucina uteban-
tur. Satyrica uestis nebris, id est, pellis caprina, quam & izanem uocabãt, & pardalim sub- *Satyrica*
textam. Venatorium Dionysiacum. Cortæus tunica pinguis est. Comicæ autẽ, Exomis, *Comicæ*
id est, uestis alba ignobilis, secundum sinistrũ latus suturam non habens. Puniceus habitus
& purpura iuniorum est. Pera, baculus, diphthera rusticorum est. Nigra uel lucida uestis
parasitorũ præterquam Sicyone. Et alba quando parasitus ducturus est uxorem. Seruorũ
autem Exomis, cui adiacet uesticula quædam alba quæ epiblema dicitur. Coco autẽ du-
plex & inflexibilis uestis. Fœminarum comicarum, Anus nigra uestis, in sacrificijs tamen
alba utetur. Iuuenum item alba uel byssina. Epicleri album & croceũ. Lenones tunicam
colore distinctam ac floridam ferebãt, baculumq; quod aresum uocatur in manu habebãt.
Parasitis erat scelergis & lecythus, sicuti & rusticis legobolum. Quibusdam autem mulie-
ribus tunica talaris purpurea ad cubiti symmetriam rotunda. Hæc Pollux.

DE VARIETATE STRAGVLORVM ET PELLIVM VSV.

STRAGVLA item diuersa. Primum circa thorum. Amphimallon & gau- *Amphimallũ*
sape in castris usum præbebant. primum ex utraq; parte uillosum erat, Hete- *Heteromallũ*
romallium ex una tantum. Stragula quæ lodices poetæ uocant, lintea uestis
constrata. Stragula quoq; alia super eis adposita ab Homero planè; notãtur;
ῥήγεα καλὰ πόρφυρα. omnia stragulæ uestes Plinio uocãtur. Dicebãtur & pla-
giæ, deinde sindones appellatæ. Varro de uita patrum. Chlamydes plagiæ uela. Nam & *Sindones*
uela & uelaria dicuntur. Papinius. Iam uelaria lintea pluebant. Plumaria quoq; & pluma-
rium opus, & plumarij textores, quos polymitarios dicunt, liciorum uarietate, à plumãdo
dicti Marcello. Plautus plumatile inquit. Stromata & peristromata ferè quæ & tapetia *Stromata*
depicta uario colore, à sternendo uocata. Plautus peristromata Campana dixit. Tapete & *Peristromata*
tapetum Græcum uocabulum uarijs etiam fuerat coloribus pictum. Cortinas Plinius uo- *Tapetum*
cat præter uasa, etiam lintea quæ sternũt siue mensis siue lectis. Culcitra. Cicero culcitram *Culcitra*
plumeam dixit, erat & Lanea. Tomentum nanque culcitræ materia ex palustri arundine *Tomentum*
quam Circensem appellabant, aut ex re alia ignobili suffarcta. Tomentum concisa palus
Circense uocatur. Ceruicalia & puluilli capitis substramenta. Toral tori ornamentum *Toral*
apud Horatium, & Conopeum tentorij genus apud eundem. Interq; signa turpe militaria

Conopeum sol aspicit conopeum. Propertius de Cleopatra loquens: Fœdaq; Tarpeio conopea tendere saxo. Equorum quoq; uestes phaleræ, ephippia, dorsualia. Vopiscus in Galeno. Boues cum dorsualibus sericis discoloribus præfulgentes. Præterea Manticæ ac Bulgæ imponuntur, sic Festo appellatæ, Senecæ uero Hippoperæ lib. epistolarum XIII. M. Cato Censorinus canterio uehebatur: hippoperis quidem impositis, ut secum utilia portaret. Pelles autem animalium, quibus nunc utuntur arcendo frigori, apud antiquos minime in usu fuisse quidam existimant: eò quod Plinius qui omnia exequitur, tum alij, nullam de his faciant mentionem. Tranquillus Augustum scripsit, non pellibus, sed quaternis tunicis hyeme solitum muniri. Et Martialis diuitem describens probe indutum. Optat & obscuras luces, uentosq; niuesq;, Propter sexcentas Baccara gausapinas. quas supra commemoraui crassa lana fuisse. Barbaros tamen aquilonares gestare pelles, uti etiam nunc, consuetos esse complures sunt authores: Ouidius ponticos & Getas describens inter quos exulauit, pellitos appellat: Sed usum tamen hunc paulatim cœpisse Senecæ temporibus ex loco eius epistolæ putandum: Pelliculas, inquit, uulpium ac murium frigoris causa. Murium enim pelliculas & zibellinos & armellinos nunc dictos putare possumus. Nam & inter murium genera sunt in ponto, ut in animalibus dixi.

(Marginal notes: Conopeum; Dorsualia; Manticæ; Bulgæ; Hippoperæ; Murci pôtici)

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XXVIII.

De Honesto & eius partibus. Ac primum de prudentia & doctrina, quod magistri in ea necessarij.

Q VAE ad corpus pertineant hactenus, mox ea quæ ad animũ reliquum nostri operis spectat: ac primum de moribus, citra quos frustra cætera discuntur: deinde de artibus liberalibus dicam, ut planè præmisso titulo materia respondeat: in quibus pauca quidem, uerum exotica ex omni pene Græcia simul cum nostrorum receptissimis delibaui, ut facilius ediscerentur: essentq; cum ad bene beateq; uiuẽdum suffragia, tum ad scribendum omnibus parata supellex, maiorumq; rerum per breues adnotationes indicamenta. Prudentia igitur prius attingenda, quæ unica cum æque intellectu ac uoluntate consistat, sub eadem doctrina continetur: utranq; uero coniunctam Græci Sophiam, non sapientiam dicimus, in qua monstratore prius est opus. Scribit enim Aelianus de uar. histor. quod prisca fuit cõsuetudo, ut uiri magni iuxta se magistros alumnosq; haberẽt. Sic Vlysses Alcinoum, Achilles Chironem, Patroclus Achillem, Agamemnon Nestorem, Telemachus Menelaũ, Hector Polydamanta, Hiero Syracusanus Simonidem Chium, Polycrates Anacreõtem, Proxenus Xenophontem, Antigonus Zenonem, Alexander Aristotelem. Inter Romanos Lucullus Antiochum Ascaloniram. Cicero Molonem, Mœcenas Arium, Augustus Athenodorum. Neq; mirum, cum Plato dicat quod & Iuppiter quendam habuit consiliarium: unde nos exemplo eius instituì debemus. Hesiodus quoq; optimum uocat, qui per se omnia nouit. Proximum huic, qui sapiẽtes audit. Qui neutrum præstat, penitus esse inutilem. Socrates apud Platonem in Phædro ait, disciplinam ex sermone potius & uiua uoce hauriendã, quàm ex lectione, magisq; scienti prodesse. Sunt altiora quædam quæ scriptis tradi commode nequeunt. Præterea à quocunq; discendum, etiam si quercus esset quæ loqueretur. Non enim quis dicat, sed quid dicat in primis uidendum. Hanc igitur Socratis sententiam uox dominica confirmat. Quæcunq; dicunt Pharisæi uos facite, opera uero illorum minime. Item Plato in Laehete. Is maxime audiendus cuius dicta facta conueniunt: qui uero de uirtute quam non attingit, aut cõtra uitium quod habet, quanquam ornate loquatur, minime auscultandus: siquidem in eo sapientes sumus quod nouimus, in eo delinquentes quod ignoramus. Quæ sententia superiori contraria quodammodo uidebitur, quum minime sit. Idem author ait: Maxime illud cauendum quod scientiæ & eruditioni ualde officit, ne uidelicet in Misologiam aut Misanthropiam incidamus, id est, in sermonis aut hominũ odiũ: uidelicet, cum forte alicuius uerbis aut opinioni ita addicti sumus, ut omnia pro oraculo credamus: deinde omnino cõtraria esse reperimus, deceptosq; nos esse intelligimus: quod cum sæpe fit, maxime eneruat

ut nulli postea credamus, quod uitium periculosissimum est. accidit autem ignoratione, quod citra delectum & artem credit. Nam si quis studium & artem in iudicãdis omnibus adhiberet, nec temere crederet, proculdubio reperiret hos bonos, illos improbos & indoctos, alios uero inter utrunq;. Apuleius in Apologia ait, Thaletem Milesium interrogatũ à Mandraico Prienensi discipulo, quãtam uellet mercedem pro eo quod disceret: respondisse, Si quod didicisti, mihi ascripseris, meq; repertorẽ prædicaueris. Quantum igitur auditui in hac parte debeamus, satis docent sacri libri, qui fidem ex auditu esse dicunt. & Iacobus: Sit omnis homo uelox ad audiendum. Hieronymus quoq;: Habet latentem energiam uiua uox. & in epistolis: Non enim, ut est quorũdam præsumptio, me ipsum docui. Hæc deniq; causa cur peregrinationes longas philosophi susceperint, uti coram laudatos uiros audirent, quorum sæpe libros domi habebant.

Qui aptiores ad doctrinam, & quid aut quomodo discendum.

AD doctrinam alius alio docilior. Mercuriales pueri uelocissimi sunt, uerum cito desinunt, raroq; perueniunt ad frugem, maxime si cum Mercurio Martem coniunctum habeant. Talis fuit Hermogenes ille sophista, qui de arte scripsit, in adolescentia senex, in senectute puer, ut ait Philostratus. Saturnini uero tardiores ab initio, sed tempore altius radices mittunt. Quapropter Ariston, ut Seneca, dicere solebat, malle se adolescentem tristem, quàm hilarem & amabilem turbæ. Vinum enim bonum fieri, quod recens durum atq; asperum uisum sit, nõ pati ætatẽ quod in dolio placuit. Huiuscemodi enim legitur fuisse Cato ille Censorinus, qui sero didicit literas, euasit autem summus orator. Torquati quoq; illius qui filios occidit, ingenium rusticanum & inutile ab initio uisum, in summã lucem effulsit. Proximis autem seculis Ludouicus Pontanus, iuris sciẽtia præcellẽs VII. annis scholis Italiæ pertinacissime uacãdo, nunquam in ea facultate mutire aut dissentire quicquam est uisus. Sunt autẽ qui utrunq; præstant & uelocitatem & usq; ad extremum perseuerantiam ac profectum, quæ quidem rara felicitas: qualis Cicero fuit, & Augustinus noster qui per se didicit omnia. Quomodo autem discẽdum, Seneca item in epistolis docet. *Quomodo discendum ex Seneca* Lectio certa prodest, uaria delectat. Multumq; potius quàm multa legenda, quæ non habeas ad manum: quemadmodum magnus luctator non est qui omnis numeros nexusq; perdiscit, quorum usus sub aduersario rarus est, sed qui in uno se aut altero bene & diligenter exercuit & eorum occasiones intentus expectat. Nec est quod de naturæ malignitate queramur quod res occulter, cum quicquid nos meliores aut beatos est facturum, in aperto aut in proximo posuerit. Idem. Cum omni ætati studia conueniant, non eadem tamen semper conueniunt: Turpe est uiro iam prouecto ex cõmentarijs sapere, aut flosculos captare: semper interpretem, nunquã authorem esse, Semper deniq; meminisse, nunquam scire. Idem. Dementia est mi Lucilli superuacua discere, in tanta præsertim temporis breuitate. Negat Cicero, si duplicetur sibi ætas, habiturum se tẽpus quo lyricos legat. Eodem modo & dialecticæ uanas captiones. Nam apud plerosq; philosophia quæstui est, institores potius nacta quàm antistites. Hanc fas est dare tempus non accipere: res enim non subcisiua, sed ordinaria est. Aristotelis insuper opinio: Nullum esse magnum ingenium sine melancholia aut mixtura dementiæ. & ex sententia Platonis, Frustra poeticas fores compos sui pepulit. & Cicero pro Archia: Sæpius cõpertum ad laudem atq; uirtutem naturam sine doctrina, quàm doctrinam sine natura ualuisse.

Quod doctrinam cum prudentia ac iustitia coniungere opus.

MENANDRI Senarios sex ad hoc propositum conuerti. Cuncta enim serua sunt prudentiæ. Frustra mei debilitatem corporis accusauerim, si aderit prudentia. Hæc enim potẽti brachio fortior. Sicut nanq; corpori existit oculus: Sic demum nostræ mens animæ fuerit. Idem. δὶς ἐξαμαρτεῖν ταὐτὸ οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ. ὁ μηδὲν εἰδὼς οὐδὲν ἐξαμαρτάνει. Bis in eodem peccare, nõ est uiri sapiẽtis: qui uero nihil uiderit, nihil peccat. Phocylides poeta dixit, mẽtem ac rationem hominibus pro armis datã, his hexametris à me cõuersis. Cuncti mortales, æque locus omnibus idem Regibus ac inopi est, animis deus imperat altus Cunctorum. qui cuiq; dedit propria arma ferenda. Velocem lepori cursum, sed cornua tauris Sponte sita, ast apibus penetrãtia acumina caudæ. Mentem homini melius tribuit, qua cætera inermis, Robusto sapiens longe præstare uidetur. Cleantes dicebat homines absq; disciplina & literis, tantũ forma distare

à feris. Plato scientiā ait sine iustitia cæterisq; uirtutibus calliditatem potius quàm sapientiam. Zeno dicebat quod in disciplinis quidam erant Philologi, quidam Logophili, id est amatores potius uerborum quàm scientiæ: item nonnullos esse philosomatos, id est, corporis amatores potius quàm philosophos, siue etiam philotimos, aut philochrematos, id est amatores honoris ac pecuniæ.

QVOD DOCTRINA OMNIS AD PHILOSOPHIAM ac theologiam referenda.

ARISTONYMVS Chius circulares scientias sectantes, negligētes uero philosophiam cōparabat procis Penelopes, qua cum minime potiri possent, ad ancillas se conuertebant. Idem uulgum comparabat Laerti, qui tantum agrorum curam habens, sese domumq; propriam sperneret. Sic plures curam tantum diuitijs intendentes animum negligere agrestibus exulceratum perturbationibus. Bion dicebat, grammaticos Vlyssis errores inquirere, suos autem minime. Plato in Protagora poeticam similem facit imperitorum conuiuijs, qui cum propter inscitiam & rerum ignorationem propria uoce suisq; sermonibus colloqui nequeant, tibicines accersunt, ut aliena uoce, hoc est, tibiarum flatu utantur: ubi autem sunt eruditi ac philosophi, inter se disceptant. Nec ab re Homerus dicit, ut Diomedi daretur socius ad exploranda castra, quod alter ex altero si duo sint, melius intelligent. At Cicero pro Archia poeticam & cyclicas scientias magnopere laudat. Hæc inquit studia adolescentiam agunt, senectutem oblectant, secundas res ornant, aduersis profugium & solatium præbent, delectant domi, non impediunt foris: pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur. Quod si ipsi hæc attingere minime possemus, tamen ea mirari debemus cum in alijs uidemus. Apuleius de deo Socratis. Vlysses, ait, comite sapientia, quā Homerus poetice Mineruam appellauit, omnia horrenda subijt, omnia aduersa superauit. Et Cyclopis specus introijt, & egressus est: solis boues uidit, & abstinuit: ad inferos migrauit, & remigrauit: Scyllam præternauigauit, nec abreptus est. Circes poculum bibit, nec mutatus est. Ad lotophagos adcessit, nec remansit: Sirenes audijt, nec adcessit. Basilius quoq; in quodam libello non usquaq; poetarum lectionem detestatur, si quis ex his rosam non sentes delegerit. Nam Vlysses, inquit, uelut alter Iob, nobis exemplar patientiæ ab Homero proponitur. Hieronymus item qui secularem scientiam aliās dæmonum cultus esse dicit, ad nostram deducere iubet philosophiam. haud aliter quàm Hebræi captiuam alienigenam resectis unguibus & capillis in matrimonium deducere poterant: sic dicta illorum castratis erroribus & uerborum lasciuia, siqua probata sunt nostro dogmati adijcere recte licere. Nam Salomon & Paulus & Cyprianus multiq; alij ex nostris, poetarum philosophorūq; scripta, ut ipse testatur, ad nostra confirmanda in medium adduxerunt. Idem ad Rusticum monachum: Ama scripturarum studia, & carnis uitia non amabis: eripiunt enim sensum à cogitatione lasciuiæ, & carnem macerant ob laborem. & alibi: Literæ laboris sunt comites, non uoluptatis, damnum, non marsupium sequuntur, ieiunium, non saturitatem. Augustinus de trinitate: Vera philosophia est trinitatem intelligere, scilicet unum deum, à quo spiritum sanctum in quo & filium per quem sumus: principium ad quod creamur, formam qua separamur, gratiam in qua reconciliamur. Gregorius tris ponit sapientiæ profectus. Inchoationem & perfectionem, & quod inter utrumq; est medium. In primo blandimenta dulcedinis, medio tempore mentis certamina laboresq;, ad extremum perfectionis summa uoluptas. Hieronymus: Gratias nunc ago deo meo, quod ex amarissima doctrinæ radice nunc dulces fructus carpo. Thomæ Aquinatis sententia est, ut scientiæ uestigia nobis defunctis remaneant, quibus doctiores maiore cum uoluptate ac uberius diuinitatem speculentur. Quod & Hieronymus sentire uidetur: dum ait: Discamus in terris quorum scientia nobiscum perseueret in cœlis. & alibi ex Danielis autoritate doctiores firmamēto cōparat, reliquos uero astris.

Vlysses uelut alter Iob

Tres sapientiæ profectus

QVOD DOCTI SEMPER IN PRECIO FVERE

Doctrinæ honor

DOCTRINA quanquam sæpe plurimorum iacet, uiri tamen ea maxime præcellentes semper in honore fuere. Nam & Platonem Siciliam petentem Dionysius cum albis quadrigis obuiam procedens excepit. Alexander Thebas euertens, Pindari domui pepercit, Stageram oppidum ob Aristotelem restituit. Athenienses Thucydidem quem imperatorem in exilium miserant, rerum suarum

rum suarum scriptorem reuocarunt. Menander Comicus petitus classe Ægypti ac Macedoniæ regibus uenire contempsit, regiæ fortunæ prælata literarum cōscientia. De Hippocrate idem contigit, Xerxe rege adcersente. Pto. quoq; Philadelphus & Hiero Tyrannus occasione aduersæ ualetudinis se studijs maxime tradiderunt, uiris doctis undecunq; adcersitis. Vt autem de Romanis loquar, ex Hispania uenerunt quidam nobiles, ut Liuium uiserent. Pompeius post bellum Mithridaticum Possidonij disserentis domum Athenis intraturus, non percuti de more ianuam iussit, sed fasces lictoreos foribus submisit. Scipio statuam Ennij sepulcro suo imponi mādauit. Cato senex Carneadem legatum Atheniensium ob uiri eloquentiam suspectam senatui non admittendum esse consuluit. Augustum quoq; item Claudium, Hadrianum & M. Antonium ex Romanis principibus, maxime doctis uiris fauisse memoriæ proditum est. Numerianus item imper. teste Vopisco, dicendi facultate maxime præditus: maluit in bibliotheca Vlpia statuam sibi poni Numeriano oratori quàm Cæsari. Proxima memoria Robertus Siciliæ rex Petrarcham, omnisq; eruditos in precio habuit. Mea uero ætate, hac laude magnopere digni Nicolaus pontifex, Alfonsus Tarraconensis & Matthias Pannoniæ reges. Cosmus item Medices ac Federicus Vrbinas dux.

QVOD VNVS QVANDOQVE IN POPVLO SAPIENTIA præditus, plus cæteris uideat.

EST & illud sapientiæ proprium, ut unus sæpe plus cæteris in multitudine uideat, frustra tamen, animos reliquorum stultitia seu inuidia occupante: ut Annibali accidit, ob inuidiam factionis Barchinæ, ut Socrati de deorum opinione, ut Capy Troiano in equi introductione, ut Magio Campano, ne Annibal in urbem reciperetur consulenti, ut apud Romanos Paulo Æmylio pugnam Cannensem detrectanti, ut Fabio Maxi. contra Minutium & totum exercitum contendenti, ut deniq; apud Hebræos tot prophetarum prædictionibus minime exauditis. Quandoq; tamen populi felicitate auditus sapiens, ut Ap. Cæci solius sententia de pace non ineunda cum Pyrrho, ut Catonis de Carthagine delenda, ut denique apud nostros Iona Niniuitis.

APOPHTHEGMATA SEPTEM SAPIENTVM EX Demetrio Phalereo.

CLEOBVLVS. μέτρον ἄριστον. Mediocritas optimum. πατέρα δεῖ αἰδεῖσθαι. Parentem uereri oportet. εὖ τὸ σῶμα ἔχειν καὶ τὴν ψυχήν. Bene corpus & animā habe. φιλήκοον εἶναι ἢ πολύκοον. Libenter audi magis quàm multa. γλώσσης κρατεῖν. Linguam compesce. βίᾳ μηδὲν πράττειν. Nil age per uim. ἔχθρας διαλύειν. Inimicitias dissolue. τὸν δήμου ἐχθρὸν, πολέμιον νομίζειν. Populi inimicum æque tuum puta. γυναικὶ μὴ μάχεσθαι. μήτε ἄγαν πεποιθέναι. Cum uxore ne contende, nēue ei nimium confide. οἰκέτας μεθύοντας μὴ κολάζειν ὥστε μὴ δόξῃς καὶ αὐτὸς μεθύειν. Seruos temulentos ne castiga, ne & tu temulentus uideare. γαμεῖν ἐκ τῶν ὁμοίων. Nube pari. μὴ ἐπιμαίνεσθαι τοῖς σκώπτουσι. Ne cum cauillantibus insani. εὐπραγοῦντα μὴ ὑπερήφανον εἶναι, ἀπορούντα μὴ ταπεινοῦσθαι. In copia ne sis animo elato, neq; in egestate demisso. Solon. μηδὲν ἄγαν. Ne quid nimis. κριτὴς μὴ κάθησο. Ne sis iudex, alioquin inimicus alteri eris parti. ἡδονὴν φεῦγε, αὐτὴ γὰρ λύπην τίκτει. Voluptatem fuge, ipsa nanq; postremo dolorem parit. σφράγιζε τοὺς μὲν λόγους σιγῇ, τὴν δὲ σιγὴν καιρῷ. Obsigna uerba silentio, Silentiū uero occasione. φίλους μὴ ταχὺ κτῶ, οὓς δὲ ἂν κτήσῃ, μὴ ταχὺ ἀποδοκίμαζε. Amicos ne cito pares, paratos ne cito reijcias. ἄρχεσθαι μαθὼν ἄρχειν ἐπιστήσῃ. Imperiū discens pati, melius exercere scies. μὴ κακοῖς ὁμίλει. Cū malis ne cōgredere. χρῶ τοῖς θεοῖς. Vtere dijs. ὃ ἂν εἰδῇς μὴ λέγε, ἀλλ᾽ εἰδὼς σίγα. Nō quodcunq; noueris dicas, sed planè cognoscēs tace. τοῖς σεαυτοῦ πρᾶος ἴσθι. Circa te proximis mitis esto. τὰ ἀφανῆ τοῖς φανεροῖς τεκμαίρου. Ex manifestis, occulta deprehēde. Chilo. γνῶθι σεαυτόν. Nosce teipsum. πίνων μὴ πολλὰ λάλει, ἁμαρτήσεις γάρ. In uino ne multa loquere, si nō uis errare. μὴ ἀπείλει τοῖς ἐλευθέροις. Ne minitare liberis hominibus. μὴ κακολόγει τοὺς πλησίον, ὥστε μὴ ἀκούσῃ κακῶς. Proximo ne male dicas, si nō uis audire. Ad amicorum cœnas tarde, ad calamitatē celeriter ito. γάμους εὐτελεῖς ποιοῦ. Nuptias parce facito. τὸν τετελευτηκότα μακάριζε. Defunctum lauda. πρεσβύτερον σέβου. Seniorem honora. τὸν τὰ ἀλλότρια περιεργαζόμενον μίσει. Curiosum nimis rerum alienarū fastidi. Damnū ama potius quàm turpe lucrum. τῷ δυστυχοῦντι μὴ ἐπιγέλα. Miserū ne deride. Cum seueritate quietū te

Cleobulus. Solon Chilo

præbeas, ut honoreris magis quàm timearis. ἰδίας οἰκίας προστάτει. Præsis propriæ domui. γλῶσσα σου μὴ προτρεχέτω τοῦ νοῦ. Lingua non discrepet à mente. μὴ ἐπιθύμει τὰ ἀδύνατα. Ne cupias quæ haberi non possunt. In uia ne propera, neque manum moueas, quod stulti indicium est. νόμοις πείθου. Legibus obtempera. ἀδικηθεὶς διαλλάσσου. Placa seu concilia quos

Pittacus iniuria adfeceris. Pittacus. ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα. Sponsio proximum damno est. φίλων ἀπόντων καὶ παρόντων μέμνησο. Amicorum præsentium & absentium memor esto. μὴ προσδέχου τὸν φαῦλον. Ne recipe improbum. Qualem erga parentes te præbueris, tales habebis erga te filios. Difficile in uoluptatibus se bene nosse. Ocium fuge. μὴ δ' ἂν πλουτῇς, εὐτυχίαν κρύπτε.

Thales Ne diuitias absconde quum in eas ueneris. μὴ πᾶσι πίστευε. Ne omnibus crede. Thales. καιρὸν γνῶθι. Occasionem nosce. ὃ μέλλεις ποιεῖν μὴ πρόλεγε, ἀποτυχὼν γὰρ ἀπογελασθήσῃ. Quod facturus es nemini prodas, ne forte non cōpos deridearis. Ama proximum. Amicis parce maledicere. ἀφνὸν τ' συνιδεῖν τὸ μέλλον Magna res futurum prouidere. πιστὸν γῆ, ἄπιστον θάλασσα, ἄπληστον κέρδος. Fidele terra, infidele mare, insatiabile lucrum.

Bias Bias. οἱ πλεῖστοι ἄνθρωποι κακοί. Homines ex magna parte improbi. εἰ καλὸς φαίνῃ, καλὰ ποίει. εἰ δὲ αἰσχρός, τὸ φύσεως ἐλλιπὲς διόρθου τῇ καλοκαγαθίᾳ. Si pulcher es, pulchra fac. Si deformis, naturæ defectum bonis actionibus compensa. βραδέως ἐγχείρει, ὃ δ' ἂν ἄρξῃ διαβεβαιοῦ. Tarde aggredere. Quod aggressus fueris, perseueranter prosequere. μίσει τὸ ταχὺ λαλεῖν. Velociter loqui fastidi. μὴ εὐήθης ἴσθι, μήτε κακοήθης. Ne sis nimium moribus facilis, neu nimiū difficilis. Prædica ubiq; deos esse. Nosce quod gestum est. Ἄκουε πολλά, λάλει καίρια. Audi multa, loquere opportuna. Cum sis pauper, ne diuitibus irascaris: nisi forte ualde uideris proficere. ἀνάξιον ἄνδρα μὴ ἐπαίνει διὰ πλοῦτον. Indignum hominem ob diuitias minime lauda. πείσας λάβε, μὴ βιασάμενος. Hortando accipe, non per uim. ὅταν ἀγαθὸν πράξῃς, θεοὺς μὴ σεαυτὸν αἰτιῶ. Si quid benefeceris, dijs referas acceptum, non tibi. κτῆσαι ἐν μὲν νεότητι εὐπραξίαν, ἐν δὲ τῷ γήρᾳ σοφίαν. Ama, iuuenis pulchri quid agere: Senex uero sentire. ἕξεις ἔργῳ μνήμην, καιρῷ εὐλάβειαν, τρόπῳ γενναιότητα, πόνῳ ἐγκράτειαν, πλούτῳ φιλίαν, λόγῳ πειθώ, σιγῇ κόσμον, γνώμῃ δικαιοσύνην, τόλμῃ ἀνδρείαν, πράξει δυναστείαν, φύσει εὐσέβειαν. Habebis in negocio memoriam, In occasione cautionem, In moribus generositatem, In labore constantiam, In diuitijs amicitiam, In oratione persuasionem, In silentio ornatum, In sentētia iustitiam, In audacia fortitudinem, In actione potentiam, In natura pietatem. Huius denique illa sunt. Infelix qui infelicitatem

Periander ferre non potest. &, Quod agere instituis, cunctabundus aggredere. Periander. μελέτα τὸ πᾶν. Cogita totum. καλὸν ἡσυχία. Res pulchra quies. ἐπισφαλὲς προπέτεια. Res fallax temeritas. Democratia melius tyrannide. αἱ μὲν ἡδοναὶ θνηταί, αἱ δ' ἀρεταὶ ἀθάνατοι. Voluptates mortales, uirtus autē æterna. εὐτυχῶν μὲν μέτριος ἄγου, ἀτυχῶν δὲ φρόνιμος. Fortunatus modeste agas, infortunatus prudenter. φειδόμενον κρεῖττον ἀποθανεῖν, ἢ ζῶντα ἐνδεεῖν. Præstat eum qui bonis non utitur mori, quàm uiuētem egere. ἄξιον παρασκεύαζε τῶν γονέων. Fac te dignū maioribus tuis. ζῶν μὲν ἐπαινοῦ, ἀποθανὼν δὲ μακαρίζου. Viuens fac lauderis: Moriens beatus puteris. ὃ ἑκὼν ὡμολογήσῃς, παραβαίνε. Quod sponte promiseris malum, nō præstabis. λόγων ἀπορρήτων ἐκφορὰν μὴ ποιοῦ. Secreta ne prodas. λοιδοροῦ ὡς ταχὺ φίλος ἐσόμενος. Ita irascaris aut cōuitium dicas, ut statim futurus amicus. τοῖς μὲν παλαιοῖς νόμοις χρῶ, τοῖς δὲ ὄψοις προσφάτοις. Vtere legibus antiquis, obsonijs uero recentibus. Cohibe non solum peccantes, sed paratos ad peccandum. δυστυχίαν κρύπτε, ἵνα μὴ τοὺς ἐχθροὺς εὐφράνῃς. Cæla inimicos cala-

Sodiades mitatem, ne gaudeant. Sunt & illa indiscreta sapientum ex Sodia de authore: uidelicet. εὔχου δυνατά. Appete quæ possis. ψέγε μηδένα, εὐλόγει πάντας. Neminem uitupera: omnis lauda. χρόνου φείδου. Parce tempori. ἴδια φύλασσε, ἀλλοτρίων ἀπέχου. Propria custodi: alieno abstine. ἔχων χαρίζου. Habens gratificare. λαβὼν ἀπόδος. Accipiens redde. γνοὺς πράττε. Cognoscens age. σοφοῖς χρῶ. Vtere sapientibus. ὃ μέλλεις δός. Da quod debes. εὐεργέτας τίμα. Benefactores honora. φθόνει μηδενί. Nulli inuideas. διαβολὴν μίσει. Calumniam odio habe. γλώττης ἄρχε. Impera linguæ. υἱοῖς μὴ καταθάρρει. Filijs ne confide. ἀποκρίνου ἐν καιρῷ. Respōde opportuno tempore. πράττε ἀμεταμέλητα, ἁμαρτάνων μετανόει. Age quorum non te pœniteat: si tamen peccas, pœniteat. ἄρχε σεαυτοῦ. Impera tibi. φιλόσοφος γίνου. Esto philosophus. ὀφθαλμοῦ κράτει. Oculum cohibe. ἄρρητον μὴ λέγε. Secretum ne prodas. καιρὸν προσδέχου. Occasionem expecta. ἀπέχθειαν φεῦγε. Fuge inimicitiam. κινδύνευε φρονίμως. Prudenter periculum adeas. σεαυτὸν αἰδοῦ. Teipsum uerere. πλούτῳ ἀπίστει. Diuitijs ne confide. θνῆσκε ὑπὲρ πατρίδος. Morere pro patria. ἐπὶ νεκρῷ μὴ γέλα. Super mortuo ridere noli. Sis in adolescentia continens.

tinens, In media ætate iustus, In senectute sapiens, In morte sine dolore. Epicteti dissertatio- Epictetus nes ex Arriano. Fortunæ cōmixta uita similis est torrenti, qui lutulentus ruit, difficili trāsmissu, ingentem daturus sonitum, breui tempore duraturus. Virtuti autem anima coniuncta similis perenni fonti, qui purus fluit ac quietus & potabilis. Si uis bonus esse, primum existima te malum existere. Castiga perturbationes animi, ne ipse ab illis castigeris. Si uis bene audire, disce prius benedicere. hoc est. εἰ βούλει καλῶς ἀκούειν, μάθε καλῶς λέγειν. Quære tecum, si te cupis diuitem an felicem esse. Si diuitem, scito neq; hoc bonum, neque omnino in te fore. Si felicem, hoc & bonum & omnino in te esse. Nam alterum fortunæ breuis cōmodatio est: alterum penitus electionis. Sicuti neq; aspidem neq; scorpium propterea nō perniciosos existimabis, quod in aurea theca inclusos uideas, Sic & uitium noli ideo non miserum ac uile putare, quod fortuna ornatum atq; opertum adspicias. Difficile aut diuitem modestum, aut modestū esse diuitem. hoc est. Δυσχερὲς ἅμα πλουτοῦντα σωφρονεῖν, καὶ σωφρονοῦντα πλουτεῖν. Si enim inter Persas natus, non malles in Græcia uel in diuitijs degere, In paupertate autem educatus quid quæris ad diuitias properare, cum nec ibi felix futurus sis? Sicut in parua habitatiuncula aut grabato præstat cum aliquo incōmodo sanum esse, quàm in magno atq; cōmodo ægrotū, Sic in parua substātia præstat arctius uictitādo felicem esse, quā in magna curis plenum & infelicem. οὐ πενία λύπην ἐργάζεται, ἀλλ᾽ ἐπιθυμία. οὐδὲ πλοῦτος ἀπαλλάττει, ἀλλὰ λογισμός. Non enim paupertas, sed concupiscentia tristitiā parit, Nec diuitiæ à tristitia liberant, sed animus & ratio. Neq; equus ob phaleras, aut auis ob pulchræ caueæ ornamentū animo tollitur atq; exultat: sed hęc in pennatum, ille in pedum celeritate gaudet. Eodem tu modo neq; ob uictus, aut sanè hortū omniū quæ extra ueniunt lautitiā, tete extollas, sed ex ijs tātum quæ ex animi natura sunt, bonitate uidelicet, & recte factis. Pulchre uiuere dupliciter intelligitur: Parce, sobrie, modesteq; uiuere, Et molliter ac delicate. hoc uituperatur, illud laudatur. Si ucrè pulchre uiuere cupis, ne quęre sumptuose uictitādo laudari. Is cum quo cōuersaris, si melior, ei crede atq; obtēpera, Si peior, noli credere, Si æqualis, cum eo conuenias, neq; unquam contendas. Libertas & seruitus nomina sunt, hæc uitij, illa uirtutis. Corporis uinculum fortuna, Animæ uero uitiū. Corpus enim soluet aut mors aut uitiū per diuitias, Animā uero uirtus per exercitationem doctrinæ ac abstinētiæ. Sicut lupus similis cani, sic adsentator aut parasitus aut mœchus similis amico. Vide igitur ne pro canibus custodibus accipias lupos. Si parua primum admiraberis, maioribus dignus putaberis. Si parua despexeris, maiori fueris admirationi. nihil ullius quàm amare uoluptatem, aut quæstū, aut iactantiam: nihil magnificentius mansuetudine & humanitate. Bionis philosophi nonnulla cōmemorat Diogenes, inter quæ illa. Interrogatusq; Bion philo- quisnam anxietate maiore premeretur, inquit, qui se cupit maxime felicē ac quietum esse. sophus Senectutē malorum omniū portū esse dicebat, siquidem ad ipsam cuncta cōfugere. Gloriā amicorū esse matrem. Pulchritudinē, alienum bonū. Publij poetæ Mimorū, familiaris Cæ- Publius poeta saris, ponūtur Macrobio Gellioq; apophthegmata eriā quædā, ex quibus illa sunt. Malum esse consiliū, quod mutari nō possit. Beneficium dando accepit, qui digno dedit. Feras, nō culpes, quod uitari nō potest. Cui plus licet quā par est, plus uult quā licet. Comes facundus in itinere pro uehiculo est. Frugalitas miseria est rumoris boni. Hæredis fletus, sub persona risus est. Furor fit læsa sæpius patiētia. Improbe Neptunum accusat qui iterū naufragium facit. Ita amicum habeas, ut posse fieri inimicum putes. Vererem ferendo iniuriam, inuitas nouā. Nunquā periculum sine periculo uitatur. Pars beneficij, quod petitur si cito neges.

Senecæ item quammulta sunt huiusmodi, uerum delectu, iudicioq; indigēt. Anthologiā Senecæ igitur eatundem ponam. Si uis beatus esse, cogita primum contemni. Si multis placuerit sententiæ uita tua, tibi placere non poterit. Solitudinē quærit, qui uult cum innocētibus uiuere. Si cupis ab omnibus cognosci, da operā ut à nemine cognoscaris. Stultum est timere, quod uitari nō potest. Secreto admone amicos, palam lauda. Scias multis uirtutibus abundare qui alienas amat. Tacere qui nescit, nescit loqui. Libentius audias, quàm loquaris. Si bonus es quęre tui similem. Tam omnibus ignoscere, quàm nulli, crudelitas est. Seruis moderate imperare, laus est. Vt fulmina paucorū periculo cadunt, omnium metu: sic animaduersiones magnarum potestatum terrent magis quàm nocent. Omnia uitia panduntur, cum fortuna excideris. Omne uitium habet patrocinium suum. Non cito ruina perit uir qui ruinam timet. Quotidie damnatur, qui semper timet. Plerique famam, conscientiam pauci uerentur.

Recta ingenia debilitat uerecundia, praua confirmat audacia. Negandi causa auaro nunquam deest. Non aspicias quàm plenas deo quisque manus, sed quàm puras admoueat. Nil petas, quod negaturus es. Nihil negabis quod petiturus es. Nihil magnum in rebus humanis, nisi animus magna despiciens. Morbum esse scias non hilaritatem semper ad ridere ridentibus. Omnis dies uelut ultimus ordinandus est. Odium peccandi facias non metum. Proxima innocentiæ uerecundia est peccati confessio. Malis displicere, laudari est. Lucrum sine damno alterius fieri non potest. Inopi bis dat qui celeriter dat. Minus offendit qui cito negat. Grauissima est probi hominis iracundia. Furor fit læsa sæpius patientia. Ficta ad naturam suam recidunt. Bonis nocet qui malis parcit. Amicos res secundæ parant, aduersæ probant. Beneficium qui dare nescit, iniuste petit. Beneficium accipere libertatem uendere est. Bona nemini hora est ut non alicui sit mala. Beneficium qui se dedisse dicit, petit. Beneficium sæpe dare, docere est reddere. Nihil magnificētius quàm dare semper, nunquam exigere. Plura sunt quæ nos terrent, quàm quæ premunt: & sæpius opinione, quàm re laboramus. Aliquis uir bonus eligendus ac semper ante oculos ponendus, ut sic, tanquam eo spectante, uiuamus. Tarde deliberandum, cito exequendum. Tarde iudicandum. Qui enim cito iudicat, ad pœnitentiam properat. Quam sententiam alio loco aliter dicit. De te spem inquit habeo, nondum fiduciā. In qua sanè imitatus est Ciceronem, ille enim sic. Hominem ignotum bonum sperare licet, iudicare periculosum.

DE NOSCENDO SEIPSVM.

PRVDENTIS est illud ante omnia γνῶθι σεαυτόν. Hoc est, nosce teipsum. Quod Chilonis esse plerique dicunt positum in templo Delphico, alij uero aliorum. Philippus Macedo, ut tradit Aelianus, post uictoriam quam apud Chæroneam contra Athenienses habuit, cum se elatum sana alioqui mente animaduerteret, iussit seruo, ut ei mane surgenti quotidie diceret: Memento quod homo es. Quod ab Aeliano positum Plutarchus Pausaniæ Lacedæmonio adscribit. Æsopus duas nobis manticas in Apologo ponit. In ea quæ ante est, posita sunt aliena facta, in altera quæ post tergum, propria. Bion dicebat, grammaticos inquirere de Vlyssis erroribus, non autem de proprijs, cum seipsos uideant minime utilia sectari. Demonax interrogatus quando inciperet philosophari. Quando, inquit, meipsum nosse incipiam. Socrates dicebat: Si in theatro præco diceret, omnes fullones aut sutores surgant, eius tantum ordinis uiri consurgerent: si dicat omnes sapientes, statim uideres omnes sine discrimine consurgere. Hoc enim maxime uitium esse humanum, ut quisque, quāquam stultus, se sapientem existimet. Diogenes quosdam esse aiebat, qui ea quæ oporteat facere probe dicunt, se autem minime auscultant. Haud aliter quàm lyræ quæ probæ sonantes se ipsas minime sentiunt. Simile & huic illud apostolicum: Factus sum uelut æs sonans, aut cimbalū tinniēs. Bias inquit. Respice uelut in speculo tuas actiones, ut bonas augeas & omnes, malas uero retractes. Plato in Alcibiade. Nihil, ait, difficilius quàm seipsum cognoscere, quod qui assequuntur, diligentiam quandam & artem qua boni efficimur acquirunt: haud aliter quàm siquis calceum aut annulum bonum factitare ignoret, non autem artificem ignoret. Plutarchus. Oportet unumquemque ad suiipsius naturam sese accommodare, neque ad alterius uitæ rationem cogere aut per uim trahere. οὐ γὰρ πάντα πάντων. id est, non enim sunt omnium omnia. Ciceronis similis ferè sententia. Sequenda cuique natura non uitiosa: etiā si sint alia meliora, tamen nos naturæ nostræ regula metiamur. Simile item & illud Apostolicum. Vnusquisque in suo sensu abundet. Menander. ὃ βούλεται μόνον ὁρῶν καὶ προσδοκῶν, ἄλογιστος ἐστι τῆς ἀληθείας κριτής. Si enim quod uult quisque, hoc tantum spectat, haud bonus fuerit ueritatis iudex. Demosthenes. ῥᾶστον ἁπάντων ἑαυτὸν ἐξαπατᾶν. ὃ γὰρ βούλεται τοῦθ᾽ ἕκαστος καὶ οἴεται. τὰ δὲ πολλάκις οὐκ οὕτως πέφυκεν. Facile quidem seipsum decipere, quod enim uult quisque hoc item existimat, res tamen aliter sæpe eueniunt. Herodotus. Si liceret unicuique leges condere ac optimas eligere, suas quisque ac optimas eligeret, adeo sui amantissimus est. Euripides. ἅπαντές ἐσμεν εἰς τὸ νουθετεῖν σοφοί, αὐτοὶ δ᾽ ὅταν πταίωμεν οὐ γιγνώσκομεν. Omnes quidem sumus in alijs monēdis sapientes: Ipsi uero cum res poscit, minime intelligimus. Sed neque ad sui notitiam, neque ad animi ueram uoluptatem, quis nisi per conscientiæ puritatem peruenire poterit, quam Græci συνείδησιν: & item aliam quam συντήρησιν. id est, Synteresim penultima producta uocant, hoc est, iudicij conseruationem

Demonax

De Syndesi & Synteresi.

tionem & integritatem in rebus benefactis, quæ naturalis est intellectus: altera uero uoluntatis. Ex quo Pythagoras. πάντωρ δὲ μάλισα αἰσχύναιο σαυτόρ. Præter omnia tui te pudeat. Antiphon. ὁ δὲ μὴ συνειδέναι ἑαυτῷ βίῳ ἀδίκημα μηδὲν, ἡδονὴν πολλὴν ἔχει. Nihil equidem sibi in uita conscire, magnam habet uoluptatem. Isocrates. μηδέποτε τὶ αἰσχρὸν ποιήσας ἔλπιζε λαθεῖν. καὶ γὰρ ἂν τοὺς ἄλλους λάθῃς, ἑαυτῷ συνειδήσεις. Quum turpe aliquid egeris, ne puta latere posse. Etenim si alios lateat, tibi conscius eris. Menander. Si quis sibi cōscius est, si audacissimus, ipsum cōscientia timidum facit. Hanc imitatus Cicero pro Milone ait. Magnam uim habet conscientia in utranq; partem, ut semper pœnam ante oculos uersari putēt qui peccauerint, & nihil timeant, qui nihil admiserint. Idem in Tus. Nullum maius seipso consciētia theatrum habet. Ad nostros ueniā. Bernardus in meditationibus. Præstat enim teipsum cognoscere, quàm si te neglecto, siderum cursus, uim herbarum, hominumq; ac omnium terrestriū pariter & cœlestiū naturas tenueris. Redde igitur te tibi, corrige gressus, statue te ante te tanquam alium. Idem de Con. Quid dulcius aut quietius bona conscientia, quæ nec damna nec uerborum contumelias nec quicquā aliud formidat? Idem. Bona consciētia quotidie uirescit, laboribus non adfligitur, deniq; adficit gaudio uiuentem, consolatur morientem, æternumq; durat. August. super Genesim. In ipso autē homine nunc lætitia quædā bonæ cōscientiæ paradisus est. Idem de Cathe. Tu qui uerā requiem, quæ post hāc uitā Christianis promittitur, quæris: eam inter amarissimas huius uitæ molestias degustabis, iucundiusq; ex bona conscientia inter ærūnas lætaberis, quàm ex mala inter delicias. *Bernardus* *Augustinus*

De impudentia loquendi, ac primum de parasitis.

LOQVENDO multifariam delinquimus, adsentādo, obtrectando, mentiēdo, aut scurriliter, siue nimis, siue intempestiue, dicendo. de quibus omnibus dicā, ac primum de parasitis, qui ab assentatoribus differunt, quod hi quauis causa, illi aut cibi aut cōmodi tantum gratia adulantur. De his itaq; Athenæus ex autoritate Clearchi Solensis ait. Parasitos uocabāt antiquitus sacrorū cōuiuiorum cōuiuas, Græce συνθοίνους. Altera sacerdoti, altera parasito pars erat. Aristoteles in Pol. inquit, quod principibus olim Methoniensibus duo singillatim parasiti fuerunt, ducibus uero exercitus unus, certosq; cibos & obsonia & ex piscibus sumebāt. postea probro fuere, adulatoresq; dicti sunt. Primus Homerus introducit Podem quēdam asseclam Hectoris & cōuiuā: qua etiam de causa ipsum ponit Hectorem à Menelao uulneratum, φ par fuerat à uiro Spartano ac sobrio hominē Troianum (quod genus in luxu & uino ac saltationibus uiuit) feriri in uentre, qui mensis & parasitico luxui uacaret. Legitur & apud Cromilum Autositus, qui se ipsum inuitabat, plerunq; συνεφγάσας domino. & Cacositus apud Eubulū, qui male concoquit. Et Oligositus apud Stratidem, qui parum comederet. Oecositus, qui non mercede sed gratis ciuitatis munus siue officium gerebat. Sitocurus, qui inutilis erat, & frustra nutriri ac cibum sumere contingeret. Apud Sontiates Gallorum populos, tex habet quosdam secum adulatores, quos Galli Siloduros, Græci Euolimos uocant, qui unà semper adhærent, sectantur quocunq; ierit. idemq; faciūt, siue rideat, siue lugeat, seu aliqua alia capiatur uoluptate, Denique si occumbat, pariter occumbunt. *Podes* *Autositus* *Cacositus* *Oligositus* *Oecositus* *Sitocurus* *Siloduri* *Euolimi*

De nobilibus parasitis & adsentatoribus, ex Athenæo.

CLISOPHVS Philippi Macedonis parasitus claudum se fingebat, quod Philippus crus fractū haberet: os oculosq; idem contorquebat, quoniā huiusmodi gestibus dominum uidebat. Nicesias cum Alexādrum magnum à muscis petitum uideret: quanto, inquit, hæ cæteris prestant, quæ tuū sanguinē degustāt. Cum uulneratū semel cōspiceret, illud Homericum protulit. ἰχώρ, οἷός πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι. Qualis diuorum percurrit corpora sanguis. Charisophus Dionysij parasitus, cum uideret eum separatim cum amicis ridētem, ipse procul etiam ridebat, Interrogatusq; ab eo quid rideret, quod inquit existimē digna risu quę dicitis. Andromachus Carrenus Crassi adulator, cui ille omnia cōmunicabat, Parthis eum prodidit. Patroclides item causa fuit ut Philippus, cuius adsentator erat, à Romanis uinceret, ut author est Polybius. Demadem oratorem missum ad Alexandrum, quod eum deum dixisset x. talentis Athenienses mulctauerunt. Euagoram uero quod regē eundem adorauerit, interfecerūt. Hacte nus ille Seneca in decl. Cliens quidam cum Cælio oratori omnia in sermone concederet, ille iam longa adsentatione fastidiatus: Dic, ait, contra, ut duo uideamur. *Clisophus* *Nicesias* *Charisophus* *Andromachus* *Demades* *Euagoras* *Cælius*

Dicta contra parasitos & adsentatores.

LEARCHVS Solensis dicebat: Adulatorum mores humiles esse atq; serviles, breui tempore eorum artem durare. Nemo enim parasitum canum amat: deinde mendacia eadem repetere diu nõ placet, materiã quoq; fingendi tempore consenescere. Anaxilas ut author Theophrastus, adsimilabat eos uermibus, qui triticum nacti non discedunt donec uacuum reddiderint, sic illi apud diuites substantiam rodunt. Hermes autem Salpino pisci, qui urinantes cibi causa usq; ad littus tuto adsectatur, in terram uero minime descendit. Sic parasiti utilitatis gratia currũt: deinde in asperis deserunt locis. Antisthenes meretricibus, quæ amatoribus omnia bona exoptant præter mentem & pudorem. Hæc ex Athenæo. Euripidis tris senarios conuerti. Amicos minime blandos posside: Qui tecũ gratiæ causa loquuntur, mali, Claustra domus prohibeas tuæ. Critias. Qui cum amicis gratiæ causa conuersatur, postremo adsentationis uoluptatem in inimicitiam cõuertit. Deinceps nostratium. Plautus naturã eorum elegãter his uerbis expressit. Nos parasiti lacones sumus, id est, canes uoracissimi. Idem alibi. Licet parasiticæ arti dicere maximã malam crucẽ. Nam huic ego diei libẽter effoderem oculos, adeo me malignitate mortalium onerauit: ueni in forum, cõuenio adolescentes, nemo me inuitat ad cœnam, quasi de cõdicto rem gerunt, uelut in uelabro olearij. Dico unũ dictum de dictis melioribus, nemo ridet. Seneca. Esto omnibus benignus, nemini blandus. Lucanus. Exeat aula, Qui uult esse pius. Hieronymus in epist. Naturali ducimur malo, & adulatoribus nostris libenter annuimus, & quanquam respõdeamus nos indignos, & calidus rubor ora perfundat, tamen ad laudem suam quisq; intrinsecus lætatur. Augusti. in episto. Gratias tibi uberes agimus, quod nos laudas tanquam tales simus: magnopere enim hortaris ut tales esse cupiamus. Greg. in moral. Sicuti plantæ uigor auræ siccitate grandescit, sic bonarum mentium studia cõmendatione proficiunt. Et alibi. Multis laudari prodest, nonnullis uituperari: utrunq; tempestiue factum iuuabit. Chrysostomus in Matthæum. O stultum. Quid enim illa tibi post mortẽ laudatio prodest, si ubi nõ sis lauderis, ubi uero fueris crucieris? Proximis seculis primus qui in Italia hoc genus ineptũ aluerit, Nicolaus Estensis fuit, Petri Gonnellæ iocis delectatus. Eoq; uenit impurissimus usus, ut iam non solum uoluptati, sed ambitioni res hæc principibus existat. Ex quo Plato inquit. Video sæpe in magnis opibus ac fastu uiros domi nutrientes parasitos & adsentatores perniciosos, quibus nihil potestas aut diuitiæ detestabilius habent.

Hieronymus in epistolis

Augustinus

Gregorius

DE VERITATE.

VOD autem ueritas sit optima, & apud deum maxima, cum plurimi demõstrant, tum Homerus his uersibus. οὐ γὰρ ἐμὸν παλινάγρετον. οὐδ' ἀπατηλόν. οὐδ' ἀτελεύτητον γ' ὅ, ὅ τι κεν κεφαλῇ κατανεύσω. Iuppiter loquitur. Non etenim nostrũ est aut detrectabile uerbum Decipiensue aut imperfectũ, quod probo nutu. In quæ carmina eius enarrator hæc dicit. Tres sunt causæ ob quas promissis non stamus. Aut enim animo fallendi dicimus, Vel postea nos pœnitet, Seu certe uolenti præstare quod promisit, deest facultas. Prima est malæ uoluntatis, Secunda infirmi iudicij, Tertia inopiæ facultatis. Hæc omnia minime deo conueniunt: Qui ob bonitatem non decipit, ob stabilitatem non retractat, ob potentiam imperfectum non relinquit. Aeschylus. ἁπλᾶ γὰρ ἐστὶ τῆς ἀληθείας ἔπη. Simplicia sunt uerba ueritatis. Euripides ferè idem. ἁπλοῦς ὁ λόγος τῆς ἀληθείας ἔφυ. Simplex sermo ueritatis est. Idem. οὐδὲν ψεῦδος εἰς γῆρας χρόνου. Nullum mendacium senescit. Menander. ἔρχεται τ' ἀληθὲς εἰς φῶς ἐνίοτε οὐ ζητούμενον. Venit in lucem ueritas uel non quæsita. Sacri quoq; libri idem dicere uidentur. Nihil occultum quod non reueletur. Quapropter poetæ temporis filiam ueritatem dixere. Sophoclis item tres senarios uerti. Loquaris semper uera, nec unquã dubita. Mortaliũ uero nemo ob id decipiet. Nam iusta lingua robur immensum habet. Apollonius. ψεύδεσθαι ἀνελεύθερον, ἀλήθεια γενναῖον. Mentiri illiberale, ueritas generosa. Serenus in cõmentarijs. Plato dulcissimũ auditorum ueritatem dicebat: Polemon autem, longe dulcius dicere quàm audire ueritatem. Plato de legibus. Veritas apud deos hominesq; bonorum omnium potissima est, cuius in primis eum participem esse oportet, qui futurus est felix. Infidelis autem est cui mendacium uoluntarium existit amicum, cui autem inuoluntarium, stultus: utrunq; igitur fugiendum, cum uterq; tam infidus quàm imprudens, nõ sit amandus. Theophrastus Chius ut scribit

Tres causæ ob quas promissis non stamus

Veritas temporis filia

Apollonij doctrina

Theophrastus

Ælianus

Ælianus de uaria historia. uenit legatus Lacedæmoniã, uir alioqui iactator & lasciuus, ut qui senectutem dissimulans, canos infecerat. Archidamus igitur surgens in senatu: Quid inquit, pro sano hic dicet, qui etiam capillis mentitur? Magi apud Persas maximum deum colunt, quem uocant Oromagdem, corpore quidem homini similẽ, anima ueritati. Pythagoras interrogatus, quid nam homines potissimum simile dijs faciãt: Cum uera, inquit, loquuntur. Thales Milesius interrogatus, quantum mendacium à ueritate distaret, quãtum ait, oculi ab auriculis: Planè inferens oculatam fidem præstantiorẽ esse aurita. Ex Stobeo. Legitur & in sacris libris Zorobabelis Iudæi, apud Dareum sententia omnibus prælata, qui ueritatem omnium fortissimam dixit. Oromagdes Persarũ deus.

DE IRONIA ET IACTANTIA OFFICIOSA.

VVM inter ironiam & iactantiã ueritas (ut ait Aristoteles) consistat, utrunque tamen extremũ apud perfectos quãdoque uiros reperitur. Socratis ironia apud Platonem & Ciceronem notissima, qui se scire nihil simulabat, tantũ alios audiebat. Idem dicebat, de se in neutrã esse partem dicẽdum, quod laudare arrogantis esset, uituperare stulti. Apud nostros quoque Samuel ad immolandum domino uenisse se ait, cum potiorem causam aliam haberet, & hoc facere nihilominus decreuisset. Dauid quoque Saulis seruum sibi insidiantem dicebat, cum Saul potius ei insidiaretur, 1. Reg. XVIII. præterea Abrami de coniuge, & aliorũ multa huiuscemodi. Iactãtiæ quoque plura traditur exempla. Plutarchus, qui super hoc pulcherrimũ edidit tractatũ, ait: Ob delendam calumniam nos ipsos nõ inepte laudare possumus, ut accidit Pericli inuidiam sustinenti. Sic enim in concione, Mihi uiri Athenienses succẽsetis tali uiro, qui in his quæ necessaria sunt reipub. obeundis, aut summa experientia ac fide prouidendis, nemini me cessurum profiteor. & apud Romanos Scipio accusatus, hodie inquit, P. C. Annibalem uici, Carthaginem tributariam feci, hanc patriã maximo periculo liberaui: eamus hinc in capitolium, & gratias dijs immortalibus agamus. At quàm fatue & inepte Cicero sæpius extra propositum liberatam à se patriam à Catilinæ coniuratione iactat? Legimus item apud Virgil. Sum pius Æneas, fama super æthera notus. Isidorus de summo bono. Superuacanea est, inquit, eorũ humilitas, qui seipsos falso accusando inepta utũtur ironia. Nec enim qui se suaque iusta de causa, sine arrogãtia laudat, est admodum uituperãdus: Sic nanque & Paulum & Hieronymum, plureseque alios suas quãdoque uirtutes narrãtes, legimus. Samuel Dauid Pericles Scipio Cicero

DE LOQVENDI LIBERTATE.

OQVENDI etiam libertas, quam Græci παρρησίαν uocant, ad ueritatẽ pertinere uidetur. Est enim philosophorum & perfectorũ hominũ, sicuti Diogenes ad Alexãdrum, & ex nostris Nathan ad Dauid, Helias ad Achab, Heliseus ad Ioram. palam criminibus uarijs obnoxios reprehenderũt. Sunt tamen qui illã impudenter exerceant, ut Thersites Homericus, & Drances Virgilianus, ut Demochares Demosthenis nepos, missus legatus unà cum alijs ad Philippum Macedonẽ hostem: impetratisque conditionibus, cum ille dixisset, si quid aliud uellent: respondit, uti te suspendas. author Ælianus. Quapropter Socrates dicebat, ut scribit Stobeus: Sicuti nec gladium obtusum ad incidendum, ita nec loquendi libertatem sine effectu aut utilitate esse oportere: ut non odio magis quàm iudicio contendere uideamur: eamque ex disciplina non tradi, sed ex natura. Aristonymus dicebat, sicuti mel gustu quidem dulce ulcera mordet ac sanat, sic sermo philosophicus. Eusebius. Fiducia, inquit, loquendi à libero animo ueritatemque amãte procedit: hoc præstabis, si nõ cuicunque nec semper putabis cõuicium aut obiurgationem facere, sed pro tẽpore personis & modis. Dion in chrijs. Diogenes interrogatus à quodã Attico, cur Athenis moraretur, cum Lacedæmonios tãtopere laudaret: Quoniam, inquit, medico bene habentibus nõ est opus. Themistius de anima. Diogenes recte apud Platonẽ: Quid, inquit, utilitatis philosoph° adfert, si neminẽ in dicẽdo mordet? Melle igitur utaĩ oportet apud exulceratos & medicina egẽtes homines. Plutar. insuper in lib. de uero amico & adulatore, multa præclare ad hoc propositũ differit, ex quibus nos pauca in medium adducemus. Diogenes, inquit, dicere solebat, quod aut beneuolẽtissimos amicos, aut infestissimos inimicos habere oportet: alteri enim monẽt, alteri uero redarguũt. Nam amicorum est cũ amicis uera ac citra adsentationẽ loqui, monereque officij quãdo est opus. Sed hæc ueritas multas habet cautiones. Primum ne præterita reprehẽdamus quæ corrigi nequeunt, Demochares Veritas multas habet cautiones

queunt, quum sit opus potius inimicorũ. Deinde ut modestiæ gratia nosipsos simul in eadem culpa connumeremus. Socrates enim leniter & sine strepitu adolescentes redarguebat, tanquam scilicet à culpa & ignoratione nec ipse liber esset. Et apud Homerum: τυδείδη τί παθόντε λελάσμεθα θούριδος ἀλκῆς, Tydide quid patimur nostræ obliti uirtutis in armis? Deinde ut solum & sine arbitris moneamus honoris gratia. Non enim amici, sed sophistæ officium est, ut à præsentibus laudetur, alienis erroribus exornari: ueluti chirurgi faciunt, *Pythagoras* qui artificium coram multis ostentant. Pythagoras enim quum quendam adolescentē asperius reprehendisset, ita commouit, ut ille ob dolorem sibi manum adferret: ac ex illo postea præsente alio neminem reprehēdisse dicitur. Hanc igitur ob causam, magis quàm ob ebrie*Alexander* tatem, Alexander Clitum interfecit: quod audientibus multis eum uituperasset. Aristome*Aristomenes* nes quoq; Ptolemæi præceptor, quod eum dormientem præsentibus legatis excitasset, ab eodem necatus est. Ex quo Homericum illud recte dicitur: ἄγχι σχὼν κεφαλὴν, ἵνα μὴ πευθοίαθ' οἱ ἄλλοι. Ne reliqui audirent caput auribus admouet ultro. Deinde ne irati moneamus, ut magis ex libidine nostra impelli, quàm ex amici charitate uideamur. Sunt tamen quædam quæ ab amicis non iratis uidentur irate dici, ut Patroclus Achilli. νηλεές οὐκ ἄρα σοίγε πατὴρ ἦν ἱππότα πηλεύς. οὐδὲ θέτις μήτηρ, γλαυκὴ δέ σε τίκτε θάλασσα, πέτραι τ' ἠλίβατοι, ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής. Non tibi diua Thetis mater crudelis Achille, Non pater est Peleus, scopulo sed natus acuto Ceruleoq; mari, nam mente immitis acerba es. Amādi igitur in primis amici, qui libere uereq; loquūtur. Ex quo in tragœdia dicitur: φίλους δὲ τοὺς μὲν μὴ χαλῶντας ἐν λόγοις κέκτησο, τοὺς δὲ πρὸς χάριν σὺν ἡδονῇ σιγῇ πονηρούς, κλάθρον εἰργέτω στέγης. Tuis nequaquā uerbis cedentes habe. Nam gratiam spectantes, qui loquuntur uiri, Hos claustra domus absterreant tuæ. Hæc ēnim ueritas inter amicos pars potissima. Nam sicuti Patroclus dum Achillis arma circūdaret humeris, & equos in pugnam duceret, solam eius hastam attrectare non ausus, intactam dimisit: ita adulatores cætera amici officia persequuntur, pręter hoc ueritatis. *Megabyzus* Megabyzus Persa dux Darei regis, dum olim apud Apellem de umbris & lineis nugaretur: Apelles inquit, num uides hos pueros minium terentes? dum taceres, te tuamq; purpuram & attoniti adspiciebant: quū autem loqui de his cœperis, simul omnes te rident. Quēadmodum igitur Agesilaus, ab ijs etiam qui uituperare scirent, laudari se cupere dicebat: ut scribit Xenophon: sic etiam eum qui delectat, & ad gratiam loquitur, amicum existimari decet, si & mordere possit. Nam sermo semper placens & ad gratiam, suspectus est. Ex *Carillus* quo Lacedæmonij cuiusdam dictum in precio est. Is enim quum Carillus rex laudaretur: Quonam modo, inquit, bonus est, qui ne in malos quidem acerbus est? Et hæc quidem Plu*Fauonius* tarchus de uero amico. Fuere hac animi libertate apud Romanos Fauonius, qui ad Pompeium ait: Nunc Pompei pede terram pulsa. quum ille iactasset, si opus in bello ciuili, mi*Cato* lites se pedis pulsu excitaturum. Et Cato, qui Cicerone cos. Murænam defendente Stoicorum sectam ac paradoxa deridente, quum risus iudicibus excitaretur, ait: Dij boni quàm ridiculum consulē habemus. Duos præclaros Homeri uersus his addam, Iliados IX. ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς ἀΐδαο πύλῃσιν, ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ εἴπῃ. Hostis enim ille mihi simul usq; ad limina ditis, Qui simulans aliud, menti contraria fatur.

DE TACITVRNITATE

Socrates SOCRATES, ut author Stobeus, duo loquendi tempora ponebat: uel de quibus ipse clare noueris, uel de quibus necessarium dicere: cæteris in rebus tacendum putabat. Idem nullam scripsit literam, quod pluris dicebat esse chartam q; sua scripta. *M. Antonius* M. Antonius orator, teste Cicerone, nullam scripsit orationem, ut si *Pythagoras* quid non opus dicto esset, posset se negare dixisse. Pythagoras ait, uel taciturnitatē oppor*Solon* tunam, uel sermonem utilem habe. Idem iubebat quinquennio discipulos silere. Solon interrogatus in conuiuio à Periandro cur taceret: Sermonis ne inopia, an stultitia: At nullus, inquit, in conuiuio stultus tacere posset. Dicebat enim sermones obsignādos esse silentio: silētium uero temporis opportunitate. Epictetus philosophus iubebat tacere multa: uel lo*Zeno* qui necessaria, & de paucis. Zeno quum legatos Antigoni regis missos Athenas, unà cum nonnullis philosophis ad cœnam inuitasset: ac reliqui suam inter epulas ostētarent loquendo disserendoq; doctrinā: ipse solus tacuit: quærētibusq; legatis, qui ei priuatim regis mandato egregiam eius uoluntatem obtulere: si quid respondere uellet: Hoc, inquit, quod uide*Diogenes* tis: δυσκρατέστατον πάντων λόγος: id est, difficillimū omnium retinere sermonem. Diogenes cuidam

cuidam philosopho, qui cõtentiosius aliquid differebat: Miser, inquit, quod optimũ in uita philosophi ac præcipuũ, uerbis philosophãdo corrumpis. Ægyptij Harpocratem mutorũ deum celebrabant, Romani uero Angeronam deã cum digito ad os adalligato in ara Voluptatis colebãt, quod uidelicet silentium magnã in posterũ uoluptatẽ præstaret. Aristoteles interrogatus, Quid difficillimũ: silere, inquit, quod minime dicẽdum sit. Nicostratus, multa inquit, uelociter & continuo loqui, stultitiæ signũ. Sermonẽ præterea ad audientis aurẽ adcõmodare oportere. Zeno dicebat, duas nobis deus aures cõstituit, unam uero linguã, quod duplo debeant plus esse quæ audimus, quàm quæ loquimur. Idem ferè Iaco. in epist. Sit omnis homo uelox ad audiendum, tardus ad loquendum. Menander. οὐδὲν σιωπῆς ἐστι χρησιμώτερον. Nihil silentio utilius. Sophocles. πολλὰ ἔχει σιωπὴ καλά. Multa retinet silentium pulchra. Athenodorus. τῆς σιγῆς ἐστιν ἀκίνδυνον γέρας. Tacendi munus est sine periculo. Plutarchus. ἀνυπεύθυνον σιγὴν uocat, id est, Silentium non redditurum rationem. Idem. Haud modica uirtutis pars, linguam rationi obtemperãtem habere. Apollonius. πολυλογία πολλὰ σφάλματα ἔχει, τὸ δὲ σιγᾶν ἀσφαλές. Sermo longus in multis peccat, silere autẽ res tuta. Idem. Optimi hominum qui parce loquuntur, Loquaces enim si eam molestiã paterentur quam inferunt, nunquam loquaces essent. Plato Antistheni longius disputationem protrahenti: An ignoras, inquit, sermonem eum metiri qui audit, non qui dicit? Euripides. ἀχαλίνων στομάτων τὸ τέλος δυστυχία. Finis oris effrenis est infortunium. Idem. γλώσσης γὰρ οὐδὲν πιστόν. ἣ θύραζε μὲν φρονίμ' ἀνδρῶν νουθετεῖν ἐπίσταται. αὐτὴ δ' ἑαυτῆς πλεῖστα κέκτηται κακά. Linguæ nihil fidum, per quam licet eorum quæ honesta sunt, monere sciamus homines: ipsa tamen per se multa possidet mala. Hesiodus. γλώσσης τοι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος φειδωλῆς. Thelaurus parci prob⁹ est mortalibus oris. Home. στρεπτὴ δὲ γλῶσσ' ἐστὶ βροτῶν, πολέες δ' ἔνι μῦθοι παντοῖοι, ἐπέων δὲ πολὺς νομὸς ἔνθα καὶ ἔνθα. ὁπποῖόν κ' εἴπησθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσαις. Lingua hominum uolucris, sermo quoq; plurimus illi, Ac uarius, tum lex dicendi plurima utrinq;. Nam tale audieris uerbum, quale ipse loqueris. Plato ait, Ciuitatẽ Atheniensium omnes Græci existimant esse, ut philologam, id est, uariæ doctrinæ, ita & polylogam, id est, multi sermonis amantem. Lacedæmoniam uero breuiloquam, ac polynomam, id est, multarum legum, magis quàm polylogam. Laconicũ igitur genus, pro breui capiunt, ut Philippus Macedo cum peteret ab eis, an eum in urbem recipere uellent, rescripserunt tãtum literis maiusculis. NON. author Plutarchus περὶ ἀδολεσχίας. ubi etiam tris ponit responsionum modos: unum necessarium, ut interrogatus, est'ne intus Socrates? dicat tantum, Est. Secundum ad iucunditatem, quãdo dicit: Intus est, nunc ferè ingressus. Tertium ad nugationẽ, ut quando plura alia adduntur non interrogata, neq; ad rem pertinentia. Ex quo dicit: plus fastidij adferre uirum bonum alioqui, inepte & intempestiue loquentem: quàm prauum & indoctum, tempestiue. Sed iam nostros adeamus. Ambrosius de officijs. Silendi patientia, opportunitas loquendi, contemptus diuitiarum, maxima sunt uirtutum fundamenta. Isidorus. Si cupis tuas augere uirtutes, prodere noli, nec loquaris nisi interrogatus, nec prius quàm audias. Denique Dauid in toto psalmorum libro, nihil potius quàm linguæ innocentiam, ac silentium petit, aut extollit. Breuitate sermonis inter Romanos maxime Brutus, Cæsar, Atticus, Sallustius, polluerunt. Inter Græcos, Socrates, Lysias, Thucydides, Lacones. Dicacitate, M. Cato, Cicero, Fauonius.

Harpocrates
Angerona
Athenien. polylogi
Lacedemonij polynomi
Laconicum genus

DE STVLTITIA.

PRVDENTIAE stultitia maxime aduersatur, quæ cum ex alijs causis, tum ex delictis nascitur. Interrogatus enim Socrates, qui essent stulti, respondit, qui facile peccant: Sapientes, qui non facile peccant. Hinc oritur Stoicorum paradoxum. Omnis cupidos stultos esse. Æschylus in tragœdia elegãter expressit. ἡ δὲ μωρία μάλιστ' ἀδελφὴ τῆς πονηρίας ἔφυ. Stultitia maxime germana est iniquitatis. Sophocles. τὸ μὴ δ' εἰδέναι μηδὲν ὧν ἁμαρτάνεις, ἔκκαυμα τόλμης ἱκανόν ἐστι καὶ θράσους. Non animaduertere se peccare, incendium est & occasio maioris audaciæ. Idem. ἄνοια θνητοῖς δυστύχημα αὐθαίρετον. Stultitia mortalibus uoluntaria infelicitas. Plato. Stulti Proteo similes, inquit, sunt: ille corpus, hi animum sæpe mutant: præterita magis concupiscunt, præsentia etiã fructuosiora despiciunt. Obliuio propriorũ malorũ audaciã gignit. Crates, Stultos cõparabat terebris, sine uinculis & ui, nihil horum quæ oportet uelle facere. Nam & terebræ genus est, quod cum adligato loro circumuertitur. Cicero in Pisonem. Nolite

putare P. C. ut in scena uidetis, homines consceleratos impulsu deorum terreri furiarum tedis ardentibus, sua quemque fraus suum scelus de statu ac mente deturbat. Hæ sunt impiorum furiæ, hæ faces, hæ flammæ. Ex rerum etiam ignoratione procedere Cleanthes docet, *Inerudití* qui dicebat ineruditos tantũ forma differre à bestijs. *Inconstantia* Inconstantia quoque propositi magnopere stultitiam mẽtisque leuitatem arguit. Ex quo Seneca inquit: Vide quàm magna res sit constantia, & in suo proposito perseuerantia: ut authoritatẽ habeat etiam inertia pertinax. *Aristagoras* Item preter decorum & tempus & locum res agere: ut de Aristagora Milesio legitur apud Tarreum in prouerbijs. Is quum legatus Milesiorum Lacedæmoniam auxilij petendi gratia contra Persas uenisset: ueste sumptuosissima, unguentisque delibutus concionari in miseria ac necessitate patriæ cœpit: ex quo prouerbium manauit, οἴκοι τὰ μιλήσια: domi Milesia. hoc est, domi & in ocio hæc faciẽda. Tales etiam uiros Persius notat, quum sollicitos reos deridet, qui superstitiosa quadam eloquentia sese defensitabant. Crimina rasis Librat in antithetis, doctas posuisse figuras Laudatur: bellum hoc: bellũ hoc? an Romule ceues? Men' moueat? quippe & cantet si naufragus, assem Protulerim? cantas quũ fracta te in trabe pictum Ex humero portes? Sic enim mos erat antiquitus. Iuuenal. Naufragus assem Dum rogat, & picta se tempestate tuetur. Horat. quoque, Si uis me flere dolendum est Primum ipsi tibi. *Sophocles* Sophocles prætor in sermone de re grauissima cum eius collega Pericle, trãseunte puero ait: O pulchrum puerum Pericle. Quæ autẽ sequuntur facto contingunt. Metellus Pius in iuuentute continentissimus, in senectute luxuriosissimus. Antiochus magnus, in securitate sobrius, in sollicitudine lasciuus. In bello enim cõtra Romanos periculosissimo, captus amore uirginis debacchabatur. Quem uero nos uidimus: Paulus pontifex in paupere cardinalatu liberalissimus, in diuite pontificatu illiberalissimus. Sunt & inertes quidam in hoc numero, qui nulla unquam aduersitate, nulloque rerum euentu erudiuntur: ut M. Antonio contigit. Is, ut ait Sallustius, uacuus omnino à curis fuit, nisi instantibus. Nostro autem seculo Renatus Siciliæ rex, rebus excidens, tot bellis calamitatibusque adflictatus, uel in extrema senectute nunquam iocos amoremque dimisit. De his Seneca dicit, quod stultitia semper iuuenescit, stultique semper uiuere incipiunt. Ambrosius in sermone: Stultorũ ac prauorum hominum iubet uitare consortia, præstareque dicit, ab illis odio haberi, quàm cum illis conuersari. Apollonius Tyaneus, ut est author Philostratus, uiros huiusmodi, quamuis potentes, non solum fugiebat, sed ne quidem ab illis dignosci cupiebat. Xenophon quoque comment. III. Socratem ponit, stultos neglectos & ignauos, etiam si cæteris careant uitijs, ad amicitiam nullo pacto recipiẽdos esse censere, quod minime εὐσύμβολοι existant, id est, non facile ad commune mutuumque officium conferentes.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. XXIX.

QVOD ANIMADVERSIO ANTE OMNIA SIT NECESSARIA.

DE IVSTITIA.

Iustitiæ imago

V V M de iustitia inter Aristotelica postea sim dicturus, nunc tantum flosculos in ea delibabo: ac primum, quàm necessaria sit in delinquentes animaduersio. Chrysippus imaginem eius fingit forma uirginali, adspectu uehemẽti, luminibus oculorum acrioribus: Quod uidelicet magistratum in improbos seuerum ac rigidum esse oporteat. Plato de repub. τὴν δίκην διδόναι, μεγίστη κακοῦ ἀπαλλαγή. σωφρονίζει γὰρ καὶ δικαιοτέρους ποιεῖ, καὶ ἰατρικὴ γίνεται πονηρίας ἡ δίκη. ἐκεῖνό γε οὐδεὶς οὔτε θεῶν οὔτ' ἀνθρώπων τολμήσει λέγειν, ὡς τῷ ἀδικοῦντι οὐ δοτέον δίκην. Dare pœnas maximi mali euitatio est: facit enim alibi prudentiores & iustiores: & medicina quædam iniquitatis ipsum est iudicium. Illud uero neque deorum neque hominum ullus dicere audebit: ut ab eo qui iniuste egerit, pœna non sit exigẽda. Idem: Castigare noxium enim oportet, non ob præteritum delictum, quum id corrigi nequeat: sed ne iterum peccet, tum ne ipsius exemplo cæteri quoque peccent. Homerus quoque in Odysseæ χ. οὐχ ὁσίη κταμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι, τούσδε δὲ μοῖρ' ἐδάμασσε θεῶν καὶ σχέτλια ἔργα. Hos lugere nefas, qui dijs ultoribus ipsis

Ob sua dementes perierunt impia facta. Idem in Odysseæ lib. ξ. οὐ μὲν σχέτλια ἔργα θεοὶ μάκαρες φιλέουσιν, ἀλλὰ δίκην τίουσι καὶ αἴσιμα ἔργ' ἀνθρώπων. Cœlestes hominum non impia facta tuentur: Quin plectunt æquamque ferunt pro crimine pœnam. Idem. ἀλλ' ὁ μὲν ὡς ἀπόλοιτο, θεὸς δ' ἐκ τυφλώσειε. Hunc deus, ut pereat, priuabit lumine mētis. Vlysses enim de procis loquitur. Nam pœna hæc omnium maxima est. Ex quo in libris Regum simile huic dicitur. Infatua domine consilium Achitophel. Idem poeta. εἴπερ γάρ τε καὶ αὐτίκ' ὀλύμπιος οὐκ ἐτέλεσσεν, ἔκ τε καὶ ὀψὲ τελεῖ, σύν τε μεγάλῳ ἀπέτισαν. Iuppiter haud quamuis subito sit criminis ultor, Fœnore post illud longe grauiore recenset. Quod Cæsar in cōmentarijs pulcherrime imitatus, ait. Consueuere dij immortales, quo grauius homines ex mutatione rerum doleant, quos pro scelere eorum ulcisci uelint, ijs secundiores interdum res ac diuturniorem impunitatem concedere. Hyperides. Occurrere oportet iniuriæ, quod si inueterauerit, quemadmodum cōnutritum morbum, uix extingues. Antiphontis optima sententia, minime tamen obseruata. οὐ δίκαιον οὔτ' ἔργῳ ἁμαρτόντα ῥήματι σωθῆναι, οὔτ' ἔργῳ ὀρθῶς πράξαντα, διὰ ῥήματα ἀπολέσθαι. τὸ μὲν ῥῆμα τῆς γλώσσης ἁμάρτημά ἐστι, δὲ ἔργον τῆς γνώμης. Non fas re peccantem ob uerba seruari, sicuti neque recte agentem ob uerba tantum perire. uerbum enim linguæ peccatum, res uero animi. Pythagoras. οἱ μὴ κολάζοντες κακοὺς, βούλονται ἀδικεῖσθαι τοὺς ἀγαθούς. Qui non plectunt malos, uolunt bonis iniuriam inferri. Seneca idem mutuatus, ait. Qui parcit malis, probis nocet. Cambises, ut ait Valerius, iudicem alioquin sibi charissimum, quod iniquam sententiam tulisset, euestigio cōprehēdi, ac eius pelle discerpta tribunal consterni iussit. Cato & Phocion præcipuis amicis, teste Plutarcho de ciuilibus præceptis, quandoque reipub. causa aduersabantur, nec ullum priuatū aduersariū ob remp. habuerunt. Idem in eodem libro ait. Timoleon Corinthius cum monendo fratri persuadere non posset, ut tyrannidem poneret, eius interfectoribus adiutor fuit.

DIFFICVLTAS IN SERVANDA IVSTITIA.

DEMOSTHENES. πάντων δυσχερέστατον τὸ πολλοῖς ἀρέσκειν. Omnium difficillimū multis placere. Demochares. Magis enim homines malorum reminiscuntur, quàm bonorū ex magistratibus. Idque merito. Nam hęc quod tanquā depositū aliquod reddant, laudare nō est opus: malorū uero tanquam rem depositam ac debitā, magistratu nō reddente, facile reminiscuntur. Cicero pro Flacco exclamat. O conditiones miseras administrandarū ciuitatū, in quibus diligētia plena simultatū est, negligētia uituperationū, ubi seueritas periculosa, liberalitas ingrata, sermo insidiosus, adsentatio perniciosa, frons omniū familiaris, multorum animus iratus, iracūdiæ occultæ, blandiriæ apertæ: Veniētes prætores expectant, præsentibus inseruiūt, abeuntes deserūt. Chrysippus interrogatus, cur nō accederet ad remp. Quoniam si male, inquit, curarē, dijs displicerem: si bene, hominibus. Refert Pausanias quod Isocrates tria præstitit miranda. Primum sapientissimum, quod ad remp. nunquam accessit, quum æquum in ea seruari nō posse conspiceret. Secundum laboriosissimū, quod annis XCIX. quibus uixit, discipulis nunquam caruit, semperque docuit. Tertium libertatis amantissimum, quod audita apud Chæroneam Atheniensium clade, ob animi dolorem extinctus est. Ipse quoque in orationibus sic ait. Ego uero iustitiam nullo modo doceri posse, neque artem ipsius ullam prorsus existimo, ut ij qui male sunt à natura instituti, ad eam dirigantur.

Isocrates tria præstitit miranda.

QVOMODO IVSTITIA RECTE IN REP. SERVABITVR.

EPICTETVS. Si rectum uis facere iudiciū, neutrā cupias partē cognoscere, sed causam ipsam. Minime quidem in iudicio errabis, si ipse in uita nō erras. Bion. Oportet is qui à magistratu discedit, nō ditior, sed gloriosior factus sit. Agatho. Trium rerum reminisci magistratū oportet: Quod hominibus pręsidet, Quod secūdum leges præsidet, Quod nō semper præsidet. Solon. ἄρχε πρῶτον μαθὼν ἄρχεσθαι. Disce regi prius quàm regere. Lysias. Eandem habere iudices mentē decet, ac legislatorem. Euripides. κακῶν ἂν αἱ πόλεις ἐλασσόνων πειρώμεναι, τὸ λοιπὸν εὐτυχοῖεν ἂν. ὅταν ἐσθλὸς καὶ πρόθυμος ὢν μηδὲν φέρῃ τῶν κακιόνων πλέον. Ciuitates malis hominibus orbatæ, felicius in futurum agerent. In hoc enim plerique urbes angūtur, cum uir bonus nihilo melius malis adsequitur. Hippodamus. In tris remp. partes diuisam esse oportet: primā, bonorū gubernatorū: Secūdam, militū: Tertiā, mœchanicorū. Primā rursus ordinū optimorū, ultimā inferiorū. Militum uero mediocrium. Prima item

Tres reip. partes

debet imperare:ultima obtemperare:media uero utrumq; pro tempore facere. Architas: Puto omnem communitatem constare ex tribus: Dominante,dominato,& legibus. Præterea meliorem imperare oportere:peiorem imperari. Aristides iustus interrogatus quid: *Iustitia qd sit* esset iustitia:nihil inquit alienum desiderare. Plato ad Architam:Dulce omnino rem priuatam tractare. Attamen considerare oporter,quod non tibi soli sis natus, sed partim patriæ, partim etiam amicis. Quod eleganter Seneca mutuatus expressit. Alijs,inquit,uiuat,oportet,qui sibi uult uiuere. Plato item: Ille bonus est medicus, qui plures tractauerit ægrotos. Iudex uero qui animos. Et ille natura non ualde sanus sit,oportet, si aliorum melius degustauerit curas,quoniã non corpore corpus curat. Sed animæ longe diuersa ratio,ipsa enim adfecta curare alias minime poterit,quoniam animam anima regit. Quapropter sanum esse iudicem decet:nec sibi conscium, sed in aliorum salute per ætatem exercitatum ; quum iuuenes ob inexperientiam facile decipiantur, nimis indulgentes existant. Demosthenes: Δίκαιον ὀργιλοτέρως ἔχειν τοῖς μετ᾽ εὐπορίας πονηροῖς, ἢ μετ᾽ ἐνδείας. τοῖς μὲν ἀνάγκης χρεία φέρει τινὰ συγγνώμην παρὰ τοῖς ἀνθρωπίνως λογιζομένοις. οἱ δ᾽ ἐκ περιουσίας πονηροὶ, οὐδεμίαν δίκαιαν πρόφασιν ἔχουσιν. πολλὰ γὰρ κακὰ πράγματα τοὺς ἐλευθέρους ἡ πενία βιάζεται ποιεῖν, ἐφ᾽ οἷς ἂν ἐλεοῖντο δικαιότερον ἢ προσαπόλλοιντο. Diuina hæc est sententia. Dicit enim:Fas est magis irasci aduersus iniquos diuites quàm pauperes, Necessitas enim ueniam aliquam habet apud humaniter iudicantes. Multa nãq; cogit liberos inopia facere,in quibus misericordiã iustius quàm pœnam inueniant. Menander:Qui præiudicium adfert antequàm audiat,malum se ostendit uirum. Sophocles: ἄκων ἁμαρτὼν οὐδεὶς ἀνθρώπων κακός. Non ex sententia peccans,nullus est malus. Plutarchus: περὶ τῶν πολιτικῶν παραγγελμάτων. Mediocritatem humanitatemq; etiam in seruanda *Cleon* iustitia probat:exemplumq; Cleonis & Themistoclis ponit,qui in repub. diuersa sententia *Themistocles* ambo fuere. Alter enim adcessurus ad rẽpub. amicis sese excusauit quod his nullus erat habendus respectus,lædiq; sæpius eos ob principatum oporteret. Alter Themistocles quum esset in imperio, admonitus à quodam, ut æque omnibus se præstaret. Quin absit,inquit, ut ego dum potero non magis amicis faueam,cunctis in rebus. Similes igitur his in Romana republica Catonem & Cæsarem accepimus fuisse.

DE REFERENDA GRATIA

REFERRE gratiam ad iustitiam pertinere uidetur, quo nullum est magis,ut ait Cicero,necessarium. Sed & nullum quoq; difficilius esse cõperimus,quia quæ ex liberalitate sponte damus,libenter damus:Quæ non sponte,non itẽ. Quod eleganter Hesiodus his uersibus expressit: ὃς μὲν γάρ κεν ἀνὴρ ἐθέλων, ὅς κἂν μέγα δώῃ χαίρει τῷ δώρῳ καὶ τέρπεται ὃν κατὰ θυμόν. ὃς δέ κεν αὐτὸς ἕληται ἀναιδείηφι πιθήσας καί τε σμικρὸν ἐὸν τό γ᾽ ἐπάχνωσε φίλον κῆρ. Quisquis sponte dabit quamuis ingentia gaudet. Idem forte procax quisquam si postulat ultro, Vel minimum, hærebit mœrens longeq; grauatus. De hac igitur multa Seneca de beneficijs. Queritur, inquit Epicurus,nos esse ingratos,nec præterita inter bona connumerare,anxios tantum futurorũ. Memoriæ itaq; minimum tribuit,qui spei plurimum. Item, Beneficiũ nullum perit, qui enim perdit computauerat:beneficiorum uero simplex ratio: si reddet aliquid, lucrum est:si non reddet,damnum non est. Nemo beneficium in calendario scribit. Quapropter Gratias di- *Gratiæ tres* cit tris ab Hesiodo positas: Aglaen, Euphrosinam, & Thaliam. At Homero autem unam ex his Pasithoan appellari,matrimonioq; addici. Respiciũt se inuicem complexis dextris, ut redditio beneficij notetur. Hilares sunt, sicuti dantes & accipiẽtes. Præterea uirgines,q̃ sine spei conceptione detur. Vestibus fluentibus & lucidis, quod sine adligatione alterius aut obligatione tribuatur. Deniq; iuuenes,quia non debet beneficiorum memoria senescere. Tres sunt,promerentium uidelicet & reddentiũ,& amborum simul. Item qui grate beneficium accipit,primã eius pensionem soluit. Quidam aliquid intempestiue subito remittunt,nihil se tales uelle debere testantur. Qui enim nimis cito soluere cupit,inuitus debet: qui inuitus debet, ingratus est. Beneficium qui non potest sustinere, hoc est pro facultate sua reddendi animum non habet,non accipiat. Aliquando tamen non reddendum, quando uidelicet plus mihi detracturus sum quàm illi collocaturus:uel illi parum aut nihil redditum adcesserit,mihi multum ereptum fuerit. Et hæc quidem ille in eodem libro diuersis in locis. Ingrata enim omnis natura mortalium est. Quod si recensere uelimus exempla, superuacuum quidem,reperimus omnis ferè populos suis de se benemerentibus ciuibus ingratos

gratos extitisse. Conādum igitur omnibus uiribus ex Apostoli præcepto: nemini quicquā debere, quo nihil magis in terris nos deo proximos facit: quodq; is tantum assequi poterit, qui cupiditati modum statuerit, paruoq; admodum contentus fuerit.

DE LEGISLATORIBVS AC LEGIBVS.

LEGES quoq; adcedunt iustitiæ, quas alijs alij populis dedere. Gymnosophistæ Indis, Prophetæ seu sacerdotes Ægyptijs, Chaldæi Babylonijs, Magi Persis, Druidæ Gallis. Zaleucus Locrensibus, Moses Hebræis, Solon Atheniensibus, Lycurgus Lacedæmonijs, Minos Cretensibus, Phido Corinthijs, Zamolsis Getis, Androdamus Rheginis, Hippodamus Milesijs, Carondas Thurijs, Philolaus Thebanis, Phaleas Carthaginensibus. Apud Romanos uero primus P. Papirius regias leges in unum cōtulit. Deinde Appius Claudius Regilianus Decemuir, cuius maximum consilium in XII. tabulis cōscribendis fuit. Post hunc eiusdem familiæ Appius Claudius Cētimanus, qui R. literam inuenit, actiones scripsit, & primum de usurpationibus, qui liber non extat. Post hos Sempronius Catus, Deinde Scipio Nasica, qui optimus à senatu iudicatus, & cui publice domus in sacra uia data est, quo facilius consuli posset. Demum Q. Mutius, qui ad Carthaginenses missus est legatus: quum essent duæ tesseræ positæ, una pacis, altera belli, arbitrio sibi dato utram uellet referre, Romam utrāq; sustulit, & ait: Carthaginenses petere debere utram mallent accipere. Post hos fuit T. Coruncanus, qui primus profiteri cœpit, cuius tamen nullum scriptum extat. Deinde Sextus Ælius & frater eius P. Ælius, ambo Coss. Deinde Cato Porciæ familiæ princeps, cuius extant libri. Postea M. Mutius & L. Brutus & P. Manilius ius ciuile fundauerunt. Ex his Mutius consularis fuit, & decem libros reliquit. Brutus prætorius VII. Manilius consularis & ponti. maxi. III. Ab his profecti sunt P. Rutilius Rufus Cos. Romæ, & Asiæ Procos. Et Publius Virginius & Quintus Tubero ille Sroicus Pansæ auditor ac Consul. Et Sextus Pompeius Pompeij magni patruus. Eodem tempore Cælius, qui plus eloquentiæ quàm scientiæ iuris operam dedit. Et Lucius Crassus Mutianus, P. Mutij frater illius quem Cicero iuriconsultorum disertissimum dicit. Post Qu. Mutius P. filius pont. maxi. ius ciuile in XVIII. libros redegit. Mutij auditores fuere complures, sed præcipuæ authoritatis Aquilius Gallus, Lucius Balbus, & Sextus Papirius. Deinde Ser. Sulpitius, qui in causis perorandis post Ciceronem primum obtinuit locum, reprehensus à Qu. Mutio quod ius non intelligeret, iuri operam dedit, reliquitq; CLXXX. libros de iure ciuili. À Seruij disciplina manauerunt Alphenus Varus, C. Flauius, A. Ophilius, T. Celsus, Aufidius Sura, Aufidius Mamusa, Flauius Priscus, C. Atteius, Antistius Labeo Paternus, P. Celsus. Libri digesti fuerūt ab Aufidio Mamusa. Ex his Alpbenus cōsul fuit, & Ophilius equ. ordin. qui edictum prætoris diligenter primus composuit. Fuit eodem tempore Trebatius Cor. Maximi auditor. A. Cesellius, Qu. Mutius Volusij auditor Quæstorius. Consulatum enim renuit offerente Augusto. Ex his Trebatius peritior, Cesellius eloquētior. Ophilius utroque doctior. Deinde Ælius Tubero, qui postquam accusauit Q. Ligarium, nec obtinuit apud C. Cæsarem, à causis agendis ad ius ciuile transijt. Post bunc Atteius Capito, qui consul fuit, Ophilij imitator, & annum sic diuisit, ut Romæ sex mensibus cum studiosis esset, & totidem in secessu in conscribendis libris, ideo uolumina sexaginta reliquit. Labeo ingentis doctrinæ fiducia, ut qui operam pbilosophiæ dederat, plurima innouare instituit. Masurius Sabinus Atteio Capitoni successit, Labeoni Nerua, qui fuit Cæsari familiarissimus. Masurius Sabinus eques Roma. publice primus scripsit. Hoc beneficium à Tyberio Cæsare dari cœpit. Nam ante Augusti tēpora publice respondendi ius à principe nō dabatur, sed qui fiduciā studiorum suorū babebant, consulentibus respondebant: neq; responsa utiq; signata dabāt, sed plerunq; ipsis iudicibus scribebāt, aut testabantur qui illos consulebant. Primus Augustus ut maior iuris authoritas baberetur, constituit, ut ex authoritate iuris responderent, Et ex illo tempore peti hoc pro beneficio cœpit. Quapropter optimus princeps Hadrianus quum ab eo uiri prætorij peterēt, ut sibi respōdere liceret, rñdit, eis hoc nō peti, sed prestari solere, & ideo si quis sui fiduciā haberet se populo ad respōdendū præstaret. Igit̃ Sabino cōcessum est à Tyberio, ut populo respōderet, cui quū amplæ facultates nō essent, à suis auditoribus sustētatus est. Sabino successit

Legislatores
P. Papirius
Ap. Claudius
Claudius Centimanus
Sempronius Catus
Qu. Mutius
T. Coruncanus
Sex. Aelius Catus
M. Mutius
L. Brutus
P. Manilius
P. Rutilius
P. Virginius
Qu. Tubero
Sex. Pōpeius
Cælius
L. Craßus
P. Mutius
Qu. Mutius
Aquilius Gallus
Lucilius Balbus
Sex. Papirius
Ser. Sulpitius
Alphenus
C. Flauius
Digesti libri ab Aufidio
A. Ophilius
Trebatius
A. Cesellius
Qu. Mutius
Aelius Tubero
Atteius Capito
Labeo
Masurius Sabinus
Nerua

Caßius Longinus Cassius Longinus Tuberonis ex filia nepos, quæ neptis fuit Seruij Sulpitij. Is consul exti-
tit in Cintino sub Tyberio, à quo propter authoritatem è ciuitate pulsus fuit, & ab imper.
Proculus Vespasiano reuocatus diem obijt. Neruæ successit Proculus. Fuit & eodem tẽpore Nerua
Longinus alius, & alius Longinus eq. Rom. ac prætorius: sed Proculi authoritas maior extitit. Nam
Cælius Sabinus qui successere partim Proculani, partim Cassiani appellati sunt, quæ origo à Capitone &
Labeone cœperat. Cassio Cælius Sabinus successit, qui plurimũ sub Vespasiano potuit.
Pegasus Proculo successit Pegasus, qui sub Vespasiano præfectus urbis fuit. Cælio Sabino Priscus
Priscus Labienus. Pegaso Celsus. Celso patri Celsus filius & Priscus Neratius, qui utriq; Coss.
Labienus fuere. Prisco Labieno Eburnus Valens, & Tussianus, ac Saluius Iulianus. Post hos uero
Celsus pater turba plurima, quorum princeps Papinianus Scæuolæ discipulus, fisci aduocatus sub Se-
Celsus filius uero imperatore: deinde Vlpianus, Paulus, Modestinus, Caius, alijq; complures, qui sub
Eburnus Alexandro fuere, quósue in Vlpiano commemoraui. Leges quoque uariæ fuere. Ius in
Tußianus primis naturale omnibus cõmune animantibus. Ius gentiũ, quo humanæ gentes utuntur.
Saluius Ius ciuile, quod ex legibus, plebiscitis, senatusconsultis, decretis principum, & authoritate
Iulianus prudentium uenit. Plato, ut ex Timæo, Phædro, & Gorgia colligitur, quatuor legis spe-
De legibus cies ponit: diuinam, quam prouidentiam uocat: cœlestem, quam fatum: tertiam, mouentẽ,
quæ naturæ est: quartam, humanam, quæ prudentium sit. Cicero pro Cluentio. Est enim
magistratus legum, iudices, legis interpretes: serui legum sumus, ut liberi esse possimus.
Idem pro Sextio. Quodam tempore homines nondum neq; naturali, neque ciuili iure de-
scripto, fusi per agros atq; dispersi, uagabantur: tantumq; habebant quantum manu ac ui-
ribus per cædem eripere potuissent: qui uero ingenio ac uirtute præstiterunt, genus indo-
cile unum in locum congregauerunt, eosq; ex feritate illa ad iustitiam & mansuetudinem
transtulerunt. Hinc respu. domusq; cœptæ. Leges ac iudicia seuera rempublicam Roma-
norum olim seruauerunt. Quapropter, ut ait Pedianus, adolescentiores laudem ex accusa
tione principum uirorum sibi omniũ concessione acquirebant. Sic Clodius Catilinam. Sic
Iulius Cæsar annorum XXI. Cor. Dolobellam, & eiusdem ferè ætatis Asinius Pollio Ca
Accusatores tonem. L. Crassus Carbonẽ. Cn. Furius M. Aquilium. Accusatorũ temeritas, ut ait Mar-
tianus ad S. C. Turpilianum, tribus modis detegitur, totidemq; pœnis subijcitur: aut enim
calumniantur, aut præuaricantur, aut tergiuersantur. Primum est, falsa crimina intendere.
Secũdum est, uera crimina abscõdere, quãdo corrupti ab altera parte. Tertiũ in uniuersum
Iudices ab accusatione desistere. Iudices, teste Pediano, annos L. equestris tantum ordinis lege
Sempronia fuere: deinde ob eorum turpitudinem lege Aurelia, ad tria genera reducti sunt
ad senatores, equites, & trib. Ærarios. donec Cæsar, ut ait Tranquillus, ad duo genera re-
duxit, equites & senatores. Trib. Ærarios sustulit. Conueniebãt in forum, ubi per tabellas
sententias proferẽtes in cistam cõferebant. Damnationis θ fuerat signum, absolutionis su-
tem A. Hæc apud prætorẽ uersabatur, ac deinde recitabatur. Reus mane eódẽ ueniebat,
barba, capilloq; obsoletus, adolescentium conuicijs sæpe laceratus, ut planè indicat Liuius
XXXIX. de P. Scipione: eiq; licebat testimonium uitæ laudatores adducere, plures etiã
patronos habere, supplicareq;, ac misericordiam omnibus uijs implorare. Horæ tres ei ad
dicendum dabantur, actori autem duæ: qui in fine, Dixi, pronunciabant. Iudicum numerũ
ex multis electis in urnaq; positis sortiebantur apud prætorem per pilulas manu pueri, li-
cebatq; parti utriq; ex quolibet ordine quinq; magis suspectos reijcere. Ita ut LI. rema-
nerent, numerus deinde ad centum perductus. Edititij uocabantur iudices quos pars alte-
ra elegit, ideo parum fide probati. hos Cicero pro Muræna sæpe cõmemorat. Comperen-
Cõperendinatio dinatio, teste Pediano, erat ab utrisq; litigatoribus inuicem sibi denũciatio in perendinum
diem. Sector æstimator redemptorq; bonorũ damnati, qui spe proprij lucri bona omnia in
Sector auctione uẽdebat, in ærariumq; mittebat. huic enim illa à prætore dabãtur. Accusationes
in albo iudicũ proponebantur. Erat enim album nõ solum iudicũ, sed omniũ magistratuũ:
Album paruũ ante ædis cõfectũ albũ, ubi ab eis edicta proponebant. Diuinatio, erat accusatio, ubi
Diuinatio sine testibus & tabulis agebatur, iudicesq; propterea argumẽta sequerẽtur, ac coniecturas,
Acceptilatio quasi diuinarẽt. Acceptilationẽ, ait Modestinus, esse liberationẽ per mutuã interrogationẽ
Nexi qua utrisq; cõtigit nexi absolutio. Nexi, teste Varrone, sunt liberi, qui suas operas in serui-
tutẽ pro pecunia debita dabãt. Eos demũ tollẽdi causa fuit P. Veturius adolescẽs, q nexus
ob æs alienũ, cũ creditoris Papirij libidinẽ pati nollet, ac ꝓpterea uerberatus rem ad senatũ

detulit,

detulit, ille in carcerem ductus est. Ius gētium ita Romanis obseruatum, ut sine iustissimis causis nunquam bellum inferrent, nunquam legatos uiolauerint, uiolatos acerrime uindicauerint. Legatos Apolloniatium Romæ quum quidam iuuenes pulsassent, capti sunt, & Apolloniatibus traditi, ut author Liuius X V. Idem lib. V. tres Fabios memorat, M. Fabij Ambusti filios legatos Clusium ad Gallos missos nunciatum, ut à bello sociorum abstinerent, ac unum ex his ducem Gallorum interemisse: quare expostulatione Gallorum Romani Fabios dedere cogitabant, nisi plebis fauor familiæ nobilitatem tutatus esset. Veturius & Posthumius Coss. Samnitibus dediti quanquam non recepti fidem publicam liberauerunt. Mancinus item Numantinis. At contra suos & ipsi legatos à Fidenatibus, à Teuca regina, à Gallis Senonibus interfectos, à Tarentinis pulsatos, qui ad querendum iniurias missi erant, quod hi classem eorum diripuissent, simul & præfectum occidissent, acriter omne uindicauerunt.

De iure gentium

Legati Apolloniatium

Fabij tres legati

Fidenates

Teuca

Galli

Tarentini

LEGES PLATONIS.

PLATONIS leges ad hunc locum epitomare mihi uisum est. In his enim instituit quales esse debeāt in repub. ciues, quomodo institui. In libris autem de Repub. instituit ferè Remp. imaginariam quandam, nec facilem inuentu, nec ab hominibus obseruatu. In primo igitur libro uidetur castigare uelle Lycurgi leges ac Minois, quæ belli potius causa uidebantur scriptæ. Cum contrà esse debeant leges, ob pacis studia ferendæ, propter quam bellū sumitur. Itaq; se has dare leges, quæ ad pacis pertinerent studia profitetur. Nonarium in dandis legibus laudat exēplo Homeri, qui eo spatio annorū à Ioue Minoem dicit leges accepisse. In primis legum cōditores tanquā agrum temp. colere debent, exstirpādo ante omnia malas herbas, bonasq; ferēdo. Præterea totū eorū studium circa dolores & uoluptates uersari, & hæc duo tanquam fines cohiberi oportet. Vbi dicit, fortis uiri esse, nō solum metus & pericula superare, sed etiā cupiditates coercere. Præterea neminem iudicari posse fortē, nisi diu inter labores & pericula, tum etiā in ipsa licentia & illecebris uoluptatis uersatus fuerit. In quo animaduertendum, nō esse tutum homini qui fortis sit futurus, procul à tumultu: uel eum qui sit futurus tēperatus, separatim à uoluptatibus omnibus educari. Dicit preterea hominē à dijs factum, uel ludo, uel studio: ludo, si se inquinauerit rebus mortalibus: studio, si rebus uacauerit diuinis. Descenditq; ad alia, quæ quanquā leuia uidentur, utilia sunt, ut Musica iuuētus erudiatur ad animi perturbationes moderādas, alacritatemq; bonarū actionū excitādam. Probat demū conuiuia & usum uini liberiorē quandoq;, ubi mores iuuenū detegantur. Illic enim prudens iuuētutis custos in speciis tanquam in speculo uitijs, melius castigare poterit ac mederi, adsuescetq; propterea in ebrietate omniū impudentissima seruare pudorem. Sed de usu uini melius deinceps. In secūdo à pueritia ciuem instituit. Quapropter uini usum usq; in annum X V I I I. nō probat, deinde post usq; in X L. probat, ultra uero eam ætatē hilarius ac plusculum se inuitādum suadet, in sacrificijs præsertim deorū, ut ingrauescentis iam ætatis mœstitia sublcuet. Iuuenes coram senibus & maioribus uino utantur, à quibus corrigantur, si forte lasciuius potibus indulserint: nulli tamen ætati cōcedendum uino pro sua libidine uti. Prohibet etiā à uino seruos in ciuitate & magistratus, & qui de rebus magnis in repub. consultant. Castrenses quoq; uiros toto belli tēpore more Carthaginensium, Lacedæmoniorum, & Cretensium. Pueros item musicæ tradendos, ut studia grauiora, honesta aliqua uoluptate cōpensent. Ob quam etiā causam, inquit, Deum hominum labores miseratū, sacra festaq; instituisse, quibus humana fragilitas recreetur. Commendantur nonnulla numina, ad præcepta morum facientia. In tertio, ciuitatem, ait, seruare ante omnia prudentiam uirtutum omniū matrem oportere: destruere uero imprudentiam, quam ignorationem uocat. Ignaros q; item eos, qui quanquam literatissimi sunt, sibi suoq; nesciunt imperare appetitui. At eos qui sibi temperant quanquam illiteratos, & prudentes & scientes appellat. Prohiber præterea magistratum illis tribuendum, qui propter incontinentiam sese regere nesciunt. Quamuis enim septem enumeret rationes, quæ ad dignitatem imperādi facere uidentur, quæ sunt, Paternitas, Nobilitas, Dominatio, Potentia, Senectus, Prudentia, Sors: prudentiam tamen omnibus præfert, ut intelligatur quæ saluti expediant humanæ. Memorat deinde tria in ciuitate seruanda esse oportere, quæ sunt media inter unius & populi

De usu uini

Festa ad hominum recreationem instituta

Septem imperandi dignitatem faciunt

populi potentiam:ut neq; se totam unius imperantis arbitrio,neq; potẽtiæ paucorum cõmittat. Tertio ne quemlibet absq; delectu recipiat consultorem,sed plurimum optimatum adhibeat gubernationẽ. Postremo duas narrat gubernandi species,ubi nimia libertas,quæ uitia parit:in altera,nimia seruitus,quæ odium in principem ac patriam gignit:sed mediocriter hæc omnia esse oportere. Quarto ciuitatis gubernationẽ diuinæ similem esse iubet, quæ regnum est cum optimatum senatu coniunctum. Diuinam prouidentiam nunquam homini deesse,modo sibijpsi non desit. Deinde humanum ingenium in summa morum licentia lasciuire ac superbire. Et sicut bestiæ nequeunt à bestijs absq; humano quodam pastore,sic nec homines ab hominibus absq; summo deo optime gubernari. Et quãdiu mortalis sine deo dominabitur,tandiu laboriosam miseramq; uitã ducet. Seruari præterea nos & maxime diuinam legem ab his qui diuinæ legis iugo magnopere se subijciunt,quorum primum futura beatitudo cẽsetur:respui maxime à superbis,qui ut diuinam legẽ deserũt, sic & ipsi deseruntur à deo. Deserti autem peccant atrocius, ac miserabilius cruciantur. Primum deos colendos monet,illos præsertim,quibus patria quasi patronis dicata est, Omnes uero ipsius summi dei causa. Parentes deinde tãquam dei uicarios. Dein propinquos & familiaritate coniũctos,postremo hospites. Præterea dicit uanorum etiã uerborũ

Angelus diuino iudici rationẽ esse reddendam. Cuius angelus nobis præest,quasi superioris iudicis uicarius & minister,ut nos à turpibus reuocet,prouocet autẽ ad honesta:& consentientes quidem trãquillitate cõscientiæ nutrit & delectat,dissentiẽtes autẽ conscientiæ perturbatione uexat.ubi delectat ab antiquis gratia appellat:ubi uexat, furia.Et gratia quidem triplex,quod præteriti præsentisq; ac futuri gratia bonos oblectat.Furia quoq; totidẽ modis

Nemesis malos exagitat,& utrobiq; fatũ seu parca triplex nominatur. Dicitur & Nemesis præsertim ab Orpheo.ubi in superbos animaduertit.Quinetiã iubet in omni uita parentes uenerari.Leuium etiã uolantiumq; uerborũ grauissimã esse pœnam. Nam omnibus proposita est Nemesis iudicij angelus,huiuscemodi cõsideratrix.Prima societas est coniugij. In ciuitate quisq; uxorem à XXI. in XXXV. annũ ducat. Qui autẽ spreuerit plectatur,hono-

Vires ingenua ribus,emolumẽtisq; quę ciues cõsequi solent minime impartiatur.Quinto honorẽ corporis circa mediũ consistere,ne nimis robustũ pulchrũue sit:neu nimis debile,aut deforme. Alterum audaces,inflatosq; animos reddit:alterũ deiectos & illiberales. Similiter & prædiorum & census possessio excedens,superbiã,seditionemq; parit:deficiẽs,ut plurimũ seruitutem.Nemo igitur filiorũ gratia pecuniæ cumulãdæ incumbat,ut ditissimos eos relinquat:neq; enim id ipsis neq; ciuitati conducit.Sed census tũ adulatione uacuus, tũ necessariorum non indigus,omniũ optimus est. Seniores sint iuuentuti exemplo modestiæ,minimeq; coram ea scurrile aliquid aut turpe loquatur.Ne quis priuatus aurum habeat aut argentum:sed quãdo nũmis opus est comerciorũ gratia,opificibus tantũ eos cõcedit,aut peregrinãtibus:reuersi à legatione aut peregrinatione nũmos ciuitati restituant.Nemini aut dare dotes,aut accipere liceat,nec fœnerari. Accipiẽtibus liceat usurã pariter cum sorte negare. Valde diuites boni nõ sunt.Si non bonus,neq; felix.Nam qui quouis modo pecuniã acquirũt,parciq; sunt,diuites ,ppterea efficiũtur.Qui uero honeste parat honesteq; erogat, neq; diues neq; pauper erit.Ergo operæpreciũ in ciuitate nõ esse auri nummũ aut argenti, neq; quæstus ullus homini bono,nisi ex agricultura.Nulla utilior reip. disciplina q̃ numerorum cognitio.Hæc enim pigros ingenio excitat, solertesq; facit, cũ numeris ferè omnia constẽt.Cauẽdũ præterea ut ab iniuria abstineamus in peregrinos & in supplices : horum enim ultor ac uindex deus.Præterea qui bonis q̃bus abũdat,alios impertit,maxime honore dignus est:proximus huic qui uellet,nec ei p facultates licet,habendus est.Inuidus uero qui nihil curat benigne facere,omnino uituperandus.Amor enim nimiũ proprius,omniũ

Commendatio ueritatis peccatorũ semper est causa.Oportet igitur in primis eũ qui magnus in ciuitate sit futurus, neq; se,neq; sua diligere:sed iusta semp,siue ab ipso siue ab alio quouis gerãtur,sectari. Veritatẽ deinde magnopere laudat,quæ dijs & hominibus dux est omniũ bonorũ. Cuius qui felix futurus sit,statim ab initio participẽ esse decet,ut in hac plurimũ tẽporis uitã agat. Fidus autẽ hic erit.Infidus qui sponte mentitur: qui uero nõ sponte,amens,utrunq; malum. Nam & infidus & stultus omnino ab amicitia alienus aut honore: procedente quoq; tempore inglorius,& in solitudine etiam si liberi supersint uitam ducet .Honorandus uero certo est is in primis,qui nihil nocet,aut nullam infert iniuriam, Qui autem nec alios id facere

cere patitur, duplici dignus honore. Sexto. Distributionẽ bonorũ in ciuitate, nõ æqualitate arithmetica sed geometrica pro meritis cuiusq; facere oportet, quæ proprie ad Iouis pertinet iudiciũ, qui merita nouit hominum. Pueris educandis proponatur publice uir bonus. Qui post annum XXXV. uxorem nõ duxerit, nullo dignus honore censeatur. Ad mulierum conuiuium nõ uocentur, nisi quinq; amici uiri ex latere paterno, ex cognatis & propinquis totidem. Nuptiarum sumptus pro modo facultatũ fiat. Ducat uxorem in aliã domum ubi sit habitarurus: quasi parẽtibus utrinq; ac fratribus relictis in coloniã proficiscendo, ubi numerum augeat, liberos procreãdo. De seruis autem, sapiens poeta dicit, de Ioue loquens: Dimidiũ mentis Iuppiter illis aufert, qui seruitutis sorti subiecti sunt. Minis enim ac uerberibus quasi ferarũ naturam efficiũt. Sæpe cõiurant contra dominos. Remedio est, ut sint diuersæ patriæ & maxime inter se dissoni. Nulla alioquin eis inferatur iniuria, ꝙ minus quàm æquales possunt resistere. Etenim maxime natura iustus deprehenditur, cum cauet his iniuriam inferre, quibus facile potest. Idem de Tyranno in subditos dicendum. Castigandi insuper serui, neq; ita monendi uti liberi, ne molliores sint: neq; sermo cum eis familiaris habeatur, aut iocus siue lusus, ex quibus tardiores ad obtẽperãdum reddãtur. Tẽpus matrimonij, uiris à XXX. ad XXXV. fœminis uero à XVI. in XX. ad summũ. Magistratus fœminis post XVI. uiris post XXX. tribuãtur. Coniuges post liberorum procreationem caste uiuant, & ex hoc honorẽtur magnopere, contra uero uituperentur. Numerũ quinq; millium & XL. optimũ in rep. repetere, quoniã partes æquas totus diuisus usq; ad XII. habeat, præter undecimã quæ parũ aberrat. Dimidiũ totius summæ, duo milia quingenta & uiginti. Tertia erit, mille sexcenta & octoginta, & sic deinceps. Reuolutio quoq; primæ sphæræ XXXVI. miliũ annorum, in XII. diuiditur. Primus nanq; duodenarius infantiæ datur, secundus adolescentiæ, tertius senectuti. Duodecim sunt etiã Zodiaci partes. Elementa quoque totidẽ cum qualitatibus suis. Ciuitatẽ igitur Plato per XII. tribus partiri iubet, ut numero perfectiore. Septimo: educatio puerorũ tractatur. Cõducere dicit magnopere ad uirtutem, puerorũ exercitationẽ quæ in moribus est, disciplina quidem duplici, corporis circa Gymnasticam, & animi circa musicam. Gymnasticam uocat, quæ saltatione, luctatione, hasta, iaculo, cursu, pugillatu, rebusq; bellicis continetur. Post hæc dicit nocte exurgẽdum esse patribus & matribusfamilias, ut rẽ domesticã curẽt. Somnus enim multus nec corporibus, nec animis, neq; rebus agẽdis cõducit. Nemo enim cum dormit alicuius est precij, nõ magis ꝗ si nõ uiueret. Quare quicunq; uiuere & sapere cupit maxime, ꝗ longissimo tẽpore uigiler, sola sanitatis necessitate seruata. Exoriente sole pueri ad magistros proficiscãtur, nec sine pædagogis. Decennis incipiat ire, tris tamen annos ut legere ac scribere discat. Deinde tris alios annos musicæ cõtinuo det operã. Matrẽ ad procreationem liberorum ut actiuã causam concurrere, quod & quidam alij senserunt. Aristoteles autẽ minime. Humorem in pueris melancholicum non ex ipsa esse natura quę sanguini propior est, sed ex reliquijs materni menstrui, sanguinisq; in utero tabescentis. Mutatio præterea in omnibus rebus præterquam in malis periculosissima est, etiam si in melius fuerit, saltem ad tempus periculo non uacabit. Deum Plato sæpe annuit esse adorandum, licet plures deos quandoque dicat, id monstrat in epistola ad Dionysium & ad Hermam, & in Parmenide, qui totus agit de uno, & in Timæo qui naturam producit ab uno, & in Philebo qui naturam uno metitur, & in Epinomide qui omnia ad unũ reducit. Vndecimo. Deos ponit, eosq; prouidentiã habere, minimeq; corrumpi muneribus dicit. Post hos Mentium genus præstare in quibus angeli cõprehenduntur. Deinde animarum rationis ac mentis participum, quæ ante omne corpus procreatæ sunt. Nam quod per se mouetur, potius est ꝗ id quod ab alio. Et quod melius ac diuinius, antiquius est eo quod uilius. Has etiam migrare in alia corpora etiam bruta, & eadem pati quæ admisere purgationis gratia. Animarum præterea tria esse genera, unã totius mundi. Deinde sphærarũ. Sphæram enim quamlibet habere plures animas, quæ in æthere sunt astra ipsa, & in terra sunt homines, in aere & aqua sunt dæmones intermedij, & hi nobis somnia ministrant, aspirant, monstrántque salutem ab ipso deo missi. Igitur ita sit, ut animæ humanæ à sphæris sint, Sphærarum ab ipsa mundi anima, ipsa uero ab æterno deo. Astrorum enim animæ æternæ beatissimæq; sunt. Quod ex ordine rationéque ac constantia cursus earum demonstratur. Duodecimo. Militares uiri abstinere discant, frigus æstúsque præ-

Bona ciuitatis proportione geometrica distribuenda

In aliam domum ducenda uxor

De seruis

Aetas apta matrimonio

Numerus V mil. & XL præterea duodenarius maxime obseruandus

De educatione puerorum.

Vigilia maxime necessaria

Mutatio omnis periculosa

Mentes & angeli

Animæ ante corpus creatæ

Animarũ tria genera

Milites

 tetea

terea capitis ac pedum nuditatẽ tolerare, quæ duo maxime naturam cõseruant, magnasq; uires corporibus malis assuefactis gignũt: Contra uero debilitatem. Imagines deorum nõ ex auro, nec argento, nec ferro, aut ære, sed tantum ligno, aut lapide fieri iubet, ne ex occasione rei preciosæ se criminosi Deos propterea placare, aut decipere posse existimẽt. Deniq; omne aurũ & argẽtum à sua politia excludit. In Epinomide numerũ magnopere laudat, sine quo dicit nos minime uirtute præditos fore, cũ is in omni ratione humana magnũ adferat momẽtum. Numeris omnia in ciuitate, tum in natura constare adfirmat. Ordinem numerorum & rationem qui mente conceperit, haud facile in rebus errabit.

Templa & imagines sine sumptu.

De laudibus & necessitate numerorum

DE SVPPLICIIS.

Quod preces spretæ, ultorem habent deum.

IVSTITIAE pars & religio est: quapropter preces quas & supplicia Latini, εὐχὰς Græci appellant, Iliados IX. eleganter Homerus describit his uersibus à me conuersis.

Namq; preces summi famulæ Iouis esse feruntur,
Claudæ & rugosæ, strabæ quoq; lumine utroq;:
Turmatimq; sequi damnum non passibus æquis.
Hoc & ui maiore, & firmis gressibus illas
Præuenit, ac terram perlustrat cursibus omnem,
Adficiens mortale genus. sed pone sequentes
Illæ subueniunt, ac tum cultoribus altum
Sponte suis adeunt mites orantq; tonantem.
At spretæ innumeros luctus, ac damna precantur.

Ex qua descriptione probe colligitur quantæ sint curæ deo preces ac supplicãtes. quos siquis spernat deum ipsum sentiet ultorem.

Nam in Ody. quoq; sic ait. πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπαντες ξεῖνοί τε πτωχοί τε.
Proximi sunt deo hospites ac pauperes. Et alibi. οὐδ' ἱκέτας ἐμπάζεαι, οἷσιν ἄρα Ζεὺς μάρτυς ἐστί.
Nec supplices spernas, quibus Iuppiter est restis.
Et rursus. ἀντὶ κασιγνήτοιο ξεῖνος θ' ἱκέτης τε τέτυκται.
Fratris nanq; loco supplex ac hospes habetur.
Hesiodus idem fere. ἶσον δ' ὅς θ' ἱκέτην ὅς τε ξεῖνον κακὸν ἕρξει.
Virgilius item. Si genus humanum & mortalia temnitis arma,
At sperate deos memores fandi atq; nefandi.
Apud euangelium uero. Quoties unum ex his minimis &c.

Quod preces ad deum necessariæ etiam ex philosophorum sententia.

SOCRATICORVM omnis schola deum ante omnia adorãdum putat. Licet deos plures quandoq; memorẽt, eos certè numina deo Ioui optimo max. subiecta intelligunt, quem etiam Homerus uocat patrẽ hominumq; deumq;. In primis ipse Socrates dęmonem habebat familiarem, quem deum uocabat. Ischomachus apud Xenophõtis Oeconomicum deum rogat in primis ualetudinem, deinde rei familiaris amplificationem. Plato in Timæo deum adorãdum suppliciter dicit. Super quo Porphyrius & Iamblycus Platonici, multa dicunt. Porphyrius sic ait. Cum deus nobis prouideat, ac res nostræ se possint aliter habere, certe pro rerum nostrarum usu utiliter adoramus, uidelicet ut boni simus: sic enim utpote similes deo facti ad eum propius accedemus, in qua coniunctione adorationis uis tota consistit. Nempe cum nos dei filij sumus, ab eo quasi in exilio & carcere segregati, simpliciter adorare decet, quo hinc liberati reuertamur ad patrem: alioqui similes illorum erimus qui parentum patrocinio sunt orbati. Profecto cum uniuersi partes simus, uniuerso proculdubio indigemus. Ipsa enim ad totum conuersio salutem partibus præstat. Compertum uero habemus, excellentissimos quosq; apud omnis gentes sapientia uiros, diuinis potissimum uotis nuncupauisse, præcipuè Indorum Brachmanas, Persarum magos, Græcorum theologos: Chaldæos autem & aliud quoddam adorauisse. Ipsam enim superorum uirtutem appellantes hoc uno nomine ueneratí sunt. Hæc ille. Iamblycus uero eius discipulus. Primum quidem est notio quædam eius quod orandum est, & qua ratione colendum. Secundum uero adsimilatio quædam uitæ nostræ cum diuina, uitæ puritate, castitate, sanctitate

Demon Socratis

Porphyrius

Iamblycus

sanctitate, disciplina, ordine, & diuina beniuolentia proficiscens. Tertium coniunctio quædam per quam diuinam attingimus essentiam, ad ipsamq́ ascendimus summitatem. Quartum ingressio quædam in liminis diuini uestibulum. Quintum denique animæ coniunctio cum diuina uoluntate, ut non iam amplius nostri, sed dei simus, illius splendore obruti & circunfusi, qui modus ultimus est & perfectissimus adorationis. Sola igitur adoratio recta animos beatæ patriæ reddit. Sola sanctimonia est plena uirtus. Solus uir bonus, ut Plato scribit in legibus, deum feliciter precatur. Sola cum superis consuetudo beatos facit. Ab hac enim flagitiosi sunt omnino alieni, & tanquam prophani à uotis & sacrificijs arcendi. Puri uero decenter ad supplicandum adcedant, habentes uidelicet secum tris præcipuas comites, fidem, ueritatem, & charitatem, quibus stipati spem bonorũ accipiant firmam. Frustra enim deũ quærit qui se nõ adhibet solũ, soli ac simplicem simplicissimo, immobilemq́ stabili, ac ociosum quietissimo. Hæc ille apud Proclũ Platonicũ. His addit magnus Theodorus. Si quis naturas rerum diligentius explorauerit, inueniet non animas tantum aut mentes, sed omne excepto primo adorare atq; moueri. Hesiodus uero omnium antiquissimus. ἠμὲν ὅτ' εὐνάζῃ καὶ ὅταν φάος ἱερὸν ἔλθῃ, ὥς κέ τοι ἵλαον κραδίην καὶ θυμὸν ἔχωσιν. Quum ibis dormitum, & rursus cũ illuxerit, ora Cœlicolas, ut sint præsto tibi mente benigna. Romanos uero tanta huius rei tenuit religio, ut nihil publici aut priuati grauioris negocij nisi prius litato aut auspicato fieret, ac demum postea uoti compotes gratias dijs per sacrificia redderent. Athenienses item in fame, templo Delphico εἰρεσιώνην, id est, Eresionen posuerũt, hoc est, ramum oliuæ siue lauri, plenũ fructibus uarijs. Hodie simile Caleñ. Maij ante fores amicarum ponunt. Homerus teste Herodoto Carmina quæ Iresionem uocat edidit: Vt nos palam pudeat ad firmiorem certioremq́ uocatos spem, esse fide ac diligentia superstitiosis in hac parte inferiores.

Iresione

QVOMODO AVT QVID ORANDVM.

Mos erat etiam antiquis teste Plinio in adoratione manũ ad os referre, totumque ea corpus circumagi, ut quasi diuinationem quandam futuri signi nostri salutiferæ crucis portendisse uideantur. Similiter & qui sacra facturus erat, ut ait, se reum ante omnia fatebatur, nostram quoq; ac ueram culpæ confessionem expiationis gratia in sacrificijs quodammodo prænotando, qua purius ad aram adcederemus. Græcum insuper prouerbium, ἀλλ' οὐδὲν δεῖ πρὸς τὸν βωμόν. Hoc est, nil oportet ad aram cõsulere. Quoniam mos erat sacrificantium, ante sacrificium & in ipso procinctu solere consulere, ut author Tarræus in Prouerbijs. Pythagoras in aureis carminibus, & Orpheus in hymnis docent quæ à dijs sint petenda: Iusta uidelicet & modesta, cætera deum non exaudire: Nec enim auro aut muneribus corrumpi. Homerus dicit sacrificia Troianorum dijs inuisa, quanquam bona & nidorem suauem adferant, cum Priamus Priamiq́ populus odio sit. Plato in Alcibiade inquit. Athenienses cum Lacedæmonijs concertantes semper inferiores fuere, quod dijs magis Lacedæmoniorum benedictio placeret, quàm omnium Græcorum sacra, quamuis Athenienses maiores pompas muneraq́ offerant. Ex quibus profecto exemplis, nostrorum ueritas magis effulget, cum Esaias dicat, uictimæ impiorum abominatio. Theophrastus. Eum qui admirationi uult cæteris esse, libenter sacrificare dijs oportet, non tam multa quàm frequenter & pienam hoc sanctitatis, illud copiæ signum, Deinde parentum alere senectutem, hisq́ obtemperare. Plato item in Euryphrone, ubi de sanctitate tractat, Sanctum ait & iustum idem esse in accipiendo ac reddendo: Esséque propterea mercaturam quandam inter deos & homines, ut illi nobis bona honestáque dent, nos eis sacrificium ac preces: His enim officijs & domos priuatas, & ciuitates conseruamus. Homerus.

Ζεὺς δ' ἀρετὴν ἄνδρεσσιν ὀφέλλει τε μινύθει τε.

Iuppiter ipse uiris uirtutem firmat & aufert. Et Satyricus noster.

Orandum est ut sit mens sana corpore sano.
Fortem posce animum, mortis terrore carentem.
Qui spatium uitæ extremum inter munera ponat
Naturæ, qui ferre queat quoscunq; labores:
Nesciat irasci, cupiat nihil, & potiores
Herculis ærumnas credat sæuosq́ labores,

Et uenere & cœnis & plumis Sardanapali. Quomodo orandū, Xenophon in com-
Xenophon mentarijs probe ostendit. Non enim fas, inquit, à deo petere ut ignorando equestrem pugnam, eos qui periti sunt uincamus. Eodem modo naualis artis ignarū, nauem ducere aut uincere. Imperitum etiam spargendi semen, frumentum optimū metere. Neq; si te ipsum minime custodias, à deo seruari. Hæc itaq; petere minime ex deo licet, haud aliter quàm si ab hominibus aliquid contra legem petamus. Ex quo memento prouidere necessaria an-
Sallustius tequam necessitas aut usus ueniat. Hanc Xenophontis sententiam æmulatus Sallustius sic ait. Non enim supplicijs aut lachrymis muliebribus auxilia deorum parantur, uigilando, agendo, bene consulendo, prospere omnia cedunt. Vbi te socordiæ atq; ignauiæ tradideris, nequicquam deos implores, irati infestiq; sunt.

DE CELEBRITATIBVS. PRIMVM SACRORVM.

ACROBIVS. Celebritas dicebatur cum sacrificium fiebat, aut epulum dabatur, aut Feriæ obseruabantur, aut ludi agebantur. Festus. Sacra autem aut domestica aut peregrina aut publica aut priuata fuerunt. Aelius Gallus Sacrum esse ait, quodcunq; modo atq; instituto ciuitatis consecratum sit, Siue ędes, siue ara, siue signum, siue locus, siue pecunia, siue quicquid aliud dijs cō secratum sit. Quod autem priuatus siue religionis causa aliquid earum rerum dedicauerit, id Pontifex Max. nō extimat sacrum. Plutarchus in Probl. In sacrificijs Italici authore Aenea uelant capita, quod is cum rem diuinam faceret in littore Laurenti Veneri matri, ne ab Vlysse cognitus interrumperet sacrificium, caput adoperuit, atq; ita conspectū hostis euitauit. Magistratibus uero & alijs potentioribus caput aperimus, tanquam omnia nostra illis patere debeant. Idem. Regi sacrificulo nullum magistratum gerere nec concionem habere licet. Idem. Sacerdotibus nec habere nec petere magistratum Rom. permittebatur. Lictore tamen & sella curuli utebantur, ut his deliniti ultra non quærerent. In templis prope ianuam lecticam habebant tanquam custodes & refugiū, pedes his reliqui osculabantur. Non absimile hoc ueteri legi, quæ tribum Leuiticam sacerdotio insignitam esse uoluit, cæteris muneribus aut facultatibus prohibuit. Nos item Pontificum nostrorum pedes exosculamur. Idem. Ver sacrum dicebant, cum primitias fructuum omnium proximi ueris uouebant. Idem. Postridie Calē. Nō. & Eidus dies religiosos & nefastos habebant, nec quenquā exire aut peregre proficisci permiserūt ob pugnam Alliensem quæ post. Eidus Quintiles fuit. Hodie quoq; dies Aegyptiacos appellatos nonnulli superstitiose obseruant. In luctu supplicabant, sed non sacrificabant: quapropter obsidente urbem Annibale mensis ad lugendum datus, & anniuersarium sacrum intermissum, ut ait Liuius. Horatius Puluillus & Xenophon auditis filiorum mortibus à sacris non discessere. C. Fabius obsidentibus Capitolium Gallis in Quirinalem sacra domestica facturus per medios hostes iuit atq; rediit.

Sacrorū contemptores & pœnæ De his qui sacra spreuere multa sunt infelicitatis exempla. Appius quod Potitios sacris Herculis priuasset, cæcitate mulctatus. Ser. Cepio qui Tolosanum templum diripuit, misere perijt. Pleminius legatus Scipionis Locris relictus, unde Annibalis præsidiū Scipio eiecerat, quod Proserpinæ templum spoliasset, Romę damnatus in uinculis extinctus est. Sed & idem in eodem loco patrans Pyrrhus è Sicilia in Italiam reuertens, à Rom. profligatus discessit. Brennus dux Gallorum Delphico templo direpto, grandine tempestateq; cum toto exercitu occidit. Crassus Hierosolymitani templi Gaza surrepta à Parthis trucidatur. Eundem Aeliodorus à Seleuco missus attingens exitum habuit, quem in ratione temporum adnotaui. Quin & sacra quoq; corpora seu mysteria nefas attrectare, extraq; locum adspicere: legitur de Tyresia ob uisam nudam Dianam cæcato. In uetere lege Lothi uxor retro respiciens in salis statuam est conuersa. Oza, quod nocte cum uxore coisset, & tabernaculum postea fœderis contortum attigisset, illico discerptus est. Ex quo Gregorius commixtos nocte coniuges ab eucharistia iubet abstinere. Clodoueus Galliæ rex quod Dionysij corpus imprudenter attigisset, in insaniam incidit. Et qui S. Benedictū in Galliam translatum rursus in Italiam reportaturi reuulsere, perijsse feruntur. Proximis annis Ioan. Cardinalis Aragonensis quod eiusdem sancti conditorium retexisset, eodem anno iuuenis de-
Ignis cessit. In igne sacra præter alia elementa consistere multa declarant, quod proximus cœlo sit, quod perpetuus à Vestalibus seruaretur, quod ante imperatores ferretur. Ignea flamma Seruij Tullij, itemq; supra Ascanij Virgiliani capita, optimū fertur portēdisse augurium.

In Odyssea cædem factam igne & aqua iubet Vlysses expiari. In uetere lege ignis de cœlo
scribitur, holocausta accepta rapuisse: & ignis in puteo seruatus. Nec ullum sine igne sacri
ficium. Apud nos uero nullo magis honore quàm cæreis, Cœlicolæ extrinsecus decoran/
tur. Deniq; deus noster ignis comburens est. Sacra deinceps nominatim. Bonam deam no *Bona deá*
minant, quam alij aliam fuisse dicunt, ad cuius sacra quæ in Auentino in eius remplo fie/
bant, uiri non ingrediuntur. Deprehensus quondam Clodius habitu in bis muliebri, de pol
lutis sacris causam dixit. Floram & Liuius & Dionysius meretricem fuisse tradũt, quæ po/ *Flora*
pulum Rom. hæredem instituit: cui ob merita tanquam deæ pridie Cal. Maij festum dica/ *Floralia*
uere Floralia uocata. Colebatur à meretricibus cum coronis & uestiũ uarietate, temporis
lætitiam florumq; diuersitatẽ significando, ut Ouidius in fastis testatur: qui Chlorim nym
pham fuisse prius dicit raptam à Zephyro. Floramq; deinde uocatam, ac fructibus cunctis
præesse. Ad cuius festum ac theatrum quũ Cato semel uenisset, statim abijt: ex quo obiectũ
ei, Cur in theatrum Cato seuere uenisti: an tantũ ueneras ut abires? Baccbanalia Liui. XL. *Bacchanaliá*
dicit Romæ expulsa fuisse ex senatusconsulto, tanquam mores eorrumpentia. Noctu enim
eelebrabantur, ubi nudus uterq; sexus impurissime cõmiscebantur, tyrsis pampinisq; uin/
cti. Cereris sacris, quæ Cerealia dicta sunt, uestibus utebantur albis, noctu mystæ eum faci/ *Cerealia*
bus eurrebant, uinum non libabant. Insuper & ieiunium institutum quinto quoq; anno ex
libris Sibyllinis prodigiorũ causa, ut Liuius XXXIII. Ouidius etiam à uenerẹ abstinen/
dum dicit, quod castitati præsit. Iuuenalis. Dignæ Cereris cõtingere uittas. Θεσμοφορία apud
Græcos eius dicuntur sacra, quapropter latini Legiferam uocant. Athenis sacris Eleusinæ
Cereris nemo sibi conscius intererat. Eius Romæ templum prope Circum fuerat max. au/
thor Plinius libro XXXV. Ferię insuper statiuę, quæ semper erant eodem tempore, Con *Feria*
ceptiuæ ex auguribus. Imperatiuæ ex edicto. Item Feriæ Seruorum Sextilibus, ex eo insti/
tutæ, cum Seruius Tullus natus ex serua est. Ferias irem stultorum, Quirinalia & Forna/
calia dicebant Quirino instituta, quod bis potissimũ adsignata fuerint qui euius essent tri/
bus ignorabant. Idem. Herculi Decimas dare locupletibus ac nobilibus antiquitus mos fu
it. Lucullus quoniam bune ritum seruauit, auctior factus est postea. Hunc etiam deum cu/
stodiendo thesauro & domibus seruandis maxime præficiebant. Festus. Solitaurilia ho/ *Solitauriliá*
stiarum trium diuersi generis immolatarum significant, Tauri uidelicet Arietis & Verris,
quod omnes hæ solido sint eorpore. Idem. Saturni dies celebratur festus Mense decembri *Saturnaliá*
quod tune ædis eius dedicata. Præterea is culturæ agrorum præsidere uidetur peractis se/
mentis, ex quo etiam falx ei insigne. Dicitur & à sationibus. Cicero tamẹn quod Satur an/
nis dicit. Macrobius. Sigillariorum dies adiecti saturnalibus, & ita VII. dies fuere Satur/
nalia, quũm antea quinque fuissent: illis enim diebus parua simulachra fingebantur uæna/
lia, quæ bomines pro suis capitibus offerebant in sacellum Ditis, aræ Saturni cobærens.
Nostra omnia quodam modo uaticinabantur sacra. Nam & eadem ex cæra sigillaria tem/
plis offerimus. Et libertatem quam eo tempore babebant serui in dominos, nunc quoque
per dominica natalia nostri retinent. Inde lasciuientes, seruum creant dominum. Alea eti/
am tunc uigebat, passim ludere licebat: eundem nune morem his diebus à leuibus homini/
bus introductum uidemus. Festo item teste mittebant hoc tempore pauperes diuitibus cæ
reos. Nam cæreis potentes utebantur, humiliores uero candelis. De buiuscemodi seruo/
rum libertate Athenæus sic ait. Mos est apud Romanos in Saturnalibus ingenuorũ, mini/
steria seruorum occupare. Idem apud Græcos in festo Hermeorum. Apud Babylonios Sa
cea appellata quinque diebus celebrantur, in quibus dominis imperant serui. Apud Thes/
salos Peloria eadem ferè quæ Saturnalia apud Ro. à Pelorio uiro Pelasgo, qui primus om/
nium annunciauit ex terræ motu in Aemonia excitato Tempe scissa, aquas omnes flumi/
naq; quæ loca inundabant descendisse in alueos, camposq; siccatos apparuisse. Lupercalia *Lupercaliá*
Euandrus instituit, ex more Arcadio, Pani Lyceo. siue Syluano seni, nemorũ pastorumq;
deo, nudi per urbem incedebant, ac laruati, flagellis obuios cædentes, putabanturq; ex eo
steriles matronæ fœcundari. Rei causa Ouidio fabulam adfert, Pana spolio leonis noctu
ab Herculis uxore fuisse deceptum, quum illa uestem cum uiro cõmutasset, quare uestem
deinde abominatus est. Nostri hodie pœnitentes felicius quàm luperci non pellibus qui/
dem, sed sagis linoq; ora contecti, non alios, sed sese flagello conuerberant, nudum ac lace/
rum tergus ferentes. Cornelius libro decimo octauo, Sodales sacerdotes Romulum cum

Sodales Tatio inita societate fecisse scribit. Vnde Titij sodales, & apud Tranquillum legimus So-
Titij dales Augustales, apud Iulium Capitolinum Sodales Antonianos, Tybure quoq; in mar-
more uetusto Sodales Hadrianales. Caius in titulo de collegis, dicit Sodales esse qui eius-
dem collegij, quiq; ualde simul habitantes sunt. Præcipitur igitur mandato principalibus
præsidijs prouinciarum, ne patiantur esse Sodalitia ueluti inhonesta collegia. Et Augusti-
nus ait Sodales quasi edales. Plinius item scribit Romulum instituisse Collegium Aruo-
Fratres rum, seq; duodecimum fratrem appellari uoluit. Nos fraternitatem & confraternitatem di
Aruales cimus, qua sanctiore instituto quidam inter sese hodie mutua charitate ac pudico ritu, cer-
Hecatomba taq; uiuendi formula conueniunt. Hecatombas, ut ait Capitolinus, Balbinus Romæ fecit
ob oblatum Maximini caput. Centum Aræ uno in loco cespititiæ extruuntur. Et ad aras
centum sues, centum oues mactantur. Nam si imperatorum sacrificium fit, Centum leo-
nes, centum aquilæ, & cætera huiusmodi animalia. Quod quidem Græci quondam fecisse
dicuntur cum pestilentia laborarent, & à malis id imperatoribus ablatum esse constat. Hęc
ille. Homerus quoq; nihil potius quàm ἱερὰς ἑκατόμβας in sacrificijs commemorat. Oui-
dius in fastis, tribus anni temporibus fructuum gratia totidem sacrificia dicit Romanos in-
Vinalia stituisse, Vinalia, Robigalia, Floralia. Prima causa uini, secunda frugum, tertia cunctorum,
Robigalia quæ Floræ deæ fuisse supra narraui. In quibus animaduertere quoq; est eadem nos tempo
Floralia ra non inani superstitione, sed ieiunijs tribus ex eadem causa celebrare. Plutarchus in Pro-
Septimontiū ble. Septimontium ponit festum cum septimus mons est additus urbi quasi finitæ. Fiebant
Quinquatria & quinquatria Mineruæ Calendis Martijs, diebus quinque, quo tempore (ut ait Hierony
mus in epistolam Pauli) munus minerual appellatum magistro pueri offerebant, quando
uacabant, quod & Saturnalibus etiam seruabant. Iuuenalis. Accipit exiguo quisquis colit
asse Mineruam. Hoc item matronæ colebant festum, mittebant'que uiris munera, sicuti &
Quinquatres Saturnalibus uiri mulieribus. Erant & quinquatres minores appellati, eidem Mineruæ sa-
minores cri Idibus Iunijs. quo tempore tibicines personati per urbem incedebāt: ut hi qui olim ebrij
ex Tybure Romam reducti fuere, quum non omnes essent, uiderentur omnes simul alijs
ignotis & personatis admixti. Ouidius de fastis.

Cur uagus incedat tota tibicen in urbe.
  Quid sibi personæ, quid toga longa uelint.
Callidus ut possit specie numeroq; senatus
  Fallere, personis imperat ora tegi.
Admiscetq; alios, uti & hunc tibicina turba
  Augeat, in longis uestibus ire iubet.

Sed & personæ in Megalesibus quoq; adspiciebantur, de quibus Herodianus in Commo-
do sic ait. Veris initio, stato solenniq; die quem Megalesia uocant, Romani pompam ma-
tri deûm celebrant, prælata diuitiarum magna pompa: permissumq; cuiq; personas eo die
induere quas cuiq; libitum, cuius'ue magistratus aut hominis imaginem effingere, ante si-
Personati mulachrum eius deæ ludere. Id simulachrum dicitur apud Pessimuntem Phrygiæ de cœlo
descendisse. Romani responso accepto, nō duraturum imperium sine eo, legatos pro eo mi
serunt: quod concessum & aduectum, in ripa Tyberis cum consedisset nauis, Claudia sola
uestalis quæ incesti accusata fuerat, eam trahens se uirginem probauit. Videre igitur licet
has esse personas quas nostri seculi pestilentia, nō uno die, nec sacrorū, aut comœdiæ tan-
tum causa, sed duos continuos menses per ferias stultorum permittit: sub quibus inuetera-
ta passim licentia cuiq; licet scelerato esse, omniq; libidinis exemplo uti: res quidem noua,
& tantum inter Christianos hæc immodestia uisa. Idibus uero Maijs de ponte Sublicio si-
Argei mulachra in Tyberim inijciebant, quæ Argeos & Oscilla uocabant: Herculis instituto, ꝙ
Oscilla Græcos ea loca incolentes barbari mactare soliti essent, ut authores Plutarchus in Proble.
Compitalia & Ouidius in Fastis. Compitalibus laneæ effigies noctu dabantur per compita & lares. Is
erat dies festus, animæ putabantur esse hominum: author Festus. Erant enim lares dij nu-
mina priuatarum domorum. Macrobius ait. Laribus compitalibus Tarquinius ex respon-
so Apollinis capita puerorū pro salute familiarum sacrificabat: emendauit postea Brutus
expulsis regibus capitibus alliorum & papauerum oblatis: his effigies Maniæ deæ suspen-
debantur. Erant enim caninis adoperti pellibus, ad pedesq; canes habebant. Causam Oui-
dius refert. Seruat uterq; domū, domino quoq; gratus uterq;: Compita grata cani, compita

grata

grata lari. Sacrificabatur & Genio die natali, qui naturæ cuiusque deus est assistens, ex quo in domorũ fundamentis eius familiæ Genio inscribebant. Erat & is geminus, bonus & malus. Plutarchus in Bruto. Sũ malus, inquit, Genius tuus Brute: haud profecto procul à nostrorum ueritate, qui duos nobis nascentibus angelos constituunt. Templa deinceps dicata, ex Liuio: Ioui Statori à Romulo ut acies staret contra Sabinos quæ iam terga uertebat. Ab eodẽ quoque Ioui Feretrio à ferendis spolijs opimis, quæ de Acrone rege retulit: Ioui Elicio à Numa in Auentino, ut mentibus diuinis eliceret, quo modo curanda essent fulmina. Ioui Pistorio ob iactos Gallis à Manlio panes. Ioui Capitolino à Tarquinio, ubi caput humanum inuentum. Ioui Vltori, a M. Agrippa quod & Pantheon dicitur. Ioui Tonanti ab Augusto. Apud Græcos Ioui Eleutherio, id est, liberatori, quum à Persarũ armis liberati fuere, ut Pausa. scribit. Item Ioui Milesio in Asia, Ioui Ammoni in Libya, Ioui Dodoneo in Illyria, Ioui Soterio, id est, seruatori. Ioui Xenio, id est, hospitali. Ioui Ilascio, id est, placatori. Iunoni Monetæ in capitolio, ubi Manlius habitauit, quod anseres de irruptione Gallorũ admonuissent. Iunoni Reginæ in Auentino à Camillo locatũ lib. v. Iunoni Sospitæ uotum à Cor. Cethego Cos. in bello cum Boijs circa Padũ post II. bellũ Pu. li. XXXIII. Iunoni Lucinæ in Auentino, Iunoni Gabiniæ, Faliscæ, Samiæ. Dianæ in Auentino à Seruio Tullo ad imitationẽ Dianæ Ephesiæ memorabilis. Dianæ Scythicæ cui sacrificabatur hostijs humanis. Aricinæ, quod Artemisiũ dicebatur. Apollini quod Apollinare uocabant in pratis flaminijs: lib. tertio. Id postea (teste Pandulpho ostiario lateranensi) Hadrianus primus Apollinari martyri dicauit. Aliud item eidem uotũ ob ualetudinem peste inualescente sub Mamerco Aemylio iterũ dictatore, lib. quarto. Apollini quoque Palatino. Celeberrima & illa apud Delphos, apud Accium, apud Cumas. Marti uotum bello gallico, dedicatũ sub Camillo dictatore à T. Quintio duumuiro sacris faciundis, lib. VI. Marti Vltori in foro Romano ab Augusto. Bellonæ quod uouit Appius contra Samnites pugnans lib. X. Extra portam Veneri prope Circum max. ex ære mulctatitio impudicarũ matronarum, à Fabio Gurg. Cos. lib. X. Veneri Erycinæ extra portam Collinã, cui uirgines pupas, id est, paruas imagunculas donabant. Persius. Nempe hoc quod Veneri donatæ à uirgine pupę. Eodẽ quoque tempore & Menti post cladem Trasimenis acceptã, li. uigesimoprimo. Ouid.

Mens quoque numen habet, menti delubra fatemur
Ad uotum belli perfide Pœne tui.

Item Pauori à Tullo rege in bello contra Veientes, libro primo. Item Febri & Veioui & Malæ fortunæ, malis numinibus ne noceant. Virtuti à Cla. Marcello dicatum apud portam Capenam, libro XXIX. Concordiæ à L. Manlio Prętore in Gallia uotum in Capitolio, coniunctum Menti, canale uno tantum discreta, libro XXI. Victoriæ ex mulctatitia pecunia, libro X. Victoriæ item in palatio ubi simulachrum Cybelis ex Asia aduectũ conditum fuit, libro XXIX. Castori & Polluci, quod Castoris tantum dicitur, uotum bello latino à Posthumio. Dein dedicatum ab eius filio duumuiro S. F. Fortunæ complura, quæ alibi narraui, quum de ea mentionem feci. Iuuentuti in Circo maxi. à Cn. Licinio duumuiro dedicatum. Li. de bello mac. Mercurio paulo post mortem Publicolæ Ap. Cl. & P. Seruilio Coss. prope Circum max. Ouidius in Fastis.

Templa tibi posuere patres spectantia Circum.

Herculi ara max. sub Auentino ab Euandro, in cuius ruinis nostra ætate repertũ eius æneũ signũ, quod in atrio domus Conseruatorũ in Capitolio conspicimus. Herculi item ædes rotunda in foro Boario prope templũ Pudicitiæ patriciæ. Herculi prope Circum maximũ à Sylla Sibyllæ iussu. Ouidius. Altera pars Circi custode sub Hercule tuta est: Quod deus Euboico carmine munus habet. Si quæris titulos Sulla probauit opus.

Herculi denique & musis à L. Philippo sub Augusto, teste Trãquillo. Diti prope Circũ maximũ, ad quod gradibus descendebatur. Nam aræ inferorũ subterraneæ fuerunt, quũ ad cętera templa ascenderetur. Iano apud uelabtũ à Numa. Vestæ itẽ haud longe ab eodẽ dicatũ.

De Celebritate conuiuiorum ac ludorum.

CELEBRITAS conuiuiorũ pluribus de causis instituta. Aut erant pontificalia conuiuia quæ in sacrificijs sacerdotes, saliares, Pontifices, ac VII uiri epulones præparabant. Aut triumphalia, quæ imperator duxque post uictoriam exhibebat populo Romano: aut funebria in defuncti honorem, ut quæ ad pollinctũ fiebãt.

Genius
Templa
Ioui
Iunonalia
Dianæ
Apollini
Marti
Bellonæ
Veneri
Menti
Pauori
Febri
Veioui
Malæ fortu.
Virtuti
Concordiæ
Victoriæ
Castori
Fortunæ
Iuuentuti
Mercurio
Herculi
Pudicitiæ
Diti
Iano
Vestæ
Conuiuia

Aut uiſcerationes,cum caro cruda populo dabatur,ut apud Albanum. Aut congiaria,quæ Prætor in celebritatibus populo dabat . Aut erant Miſſilia, quæ in theatro ſpargebantur. aues,legumina,oleum, quandoq; ueſtes. Ludorum celebritates Græcia primum re perit,quas Archias poëta hoc Tetraſticho Græco eleganter expreſſit.

τέσσαρες εἰσὶν ἀγῶνες ἀν' Ἑλλάδα, τέσσαρες ἱροί,
οἱ δύο μὲν θνητῶν, οἱ δύο δ' ἀθανάτων.
Ζηνός, Λητοΐδαο, Παλαίμονος, Ἀρχεμόροιο.
ἆθλα δὲ τῶν, κότινος, μῆλα σέλινα πίτυς.

Græcia cōcelebrat duo bis certamina ſacra: Quorū hominū duo ſunt,cætera cœlicolū.
Sacra Iouis,Phœbiq;,Palæmonis,Archemoriq; Dona Oleaſter erūt, mala, ſelina,pitys,

id eſt pinus. Primū Hercules in Iouis honorem cōſtituit in Olympia, ubi ſtadium fecit tanto cæteris maius quanto eius menſura pedis præpolleret:ubi primus olympionica fuit Corœbus Athenienſis,ut author Euſebius . Secundum Phœbo dicatum Delphis , ob Pythonem ſerpentem ab eo interfectum,ubi certamē erat Muſicæ:in quo Chryſothemis primus uicit in hymnorum cantu,deinde Thamyras,ut author Pauſanias. Coronabantur lauro,quæ Delphis adeo magnas fert baccas,ut mala uideri poſſint. Tertiū Palæmonis Athamantis filij,ex cæde paterna ab Ino matre liberati,Neptuno apud Iſthmō .Quarta Nemęa ſacra,ob Archemorū puerū Lycurgi filiū,ab Hypſipyle nutrice educatū & in ſylua Nemęa defunctum.Sunt præter hęc & alia ſacra.Aeacea apud Aeginā de Aeaco.Marathonea ob taurum à Theſeo interfectū,ubi phiala argentea præmium. Thebis heraclea & Ioſaea.Megaris Dioclea.Caſſiodorus in III.epiſtolarū lib.ait Oenomaū primū apud Elidē ludorū ſpectaculum,equorumq; curſum edidiſſe:apud Romanos uero Romulū in raptu Sabinarum. Ad huiuſmodi certamina Gymnica fœminæ nō admittebantur.Quod etiam uerſus Papinij in Thebaide indicat.Excluſęq; expectant præmia matres.Et Valerius dicit Non paruū honorē attributū Berenice quod ſola mulierū ſpectauerat Gymnica. Pauſanias de huiuſce

Synorides modi ludis ſic ait.Duo certādi equis genera, Synorides & Celetes.Synoris erat biga è duo
Celes bus equis:Celes ſingulari equo currebat.Acceſſerūt & alia duo κάλπη καὶ ἀπήνη, quæ poſtea
Calpe decreto Eleorū antiquata ſunt. Calpe certabant equabus, ita ut curſum extremū aſſeſſores
Apene ipſi deſiliendo apprehenſis manu habenis perficerent.Deinde maribus utebantur equis.A pene mulas iungebant,qđ animal execrabile habebant:nec in terra illa naſci poterat,cū cir
Pentathlon ca uel frequēs earū fœtura eſſet.Feſtus.Pentathlon noſtri quinquertionē uocāt,qui generi
Pancratiaſtes bus illis quinq; uno die certat,id eſt,diſco,haſta,ſaltu,iaculatione,luctatione.Pancratiaſtes
Periodus qui certat & uincit.Qui uero in quatuor illis certaminibus ſupra narratis uicerit,Periodus uictor appellatur. Cui⁹ rei author etiam Pli.Pauſanias ſcribit Dioteum Athletam aconiti, id eſt,ſine puluere & labore Pythia uiciſſe.Heraclidē uero apud olympia Pancratio.Quod neminē parem cū quo congrederentur inuenirent,cedentibus ob metū aduerſarijs.Plinius
Aconiti uincere etiam dicit Dioxippum uiciſſe olympia aconiti : Nemea uero coniti . Hic ætate fuit Alexandri magni,mortem'que ſibi conſciuit. Vide cauſam in Q.Curtio. Antiquus enim mos
Coniti uincere athletis certaturis fuerat ſpargi prius puluere corpora.Ouidius de Acheloi pugna.
Inq; uicem fuluæ tactu flaueſcit arenæ.

Martialis.Et flaueſcit Aphe.Lucianus in dialogo qui Erotinus ſiue de dilectione inſcribit, pulchre monſtrat quonā modo ſortes Athletis obueniebāt,quomodo'ue pares ad certamē
Quomō ſortes athletis ueniebant ex Luciano iungebantur:uerba ipſa cōuerti. Vrna,inquit,argentea ſacra Apollini in medio aderat,ubi ſortes inſcriptæ magnitudine fabę:hic in duabus A ſcribebatur,in duabus B,in duabus C, & ſic deinceps. Veniebāt certaturi Ioui uouentes ut idoneū & facile cōparem ſortirentur, deinde ſuam quiſq; educebat literam.Miniſter dei ibi aſſiſtens,anteq; legerentur ſortes accipiebat, deinde eos conferebat ad ludū,ut illi quibus A utriſq; euenerat,ſimul pugnarent, & ſic de alijs.Si autē forte impar numerus erat,ille qui ſine ſocio remanebat cōmiſcebat ei⁹ literā cū alijs cōparibus:& qui ſibi ſorte ueniret, expectabat,ut ille prius cū cōpare ſuo pugnet,poſtea ipſe cōſurgens cū eo certabat. Magnumq; Athletæ beneficiū hoc & fortuna, ut integer uiribus congrediatur cum iam laſſo ac feſſo.Hæc ille.Philoſtratus quoq; libellū compoſuit de Athletis,in quo hæc refert. Pancration palæſtram ſimul & pugilatū uocari. Certaturi ante omnia per aliquot dies ſeſe exercebāt maiore q; poſtea labore:uerbi gratia, curſu certaturi in arena cū ocreis per aliquot dies currebāt:poſtea ſolutus,tanq; cōpedibus liberatus

liberatus, maiorem obstbat operā. Item saltu certaturi cum manibus prius oneratis assuesce bant. Præterea carne uescebantur bubula, quæ fortiores redderet: abstinebāt à cæteris deli cijs, præsertim coitu. Hæc ille. Quæ sanè omnia Paulus noster nō ignorasse uidetur, cū ait: Qui in stadio currunt ab omnibus abstinent, & hi quidem ut corruptibilem coronam, nos autem ut incorruptam accipiamus. Erat & illa consuetudo Hieronicarum (sic enim uocabantur qui in sacris certaminibus uicissent) ut domum redeūtes disruptis de industria mœnibus à patria exciperentur, tanquam uiri fortissimi & ui superantes. Præterea coronas patriæ donabant, ut ait Plinius. Ludi Athenis (teste Athenæo) Dionysia fuerant, ubi agones fiebant Athletarum, populusq; passim coronatus spectabat, bibendiq; maxima licentia: ut num enim cum bellarijs toto theatro circumferebatur, ac certantibus in principio & fine pugnæ propinabatur. Idem author ait, quod Dionysius Leneus apud Græcos primus Tragœdiarum choros inuenit, primus spectaculorum sedes instituit. Apud Romanos (teste Plutarcho in Proble.) Romulus primus Cōsualia diem festum Neptuno equestri celebrauit: ubi equi & canes & asini exornabantur, ac in ocio esse permittebantur. Festus Consualia deo Conso, id est, consilij sacra dicit fecisse ad comparanda matrimonia, ubi Sabinæ fuerunt raptæ. Fiebant autem in foro, nondum theatro extructo. Ouidius in Fastis: Primi sollicitos fasti tenuere Quirites, Quū fuerat uiduo rapta Sabina uiro. Tunc neq; marmoreo pendebant uela theatro: Nec fuerant sparso pulpita rubra croco. Deinde ait Liuius libro I. Tarquinius Priscus Circum maximū designauit, loca diuisa patribus, equitibusq;, ubi spectacula sibi quisque faceret, fori appellati. Spectauere furcis duodenis ab terra spectacula alta sustinētibus pedes. Ludicrum fuit equi, pugilesq; ex Hetruria maxime acciti. Solennes deinde mansere ludi, Romani magniq; uarie appellati. Hæc ille. Dicuntur & Circenses. Tranquillus in Cæsare, sic ait: Circensibus spatio Circi ab utraq; parte producto, & in gyrum euripo addito, quadrigas, bigas, & equos desultorios agitauerūt nobilissimi iuuenes. Troiam lusit turma duplex, maiorum & minorum puerorum. Idem in Augusto: In Circo aurigas, cursoresq; & confectores beluarum, & unumquemq; ex nobilissima iuuentute produxit: sed & Troiæ ludum edidit frequentissimum maiorum minorumq; puerorum. Idem in Caligula: Edidit Circenses plurimos à mane usque ad uesperam, interiecta modo Africanorū uenatione, modo Troiæ decursione, minio & chrysocolla constrato Circo, nec ullis nisi è Senatorio ordine aurigantibus. Idem in Claudio: Circenses frequenter etiam in Vaticano commisit, nonnunquam interiecta etiam per quinos missus uenatione. Circo uero maximo marmoreis carceribus auratisq; metis, quæ utraque & tofina & lignea prius fuerant, exculto: propria Senatoribus constituit loca promiscue spectare solitis, ac super quadrigarum certamina Troiæ ludum exhibuit. Huius autē ludi originem Verg. in V. describit. Hunc morem sacrorū atq; hæc certamina primus Ascanius, longā muris quum cingeret Albam Rettulit, & priscos docuit celebrare Latinos, & quæ sequuntur. Equi fuerant in orbem se inuicem petētes: nunc torneamenta uulgus appellat. Equorum uero agitatio duplex fuerat, aut desultorij, quos Græci celetas uocant, singuli uidelicet equi sine ephippijs cum ingenuis assessoribus currentes, aut bigæ quadrigæq;, quarum quatuor erant factiones, Russati, Albati, Prasini, Veneti: quibus aurati & purpurei & linthei additi à Domitiano extitere. Hi enim colores pannorum quibus illi induti fuerant, quorum similitudinem quandam Florentiæ Calend. Maij in ludicro hasta currentium cernere licet. Circus autē maximus cuius adhuc Romæ uestigia uisuntur, longitudine trium stad. latitudine unius fuerat. Ipsam uero longitudinem diuidebant in partes VII. unam dabant anfractui, quo in dextro Circi spatio in sinistrum certantes ad ultimam migrarent metam. Deinceps uero alias metas per lineam mediam ita dispertiebant, ut per longitudinem Circi æquis inter se spatijs distarent, & caperent totius lōgitudinis septimam septies: ducebaturq; à meta ad metam ueluti crepido alta pedes nihil minus sex: erantq; Circi lateribus gradationes, ubi spectatores consisterent. Hæc ex Leonis descriptione, qui fuit optimus uetustatis indagator. Cassiodorus autem in epistola in hanc sententiam. In Circo alba linea currentes coercebantur, ut quadrigis progredientibus inde certamen oriretur, quod septē peragitur metis numero planetarū. Ipsæ uero metæ ternas obtinēt summitates, inter has duo sunt obelisci, sacra priscorum Chaldaicis signis quasi literis indicantur. Mappa uero quæ signum Circensibus datur, tali casu fluxit. Quum Nero prandium protenderet, &

Paulus apls *Hieronicarum mos.* *Dionysia* *Consualia* *Circus maxi.* *Ludi Romani Magni Circēses* *Troia* *Ludi Troiani* *Desultorij* *Quadrigarū factiones* *Circi descriptio.* *Alba linea* *Mappa signū*

celeritatem(ut assolet)auidus spectandi populus flagitaret,ille mappam qua tergendis ma
nibus utebātur,iussit abijci per fenestram,ut certaminis postulati potestatem faceret.Hinc
Missus xxiiij. igitur tractum,ut ostensa mappa permitterentur. Totum certamen missibus X X I I I I .ex
pediebatur,ex horis diei computatis . Quatuor uero factiones, anni etiā tempora totidem
notabant.In hanc ille sententiam.Varro autem missus X X V . ponit,ultimumq; ærarium
appellari,quod de populi collatione exhiberetur . Missus autem hi apud nos hodie brauia
sunt seu præmia,ob quæ toties currebatur.Domitianus (teste Tranquillo) centum missus
equestres exhibuit, eosq; quo facilius peragerentur à septenis spatijs ad quina corripuit.
Non autem septies currebant,nec infra metas omnis circumuertebant,ut quidam putant:
nam sic nunquam tot missus absoluissent,uel eo modo circumuertendo singulas,nulla spe
ctatoribus fuisset uoluptas,sed omnes eas tantum semel obibant.Domitianus autem,ut ci
Collina belli tius peragerentur ad metæ quintæ spatium uertere iussit.Prope Circum columna fuit un-
de Imp. ad bellum profecturi hastam iaciebant.Ouid.Fast. lib.V I . Prospicit à tergo sum-
mum breuis area Circum. Est ubi non paruæ parua columna notæ:Hinc solet hasta manu
Circus fla belli prænūcia mitti, In regem & gentes quum placet arma capi.Circus quoq; Flaminius
minius. hodie notissimus,instar Circi max.fuerat cum totidemq; metis:circum quas,ut ait Varro,
ludis taurijs equi currebant desultorij.Currus uero teste Cassiodoro in epistola,ab Augu-
sti Mausoleo nunc notissimo sex portis dimittebātur, qui per campum Martium Circum
Equiria fla.cucurrerunt.Dicitur enim Equiria (ut author Varro) ab equorū cursu,quod eo die lu-
dis currunt in Martio campo.Ouid.quoq; lib. I I . Fast. Ex uero positum permansit equi-
ria nomen , Quæ deus in campo præstiut ipse suo . Hæc nunc uia ædificijs occupata,ubi
nunc S. Maria in Equiria nomen adhuc retinens adspicitur : inde postea recta tendebatur
Ludi Apol in Circum.Fiebant & in Circo max. Apollinares ludi:quos Liuius lib. X X V . uotos fu-
linares. isse dicit in honorem Apollinis ad expellendū ex Italia Annibalem postq; ille Tarentum
ceperat.Macrobius quoq; in Satu. ait ex libris Sibyllinis bello Pu. I I . suadente Cor.Ru-
fo Xuiro institutos fuisse in Circo ac populum coronatū spectare iussum,stipemq; Apol-
Ludi secular. lini dare quantum cōmodum.Ludi autē seculares (ut ait Festus) in honorem Apollinis &
Dianæ instituti cētesimo quoq; anno.Præco clamabat: Venite ad ludos,quos nemo mor-
talium uidit,neq; uisurus est.Capitolinus in Gordiano scribit hos à Val.publicola ob exa
ctos reges cētenis quibusq; annis ab urbe cond. ordinatos.Celebrauit eos Philippus Imp.
anno Vrbis millesimo,in quibus fuisse tradit elephātos X X X . alces X . Tigres X . Leo-
nes mansuetos X L .Leopardos mansuetos X X X , Cebum I .Hyenas X . Gladiatorum
fiscaliū paria mille.Hippopotamū & Rhinocerotē.Arceolcontes X .Camelopardalos X .
Ludi Taurij Onagros X X . Equos feros X L . Taurij ludi appellātur in honorē deorum inferorum
facti.Instituti autē uidentur hac de causa.Regnante Tarquinio Superbo,quum magna in
cidisset pestilentia in mulieres grauidas,quæ fuerat facta ex carne diu uendita populo tau-
rorum,ob hoc dijs infernis instituti sunt taurij ludi.author Festus. Hi ex omnibus Romæ
Ludi plebei in hodiernū diē durant apud portā Trigeminā:prius teste Varrone in Circo Flaminio.Lu
dos plebeios exactis regibus pro plebis libertate fecerūt,seu pro plebis recōciliatione post
Ludi piscat. secessum in Auentinum.Piscatorios prætor urbanus trans Tyberim mense Iunio faciebat
pro Tyberinis piscatoribus, quorū quæstus non in macellū peruenit,sed in areā Vulcani.
Fertur q͂ id genus pisciculorū uiuorū ei dono pro humanis animabus datur.autor Festus.
Ludi Diti Ludi Diti apud Tarentū ex præcepto Sibyllinorū anno primo primi Pu.be. ab Vrbe autē
Munus gla- li.uoti.Liuius XLIX.Munus gladiatoriū Cicero dicit institutū fuisse ob iuuētutē,quæ pla
diatorium. nè cędem ac dimicationē spectādo,assuesceret in bello nō expauescere.Lanista gladiatorū
Lanista familias nutriebat,eorū paria iussu Prætoris in Amphitheatrum exhibebat . Ipsius pugnæ
modus,Retiarius & secutor erat qui Mirmillones sequebatur, quos Festus sic describit:
Retiarius Retiario pugnāti aduersus Mirmillonē cantatur:Non te peto, piscem peto,quid me fugis
Mirmillo Galle.Quia Mirmillonicū genus natione Gallicū:& ipsi Mirmillones antea Galli appel-
labantur,in quorum galeis piscis effigies erat. Hoc autē pugnæ genus à Pyttaco uno è se-
ptem sap. institutū uidetur, qui aduersus Phrynionem dimicās ob finiū cōtrouersias,quæ
erant inter Atticos & Mitylenæos, rete occultato eundē cepit.Ludorum quoq; alia causa
fuerat,quū Imperatores in periculis,uel in bello eos quandoq; uouebant,ex annis imperij
computatos.uerbi gratia;Galienus Decennalia celebrauit deuictis in Asia Syris:& Theo

dosius

dosius uota Vicennalia & Tricennalia edidit, id est, ludos totidem annorũ quot præfuere imperio: quod indicãt marmora incisa & antiqua nomismata ex ære sub hac figura, uotis XX. uotis XXX. De ludis Scenicis, Cicero ait: Liuium Andronicum primum fabulam populum docuisse anno post Vrbem condi. DXIII. Liuius lib. VII. T. Sulpitio Potito, & C. Licinio Stolone Coss. ob pestilentiã ludi Scenici instituti, noua res populo bellicoso & statim pergrata fuit: sine carmine ullo, ludiones ex Hetruria acciti, ad tibicinis modos saltantes, haud indecoros motus modo Tusco dabant: imitari deinde eos iuuentus cœpit, nec absoni à uoce motus erant, & quum hister Tusco uerbo ludio uocetur, nomen histrioni inditum: qui nõ sicut ante Fescennino uersu similem modum incompositum iactabant, sed impletas modis satyras descripto iam ad tibicinem cantu motuq; congruenti peragebant. Hæc Liuius. Idem lib. XLVIII. ait: Quum locatum esset à Censoribus theatrum ut extrueretur, P. Cor. Nasica authore tanquam inutile & publicis moribus nociturum ex S. C. destructum est, populusq; aliquamdiu stans ludos spectauit. L. Mumius primus theatro temporario ludos in suo triumpho edidit histrionibus ab Hetruscis accitis. Deinde Scaurus eum secutus: postremo Pompeius theatrum gradibus mãsuris perpetuum primus ædificauit: quare publice accusatus, uitioq; datũ illi fuit. Alia deinde extructa theatra & Amphitheatra. Primi Amphitheatri molem in campo Martio Iulius Cæsar posuit, teste Tacito in gestis Neronis, quam Trãquillus imperfectam postea ab Augusto mausoleum ædificaturo destructam dicit. Idem in Cæsare testatur Statilium Taurum aliud ædificasse. Tertiũ cœpit Vespasianus, quod & Titus absoluit. In theatro ludi Scenici fiebant, in Amphitheatro gladiatorium & uenationes, quibus homines aut conducti aut damnati adhibebantur: seu etiam ambitiosi ad ostendendam audaciam. In Circo cursus, uenatio, naumachia, pugillatus. In ludis à principe, aues, uarijq; generis missilia spargebantur, aderatq; larua quædam appellata Ciceria, quæ ut ait Festus, ingens oblongis malis, ac grandibus buccis Manduci speciem præbebat. Plautus; Quid si me ludis pro Manduco locem? Amphitheatrum, sicut & Circus arena substratum erat quo mollius caderent. Operiebantur uarijs coloribus, ut supra monstratum, quum de theatro inter ædificia dixi. Scenicæ leuitati minime olim uiris grauibus dignatæ, Cato procul à theatris magnum præbuit testimonium, nec minus Nasicæ seuera repugnatio, & Pompeij damnata lasciuia: de quibus paulo ante mentionem feci. Sed & apud Ciceronem Scipio Aemylia. sic ait: Quum artem ludicram scenamq; totam in probro Romani ducerent, genus id hominum tribu amoueri censoria nota uoluerint. Aristoteles item in Proble. Scenicos artifices, quos græce Dionysia cos technitas uocat, mẽte improbos magna ex parte testatur esse. Et Labienus eques Ro. sese per epigrãma excusat à Cæsare coactum in histrionicã inuitũ descendisse. Nero quoq; princeps infamis ob eandẽ causam fuit. Sed quid nunc de fece huius seculi dicam? quum uirtutem ac gloriam ueterum imitari nullo pacto ualeamus, uitia tamen omni studio imitamur. Iam scena ubiq; renouata est, ubiq; comœdias spectat uterq; sexus, quodq; longe impudẽtius, ipsi sacerdotes & præsules, quorum erat officium omnino prohibere. Multo igitur seueriores in hac parte Græci, qui omnis suos comicos iamdiu aboleuerunt, præter unum Aristophanem, quod is moribus minime officeret.

Vicennalia. Tricennalia. Ludi Scenici. Nasica. Mumius. Scaurus. Pompeius. Theatrum. Amphitheatrum. Manducus. De Scenica leuitate. Amylianus. Aristoteles. Labienus. Nero.

DE LVDO DIVERSO QVO SVMMI uiri quandoq; occupati fuerunt.

LVDVM uero singulari appellatione diuersum genus dicimus, sicut pilæ, cuius inuẽtrix fuit Anagallis puella Cercyrea, quam dono dedit Nausicaæ Alcinoi regis Cercyrei filiæ. author Aelianus. Plinius uero Pythum quẽdam: Herodotus autem Lydos eam simul cum alea & tessera inuenisse tradunt. Hac igitur Phæacia iuuentus, ut narratur Odysseæ lib. VIII. primum lusit, quos uersus hoc modo cõuerti. Ille pilam dextra missurus ad astra reflectit Terga retro: rursusq; ad magnum protinus ictum Cõsurgens terram procumbit pronus ad imam. Nostra ætate Manzus Florentinus qui quæstum ex ea factitabat, sumptusq; domi multorũ famulorum tolerabat, parem nullum seu uictorem inuenit. Deinde latronum seu latrunculorum. Martialis: Insidiosorum si ludis bella latronum Gemmeus iste tibi miles & hostis erit. Seneca: Latrũculis ludimus. Proximo seculo Mangiolinus item Florentinus adeo in hoc ludo fuerat exercitatus, ut memoriter per alium luderet minime respiciens, aduersario & uidente diligentius

Anagallis. Pila. Latrunculi.

Alea diligentius & perdente. Aleam uero Palamedes in castris Græcorum cõtra Troianos rep-
Alueolus perit, dum ocia miles ageret, ut author Philostratus in Heroicis. Alea totus est ludus, Al-
Phimum ueolus & Phimum ipsa tabula lusoria uocatur. Est enim tabula lusoria inter Martialis lem
Calculus mata sub hoc disticho. Hic tibi bisseno numerãtur tessera puncto : Calculus hic gemino di
scolor hoste perit. Erat enim tabula in qua & alea exercebatur tesserã iactando, & latruncu
lorum ludus, quos calculos in alio supra lemmate appellauit. Ipsa uero tessera duodena o-
mnino puncta (ut carmen demõstrat) retinebat: in quibus Senio seu Venus felix pũctum;
aduersus uero canicula, infaustum. Persius. Quid dexter Senio ferret. Damnosa canicula
Turricula quantum raderet. Turricula seu fritillus, idem quod apud Græcos pyrgos dicebatur, inter
Pyrgos lemmata item Martialis sub hoc disticho. Quærit compositos manus improba mittere ta-
los. Si per me misit, nil nisi uota facit. Erat enim paruum turriculæ modo uasculum, quo in
Tali clusæ tesseræ, siue tali ad tollendam ludentis fraudem iactabantur. Tali enim nequis erret
tesseræ non sunt, quamuis eodem fere modo quo tesseræ iacerentur. Officuli sunt iuxta pe
Astragali dis uertebram, quos Græci astragalos uocãt: quibus Apollonius in Argonauticis puerum
Par impar Cupidinem ludentem ponit. Ludunt & his hodie in Germania & trans Padum. Ludere
quoque par impar ex Horatiano carmine morem etiam fuisse apud ueteres deprehẽdimus.
Nucibus Nucibus uero uti & nunc, etiam ex Persiano uersu : Nucibus facimus quæcunque relictis.
Chartæ Chartarum uero & sortium & diuinationis ludi priscis addicti sunt, ab auaris ac perditis in
Sortes uenti, non solum nostro dogmati, sed publicis ueterum moribus unà cum alea reiecti, cæ-
Scæuola teri cessationis gratia uiros uel summos quandoque occupatos habuere. Quapropter Scæ-
Hercules uolam ex Valerio cognouimus optime pila ludere solitum: sed & Hercules ipse dicitur la-
bores suos interdum cum pueris ludendo leuasse. Quod Euripides monstrat. παίζω μετα-
Socrates βολὰς τῶν πόνων ἀεὶ φιλῶ. Socrates item deprehensus cum Alcibiade puero quandoque collu-
Agesilaus dere. Agesilaus Lacedæmonius cum arundinem forte cum filio paruo adequitaret, ridenti
Architas amico, ait: Tace quousque fueris pater. Architas Tarentinus uir philosophus simul & poli-
ticus, plures habens seruos, cum eis earumque filijs uisus erat ludere, ac in conuiuio lætari.
Cosmus author his omnibus Aelianus. Aetate autẽ mea Cosmus Medices iam senex ac princeps
Medices nepotibus paruis colludebat: instantique uni auenã aptauit olim in medio foro, mirãtibusque
cunctis: Bene, inquit, successit, quod à me non contendit ut eam inflarem.

DE MAGISTRATIBVS GRAECORVM ET ROMANORVM.

Prytanes GRAECI formam reipub. & magistratuum Romanis ostenderunt. Athenienses primi Prytanes, post reges sicuti Romani Coss. habuere. At Prytanes, ut ait Pausanias lib. I. erant numero L. decima uidelicet pars Senatus quingentorum hominum, qui exequebantur quæcunque Senatus decernebat. Locus autem ubi conueniebant, Prytanium uocabant, quasi Pyritanium, quod
Ephori frumentum ibi seruaretur. Lacedæmonij autem Ephoros creabãt numero X. perpetuos,
qui uitæ necisque haberent potestatem. Regem item perpetuum, qui tantum bellorum tem
Harmostæ pore dominaretur. Harmostæ quoque quoquouersus discurrebant per ditionem, quorum
Cosmi erat officium, collapsa ædificia, urbes, mœnia, portus restituere. Cretẽses similiter Cosmos
magistratus suos appellatos perpetuos habebant : quos omnis Aristoteles in II. Politico-
rum reprehendit, ac temporarios maluisse se scribit. Thebani quoque & ipsi post reges sta-
Imper. Con. tim sese reipub. accommodauerunt: quo tempore maxime & opibus & gloria floruerunt.
Despotæ Hæc prisca Græciæ magistratus conditio. Postquam uero res ad imperium deducta per
Sabastocra- Constantinum, qui primus Byzantij imperauit : tunc hos usque ad extremum habuit ma
tor Cæsar gistratus, siue munera, siue officia sub ipsis principibus. Filij Imperatorum Despotæ uo-
Magnus dux cabantur, præcedebantque honore & fratres & generos Imperatorum, etiam despotas. Ipsi
Magnus do autem & Sabastocrator & Cæsar nullum habebant certum munus, nisi belli tempore ex-
mesticus ercitibus præficerentur. Magnus dux classi imperatoriæ præerat, cui parebat magnus
Magnus Co Drũgarius & Admiratus & Protocomes, cæterique classis curatores. Magnus Domesticus
mestabulus post Cæsarem erat: Spatham ante Imperatorẽ ferebat, quo honore functus est Catacunze
A poculis nus apud Andronicum iuniorẽ. Magnus Comestabulus caput erat togatorũ Francorum.
Paracœmo Pincerna siue à poculis. Paracœmomenus cubilis, Decurio cubiculariorũ erat, seruat pala
menus tiũ, absente principe, fert Spathã eius. Domesticus mẽsæ & à mensa, præerãt mẽsæ impera

toriæ. Primicerius aulæ, in consessu, magistratus omnis pro dignitate loco suo disponit, ac ordine sedere iubet, quasi magister ceremoniarum apud Põtificem. Magnus Drungarius classis eũdem habet locum apud magnum ducem, quem Magnus Drũgarius Biglæ apud magnum Domesticum. Protocynegus præest canibus quando Imperator equitat, cui donari solet ab ipso quicquid uestium ei sanguis ferinus polluerit. Scuterius fert scutum ante Imperatorem quocunq; proficiscatur. Ameralius præest classi maritimæ uniuersæ, subest autem magno duci. Magnus interpres præest interpretibus omnibus. A memoria hi erãt qui describebant eos qui uel in bello uel alibi pulchre ac cum laude se gesserint, eosq; Imperatori commemorabant, ut ex hoc præmijs dignis afficerentur, sed hoc postea munus uacauit. Protoieracarius præest uenatoribus ferentibus aut nutrientibus accipitres. Magnus stratopedarcha est curator exercitus necessariorum & commeatuum. Magnus Hetæriarcha recipit undecunq; exules & sodales & amicos imperiales. Acoluthus sequitur Imperatorem quocunq; ierit, sicuti scuterius præcedit. Orphanotrophus olim curabat orphanos, postea cessauit. Protonotarius nomine ipso manifestus, nam & notariorum seu pragmaticorum primus erat. Domesticus murorum, curam habebat castrorum aut murorum reficiendorum si quid his opus erat. Præfectus cubili curam habet cubilis imperialis, præest quoq; cubicularijs. Subditus tamen & ipse Paracœmomeno. Præfectus uestiarij, imperij curat uectigal, datiq; & accepti rationes. Vestiarius Imperatorem per mare sequitur, curamq; habet eius instrumẽti ac uestium. Protocomensis in mari præest omnibus curatoribus. Præfecti & castrophylaces ciuitatibus præsunt, quisq; pro dignitate. Domestici orientalium thematum similirer curanr res eorum populorum. Stratopedarcha Monocaballorum qui præerat monocaballis, Erant enim locis secundum themata ordines phosati, quorum alij Tricaballi, alij dicaballi, nonnulli monocaballi dicebantur. Similiter Stratopedarcha murtariorum, & Stratopedarcha Zaconorum & Zangratorum curam habet in castris custodum, qui Zaconi uocãtur. Protostrator qui per absentiam magni Domestici fert spatham Imperatoris, & eo adequitare uolente tenet equum usquequo sit tempus. Tunc comes equorum exceptum ab eo ducit ad quintum aulæ palatinæ gradum. Inde rursus magnus Chartularius excipiens ducit ad portam ubi adequitet. Idem quoque cum descendit ordo seruatur. Comes præterea equitatum pompæ imperatoriæ in itinere disponit, ireq; iubet ordine quo sibi placet. Habet etiã dona regia: Ephippia, habenas, omnemq; equi imperatorij ueterem ornatum, singulis annis, quod eadem omnia in Resurrectionis dominicæ celebritate iterentur. Prorostrator etiam post exercitum adequitat, ac siquos uidet inordinatos ire corrigit. Erant & alia præter hæc honorum nomina quæ antiquitus certa obibant munera: postea tantum titulo tenus habita. hæc sunt Panypersebastes, Prouestiarius, magnus Primicerius, Logothetes, qui idem ferè quod scriba: & magnus Logothetes qui erat supra magnum Straropedariũ, quo munere functus est Theodorus Metochites sub Andronico primo Palæologo Aristotelis commentator. Magnus Papias magister equitum, magnus Drungarius Biglæ, magnus Hetæriarcha, magnus Chartularius, Logothetes, Genici, Dromi, Domesticus scholarum, magnus Drungarius classis, Protospatharius, magnus Zausius, Prætor populi, magnus Logatiastes. A libellis ij erant qui supplicationibus à nostris appellatis præerant. Coeaster, Logothetes expeditionis, Logotheres turmatum, Iudex Phosati, Diœcetes, id est, administrator. Logatiastes aulæ, magnus Myrtheta, Patricius.

Magnus Drũgarius — *Protocyneg.* — *Scuterius* — *Ameralius* — *Magnus interpres.* — *A memoria* — *Protoieraca.* — *Magnus stratopedarcha* — *Magnus Heteriarcha.* — *Acoluthus* — *Protonotari.* — *Præfe. cubili* — *Vestiarius* — *ptocomẽsis* — *Domestici orientaliũ thematum.* — *Logothetes* — *Magnus papias.* — *Domesticus scholarum.* — *Coeaster* — *Iudex phosati*

ROMANI MAGISTRATVS.

DE ROMANIS autẽ hæc comperimus. Primum Dictator pluribus de causis dicebatur. Aut rei gerundæ, id est, belli causa grauioris. Primusq; fuit T. Largius cum L X. populi Latinorũ aduersus Ro. cõiurassent. autor Diony. Halicarnasseus. Deinde claui figendi causa, quum graui morbo pestilẽtiæ ciuitas affecta esset, senatus L. Manlium Imperiosum dictatorẽ claui figẽdi causa dici iussit. Isq; clauus in æde Iouis in capitolio in dextro latere fixus est, autor Liui. Sed & ob aliquã aliã calamitatẽ clauus affigi etiã solitus. Comitiorũ item consulariũ causa, ut Cõsul dictatorẽ diceret, si cõtingeret utrũq; aut per bellũ, aut aliã necessitatẽ ab Vrbe abesse. Aut quæstionis exercẽdæ, Quãdo Q. Cincinnatus dictator factus, ut Sp. Melij regnũ affectãtis temeritati resisteret. Aut legẽdi senatus, numero deficiẽte, ut M. Fab. Butheo. Modus aũt

Dictator — *Rei gerundæ causa* — *T. Largius* — *Claui figendi causa.* — *Comitiorũ cã* — *Quæstionis exercẽdæ cã* — *Legendi Senatus causa*

hic fuerat. Consul dictatorem dicebat, dictator magistrum equitum, noctuq; tantum dicebatur, & in solo Romano quod Italia terminabatur. Sexq; tantum mẽses durabat. Et ex patricijs C. Marcius Rutilius tantũ de plebe in bello Faliscorum dictus, qui & ipse de plebe hominem L. Plaucium magistrum equitum dixit. Procedebat cum lictoribus XXIIII. ac totidem securibus, à quo prouocatio non erat. Magistratum hunc Romani ab Albanis acceperant, apud quos Metius Suffetius dictator inuenitur prius fuisse. Tribunorum plebis creandorum causa, secessus plebis fuit in montem sacrum à senatu grauatæ. Inde per Menenium Agrippam reducta, dato exemplo uentris ad membra, Tribuni duo primum creati: deinde per aliam secessionem tres, mox quinq; alij, fuereq; tandem numero X. Sacrosancta uocabatur potestas, nec sicuti aliæ per dictatorem unq; cessabat. Absq; iudicij discussione in exilium carceremq; mittebat. Curiam non ingrediebatur, sed in sella ante uestibulum permanebat: dum S. C. fieret, quod si probaret T. litera annotabat, si minus, intercedebat. Ab Vrbe nec per unum diem abesse licebat. Domus eius die noctuq; apertis foribus patebat, ut auxilio plebi omnibus horis (si quando opus) foret. Præterea de plebe tantum fuerat, & qui patrẽ uiuum non haberet: ex quo Seruilius tribunatum falsò gessisse creditus, quod pater eius quem decessisse opinio erat, uiuere ferebatur. Inter se quoq; dissidebãt, plusq; poterat unus qui prohibuisset, quàm reliqui qui rem aliquam probassent. author Plutarchus in Catone. Capitis etiam diem & dictatori & Consuli post magistratum dicere poterant. Nec purpuram, nec sellam curulem, nec lictores ut Coss. & prætores habebant, sed tantum unum uiatorem. Per aliam plebis discordiam quæ delectum pati nõ poterat, necesse fuit Tribunos consulari potestate creare, creatiq; sunt ex patribus. A. Sempronius Atratinus, L. Attilius, & C. Cæcilius. author Liuius. Hi duorum generum erant. Comitiarij, qui in comitijs fiebant. Et Rutilij seu Rufi qui in castris. Nam Rutilius Rufus legem tulit de eis in exercitu creandis, ut author Festus. Prætores numero XVIII. fuere, habebant sellam curulem & lictores sex, trabeam item, reliquaq; consularia insignia. Ab initio unus tãtum Prætor urbanus fuit, qui in urbe ius diceret, omnemq; publici ac priuati iuris potestatẽ habebat, equis item albis utebatur. Alius deinde Prætor peregrinus factus, qui inter peregrinos ius dicebat. Deinde adauctus paulatim numerus, qui & urbanis & prouincialibus rebus adessent: Sylla quatuor, Augustus duos, Claudius totidem adiecit. Inter minores magistratus etiam ius dicebant. Absentibus Coss. Prætor urbanus senatum & comitia habere poterat. In prouincijs non solum ius dicebant, sed res gerebant. Quæstores sub se habebant, qui uice eorum fungerentur cum opus, sicuti Dictator magistrũ equitum, & Consul legatum. Proprætores prætoria potestate prouincias etiam administrabãt. Quæstores uetustus magistratus. Gratianus Iurisconsultus in eo libro quem de potestatibus scripsit, ipsum etiam Romulum & Numam duos habuisse Quæstores, quos non sua uoce, sed populi suffragio creatos, scriptũ reliquit. Deinde Tullum Hostilium sine dubio Quæstores etiam habuisse. Dictos autem à quærendo: quorum officium, partim ærarij & urbanæ pecuniæ curam agere, partim prouincias exigendis uectigalibus sortiri, quandoq; in senatu occupari: & hos candidatos principis esse dictos: nonnullos in exercendis quæstionibus uersari: alios Quæstores parricidij dictos, qui ut capitalibus rebus præessent, à populo constituebãtur. Hæc ex libris Digestorum. Reperio quoq; apud Valerium Quæstorum fuisse curam, legatos reges'ue Romam ueniẽtes pro dignitate populi Ro. excipere ac honorare, obuiamq; proficisci. Nam legati primum in ædem Saturni petebant ubi ærarium erat, ibiq; mos erat, ut à Præfectis ærarij scriberentur eorum nomina, traderenturq; Quæstoribus, qui & eos donis prosequi, & ægrotos curare, ac demum mortuos sumptu publico sepelire solebant. Aerarium enim apud Saturni prius ædem fuit. Hic libri elephantini seruabantur, in quo XXXV. tribus conscriptæ, tum senatusconsulta omnia fuerunt. Libros autem linteos Pontifices retinebant, in quibus annales cõscribebant. In ipso quoq; ærario locus erat secretior, ubi uigesima uectigalium seruabatur. Liuius XXXVII. Cætera expedientibus quæ ad bellum opus erant Consulibus, aurum uigesimarium, quod in sanctiore ærario ad ultimos casus seruabatur, promi uisum est. prompta. ad III. mil. pondo auri. Fiscus deinde ærariũ appellari cœptus à fiscella, id est, crumena, ubi seruabatur pecuniæ, ut ait Varro. Primum fisci aduocatũ instituit Hadrianus princeps, ut testatur Spartia. Vectigal Po. Ro. inter alia fuit uigesima redditũ omniũ rei frumentariæ in Italia: præterea

[Margin notes: Metius Suffetius. / Tribuni numero X. / T. litera tribuni signum. / Plus poterat tribunus unus qui intercederet, q̃ reliqui tribu. qui probarent. / Tribu. militares. / Prætores XVIII. / Præ. urbanus / Præ. peregri. / Proprætores / Quæstores / De ærario / Fiscus / Vectigal / Po. Ro.*]*

sal

sal à singulis exigendum, Salinatoris commentum. Qui uectigalia redimebant, publicani appellati, & mancipes publicanorum principes, ut ait Pedianus. Senatores primum à Romulo cētum instituti: Patres appellati: ex his geniti Patricij dicti: qui uero postea per reges ac alios additi fuere, patres cōscripti, & minorum gentium uocati apud Gellium. Fueréq; usq; ad mille, quem numerum Augustus postea minuit. Qui non uti nunc mercedem aut stipendium aliquod à repub. sumebant, sed gratuitam exhibebant operam, quod sanè ex nonnullorum senatorum paupertate maxime declaratur. Liberalitas tamen principū multis prouidit. Augustus item teste Tranquillo Senatus censum ampliauit, ac pro DCCC Duodecies extantem taxauit, suppleuitq; non habentibus. Et in Vespasiano scribitur: Expleuit censum senatorum. Consulares inopes quingentis sestertijs annuis sustentauit. Senatores libertinos in senatum Commodus teste Lampridio adsciuit. Cæsar etiam Gallos. Heliogabalus Senatulum mulierum in Colle Quirinali instituit. Augusti quoq; constitutione Senatores priusquam considerent, uino & farre sacrificabant ei deo, in cuius ædem conuenerant, nec ultra quàm bis in mense plerunq; cogebantur. Ante ortum aut post occasum solis Senatusconsultum irritum erat. Ante annos XXV. in curiam ingredi non licebat post casum Papirij Prætextati. Senatores ex lege post annos LX. nō citantur, ut author Seneca ad Paulinum. Citatis uero ex lege non uenientibus pignora auferebantur, ut uidere licet apud Ciceronem de Oratore lib. III. Duobus tantum exceptis casibus, cum supplicatio uidelicet aut triumphus alicui decernendus. Nam tunc uti placerent, libenter omnes sponte minimeq; coacti properabant. Ci. Philipp. prima. De supplicationibus referebatur, quo genere Senatores deesse non solent. Senatusconsultum tribus modis fiebat, sententia, uerbo, discessione. De quibus testatur Liuius XXXVI. Liuium Salinatorem, inquit, olim damnatum in Senatum uenire, & tondere, squaloremq; ponere Censores iusserunt, sed tum quoq; aut uerbo adsentiebatur, aut pedibus in sentētiam ibat, quos modos sanè deprehendimus fuisse ignobilium Senatorum, præcipuorum uero sentētiam dicere. Pedibus ibant mouendo se in locum illius cuius sententiam probabant. Vnde pedarij Senatores dicti sunt. Gellius uero etymi causam dicit, quod pedibus in Senatum irent, ad eorum differentiam qui curru uehebātur, in quo sella erat, quod curulem iam dignitatem obtinuissent. In sententia uero dicēda is ordo erat, ut ait Gellius, ante legem de Senatu habendo. Princeps Senatus primum à consule rogabatur, deinde Coss. designati, deinde reliqui præcipuæ existimationis. Cæsar consul Catonem rogauit, dicentemq; non placita in carcerem duci iussit, sequenteq; eum senatu pudore motus prohibuit. Quem uero ordinem, ut ait Tranquillus in Cæsare, Cal. Ian. Consul seruasset, toto anno seruabant. Sententia insuper si quando non tota placeret, diuidebatur. Cicero in epistola ad Lentulū. Postulatum ut sentētia Bibuli diuideretur. Pedianus in oratione pro Milone. Cum aliquis dixit quod non probaretur, postulabant ut diuideretur, & de singulis referretur. Seneca in epistolis. Quod fieri in Senatu solet, iubeo illud diuidere, & sentētiam sequor. Et hæc quidem de senatu. Consules primi post exactos reges L. Iu. Brutus, & L. Tarquinius Collatinus, quibus dati XII Fasces ac totidē secures cum lictoribus, ita ut apud unum tantū essent ne timor duplicaretur. Isq; maior Consul appellaretur. Val. Publicola eis secures ademit, dum prouocandi potestatem à Consulibus dedit. T. Largius Dictator restituit, ita tamen ut minime in caput Romani iniussu populi ualerent. Addita his sella curulis, purpurea trabea, prætexta: quæ omnia ab Hetruscis teste Liuio accersita sunt. Plebes deinde per seditionē alterum de suis obtinuit. Alterū item Campani superbi per Annium petierunt Consulem Campanum, quem Torquatus paulo minus quin è curiæ gradibus præcipitem deiecerit: Prima hæc post dictatorem potestas. Ciues in carcerem mittendi, non tamen necandi authoritatem habebat. Proconsules autem (ut narratur in libris Digestorum) sex lictores ac tantum in prouincia ius habuere, ingressi urbis portas amittebant. Legatos & ipsi constituebant, qui accepta ab eis facultate administrabāt. Candidati & honores petituri in campum ad Comitia descendebant, ubi in septis ouilibusq;, locis uidelicet eorum similitudine factis. Comitia consularia, calata, tributa, centuriata, curiata. Calata à calando, id est uocando per lictorem. Curiata tantum ex curijs ciuium, quæ XXX. fuerant, constabant. Centuriata frequentissima per Cornicinem ex censu & ætate accersebantur. Tributa uero ex omnibus regionibus urbis & tribubus. Accedebāt prærogatiuæ iuniorum seu ueteranorum,

Senatores

Senatusconsultum

Pedibus in sententiam ire

Pedarij Senatores

Consules

Proconsules

Candidati

Comitia

rum,hoc eſt ex omnibus qui militarent iuuenibus & ueteranis: Centuriæ ad ſuffragia deſigebantur. Conſul uero ſortiebatur quæ pro uno quoq; candidato prærogatiua iuniorum prius ad ſuffragia mitteretur,quam & præco citabat in mõtem citatorum dimiſſa. Claſſes uero in centurias diſtributæ fuerant. Dabantur ſuffragia duobus modis. Primo, mos fuit ſententijs ab utraq; parte dictis. Deinde tabellis, ut deprehenditur in Cicerone legum II. In ea,inquit,ſum ſentẽtia qua te ſemper fuiſſe ſcio, nihil ut fuerit in ſuffragijs uoce utilius. Quis autem nõ ſentit, authoritatem optimatũ tabellariam legem abſtuliſſe: quam populo libero nunquam deſiderauit, in oppreſſis dominatio & potentia principũ flagitauit. Quandoq; non in comitijs Conſules,ſed per interregem ad hoc factum legebantur,ob candidatorum tumultum & arma. Liuius IIII. Per interregem creati Coss. ac pronunciati, L. Val. & M. Horatius,acta res in Flaminijs pratis. Pompeium quoq; ſolum creatum Cos. per Sulpitium interregem legimus apud Plutarchum in Pompeio, Collegæq; poteſtatem ei attributam fuiſſe. Candidati ueſte induti alba ſine toga, ut ait Plu. ne munera ad corruptionem abſcõderent: ciues rogabant,prenſabantq;,merita commemorabant. Naſica uir ſanctiſſimus bis candidatus repulſam habuit. Cæ. Metellus ſemel in conſulatu, qui poſtea Macedoniam patriæ ſubiecit. Cato quoq; ſemel & Q. Aelius Tubero uir ſtoicus in præ-

Cenſores tura ob menſas pellibus hœdinis Po.Ro.paratas. Cenſores primi L. Papyrius Mugilanus, & L. Sempronius Atratinus: anno Vrbis CCCX. per quinquennium ab initio facti: deinde ob eorum inſolentiam per Mamercum Aemylium dictatorem ad annum & ſex menſes redacti, ut author Liuius IIII. Alteroq; defuncto ſe etiam alter magiſtratu abrogabat, totidemq; fiebant. Cenſum agebant ciuium Ro. luſtrumq; cõdebant: quem prius Seruius Tullius inſtituit rem ſaluberrimam, ex quo belli paciſq; munia, nõ uiritim, ut ante, ſed pro habitu pecuniarum fierẽt. Cenſu perfecto edixit, ut in campo Martio omnes ciues quiſq; cum ſuis centurijs prima luce adeſſent: ibi inſtructum exercitum omnes, ſue, oue, tauriſq; luſtrauit, idq; conditũ luſtrum appellatũ, quia in cenſendo finis factus eſt. Milia LXXX. eo luſtro ciuium cenſa dicuntur. Bello II. Pu. cenſa fuere ciuium capita CXXVII. milia, & CVIII. ex quo numero apparuit quantũ hominũ Pœnus abſtuliſſet. Li. XXVII. Idem lib. LIX. dicit ſub Q. Pompeio & Q. Metello Cenſ. ſtatim poſt III. bellum Pu. cenſa fuiſſe capita CCCXIX. milia, & DCCCXXXIII. præter pupillos & uiduas, quo nunquam maior numerus. Præterea diſciplinã ordinum, morum'ue curam habebant: Senatum legebant, ab eoq; indignos amouebant. Quorum tanta ſeueritas fuit, ut oſcitantem paulo altius ciuem Ro. in publico ignominia adfecerint: & equiti Romano qui equũ ſtrigoſiorem haberet, ſe autẽ pinguem, mollius ut curaret equũ admonuerint. author Gel-

Præfe. urbi lius. De Præfecto urbi ſic ſcribitur in libris digeſtorum. Omnia crimina quæ per totam Italiam admittebãtur (ut in epiſtola diui Seueri ad Fabium Cilonem cautum eſt) præfectura urbi ſibi uendicat. Initio uero eius epiſtolæ, ſic ſcribitur: Quum urbem noſtram fidei tuæ commiſerimus, quicquid intra urbẽ admittitur ad Præfectum urbi uidetur pertinere. Sed & ſi quid intra centeſimum lapidem admiſſum ſit, Præfecti urbi ad cognitionem pertinet. Si ultra, Præfecti urbi notio non erit. Curam præterea habet tutorum, curatorum nõ proborum, ſed & nummulariorum, ut ab illicitis abſtineant. Macellum quoq; ac forum boa-

Præf. annonæ rium, ſuarium, piſcarium, olitorium curat, ut iuſto ueneãt res precio. Præfecti annonæ fru-

Præf. uigilum mentum prouidere urbi habebant, emereq; à ciuibus quod uictui ſupereſſet. Præfectos uigilum, ut ſcribitur in digeſtis, Auguſtus primum conſtituit ad incendia reprimenda, quod erat antea officium triumuirorum: nam cohortes opportunis urbis locis diſpoſuit, quibus Præfectos cõſtituit, qui furum, incendiariorũ, raptorum, receptatorũ crimina uindicabãt.

Præf. Præto. Præfectus prætorio, ut in eiſdem ſcribitur libris, erat apud Imperatorem, qualis magiſter equitum apud Dictatorem. Nam diſciplinæ publicæ præerat, à quo ex Cæſarũ priuilegio

Aediles plebei & Curules. prouocare nõ licebat: ſecundũ poſt Imperatorẽ locũ obtinebat. Aediles Plebei & curules ſatis nomine ipſo diſtinguũtur. Hi ludos curabãt, aquas, cloacas, publicaq; ædificia. Quicquid etiã rerum uitioſarum pro ſyncero, fractumq; pro integro ueniſſet, Aedilitio ædicto

Xuiri legibus ferẽdis, App. Claud. T. Genutius redhiberi ſolet. Petitis per legatos & allatis Atticis legibus, ad eas proponẽdas Xuiri, inter quos Appius Claudius, & T. Genutius principes fuere, pro Conſulibus ſine ullis alijs magiſtratibus creati, à quibus nõ eſſet prouocatio: anno ab urbe cõdi. CCCI. Hi deſcriptis legibus quum modeſte ſe geſſiſſent, in alterũ quoq; annum eundẽ eſſe magiſtratum placuit,

quo

Quo tempore quũ plura impotenter fecissent, magistratum deponere nolentes in tertium
annum detinuerunt, donec inuicto eorum imperio finem attulit Appij in Virginiam libi-
do, ad quem summa rerum referebatur: quo facto Plebes incitata occupat Auetinum, De-
cemuiros se magistratu abdicare coëgit: ex quibus Appius & unus collegarum, qui præci-
pue pœnam merebant in carcerem coniecti, cæteri in exilium acti. Instante igitur Virginij
accusatione, & ex altera parte Claudiorum omnium deprecatione Virginij lachrymæ iu-
stiores uisæ fuerunt. Itaq; anteq; dies adesset Appius sibi necem consciuit. Liuius lib. iij.
III uiri capitales causas criminum capitalium cognoscebãt. Ab initio duo fuerãt iam inde *IIIuiri ca-*
concreati ad iudicandum Horatium illum qui sororem interfecerat rediens à uictoria Cu- *pitales.*
ratiorum. III uiri coloniæ deducendæ, ad hos pertinebat, ut agros nouis deductis colonis *IIIuiri Colo-*
diuiderent, urbes designarent, ædificare uolentibus arces partirentur, cõmodis regionibus *niæ deducẽdæ*
ciuitatem distinguerẽt, legibus, magistratibus sisterent, & ad spem optimæ gubernationis
rempub. effingerent. III uiri reipub. constituendæ. Hi fuere M. Antonius, Octauianus, & *IIIuiri reip.*
M. Lepidus. II uiri Sacrorum, sacris libris legẽdis, carminibus Sibyllæ, fausq; populi inter *constituẽdæ.*
pretandis præerant: ut si quid in urbe portẽti accidisset, lectisternijs ad puluinaria deorum *IIuiri sacrorũ*
factis eorũ minas auerruncarent, præterea templa dedicarent. VII uiri Epulonum, genus *VIIuiri Epu.*
erat Sacerdotij, additum Pontificibus, qui epularum conuiuiorumq; sacrorum & pontifi-
calium cerimonias curarent. Quum magistratibus horis uespertinis in publicũ conuenire
fas non esset, ut habetur in libris Digestorum, creati V uiri cis Tyberim, & totidem ultra, *Vuiri*
qui possint pro magistratibus fungi. Erant & V uiri qui minuendis publicis sumptibus iu-
dicio Senatus constituti erant. author Cæcilius II. lib. epistolarum. Et item V uiri mensa-
rij, de quibus postea dicam. Pontifex maximus supra omneis Pontifices, omniaq; sacra *Pont. Max.*
erat, penes quam libri rituales, lintei, elephantiniq; erant, ubi annales scribebant. Tantaq;
pollebant authoritate, ut Metellus Cæcus Pont. Max. A. Posthumium Cos. ad bellum
properantem, quod is flamen Martialis esset, non sit passus à sacris recedere, ut Li. XIX.
testatur. Rex sacrificulus exactis regibus creari cœptus ad obeunda quædam sacra solis *Rex sacri-*
regibus fieri consueta, quod populus ægre ferebat diminutã propterea religionem, & nu- *ficulus.*
merũ sacrificiorũ, Iu. Bruto, & M. Valerio Coss. Flamines Numa instituit, id est sacerdo *Flamines*
tes, quasi filamines, quod lanã in capite quãdam gestarent, duos Marti, unum Quirino, &
alium Ioui, qui flamen Dialis diceretur, omnibus superiorem. Idem & Salios XII. Marti. *Salij*
quod saltando per urbẽ irent dictos. Mamurramq; uocabant, fabrum uidelicet Ancylium *Ancylia*
ad similitudinem illius quod è cœlo delapsum fuit. Quæ institutio discrepare non uidetur
à modo ueteris legis. Dauid enim legimus ante arcam fœderis saltando processisse. Potitij. *Potitij*
& Pinarij, Herculis sacerdotes ab Euandro instituti, quæ familiæ tunc nobiles ea loca tene *Pinarij.*
bant. Potitij diutius remãserunt, sublati tandẽ utriq; ab Appio Claudio Censore his infen
so familijs: ob id creditur ira deorum luminibus orbatus. author Liuius. Fœcialis sacerdo- *Fœcialis*
tium & patris patrati idem fere & in eisdem rebus fuerat, in feriendo cum hoste fœdere & *Pater patr.*
bello indicendo iam usq; à tempore Tulli Hostilij. Forma autem fœderis feriendi huiusce *Modus fœ*
modi à Liuio ponitur. Fœcialis, inquit, regem Tullum ita rogauit. Iubes'ne me rex cum pa *cialium*
tre patrato populi Albani fœdus ferire? Iubente rege: Sagmina, inquit, te rex posco. Rex
ait, pura tollito. Fœcialis graminis herbam puram attulit, postea regem ita rogat. Rex fa-
cis'ne tu me regium nuncium Po. q; Ro. Quiritum? Rex respondit, quod sine fraude mea
Quiritum'ue fiat, facio. Fit ergo tunc fœdus, multisq; id uerbis peragit. Legibus deinde re
citatis: Audi, inquit Iuppiter, audi pater patrate populi Albani: audi popule Albane, audi,
ut illa palam prima postremáue ex illis tabulis ceráue recitata sunt sine dolo malo, utiq;
ea hic hodie rectissime intellecta sunt, illis legibus Po. Ro. ferito, ut ego hunc porcum ho-
die feriam, tantoq; magis ferito quanto magis potes pollesq;. Id ubi dixit porcum saxo sili
ce percussit. Eodẽ modo pars altera per suos sacerdotes suumq; Dictatorem peragit. Cum
autem bellum per Fœciales indicunt, hoc more utuntur: Fœcialis hastam ferratam præu-
stam aut sanguineam ad fines eorũ quibus bellum indicit, defert, nec minus puberibus tri-
bus præsentibus hæc adijcit. Quod populi Priscorum Latinorum, homines'ue prisci Lati-
ni aduersus Po. Ro. Quiritũ fecerunt, deliqueruntq;, Populi Ro. bellũ cum Latinis priscis *Indicendi bel*
fiet: ob eam rem ego populusq; Ro. populo Priscorum Latinorum hominibusq; Latinis *li ratio.*
bellum indico, facioq;. Id ubi dixit, hastã in fines eorũ mittit, ex quo bellũ esse intelligitur.

Virgines Vestales Virgines Vestales Numa instituit, quæ sacra in Italiam per Aeneam adducta fuerunt. Virg. sic ait: Et manibus uittas uestamq; potetem Aeternumq; adytis effert penetralibus ignem. Antistius Labeo scripsit, minorem quàm annis sex, maiorem quàm X, natam negauerũt capi fas esse: præterea quæ ex seruis nata sit, aut corpore sensuue diminuto. Neq; illa hæres cuiquam intestato, neq; intestatæ illi quisquam est, sed bona in publicum redigebantur. Carpento uehebatur, magistratusq; illis adsurgebant, magnusq; apud hos illarum respectus fuerat: si quando pro reis aut damnatis precabantur. Iu. Cæsar Tranquillo teste, per Vestales apud Sullam meruit ueniam impetrare. Ignem perpetuũ seruabant, quæ autẽ per negligentiam extingui fineret, flagris à Pontifice Max. cui suberant, cædebatur. In stu pro deprehensa uiua defodiebatur, eoq; die in urbe publici nihil fiebat. Nuper sub radice Palatini è regione Cosmi & Damiani tẽpli multa Vestaliũ monumenta refossa: in quibus

Cœlia statuæ olim fuerunt, ex his duo tantum ponam. Cœliæ Claudiæ V. V. maximæ sanctissimæq;, cui egregiam sanctitatem, & in deos infatigabilem operationem meritis suis laudis æternam adhibita grauitate, numen quoq; Vestæ comprobauit. Sacerdotes sacri urbis, in dextro latere. Dedicata Cal. Mart. M. Iunio Max. II. & Vellio Aquilio Coss. curante

Manilia Fla. Martiano & B. Fictore. V V. Et in altera. Fla. Maniliæ V. V. Max. cuius egregiam sanctimoniam & uenerabilem morum disciplinam, in deosq; peruigilem administrationem, Senatus laudãdo cõprobauit: Aemylius Rufinus frater, & Flauij Siluinus & Irenæus sororis filij ob eximiã eius erga se pietatem præstãtiamq;, in latere dextro. Collocata XII.

Augures Cal. April. C. Veraio Attico, & A. Asinio Prætextato Coss. Augurum disciplinam ab Actio Nauio, ubi de eo diximus processisse narrauit: unde collegium institutum, cui tanta fuit authoritas, ut nihil magni in rep. fieret inaugurato, inauspicatóue. Reges, Consules, aut Dictatores qui uitio creati per augures censebãtur, redeuntes retractabantur: in monte

Lituus consistebat augur, manũ supra caput eius qui inaugurabatur tenebat, cũ lituo in altera manu, id est, recuruo baculo, septentrionem à sinistra, meridiemq; à dextra statuens, oculis regionem præfiniebat, uerbaq; quædã ad Iouem dicebat, atq; ita inauguratus discedebat.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XXX.

De principe præcepta nobilium authorum.

Dionis præcepta de pricipe VANDO autẽ princeps communi societati, bonoq; diuinitus datur, de hoc item ac ijs quæ ad eum pertinent, dicam. Dion qui Romanam scripsit historiam, ponit Augustum quandoq; de restituenda rep. cogitantem, ad consilium Agrippã & Mecœnatem adhibuisse. Igitur alteri tuendi imperij, alteri Mecœnati dimittẽdi uitæq; priuatæ partes tradit magnis utrinq; rationibus. Scripsit etiã separatim de Regno tris libros. In his primũ præceptũ Regi, ut deos colat atq; ueneretur: quos siquis impune præterire posse putat, is eos aut prauos aut stultos opinatur. Deinde homines curet atq; amet, si & ipse redamari cupit. Nam uerisimile non est nec natura patitur, diligentem nõ diligi, cum uideamus canes equosq;, magistros, curatoresq; suos circũludere, eisq; blandiri. Post hæc labores amplectatur, spernatq; uoluptatem, quæ inter cætera mala possidentem se non diu perfrui sinit. At labor diutius laborantem sustinet atq; adiuuat. Milites commilitones appellet, hominumq; se magis patrem & pastorem quàm dominũ uocet. Domini appellationem non solũ inter liberos, sed etiã inter seruos fugiendã censeat. Sese magis multitudinis naturæ quàm suæ accõmodet. Præterea liberalitate præditus existat, nec uereatur benigne faciendo sibi defuturũ aliquid: cum ea sit conditio donantis, ut magis gaudeat quàm qui accipit. Præter omnia sit ueritatis ac simplicitatis amicus, eamq; ut regiam uirtutẽ consectetur. Astutiam uero ac fraudẽ uti seruilia putet. Nam uilia animalia ea potissime sunt quæ insidiãtur. Laborãtium circa se hominũ præsertim militũ rationem habeat. Ad bellũ omni tẽpore paratus existat. Sic enim ipsius in sua magis fuerit potestate.

Plato PLATO in Critone regnum probat unũ totius orbis, ad dei similitudinem, ita tamen ut in alijs locis dicat: Senatus autoritas ad consilium adhibeatur. Ratio, quoniam nulla essent bella, nulli tumultus, dum unus omniũ potiretur. Debet & pastoris modo præesse. Sicuti apud

apud Homerũ ſcribitur, qui uocat Agamemnonẽ ποιμένα λαῶν, id eſt, paſtorẽ populorum.
Nã & mitẽ & fere æqualẽ ciuibus ſe præbere debet, tantũ iuſtitia ac prudẽtia ſuperiorem.
Quod ſiquis reperitur huiuſmodi, etiã ſi priuatus ſit, à deo eſt rex cõſtitutus. Nã non popu
lus cauſa gubernatoris, ſed cõtra gubernator cauſa populi fit. Præterea uti bonus muſicus,
debet in rep. ciues inſtituere, ut inter modeſtiã, fortitudinemq́, quandã ſeruent mediocri-
tatem, ueluti acuti grauisq́ nerui concentũ ſimul cõmixtum ac cõtemperatum: ut ne per
nimiam modeſtiã imbelles adeo reddantur, ut quum opus fuerit patriã uiribus & audacia
nõ poſſint defendere: & ne rurſus adeo audaces, ut pacis ſtatũ ferocitate perturbẽt. Ariſto *Ariſtoteles*
teles in Politicis etiã ex omni rep. Monarchiã probare uidetur, adhibito Senatu. Hæc ego
cum alio in loco dixerim hic repetere ſuperſedebo. ISOCRATES orator uitã priuatam *Iſocrates*
ac principis duabus orationibus elegãter expreſſit, ad Demonicum & Nicoclem regem.
Ex hac ultima huiuſmodi ſunt uerba conuerſa. Amicos tibi delige, nõ omnis, ſed nec cum
quibus uoluptaria, ſed optima regni perficias. Tales præpone negocijs quæ ipſe non co-
gnoſcis, ut pro eis quæ illi gerũt ſis redditurus rationẽ. Fidos puta nõ eos qui tibi blãdiun-
tur, ſed qui caſtigãt. Da ſapientibus loquendi libertatẽ, de his quæ ipſe ignoras. Diſcrimen
habe eorũ qui tibi cum beneuolentia obtemperant, plus q̃ qui cum adulatione, ne plus im
probi à te ferant quàm boni. Ama eos homines nõ qui in publico cũ timore obtemperant
tibi, ſed qui priuatim ſecũ tuum magis animũ quàm fortunã admirantur. Sis exemplo mo
deſtiæ cæteris. Nã τὸ γὰρ τῆς πόλεως ἦθος ὁμοιοῦται τοῖς ἄρχουσι, id eſt, principibus ſimilis eſt mos
ciuitatis. Quam Plato ſententiã expreſſit. Tales ſolent eſſe ciues, quales in rep. principes.
Hos imitatus epigrãmatiſta. Et domini mores Cæſarianus habet. Proſequitur Iſocrates.
Pluris exiſtima bonã famã præ multis diuitijs. Simile & huic Salomonicũ: Melius nomen
bonũ, quàm diuitiæ multæ. Salluſt. uero non longe ab his. Diuitiarũ & formæ gloria fluxa
atq; fragilis eſt, uirtus clara æternaq́ habetur. Proſequitur etiã Iſocrates: Quæ dicis aut re
cipis te facturum, tanq̃ rem ſacram obſerua. Amicos tibi beneuolẽtia ac liberalitate para.
Inimicos animi magnitudine ſubige. ἡγούμενος ἡδονῶν οὐκ ἀγόμενος ὑπ᾽ αὐτῶν, id eſt Ducas, nõ
ducaris à uoluptatibus. Ex omni rep. meliora ad imitandũ tibi delige. Nihil iratus facias.
Peccata citra merita plectе. XENOPHON. Sunt qui putẽt principẽ ſumptibus & uictu *Xenophon*
& lautitia præſtare oportere: Ego potius eũ & prudentia & diligentia laboreq́ cæteros an
tecellere debere exiſtimo. Idem: Præſtat regem gratiarum q̃ trophæorũ hæreditatem relin
quere. Diotimus: Tria regi oportet eſſe, Religionem, Iudicium, & exercitum. Primũ ad ſe *Diotimus*
probãdum. Secundũ ad ſuos continendos. Tertiũ ad hoſtes propulſandos. Homerus duo
præcipua tribuit Agamemnoni, hoc eſt, ἀμφότερον, βασιλεύς τ᾽ ἀγαθὸς κρατερός τ᾽ αἰχμητής.
Geſſit utrunq;, bonus rex, idẽ & in agmine fortis. Quod carmen Alexãder Macedo ſemp
cõmemorare ſolebat. Thales: Principis felicitas, ut ſenex ſecũdũ naturã in ſuo lectulo mo *VII. Sapien-*
riatur. Anacharſis: Si ſapiens fuerit. Cleobolus: Si nihil his qui proximi ſunt, credat. Chilo: *tum dicta de*
Si nõ curauerit timeri. Pyttacus: Si ita ſubditos diſponat, ut timeãt nõ ipſum, ſed quæ ſunt *Principe.*
ex ipſo. Socrates: Si ſibi ipſi prius ſciat imperare. Solon: Si Monarchiã democratiæ proxi-
mam ciuibus reddat. Demetrius Phalereus hortari ſolebat Ptolemæum Philadelphum, ut *Demetrius*
libros plures de regno conſcriptos perlegeret, q; in ipſis plura reperiret, quorũ amici reges *Phalereus*
uererentur admonere. Cæſar quoq; Auguſtus, huic ſimile teſte Trãquillo excogitauit. Ex
omnibus enim autoribus utriuſq; linguæ tantũ ea quæ ad remp. adminiſtrandã pertinerẽt
excerpere ſolebat. EGO VERO tot ſapiẽtiũ dictis, quæ & ipſe ſentio, quæq́ ex uſu uidi,
adijcere nõ uereor. Duas maxime res in his qui præſunt cæteris eſſe oportet, bonitatem, &
doctrinam: prima præſtat, tantæq́ uirtutis erit, ut ſi per ſe nõ ſapit, uiros adhibeat ſapiẽtes.
Huiuſmodi fuit Alexãder Imp. qui quanq̃ puer iuriſcõſultos & matrem prudentiſſimam
rebus præfecit: præter ea tot ſancti Principes in noſtro dogmate, alioqui idiotæ, reip. utili-
ter præfuere, ut Hẽricus, Stephanus, Ladiſlaus, Leopoldus, alij innumerabiles. Ipſa quoq;
citra bonitatem doctrina nõ nihil etiã proderit, magnumq́ in augendo auxilium ſuppedi-
tabit. In hoc genere extiterunt, Cæſar ipſe & Claudius princeps, quorum alter quanq̃ ty-
rannus, alter uero ignauus, præter hiſtorias ab ſe ſcriptas, utilia multa edidere, ac publica
monumenta. Hadrianus item, & Dionyſius Syracuſanus. Inter Pontifices autem, Bonifa-
cius VIII, uir doctus, alioqui ſeditioſiſſimus, multa & præclara ab ſe geſta reliquit. Sixtus
IIII. Theologia munitus quamuis bellis cõtinuo inutilis orbem uexauerit, tot tamen pia

templa restituit, totq; ad hominum usum facientia gessit. His uero qui utrunq; præstant, nihil in rebus humanis perfectius optatur, ut Augustus fuit & Titus & M. Antoninus & Iustinianus. Inter Pontifices, Damasus, Gregorius. aliiq; plurimi. Qui autem neutrum retinent, hi omnino postremissimi hominum. Ex his Sylla crudelis legitur fuisse, quem unum Cæsar admirari solebat principē reip. sine literis extitisse. Deinde Nero, Caligula, Heliogabalus, Commodus. Et quando utrunq; seculum connectimus, apud nos Paulus II. Innocentius VIII. Alexander VI. à quibus in suas cupiditates complura erogata, nullum ad usum reip. Christianæ publicum extat monumentū. Hæc quidē commemorasse non ab re fuerit, ut hi qui quoquo modo præsidētes hominibus deligūt, sciant quantū piaculi admittant, quātum'ue extremo iudicio sint obnoxii, si libidini potius q̃ cōsciētiæ seruierint, qui nō unū hominē, sed innumerabiles quandoq; populos simul cū re Christiana præcipitēt.

DE TYRANNIDE EX XENOPHONTE.

Simonides & Hiero. DEINCEPS de Tyrannide, quæ est excessus legitimæ Monarchiæ. Ad hunc igitur locum uisum est mihi Xenophontis libellum de Tyrannide ex Græco breuiter epitomare, ubi tota Tyranni uita conspiciatur. Simonides poeta uenit ad Hieronem Siciliæ Tyrannum, quē nactus ociosum, his aggreditur uerbis: Dic quæso Hiero, Tyrānus an plus cæteris gaudeat in his quæ sensum attingunt. Negat ille, dicens magis dolere, minusq; gaudere his, qui uitam ducant mediocrem. Tunc Simonides incredibile, ait, si sic res habeat: quonammodo multi hoc adfectant & extollunt? Tunc Hiero utriusque uitæ inexperientiam accusat, inferensq; quod tantum extrinsecus tyranni putentur beati. Nam quod ad uisum pertinet, nos ob suspicionem & metū spectaculis multis & celebritatibus priuamur, ad quæ uos acceditis securi. Et quanquam pauca ex multis quandoq; domi uidemus, ea quidem cara, magnoq; à nobis empta sunt. Simonides. Si in spectaculis damnum facitis, at auribus oblectamini, semper uestras continuo laudes, nullumq; contumeliæ uerbum audiēdo. Nemo enim Tyrannum corām accusat. Hiero. Ecquid putas nō audiēdo male, propterea lætari, quando quis manifeste uideat quod tacētes male sentiāt? Laudes uero si quæ proferūtur, ex adulatione prouenire? Deinde Simonides. At in hoc priuatis superiores estis, quod epulis lautioribus gaudetis. Nec hoc quidem Hiero, ait, quando satietas ocyus ex ciborum superfluitate irrepat, adeo ut fastiditi quandoq; priuatorum exoptent frugalitatē & famem. Multoq; magis proximi & circa nos adstantes securi ex hac lautitia gaudēt. At in uenere, inquit Simonides. Huius etiā in uita uoluptate priuamur, Hiero ait, q amore (quo sine nihil est delectabile) minimū capiamur. Non enim amor in paratis sed magis speratis uersatur uoluptatibus, haud aliter quàm si quis sine siti bibat, sic ille uoluptate quidem fruitur sine uoluptate. Tunc Simonides: Illa saltem quæ cogitatis celerius adsequimini, quæ multa sunt & uaria, præstantis equos, arma pulcherrima, ornatus mulierum, domos magnificas, præterea posse amicos facile iuuare, inimicis uero officere. Ad hoc Hiero: multa quidem à nobis possidentur, quæ admirabilia & aspectu pulchra uidentur: attamen nostris animis grauia, per quæ felicitas longe ab hominibus abest. Præterea pace summo hominis bono carent, ac bello summo item malo abundant. Priuatis enim per pacis fœdera bellum desinit. At Tyrannis nunquam. Nulla enim pax inter eum & subditos interuenit, non fœdera quibus cōfidere possint. Et paulo post subdit, quod firmiores sunt priuatorum amicitiæ ac beneuolentiæ inter se, & maiore charitate necessitudines seruant quàm Tyranni, quorum plerosque uideas filios necantes, aut fratres inter se de regno decertantes, nullis legibus aut fœdere aut humana ratione teneri. Quin fide, maximo inter mortales bono, priuantur, cum minima sit omnibus sub eis degentibus: quippe qui neq; potui neq; cibis etiam prægustatis confidere satis queunt. Cumq; leges alibi cædem prohibeant, contaminatisq; ea propinquare ac congredi: Tyrannos tantum qui interficiunt, non solum non expelluntur, sed magis honorantur, & in sacris etiam locis ac templis ciuitatum, eorum imagines collocantur. Neq; quod paulo ante dixeras adsentior, uidelicet omnia citius à Tyrannis perfici. Nam & priuatus aut agrū aut seruū aut his simile optabit: Tyrannus autem ciuitatem aut regionē uel arcem munitissimam, quæ difficilia sunt obtentu. Sed & pauperes priuatos pauciores adspicias quàm tyrannos, si non ad numerum diuitias, sed ad usum

&

& indigentiã iudicamus. Nam ſi plura quàm indigeas habeas, multa poſſides: ſi uero pauciora, parum. Tyrannus enĩ quanq; multa poſſidet, minus tamen ei ſufficiũt quàm neceſſarij ſumptus priuato. Cui etiã de quotidianis impenſis remittere aliquid interdũ licebit. Tyranno autẽ nequaq; ſine periculo. Deinde quid opus miſereri eorũ ut pauperũ, qui poſſunt ex honeſte partis tantũ uiuere, & ea facile habere, quorũ indiget uſus? Qui uero ob egeſtatem cogunt aliquid turpe cõmittere, quomodo nõ hos miſeros & uere pauperes putabis? Hi tyranni ſunt, qui omnia cogunt expilare & capere ob neceſſarios & maximos ſumpt⁹, ſemper pecuniã quęritantes. Neceſſe quippe habent erogare in cuſtodias, aliaq; his ſimilia pro tuenda dominatione, uitandisq; periculis. Graue etiã illud, ꝙ uiros bonos quos amare cuperent, timere neceſſe eſt: fortes ne quid audeant, libertatis gratia, prudentes nequid aduerſus machinent, iuſtos ne cupiant ab illis populi gubernari. Deniq; tantũ improbis in uita tyrannus diligitur, qui per eius mortẽ ſcelerũ ſub eo perpetratorũ pœnas ſe daturos timent. At honores, inquit Simonides, qui maxime hominis ſunt & deorũ, uos retinẽt. Nec hoc quidẽ Hiero ait. Cũ hi maxime honores oblectent, qui ex amore gratiaq; nõ ex metu procedant, ſicuti ſupra de uoluptate Venereq; dixi. Quid quæſo Simonides inquit, in his ſponte perſiſtitis malis, nec tyrannidẽ relinqtis? Et hoc miſerũ præter omnia, Hiero ait. Cũ ſoli tyranno nec tenere rem malã nec dimittere cõducit. Quomodo enĩ tot cædes, rapinas, exilia, totq; facinora cõpenſare aut perſoluere priuatus ſine periculo poſſet? Et hæc quidẽ Xenophon. Plato in IX. de rep. Tyranni uiuunt tanq; uinculis quibuſdã deuincti formidinum omniũ & armorũ, ſolisq; in ciuitate minimũ dat egredi, aut peregrinari, aut quicq; eorum quæ alij liberi ſolent. Domi præterea totos dies more fœminarũ reſident, uerentes ciuiũ inuidiã. Phalaris in epiſtolis. Veniã quidẽ do tibi monitionũ, quippe q tyrannus nunq; fuiſti, tyranno cõſulis ponere tyrannidẽ, neſcius ꝙ tenere imperiũ ſecurius eſt q; ponere. Si uero alterutrũ ſit optandũ, malim ego me ſub tyranno q; tyrannũ eſſe, ꝙ unũ tantũ timerẽ, à cæteris malis omnibus liber. Tyrannus autẽ metuit tam externorũ inſidias, q; eorum per quos ſeruat, Demoſthenes. οἴμαι, ταῖς πολιτείαις ἡ τυραννὶς ἄπιστον, καὶ ὁ βασιλεὺς ἢ τύραννος ἅπας ἐχθρὸς ἐλευθερίᾳ καὶ νόμοις ἐναντίος. Puto enĩ tyrannidẽ infidam eſſe rebus publicis, omnẽq; regem aut tyrannũ inimicũ per ſe libertati ac legibus exiſtere. Ariſtipp⁹ ait regẽ à tyranno diſtare, ut libertatẽ à ſeruitute. Huic cũ Diony. dixiſſet nihil ex eius philoſophia iuuari, nihilq; utilitatis ferre: Vera inquit, loqueris. Si enĩ te iuuiſſem, tyrannidẽ iam diu poſuiſſes. Antigonus ad Vetulã à qua beatus dicebatur ait. Si ſcires ſub hac ueſte quã fero quot lateant mala, nunq; eam in cœno iacentẽ ferres. Pto. Philadelph⁹ dicebat, cũ tyrannus multa ferat incõmoda, tũ illud præcipuũ, ꝙ cogitur eos, qui minime nocuerũt, utilitatis gratia quãdoq; interficere. Ariſtoteles in Politicis nullam ait tyrannidem annos centum exceſſiſſe.

Qui tyranni — *Plato* — *Phalaris* — *Demoſthenes* — *Ariſtippus* — *Dionyſius* — *Antigonus* — *Philadelphus*

De his qui contra Tyrannos coniurant.

PHiloſophi plures patrias tũ ſuas tũ alienas liberare à tyrannis tentauerũt. Qđ nequaquã laudi tribuendũ, ut qui ſpecie uirtutis ſuam potius gloriam quam populorum cõmoda quæſiuerint. Ego philoſophorum in primis putauerim in ocio & quiete, doctrina populos potius iuuare, & ad uindicandum in libertatem animos magis quàm corpora admonere. Nam ſi tam uetera quàm noua repetere uoluerimus, inueniemus male plerunq; huiuſcemodi uiris eueniſſe. Plato in Siciliam ſtudio eam liberandi profectus, infelicẽ habuit exitũ, dum uix ipſe incolumis euaſit. Zeno Eleates Nearchi Myſij tyrannidem euertere tentans, deprenſus, dum uarijs ſupplicijs torqueretur, ſocios cõiurationis minime prodidit, ſed eos qui tyranno erant fidiſſimi calumniatus, ut illi morte damnarentur effecit. Dion item in Dionyſium coniurando poſtremo & ipſe periJt. Ab eodem quoq; Python exul Rheginis benigne exceptus, cũ Rheginis conſilia per literas manifeſtaret, diro ſupplicio abſumptus eſt. Apollonius quoq; Tyaneus à Domitiano, cõtra quẽ cum Nerua coniurauerat, in compedes coniectus. Gallus & Lucanus poëtæ ob eandem diuerſo tempore cauſam periere. Deniq; hi qui Cæſarem interfecerunt, quanq; uoti cõpotes, nõ toto uertente anno cũcti (teſte Trãquillo) extincti ſunt. Hoc uero ſeculo ut in hiſtoria ſupra oſtendimus, quãmultas taliũ infelicitates cõſpeximus. Feliciter tñ res hæc nõnullis, auxilio patriæ, ciuiũq; ſucceſſit, ut Armodio & Ariſtogitoni Hippia ex Athenis ſublato. Sic demũ Saturnin⁹, Gracchi, Flaccus, interfecti: qđ Sylla metuẽs, ut ſecurius (ſicut ipſe dicebat, dormiret) unus omnino eſt auſus adreptã ſemel tyrannidem

Philoſophi — *Plato* — *Zeno* — *Dion* — *Python* — *Apollonius Tyaneus* — *Gallus* — *Lucanus* — *Interfectores Cæſaris*

ponere, dictatura se abdicando: quib⁹ profecto exemplis diuina illa præcepta magis ac magis audire admonemur. Dominis nõ tantũ bonis, sed etiam dyscolis Christi causa esse obtẽperandũ. Seruis fieri liberos minime curandũ, deniq; Cæsari quæ sunt Cæsaris reddenda.

Dere militari. Et primum de officio Ducis ex Xenophonte.

Officiũ ducis

Xenophontis libello ἱππαρχικῷ, id est, de officio magistri equitũ. Ante omnia deos orare oportet, uti nobis ea dicere ac facere tribuant, quæ & nobis & amicis tum patriæ saluti, ac gloriæ sint. Post hęc equites recensere. Quod nisi sedulo faciamus, sæpe numer⁹ intercidit aut senio, aut alia de causa. Deinde equos prouidere uti boni sint ac laboris patientes, neu strigosi, neu calcitrones, q̃ inter alios inutiles sunt, qđ sæpe cũ res agi oportet turmas dissipat, ordinesq; rumpit, equitẽ quoq; bonum inutilem reddit. Neu incessu tardus, ob hoc firmos habeat pedes. Eius indicium, cũ alij alia, ego id ostendã, uti egressus præsepe in uiam lapidibus cumulatã de industria ducaĩ, in ea neq; cõsistere neq; qescere poterit. Tũ alterũ signũ, ut pedes habeat oblõga rotunditate figuratos. Post equos equites inspiciendi sunt, uti boni cõscribantur, corporis uiribus ac facultatibus idonei, naturaq; dicto audientes, quo sine nihil præclarũ geri potest. Præterea pacis tempore exercenda iuuentus ac docenda, uti in equũ quàm aptissime ac uelociter insiliat, quod magnum præstat bello adiumentum. Deinde in equũ in locis salebrosis & aditu difficilib⁹ ire adsuescat. Ipse eques simulachra belli flectendo & reflectendo excitet, nunc prosequendo, nunc se recipiendo, nunc in orbem simul cõsistendo, sicut in celebritatibus deorum ac Theatris. Iaculum ex equo quàm longe iacere consuescat. Deniq; seq; ac equum armis idoneis cõtegat. Populus eñ Atheniensis XL. talenta quotannis erogat, uti paratos habeat equites, quãdo usus aut necessitas ingruit. Ipsi propter hoc iusta exercitatione uacare nõ debent. Tempore belli oportebit magistrũ equitũ in itinere prouidere, ut exercitus moderatũ faciat iter: tum loca equis opportuna capere, curandiq; corpora, militibus spacium dare. Si quando loca adire angusta cõtigerit, exercitũ in cornua dispone re: sic tutius ibit: cũ largior se uia præbebit, frontes dilatare. Cũ uero in campũ apertumq; locum peruenitur, in phalanges exercitum instruere. Si uero suspecta itinera locaq; difficilia declinanda, quoad fieri potest in aliam semitã & in partes cohortesq; procedere. Cuiq; autẽ cohorti ministros adsignare, ne si forte usus aut necessitas rei militaris uenerit, equitatus dissipetur aut abscedat. Præterea ultimĩ qui sequunĩ semper expectandi, ne ipsi occasione cõsequendi magistrũ equitũ nimio labore equos adficiant ac cõterant. Occultos præter omnia exploratores habere, qui omnia referant, tum etiã custodias. Ipsum magistrũ equitũ peritũ regionis esse oportebit, q̃ pacis aut induciarũ tẽpore facere poterit. Valde eñ refert, ipse ne, an per alios iter faciat. Qđ ignorauerit, à mercatoribus ex proximis ciuitatibus exploratores capiat. Nã huiuscemodi genus fidele ob spẽ lucri aduenientiũ fuerit. Nec tamẽ ita fidat q̃uis amicis, ut agmen propterea nõ iubeat intentũ ac paratũ procedere, ac si præsentẽ hostẽ haberet. Nã multa possunt accidere præter spẽ in bello, q̃ subito indigeant auxilio, interdũ dimicatione. In discessu utilius fuerit per denunciationẽ principũ exercitus, & illorũ ad subditos moneri, q̃ per præconẽ, ne hosti cõsilia pateant. Præter autẽ omnia illud præcipiendũ, ut inuigilem⁹ insidijs, siqua hostẽ uia aggredi, aut oscitantẽ aut imprudentẽ, aut sine ordine ac cura proficiscentẽ. Nã his artib. sæpe animalia rationis expertia, maiora se petũt ac cõficiunt: ut mustella & miluus cortales aues, & lupus ingentes tauros ac armẽta, cũ ante prouiderint quà sese tuto recipiant, tutoq; aggrediantur. Optimum item fuerit consilium, partem semper hostium debiliorem aggredi, quamuis longe sepositam: pręstat enim maiorem aliquantulo subire laborem, quàm cum fortioribus maiore periculo pugnare. Nunquam enim cum potentiore agmine aut hoste congrediendum. Oportebit enim simulatione interdũ uti, hostemq; uana specie deludere: uidelicet cum pauci sunt uideri plures, cum plures rursus uideri paucos. Item cum discedimus uideri præsentes. Præsentes autem cum simus, uideri absentes. Deniq; cum maxime debiles sumus, metũ incutere hosti. Cum uero potentiores, metũ simulare. Quæ omnia intento ac diligenti magistro facilia facta erunt.

Vt pauci plures uideantur

Primo nanq; ut pauci plures uideantur, cõfertim est ambulandũ ac procul ab hoste, sic enim puluerem maiorem excitabunt. Præterea cum hastis longis aut similibus hastis in manibus: peditum uero turbam pedibus colludere, ex motus enim uarietate res maior apparebit: tum iumentis alijsq; huiuscemodi simul ingredi. Vt uero plures pauci uideantur,

Vt plures pauci

deantur: Si uiarũ recessus & obtorta fuerint, partẽ exercitus in his occultare. In campis uero apertis sparsim ac palantes incedere, utilius & lanceis uti rectis ac breuibus. Præliaturi sese ad cursum & labores exerceant, ut possint militibus necessaria suppeditare, fossas transilire, muros transcendere, flumina tranare discant, tanto excellentius, quantũ perit⁹ ab imperito, ac uidens à cæco differt. Id autẽ cauendũ ne equis ad cursum aut prædã utantur fagi natis aut saturis, ne labore absumanẽ. Magister equitũ ephippijs & habenis ad usum equorum abũdabit: parua quidẽ impensa facultatẽ opemq; præbens militibus indigentib⁹ opportunam. In cõgressu uero hostiũ adhuc illud moneo (Sunt ẽm quidã qui cõtra eos quos inferiores uiribus putant, cũ mediocri conatu & imbelli turba occurrendũ arbitrantur. Ex quo illud qđ inferre cogitant, sæpe ipsi reportant. Rursus uero cõtra eos quos putant superiores, toto conatu atq; omni exercitu procedunt. At ego cõtra iudico) Aduersus illos qui inferiores putantur eundũ omni ui ac conatu, neq; ẽm quenq; pœnitet nimis uicisse cũ uincit. Itẽ aduersus illos qui superiores existimanẽ cũ paucis atq; melioribus cõgrediendũ. Nã pauci melius prosequenẽ & diligentiores erunt. Et siquid accidat, melius ac celerius se recipiẽt. Nõ ẽm dico ꝙ pauci sint ideo laboriosiores & celeriores, sed ꝙ facili⁹ fuerit paucos reperire ꝙ̃ multos, q curẽt equos ut oportet, ac seipsos solertes ad equitandũ præbeãt. In magna uero multitudine magna cõfusio Siqđ accidat, alter alterũ trudit, difficilius se recipiũt, ac alius quidẽ ex equo male ephippiato corruit, alius ob equi tarditatẽ nõ subsequitur, ali⁹ itẽ ob loci iniquitatẽ peribit. Adde ꝙ nõ multi sunt, qui terrorẽ incutiunt in bello, sed tantũ strenui. Si aũt cũ paribus cõgrediendũ, existimauerim nõ inutile ut ex custodijs duæ acies fiant, & alteri Tribunus præsit, alteri is qui post eum magis strenuus uideatur. Hic cum tribuno exercitus caudam sequatur, & cũ hostis propinquat statim primus prouolet. Sic ẽm ex insperato ruens perterrefaciet hostem: si pedites utriq; habuerint, ij occultenẽ post equites, simul ipsi ex insperato una corruent. Videntur ẽm mihi longe maiora ea uideri siue bona siue mala, quæ inexpectata ueniunt. Ex quo quis cõsiderare potest, ꝙ qui in sedibus suis inuadunẽ quamuis plures numero sint, magis pertimescũt. Meliores ẽm partes sicuti actoris sunt quàm rei, sic præmeditati quàm impræmeditati, & inuadentis quàm inuasi. Pugnãtes etiam inter se hostes primis quidẽ dieb⁹ timidiores sunt, procedente tempore nequaꝗ. Illud præterea difficillimũ reperire equites fortes ac utiles ad decertandũ. Signa uero sunt, si pulchrũ aliquid, aut fortis uiri gestũ, & cũ laude cõiunctũ audire gestiant, ac dicto audientes sint: ij ẽm perferre ac tolerare facile poterunt, quæ cognoscunt. Præterea si celeriter quis persequatur inimicos, aut celeriter se recipiat, maxime hostem infestat, & ipse tutus erit. Tum si ex ordinibus aliquos sibi sumpserit, & de improuiso excurrat, ac eos qui se recipiant inuadat. Hæc & his similia oportebit sæpe & legere & scribere. Tum meditari si quid accidere possit, quod nõ est aliud quàm futura prævidere. Maximã enim cõmentationem arbitror, ut quæ quis esse utilia nouit, cogitet quonam modo ea exequi possit. Recte enim cogitata neq; in agricultura, neq; in re nauali, neq; in imperio aliquid proderunt, nisi meditemur, quomodo ea perficiamus. Equitatus mille equitum congruens numerus & facilis ordinari, & inter se concordiam habet. Ex peregrinis uero totum aut ex parte constare maxime probatur. Peditatus his utilis magnopere qui adsistat. Hæc igitur (ut in exordio dixi) deo iuuante ac fauente fieri debent, nec mirum si id sæpe repeto. Quoniam adire periculum extra bellum baud mirandum fanè. Sed in bello ubi hostium uersantur insidiæ, quæ occultæ hominibus sunt, dijs autem manifestæ, is maxime ponetur, qui ab his potissimum diligetur, aut per sacrificia, aut omina siue somnia. Et hæc quidem Xenophon.

DICTA DVCVM.

NVNC dicta Ducum quorundam subijciam. Agesilaus dicebat oportere ducem habere tria: erga quidem inimicos audaciam, erga subditos beneuolentiam, erga temporum opportunitates rationem. Epaminondas uidens pulchrũ exercitum sine duce, uideo, inquit, pulchram bestiam sine capite. Philippus solebat dicere se malle exercitum ceruorum cui præesset leo, quàm leonum, cui præesset ceruus. Iphicrates belli dux cum in sociorum regione contra hostes uallũ firmaret, fossamq; faceret, cuidam dicenti quasi hæc superuacanea quid timemus? respondit, turpe esse ducem (siquid accideret) dicere, non putaueram: quod dictum Cicero Scipioni Africano tribuit. Annibal pollicenti cuidam philosopho de arte militari docere, cum nunquam

Agesilaus *Epaminondas* *Philippus* *Iphicrates* *Annibal*

quam fuerit in acie, non opus inquit, exercitu sine tuba. Cicero Phormionem hunc fuisse
ait, qui coram Annibale ausus est de re militari disputare. At ille interrogatus quid de tan-
to philosopho iudicaret: Se ait uidisse deliros multos, sed nullũ magis delirare, quàm Phor-
mionem. Idem cum apud Antiochum à Scipione qui eò legatus fratri uenerat, interroga-
tus quos duces præcipuos censeret, respondit Alexandrum, deinde Pyrrhum, tertium se:
Quid, inquit ille, si me uicisses. tunc ait, & Alexandro & Pyrrho me prætulissem. Liuius li.
Timotheus XXXII. Timotheus interrogatus quid differret ars militaris à Rhetorica, quantũ inquit,
Lamachus pax à bello. Lamachus dux cũ Pręt. cohortis peccanti irasceret, illeq; nõ amplius hoc faciã
diceret, respondit illud prouerbiũ. οὐκ ἔστιν ἐν πολέμῳ δὶς ἁμαρτάνειν. Non est bis in bello pec-
Alexander care. Alexander interrogatus quo nam modo tam breui tempore orbem subegisset: Consi-
Xenophon lio, inquit, & uiribus, & arte, ubi opus esset noua. Xenophon in III. Cõmentariorum pro-
bare nititur, quod boni ducis, & boni Oeconomi officia penè similia sint: Reddere primũ
subditos ad obtemperandũ faciles, malos castigare, bonos munerare, præsentem substan-
tiam custodire, diligentem ac laboriosum esse ad obeunda officia: præterea decertare quan
Demades do opus est: Oeconomiam maxime iuuare. Demades captus in bello apud Chæroniam à
Philippo, interrogatus ab ipso inter epulas dum mentio de generositate Atheniensium in-
cideret: Quàm bene inquit, se res haberet, si Philippus Atheniensibus, & Chares Macedo
Thucydides nibus imperaret. Chares enim dux fuerat in bello, ubi ipse captus. Hæc ex Stobeo. Thucy-
Demosthenes dides. Pulchre certantib. tria esse oportet, uelle, erubescere, & obtemperare. Demosthenes.
οὐχ ὁμοίως οὐδεὶς ὑπέρ τε τοῦ πλεονεκτεῖν πολεμήσειεν ἄν, καὶ τῆς ἑαυτοῦ. ἀλλ' ἑτέρως μὲν ὡς ἂν μὴ ἐλατ-
τώσῃ μέχρι τοῦ δυνατοῦ πάντες πολεμοῦσι, ὑπὲρ δὲ τοῦ πλεονεκτεῖν οὐχ ὁμοίως. ἀλλ' ἐφίενται μὲν, ἐάν τις
ἐᾷ, ἐὰν δὲ κωλύσωσι, οὐδὲν ἠδικηκέναι τοὺς ἐναντιουμένους ἡγοῦνται. Non enim similiter quis in adipi-
scendo, sicut in se suaq; tuendo pugnauerit, sed longe aliter. Nam uel omnes ne sua perdãt,
uiribus omnibus quibus possunt utentur: In acquirendo autem tantũ quis cupit quantum
C. Cæsar permittitur ab hoste: si aũt prohibetur, nihil amplius molestare aduersarios putat. Cæsar in
cõmentarijs Pompeiũ imperitiæ militaris accusat, ꝙ in acie Pharsalica in cõgressu suis ne
se mouerent imperauit, sed expectarent impetum hostium. Nam innatũ dicit esse ardorem
quendam in animis hominum, ut clamore motuq; magis excitentur.

PARALLELA STRATEGEMATA.

PER dissimulationẽ quandoq; hostes uti desperent, aut terreantur. Apud Casi-
linum post longam obsidionẽ rapa prope mœnia serebãt, ut hosti desperatio-
nem deditionis facerent. Vicinioribus seculis Ladislaus rex Pannoniæ inter
Sanctos cõnumeratus, aduersus Polonos & Cracouiã pugnãs, post diuturnã
obsidionẽ ut oppidanis opinionẽ copiæ faceret, montem uicinũ farina cõsper-
sit. Rati illi regem nõ defiturũ, sese dediderunt. Iustus quoq; & ipse sanctus Præsul Volater-
ranus, ut Manlius de capitolio Gallis, sic in obsidione Vandalorum dicitur panes de mœni-
bus iecisse. Sed hæc eis de non Christianis licuere. Sese etiam quandoq; principes astutia à
periculis subtraxerunt. P. Rutilius Rufus, ut author Cicero in oratione pro eo, cum à Mi-
thridate Mitylenis oppressus esset, crudelitatẽ regis in togatos uestitus mutatione uitauit.
Alex. III. Pon. Maxi. habitu serui Venetias fugiens manus Friderici subterfugit. Isidorus
cardi. Rutenus, Græcus homo, Cõstantinopoli legatus, dum ciuitas à Turcis caperetur, ha-
bitu uillici sumpto, se XXX. aspris, paruo admodũ, captum redemit. Boemundus Rober-
ti regis *Siciliæ* frater, ab expeditione Hierosolymitana rediens transiturus necessario per lo-
ca Alexij impe. inimici, se loculo clausum uti mortuũ ferri iussit, eoq; modo euasit. Nicolaus
Picininus dux Philippi uicecomitis in oppugnatione Brixiensi profligatus per hostium ca-
stra transire coactus, in culeo inclusum à lixa se transferri mandauit incolumem. Annibal
item apud Liuium, ut inuidiam Fabio crearet, possessiones seruasse scribitur. At ille ut su-
spicione carerer publicasse. Idem Vrbini dux Fridericus Laurentio Medici nostra ætate in
bello Florentino fecit. Non tamen ille ut Fabius. Prodigia insuper, & rerum euentus in bo-
nam uertuntur de industria partem. Scipio apud Frontinũ cõtra Annibalem proficiscens,
eum in descensu in littore corruisset, teneo te inquit, Africa. Quod Tranquillus Cæsari ad-
Chabrias scribit. Chabrias Atheniensis, fulmen de cœlo ueniens in castra, Iouis optimum signũ di-
xit. Sulpitius Gallus eclipsim expauescentibus militibus causam naturalem adduxit.
Philo Philo Hebræus cum legatus Romæ causa excidisset, pro qua uenerat, turbatis omnibus

Iudæis

Iudęis ait. Nunc fratres optime ſperandum de deo, qui tunc maxime adeſt, cum hominum æquitas & auxilia deſunt. Demoſthenes autem in oratione, re male contra Philippum geſta, ad rurſus animandum cauſam in negligentiam Athenienſium traduxit, maximeq́ſperandum, ſi officio diligentiaq́ utantur, dixit. Specie etiam ſuperſtitioſa turbæ continentur, ut Sertorius Cerua: Maumethes uaticinijs. & hodie Sophi apud Perſas uelata facie more Moſis turbas alloqui dicitur, præireq́ exercitum, ac omnia uincere. Dies quoq́ belli apud nonnullos obſeruati. Ariouiſtum decreſcente luna pugnare nolentem Cæſar uicit. Qui mos etiam Lacedæmonijs fuerat, ut author Lucianus. Titus Veſp. item Iudæos teſte Ioſepho Saturni die ſuperauit. Quidam ab hoſtibus in loca iniqua imprudenter adducti: ut M. Craſſo accidit à Spurina deducto apud Parthos. Viriatus quoq́ Luſianus fugam ſimulans exercitum Romanum ad confragoſa perduxit. Sophi

MOS ANTIQVAE MILITIAE.

VERBENAS teſte Feſto, & ſagmina, hoc eſt, gramen ex arce Capitolina cum ſua terra auulſum, legatus qui Verbenarius uocabatur, ad hoſtes clarigatũ, id eſt, ad res repetendas ferebat. Ab his enim ſagminibus Martianus iuriſcõ. Sanctum appellari dicit, quod eſt ab hominum iniuria defenſum. Fœcialis item cum patrepatrato ad indicendum bellum mittebatur. Caduceator uero contra is erat, qui pacem adferebat, aut nunciabat. Feſtus item. Sub corona ueniebant in bello capti, id eſt, coronati. Nos hodie hanc conſuetudinem in equis ſeruamus Romæ, ut uenales fronde capiti impoſita circunducantur. Idem ait ſub haſta uendere, cum haſta in ſoro fixa, bona damnarorum aut proſcriptorum ad præconis uocem uænibant. Hic memoratur Plutarcho, cum quondam Auguſtus ad hanc auctionem diu adſediſſet, Mœcenas cui res illa indigna principe uideretur, tabella inſcripſit Græcis literis: Surge carnifex, quam ſublatam in turba cum Auguſtus inſpexiſſet, Mecœnatis ſcomma eſſe exiſtimans, ſtatim ſurrexit. Idem in Probl. Qui ſacramento nõ tenebantur, licet in caſtris uerſarentur: nec hoſtes in prælio laceſſere, nec ferire ius erat. Quod Cato ſenior in quadam epiſtola oſtendit, ad filium ſcribens monet. Si miſſus factus ſit, ad urbem redeat. Aut ſi in exercitu maneat, uelit ab imperatore impetrare, ut ſibi aduerſus hoſtem pugnare, ac eum interficere liceat. Liui⁹. Romani in obſidione Veiorum Camillo duce ſub pellibus primum hyemare cœperunt. Idem libro IIII. ſcribit populum Rom. ſupra CC. annos proprijs ſumptibus militaſſe. Deinde Cor. Coſſo. C. Fabio Ambuſto L. Valerio Potito Tribunis Mil. Conſulari poteſtate, Anxure capto, decreuerunt patres, ut ſtipendium miles acciperet. Frumentũ quoque, & ueſtem, ultra pecunias dabant, equiti etiam equum. Dicebanturq́ delecti & auctorati. Poſtremis uero temporibus Matriculati & ſolidati. Caſſiodorus, Vegetius, & Frontinus Solidatum fuiſſe in militia ſcribunt eum cui ſtipendia ab imperatore promiſſa erant, unde uocabulum hodie Soldatorum eſt. Miſſionũ tria erant genera, ut ex Marcello & Vlpiano iureconſultis colligitur. Honeſta quæ tempore militiæ expleto datur. Cauſaria, cum uitio animi uel corporis minus idoneus militiæ renunciatur. Ignominioſa, cum quis ob delictum ſacramento ſoluitur. Mercennario autem & externo milite primum ſunt uſi Scipionibus in Hiſpania res gerentibus, Celtiberis in amicitiam receptis, ut author Liuius. Capitolinus inſuper in Balbino inquit. Rom. Imperatores exituri ad bellum prius Nemeſi ſacrificabant, & munus gladiatorium dabant: primum quod dea Fortunæ ſit Nemeſis, ſecundum quod milites iam ſanguini adſueſcentes domi, hoſtem foris non expaueſcerent.

Verbena · Sagmina · Fœcialis · Caduceator · Sacramentũ militiæ · Auctoritati · Matricul. · Solidati · Miſſionum tria genera

De diſciplina, ac pœnis, & pręmijs militaribus.

DISCIPLINA quoq́ prima in exercitando Tyrone fuerat uarijs quidem modis, aut ambulatione ferendo onera, aut cum armis curſitando, aut in ligneũ equũ inſiliendo præter omnia uero ad palum. Erat aũt palus imago lignea ſuper terram fixa, quã haſta ſiue enſe petebant, & tanq́ cum hoſte certatim congrediebantur, ſcuto uimineo, & interdũ claua grauiore, ut in uera pugna poſtea ſolutiores, aptioresq́ eſſent: aut ſcopo pręfixo, id eſt, aliquo faſce uimineo uel aliquo ſigno, arcu exercebantur. Hæc ex Vegetio. In milite autẽ corrigendo legitur apud Liuium LVIII. Scipio Aemylianus oẽs delicias in obſidione Numantiæ, uinũ, ſcortaq́ amouit: militem in opere quotidie habuit: quẽ extra ordinẽ deprehendit, ſi Romanũ uitib⁹, ſi externũ uirgis cecidit, iumenta omnia ne exonerarent militem, uendidit, XXX. dierũ frumentum ac

Pali uulnera

Pescennius Niger ac ſeptenos uallos ferre cogebat. Peſcenni⁹ Niger teſte Spartiano, prohibuit piſtores exercitum ſequi, ut omnes buccellato in locis pacificis accepto eſſent contenti, quærentibusq́ uinum: Num habetis inquit, Nilum uicinū? Alexander quoq́ Imperat. expeditionis tempore melius putauit, ut annonā milites in manſionibus acciperent: nec cibum X V I I. dierum portarent, uti ſolebant. Ex quo patet quantus eſſet cuiuſq́ labor, ut nec plures duceret uti nunc ſolent ſeruos, aut iumenta: ſed ipſemet Legionarius partim dorſo, partim ſuper haſtam neceſſaria ferebat, ut in columna Traiani uidere licet. Pœnæ fuerant: Exautoratio citra munera meritorum præmiorumq́. Ignominia cum ex ordine mouebatur, aut hordeo paſcebatur miles, uel equiti equus adimeretur. Præter omnes autem Decimatio, cum *Decimatio* decimus quiſq́ ſeu legionis, ſeu cohortis capite plectebatur. Cicero pro Cluentio. Statuerunt enim ita maiores noſtri: ut ſi à multis eſſet flagitium rei militaris admiſſum, ſortitione in quoſdam animaduerti, ut metus uidelicet ad omnis, pœna ad paucos perueniret. Idem quoq́ in uniuerſum pœnas octo connumerat, damnum, uincula, uerbera, talionem, ignominiam, exilium, ſeruitutem, mortem. Exempla ſeueritatis inter cætera uide Papirij in Fabium, & Torquati ac Pauſaniæ in liberos. *Præmia militum* Præmia uero coronæ fuerant diuerſæ, aureæ, murales, uallares, quernæ, gramineę, ordinum promotio, Cognomentorum inſignia, quandoq́ & ſtatuæ, præterea æs donatiuum. Poſtremo militiæ uacatio, quæ poſt annos L. ex lege ueteranis dabatur, ut author Seneca ad Paulinum. Inſuper & bene meritis ager. Cæſar ſuis ueteranis agrum Stellatem diuiſit. Ex quo res fuit non ſolum utilitati, ſed ambitioni ut ſocietas ea Stellares uocarentur, repertumq́ iam in marmoribus & ſepulchris qui ſe Stellatem inſcripſerit. Sulla ſuis item militibus Volaterranum, Arretinumq́ agrum.

DE CELERITATE IN BELLIS.

CELERITATIS, qua nihil in bello utilius, plura ſunt exempla. Ante omnis ipſe Cæſar in Commentarijs teſtatur, in Arari uno die pontem conſtituiſſe, alium item ſupra Rhenum mira arte ac celeritate militum opera decem diebus abſoluiſſe. *Cæſaris pons. Claſſes ſubito armatæ* Claſſem contra Maſſilienſes nauium longarum X I I. die triceſima ab exciſa materia armaſſe. Claſſis item Romanorum contra Hieronem regem quæ C X X. nauium fuerat teſte Plinio, quinto & quadrageſimo à ſecuri nauigauit. Claſſis etiam Scipionis proficiſcentis in Africam die quadrageſimo. Ipſe quoq́ Cæſar Centena paſſuum milia quandoq́ uno die peregit. Sæpe nuncios de ſe præuenit. Hanc mittendorum nunciorum celeritatem, primus apud barbaros Xerxes excogitauit, ut tradit Cleomedes de circulis cœleſtibus Græcus author. *De Nunciorū celeritate. Xerxes* Hic enim bellum Græciæ inferens, ita frequētes toto itinere ſtationes cōſtituit, ut uoce alteri ab altero perlata horis X L I I I I. è Græcia in Perſidem noua perferrentur. Apud Romanos primus Auguſtus: teſte Tranquillo. *Auguſtus* Qui ut ſciretur uelociter quid in prouincia quaq́ gereretur, modicis interuallis per militares uias iuuenes primo qui ſub manu uoceq́ nunciarent, deinde uehicula diſpoſuit. Commodius id uiſum, ut qui perferunt literas, interrogari quoq́ ſi quid opus poſſint. Noſtris uero ſeculis diu neglectam hanc conſuetudinem in Italia Vicecomitum familia renouauit, *Vicecomites* diſpoſitis ac paratis in itinere equis ſæpe commutandis: eoq́ res peruenit, ut uix credibile auditu diebus X I I I. nuncius frequens ex Britannia Romam ueniat. *Cecinna* Cecinna Volaterranus portentoſo inuento irundines, quod ad eandem domum ſint redire conſuetæ, *Irundines* nuncias in bello ciuili mittebat. *De. Brutus columbas* Hircius Conſul ad Decium Brutum Mutinæ ab Antonio obſeſſum, columbas tenebris fameq́ prius diſtentas. Illæ lucis cibiq́ auidæ mœnia alta petentes, loca eſcis aſſueta, ab eo cum literis collo adligatis deprehendebantur. Author Frontinus. Traduntur & nunciatæ diuinitus uictoriæ eadem hora, ut de Perſeo teſte Valerio, *Domitius Aenobarbus* & Domitio Aenobarbo à Caſtore & Polluce. Proditumq́ in hiſtoria Florentinorum de uictoria quam illi contra Gibellinos exules in Aemylia habuere, & item Innocentio V I I. de ea quā tunc contra hoſtes habuit uictoria, teſte Poggio qui aderat, ſimiliter eueniſſe ex incertis nuncijs. *Modus occulte ſcribendi. Scytala laconica* Vſus etiam apud priſcos belli tempore, aut ob aliquam ſuſpicionem, per notas ſcribere, Cæſaris primum inuento Tranquillo teſte, ſic ſtructo literarum ordine ut nullum uerbū effici poſſit. Habebant & ſimile quiddam Lacedæmonij in ſua Scytala: quę autem ſit, aut quomodo, in prouerbijs narraui. Noſtra uero ætate Baptiſta Leo Florentin⁹, facilem ſuper hoc artem breuibus rotulis excogitauit, quam Friderico duci Vrbinati dicauit, mihiq́ item oſtendit. id genus uulgo nunc Cyphram appellant.

DE ORDINIBVS, ET MILITVM EXERCITATIONE

De ordinibus autem circa bellum Cyrillus hos ponit, Armigeros, Peltatos, Psylos pedestris pugnæ omnes: hac tamen differentia quod Armigeri grauis erãt armaturæ secundũ ritum Macedonicũ rotundo scuto & longa hasta utentes. Hi Triarij apud Romanos dicebantur: postremiq; erant, ac spes ultima tanq; murus. Vnde prouerbiũ in periculis, res ad Triarios redacta. Psyli leuis erant armaturæ, utebantur arcu & iaculis, & saxis iactis manu uel funda. Peltati uero inter utrũq; se habebant. Nam pelta utebãtur, quæ scutũ admodũ paruũ est, & hastis lõge leuioribus ac minoribus q̃ armigeri. Hi Ferẽtarij Romanis apud Vegetiũ appellantur, q etiã ait pedites olim ab urbe cõdita usq; ad Gratiani principis tẽpora: non solum scutatos, sed cataphractos & galeatos fuisse, postea ob inertiam militum hæc nimis grauia uisa, scuto tãtum & ense aut hasta fuisse armatos. Totidem & equestris pugnæ differẽtiæ. Aut equitatus aut currus. Equites rursus aut Amphippi sunt, id est, qui alterũ iuxta equũ desultoriũ habebant, in quẽ cum usus esset trãsire possent. Aut Cataphracti, id est, armis undiq; cooperti. Aut Acataphracti, id est, minime cooperti. Et hi aut eminus pugnabant hasta: & Doriphori, id est, hastati uocabantur: aut ex arcu, & Hippotoxotæ appellati. Aut Hippocõtistæ seu Acrobolistæ, id est, hastam eminus iacientes. Cominus autem pugnabant Xystophori & Cataphracti. Elaphri apud nos Velites dicti, equites erãt leuiter armati, qui discursu faciles erant, missiliaq; seu sagittas iaciebant. In exercitu officia, Signifer, Vragus, Accensus, Princeps, Commẽtariensis, Cornicularius, Præco, Tubicen. Lixæ quoq; ac Calones, quorum alteri ab aqua ferẽda dicebantur, quod lixam ueteres aquam, unde Lixiuium uocabant. Alteri à lignis cõuehendis: ut author Festus. Miles Centurioni suberat. Cẽturio Tribuno. Tribunus Legato. Legatus aũt Consulis parebat imperio. Consul postremo Dictatori. Ordinarij dicuntur qui ordinibus præerãt Trib. aut principales. Augustales qui his ab Imperatore adiũcti fuerãt. Accẽsi quasi accedentes, qui ministerio ac seruitio publice adijciebantur legionibus: cum fas non esset milites qui ueste & pecunia publica alebantur cuiquam seruire. Matriculæ autem apud eũdem sunt militum ordines. Ordines uero, Ala, Manipulus, Acies, Cohors, Turma. Primũ pilum qui ex tribus uexillis constat. Vexillum autem CLXXXIII. hominibus. Horum primum Triarios habebat, ueteranos & summæ uirtutis. Secundum Rorarios fiduciæ paulo minoris. Tertium accensos, qui minimi roboris in postremam plerunq; partem reijciebantur. Cohors autem, alia miliaria, quæ M.D.V. pedites, Equites uero XXXII. habebat. Alia quingentaria, quæ ex D.L.V. peditibus, equitibus uero LXV. constat. Huius generis X. cohortes iustam legionem implebant. Erat enim legio diuersa. Romuli tempore primum ex equitibus CCC. peditibus tribus milibus fuerat. Deinde aucta usq; ad sex milia peditum. Equitum uero DC. author Plutarchus, qui numerus etiã quandoq; diminutus: ut apud Liuium constat. Singulis quoq; quatuor legionibus Trib. Mil. XVI. præerant. Centuria ex CX. peditibus. Decuria ex denis equitibus: quibus præerant Centuriones & Decani. Manipulus leuis ex XX. militibus: ideo leuis quod hasta miles non gesa non armis muniretur. Huius generis XV. in prima acie fuerant: ubi tyrones & flos pubescentium iuuenum aderant. Turmæ ex equitibus, plerunq; constabant ex tribus Decurijs. Romulus prius tris Centurias scripsit Celerum equitum, Tatiensium, Ramnẽsium, & Lucerum. Ideo celeres ut expeditos haberet. Festus autem appellatos à Celere Remi interfectore: quibus & Tribunos præfecit, fuere.q́ numero CCC. eo quod singulis Decurijs quæ XXX. erant X. adsciuerit: author Liuius. Romanorum robur totum in legionibus ac peditibus fuerat: ut inquit Vegetius: nec ultra duas Consul secum extra ducebat. Hi lecti & iurati erant, quibus auxilia adijciebantur ex socijs. Milites Prætoriani, Cohors prætoriana & Prætori adsistebant: muneribus cæteris uacabant. Hac primum usus Scipio Africanus est. Inter principes uero uiolentius est usus primum Tyberius, qui eam in uia Appia ad duo passuum milia retinebat loco munito: ubi nunc caput bouis appellatur.

Armigeri seu Triarij. Psyli seu leuis armaturæ. Peltati. Ferentarij. Equites Amphippi. Cataphr. Acataphr. Doripho. Hippoto. Acroboli. Hippocõtistæ. Signifer. Vragus. Accensus. Princeps. Commentariensis. Cornicularius. Præco. Accensi. Ala. Triarij. Cohors. Legio. Centuria. Decani. Manipulus. Decuria. Celeres. Tatienses. Ramnenses. Luceres. Legio. Prætoriani.

DE SIGNIS, TROPAEIS AC TRIVMPHIS

Signvm militare, quod Tesseram dicebant. Ducis erat signũ, quo processui, aut receptui, aut ad castrorũ metationem, seu discessum disponi milites iubebantur. Tesserarij uero qui illud in cõtubernijs nunciabãt. Eratq; ut ait Vegetius triplex. Vocale, ut Victoria, Triumphus & his similia uerba: aut semiuocale, ut tubæ uel

Tessera

buccinæ sonus: seu mutum, ut eleuatio dextræ, hastæ inclinatio & his similia. Ex his autẽ utilius mutum censet Onoxandrus Græcus author, qui ad Gerannium scribit de re militari, eo quod inimicos lateat, & suis magis innotescat, ob linguarũ diuersitatem uerba nõ omnibus intelligentibus. Est & Tessera apud Plautum signum inter duos. Hic inquit mihi hospitalis tessera: & alibi, Tesseram amisi. Erant præter hæc & signa quæ ordines præibãt, Aquilæ, Dracones, Vexilla, Pinnæ, Cristæ, quiq; ea ferebãt Aquiliferi, Draconarij, signiferi: hi enim simul & Centuriones pellem leonis ad terrorem in capite gestabant. Sunt & signa Sphragitica, id est, signatoria, quæ tabulis tabellisq; adponebantur: hæc in annulis expressa fuerant. Sulla Iugurthæ à Bocho traditi imagine utebatur, Cæsar Alexãdri, Augustus Sphingis, alio quoq; alij. Vno tantum annulo utebantur, solumq; equestris ordinis, in digito leuæ manus quẽ annulariũ appellabãt: quod inde teste Gellio uena cordis procederet. Præterea signa discessus, uasorum conclamatio, ad eam uocem se sumptis rebus præparabant. Signa uero quæ hodie passim omnibus propria uidemus, ab insequentibus Imperatoribus postea magnis uiris ob merita donari cõsueuerunt, paulatimq; ambitio hæc ad operarios usq; trãsfusa, & quod longe detestabilius, ad sacerdotes, quos potius crucis aut alicuius religiosæ imaginis pictura decebat. Quid enim alienius uiro religiõe aut doctrina prædito, q̃ dimidia animalia aut tessellas aut lineas seu pilas, siue his similes nugas, suorũ ineptias maiorũ imitando, nulla sæpe significatione præferre? Sed hæc alterius loci. Nunc ad militaria redeamus. Vegetius item ait moris Romanorũ fuisse, donatiui dimidium apud signa deponere: q̃ hoc genus hominũ plerunq; prodigũ esset, præterea ut fidelius tuerẽtur eos apud quos eorũ scirent esse substantiã.

Onoxandrus — *Signa sphragitica.* — *Vasa cõclamata.* — *Signa pro.*

De Tropæis TROPAEA Spoliáue hostiũ templo dicabantur: quæ ut ait Plutar. in Proble. pio Romanorũ instituto uetustate obsoleta sarciri nõ permittebantur, ut uidelicet ea simul cum inimicitijs quãdoq; interirent. Nec laudat Græcorũ morem qui ænea ea constituerunt ad captorũ similitudinem. Cæsar potitus uniuersa Gallia, cum in Aruernorũ templo ensem sibi ab hoste raptum suspensum uidisset, hortantibus etiã amicis, auferre noluit, quasi eius ibi restaret memoria sempiterna. *De Clipeis* Clipeorũ etiam magna fuit ambitio, in quibus argumẽta rerum uariarum antiquitus inscribebant, ut Homericus & Virgilianus clipeus: etiam ab Hesiodo descriptus. Romanorũ primus Appius Claudius qui Cos. cum Seruilio fuit, an. urbis CCLXX clipeũ in æde Bellonæ dicauit. Post eũ M. Aemylius Cos. cũ Q. Luctatio in basilica Aemylia. Q. Martius, qui Scipionibus in Hispania successit, alium supra fores Capitolij. *De triũphantibus.* TRIVMPHANTIBVS quoq; hæ fuerunt leges, ut nullus ante triumphũ urbem ingrederetur, sed in æde Bellonæ exceptus de rebus ab se gestis disserebat, triumphusq; ei decernebat̃ si Cos. Prætor'ue aut Dictator exercitũ integrum reportasset: una acie V. milia hostiũ fudisset. Post hæc in territorio triũphali ad ædem Apollinis, ubi obeliscus in C. Neronisq; principũ Circo cõspicitur iuxta Petri Basilicam, portaq; triumphali quæ iuxta pontem fuerat, nunc sublatum è regione S. Spiritus usq; ad S. Celsum. Inde conuersa in dextram per uiam eam nũc celeberimam, ac Floræ campum ubi Pompeij ædificia fuerãt, tendebat: rectaq; ad S. Angelum ac theatrum Marcelli usq; in uelabrũ spectabat, ubi S. Georgius. Inde postrema conuersa cliuum ascendebat Capitolinum, rupemq; Tarpeiam ad templũ Iouis Capitolini, ibiq; sacrificabatur. Curru bijugo seu quadrijugo uehebatur triumphans, quali sæpe in marmoribus uidemus. Equis currus filij seu nepotes insidebãt: ipse seruum iuxta retinebat iocularia iactantem, qualem Cæsari Tranquillus fuisse dicit. Iosephus autem Tito alatam dicit iuxta fortunam seu uictoriam adfuisse, qualem in arcubus hodie conspicimus triumphalibus. Epulum postridie triumphãs po. Rom. dabat: ubi & Coss. inuitabat: nec ueniebãt, præterea uenationes & spectacula. Celeberrimũ omnium Pauli Aemylij de Perseo rege fuisse Plutarchus tradit trium dierũ pompa. Vltimus Probi principis de Germanis & Boëmis. *Ouatio* Ouatio uero longe inferior triumpho: procedebant enim myrtea corona qua ouantes donabãtur, qui sine cæde & sanguine rem facile gessissent. Insuper pedibus non curru ueniebat: nec militibus comitatus, sed tamen senatu obuiam procedente. Triumphantes autem milites cum ferculis, hostiumq; spolijs præcedebant, currum captiuis sequentibus.

DE CASTRIS METANDIS

Groma DE Castris autem metandis Hyginus libellum edidit nuper inuentum, quem Gromaticon appellauit. Est enim Groma (ut ipsemet in eodem declarat) ratio metandi castra, & loca in bello capiẽdi opportuna. In eo eñ uerba sunt obscura: partim

etiam uetustate corrupta, ut paruus admodũ sensus elici ex pleris possit. Loco eminenti iubet fieri castra ut regioni dominentur: neu paludibus interluantur, præsertim porta decumana. Secundũ locum habẽt quæ in plano cõstituuntur. Tertium quæ in colle. Quartũ quæ in monte. Quintum quæ in loco necessario: unde & necessaria Castra dicuntur. Præcipue obseruari debet uia quæ lateribus castrorũ superſit. Castra quocunq latere flumen seu fontem habere debebũt in qualicunq positione. Iniqua loca quæ à prioribus Nobiria appellãtur, omni modo uitari debent: ne mons castris immineat, per quem superuenire hostes, aut perspicere possint quid in castris agiť. Ne sylua cęlatura hostes adiaceat, néue fossæ seu ualles per quas obruti castris occũbere possint: ne uicini fluminis torrẽs subita tempestate castra inundatione obruat. Meminisse oportet in hostico ascensus ualli duplices & frequentes facere, & tormentis tribunalia extruere circum portas in coxis: in loco contrarium maxime instruẽdum erit uallum tormẽtis ab eo latere qua Nobiria, si uitari non poterũt. Hæc igitur ex Hygino. *Nobiria*

Quæ autẽ manifestiora nobis apud alios authores cõperimus: hæc sunt. Castrorũ forma uaria fuerat, quadrata, triangularis, rotunda, hemicycla. Portarũ etiã uarius numerus: ubi amplissima castra quatuor tantum fuerant: minora & angustiora, duabus portis muniri tãtum sat erat. Prima Prætoria fuit, quæ orientẽ spectare & è conspectu hostium dirigi consueuit: unde in omnem tumultum acies educi & præsto & parata esset. Secunda decumana à tergo castrorum constituta, ex qua desertores aut facinorosi milites in quos militari disciplina animaduertendum erat, extra castra educebantur ad pœnam. Tertia principalis cognominata, ex qua principem ordines tradere, & ad edictũ cõuenire ac suorum ducũ imperium exequi oportebat. Quarta post prætoriam sita. Quinta dicebatur per quam cõmeatus in castra & uenalia deducebantur, Inde etiam merces exportari & importari ad usum consueuerunt,

DE MAGNIS EXPEDITIONIBUS AC MODIS BELLI VARIIS.

Dares Phrygius qui bellum scripsit Troianũ ait, apud Ilium ex Argiuorũ classe conuenisse hominũ milia. DCCCLXXXVI. ex Troianis DCLXXVI. Carinas circiter mille: ut author Homerus in Catalogo. Hãc superauit Xerxis classis apud Græciã, quæ teste Herodoto nauiũ trium miliũ, ubi fuere hominũ Myriades. XXIIII. id est. CCXL. mil. Terrestris autẽ fuere eodem authore CLXX. Myriades: equitum uero VIII. Exercitus sub Mose fuit DC. & tria milia, reliqua multitudo imbellis DL. Tota summa, milies mille & CL. Sub Iosue DC. & tria milia tantũ. Sesostris regis Aegyptiorũ exercitus DC. Milium peditũ, equitum XXIIII. Curribus armatis XXVIII. Gallorũ nũciato tumultu Romani sine Transpadanis ad LXXX. milia equitũ, & DCC. milia peditũ armauerunt, L. Aemylio Paulo, & C. Attilio regulo Coss. paucis annis antequam Annibal Alpes transiret. Qui & ipse nõ amplius quàm XXXVII. milibus armatis in Italiam traiecit: ut author Polyb. Alex. Macedo. exijt in Asiam cũ milibus armatorũ nõ amplius XLVIII. In Hierosolymitana expugnatione authore Iosepho ferro, fameq interiere undecies cẽtena milia. Post hanc in Cannẽsi pugna cædes memoratur, ubi annulorũ modius inuentus. Cæsaris item in Gallia cõtra Heluetios ad CCC. mil. Marij contra Cimbros, Claudij secundi contra Gothos. Aetij ducis sub Valentiniano cõtra Attilam apud Aquileiam, Caroli Martelli contra Saracenos in Aquitania. In quibus omnibus prælijs nõ minus quàm CCC. milia cõsumpta. Modus insuper belli uarius externis fuit. Lacedæmonij teste Thucydide procedebant in aciem tibiara modulatione. Cretẽses uero cithara. Massagetæ tunica induti rubra pugnãt, ne sauciorũ sanguis cæteros deterreat. Parthi fugiendo post terga sagittas iaculantur. Galli certantes, ut scribit Pausanias in X. ponè duos præsto seruos cum equis habent: ut si forte equus domini cõciderit, alium præbeant: si domi nus, equum seruent: si uterq, pro domino pugnæ succedant. *De modis belli uarijs.*

DE MACHINIS BELLICIS

Arietem teste Vitruuio inuenere prius Carthaginẽses cũ castellũ apud Gades captum demoliri conati sunt: tignum manibus sustentantes, murũ uerberabant. Deinde alia alij addiderũt, Scorpio quoq & ballista reperti. Hæc saxa, ille sagittas emittebat. Scorpio quo longiora habet brachia, eo mollius ducitur, nõ minus quàm à duobus hominibus leuabatur, qua Vitruuij descriptione satis constat nostram esse ballistam, uerũ aliquanto maiorẽ. Vegetius autẽ ait antiquas ballistas nõ solũ saxa, sed sagittas grauiores ac scorpione maiores emittere. Esseq præterea arcuballistas *Aries* *Scorpio* *Ballista* *Arcuballi.*

Carrobal. stas & carroballistas quæ paruis curriculis ferebantur: ex his aliæ uectibus, aliæ suculis poli/spastis, aliæ ergatis, quædā etiā tympanis torquentur: nostri bricolas uocant. Insuper alia plu/ra in expugnationibus ponit opera. *Vineæ* Vineas quæ ex tabulis leuiora machinamenta erant ad *Turres* expugnanda mœnia, nostri baltias uulgo appellant. Turres uero instar turrium ex trabibus lignisq́ ingentibus fiebant. Vrbes quoq; altitudine quantalibet æquabant, easq́ mobiles ac *Musculi* mœnibus propinquantes cōstituebant. Musculi minores machinæ ad turriū ministerium si *Testudin.* militudine pisciculi qui Balenā præit ac regit. Testudines diuersæ, aliæ quæ arietem protege/bant, aliæ ad euertendos muros, aliæ ad fossas replendas, hostes à propugnatoribus mœniū *Plutei* superne defensitabant. Plutei, ut ait Festus, crates erant corio crudo & intento operti qui ho/stibus opponebātur, uocabāturq́ Plutei militares. Sed & tabulæ quibus aliquid præsepiūt, *Onager* Plutei dicūtur. Præter hæc ab eodē Vegetio ponit' Onager, per quē saxa grauiora emissa nō *Plumbatæ* solum homines elidebant, sed hostiū machinamenta diruebāt. Plumbatæ item pilulæ plum/*Scalæ* beæ sunt, quas pedites scuta ferentes manu iaciebant. De Scalis quoq;, Sambuca, Exostra, & *Sambuca* Telenone apud eundē leges. Quæ omnia si quis animaduerterit, in ueterū monumentis Ro/*Exostra* mæ cognoscet. Malleoli erant missilia quæ arcu iaciebantur, materiam ad cōburendum ha/*Telenon* bentia. Liuius xxxvij. Aliqui uenerūt ferētes stupam, picem, & malleolos. Marcellinus libro *Malleoli* xxiiij. cos q esssent declarat. Elipolis & Poliorcete duæ bellicæ machinæ ad muros expugnan/*Elipolis* dos Vitruuio exponitur, altera à Chabria Arcade, altera Poliorcete quæ Demetrij fuerat à *Poliorce.* Diogneto Rhodio, Architectis reperta. Vbi obiter notandū, male apud eundem authorem scribi Lepidolim pro Elipoli. Tryphon Alexādrinus: cum obsideretur Apollonia ab hoste, iussit specus plures excauari, qui ultra ciuitatis muros aliquantulū procederēt, suspēdiq́ cre/bra per loca ipsius uasa ærea, ut tumultus hinc & subterraneos hostiū ingressus præsentitos uia angusta occurrētes oppidani superarēt, quod euenit. Et hæc quidē de machinis, in quo genere multa quidem posteritas adiecit. Nam à Germanis plura de his arte reperta simul & usu, ut nihil tam firmum, nullaq́ tanta uis quæ non his hodie debilitari aut uinci possit. Ete/nim Scorpio quā nunc balistā uocamus, citius torquetur ab uno tractata, quàm prius à duo/*Bombardæ* bus. Loco uero onagri simul & arietis, æreas machinas, quas ex sonitu bombardas uocant: *inuentio.* ingentis ponderis saxa, igne impulsas euomētes habemus. Quæ quidem machina primum à Germanis dono Venetis data, quum hi apud Clodiam fossam Genuēses obsiderent. Innu/merabiliaq́ alia, quæ nunc apud Gallos potissime cernimus. Sunt tamen qui huiusce modi apud priscos etiam fuisse uelint ex uersibus Vergilianis. Vidi & crudeles dantē Salmonea pœnas Dum flammas Iouis & sonitus imitat' Olympi. Quatuor hic inuectus equis & lam/pada quassans Per Graium populos, mediæq́ per Elidis urbem Ibat ouans: diuumq́ sibi po/*Nauigia* scebat honorem Demens qui nimbos & non imitabile fulmen Aere & quadrupedum cur/su simularet equorum. Et quando ad bellum faciūt nauigia percurram Marcello memorata, Horia, fasclus, lembus, lenunculus, lintres, celox, cymba, scapha, piscatoria omnia paruaq́. Velocia uero sunt, nauis rhodia, actuaria, liburnica, myoparum quod piratarum. Tarda au/*Vehicula* tem corbita, oneraria, pistris, circerus, Vehicula quoq;, currus, esseda, petoritum, pilentū, car/pentum, carruca, cisium, arcena.

DE NVMMIS ET MENSVRIS

Assis *Libra* *Pondus*

ASSIS siue libra, siue pondus, in partes XII. Vncia, sextans, quadrans siue terun/cius, triens, quincūx, semis siue sexunx, septunx, bes siue des, dodrās siue nonūx, deunx siue dextans: postremo assis. In his igitur tota hæreditas diducebatur. Fe/stus. Asses sextantarij in usu esse cœperunt ex eo tempore quo per bellum puni/cum II. decreuere patres ut ex assibus qui tunc erant librarij, fierent sextantarij, per quos cum solui cœptū esset, & populus ære alieno liberaretur, & priuati quibus debitum publicum solui oportebat, non magno detrimento afficerentur. Plin. quoq; lib. xxxiij. cap. iij. idem testatur, additq́ postea Annibale urgēte. Q. Fabius Max. dictator asses triunciales fe/cit. Semiunciales insuper lege Papiniana idē est author esse percussos. Varro dicit quadran/tem prius dictū triūcialem, quod de tribus uncijs assis esset: quæ est pars totius ex quo eum *Teruncius* teruncium quasi triunciū uocant Varro & Cicero sæpe. In ære autem erat Saturnus cum ro/*Quadrās* stro nauis quæ alea dicta est, qua ille olim aduectus hospitio exceptus est. Ouidius. At bo/na posteritas puppim formauit in ære Hospitis aduentum testificata dei. Assem igitur pro *Obolus* quadrante & teruncio Latini accipiunt, pro eo item quē Græci obolum uocant: ut Vitruius est author

est author. Martial. Si plebeia Venus gemino mihi uincitur asse. Pollux. Obolos habet viij. chalcos. Erat & apud antiquos semiobolū, diobolū, triobolū, tetrobolū, quod duas habebat noctuas signatas: Diobolus uero unā tantum, ex altera parte Iouis simulacrum. Nā Athenis noctua erat publicum insigne. Idem. Stater aureus Mna permutabatur. Erāt stateres Darci, Philippei, Alexandrei, aurei omnes. Ex quo cum aureos forte dixeris, intelligendū stateres: cum ubiq; stater sit aureus: quamuis Alexandrides semiaureos appellet. Theopompus Stațericum dixit, id est, statere dignū permutati. Erant tamen eodem teste authore, stateres etiā argentei, quorū X. Chrysium, quem nos aureū & aureolū dicimus, ualebāt. Horū L X X I I. quondam, ut in iuris ciuilis libris appatet, libra expendebantur: nūc uero X C V. Ex quo cernere licet, quantum maior aureus antiquus. Symbolū paruum nomisma permutabatur dio bolo. Polus: ut idem refert, nomisma Corinthiacum, quod Pegasum habebat insculptū. Idē. Core nomisma Atheniense, ut est apud Hyperidem: erat enim tetradrachmū. Chelone aliud à figura testudinis, unde prouerbium, τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν σοφίαν νικᾷ χελῶναι. Collyriū aliud tenue nomisma. Idē. Drachma Attica denarij argentei habet pondus, eadēq; sex obolos ualebat. Erat & didrachma, tridrachma, tetradrachma, pentadrachma, penticontadrachma. Drachma Aeginensium maior Attica, X. obolis permutabatur, quam Athenienses crassam drachmam uocabant, ut non Aegyneam uocarent odio Aeginetarum. Drachma, & nummus, & denarius uocatur, ut ex Celso & Plin. deprenditur: propterea Cassiodorus, Sex, inquit, milia denariorum faciunt solidū. Centum drachmis, hoc est, denarijs centum argēteis æquari libram, quā alij, tum Plutarchus in Pompeio tradit Minam uocans eam. Plin. libro X X X I I I. cap. I X. E libris, inquit, argenteis signari denarios L X X X I I I. iustum erat. Cleopatra quoq; ait: Libra drachmas habet L X X X X V I. Dion drachmas pro assibus intelligit. Sestertius, inquit, nummus drachmas quaternas facit, hoc est ut Plinius & Festus, asses. Vitruuius drachmas in ære signatos uti asses, quos Græci obolos uocant, diuersos esse ait lib. I I I. Mna Attica habet drachmas centū secundū Pollucem. Drachma uero quælibet sex obolos. Italica quadraginta, uocatur & Hemina. Bos, ut ait Pollux, antiquū apud Athenienses nomisma, quod bouē signatū habeat, cōmutabatur duobus drachmis Atticis: hinc prouerbiū βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ βέβηκε. id est, bos in lingua uenit, in eos qui argento corrupti sunt. Hoc Homerus nomisma significare uidetur uoluisse, dum loquitur de permutatione boum loco pretij, ἑκατόμβοιον ἐννεάβοιον. hæc Pollux. Sestertium à semisse tertio uidetur appellari, quia uidelicet non duos asses tantum, sed semissem quoq; tertij cōtinebat assis, authores Vitruuius & Festus. Fuit id tractum à Græcis, qui, ut ait Pollux, τρίτον ἡμιδραχμον, hoc est, tertium semidrachmum uocabant, pro duabus drachmis ac semisse. Postea tamen sestertiū quaternos asses ualuit: semper tamen quarta pars erat denarij: nam quum denarius initio decussem ualebat, quarta pars sanè dipondius & semis: quum uero sex asses ualere cœpit denarius, quarta pars erant quaterni asses. Cæterum Columella pretium sestertij nummum facit, quādo singula iugera inculti soli uenire tradit milibus sestertijs. Apud Lampridiū uero ita legitur. Heliogabalus nunquam minus centum sestertijs cœnauit, omnibus supputatis quæ impenderet. Idem, Cœnas inquit, & Vitellij & Apicij uicit. Scribebatur autē sestertiū apud antiquos hac nota. L L S. Sesquiplum Græci Hemiolum: Vitruuius & plærīq; sesquialterum pro sesquiplo utuntur. Et sesquitertiū quod tertiarū, & Epitriton Græci, & sesquisextū, quod ephecton apud Vitruuiū legitur. Quandoq; autem sine comparatione ad alterū dicitur: ut sesquilibra, sesquipes, sesquimensis. Talentum Atticū, ut Varro & Plinius authores, X V I. sestertia ualebat, hoc est pōdo X L. Aegyptiū pondo L X X X. Cleopatra pōdo C X X V. talentum facit, hoc est, sestertiorū quinquaginta. Aphricanū uero pondo. L X. Quapropter Græci talentū hac nota inscripserunt 𐅈, quod ea litera eundē numerum significet. Libræ enim, id est, pondo, apud alios & alios diuersitas, talenti quoq; differentiā facit. Pollux, Talentū, inquit. pro aureis nummis tribus cōmutabatur. Nūmus aureus pro drachmis tribus Atticis. Erant ergo talentorū multa nomina, Ptolemaicū, Syrum, Tyriū, Antiochenū, Atticum. Nam hoc æquale Tyrio fuerat, sed plus sesquitertiū, q̄ Syrum, & Antiochenum. hæc Aphricanus. Aelianus aūt Babyloniū talentū duo milia septingenta mnas Atticas ualuisse tradit. Vitruuius quoq; de talento uariat. Strabo & Euboicum celebrat: alij minimum libris quinquaginta. maius L X X I I. maximū C X X. faciunt. Athenęus talentum sex miliū nummum permutari tradit. Nummū autem drachmā esse, hoc est, denarium, ex Plinio, Celso, &

Chalci
Semiobolus
Diobolus
Triobolus
Tetrobolus
Noctua signū Athen.
Stateres
Aurei
Darci
Philippei
Alexandrei
Argentei
Chrysius qui & aureus
Symbolum
Polus Corinthiacus
Core Atheniense
Chelone
Collyrium
Drachma Attica
Drachma idem & nummus & denarius
Mna Attica
Bos Athen.
Sestertium
Talentum Atticum, Aegyptium, Aphricanum
Nummus aureus

trans, pes, cubitus, gradus, passus, decempeda, actus, stadium, miliarium.

DE NOMINIBUS

PLATO in Cratylo nomina ab antiquis non frustra rebus imposita existimat, magnamque in his animaduerti obseruationem, & Etymum apparere, ac quasi uaticinio nonnullis futurorum esse. Vbi græcæ historiæ plura recenset nomina: ut Orestes, qui matrem interfecit atque insaniit: ab Oris, id est, montibus auspicium traxit, eius montanam atque agrestem significando naturam. Agamemnon, qui & apud Troiam, & apud omnis inuictæ fuit perseuerantiæ, & in laboribus tolerantiæ: dicitur ab agan, quod est ualde & epimone patiētia. Atreus quasi Ateron, quod Græci ueteres noxium & indomitum & contumeliosum dicebant. Pelops quasi prope uidens, quod in Myrtili cæde non prouiderit, quanta toti orbi immineret calamitas ex connubio Hippodamiæ: unde ortum bellum Troianum ex nepotibus. Tantalum quoque quod miserrimus fuit, quasi Talantaton dixerunt. Alij quod principes nascuntur aut futuri sunt, ut Astyanax, Agis, Agesilaus, Archepolis. Alij quod fortes in bello, ut Polemarchos, Eupolemus, Polydamas, Leo, Leontopolis. Alij quod medicinæ professores, ut Acesimbrotus, Iatrodes, Iasius. Dij quoque uocati sunt, quasi Thin, id est θεῖν, hoc est currere, quod ueteres more barbarorum primum signa cœlestia uenerati sunt, ut solem, lunam, cœlum, astra, quæ sunt in cursu perpetuo: ex his postea paulatim reliqui eandem retinuerunt appellationem. Dæmon prisca lingua Daimon, id est, sciens, quod omnia intelligat, & quod secundum Hesiodum boni uiri, post fatum Dæmones, id est, felices, & omnia intelligentes erunt. Heroes dicti, uel ab Erin, id est, dicere, quod facundia & rhetorica cæteros antecellant: uel eros amor, quod ex amore alterius parentis immortalis nati sint. Iouem zena, id est, ζῆνα, hoc est, iuuantem dixerunt: & dia, id est, causam per quam uiuitur. Saturnum quoque cronon quasi coron, id est saturitatem: nostri autem hunc quasi saturum annis: illum uero quasi iuuantem patrē uocant. Rhea quasi ῥεῖν, id est, fluere, quod secundum Heraclitum omnia fluant, sintque in perpetuo motu, necesseque eadem aqua rursus ablui. Quod sane sensisse uidetur Homerus: & Hesiodus dicit Oceanum & Tethydem parentes esse deorum: primumque Oceanum cōiugium cum Tethyde germana iniuisse. Tethydem dictam quasi διὰ τὸ ἰὸν καὶ ὠθούμενον, quod per duo hæc uidelicet scaturiens & transiliens, fontis imaginem præ se ferat. Neptunus Posidon quasi ποσὶ δέσμον, id est, pedibus uinculum habeat. quia euntem ipsum maris natura detinuit, nec progredi ulterius siuit. Pluto ex diuitijs dictus, quod ex terræ uisceribus eruantur. Persephone quasi Phersophone, quod Sapientiam præ se ferat, ob quam diligitur à Plutone. Ceres δημήτηρ, quasi διδοῦσα μήτηρ ob frumenti largitionem. Apud nos Festus ait quasi Geres à gerendo frumento. Iuno item à iuuando græce ἥρα appellata, ἐρατή, id est, amabilis ob amorem quo Iupiter in eam adficitur: uel quasi ἀὴρ contrarijs inter se literis dicta. Venus à spuma maris dicta ἀφροδίτη secundū Hesiodum, latine à ueniendo secundum Ciceronem, quod omnibus ob uoluptatem ueniat. Pallas ἀπὸ τοῦ πάλλειν, id est, uibrare & commouere, quod in bello saltationem significat, uel aliquid manu iacere, uel efferre quod ad bellum pertineat. Minerua Athena dicta à Græcis prius: Theano ab Homero quasi θεία νόησις, id est, diuina intelligentia, uel diuina meditans, quod sapientia & anima dei sit. Vulcanum quem ephestum dicunt, quasi φάεος ἵστορα, id est, luminis præsidem. Mars quasi mas: Græce ares quasi ἄρρην, id est, masculus & uirilis. Mercurius Hermes ἀπὸ τοῦ ἑρμηνεύειν, quod interpretari dicimus. Sol quod solus sit pulcherrimus inter astra, ac maximus. Græce Elios ἀπὸ τοῦ εἰλεῖν, id est, uoluere quod circumuoluatur terram, Luna Selena dicta, quasi noctis iubar. Astrum quasi Astrape, id est, coruscatio. Iris quod nuncia deorum sit, ἀπὸ τοῦ εἴρειν, id est, dicere. Pana Mercurij filium, & gemina figura merito faciunt, quod uerbum Pan, id est, omne significat: uerum uidelicet & falsum. Et uera quidem superna & diuina sunt, falsa inferiora & humana. Ex quo Panos superiora hominis sunt ac pulchra, inferiora autem ferina & hircina. Dionysius quasi per iocum dictus Διδοίνυσος, id est, διδοὺς οἶνον, hoc est, dans uinum. Diana quasi diem ob lucem præ se ferens, apud Græcos artemis quasi ἄνδρα μισοῦσα, id est, uirum odiens, ob castitatem, Apollinis nomen & Medicum, & Vatem, & Iaculatorem, & Musicum: quatuor hæc refert. Medicum primo, ἀπολούων & ἀπολύων, id est, abluens à malis soluensque. Quod uates ἁπλοῦς, id est, Aplus dicitur. Quod simplex idem & uerus dicitur secundum Thessalos. Quod Iaculator ἀειβάλλων, id est, longe iaculans: quod

Orestes
Agamemnon
Atreus
Pelops
Tantalus
Astyanax
Agis
Agesilaus
Archepolis
Polemarchus
Eupolemus
Polydamas
Leo
Leontopolis
Acesimbro
tus
Iasius
Dij
Dæmon
Heroes
Iuppiter
Saturnus
Rhea
Tethys
Neptunus
Pluto
Persephone
Ceres
Iuno
Venus
Pallas
Minerua
Theano
Vulcanus
Mars
Mercurius
Sol
Luna
Astrum
Iris
Pan
Dionysius
Diana
Apollo quatuor refert
Quod medicus Apollyon
Quod Iaculator Apoballon
Quod uates
Aplus

Quod musicus Musicus quasi ἁπολῶν, id est, simul uertens dicitur, quod ex conuersione mutua polorum &
Apollon orbium cœlestium musica constet secundum mathematicos. Nam A. quandoque apud Græ-
cos pro simul accipitur, ut ἄκοιτις uxor quæ simul cubat, & ἀκόλουθος, qui & ὁμοκέλευθος, id
est secutor, & simul iens. Atque hæc omnia quæ ad Græca pertinēt nomina ex Platone. Apud
etiam latinos palam est nihil esse frustra positum. Nam plurima ex sono uocis, ut ferè omnia
Etyma animalia, puerorum etiam. Mammas enim atque tatas matrem ac patrem infantes uocant, &
latina buas atque papas bibere uidelicet ac edere, ut ait Cato de nu. pu. Nonnulla per antiphrasim,
Etyma ut bellum lætum, Quorum multas Varro Ciceroque, & alij etymologias narrāt, quas comme
Italica morare superuacaneum fuerit. Sed & illud admirabile, quod ne ipsa quidem rusticorum uo
ex Græcis cabula Italicorum temere sint, nec solum ab ipsis latinis authoritatem sibi uendicant, sed ple-
Bastazon raque ex Græca grammatica: quod maximo est argumēto, ipsam Italiam olim ex magna parte
Tios à Græcis habitatam fuisse. Nos ex multis pauca commemorare ad hoc propositum non ab
Mactra re existimauimus. Bastazon portans seu baiulans dicitur. Romæ uero nūc uulgo Bastazus.
Phrattin Item Tios & Tia auunculus & matertera dicit̄ Romæ, & plurimis Italiæ regionibus idem
Choeros significatur. Mactra Romæ Mactera locus ubi cernitur farina, & panis conficitur. Phrattin
Trogus obturare ac sepire. Romæ Phractā sepes appellāt. Chiros, id est χοῖρος. Hetruscus Suarius
Chalare agmen cogens Chir chir exclamat. Vas autem illud quo solet eos quandoque pascere Trogū
Blattin appellat, Græci autem Trogin comedere dicūt. In Hetruria item alijsque locis, Chalare dicūt
Schiza id est, flectere, Græci Chalao, deprimo, submitto, Quod uero loquuntur ubique Battere, non
Aporia aliunde putauerim uenisse, quàm à uerbo Blattin, quod est nocere. Quod autem Hetrusci
Bubon Schizam uocant partitum lignū, illi etiam eodem modo à uerbo Schizo, quod est findo &
Phymata diduco. In eadem Hetruria Aporiam fastidium animi appellant, quo uocabulo Græci du-
bitationem & animi suspensionem dicunt. In Italia Transpadana bugnonem appellant sup-
purationem in inguine præsertim: illi bubona inguen uocant, & item Phymata, quæ multi
Phignola, id est, tubercula aut tumores suppurantes. Hetrusci item tettas mammas uocant,
Titta illi Tittas nutrices dicunt. Appellant & Gastadam amphoram uentrosam: illi Gastera uen-
Gaster trem. Et Carapham Ceraphium. Maltham in Transpadana dicūt terram glutinosam aqua
Maltha madefactam. Item illi Malthen ceram liquentem, & omne ferè liquidum glutinum. Collam
Colla omnes appellant Itali, quod latini glutinum, Græci uero collam. In Hetruria si quid usle no-
Pistachium tauerint, dicunt, pistachij non facere. Est enim pistachium apud Dioscoridem fructus par-
Buterus uus, similis nucleis pineis, ex Asia ueniens. Romæ Bubulcum Buterum dicunt, quod græca
grammatica Boum custos significat, Bicarium item illi, quod omnes ferè Italici Bicherium,
Bicarium & Baucalium quod Bocale. Romani item Cupellum uas aqueum curuum. Homerus etiam
Baucalium Depas Cupellon, id est, pateram curuam uocat. Damas Hispani, itemque Italici matronas ho
Cupellum noris gratia uocant. Græci simul & homerus Damar uxorem dicūt. Nundina Romanorum
Dama dea à nono die nascentium nuncupata, qui Lustrarius est. Est enim dies lustrarius, quo in-
Nundina fantes lustrabantur, ac his nomina imponebantur, maribus quidem nono, fœminis octauo:
dea causa forsitan, quod in maris conceptione plus esset temporis, iuréque septimum diem præte-
Dies lustra- rijsse expectabant, quod is maxime periculosus esset, nec ante eum terminum umbilicus re-
rius soluerctur, ante quem homo propior est plantæ quàm animali. Author Plutarchus in Pro-
In nomi- blem, Festus quoque idem de lustrario die testatur. In nominibus quoque magnos uiros er-
nibus ma rare contigit, ut Plinium inter alia Octauium pro Popilio ponendo. Ipsum denique Cice-
gnos ui- ronem in libro de gloria, teste Gellio Vlyssem pro Aiace. Nomen quum & dictionem signifi
ros errare cet, & debitum, & famam, hanc quamplurimis deus eripit, conceditque, ut ait Hesiodus, ὅν τε
Fama διὰ βροτοὶ ἄνδρες ὁμῶς ἄφατοί τε φατοί τε, &c. id est, Cur homines ignoti, & quidam nomine cla-
ri, Dicti ac indicti? causa est Iouis alta uoluntas. Magnum sanè argumentum deum hanc
gloriolam tempore ruituram ridere, quod improbos tanquam eorum portione frequentius
quàm bonos exornet. Nam si recensere hucusque tempora uelimus, innumerabiles uiri san-
ctissimi, insuper & martyres, quorum nomina scripta sunt in libro uitæ, iacent sine ulla fama,
quum tot sceleratissimi per ora hominum quotidie uolitent. Nomina uero ipsius dei altis-
simi Dionysius de diuina notitia exequitur, quæ in unaquaque lingua uim maximam ha-
Christus bent, non solum ex authoritate nostrorum, sed ipsius Platonis. Christi autem Christiano-
rum'que nomen, quanto magis ab ipsis insectatoribus depressum, tanto magis nobis illu-
stre consentaneum'que redditum. Cuius rei testimonia plura adducuntur, Tertulliano teste
in Apo-

in apologetico, Tyberius quum è Syria à Pontio Pilato Christi diuinitatem accepisset, detulit ad senatum cum prærogatiua suffragij sui. Senatus, quia non ipse probauerat respuit. Cæsar in sententia mansit comminatus periculum accusatoribus Christianorum. Ad Traianum Plinius Secundus scribit Bithyniæ procurator, cuius adhuc extat epistola, eiusque meminit etiam Tertullianus. Imperatorem consulit quid de Christianis quotidie oblatis agendum, quum in his nil mali reperiatur, nisi Christo antelucanos hymnos canere: an qui esse desierint uenia donandi: cui ille respondit, Inquirendos quidem non esse, uerum oblatos puniri oportere. Hadrianus de eo adorando referendoque in deos cogitauit. Alexander in suo lario depictum habuit. Eunapius Græcus author, nec tamen Christianus, in libro sophistarum scribit, Cõstantinum sub quo ipse fuit, deorum delubra in Christianorum templa commutasse. Eius denique & Tacitus uterque in Neronis uita, & Iosephus lib. antiquitatum XX. mentionem faciunt, quorum testimonijs innumerabilis ardorem multitudinis conspicere possumus, ut iam nobis turpe sit his maiora desiderare prodigia. *Tyberius* *Alexander* *Constantinus*

DE FORTVNA QVOMODO A' GRAECIS EXPRIMATVR.

CEBES philosophus in libello qui adhuc extat, Fortunam fœminam cæcam pingit, furenti similem, supra rotundum ac uolubile saxum constitutam, eius uidelicet instabilitatem significando: circa'que comites puellas habere, uoluptatem, adulationem, inconsiderantiam. Bupalus, ut ait Pausanias libro quarto, primus apud Smyrnæos statuam Fortunæ fecit cum polo supra caput, & altera manu Cornu copiæ: ex quo Pindarus φερέπολιν eam uocauit. Apelles interrogatus, cur fortunam sedentem pinxisset, Nondum inquit stetit. Teles Bion fortunam comparare solebat poetriæ cuidam ac scenæ, ubi histriones diuersas induti personas, qui primos, qui secundos actus agit, quique serui & domini personam agunt: haud aliter diuitum pauperum'que ordo, quisque suos actus ac personas tueri exequi'que debet. Socrates Theatro similem dicebat uitam, ubi indigni sæpe meliora capiunt loca: & qui in rebus secundis nimis alta sapiunt, similes esse his qui in stadio currunt uia lubrica. Euripides. ὡς οὔ τις ἀνδρῶν πάντ' εὐδαιμονεῖ. Quod Horatius eleganter conuertit. Nemo ex omni parte beatus. Idem. Nihil est in hominibus æquale, nihil firmum, nec adeo quis felix ut non possit esse infelix. Hesiodus. ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρα, ἄλλοτε μήτηρ. Lux quandoque parens, alia est quandoque nouerca. Theocritus. χὡ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει. Iuppiter interdum pluit, interdum'que serenus. Sophocles. ὁρῶ γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο, πλὴν εἴδωλ' ὅσοιπερ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν. ἡ δ' ἡμέρα κλίνει τε κἀνάγει πάλιν ἅπαντα τἀνθρώπινα. τοὺς δὲ σώφρονας θεοὶ φιλοῦσι καὶ στυγοῦσι τοὺς κακούς. Quinque sunt senarij. Video nanque nos nihil existentes aliud, Quàm idola siue umbram quicunque uiuimus. Dies enim inclinat rursus'que refert Mortalium facta, sapientes igitur Amant dij tantum, oderе'que non probos. Virgilius haud longe ab hac sententia. Multa dies, uarius'que labor mutabilis æui Retulit in melius, multos alterna reuisens Lusit, & in solio rursus fortuna locauit. Nam magnos legimus uiros paruis cunabulis emersisse: multos etiam expositos quos Aelianus de uaria historia huiuscemodi commemorat; Cyrum à cane nutritum, Telephum à cerua. Peliam Neptuni & Tyrus filium ab equa. Paridem ab ursa. Aegistum Tyestis à capra. Romulum & Remum à lupa. Pindarus fortunam unam ex parcis facit. Dionysius Tyrius: Nullus mortalium antequam moriatur felix. Augustinus noster similiter, Lauda post mortem cum petuenerit ad triumphum. Archilochus, Dij sæpe homines humi iacentes ex malis erigunt. Sæpe etiam resupinant. Diphilus. ἀπροσδόκητον οὐδὲν ἀνθρώποις πάθος, ἐφημέρας γὰρ τὰς τύχας κεκτήμεθα. Nullum hominibus inexpectatum malum. Fortunas enim in dies possidemus. Isocrates ad Dæmonicum. Nihil rerum humanarum magnum puta: sic neque secundis lætaberis, neque aduersis dolebis. *Fortuna*

DE FORTVNATIS IMPROBIS AC STVLTIS.

AESCHYLVS. ὦ βαρὺ φόρημα ἄνθρωπος εὐτυχὴς ἄφρων δὲ. μωρία μάλιστ' ἀδελφὴ τῆς πονηρίας ἔφυ. Quàm graue onus homo felix insipiens. Nam stultitia germana est iniquitatis. Theognis. πολλοῖς ἀχρήστοισι θεὸς διδοῖ ἀνδράσιν ὄλβον ἐσθλόν, ὃς οὔτ' αὐτῷ βέλτερος οὐδὲν ἐὼν οὔτε φίλοις, ἀρετῆς δὲ μέγα κλέος οὔποτ' ὀλεῖται. Diuitias deus ignauis dedit ipse frequẽter, Quis melius nec eis, nec charis esset amicis: Nobilis at uirtus æterna in secula durat. Euripides. φεῦ φεῦ, ὅταν δαίμων κακοῖσι διδῷ καλῶς, ὑβρίζουσ' οἱ τοιοῦτοι βάζοντες. Heu heu cum fortuna malis bene tribuerit: qui enim semper *De fortunatis improbis & stultis.*

agunt

agunt feliciter, inique agunt. Idem. Cum improbi feliciter nimis agunt, quando non putabunt pœnas dabunt. Idem. Omnium optimum non cogere deos, & amare præſentem ac propriam fortunam: amor enim difficilium, ſtultos induxit præſentis fortunæ ac ſui obliuiſci. Demoſthenes pro Cteſiphonte. οὐ γάρ ἐστιν. ὦ ἄνδρες ἀθηναῖοι, ἀδικοῦντα καὶ ἐπιορκοῦντα καὶ ψευδόμενον δύναμιν βέβαιαν κτήσασθαι, ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ὡς μὲν ἅπαξ καὶ βραχὺν χρόνον ἐν τύχῃ τῷ χρόνῳ δὲ φωρᾶται, καὶ περὶ αὑτὰ καταῤῥεῖ. ὥσπερ γὰρ οἰκίας, οἶμαι, καὶ πλοίου, καὶ τῶν ἄλλων τοιούτων, τὰ κάτωθεν ἰσχυρότατα εἶναι δεῖ, οὕτω καὶ τῶν πράξεων τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ὑποθέσεις. καὶ δικαίας εἶναι προσήκει. Non eſt, non inquam eſt, ô uiri Athenienſes, iniuſtum & periurum & mendacem uim habere firmam ac perpetuam: uerum ei felicitas breuis continget, temporéque defluet. Exiſtimo enim, ſicuti domus aut nauigij, uel his ſimilium inferna firmiſſima eſſe oportet: ſic actionum principia ac ſubiecta, uera ac iuſta eſſe oportere. Idem. τὸ εὐπράττειν παρὰ τὴν ἀξίαν, ἀφορμὴ τοῦ κακῶς φρονεῖν ἀνοήτοις γίνεται. αἱ γὰρ εὐπραξίαι δειναὶ συγκρύψαι καὶ σκιάσαι τὰς ἁμαρτίας ἀνθρώπων. εἰ γάρ τι πταίσει, τότ' ἀκριβῶς ἀνακαλυφθήσεται πάντα ταῦτα. Feliciter euenire præter merita, ſtultis quidem eſt occaſio male ſentiẽdi. Bona enim fortuna peccata mortalium apta eſt abſcondere atq; adumbrare. Quod ſi forte corruerit, omnia quidem illa facile apparebunt. Contra uero, etſi ſapit, ſtultus cenſebitur infortunatus. Cicero pro C. Rabirio Poſthumo. Conſilia euentis ponderamus, ut ſi bene quid ceſſit, multum illum præuidiſſe: cui autem ſecus, nihil ſenſiſſe dicamus.

NON ESSE OBIICIENDAM FORTVNAM.

Fortuna non obijcienda.

DEMOSTHENES item pro Cteſiphonte. ὅστις ἄνθρωπος ὢν ἀνθρώπῳ τύχην προσφέρει, παντελῶς ἀνόητον ἡγοῦμαι. ἣν γὰρ τὰ βέλτιστα πράττων ὅμοιον καὶ ἀρίστην ἔχειν οἰόμενος οἰκίαν, καὶ τοιαύτη διαμενεῖ μέχρι ἑσπέρας, πῶς χρὴ περὶ ταύτης λέγειν; ἢ πῶς ὀνειδίζειν ἑτέρῳ; Quicunque homo homini fortunam obijcit, prorſus eum ſine ſenſu exiſtimo. Eſt enim feliciter agere ſimile illi qui optimam poſſidet domum, quæ tantum uſque ad ueſperam duret: quónam modo de hac adfirmare, uel quomodo probro dare alteri addecet? Iſocrates ad Dæmonicum. Nulli calamitatem obijcies, communis enim eſt fortuna. Heſiodus. μηδέποτ' οὐλομένην πενίην θυμοφθόρον ἀνδρὶ τέτλαθ' ὀνειδίζειν. Pauperiem miſero caueas ne obieceris unquam. Cicero quoque de Oratore præcipit ne cauillus aut ſcomma in miſerum iactetur.

QVOD CHRISTIANI FORTVNAM NON ADMITTVNT.

Chriſtiani nõ admittunt fortunam.

AVGVSTINVM in libro retractationum pœnitet laudes cuiuſdam uiri nobilis ex fortunæ parte ſumpſiſſe, ut fortunæ tribuendo, quæ dei prouidentiæ ſunt. Nec Iob conſolantes amici fortunam incuſant. Neque Dauid in tot ærumnis queritur ab ea preſſus, niſi diuino iudicio. Ex quo palàm eſt Chriſtianos fortunam non admittere. Sed & ueterum ſapientes ei minimum tribuerunt. Saluſtius ad Cæſarem ſcribens inquit. Vt ait Accius in carminibus: Faber quiſque fortunæ ſuæ eſt. Et in procemio Iugurthini, Ignauos atque ſocordes dicit, cum uirtuti ac diligentiæ deſint, falſo fortunam incuſare, ad eamque fœlicitatem ſuam referre. Et Iuuenalis: Nullum numen habes ſi ſit prudentia, ſed nos Te facimus fortuna deam, cœloque locamus.

QVOD A' ROMANIS FORTVNA PRAECIPVE COLEBATVR.

PONEBATVR eius ſignum in cubiculo Imperatorum. Die uero ſupremo in ſucceſſoris conclaue transferebatur, ut author Spartianus. Romæ quoque plurima eius templa diuerſis appellata cognominibus fuiſſe accepimus. Seruius Tullus primus ædem ei ædificauit: adepto deinde regno, Fortis fortunæ, Primogeniæ & Maſculæ templa conſtituit. Deinde cum de Veientibus Caruilius Cos. triumphaſſet, ex manubijs Fortis fortunæ ædem quam Seruius Tullus uouerat faciundam locauit. Author Liuius. Muliebris fortunæ fanum uia Latina quarto ab urbe miliario, quo loco Coriolanus matris precibus perſuaſus ab urbis obſidione diſceſſit. Viſcutæ etiam Fortunæ templum, quod illecebris ac quaſi uiſco mortales capiat ac deuinciat. Fortuna equeſtris quæ iuxta Theatrum eſt. Fortuna Virilis iuxta lacum Nemorenſem, ubi uirgines templi ſacerdoti ſeſe nudas oſtendebant, ut ſi quid uitij eſſet in corpore, uiros futuros poſſent perpetuo celare. Multis item antea tempeſtatibus conuertentis

& bene

& bene sperantis, & uirginis Fortunæ templa constituta. Et intra portam Carmentalem rursus Fortunæ, & in exquilijs Malæ Fortunæ uno ferè tempore posita delubra.

DE PRONOEA. LOCVS EX XENOPHONTIS III. COMMEN.

OCRATES. Nosti Euthydeme quàm bene deus rebus consulat humanis: Primum lucem creauit ad quam aspiciendam oculos nobis dedit, deinde noctem requiem laborum. Solem uero luci præsidentem, ac omnia lustrantem, qui horas tempora'que distingueret: nocti uero astra præfecit, per quæ temporis etiam uarietatem motum'que diiudicaremus: deinde lunam, non solum noctem, sed etiam menses nobis patefacientem. Præterea quod alimentis cibis'que egeremus, ea nobis ex terræ fœtibus procreauit, non solum ad necessitatem, sed & ad uoluptatem. Deinde aquam quæ rebus plurimis utilis foret, plantis, telluri, terra'que nascentibus omnibus: nobis denique ad potum ac nos omnibus nutrientibus: ea'que de causa palàm ac uulgo in magna copia cunctis patet. Ignem insuper qui tenebras, simul & frigus pelleret, necessarius'que ad multas artes opera'que hominum foret: nam citra ignem minime egregium aliquid conficitur. Solis quoq; cursus quàm apte disposuit, ut ex eius adcessu & recessu omnia in terra producerentur: tropicosq; instituit, ne per nimium propinquantes ureremur, néue per longius recedentes frigore corrumperemur. EVTHYDEMVS. Ita est profecto ut ais. Sed scire uelim hoc deorum opus cuius'nam gratia, an hominum sit. Nam & cætera animalia uideo in horum quoque utilitatis partem uenire. SOCRATES. Nullum profecto dubium, quin hominum gratia sint omnia. Nam quæso, quæ animalia tot bonis fruuntur, quemadmodum homines? Etenim ipsa quoque ob nos facta non minus quàm terra nascentia sunt. Plures nanque populi terræ fructibus minime uescentes, tantum animalium lacte, carneq; ferarum ac uenationibus aluntur: tum plurima ex eis mansuefacta ad bellum, reliquos'que mortalium usus magnopere suppeditantia sunt: quo magis mirum uidetur, quod cum uiribus ac robore superent homines, ab eis ad omnem usum subigantur. Quid de sensibus dicam, qui nobis additi, ut rerum differentias, uariarumq; rerum uoluptates exciperemus? Post hos & rationem ac mentem, qua sensibus obiecta potissima uideremus, bonaq; eligeremus ac mala euitaremus. Postremo oratio nobis data, qua inuicem disciplinis erudiremur: hac etiam leges conderemus, respublicas administraremus, tum bona omnia communicaremus. Hactenus Xenophon. PRONOEAM quam nos prouidentiam dicimus, negat Cotta Epicureus apud Ciceronem. Cur ait tot secula dormierunt antequam foret mundus? An deus Aedilis factus noluit exornare sideribus mundum? cur potuit hac uoluptate tanto tempore carere? Sed ut dicitur, factus est hominum causa. Quorum? bonorum, an malorum? Balbus Stoicus ex Cleanthis sententia respondit. Deos esse, apud omnis in confesso esse: quales autem sint, hoc tantum differre: nulla enim gens tam fera, tam barbara, cuius mens deorum opinione non imbuatur. Eos nanque prouidentiam habere, quatuor manifestis de causis dicit. Ob rerum futurarum uaticinium & præsensionem. Deinde ob commodorum multitudinem, quæ ex cœli temperatione, terra'que fœcunditate percipitur. Tertio quod homines fulminibus, tempestatibus, pestilentia, cæterisq; malis terretur. Quarto ob rerum ordinem ac perseuerantiam, siderum'que pulchritudinem: quæ cum summa ratione disposita perdurent, stultum est ea ratione ac prouidentia non regi existimare, & id esse fortuitum quod ordine summo procedit. Itaq; ex Aristotelis ait sententia, si qui sub terra Cimmeriorum more habitassent, ac tempore quodam ad superiora uenissent, pulchritudinemq; cœli ac mundi ornatum, solis iubar fulgentis, cæterarumq; stellarum adspicerent, stuperent omnino, nec nisi deorum hoc ingenio maxima'q; ordinis ratione gubernari existimarent. Deos deinde dicit esse rerũ proprietates, ut quæq; uim ad aliquid habeat: Iouem autem unum omnium patrem. Hinc causas reddit nominum, & etymorum deorum quæ nos alibi attigimus. Diogenem deinceps affert dicẽtem, quod improborum res secundæ magnopere prouidentiam redarguunt: plures enim boni quibus male euenit, & cõtra: ut Marius, Sulla, Dionysius tyrãnus senex, Pisistratus, Phalaris, innumerabilesq; alij facinorosi perpetua sunt usi felicitate. Paulus uero Cannis cum exercitu trucidatus, Africanus in exilio mortuus. Catulus à Mario interfectus. Duo Scipiones in Hispania pereuntes, atq; alij qui probatissimi fuere, quibus res male euenit. Sed quos ipsi uidimus Sigismundus Malatesta & Nicolaus

Vitelliua

Vitellius tot perpetratis cædibus, tot iuribus uiolatis, in omnibus bellis ac controuersijs superiores, tandem in patria senes inter suorum amplexus facili morbo perierunt. Verum omnium exempla uicit Alexander Pont. cuius supra memini, qui ita usq; ad extremum obsequentem habuit fortunam, ut in magnis semper periculis creuerit. Legatus quondam ex Hispania reuertens, quum innocẽs familia ferè omnis tempestate in mari perijsset, ipse cum paucis euasit, defunctorum hæreditatem consecutus. In Pontificatu minas Gallorum non solum subterfugit, sed eos præsto, paratos, obtemperãtesq; habuit. Aduersarios omnis superauit, in bellis etiã ferè omnibus uictor. Quin ædibus olim fulmine ictis quum conclauis pars sub qua erat corrueret, ruinaq; aliquandiu opertus, ac iam ab omnibus extinctus proculdubio putaretur, subito incolumis ac sub trabe seruatus apparuit, nonnullis qui circa aderant uiris insontibus exanimatis. Postremo quum omnes exitum expectarent malum, leui morbo annosus, inq; suo lectulo inter oscula filiorum decessit. Hic igitur Cicero cum hallucinetur, nec satis contra Epicurum instet, occasio datur contentiosis, ut planè prouidentiam esse negent. Verum adsertorem in medium fas adducere Augustinum. Is in libro de Ci. Ciceronem reprehendit, qui cum res duas tueri non posse sibi uideatur, uidelicet humanarum actionum liberam potestatem, ac futurorum certam in deo scientiam, quæ libertatem tollere uidebatur: ut primum concedat quod magis hominibus prodesse ad tuendas resp. conseruandamq; inter se societatem putaret, deos omnino rerum inscios ac ignaros facit: quod si ignari, neq; dij putandi. Ipse igitur utrunq; ponit, ac rationibus contendit diuinam præsensionem minime nostrarum actionum libertati officere. Quod autẽ de improborum felicitatẽ, bonorumq; aduersitate supra memoratur, idem causas facile aperit. Quod bona quæ uidẽtur hominibus, uera bona non sunt: nec mala, quæ uidẽtur mala. Et in alio loco ait. Quod hæc omnia nobis reguntur incognita, deo autem notissima, atq; in incertum reseruantur, in fine quandoq; nobis in cœlo manifestanda. Duplicem'q; esse prouidentiam, unam quæ generatim rebus consulit humanis, alteram quæ priuatim bonis omnibus, qui pietatẽ iustitiamq; sectantur, quorum numerus cum orbis fine simul explebitur. Eos quoq; qui in uia perfectæ uirtutis constiterunt, laboribus quandoq; exercet, ut patientia feliciores eo sint postea futuri. Imperfectos autem & adhuc ex rerum cupiditate anhelantes incommodis, aut corporis, aut externorum, siue etiam repulsis & ignominijs mulctatos, purgatiores in posterum reddit. Deploratis uero plurima facile concedit, ut si forte in uita facinorosa aliquid bene gesserint, præmium nunc ferentes iustius perpetuo crucientur. Quoniam uero utrunq; genus in omnibus existit, hi tantum boni putãdi ex authoritate Origenis in epistolam Pauli ad Ro. quibus bona malis præponderant, mali uero quibus mala. Gregorius autem de his luculentius, Externa, inquit, cum de medio sint genere, malis sæpe deus concedit tanquam non uera bona: bonis uero quandoq; tanquam ea non mala esse demonstrãdo, quibus uti liceat bene.

Alexander Pontifex

DE DIVINATIONE.

ET QVONIAM præsensionem rerum ad Pronoeam facere à Cicerone commemoratũ esse dixi, pauca de uaticinijs subijciam. Plato, Platonicíq; omnes oraculis uaticinijs'que auscultant. In Phædro quidem humanam sapientiam præ illa quæ ab oraculis furoribus'que diuinis habetur nihili pendet. In Timæo dicit eatenus de rebus diuinis adfirmandum, quatenus diuinis oraculis confirmentur. In apologia autem Socratis defensionem ab oraculis uaticinijs'que auspicatur, dicit'que totam eius uitam ad Apollinis oraculum, & cuiusdam dæmonis uaticinium institutam. Nam Socratis dæmon notissimus, cuius ipse instinctu apud Platonem agitur. Igitur quæ apud eundem Mantia, apud nos mania rectius uocata, diuinatio nominatur, ut ait Cicero, qui eam dicit esse, aut ex natura ut somnia & uaticinia, aut ex arte ut aruspicium, auspicium, augurium, Astronomia, magica, coniectura sapientum. Plato diuinam primam dictam esse ait. Secundam uero humanam. De somnijs idem scribit, quoties quis sapienter ac sobrie se habet, in somnium uenit, excitans partem rationis participem ueritatem attingit, miniméque errat. Homerus Ody. XIX. de Somnijs. Δοιαὶ γάρ τε πύλαι ἀμενηνῶν εἰσὶν ὀνείρων. & quæ sequuntur. Sex enim uersus sic conuerti possunt. Sunt geminæ somni portæ, quarum una uocatur Cornea, apud Stygios pariter, sed & altera eburna. Hac penetrans somnus uerba imperfecta reportat. At quicunque uenit portæ de limine primæ, Vera refert, dulci correptis membra sopore. Ea uero quæ ex uatibus siue prophetis est, si data diuinitus,

Homerus Ody.

diuinitus, semper est uera. Si minus, etiam quandoque uera, ut placet Augustino qui Virgi-
lium in ecloga Pollionis de Christo uaticinatum esse dicit, & Annam Pont. de liberatione
populi. Asinam quoque Balaam locutam. Ipsum uero præter Balac Moabitis mandatum *Balaam*
Hebræorum populo benedicentem Numero XXII. Mantia quondam plurima legun-
tur priscæ superstitionis, apud Mopsum Ciliciæ, apud Telmessum Cariæ, apud Elidem Ia-
midarum & Glutidarum, apud Delphos Apollinis, apud Ammonem in Libya, apud quer-
cus Dodonæas. Vates uero Tyresias, Mopsus, Idmon, Amphiaraus, Calchas: quibus oppo
siti nostri facile indicant quantum inter mendacium & ueritatem intersit, ut illis Pindari sen
tentia uera contingat ὡς τῶν μελλόντων τυφλῶνται φραδαί. Quàm cecæ sunt futurorum præ-
dictiones. Diuinatio autem quæ ex arte uenit, & primum ex mathematica, falsa etiam depre
henditur, non solum ex euentu rerum & experiētia ipsa, sed ex authoritate philosophorum,
& astrologorum: primum Diogenis Stoici qui aliquid quidem prædictionis in ea concedit,
ut qualis sit quisque naturæ, & ad quam potissime rem generatim sit aptus: cætera negat sci-
ri posse. Eudoxus astrologus negat adhibendam esse fidem Chaldæis. Archelaus item & Ca
sandrus eiusdem facultatis periti qui ætate Panætij philosophi fuere, hoc genus prædictio-
nis omnino reijciunt. Nostri doctores item. Verum Thomas Aquinas, sicuti & Diogenes
quem supra nominaui, nonnihil ei concedit. Corporis uidelicet dispositionem, motum sen-
suum ad res uarias, partim etiam horum ratione intellectus. Nam corruptis ex aliquo astro
sensibus, intellectus etiam patitur. Voluntas autem nullo pacto attingitur, libera'que sem-
per & incolumis permanet. In hanc ille sententiam, quæ quidem fuit plurimorum philoso-
phorum: tum ipsius quoque Ciceronis, qui fatum quod Græci εἱμαρμένην, id est, Imarme-
nen appellant, omnino tollit, Stilponis Megarensis & Socratis exempla adlegando, qui
naturam prauam & uitiosam, in officiosam diligētia commutarunt. Nostra ætate Mathias
Pannoniæ rex, & Fridericus Vrbini dux, graues alioquin homines, mathematicæ addi-
cti fuere, eam'que profitentes undecunque alebant. Nuper uero Ludouicum & Ascanium
Mariam Vicecomites, magnorum censores ingeniorum, nihil propterea ex hac disciplina
qua tantopere delectabantur, feliciores fuisse uidimus. Quod autem ad magicam pertinet,
à Zoroaste primum cœpisse Plinio placet, ultimam uero fuisse Cypriam: puto ob Barna-
bam Cyprium, & quod ibi ab initio frequentes fuerint Christiani, de religione nostra uelit
dicere. Neronem quoque testatur eius rei studiosissimum, nullam ueritatem inuenisse: ex
quo magis miror ea quæ de Simone Mago qui fuit eius tempore, uulgo traduntur, nullo cer
to authore. Nam Eusebius nulla eius magicæ miracula scribit, sed tantum hæreticum, proq;
deo cultum. Veritatem tamen ei subesse quantam deus permiserit, nefas Christiano uiro
credere non fuerit, quin potius nefas non credere quæ de Pharaone portenta in sacris uolu-
minibus leguntur. Hinc quoque & illa dependere uidentur, Hydromantia ex aqua, Geo- *Hydromātia*
mantia ex terra, Necromantia ex mortuis, Coscinomantia ex cribro, Cleromantia ex sor- *Geoman-*
tibus, Lecanomantia ex pelui. Strabo Lecanomantas & Hydromantas in Perside frequen *tia &c.*
tes esse ait. Physiognomia ex natura membrorum. Chiromantia ex manibus, sicut ab Vxio *Chiromantia*
rum genere de quibus in Geographia dixi. Astrognomia ex astris ut à Babylonijs & Chal *Astrognomia*
dæis. Botanomantia ex hærbis, ut à Thessalis fœminis, quæ Latinis sagæ dicuntur. Gastro- *Gastromātia*
mantia ex amphora uentrosa quæ à puero solet inspici, etiam apud ueteres. Hoc Cicero for
te intelligit in libro de Diuinatione, quum dicit auspicia militum per acumina: nisi de lapi-
de syderite intelligat, cuius est ea uirtus teste Orpheo de lapidibus, ut noctu uelatus ad lu-
cernam expiatis mente introspicientibus moueri, responsa'que dare uideatur. Est & apud
Aegienses in Achaia teste Pausania libro septimo templum Cereris, ubi fons in quem per-
acto sacrificio introspicientes in morbo uident ualetudinis euentum. Præterea augurium *Augurium*
ex auibus. Cuius inuentor Accius Nauius, & Aruspicina ex extis, cuius repertor Tages *Aruspicina*
Etruscus, de quibus in Anthropologia narratur. Oscines aues quæ ore canunt, quod non fe-
lix semper signum. Solistimum tripudium semper felix, quando uidelicet è cauea pultem ita *Solistimum*
pascunt aues, ut ex ore pars cadens terram pauiat, id est, feriat, quasi terripauium. L. Papi- *tripudium*
rius quod non feliciter aduersus Samnites pugnauerat, à Pullario admonitus, ad repeten-
dum augurium Romam reuertit. Fascinatio post hæc & incantatio inter portenta referun- *Fascinatio*
tur dæmonica, quorum ultimam non solum inter repentina uulnerum remedia in castris, *Incantatio*
sed psalmi testimonio ualidam uenefici incantantis sapienter adspicimus. Alteram nonnulli

lætis rebus insidiari putauerunt, ut in matrimonijs uenerem tardare, & pulchritudini tum pueris præsertim officere. Quapropter infantiæ corallium & his similia pro amuleto alligantur. Despui quoque consuetudo est, quod ab antiquis obseruatum etiam animaduerti, ut in Theocrito Poliphemus pulchritudinem suam apud Galateam iactans ait. ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον. Despui & ipse sinum ter, ne quis forte noceret. Ouidius etiam. Despuat in molles & sibi quisq; sinus. Nonnulli præterea creduli uanis rerum quarundam auspicijs, ut sternutamento uerbis interueniente probari sermonis ueritatem putant: sicut in Ody. Penelope somnia recitāte, Telemachum sternutasse bonum omen putatum. Et fulgetra poppismis, id est, paruis sibilis adorari seu placari consueta Plinius refert. His similibus ualde mouebatur Augustus, Tranquillo teste, Cæsar uero minime. Prodigia quoque formidata uates sæpe interpretabantur. Duumuiri ad hoc creati procurabant, eorum'que auerruncandorum, id est, auertendorum gratia supplicationes ad omnia puluinaria decernebantur, thus, uinumq; publice præbebantur.

Physiognomia Physiognomia corpus ex Aristotele tum alijs considerat. Quadratum uitæ longitudinem pollicetur, breue ac delicatum ingenium & bilem, quod cor propius sit capiti ac cerebro, ut ait poeta quidam. Ingenio pugnax corpore paruus erat. Nam laudatos plærunq; uiros infra mediocrem magnitudinem fuisse accepimus. Oculi extantes eminentes'que ac etiam albicantes temeritatem indicant, in recessu cauo malignitatem, minime conniuentes impudentiam, sæpe leuitatem, nigri dolum & astutiam. Frons breuis ingenium, lata ignauiam, rotunda iracundiam. Auriculæ magnæ hebetudinem tarditatemq;. Dentes rariores uitæ breuitatem, densi multiq; longitudinem. Supercilia protensa mollitiem, incuruata seueritatem.

DE CONIVGIO, QVIS IN EO VETERVM RITVS.

OX DE iustitia, quæ Oeconomia domesticos quoq; attingit, ac primum de Coniugio, in quo diuersa gentium consuetudo conspicitur. Apud Romanos, ut ait Festus, nubentem deducebant patrimi & matrimi pueri tres, id est, qui patrem & matrem uiuentes haberent. Vnus qui facem præferebat ex spina alba quia noctu nubebant. Duo qui nubentem tenebant. Plutar. in proble. nouæ nuptæ noctu quinq; faces quæ ex teda erant dicit accendi solitas. Ante uiri cōgressum ignis & aqua dantur attingenda, quod his elementis purgatio contineatur, significando castam ac puram futuram. Ouidius in Fastis alium adducit morem. Ne pigeat tritum niueo cum lacte papauer Sumere, & expressis mella liquata fauis. Quum primum cupido uenus est deducta marito, Hoc bibit, ex illo tempore nupta fuit. Pro quibus nunc mel Romæ degustandum tribuunt. Tum supra caput hastam de corpore gladiatoris eductam adhibebant. Cuius loco nunc sanè ensem adhibent. Alexan. in probl. Noctu tantum, non interdiu noui coniuges congrediebantur, ob uirginei pudoris reuerentiam. Sequebatur sponsam mundus muliebris, Græce anacalypteria, quoniam discoopertus ferretur. Dicuntur & paropherna, quod pherne dos appellatur: nostri uero legulei corrupto uocabulo paraphrena nūc dicunt. Sponsa introducta dicere iubetur, Vbi tu Caius & ego Caia, id est, ubi tu frugi fueris, ego item: excēplo Caiæ Tarquinij uxoris, frugalissimæ fœminæ quæ & Tanaquil dicebatur, statuamq;

Talassius in templo meruit. Talassi quoq; nomen sæpius inuocatur, ut operum matrisfamilias ac lanificij Græco uocabulo admonerentur, aut quod in raptu Sabinarum Talasso uiro optimo forte uirgo obtigerit, unde auspicium nuptæ sumpsere. Ipsum quoq; limen transcēdere non permittitur, sed transportatur ut coacta pudicitiam amittere uideatur. Vir ab uxore uiua dono aliquid accipere prohibetur, quod suspicione minime careat ne uiri donationem & ipsa expeteret. Ex quo Solon scripsit morientium legationes ratas esse oportere, nisi forte ab uxore lenocinijs persuasus. Qui uxorem habebant, siue ex agro siue peregre redirent, aduentus sui nuncios domum mittebant, uti seq; domumq; ornarent, si qua esset (ut moris est pudicarum quæ sine uiro agunt) negligentia.

C. Carbilius primus Ro. uxorem repudiauit. C. Carbilius primus Ro. sterilitatis causa uxorem repudiauit. Hunc secutus Sulpitius Gallus, idcirco uxori nuncium remisit quod eam in caput uestem deducere animaduertisset. Idem quoque fecit P. Sempronius, quod eius uxor ludos funebres spectasset. Cæsar item uxorem Pompeiam, quam alioquin pudicam esse existimasset, quod in sacris Bonæ deæ quæ illa celebrabat, Clodius fœminæ habitu fuerit inuentus, repudiauit, dictitans Cæsarum domum etiam suspicione probri carere oportere. Hæc Plutarch. diuersis in locis. Mos etiam fuerat tam Græcis quàm Romanis uirginibus fascia

genitalia

genitalia succingere usque in diem matrimonij. Homerus Ody. XI. de Tyro uirgine à Neptuno compressa. Λῦσε δὲ παρθενίην ζώνην κατὰ δ' ὕπνον ἔχευεν. Et Martialis. Qui zonam soluit diu ligatam. Durauit Romæ usq; ad Honorij tempora. Nam legimus S. Alexium Romanum clam ex urbe fugiturum nouæ sponsæ balteum insigne pudicitiæ usque ad reditum custodiendum tradidisse. Balteum hoc quod Græci Ceston uocant Veneri attribuunt, quo sexum amore coniungit. De cõsuetudine uero exterorum, *Strabo* inquit mos *Scythis* prius nautis prostitutas in littus ducere. Corsis item. Liburnis ut ait *Stobeus* in collectaneis communes esse uxores ac liberos usq; ad annos V. deinde illi cui similiores essent reddere, eosq; parentes putare. Aeliano Lydis uirginibus amatores ante coniugium habere, postea uero caste agere. Assyrijs nubiles pulchriores in forum ducere, uiris'que in matrimonium uendere. Hodie quoque Arabibus & *Saracenis* mos emendi uxores æs pro arrabone tribuentes. Quæ quidem emptio apud Romanos item ueteres reperitur. Festus enim sic ait: Nubentes Romanæ asses tris ad maritum solebant ferre, unum in manu quem statim ei dabant tanquam ementes uirum. Alterum in pede quem foco larium familiarium offerrent, quod etiam hodie in Italia ferè tota seruatur. Tertium in Sacciperone, quem certo tempore solebant resignare. Ex quo Virgilius ait: Teq; sibi generum Tethys emat omnibus undis. Maximam uero lasciuiendi licentiam præbebat in nuptijs Fescenina locutio ab oppido tracta: authores cum plurimi, tum Catullus in epithalamio.

S. Alexius

QVI NVPTIAS VITVPERANT.

AN VERO præstet uxorem ducere, utrinq; plures reperiuntur adsertores. Hipponactes duos dixit uxoris dulcissimos dies, nuptiarum uidelicet, & mortis. Alexandrides nuptiarum diem multorum malorum initium. *Si* pauper diuitem duxeris, dominam non uxorem acceperis: si pauperem, onus uitæ ferre non poteris, cum pro uno duos sis nutriturus. *Si* turpem, dolebis: si pulchram, communem habebis. Philemon. Ἀθάνατον κακὸν ἀναγκαῖον γυνή. Immortale malum necessarium uxor. Menander. ὦ τρὶς κακοδαίμων ὅς ὢν πένης γαμεῖ. O ter infelicem qui pauper ducit uxorem. Idem. Habere te uxorem, esseq; patrem, Parmeno, curas uitæ multas adfert. Diphilus. γυναῖκα ἀγαθὴν ἐπιτυχεῖν οὐ ῥᾴδιον. In uxorem incidere bonam non facile. Chæremon. Vxorem præstat efferre quàm ducere. Theodectes. Coniugium simile senectuti: utrunq; enim adsequi cupimus, adsecuti tandem dolemus atque angimur. Thales Milesius rogante matre ut uxorem duceret, Nondum tempus ait: ætatis quoq; processu, non amplius tempus inquit. Epaminondas Thebanus interrogatus, quid ei melius esset quod uxore & liberis careret, Non dubitare, inquit, pro patria mori. Lycurgus dicebat, quando uxor cum uiro in discordia esset, uitam reliquam minime uiuendum esse. Hipponax. Habet enim fœmina quiddam natura indomitum: quod si quidẽ quotidie dirumpatur, sicuti arbores tandem concidere. Romanus quidam dicenti quod bonam pulchramq; duxisset, calceum extẽdens, & hoc inquit pulchrum, sed nescis ubi me angit. Socrates dicebat uiros ciuitatis legibus coerceri debere, fœminas uero uirorum cohabitantium disciplina. *Simonides* interrogatus quid esset uxor, uiri inquit naufragium, domus tempestas, quietis impedimẽtum, uitæ captiuitas, pœna quotidiana, pugna sumptuosa, bestia contubernalis, canis ornata, malum necessarium. Hesiodus. ὃς δὲ γυναικὶ πέποιθε, πέποιθ' ὅγε φιλήτῃσι. Quisquis confidit mulieri, frondibus hæret. Homerus idem ferè. Ἀλλ' οὔ ποτε καὶ σὺ γυναικί περ ἤπιος εἶναι, μηδ' οἱ μῦθον ἅπαντα πιφαυσκέμεν ὅν κ' εὖ εἰδῇς. Vxori quanquam, semper confidere noli, Neu facilis referas uerbum quod noueris omne. Nam & Vlyssem ponit nunquam se Penelope quanquam fidelissimæ nisi postremo manifestasse. In Theogonia item Hesiodus ex Pandora ab Epimetheo ficta, dicit pessimum genus fœminarum fluxisse, felicemq; uocat expertem coniugij. Idem in Ergis ait dictam Pandoram ex omnium deorum dono. Nam Mercurius ei ingenium & astutiam dedit, Pallas artes muliebres, Venus ornamenta, monilia. Cumq; homines felices & absque malis ullis prius degissent, ex ea nata mundo concupiscentia & omnium labes malorum: quæ mala Iuppiter in dolio incluserat, quo ab illa detecto irruerunt in orbem præter Spem, quæ in summo ore remansit. Quæ si quis animaduerterit, multam in hac fabula Euæ similitudinem inueniet, à qua initium cœpisse peccati accepimus. Veniam ad nostros. Origenes in euangelium Cananeæ centum hoc genus epithetis confixit. Chrysostomus. Qui uxoris, inquit, tulerit improbitatem, mercedem à deo magnam expectet.

Vxor quid ex Simonide.

Pandora

Hieronymus in tota ferè ad Eustochium epistola incommoda matrimonij enarrat. Denique ex Salomonis sententia decernit, præstare in loco deserto habitare quàm cum uxore litigiosa. Et alibi ex bono authore. Qui non litigat, inquit, cœlebs est. Huic igitur propositoueterem monumēti inscriptionem adijciam, quæ hodie in uia Tyburtina conspicitur. Heus uiator commodum. Hic uir & uxor non litigāt. Qui sum non dico. At ipsa dicam. Hic Bebrius ebrius, ebriam me nuncupat. Hei uxor adhuc mortua litigas.

QVI NVPTIAS LAVDANT.

SED CONTRA plurima sunt. Xenophontis Oeconomicus, quem conuerti, multa diuinitus de matrimonio dicit, & quamobrem sit institutum, quæ facile uidere est. Aristoteles item in Ethicis ait uiro politico ducendam esse uxorem, non solum liberorum, sed uictus auxilij gratia, primamque hanc inter omnis societatem. Fœminæ nanque ætatem statuit XVIII. uiro XXXVI. Ante hos annos non solidam esse generationem. Quinetiam in Politicis cogendum esse ad matrimonium dicit. Athenæus ex authoritate Hieroclis philosophi ait, Genus hominum sociale esse, ipsius autem societatis elementum quasi quoddam & principium coniugium: sine quo neque ciuitates consistere, neque domum perfectam esse posse, ut inquit Homerus de Protesilao Iliados II, τοῦ δὲ ἀμφιδρυφὴς ἄλοχος φυλάκῃ ἐλέλειπτο, καὶ δόμος ἡμιτελής. Musonius. Summi enim philosophi, Pythagoras, Socrates, Crates, qui etiam sine domo & supellectile fuit: uxores duxerunt, eisque cohabitauere, nec impedimēto philosophiæ esse putauerunt. Quid enim magis officium philosophi quàm secundum naturam uiuere? Quid autem magis secundum naturam, quàm uxorem ducere? Democrates. Amicas uoluptatis gratia, ancillas ministras corporis, uxorem domus & omnium quæ intra domum sunt fidelissimam custodem habere inquit oportet. Theognes. οὐδὲν δὴ ἀγαθῆς γλυκύτερόν ἐστι γυναικός. Coniuge nanque proba nihil extat dulcius usquam. Euripides. οὐ γὰρ ὄλβος, οὐδέ τι μηδὲν τοσοῦτον εἶχεν ἡδονάς, ὅσον γ᾽ ἀνδρὸς ἐσθλοῦ καὶ γυναικὸς εὐσεβοῦς. Nec diuitiæ nec quicquam aliud tantum uoluptatis habent, quantum uir & uxor boni. Hesiodus. οὐ μὲν τοι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζετ᾽ ἄμεινον τῆς ἀγαθῆς. τῆς δ᾽ αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο. Nil melius uiro quàm cum uxorem fuerit nactus bonam: nil contrà, cum malam. Suadet præterea uirginem ducendam quam moribus possis instituere annorum XIIII. uiro XXX. Deinde haud longe abs te, quam melius noueris, ne alijs uicinisque potius quàm tibi sit gaudio. Themistius Atheniensis filiam locaturus, uirum bonum ac iustum diuiti præponebat, dictitans se quærere uirum pecunia potius indigentem, quàm pecuniam uiro. Athenæus ait. Lacedæmonij tris de coniugio leges tulere. Prima damnabant eum qui uxorem non duceret. Secunda qui sero. Tertia qui non bene. M. Val. Max. & Iu. Brutus Bubulcus Censores bona eorum qui ad senectutem cælibes peruenerant, fisco tradebant. Metellus Numidicus apud Romanos de maritandis ordinibus legē tulit. Quem imitatus deinde Augustus eam renouauit, cum inueterata passim licentia per bella ciuilia quisque pro libidine uagaretur, ut author Tranquillus.

DE MORIBVS MVLIERVM, ET DE DVCENDA QVID PRAESTAT.

Fœminarum mores.

DEINCEPS de moribus. Theano Pythagorea, ut tradit Athenæus, interrogata quam potissime uxorem cōmendaret, respondit illud Homericum. ἱστὸν ἐποιχομένην, καὶ ἐμὸν λέχος ἀντιόωσαν. Id est, quæ telæ uacaret, & uiri lectum diligeret. Eadem silētium in muliere magnopere laudabat. Hac de causa Phidias apud Eleos Venerem concha condecoratam pinxit, quod in mulieribus sub tecto curam & silentium significaret. Sophocles quoque ait. γυναιξὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει. Silentium mulieri ornamentum parit. Euripides. Fas mulieres sapientes officia uirorum obire. At uirgines in turba conspici nefas. In quo notandum, apud Græcos matronas mulieres uocari quod Latini usurpāt. Cicero interrogatus cur senex uirginem duxisset: cras, inquit, mulier erit: author Macrobius. De mulierum item modestia Democrates. κόσμος ὀλιγομυθίη γυναικί, καλὸν δὲ κόσμου λιτότης. ἐπὶ γυναικὸς ἄρχεσθαι, ὕβρις ἀνδρὶ ἐσχάτη. Mulieris ornamentum sermonis & item ornatus parsimonia. Præterea uirum à muliere dominari, summū est probrum. Athenæus. Philonis philosophi uxor in cœtu matronarū interrogata, cur auream coronam sicuti cæteræ non ferret: respondit, quod uxor satis habet ornamēti uiri uirtutem. Euripides. Vxor quæ sapit serua est uiri, quæ non sapit eum spernit. Plutarchus. Vir philosomatos, id est, corporis amator lasciuam reddit uxorē ac uoluptariam. Philocalos autem, id est, honesti

amator

amator continentem & ornatam. Varro, Qui castigat uxorem, eam meliorem reddit: qui uero tolerat, se probatiorem facit. Diodorus, Præstat uxorem ducere bene educatam gratis, quàm male cum pecunia. Theognes in hypothecis. κάνας μὲν ὄνους διζήμεθα κύρνε καὶ ἵππους εὐγενέας. καὶ τις βόλεται ἐξ ἀγαθῶν κτήσασθαι, γῆμαι δὲ κακὴν κακοῦ οὐ μελεδαίνει. Cyrne canes & equos generosa è gente paramus, Cura boni nusquam cōiugis est generis. Paritas in hac re maxime laudatur. Menander, Quoties aliquis pauper ob diuitias uxorem ducit, nubit ipse, non illa: quem imitatus Martialis ait. Vxori nubere nolo meæ. Plato tamen de rep. iubet potentiores cum humilioribus iungi ad æqualitatem ciuium seruandam: quæ res Romæ inter patres ac plebem discordiæ quōdam causa fuit. EXEMPLA quoq; laudatarum plurima *Exempla laudatarum fœminarum.* ueteribus prodita, earum mulierū præsertim quæ pudicitia fideq; in uiros pollerēt. Euadne Capanei, Alceste Admeti, Laodamia Protesilai, Penelope Vlyssis. Inter Romanas, Caia Tarquinij, Lucretia Collatini, Porcia Bruti, Sulpitia Paterculi, Aemylia Tertia Scipionis, Iulia Pompeij. Extraneæ etiam Sabinæ Teutonicæq; sub Mario. Vaticinio decoratæ, Theano Metapontina, Themis, Manto, Cassandra Priami, Sibyllæ. Fortitudine Amazonum genus, Camilla Volsca, Hypsicratea Mithridatis, Artemisia Mausoli, Lacenæ, quæ uirorum obeunt munera sese in gymnasio, in bello, in uenatione exercentes, ut tradit Aelianus. Thomyris etiam regina, & uniuersæ Scytharum fœminæ. Semiramis Nini, Gatis Illyrica. Proximis uero seculis Margarita Henrici VI. Britāniæ regis coniunx aciem uiri deficiētem restituit. Et puella Gallica sub Carolo V. rege Gallorum regnum collapsum. Frugalitate Hispanæ, quæ teste Nicolao Damasceno iussæ sunt quotannis telas ab eis textas in mediū populis suis adferre, certorumq; iudicum sentētia quæ plus laborauerunt magis honorātur. Habent præterea singulæ zonam uētri adligatam certa mensura, ne turpe aliquid admittāt. Post has Lydæ, quæ à flumine redeuntes urnam aquæ in capite gestāt, infantemq; sinistra, ac colū tenent nentes obiter, dextraq; loro adligato trahunt equum: ut author Aelianus. Gaditanæ à partu statim surgūt, ministeria domus obeunt. Liberalitate & hospitio insignes, Ebusa Paulina apud Venusiam, Bestia Appia apud Capuam. Thespiensibus Glycerium, Romanis Flora ex testamēto facto. Matronæq; omnes quæ aurū & ornatum cōtulerunt in ædem Apollinis dedicādam, quam Camillus ob captos Veios uouerat; & item bello Pu. II. ut author Li. Apud Hebræos uero Raab meretrix. Artibus insignes ac primū penicillo, Martia Varronis, Timarete Myronis, Aristarete Nearchi, Irene Cratini, pictorum filiæ simul & discipulæ. Literatura uero Corinna, Sappho, Aspasia Periclis, Leontium meretrix, Arete Chrysippi, Cleobulina Cleobuli, Zenobia Palmyreorum regina, Aedesia Alexādrina, Erophila Erythrea, Pamphila, Cleopatra. Inter Romanas Hortensia, Cornelia: Læliorum, Mutiorum, Liciniorumq; fœminæ omnes, ut author Quintilianus & Cicero. Præterea Pompeia Paulina Senecæ, Pollia Lucani. Inter nostras uero Catherina uirgo & martyr Alexādrina: proximo seculo Baptista Malatesta. Sed & magnorum quandoq; causa malorum fuere. Siquidē post Helenam Iliensium fatum, Romæ Lucretia atq; Virginia bis statum immutauere. Octauia deinde repudiata ciuilis initium belli fuit. Vicinioribus uero tēporibus Luchini uicecomitis uxor, ob Vgolini Gonzagæ adulteriū, maximi Mātuanorū Mediolanēsiumq; causa belli extitisse memoratur. QVOD in summa, nostrorū Senatuscōsultum uideamus, Apostolus *Paulus de matrimonio.* indulget, non imperat matrimoniū bonis: ociosis uero, aut libidine, aut auaritia, ambitionē ue occupatis potius imperat: quum hoc præstet quàm nihil aut nō sancte agere. Ipsemet fragilitatē considerās ait: Volo adolescētiores nubere, iam multæ post Sathan abierūt. Et item: mulier seruabitur per filiorū generationē, si permāserit in fide cum castitate: quod ut ait Hierony. *Hieronymus* minime præcepisset, nisi metus incontinentiæ causam addidisset. Nam bigamiā ipse in euāgeliū seminis potius uituperat: à fructu quoq; tricesimo arcet, quum in bonā tellurē non cadat, sed inter uepres: quapropter illam uulpi inter eas latitāti cōparat: cui animali Herodē bigamū ac sceleratissimū ait dominū æquiparasse. Ambrosius item eam nec laudat nec uitu- *Ambrosius* perat. Filijs etiā ex bigamia proueniētibus haud esse feliciter sæpe cōspicimus. At primis nuptijs quanq; tricesima palma tribuitur, plures in his legimus & principes & priuatos persancte degisse, ac ingētibus uitæ meritis cum uirginibus cētesimā adæquasse: aliquos lōgo tempore, nōnullos semper thoro abstinuisse: quosdā prolis tantū causa cōgressos, quorum etiam nōnulli regno liberis incolumi relicto, ita in delicijs citra delicias, pie, sobrie, casteq; agitarūt, ut aure obstructa per loca sirenarū transeuntes, ob terrenā substantiā nō amiserint æternam.

EX LIBERIS BONA MALA'QVE.

ALAM est ignauos sæpe filios claris ortos esse parẽtibus, ut de Cicerone legi mus, Scipione, Herode Attico. Causam Aristoteles in probl. adfert. Mentem uiri præstantis magis à natura sensus carnis'que remotam ac quasi suspensam, inopem ingenij conceptis genituram præstare. Contra uero claros ex ignauis, & improbis bonos sæpe genitos uidemus, ut tot sanctos uiros ex crudelibus & nefarijs. Plærunque tamen Græcum prouerbium solet euenire: κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν, hoc est, mali corui malum ouum. Plato felicem dicit fieri genituram ex utrisque bonis, ma- *De genitura* lam uero ex utrisq; malis. Bonam nanq; intelligit, ut in Politicis legibusq; differit, ex concor di discordia prouenientem: ut uidelicet acriora ingenia mitioribus copulentur, uehementio ra remissioribus. Talia in Zodiaco signa masculina fœminis coniugata conspicimus: sic lu- nam cum sole, Venerem cum Marte: sic & in harmonia acutum cum graui. In VI. etiam le- gum utrunq; sobrium esse in coitu iubet, ut sobrius extet partus. Tradit Aristoteles in Poli- ticis, parentes liberis domi, non ut dominos seruis, sed legitimi regis more qui patrem refert, imperare debere. Liberos uero eos tanquam deos colere ac uereri oportere. Hieronymus se *Apud Delphos tria scripta.* comperisse ait apud Delphos tria hæc fuisse scripta. Deos colendos, parẽtes uenerãdos, & à carnibus abstinendum. Theophrastus. Oportet ante omnia dijs non tam multa quàm fre- quenter & pie sacrificare. Deinde parentum alere senectutem eorum'que consilijs uitam ad- commodare: qui autem hæc neglexerit, contra naturæ & iustitiæ leges aget. Vxoris igitur & filiorum curam suscipiendam, ut ab ipsis in senectute uices recipiamus. Menander. εὐδαιμονία τῷ πατρὸς υἱὸς νοῦν ἔχων. uerba sunt ferè libri Sapientiæ. Lætitia patris filius sapiens. Chæremon. γένοιτό μοι χάριτας ἀποδοῦναι πατρί. Liceat mihi gratias parenti reddere. Pytha- goras in aureis carminibus. τούς τε γονεῖς τίμα, τούς τ' ἄγχιστ' ἐκγεγαῶτας. Ipse parentes, atque tuos uenerare propinquos. Agatho. ὡς ἡδὺ τῶν φυσάντων πείθεσθαι τέκνα. Quàm dulce geni- toribus filios obtemperantes habere. Anaximenes. τί γὰρ δικαιότερον ἢ τὸ τοὺς γονέας καὶ παιδείας αἰτίους ἀντευεργετεῖν; Quid iustius quàm generationis & eruditionis authores remune- rare? Isocrates. τοιοῦτος γίνου περὶ τοὺς γονέας, οἵους ἂν εὔξαιο περὶ σεαυτὸν γενέσθαι τοὺς παῖδας. Talis esto erga parentes, quales erga te futuros esse cupis liberos tuos. Huiuicemodi enim in pa- rentes pietatem, tum sustentationem Græci θρεπτήρια uocant. Hinc apud Homerum ado- *Threpteria* lescens in bello cadens queritur non potuisse threpteria, id est merita nutritionis reddere. Traditur mulieris exemplum apud Valerium, illius quæ parentem in custodia fame necan- dam clam ingressa ubere alebat. Sed & feras hæc charitas excitat: ut apud Aelianum Cico- niæ parentes in senectute alimentis sustentant. Parentum interfectoribus nullam priuatim pœnam maiores statuerunt (ut inquit Cicero) quod non sana mente hominibus id acci- *P. Malleolus* dere putassent. Alcmeon & Orestes matricidæ ambo in furorem uersi traduntur. P. Malleo lus teste Liuio LXVIII. matre interempta primus omnium insutus culeo in mare præ- cipitatus est. IGITVR hic felicitatis humanæ censuram agere licet, qua nulla maior in ter ris liberorum successu putatur. Hac de causa Metellus felix appellatus, à quatuor filijs Con sularibus elatus. Diagoras Rhodius ob duos Olympionicas filios. Mater quoque illa Ro. quæ lætitia cõcidit, ubi filium redeuntem quem apud Cannas interfectum acceperat, adspe *Mater Maccabeorum.* xit. Quibus ego prætulerim felicem miseriam matris, quæ VII. liberos sub Ptolemæo rege iussos edere porcinã, moriẽtes pro patria lege cõspexit. Et alterius nomine Felicitatis, quæ *Fœlicitas* totidem filios ad supplicium rapi non solum uidit, sed adhortata est. Numerum uero nõ ad- dere prosperitatem Priamus est exemplo. & post eum Artaxerxes Mnemon CXV. susce ptis liberis, quorum magnã partem ei insidias parantem de medio sustulit. Proximis quoq; temporibus Barnabas Vicecomes XXX. relictis, quorum nemo regnauit. Verum nume ro cunctos superauit Cõradus, qui ante hos annos decessit ex regia Poloniæ domo Maso- uiæ dux LXXX. susceptis: ex quibus tantũ quatuor legitimi, superstites uero paulo plures. Vnã ego Thyesteã domũ nostra ætate referã Frãcisci Bufali ciuis Ro. nobilis ac prædiuitis, qui duos filios mutuis uulneribus se petẽtes uidit, totidẽ ob seditionẽ securi percussos: aliũ nouercã interficientẽ, filiã uero apud uirum sese ueneno necantẽ. Ex quo Euripides ait bonũ esse incognitũ, carere liberis: qđ sanè uerbũ noster Bern. usurpauit: causam ambo uiderũt, quod ob liberos sæpe mœremus, sæpe inuitũ, sæpe inhonestũ aliqđ facere cogimur: ualdeq; his ad- uersari uidenť qui intuẽdæ ueritati cœlestiq; amori se totos tradidere: alioq; si cupiditatibus

adhuc

adhuc ardemus liberorum, sane cupiditas cunctis inter mortales esse honestior uidetur, magnáq; merces rempublicam Christianam augere, populis per prolem consulere. Ea de causa Lacedæmonij iura trium liberorum habentes militia uacabât, per quatuor uero etiam libertatem adsequebantur. Quod & Romani ex parte postea sunt imitati. Florentiæ uero nunc duodena uir prole ab omni immunis uectigali efficitur.

DE PARENTIBVS ERGA LIBEROS

MOX de indulgentia patrũ. Compertum quemadmodum efferatiora animalia, ut ait Aelianus, sunt magis philotecna, id est, filiorũ amãtia, ut Tigris, ursa: eadem & hominum ratio. Praui crudelésq; uiri, ac natura iniusti charitatem erga liberos, præter alios maximã retinẽt. Causa est ꝙ humana natura quæ amore uacare nõ potest, seq́; suáq; eo uehementius diligit, quo per iniustitiã & iniquitatem magis expers charitatis in cæteros fuerit, quam totam in se retinet. Viri autẽ boni quo meliores eò comiores ac in omnibus moderatiores: tum ita adficiuntur, ut eorum causa ab honesto non discedant. Improbi uero cum nihil pensi habeant, nihil eis potius quàm liberorum gratia sceleri omni rapinæq; inseruire. Quapropter indulgentiores etiam sunt, eis omnia permittẽtes nulla seruata disciplina. Heli legimus de sella retrorsum cecidisse, ꝙ filios ollas deuorantes nõ ab se expulerit. At cõtra bonorũ plura seueritatis in filios exempla sunt: apud Romanos Brutus & Torquatus, & alter Torquatus, qui Silanũ filium publice accusatum damnauit. Apud Græcos Epaminondas uictoris etiã filij interfector: & Zaleucus Locrensis qui ob seruãdas leges oculum filio extudit. Hac demum de causa Romani suos liberos fratribus educãdos dabant, ꝙ apud eos & charitas esset generis, & indulgentia paternæ nimiæ dilectionis abesset. Cicero pro Cœlio. Fuit in hac causa pertristis quidã patruus, Censor, magister obiurgauit. Hora. Ne sis patruus mihi. Persius. Quũ sapimus patruos. August. de Vid. Nec ideo laudo ꝙ liberos habes, sed quod eos uirtutibus erudire studes: ut enim tibi nascerentur, fœcunditatis fuit: ut uiuerent, felicitatis: ut bene educarentur, uoluntatis.

Heli

Torquatus

Zaleucus

De seruis commoda & incommoda, & quomodo manu mittebantur.

CAIVS Mariua qui uitas scripsit Imperatorũ, ait eos omnis probos fuisse principes, qui quanquam ipsi mali, probos apud se libertos ac seruos administratores haberent. Contra uero bonos natura principes, nequaquã bene regere ubi malis rem cõmitterent. Quod etiam proximis accidit temporibus: Bonifacio IX. & deinde Eugenio IIII. & Calisto III. sedentibus optimis uiris omnia pessumibat. At sub Paulo postea, nequaquã cum illis uita cõferendo, quod Marcus S. Marci Cardinalis cuncta disponeret, omnia melius. Menander ait. ὅταν τύχῃ τις καλοῦ οἰκέτου, οὐκ ἔστιν οὐδὲν κτῆμα κάλλιον βίῳ. Cum quis incidit in seruum bonũ: nulla est possessio melior. Duo sunt senarij. Euripides quoq; ait. Magis seruũ oportet habere sapientẽ, ꝙ ut ipse sapias. Bias bonos omnis quanq; seruos liberos esse dicebat. Improboa & si liberi sunt, seruos esse multarum cupiditatũ. Aristo. eos esse seruos in rep. qui inscitia rerũq; ignoratione tenenẽ: qui uero ingenio præstãt, naturaliter dominos. Insuper nõnullorũ fides egregia memoraẽ. Paduanos quondã dominos teste Val. ob imperatã à Pollione pecuniam latitãtes, proposita libertate qui ꝑdere uellet, ne unus quidẽ inuẽtus. M. Antoniũ oratorẽ accusatũ stupri seruus captua minime prodidit. Ex quo Plau. ait, Superbũ esse decet fidelẽ seruum apud dñm suum. Populus Ro. in Clade Cannẽsi captos redimere nullo modo uoluit: cumq; in summã pœnuriam esset redactus, ergastula soluit, seruorũ X I. milliũ auxilia quæsiuit, ciuiũ contempsit, & existimauit eos potius tueri libertatẽ qui nunq; habuissent. At contrà ex infidelibus multa incommoda. Volsinienses cũ seruos temere omnes manumitterẽt, ab eis postea oppressi sunt, multaq; indigna passi: quibus auxilia petentibus missus Decius Muræna libertinos omnis partim necauit, partim dominis in seruitutẽ pristinã restituit: ut author Cæcilius. Seruile bellũ in Sicilia terrorẽ Romanis attulerat, nisi celeriter ꝑ Perpennã, & rursus renouatũ ꝑ M. Aquilianũ confectũ fuisset. Euripides. οὐκ ἐχθρὸς μείζων, οὐδὲ δώμασιν κτῆσις κακίων, οὐδ' ἀνωφελέστερον οἰκέτου. Domi nullus maior inimicus, neq; peior possessio, neq; inutilior seruo. Democritus. δοῦλος ἀναγκαῖον, οὐχ ἡδύ. Seruus necessaria possessio, nõ autẽ dulcis. Plau. in Pseudulo naturas eorum eleganter expressit his uerbis. Plagigera hominũ genera, quorum haud quicq; in mẽtem uenit ut recte faciant. At cum est occasio data, tene, clepe, rape: hoc est eorũ opus, ut maueis lupos apud oues relinquere, ꝙ hos domi custodes. Plato de legi. Nimia seruitus

Decius Muræna.

& libertas omnino mala. Moderata uero utraque bona. Exemplo nobis dij ſunt qui inter ſe utrãq; mediocriter exercent. Cicero. Dignitate domini minus turpis eſt fortuna ſerui. Stultum eſt in eum locum ſcientem uenire, ubi libertatẽ ſis amiſſurus, ut Platoni in Sicilia contigit, & Calliſtheni apud Alexandrum, Demetrio item Phalereo in Ægypto. *Seruorũ manumiſſio.* In manumiſſione autem ſeruorum, ut ait Plutarchus in libello de ijs qui ſero puniuntur à deo, feſtucã eorum corpori inijciebant. Plautus in milite. Quid ea ingenua an feſtuca facta, ſerua an libera. Praeterea circumagebantur, ut cum oſtenderentur liceret eis agere pro ſuo arbitratu. Seneca in epiſtolis. Non differtur in diem qui ſe philoſophiæ ſubijcit, ſtatim circumagitur, id eſt, liberatur. Manumittebatur autem à Prætore, cui ſeni lictores apparebant. Perſius. Non in feſtuca lictor quem iactat ineptus. Pileo inſuper ornabantur & uindicta, undæ uindiciæ. Sumebant patroni nomen: ut author Artemidorus Epheſius de ſeruorum coniecturis. Tertullianus quoq; in libro de reſurrectione, Seruos patroni nomine honorari dicit.

QVOMODO SERVI SEV MINISTRI TRACTANDI

PLATO de legibus, Seruos ait minus adficere cõtumelijs debemus quàm pares, quod illi recompenſare iniuriam, aut uindicare ſe nequeant, Deinde ob metum & obſcuritatem magis iuſtitiam colunt. Quapropter in iudicio eorum caſtigatio fieri debet. Ariſtoteles in Politicis ſeruorũ miſereri oportere ait, quod quanquam ingenioſi natura, minis aſſiduis & continuo metu uim ingenij conſiliũq; amittunt. Seneca in epiſtola xlvij. plurimis uerbis cõmendat eos qui familiariter cum ſeruis uiuũt, illosq; & conſilijs & ſermonibus tum menſæ adhibent, ac tanquam cõtubernales putant, & humiles amicos: uituperatq; eorum adrogantiam qui prouerbium hoc iactant, totidem hoſtes domi habemus quot ſeruos. *Prouerbium in ſeruos.* Nõ enim hoſtes inquit habemus, ſed facimus: dum magis timeri, quàm coli uolumus: dum eis ut iumentis utimur, & immoderate imperamus. Sic igitur cum inferiore uiuamus, quemadmodum nobiſcum ſuperiorem uiuere uolumus. Seruorum nomen bellorum quondam leges attulerunt, ubi capti eſſent. Nũc autẽ dei benignitate ac prouidentia omnes liberi ac fratres in Chriſto ſumus. Sed quid dicã de noſtri ſeculi impudẽtia? quando non ſolum reges, ſed ſacerdotes miniſtros domi ſeruos appellãt, moreq; mancipiorũ tractant. Inter quos uiri ſunt quandoq; doctrina ac moribus præſtantes: tum etiã Præſules, qui pares officio ac fratres à ſummo Pon. appellantur: inſuper domini uocari pari ratione uolũt, dominationemq; iactant & profitentur: quæ quidem apud Latinos haud aliud quàm tyrannidem notat, quum maiores doctoresq; noſtri patres olim dicerentur, appellariq; iuberent. *Contra dominationẽ.* Nam domini nuncupationẽ nõ ſolum Chriſtianis diuinitus prohiberi, ſed Romanis quondam rerũ dominis inuiſam fuiſſe legimus, Auguſtumq; ita abhorruiſſe, ut ne dominũ etiam ſe uel à domeſticis uocari pateretur. Dion quoq; Græcus author inter præcepta de principe. Cauendam ante omnia inter ſubditos huius nominis inſolentiam dicit, patrẽmq; potius & paſtorem populorũ ſeſe Principem uocet, more Homerici Agamemnonis quem ille ποιμένα λαῶν appellat. Quid igitur, nos quota portio? Verum quod magis ridiculum, heros famulosq; nunc dominos uocari nullo diſcrimine uidemus, quæ labes & adrogantia à Barbarorũ moribus in urbẽ potius quàm à Romana grauitate deducta. Sed tam duræ militiæ utinam eſſet emeritis locus aut digna expectatio. At ſi forte gratiſſime cum eis agatur, ſacerdotia tribuuntur mercedis loco, ſpiritalemq; theſaurũ quæſtui habent ac negociantur.

DE PATRIAE CHARITATE

PATRIAE parentibusq; ſecundũ deum magnopere debemus, ac eis præcipue fruimur. Quapropter Homerus in Odyſſ. οὐδὲν γλύκιον ἧς πατρίδος, οὐδὲ τοκήων γίνεται, εἴπερ καί τις ἀπόπροθι πίονα οἶκον, γαίῃ ἐν ἀλλοδαπῇ ναίει ἀπάνευθε τοκήων. Dulcius eſt patria nihil atq; parentibus uſquam, Illi præſertim qui longe à finibus errans Forte domus propriæ, peregrina in ſede uagatur. Idem. εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης. quo etiam Cicero utitur in epiſtolis ad Atticum. Pro patria certare omen perfectius unũ. Euripides. μακάριος ὅστις εὐτυχῶν οἴκοι μένει. Beatus qui felix in patria manet. Idem. Homini etſi mala contingunt, nihil dulcius tamen nutriente ſolo. Sophocles. οἴκοι μένειν δεῖ τὸν καλῶς εὐδαίμονα. Domi manere oportet eum qui pulchre ſit felix. Cuidam è Scripho Athenienſis patriæ ignobilitatẽ obiecerat. At ille, Mihi patria, Tu patriæ dedecori es: author Diogenes. Vlyſſes deniq; apud Calypſo patriã prætulit immortalitati, quod Cicero uſurpat in orationibus. At ſi uos qd patria ueſtra delectat Quirites, cuius eſt tãtus amor ut Ithacã uir

præſtantiſſimus,

præſtātiſſimus,nidulumq́ illum adfixum ſaxis immortalitati prætulerit. Multi tamen extra patriam melius rem geſſere:ut ait Medea tragica ad Corinthios, uſurpatū item ab eodem. Inter quos uiri præclari fuere qui domi tyrānidem ſponte fugerunt,ut Pythagoras Syloſontis apud Samios dominationem,ut Herodotus Lygdamum Halicarnaſſi tyrannū,ut Dion Syracuſanus Dionyſiū, ut Solon Athenis Piſiſtratum.Inter Romanos uero Marcellus Cæſarem,& Scipio populum ingratū. Nunc exempla ſubijciam pauca eorum qui pro patria quandoq; priuatas poſuerunt ſimultates,Plut. περὶ τῶν πολιτικῶν παραγγελμάτων, ſcribit quod Cretinus Magneſius cum Hermia priuatas gerens inimicitias ſuperueniente bello Mithridatico aſcendit in concionem,conſuluitq́ Hermiam Imperatorem cōtra Mithridatem deligendum, eius uirtutes connumerando: ſe interim profeſſus, iturum in exilium nequid tumultus ob eorum diſcordiam oriretur:quod ſi ipſum Cretinum mallent, Hermias exularet. Hoc audiens Hermias permotus inimici modeſtia,libenter ei ſponte ceſſit,atque in exilium abijt.Romæ quoq;:ut author eſt Cicero de prouincijs conſ. M.Lepidus Pon.Max.cum M. Fuluio Collega alijs inimiciſſimo, ſtatim Cēſor cum eo factus redijt in gratiam, ut commune officium communi uoluntate defenderent.P.Seruilius & M.Lucullus priuatas ſimultates in adminiſtratione reipub.reliquerūt.Tyb.Gracchus Gracchorum pater,L.Scipioni, cui & fratri Africano erat inimicus,triumphanti auxilio fuit.

Exempla · *Cretinus Magneſius* · *M.Lepidus* · *M.Fuluius* · *P.Seruilius* · *M.Lucullus* · *T.Graccus* · *L.Scipio*

DE FELICITATE OPINIONES

Felicitas

FELICITATEM aliā alij ſuopte ingenio iudicauere. Ariſtoteles in X. Eth. in uirtute primū,adiunctis corporis externisq́ bonis.Stoici in uirtute tātum. Epicurus in uoluptate quæ tantum dolore careat. Ariſtippus in corporis uoluptate:quos omnis commemorat Cic. de Fi. Socrates felicitatem appellabat ἡδονὴν ἀμεταμέλητον,id eſt,uoluptatem abſq; pœnitentia.Felices autem quibus meus bona & ratio fuiſſet. Diogenes autem uere lætari, nec unquam ullóue loco aut tempore mœſtum eſſe,animumq́ ſemper in quiete & hilaritate continere.Iamblicus,Quod deo ſimile ſit,perfectum,ſimplex,purum,exemptumq́ à malis humanis.Hippodamus Thurius, Eam non ſine uirtute:uirtutem uero nō ſine habente rationem. Selerius,Sanum quidē eſſe, homini mortali ante omnia putat. Deinde, hominē eſſe bonum. Tertio, diteſcere ſine dolo. Quarto,florere cum tibi charis.Theognes.Dulciſſimum eſt,eo modo ſe feliciter habere quo quiſq; cupit,Idem. οὐκ ἔραμαι πλούτου οὐδ' εὔχομαι, ἀλλά μοι εἴη ζῆν ἀπὸ τῶν ὀλίγων μηδὲν ἔχοντι κακόν. Non amo diuitias,nō opto magna,ſed adſint Parua,unde ipſe queam uiuere & abſq; malis.Sophocles. κάλλιστον ἐστὶ τοὔνδικον πεφυκέναι, λῷστον δὲ τὸ ζῆν ἄνοσον, ἥδιστον δ' ὅτῳ πάρεστι τίςφις, ὧν ἐρᾷ καθ' ἡμέραν. Pulcherrimū iuſtum eſſe genitū,Optimum uiuere hominem, Dulciſſimum delectationē adeſſe eorū quæ quis quotidie cupit.Idem. Εὐδαίμονες εἰσὶν οἱ κακῶν ἄεθισ' ἀεί. Felices ſunt qui ſemper malis uacant.Callimachus. οὔτ' ἀρετῆς ἄτερ ὄλβος ἐπίσταται ἄνδρας ἀέξειν. Citra uirtutē res nullum extollere neſcit.Menander.Beatus qui diuitias ſimul cū mente poſſidet,quibus pulchre in his tantum quæ oportet utatur.Idem.Infortunatus natura credulus eſt:ſemper enim proximum ſapere magis putat.Idem. ἔξωθεν οἱ δοκοῦντες εὐτυχεῖν, τὰ δ' ἔνδον εἰσὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἴσοι. Qui extrinſecus uidētur feliciter agere,intrinſecus ſunt omnibus hominibus ſimiles.Idem. πάντα μὲ προσδοκωμένοις ἔκστασιν φέρει. Cuncta non expectantibus adferunt admirationem.Heraclitus. ἦθος ἀνθρώπῳ δαίμων. Mos homini numen.Xenophon.Felicitatē puto multa poſſidere & erogare.Democrates. εὐτυχὴς μὲν ὁ ἐπὶ μετρίοις χρήμασι εὐθυμούμενος, δυστυχὴς δὲ ὁ ἐπὶ πολλοῖσι δυσθυμούμενος. Felix qui ad moderata diuitias bene optat.Infelix qui ad plura & ſuperuacua,male optat.Menāder.Qui nihil adfert in uita boni,hic minime felix.Idem. μικρὰ γὰρ ἀπαρχὴ ἦ ἐς κακῶς πράττειν. Parua eſt occaſio qua quis male rem gerit.Eurip.ſenarijs VII.probe mōſtrat fragilē huius uitæ felicitatē. ὡς εἰς τὸ μηδὲν ἥκομεν φρονήματος τοῦ πρὶν στερέντες, εἶτα δ' ἐστὶ ὀγκούμεθα, ὁ μὲν τις ἡμῶν πλουσίοις ἐν δώμασι, ὁ δ' ἐν πολίταις τιμίοις κεκλημένος. τὰ δ' οὐδὲν ἀλλ' ὡς φροντίδων βουλεύματα, γλώσσης τε κόμποι. κεῖνος ὀλβιώτατος, ὅτῳ καθ' ἦμαρ τυγχάνει μηδὲν κακόν. Quàm miſeri ex faſtu ad nihilū reuertimur bonis forte amiſſis. Quid ergo tumidi amamus:hic quidē in ſuperbis domibus, alius inter ciues honoratus aſpicit: Cū inaniū hæc tantū curarum cōmenta ſint,& linguæ faſtus.Ille beatiſſimus,cui mali quotidie nihil cōtigerit.Seneca.Ad tuendā ex fortuna felicitatem, alia felicitate eſt opus,& pro ipſis uotis uota nūcupanda.Ciceronis de Fini.aurea uerba ſubnectā,Omniū rerū principia parua ſunt,ſed ſuis progreſſibus augētur.Virtutis enim beatæq́ uitæ,quæ duo maxime

Ciceronis aurea uerba.

expetenda

expetenda sunt, serius lumen apparet: multo etiam serius ut plene qualia sunt intelligantur. Præclare enim Plato beatum ait, cui etiam in senectute contigerit, ut sapientiam ueras'q opiniones adsequi possit. Plato autem in Philebo summum bonum ex sapientia & uoluptate compositum ponit, quorum subiecta sunt intellectus & uoluntas: ex his uero intellectum sapientiam'q ut adsectuum moderatorem præferre uidetur.

DE AVTARCIA ET VERA FELICITATE

ONNVLLI in ea quam Græci αὐτάρκειαν uocant, id est, in ea uita quæ tantū paruo & necessario cōtenta sit, felicitatem ponunt. Inter hos sunt qui procul ambitione in agro uiuunt: ut ait Horatius. Beatus ille qui procul negocijs, Vt prisca gens mortalium, Paterna rura bobus exercet suis. Et Vergilius. O fortunatos nimium sua si bona norint Agricolas: quibus ipsa procul discordibus armis Fundit humo facilem uictum iustissima tellus. Pindarus in eadem est opinione his uersibus. ὑγίεντα δ' εἴ τις ὄλβον ἄρδει, ἐξαρκέων κτεάτεσι, καὶ εὐλογίαν προσθεὶς, μὴ ματεύσῃ θεὸς γενέσθαι. Sanam si quis substantiam amauerit, ac necessarias uitæ possessiones, adita boni nominis fama, Is nec deus esse quærat. Omnes quidem Metellum illum ac Syllam, qui ambo felices dicti sunt: præterea Augustum ad hanc censuram uocant: sed si uerum facere iudicium uolumus, mortalium nemo est felix, quum tantulus dolor, quo nullus uacare potest, cum omni uoluptate præterita non sit compensandus. Sed fac ut uacare possit: dum se profecto mortalem quis'q sentit, nec perpetuo bonis fruiturum, facile cōtemnit omnia: ut ait Hieronymus. Quapropter nos Christiani aliam expetimus felicitatem, eam uidelicet, quæ ab Ambrosio de officijs ponitur. Beatam inquit, uitam efficiunt tranquillitas conscientiæ, & securitas innocentiæ. Augustinus autem de doctrina Christiana. Beatitudo est diuinitatis perfecta scientia ac contemplatio. Idem super Genesim. In ipso autem homine nunc lætitia quædam conscientiæ paradisus est. Idem de Sp. & be. Tanta est conditionis humanæ dignitas, ut nullum ei bonum nisi summum sit satis.

Mortaliū nemo felix.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM, LIB. XXXI. DE LABORE

E FORTITVDINE iam par erat ex lemmate præsumpto me dicere, si extra triuium aliquid expiscatus fuissem: uerum unam tātum eius partem ac potissimā attingam, quæ in laboris dolorisue tolerantia consistit: ac uiri est proprie, ut ait Bion in Bucolicis. μόρφα θηλυτέρᾳς πέλει καλὸν, ἀνέρι δ' ἀλκα. Forma decus fragili sexu, robur'q uirili est. Heraclides Lycius, ut scribit Philostratus in uita Sophistarum, unum librū laudibus laboris dicauit, sine quo dicebat nihil in rebus humanis frugiferum geri posse: adeo'q probari, ut cassus etiam labor (modo non uitiosus) sit ocio ac delicijs anteferendus. Quid autem inter utrunque intersit, Xenophon Commentario secundo probe indicat, ubi Herculem Prodicium inducit de uitæ genere deliberantem: ac inter cætera dicit, nullam esse ueram uoluptatem citra laborem. Nam si somni aut cibi aut potus appetitum præuenias, nihil dulce sentiri: Labore autem exercitatis omnia dulcius suppeditari. Ex quo Socrates dum corpus ambulando seu quiduis aliud agendo exercebat, obsonare famem dicebat: quod item nostris religiosis ante cibum præceptum est. Idem opus conferre dictitabat ad hominis bonitatem, ocium uero ad uitium. Bonos igitur in opere esse quanquā ociosi uiderētur: Improbos autem, qui aut alea aut opere aliquo turpi siue etiam plus æquo ambitione seu quæstu occupati appareāt, ociosos esse. Idem cum laboraret circa citharam, dicenti cuidam: Iam senex discis? respondit, κρεῖττον ὀψιμαθῆ εἶναι ἢ ἀμαθῆ. Id est, præstat tarde discere quàm nunquā. Lassus Hermioneus interrogatus à quo sapientiam didicisset, à labore & experientia inquit. Diogenes aiebat, Medeam non Pharmacidā, sed sapientem fuisse: ea siquidem homines delicijs corruptos, in Gymnasijs & pyriterijs per exercitationem interpollabat, ac laboribus robustos reddebat. Inoleuisse'q opinionē quod ex aheno recoctos elixatos'q iuniores restitueret. Pythagoræ quoq; sententia fuit, legēdā esse ab initio uitā optimā ac laboribus quàm maxime exercitatam, quā consuetudo paulatim ex aspera dulcē redderet. Laborē nanq; uoluptatē quoquo modo semper comitari. Si bona sit

uoluptas,

uoluptas, ille præcedit, Si autẽ mala, labor subsequitur. Musonius. Cum sæpe pro uoluptate & pecunia aut alia re, nulla cũ laude labores maximos subeamus: quid mirũ si pro gloria, pro æquitate eosdem adeamus, exemplo cornicũ & gallorũ, qui quanquã rationis expertes, adeo pro gloria certant, ut ad extremũ spiritũ inuicem pugnent? Eusebius. Corpus uitiũ corrumpit, animũ uero earũ rerum negligentia que ad diuinã faciunt contemplationem. Hactenus philosophi. NUNC poetæ. Epicharmus. τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τ᾽ ἀγαθὰ θεοί. Laboribus omnia nobis dij uenditant bona. Euripides. τὰς τύχας ἐκ τῶν πόνων θηρᾶν ἀνάγκη. Fortunas ex laboribus uenari oportet. Idem. πόνος, ὡς λέγουσι, εὐκλείας πατήρ. Labor ut dicitũ gloriæ pater. Idem. τῷ γὰρ πονοῦντι θεὸς συλλαμβάνει. Laborantes deus adiuuat. ἡ δ᾽ ἀρετὴ βαίνει διὰ τῶν μόχθων. Virtus per ærumnas uenit. Idem. Labor solus citra fortunã sumptus (ut in prouerbio) mortales adhuc minime adfligit. Labores audẽt boni, timidi nihil unquam adsequũtur. Ex laboribus gratia prouenit hominibus. Nullo modo quis citra laborem felix esse, neque gloriam adsequi ullam nihil agendo potest. Ex qua Euripidis sententia Ciceronis est illud prouerbiũ. Omnis laus in actione cõsistit. Idem. ἀργὸς οὐδεὶς θεοὺς ἔχων ἂν ἐπὶ στόμα, βίον δύναιτ᾽ ἂν συλλέγειν ἄνευ πόνων. Ociosus nullus, quanquam deos habens in ore, uictum sine labore parare posset. Sophocles. μοχθεῖν ἀνάγκη τοὺς θέλοντας εὐτυχεῖν. Laborem subire oportet eos qui sibi feliciter esse uolunt. Idem ἀπ᾽ αὐτοῦ ζητοῦντος εὑρίσκει πόθος. Desiderium ex ipso quærente inuenit. Idem. θεὸς δὲ τοῖς ἀργοῦσιν οὐ παρίσταται. Deus ociosis nõ adest. Menander. ἅλωτα γίνεται ἐπιμελείᾳ καὶ πόνῳ ἅπαντα. Cuncta & labore & diligẽtia deprehẽdi possunt. Idem. ἀργὸς δ᾽ ὑγιαίνων τοῦ πυρέττοντος πολὺ ἐστὶν ἀθλιώτερος· διπλάσια γὰρ ἐσθίει μάτην. Ociosus qui ualeat longe miserior est febricitãte: quippe qui duplo plura cibaria frustra cõsumit. Idem. Nullã omnino rem oportet uiris desperare benefaciẽtibus. Philemon. Quàm mihi dulcia sunt priora mala. Nisi enim tunc laborassem, nunc minime gauderẽ. Alexis. Cuncta ab initio dij hominibus monstrarunt: uerũ diligentibus & inquirentibus melius patent. Democrates. οἱ ἑκούσιοι πόνοι τὴν τῶν ἀκουσίων ὑπομονὴν ἐλαφροτέρην παρασκευάζουσιν. Labores uoluntarij inuoluntariorũ tolerantiam leuiorẽ præparant. Hesiodus. εἰ γάρ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο, καὶ θαμὰ τοῦτ᾽ ἔρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο. Si modico iugiter modicũ superaddere perges: Nempe breui magnus surget tibi tẽpore aceruus. Idem. πολλὰ δ᾽ ἀεργὸς ἀνήρ, κενεὴν ἐπὶ ἐλπίδα μίμνων, χρηΐζων βιότοιο κακὰ προσελέξατο θυμῷ. Spem uanam ignauus nihilum dum spectat agẽdo, Indigus adspexit mœrens mala plurima uitæ. Idem. τὴν μέν τοι κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἑλέσθαι ῥηϊδίως· ὀλίγη μὲν ὁδός, μάλα δ᾽ ἐγγύθι ναίει. τῆς δ᾽ ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν ἀθάνατοι· μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ᾽ αὐτήν, καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δ᾽ εἰς ἄκρον ἵκηαι, ῥηϊδίη δ᾽ ἤπειτα πέλει, χαλεπή περ ἐοῦσα. Ad uitium facilis uicinaque semita cũctis Panditur: at uirtutis iter posuere remotũ Cælicolæ, durumque prius, sed uertice summo Dum fuerit, planum se offert quærentibus illud. In eandem quoque sentẽtiam litera Pythagoræ describitur in forma Y. Litera Pythagoræ discrimine secta bicorni Humanæ uitæ speciem præferre uidetur. Nam uia uirtutis dextrum petit ardua callem, Angustũ primo, sed late in fine patẽtem. At læua ad uitium tendens, perducit in arctum. Sed Latinos attingam. Ennij uerba pulcherrima ad hoc propositũ scribit Gellius, quæ in choro Iphigeniæ scripta dicit. Ocio qui nescit uti, plus negocij habet quàm cũ est negocium in negocio. Nam cui quod agat cõstitutum est, nullo negocio id agit, sed ibi mentem & animũ oblectat suum. Idem author uerba ex Catonis oratione ad milites refert. Mementote si quid unquam recte per laborẽ feceritis: labor ille cito à uobis abscedit: benefactũ autem semper remanebit. Siquid uero nequiter per uoluptatẽ, uoluptas repẽte abibit: nequiter illud factũ apud uos semper extabit. Virgilius. Labor omnia uincit. Cicero. Ad omne officium cõtentio animi est opus. Idem pro Archia. Nullam enim uirtus mercedẽ laborũ periculorumque, præter hanc laudis & gloriæ desiderat: qua quidẽ detracta, quid est quod in hoc tam exiguo uitæ curriculo tantis nos laboribus exerceamus? Certe si nil animus præsentiret in posterũ, nec tantis se laboribus frangeret, nec tot curis uigilijsque angeretur. Nunc insidet quædã in optimo quoque uirtus, quæ noctes atque dies admonet, non cũ uitæ tẽpore dimittendam cõmemorationem nostri nominis, sed cũ omni æternitate adæquandam. In sacris item libris Salomon pigris exemplum ac prouidentiam formicarũ proponit. Dauid. Tu domine laborẽ & dolorẽ cõsideras. Dominus uero ipse eum qui talentũ per ignauiã & desperationẽ fodit, & ociosos in foro stãtes, & uirgines dormitãtes reprehẽdit. Greg. in M. Sicuti in malis præsens securitas parit dolorẽ: sic in bonis præsens labor perpetuã inducit securitatẽ. Et alibi

Litera Pythagoræ.

Verba Ennij in choro Iphigeniæ scripta

pulcherrimus

pulcherrimus eius locus. Desidiosus, inquit, sæpe ingenium accipit, ut iustius negligentia puniatur, quod scire cõtempserit quæ sine magno labore adsequi poterat bonitate naturæ. Contrà uero studiosus tarditate punitur, ut eo maiora præmia ferat, quo magis laborauerit. Deniq; Sophocles, Plato, Isocrates, Hierouymus etiam noster, & alij complures qui diu uixerũt usq; ad extremam senectam scribentes, labores subierunt, finemq; discendi cum uita fecerũt. Ad quam rem multũ faciet alienæ imitatio uirtutis. Nam quisq; bonus aliena gloria magis excitabitur. Thucydides puer quum audisset Herodotum senem suam historiam recitantẽ, collachrymasse dicitur. Demosthenẽ fabrorum antelucana diligentia excitare solebat. Themistoclem Milciadis tropæa somnum capere non sinebant. Alexander Achillis, Cæsar Alexaudri couspectis tumulis, laudis æmulatione ingemuisse feruntur.

DE OCIO.

Duplex ocium.

VVM duplex sit ocium, illaudatum & laudatũ, primum uoluptariorũ & ignauorum est, aduersumq; labori, cuius supra mentionem feci. In quo uiuentes Seneca stultos uocat, semperq; uiuere incipiẽtes. Talem dicit Vaciam illũ fuisse, qui ruri in desidia agebat. De hoc item Greg. in past. ait. Plerũq; piger dum agere necessaria negligit, quædam supra se difficilia proponit, quædam uero incaute formidat: & dum quod iuste metuatur inuenit, ostendit quod in ocio iuste torpescat.

Ocium laudatum. Alterum ocium laudatum, literatorũ est ac contemplantium ueritatẽ. De hoc Cato dicebat, uiro nobili quemadmodũ negocij sic & ocij rationẽ extare oportere. Hoc item Seneca iu epistolis amplectendum suadet honesto ac prudẽti uiro, quò ex actionũ tumultu tanquam in portum se tãdem recipiat: ubi sese primũ, deinde humana pariter ac diuina dignoscat. Nam semper negociosis, inquit, tempus furtim labitur: & hos esse qui ambitione uel auaritia iugiter occupati, breuitatẽ temporis querũtur, & improuisos se ad mortem trahi, nihil omnino uixisse putantes. Aristoteles in libro de anima inquit, animã sedendo & quiescendo fieri prudentiorem. Plutarch. Sapientem decet quietem & ocium in scientiæ & prudentiæ exercitatione ponere. Non dico eam uenalem ac forensem, sed maximam quæ uos deo cõiungat. Socrates dicebat ita instituendam esse uitam, ut ex te, uon ex alijs uoluptatem capere possis. Euripides, ὁ πλεῖσα πράσσων, πλεῖσα ἁμαρτάνει βροτῶν. Qui agit plurima, plurimum peccat. Quod ambitiosis & auaris maxime accidit. Ea demum ratio, quod improbi probis rerum experientia simul & solertia præstant: quam enim quis diligit artem, in hac se libenter exercet: quã uero exercet, hanc & probe nouit. Deniq; ex Augustini sentẽtia in lib. de ciui. nemo bonus negocium quærit, nemo improbus in ocio cõquiescit. Ocium, inquit, sanctum quærit charitas, negocium iustũ suscipit necessitas charitatis: quã si nullus imponit, percipiendæ uacandum

Contemplatiua uita. ueritati. Gregorius in Ezechielem. Cõtemplatiua uita est charitatẽ dei ac proximi tota mente complecti, ab omni terrena actione quiescere, soli desiderio cõditoris omuibus posthabitis curis inhærere. Idem in eodem loco triplicem eius gradum ponit. Primum quum se ad se colligit: alterum ut se collectũ qualis est uideat: tertium ut supra semet insurgat. Idem. Sicut enim grauioris est culpæ, inter bonos improbũ esse: sic maioris fuerit laudis, inter improbos bonum se præstare. Idem in Reg. Quanto quis in rebus mortalibus occupatior, tanto à deo remotior. Isidorus de summo bono. Quanto quisq; curis maioribus occupatur, tauto magis uitijs premitur. Mundi enim amatores non solum stulti ex eo quod infima pro summis appetant, uerumetiã miseri quod ea cum ærumnis consequantur. Bernardus. Ocium est uacare deo, imò negociũ negociorũ, ubi nullum admittitur ocium. Seneca in epistolis. Crede mihi, plus agunt, qui nihil agere uidẽtur. Necessarium tamen huiuscemodi uiris Aristotelis sententia, rerum administratorẽ aliquem prope habere, qui res obeat ac curet: ut Socrates Critonem, Epicurus Metrodorũ, Apollonius Damidem. Ipse quoq; dominus noster Iudam negocio præfecit. Apostoli item alios alij. Vt autẽ monachos attingam, Origenes Ambrosiũ, Hieronymus Cromatium habuit. Bernardus fratrẽ Viterbij defunctum deflet, ut paternæ domus præsidium, curarumq; suarum leuamen. Deniq; Franciscus Helia suo quanquam flagitioso, ob rerum experientiam carere non poterat.

Quid ab ocio honesto retrahit, quid'ue inducit: & de solitudine.

ED ut facile uidemus, ab hoc ocio multos præstanti ingenio repellit metus amittendæ dignitatis & existimationis, quam negocium nutrit & auget. Quapropter Cicero & ocium cum dignitate, & negociũ sine periculo, in proœmio de oratore exoptat.

exoptat, duo quasi difficilia. Et Virgilius ex eadē causa suum ocium literarū ignobile appellat. Ad idē rursus ociū plerique ob calamitates inducūtur, ut accidit inprimis Ptole. Philadelpho, q cū podagra diuturnoque morbo laboraret, ad fouēdas artes liberales se cōuertit: accersitis undique ingenijs, & bibliotheca illa nobili cōstituta. *Ptole. Philadelphus* Hieron itē Syracusan⁹ tyrānus in grauem incidens morbū, uocatis Simonide, alijsque poetis, philosophari coepit. *Hieron Syracusanus.* Aphricanus maior post accusationē illam relicta reip. cura se in Liternū recepit. Nōnulli uero naturali quadam philosophia res humanas perosi, ut Diocletianus & Maximianus principes, rem nouam ausi, relicto imperio in uitam se priuatā redegerūt. *Diocletianus & Maximi.* Vt & mea aetate Amurathes Turca ex Othomanis, pater Mahumetis, qui Cōstantinopolim cepit, relicta penitus filio regni cura. Religionis autem & Christi causa innumerabiles, inter quos Lotarius Caroli Magni nepos: item Petrus Angliae rex, qui dimisso suis regno Romam uenit, ubi in paupertate priuatus uixit. Duces quoque Venetorū nonnulli, ut in eorū historia narraui. Ex Pontificibus uero Coelestinus V. sese penitus abdicando. Ex Cardinalibus ipse Hieronymus, quādo inter hos iam uulgo receptus est. Praeterea Petrus Damianus, proximis quoque annis Ardicinus Delaporta Cardinalis Alcriensis iam grandis natu, qui signandis libellis praeerat, relictis statim omnibus, Hetruriae se coenobio addixerat, si per Innocentiū VIII. qui eum paulopost reuocauit, licuisset. Sunt qui hanc secessionē in media ambitione ac magistratu aggredi sunt ausi, ut proxime cōtigit Eugenio IIII. qui Aloisio patriarchae uiro solerti rerū cura delegata, sese totum literis tradiderat: quod minime laudi tribuendū. Qui enim huiuscemodi sunt animo, subesse potius quam praeesse debent: sed gloriam expetunt, gloriae tamen pondus ac fastidiū detractant. Solitudo igitur huic uitae generi necessaria, cui nōnulli agrū delegerunt. Menāder. Ἀγρὸς ἀρετῆς καὶ βίου διδάσκαλος ἐλευθέρου ἀγρός. *Solitudo* Et uirtutis & uitae liberae magister optimus est ager. Idem. ὡς ἡδὺ τῷ μισοῦντι τοὺς φαύλους, ἡ ἐρημία. Quàm dulce improbos odienti solitudo agri. Plutarchus in Mo. Solitudo enim philosophiae uacās, nō ut in ciuitate cōsistentes, multis ac paruis se implicat, sed alte uolat in mundi cōtemplatione. Quapropter maiores nostri templa in locis remotis & desertis dedicauerūt: maxime Panos, musarū, nympharū, Apollinis, & qui musarū duces sunt. Hieronymus cōtra Io. Multi philosophorū relinquūt nō modo urbes, sed agros ingentes, & amoenos fontes, uocalesque auiū modos, ne per abūdantiam animae fortitudo languescat. Pythagorei in solitudine & locis desertis habitauere. Platonici quādoque in tēplo & locis sacris uersabantur, ut admoniti augustiore habitaculi sanctitate, nihil aliud quam de uirtute cogitarent. Idē. Inuenti Platonici qui oculis se sponte priuarēt, ut nihil aliud quam solam scientiā meditarentur. Idē contra Iulianū, secedere & in solitudinē se recipere tutius esse dicit. Nolo inquit, spe uictoriae pugnare, ut uincā aliquādo. Idem ad Rusticū Mo. Si Paulus castigat corpus, quanto minus te posse existimas sine lapsu uitā ducere? Si in coelo peccatū fuit, quanto magis in terris? Si delictū in ijs qui corpore carebant, quanto magis qui in fragili sunt corpore cōstituti? Cassianus de anima. Turba uitiorū sine certamine proculdubio uincit ab eo cui solitudo gratiā suffragat. Greg. in Mo. Quid prodest solitudo corporis, si solitudo deficit mentis? Qui enim corpore remotus, & tumultibus humanae cupiditatis angit, in solitudine nō est. At cōtrà, si quis in turba sit, nec ullus curarū seculi tumultus mēte patiatur, in urbe nō erit. Nam Loth in peruersa ciuitate iustus fuit, in secessu peccauit. Illud praeterea obseruatione dignū, quod sanctorū hominū diuersum cernimus à reliquis ociū: caeteri siquidē sapiētes post exantlatos labores, post administrationē reip. ac res gestas, ociū quasi debitū eis mollioris uitae ac solitariae adsumentes, in uirtute theorica sibi uiuere coeperunt, quorū exempla supra memoraui. At Christiani perfecta sapiētia praediti, exordiū perfectę uirtutis à solitudine auspicant: ubi aliquādiu sese lectionibus abstinētiaque exercētes ante oia probēt. Deinde cōfirmati, qd' soli hauserūt, reliquis cōmunicant, ad actiōes uarias cōuersi. Sic dñs Iesus post habitationē deserti loci, ac ieiunij tolerantiā, ad docēdos hoies prodijt. Sic Paulus post an. xiiij. quibus didicit ab apost. Euangeliū, ad gētes proficiscit. Sic Hieronymus, Franciscus è saltibus & locis ferarū post aliquot annos prodeūtes, alios cōfirmauerunt.

DE TEMPORE ET OCCASIONE

OCIVM simul & negociū tempus metitur, quapropter de hoc pauca, ac primum de horis & horologijs. Horas Homerus coeli foribus assistere dicit, quadrigamque & equos soli prodeūti mane praeparare. *Hora* Has mathematici aequales & inaequales ponunt. Inaequales etiam chronicas uocant. Quoniam totidem signa tam aestate

quàm hyeme,tam interdiu quàm nocte semper supra hemisphæriū apparēt:totidem etiam horas uolucrunt,id est,xij.interdiu,noctuq; totidem:uerū inæquales ideo dictæ quod secundum rationē ascendentiū signorū hyeme minores interdiu sunt,nocte uero longiores:æstate autem contrà. Æquales autē æquali inter se spatio omnes xxiiij. inter diem noctēq; com mixtæ:dictæ quoq; & æquinoctiales,quod ex æqualitate æquinoctij signis ascendētibus pa rea sint:cuilibet uidelicet signo duas adsignando horas. Martialis satis indicat quid actionū Romani cuiq; tribuerēt. Prima salutantes atq; altera cōtinet hora, Exercet raucos tertia causidicos, In quintam uarios extendit Roma labores. Sexta quies lassis:septima finis erit. Inde sequēs dabitur nitidis octaua palæstris. At iubet extructos frangere nona thoros. Græci eleganti disticho diuidunt horas. ἓξ ὧραι μόχθοις ἱκανώταται, αἱ δὲ μετ' αὐτὰς γράμμασι δεικνύμεναι ζῆθι λέγουσι βροτοῖς. Sex horæ tantum rebus tribuuntur agendis, Viueq; post illas, litera zeta monet. Hoc est, post horas sex negocijs datas accumbe & uiue,quod ostēditur per Z.literā in borologio,cuius numerū ex ordine literarū notant. Z enim septimus numerus est,quæ uiue apud Græcos significat. Horologium solariū teste Plinio, primus Pap. Cursor Romæ in columna statuit. Varro tradit, Primo bello Pu. M. Val. Messala Catina capta deportauit horologium gnotericū,siue gnomonicum:siue planum:quod postea diligētius adornauit Martiua Philippus,qui cum L. Paulo censor fuit:nec tamen per umbelicū discurrebat,donec Scipio Nasica aqua distinxit,idq; horologium sub tectó dicauit:tam diu apud Rom. indiscreta lux fuit. Ctesibus Alexandrinus,ut scribit Vitruuius,primus horologia excauata in auro & gemma caua cōposuit. Scaphium inuersum,quod ab artificibus tholus siue tympanum dicitur,aliaq; uersatilia supra habebat. In his etiam in columna aut parastatica horæ distributæ, quæ sigillatim egredientes ab ima uirgula significant in diem totum. Posteri uero cōmodius horas distinxerūt,& tintinnabulo quo absentes longe admonerētur:& umbelico siue obelisco numeris addito:quo tēpore omni horæ adspicietibus discerni possint. De diebus. Paulus iurisconsultus de Ferijs. Dies more Rom. à media nocte incipit, & sequentis noctis media parte finitur. Gellius ait Græcos ab occasu solis ad alterum occasum accipere, Vmbros à meridie. Sunt dies fasti, nefasti, festi, profesti, atri, perendinarij. Apud Mathematicos, Ægyptij, fausti, intercalares, natales, naturales, artificiales. Diem quoq; pro tempore accipiebant, ereptus ante diem, uenire ante diem, trahere ante diem, prope diem. Noctē item in quatuor diducebāt partes, appellabantq; primam, secundā, tertiam, & quartā uigiliam: eius custodes uigiles dicti, Præfectusq; uigilum: diei autē excubiæ. Potior autē pars diei est matutina. Hesiodus. ὄρθρου ἀνιστάμενος, ἵνα τοι βίος ἄρκιος εἴη, ἠὼς γάρ τ' ἔργοιο τρίτην ἀπομείρεται αἶσαν. Hoc est, Mane tibi surgendū ut uitæ suppetat usus. Tertia nanq; operis fuerit pars mane ineunti. Iurisconsl. autē de uerborū significa. ait plusquam dimidiam esse partem: eaq; de causa operam in æquas diei partes diuidi non posse, uocatq; matutinas bonas horas. Menses Numa duos præposuit antiquis, qui tantum decem erant, Ian. & Febr. nō habita tamen ratione intercalaris. Cæsar uero omnia restituit, annūq; ad cursum solis adcōmodauit. Cuius opus alieno ingenio factum nō habemus. Mensi cuiq; rusticatio sua Columellæ describitur. Mensibus horisq; Ægyptij, Chaldæi, Babylonij, & pleriq; orientales carēt: tātum ex lunæ solisq; cursu & aspectu uiuētes. Quidam narrātur certis anni diebus ægrotare, ut teste Valerio, Antipater Sidonius poeta in die natalis sui: sicut hodie uidemus accidere Oliuerio Carafæ Cardinali Neapolitano, qui mense Maio semper in ualetudinē certam incidit. Obseruatum & Romæ mortes Pontificū in Augusto mēse plerūq; cōtingere. Quibusdā euenire felicitates: ut est autor Ælianus de Atheniensibus, qui mēse Thargilione, id est, Februario uictorias maximas eos adsecutos fuisse dicit. Pisanis olim ter uictoria de inimicis die S. Sixti contigit, adeo ut ei templum extruxerint. Omnia tamē prouidentia regi ordine nobis incognito, ait Augustinus. Ætates animaliū Græci hoc epigrammate scribunt. ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη ἀνδρῶν ἡβώντων, ἔλαφος δέ τε τετρακόρωνος, τρεῖς δ' ἐλάφους ὁ κόραξ γηράσκεται, αὐτὰρ ὁ φοῖνιξ ἐννέα τοὺς κόρακας, δέκα δ' ἡμεῖς τοὺς φοίνικας νύμφαι ἐϋπλόκαμοι κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο. Nempe nouem cornix hominū prope tēpora uiuit. Cornicū quater & ceruus, trini quoq; cerui coruus: itemq; huius pertransit metra nouena Phœnix, quā decies superamus tempore nymphæ. Hominis autē æuum Cēsorinus de natali die per heptomadas distribuit. In secunda pubescere datur, quod Aristot. de animali. τραγίζειν uocat, nos hirquitallire ab hirco male olente: in fineq; cuiusq; periculum uitæ ponit: præsertim xlix. ubi numerus septenarius quadratus uenit, uocan

Romanorum actiones horis accommo datæ.

Horologiū

Dies

Nox

Bonæ horæ

Menses

Aetates animalium.

turq; anni huiuscemodi Climaterij,quod ad eos quasi gradatim ueniamus. Plato uero apud eundē authorē hos Climaterios ex nonario cōstare uoluit,quapropter lxiij.magnā esse uim, φ ex utroq; numero multiplicato consistat: in quo anno periere Aristoteles & Cicero,maxime autē senes plerunq; lxxxi.nō præteriere,in quo decesserūt Plato,Dionysius Heracleotes, Diogenes Cynicus,Eratosthenes geographus,& Xenocrates Platonicus. His uero qui hūc terminū prætereunt ex psalmi etiam authoritate,labor & dolor. *Climaterij anni.*

Diua genitrix quanq; extra sortem est humanā,ac speciali dei prouidētiæ reseruata,annū ipsum undequinquagesimum nō excessisse,apud receptū authorē inueni,ex Helisabetæ uirginis sanctæ de Sconangia commentario,quæ anno M.C L X.emicuit.Hæc in diuina cōtemplatione eam annū post filiū & quicquid est ultra usq; ad eius assumptionem uixisse clare cōspexit,quod mihi uerisimile fit. Neq; enim adsentior his qui multis dicūt eam superstitē annis,quū Diony.teste omnes apostoli in eius funere cōuenerint:ipsi uero palàm est φ nō tot annis,quot uulgo dicunt illam superstitem fuisse,simul fuere. *Diuæ uirginis ætas. Helisabeta uirgo.*

Optare senectutē in ænigmate est.Res una uidelicet quæ potissimū ab omnibus desideratur:habitā uero omnes spernūt & ab se reijciūt.Eam uero cōtra mortaliū omnium opinionē amplectendā Cice.in Catone suadet,cōfutatis quatuor quæ solent impugnare causis.Sunt aūt huiuscemodi. Auocatio à rebus agēdis,infirmitas corporis, priuatio uoluptatis,uicinitas mortis.Hiero.in Amos prophetā.Senectus bona multa,multaq; itē mala secū adfert.Bona,φ nos ab importunissimis dominis liberat uoluptatibus, modum gulæ imponit,libidinis impetū frangit,auget sapientiā,prudentiā quoq; ac consilia suppeditat. *De senectute*

Annū magnum Pythici octauum quēq; dicunt ob ludos,Olympici quintū: Romani item,quo tempore lustrū agebāt.Sed centesimū maxime quo ludos seculares celebrabant. Mathematici xij.& vij.ob Iouis profectiones,magnasq; in his mutationes fieri, ut ait etiā Plato de legibus.Quod autē legimus in sacris uoluminibus,homines priores tamdiu uixisse, Augustinus ueros integrosq; xij.mensiū annos fuisse testaī,ac ex prouidentia factū,uti pauci tunc citius crescerent:rerū insuper cognitio commodius ex longa experientia deprehēderetur. Annos Romani,ut ait Festus,domi quotānis in parietibus portarū clauo annali defixo notabant. *Annus magnus.*

Sed & aliud tēpus quod Græci καιρόν,nos occasionē siue tēpestiuitatem dicimus,quam ueteres teste Callistrato pulchrū puerum ac deū rotulæ fingebant summis digitis insistentē,alatis talaribus,nouaculam in dextra,crinibus tantū anterioribus,occipitio caluo,ut planè significarent à breuitate,cōmoditateq; temporis nos deseri,nunq; redituri. Quapropter omnibus bonis est curæ ne frustra labatur. Lacedæmonijs tanta fuit huius rei obseruatio,ut nemini permitterent extra uirtutē sibi uacare. Argumēto id præter alia fuit,φ Ephori quondā animaduertentes, quosdā iuuenes ambulatione uespertina uti, præceperūt eis ut abstinerent,ueluti nō se exercentes,sed in delicijs utilem diei partē cōterentes, tēpore abuterentur:optare enim Lacedæmonios,non per ambulationes,sed per gymnasia & uirtutē, bonam corporis habitudinē,ac uires quærerent:author Aelianus. *De occasione καιρός. Lacedæmoniorum mos.*

Inter Romanos Cato senex dum senatus cogerēt,libellos quosdā quos secū afferebat obiter lectitabat. Plinius teste eius nepote in epist. Vulcanalibus uigilare incipiebat,quæ sunt in fine Augusti, noctibus literis, interdiu negocijs principalibus uacabat,quendā eius anagnosten frustra parumper dum legeret interpellantē acriter reprehēdit. Iulius Cęsar quaternas simul epistolas dictare solebat. Vespasianus dum se amiciret & calciaret,legationes audire. Proximis uero annis Siciliæ rex Alfonsus senior post tot bellicos labores utrūq; sacrū uolumen quindecies legisse fertur. Nullam occasionē prætermittendo,iugiterq; uigilando,magni uiri sunt omnia consecuti. Breue nobis spatiū inquit Cicero, natura dedit:cursum uero gloriæ sempiternum. Nihil tamen est quod de illa queramur. Longū satis tempus ad consequendas omnis artes suppeditauit,sed breue nos ipsi fecimus,in delicijs,iocis,uoluptatibus,sodalitatibus,bonā æui partē absumentes. At si forte pueritiam & senectā frustra cōsumimus ob debilitatem,media saltem ætas debet esse frugisera & parca tēporis. Quod Hesiodus hoc uersu allegorice satis monstrat. ἀρχομένου δὲ πίθου καὶ λήγοντος κορέσασθαι, μεσσόθι φείδεσθαι. Hoc est, Incipiente uini uase & in fine pota quantum libet,ueluti non ita perfecto: in medio autem tanquam perfecto utere parsimonia.

DE IRA EIVSQVE REMEDIO

IRAM,inuidiam,dolorē,metumq; mortis: pars cōtinet irascibilis,quæ facile sedabitur,si dictis sapientū auscultabimus. Iræ igitur prius naturam dicemus. Quæ gemina est,aut aperta,aut dissimulata. Hæc posterior lōge deterior. Arrianus sophi- *Pars irascibilis. Duplex ira*

ſta. Cauendũ inquit, iram illorũ qui paulatim eam cõcipiunt, lentiusq́ꝫ exardeſcũt, magis quàm illorũ qui celeriter. Nam his ira breuior, illis diuturnior. In eandem ſententiam Homerus Iliados. α. κρείσσων γὰρ βασιλεὺς ὅτε χώσεται ἀνδρὶ χέρηϊ, εἴπερ γάρ τε χόλον γε καὶ αὐτῆμαρ καταπέψῃ, ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον ὄφρα τελέσσῃ. Nam melior princeps iratus forte minori eſt. Quod ſi diſſimulat ſubitũ tunc mente furorẽ, Tẽpore poſt illum pœna grauiore repẽdet. Ex noſtrorum quoqꝫ ſententia, Deus tarditatẽ ſupplicij pœnæ grauitate compẽſat. Ira uero aperta ſine iurgio nõ eſt: admodũ & ipſa uituperabilis. Plutarchus. Verborũ leuiſſimam rem grauis pœna ſequitur ſecundũ Platonẽ. Silentium autẽ ubiqꝫ nullam reddere rationem habet. Theophraſtus. Iraſci quidẽ ſapienti ſiue ſeruis ſiue amicis non oportet, ſed ſedato animo agendũ, ne iudiciũ quod de alio appetimus ſubeamus, néue culpæ potius rei quàm accuſatores, aut odio potius quàm conſilio feciſſe uideamur. Euripides. Duobus litigãtibus alter ſemper uiſus eſt altero qui nõ reſpondet ſapiẽtior. Idem. Grauis quidẽ & implacabilis eſt ira, qua amicus amico iraſcitur. Idem. σμικρᾶς ἀπ' ἀρχῆς νεῖκος ἀνθρώποις μέγα γλῶσσ' ἐκπορίζει. Parua quidem occaſione magnam lingua præbet contentionẽ. Idem. πρὸς κέντρον μὴ λακτίζειν. Id eſt, Noli cõtra ſtimulũ calcitrare: uſurpatũ quidem à multis prouerbiũ. Democrates. θυμῷ μάχεσθαι χαλεπὸν, ἀνδρὸς δὲ κρατέειν εὐλογίστου. Cum irato animo cõtendere difficile, tum uirũ ſine ratione ſuperare. Menãder. Hic demũ optimus uir ὦ Gorgia, qui inter mortales ferre iniuriã poteſt. Philemon. Dulcius aut lepidius nihil quàm poſſe uerborũ contumeliã pati. Hoc enĩ pacto maiorẽ maledicus patit. Pythagoras. Magnã puta diſciplinã, per quam ferre indiſciplinã potes. Glycon. Mãſuetudo

Iræ remediũ. ac patientia, maximũ ſignum, eſſe deo acceptũ. Remediũ iræ ſubitæ teſte Plinio, tempus interponere ſeu cibũ. Cibus enim impetũ animi magnopere lenit. De tempore teſtatur Plato, qui quãdoqꝫ in ſeruũ iratus Xenocrati amico adſtãti ait, Accipito tu & uerberato. Nam &

Clinias ego iratus ſum. Præterea Muſica. Clinias enim Athenienſis uir Pythagoreus, ut ſcribit Aelianus de ua. hiſto. ſiquãdo in iracundiã incidiſſet, priuſquàm ederet, cithara deliniebatur. Exem

Achilles plo quoqꝫ ſe hoc dicebat Achillis Homerici facere, qui & ipſe iram hoc modo leniuit. Aliam quoqꝫ medicinã Seneca oſtendit. Optimũ quidẽ inquit, ſcire nolle quod quiſqꝫ peccauit, tollendaq́ꝫ ex animo ſuſpicio, & omnia in bonã partẽ præſertim cum amicis accipiẽda, retinen

Cæſar daq́ꝫ in animo illa ſentẽtia, in quibuſdã rebus ſatius eſſe decipi, quàm diffidere. Cæſar enim poſt uictoriã incidens in epiſtolas inimicorũ, partim etiã eorũ qui neutrius partis uidebãtur, eas

Alexander Macedo. cõbuſſit, maluitq́ꝫ eorũ ignorare cõſilia, quàm per eas occaſionem iracundiæ dare. Et Alexander Macedo, quũ medicinã ſumpturo literæ ſuperueniſſent, ut à Philippo medico eius familiari caueret, ſumpto ſtatim poculo, medico literas oſtẽdit. Plutarch. in Mo. alia inſup adducit. Faciundũ, inquit iracũdo, more gubernatoris, qui ob timorẽ (quũ timor nõ ſit minor ira) nõ remittit de diligẽtia, quin in trãquillo omnia obeat munera, Sic animi naufragia uir quietus prouidere antea debet. Dicit quoqꝫ patientiã domi paulatim ediſcendã cum ſeruis & uxore: ut planè foris ea poſtea utamur. Exemplũq́ꝫ Socratis ponit, qui Xãtippes uxoris cõuicia, in‑

Socratis patientia. ſolentiamq́ꝫ domi ex hac potiſſimũ cauſa ferebat. Cicero ad Qu. fratrẽ. Propediẽ ſi te iracundum cognoueris, inquit, quotidie meditere reſiſtẽdum eſſe naturæ: tum legẽ tibi ſtatue, qua iratus non nimiũ uideare, magis quàm omnino nõ iraſci. Nam illud eſt nõ ſolum nõ grauitatis, ſed interdũ lentitudinis: moderari uero & animo & orationi cũ ſis iratus, aut etiam tacere & tenere in ſua poteſtate motũ & dolorẽ: etſi non eſt perfecta ſapiẽtia, tamen nõ mediocris ingenij. Improborũ præterea maledicentiã magis æquo animo ferendã quàm aliorũ ſuadet Euripides. τὸ δ' ἀξίωμα κἂν κακῶς λέγῃ τὸ σὸν, πείσει. λόγος γὰρ ἔκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν, κἀκ τῶν δοκούντων, αὐτὸς οὐ ταὐτὸν σθένει. Dignitati quanquàm uir improbus obtrectet tuæ, fer æquo animo: nãqꝫ uerbũ idem à bonis exiẽs atqꝫ ignauis haud idẽ poteſt. Quod Seneca itẽ imitatus ait, uituperari à malis laudari eſt. Et in ſacris libris. Ne ſtulto reſpondeas ſecundũ ſtultitiã ſuã, ne ſimilis ei efficiaris.

EXEMPLA MANSVETVDINIS ET PATIENTIAE

TERTVLLIANVS librũ de dei patientia elegantiſſimũ ſcribit, ubi monſtrat nihil in eo diuinius aut mirabilius, quàm cum facta mortaliũ improborũ toleret ac miſereatur. Nullamq́ꝫ in hominibus præſtantiorẽ aut cõmodiorem poſſe patientia reperiri uirtutẽ. Ad hãc igitur Vlyſſem ante omnis citat antiquitas, ut qui rem ſuã feliciter diſſimulando ſit adſecutus. Deinde Iaſonem: qui cum cæteri Argonautæ uim Æetæ regi inſolenter reſpondẽti adferre uellent, ſolus patiẽtia reſiſtens omnia ſuperauit. Patientiſſimus unus apud Athenienſes fuiſſe traditur Socrates, Apud Lacedæmonios

cedæmonios Agesilaus, Apud Romanos Pomponius Atticus, ut Corne. nepos scribit, qui
iram omnino coërcendã putabat, in eos præsertim quos diligeremus. Dauid quoq; inter He
bræos. Aristippus ad eũ qui ob uerba in iram cũ eo uenerat, Ne quæso à uerbis propter iram
discedamus, sed potius ab ira propter uerba. Idem cuidã maledicenti ait: Tu maledicẽdi do
minus, ego audiẽdi. Quis nõ mireť Lycurgũ, qui teste Plutarcho, priuatus oculo à quodam *Lycurgus*
in cõcione iuuene: traditũ deinde à ciuibus plectendũ, interpolauit, erudijtq; in posterũ me/
lioribus moribus? Deinde in theatro mirãtibus omnibus, Iuuenẽ, inquit, Lacedæmonij mi
hi à uobis noxiũ ac sontem traditũ, nũc eruditũ optima reddo disciplina. Fabius Rullianus *Fab. Rul.*
Consul quũ res contra Hetruscos apud Ciminam syluã gereret, crescẽte hostiũ metu, legatis
rogãtibus ex parte senatus, ut L. Papiriũ eius inimicũ dictatorem diceret, uultum demisit, ni
hil aliud respondens: sed nocte sequente sese uincendo eundẽ dixit, cui gratiæ sunt actæ. Iul. *Iulius Cæsar*
Cæsar nullam habuit, ut Cicero dicebat, uirtutẽ misericordia admirabiliorẽ, cuius rei gratia
putat Augustinus dei prouidẽtia clarissimũ in orbe nomẽ obtinuisse. Augusti quoq; succur
rit exemplũ, cuius uerba ex epistola hæc Trãquillus memorat. Noli mi Tyberi ætati tuæ ni
miũ in hac parte indulgendo succensere, ut sint qui de nobis male loquantur. Satis enim ha/
bemus ne quis nobis male facere possit. Mea uero ætate Alfonsus Tarraconensis Siciliæ rex
nunq̃ iratus uisus. Alterũ nos uidimus Romæ Gabrielẽ Brixiensem ordinis minorũ Cardi/
nalem Agriensem, qui Mathiæ regis Pannoniæ res diu procurauerat: iurare solebat annos
xxx. nulli mortaliũ uel minimo seruo subcensuisse, quæ res illum ad eum honorẽ perduxit.

De ira officiosa, & quod etiam opinione quandoq; officij errat.

PERIPATETICI uirũ negant qui irasci nesciat, cotemq; fortitudinis iram
dicũt: per eam leges seruari, ius defendi, arma pro patria suscitari: ut est author
Cicero in Tuscula. Chrysostomus in euangeliũ in eandem ferè sententiam, di/
cit iram esse necessariam ad tuendas leges, ad regendam disciplinã, ad impro/
bos coercendos. Hieronymus in epistolis, Irasci quidẽ hominis esse dicit: iram
aũt nõ perficere Christiani. Hanc iram laudatam sacri libri Zelum appellãt, qualem habuis/ *Zelus*
se Phineem legimus, quum scortũ Madianite interfecit: qualem Mosen quum de monte de/
scendens ac animaduertens uitulum conflatilem, tabulas decalogi perfregit. Neemiã quoq;
quum populum audisset uociferantẽ ob fœnus quod optimates exigebant, uehementer ira/
tum accipimus. Heliseum item quũ ille in Ioam regem inueheretur, quod terram quinquies
aut sexies sagitta minime percussisset, uti Syriæ regionẽ destrueret. Paulum deniq; in faciem
Petro resistẽtem legimus. Talia quædam & apud Romanos seueritatis, Brutorum, Torqua
torum, Nasicæ, Metelliq; illius qui Cæsari expilanti ærarium, restitit. Errat tamen ira huiusce
modi siue Zelus quandoq; opinione officij. Vt illi qui se zelotas Hierosolymis belli tempo/ *Zelotæ*
re appellabant, omnia permiscẽtes, ut author Iosephus de bello. Iosue Mosis famulus uidẽs
duos prophetantes in castris ait, Domine prohibe illos. Cui Moses: quid, inquit, æmulari s
pro me? Abisai cernens duos seruos maledicentes Dauidi fugienti Absalonem: ait, Ibo in/
terficiam eos, nec ab eo permissus est. Et Paulus æmulator paternæ legis. Discipuli quoq; do
mino dicentes: Ioannes trans Iordanem baptizat, & omnes ad eum ueniunt.

DE INVIDIA, EIVSQVE REMEDIO

XENOPHON libro iij. Cõmen. ex sententia Socratis dicit inuidiã esse tristitiã
quãdam, nõ quidem in felicitate inimicorũ, neq; in aduersitatibus amicorum:
sed tantũ mœrorem in amicorum prosperitate. Admirãtibusq; quibusdam q
inuenirẽtur qui amicis inuiderẽt, respõdit: Profecto sic res habet. Multi enim
eos qui male rem gerunt miserãtur & iuuãt, quibus si forte res secundæ contin
gerent, inuiderent, ægroq; animo ferrent, quod minime sapientis est. Hesiodus probe mon/
strat inuidiam inter pares reperiri. καὶ κεραμεὺς κεραμῇ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων, καὶ πτωχὸς
πτωχῷ φθονέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ. Inuidet aut figulus figulo, uel egenus egeno, Siue faber fabro,
dulcisq; poeta poetæ. Ex eadem ferè causa ætate quoq; imparibus minime inuidemus, ut ait
Plutarchus, ueluti senibus & pueris. Inuidiæ hoc solũ bonũ, teste Aristo. q maximũ malum
habentibus est. Menander. ὁ φθόνος αὑτῷ πολέμιος καθίσταται, αὐθαίρετος γὰρ λύπῃ ἀεί. Inuidia si
bijpsi inimica existit, sponteq; uolentes semper adficit dolore. Democrates. ὁ φθονέων ἑαυτὸν
ὡς ἐχθρὸν λυπέει. Inuidus seipsum ut inimicũ cõturbat. Scribit quoq; Virgilius elegãs de hu/ *Inuidiæ*
ius natura hendecasyllabũ, quod extat inter eius opera. Huius filia maledicentia est atq; ob/ *filiæ.*

trectatio, quæ calumnijs aggreditur atq; adlatrat: unde Vlysses Palamedem cōficta causa in *Nephele Aristophanis comœdia contra Socratem* sectatur. Aristophanes quoq; apud corruptos Dionysijs & ebrietate Atheniēsium animos, Nephelas comœdiā, cōtra Socratem scomma excogitauit, unde inuenti postea qui ausi sunt eum publice accusare. Quin & mortuis ac absentibus obtrectat: cū quibus ait Plautius Laruæ luctantur. Quapropter ursis eam antiqui adsimilauere cadauera petētibus. Leonibus ne- *Stellio* quaquam qui resistentes inuadunt. Stellioni etiam, quem nunc Tarantulam uocāt. Præterea *Cācer* Cancro insidiosissimo animali, quod is Herculis uigilantem metuens olim uirtutē, dormien- *Inuidiæ remedia.* tem est aggressus. Quoniam uero, ut ait Socrates, inuidia gloriam uelut umbra solem sequitur: maxime eam uitabit siquis uirtute aut potētia seu etiam fortunis præditus modice se habuerit, minimeq; adrogāter: ex Horatiano carmine, Iam tacite pasci si sciret coruus, haberet Plus dapis inuidiæq; minus. Ex Apologo Æsopi tractum prouerbiū. Qua etiam de causa, ut scribit Ælianus de ua. histo, Atheniensium proceres qui rerum gestarum gloria florerent, quod non possent ex æquo cum cæteris uiuere, ad declinandam inuidiam, atq; ut liberius uitam cītitarēt, extra patriā sponte agebāt: ut Iphicrates in Thracia, Conon in Cypro, Timotheus in Lesbo, Chabrias in Ægypto, Chares in Sigæo. Inter Romanos uero Pompeius, teste Plutarcho, post tot triūphos & imperia libenter domi aut ruri se cōtinebat, raro in publico conspectus. Idem in imperio facilis ante omniū ora uersabatur, ut ait Cicero de Imperatore deligendo. Nam legitimi principis, seu in magno sacerdotio, siue magistratu constituti, contraria ratio. Is enim maxime collaudabitur, proculq; ab inuidia fuerit, ad quem fores ac cōmunicatio cunctis patebūt, quod memoria patrum Alfonso Aragoni regi Siciliæ, ac Martino V. Pontifici obseruatū diligentissime fuit, turba sine discrimine admissa. Nam huiuscemodi uiri qui in penetralibus latitāt Epicuri sectatores, sibi tantū consulunt, officiū in uita deserentes: aut certe, ut ait Aposto. semetipsos desperantes impudicitiæ omniq; libidini tradiderūt.

DE DOLORE

EXERCENTVR insuper patientia, maximeq; pollent in doloris mortisq; cōtemptione, quapropter Euripidis primum dicta super hoc adferam. In Orestis principio sic orditur. οὐκ ἔστιν οὐδὲν δεινὸν ὧδ' εἰπεῖν ἔπος, οὐδὲ πάθος, οὐδὲ ξυμφορὰ θεήλατος, ἧς οὐκ κρατεῖτ' εὔτακτος ἀνθρώπου φύσις. Tres sunt senarij à Cicerone hoc modo cōuersi. Nulla est tam difficilis fando ratio, Neu sors nec ira, neu tam inuictum malum, Quod nō natura hominis patiendo ferat. Idem. Is est diues qui mala quæ contingūt tantū æquo animo ferre potest. Malis quæ eueniūt succēsere minime debemus. Tantum recte agamus, bene rem gerimus. Cicero hanc sententiā in epistolis secutus, nullum malum, nihilq; dolendū, præter culpā dixit. Idē in Hecuba. φέρω τὸ δ' ἄλγος· ἐν κακοῖσι δ' οὐ ῥᾴδιον βροτοῖσιν εὐφημεῖν στόμα. Fero dolorē: nanq; in malis bene loqui haud facile fuerit. Idem. ἄγαν φρονεῖν σοφοῖσι ἄλγος ἐστίν. Sapientibus ualde sapere pœna est. Idem. ἀνὴρ ἄριστος ἐν ταῖς συμφοραῖς *Vir optimus in calamitatibus semp sperat.* ἐλπίσι πέποιθε ἀεί, τὸ δ' ἀπορεῖν ἀνδρὸς κακοῦ. Aurea est sententia. Vir, inquit, optimus in calamitatibus semper sperat. Nā dubitare uiri est improbi. In eandē ferè Apollodorus. οὐκ ἀλγεῖν μὲν τὸν καλῶς πράττοντα δεῖ, τὰ βελτίω δὲ προσδοκᾶν ἀεί. Nō oportet eū dolere qui bene agit, quin semper potius expectare meliora. Sotacus. Dolor & tristitia procul à te erit si recta sectatus fueris. Lex deus est, hūc uenerare, improbos euita, ubicūq; bene uixeris, ibi agas, beneq; tibi erit. Omnia obserua imitareq; bona. Præcepta sermonesq; bonos custodi. Quietē ubiq; serua. Bonā ualetudinē deos exposce. Antiphon, λύπη μανίας ὅμορος ἐστί. Tristitia uicina est insaniæ. Omne etenim cōtristans morbus est homini, nomina uera plura retinēs. Idem. Vita tristis ac mœsta uti malus pictor colores primū de corpore aufert. Idem ferè sacra uolumina. Animus gaudēs ætatē floridā facit, Spiritus tristis desiccat ossa. Democrates. Optima est uita plurimū lætari, minimū dolere: hoc tantū assequi poteris uoluptates in rebus mortalibus spernēdo. Simile illud Salomonis, Bonū facere & lætari. Pyttacus Mityleneus. Prudētis esse ait, curare ne ueniāt mala: Fortis uero, si ueniāt tolerare. Thucydides huic similem sentētiam pulcherrime expressit, ὅσοι πρὸς τὰς ξυμφορὰς γνώμῃ ἥκιστα λυποῦνται, ἔργῳ δὲ μάλιστα ἀντέχουσι οὗτοι ἄριστοι. Qui in calamitatibus animo minime dolēt, opera nihilominus ac diligētia obsistūt, hi optimi putandi sunt. Metrodorus. χαλεπὸν ἐστιν ἐπὶ πόνοις προσδοκᾶν. Difficile in laboribus expectare. Prouerbium est Græcū. ὅπου τις ἀλγεῖ, κεῖσε καὶ τὸν νοῦν ἔχει. ubi quis dolet, ibi & mentem habet. Thraces teste Plin. dies infaustos nigro calculo, faustos albo notabant. Horatius. Thressa ne careat pulchra dies nota: quanq; ex usu cressa legat, librariorū errore manifesto.

De dolo-

DE DOLORIS NECESSITATE ET REMEDIO.

SOCRATES interrogatus quonam modo minime doleremus, Hoc fieri dixit nullatenus posse. Non enim esse quempiam qui ciuitates aut domos inhabitet, aut cum hominibus conuersetur, qui non tristitia quandoq; adficiatur. Philomenes, Nullus est usquam mortalium cui non aliquid accidat aut acciderit: qui autem minimi facit illud, hic sapit & felix est. Menander. μηδὲν πράττων κακῶς λίαν ἀθύμει ποτέ. Nihil unquam infeliciter gerens, etiam quandoq; ualde dolebis. Idem. Malorum faciem tantum ne adspice, sed quæ intus latent bona. Etenim nulla bona nisi admixta malis sunt. In hanc igitur sententiam Cratis Cynici Græcum epigramma conuerti. Quod uitæ genus exposces? fora turbida sectans, Iurgia, difficilesque ipse sequeris opes. Multa domi anxietas, ruri dolor, horror in alto: Inq; bonis dubium si quid habebis erit. Si pendes animo, durum: si uxorem duxeris, ibis Sollicitus, tristis si sine coniugio. Pœna patri, dolor est orbis, uesana iuuentus Desipit, & membris fracta senecta uenit. Ergo exoptandū est aut nunquam in luce fuisse, Ocyus aut tolli de medio genitum. Verum hæc ultima sententia nostris doctoribus aduersatur, qui dicunt præstare uel in miseria esse quàm nihil esse. Homerus Iliados ω. Δοιοὶ γάρ τε πίθοι κατακείαται ἐν Διὸς οὔδει Δώρων, οἷα δίδωσι κακῶν ἕτερος δὲ ἑάων. ᾧ μὲν καμμίξας δώῃ Ζεὺς τερπικέραυνος. Ἄλλοτε μέν τε κακῷ ὅ γε κύρεται, ἄλλοτε δ' ἐσθλῷ. ᾧ δέ κε τῶν λυγρῶν δώῃ λωβητὸν ἔθηκε, καί ἑ κακὴ βούβρωστις ἐπὶ χθόνα δῖαν ἐλαύνει. φοιτᾷ δ' οὔτε θεοῖσι τετιμένος οὔτε βροτοῖσιν. Bina Iouis summi dicunt in limine dudum Vasa, quibus sortem deus ipse emittit utranq;: Ille miser cui sors fati contingit amara. Heu quantos etiam gemitus, quàm dura uidebit Exitia, atque omnem mixtam mœroribus atris Vitam aget, hunc homines odio superiq; sequentur. De Pandora uero postea dicam, qua ex dolio mala retegente, ad omnes ea peruenire necesse fuit. Plutarchus de consolatione ad Apollonium scribit. Cum Philippus Macedo treis eodem tempore felices nuncios habuisset, duos de uictorijs, tertium de filio nato, sciens quod aliquis dolor semper læta sequeretur, deos rogauit, ut alicuius moderati casus temperamento fortunæ inuidiam minuerent. Theramenes quoque unus è XXX. tyrannis Atheniensibus, domo corruente in qua accumbebat cæterisque conuiuis pereuntibus, quum solus euasisset, protinus exclamauit: Quò me fortuna reseruas? nec diu post ab eisdem tyrannis interfectus fuit. Paulus Aemylius, ut idem author in eius uita testatur, à Persei uictoria reuertens quum filium iamiam morientem offenderet, proximo die in senatum uenit, gratiasque dijs egit, quod tantæ reipublicæ per eius uictoriam felicitati metuens, ne quid publicum malum (ut solet res secundas comitari) eueniret, id priuatim orbitate sua potius uidisset. Remedium tamen sapienti contra dolorem fuerit, non expectare tempus obliuionis patrem, cuncta mitigantem: sed omni studio præueniendo cuncta prius mala præmeditari. Ex quo Theseus in Euripidis tragœdia, inquit: Futuras mecum commentabar miserias, aut mortem acerbam, aut exilium, seu aliquod magnum malum, ne me imparatum cura laceraret recens. Post hæc alienas calamitates respicere. Nam Cicero itemque Plutarchus de Consolatione testantur, Socratem dicere solitum: quod si malorum aceruus omnium foret, & quisq; suam ex eo partē auferret, nemo non existimaret minora sua portione ea esse quæ ferret. Ex quo Antimachus poeta elegiā in Lyden coniugem suam defunctam faciens: in ea ærumnas omneis heroum heroidumq; commemorat, quas infra suam esse dicit. Quamobrem patiētia in his maximum leuamen: unde Plautina sententia: Animus æquus in re mala, dimidium mali est. Pyrrhonij dolorem & uoluptatem in opinione ponunt, quum ea quisq; suapte iudicet sententia: nam quod alijs dolori, nobis uoluptati forte fuerit. Inueni propterea qui mortes suorum nihil curare sunt uisi, ut supra de Paulo memoraui: ut de Xenophonte legimus, audito de filio nuncio, non cessauit à sacrificio quod peragebat. Cato nihil cōmotus in eodem casu, se moriturum genuisse tantum dixit. Plutarchus in eodem tractatu: Animi dolorem toleratu longe faciliorem corporis dolore existimat, quod cruciati sensus quum absq; ratione sint, mentem rationemq; præcipitem agunt, ac de statu per uim dimouent. Animus autem sapientis ab omni liber exteriore impulsu, quum sui tantum sit arbiter, sibi melius imperabit: eoq; magis quod exempla sint plurima eorum qui etiam corporis pœnas prorsus contempserint: ut Marius, quum secarētur uarices immobilis permansit. Scribit Liuius de eo seruo qui Asdrubalem sororium Annibalis in Hispania interfecerat, tot cruciatibus pressum semper ridētis speciē præbuisse.

Duo dolia in limine cœli.

Philippus

Theramenes

Paulus Aemylius.

Antimachus

Institutio quoque ab incunabulis, & in delicijs non fuisse educatum quàm maxime refert. *Lacedæmonij* Pueri nanque Lacedæmonij uerberum dolore laniati minime ingemiscunt. Prisci item *Latini* Latini teste Virgilio, natos ad flumina primum Deferimus, sæuo'que gelu duramus & undis. Omne æuum ferro teritur. Vita insuper ambitiosa & cupida quot mala libenter patitur? quot barbaræ gentes in bellis mortes summa animi alacritate perferunt? Febres nihilominus ac morbos non æque. Multi uero contra in morbis patientissimi, in armorum cōgressu timidissimi atque molles. Sed præter omneis, nostri potissimum martyres testimonio sunt, quàm sit animus probe institutus, imperator uitæ mortalium. Ex quo uita beata & cum uirtute non solum in uiola & rosa, sed in tormētis & eculeo erit. *Eculeus* Est enim Eculeus id pœnæ genus, quam hodie nostri funem appellant. Quod sanè ex authoritate Senecæ in epistolis deprehendimus. Doloribus, inquit, distortus, & in eculeo longior factus.

DE MORTE, QVOD BONIS MINIME EXPAVESCENDA.

VVM patientia commentatio'que mortis sit omnis uita sapientis, is erit felix qui ita sese accommodabit, ut illam etsi non cupiat, minime tamen expauescat aut curet. Apollodorus philosophus: Hi qui cum uirtute uixerunt, si liberis carent, laudes immortales eorum loco dimittunt. Qui liberos habent, eis optimam dimittunt hæreditatem, hominum & patriæ gratiam. Epictetus. τῷ γὰρ κακῶς ζῆν τὸ τεθνάναι κρεῖσσον. Præstat mori quàm male uiuere. Plato in Phœdone triplicem ponit mortem. Quum per moralem actionem uitia in nobis extinguuntur, deinde cum per contemplationem cum deo coniungimur: postremo cum anima per corporis mortem separatur. *Bonis mors & uita dulcis* Bonis & mors, & uita, dulcis est: hæc ob benefactorū memoriam, illa ob præmiorum expectationem. Facinorosis autē neutrum, quapropter illis mors potius imprecanda. Quod eleganter Homerus Ody. χ duobus carminibus expressit. οὐχ ὁσίη κταμένοισιν ἐπ' ἀνδράσιν εὐχετάασθαι. τούσδε δὲ μοῖρ' ἐδάμασσε θεῶν καὶ σχέτλια ἔργα. Hos lugere nefas, qui dijs ultoribus ipsis Ob sua dementes perierunt impia facta. Seneca quoq;, Non cito moritur qui uicturus amplius non fuit. Cic. pro P. Quintio, Mors honesta sæpe uitam turpem exornat: uita turpis ne morti quidem honestæ locum relinquit. Gymnosophistæ apud Indos caste & cum uirtute uiuentibus, mortis diem natalem putant. Idem & Augustinus apud nos adfirmat. Qui etiam ait, neque naufragium, neque cædem aut ullam aliam uim inter mala esse. Hæc omnia martyres sunt passi. Denique malam nullam putandam esse mortem quam bona uita præcesserit: sicuti nec contra, ullam bonam his qui flagitiose uixerint, uel pœnitentibus: quod pœnitentia & senibus & alijs iamiam morituris raro sit uera, cum hi peccata non deserant, sed ab illis deserantur. Sed iam illam Socratis diuinam orationem in apologia sua audiamus. Mihi, inquit, hora discedendi iam morituro, uobis autem uicturis: utri autem nostrum uenient in rem meliorem, incertum omnibus præterquam deo. Non enim uiuere, sed bene uiuere plurimi faciendum: dissoluta iam anima redit ad locum suum, corpus mutum remanet, nec enim amplius homo. Nos enim animal immortale sumus, mortali conclusum in custodia. Ciceronis uero in Tuscul. pulcherrimus etiam locus atque ediscendus. Si à deo denunciatum uideatur ut è uita exeamus, læti & agentes gratias pareamus, emittiq; nos è custodia atq; leuari uinculis arbitremur. Si autem nihil denunciatum fuerit, eo tamen simus animo, ut illum horribilē diem alijs, nobis faustum putemus: nihil in malis ducamus, quod uel à dijs immortalibus, uel à natura parente omniū constitutum. Non enim temere nec fortuitu facti & creati sumus: sed profecto fuit quædam uis quæ generi consuleret humano, ne id gigneret inter cætera, quod cum exantlauisset omnis labores, in mortis malum incideret sempiternum: paratum nobis perfugiū potius putemus, quò utinam passis uelis tendere liceat: si autē reflantibus uentis reijciamur, tamen eòdem paulo tardius referri necesse est. Ex quibus profecto uerbis satis docemur, ne iniussu dei de uita decedamus. Itidem Christianis præceptum: quanquam nōnullas sanctas uirgines seruandæ gratia pudicitiæ sese necantes: non item cæteris cōcessum ut ait Aug. qui mortē Lucretiæ & Catonis animi potius paruitati adscribit. Socrates in uita dicebat tanquam in theatro persistendum, donec spectaculum operum delectabile cōtingat. Postremo magnum argumentū nullum esse in morte malum, quod boni plærunq; tāquam deo dilecti de medio tolluntur, raroq; ad senectutē perueniūt, *Trophonius Agamedes* idq; frequēter & usu uidemus & legimus: quapropter duo à ueteribus posita exempla adducam. Trophonius & Agamedes tēplum Delphicum faciētes, ab Apolline præmiū petierūt.

Is uero se daturum septimo die respōdit, atq; eodē perierunt. Cleobis & Biton fratres, quum Cydippe Iunonē pro filijs precaretur quod optimū factu esset, seipsos cōiungētes, matrē in templum adduxerūt, atq; illico extincti sunt: authores Plutar. Herodo. in I. & Cic. in Tus. Cleobis & Biton

DE VITAE FRAGILITATE, ET DEFVNCTORVM MEMORIA VENERANDA.

IN HAC uita breui Herodotus inquit, nullus adeo felix, quem mala multa non circunstent. Ipsæq; & calamitates & morbi adcedentes uitam ipsam quamuis breuem, longam uideri faciunt. Quem Martialis imitatus dixit: Si computentur febres & mali dolores, Pueri sumus & senes uidemur. Seneca uero, Non diu uixit, sed diu fuit. Apollodorus. βραχὺς βίος εὐτυχοῦσι, δυστυχοῦσι δὲ μακρός. Breuis uita fortunato, infortunato autem longa. Homerus quàm multa in hoc genere. οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο. Non homine enutrit tellus cōfractius usquam. Idem. ἴσχεο, μηδ' ἀλίαστον ὀδύρεο, οὐ γάρ τι πρήξεις, οὐδέ μιν ἂν στήσῃς. τλητὸν γὰρ θυμὸν θεοὶ θέσαν ἀνθρώποισι. Desine nec doleas, nil semper proficis usq;, Nec semel extinctum lachrymis reuocabis ab orco. Fata dedere homini patientius omnia ferre. Idem. οὐδὲ γὰρ οὐδὲ βίη Ἡρακλῆος φύγε κῆρα, ὅς περ φίλτατος ἔσκε Διὶ Κρονίωνι ἄνακτι. Vis etiam Herculea haud potuit depellere fatum. Quāuis ipse Ioui fuerit charissimus unus. Et Apostolus apud nos inquit. Qui proprio filio non pepercit. Euripides, οὐκ ἔστιν θνητῶν ὅστις ἐξεπίσταται μέλλουσαν εἰ βιώσεται. Quod Horatius imitatus ait, Nemo tam diuos habuit fauentes Crastinum ut posset sibi polliceri. Plato in Gorgia. Grauis uita: neq; enim miror si Euripides in Thressis dicat hoc modo, Quis nouit si uiuere est mori, aut mori sit uiuere? ego enim à sapientibus audiui quod nos morimur, & quod corpus est nobis sepulchrum. Pyrrho unde Pyrrhonij qui omnia contradicunt, & in incertum reuocant: dicebat, nihil differre uiuere aut mori: dicenti'que cuidam, cur igitur non moreris? quoniam inquit, nihil differt. Memoriam quoque defunctorum uenerari, omnes scriptores ferè præcipiunt. Demosthenes. τοῖς ζῶσι πᾶσιν ἔπεστι καὶ πλέον καὶ ἔλαττον φθόνος. τοὺς τεθνεῶτας δ' οὐ τῶν ἐχθρῶν ὡς ἀτιμάζει. Cuncta quidem animalia inuidiam aliquam siue paruam siue magnam subeunt, Mortuis etiam inimici parcunt. Timocles: Mortuis misericordia deus'que propitius optādus, uiuis innocua inuidia. Stesichorus. θανόντος ἀνδρὸς οὐ πᾶσ' ἀπολείπετο χάρις. Morientem hominem non omnis gratia deserit. Archilochus. οὐ γὰρ ἐσθλὰ κατθανοῦσι κερτομεῖν ἐπ' ἀνδράσιν. Ne mortuorum hominum bonis obtrecta. Quæ quidem res maxime damnatur. Ex quo Sophocles queritur. φεῦ φεῦ, τοῦ θανόντος ὡς ταχεῖα βροτοῖς χάρις διαρρεῖ. Heu heu quàm cito mortuorum gratia mortalibus defluit. Homerus de corpore Hectoris dehonestari. κωφὴν γὰρ γαῖαν ἀεικίζει μενεαίνων. Quid nisi iam mutam fœdat moribundus arenam? Moschion eandem secutus sententiam: uanum, inquit, defuncti hominis umbrā lacessere. Et Plautius ait non nisi laruas cum mortuis luctari, quum Pollio orationem aduersus eum scriptam reseruaret post mortem edendam. Zoili Homeromastigis noua ineptia, unde cognomen episcopo. Is librum in Homeri uituperationem Ptolemæo Philadelpho dicauit: quum'que diu præmium frustra expectasset, petere cœpit. An inquit Ptolemæus egere potes? qui maior sis Homero, ac uiuus? quum ille te inferior ac mortuus tot hominum milia diu pascat? Plautius Pollio Zoilus Homeromastix.

DE MODO FVNERANDI.

FVNERVM autem diuersa ratio. Funerare in bello corpora, ut testatur Aelianus de uaria historia, primus Hercules monstrauit: quum antea hostium corpora proijcerentur, teste Homero. ἑλώρια τεῦχε κύνεσσιν οἰωνοῖσί τε πᾶσι. Hæc auibus prædam tribuit canibus'que cruentis. Eustathius in Homerum dicit cōsuetudinem fuisse apud Græcos ut cum magno uiro mortuo XII. hostes sepelirentur. Sic Patroclo Troianos cōtumulauit Achilles: quem morem secutus Vergilius Pallanti extincto tribuit: si nona diem mortalibus almum. Nam nona die tumulabatur: octaua prius cōburebatur. Septem uero dies in domo plorabatur. Ex quo Horat. Nouendiales dissipare cineres dixit. Fiebant & ludi funebres totidem diebus: quorum author item Hercules, Pelopi atauo primum eos instituendo. Aelianus etiam scribit: apud Tauros cum rex moritur, charissimi quiq; simul sponte commoriuntur. Sindi tot pisces in sepulchrum mittunt quot hostes interfecerunt. Phryges marmoribus pro sepulchro suspendunt. Hircani canibus tradunt ad hoc nutritis. Massagetæ eos qui morbo pereunt tanquam impios, canibus item dant: in bello extinctos, aut quoquo modo interfectos honorant. Persæ & Aegyptij

mortuos

mortuos minime comburunt, quod Persæ deum ignem dicant, quem non fas sit cum homi ne commisceri. Aegyptij uero quod ignem animal putant, ne attingātur ab animali, sub dio iacentes dimittunt solibus siccandos & absumēdos: author Herodotus. Apud Ro. ipse mos comburēdi à Sylla cœpit, teste Plinio, uerito talionem, eruto C. Marij corpore. Desijt autem in Antoninis. Vngebantur quoq; corpora & cum aromatis condebantur, tanta cura, ut nos Romæ testes simus ante paucos hos annos fœminam in tumulis Albanis fuisse effossam, supra M.CCC. annos defunctam, ut è uestigio sepulchrorum animaduertimus, integram membris: crasso opertam unguēto. Quidam ausi Tulliolam dicere, quod eodem prope loco multa Tulliorum memoria, & Herenniorum, & Tulliolæ reperta fuerit. Modum funerandi Imperatores uide apud Herodianum in Cōmodo. Eius moris quiddam hodie in summis Pont. & Cardinalibus simile seruari conspicimus. In alijs uero defunctis Præficæ ad plorandum conductæ, Næniam, id est, carmen funerale canebant. Cupresso fores ornabant, quod hæc arbor Diti sit sacra: cadauera uestibus albis amiciebant, fœminæ quidem: atris autem uiri, ut author Plu. in Probl. In arca deinde conditis, sacrificia manibus offerebant, quæ & inferiæ, & parentalia, & iusta, & februa dicta sunt. Fiebant autem tribus rebus, sacrificando Diti, spargendo flores tumulo, ac ludos & epulum dando, quæ pollinctura dicta est: cui Pollinctores, id est, hi qui corpora ungebant præerant, annonamque flagellabant carius omnia ementes: ex quo ad Pollinctum emere prouerbium. Hæc igitur tria in testamento marmoreo Flauij Salutaris leguntur, quod in Anthropologia in eius nomine posui.

Præficæ *Næniæ* *Cupressus* *Pollinctores*

DE CVRA SEPVLCHRORVM, ET LAVDANDIS DEFVNCTIS.

VNT quibus uiuentibus curæ sepulchri pompa sit, ut Soloni dicenti: Mors mea non careat lachrymis: linquamus amicis mœrorem, ut celebrent funera cum gemitu. Contra uero Ennius: Nemo me lachrymis decoret, nec funera fletu Faxit, cur? uolito docta per ora uirum. At pudeat nostros Christianos præsertim sacerdotio dicatos funeris ac sepulchri pōpam expetere: nec etiam satis pendentis luxuria marmoris, sed etiam æris cœpta, quum Petri & Pauli: præterea Stephani, Laurentij, Hieronymi, Gregorij, totq; aliorum sanctorū etiam martyrum corpora uideamus humi Romæ iacere, nullis in aere pendētibus mausoleis. Sed ne hanc tātum nostris modestiam cōuenire dicamus, uideamus quid Cyrus moriens apud Xenophontem loquatur. Meum corpus pueri quum decessero, nolite neq; in auro, neq; in argento, neq; in aliquo lapide collocare, sed terræ statim reddite. Quid enim beatius quàm terræ cōmisceri, quæ tot pulchra nutrit ac parturit? Ego autem cum cæteris uiribus homo sim, libenter nunc quoq; mihi uideor cum ea communicare, quæ benemerita sit. Hæc ille. M. Aemylius Lepidus qui princeps senatus sextis iam Censoribus fuerat, antequam expiraret præcepit filijs, lecto se strato sine linteis, sine purpura efferrent, in reliquum funus ne plusquam æris denos consumerent, imaginum specie non sumptibus nobilitari maximorum uirorum funera solere. Liuius lib. XLVIII. Cicero de legibus excitari uetat sepulchrum altius quàm quinq; diebus absoluatur, nec lapide condi plusquam capiat laudem defuncti incisam, nec plusquam quatuor uersibus elegis. Humare mortuos semper uel in ueteri lege religiosum fuit. Iacob moriens, ut ad patres suos transferretur, ne inter Aegyptios prauos homines tumularetur, Iosepho filio mandauit. Moses item ex Aegypto fugiens, ipsius Iosephi ossa secū tulit. Laudatur Tobias qui sepeliendis mortuis uacabat. Iudas Maccabæus post prælium contra Gorgiam cōmissum, iussit prostratorum corpora mandare sepulturæ. Iehu rex Israel Iezabelem suam hostem iussit sepeliri, eo quod esset de stirpe regia. Ex his uero qui deum ignorauerunt, Alexander Darij interfecti corpus uxori matriq; liberaliter tumulandum dedit. Pauli Aemylij Annibali hosti perquisitum cadauer, & humaniter sepultum. August. de Ci. Sepulchrorum memoriam, sumptusque funeris, magis uiuorum consolationem dicit esse quàm defunctorum utilitatem. Ambrosius in sermone: Quid proficit, inquit, sepulchrorū superbia? damna sunt potius uiuētium quàm subsidia mortuorum. Viris igitur sapiētibus, ut in ueteri prouerbio, πᾶσα γῆ τάφος, hoc est, omnis terra sepultura. Laudare defunctos uetus est cōsuetudo, cœpitq; apud Græcos: iam inde à Pericle, qui teste Thucydide, prius defunctos in bello Peloponnesiaco pro concione laudauit. Apud Ro. uero Val. Pub. primus collegam suum Brutum, ut est apud Liuium. Græci epitaphium uocant quādo uel unum, uel etiam plures comprehendat. Monodiam uero quando unum tantum. Epicedium plærunque fit carmine.

Cyrus *Aemyl. Lepidus.* *Pericles* *Val. Pub.* *Epitaphiū* *Monodia* *Epicedium*

R. Vola-

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. XXXII. DE MODESTIA, GRAECIS SOPHROSYNE DICTA.

RELIQVA SVNT quæ ad modestiam temperantiam'que pertinent, quam Græci simul & pudicitiam uno uocabulo σωφροσύνην uocant, magnopere'que commendant. Menandri nonnullos conuerti senarios. Ego uero nihil antiquius puto modestia, Quam semper in bonis admixtam cernimus. Ne dixeris mihi diuitias, deum, Nullatenus colo, neque in cœlo puto. Quem intemperans uir possidet atque improbus. Idem. Heu heu diuinitus hoc omnibus malum est, Quando bonum uidet si quis nec eligit. Quid nẽpe nobis est opus nisi duo, Cibus Cereris, & paruus aquæ cantharus? Idem. ταμεῖον δὲ ἀρετῆς ἡ σωφροσύνη. Promptuarium uirtutis est modestia. Sophocles. σώφρονας θεοὶ φιλοῦσι καὶ στυγοῦσι τοὺς κακούς. Modestos dij amant, odere'que malos. Antiphon. Qui nullis tangitur aut mouetur uoluptatibus, modestus aut abstinens dici non potest. Deest enim materia uirtutis & exercitationis ad ipsum honestandum. Plato in Lache. Temperantia facit ne ex homine præcipitemus in bruta. Fortitudo autem ut ex homine ad deos perueniamus. Hypseus. Magnum puto uectigal modeste quotidie uiuere. Menedemus iuueni dicenti, maxima res est adsequi quod optas, ait, multo maior optare quod deceat. Epictetus dicebat: Quemadmodum in conuiuio uersari modeste debemus, ut ad ea quæ nobis oblata sunt in mensa manũ modice protendamus, ea uero quæ nos prætereunt minime attingamus, quæ nondum uenerunt non auide expectemus: eadem est & in cæteris uitæ modis ratio, & in diuitijs, & in imperio: sic eris dignus deorum conuiua. Euripides. βραχεῖα τέρψις ἡδονῆς εἰς ἀεὶ τίκτει λύπην. Breuis uoluptatis delectatio tristitiam parit sempiternam. Idem ad natum admonitio. Aequam in primis mentem habe, neque partem locupletibus trade, qui in alterum propendent, alterum uero odio persequuntur. Iniustam pecuniam ne posside, si cupis eam diuturnam esse domi. Amicos minime blandos, minime'que tuæ auscultantes uoluptati posside. Sed & penetralia domus tuæ uiris grauibus pateant, cum senioribus'que tantum congredere. Isocrates ad Demonicum. A quibus autem detineri turpe, ab his te contine, lucro, ira, uoluptate, dolore. Quod profecto adsequeris si potius lucrũ putabis ex his quibus maxime laudaberis, quàm quorum abundabis. Iram superabis, si hanc ita in delinquentes exercebis qualem ipse ab alijs ferre dignum putas, Voluptatem uero, si turpe existimabis à seruis dominari, ac seruire libidini. Dolorem postremo, si respexeris aliorum aduersitates, te'que hominem esse memineris. Maxime autem ad pulchra peragenda excitaberis, si considerabis quod ex illis uoluptas nobis maxima prouenit. Contra uero ex desidia atque luxuria dolores. Nam uirtuti semper incumbere, caste'que ac modeste uiuere, id demum perpetuam iucunditatem firmissimam'que præbet.

EXEMPLA MODESTIAE.

PERSARVM reges, ut author Stobeus in collectaneis, ante cibum ac potum de modestia disputãt: ante sacrificium, de iustitia: ante bellum, de fortitudine. Sic Socrates antequam decederet, de animæ immortalitate disseruit: quem postea Cato Vticensis imitatus est, dum sibi manum intulit, perlecto prius Platonis libro. Magis enim ad opus uirtutis excitari uidemur, si de his prius aut nobiscum meditãdo, aut cum alijs loquendo disserimus. Apud Plutarchum in tractatu περὶ τῶν πολιτικῶν παραγγελμάτων hæc legimus: Themistocles in uictoria quadam cum hostem iacentem torquatum armisq; nobilibus indutum uidisset, amico se sequenti ait: Hæc accipe spolia: nam tu Themistocles non es. Honestum igitur quandoq; amicos ditare, dum sumus in potentia, nos autem minime. Pyttacus Mytileneus ex agro quem resp. sua uirtute parauit, populo ei quantum uellet concedẽte, tantum sumpsit quãtum hasta percurreret. Apud Romanos P. Claud. in simili causa quãtum uno die arasset. Quod honoris signũ uerbis publice oblatum, non ad quæstum, satis esse debet. Cato nullam sibi passus est statuam poni ob modestiã, dicens, malo uti posteri interrogent cur Catoni non posita est statua, quàm cur posita est. Aelianus de uar. hist. scribit, quod Archelaus Macedoniæ rex cum in mensa à quodam poeta X. talenta dono peteretur,

Persarum reges

Themistocles

Pyttacus Mitylenæus

Euripidi qui & ipse præsens aderat dedit, dicens, Tu dignus accipere, hic autem petere. *M. Fabius* M. Fabius Cos. deuictis Veijs triumphum spreuit ob fratris & collegæ mortem, dictitans in luctu ciuium lauream non accepturum: author Liuius libro II. Alter ex eadem familia censuram renuit, quod eundem honorem in domum suam sæpe nimis collatum uidisset. Pompeius oblatam sibi ab Hebræorum rege mensam & sedem auream, ut usui suo foret, in ærarium deferri iussit. Fabius Gurges, Fabius pictor, C. Numerius. Q. Ogulnius legati ad Ptolemæum missi munera quæ ab eo priuatim acceperant in ærarium antequam quicquam retulerunt: quibus Senatus merita liberalitate per Quæstores omnia distribuenda censuit: ut author Valerius de Modestia. Nostra memoria Zacharias Barbarus Romæ legatus Venetorum equum præstantissimum quo à Xysto Pont. donatus fuerat reipub. suæ misit, illa uero eidem libenter remisit. *Q. Cincinnatus.* Q. Cincinnatus dictator sex mensium factus deuictis Equis XVII. die se magistratu abdicauit: quod & L. Sylla etiam sponte fecit. Idem imitatus est Cn. Plaucius in censura, collega Appio Claudio contra legem & uoluntates omnium perseuerante. Claudij Neronis moderatio Liuio prædicata, quod equo sit passus Liuium triumphantem sequi, quum plus operæ ad uictoriam de Asdrubale contulerit: res tamen in Liuij prouincia sit gesta. Illa quoque alterius generis, in eadem tamen uirtute exempla, quod se nonnulli inferioribus patriæ causa subiecerunt. Duo Fabij Maximi: alter filio Fab. Gurgiti, cui ob male rem contra Samnites gestam, senatu de eo remouendo agente, se legatum proficisci pollicitus est: alter Q. Fabio item filio in Apulia res gerenti. Africanus etiam L. Scipioni fratri contra Antiochum misso. Et ante hos omnis Val. Publicola M. Valerio fratri in bello Sabinorum, quorum legationibus & consilijs Consules feliciter pugnauerunt. At contrà immodestiam adrogantiamque indicauere, M. Horatius, & M. Valerius Publicolæ frater qui contra senatus authoritatem duobus diebus triumpharunt. Cæsar Iulij filius XX. an. Senator & Cos. quanquam honores ante tempus nonnullis etiam modestissimis ob uirtutem concessi, M. Vale. Coruino annorum XXIII. Consulatus, Scipioni Aemyliano item Carthaginem petenti. Et demum Pompeio ante annos triumphanti. Cæsaris quoque gesta plæraque tyrannica, præsertim dum peteret absens consulatum, ac prouinciæ tempus prorogari: quamuis & hæc omnia absentibus quibusdam sponte quandoque data. Nam metu belli Hetrusci crescente, ut author Liuius libro X. Q. Fabius, P. Decius consules, App. Claudius Prætor absentes creati sunt, & L. Volumnio qui Consul ante Samnites uicerat, ex S. C. in annum prorogatum imperium. Fabio denique ob egregie domitam Hetruriam consulatus continuatus. *Scipio Aemylianus* Sed & in alio genere laudati Scipio Aemylianus Aeliano, & *Pomponius Atticus.* Pomponius Atticus Cornelio Nepote testibus, qui nec unquam emerunt quicquam nec ædificauerunt. Pompeius agrum uicinum nunquam mercatus est. Augustus forum angustius fecit, nõ ausus possessoribus domos extorquere: quem mea ætate imitatus *Cosmus Medices* Cosmus Medices, unus omnia potens, quum domum uicinam Lucianorum suas ædis maxime incommodantem nullo precio obtinere posset, nihil unquam ex honoribus humili familiæ detraxit.

DE VERECVNDIA ET PVDICITIA.

D MODESTIAM uerecundia pertinet, quæ Aristo. adfectus magis quàm uirtus ponitur, quod diffusa in corpore existat. Menander. πᾶς ἐρυθριῶν χρηστὸς εἶναί μοι δοκεῖ. Omnis qui uerecundatur, bonus mihi uidetur in primis esse. In hac repulsæ sunt plurimorum, qui mihi supra in magistratibus commemorantur. Cato inter alios duas tulit: alteram consulatus: alteram uero præturæ cum Vatinio uiro infami. Idem bis in carcerem duci iussus, à Cæsare, & à Trebonio Trib. Pleb. quod legem impediret, quæ prouincias Cos. Cæsari, Pompeio & Crasso dabat. Virginia quod L. Volumnio de plebe Consuli qui Samnites uicit nupta fuisset, ex templo pudicitiæ patriciæ, sacrisque eiecta fuit. At ipsa aliam ædem plebeiæ pudicitiæ extruxit. Liuius X. Simile huic apud Hebræos Anna ob sterilitatem est passa. Pudicitia uero ipsa quanquam sit *Eucrates* mulierum præcipua, uiros etiam sæpe uel non Christianos honestauit: quorum aliquot ex*Amœbeas* empla ponit Aelianus de uaria historia. Eucrates Chalcedonius philosophus manibus ue*Diogenes tragœdus.* renda non attingebat. Amœbeas citharœdus, & Diogenes tragœdus castitatem seruantes, ab uxoribus perpetuo abstinuerunt. *Clitoma.* Clitomachus Pancratiastes canes concumbentes se ne uideret auertebat. In conuiuijs uerba impudica & obscœna dedignabatur. *Democles* Democles puer ob formam cognomento Pulcher, Athenis Demetrij libidinem, in feruentem lebetem sese

proijciendo

proijciendo uastauit. Apud Romanos adolescens in castris C. Marij: ut Cicero pro Milone testatur: tribunum uim sibi adferentem interfecit. Facere enim probus adolescens periculose, quàm perpeti turpiter maluit. Publius item adolescẽs Papyrij creditoris libidinem simul & crudelitatem ad senatum detulit. Spurina item alius Romæ, ne ob formam uexaretur, gladio sibi faciem dehonestauit. Insequentibus uero temporibus duos audiuimus ob Veneris abstinentiam in morbis perire maluisse, Isacium Comnenum imperatorem Constantinopolitanum: & alterum quem uidimus, Iacobum Lusitaniæ cardinalem, è stirpe regia, sub Pio Florentiæ decedentem, uirum utrumq; summa modestia ac probitate.

De ijs qui bona habuerunt initia, turpem uero finem: & contrà.

NONNULLOS uero laudatos fuisse adolescentes accepimus: illaudatos uero senes, ut Metellum Pium, qui cætera uita continentissimus, consul ad extremum in Hispania, iam senex uarijs se dederat uoluptatibus. Idem & Hortensio, Lucullocp; euenit. Et apud Græcos Soloni Atheniensi sapiẽtissimo: ut eius indicant carmina: Dum propero ad senium discere multa libet, Gratacp; sunt Veneris nobis, & dulcia Bacchi, Quæcp; uiris Musæ munera grata ferunt. Alcibiades quoq;, Antiochus Magnus, Xerxes, alijcp; complures in eiusdem albo censuræ: qui excusatione ferè remissionis ab omnibus concessæ, post labores exantlatos utentes, nimium ad ocium & luxuriam prolapsi, famam pristinæ frugalitatis ultima incontinentia amiserunt. Aliqui uero contrà: lapsi in iuuentute, alios postea mores sumpserunt: ut accidit Protagoræ philosopho, & Alexandro sophistæ. Cicero pro Cælio: Multos audiuimus in hac ciuitate, qui totam adolescentiam uoluptatibus dedissent, emersisse aliquando, & se ad frugem bonam, ut dicitur, recepisse: grauescp; homines, atq; illustres fuisse. Augustinus item: Nonnullos legimus & uidimus, qui aut adolescentiç uanitate, seu ignorantiæ cæcitate decepti, uario peccatorum genere tenebãtur obnoxij: deinde ocyus ab errore conuersi, maiora adhuc opera fecerũt iustitiæ, quàm antea peccata admiserãt. Ad hoc igitur multum facier bona natura. Quapropter Euripides sic ait: Profecto res mira, si terra quidem mala, bonam nacta tempestatem fuerit, satis dabit segetum: contrà uero bona, si ea desint quæ circa sunt opus, fructum adferet malum. In hominum autem genere quisquis semel malus, nunquam erit aliter quàm malus. Bonus uero semper bonus: neq; ob aliquod damnum naturam mutabit quin sit bonus. Diligentia tamen cunctis in rebus semper aliquid proficit: ut ait Quintilianus: naturæcp; ac fortunæ ex parte resistit. Ex quo idem poeta postea subdit: ἔχει γέ τι καὶ τὸ θρεφθῆναι καλῶς. Refert, inquit, nonnihil bene educatum fuisse. Igitur, ut inquit Hieronymus, uitæ præteritæ minime credendũ, ac cum uitijs usq; ad extremum & castrorum euersionem pugnandum: si quis autem per licentiam paulum de animi contentione remiserit, inimicis de se diu expectatam uictoriam non auferre quidem, sed differre uidebitur.

Metellus Pius

Solon Atheniensis

Diligentia

DE AMORE IMPVDICO

THEOPHRASTVS, amor est, inquit, animi concupiscentia, quæ celerem habet ingressum, tardum uero regressum. Plutarchus autẽ aliter: Amor neq; nos statim, inquit, nec uehemẽter ab initio quemadmodum ira inuadit, neq; facile ingressus discedit, quãuis alatus: sed sensim ingreditur ac molliter: manercp; diu etiam in senibus: qui quanquam discedit, aut tempore, aut ratione uictus, non penitus liberam relinquit animam, remanetcp; in ea uestigium, ueluti syluæ exustæ, aut fumantis, nec penitus ex ossibus eijcitur: ignoraturcp; quid sit, unde ueniat, quomodo ingressus. Hieronymus contra Iouinianum in hãc ferè Plutarchi sententiam: Amor, ait, in multis est insuperabilis, extinctus accenditur, & post copiam rursus est inops, & ob perturbationem quam sustinet, aliquid cogitare non sinit. Idem ad Amantium presbyterum: Omne peccatum post factum pœnitentia sequitur, sola uoluptas in ipso pœnitentiæ tẽpore præteritos stimulos patitur, ut ex hoc quod corrigere cupimus, rursus sit materia delinquendi. Plautus in Cistellaria amoris insaniam pulcherrime describit: Credo ego primum amorem apud homines carnificinam commentum. Hanc ego de me coniecturam facio domi, ne foris quæram, qui omnis homines supero cruciabilitatibus animi: iactor, crucior, agitor, stimulor, uertor in amoris rota miser, exanimor, feror, differor, distrahor, diripior. Ita nullam mentem animi habeo: ubi sum, ibi non sum: ubi non sum, ibi animus est. Ita mihi omnia ingenia sunt: quod lubet iam, non lubet id continuo. Ita me amor lapsum animi lu-

Amor impudicus

Amoris insania ex Plauto

dificat, fugat, agit: quod dat non dat: modo quod suasit dissuadet: quod dissuadet id ostentar. Theophilus dicit amorem cœlo à dijs, quod seditionem inter illos agitaret, expulsum fuisse effractis alis, ne rursus ad superiora uolaret. Menander: φύσει γὰρ ἔρως τοῦ νουθετοῦντος κωφός. Amor natura surdus admonenti. Plato in Phædro, animam cõparat geminis equis: alteri bono, rationis: alteri malo, appetitus: peioremq; cõcupiscentiæ quàm iræ appetitum esse. Aristoteles ait, amantes ad oculos protinus respicere ante omnia in quibus pudor continetur. Theocritus: νῦν ἔγνων τὸν ἔρωτα, βαρὺς θεός· ἦ ῥα λεαίνας μαζὸν ἐθήλαζε, δρυμῷ τέ μιν ἔτραφε μάτηρ. Virgilius hunc æmulatus ait, Nunc scio quid sit amor, duris in cotibus illũ Ismarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes, Non nostri generis, nec nostri sanguinis edunt. Idem Theocritus uno uersu eius exprimit inconstantiam: καὶ φεύγει φιλέοντα, καὶ οὐ φιλέοντα διώκει. Sectantem refugit, consectatur fugientem. Et alibi: πολλάκις γὰρ ἔρωτι τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται. Sæpe haud pulchra satis, sat pulchra uidẽtur amori. Ex quo, ut scribit Pausanias, apud Ægyram urbem Achæorũ, amor cum fortuna sub eodem tecto colebatur, quoniam ad amorem consequẽdum plus posset fortuna quàm pulchritudo. Alexis: ὅστις αὖ τὰς ἀκμὰς τῶν σωμάτων ἐρᾷ, τῆς ἡδονῆς ἐστὶν οὐχὶ τῶν φίλων φίλος. Qui uires corporis amat, uoluptatis non quidẽ amicorum amicus est. Cheremon tragicus ait: Sicut enim uinum dilutum, sic amor mediocris gratus: intensus uero & immoderatus, molestus. Thespienses Erotidia celebrabant sicuti Olympia. Lacedęmonij ante pugnam amori sacrificabant, uelut in amore certantium & certa amicitia uictoriâ consisteret. Cretenses in prælijs optimos ac pulcherrimos amore deuinctos secernebant, ac per eos annua sacra fiebant. Apud Athenienses sacra cohors appellata ex amatis & amantibus consistebat: ut tradit Alexis, in qua summa erat fiducia. Ex Athenæo. Nunc ad proceres nostros, Gregorius in moralibus, Luxuria sensum hebetat, confundit intellectum, memoriam obturat, euacuat sensum, obnubilat uisum, reddit hominem pallidum ac fœdum, senectutem inducit, mortem deniq; maturat. Chrysostomus in Matthæum: Luxuria eo plus augescit, quo magis frequentatur, fugiendo fugatur. Hieronymus ad matrem & filiam in Gallia cõmorantes. Ferreas mentes libido domat, ac eo plus in uirginibus, quo dulcius esse putatur quod nescitur. Idem, Difficile inter delicias seruare castitatem. Idem, Qui luxuriam perfecta uicerit continentia, sanctior erit Dauid, sapientior Solomone, fortior Sampsone. Nam quũ nihil sit uilius quàm à carne uinci: nihil tamẽ gloriosius quàm carnem uincere. Idem ad Nepotianum dicit, præteritæ castitati non esse confidendum. Bernardus rem hanc triplicitet euitandam suadet, actione, sensu, oculis. Et quando amor & uoluntas sunt actionum principia, merito Augustinus animam citra amorem uocat extinctam: nec eo uacare posse pudico uel impudico. Pudet commemorare sapiẽtes plurimos infra suam appellationem ob uoluptatem constitisse, ut literas etiam quæ perficere ingenium & mores debuerant, infament. Vt à Græcis ordiar. Nec tantum Clario Lyde dilecta poetæ: Nec tantum Coo Bacchis amata uiro. Philetas enim de Bacchide poema fecit: & Callimachus de Lyde apud Clarium Ioniæ urbem ortus, quamuis è Cyrene originem suorũ duxerit. Has sequutæ sunt Lesbia Catulli, Delia Tibulli, Cinthia Propertij, Corinna Nasonis. Duces etiam corruperunt, Lamia Demetrium, Phryne Timotheum, Philippum Græcæ puellæ amores, Annibalem Campania, Cleopatra Cæsarem, Flora Pompeium. Ducta insuper in matrimonium scorta, Pericli Aspasia, Psamnitico regi Ægyptio potentissimo Rhodope, Antonio Cleopatra. Nos Andream Palæologũ Peloponnesi Despotum ex tanta nobilitate superstitem, Græcum scortum atq; uilissimum sibi connubio iunxisse uidimus. Sed utinam sexum non mutaremus: in hac parte multo feris nocẽtiores, quum illæ naturæ legem custodiant. In gymnasijs Græcorum hæc reperta sunt uitia. Primi enim Lacedæmonij, teste Thucydide, puerorum corpora ad palæstram nudauerunt, sic postea nulla priscorum societas hac caruit nota. Inter Argonautas, Hylas Herculi dilectus, qui quum aquas haurire descendisset apud Arganthonium Bithyniæ raptus nymphis dicitur: quem Hercules quæsitum exiens, & ipse non amplius ad naues redijt. Nireus, qui ad Troiam uenit, pulcherrimus unus ponitur Iliados β. Euryalus Virgilianus, Parthenopeus Statianus. Sic deinde uarijs uarij adamati, ut Bathillus puer Siculus Anacreonti. Magnes Gygi Lydorum regi, Harmodius, Hippiæ, Aster Platoni. Q. Catulo Roscius, Piso Galbæ, Antinous Hadriano. Nec Pindarum poetam hæc infamia liberauit, qui, teste Valerio, in gymnasio in gremio pueri adamati, obdormiscens expirauit. Duos quoq; Romanos equi

Sapientes plurimi ob libidinẽ infra suas appellationes

Sexus mutatio

Lacedæmonij

tes Plinius libro septimo sua ætate dicit in Venere Pantomimi Mythici forma præcellentis obijsse. Huiuscemodi etiam fatum exitiumq; Cor. Gallo prætorio, & Q. Heterio equiti Romano diuersis temporibus contigisse. Quin & bruta sæpius adamata, ut à Cratide pastore capra. Amati & homines à belluis, ut à delphino puer Corinthi. Apud Solos puer Xenophontis à cane. Alius à graculo apud Spartam. Ab ansere quoq; Citharistria. Hæc Ælianus. Vidimus & nos huius generis his temporibus exempla: primum quod accidit puero Romæ dum adequitaret, forte cercophitecus de maiore genere è fenestris uicecancellarij conspiciens, illico eum consectatur uersus Hadriani pontem, metu quoq; adcelcrantem, & ipse insiliens tandem in equum capite colloq; horrendo spectaculo complexus est: ille penè exanimatus concidit, ductusq; in proximam tabernam: fera perseuerauit eo modo, aliquandiu nihil aliud prorsus agendo, dein prosilijt. Postremo loco, quod omnibus incredibile fortè fuerit, referam recentissima historia, ut illud iactare carmen possimus. Credite Romani Dictæo credite tauro: Vidimus, accepit fabula prisca fidem. Siquidem sub Pio tertio in Hetruria puella quædam cum cane quem maxime amabat rem habens, grauidaq; ex eo facta, semicanem peperit, hoc est, pedibus, manibusq;, ac auriculis caninis, cætera hominē: res expiationis gratia ad pontificē delata. Inuenti quoq; qui inanimata dilexerunt, ut iuuenis Atheniensis statuam Fortunæ in Prytaneo consistentem, quæ quum ei negaretur precio mercari uolenti, apud eam se noctu interfecit. autor Ælianus. Plinius item de signo Veneris scribit, quod quum iuuenis deperiret, sæpe cum eo congressus, turpitudinis signa apparuerunt. Oenomanthi deniq; sophistæ insaniam, uerbaq; in imaginem pueri dilectam Philostratus ponit: quā referre ob turpitudinē supsedeo. Vitandæ libidinis duo maxima remedia Ouidius his carminibus ponit: Ocia si tollas periere Cupidinis arcus. Et in alio loco: O nimis exitio nata theatra meo. Quapropter soleo mirari grauitatem Romanam spectacula permisisse Vestalibus. Nam Augustus contra prætoris tribunal, eis locum in theatro adsignauit. Tertium addit omnium præstātissimum Hieronymus ad Rusticum monachum: Sacrorum uoluminum, theologiæq; studium.

Bruta adamata

Qui inanimata dilexerunt.

Vitandæ libidinis duo remedia ex Ouidio

Tertium ex Hieronymo

DE AMORE PVDICO

ORPHEVS in carminibus, amorem quem φάνητα uocat, principium ponit rerum humanarum. Zeno stoicus amorem dicit amicitiæ & concordiæ, libertatis quoq; instrumentum: ideo ad salutem reipublicæ plurimum conferre. Sapientes alij, ut ait Athenæus, eum procul ab omni turpitudine iudicabant: & in gymnasijs unà cum Mercurio & Hercule statuerunt, cui sacrificabāt. Nam amorem, honestamq; uoluptatem, quæ ex uirtute prouenit, deliciæ corporis infamauerūt: ut Seneca testatur in epistolis. Neq; uoluptas, inquit, causa uirtutis, more Epicuri: sed accessio est. Virtus enim non quia delectat, placet: sed quia placet, delectat. Plato triplicem ponit amorem: diuinum, ferinum, & humanum. Primus occurrente pulchro aspectu ad diuinorum contemplationem animum extollit, ab omni procul labe remotus. Secundus, belluarum more coinquinat. Humanus autem inter utrumq; consistens: sensus quidem quadamtenus oblectat, uitium tamen refugit. In Symposio quo quisq; ex ordine conuiua de amore sermonem habet, geminam ponit Venerem cum gemino amore: primam sine matre cœlestem & pudicam, quam sequitur amor pudicus: secundam ex utroq; sexu procreatam impudicā, ex Dione, quam item amor sequitur impudicus. Amici insuper in partem honesti ueniunt amoris: de quibus legendis, præter Aristotelē in octauo, Xenophon commentario secundo Socratem differentem introducit. Dicit enim minime eligendos esse, qui in reddendis beneficijs, alijsq; uitæ officijs fuerint negligentes: præterea auaros omnis qui tantum proprio commodo student: mēdaces insuper ac subdolos, uoluptarios uentri, somno ac Veneri nimium indulgentes. Tales enim nihil boni in commune officium amicitiæ conferre petunt, sed eorum potius commercium fugiendum. Nam bonus ignauum cuius facta minime probat, nullo pacto diligere poterit.

Triplex amor secūdum Platonem.

CONTRA DIVITIAS GRAECORVM DICTA

PLVTARCHVS. Prouerbium est, μὴ παιδὶ τὴν μάχαιραν. id est, non gladium puero. Ego autem dico nec puero diuitias, nec uiro ineruditionē. Bion dicebat ridiculos esse homines, qui studeant diuitijs quas fortuna præbeat, illiberalitas custodiat, probitas auferat. Diogenes. Neq; in ciuitate, neq; in domo diuite uir-

tutem posse habitare. Fauorinus. Homines quandoque dignos risu, quandoque misericordia, interdum odio. Risu, quum ob insolentiam maiora, quàm eis conueniant, appetant. Odio, quum ea adsequuntur. Misericordia, quum non adsequuntur. Pythagoras. Neque equum sine freno, neque opes sine sapientia retineri diu posse. Socrates. Diuitias existimandas esse, si saltem uoluptatem parerent. Sed qui uti uelit pereuntes uider, tum uoluptate desidiaque marcescit: qui autem custodire, curis uritur: qui uero possidere, assidua cupiditate. Neque auratus lectulus ægrotum leuat, neque bona fortuna stultum. Appetitus natura frenari difficilis, adiūctis uero diuitijs penitus insanus. Insatiabilis animus, furiosa res est: quum mœreat sæpe nondum miser, spe plura consequendi consequuta negligat, desideret absentia, despiciat præsentia, neque ita amet uti sperat. Atque haud uideo utrum miserius possideat an expectet. Possessis enim non utitur, expectatione laborat. Bonum igitur existimabimus cuius nullus sit finis, ac res adepta principium sit cupiditatis alterius? Nullus enim ita locuples est, qui minora uotis non possideat. Oportebit igitur in rebus secundis in eum qui utitur non adeo secundis, in aduersis uero in eum qui magis aduersis utitur, intueri. Quod si fortè aut in prosperitate longe fortunatiorem, aut in calamitate minus calamitosum respexeris, semper mœrebis. Simonides interrogatus, utrum eligendum magis, diuitias an sapientiam: Num uides, inquit? Aspicio enim sapientes ad diuitum ianuam uenientes. Hactenus ex Plutarcho: deinceps ex Platone de republica. Mihi autem non amare pecunias magnopere uisus est, quod solet accidere his qui non possident eas: qui uero possident, duplo quàm cæteri diligunt: haud aliter quàm poemata uel patres filios, adeoque tenentur eo studio, ut in conuersatione molesti sint omnibus, nihil aliud laudari, nihil aliud fieri ab hominibus cupiētes. Vera, inquit, ais. Certe ego inquam. Sed hoc enarra, quod præstare putas, frui'ne multa substantia? Moderata, inquit ille, & reliqua quæ sequuntur. Idem. Pecunia quid opus hominibus, nisi forte ut morbis medicus, ut tantum utilitatem adferat? Nam χρήματα chremata ex hoc pecunia dicitur, quasi utilia. Idem ualde diuitem non posse felicem esse probat hoc modo. Felicem simul & bonum necesse est esse, ualde autem diuitem & bonum esse non licet, non ergo felicem & diuitem. Idem. Qui nimiū intenti parandæ rei sunt, quanto hoc putant honoratius facere, tanto uirtutem inferiorem existimant. Virtus & opes haud aliter quàm duo in trutina pondera, quorum altero degrauāte eleuatur alterum. Sic in ciuitate tanto boni uirtuteque præditi sine honore sunt, quanto magis in precio diuites. Mox ex Isocrate, πλοῦτος κακίας μᾶλλον ἢ καλοκαγαθίας ὑπηρέτης ἐστὶν, ἐξουσίας μὲν τῇ ῥᾳθυμίᾳ παρασκευάζων, ἐπὶ δὲ τὰς ἡδονὰς τοὺς νέους παρακαλῶν. Diuitiæ uitij magis quàm uirtutis ministræ, licentiam inertiæ præparant: ad uoluptates quoque iuuenes traducunt. Idem. Qui diuitijs uti nesciunt, similes sunt his qui pulchrum possident equum, nesciunt autem equitare. Idem. Præsentem substantiam duabus de causis noli despicere: nam & magnæ calamitati facile medentur: & studiosum hominem, alioquin minime fortunatum iuuant. Idem. Non enim accipere lucrum, aut erogare damnum, putatote. Neutrum eorum semper eandem habet uim: quum tempore uirtuteque fit, utrumque possidentes iuuat. Euripides. πολλῶν τὰ χρήματα αἴτια ἀνθρώποις κακῶν. Pecunia est hominibus multorum causa malorum. Simile illud apostolicum. Radix omnium malorum est cupiditas. Item: Melior uita mediocris, innocuaque substantia, quàm domus impijs referta diuitijs. Simile illud Dauidicum: Melius est modicum iusto super diuitias peccatorum multas. Idem. Malè partam pecuniam à tua domo expelle, ea siquidem perniciem adfert, ac breui tempore dilabitur. Hunc imitatus Sallustius eleganter expressit. Male parta male dilabuntur. Idem: Opes ea moderatione adipisci ac retinere oportet, ne quis earum causa postea mœreat. Idem. κακῶς οἴκους εἰσελθόντ᾽ οὐκ ἔχει σωτηρίαν. Quæ male domum ingrediuntur, minime salutem habent. Sophocles. χρήματ᾽ ἀνθρώποισιν εὑρίσκει φίλους, αὖθις δὲ τιμάς. Pecunia inuenit hominibus amicos pariter & honores. Vsurpatum & ab Ouidio. Dat census honores Census amicitias. Lycurgus. οὐ τὸ πλουτεῖν καλῶς, ἀλλ᾽ ἐκ καλῶν. Non enim pulchrum diuitem esse, sed è rebus pulchris. Hesiodus. χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι. Est anima heu miseris nummus mortalibus ipse. Præterea ea detestanda quæ causa malorum sunt, ac inferendi belli. Quapropter Demosthenes in Philippicis ait. δεῖ μὲν δὴ χρημάτων, ἄνευ γὰρ χρημάτων οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν δεόντων. Opus pecunia, nec sine pecunia quicquā fieri licet ex his quæ oportet. Cicero in simili causa neruum belli pecuniam appellauit. Musonius. Diuitem tantum & sapientem putamus eum qui necessitatem.

Valde diuitē non esse felicē

Pecunia inuenit hominibus amicos & honores.

tatem ubiq; ferre poteſt. Antiphanes. Præſtet egere, quàm turpiter ditari: hoc uituperationem, illud miſericordiam parit. Hypſeus. Nullus enim quod diues, ſed quod procul à turpitudine uixerit, laudem conſequitur. Hierax. Diuitiæ bifariam inſidiantur: primum potentioribus per inuidos, deinde pauperibus per potentiores: quod igitur poſſidentes inuidioſos facit & iniuſtos, quam poteſt cum uirtute ſocietatem habere? Ariſtonymus. Diuitum uita, ueluti qui altum nauigium tenent: pauperum uero qui iuxta littus adnauigant. Vt enim uinum quoſdam ebrios & iratos reddit, quoſdam mente ſalubriore & mitiore, ſic diuitiæ. Theognis. Qui ſua uult latere uitia, diuitias quærit. Diuitiæ tantum expetuntur ad ambitionem, libidinem, & gulam, quæ fati ſunt ſæpe cauſa celerioris. Ex quo idem author ait: πολλῷ τοι πλεῦνας λιμοῦ κόρος ὤλεσεν ἄνδρας. Plures mortales gula quàm peſtis dedit orco. Democrates. Qui animum curat, ſeipſum curat: qui corpus, non ſe ſed ſua curat: qui pecuniam, non ſe nec ſua, ſed ualde aliena curat.

DE OFFICIO DIVITIS

IGITVR longe difficilius fuerit, ut ait Plutarchus, diſpenſare opes quàm parare, quod hoc cuiuſuis eſt, illud ſapiētis tantum. Multiq; propterea in tenui fortuna beatius, quàm in opulenta degunt: ex quo Auguſtus, teſte Tranquillo, quibuſdam ciuitatibus libertatem, ea uti neſcientibus, ademit. Et quando ad cenſuram liberalitatis, omnes philoſophi diuites uocant: ſæpe euenit, ut auariſſimi quiq; famam lautitiæ, uictusq; ſplendore tueantur. Nam ita fit, ut qui præter officium ſumptuoſi exiſtunt, præter etiam officium præparci ſint: ut olim Mileſij, qui mollibus ornati ueſtibus, domi ſordidi habebantur, nunc item Neapolitani: ſeu ſi ad omnia prodigi, rapaces. uti C. Cæſar, & omnes ferè qui caſtra ſequuntur. Contra hos Hieronymus ad Pammachium ait: Pythagoræ præceptum eſt: Per uiam publicam ne ambules, hoc eſt, ne uulgi ſequaris errores: quicquid agas, æternæ cauſa mercedis agas: cunctaq; non ad laudem, neq; opinionem, ſed gloriam reuoces ſempiternam. Idem ad Nepotianum: Nonnulli diuites templa ædificant, columnis ac marmoribus ornant: non damno, non uitupero, unuſquiſq; in ſuo ſenſu abundet, ſunt tamen meliora quæ agant. Si igitur in operibus ſacris nimium ſumptuoſi minime laudantur, quid dicemus in profanis, ac ſuperuacuis ædibus, aut arcibus? Cæterum in fortuna unum cuncti hoſpitium extollunt. Nam cætera ſi dantur copiæ ſignum, uel quandoq; non diligentis erit: in hoc etiam excipientis charitas laudatur: unde multi uel ignobiles apud poſteros nomen meruerunt, ut Molorchus ille paſtor in Nemea ſylua, qui Herculem à leonis cæde redeuntem excepit: Ianus Saturnum, Euander Æneam, Canuſinæ & Campanæ mulierculæ Romanos à clade Cannenſi, Raab apud Hebræos dei populum. Græci olim Ioui Xenio, teſte Pauſania, templum cōſtituere, quod nulla re magis illum placari putarent. Heſiodus loco fratris hoſpitem dicit eſſe. Gregorius pontifex, multiq; proceres ex noſtris domi uocatis miniſtrabant, quum poſſent hoc officium foris delegare. Res hæc uitio contrario prælucet. Inhoſpitales primo omnium Thraces, Polymeſtoris proditio, & Diomedis ſtabula declarant. Deinde Ægyptios aræ Buſiridis, & Pompeij cædes. Deinde Scythas infamis olim ara Dianæ. Æthiopum quoq; multos anthropophagia. Quibus non multum ceſſit hoc tempore Piſanorum ſimul & Bononienſium noua crudelitas, qui inquilinos omnis iam penè ob antiquitatem ciues expulere. Hi ob annonæ caritatē, ex quo paulo poſt terræmotu ſunt ingenti periclitati. Illi quum à Florentinis deſciuere, direptis etiam bonis. Vnde in hunc diem in maximis agunt ærumnis. Quod ne quidem à priſcis Romanis didicere, qui quondam expulſis Tarquinijs bona etiam reddere decreuerant, ſi per eorum compertam proditionem licuiſſet. Cæſar quoq; non nullis transfugis etiam apud ſe relicta remiſit. Populus Romanus reges ac legatos omnis per quæſtores ſumptibus excipiebat. Sed fortunatis quum ex dominica ſententia res ardua ſit, tria Apoſtolus præſentanea remedia, ut Hieronymus innuit, proponere uidetur, quæ his uerbis compendio dicuntur: Diuitibus huius ſeculi præcipe, non altum ſapere. Facile tribuere. Non ſperare in incerto diuitiarum ſuarum. In primo frugalitatem, modeſtiamq; in moribus ac uictu, citra ſuperſtitioſum ſplendorem & ornatum præcipit: cuius rei gratia diues damnatur epulo, laudatur Lazarus. Deinde beneficentiam ac liberalitatem in pauperes: qua de cauſa illius qui bona ad multos annos congregauerat, nocte ſequente repetita eſt anima, & Zacchæus probatus. Nam quum omnes morum ac doctrinæ perfe-

Diuitis officium

Mileſij

Pythagoræ preceptum

Hoſpitium

Thraces inhoſpitales

Aegyptij

Scythe

Diuitum tria remedia ex Apoſtolo

ctiam laudem consequi non ualeant, hi maxime in secundis consistent, qui tales demerebuntur. Quod Augustinus ad propositum euangelicæ Mammonæ mirari solet tam adposite à Virgilio dictum: Quiq; sui memores alios fecere merendo. In tertio modum cupiditati, honestæq; rei statuere, & ne semen à spinis obruatur ex ambitionis auaritiæq; sollicitudine, ad ueram philosophiam quandoq; quisq; pro ingenio suo se recipiat: quod principes multi fecere, qui supra mihi memorantur.

PRO PAVPERTATE

Duplex paupertas

AVPERTAS tribus de causis amplectenda: quod curas remittat: quod ad philosophandū aptior: quod meliores uiros reddat. Fauorinus, ut scribit Stobeus in collectaneis, duplicem ponit paupertatem: ex fortuna, & ex sententia. Primæ mederi exercitationem, liberalitatem, alienam quoq; fortunam. Secundæ nihil mederi, quoniam minime indiget. Illa quidem indiget & quærit. Xenophon in Symposio: Quid est ô Charmides? Quænam res tibi maximæ curæ est? Mihi, ait, paupertas. Certe, inquit Socrates, res quidem gratissima, minimeq; inuidiosa, minime contentiosa, incustodita seruatur, neglecta fortior. Diphilus: πένητος ἀνδρὸς οὐδὲν εὐτυχέστερον, τὴν γὰρ ἐπὶ τὸ χεῖρον μεταβολὴν οὐ προσδοκᾷ. Paupere uiro nihil fortunatius, commutationem ad peiora non expectat. Epictetus: Corpus mensura possessionis, sicuti pedis calceus: qui si intra eius mensuram constiterit, induentem iuuat: si laxior, molestat. Hypseus: θεράπευε τὸ φοβεῖσθαι, καὶ μὴ φοβήσῃ πενίαν. Cura timorem, nec timebis paupertatem. Menander: αἰσχυνόμενος αἴσχιστα πενίαν φέρεις. Turpissime fers paupertatem si pudeat. Apollonius philosophus ait: Egere probrum non est. Sed ob turpem causam egere, uelut Iro illi Homerico contigit. Antiphanes: Fames omnia dulcia præter seipsam facit. Seneca in epistolis: Si ad naturam respicias, nunquam eris pauper: si ad opinionem, nunquam diues. Idem: Nullum maius lucrum, quàm carere his quæ possides. Quod autem, ut ab initio proposui, sit aptior ad philosophandum: Diogenes, Stobeo item teste, paupertatem dicere solebat, philosophiam esse αὐτοδίδακτον, id est, sine præceptore, sponte edoctam. Nam quod philosophia persuadere uerbis multis contendit, hoc præstare paupertas cogit. Prouerbium quorundam est, ut ait Teles: ἡ πενία χωλὸς πρὸς τὸ φιλοσοφεῖν. Paupertas clauda ad philosophandum. Quod ille quidem negat. At non uides, inquit, quod plerūq; pauperes philosophantur. Diuites uero in ocio male uiuunt? At inquiunt Aristotelis protrepticum ad Themisonem Cypri regem esse hortantis ad philosophiam, quum nulli magis commodum, quàm ei sit, ob opes quas ad hoc opus impendere potest, insuper & gloriam. At hoc pauper præstare melius poterit, quod minus occupetur negocijs, quàm diuites: quos non solum sibi, sed & alijs uacare oportet: minus etiam ob modicas facultates uoluptatibus uacet. Præterea gloriam non minus quoq; pauper præstabit. Videmus enim sæpe honoratiores in hoc genere homines in ciuitatibus esse. Aristides in constituendis uectigalibus omnibus prælatus fuit, cuius gloriam Callias ea tempestate, quanquam ditissimus, æmulabatur. Lysander etiam apud Lacedæmonios. Et Euripides dicit, quendam pauperem adolescentem plures honores adsequutum apud Argiuorum ciuitatem. Hæc Teles. Paupertas insuper magis industria, & ingeniosa. Nam Archytas, ut ait Plutarchus, legens Eratosthenis Mercurium, carmen illud magnopere laudare solebat. χρειὼ πάντ᾽ ἐδίδαξε, τί δ᾽ οὐ χρειώ κεν ἀνεύροι. Vsus cuncta docet, quid non inuenit egestas? Virgilius hoc imitatus ait: Labor omnia uincit Improbus, & duris urgens in rebus egestas. Maximum postremo argumentum in diuitijs uirtutem non esse, quod tam apud Græcos quàm Latinos optimi uiri, maximeq; sapientes, omnes pauperes extiterunt. Hic igitur Apulei locum, quod in apologia sua causam paupertatis pulcherrime declamare uidetur, adducam: Paupertas, inquit, philosophiæ uernacula est, frugi, sobria, paruo potens, æmula laudis, habitu secura, consilio benesuada, cultu simplex: neminem unquam superbia inflauit, neminem in potentia deprauauit. Ciuitatum est conciliatrix, omnium artium repertrix. Eadem in Aristide iusta, in Phocione benigna, in Epaminonda strenua, in Socrate sapiens, in Homero diserta, eadem populi Romani imperium ab initio fundauit. C. Fabritij, Cn. Scipionis, Manlij, Curij filiæ de publico dotatæ ad maritos ierunt, portantes gloriam domesticam, pecuniam publicam. Publicola regum exactor & Agrippa populi reconciliator collatis sextātibus à populo Romano funerati sunt.

Paupertas idonea philosophiæ (margin, beside "Nullum maius lucrum … aptior ad philosophandum")

Paupertas industria & ingeniosa (margin, beside "etiam apud Lacedæmonios … industria, & ingeniosa")

Maxime sapientes pauperes extiterunt. (margin, beside "tem non esse … est, frugi")

Attilij Reguli agellus ob similem penuriam publica pecunia cultus. Hæc ille. Socrates dicere solebat, paupertatem paruam esse modestiam. Prouerbium est Græcum apud Plutarchum: οὐδέποτε λιμὸς ἐγέννησε μοιχείας. Nunquam fames adulteria genuit. Plato in legibus ait: Pauperum peccata ob huius uitæ incommoda, leuius apud inferos puniri, diuitum uero grauius. Cui consentire uidetur Chrysostomi sententia in sermonibus: Habet & pauper- *Chrysostomus* tas martyrium suum si patiēter toleretur. Ambrosius in psal. Quanto quis in hac uita ignobilior aut abiectior, tanto erit in futura excellentior.

COMPARATIO VTRIVSQVE EX XENOPHONTE

XENOPHON quoque in dialogo quodam pulchre ostendit diuitiarum ac paupertatis comparationem his uerbis. An putas Saca, Pheraulas ait, eo me iucunde uiuere, quod plura possideam? scito me non secure degustare, aut bibere, aut dormire æque, atq; quum eram pauper. Nam quo plura adsunt, plura custodire, plura oportet distribuere, curas etiam plures admittere, negociaq; tractare. Serui multi multis indigent, ac hi uictum, illi uestes, alij medicos requirunt. Diuersis è locis nunc; prouiunt mali, aut oues à lupis abreptas, aut boues è rupe præcipitasse, aut morbum aliquem armentis agrisq; incidisse. Minime, inquit Sacas, ista puto. Quum potius saluis rebus plurimis, animum magis gaudere oportet. Tu uero, inquit Pheraulas, Saca noli putare pecuniam, curas, aut tristitiam ex animo posse discutere. Nullum enim uidere licet, aut diuitem quiete somnum capere, aut hæc spernentem esse irrequietum. Atqui, Sacas ait, ista concedo diuitibus euenire quæ memoras, si quando eos erogare, sumptusq; facere grauate contingat. Quod si forte impensis æque ut possessis oblectarentur, nimia profecto diuites felicitate pollerent. Necesse, inquit Pheraulas, ô Saca, multa possidentem, multa erogare, In deos, in amicos, in hospites. Quicunq; igitur in acquirenda pecunia gaudet, is oportet ualde in distribuenda mœreat. At ego, Sacas ait, putauerim non minori esse uoluptati, multum possidenti diuitiarum, multum facere impensarum. Et quæ sequuntur. Apud Aristophanem quoq; utrumq; simul differentem probe legimus: πλοῦτον καὶ πενίαν. Quumq; Plutus paupertati incommoda extrema, miseriamq; ultimam obiectet: At illa non, inquit, mea sunt ista, sed mendicitatis. Quod lepide Martiali exprimitur. Nam Cinna non est pauper, habere nihil: ut plane innuatur statum inter utrumq; optimum, ferè ex nostrorum etiam sententia. Paupertatem & diuitias ne dederis mihi.

Pheraulas & Sacas

CONTRA AVARITIAM DICTA GRAECORVM

HERODES ATTICVS, ut est apud Philostratum in eius uita, auaros comparabat Aloidis, qui Marti quem ceperant, & in uinculis retinebant, nihilominus sacrificabant. Sic illos pecuniam, quasi in compedibus retinere, simul & uenerari. Aristonymus in historia: Auari uitam pollincturæ, id est, cœnæ mortui comparat, ubi quum adsint cætera, lætitia deest. Apollonius Tyaneus apud Philostratum, dicit, magis esse fugiendam auaritiam sapienti & philosopho, quàm luxuriam, aut aliud crimen, quod ex auaritia & quæstu cætera dependeant. Idem Platonem accusabat, qui ad Dionysium in Siciliam, auaritiæ causa profectus sit. Similiter & Eudoxum in Ægyptum, specie philosophiæ. Speusippum quoque Atheniensem, qui in Macedoniam usque profectus, in Casandri nuptijs poemata frigida recitauit. Timon, qui Misanthropos cognominatur, duo dicebat malorum principia: auaritiam, & ambitionem. Bion sophista, eam tantum omnis uitij originem ac matrem. Socrates: Neque à mortuo sermonem expectes, neque ab auaro gratiam. Idem: Nullo unquam tempore tibi uel decepto fas alium decipere. Pittacus: ἄπληστον τὸ διὰ παντὸς κέρδος. Insatiabile semper lucrum. Periander: κέρδος αἰσχρὸν βαρὺ θεμέλιον. Turpe lucrum graue fundamentum. Xenophon: Non enim tam durum non accipere, quàm priuari solitum accipere. Sophocles: φιλάργυρον μὲν πᾶν τὸ βαρβάρων γένος. Auarum omne barbarorum genus est. Hesiodus: χρήματα δ᾽ οὐκ ἁρπακτὰ θεόσδοτα πολλὸν ἀμείνω. Rapiæ diuinitus concessa pecunia præstat. Idem: μὴ κακὰ κερδαίνειν, κακὰ κέρδεα ἴσα ἄτησι. Turpe lucrum fugias, damni namque instar habetur. Apollonius philosophus: Excusatio auaritiæ, & proprij moris est, cumulate pro filijs. Diphilus: εἰ μὴ τὸ λαβεῖν ἦν, οὐδ᾽ εἷς πονηρὸς ἦν. Nisi

lucrum esset, nemo quidem improbus foret. Diogenes eos qui immēsas opes cumularent, μεγαλοπτώχους, id est, magnificos pauperes appellabat. Theopompus. Qui multas possidet fortunas, ac cum tristitia degit, is omnium mihi uidetur & præsentium & futurorum infelicissimus. Hanc mutuatus Martialis ait: Tristis es & felix, sciat hoc fortuna caueto. Ingratum dicet te Lupe si scierit. Euripidis senarij quatuor aurei sequuntur: εἰ δέ εὐτυχῶν τις βίον κεκτημένος, μηδὲν δόμοισιν τῶν καλῶν πειράσεται, ἐγὼ μὲν οὔποτ' αὐτὸν ὄλβιον καλῶ, φύλακα δὲ μᾶλλον χρημάτων εὐδαίμονα. Si quis uitam in fortunis uixerit, Necp pulchrum aliquid domi tentauerit, Ego hunc diuitem aut beatum nullo modo, Sed custodem pecuniæ felicem dixero.

Plauti Aulularia Exempla insuper auaritiæ ex Plauti aulularia pulcherrime auspicari licet. Notatur & Simonides poeta, ut author Ælianus de uaria historia.

Simonides Is enim rogatus à quodam, ut encomium ei scriberet, gratiamqꝫ se loco muneris habiturum: Respondit, duas se habere arcas: unam gratiarum, alteram argenti: Hanc quum aperiret, communem plenamqꝫ: illam uero uacuam solamqꝫ reperire. Idem in ultima senectute, cur auarus esset, interrogatus: Quoniam, inquit, inimicis malo diuitias relinquere moriens, quàm amicos uiuens frustra rogare, detestās plurimorum quum opus insidas amicitias. Dum Brennus dux Gallorum Senonum obsideret Ephesum, uirgo quædam Demonica nomine sollicitata specie barbari cum eo pepigit, se Ephesum prodituram mercede monilium, ornamentorumqꝫ quæ Galli ferebāt: quo facto Brennus ut promissa præstaret, simulqꝫ & eius ulcisceretur auaritiam, iussit aurum omne in eam congeri, usqꝫadeo ut uiua supprimeretur. Idem ferè exemplum

Semiramis & Tarpeiæ Romanæ prodita arce Tatio duci Sabinorum. Semiramis, ut item scribit Ælianus, in suo sepulcro inscripserat: Si quis rex pecunia indiget, monumentum diruat. Darius igitur quum id demoliretur, nihil pecuniarum inuenit, sed tantum hoc scriptum, Nisi esses insatiabilis, nunquam sepulcrum mortuorum attigisses.

DE MENSIS AC CIBIS, DEQVE HIS QVAE AD EA pertinent: ac primum Quis priscorum cibus.

ANTIQVITVS nondum Cerere præbente uictum, alijs alium fuisse cibum satis constat. Glandes Arcadibus. Pyra Argeis. Ficus Atheniensibus. Pyra syluestria Tyrinthijs. Palmulas Carmanis. Milium Meoticis ac Sarmatis. Cardamum Persis. Mox apud Ægyptios ab Iside frugibus inuentis: apud Græcos, à Triptolemo: apud Romanos, à Saturno: mitior sanè cultus ingres-

Obsonium sus est, ut paulatim etiam obsonia fuerint expetita. Author Ælianus de uaria historia. Ob-

Pulmētum sonium uero, ut ait Athenæus, omnis cibus est qui per ignem præparatur. Pulmentum autem omne iurulentum ac subliquidum.

Qui de obsonijs scripserunt Scripsere de obsonijs, teste Polluce, Pantaleon Mithecus, Zopyricus, Sophon, Egesippus, Pazanius, Epenetus, Heraclides Syracusanus, Tyndaricus Sicyonius, Simonactides Chius, Glaucus Locrensis, sophistæ omnes.

Quot mēsæ Athenæus inquit, Erat prima & secunda & tertia mensa, & tripodes quibus innitebantur mensæ appositæ, quæ nunc Magades uocantur. Meminit Sophocles ἐν χρυσῇ, τὰς ἑκατίας μάγαδας δόρπων. Mensas nominabāt & epulas in ipsis positas. De tripode mensa Aristophanes, τράπεζαν ἡμῖν φέρε τρεῖς πόδας ἔχουσαν, τέσσαρας δὲ μὴ ἐχέτω. καὶ πόθ' ἐγὼ τρίποδ' ἂν τράπεζαν λάβοιμι. Apud Romanos uero, testibus Varrone & Festo, quadratis mensis in castris utebantur, quas cibilas à cibo uocabant. Domi rotūdas habebant. Lauti etiam ex citro. Cn. Manlius, Asia deuicta primus, ut Plinius scribit, suo triumpho monopodia, abacos, & triclinia

Monopodia ærata in urbem inuexit. Monopodia enim, quæ uno tantum pede sustentātur mensæ. Mo-

Abacus nopolia uero merces, tota eiusdem generis ab institore uel societate coempta. Abacus, ubi argentea instrumentumqꝫ mensæ locatur. Est & omnis forma quadrata. Vnde bancum uulgo dictum, & abaculi. Est & tabula, ubi numeri scribuntur. Persius: Aut abaci numeros.

DE CONVIVIS

TRIS tantum adhibere conuiuas mos fuit ex numero Gratiarum. Deinde nouem ex numero Musarum Pausaniæ. Athenæo uero quinque. Archestrato quatuor uel quinque his carminibus ponuntur. ἔστωσαν δὲ τρεῖς ἢ τέτταρες οἱ ξύνοι ἅπαντες, ἢ τῶν πέντε γε μὴ πλείους, ἤδη γὰρ ἂν εἴη μισθοφόρων ἁρπαξιβίων σκηνὴ στρατιωτῶν.

Cyrus Cyrus, ut apud Xenophontem, conuiuas ab latere sinistro locabat hoc

bat honoris gratia, utpote ab latere cordis, chariores. Plutarchus in problematis scribit, Imperatores post uictoriam populum Romanum triumphali cœna in loco publico accipere fuisse moris, deinde ab eo deduci domum. Consules uero ad conuiuium inuitare, ucrum postea ne adcederent rogare, quum is honor deducendi præsentibus ipsis tribui non posset. Idē ait, uetere instituto nemo foris cœnabat sine liberis, qui ætate essent puerili. Causa, quod senes pudentiores respectu filiorum essent, & filij modestiam uoluptatum iam inde capere coram patribus didicissent. Insuper quū ex alijs tum ex Ciceronis in Vatinium authoritate deprehendimus, minime atratos accumbere solitos. Quis enim, inquit, non solum in publica lætitia, sed etiam in luctu domestico aut funere amici accubuit unquam cum pulla toga? *Mos in cœnis triumphalibus*

TEMPVS EDENDI ET ADPOSITA MENSAE

COENARE noctu semper consuetū fuisse Athenæus testatur ob lunam, quæ uim habeat ad concoctionem præcipuam. Quo magis miror Martialē in quodam carmine hora nona accūbere solitos dixisse. Nam si prandium, nimis tarde: si cœna, nimis cito. Quod autem Gregorius in homilia quadam in concordandis euangelistis, quum alter prandium, alter cœnam dixisset: Nona semper ait hora ueteres edebant, quapropter prandium cœnam uocabant. Inuenimus tamen & prandere & cœnare solitos. Apud Trogum, Prandete milites hodie apud inferos cœnaturi. Et Celsus hyeme dicit, utilius semel accumbere, præter quàm aluo adstrictis. Et Ischomachus apud Oeconomicum Xenophontis dicit se leuiter prandere, ut cœnæ det locum. Quapropter horam hanc nonā non satis intelligo. Ordo autem is fuerat ex eodem authore. Vt in principio & fine mensæ, proposim siue propomasim darent, modicum crati, id est uini meri, uocabantq; bonum dæmonem in Bacchi honorem. Ponebāt item primo piper, phyllida, myrrham, cyperum, unguentum, turdos, aliasq; aues. Olus etiam, quod acetaria uocabant Latini non ab aceto, sed accipiendo ut acetabula in polypis. Plinius ait, expedita res est & parata. Inde acetaria dicta. Græci autem hæc ἁλίσματα uocant. Hodie apud uulgum ex Sale nomē habent. Secūdæ mensæ quas tragemata illi, nos bellaria uocamus, constabant ex cocco, cicere, faba, chondro, caseo, melle, sesamide, hoc est sesamo cōfecto, quod Iugiolinam nunc uocant. Romæ uero ex nucibus auellanis nuceatam. Mensam item uacuam non sinebant, teste Plutarcho, sed quum omnino aliquid superesset. Causam ipse adfert, quod urbanum putarent comprimere appetitum, quum adhuc uoluptate perfrui liceret. Sic enim absentia minus cupiunt, qui præsentibus ac paratis abstinere consueuerunt. Athenæus quoq; in lautis cœnis, ait, uasa cum epulis mutari morem fuisse. quod Plinius etiam libro trigesimotertio, capite decimo testatur: eaq; conuiuis donari ac uocari ἀποφόρητα. Alexander in problematis ait: Poculorum discrimen in eadem mensa fuisse, ac à maioribus initium: causam adfert ne saturitatem primo mensæ ingressu injiciant. Cicero in Verrinis, poscunt maioribus poculis. Et Plautus. Incipere à summo, id est, à maiore poculo. Panes insuper hi Iulio Polluci probantur. Cribantiæ, qui & obeliæ, collices, collabi, nasti, amysi, collyræ, zymetes, sigamitę, charisis, cancridæ, mazæ, pelini communes omnibus uocati à figura bouis, melicluti, hyglea, anthema, thridacine, physte, œmitta, ephieras, dandalis, lodica, comon, lupe. Placentarum species, ames, ametidais, pyramus, sesaminus, erichytus, erithrya, strecta, coryliscus, phthœdia, crepis quæ erat ex farina & melle. Plinius autem libro decimooctauo, panis genera ponit: Ab obsonijs ostrearios, à delicijs artolaganos, à festinatione speusippos, à coquendi ratione furnaceos & artoptesios. Præterea nauticos, qui contusi sunt & iterum cocti. Siligineos cunctis præstantiores. Secundarios hordeaceos. Cibarios, qui pastoribus & uulgo dantur. Qui autē hodie panis Marnius dicitur, ἀπὸ τῆς μάζης putauerim dictum. Est enim maza, teste Athenæo, panis offa madefacta, seu libum, seu placenta. Supra etiam Polluci memorata maza inter lautitias panis. Vasa quoq; ob mensam reperta, idem Pollux ponit oxybapha, lecanias, quod nos lācem, seu patinam, embaphia, celaria, triblia, canastrum idem & canistrū: chytram, nos ollam: chalcea, nos ahena. His addi possunt patina, cacabus, ubi aqua calefit, concha, mortariū, harpago, sartago, fistula, hydria, urna, lebes: Homero manibus lauādis ponitur, apud nos peluis seu trulla, quod teste Nonio, uas est aquariū. Labrū uero pedibus lauandis balneis adhibebatur. Gutturniū unde-

Tempora cœnæ · *Ordo mensæ* · *Bonus dæmon* · *Acetaria* · *Ἁλίσματα* · *Tragemata* · *Bellaria* · *Apophoreta* · *Panes laudati* · *Panes iterum cocti* · *Panis Martius* · *De Vasis* · *Lebes* · *Gutturnium*

Epistomium unde aqua manibus descendit. Addita fistula sipo dicitur & epistomium. Seneca ad Luci-
Dolium lium duodecimo: Nisi aquam argentea epistomia fuderint. Vinaria uasa dolia fictilia fue-
rant, & picata, cum inscriptione notarum. Relinebant uero quum primum attingebant.
Nos Sixti tempore in reficiendis ædibus pontificijs in Vaticano effodi uidimus eius gene
ris ingentia, quæ in domum suam traduxit Ioãnes Iacobus cardinalis Parmensis. Nam do-
lijs ligneis tantum in Alpibus sicuti & nos Plinius suo tempore testatur homines uti cœ-
Dyota pisse. Dyota apud Horatium, dolium, quod duas utrinq; ansas ueluti aures, unde nomen
Baucalium sumpsit, habebat. Cadus insuper, amphora, congius, baucalium, quod nunc boccale uo-
cant. Tinarum etiã illis usus fuit ut nobis, teste Nonio. Festus autem tinia uasa uinaria uo-
Cupa cat. Cantharus, urceus, orca, fidelia, cortina, lacus, prela, infundibulum. Cupa, uas ligneum
idem ferè quod dolium, quod nos uegetem uocamus: ut ex Festo deprehenditur, & Luca-
ni carmine. Namq; ratem uacuæ sustentant undiq; cupæ. Nam cupis in mari naues susten-
tantur quum resarciuntur. Hinc cupellum parua ueges. quæ uidelicet barilis mensuram ca
pere poterat: quod adhuc uocabulum apud Romanos restat, ex Græco etymo, κύπελ-
Decupa λον enim curuum dicunt. Homerus, Δέπας ἀμφικύπελλον. Decupa, qui uinum minuta-
Propola tim uendit. Cicero, Vinum à decupa & propola quotidie sumit. Sunt qui mensuram di-
Cupedia cant. Cupedia uero auiditas lautiorum ciborum est, à cupiditate dicta. Cicero, Mulierosi-
tas, liguritio, temulentia, cupedia. Inde cupedinarij, qui coctos ac lautiores uendunt cibos,
ut in popinis. Gellius cupedulas etiam dixit. Ad cœnulam, inquit, non cupedulas cibo-
Poculorum rum, sed argutias quæstionum. Deinceps poculorum genera ex Athenæo. Acacium po-
genera culum, simile Acacio phiala. Xylmon, myllum, quod uno haustu bibitur, calix, crater, pate
Acacium ra, arymillus, argyris, arysus, bessa poculum Alexandrinorũ inferius latum, superiore par-
Bicus te angustũ. Baucalis sopatrus, baucalis tetracalix, quæ quatuor calices capiebat. Bicus po-
Bicarium culum, & bicarium diminutiuum, uulgo nũc cognitum. Dactylotus, archesium, poculum
Carchesium oblongum, coniunctum in medio leniter, aures habens ad prendendum. Calpeon, coleba,
& lebes, ubi libum ponebatur. Ceras instar cornu poculum. Nam prisci Græci in cornibus
Quare Dio bubalis potare consueuerũt. Ex quo Dionysius cum cornibus cernitur, & taurus etiam uo-
nysius cũ catur, ac apud Cyzicum tauri specie colitur. Hinc uini mixtionem cum aqua κεράσαι dici-
cornibus mus: & uas in quo miscetur, crater, quasi cerater, quod in cornu prius infundebatur. Xeno
phon in sexto: Bibebant autem in poculis ceratinis. Præterea cernos, cortacis, cotyle, cissi-
rion, labronia, lepasta, lesbyon, lycurgis, phiala est à Lycone facta, sicuti & cononius à Co-
none, toreutis.

DE MENSARVM SVMPTV AC POLYPHAGIA

Cœnæ tri- RANT maximi sumptus cœnæ triumphales quas supra cõmemoraui, præ-
umphales terea pontificales & saliares. Funerales quoq; ubi pollinctores erant, qui cor-
Pontificales pora ungebant, cariusq; omnia emebant, ac lautius, ex quo ad pollincturam
Funerales emere & pollincere dicebatur, ubi annona flagellabatur. Plautus: Hodie pol-
Pollincturæ linctura est. Teste quoq; Plinio cauebatur, ne pisces qui non essent squamosi
ad pollinctum emerentur. Pollux, ὠμοπώλας eos appellat, quod carius omnia emerent.
Antiochus Veniam ad externos ex Athenæo. Antiochus cognomento Grypos apud Daphnen ciui-
tatem amœnissimam celebritatem instituit: cœnasq; sumptuosissimas adhibuit, cum epu-
lis omnifarijs animalium omnium, coronisq; aureis. Exercitum integrum epulo excipie-
bat adeo copioso, ut præter absumpta quilibet ex reliquijs animalium omniũ integrorum
Demetrius aliquid referret. Demetrius Phalereus, cum mille & ducenta talenta quotannis in sua ha-
beret potestate, parum admodum in administratione reipublicæ consumpsit. Reliquum in
Alcibiades delicijs luxuriosissime uictitando inter scorta. Alcibiades uictor in Olympia omnes quot-
Empedocles quot aderant conuiuio excepit. Empedocles Agrigentinus, qui è secta Pythagorea anima
libus abstinebat, bouem ex preciosis aromatibus cõfectum, omnibus qui in Olympia con-
Pytheas Bi uenerant distribuit. Pytheas Bithynicus, qui platanum auream, uitemq; illam nobilem
thynicus Dareo regi donauit, Xerxis copias, hoc est, septies octingenta octo millia hominum ex-
cepit epulo. Stipendium quinque mensium, frumentúmque insuper pollicitus, ut è quin-
que liberis senectuti suæ in delectu unus concederetur. Hactenus Athenæus. Ad Ro-
manos redeam. In cœna aduentitia data Vitellio principi à fratre, ut refert Tran-
quillus,

quillus, fuere duo millia lectissimorum piscium & septem auium adposita. Hanc ipse post ea princeps in dedicatione patinæ superauit. Heliogabalus princeps nunquam minus centum sestertijs est epulatus. Polyphagi deinceps plures memorātur. Gatis regina Syriæ, ut scribit Antipater Tarsensis, edixit ne quis piscē sine ipsa ederet. Quare pro Gatis Atergatis appellata est, quod Ater Græce sine dicatur. Sacerdotes eius loci in festo sacrificium parant oblato prius Atergatidi pisce argenteo. Mensas omnis generis piscium refertas deuorant, eleganti legis diuerticulo. Hæc postea regina piscibus deuoranda est data. Hyperides orator, teste Timochare, fuit obsophagus, his uerbis in quadam oratione. ἰχθυοπώλας οὔτε ἡμῖν πωλῶσι. Hic nobis Cetarios ditat. Philoxenus poeta Dithyrambicus edit polypum duorum cubitorum, præter caput, ut est author Machaon Comicus. Aristophanes poeta Syracusanorum mensas & Sybaritarum luxus notat. Plato scribit in epistolis, Quod ueniens in Siciliam nequaquam uitam eorum adamauerit, utpote bis in die saturum fieri, & nunquam cubitare solum: Qui enim in hac licentia adsuescunt, nequaquam (præsertim studiosa iuuentus) aliquid mente præclarum excogitare possunt. Ælianus de uaria historia hæc refert. Aristoteles philosophus ab initio, authore Timæo Tauro minio obsophagus ac decoctor fuit. Xerxes nouum genus gulæ, aut uoluptatis inuenientibus, præmia proposuit. Mithridates, teste Nicolao Damasceno, certamen polyphagiæ & polyposiæ statuit. Alexander Macedo per Dionysia præmia de bibēdo proposuit. Hercules denique cum Leprea rege, de gula contendit, uicitq; tauro toto paulatim deuorato. Hæc ille. Athenęus item hæc scribit. In Sicilia templum Saturitatis fuit. Annarus Babyloniæ rex stola & ornatu muliebri uidebatur, dum cœnaret centum quinquaginta puellæ saltatrices ac canentes aderant, quum prius esset seruus. author Ctesias. Agesilaus Lacedæmonius dux dum gereret apud Pelopōnesum bellum, uideretq; Asiaticos quosdam in exercitu suo obsophagos, uentriq; deditos, ornatos insuper uestibus, corpore uero minime ualentes, iubebat nudatos à præcone palam incedere per ignominiam, uestes autem militibus quorum uirtus laudata esset, tradebat, ut hoc excitati præmio fortius pugnarent, illi uero hac irritati ignominia frugalius uiuerent. De Syris etiam dicit, eos continuo esse in conuiuijs, balneis & unguentis. De Aristippo item philosopho, qui quum reprehenderetur à Platone quod tanquàm obsophagus magno piscem emisset, respondit, minime, sed duobus obolis. Quumq; ille respondisset, se tali precio empturum etiam fuisse: Num uides, ait Aristippus, quod non ego obsophagus, sed tu auarus es? Sardanapali autem nota uita & inscriptio sepulcri: Huiuscemodi moribus fuit ille rex Bithyniæ Prusias, in lustris, popinisq; semper agitans, ut tradit Liuius. Idem & Dionysius tyrannus, quum Corinthi exularet. Apud Romanos uoracissimi memorantur, in primis Fabius ille Gurges Fabij Rulliani filius, qui ob deuoratum patrimonium cognomen inuenit: ut author Cæcilius. Apinius deinde, qui, teste Suida, lōgas regiones pisciū causa obibat. Clodius Albinus, & Maximinus imperator. Hic quadraginta carnis libras una mensa edebat. Ille Clodius cētum ficedulas, centum persica campana, totidem ficus Labicanas, & decem melones Ostienses: ut apud Spartianum legimus. Ante hos Luculliana conuiuia & nomina cœnationibus adhibita, & sæpe mille ex improuiso exceptos hospites, turdosq; per æstatem adpositos, iam qui legerit eius uitam, facile nouerit. Sed ad hæc usq; tempora, is furor impensarum penetrauit. Memoria patrum nostrorum Galeatius, Ioannis Galeatij primi Mediolani ducis pater, in filiæ nuptijs, ubi adfuit & Petrarcha poeta, ad centum millia nummûm aureorum dicitur erogasse: conuiuis ad omnis intermissus ingentibus donis muneraris. Vidimus & ipsi præfectum urbis, Sixti quarti pontificis fratris filium, qui Frederici ducis Feretrani filiam duxerat, populum Romanum ad nuptias inuitasse: theatro ligneo apud ædes apostolorū constituto. Sed hæc honestum ex parte tuentur. Illud sanè deo hominibusq; inuisum, quod in Petro ordinis minorum cardinale sancti Sixti cognouimus, duobus annis quibus sub eodem pontifice in potentia uixit, trecenta aureorum millia in luxu nugisq; consumpta. Secundis familiæ triclinijs, argentea ac epulas principales quotidie adhibitas. Verum horum memoriam facile obliterauit nouus nuper luxus Cæsaris Alexandri pontificis filij, qui quotidianis epulis ducentos aureos dicauit. Parasitis quādoq; uestes duorum millium donauit. Exercitum insuper non minus octo millium hominum alere cōtinue, uiuente patre, solebat.

Polyphagi
Gatis regina
Hyperides orator
Philoxenus poeta
Siculorum luxus
Aristoteles decoctor
Xerxes
Mithridates
Alexander
Hercules
Saturitatis templum.
Annarus rex
Agesilaus
Syrorū luxus
Aristippi scomma
Prusias
Fabius Gurges
Apitius
Clodius Albinus
Maximinus imperator

De sum-

DE SVMPTIBVS ALIIS.

Alexandri tabernaculū

ED quando cœpimus, sumptus etiam non necessarios nonnullos repetam, quosdam etiam liberales. Alexander Macedo præter patrimoniū omne amicis donatum, tabernaculum in itinere mirandum instituit: quod ad hunc modum Ælianus de uaria historia describit. In eo lecti centum sternebantur, aureæ columnæ uerticem sustentabant, aureum uarijs textum ornamentis. Persæ in eo mille uocati Melophori à stolis melinis & purpureis consistebant. Sagittarij mille Macedones, item quingenti cum scutis argenteis. In medio autem tabernaculo aurea sella fuerat, super quam sedebat Alexander stipatoribus circūfusus. Extra uero in peribolo eius quo circūdabatur, aderant Macedones mille, & totidem Persæ. Sed & muros Babylonios bitumine conditos, duorumq; curruum inter se aduerse concurrētium capaces. Templum Dianæ Ephesiæ à tota Asia C X X. annis factum, Alexandriæ Pharum, Mausoleum Artemisiæ, reliquaq; orbis miracula, inter superuacua posuerim. Insuper Athos solo adæquatus. Isthmos perfodi à diuersis cœptus, nec perfectus. Fucinus lacus X L. annis X X X. hominum millibus exsiccatus. Totq; Thermæ & aquæ ductus à Romanis extructi. Villaq; Luculliana ubi exciso monte Euripus maris admittitur. Præterea Milonis æs alienum quem D C C. millia sestertia debuisse Plinius tradit. Theatrum temporarium unius mensis cum columnis erectum. Postremo Neronis & Heliogabali dementia, quorum alter soleis mularum argenteis, ac retibus aureis utebatur: præter domum Romam factam, & Milliariam porticum. Alter Heliogabalus nunquam lintea, aut uestem, aut mulierem iterauit, rectè superiori narratæ insaniæ adijcietur. Illa uero liberalitatis potius fuerint, quæ Athenæus commemorat. De Ione Chio, qui uictor Athenis in tragœdia uiritim Atheniensibus Chium fictile distribuit. Tellia item Agrigentino, qui exceptos quondam hospitio milites exercitus patriæ, per brumam uiritim lorica & ueste donauit. Atticus, Herodis sophistę pater, ut est author Philostratus, mnam quotannis ex eius redditibus uiritim Atheniensibus testamento legauit. Superior sanè Cæsaris testamento, qui & ipse stipem sigillatim populo Romano largiendam dimisit. Vtrumq; tamen Nicomedis Bithyniæ & Attali Asiæ regum tabulis præposuerim, quod illi successoribus carentes, regna Romanis dimiserunt: hi uero filios relinquentes quamplurimis alijs benefici fuere. Iam uero Bestiæ Appiæ, & Faulæ apud Capuam: ac Paulinæ apud Canusium, in excipiendis Romanorum exercitibus liberalitatem et sumptus, qui Liuiū legunt, facile noscunt. Populus autem Romanus, teste Plinio, stipem spargere cœpit Sp. Posthumio, & Q. Martio cōsulibus, tanta pecunia erat, ut eam L. Scipioni conferret, ex qua is ludos fecit. Portorijs quoq; & tributo plebes liberata, ut diuites conferrent oneri ferendo. Pauperes satis stipendij pendere si liberos educarēt, author Liuius I I. idem lib. V I I. Quinqueuiros mensarios creatos dicit, post cladem à Gallis illatam, qui mensis in foro cum ære positis ex publico, populum æris alieni onere leuarent. Iulius Cæsar, & item Augustus Congiaria sæpe populo dederunt quadragenos & quinquagenos nummos uiritim, Tranquillo teste. Erat enim pecuniæ tum etiam esculentorum distributio publica. Augusti rursus pietatem non prætereo. Is nāq; ex bonis damnatorum siquid pecuniæ supererat, in populi necessitate ob bella distribuit, cuius his qui in duplo cauere possent usum gratuitum dedit.

Muri Babylonij — *Quæ sunt liberalitatis* — *Ion Chius* — *Tellias* — *Atticus* — *Nicomedes* — *Attalus rex* — *Pop. Rom.* — *Vuiri mēsarij* — *Cæsar* — *Augustus*

DICTA CONTRA PRODIGOS AC SVMPTVOSOS.

Menander

ENANDRI senarios quatuor contra prodigos conuerti. Stulte sua prodigentes uiri, causam dant omnibus audiendi male. Nam qui propriam uitam nescit domi regere, quonam pacto hic alienam seruauerit? Zeno his qui pro digalitatem excusabant, quod ex his quæ ex necessarijs supererant, tantum prodigere aiebant: Hoc pacto, inquit, ignoscendum & cocis, si salsa nimium sint obsonia, quod copiam se dicant habere salis. Socrates uidens quendam sine delectu & modo omnibus dantem ac gratificantem ait: κακῶς ἀπόλοιο, ὅτι τὰς χάριτας παρθένους οὔσας πόρνας ἐποίησας. hoc est, Male pereas, quod gratias uirgines existentes prostitueris. Diogeni roganti quendam prodigum mnam: Cur me, respondit ille, mnam rogas: alios uero triobolos? At Diogenes: Quod ab alijs, inquit, iterum spero, à te uero non amplius.

Zeno — *Socrates* — *Scomma* — *Diogenis*

DE VINO, AC PRIMVM DE REPERTORIBVS EIVS.

ICANDRVS Colophonius in carminibus uinum appellari dicit ab Oeneo qui primus mustum in pateram expressit,uocauit'que ex suo nomine οἶνον, id est uinum. Plato in Cratylo dicit Oenum uinum appellatum quasi οἰόνουν hoc est existimationem, siue iudicio mentem replens. Alij uero Icarum Penelopes patrem apud Athenienses id reperisse,mox que pœnas dedisse,à colonis ebrijs interfectum. Propertius. Icare Cecropijs merito uulgare colonis. Nonnulli Dionysium dicunt,cui numen dicatum. Itali Saturnum,Hebræi ac sacræ literæ Noeum. Athenæus autem ex authoritate Hecatei dicit uitem primum repertam apud Aetnam hoc modo. Oresteus Deucalionis filius uenit regnatū Aetnam,& canis eius forte in eo loco ramum euulsit,quem iussit defodi,unde nata uitium germina, Oenum'que à canis nomine appellauit. Ex quo ueteres Græci uites,Oenas uocabant. Idem quoq; ex authoritate Hellanici dicit uinum apud Plithinam Aegypti ciuitatem fuisse repertum. Ideo Dion Academicus, Aegyptios philoenos, & philopotas esse dicit,inueniri'que apud eos pauperes qui uino careant, ex hordeo factum bibant quod zitum uocant. Quod uino sint dediti, illud est argumento quod brassicam omnes serunt,quæ locum uino dulciori procreando disponit. Ex quo etiam Sybaritæ, ut author est Taneus, ante potum brassicam edunt. Eubulus in quodam loco dicit. τῶσα ῥάφανόν με νομίσατο εἰς ἡμὴρ κραιπάλην ἐθέλειν ἀφελεῖν. Raphanum enim Græci ueteres brassicam uocabant. Hæc Athenæus. *Aegyptij. Zitus Braßica*

VINI PARSIMONIA APVD VETERES.

MNINO moderatus uini usus laudatur,qui in tanta apud ueteres fuit obseruantia,ut Hesiodus sic scribat. τρὶς ὕδατος προχέειν, τὸ δὲ τέτρατον ἱέμεν οἴνου. Id est. Tris lymphæ partes quartæ fas addere uini. Et hoc etiam cum exhilaratur animus in festis fieri iubet. Athenæus etiam dicit Græcos duos uini cyathos ad quinque aquæ dilutos bibere solitos, uel unum ad tres. Ex quo Nicolaus adiuuens ad Bacchum ait. χαῖρε πέντε καὶ δύο. Et Amepsias: Ego Dionysius, inquit, omnibus uobis quinque & duo. Apud Anacreontem inuenitur unam uini ad duas aquæ, qui & meracam Scythicam potionem uocat:ex quo Lacedæmonij quando uolunt meracius bibere Scythizare dicunt,quod Scythæ aqua minime in uino utantur. Eubulus introducit Dionysium, dicentem: Tris tantum crateras his qui sana sunt mente propino. Primum sanitatis. Secundum uoluptatis. Tertium somni: ulterius probri est & luxuriæ. Idem ferè apud nos Apuleius. Qui fermè numerus sacris etiam canonibus præscribitur,qui prohibet sacerdotes ultra tertium poculum attingere. Veteres Græci merum aquæ non aquam mero addebant ut facilius misceretur, uini quàm minimum, ut author Theophrastus. Panyasis qui de obsonijs scripsit,primam potionem distribuit gratijs,horis & Dionysio. Secundam Veneri & item Dionysio. Tertiam probro & damno. Sed & ad numerum & memoriam amicorum antiquitus bibebant, nonnulli gratiarum, aliqui musarum. Vini parsimoniam paucitatem'que fuisse apud Romanos etiam illud est argumento, quod L. Papirius,ut scribit Plin. in uictoria Samnitum uini pocillum Ioui uouit; & Galli apud Liuium uini dulcedine adlecti in Italiam ab initio traiecerunt. Et uini mercede Mezentius Turno contra Aeneam auxilium tulit. *Scythizo Tres tantum crateres.*

DE ABSTEMIIS.

LATO de Legibus iubet pueros usque ad ætatem XVIII. annorum à uino abstinere,quod non sit necesse ignem igni addere. Inde uero usque ad XL: modice uti. Post eam ætatem se plusculum inuitare, ad uitæ tædium leuandum. Præterea mancipia omnia, fœminas, magistratus, oratores qui consulunt reipublicæ. Coniuges item primo nuptiarum die, reliquo etiam tempore modice dum proli uacant. Cui nocet uino grauem esse, partus'que ignauos reddit. Quod etiam probare uidetur Aristoteles, ubi dicit ebriorum genituram esse infœcundam. Item Plato uacantes doctrinæ & sapientiæ à uino excludit, concedit nihilominus post annos XVIII. in festis tantum & sacrificijs, cum senioribus licentius uti, ut mente exhilarati reliquo tempore se contineant. Romanis quoque mulieribus simul & seruis interdictum. Aegrotis item, Cicero libro III. de Natura deorum ait: Vinum ægrotis quia prodest raro;

Locrenses nocet sæpissime: melius est non adhibere, quàm spe dubiæ salutis in apertum periculum incurrere. Locrenses Zephyrij, ut est author Athenæus, ex lege Zaleuci uino uti capitale ducebant. *Saraceni* Vt hodie quoq; Saraceni non tam ex lege Mahumeti, quàm ex antiqua gentis Arabum'que consuetudine. *Cæsar* Inter Romanos unus ex omnibus sobrius Cæsar etiam inimici Catonis confessione apud Tranquillum. *Demosthenes* Inter Græcos Demosthenes, quamobrem & moribus & orationis uehementia prælatus Aeschyni ebrio fuit. *Alex. in Problematis.* Alexander in Proble. ait: Aquæ potores uisu esse & cæteris sensibus acutiores, uinum nanque copiosum spiritalibus uijs sensus magnopere obstruere. Denique in nostro dogmate nullum celerius iter ad arduas uirtutes consequendas quàm per uini carnisq; abstinentiam. Cum pluribus in locis sacrorum uoluminum aquæ diuina sapientia comparetur.

DE VIRIS CLARIS QVI VINO DEDITI FVERE.

Lysander *Antiochus magnus* VINVM insuper multorum egregias uirtutes legimus obscurasse apud Athenæum. Inter quos Lysander est dux Lacedæmoniorum, uir alioqui cæteris in rebus frugi. Antiochus magnus dies totos dormire solebat ob uinolentiam, ue speri excitabatur. Ieiunus pauca uidere dicebatur, ebrius multa uaticinari. Ideo duos habuit regni rectores, Aristonem & Themisonem Cyprios fratres, quos maxime amabat. Cum bellum cum Romanis sumpsisset, captus amore puellæ Chalcidensis cum iamiam pugnaturus esset, nuptias celebrauit, hyeme'que tota cum ea uino uenerię pariter indulsit, Ex quo superatus aufugit Ephesum. Inter uini amatores etiam Demetrius qui Romæ obses fuit. *Olophernes* Item'que Olophernes Cappadociæ rex. *Alexander* Alexander Macedo ab ebrietate duos dies totidem'que noctes dormiebat, quare in re ueneria imbellis erat, quod teste Aristotele uinolentorum genitura aquosa sit. Theophrastus quoque ait eum haud bene circa ueneria dispositum. Ex quo Olympias mater, ut ait idem Athenæus, questa apud Philippum, scortum Thessalicum pulcherrimum cum eo cubare iussit rem periclitando. Cœnans idem apud Mediam Thessalum XX. conuiuis solus propinauit, totidem'que ab eis potores accepit, grauis'que uino paulopost dormitauit. Ex quo Menander ait. Ἀλεξάνδρου πλέον πέπωκας τοῦ βασιλέως. Plus quàm Alexander rex bibisti. Dareo illi qui magos sustulit in epigrammate sepulchri inscriptum erat, ἠδυνάμην καὶ οἶνον πίνειν πολὺν, καὶ τοῦτον φέρειν καλῶς. *Dionysius minor.* Potui, & multum uini potare & hoc probe ferre. Vinolentus erat & Dionysius minor tyrannus, ex quo corruptos habuit oculos: auream coronam bibentibus proposuit, quam uicit Xenocrates philosophus. Alexāder præmio etiam Indos, qui maximi potores erant, inuitauit. Quidam Choas dicitur bibisse, talentumq; tulisse, ac biduo tantum uixisse. Mithridates item polyphagiæ ac polyposiæ argēteū talentū proposuit. Ex omnibus heroibus Nestor ab Homero ponitur potor: & item Agamemnon ut οἰνοβαρής, id est, uino grauis ab Achille incessitur. Vt poetas quoq; attingam, & alios uiros doctos, Anacreon & Alcæus lyrici & Aristophanes Comicus in ebrietate multa scripsere. Aeschylus item, ideo Sophocles cauillans *Aeschylus* in eum dicit. O Aeschyle, εἰ καὶ τὰ δέοντα ποιεῖς, ἀλλ' οὐκ εἰδὼς ποιεῖς. Si ea quæ conueniunt fa*Timocreon*cis, non tamen cognoscens facis. Timocreon Rhodius poeta simul & Athleta epigramma. Τῆδέ γε πολλὰ πιὼν καὶ φαγὼν, πολὺ κακολογῶν δ' ἀνθρώπους, κεῖμαι Τιμοκρέων Ῥόδιος. Multa bibens tum multa uorans, male deniq; dicens Multis: hic iaceo Timocreon Rhodius. Hactenus ex Athenæo. Plato in XI. legum ait Lydos, Persas, Iberos, Thracas, Scythas, Gallos maxime uini potores esse, qui uel in uestibus uinum perfundere felix putant auspicium. Lacedæmonij eundem calicem in conuiuijs circumagere ac potare consueuerunt, prius amicorum nomine inuocato cui bibere se dicebant, quod proposim uocabant. Nonnulli gratiarum, alij musarum numero bibebāt. Inter Romanos uero idem ebrietatis uitium Ennio poe*Ennius*tæ tradunt. Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma uenerat. Præterea M. Antonio *Nouellius* Triumuiro, M. Ciceroni M. filio, M. Catoni Vticensi. Et apud Trāquillum in Tyberio: No*Tricongius*uellio Tricongio Mediolanensi, tribus uno spiritu amphoris uini epotis. Mea uero ætate Nicolao Pontifici, uiro alioqui laudatissimo. Erat enim apud ueteres quosdam insanos opinio, ut nihil nisi in uino præclarū ab ingeniosis aut poetis ederetur, ut patet ex hoc disticho Demetrij poetæ. οἶνός τοι χαρίεντα φέρειν ταχὺς ἵππος ἀοιδῶν, ὕδωρ μὲν πίνων χρηστὸν ἂν οὐδὲ τέκοις. Dulce merum musis equus est in carmine uelox. Si quis aquam potas, nil bene parturies. Quod omnino falsum, cum plærunque contra eueniat. Horatius: Abstinuit Cerere &

Baccho.

Baccho. Et Iuuenalis: Ac toto uinum nescire decembri. Et apud Plinium: Protogenes in Ialyso pingendo plures dies lupinis tantum madidis uixit. Minos legem à Ioue acceptu- rus, apud Homerum, nouem dies in cauerna summa est usus abstinentia: apud Hebræos Moses dies quadraginta. *Minos.*

DE VINI IMMODICI DAMNIS.

IN EIVS malignitate illud in primis apud Athenæum legimus: Quod sanos quidem homines insanire facit, stulte loquendo, aut nihil reticẽdo: ex quo prouerbium apud ueteres, οἶνον μὴ ἔχειν πηδάλια, uinum non habere calciamenta, quod ebrius pateat, omniáque tanquam speculum reddat perspicua. Vnde Tripodas duos constituere, Apollinis, & Bacchi. Nam ex tripode loqui dicimur, cum uera enarramus. Et uinum cum uera loquitur tripodem proprie ueritatis habere dicebatur: hic ex ebrietate, alter ex uaticinio. Aeschylus poeta ait, Aes formæ, uinum autem mentis speculum. Et Dionysius Liber ex eadem causa est appellatus. Hactenus Athenæus. *Duo tripodes constituti.* Plato, mores cuiusq; manifestari in uino maxime dicebat. Theognes. Ἐν πυρὶ μὲν χρυσόν τε καὶ ἄργυρον ἴδριες ἄνδρες γιγνώσκουσ'. ἀνδρὸς δ' οἶνος ἔδειξε νόον. Igne probant homines aurum argentúmque periti. Ast hominis uinum monstrat aperte animum. Plutarchus in libro de erudienda fœmina. Dionysio, inquit, Lethargum & obliuionem consecrabãt, quod in uino delinquentes officij penitus obliuiscerentur, ac admonitionis egerent puerilis. Selerius. Quàm intolerabilis uir temulentus est aut iratus: semper enim secure agit apud seipsum, apud alios morbidus. Plinius. Vinum ad procinctum tendentibus impedimento est. Eodem teste authore, Androcides scribit ad Alexandrum: Memento rex quum uinum potas sanguinem terræ te bibiturum: nam cicuta homini uenenum est, cicutæ uinum: hoc est, uide quanta sit uini uis, ut ueneni uenenum sit. Nam & idem libro XXV. dicit Cicutam uenenum esse: remedium antequam sumatur bibere, quod uini natura sit excalfactoria. *Androcides* *Cicutæ uenenum uinum.* Hieronymus in epistola: Vinolentos sacerdotes, inquit, & Apostolus damnat, & lex uetus dicens, Qui altari seruiunt, uinum & siceram non bibant. Sicera enim apud Hebræos est omne quod adfert ebrietatem. Idem ad Eustochium, Vinum uirginibus uenenum est. Aristoteles in Probl. ait: Pueros cum non minus calidi quàm uiri sint, minus tamen sitire: quod ipsorum calor humidus, uirorum uero siccus est. Idem in libro de Ebrietate inquit, uinum paulatim epotum minus capita tentare, quod uis eius mora potationis frangatur. Dicit item seniores ac pueros citius tentari: hi excessu, illi defectu caloris, quasi natura debilitata. Ex animalibus quoque quoddam genus: tum coruos ex hærba, quam Oenoctam uocant ebrietatem inducentem, adfici. *Oenocta* Pythecum etiam & clepsam bibere uinum. Ideo uenationes fieri ex pythecis & coruis ebrijs: alteris ex hærba, ex uino alteris. Ipse quoque uidi Romæ ursum ex Vrsinorum ædibus cellas uinarias passim quas poterat per urbem ingredientem, doliáque exhaurientem. Ebrietas igitur semper habuit adsertores ac dijs consecrata. Nam & Romæ uinalia fiebant sacrificia. *Vinalia* Athenis quoque teste Athenæo Dionysia ludi erant Gymnici in theatro in Bacchi honorem, ubi uinum circunferebatur, magnáque bibendi licentia. *Dionysia* Idem ait, libare pocula, quod dijs in primis debetur, Cortalum puerum Siculum primũ amatoribus suis inuenisse.

VINI MODERATI COMMENDATIO ET VTILITAS.

VINVM Asclepiades magnopere commendauit, nec ægrotis negauit, cuius proximam dijs naturam dixit. Eius laudibus & uirtutibus librum etiam dicauit. Homerus. οἶνόν τοι μάκαρες θεοὶ ἄριστον ἀνθρώποισιν ἀνασκέδασαι μελεδώνας. Vt pellant homini curas dij uina dedere. Mnesitheus ait: Vinum modice sumptum animæ corporiq; robur addere. Secus uero præter modum. Ideo Dionysium medicum uocant. Vnámque ex eius nymphis Hygien ex sanitate appellari. Socrates apud Platonem laudat uinum in conuiuio modice sumptum: quod haud aliter quàm Iouis imber plantas leniter irrorans uegetiores facit quàm impetu descendens: ita merum moderatum uirtutem excitare, alacrioremque animum ad officia reddere, immodicum uero obruere. Neque enim pollincturæ funeralesque epulæ alia de causa inuentæ, quàm ut per uini cibiq; recreationem, defuncti desiderium, ex eoque mœstitia comprimatur. Paulus Timotheo iubet, ut stomachi tenuis gratia modico utatur uino. Defectis autem inedia purga-

tionibus'que consumptis corporibus saluberrimum est. Inflammationibus omnibus inimicum. Omnino autem rarus breuis'que potus in tuto est: ex Hippocratis oraculo illo ἀδιψία ἀντιπίνωμεν ἐᾶν, id est, nihil sitire seu bibere nullam debet rationem. In hac enim re uoluptati magis aut consuetudini quàm necessitati indulgemus. Hominem enim omnino potu posse carere docuit Iulius Viator eques Romanus, qui ob intercutis morbum nihil penitus bibere paulatim adsueuit. Viuit etiam Romæ nunc mihi notissimus, qui plures in anno impotus omnino transigit dies.

VINA LAVDATA AVT FACTITIA.

Vina Græca. Methymnea. Maronea. Maruisia. Campana. Seuerinatia. Latina. Pompeiana. Trebiana. Geminianẽsia. Lucensia. De uino factitio. Zithum. Cerea. Ceruisia. Mulsum. Passum. Sapa. Defrutum. Murinum. Cydonite. Apite. Daphnite. Cedrinum. Cyparissinum.

GRAECA quondam uti nunc in precio fuere. Eius cyathum tantum in conuiuijs, teste Plinio, dabant. Methymnea in Lesbo. Maronea in Thracia quæ rubra erant, ut author Homerus: uocat enim αἴθοπα οἶνον ἐρυθρόν. Aethopa uinum rubrum. Quare Aethopa dicat, Athenæus declarat: quod sic uocetur unus ex equis Solis qui uim habet in fructus autumnales, præsertim uuas maturandi. Chia quoque & Maruisia ex monte in Chio insula cognominata, quæ adhuc priscum retinent nomen. Ex Creta eius generis nunc optima ueniunt. In Italia palma Campaniæ regno'que Neapolitano datur. Inter quæ Aminea præstant nunc, uti supra diximus, Seuerinatia dicta, deinde Setina, nunc Latina. Falernum & Calenum immutata natura soli desierunt. Pompeiana prope Vesuuium, nunc Græca appellantur: proxima in Hetruria Trebiana uocitata, deinde Geminianensia, quæ ambo in œnophoris amphoris'que translata fiunt præstantiora, ac longius exportantur. Lucensia nigra mollissima firmaque. Factitio insuper uino ex frugibus præparato diuersis modis multi utuntur populi, diuersis etiam nominibus. In Aegypto Zithum appellant, ut ait Columella, in Hispania Cerea, in Gallia Ceruisia, ut Plinius libro XXIII. quæ adhuc uulgo retinent nomina. Mulsum quoque ex melle & aqua, cuius loco nostri medici Ioleb barbaro nomine utuntur è Saccaro liquido loco mellis præparato. Aqua mulsa alsiosis prodest, & his qui sunt humilis & præparici animi, quos Græci μικρόψυχος uocant. Plinius. Mulso item Pollio Romulus dixit Augusto se centesimum annum prospera ualetudine superasse. Passum ex uua fit quæ diutius in uite solem passa durauit, unde nomen ei ut author Varro. Græce γλυκύ. Sapa ad secundam partem mustum decoctum. Defrutum ad tertiam. Murinum ex unguento uinum præparatum, ut etymum demonstrat ἀπὸ τοῦ μύρου. Quod apud Plautum pro dulci ponitur, ac inter uini delicias. Quomodo item præparetur Cydonite, Apite, Daphnite, Cedrinum, Cyparissinum, alia'que complura: uide apud Græcos Dioscoridem, apud Latinos Columellam.

DE FRVGALITATE ET ABSTINENTIA DICTA NOBILIVM AVTHORVM.

Sophocles

SOPHOCLIS primum quatuor senariolos ad hoc propositum conuerti. (Quotquot philosophantes excudunt aliquid, Ante omnia uentri ut dominetur decet. Quo sine nihil est pulchrum dicere aut facere. Magistra consiliariorum est frugalitas prudentium. *Xenophon* Xenophon in primo Commen. de Socrate loquens, Diæta animum corpus'que instruxit, minimo'que uiuebat sumptu, pane tantum cum lacte uescebatur: uocatus ad cœnam (quod difficile plærisque) ultra necessitatem non edebat, nec extra tempus. Cur putatis, inquit, Circen socios Vlyssis in porcos uertisse, nisi ob incontinentiam fictum esse, qua illi in hoc cibi genere usi fuere: Vlyssem autem continentia usum monitu Mercurij minime mutatum fuisse? Dicebat præterea abstinendum esse à ueneréis, quibus qui tangerentur, non facile sapientia posse uti. *Musonius* Musonius de cibis solebat sæpe disserere ualde quidem ordine, ut de re non admodum parua. Putabat enim cibi potus'que continentiam, principium ferè totius sapientiæ. Et ea quæ inuentu sunt facilia ac omnibus in promptu, pluris esse facienda in usu, quàm quæ preciosiora remotiora'que, nec animalibus his præsertim uescendum, quæ utilia sunt uitæ humanæ. Promptissima esse dicebat omnia quæ igne non egerent, ut caseum, mel, lac, fructus pro tempore: præterea olera, cerealia'que omnia etiam cocta. Carnium omnino cibum abominabatur, ferarum'que potius dicebat esse, quàm hominum. Deinde ob grauis cibi ad superna euaporationem grauare ac à sapientia retrahere. Oportere hominem more deorum terrestrium, quibus consanguineus est, leuissimo simplicique uti cibo. Nam & illi aquæ ac terræ humore nutriuntur tantum. Sed eò uenimus deliciarum, ut artem huic uoluptati adhibeamus, scriptique

de gula

de gula & obsonijs libri reperiantur. Igitur Zeno sapientius, qui nec in morbis putabat ni-
hilomagis utendum esse delicijs ciborum, quàm utantur serui qui his carerent, quibus turpe
putaret in hac parte inferiorem esse. Neque indulgendum sibi uel tantisper in hac re existi-
mabat aut blandiendum, quod huiuscemodi esset natura uoluptas, ut paulatim illecta & sub- *Voluptas*
repens quotidie maiores campos acquirat, prius'que totum occupet, quàm ex parte sentia-
tur. Hæc ille. Pythagoras dicebat hominem ex homine non alta cogitare, hoc est hominem *Pythagoras*
incontinentem & luxui deditum. Totius enim honesti ducem & fundamentum continen-
tiæ, laborem in primis esse. Anaxagoras apud Diogenem. τῶν ἐλαχίστων μὲν δεόμενος, ἔγγιστα *Anaxagoras*
τῶν θεῶν. ἥδιστα ἐσθίων, ἥκιστα ὄψου προσδεῖται. Qui minime indiget, dijs proximus est, Qui sua-
uiter edit, minimum eget obsonij. Charis poetæ quatuor item senarios lepidos conuerti. *Charis poeta*
Ventris habenas oportet tute regas. Solus enim accepti nunquam habet gratias. Plus'que
necesse quàm sit semper expetit. Huic indulgens malorum sentiet mala. Plinius hanc fura-
tus, Venter ait instat ut creditor, nec accepti gratiam habet. Anacharsis Scytha apud Cice- *Anacharsis*
ronem. Mihi pulpamētum fames, cubile solum, uestis Scythicum tegmen. Epictetus apud *Epictetus*
Arrianum. Quod si te uoluptatis phantasia forte rapuerit, eam alijs dele phantasijs, ut spa-
tio interposito diuertas. Reminiscere utriusque temporis, cum uidelicet uictum quandoq; à
uoluptate magnopere te pœnituit: & cum abstinueris, magnum fuisti gaudium adsecutus.
Si autem uoluptas aderit tolerabilis, ea sic utere, ut tui sis compos, habenas'que manibus te-
neas. Epicurus apud Diogenem frugalem uictum pane aquaq; contentus amabat, non ut *Epicurus*
aduersus uoluptati, sed quod maiorem uoluptatem in minima uictus cura reperiret. Sum-
ptus enim & delicias animi dolores ac molestias gignere. Idem dicebat gratias naturæ agen
dum esse, quæ necessaria fecit ut essent præsto parata omnibus, non necessaria autem inuētu
difficiliora. Eusebius. Continentia corporis ualetudinem conseruat, & animi pudicitiam. *Eusebius*
Pudicitia uero quietam præparat uitam. Hieronymus ait, Athletas qui multa uescuntur car *Hieronymus*
ne non diu uixisse. Plutarchus περὶ τῶν ὑγιεινῶν παραγγελμάτων. Vinum enim & caro uires *Plutarchus*
quidem maiores faciunt, uerum mentis impediunt actiones. Idem. Si ad bellum eligere ue-
limus uirum à quo maxime seruemur, cum minime indulgentem uino somnoq; ac cibo eli-
gamus: uel si in morte liberos nostros ac uirgines alicui commendare, huiuscemodi uiro non
autem seruo committamus. Incontinentium hominum diuersa ab auaris ratio: hi ex iniuria
aliorum sibi utilitatem adferunt, illi & alijs nocēt & sibi multo magis, si nocere est non solum
domum sed proprium corpus corrumpere. Igitur abstinentiam fundamentum totius uir-
tutis existimare oportet, sine qua nec honestum aliquādo aut meditari aut agere possumus.
Deinde paulo inferius. Nescis quod qui dulce bibūt, aut edunt, minimum obsonij aut potus
indigent. Validiores quanquam natura debiles sunt, corpus per cibi abstinētiam curantes,
quàm qui robusti per luxum naturam debilitātes. In rebus autem publicis quis consilio uti-
lior, quis cōmodior? In bello quis expugnabilior, obsidionemq; pati aptior, qui paucis eget
an qui multis ad uictum? Sic igitur existimo diuinum esse illud quod nullius indiget, proxi
mum huic qui paucis. Ad Latinos ueniam. Cice. de officijs. Si considerare uelimus quæ sit *Cicero*
in natura excellentia & dignitas, facile perspiciemus quàm sit turpe defluere uitijs, & molli-
ter ac delicate uiuere, quamq; pulchrum continenter, caste, seuere, sobrie. Idem pro Flacco,
Hæc animi magnitudo in maioribus nostris fuit, ut in priuatis rebus minimo cōtenti essent,
in imperio atq; in publica dignitate omnia ad gloriam & splendorem reuocarent. Quæritur
igitur in re domestica continentiæ laus: in publica, dignitas. Et alibi, Populus Ro. publicam *Phiditia*
munificentiam diligit, priuatam odit. Idem cœnas aut conuiuia frugi, Phiditia uocat more *Lacedæ-*
Lacedæmoniorum, quorum frugalis uictus & apparatus erat, ἀπὸ τοῦ φείδεσθαι. id est parcere. *monia*
Cœnas autem sumptuosas antelucanas appellat Hiero. contra Iouinianum. Non possumus *Cœnæ antelu*
è delicijs transire ad delicias, hic uentrem implere, illic mentem. Miseriæ nanq; delicijs, & de- *canæ*
liciæ miserijs compensantur. Adamus donec ieiunus, in paradiso fuit: satur eiectus est. Et *Hieronymus*
qui uirgo permanserat, uxorem subito duxit. Moses ieiunus in monte legem accepit. Popu-
lus uero satur uitulum conflatilem fecit, sedit'que manducare & bibere, & surrexit ludere.
Acab rex impius euersionem domus, Niniuitæ iram dei ieiunio uitarunt. Anna uxor Hel-
canæ inanem cibo uentrem filio meruit impleri. Daniel ieiunus responsa dei accipere, la-
cum'que leonum superare meruit. Ipse denique Christus baptismum antea XL. dierum ie-
iunio celebrauit. Ambrosius. Lothus Sodomitas sobrius uitauit. Idem ebrius filiabus con- *Ambrosius*

 cubuit.

cubuit. Noeus in arca ieiunus seruatus est, extra uero potans perijt. Idem in epistolam ad Corinthios. Qui ab illicitis abstinet, laudem habet: qui à licitis, præmium quærit. Idem in Apologia, Cogitur summopere ut qui se illicita commisisse meminerit, à quibusdam licitis studeat abstinere. Dauid quondam alienam coniugem concupiuit, postea sitiens uehementer aquam desideratam expauit, quam sciebat à tribus fortibus uiris cum uitæ discrimine apportatam: exemplum simul dando, ut exercitus etiam sitim tolerare disceret, ac ne cui regum bibendi usus alienis periculis esset. Gregorius in Moralibus triplicem ponit gulæ excessum. Quando hora præuenitur, Quando lautiorem appetit mensam, Quando cibos quoscunque nimio cupit seu uorat appetitu. Quibus omnibus uetus nobis lex exempla proponit. Primum in Ionata primi Regum XIIII. Secundum in Israelitis, Numeri undecimo, quando carnes appetebant. Tertium in filijs Heli, primi Regum II. quum ollas carnium deuorarent. Augustinus in sermonibus, Qui enim sic à carnibus abstinet, ut alios cibos sumptuosiores appetat, non abstinere uidetur, sed luxuriam mutare. Quod igitur de solito sumptu ac cibo lautitiæ remittitur, id egentibus distribuatur. Præterea auiditas nimia exsaturatioque cibi qualiscunque fugienda. Esaus enim primogenituram non ob offam aut lautum cibum, sed ob lentem perdidit. LEGES sumptuariæ ex hoc conditæ. Primam dum Cato censor esset tulit C. Orchius Trib. pleb. de senatus sententia, qui numerum conuiuarum præscribebat, & ut ianuis cœnarent patētibus: ex quo luue. Quis fercula septem Secreto cœnauit auus? Post hanc annis XXII. Lex Fannia subsecuta non conuiuis tantum, sed commiuijs quoque modum statuebat usque ad asses centum. Lex Didia deinde non solum Ro. sed etiam Italiam his legibus subiecit. Licinia quam Crassus diues tulit, erat: ut Calendis, nonis & nundinis cuique liceret XXX. tantum asses in cibis consumere. Reliquis autem diebus ne amplius adponeretur quàm carnis aridæ pondo tria & salsamentorum libra: & quod è terra, uite, arboréue natum esset. Leges etiā in hac re tulere M. Lepidus & Antistius Restio, quæ minime seruatæ. Restio tantum ne suæ aduersari uideretur, quādiu uixit foris minime cœnauit. Sylla uero precium rebus uænalibus imminuit. Licinius Stolo, ne quis plus quingentis agri iugeribus possideret. C. Oppius ornatus mulierum compressit. Deinde per Val. Flaccum Censorem abrogata, Catone collega contradicente. Lege Cincia, munera & dona sunt prohibita, quod misera plebes iam uectigalis senatui esse cœperat, ut author Liuius lib. XXXIIII. Res igitur hæc non animos tantum, sed corpora quoque magnopere iuuat: ut ex his patet qui ex abstinentia diu ualentes uixerunt. Apud Philostratum ponitur Porus rex Indorum longo robore mirandus, tantum aqua & pane se sustentare solitus. Masinissa rex, teste Cicerone, iam nonagenarius sine pulmento uictitabat. Mithridates iam senex & ipse detecto capite ac pedibus in uenationibus sese exercebat, minimeque accubere, sed stans uesci solebat. Viriatus Lusitanus, qui Romanis toties restitit, ubi bellum cœperat, neque accumbere neque in lecto dormire nisi eo confecto consueuit. Annibal, teste Liuio, neque somni habuit discriminata aut certa tempora, sed quæ tantum à negocijs superessent. Augustus, ut est author Trāquillus, facilis ac breuissimi cibi fuit, sæpeque ad medias epulas uescētibus iam cōuictoribus ucniebat, eisque relictis sæpe primus è mensa surgebat. Lacedæmonij ex Lycurgi legibus nullam abstinētia potiorem habuere disciplinam. Apud quos, ut author est Athenæus, mos fuit: ut Ephori corpora iuuenum nuda dies aliquot inspicerent, si quid in his inusitatæ pinguedinis & inhabilis ad certamina gymnasiaque esset, uictus abstinentia & exercitatione castigari iubebant. Idem scripsit Dionysium Heracleotam tyrannum uastam obesi corporis crassitudinē, partim abstinentia, partim erudis adpositis noctu lateribus dum quiesceret humorem paulatim exhaurientibus emendare solitum. Diodorus Siculus est author Aegyptiam iuuentutem ex lege Amasis regis breui cibo adsuetam, nec prius uesci quàm CLXXX. stad. percurrisset. Platonem frugalibus etiam cœnis uti consueuisse author est Cicero in Tuscul. Timotheus, inquit, cum apud eum cœnaret, cœnæ tuæ Plato non solum in præsentia, sed etiam postero die iucundæ sunt. Idem & Plutarchus repetit in tractatu de præceptis bonæ ualetudinis. Christianorum autē exempla superuacuum recensere. Hieron. ipse sit spectaculo quanam uitæ duritie annos prope XC. tolerauit. Hilarion XV. primum aridis ficubus ac modico postremo pane, decrepitos uidit incolumis annos. Nec defuere nostro seculo quos in hac uirtute prioribus obijcere possumus. Nicolaus quidā inter Heluetios in recessu nemoris degere paucis ante annis dicebatur, sine ullo penitus cibo, conspicua sanctitatis

Triplex gulæ excessus. *Leges sumptuariæ.* *Exempla frugalitatis.* *Porus rex* *Masinissa rex* *Mithridates* *Viriatus Lusitanus* *Augustus* *Lacedæmonij* *Dionysius* *Plato* *Hieronymus* *Hilarion* *Nicolaus Heluetius*

ctitatis fama. Perusiæ quoque Columba uirgo sanctissima ante hos annos decessit, quæ cōstituto uirginū cœnobio, præter aliquid fructuū aut pomorū idque raro, nihil uisa est edere, quā etiā miraculi gratia Alexāder Pōtifex dum in eam ciuitatē ueniret: adire, ac salutare uoluit. Sed hæc diuinæ quis tribuat opi aut muneri. Illud sanè non minus admirandū, quod ex ipso naturæ prouenit robore, aduenā quendā anno Iobilei à Nicolao V. celebrato Romā uenisse, iussuque Pontificis custodiæ traditū quod fama esset eum nunquam edere: post octauū tātum diem cibum petiisse: edentem haud sanè multū, aliquot uiri nobiles simul & matronæ, inter quas mater nostra fuit, quæ mihi hoc retulit, spectauere. Ad ieiuniū & stomachi inanitatē panis recentis à furno olfactum magnopere facere cōpertum. Quo usus Demetrius Cydonius uir Græcus doctrina atque abstinentia singulari, multorum dierum famem tolerare uisus fuerat. Columba uirgo.

DE RISU ET FLETU

RISUS ac fletus indices etiam modestiæ, ac duo humani adfectus extrinseca signa, cōtraria quandoque aguntur natura sapiēti, ut in rebus mœstis rideamus, in lætis interdū ploremus, ut ait Verg. Spem uultu simulat, premit altum corde dolorem. Alexander (teste Plutarcho) initurus prælium cum Dareo periculosissimum, ubi de summa rerū agebatur, ut animi fiduciam ostēderet, inter familiares pauloante iocabatur. Scripsit Liuius, cum Carthaginenses adueniēte tempore quo Romanis penderent tributum, mœsti omnes & lugētes erant, solus Annibal risit, quod iam ab initio præuiderat calamitatē, cum factio Barchina ei supplementa in Italiam mittere negasset. Inuentus item Romæ in Theatro, teste Plinio, gladiator qui cum sub alis uulneraretur, ubi sensus titillatio est, ridendo moreretur. Brutus Romæ frequenti risu simulauit insaniam. Democritus quoque perpetuo risu pulmonem agitare solebat, quem Abderitæ ut melancholicum curaturi Hippocratē accersiuere. Qui ueniens nō inquit, Democritus delirat, sed præter alios longe sapit. Ridebat enim sectū hominū ineptias. Greg. in Dialogo ait: uirum quendam alioqui sanctissimum, uitio tamē nimij risus teneri, nec uincere ullo pacto naturam potuisse: responsum tandem, diuinitus id ei permitti, ne reliquis eius ac claris actionibus extolleretur. M. Antonius triumuir licet in mole bellorum ciuiliū magnisque periculis uersaretur, etiam in ipsa fuga nunquam iocos aut solitos risus lususque intermisit. Eiusdē penè & Demetrius Poliorcetes naturæ. His etiam proximis annis Alexander Pontifex. Dion in Moralibus ait, Risus continuus & magnus apud amicas & pueros impudentes reperitur. Ego uero multo magis hominē ornari lachrymis puto quàm risu. Nam in his maxime morū ostenditur disciplina, in illo uero intemperantia. Præterea flens nullum prouocat ad sui contumeliam, ridens auget. Ephren Syrus grauis author atque sanctus, de risus uituperatione scripsit: ubi ponit nequaquam cum ad hominem sapiētem pertinere, bonaque animi euacuare, intemperantiam augere, temeritatē adrogantiamque alere. Dicitque dominum nunquā risisse: fleuisse autem quandoque. Sed neque apostolos. Salomon quoque adcedendū ad domum luctus potius quàm lætitiæ iubet: quod in ea finis cunctorum admonetur hominū, & uiuens cogitas quid futurus sis. Basilius in Hexameron. Iocus siue risus mollem efficit animam, ac in diuinis præceptis negligentem, ut ne admissorū præteritorū facile reminisci sinat. Præterea bonis omnibus priuat. Augustinus. Puer à fletu incipit propheta futuræ calamitatis, lachrymasque fundit nondum loquentis miseriæ testes. Simile huic Plinius. Homo inquit, à fletu uitam auspicatur. Inueniuntur qui à risu omnino temperāt: ut L. Crassus pater Crassi diuitis semel in uita traditur risisse, ex quo Agelastus cognominatus. Cato senex nunquam. Philippi Cæsaris filius in hoc etiam seuerissimus, patremque in Theatro quondam liberius ridentem dicitur rigido uultu respexisse. Fletum autē & eiulatum de mortuis, præsertim uiris, prohibitum esse lege XII. tab. Cicero testatur. At nostri magnopere collaudant. Lachrymæ, inquit Chrysostomus cœlum pulsant, crimina delent, conscientiam lauant, homines denique deo proximos facit. Gregorius in L. Regnum cœleste deus nostris fletibus uult rapi, quod meritis nō debetur. Ambrosius in Lucam. Si ipse flebis, minime fleberis. August. de Pa. Qui se per cordis impuritatem inquinauerunt, oportet lachrymis saltem mentis abluantur: nec est quod doleat fonte lachrymarum carere cum in rerum amissione & calamitatibus eiulet. Ambrosius item in epistola. Vnica ad sanctitatem perfectamque sapientiam uia, lachrymarum gratia.

Alexander. Democritus. De uituperatione risus. L. Crassus. Agelastus. De laudibus fletus.

VRBANORVM, LIBER XXXIII.

De scientijs Cyclicis. Et primũ de Grammatica.

Etymologia
Analogia

RAMMATICAE ratio apud Velium in tris omnino diducitur species, Etymologiã, Analogiam, & Orthographiam. Etymologia est uerborum in usu credibilis enũciatio. Vnde ab Etymo, id est uero, nomen sumpsit. Analogiam Græci sic definiũt, συμπλοκὴν ἀκολούθων. Id est, connexum orationum consequentium. In declinatione partium orationis Aristophanes grammaticus quinq; obseruationes tradit, per quas possent inueniri similia. Vt eiusdem sint generis, casus, exitus, numeri, Syllabarumq́; soni. Vt canis, funis, finis: Legere, credere, reddere, & bis similia. Aristarchus bis adijcit differentiam: ne simplicia cum cõpositis cõparemus. Alia grammaticæ diuisio quadrifariã, in literas, syllabas, dictiones, & orationes. Nam de orthographia quæ est recte scribendi ratio, postremo loco dicam.

DE LITERIS

Literarum inuentores.
Babylonij
Aegyptij

ITERAS alij aliũde ducũt. Plinius Assyrias esse, quod Epigenes Babylonius obseruationes syderũ annorũ LXX. miliũ lateribus coctilibus inscriptas tradit. Diodorus Ægyptias à Mercurio. Plato à Teutate quodam Ægyptio deo repertas. Quidã è Phœnicia Cadmum eas adduxisse numero XVI. Quibus Troiano bello Palamedem addidisse quatuor, θ.ξ.φ.χ. Totidẽ quoq; post eum Simonidem Melicũ, ψ.ζ.η.ω. Quarũ omnium uis simul & character in nostris cognoscitur, Aristoteles XVIII. testatur & duas ab Epicharmo additas. De Phœnicibus etiã Lucanus

Phœnices

adfirmat. Phœnices primi, famæ si credimus, ausi Mãsuram rudibus uocem signare figuris. Eupolemus apud Eusebiũ primum literarũ inuentionẽ Mosi tradit, qui ætate superior Cadmo fuit. Itaq; ex Iudæis qui ijdem cũ Syris sunt, ad Phœnices deuenisse. Philo Abraamo tribuit, qui Mosem etiã longe præcessit. Iosephus uero multo antiquius ad Adami filium Seth gloriam hanc refert, qui ait in primo antiquitatũ, in duabus eum columnis rerum cœlestium disciplinam cõscripsisse. Græcis uero dicit nullum fuisse literarũ usum ante bellũ Troianum aut Homerũ. Sed hoc manifesto falsum Eusebius esse ostendit in Præparatione euangelica, ubi ante Homerũ Linum ponit, Philemonem, Thamyram, Amphionẽ, Orpheũ, Musæum, Epimenidẽ, Aristeũ, Sibyllam. Diodorus item Æthiopũ literas antiquissimas facit, ab hisq; dicit Ægyptios suas sumpsisse. Græcas uero ueteres fuisse easdẽ penè, quæ Latinæ nũc sunt: indicio est Delphica tabula ænea quæ Romæ in palatio Mineruæ dicata in bibliotheca conspiciebatur Plinij (ut ipse testatur) tẽporibus. In Latium attulerunt Pelasgi, ubi diu incorruptæ permanserunt. Deinde à Latinis interpolatæ, postremo per insecutã barbariem Longobardorum corruptæ, ut in eorũ adhuc monumẽtis ac libris uidere licet. Idem ut in nostris sic in Græcis accidit fatum, proximo Illyrico literas eorũ corrumpente. Quapropter in hũc usq; diem Delmatæ & Illyrici his utũtur characteribus, quos à Græcis acceptos dehonestauerũt.

Pelasgi in Latiũ literas attulere.

Catalecti
Babylonij
Arabes
Iudæi
Aegyptij
Hieroglypha
Græci
Latini
Delmatæ
Armeni
Hetrusci

Igitur Catalecti VII. totidemq; literarũ genera reperiuntur. Assyrij siue Babylonij, ut diximus, antiquiores. Deinde Arabes: Iudæi nõ ualde ab Arabibus charactere literarũ linguaq; distantes. Ægyptij uero & Aethiopes quãuis antiquissimi: alteri tamen figuris animaliũ aliarumq; rerũ, uerius quàm literis, quas hieroglypha uocant, nulli adhuc cõperta: Aethiopes uero Babylonijs literis sunt usi usq; in hodiernum diem. Post hos Græci, deinde Latini. Postremo Delmatæ ex corruptis (uti supradiximus) Græcis. Vidi etiã Armenica libros lingua cõscriptos: qui tamen cum Chaldæis ferè cõueniunt in paruo discreti. Saraceni item hodie Tartari ac Turcæ quamuis diuerso inter se paululum catalecto: Arabicis tamẽ omnes utuntur literis. Turcæ etiam Græcis quibus dominantur, Sicuti ex epistola ad Innocentiũ Pontificem proximis annis indicat. Sed & refossa nuper Volaterris multa ueterũ Hetruscorũ monumẽta cũ literis Hetruscis, quæ olim Liuio, Plinioq; testibus apud Ro. in precio fuere: nũc autẽ penitus incognitæ. Ex his igitur unam ponere statuæ inscriptionem mihi uisum est.

De Syllabis

DE SYLLABIS ET PEDIBVS

QVVM igitur literæ inter uocales consonantes & liquidas distinctæ sint. Græci indifferentes habent, α, ι, υ: longas, η, ω: breues, ε, ο. Nos autem nostras indiscretas. Syllabæ item breues, longæ, Dichronæ. Pedes ex his qui certis mẽsuris & temporibus terminantur, paucissimi ex duabus, maiores ex senis syllabis. Vniuersi autem numero XXVIII. Ex his dissyllabi quatuor. Pyrrhicbius, ex duabus breuibus. Spondæus ex totidem longis. Iambus ex breui & longa. Trochæus (quem chorion uocãt) ex longa & breui. Trissyllabi VIII. Dactylus ex longa & duabus breuibus. Anapæstus ex duabus breuibus & longa, Creticus ex longa breui & longa. Amphibrachus ex breui & lõga & breui. Bacchius ex duabus longis & breui. Antibacchius ex breui & duabus longis. Molossus ex tribus longis. Tribrachus ex tribus breuibus. Igitur simplices duplicati faciunt compositos pedes sexdecim, qui sunt hi. Ex spondæo & Pyrrhichio Ionicus ἀπὸ μείζονος, id est, à maiore. Ex pyrrhichio & spondæo Ionicus, ἀπὸ ἐλάσσονος, id est, à minore. Ex Chorio & Iambo Choriãbus. Ex Iambo & Chorio Antispastius. Ex trochæo & pyrrhichio Pæon primus. Ex Iambo & trochæo Pæon secundus. Ex pyrrhichio & iambo Pæon tertius. Ex duobus trochæis Ditrochæus. Ex duobus iambis Diiambus. Ex duobus spondæis Dispondæus, ex duobus pyrrhichiis Proceleumaticus: ex iambo & spondæo Epitritus primus, ex trochæo & spondæo Epitritus secundus, ex spondæo & iambo Epitritus tertius, ex spondæo & trochæo Epitritus quartus. Ergo cũ unus pes simplex bis positus compositum pedem fecerit: Græce συζυγία, Latine coniugatio dicitur. Hi rursus cum duos similes pedes iungunt, ταυτοποδία, id est, Tautopodia, cum diuersos Diopodia dicitur. *Syzygia* Hi igitur præter dactylum usque ad pentametrum procedunt. Est enim prius Monometron habens duos. Dimetron quatuor. Trimetron sex. Tetrametron octo. Pẽtametron decem. *Monometron Dimetron Trimetron Tetrametron Pentametron* Qui omnes gressibus alternatim quasi incedũt, & per uersus mouentur. Hic est motus & ingressio quam Græci βάσιν uocant, quæ sublatione constat & depositione: ut, arma ui:ar sublatio est temporis unius, maui depositio temporum duum. Pedes qui ex utraque parte paria tempora habent ἰσόχρονοι, qui inæqualia ἀνισόχρονοι uocãtur. *Sublatio Depositio* Depositionis genera quatuor; aut enim Brachycatalectũ quando pes deficit, ut in dimetro. Quis hic manum tenet. *Quadruplex Brachicatalectum.* Catalectũ quum syllaba tãtum deficit: ut, Quis hic manum tenebat. *Catalectum* Acatalectum quum nihil deest carmini: ut, Quis hic manum tener capit. *Acatalectũ* Hypercatalectum quum syllaba tantũ excedit: ut, Quis hic manũ tener decorat. *Hypercatalectum.* Has omnis species inueniemus in his metris, quæ per syzygias ingressionem habent. In dactylico autem cui nec pes neque syllaba potest in ingressione deesse: quippe cum eius simplicibus pedibus basis cõstet, non nisi acatalectum inuenire poterimus. Ideo in dactylico solo simplicibus pedibus ingredimur. quoniam & dactylus & spondæus æqualitatem tẽporum habent, alii uero pedes syzygias diuersæ potestatis. Spondæus enim ratione temporis in dactylum resoluitur. Ideo indifferenter uterque ponitur, præterquã in fine tantum spondæus euphoniæ gratia ne uelocitas sequentis carminis per dactylum impediatur. Quãdoque tamẽ dactylus ponitur in fine, uocaturque carmen acatalectũ, ut cui nihil ad perfectionẽ desit. Virgil. Inseritur uero ex fœtu nucis arbutus horrida. Hypercatalectũ uero aut brachicatalectum nunquam. METRVM idem & uersum & syllabã dixerunt. *Metrum* Ex quo hexametron pentametron trimetron. Ergo & syllaba à quo pes, & pes à quo ῥυθμὸς. rhythmos à quo *Rhythmus* comma, uel colon à quo uersus nascitur, metrũ dicimus. Inter metrum & rhythmũ hoc interest, quod metrũ circa diuisionẽ pedum uersatur, Rhythmus circa sonũ. Metrum etiam sine plasmate prolatũ proprietatẽ suã seruat. Rhythmus nunquã sine plasmate ualebit. Est etiam rhythmus & in corporali motu: quũ enim histrio indecenter signũ aliquod expressit, arhythmos dicitur: quũ uero decẽter, eurhythmos. Itẽ si fuerit æqualitas corporis modice tẽperata eurhythmos. Inæqualis uero & toris quibusdã cõfusa, arhythmos appellatur. Ex quo Vergil. Tum longo nullus lateri modus. Toris enim extãtibus & interrũpentibus latera, arhythma latera sunt facta. Colon est pars siue partes uersus integris pedibus perfectæ, ut defecisse uidet *Colon* sua. Habet enim tres pedes integros. Cõma est pars seu partes uersus imperfectæ. *Comma* Vt, Arma uirũque cano. Habet enim duos integros pedes & dimidiũ. Quapropter Colõ dictũ, à corpore abscissum integrũ membrũ. Cõma quasi trũca pars mẽbri: à corpore amputata. Nos cæsurã dicimus. Metra uero principalia, à Græcis Prototypa & Archogena dicuntur. *Metra* Cætera ex his nata sunt, quæ mutilata per Cola & cõmata aut partibus agglutinantur sibi, aut sola ponũtur.

Sumunt

Sumunt quoq; nomina, ex pedibus quibus constant, ut dactylica & anapæstica. Ab inuentoribus, ut Phaleutica uel Sotadica. Ab his q maxime ea frequentarũt, ut aristophania & asclepiadea. Ab usu, ut priapea. A numero syllabarum, ut Hendecasyllaba. A numero pedum ut uersus senarios octonarios dicimus. A numero syzygiarũ ut trimetros tetrametros. A passionibus, ut Coluros & Scazontes. A tempore ut Saturnios quod eodem tempore primum

De Dactylico

in Italia usurpati sunt quo Saturnia urbs erat. Igitur originalia sunt numero IX. Dactylicũ, Iambicum, Anapesticum, Trochaicum, Ionicum à maiore, Ionicum à minore, Choriambicum, Antispicium, Pæonicum. Dactylicum ex his princeps carmen, quod & heroicum & hexametrum, Græci etiam Deliacum & Pythicum uocant, quod ex his responsa darẽtur: unde ipsum originem habuit, teste Plinio. Ennius uero longum appellat. Et Cicero in Pisonem longiusculis pedibus, Dactylicũ intellexit. Qui & spondaicus dicitur quãdo in quinto spondæum retinet. Vltima syllaba Adiaphoros est, simul etiã syllaba quæ partem orationis finit.

Pẽtemimeris

Et hoc aut cũ Pentemimeris est: id est, cũ prima pars duos pedes habet & syllabam partem orationis finientem, quasi πέμπτης ἡμίσου μερίδος. ut, Omnia uincit amor, Or est adiaphoros

Heptemimer.

syllaba. Aut ἑφθημιμερής. Heptemimeris quando cæsura fit in septima syllaba: ut, Et furijs agitatus amor, & cõscia uirtus. In nona Catullus. Iam ueniet uirgo iam dicẽ Hymenæus. In tertia, ut item Virgi. Inualidus etiãq; tremẽs etiã inscius æui. Quod nisi huiuscemodi fiant cæsuræ, Carmen dactylicũ nullũ habet splendorẽ. Priscianus Cæsuram Semiquinariã & semiseptenariam uocat. Aliud genus dactylici, quod priapæum uocant. Cum tertio pede partem

Dactylicũ Priapeũ

orationis finit. Vt hunc lucum tibi dedico, consecroq; Diana. Aliud item quod Glyconium,

Glyconiũ

cum in duas partes æquales diuidit Dactylicum: ut, Cui nõ dictus Hylas puer & latonia delos. Quo prius est usus Homerus, ut κουρῆτες τ' ἐμάχοντο καὶ αἰτωλοὶ μενεχάρμαι. Aliud genus

Bucolicũ

Bucolicum cum quarto pede partem orationis finit: ut, Ab Ioue principium musæ: Iouis

Iambicum

omnia plena. Theocritus hanc metri legem custodit, Vergilius cõtempsit. Iambicum in Tragicis & iambicis locis imparibus tantum Iambum recipit. In comicis uero licentiosior. Hũc Homerus primus tentauit. Græci nanque comici & tragici diligentius hæc secuti & reliqua custodiere: nostri uero plus erant habituri gratiæ si & intra legem hanc ipsi cõstitissent. Perfectior item quum ex puris constat iambis: ut, Mala soluta nauis exit alite. Si autem penultima in hoc lõga fuerit Scazon siue Choliambus efficitur, quasi claudicãs Iambus: ut Apollinarem conueni meum scazon. Horatiana uero carmina pedum constant uarietate iam cognita, quorum pleraque aut ademptione, aut adiectione, seu in aliqua parte commutatione legitimi carminis fiunt: ut, Mecœnas atauis edite regibus. Pentametrum est catalectum: si in extremo addatur syllaba legitimũ fiet. Idem in IIII. Trahuntq; siccas machinæ carinas. Trimetrum est etiam catalectum: aliter quoq; in alijs. Monostropha appellauere, quod prima strophe duobus uel tribus colis explicata cæteras sequentes similes habeat, nec in aliqua parte interueniente epodo cola mutẽtur. Colon quid sit iam dixi, id est, integrum membrum genusq; carminis, à quo monocola, ut Ode prima: & dicola, ut est secunda. Sed & tricola siue tetracola dicuntur hæc carmina. In cantionibus autem lyricis legitime scriptis: hoc est monostrophis, hæc tria inueniri necesse est, strophen, Antistrophen, Epodon: olim enim carmina in deos scripta constabant. Circumire aram à dextra Strophen uocabant, redire à sinistra Antistrophen, Post cum in conspectu dei consistentes canticis reliqua peragebant, Epodon. Hinc translatum nomen in hos epodos qui binos uersus impares habent. Nam ut illic Epodus canticum finit: ita hic uersus secundus sensum. Hoc est enim in epodis legitimum. Ergo secundum & hæc elegia epodicum carmen. Hæc igitur cantio lyrica, quæ tres has partes habet, Periodos appellatur, eadem Trias, si ex rebus his constat. Solet enim abundantior & plenior cantio habere antistrophen proodon aliquando, & in medio, hoc est inter strophen & antistrophen mesodon. Inueniũtur autem in strophe cola uel commata aliquot ex uoluntate scribentis uaria lege metri finita. Huic antistrophe redditur totidem colis ijsdem metris. Tertio additur Epodos iam quolibet metro: hoc est, ut dixi, quam uocant triada. Sed hæc accuratius Græci poetæ seruauerunt. Cætera uero quos requirunt pedes, quæ'ue ad carminis rationem pertinẽt: si uberius scire cupis, uide apud Græcos Ephestionem: apud nos uero Terentianum & Velium Longum, antiquos sanè grammaticos, ex

Diphthongi

quibus omnibus hæc pauca decerpsimus. Inter syllabas dipthongi sunt numero VII. Tris Græcas quas usurpauimus adnumerãdo, αι, ει, ω. Scribitq; in antiquis uoluminibus Harpyiæ Minyiæ.

Minyiæ. Quæ omnes apud Græcos etiã producunt. Sunt aũt Dichronæ cũ uocalem sequentem habent. Quod & Latini interdum usurpant: ut, Insulæ Ionio in magno. Sed & omnis uocalis ante uocalem: ut, Credimus an qui amant ipsi sibi somnia fingunt. Et sub Ilio alto. Et in una dictione: ut, Dextraq; prehendit.

DE DICTIONE ET ACCENTIBUS

DICTIO quoq; pars orationis tertia: ea siquidẽ accẽtibus regitur. Sunt autem accẽtus tres, acutus, grauis, & circũflexus ex utroq;. Reliqui quatuor, longus, breuis, tenuis, adspiratio: tenores potius quàm accentus sunt dictionis existimandi. Nam omnis syllaba quæ aliquid ẽ trium superiorũ sibi uendicat, utiq; aliam sibi ingenitã habet, aut longitudinẽ, aut breuitatem, aut tenuitatem, aut aspirationẽ: quæ si accentus essent, pariter duæ syllabæ in unum cõstare non possent. Longũ accentum transuersa linea notat: ut, Dederitis pro dederitis. Breuem uero sursum erecta, ut Fulgẽre. Sed hi tempora quoq; distingunt. Aspirationẽ uero dictio cum h scripta præstabit. Si autẽ adscripta non erit, siccitatẽ hac figura, His addũt tris alias notas. Hyphen, quũ duo uerba, quæ in unam pronunciationẽ colligimus, inflexa subter uirgula iũgimus. Vt, Turnus ut anteuolans. Apostrophen, quum uocalem ultimã subtrahimus, quã notat inflexa uirgula ad caput eius cõsonantis cui subtracta est: ut, Tanton'me crimine dignũ Duxisti. Diastolen unioni contrariam, quæ orationem, ut apud nos nota distinguit hoc modo˘. Apud Græcos item ultimæ acuuntur. Apud Latinos uero nequaq;, præterquã in aduerbijs quibusdã, ut Ferẽ, penẽ. Illud præterea catholicum in hoc genere animaduertendũ, apud Latinos accentus quãtitates syllabarũ minime sequi. Antiqua tamẽ siue poetarũ siue grammaticorum licentia multa utriusq; linguæ modo accentuq; pronũciamus & scribimus, præsertim quæ nihil immutanẽ, ut philosophi, comœdia, tragœdia, præterea Euripides, Darius. In quibus omnibus penultimã dichronam facimus. Sidonius poeta. Orchestram quatit alter Euripides. Si ratio item sequenda, producemus Dareũ, Alexandream, & Antiocheam, Trigonũ, Idolum, Paracletum, quæ licet Græca licentia aut metri causa interdũ corripiantur, tutius tamen ac obseruantius nostris utimur syllabarũ temporumq; legibus, nisi authoritas usus'ue refragetur. Hyphen Apostrophe Diastole

DE ORATIONE

QVO ad orationẽ uero partes assignãtur octo. Verũ à Priscis inter quos Theodectes fuit, ut ait Dionysius Halicarnasseus, tres tantum ponebantur, Nomen, Verbum & Coniunctio, q in uerbis uis sermonis: in nominibus uero materia inesset. Quoniã alterum est quod loquimur, alterũ de quo loquimur. Paulatim deinde adiectæ aliæ partes ab Aristarcho primum, deinde à Palæmone Vicentino, qui memoria Quintiliani fuit (ut ipse testatur) donec numerus supradictus expleretur. Reliqua uero quæ ad orationem pertinent in parte Rhetoricæ dicam.

DE ORTHOGRAPHIA

NVNC ad orthographiã ex ipsius Velij, tum Victorini authoritate descendam, partim quoq; ex ijs quæ ipse in marmoribus annotaui. Orthographia enim Orthoepia longe difficilior, cum hæc haud quærat quemadmodũ scribendum sit, at ad legem etiam uocis orthographia est adligata. Diphthongis primum nõnulli ueterum non utebantur, ut ex marmorum inscriptionibus aliquorum apparet, ex quibus unã in C. Pompeio Eusconio in Anthropologia annotaui. Oe, diphthongo tripliciter ueteres sunt usi pro e, ut plerunque pro u, ut ex monumentis adhuc aspicimus plurimis, his uerbis, Faciundum cœrauerunt, pro curauerunt. Pro I. apud Ciceronem iij. de na. Canephorœ pro canephori. Et in antiquis uoluminibus Solœ pro Soli urbe. Ai item diphthongo dupliciter disiuncta: ut, Aulai in medio. Rursus cõiuncta pro e more Græco, ut in marmoribus, Aimylius sæpe reperitur. Ei pro i sæpe in genitiuis singularibus & nominatiuis pluralibus secũdæ declina. ut Captiuei. Præterea in his dictionibus, Heic, illeic, isteic. B litera pro V. Sic enim Romæ in antiquo lapide. Bixit annis xxv. Quod ex Græco more prouenit. Nã illi per B scriptã dictionẽ, per u pronunciãt. C itẽ affinitatẽ cũ g retinet, ut Secobrica & Secobriga. Nec mirũ, nam g literã primus Romæ repperit Sp. Carbilius grãmaticus libertus Sp. Carbilij. illius qui primus uxorẽ abdicauit, quũ prius C pro G passim uteretur: authore Plutar. D insuper habet cum T communitatem, nam Alexanter pro Alexander (teste Quintiliano) scribebãt. Et apud Lucianũ Græcũ authorẽ in dialogo quodam D litera cũ T contendit Diphthongi Oe Ai Ei B litera C litera Sp. Carbilius D litera

contendit, queriturq́; ab ea usurpari. Hinc monstratur grãmatici cuiusdã nostri temporis er
Endelechia ror de endelechia & entelechia, quæ uaria putauit, quũ pro eadẽ ab illis quos allegat authori
I litera bus ponatur, Græcã in hoc imitando consuetudinẽ, quum illi D pro T pronũcient. I literam geminatam raro inuenimus, ut in lapidibus licet aspicere. Aerari, Iuli, Fabi, argẽtari. Inuenitur tamen, ut in Obelisco Vaticani nunc legitur, Diuo Cæsari, Diui Iulij. F. Augusto. Tybe. Cæsari, Diui Augusti. F. Sacrũ. Et idẽ numero plurali, ut Coss. Faciundũ curauerũt, ijdemq́; reprobauere. Virgil. Iidem uenturos tollemus in astra nepotes. In medio item dictionis inijcere, proijcere. Dis pro dijs. Inueniẽ & ij duplex pro e in nonnullis Romæ locis, ut extra portam Vaticanã huiuscemodi inscriptio. Licinio Clijminti, L. Coccijus Gaionas alumno. Qui uixit annis V, Mijns V I I. Dijs xi. Trãsit etiã in consonantẽ, ex quo Cicero Maijam & Aijacem per duplex ij scribendum putauit. Quidam per iij ut coniijcit, ut sit coni, deinde sequentium altera consonans, altera uocalis. Sed & hoc exoletum. Næuius enim & Lenæus quum longa syllaba scribenda esset, duas uocales ponebant, præter quàm quũ in i literã incidebãt.
K Hanc enim per e & i scribebãt. K literam nõ duxerunt, sed notam, qua multi religiose utunẽ, ut in epistolis scribant karissime, sicut & in lapidibus sæpe inuenitur. Eadẽ & Græci ueteres
P sunt usi ante χ literam à Simonide repertam. P quoque litera ante inuentum φ. Itaq; ασάιζαρ dicebant, & Spinga. Addita deinde aspiratio est, ut nos quoq; & sphærã dicamus, & Sphin
Q ga. In quibusdam reijcimus ut Tropæa, Calpurnius, Scapus: scapha tamẽ aspiratum. Q literam multi excludunt, inter quos Licinius Caluus fuit, dicẽtes nihil aliud esse quàm C & V. Et ideo nonnulli, Qis pro quis, & qid pro quid. Loquutionem Antonius Rufus qui de orthographia scripsit, per q dicebat scribi oportere, quod à loquendo deriuaret, cæteri omnes
Qum per c. Quum pro tempore per q & u simplex seu geminatum antiquitus positũ. Pro præposi
Cottidie tione uero cum per c. Cottidie item rectius quàm quotidie, quod à continente ueniat: nõ au
S tem à quoto die: & secutus & cocus, quãuis à sequendo procedãt. S literam, de qua Messala (teste Quintiliano) unum librũ edidit, inter duas uocales geminabant, ut frequenter in marmoribus, caussa, dissignator. Sed & alias quoq; literas, ut Paullus, Sallustius. Victorinus autem dicit quod quodam tẽpore nullas geminabant literas, ut Anius, Luculus, Memius. Sed supra quam geminari oportebat, notabant hac figura c quod erat geminandi signum, ut in quibusdam adhuc ueteribus libris apparet. Idem ait quod iuxta non ponebant c m. Ideo nec alcmenam, sed alcumenam dicebant, donec Cæsar correxit. Item s pro r. ut Valesius, Fusius,
R pro Valerius & Furius. Primus autẽ qui r literã inuenit Appius Claudius Cẽtimanus fuit,
T ut testatur Pomponius lib. i. digest. Græci quoq; loco duorũ ςς. ςσ ponebãt, ut Tyrsenus pro tyrrhenus, & pyrsos pro pyrrhos. Pro duobus item σσ geminũ ττ. ut θάλαττα: apud nos uero s pro t. ut à nepet, nõ nepetinus, sed nepesinus dicitur. Item ex Rhamnunte rhamnusius,
G ex Acheronte acherusius. G quoque in c, ut uicesimus & tricesimus: uicenos & tricenos. Re
V liqua uero numeralia g seruant. V litera loco o posteris est posita. Nam priscis seruos consol scribebatur, sed per u pronunciabatur. Item funtes & frundes scribebant tantum. Pronunciabant uero & scribebant quædam pinguius: uidelicet u loco i ut optumus, maxumus, artubus, partubus, portubus. Sic Augusto placuisse Lõgus testatur. At cõtrà Cæsar sicut in eius titulis uidere est elegantius, sicuti & nos i pro u utebatur. Item pro consonante ponitur, ut uinum, uitium, in cuius loco antiqui Digamma æolicum conscribebant: uidelicet F. Prætera uerba hæc unguo, tinguo, pro ungo & tingo. Denique loco y græcis in nominibus apud Latinos conuertitur u, μαρσύπιον Marsupium, μασσύλοι massuli, λύκος lupus, ἴντυβον intu
Ad bum. In quibusdam non mutatur, ut Labyrinthus: author Verrius Flaccus. Ad mutatur secundum literam sequentis consonantis, appello, applico, accelero, attingo, aggrauo, aggero. In marmoribus tamen antiquis d retinent atque ita obseruatur, ut in plerisq; uidemus, Adplico, adcelero, adgero. Item apstulit, apstinet, apsyrtus, apsis, loco b imitantes literam ψ. Inlustris etiam & inlicitus, inlepidus, opsonium, optineo. N semper ante D.F.Q.S. Vt candem, Lanfrancus, tanquam, monstrum. Quamq́; tamẽ per m. Eam uero sicut alias quasdam leuitatis gratia scribere recusabant, quapropter in uetustatibus frequenter aspicimus coiugem pro cõiugem. Et Cicero. Foresia & megalesia sine n libenter dicebat, ut uerbis ipsius utamur, Posmeridianas quadrigas inquit, libentius dixerim, q̃ postmeridianas. His adijciendũ
Ab abs toties, & traposuit, & tramisit, pro totiẽs trãsposuit & trãsmisit. A abs & a præpositiones diuersis modis ponebãt. In rationibus & auferẽdo dicebãt pecuniã acceptã nõ à Lentulo, sed

ab Lentulo

ab Lentulo. Cicero dicit religionē banc scribēdi apud paucissimos suo tempore remansis-
se. Anuiquos tamen scimus abs te dixisse: & abs te frequenter, ab Lentulo autem & ab Lu
cio semper. Nos tantum ab præponimus uocalibus. Illa quoq; per geminatas literas: Apen
ninus, Chersonnesus, Peloponnesus, Millia, milliarium, ex inscriptione portæ Næuiæ, Rel
ligio, rettulit, repperit, relliquiæ, reliquum tamen & repertum. Per simplices autem imi-
nent, amittir, omen, comodum, proicit, inicit, flama, Neptunus, comune: bi & his. Paucior
bus quoq; nongenti mihi nihil. Pluribus autem monstrare, exspectare, exsaturari. Illa insu-
per utroq; modo Aelius & Helius, Hetruria & Aetruria, hæreticus & ereticus, quod alte-
rum ab hærendo, alterum ab eligendo ducatur. In nonnullis diuersa scriptio potestatem ua
riat. ut Oechalia & echalia, Aemonia & emonia, Thetis & Tethys, Asopus & Aesopus,
Hadrianus & Adrianus ex adria. Nulla præpositio t. litera terminat̃, ex quo apud dicitur,
non aput: Sic & nulla coniunctio d. litera finitur. Ex quo set, non sed dici oportebat, quam Set
uis usus præualuit, ut sed dicamus. Illa etiam per T scripta in marmoribus reperimus, O- Otium
tium, negotium, mitto, potius, ratio, littus. Per C. lictor, Accius, Minucius, Sulpicius, Mar-
cius. Accerso quoq; & arcesso idem: nam r. in c. conuertitur. Errantq; qui putant accersere
uocare, arcessere aūt remouere, quasi ab arceo. Interdū etiā aliud scribim⁹, aliud pronuncia
m⁹, ur, Hoc erat alma parēs. Nā si enūciationi responderet scriptio, oportebat scribere, hoc
ce erat gemino cc. Item temptare & cōtemptus scribitur, dū à contemno uenit. Authorem
quidam recentiores scribunt, quod ἀπὸ τοῦ αὐθέντου, id est, Principe & rectore ueniat: in anti
quis tamen monumentis auctorem semper scriptum reperimus: ut est in hortis apud Apo-
stolos: Ex auctoritate Turci Aproniani: & alibi. Ex auctoritate Impe. Cæs. Cœna item, & Cœna
cœlum per œ: quod ex Græcis ueniant. Acheron tamen quasi sine gaudio absq; diphthon Cœlum
go, quamuis à Græca diphthongo ἀχαίροντος ueniat. Cætera Græca non uariant, ut Alc- Acheron
man, Alcmeō, Alcmena, Dictys, dictyotetō, Xenodocheū, Pandocheū, Dyscolus, Syphax,
Labyrinthus, Lilybeū, Sisyphus, Xystus etiam pro nomine proprio, Hypsipyle, Alcinorus
Alcyone, Hylas, Hyacinthus. Cyrcus etiā & cyrculus per y. qđ ἀπὸ τοῦ κύκλου ueniat. In lati Græcanica
nis uero & barbaris nominibus Grecos nō sequimur, nam & illi Teudatū & Teuderichū; Cyrcus
& Gotthos & Cointū scribunt: nos aūt Theodatū, Theoderichū, Gothos, Quintum ut ex Cyrculus
latinis carminibus & marmoribus indicatur. Illa quoq; diuersa Hortensius & Hortesius, A
tratinus & Atracinus. Viturius & Vitruuius qui de architectura scripsit ex inscriptione
Veronæ extante. Item Delmatia & delmata ex Delminio oppido, ut Longo placet. Est eti
am nonnullorum in quibusdam peculiaris scribendi modus. Cn. Pompeius dicebat & scri
bebat Cadamitatis. Nigidius Figul⁹ in cōmentarijs suis nec K. posuit, nec Q. nec X. Idem
H. literam non aspirationis notam esse tradit. Licinius Caluus Q. litera non est usus. Idem
Senaticonsultum dicebat. Cæsar uero senatusconsultū. Augustus genitiuo casu huius do-
mos scribit. Messala, Brutus, Agrippa pro sumus somus dicebant. In aspiratione uero hoc De aspiratio-
obseruatū, ut nomina è Græcis prouenientia, in principio quæ per y scribuntur omnia aspi ne documentā
rentur, ut hypothesis, hypostasis, hyperboreus, hyperbole, hyperion, & quæ ex Hippo, ut
hippolitus, hippodromos. Consuetudo tenet ut multa cum aspiratione scribantur, quū nō
sit necesse, cuius gratia Catulli extat epigramma lepidissimū. Chommoda dicebat si quan-
do cōmoda uellet dicere, & hinsidias. Vt etiam harena, hortus, cohortes, quū aspirari mini
me debeant, qđ ab oriendo & cooriendo proueniant. Habet & aspiratio cū F. cōsanguinita H, loco F.
tē, ut eius loco ponatur. Sic bœdus aspiratur, qđ antiquitus fœdus diceret̃, & hircus olim
fircus. Vtimur & aspiratione interposita, ut traho, exhibeo, cohibeo. Reperitur & coheo;
& cohitus in marmoribus. Quodam etiam tempore detrahebant, itaq; elegantius trao, exi-
beo, coibeo scribimus, & his similia, ex quo etiam aduc sicut istuc & illuc. Pulchrum ue-
ro semper aspiratur, & sepulchrum, & simulachrū, & Gracchus & Cethegus, teste Cicero
ne. Post g, autem nunquam. Præterea ex Græcis uenientia, quæ per θ aut φ aut χ. scribun-
tur continuo, siue etiam per ρ. in principio dictionis aut in medio per geminum ρρ. ut The-
tis, Philippus, Christus, Rhadamantus. Pyrrh⁹. Nomina quoq; Hebræa & item barbara ob
pinguedinem nōnulli aspirant, in utrisq; cauendum in ulumo. Græci autem huiuscemodi
nomina omnia inflectunt minimeq; aspirant. Dicunt enim Abraamum, Adamū, Noeum,
Iosepum, Isaciū, Elisabetam. Claudius princeps (ut ait ipse Longus) nouam quandam lite-
ram excogitauit similem ei notæ, quā pro aspiratione Græci ponūt, per quā scriberent̃ illæ

uoces,quæ neq; secundũ exilitatẽ literæ,neq; secundũ pinguedinẽ sonant,ut uiro & uirtu-
te:Neq; rursus secundũ latum literæ sonũ enunciarentur, ut in eo quod est legere scribere.

De Orthoepia,alijsq; obseruationibus.

Enclisis N pronũciando uero ἔγκλισις,id est,Enclisis, in utraq; lingua pariter seruatur,
ut hominumq; deumq;.ἐπεζόμπ.Aspirationes etiam pinguius enunciandæ,ut
ex uersu Catulliano supra narraui.Item l.m.n.r. liquidæ geminatæ uehemen-
tiore spiritu,ex quo orationem uersumq; frequentatæ magnificant. à Græcis
Hygra uocantur,quod l.& n.molliter enunciantur. Sed & quod nulli neoteri-
corum adhuc animaduersum;C.& simplicem & coniunctam cum e,aut i. Græce pronun-
ciandam doctiores existimauere modo K. ut Cicero & Cecina haud aliter quàm & genus
& gignere si analogię auscultamus,ex quo K.litera(uti supra memoraui)superflua putata.
Græce item per,α.diph.scripta bifariam enunciamus,ut Alexandria & Alexandrea,Antio
chia & Antiochea penultimis productis. Item per αι.diph.Argæi & Argiui,Achæi Achi-
ui, Pythagoræi & Pythagorici, Epicuræi & Epicurij. Item per η. terminantia fœminina,
Methona & Methone, Arithmetica & Arythmetice. Per on uero & um.anthedon & an-
thedum. Poëma uero & stemma & emblema ac his similia in os.& in is. genitiuũ emittũt,
in plurali poëmatis & poëmatibus.Deponentia amans,excellens,& quæ sunt huiusmodi,
ablatiuum in e.& i.emittunt.Nominatiua autẽ in is siue r. & neutra in e.in i.tantum,ut ce-
leber,omnis,terrestris,Hispanieñ. & huiuscemodi deriuata. Apud Ouidiũ uero tantũ bis
inuenitur cœleste sagitta.Gemino quoq; genitiuo dicuntur amantum & amantiũ,sic mu-
rium & murum,larium & larum.Charisius cuius cõmentaria ad nos peruenerunt,nullum
uult latinum nomen in c. terminari,ex quo nõ lac,sed lacte dicendũ, sicut & soracte, & bi-
bracte.Nomina insuper Romana nulla in eus,sed eius terminantur,ut Pompei⁹,Septimu-
leius,Petreius,Canuleius.Illa quoq; apud nos utroq; modo Silignus,ilignus, quernus,fa-
ginus:iligneus,querneus apud Pli.& fagineus apud Ouidiũ.Nec me faginea qui tecũ no-
cte iacebam. Ex quo Valla indocte falsoq; Hieronymũ ab arbore ficulnea pro ficulna ma-
le scripsisse reprehendit.Item plæbs & plębes,proprætor & proprætore,Proconsul & pro
consule:Apes & apis.Sic feles & felis.Itẽ celeber & celebris,& saluber,& quæ sunt huius-
cemodi tertiæ declinationis.Applicui & applicaui,incubui & incubaui. Sũt & in secunda
& tertia coniugatione fulgeo & fulgo,moueo & mouo. Sed ut & alias quoq; partes attin-
Comparatiua gam:Cõparatiua alijs quam ablatiuo interdũ iunguntur,ut Sallu. II. histo.Nulla arte cuiq;
inferior.Ex quo indocte rursus Valla Hieronymũ reprehendit. Horũ autẽ maior est chari-
tas,id est,ex his tribus. Quandoq; absolute posita minuũt,ut Ter.Aliquantulũ ad rem aui
Participia dior.Et Virg.Tristior & lachrymis Participia præsentis indicatiui & casibus suorũ uerbo
rum & genitiuo iunguntur,ut abundans copijs Ci.pro Cor.Et niuei quàm lactis abundãs,
Virg.Scientẽ iura & iuris ciuilis.Cic.Amantem tui & te. Requirit & genitiuũ hoc nomẽ
Animus animus,ubi cætera ablatiuũ,ut animi pendeo.Plaut.Præstans animi iuuenis. Vir.Egregi-
usq; animi.Sal.Incertus animi.Requirunt ablatiuũ pariter & accusatiuũ huiuscemodi. Os
oculos patri similis,& ore.Item Cretensis genere & cressa genus. Virg.Imitamurq; in hoc
Præpositiões Græcos.Sic & illi loquuntur.τὸ γένος καὶ τῷ γένει ἀθηναῖος.Præpositiones insuper sæpe or
Ad natus gratia iterantur,ut ad,Adsidet ad illũ,& illi.Adplicauit se ad amicitiam.Cic.in Ver.
Et terræ adplicat ipsum.Virg. Adgredior ad crimen.Cic.Et Talibus adgreditur Venerẽ.
Vir.Accedo ad scopulos & scopulos.Adire ad urbẽ & urbẽ. Adesse ad causam.Ci.& cau
Ab sæ.Adsuet⁹ ad mensam & mensæ.Ab.Abducere illam ab uiro.Ci.Et gremijs abducere pa-
ctas.Virg.Abhorrere à nuptijs.Teren.At abhorrebat illũ.Auertit ab urbe impetus in Gal
Ex liam.Ci.in Phi.Nec posse Italia Teucrorũ auertere gentẽ,Vir.Ex.Expello ex patria & pa-
tria.Cic.utrunq;.Ex æde excessit,Ter.Excessere omnes adytis,Vir.Expedio me ex hac tur
De ba.Ter.& hac turba,Ci.De.Detrahere de illo & illi.Ci.utrunq;.Decedere de uita. Ci. Se-
In ra decedere nocte.Vir.Cœlo deiecit ab alto.Idẽ.Inducit in animũ.Ci.Inducite animũ.Te.
Incubuit in spongiã.Incumbite remis.Virg.Arma sua quisq; incubuere.Sal.In amore hæc
omnia insunt Ter.In illa bona inuadere.Ci.Hic thalamũ inuasit natæ.Vir.Insilire in equũ
Per & equũ:sicuti,Desilire equo & de eq̃ & ab eq̃.Per.Per oẽs gentes peruagatũ est.Ci. Per ca
Sub put hoc iuro.Itẽ maria aspera iuro. Vir.utrũq;.Sub pro prope cũ gemino casu. apud Vir.
Super Sub noctẽ cura recursat.Itẽ,Eurydicẽq; suã iam luce sub ipsa respexit,Super.pro de,apud
eundem

eundem. Multa super priamo. Et pro supra, ut Sæua sedens super arma. Præpositiones itẽ duæ simul, ut usq; sub extremũ brumę. Aduerbia quoq; uarie ponuntur. Ergo, igitur, itaq;, etem̃, enimuero, in orationũ principijs apud receptos inueniunt̃. In os etiam Græca aduerbia recepta, ut apud Vitru. organicos, colossoteros. Plus una nocte. Cic. & plus septima ducitur æstas, Virg. Propius absolute. Et propius uirtutẽ. Cic. Et propius tectis. Vir. Ritu, id est, modo. Crebra niuis ritu. Vir. Qui cũ: cũ quo. Duntaxat, id est, solũ apud Ci. Post interpositum ablatiuo iungit̃: Vt longo post tempore uenit. Sal. in Cat. Multos post annos & Ter. in Hecy. Post duob. mensibus dixit. In p̃sentia & in p̃sentiarũ apud Ci. In præsens uero apud Sal. Indies pro cottidie apud Ci. In diẽ, in futurũ. Ad diẽ, ad tempus constitutũ. Diem de die, propediem, cito. De die, ex tempore. Cic. in Phi. Non solũ de die, sed ad diem uiuere. Ter. Apparare de die conuiuium. In tempus, processu temporis. In tempore, opportune: apud Sal. utrunq;. Tempore idem: apud Cic. Potis est, pro potest. Peiore res loco nõ potis est esse. Reapse nõ ratione præceptio, Cic. de rep. id est, de re ipsa. Verba etiam nonnulla geminos admittunt casus, ablatiuũ uidelicet & accusatiuum. Vtor, abutor, fruor, ludo: ut Ludere quæ uellem: &, Versibus incomptis ludunt. Et lacesso, ut cursuq; ictuq; lacessunt. Pascor. Et carice pastus acuta. Item, mala gramina pastus. Habito. Atq; humiles habitare casas, & habitabant uallibus imis. Induo, indutusq; hostilibus armis. Vir. XII. Exuuias indutus Achillis. Induitur loricam humeris. Egredior: Est urbe egressis tumulus Vir. Raro egressa fines suas. Sal. Subeo quoq; & succedo tecta & tectis. Saturor. Antiquum saturata dolorẽ: Et odijs exaturata quieui. Accusatiuũ quoq; & genitiuũ Obliuiscor, reminiscor, & memini. Vt, Et dulces moriens reminiscitur argos. Alternos musę meminisse uolebant. Et, Nec ueterum memini lætor'ue malorũ. Rursus genitiuũ & ablatiuũ: Lætor, impleo, abundo, egeo, indigeo, potior, Diues, indignus, Vt lætor'ue malorum, & læta laborũ, & læta deum partu, Item, Iouis omnia plena. Vir. Implentur ueteris bacchi. Et plenamq; sagittis: & Si ueris implet Apollo. Item. Diues pecoris: & Africa terra triumphis Diues alit. Itẽ indignus repub. & reip. Genitiuũ præterea & datiuũ poscunt & amicus & similis. Amicus Lepido & Lepidi: Et delphinum similis, & illum indignanti similem. Nonnulla cũ præpositione & sine, ut genitus seu natus ex parente & parente: Dijs geniti potuere: Ex nato atq; ex matre magus nascatur oportet. Liber à spe, metu, & odio. Sal. Et tum libera fati classis. Vir. Et fato liber dicitur. Caue illos & caue ab illis, & caue facias. Recordor de te Ci. Et uocem Anchisæ uultumq; recordor, Vir. Certo itẽ & concurro & congredior Antonio & cũ Antonio. Auello, Ter. Sperat se à me auellere. Vir. Auulsum humeris caput. Alienũ uita & à uita. Queror de te Ci. Nec plura querentẽ Passa uenus Vir. Itẽ Do. Mitto tibi & ad te. Itẽ aptus, accõmodus, bonus, Idoneus bello & ad bellũ. Offendo: Si quid in me offendistis, in meo capite luite. Itẽ Quid me apud equites po. Ro. offendisse dicebã. Cic. utrunq;. Quædam etiam absolute & cũ casibus, ut Attendite & attendite animũ Teren. Abnuo. Abnueram bello Italiam cõcurrere Teucris Vir. Et neq; illi senatus de ullo negociũ abnuerit. Itẽ nihil sibi abnuturos Sal. Item desine mordere, & Desine Menalios, Et apud Terẽ. Te desinit & deficit. Requiesco etiam absolute, Et motuq; suos requierunt flumina cursus. Doleo, & doleo casum: Et doletent tibi oculi Cic. Pergo ire & pergo iter. Nosse & scire Græce & Græcam linguam, Ardeo, ardet amans Dido, & Coridon ardebat Alexim. Et Spoliorũ ardebat amore. Gratificatus absolute: Et populo aliena ac sua gratificatus Cic. Audio quoq; accipio, disco, emo à te elegantius & ex te dicemus. Studeo: Student sese præstare cæteris: Et eadem student. Sal. utrunq;. Item Student cõsulatui Cic. Nõnulla utroq; modo æque potestatem habent, ut comito & comitor, populo & populor, reuerto & reuertor: Sic & apud Græcos ποιῶ ϗ ποιοῦμαι, & alia cõplura. Aliqua insuper lepide iterant̃ hoc modo, Seruitutem seruire, uitam uiuere, citharam citharizare, cantionẽ cantare, facetias facere. Et nostro doluisti sæpe dolore Vir. Dixi unũ dictũ Plau. Quædã casibus hoc modo cõmutantur: Impertio tibi bona, & impertio te bonis: Dono tibi lancem & dono te lance: Delego tibi curã & delego te curæ. Eadem quoq; significantia diuersis iunguntur casibus, ut ferax frugũ & fertilis frugibus. Doctus cithara & citharam & peritus citharæ. Miserere laborũ, & miseratus amantem. Digredior à te. Egredior autem & progredior portu, & aggredior scribere & aggredior opus: Decet nos & nobis. Terẽ. Ita uobis decet: Item pudet illius, & apud Teren. Non te hæc pudent? Item piget, Non te hæc pigent Geta? Terent.

Aduerbia

Post interpositum

Verba cũ uarijs casibus

Quæ ponuntur cũ præpositione & sine

Quæ absolute & cum casibus

Studeo

Modus scribendi apud ueteres.

Hopistographi libri

Deletitia charta

ET quando de ratione scribendi scribere cœpi, modum scriptionis ueterũ nõ prætereo. Scribebant enim ex altera tantum parte. Hinc Iuuena. Scriptus & in tergo necdum finitus Orestes. Quapropter Hopistographi appellantur utrinq; scripti. Cæcilius in epistolis. Electorumq; cõmentarios. Clx. mihi reliquit hopistographos. Et Vlpia. Chartæ appellatio ad nouam refertur, & ad deletitiam proinde Hopistographam. Est ẽm deletitia quã Cic. Palimpsestũ uocat, ut in epistola ad Trebatiũ, id est, rasam & rursus scriptã. Qui igitur cõponentes aut rescripturi rursus aliquid scriptitabant, hopistographos, id est, ex utraq; parte chartas implebant. Scribebant insuper principes sicut pleriq; hodie reges transuersa charta. Primus Iulius Cæsar (teste Tranquillo) epistolas in forma memorabilis libelli reduxit, cũ prius Coss. & duces tantum transuersa scriberent charta. Præterea calamo nõ penna utebant̃, ut Ci. in episto. Quicunq; calamus ad manus uenerit, eo pro bono utor. Interdũ & stilo ferreo cũ pugillares in itinere notabant, qui ex cæreis tabellis seu ligneis erant, ut legit̃ apud Cæciliũ. Beuiare insuper dictiones (si Senecę credimus) primus reperit Cic. quũ Cos. in senatu Catonis orationem, quã contra coniuratos habebat, uelociter scribi iussit, ita ut literæ dictiones referrent. Sed iam diuina prouidentia ingeniorũ immortalitati cõsultũ, quando nouo portento reperit hoc seculum nõ describere libros, sed fingere, ex æneis characteribus attramento scriptorio perfusis pagina torcularib⁹ expressa. Authores duo è Germania fratres Romæ cœperunt anno MCCCCLXV. Primiq; omniũ August. de ciui. dei, & Lactantius prodiere.

Ars impressoria & eius authores

DE POETICA.

Poetæ

POETAE tam apud Græcos quàm latinos haud semper in honore fuere. Plato in primis à sua rep. lib. II. eos ac præsertim Homerum rejicit ob pugnas cõtentionesq; deorũ. Cato probro dat M. Nobiliori (ut ait Cicero) quod is Ennium poëtam in prouinciam duxisset. In nostro itẽ dogmate nullo in numero sunt. Augustinus li. secundo de ciui. dei. Platoni Græco potius palma danda est, qui cum ratione formaret, qualis esse ciuitas debeat, tanquam aduersarios ciuitatis poëtas censuit urbe expellendos. Multos tamen oblectant multorumq; tenent aures, præsertim principum. Nam duo Alexandri, unus Macedo, alter Imperator Rom. hic Virgilij studiosissimus traditur fuisse, ille Homeri, ut nulla unquam die ab eorum lectione uacauerint. Aristoteles totum hoc genus in tris diuidit, in Epicos, lyricos & Dithyrambicos. Sub quibus reliqui facile continentur, Asmatici, Melici, Satyrici, Tragici, Comici, Elegi, Iambici, Hymnographi, Epigrammographi. Epicos enim Heroici carminis scriptores appellat, cuius inuentio oraculo pythico debet̃, teste Plinio: ubi siquid altius canitur, Rapsodia uocatur, ut est illa Homeri. Qui in hoc excelluere quinq; apud priscos Græcos nominati. Homerus ipse, Hesiodus, Panysis, Antimachus, Pisandrus. Inter Lyricos decem illi nominant̃ uulgo cogniti: Stesichorus, Bachylides, Ibicus, Anacreon, Pindarus, Simonides, Alcman, Alcæus, Sappho, & Corinna: hi taurum in certando palmam ferebant. Inter Dythyrambicos uero Philoxenus Corinthius præcipuus. Dithyrambici enim lyrici sunt (ut ait Zezes) uerum aliquantulũ altiores: & ad honorem Bacchi canebant, unde nomen auspicati sunt. Dithyrambus enim Dionysius, quod διὰ δύο θυρῶν, id est, per duas portas prodierit in lucẽ: ex uentre uidelicet Semeles, & femore Iouis, ut patet in eius fabula. Accipiebant in cõcertatione palmã Tripoda. Dithyrambicorũ chorũ primũ Corinthi statuit Ariõ Methymnæus, secundum Lassus Herminæus. Hoc genus latini non habent. Inter lyricos apud nos tantum Horatius qui simul & Catullus iambum interposuere. Apud Græcos Iambici tres tantum clari. Ananias, Archilochus, Hipponax, quanquam & Homerum cœpisse iambum in grammatica supra prius diximus. Hic acerbitatis causa inuentus. Trimetrum Græci uocant, nos Senarios ex numero pedũ. Elegia in luctu reperta, in qua excelluit Callimachus, Mimnermus, & Philetas, apud nos Tibullus, Propertius, & Ouidius. Inter epigrammographos Græcos Simonides antiquus: cuius meminit Herodotus, & Alcæus iunior Vespasiani tempore. Athenæus, Proclus, Palladas, Agathias, innumerabilesq; alij. Hymnographi deorum scribebant laudes, ut Orpheus, Homerus, Hesiodus, & Asclepiades. Poëtas item Melicos Demetrius Phalereus commemorat, Automedem, Demodocum, & Lerim, Corcyreos,

Epici

Lyrici

Dithyrãbici

Iambici

Epigrammographi

Hymnographi

Melici

Corcyreos,& Phemium Ithacensem. Ex nostris in hoc genere nullum habemus præter/
quam in sanctorum hymnis & Sedulium & Prudentium poëtas. Qui scripserint epithala/ *Sedulius*
mia apud Græcos Agomeson nominat, & Hesiodus, qui in Pelei & Theudis nuptias hoc *Prudentius*
exordio. τρὶς μάκαρ αἰακίδη, καὶ τετράκις ὄλβιε πηλεῦ, ὃ τοῖς ἐν μεγάροις ἱερὸν λέχος εἰσαναβαίνεις. A/ *Epithalamia*
pud latinos Catullus, in Ptolemæi & Berenices nuptijs. Claudianus item in Mariæ & Sti/
liconis,& Ausonius ex Centonis collectum edidit. Qui uero scripserint Epicedia in mor/ *Epicedia*
tuos, inuenti etiam,& qui Monodias. Hæc ab Epicedio siue epitaphio differt quod Mono *Epitaphia*
dia super uno tantum, illa etiam in plures. Vsurpatur tamen Monodia ad omnem materi/ *Monodia*
am modo unius sit, sicuti Lycophron Monodiam de Alexandra scripsit, ut author Zezes *Comœdia*
in Lycophronem. Comœdiam deinceps, tragœdiamque ac reliqua attingam poemata, ex
Græcis enarratoribus. Comœdiam inuenerunt rustici, qui iniuriam passi à ciuibus ex agris
in urbem uenientes noctu medijs uijs quæ passi fuerant recensebant. Vicini itaque experre/
cti mane simul memorantes quæ audiuerant, illi qui fuerant in causa reddebantur melio/
res, tali uerecundia coerciti: itaque uisum hoc utile remediũ moribus cõpescendis: uocati ru/
stici in theatrũ & hominũ frequentiã, coacti sunt media luce eadẽ facere, ora fæcibus perun/
cti. Quod postea officium poetæ usurpauerunt, nulla hominum reuerentia seruata. Quo/
rum primus Susario quidam hoc exordio prodijt. Spectatores aduortite. Susario hæc dicit.
Turpes fœminæ quarum nullius est sine probro domum habitare. Multi igitur secuti sunt
eum postea improbos homines insectari. Postquam uero potentiũ luxuria ac uitium con/ *Comœdia di/*
ualuit, res minime placuit. Paulatim que interdictum comicis aperte ac nominatim de ipsis *uisa in tris*
loqui, ex quo per ænigmata reprehendebant: procedente autem tempore nec sic etiam lo/ *partes*
qui permissi. Quare omissis diuitibus poetæ in aduenas & pauperes cauillabantur. Vnde *Antiquam*
comœdia in tris diuisa partes. In antiquam quæ manifeste reprehendebat: In mediam quæ *Mediam*
per ænigmata: In nouam quæ in seruos & pauperes cauillabatur. Fuere autem primæ Ari *Nouam*
stophanes, Eupolis, Cratinus. Secundæ Plato. Nouæ Menander. Dicti sunt enim comi/ *Quid à tra/*
ci uel ἀπὸ τῶν κωμῶν, id est, uicis unde rustici ueniebant, uel ἀπὸ τοῦ κώματος, quod est som/ *gœdia diffe/*
nus, quoniã somni tempore hæc recitarentur. Tragœdia uero ἀπὸ τῆς τρυγὸς, quod est uin/ *rat*
demiæ fæx, quod ea fæce peruncti agerent: uel τράγος, quia hirco donarentur. Est enim co *Comœdia*
mœdia humanarum actionũ imitatrix, uitæ correctrix per risum & iocum. Differt enim à *quid*
tragœdia, quod illa historiam & rem gestam, hæc figmentum continet: illa in luctum spe/
ctatores mouet, hæc risum. Differt autem noua à uetere, tempore, lingua, metro, disposi/
tione. Tempore, quod noua magni Alexandri ætate cœpit, antiqua per bellum Pelopon/
nesiacum floruit. Lingua, quod illa dulciore plenioreque Atticismo, antiqua altiore & gra/
uiore. Metro, quod noua plerunque iambico: Altera uero multimodo utitur uersu. Disposi/
tione, quod in noua chorus non interuenit, in altera frequentius. Rursus antiqua ab ea dif
fert, quod circa Susarionis tempora personæ sine ordine ueniebant. Cratinus autem succe/ *Cratinus*
dens constituit in comœdia tris personas, eique decorem ordinis addidit, comœdiamque ma/
gna ex parte correxit, donec Aristophanes maiorem ei tribuit splendorem. Cæterum co/
mœdia cum uerborum tum rerum sex modis elegantiam habet: uerborum aut ex homo/
nymia, quam æquiuocationem latini uocant, cum plura eodem uocabulo significantur. Ex
Synonymia cum idem diuersis dicitur nominibus, ut eo, accedo, adeo, contendo. Ex loqua
citate lasciuiaque loquendi, quam Græci ἀδολεσχίαν uocant, cum quis eodem nomine sæpius
utitur. Ex denominatione, cum proprio nomini aliquid extra festiuitatis gratia adijcitur, ut
si minax uocatur Midas. Ex diminutione, ut Socratidium, Euripidium. Ex mutatione, ut *Socratidium*
δεῦ pro ζεῦ. Rerum uero modi omnino duo, aut per deceptionem, ut cum Strepsiades cre/
dit ueros esse de animo sermones apud Aristophanẽ: aut per similitudinẽ, ut Xanthus Her
cules aut Hercules Dionysius putatus. Traditum memoriæ Alexandrum Aetolum & Ly
cophronem Chalcidensem à Ptolemæo Philadelpho interpolandis scenicis libris fuisse de
legatos: Alexandrum uidelicet Tragicis ac Satyricis: Comicis alterum. Reliquis uero poe/
tis Zenodotum & Aristarchum grammaticos, quanquã Homericos longe antea LXXII
grammatici iussu Pysistrati tyranni interpolauerunt: Quorum principes Orpheus Croto/
niata, Zopyrus Heracleotes, Onomacritus Atheniensis, & Epicyclus fuere. Posteris dein/
de temporibus successere & alij qui scenicos reliquosque poetas diligentissime enarrauerũt,
Didymus, Tryphon, Apollonius, Herodianus, Ptolemæus Ascalonita, inter quos & philo

Tt 3 sophi,

sophi,Porphyrius,Plutarchus,Proclus,& ante hos omneis Aristoteles. Sed ad Comœdiā
redeo antiquā,quę(uti supra cōmemoraui)cauillos habebat apertos usq; ad Eupolidē:qui
postq; Alcibiadem Atheniensium ducem notare cœpit,iratus ille ut qui in expeditione na
uali esset & exercitum paratū haberet,statim iussit eum ad se trahi:quem alij dicunt repen-
te mari proiecisse,alij capistro tractum ad littus ac paulatim ablutum cum huiusmodi uer-
bis: Eupoli qui in scena totiens me tinxisti, nunc te salsis tinguo lymphis. Ex illo constat
Cratinum,Pherecratem,Platonem,& Aristophanē per figuras & ænigmata, dimissa aper
te notandi licentia,mordere solitos fuisse.Comœdiæ proprium cauillus cum risu.Tragœ-
diæ luctus & mortes hominum.Satyra uero(ut existimant quidam)ex luctu in gaudium fi
Euripidis niebat,ueluti Euripidis Orestes & Alceste,ueluti etiam Sophoclis Electra.Sed perpetuum
Hercules risum eleganti,scenicoq; modo habebat: ut apud Euripidem Hercules emptus à Sileo tan-
quam uillicus & seruus mittitur in agrum ad uineam fodiendam: ille magnis uiribus sum-
pto ligone uites eradicat,easq; in uillam humeris comportat. Cum uescitur panes ingen-
tes frangit, ingentem'que bouem mactat,fores cellæ uinariæ diruit,eas'que pro mensa por
tat, optimum doliorum relinit, alterum seruum qui agro præerat toruum aspiciens iubet
ei poma ex arboribus adferre.Denique consurgens uicinum flumen in habitationem intro
duxit,quo cuncta deleuit.Satyra ergo huiuscemodi utitur modo.Lyrici autē & Dithyram
bici Athletas in certaminibus,aut Dionysiū,aut aliquē ex dijs,laudibus extollunt.Sciendū
Diuisio Co- præterea secundū Dionysium & Cratem, & etiam Euclidem grammaticos,in partes qua-
mœdiæ in IIII tuor comœdiam diuidi, in Prologū qui usq; ad chori principiū durat, in chori melodiam,
partes in Episodiū,quem latini ingressum dicūt, quod inter duos choros dicebatur. In Exodium,
quod circa chori finem pronunciari solebat.Egressionis uero partes, quas Græci παρόδους
uocant VII.Septies nanq; chorus saltabat postq; uenerat in orchestrā,quā Gręci λογεῖον ap
pellant.Prima saltatio Cōmation,quā nos particulā dicere possum⁹:secunda cōgressio, ho
monyma cū suo genere:tertia longū,quarta cant⁹ & cōuersio,Græce ὠδὴν καὶ στροφὴν.Quin
ta Epirrhema.Sexta & Anticant⁹ & anticōuersio,quas illi ἀντῳδὴν καὶ ἀντιστροφὴν dicūt.Septi
Chorus ma Antepirrhema.Chor⁹ eñ si ex urbe theatrū accedebat,è sinistra fornicis parte ingredie
batur,in scenāq; respiciebat:Si uero ex agro è dextra,quadrangulari ordine cōstituebat̄,&
ad solos respiciebat histriones.Illis uero discedentib⁹ ad utrāq; populi partē se uertēs sede-
cim Anapesticos uersus tetrametros pronunciabat.Et hæc cōuersio uocabatur.Dein ex al
tera parte totidem,quā Anastrophen nominabāt: utraq; uero antiquitus Epirrhema appel
labatur. Probatur insuper Scena uerno tempore cū ædificijs & habitationibus triplicibus
instructis culminibus,parapetasmatis,tapetib⁹,lintheisq; candidis,atq; in agris ornata. Ad
ditæ & sonātes pelles,ignesq; manib⁹ excussi, cauernæ quoq; subterraneę ac putei,figuræ
maris,tartari,fulminū,tonitruū,noctis,cœli,diei,regiarū,prætoriorū,ingentes aulæ,forni-
Dramata ces ad uiarū similitudinē.Dramata Græce cōpositiones & comœdiæ & Tragœdiæ & Sa-
tyræ uocantur:quorū decus ac omne fere pondus in histrionibus cōsistebat,qui in Tragœ
dia & Satyra XVI.numero interueniebant,in comœdia uero XXIIII.Qui simul coacti
Chorus in quolibet horū genere unamq; rem agentes Chorus uocabat̄. Diuisi in duas partes Semi
choria,abusiue aūt chor⁹. Sigillatim quoq; ac per se cōmuni uocabulo histriōes dicti sunt.
Hi uero in partes plures diuidebantur:in eos qui prologū dicebant,in nuncios, in explora-
Mimus tores,in custodes, in seruos,in heroas, in deos,& alios cōplures. Mimus ultimus statim in
Orchestrā ueniēs primū ad alios mimos qui loquebant̄, discedennbus autē illis ad populū
sese uertebat,nunc dextrorsus nunc uero sinistrorsus,& aliquid pronunciabat, deinde exi-
Dramata ens finem faciebat.Dramata itē practica erant & logica,practica in ipso corporis motu cō-
Practica sistebant in quatuor deducta partes,in accessionem,cōuersionem,antistrophen, & exodū.
Logica His motibus totidem orationis modi respondebant,ac logica appellabant̄: accessioni pro-
Conuersio logus,cōuersioni itemq; antistrophe oda.Exodo demū ἐξιτήριον,id est,egressiuū, quod ulti
Antistrophe mo loco pronunciabat̄.Practica,his erant tantū Conuersio, Antistrophe,& Exodus.Logi-
Exodus ca,Oda,Antoda,& Epodus.Primæ duæ æquales habebant numeros. Epodus autē ab illis
Oda diuers⁹ & numero & qualitate. Dicebāt eñ Lyrici ad utranq; populi partē statim sine pro
Antoda œmio respicientes Oden primū,deinde antoden.In fine uero tanq; epilogū aut ultimū can
Epodus tum, qui precibus plerūq; sermonē clauderet Epodū pronunciabat. Hæc ex Græcorū cō-
Lyrici mentarijs cōuersa. Deinceps ex nostris:Donatus in actus quinq; comœdiā diuidit, Partes
uero

primas & secundas & tertias. Primas, qui primo sæpiusque in scenam ueniebat magno spectatorum fauore agebat, ut ait Cicero, quod animos primus occuparet, etiam si cæteri melius dicant. Secundarum partium actores summisse agunt, ut author Porphyrius, & item Cicero de diui. ut in actoribus Græcis fieri uidemus, sæpe illum qui est secundarum aut tertiarum partium, cum possit aliquando clarius dicere quàm ipse primarum, multum summittere, ut ille princeps quammaxime extollat. Terentius in Phormione de primis partibus. Quia primas partes qui agit, is erit Phormio parasitus, Pantomimus.

Actus V. Partes primæ secūdæ, tertiæ Cicero Pantomimus

EX HESIODI THEOGONIA.

DE SOBOLE autem deorum, heroumque, quod hæc pars ad poeticam pertineret, nihil duxi potius quàm Hesiodi Theogoniam in breue deducere prosæ latinæ. Nam is Varrone & Augustino testibus, primus in hoc genere autor fuit. Sic enim exorditur: Ab initio nanque chaos fuit. Deinde terra lata omnium firma sedes deorum, tartara quoque nigra in terræ penetralibus late: post amor qui optimus inter deos soluit membra, omniumque deorum atque hominum domat in pectoribus mentem & sanum consilium. Ex chao uero Erebus & nigra nox genita est. Ex nocte rursus æther & dies procreãtur cõplexu Erebi prægnãte. Terra autē genuit simile sibi cœlum stelliferum, ut ipsam circū omnia operiret, & ut esset beatis dijs sedes secura perpetuo. Genuit & altos montes nympharum gratas stationes, genuit & immensum pelagus ac pontum sine concubitu: sed deinde cœlo concumbens peperit Oceanum, Cœum, Crium, Hyperiona, Iaperum, Rheam, Themin, Memoriam, Phœben, Tethym, Saturnum nocentissimum omnium, qui odio persecutus est filios: post hos Cyclopas superbum genus, Brontem, Steropen & Argen, qui Ioui dederunt tonitruum, fabricaruntque fulmina. Hi siquidem cæteris dijs similes erant, unum tantum oculum in fronte gerebant. Cyclopes illis nomen propterea fuerat. Alij quoque cœli & terræ filij Titani, Cotus, Briareus & Gyges, torui atque infandi, centum quibus ab humeris manus pendebant, ceruices autem cuilibet L. ex humeris surgebant. In diris membris, insuper robur impotens. Hi fratribus ac patri infensi fuere ab initio. Quapropter cœlum eos in terræ penetralibus abscondit. At terra mater anxia dolosam excogitauit artem, genus produxit candentis ferri, ex quo falcem tradidit filijs ad iniuriam ulciscendam: quibus facinus reformidantibus Saturnus cæteris audacior falce arrepta sese clàm in sinu terræ monitu abscondidit. Venit autem cœlum noctem afferens, circaque terram amore complexum extenditur ubique. Hic autem ex insidijs consurgens, læua cœlum, dextra falcem corripiens chari genitalia patris incidit, in mareque proiecit. Ex cuius guttis terra Erynnes genuit, & magnos gigantes, nymphasque, quas Melias uocant: ex spuma uero genitalium puella orta, quæ concha Cytheron sacram adnauigauit: deinde Cyprum: quapropter & Aphrodytam & Cypriam nominant, & philomedeam, id est, risum & lætitiam amantem. Quod hanc amor & honestum desiderium secuti sunt. NOX autem nulli concumbens genuit horribilem mortem & magnum fatum & somnum ac insomnia: præterea opprobrium & Hesperidas, quibus ultra oceanum aurea mala curæ sunt. Deinde parcas Clotò, Lachesim & Atropon, quæ hominibus nascētibus dant habere bonum & malum. Peperit & Nemesim & fraudem & Amorem: Senectutē perditam, litemque ac laborem, obliuionē, famam: ac flebiles dolores. Pugnas etiā, & certamina, mortes hominis, contentiones, mendacia, loquendi amphibologias, Transgressionem legū, damnum, Iusiurandumque, quod maxime incōmodo mortales adficit siquis sponte peierat. PONTVS Nereum genuit antiquissimum filiorum, quem Semen uocant, optimū quidem, mitemque ac æqui seruantissimum. Deinde terræ concumbens Thaumanta & ingentem Phorcyn, Cetò pulchram Euribiemque. NEREI uero filiæ Nymphæ plurimæ marinæ fuerunt: ex quibus nominatæ ab authoribus (ut reliquas ab Hesiodo commemoratas prætercam) sunt, Amphitryte, Tethys, Glauce, Cymothoe, Melite, Doris, Panopea, Galathea, Cymodoce. THAVMAS ex Electra Oceani filia uelocem genuit Irim & Harpyias. Phorcys ex Ceto genuit Serpentem, qui aurea mala custodit, præterea Pephrido, Enyo, & Gorgonas quæ habitant ultra Oceanum ad occidentis extrema: ubi Hesperides canoræ: Tenò Eurialem & Medusam. Hæc quidem mortalis, illæ duæ immortales. Huic soli concubuit Neptunus in molli prato & floribus uer-

Chaos Terra Tartara Amor Erebus Nox Terra Cœlum Oceanus Crius Hyperion Iapetus Rhea Themis Memoria Phœbe Tethys Saturnus Cyclopes Titani Cotus Briareus Gyges Cypria φιλομμειδής Nox Parcæ Pontus Nereides Thaumas Iris Gorgones

nis. Ab hac Perseus ut caput abscidit, exilijt Chrysoar magnus & pegasus equus: sic illi
Chrysoar nomen fuit, quod iuxta oceani fontes genitus est. Chrysoar uero quod Chryson, id est,
aurum haberet in manibus, Geryonem primũ genuit quem Hercules interfecit, genuit &
Hydram monstrum, mediam nympham, mediumq; serpentem, immortalem nunquamq;
Orcus senescentem. Hæc ex Typhone Orcum, Cerberum inferni canem ferrea uoce, L. cerui-
cibus monstrum pudendum: præterea hydram Lernæam quam nutrijt dea Iuno Herculi
Hydra irata. Et hanc quoq; Hercules interfecit simul cum Iolao, consilijs diuæ Mineruæ. HY-
DRA uero peperit Chimæram spirantem ignem, cui tres inerant ceruices, una Leonis, al-
tera capræ, tertia Serpentis. Prima Leo, postrema Draco, media hispida capra. Pegasus
hanc necauit & bonus Bellerophontes. Hæc ex Typhone genuit Sphinga perniciosam
Thebanorum pestem, Nemæumq; leonem, quem Iuno nutriẽs saltibus Nemeæis pestem
Oceanus & hominibus immisit, herculea quoq; tandem uis edomuit. TETHYS ex Oceano peperit
Tethys in primis fluuios ingẽtes, Indum, Nilum, Alpheum, Eridanum, Strymonem, Mæandrum,
Flumina Istrum, Phasim, Rhesim, Peneum, Caicum, Sangarium, Ladona, Parthenium, Euenum,
Scamandrum, Simoenta, multosq; alios. Genuit insuper Nymphas numero tria milia.
Hyperion Inter quas sunt memoratæ, Electra, Doris, Vrania, Erato, Calypso, Styx. HYPERION
unus è cœli & terræ filijs suscepit ex aurora Solem & Lunam. Creo siue Creio alter filius
Astreus ex Eurybia Nympha Astreum magnum & Pallanta. Astreus ex Aurora genuit uentos:
Styx præterea phosphorum astrum, astraq; reliqua lucentia. Styx autem ex Pallante genuit Ze
Luna lum, uictoriam, potentiam, uim, sine quibus non est domus Iouis, nec ulla sedes, neque iter
ubi deus illis non imperet, sed semper apud Iouem consident. Ex consilioq; Stygis Iuppi-
ter omnis deos in cœlum uocauit, ac his qui contra Titanos secum esse auxilio uellent re-
cepit se pristinum honorem redditurum, quem ab initio amiserũt à Saturno simul cum
eo eiecti. Quapropter Iuppiter Stygem dilexit atq; honore prosecutus est, ipsam deorum
iuramenrum statuendo, eiusq; filios in perpetuum secum habitaturos pollicendo. Phœbe
ex Cœo noctem genuit, nonnulli obliuionem legunt, dulcem hominibus, ac dijs, & simul
Hecaten Asteriam. Hæc uero ex Perse Hecaten, quam præter omnis Iuppiter honorauit, donauitq;
tribus numinibus, terræ, maris, ac poli. Ipsa in primis inuocatur dea quæ feliciratẽ præbet
uenatoribus, nauigationibus, certaminibus, prædis, mercaturis. Deniq; custos ac nutrix
Rhea Auroræ posita, ut post illã lumen oculis Auroræ fulgidũ cõspicerent. RHEA ex Saturno
Saturnus genuit Cererem, Iunonem infernam quæ sub terra habitat: Neptunum, & Iouem diuum
Iuppiter atq; hominum patrem. Saturnus autem cum ei fatum sentiret, ut à filijs regno pelleretur,
eos quum primum nascebãtur necari iussit. Rhea uero Iouem pariẽs clàm misit in Lycton
Cretæ locũ, ubi in antro conditus est: Saturnoq; saxum deuorandum pro filio obiecit. Iup
piter quum primũ auctus est opibus, patrem expulit, fratres uinculis liberauit. Saxũ quod
Iapetus ille euomuit, sub Parnaso in memoriã rei sempiternam statuit. IAPETVS unus ex cœlo
Atlas & terræ filijs ex Climene Oceani filia genuit Atlãtem, Menœtium, Prometheum ingenio
Prometheus callidum, & Epimetheum culpæ obnoxium, qui malum in primis miseris peperit uiris:
Pandora Pandoram è limo fingendo uirginem. Atlas humeris Cœlum sustinet in terræ finibus ad
hesperios. Promethea ad columnam Iuppiter Caucasi firmis obligauit uinculis, aquilamq;
adhibuit quæ eius hepar ederet, tãtumdemq; noctu cresceret quantum interdiu consume-
retur: qua ille peste ab Hercule tandem Ioue consentiente liberatus est. Hic enim bouem di
duxit, mentemq; Iouis furatus, pelli simul cum carne & intraneis inclusit, imaginemq; al-
teram bouis cum ossibus nudis constituit: Iouiq; arguenti, ait, tolle quem mauis. At ille sci
ens multa mala hominibus eligenda, imaginẽ manibus adripuit. Iratusq; ex eo facto Men
Fœminarum ti subreptæ ignem negauit, quem & Prometheus in ferula clàm abstulit. Rursus Iuppi-
uituperatio. ter ut se uindicaret: Virginem è terra finxit, omniq; cultu ornauit, ex qua genus fœmina-
rum perniciosum & pestilens prodijt, quæ ueluti fucus inter apes, ita uirorum opera de-
let. Ex quo si senescere cupis, minime ducenda uxor: si bona, malum hoc aliquantulo bo
Briareus no compensabis: si mala, perpetuo dolebis. Iuppiter igitur post hæc Titanos, Briareum,
Cotus Cotum, & Gygem eorum uastitatem & superbiam ueritus sub terram relegauit. Verum
Gyges eosdem postea cum cæteris dijs quos Saturnus genuit ex Opi, consilio terræ in lucem ex
terra restituit. Titani autem bellum deinde Ioui dijsq; intulere. Hic Hesiodus ordinem
belli

belli multis refert carminibus. Tandem eos fulminatos à Ioue ac ad inferos demissos dicit post annos X. Infernumq; describit & eius æreas portas ubi excubat dies & nox: altera extra mouet, altera nox intus ingressa diem reuertentem expectat. Noctis filij Mors, Somnus, ad quos minime sol penetrat. In inferno etiam Canis custos, qui arte dolosa utens uenientibus blanditur, ingressos exire prohibet, conantem deuorat. Hic & Styx Oceani filia antiquissima, quæ separatim ab alijs inclytas tenet domos argenteisq; cathenis ad cœlum libratur. Iuxta est Iris Thaumantis filia pedibus uelox nuncia. Hic & Tartara nigra, quæ uel dij timent, & portæ beatæ, & lapideum pauimentum. At postquam ex coelo Titanos expulit, terra immanem genuit Typhoea ex tartaro. Cui manus pro scuto fuerant, pedesq; Martis, ac centum capita, linguæ serpentibus micantes. Ignis ex oculis flagrabat, uoces totidem ex oribus. Igitur & ipse à Ioue fulminatus sub Peloro sepultus iacet: unde uenti dicuntur ruere diuersi, qui terram mareq; infestant. Vbi uero subacti Titani, diuisus dijs honor omnibus. Iuppiter rex omnium cepit primam uxorem Metim, præ omnibus sapientem. Nulli sunt liberi nati, ne pro Ioue alius regnaret. Sed ex suo Iuppiter capite Mineruam excussit. Cui primum sapientiam & consilium & mentem dedit. Secundam ducit uxorem Themidem, hæc Horas peperit, Iudicium & Pacem, quæ mortalium opera honestant: Parcas insuper quæ hominibus bonum & malum tribuunt. Post hæc ex Eurynome Oceani filia tris suscepit gratias, Aglaen, Euphrosynam ac Thaliam. Dein ex Cerere Persephonen, quam Pluto Ioue concedente rapuit. Post hanc ex Memoria Musas nouem, quibus delectatio cantus & melodia data est. Deinde ex Latona Apollinem & Dianam. ex Iunone Heben & Martem & Dianam. Ex Amphitrite Neptuni filia Tritonem qui profunda Maris timens prope parentem residet. Iuno autē sine Ioue Vulcanum arte fabrili præditum præ omnibus dijs. Mars è Cytherea timorem & tumultum: qui cum Marte diras in bello promunt ac quatiunt acies. Harmoniam quoque quam Cadmus duxit uxorem. Post hæc Iuppiter ex Atlanta Mercurium deorum interpretem, è Semele Cadmi filia Dionysium, ex Alcumena Herculem. Vulcanus quoque Aglaen gratiarum unam duxit. Dionysius Ariadnam Minois filiam. Hercules uero Heben. Sol ex Perseide Circen & Aeetam regem, qui ex Oceani filia Medeam genuit. DEINCEPS Hesiodus inuocatis Musis incipit enarrare, quot deæ mortalibus nupsere. In primis Ceres ex Iasio Plutum, id est Diuitias. Harmonia ex Cadmo Ino, Semelem, Agauem & Autonoen quæ nupsit Aristeo apud Thebas. Callirrhoe Oceani filia ex Chrysaore Geryonen. Aurora ex Titono Memnonem Aethiopē & Aemathiona reges. Eadē ex Cephalo peperit Phaeton tem, quem in ætatis flore in mare præcipitatum Venus excitauit, numenq; constituit nocturnum ac propitium nautis. Iason Medeam duxit iussus à Pelia Iolchon adnauigare & certare, ex qua Medum suscepit. Quem Chiron Phyllirides in montibus nutrijt. Filiæ quoque Nerei dei marini altera Psamathe Phocum ex Aeaco, altera Thetis Achillem ex Peleo genuit. Venus ex Anchise Aeneam apud Idam Troiæ. Circe quoque Solis filia ex Vlysse Latinum, qui Thuscis imperauit. Calypso itē ex Vlysse Nausithoum Lysinoumq;. Atq; hæ quidem deæ quæ mortalibus nupserunt. Deinceps musas inuocat, ut narrent fœminas mortales immortalibus nuptas: nec ultra sequitur, cum uetustate deperditum reliquum non habeamus. HAEC AB HESIODO breuiter, tum à me breuius repetita plura consequuntur: physiologia primum siue tropologia, quum fabulæ inuētioni rerum pondus ac ueritas quædam subijciatur. Quam cum aliam alij enarrant suopte quisq; ingenio, fastidium explicandi uitauimus, tantum scire sensum occultiorem cupientes ad authores, Fulgentium, Leontium & Palephatum relego. Nunc de dijs & heroibus quædam præterita, aut non satis explicata rursus ex alijs authoribus adducam: Genealogiamq; reliquam repetam, ac in primis Coeli & Terræ genus.

Dies & nox ad inferni portas — *Typhoeus* — *Iuppiter & eius progenies* — *Gratiæ Iouis* — *Harmonia* — *Quæ deæ mortalibus nupserunt*

COELI ET TERRAE PROGENIES.

ITANOS COELVM ac Gigantes ex terra genuit. Qui manibus magnum rescindere cœlum Aggressi, superisq; Iouem detrudere regnis, ut ait Virgilius: montes montibus imposuisse dicuntur. Fulminati denique omnes & ad inferos deiecti, pars sub Aetna monte sepulti. Gigātum nomina non extant, Titanorum hæc sunt, Hyperion, Briareus, Ceus, Tiphoeus, Enceladus,

Titani

Hyperion Enceladus, Aegeon, Aurora, Iapetus, Astreus, Aloeus, Pallenes, Lycaon. Genuit Rhe/
Horæ am & Saturnum. HYPERION igitur Solem genuit & Horas, quas Homerus adsi/
Sol dere cœli ianuæ dicit cum clauibus, eamq́; Soli aduenienti recludere. Sol uero Miletum,
Phaeton Aeetam & Phaetontem. Fœminas uero Dircen, Circen, Pasiphaen & Angitiam, infor/
Dirce tunatas omnis & impudicas, Veneris ultione, quod à Sole cum Marte deprehensa, sit ui/
Circe ro manifestata. de Dirce alibi: sed de Circe in Vlysse. De Pasiphae in Minoe. Angitiam di
Pasiphae cunt ad Marsos in Italiam secessisse prope lacum Fucinum, ibiq́; ueneficijs & herbarum
Aeeta uiribus doctam pro dea coli. Macrobius Angeronam hanc uult esse, quæ digito dea Silen
Angitia tij dicebatur, in ara Volupiæ collocata, quod uidelicet qui linguam comprimit, magna sen
Angerona tit commoda. Circe ad Circeium delata montem in Italia, ueneficijs & ipsa Vlyssis socios
Miletus in feras commutauit: Scyllam Glauco dilectam in monstrum: postremo Picum Pomo/
Caunus nam adamantem in auem. Miletus ex Cyane Mæandri fluminis filia Caunum & Bybli/
Byblis dem, quæ fratrem Caunum adamauit, ac diu fugientem insecuta in fontem uersa est, au/
Aeeta rex thore Ouidio. Aeetam Colchi regem, & uellus aureum, & Medeam, & Apsyrtum eius
Phaeton filios, uide in genere Aeolidarum. Phaeton cum regendos currus à patre impetrasset, ne/
Lygus scius regendi combustus in Padum cecidit. quem sorores flentes in populos uersæ sunt.
Ceus Hic Lygum genuit, qui postea Lyguribus imperauit. CEVS Alius Titani filius Latonam
Latona & Asteriem. LATONA ex Ioue prægnans Iunonis ira nullo loco consistere ualebat
Asterie Pythone serpente immisso: tandem in Ortygia siue Delo oliuæ innixa peperit Dianam
Diana & Apollinem. De Apolline in Iouis genere dicam. Dianæ perpetuo attributa uirginitas
Typhœus & uenatio. TYPHOEVS & Typhon dicitur alius Titani filius sub Inarimen insulam
Campaniæ à Ioue detrusus. Virgilius: Tum sonitu Prochita alta tremit durumq́; cubi/
le Inarime Iouis imperijs imposta Typhœo. & Lucanus: Vndat apex Campana fremens
cui saxa uaporat Conditus Inarimes æterna mole Typhœeus. Encheladus autem sub
Aetna. Virgilius: Fama est Encheladi semustum fulmine corpus Vrgeri mole hac, ingen/
Iapetus temq́; insuper Aetnam impositam, & quæ sequuntur. IAPETVS Titani filius Hespe
Atlas rum, Atlantem, Prometheum & Epimetheum. Atlanti, teste Diodoro, loca ad Oceanum
posita sorte euenerunt, qui & populos & montem de suo nomine appellauit. Ferunt astro
logum fuisse, deq́; sphæra mundi inter homines disseruisse: qua ex re uisus est orbem hu/
meris sustinere. Hæc ille libro IIII. libro autem V. dicit duos in Hesperia fuisse fratres,
Hesperum & Atlantem: hos in hortis decora habuisse poma, quæ ob pulchritudinem au
Hesperis rea mala sunt à poetis appellata. Ex Altante & Hesperide Hesperi fratris filia genitæ sunt
Atlantides VII. filiæ quæ à patre Atlantides, à matre uero Hesperides dictæ sunt. Ouidius autem
Hesperides scribit Atlantem à Themide uate accepisse, ne quem hospitio Iouis filiũ exciperet, si se ac
hortum cum pomis saluum esse uellet: quod ille minime faciens Perseum excipiendo cum
Medusæ capite in montem sui nominis est mutatus. Ex eodem (ut idem tradit author)
Hyas geniti sunt Hyas, Hyades & Pleiades. De primo sic ait: Nondum stabat Atlas humeros
oneratus olympo: Quum satus est forma conspiciendus Hyas. Dicit tandem à leæna in
Hyades uenatione occisum. Hyades & Suculæ eædem sunt VII. nymphæ in cœlo. In capite tau
ri septem radiantia flammis: Nauita quas Hyadas Graius ab urbe uocat. Nonnulli Hya/
Pleiades dis dicunt filias. Ortus earum pluuiam portendit: unde etymologiam habent. Pleiades
Virgiliæ totidem sunt nymphæ in genu tauri à Pleione matre dictæ, eædem & Virgiliæ. Oui/
dius: Pleiades incipiunt humeros releuare paternos. Quæ septem dici, sex tamen esse
solent. Seu quod in amplexum sex hinc uenere deorum. Nam Steropen Marti concu/
buisse ferunt. Neptuno Alcyonem, & te formosa Celeno: Maian & Electran Taige/
tanq́; Ioui. Septima mortali Merope tibi Sisyphe nupsit. Pœnitet, & facti sola pudore
Prometheus latet. Nam & Mathematici dicunt unam obscuram esse nec clare apparere. Prometheus
Pandoram fœminam primam è limo finxit, ignemq́; de cœlo in ferula furatus pectori
subdidit: unde spiritus illi. Quapropter Iuppiter iratus apud Caucasum eum religauit
Isis ferreis uinculis, cuius hepar continuo renascens pascatur ab aquila. liberatus demum ab
Deucalion Hercule. Aeschylus Tragœdiam Prometheum fecit. Hic Isidem genuit & Deucalionem.
Epimetheus Qui cum Pyrrha Epimethei filia matrimonio iunctus humanum genus dicitur post dilu/
Pyrrha uium reparasse: hic lapides ex Parnaso post terga iactando mares, illa fœminas edidisse.

ASTREVS Titani filius ex Aurora Astream genuit & uentos teste Lactantio. Astream Virgilius uirginem castam ac iustam in cœlum abijsse dicit: quam uirginis dicunt plerique signum, Manilius uero poeta Erigonem dicit Icari filiam. Boreas uentus Thraciæ rex ex rapta Orithya Zetum & Calaim genuit, qui inter Argonautas fuerunt, Harpyiasque à mensis Phinei fugauerũt, ut alibi dixi. Genuit etiam Boreas Harpalicen, quæ nupta Phineo regi Arcadiæ causa fuit, ut ille priuignos excæcaret, ex quo & ipse deorum ira oculis captus est, & infestas ac fœdas mensis Harpyias habuit. Hæc insuper patrem ab hoste oppressum traiecto Hebro uelociter dicitur liberasse, teste Vergilio: Nõnulli Lycurgi filiam dicunt. Zephyrus uentus Chlorim Nympham adamauit, ut refert Ouidius: Præmiumque complexus ut floribus Floræ nomine præesset ei tribuit. Hanc Floram Lactantius meretricem fuisse dicit ditissimam, quæ populum Romanum hæredem reliquit. In cuius postea memoriam Floralia instituta, ut alibi narraui. ALOEVS Titani filius, cuius uxor Iphimedia à Neptuno compressa Otum & Ephialtem genuit. Qui tamen Aloidæ dicti sunt. Hi monstrosis corporibus Iouem detrudere regnis aggressi. Virgilius apud inferos ponit. Hinc & Aloidas geminos, immania uidi Corpora. Dicuntur Martem etiam cepisse, & in uincula coniecisse, cui nihilominus sacrificabant. De his Homerus in Odyssea libro XI. sic scribit: τὴν δὲ μετ' ἰφιμέδειαν ἀλωῆος παράκοιτιν εἰσεῖδον ἣ δὴ φάσκε ποσειδάωνι μιγῆναι. καί ῥ' ἔτεκεν δύο παῖδε, μινυνθαδίω δὲ γενέσθην, ὦτόν τ' ἀντίθεον, τηλεκλειτόν τ' ἐφιάλτην. LYCAON Titani filius Arcadiæ rex cum Iouem hospitio excepisset, ut eius diuinitatem tentaret, hominem coctum dismembratim ei adposuit. Iuppiter regiam eius statim incendit immisso cœlitus igne: ille ob metum in syluas abijt in lupumque uersus. Calisto eius filia sese Dianæ comitem addixit. Compressa deinde ab Ioue, utero in balneis apparente dum simul lauaret, ab ea repulsa Arcadem in syluis peperit: ipsa in cœlum relata in septentrione fulget arctos appellata, quod in Vrsam à Iunone uersa fuerat. Arcas uero Ionium genuit patrem Nicostratæ, quæ ex uaticinio Carmenta est appellata: Euandrum ex Mercurio filium domi seditionibus agitatum impulit, ut in Italia montem peteret iuxta Tyberim. Hic Pallantem genuit, qui pro Aenea contra Turnũ pugnans occubuit. cuius cadauer Henrici III. Imperatoris tempore prope Romam uillicis fodientibus repertum tantæ magnitudinis, ut mœnia adæquaret, cum maximi uulneris cicatrice atque hoc epigrammate: Filius Euandri Pallas quẽ lancea Turni Militis occidit more suo, iacet hic: Author Martianus in Chronicis. Connumeratur & Tityus inter Terræ filios ab Homero. hic Latonem tentauit, apud inferos porrectus per iugera nouem. Sic enim in Odyssea XI. καὶ τιτυὸν εἶδον γαίης ἐρικυδέος υἱόν, κείμενον ἐν δαπέδῳ, ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα. γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον, δέρτρον ἔσω δύνοντες. ὁ δ' οὐκ ἀπαμάνετο χερσί, λητὼ γὰρ ἥλκυσε διὸς κυδρὴν παράκοιτιν, πυθώδ' ἐρχομένην διὰ καλλιχόρου πανοπῆος.

Astreus
Astrea
Boreas
Zetus & Calais
Harpalice
Phineus rex
Zephyrus
Chloris
Flora
Aloeus
Otus & Ephialtes
Lycaon
Calisto
Arcas
Ionius
Nicostrata
Euander
Pallas
Tityus

SATVRNI PROGENIES.

SATVRNVS unus ex Cœli & terræ filijs ponitur ab Hesiodo: ac Cœlo patri uirilia abscidisse & in mare proiecisse: & ex Rea sorore, quam eandem Opim & Vestam & Cybelem uocent, filios editos deuorasse. Iouem autem clam educatum, pro eoque saxum oblatum. Hic demum à Ioue pulsus in Latium uenit. Pingitur senex & cum falce Cronos à Græcis uocatus, quasi tempora deuoret. Trigis utitur id est trium equorum curru. De ipsius templo Romæ diuersæ sententiæ, teste Macrobio. Tullus Hostilius quum bis de Albanis & ter de Sabinis triumphasset ex uoto fanum ei consecrauit. Saturnaliaque tunc primum instituta. Varro autem dicit ipsius ædem à Tarquinio locatam in foro faciundam, ac T. Largium dictatorem saturnalibus eam dedicasse. Gellius item scribit Senatum deuouisse ut ædes Saturno fieret. Hanc postea ærarium esse uoluerunt, quod sub illo nullum furtum fuit, nec alicui priuatum. Nec signare solum aut partiri limite campum Fas erat: in medium quærebant. Sed & ex L. Accij annalibus deprehendimus prius etiam apud Græcos eodem fere modo saturnalia celebrata. Saturni liberi: Iuno, Iuppiter, Pluto, Neptunus, Ceres, Chiron, Picus: Ouidius ponit & Vestam. Ex Ope Iunonem memorant Cereremque creatam Semine Saturni, tertia Vesta fuit. Et inferius: Nil aliud Vestam quàm uiuam intellige flammam. Iuno igitur eodem partu cum Ioue nata prima fuit: Iouis item soror & coniunx, matronis & par-

Saturnalia
Iuno

& partubus numine Lucinæ præest. Ex animalibus Pauonem habet consecratum. Peperit autem sine uiro Martem percusso flore quodam: & Heben commanducatis lactucis agrestibus: quam deam Iuuentutis uocauit ac ministrantem Ioui pocula constituit, Herculiq; uxorem locauit: quumq; forte in conuiuio deorum illa caderet retectis pudendis summota est, proq; ea Ganymedes raptus.

Ceres CERES de qua Virgilius: Prima Ceres unco terram dimouit aratro. Prima dedit fruges alimentaq; mitia terris. Prima dedit leges, Cereris sunt omnia munus. *Proserpina* Hæc ex Ioue Proserpinam genuit, quæ uirgo legens apud Ethnam flores à *Pluto* Plutone inferni deo dicitur rapta. Ceres igitur facibus accensis noctu per orbem eam quæritando ad inferos peruenit: ubi tribus ex horto Plutonis granis mali punici deuoratis ius repetendi filiam amisit: uerum Iouis miseratione factum, ut sex menses supra terram cum matre, totidemq; cum Plutone apud inferos esset. In peregrinatione uero Ceres cum apud *Triptolemus* hospitem pauperem diuertisset, filium eius paruum ægrotum curauit, Triptolemumq; uocauit, immortalitate illi donata, & curru concesso à serpentibus uecto, insuper & arte serendi monstrata, quam ille per orbē discurrens mortales docuit. ut author est Ouidius. Nonnulli patrem Triptolemi huius Eleusinum dicunt fuisse, proptereaq; in patris honorem Eleusinam urbem illum condidisse, Eleusinaq; sacra Cereri primum instituisse, quæ Græ*Themisphoria.* ci Themisphoria appellant, Latini uero initia. Plutoni autem regna inferna concessa: græce Ditis uocatur. cui Romæ templum apud Terētum, & apud Circum sub terra, ad quod *Consus* gradibus descendebatur, sicuti & Conso deo Consiliorum: ea significatione, ut qui meditantur aut consilium capiunt, abdita loca & secreta ad deliberandum petere debeant.

Chiron CHIRON Centaurus Saturni ex Phylira nympha filius semihomo ac semiequus, in antro educatus, iustissimus dicitur fuisse, Herbariam doctus & Lyram, Achillis præceptor & Aesculapij. quum Herculem hospitio recepisset, sagittasq; eius attrectaret, ex una forte in pedem cadente morbum contraxit: cumq; accepisset se immortalem ex deoq; genitum *Ochiroe* esse, uitandi doloris gratia mortem precatus est, ex quo in signum cœleste conuersus. Eius filia Ochiroe uates fuit ex Cayci fluminis nympha suscepta.

Picus PICVS Saturni filius, ut au*Faunus* thor Virgilius. Accipimus, Fauno Picus pater, ipse parentem Te Saturne refert. Ouidius *Senta Fauna* Martium Circes dicit uirum, eumq; dilexisse Pomonam, quamobrem in auem sui nomi*Pomona* nis ab ea commutatum fuisse. Regnauit in Latio, genuitq; Faunum, qui Saturno auo (ut *Fauni, Satyri, Panes* ait Augustinus) primus nefaria sacra instituit, & Sentam Faunam sororem & coniugem suam consecrauit. Hic Faunos, & Panes, & Satyros, & Syluanos dicitur etiam genuisse, semideos à poetis appellatos. Ouidius: Sunt mihi semidei, sunt rustica numina Fauni, Et nymphæ satyriq; & monticolæ syluani. Vnum ex his in saltibus Aegyptijs diuo Antonio obuiam factum ponit Hieronymus ea specie qua pinguntur, cornibus in fronte, caprinis pedibus, intertogatumq; respōdisse unum ex Faunis Satyrisq; se esse, quos stulta colit gentilitas. Eutimedontem insuper Fauni filium ponit Papinius partes Eteoclis iuuisse. Proxi*Eurimedon* mus Eurimedon, cui pastoralia fauni arma patris. Forte cuiuscunq; Fauni, quoniam agita*Peribia* bat in syluis. Filiam uero Eurimedontis Peribiam Nasithoi matrem Homerus in Odyssea *Latinus* scribit. Latinus postremus Fauni filius apud Laurentum, ut author Virgilius: Rex arua Latinus & urbes Iam senior longa placidus cum pace regebat. Hunc Fauno & nympha genitum Laurente Marica Accipimus. Hesiodus in Theogonia Latinum dicit Circes & Vlyssis filium, quod monstrare uidetur Virgilius, teste Seruio; quū ait: Solis aui specimen. Nam Circe Solis filia fuit. quamobrē Hygino credēdum ipse Seruius putat, qui plures La*Lauinia* tinos fuisse dicit. Virgilium uero licētia poetica nominis similitudine abuti. Lauinia uero Latini filia ex Amata pacta Turno: deinde Aeneæ concessa, causa belli inter eos fuit. Hæc post mortem Aeneæ timens priuignum in syluas fugit, ubi Syluium Posthumum genuit. Vnde genus Albanorum. Deinceps de neptuno Saturni filio.

NEPTVNI PROGENIES.

Neptunus

NEPTVNVS Iouis frater, ex Saturno & Opi. cui datū Maris imperium cum tridente loco sceptri à Græcis ἐνοσίγαιος etiam appellatus, quasi terrā commouens. Ministri eius Tritones, Cete, Phorcus, Palæmon, Glaucus, cæteriq; à Virgilio descripti libro V. Iunxit equos curru genitor, spumantiaq; addit Frena ferox, manibusq; omnis effudit habenas. & quæ sequuntur. Multos dicitur habuisse liberos, inter quos Amycum, Phorcum, Dorum, Polyphemum, Mesapum, Busyndem,

Busyridem, Pegasum, Nycteum, Peliam, Neleum, Cygnum, Chrysaorem, Otum & Ephialtem, Aegeum, Onchestum, Nauplium, Harpyas, Nausithoum. AEGEVS igitur Athenarum rex, qui Pandioni successit, THESEVM genuit: cuius secundū Herculem labores memorantur, cum quo primum Amazonas superauit rapta Hippolyte regina, Taurum Marathonium interemit, Scyronem & Procustem latrones Atticæ sustulit: quorum alter de saxo hospites præcipitabat, alter Procustes, arboribus per uim retortis discerpebat. Minotaurum postremo arte Dædali mōstrum superauit, filo ad ostium Labyrinthi adposito. Quare Phædra Minois filia abducta uictor reuertens, oblitusq; nigra uela quæ secum extulerat commutare, patri è specula prospectanti causa fuit, ut ille mortem filij suspicans in mare se præcipitem daret. Aduersus Centauros in nuptijs Perithoi amicissimi sui pugnauit, cum illoq; ad inferos ad rapiēdam Proserpinam profectus, Perithoo trucidato, uix ipse euasit beneficio Herculis ab inferis eum reducentis. Domi turbata omnia offendit: cum Phædram Hippolytum priuignum, quem ille ex Hippolyta susceperat, castissimū iuuenem accusantem audiret, eum curribus discerpēdum mandauit. Populos Athenienses in uicis antea dispersos in unum congregauit. Tandem de repub. benemeritus à ciuibus pulsus extra patriam decessit, cum regnasset annis XVIII. genitis ex Hippolyte Hippolyto, ex Phædra Mnestheo & Demophoonte. HIPPOLYTVS igitur, ut supra dixi, nouercæ accusatione, quod interpellatus de stupro renuisset, peremptus dum fugeret patris iram à Phocis currus eius perterrefacientibus, excitatus deinde ab inferis ope Aesculapij, nomine Virbij quasi bis uiri secessit in Latium prope Romam, ubi Dianam colebat. Virgilius autem eum Ariciam coniugem habuisse dicit, quæ oppido nomen dedit. ex qua Virbium filium suscepit, quem pater contra Aeneam misit in auxilium Turni. Ibat & Hippolyti proles pulcherrima bello Virbius insignem quem mater Aricia misit Eductum Egeriæ lucis. MNESTHEVS patri Theseo in regno successit Antigonus antea uocatus, qui ad bellum Troianum profectus Demophoontem fratrem iuuenem secum duxit: reuertens tempestate delatus ad insulam Melenam ibidem extinctus est. Demophoon quoq; ex eodem bello rediens, uentis & ipse in Thraciam delatus, à Phyllide Lycurgi regis filia hospitio est exceptus simul & lecto: à qua post aliquot annos defuncto fratre discessit ad regnū paternum suscipiēdum, data spe redeundi, quod minime seruauit. MEDVS Aegei etiam filius fuit ex Medea susceptus, quam ille Iasonem & Creusam post scelus fugientem hospitio simul & matrimonio sibi iunxit. NAVPLIVS alius Neptuni filius ex Amymone apud Euboeam regnauit, in ultionem filij Palamedis ignes è turri prætulit, quos Græcorum classis secuta naufragium in Euripum Caphareí deducta fecit. De Palamede uide in ordine literarum. HIPPOMENES Neptuni nepos ex patre Macareo, filio Onchesti Neptuno geniti, Atlantam uirginem cursu superauit. De quibus uide in Atlanta. PELIAM Neptuni filium ex Tyro, Acasti patrem uide in Aeolidis. NELEVS Neptuni filius item ex Tyro, à fratre Pelia è regno Thessaliæ pulsus secessit in Peloponnesum, ubi Pylon condidit, genuitq; ex Chloride uxore liberos XII. qui Nelidæ sunt dicti, teste Ouidio, inter quos sunt, Nestor, Periclymenus, & Pero filia tantum nominati. Homerus in Odysseæ XI. καὶ Χλῶριν εἶδον περικαλλέα, τὴν ποτε Νηλεὺς γῆμεν ἑὸν μετὰ κάλλος, ἐπεὶ πόρε μυρία ἕδνα, ὁπλοτάτην κούρην Ἀμφίονος Ἰασίδαο, ὅς ποτ' ἐν Ὀρχομενῷ Μινυείῳ ἶφι ἄνασσεν, ἡ δὲ Πύλου βασίλευε. τέκεν δέ οἱ ἀγλαὰ τέκνα, Νέστορά τε, Χρόμιόν τε Περικλύμενόν τ' ἀγέρωχον. τοῖσι δ' ἐπ' ἰφθίμην Πηρὼ τέκε θαῦμα βροτοῖσιν, τὴν πάντες μνώοντο περικτίται. Nestor apud Homerum tria secula se uidisse gloriatur, interfuisseq; in bello contra Centauros in nuptijs Perithoi. Huic in bello Troiano partes eloquentiæ ac salubris consilij dantur. Ex Euridice VII. mares genuit præter Pyro fœminam, inter quos Antilochus in bello Troiano perijt à Memnone in pugna interfectus. Pisistratus alter filius missus à patre cum Telemacho Lacedæmona ad Menelaum pro inquirendo Vlysse. apud Homerum, Periclymenum Nelei filium Hercules in bello interfecit. Huic à Neptuno auo concessum omnia fieri, siue in ursum, siue formicam, siue apem se uertere: ut Apollonius & item Hesiodus poetæ testantur. Cromius etiam inter filios Nelei in bello quod Pylij & Messenij contra Epios & Herculem gessere occubuisse ponitur ab Ouidio. Amycus Neptuni filius Bebryciorum rex apud Cyzicum regnauit, pugil optimus & ludo cæstuum quo transeuntes necare solebat. à Polluce demum ex argonautis dum illac iter haberet eodem ludo interfectus est. Buthes eius filius

Aegeus rex · *Theseus rex* · *Scyron* · *Procustes* · *Hippolytus* · *Virbius* · *Aricia* · *Mnestheus* · *Demophoon* · *Medus* · *Nauplius rex* · *Palamedes* · *Hippomenes* · *Pelias* · *Neleus* · *Chloris* · *Nestor* · *Pero* · *Antilochus* · *Pisistratus* · *Cromius* · *Amycus rex* · *Buthes*

qui ob crudelitatem post obitum patris è regno pulsus secessit in Siciliam, ubi ex Lycaste uirgine quam ob pulchritudinem Venerem uocabant: Erycem genuit qui ciuitatem in monte nomine Veneris Erycinæ dicauit. Hic etiam notissimus pugil: postremo & ipse ab

Phorcus rex Hercule illac iter ex Hispania habente superatus est. PHORCVS Neptuni filius apud Sardiniam regnauit, quidam in Aethiopia dicunt. Nam Gorgonas genuit, quas Mela Orcadas insulas in Aethiopico oceano tenuisse dicit, quod Lucanus etiam testatur. Has tantum duas Ouidius fuisse dicit, nonnulli tres, quæ uno tantum oculo inuicem utebantur,

Medusa inter quas Medusa crinibus anguineis in lapidem aspectu mutabat homines. à Perseo tandem scuto Palladis interfecta est resciſſo capite: cuius guttæ per Libyam cadentes serpentibus regionem teferserunt: hæc ille. Atlantem in primis regem ac Gigantem in Libya

Scylla dominantem mutauit in montem. Scylla item Phorci fuit filia Glauco dilecta & à Circe ob zelotypiam in monstrum mutata. Phorcus igitur cum in Aethiopia aduersus Atlan-

Pegasus equus tem regem pugnaret nauali prælio submersus pro deo marino colitur. PEGASVS equus alatus Neptuni filius Lactantio ex Medusa: Ouidio autem ex Medusæ sanguine procreatus, pede Castalium musarum fontem erupit. Hoc denique Bellerophon Chimæ-

Polyphemus ram superauit, uti in Aeolidis diximus. POLYPHEMVS Neptuni filius simul & uniuersi Cyclopes in antro Siculo Vlyſſis socios absumpsere. uide Virgilium in III. scribentem Achimenidem esse à socijs in antro relictum. Immemores socij uasto Cyclopis in antro Deseruere, domus sanie dapibusq; cruentis. Intus opaca ingens, ipse arduus altaq; pulsans Sidera. dij talem terris auertite pestem. Nec uisu facilis nec dictu affabilis ulli: Visceribus miserorum & sanguine uescitur atro. Galateam nympham marinam dilexit.

Nycteus rex NYCTEVS Neptuni filius, ut ait Lactantius, rex fuit Aethiopiæ. cum Nyctimene fi-

Nyctimene lia concubuit, quæ in auem sui nominis conuersa est. Altera eius filia Antiopa Lynceo

Antiopa regi Thebarum Aegyptiarum nupta & à Ioue compressa est: quamobrem à uiro abdicata inducta Dirce Solis filia, quæ illam in uincula coniecit. Partus autem tempore à Ioue soluta, in Cytheronemq; translata: Zetum & Amphionem genuit, qui Dircen curribus adligatam discerpserunt, cōuersam postea in sui nominis fontem prope Thebas Bœotias.

Nausithous rex NAVSITHOVS Neptuni filius Phæacum rex ab Homero ponitur ex Peribia Eurymedōtis filia genitus, ex quo Alcinous, & ex Alcinoo Nausicaa filia, hospites Vlyſſis fue-

Alcinous re, de quibus uide in Vlyſſe. Huic enim horti præcellentes feruntur extitiſſe. HAR-

Nausicaa PYIAE Celeno Aello & Ocypete dicuntur, & Neptuni filiæ fuiſſe fugatæ à mensis

Harpyia Phinei ad Strophadas à Zeto & Calai. CYGNVS Neptuni filius, teste Apollonio

Cygnus inuulnerabilis ex dono patris, fuit Cæycis gener. ab Hercule tandem unà cum socero sublatus cum claua & scuto à Vulcano fabricato. author Hesiodus in Aspide. De Oto & Ephialte, supra narraui.

DE IOVE.

IOVEM Saturni filium postremo loco reseruaui, ut ipsius genealogiam longiſſimam sine interpollatione narrarem. Hunc natum Saturno & Rhea in Hesiodo supra narraui, occultatumq; à Curetibus ne à patre uoraretur, educatumq; à nymphis lacte capræ Amaltheæ. Cretenses texere Iouem crepitantibus armis. Latini quasi iuuantē patrem uocant. Græci uero, ζῆνα καὶ Δία, quod uitam cunctis impertiat, ut Orpheus in cratere, his uersibus indicat:

ἐστὶ δὲ τῶν πάντων ἀρχὴ ζεύς. ζεὺς γὰρ ἔδωκε,
ζῶα τ᾽ ἐγέννησε, καὶ ζῆν αὐτὸν καλέουσι,
καὶ Δία, διότι διὰ τοῦτον ἅπαντα τέτυκται.
εἷς δὲ πατὴρ οὗτος πάντων τε βροτῶν τε θεῶν τε.

Hesiodus autem:

ζῆνα δὲ κρονίδην πατέρα ἀνδρῶν τε θεῶν τε.

Hunc etiam nomine unius summi dei nobiles philosophi, tum Plato colebant: quanquam diuersa numina uulgus sibi adsciſceret, proprietates, uiresq; rerum à doctis intelligebantur. ut Cicero in natura Deorum plenius explicat. ubi & Ioues plures aliosq; item deos iteratos poteris animaduertere. Nunc autem filios ipsius recensebo, ac primum Dionysium.

DE DIONYSIO SIVE BACCHO.

IONYSIOS tris Bacchi nomine Diodorus ponit. Primum ex Ioue & Io in *Tres nomi/*
Bœotia natum uineæ authorem, orbem quoq; obeũtem multas subiecisse na/ *ne Bacchi.*
tiones ac plane mitiores reddidisse, docuisseq; ubi uitem tellus non pateretur,
potum cum melle quod nonnulli Zitum uocant. Bœotiæ urbes patriæ causa
liberas esse iussit. In Indiam postremo cum exercitu penetrans eam triennio
subiugauit. Inde in Bœotiam reuertens primus omniũ triumphauit Indico elephante inue
ctus. Ex quo Bœotij cæteriq; Græci ac Thraces in eius triumphi memoriam sacra ei Trie *Trieterica*
terica instituere. Vnde & in multis Græciæ urbibus triennio Bacchides mulieres conue/
niunt: quas Mænades & Bacchas & Mimallones uocauerunt: Thyrsum ferentes, hymnos
& cantus furentũ more in eius honorem concelebrant. Hic sustulit omnis in orbe impios,
sed maxime Pentheum & Lycurgum: hunc quod uites incideret, & illum quod Bacchas
sacrificantes rideret, ab eis discerpi iussum. Secundum uero Dionysium ex Ioue & Proser
pina natum multo priorem ætate fuisse: nonnulli Sebastum, id est, Augustum uocant: bo/
ues præterea primũ iunxisse aratro, sereređ; eorum opera docuisse: ex quo illum cum cor/
nibus finxere, eiq; sacra ob pudorem nocturna faciunt. Tertium ex Ioue & Semele natum *Bacchus*
posteriorem ferunt, puerum molli corpore & delicijs addictum, imperfectum ex paterno *iuuenis*
crure absolutum: exercitum quoq; mulierum circunduxisse cum Thyrso: secutus est & Si/
lenus pædagogus, optimorum institutor studiorum, qui plurimum illi ad gloriam & res
bellicas profuit. In bellis utebantur pardaliorum pellibus, diebus festis uestibus floridis &
delicatis. Aiunt præterea Dimetora uocatum, quoniam ex uno duo sunt nati Dionysij ex
matribus duabus. Verũ posteriori prioris adscripta sunt gesta: quapropter qui postea secu
ti sunt ueritatis ignari, nominis ducti similitudine, unũ extitisse credidere. Hæc Diodorus:
Satellites Dionysij, Satyri, Tityri, Sileni, ijdem fere omnes. Eorum uestes amphimallos tu
nicas uocant, & Dionysium Phlyona ἀπὸ τοῦ φλύειν, quod antiqui dicebant multos fructus
colligere Præterea Protigona à uindemia, Staphilitem ab uuis, Omphacitem ab acerba
uua. Hæc Aelianus de ua. histo. Vocatur item ab alijs autoribus Liber ob uini ebrietatisq; *Liber*
libertatem: & cornua habere quod ebrius feræ similis fit: & Iacchus quod uinũ hiare facit: *Iacchus*
& Euan interiectio laudantis Bacchum, & Briseus, id est hirsutus: & Leneus à pueritia & *Euan*
lenitate. Nam duas habebat statuas, barbatam & imberbem. Bassareus à genere uestium, *Bacchus bar/*
unde & Bassarides Bacchæ. Eius filij Tioneus & Thoas Lemni rex. Cui Isiphile filia pe *batus & im/*
percit. Ex omnibus hircus, quod uitibus officiat, ei sacer. Præterea thyrsus & hedera. Tem *berbis*
plum Romæ sub Capitolio habebat, nunc Sergio & Baccho martyribus dicatum. *Tioneus*
Thoas

DE HERCVLE, VENERE, MINERVA, MERCVRIO.

ERCVLES Iouis ex Alcumena filius. Cuius labores iussu Euristei toleratos
Virgilius breui epigrammate complectitur: apud Græcos uero Antipater. Si
cupis & prosa oratione copiosius Diodorus lib. V. Qui etiã tris eius nominis
facit. Vnum Aegyptiũ antiquũ pro deo ab illis habitũ, qui subacta magna or
bis parte colũnas in Africa posuit. Secundũ Cretensem, qui olympicum insti/
tuit certamen. Tertium Thebanum ex Alcumena: cui nihilominus ex rerum gestarum &
nominis similitudine tribuuntur Euristei labores & columnæ in Europa fixæ, tanquam
unus fuisset. Herodotus autem ait uetustum esse apud Aegyptios deum Herculem puta/
tum iam VII. annorum millibus. Itaq; recte Græcos facere qui templa Herculi colenda
censuerunt, uni quidem immortali immolantes cognomine Olympio, alteri ut Heroi pa/
rentantes. Elenchus Græcus author scribit Herculem, Briareum quondam uocatum, ad
columnas quæ nunc sunt Herculis penetrasse, ibiq; diu moratum. Postremo alterum Ty/
rium uenisse Delphos ad oraculum, responsumq; habuisse ipsum alterum Herculem esse.
De hoc item apud Diodorũ legitur, q ob honorẽ ei ab Latinis impẽsum dixerit, quicunq;
ei decimas bonorum darent uitam felicem uicturos. Hic Deus colebatur domibus ac pin/
gebatur bono diuitiarum auspicio. Præest & fortibus & inueniendis thesauris. Denique
humanæ felicitati. Inter plures eius filios Telephus fuit, ex Auge filia Alei Arcadiæ re/ *Telephus*
gis, qui aui iussu expositus in syluis & à cerua nutritus: dein dono datus Teutranti re/
gi Mysiæ, proq; filio educatus Telephus est appellatus, quasi à cerua nutritus. author

Cyparissus Diodorus in eodem libro. Huius item filius Cyparissus Syluano dilectus fuit: quumque eius Ceruа quam amabat ab illo imprudenter interficeretur, puer ob dolorem perijt, uersusque in sui nominis arborem. *Venus* VENEREM Iouis filiam à ueniendo nostri dicunt appellatam, quod uoluptas libenter ueniat. Graeci ἀφροδίτην, quod è spuma maris è testibus Saturni proiectis sit nata. Concha insidentem finxerunt, quod, ut legitur apud Stobeum, mulierem deceat praeter omnia cura sub tecto ac silentium. Triplicem eam & Amores geminos Cicero facit. *Minerua* MINERVAS idem quinque ponit, primam Apollinis matrem. Aliam ortam apud Nilum, quae ab Aegyptijs colitur. Tertiã ex Iouis capite sine matre. Quartam Iouis & Coryphes Oceanidis, quadrigae inuentricem. Quintam ex Pallante, quae patrem interemit uim ei adferentem. Pennatis scribunt talarijs, Graecis dictam, ἀθηνᾶν, & Palladem quum artibus praeest, Bellonam latinis quum militiae. Homero quoque κούρη γλαυκῶπις, αἰγίοχος ab aegide, id est, scuto quod praefert. Amat oliuam arborem. Inter ciuitates uero Athenas, quibus etiam nomen dedit. Perpetuam quoque uirginitatem seruat, quod sapientiae studentes abstinentia maxime uenereorum deceat. *Mercurius* MERCVRIVM Ioue & Maia genitum dicũt. cuius nepotem Augustinus Trimegistum illum Aegyptium, cuius extant nonnulla de philosophia, facit. Numen est eloquentiae, Mercatorum, Furum, Praestigiorum. Praeterea interpres deorum. Pileum gerit & talaria ac uirgam. Hac animas ille euocat orco, hac deducit. *Eudorus* Eius filij Eudorus ex Polymia, teste Homero. *Myrtilus* Myrtilus auriga Oenomai regis. *Euander* Euander, de quibus alibi diximus. *Hermaphrodytus* Hermaphrodytus qui utrunque sexum habuit. *Daphnis* Daphnis pastor, & *Aethalis* Aethalis praeco: cui quandoque inter mortuos, quandoque inter uiuos esse licere concessum est, ut author Apollonius primo Argon. ἄλλοθ' ὑποχθονίοις ἄλλοτ' ἐς αὐγὰς ἠελίου. *Lares* Ex hoc item Lares, teste Ouidio, & Lara nympha procreati, quae & Mania dicta est. His ex responso Apollinis Tarquinius Superbus iussit ut capitibus puerorum pro salute familiarum sacrificaretur, quod Brutus expulsis regibus correxit, capitibus alliorum & papauerum oblatis: sic responso occurrens, dicenti capitibus satisfieri oportere. *Cõpitalia* Compitalia quoque sunt dicta, quod ij ludi in compitis fierent, ibidemque Maniae deae effigies suspenderetur. author Macrobius, qui hanc correctionem similem illi fuisse dicit, *Oscilla* quam Hercules fecit de imaginibus praecipitandis in Tyberim, quae Oscilla dicta sunt, ut & alibi commemoraui.

DE APOLLINE.

Apollo APOLLINES uero quatuor Cicero ponit. Primum antiquum custodem Athenarum: alterum Coribãtis filium natum in Creta: cui de ea insula cum Ioue fuisse certamen traditur. Tertium Ioue & Latona natum, qui ex hyperboreis Delphos uenerit, quamuis Eusebius illum antiquiorem describat. Quartum in Arcadia, quẽ Arcades quod illis leges dederit, Nomion uocãt: deinde ob nimiam seueritatem regno pulsus ad Admetum Thessaliae regem confugit, & iuxta Amphrysum amnem eius armenta pauit. Quare à pastoribus pro deo colitur. Homero pluribus appellatur nominibus: φοῖβος ἀπόλλων ἀργυρότοξος ἑκηβόλος ἑκατήβολος. Quod uero haec dictio Apollo quatuor eius artes, uidelicet musicam, medicinam, uaticinium, & sagittas in etymo demõstret apud Graecos; uide Platonem in Cratylo, & ubi nos de nominibus alio loco diximus. Eius filij praecipui, Aesculapius, Linus, Aristeus. Dicitur & amasse nymphas Cyrenem, & *Daphne* Daphnem Penei fluminis filiam, quam fugitantem in laurum conuertit. *Hyacinthus* Praeterea pueros, Hyacinthum, quem ludendo disco peremit, quod Boreae magis pareret amori: & *Branchus* Branchum Thessalum, ut ait Lactantius, interfectum adeo doluit, ut & sepulcro sacraret, & templo Branchiadis Apollinis. *Aesculapius* Aesculapios tris Cicero ponit, uerũ pro omnibus unum Latini colunt. Ouidius, Diodorus, alijque dicunt Apollinis & Coronidis filium fuisse, traditum Chironi erudiendum, ac Hippolytum herbis in lucẽ reduxisse: ob quam causam fulminatum à Ioue. Hic deus petitus à Romanis uigente pestilentia è libris Sibyllinis per X. legatos Epidauro ubi colitur, anguem qui se in nauim eorum contulerat, in quo ipsius numen esse constabat, deportauere, eoque in insulam Tyberis elapso, in eodem loco sedes ei constituta est. author Liuius XI. Huius item filij Machaon & Podalirius in bellum Troianum unà cum alijs ducibus ab Homero commemoratis profecti sunt. Linum Apollinis filium Virg. facit. Lactantius uem eius ex Psamata Crotopij regis Argiuorum filia natum, qui à matre expositus apud fluuiũ Nemeum à canibus discerptus fuit.

fuit. Quare Apollo iratus, monstrum in eam regionem immisit omnia uastans, quod deinde Coroebus interfecit. Papinius huius meminisse uidetur. Irradiãt medio licijs intextus acãtho Letiferiq́ canis. Diogenes autẽ eum Thebis natum, Mercurio musaq́ Vrania scribit, qui solis & lunæ cursum, animaliumq́ ac fructuũ genera ab initio narrauit, quẽ & Anaxagoras postea philosophus est imitatus. Aristeus regnauit in Arcadia, ex Apolline Cyrenes ipse filia genitus, rapta in eo loco, ubi Cyrene urbs ex eius nomine dicta est: à nymphis educatus fuit, mel, lac, & oleum in Sicilia conficere docuit: quamobrem uti deus est habitus. Regnauit in Arcadia, in Bœotiã deinde profectus ex Autonoẽ Cadmi Acteonem genuit, qui discerptus à canibus postea fuit, ut author est Diodorus libro V. Aristeum Virg. in IIII. Georg. ubi eius fabulam refert, ex Peneo flumine & Cyrene natum dicit. Hesiodus Apollinem pastoralem eum uocat. Varro Aegarim appellatum apud Ceam dicit, quod pecus ibi à peste curauerit, ara Ioui dicata.

Aristeus *Acteon*

VVLCANI PROGENIES.

VVLCANVS Iouis & Iunonis filius, ob deformitatem in Lemnum insulam à parentibus deiectus ponitur ab Homero in primo Iliados, ut Ioui fulmina fabricaret: dũ è cœlo caderet claudus effectus est. De quo Virgilius: Cui non risere parentes: Nec deus hunc mẽsa dea nec dignata cubili. Veneris insuper maritum dicunt, quam in adulterio cum Marte deprehensam sole monstrante cathenis adligauit, insuper Erichthonium, Cacum, & Ceculum genuisse. Erichthonius namque ex eius genitura natus in humum cadente dum Mineruæ uim afferre uoluisset, pedes habuit anguinos: quapropter currum ad eos tegendos excogitauit, regnauitq́ Athenis. Virgilius: Primus Erichthonius currus & quatuor ausus iungere equos. cuius fabulæ causam uide in Augustino de ciuitate dei. Hic Pandionem, Procrim, Orithygiam genuit. De Procri uxore Cephali inter Aeolidas nati, alibi dicitur simul & his qui Harpyias à mensis Phinei ad Strophadas fugauerunt. Ex Pandione Athenarum rege Progne & Philomena: quarum prima Tereo Thraciæ regi nupsit, qui dum Philomenam sororem uisendam deducit, in itinere uitiauit: eiq́ ne facinus retexeret, linguam abscidit. Re comperta, Progne indignata, reuertenti uiro Ithim communem filium in epulis adposuit, ex quo mutati omnes: ille in Vpupam, Progne in Irundinem, Philomena in Lusciniam. Dædalus quoq; è genere Erichthonidarum, ut ait Diodorus libro V. clarus architectura, Telen pue rum discipulum suum interemit ob inuidiam, quod figuli rotam reperisset, & serram, inuenta spina piscis ad eius similitudinem formata: ob quam rem actus in exilium, uenit in Cretam in amicitiam Minois, eiq́ labyrinthum construxit. Pasiphae quomodo tauro concumberet inclusa ligno monstrauit: quam ob causam inde aufugit in Siciliam aptatis alis Icaro filio, qui cadens mari nomen dedit. Minoe igitur eum persequente bello, à Cocalo rege specie colloquij in Thermis retentus est donec æstu suffocaretur. In cuius memoriam Cretenses Minoiam ciuitatem in Sicilia postea ædificauerunt. Hæc Diodorus. Vnde prouerbium fluxit ex artificis excellentia, ut clara opera Dædala appellentur. Virgilio Dædala tecta. Homerus: ὃς χερσὶν ἐπίσατο δαίδαλα πάντα τεύχων. Cacus monstrum fuit igniuomens, qui ante Romam conditam in Auentino habitabat, terror omnium uicinorum: aduenienti Herculi ex Hispania cum armento Gerionis quatuor subripuit boues: ab eoq́ propterea claua necatur. Historiam uide in Virgilio. Hic spelunca fuit uasto summota recessu Semihominis Caci. Ceculus, de quo idem: Nec Prænestinæ fundator defuit urbis Vulcano genitum pecora inter agrestia regem Inuentumq́ focis omnis quem credidit ætas, Ceculus.

Vulcanus *Erichthonius rex* *Pandion* *Progne* *Philomena* *Dædalus* *Teles puer* *Cacus* *Ceculus*

MARTIS PROGENIES.

MARS IVNONIS absq́ patre filius ab Ouidio ponitur, ex herba quadam quam ei Flora monstrauit percussa. Apud aquilonem regnare dicitur Virgilio: Gradiuusq́ pater Geticis qui præsidet aruis: unde gentes illæ feritatem præ cæteris auspicantur. Inter eius liberos, Oenomaus ponitur, Tereus, Parthaon, Phlegias, Hyperius, Aetolus, Euadne, Hermione, Romulus & Remus. Oenomaus apud Elidem regnauit, bello pulsus à Pelope qui eius etiam filiam Hippodamiam cursu superatam est adsecutus, de quibus uide in Pelopidis. de Tereo item

Oenomaus *Parthaon* *Oeneus rex*

Thraciæ rege, ac Progne, uide in Neptuno. Parthaon Martis ex Meroe filius, nonnulli ex
Meleagro dicũt patre, filium habuit Oeneum regem Calidoniæ, ex quo geniti, Deianira,
Deianira Meleager, Tydeus & Menalippus. Deianira Herculis fuit coniux, de qua paulo inferius,
Meleager ubi de Nesso centauro. Meleager Oenei ex Altea Testio genitore nata filius, quum regno
Altea paterno successisset, ac omnibus dijs præterquam Dianæ sacrificasset, aper ab ea immissus
Atlanta est, qui regionem omnem euerteret: ad quem perdendum uiros undiq; fortes acciuit, inter
quos Atlanta fuit Iasij Arcadiæ regis filia uirgo fortissima, quæ prima est aprum iaculata,
ex quo eius capite Meleager eam honorauit: quod eius auunculi eripere tentantes, ab eo-
dem interfecti sunt. Altea igitur mater indignata ob fratrum mortem, stipitem quem fa-
talem filio semiustum ex igne seruauerat, rursus igni tradidit: ex quo Meleagri mors secu-
ta. Meleagri historiam, uide plenius in Iliados lib. IX. quem conuerti, in quo hæc inter
cætera referuntur de ipso Meleagro. Alteæ matri grauiter subcẽsuit, inde Delicijs tantum
Cleopatra Cleopatræ coniugis hæsit, Olim Marpissa atq; Ideo genitore creatæ. Ideus illorum qui ho
Marpissa minum fortissimus unus Coniugis ob causam in Phœbum direxerat arcum. Hanc olim
Ideus Alcyonem cognomine forte parentes Dixere, Alcyonis quod fatum flebile mater Filia
Parthe- quum rapta est fuerit miseranda secuta. Parthenopeus eius ex Atlanta filius, inscia matre,
nopeus. uenit ad bellum Thebanum, in quo occubuit, admodum adolescens, forma præcellenti,
Menalippus quemadmodum à Statio scribitur. Menalippus Oenei filius, dum in syluis aprum unà ue-
naretur Calidonium, à Tydeo fratre imprudenter atq; fortuitu occisus est. Quapropter
Tydeus Tydeus ob metum fugiens, Argos nocte uenit, imbremq; in atria Adrasti regis uitãs, con
fugit, quo paulo ante Polynices exul à regno paterno confugerat: quumq; locus duorum
non esset capax, ad arma uenerunt. Quorum ac totam Thebanam historiam, uide in The-
bis, quas in Geographia descripsi. Scribitur autem à Statio corpore fuisse admodum par-
Deiphile uus, sed animo simul & audacia pugnacissimus. Ex Deiphile Adrasti filia Diomedem su-
Diomedes scepit, qui in bello Troiano tertius uirtute post Achillem & Aiacem ab Homero describi-
tur. Nam equos Rhesi cepit, Palladium sustulit, Martem uulnerauit, insuper & Venerem,
quæ Aeneæ cum eo congredienti auxilium attulerat. Postremo reuertens ob adulterium
Aegiales cõiugis domum uitans, in Italiã apud Garganum consedit: ubi plures condidit
urbes, ut alibi diximus, ac mortuo templum ei Diomedeum, teste Augustino, dicatum, so
Aetolus cij eius in aues Herodios mutati. Aetolus Martis filius, teste Plinio, qui ait eius inuentum
fuisse iaculum, Aetolis, ubi postea Oeneus & eius successores regnauerunt nomen dedit.
Euadne Euadne Martis filia ex Thebe, quæ Capaneum uirum extinctum in bello Thebano ui-
dens, in eundem se rogum ob amorem moritura imposuit. Genuit autem ex eo Stenele-
Hermione um. Hermione Martis filia Cadmo Thebarum regi nupsit: cui Vulcanus monile precio-
sum fabricasse dicitur, infausti ominis illud possidẽtibus. Nam ipsa primum in odium uiri
ob zelotypiam uenit. Deinde ab Argia Polynicis possessum infelici uiri exitu: postremo
Eriphyle dono ab ea datum causa fuit uirum Amphiaraum manifestasse, ex quo à filio in-
Phlegias terfecta. Hermionem aliam Menelai filiam Orestis coniugem in Aeacidis dixi. Phlegias
Martis filius, qui Ixionem genuit & Coronidem, quam ab Apolline uitiatã sentiens, tem-
plum eius Delphis incendit. Quamobrem Apollo iratus, eum ad inferos relegauit, ut sub
ingenti sedeat saxo ruinã eius cõtinuo metuens. Virgilius: Phlegiasq; miserrimus omnes
Admonet, & magna testatur uoce per umbras, Discite iustitiam moniti, & non temnere
Ixion diuos, & quæ sequuntur. Ixion eius filius in Thessalia regno paterno successit, qui quum
cœli honore à Ioue dignatus esset, arcanorumq; eius particeps, Iunonem tẽtauit: illa in sui
similitudinem nubem ei obiecit, ex cuius amplexu Cẽtauros genuit. Iuppiter indignatus
eum fulmine ictũ ad inferos deiecit, rotæq; uolubili ac serpentũ plenæ adligauit, ut Ouid.
Centauri Voluitur Ixion & se sequiturq;, fugitq;, & quæ sequuntur. Centauri autẽ monstra fuerãt,
Nessus equi posteriora, homines anteriora. Inter quos nominati tantum Hyeus, Pholus, Eurytus,
Deianira Nessus. Hic ultimus precio uiatores ad Euenũ fluuiũ trãsmittebat, inter quos & Deianirã
Herculis, quã in alterã traductam ripã uiolare conatus Herculis sagitta petitur. Ex quo mo
Lycas riẽs ueneno tunicã infectã specie amatorij, quo cũ Hercule uteretur, Deianiræ dedit, quam
Perithous illa per Lycã Herculi misit. ex quo ipse flagrauit, prius Lyca de saxo præcipitato. Peritho-
Hippodamia us Ixionis ex cõiugio filius in nuptijs Hippodamiæ simul cũ Cẽtauris deos omnis præter

Martem

Martem inuitauerat: quare ille iratus Centauros ebrios excitauit, ut rapere Hippodamiam
conarentur, crateras poculaq́ iacientes. In qua rixa superati à Lapithis, ut scribit Ouidius *Lapithæ*
fuere: hi tantū populi Thessaliæ auxilio Perithoo uenerant. Posthæc Perithous ad rapien-
dam Proserpinam ad inferos cum Theseo amicissimo descendit, ubi à Cerbero quampri-
mum trucidatus, Theseus autem Hercule iuuante saluus fuit. Aliam Hippodamiam supra *Duæ Hippo-*
narrauimus Oenomai regis filiam, Pelopis coniugem. Tertiam quam Achilles rapuit, Bri- *damiæ*
seida appellatam, in Aeacidis diximus. In cœna item Perithoi quam supra memoraui Ce- *Ceneus*
neus est interfectus. Is enim ab initio Cenis uirgo fuit Elathei Lapithæ filia, quæ à Neptu-
no cōplexa, sexus mutationem, simul & se esse inuulnerabilem impetrauit. Congressus au-
tem cum centauris quum multos ex eis interfecisset, ipse demum ab eisdem non ferro, sed
trabibus coniectis usque terram infixus est, in auem'que sui nominis mutatus. Regnauit
apud Gyrtonem, unde filius eius Coronus inter Argonautas apud Apollonium ponitur. *Coronus*
Filiam item habuit Atlantam, quæ quum ex responso nulli uiro coniungi deberet, peten- *Atlanta*
tibus procis ea lege promisit se coniugem futuram illius à quo pedum cursu superaretur. *Hippome-*
uicto autem necem statuit. Hippomenes Macarei filius ex Neptuni progenie eam uicit, ia- *nes*
ctis tribus aureis malis à Venere dono acceptis cursum puellæ morantibus. Sed dum in lu-
co matris deûm concubuere, in leones ambo mutati sunt.

De Lacedæmone Orione, & Pilumno.

DEINCEPS mortale genus Iouis. Lacedæmon, ut scribit Dictys Cretensis, *Lacedæmon*
eius fuit filius ex Taygeta Agenoris filia, qui Lacedæmoniam condidit: ex *Amyclas*
hoc Amyclas genitus, aliam de suo item nomine urbem. Argulus exinde A- *Argulus*
mycla natus Oebalum genuit patrem Tyndari, qui ex Leda Castorem, Pol- *Oebalus*
lucem, Helenam, Clitemnestram, Icarum edidit. Icarus inuentor uini fuit in *Tyndarus*
Attica regione: à colonis deinde ebrijs iugulatus est, ut ait Propertius. Icare Cecropijs me- *Icarus*
rito iugulate colonis. Cuius canis Erigonem filiam gestu ad locum cædis duxit, quæ con- *Erigone*
specto patre præ dolore laqueo uitam finiuit, relataq́ in cœlum cum cane inter astra uirgi- *Penelope*
nis nomine micat. Penelopen Vlyssis coniugem Icari etiam filiam uulgo laudatam, Duris *Castor &*
Samius historicus, & Lycophron poëta impudicam fuisse, cum procisq́ omnibus concu- *Pollux*
buisse scribunt. Castorem & Pollucem cum sororibus fabulositas Iouis in forma Cygni &
Ledæ ex geminis ouis filios fecit, cum Tyndari sint. Homerus in Odyssea libro XI. καὶ λή-
δην εἶδον τὴν τυνδαρέου παράκοιτιν. ἣ ῥ' ὑπὸ τυνδάρεῳ κρατερόφρονε γείνατο παῖδε, κάστοράθ' ἱππόδαμον,
καὶ πὺξ ἀγαθὸν πολυδεύκεα. Horum alter mortalis genitus domitor equorum fuit, cuius inter
equos Cyllarus nominatur: alter Pollux immortalis ac pugil Amycū uicit Cyzici regem *Cyllarus*
quum inter Argonautas esset. Ouidius dicit hos Phœben cum sorore rapuisse, quæ Lin-
ceo & Idæ fratribus nuptæ fuerant: quamobrem orto inter eos bello Castorem occubuis-
se, Pollucem'que immortalitatem cum fratre Ioue permittente diuisisse, ut sex mensibus
uicissim uiuerent in cœlo: prospera sunt nauigantibus sydera. HELENA bis rapta, à *Helena*
Theseo primum, quam Castor & Pollux reduxerunt. Deinde à Paride cum nupta esset
Menelao: à quo post bellum Troianum in Aegyptum ducta, postremo Lacedæmoni-
am, ut Homerus testatur. Seruius de gemino raptu quonam modo fieri potuit miratur,
quum tempora non conueniant. Cliteinnestra Agamemnonem uirum redeuntem à bello *Clitemnestra*
Troiano, unà cū adultero suo Aegisto, oblata chlamyde sine capitis exitu, iugulauit: mox
& ipsa cum eodem à filio Oreste. Orion teste Ouidi. de Fastis. Iouis Neptuni & Mercu-
rij filius fuit, qui cū simul peregrinarentur, recepti hospitio ab Hyreo paupere sene ac cœli-
be: cunćq liberos optare diceret, illi hospitij mercede minxerunt in cotio bubulo: ex quo de-
inde terra infosso mense decimo puer apparuit, Orion ex urina dictus. Hic satelles postea *Orion*
Dianæ fuit, ingens corpore, ea arrogantia ut omnes feras se iactaret interfecturum: ictus
demum à scorpione breui animali extinctus est, ac in cœlum relatus micat inter sidera, in-
festum nautis signum. De hoc Homerus in XI. Odysseæ. τὸν δὲ μετ' ὠρίωνα πελώριον εἰσενόη-
σα. θῆρας ὁμοῦ εἰλεῦντα κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα. Virg. Sed quantus Orion ingreditur. Erat enim
magnitudine gigantea. Huius filius Hippolochus Dryanta genuit, quem in bello Theba- *Hippolochus*
no Papinius fuisse ponit. Dryante uero Lycurgus genitus Thraciæ rex, quum spernendo *Dryas*
Bacchum uites incideret, crura sibi succidit, Lactantius dicit eum mari præcipitatum, eo *Lycurgus*

Ancæus quod primus merum aqua miscuisset. Hic Ancæum, Harpalicen, & Phyllidem liberos habuit. Ancæus is fuit, ut author est Aelian⁹, qui quũ uites sereret iam senex, derisus à seruo, quasi fructus non gustaturus, adueniente uindemia ex eis calicem extollens ei plenum ostentabat: at seruus prouerbium illud iactauit, πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου. Multa inter calicem eueniunt labrum'que supremum: ac statim aper nunciatus agrum uastare, ille obuiam profectus ac discerptus est calice non degustato.
Phyllis Phyllis in Ouidij epistolis ponitur: hęc quum Demophoontem à bello Troiano reuertentem hospitio & lecto excepisset, ab eodem abeunte & redire promittente decepta est.
Pilumnus Pilumnũ Iouis filium Virg. facit ubi Iuno loquitur. Ille tamen nostra deducit origine nomen, Pilumnus'que illi quartus pater.
Daunus Daunus Pilumno genitus in Apulia regnauit, & ex Danae Acrisij patris iram illuc fugiente patrem alterius Dauni procreauit: cuius nomen apud authores nõ reperi. Hic Faunum ex Venilia sorore Amatæ coniugis Latini & Turnum genuit, qui ab Aenea in
Turnus bello interfectus fuit, uir alioquin miræ fortitudinis Virgilio descriptus, cum in singulari
Venilia certamine congressus saxum antiquum ingens, campis quod forte iacebat limes agri posi-
Amata tus, in Aeneam contorsit. Apud Ardeam regnauit, Iuturnamq́ sororem amantissimam ha-
Iuturna buit, quę à Ioue uitiata ob mercedem ablatę uirginitatis immortalitate donata, & nympha Numici fluminis facta est.

MINOIS PROGENIES.

MINOS Iouis & Europæ filius in Creta regnauit, antiquissimus sane omnium quos legimus, classem præparauit maximam, partem maris quod Græcum nunc uocant tenuit, & insularum Cycladum imperium primus: in earum plerisq́ colonias posuit Caribus eiectis, filiosq́ suos constituit reges, primusq́ piratas è mari sustulit, quum & Gręcis & barbaris mos olim prædari fuisset, quod exemplum Etrusci prius introduxere, resq́ laudi potius quàm uitio daretur. Quamobrem urbes procul à mari incolebant, metu latronum in altis plerunque montibus, easq́ sine mœnibus. In hanc sententiam ferè Thucydides.
Rhadamanthus Hic igitur imitatus Rhadamanthum regem ante iustissimum in ea insula apud Gnosum nouem annis quibus imperauit, in antrum descendebat, leges se ab Ioue accipere dictitans, ut author Strabo. Homerus. ἔνθάδε Μίνως ἐννέωρος βασίλευε Διὸς μεγάλου ὀαριστής.
Androgeus Filium habuit Androgeum, qui quum ob inuidiam ab Atheniensibus quod in Athletica superasset interfectus fuisset, causa belli contra ipsos fuit, ac primum in Megarenses Atticæ uicinos,
Nisus rex Quorum rex Nisus crinem in
Scylla capite purpureũ patriæ fatalem habebat, quem Scylla filia Minois amore capta, patri dormienti abscindens, noctu portis reseratis ad hostem pertulit: ex quo ille uictor auersatus facinus, eam in mare susceptam demersit, quæ in Cyrim auem ex Ouidij fabula libro VIII. mutata est. Minos post hæc Athenienses coëgit ad danda Minotauro certa iuuenum cor-
Pasiphae pora. Minotaurus enim ex Pasiphae coniuge & tauro natus ei fuerat, cum quo arte Dæ-
Minotaurus dali ligneo inclusa simulachro illa concubuerat: simul & ei nato Labyrinthũ fabricauerat.
Phædra Theseus igitur cum ex sorte ad eum nauigasset, monstrante Phædra filo foribus adposito,
Ariadne Labyrinthi errorem superauit. Victor igitur Phædram & Ariadnem filias Minois secum uolentes tulit. Ariadne in quadam insula nocte silenti dimissa, à Baccho ex India aduenien te adamata, atq; asportata fuit. cui coronam dono dedit, quod in cœlo signum dicunt astro-
Dædalus logi fulgere. Dædalus interea quum patrato scelere iram Minois fugeret, Icaro filio aptatis
Icarus alis in Siciliam peruenit: quo insequentem Minoem habuit, qui demum apud Camarinem ciuitatem à filiabus Crotali teste Aristotele in policitis, interfectus est. Post mortem ob iu-
Glaucus stitiam iudex fingitur apud inferos, Virgilius. Quæsitor Minos urnam mouet. Glaucus
Deucalion alter filius eius & Deucalion ponitur ab Homero in Iliade, ille qui post diluuium genus re-
Idomeneus parauit. Deucalionis uero Idomeneus describitur, qui rediens à bello Troiano quum ex uoto filiam quæ sibi primo occurrerat sacrificaret, pulsus à ciuibus ob crudelitatem, uenit ad Salentinos in Italiam, ubi Petiliam condidit. Huius item Orsilochus filius cum capto
Rhadamanthus Ilio prædæ pars ne Vlyssi daretur maxime instaret, ab eodem interfectus est. Rhadamanthum quoq; Minois fratrem ex Ioue item faciunt, simulq́; iudicem constituunt apud inferos: alij regem ante eum in Creta fuisse dicũt. Homerus in XI. Odysseæ, ἔνθ᾽ ἤτοι Μίνωα ἴδον Διὸς ἀγλαὸν υἱὸν. χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντα, θεμιστεύοντα νέκυσσιν.

Persei

PERSEI PROGENIES.

PERSEVS Iouis filius ex Danae Acrisij regis filia, auum interemit, regnumque Argæorũ Micenas traduxit: de quo inter Argiuos in Geographia satis dixi. Gorgonem uicit, eiusque capite Atlantem uertit in montem, quumque Andromadem filiam Cephei regis ex Casiopa uxore apud Ioppem monstro religatam solueret, ex ea Gorgophonem genuit, hic uero Electrionẽ Alcumenæ, & Alceum Amphitryonis patres procreauit. Amphitryo ex Alcumena Herculem, & Iphicleum, de quo fabula apud Plautum Amphitryo. Quando Hercules Ioue cõceptus gemina nox fuit, quod Iulius Maternus interpretatur, solis eclypsim tunc fuisse. Nam eo tempore res magnas siue feliciter siue infeliciter protendi. Ex Iphicleo Iolaus genitus, qui quũ uidisset eius filias ab Hercule uitiatas, aufugit in Sardiniam ibique imperauit. Persei item filios Achemenidem & Erythrum Solinus dicit fuisse, quorum alter apud populos sui nominis inter Persas imperauit. Alter apud mare rubrum: Erythreumque ab eius nomine appellatum. Stenelus quoque Persei filius apud Homerum in Iliade scribitur, qui in regno Micenarum patri successit. Hic & Euristeum genuit, qui eo die quo Hercules natus est, quem quũ ex fatis maxime formidaret, uarijs obiecit monstris.

Perseus · *Casiopa* · *Cepheus* · *Andromade* · *Gorgophon* · *Electrio* · *Amphitryo* · *Iphicleus* · *Iolaus* · *Achemenides* · *Erythrus* · *Stenelus* · *Euristheus*

EPAPHI PROGENIES.

BELI prisci progenies breuiter recensenda. Hic Epapho natus Aegyptio rege Iouis & Isidis filio, siue ut placet Eusebio Isidis & Telegoni cuiusdã: cui post Apidis mortem Isis nupsit, regnante Cecrope, anno mundi MDCCX. Prisc⁹ dicitur ad differentiam Beli patris Didonis, & item alterius patris Nini regis, cui templum Babyloniæ ædificatum est. Ex Belo igitur Prisco Danaus, & Aegyptus, unde regio nomen accepit, & Agenor geniti. Danaus cum essent ei L. filiæ, & Aegypto totidem mares, responsum accepit se à genero interfectum iri, quapropter ut nuptias recusaret fratris: secessit Argos, tandem cum ad hoc cogeretur, filiæ monitione paterna, cõiuges noctu omnis interfecerũt, præterquã Hypermestra, quæ Lynceo uiro pepercit, à quo Danaus postque annos regnasset L. interfect⁹ est: cõiuges uero quæ & Danaides & Belides à poëtis uocantur, dare criminis pœnas apud inferos ponuntur, aquis implere fracta dolia coactæ. Lynceus igitur in primis genuit Abantem, Iasium, & Acrisium. Ex Abante genitus Prœt⁹, qui filias habuit insanas à Melampo postea curatas. Ex Acrisio Danae uirgo quam in turrim relegauit, quod acceperat ex ea nepotem sibi fatalem oriturum. Ex Iasio Atlanta uirgo, & Talao geniti. Atlãta hæc cursu pernix uocata est à Meleagro ad aprũ Calidoneum, ac prima iaculum misit, & ex Meleagro Parthenopeũ peperit. Talao Adrastum suscepit patrem Argiæ, & Deiphiles, quę Tydeo, & Polynici nupserunt. Agenor tertius Beli filius in Phœnicia regnauit, Cilicem, Phœnicem, Europam, Cadmũ, Labdacum procreauit. Ex Cilice quarta generatione ortus Cinara, qui cum Myrrha filia sua nutricis astutia ignarus concumbens Adonem suscepit, qui à Venere dilectus cum feras sectatur, ab apro interemptus est, & in florem sui nominis conuersus. Phœnix paternam Syriæ regionem de suo nomine appellauit, ut ait Eusebius primos characteres literarum inuenit colore rubro conscribendos, quem ab eius nomine Phœniceũ, deinde Puniceum aiũt appellatum. Hic Phylisthenem & Belum reliquit: primus natu minor Herculis sacerdos relicto domi Sichæo filio, ipse ad Hispaniæ littus tendens, Gaderam condidit ciuitatem. Ex Belo Pigmalion, Dido, & Anna procreati. Dido Pigmalionem uiri Sichæi interfectorem ob auaritiam fugiens in littus Carthaginis, ibique mercata solum de nomine Byrsæ, id est, corij bubuli in tenue partes secti, Aeneam hospitio excepit, cuius amore, uti placet Virgilio, perijt. At Iustino, Augustinoque ut pudica potius taxatur: ut Iarbæ uim afferentis connubium uitaret, quasi Sichæi manes placatura, rogum conscendens, gladio incubuit. Anna uero soror post, eius fratrem aufugiens, tempestate maris ad littus Lauinium deuecta est, uisaque ab Aenea ac cognita. ab eo domi una cum Lauinia nutrita: quam cum aduersam sibi ac zelotypam uidisset, in Numiciũ proximũ amnẽ se pręcipitẽ dedit. Eam postremo inquirentib⁹, uox Annæ exire uisa, quę ab Oui. in Fastis ponit, Placidi sum nympha Numici Amne perenne latẽs Anna perenna uocor. Cadm⁹ alius Agenoris filius missus à patre ad inquirendã

Epaphus · *Belus Priscus* · *Belus Nini pater* · *Belus Didonis pater* · *Danaus* · *Aegyptus* · *Belides* · *Lynceus* · *Abas Iasius* · *Acrisius* · *Atlanta* · *Talao* · *Adrastus* · *Argia Deiphile* · *Agenor* · *Cinara* · *Myrrha* · *Adonis* · *Phœnix* · *Philisthenes* · *Belus* · *Dido* · *Pygmalion* · *Anna* · *Cadmus*

Europam à Ioue raptam, iussusq; sine illa nõ redire, ex responso secutus bouem, Bœotiam ubi constitit regionem uocauit, Thebasq; ex nomine Aegyptiarum Thebarum unde originem habuit, ciuitatem condidit. Socios insuper eius cum uidisset à dracone absumptos, eius interfecti dentes seuit, ex quibus orti qui se mutuis uulneribus confoderunt. Ipse tandem ab Amphione & Zeto pulsus in Illyricũ secessit, quam historiam seu fabulam in Geographia Bœotiæ attigimus aliter enarratam. Hunc Cadmum XVI. literas in Græciam attulisse Pli. dicit, ut alibi narraui. Huius quatuor fuere filiæ ex Hermione Martis filia. *Semele* Semele quæ ex Ioue Bacchũ genuit imperfectum, ab ipso fulmine icta, quod astutia Iunonis, ei⁹ *Agaue* tanquam cum Iunone cõcubitum rogauerat. Agaue ex Echione Cadmi socio Pentheum *Pentheus* genuit, qui sacra Bacchi quæ à matre eiusq; sororibus fiebanr deridens, ab eisdem in furo*Autonoe* rem uersis discerptus est. Autonoe ex Aristeo Acteonem genuit. Ino ex Athamante Le*Ino* archum & Melicertam. De quibus etiam inferius dicetur. *Labdacus* Labdacus ultimus Agenoris filius Laium *Laius* genuit Thebarum regem Oedipi patrem, ex Iocasta Creontis Thebani filia: *Oedipus* ex Oedipo *Etheocles* Etheocles & *Polynices* Polynices, ex Polynice *Tessandrus* Tessandrus, quorum historiam in Thebis in Geographia plene attigimus.

AEACIDARVM PROGENIES.

AEACVS Iouis filius apud Oenonem insulam regnauit, quam de nomine matris Aeginam appellauit: ubi cum ob pestem defecissent homines, Iouem orauit, ut formicas quas uiderat, homines faceret: exauditus eos Myrmidonas ex etymo appellauit. Describitur tertius apud inferos iudex cum Minoe & Rhadamantho ob eius in populos iustitiam: suscepit Telamonem & Peleũ & Phocum. *Telamon* Telamon uero Aiacem & Teucrum: ambo in bello fuere Troiano. *Aiax* Aiax cum Hectore cõgressus ponitur ab Homero, ac pugna nocte superueniẽte dirempta, gladio ab Hectore donatus, ille autem ab Aiace balteo, perniciosissimis quidem donis. Nam Hector eo tractus ab Achille fuit. Hic uero quum ob arma Achillis Vlyssi adiudicata insanus efficeretur, eo gladio incubuit. *Teucer* Teucer quum sine fratre reuertisset, nõ susceptus in patriam, in Cyprum secessit, ubi alteram cõdidit Salamina. *Peleus* Peleus autem alter Aeaci filius rebus magnis interfuit. Cum Perithoo siquidem aduersus Centauros pugnauit, cum Meleagro in uenatione apri Calidonei accessit. Thetidem Atlantis filiam cepit in matrimonium, ubi omnes dij deæq; dicuntur conuenisse præter Discordiam, quæ postea inter illas tris deas de forma cõtentionem misit, unde natum bellum Troianum. A Thetide Iuppiter abstinuit. quod in fatis erat filium ex ea uenturũ patre maiorem: ex ea Peleus Achillem genuit. Posthæc quũ ipse ac Telamon Phocum fratrem nothum interfecissent patris seueritatem fugientes: Telamon in Salamina insulam secessit: Peleus uero in Thessaliam ad Acastum Magnesiæ regem peruenit, à quo lymphis fraterna cæde purgatus est: quumq; iuuenis esset formosus ac castus, ab eius uxore de stupro tentatus renuit. Illa falso apud uirum se tentatam ab eo deferens, effecit ut ab Acasto ad uenationem mitteretur, ut à feris discerperetur: quas dum uirtute superasset, domũ reuersus Acastum cum coniuge interfecit, eorumq; regnum inuasit: authore enarrator Apollonij. *Achilles* Achillem uero Iouis filiũ, ut scribitur Iliade X. Thetis mater ut à Ioue accepit fato duplici natum, aut longa uita, sed mortali fama, aut uita futurum breui, uerum cursu gloriæ sempiterno, protinus natum stygijs demersit undis, ut inuulnerabilis esset, præter calcaneum quo eum tenebat, traditq; pucrum fratri suo Chironi Centauro erudiendum. A quo in antro citharam edoctus est, feram'que, ac omni labore, uitam exercere. Tandem quum apud Troiam periturum audiuisset, eum apud Scyron insulam inter filias Lycomedis regis in puellæ forma abscondit. Inuentus demum Vlyssis astutia, qui obiectis diuersis donis, puellæ colos & calathos acceperunt, ille uero ensem & arma. Hac re deprehensus ac ad Troiam profectus XII. in primis urbes euertit. Ex præda Lyrnessi *Chryseis* Astinomẽ quã Chryseida ex Chryse patre nominat Homerus, Agamẽnoni dedit: sibi *Briseis* aũt ex Pedaso expugnato Hippodamiã, quã Briseida ex Brise patre idẽ appellat, ut author *Patroclus* Dictys Cretensis. Sacerdoti uero Chrysæ filiã repetenti iussu Calchantis uaris reddidit Agamemnon, quũ per uim Briseidã rapuisset: Achilles indignatus secessit ad littus diu mœstus. Exercitu itaq; frustra eum reuocare per oratores quærente, Patrocl⁹ à Nestore persuasus ab Achille amicissimo arma saltem rogat. quibus impetratis inimicos irruentes perterruit, aciemq; Græcorum restituit. Postremo ab Hectore interfectus, armisq; spoliatus est.

Achilles

Achilles amici dolore percit*, statim oblatis ei à matre Vulcani armis, denuo in Hectorem
irruens, eum interfecit, loroq; dies aliquot ante Patrocli sepulchrũ traxit. uenienti demũ ac
oranti Priamo concessit. Præter hunc quoq; ex Troianis interfecit Euphemium, Hippo-
tum, Plebeum, Asterium, Lyconium, Euphorbium, Memnonem. Hunc tollere de medio
statuens Hecuba, filiæ Polyxenæ quam ille adamauerat, nuptias pacis pactione promisit:
qui prope mœnia in templum Tymbræi Apollinis nocte celebraturus hymenæum adce-
dens, ibidẽ ante aram clam à Paride sagitta in calcaneo appetitus occubuit, sepultusq; est
in Troade apud Sigæum. Pyrrhum filium reliquit ex Deidamia filia Lycomedis, quam eo *Pyrrhus*
tempore quo inter eas fuerat uitiauerat. Hic igitur Neoptolemus appellatus, magna iuue-
nis audacia, Politem Priami filium, ac ipsum deniq; Priamũ iurgia iactantem ad aram tru-
cidauit. Polyxenam ad patris tumulum mactauit, & Astyanacte de turri ab Vlysse præcipi
tato, Andromachen abduxit, quam postea Heleno Priami filio ob uaticinij uirtutem in cõ-
iugem dedit cum parte regni Molossorum, Hermionenq; ab Horeste abstulit, à quo de-
mum interfectus est.

AEOLIDARVM PROGENIES.

AEOLVS Iouis filius apud Siciliam Aeolias tenuit insulas, cui potestas uento- *Aeolus*
rum fingitur, quod nautas signa tempestatis & rationem uentorum docuerit. *Macareus*
Liberos habuit, Macareum, & Canacem, qui ob amorem inter se concubue- *Canace*
runt, præterea Alcyonẽ, quæ nupsit Cæyci Trachinæ regi, ac in auem sui no- *Alcyone*
minis uersa est. Post hos Cretheum, Salmonea, Sisyphum, Cephalũ, Athaman *Cretheus*
tem. Cretheus autem ex Tyro Salmonei filia Aesonem, Alcimedontẽ, & Amythaonem.
Homerus Odysseæ XI. τοὺς δ᾽ ἑτέρους κρηθῆϊ τέκε βασίλεια γυναικῶν, Αἴσονά τ᾽, ἠδὲ φέρητ᾽, Ἀμυθά-
ονά θ᾽ ἱππιοχάρμην. Aeson uero Iasonem cuius fabula sic se habet. Pelias patruus Neptuni *Aeson*
ac Tyrus filius pulso ex Thessalia regno Aesone eius fratre uterino, filias tantum quas- *Pelias*
dam & Acastum suscepit, de quo inter Aeacidas mentionem feci: in fatisq; habuit ut ca- *Iason*
ueret quem altero pede nudo uenientem uidisset. Dum igitur Neptuno patri sacrificaret,
ecce Iason qui à Chirone magistro ad recuperandum paternum regnum properabat, alte-
rum in flumine Anauro calceum ob celeritatem reliquit: quem animaduersum Pelias, ut
eum morti obijceret, Colchos ad uellus aureũ rapiendum iussit proficisci, regno in reditu
promisso. Igitur Argo naui fabricata coactisq; proceribus Colchos attingens, uellus ab Ae
eta petijt, quod in insula Martis custodiebatur. Sed hoc pacto impetrauit: igniuomis prius
tauris adactis ad iuga, draconis qui uellus custodiebat dentes sereret: quod ille simul cum
alijs laboribus superauit, ostendente pharmacum Medea, cui in templo Hecates cõcubue- *Medea*
rat, ex quibus dentibus nati sunt gigantes, quos ipse demessuit. His igitur obitis, cum uelle
re aureo & Medea per uarios errores reuerterunt: Apsyrto fratre Medeæ membratim per
uiam discerpto, ut insequentes à patre missos moraretur. Vbi Thessaliam attigerunt, Aeso
nem Medea in aheno recoctum pristinæ iuuentuti restituit: post hæc fingens cum Iasone
discordiam filiabus Peliæ persuasit, si senectã patris restituere iuuentuti uellent, cultris san-
guinem eius debilem exhaurirent, quod illæ credentes patrem interfecerunt. Deinde cum
Creusam Creontis regis Corinthiorum filiam Iason in matrimonium duxisset, illa uidens
se relictam, quædã scriniola dono nouæ nuptæ misit, quibus apertis flamma protinus exi-
it, quę Creusam cum tota regia combussit. Inde statim fugiens Athenas uenit, ac Aegeo re *Creusa*
gi matrimonio iuncta, peperit ei Medum filium qui Medis postea imperauit. Iason filium *Thoas*
Thoantem reliquit, quem ex Hypsipyle Thoantis regis Lemni filia suscepit, quum ab illo *Hypsipyle*
hospitio simul cũ Argonautis receptus fuit. Nam de Lemniadibus fœminis quę mares in-
terfecerunt, & conseruato Thoante patre ab Hypsipyle, in Geographia, ubi de Lemno tra
ctaui, satis dixi. Hic Thoas ponitur à Papinio in bellum Thebanum una cum Adrasto pro
fectus, in sylua Nemea Hypsipylem matrem reperisse: quæ ob seruatum patrem eiecta è
Lemno, & à piratis capta, deinde Lycurgo regi Thraciæ diuendita, fuit pro nutrice filio
Opheltis: quũ audirent eam casus recitantem suos Adrasto in sylua, illam Thoantis esse ma *Opheltes seu*
trem euestigio cognouerunt. Quapropter iræ Lycurgi regis ob male seruatum Opheltem *Archemorus*
puerum dum ipsa loqueretur atq; extinctũ, subripuerunt. Pueri nomine Archemori in me
moriam festa annua apud Nemeam instituta. Et hæc quidem quoad Iasonis omnem breui
ter historiam. Amythaon alius Crethei filius apud Homerum in Odyssea legitur, ut uir *Amythaon*

fortissimus

fortissimus bello. Hic Biantem & Melampum genuit, qui quum hærbariæ sciens esset, fili/
as Prœti regis ab insania liberauit, ac Theodamantem filiũ genuit, qui à Papinio uates de/
Bias scribitur, & Amphiarao in bello Thebano successit. Bias autem ex Pyro Nelei filia susce/
Antiphas pit Antiphantem patrem Oicli, qui Amphiaraum uatem procreauit patrem Alcmeonis
Oiclus & Amphilochi ex Eriphile coniuge, quorũ exitus in Bœotia attigimus. Salmoneus Aeoli
Amphiaraus filius apud Elidem regnauit, qui ob superbiam conatus est quodam æneo ponte fabricato
Alcmeon deum se facere, ut Virg. in VI. Hic Tyro tantum filiam habuit, quæ ex Neptuno Peliam
Salmoneus & Neleum, ex Cretheo Aesonem & eius fratres suscepit, ut supra narraui. Sisyphus Aeoli
Tyro filius regnauit apud Ephyram Corinthũ. Dicitur deorum arcana, quorum ille cõscius erat,
Sisyphus mortalibus manifestasse, propterea saxum ingens apud inferos perpetuo uoluere: alij latro
Glaucus nem alioqui infamẽ describunt. Ex Merope Atlantis filia Glaucum & Creontem genuit.
Creon Glaucus uero Bellerophontem, qui item apud Ephyram regnũ tenuit, quo priuatus à Prœ
Bellerophon to Argeorum rege, ab eodemq́ seruus domi susceptus, ac de stupro ab eius uxore Anthia
tentatus est. Qui, quod facinus auersaretur, ab eadem apud uirum falso accusatus, cum lite
ris ad Ariobatum socerum missus est, quibus scribebatur uti ille occideretur. Ariobatus ita
que eum contra Chimæram monstrum misit, qui equo Pegaso adsumpto, illam euestigio
superauit: post hæc ad Solymorum bellum, postremo ad Amazonas missus, uictor pariter
rediјt, pro quibus meritis Ariobati filiam Achimenem duxit, ex qua filios suscepit, Isan/
drum, Hippolochũ, & Laodamiam. Iliad. libro VI. ἡ δ᾽ ἔτεκε τρία τέκνα δαΐφρονι Βελλεροφόντῃ,
Isandrus Ἴσανδρόν τε καὶ Ἱππόλοχον, καὶ Λαοδάμειαν. Isandrus aduersus Solymos pugnans occubuit.
Hippolochus Hippolochus Glaucũ alium genuit, illum qui in eodem libro Iliados introducitur cũ Dio/
Glaucus II mede suam genealogiam narrare, & ob iunctam amicitiam cum eo, arma aurea mutasse cũ
Laodamia armis æneis Diomedis multo uilioribus, ac quasi uti ignauus taxatur. Laodamia Protesilai
Creon qui primus apud Troiam occubuit uxor, in uiri umbræ ei apparentis amplexu expirauit.
Creusa Creon Sisyphi filius apud Corinthum regnauit, pater Creusæ Iasonis uxoris quem supra
Cephalus narraui. Cephalus Aeoli filius Auroræ dilectus, eius consilio Procris uxoris Erichthei re/
Procris gis Atheniensium filiæ castitatem tentauit, mercatorem se fingens, ac eius concubitum au
ro paciscens. Illa uero re detecta, erubescens in syluas abiјt, ubi uir forte uenabatur, quæ ru/
sticum putans inter uepres se abdiderat. Cephalus igitur feram existimans, eam iaculo in/
Athamas teremit. Athamas Aeoli filius apud Isthmon regnauit, ex Nephele Phryxũ & Hellen su/
Ino scepit, qua in furorem acta, nouercam filijs induxit Ino Cadmi filiam: hæc cũ ueneficio se/
mentes in agris infecisset, instituit ut is nuncius qui ad Pythiam pro responso mitteretur,
Phryxus falsa referret, rem hanc sanguine filiorum placandam. Expositis igitur Phryxo & Helle ad
Helle aram morituris, deorum miseratione aries aureo uellere apparuit, quo ambo superpositi
Learchus per mare transueherentͬ: ubi Helle forte excidens, Hellesponto nomẽ indidit. Phryxus Col
cho ad Aeetam peruenit, qui arietem Marti sacrauit. Phryxus ab eo tandem interfectus
filium Cytorũ reliquit, quem ex Aeetæ filia susceperat. Athamas interea in furorẽ uersus
Melicerta Learchũ filium sagitta interemit. Ino autem mater perterrita cum altero filio Melicerta se
Matuta dea in mare pręcipitem dedit. Ipsaq́ Matuta & Leucothoe ex rupis nomine unde desiliјt: Me/
Leucothoe licerta uero Palæmon appellati, ac eis sacra Isthmia in Neptuni honorem cõsecrata. Quidã
Palemon dicunt uenisse Melicertam ad Isthmon, ibique sacra Neptuno instituisse. Deæ Matutæ sa/
cra Romæ priuatim celebrata, ad quæ matronæ cum una tantũ ancilla ingrediebantur, ut
author Plutarchus in Probl. Et hæc quidem quæ de Aeolidarum genere scribuntur.

Dardanidarum ac Pelopidarum progenies.

Dardanus DARDANVS Iouis filius ex Electra Atlante genita fratrem habuit Iasium,
Iasius quo interfecto, è Coriti sede Hetruriæ quæ nunc Cortona est, in Samothraci
am aufugit indignationem populorũ, ut author Virgilius. Auruncos ita fer/
re senes, his ortus ut agris Aardanus Idæas Phrygiæ penetrauit ad urbes
Thraiciamq́ Samum, quæ nunc Samothracia fertur. Hinc illum Coriti tyr/
Teucer rhena à sede profectum. Inde uero in partem Troadis, ubi à Teucro rege exceptus ac ge/
Erichthonius ner adscitus, genuit Erichthonium & Ilum. Erichthonio Trous, ex Troo Ganimedes rap/
Ilus tus à Ioue, de quo latius in ordine literarum dixi. Ex Ilo Laumedon, qui Neptunum & A/
Trous pollinem pacta mercede ædificatorum ab eis murorum fefellit: quapropter peste uexato,
ex responso Troiana uirgo ex sorte, monstro marino religanda erat. Sors in Esionem eius
filiam

filiam cecidit. Hæc postea dicitur liberata ab Hercule,dataq́ Telamoni uxor,ex qua Aiax & Teucer nati. Laomedon igitur quum similiter & Herculem pacto precio decepisset, *Laomedon* eumq́ insuper hospitio prohibuisset, ab eo sublatus bello est, pluribus relictis filijs, inter *Esione re* quos fuere Titonus Auroræ maritus, ac Priamus L. filiorum pater, partim ex Hecuba *legata* Cypsei regis Thraciæ filia,partim ex cōcubinis,quorū nonnullos in Anthropologia dixi. *Titonus* Ex hac Æneas ortus progenie,qui simul cū Antenore,ut est author Dictys Cretēsis,pro- *Priamus* dita patria,in Latium nauigauit,genus unde Latinum,Albaniq́ patres,atq́ altæ mœnia *Hecuba* Romæ. Pelopidas nunc dicam. Pelops Tantalo Iouis filio genitus,à quo heroes plurimi *Aeneas* fuere. Tantalus enim,ut author Eusebius,in Phrygia regnauit. qui cum deos cōuiuio ex- *Pelopidarum* cepisset,Pelopem filium coctum membratim apposuit,ut eorum diuinitatem tentaret,illi *progenies* facinus auersati membra restituere,prçter humerum quem Ceres deuorauerat,cuius loco *Tantalus* eburnū fecerunt. Tantalum uero ad inferos deiecere,ut inter flumina usq́ ad ora mersus *Pelops* aqua prohiberetur,inter poma item cōstitutus,nullū attingere posset. Homerus Odysseæ lib. XI. καὶ μὴν τάνταλον εἰσεῖδον χαλέπ' ἄλγε' ἔχοντα, ἑσταότ' ἐν λίμνῃ, ἡ δὲ προσέπλαζε γενείῳ. στεῦτο δὲ διψάων, πιέειν δ' οὐκ εἶχεν ἑλέσθαι. ὁσσάκι γὰρ κύψει' ὁ γέρων πιέειν μενεαίνων, τοσσάχ' ὕδωρ ἀπολέσκετ' ἀναβροχέν. Pelops igitur cum regno Phrygiæ successisset,aduersus Oenomaum bellum mouens Elidis regem,regnum ipsius adsecutus est cum Hippodamia eius filia ad- amata atq́ coniugio negata. Fabula uero dicit eam cursu uictam,corrupto Myrtilo eius auriga Mercurij filio,quem postea de saxo præcipitauit. Hic Polysthenem,Atreum,& Thyestē genuit. Atreo,ut est author Seneca in Tragœdia,aries erat aurei uelleris,custos *Atreus* gregis,quem Thyestes frater ei abstulit,conciliata sibi Merope eius uxore,ex cuius etiam *Aries* concubitu filios susceperat:quapropter expulsus à fratre:deinde concordiam simulans in re- *Thyestes* gnum reuocauit,eiq́ in cœna filios quos susceperat adposuit:quo facinore Sol dicitur in *Pelopia* cursu refugisse in ortum. Thyestes ex Pelopia filia quam cōplexus est, Ægistum suscepit, *Polysthenes* ut author Seneca in Tragœdia.Polysthenes Agamemnonem & Menelaum filios paruos *Agamemnon* iuuenis decedens Atreo fratri commendauit:quapropter nulla patris habetur mentio,sed *Orestes* tantum Atridæ ab Homero appellati. Agamemnon post reditum à Troia insidijs Ægisti *Electra* adulteri à Clitemnestra uxore dum uestem indueret ore præcluso iugulatus est. Filios ha- *Iphigenia* buit,Alesum,Orestem,Iphigeniam,Iphianassam,Laodicen,Electram,& Chrisothemin. *Iphianassa* Electra Orestem paruum post patrem interfectum Strophilo Phocensi cōmendauit,quæ *Laodice* quum matrē probri admissi redargueret,ab ea interfecta est:cuius nomine Sophoclis extat Tragœdia,Electra appellata.Iphigenia apud Aulidem aris immolāda ex responso ad pla- candam Dianam,deorū miseratione cerua supposita liberata est,ac in Tauricam regionē translata apud Thoantem regem Dianæ templo seruiuit,cui humanis hostijs sacrificaba- tur. Orestes autem quum matrem & adulterum interfecisset,in furorem actus,à Pylade Strophili filio comitatus,se item cōtulit in Tauricam,ubi interfecto Thoante,& subrepto Dianæ simulacro, unà cum Iphigenia sorore in Latium uenit,apudq́ Ariciam oppidum simulacro collocato,templum constituit. Ex Hermione Menelai filia Orestem filium ge- *Orestes* nuit,qui paruus admodum decedens,apud Epirum Orestas populos condidit. De quibus *iunior* in Geographia late narraui. Alesus autem alter Agamemnonis filius(quidam aurigam di- *Alesus* cunt)in Hetruriam uenit,ubi Faliscos condidit populos. Ouidius author.

VLYSSIS GENVS EX IOVE.

LYSSEM Ouidius ex Ioue genus ducere ait,ubi suam ipse contra Aiacem explicat nobilitatē. Nam mihi Laertes pater est,Archisius illi,Iuppiter huic. Nonnulli Sisyphi nepotē,aliqui filium faciunt,dicuntq́ Anticleam eius ma- trem ante nuptias Laertis cum Sisypho concubuisse.Anticlea enim Autolyci *Anticlea* Mercurio nati filia ponitur ab Homero Odysseæ XI. Exemplar hic proposi- *Autolycus* tus mortalibus & patientiæ simul & eloquētiæ. quum fugeret bellum Troianum,insaniā *Vlysses* simulauit salem seminādo,cum aratro diuersis animalibus iuncto. res à Palamede detecta, qui cum Telemachum filiū ante arātem poneret,aratrum ille suspēdit. Fata omnia Troiæ superauit. Nam & cinerem Laomedontis ante Scæam portam abstulit,& Palladium cum Diomede ex arce surripuit,& Achillem occultatū inuenit. Deniq́ Herculis sagittas apud *Troiæ fata* Philoctetem ex oraculo repperit, sine his enim rebus Troia capi nō poterat.Rhesum post hæc primum uenietem interfecit,ablatis eius equis albis,simultates cum Palamede gessit,

arma Achillis eloquētia aduersus Aiacem obtinuit: postremo rediturus in patriam, decen-
nio naufragus errauit. Nam ut ipse Odysseæ libro Alcinoo Phæacum regi narrat, primo
cursu ad Cicones delatus est: quos quum expugnasset, & Ismarum euertisset in prædam,
ad Lotophagos eiectus est: ubi quum exploratores quos miserat loto gustato reditum non
curarent, se recepit in Siciliam: ubi antrum Polyphemi Cyclopis cum duodecim socijs in-
trauit: ex quibus sex ab eo deuoratis: ipse eruto ei oculo præusto fuste arietum pellibus
inuolutus, cum superstitibus socijs exiuit. Inde Æoliam uectus, ab Æolo uentos in utrem
coactos obtinuit: in uia deinde, soluto utre à socijs, credentibus thesaurum esse, in Æoliam
aduerso uento repulsus iterum est: ex qua ab Æolo pulsus nauigans, die sexto peruenit ad
Lestrigonas: quos quū haberet aduersos, perditis nauibus, socijsq́, cum sola naue sua per-
Circe uenit ad Circem, quæ exploratores mutauit in belluas. Idem à Mercurio suscepto pharma
co, ad illam accessit impauidus: mortem ei minatus, nisi illos restitueret: quod quum obti-
nuisset, annum cum ea moratus, suscepto Telegono filio, spretaq́ immortalitate quam ei
Alpenor ultro illa offerebat, si remanere uellet: edoctus insuper quæ agenda essent, relicto Alpenore
ob ebrietatem lapsu scalæ defuncto, nauim soluit: & secūdo uento una nocte ad oceanum
peruenit: ubi peractis sacris à Circe monstratis ad infernum descendit. Hic Anticliam ma-
trem, & Alpenorem nuper præcipitatum, inter alios inuenit: & futurorū multorum à Ty-
resia uate admonitus, reuersus ad naues, ac iterum ad Circem, Alpenorē tumulauit: indeq́
Sirenes in insulam Sirenarum aduectus, aures socijs obstruxit: seq́ malo nauis adligari iussit: atque
hoc modo tutus earum cantus euadens, ad Scyllam & Charybdim perlatus est: unde uix
incolumis euasit. Quumq́ ad loca uenisset ubi à nymphis solis greges seruabantur, iussit
ne quis eos uiolaret. Quo dormiente, quum Eurilochus socios impulisset ad rapinam gre-
gis, nympharum imprecationibus tempestas subsequuta: qua quum omnes perijssent so-
cij, ipse solus & nudus capto nauis malo, nouē diebus ab undis agitatus, ad Ogygiam tan-
dem insulam depulsus est, ubi à Calypso nympha susceptus: ac septem annis retentus, tan-
dem discessit, ac nouis ab ea socijs, ac naui donatus fuit: quumq́ Neptuno infensus esset,
iterum mersus ac nudus natauit: ac cum uelo ei à Leucothoe fatum ipsius miserante obla-
to, die tertia ad littus eiectus est: atq́ inde ostia fluminis Phæacum intrauit: ubi relecto ue-
lo inter nemorum frondes conquieuit: ibiq́ à Nausicaa Alcinoi filia compertus, uestem ac
cepit: & Palladis ope usq́ ad Areten Alcinoi regis coniugem deductus, ab ea meruit dona
referre, sociosq́ ac nauim: in qua quum dormitaret, excitatus à Pallade, ac præmonitus a-
Telemachus gendorum, in senem mendicum mutatus ad suos peruenit subulcos: apud quos Telema-
chum superuenientē ex peregrinatione eum quærendi gratia uidit, & adloquutus est: tan-
dem à Sybote suario in patriam deducitur incognitus, ubi in propria domo à procis Pene-
lopes ignominiosa multa passus est: & demum ab Eutycle nutrice dum pedes lauaret ex ci-
catrice cognitus: sed antea à cane fuerat, quem domi reliquerat. Inde ex composito armis
cum filio, & duobus subulcis adsumptis, procos omnis peremit. Deinde Penelope sese ad
Laertes ultimum manifestauit. Laertē uero in uilla morantem, neq́ ob ignauiam domum aut pro-
cos curantem, salutatum profectus est, qui ante Vlyssem triennio extinctus est. Ipse uero
Telegonus Vlysses perterritus in somnis, ut à filio caueret: nescius fati Telegono filio ad regnum pa-
ternum uenienti ac repulso, ut ignoto obuiam hastā iaculatur: at ille rursus in patrem igno
tum iaculum intendens, eum peremit, ut refert Dictys Cretensis.

FLVMINVM FILII

Phoroneus FLVMINA quoq́ ex Oceano & Terra orta dixerūt, filiosq́ habuisse: ut Ina
Io chus Phoroneum Argeorum regem, & Io quæ Isis est appellata. Peneus Cy.
Cyrene renen & Daphnen, ambas Apollini dilectas. Cephisus Narcissum, qui se in
Daphne undis conspiciens amauit: conuersus in florem sui nominis. Acrisius Acestē.
Narcissus Tyberis ex Manto Tyresiæ filia Ocnum, qui & Bianor Vergilio dicitur:
Aceste Ille etiam patrijs agmen ciet Ocnus ab oris, Fatidicæ Mantus & Tusci filius amnis, Qui
Ocnus muros matrisq́ dedit tibi Mantua nomen. Tyresias enim Thebanus uates cæcus, in bacu-
Tyresias lo ambulabat, quod Dianam lauantē uiderat: ut author Callimachus in elegia. Eius anima
Asopus ponitur in XI. odysseæ, obuiam Vlyssi ueniens, multaq́ ei prædicēs. Asopus item genuit
Ipseus Ipseum & Æginam. Hæc insulæ nomen dedit: & ex Ioue Æacum genuit. Ille secūdū Pa-
Aegina pinium Eteocli aduersus Polynicē auxiliū tulit. Sperchius Menesthēū suscepit ex Polydo-
ri Pelei

ni Pelei filia, qui Achillem ad Troiam comitatus est. Mæander Cyanem, quæ ex Mileto Solis filio peperit Caunum & Biblidem, qui simul in uenere cõiuncti sunt, Ouidio. Achelous deniq; Sirenas aspectu puellarum pubetenus, reliqua pisces, nautas cantu decipiẽtes. Acheloi autem ipsius Ætoliæ fluminis fabulam Diodorus lib. v. sic refert. Hercules Calidoniorum gratia eum amnem rapidissimũ in campos diffundens, plurimos agros eius irrigatione fertiles reddidit. Quapropter fingitur cum eo luctari in tauri specie, eiusq; cornu fractum dedisse dono Ætolis, refertum copia uuarum, malorũ, huiuscemodiq; fructuum, quod uidelicet ex ea fluminis diuersione agros reddiderit fructibus feraciores. Ouid. autẽ in Fastis aliam de cornu copiæ fabulam narrat, Amaltheæ uidelicet capræ id fuisse cornu quæ Iouem nutrijt, beneficioq; eius talem dedisse copiã. Græci κέρας ἀμαλθείας appellant. Orpheus Thrax genere Oeagri fluminis ex Calliopea filius, doctrina, melodiaq;, ac poesi antecessit omnis, cantus quoq; suauitate feras, arboresq; dicitur adlexisse. Theologiæ gratia cui plurimum operæ impẽdebat: in Ægyptum nauigauit, unde ex eorum sacerdotibus plurima ad Græcos præcepta ac cærimonias contulit. Cum Argonautis insuper Colchos profectus est. Postremo Eurydices uxoris causa ad inferos descẽdens, à Proserpina cantus suauitate impetrauit, ut defunctam ab inferis excitaret. Quod & antea fecerat Dionysius, quem dicũt matrem Semelem ab inferis quoq; eductam immortalitate donatã Theanem cognominasse. Hęc Diodorus lib. v. Diogenes uero de eodem sic refert. Orpheus Oeagri & Calliopes filius Theologus, interq; argonautas unus, de dijs multa cecinit. Discerptum à mulieribus dicunt, quod marium sectaretur libidinem. Suidas item hæc scribit. Orpheus Ciconeus uel è Bisaltica Thraciæ, uersificator, fuit duas ferè generationes ante bellũ Troianum, scripsit de fabulis, epigrammata, hymnos. Ælianus de uaria historia dicit falsa tradi de huius Orphei sapientia, quum Thracum sit nescire literas. Ouidius libro xi. Meta. scribit. Orpheum uatem fœmineum amorem in puerorum uenerem transferentem, à fœminis interfectũ fuisse, lyra & capite eius in Hebrum amnem proiectis. Fuit alius Orpheus qui scripsit argonautica: alius qui de lapidibus.

Cyane *Sirenes* *Achelous* *Cornu copia* *Orpheus* *Eurydice* *Semele* *Theane*

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XXXIIII.

De origine, fine, ac uiribus Rhetoricæ.

HETORICAE primum in Sicilia Corax & Ctesias Syracusani, ut ait Cicero, simul & proœmiorum, & epilogorum, ac argumentationum, quas Græci agonas uocãt, repertores fuere. Inde Athenas per Gorgiam Leontinum fluxit, cuius discipulum Isocratem Aristoteles tunc æmulatus, scholis pomeridianis cœpit præcipere, dictitans illud notum. αἰσχρὸν γὰρ σιωπᾶν, Ἰσοκράτην δ' ἐᾶν λέγειν. Eodem ferè tẽpore Theodectes, post hos Hermagoras & Hermogenes, qui etiã de arte scripsit. Inde Rhodum per Aeschynem exulem ars peruenit. Postea deflorescẽtibus iam Athenis, Alexandriã migrauit, quanq; celebriore philosophię studio ea urbs teneretur: postremo Massiliæ per Antoninorum tempora cum huius facultatis, tum reliquarũ artium uiguere. Apud nostros uero Romæ Ciceronis temporibus maxime floruit per Apollonium Molonem. Cicero initium orandi conditoribus urbiũ & legislatoribus tribuit, negatq; ante Periclem quicq; in ea quod ornatum habuerit reperiri. Finis eius, ut Aristoteli placet, non persuadere, sed tantum benedicere, & ea nosse quæ sint ad rem persuasibilia: ueluti & medicinæ, non sanitatẽ quærere, sed bene mederi, & eò arte procedere quousq; fieri poterit. Cicero idem in arte sentit alijs uerbis: Finem his apte dicere atq; adposite, quæ faciunt ad persuadendum. Parem & hanc item uiribus dialecticæ Aristoteles facit, nisi quod illa strictior, hæc latior: amborumq; nullius certæ scientiæ, sed communem quendã modum omnium nosse: aliarum quidem artiũ præter has nulla inter se pugnantia syllogisat. Huius igitur facultatis magna uis est, ut ait Quint. nec ulli ueterum satis pertractata, quam si quis rite sectatus fuerit, ungues tondere, aut capillũ reponere non existimabit ad curam suã pertinere: quodq; mirum quum cæteræ artes iudiciũ doctorũ exquirant, hæc etiã imperitorum. Quapropter ex Demosthenis sentẽtia, nulla huic res magis q̃ pronunciatio cõferet, quæ corporis eloquentia putatur, Hac igitur una re uel indocti sæpe dicendi famam quærũt: itaq; ubiq; clamant, ac

Finis rhetoricæ *De uiribus eius* *Pronuntiatio*

dextram eleuant: multaq́ue uoce, anhelitu, iactatione corporis contẽdunt. Iam manum ad pe
ctus reuocare, ferire caput, pede terram incutere, mire ad pullatũ circulum facit. In his uero
qui defecerit, uel doctissimus nihil scire putabitur. Quamobrem modestis tãtum hæc facul
Archidamus — tas ediscenda ut uirtutis, cæteris ut adrogantiæ instrumẽta fugienda. Archidamus Lacedæ
Pericles — monius interrogatus an esset Pericle potentior, respõdit: quamuis Pericles in bello sit à me
uictus, ea tamen præditus est facũdia, ut quum de his ratiocinetur, non uictus sed uictor ap
pareat. Quidam qui philosophiã simul cum eloquio profitebatur, à medicina alioqui alie-
nus, Aristotelis physicam uerbis & ostentatione iactabat, medicos non rite morbos curare
monstrãdo, quumq́ue arte inferior esset, uincere uulgo putabatur. author utriusq́ue Eunapius
in sophistis. Multi igitur uirtute modestia prædiri, eloquentiæ seu naturæ defectu, inferio-
res nocentibus habentur. Cice. de admini. prouin. ad Q. fratrem ad hoc propositũ ait. Atq́ue
is dolor est, quum illi te innocentia non uincant, uincunt tamen artificio beneuolentiæ. Et
in alio loco: Magis ineptijs quàm uoluntate peccat. Ex quo Euripides ait: τυραννικὸν ἢ πολλ'
ἐπίσασθαι λέγειν. Tyrannicum quoddam, multa scire dicere. Ego uero collatis ueterum ac no
uorum exẽplis, quæq́ue audiui, quæq́ue legi, partim etiam uidi, adfirmare ausim paucissimos
uiros bonos eloquentes inueniri. Hac præditi facultate homines in ciuitatibus plerũq́ue con
iurant, seditiones agitant, decipiunt, blandiũtur, mordent, cauillantur, libidinem sibi ac uo-
luptates conciliant. Demum ab orthodoxa fide plurimi eloquio confisi desciuerũt, sectæq́ue
ac superstitiones hinc pullularunt, ut non frustra sibi conscius Cice. dicat in lib. de orat. Si
alterutrum optandum, indisertam prudentiam malim, quàm imprudentẽ mihi eloquẽtiam
esse. Et Cato ex eadem causa oratorem uirum bonum uocabat: & Statius Cæcilius in suis
poematis, ut Apuleius in apologia testatur, dixit innocentiã eloquentiam esse, quod si cau
sam hanc rationibus & exemplis, quibus possem declamare uelim, longius proueherer,
sed alterius fortasse loci.

De ipsius multiplici diductione ex Aristotele, Hermogene, Cicerone, Quintiliano.

ORVM autem quæ persuadent, fidẽq́ue faciunt, aut sine arte sunt, & per nos non
fiunt: ut testes, scripta, leges: aut cum arte, & per nos, hoc est, per artem & ratio-
nem nostram fiunt. Et harum rursus tres species, aut per adfectus, adficiendo ali-
quo modo auditorem, aut per demonstrationẽ, seu certo per apparẽtem demon-
strationem. Demonstrationem faciunt syllogismus, & inductio: uoco autem syllogismum
rhetoricum, enthymema: inductionem, exemplum aliquid. Enthymematũ uero quædam
necessaria, quædam ut frequẽter contingẽtia, quæ ex uerisimilibus & signis constant. Ve-
risimile est factum ut plurimum contingens: sic se habens ad rem, sicuti uniuersale ad parti
culare. Signum uero sic se ad illud quod est signum, ut particulare ad uniuersale. Genera
omnino tria sunt: deliberatiuum siue dialecticum, iudiciale, & demonstratiuum siue epidi-
cticon. Deliberatiui hortatio & dehortatio est: tempus uero futurum. Finis autem utile &
inutile. Iudicialis accusatio aut defensio, tempus præteritum. Finis iustum & iniustum. De
monstratiui laus & uituperatio: tempus præsens: secundum enim præsentia laudant aut ui
tuperant omnes, quanquam & facto & futuro adijciunt laudes. Finis honestum & turpe.
hactenus ex Aristotele. Hermogenes quæstiones rhetoricæ finitas & infinitas ponit. Infi-
nitæ, quæ remotis personis & temporibus & locis, cæterisq́ue similibus, in utramq́ue partem
θέσις — tractantur, quas Græci θέσεις appellant. Cicero propositum. Alij quæstiones uniuersales ci
uiles, alij philosophicas. Hoc genus sententiã & actionem distinguit, ut sit scientiæ, an pro-
uidentia mundus regatur: Actionis, an ad rempub. accedendum. Prius trium generum est:
an sit, quid sit, quale sit. Sequens autem duorum, quomodo adipiscamur, quomodóue uta-
ὑπόθεσις — mur. Finitæ quæstiones sunt ex complexu rerum, personarum, temporum, aliorumq́ue: ὑπο-
θέσεις à Græcis dicũtur: à nostris uero causæ. In his omnis quæstio quam alij negocium, alij
causam dicunt, circa res personasq́ue consistere uidetur. Amplior est semper infinita. Verbi
gratia: infinita, an uxor ducenda: finita, an Catoni ducenda. Cice. in primo rhetoricorũ, ma
teriam rhetoricæ in thesim & causas diuisit: thesim nihil ad oratorem pertinere contendit,
sed tãtum ad philosophos. Verum ipse postea hos improbat libros: & in libris de oratore,
& in oratore, & in topicis præcipit, ut à proprijs personis ac temporibus auocemus contro
uersiam: quia latius dicere licet de genere q́ue de specie: & quod in uniuerso probatũ est, id
Status causæ — in parte probari est necesse. Status causæ, ut ait idem in eodem, & Quintil. in quo res maxi
me uer-

me uertitur: hāc στάσιν Græci uocāt. Theodectes uero κεφάλαιον γενικώτατον, i. caput generalissimū, siue summā ad quā referūtur omnia: ut fecisti, nō feci. Status est, an fecerit. In cōsultatione, fit cū dicit̄ bellū sumendū, nō sumendū. In demōstratione, Adsecutus, an nō adsecutus hāc laudē fuerit. Vtraq; in iudiciali statu, nostri hodie legulei punctū iuris appellāt. Partes rhetoricæ secundū Cice. & itē Quin. quinq;. Inuētio, dispositio, elocutio, memoria, pronūciatio. Oratoris officiū, docēdi, mouēdi, delectādi. Ad docendū, expositio & argumētatio, ad mouendū adfectus pertinēt, qui in omni quidē causa in principio ac fine dominātur: nam delectatio quāuis in utraq; sit, magis tamē proprias in elocutione partes habet. In deliberatiuis cōsultās circa qualia uersat̄. i. bona an mala, quorū principiū in nobis est, quæ possunt aut nō possunt fieri. Hic pręcipuè spectandū, quis apud quē quid dicat. De quibus autē cōsultāt homines in rep. secūdū Aristotelē quinq; existimant, de uectigalib⁹, de bello, de pace, de custodia regionis, de exportādis & importādis, de legislatione. Laus autē communē habet cū cōsultatione speciē: nā quę cōsultationi subieceris, hæc mutato noīe laudes fuerint. Iudicialiū uero causarū aliæ in singulis, aliæ in pluribus cōtrouersijs cōsistūt. Porrò omnis causa inficiatione duplici est: Factū'ne an hoc factū sit: præterea defensione, altercatione cōstat. Quæstio è scripto est aut ex facto. His accedit rerū fides, proprietas, qualitas, scriptū, uerborū uis, aut uolūtas: in quib⁹ uis tū causarū, tū actionū inspici solet, quæq; aut scripti & uolūtatis, aut ratio naturæ aut ambiguitatis, aut rerum cōtrariarum specie continetur. In omni porro causa iudiciali quinq; sunt partes, quarū exordio cōciliatur audiens: narratione ꝓposita cōfirmatur, cōputatione aut memoria reficitur, aut animi mouent̄: his argumentandi & adficiendi loci sunt, ac genera quibus placari ac resolui iudices oportet.

Rhetoricæ partes quinq;

Iudicialium diuisio

DE ELOCVTIONE, AC DICENDI GENERIBVS.

ELOCVTIO uero quā Græci φράσιν appellāt, pars orationis difficillima est, quæ ꝓpriè ad oratorē pertinere uidetur: nam M. Antonius aiebat se multos uidisse disertos: eloquentē uero neminē. Et Cicero inuētionē ac dispositionē prudentis hominis putat, eloquentiā oratoris. Nostra præsertim ætate banc tantū usui cernimus, cū cæteræ iam exoleuerint: nā iudicia priscorū penitus sublata, & modus alter introductus. Elocutione uero utimur ad epistolas, orationes, cōsultationes, panegyrica, epithalamia, epitaphia, epitreptica. De quib⁹ omnibus præcepta tradit Dionysius Halicarnasseus, à Theodoro Gaza cōuersa: nōnulla etiā Demetrius Phalereus & Absines, quorū libri ad nos usq; peruenerūt. De hac igit̄ pauca ac magis necessaria dicā. Dictio in primis uaria reperit̄. Est enim philosophica, uelut uirgo grauis & speciosa, ut ait Cicero, nulla agitatione, aut cōtentione, quam Pythagoras & Plato retinuere. Hi & persuasione quadā in dicēdo utūtur, semper eodē modo se habētes: nā pedestris & numerosa Platonis oratio est existimata. Secunda politica, in qua principes fuere Milciades & Cimon, & Themistocles. Tertia dialectica, in qua excelluere Demosthenes & Lycurgus, ubi de cōtrouersia agit̄ facti. Quarta sycophantica, quæ uersat̄ in calūnia & maledicētia, in qua pręstitere Aristogiton & Hegemō. Quinta adsentatoria, in qua nominātur Demades & Aristobulus. Sexta sophistica, quæ ꝙ plurimos habuit sectatores, par est diffusius aliquantulū de ea ex Philostrato narrare. Sophisticā antiquā, philosophantē rhetoricā dicere oportet, quū de eisdē ferè rebus disserāt sophistæ atq; philosophi: nā quæ illi interrogationes ꝓponēdo, circaq; quālibet parua dubitātes se nescire fatētur: antiqui sophistæ uti certi loquūtur. Igitur exordiū eis disserēdi huiuscemodi est. Hoc scio, hoc intelligo: itē nihil homini stabile. Siue hic modus proœmiorū splendorē addat orationi, siue constantiā, seu etiā per hoc manifesta fuit, de quo disputat̄ adsumptio. Cōuenit sanè uaticinio humano, quod Ægyptij & Chaldæi, ac ante hos Indi per astra inuestigati sunt. Cōuenit & diuino, sic Pythia loquēte. Noui ego arenæ iā numerū, metrūq; profundi. Itē, Lignea Tritoniæ dat mœnia Iuppiter almæ. Tunc uero & Orestes & Alcmeon matricidæ, ac pleraq; alia ueluti sophistæ se ueteres exercebāt, eāq; longius ac planè mēbratim oratorio more ampliatā exornabāt, ut de dijs, de heroibus, de iustitia, de fortitudine: ini..dū etiā altius de ipsa mūdi forma disserebāt. Noua uero quæ potius secūda dici debet, quū illa uetus sit: sophistica, pauperes, diuites, tyrānos, deniq; res gestas oīs materiæ nominib⁹ subijcit ꝓprijs. Prima siquidem à Gorgia Leōtino originē habuit. Secūda ab Æschyne Atrometi filio cū excideret rep. Atheniēsiū, traditis ab utroq; illorū præceptis: deinde sup his exercitationibus. Extēporalis facūdiæ fontē quidā à Pericle primū deriuasse adfirmāt, ex quo magnus ille linguæ po-

Epistolæ
Orationes
Panegyrica
Epithalamia
Epitaphia
Epitreptica

De sophistica ex Philostrato

De extemporalitate

tentia putatus est. Aliqui uero à Pythone Byzãtio, quem Demosthenes solũ Atheniẽsium
ut audacem in dicendo, longeq́ fluentem taxat. Nonnulli autem ab Æschyne, qui primum
Rhodi Mausoleum Cariæ subita laude cõmendauit. Mihi autem uidetur, ait Philostratus,
Æschynem ipsum & in legationibus, & in iudicijs, ac concionibus, multa sanè ex tẽpore di-
xisse, ac tantũmodo orationes scriptas reliq̃sse, ut in cura ac diligẽtia haud multum Demo-
Gorgias sthene inferior uideatur: attamen extẽporalitatis inuentũ Gorgiæ trado. Hic primũ Athe-
nis prodiens, ingenioq́ fretus: proponite, inq̃t, ostentans se ad respondendũ subito paratũ,
Prodicus nihilq́ penitus ignorare. Vnde postea Prodicus Chius excitatus, librũ scripsit, ubi uirtus
Chius ac uitium muliebri specie Herculẽ circũstetere, atq́ hæc q̃dem uario eleganticq́ cultu ociũ
deliciasq́ offerre: illa uero humili figura laborẽ tristitiãq́ polliceri: deniq́ longo inter se ser
mone cõtendere uidebãtur. Idem Prodicus demõstratiuũ genus primus instituit, ciuitates
oberrans ac demulcens, iuxta Orphei ac Thamyræ consuetudinẽ: ex quo apud Thebanos
in magnis fuit honoribus, maioribus etiã apud Lacedæmonios, à quibus ut hæc iuuentutẽ
doceret, magnopere rogatus est. À Gorgia postea agitatus, q̃ obsoleta sæpiusq́ dicta tra-
ctaret: ad extemporalitatẽ ab eodem inductus est. Sed & ipse Gorgias haud expers æmulo
Chærephon rum dicitur fuisse. Erat siq̃dem Athenis Chærephon nomine, nõ quem comœdia Buxeum
Atheniensis uocabat: ille uero ob studij laborem tabe adfectus fuerat: hic autem Gorgiæ studia subodo
Chærephon ratus: quare, inq̃t, ô Gorgia, fabæ inflationẽ aluo faciũt, igni nequaq́? Ille uero haudquaq́
Buxeus cõmotus: hoc, inq̃t, tibi ad cõsiderandum relinquo: ego uero illud iãdiu noui, q̃ terra feru-
las cõtra tales gignit. Eloquentiã animaduertẽtes sophistarũ Atheniẽses, foro eos ꝓhibue-
runt, tanq́ iustitiã peruertentes. Ex quo Æschynes & Demosthenes publice quidẽ alternas
cõtumelias operimẽto iustitiæ prætexerũt: priuatim autẽ re uera famam ex his quærẽtes.
Ipsumq́ Demosthenẽ sanè constat gloriatũ olim apud amicos, iudicum sentẽtias ad suam
ipsius uoluntatẽ quãdo liberet se posse cõuertere. Neq́ Æschynes Rhodi docere potuisset,
quæ nesciret: nisi in his prius Athenis exercitatus. Sophistas igitur antiqui non solũ claros
oratores uocauere: sed philosophos copiose, apteq́ dicẽtes. Hæc Philostrati ex libro sophi
starum ad hunc locum cõuerti. Aristoteles autem X. Eth. ait: Scientiã gubernãdæ reipub.
sophistæ profitenẽ: quorũ nullus remp. gerit. Boœtius sophisticã in malam accipit partem,
cauillationẽq́ esse dicit. Alcinous eum à philosopho differentẽ facit, q̃ uideri potius q̃ esse
uelit. Suidas oratorẽ ait illũ esse mercenariũ & deceptorẽ. Plato in Protagora, & pluribus
in locis sophistas exagitat, tanq́ corruptores nõ ꝓfessores ciuilis disciplinæ, q̃q́ uerbis ma
gis q̃ rebus cõtendant. Sed & in Gorgia maxime oratores non legitimos ridet, qui uerisi-
milia uero anteponẽtes, populũ ac seipsos fallunt, illosq́ cocis & adulatoribus cõparat, qui
delectabilia potius q̃ salubria proponũt, atq́ offerũt, legitimos aũt medicis. Appellat enim
non legitimos, qui philosophia, bonisq́ artibus carẽt. Nam & philosophi & dialectici præ
cipuũ officiũ indagãdę ueritatis, diuidẽdiq́, & cõponẽdi. Et in Philebo ꝑfectũ dicit dialecti
cũ, i. metaphysicũ, tãq́ deũ honorãdũ esse: quapropter uerũ oratorẽ sine his sciẽtijs nõ esse.

DE PARTIBVS ELOQVVTIONIS

ONSTABIT igitur eloquutio partibus octo: compositione, dictione, sentẽtia,
methodo, colis, pausa, numero, figura. Cõpositio tris habet partes Quinctil. præ-
Lãbdacismus cepto: ut sit emẽdata, lucida, & ornata. Prima ad grãmaticos pertinet: ut barbaris
Iotacismus mi solœcismiq́ fœditas euitetur. In barbarismũ incurrimus non solũ accẽtibus;
Platacismus sed modo: ut lãbdacismo, iotacismo, platacismo, cœlostomia: quæ omnia in orthoẽpia cõ-
Cœlostomia sistunt. Dilucidã faciet orationẽ perspicuitas: uerba Latina usitata nõ peregrina, nec accer-
Orthoepia sita: non asyndeta, id est, disiuncta: cum multa uerba sine cõiunctione obscurẽt sensum. Or-
Locus ad componendũ aptior. natus uero ex figuris alijsq́ partibus constabit: de quibus postea dicemus. Ad cõponendũ
præterea Quintilianus monet agrum non utilem esse: eo q̃ amœnitas aeris, auium concen
Dictio tus, uirentiũq́ iucũditas, ingeniũ distrahunt: magis autem septum, nec admodũ laxum sub
Sententia tecto habitaculũ eligendũ. Hinc ait Iuuenal. Qui facis in parua sublimia carmina cella, Vt
Dianœa dignus uenias hederis & imagine macra. Dictione: ut sit dictio Latina & usitata, quẽadmo
Apophthegma dum supra dixi. Sententia multiplici potestate in oratione ponitur: ut dianœa, chria, apo-
phthegma, adagium, siue prouerbiũ, paradoxa. Chriarum plura genera eodem teste autho
Adagium re: unum simile sententiæ, quod in simplici uoce consistit: ut alicuius dicti quod ad mores
Chriarum genera pertinet cõmemoratio, quæ à Græcis etiã ethilogia uocatur: ut omnis laus in actione con-
sistit. Est etiam Chria genus exercitationis breui argumẽtatione sententiã propositam de-
monstrans

monstrans, cuius plura exempla utriusq; linguæ authores ponunt, trahitq; etymon ab usu
& utilitate. Verbi gratia. Fugienda est maxime corporis uoluptas: ea siquidem ob breue
delinimentum innumeros perpetuosq; parit dolores, mētemq; à rerum utilium cōmercio
exercitationeq; auertit, infamiā gignit, & animi corporisq; uires euacuat. Voluptati præ-
terea deditos nullius uidemus apud homines existimationis. At cōtra eos qui cum sobrie-
tate ac castimonia uitam duxerint, maxime utiles reipub. maximisq; propterea honoribus
adfici. Hæc etiā præcipuè amatur à belluis, quibus deus diuersam à nobis ignobilioremq;
tribuit naturam, ut quę illas oblectant, nos fugere omnino debeamus. Et sic reliquæ. Apo-
phthegmata uero dicta sunt sapientum. Paradoxa item, sed præter opinionem aliorum, ut
omnes diuites serui. Cola κῶλα sunt membra orationis perfecta, ex his breuia & asyndeta, *Cola*
id est, sine coniunctione aptiora sunt epistolis & sermoni, longa & coniuncta orationibus. *Asyndeta*
Methodus ars est præcipitatioq; styli. Est enim stylus quem Græci χαρακτῆρα uocāt. Is imi- *Coniuncta*
tandus qui maxime secūdum naturā sit, ex omnibusq; authoribus nō omnia, sed præcipua *Methodus*
melioraq; sumenda. Asiani exuberātius seu potius uerbosius, inter quos Ciceronem Bru- *Characteres*
tus notauit, qui elixum & exanguem eum uocauit. Attici simplicius & elegantius, inter *dicendi*
quos Caluus fuit: ex Græcis uero Lysias. De characteribus antiquorū scripsit Dionysius *Asianus*
Halicarnasseus, nonnulla etiam Dion, uterq; Demosthenis atticismū omnibus præferunt. *Atticus*
Præcipit insuper Quintilianus candidos maxime legēdos & imitandos, ut Ciceronem &
Liuium: nec omnia sua nimis diligenda Ouidij more, nec rursus per morositatem omnia
abijcienda, statuēdumq; quandoq; iudicij inuentionisq; modum. Præter omnia cauēdum
in imitatione ab impudentibus furtis, in quo Celsi duo notati fuere. Primus Albinouanus *Celsus Albi-*
cognomento, ab Horatio. Quid mihi Celsus agit monitus multumq; mouendus Priuatas *nouanus*
ut quærat opes, & tangere uitet Scripta Palatinus quæcunque recepit Apollo: Ne si forte *Cor. Celsus*
suas repetitum uenerit olim Grex auium plumas, moueat cornicula risum Furtiuis nuda-
ta coloribus. De altero cuius medicinā habemus Quintilianus ait: Græcinum transcripsit,
eumq; mediocris appellat ingenij, quo profecto post Ciceronem nihil legitur elegantius.
Cōmata nos incisa dicimus, de quibus, deq; Rhythmis in grammaticæ parte diximus. Est
rhythmus quo numerosam facimus orationē. Res enim numeris augemus atq; ornamus,
numeros qualitas uerborū facit, si tumida sint, siue hiātia, siue depressa. Præterea si restrin-
gere forte periodum uolumus, id iambo in fine faciendū, ut Cicero Quintilianusq; tradūt:
Seu uerbo proparoxytono, id est, quod accentum in antepenultima retineat. Verbi gratia
Diuturni silentij Patres. C. quo his tēporibus usus eram, nō timore aliquo, sed partim ue-
recundia, partim dolore, finem hodiernus dies attulit. Epistolaris breuitas rhythmos o-
mnino respuit. Mora siue pausa Græce ἀνάπαυσις, est animi requies, quæ reficit lectorem, *Mora*
ac sensibus lumen accōmodat. Huius Stigmæ, id est, notæ siue distinctiones duæ: Telia & *Stigma*
Hypotelia, id est, perfecta & imperfecta. Prima quæ proprie distinctio uocatur, est ubi tota *Telia*
sententia requiescit, ut optime quidem ac pulcherrime ueteres philosophati sunt. Altera *Hypotelia*
quæ subdistinctio dicitur, est cōstitutiua particularis sententiæ perfectæ secūdum dictionē
quæ inferri aliquid significat, ut deus æternus est. Schema maxima pars orationis, & quæ
maximum præstat ornatum: uocaturq; oratio ἐσχηματισμένη, id est, figurata: quæ autem
minime figurata, ἀσχημάτιστος. De his plurimi scripsere authores. Cæcilius, Dionysius,
Rutilius, Lupus, Cornificius, Viselius, Celsus. Tropus autē, quem Caius, Aristarchus, &
Proclus uerborū figuram appellauere, est sermo à naturali loco in aliū ornatus causa trās-
latus. Figura est conformatio quædam orationis remota à cōmuni ratione. Primum igitur
Tropi XXIIII. solent poni. Allegoria, metaphora, catachresis, id est, abusio, metalepsis, *Tro. XXIIII*
metonymia, ænigma, synecdoche, onomatopœia, periphrasis, hyperbatō, anastrophe, syl- *Schemata*
lepsis, parapleroma, hyperbole, eclypsis, pleonasmos, antiphrasis, exoche, prosopopœia, pa- *lexeos*
rabola, antapodosis, paradigma, antonomasia, ironia. Figuræ uero aut sententiarū, aut uer- *Synathre-*
borum Græce schemata dianœæ, & schemata lexeon uocantur. Sentētiarum figuræ sunt *smus*
Synathresmus, quādo res multæ in unum caput cogūtur, ut populi tumultuātes, ciuitates *Epimone*
rebelles, domus inter se diuisa, coniuges discordes. Epimone in eodē permansio augmenti *Leptologia*
gratia. Leptologia quādo res minutatim narrat. Prosopopœia qn̄ sermonē damus inaīatis. *Prosopopœia*
Aposiopesis quū quę relinquūtur tacēdo significātur: ut, Quos ego, sed motos pręstat cō- *Aposiopesis*
ponere fluctus. Paralepsis qn̄ fingētes aliquid nolle dicere nihilominus dicūt: hæc occupa- *Paralepsis*
tio in rhetorica ad Herenniū dicit. Apostrophe quādo ab uno ad alterū uertimus sermonē. *Apostrophe*

Diaporesis Virg. At tu dictis Albane maneres. Diaporesis quãdo de re una plures succurrũt sentẽtiæ,
Erotema quarũ quæ uera sit dubitamus. hæc dubitatio dicitur ad Herenniũ. Erotema breuis interro
Diatyposis gatio, ut, Nũ nunc è tumulo fortunataq; fauilla nascẽtur uiolæ? Diatyposis quãdo sub uno
Epanaphora adspectu uidẽtur agi res. Metathesis quãdo ab una re causam in aliã transferimus. Epana-
Tautologia phora repetitio eiusdẽ dictionis: hęc ad Herẽniũ repetitio dicit. Verborũ uero figuræ, tau-
Palilogia tologia idem ferè significantiũ uerborũ positio, ad rem agendã siue demõstrandã, ut diruit
Anadiplosis sustulit, eripuit, auulsit. Palilogia repetitio eiusdẽ uerbi. Anadiplosis duplicatio dicitur ad
Antistrophe Herenniũ, ut ille meos tulit ille meos. Antistrophe cõuersa cõscriptio, ut quibus cum, quos
Climacoton inter. Climacoton gradatio dicit ad Herenniũ. Pleonasmus & itẽ Eclypsis cõtraria inter se,
Pleonasmus altera superabũdat, altera deficit. Exẽplũ primę, Seruitutẽ seruio, uitã uiuo. Exẽplũ secũdę,
Eclypsis Cras in Tusculanũ, scilicet ueniã. Enallage siue cõmutatio siue alteratio etiã Atticorũ est,
Enallage quãdo casus pro casu, tẽpus pro tẽpore ponitur, ut hostis habet muros: & iã multos annos
Metabole est. Metabole est cõmutatio quãdo idẽ diuersis sentẽtijs replicat. Zeugma quãdo diuersa
Zeugma si membra unà coniũgit dictio. Quintil. Synezeugmenon appellat, ut lictor pedibus, prætor
ue synezeu equo, cõsul curru uectus in urbẽ ueniũt. Hypallage siue Epanorthosis, quando corrigimus
gmenon dictũ, ut accusabo ego nõ dico patientiã, sed ignauiã. hæc correctio ad Herenniũ dicit. Iso-
Hypallage teleuton & Isoptoton. i. similiter desinẽs & similiter cadens ad Herenniũ uocat: quãdo uer-
Isoteleuton ba similiter desinũt. Parison Philostrato, Isocolon Quintil. ad Herenniũ uero cõpar dicitur
Isoptoton quãdo membra nõ solum similiter cadũt, sed & eundẽ numerũ & penè tẽpus retinẽt, ut de
Parison siue hostibus uictoriã retulit, patriæ salutẽ attulit, sibiq; magnũ decus cõtulit. Asyndetõ quãdo
Isocolon ob breuitatẽ sine coniũctionibus teximus orationẽ, quod epistolis cõuenit. Polysyndeton,
Compar id est, ualde adligatũ, contra primæ naturã, ut unà eurusq; notusq; ruunt. Antitheton cõ-
Asyndeton trarijs inter se sentẽtijs. fit enim pluribus modis. Hæc omniũ figurarũ pulcherrima frequẽ-
Polysyndeton tiorq;, ut hic probus in uirtute agẽdo semper est pauper, ille improbus in scelere semp for-
Antitheton tunatus. Itẽ, Crœsus tot opibus munitus tam à suis dilectus, cito corruit: hic tyrãnus nulla
Parangelma ui septus, suis maxime infensus longo tẽpore durare poterit? Parangelma quãdo magnas
Ecphrasis humili oratione: humiles uero alta enũciamus. Ecphrasis à Latinis descriptio dicitur, inter
progymnasmata est, & genera exercitationis, quũ rem aliquã apte, ac floride uerbis descri-
bimus, & ante oculos ponimus, ut nemus descripturi dicimus. Arborũ folia lasciuiũt tenui
Prepon zephyro, Aues concentu murmurant, Riuus aquæ subterlabens umbrosos irrigat aditus,
Tropi Molles herbæ dulces recũbentibus prębẽt thoros. Prepon, cum cuiq; personæ ꝓpriũ adsi-
Metaphora gnamus sermonẽ pro dignitate statuq; illius: quod poetæ maxime cõuenit. Tropos aũt, ut
Allegoria supra dixi, figuras quidã uerborũ dixere. Sunt autẽ, Metaphora omniũ pulcherrima & ne-
Antonomasia cessaria, quã trãslationẽ dicimus. Allegoria quãdo sub uerbis alienis latet alius sensus, per-
Synecdoche petua eñi metaphora allegoria est. Ænigma uero differt ab illa, ꝙ hoc maioris obscuritatis.
Onomatopœia Antonomasia siue metonymia, nomẽ pro noĩe ponit, ut Mars pro bello. Synecdoche, quũ
Syllepsis nõ plenè rem ostẽdit, quasi extra indigeat alia mõstratione uocabuli. Fit plurib⁹ modis, ut
Antiphrasis Summa descẽdens aureus arce. Et tristis thorus, lætę nuptiæ. Onomatopœia quę rebus uo
Exoche cabula fingit, ut apiũ bõbus, hinnitus equi, ranarũ coaxatio. Syllepsis. i. cõprehensio, qñ res
Metalepsis plures sub uno tpe aut casu cõprehẽdunt, ut Boreas unà zephyrusq; ruũt. Antiphrasis cũ
Ironia cõtrario cõtrariũ significamus, ut lætũ mors, bellũ pugna. Exoche excellẽtia, ut poeta pro
Figuræ di- Homero, philosophus pro Aristotele. Parabola similitudo siue cõparatio. Metalepsis trãs-
ctionis sumptio. Ironia cũ per irrisionẽ quandam cõtra quid sentimus, significamus. Huius partes
πάθη quatuor: Canchasmus, mycterismus, sarcasmus, astismus, id est, cachinnatio, subsannatio,
Ectasis urbanitas. Sunt præter hæc figuræ quædam dictionis, quas Græci πάθη uocant, quum aut
Systole augmẽto aut diminutione patiũtur: uidelicet Ectasis quum syllaba breuis producitur, quę
Epectasis apice distinguenda est secũdum Quintilianũ, ut uitã dederitis: & apud Homerũ ἆρες ἄρες.
Syncope Systole quum longa corripitur: ut, unius ob noxam. Epectasis quum syllaba in medio au-
Prothesis getur: ut apud Hesiodum, ἐυπατέρεια, & ἔδε ἴδωδε. Apud Latinos Induperator. Huic cõtra-
Aphæresis ria syncope, quæ de medio tollit, ut amarunt. Prothesis addit in capite: Aphæresis contra
Paraptosis tollit: ut, Stlites pro lites, & temnere pro contemnere. Diaplasmus additio consonantis in
Proschema- medio, ut rettulit: & apud Græcos ἔρριπτον. Contra Paraptosis quando litera demitur, ut
tismus κάλιον pro κάλλιον. Apud nos uero Megalesia pro megalensia. Proschematismus additio
Apocope syllabæ in ultima, ut amarier pro amari: & apud Græcos τουτοσί. Contra Apocope, ut mi
Diæresis pro mihi. Apud Græcos δῶ pro δῶμα, & ἀπόλλω pro ἀπόλλωνα. Diæresis diuisio uocalis
dictionis,

dictionis, aut diphthongi, ut apud Ouidium Elegeia pro elegia: & apud Virgilium, Aulai in medio. apud Homerum uero ἔασι pro ἔασ. Synæresis contra, quando è duabus fit una, ut conicio, Antoni pro Antonij, audit pro audijt, efficiturq; longa. Apud Græcos autem late patent Synæresiata, ut πλέω πλῶ. Hactenus quæ quãtitate patiũtur dictiones. Deinceps quę qualitate. Sunt enim sex, Synalœphe, Metathesis, Metalepsis, Enallage, Metaschematismus, Antithesis. Synalœphe est duarum syllabarum per uocales unio. fit autem apud Latinos uno tantũ modo, quum ex duabus uocalibus una fit lõga, ut di pro dij: apud Græcos uero pluribus modis: primum simpliciter quadrifariã, per Ecclipsim, id est, expulsionẽ, ut ἐπὶ ἐμῶ, ἐπ' ἐμῶ. Per crasim, ut τὰ ἐμά, τἀμά: quod accidit quando breuis exclusa producit sequentem. Apud nostros hoc etiã fit, præsertim comicos, ut actum est, actust. Per synæresim, ut νηΐδα, νηῖδα. Compositæ item totidẽ modis, primum per ecclipsim & crasim, ut καὶ ἐγώ, κἀγώ. Expellitur enim i, unitur a: & e breuis in a longum uertitur. Per ecclipsim & synæresim, ut ἐγὼ οἶδα, ἐγῷδα. remouetur enim o, & unitur ω. Per crasim & synæresim, ut ὁ αἰπόλος, ὡπόλος. cõnectitur enim ο & α in ῳ. Coniungitur insuper ω & ι per ecclipsim & crasim & synæresim, οἱ πόλοι, ὡπόλοι, amouetur enim i ex diphthongo, & cõglutinatur o in ω. Est præterea quædam propria synalœphe, quæ coniunctis duabus dictionibus uocalem secundæ dictionis in u conuertit, ut τὸ ἔλεον, τοὔλεον. τὸ ὄνομα, τοὔνομα. Est alia in hoc genere figura, quæ Metathesis dicitur, siue paragrammatismus, quando literæ seu syllabæ aliquæ mutantur, ut arcesso pro accesso: & apud Græcos κάρτος pro κράτος. In literis tãtum Valesij pro Valerij, & Fusij pro Furij: apud Græcos uero τύρσηνος pro τυῤῥηνος, & πύρσος pro πυῤῥος. Sunt item quæ ad locutionem pertinent Progymnasmatã, id est, præexercitationes apud Hermogenem & Aphthonium, uidelicet μῦθος fabula, causa ueritatis alicuius inducta: partes eius Promythion ipsa fictio, epimythion sensus. Deinde διήγημα narratio, quæ differt ab alia principali: hæc particularior in rebus quibusdam, cuius uirtutes breuitas, perspicuitas, uerborum proprietas. χρεία Chria dictum breue alicuius sapiẽtis, cum authoris adlegatione. γνώμη, sentẽtia, idem quod chria, sed sine authoris adlegatione. ἀνασκευὴ confutatio, & κατασκευὴ confirmatio seu probatio rei alicuius. ἐγκώμιον laus. ψόγος uituperatio. σύγκρισις comparatio. ἠθοποιΐα ethopœia, quum mores exprimuntur, & uerba introductæ alicuius personæ: cuius partes Idolopœia, quum iam mortuis datur sermo, & Prosopopœia etiã rebus inanimis. ἔκφρασις, descriptio, quum aliquid describẽdo ante oculos ponimus. θέσις positio, & hypothesis, de quibus supra dixi. Cõmunis locus. Latio legis

Synalœphe. Ecclipsis. Crasis. Metathesis seu paragrãmatismus. Progymnasmata. Fabula. Narratio. Chria. Sententia. Confutatio. Confirmatio. Laus. Vituperatio. Comparatio. Ethopœia. Descriptio. Ecphrasis. Thesis. Hypothesis. Communis locus. Legislatio. Memoria.

DE MEMORIA.

MEMORIAM quartam orationis partem summumq; hominis bonũ ponũt, cuius tanta uis est, ut Iarchas philosophus Indus, ut scribitur apud Philostratum in uita Apollonij, eam secũdum deos esse uoluerit, omniaq; præter eam senescere dixerit. Hac maxime præstitere Themistocles, qui percontanti an uellet memorandi artem ediscere, respondit se potius uelle obliuiscendi. Nicias item Pyrrhi regis legatus, qui uno die nomina omniũ senatorũ edidicit. Carneades quoq; philosophus. Mithridates qui XXII. linguas edidicit, quot gentibus imperabat. Cyrus rex, ut Quintil. & Plin. authores, nomina militum cunctorum in exercitu tenebat. Hortẽsius, teste Cicerone, orationẽ ijsdem uerbis scriptitabat aut pronũciabat, quibus meditatus est. Summi item uiri quãdoq; excidisse in dicendo legũtur, ut Demosthenes apud Philippũ legatus, & Theophrast. Ephesius dicturus in cõcilio Ariopagi. Herodes Atticus coram M. Antonio. Heraclides Lycius sophista corã Seuero principe, ut ait Philostratus. Nostra uero ætate uidimus Bartholomeũ Sozinum Senensem in iuris scientia principem apud Alexandrum sextum nouum pontificem de more pro Senẽsibus orantem, principio ferè orationis excidisse, nullumq; deinde uerbum pronunciasse. Detrimẽtum hæc pars animi præter omnia sentit, aut senectute, aut morbo, ut Orbilio grammatico, & Messalæ oratori, ac Hermogeni sophistæ contigit: nostra item ætate Georgio Trapezuntio, qui omnes literarum obliti fuere. Messala etiam sui nominis in quodam morbo. Artificialem repperit Simonides Cæus poeta: nam dum cœnaret in Thessalia apud Scopã diuitem uirum, cum conclauis ruina omnes præter eũ perijssent, dicit̃ sepulcro mãdare suos uolẽtibus, nomina mortuorũ cõfuse iacentiũ ex ordinis mensæ memoria dixisse, author Cice. de oratore.

Qui memoria exciderũt. Artificialis memoriæ inuentor Simonides.

Adagia

ADAGIA GRAECORVM.

Vt igitur meditātibus res facile succurrāt, præter ea quæ supra philosophis dicta narraui, pauca nūc alia ex utraq; lingua, quasi uiā ad alia cōquirēda, sum afferre conatus, ac primum Græca adagia ex Tarræo & Didymo. Hi nonnulla in hoc genere ex authoribus excerpta posuerunt: uerum quod ea magna parte sint poetarum loci obscuriores, qui ad rem minime pertinēt: ea tantū tam ex illis quàm alijs delegi, quæ usui Latinis essent, tum ad elocutionem, partim etiam ad prudentiā facerent. Δελφῖνα νήχεσθαι διδάσκεις. Delphinū natare doces. In eum qui doctos docere uult. ὗς ἀθηνᾶν, Sus Mineruam. ex causa supradicta ponitur à Theocrito poeta. ἰλιὰς κακῶν. Ilias malorum. In ærumnis & laboribus. quod Cicero & Propertius usurpāt. πᾶσα γῆ πατρίς. Omnis terra patria. Responsum est Apollinis ad Meleum Thessalum consultantem de sede. μία γὰρ χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. Vna irundo uer non facit. Apud Aristotelem in Ethicis. πενία σοφίαν ἔλαχε. Paupertas sapiētiam sortita est. Apud Euripidem. εἰς ὕδωρ σπείρειν. In aqua seminare. In frustra laborantē. ὄκνου θώμιγγα συνάγεις. Ocni funem colligis. ex eadem cum superiore causa manauit, quod altius repetere oportet, uti res plures simul intelligantur. Apud Pausaniam scribitur, quod Polygnostus tabellā pinxit, ubi Ocnus appellatus sedens spartū torquebat, asinamq; prope spartū rodentē: quod significare uolebat, frustra uirum laborare, si uxorē quam in asina notauit prodigā habeat. Ocnum præterea dicit auē uocari de genere herodiorum, quæ continuo uolando sollicitatur, aut quærendo. Meminere huius prouerbij & Propertius & Plinius. κέρας ἀμαλθείας, Cornu copiæ. tritum in omni copia. τὰ τῶν φίλων κοινὰ amicorum omnia cōmunia. Pythagoreorū prouerbiū, quod ita inter se uiuerēt. γλαῦξ ἵπταται Noctua uolauit. uolatus enim noctuæ apud Athenienses uictoriā portēdit. Nam hæc auis in magna eis ueneratione, signabatur & in numismate. εἰς ἀρχαίας φάτνας. Ad antiquum præsepe. In eos qui ad antiquā uiuendi formulā redeunt. Horatius elegāter hoc expressit. Vitæ me reddere priori. εἷς ἀνὴρ οὐδεὶς ἀνήρ. Vnus homo, nullus homo. Sicut illud. Ab uno tātum nihil bene fit. εἰς πάγας ὁ λύκος, Lupus in laqueos, in euntes manifestū in periculū. De lupo item apud Latinos, Lupus in fabula, aliquo superueniente de quo erat sermo. itē. Lupi Mœrim uidere priores. Virgilius & Plinius pro malo auspicio ponūt. ἐλάφειος ἀνήρ. Ceruinus homo. in timidos. ἐλέφας μῦν οὐχ ἁλίσκει. Elephas murem non capit. qui humilia despicit. De elephantino fœtu apud Plinium aliud prouerbium, si quid tarde fit. Apud Tranquillum item Augustus usurpare solebat, stipem elephāto porrigere, qui timide dat. ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα, κοὐκ ὀνήσιμα. Inimicorum dona perniciosa. meminit huius Sophocles in Aiace Mastigophoro. λαγὼς καθεύδων, Lepus dormiens, in eos qui dormire simulāt, nam lepus oculis apertis dormit. πάλαι ποτ᾽ ἦσαν ἄλκιμοι μιλήσιοι. Dudum potentes erant Milesij, responsum est Apollinis positum ab Anacreonte & Aristophane, iactatur in eos qui de rebus deciderunt. Apud Virgilium uero in eandem sententiam & idem propositū, Fuimus Troes, fuit Ilium & ingens gloria Teucrorum. συβαριτικὴ τράπεζα ἢ συρακουσία. Sybaritica mensa, uel Syracusana, utraque lautis & delicatis conuenit. αὐτόματοι δ᾽ ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασι. Boni sponte ad bonorum conuiuia properant. Quo utitur Eupolis in Chrysogono, & Plato in Symposio. ἀφύας πῦρ. Aphyiæ ignis. Quando uelociter ad finē alicuius rei peruenitur. Est enim Aphyia pisciculus, & breuiter percoquitur. Hinc apud Tranquillum illud etiam in festinatione ab Augusto dici solebat. Celerius quàm asparagi coquūtur. ἀφ᾽ ἵππων ἐπ᾽ ὄνους, Ex equis ad asinos, quādo ex honestis ad minus decora descēditur. βάλλ᾽ εἰς μακαρίαν. Iace in Macariam, locus enim in inferno dicitur. & apud Comicos, βάλλ᾽ εἰς κόρακας, εἰς ὕδωρ, εἰς ὄλεθρον. Nostri autē Comici usurpāt, Abi in malā crucē, in malam rem. In eos qui perditione sunt digni. βοιώτιος νόμος, Bœotia lex, quando quietum principiū turbatus sequitur finis, quod Bœotijs similiter acciderit post mortē Lai. βομβύλιος ἄνθρωπος Bombylius homo, hoc est crabronius & inutilis, quod crabro apis species in luto fauū fingat. βελλεροφόντης γράμματα, Bellerophontis literæ. Quādo quis est causa necis ꝓpriæ: nota fabula. usurpaſ à Plauto, Bellerophontē me fecit. ἀντιπελαργεῖν, Pelargizare. Qui beneficiū reddunt more Pelargiorū. i. ciconiarū, quæ in senectute parētes nutriūt. ἄξιος τριχός. Pilo dignus. Qui nullius est pretij. usurpatū à Catullo, apud quē Pili facio scribit: Apud Plautū uero & Ciceronē Teruncij facio. Terūcius quadrās & minima est moneta. ἄπληστος πίθος

Inexplebile

Margin notes: Ocnus — Pythagoreorum prouerbium

inexplebile dolium. Insatiabili uentre hominibus, à dolijs quę Belides apud inferos frustra implere conantur, nota fabula. traducitur etiã prouerbiũ ad auaros. Cicero autẽ uocat huiuscemodi homines Tritones piscinarũ, qui ob potentiã aut aliam facultatẽ in repu. partes aliorũ usurpant. Plautus uero Lacones uocat parasitos, ex uoracitate canũ Laconum. ἀπὸ βαλβῖδος, à repagulo, hoc est, ab ipso exordio bonum aut malum, seu quoduis aliud esse. Cicero ab ipsis unguiculis dicit. ἀπώλεσας οἶνον ἐπιχέας ὕδωρ. Perdidisti uinum infundens aquã. Polyphemi uerba sunt ad Vlyssem apud Homerũ, ex quo in prouerbium uenit. ἀπὸ βραδυσκελῶν ὄνων ἵππος ὤρουσεν. Ex tardo asino equus prosilijt. qui ex humili loco prouehitur, & etiã indigne promouetur. ἅπαντα τοῖς σοφοῖσιν εὔκολα, Omnia sapiẽtibus facilia, Qui per prudentiam in rebus difficilibus proficiunt. ἀκέφαλος μῦθος, Fabula sine capite, in eos qui nunquã perorãt. Plautus. Vt orationẽ sine capite relinquã, id est, sine cõclusione. ἄκρων ἅπτεσθαι τῶν δακτύλων, Summis attingere digitis. Qui nõ diligenter aut perfecte rem aliquam deprehẽdunt, aut eruditi sunt. utũtur hoc Latini, & etiã summis labris. ἀλλ' οὐκ αὖθις ἀλώπηξ πάγαις. Non iterũ uulpes in laqueos incidet. intelligitur prouerbiũ de ijs qui semel ex insidijs euadunt. ἄλλο γλαὺξ, ἄλλο κορώνη φθέγγεται Aliud noctua, aliud cornix loquitur. Qui cum potẽtioribus certãt, aut qui cum alijs nõ conueniunt. ἀλωπεκίζειν πρὸς ἑτέραν ἀλώπεκα. Cum uulpe uulpizare. Qui similes astutia decipere contendunt, ἀντὶ πέρκης σκορπίον, Pro Perca Scorpio. ijs dicitur qui peiorą pro potioribus eligunt. ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον, Homo homini numen, qui subito beneficiũ aliquod ab aliquo adsequũtur. At Plautus cõtra, Homo homini lupus, dixit. ἅμ' ἔπος, ἅμ' ἔργον, Vnà dicere, unà facere, Qui celeriter aliquid peragit. ἄμμον μετρεῖν, Arenã metiri. in reb⁹ arduis & quæ minime perfici queãt. ἂν μὴ παρῇ κρέας, τάριχον στερκτέον. Vbi caro abest, salsamentũ amatur. ijs qui rebus uilioribus coacti non spõte utũtur. quod etiã uulgo iactatur. ἀνάγκῃ οὐδὲ θεοὶ μάχονται, Necessitati nec dij pugnant. quod à Latinis etiã usurpatur, ut apud Laberiũ in epigrãmate. ἄϊδος κυνῆ, Inferni galerus, ijs qui aliquid clam agũt ne uideãtur. huiusmodi enim pileo dicitur Perseus minime uisus Gorgonẽ interfecisse. Αἴαντος γέλως. Aiacis risus. Qui stulte rider, ob Aiacẽ cui insania similis accidit. ἄχρι κόρου, Ad satietatẽ usq, in rei copia & uehemẽtia dicit. ἄκαιρος εὔνοια οὐδὲν ἔχθρας διαφέρει. Intẽpestiua beneuolẽtia nihil ab inimicitia differt. Hoc sanè dixisse ferũt Hippolytũ Phædræ profitẽti se illũ pręter omnes amare. ἀκαρπότερα Ἀδώνιδος κήπων, Infructuosiora hortis Adonidis. In rebus inutilibus & parui fructus. erãt enim hi horti in uasis fictilibus tantũ usq ad herbã emittẽtes. Meminit eius Plato in Phædro. ἀκάνθιος τέττιξ. Acanthia Cicada. i. inter spinas. Dicitur uoce absonis, propterea φ huiusmodi cicadę nõ canãt. αἴθεις πέπλος, Ardẽs peplus. Qui malorũ causa facesq sunt. Ex peplo misso à Deianira, qui Herculem cremauit, nota fabula. Latini ad hoc propositũ utuntur: Equus Seiani, & aurũ Tholosanum, quibus utẽtes incõmodo adficiebãtur. Gellius author. χάριτες γυμναὶ, Gratiæ nudæ. uel φ manifeste gratificari oportet, uel φ ingrati decore priuãtur. αἰγιαλῷ λαλεῖς. Littus adloqueris. Inexorabilibus dicit. Latini pro hoc usurpant, Surdo fabulã narras. ἀγναμπτος βάτος αὖος, Aridus rub⁹ inflexibilis. Duris dicitur & obstinatis. apud Latinos dicit. Pardus maculas nõ mutat. ἀετὸν κάνθαρος, Aquilam Cantharus. Aquilæ enim infensi Canthari, ut numerum hostiũ minuant eius oua surripere quærũt. ἄλλος βίος, ἄλλη δίαιτα. Alia uita, alia uiuendi formula. ijs qui melius uitam instituunt. usurpatur & à Terentio, Hæc ætas alios mores postulat. ἄλλον δ' ἀλλοῖον πλεῖστον & χώρου ἕπεσθαι. Alibi alium esse, ac regionem sequi, quod locorũ mores ubi uiuimus, sequi debemus. ἀδάκρυς πόλεμος, Bellum sine lacbrymis. qui cum facilitate rem agunt aut adsequuntur. Dicitur etiam ἀκονιτί, id est, sine puluere. tractum ab Athletis, qui quãdoq non pugnãdo ob metũ aduersarij uincebãt. Apud Enniũ uero scribitur, Salmaci da spolia, sine sudore & sanguine, Delicatis & ignauis. Ἀδραστεία Νέμεσις, Adrastea Nemesis. Qui initia prosperitatis habet, exitũ uero infelicẽ, ab Adrasto, cui similiter euenit. αἱροῦντες ᾑρήμεθα, Captãtes capti sumus, quum tenẽtur qui se sperabãt alios tenere. ἀγαθὴ & μάζα μετ' ἄρτον. Bona est offa secũdum panẽ. In secũdis locis consistẽti dicit. Ἀθηνᾶ αὐλεῖ, Mineruæ felẽ. Quãdo paruis magna inepte cõparãtur. Αἲξ σκυρία, Capra Scyria, qui utilitatẽ adfert. φ capræ Scyriæ multũ ferũt lactis. Cuius meminere Pindarus & Alcęus. εὖ μάλα ἀγαθὸς εὐαπατηλός, Valde bonus, ualde deceptibilis. Bionis philosophi est, puerbiũ ἀληθέστερα τῶν ἐπὶ Σάγρα. Veriora q ea quæ apud Sagrã, uidelicet gesta sunt. huius puerbij Menãd. meminit. Sagra locus ubi Locri Crotoniatas uicerũt. In quo bello dicit Castor & Sagra

Pollux

Pollux fuisse cõspecti: fama ergo eadem hora uenit Lacedæmoniã, nescitur quomodo: per nunciũ deinde adfirmata fuit. Ἀντλεῖν ἀμφοτέροις, utrisq; haurire, intelligitur manibus, cum aliquid uehementer contendimus. ἄνθρακες θησαυρὸς πέφυκεν. Thesauri carbones facti sunt. Quando quis spe fraudatur, eius meminit Lucianus. Carbones nobis thesaurus factus est. & rursus. Carbones meum thesaurũ planè ostendis. οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς κόρινθόν ἐσθ᾽ ὁ πλοῦς. Non omnis hominis est adire Corinthum. ijs quibus desunt facultates ad delicias. Quoniã Corinthi hospites facultatibus uiatici exhauriebantur ob illecebras multorum scortorum. μὴ σπεῦδ᾽, οὐ γάρ τοι πυρὶ θάλπεαι. Ne festina, nõ enim igne cremaris. Theocriti dictum, cum properare non sit opus. τίς τρίχας ἀντ᾽ ἐρίων ἐποκίξατο. Quis pro lana pilos attondit? Ab eodem positum. σφὴξ βομβῶν τέττιγος ἐναντίον. Fucus murmurans contra cicadam. Ab eodẽ. De ijs qui cum maioribus certant. τάκεαι ὀφθαλμώς. Corruperis oculos. ab eodẽ, in eos qui premuntur inuidia, aut concupiscentia aliqua. πρῶκας σιτίζεται ὥσπερ ὁ τέττιξ. Rore pascitur ueluti cicada. Ab eodem in eum qui macie ingẽti affectus est. ὀσίχον ἐστὶ τὸ τύμμα καὶ ἁλίκον ἄνδρα δαμάσδει. Tantulum tormentum, quantum domat hominem. Ab eodem positum, de spina loquitur extracta. πῦρ ἐπὶ πῦρ. Ignis supra ignem, id est, malum supra malum. Huius meminit Plato. Simile aliquid & apostolus. Vince in bono malum: Sic carbones ingeres supra caput eius. πυραύστου μόρος. Æschyli poetæ est, in eum qui sibi ipsi causa est mortis, more Pyraustæ parui uolatilis, qui lucernam petentes urũtur. πρὸς κέντρα λακτίζειν Contra stimulum calcitrare. Euripidis dictum, & etiam Æschyli. usurpatur & in sacris libris. ἐς τὸ δέον. In rem opportunam. uerbum est Periclis. quum enim Astyanacti Lacedæmoniorum duci pecuniã daret, ut ex Attica quam bello infestabat discederet, redditurus impensarum rationem, nec aperte rem manifestare uolens magistratibus, respondit uerba supradicta. Ἐνδυμίωνος ὕπνος. Somnus Endymionis, in eos qui longo premũtur somno, nota fabula. γηράσκω δ᾽ αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος. Conseneo discens plurima semper ego. Ex Solonis elegiaco est. τὰ ἀπὸ τρίποδος, Hæc à Tripode, in rebus ueris. Latini & Plinius oraculũ dicũt. ἀμεινόνων οἰωνῶν τυχεῖν, Auspicijs uti melioribus. Qui ex aduersis ad secũda ueniunt. Cicero ait. Meliora dij, scilicet dent auspicia, cũ alicuius mali mẽtio inciderit. Ἀρχὴ ἡμίσεως πλέον τοῦ παντός. Principiũ est plusquam medietas totius, prouerbiũ apud Aristotelẽ in Ethicis. κακῆς ἀρχῆς τέλος κακόν. Mali principij, malus est finis. Æoli poetæ est. τὸ λαβεῖν ἔλαττον τοῦ μηδὲν λαβεῖν πλέον. Parum accipere plus est quàm nihil omnino. Apud Menandrum. καλὴ κεφαλὴ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχει. Pulchrum caput cerebro caret. in eum qui pulchro sit corpore, ac parum sapiat, Comici dictum. Αἰὼν πάντα φέρει, Theocriti est à Virgilio cõuersum: Omnia fert ætas. Ἀδώνιδος κῆποι, Adonidis horti, quando quis parum utilitatis refert, quod in eis flores tantũ metebantur non fruges. Platonis est dictum in Phædro. ἱστὸν πηνελόπης ἀναλύειν, Telam Penelopes retexere. quando res facta destruitur, laborq; perit. Pônitur apud eundem in Phædro. εἰς ὕδωρ σπείρειν. Seminare in aqua. cum frustra fit aliquid. πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου. Multa inter calicem existũt labrumq; supremum. ἀνερρίφθω κύβος, Iacta sit alea. Cæsaris uerba in transitu Rubiconis posita Plutarcho. γέροντι ὡρότερον τρυφᾶν τοῦ πολιτεύεσθαι. Seni cõmodius in ocio & delitijs agere, quàm rempub. administrare. Apud eundem authorem, uerba sunt Pompeij de Lucullo. πρὸ τῆς ἀπολογίας τὴν ψῆφον φέρειν. Ante defensionem iudicium ferre. Libanij in epistolis.

ADAGIA LOCIQVE ALIQVOT LATINORVM.

Ex Cicerone — APVD Latinos nonnulla huiuscemodi cõmemorantur, præsertim apud Ciceronem, inter quæ sunt illa. Primum pro Murena. Cornicum oculos confixit, De Cn. Flauio loquens, qui plus uiderat quàm qui prudentiores putabãtur, eisq; spem ademerat. Item pro Cor. Balbo: Duo fulmina nostri imperij Cn. & P. Scipiones, quod Virgilius non est dedignatus imitari. Itẽ pro P. Quintio. Intus est equus Troianus, quum de insidijs loquitur. Prætorius candidatus quasi desultorius in quadrigarũ curriculum currere uidetur. De eo qui ex minore cõditione maiora tẽtat. In epistolis ad Atticum: Clitellæ boui sunt impositæ, quum indigno aut non apto aliquid datur siue geritur. In eisdem. Bibulus cœpit laureolam in mustacio quærere, hoc est, Mustacia — gloriã in re minima & nullius momenti. Nam, teste Plinio, laurus mustacijs subijciebatur, Callipides — qui mos adhuc Romæ seruatur. Item. Ille callipides adsiduo cursu cubitũ nullum processit in eũ qui multa tẽtat seu pollicetur, præsertim in itinere, ac parũ præstat. est enim [illegible] animal

animal tardissimum,qui tota die se mouendo cubitum non procedit,ut ait Tranquillus in
Tyberio.Athenas noctuā mittam.Suos dicit mittere uersus ei qui ijs abundet.Nam Athe-
nis frequēs est noctua,quæ publicum insigne est.Ad hoc etiam propositum quædam alia
dicit,ut lucernā soli adhibere.Teruncium,id est,quadrātem,adijcere Crœsi diuitijs.Mitto
Scitalam Laconicam,scribēs in ænigmate ac breuitate.Nota res Scitala apud Lacedæmo- *Scitala La-*
nios.Baculi duo similes erant:quum opus erat scribere secretum aliquod magistratibus,in *conica*
eo baculo qui in urbe remanebat charta circūuoluebatur,ubi quod opus scribebatur:eaq;
mittebatur magistratui,qui & ipse similem secum habebat baculum: & hoc ne consilia ab
hostibus quoquo modo deprehenderētur.Idem in orationibus.Abiecit hastā,Quum quis
decidit lite acceptis.Item, Charta dentata & calamo tēperato res agetur:quum accuratius
aliquid scribere uolumus. Et alibi. In hac causa aqua mihi hæret.i.addubito,uereor,quod
etiā in Italia plerique usurpāt.Idem Ibrida C.Antoniū uocat,& puerū Iunonium,aureumq; *Ibris*
partū Cæsarem adolescentē. In Thusculanis Græcū prouerbiū,Quam quisq; nouit artem
in hac se exercitat. In officiorū lib. III.Cum uelis & equis Epicurus eiusdem adiutor sen
tentiæ.In conatu dicitur.Cum uela nō sint satis,equi quoq; ad trahendā nauim adhibētur.
Et ad Trebatium.Sero sapiunt Phryges.in tarditate pœnitenda.Quod in tragœdia equi
Troiani extremo loco conscriptū esse dicit. De diuinatione,Græcum erat prouerbiū,Aut
bibat aut abeat.Non enim oporter sobrios ad ebrios uenire,aut si ueniāt,cū alijs cōueniāt.
Item in oratione.Arcem è cloaca facere,i.loco indigno aliquid sumptuosius ædificare. Itē
ad Trebatiū,Quem antea ne Andabatam quidem defraudare poteramus.& Hieronymus
cōtra Io. Melius est quod dicitur Andabatarū more pugnare quàm directa spicula clypeo *Andabata*
ueritatis nō repellere. Populi putātur esse qui cōniuentes pugnabāt. Sed & alij quoq; alia
in hoc genere. Virg.in taciturnitate,Lupi Mœrim uidere priores.Itē in metu potentioris: *Virgilius*
cornu ferit ille,caueto. ex Theocrito tractum,ille enim ait, ᾠόςχαρ φυλάσσιο μὴ τυκορύψῃ. In
eādem Plutarchus sententiā.Fœnum in cornu gerit.Plin.autē in impudentia.Frontē per- *Plinius*
fricui.Quod à Seneca mutuatus est,ipse enim hoc etiā alio modo eleganter expressit. Va-
tinius inquit assiduo cōuicio depudere didicerat. Catullus de uiro inepto & ignauo:Satis *Catullus*
cum hoc uappa frigora & famē pertulisti.Itē,Scripta ueneni ac pestilētiæ plena.Probitatē
uero & malitiā elegāter colore cādido & atro distinguit,de Cæsare loquēs. Albus,inquit,
an ater sis.quod proximis tēporibus studia partium nonnullarū in Italia usurparunt. Cor.
Nepos mansuetudinē Attici perpetuā describens.Cum matre,inquit,nunquam rediuit in
gratiā.Horatius:fauorē à suffragio transfert:Omne tulit punctū qui miscuit utile honesto. *Horatius*
Item,Propria delicta à tergo manticā appellat.Et se suaq; sine riuali amare.Coronas homi-
num collocutiones aut attentiones. Columnas itē pro locis publicis quò disputātes cōue-
niebant.In fauore itē,premere pollices dicit. Vtroq; tuū laudabit pollice ludum.Quod &
Plin.adfirmat lib. XXVIII. cap. II. pollices ait cum faueamus premere etiā prouerbio
iubemus.Et lib.sermonū.Membra animumq; tuū nabis sine cortice sic me.nare enim sine
cortice.i.sine cucurbita aut aliquo appensili artificio,hoc est aliquid cum facilitate & citra
alienū adminiculum facere. Persius in cauenda derisione, Posticæ occurrite sannæ:dixit. *Persius*
Iuuenalis. Dat ueniā coruis,uexat censura columbas. pulcberrima translatione puritatem *Iuuenalis*
fœminarū,impuritatem q; uirorū,per hęc animalia demōstrans.Corui enim,teste Plin.ore *Corui*
parere coireq; putātur.Præterea equus Seiani & aurum Tolosanū apud Gellium in pro-
uerbiū uenerūt infelicitatis,q; hęc possidentibus nunquam bene eueniret.Augustus apud
Tranquillum ad Calendas Græcas se soluturū festiue dicebat.i.nunquā, quod Calendas
Græci nō habeant.Apud Ciceronē in Verrem,ac apud Martialē:attollere digitū,est se cō
ductorem uel emptorē ex publica uenditione aut locutione significare. Idem in epistolis,
humilem & ignotū significare uolens,q; huic terræ filio,inquit,literas de tātis rebus dare.
& Iuuenalis hoc idem alijs uerbis.Malim fraterculus esse gigantū. Nam gigātes terræ filij *Ex Plauto*
sunt.Plau.uero cōplura:siquis legat.Nam seruos improbos mastigiam uocat,plagiarium,
subiculum flagri,tritorem cōpedum,trium literarū hominē. Præterea senes,Acherōtium,
capularem,pabulum Acherontis,edentulum,mucosum, Vulturū cadauer. In adolescentē
frugi.In mare it,rem familiarem curat,parenti obtēperat,uxori ac liberis uacat.In perditū.
Amatur,egetur,plusquam res patitur studet elegantiæ.In meretrices sellularias.Quæ olet
sellam & sessibulū merum,scortū diobolariū,monstrū mulieris,falsa muriatica.In nobiles,

Yy Matrem

Matrem uenustatũ, Veneres, Cupidinesq́. Mores eãrum sic explicãtur. Negociũ sibi quĩ uelit cõparare, nauem ac mulierẽ sibi cõparet. Nam hæ duæ res nunq̃ satis ornãtur. Dum comunt, dum ornant annus est. Fundis ornatę incedũt per uias. Fundi nostri calamitas. Vl

Seneca: scus merus uestra est blãditia. Senecæ quoq; trãslationes audaces innumeræ sunt. Glabros

Lychnobij: ẽm iuuenes ac ministros imberbes uocat. Lychnobios uero quasi lucernarios qui totis noctibus uigilãt, interdiu dormiunt. In senectute quoq; uasa colligere, aut receptui canere, requiescendũ intelligit. Item: In freto uiximus, moriamur in portu. Et in altercatione, captio-

Auctorati: neq; mutua uerborũ. Latrunculis, inqt, ludimus. Auctoratos item & exauctoratos, obliga

Exauctorati: tos & liberos appellat. Beneficiũ seu quoduis aliud in calendario scribere ait, id est, fœnera

Ex Apuleio: ri. Sed nouatione uerborũ cunctos facile superat Apuleius: cuius quædã adponã, ut legẽris

Emasculator: sit arbitriũ ea cum iudicare, tũ eligere. Loquit̃ de Cinædo, qui emasculatoribus suis ad omnia infanda morigerus fuit. Mox in iuuentute saltãdis fabulis exossis planè & eneruis. Sed ut audio indocta ac rudi mollitia, negat̃ ẽm quicq̃ histrionis habuisse præter impudicitiã. In hac etiam ætate quæ nunc est qui istũ deperdunt multi sunt, domus eius tota lenonia, familia cõtaminata, ipse ꝓpudiosus, uxor lupa, filij similes prorsus, diebus ac noctibus ianua calcibus ꝓpulsata, fenestræ canticis constrepitæ. Tricliniũ comessatoribus inquietũ. Cubiculum adulteris peruium. Item alibi: Dico Crassum iãdudum ebrium stertere: aut secundo

Repotia cœnæ: lauacro ad repotia cœnæ obeunda, uinolentũ sudorẽ in balneo desudare. Et in oratione ad Claudium Procos. Euathlus postq̃ cuncta illa exorabula iudicantiũ & decipula aduersantium, & artificia dicentiũ, uersutus alioqui ingeniatus ad astutiam facile prodidit. Item an-

Prouerbium: tiquum prouerbiũ. Vbi uber ibi tuber. i. nulla uoluptas non mixta aliquo dolore. Item: Pariter enim ut qui hæredioIum sterile, & agrum scruposum, meras rupinas & senticeta miseri colunt, qm̃ nullus in tesquis suis fructus est, sed infelix loliũ & steriles dominant̃ auenæ, furatum eunt, & uicinorũ flores decerpunt. Item: Quis non laudauit hominẽ numerosa arte multiscium, tam iugi scientia magnificũ, totum utensiliũ peritia Dædalum: fateor me sellularias artes minus callere: uestẽ de textrina emere: baxeas istas de sutrina prestinare. Item spelunca frondibus inumbrata, quercus cornibus onerata, colliculus sepimine cõsecratus, uel truncus dolamine effigiatus, uel cespes libamine humigatus, uel lapis unguine delibutus. Item nomina hæc, honoripeta, lucifuga, tenebricola, multiforatilis tibia, scissile pallia-

Hyagnes: strum, cibaria uoluptas. Inter nos uerbigeratũ. Item: Hyagnes pater, ac magister Marsyę tibicinis primus in canẽdo manus discapedinauit: primus duas tibias uno spiritu animauit.

Inter Sacrũ & saxũ positus: Item, ut uetus prouerbiũ ait: Inter sacrum & saxum positus cruciabat̃, quod in rerum difficultate ac dura deliberatione succurrit. Item: Mulieres candido splendentes amicimine, uatio lætãtes gestamine, uerno florentes coronamine. Item: Basia pressula, meretricum poscinummia, seu aduectorum negocinummia. Item: Liberalibus cœnis inescatus, & humanis adfatim cibis saginatus, corpus obesum pinguedine cõpleueram. Corium aruina suculẽta

Dulciarius: molliuerã. Item: Pistor dulciarius, qui panes & mellita cõcinnabat edulia. Alter cocus qui sapidissimis nutrimẽtis pulmenta mollita uapore condibat. Item: Estur ac potatur incõdite pulmentis aceruatim, panibus aggeratim, poculis agminatim ingestis: clamore ludũt, strepitu cantillãt, cõuicijs iocant̃, ac iam cætera semiferis Lapithis Centaurisq́ similia. De speculo autem pulcherrima ab eodem descriptio exprimit̃: quippe in omnibus manu faciũdis imaginibus opera diuturna sumit̃, neq; tamẽ similitudo æque ut in speculis cõparet. Deest enim & luto uigor, & saxo color, & picturæ rigor, & motus omnibus, qui præcipua fide similitudinẽ repræsentat. Enimuero quod luto fictum, uel ære infusum, uel lapide incussum, uel cæra inustũ, uel pigmento illitum, nõ multa intercapedine temporis dissimile reddit, & ritu cadaueris unum uultum & immobilẽ possidet: tñ præstat imaginis artibus ad similitu-

Ex Cicerone: dinem referendã leuitas illa speculi fabra & splẽdor opifex. Nunc Ciceronis quosdã subijciam iocos, quos posteri omnes qui in secundis planè cõstiterunt ab eo usurpare sunt uisi, mutatis tamen rhythmis ac numeris. Antithetis primũ in uerbis ac sententijs omnia ipsius sunt referta: quibus nil magis lumen adfert orationi: ut sunt illa. In negocio sine periculo, In ocio cum dignitate. In cõuiuio sobrius, In sobrietate facetus. Itẽ: Honores sine ambitione, diuitias sine fastu, copiã sine luxuria possidebat: in ocio de periculis solicitus cogitabat, in periculo rerum euentũ securus expectabat. Plin. in epistolis hunc imitatus modũ ait: In summa auaritia sumptuosus, in summa infamia gloriosus. Itẽ: Non uiuere ut edas, sed edere ut

re ut uſuras. Non poſſim ſi uelim, nec uelim ſi poſſim. Non defuit auxilium, ſed ipſe auxilio defui. Item illa feſtiuitatem ſimul & grauitatem habent, quæ quaſi hypothetice inferuntur: ut, Ego, ſi dignitas eſt bene de repub. ſperare, obtineo dignitatẽ meam: ſi autem in eo dignitas eſt, quod ſentias efficere, ne ueſtigium quidem ullum reliquum eſt dignitatis: agiturq́ præclare nobiſcũ, ſi nos ipſos regere poſſimus, ut ea quæ partim iam adſunt, partim impendent, moderate feramus. Item, Me regem appellas: Ego, ſi regnum eſt ab omni cupiditate abſtinere, nulli libidini ſeruire, nullorum gratia ciuium aut hoſtiũ metu de recta ſententia decedere: fateor me regem eſſe. Item, A nobis agentur omnia diligenter, ut neq; ſi quid obtineri poterit, non cõtendamus: neq; ſi quid non obtinuerimus, repulſi eſſe uideamur. Item, Quem fauendo retinere non potuerunt, inuidendo abalienauerunt. Item, Aut te in ſententiam meam adducam, aut certe teſtatum apud animũ tuum relinquã quid nam ſenſerim. Item, Sententijs, nõ animis diſſentimus. Naturæ non animi uitia, obiurgatione, non contumelia contendi. Item, Cum nos florere oporteret, tunc maxime uiuere puderet. Aut probare quæ fiunt oportet, aut tacere quæ non probes. Dicendum quod non ſentias, aut faciendum quod nõ probes. Eſt enim res in eum locum adducta, ut quanquã multum interſit inter eorũ cauſas qui dimicent, tamen inter uictores non multũ interfuturum putẽ. Sed plane animus qui dubijs in rebus fuerat infirmus, nunc deſperatis cõfirmatus eſt. Nec temeritas cum ſapientia cõmiſcetur, nec ad conſilium caſus admittitur. Non tam adlicere uolui, quàm alienare nolui. Non tam pulchrum ſcire Latine, quàm turpe neſcire. Scæuola iuriſconſultorũ eloquentiſſimus, Craſſus eloquentiũ conſultiſſimus. Quãtum opibus tuis diuturnitas detrahet, tãtum adferet laudibus. Illa uero maxime ad pœnã deprecandam faciunt. Et ſi aliqua culpa erroris humani, ſcelere certe liberati ſumus, nõ cupiditate aut prauitate aliqua lapſi, ſed opinione officij ſtulta fortaſſe, certe non improba: nec liberationem culpæ, ſed errati ueniam impetramus. Quod autem ſequitur, ad palpandum. Satis te dicis uixiſſe, uel naturæ, uel gloriæ. Noli periculo noſtro ſapiens eſſe. Dimitte quæſo iſtã doctorum hominũ in contemnenda morte diſciplinam: tua cautio, noſtra cautio eſt. Vide quæſo ne hæc tua diuina uirtus apud poſteros admirationis ſit plus habitura, quàm gloriæ: nihil eſt omnino diu in quo eſt aliquid extremum, quod cum uenerit omnis uoluptas præterita pro nihilo eſt. Omnes igitur ſupradicti loci, uim pithicam habent. Sed maiorem hoc quod ſequitur per interrogationẽ. De religionibus ſacris & cerimonijs concionatur P. Clodius. Publius inq; Clodius religiones negligi, uiolari, pollui queſtus eſt? Nam & Catullus quaſi ſimile. Quid eſt Catulle, quid moraris emori? Curuli in ſella Struma Nouius ſedet qui cõſulatum pe tierat. Vatinius itẽ ille gurges helluatus ſanguinẽ reip. ad cœlum tum extruxit uillã in Tuſculano uiſceribus miſerorũ. Mihi meas ruinas adſpicere nõ licuit. Item, Ille ab initio cupiditate & audacia pugnauit, hic ueritate & pudore, quod potuit reſtitit. Sed illa partes habẽt integras, Vide quantum diſtant argumenta tua à re ipſa & ueritate: quod cõſuetudine patres faciunt, quaſi nouum reprehendis: quod beneuolentia fit, odio factũ criminaris, quod honoris cauſa pater filio, idem ſupplicij cauſa feciſſe dicis. Neq; tu hæc non intelligis, ſed uſq; eo quid arguas nõ habes, ut non modo tibi contra nos dicendum putes, uerum etiã contra rerum naturã, contra conſuetudinẽ hominum, cõtra opiniones omniũ. Sed in hoc etiã maior ſpiritus adſurgit. Fero ego te Torquate, iam dudum fero, & nonnũquam animũ incitatũ ad ulciſcendum orationẽ tuam reuoco ac reflecto, permitto aliquid iracundiæ tuæ, do adoleſcentiæ, cedo amicitiæ, tribuo parẽti. Sed niſi aliquẽ modum uitæ tibi cõſtitueris, coges me oblitum noſtræ amicitiæ, habere rationẽ meæ dignitatis. Nemo me unquã tenuiſſima ſuſpicione perſtrinxit, quem non peruerterem. Sed mihi crede non his libentiſſime ſoleo reſpondere, quos mihi uideor facillime poſſe ſuperare. Tu noli hac mea noua lenitate abuti, noli aculeos orationis meæ, qui reconditi ſunt, excuſſos arbitrari, noli id putare omnino à me eſſe omiſſum, ſi quid eſt tibi remiſſum atq; cõceſſum. Illa uero potius deſcriptionis aptiſſimæ ſunt, quæ ſubijciã. Hic unguẽti adfluens calamiſtrata coma, deſpiciens conſcios ſtupri & uexatores ætatulæ ſuæ, fœneratorũ gregibus inflatus: alter ô dij boni quàm teter incedebat, q́ truculentus, quàm terribilis adſpectu? exẽplum imperij, imaginẽ antiquitatis, columen reip. diceres intueri. Item, Pugnis & calcibus exturbare hominem poſſeſſione, cædem facere uicinorum, ſpoliare fana ſacrorũ, iura conatu & armis diſturbare, iudicia in bonis rebus contemnere, in malis pugnare cõtra bonos, non reipub.

cedere,non fortunæ ipsi succumbere. Honestius hoc duce errare,quàm illo magistro cru-
diri. Animus eius uultu,flagitia parietibus teguntur. Item leuem,imò grauissimum. Mobi
lem,imò constantem. Familiarem,imò alienissimum. Item de urbe Roma. Hanc sedem im-
perij,arcem populorum,lumen gentium,theatrũ orbis terrarum. Item: Neq; Catilina is es,
ut te aut pudor à turpitudine, aut metus à periculo, aut ratio à furore reuocent. Vestræ
nunc bonitatis,ut huius inopia plus possit ad misericordiam,quàm illius opes ad crudelita
tem. Item in reddenda causa pulchrum est illud: Plus uirtus tua dedit,quàm fortuna abstu-
lit,propterea quod adeptus es,quod non multi homines noui,amisisti quæ plurimi. Et rur-
sus: Mihi cõsilium iam diu captum est,de quo ad te,non quo cælandus esses,non antea scri
psi: sed quia communicatio consilij tali tempore,quasi quædam admonitio uidetur,uel po
tius efflagitatio ad communicandam societatem. Sed his quæ sequuntur apte animi conce
ptus rerum multarum paucis explicat uerbis. Quare quid adsequi possis non tam facile est
nobis,quàm tibi cui prope in conspectu est Ægyptus,iudicare. Nos quidẽ hoc sentimus,si
exploratum tibi sit posse te illius regni potiri,non esse cunctandum: si dubium,non esse co
nandum: illud tibi adfirmo,si rem istam ex sententia gesseris,fore ut absens à multis,cum re-
dieris ab omnibus lauderis. Sed ego ut te ad certam laudem adhortor,sic à dimicatione de-
terreo,redeoq; ad illud quod initio dixi,totius facti tui iudicium, non tam ex cõsilio quàm
ex euentu homines esse facturos. Illa etiam quasi paria inter se membra uim habent. Nihil
tam uolucre quàm maledictũ,nihil facilius emittitur,nihil citius excipitur, nihil latius dissi
patur. Item: Negotiatoribus comis, mercatoribus iustus,municipibus liberalis,socijs ab-
stinens eram uisus. Item: Meorum consiliorum socius,periculorum particeps, rerum quas
in senatu gessi adiutor. Item: Lattator fori,depeculator curiæ,tabernariorũ cõcitator. Item:
Nolite fortunam conuertere in culpam,neq; regis iniuriam crimen putare,neq; consilium
ex necessitate,nec uoluntatem ex ui interpretari. Item: Profectionem amore prosequar,re-
ditum spe expectem,absentiam memoria colam. Illæ quoq; ipsius sententiæ præclaræ. For
tunam si non æquo animo,ut fortiter feras. Quod honestum initio cœperis,cõstantia pro-
sequere. Nihil in malis ponendum præter culpam. Nihil turpius uanitate. Mors non tam
optanda quàm non timẽda. Mors honesta uitam sæpe turpem exornat,uita turpis ne mor
ti quidem honestæ locum relinquit. In bonis uirtus socia uitæ,gloria mortis comes. In alte
ro ne reprehendas,qđ in te probes. Inuidia uirtute parta,gloria non inuidia putãda. Scom-
Scommata mata sunt quæ in alterum cum sale iactamus,ut Cice. teste Plutarcho de Coco,qui ad ordi
nem equestrem adscitus fuerat: optimo iure hunc meruit locum,cum de iure culinæ intelli
geret. Huiuscemodi quàmmulta leges apud Macrobiũ,inter quæ illa duo Augusti,qui in-
Mecœnas uitatus à Mecœnate ad tenuem cœnam familiariter,ut ille dicebat: non putabam,inq̄t,me
Galba tibi tam familiarẽ. Item Galba gibboso apud eum causam orante,ac dicente: Corrige in me
siquid uides: Ego uero,inquit,monere possum,corrigere non possum. Cum Romani lega-
Prusias tos ad pacem inter Nicomedem & Prusiam faciendam misissent: & unus ex eis multis cica
tricibus sparsum caput haberet,alter pedibus æger esset,tertius ingenio socors haberetur:
Cato eam legationẽ,nec caput,nec pedes,nec cor habere dixit. Author Liuius libro. L. In
hoc genere quàmplurima sparsim mihi dicta sat erunt,si duo rursus Augusti recenseam. Is
cum similem sui quendam aspiceret,interrogauit an eius mater Romæ unquam fuisset: At
ille, Quin,ait,meus hic pater fuit. Idem contumaci beneficiũ petenti, eius cõsiderando in-
eptiam respondit: Redi prius mecum in gratiam. Vnum adducam externum. Cum Anni-
bal ab Antiocho ad quem confugerat interrogaretur, An exercitus magnus opulentusq;
quem ei ostenderet satis esset Romanis: Ita,inquit,etiã si auarissimi essent. De clade uti con
tigit loquens: non ut ille putabat,de uictoria. Author Plutarchus.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XXXV

De scientijs mathematicis,ac primum Arithmetica.

VMERORVM scientiam,quam arithmeticã dicunt,primus apud Græ-
cos illustrauit Pythagoras,eorum ratione, ac characteribus adinuẽtis, ac
in tabula discipulis perscriptis: quã posteri deinde abacum,ut Boetius tra
dit,uocauere. Euclides dein quatuor libris eam cõplexus est, VII. VIII.
IX. X.

IX. X. ex noſtris Boetius, & è recentioribus nonnulli libros edidere, ut Leonardus Piſanus, Blaſius Parmenſis, Ioannes de Sacrobuſco, Prodocinus Paduanus, Algoriſmus, Algebra Catainus, Ludouicus Eremita. Laudes eius inſuper Pythagoras nonnulliq́ adeo extulerunt, ut quantū categoriæ, ſubſtātiæ ſubeſſe cōtendant. Plato quoq; in Epinomide ante omnia numeros edocēdos pueros eſſe iubet, ſine quibus nec res ꝓpriæ, nec publicæ, ſatis cōmode adminiſtrari queāt, omniaq́ in ſuorū ipſorū cū diſpoſitione, tum harmonia, facta mortalia uerſari. Eorū diductio plurifariā. Species omnino VIII. Numeratio, additio, ſubtractio, mediatio, duplicatio, multiplicatio, diuiſio, progreſſio. Radicū extractio in numeris quadratis & cubis. Alia quoq; diuiſio, aut digitus eſt, ſic enim appellant, ut ſunt numeri ſoluti & ſimplices uſq; ad decē: uel eſt articulus, ut X. XX. XXX. XL. & reliqui integri: uel eſt cōpoſitus ex utriſq;: ut, XIIII. XXV. XXVII. & reliqui ſimiles. deinde aut par eſt uel impar, Græce ἄρτιος ἢ περιττός. Paris rurſus numeri ſpecies ſex, de quibus Euclides in IX. differit. Pariter par quum uſq; ad ultimū numerus in duas partes diuidi poteſt, ueluti LXIIII. cuius mediū XXXII. & huius XVI. huius quoq; VIII. deinde IIII & tādem II. Pariter impar quum numerus quidem par eſt, in partes tamē impares diducit̃, ut VI. X. XIIII. & his ſimiles. Impariter par ex utriſq; ſuperioribꝰ cōſtat, quū numerus par in partes etiā diuiditur pares, ſed nō uſq; ad extremū: ut, XXIIII. XXVIII. & his ſimiles. Aut itē diminutus quum partes eiuſdē integrales ipſum nō adæquāt: ut, VIII. cuius partes IIII. II. I. conſtituunt ſeptē, qui numerus eſt inferior VIII. Idem accidit numero X. Aut ſuperfluus eſt cū excedit: ut, XII. & XXIIII. Perfectus uero quū adæquat. Impar autē numerus ſic ſe habet. Aut primus eſt & incōpoſitus: ut, III. V. VII. XIII. XVII. XIX. XXIII. qui quod nullus eos præter unitatē metiatur, numeri dicūtur incōmunicabiles. Aut ſecūdus & cōpoſitus, quem nō ſolū unitas, ſed alius quoq; metitur numerus, ut nouē per tres, XV. per V. XXI. per VII. & his ſimiles. His addit̃ tertia diuiſio, uidelicet abſtractus, quum à materia ſeparatur: coniunctus quū eſt in materia, ut res numerata. Dimēſionibus quoq; geometricis & epipedis & ſolidis cōparatur. In primis punctum eſt unitas quælibet. Lineares ſunt numeri ſoluti & lineis deſcripti, uidelicet II. III. IIII. V. Quadratus, qui in ſe ductus fit: ut, XVI. quem quater quatuor cōſtituunt: ut, IX. quē ter tria faciunt. Cubus numerus, qui bis in ſe duplicat̃: ut, XXVII. quem ternarius numerus iteratus reddit, ut ter tria IX. ter uero nouem XXVII. Ipſe aut ternarius numerus radix dicitur. Quadrata eſt cum ſemel reddit cubis cuba, quū ter relata, & hoc itē modo reliqua quatuor. Inſuper numerū Euclides in VIII. lib. multi alijs præter eū quem diximus, tradit cōfici modis, cū uidelicet, aut numeri duplicātur: ut, unū duo quatuor octo: aut de ternario in ternariū: ut, unū tria quinq; ſeptē: uel ijdē numeri impares multiplicātur: ut, unū & tria, quatuor reddūt, huic additus quinq;, nouē cōſtituūt: & eodē modo reliqua. Sed & triāgulares & pētagonos & hexagonos, tū ſolidos Pyramidales ſphæricos Euclides ponit. Plato planos appellat numeros qui prima multiplicatione numeri numerātur: ut, bis duo IIII. uel ter tres IX. Solidos uero, qui nō ſolū multiplicatione fiūt: ut, bis bis duo, VIII, & ter ter tria XXVII. Æquilateres autē quū quilibet per ſe in ſeipſum multiplicat̃, quales modo narrauimus. Inæquilateros quoq; ex multiplicatione numeri alterius per alterū, ueluti in planis bis ter ſex, ter quater XII. In ſolidis bis bis ter, uel bis ter tres XVIII. Mox de ui numerorū. Plato numeris oīa tribuit, cœleſtia & humana, ſphæraſq́ oīs, & uirtutes, harmonía cōtineri, ciuitates quoq; mutationes ex illis facere dicit. Ante oēs ipſe Pythagorā imitatus Monadas & Dyadas celebrat, ut numerorū principia. Ex his cōſtare dicit res humanas, uniuerſamq́ naturā. Nam per Monada, i. unitatē, eſſentiā, formamq́ res habent, & in quiete ſtatuq́ ſunt. In motu autē per Dyada. Monas itē perfectū aliquid ponit & abſolutū Dyas imperfectū & infinitū. Dicit̃ & alijs uerbis, Idem & alterū ſiue diuerſum: nā quodlibet creatū unū & idē eſt in ſua eſſentia & perfectione, duo uero ſeu diuerſum cōpoſitione: unū itē energia, diuerſum ſeu plura poteſtate. Quin in Parmenide tantā uni tribuit diuinitatem, ut dicat unas ſolum eſſe ueras & immortales ſubſtātias ac à materia diſcretas, ueluti deū, angelū, quem mentē uocat & animā. Trias autē alio quodā genere habet̃ optima, & in IX. de rep. magnopere extollit̃ ꝙ in primis quadratus ab eo numerus exeat, uidelicet nouē dein ſolidus XXVII. Poſtremo magnus ille ac fatalis DCCXXIX. Qui radicē habet III. dein IX. tertiā XXVII. Trias ſola initiū medietatē & finē retinet, quibus corpora

Digitus · *Articulus* · *Compoſitus* · *Par uel impar* · *Pariter par* · *pariter impar* · *Impariter par* · *Diminutus numerus* · *Superfluus* · *Perfectus* · *Impar primus & incōpoſitus* · *Secundus & compoſitus* · *Abſtractus* · *Coniunctus* · *Comparatus geometricis dimēſionibus* · *Punctum* · *Triangularis* · *Quadratus* · *Cubus* · *Pyramidalis* · *Sphæricus* · *De ui, & poteſtate numerorum quorundam* · *Monas* · *Dias* · *Trias* · DCCXXIX

augeſcũt. Interuallũ unũ lineã facit, duo ſuperficiẽ, tria corpus, quod tribus etiã metimur, lõgitudine, latitudine, & ſoliditate. Primus item impar eſt numerus, qui perfectior pari eſt, cum illum comprehẽdat, non ab eo comprehendat. Præterea trianguli figuram continet, quæ omnibus præſtat. Siquidem in hanc ſolida cuncta & plana reſoluūtur. Proportionem in arithmetica refert ſeſquialteram: in muſica diapente: in philoſophia rerum principia, uidelicet materiam, formam, & priuationem. Secũdum uero Platonem, deum, ſpecies, & hy-
Tetras len: apud uero poetas Gratias decentes. Tetras ante omnia ſecundum uim & potẽtiam in denarium reſoluitur numerum perfectum: ſi unum, duo, tres, & quatuor computentur. Pythagoreorum iuſiurandum: Iuro ego per ſanctum pura tibi mente quaternum Æternæ fontem naturæ animiq́ parentem. Nam noſtram dicunt animam ex quatuor conſtare: mente, cui unitas comparatur, nam ſpecies rerum ſub unitate comprehendit: ſcientia, quæ binario cum indefinita ſit, & ex alijs confeſſis demonſtratur: ternario autẽ opinio, quæ ex pluribus originem habet, ac fallibilem: quaternario ſenſus. Præterea parem & imparem cõtinet numerum. Nam duo, & item unum, Plato non tam numeros, q̃ principia numerorũ uocat. Proportionem habet in arithmetica epitritam, à nobis ſeſquitertiã appellatam. In harmonia diateſſaron & tetrachordũ, ac diagrãma Pythagoreũ, quo ille primũ in muſica cõcentũ inuenit. Totidem ſunt etiã corpora ſimplicia, & partes honeſti & in cœlo cardines. & quadratum agmen ordinatũ & perfectũ, & quadrigæ totidem equorũ ſat ad certamẽ curſusq́ palmam fuere: & quadrare accõmodatũ aptũq́ eſſe ob numeri huius cõcinnitatẽ dicimus.
Pentas Pentas ſuas etiã retinet proprietates, ut mediũ decadis quæ cæteros includit. Hexas nume-
Hexas rus merito perfectus iam habetur, quippe qui ſit æqualis his partibus ex q̃bus ipſe conſtat. habet enim dimidietatẽ in tribus: tertiam portionẽ in duobus, ſextã in uno: quæ ſimul & in unum collecta faciunt eundem. Præterea quadratũ cõſtituit, XXXVI. Senarius enim &
Ogdoas octonarius uidelicet ogdoas perfectiores omnibus ab arithmeticis dicunt̃ eſſe: & qui terminant in illis. Qui uero ab his defecerint imp̃fecti: ſemp̃ eñ & in infinitũ hi duo diductionẽ
Heptas æqualitatẽq́ recipiũt. Auguſtinus tamẽ ſenariũ præfert ob mũdi creationẽ. Heptas quoq́ à Platonicis ſimul & Pythagoreis receptiſſima. Quæ hanc in primis p̃prietatẽ habet q̃ ſola neq́ gignit ex ſe aliũ numerũ infra decadẽ, neq́ à quoq́ ipſa gignit̃. Etẽñ duo duplicata pariũt quatuor: tria ſex: quatuor & parit̃ à duobus duplicatis, & ipſe duplicatus octo parit: rurſus quinq́ à nullo naſcit̃, ipſe bis ſupputatus decẽ cõſtituit: item ſex naſcit̃ quidẽ ex duplicato triẽte, parit autẽ infra decumanũ limitẽ nullũ: paritur nonus ex ter tribus, ipſe item
Heptas numerus Minerua appellatus nullũ: eodẽ modo & decẽ. Igitur q̃m ſeptenarius ab hac cõditione immunis eſt, à ueteribus Minerua eſt cognominatus: q̃ ſicut illa, uirgo perpetuo ſit, ac ſine matre. Multa inſup̃ quæ natura p̃ueniunt huic ſunt accõmodata. Nam ſeptenarij menſis partus legitimi ſunt. Poſt partũ deinde ſeptimo mẽſe dẽtes emittunt̃. Septimo deinceps mutant̃ ãno. Annorũ quoq́ hebdomada ſcd'a poſt pubertatẽ, anniq̃tus pueris nomina imponebãt̃, cũ antea dubiã putarẽt uitã. Scd'a pubertatẽ utriq́ ſexui defert: tertia adoleſcẽtiæ lanuginẽ: quarta uirilitatẽ. In morbis quoq́ mutatiões fieri experiẽtia docuit. Hippocrates in libris de hebdomadis enumerat ſenſuũ omniũ qui ſunt in capite ſeptenos meatus, oculorũ, auriũ, nariũ, atq́ oris. Vitalia quoq́ paris numeri, lingua, pulmo, cor, lien, hepar, duo renes. Lunę etiã creſcẽtis & ſeneſcẽtis, ut in aſtrologia dicã, eodem numero notat̃: ſiq̃ñ de obſcura creſcẽte lumine fiat & decreſcẽte eodẽ omnino ordine. Septẽ cœlũ planetis cõſtat: & in muſica ex diapẽte ac diateſſaron ſymphoniã cõſtituit. In matheſi deniq́, teſte Iulio Materno, ſeptenarius quiſq́ numerus, in genitura & annis magnos portẽdit effectus. In nonario, ſiue enneade, idẽ Mater-
Enneas nus dicit eadẽ, in annis itẽ fieri mutationẽ. Sed & huic nũero alia etiã cõuenire inuenimus.
ἐννῆμαρ Home. ſæpe illius meminit, ἐννῆμαρ appellat. i. nono die: cũ uidelicet aut mũſa ſunt danda, aut clades ſæuitura, aut leges cõdẽdæ: totidẽ eñ annis dicit in ſpelũca Minoẽ à Ioue leges acce-
Decas piſſe, totidẽq́ diebus mortuos ãtiq̃ funerabãt. Decas itẽ à Pythagoreis obſeruata, eo cũctis p̃fectior, quo cęteros ſingulatim includit nũeros: ſupra decẽ nõ tã nũeratio q̃ eorũdẽ numerorũ replicatio. Hanc igit̃ Pythagorei primã quadraturã appellãt. Nã decẽ ex uno, duobus,
Dodecas tribus, & quatuor fit ſimul collectis. Dodecas in octaua de rep. Platoni tãq́ diuina celebratur, qui ait, eam ciuitatibus magnã portendere mutationẽ ſiquãdo multiplicari cõtigerit ac peruenire ad æquialterũ ſuum planum, uidelicet CXLIIII. Poterit autem in melius mutari ſecundũ diſciplinã: cum uero ad ſolidũ p̃uenerit, uidelicet MDCCXXVIII. tanq̃ ſinem ſuũ cõtigerit poſtea declinabit. Antea uero nõ fatali numero ſed imprudẽtia collabet̃.

Eiusmodi mutationis causam Aristo. in lib. V. Politicorum nō negasse uidetur, Platonem allegando, ut in eius epitome libri diximus. In legibus itē Plato eodem numero duodenario ciuitatē agrosq;, custodias, ac magistratus disponit. In Phædro XII. adducit ordines diuinorū. In Timæo XII. faciebus format mūdum etiam propter sphæras mundi XII. signaq; totidem. In Critia plagis XII. antiqua ante diluuium regna describit.

DE HARMONICIS.

HARMONIAE rationem, quæ arithmeticæ subijcitur, Aristoxenus Platonis æqualis ferè primus in lucē extulit, repertis etiā instrumentis. Deinde Ptolemæus, cuius musicā negligentia posteritatis ex magna parte corruptā Nicephorus Gregoras interpollauit, & paraphrasim simul quandā constituit, Nicomachus etiā in quibusdā illustrauit. Cōmentatores his accesserūt Pappus, Theon, Alypius, Gaudentius, Isacius. E nostris uero Apuleius, qui libellū super his edidit, & Boetius. Et Augustinus, qui magis pedum rhythmos quàm harmoniā est persecutus. Triplicē eius constituunt diuisionē, primā uidelicet sensus & mentis. Initiū enim à sensu. i. auditu accipit, deinde mētis ratione ac iudicio absoluitur. Cuius rei gratia uel imperiti de hac censurā agunt, cum Harmonia numerorumq; oblectatio & concinnitas æque omnis capiat, unde illud Virgilianū, Numeros memini, si uerba tenerem. Non item geometriæ hoc euenit, cuius figuræ nemini sunt curæ, an pulchræ apteq; depictæ sint, sed tantū sensibus acceptæ. Alia diuisione triplicem faciunt. Cosmicam, qua mundus & ordo cœlestium orbiū mira concentus dulcedine cōstat. Alteram humanā, qua homo cōstitutus est dispositione ordineq;, tum quatuor elementorū, tum animæ unà cum corpore harmonica coniunctione. Tertiā, quæ in uocis humanæ instrumētorumq; sonitu cōsisteret. Tertia diuisio Aristoxeni est, qui uocis rationem in rhythmū, melos & metrum diduxit. de his Gell. lib. XVII. Longior mensura uocis rhythmos dicitur. Altior melos. Metrum uero per quam syllabarū longarū & breuium & mediocriū iunctura & modulus cōgruens cum principio geometriæ auriū mēsura terminat. Adrastus peripateticus pulcherrime musicæ principia dictionibus cōparat: Nam ut literis & syllabis constant, sic illa phthongis tanquā literis, & diastematis, uti syllabis: postremo harmoniæ perfecta ratio simul in unū coacta systema dicetur, tetrachordū, heptachordū, octachordum, & his similia. Quæ tria totidē illę dictiones (quas supra narraui) exprimere uidentur, uidelicet rhythmus, melos, & metrū. Phthongus igitur uox est non omnis, sed cū tasi. i. productione prolata in instrumento. Chorda dicitur phthongus apud nos, apud Græcos dynamis. Diastema quod nos interuallū dicimus, est discrimen quo alter acutior, alter grauior phthōgus appellet. Diastematū differētiæ plures magnitudo, genus, melopœa, cōpositio, modus, mutatio. Magnitudine primum differunt maiora minoribus, sicuti diatessaron, diapente maius, & hoc itē diapason. Superat genere ut diatonicū, chromaticū, enarmonicū. De quibus inferius dicā. Melopœa quādo uidelicet homophona, symphona, antiphona, paraphona, diaphona sunt. Homophona, quæ grauitate aut acuitate nō discrepāt. Symphona, dissimiliū concētus. Antiphonū diapason uocat quod duo simul respondeāt. Paraphona uero diatessaron & diapente. Diaphona autē diastemata sunt inferiora q̃ diatessaron, & in medio posita. Quæ harmoniā per se nō efficiūt sola, ut Tonus, ditonus, hemitonus, diesis. Est enim diesis, quarta pars. Cōpositione differunt diastemata, quādo simul iuncta, ut in systemate, aut disiuncta per se sola cōnumerata. Modi quoq; uariāt diastemata, qui secūdum Aristoxenon XIII. sunt, hypermixolydius, hyperphrygius, mixolydij duo. Acutior alter, qui hyperiastius uocatur: & grauior alter, qui hyperdorius dicit. Lydij duo, quorū grauior aeolius uocat. Phrygij duo, quorū grauior dorius. Hypolydij duo, quorū grauior hypodius. Hypophrygij duo, quorum grauior hypodorius: postremo dorius omniū acutissimus. Genere etiam diastemata mutantur, ut diatonicum, chromaticū, Enarmonicum. Diatoniū constat symphonia duorū tonorum & hemitoni. Eius etymū ex eo uenit ꝙ seu per tonos ꝓcedat, siue robustius aliquid & ualētius in se habeat q̃ reliqua, insuper & magis tritū, ac ī usu. Est in eo differētia, ut molle diatonū, aut syntonū. Molle diatonū per semitonum & tres dieses procedit. Syntonū simile est generi: nam per tonum & tonum & semitonū melodiā peragit. Chromaticum ex eo dicitur, ut inquit Boetius, ꝙ è diatonio in aliū quasi colorē mutatur, genus sanè rarius & mollius, constatq; semitono & semitono ac tribus semitonis. Enarmonicū uero, ꝙ magis coaptatū

Sēsus & mens
Cosmica
Humana
Vocalis
Rhythmus
Melos
Phthongus
Diastema
Systema
Diastematum differentiæ
Magnitudo
Genus
Melopœa
Compositio
Modus
Melopœa
Homophona
Symphona
Antiphona
Paraphona
Diaphona
Compositio
Modi XIII
Hypermixolydius
Hyperphrygius
Mixolydij II
Lydij II
Phrygij II
Hyperlydij II
Hypophrygij II
Dorius
Genus
Diatonicum
Chromaticū
Enarmonicū

fit,quod cantatur in omnibus tetrachordis per diesim & diesim & ditonum. Quapropter
Mutationes phthongi quinq;,qui mutabiles dicũtur,eorũ nomina in mutatione assumũt,ut cęteri stabi
IIII in genere les sint,ut lichanos hypaton,lichanos meson,paranete syneugmenõ, paranete diazeugme
non,paranete hyperboleon.Ex his deprehenditur φ mutationes faciebant in omni musica
In systemate quatuor. In genere,quãdo ex diatono in chroma uel enarmonium transitur. In systemate,
In tono quãdo ex synaphe in diazeusim uel cõtra mutatio fit.In tono,quãdo ex dorico in phrygiũ
uel lydium,aut aliũ ex modis fit trãsitus.Nunc rursus ratio symphoniæ ab initio repetẽda.
Definitio Est igitur symphonia,duarũ uocum seu pluriũ inter se iunctarũ dulcis cõcentus:nam non
symphoniæ omne diastema symphoniã facit,sicuti nec omnes literæ simul iunctæ syllabã aut dictionẽ.
Symphoniæ sed quæ cõueniunt. Itaq; omnis symphonia diastema est,non item contra. Symphoniæ in
seu diastemata systemate perfecto & immutabili,hoc est,perfecta harmonia,sex. Diatessaron,diapente,
Diatesseron diapason,diapason & diatessaron,diapason & diapẽte,bis diapason.Primæ tres simplices,
Diapente ex quibus reliquæ constant. Prima habet duorũ tonorum & semitoni diastema,quoniam
Diapason tria interualla & uocum quatuor consonantiã recipiat:cui proportio respondet,quæ apud
Diapason & arithmeticos epitrita uocat̃,quæ se habet ut tres ad quatuor. Secũda diapente triũ tonorũ
Diatesseron & semitoni diastema habet,φ quatuor cõtineat interualla & uocũ quinq; cõsonantiã por-
Diapason & tione hemiolia,hoc est,sesquialtera,quæ se habet ut duo ad tres. Tertia,diapason:cuius dia
Diapente stema duas priores cõtinet cum tonis quinq; & duobus semitonis,ad duplæ refertur por-
tionem,quę se habet ut duo ad quatuor. Vocaturq; toniæum diastema,ob excellentiam φ
tonos & symphonias principales contineat. Quarta symphonia,diapason & diatessaron,
phthongorũ XI. interuallorũ X. ꝓportione διπλασιεπιδίμοιρος:quæ se habet ut XXII.
Bisdiapason ad IX. Quinta,diapason & diapente phthongorum XII. & diastematũ XI.proportione
Tetrachordũ tripla,quæ se habet ut sex ad duo. Vltima,bis diapason,è quatuor tetrachordis ꝓportione
Pythagore quadrupla,quæ se habet ut octo ad duo.Huius rationis authorẽ Pythagorã primum fuisse
Diagramma dicunt,tetrachordo primũ inuento,quod diagrãma uocãt.Est enim diagrãma in musica fi-
quid sit gura plana,cõplectens phthongos siue chordas in melodia: nam,ut refert Boetius,auditis
quondã fabrorũ malleis harmonia quadam & cõcentu ad ictum sonãtibus accedens inue-
stigaturus rationẽ consonæ uocis eos expẽdit,animaduertitq; primũ libris VII. alterum
IX. tertium VIII. quartũ VI.Ad hoc exẽplum,quatuor in ligno eisdẽ põderibus neruis
libratis ac pulsatis uidit totã systematis symphoniam ad cõcentum diastematũ,quæ supra
narraui,respõdere. Idem & in tibijs tẽtauit quatuor simul impari longitudine ac pari cauo
coniunctis,hoc est,prima longa digitis XII. & deinceps reliquis eodem ordine numero-
rum.Sed inter tibiarum neruorumq; naturã hoc differre uidit,quod tibiæ longitudinis in-
cremento fierent grauiores;nerui uero põderis incremento acutiores,utrobiq; tamen eã-
Ratio chor dem portionem contemplatus est. Ratio chordarum est,quod acutissimã neten,quasi νεά-
darum την:& nouissimã appellabant;grauissimam uero hypaten,id est,summam & principalem,
initium tetrachordorũ.Ante hanc uero proslambanomenos erat omnibus grauior & prin
cipium perfecti systematis. Parypate iuxta hypaten Lichanus,index digitus,Græce dicit̃
appellata,quoniam in canendo ad eam chordam,quæ erat tertia ab hypate,index digitus
inueniebatur.|Quarta Mese quod inter septẽ erat semper media. Quinta paramese,id est,
iuxta mediam.Sexta,paraneten,id est,iuxta neten & ultimã; uoces pariter omnes in acu-
tiorem tẽdentes. His addebãt quandoq; tetrachorda syneugmena.i.coniuncta,& diazeu-
Synaphe gmena.i.disiuncta.Est enim synaphe quã nos coitũ dicere possumus,duorũ tetrachordorũ
triplex simul iunctorũ tonus medius & cõmunis,quę triplex est,acutissima, grauissima,& media.
Diazeusis.i.disiunctio,cum uidelicet phthongus non cõmunis est inter tetrachorda.Duo
igitur antiqui systemata faciebãt perfecta,secũdum synaphen quod minus,& secũdum dia
zeusim,quod maius erat:ad quod minus post chordã mesam tris addebant chordas,triten
syneugmenon,paraneten syneugmenon,& neten syneugmenõ,uocabãtq; eas tetrachor-
dum neton syneugmenon,quas neton.i.processus ad extremã acuitatem. Syneugmenon
uero.i.coniunctarum,quoniã à chordis meson non absistit,sed cum ea quæ mesa uocatur
cõmuni phthõgo coniungit̃.Dicebãtq; tertiã prope mediã,φ esset tertia à fine paraneten.
In minore systemate chordæ VI Deinceps ultimã neten sicuti finẽ existentẽ motus ad acutũ,ut diximus,Sunt igitur in mi-
nore systemate chordæ VI. quæ referunt diapason & diatessaron simul diastemata tria,
uidelicet tetrachorda Syneugmena adinuicem secundum cõmunes phthongos ab hypate
Meson

Meson ad mediam præterito proslambanomeno. Suntq; huiuscemodi proslambanomenos, Hypate Hypaton, Parypate Hypaton, Lichanos hypaton, Hypate Meson, parypate meson, Lichanos meson, Mese, Trite syneugmenon, Neton, Paranete syneugmenon, Nete syneugmenon. In maiore autem Systemate, quod secundum Diazeusim erat tetrachordum neton Syneugmenon non ponebant. A paramese initiū sumebāt tetrachordi, Neton diezeugmenon hemitonio quidem acutius quàm paramese, Tertiam neton diezeugmenon, & deinceps paraneten diezeugmenon: & nete diezeugmenon, quam rursus faciebāt principium tetrachordi paranete hyperboleon nete hyperboleon, erantq; omnes chordæ XV. hoc est, quatuor tetrachorda hypaton & meson simul coniūcta & cōmunia: disiuncta uero ab his alia, uidelicet diezeugmenon & hyperboleon neton, uocaturq; systema Ametabolum, id est, immutabile, quasi absolutum, quod mutari nequeat ad profectum. Maximum uero Systema ex omnibus tetrachordis fit, quæ sunt numero quinq;, Hypaton, Meson, Syneugmenon, Diezeugmenon & Hyperboleon, Chordæ numero XVIII. In his est quicquid potest concentus aut in cithara, aut in tibijs. *Maximum systema chordarum XVIII*

Accommodatio Harmoniæ humanæ naturæ, ac cœli rationibus.

RESTAT ut harmoniacam uim naturæ humanæ, deinde cœlo accōmodemus. Quem locum pulcherrime Ptolemæus in lib. III. de Musica prosecutus est. Nos pauca ex eodem libro adducemus. Igitur cum initia terū dicat ex materia secūdum subiectū, ut ex quo, & motu, secundū causam, ut à quo, ac forma: secundum finem, ut cuius gratia cōstare: harmoniā causam ponit. Cum autē triplex causa sit, Natura qua sumus, Ratio qua bene sumus, Deus quo semper sumus: Harmoniā causam eā ponit qua bene sumus, id est, secundum proportionē motuū. Proportio enim simpliciter & in uniuersum est ordinis & symmetriæ mater. Est nanque prius in mente symmetriæ inuentio, harmoniæq; iudicium: Deinde in organica secūdum artem monstratione sensibus subiecta, addita secundum practicen experientia exercitatione. Huius igitur proportionem & concinnitatem anima prius eius indagatrix in seipsa, ac suis motibus conspicit. Nam cum tres sint eius partes: Ratio, sensus, & appetitus, hæ tribus musicæ diastematis ac symphonijs respōdent. Diapason ante omnia rationi, cum hæc pars sicuti illa reliquas duas complectatur. Diapēte uero sensui, Diatessaron appetitui. Vt enim diapente propior est symphoniæ diapason quàm diatessaron ob excellentiam imparitatis: Sic sensus propior est rationi quàm appetitus. Præterea in tonis etiam respondent. Vt enim diatessaron tris habet tonorum mutationes, sic appetitus augescens primum uidetur, deinde feruescēs, postremo senescens. At sensus quatuor, æquas numero speciebus symphoniæ diapente, continet partes: auditum, uisum, gustum, odoratū: nam tactum prętereo, tanquam cōmunem omnibus, aliter alijs deprehensum. Rationi uero VII. numero æquales Diapason species, Phantasia, mens, cogitatio, memoria, dianœa, opinio, scientia. Siue uelis aliam animæ diuisionem, uidelicet rationem, iram, concupiscentiā: easdem partes respondere uidebis. Diatessaron tres partes concupiscentiæ uirtutibus similes sunt. Temperantia in uoluptatibus, Patientia in tolerantia necessariorum, Pudor in abstinendo à turpibus. Pars rursus irascibilis quatuor diapente retinet species: Mansuetudinem in ira, constantiam ad usus motus, fortitudinem in periclis, perseuerantiam in laboribus. Pars rationalis item VII. secundum diapason ordinem. Celeritas, ingenium, anchinœa, eubulia, sapientia, prudentia, experientia. Totus itaq; perfectus philosophi animus perfecto systematis diagrammati comparandus. Mores etiam secūdum tonos in systemate aptabimus. Grauiores referunt segnitiem & tarditatem, secundum Hypodorium modum. Acutiores uero secundum Mixolydion celeritatem & audaciā in homine referunt. Semitoni autem secūdum Doriū mediocritatem & modestiā in reb^9. nam & animi ipsi simile quid melodię patiuntur, & cōcordi quadam rerum gestorumq; inter se cōgruentia, cum lætātur, dolent, quiescunt, silēt, loquūtur. Ex quo Pythagoras dicitur aliquid incepturus sese lyræ harmonia ad alacritatē, tum animum, tum corpus excitare solitus. His igitur Ptolemæi sententijs Aristoxenus prius adhæsit, qui animā ex harmonia cōstare dixit, quem Plato quoq; secutus est. In eodem libro Ptolemæus, uti supra commemoraui, cœlestibus orbibus musicam tribuit, quorum interualla diastematis phthongorum in lyra comparauit, ita ut Hypaten Lunæ tribuat, quę ut uelocior cursu, grauiori phthōgo similis uidebatur, qui citius finitur.

Harmonia prius in mente, deinde in organis

Diapason rationi respōdet
Diapente sensui
Diatesseron appetitui

Mores tonis & modis in systemate comparati.

Harmonia in cœlo

Et deinceps

Zodiacus perfecto Systemati similis. Chordæ cæli motibus similes

Et deinceps ultimũ Neten Saturno. Zodiacum uero Ptolemæus perfecti Systematis diagrammati similem reddit, in quo quatuor, tetrachorda inueniuntur. Præterea symphoniæ in eodem similes per aspectus mutuos: primum Tetragoni, quod diatessaron comparat, Deinde Trigoni quod diapẽte, Diametri, quod Diapason, postremo uniuersum circulum in se ductum Bis diapason referre imaginem monstrat. Cumq; tris cœlum habeat cursus, longitudinis, latitudinis, & altitudinis; mutationes in his tonorum indicat oriens & occidens per longitudinem, principium & finem referunt chordarum grauiorum, quod hæ partes obscuriores nobis in ortu & occasu signorum apparent. Obscura uero silentibus similia. Grauis enim uox ad silentium propius accedit. Acutiores autem chordas meridiei per latitudinem assimilat quod hæc pars nobis manifestior & clarior: præterea meridies altior, nobis acuitatem refert. Oriens uero & Occidens depressiores nostro aspectui uocis humilitatem & grauitatem repræsentant. Altitudo quoq; cœli ex eo notatur, cum planetæ in eo in altiore, quod Græci ἀπόγαιον, barbari augem uocant, siue in humiliore, quod ὑπόγαιον item Græci, barbari augis oppositum, siue in medio loco discurrunt. His tria melodiarum genera similia facit, Diatonicum, ut altiori & maximo cursui, Enarmonium minori, Chromaticum uero medio, quod in hoc lichani media tetrachorda diducunt.

DE INSTRVMENTIS MVSICIS.

Lyra trichordos

INSTRVMENTA musica aut pulsata aut inflata sunt. Prima præfert Aristoxenus, ut ait Athenæus, quod inflare tibias aut fistulam multi sine præceptore sciant. Lyram in primis Trichordon reperit Mercurius Ægyptius, ut author est Diodorus Siculus, imitatus tris temporum mutationes, calidissimum, frigidissimum, & temperatum. Tres igitur posuit phthongos. E duobus solstitijs duos, acutum & grauem. E duobus uero æquinoctialibus unum medium temperatum. Tetrachordi inuentionem Boetius Mercurio tradit, ad quatuor elementorum harmoniam accõmodatum. Quintam chordam Corœbus Atyis Lydi filius. Hyagnis uero Phryx sextam reperit. Septimam Terpandrus exemplo VII. planetarum. hæc ille. Apud Græcos tamen authores sic reperio. Heptachordum primum inuenisse Mercurium, Orpheumq; docuisse. Hic uero Thamyram & Linum, Linus Amphionem. post Orphei mortem lyram in mare proiectam à mulieribus Thracibus in Lesbum peruenisse, inuentamq; à Terpandro Lesbio poeta delatam in Ægypto sacerdotibus monstratã. Ex quo nouus ille lyræ repertor est habitus. Versus de ea ipsius Terpandri subijciam. Ἡμεῖς τοι τετράγηρυν ἀποστέρξαντες ἀοιδὴν. Ἑπτατόνῳ φόρμιγγι νέους μελαδήσομεν ὕμνους. Sed & Octachordum & Enneachordum & decachordum postea usurpatum. Ion poeta sic ait. ἐν δεκαχόρδῳ λύρα δεκαβάμονα τάξιν ἔχοις ἄν, τὰς συμφωνούσας ἁρμονίας τριόδους. πρὶν μὲν δ' ἑπτάτονον ψάλλον διατέσσαρα πάντες Ἕλληνες σπανίαν μοῦσαν ἀειρόμενοι. Achæi autem tradunt lyram primum à Cadmo Agenoris filio in Græciam allatam. Cithara à lyra ante non distinguebatur aut parum. Lyra & plectro & digitis pulsabatur. Propertius. Ille lyræ carmen digitis percussit eburnis. Sæpe etiam plectro, quod ex caprarum ungulis, ut ait Pollux, fiebat, Nostra tempestate hoc instrumentum interpollatum testudinea nihilominus forma, quamuis artem & modum mutauerit, utranq; tamen sicut antiquitus requirit manum. Pedianus sic ait. Citharistæ utriusq; manu funguntur officio, dextra plectro utuntur, & hoc foris canere: sinistra digitis chordas carpunt, & hoc intus canere. Leutum uocant, fortasse à leuore & loco plectri penna percutitur. In quo excelluit Petrus Bonus Ferrariensis. Pulsatur & digitis, inuento nostra ætate Stephani Hispani, Aulici Ferdinandi Siciliæ regis excellentissimi lyristæ. Ex Polluce. Epigoneũ ab inuentore Epigono pulsatur sine plectro chordis XL. Tosinon chordis XXXV. Monochordum Arabum inuentum. Pentechordum Scytharum. Psithyros Libycorum maxime Troglodytarum figura Tetragonum. Psalterium in hymnis exercebatur, sicuti Barbiton in lyricis. Ex Athenæo. Erat enim Barbiton tetrachordum Anacreontis poetæ inuentum. Apollodorus ait: Quod nunc dicunt psalterium, Magda olim appellabant, à Magado inuentore. Magades enim apud Anacreontem cithara est XXX. chordarum. Dicit enim. ψάλλω δ' εἴκοσι χορδαῖσι μαγάδιν ἔχων. Ion uero Chius poeta de hoc tãquam de tibia uidetur loqui. dicit enim, Λυδός τε μάγαδις αὐλὸς ἡγείσθω. Panætius philosophus Magadum, & item genus esse tibiæ, ἀπὸ τοῦ μαντικοῦ. hoc est, ad uaticinandum & uestigandum aptum.

Tetrachordum. Corœbus. Hyagnis. Terpandrus. Chordarũ vij Heptachordũ. Terpandri uersus. Octachordum. Enneachordũ. Decachordũ. Ion poeta. Lyra. Cithara. Plectrum. Epigoneus. Tosinon. Monochordũ. Pentechordũ. Psithyros. Psalterium. Barbiton. Magades.

Sambuca genus Tetrachordi erat acutissimi soni, maxime utebantur Parthi & Troglodytæ, à Sambuco inuentore appellata, qua prius est usa Sibylla. Alibi dicit inuentum fuisse Ibyci poetæ Regini. Tripus, cuius meminit Artemon, inuentum hoc prius à Pythagora Zacynthio, instar Tripodis Delphici, præbebat usum trium cithararũ, ut tres citharœdi uiderẽtur cõcordes pulsare. Cumq́ tria essent eius instrumẽti loca, tris habebat harmonias. Phillis Delius cõmemorat phœnicas, pictidas, iambos, trigona, clepsiambos, scindapsos, nouem chordas. Iambi dicebãtur, ubi iambi canebãtur, deprehendebanturq́ ubi à metro declinabãt. Trigon itẽ in iambis exercebatur. Est enim Syrorũ inuẽtum. Cymbala & Crotali manibus agitabãtur. Tibiarũ diuersa genera ex Polluce. Cares Threnetica tibia utebãtur ad luctus apta: Thebani ex osse ceruino eam factitabant, Scythę & Melanchlæni ex aquilarum & uulturum ossibus, Ægyptij ex calamo hordeaceo Osyridis inuento. Anthippus repertor in tibijs harmoniæ Phrygiæ, Doricæ, Lydiæ. Nicopheles Athenam inuenit, genus tibiæ Mineruæ sacræ. Erat & odõtismus aliud genus, quatuor foraminibus. His etiam pluribus Diodorus Thebanus fecit obliquas aperiens spiritu uias. Gamelion quoq; inflationes duæ erãt, altera magis q̃ altera, uoce maiore. Parœniæ tibiæ in cõuiuijs æquales erãt. Spondaicæ hymnis aptæ. Pythicæ picis. Choricæ Dithyrambis. Parthenicæ Virginibus. Iuueniles pueris. Hypertelíæ uirorũ choris. Paratretæ threnis accõmodatæ: Bombicorum impetuosa & furiosa inflatio orgijs cõueniens. Laconicum in bellis: Argolicũ in Tesmophorijs. Maioresq́ & minores tibiæ cõcinebãt in theatris, in nuptijs, ĩ funeribus, in sacris. Nauliũ instrumentũ. Sopatrus. ναῦλα λαριγγοφώνυς ἐκκεχόρδωτη. Ouidius etiã poeta. Disce etiã duplici genialia naulia palma Vertere. Ea putãtur quæ nos organa appellamus. Monaulium cõuiuiorum instrumentũ, Osiridis inuentum in Ægypto, ut est author Athenæus. Sophocles. οἴχω κεκρότηται πηκτίνων δ᾽ ἱμερόσμων λύρα μονάυλοις. Caulas quoq; nominat Philæmon, eas putauerim quam Cornumusam hodie uocant. Pelyx etiã instar coni galeæ unde nomen habet: inter instrumenta musica ponitur Polluci. Choraula genus tibiæ quæ inflatur. Fistulam ex cannis lino & cæra compactis Pana dicunt prius inuenisse. Athenæus ait Marsyam tibiã prius in Celenis inuenisse, ac fistulam κηρόδετον, id est, cæra cõpactam. Mercurium uero ex Euphorionis authoritate fistulam monocalamum, polycalamũ quoq; Silenum. Cornua, tubæ, classicum, buccina in bellis canebãt. Buccinam tubam esse retortam Vegetius dicit. His hodie addimus Tympanum, sonum etiã castrensem, quem Galli antiquitus Matris deũ sacerdotes in sacris excitabãt. Terga erãt bubula prætẽta à baculo pulsata, quibus nunc utimur. Tubæ inuentor Piseus Tyrrhenus. Hac præcones utebantur quorum erat officium indicere silentium, & in certaminibus, & in sacrificijs, ac pacta recẽsere, & Athletas nunciare in ambitionem uenire certandi in Olympia. Archias Hyblæus præconum primus tris ordine Olympiadas simul & Pythica uicit, ubi & statuam cum epigrammatis inscriptione meruit. Vegetius. Habeat legio tubicines, & cornicines buccinatores, Tubicen processui & rursus receptui canat. Cornicines autem in motãdis signis. Dum uero pugnatur uterq; sonat. Exercitus Lacedæmoniorum musico instrumento ad bellum incendebatur, quod uocant Castoreum melos. Meminit Plutarchus in libris de musica his uerbis. ὅτι τὸ καλούμενον καστόρειον μετ᾽ αὐλῶν ᾔδετο παρὰ Λακεδαιμονίοις, ὁπότε εἰς τοὺς πολεμικοὺς κινδύνους εἰσῆλθον.

DE SALTATIONIBVS.

ALTATIONVM quoq; genera plura ex Polluce memorantur. Harmoniaca & Emmelia utebantur in tragœdia, Cordaca in comœdia, Sicinnis in satyra, Pyrricha & telesia in armis, à Pyrrho & Telesio inuẽtoribus. Erat & Xyphismus & podism⁹, cornos, tetracornos in sacris Herculis, & polemica. Præterea Hadicornus, Hedion, Gnismus, Holoclasmus. Sic enĩ in Thesmophorijs nominabantur: saltatio Persica, Cephalicon in Dionysij, Callinicon in Herculis sacris, & Colabrismus & Caucon, Baucismus, Nautica saltatio. Geranion in qua multitudine saltabãt per ordinem partibus inæqualibus, Labyrinthũ imitãtes: Cerna species Laconicæ saltationis, cui præmia proponebãtur, nõ solum pueris, sed puellis. Ionium Dianæ saltabãt Siculi maxime. Angelicũ, in qua nunciorũ figurã imitabãtur. Morphasmũ in qua omniũ animaliũ erat imitatio. Erat & Scopia in qua collum circumuolutabant ad eius auis, i. bubonis similitudinem, quę attonita ad eam capitur saltationem. Leo quoq; timẽda saltatio.

Sambuca
Tripus
Phœnices
Pictides
Iambi
Trigona
Clepsiambi
Scindapsi
Nouem chordæ
Cymbala
Crotala
Tibiarũ ratio
Trenetica
Athena
Odontismus
Gamelion
Parœniæ
Spondiacæ
Pythicæ
Choricæ
Parthenicæ
Iuueniles
Hypertelíæ
Paratretæ
Maiores & minores
Caulæ
Pelyx
Choraula
Fistula monocalamos
Polycalamos
Cornua
Archias Hyblæus
Lacedæmonij In bellis musica
Emmelia
Cordacæ
Sicinnis
Pyrrhicha
Xyphis
Podismus
Cornos
Tetracornos
Hadicornus
Hedion
Gnismus
Holoclasmus
Cephalicon
Scopia
Leo

Carrandes ithymbri Baryllica Hypogeron Gyraones Chori Hemichoriũ parodus Exodus Antastasis

Carrãdes Dianæ: Ithymbri Dionysio fiebãt. Baryllica ab authore Baryllico, in qua pueri & puellæ Dianæ saltabãt. Hypogeron senũ cum baculis saltatio. Gyraones quoq; cũ ligneis suffulti pedibus saltabãt. In choris Terijs uarietas plurima, Hemichorium, dichorium, antichorium, quãdo chorus diuidebatur in duas partes: res tota uocabatur choria, utraq; pars hemichoria. Trichoriam Tirtæus repperit, tres laconũ choros secũdum diuersas ætates. Ingressus chori parodus dicebatur: Exodus exitus, sicuti rursus ingredientium Antastasis, post hãc ingressus epiparodus, postremus autẽ exitus Aphodus. Ingrediẽtes Isodiũ melos canebãt, egredientes uero exodiũ. Romana iuuẽtus Troiã saltabat iam inde Troianorum instituto, ut Virg. in V. refert. Simulachrũ belli erat, uolucris in orbem circumagitatio. Ex Athenæo. Tres enim scenæ saltationes, tragica, comica, & satyra: totidem lyricæ poeseos, pyrrhicha gymnopedica & hyperchematica. Ex his Pyrrhicha similis satyricæ, quæ Sicinnis dicebatur, utraq; uero cum celeritate mouetur. Bellica autẽ uidetur esse pyrrhicha. in armis enim pueri saltabãt cum celeritate quadam fugiendi & persequendi. Gymnopedica similis erat tragicæ, quę eumelia uocatur. in utraq; enim uidebatur graue quiddam & compositum. Saltabãt enim pueri numeroso motu agitati palæstræ speciem præbẽtes. Hyperchematica comicæ similis, quæ uocatur cordax, in qua cantãs chorus ex uiris & fœminis Laconũ apud Pindarũ saltabat. Seculis uero insequẽtibus in hodiernũ diem mutata ratio saltãdi, quanq; pyrrhicha inter milites exercetur, & quæ scopia uocabatur, colliq; ac corporis obliquitate, imitatione Saracenorum. Omnino totũ hoc genus, ut libidinosum pestimiq; exẽpli, nõ solũ à Christianis, sed à grauitate Romana reijcitur. Scipionis enim Æmyliani uerba quędam orationis, quam cõtra legẽ iudiciariã Ty. Gracchi habuit, Macrobius huiuscemodi ponit. Docẽtur præstigias inhonestas cum cimbalis & sambucis psalterioq; euntes in ludũ histrionũ, discunt cantare, quæ maiores nostri ingenuos probro ducier uoluerunt, euntq; in ludum saltatoriũ, inter cinædos uirgines puerię ingenui uersantur. Cicero item pro Murena. Nemo sobrius saltat, nisi forte insaniat, neque in solitudine, neq; in conuiuio moderato: intempestiui conuiuij, immoderati ioci, comes est illa saltatio. Plutar. ait saltationem Coribantes Cretensium populos primum inuenisse, genus hominũ insanũ atq; maleficum. Augustinus quoq; noster. Præstat, inquit, arare uel fodere die dominico, quàm choreas ducere. O mores, ò tempora. quod officium psaltriarum & impudicarum fuerat, canere uidelicet ad lyram, ac psallere, nunc uirginalis ac matronalis pudor Christianarum in laudibus ducit, magistrosq; eius adhibent artis.

Vituperatio saltationis

DE PARTIBUS GEOMETRIAE.

Scriptores Geometriæ

GEOMETRIAM, ut Isacius Græcus author, q Euclidis paraphrasim edidit, testatur, ab Ægyptijs in Nili auctu ac dimensione inuentã: Thales in Græciã prim⁹ adduxit. Post eũ Mamertius frater Stesichori poetæ, & Hippias Eleus. Deinde Pythagoras eã interpolauit omniũ superiorũ doctissimus. Hinc Anaxagoras, Oenopides Chius, Theodorus Cyrenæus, Hippocrates, Leodamas Thasius, Architas Tarentinus, Theætetus Atheniensis, Eudoxus Gnidius, qui tribus analogijs tris alias addidit. Euclides quoq;, & Eratosthenes, ac Plato. Turba post hos ingens recẽtiorum secuta. Proclus, Theon, Nicephorus, Isacius, ex nostris uero Censorinus, Boetius, Campanus, qui Euclidem enarrauit. Omnis igitur hæc ars in ratione cosmicarum figurarum uersatur, quas elemẽta inscripsit Euclid. quod ab his tanquã ab elementis & principijs ad cæteras artes mathematicas ingrediamur. Nam per hæc & in cæteris disciplinis initia, exemplaq; demõstrationum sumi: & apud Platonem & apud Aristotelẽ, palam est. Sita præterea est sicuti & omnis mathematica, in phantasia, nõ opinabili quidem, sed certa ex apparentibus speciebus notitia: quam Latini & assensum & certitudinem, Græci πίσιν uocant. Ea siquidem uniuersa, ut ait Porphyrius, aut à principijs, aut ad principia deducitur. A' principijs quidem, à communibus sententijs, & sponte credibilibus prouenit: ad principia cum principia seu ponit, seu destruit. Principia geometriæ, ut ait Isacius, tria sunt. Hypotheses, Postulata, & Axiomata. A' principijs autem sunt theoremata, & problemata: quorum differentiam sic se dicit habere. Axioma quod nos dignitatem uocamus, quando assumptum in principio sit, per se credibile discenriq; notum: uidelicet sibi ipsi æqualia, & inuicem æqualia sunt. Quando uero sententia per se credibilis audienti nequaquam fuerit, facit autem Catathesim, & nihilominus proponenti concedit: ea demum hypothesis

Assensus πίσις A principijs ad principia Hypotheses Postulata Axiomata Theoremata Problema

hypothesis est.ut esse triangulum figuram talem secundum cōmunem cogitationem aut sententiam non accipimus sine docente:concedimus autem sine demonstratione. Vt habēs angulos æquales,habet & latera æqualia,habet & angulos. Item totius Isosceli anguli ad basim æquales inter se sunt.Et per antistrophen q habet ad basim latera æqualia Isosceles est.Quando autem non facile noscitur dictum, nec facile concedente discente nihilominus accipitur, postulatum uocamus, ut omnes angulos rectos æquales esse. Hæc itaq; secundum Aristot. modo prædicto diuidūtur. At Stoici omnes hypotheses uocāt. In problematis uero & theorematis hæc ferè differentia,quod quædam problemata geneses amplectuntur figurarum,& incisiones,& additiones. Ex quo Euclides in propositionibus semper ponit. Oportet figurare,seu componere,seu ducere, seu demere, & his similia uerba energiam seu actum alicuius figuræ genesis habentia. Theoremata uero neq; genesim, neq; præparationē alicuius figuræ complectuntur: sed eius accidentia tantum demonstrant. Quapropter in his Euclides uerba ferè huiuscemodi ponit. Aequale hoc est illi,& aliud alij,& hęc alijs. In fine autem semper narrare solet. Quod quidem oportet monstrare, tanquam monstratione propria existente theorematum. Omne autem problema seu theorema perfectum partibus omnibus cōstare oportet, quæ sunt huiuscemodi. Propositio,expositio,siue definitio,præparatio, demonstratio,conclusio. Propositio quæsitum aliquid dicit, aut aliquod datum, perfecta ex utroq; est, ut ait Philoponus in Analyticis Posterioribus:ut an cœlum sit corruptibile,Cœlū enim dat & concedit:corruptibile quæsitum est. Item intra datum circulum triangulum constituere. Expositio idem secundum idem datum accipiens anteuertit quæsito. Definitio si quæsito quandoque accidit declarat. Præparatio, quod dato deest ad quæsiti indagationem addit. Demonstratio recte ex confessis subiectum complectitur. Conclusio iterum in propositionem roboratum iam datum reducit. Atq; ex his omnibus quas dixi partibus necessariæ tantum propositio,demonstratio,cōclusio. Quando enim propositio & datum & quæsitum tenet,tunc definitio & expositio ponuntur. Cum uero datum defuerit, expositione opus non erit:nam expositio definitio dati est. Verbi gratia, propositio dicit quod oportet inuenire tale Isosceles. Hoc datum uocatur:expositione ac definitione indiget,quæ minime fuerint necessariæ dato non præmisso. Postulata insuper & Axiomata assensu & credulitate nō egent, sed ut nota accipiuntur,& ut principia aliquorum quæ deinceps monstrantur. Ambo enim & simplicia & facile sine demonstratione perceptibilia. Sed postulatum ut facile inuentu & inuestigatu materiam respicit:ac cum aliqua monstratione dat perfectam sumptionē. Axioma facile notum fatetur, nec amplius ad materiam ut postulata,sed circa accidentia uertit. Quapropter eo modo quo theoremata & problemata differre uidentur: nam in theorematis (ut dixi) consequens seu accidens uidere tantum est: in problematis autem inuenire ac creare figuras.

Differentia inter problemata & theoremata

Marinus tyrius quem in cosmographia Ptolemæus imitatur: multa & præclara in mathesi tum in libro Euclidis περὶ τῶν δεδομένων, id est, de datis, conscripsit, ubi quid in geometria datum sit enarrat: sed ante quid ordinatum, inordinatum, notum, ignotum, normale,alogum siue irrationale. Ordinatum igitur quod semper idem est:nec potest aliter fieri,siue secundum quantitatem, siue secundum speciem: ut linea per duas notas ducta recta signatur: per tres notas circulum & æquilaterum triangulum figurare. Inordinatum his contrarium est,ut scalenum pingere,& recta infinite diuidere. Vnum tamen & idem poterit quandoq; partim ordinatum esse, partim inordinatū. Vt latera trianguli æquilateri qua æquilaterum est,ordinata quidem sunt,quantitate uero minime determinata. Notum quid nobis & manifestum apparet,ut uiæ spatium alicuius quot distat stadijs nosse, & triāgulus, quod duabus rectis tris angulos æquales habeat,atq; his similia. Ignotum,tamen noscibile, irrationale quidem & alogum non est: sed nobis minime comprehensum aut manifestum, multorum enim ignota ratio nec deprehensa adhuc hominibus,quæ tamen deprehendi potest:ut tetragonismus,id est,circuli quadraturæ ratio,quam licet Archimedes posteriq; in ea inuenienda elaborauerint:non tamen penitus eius rationem consecuti sunt. Multa item nota quæ adhuc ordinem & rationem non habent:scaleni constitutio,& lineæ in infinitum diuisio. Normale,sic enim Censorinus conuertit,quod illi ῥητὸν uocant, est figura siue linea,cuius positionem & quantitatem ad mensuræ certæ rationē aptamus, ut cathetus & triangulus æquilaterus. Alogū siue irrationale,quod nulla ratione ducitur aut mensura. Deniq; normale & irrationale nō per se, sed ad aliud minimū in subiecto comparatur: ut numeri sym-

Ex Marino Tyrio

Ordinatum quid

Inordinatum

Notum

Circuli quadratura

Scaleni constitutio

Lineæ in infinitum diuisio.

Normale quid

metri quando quilibet eorum ab aliqua minima mensura metitur: ut linea cui reliqua figura
correspondet, normalis dicitur & triangulus, & quadrangulus normalis: & item cubus nor-
malis. Data uero de quibus Euclides separatim librum edidit: ea sunt per quæ aliquid poni-
tur comprehensiuum in Mathesi. Fiuntq; quadrifariam, positione, quantitate, proportione,
specie. Positione dari dicuntur notæ & lineæ & latera, quę eundẽ semper locũ habent. Quan-
titate seu magnitudine data dicũtur loca & lineæ, ac latera, in quibus possumus eandẽ pro-
portionem inuenire. Specie figuræ dantur, quorum anguli secundum unum & rationes la-
De libris terum inuicem dati sunt. Initijs huius artis hoc pacto breuiter enarratis, Euclidis libri subo-
Euclidis dorandi recensendiq; in uniuersum delibando: eius uero penetralia illis relinquenda, quorũ
imagines lambunt hederæ sequaces. Planorum scientiam antiquitus (ut Plato in Rep. testa-
tur) Geometriam appellabant: corporum uero solidorum stereometriam, recentiores autem
communi postea uocabulo utramq; geometriã, quod cõmunis esset doctrina, dixerũt. Nam
& sicut in planis aliqua rectilinea, aliqua circularia, quædã uero ex his mixta: sic & in solidis,
quædam ex rectilineis, aliqua è rotundis, nonnulla ex mixtis: Vt est cilindrus & conus. De-
niq; solida ad planorum resolutionem deducuntur. Authoris uero ipsius ordo ferè hic est.
Libro x. Geometricam rationem complectitur, uidelicet 1. 2. 3. 4. 6. 11. 12. 13. 14. 15. quatuor
uero arithmeticam: uidelicet 7. 8. 9. 10. quinto autem proportiones ad utramque facultatem
pertinentes attingit. In primis duobus libris primas figuras rectilineas tradit, triangulum
uidelicet & Parallelogrammum. In his enim tanquam generatim causas complectitur ele-
mentorum, Isoscelem, & Scalenum, & æquilaterum triangulum & quadrangulum: è quibus
figuræ quatuor elementorum sunt. Diuiditur ergo trifariam, in triangulorum genesim, in
Parallelogrammorum theoriam, in triangulorum & parallelogrammorum communica-
tionem & comparationem. Secundus liber circa Parallelogramma & quadrangulos mo-
Nota unitati ratur. Tertius & item quartus circa circulos & chordas eorum. A nota enim incipit: sic
comparatur enim Censorinus melius quàm punctum, quod ille σημεῖον dicit, conuertit. Quæ duplex
Dyadi linea, intelligitur: aut ut lineæ extremum, aut per se absolute, quæ unitati comparatur, sicut Dyadi
triadi superfi- linea, & Triadi superficies, ut tradunt Pythagorei. Nã in triadis figuræ omnes constituunt,
cies. ut tribus notis & triangulus & circulus circumfertur. Figuræ omnes aut planæ aut solidæ,
Epipeda græce epipeda & sterea: planæ uero aut rectilinea aut obliqua: rectilineorum aut parallelo-
Sterea gramma sunt ut quadranguli, aut in acutum tendunt, ut trianguli: si obliqua, circuli, semicir-
culi, aut his prope accedẽtia. Solida sunt sphæræ, pyramides, cubi, cylindri, coni, aut his ppe
Qualitas figu accedentia. In utrisq; autem qualitas consideranda, deinde quantitas. Qualitas hoc modo: si
rarum. linea recta, obliqua, normalis, irrationalis. Cathetus est quæ supra rectam cadit. Recta enim
De triangulo si supra rectã ceciderit, aut duos rectos facit, aut æquales duobus rectis angulos. Lineæ duæ
Aequilaterus coeuntes angulum faciunt, figuram minime. Primam & perfectã figurã triangulus facit, ut
Isosceles Plato putauit, ex quo solida consisterent, & in eum resoluerentur: mentiq; adsimilauit, quod
Oxygonius ab se dependeat anima, in ea contineatur, & ad eam reflectatur. Is autem æquilaterus est, qui
Orthogonius paribus lateribus: aut Scalenus qui tribus inæqualibus lateribus. Oxygonius est ex tribus ui
Scalenus delicet acutis laterib9. Orthogonius ex uno tantũ acuto. Ambligonius ex uno obtuso. Qua
Quadrãgulus drangulos item quatuor specierum monstrat Euclides. Primum æquilaterum, qui angulos
Aequilaterus habet rectos, & latera æqualia. Secundum ἑτερομήκη. Heteromecen, hoc est, altera parte lon
Heteromeces gum, qui duo tantum latera opposita inter se æqualia, & omnis angulos rectos habet. Ter-
Rombus tium Rombum, quem Arabes Helmuayn uocant, scutulæ forma: latera quidem æqualia, sed
Romboides angulos neq; rectos, neq; æquales habet. Quartum Romboidem, Arabes uero similem hel-
τραπέζια muayn, qui facies & latera æqualia opposita: angulos autem inæquales habet. Cæteros non
quadrangulos, Græci τραπέζια uocant. Arabes helmuaryphe, id est, irregulares, qui innume
rabiles ac uarij sunt. Post hæc pẽtagonus, hexagonus, heptagonus, octagonus, polygonus.
Circulus quoq; una linea circundatus. Hemicyclus chorda Diametro minor in circulo est.
Quantitas uero & ratio trianguli ante omnis sic se habet, ut habeat necessario triangulos
æquales duobus rectis. Quadrangulus æquilaterus quatuor angulos totidem rectis æqua-
les, Pentagonus angulos qnq; sex rectis æquales. Hexagonus sex angulos octo rectis ęqua-
les. Nam unus angulus æquilateri & æquianguli hexagoni sesquialter erit recti. Et sic de re-
liquis secundum quantitatem omnium angulorum cuiuslibet figuræ. Dimensiones aũt pla-
norum ad superficies areas catheta repetienda sic se habent in Euclidis sexto. Superficies si-
miles

miles sunt, quarum anguli unius æquales angulis sunt alterius, latera quoque easdem continentia eiusdem erunt proportionis. Si sint duæ superficies directarum linearum & æquidistantium laterum seu triangulorum, eius quoq; sunt altitudinis: tanta erit alterius ad alterā proportio, quanta basis altera ad alteram. Si linea recta duo unius trianguli latera diducat: sicq; lateri æquidistans: tertio eadem latera ex proportione diducet. Si ab uno angulorū trianguli recta linea ad basim usq; ducatur æque diuidēs talis basium proportio, sicut alterius ad alterum latus fuerit. Quod item recta angulum diducit adeo, ut basium partes sint secundum proportionem alterius duorum reliquorum anguli ad alterum: tunc angulus is in partes diducetur æquales. Si ab angulo recto trianguli orthogonij perpendicularis ducitur supra basim: triangulum in duos triangulos magno triangulo similes diuidet. Area cuiuscūq; trianguli ex congeminatione semicatheti in tota basi consistit, aut ex cōgeminatione totius catheti in basis medietate. Cathetus seu perpendicularis trianguli linea recta est, quæ ab angulo trianguli in oppositam diducitur faciem, facitq; duos rectos angulos: quapropter ex omni angulo unus tantum cathetus duci potest. Cathetus in quolibet triangulo siue oxygonio, siue orthogonio, siue ambligonio decidens semper intra triangulum cadet. Vt autem citra cathetum trianguli mensura reperiri queat sic agendum. Latera simul omnia iunganē, ex his medietas sumatur, ex qua ordine latera trianguli subtrahenda: deinde congeminandū reliquum alterius lateris cum alterius reliquo. Summam item ex alterius lateris reliquo, Vōtum quoq; ex medietate trium laterum rursus congeminādum, summæq; exiens radix areæ trianguli fuerit. Ad quadrati autem superficiem reperiendam uidendum quoties in superficie mensuranda capitur: uerbi gratia, in dato quadrato unum erit latus cubitorum X. quod in se congeminatum centum facit: totidem igitur quadra erit, dicta quadrata superficies, hoc est, in dicta superficie centies quadrata una superficies capitur, quæ ex omni sit latere cubiti unius. Quadrangulum diameter transuersum diducit, qui cum costarum laterum mensura minime conuenit, nec eius unquam inuenta ratio, quem & Euclides & Aristoteles sæpe in exemplis ponit. Quadratura uero circuli, quam tetragonismum uocat, nondum antiquis reperta: quanq; Aristot. dicat eius scientiā posse reperiri, & patrum nostrorū memoria Raymundus Matheseos peritissimus in ea inuenienda multū laboris cōsumpserit. Nostra uero tempestate præsul quidā Transalpinus uir doctissimus ei rei librū dicauit, quē Petrus Leo medicus Spoletinus Marco Barbo cardinali S. Marci monstrauit. Archimedes super hoc etiā separatim librū conscripsit: citra tamen rei perfectā inuestigationē. Dixit enī eius peripheriā maiorē esse tripla sesquioctaua, & minorē tripla sesquiseptima. Posteri uero dimensi sunt Diametrum ad peripheriæ tertiam & septimam totius partem: quæ dimensio paulūlū uariat, ut ait Ptolemæus. Ex quo euenit, ut non cognita perfectiore ratione diametri circuli, neq; etiam eius quadratura inueniri possit: quod si nondum circuli quadratura reperta, longe difficilima erit sphæræ dimensio, & eorum corporum quæ ad sphæram tendunt. Stereometriam, id est, solidorum rationem libro XIII. XIIII. & XV. (ut supra commemoraui) Euclides complexus est: In quibus corpora normalia sphæris includi monstrat. Hæc sunt quæ Plato in Timæo elementis accommodat: Pyramidem uidelicet, siue Tetraedron τετράεδρον, quod quatuor basibus triangularibus constat: siue Pyramidem trilateram quam igni comparat. Hexedron siue cubum sex basibus quadratis, octo angulis & XII. lateribus, quē terræ adsimilat. Octedron octo basibus triangularibus aeri attribuit. Aquā uero Icosedro comparari uoluit, quæ figura est XX. basibus triangularibus, quod plus quàm aer retineret materiæ: medium uero horum uoluit esse Dyodecedron ex XII. basibus pentagonis cœlo attributum. Hanc Platonis sententiam Aristoteles in libro de cœlo cōfutat, ut quum eo uenero paulo apertius narrabo. Hæc igitur corpora cæteris perfectiora ponuntur: quod æquiangula & æquilatera à sphæra circumscribi possunt. Alia his conditionibus nusquam reperiuntur: licet nonnulla sint, quibus cum adsint cætera, æqualitas tamen basium desit, ut corpus XIIII. basium, quarum sex sunt quadratæ, & octo triangulæ. Aliud item XIIII. basium, quorum octo sunt hexagonæ, & sex quadratæ. XXXII. etiam basium. Duo corpora, quorum alterum XX. bases triangulares, & XII. pentagonos habet. Alterum uero XX. hexagonos, & XII. item pentagonos. Commemorantur & alia solida, ut serratile corpus, de quo paulo post. Columna siue cilindrus figura rotunda. Conica figura Pyramidalis est: de qua librum scripsit Apollonius. Pyramis autē trilatera, quadrilatera, columnaris, trunca.

Cathetus

Diametros circuli

Sphæra Cubum constituunt facies IIII. anguli, VIII. latera XII. Sphæra cunctis perfectior una superficie contenta, à qua omnes lineæ æqualiter ductæ tendunt ad centrum. Extremæ illius notæ poli sunt: linea mediam pertransiens axis dicitur.

EVCLIDIS TRADITIONES

POSTVLATA nunc huius artis ab Euclide posita subijciam. A nota in notã lineam rectam ducere. Omnem finitam rectam lineã quantumuis protrahere. Omni modo centro & interuallo circulum scribere. Omnes rectos angulos sibi inuicem pares esse. Duas lineas rectas superficiem non includere. Axiomata uero, siue latine dicuntur dignitates, siue communes animi conceptus, huiuscemodi sunt. Si paribus paria addantur, quæ excrescunt paria sunt. Si à paribus paria demantur, quæ relinquuntur paria sunt. Si imparibus imparia adimes, ipsa quoq; paria redduntur. Si duæ lineæ parallelæ in infinitum protrahantur, nunquam se cõtingent. In XI. autem hæc scribuntur, Linea recta partim in plano, partim in sublimi nullatenus esse potest. Duæ lineæ inuicem intersectæ in eadem sunt superficie. Quilibet angulus in una tantum est superficie. Solidus angulus è tribus saltem constat angulis planis, ad unamq; notam non ex una superficie concurrit. Duarum planarum facierum inter se consectarum cõmunis est intersectio. Corpus serratile dicitur quinq; superficierum, quarum tres parallelæ sunt, duæ uero trianguli. Solidum æquidistantium laterum si per diametrum superficiei secetur, duas utrinq; superficies per medium secari necesse fuerit. Solida æquidistantium laterum supra eandem basim ac lineam eiusdẽ altitudinis æqualia fuerint: si autem nõ supra eandem lineã, æqualia non fuerint. Solida æquidistantium laterum supra bases æquales orthogonaliter & æqualibus lineis erecta sunt æqualia. Solida similia dicunt̃ ea quæ angulos habent æquales, ac circa latera proportionata. Columnæ æque altæ suis basibus sunt proportionales.

DE PROPORTIONE

Proportio

PROPORTIONEM λόγον appellat Euclides: Analogiam uero, quam nostri proportionalitatem. De quibus libro quinto & sexto disserit. Nonnulli inuentum Eudoxi, alij Platonis dicunt, in his pars maxima mathematicæ continet̃. Est enim proportio duorum terminorum eiusdem generis certa alterius ad alteram habitudo. Nam diuersi generis non est: ut numerus numero, linea lineæ, corpus corpori comparatur: fitq; in duobus non amplius terminis, ut A. ad B. Proportionalitas uero siue analogia trium, aut quatuor, seu plurium proportionum simul ad aliquid relata coniunctio, fitq; in tribus non minus terminis: ut sic se habet A. ad B. ut B. ad C. In quatuor uero, sic se habet A. ad B. ut C. ad D. Est & proportio arithmetica in discreto: & geometrica in continuo: in discreto tamen certior & notior, ut in numeris qui communicabiles aut symmetri uocantur tantum consistit. quum enim pars minor, quam aliquotam dicunt, non est: dicitur incõmunicabilis & irrationabilis proportio, nec nobis nec naturæ nota, ut XI. XIII. XVII. In geometria uero proportio irrationalis siue asymmetra, quam minime metiri possumus ratione, ut Diameter costæ sui quadrati, quæ in VII. & X. Euclidis proponitur. Et proportio semidupli dicitur. Vsurpaturq; ab Aristotele in libro Analyticorum posteriorum, ut probet non esse scientiam eorum quæ non sunt. Ex quo fit ut quæcunque proportio in numeris reperitur, & in omni genere continuorum reperiatur: nõ item contra. Infinitæ enim proportiones sunt repertæ, quas numerorum natura minime sustinet. At quæcunque proportio in uno genere continuorum inuenitur, eadem & omnibus. Qualiscunq; se habeat aliqua linea ad quamlibet aliam, sic se habeat qualibet superficies ad aliquã aliam, ut corpus ad corpus, tempus quoque ad tempus. Non item sic quilibet numerus ad aliquem alium numerum. Vnde apparet quod in continuis largior atque liberior sit proportio quàm in discretis. Quare proportionem Geometricam constat maioris esse abstractionis quàm Arithmeticam. *Proportionis species* Proportionis igitur species multæ, æqualis, inæqualis, maior, simplex, composita, multiplex, superparticularis, superpartiens, tripertiens, bipertiens. Inæqualitatis tamen principales sunt, multiplex, & superparticularis. Multiplex est quum maior numerus minorem numerum habet in se totum, uel bis, uel ter, uel quater: appellaturq; dupla, tripla, quadrupla, & ultra. Secunda uero inæqualitatis proportio superparticularis, quum maior numerus minorem numerum habet in se totum, ac unam eius aliquã partem, ut tres duo.

duo,uel medictatem duorum, uocaturq; sesquialtera proportio, ad tertiam, ut quatuor ad tres,& dicitur sesquitertia. Ad hunc modum etiam in posterioribus numeris,aliqua à maioribus supra minores numeros continetur. Sed ut melius proportionum ratio pateat: Abacum hic in extrema pagina adnotauimus huius ordinis indicem pulcherrimum. Nam si numerum primi ordinis secundo referes, habebis primam speciem proportionis multiplicis, uidelicet duplam,& si tertium primo,triplam,& sic loquendo in reliquis ordinibus. At si numerum tertij ordinis primo comparabis,hoc est,tria duobus,habebis primam speciem proportionis superparticularis,uidelicet sesquialteram,& si tertio quartum,hoc est,quatuor tribus,sesquitertiam. Et si quarto quintum,hoc est, quinq; ad quatuor,sesquiquartam. Eodem quoq; modo de reliquis sesqui. Verum si numerum ordinis tertij quinto comparabis, hoc est,quinq; tribus:habebis primam speciem proportionis superpertientis, hoc est, superpertiens tertias. Et si numerum quarti ordinis septimo referas,hoc est, septem ad quatuor, habebis secundam speciem,hoc est,superpertientem quartas:& si quinto nonum numerum, hoc est,nouem quinque comparabis,habebis superpertientem quintas. Et si secundo numerum quintum,hoc est,quinque duobus conferes, habebis primam speciem multiplicis superparticularis,hoc est, duplam sesquialteram. Et rursus secundo septimum, hoc est, septem duobus, triplam sesquialteram. Postremo si numero tertij ordinis octauum comparabis, hoc est,octo tribus,fiet prima species proportionis multiplicis, uidelicet dupla superbipertiens tertias. Posset & ulterius procedere si quis uelit, hoc est, quarto undecimum comparando, habere duplam supertripertientem quartas. Præterea reliqui interlineares huius Abaci numeri primæ ordinem lineæ sequentur. *Abacus*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
5	10	15	20	25	30	35	40	45	50
6	12	18	24	30	36	42	48	54	60
7	14	21	28	35	42	49	56	63	70
8	16	24	32	40	48	56	64	72	80
9	18	27	36	45	54	63	72	81	90
10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

DE OPTICE ET CATOPTICE

PTICE quoque, quam nostri Prospectiuam communi uocabulo appellant, Geometricæ subijcitur arti, cum corpus prospicimus, quod figura & ratione certa continetur. Cui separatim Euclides multiq; post eum libros dicauere, Inter quos Ptolemæus, Heros Mechanicus, Damianus, Heliodorus Larisseus, & proximo seculo Petrus è Burgo Sancti Sepulchri nobilis pictor, de hac simul & pictura uernaculo sermone copiose in quodam uolumine disseruit. Vsus huius disciplinæ nimirum in plerisq; rebus elucet. In metiendis ædificijs. In architecturæ picturæq; ratione. In umbrarum corporumq; positione,cum sæpe non rationi partium neque harmoniæ,sed aspectui sit inseruiendum. Postremo ad deprehendendam cœlestium, tum aliorum corporum uarietatem,ueritatemq;,tum reflectiones,refractionesq; eorũdem. Quapropter quædam ex his ueluti rudimenta ex Damiano tum Euclide græcis authoribus excerpsi, in reliquis perscrutari diligentius uolentes ad ipsos relegamus authores. Trifariam eam diuidunt,in opticen,quam, ut dixi, prospectiuam dicimus:qua libere,& recte, & sine fractione perspicimus. Catopticẽ, qua per diaphana aquam uidelicet aut aerem crassum, aut speculũ seu leue aliquod refracte adspicimus. Sciographicem,quum corpora aut ædificamus aut fin *Sciographice*

gimus, quæ non tam artis rationi, quàm aspectui seruiant. Habet autem uisus has conditiones. In primis ab oculo in rem uisam fertur: non item contrà. Indicio est ipsius oculi figura non caua, ut cæteri sensus, sed prominens & torsida, ex qua lucem iacit, uti radios sol. Quod autem lux in oculis consistat, declarat ipsius oculi Diaphanũ, tum quædam animalia noctu cernentia: Sed & homines quandoque, uti Tyberio accidit principi. Præterea rectè contuetur, ac figura Coni Orthogonij, quod Ptolemæus per organa in suo tractatu de Optice monstrauit. Hæc nanque ratione & usu probantur adspectus, & ex ipsa natura celeriter uisis congreditur, & plurimum uisorum simul comprehendit. Quare necessarium fuit & rectè ob uelocitatem, & circulari forma, quæ omnibus planis capacitate præstaret, conspicere. Conus quem adspicimus, tetramorios, id est, quarta pars circuli est: summitas enim aspectus Coni, intra pupillã existit, & centrum quodammodo est sphæræ, si quidem tetramorios diuidatur circulus pupillæ. Quod aũt Orthogonius Conus in confesso est, apparent nanque uisa siue per rectos angulos siue per acutos, per obtusos nunquam. Consistunt autem recti per diametrũ Coni à summo usque ad basim, quibus acutius & maxime cernimus. Acuti uero inferiores uidentur à diametro siue basim attingentes siue non, nam in longinquo adspectu anguli acuti basim non attingunt. Si quid uero diligentius contueri, aut certius uelimus, per Coni axem & rectã lineam adspicere oportebit. Hoc enim manifesto patet: acum uel rem paruam in terræ spatio quæritando, nõ prius adspicimus, quàm directo in eum conspectu, licet reliquum Coni spatium oculis una uisus celeritate lustremus. Quod argumento est, uisum ex omnibus maxime natura quæ sunt à fronte recta conspicere. Sed & quæ post terga sunt in speculo coram cernimus. Proxime autem axi propinquantes sunt radij adspectus. Deinde extremi utrinque ab lateribus finiuntur, per quos minus adspicere licet. Manifestum igitur ex his, quod summus Coni adspectus non in pupilla oculi, nõ enim ab omni loco pupillæ uideremus, sed in oculi recessu ac penetrali consistit. Basis uero Coni prima & ultima circulus est, cuius terminus pupillam circumscribit. Ipsa enim pupilla non circulus, sed tetramoriæ sphæræ est epiphania. Refractus autem adspectus, qui κατοπτρικὴ appellatur, fit per medium diuersorum diaphanorum: nam si diaphana æqualia ubique forent, non refringeretur. Refringitur tamen nõ radius seu linea perpendicularis, sed obliquus qui ad æquales finit angulos illius à quo refringitur, uel recedendo à perpendiculari in occursu daphani rarioris, uel adcedendo ad perpendicularem in occursu diaphani densioris: exemplo est baculus in aqua dimidium obliquum se ostendens. Ex quo etiam patet solis radios ad æquales frangi angulos, cui omnino noster adspectus comparatur: uocantque hanc incidentiæ lineã, cuius angulus oritur ex illa parte superficiei, uersus quam obiectum uisibile inclinatur pariter ex incidentiæ linea. Angulus autem reflexionis est, qui oritur ex alia facie extrema simul & reflexionis linea. Radius enim perpendicularis nunquam refringitur, sed continuo medium pertransit quodcunque occurrit, quanquam diuersum diaphanum. Si autem in opacum densumque corpus inciderit, reflectitur in se, unde aspectus dicit̃ reflexus, quod in sole causa est umbræ: nisi enim lumen reflecteretur, umbra nõ esset: sed id tantum fulgens, quod ab lucente corpore adspiceretur, reliqua tenebræ.

Visus in rem uisam

Fortior figura Coni Orthogonij

Conus tetramorios

Refractus adspectus

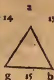
Causa umbræ in sole.

Cæterum inter uisa differentia uersatur. A maiore enim angulo uisa maiora apparere uidemus, quod in eum plus luminis uehemẽtius iacimus, Minora uero à minore, æqualia ab æquali, altiora ab altiore, & humiliora ab humiliore. A pluribus item angulis uisa diligentius & melius: quoniã nihil uidetur ubi totum simul uidetur. Figuram igitur adspectus subijciã imagine. Sit uisum A. E. oculus autem B. à quo adspectus extenditur in BA, BC, BD, BE. Interuallo enim adspectus finietur: nõ enim subito concidit in A. E. sed per interualla quamuis totum simul uisus celeritate uideatur adspicere. Insuper æqualibus magnitudinibus interuallo positis propius posita dililigentius contuebitur. Maior quoque apparebit angulus inferior quàm superior, quũ sint æquales. Aliam quoque coronæ figuram ab Aristotele in meteoris positam non ab re fuerit ponere, quæ sile refractum monstrat adspectum, simul & radios incidẽtes ad eodem signo in idem signum refringi undique in orbem secundum angulos æquales, unde circulum eum demonstrat. Ducantur tres lineæ perpendiculares

culares supra lineam A. B. ad notam C. ab illis tribus ootis, G. D. Z. in nube signatis: tunc construantur tres æquales anguli qui sunt. AGC. ADC. AZC. Ex Euclidis autem proportione, si plures lineæ rectæ quàm duæ è diuersis partibus prouenientes, & æquales in eandem notam ceciderint, ea centrum circuli fuerit.

ANTEQVAM è Geometria penitus digrediar, demonstratio supra prætermissa mihi repetenda ad aream trianguli reperiendã. Nã uti diximus, latera simul trianguli iungenda. ABG. quorum AB. Cubitorum est 13. BG. 15. AG. 14. Simul autem iuncta erunt 42. è quibus subtrahenda medietas, ex qua lateribus supersunt 678. congeminandũ 6. per 7. Totũ autem per 8. exibit. 336. quæ summa congeminanda per 21, hoc est laterum medietatẽ exibit. 7056. cu ius radix erit 84. Area uidelicet triaoguli. Quomodo autẽ quælibet per catheton reperiatur, supra ostendi, uidelicet, aut per semicatheti cum tota basi, aut semibasis cũ toto catheto congeminationem. Quadrati etiam area monstrata.

DE ASTROLOGIAE PARTIBVS, ET circulis cœlestibus.

ASTROLOGIAE principium sensus & experientia est, quod Cicero Babylonijs refert. Hi enim ex altis montibus longo tempore quo se fuisse testantur per ooctes astra obseruantes in eorum cognitionem uenere. Aristoteles inter mathematicam & scientiam naturalem haoc ponit. Totius autem rationem Ptolemæus bifariam deducit, in theoricam, quam nostri quadriuialem uocãt, quod quatuor scientijs, Geometria, Arithmetica, Musica, & Astrologia contineatur, qua no scuntur, quot in cœlo sphæræ, quot species motuum, qui siderum cursus, eorumq; magnitudines & differentiæ, super quo nobile composuit opus, quod Arabes Almagestum, Græci μεγάλην πραγματείαν, nos magnam compositionem dicere possumus, diuisum in libros xiij. à Trapezuntio in latinum sermonem conuersum, cuius ante hos annos egregiam edidit epitomen Ioannes Monteregius. Aliam uero Astronomiam proprie dictam practicam posuit super stellarum iudicijs, quæ Græci apotelesmata uocant, quomodo se habeant circa ea quæ sunt infra orbem lunæ, quæ omnino quatuor esse uidentur, Elementa, mineralia, seu metallica, quæ item uegetaotur, & quæ sentiunt. De hac igitur opus quatuor tractatuum edidit. In primo generatim modos omnis huius scientiæ partes continentes comprehendit. In secundo modos, quibus oosse ualemus res in uniuersum magnas quæ uni uel pluribus accidere possint: uidelicet regnorum euersiones, prælia, uberes prouentus, & his similia. In tertio circa hominum genituras uersatur, quid astra & animo & corpori polliceantur intrinsecus, ut adfectus, mores, ualetudinem, formã. In quarto quid extrinsecus, ut artes, ministeria, coniugia, & his similia. Quas autem electiones aut ioterrogationes uocant, consulto præterijt tanquam res leues, inuentuq; faciles prr ea quæ dicta sunt si quis uestigauerit, sed superuacaneum omnino. Nam fortunato semel ex genesi siquid esset mathematicæ ueritatis etiam bonæ contingerent horæ. Cœlum omne in domos xij. diuidit, quod diagramma seu themation Græci uocant, in quorum angulis principalibus uim potissimam constituit: hi sunt horoscopus, occidens, mesuranon, & hypogæon, cæteras epanaphoros aut apoclimata nominat, oos succedentes aut declinantes. Horoscopus nati uitam & mores auspicatur: secunda substantiam, tertia fratres, quarta maiores ac aotiquitatem, quinta filios, sexta ualetudinem, septima amicitias & inimicitias, octaua mortem, oona religionem, decima honores artesq;, undecima aduersarios & incõmoda. Hanc igitur secundam astrologiæ partem, quanquam

Astronomia *Diagramma* *Themation* *Horoscopus*

eruditi nobilesq; philosophi nihil contra humani animi arbitrium ualere dictitant, quod tamen incerta sit nobis, nec facile deprehendi possit, deturq; propterea paulatim occasio, præsertim ineruditis in fati opinionem delabendi, iure à nostris doctoribus reijcitur. Reliquum est ut de prima quæ ad theoricen pertinet, pauca dicam, quanquam de hac in Aristotelicis de cœlo, quæ post hæc sequuntur, multa uidere est: præterea in geographiæ principio, ubi de terræ habitationibus & umbrarum ratione, nonnulla ad hanc pertinentia scientiam in medium attuli. Sphæræ in primis circuli præter lacteum qui mihi inter Aristotelica dicetur, Decem Macrobio sunt. Zodiacus ante omnis partibus XII. latus, ubi totidem signa & linea media eclyptica uocata, solis tantum uia. Quinq; alij paralleli circuli uocantur, quorum medius & maximus æquinoctialis siue æquator. Duo extremitatibus uicini, atq; ideo breues, quorum unus septentrionalis, alter australis uertex dicitur. Inter hos duo sunt tropici, qui ex utraque parte zonæ ustæ terminum faciũt. Præter hos totidem coluri appellati, quibus nomen dedit imperfecta conuersio, ambientes septentrionalem uerticem, atque inde in diuersa diffusi, & se in summo intersecant, & quinque parallelos in quaternas partes æqualiter diuidunt Zodiacum intersecantes: unus eorum per Arietem & Libram, alter per Cancrum & Capricornum meando decurrit, sed ad australem uerticem non peruenire creduntur. Duo qui ad numerum prædictum supersunt Meridianus & Orizon in sphæra non scribuntur, quia certum locum habere nequeunt, sed pro circumspicientis habitantis'ue diuersitate uariantur. Meridianus enim est, quem sol quum supra hominum uerticẽ uenerit, ipsum diem medium efficiendo designat. Orizon quem sibi unusquisq; circumscribit adspectus, ultra tamen CCCLX. stadiorum longitudinem intra se continere non poterit.

De circulis sphere

Meridianus Orizon

DE SOLE

INTER septem erratica speciosissimus longéq; mortalibus utilissimus Sol esse dignoscitur, Homero poetæ, tum cunctis olim orientalibus pro deo summo habitus. Hunc Epicurus pedaneum esse dixit sensu deceptus, ut ait Aristoteles. Esse autem longe maiorem terra, declarat ipsius terræ umbra in coni figuram terminans ex Euclidis sententia, qui ait minores corpori umbras fieri, quando illuminantia maiora fuerint. Vltimos enim radios concedere eisdem, ex quo & minuere umbras. Maiores uero fieri corporibus umbras, quum illuminantia fuerint minora: ultimos enĩ radios in his extenuari. Si enim cilindrica foret, totum Zodiacum operiret, & sic mensibus singulis lunæ eclypsis contingeret, umbra se opponente. Præterea stellæ ipsæ quandoq; luci diores apparerent per umbrã, qua remota per Solis aut Lunæ splendorẽ nõ adeo nitent. Si uero latiores essent in fine umbræ terræ, non solũ Zodiaci, sed alia quoq; astra fixa operiret, & sic Luna ferè tota nocte sine luce remaneret. De ipsius igitur certa magnitudine diuersæ sententiæ, inextricabiles sanè omnes, sed tam prodendæ quàm proditæ. Macrobius adseuerat deprehensum esse illum ducentesimam sextamdecimã partem circi sui habere, & ex Eratosthenis sententia maiorem esse terra septies & uicies, ex aliorum uero opinione octies tantum. Terram autem CCLII. milia stadiorum complecti, cuius diametros erit nõ multo amplius LXXX. milibus stadiorum. Cleomedes autem dicit Solem Lunamq; D.CCL. partem esse suorũ circulorum: Solem uero diametrum D.XX. milium stadiorum habere. Esse autem terdecies Luna maiorem: Lunam autem terra dimidio minorem. Terram deniq; circiter milia XXXIII. ambire. Capella idem ferè de terra, sed Lunam sexies dicit minorem, suo autem circulo sexcenties, quum hydrologa ratione compertum esse ait clepsydris duabus superpositis, altera uacua inferius, altera aqua plena superius, obseruato lunæ ortu cum stella fixa, & quum tota sit orta tollendo clepsydram inferiorem, & aliam ponendo, donec uigintiquatuor horarum spatio Luna seu stella eadem fixa ad eundem redeat locum. Solarem quoque circulum duodecies quàm Lunæ maiorem ponit manifesta ratione, quum quod illa mense, ille duodecim mensibus percurrat. Martis autem circulum eadem computatione cursus uities quater potiorem inueniri. Iouis centies & quadragies quater. Saturni trecenties tricies & sexies. Si quis autem Solis aut Lunæ à terra distantiam nosse cupiat, facile fuerit ex supradictorum calculo indagare, considerato sphæræ diametro, qui quum per mediam transeat terram, necessario continget eius medietatem totam esse altitudinem, quod sexta pars totius cuiusque sphæræ fuerit. Vbi autem nubes congeruntur,

De solis lunæ & terræ magnitudine uariæ opiniones

non

non amplius XL. stadia Possidonius esse dixit. Nunc ad alias ueniam solis proprietates. In oriente atq; occidente maior sanè apparet & rubicundior, tum etiam longinquior, quàm quum in medio cœli. Ratio, quod uapor & aer, in ortu & occasu crassior, in medio uero subtilior uidetur: ex quo refractus per nebulas, tanq̃ per speculum aut aquas, uisus, ut quadrantē in aquæ catino maiorem quàm sit, uidere uidetur. Sic etiam in oriente aut occidēte solem & maiorem & longinquiorem, & puniceo colore: quod, ut alibi dixi, album & splendens, per umbras aut nebulas adspectu rursum apparet. Hic insuper poetarum commento quadriga inuehitur, cuius equi Phlegon, Pyrois, Aethon, Eous. *Equi solis* Ex hoc ortus & occasus signorum auspicamur. *Ortus astrorū* Nam aut ex radijs eius primum emergentia apparere incipiunt in oriente post ipsum, aut in occasu, & tunc heliacus dicitur. Ouidius. Iam grauis obliqua subsedit aquarius urna. Aut oriuntur cum eo pariter & occidūt, uocaturq; cosmicus. Vt Virgilius. Candidus auratis aperit quum cornibus annum Taurus, & aduerso cedens canis occidit astro. Aut occidente sole apparere incipiūt in oriente, & rursus eo oriente occidere, & tunc Chronicus erit. Ouidius item. Quatuor autumnos pleias orta dabit. Pleiades in capite sunt tauri. At mathematici alios habent ortus, quum siquidem signa ex Orizonte emergunt, quæ in sphæra recta recte ascendunt, alibi oblique. Recte enim ascendere seu occidere signum dicitur, *Recte ascendere quomodo signum dicatur* quum pars maior æquatoris, hoc est, quum plus quàm portiones XXX. simul cum eo conscendunt & descendunt. Oblique uero quum pars minor æquatoris, hoc est, minus quàm portiones XXX. cum eo simul conscendunt & descendunt. Lucanus. Non obliqua meant nec tauro rectior exit Scorpius. Deinde quo magis polus arcticus eleuatur, tanto maior est dies & contra. Præterea in quolibet mundi angulo integrum hemisphærium adspicitur, & in qualibet quamuis breuissima die, sex item signa atque in maxima ascendunt. De umbris uero quas iacit sol alibi dixi. *De motu solis* Deinceps de motu ipsius ac sphæris, nam plures cuique sphæræ orbes ad seruandas motuum epiphanias tribuunt, Aristoteli, illiusq; tempori nondum repertos, sed tantum Ptolemæo. Motus insuper diuersitatem esse in eadem sphæra minime incongruum, quum unum quendam ac proprium habeat à sua quisque intelligentia. Duos quoque alios ex raptu uiq; aliena, quorum alter ex raptu primi mobilis est contra successionem signorum diurnus uocatus, alter ex octaua sphæra secundum signorum successionē tardissimus: ueluti soli in primis contingit. Nam huic tris tantum orbes cum totidem motibus ponunt. Duos primum inter se eccentricos, ac aduersos, simul autem positos mundo concentricos, quos solis summam apsidem deferentes uocant. *Apsis* Est enim apsis currus proprie circulus, ἀπὸ τοῦ ἅπτειν, id est, attingere terram, ex quo ad eccentricum planetarum, in quo uoluuntur, transfertur. Summa ergo apsis maxima est eius altitudo Plinio uocata. Ptolemæo autem Apogæon, & Hypogæon eius aduersa depressio: *Apogæon Hypogæon* barbaris uero Aux & oppositum Augis. Hanc dicunt Neoterici, sicuti & reliquorum planetarum ad motum axemq; ac Polos nonæ sphæræ moueri, Annis uidelicit ducentis parte una, uocarique Ptolemæo motus astrorum fixorum & Apogæorum planetarum. Attamen solis Apogæon tantum Ptolemæus ipse mutari negat: Nam si mutaretur, tempus esset durante mundo, ut ad Capricornum rediret, ubi nunc Hypogæon, & hoc pacto altera pars australis, quæ ad antœcos nostros pertinet, habitaretur, si ulla esset, & hæc nostra desereretur, ut ait Albertus. Sed quoniam nullum esse continens præter nostrum, nuper, ut dixi, à Lusitanijs compertum est, neque si esset, temperatum (ut est opinio) foret, adeo ut esset necesse ante plenam reuolutionem finem mundi aduenire, aut certe habitatoribus deseri. Ratio autem, ut ipse Albertus ait, cur minime sit illorum temperata, quod caloris intolerabilis causa duplex est, propinquitas solis apud nos, & terræ uicinitas. Causæ uero intolerabilis frigoris, horum cōtrariæ. Nos igitur alterum altero temperamus. Nam quum est in apogæo prope nos æstate altissimus est, cum uero hyeme recedit, uicinus est terræ. Illis aūt omnia contrà contingunt, qui quamuis in quibusdam insulis incolumes uiuant, hoc non ex cœli temperie, sed ex dei habent prouidentia. Intemperantiæ signa sunt colonorum paucitas, nulli fructus, præterea morum feritas, ac rerum omnium indocilitas. Solis nanq; temperantia non solum corpora, ut ait Aristoteles in Politicis, sed etiam animos moderatur humanos. Nunc autem ad reliquos solis ueniam motus. In medio igitur duorum ex accidente eccentricorum tertius est orbis per se eccentricus, qui solem deferens uocatur, perficitque cursum proprium secundum successionem signorum CCCLXV. diebus & quarta parte. Hic ob eius inæqualitatem

ad terræ centrum tanquam turbo præcisus, minore spatio peragit australia signa quàm borealia. Nam turbines duos considerare possumus, alterum reuera adsequentem solem, alterū adparentem: quorum cuspis quidem una in pupilla erit uisus, bases uero duæ, alia ueritatis, alia sensus. Ex quo etiam lineæ duæ imaginandæ æquidistantes, altera à centro mundi, altera ab eccentrico: per hanc inæqualiter mouetur, uocaturq́ uerus motus seu locus: per illam uero æqualiter: diciturq́ motus medius, quod ex illius argumento uerus solis deprehēditur locus. Aequatio autem nostris mathematicis appellata: Ptolemæo autem in magna compositione differentia seu diuersitas dicta, arcus est Zodiaci inter lineas medij motus & ueri cadens. Hanc nullam esse contingit, quum sol in apogæo uel hypogæo fuerit, maximam uero cum sol in longitudinibus medijs. In alijs autem locis secundum augmenti uarietatem crescit & decrescit: quanto nanque uicinior sol apogæo fuerit, uel hypogæo, tanto minor est: quanto autem longitudinibus medijs, tanto maior. Augmentum solis uocant arcus Zodiaci intra apogæi lineam, & lineam medij motus secundum successionem signorum. Hic semper est similis arcui eccentrici uersus apogæon existenti, quem apogæon secundarium uocant: quare fit ut subtracto hoc apogæo à solis motu medio augmentum solis remaneat. Hoc igitur dum sex signis communibus minus fuerit, lineā medij motus lineam ueri præcedit, quamobrem tunc æquatio subtrahitur. Si uero maius sex signis, contra fit, ex quo tunc æquatio medio iungitur motui, ut uerus exeat.

DE LUNA.

Luna

VNAM uero infra terræ magnitudinem esse, umbra item ipsius est argumento, quum se tota, & sola per eclypsim opponit: quæ conica in terrā uenit, latitudine coni stadiorum circiter quatuor milium: qui locus omnis est, in quo sol non uidetur: in qua magnitudine considerari potest, quantum sit diametros basis ipsius umbræ. Si uero partem tantum operit solis, proportione fiūt umbræ. In lunæ eclypsi perfecta primæ partes eius ad orientem uergentes obscurantur, & rursus hæ primæ relucent, quia terræ umbra ex oriente in occasum procedit, & luna cursu proprio ab oriente in occidentem fertur, & sic umbræ occurrent. Quæ uero in boream spectant, fugiunt eclypsim: neq; enim umbræ subingrediuntur: quando autem è meridie in boream redit, pars quæ in boream uergit, obscuratur. Si igitur altissima fuerit in eclypsi, citius apparet, angustiorem nacta umbram: humilis contra tardius, latiorem nacta umbram, media uero mediocriter. Ex his ergo apparet, quod terræ umbra forma conica est, ac Sol terra longe maior, & luna longe minor. Si enim tanto tempore occultatur in umbræ angustia, quanto magis in umbræ latitudinem incidens occultaretur? quod in terræ superficie cōtingit. Insuper in lunari eclypsi luna patitur. In solari autem noster adspectus. Lunæ eclypsim primus Romanorum manifestauit Sulpitius Gallus in exercitu Pauli Aemylij. Solis uero eclypsim Pericles dux Atheniensis in bello Peloponnesiaco. Ratio uero, quod æqualis soli & maior cæteris astris uidetur, ob eius est humilitatem uicinitatemq́ terræ. Maculas insuper eius nonnulli terræ humorem dixerunt: alij animalia, resq́ omnis quæ in terra sunt multo ampliores in ea contineri. Diuersis apparet insuper formis. Dum est in coitu deficiens luminis neomenia dicitur. Deinde quum primum apparet specie bicorni ac falcata Menoides. Semiplena dichotomos, id est sectilis. Amphicyrtos plus quàm plena. Propter has uero tris formas tria Dianæ numina dixerunt. Panselinos autem Plenilunium appellatur. Hæc iterum omnia in diminutione resumit. Deinceps de motibus eius sex ac sphæris quinque, quarum tris habet cum sole communes: uidelicet, duos eccentricos inter se, simul autem concentricos mundo, qui deferentes apogæon lunæ dicūtur. Tertium in horum medio deferentem epicyclum, mundo eccentricum. Præterea æquantem. Est enim æquans par quantitate deferenti, cum'que intersecat. Circulus excogitatur, quoad reliquos primum planetas, ut epicycli ac deferentis inæqualitas ad æqualitatem ac normam reducatur. In æquante enim normaliter fertur epicyclus, quum in eccentrico & Zodiaco sit inæqualis. Ob quam causam non erat æquantem lunæ ponere, quod norma lunæ in centro terræ sit. Nam cæteri planetæ tam in eccentrico, quàm in centro Zodiaci, siue terræ inæquali sunt motu: quamobrem hæc indigent æquante. Sed ob caput draconis tantum luna æquantem necessarium habet, qui quidem in ea solum mundo concentricus & in superficie

Tria Dianæ numina unde

eclypticæ

eclypticæ est, in reliquis minime. Deinde orbem habet extremum mundo item concentricũ, ac tris alios orbes ambientem, qui deferens caput draconis appellatur. Postremo epicyclum in orbe tertio immersum. In quo lunæ corpus est adfixum. Motus autem horum sic se habet. Deferentes apogæon eccentrici contra successionem signorum simul supra centrum mundi ultra motum diurnum in die naturali xi. partibus, & xij. tantũ minutis mouetur, & axis motus huius axem Zodiaci in centro mundi intersecat, ac poli à Zodiaci polis partibus sex declinant. Hoc igitur pacto hi deferentes tris habent motus, primum ac proprium supradictum. Deinde diurnum ex motu primi mobilis. Tertium his contrarium, ex motu octauę sphæræ, sicuti cæteri tardissimum. Orbis uero epicyclum deferens mouetur secundum successionem signorum cotidie partibus, xiij. & M. xi. Axis tamen huius motus per centrum huius orbis, quod centrum eccentrici dicitur æque distans axi apogæon deferentium, mouetur. Ex quo poli etiam motus huius à polis ipsorum orbium deferentium distabant. Lunam quoque in epicyclo solam astrorum moueri opinio est, ac in parte quidem superiore cõtra moueri: proptereàq; tardior fit: in parte autem inferiore celerior, quod secundum eum moueatur, quæ causa est totius inæqualitatis. Nam si luna non moueretur, æqualis perpetuo sphæræ ipsius motus foret. Quod Aristoteles minime uidisse dicitur deceptus ipsius maculis semper eisdem apparentibus: nec mirum, cum epicyclum non posuerit, nec lunæ motum ipsius necesse fuit ponere. Posito autem epicyclo, lunam in ea moueri ad seruandam apparentem inæqualitatem necesse est. Inæqualitas uero huiuscemodi ad hanc reducitur æqualitatem, ut à puncto apogæi ipsius medio, quodcunque illud sit, cotidie xiij. partibus progrediendo recedat. Apogæon autem medium epicycli est punctum circũferentiæ ipsius, quod ostendit linea à puncto opposito centro eccentrici in circulo paruo per centrum epicycli ducta: hæc medium motum ostendit. Sed apogæon uerum, punctum est eiusdem circumferentiæ, quod à centro mũdi per centrum epicycli ducta indicat. Hæc duo apogæa unũ fiunt, dum centrum corporis lunaris in apogæo uero epicycli uel hypogæo eccentrici fuerit, & cum hoc luna in linea, à centro mundi ad peripheriam epicycli ducta, forte existente. Dum autem augmentum est minus sex signis communibus, luna medij motus lineam ueri præcedit in signorum successione. Ideo tunc æquatio à medio motu subtrahitur. Sed dum plus sex signis fuerit, contra euenit: quare tunc coniungitur, ut uerus eueniat motus. Draco autem sic se habet. Orbes apogæon deferentes à polis eclypticæ sex partibus, ut dixi, utrinque declinant, eiusq; superficiem supra diametrum mundi intersecant, ubi æquans cum deferente connectitur: ex quo una pars uersus aquilonem, altera uersus austrum tendit. quæ intersectio ex similitudine Draco uocatur. In quo cum centrum epicycli fuerit uersus aquilonem pergens, caput Draconis dicitur. Cauda uero uersus meridiem. Mouentur autem hæ intersectiones ab orbe extimo, qui deferens caput draconis uocatur, contra successionem signorum cotidie minutis tribus, appellaturq; hic motus latitudinis. Præterea non semper superficies eccentrici superficiem eclypticæ in partes æquales secabit, sed apogæon, quod cum suis orbibus deferentibus contra signorum successionem moueri dixi, quandoque euenit, ut omnino sub eclyptica sit, tunc æquales intercidentur in partes. Alias uero cum apsis in alteram partẽ declinabit, maior portio ex ea parte fuerit: ob quam rem epicyclus ei parti propinquans celerius perferetur. Contra uero in hypogæo, ubi minor portio tardior fuerit. Insuper dicti orbes apogæon deferentes erga deferentem epicyclum talem habent in suo motu ordinem, ut bis mense quolibet inter se concurrant, cursumq; suum peragant, quum aduersis inter se motibus perferantur. Erga uero solis motum sic se habent omnes, ut linea medij motus solis sit media inter centrum epicycli lunæ & apogæon eccentrici eius, uel simul cum eis uel in opposito amborum simul existentium. Ita quod in omni media solis & lunæ coniunctione centrum epicycli lunæ, & linea medij motus solis, & apogæon eccentrici lunæ sit in una Zodiaci parte secundũ longitudinẽ. Quare fit ut in omnibus tetragonis medijs eorum centrum epicycli lunæ sit in eccentrici sui hypogæo, & in omni oppositione media rursus in apogæo. Appellatur autem medius coitus quum coeunt, seu opponuntur, mediorum motuum lineæ, quæ semper est æqualis, & habet ex Ptolemæi computatione dies xxix. M. viij. Verus autem est quando ueri motus lineæ, secundum item longitudinẽ opponuntur, quũ uidelicet sol & luna in eadem omnino parte consistunt. Eadẽ & quum fuerit ex diametro, ratio. Maxima uero distantia solis à linea designante mediũ eius motum duarum

Aristoteles deceptus

Apogæon

Draco

De coitu medio & uero

Zodiaci

Zodiaci partium eſſe poteſt, quum ſol uidelicet in xv. parte uirginis, ac xx. Piſciũ fuerit. In alijs uero locis ſemper minor exiſtet ſecundum adceſſum eius ad apſidem, & eius oppoſitũ. Quum uero in illis fuerit, eadem prorſus utriuſq; linea. Maxima uero lunæ diſtantia à linea medium eius motum deſignante in coitu & diametro partium quinque poteſt eſſe. Quando uidelicet luna fuerit in aliquo extremarum notarum laterum epicycli. Ex quo manifeſtum quod in coitu media diſtantia ſolis à luna non ſit maior ſeptenis partibus, quod raro contingit. Harum quoque alteram altera quandoque præcedit, maiorq; eſt. Aequantur tamen quibuslibet CCLI. lunationibus, ut in magna Ptolemæi compoſitione narratur. Ita ut infra tempus illud quod uni X. defuerit ex altera ſupplendo, parem inter ſe numerum ſortiantur. De luna item illud animaduertendum, quum habeat apogæa dua, Eccentrici uidelicet & epicycli, quando in utroque forte fuerit, tunc altiſſima erit: humillima uero in horum contrarijs.

Luna cur quãdoque citius quandoq; tardius appareat

De eius autem poſt coitum manifeſtatione triplex eſt ratio, cur quandoq; citius, quandoque tardius appareat. Prima eſt obliquitas Zodiaci & orizontis. Nam ſi ſit coniunctio ſub eclyptica à fine Sagittarij in finem Geminorum, tunc quum ſol occidendo in orizonte fuerit, plures erunt gradus in circulo reuolutionis lunæ, & ab ipſa luna ad orizontem, quàm de Zodiaco à luna ad ſolem, quoniam ſigna illius partis Zodiaci oblique diſcedunt. Ex quo à ſeptentrionalibus citius uideri poterit, quàm ſi fuiſſet in ſignis auſtralibus. Secunda cauſa, latitudo lunæ ab eclyptica eſt. Nam ſi poſt coitum mouetur in altitudinem ſeptentrioualem, iterum citius uideri poterit, quàm ſi in meridionalem, quoniam orizon obliquus magis uerſus ſeptentrionem deprimitur, uerſus uero Auſtrum magis eleuatur. Tertia cauſa, uelocitas ueri motus lunæ. nam ſi uelox eſt motu, citius apparet, quàm ſi tarda foret. Fit igitur quandoque, ut omnes hæ cauſæ concurrant, tunc termino horarum xxiiij. uetus & noua apparet: quandoque duæ tantum, & tunc altero poſt coitum die: quandoque una ſola, & tunc tertia uidebitur die. Interdum etiam horum omnium contrarium accidit, tunc quarto die eam apparere continget. Omnino autem citius quàm partibus xij. procul à ſole uideri

Heliacus

nequit, ortusq; hic heliacus dicitur. Nam quod ſolem curſu pertranſeat, aliter quàm poſt eum oriri aut occidere creſcens non poterit. ex quo auerſis à ſole cornibus ortum ſpectat, decreſcens uero occaſum. Poſtremo non ignorandum ſemel ipſam in quolibet ſigno coire: In Geminis tantum bis, quod apogæon ſoli aduerſum habens in Sagittario diutius, in Geminis minimum moretur. Sol autem contra Geminos diebus xxxij. Sagittarium xxviij. percurrit. Præterea luna ſigniferum diebus xxiiij. & beſſe abſoluit, ſed ſolem xxix. & ſemis conſequitur. Aſcendens inſuper ac deſcendens eclypticam acutis aut ſparſis ſecat angulis. Nec tamen ad idem poteſt, hoc eſt, ita ut eſt poſita eiſdem parte, menſe, & latitudine, rurſus reuerti, niſi menſibus ccxxv. hoc eſt, anno xix. Nam ut ſub eadem die, eiſdemq; propinquitatibus ſiderum inhærentium redeat, annus faciet lv. Vt uero etiam planetarum eodem ordine ac ſpecie contingat, annus expectandus eſt magnus. Demum hoc ipſius etiam ſciendũ, quod eadem conſcendens eclypticam in aquilonem uocatur ὑψοβιβῶν, ab aquilone ad eclypticam reuertens ὑψὸς ταπεινοβιβῶν. Quũ ab eadem in occaſum deſcendit, ταπεινὸς ταπεινοβιβῶν. Quum deinde rurſus ad ſolem reſurgit, ταπεινὸς ὑψοβιβῶν.

DE RELIQVIS PLANETIS AC SPHAERIS

RELIQVI planetæ quemadmodum apparent, modo lunæ tris habent orbes, cum epicyclo uidelicet deferentes apogæon, qui motu ſphæræ nonæ, uti ſupra dixi, mouentur: nec ſunt, ut in ſole & luna, ſimul terræ concentrici, ſed eccentrici ambo: & in horum medio deferentem epicyclum ſuper centro æquantis: cuius axis interſecat eclypticæ ſuperficiem partibus inæqualibus: contráq; euenit hic, atq; in luna, ut epicyclus tardius percurrat maiorem portionem, hoc eſt, uerſus apogæon. Præterea uoluitur etiam aliter, id eſt, ex parte ſuperiore ſecundum ſignorum ſucceſſionem, & inferiore contra ſucceſſionem: in qua reuolutione planetæ retrogradi, directi, & ſtationarij appellantur: quod lunæ minime contingit ob eius in epicyclo celeritatẽ. Caput draconis in cæteris omnibus ſtabile, præterquam in luna eſt. Veneris epicyclus etiam in meridiem tranſit ſupra axem imaginarium mota: cuius poli adcedunt, recedunt à polis Zodiaci in utramq; partem portionibus ſex, totidem quot luna, ut placet Capellæ. Plinio etiã duabus circulum excedit. Præterea ſolis apogæon ſecundarium ſemper ſequitur, quapropter ultra partes xlvi. ab eo non abſiſtit. Eius aſtrum ampliſſimum, deprehenſum à Pythagora

gora

gora primum: idem & Hesperum esse quum solem sequitur, & Phosphorum, hoc est, luciferum quum praecedit. In ortu matutino quatuor & amplius apparet mensibus, in uespertino diebus tantum xx. coit autem cum sole diebus D. lxxxiiij. Mercurius Stilbon appellatus partibus quatuor à sole latitudine utrinque discurrit: longitudine non ultra xxij. coit autem cum eo diebus cxvi. cui planetae ob eius uarietatem plures dant orbes. Ambo item cursum paulo quàm sol minore spatio absoluunt: nec terrae centrum uti caeteri habent planetae: sed circa solis centrum de latere circumducuntur: longitudinisque spatia latitudinum uagatione compensant. Mars Pyrois dictus paulo plus biennio cursum peragit. distat latitudine circiter duabus & semis. coit diebus D. cccxxx. Iupiter Phaeton cognominatus, annis xij. perficitur: discurrit totidem ferè partibus quot mars. coit diebus cccxcviij. Saturnus Phaenon appellatus, absoluitur annis xxx. discurrit partibus duabus. coit diebus ccclxx. Summae Apsides sunt hae, Sol in Geminis, Luna in Sagittario, Venus item Mercurius in Capricorno, Mars in Leone, Iuppiter in uirgine, Saturnus in Scorpio, in medijs signorum partibus iam inde Plinij temporibus. Sed & alias Aspidū altitudines immobiles à proprio centro omnes etiam habere contingit. Solem in Arietis parte xxix. Lunam in Tauri iij. Mercurium Virginis xv. Venerem Piscium xvi. Martem Capricorni xxviij. Iouem Cancri xv. Saturnum Librae xx. Iam illa planetarum Catholica sunt. Retrogradi quum solem uertētes à cursu proprio retrocedunt: superiores triquetra distantia, inferiores minore. Directi quum reuertuntur. Stationarij quum stare uidentur in prima & secunda statione: prima item & secunda potestate accepta. Praeterea tardi & minuti cursu, quum linea ueri motus eorum tardius quàm linea medij motus, aut contra successionem mouentur. Aucti numero quando aequatio additur supra medium motum. Minuti uero quando minuitur. Aucti lumine quum recedunt à Sole, uel Sol ab eis. Minuti lumine quum ad Solem accedunt, aut Sol ad eos. Orientales & matutini, quando ante Solem oriuntur. Occidentales & uespertini, quando post Solem occidunt. Orientes ortu matutino sunt, qui de subradijs exeuntes ob remotionem eorum à Sole, uel Solis ab eis, mane ante ortū Solis apparere incipiunt. Orientes ortu uespertino, qui de subradijs exeuntes ob remotionem eorum à Sole uesperi post Solis occasum apparere incipiunt. Occidentes occasu matutino sunt qui radios solis ingredientes ob eorum ad Solem adcessum mane occultari uidentur. Occidentes occasu uespertino, qui Solis radios ingrediuntur & ob adcessum eorum ad Solem, aut Solis ad eos: uesperi post Solis occasum occultari incipiunt. Tres autem superiores nec occasu matutino occidunt: nec ortu oriuntur uespertino. Zodiacus à Columella sub Augusto VII. circiter partes processit: nam viij. Calend. Ianuarij octaua pars erat, ut ipse ait, Capricorni quando solstitium: & viij. Calen. Aprilis erat octaua pars arietis, quando aequinoctium uernum: nam in octauis partibus solstitia, & aequinoctia ponit ut agricola. Hipparchus autem & reliqui Mathematici in signorum principijs. Reliquum est ut superiores contemplemur. Neoterici multis rationibus, Ptolemaeo nonae repertae primum sphaerae, decimam adhibuerūt loco primi mobilis: cuius sit motus unus tantum ac simplex, quo caeteri inferiores motu diurno feruntur. Nonam uero secundum mobile uocant, a qua octaua sphaera secundo mouetur, quantum conijcere licet, supra polos eclypticae secundum signorum successiones annis CC. parte tantum una. Hic motus Apogaeorum & stellarum fixarum Ptolemaeo dicitur: & est arcus Zodiaci primo mobilis inter caput Arietis primi mobilis: & caput Arietis nonae sphaerae. Superficies nanque eclypticae nonae sphaerae semper est in superficie eclypticae primi mobilis. Octauae item tertius est motus proprius, quem trepidationis uocāt, siue adcessus & recessus: fitque supra duos paruulos circulos in cauo latere nonae sphaerae aequales: in principijs Arietis ac Librae eiusdem. Eclyptica quoque octauae sphaerae eclypticam nonae intercidet, si forte intercidere contingget. Velocitatis autem huius norma haec est, ut quaelibet duarum notarum, Arietis uidelicet & Librae cursum sui parui circuli, in quo circumfertur spatio vij. milium annorum perficiat. Nam & characterem quendam Zodiaci & eclypticae cum eisdem animalibus distinctū: nō tamen ex astris, sed eorum similitudine ponunt etiam in nona & decima sphaera, ubi magna uis prognosticorum consistit: qui quoniam ignoretur, nō satis uera iudicia à Mathematicis tradi. Duplicem igitur eclypticam ponunt: fixam in nona, mobilem in octaua, quae à capitibus fixorum tropicorum nunc ad orientē, modo ad occidentem partibus iiij. xix. discedit. Omnino indeprehensa eius uariatio, alijs alia putantibus: quibusdā XC. annis vij. partibus

Mercurius *Mars* *Iuppiter* *Saturnus* *Apsides* *Catholica* *De orbibus superioribus*

ultro & totidem citro uariari: Albategno annis L X. partē unam ad orientē procedere: Al-
Phenomena phragano centum existimantibus. Ipsius autē octauæ sphæræ Phænomena, quæ nos imagi-
Octaue nes uocamus, X L V I I I. esse Arati Hygini Ptolemæiq; authoritate palam est. In quibus con
sphera tinētur astra fixa. M. X X I I. Ex his C C C L X. uersus Boreā extra Solis uiam figuras X X I.
constituunt, uidelicet Vrsam maiorē & minorem, quæ Cynosura uocat. Inter hæc serpentē
mediū. Deinde Cepheum, Cassiopeam, Coronam, Herculē, Olorē ledæum, seu uulturē ca-
dentē: Pleiades, Arctophylacē, siue Bootem, siue arcturū: Perseum cū Gorgonis capite, Au-
rigam siue Agitatorē. Ophiuchum siue Anguitenentē, alterū anguē, Sagittam, Aquilā, Del
phinum, Equum primū, equum secūdum, Andromedā, Deltacon, Triangulum. Stellæ uero
C C C X L V I. in ipsa uia Solis X I I. Zodiaci signa constituunt. Reliquæ C C C X V I. ad au
strum cōstitutæ. X V. faciunt figuras, uidelicet magnū Cetū, deinde Orionem cum gladio,
Nilum uel Eridanū fluuium, Leporē, Canem maiorē, Canem minorē, siue Caniculā: Argo
nauim, Aram, Craterē, Coruū Apollineum, Chironē Centaurū, Hydram, Thuribulū, Au-
strale sertum, Piscem Australē. Sunt itē alia plura extra normam astra, quorū Canones igno
rantur. Illud postremo non ignorandū, minimū in cœlo astrum uniuersa terra longe maius
Instrumenta esse compertū. Instrumenta Mathematica, alij alia inuenerūt, ut author Vitruuius. Berosus
Mathematica Chaldæus scaphem siue hemisphærium, Aristarchus Samius discum in planitie, Eudoxus
astrologus Arachnē, Apollonius Paretinum, Archimedes sphærā & cylindrū. Ptolemæus
omnia interpollauit. Nec astrolabiū alterius putauerim inuentum: quamuis Hali Abraamo
referat. Posteriores uero ex multis instrumentis simul ordinatum constituerūt uti apparet.
Nam ex quadrante constat & aranea & dioptra, quanq; quadrantē Israelis uocatū Iacob He
bræi adsignent. Hoc in annulo nuper insculpsit Bonetus medicus è prouincia Rabi He-
bræorum, qui nunc urbē obequitat: miro artificio rem totam tam breui spatio cōplendo.

AD IVLIVM II. VRBIS RO

MAE EPISCOPVM SANCTISS. R. VOLATERRANI COM MENTARIORVM VRBANORVM LIB. XXXVI.

ARISTOTELICA.

XPLICATIS reliquarū artium fundamentis, restat parens omniū ac princeps philosophia, quam tantū subodorari torpentis atq; inepti, tractare etiam temerarij fortasse fuerit, quum eius enarratoribus præclaris sint omnes refertæ bibliothecæ. Itaq; nihil mihi potius uisum, quàm eius me præsidiis authoritate tueri: nec tantulum ab eiusdem abscedere uestigijs: quapropter hæc Aristotelica peripsemata quocunq; modo ex uarijs utriusq; facultatis authoribus uoluminatim in tris libros, more paraphrastæ conieci: sic enim inscribi malui, quādo quisquilias ex eo tantum legimus: penitiora uero illis reliquimus, qui hæc gryphis Cleantheis aut tendiculis Chrysippeis ne dicam Ockanicis aut Raimundeis excarnificant: quod æquius à me tolerandū, qui hæc quasi Isagogica ac progymnastica grāmaticis & oratoribus eius expertibus lectionis dicaui. Quibus Papa beatissime Marium fratrē fas adhibere fuerat, ut qui ab ipsis unguiculis hunc philosophū consectarus, iam nūc ferè cū tota ipsius familia in compedibus habeat, si per uigilē curā uaticanæ basilicæ, quā ei nuper delegasti, licuisset. Nec is nūc primū tyro inter tuos manipulares, adeoq; ante hos annos tuam dignitatē te absente tutatus est. ut difficilimis temporibus sacri officij tui decus & authoritatē, quo ad eius fieri potuit, minime labefactari sit passus. Sed rem iam
Philosophiæ prosequar institutā. A partitione igitur auspicandū: Totius enim disciplinæ huius ratio, ut
diuisio ait Simplicius, in practicam ac theoricā diducitur. Finis alterius uerū, alterius bonū. Prima
rursus in Ethicam, Oeconomicā, & Politicā diuiditur: ac omnis legibus & formulis constat:
quibus & nos ipsos & domū & Remp. regimus. Theorica in Logicā, Physicā, Mathesim,
& Metaphysicam. Logica uerum à falso distinguit, Physica in rebus uersatur & hypostasi

& mente

& mente in materia consistentibus. Metaphysica siue Theologia in rebus & hypostasi & mente & materia secretis. Mathesis uero inter utranq; sita rebus in mente, sed non hypostasi à materia secretis, ueluti numeri & figuræ. Neq; quiuis numerus siue triangulus sine materia subsistere ullo pacto potest: sed aut in ligno, aut in lapide, aut in ære hypostasim habet. Mente uero aut cogitatione poterunt à materia secerni. Vnde Mathesis, ut placet quibusdam, dicta *[Mathesis]* quasi metathesis, id est, transpositio & quodã modo transitio per res quæ in materia sunt ad eas quæ sine materia. Mathesis enim omnis quantũ considerat, siue continuũ, siue discretum. Continuũ id est, cuius partes cõmunem aliquẽ locum attingunt: uidelicet punctũ terminus *[Continuum]* est mediæ partis lineæ, & reliquæ mediæ principium. Discretum, cuius partes aliquẽ *[Discretum]* cõmunem locum minime contingunt. Vt tria quatuor sex per se diuisa sunt unitatibus. Rursus discretũ aut est per se simplex, ut par aut impar numerus, in quo Arithmetica uersat̃: aut aliud respicit: ut duplum, epitritum, sesquialterũ, in quo Musica consistit. Quantũ item continuum aut immobile, sicuti terram Geometria, aut mobile, ut est cœlum Astrologia metit̃. His breuiter enarratis ab ipsis moribus auspicari oportere iuuẽtutem, quæ philosophiæ addicitur, idem author adhortatur, quum frustra scientiæ naturalis aut diuinæ meditationem tentemus, nisi prius cupiditates animi prauas abijciamus.

IN ETHICA

MNIS ars, omnisq; doctrina, actio quoq;, & electio bonũ aliquod ut finẽ appetere uidentur. Finium aũt aliqui sunt artes, aliqui præter artes opera quædã restantia. Quorum uero restant opera, ea sunt artibus potiora, ut medicinæ sanitas, & militaris uictoria. Finis autẽ eorum qui propter se expetitur: alia uero propter ipsum hoc erit summũ, hoc est humanum bonũ ac politicæ scientiæ finis: quæ quamuis sit unius hominis pariter & ciuitatis, perfectius tamen ciuitati contingit. Ex quo prudentia condendæ legis in ea principatũ inter agibilia continet, quod hæc cæteris artibus præcipiat. Quumq; triplex sit uita, Voluptaria, actiua, & contemplatiua, Prima bel- *[Voluptaria uita]* luarum est: ultima rerum cognitioni: media morali cõuenit uirtuti: quæ uti fiat traditur, non uti sciatur tantũ. De qua sermo nõ exactus neq; apodicticus erit: quũ de singulis scientia nõ *[Actiua]* existat ob officiorũ artiumq; humanarũ uarietatẽ. Felicitas tamen deprehendetur, si officiũ *[Contẽplatiua]* hominis idem & summũ bonum definiat̃. Est eñ quoddã propriũ hominis officiũ, sicuti re- *[Officium hominis idem summum bonum]* liquorũ artificũ: hoc est, animi actio secundũ uirtutẽ. Si plures uirtutes, secundũ optimam & in uita longa. Nã una irundo uer non facit, neq; una linea geometram: sic neq; una dies, neq; breue tempus beatũ aut felicem. Non requirenda causa in omnibus similiter. Sat erit in quibusdam, quantũ rei patit̃ natura, cum qui docetur, causas exquirere. Nã principia quędã inductione sunt, quædã sensu: & alia item aliter: uidetur autẽ principiũ esse plus q̃ dimidiũ: ueritati nanq; congruunt omnia, mendacio celeriter uerũ abscedit. Trifariã bona diuiduntur: *[Triplicia bona]* externa, corporis, animi: hæc ultima potiora & proprie bona dicuntur: nihil enim firmius q̃ actiones animi secundum uirtutẽ, quæ scientijs ipsis stabiliores existunt. Itaq; qui eas adamauerit, uir bonus ac grauis fuerit: nec uoluptate secundũ uulgus indigebit, quũ magna per se fruatur. Sed agat necesse est, quare & dormiens & nihil agens felix esse nõ poterit: haud aliter q̃ in Olympia non fortissimi, sed qui certant, coronantur. Præterea rem hãc, ut diuinã, ac omnium optimã, non ex fortuna sed ex dei munere ac nostra diligentia, exercitationéq; paramus, perfecta utẽdo ratione: ex quo neq; bruta, neq; pueri, nisi forte ob spem, felices esse nequeunt. Felix insuper nunq̃ miser esse poterit: etiam si in Priami calamitates inciderit: licet nõ omnino beatus. Nã & corporis & externis bonis ad perfectã felicitatẽ opus esse palam est, quod per ea quasi per instrumenta egregie multa faciamus: neq; agi præclara possint ab eo cui desunt facultates. Quapropter Solonis opinionem confutat, qui dicebat, quod nemo beatus ante obitũ dici supremáq; funera debet: primo quod (ut supra narratur) aduersa fortuna minime felicitatẽ tollit: deinde quod post mortẽ nulla felicitas, quum ea in actione qua defunctus priuat̃, cõsistat. Sed neq; beatus quia fuerit in uita, quod res aduersæ proximorũ ad eum uel extinctum pertineant, si & illæ uiuo nocebunt. Post hæc ait felices à miseris dimidio uitæ, hoc est, somni tempore nihil distare: est eñ somnus animi ocium. Animæ partes ra- *[Partes animæ]* tionale & irrationale: hoc ultimũ uegetabile minime rationis particeps: alterũ uero in intellectu & appetitu, qui tantum particeps rationis fuerit, quantum illi obtemperauerit. In hoc tanquam in subiecto habitus uersantur morales. In intellectu autem ingeniũ, sagacitas, me-

moria, solertia, & huiuscemodi uirtutes. Quumque de moralibus agatur, nec ingeniosus, neque
solers, sed modestus, iustus, pius tantum felix extiterit. Libro ij. Duplici existente uirtute, in-
tellectiua & morali: prima ex praeceptore plus habet augmenti. Ideo & experientia indiget
& tempore. Moralis uero ex cōsuetudine (unde nomen est ei) procedat oportet. Ex quo ma-
nifestum quod illa nobis à natura non est: nihil enim quod à natura sit aliter assuescit, ut la-
pis deorsum, ignis ad superna tendēs. Praeterea ex similibus actibus habitus fiūt, & corrum-
puntur, ut bene citharizando boni, male autem mali efficiuntur citharoedi. Eadem de iustis
& iniustis ratio adsuescendo, Non ergo ex natura quae ad opposita uim nō habet. Igit̄ neque
natura, neque praeter naturam est uirtus moralis. Versatur autem circa uoluptates & dolores.
Etenim ob uoluptatē improba admittim⁹, & ab honestis ob dolorē absterremur. Tria sunt
Affectus quae in animo gignunt̄: affectus, quos Graeci πάθη uocāt: potentiae, & habitus. Affectus uo
Potentiae cat dolore gaudioque & his similibus affici. Potentias per quas gaudere, dolere, irasci habiles
Habitus aptique sumus. Quorum neutrum est uirtus, relinquitur ut sit habitus, per quos erga affectus
bene ac male nos habemus. Quumque in artibus scire tantum sat existat, in his & scire, & eli-
Virtus quid gere, tum perseueranter agere oportebit. Virtus igitur est habitus electiuus in medio consi-
De medio stens, quo ad nos ratione terminata. Quo ad nos uidelicet, quando, & in qbus, & erga quos,
inueniendo & cuius causa, ut oportet. Nam est medium rei quod aequaliter distat ab extremis: ut ex de-
cem minis sex distant aequaliter à medijs. Non enim si cui decem minas comedere multum
est, duas autem parum, ludi magister sex ei tradet. Nam ueterano parum: tyroni uero nimis
fuerit. Nā sicut se habet robur tyronis ad ueteranum, sic se habere debet cibus. Hoc mediū
difficile inuenire. Nam malum quidem infinitum est. Bonum autem ut finitum, ut Pythago
rici tradunt. Virtutis quoque una uia: uitiorum multae. Extrema medijs ac inter se contraria
sunt. Extremorum item alterum magis ac minus medio contrariū: ut timiditas magis quàm
audacia fortitudini opponitur. Ex parte autem nostra ea magis contraria uidentur, ad quae
proniores sumus. Remedium ut alteri extremorum contrario propēdeamus, tanquam qui
Homerus ligna flexa rectificant: ut dicitur apud Homerum Odys. xij. Vlyssi ex monitu Circes. τούτου
μὲν καπνοῦ καὶ κύματος ἐκτὸς ἔεργε νῆα. Hoc procul à fumo fluctu quoque diripe nauem. Id ma-
xime adsequemur, si diligētiam adhibuerimus, ac maxime à uoluptate abstinuerimus: ut itē
apud eundem poetam de Sirenibus. Σειρήνων μὲν πρῶτον ἀνώγει θεσπεσιάων φθόγγον ἀλεύασθαι, καὶ
λειμῶν' ἀνθεμόεντα. Et rursus Σειρῆνας μὲν πρῶτον ἀφίξεαι, αἵ ῥά τε πάντας Ἀνθρώπους θέλγουσιν, ὅτις
Deinceps σφέας εἰσαφίκηται. Enumerat deinceps uirtutes. Fortitudo media inter timiditatem & auda-
uirtutes ciam. Temperantia inter intemperantiam, & ἀναισθησίαν, id est, insensibilitatem. Liberalitas
inter auaritiam & prodigalitatē. Magnificentia circa sumptus magnos. Cuius defectus μι-
κροπρεπόν, id est, paruus decor & infra dignitatem cuiusque: ac ἀπειροκαλόν. Leonardus haec
duo modicitatem & uulgarem uentositatem cōuertit. Magnanimitas in magnis honoribus
inter χαυνότητα, id est, uastitatem potius quàm uentositatem: & μικροψυχίαν, id est, pusillani
mitatem. In medijs honoribus non inueniuntur extremorū nomina: potest tamen dici phi-
lotimus, id est ambitiosus, & Aphilotimus, id est, procul ab ambitione siue remissus. Man-
suetudo inter iracundiam, & ἀοργησίαν, id est, segnitiem. etsi dici potest inirascibilitatem. Ve-
Eutropelia ritas siue grauitas inter Ironiam & ἀλαζονείαν, id est, iactantiam. Eutropelia, quam leporem
dixerim potius quàm comitatem: inter rusticitatem & scurrilitatem. Amicitia, ea quae in uer
bis tantum, cum de altera in VIII. dicatur, inter adsentatorem & dyscolum, id est, conten-
tiosum siue difficilem. Verecundia quanque adfectus non uirtus ponitur, tamen laudatur, ac
Nemesis inter impudentem & attonitum collocatur. Nemesis (quae indignatio conuersa est, uidelicet
media erga improbitatem) inter inuidiam & ἐπιχαιρεκακίαν, id est, malum gaudium, siue malorum
ἐπιχαιρεκα- gaudium. Libro iij. De uoluntario, electione, cōsultatione, uoluntate, ac fortitudine differit.
κία Videntur illa inuoluntaria, quae per uim uel ignorantiam perpetrantur. Violentū est, cuius
Inuidia principiū extra tale est, in quo agens uel patiens nihil confert, ueluti si tracti aliquò feramur.
De uolūtario Quae autem metu maioris mali fiant: inuoluntaria quidem non sunt, quod agendi principiū
in nobis sit: nec tamen per se uolūtaria, quod nemo sponte tale quid faceret. In huiuscemodi
casibus trium generum homines. Primi laudātur, qui pro honestissimis laboriosum aliquid
Alcmeon minime subterfugiunt. Secundi uenia digni qui subterfugiunt. Tertij penitus damnādi qui
Per ignoratio iussi mala perpetrant, cū extrema omnia potius pati deberent, ut Alcmeon apud Euripidē,
nem agere qui patre impulsore matrem occidit. Quod per ignorationē fit, non omnino uoluntarium,
sed

sed illud uoluntarium, cuius postea nos minime pœnitet. Præterea si proprijssima ac principalissima ignorentur, ut quid est aut cuius gratia. Aliud enim per ignorationē aliquid agere, aliud est ignorantem esse. Ebrius & iratus ignorantes faciunt. Ignorat em̄ omnis flagitiosus quid facere oportet. Itaq; Pyttacus duplici pœna mulctabat ebrium, qui facinus aliquod admisisset, quod in eius fuisset potestate ebrium non esse, deinde ob malum perpetratum. Electio, id est, προαίρεσις uoluntarium apparet esse. Non item omne uoluntariū electio. Nā repentina quidem & ea quæ à pueris fiāt uoluntaria profecto sunt: electione uero nō habent. Rectiusq; spontaneū dicimus in beluis & pueris, q̄ uoluntariū, id est ἑκούσιον καὶ βουλητὸν secundum Græcos. Præterea electio nō est eorum quæ fieri nequeunt: ut uelle immortalitatē: neq; item opinio est. Opinio enim magis circa omnia quæ supra nos, q̄ quæ in nobis sunt: distinguiturq; in ueram & falsam. Electio uero in bonam & malam: postremo uolūtas finis est magis: Electio aūt eorum quæ sunt ad finem, ut sanos nos esse uolumus & felices. Eligimus autem illa per quæ ea consequamur. Electio igitur est consulta adfectatio corū quæ à nobis fieri possunt. Et quoniam electionem consultatio præcedit: de consultatione disserit. Dicitq; quod est inuestigatio de his quæ à nobis fieri possunt, quorum incertus euentus. Neq; enim de finibus consultamus, sed de his quæ sunt ad finem: medicus non consultat, ut sanū faciat: neq; orator, ut persuadeat: neq; gubernator, uti bene Remp. instituat. sed uenitur ad primā causam, quæ in inuentione ultimū est. Nā quod ultimū in resolutione, primū in generatione. Verbi gratia, si de pace tractandum, media sunt, oratores mittendi, & propter hoc senatus cogendus, & hic actus ultimus quidem in consultatione, primus in executione fuerit. Et de electione quidē satis. Voluntas igitur est eius qui est finis. Sed finiū alij quidē boni uidentur esse, alij apparentes boni. Re uera boni tantū uoluntas est, uir enim studiosus singula recta iudicat. Multitudinē uero uoluptas, & sua libido decipit, ut licet bona nō sint, ei uideantur, ut sanis salubria quidē sunt quæ re uera sunt, ægrotis aūt alia. Præterea neq; ignoratio, neq; ingenij tarditas aliquē excusat, cum nullus ignorare debeat, qui ex actibus habitus sint. Absurdum est em̄ dicere grassantē nolle iniustū esse, neq; flagitia patrantē flagitiosum. Quin ea punitur pœna uel maxima iniustus, ut habitu iam facto, si iuste uelit agere non possit. Sicuti ægrotus qui medico nō obtemperauerit, in ualetudinē incidit: & semel demissus lapis retineri non potest: sic flagitioso cui licebat ab initio talem non esse, post longā consuetudinem resipiscere non est, ex quo fit ut nolens peccet. Et hoc docens Aristoteles tacite Platonem confutare uidetur qui dicebat, Nemo nolēs improbus, neq; inuitus felix. Quorum alterum secundum Aristot. falsum est, alterum satis uerisimile. Deinceps de fortitudine disserit, quæ circa timores & audacias uersatur. Fortis proprie dicitur circa honestam mortem, & quæcunq; illam repente afferunt. Ira honesta cum ratione maxime fortitudinem adiuuat. Mortem oppetere ob fugiendos labores non fortis, sed mollis potius animi est. Item qui pudoris aut metus causa pericula subit, non proprie fortis, sicut apud Homerū Hector. Si quem ego procul à pugna adspexero, non ei sat erit aufugere aut cauere. Socratem deinde cōfutat, qui dicebat fortitudinem esse scientiam rei militaris, ac in arte potius quàm in animo cōsistere: ob quam causam imbelles fortiores esse quandoq; q̄ audaces. Post hæc dicit confidentes etiam ob successum rerū non proprie fortes esse: confidunt em̄ solitæ fortunæ, cum & timidi sint etiam quādoq; bona spe. Difficilius laboriosa pati q̄ aggredi difficilia: Et tristia sustinere quàm à uoluptate abstinere. Post fortitudinē de temperantia pauca narrat, quæ in delectatione tactus & gustus, in alijs uero improprie dicitur. Sed de hac plenius in sequentibus. Libro iiij. De Liberalitate in principio disserit, quæ circa pecuniā mediocritas est. Cuius uirtus in sumptu consistere uidetur. Nam custodia magis possessio est. Magis igitur liberalitas fuerit dare, quibus oportet: q̄ nō accipere unde nō oportet. Quod magis uirtutis bene dare, q̄ bene accipere sit, ac pulchra facere q̄ à turpibus abstinere. Sed habet cautiones: ut honesti gratia detur & hilariter ac secundum facultates. Non enim in multitudine datorum, sed in animo dantis ea consistit. Illud uero non facile, ut liberalis quisq; dicatur, cum nō accipiat, nec acceptum custodiat. Dein de magnificentia, quæ in magnis sumptibus cōsistit, uidelicet in theatralis pompæ ludis, epulis publice, templis, in domestica quoq; ac sumptuosa supellectile, in quibus magis quæritur operis pulchritudo, q̄ quid cōstet. Ex quo palàm est pauperē magnificum esse non posse. Extrema eius supra libro secundo enarrata. Magnanimus quoq; circa magnos honores, qui maximum est inter externa bona, dijsq; tribuitur. Quapropter

Ebrius & iratus ignorātes agunt.

De electione

Spontaneum. & uoluntariū

Opinio

De consultatione

Quod ultimū in resolutiōe, primū in generatione.

Boni tantum uoluntas

Malo habitu libertas amittitur.

Contra Platonem

De fortitudine

Contra Socratem

De liberalitate

Magnificētia

Magnanimus

bonum uirũ esse oportet, eum qui his dignus cupit esse, summumq́ morũ uirtute locũ quære rit obtinere. Nã sine uirtute perfecta, bona externa possidens nequaquã magnanimus erit. Habet autẽ has proprietates. In primis liberalitate dantes excedere cupit, dare cuius promptus. Adfectus enim beneficio adficiẽte inferior est. Ex quo Thetis apud Homerũ pro Achille precans beneficia eius non cõmemorat, quæ tulit ei dum Briareum gigantẽ cõcitauit contra cæteros deos, qui ei regnum auferre uolebant. Neq; Lacedæmonij superati à Thebanis auxilia ab Atheniensibus petentes, beneficia eis impẽsa cõmemorauerunt. Præterea magnanimus palam amat atq; odit, minime rogator, contemptor potius, audax, uerax, minime oblocutor, minime admirator, nec odij tenax, nec querulus, nec adulator, nec sub alio nisi ad amicũ facile uiuit. Extrema eius, animi uastitas & pusillanimitas. Circa mediocres honores uirtus est absq; nomine, quæ est inter duo extrema emphilotimiam, i. ambitionẽ, & aphilotimiam. i. honoris negligentiã aut remissionem. Quæ in uirtutes quandoq; uertuntur, ut alter honeste appetens & uirilis, & alter modestus uocetur. Mansuetudo inter iram & segnitiem. Eius tres species. Excandescentia, quæ subita ira est, citoq́ extinguitur. Amaritudo & acerbitas diu retinetur, ac cõtra ius, nec deseritur nisi pœnas repetat. Amicitia quæ in uerbis est iucunditatem aut molestiã parit, extrema contentiosus & adsentator. Si in omnibus placere studet ἄρεσκος, id est, placitus: si contendit aut morosus est, dyscolus. Veritas quoque inter ostentationem & ironiam. Ironiæ uero duplex genus. Qui more Socratis sua extenuant nõ nimis patentia, ut boni sunt. Qui uero parua quæq; ac manifesta fingunt, gloriosi potius uidentur & infaceti: ueluti Lacedæmoniorum uestitus. Lepidus inter rusticũ & scurram. Postremo de uerecundia, quæ potius adfectus est & in corpore ueluti timor. Signa sunt quod ex altero quis pallescit, ex altero rubescit, quæ quidẽ adolesce tiũ uirtus est: uiris autem aut senibus minime conuenit. Libro quinto de Iustitia continuo disserit, quæ aliena uirtus est. Optimus enim nõ sibi solum, sed & alijs uiuit. Ipsa quoq; non pars uirtutis, sed tota uirtus est. Neq; enim iniustitia pars uitij, sed totũ uitium. Est altera quæ pars uirtutis est. De qua disserit in hoc libro. Cuius duæ species, una in distributione honoris & pecuniæ, ac aliorum omnium quæ ciuibus cõmunia debentur: altera quæ in commutatione atq; in cõmercijs hominum consistit. Et huius partes duæ. Commercia quædã uoluntaria, ut emptio, uenditio, & similia. Quædam inuoluntaria. Et horum rursus quædam clandestina, ut furta, adulteria, & alia quædã uiolenta: ut uincula, rapinæ, uerbera, contentiones, & his similia. Iustum igitur in quatuor cõsistit, esse mediũ, & æquũ, & quibusdã, & ad aliquid. Quo ad mediũ quorundã est, hæc sunt plus & minus. Quo ad æquũ siue æquale, duorum est. Quo ad iustũ, quibusdã, & ad aliquid. Quibus aũt iustum contingit: duo sunt, & in quibus res duæ: & eadẽ est æqualitas quibus & in quibus. Iustũ enim in distributione cõsistit. Omnes enim pro dignitate cuiq; sua esse oportere fatentur. Dignitatẽ aũt non eandẽ esse dicunt. Est enim iustum analogũ. Analogia uero æqualitas est rationis, & in quatuor minimis, uidelicet ut unũ ad duo, sic tres ad quatuor. Et uice uersa, ut unũ ad tres, sic duo ad quatuor. Sicuti totũ ad totum, quã proportionem geometricã uocant. In cõmutatione autẽ iustum æquale non ad aliquid: & iniustum inæquale secundum arithmeticã proportionẽ. Nil enim respicit utrum bonus an malus abstulerit: neq; utrum bonus adulteriũ cõmiserit an malus. Sed ad damni differentiã lex tantũ respicit. Itaq; Correctiuũ iustũ fuerit: mediũ damni aut lucri. Ideo quando dubitant, ad iudices confugiunt, inuenitusq́ ex lege nummus (ut plane nomen indicat) ut mẽsuras rerũ adæquaret: inæqualitatem ad æquum iustumq́ redigeret. Pythagorici haud bene diffiniũt iustũ id quod retributũ sit alteri, quod minime cõgruit, nec iusto distributiuo neq; correctiuo. Nã eo pacto si iure percusserit, repercutietur etiã iure. Sed in omnibus societatibus & cõmercijs huiuscemodi iustum continetur, in quod recipitur secundũ proportionẽ, non secundũ ęqualitatẽ. Nam in hoc maxime ciuitas consistit. Remunerãdus enim quisq; pro dignitate, proq́ meritis ac labore. Igiť nummus, ut dixi, mensurã adæquat. Neq; enim citra permutationem societas esset: neq; permutatio sine adæquatione, neq; adæquatio sine mensura. Post hæc de iusto Ciuili. Quod inter eos consistit, inter quos imperandi atq; obtemperandi uicissitudo est: nõ aũt in eodẽ quod quisq; intulit alteri, sustinendo. Sed distributiuũ est, & cõmutatiuũ. Iustum insuper est aliud Oeconomicũ. Ius ciuile, alterũ naturale apud omnes, quod semper eandẽ uim habet. Alterũ legitimũ, quod lex iussit. Differunt aũt iniustum & iniuria: & iustũ & ius. Iniustum natura & ordine, nec dicitur antequ fiat. Postq factũ est iniuria fuerit. Eodẽ modo

Thetis
Lacedæmonij
Circa mediocres honores
Emphilotimia
Aphilotimia
Mansuetudo
Amicitia
Contentio
Assentatio
Veritas
Ostentatio
Ironia
Lepidus
Rusticus
Scurra
De uerecũdia
De Iustitia
Iustitia aut cõmutatiua aut distributiua.
Iustum in quatuor terminis
Iustum distributiuum
Cõmutatiuum
Iustum correctiuum
Cõtra Pythagoricos
Distributiuum iustum in omni societate necessarium.
De iusto ciuili
Ius Ciuile aut naturale, aut legitimum
Iniustũ & iniuria quid differunt.

modo ius. Sed communius pro quocunq; iustitiæ actu. Specialius quoq; pro iniuriæ corre/ *Ius item*
ctione. Accidit item sæpe, ut iniusta faciat quasi non iniustus, ut quando uidelicet nõ sponte *Iniuria tri*
peccat. Quapropter triplex in rebus humanis iniuria, aut est ab inuito, aut à uolẽte, aut ab eli *plex, ab inui*
gente. Primo per ignorationem committitur, ac uenia dignum: quando nec quod, nec quo/ *to, à uolente,*
modo, nec cuius gratia intelligebat, hoc egit. Quãdo igitur præter propositum nocetur, in/ *ab eligente.*
fortunium est: quando autem nõ præter propositum, sed sine malitia, error appellabitur. Er/
rat enim, quod in ipso primũ causa est. Aduersa tamen utitur fortuna extrinsecus. Sed quan
do sciens quidẽ, sed nõ cum animi deliberatione facit, iniuria est: cuius generis sunt omnia
quæcunq; per iram aut cæteras perturbationes animi admittuntur: nõ tamen illi propterea
iniusti ac mali: nõ enim ob improbitatẽ admiserunt. Sed quãdo cum electione, iniusti & im
probi. Inuoluntariorũ autẽ alia sunt, in quibus uenia locum habet, alia minime. Nã quæcũq; *Inuoluntaria*
non ignorantes solũ, uerum etiã per ignorationẽ admittimus, ignoscenda sunt. Quæcunque
uero nõ per ignorationẽ, sed ignorantes quidẽ: uerũ propter animi perturbationẽ nõ natu/
ralẽ, neq; humanã, nõ sunt ignoscenda. Post hæc dicit quemadmodũ aliquis uolens lædit, &
iniusta patitur, sed nõ iniuriã. Nulli eñ uolenti iniuria fit. Nã Glaucus apud Homerũ, quod *Nulli uolenti*
arma aurea cum ferreis mutauerit, iniuria ei facta non est, ꝙ donare fuerit in sua potestate. *fit iniuria.*
Patet igiẽ quod accipere iniuriã minime uoluntariũ est. Dubitaẽ etiã an iniuriatur, qui plus *Glaucus*
tribuit præter dignitatẽ, uel qui plus accipit, uidetur enim in tribuente esse. Deinceps de ea *Homericus*
differit parte, quam ἐπιείκειαν Græci uocant, latini æquũ & bonum, quæ emendatio legis est, *De Epijcia*
qua omissum erat propter uniuersale. Nam agibilia nõ possunt adeo uniuersaliter compre/
hendi. Ex quo quod illam interpretatur ac moderatur, melius illa ac iusto legitimo habetur.
Indefiniti enim indefinita est regula, sicuti Lesbiæ ædificationis plumbea regula. Nam ad la
pidis formam transmutatur, & nõ permanet regula. Igitur qui non exacte ius in peiorẽ par/
tem interpretatur, sed ex suis cõmodis detrahi patitur: etsi lege se tueri possit, hic iustus erit,
æquumq; ac bonũ seruabit. Postremo probat, quod sibi nullus iniuriã facit, per translationẽ *Quomodo*
tamen & metaphoram quandam faciet: non secundũ ciuile iustũ, sed ut despoticum, & œco/ *quis sibi facit*
nomicum: quando uidelicet pars animæ, quæ secundum Platonẽ animalis, ab ea quæ parti/ *iniuriam*
ceps est rationis diuisa, nõ dominabitur alteri. Læsus autem si iure reddit, nõ uideẽ iniuriã
facere. Sed & facere & pati iniuriã utrunq; malũ, peius tamen primũ. Nam pati citra praui/
tatem & iniuriam est. Libro VI, de prudentia tractat. Duas dicit esse animæ partes, rationis *De prudentia*
uidelicet participẽ & expertẽ. Rationis participẽ in totidẽ deducit partes, ἐπιστημονικὸν καὶ
λογικόν, idest, scientificam siue cognitiuã, & logicam siue ratiocinatiuã. Consiliari enim & ra
tiocinari idẽ. Nullus nanq; cõsultat de ijs quæ non possunt aliter se habere. Itaq; altera ex his
prospicit ea, quorũ principia nequeunt aliter se habere: altera uero quæ sunt possibilia. Tria
enim sunt in anima quæ ad actionẽ ueritatemq; pertinent, Sensus, mens siue intellectus, & *Sensus*
appetitus. Horũ sensus nullius est actionis principium: patet ex beluis quæ sensum habent, *Intellectus*
actionẽ minime. Quod aũt est in Dianœa. i. in parte animæ cognitiua, est affirmatio & ne/ *Appetitus*
gatio: hoc in appetitu fuga & prosecutio. Nihil enim factũ in electione poniẽ, uerbi gratia,
nõ est eligere Iliũ destruere. Ideo recte Agatho, hoc solo deus priuatur, inquit, ꝙ facta infe/
cta facere nequit. Quinq; autẽ sunt per quæ aiendo aut negando ad ueri cognitionem quis
peruenit. Ars, scientia, prudentia, sapientia, intellectus siue mens. i. νοῦς. Scientia est habitus *Scientia*
demonstrationis, & quæcũq; alia definitio in Analyticis. Ars habitus cum ratione factiuus *Ars*
circa ea quæ possunt aliter se habere. Prudẽtia habitus cũ ratione actiuus circa bona & mala *Prudentia*
quæ homini contingũt. Intellectus est principiorũ, Scientia conclusionũ, Sapiẽtia amborũ: *Intellectus*
Dicimus & in arte quẽq; sua pfectũ sapientẽ esse, ut Phidiã, Praxitelẽ. Igiẽ illa tria sunt pre/ *Sapientia*
ciosissimorũ natura. Habẽt eñ diuiniora subiecta, uidelicet, substantias separatas. Prudẽtia
uero hominẽ pro subiecto & bona ipsius. Nõ itẽ circa uniuersalia tantũ, sed etiam singularia
uersatur, ut practica. Est insuper potentia quædã, quam uocant δεινότητα, quæ tali uigore est, *Δεινότης*
ut id quod intendit perficere possit, modo sit laudabile: si secus πανουργία. i. astutia potius di *Astutia*
cetur. Ex quo prudentes δεινούς, & non panurgos. i. astutos uocamus. Apud Leonardũ non
proprie cõuertitur dinotita astutiam: Panurgiam dolum. Nõ enim est ipsa potentia, sed nõ
sine ea potẽtia. Ex his patet ꝙ homo nõ bonus minime prudens esse potest. Nam principiũ *Principium*
agendorũ finis est, qui intellectũ & appetitũ mouet, quem profecto finem homo uitiosus, ac *agendorum*
planẽ intemperans minime uidet. Nec mirũ, uoluptas eñ & dolor in rebus agendis iudiciũ *finis.*

 corrumpunt,

Contra Socratem qui uirtutes prudẽtias dicebat

corrumpunt, licet in scientijs nequaq̃. Ideo Socrates dicebat omnes uirtutes prudẽtias esse. Quẽ profecto errare dicit, ubi uero uel non sine prudentia dicebat esse, non errare. Nam ille omnes rationes uirtutes esse, quod uirtutes esse scientias putabat. Aristot. uero nõ rationes, sed tantũ cum ratione. Libro vij. Incontinentiã enarrat hoc modo. Circa mores fugiendos tris esse species dicit: Vitium, incontinentiam, & θηριότητα, id est, feritatẽ rectius quàm immanitatẽ. Contrariã uero his uirtutẽ, continentiam, & uirtutẽ quandam heroicam, ac planè diuinam esse. Confutat præterea Socratẽ, qui dicebat incontinentẽ per ignorationẽ agere, nullumq́ scientẽ esse, quod sanè durum uidetur. Sed cum scire quis dicatur habitu & actu: si sciens & non considerans, incontinens est, non mirum: sed si considerans, durum. Per ignorationẽ item sciens potest esse incontinens ea ratione, qua ebrius & dormiens, turbata in eo ratione. Præterea cum continentia solum ac proprie circa tactus oblectamenta sit, abusiue reliquorum etiam dicetur. Videlicet honoris, pecuniæ, iræ. Iræ enim incõtinens excusatior, & minus turpis quàm uoluptatis, ceu magis naturalis. Naturalior est enim ira hominibus, exemplo illius qui patrẽ uerberauit, nam & ille suum uerberauerat: & hic puer me uerberabit, quasi gentilis ira in partu eis successerit. Post hæc ponit differentiã continentiæ, intemperantiæ, & mollitiei: cum circa idem uersentur. Incontinens enim fruitur uoluptate, tanquam ipsa urgente. Mollis causa doloris fugiendi, qui ex uoluptatis priuatione prouenit. Cui opponitur constantia: incontinentiæ uero continentia. At temperati & intemperati alia ratio: hic enim eligit, incontinens minime: hic non pœnitet, ille statim post factum. Cumq́ finis in rebus agendis, ac uirtute morali sit principium: principiáq́ tam in actione q̃ in speculatione minime probatione indigeant, sed ita sint nota, ut in Mathematicis suppositiones, intemperans circa finem iudicio corrumpitur: ex quo totam destruit uirtutẽ. Incontinens uero minime. Nam si à uoluptate quandoq́ uincitur, non tamen in eo uincitur, ut eam imprudẽter ac continuo persequi uelit. Sunt etiam qui perstant in sententia, quos uocant ἰσχυρογνώμονας, latine uero cerebrosos seu ceruicosos, qui similitudinem quandam habent cum continente, sicuti prodigus cum liberali, & temerarius cum forti: qui tamen potius incõtinentes dicendi sunt, quod ob immensam ambitionem dolent suam improbari sententiam, tanq̃ publica decreta. Sunt & nonnulli, qui in sua sententia nõ persistunt, sicuti Neoptolemus ille apud Sophoclem, quia propter honestatẽ uera loqui pulchrũ ei uidebatur: ab Vlysse suasus mentiri pœnituit. Comparatur insuper incontinens ciuitati, quæ bonas habeat leges, non tamen eis utatur. Post hæc de feritate narrat, dicens: Feritas est uitium supra humanũ, ab eo qui mente ac ratione priuat̃ proueniẽs, ut masculorũ concubitus, homines mandere, aut barbarorum aliquo teneri excessu prauo ac crudeli: quod tamen minus est q̃ uitiũ, quia hoc à ratione licet corrupta procedens, uehementius est. Illi opponitur heroica uirtus, ut apud Homerũ Priamus de Hectore filio dicit, nõ mortalis hominis filius uisus, sed maiori quadã uirtute præstare: Postremo de uoluptate ac dolore scribit, in quibus uirtus moralis consistit, in cáq́ potissimum felicitatẽ existere putant. Quibusdã enim uidetur nullã uoluptatẽ esse bonum. Alijs quædam uident̃ bonæ, sed plurimæ prauæ. Sunt horũ tertij, qui dicunt, et si bonũ, tamen nõ summũ. Probatio primæ sententiæ hæc est: Nulla generatio est finis, nec de genere finiũ, sed motio quædam ad finem, ut ædificatio ad ædem: propterea quod à temperatis uitat̃, impeditq́ consiliũ. Quod aũt non sit summũ bonũ, dicũt, quoniã nõ finis, sed generatio ad finem est: quod dicit uerũ esse, si sic esset: sed est quædã actio post naturã constitutã, quæ est finis, ut est actus uirtutis post habitũ. Et ideo distinguere debet, quod omnis actio est generatio, nõ aũt contrà. Voluptatẽ igitur summũ bonum felicitatemq́ ponit, quæ prouenit ab habitu & uirtute, modo nõ sit impedita. Nã felix bonis corporis & externis indiget. Redarguitq́ Stoicos, q tantũ uirtute præditos, uel in calamitatibus beatos esse dicebãt: magnoq́ esse indicio uoluptatẽ præstare, ꝙ eam cuncta experãt animalia, quanq̃ rursus deliciæ corporis infamauerũt, quæ iam sibi authoritatẽ uẽdicauerũt, expetiturq́ ea magis, ꝙ doloribus & uitæ curis, ac præsertim melancholicis mederi uidet̃. At animi uoluptates corporis sunt potiores: ꝙ hæ ex accidentiũ ꝓueniũt medicina, quãdo morbus adest: illæ uero ex natura ipsa & habitu firmiter cõstitutæ perpetuo manẽt. Verũ in hoc deficiũt, ꝙ nõ idẽ semper iuuat, qa nõ simplex natura nobis ob corruptibilis naturæ uarietatẽ. Ideo deus semꝑ una & simplici gaudet uoluptate. Nõ eñ mot⁹ dũtaxat est energia .i. actus, sed etiã immobilitatis. Et uoluptas magis in quiete q̃ in motu ꝑ se. Nobis tñ uarietas oim dulcissima: ut eũ itẽq́ homo facile uariãt, sic & natura

Continens iræ & pecuniæ dicitur

Differentia inter incõtinentiam, mollitiẽ & intemperantiam.

Cerebrosi cõtinentibus similes

Neoptolemus Sophocleus

De feritate

Hectoris uirtus heroica

De uoluptate & dolore

Voluptas summum bonũ ac fælicitas

Cõtra stoicos

Corporis deliciæ uoluptatẽ infamant.

Varietas omniũ dulcissima

natura uarietatis indigens. Lib. viij. de Amicitia refert, quod est uirtus quædam, uel cũ uir- *De amicitia*
tute: insup in uita magnopere necessaria. Etenim absq; amicis nemo uiuere mallet: reliquas
etiam habens uirtutes. Ciuitates quoq; amicitia consistere uidenť: ac legislatores magis cir-
ca eam q̃ reliqua studere. Homerus de Diomede loquitur, qui proficisci uolebat exploratum *Diomedes*
hostium castra. Si duo, inquit, erunt, in cognoscendo atq; agendo potentiores erunt. Nam *Homericus*
& concordia simile quiddam uidetur amicitiæ. Itaq; si concordes sint, nihil est eis opus iu-
stitia: ut κολοιὸς πρὸς κολοιόν, id est, Gracculus ad gracculũ. Quidã similitudinem quandã aiũt
esse amicitiam. Propterea Empedocles ait, ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ ἐφίεσθαι, Simile suum simile appe- *Empedoclis*
tere. Nonnulli hos similes, potius inter se figulos, id est, contrarios esse aiunt, ut inquit He- *prouerbium*
siodus, καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων. Dicuntq; magis ex dissimilibus amicitiã *Hesiodus*
constare, ut ait Euripides, ἐρᾶν μὲν ὄμβρου γαῖαν ξηρανθεῖσαν, ἐρᾶν δὲ σεμνὸν οὐρανὸν πληρούμενον *Euripides*
ὄμβρου πεσεῖν ἐς γαῖαν. hoc est, amare imbrem terram arescentem: itemq; cœlum ornatũ im-
bre grauidum amare in terram pluere. Et Heraclitus mutuam utilitatem & optimam Har-
moniam ait ex lite omnino fieri. Obiectum autem & finis amicitiæ, bonum, & delectabile,
& utile, siue uerum siue apparens. Tres igitur amicitiæ species secundum totidem amabilia
reperiuntur. In singulis quoq; est mutua dilectio non latens. Quæ enim propter utilitatem *Amici ob*
aut uoluptatem consistit amicitia, facile cessat, eo cessante propter quod erant amici. Ideo ex *utilitatem*
accidente dicitur potius amari. Quæ autem per bonum & uirtutem initur tantum, per se est
& durabilis: propterea quæ sunt huiuscemodi, & consuetudine indigẽt & tempore: ac iuxta
prouerbium modiũ salis prius comedendũ antequam sese cognoscere possint. Qui cũ ami-
citiam ob utilitatem persequuntur, maxime senes sunt, qui magnopere cõmodum diligunt.
Ob uoluptatem uero adolescentes. Prima illiberalium est, qui minus amant. Atq; hæ omnes
amicitiæ æqualitatem requirunt. Est alia amicitia inæqualis secundum hyperochen, id est, *Amicitia*
excellentiam, ueluti patris ad filium, & senioris ad iuniorẽ, uiriq; ad uxorem, & magistratus *inæqualis*
ad subditos: differuntq; tamen omnes inter se. Quæ amicitiæ eatenus durare poterũt, quum
pro dignitate diligatur, ac ex proportionis æqualitate, quæ maxime uidetur esse amicitiæ.
Non enim similiter æquale amicitia & iustitia. Nam iustis quidem primũ illud æquale, quod
ex dignitate est: secundo quod ex quantitate. In amicitia uero id quod est quantitatis primo
loco: quod autem dignitatis, secundo fuerit. Hoc est, principalior iustitia consistit in propor-
tione geometrica circa inæquales personas: principalior aũt amicitia in proportione arith-
metica circa æquales personas. Patet autem, si plurima fiat distantia uirtutis, aut diuitiarum,
aut alterius rei, non amplius sunt amici. Ideo dubitatur an optanda sint bona amicis, ne di-
scedant ab amicitia. Ex contrarijs autem uidetur fieri aliquo modo ea quidem amicitia quæ *Amicitia ex*
est propter utilitatem: ut pauper diuiti, aut indoctus sapienti. Cuius enim quisq; indiget id *contrarijs*
exoptat, aliud pro alio adserens. In hoc etiam genere fuerit amicitia amantis & amati, pul-
chriq; & turpis: quamuis amicitia non uere in turpitudine consistat. Postquã declarauit ami-
citiam in societate esse, iustumq; & amicitiam circa idem uersari, & quod singulæ societates *De ciuili socie-*
ad Ciuilem redduntur tanquã partes ad totum: ex hoc distinguit Ciuilem societatẽ, id est, *tate*
Politicam in species tris, Regnum, optimates, & populum. Prima melior, altera peior, sed mi-
nus periculosa. Excessus eorum tyrannis, factio paucorum, & popularis potestas. Ex horum *De Oeconomi-*
similitudine ostendit societates rei familiaris & domum contineri: quia ad illas non solum *ca societate*
se extendit iustum, sed etiam amicitia. Nam patris ad filium societas regni instar habet: pa-
tri enim cura est filiorum. Hinc Homerus Iouem patrem uocat. Tyrannicum est domini in
seruos. Viri quoq; & uxoris societas similis optimatibus erit. Quod si in omnibus uir siue
uxor dominari uelit, transgreditur in oligarchiam. Fratrum item societas similis populari:
pares enim sunt ubi non multum ætatibus differunt. Multitudinis gubernatio in his domi-
bus constat, quæ sine domino sunt. Deinde ostendit quomodo se habeat amicitia in huius-
modi societatibus. Nam supra dictum est, Iustum & amicitiam in societate consistere, & al- *Iustum & ami-*
teram cum altera crescere plus & minus. Pirmo igitur parentes diligunt natos, quasi suum *citia in socie-*
quiddam existimantes, magisq; amant q̃ redamentur: tribus de causis, ob maiorẽ certitu- *tate consistũt*
dinem, ob maiorem coniunctionẽ quod ab eis sunt, non illi ab ipsis: ob dilectionẽ longiorẽ.
Nã statim natos diligũt. Filij erga patrẽ ut homines ad deos & optimos amicitia cõparanť,
fratres inter se & sodales. Cõiugalis amicitia nõ solũ est naturalis hominibus, sed etiã Oeco- *De coniugio*
nomica. Nõ enim solũ procreationis causa iunguntur, quod est cõmune cæteris animantibus,

sed

sed eorum quoq; gratia quæ pertinent ad uitam, operáq; confestim inter eos diuisa. Nã ho-
mo natura coniugalis magis q̃ ciuilis: quanto prius ac magis necessarium est domus q̃ ciui-
tas. Itaq; iucundũ hoc, si boni erunt, pro uirtute & utriusq; gaudio. Filij uero nexus quidam

Quod in amicitijs secundũ utilitatẽ querele nascũtur nõ itẽ in alijs.

matrimonij uidebuntur. Sunt autem & querelæ in amicitijs, non ab ijs quidem quæ secun-
dum uirtutem sunt: quoniã conferens beneficiũ est ipsa liberalitate contẽtus, nulla recipiẽdi
spe. In uoluptarijs amicitijs quamminimum, quod siquidem mutua conuersatione gaudent.
Etenim ridiculum esset si quis quenq; accusaret, quod sibi iucundus nõ sit, cum liceat illo nõ
uti. At illa quæ ꝑpter utilitatẽ est, querelæ subiacet. Cũ eñ amicitia pro utilitate utantur, sem

Amicitia ob utilitatem moralis & legitima

per plus quærũt, & minus q̃ deceat se habere existimãt. Videt̃ aũt ut duplex est iustũ, alterũ
sine scripto, alterũ legibus: Sic & ea amicitia quæ est ob utilitatẽ, partem moralis, partim legi
tima. Hæc in dictis est statim per manus seu per pactionẽ ad tempus quid pro quo: manife-
stum est quid debeat̃, sed amicabilẽ habet dilationẽ, Moralis uero quæ non est in dictis, sed
ut amat, donat, uel quid aliud facit, dignum putat, ut ipse tantundẽ uel plus ab illo cõsequat̃
quasi nõ donauerit, sed cõmodauerit. Itaq; reddendũ, si adsit facultas. Considerandumq; ab

Mensura retributionis

initio, à quo quis accipit, & cuius gratia, ut sic uel suscipiat uel non. Præterea mensura retri-
butionis sumenda ex parte suscipientis: cum tantum fuerit beneficium, quantũ iste qui acce-
pit utilitatis indicabit. Reddendũ igitur tantũ, quantũ accepit, siue etiam plus. Id enim hone
stum est. Nec dantis ratio aut querela ualere debet: beneficium suum ex dignitate, aut opera,
aut periculo suo metientis. Lib. ix. Prosequitur item de amicitia. Cuius dispares species adæ
quat analogum, adfertq; super amicorum officijs præcepta quædam & cautiones, & quantũ

Non semper reddẽdum beneficium

cuiq; tribuendum. Ceu magis reddendũ est cui debeas, q̃ amico dandũ beneficium. Interdũ
enim non æquum beneficiũ retribuere, ut si quis sciens benefecerit: ipse aũt cui remuneratio
sit facienda malus existimatur ab eo qui accepit. Nec illi qui mutuo dederit uicissim mutuo
dandum. Nam ille quidem certa spe ductus se suum cum uelit consecuturũ mutuo dedit bo
no uiro. Hic autẽ non sperat à malo consequi posse. Alia igitur alij præstanda, ut parentibus
alimenta & honores sicuti dijs. Ad nuptias & funera cognatos potius uocare q̃ amicos: ad
quædam alia potius uicinos, Amici qui ob mores ac uirtutem se amare simulant, utilitatem
potius ac uoluptatem sequentes, dissuendi sunt, uitandiq; nõ minus, q̃ hi qui nummos adul-
terant: nisi quidam seipsos decipiant ab initio: cum amore digni non sint, ob mores se putẽt

Amicitiæ quãdo & quo modo dissuenda

amari: Amicitia itaq; dissuenda non statim cum omnibus, sed cum illis qui incurabiles ob
prauitatem uidentur. Nam quibus locus est castigationis, ferendum auxiliũ in moribus ho-
nestius q̃ in diuitijs: quanto amicitiæ magis proprium. Si uero hic quidem permanet, hic au
tem melior fiat, ac multum uirtute transcendat, uti quemadmodum prius, amico non decet,
haud aliter q̃ puero uirum. In magna enim uirtutis ac morum distantia nulla potest esse con

Ex amicitia ob uirtutem tria, beneuolẽtia, beneficẽtia, cõcordia.

gruentia. Tribuendum tamen ei aliquid ob pristinam amicitiam, quando nõ propter exces-
sum prauitatis fit dissolutio. Tria post hęc dicit accidere amicitiæ, per uirtutem. beneuolen-
tiam, beneficentiã, concordiam. Atq; hæc ex amore originem habent, quo se quilibet studio
sius recte amat. Amicitia enim ad seipsum, idea est ad alterũ amicitiæ. Est enim amicus alter
ego. Beneuolentia non proprie amicitia, sed principium amicitiæ. Potest enim esse latens, &

Qui dat magis amat q̃ qui accipit

ad ignotos, amicitia nequaq̃. Concordia autẽ amicorũ non est coopinatio, ut idem de cœ-
lestibus sentire, sed circa agibilia & magna consilia, ac ex duobus uel pluribus eorum causa,
quæ ad uitæ ciuilis commoda pertinent: quæ tantum in bonis uiris reperitur. Quo ad benefi

Cur matres magis filios amãt quàm patres

centiam autem pertinet, qui beneficia contulere, uidentur magis eos diligere, quibus collata
sunt, quàm illi qui acceperunt eos qui dederunt. Eius rei multæ causæ sunt, uel illæ præcipuę,
quod proprium opus magis quis amat. Ex quo poetæ opera tanquam filios amãt. Præterea
labores ac damna suscepere: quæ autẽ cũ labore fiunt magis amamus. Ea demũ causa est cur

Quòd uir bonus tantum diligit seipsum.

matres magis quàm patres filios amant. Quærit̃ deinde an seipsum diligendũ, propterea ꝙ
eos qui nimiũ diuitiarum honorum'ue ac cõmodorũ expetunt, maxime se amare dicunt: ac
φιλαύτους. Sed magis amare seipsum dicit Philosophus, q res huiuscemodi despicit honesti
gratia, eo ꝙ principalissimo, id est rationi seruit. Hoc pacto uir bonus diligẽs seipsum, etiam
alijs fuerit utilis, eaq; despiciet, pro quibus homines inter se digladiari solent. Magisq; ambit
breui tẽpore lætari uehementer, q̃ longo leniter: & honeste uitã ducere unũ annũ, q̃ multos
utcunq; exigat: ac rem unã honestã & magnam, q̃ multas prauas ac paruas. Pręterea probat
felici opus esse amicis, & his secundũ uirtutẽ; ut possit intueri actiones eorũ studiosas, quæ

sint proprijs similes, ac filis continuo gaudere. Deinde quod uirtutis est exercitatio couersari cum bonis, ut ait Theognis. ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ διδάξεο, ἢν δὲ κακοῖσι συντύχῃς, ἀπλεῖς καὶ τίον ἐς θάνατον. Nēpe bona edisces locius si forte bonorū es. At simul intereas ipse sequendo malos. Videtur autem uiuere proprie esse sentire uel intelligere. Idq; dulce, eo quod omnes appetunt, maxime uidetur esse boni uiri & felicis: quod bonum sentiunt, & iucundum memoria præteritorum bonorum, præsenti actione, ac spe futurorum. Postremo differit, quod non multi sunt parandi amici. Dicit enim non oportere multos amicos utilitatis gratia habere: quod laboriosum sit multis satisfacere: Ad uoluptatem item pauci admittendi. Sicuti in cibo dulcedo. Studiosos uero tot esse oportet, quot couictui sint idonei: nec sanè hi multi queunt esse, quod pauci boni inueniantur, & qui idem sentiant, alijsq; de causis. Deinde quærit quo tempore magis necessarij amici. In prosperis enim honestius, in aduersis utilius amicis indigemus: non tamen qui querulus maxime non est, audiet conquerentium uoces, nec amicos ob suam tristitiam adfici tristitia uolet. Ex quo Orestes apud Euripidem Pyladē alloquens ait, Sat est quod ipse calamitatibus premor. Nam quod amant homines, suū putant esse ac uiuere: ut alij compotare, alij conludere, uenari, exerceri, philosophari. Boni aūt amicitia coniuncti simul congredi ac uiuere, mutuoq; adspectu recreari. Libro x. de uoluptate. Ea. nanq; familiarissima nostro generi uidetur, & ad uirtutē maxime facere: ut gaudeamus quibus oporteat, & odio cōtraria habeamus. Opiniones de uoluptate ponit. Eudoxus summū bonum esse dicit: propterea quod cuncta animalia illam appetāt. Fidem habuere sermones eius ob morum probitatē, magis etiā propter seipsos. Platonici hunc contra, uoluptatē summum bonum nō existimant, quod uiribus euacuetur. Voluptas autē recipit plus & minus. præterea quod bonum perfectum sit, uoluptas imperfecta, eo quod motus & generatio sit, quæ sunt natura imperfecta. Quibus omnibus Aristoteles respōdit. Quod motus omnis fit in tempore, & partes eius sint imperfectæ: neu etiā simul, & sunt alicuius gratia: secus aūt uoluptas. Dicit igit̄ eam esse perfectionē formalem ipsius potētiæ percipiētis, prouenientē ex bona potentiæ dispositione, & obiecto conueniente & optimo in suo genere. Quare nullus cōtinuo in uoluptate aut dolore. Cuncta nāq; nō possunt cōtinuo agere. Nec igit̄ uoluptas fit continuo. Nā ea sequit̄ actionē. Quædā etiam delectant, cum primū fiunt: sed postea non similiter. Nā primo quidē prouocata est mens, effuseq; agit circa illa, sicuti hi qui aduersum intuent̄. Postmodū nō est eadē actio, sed neglectio: quare uoluntas quoq; refrigerat̄. Omēs aūt expetere uoluptatē uident̄, quia omnes uiuere appetūt, uita autē actio quædā est: quilibet enim circa illa maxime agitat quæ maxime amat. Specie tamen differunt uoluptates ex actionum diuersitate: idq; ex eo maxime patet, quod ab alijs prouenientes uoluptates impedimento sint alijs actionibus. Qui eñ fistulis delectantur, nequeant mentē adhibere sermonibus, fistularum sono impediti uoluptate. Sic de reliquis. Ex quo fit ut quoties uehementer aliqua re gaudemus, non ferè aliud agamus, cum alijs leuiter delectemur: dumq; alienæ uoluptates quandoq; perinde agunt, ac propriæ molestiæ, id est, actiones nostras corrumpūt, licet non similiter. Cumq; differant actiones, & aliæ expetendæ, aliæ fugiendæ, aliæ neutræ, eodem modo se uoluptates habēt, cum sint actiones eius annexæ. Præterea cæteris quidem animalibus propria in specie sua est uoluptas & proprius cibus. Homini tantum licet eiusdem speciei, diuersa inest uoluptas. In causa est electio quā habet. Inter eius quoq; uoluptates præstantior illa quæ cōtingit homini studioso, & secundū uirtutem uiuenti: cæteræ uero secundariæ. Mox de felicitate quam dicit nō in habitu, sed in actione constitutam esse, & ea actione quæ propter se, non propter aliud expetatur: hoc est, actio secundum uirtutē, nō secundū iocum: cū iocus & ludus necessario fiat, laboris tantū & animi causa. Si igit̄ secundū uirtutē, erit secundū optimam, quæ ab optima procedat potestate, quæ alijs imperat, scilicet intellectus. Huius igitur actio erit felicitas contemplatiua pluribus de causis. Nā uidetur felicitas in ocio esse. Negociamur enim, ut ocia sint nobis: & bellum gerimus, ut in pace uiuamus. Præterea actiua minus per se sufficit, aliorū indiget adminiculis. Iustus his ad quos iustitia utatur. Fortis aduersantibus quibus certet: eodē modo temperatus & alijs. Sapiens aūt per seipsum contēplari poterit, & sibi sufficit, minimisq; indiget. Indigebit tamen & ipse adminiculis qbusdā. Na & sanū corpus & famulatū, & cætera necessaria adesse oportebit. Præterea actiua secundū hominē est: hæc diuinū quiddam habet. Quantū autem distat hoc diuinū à composito, tantū & hæc actio ab illa quę est secundū uirtutē actiuā. Nā cum diuinior

in homine

Viuere bonis magis iucundū quàm alijs

Non multis opus amicis

De uoluptate

Contra Platonem

Voluptates differūt specie

Homini tantū ex animalibus diuersa uoluptas

De felicitate.

Felicitas contemplatiua.

Contemplans minimis indiget

in homine pars sit mens: actio secundum illam diuina erit. Igitur qui mentem explent, proxi mi sunt dijs. Nam ipsius dei actio, quædam contemplatio est. Nam si dij curam aliquam rerum habent humanarum, ut creditur, par est eos gaudere optimo & cognatissimo, huiusce modi est mens. Amantes igitur illam ab eis maxime diliguntur. Post hæc finem operi impositurus exhortatur ad hæc non tantum noscenda sed seruanda. Boni enim efficiemur natura, doctrina, consuetudine. Duæ primæ sine hac ultima parum prosunt, nisi animo compare mus libidini non obtemperare, ad quod maxime opus legibus, quod homines magis timore quàm amore moueantur: quæ plus in ciuitate possunt quàm patris authoritas domi. Igitur legislator & qui curam ciuitatis suscepit, bonos exhortabitur, contumaces plectet: eos uero qui corrigi nullo pacto queunt, penitus exterminabit. Postremo probat ciuilem hominem aptum esse oportere ad leges ferendas, si non ciuitati, saltem domui, quia nihil refert utrum scriptis an sine scripto unus an plures instituantur, ceu nec in musica & gymnastica aut alijs disciplinis. Huic igitur arti nemo idoneus, nisi & in particularibus & in uniuersum sciat: quorum alterum experientia, alterum doctrina comparatur: quapropter neq; sophistæ siue oratores, qui tantum scientia sunt præditi, neq; ciues Reipub. administratores, qui solum experientia sapiunt, sunt apti. Sed sicuti medicus non solum disciplina, sed etiam usu indiget: sic legislatorem utrunq; habere oportebit. Nam & oratores ipsi suam artem huic parem, seu etiã ea superiorem falso existimãt, præterea ex rerum publicarum, ac legum collationibus id adsequi posse: ex quibus quanquam aliquid utilitatis in consultando adferre ualent, scientiam tamen hanc adsequi non poterunt. Demum profitetur Aristoteles post hæc ilico legum huiuscemodi se præcepta traditurum. Et hæc quidem in Ethicis ille: in quibus à Platonicis sanè redarguitur, ac primum quod male de anima senserit. In primo, quum locum gaudij post mortem negauerit. Deinde quod uirtutes mediocritates posuerit. Nam medium æqualiter ab extremis distare oportet. Insensibilitas ergo extremum temperãtiæ, aut nullum, aut certe paruum fuerit uitium. Intemperantia uero extremum crimen admodum magnum. Præterea fulmina ac terræmotus non expauescere posuit fortitudinis excessum, ut uideatur quanto non quali uitium metiri, quum certe in hoc nulli sit uitium, sed siquis crimen aliquando non horreret, hoc uitium foret. Postremo libro vij. & x. summum bonum in uoluptate manifesto ponit, quanquam eam bono uirtutis & contemplationis fucat: nec aliter Epicurus uoluptatem suam tuetur. Platonici igitur in honesto finem collocant: hoc autem postea uoluptas uelut umbra solem subsequitur. Hæc ex Plethone Platonico.

Quibus boni efficiamur

IN POLITICA

QVVM omnis societas boni alicuius gratia cõsistat (nam bonũ finis est omnis humanæ actionis) maxime Politica est huiusmodi. Quicunq; putat politicum, & basilicũ, & œconomicum, & despoticum idem esse, nõ bene sentit: multitudine enim & paucitate differre putant, sed non specie. Ciuitas igit̃ ex partibus naturalibus constat: primum uicis simul coniunctis, uici uero ex domibus pluribus: quælibet aũt domus ex duorũ societatibus, uiri primum & uxoris, unde genus humanum. Filij deinde serui & domini prodeunt. Ille enim natura dominus, qui ingenio præstat. Seruus qui deficit. Ex quo Homerus recte οἶκον μὲν πρώτιστα γυναῖκά τε βοῦν τ' ἀροτῆρα. Quare domum prius uxoremq; bouemq; arotera. Nam bos pauperi pro seruo est. Vicus à domo differt, ut pars à toto. Domestici nanq; uictu, & cotidianis officijs inter se cõmunicãt. Suntq; appellati ὁμοκάπνοι, id est, sub eodem fumo ὁμοσιπύοι, id est, sub eodem cibo. Cum extraneis uero in mercimonijs & alijs uitæ cõmercijs ac officijs congrediuntur. Homo profecto animal ciuile uidetur: argumento est maxime sermo non frustra ei à natura datus. Nam solitarius homo aut nequã, aut deus. Ciuitas prior est domo perfectione: quũ pars sit nobis natura toto posterior. Nã tunc esse res incipit, quũ forma est absoluta. Pes eñ sine homine profecto pars nõ dicet̃: nisi forte æquiuoce mortui siue marmoris, eo pacto nec homo ipse perfectã habet finitionẽ, nisi pars sit ciuitatis. Qui sicut est omniũ ꝑfectissimũ animal: ita omniũ pessimũ, si à lege iustitiaq; desciscat: quãto magis ardua gerit arma, quæ sunt ingeniũ ac prudẽtia, qbus ad cõtraria licet uti. Licet eñ in eo animaduerti prius despoticũ & politicũ. Anima nãq; corp⁹ regit, ut Despoticũ. Mẽs uero animæ appetitũ ac sensũ, ut politicũ. Nã prima imperat, altera suadet atq; cõsulit. Differũt aũt inter se, ꝙ politici liberior natura est, Despotici seruorũ. Et altera qdẽ Oeconomica monarchia (Monarchia eñ patris dicit̃) altera politica liberorum

Dominus aut seruus natura

Solitarius aut nequã aut de⁹

Possessiua differt ab oeconomica, cui subalterna est

liberorum & æqualiū imperium. Dominus est nō possidendo seruos sed utēdo seruis. Nam possessoria distat ab Oeconomica, ꝙ alterius est quærere pecuniam, alterius uti: utrum enim ipsius sit an altera species dubiū. Possessiua Oeconomica non est nec pars eius, quū Oeconomicæ sit uti rebus possessis, possessiuæ autē adquirere. Subministra uero eius est: sicuti frenorum ars, equestris.

Despoticum
Politicum
Oeconomicū

Despotica à politica & œconomica differt: à politica ꝙ illa sit libertatis, hæc seruorū: ab œconomica quod illa sit omnium qui in domo sunt, hæc tantū seruorū. Præterea Politicum & Oeconomicū differūt, quod hoc multorū, illud unius principatus sit. Inter homines quoq; diuersitas. Sunt enim qui procul à politia agunt, quos ciborū uictusq; diuersitas etiam distinguit. Nam sicuti & bruta quædā quæ carnibus aliorū uescuntur solitaria sunt, quæ autē herbis gregalia: sic homines reperiūtur sine labore aut arte uita nomadica, syluestri, piratica, uenatica, ex rapto uiuentes. Plantæ ob animalia. At ipsa animalia propter hominem creata sunt: nam si frustra natura nihil genuit, necesse est ut hominū causa omnia obgenerauerit.

Hominū causa omnia obgenerata.

Circa uero res parādas, Ex agro & pecore acquisitio nobis uitę physica est. Mercatura uero & pecuniaria, translatiua nō naturalis est, sed ad res naturales parādas inuenta: laudaturq; usq; ad metam quandā, necessitatis uidelicet gratia. Vituperatur aūt cum est terminus nullus. Inter artes uero illæ artificij plurimū habent ubi minimū fortunæ, plurimū uero mechanicæ, ubi corpus requiritur. Seruiles ubi corporis item plurimus usus. Ingenerosæ ubi uirtutis minimū expetitur. Imitari exempla ueterū oportebit in his quæ honeste acquisiuerunt.

Thales Milesius oleū emit

Thales Milesius (probro data ei philosophia ob paupertatē) oleum cōquisiuit, cum præuidisset eius charitatē futurā: quod deinde pro sorte uendidit, quo exemplo nō coactam sed uoluntariā paupertatē ostēdit.

Despoticum
Gamicum
Demoticum

Tres omnino Oeconomiæ species in quibus forma reip. tota cōspicitur, despotica, gamica, demotica. Vir uxori imperat & filijs, sed aliter, his basilice, illi politice. Fratres autē inter se demoticū ac popularē referunt statum. Libro ij. Ea demum optima respub. in qua secundū id in quo felicitatem esse existimāt, siue uirtus sit, siue aliquid aliud, in quo quis excellit, is ciuis felicissimus putatur.

Contra Platonem.

Confutat præterea multos reip. administratores ac legislatores, ubi dicit quemlibet in aliquo errasse, & inter cæteros Platonē: qui ex Socratis sententia dixit cōmunia omnia, etiā uxores, in ciuitatibus esse debere. Hæc tāta unitas remp. potius dissoluere, & ex ciuitate domū facere uidetur. Nam ex dissimilibus partibus & familijs respub. floret. Præterea nulli uxorē aut liberos amare cōtingeret cum incerta esset proles. Rei etiā acquirendæ minime uacarent: cum nihilominus ponat lucri diligentiam, alijsq; de causis.

Contra Phaleam.

Deinde contra Phaleam arguit, qui leges Carthaginensibus dedit, ac statuit æquales ciuiū possessiones, errauitq; nō statuere quantæ ac quales esse deberent: nam si immoderati sint omniū census, intemperanter uiuerēt: si nimium exiles, sordide ac misere. Nam statuendus modus emptionū, ne quis de plebe ob diuitias potentior factus, sese cū nobilitate cōmisceat. Quæ distinctio in creādis magistratibus necessaria est.

Phido Corinthius.
Hippodamus Milesius.

Mentionē deinde facit de Phidone Corinthio qui Corinthijs leges dedit. Deinde Hippodami Milesij leges etiam reprehēdit, qui abstulit opificibus possessiones & arma, nullo honore dignās, quapropter ij serui magnopere facti, amare rempub. nō poterāt. Præterea potestatē nouas inueniendi leges cōcedebat: quod profecto reip. minime conducit: quum paulatim ciues adsuescant non uereri principis instituta: mutatis facile legibus: abrogatioq; huiuscemodi uim eneruat, introducitq; legis contemptū.

Seruorum disciplina.
Mulierū institutio.
Lacenæ mulieres.

Post hæc iubet Aristoteles seruari seruorū disciplinā, qua sublata domini in insidias ueniūt. Sicut Hilotæ in Lacedæmonios, & Penestæ in Thessalos fecerūt. Deinde mulieres bene instituere, ut tēperate & sine arrogantia & sumptu degāt: ut de Lacenis fœminis dicitur, quæ ob insolentiam & audaciā uiris resistunt, muliebria dedignantur. quum illi aduersus Thebas pugnarēt arma tractare uoluerunt.

Cōtra instituta Lacedæmoniorum.

Reprehendit etiā in quibusdam remp. Lacedæmoniorū: ꝙ magistratus eorum nō recte erat perpetuus, cū processu tēporis uir iustus iniustus possit euadere. Deinde ꝙ nō darētur nisi potentibus, quæ res ambitiosos planè faciebat. Regem perpetuū creabant, classis insuper præfectū: ærario carebant, sed cum bella gererent singuli cōferebant: ex quo & cupidos, & auaros faciebant; ac sibi magis quàm reip. uacantes.

Syssitia

Syssitia non de publico, sed de proprio faciebant, ex quo pauperes illis interesse non poterant, & qui non interessent ad magistratus non eligebantur. συσσίτια. Syssitia conuiuia erant quæ inter se publice ac sæpe celebrabant, symbolum conferentes.

De Cretensiū legibus.

Differit præterea de Cretēsium legibus quas præfert Lacedæmonijs: nam hi Syssitia melius de publico faciebant: præterea filiorū multitudinem prohibebant, potestate uiris facta post

susceptam æquo numero prolem, uxoris abdicandi, alio introducto usu. In quo ex senten-
Aristotelis error. tia diui Thomæ uidetur Aristoteles de marium usu intellexisse, nec uituperasse. Cosmos etiā
eorum magistratus reprehendit esse perpetuos, sicut Ephoros Lacedæmoniorum. Ex omni
Cosmi Cretensium. bus his laudat Solonem: meliusq́ dicit remp. instituisse, quam ex optimatibus & populo in-
stituit, omnibusq́ eo modo honores cōmunicauit: licet preter eius mentē ad popularem po
Solon stea statū deuenerit. Nam Pericles & Ephialtes sublato Ariopagi consilio iudicibus primū
Salaria constituere. Libro iij. Postq́ aliorū leges consutauit differit quam ipse remp. probat.
Ciuis Prius declarat quid sit ciuitas, quid ciuis: dicit eum esse ciuem qui magistratū gerere potest.
Vnde excludit aduenas & pueros & senes inutiles. Ciuitatē uero nō quæ mœnibus circūda
Ciuis bonus tur cum una fermè regio possit muris cingi. Sed quæ ex forma reip. sit cōstituta. Ciuis bonus
Vir bonus & uir bonus nō ijdem. At idē uir bonus & bonus princeps. Imperio enim uirtus & pruden-
Princeps bonus tia expetitur. Nam uir bonus nō potest esse sine prudentia. Ciuis item bonus nō sine pudi-
citia, at sine prudentia potest esse. Nam ei qui subijcitur atq; paret: sat est rectam habere opi
nionē agendorū quæ ei cōmittuntur. Bonū autem principem & prudentia & cæteris uirtuti
Opifices bus præditū esse oportet. Opifices & mercenarij in Aristocratia nō admittuntur, nisi forte di
uitijs adeo creuerint, ut inter optimates censeantur. At bene in Democratia ciues esse pote-
runt. Ciuitatis instituta non ad uiuendū tantū, sed ad bene quoq; uiuēdum. Nam eo pacto
animalia in ea politice uiuentia essent. Reprehendit præterea ueteres qui nō diffinierunt nec
cōsiderauerunt remp. nisi iustum ex parte rerū, cum bona reip. nō sint distribuēda ex rerum
quātitate, sed ex personarū dignitate. Si ciuis unus inuētus sit q cæteros longe uirtute ante-
cellat, is perpetuo reip. præficiēdus erit. Secus si sunt multorū pares uirtutes. Post hæc regiā
Monarchiæ v. species. potestatē omnibus præfert: deq́ hac differit. Monarchiæ quinq; species dicit. Heroū q ciuiū
cōsensu certis de causis certoq́ tempore remp. gubernent. Alia barbarica, ex genere proue-
niens & legibus imperans, sicuti Parthorū rex. Alia Esineta electiua tyrāni, qualem elegerūt
Mitylenis Pittacum aduersus exules suos quibus præerat Antimenides. Alia Laconica pe
rēnis secundū leges tantū belli tēpore imperiū habēs. Ex quo apud Homerū Agamemnon
cū in ciuitate agitabat iurgijs exagitabatur: in bello aūt potestatē habebat. Postremo Regia
omnium optima, quæ se ad populos uti pater ad filios habet. Apud Ægyptios medici ante
diē tertiū corpus ægrotorū suo periculo curabant. Lib. iiij. & etiā v. de forma rerū publicarū
uaria tradit: deq́ earū solutione & corruptione. Corrigere enim remp. institutam nō minus
difficile q̄ ab initio creare: sicuti discere eum qui male didicerit à principio, duplex est labor.
Tres R.P. Tris omnino rerū publicarū species, Regnū, Aristocratia, Politia. Totidemq́ sunt excessus.
Regnum Tyrannis, Oligarchia, & Democratia: horum pessima Tyrannis. Minus mala Democratia.
Aristocratia Cōnumerat partes & officia ciuitatis: quod reprehēdit prætermissum fuisse à Socrate apud
Platonem, qui solum ea connumerat quæ sunt ad uiuendum, non autem ad bene uiuendū.
Politia Politia quædam est mixta & populari & paucorum administratione: quæ quādo ad pauco
Excessus rum potentiā inclinat, solent appellari optimates, quod diuites uirtute ac nobilitate præfer-
Tyrannis ri credantur. Tyrannidis species cōmemorantur: & quam barbari per leges eligebant sicuti
Oligarch. Græci Esinetas. In paruis ciuitatibus melius paucis plures cōmittere magistratus ob inopiā
Democra. ciuiū. Libro v. de principijs seruantibus ac corrūpentibus remp. Seditio omnis ob inæquali
Esineta tatem oritur. Æquū dupliciter cōstituunt, aut excessu, ueluti Arithmeticus, ut tres ad duo &
Vni plures unum: aut dignitate ut Geometra sicuti quatuor ad duo & duo ad unū. Omniū confessione
Magistratus in parua repub. iustum simpliciter est secundū dignitatē, ex quo uel quia in aliquo pares sunt, in omnibus se
penitus pares existimant: uel quia in aliquo præstāt, in cunctis se superare arbitrātur. Popu-
laris gubernatio tutior est q̄ paucorū, minusq́ seditioni subiacet: q inter se populus minus
Popularis status tutior. dissidet, magis autē pauci ac nobiles. Res omnes pro quibus homines cōtendunt sunt lucrū
& honor & his cōtraria. Sub lucro omnia quæ ad corpus, sub honore omnia quæ ad animā
pertinent intelliguntur. Narrat præterea causas omnis quibus reip. status corrūpitur siue ari
stocratiæ siue regiæ, Allegando Platonis certos numeros in quibus mutationes fiunt ciuita
tum, quos alibi attigimus, uidelicet in epitome libri Platonis & in Arithmetica. Hic est nu-
merus Duodenarius, & multiplicatus per æquilaterū suum planum & solidū. Deinde de re-
Magistratui quid agendū medijs salutis & cōseruationis statuū. Tria oportet habere eos qui principales ac publicos
gerūt magistratus, ut ament ciuitatis statum, Deinde ut habeant potentiā idoneam ad coer
cendos homines, Tertio ut uirtute ac iustitia sint præditi. His in statu eodem non diu sibi

uiuendum

uiuendũ esse cogitandũ. Tyrãnus uero ad retinendã dominationẽ tria conatur. Vnũ ut animos ciuiũ imminuat. Nemo enim parui animi contra tyrannũ insurgit. Deinde ut ciues inter se dissideant, ne in eum quandoq; cõspirent. Tertiũ ut imbelles eosdẽ reddat, cum nullus ea quæ omnino nequit aggrediatur. Præterea cauere debet ab ijs qui amplius uiuere non curant, quosq; dolore adfectos uiderit. Libro VI. subiectũ Democraticæ politiæ libertas: ubi multitudo per uices imperat & imperatur. Nam populi iustũ nõ ex dignitate, sed ex numero cõsistit, ex quo plus poterit in hoc statu inopum multitudo quàm paucitas diuitũ, utileq; fuerit populum esse dominũ rerum grauiũ si quæ inciderent. Magistratus uero nõ minimorum sit. Merces insuper magistratibus danda: illis item qui cõsilio præsunt, raroq; consilium cogendũ: ubi tunc ne excurratur. Laudat præterea gubernationẽ quæ fit ex agricolis, quod ij robusto sunt corpore ad auxilia ciuitati ferenda. Præterea suis occupari rebus familiaribus & agro minime honores ac magistratus cupiẽt. Vituperat autẽ opifices & mercatores, quod ij semper in ciuitate manentes fora uexant, primiq; sunt qui tumultus excitent. Operæq; precium est ut magistratus deligantur, pariterq; censeantur ab agricolis ac bonis uiris, quod ij propter hunc metum cõpescentur, minimeq; ab officio discedent. Ad popularem item gubernationem iubet etiã aduenas & spurios recipere. Vtile etiã ad copiam conseruandã prouidere nequis egeat: quapropter ex superabundanti uectigali omnia distribuenda egenis quãtum sit satis, uel ad agelli cõparationem, uel saltem à dantibus uolentes ipsorũ negocijs delegãdi. Deinde multos tradit modos quibus Democratia, quibus etiã Oligarchia conseruetur. Officia postremo ac magistratus enumerat quæ creari oportet. Libro VII. Cũ ex triplici bonorum genere felicitas cõsistat, plus ad eam confert uirtus, quod per hanc externa bona acquiruntur ac cõseruantur. Non autẽ contra: argumento est deus ipse, quem felicẽ & beatũ dicimus, non ex aliquo externorũ, sed per se. Nam externorũ causa est fortuna, quæ nihil ad uirtutem facit. Neq; enim fortis aut iustus aliquis propter fortunã. Virtus & felicitas igit̃ eadẽ unius hominis & unius ciuitatis. Vita philosophi cõtemplantis longe melior, q̃ in administratione ciuitatis occupati, quod liberior sit suiq; ipsius gratia: modo non sit penitus ab actione remota, sed ab actione quæ ab alijs & exterioribus rebus dependeat, quæ admodũ seruilis est. Sed actio interior & ex se sumpta cũ philosophia cõuenit, Veluti Architectus qui nihil externũ agit, mẽte tantũ & cogitatione operi præest. Deus quoq; nõ ipse penitus sine actione, sed sua & propria. Ab eo aũt q nihil penitus agit, præclari nihil fieri potest. Disputat insuper de magnitudine ciuitatis, dicitq; non eam esse magnã quæ tantũ abundet hominibus, sed ciuibus eo numero quo satis sit ad bene uiuendũ secundũ politicam societatẽ. Agrũ deinde iubet eligẽdum esse fertilem, Situmq; urbis qui non possit facile inuadi, & iuxta mare propter cõmeatuum opportunitatẽ. Deinde de qualitatibus locorum narrat. Qui enim circa Europam & in frigidis habitant locis, animo quidem præsenti sunt, ingenio uero crasso, quapropter liberi sunt & indomiti. Asiatici uero cõtra ingeniosiores & timidiores, ideo subditi. Græci autem in horum medio constituti utriusq; gentis naturam sapiunt: hinc animum, inde ingenium sumunt: ideo & liberi perseuerant, & optimis remp. regunt institutis, aptiq; alios regere. Quapropter ingeniosos pariter & animosos esse oportet quos legislator dispositurus ad ciuitatem est. Nam animositas & audacia uirtutis amorẽ parit, in eaq; parte consistit ubi amor: signũ est quod erga amicos à quibus decipimur aut iniuria afficimur, magis quàm cæteros irascimur. Post hæc opifices & mercatores dicit esse necessarios in ciuitate: non tamen ex ciuibus. Nam ociũ ijs qui reip. uacant esse oportet. Sed & bellatores, & cõsiliarios, & sacerdotes esse necesse est. Primos iuuenes. Secundos senes. Tertios honoratiores, qui rebus gestis floreant, ac domi conquiescant. Cultores agrorum & uillici serui esse debent, & diuersæ à ciuibus nationis. Præterea pusillanimes, mẽte obtusi, & corpore robusti, sic utiles ad opus erunt, & nihil rerum nouarũ ex eis timeri poterit. Docet deinde publica & priuata constitui ædificia: & syssitia, id est, conuiuia publica ubi constituantur. Ad flatus præterea oriẽtis seu aquilonis ut salubrius, ædificanda ciuitas. Si tyranni imperio, arx constituatur, & in arduo loco: Si liberi, in planitie: Si optimatum, inter utrunq;. Duo sunt quibus agitur bene. Vnũ propositum finisq; recte agendi, alterũ eas res inuenire per quas finem eum cõsequamur. Nam cum omnes cupiant felices esse, beneq; uiuere, alijs quidem facultas adest, quibusdã uero nequaquã, siue ob fortunã aliquam, siue ob naturã: quapropter ad bene beateq; uiuẽdum adiumento est opus nõnullis. Bonus autẽ & euentus & actio & usus uirtutis perfectus simpliciter

De statu populari.

Ex agricolis administratio

Opifices & mercatores inutiles ciues.

Aduenæ & Spurij.

Vectigal ciuitatis superabundans egenis distribuendum.

Vita philosophi melior q̃ occupati in repub.

Situs urbis iuxta mare.

De qualitatibus locorum.

Opifices & mercatores qui nõ sint ciues.

cultores agrorũ serui sint

Boni natura, moribus, ratione. citer est intelligendus,nõ autẽ ex suppositione,hoc est ex necessitate aliqua. Boni insuper & studiosi fiunt ob tria,naturã uidelicet & morem ac rationẽ,Cætera quidẽ animalia natura ui uunt,nõnulla moribus & cõsuetudinibus.Homo etiam ratione,qui sæpe cõtra naturam con

Qui præstat uirtute princeps in repu. deligendus. tendit.Sed longe hæc tria simul esse utilius fuerit. Fas præterea in ciuitate omnes participes esse imperij:quanq̃ si cõstaret aliquẽ cæteris uirtute antecellere,ut heroes:hic omniũ cõsensu princeps cõstituendus. Qui uult quandoq; imperare, oportet ut ipse prius subijciat̃ dum iuuenis est,discatq; parẽre senioribus.Cũ bellum sit pacis gratia,negociũ uero ob ocium, utilia ob honesta, actio deniq; ob contemplationẽ, ad hæc tanq̃ ad finem legislatorẽ respicere

De bello decet.Quapropter ille magnopere laudãdus,qui bellum gerere aut uincere docet:nam exercitum potentissimũ habere oportet:non ut in seruitutem alios redigamus, sed ne ipsi rediga

Ad negocium fortuna est opus,ad ocium philosophia. mur. Virtutes quoq; alijs aliæ propriæ.Ad bellum & negociũ fortuna opus,ad ocium Philosophia. Ad utrũq; tẽperantia & iustitia.Prior legislatoris cura corporis,q̃ animi ordinandi sit,& appetitus quàm rationis:ꝙ corpus in generatione antecedit animã, & partem rationalem ea quæ rationis est expers.Argumẽto sunt pueri quibus statim insit ira & concupiscen

De matrimonio, tia.Ratio autẽ & mens tantũ prouectis.Quapropter legislator ante omnia matrimonijs uacabit,ne ea ætate coniungant̃ qua simul cessant,quæ erit uiro L X X .mulieri L .annorũ.Item ne iuuenis nimis,ꝙ fœtus mente & corpore minus ualent,& incõtinentiæ uitijs adsuescuut. Ætas cõmoda uiri xxxvi.Fœminæ xviij.annorum. Ætas senilis prope lxx.inualida ad procreandum.Sic demũ occurritur multitudini filiorũ quæ nimis excrescit,paucosq; natos edu

De institutione puerorum care cõmodius ad institutionẽ,tum ad reip.salutem esse uidetur.Infantes adsuescẽdi laboribus,duræq; uitæ,ut natura sint robusti,ex quo in quibusdam locis frigida statim demergũt. Prohibendi quoq; à turpibus collegijs:ea enim diligimus natura quæ prius nobis occurrũt,

Theodorus Tragœdus præsertim ne spectatores iamborũ aut tragœdiarũ fiãt.Theodorus tragœdus nulli cõcedere uoluit,ut ante se ageret quãuis uili histrioni,quasi magis faueant auditores illis quos primo audierint.Quapropter oportet à pueris omnia procul lasciua ne audiant amouere,neue turpes imagines spectent.Ætas idonea disciplinis septẽnis est,ex quo ꝑ hebdomadas diuidenda disciplinæ ratio,ut à septimo usq; ad xiiij.annũ.Inde politiæ usq; ad xxi.Libro VIII.Legislatori circa iuniorũ disciplinã maxime uacãdum,quæ ualde necessaria est,nec tam priuata de causa q̃ publica,quũ ipsi reip.membra sint. Quapropter abducendi sunt à mechanicis & his artibus omnibus quæ ea producũt,& corpus liberorũ cõficiunt:nominat aũt quatuor in primis ediscendas,literas,gymnasticã,musicã,graphicen.Quæ ualde refert cuius gratia di

Ocium negocio præstat. scantur.Nam ex fine etiam quæ liberales dicũtur sordidæ fiunt.Ociũ enim negocio præstat, magisq; appetitur ꝙ finis sit,illud uero ad finẽ:& in ocio felicitas & uita beata,in altera ærumna & labor.

Musica Musica igitur ediscẽda non tanq̃ necessaria,sed ocij gratia siue ioci,eius uidelicet qui nõ finis sit sed ad finẽ,& animi gratia ex labore recreãdi.

Literæ Per literas autẽ cæteræ disciplinæ ediscũtur.

Graphice Graphice,id est,pictura præcipitur,nõ ut in mercatura suppellectilis,aut instrumẽti alicuius mens occupetur,sed potius ut ex illa inspicere possit corporũ pulchritudinem.Nõ enim fas est ingenuis semper cõtemplationi actioniq; quanq̃ honestissimis studere.

De gymnastica moderata. Laconum feritas. Gymnastice etiã iuuentutẽ ac bonã corporis habitudinẽ disponit, quanq̃ in hac parte fera Laconũ exercitatio ac patiẽtia uitãda,quæ nihilo meliores ad bellũ pręstat,quũ multi sint strenui proteruiq; in grassationibus & cædibus,in arte tamẽ militari nihilo fortiores.Honestas nõ feritas in certaminibus præferenda:nam neq; lupus neq; bestia alia honestũ periculũ pugnãdo subit.Itaq; feritas Laconũ non causa uictoriæ,sed ꝙ ipsi exercitati contra nõ exercitatos pugnãt.Quapropter haud graues pubescẽtibus exercitationes iniũgendæ,ne corporis nutrimento augmẽtoq; officiãt.Post pubertatẽ annis tribus tantũ ciuili disciplinæ intendant omissis corporis laboribus,ꝙ utriq; uacare cõmode nequeãt,quum alterũ ab altero impediatur.

Laus Musicæ Firmatis iam robore ac uiribus maiores addendi labores.Post hæc de Musica multa disserit,probatq; inter disciplinas eam esse recipiẽdam,ꝙ requietis ac oblectamenti causa sit,& animi tristitiæ medicina,mẽtemq; rhythmis ac numeris ad uirtutẽ cœlestiaq; extollat, quã si quis eodẽ modo quo cupit ad moderationẽ & harmoniã inflexerit,iræ,gaudij,spei,cæterorũq; animi motuũ decorũ retinebit.Quæ quidẽ modeste ediscẽda, ne impedimentũ cæteris rebus ciuilibus ac bellicis adferat.Deniq; in rebus agendis iuuẽtus exerceatur,quarum sint postea boni iudices, ꝙ iudicium in exercitatis maxime sit. Senibus corporis actio minuenda,q & gaudere & recte iudicare ꝑ iure suo possunt ob doctrinã in ipsa iuuẽtute ꝑceptã.

IN OECONOMICA

E Oeconomia Aristoteles breuem admodum edidit tractatum, quod hanc si/
bi laudem à Xenophonte præreptã uiderit. Differit tamen in hanc sentẽtiam,
Oeconomia & politica inquit, differunt nõ solum quaotum domus & ciuitas
(Hæc enim eis subiecta sunt.) Sed etiam ꝙ Politica ex multis principibus est,
Oeconomia uero monarchia. Prima igitur in hac hominum cura ac diligentia
circa coniugium. Societas enim ab ipsa natura maris & fœminæ maxime conciliatur, ut nõ *Coniugium*
solum fit hominibus, sed etiam bene fit, nec solum naturæ causa sed etiã utilitatis. Qui enim
uiribus ualidi imbecillos iuuant, rursus ipsi debiles in senectute ab illis quandoq; sustentan/
tur. Huc accedit etiã, ꝙ quãdo numero prohibemur à natura, saltem specie perpetuos esse af
fectamus. Diuersa tamen conditione procreati simul iunguntur ad stabiliorem uitæ usum.
Nam fœminæ timiditas maior ob res domi custodiendas. Viris audacia ob fortitudinem &
res foris parandas. Fœminis item charitas maior ac patiẽtia ad filios nutriẽdos, uiris sapien
tia ad erudiendos. Possessionũ post hæc diligentia adhibẽda, quarum prima est homo, qua/ *Inter possessi/ones primum seruitia.*
propter seruos ante omnia studiosos parare oportet. Eorũ species duæ. Curator seu uillicus
qui alijs præsit, & operarij. Seruis itẽ uini parũ aut nihil dare oportet: uini nanq; potatio uel
liberos probrosos facit. Alimẽta quæ sat fuerint operarijs dentur. Sine mercede subiectis im
perare nõ ualemus. Merces enim seruorũ cibus. Operis uero adhibere nec ualde timida, nec
ualde fortia seruitia: quod hæc non facile obtẽperantia, illa uero nõ facile perseuerantia in la/
bore sunt. Omnino autẽ labori tempus & præmium statuendum. Oeconomo præterea ad
rem tuendã modi sunt quatuor. Primũ parare, deinde partũ tueri, sine quo nihilo magis pa/ *Quæ œcono/mo sint opus.*
rare iuuat, quàm in uas fundo carens aquam haurire: præterea prudentem esse ac diligẽtem.
Nullus enim res alienas æque tueť atq; suas. Ex quo Porus interrogatus quid maxime equũ
saginaret, oculus inquit, dominicus. Libys etiam rogatus quod optimũ lætamen, uestigia re
spondit dominica. Ideo Socrates dicere solebat, dominũ ante seruos exurgere, & ultimũ ire
cubitũ oportere. Surgere enim noctu & ad ualetudinẽ, & ad Oeconomiã, & ad philosophiã
deniq; cõferre. In libro autẽ ij. dicit optimũ Oeconomũ non ignarum esse debere moris loco
rum circa quæ negociatur, sed natura ingeniosum mente uero iustũ ac laboriosum. Oecono
miæ omnino quatuor, Regia, Satrapica, Politica, & priuata. Regiæ autẽ prouentus species *Oeconomiæ quatuor.*
quatuor, circa monetã, circa importata & exportata, uti sunt Portoria, circa sumptus quum
cõpendio fiunt ac res uice pecuniæ dentur, æstimationeq; ubi expediat magis ꝗ numerato
impensæ fiant. Satrapicæ prouentus species sex, ex terra quam decimã uocant, ex locorũ ubi
dominatur metallicis, ex terra & agro nascẽtibus, ex mercatoribus, ex pasturis decima item
appellata. Sexta ex alijs uarijs. Tertia œconomiæ species politica, id est, ciuitatis. Hui⁹ uecti
gal optimũ ex ijs quæ in loco proprio gignuntur: deinde à mercaturis, post hæc ἀπὸ τῶν ἐγκυ
κλίων. Quarta & ultima priuati hominis, quæ quidem anomala, id est, absq; norma existit: ꝙ
nõ ad unam tantũ intentionẽ illi Oeconomia exerceatur. Est insuper omniũ minima ob bre
ues prouentus & expensas. Huius optimum uectigal ex terra primũ, id est, agricultura quæ
omniũ est parens. Hinc enim magis secundum oaturã res nobis acquirũtur. Deinde ex alijs
rebus. Tertiũ ex argento, præter autẽ omnia parcere superfluis, & ne maiores sint prouenti/
bus expensæ. Post hæc prosequitur Aristoteles cõoumerare populos ac reges eos qui callidi
tate nouas artes uectigalis & rei parandæ sibi inuenerũt. Quæ pars adhuc in Latinũ sermo/ *Exẽpla prin/cipum in ex/quirenda pe/cunia.*
nem (quod sciuerim) cõuersa nõ est. Byzantij Pharmacopolarũ & Funambulorum eorumq;
qui miranda faciunt, & his similiũ artiũ, tertiã partem publico dare iusserunt. Item existente
lege nõ esse ciuẽ oisi ex utroq; parente ciue natũ, cõcessere xxx. Mnas tribuenti ciuẽ esse tan
tum ex altero. Antisthenes Atheniẽsis in magna Atheniensiũ necessitate cõsuluit, ut Diony *Antisthenes Atheniensis.*
sia quæ magna expẽsa celebrare cõsueuerunt, supersederenť: ac Dionysio uouerẽt anno futu
ro duplicia fieri. Cypsellus Tyrãnus Corinthius uouens Ioui offerre bona Corinthiorum si *Cypsellus Corinthius.*
ipsorũ potiretur, Decimas tãtum eorũ possessionũ in annos decem dari iussit, hoc pacto &
uoto satisfecit, & eorũ substantiã ex magna parte seruauit. Lygdamus Naxeus cũ exulũ bo/ *Lygdamus Naxeus.*
na nullus auderet emere ipsis exulibus reddidit possessionẽ: suppellectilẽ uero resq; precio/
sas siquæ aderãt eisdẽ uendidit, seu alijs descripto nomine. Hippias Atheniensis tyrãnus in *Hyppias Atheniensis.*
augendo uectigali mira cogitauit, ut qui domos haberẽt prominentes & uiam occupantes,
præterea portas extra aperiẽtes, quod erat honoris, uẽdidit dominis. Monetam quoq; iussit

minori cõmutari, quam à se coactam rursus in pristinã æstimationem reduxit. Nauarchis &
Demarchis publicis officiis & muneribus uacare, si pecuniam tribuissent. Idem cuilibet in sa
Lampsaceni crificio Palladis uouenti unũ obolum imperauit. Idem & cuilibet puero nascẽti fecit. Lãpsa
ceni indigentes pecunia multa coegerunt nauigia frumẽti priuatorũ, uendiderunt q; pluris
q̃ illi cõstituerant: atq; hoc modo preciũ iam constitutũ dominis reddiderunt, reliquũ ipsi si
Lacedemonij bi retinuerunt. Lacedæmonij Telminensibus amicis pecuniã in reditũ patriæ rogantibus ius
Cyziceni serunt seruos & ueterina unã diem ieiunare, impensam q; hanc dare Telminẽsibus. Cyziceni
tumultuantes ac populo diuitibus præualente cũ militibus pecuniã deberẽt, in penuria, sta
tuerunt ut omnes diuites capti ac damnati capite, tantũ exilio plecterẽtur, si pecunia se rede
Chij missent. Chij legem tulerũt ut debita priuatorũ omnia publice describerent, eaq; exegerunt
Cordaulus in patriæ necessitate, creditoribus q; fœnus quousq; sortẽ redderent exsoluerunt. Cordaulus
magister equitũ Mausoli regis iter faciẽs per regni fines donis plurimis & diuersis, etiã por
cis, uitulis, ac his similibus cumulatus, munera nominaq; dantiũ iussit scribi, dãtibus q; man
dauit ea nutriri donec usus tẽpus adueniret. Idem finxit regẽ uelle comas incidi ꝙ his opus
haberet, effecit ut iuuentus quæ studebat comæ & elegantiæ, data pecunia cũ eo transigeret,
Aristoteles edictũq; uitaret. Aristoteles Rhodius præfectus Phocensiũ uidẽs in duas partes multitudi
Rhodius. nem diuisam, alteri adhærẽs parti dixit, alterã multa ipsi promisisse uti potiret alterius, se aũt
noluisse auscultare ꝙ beneuolentior huic esset: hoc illi audiẽtes obtulerũt ei quod uoluit. Eo
Clazomenij dem modo & cũ altera egit deinde parte. Posthęc inuicẽ eos cõciliauit. Clazomenij debẽtes
militibus xx. talenta à diuitibus ea receperũt, datis totidẽ talentis ex ferrea moneta quã per
Selymbriani cusserũt. Selymbriani indigẽtes pecunia lege prohibẽte triticũ exportari, & fame existẽte cir
cà: ipsi aũt frumẽto abũdantes, cõstituere priuatos dare ciuitati frumentũ certo precio, sibi re
seruato quantũ in annũ satis esset: deinde preciũ terminãtes potestatẽq; extra mittẽdi facien
Dionysius tes pecunia simul & frumẽti usu abundauerunt. Dionysius Syracusanus uolens cogere pecu
Syracusa. niam finxit Cererẽ sibi apparẽtem iussisse omnẽ ornatũ muliebrẽ offerri in tẽplo. Itaq; prius
ipse suarũ obtulit. Deinde idem facere cæteras coẽgit, ne dea ipsis tanq; sacrilegis irasceretur.
Demũ coacta omnia ipse abstulit tanq; à dea mutuatus. Peracto aliquãto tempore mulieri
bus ornatũ recuperare uolentibus, pristinũ permisit si certum aurũ deæ offerrẽt. Idem deseri
bi iussit orphanorũ substantiã, & qui illam detinerẽt, eoq; modo usus est donec illi ad ætatẽ
uenissent. Idem Rheginis captis atq; direptis permisit libertatẽ: si certũ auri numerũ publice
atq; priuatim ei darent. Itaq; illi hac spe sollicitati, reliquũ quod occultauerãt prõpserunt, eiq;
dederunt, ille nihilo magis promissis stetit aut eos liberauit. Mendei cũ aduersus Olynthios
dimicarent abũdantes seruis & indigentes pecunia, iusserũt ciues mare & fœmina tantũ ser
Timotheus uis sibi retentis, reliquorũ usum ciuitati præberẽt. Timotheus Atheniensis bellum gerẽs ad
dux. uersus Olynthios deficiente argento æs incisum militibus diuisit, iussitq; pro argẽto usum in
exercitu præbere. Mercatoribus autẽ aliò proficiscẽtibus edixit ex eadẽ moneta spolia eme
re pro quibus argentũ reportarẽt. Idem expugnans Samũ, fructus ex agricultura omnis cis
Didales uendidit, qui militũ stipendiis suppeditauere. Didales Persa militibus tumultuãtibus, ac sti
Persa. pendia postulantibus in exercitu, in cõcione dixit ei nõ deesse pecuniã, uerum in quodã lo
co quem nominauit esse, finxitq; iumenta plura onerata argento atq; cõtecta: deinde unum
tantũ cum argẽto disco aperto præmisit. Quod cõspicatus exercitus in spem uenit: at ille, in
quit minime exoluere stipendiũ oportere donec Amasum peruenissent quò tendebat, eratq;
iter plurium dierum ac hyemale. Atq; hoc modo usus est interim exercitu tãtum necessaria
Iphicrates præbendo. Iphicrates Atheniensis Cotyi Thraci congreganti exercitum in pecuniæ inopia
Athenien cõsuluit imperare subditis, ut quilibet tris tritici modios pro eo sereret, ex quo ille magnam
sis. uim frumenti cõgregans cum mercatoribus pecunia commutauit. Cotys idem rogauit Co
Cotys rex rinthios pecuniam mutuã in congregando exercitu, quod negantes iterum rogauit mitte
Thraciæ. rent aliquos ciues, quibus ipse custodiam quarundã arcium & oppidorũ uti fidelioribus tra
dere uolebat: quo facto eos ciues in custodia detinuit, donec coẽgit eos mutuũ quod roga
Cleomenes uerat dare. Cleomenes Alexandreus Ægypti Satrapa, cum ex suis quidam per Nilum naui
Alexãdre. gans à Crocodilo esset arreptus, sacerdotes eius loci postulauit, ut ob ultionem hos uena
rentur: illi qui sacros habent Crocodilos, magna ui pecuniæ sese ab hac iussione redeme
Alexander runt. Alexander Macedo uolens prope Pharum ciuitatem habitari, illucq; emporium quod
Canobi erat unà cum sacerdotibus transferri, illi ne hoc cogerentur pecunia transegerunt.

Stabelbyus rex Mysorum debens stipēdium militibus, duces eorum cōgregauit, monuitq́ non amplius priuatis opus habere, sed ducibus. Itaq; stipēdium quod militibus debebat eis se recepit daturum, modo missos faciant milites: quod illis facientibus, ac procedente tempore stipendium petentibus respondit, neq; tibicinē sine choro, neq; ducē sine exercitu aliquid utilitatis adferre. Iussit igitur illos discedere. Huiuscemodi ergo Aristoteles exempla connumerat, quibus profecto nostrorum ingenia minime cedunt, si consideremus quæ principes quæstus gratia moliantur. Vt alia omittam, quæ Xistus, quæ Innocentius pontifices noua in urbe collegia cōmenti sunt, unde breuem utilitatem præposuerunt decori atq; libertati curiæ sempiternæ. Quid Laurētius Medices Florentiæ inuētis albis quadrantibus quæ portorijs penderentur. Quid Neapoli Ferdinādus rex in belli necessitate chartea moneta iussa rebus cōmutari. Deniq; tot impudentissime non solum populis, sed sacerdotibus quotidie imperatæ pecuniæ. Stobeus in Collectaneis sapiētum dicta de Oeconomia breuissima ponit. Solon dicebat domum honestam sibi uideri in qua res possessæ neq; possidentibus iniustæ, neq; custodientibus difficiles, neq; augentibus pœnitēdæ sint. Bias, in qua talis est dominus qualis extra per legem. Thales, In qua ita probe sint omnia disposita, ut plurimum in ea uacare domino liceat. Critobulus, In qua dominus plures habeat sui amantes, quàm timentes. Pittacus, In qua superfluorum nihil requirens, & necessariorum nihil indigens dominus. Chilo, Quæ maxime imperio similis sit ciuitatis. Musonius maxime uitupe rat in Oeconomia superfluos sumptus luxumq́ ac uasa argentea, aurea triclinia, lectos eburneos, cedrinas mēsas: præterea plures quàm oporteat seruos & ancillas, epulas item sumptuosiores: quibus rebus non solum inepti efficimur, sed iniusti & auari, quum pro his comparare multas oporteat opes, ac uectigal magnum, quod nisi per iniustitiam quæri non potest. Delicijs insuper longe tolerabiliorem morbum esse dicit, quod is corpus tātum corrumpat, illæ uero corpus animum'que inficiant. Antiphon ita rem Oeconomicam describit, ut uxorem uelit domui rebus'que domesticis conseruandis præparandis'que præesse: uirum autem foris in agro, in foro, in repub. Bernardus noster non inutilem & ipse de Oeconomia tractatum ædidit, ubi pascendam copiose quidem familiam, citra tamen delicias iubet. Reliqua uero ac pulcherrima in hac disciplina qui cupiat uidere, eum ad Xenophontis Oeconomicum quem conuerti relegamus. Officia domestica apud ueteres fuerāt, Dispensator, Condus, Promus, Atriensis, Cocus, Dulciarius qui confectiones præparabat. Structor qui conuiuia, Chironomon qui obsonium in repositorijs secabat. Iuuenalis, Spectas & Chironomonta uolanti Cultello. Prægustator qui libabat. Præterea Medicus, Iatralepta qui unguētis aut pharmacis præparandis præerat domino siue lauanti siue ægrotanti, id nunc officium Aromatarij usurpāt. Cubicularius, à poculis, à memoria, ab epistolis, à libellis, à studijs, uestiarius, ianitor, Anagnostes, Dissignator. Is erat & publicus, & priuatus principum, qui nunc Cerimoniarum magister. In marmore Romæ. C. Verres Eros dissignator Cæsaris Augu. & in Plauto, Surge dissignator. Loca enim & in ludis, & in funeribus, cuique constituebat. Horatius, Dissignatorem decorat funeribus atris: quāquam omnes designatorem legunt, quod male omnino putauerim. Designare nanque aliquid est mente disponere, ut Terentius de adolescente: Quid nunc non designauit is mali: seu etiam aliquid in ædificando ordinare, ut Liuius: Loca theatri designauit.

Stabelbyus rex | *Recentiorum exempla.* | *Sapientum dicta de Oeconomia.* | *Musonius* | *Antiphon* | *Bernardus* | *Chironomō,* | *Prægustator* | *Iatralepta* | *Anagnostes* | *Dissignator* | *Hor. e.* | *Designare.*

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIB. XXXVII.

IN LIBROS DIALECTICAE.

ZENO Eleates primus hanc philosophiæ partem ad uerborum contentionem deduxit, ne dicam inquinauit, quum planè ex Epicuri sentētia res naturæ dialectica non opus habeant, multo'que minus theologia, ut ait Hieronymus. Ambitionis commenta sunt omnia, ut scientia difficilior cognitu putaretur, satisq; constat ipsum quandoque Aristotelem gloriatum apud Alexandrum tunc, Physicam ab se æditam neminem esse satis intellecturum. Neoterici uero multo ambitiosius hanc inuolucris & ænigmatis postea distorserunt, ut iam sphinge opus sit ad artem Raimundi. Is enim uir Gallicus sublimi doctrina sub Ioanne XXII. alia quoque obscuriora

Raimundus

obſcuriora reliquit, quæ in ſanctuarijs Pariſiorum adſeruari ferunt. Sed & hæc contagio no-
ſtros iamdudũ afficit religioſos, & in eorum cõciliabulis ac diſputationibus is maxime pro-
uchitur, qui cæteris clamoſior & adrogãtior uidetur: tum maxime ſapere, ſi portẽtoſis nomi-
nibus è cœno cõmentariorum deprõptis, quàm minime ab alijs intelligatur. Neq; ars uitu-
peranda, quæ ſicuti ſobrie percepta ingeniũ acuere, ſic peruertere poterit, ſi multũ hæc tem-
poris, ac de uerbis magis quàm de rebus, deq; uictoria magis quàm de ueritate ſollicitũ te-
neat: quod uitium Cicero inquit maxime contra prudentiã eſſe. In hac igitur tẽporis breui-
tate utilia tantum, & quæ ad uitæ faciant frugem ediſcẽda. Quum itaq; dialectica omnis uer-
bis cõſtet, hæc bifariam diducuntur, aut ſimplicia ſunt, ut Plato: aut cõiuncta, ut Plato diſpu-
tat. Simpliciũ rurſus ſynonyma, homonyma, analoga, paronyma, finita, infinita, categorema-
Synonyma tica, ſyncategorematica. Synonyma ſunt quum ſub uno plura cõprehenduntur ſecundum
eandem ſubſtantiæ rationẽ: ut animal, quo fermè modo genus de ſpecie, ſpecies autẽ de ſin-
Homonyma gularibus dici poteſt. Aut homonyma, id eſt æquiuoca cum idem plura ſignificat, ut lætum
Analoga hilarem & mortẽ. Analoga Latini proportionẽ dicunt, quam aliter mathematici uſurpant,
pro menſura uidelicet quadã in numeris: philoſophi autẽ in uerborum congruẽtia cum duo
proportionẽ ad unum habent, ut caro piſcium cõparatione terreſtriũ animaliũ, & hominis
ſimulacrum cõparatione ueri: poteſt tamẽ idem dici uniuoce, æquiuoce, & analoge: ut canis
animal, & cœleſtis, & pictus. Grãmatici item aliter in caſuũ declinationumq; ſimilitudine:
Paronyma ut canis, funis, panis. Paronyma, id eſt denominationes, ut à iuſtitia iuſtus. Finita ut homo,
Categorematica infinita ut nõ homo. Categorematica, ut equus, homo, animal, nam prædicatiua dicũtur ad
corũ differentiã quæ nihil ſignificãt aut ponũt. Syncategorematica nomina quæ illis addun-
Syncategorematica. tur, grãmaticis diſtributiua, dialecticis ſigna appellata: ut omnis, nullus, aliquis. Tertia uer-
borũ diductio, quam noſtri dialectici primæ ac ſecundæ intẽtionis appellãt, Ariſtot. in met.
adnotata. Sub prima nomina re ſubſiſtẽtia, & ad phyſicũ pertinẽtia cõtinẽtur, ut homo, ani-
mal, qualitas, quãtitas, & reliqua prædicamẽta. Sub ſecũda nomina nõ re ſubſiſtentia, ſed ra-
tione cõprehenſa, ac nominũ re ſubſiſtẽtium ſignificãtia, quæ ad dialecticũ pertinent, ut ge-
nus, ſpecies, differẽtia, propoſitio, ſyllogiſmus, & reliqua huiuſcemodi. Ariſtoteles itaq; quũ
ad ſyllogiſmũ præſertim demõſtratiuum qui neruus eſt logicæ properaret, neceſſariũ duxit
hæc tanquam eius partes prius enarrare. Verba uidelicet & propoſitiones. Verborum duos
ædidit tractatus. Primum, Quinq; uoces Categoricas. Alterum X. genera, ſiue categorias.
Tertium his addidit de interpretatione tractatũ, ubi de ratione propoſitionũ omnium agit.
Quinq; uoces categoricæ. Quinq; igitur uoces categoricæ à noſtris uniuerſales & prædicabiles dictæ, quod in his uni-
uerſæ cõprehendantur uoces: ſunt genus, ſpecies, differentia, proprium, & accidens. Genus
Genus apud grãmaticos ſexum ſignificat, apud oratorẽ ſobolem, apud logicum quod plures conti-
net ſpecies. Sub hoc ſubſtãtiæ prædicamẽtum proprie continetur, ac rurſus genus ſubalter-
num, ſpecies quidem uocata reſpectu ſupremi generis. Eadem quoq; ratio ſpeciei, donec ul-
Species tima ſpecialiſſima dicatur. Species Ariſtoteles ſubſtantias fecit ſecundas, ac minime ſubſi-
ſtentes. Plato autẽ & primas & ſubſiſtentes, quas ideas uocauit, quorum eſſet particeps indi-
Differentia uiduorum ſubſtãtia. Differentia cõmunis, propria, & magis propria: hæc ultima diuidit ge-
nus, cõſtituit ſpeciem, perficit diffinitionem. Accidens & propriũ inter accidentalia ſunt &
cõmunia, tam in uniuerſalibus quàm ſingularibus, tãtum inter ſe differunt, quod omne pro-
Proprium prium accidens eſt, non cõtra. Propriũ enim eſt quod in anguſtiore cõſiſtit limite, ac tantum
alicui rei uel ſpeciei accidit, ut Socrati ironia, uel riſibile homini. Propria aliqua dici poſſunt,
quæ oriuntur ex principijs ſubſtãtialibus, ſiue ſpeciei, ſiue indiuiduorũ, quãuis ſint accidẽtia
ad differentiã illorũ quæ dicuntur accidẽtalia. In uniuerſum uero quadrifariã dicitur ꝓpriũ,
quod ineſt ſoli, & nõ omni, ut homini eſſe medicũ: quod ineſt omni, & nõ ſoli, ut eſſe lapidi:
quod ineſt omni, & ſoli, ſed nõ ſemper, ut homini eſſe cogitantem: quod ineſt omni & ſem-
per, hoc proprie propriũ, ut eſſe riſibilem. Ex quo non inepte illud diſtichon extat: Forma,
Accidens figura, locus, ſtirps, nomẽ, patria, tẽpus, Cuilibet eueniũt hæc homini propria. Accidens du-
plex, aut tanq; extraneũ eſt in ſubiecto, & de nouẽ generibus ac primæ intẽtionis eſt: de quo
dicit Ariſto. in prædicamẽtis, quod uere eſt nulli accidit. Et accidẽs inter quinq; uoces quod
ſecundæ intẽtionis fuerit, quum uidelicet extraneũ aliquid nõ ut in ſubiecto proprie fuerit,
X. Categoriæ ut homini accidit ſeruus, & Socrati ueſtimentum. X. uero Categoriæ, quæ à noſtris præ-
dicamenta dicuntur, non tamẽ prima, ſed prima genera ut ait Simplicius, de re ſunt, non de
uocibus

uocibus aut nominibus, quanquam contra uidetur: nam ad logicum pertinet de prædica/mentis uestigare:logicus quoque entia rationis,uerbaq; tantum considerat. Instatur autem, quod uerba considerat non ut abstracta, sed rebus concreta, igitur ex accidente res ipsas: quod aperte Aristoteles monstrat in primo Physicorum,ubi uult quod quicunq; urinæ salu britatem intelligit,intelligat & urinam ut est obiectum salubritatis. In II. item Physicorum qui in materia formam considerat, habet etiam quadātenus materiam iudicare. Categoria/rum igitur prima οὐσία est,quam Cicero & Quintilianus essentiam conuertunt,posteriorea uero substantiam,de qua tantum scientia est. Reliqua accidentia. Qualc,Quantum à poste/ris diuisum,quàm magnum & quàm multum. Ad aliquid unde deducitur translatio & com paratio. Post hæc facere,pati,ubi,quando,habere:quod est quasi armatum & uestitum esse, & Situs. Ex his plurima in sequentibus perspiciemus. QVAE uero his adduntur ab Ari/stotele indiuidua substantiarum primarum de nullo subiecto dicuntur, neque in subiecto sunt,ut Socrates. Accidentium uero indiuidua, de nullo item subiecto sed in subiecto sunt: ut quædam grammatica quoddam album. Substantiæ autem secundæ siue uniuersales siue specica in subiecto non sunt:de subiecto autem dicuntur ut homo. Accidentia item uniuer/salia de subiecto & in subiecto dicuntur:ut scientia in anima dicitur,& de subiecto ut gram matica. Item color in corpore & de subiecto,ut de albo.

IN PERI HERMENIAS.

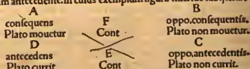
QVVM de propositionibus hic uelit disserere,necesse priua fuit nomen & uer/bum tanquam eius partes enarrare:quapropter ἑρμηνείαν uocat, id est, inter/pretationem & enarrationem. Nomen igitur & uerbum uoces sunt:altera sine tempore,altera cum tempore significantes, quarum partes diuisæ nihil signifi/cant:& in altero rectum tantum,in altero præsens recipitur tempus,ut homo, & studet. Nam hominis,aut studebat,nec nomen,nec uerbum appellat, sed nomina & uer/bi casus. Præsens enim solum tēpus ait uel negat,quod fit ex oratione,id est ex nomine con/iuncto,uocaturq; κατηγορία, apud nos uero enunciatio:quasi præsentis sit cōsiderationis ue rum uel falsum enūciare,in casu non item. Reliquæ uero orationes uariæ sunt,exhortatoriæ, protrepticæ,consultatiuæ:ad rhetoricen magis pertinēt,hæc tantum ad logicam. Oratio igi tur res differentes significat, cuius uero partes diuisæ etiam aliquid. Adfirmatio est alicuius enunciatio de aliquo. Negatio alicuius enūciatio ab aliquo. Has insuper propositiones, Ca/pella proloquia uocat: quæ adhibitæ syllogismis maiores & minores dicuntur, aut præmis/sæ, aut maius & minus, adsumptum siue sumptiones siue interuallum. Græci & lemmata & prolepses uocāt,teste Cic. Tertiam uero cōclusionem,siue ut Capella elationem,siue ut Con sultus,sympérasma. Propositionum rursus genus & comparatio consideranda: genus multi/plex,categorica,hypothetica. Categoricorum item aut qualis ut aiens & negans apud Cic. apud Capellam uero dedicatiua,& abdicatiua:aut quanta,ut uniuersalis,particularis, indefi nita,singularis,exceptiua. Indefinita autem pro particulari accipitur, quod ea necessario sit: non autē necessario uniuersalis,ut homo,iustitia,uirtus. Aut secūdum modos. Modi autem sex,& hi quidem de sensu cōposito seu diuiso. De inesse autem uocat Categoricam citra mo dos,quādo uidelicet simpliciter inest prædicatum subiecto. Nam propositiones utræq; spe/cies sunt specialissimæ, ac sub specie subalterna, id est sub categorica comprehensæ, de qui/bus tantum in hoc loquitur tractatu. Hypotheticam Capella conditionalem uocat, ut So/crates quum ualet,ambulat. Fit etiam sub disiunctione,ut, aut ualet aut ambulat. Inter pro/positiones etiam positiones,problemata,axiomata,postulata,instantiæ,de quibus alibi dixi. Præterea comparantur inter se,aut opponuntur,aut consequuntur,aut cōueniunt. Oppo sitiones,id est ἀντικείμενα, deinde quatuor attingit in tertio libri tractatu:cōtrariam,subcon/trariam,cōtradictoriam,subalternam:hæc ultima non uere oppositio. Est enim oppositio re/pugnātia duarum propositionum in qualitate tantum,uel quātitate & qualitate simul: in ue ritate tantum uel falsitate tantum,uel in utraque simul. Quod autem propositiones catego/ricæ sint contrariæ, requiritur ut altera uniuersalis aiens, altera uniuersalis negans sit eius/dem subiecti & prædicati: ut omnis homo currit,nullus homo currit. Et denique omnes illæ partes concurrunt, quæ narrantur in definitione elenchorum. Præterea nequeunt simul esse ueræ, at simul falsæ possunt. Subcontraria non ponitur Aristoteli, sed Boetio: cuius conditio est, ut sit particularis uel indefinita aiens: altera uero particularis uel indefinita negans

Oratio logica.
Enunciatio.
λήμματα.
προλήψεις.
Propositionū genus & comparatio.
Oppositiones IIII.
Oppositio quid.
Contraria
Subcontraria

negans eiusdem subiecti & prædicati: ut aliquis homo currit, & aliquis homo non currit: & item homo currit, & homo non currit: potestq; utraq; uera esse, quum nec simul negari neq; adfirmari possint. Contrariæ singulares aut uniuersales: singulares sunt quum duæ singulares propositiones diuersæ se opponunt, ut Socrates est doctus, Socrates non est doctus, quæ maior est omnibus oppositio. Alteram eorum oportet esse ueram, alteram falsam. Non autem sunt pugnantes si negatio postponitur: ut Socrates est doctus, Socrates est non doctus, quod terminus sit infinitus: nec dicitur negans sed aiens, possuntq; stare simul. Contradictoriæ uniuersales sunt illæ: omnis homo doctus, non omnis homo est doctus: quidam homo doctus, & nullus homo doctus, quæ nec simul ueræ, nec simul adfirmari possunt. Post hæc quum quædam propositiones sint necessariæ, quædam impossibiles, quædam uero contingentes, Necessaria dicitur quæ haud potest non esse, seu falsa esse non potest. Impossibilis quæ non potest esse, seu non potest esse uera. Contingens uero quæ potest esse & non esse, quæ, ut ait Aristoteles, est uere determinata. De contingenti autem aut necessario est aliud genus propositionis secundum modos. Libro secundo. De consectarijs quæ ἀκολουθίας, seu συμπλοκὰς ἀκολούθων, & oppositionibus, quas ἀντιθέσεις appellat. Ac prius de consectarijs quæ accidunt propositionibus de inesse ratione infinitorum, quæ ἀόριστα uocat. Nam dicitur propositio de subiecto finito aut infinito, siue propositio de prædicato finito uel infinito, in qua subiectum uel prædicatum est finitum aut infinitum: ut lilium est album, & non lilium est album. Exemplum secundi. Lilium est album, & lilium est non album. Negans igitur ad aientem prædicato uariato penes finitum & infinitum, & contra recte consequitur. Vt homo est iustus, homo non est non iustus: & homo non est iustus, homo est non iustus. Item non recte consequitur, Hic equus est pater & tuus, ergo est pater tuus: quod tuus possessionem equi significat, pater uero paternitatem. Similiter, quinque sunt tria & duo, ergo quinq; sunt duo, & quinque sunt tria. Et Socrates est albus & musicus, ergo est albus musicus. Consectariorum catholica quatuor. Primum. Si ad aliquod antecedens sequatur aliquod consequens, & non contra, tunc ad oppositum consequentis sequitur oppositum antecedentis. Secundum. Si antecedens sequatur aliquod consequens, & non contra, non oportebit ad oppositum antecedentis consequi oppositum consequentis. Tertium. Oppositum antecedentis potest omnino stare cum opposito consequentis. Quartum. Oppositum consequentis stare nequit cum antecedente. In cuius exemplum figura inferius subijcitur.

Propositiones necessariæ, impossibiles, contingentes.

Consectariorum catholica quatuor.

DEINDE de oppositionibus, & æquipollentijs, ac consectarijs propositionum modorum tractat: ubi dicit ad cognoscendum contradictionem in ijs quæ sunt eiusdem modi non satis est negare uerbum, sed modum. Aliter sequeretur quod cõtradictoria essent simul ueræ, quod fieri non potest. Vt contingens est Socratem ambulare, contradictorium est, Contingens non est Socratem ambulare. Præterea apud antiquos positas has modorũ propositiones, se inuicem haud probe consequentes & æquipollentes, Aristoteles interpollat: primum Antitheses inter se pares, deinde oppositas ponẽdo hoc modo. Possibile est esse. Cõtingẽs est esse. Non impossibile est esse. Non necesse est non esse. Sequuntur totidẽ cõplexus inter se item pares. Non possibile est non esse. Non contingens est non esse. Impossibile est non esse, Necesse est esse. Oppositæ his, inter se quoq; pares. Possibile est non esse, Cõtingens est non esse. Non impossibile est non esse, Non necesse est esse. In alio ordine secundis opponitur. Non possibile est esse. Non cõtingens est esse. Impossibile est esse. Necesse est non esse. Eadem rursus ratio de propositionibus de inesse. In his enim negatio præposita parem contradictorio facit, postposita contrario. Subalterna uero quum non satis respõdeant non est necesse ponere. Omnis homo miser. Nullus homo non miser. Non aliquis homo non miser. Item particularia. Aliquis homo miser: Nonnullus homo miser. Non omnis homo non miser. Opposita his. Nullus homo miser. Omnis homo non miser. Non aliquis homo miser. Particularia. Aliquis homo nõ miser. Non omnis homo miser. Nõnullus homo non miser.

Antitheses Opposita

Insuper

Insuper possibile & contingens conuertuntur: utrunque autem dupliciter dicitur. Primo la/to cōmuni uocabulo tam ad illud quod est necessarium, quàm non necessarium, modo non impossibile sit. Ex quo hæc consequitur. Necesse est, ergo possibile est, siue contingens est, non tamen conuertitur. Secundo capitur utrunq; pro eo quod non est necessarium, nec esse nequeat. Sic igitur diuiditur in tris modos, frequens, rarum, & ad utrunq;. Deinde quæritur, an Plato potest philosophari, sit modi, an de inesse. Ad hoc, si uerbum potest resoluitur in possibile, modi est: si minus, de inesse. Sequitur ordo modorum, necessarij, possibilis, contingentis, impossibilis. Dicit itaque necessarium esse primum, quoniam sempiterna & ea quæ semper sunt prima sunt: sed necessarium est semper, ergo prius. Ex quo infert huiuscemodi entium diuisionem. Quædam energia sunt semper, ut primæ substantiæ Deus & intelligentiæ: quædam energia & potentia: in quibus energia nou prior est, sed tempore posterior. Alia nusquam energia, sed solum potentia: ut continuum in infinitum diuidi, sed nunquam erit energia diuisum. Possibile item æquiuoce dicitur. Nam aliquid est possibile quod iam energia est: ut possibile est aliquem ambulare quando ambulat: aliud possibile distans ab energia, uel possibile ante energiam, ut quādo potest ambulare, sed non ambulat. Hoc ultimo modo dictum in mobilibus & generabilibus: sed primo modo tam in mobilibus, quàm in immobilibus. Modi proprie accepti sunt quatuor tantum: hi se in tempus quoduis extendunt, ut possibile Platonem disputare: sic necessarium, contingens, & impossibile. Non item uerum & falsum. In hoc libro illa dignitas maxima notatur. De quolibet est adfirmatio uel negatio uera, & de nullo ambo simul.

De contingente & possibili

De necessario

Entiū diuisio.

De possibili

Modi tantum IIII.

Maxima

IN PRIMA ANALYTICA.

TRIA GENERA syllogismorum ex totidem proueniunt causis: ex cognoscente, cognitione, & cognito. Ex primo hoc modo. Cognoscens enim aut mens est, aut diancea, aut opinio, aut phantasia, sed neque mens, neque sensus syllogizat: quod mens præstat syllogismo, & ut Plotinus ait primis simpliciter incursibus res omnis percipit, uel citra principia, minimeque fallitur. Phantasia item non syllogizat, quod sensuum sit conseruatrix, & propior sit statui quàm motui. Nam & syllogismus motus quidam est, & ex alio in aliud discursus. Sed neq; opinio, quod ea sit dianceæ conclusio. Restat ut diancea sit: hæc ex propositis aliquibus nobis notis & concessis oportet ut colligat accepta, siue à mente, siue ab opinione, siue à phantasia. Si ex mente, tunc uera fuerint principia: ex his quas ἐννοίας, id est notiones communes, seu dignitates, seu maximas propositiones uocant, uerus erit syllogismus ac demonstratiuus. Si ex opinione, uerus ac falsus poterit esse, ex quo dialecticus in hominum disputatione fuerit. Si ex phantasia, falsus omnino erit, uocatus sophisticus, quod phantasiæ semper falsum subest. Nam quum dico, omne superstans eo quod superstat maius, phantasia imaginatur ex corporis magnitudine, neque æquiuoca distinguit sicuti mens, ubi consistit deceptio. Nam superstans æquiuocum est, quod & magnitudine & tumore aut eminentia superstans dici potest. Ex cognito similiter hæc eadem tria inueniuntur. Nam res de quibus est syllogismus, uel semper similiter se habent, & sit circa ea demonstratiuus: uel nunquam similiter se habent & sit sophisticus: aut quandoque sic habent & quandoque non, & sit dialecticus. Ex cognitione item similiter. Vt aut notitia minime fallitur, aut semper falsa, aut quandoque falsa, quandoque uera. Igitur in hoc Priorum libro nullus horum tractatur, sed de simplici & uniuersali. Nam de demonstratiuo tractaturus oportuit ut de simplicibus uocibus, deinde decem generibus, postea de interpretatione, postremo de simplici syllogismo diceret. Nunc dicendum cur Analytica dicantur. Deinde cur priora. Est enim Analysis resolutio compositionis ad partes, & compositi ad simplicia elementa: quum autem hic res componantur & propositiones, cur non potius synthetica, id est compositiua quàm resolutiua dicantur? Ratio in parte tertij huius libri tractatus, qui de resolutione narrat, adfertur, quoniam magis inuenitur ex resolutione syllogismus habens propriam figuram. Cognito enim quomodo resoluitur, cognoscitur quomodo componitur, non item contra. Nam idiota non ignorat nominum & uerborum compositionem in ordinem finire ac dicere, uidelicet Socrates ambulat. Soluere autem non idem scit, dicendo quod est nomen, quod uerbum. Prima autem Analytica dicuntur, quod de simplici tractans syllogismo uidetur ad materiam sine forma propositionem habere. Et quoniam prius est genus quàm species propria.

Syllogismi ex cognoscente.

Ex cognito

Ex cognitiōe

Cur Analytica dicuntur.

Cur priora dicuntur.

Simplex autem & uniuersalis syllogismus, genus est tam demonstratiui quàm reliquorum syllogismorum speciebus. Ex quo congruum uidebatur primo hæc quasi de genere priora: secundo de demonstratiuo quasi de specie posteriora uocare.

X L. Analyticorum libri reperti. Aiunt præterea X L. resolutionum libros in antiquis bibliothecis promiscue fuisse inuentos, & hos quatuor tantum Aristotelis ex genere dicendi & stili naso iudicatos.

De diuisione operis. In primo nanque libro docet de forma syllogismorum. In secundo de materia. Formam enim dicimus syllogismorum cõclusionem, materiam uero propositiones. Sicut enim conclusio cuius gratia est, dicitur forma: sic & propositiones causa conclusionis. Primus item diuiditur in partes tris. In prima de generatione syllogismi: in secunda de inuentione propositionum: in tertia de resolutione syllogismorum. Primo definit: quot propositionum species: quid sit terminus: quid sit syllogismus, dici de omni, de nullo, prima normalia syllogismorum: quoniam per illa duo probari rite possunt syllogismi primæ figuræ, ad eam'que reliquas figuras duas reduci. Hæc ex Philopono.

Conuersio DE CONVERSIONIBVS deinde differit, quas ἀντιστροφὰς uocat. Est enim conuersio consectarium quoddam ab argumento distinctum, inter duas propositiones categoricas consistens. Fit enim trifariam, simpliciter, ex accidente, & per contrapositionem. Simplex conuersio est mutatio prædicati in subiectum, & contra, manente eadem qualitate & quantitate, ut uniuersale abdicatiuum. Si enim omnis uoluptas bonum non est, omne bonum non est uoluptas. Vniuersale autem dedicatiuum non necessario sequitur cõuersio: non enim si omnis uoluptas est malum, omne malum est uoluptas, nisi forte addatur differentia seu proprium aliquid: ut omnis uoluptas est malum iucundum, omne malum iucundum est uoluptas. Omnis homo est animal rationale, omne animal rationale est homo. At in particularẽ probe conuertitur: ut si omnis uoluptas est malum, aliquod malum est uoluptas. Eadem quoq; ratio de uniuersali abdicatiua in particularem abdicatiuam. Quibus fermè duobus modis mutata quantitate, ex accidente fit conuersio. Rursus igitur particularis dedicatiua habet necessariam conuersionem: ut si quædam uoluptas est malum, quoddam malum est uoluptas. Particularis uero abdicatiua non habet necessariam conuersionem: non enim si quoddam animal non est risibile, quoddam risibile non est animal. Vniuersalis autem abdicatiua, & particularis dedicatiua, necessario ac simpliciter conuertuntur: ut nulla uoluptas est bonum, aliquod bonum non est uoluptas. Vniuersalis dedicatiua & particularis abdicatiua non necessario conuertuntur, nisi per particulas indefinitas: ut si omnis uoluptas est malum, aliquod non malum non est uoluptas. Qua conuersione utitur Cicero in Rhetoricis. Particularis abdicatiua similiter, ut si quoddam animal non est risibile, quoddam non risibile non est animal. In his igitur ultimis duobus cõuersionem nostri dialectici appellant per contrapositionem, de qua Aristoteles mentionem non fecit: quia quum agat de conuersione tanquam causa & origine perficiendi syllogismi, ac ad integritatem absolutam reducendi, non necessarium duxit nouas, aut indefinitas sumere particulas. Adfertur etiam methodias ferè idem per quem propositiones de contingente & necessario inesse conuertantur. De possibili non ponitur, quod contingens sequatur, & impossibile necessarium.

De ordine syllogismorum. DEINCEPS de syllogismi creandi ratione, qui ex duabus propositionibus & tribus terminis continetur, maiori, minoriq; extremo, ac medio: figuris insuper tribus, & modis XIIII. qui sub his uerbis Græcis apud Aristotelem continetur, γράμματα ἔγραψε γραφίδι τεχνικός, ἔγραψε κάπχι μέτριον ἄσχολον, ἅπασι σθεναρὸς ἰσάκις ἀσπίδι ὁμαλὸς φέριστος.

Primæ figuræ descriptio. Quando igitur in prima figura tres termini sic se habent, ut postremus, id est minor, extremitas sit in toto medio, id est illi subijciatur uniuersaliter & dedicatiue: & medium sit in toto primo sic uel non sic, id est dedicatiue, uel abdicatiue maiori extremitati subijciatur: erit illatio perfecta.

De medio & extremis: Medium igitur ideo dictum, quod alterum extremorum, uidelicet minus sit in eo, & ipsum in altero hoc est maiore consistat. Hæc in prima per has literas adnotauit philosophus A.B.C. Per A maius intelligit extremum, per B medium, per C minus: uerbi gratia, in primo modo si A de omni B, & B de omni C prædicatur, necesse fuerit A de omni C prædicari. In secundo modo, si A de nullo B, & B de omni C prædicetur, necesse fuerit A de nullo C prædicari. In tertio, si A insit omni B, & B alicui C, necesse est A alicui C inesse. In quarto si A nulli B insit, & B alicui C, tunc necesse est A alicui C non inesse.

Secundæ figuræ. Secunda figura totidem literis conscribitur, M.N.X. per M medium, per N maius extremum, per X minua adnotatur. Medium autem hic extremorum extimum est, ac ordine primum, eo quod de utrisque prædicatur extremis: maius

autem

autem extremum in medio ſitum, quia de minori & ipſum prædicatur: uerbi gratia. Si M de nullo N prædicatur, de X autem omne, ergo N de nullo quidem X prædicatur. Conuerſa enim maiore ſimpliciter, habebitur ſecundus modus primæ. In ſecundo modo ſi M prædicatur de omni N, & de nullo X, neceſſe eſt N de nullo X prædicari. Nam minore cõuerſa ſimpliciter, & præmiſſis trãſpoſitis, erit ſyllogiſmus in ſecundo primæ.

Tertia figura

Tertia figura tribus item literis notatur, P. R. S. Per P maius extremum, per R minus, per S medium. Medium enim hic item extimum, ac ultimũ in ordine: extrema uero præcedunt, quia de medio prædicãtur, ut in Darapti. Omne S eſt P, omne S eſt R, ergo quoddã R eſt P: quod probatur cõuertendo minorem per accidens, ex quo fit ſyllogiſmus in tertio primæ: deinde per impoſſibile capiendo oppoſitũ illationis pro maiore, & minorẽ pro minore ad inferendum oppoſitũ contrarium in Celarent. Secundo modo in Felapton. Nullum S eſt P, omne S eſt R, ergo quoddam R non eſt P. Probatur autẽ reducẽdo ad Ferio minore cõuerſa per accidens: deinde reducendo per impoſſibile ad Barbara, capiendo oppoſitum contradictorium illationis cum minore ad inferẽdum contrariũ maioris. Tertio modo in Bocardo, quoddam S non eſt P, omne S eſt R, ergo quoddã R non eſt P. Quod probat Ariſtoteles biſariam, primo reducẽdo per impoſſibile: quia ex oppoſito cõtradictorio illationis cum minore, infert oppoſitum cõtradictorium maioris in Barbara. Deinde per expoſitionem ſumẽdo aliquod particulare ſub S N, hoc modo: hoc S N, non eſt P, hoc S N eſt R, ergo quoddã R non eſt P.

Communia & propria figurarum.

Cõmunia uero figuris omnibus, unam propoſitionem dedicatiuam ipſarum quãlibet habere, & unam uniuerſalẽ neceſſario. In nulla figura conſtare ſyllogiſmum uel ex duabus abdicatiuis, uel ex duabus particularibus præmiſſis. Propria uero ipſorum ſunt: primæ quidẽ figuræ minorem propoſitionẽ habere ſemper dedicatiuã, ſiue uniuerſalis ſiue particularis ea fuerit: & maiorẽ uniuerſalem ſemper dedicatiuã ſiue abdicatiuam, illationem uero indifferẽtem. Præterea in prima figura mediũ ſubiectum quidẽ maioris erit, & prædicatũ minoris: ut uoluptas uitiũ, luxuria uoluptas, luxuria uitiũ. In hac enim quãdoq; maior propoſitio minori poſtponitur: cognoſcitur autem quod ipſius prædicatũ in illatione repetitur: ut homo animal rationale, animal rationale eſt mortale, homo eſt mortale: mortale nanq; repetitur. In ſecunda prædicatum ponitur utriuſq; extremi: ut homo animal, lapis non animal, homo non lapis. In tertia utriuſq; ſubiectum: ut homo animal, homo rationale, animal rationale eſt. Quapropter uerſus qui ſubijci ſolet, per notas ſatis uſum memoriæ ſuppeditat. Sub præ prima: ſecunda bis eſt præ: tertia bis ſub. Præter autem hos, alij traduntur modi indirecte inferendi. Ex maiore enim dedicatiua quantacunq; ſit, & minore uniuerſali abdicatiua, ſyllogiſmus in quacunq; figura cõſtat ad indirecte inferẽdum minorẽ extremitatẽ de maiore. Quapropter duos modos omni figuræ cõmunes ponit Ariſtoteles, uidelicet Fapeſmo & Friſeſomorũ, de quibus exempla adducit, coſq; per ſimplicẽ conuerſionem cõmutationemq; præmiſſarum adſumptionum perficit.

Reductio ſyllogiſmorum.

Sed omniũ facile perfectiſſima prima figura, unde & demonſtrationes & problemata ſumuntur, & ad quam cæteræ reducuntur per cõuerſionem, aut per impoſſibile. Nam uniuerſales ſecundæ figuræ ad modos primæ per cõuerſionem abdicatiuæ uniuerſalis rediguntur: particulares uero ſecundæ per impoſſibile. Eadem ratione & modi particulares primæ ad uniuerſales ſecundæ: nam Ariſtoteles Darij ad Cameſtres reducẽdo capit cõtradictorium illationis pro maiore, ac minoris cõtradictorium infert. Ferio autem ad Cæſare, cõtradictorium illationis pro maiore, & maiorem pro minore capiẽdo, ac minoris cõtradictorium inferendo. Item ſyllogiſmi uniuerſales tertiæ reducuntur continuo per impoſſibile ad modos uniuerſales primæ: & modi particulares in quibus altera præmiſſarum eſt particularis, rediguntur item cõtinuo ad modos particulares primæ per conuerſionem, & modi particulares primæ ad uniuerſales eiuſdem figuræ.

De inueniẽdo medio.

MEDII deinceps reperiẽdi artẽ oſtendit, in qua primum antecedẽtia conſequẽtia & extranea prædicati & ſubiecti illationis inſpicere oportebit: extranea nanq; abdicatiua ſunt, reliqua uero duo dedicatiua, ac quanto uniuerſaliora & ueriora, tanto efficaciora. Igitur in Barbara medium conſequens ſubiecto illationis, ac antecedens eiuſdẽ prædicato eſſe oportet. In Darapti medium antecedẽs tam ſubiecto quàm prædicato illationis fuerit. In uniuerſali autem abdicatiua ſecundi modi primæ, uel primo ſecundæ medium conſequens ſubiecto erit, & extraneum prædicato. In uniuerſali abdicatiua ſecundi modi ſecundæ, medium cõſequens prædicato, & extraneum ſubiecto. In particulari abdicatiua ſecundi modi tertiæ, medium antecedens ſubiecto aut extraneum

prædicato. Has itaq; quinque coniugationes Aristoteles per notas hoc modo demonstrat. Sit A prædicatũ illationis, B uero consequens illi, C antecedens, D extraneũ prædicato, E autem illationis subiectum, F illi consequens, G antecedens, & H subiecto extraneum. His igitur positis si quis primã probare uelit illationẽ, ut omne E sit A, pro medio sumat E F, sic in primo primæ arguẽdo. Omne E F est A, omne C est E F, ergo omne C est A. In secunda autem cõiugatione, si quis inferat quoddam E esse A, pro medio sumat C G, in primo tertiæ arguẽdo. Omne C G est A, omne C G est E, ergo quoddã E est A. Tertio si quis inferat nullũ E esse A, pro medio sumat D F, in secũdo primæ arguẽdo. Nullũ D F est A, omne E est D F, ergo nullũ E est A. Quarto si inferat nullũ E est A, pro medio B H sumat, sic in primo secundæ arguẽdo. Omne A est B H, nullũ E est B H, ergo nullum E est A. Postremo in secũdo tertiæ, si quis particularẽ abdicatiuam probãdo inferat quoddã B non esse A, pro medio sumat D G arguendo. Nullum D G est A, omne D G est B, ergo quoddã B non est A. Tris ad hæc inutiles ponit item cõiugationes. Primam quando tam subiecto quàm prædicato illationis medium cõsequens fuerit, quia syllogismus aut ex omnibus dedicatiuis in secunda figura argueretur, aut omnibus abdicatiuis. Secundam quando mediũ prædicato fuerit antecedens, & extraneũ subiecto: quia argueretur ex minore abdicatiua in prima figura. Tertiã quãdo medium utriq; fuerit extraneũ, quia ex omnibus abdicatiuis argueretur. Post hæc octo ponit canones quibus ex obliquis syllogizare possimus, ut contrariorum est eadem disciplina.

Cõiugationes inutiles.

Deinde monstrat quomodo omnia cõsectaria non syllogistica, & reduplicatiua ad syllogismum reducãtur: nam nõ omne quod necessario cõcludit, syllogismus erit. Est enim consectarium argumẽtatio, cuius antecedẽs est loco adsumptorũ, cõsequens loco cõclusionis. Debemus igitur id in duas diducere partes, & deinde cõclusionem inferre. Verbi gratia. Si homo est, animal est. Et si animal est, substantia est. Ergo homo est substantia. Resoluere item termĩnos infinitos, ubi ostẽdit quod abdicatiua de prædicato finito, non æquiparatur dedicatiuæ de prædicato infinito: ut non est bonũ, & est nõ bonum. Verbum enim infinitũ ut dicitur primo Peri hermenias nihil ponit. Igitur dedicatiua de prædicato infinito, abdicatiuã de prædicato finito rectè cõsequitur. Nam bene sequitur, est nõ albũ, ergo nõ est albũ. Sed non cõtra. Abdicatiua de prædicato finito, dedicatiuã de prædicato infinito non ualet cõsequi: nõ enim sequitur, hoc non est lignũ albũ, ergo hoc est lignum nõ album. Dedicatiua de prædicato finito, abdicatiuã de prædicato infinito rectè cõsequitur: ut hoc est albũ, ergo hoc non est non albũ. Abdicatiua de prædicato infinito, dedicatiuã de pdicato finito nõ cõsequitur. Nõ enim rectè diciĩ, nõ est lignũ nõ albũ, ergo est lignũ albũ. Ex his duo catholica. Dedicatiua de pdícato finito, & dedicatiua de prædicato infinito: ut est albũ & est non albũ, nequeũt simul esse. Alterũ, abdicatiua de prædicato finito, & abdicatiua de prædicato infinito nõ se inuicẽ cõsequũtur, tamẽ possunt simul esse. Quia quod nõ est lignũ albũ, non est etiã lignum nõ album.

De consectarijs

De infinitis

Catholica ij.

POST hæc de potestatibus siue proprietatibus syllogismi simplicis, quid ualet ex forma ad uerum seu falsum ostendẽdum. Sunt enim sex, in hoc uersu per notas conscriptæ: Plus, falso, circum, cõuertitur, impos, & oppos. Prima enim est potestas: eũdẽ syllogismũ plura inferre posse sympærasmata: quod contingit primo per illationis conuersionem, quãdo uidelicet ex duabus præmissis alterã concludit, aut quãdo colligit sub uno distributo plura sub eo cõtenta. Secunda potestas, quãdo ex falsis uera cõcludit. In quo catholicum illud est, Quod si conclusio sit falsa necesse est ambas uel alteram præmissarum esse falsam. Secundo si conclusio sit uera, non necesse est utranq; uel alteram præmissarum esse ueram. Tertio quod uerum ex falsis non infertur propter quid sed quoniam. Deinde quod in omnibus figuris ac modis potest ex falsis uere concludi. Verbi gratia. Animal in omni ligno, lignum in omni homine, animal in omni homine. Et rursus ex una falsa. Inanimum in omni ligno, lignum in omni lapide, inanimũ in omni lapide. Et item: album in omni animali, animal in omni niue, album in omni niue. Similiter in secunda figura, & in tertia: ut animal in omni lapide, animal in nullo homine. lapis in nullo homine. Item, inanimum in omni lapide, inanimum in omni ligno, lapis in omni ligno. Tertia potestas quando syllogismus est Reciprocus ab oratoribus uocatus, à

De potestatibus syllogismi simplicis.

Ex falsis uera inferre.

Syllogismus reciprocus.

tus, à nostris autē dialecticis Circularis. Fit ēm ex altero adsumpto cum cōclusione cōuersō, alterum inferendo adsumptum: uidelicet omne risibile est homo, omnis homo est risibilis, omne risibile est homo. Vtilis est quandoq; demonstrationi, utitur eo Aristoteles in VIII. Physicorum, ubi per æternitatem motus monstrat primum motorem esse immobilem: deinde reuertendo per immobilitatem demonstrat primum motorem esse æternum. Fit aūt in prima figura in modis dedicatiuis. In tertia uero in modis abdicatiuis. Semperq; particulare cōcluditur. Quarta potestas syllogismus cōuersiuus: est ēm ex oppositione illatiōnis cum altero adsumptorum inferre oppositum alterius adsumpti, capiendo cōtrarium siue cōtradictorium illationis. Vt omni a inest c: & nulli a inest c. uel omni a inest c. & non alicui a inest c. Quinta potestas ad impossibile, qui ab Aristotele cōparatur syllogismo conuersiuo. Cōueniunt tripliciter, primo q; sunt ex eisdem terminis & figura. Deinde q; syllogismus hic est cōuersiuus & ad impossibile. Tertio q; procedit ex opposito alicuius propositionis. Differunt autem, q; ad impossibile nō supponit aliquā illationem syllogisticam, sed solum aliquā propositionem abdicatiuam à respondente. Cōuersiuus uero semper supponit aliquā syllogisticā illationem. Deinde cōuersiuus ualet ad ostendendā cōsequentis cōgruitatem, sed ad impossibile ualet ad ostendendā alicuius propositionis ueritatem. Tertio ad impossibile semper procedit ex altera falsa, sed cōuersiuus potest ex utraq; uera procedere. Quarto ad impossibile procedit tantum ex opposito cōtradictorio, cōuersiuus autē tam ex cōtradictorio quàm cōtrario. Sexta potestas ex oppositis. Oppositorum autem quædā sunt secundum ueritatem, quædā secundum locum. Sunt autem secundum locum ex abdicatiua & dedicatiua dandi subiecti & prædicati. Et sunt quadrupliciter, ex quibus tantū dedicatiua particularis & abdicatiua particularis nō sunt secundū ueritatē. In pria figura nō fit ex oppositis, in q̃ loco Arist. septē catholica narrat. Post hęc de tribus peccantib⁹ q̃ accidūt cōtra potestatē syllogismorū. Primū petitio principij circa syllogismū reciprocū. Deinde peccans cōtra syllogismū per impossibile, qđ est nō propter hoc accidere falsum qđ intelligit: nam propter hypothesim datam accidit falsum, id est, sequit falsa cōclusio. differtq; à nō causa ut causa, cōuenitq; aliqua ex parte. Duo sunt omino modi qb⁹ fiunt nō propter hoc accidere falsum: prior manifest⁹ qñ hypothesis cōuenit in aliq̃ termino cū cōclusione illata impossibili. Posterior peccans cōtra opposita est, uocaturq; fallacia cōtrarię deceptionis, quo aliquis simul opinatur cōtraria: ubi Arist. cōcludit q; nō possumus de eodem habere opiniones cōtrarias, facileq; probatur, qm̄ nō possunt cōtraria eidem simul inesse. Deinde tria de eligendo præcepta tradit, quæ sunt in lib. Topicorum repetita. Postremo de instantia, inductione, exemplo, enthymemate: Est ēm instantia propositio propositioni cōtraria: habetq; hęc catholica, ut possit esse uniuersalis & particularis. Sed propositio cōtra quā fertur semper uniuersalis. Preterea fit in duabus tm̄ figuris prima & tertia: uerbi gratia, probatur q; cōtrariorū eadem est disciplina. Cōtra instatur in prima figura. Nullorum oppositorum eadem est disciplina, sed omnia cōtraria sunt opposita, ergo nullorum cōtrariorum eadem est disciplina. In tertia figura contra uniuersalem abdicatiuā per particularem dedicatiuam sic. Cuiuslibet sanantis & morbum inducentis est eadem disciplina, sed sanans & morbum inducens sunt cōtraria, ergo aliquorum cōtrariorum eadem est disciplina. Ratio cur nō fiant in secunda, q; in ea semper inferatur abdicatiue, at instantia fit in illa ubi possit opposita cōcludi. Inductio procedit ex omnibus singularibus. Exemplum uero ex aliquib⁹ tantum singularib⁹: Quod sic deduci potest. Thebanos aduersus Athenienses pugnare incōmodum, sed Thebanos pugnare aduersus Athenienses est uicinos aduersus uicinos pugnare, ergo uicinos aduersus uicinos pugnare incōmodum. In syllogismo autem per inductionem totum ex singularibus cōgestum pro medio capi debet. Et subiectū passionis pro minore extremitate, passio uero pro maiore, ut sic arguendo in tertia figura. Omne qđ est homo equus mulus, & reliquum in animalium genere nō carens morbis afflictatur: sed omne quod est homo equus mulus & reliquum in animalium genere non caret morbis, ergo omē animal nō carens morbis afflictatur. Deductio est syllogismus, cuius assumptio maior per se nota est, & minor dubia, sed æque ac magis credibilis cōclusione: ut omīs disciplina est docilis, uirtus est disciplina, ergo uirtus est docilis. Enthymema signum pro medio habet, quod prodigium uocant, & insolutum, quum altera retinetur in mente: Solutum uero quum ad syllogismum reducitur perfectum: ut mulier quæ lac habet peperit, hæc mulier

Syllogismus conuersiuus

Syllogismus ad impossibile

Potestas ex opposito

Tria contra potestatē syllogismorum

De eodē duæ contrariæ opiniones nō possunt haberi

De instantia

De inductiōe

De exemplo

Deductio

Enthymema

& reliqua. Quapropter ad signa deprehendenda de physiognomia loquitur, ut habēs summa corporis crassiora magno est animo, leo habet & reliqua. Ad hæc Albertus inquit, latā habere frontem signum esse liberalitatis.

In posteriora Analytica.

Demonstratio quid ab alijs syllogismis differt

VOMODO fiat demonstratio & ex quibus, & quid ab alijs differat, ostendit in hoc primo lib. Nam in alijs syllogismis mediū causa cōclusionis est, nō autē rei. In demonstratione autē mediū illationis & rei. Omnis igitur doctrina ex præexistenti cognitione fit, qđ probat per inductionē ex diuersis disciplinis per quas acquiritur scientia. Primū quidem ex mathematicis, quæ per dignitates monstrant per se notas. Deinde ex dialecticis quæ fiunt per syllogismū ex præcognitione uniuersalis, ipsa quoq; uniuersalia in infinitū nō procedūt, alioquin scientia nō esset. Insuper ē sensu & singularib⁹ deprehenduntur, ut de ignis caliditate facto periculo colligimus uniuersalē causam & propositionem, ꝙ ignis sit calidus. Tertio præexistentem cognitionem ex rhetorica ostendit, quæ per inductionem & exempla procedit. Dicitur igitur ex primis ueris necessarijs immediatis & notis causis cōclusionis demonstrationē esse. in qua definitione pluribus insistit uerbis. Ponit nanq; ex necessarijs ex quibus fit quandoq; uera cōclusio, sicuti diximus superi⁹ in syllogismo simplici, sed dicit nō propter quid. Ex immediatis, id est, proprijs, qm̄ unaquęq; scientia habet propria & cōmunia principia. Cōmunia, ut si ab æqualibus æqualia demas, quæ restant æqualia sunt, hoc est, cōmune arithmeticæ & geometriæ. Propria sunt de quibus supponitur ꝙ sint, & de quibus in unaquaq; scientia demonstrant proprietates, ut unitates in Arithmetica & notæ & lineæ in geometria. Supponitur etiam quo ad proprietates quid significat par & impar & triangulus. Quapropter tria sunt quæ dicit Aristoteles nō oportere demonstrari, sed tantū supponi, uidelicet, subiectum, quid est, & ꝙ est. Proprietas enim rei seu diffinitio dicitur quid est, & dignitas ꝙ est. Nam per hæc tria iam supposita fiunt demonstrationes. Deinde dicit ex primis quod priora sunt alijs alia: ut naturæ priora uniuersalia, sicut homo, nobis uero particularia, ut Socrates. Itē causa causato prior præter quædā quæ simul sunt, ut sol & splendor eius, simul em̄ prænoscit sol & causa splendoris. Igitur demonstrationē ē primis causis nō nobis sed naturæ fieri iubet: uerbi gratia, luna deficit qm̄ opponitur umbrę terræ, causa oppositio est, eclypsis uero causatū, & uocatur syllogism⁹ propter quid, qui secundū demonstrationē & causam, naturæ prima causa est. At cōtra cū dicimus, luna opponitur terræ, qm̄ deficit, causatū & nobis prius notū loco causæ ponimus, qđ minime demonstrat, uocaturq; syllogismus: Quod est: & rursus planetæ non coruscant, qm̄ prope sunt, propter quid demonstrat. At contra planetæ prope sunt qm̄ coruscant dicitur syllogismus ꝙ est, ac minime demonstrat. Sed ut hæc ratio latius pateat, scire per ꝙ aut propter quid multipliciter differt. Primo quidem in eadē scientia dupliciter: uno modo si per causas propinquas propositiones fiant, syllogismus propter quid est. Si autē mediū aliquod interuenire queat, ꝙ erit: uerbi gratia. Nō respirat lapis, qm̄ nō animal, syllogismus ꝙ est. Nam causam uerā & absq; medio nō affert. Multa em̄ sunt animalia quæ nō respirant. Sed ꝙ pulmonē nō habet, dicere debuit. Altero modo cū ex causa causatū cōcludit, propter quid est. Si uero ex causato causam, Quod erit, ut supra de lunæ eclypsi dixim⁹. Secundū uero aliam atq; aliam scientiā: Quod & propter quid differunt, in subalternis uidelicet scientijs, ut harmonica ad arithmeticam: Optice ad geometriam: Machinatura ad symmetriam, Phænomena ad astrologiam. In his igitur sit optice per principiū optices demonstrat & harmoniaca per harmoniacā, & sic reliqua, syllogismus ꝙ fuerit. Si uero illud per arithmeticam, hoc uero per geometriam, propter quid erit. Ratio, ꝙ subalternæ scientiæ sciuntur per ꝙ est & non propter quid est, subalternantes uero propter quid. Quædam uero non subalternæ scientiæ se inuicem sic habent, ut altera probet per ꝙ: altera propter quid: uidelicet medicina ad geometriam hoc modo, Quod rotunda uulnera tardius sanantur, medici est tantū uidere, propter quid uero geometræ. Circulus uidelicet est preter alia plana cōplectens plus & loci & angulorū. In cunctis igitur ea demū propositio citra medium fuerit, qua res uera ac eadem nō æquiuoca uel alia demonstratur, ut triangulus quia triangulus & nō figura tris habet angulos duobus rectis æquales. Reciproca demonstratio plurifariam fit: uno modo fit uariando genus demonstrationis, uidelicet quod est in propter quid est, uel contra. Quando uero causa ignoratur, per effectum

Demonstrationis descriptio

Duplicia principia

Tria in demonstratione supponuntur

Propter quid est. Quod est

Medicina ad geometr.

Reciproca demonstratio

fectum nō tamen conuertibilem demonstratur,uidelicet quod est. Si uero effectu causa notior,tunc per causam uidelicet propter quid proceditur. Secundo uariando unū genus causae in aliud genus causae,ut demonstrando causam finalem per efficientem & contra. Tertio modo quando notitia alicuius illationis per plures accipitur demonstrationes, tunc illatio potest esse notior qualibet praemissarum separatim sumpta. Quarto modo quando illatio solum demonstratur per unam demonstrationem & ipsa adsumitur ad probandam aliquam praemissam non uariando genus demonstrationis,nec genus causae: & hoc inusitatum,nec fere possibile. Post haec reliqua definitionis exequitur, quoniam demonstrationem ex necessarijs & uniuersalibus constare dixit. Vniuersale ostendit esse illud praedicatum quod inest alicui subiecto,tribus modis,in omni,per se, & secundum quod ipsum. In omni dicitur quod nihil extra relinquit ex his quę subijciuntur ei,ut animal omne est essentia.& in coelo sidera.Nam coelum sol luna pro uniuersalibus demonstrant.Per se autem tripliciter.Primo cum de essentia dicitur prima,ut Socrates per se est ens, ambulans uero siue albus est accidens,& aliud quoddam ens. Secundo cum proprietates subiecti dicuntur, ut par & impar in numero,longitudo & latitudo in superficie,simitas in naso. Tertio dicitur in duabus illis causis: formali uidelicet, ut corpus per animam uiuit: & efficiente, ut aqua per ignem calefit.Per se autem & secundum quod ipsum idem penitus esse dicit:uerbi gratia.Nota inest lineae secundum quod ipsum,id est,secundum quod triangulus,& per se etiam inest.E tribus his modis secundo modo scientia demonstratur.Diffinitio igitur demonstrationis initium est,& absque medio propositio,uerum nō omnis.Est enim quaedam diffinitio lato uocabulo, quae descriptio est, quum ex accidentibus rem describimus. Hic autem ex rei essentia ponitur. Dependet autem aut ex materia,aut ex forma, aut ex utraque: uerbi gratia:Ars omnis subiectum haber quod est materia,& finem qui est forma. Ars igitur naualis cum dicitur nauium factiua,diffinitio ex forma fuerit.Et rursus naualis ars quae circa ligna uersatur,& nauium factiua,ex materia & forma diffinitio perfecta fuerit. Nam alterum solum nequaquam proba diffinitio.Igitur materialis per medium formalis est conclusio.Formalis autem principium proximum demonstrationis:ut ars naualis circa materiam uersatur,quoniam nauigiorum actiua.At contra nullus per materiam monstrat.Non enim ars naualis nauigiorum factiua,quoniam circa materiam uersatur.Item:Ira est feruor sanguinis circa cor,materialis est diffinitio.Si addatur,appetitus tristitiae,formalis est. Sed in diffinitione atq; demonstratione diuersa positio.In prima materialem praeponimus, ac ita dicimus. Ira feruor est sanguinis circa cor, quoniā uindictam tristitiā appetit.In demonstratione uero contra formalis praeponitur hoc modo, iratus appetit tristitiam, appetenti uero tristitiam feruet circa cor sanguis. Irato ergo feruet circa cor sanguis. Si enim dicemus:Irato feruet circa cor sanguis,feruens autem circa cor sanguis appetit tristitiam,mentiemur,non enim omnis circa cor sanguine feruens tristitiam appetit.Sunt namq; aliae causae propter quas sanguis feruet circa cor,ut febris. Nō refert,ut in enunciatione sit rectum, ut iratus, in illatione uero uariet casum ut irato. Differit praeterea de scientijs subalternis, quae sunt illae quae partem ab altera scientia subiecti uel medij recipiunt.Quatuor sibi conditiones expetunt:Primo ut subiectum eorum sub superiorum scientiarum subiecto sicuti pars in toto contineatur. Secundo, ut subiectum scientiae superioris ad scientiae inferioris subiectum per differentiam accidentalem contrahatur, quod si per essentialem contrahatur,tum ipsorum eadem erit scientia. Tertio quod talis differentia contrahens non causam ducat ab illo superiore. Quarto quod subiectum scientię inferioris sit aliquid constitutum ex subiecto scientiae superioris cum aliquo addito, quod quidem additum cōstituat unum ex accidente cum illo superiore. Illud uero faciat unum ex accidente cum altero quod praedicatur de altero contingenter. In quarto huius libri tractatu de differentia ponit monstrando per quod est & propter quid est in eadem scientia,quod supra attigi. Per effectum uero conuertibilem possumus quadrifariam demonstrare, primo quando medium excedit minorem extremitatem,& conuertitur cum maiore:ut quicquid non coruscat prope est,luna non coruscat,ergo luna prope est. Secundo quando medium exciditur à minore extremitate,recte fiet demonstratio particularis:ut quicquid non coruscat est prope, stella non coruscat, ergo stella est prope. Tertio quando medium exceditur à maiore extremitate : ut quicquid mouetur motu progressiuo habet animam sensibilem,sed animal mouetur sic, ergo,

De uniuersali
In omni
Per se
Secundum quod ipsum
Scientiae subiectae IIII. cōditiones expetunt
Differentia Demonstratio
per effectus conuertibiles

ergo. Quarto cum medium excedit maiorem extremitatem tunc non potest fieri demonstratio, quia effectus procedens à pluribus causis non potest alteram illarum concludere. E tribus autem figuris prima & in primo modo demonstrationi magis conuenit, quod in ea partes diffinitionis magis innotescant. Nam diffinitio demonstrationis initium est. Deinde quod affirmatio negationi præstet, quia per se probat. Negatio uero adfirmatione indiget, non enim ex omnibus abdicatiuis fit demonstratio. Insuper categorica siue positiua utilior hypothetica, qđ in hac propositionis conditio perfectæ probationi officiat. In sexto tractatu differit de syllogismo ignorationis, & deceptiuo, qui dupliciter fit: primo simpliciter, quando ex falsis in materia peccat: quod accidit cum quis opinatur oppositum alicuius principij uel conclusionis sine aliquo ductu rationis, uel quando adsentitur oppositis principiorum uel conclusionis ob aliquam rationem quam nesciat dissoluere. Alio modo quũ in forma peccat, hoc est in modo & figura, quapropter non syllogismus, sed paralogismus appellatur. Præterea docet quomodo sensus potestate occupata, mentis cognitio etiam tollitur, cum ex illa dependeat. Dein quod in demonstratione non est processus in infinitum, estq́ in diffinitionibus quidam status, ultra quem sursum in prædicatis non altius, neq́ deorsum in subiectis ulterius itur. Dein quod unitas habitus scientiæ sumitur ab unitate subiectorum. Distinctio à distinctione principiorum. Dein utrum principia scientiarum sint eadem. Respondet quod principia scientiarum duplicia sunt, communia & propria, complexa & incomplexa. Cõmunia uocantur ex quibus. Ex his enim demonstrantur proprietates subiectorum. Propria uero circa quæ dicuntur. Et hæc sunt subiecta scientiarum, circa quæ scientia uersatur, sicuti in arithmetica numerus est subiectum, & in geometria magnitudo. Item, Non potest ab eodem intellectu de eodem obiecto simul & semel haberi scientia & opinio. In quo differit quid scientia ab opinione & scibile ab opinabili differt, altera de uniuersali & necessario, altera de contingente & non necessario, & aliter se habere possibili. Libro 11. de scibilibus differit cum libro superiore de demonstratione quæ scientiam gignit tractasset. Dicit enim, quæ uere sciuntur sunt totidem, quot quæruntur. Quæruntur autẽ duo, Si est, & quid est. Cognoscuntur autem totidem, uidelicet: Quod est, & propter quid est. Quot inquit, quæsita problemata, tot sunt modi secundum quos scimus. Problema & conclusio eadem sunt subiecto, ratione autem diuersa. Cum enim per interrogationem fit dicitur problema, cum per demonstrationem conclusio. Similiter & quæsita & cognita eadem sunt subiecto, ratione uero altera. Si enim ignoro quid est eclypsis, quæro si est aliqua ratio eclypsis: quando autem didici quod est, desino quærere, & rursus quæro quid est, quo cognito desisto. Igitur duo ex his prima simplicia, reliqua composita. Quapropter si est, & quod est, unum facit secum, uidelicet quæsitũ & cognitum. Et rursus quid est, & propter quid est, idem constituit. Nam cognito quod est aliqua causa eclypsis lunæ, interrogat diffinitionem quid est causæ eclypsis, propter quid autem accipit hanc diffinitionem. Post hæc docet quomodo omnes hæ de scientia quæstiones de medio sunt, id est de causa. Est enim medium causa qua demonstratur. Deinde probat quod nulla sit eiusdem diffinitio ac demonstratio. Deinde quod quid est non potest demonstrari de eo cuius est, in eo quod quid est. Quod uti clarius ostendat, tris ponit diffinitiones, modis ad demonstrationem se uarie habentibus. Prima quidem propter quid, quum res explicatur quæ medium siue causa ipsa est, ac alio medio seu causa caret: estq́ omnino indemonstrabilis, sed principium tantum demonstrationis: ut solis eclypsis est oppositio lunæ in capite uel cauda draconis existentis. Alia est diffinitio quid tantũ, & illa demonstrabilis ac cõclusio demõstrationis: ut eclypsis est solis obscuratio supra terram: nam quid nominis ostendit. Tertia dicit quid & propter quid: illa est tota demonstratio differens solum positione & ordine terminorum: ut eclypsis est solis obscuratio quum luna opponitur. Ex his concludit quomodo quid est, fit demonstratio & quomodo non. Item, quorũ potest esse demonstratio, illorum autem quæ nõ babent causam nõ potest esse. Præterea explicatũ est quomodo quod quid est demonstratur, uidelicet quatenus significatur per demonstrationem solum significatitem propter quid. Postremo quomodo diffinitio se diuersis modis habeat ad demonstrationẽ. Et quomodo contingat eiusdem esse demonstrationẽ & diffinitionem, & quomodo rursus non contingit. Postea dicit diffinitionem ultimi termini, id est minoris extremitatis, hoc est subiecti, esse mediũ demõstrationis. Partes diffinitionis plus esse

De syllogismo ignorationis

Mentis cognitio ex sensus potestate dependet.

Principia scientiarum cõmunia & propria

De scientia quid differt ab opinione

De scibili

Interrogationes, duæ cognita totidem

Medium

Propter Quid

Quid

Quid & propter quid

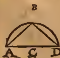
Quod quid ẽ

esse debere quàm diffinitum. Ex quo tradit tria praecepta: Primo nanque ut diffinitionis partes, hoc est, eius praedicata plus habeant narrationis quàm diffinitum. Secūdo sint cū diffinito cōuertibilia. Tertio sint necessaria, hoc est uniuersalia, nā uniuersalia necessaria sunt. Inter haec de numero ternario mentionem habet, dicitque primum imparem esse, nec ex aliis compositum, nec cum aliis mēsuram habere. Et quando mediū causam esse dixit, de causis disseruit. Primo, causa & causatū, & simul & conuertibilia sunt quando causati una tantū fuerit causa, ut lunae interpositio, causa eclypsis. Et latū folium, causam esse decidui folij. Deinde causa prior est causato. Tertio, si unius causati diuersae sunt causae, etsi sequitur effectus, nō tamen conuertitur: ut uituperabile ex audace & timido procedere potest. Sed quanquam eiusdē plures possunt esse causae, una tantū per se fuerit, reliquae ex accidēte. Longae item uitae aliis alia causa, auibus siccum, quadrupedi bilis defectus. His addi potest, quod ex eadem causa diuersa quoque causata, ut Limus ut hic durescit, & haec ut cera liquescit, uno eodemque igni. Ostendit insuper quod per quodlibet causae genus demonstratio recte fiat: primum per materialem exemplo mathematico, quū partes toti comparatae habeāt materiae rationem, ut est 11. physicorum: Omnis angulus qui cōtinet duas medietates duorum rectorum angulorū est rectus: sed angulus D, cadens in semicirculo A.B.C. est huiusmodi, ergo angulus D in semicirculo cadens est rectus. Idem & in tertio Euclidis probatur. Formalem quod quid est esse, iam supra ostēdit immediatam & necessariam causam existere. De efficiēte sic mōstrat: omnes qui Medos lacessiuerūt ab eis fuere debellati, sed Athenienses Medos lacessiuere, ergo. De finali, exēplo ab eo posito sic argui potest. Omnis qui concoquere cupit ualere uult, sed qui post coenam ambulat cupit cōcoquere, ergo. Ait insuper finalem in his quae à natura & arte sint tantū reperiri, quae autem à fortuna, minime: quod haec temere cōtingat. Deinde ostendit quod idem pluribus causis demōstrari potest, exemplo luminis quod laternam pertrāsit: ex materiali quod lumen sit diuisibile in parua corpora: ex finali, ut noctu mōnstret iter. Alterum quoque exemplum cur tonat, totidem causis ostendit: finem enim dicit ex Pythagoreorum sententia, ut hi qui sunt in inferno timeant. Post haec causas dicit esse aut simul, aut nō simul cum suis effectibus: si simul, conuertibiles erunt inter se, sed causa propter quid ab effectibus, quia demonstrabitur. Itaque causam praesentem per effectum praesentē recte probamus, & per praeteritam praeteritū, per futuram futurū: quod duobus probat exemplis, si quaeratur propter quod lunae fuit defectus, quia tellus in medio fuit: & propter quod facta crystallus, quia lympha concreuit. Eodemque modo simul procedunt, est & erit. At contra in his quae simul non sunt, ab effectu ad causam prius factam, seu à futuro ad prius futuram probe monstratur. A causa uero priori ad effectum posteriorem nequaquam: quia inter causam factam esse, fieri, seu factum effectum: adhuc medium sit: in quo tempore medio probe dicitur causam esse, falsum uero effectum esse. Antecedens patet, quia duo puncta non sunt inuicem coniuncta: ergo neque duo facta esse. Consequens manifestum, quia utraque sunt indiuisibilia: nam sicuti se habet punctum ad lineam, ita factum esse ad fieri. Quod autem in huiuscemodi ab effectu ad causam prius factam recte procedatur, duobus item monstrat exemplis. Probe enim sequitur: domus est facta, ergo fundamenta iacta. Item: Fundamenta iacta, ergo necesse lapides esse excisos. Sed & ex eodem quoque genere causa, diuersa tamen specie, plures demonstrari possunt quaestiones: ut Echo, Iris, & Idolum omnia ex repercussionis genere creata, sed diuersa, ex sonitu, è sole, è speculo. Possunt item nonnulla hoc modo per analogiam, ut ad probandam manus utilitatē quae homini est, elephanti proboscis, simiae pedes anteriores, os item sepion & spina. In his etiam quae reciproce fiunt, reciproco utendum argumento, modo à posteriori procedatur ad prius: ut ex terrae pluuia fit uapor, ex uapore nubes, ex nube pluuia, pluuia iterum in terram descendit. Est quoque causa sub causa, ut propter quid Nilus exuberat quum finis adest mensis, quia is hyemalior extat: cur autem hyemalior, quia luna tunc deficit. Deinde ad effectus semper frequenter & raro causas, item illis respondentes temporibus adducere oportebit. Singulare definire seu demōstrare facilius quàm uniuersale: ex singularibus enim ad uniuersalia adscendimus, in quibus aequiuocationes magis quàm in differentibus latent.

Diffinitionis tria praecepta

De ternario

De causis

IN ELENCHOS.

Elenchus RISTOTELES librum scripsit Elenchorum, non ut fiant, sed ut uitentur: ueluti medicinæ quædam non ad sanitatem, sed ad uitanda uenena præparantur. Syllogismum enim & litigiosum, & cōtentiosum, & sophisticum, & syllogisticum, & elenchum continet eadem omnes significatione. Nam elenchus dicitur, ἀπὸ τοῦ ἐλέγχειν, quod est deprehendere, docet enim quomodo Sophistæ deprehendant, id est decipiant, aut decipientes deprehendantur in mendacio, & propterea uitentur. *Triplex elenchus* Is igitur triplex est, aut peccat in materia tantum, qui ex apparentibus probabilibus recte syllogizat, ut lætum est amabile, lætum autem est mors, mors est amabile. Omnis statua naturalis est: Hercules est statua, Hercules est naturalis. Secundus peccat in forma, qui item ex apparentibus probabilibus, non autem recte syllogizat. Vt omnis homo est animal, asinus est animal, ergo asinus est homo. Nam adsumpta uera sunt, sed errat in forma. Tertius errat in utroq; ex apparentibus etiam probabilibus, ut, Omnis homo est animal: nullum risibile est homo, ergo nullum risibile est animal. Est apparens syllogismus, sed arguitur minore negatiua in prima figura, peccat in forma, & minor est apparenter probabilis per talem syllogismum etiam in forma peccantem. Nullum accidens est homo, omne risibile est accidens, nullum risibile est homo. Qui igitur peccat *Elenchus sophisticus* in materia tantum, syllogismus contentiosus seu sophisticus elenchus dicetur. Qui autem peccat in forma, iam non syllogismus neq; elenchus, sed apparens elenchus ac paralogis*Paralogismus*mus dicitur. Deniq; syllogismus est sophisticus, quando ambas uel alteram habet propo*Pseudograp.*sitionem falsam, forma uero restat. Paralogismus autem siue apparens syllogismus quan*Syllogismus*do forma errat, siue sint falsæ siue ueræ propositiones. Syllogismus pseudographus siue falsigraphus est ueluti detorquens demonstrantem: ex principijs enim ueris, sed male intellectis falsum comprehendit. Vt si dicat, omnes lineæ à centro ad circunferentiam sunt æquales, At duæ lineæ à centro ad circunferentiam in non æqualibus circulis ductæ sunt, *Doctrinalis Syllogismus* ergo æquales, falsum erit. intelligitur enim in eodem circulo. Doctrinalis syllogismus idem & demonstratiuus, de quo supra narratum est. *Tentatiuus* Tentatiuus autem idem est quod dia*Dialecticus*lecticus, differt tamen quod non est ex simpliciter opinabilibus, sed tantum ex ijs quæ ut dentur respondenti, de quo scientiam se habere fingit. ENARRATIS disputatio*Redargutio*num generibus enumerantur quinq; quorum causa fit sophisticus syllogismus. Redar*Falsum*gutio, Falsum, Opinabile, Solœcismus, Nugatio. Per primum sophista uult uideri redar*Opinabile*guere respondentem, quod non est. Per secundum falsum aliquid monstrare. Per ter*Solœcismus*tium uult quod dicat contra opinionem multorum, seu plurium, seu sapientum. Per quar*Nugatio*tum barbara grammatica & incognita utitur. Postremo idem frequenter per nugatio*Via duplex fallendi. In dictione & extra dictionem*nem quandam repetit. Post hæc uia fallendi duplex proponitur. In dictione, & extra dictionem. In dictione sex modi, æquiuocatio, amphibologia, compositio, diuisio, accentus, figura dictionis. Quibus exempla sunt huiuscemodi. Ac primum æquiuocationis, duobus modis. Aut unum plura significat, sicuti canis, lætum: uerbi gratia: omne lætum bonum. Malum est lætum, malum ergo bonum. Sic melius quàm exemplum *Aequiuocatio* quod ponitur in textu Latino de uerbo expedit, nam expedit apud Latinos æquiuocum ad bonum & malum non proprie reperitur, sed bene apud Græcos δέοντα. Secundo, quando una dictio per se tantum rem unam significat, sed addita alteri plura. ut qui surgebat, stat: & qui curabatur, sanus est. Surgebat enim sedens, & curabatur ægrotans. Aegrotans enim per se rem unam significat, sed iunctum uerbo curabatur, significat *Amphibolo.* tam illum qui est quàm qui fuit ægrotans. Amphibologia sic fit: Quicquid scit hoc scit, lapidem scit aliquis, ergo lapis scit: soluit Aristoteles. Maior est duplex. Nam & scitum & scientem potest significare. Si enim illud pronomen hoc construatur cum primo uerbo, tunc significat scitum: si construatur cum secundo, significat scientem. Item: *Differentia inter Amphibologiā & Aequiuocationē* Quicquid uidet hoc uidet, lapidem uidet aliquis, ergo lapis uidet: quod eodem modo soluitur. Item: Quicquid contingit dicere contingit loqui, sed tacentem contingit dicere, ergo tacentem contingit loqui: soluit Aristoteles: Minor enim est duplex, quia uel significat quod tacens potest loqui, uel contingit dicere aliquem esse tacentem. Differunt inter se Amphibologia & æquiuocatio, quod in æquiuocatione ex eodem nomine diuersa

significante

ſignificante probatur. Amphibologia ex oratione facit errorem ſignificante non unum. Dico autem orationem dictionum compoſitionem, nomen uero dictionē ſimpliciter. Tertius modus compoſitione, ut ſedens poteſt ambulare: quæ propoſitio ſi ſit compoſita, falſa eſt: ſi diuiſa, uera, monſtraio ſedente, qui poſſit ambulare. Item nō ſcribens ſcribere poteſt. Et quicunque ſcit literas nunc didicit illas. Et qui unū ſolum poteſt ferre, poteſt plura ferre. Diuiſione ſic: Quinque duo & tria ſunt, ergo quinque ſunt paria & imparia. Item quod eſt tantundem & amplius eſt æquale, ſed maius eſt tantundem & amplius, ergo maius eſt æquale. Item ego te feci ſeruum exiſtentem liberum. Item: Quadraginta uirorum centum reliquit diuus Achilles. Accentu ſic in pronunciatione ac diuerſitate acuti ac grauis. Feræ uenenum eſt, aduerbium eſt fere, aduerbium ergo uenenum. Addendo autē hyphen dictionis ſenſum uariat, ut Samothracia cōtinens nomine coniuncta eſt. Samothracia inſula eſt continens, ergo nomine coniuncta eſt inſula. Hic carmen Horatianum aut Virgilianum, haud proprie ab interprete ponitur, Græci commodius quàm Latini hoc modo utuntur, qui accentus magis frequentant. Figura dictionis fit, quando nō idem ſimiliter interpretamur, ut maſculinum fœmininum: uel contra, uel neutrum fœmininum aut maſculinum. Vel quādo qualē interpretamur quantum, uel faciens patiens. PARALOGISMI extra dictionem VII. Per accidens, per ubi & ſimpliciter, per ignorantiam Elenchi, per conſequens, per petitionem principij, per non cauſam ut cauſam, per plures interrogationes, ut unam. Per accidens fit quando idem adſignatur ſubiecto ſiue eſſentiæ & accidenti, ut Socrates eſt alius ab homine, Socrates eſt homo, Socrates ergo eſt alius à ſeipſo. Itē Socrates eſt alius à Platone, Plato eſt homo, ergo Socrates eſt alius ab homine. Nam non ſecundū naturam Socrates eſt alius à Platone, ſed per hypoſtaſim & proprietatem, quæ circa naturam ſunt, non autem naturæ. Concluſio uero proprietatem ab his quæ ſunt circa naturam ad naturam tranſtulit. Rurſus: Homo animal, animal genus. Homo ergo genus. Item: Antonius homo, homo biſſyllabum, Antonius ergo biſſyllabum. Item in ſecunda figura mel intentionem & remiſſionem non recipit, dulce intentionem & remiſſionem recipit: Mel ergo non dulce. Item album ſecundū magis & minus eſt: Cygnus, nix, ceruſſa, ſecundum magis & minus nō ſunt, non ergo alba. Secundum quid ad ſimpliciter fit quando aliquod dictum ſolum ineſt ſecundū quid, & ſumitur ineſſe ſimpliciter. Vt quod opinabile eſt, eſt. Et quod non eſt, eſt opinabile. Ergo quod non eſt, eſt. Soluit negando conſequens, quia non eſt idem eſſe ſecundum quid & eſſe ſimpliciter. Sicut eſſe opinabile & eſſe. Item quod non eſt, homo non eſt, ſed aliquid eſt quod non eſt, ergo homo aliquid eſt quod non eſt. Soluit negando conſequens. Item Indus eſt niger, & Indus eſt albus dentes, ergo eſt albus & niger. Et ſic erit albus, & nō albus. EX ignoratione Elenchi fit paralogiſmus quando omittitur aliquid ad rationem ſyllogiſmi uel Elenchi. Eſt enim Elenchus, ut inferius etiam dicitur, contradictio unius & eiuſdem, & quæ ſequuntur. Verbi gratia: Duo ſunt duplum unius, & non ſunt duplum trium, ergo ſunt duplum & non duplum. Soluit, quia hoc eſt reſpectu diuerſorum & non ad idem. Item decem dupla ſecundum longitudinem, & non dupla ſecundum latitudinem, duplum ergo non duplum. Soluit quod non arguitur ſecundum idem. Quarto ex conſequente, quando credimus conſequens conuerti cum antecedente, cum quo tamen non poteſt cōuerti, quia cum antecedens eſt, neceſſario cōſequens eſt: ſed cum conſequens eſt, putamus neceſſario antecedens eſſe: ut ſi mel eſt, dulce eſt, ergo ſi dulce eſt, mel eſt: ſoluitur negando conſequens, à poſitione conſequentis, ad poſitionem antecedētis, quādo non cōuertitur. Item: Si pluit terra eſt madida, ergo ſi terra eſt madida, pluit. Itē: Hic corruptor eſt, ergo adulter. Item: Hic noctu errat, ergo furatur. Præterea Meliſſus ſic dicebat ad probādum infinitum. Quod factum eſt principium habet, Sed uniuerſum nō eſt factum, quia ex nihilo nihil fit, ergo uniuerſum nō habet principium, & ex conſequente, infinitum. Ariſtoteles uero inſtat negando primum conſequens. Non enim ſequitur omne quod factum eſt habet principium, ergo omne quod habet principium, eſt factum. Quinto ex petitione principij cū idē in cōcluſione repetit, uidelicet: Anima eſt incorruptibilis. Incorruptibile autē immortale eſt, ergo anima incorruptibilis. Hic cauſam dat & recipit ex principio ad demōſtrandū, neque enim incorruptibile differt ab immortali, ſed idē diuerſis uerbis. Sexto, quādo non cauſam, ut cauſam dixit. Fit autē hic ſyllogiſmus per impoſſibile, uidelicet ſi aliquo dicente, omni riſibili ineſt rationale, hinc in impoſſibile orationem

Compoſitio *Accentus* *Figura dictionis.* *Extra dictionem accidens* *Secundū quid ad ſimpliciter* *Ex ignoratione Elenchi* *Ex cōſequēte* *Ex petitione principij* *Nō cauſam, ut cauſam dicere*

orationem deducens dicat, si rationale omni risibili, & risibile omni simiæ, ergo rationale omni simiæ, quod quidē impossibile. Hic enim non causa ponitur ut causa. Neq; enim esse omni risibili rationale (hæc quidē erat hypothesis) causa fuit impossibilis, sed dicēdo minorem ꝙ omni simiæ inest risibile, quoniā nulla simia uere ridet, etsi risum hominū imitatur.

Plures interrogationes, ut unam facere

Septimo, quādo plures interrogationes, ut unā facimus, hoc modo: utrū terra sit cœlum, an mare. Itē an Socrates docet Platonē & Arist. Si cōcedatur, Socrates ergo docet hominem, sed nō homines. Item: Demōstratis duobus quorū unū sit bonū, alterū malū, an illa sint bona, an nō bona. Si bona dicātur, cur ergo sequitur aliquod nō bonū esse bonū. Hinc subdit, ꝙ si negetur, tunc aliquibus suppositis cōtingit uerū facere elenchum cōtra respōdentem. Postremo notādum ꝙ fallacia dictionis in æquiuocatione nominis cōsistit. Extra dictionē uero in æquiuocatione intellectus.

Elenchi diffinitio

NVNC ad elēchi diffininionem, nā omnes paralogismi in elenchi ueniunt ignorationem. Est enim cōtradictio eiusdē & unius, nō nominis, sed rei & nominis, nō homonymi sed eiusdē, ex datis ex necessitate collectis, & nō alijs quibusdā, non cōmemorati à principio, sed secundū idem & ad idē, similiter & in eodē tempore. Debet igitur disputās qui redarguere aliū cupit, eius quod ille dicit oppositū colligere, in eodē & uno, nō quidem in alio & alio: uerbi gratia: Dicente aliquo Platonem de arte differere, si alter cōtradicat Platonē nō de arte differere, intelligendo aliū Platonem, non est elenchus. Propter hoc ait diffinitio cōtradictionem unius & eiusdē esse elenchū, nō nominis sed rei, hoc est, nō solū nominis sed rei: si enim unū quidem sit nomen, differentes uero sub eo res declaratę, in alia significatione, nō est elēchus. Sed neq; homonymi nominis. Dicere enim, animal ambulat, & animal nō ambulat, & ambo uera, nō est elēchus: est igitur eiusdem & unius nominisq; & rei cōtradictio, ex datis ex necessitate collectis, & nō alijs quibusdā, nō cōmemotati à principio, hoc est, nō per aliud nomen acceptū quæstionis in propositione, in rationē demonstrationis. Nā secundū idem oportet ꝙ existat à principio, & nō secundū aliā atq; aliā partem subiecti fieri cōtradictionem. Si enim idem lignum lōgitudine dicitur bicubitū, latitudine uero non bicubitum, & item Aethiops corpore reliquo coloratus, dentibus uero nō coloratus, nō fiet elenchus. Et ad idē quidē, nō ad aliud oportet cōtradicere. Dicere enim decem ad quinq; duplū, duplum ergo decem, nō erit elenchus. Nō solum aūt secundū idem, & ad idem fieri oportet cōtradictionem, sed similiter & in eodem tempore. Similiter quidē, ut nō dicatur de infante grāmaticum, & nō grāmaticum. Et rursus de dormiente uidentem, & nō uidentē, & hoc quidē potestate, illud energia accipiēdo. In eodem aūt tempore, ut nō eundē hominem dicamus in uno tempore motum, in alio rursus nō motum. Ex datis ex necessitate elenchus fit, quādo nō ponimus non causam ut causam: ex accidente uero & cōsequente, & si uidētur cōcludere ex datis, at nō ex necessitate cōcludit, neq; idem. Neq; enim quæ secundū essentiā existunt prædi●to, ex his necesse est subiecto prædicari: neq; si homo animal, animal aūt est trisyllabū, necesse est hominē esse trisyllabū: neq; rursus, si febricitās calet, necesse est, ut qui calet febricitet: propterea in elenchi diffinitione ex necessitate ponitur. Hinc liquet ꝙ (uti supra diximus) paralogismi omnes in elenchi ignoratione apparēt, quē si quis nouerit nunq; decipietur captionibus, aut sophismatis quibus utuntur sophistæ, nihil aliud quærentes q̄ talibus coloratis syllogismis disputātem irretire. Post hæc Arist. ponit differentiā sophisticorum elenchorum, siue paralogismorū, alios in forma, alios in materia peccare. Deinde differentiā inter pseudographum & litigiosum: dicitq; hunc ex proprijs principijs alicuius artis, sed litigiosum ex cōibus, quæ omnia supra in principio cōmemoraui. Deinde cōparat litigiosum ad sophisticū, dicitq; eundem esse re, uerū fine alium. Nam litigiosus litē tantū intēdit, sophista gloriā. Itaq; alterius est apparens uictoria, Sophistæ uero apparens gloria. Deinde sic ait: Litigiosum deficere à dialectico, sicut pseudographus deficit à demōstratiuo. Nā alter ex principijs dialecticis, alter ex principijs demōstratiuis procedit, & alter proprijs quarundā artiū principijs, alter cōmunibus applicatur: hac tantū differētia ꝙ pseudographus est pseudographus respectu demonstrationis, litigiosus autē nō litigiosus respectu dialectici.

Contra ueterum opinionē

Post hæc confutat antiquorū opinionē, qui putabāt opponētes problemata ab initio cōtra respondentē distinguere æquiuocationē seu multiplex & uerbi & intellectus debere. Arist. aūt dicit minime propalanda arma sua aduersario. Attamen hanc distinctionē necessariā respōdenti esse in fine primi libri topicorū dixit. Litigiosum prætetea seu sophisticū tria oportere dicit habere, Illationem,

per

per quam syllogismus est: probationem, per quā dialecticus: & cōtradictionem, per quam elenchus est. Omnis igitur elenchus syllogismus est, sed nō contra: quoniā in eo ꝙ differit dialecticus uocatur, In eo autē quod cōtradicit, id est redarguit, elenchus. Præterea conditiones quatuor dialecticæ cōnumerat: primū quod non est artis determinatæ: deinde quod nihil cōcludit proprie, nisi in cōmuni materia, Tertio hoc differt à metaphysica, quod illius subiectum est cōmune cum subiecto omniū scientiarum ex prædicatione: Dialectica uero subiectum habet cōmune ex adplicatione. Postremo ex interrogatione procedēdo disputat in utramq; partem uel idiota, quanq; imperfectius quàm eruditus, respondentis ingenium tētando, ex quo tētatiua dicitur. Metaphysica tantū demōstrat citra interrogationē. IN TERTIO tractatu ponit cautiones quibus utatur opponens, ut respondētem deducat ad aliquam quinq; metarū supradictarum. Primo ad falsum, & inopinabile deducet, si celabit propositū, id est, conclusionem suam. Secundo multa interrogabit, ut saltē aliquod inconueniens cōcedatur. Tertio respondentem laudabit, ut eo pacto delinitus propositis adsentiatur. Quarto: Si minus cōcedetur, aut in id se compulsum uiderit, ubi minus sapiat aut intelligat, aut respōdens cautior sit, paulatim clamq; disputatio aliouersum detorquenda. Quinto non statim interrogabit, sed se discere uelle fingendo, ac paulatim propositum insinuando, adsensum facilius eliciet. Sexto si inopinabile extorquere uult, de secta aduersarium interroget, ubi sæpe inopinabilia dicūt, & quæ sæpe aliter mēte uolūt. uerbi gratia: Præstat mori quàm uoluptarie uiuere. Si secundū mentem adsentitur tunc deducendus ad cōtrarium dictorū: si secundū dicta, ad mentē & uoluntatem. Præterea si secundū naturam dicunt, tunc ad leges: si legem, ad naturā contrarium deducere. Deinde si secundū opinionem sapiētum cōcedet, cōtradicere per dicta plurium. Si dicta pluriū, per dicta sapientum. Postea docet quomodo ad nugationem uerborum deducat sæpius eadē ac superuacue repetendo. Vt si dicatur cōcupiscentia delectationis, uel appetitus delectationis quod idem est, & his similia. Deinde ad solœcismum dicit facile posse deducere, per uerba neutra pro posita, sexum utrunq; & plura significātia, ut, quid est hoc? Si respōdeatur, lapis uel aqua, tunc fiet paralogismus contra respōdentem, quod se arbitrabatur masculinum dixisse pro fœminino, & cōtra, seu casum pro casu. Siue in barbarā pronunciationem quæ diuersa significet, ut pēdere, cecidit, & his similia, solœcismus dicitur ad fallaciā dictionis pertinere. Vlterius dat alia præcepta & cautiones opponenti generatim, ut adsumpta dissimulet, & sine ordine ponat, ne uideatur ex eis aliquid posse concludi. Deinde respōsum cito prouocare, ne spatium cogitandi det. Respōdentem quoq; ad irā prouocare, & de mente ac cogitatione deturbare, uerbis, cauillis, iurgijs irritando, ac cōtraria his quæ uolumus addendo, ut facilius alterum concedatur. Vt aut in omnibus patri obtemperādum, aut in nullo. Resistat insuper proposita distinguenti, magisq; adsumpta quàm conclusionē interroget: non nunquam adsumptis tanquam concessis utatur, & his similia nōnulla alia ab eo ponantur: præterea occurrat his quæ uidentur posse responderi. LIBRO II. instituit respondentem, quum supra opponentē docuerit. Mōstrat enim soluendi paralogismi modum. Nam plures destruere sciūt qui nesciunt cōstruere, sicut in signis mathematicis. Quapropter Socratem ait solitū semper interrogare, respōdere autē se profiteri nescire. Hinc prouerbium tractū: multi sunt arguētes, pauci uero soluentes. In primis respōdens multiplicis æquiuocationem distinguat, quæ sophismatis causa est. Propositionem haud satis intellectam aut dubiā, nō facile nec statim cōcedat. Sed respōdeat, fac ut ita sit. Ad inopinabile item, & de quo sit uaria sententia, dicere quod multi ita sentiunt. Item petere principium cum propius conclusioni cepit opponens. Item: Si utrunq; sit propositum, cōsequenti respōdere debet, quoniā antecedente concesso, cōceditur consequens. Non item contra. Præterea cum duplex sit falsus syllogismus, alter syllogisticus qui falsis probat & peccat in materia, alter apparens syllogismus qui peccat in forma: primus æquiuocationis infirmatione soluetur, totq; infirmabit quot reperit falsas siue adsumptiones, siue conclusionem. In forma uero peccantem soluet paralogismum compositionis & diuisionis, ostendendo non eandem esse orationem cōpositam & diuisam. Ponit insuper quosdam paralogismos: Vt quicunq; potest citharizare, citharizabit, sed nō citharizās potest citharizare, ergo nō citharizans citharizabit, Soluit quod hoc potest, non citharizans citharizabit, sed ille qui est non citharizans postea potest citharizare. Deinde dicit ꝙ pauci fiunt per accentū paralogismi. Cuius

In sophistico syllogismo illatio, probatio, & contradictio.

Dialecticæ cōditiones IIII.

Dialectica qd differt à metaphysica.

Ad nugationem uerborū deducere.

Ad solœcismū

Iurgia inter disputantes

Facilius destruere ꝙ construere.

Socratis exemplum

Paralogismorum exempla nonnulla.

Paralogismi extra dictionē solvēdi per infirmationē consequentis. Cuius ponit unum exemplum, quod apud Latinos hoc modo reperiri potest. Bonum est uiros iustos pendere, & bonum rursus uiros iustos non pendere: ergo est idem pendere & non pendere. Soluit quod pendere diuersa significat secundū accentus diuersitatem. Paralogismi omnes extra dictionē, præter paralogismum fallaciæ petitionis principij, qui solus non peccat in forma, soluendi per infirmationem consequentis, ponit exempla multa: præsertim secundum quid ad simpliciter. Vt iustum est iniusto magis eligendum, quo ad agendum uidelicet non patiendum. Item, Scio hanc rem mihi iuste adiudicatam, ergo scio hanc rem meam esse: negatur consequens, quia non fuit iudicata simpliciter, sed secundū quid. Item, Quod non est, ipsum est opinabile, ergo quod non est, est. Negatur consequentia, quia esse opinabile, non est esse nisi secundum quid. In Paralogismo petitionis principij soluitur dicendo opponenti quod petit principiū. Difficilius autem syllogisticos, id est, eos qui in materia peccāt, soluere. Inter syllogisticas uero orationes eas maxime difficiles, de quibus dubium, an sit oratio syllogistica an non, & an sit soluēda per destructionem an per infirmationem. Et illa acrior, quando nescimus secundum quod adsumptum debeat fieri solutio. Item illa acris, cuius defectus maxime latet, illa facilis cuius maxime patet. Postremo Aristoteles se gloriatur hanc artem inuenisse, cum antea syllogizantes sine ordine, sine præceptione aliqua confunderentur instar artium mechanicarum, quarum nulla traditur certa uia. Quapropter ueniam petit si minus perfecta sit, cum à principijs sit reducta debilibus, & paruis, sicut & rhetorica per Ctesiam primo, postea per Theodorum. Gratias autem si perfecta fuerit.

IN TOPICA.

OCI sunt sedes argumētorum, unde firmatio & infirmatio fit propositi problematis. Eorum ratio duplex est, aut inductio, quæ per exemplum fit, aut syllogismus, qui sæpe per Enthymema. Proceditur propositione quando certus est adsensus, ut uoluptas bonum est: aut problemate per interrogationem quādo incertus, ut an uoluptas bonum sit, disputaturq; in utranq; partem ad ueritatem eliciendam. Verbi gratia, uoluptatem omnia appetunt, quod autem omnia appetunt, bonum, uoluptas ergo bonum. Item contra: Voluptas motus est in naturam sensibilem, omnis autem motus imperfectus, quod autem imperfectum non bonum, uoluptas ergo non bonum. Sunt igitur huiuscemodi totidem quot subiecta. Nam quædam philosophica, ut, an mundus æternus, an anima immortalis. Aut Ethica, ut, an honestum utili præferendum. Aut ad medicinam pertinentia, ut, an pharmaco siue diæta sit Hemetriteus curandus, an pituita sit causa frigoris intestini. Aut logica, ut, an propositio necessaria Topicis conueniat. Sunt & uniuersalia, ut uirtus appetenda: aut particularia, ut quædam uirtus appetēda. Nec mirū dialecticam hoc modo singulas artes discutere, & in omnibus utrinq; disputare: quum ipse Aristoteles in VIII. huius operis dicat quædam esse falsa, quæ ueris probabiliora uidentur. Alia est ratio, quod dialectica septam per se regionem non habet, nec proprium subiectum quemadmodum reliquæ, quarum quælibet secundū ea quæ insunt in demonstrationem facit, eaq; perpetuo tuetur. Neq; propterea dialectica de geometriæ aut medicinæ principijs, ut medicus aut geometra disputabit, sed ex communioribus & opinabilibus: unde in utranq; partem argumenta faciat. *Quælibet sciētia propinqua & remota pricipia habet.* Quælibet enim scientia & propinqua & remota principia retinet. Propinqua professor artis habet. Remota uero quiuis: uerbi gratia: Propria & propinqua geometriæ sunt, Recta supra rectam si ceciderit, duos facit angulos rectos, aut rectis æquales: & rectæ à centro ad circunferentiam protensæ omnes inter se sunt æquales. Communia uero sunt hæc: Quæ sunt eidem æqualia, & inter se æqualia sunt. Et si ab æqualibus æqualia subtrahas, quæ restant æqualia sunt. In medicinali commune principium omnibus notum, uidelicet: Febris est motus præter naturam uenæ uel excessus caloris. Propria solo medico sunt nota: uidelicet: Febris est calor præter naturā cordis & arteriæ, cōtinens animalem tonū ex profundo, relata acuta. Rhetorica item omniū artiū principijs utitur cōmunibus tanq; proprijs. Quapropter Aristoteles in demōstrationis primo dicit Rhetoricam esse antistrophon Dialecticæ: hoc enim intelligendum, uel circa eadem & æqualia supposita uersatur, uel circa opposita, & in idē firmat & infirmat, sicuti dialectica. *Instrumenta dialect. IIII.* Sed iam ad dialecticas argumētationes redeamus, quarum organa siue instrumenta sunt quatuor. Primū propositiones suasibiles & opinabiles legere. Primum

Non enim necessaria proponit aut ab omnibus concessa, ut si deus colendus, aut si Sol lu-
ceat, sed tātum media quæ inter utranq; partem dici possint. Vt an pax sit potior bello, an
uxor ducenda. Secundū facere distinctiones in eodem & uno nō solum nomine, sed & re
& nomine nō homonymo, sed eodem ex datis ex necessitate & à principio cōmemoratis
secundum idem & ad idem & similiter & eodem tempore. Tertium, nosse differentias cu
iuslibet rei, uidelicet, quid sensus à scientia differat: quid sensus communis etiam à cæteris
animalibus, scientia enim tantum hominis: & ille statim nobis natus, hæc interuallo tem-
poris. Et ille semel amissus nunq;, hæc quandoq; recuperatur. Quartum, nosse similitudi-
nes, quam simul habeāt uicissitudinem res, ut simile cōtendere & litigare: hoc uerbis, illud *Quæstiones*
factis, & sic de reliquis. Categorumena, id est, prædicta unde oriuntur quæstiones dialecti- *dialecti.* IIII
cæ quatuor. Definitio quam Aristoteles ὅρον uocat, hoc est uerbum, quod quid est esse si- ὅρος
gnificans, Cicero notationē seu notam. Deinde proprium, genus, & accidens. Hæc enim *Diffinitio*
propositiones, aut coniuncta nō sunt, sed ex his fiunt propositiones & syllogismi. Idem & *Proprium*
alterum definitioni coaptatur. Probatio enim diffinitionis probat & idem, mōstrato quod *Genus*
diffinitio hæc illius congrue mōstratur, & quod hoc idē illi. Nō item contra. Verbi gratia: *Accidens*
Gaudium est idem cum lætitia. Non tamen est gaudium diffinitio lætitiæ, neq; lætitia gau
dij. In infirmatione uero contrà euenit infirmato, quod illi non est idem: tollitur etiā quod
non diffinitio hæc illius. Idem quoq; tripliciter dicitur numero, specie, genere. Aqua enim *Idem tripli-*
ex eodem fonte eadem specie uidetur, si in duobus consistat uasis: similitudine tamen ma- *citer dicitur.*
xima: haud aliter quàm homines qui uehementer inter se similes sint. Vnum etiā numero
plurifariam ex accidenti, proprio, diffinitione, & his similibus. Problemata etiam utrum
hoc an hoc sub eodē genere reducantur. Generica enim problemata sunt quærentia quod
genus adlati, utrum hoc an hoc. Comparatiua insuper sub accidente & ipsa reducuntur: ui
delicet: An magis opinio quàm ratio deligenda, utile an honestum. Nam omnia compara
tiua intentionem & remissionem recipere palàm est. Præterea cum sint quinq; uoces quæ
uniuersales appellantur: Species & differentia in dialectica ad generica reducuntur proble
mata. In uniuersum uero cuncta in diffinitione etymorum nominum consistunt, quam Ci
cero notationem uocat. Nam & singula diffinitione ad probandum indigere uidentur.
LIBRO II. Accidens persequitur. Quod dicit non esse necesse statim cum suo subiecto
conuerti, sicut in genere proprio & diffinitione: ut animal statim inest homini, Grāmatica
nequaquam, nam statim non est grāmaticus. Præterea uniuersalia problemata priora par-
ticularibus, & negantia aientibus, quod plerunq; respondentes aiunt ac firmant. Qui ue-
ro proposuerunt negant & infirmant. Duo insuper uitanda, uel falsa adsumere problema-
ta, uel insuetis denominationibus uti, ut hominem plantam uocare, & his similia. Primus *Primus locus*
igitur locus: Si genus pro accidente ponatur, infirmabitur: ut si quis dicat albo colorem ac
cidere, & nigro coloratū. Nā species à genere denominari nō oportet. Alius locus: Si quid II
omni uel nulli inesse dicatur, ut cōtrariorū eadē est disciplina. Si nō ita sit (considerādæ spe
cies oppositionū usq; ad indiuidua) infirmatur: si uero sit, firmatur. Tertius locus ex diffi- III
nitionibus accidentis & illius cui accidit: ut si dixit, inuidum bonum, quid est inuidus, &
quid est bonus: si discordāt inter se diffinitiones infirmetur accidens: si autem conuenit, fir
matur. Præterea nominibus utatur. Firmansq;, ut pluribus dicat frequētata. Infirmās uero
de sapientioribus tantū. Alius: Si quod in problemate nomen obscurum incidat, ad clarius IIII
transferat: & qui firmat & qui infirmat: ut si quis uoluptatem commodā dixerit decētem,
transferat δέον græce & utile & decens. Alius: à genere & speciebus accidētis, & firmāti & V
infirmāti: ut dixit aliquis animā moueri, ut genus aliquod motus augmēti diminutionis in
locū mutationis: si nullo motu moueatur anima, infirmať accidēs: si aliquo aut omni motu
moueatur, firmabitř. Quod enim speciei inest & generi, ut albū aut uiride oculos oblectāt,
ergo & color: sed nō statim quicqd nō inest speciei nō inest generi. Alius: Tempus respici VI
endum. Si nō in omni tempore infirmatur, si in omni firmatur. Vt dixit aliquis, nutritū au
getur. Si quis aūt mōstrabit φ nō semp nutritū augetur, ut in senibus, infirmatur accidēs.
Si aūt cuncta nutrita augeri mōstrātur, firmabitur. Alius: cū aut æquiuoce aut quouis alio VII
modo quædā multa dicta fuerint, oportebit respicere ac infirmare si nō existat aliqbus, uel
firmare si existat: ut si quis dixerit hominem animal & rationis participē & risibilē, si subie
ctum eadē nō habet infirmatur quod dixit, si aūt habuerit firmatur: ut itē qui bonū dixerit
aurū & utile ac delectabile, & multa quædā alia dicat, quibus uel horū aliquibus esse mon

DD stratis

VIII ſtratis firmatur accidens,non monſtratis,infirmatur. Alius:Quando nomen transfertur in
diffinitionẽ,ut propriã aut impropriã,ut rex felix:aut regnũ felix : quo ad regem accidens
firmatur,quoniã felix idem quod fortunatus dicitur:quo ad regnum uero infirmatur tanq;
IX impropriũ. Non enim recipit regnũ felicitatẽ. Alius:In rebus quædã neceſſario,quædã ple
runq;,quædã quãdoq; cõtingunt,quorũ ordinem ſi quis peruerſum oſtendat accidẽs infir
mabit.uerbi gratia:Dixit aliquis dãnatos neceſſario prauos eſſe,cum plerunq; dicere debu
iſſet,aut plerunq; pulſatos dolere cum neceſſario debuiſſet, aut exercitatos laboribus ple-
runq; lætari cum interdũ dicere debuiſſet, quæ omnia ſi ordine ac ſecundũ eorũ naturã po
X nantur,accidens firmare uidebũtur. Alius:Quãdo cõtraria cõplectuntur quidem Sextipli-
citer,ea contraria capienda,quæ propoſito cõducant. Sed de ſex quatuor tantũ uere oppo
nuntur:uel enim cõtraria de cõtrarijs ſubiectis alternatim prædicãtur:ut amicos quis amat
& inimicos odit:uel amicos odit,& inimicos amat:& ij duo modi uerã oppoſitionẽ nõ ha-
bent. Ambo enim uel fugiẽda uel eligenda. Aut quãdo utraq; cõtraria de uno. Et hoc etiã
dupliciter,ut amicos diligere,& amicos odio habere,& inimicos diligere,& inimicos odio
habere. Aut qñ unũ cõtrarium de utriſq;, & hoc dupliciter,ut amicos diligere,& inimicos
diligere,& amicos odio habere,& inimicos odio habere. Igitur quatuor ultimę uere oppo
nũtur. Itẽ uni & eidẽ plura eſſe cõtraria, Amicos enim diligere,cõtrarium eſt,inimicos dili
gere:itemq; amicos odio habere. Et idẽ in ſingulis reliquis. In contrariorũ itaq; copia adſu
XI menda utilia pro diſputãte. Alius etiã ſi ſit aliquid accidenti cõtrarium,cõſiderare ſi huius
ſuſceptibile eſt ſubiectũ. Si enim nõ ſuſceptibile illius,neq; huius. Si autẽ ſuſceptibile illius
firmabitur,ꝙ & huius fuerit ſuſceptibile. Nõ autẽ & quod accidit illud rei,ſed ſolũ poteſt
accidere,& ſuſceptibilis eſt illius res. Vt dixit aliquis,Scientiã albã,quoniã albo contrariũ
nigrum. Non eſt autẽ ſuſceptibile nigri ſcientia neq; erit. Dixit item lapidem hunc album,
quoniã ſuſceptibilis lapis coloris, ſed nõ propter hoc albus fuerit lapis,ſed ꝙ ſuſceptibilis
XII tantũ albi,firmabitur. Alius etiã ex quatuor oppoſitionũ generibus. Primum ad aliquid,ut
Ex oppo ſi ſciẽtia ſuſpicio,& ſcitum ſuſpectũ. Si illud nõ eſt,neq; hoc, Ex cõtrarijs:ſi bonũ utile,ma-
ſitione lum dãnoſum. Si nõ illud,neq; hoc. Ex his quæ ſecundũ habitũ & priuationem. Si cæcitas
probrum adfert,& uiſus laudem. Si nõ illud neq; hoc. Ex negãtibus & aientibus:ſi diſcere.
XIII bonũ,non diſcere nõ bonum. Si nõ hoc,neq; illud. Ex cõiugatis & caſibus:coniugata ſunt
Ex cõiugatis ex abſtracto & cõcreto,ut iuſtitia & iuſtus & iuſtũ:caſus uero aduerbiũ,ut iuſte. uerbi gra
& caſibus tia:Si iuſtitia bonũ & iuſtus & iuſtũ & iuſte. Si autẽ nõ hoc,neq; illa. Et ſic in reliquis ſimi-
XIIII libus. Ex generationibus,& corruptionibus & itẽ efficiẽtibus & corrũpentibus. Quorum
enim generatio bona,& ipſa bona,quorũ uero generatio mala & ipſa mala. Quorũ autem
corruptio bona,ipſa mala:quorũ uero mala,ipſa bona:Hinc accidens firmari & infirmari li
cebit:uidelicet dicit quis,uirtus prauũ. Infirmãdum ꝙ nõ prauũ. Generatio ipſius bonorũ
Agathoprax, eſt. Agathopraxia enim uirtutis generatio, & illi intẽdere generatiuum uirtutis. Et rurſus
Cacopraxia non prauũ uirtus, ꝙ corruptio praui & corruptibile malorũ eſt. Corruptio aũt uirtutis Ca
copraxia, & corruptibile bonorũ uſus & cõgreſſus. Cõtra uero firmãdũ hoc modo:Negli
gẽtia malũ,quoniã corruptio huius,& corruptibile malorũ eſt. Studiũ uero bonũ, ꝙ ipſius
corruptio quæ eſt negligentia & corruptibile bonorũ uirorũ eſt. Ex ſimilitudinibus,uideli
XV cet ſi ſciẽtia una cõtrariorum. Sicut medicinalis ſanitatis & ægrotationis. Et opinio eadem
Ex ſimili- cõtrariorum. Opinatur enim quis etiã mendaciũ. Rurſus infirmaẽ,Si nõ eadem ſciẽtia con
tudinibus trariorũ neq; opinio, Simile aũt qd ſciẽtia & opinio:utraq; enim animi habitus noſcibilis.
XVI Ex magis & minus. Sunt autẽ taliũ loci quatuor:unus quidẽ ſi magis ſequiẽ magis, & ſim
Ex magis pliciter ſeqtur ſimpliciter,in ſubiecto ſi hoc & illud. Videlicet magis nocere magis malum
& minus eſt,& ſimpliciter nocere,ſimpliciter malũ. Alius locus unius circa duo ſubiecta,infirmãdo
quidẽ ex magis,firmãdo uero ex minus:ut ratio magis laudabile ꝗ diuitiæ,ſi ratio nõ lau-
dabile,multo minus diuitiæ:Ex magis autem firmãdo,ut ſi diuitiæ laudabile,multo magis
ratio. Quæ ſic coaptãtur. Si cui magis uidetur ineſſe & nõ ineſt nec cui minus. Et ſi cui mi
nus uidetur ineſſe, ineſt, & cui magis. Tertius locus duorũ de uno ſubiecto dicto,ut ratio
magis laudabile ꝗ ſecundũ animã utile . Quartus locus duorũ de duobus dictis, uidelicet
uirtus,utile magis,ꝗ ratio laudabile. Si nõ uirtus utile,neq; ratio laudabile. Si aũt ratio lau
XVII dabile,multo magis uirtus utile. Ex ſimiliter inexiſtẽtibus. Et hoc tripliciter,uel unũ quid
Ex ſimiliter accidens duobus ſimiliter exiſtit,& eſt unũ alterius uel infirmatoriũ uel firmatoriũ:ut lau-
inexiſtẽtibus dabile ſimiliter inexiſtit & rationi & uirtuti. Si unũ laudabile,& alterũ. Et ſi unum nõ lau-
dabile,

dabile, neq; alterū. Secundo, cum duo accidentia uni subiecto uidentur inexistere: similiter si unū existit, & alterum: si autē unum nō existit, neq; alterum. Vt similiter uidetur bonum & utile. Et si utile, & bonū. Si autē bonū, & utile. Tertio, cum duo accidētia duobus subiectis similiter inexistunt. Si alterū uni, & alterū alteri. Si nō uni alterum, neq; alteri alterum: uidelicet, similiter uidetur inexistere, & rationi laudabile, & uirtuti utile. Et si uirtus utile, & ratio laudabile. Et si ratio nō laudabile, neq; uirtus utile. Locus etiam ab adpositione. Si quid additur, ut albū, aut bonū quod nō erat aut si erat, magis album & bonū erit. Nā propter unumquodq; tale & ipsum magis: qui locus ad firmandū faciet, & ad infirmādum minime: nō enim probato q dulce nō fuerit, statim ipsum dulce nō erit. Additum enim dulce amaro, nō statim dulce facit, nec tñ ipsum dulce nō est. In quibus aūt aliquid dicitur magis aut minus, aut secūdū quid, aut ubi, aut quādo, aut alicubi inesse, dicitur & simpliciter, sed non cōtra: ut homo est simpliciter, cū nullis his cōditionibus cōtradicimus secundū quid, secundū quiddā boni ac minime simpliciter. Quare ubi nullo addito dicimus, bonum aut malū, simpliciter dicimus. LIBRO III. Cōparata problemata sub accidēre reducūtur. Cōparantur autē nō longe distātia, sicuti quid magis eligendū, felicitas an diuitiæ, cū consultatione nō egeāt, sed proxima. Quorū sunt ij loci. Primū quidē antiquius & firmius minus antiquo & firmo magis eligendū. Item quod magis eligeret bonus ac prudēs in quali bet arte uir uel lex certa, magis eligēdū. Deinde natura bonū magis q̄ arte acquisitū, ut iustitia magis q̄ iustum. Est enim iustitia hoc aliquid in genere, iustū uero minime. Nā illa in genere bono, iustum uero per accidēs. Deinde quod est per se magis q̄ per aliud, ut sanitas q̄ missio sanguinis aut exercitatio. Dein, quod est per se magis q̄ per accidens, aut amicos iustos esse q̄ inimicos. Per se enim eligendū amicis optare iustitiā, quibus bona cupimus. Inimicis uero alia de causa, ne uidelicet nobis noceāt. Preterea honoratius meliori existēs, ut homini quidem uirtus, equo autē cursus, uirtus certe preciosior, quod etiā preciosior ac melior equo sit homo. Finis quoq; quàm ea quæ sunt ad finem, ut sanitas quàm medicina. Duobus uero existentibus ad finē, quod est propinquius fini, ut medicina q̄ procatharsiū. Dein, quod ad uitæ finē magis pertinet, ut uirtus diuitijs. Finis enim humanę uitæ felicitas ad quā uirtus pertinet, diuitiæ uero ad fortunā. Dein è duobus creantibus bonū præstat id cuius finis melior: ut gymnasiū quod bonā habitudinē creat magis quàm medicina, quæ sanitatem. Bona enim habitudo sanitati præstat. Et duobus itē efficiētibus finis, quod pro portione præstat, uidelicet: Felicitas melior sanitate, pluris quàm sanitas, eo q sanat, efficiens enim felicitatē melius quàm sanitas. Dein quod sequitur maius bonū, sequitur enim uirtus salutē, ratio uero opinionē. Magis eligēda uirtus quàm ratio. Quod melius per se & honorabilius, ut amicitia diuitijs, & iustitia sanitate. Etiā quod omni tēpore, quàm quod interdū utilius, ut panis fructibus, Illustrius minus illustri, ut ratio diuitijs. Quod magis arduū, magis enim amamus quod nō est facile adire aut cōprehēdere. Quod magis propriū quàm cōmune, ut diuitiæ, ratio, gloria, magis quàm in bello strenuitas. hæc si fit, cū multis fit, illa uero propria sunt. Vnumquodq; in quo tēpore magis ualet. Vt prudētia & tristitia senectuti. Robur & fortitudo iuuētuti. Et quod omni tēpore magis q̄ necessariū, ut modestia & iustitia fortitudine. Et circunstātia necessarijs meliora, ut bene uiuere quàm uiuere. Quandoq; etiā meliora nō magis eligenda, ut philosophari præstat quàm ditari, sed nō magis eligēdum indigēti. Etiā hoc sine hoc magis eligendū, hoc autē sine hoc minime, uidelicet, potentia sine prudentia non eligenda, at prudentia sine potētia eligenda. Et ex his quæ sunt sub eadem specie, id quod habet propriam uirtutem non habente, ut ferreus gladius magis eligendus qui sit acie temperatus, quàm aureus obtusus. Ambobus autē habētibus id quod magis habet. Præterea id quod plures habeat partes, uidelicet, utile, delectabile, honorabile, magis quàm id quod nullas aut pauciores. LIBRO IIII. Ex genere problemata ponuntur, ubi uidere oportet, Primum, si de aliquo prædicatur positum genus, si de illo nō prædicatur nō erit genus: uerbi gratia: Voluptatis bonum genus. Aliqua uoluptas non bonum. Nō genus ergo uoluptatis bonum. Deinde si nō in quid est prædicatur, nō erit genus: ut si quis dicat risibile genus hominis, nō erit genus: secus uero si animal dixerit, quoniā in quid est, prædicatur. Deinde si non in eadē diuisione ac prædicamento sint genus & species: uidelicet, dicat quis scientiā bonum ac pulchrum. Sed bona ac pulchra sub prædicamento qualitatis, scientia uero sub relatione. Genus item infirmatur, q suæ speciei particeps fuerit, & rationē acceperit, uerbi gratia: Homo qui recipit animalis diffinitionem, par

XVIII Ab adpositione

De cōparatis problemat.

Ex genere

I

II

III

IIII

V ticeps eſt animalis.Non item contra debet animal hominis,ut ſi quis dicat genus animalis
aut entis & unius genus.Etiam ſi aliqua pro genete ſpecies alicuius ponatur,uidendum ſi
ſpecies ea prædicatur de aliquo,de quo nō prædicatur genus,quod ſi contingat problema
VI infirmatur,ut ens & ſcibile nō ſunt genus opinabilis. Quoniā opinabile prædicatur de nō
ente.Multa enim nō entia opinabilia ſunt. Sed ens & ſcibile non prædicātur de non ente.
Deinde ſi quid pro gencre ponatur,quod nullius ſpecietum talis generis eſt particeps. Vt
ſi quis dicat motum genus uoluptatis,non eſt uoluptas ſub motu particeps motus ſpecie-
VII rum, quamobrem infirmabitur. Dein ſi genus prædicetur de paucioribus ꝙ̃ ſpecies,infir
mandum:ut ſi quis dicat ens genus opinabilis. Opinabile enim prædicatur de pluribus ꝙ̃
ens.Nā ens & non ens ſunt opinabilia.Semper enim genus de pluribus prædicatur quàm
VIII ſpecies.Dein ſi genus & ſpecies prædicētur de æqualibus,ſimilitet infirmādum. Vt ens &
unum & omnia tranſcendentia cōuertuntur.Quapropter ens nō dicetur genus unius nec
IX contra.Similiter primum & principiū conuertuntur.Ideo neutrū eſt genus alterius.Etiā ſi
aliquod genus ponatur,aliud genus habens quod nō contineatur ſub genere poſito,infir-
mandum eſt:ut ſi quis poſuerit lineas diuiſibiles contineri ſub hoc genere,quod eſt diuiſi-
bile,male ponitur:quoniā aliæ lineæ indiuiſibiles eiuſdem ſpeciei ſunt, nec cōtinentur ſub
hoc genere diuiſibile.Sunt enim inter ſe indifferētes ſecundū ſpeciem rectæ lineæ omnes.
X Dein ſi alicui ſpeciei adſignauerit duo genera ſubalternatim poſita,infirmandū problema
ut ſi quis dicat iuſtitiam ſpeciem uirtutis & ſcientiæ, quia nec uirtus cōtinetur ſub ſciētia,
XI nec ſcientia ſub uirtute.Si quid etiam tanquam genus alicuius ſpeciei ponatur,uidendum
ſi ipſum & quodlibet ſuum ſuperius nō prædicatur in eo quod quid eſt,infirmabitur: ut ſi
quis neget itionis genus lationem,non ſufficit monſtrare ꝙ motus ſit itio antequam mon-
ſtret ꝙ latio eſt,quoniā & alij motus ſunt:ſed monſtrandum ꝙ nullius eſt particeps itio ſe-
cundū eādem diuiſionem lationis. Neceſſe igitur quod generis eſt particeps,& ſpeciei ali
cuius participem eſſe earum quæ ſunt ſecundū primam diuiſionē:itio igitur neq; augmen
ti neq; diminutionis neq; aliorum motuum particeps eſt, manifeſtum ꝙ lationis particeps
XII eſſet: itaq; latio genus itionis.Dein ſi differētiam ut genus poſuit deceptus forte ꝙ de plu-
ribus prædicetur: uidelicet, quis dixit immortale genus angelorum,nō ſolum enim opor-
XIII tet eſſe de pluribus genus ꝙ̃ ſpecies,ſed etiam in quid eſt prædicari.Dein ſi genus fecit ſpe
ciem,uidelicet continuitatem genus,de contiguitate loquens,uel cōnexionem mixtionis,
cum continuitas ipſa magis contiguitas ſit, & connexio mixtio. Non enim omne contigu
um cōtinuat. Sed bene omne continuum tangit:neq; omnis mixtio connexio eſt,ſed con-
XIIII tra omnis connexio mixtio. Vniuerſaliter enim mixtio & in humidis & in ſiccis.Si etiam
differētia pro ſpecie ponatur,ut immortale non eſt ſpecies dei,ꝙ accideret ſpeciem dici de
pluribus quàm differentiam:ſed differentia ſemper de æqualibus aut pluribus quàm ſpe-
XV cies prædicatur. Etiā differētia pro genere ſui generis male ponitur,ut color nō eſt ſpecies
XVI congregatiui. Nec numerus eſt ſpecies imparis. Dein, Si genus pro differentia ponatur,
ut mixtura non eſt temperātiæ genus, nec loci mutatio genus lationis,eò ꝙ ſemper genus
XVII prædicatur de pluribus, quàm differentia.Deinde,Si nulla differentia generis dati prædi-
XVIII cetur de ſpecie illius generis. Si etiā ſpecies data ſit prior natura quàm genus,uel ſi poſſit
infirmare genus,male ponitur, quia magis apparet contrarium eſſe. Videtur enim genus
XIX eſſe prius natura ſuis ſpeciebus,& eas interimere.Etiam ſi qua ſpecies alicuius proprieta-
tis particeps ſit,cui impoſſibile illius datum genus cōuenire, nō erit illud genus. Vt ſi quis
dicat: ſicuti Xenocrates, numerum animæ genus, anima enim uitæ particeps, numerus
XX uero nequaquam.Etiā ſi genus de ſpecie æquiuoce prædicetur,non eſt genus.debet enim
XXI uniuoce.Etiā contrariam ſpeciem poſiti generis conſiderare oportet, ſi eadem ſub eodem
eſt genere,uel ſub contrario genere ſi habeat genus contrarium.Cōtraria ſub eodē genere
ſunt,ut album & nigrum ſub colore: ſub contrario autem genere,iuſtitia & iniuſtitia,ſub
XXII uirtute uidelicet & uitio.Si igitur ſic ſe habet,firmatur genus. Si autē neq; ſub eodem ge-
nere,neq; ſub contrario eſt contrarium poſitæ ſpeciei, infirmabitur genus.Etiā ex caſibus
& coniugatis,uidelicet,ſi bene genus eſt huius aduerbij fortiter,& bonum genus erit for-
XXIII titudinis.Et bonus erit fortis genus.Etiam in ſimilitet inter ſe habentibus,uidelicet: Simi-
liter ſe habet dulce ad uoluptatem,& utile ad bonum,quādo alterum alterius efficiens eſt.
I. Si dulce uoluptatis genus,& utile boni fuerit.Item peccant qui ponunt potentiam conſe-
quentem genus habitus, ut ponentes manſuetudinem ſub continentia diffiniunt iræ conti

nentiam esse, accipientes quidem cōtinentiam ut genus, iram uero ut differentiā. Dicentes
quoque fortitudinem timorum cōtinentiam, & iustitiā lucrorum cōtinentiam esse. Fortem
nanque & iustum & mitem nō pati. Continentem uero tātum pati nec deduci. Non autē est
genus potentia. Nam genus synonyme, id est, uniuoce de specie prædicatur. At potentia
æquiuoce dicitur. Totā hanc opinionē contra Platonem tacite cōfutat. Etiā si genus sit in XXIIII
aliquo, uidēdum est si species sit apta esse in illo: quod si non fuerit, male ponitur: ut timor non
est genus uerecundiæ, quia uerecūdia in appetitu rationali. Timor autē in appetitu qui est
rationalis expers. Similiter tristitiā nō est genus iræ, quia tristitia est in appetitu cōcupisci-
bili. Ira uero in irascibili. Male ponitur etiā genus si eius sit particeps species secundū quid,
ut homo non est animal secundū quid. Item si pars integralis adsignetur pro genere: ideo XXV
corpus nō est genus hominis, quia est pars illius. Item, si quis dicat passionem esse speciem XXVI
passi. Item passio subiecti alicuius male pro genere ponetur, ut uentus non aēr mobilis, sed XXVII
magis aēris. patet quia remaneret idē aēr ipso quiescēte. Ex quo Aristoteles infert, quod male
ueteres dicebant niuem aquam esse coagulatam, quia neque nix est aqua, neque lutum terra.
Similiter & uinum esse aquā putrefactam in uite, sicut Empedocles. Item male ponitur ge XXVIII
nus si subiectiue in specie adsignatur. Vt album subiectiue est in niue. Ideo albū non est ge XXIX
nus niuis. Item male ponitur uniuocū pro genere. Etiā si in duobus uel pluribus generibus XXX
sit & ponatur in altero illorum tantum, male ponitur. Vt fraudator uel calumniator nō est
ille qui appetit impossibile & nō potest, uel qui potest & nō appetit, sed qui potest & appe
tit simul. Ex his quoque quæ sunt secundū magis & minus infirmatur genus, si recipit ma- XXXI
gis, species uero nō recipiat neque secundū se neque secundū nō significantē per ipsam. Nā si *Ex magis*
uirtus secundū hypothesim recipiet magis & minus: etiā iustitia & iustum recipiet magis *& minus*
& minus. Si igitur genus recipit, & species nō recipiet, infirmabitur. Deinde si illud quod
magis uidetur uel similiter esse genus non est genus, neque illud quod minus uidetur, ut tri-
stitia & opinio, æque similiter uidentur esse genus iræ. Cum tristatur enim iratus, & opina
tur se, & exanimar se. Et tamen tristitia non est genus iræ, ergo neque opinio. Eadē de specie
ratio. Hic autē locus & firmanti & infirmāti admodum utilis, in quibus plura apparent de
eadem specie in eo quod quid est prædicari, & nō diffinitum sit quale est genus. Nec opor
tet si aliqua duo sic se habeant, ut ambo recipiant magis & minus, quod unum sit genus alte-
rius, ut bonum & malum, pulchrum & album. Præterea si tam generis quàm speciei sit ali XXXII
quid contrarium, tunc si illud contrarium quod est melius, ponatur in genere peioris, ma-
le ponitur: ut cum anima se ad quietem & motum habeat, & melior sit quies quàm motus,
anima dici poterit magis stabilis quàm mobilis. Postremo illud genus esse uere dicitur quod XXXIII
de pluribus speciebus prædicatur in eo quod quid. Quòd si nullas habeat species male po
nitur, ut albi nulla est species. Inter genus autem & differētiam tripliciter differt. Primo ge
nus de pluribus quàm differentia prædicatur. Deinde quod genus magis indicat quid esse
rei. Tertio: Si unum coniugatorum sit genus unius, & alterum erit genus alterius: ut si mu
sicum sit sciens, musica erit scientia: & si ambulans mouetur, ambulatio erit motus. Dein-
de dicit: Si aliquid sequatur ad aliquid & cum eo nō cōuertatur, difficile erit separare quod
non sit genus: ut quies semper sequitur ad tranquillitatem, & diuisibile ad numerum, sed
non contra. Non tamen oportet quod ipsum sit genus: patet per hoc quod non est ens, se-
quitur ad omne quod fit. Nam omne quod fit non est, non tamen conuertitur. Non enim
omne quod est, fit. Et tamen non ens non est genus eius quod fit. Non enim sunt non entis
species. LIBRO V. Proprium firmatur & infirmatur hoc modo. Primum quidem bene *De proprio*
ex re notiore ponitur: si minus non bene: ut si quis dicat propriū ignis simillimum esse ani I
mæ, hoc minime ex notioribus est, quod anima magis ignoretur quàm ignis. At si quis di- II
cat ignis proprium nobilissimum, per notiora reddidit proprium. Neque in nomine æqui- III
uoco, ut animalis proprium sentire. Sentire enim æquiuocum ad energiam & potestatem. IIII
Neque si iterat idem uerbum, ut ignis proprium corpus tenuissimum corporum. Idem erit
si uerbum iterat alio modo, ut terræ proprium, substātia maxime corporum in inferiorem
delata locum. Bis enim substātiam dicit. Nam corpus nihil aliud est quàm substātia. Etiam V
si non ab aliis separatur, ut terræ proprium ens & ferri ad ima. Etiam si idem pluribus pro- VI
priis notatur, nō recte ponitur, ut ignis proprium tenuissimum & leuissimum corporum.
Nec si quis eodem usus est, cuius proprium ponit, aut ipsius aliquo, dicens: Animalis pro-
prium essentia, cuius species est homo. Aliquo hic utitur improprie eorum quæ sunt ani-

malis. Si autem neq; eodem neq; eorum aliquo quæ ſunt eiuſdem utitur, bene datur pro-
VII prium: uidelicet, animalis proprium componi ex anima & corpote. Etiam ſi utitur contra-
rio uel omnino ſimili natura. huiuſcemodi enim non faciunt natura: uidelicet, albi propri
VIII um opponi nigro. Et rationis particeps opponi rationis experti. Itē ſi non ſemper ſequens
fuerit, ut ambulare in foro alicuius propoſitum: non enim ſemper ambulat neq; ſolus. At
proprium magis fuerit, ſi dicat uirtutis proprium, eam habentem ſtudioſum facere: infir-
matur enim proprium, quod ſolo ſenſu cognoſcitur. Nam huiuſcemodi procul ab oculis.
incertum erit: ut ſi quis Solis proprium dicat aſtrum ſupra terram lapſum ſplēdidiſſimum.
IX Si autem uel ſenſibile quidem & ex neceſſitate exiſtens, & nō tantum ſenſu aut die, ſed no
cte manifeſtum: bene ponitur, ut ſuperficiei proptium primo colotem habere. Hoc quan-
quam ſenſibile nō tamen ſemper manifeſtum. Infirmatur proprium ſi in quid eſt more dif-
finitionis genus poſuerit. uidelicet, bene dicetur: hominis proprium animal ſcientiæ ſuſce
X ptiuum. Ad deprehēdendum proprium reſpicere etiam oportebit, ſi de omni prædicatur:
ut male quis dicat Geometræ proprium indeceptibile. Decipitur autem & hic ſæpe in fal-
ſa figuratione. At recte dixerit, terræ proprium ferri ad ima: quoniam nulla ſit quæ non ſit
huiuſmodi. Etiam ſi de quo nomen de illo nō ratio, uel de quo ratio de illo non nomen præ
dicatur, non erit id proprium. Contra uero ſi utrunq; prædicatur: ſuperioris exemplum,
ut ſi animal ſcientiæ ſuſceptibile probare uelim, homo autem non prædicatur, non erit id
hominis proprium. Nam ratio quidem deo conuenit, quæ homini, ſed non animali. Quan
do uero utrunq; prædicetur, exemplum: Nam quoniam de quo animal prædicatur de eo-
dem & animam habere, & de quo animam habete de eodem & animal, erit proprium ani-
XI malis habere animam. Infirmatur item proprium quando ſubiectum ei quod in illo dicit
proprium dat: ut ſi quis dicat corporis tenuiſſimi partes proprium eſſe ignem, ſubiectum
prædicato proprium dedit. Firmabitur ſi prædicatū ſubiecto de quo prædicatur proprium
XII tribuetur, ut terræ propriū grauiſſimū corporum. Infirmatur etiā cum ſecundū participa-
tionē ponitur: tunc enim in eo quod quid adiuuat magis. Et differētia quędā eſt, ut ſi homi
nis propriū rationis particeps greſſibile, bipes dicatur: hoc proprium ſecundū participatio
XIII nem eſt, nec recte ponitur. Contra uero firmabitur. Si nō ſecundū participationē, nec in eo
quod quid eſt infirmatur, & prædicatū ſubiecto cōuertitur: ut animalis proprium natū ſen
tire. Infirmatur itē ſi eorundē qua eadē ſunt idē propriū nō eſt: uidelicet quoniā idem mor
XIIII talis homo proprium mortalis, & hominis riſibile. Etiā ſunt quædā quæ dicuntur ſecundū
idē, & quædā ſecundū aliud quid primū. Si igitur propriū ponatur ſecundū primum, & ali
quid improbāri, dicēdum ꝙ hoc propriū ſecundū idem. Si autē ſecundū idē propriū pona-
tur, dicendū ꝙ ſecundū aliud: uidelicet, quoniā propriū ſuperficiei & corporis, colorem ha
bere: ſed ſuperficiei quidē ſecundū per ſe idem, corporis uero ſecundū ſuperficiē. Si aūt ſu-
perficiei propriū ponitur colorem habere, dicendū & corporis: ſi autē corporis, ſuperficiei
XV dicendū. Eſt & propriū ſecundū aliud quid primū uel eius quod ipſum primū. Nam ſi eius
quod ſecundū quid ponitur, & de eo ipſum prædicatur. Si uero proprium ipſius primi po
nitur, & de eo ſecundū quid prædicabitur: ut ſi ſuperficiei propriū datur colorē habere, &
de corpote prædicatur colorē habere. Etſi corporis dicatur, & de ſuperficie prædicabitur.
XVI Nō igitur de quo ratio de eodē etiā nomen. Infirmatur etiā propriū quādo eidē idē datur,
XVII ut ſi dixerit, Pulchri propriū decēs eſt, idē eſt decēs quod pulchrū. Etiā ſi totius propriū nō
in parte uerum. Seu partis nō in toto, ut maris propriū ſalſum, nō dicit de omni mari. Pōti
enim mare nō adeo ſalſum. Et rurſus aëris propriū reſpiratiuum nō dicit de omni aëre, ſed
XVIII de eo qui tantū prope terrā uolutatur. At cōtra firmatur ſi uerū ubiq; reperit, ut quāti cōti
Ex oppoſitis nui propriū in infinita diuiſibile. Deinde ex oppoſitis cōſiderandum, & in his quæ ſunt ad
aliquid, quoniā propriū dupli multum, dimidij autē parū. Si non illud neq; hoc. In cōtrarijs
autem ſi boni proprium lætari animum, mali eſt dolere: ſi nō illud illius, neq; hoc huius. In
his uero quæ ſunt ſecundum habitum & priuationem, quoniā cæcitatis proprium ualde
dolere, uiſus erit proprium ualde lætari. In his autē quæ ſunt negantia & aientia, quoniam
uiuendi proprium ſentire, & nō uiuendi proprium fuerit nō ſentire. Etiam ex caſibus, ut ſi
XIX fortiter proprium eſt eſſe inuictum & fortitudinis quoq; & fortis erit. Etiā ex ſimiliter ha-
XX bentibus. Si quod enim ſimiliter ſe habens proprium non eſt, neq; alterum proprium erit
quod ſimiliter ſe habet. Videlicet, quoniā ſimiliter ſe habet ædificator in domo cōſtruēda,
& medici creare ſanitatem. Si medici nō fuerit proprium creare ſanitatē, neq; ædificatoris
domum

domum cõstruere. Etiam ex eodem modo se habentibus. Si em̃ eodem modo habens, eodẽ XXI
modo habenti cõparatur, ut eodem modo se habet prudentia ad honestum & turpe, scienti-
am eorũ esse, nõ est autẽ proprium prudentiæ habere scientiam honesti, neq; scientiam ha-
bere turpis fuerit proprium. Si hoc & illud. Etiam si secundum esse dictum alicuius secun-
dum esse dicti propriũ nõ est, neq; secundum generari, neq; corrumpi propriũ erit, ut quo- XXII
niam sanguinẽ generari est animalis, generari propriũ. Et corrumpi sanguinẽ propriũ cor-
rumpi sanguinẽ erit animalis corrumpi propriũ: si nõ illud neq; hoc. Item nõ animalis pro-
priũ esse animal, nec generari hominẽ propriũ erit, generari animal nec corrumpi animal.
Post hæc: Ex magis & minus. Primũ si id qđ magis eius qđ magis propriũ nõ est. Neq; id XXIII
qđ minus eius qđ minus: nec simpliciter eius qđ simpliciter, neq; minus eius quod minus: *Ex magis & minus*
uidelicet, qm̃ ignis propriũ supraferri, magis ignis, magis superferri erit: si hoc & illud. De-
inde si quod magis eius quod magis propriũ nõ est, nec minus eius quod minus: ut qm̃ ma-
gis est animalis sentire, q̃ hominis scire, si sentire nõ propriũ animalis, neq; scire proprium
hominis. Tertio: Si cuius magis est propriũ nõ est propriũ, nec cuius minus est proprium,
erit hui⁹ propriũ: ut qm̃ colorẽ habere est magis superficiei q̃ corporis, nõ erit superficiei,
neq; certe corporis. In firmatione autẽ nõ utilis hic locus: nõ em̃ fieri potest ut idem pluriũ
sit propriũ. Quarto si magis ens non est propriũ, neq; minus ens, ut qm̃ animalis magis est
sensibile, q̃ diuisibile, nõ est autẽ sensibile propriũ: nec diuisibile animalis propriũ fuerit. Si XXIIII
aũt minus fuerit & magis erit. Postremo ex similiter inexistentibus. Qm̃ similiter est cõcu- *Ex similiter*
piscibilis cõcupiscere, & rationis participẽ ratiocinari, nõ est unũ alterius propriũ, neq; alte- *in existentib⁹*
rum alterius. Dein ex similiter inexistentibus alicui. Si nõ unũ propriũ illius, neq; alterũ, ut XXV
qm̃ hominis similiter est & audire & uidere, nõ est autẽ unũ hominis propriũ, neq; alterũ.
Si unũ & alterũ erit. Tertio si quid duobus aliquib⁹ ens similiter nõ unius est propriũ neq;
alteri⁹, ut qm̃ similiter ardere & flammæ & carbonis est, nõ erit unius propriũ ardere, neq;
itẽ alterius. In firmatione autẽ nõ utilis hic locus: nihil em̃ propriũ duobus aliquib⁹ existit.
Si uni & soli, & omni & semper. Et hæc quidẽ de proprio. Libro VI. Diffinitionũ tracta- *De diffinitionibus*
tus sic se habet. Primũ quidẽ quærendũ an bene locus diffinitus sit: deinde an diffinitus. Pri-
mo igitur haud bene diffinitur, si nõ clara utitur interpretatione, ut si hominẽ diffiniendo, *An locus bene diffinitus*
rectambulũ dicat. Deinde si æquiuocũ dictũ, ut generationẽ dicat esse ductionẽ in essentiã:
nam ductio cõmune uocabulũ etiam ad alui solutionẽ. Similiter si diffinito multipliciter di- I
cto nõ distinguens dicit. Aliter si per metaphorã dixit, uidelicet scientiam ametacton, id est II
minime cõmutabilem aut translatiuã qđ columnis cõuenit: aut terrã nutricẽ, & temperan- III
tiam consonantiã. Si nõ usitatis utitur uerbis. Vt Phalangiũ dicant animal sepsidaces, id est IIII
morsu uenenato. Etiã si nõ manifestus subiecti sermo. Dicens em̃ hominẽ esse animal sensi- V
tiuũ, & sponte mobile tantũ, qđ etiã cæteris cõueniat animalibus. Si etiam dicat hominem VI
grammaticũ, nõ em̃ omnes grammatici. Si qs multis in diffinitione uerbis inepte ac super- VII
uacue usus est, ut homo est animal sponte mobile, rationis particeps, gressibile, bipes. Itaq; VIII
hi loci infirmati si qd aut bene declarať, aut distinguiť. Si contra, probari solent. Alter uero *An locus sit*
modus erat. An locus sit diffinitus, aut dixit ꝙ erat. In quo primũ uidendũ an per priora & *diffinitus*
notiora naturæ diffinitus sit, sicut in Analyticis posterioribus diximus. Deinde si eodẽ uti- IX
tur diffinito, ut Sol est astrũ interdiu splendens. Et dies est cursus Solis supra terrã, qđ idẽ X
esse ab omnib⁹ intelligiť. Itẽ si nõ plene diffinit, ut grãmatica est ratio recte dicendi, deficit, XI
scribendi. Itẽ si nõ dixit propriũ genus diffiniti, uel si dixit qđ supergrediť genus, uidelicet XII
homo est essentia rationis particeps: debuit enim animal dicere: hoc enim propriũ entis ho- XIII
minis. Et si negatione diffiniat. Nam esse aliquid, non autem non esse diffinitio in medium
deferre debet, quanquam in quibusdam necessarium negatio, ut in priuationibus, uidelicet
cæcus est non habens lucem. Præterea si genus ut differentiam dixit, ut uirtutem habitum
bonum: uidetur autem bonum magis genus esse uirtutis: Etiam si nõ prior differentia spe- XIIII
cie, erit differentia plus continens, quàm species. Etiam si referatur diffinitum in duo gene- XV
ra nõ subalterna. Nam si ita esset contingeret eandem speciem sub duobus generibus esse, XVI
quod fieri non potest. Sed contra pedestre, alatum, genera sunt nõ subalterna, & tamen am-
borum eadem differentia: id est Lepus. Soluitur: ita subalterna diximus, ut eo inserantur il-
la etiam quæ sub eodem genere cadunt. Nam si pedestre alatũ subalterna nõ sunt genera,
tamen sub eodem genere id est animali cadere possunt. Etiam si non reddidit differentiam XVII
alicuius, quod sit ad aliquid, ut dicens medicinalem scientiam esse theoriticen & practicen,

XVIII debuit dicere cuius rei sit theoritice. Etiam si res recipit magis & min⁹,ratio uero minime.
XIX uidelicet si albus color discretiuus uisus,quoniam recipit album. Et discretiuũ similiter re-
cipit hoc.Etiam si nõ diffinit qualis & quanti. Vt ambitiosus aut appetens honoris, oppor
tebat dicere quanti. Omnes enim honorem appetimus. His igitur uisis oportebat partem
De eodem saltem,siquis totum nõ poterit infirmare,sublata enim parte totum tollitur.Libro VII.De
& altero eodem & altero considerandum:nam & ea quæ de hoc dicuntur ad diffinitionis problema
I ta reducuntur. Primum ex casibus & cõiugatis & subiectis. Si enim iuste & fortiter idem,
& fortitudo quoq; iusticiæ, & fortis iusto idem fuerit. Si minus primum, neq; hoc secun-
II dum.Rursus ex efficientibus & corrumpentibus. Si enim efficiẽs felicitatis idem efficien-
ti sanitatis,& corrumpens quoq; corrumpenti, & felicitas sanitati idem. Etiam ex acciden
III tibus ex his quę fuerint alijs subiectis,alijs uero minime,ut si quis dicat medicinalẽ & gym
nasticam idem esse,uerum huic accidit curare,illi uero nequaq̃,non ergo idem. Si autẽ ea-
dem accidentia utrisq; subiectis contingant,sic dicatur.Album scientiæ idem, uerum alte-
rum corpori,altera animo accidit,nõ ergo idem.Nõ propterea, si quædam idem recipiunt
accidens,inter se eadem sunt,ut bonum recipit & animal & planta, nõ tamen & animal &
IIII planta idem.Non etiam sunt eadem,quorum diuersum est genus.Etiam ex magis,si hoc re
cipit magis,hoc uero minime,uidelicet album & Socrates,licet idem subiecto, non tamen
V ratione.Etiam quoniam multifariam idem dicitur, & genere & specie & numero, licet di-
Idem pro in- cere infirmanti,quod secundum alium modum idem.Si autem firmare uolumus idem, uel
firmante diffinitionem in monstrando eandem diffinitionem diffinito,primum quidem oportet ad-
Idem pro fir- feramus, quod nulli uel pauci disputantium de diffinitione syllogizant, sed omnes princi-
mante pium tale accipiunt. Deinde quod alterius est diligentiæ & tractatus, de ipso reddere ratio
nem id est metaphysicæ. Nunc autem quantũ ad præsentem pertinet usum idem dicitur.
Etiam considerare oportet ex oppositis.Si enim talis diffinitio huius,& opposita oppositi.
Disciplinæ enim contrariorũ contrariæ sunt. Videlicet quoniam collectiuum nigri,Discre
VI tiuum albi,Cõmune autem genus color.Est & ex magis & ex similiter,quotienscunq; reci
VII pit cõfirmare duo & ad duo cõparata, ut si magis hæc huius diffinitio quàm hæc huius. Si
minus & magis: uidelicet minus uidetur diffinitio animæ dicendo numerum esse seipsum
mouentem,uel corporis dicendo esse essentiam triplicem dimensionẽ.Si minus uisa est ani
mæ diffinitio, certe nec corporis. Etiam si similiter locus hic huius, & alter alterius & reli-
quus reliqui. Videlicet similiter uidentur diffinitionis, ignis quidem corpus tenuissimũ &
aptum supra ferri.Et aeris corpus. Non omnes secundum locum motus secundũ naturam
sunt. Si unus unius diffinitio & alius alterius. Vnius autem diffinitio ad duo cõparata,uel
duarum diffinitionum ad unum,nihil utilis est magis consideratio.Neq; enim unum duo-
VIII rum,neq; duo eiusdem diffinitionis possibile est esse.Sunt autem opportunissimi omnium
locorum ex casibus & cõiugatis & oppositis,& ex similiter se habentibus,ut si salubre qđ
sanitatis effectiuum,& robustum effectiuum roboris.Item ex magis & minus.Nam si hoc
IX magis quàm hoc diffinitio, & qđ minus est.Est tamẽ ergo de quo magis. Illa præterea cõ-
munia,respicere oportebit singulas species,si cõgrua sit diffinitio. Multo eñ facilius infir-
mare q̃ firmare diffinitionem,q͂ oporteat multa adducere ac reperire,quorũ si unum tantũ
X ruat,cætera infirmantur. Sed & in genere & in proprio idẽ cõtingit pręterq̃ in particulari
Infirmare dif accidente ubi facilior est firmatio.Infirmatio uero difficilior. Firmans eñ ostendit accide-
finitionem re alicui.At infirmans nulli.quod longe difficilius.Sed de firmatione & infirmatione pro-
genus item blematum hæc in uniuersum dicimus. Quod infirmare quidem uniuersalia facile,firmare
ac proprium autem difficile.Contra uero infirmare quidem particularia difficile,& firmare facile.uerbi
facilius gratia.Dicit quis:omne animal maxillam inferiorem mouet,monstrabit aliquis crocodilũ,
De firmatio- qui superiorem mouet,& sic firmauit nõ omnis,& omnis sustulit. Sic & in particularibus
ne & infir- aliquis per nullus infirmabitur.Libro VIII.De ordine & quomodo interrogare opus.Pri
matione mum nanq; docuit locos,unde quis argumentorum copiam inueniat. Deinde quæ secum
formet argumenta.Quæ tertio ad alterũ exire faciãt.Sed terti⁹ hic locus dialectici propri⁹.
Cætera eũ philosopho cõmunia.Nam inuenit philosophus & format,sed nõ interrogat,ut
maximis propositionib⁹ naturaliter manifestis suffultus.Dialecticus uero ex probabilibus
interrogat respondentẽ. A cuius demũ responso argumenta facit. Sed de reliquis postea,
nunc de ordine interrogandi. Igitur uidendũ q̃t sunt propositiones pręter necessarias.Nã
necessariæ demonstranti conueniunt.Non necessariæ igitur IIII.uel inductoriæ ad uniuer-
sale

fale probandum, uel ampliatoriæ, uel ad occultationem illationis, uel ad claritatem oratio- *Non necessa-*
nis. Quæ autem ad occultationem, certandi gratia, nam & eæ in usum ueniunt, cum tota *riæ proposi-*
res contra alterum fiat: his sic utimur, inductorijs à particularibus ad uniuersalia, à manife- *tiones IIII*
stis ad obscura. Occultantem uero patrocinari nō solum illis propositionibus per quas in-
fertur conclusio, sed etiam illis quæ ad eas utiles sunt. Item illationes non ad suas ueras pro
positiones opponere, sed ad tumultum illum ratiocinatiuum: de quibus supra. Atq; ut uno
uerbo, ut cogatur respondens rogare propter quid illa conclusio inferatur. Vtile quoq; fue
rit, & in pluribus concludendis prætermittendas propositiones non ordinate, sed cōfusim
sumere. Vtile & in uniuersali probando ad occultandum uti diffinitione, ex qua fiat propo
sitio uniuersalis, uti autem nō ipso, sed in coniugato. Facilius enim adsentitur respondens,
& minori instantia assurgit: ut ostendere uolens omnem iratum appetentem uindictæ, non
iratum diffiniat, sed iram quæ est uindictæ appetitus. Multa quoq; alia ad occultanda do-
cumenta ponuntur in ipso autore uidenda.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM VRBANORVM LIBER XXXVIII.

In physicam Acroasim.

VIVSCEMODI libri argumentum de principijs inuestigare: quoni
am nosse quidem entia sicuti cæteras doctrinas haud aliter contingit
quàm si horū causæ ac elementa prius cognoscantur. Principia uero
alia apud alios existimantur. Quoniam autem cōmunis est ea digni-
tas apud omnes philosophos: E nihilo nihil gigni, sed oīa ex aliquo
existente, uerum simpliciore ac priore, ut principij principiū nō quæ-
ramus & aliud simplici⁹, Melissus & Parmenides unum ens, sed alter *Melissus*
finitum & mobile, alter uero Melissus infinitum & immobile posue- *Parmenides*
re. Quam quidem opinionem, in qua & Plato fuit, postquam nōnullis Aristoteles rationi- *Ens æquiuoc.*
bus confutauit: Ens ponit similiter & ipse unum, sed æquiuocum, solus omnium cōtra Pla *Contra Plat.*
tonem præcipue ac superiores: quum & illi præter substantiam quicquid esset, id est, acci-
dens non esse dictitando, ens planè alterum fateri uiderentur, de quo etiam in Methaphysi
ca pluribus differā. Post hæc eos refellit qui paulo naturalius ac altius de his loquuti sunt,
sanè omnes in uno cōuenientes, ut ex contrarijs principia constent: nōnulli densum & ra-
rum. Plato paruum & magnum, alij par & impar, aut cōcordiam & discordiam, aut calidū
& frigidū, aut humidū & siccū, alij quandā cōgregationem & secretionē. Anaxagoras Cla *Anaxagor.*
zomenius homœomerias subijcit, id est, è pluribus minimis partibus similibus integrū ali
quod simile fieri, ut ex atomis ignis, ignem. Democrit⁹ & Leucippus ex his atomis quę in *Democritus*
sole per aëra tenuissimæ, puluereæq; apparēt, cuncta cōstituebant. Empedocles unà cū qua *Empedocl.*
tuor elementis amicitiā & inimiciam, ꝙ è sympathia elementorū, id est concordi rerum di- *Sympathia*
scordia res procreatæ coirent. Thales Milesius aquam, ꝙ in ea cætera continentur elemen *Thales*
ta, Primum eñ terreū quiddam in ea subsistit. Deficiens in aëra resoluitur, & ex aëre demū *Hippocrates*
tenuissimo ignis procreatur. Hippo. & Diogenes aërem, ꝙ occultiores in eo differentias ui *Diogenes*
derent, ut calidi & humidi. Heraclitus Ephesius ignem ut reliquorum tenuissimū. Pythago *Heraclitus*
ras numeros & monada identitatis: Diada uero alteritatis esse. Sic eñ inopia uocabulorū *Pythago.*
appellari liceat, ꝙ uidelicet res fierent, cū planè in unū coirent, ac tunc desinerent, cū in plu
ra rursus dissoluerentur. His alia coelementa adijciebat. Hesiodus Chaos dixit in Theogo- *Hesiodus*
nia. ἤτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ᾽, αὐτὰρ ἔπειτα γαῖ᾽ εὐρύστερνος: Chaos appellans locū qui corpus
recipit: nam ex χῶ τὸ χωρῶ, id est, capio, etymū trahere uidetur. Orpheus in argonauticis: φά- *Orpheus*
νητα, id est, phaneten opinatur, quod idem est quod amor, qui primus (ut idem poeta inter- *Phanes*
pretatur) ex Chao apparuit, per quem reliqua omnia lucem & manifestationē suscepere.
Homerus primum deorum Vestam esse principium dixit, quam ἑστίαν uocat, hinc rerū per- *Homerus*
manentiam declarare uolens. Pato quinq; in primis uniuersalia posuit, essentiam: sic enim *Plato*
Cicero substantiam uocat: idem, alterū, motum & statum. Principia uero rerum deum &
Ideas, id est, rerum omniū species ingenitas, paresq; deo æternitate, quas è nostris quidam *Ideæ Plato-*
pie diuinam mentem interpretati sunt. Has autē ideas uti formas, cum hyle, id est, materia *nicæ.*
coniunctas intellexit: nec alteram ab altera nisi tantum mente & cogitatione separari, ut in
statua forma & materia secretas nō quidem uidemus, sed intelligimus. Aristoteles uero ex
superiori-

Tria principia superioribus magis Platonem secutus, materiam ac formam ut ille quidē posuit, sed separatas, quibus & priuationē tertiam addidit ex accidente ac extrinsecus principiū: in quorū omnium demonstrationibus sensum cum ratione cōiunxit, nō imitatus Epicurum, qui tantum oculis credens Solē pedaneū, id est unius pedis magnitudine iudicauit. Nec etiam Zenonem, qui ratione tantū fretus Solem minime moueri dicebat, Quoniā motus principiū nō haberet, principiū autē infiniti nō est, infinitū est cursus quem ille peragit, ut continua quantitas. Cæterum cum rerum contrarietatem ponant, nō errare dicit, ac fere eadem omnes, quanquam uideantur differre, posuisse, sed alij quidē ratione, alij sensu magis nota ponentes. Cōfutat autē eos qui generationem & corruptionem negant. Præterea rerū principiū tantum unum & infinitū. Affert & ipse opinionem suam, duo cōtraria statuens principia, *Hyle* formam & priuationem. Tertium quoque hylen tanquam necessarium subiectum. Tot igitur uidebant necessaria principia, quot ex cōtrarijs res naturales fierent, ac rursus in cōtraria re*Priuatio* soluerentur. Ex amuso uidelicet musicum fit, & item in amusum redit. Quod autē priuatio sit necessaria hoc modo probat: id est principiū alicuius, quod ipsum est medium per quod fit, sed materia naturaliter formā appetit per priuationem, ergo priuatio principium. Quare species & priuatio rectè horum causa sunt, quarū altera sua præsentia causa per se est. Priuatio uero sui absentia causa generationis ex accidente. Non eīn ποιότης, id est, factio, esset non existente priuatione eius rei quæ fit. Hac igitur absente species introducitur, præsente *Materia* recedit. Hæc inter se non habitus oppositione ueluti uisus cæcitati, sed contrarietate conueniunt. Quæ quanquā diuersa, in subiecto aliquo fieri necesse est, quod hylen uocant. Hæc est materia prima ingenita, immortalis, incorporea, mente perceptibilis, nō substantia, sed substantiæ pars: quam Aristoteles, per analogiam cognosci dicit, per quam simile quid demonstratur: ut quod uisus in corpore, hoc in anima mens, & quod est æs statuæ, hoc in natura materia formę. Plato autem per cogitationem quandam impropriam deprehendi scribit. Impropriam uocat, quod cogitatio est in his quæ sunt: hæc autem nihil est entium, sed tantum infinitum ac in potestate: quum uero in formam redigitur, unū aliquid fit, nec amplius infinitum. Non esse autem, quinque secundum eum modis dicitur: Primo quod uocat *Hyperusion* hyperusion, quod est ipse deus quasi super omnē essentiam: Deinde metusion quasi essen*Metusion* tiæ participans, quod (ut dixi) primæ materiæ conuenit. Quorum alterum supra omnia, al*Heterotes* terum infra omnia sit. Tertio alteritas secundū Græcos seu pluralitas, quando ex pluribus *Mendacium* unum fit siue in plura resoluuntur: iam esse uel non cœpit uel desijt. Quarto mendacium. *Non ens* Postremo quod nō est, ut quod diametros symmetros existat. Libro secundo naturam dif*Natura* finit esse principium motus. Entium naturalium quædam esse animantia, quædam inanima. Et horum quædam mixta, quædam simplicia. Animantia & mixta omnia principium in se motus habent, à contrarijs enim corrumpuntur & fiunt. Simplicia uero, ut elementa, ab externo agente mouentur & alterantur, apta alioquin id est per se recipere. Eodem modo & artificialia, nisi forte ex accidente per se moueantur: ut medicus ęgrotus qui seipsum curet, quod ut medico accidit, non ut ægroto. Præterea quum natura materiam contineat & formam, materiā tantum nonnulli ad eam pertinere dixerunt: nam & grabatum ligneū si corrumpatur nō in alterū cōuertitur grabatum, sed terram, sicuti & æris statua in aquam quæ materia omnium liquabilium est. At qui formam maluerunt sic probauerunt, ob formam agere tantum naturam: nec res nominari aliquo modo aut dici, nisi ex entelechia perfecta & absoluta: quū eīn in potestate sit nō æs uocari aut dom⁹. Cuius igitur gratia, id est, *Scientia naturalis ac mathefeos similis* causa finalis seu formalis, in naturalibus præualet. Post hæc quū astrologia, musica, & perspectiua intermediæ sint artes, eas ad mathesim magis spectare cōtendit, similitudinemque quandam inter naturalē & mathematicę scientiā demonstrat, quū circa corpora utraque uersetur & lineas & superficies & notas: uerū altera de his quanquam in materia, cū abstractione tamē materiæ cōsiderat: altera uero naturalis corpus naturale metitur, in materiaque omnino uersatur, Ex his astrologia, ualde cū naturali cōsentanea. Nam & utriusque officiū est Solem Lu*De causis* namque ac cœlū ipsum uestigare, motumque perquirere. Hinc demū ad causas ingredit, sine quibus nihil est in rebus naturæ aliqd demonstrare. Omnis eīn causa principiū, sed nō cōtra: nam principiū præter causam ordinem quendā præ se fert, ut in quanto nota principiū *Causæ* lineę, & unitas principium numeri, & κίνημα motus. Causas Aristoteles quatuor ponit, sed *Concausæ* propriæ appellatæ duæ, efficiens, finalis, Concausæ totidem, materialis, formalis: hac inter se differentia, quod hæ cum causato coniunctæ, illæ discretæ. Causam igitur efficientem in rebus

rebus naturalibus Aristoteles naturā primū posuit. Plato autem pulchrius organicam eam constituit, motam ab ipso deo, quem causam efficientē esse uoluit, mouentem nihilominus & ipsam corpora physica, ex quo potius cōcausam appellauit. Exemplarem uero Ideas posuit, quas cōditoris dei mentem pie possumus interpretari: Materialem elementa, Finalem & formalem eandem natura intendit, quū omnia formæ gratia cōtendat. Hæc omnia in arte cōspicimus, ut in domo efficiens causa ædificator, finalis imbrium uitatio. Materialis, lapides & ligna, formalis figura ipsa: organicam siquis quærat, inueniet cathetum, normam, trullam, & his similia. Exemplarē uero ipsius cōditoris & architecti designationē ac mentem. Causarum itē & entium, id est, causatorum, quædam per se, quædam ex accidente: ut causa efficiens statuæ per se statuarius, ex accidente uero Polycletus uel albus uel musicus. Accidit em̄ statuario Polycletū uocari, & album aut musicū esse. Similiter & causatū per se statua fuerit, ex accidente uero Socrates forte & tricubitalis seu rubra. Accidit em̄ statuæ propter Socratē fieri ac uocari Socratē & tricubitalem aut rubrā esse. Est quoq; causarū & causatorum tertia diuisio: uidelicet quædam propinquæ, quædā remotiores sunt, tam per se q̄ ex accidente. Quædam etiam actu, & quędam potestate. Versaē & illa quæstio. Quid prius, causa an causatū: utrūq; simul & energia dicendū, qm̄ alterū alteri inuicem eodemq; tempore uim præbeat ac nomen. Si tamē propinquior causa eligatur, ut ædificans & ædificium simul sunt, & altera ab altero nomen accipit. Non itē causa remotior, ut homo & ædificium. Potestate autē possunt quidem nō esse simul, ut si ædificator periret remanente domo, uel cōtra. Sunt etiam quædā inuicem causæ, ut labor causa ualetudinis & ualetudo laboris. Posthæc quū nōnulli cuncta ratione occulta fieri, ac nihil temere putent: Aristo. solus fortunā & casum inter causas ponit agentes ex accidente, & ex genere raro cōtingentium: hac tamen inter eos differentia, q̄ fortuna in his quæ secundū electionem sunt, & ab extrinseco agente, ac in ratione plerunq; bonorū ponit: quapropter nec inanimis nec brutis nec pueris, q̄ cōsilio careant, euenit. Fortunæ nanq; ceu temere fuerit, aliud eligere, aliud euenire, idq; tribus modis: Aut optatum assequi finem, & obiter præter spem aliud cōtingere, ut si fodiens ædificandi gratia thesaurum inueniat: Vel alium assequi finem q̄ eum qui intenditur: ut si amicū obuiam quis habeat, aliud in foro frustra quæritans: Postremo si non finis omnino qui intenditur cōsequatur. Casus autē ex his q̄ præter electionem eueniunt, quod Græcum declarat uocabulum αὐτόματον, secundum naturam tamen euenit, ut brutis ac inanimis quæ electione rationeq; carent: ut si ex lapide sponte cadente quiescens intereat, causa mortis per se lapis fuit, ex accidente uero casus. Præterea casus ampliore dicitur potestate: nam omnis fortuna casus, non item contra. Fortunæ quoq; infinitæ sunt causæ, ratio uero eorū quæ semper aut frequenter. Fortuna item causæq; cæcæ quoad nos, quoad deum naturamq; manifestæ. Insuper bona fortuna, εὐτυχία, mala autem δυστυχία dicitur. Bona ergo fortuna felicitas quædam erit. Felicitas autem actio quædam. Nihil agentem neq; fortunatum esse contingit. Libro tertio motum & infinitum exequitur. Entiū enim quædam sunt principia motus, ut deus omniū motor, ut anima quæ animalia mouet, & natura à qua res naturales mouentur intrinsecus, quamuis aliam extrinsecus causam uideantur habere. Nonnulla uero sunt motus, ut generationes, augmenta, alterationes, secundum locum mutationes: quædam principia motuū, ut materia & forma: aliqua sunt mota, ut corpora simplicia & composita: alia sunt in motis accidentia, ut locus & tempus: quędam propter locū & tempus, ut uacuum & infinitum. Corpus igitur in loco est, motus autē in corpore, tempus uero in motu, de quo nunc agitur. Hic (secundū Aristotelis diffinitionē) energia est entis potestate qua potestate. Ens em̄ potestate dupliciter dicitur. Primo imperfectā tantū cōtinet applicationē ad motum: ut dicimus semen potestate animal, & puerū potestate musicum. Secundo perfectam indicat facultatē ac dispositionē ad agendū, ut Aristoxenus iam musicus factus, nō citharizans, sed potens citharizare. Et ignis potestate calorificus, q̄ nō calefacit. Totidem modis & ens energia dicitur, ut quod modo diximus, Aristoxenus arte musicus musicam nō exercens, Secundo cū musicam exercet. Nam ens potestate secundo modo & ens energia primo modo idē sunt. Igit̄ motus imperfectus entis potestate in energiam primam perducitur, & ex hac in secundam. His itaq; cognitis motus dicitur energia ac relatio moti ad mouentem, hoc est, patientis ad agentem tanquam accidens quoddam substantijs adiectū. Ex parte igitur mouentis perfectus est actus, ex parte moti imperfectus, Quoniā mouens qd̄ est ens actu agere certe potest secundū quod energia & natura perfectum,

Causæ Propinquæ Remotiores

De fortuna & casu

De motu

Motus diffinitio

Ens potestate bifariam

Ens energia

ctum,quod enim dicitur,hoc eſt. Motum uero quod eſt ens poteſtate patitur,qua poteſta-
te, & eſt imperfectum,quod enim dicitur nondum eſt. Itaq; utrunq; in eodem ſit ſubiecto:
uerbi gratia:Democrates colore rufus,morbo pallidus factus erat,energia rufus, poteſtate
uero pallidus,quandoquidem potuit fieri pallidus . Igitur qua rufus nõ dicebatur moueri,
qua uero pallidus quoniam poteſtate contingit quando cœpit palleſcere, & ab ente pote-
ſtate pallido in ens energia pallidum proceſſit,tunc ad pallidum dicebatur moueri . Et erat
pallor motus, energia enim entis poteſtate pallidi Democratis, qua ens poteſtate, hoc eſt,
ſecundum quod aptus erat fieri pallidus . Quando autem factus eſt pallidus non amplius
ſecundum pallidum motus erat,ſed conſtitit in pallido.Eodem modo & omne energia ens
qua energia minime mouetur, qua poteſtate mouetur. Sed non diceretur moueri qua po-
teſtate manente tantum poteſtate & ſola ad motum applicatione.Sed cum ab ente poteſta
ta tranſit in ens energia,manente etiam poteſtate tunc moueri dicitur. Ideo hoc additur ad
motus diffinitionem, uidelicet qua poteſtate, ut etſi ſubiecto idem eſt ens poteſtate & ens
energia,ſecundum quod ens poteſtate factus motus tantum cõſideratur,& quouſq; etiam
ſeruetur poteſtas.Nam hac pereunte motus non eſt. Quare hoc motus ab ente energia dif
fert,quod in hoc perit poteſtas, in motu autẽ manente poteſtate motus energia perficitur.
His hoc modo diffinitis patet, quod motus à mouente quidem incipit, & deſinit,firmatur
uero & conſiſtit in moto & patiente:ut ædificatio, hoc eſt,energia ædificantis ab ædifica-
Adfectus ex tore quidem in ædificato eſt,ædificare uero motum eſſe ſignificat. Adfectus enim ex moti
motibus bus procedentes motus non ſunt,ſed effecta motuum. Deinceps de infinito diſſerit,quoni-
De infinito am infinitum & motus eſt & temporis ueluti continuorum menſura.Pythagoram & Pla-
Cõtra Pytha- tonem parum phyſice locutos redarguit,qui infinitum ſubſtantiam poſuerunt.Sed alter in
goram & numeris & in rebus ſenſibilibus conſtituit. Nam numerus extra ſenſibilia non eſt. Alter
Platonem Plato tam ſenſibilibus, quàm inſenſibilibus, quod numeros poſuerit infinitos ſimplici-
ter & ideas ac ſine loco. Alter item parem numerum infinitum magnum poſuit, quod ex
additione parium nunquam ex quadrato uariet̃,at bene ex impari.Plato duo infiniti prin-
cipia,magnum & paruum conſtituit,quod alterum in infinitum per numeros augetur,al-
Anaxagoras terum in cõtinuo ſemp̃ diminuit̃. Anaxagoras:& Democrit⁹:aliquanto naturalius elemen
ta dixerunt infinita eſſe,diuerſo tamen modo, Alter enim ex infinitis partib⁹ homogeneis
Democritus ſiue homœomeris: Democritus autem ex ſemine omnium figurarum per continuum con
tactum,hoc eſt,ex infinitis partibus atomorum. Ariſt. uero negat quicquã ex contactu pro
cedere in infinitum,quod unumquodq; corpus ſit per ſe terminatũ. Deinde quatuor enar-
rat conditiones,quas antiqui infinito tribuebant: Primam quod infinitum eſt principium:
Deinde quod ingenitum,attamen corruptibile,quum ſinem quandoq; ſit habiturum: Ter-
tiam quod contineat & gubernet omnia . Nonnulli uero diuinum quiddam & immortale
Anaximan. dixerunt ſicut Anaximander. Infinitũ quinq; dicitur modis: Primo ſine ulla parte & quan-
Infinitum V. titate,ut nota in linea:terminus eſt eñ lineæ nota, quanquã ipſa termino caret,ut q̃ nullam
modis poſſideat partem: cuius enim nulla pars,terminus etiam nullus: ex quo quantæcunq; ſimul
notæ congrediantur,lineæ partem non conficiunt uel minimam:quoniam nõ inuicem cõ-
tingunt . Quã igitur nota in linea rationem habet,eandem & in tempore nunc,& in motu
κίνημα. Secundo cuius figuræ terminum non eſt inuenire , ueluti in ſphæricis,quod in his
idem ſemper curſus principio fineq; caret: quanquam & hoc modo iure infinitum ab Ari
ſtotele dicitur,cuius eſt proprium nõ idem accipere. Tertio quum res difficilis inuentu,ut
inextricabilis error labyrinthi apud Cretenſes,apud Lacedæmonios Ciadas locus damna-
torum. Poſtremo magis omnibus proprie dicitur infinitum,cuius eſt ſemper non idem ac-
cipere,ut in numeris adſpicitur addendo,in cõtinuo uero minuendo. Et in additione quidẽ
futurũ tempus adnotat̃,in diminutione uero præteritũ: utrunq; autẽ tantũ poteſtate infini
tum eſt,ꝙ poteſt hoc quidẽ augeri,illud diminui ſemper: neq; eñ numerus eſt energia infi
nitus,neq; itẽ ulla magnitudo. Cõtra infinitũ energia Ariſtoteles multis argumentis diſſe-
Confutatio rit. Primũ cõtra Platonẽ,ꝙ infinitũ extra ſenſilia nõ eſt,quoniã circa quantũ & magnitudi-
Pla. & Py- nes & multitudines : aliter nõ eſſet diuiſibile: ſi nõ diuiſibile,nõ infinitũ. Cõtra Pythagorã
thagore uero probat nullum numerum eſſe infinitum . Nullũ eñ numeratũ aut numerabile eſt in-
Infinitum finitum,ſed omnis numerus eſt numeratus aut numerabilis,ergo nullus numer⁹ eſt infini-
energia ſimul tus. Præterea ꝗcquid eſt in loco,eſt finitũ,corpus eſt huiuſmodi,ergo finitũ: aſſumptũ mai⁹
& poteſtate probatur quod ſpecies loci ſunt finitæ,ut ante,ſurſum,deorſum. Idem monſtrat & poteſta

te &

te & energia posse quandoq; infinitum esse: ut quæ habent non ut essentiam energia finitam: sicut homo, & domus: sed esse eorum est, fieri alterum post alterum succedẽdo: quod Græci, ἐπακόσατορ καὶ ἐπακόσατορ, dicunt: ut certamẽ, & dies: est enim & esse certamen energia, & posse certamen fieri potestate. In hominibus uero etiam infinitũ, non per se, sed succedendo alterum alteri consistit. Infinitum esse dicit non secundum antiquorum diffinitionem. Non enim id cuius nihil extra, sed cuius semper aliquid extra est, hoc infinitũ. Cuius autem nihil extra, hoc perfectum est & totum. Sic enim diffinire solemus totum, cuius ad partes nihil abest extra, uidelicet hominem uel animal. Contra item Melissum, qui totum uniuersum infinitum esse dictitabat, probat totum & infinitum tanquam pugnantia non conuenire. Similiter contra Platonem, qui aliquid simile dixit, uidelicet id esse infinitum, quod in seipso omnia habeat, omniaq; contineat. Nã quod ἄπειρον, id est, infinitũ dicebant, id siquidem materia prima est, quæ forma caret. Quapropter non totum, sed pars totius, sicuti æs æneæ statuæ reperitur. Libro quarto. Quum corpus in loco sit, & secũdum locum moueatur, iure loci rationes ut corporis appendices enarrãtur. Sicuti etiam motus & tempus. In quæstione primum an sit. Igitur locum negãtes hoc modo probant. Si omne ens in loco, locus autem ens: erit locus in loco: & hoc in infinitum. Et rursus: si est, erunt & notæ, & lineæ, & superficiei loca propria: quod minime contingit. Præterea ex corporum augmẽto aut diminutione erit: erit item loco augeri & diminui. Quod autem sit, manifestum ex mutatione, quum aqua è uase exeunte aer ingreditur: & contrà. Ex quo patet, quod locus est aliquid, præter inhærẽtia & commutata. Superiores rationes per loci diffinitionem mox facile confutabuntur. Quum unum è quatuor locum esse oporteat, aut materiam, aut formam, aut interuallum in medio terminorum, aut terminos ipsos, quod nullum duorum priorum sit, demonstrat: quoniam illa in unum coeant, locans autem & locatum minime. Sed neq; tertium, quum uacuum non admittat natura. Restat ut terminus sit, & superficies immobilis complectentis locatum. Igitur aer extremus complectens nostri corporis superficiem, erit locus noster: & curua cœli superficies locus est ætheris. Contactus autem ætheris ad hypercauma, locus est elemẽtorum sublimiũ: & deinceps. Ex quo patet, q; non sit necesse duo simul esse corpora in eodem loco, neq; locũ propterea augeri: quum superficies corpus non sit, ac propterea locus incorporeus, aptus tamen recipere dimensiones & spacia, secundum locati magnitudinem. Ex quo nihil maius aut minus est, quàm corpus locatum. hoc tamen si contiguum fuerit, & non continuũm: nam cõtinuum ens non in loco dici poterit, sed pars in toto: nec in illo moueri, sed cum illo. Cõfutat deinde Platonem, qui cum materiam posuerit cõmunem omnibus locum, ideas & numeros in loco minime posuit. Esse præterea aliud in alio octo modis declarat. Sicut sunt pars in toto, totum in parte: species in genere, genus in specie. Et hæc quatuor secundũ totum & partes: reliqua secundum causas: ut forma in materia: res in agente, & motus in motore: res in suo optimo & fine: postremo magis omnibus proprium, res sicut in uase, & sicut in loco suo. Rursus locus multifariã dicitur: mutabilis, immutabilis, cõmunis, proprius, naturalis, ex accidente. Vas igitur locus dicetur, ait, μεταφόρητον, id est, trãslatitius & mutabilis: sicuti immutabilis uas appellatur ἀμεταφόρητον, id est, minime translatitium: q; uere locus est exemplo nauis, quæ quamuis in fluminis parte tanq; in uase sit: nõ in eo dicitur esse loco, sed in flumine toto: & hic proprie dicetur locus. Naturalis autẽ locus species habet duas: sursum, ac deorsum. Leuia nãq; sicuti ignis & aer, sursum tendunt: grauia uero ad mediũ, ut terra & aqua, quæ sibi inuicem loca sunt ex ordine sphærarum. Ex his aliquæ partes actu sunt in loco: ut extrema superficies locati: aliquæ potestate, ut sunt cæteræ partes se inuicem tangentes: ueluti aeris & aquæ, quæ q;uis fluant exagitatæ & cõmotæ eundem tamẽ in uniuersum cum toto retinent locum. At locus ex accidẽte is fuerit, qui introductitius est singulis partibus: siue illæ moueantẽ, siue quiescãt: quã Græci ταξίαν uocant, id est rectũ ordinẽ dispositionũ partium locatarum. Postremo dicit, cœlum non esse in loco, cum extra cœlum nihil sit: tamẽ motus insunt partibus: altera enim pars alteri succedit in loco secundũ accidens: ac altera ab altera cõtinetur, ut aqua ab aere, aer ab igne, ignis ab æthere, æther ab ultima sphæra. Vltimæ uero sphæræ cum nec locum concedat, neq; neget: dicatq; aptam locum recipere, cum sit mobilis quoddam quiescens, quod tamen non sit corpus, neq; proprie locus, nisi ex accidente sit mobilis: occasionẽ posteris dedit multa super his uana ac inter se pugnantia cõmentãdi:

Cõtra ueterũ diffinitionem.

ἄπειρον

De loco

Aliud in alio octo modis

Locus Metaphoretus

Ametaphoretus

Naturalis

Ex accidente locus

ταξία

Quod cœlum nõ est in loco.

tum scitu quidē superuacua, ut aliqui dixerint, cętrum tanꝗ rem stabilem eius esse locum: nonnulli ultimam cœli superficiē: ac alij alia. Post hæc de uacuo. Physica etiam considera tio, si est, an non, & quid est, & quomodo. Quidam locum sine corpore uacuum ponūt. Testantur enim nisi uacuum sit, neq; motus secundū locum esse posse, neq; augmentum, neq; diminutionē. Vbi enim uidebitur aliquid moueri existēte pleno uniuerso? Quod enim auctum fuerit in pleno, quò abibit? Et rursus, si totum aliquid per corruptionē remisit, necesse ut maius ad minus redeat, uacuumq; propterea appareat. Vas item cinere plenū, uacuum monstrare uidetur, cum tantundem nihilominus aquæ capiat. Pythagorei quoq; idem diuersis innixi rationibus sentiunt: nisi enim aiunt unum à duobus, & deinceps uacuo distin

Confutatio eorum qui uacuum ponunt. gueretur: certe unum & duo simul essent. Hæc itaq; atq; his similia solent adducere. Quæ quidem hoc modo confutātur, uacuum non esse causam motus: nam huiuscemodi per uacuum motus, aut secundum, aut præter naturam erit: sed non secundū naturam erit, quum omnis uiolentus motus sit posterior motu secundū naturam. Sed quonam pacto fuerit motus per uacuum secundum naturam, cum uacuum nihil sit? In non ente nulla differētia aut supra aut subtus locorum, ad quæ uidemus naturaliter corpora simpliciora per se tendere. Et si ignis est delatus, ubi firmabitur, cum supra non sit: ubi etiam terra descendet aut subsistet, cum subtus aut medium cesset? Est quoq; illa ratio non parua: ꝙ per uacuum sine tempore corpora mouerentur. Motus autē sine tempore non est. Assumptū monstratur. Corporum citius aliud alio fertur, secūdum eius & leuitatem & etiam tenuitatē loci, per quem trāsiturum est. Citius enim penetrat aquam quàm terram, & aqua citius aerem, donec per uacuum nullum sit tempus. Contendunt etiam per rarum & densum quidē idem monstrare, quos item Aristoteles confutat, probās ꝙ materia sit una calidi & frigidi, & omniū contrariorum. Est & corporis tam magni quàm parui eadem materia, eademq; uis, cum ex potestate sit energia, ut cum fit aer, & contrà. Igitur cum densum & rarum sit idem & una materia, non propter uacuum fuerit: sed ob corporum generationē ac transmutationē, ubi & resolutione & agglutinatione opus est. Sed & cum alia sint quæ uacui rationem cōfutent,

Vacuum non esse ex experientia uasis. tum experientia sensusq;. Vasa enim ore angusto statim ac facile fonti inuersa implerētur aqua, nullo per uacuum corpore impediente: quod secus cōtingere uidemus aere intus resistente, nec eijci ex oribus aqua obturatis ualente. Simile & in Clepsydra, quam ponit Aristot. cōspicitur, quæ ore obstructo aquam minime fundit. Similiter & utres aere pleni, pondera sustinētes. Tum à sensibus clarissimum, quomodo enim uisu longe ac usq; in cœlum penetrare possemus aere, per totum non existente cōtinuo, ac uacuationibus intercipienti

Quid uacuū. ἀνύπαρκτον bus sensum? Reliquum quid sit, an usquā sit uidere. Locum physici sine corpore uacuum appellant, si locus uacare corpore potest. Quidam uero solo nomine, uacuūq; & ἀνύπαρκτον, id est, insubsistens uocant: nonnulli autē extra curuam cœli superficiem, hoc est, extra mundum, uacuumq; & infinitum demōstrant hoc argumēto. Omne circūdatum ab altero quodam corpore circundatur: sicuti in singularibus corporibus demonstratur: extra mundum uero corpus non est, igitur incorporeum est quod mundum circumdat. Si enim corpus, & hoc ab alio quodam circundaretur, sed corpus infinitum non est. Quapropter necessario incorporeum erit, quod postremo comprehendit, atq; ambit uniuersum, sicuti omnium ultimum erit & infinitum. Itaq; supremā corporeorum entium periochen incorporeumq; infi

De tempore nitum, & uacuum nominant, ut nihil reliqui corporum in ipso retinentem. Tempus. Cum sint mensuræ quatuor, numerus, magnitudo, locus, tempus, Numerus discretionem metitur: magnitudo spatium: locus omnimodā positionem: tempus generationis fluxum & ex

Qui tempus non admittūt tensionem. Est enim motus & omnium entium mensura. Quod quidam non admittentes huiuscemodi rationibus cōtendunt. Aliquid enim illius factum est, & iam non est: aliquid

Confutatio uero futurum, & nondum est. Cōpositum enim ex non entibus quomodo fuerit? Præsens autem & nunc, non pars temporis, sed partem metitur. Quod facile redarguitur, quum multa ex entibus non entia sint, & ex non entibus entia: non autem corrumpuntur, sicuti etiā sensuum ἀναλήψεις dicimus & existentes absq; eo ꝙ fiant: & item non existentes absq; eo ꝙ cor

De nunc rumpantur. Sic & partes temporis minime corruptioni subijciuntur præteritū & futurum. Est & medium quoddam, quod nunc appellatur, alterius quidem finis, alterius initium, quod quāquam primo & per se nulla quidem pars temporis est, haud aliter quàm nota in lineis & unitas in numeris: hæc in discretis, illa in cōtinuis nihil augent, Tamen præsens etiam tempus

secundum

ſecundum latā poteſtatē denotat. uerbi gratia: domus tota locus generatim uocať omnium quæ ſunt in domo. Sed ea ratione qua terminū ac ſuperficiē circūdantis cōtinenter retinet in ſe, ipſa proprie locus dicetur. Sic quoq; nunc, ſecundū præſens tēpus appellatū eſt temporis pars, inter præteritū & futurum. Ea uero ratione qua nunc proprie & per ſe diciť, indiuiſibile ſibi cōtinenter coniunctū haber. Quare ſub eodem uocabulo nunc, & pars tēporis, & non pars temporis accipiť. Cognitis his, reſtat quid ſit tempus definire. Eſt enim numerus motus ſecundū locum per ſe, & aliorum per accidens. Dicitur nāq; numerus numerans, & numerus numeratus. Primus dupliciter dicitur, unitates uidelicet ipſę. Et alius quo numerato alia numeramus: ut per lineas numeratas alia numeramus, & per tēpus numeratum numeramus & motum. Numerus autem numeratus ſeu numerabilis, ſunt ipſæ res numeratæ. Et hic rurſus dupliciter: aut ſecundū quantū, ut duos aut tris motus dicimus: aut ſecundum ordinem, ut primū motum & ſecūdum. Igitur tempus non eſt numerus numerās primo & per ſe, qui ad diſcretā pertinet quantitatē, nō ad continuā: ſed eſt numerus numeratus, quem unitates numerāt, uidelicet duorum, trium, quatuor dierum tempus. Eſt etiam numerus numerans ſecundo modo dictus: quoniā per tempus huiuſcemodi numeratū numeramus & motus, uidelicet duorum trium dierum iter ſeu motus. In primo nāq; tantum temporis partiū exiſtētia eſt. In ſecundo temporis eſt motus partium exiſtētia, deinde relatio prioris partis ad poſteriorē. Nam tēpus eſt menſura motus, ſecundū prius & poſterius. In omni enim mutatione prius & poſterius eſt, quæ ſunt partes tēporis: ergo omnis mutatio in tempore fit: itaq; motū tempus metitur, & tēpus motus. Tempus eſt mēſura motus, qui maxime omniū eſt notiſſimus ac normalis, præſertim cyclicus: deinde per eum reliqui motus generationis & corruptionis & aliorū. Corruptionis nāq; per ſe tēpus cauſa eſt, generationis ex accidēte: utputa ſol, cauſa eſt generationis, qui tempore agitur. Præterea tempus non dicitur, neq; uelox, neq; tardū, ſed magnū & paruum breue & lōgum. Nam uelocitas in breuitate fit temporis, & tarditas in lōgitudine. Cęterū æqualiū numerabiliū idem eſt numerus. Decem enim ouium & decem canum idem numerus, ſed nō eſt idem decem. Diuerſæ enim oues à canibus: argumēto eſt æquilaterus & ſcalenus, cum nō ſit idem triangulus, tamen eſt eadem figura. Numero igitur numerāti cōuenit, ut ſit idem reſpectu diuerſorum. Sed numero numerato cōuenit ſecundū prius & poſterius inter ſe differre. Non ſolum enim numeramus motū per tempus, ſed tempus etiam per motū: quod ſanè probatur primo per ſimile, quoniā numerū per numerabilia, & numerabilia per numerū: ut per numerum cognoſcimus multitudinē equorum, rurſus per unum equum ſæpe iteratū cognoſcimus numerū equorum. Eodem fermè modo quando nobis nota eſt certa quantitas temporum, motus uero ignotus: tunc motum per tempus metimur. Pręterea ſicut ſe habet motus ad magnitudinē, ita ſe habet tempus ad motum. Sed nos metimur magnitudinē per motum: & contrà. Sic enim dicimus, uiam eſſe magnam, ſi multi fuerint motus: & rurſus motum eſſe multum, ſi uia fuerit magna. Poſt hæc diſſerit, φ non ſolū motus menſura eſt temporis, ſed etiam quietis ex accidente. Non enim qua quies, hoc eſt abſentia motus, ſed quia qua quodāmodo motus dici poſſit. Duplex eſt enim motus: alter eſt quieti oppoſitus: alter eſt fluxus ſimpliciter & extenſio, quæ eſt quietis cōprehenſiua. Itaq; metitur tempus rem motā & quieſcentē ſecundū exiſtendi extenſionē. Poſtremo cum mēſuræ largo uocabulo res metiamur, æternitatē theologi ſine tempore ponūt, qua ſolus fruitur deus: æuo autē angeli, qui quanq; ſine fine ſint, principio non carent. Reliqua mortalia tempus metiť. Partes aūt temporis nunc, tunc, iam, modo, olim, repente. Poſt hæc quoniā motus eſt in tempore, & ideo numerať à tempore, dupliciter dicit aliquid eſſe in tēpore: uno modo qđ ſimul eſt cum tēpore, ſic φ ipſum eſt quādo tempus eſt. Alio modo ſicuti pars temporis aut paſſio, ut etiā arithmeticæ unitas par impar. Deinde dicit duo regri, ut aliqd ſit in tēpore: primo φ contineať ſub tēpore, ut ſicut illud eſt in loco quod contineť ſub loco. Ex quo infert φ eſſe in tempore non eſt eſſe quādo tēpus eſt, nec eſſe in loco qñ locus eſt, quia ſic omnes res eſſent in quolibet. Et ſic cœlū eſſet in milio: nam qñ miliū eſt, cœlū etiā eſt. Sed oportet quæ in tempore, patianť aliqd ſub tempore: probat ex eo φ cōſueuimus dicere φ tempus tale faciat omnia: & φ omnia ſeneſcūt ſub tempore. Facit inſuper quatuor catholica: primū, non entia & impoſſibilia ſe aliter habere: ut diametrū quadrati eſſe lateri ſymmetrū: nō ſunt in tempore, probat quoniā ſub tempore nil cadit, niſi quæ moueť & quieſcūt. Deinde omnia

Quid ſit tempus

Numerorum diuerſitas

Aeternitas

Aeuum

Partes temporis

Catholica quatuor

generabilia & corruptibilia,& omnia quæ aliquando ſunt,& aliquando non ſunt, in tem/
pore ſunt. Probat quoniã tempus eſſe eorũ excellit,eorũq; item eſſentiã metitur. Tertium,
illa quæ non ſunt,aliquando tamen fuerũt:ut Homerus.& illa quæ non ſunt,& aliquando
erunt,metimur tempore. Quartũ,illa quæ nec fuerũt, nec ſunt,nec erunt,& illa quorũ op/
poſita ſemper erũt:ut aſymmetrũ diametrũ,in tempore non ſunt. Illa uero quorũ oppoſita
non ſemper ſunt,eſſe & nõ eſſe,generari & corrũpi poſſunt. Et ſic ea metimur tempore. Li
bro quinto de diuiſione motus in ſpecies ſuas,deq; unitate & contrarietate motuũ & quie/

De diuiſione motus in ſpecies

tum. Primo quæ mouenẽ,aut ex accidẽte ſunt,ut cum dicimus muſicũ ambulare:aut ſecũ/
dum partem,ut curari dicitur totũ corpus,cum thorax curatur. Id uero quod ſic mutaẽ,di/
citur ſimpliciter mutari. In mouẽte item medicus primũ per ſe curat,manus autẽ percutit.
Quæ tamq; indeterminata dimittẽda. Nam quæ per ſe mouenẽ,per mediũ fiunt contrario/
rum,ut uox media & grauis ad ultimã,acuta ad extremã. Et fuſcum album ad nigrũ,& ni/
grum ad albũ. Item motiua non eſſe neq; in ſpecie,id eſt,qualitate, neq; in loco ſubiectiue,
neq; in ijs quæ mouenẽ. Nam quæ mouẽtur immobilia ſunt,ut ſcientia,calor,alioqn erit in
motu mutatio. Quapropter aliqs dubitet an ꝓprietates motus ſint,nam albedo non eſt mo
tus,ſed albatio. Motus enim in ligno non in ſpecie:magis enim dicẽ motus à termino ad
quod,q̃ à quo. Nam corruptionẽ dicimus,quod mutaẽ ex eſſe ad non eſſe,& item genera/

In motu V ſunt

tionem quod mutaẽ de non eſſe ad eſſe. Præterea in omni motu quinq; cõcurrere oportet,
mouens,motũ,tẽpus in quo moueẽ,& termini à quo & ad quẽ. Deinde ſex mutationis ſpe

Mutationis VI ſpecies

cies narrat de ſubiecto in ſubiectũ,quæ dicitur alteratio:de nõ ſubiecto in ſubiectũ,quæ eſt
generatio:de ſubiecto in non ſubiectũ,quæ eſt corruptio. Ex non ſubiecto aũt in non ſubie

Non ens multifariam dicitur.

ctum non dicitur,niſi ex accidente:ut ex non nigro,non album. Ex his dicit generationem
non uere motũ eſſe,ꝙ (cũ ex non eſſe fiat) qđ non eſt moueri nõ poteſt. De nõ ente quoq;
ait multifariã dici,uidelicet ſecundũ corruptionẽ,& diuiſionẽ,& illud quod uocaẽ falſum:
aliud non ens,quæ poteſtas eſt:aliud ſecundũ accidens,ut homini nõ eſſe album, quæ non
entia ſimpliciter non moueri dicunẽ. Sed neq; corruptio eſt motus,quia motui opponitur
motus,aut quies:ſed corruptioni opponiẽ generatio,quæ neutrũ eſt. Solum alterationẽ de
niq; motũ ponit. Poſthæc ſub tribus generibus motũ ſubijcit. Sub quanto augmentũ & di
minutionẽ:ſub quali alterationẽ:in ubi,ſecundũ locum mutationẽ,qui proprior omnibus.

Motus ſub tribus generibus quanto, quali, & ubi.

Sub ſubſtãtia uero non eſt niſi per accidens,ꝙ nullũ entiũ ſubſtãtiæ ſit aduerſum. Non etiã
ſub relatione,neq; ſub actione & paſſione,ꝙ non ſit motus motus,neq; generationis gene
ratio,neq; mutationis mutatio. Nam motus non eſt de numero ſubiectorũ : neq; terminus
alterius motus,qđ ſeptem rationibus ꝓbat,uti apparet. Dicit etiã ꝙ motus ſecundũ magis
& minus,qui fit in alteratione, eſt nihilominus ex cõtrario in cõtrariũ ſecundũ quid, ut ex

Immobile tripliciter

magis albo minus albũ. Simpliciter aũt mutaẽ ex albo in nigrũ. Præterea immobile triplici
ter fieri:uno modo ꝙ nullatenus aptum eſt moueri,ut ſonus,id eſt,uox inuiſibilis. Deinde
quod difficile aut moueẽ,aut ſaltem difficile incipiat moueri. Tertio quod aptũ eſt moueri
facileq; moueẽ:& hoc immobile diciẽ quieſcere. Quies enim motui eſt cõtraria. Deinceps

De unitate motus & oppoſitione

de unitate motus & oppoſitione,narratq; in primis ſuper hoc ſeptem ꝓprietates: eaſq; diſ
finit, uidelicet,Simul,ſeparatim,tãgere,mediũ,cõſequenter,habitũ,continuũ. Simul enim
dicunẽ quæ ſunt in uno loco & immediato. Separatim uero quæ in alio. Tangentia,quorũ

Proprietates VII

ultima ſunt ſimul. Medium eſt in quod aptum eſt peruenire id quod cõtinuo moueẽ ſecun
dum naturã prius quàm in ultimũ terminũ motus,in quem mutatur. Hinc addit ꝙ ut mini
mum ad mediũ tria requirunẽ:duo extrema & ipſum mediũ. Conſequẽter ſunt quæ ſe ha/
bent ſecundũ ordinẽ:& ꝙ inter illa mediũ eiuſdẽ generis:ut linea lineæ cõſequẽter eſt,uni
tas unitati,& domus domui:nihil tamen ꝓhibet inter ea quæ ſunt conſequenter aliud eſſe
mediũ,dum modo illud non ſit eiuſdem generis. Deinde ſubit ꝙ prius non ſe habet conſe/
quenter ad poſterius. Non enim unum eſt cõſequenter duobus:neq; linea prima cõſequen
ter ſecundæ. Sed hæc ſunt cõſequenter illis. Habita dicunẽ quæ cõſequenter ſunt ac ſe tan/
gunt. Cõtinua dicunẽ quorũ ultima ſunt unum. Aitq; triplex eſſe continuũ,quædã per col
ligantiã,alia per contactũ,alia per infectionẽ. Cõparat demũ adinuicẽ nõnullas earũ ꝓprie
tatum,uidelicet cõſequenter,habitũ,& continuũ. Primaq; eſt cõſequenter ſe habere:ſecun

Catholicum

da habitum eſſe:tertia continuũ. Poſtea catholicũ infert, ꝙ notæ in cõtinuo non ſe habent
eo modo ſicuti unitates in numero. Primũ,ꝙ ſecundũ notas fit cõtactus;ſecundũ uero uni

tates

tates non fit contactus. Deinde quia inter duas notas necessario mediat linea, sed inter unitates non necessario mediat numerus, nullum enim mediũ dualitatis & unitatis. Post hæc de triplici motus mutatione tractat, monstratq; multifariã dici motũ unum: specie, genere, numero. Motus item unus numero tripliciter: unitas illius quod mouet̃, unitas termini ad quem fit motus, & unitas temporis requirit̃. Ad motũ uero unum, genere, uel specie, non unitatẽ temporis, aut mobilis, sed ad motũ unũ numero: oportet terminũ esse unum, & nõ deficientẽ, id est, non interruptũ: & mobile etiam debet esse unum, non secũdum accidens, sicuti Socrates, & album. Nec etiã sat est, q terminus sit unum cõmune: quia tunc cõtingeret duos homines sanari simul, secundũ eandẽ sanitatẽ, quod fieri non posset. Ad unitatem igitur motus requirit̃ unitas tẽporis, & mobilis & termini. Non erit idem numero sanitas Socratis, qua sanus est mane & uesperi: dato q interrupta sit per morbũ. Præterea motus, ὁμαλός, id est, nomalis, hoc est, uniformis, magis unus q̃ non nomalis: q uideat̃ uariare secundum magis & minus: uerbi gratia: si aliquo modo obliqui sint motus, nec in ubi, nec quãdo terminant̃: non ergo fuerit unus qua uarius, qua uero numerus unus. Deinde motus cõtrarietates ostẽdit, quæ est quędã diuersa species: ut in x. metaph. scribit̃. Contrarij enim sunt motus inter se simpliciter. Quieti aũt ex oppositione. Pręterea quies quieti, & mutatio mutationi: sed magis motus motui contrarius. Fit aũt dupliciter: secundũ naturã, cum sursum & deorsum est, aut termini à quo ad quem: deinde pręter naturã, cum uidelicet ignis fertur deorsum, & terra sursum. Eadẽ ratio & in quietibus. Quies sursũ, & quies deorsum: in his etiam quæ præter naturã sic quiescunt. Et mutatio de sano in ægrotũ, & de ægroto in sanũ erit aliquo modo contraria. Libro sexto. Motũ diuidit in partes magnitudinis: ante omnia monstrat continuũ non cõponi ex indiuisibilibus: ut linea ex notis non cõponitur: qđ cum alijs rationibus, tum ex magnitudine & tempore, quæ item cum motu sunt in infinitũ diuisibilia, ostendit. Nam de utrisq; ꝓbat. Velocius in tempore æquali pertransit maius spatiũ, & minore æquale spatiũ, quod non esset si magnitudo & tempus cõponerent̃ ex indiuisibilibus, essent enim indiuisibilia: ex quo uelocius aut tardius nequaquã ex eis ꝓdiret. Hæc enim ex partibus diuisibiliũ procedunt. Post hæc uenit ad motus diuisionẽ: dicitq; motum dupliciter diduci. Vno modo tẽpore, ut trium horarũ iter: alio modo per partes, ut triũ stadiorum motus. Mutari rursus dupliciter dicit: secundũ alterũ, ut aliqd in anno mutat̃, quia in die: alio modo aliquid mutat̃ aliquo tẽpore, per se primũ: & necesse est illud mutari qualibet illius tẽporis parte. Ex quo fit ut in motu, sicuti neq; in tempore, neq; in magnitudine ulla, detur principiũ. Nam si esset principiũ aut illud diuisibile uel indiuisibile foret: si indiuisibile, eadem ratione alia pars esset indiuisibilis: & sic in continuo esset indiuisibile immediatũ indiuisibili. Si uero diuisibile, oportet q medietas prætereat̃ ante quàm totum, & medietas illius medietatis ante illã: & sic in infinitũ: igit̃ non est dare principiũ, qm̃ ante quamcunq; partẽ pręterita est accipere partẽ prius præteritã. nam mutatũ esse, duplex est: primũ actu, cum res iam ꝑfecta, & motus absolutus, & tunc principiũ datur: secundo modo dicit̃ potestate cõtinuãs trãsmutationis partes adinuicẽ: & tunc principiũ minime dat̃, qm̃ quodlibet mutatũ esse, qđ Græci κίνημα uocãt, præcedit trãsmutatio seu transmutari, & in qualibet trãsmutatione sunt infinita mutata esse: sicuti in qualibet linea sunt infinitæ notæ: unde sicut in linea recta cõtinua nõ est dare primã notam cõtinuãtem partes eius adinuicẽ, ita in moueri nõ est dare primũ mutatũ esse, cõtinuãs partes motus adinuicẽ. Ex quo hæc ordine huiuscemodi ponunt̃. ante omne mutari, est mutatũ esse: deinde ante omne mutatũ esse, est mutari: ante omne mutari, est mutari: postremo ante om̃e mutatũ esse, est mutatũ esse. Post motus diuisionẽ differit de finito & infinito circa motũ. Sicuti em̃ diuisio ꝑtinet ad cõtinuitationẽ, ita finitũ & infinitũ: quẽadmodũ supra ostẽdit, diuisionẽ simul in motu magnitudine, tempore, & mobili inueniri, ita nunc de infinito docet. Primũ autẽ demonstrat in omni magnitudine & tp̃e reperiri: deinde in motu & in mobili. Dicit igit̃ nõ posse magnitudinẽ finitã in tp̃e infinito ꝑtrãsire: nec rursus infinitã in tp̃e finito. Eodẽ modo nec mobile finitũ magnitudinẽ infinitã: nec item infinitũ magnitudinẽ finitã in tp̃e finito peragere. Duplex est em̃ infinitũ: aut scđm diuisionẽ, aut scđm extrema. Ex hac igit̃ diuisione Arist. Zenoni rñdet: qui dicebat nihil posse moueri de loco ad locũ, qm̃ ꝑtransibat spatiũ infinitũ in tp̃e finito. Nam prius erat necesse trãsire mediũ spatij, & prius mediũ medij: & sic in infinitum. Dicit itaq; tam spatium seu magnitudinẽ, q̃ tempus, in quo pertransit̃ esse infinitum scđm diuisionẽ, nõ autem scđm extrema: ac trãsire infinitum scđm diuisionẽ, finitum uero scđm

Motus unus, specie, genere numero.

Quid ad motus unitatem expetitur.

De motus ac quietis cõtrarietatibus

De motu magnitudinis diuisione

De finito & infinito in motu

extrema: in tpe infinito scd'm diuisionẽ, finito tñ secundum extrema. Ad ultimũ differit de natura & diuisione quietis. Cum enim probauerit nec motui nec tẽpori dari principiũ, nec etiam dari quieti nunc cõtendit: φ status qui est quietis generatio & motus, in tempore mouetur: quod sanè probaẽ hoc modo. Omne quod moueẽ, moueẽ in tpe: sed omne quod stat, moueẽ: ergo omne qd' stat, moueẽ in tpe. Minus adsumptũ patet: qd' aptũ est moueri & nõ quiescit, moueẽ: sed omne qd' stat, aptũ est moueri, & non quiescit: ergo omne qd' stat, mouetur. Nam stare, intẽdere quieti est, quod motui subijciẽ cuidã: si motui & tẽpori non habet ergo quies, sicuti & motus principiũ. Enarrata motus & quietis diuisione cõfutat quosdam ueterũ errores circa motum, & primũ Zenonis negãtis penitus motũ esse, ac dicẽtis, neq3 cœlũ, nec aliud moueri, à loco ubi esset ꝓgrediẽdo, sed tñ uerti in seipsis. Deinde Democriti, qui ex atomis & indiuisibilibus dicebat esse motum, & ex his omnia generari: ubi probat nihil omnino indiuisibile moueri. Nam qd' moueẽ in tpe moueẽ: sed indiuisibile in tpe moueri non potest, minus adsumptũ probat: φ in omni tpe datur minus, dareẽ ꝓpterea minus tpe in quo indiuisibile moueẽ: qd' omnino falsum. Tertio Heraclitum refellit, omnia semper moueri dictitantẽ: monstrãdo φ nulla mutatio inter duos terminos existens est infinita: nam generatio & corruptio est inter duo cõtradictoria: & alteratio inter duo cõtraria: motus item rectus à quo & ad quem: nam impossibile est id moueri quod non cõtingit motum esse: sed si rectus motus esset infinitus, non cõtingeret aliquid mobile esse motum per ipsum: ergo nec cõtingeret aliquid per ipsum moueri. His addit φ fortè nil ꝓhibet tales motus esse infinitos: ut si post motũ localẽ fiat alteratio, & si post alterationẽ augmentũ, & iterum generatio: non tñ unum & eundẽ motũ esse infinitũ cõtingit. Lib. VII. De motu ꝓsequitur, quem ad mobile motorẽq3 adplicat. Primũ nãq3 de primo mobili. Postea de motore primo. Dicit esse necesse omne quod moueẽ ab aliquo moueri. Deinde posse aliqd moueri à seipso: quod dupliciter intelligendũ: aut ad actum primũ, id est, ut de non esse trãseat ad esse: aut ad actum secundũ, id est, de nõ agere ad agendũ. Ad actum nãq3 primũ nihil seipsum mouet: qm̃ nihil ꝓducit seipsum. Ad energiã uero secundã potest aliquid mouere seipsum, non solum ex accidẽte: ut cum uehiẽ quis, nauim aut equũ ipse mouet: sed etiã per se: ut de grauibus & leuibus patet. Deinde non esse ꝓcessum in infinitũ in mouẽtibus & motis, sed ad unum mobile ultimũ ueniendũ, & ad unum ultimo mouentẽ. Deinde mõstrat, φ omne mouens est simul cum moto cõtiguũ, aut continuũ sine medio: & hoc in omni motus specie. Ad quod ꝓbãdũ narrat quadrifariã esse motũ extrinsecũ, Pulsione, tractione, uectione, uolubilitate. Omnes tñ ad pulsionẽ & tractionẽ reduci. Pulsionis duæ species: uidelicet impulsio, qua deficiẽte expulsio est, quæ Gręce sic uocanẽ: ὦσις, ἕλξις, ὄχησις, δίνησις, ἔπωσις, ἄπωσις. Volubilitas aũt in tribus cõsistit motibus, qui item omnes ad tractionẽ & pulsionẽ reducũtur. Nam uolubilitas cõponiẽ ex tractione & pulsiõe: φ alter impellit, alter trahit. Sub tractione quoq3 diuersi cõprehẽduntẽ modi: inspiratio, expiratio, expuitio. i. εἰσπνευσις, ἐκπνευσις, πτύσις. Et quæcũq3 corporũ emissiua, aut receptiua sunt: ut ἀνάδοσις & κάμψις, hoc est, dissipatio & cõtextus. Nam omnis scd'm locũ motus collectione aut discretione cõstat: quas Græci σύγκρισιν & διάκρισιν dicunt. Circa alterationẽ multa quoq3 differit: φ sit secundũ sensilia, nec in specie prima qualitatis. Primo quo ad habitũ & dispositionẽ corporis. Deinde quo ad habitũ animæ, circa partes appetitiuas & etiã intellectiuas. Postea ostẽdit φ trãsmutatio uirtutis & malitiæ cõsequitur aliquã alterationẽ. Dein φ non fit in parte intellectiua alteratio præcipue. Primo quo ad cõsiderationẽ iam habẽtis scientiã quæ est scientiæ usus. Secundo quo ad primã scientiæ acceptionẽ. Postq3 ostendit φ in mobilibus & motoribus necesse sit aliquod primũ ponere, deinceps de motuũ cõparatione uestigat, φ ea quæ sunt unius ordinis, cõparabilia uideanẽ esse: & hoc ipsum quod est prius & posterius cõparationem præ se ferre appareat. Primo nãq3 cõparat motũ cyclicũ ad rectũ, qui uidenẽ esse comparabiles, cum sint æque ueloces: sed negat esse æque ueloces. Præterea cõparat motuũ cõditiones ex parte formæ penes quã fit cõparatio. Primũ: quæcũq3 sunt non æquoca omnia cõparabilia sunt, id est, forma in quã fit cõparatio debet uniuoca esse. Ideo stylus & chorda & uinũ in acuto non cõparanẽ. Deinde in ipsis penes idem ꝓximũ susceptiuũ recipi oportet. Ideo equus & equa cõparabilia sunt penes duplũ & dimidiũ: & penes album & nigrũ: qm̃ albũ inest eis per idem susceptiuũ proximũ, uidelicet per superficiẽ: ex quo hæc aqua & uox non sunt cõparabilia. Tertia cõditio: cõparabiliũ sit una natura, hoc est, ut forma in qua fit cõparatio sit species specialissima. Ideo dulce & albũ non possunt cõparari inter se,

De quiete Status — *De primo mobili* — *Quomodo aliquid à seipso mouetur* — *Motus extrinsecus quadrifariam* — *De motu alterationis* — *De motuum cõparatione* — *Quæ ad comparationẽ requirantur* [marginal notes]

neq3

neq; album & nigrum secũdum colorem, sed aliqua comparanť alba: Deinde agit de com-
paratione motuum localium inter se tribus cõditionibus. Primo cõparabiles inter se fiunt
in æquali tempore: tum per æqualẽ magnitudinẽ: postremo ut sint magnitudines eiusdem

De comparatione motuum localium

speciei specialissimæ. Præterea loci mutatio & alteratio non inuicẽ cõparabiles: ꝙ non sint
per æqualẽ longitudinẽ. Similiter motus rectus non debet dici æqualis motui cyclico. Ra-
tio ꝙ hi motus non sint eiusdem speciei specialissimæ. Post hæc de comparatione alteratio
num: ostendit unam alterationem æque uelocem alij: ac secundum quid uelocitatis æquali
tatem attendi. Postremo quonam modo forma debeat comparari in generatione & corru-
ptione. Libro octauo. De primo motu & motore disserit, & aperte decernit contra dogma
Christianum motum esse sempiternum, semperq; fuisse, ex quo mundum ponit æternum:

De motu æterno

quod quanquam in primo topicorum dicat esse indemonstrabile, argumentis tamen pro-
cedit dialecticis: cum alijs, tum hoc, ꝙ omnes philosophãtes generationẽ & corruptionem
dixere: ergo & motum. Deinde qui dicunt mũdos infinitos esse: quosdam corrumpi, quos-
damq; generari, ponũt generationem & corruptionem semper esse: propterea & motum.
Refert Anaxagoræ opinionẽ, dicentis omnia in chaos confusa in infinitum fuisse tempus,
mentem uero diuinam ea secreuisse. Probat deinde ex parte temporis: nam tempus quod
numerus & passio motus existit, semper fuit: quia prius & posterius semper sunt, quæ sine
tpe non sunt. Solũ nãq; dicit Platonẽ tẽpus genitũ putauisse: idq; cũ cœlo esse factũ: cũ etiã

Plato tempus cum cœlo genitum dicit

cœlum factũ asseueret. Post hęc ipsum primũ motorẽ immobilẽ ponit: ꝙ necesse sit quædã
moueri & quædã qescere: aliqua semp moueri & nũq; quiescere: nõnulla semp mouere; &
nunq; moueri. Primũ est animaliũ: secundũ cœli: tertiũ ipsius dei. Quæri aũt solet, an cœlũ

De primo motore

moueatur à seipso. Si enim totũ cum sua intelligẽtia ponať, à seipso ꝓculdubio mouetur.
Si pro mobili tantum, à propria intelligẽtia extrinsecus moueri dicetur. Grauia & leuia na
turaliter aut uiolẽter mota in reflexionis termino cõquiescere necesse est. Motum localem
omniũ primum dicit, antiquiorẽq;, ob primi mobilis perfectionẽ: ex cuius motu, qui cycli-
cus infinitus ac perfectus existit, cætera mouentur. Motus autẽ rectus minime perpetuus:
quia reflexus ac non continuus extat. Postremo ratio motus omnis hoc modo diducitur.

Motus cyclicus & rectus.

De omni ratione motus

Quædam per se mouentur, quædam ex accidente, ut quæ insunt motis, ut albedo in homi-
ne, uel homo in naui: & quædam per partem mouẽtur, ut membrũ aliquod ab homine mo
tum. Eorum autem quæ per se mouentur: alia ab se, alia ab alio: alia secũdum naturam, alia
præter naturã. Ab se autem & secundũ naturã animãtia omnia: ꝙ principiũ motus in se ha
beant: quatenus aũt corpora sunt & grauia, præter naturã feruntur nisi deorsum descendãt.
Quæ autem ab alio mouenť, aut naturaliter, aut præter naturã mouenť. Præter naturã, ut
terrestria sursum, & ignea deorsum. Secundũ naturã grauia deorsum, & leuia sursũ: quãq;
utrum ab se, an ab alio, dubitať. Arist. dicit, ꝙ in se principiũ quidẽ agendi nõ habẽt, uerum
patiendi.

IN ANIMAM

IN primis speculãdi scientiã ponit de genere bonorũ honorabiliũ esse: præsertim
de anima ob nobilius subiectum. Sunt & scientiæ practicæ de genere laudabiliũ
quæ circa actionem uersanť. Laudatur actio: contẽplatio uero ac doctrina bono-
ratur: qm̃ hæc, finis est: altera, ad finem. Animã esse dicit substantiã incorpoream
productã ante corpus: non ex elemẽtis, ut putat Plato: sed quintã essentiã quam entelechiã
uocat, id est, habiti perfectionem: sed de diffinitione melius in secundo. Per animæ uero ac-
cidentia, siue qualitates, siue proprietates, seu etiam potestates: ipsa ualde deprehẽditur ani
ma. Harum propriæ sunt quædam animæ, ut mens, siue intellectus, Græce νοῦς: qui corpo-
ri minime communicat, quamuis corporis phantasiæq; instrumẽto utatur. Nonnullæ cor-

Potestates animæ

poris tantum: ut sensus. Aliæ uero communes animæ ac corpori, quas πάθη, id est, pertur-
bationes uocat. Præterea animã retinere in cognoscendo rerum species, non res ipsas. Nul
lus enim in anima lapis, aut homo: sed lapidis, aut hominis species intellecti. Postremo opi
niones ueterum de anima enumerat: quæ his uersibus facile claudi possunt: Democritus

Opiniones ueterum de anima

constare animam decreuerat igne. Pythagoras atomis, simul & Leucippus eandem ponit.
Anaxagoras intellectum ac elementa. Empedoclesq;, Platoq; ferunt numeros & ideas. At
motum Thales animam dicebat. Et inde est, Quod ferrum moueant, lapides essent ani-
mati. Aera Diogenes. Heraclitus esse uaporem. Comparat Alcmeon hanc cœli moti-
bus: ex quo Perpetuam putat, ac cœli ratione teneri. Hippocrates lympham facit hu-
mentẽ ob genituram, Sanguine sed Critias illam constare uolebat. In tris igitur opiniones

Quæ recipiat Aristoteles, quæq; cõfutet

cuncta de hac dicta diducit. Quidam mobile spectauere: nonnulli sensile: incorporeum alij. Quorum sententias partim recipit, partim rejcit. Quod mouet anima, cōcedit: ꝙ uero mouens moueatur, minime concedit. In qua opinione fuere Pythagoras & Plato. Nam, inqt, mouens moueri per se, non esse necesse, nisi ex accidente: ut nauta nauē mouens, mouetur & ipse. Quod enim dicebant, per iram, aliasq; animi perturbationes manifesto animā moueri: hoc ait non animæ tātum, sed animæ in corpore motus esse: ꝙ corpus ex illis maxime mutatur. Animam uero per se integram, incorruptamq; manere. Sicuti & in senecta, aut in morbo aliquo delyratio ex affectis organis, non ex anima affecta procedere uidetur. Secundo ꝙ sentiat anima admittit: ꝙ autem simile simili sentiat, nō admittit. Nam cum & Pythagorei & Platonici dicerent eam ex elementis constare: uolebant per similitudinē cæterorū cōpositorum cuncta sentire, cum innumerabilia sint: quod omnino falsum. Tertio ꝙ incorporea sit adsentitur: ꝙ uero huiusmodi incorporeum tenuissimū esse corpus dicāt non adsentit. Libro 11. Vt animam ipse tandem diffiniat, entelechiā primam eam uocat corporis physici organici, potestate uitā habentis. Est enim entelechia, quam Græci enarratores ἐντελῶς ἔχειαν, id est, perfectihabiā, ut ita dicā, sunt interpretati: hoc ab energia differens: ꝙ hæc generatim actus intrinsecus etiā corrūpēdo, Entelechia tm̄ perficiēdo appellat. Primā dixit ueluti potestate ac habitu scientiā: non item secundā, quæ in actione meditationeq; sciētiæ sit. Sic in somno ac quiete uacare qñq; animā cōtingit: nihilo tamē secius hominē animatū putamus. Organici præterea, non lapidei: physici, non mathematici, aut artificialis.

De animæ diffinitione entelechia

Entelechiam igitur & formā essentialē animā, esse corporis cōtendit. Nam in homine duplex forma essentialis: una quæ eadem & cōpositi dicit, cum cōpositum omne ex materia cōstet & forma: altera quę magis ꝓprie essentialis hominis est anima in cōposito.

Aristotelis duplex dubitatio

Duo in his nondū manifesta dicit: an anima sit à corpore separabilis. Nam quasdā eius partes quæ corporeas habent sedes, omnino inseparabiles esse ꝓbat. Quasdā uero nullius esse corporis, ut intellectus, qui cōtingit separari, ueluti perpetuū à corruptibili. Alterum an anima sit entelechia corporis, sicuti nauita nauis: qđ ab orthodoxis in nostro dogmate minime recipit. Quinq; insuper ei partes attribuit: uegetandi, sentiendi, appetendi, scđm locum mouendi, & intelligendi: quæ sunt eædem subiecto, distinctæ uero ratione. Et pro animātibus ipsis, ac anima tota quādoq; ponunt, ut in ijs quæ uegetant: quādoq; partes sunt, ac potestates ipsius, ut in ijs quæ sentiunt, pars eius uegetatio est: in ijs uero quæ intelligūt, uegetabile ac sensile eius dicentur partes. Vegetandi igitur pars gignit, nutrit, auget. Quæ item auget, attrahit, retinet, concoquit, expellit. Sensus quoq; pręter exteriores quinq;: sensus cōmunis, phantasia, memoratiua, imaginatiua, ęstimatiua: eædē & ipsæ subiecto, diuisæ ratione ac officijs, quæ ad tria prima tantum reduci solent. Sensus ideo cōmunis dictus, ꝙ omnium exteriorū sensuum iudicium sumit: & tantum præsentium. Phantasia, uel absentium. & ille uigilātium, hæc etiam dormiētium: ille in nostra potestate non est absentibus rebus, hæc uero semper, sine qua nec menti quicquam est percipere.

De sensu communi phantasia & memoria

Nam per paragrāmatismum quasi phaostia dicitur, ut cogitationi lumen præferens: siue ἀπὸ τοῦ φαίνειν, quod est apparere. Differt autē à memoria, ꝙ ex facta sæpius phantasia memoria gignitur. Nam illa ut animal pictum contemplatur tātum, nec ultra prospicit. Memoria uero ut leonis, uel alterius animalis imaginem contuetur. Nam si solum imaginem consideraremus, nihil absentiū recordaremur. Memoria igitur per sese in sensorio: ex accidēte uero in ratione sita est, ꝙ sine magnitudine & tēpore nihil sanè recordari possumus. Memoriæ siccitatem attribuunt in occipitio: sicuti sensui cōmuni humorem: quapropter senibus aut pueris deest, his ꝙ nimio humore tanq; in aqua typus non figitur: illis nimia siccitate ueluti calx in ueteri ædificio tabescit. Idem & in morbo affectis cōtingit. Adfecta enim memoria ratio funditus perit.

De recordatione

His addit recordationem, Latinius quàm reminiscentiam, id est, ἀνάμνησιν, quæ est reuocatio prioris memoriæ post obliuionem: non autem penitus, quoniam hæc scientiæ & disciplinæ foret: sed quasi per nebulam, quod solius est hominis, quoniā rationis cuiusdam & perscrutationis adminiculo uidetur uelle in memoriam per signa aut typos similes, uel cōtrarios, seu proximos redire. Et uelle tantum hominis est. Igitur recordari seu reminisci hominis fuerit. Sed de sensu, sensatione, sensorio, sensili, breuiter dicendū, quæ Græci αἴσθησις, αἴσθημα, αἰσθητήριον, καὶ αἰσθητὸν uocant. Est enim sensus, potestate & energia, ut uisus & uisio, quā sensationem uocāt: quo fermè modo scientia: nisi ꝙ sensus energia extrinsecus, scientia uero energia intra hominē est: & hæc uniuersaliū, illa singulariū. Transit igitur de potestate in energiam, non agendo,

agendo sed patiendo. Sensus enim à sensili patiť;non per corruptionē, sed per perfectionē.
Sunt autē quinq;,uisus,auditus,gustus,odoratus,& tactus: quæ ad unum sunt terminata, *De sensibus*
nec ualent ad cōtraria:uti ualet intellectus. Præterea à summo sensili corrūpunť. Sensus itē *exterioribus*
duplex uirtus,longe,deinde cominus sentire. In hac ultima præstamus,cum in altera supere-
mur à belluis. Sensilia ꝓpria quæ singula singulis obijciunť. Cōmunia uero uocat Aristot.
quietem,motū,numerū,figurā,magnitudinē. Ex qbus duo ultima tātū tactui & uisui sunt
cōmunia,ut ait cōmentator,cōtra Themistiū,qui posuit omnes cōmunes. Sēsoria ipsa sunt
organa qbus sentimus,eodē subiecto cū potestatibus. Potestates em̄ ꝑfectiones uirtutesq;
sensoriorū sunt. Hæc Aristot. elemētis accōmodat. Visum aquæ,auditū aeri,olfactū igni,
gustum tactumq; terræ. Energię ac obiecta nobis notiora ac priora potestatibus sunt,ꝙ ter
mini sunt earum. Potestates enim ordinē & relationem ad energiā referunt. nam per ener-
gias & obiecta distinguunť. Inter sensus autem uisus nobilitate præstat. Hunc Empedocles *De uisu*
& Plato in Timæo igni adcōmodant, refellente Arist. ac dicente,ꝙ eo modo uidendi ener
gia,sicuti ex lucis splendore egrediens uel in tenebris uideret. Non enim par est in tenebris
lucem extingui,sed potius in humore:at hoc minime contingit:quare falsa eorum opinio.
Humor igiť cōcretus in oculo ex humida parte cerebri ꝓfluens intrinsecus,tum aer extrin
secus,tāquam duo diaphana uidendi sunt causa. Illud quoq; non paruū iudicium aquæ,ꝙ
corruptis oculis humor ꝓfluit. Visus omnino triplex:directus,refractus,& reflexus,de qui
bus optica & catoptica Euclidis est. Nec substanciā sed colorē cernit. Si enim substantiam
cerneret,noctu quoq; ipsam cōspiceret:substātiam enim sola mens nouit. Visus igitur pro
prium obiectū color,qui & ipse in luce cōspiciť. Lux uero entelechia diaphani qua diapha
num:cui rei indicio est,admotus ꝓpius oculis color minimū uidebitur. Sed color quidem
diaphanū mouet,uidelicet aerem. Nec bene Democritus putat,si uacuū fuerit,quod in me
dio est,adspici posse diligēter,si formica in cœlo fuerit. Hoc enim fieri nequaquā potest,qa
sensorio patiente uel ab ipso colore uiso,uel certe ab eo quod est in medio,necesse est uide-
re. Sed ex colore qdem non pōt,ꝙ color uti supra diximus oculis propè admotus nō adspi
citur:relinqtur sensoriū ex eo quod est in medio pati. Ita necesse fuerit,aliquid in medio in-
teruenire,uti color adspiciať. Visus itaq; hoc modo non agit,sed ex obiecto patiť. ꝓpterea
ꝙ lux solis uel ignis energia diaphani mouet per aera mediū sensoriū,nisi fortè corruptum
morbo uel hyperbole uisibilis fuerit. Sed de colore & diaphano rursus paucis disserēdum. *De colore & diaphano*
Aer enim,& aqua diaphana non sunt nisi energia,hoc est luce aduenięte:sine luce uero,po
testate diaphana tm̄ dicunť. Lux uero ipsa ex accidente diaphani color est,ac nō certo loco *Lux diaphani*
neq; circūscripto,sed tota in toto fulget. Lux itaq; & tenebræ in diaphano ueluti in subie- *energia*
cto sunt. Cuius potestas tenebræ. Energia uero lux. Color diaphanū mouet. Diaphanū ue-
ro uisum corporis extrema color & sup̄ficies simul:qua corpus,sup̄ficies:qua uero diapha
num,color. Omnis enim color cum sup̄ficie:non item cōtra omnis sup̄ficies cū colore:qm̄
omne corpus diaphanū aut terminatū aut indeterminatū:sicut aqua & aer. Indeterminatū
propria caret sup̄ficie:sic & proprio colore,sed externū recipit colorem sicuti & figuram.
Color igiť proprie est tm̄ terminati diaphani. Quapropter ut aeris colores,lux & tenebræ,
quāuis improprie dicunť: eodem modo in corporibus media extremis certa proportione
cōcordātia uisum oblectāt. Sunt purpureus,melinus,puniceus, luteus,glaucus,cæruleus,
fuluus,flauus,pallidus,uiridis,uenetus. Omnes sanè colores medij inter album & nigrum.
Auditus uero aeris est: & sonus aer:quod em̄ est energia sensile,hoc sensoriū potestate fue
rit. Aer em̄ non solum auditus,sed & uisus & olfactus diacrinicus est. Differt autē auditus à *De auditu*
uisu,ꝙ uisus sine tempore fit, statim obiecto cum sensu coniuncto. Auditus sæpe per inter
ualla,ꝙ tardius sonus ad sensorium ingrediť,ob aurium uolucra,quæ natura tribuit in no-
xiorum tutelam. Altera deinde causa,ꝙ sonus nō omnem illico penetrat aerem:sed primo
propinquum,deinceps alium ex alio transmittit:ac per successiones quodammodo ad sen
sum peruenit. Aer enim semper proprio quodam modo in aure mouetur,ut soni differen-
tias tāquam in secessu iudicet. Indicio est immisso digito aurem semper sonare:qđ signum
incorrupti sensus est. Ex quo & sub aqua audire contingit:quod ab aurium uolucris aqua
repulsa,aerem intra cōgenitum corrumpere nequaquā ualet. Sonitus non una ex re fit,sed
ex pulsante pulsatoq; corpore:ac semper refractus,sicuti & lux. Fitq; semper Echo,quam- *Echo semper in sonitu*
uis nō manifeste:clarius enim in uallibus aut cameris redditur tanquā pila muro repcussa.

Aeris

Aeris præterea respiratione natura ad res præcipue duas utitur: ad uocem, tum ad intrinse-

De olfactu

cam uiscerum refrigerationẽ. Olfactus sensorium ignis est, quod odor fumea quædam euaporatio sit, hoc dicit in lib. de sensu Aristot. in libris uero de anima contra sentire uidetur: olfactum aut aquę aut aeris sensorium esse. Ignem uero aut nullius esse, uel cõmune omnibus. Nullum enim sine calore sensorium. Terram aut nullius item esse, aut in tactu maxime misceri: ex quo relinquitur nullum extra aerem & aquam sensoriũ esse.

Odor consanguineus gustui

Odor gustui maxime cõsanguineus, quod eius extremæ qualitates, dulce, & amarum: intermediæ item, acutum, pingue, austerum, uehemens, gustui quoque sunt cõmunes. Præterea cõueniunt, quod ea quæ sine odore, plerũque sine sapore sunt, ut elementa omnia. Differunt autem quod horum alterũ peiorem cæteris animalibus habemus. Gustum uero ac tactum præstantiores propter cutis tenuitatem. Odoranẽ & exanguia. Indicio est quod uehementi odore corrumpunẽ. Sed dubium si respirando odoranẽ.

Animalia spirantia non odorantur sub aqua

Animalia uero spirãtia non odoranẽ sub aqua. Pythagorei quædam animalia dicunt odore uiuere: quod minime probat Aristoteles, dicens cõpositum esse, quod nutrit, oportere: ex quo cibi excrementa fiunt, etiam in plantis: ut lachrymæ, resina, gũmi, quamuis in qbusdam excrementa minime fiant, ut cicadis, quod sine membris sunt, & digestũ accipiunt à terra nutrimentũ quãtum sat est. Ad hæc quoque Aristotelica Theophrasti sententiam addam dicentis, calidum & igneum causam esse odoris, superfluũ humorẽ tanquam rem putridam exsiccans: quapropter loca in orbe calidiora sicut Æthiopia, frutices odoratos gignunt. Plutarchus insuper ait, carnem Alexandri magni odoratã fuisse ob uehementem in eo calorem.

De gustu & tactu

Gustus, tactusque propiores terræ sensus, quorum sensoria, alteri caro, alteri lingua. Sensile uero sapor in gustu: eius etiam qualitates, ut in olfactu superius enarraui. Fit enim ex sicco terreo in aqua diluto. Non enim aqua materia saporum, cum aqua odore saporeque penitus careat: sed in aqua uti colores fiunt.

Dulcia calidiora sũt ac magis nutriẽtia.

Dulcia nutriunt præ cæteris, quoniam calida. Nam uehemẽter dulcia calida omnia. Acerba terrea & frigida ac pinguia. Nam frigus plerũque cõdensat. Acuta uero aquea, cũ sapor ex humore acescat. Sapores denique omnes, sicuti & generationes, ex elementis constant. Nam horum alijs alia uelocius cõmutari uidemus: quædam statim: nõnulla medijs quibusdã: ut triticum ex tellure statim gignitur. Caro item ex tellure, medijs tritico ac cibo interueniẽtibus. Sic & in fructibus ipsis acerba, quia minorẽ quam matura mutationẽ habent, propiora sunt terræ ac frigiditati. Matura uero tanquam mitiora, ac per solẽ immutata magis calida. hæc Theophrastus.

De tactu

Sed redeo ad tactum cuius sensoriũ caro est, & in sanguine carẽtibus proportione carnis. Quidã tamen cor potius putauerũt. Carnem uero mediũ, ut aerem in reliquis sensibus. Quod non probat Aristo. quamuis cor ponat alioquin sensuum omnium receptaculũ, ac primum & commune sensorium. Sensilia tactus, molle ac durum potissima. Sed & calidum & frigidũ & siccum & humidum. Quare quidam addubitauere an unum antitypum tactus seu plura sint, ob sensilium uarietatẽ. Sed & idem accidit olfactui & uisui, multiplices esse odores, tũ colores. Tactus item & gustus hoc à cæteris distant, quod reliqui sensus non materiã sed formam à sensilibus accipiunt: ut uisus album non recipit, sed albi rationẽ, nec albus uisus dicitur. At in gustu & tactu dulcis efficitur lingua ob saporẽ, & calida ob tactum, aut frigida caro. Præterea cęteri sensus ad id in primis cõstituti sunt, ut bene animalibus sit. Hic tantũ ut sint. Et alij hyperoche sensilium corrumpunẽ. Hoc uero corrupto animal esse desinit. Et iam perlustratis

Cur sensibus ex parte superamur à belluis

omnibus sensibus adducã quod ab Arist. ponit in libris de animaliũ generatione: Quid causę est, quod longinquitate sentiendi à cęteris animalibus superamur: cum sensus iudicio & acuitate præstemus. Meatus enim longior, qui tanquam fistula quædam sensilia excipit, causa est longe sentiendi: hoc præstant belluæ. Nam productioribus pleræque sunt auribus: ut canes, maxime Laconici. Et oculi quo magis in recessu cauo fuerint, procul magis adspiciũt. Indicium manus est opposita fronti cum remotius quid prospectamus. Acuitatem uero & iudicium tenuitas membranæ facit, qua præcellunt homines, quibus tenerior cutis, ij critici magis. Postremo probat Aristoteles in lib. de sensu, qualitates sensiles esse in infinitum diuisibiles, & si corpora, cum in corporibus illæ sint. Contra uero sentientes confutat, libro tertio. Eam animæ partem attingit, quæ rationis est particeps: quãmue in opinionem dianœam, & mentem diducit. Opinionem posse decipi dicit: quia in plerisque cognitio quædam, non quod sint, aut quomodo sint (nam de ente tantum scientia) sed quod non sint, &

Opinio

quomodo non sint. Quapropter opinio dicetur habitus intelligẽdi ratiocinatiuus circa ea

quæ pos-

quæ pòssunt se aliter habere. Dianœam uero definit discursum rationis syllogisticō ad ue- *Dianœa*
ram esse conclusionē, quæ qdem uera per se sit, ex accidēte uero quādoq; falsa, ob errorem
in causis quas ad ipsam nequaquam pertinet indagare, sed qualescūq; accipiat ueras per il-
lam inducere illationes. Nam de ipsis quidem principijs scientia tantum quærit quæ nam
sint: si uera, seu falsa: media, uel non media: si demōstrari, uel non demōstrari queāt. Quare
apud Latinos adhuc nomen nō inuenit: nisi fortè cognitionem interpretari uelimus. Nam
diancea, quam rhetorici sententiā dicunt, alia est. Nostri autem theologi hanc partem intel
lectum diuidētem & cōponentem appellant. Mens uero entelechia & quasi pfectio ipsius
animæ, sicuti anima corporis ponitur. Animam enim mediam corporis & mentis, eius sa-
pere partem cui inclinauerit, uoluere. Hanc Græci νοῦν uocant: nostri uero theologi, intelle-
ctum simplicem. Hæc igitur siue intellectus, idem pueris & uiris & dormientibus & medi
tantibus est, tota in toto corpore, indiuisibilis essentia, incōmunicabilis, simplex, perpetua,
nihil externum patiens uti sensus. Seipsum cernens quoniam ea quæ intelliguntur à mate *Intellectus*
ria separata sunt: & ipse intellectus receptor est speciei, & id quod scitur ipsa scientia est: & *seipsum cernit*
id quod intelligitur ipse intellectus. Hic quoq; multifariam secundum multiplex eius offi- *Practicus*
cium & potestatem diducitur: practicus, theoriticus, agens, potens, seu possibilis, tantū ra- *Theoriticus*
tione inter se differentes: ut agens & patiens comparantur. Agentis est phantasmata intelli *Agens*
gibilia offerre, illustrareq;, ac rerum species gignere. Potentis uero oblata recipere, ac intel *Potens*
ligere: utrumq; uero commentator insanus unicum in cunctis facit, externūq;, quo tantum
in uita uteremur, sed iamdudū diui Thomæ epicherematis explosus est. Nonnulli de agen
te tantum hoc putantes tolerabiliores fuere: attamē & ipsi ab eodem quoq; facile refellun-
tur, cum agentis, ac patientis unus sit, & in eodem actus. Ex his præterea potentem digni-
tate præferunt ob præstantius officium: cuius est summum bonum adsequi ac percipere.
Huius item partes, ac officia, mens & diancea est: huius & item practicus & theoriticus.
Quoniam intelligere pati quoddam sit. Huius deniq; sunt actus intelligendi, qui qualitates
absolutæ dicuntur, ab obiecto intelligibili & intellectu re distincti. Quapropter quadrifa-
riam illum considerant. Primo, ut uacuam tabellam antequàm sit specie rerum ulla occupa
ta: quæ sit apta tamen apprehendere. Secundo modo cum diuersa rerum specie & cogni-
tione illustrata uacat. Tertio cum nō uacat, sed meditatur atq; intelligit. Postremo cum cir
ca suum intellectile iugiter uersatur: quā post mortem Christiani in æterna patria sese con-
secuturos sperant. In extremo Aristo. de parte differit quæ secundū locum mouetur: cuius
causam dicit appetitū & intellectū practicū, siue phantasiā esse. Nam multa appetunt quæ
non mouent. Omnia nāq; animalia etiam quæ cæteris carent sensibus tactum habent: ex
quo & phantasiā necesse est & appetitū, dolereq; & delectari, ut sunt conchæ marinæ, quæ
ζωόφυτα appellātur: mediamq; inter animalia & plātas tenent naturam. Deinceps pauca ex *Ζωόφυτα*
alijs quoq; authoribus subijciam. Cum enim anima ex diuersis officijs diuersa sibi nomina *De anima ex*
cōparet, uidelicet cum intelligit, cum reminiscit̃, cum iudicat, cum appetit: intellectus, me- *alijs autho-*
moria, ratio, uolūtas appellatur. Voluntas enim & intellectus diuersas potestates re distin *ribus*
ctas cōnotāt, quarū quæq; suos habent adsertores. Nōnulli uolūtatem præferūt. Thomas
intellectū, Plato item in Philebo: causamq; adsignat, cum duo sint entiū elementa, infinitū *Plato*
& terminus, ex quibus ens & uniuersum cōstat in genere, infiniti uoluntas est, cum sit mo-
tus quidā ad magis & minus. Mens autem in genere termini, quoniā dum in se cōuertitur
profecto terminat ordinatq; seipsam. Adfectus qui aliunde uenit septa nulla circūscribitur.
Mens autem sui imperiū habet: quapropter summū bonū dicitur tāq; definitor ac modera
tor. Quod pfecto uerū in his quæ secundū naturā sunt. In his uero quæ supra naturā: uolū
tatem idem Plato uidet̃ quodāmodo præferre in Phædro & Symposio, φ hęc per amorem
simul iūgat̃. Hæc item, ut nostri tradūt, multiplex cōscribit̃: humana, diuina, antecedēs, sub
sequens, iubens, significās. Signa uero ipsa cum iubet deus, cum phibet, cū indulget, cum
cōsulit, cum exequit̃. Vsurpat̃ & hęc interdū pro potestate, energia, obiecto: sequit̃ & pro-
hæresim, id est, electionē, quam nostri liberū arbitrium uocāt: de qua in libro tertio ethico- *Prohæresis*
rum uberius dicitur. Præterea synedesis & synteresis. Solus enim animalium homo, ut Ari *Synedesis*
stoteles alibi narrat, aliud cogitat, aliud facit: quod cogitationis atq; intelligentiæ plures *Synteresis*
sint uiæ, uoluntatis una tantum. Alexander Aphrodiseus in libro de anima, de intellectu sic *Ex Alexādro*
differit. Possibilis & agens se habent, ut materialis, & formalis. Materialis in nobis est, qui *Aphrodiseo*
& habi-

& habitualis dicitur. In eo enim fiunt ab agente habitus. Agens uero extrinſecus eſt, & in-
corruptibilis uiuit ſeparatus. Similiter quoq; & intellectiones deforis ſunt, quando intelli-
guntur tantum intellectiones fiunt. Itaq; intelligibilis ſpecies, agẽs intellectus dicitur. Qui
cauſa eſt habitus & per ſe ſine materia ſubſiſtere poteſt. Nam in qualibet re id potiſſimum
quod maxime proprium & præcipuum, eſt & alijs cauſa ut ita ſint. Species rerum intelligi
biles perpetuæ ſunt: intellectus quoq; eas apprehendens ſimilis eis fit: & eſt intellectus de-
foris in nobis genitus: ut placet Ariſtoteli. Poſſibilis uero unà cũ anima cuius eſt poteſtas

Qvomodo ſe intellectus intelligit.

interijt, unaq; cum habitu, potentia, & perfectione ſua. Quomodo autẽ ſe intellectus intelli
gat, idem author ſic diſſerit. Intellectus cum ſe intelligit, per ſe ſpeciem intelligibilem intel-
ligit: per accidens uero ſeipſum: ea de cauſa quod intellectui accidit: ut cum intelligit, illud
fiat, quod ab ſe intellectum eſt. Anteq; igitur actu intellectum intelligat, ipſum intellige-
re, & id quod intelligitur mutuo referuntur, atq; oppoſita inuicem habentur: uelut ea quæ
ſunt ad aliquid. Cum uero utraq; in actum prodeunt, & unum fiunt, ceſſat oppoſitio. Ideo
intellectus in energia, qui idẽ fit cum intellectu ſpecie, iure ſeſe intelligere dicitur: quia hoc
idem quod intelligit fit. Species enim diſiunctas à materia intelligit. Non enim hoc ſingula
riter apprehendit, ſed in ſingulari id quod eſt eſſe intelligit. Neq; pari ratione ſenſum ener-
gia ſeipſum ſentire dixeris: licet ipſe quoq; ſpecies ſenſiliũ rerum excipiat: ea de cauſa, quia
ſentit quæcũq; ſentit uelut addita materiæ. Nam in ſenſilibus aliud eſt eſſe rem, aliud eſt eſ
ſe rei. Neq; enim idem eſt æs, & eſſe æri: nam ſimul utrũq; eſt & materia & ſpecies: æri au-
tem eſſe non per utrũq;, ſed per diffinitionẽ & ſpeciem eſt, quæ ſubiecta materiæ ingenitæ
æs ipſum facit. Sẽſus ergo utrũq; uidet, ſpeciem uidelicet in materia. Ideo omne ſenſile hoc
aliquid & ſingulare eſt. Intellectus uero ſpeciei & diffinitionis in uniuerſali. Et hæc quidẽ
Alexander, cuius ſentẽtia tam de mortalitate q; unitate à noſtris item exploditur, q; & ipſa
commentatoris ſupra enarratum ſapiat errorem. Platonis autem de anima opinio in uni-

Plato de anima

uerſum hæc eſt. Animas in primis, non ut Ariſtoteles entelechias, ſed ex ipſis elementis ac
rerum omnibus initijs principio à deo creatas, unà cum mundo exiſtimat, ſecutus Pytha-
goricum dogma, ſimilia non niſi à ſimilibus ſuis cõprehendi: quod etiam Empedocles ſen-
tiens, ait in ſuis carminibus, Terram terreno comprendimus, æthera flammis, Humorem li
quido, noſtro ſpiratile flatu, Pacem tranquillo, litem quoq; litigioſo. Nam & his ille rerum
initijs cum cætera omnia tum animæ ſubſtantiã conſtare cenſebat: proptereaq; penes eam
rerum omnium eſſe plenam ſcientiam, ſimili ſuo ſimilitudinẽ habentia comprehẽdentem.
Plato igitur eas trium generum facit, mũdi primam uniuerſi: nam animal intelligibile mun
dum eſſe dicit: deinde aſtrorum ſphærarumq; omnium, quibus ſingulis dat animas. Poſtre
mo terreſtrium omnium, & hæ trium item generum. Dæmonum aeriorum qui ſunt inter
deos & homines. Secundæ hominum, qui ſunt inter dæmones & belluas. Tertiæ belluarũ
citra rationem. Igitur hominum animas ab initio procreatas deus æthereis inuoluit corpo
ribus, alias alijs aſtris accõmodans. Deinde in corpora demerſit, ex quo non ſcire putabat,
ſed ſcita reminiſci: parteſq; tris babere in corpore: rationalem in capite, iraſcibilẽ in corde,
ut uitia ratione emendet: concupiſcibilem in hepate procul à ratione, q; minus hoc uitium
rationi obtemperet. Tribuit item cuiq; animæ mentem cuſtodiæ gratia, quæ ad uirtutem
eam adhortaretur. Præterea in Philebo & in Phædone dicit animã uiri probi ad dei factam
eſſe ſimilitudinem. Quæ autem in terris ſenſuum perturbationes uincerent, ad ſtellã ſuam
reuolarent. Quæ ferinis perturbationibus ſuperarentur: poſt mortem in alia tranſirent cor
pora pro criminum qualitate ſuſcepra: & ambitu quodã quaſi bruta pererrant, donec men
te perturbationes exuperante purgatæ reuertentur ad ſtellam ſuam. Apud inferos etiã pur
gationes eſſe dicit in Styge, Phlegetonte, & Cocyro. Magna uero ſcelera perpetrãtes ac ty
rannos ad tartara funditus demitti: ubi perpetuo crucientur. Locum hoc pacto mediũ cum
noſtro dogmate uidetur probare. Immortalitatem uero ipſius animæ ex motu potiſſimum

De animæ immortalitate.

probat. Seipſam mouere dicit contra Ariſtot. Quod autẽ ab ſe mouetur, ſemper mouetur.
Quod ſemper mouetur, immortale eſt. Quod item ſe moueat, eſt argumento hominis co-
gitatio, quando incorporea diuinaq; appetit, quando uirtute proficit, facile oſtendit ſupra
corpus eſſe, ſineq; eo motus agitare ſempiternos poſſe. Si quis autem obijciat animam irra
tionalem uideri principium motus, quatenus ipſa ex ſe uegetandi uim ac ſentiendi qualita
tes edit in corpus, facile reſpondebimus, eam non habere ueram principij rationem, ſed in-

ſtrumentũ

ftrumenti ab ipsa natura impulsi, haud aliter quàm elementares qualitates in suis agitatæ motibus. Et hæc quidem ex Platone. Aristo. autẽ de ipsius animæ immortalitate recte quidem sentire uidet. Præsertim duobus in locis. In primo huius operis libro, ubi ut perpetuũ à corruptibili intellectũ diuidi dicit. Et lib. XII. metaphysicæ, ubi ait formas reperiri essentiales, quæ corrupto cõposito uiuãt: exẽplum animæ intellectiuæ allegãdo. In libro autem primo ethic. aliquid nubis obijcere uidet, quod locũ felicitati post mortẽ negauerit, ex quo loco Alexãder Aphrodiseus fatet manifesto eũ mortalem posuisse animã. At Thomas pro Aristotele instat. Platonici insuper errare adseuerãt, ꝙ quum sicut & ipsi priorem corpore animã dixerit, tamẽ reminisci nõ admittat. Hęreticorũ quoq; opinio qui traducẽ eã dicebãt hoc est, sicuti corpus à corpore, sic animã ab anima generari, ab Hieronymo cõfutat. Nos igit sic edocti diuinitus sumus, ut animas post corpus in utero factũ, ab oĩpotenti deo cõdi recte credamus, eiusq; perpetuitatẽ quanquã ex multis cœlitus ꝓdigijs dignoscere manifesto possumus, plurimis tamen humanis rationibus considerare licet. præsertim quinq;. Prima Platonica, quã supra diximus, de motu. Deinde cũ sensus reliqui a summo sensibili corrumpãtur, intellectus à summo intelligibili perficitur. Tertia, ꝙ seipsum uideat. Et hæc quidem naturalia, quę supra item ab Aristotele, cõmentatoreq; narrata sunt. Reliquæ duæ ad mores & uerisimilitudinẽ pertinẽt. Primum ꝙ consentaneum sit examen quandoq; malorum bonorumq; futurum, ac cuiq; pro meritis tribuendum ex diuina iustitia, quum indiscreta esse omnia in hac uita uideamus. Deinde, ut ait Cicero, philosophi omnes, quorũ uita moresq; probati fuere, ut Socrates, & Socratici, cuncti immortalẽ animã dixere. At hi qui cum uoluptate fœdissime uixerunt, contrà opinati sunt: sicuti Aristippus, & Theodorus Atheos. Non igitur est uerisimile, ut uerius de rebus animi iudicet ebrius aut uoluptarius, qui secundum mores suos iudicat, quàm uir sobrius & castus.

IN GENERATIONEM ET CORRVPTIONEM.

De rerum naturalium permutatione nunc differit, quæ secũdum essentiã generantur & corrumpuntur, aut secũdum qualitatẽ alterãtur, seu etiam secũdum quantitatem augẽtur & minuuntur. In his etiã de mixto disputat & de tactu. Quid'ue sit agere ac pati. Ac initio uererũ opinionẽ de principijs rerum & generationis cõfutat. Platonis etiã, qui corpora ex planis indiuisibilibus, & Democriti, qui ex atomis cõstituebant: quorũ magna pars in primo physicæ cõmemorantur. Deinde hæc firmat sympersmata: ꝙ in corruptione substãtiali nõ fit resolutio usq; ad materiam primã, sed forma remanet essentialis: probat ꝙ eadem forma accidentalis remanet corrupto, quæ fuit ante genito, ut animaduerti licet in elementorũ essentialiũ generatione: ergo etiã aliqua alia forma essentialis remanet. Consequẽs manifestũ quia si det oppositũ, aut accidens migrabit de subiecto in subiectũ, aut subięctũ generationis & alterationis erit materia prima, & cõpositio secũda præcedet primã. Sympersma secũdum. Aliqua forma accidentalis eadem numero manet in subiecto genito, & corrupto. Triplices enim formæ accidentales sunt. Quædam cõpositi essentiã consequuntur ex materia & forma corpulentiæ, sicuti quãtitas. Aliæ cõpositum mixtum cõsequuntur, siue ex materia & forma mixti cõpositum, sicut cicatrix & figura. Nonnullæ uero cõpositi specifici essentiã consequũtur, sicuti simitas & risibilitas. Ex his catholica dicũtur tria, quod omnes formæ accidentales formã corpulentiæ consequentes remanent eædem genito & corrupto. Deinde, ꝙ omnes formæ accidentales formã mixti consequentes, remanent eædem numero in corruptione alicuius mixti. Postremo omnes formæ accidẽtales essentiã speciei cõsequentes nõ remanent eædem genito & corrupto, ut corpus hominis genitũ est sanũ, uel ægrotũ, sed corpus eius corruptũ, neq; est sanũ, neq; ægrotum. Ad generationẽ autẽ sympathia & antipathia concurrunt. Nos rerũ concordiam & discordiã recte dicimus, interprete Plinio, ut sit illud Ouidij: Concors discordia fœtibus apta est. In hac igitur unã esse subiacẽtem naturam, in qua facere ut pati sit, necesse est. Neq; enim calidum frigefit, seu frigidum calefit, sed quod his subijcitur, uidelicet animal, lapis. In quo & facere & pati est medio cõtactu. Neq; enim alius sensus aptior fuit, ut qui omnibus sensilibus sit cõmunis, quum quædam cæteris desint sensibus. Nam aer quod sine colore ac sapore sit & oculis & auribus minime sentitur. Multa quoq; sine sapore, ut aqua. Tactui uero omnia cõmunicãt. Quamobrẽ generationi is fuit aptissimus. Igitur generatio mutatione quadam subiecti absoluitur: ut, ex ouo auis,

Triplex forma ex accidente

Catholica tria

Sympathia

Antipathia

ex aqua aer. Alteratio uero manente ſubiecto:ut ægrotat & cõualeſcit idem permanẽs ho-

De mixtione ridicula ratio

mo. Mixtionẽ deinde enarrat:probatq; eam omnino eſſe,contra negãtes. Eſt enim mixtio
mixtibilium alteratorũ unio, ubi elementa tantum poteſtate non forma remanent. Ratio,
quia unũquodq; mixtum eſſet re plura ſuppoſita:quod fieri nequit. Pręterea in mixto ſem
per unum prædominaẽ elemẽtum. Mixta quadruplicia ſunt:alia ex quatuor:alia ex tribus,
aut duobus:alia ex uno elemento & mixto:quædam ex mixto tantum citra elementa gene
rantur. Sunt enim in mixto quatuor : materia elemẽtaris:forma eſſentialis ipſius mixti:de-
inde ipſum mixtũ:poſtremo forma accidẽtalis,quæ conſequiẽ mixtum. Præterea mixtum
neq; generationẽ,neq; corruptionẽ,aut augmentũ,ſiue alterationẽ:ſed tantum cõpoſitum

Mixtũ ex contrarijs & æquis partibus.

ſignificat. Compoſitũ enim idem ac mixtum. Ex cõtrarijs namq; & æquis partibus cõſtat:
ꝙ ſi alterum ſuperetur,in maioris partis naturã mutabitur. Vt aqua minore quãtitate in ui
num:& contra. Si uero æque confundanẽ,in quandam tertiam conuertũtur naturã. Simile
quoq; à ſimili non patitur,ſed diſſimili:ut aqua ab igne. Sunt igitur elemẽta materia mixto

Confutatio dictorum à ueteribus

rum. Mixta uero ſubiecta,ac materia formarum accidentaliũ. Quidam mixtionẽ dicebãt,
immitti ſolida in uacuos poros alterius:quod ſanè abſurdũ apparet in augmento. Si enim
augens in poros immittiẽ alterius,nihilo ſecius creſcit,ſed eadem manebit quantitas. Aliis
item alij cauſas inducũt,quas primo phyſicæ libro ꝑcurri. Anaxagoras inter alios homœo
meras corporum eorũdem,ut minima oſſa principiũ oſſium:quem cõfutat Ariſt. probans
ꝙ multa ſimul cocunt,quæ propterea non fiunt:ut mel melli coniunctũ nequaq̃ fit:eadem
quoq; ratione diſiuncta corrũpuntur. Sunt etiam qui generationẽ nullam eſſe dictitabant,

Contra Platonem

ſed tantum nobis uideri. Sunt item Platonici,qui omne corpus phyſicum ex planis & indi
uiſibilibus faciũt,& in plana & in indiuiſibilia diſſoluunt:ut ex ſuperficie in lineas, deinde
in notas. Ex his eſſe grauiora,quæ multis cõſtent triãgulis:leuiora,quæ paucioribus. Quæ
ſanè opinio Platonicorũ ab Ariſto. ut inepta redarguiẽ:ꝙ corpus phyſicum ſit neceſſe pon
dus habere:inclinariq; natura ad ſuperna uel inferna tẽdere. Mathematica uero nulla ſunt

De elementis

pondere. Præterea magnus ignis plures triangulos retineret:ex quo grauior eſſet. At con-
trà uidemus,quanto maior,tanto leuior. Liber II. elemẽta,proprietatesq; eorũ omnis enar
rat,ꝙ ex his generationes fiunt:moreq; ſuo in primis ueterum ſententias confutat:præſer-

πανδοχέον

tim Platonis,qui materiã ponebat πανδοχέον, id eſt,ſuſceptiuũ omniũ formarũ:quoniã mi
nime diſtinguebat,quid illud ſit,án ſeparatũ ab elementis. Alij elemẽta ſeparata æqualia &
cõtraria:nõnulli unum elementũ eſſe alterius materiã dixere. Ariſt. aũt unam eſſe corporũ
ſenſibiliũ materiã à proprietatibus ſeu qualitatibus minime diuiſam: ne'ue à contrarietate
ex qua fiunt elementa uaria. Probatio eſt,ꝙ calidũ non ſit frigidũ,nec contrà:neceſſe ergo
materiã eſſe unam quæ ſit amborũ ſubiectũ. Deinde qualitates eorum cõtrarias ac tactiles
narrat,calidũ & frigidũ,humidũ & ſiccum:quibus accedũt rarum & dẽſum,leue & graue,
molle & durũ,planũ & aſperũ,lubricũ & tenax. Cõiugationes in ſumma VII. quę omnes
ad quatuor primas reducunẽ,quæ differẽtiæ ſunt elementorũ. Ex ꝗbus calidũ & frigidum
agẽtia ſunt:ſiccum & humidũ patiẽtia. Quod ꝓfecto ex effectu manifeſtũ:calidũ em̃ diſcre
tiuum,frigidũ collectiuũ:colligere & diſſipare agere quoddã eſt. Humidũ item facile termi
natur:at ſiccũ nõ facile. Facile em̃ ac difficile pati ruſus quoddã fuerit. Diſtinguiẽ igiẽ hoc
modo: Calidũ & ſiccũ & acutũ,ignis eſt:frigidũ & humidũ,lubricũ & molle,aquæ:calidũ
& humidũ & leue,aeris:frigidũ,ſiccũ,durũ,aſperũ,pingue,terræ. Ex his alia magis alijs in-
ſunt:ut ignis,magis calidus q̃ ſiccus:aer,magis humidus q̃ calidus:aqua,magis frigida q̃

Agentes cauſæ ad generationem trifariam faciunt.

humida:terra,magis ſicca q̃ frigida. Ad generationẽ igiẽ mixtorũ agẽtes cauſæ trifariã fa-
ciunt. Cauſæ principales mediatæ,quæ ſunt agẽtia uniuerſalia. Cauſæ agẽtes immediatæ,
quæ ſunt quatuor elemẽta. Et cauſæ agẽtes inſtrumẽtales,quæ ſũt qualitates primæ ſupra
memoratæ. Cauſam em̃ agẽtẽ uniuerſalẽ dicit eſſe,ſolis acceſſum & receſſum in obliquo.
Deinde oſtẽdit, ꝙ licet elemẽtũ ſimplex,requiriẽ tñ ſæpe cõpoſitũ:ut uidemus aerem aqua
terrena immixtũ,& ignẽ uaporibus inferioribus,& terrã aqua. Præterea dicit eſſe elemẽta

Generationes ex recto in indiuiduis, in ſpecie uero reciprocæ

tranſmutabilia, hoc eſt,alterũ in alterũ cõmutari,ut aerẽ in aquã:& aquã in aerẽ reciproce.
Secundũ rectũ em̃ fiunt generationes in indiuiduis,& ex diuerſitate numerali,ut in eis non
ſit reuerſio:ut idem homo erit idem animal poſt corruptionẽ. Sed in ſpecie fiunt generatio
nes reciprocæ,ut ſit reuerſio:uidelicet ex aqua fit aer,& ex aere aqua:nõ eadẽ numero,ſed
ſpecie. Ex quo etiã ſequiẽ illud ex Ariſto. catholicũ:ꝙ generabilia reuertunẽ eadem ſpecie,
quorum

quorum essentia deperit & corrūpitur. Quorū uero essentia minime deperit, eadē numero reuerti, ut idem sol numero supra nostrū hemisphæriū reuertitur. Quum enim cōmutātur elemēta, tunc resolutio fit usq; ad materiā primā, quæ est subiectū quatuor elementorū in specie: nam in quolibet corpore simplici, est una tantū forma essentialis. In mixtis uero nō fit resolutio usq; ad materiā primā, uti supra narrauimus. Deinde superiora, inquit, per orbium cœlestiū motū in inferiora influere ac res procreare. De situ autem & quantitate elementorū, sic ait. Concauum cuiusq; esse alterius locū. Magnitudine uero, alterū ab altero decuplo superari. Raritate quoq; inter se eodem numero distare. Præterea si simul omnia cōfunderentur, quodq; in locum suum reuerteretur. Si uero pariter condensentur, æqualē omnibus fore materiā. Idem quoq; in Probl. ait, terram & aquā putrescere, ignem & aerē minime, quod calida non putrent, dum calida perseuerant, sed refrigerata. Illa uero duo calida semper, alterum per se, alterum ob ignem existunt. Præterea ignis naturam, oleum & cæteram calidam, cutem uero nigram reddere, quod hæc uritur, ab illis uero terrena pars quæ nigrior est eximitur. De coloribus uero alibi dicit aeris esse nullū, aquæ album, ignis rubrum, terræ item album, nigrescere autem ex humore, esseq; indicio cinerem.

Catholicum

De situ & quantitate elementorum

DE COELO.

COELVM Aristoteles descripturus has breuiter theses ,pbat. In primis quintū esse corpus simplex, finitum, ac diuersum ab elemētis, nec plures esse cœlos, præterea æternū, nec genitum, neq; desiturū: Quod diuersum ab elemētis hoc modo: Elementorū motus rectus est. Mixta quoq; secūdum elementū prędominans mouētur sursum aut deorsum. Motus autem cœli est cyclicus, qui est prior recto & diuerso, ergo corpus & essentia eius diuersa prior. Quod corpus simplex, probat motu itē cyclico, qui simplex & unus est, simplicis uero corporis simplex est mot⁹; nam nec ipse, nec Cōmentator, cœlum ex materia & forma cōpositū ullo modo admittit, sed formā esse simplicē quantitati subiectā, ac trinæ dimensioni. Entiū nanq; naturalium quædā sunt corpora & magnitudines, alia quæ habēt corpus & magnitudinē, nōnulla uero sunt principia habentiū corpus & magnitudinē. Quod finitū est probat, quia infinitum circumagi, aut moueri nō potest: inde si corpus cyclice motū est infinitū, lineæ protractę à centro ad circūferentiā erunt infinitæ. Si igitur cœli corpus moueretur, quādo moueri necesse est, intercideret linearum à centro protractarū distantia, quod fieri nequaquā potest. Nullū igitur corpus infinitū esse dicit, sed neq; locus, neq; uacuū, neq; tēpus extra cœlum. Dicit tamen infinitū cœlū quadantenus, ob eius magnitudinē, eo ferè modo, quo numerū etiā magnū infinitū uocamus: motū item cœli infinitū, quo motū in circulo dicimus quoq; infinitū, cum principiū habere nō uideatur. Est tamen finitus eius motus cum ab oriēte incipiat. Quod autē plures cœli esse uideatur probat: cœlū uniuersale ac species est, ergo plures numero habet. Itē, quoties aliqua duo sic se habēt, ut unū sit prius altero secundū modū prioris, stat prius esse sine posteriore: sed mundus & hic mundus sic se habent, q mundus præcedit hunc mundū secundū modum prioris: stat itaq; mundū esse sine hoc mūdo, ergo plures esse possunt. Soluit, primo q aliud est hoc cœlū, & cœlū simpliciter. Nam cœlū simpliciter est uti forma, sed hoc cœlū est forma cum materia: quā cum cœlū totā cōprehēdat, non alterū poterat esse cœlum: haud aliter quàm si homo ex omnibus ossibus & carnibus cōstaret, nō alter homo posset inueniri. In alterū arguitur. In omnibus in quibus est forma per medium cuiusdam speciei, sub ea nō contingit esse plura singularia: sed cœlum est huiuscemodi: igitur unū est cœlum, extra quod corpus nō est, neq; locus, neq; uacuum, neq; tempus. Locus & uacuum nō est, quod neq; corpus: nam ubi corpus, & locus, & uacuum reperiretur, si esset. tempus item non est, quod cœlum non sit, cuius motū cœlum mentur. De æternitate autē mundi siue cœli, triplex opinio ab eo refertur. Omnes penè philosophi ante eum, genitū dixerunt: quidam genitum & nō corruptibile, ut Plato. Ipse uero primus in hac opinione, neq; genitū, neq; corruptibile. Ac primum confutat Platonē, cum genitū esse oporteat omne quod futurū corruptibile sit, & quod habuit initiū, finē etiā habiturū. Nam generabile & corruptibile, cōuerti dicit, quoniā eorum contraria in ingenerabile & incorruptibile conuertuntur. Etenim esse quum ex aliis, tum ex tempore declaratur. quod autem perpetuum est, & infinitum. Supposita enim temporis æternitate, implicat contradictionem, aliquid idem habere potestatē ad esse per tēpus infinitum, & potestatem ad nō

Quod cœlū diuersum ab elementis

Quod corpus simplex

Quod finitū

Quod non plures cœli

De cœli æternitate

esse per tempus infinitum, quoniã sequeretur ꝙ esset tunc aliquid generabilium aut corruptibilium, sed nullum tale est huiusmodi: patet, ꝙ secundum Arist. quodlibet generabile & corruptibile quãdoq; non erit, & tunc implicabit ipsum esse. Nam aliter idem numero posset ꝓduci. Ideo contradictionẽ implicabit ipsum habere potestatẽ ad esse per tempus infinitum ex parte posteriore.

Quot modis ingenitum

Præterea narrat quot modis dicitur ingenitum. Vno modo quod prius fuit non ens, & nunc est ens sine generatione & trãsmutatione, sicuti quidam dicunt de motu & tactu.

Quot modis genitum

Deinde quod omnino fieri non potest & corrũpi, tamen ipsum nondum factum est. Tertio quod omnino fieri non potest. His addit ꝙ aliquid fieri non potest dupliciter: uno modo, simpliciter: altero modo, quia non facile fit.

Quot modi corruptibilis,

Genitum totidem dicitur modis: primo, quod habet esse, deinde non esse: secundo modo, quod generari potest, siue simpliciter, siue facile: tertio, quod per naturalem transmutationẽ posset accipere esse post non esse, siue iam sit, siue non.

Quot incorruptibilis

Deinde corruptibile distinguit: uno modo qđ potest habere non esse, postea esse, siue fit per trãsmutationem, siue non: secundo modo, quod per transmutationem rei potest habere non esse, postea esse: tertio modo, quod facile corrumpit̃, αὐτακὲς Greci dicunt. Deinde incorruptibilis modus: primum dicitur, quod prius est ens, & postea non ens sine trãsmutatione, sicuti motus & tactus: secũdo modo, quod est fieri non potest, cum non fiat, aut nõ futurum sit, & hoc proprie incorruptibile dicitur: tertio, quod non facile corrumpit̃.

Quod mundus æternus

Lib. II. prosequitur æternitatem mundi probare topicis quidem argumentationibus. Ex tempore, quod est perpetuũ: ex opinione antiquorũ, qui cœlum uel sempiternum tribuunt dijs pro sede: ex facilitate motus, qui nullã habet terminorũ repugnantiã. Adducunt præterea tale argumentũ: si factum est cœlum, erat, quando non erat: sed achronon, neq; sensu capax sine cœlo: sed tempus, numerus est cœlestis motus: itaq; dicere erat, quando non erat cœlum: idem est, erat tempus, quando tempus non erat. Erat autem, pars est temporis præteriti. Si igit̃ nunq̃ erat tempus, quando non erat cœlum: tempus autem sempiternum erat: ergo præcedit omne acceptũ. Manifestũ igitur ꝙ cœlum ingenitũ, ꝙ sicuti erat præcedit omne tempus: sic consequit̃ erit. Tempore eñ semper existente, semper erit simul existẽs cum eo cœlum. Hæc quidem peripatetici. At Platonici nobiscũ sentiẽtes cõtendunt simul cum cœlo factũ esse tempus. Et sicut erat qñ non erat cœlũ, sic & non erat qñ tempus non erar. Nam erat, & est, & erit, partes ꝗdem tpis existũt, attamen προτυπωτικῶς hæc sunt .i. præfiguraliter, ꝙ æuum aliter demonstrari non possit. Est eñ æuum, collecta ex deo ꝓcreatio semꝑ habens ante tẽpus, & post factum. Igit̃ tẽpus simulacrũ æui habuit, hoc quod dicit̃: & est, & erit, donec fuerit, scđm uidelicet anaphorã ad æuum. Dicẽtes igit̃ erat, quando non erat cœlum: non dicunt, erat tempus, qñ tempus non erat: sed ꝓductio quædã æualis, ut ita dicã, scđm quã, neq; cœlum, neq; tẽpus habuit hypostasim: qñ autem cœlum cœpit esse, tunc & tempus. Præter hæc animatũ esse cœlũ ac perpetuo & æquali motu agitari: non ab anima ꝗdem, ut Plato sentit, Arist. putat, cum animæ motus sicuti cęterorũ animaliũ requiem qñq; & interpolationẽ expetat: sed magis diuino quodã actu atq; impulsu, qm̃ non absistit à ꝓprio loco, sed semꝑ eundẽ retinet & circũuertitur, ac quanq̃ partes mutat, locum nõ deserit uniuersi.

Quod cœlum animatum

Quapropter animã sphæris non insitam, sed extrinsecus adhærentẽ atq; impellentẽ attribuit, qđ & nostro quoq; Aquinati ꝓbatur. Cyclicus pręterea motus æternus nullo altero termino corrũpẽte apparet.

De motu sphærarũ atq; ordine

Post hæc de ordine ac nũero sphærarum, deq; motus earum uarietate tractat. Triplici nãq; dimẽsione senis modis moueri dicit: lõgitudine, latitudine, altitudine. Lõgitudine, sursum, ac deorsum: hoc est, à polo antarctico in septentrionẽ. Polum eñ nobis antarcticũ qui nobis latet, sursum cœli appellat, qm̃ dextrã habeat orientẽ. Nam orientẽ dextrã uocat, unde motus orit̃, & sinistrã occidentem. Contra Pythagorei sursum uocabãt nostrũ polum. At Ptolemæus & astrologi lõgitudinẽ uocant oriẽtis in occidentẽ, latitudinẽ uero à septẽtrione in meridiem. Tertia uero dimẽsio scđm omnes ex altitudine ante respicit nostrũ hemisphæriũ ac mediũ cœlum. Retro uero contra sub terra. Patet igit̃ scđm Arist. nos qui arcticũ habitamus aduerso mundo constitutos. Nam qđ mundo & antarcticũ habitantibus dextrũ ac sursum est, nobis sinistrũ & deorsum. Dicit quoque inter hos situs esse ordinem, ut longitudo latitudine prior sit, postremo uero altitudo, ut sit sursum, unde motus, dextrũ à quo, & anterius ad qđ, & hæc ꝗdem suis terminis cõtrarijs priora. Arist. octauã sphęrã à deo motã, tm̃ primũ mobile posuit. At post ea Ptolemæus diligentius uestigãs nonã primũ mobile dixit, Neoterici etiã decimã addiderunt.

runt. Quapropter nonā non primū, sed secūdum mobile faciunt. Dicit item ꝙ cœlum agit in haec inferiora triplici instrumēto, motu, lumine, & influētia, per has ultimas duas etiā si motus tolleret, multas & generationes & corruptiones fieri posse. Cæterū figura sphærica cœlū esse, quæ inter solida perfectior, sicuti circulus inter plana, quoniā simplicior: nā una tantum linea, reliquæ figuræ pluribus cōsistunt. Insuper æquali & normali motu moueri, quoniā inæqualitas remissionē, tum cōtentionē creare uidet. Tribus enim terminis motus cōtentio cernit, à medio, ad medium, & circa mediū. In his enim quæ secūdum locū mouētur, in fine magis cōtendunt: ueluti parte ad totū, & ad naturā suā properante. Sicuti terrea & grauia, ad inferiora. i. ad medium. At ignea & leuia, ad superiora, id est, à medio ferri. In his uero quæ præter naturā impellunt, uis maior ab initio motus cōspicitur, uiresq; deinde paulatim aduersante natura remitti. Quæ autē ex obliquo & aduerso ferunt, hęc nisi uires accipiāt aera secandi, debilia sunt: ut patet in telis aut lapidibus excussis, quæ ꝓpius emissa nō adeo nocēt. Itaq; huiusmodi genus dicitur circa mediū cursum uim habere. In circulari igitur motu nullus horum contingit, cum principio, ac fine careat: neq; etiā per se motum uariat, neq; à mouēte inæqualitatē accipit. Sed ꝙ contingit planetā minore spatio signum aliquod peragere, nō ex inæqualitate, sed circuli eccentrici, siue deferentis ratione ꝓuenit. Similiter uero in signo aliquo diutius permanēdi causa Epicyclus, in quo planeta reuoluit & ubi retrogradationes fiunt: quos quanquā non ponit Aristoteles, ꝙ suo tēpore non fuerint reperti, uidet tamen ponere ac tacite cōcedere, cum dicat multitudinē motuum sphærarum causam esse inæqualitatis: nam & eccētrici & epicycli numerū ac diuersitatē motuū augent. Monstrat insuper, ꝙ orbes astraq; omnia & ipsæ intelligentiæ ea mouētes inter se specie specialissima differūt. Ratio, quoniā habeāt proprietates specie differētes. alia enim alijs magis lucent, aut magis frigorifica, aut calorifica. præterea ut ipse in VIII. metaphysicæ testatur, abstractis à materia sit tantū unum indiuiduum & una species. Astra enim & cœlum, ut idem opinat, corpora sunt, à materia abstracta. Deinceps de astris, ex quibus cōstent, quibus'ue figuris, qui motus eorū. Placet igitur Aristoteli ea ex eadem essentia poni, qua & cœlum, in quo cursum habēt. Solē quoq; ipsum non calidum natura, sed motu suo hypeccaumatis caliditatē excitare, & aerem flāmantem ad inferiora demittere: nec mirum cum motus sit aptus, & lignū, & lapides, & ferrū deniq; ipsum incēdere. Quod Platonici, ut ineptissimū reprehēdūt, qui solē propriū habere calorē uolūt, ut alibi dicemus. Praeterea animalia esse astra existimāt, sensum habētia: quæ quāquā moueri uident, immobilia tamē per se esse, moueri autem à suis delata sphæris: ꝓprio & cōtrario cursu firmamēti tardiore, ueloctoréue, secūdum eorū à prima sphæra distantiā, probatq; trib⁹ potissimū de causis: nā si cœlo inhærerēt mouerēturq;, cœli cōtinentia discinderet. Omne em̄ scissile, corruptibile Deinde, quomodo sine instrumēto, aut pedibus, mouētur. Postremo, duplex est sphæricus motus, uolutatio, & circūactio. i. κύλλισις & δίνησις: circūagūtur planetæ, uolutātur epicycli secūdum Ptolemæū. Arist. neutro horū modorū astrū per se moueri dicit: nā circumactio locū cōtinet eundē, astra uero errāt, ac modo in septētrionē modo in meridiē transferūtur. Si uero uolutarētur, faciē mutarent, sed minime mutāt. Indicio est lunæ facies, & maculæ semper eædē apparentes. Si igit in uno astro, & in reliquis est. Volutatio em̄ quāuis in sole oriente & occidente uideat, ob eius formæ mutationē ac uibrationē, non tamen per se, sed propter uisus distantiā fit, cū longior ab latere uideatur ꝙ supra caput, quū idem sit. Visus nanq; lōge ꝓtractus uoluit ob infirmitatē. Quæ causa est etiā ut astra fixa uibrare uideant Ad planetas uero, ꝙ propiquiores sunt minime caligat: ex quo illi nō tremere uident, astra uero cætera uident. Quod etiā Platonici refellunt, astraq; ipsa moueri dicunt. Sphærica itē astra esse docet ex argumento lunæ plenæ, ex motu quoq; perenni ac cyclico, cui non alia forma suppetebat, cū reliqui motus in termino requiem quādoq; consequātur. Influere insuper inferiori mundo apotelesmata. i. effecta, dicit. Orbes item erraticos ordine inter se ac cursus celeritate distare. Nam in cursu diurno quāto sphæra remotior à centro, tanto uelocior, ut Saturno cōtingit: quāto uero propinquior, tāto tardior, ut lunæ. ratio, ꝙ hęc minus spatij ac tēporis cōsumat. Cursu uero ꝓprio cōtra euenit, quāto centro propinquior, tanto uelocior. Nec quoniam primo mobili contingit unus tantum motus, & sequenti duo, alijs propterea numerus motuum crescit. Sed solis & lunæ pauciores, Mercurij esse plures pro officijs eorū & perfectione, Astra insuper plura octauæ sphæræ cōcurrunt ob perfectionē,

Tres motus termini

Ratio inæqualitatis

Epicyclus

Cœlum & astra corpora à materia abstracta

Astra ex eadem essentia qua & cœlū.

Quod sol nō calidus

Astra animalia esse

Sphæricus duplex est motus

quod reliquos inferiores orbes ducat ac antecellat. Sonum quoq; qui Platonicis placet, ne
gat omnino in motibus ferri aſtrorum, aut ullam melodiam. Ratio, ꝙ ab ſe non moueātur.
Concētus muſicæ in aſtris non eſſe Nam & partes nauis motæ non excitant ſonum. Deinde à nobis proculdubio audiretᷣ: nec
ſolum audiretur, ſed ex eo auditus uehemētiore corrumperetᷣ. Poſtremo de terra pluribus
differit: ſtabilemq; ac rotūdam ob naturalem grauitatem in medio quieſcere dicit: nonnul-
Contra Pla. de terra lorum opiniones confutando, qui motum cœli continuū, cauſam eſſe ne deſcenderet dixe-
runt, ex aquæ in uaſe ſimilitudine: quod ſi ſic eſſet, & ignis quoq; uiolenter tractus aſcende
ret. Præterea quamuis parteis babeat ob montes inæquales, tota tamē in ſe ſphærica eſt, ꝙ
neceſſe ſit eam æque undiq; ab extremis abeſſe. Nam maior pars ſemper minorem uſq; ad
medium compellit. Qui conica figura ſunt arbitrati, ſolē reſpexerunt recta tendere uiſum,
non animaduertētes ꝙ ingens cœli ſpatio gyrus ſit in cauſa, tantūdemq; propterea latitudi
nis habeat. Huc accedit maximum id ſignum, ꝙ aliquibus procedētibus à ſeptentrione ad
auſtrum aliquæ apparent ſtellæ uerſus polum, quæ non antea apparebant: & contrà, ꝙ in
Terra XL. myriadas ſtad. cauſa terræ curuitas eſt. Preterea dicit XL. myriadas ſtad. eſſe circuitu, hoc eſt, CCCC. mil.
ſtad. Hanc alij ut inſulam magno mari circūdatam dixere, aquam in medio ponentes, baud
conſiderātes ꝙ ipſi aquæ ſubiectū aliquod habere ſit neceſſe: nonnulli terræ uiſceribus ma-
gnis ueluti cauernis aquam immixtā. Omnino inter pleroſq; conuenit, terram uno globo
cum aqua eſſe complexam tanq; diſpartitis inſulis, licet quātitate ſuperetur. Quæ uero par
tes emineant, ſi paruæ ſint, inſulas uocari: ſi magnæ, continentē. Liber III. à pleriſq; com-
mentatoribus uti ſuperuacaneus præteritur. Quarto de elemētis, deq; proprietatibus eorū
differit, id eſt, de leui & graui tantum. Nam reliquas proprietates ſimul cum ipſis elemētis
De elemētorū grauitate & leuitate in II. lib. de generatione plenius exequitur. Nunc leue & graue ad cœli materiā pertinere
uidentur: ꝙ ſurſum, deorſumq; tēdunt. Ignis enim & terra extrema elementorū contrarijs
inter ſe proprietatibus, natura rectis angulis mouētur. Alter quidem leuitate à medio, alte-
ra grauitate ad mediū, & alter perpetuo mobilis, altera perpetuo ſtabilis. Horum ignis ſua
in ſphæra hypeccauma uocatᷣ. Intermedia uero coelementa ſunt, aer, & aqua, non leuia qui
dem, aut grauia per ſe, ſed cōparatione. Aer enim aqua leuior, igne grauior: aqua uero ter-
ra leuior, aere grauior: ignis, aerq; quāto maiores, tāto leuiores, facilioresq; aſcenſu. At con
trà, terra & aqua pro magnitudine magis deſcendunt. Ex his alterum alteri locum pręſtat:
terra aquæ, aqua aeri. Quapropter omnia grauitatē aliquam habent, præter ignem: ac rur-
ſus leuitatem, præter terram: ꝙ ille ubiq; leuis, hæc ubiq; grauis. Quæ cauſa eſt, ut uter uen
to plenus citius deſcēdat, q̃ uacuus. Et lignum in aqua quāuis magnum paruo plumbo le-
uius, in aere autem grauius. Aqua item tellure, & aer aqua fiſſibilior. Ea demū eſt cauſa, ꝙ
lata q̃uis grauia, aquæ potius q̃ aeri ſubſidunt: ut ſpatij plus occupātia, q̃ rotunda, in loco
Quod Plato elementa ſolidis ac mathematicis conſtituebat minus apto repente diduci. Et hæc quidē Ariſt. At Plato hæc corpora mathematicis ac ſo-
lidis conſtituebat: & ex his conſtare phyſica: & in plana uſq; ad triangulos reſoluebat. Pri-
mum terram cubo, ꝙ hæc figura ſtabilitati ſit apta: ignem pyramidi, ſeu ſphæræ, ꝙ hæc mo
bilis inter ſolida, uelut ignis: præterea ꝙ ſphæra quidem tota, eſt angulus: natura uero angu
lus calefacit: pyramis uero acutiſſimi eſt anguli. Aquam, ꝙ plus haberet materiæ, icoſedro
cōſtituit, id eſt, ſolido XX. baſium, ꝙ magnarū partium ac pluriū ſit, ea propter frigus con
ſtringat, nec poros pertrāſeat. Aera uero octedro, id eſt, octo baſium figuræ, ꝙ minorū par
tium eſt: ex hoc aer rarior & penetrabilior. Cœlum autem ipſum dyodecedro, id eſt, XII.
baſium corpori medio inter utrūq; numero, ꝙ hoc è communi eſſet elemētorum materia.
Hæc itaq; omnia Ariſtot. in ſine III. libri de cœlo, qui ante bunc eſt, confutat: in primiſq;
Confutatio Ariſtotelis ex motu ipſo. Si enim cubus terra eſt, ob ſtabilitatem, hoc tātum in loco ſuo fuerit: ſed ex-
tra inſtabilis pyramis, aut ſphæra eſſet. Sicuti & ignis in proprio loco cubus erit: in alieno
item pyramis, aut ſphæra. Præterea ſi calefacit & ardet ignis præter angulos, omnia fie-
rent elementa calorifica, quod omnia baſibus & angulis finxit, tantum magis ac minus dif
ferrent. Si igitur omnes anguli & ſphæra ardent, corpora omnia mathematica quæ ex his
conſtant, arderent. Non ergo reliqua erit figura aeri & aquæ. Poſtremo exiſtentibus angu
lis, & non ſphærica in his forma, uacuum in rerum natura dicetur. Sed quando ad hæc ue-
nimus, ponam breuiter quæ hoc tractatu de cœlo, item Platonici ab Ariſtotele diſſentiūt.
Solem in primis, non propter motum, more Ariſtotelis, ſed per ſe calidum dicunt. Nam ſi
ratione motus caleſceret ſol, luna quoq; debuiſſet. Et quanquam, ut Peripatetici dicunt,
hoc ei

hoc ei ob cursus ac motus tarditatē non cōtingat, attamen ꝙ terræ propior est, caloris aliquantulū reflectere par erat. Ignis præterea ꝓpriū ac principale Platonici non æstū, ut illi, sed lumen esse dictitāt. Siquidem quo minus alienæ immiscetur materiæ, minus urit. Quo autē purior, eo lucidior ac longius lucet ꝙ calefaciat: tum igne absente, abit & lumē. Calor autem calefacto remanet. Astra quoq; ipsa animalia esse sicuti Aristotelici putant, Quā de causa, nō ut illi raptu sphærarū, sed per se moueri dicūt. Mentē siue animā cuilibet præesse orbi, uerū extremo nō deum, ut ille: nam parū ex ꝓportione rem huiuscemodi Aristoteles distribuisse ab eis reprehēditur: præsertim cū in tractatu de iustitia proportionē tantopere laudet. Etenim mētes ipsæ secūdum analogiā, alterā altera ex dignitate excedere debuerat Dei autē cum reliquis substātijs, ꝙ nulla sit ꝓportio, omnes facile norūt. Quod Auicenna Aristotelis alias adsertor, hunc tamen errorē in sua Metaphysica cauit, ac sphæris quidem eodem modo mentes tribuit, deum tamen omniū conditorē motorē primi mobilis, ut ille, non fecit, neq; huic tam uili officio ullo modo delegauit. Cœlum insuper ipsum & incorruptibile & perpetuo ferri motu adsentitur Plato: uerum hoc ab anima ipsius, nō corpore, ut ait Aristoteles, habere. Præterea genitum esse, nec alia ꝙ elementari materia constare, ex igne primum, & terra, duobus elementorum extremis: ex argumento sensus, ꝙ lucent corpora cœlestia, quodq; se contingunt. Ignis enim diaphani lucisq; causa, Contactus uero terra. Hæc reliqua elementa necessario trahunt, aerem, & aquam, Aer enim purus igni propinquior cum eo circumagitur perpetuo motu. Aqua uero, & aer crassus, & unà cum terra stant, & cōmunicant. Crassiora enim corpora terra quadam puriore admixta sunt, ut astra: & ex his erratica diaphana quidem, sed rariore materia, fixa densiore, & magis splendentia. Intermediæ cœli partes, aqua simul & aerea liquiditate distentæ. Quod autem ex igne cœlum, ex magna parte cōstet, indicio sunt splendor & perpetua mobilitas & motus simplicitas ac peripheria igni conuenientia. Simplex enim cœleste corpus, quemadmodum & ignis est, comparatione corporis compositioris, hac tamen differentia, quod extra locum suum ignis, sicuti cætera elementa, recte mouetur. Aristoteles autem contra recto cum motu tantum natura agi: in sphæra uero, non natura, sed ui à firmamento circumagi adfirmat, ob quam causam igneum cœlum non ponit.

Platonis opinio de cœlo & astris

Contra Aristotelem

De astris

De cœlo

IN METEORA.

ETEORA Græci omnia quæ in aere pendent appellant. μετεωρεῖν suspendere dicunt. Quæ uti clarius innotescant, diductio huiuscemodi facienda est. Visa omnia in cœlo aut perpetua sunt, ut phænomena & signa cœlestia, aut contingentia: & hæc aut per systasim, id est, rei consistentiam, ut flammæ, cometæ, circulus lacteus: aut per emphasim, id est, apparentiam & phantasiam, quæ phasmata dicuntur, ut Iris, halo, uirgæ. Phænomena quidem ab astrologis considerantur. Nunc tantum quæ per systasim, & emphasim apparent, prosequitur. Primum igitur flammarum cœlo diuersarum apparentium agentem, dein materialem causam altius repetit. Supra enim ab initio sphæræ supremæ usq; ad lunam æthereum corpus est, inferius uero ad medium, & circa medium, frigidissima corpora aqua & terra. In hoc medio aer & ignis elementaris, qui hypercauma dicitur, quiq; quanto magis ipsi ætheri & orbi lunari propius accedit, tanto uehementior est: quāto uero ab ipso recedit, tāto remissior. Hic quidem scintillat, ac flāmas quas diximus excitat, nō quidem per se, sed ex motu astrorum, quum solis, tum reliquorum excitatus, atq; incensus. Hinc quoque accenditur uicinus aer elementaris, qui & ipse unà in orbem agitur: reliquus uero crassus, qui in medio est, paulo supra nos consistit, quod impeditus sit montium anfractibus & terræ sublimitatibus, stans quodam modo est, nec in orbem unà cum reliqua aeris sphæra circumagitur. Frigidus est, ut minime calefactus, neq; à motu hypeccaumatis, quod ab eo remotus sit, neq; à radijs solaribus reflexis, quod à terra sit procul. Reflexi enim radij dicūtur cum ex calefacta tellure in aeris uicini calorem retorquentur. His itaq; cognitis agentem siue efficientem causam harum flammarū motum astrorum prædictum iure dicimus. Nunc materialis cognoscenda, quæ est exhalatio: ex terra enim & aqua à sole calefactis quædam calida & humida prouenit ad superna euaporatio, quę in altum sublata bifariam dispertitur, Calor enim ad superna tendens ad hypeccauma exhalatio sicca & calida est.

Causa flammarum cœlestium Agens

Reflexi radij

Causa materialis flammarum

Humor uero qui in media regione relinquitur, uapor appellatur. Exhalatio enim, quam *Vapor* Græci ἀναθυμίασιν, & uapor ἀτμίσιν uocãt, hac inter se differentia sunt. quod exhalatio potestare est ignis, calida uidelicet & sicca, Vapor uero potestate est aqua, humidus & calidus: & altera leuitate tendit ad cœlum & hypeccauma: altera in media regione subsidet, & pluuias grandinemq; ac cætera, quæ paulo post dicemus, excitat. Exhalatio uero siue hypeccauma superiorũ sphærarũ motu excitata, uel flãmas ardentes per se monstrat, uel astra inflãmat, diuersa quidem specie: nã aut longa, & lata flãma apparet more calamorũ ardentiũ in campis: aut longa tantũ, & Hœdus, uel Dalus, seu discurrens & ardens astrũ uidebitur: *De Cometis* aut uehemens & condensa fuerit flãmatio & quasi sphærica, & tunc cometes erit ex coma *Pogonias* dictus. Si longa, pogonias ex barbæ similitudine. Ambo tamen cometæ uocabulo. Cauda enim ipsius non prope astrum, ut uidetur, sed longa sub astro ei tamen continua, consistit ex materia & regione elementari, Causamq; talis Systematis & ignis, ex crassiore exhalatione, ob motum ipsius astri incensa recipit. Quoniam non solum sol, sed reliqua quoque astra sunt apta ex motu ignes excitare. Commemorantur & alij à Plinio præter Aristotelẽ *Xiphias* cometæ. ξιφίας Xiphias, in mucronẽ fastigiatus, omnium placidissimus. ἀκοντίας Acontias *Acontias* iaculi modo uibrans. πιθίτης, i. Pithetes, doliorum figura. κερατίας, Ceratias, cornu specie. *Pithetes* ἱππίας, Hippias, equina iuba. Omnes ferme sub septẽtrione, maxime in parte lactei circuli. *Ceratias* Venti ab his, & æstus, & siccitas, tum etiam principum mortes portendi dicuntur. Fiunt *Hippias* & in australi polo. Sed ibi citra ullum iubar. Deniq; cometes nunquam in occasura cœli parte reperitur. Cur autem raro fiant, & plerunq; extra tropicos, causam adsignar Aristo. motum solis, cæterorumq; planetarũ, qui in medio tropico moti tenuant crassiores exhalationes, quæ sunt materia cometarum. Ex quo frequentius stellæ potius ardentes ac di*De lacteo* scurrentes in ea parte apparent. Est quoque & illa causa raritatis cometarum, circulus la*circulo* cteus, qui plerunq; tales exhalationes ad se trahit. Sicut enim sub uno astro densior exhalatio incensa cometem facit, sic sub multis astris lacteum circulum, ex eo dictum, quod nõ igneus color, sicuti in comete, sed albus & lacteus, loco cometæ apparet. Igitur quod unũ astrum facere potest, non absurdum, & multa simul idem putare, uidelicet attrahere & excitare, atq; inflammare exhalationem. Hoc enim fieri par est in ea parte cœli, ubi plurima sunt astra, plurima enim & maxima in circulo lacteo consistere, uerisimile est, quod eorum motus causa sit lactis toti circulo circumfusi. Extra etiam Zodiacum apparet, quoniam & reliqui planetæ, ut superius de comete diximus, huiuscemodi Systasim teuuãt ac dissoluũt Maximus tamen & obliquus, ueluti Zodiacus est, ac supra tropicos extensus à fine Geminorum ad principium Sagittarij protensus, quosdam alios contingit circulos, existens haud procul à polo, iacens ab latere Zodiaci. Insuper & duplicem eum ponit, alterum altero maiorem, ubi & maiores & plures sunt stellæ. Præterea confutat eos qui hunc circulum uiam planetarum esse uoluerunt, ut Pythagorici, aut uiam Phaetontis combustam, aut qui astrorum lumen à sole non aspectorum, aut qui solis refractionem ad nostrum ui*De phasmatis* sum ut emphasim quandam dixere. Phasmata quoque alterum genus uisorum supra posuimus, quæ per emphasim, id est, idolum quoddam appareant, ac systasi careant, ut sunt foueæ, hiatus, iris, coronæ, uirgæ. causa enim fouearum & hiatus, quem Græci χάσμα uocant, ignis est, quem hypeccauma diximus appellari. Hæc quandoque inflammatior noctibus serenis uarios ostendit uisus. Igneum enim & album per tenebras conspectum, croceum fuluumq; ostendit colorem, plus minus secundum densitatem tenebrarum. Indicio est flamma ex igne ardente, quæ per se alba est, per fumum crocea uidetur. Densiore autẽ *Foueæ &* fumo punicea ac ferè sanguinea. Quando igitur lucis splendor & cõtinuatio per noctis te*hiatus* nebras eo modo præcedit ac offuscatur, tunc profundũ aliquid uidetur apparere, quod aut *Halo siue* hiatum, aut foueam monstret. At contrà, interdum fiunt Iris, Halo, id est, area, quam Pli*corona* nius coronam uertit, Parelij, Rabdi, id est, uirgæ, quos idem columnas uocat. Est enim nu*Iris* bes in modum fistulæ condensata. Omnia per refractionem solis, ad nostrum uisum. *Rabdi co* Aer enim recipiens refractiones lucis & uisus, quando per lucem uisus exercetur, phan*lumnæ* tasiam diuersorum præbet colorum, simul & causa horum omnium est. Refrangitur enim uisus cum luce, ab aqua, ab aere denso, ab omnibus leuorem in superficie habentibus. Emphasis non in figura fit, sed in colore. Figura nanq; diuisibilis. Talia uero per emphasim apparentia, indiuisibilia sunt. Est enim Area siue Corona albedo quædam apparens, quæ

luna

luna,aut aliquod aliud astrũ,sed frequẽtius sol circundat:quod signũ tempestatis,soluitur calore. Iris autem ex eadem causa refractionis fit. Cum sol per cathetum superstat nubi ad pluuiã plerunq; paratæ,nõdum tamen pluere incipiẽti. Est igit̃ emphasis coloris & nõ figuræ,q ex minutis & cõcisis nubibus huiuscemodi adspectus pbantasiã parit. Colores Iridis in primis puniceus.q lux & albedo per nigrũ & interuallum cõspecta punicei coloris uisui apparet,uti supra dixi. Licet enim sit lux,fuscus nihilominus redditur aer medius ob nubilum. Reliquus color prasinus & semicæruleus,nõ quidem ob nubiũ speculam,sed ob uisus debilitatẽ reddit̃ nobis. In obscuro nãq; caligãtes oculi subuiride quid uidere uident̃. Serenitatẽ Iris,sicuti corona tempestatẽ portendit:apparet tamen corona nõ uario colore, sicuti Iris,q nõ per nubila,sed in aere perspicuo fit,qui clarior est aqua. Iris autẽ ob nubilũ & aquã,lucem solis refractã impeditiorem ostendens,uarios præbet uisui colores. Sicut & parelij & uirgæ seu colũnæ. Quæ apparent etiã cœlo sereno,colore perspicuo & albo,ut refractione solis minime impediente. Contingũt autẽ,nõ sub sole,sed ab latere. Signa prætereà & ipsi pluuiæ parelij,fiunt circa ortũ solis & occasum,nõ autem in meridie,quãdo in parelijs est nubes densior q̃ in uirgis,& nõ posset,cũ remotissimus à uisu sit refringi. Magis etiã sunt pluuiæ signũ. Apparent eñ in nube densa colore albo ex refractione solis instar alterius solis:uirgæ autem in rariore nube creãtur. Deinceps de pluuia,grandine,niue, rore,nube,& caligine: nã,sicuti superius cometarum & flãmarũ cœlestiũ,materia sicca & fumosa exhalatio fuit adsignata,sic & horũ uapor humidus causa erit. Et quemadmodum illorũ causa efficiens motus est astrorũ & sphærarũ,sic horũ frigus. Vapor enim è terra calidus & humidus,ubi à calore in altũ tẽdente,in media,ut supra dixi,relinquit̃ regione,frigus sentit,& in nubẽ cogit̃:ac rursus in humorẽ resolutus,aut pluuiã,aut grãdinẽ,aut niuẽ per nubilũ,siue in rorẽ,aut pruinã per serenitatem conuersus descendit. Nubes igit̃,est aer densatus è uapore collecto,aquæ cõceptiua. Caligo,quæ ὁμίχλη Grece dicit̃,est uaporatio minime aquam cõcipiens,densior q̃ aer,rarior q̃ nubes. Fit enim ex raritate & diffusione nubis,quæ quãdoq; serenitatem,quandoq; contrariũ inducit. Inimica his æthra,quæ nihil aliud est q̃ aer sine nubibus aut caligine. Ex nubis itẽ crassitudine aut raritate,diuersi fiunt imbres. Molles enim pluuiæ,quas Græci ψακάδας uocãt,uere plerunq; ueniũt ob humoris adsumpti tenuitatẽ:potentes uero aut cõtinui imbres potius uere,aut autũno. Niuem facit nubes cõcreta & abrupta,antequã in aquã conuertat̃. Abruptio eñ spumosum & albidũ gignit. Ex quo inhærens humor cõcretus in niuem erũpit. Grandinis autẽ alia ratio. nõ eñ ex nube statim grando,sed prius imber. Deinde ob antiparistasim in grandinẽ cõuertitur. Antiparistasis enim est,cum ad medium quid urgetur à cõtrarijs:quod in calido & frigido animaduerti licet. Nam cõtrarium additum contrario,aut uincit,aut uincitur. Cum enim calor præualet,frigus expellitur,ac magis in seipso unitur,aut corroboratur. Cõtrà q; cum frigus calor. Ex quo hyeme calidiora sunt loca subterranea,in profundum coacto calore, ac circundante frigore. In æstibus contra,fontales aquæ & omnia subterranea frigent ob circundantem caloris potentiam. Eadem & in aeris nubibus ratio. E' nubis enim humore aqua expressa in ipso cursu uelociter in grãdinem concrescit. Ideo magis uere & autumno ac locis calidioribus fiunt ob antiparistasim. Ex aeris enim inferni calore medius magis frigescens,pluuiam in grandinem cogit,æstate autem & hyeme ob humoris defectum, raro accidere uidemus. Diximus quoq; è uapore rorem & pruinam per serenitatem fieri. Alter enim humor in æthera tenui systasi delatus. Altera item pruina est ferè glaciata,quã Grçci δρoσoπάχνην uocant:hæc hyeme,ille temporibus temperatis & mitior. Ros uero & pluuia sunt idem,sed differunt ex quãtitate magna & parua. Nam pluuia fit ex multo uapore frigefacto & in loco distante à terra: hic autem ex paruo,& in loco proximo. Similiter pruinam comparat niui:hæc procul à terra ex nubium congelatione,illa prope terram paruo uapore ex eisdem nubibus excutitur. Pluuias præterea dicit libro sequenti fieri magis nocte quàm interdiu, & hyeme quàm æstate, ob solem uapores trahentem,deinde recedentem:æstiuus enim sol discutit atq; exsiccat. Postremo fontes aquasq; describit. Quæ ita diuiduntur. Quædam fluentes,quędam stantes. Fluentes è fontibus habent originem, ut aut natura fluentes sint ut flumina:aut arte deducta,ut per riuos uel aquæductus. Stantium uero quædam fontales,quædam collectitiæ:& simul quædã manufactæ,quædam sponte nascẽtes. Manufactæ rursus aliquæ fontales,nõnullæ collectitiæ(hac eñ diductione clariores notitia

Colores Iridis

Parelij

De pluuia grandine ac cæteris

Nubes

Caligo

Aethra

Nix

Grando

Antiparistasis

Ros

Pruina

Ros & pluuia

Pruina & nix

De aquis

notitia fiant) Sponte nascentes autem fontales, & stantes, quæcunq; paruos habẽt fontes & locorũ curuitates, nequaquã fluere possunt. Collectitiæ uero, aut ex pluuijs fiunt, aut ex fluminum influxu, uel in cisternis manufactis coactæ, uel in curuitatibus terræ cõsidentes, quæ si multæ sint, uocãtur stagna: si parua, τέλματα Græce: nos nisi lacunas dicamus, latinũ nomen nõ habemus. Sed ut rursus earũ causas philosophus adsignet, fontes & flumina nõ ut quidã putant, ex aquis prouenire dicit, quæ hyeme in terræ uiscera penetrãt: neq; enim tellus sufficeret tantæ aquæ receptaculis, tribus de signis. Primo, q compertum sit aquam cœlestem non descendere intra terram X. pedes. Deinde sub rupibus profundis, inuentæ sunt aquæ. Postremo in montium cacuminibus, aquæ repertæ, ubi non est aquas cœlestes ascendere. Igitur, sicuti superius dixit, in nubibus causam earũ materialem uaporem esse, efficientem uero frigus, easdem nũc aquis excũtibus causas adsignat. Vt enim supra terrã uaporans aer ac frigefactus in aquã transmutatur: Sic putãdum è uaporibus per poros ingressis subtus terrã, ob eius frigiditatem aquã gigni: præsertim ex montibus, q ij maxime porosi existunt: fluminaq; nonnulla adducit aquas recipientia, nullo tamen exitu, quæ argumento sunt terræ subtus poros permeare. Igitur principia fluminũ, ex magnis oriuntur fontibus, quos Græci πηγάς uocãt, paruos autem salientes κρήνας, i. crenas appellãt, qui minime apti sunt fluuiales fluxus creare. Maxima flumina, ab altis oriuntur mõtibus. In campis nanq; parui fontes citra fluminum cursum. Sunt item qui dicunt, ex aqua marina per terræ poros penetrãte fontes produci, amaritudine ob limũ exẽptos. Quod si foret, potius ex uallibus q̃ montibus nasci flumina uideremus, faciunt tamen ad principia fontium. Præterea senescere terras, fluminaq; ob uetustatem deficere, mutariq; naturã soli dixit exemplo Ægypti, quæ teste Homero, paludibus prius inaccessa fuit. Argos item, nunc uero regio sicca cernitur. Inter hæc, quo modo montes procreati, enumerat, pluribus causis: ex impetu aquarum terra ingẽti congesta, aut ex uentis in unum terrã cogentibus, aut terræ motu hiatu facto, unde mõtes producti mediocres. Maximos tamen natura ipsa plerunq; sponte procreauit. Hæc Arist. Sed quãdo in aquarum tractatu sumus, alias aquæ proprietates ex alijs referã authoribus. Aquã marinã dulcẽ redderet, Ælianus & item Plin. docẽt, uasis cęreis ea plenis & opertis in mari demissis aliquot dies. Plin. itẽ aquæ signa uirentem & frequentẽ herbã in loco esse tradit. Rursus medicus mõstrat, si in malã incideris aquam, in itinere faciendã fossam, in quã aqua mergatur ipsa. Insuper uero terra dulcis & argilosa, ubi aqua facile purgatur, & omne relinquit uitiũ. Idem est author bonas putãdas esse quæ tenues, quæ cito frigescunt & calescunt. Malas uero, quæ putent, quæ arundines nutriunt & animalia fœtida. Omnes præterea è uenis argẽti sulphuris frigidas omnino & inflatiuas ac fluctionibus capitis obnoxias. Si supra olera bibatur, Phthiriasis, lichenarum, lepræ & huius generis morborũ procreatrix est. Calida uero ualde iuuat, & frigentes & concoctionem & ulcera intranea. Cocta utebãtur antiquæ delitiæ, ut de Nerone apud Tranquillum legimus. Inter aquas Paulus & Celsus cœlestem præferunt. Deinde, quæ cito corrũpitur, aut saxis confracta, aut solibus exposita, siue etiam lutosa modo purgata sit, ueluti magis concocta. Pessima, quæ ex Crystallo aut niuibus liquescit, quod omnis tenuitas eius in concretione absumatur. His addit, quod aqua calida citius gelascit, ut magis tenuata ac rarefacta, alia uero magis frigori resistit. Libro 11. de mari uentisq; sermo est. Mare sponte nascens & stabile extra fluxum non habet, intra locum proprium septum ac constitutum: nec sub terra penetrat, quamuis de maris Hircani subterraneo fluxu quidam nulla certa ratione describãt. fluxum tamen & refluxum in seipsum recipit, qui quidem nobis occultior est, q utrunq; littus ab alternãtibus undis percussum, propter distantiã non cernimus. Sed lunã maxime huic dominari tãquã humoribus præsidentẽ certum est. Fluit autẽ ab oriẽte in meridie terminũ, ab eo autẽ in occidentẽ, inde ad angulũ terræ meridiei aduersum. Inde postremo rursus in orientẽ. Fluit item ex altioribus ad loca curuiora. Sunt enim & in mari loca quædã altiora, quod præter philosophi authoritatẽ cognouimus, nuper ex nautis regis Lusitaniæ, qui pari usi trãquillitate, ac remige, plus tẽporis i redeũdo à quibusdã insulis Æthiopicis, q̃ eundo cõsumpserũt. Ratio primũ, q inæqualis alueus, mõtesq; mari subsũt Deinde cõcursus fluminũ in unã maris partem, nõ item in aliã. Tertio, calor in una magis parte aquã desiccãs, ob quã causam fluũt maria septẽtrionalia in australia. Ratio itẽ cur nõ æque fluũt oĩa, tenuitas est; nã quod magis tenue, mobilius est. Mouetur & quãdoq; pręter

naturã

Aqua cœlestis non penetrat in terram X pedes

Pegæ magni fontes

Crenæ parui fontes

De aquis ex alijs authoribus

De mari

Sunt in mari loca quædam altiora

naturā cum à uentis exagitatur. Igitur mare cum aqua sit stabilis, aut fontalis est, aut collectitia. Sed fontalis esse nō potest, cum aqua ex magno fonte nascēs, nulla stabilis inueniat: propterea & stagna è fontibus orientia, aut manifestos habēt fluxus ad mare, aut subterraneos: sicuti stagnum Hircanū, quod accolę mare ob magnitudinē uocāt. Relinquitur ut sit maris aqua collectitia, nō quidem ex fluminibus cum nulla sufficerent flumina, sed sponte nascens, uti supra cōmemoraui. Restat cur salsum sit ostendere. Hoc ob terræ siccitatē, deinde ob solem uidetur habere, cum stādo, tum uaporādo. Vt enim in nutrimēto potabili & humido, pars tenuior & melior secernit̄ in carnem & cæterā animaliū substātiam, reliquū uero excrementū defluens in uesicam salsum est & amarū: Sic putandum in mari potabile ipsius per exhalationem à solari calore secerni, atq; absumi: quod uero relinquitur tāquam excremētū, amarū atq; salsum. Quæ profecto causa est, q̄ minime ob multitudinē fluminū crescat, cum cōtinuo aqua dulcis à sole absumatur. Nec autē ob cōtinuam absumptionem deficit, fluminibus & imbribus copiā iugiter suppeditātibus, & quod inde hauritur recōpensantibus. Illud præterea docet. Aqua quo salsior atq; amarior, tanto crassior & corpulentior, ac melius nauigia grauiaq; retinet onera. Dulcia flumina nō item. Exēplum adducit salsi stagni in Palæstina, quod hominē colligatum nō deprimat. Nos exemplum simile proximis annis uidimus: Hierony. Florentinū quendam decoctorē à creditore è turri Antiatum in mare uinctū manibus præcipitatū, ab undis tota nocte sustentatū, mane ad littus euasisse, ac deinde cōtra creditorē factū quæstionē habuisse. Post hæc diuersas fontium & aquarū per orbem proprietates adducit. Hæc Arist. qui mare sicuti & reliqua sine principio posuit. Nos autem a ueritate eruditi legimus, Congregētur aquæ in unū locum. Item, congregationes aquarum appellauit maria. Itaq; mare sicuti & cætera cum suis omnibus proprietatibus in ino ab omniū conditore deo cōstitutum rite credimus. De uētis autē hæc adducit: Sicuti uapor humidus ob frigus concretus in aquam mutari potest, eodem modo siccus & calidus poterit condensatus in spiritū consistere. Et sicut ex humidiore uapore fit aqua tam sub terra q̄ supra, sic è sicciore fient subtus ac supra terrā spiritus. Cur autē cum calidum & siccum principium habeāt, non tamen calidi spirare uidentur, Id accidit ob longinquum aeris motū pleni uaporis frigidi, haud aliter quàm per os reflatus spiritus calidus longe ueniens per uiam frigescit. Cur autem & sæpe in eadem regione proxime alibi uēti spirēt, aut etiā pluat, alibi nequaquā: Causam dicit diuersos solis adspectus in eodē tractu, ut sæpe hinc sicca magis ascendat exhalatio, hinc uero humida. Præterea sol sedat & commouet spiritus. Debiles quidem & paruas exhalationes exterminat ampliore calore ac dissipat. unde uenti nō surgunt, haud aliter q̄ si in magnum ignē inciderit paruum lignū, totū citra fumum flamma absorbetur. At contrà, modicus solis calor ac tēperatus exhalationes excitat siccas, unde uenti procreātur. Ex quo in ortu Orionis circa Cancri tropicum uenti ponunt usq; ad etesias. Igitur per magnos calores, aut magna frigora, cum nulla est exhalatio, uenti tacent, aduersamq; esse materiā pluuiæ illud indicat, q̄ per pluuiam raro flant, aut per uentū raro pluit. Cumq; annus fuerit uentosus, sequitur alter pluuialis. Quod autē oblique ferātur causa est antiperistasis. Nam cum feratur exhalatio ad mediā regionem, à frigido expellit̄ aere, remeare ad inferiora recta nō permittitur à suo calore, quod superest oblique tēdit. Præterea uti fluminum sic uentorū parua initia, multis enim exhalationibus aggregati in apertā ꝓcedūt magnitudinē. Quocirca & minimi sunt, unde spirare incipiūt, ut spirit⁹ aut auræ magis appellari possint q̄ uenti. Fiunt autē & oriūtur in aere medio, ubi imber, ad nosq; paulatim ex altiore loco descēdunt. Sub Zodiaco itē habitabiles non esse terras ponit. Quod tñ falsum nō solū multorū astrologorū authoritate, sed etiā experiētia uidemus, ut alibi dixi. Præterea duas tātū zonas habitatas ꝑ latitudinē, ꝑ longitudinē uero totā habitatā, distareq; habitabilē ipsius lōgitudinē ab Herculis colūnis usq; ad Indicū. Ab habitabili uero latitudine, ab Æthiopia usq; ad Mæotidē & Scythiæ ultima loca, plusquā quinq; ad tria. Vētos postea ponit numero XII. catholicos, quibus ego ex Pli. authoritate Latina subijciam noīa. Ex oriēte æquinoctiali Apeliotes, nobis subsolanus appellatus. Cui ex aduerso respōdet Zephyrus, nobis Fauonius. Ex oriēte æstiuo Cæcias, nobis Vulturnus. Ex aduerso respōdet Libs Africus. Ex oriente hyberno. Eurus. Ex aduerso Argetes, nobis Corus. A meridie Notus, nobis Auster. A septentrione Aparctias, nobis Boreas. Intermedij uero quatuor, prope meridiē ab latere orientis Euronotus, nobis Phœnicius.

Cur mare salsum.

Stagnum in Palæstina hominem colligatum nō deprimit

De uentis

Venti ex aduersa pluuiæ materia

Ventorum sicuti fluminum parua initia

Venti XII.

Ex aduerſo Traſcias, nobis Circius. prope meridiem ab latere occidentis Libanotus, nobis Africus Auſter. Ex aduerſo Meſſes, nobis Aquilo. Ex his ſereni ſunt Aparctias, Traſcias, Argetes. Humidi Libs, Cęcias, Apeliotes. Sicci Argetes, & Eurus. Niuoſus maxime Aparctias, æſtuoſus maxime Notus. Alios uentos locis peculiares minime ſalubres putat Adamantinus ſophiſta.

De terræmotibus

De terræmotu. Hunc dicit ex uẽtis fieri terra incluſis, ut cauſa agente. Præualente uero calida & ſicca exhalatione, ut materiali. Ex quo pleruncꝫ ſereno & tranquillo cõtingit tẽpore, quãdocꝫ etiã cõtrà. Nec ab re, cum pluribus flantibus uẽtis quidam terræ incumbũt, reliqui ſupra remeãt. Non tamẽ quãdo id accidit magnopere mouet. Fiũt noctu pleruncꝫ, & maxime circa diluculum, ꝙ noctes ſereniores ob ſolis abſentiã exiſtunt propter terrã frigore cõcretam & adſtrictã. Tum circa eã horã uenti pleruncꝫ inſurgũt excitati, ꝙ ea hora quietior & ſol potentior ꝓhibeat è tellure exhalationes egredi, ex quo per uim erũpere neceſſe. Fiunt etiã ſæpe maiores circa loca ubi anguſtũ mare, ꝙ ibi uẽtus uiolentior ſit, ob anguſtias coercitus, cauernas ingredit̃, terramcꝫ mouet. Idcirco & loca cauernoſa omnia huiuſcemodi malo ſunt obnoxia. Et in æquinoctijs plurimũ dominatur terræ uentus. In ſolſtitijs uero minimũ emittit̃ exhalationis. Præterea ſonus in hoc genere prius auditur ꝗ incuſſio.

Terræmotuum genera · *Tromodes* · *Palmodes* · *Epiclintes* · *Braſtes* · *Chaſmatias* · *Rhectes* · *Oſtes* · *Mectes*

Genera terræmotuũ plura τρωμώδης tremulentus, quãdo late concutit. παλμώδης palmodes, quãdo alte cõmouet. ἐπικλίντης epiclintes, quãdo in obliquũ ſecundũ acutos angulos mouet. βράστης braſtes, quãdo cũ motu frãgitur ac ſecũdum rectos angulos ſupra ſubtuscꝫ euertit. χασματίας, cum fit hiatus terræ, in locis curuis cõtingit ῥήκτης, id eſt ſciſſor, qui rimas aperit. ὤστης oſtes, qui unã continuat ſciſſurã μύκτης mectes, qui ſæpe citra motũ terræ intus ſonat ac mugit. In mari quocꝫ analogũ ac ſimile aliquid terræmotus cernitur, cum hiatus in eo & cõcuſſio uidetur. Hæ omnes ſpecies ex Ariſtotele ſparſim colliguntur, quas Albertus ſic interpretatur. Sciſſionẽ, percuſſionẽ, perforationẽ, ſubuerſionẽ, tremorem, titubationem.

De tonitru & fulgetra

De tonitru mox ac fulgetra & fulmine, decꝫ Typhone, & Ecnephia proſequitur, quæ omnia ſicca & ignea exhalatio & materia gignit in nubiũ humore reſtans. Nam calor & ignis haud genitus ex eis ſecernitur, ſed quantulus reſtat qui horum cauſa effectuum eſt. Ex abruptione itacꝫ nubium craſſarum ſonitum ſimul & fulgetram reddit. Fitcꝫ prius igne tonitru, quanquam prior ignis adſpicitur. In cauſa eſt uiſus ſenſus celerior quam auditus. Nec unquam alterũ ſine altero fit, quamuis ad ſenſum noſtrũ ſonitus non perueniat ob loci diſtantiã, quãdo modice fit. Igitur ſic tonitrus definiri poteſt: Sonitus ex nubibus ex uiolenta cõuerberatione exhalationis calidæ & ſiccæ excuſſus. Quod autem inæqualia ſint tonitrua inæqualitas nubium facit. Vbi enim maior eſt craſſitudo, maior emittitur ſonus. In fulminis autem exitu maximus eſt.

De fulmine

De quo in ſequente dicitur uolumine. Libro III. fulmina Typhonem & Ecnephiam, incẽſionem, coronam, iridem, parelia, uirgas enarrat. Eſt enim fulmen ex eadem pene cauſa & materia ignea, ſed tenuior, demiſſa à nubibus. Diuerſæ eius ſpecies.

Preſter · *Ceraunus* · *Argetes* · *Helicium* · *Sceptum*

πρηστήρ Preſter, proximum aerem comburit coloratumcꝫ reddit. κέραυνος Ceraunus maiore, ſed tenuiore ſpiritu exit. ἀργήτης Argetes, per antiphraſim dictus, quod uelociter penetret, nec niſi antitypiſmata, id eſt, ea quæ reſiſtunt, adurit, ut ferrum, petram: lignum uero aut ueſtem, nequaquã: ſed pertrãſit innocuus tenuitate poros. Interiuscꝫ ſæpe cõcremat, ut in loculis pecuniã, ſaluo marſupio. Helicium quod oblique tortuoſecꝫ uenit. σκῆπτον Scepton, quod ad aliquid certum priuatim tendit: ἀπὸ τοῦ σκήπτειν: quod eſt ueſtigare & inquirere. Illa uero quæ petũtur à fulmine, prius moueri cõtingit, ꝗ ſonitum audiri, ꝙ celerius ſpiritus penetret ꝗ fragor nubibus excutiatur, qui per impetũ uiolentæ fit excuſſionis. Nec mirũ. Spiritus enim omnis è cœlo miſſus, ui nõ natura, ad inferiora fert̃, cum natura ut materia calida tendat ad ſuperiora. Sicuti cõtrà quædam ſurſum ui emittũtur, quæ inferna petunt, ut aqua ſaliẽs.

De turbinibus

Procellas quocꝫ & turbines circa terrã ſubito uolutãtes, τυφῶνα καὶ ἐκνεφίαν, i. Typhonem & Ecnephiã Græci uocãt. Quæ ex eadẽ materia ſunt ignea, ſeparata, & egreſſa nubibus, hac inter ſe differentia: quod

Typhon · *Ecnephias*

Typhon oblique & per gyrum ruit, & in locis anguſtis furit: arbores eradicat, quandocꝫ turres deijcit. Ecnephias, obſcurat aerem, quod materia ſit craſſior, & in locis patentibus ruit.

Cauma ſiue flammatio

Eſt & flammatio ſiue incẽſio Græce cauma appellata, quæ item eſt exhalationis uis in aeris aliqua parte, quę rubere ob incendiũ uidet̃. de area autẽ, quã coronã diximus uocari, & Iride & parelijs & uirgis in I. lib. quoniam propoſito diſtinctionis mihi factæ cõuenire uidebãtur, enarraui. In fine autẽ huius III. lib. attingit Mineralia, dicit ꝙ ex fumoſa & ſicca

exhalatione

exhalatione fossilia omnia fieri, sicuti lapides: & omnia liquabilia, ut sulphur & alia quædam, Metallica uero ex uapore humido magis esse, ideo fusilia conflatiliaq; sunt. Præterea solem astraq; cætera causam esse remotam metallorum: sulphur uero & argentum uiuum propinquam, quod uirtute caloris sulphuris, uapor humidus commiscetur cum pingui terrestri in argento uiuo, quod frigerandi ac condensandi uim habet. Præterea metallica omnia de genere mixtorum imperfectorum quo ad formam essentialem uideri. Quæ septem esse dignoscuntur totidem planetis comparata: plumbum Saturno, stannum Ioui, ferrum Marti, æs Veneri, aurum Soli, argentum uiuum Mercurio, argentum Lunæ. Lib. IIII. Rursus de elementorum qualitatibus ratiocinatur, unde generationes fiunt ac corruptiones in animalibus & plantis. Ex his agentia calidum & siccum, patientia humidum & siccum. Quatuor igitur sunt ad perfectam horum dispositionem. Digestio siue concoctio, quæ ex proprio uenit calore per aliquod exteriorum auxilium consummatum, uelut alimentum per balnea aut gymnasium digestam. Huius partes sunt Pepansis, id est maturitas, quæ primum in Pericarpio, id est uentriculo concoquitur: quæ tunc perfecta est, quando semina quæ in pericarpio sunt, queant alterum quale ipsum efficere. Hæc totidem indigent adiumentis, quorum altera epsesis, id est elixatio à calido humido naturali: altera optesis, id est assatio, à calido sicco & alieno iuuante prouenit: & hæc extrinsecus, illa intrinsecus. His totidem contraria ob caloris defectum. Apepsis, id est indigestio, pepsi. Homotes cruditas, pepansi. Molynsis elixationi opposita, quum alimentum liquescit, ac minime condensatur. Stateusis optesi aduersa, cum pigrescit. Ait insuper ex his qualitatum differentijs homœomera corpora uariari. Vocat autem Homœomera ueluti metallica, & quæcunq; ex his fiunt separata, quæ item in animalibus & plãtis ueluti carnes, ossa, nerui, pellis, uiscera, pili, uenæ: ex quibus anomœomera constant: ut facies, manus, pes, & alia. In plantis uero lignum, cortex, folium, radix, & his similia. Horum igitur aliqua πηκτὰ καὶ τηκτά, id est, cõcretilia & liquabilia: quæ enim per frigus concrescunt, rursus per ignem liquescũt, ut quæ ex aqua sunt: glacies, æs, & reliqua metalla. Quæ autem per ignem densantur, per humidum quoq; dissoluuntur: ut lutum, sal, nisi forte poris nimium constricta fuerint, ut lateres. ἄπηκτα uero, id est inconcretibilia sunt quæ plus calidi ac terræ retinent, ut mel, mustum. Item quæ plus aeris quàm aquæ, ut argentum uiuum & oleum: & si quid uiscosum, ut gluten. Nonnulla μαλακτά, id est mollificabilia per ignem, ut ferrum, cornu, lignum, Immollificabilia, electrum, & tophi speluncarum. Aliqua καμπτὰ flexibilia, τεγκτὰ tingibilia, ἐλατὰ ductilia, πλαστὰ formabilia, θλαστὰ frangibilia, θραυστὰ comminuibilia, ἑλκτὰ tractibilia, πιεστὰ impressibilia, σχιστὰ fissilia, τμητὰ truncabilia, γλισχρὰ uiscosa, ψαθυρὰ friabilia, πιλητὰ commassabilia, καυστὰ ustibilia, θυμιατὰ exhalabilia, φθαρτὰ corruptibilia, σηπτὰ putrescibilia, Putrescunt enim quæ secundum partem corrumpuntur, quum à natura separentur, quod omnibus accidit præter ignem: nam terra, aqua, & aer putrescunt, quod hæc igni sint materia: nihil enim dum est calidum putet seu putret. Humida enim primo, deinde sicca fiunt putrefacta ex propria frigiditate & alieno calore: ac hyeme minus, quod aer minus calidus: mota item minus quàm stantia, quod motus aeris calorem debilitet: ea demum ratio, quod multum minus pauco putrescit: in maiori enim amplior est ignis proprius & frigidum quàm obtineãt in circumstante uirtutes: ex quo mare secundum partem diuisum putet, totum uero minime: eodem modo & aquæ reliquæ. Animalia quoq; in putrescentibus fiunt, quod ab his separata caliditas naturalis illa exuscitet.

De metallicis

Pepsis

Pepansis

Epsesis

Optesis

Apepsis

Homotes

Molynsis

Stateusis

IN. METAPHYSICA.

RPHEVS Musæusq; ac longo post hos interuallo Pythagoras, Plato, eiusq; temporis homines qui theologiam attigerunt, ut tradit Herodotus, ab Aegyptijs hausere sacerdotibus, quibus multa ob sapientiam ac uitæ abstinẽtiam de diuinitate manifesta fuere. Arist. deinde lõge in hoc genere Platone inferior, ut qui potius logicæ aut philosophiæ partes, quàm theologiæ sit executus: plurima à Platonicis refelluntur, nõnulla etiam ab eius adsertore Auicenna, qui & ipse in hoc genere scripsit. Theophrastus quoq; paruũ de hoc ædidit libellum. Cuius meminit Nicolaus Damascenus, dicitq; magnũ ad ipsius disciplinæ isagogen esse, licet latuisse uideatur Andronicum & Hermippum, qui in eius libris hunc non cõnumerant. Visus etiam & ipse Cicero post Timæum cõuersum aliquid & supra naturam conscribere in libris de Fato, de Diuinatione, & natura deorum. At nostri diligentius omnia uerriusq; interpollãtes eò rem deduxerunt, ac

tunt,ac dialecticis epicherematis physicisq́ argumētationibus munierunt,ut per naturā id
Lēmata XII. Metaphy. librorum. quod est supra naturā penè monstrauerint:nec tam fidei quàm experimētis quodāmodo rationibusq́ ad ardua nostri dogmatis deprehēdēda sit locus.Hāc itaq; summis digitis locos distinguēdo principales attingā,si prius libros Aristotelicos in uniuersum ac summatim repetam.Primo nanq; honestæ sciētiæ dignitatē exequitur,ac quemadmodū ipsius habitū secum experimētis cōsequamur.Secūdo quando sciētia de ente ac ueritate simpliciter est,infert:quod ueritas uno modo facilis,altero uero difficilis,difficultasq́ interdū ex parte materiæ:quod quomodo sit uerū in quarto libro declarat.Tertio dicit hāc scientiā esse theoricen, quod profecto nequaq; liquet,nisi nouerimus quid à praxi theoritica differt. De qua quidē lib. V I. disseritur.Quapropter hic tractatus eò differtur. Præterea X X V I I I. quæstiones enumerat,quas paulatim in libris sequētibus soluit.Quinto disserit,quod ueritas nequaquā nisi per causam liquet.Et quoniā nō omnes facile cognosci possunt nisi in infinitū progrediamur,probat quod in nullo genere causæ in infinitū procedit: de quibus omnibus agitur lib. X I I. ubi tractat de causa prima,efficiēte,& forma,& fine.Hic præterea de ente dicere incipit,ac proprietatibus eius,quæ cum eo cōuertūtur(quæ trāscendētia nostri uocāt)præsertim de uno.De reliquis uero & maxime de uero & bono agitur in V I. Quinto proprietates enti subiectas ponit quæ sunt X. genera,ubi disserit nō tam de potestate illarū,quàm aliorū uerborum ad illas siue primo siue secūdo loco pertinētiū.Quod profecto sit ad deprehēdēda significata.quæ ad Metaphysicā pertinēt. Ex his autē quædā excludit à Metaphysice sciētia, uidelicet ens rationis:quod nihilominus uerū significet per propositiones cōstitutas ex uerbis priuatiuis,ut cum dicit cæcitas.Et hoc agit lib. V I. In quo quoniā sit de huiusmodi ente mētio,ex consequēte disserit de uero,quod cum ente cōuertitur,& item de bono.De naturis entiū disputat,quorū aliquæ sunt substātiæ, aliquæ accidētia. Sed quādo accidēs à substātia depēdet tam quo ad esse.quàm quo ad cognitionē: ideo si quis substātiam indagauerit illico accidētis naturā nosse poterit.Eapropter de substātia tantū uestigat in hoc opere. Cōmunis
Quod quid est esse. autē est omni substātiæ diffinitio,quam Arist.quod quid est esse,nostri uero theologi quiditatē appellāt,per quam talis est substātia,ut deus deitate sit deus,quēadmodū dicūt, & homo humanitate homo:ac de his disserit Li. V I I. declarādo quæ sint ea quæ requiruntur ad qd' quid est,& quomodo se id habeat.Et id cuius est quod qd est,tam in substātijs cōpositis quàm simplicibus,non tamē separatim de aliquo,sed generatim,& in uniuersum de ipso loquēdo. Substātiarū uero aliquæ sunt cū materia & corruptibiles, ut physica corpora:aliquæ incorruptibiles,ut cœlū:nonnullæ citra materiā & incorruptibiles,ut intelligētiæ seu mētes. de primis agit lib. V I I I. sanè declarādo,q ex materia & forma cōponūtur, & quonāmodo hæc inter se & ad cōpositū habeāt. Li. I X. de proprietatibus, siue ut nostri uocāt theologi, passiōibus,quæ in omni ente reperiūtur,sed in aliqua tātū parte,uidelicet de energia & potētia.Nā in substātijs citra materiā,ita est energia q non est potētia. In substātijs uero cū materia utrūq; existit.In X. disserit de quadā alia ꝓprietate diuīcta,uidelicet de eodē & diuerso, & de his quæ ea cōsequūtur,id est de oppositionibus.In X I. priuatim nō edit tractatū,sed tantū superius enarrata in epilogū colligit.In X I I. de substātijs æternis disserit siue sint corporeæ siue incorporeæ.Et hoc fermè modo substātias omnis absoluit, ac per illas etiā accidētia quæ s bstātiā cōsequūtur:ex quo ens omne tractatur,qd' Metaphysicæ subiectū est.Ens
De ente enim qd' nomē à Quintil.latinitate donatur,qua ens ut ait Nicephorus Gregoras, huius disciplinæ dicitur subiectū,q rerū ac artiū omniū diffinitiones,naturas,ac ꝓprietates per se cōsiderat,nec septā regionē aliquā seu limitē habeat:quēadmodū nec dialectica,nec rhetorica, sed hæc ut apte tātū atq; adposite de omībus loquatur: dialectica uero ut metaphysicæ ad ueritatē deprehēdēdā instrumētū. Reliquæ item artes ens nō in uniuersum,sed ex parte cōprehēdūt:ut Physica ens corporeū, Arithmetica numeros, Musica sonos, Geometria magnitudines, Astrologia sphæras,& quæ sunt in cœlo. Ens insup,ut quādoq; definiā & in partes diducā,est quo cūcta appellātur,& in qd' omniū simplicia cōpositorū resoluūtur. Eius diuisio quadruplex,mobile & immobile,ratione & re,energia & potestate,idē & diuersum. Mobile rursus corpus seu corruptibile,ut physicū,seu incorruptibile ut cœlū, Physica tractat. Immobile uero perpetuū Metaphysica. Ens ratiōe ab eadē tanq; minime uerū reijcitur, q tātū mēte ac ratiōe percipiatur,re aūt nequaq; subsistat,de quo supra dixi. Re aūt ens duplici exprimitur modo:generali per ea quæ uocāt trāscendētia,quæ ꝓprietates sunt entis æquales,ety-
Transcēdētia

mis tantum

mis tantũ diuersis. Ens in primis, quod primus sit omniũ cõceptus, & in eos cætera resoluantur. Res ab effectu & essentia. Vnũ à sui diuisione ac integritate. Aliquid ab aliorũ diuisiõe. Verũ quod mẽtis cogitatiõi ac cognitioni respõdeat. Veritas enim quadruplex, aut orationis est, quam mẽtis ueritas metiť, quæ & ipsa à rerũ naturaliũ ueritate illustratur: hæc postremo ab ipsa summa & cũcta metiẽte ueritate, qua deus appellať. Verũ aũt qđ enti est æquale his oĩbus supradictis cõmune est, uelut hominibus & belluis animal. Verũ & falsum Aristo. in mẽte ponit, bonũ aũt & malũ in rebus. Bonũ itẽ seu bonitas quadruplex: aut ex essentia ipsa & natura, qua omnia q̃ sunt impertiũtur, & hoc cũ ente cõuertiť: aut qđ ex accidẽte & naturæ & animi & gratiæ ꝓuenit. Decẽ quoq; genera his supradictis nõ qdẽ æqparãtur, sed subijciũtur: quorũ prima substãtia tãtũ, reliqua accidẽtia, de qbus separatim nulla est sciẽtia: substãtiæ nõ itẽ, quã in hoc lib. cõtẽdit ante oĩa declarare, ut hac pcepta facile illa digno sci queãt: quapropter hãc ens ꝓprie uocat, nouẽ uero uniuersalia entia æquiuoce appellat, ꝙ in ea retineãt esse, nec ab ea prorsus diuidi ualeãt: neq; solũ nominis, sed & rei sint participia. Medicus enim liber & medica experiẽtia & medicũ pharmacũ ab arte medica omnia dicta nõ solũ nomẽ cũ ea cõmunicãt, sed eũdẽ finẽ, hoc est sanitatẽ. Sic & nouẽ categoriæ à substãtia entia dictæ nõ simpliciter, nõ solũ nomẽ cũ ipsa substãtia cõmunicãt, sed etiã rem. Nulla eñ substãtia absq; his oĩno simpliciter est, hæc nãq; oia substãtiæ sunt aliqd. Tãta igiť entis siue essendi uis est, ut etiã nõ ens esse nõ ens dicať, & sub ente ueniat. Si igitur ens & unũ est & idẽ & nõ aliud, haud aliter q̃ causa & principiũ se cõsequẽdo. Vnus aũt homo & ens homo secũdũ dictionẽ duplicatã, & nõ aliud qd demõstrat: unus itẽ est homo & est homo, uidelicet ex eodẽ & simili, & altero & dissimili, ꝙ eiusdẽ sit sciẽtiæ opposita cõsiderare. Musicæ nãq; est cõcinnũ & incõcinnũ, & eiusdẽ sensꝰ opposita sentire: quapropter nõ solũ simile, aut unũ, sed etiã dissimile aut plura, eiusdẽ fuerint disciplinæ. Substãtia igiť, id est οὐσία & ὑπόστασις, id est subsistẽtia idẽ ferè, diuersum modo ac ratiõe quadã. Eius diuisio duplex: simplex & cõpositũ, prima & secũda. Per secũdã species notanť, qua uniuersalia dicunť. In prima singulare cõtineť & indiuiduũ: quo nomine tãtũ ex Latinis Capella utiť, uocaturq; suppositũ, subiectũ, hypostasis, persona, hoc aliqd. At hypostasim quanq; omne singulare in genere essentiæ Græci uocãt, usurpatũ tamẽ in eo tãtũ supposito, qđ ratiõis est particeps: sicuti & ꝑsona quæ ꝓpter hyperochen tam deo q̃ angelis & oĩbus cõuenit. Sed & primã substãtiã pter hunc modũ Albertus & deũ ipsum intelligit, & genus supremũ inter pdicamẽta. Altera substãtiæ diuisio, simplex & cõpositũ: simplex nulla est præter deũ, reliqua cõposita: oĩa diuersa tamẽ cõpositiõe: aut ex materia & forma, ut corpora physica: aut energia & potestate, ut ex esse & essentia. Et ex quo est & qđ est, qualis in angelis cõpositio dicitur. Compositũ uero ex subiecto & accidẽte tam in substãtijs incorporeis, q̃ corporeis diciť. Hoc igitur modo Arist. substãtiã in prædicamẽtis appellat, nõ extremã sed mediã, q̃ nec contrariũ habet, neq; magis & minus. Igitur de extremis & partibꝰ substãtiæ hoc modo diuisis loquemur, ac primũ de materia. Hanc ex qua, in qua, & circa quã appellat. Ex qua naturalis & artificialis, ut elemẽta materia mixtorũ in naturalibꝰ. Elemẽtorũ uero materia prima, q̃ dicitur hyle, de qua in physica satis dixi. Et hæc ꝓprie nõ tam substãtia quàm pars substãtiæ. In arte pfecta est substãtia: ut ensis siue domus: materia, ferrum & lapides. In qua, est ipsum corpus in quo fit anima. Circa quam dicitur potestatis obiectũ, ut uisus color, & sciẽtiæ subiectum, ut physicæ corpus mobile. Forma uero essentialis anima est, quæ ꝙ pars existat substantiæ, partis forma dicitur, tribuitq; aut esse aut uiuere, aut sentire, aut intelligere, aut hæc omnia, ut homini. Præter hãc & alijs forma dicitur modis, ut entelechiã nõ tribuẽs sed habẽs existẽtiã & pfectionẽ, ꝙ nõ fit è duobꝰ saltẽ principijs substãtiæ cõposita, ut angelus & deus: ac qua refert angelũ, in genere substãtiæ ponitur. Deus eñ extra genus omne. Tertio modo dicitur ipsa rei natura citra materiã cõsiderata, ut hũanitas ex homine, nigrities ex nigro: poniturq; in eo genere in quo est illud, cuius est forma. Quarto modo dicitur quoduis accidẽs qđ causa quidẽ existẽdi per se nõ est, sed ex parte: ut sciẽtia in hoĩe siue albedo. Quin & ea q̃ re nõ sunt, sed tãtũ mẽte cõcepta, formæ appellari cõsueuerũt. Postremo forma quãtitas est modo quodã subiectũ circũscribẽs, quæ ad quartã ptinet speciẽ qualitatis. Energia siue actus & potestas siue potẽtia tertia entis diuisio, quanq; nõ in omni ente. Nã quãuis nil sit præter deũ qđ nõ ex utraq; cõstet, sunt tamẽ quædã quæ entelechiæ dicũtur, perfectionẽ in se habẽtes: ut deus, angelus, anima. Quædã citra pfectionẽ quas energias appellãt, quæ sunt motus omnes: pfectiones tamẽ in

Substantiæ diuisiones.

Materia

Forma

Energia & potestas.

mouẽtibus, impfectæ in motis. Est insup prima & secũda triplici quidẽ modo: primũ ratiõe ipsius dei, quẽ actũ primũ & purũ appellãt. Cæteri oẽs secũdũ eum. Deinde ex energiarũ successiõe in eodẽ genere seu specie, ut in triplici intellect⁹ actiõe secũdũ Arist. Postremo energia prima est ipsa forma, ut in homine sciẽtia: energia secũda ipsum officiũ, uidelicet scire intelligere, sicuti mõstrat liber de anima secũdus. Potestas itẽ plurifariã agẽs & patiẽs, posse uidelicet mouere & moueri, amare & amari. Patiẽs rursus aut ratiõe accidẽtis in subiecto, aut formæ in materia prima. Energiæ quidẽ cõiũcta est potẽtia, ratione tãtũ distincta, cũ idẽ numero ens respiciat: ut homo absolut⁹ energia est homo, & potẽtia qua potẽs fuit esse homo, sui principij, pducẽtis aut cõseruãtis ratiõe. Remota est ab energia, cũ diuersum nũero ens cõtinet, ut semẽ potestate homo. Et sic diuisa re sunt. Aut etiã sicuti energiã primã & secũdã dicimus, eodẽ modo potestatẽ primã quæ remota & impfecta est, ut semẽ potestate homo, & secũdã ut in eodẽ subiecto, ac ppinquã & facultate paratã ad agẽdum, ut ignis potestate urẽs, qui nõdũ urit. De quib⁹ in physicis locuti sumus. Sunt itẽ potestates naturales tam sensus q̃ ratiõis, quæ in tertia locãtur specie qualitatis. Inter entia quoq; idẽ & diuersum posuit

Idem & diuersum. Arist. Et qđ hoc cõsequit̃ oppositũ. De quib⁹ disserit lib. x. Vnum, idem, simul, indiscretũ cõmuni dicũtur uocabulo. Est enim eadẽ differẽtiũ essentia, sicuti simile eadẽ differẽtiũ qualitas, & æquale eadẽ differẽtiũ quãtitas. Quẽadmodũ cõtra diuersum, aliud, differẽs, oppositum, discretum, alterũ, duo, diuersitatẽ omnia significãt. Entia & essentia omnis ẽ cõtrarijs ad unũ & plura deducũtur: unũ in statu & quiete, plura in motu: ut ex forma & priuatiõe, id est ente & nõ ente: siue id esse sit ex materia & forma, siue energia & potestate. Ea demum ratio mouit Pythagorã, ut unũ & duo, id est nũeros inter essentiã & rerũ principia referret, q̃ Monada & Diada appellauit. Quapropter quodlibet est, qua unũ est. Dissoluta eñ unitate nõ est. Et hoc demũ modo unũ enti cõparat̃, absolutã rei indiscretiõnẽ cõtinẽs. Cũ uero tantũ quãtitatis indiscretiõnẽ præ se fert, principiũ est numeri. Tertio uero, ut ait Diony. nulla est multitudo citra unitatẽ. Nã multa partibus sunt, unũ toto. Multa accidẽtibus, unũ subiecto. Multa nũero, unũ specie. Multa specie, unũ genere. Multa deniq; potestate, unũ energia: ut omne cõtinuũ qđ in infinitũ diduci potest. Reperit̃ tamẽ indiuisibile & natura indiscretũ, ut ipsa est unitas, & nota quæ est principiũ lineæ, & nũc in tẽpore. Præterea ipse deus, qm̃ ut ait in x. lib. quod simplicissimũ est, mẽsura est in quolibet genere. Totidẽ modis diuersum seu differẽs dicitur. Est quoq; differẽtia rei & ratiõis. Dicit̃ enim re aliquid tripliciter differre: numero, specie, genere. Quædã enim uera sunt, & re differũt: ut species inter se, asinus uidelicet & homo. Quædã minime uera, nec re differũt: ut genus & species. Nõnulla uera, & item cogitatiõe differũt, ut homo & animal. Vsurpat̃ aũt cogitatio siue ratio in hac parte pro animi cõceptu extra rem, uel in re, q̃ tamẽ res ipsa nõ sit. Extra rem, ut si quis chimærã quæ nusq̃ est, mẽte fuerit cõtemplatus. In re, ut si quis in hominis meditatione speciẽ cõceperit, aut casum

Oppositum quadruplex genitiuũ. Sequit̃. Ex his oppositũ uidere numero quadruplex, aut ratiõe cõparationis, ut relatio, seu remotiõis oppositi triplici de causa, Aut enim remoto nihil omino relinquit, ut negatio: aut subiectũ relinquit, ut priuatio: aut certe subiectũ & genus, ut contrariũ. Quo circa quædã dicũtur opposita cum medio, quædã citra mediũ. Cõtradictio in primis maxima op

Sex contradictionis conditiones. positionũ ac remotissima est, senasq; retinet cõditiones: ꝙ extrema oĩ medio careãt tam generis q̃ subiecti: ꝙ sint extra gen⁹, ut de ente & nõ ente: ꝙ alterũ extremorum sit aliquid positiuũ, ꝙ negatio sit absoluta, nõ alicuius determinatæ rei aut subiecti: ꝙ extrema nequeãt esse idem uel simul: ꝙ sit unius & eiusdẽ, secundũ idem, respectu eiusdẽ subiecti & in eodẽ tẽpo

Priuationis totidem re. Priuatiõis oppositũ totidẽ habet cautiões, ꝙ medio careat sui generis, ꝙ alterũ extremorũ aliquid ponat, ꝙ extrema nõ sint idẽ neq; simul: in quib⁹ tribus cũ cõtradictiõe cõuenit.

Contrariorũ quinq;. Cæterũ quod habeat mediũ subiecti, ꝙ extrema sint in genere, ꝙ deniq; sit aptũ illud habere quod ponit: pro suis specie loco & tẽpore. Cõtrariũ quinq; cautiões: ꝙ opposita cõtraria nõ sint idẽ neq; simul, in quo cũ utroq; cõuenit prædictorũ: ꝙ extrema possint uicissim in eodẽ subiecto inesse, nisi alterũ insit à natura: ꝙ extrema sint in eodẽ genere: ꝙ alterũ extremorũ habeat rationẽ habitus, in quibus cũ priuatione cõuenit: ꝙ utrũq; extremũ positionẽ faciat. Latiore aũt modo cõtraria secũdũ Arist. sunt in diuerso subiecto: ut ignis & aqua. Aut quan

Relatiuorum quatuor cautiones. do potestate cõtraria sunt, ut sanãs & debilitãs. Aut in potestate ipsorum cõtrariorũ agẽtia uel patientia: ut calorificũ, & frigorificum, aut calefactile uel refrigerabile. Relatiua quatuor cautiões: ꝙ careãt medio sui generis & subiecti: ꝙ alterũ oppositorũ ponat reliquum, uel de-

struat: quoniã posita se ponũt, & perempta se perimũt: quod in relatione re cõstat non idem sit, in quo cõuenit cum alijs tribus. At in relatione rationis possunt idem esse sicut in relatione idẽtitatis. Sed quando ad relationem uenimus, plusculum in ea immorandum, præsertim cum Aristoteles in XI. Metaphysicæ eam minime prætereat. Diffinitio ipsius in præceptis generũ est huiusmodi. Ad aliquid sunt quæcunq; ipsum quod sunt aliorum dicũtur esse, uel quomodolibet aliter ad aliud: hoc Latini Græciq; enarratores sic declarant, ut in casu genitiuo, & alijs etiã casibus relatio fieri possit, ut pater filij pater: uel ablatiui, ut maius minore maius. Sunt & relatiua re quidẽ appellata & per se: ut quod simpliciter in propria fuerint & natura & categoria: ut pater, duplum. Ex accidente sunt rationis, non in propria, sed altera categoria: ut sciẽtia est in prima specie qualitatis: tamen quoniã refertur ad scibile, quo ad relationem est in genere relationis, quãuis secundum quosdam non idem poni debeat. Sunt item relatiua excellẽtiæ, ut dominus: subiectionis, ut seruus: æqualitatis, ut amicus. Aristoteles in Metaphysicæ V. relationẽ in quantitate ponit: ut duplum, triplum. Præterea in actione & passione: siue secundum potestatẽ, siue secundũ actum agentẽ & patiẽtem: ut calorificum ad frigorificũ refertur. Potestate & energia, ut calefaciens ad calefactum. Posuit item in qualitate, non tamẽ explicite: quoniã qualitas nõ est aliud nisi secundũ quod accipitur ratione potestatis agentis uel patiẽtis: uel ratione quãtitatis, sicut dicitur aliquid albius alio. Et sicuti dicitur Socrates albus est similis Platoni albo, referre uidetur potius quandã albedinis quãtitatem. Reliqua uero accidentiũ genera potius cõsequũtur, quàm creare possint relationem: ut ubi aliqualem relationẽ ad locum, positione partium refert. Habitus relationẽ habẽtis ad habitum. Sed & Theologi nostri relationẽ in essentia ponunt, & hoc tantũ in diuinis, quatuor modis. Primo cum propriũ nomẽ ad aliquid refertur, ut pater. Deinde relatio quæ cõsequitur uel causatur relationẽ, ut generatio & generãs. Tertia quæ implicite claudit in se relationem, ut trinitas, hæc personas includit disiunctas. Postremo quãdo pro relatiuo ponitur, ut deus. Sunt item alia quædã inter se diuersa & opposita sub ente, quæ oportet exprimere: ut prius & posterius, necessariũ & cõtingens, totũ & pars, magis & minus, quæ deinceps paulatim explicabo. Prius & posterius dicitur ratione ordinis alicuius & principij in quãtitate, in cognitione, in eo quod existit. In quãto cõtinuo tripliciter: ratione loci, ut ignis prior aere: ratione temporis, ut præteritũ prius futuro: ratione motus in rebus naturalibus, ut puer prior uiro. In quãto discreto, index est prior medio respectu pollicis. In cognitione secundũ rationem uniuersalia sunt priora particularibus, & simplicia cõpositis. In cognitione secundũ sensum secus, nisi ex accidẽte. Nam ex accidẽte notius est sensibus uniuersale, non tamẽ per abstractionẽ ut magis cõmune. Sicuti pueri qui omnes homines ab initio patres uocãt, postea distingũt. At intellectui cõtra ex accidẽte & indirecte notius particulare. In eo quod existit prius dicitur tripliciter. Ratione cõmunitatis, ut priora sunt quæ possunt esse sine alijs: ut animal prius homine. Ratione analogiæ. Tertio ratione diuisionis entia in energiã & potestatem, si secundũ energiã cõtra. Nam partes nõ incipiũt esse in energia nisi toto absoluto. Aristoteles uero ponit quartũ modũ, cum sunt duo cõuertibilia, & unum sit alterius causa, ut pater. Postremo species omnes, quæ sub genere cõprehẽdũtur & diuidũtur, sunt oppositæ differentiæ. Quæ magis & minus recipiãt uidẽdum. In primis quãtitati id conuenit. Quantitas enim duplex: prima dimẽsionis, cui maius cõuenit & non magis: ut maius robur, maior latitudo, longitudo. Et quãtitas, uirtus, quæ est de qualitatis genere, ac per alterationẽ augetur, cui cõuenit magis, ut magis albus: nam magis in alteratione dicitur, maius in augmẽto. Demũ extensio ad dimẽsionis, intẽsio uero & remissio ad uirtutis pertinet quãtitatẽ. Formis quoq; rerũ abstractis in genere accidẽtiũ maius cõuenit, ut maior albedo. Cõcretis uero magis, ut magis albus. Est insuper Metaphysici, quomodo totũ & partes dicãtur uestigare. Sex enim traduntur modi. Totũ in primis quoddã quod perfectionis dicitur, carẽs partibus: ut deus, angelus, nota in linea. Totũ essentiæ, quod plura cõtineat unã constituẽtia rem: ut homo cuius partes essentiales dicũtur. Totũ integritatis, quod plura cõtinet integrũ constituẽtia, modo cõtinuationis in toto cõtinuo: ut cõtignatio, uel colligatio, uel aceruus. Totũ potestatis, quod habet diuersas potestates re discretas à sua essentia: ut anima habet uisum & auditũ & reliqua. Totũ uniuersale, quod plures cõtinet partes subiectas, non re, sed ratione diuisas: ut est genus ut animal: uel species ut homo, eius per subiectionẽ dicũtur partes. Totũ numeri, quũ numerus plura numerata cõprehẽdit, ut duodenarius. De necessario aũt & contingẽte inter

Ad aliquid

Relatio in diuinis quatuor modis.

Prius & posterius

Magis & minus.

Sex modi totius.

Necessitas duplex. se oppositis, recte perspiciemus si causas cōsiderabimus quæ attingūtur in Physica. Necessitas duplex: simplex & hypothetica. Simplex est illud quod à priori causa necessario dependet, ut hominē mortalē esse, quod elemētis cōpositus: quod quādoq; à forma depēdet sicuti exemplū supradictū: quādoq; à materia, ut animal mortale. Necessariū ē positione siue hypothesi est: si hoc fieri debet, illud habere oportet: ut si ensis fieri debet, ferrum est necessariū. Et hoc totū causam finalē significat, qd' in naturalib⁹ uideri licet. Qui enim finē naturæ ademere ac omnia temere posuere, necessariū simpliciter existimauerūt: ut in cōstructione domus lapides deorsum cadentes natura ferri, ligna uero sursum tanq; leuia dixere: sic homines mēbra fortuitu, nullāq; ob causam facta ad suā utilitatē accōmodauisse. Arist. uero simplicē necessitatē in hypothesi esse negat, naturāq; dicit ob formā non cōtra factā, necessitatē uero in materia esse non in forma. In Mathematicis idem esse sed diuerso modo. Si sunt priora, sunt & posteriora: ut si est triangulus rectus, tres ergo angulos duobus rectis æquales habet. In naturalibus autē si posteriora sunt & priora: ut homo est, ergo mundū ob eum creari necessariū fuit. In se autē & in ordine ad effecta necessariæ sunt causæ, sicuti motus cœli respectu eclypsium & aliorū effectorum: quæ præexistētia in causis sunt quoddā futurum non contingens quidē sed necessarium. *Necessarium & cōtingens.* Quædam autē sunt causæ nō necessariæ saltem cōparatione ad sua effecta, & huiusmodi dicūtur futura cōtingentia dum sic in causis suis præexistūt. Et hæc aut frequēter, ut hominē pentedactylum esse: aut raro, ut hominē fodiētem inuenire thesaurum: aut in horū medio, ut legere & nō legere. Rursus in his quæ frequēter eueniūt natura & ars dominatur, quoniā natura in proprijs effectis plærunq; superat: rara enim portēta, & ars propriū finem plærunq; adsequitur. In ijs autē quæ inter sæpe & raro, electio dominatur: in nobis enim est legere & nō legere. Raro autē contingens fortunæ & casus est. Fortunæ cum secundum electionē nostram sunt: ut fodientem thesaurū inuenire, causa est fortuna ex accidente inueniēdi. Casus aūt in ijs quæ secundū naturā nō autē secundū electionē eueniūt: ut casu tecti supprimi, terræmotu terrā scindi, fulmine ici. Quapropter cōtingēs infinitū est: potest enim & potest non fieri. Necessariū, dicit Auicēna, nullū habet extrinsecus impedimētū: cōtingēs uero, rarūq; plurima impedimēta extrinsec⁹. Potest idē cōtingēs & necessariū esse: ut Socratē mori diuina prouidētia iussioneq; necessariū, cōtingēs uero Atheniēsiū iussu.

PARALIPOMENA.

QVVM canat extremos prope iam Vindemitor Antes: racemationi locus in quibusdam erit, ac in urbe primum Roma, quæ tumultus malaq; summatim hæc passa est. Plebes præter nexos ac æs alienum in sacrum mōtem primum secessit: unde à Manenio Agrippa reducta est creatis duobus tribunis C. Licinio, & C. Albinio, qui tres alios sibi creauerunt. Deinde Sp. Cassio & Proculo Virginio Coss. lex Agraria promulgari cœpta, usq; ad ciuile bellum semper tumultuosa. Cassius alter Cos. partes agri Hernicis adempti dimidium Latinis, dimidium plebi diuisurus erat, nisi alter restitisset: ex quo damnatus necatusq; fuit. Liuius lib. II. Deinde Capitolium noctu à seruorum exulumq; quatuor millibus Herdonio duce occupatum, ac his cæsis receptum est. Deinde per Virginiæ casum plebes ex Algido in Auentinum secessit: unde per L. Valerium Potitum, & M. Horatium reducta, creatis ab ea V. Tribunis militum, qui XX. postea fuere. Li. III. Deinde de connubijs orta cōtentio C. Canuleio Trib. legem sciente, ut essent cum patribus communia. Et ut alter de plebe Consul fieret: tuncque primum tres Tribuni consulari potestate creati, anno urbis CCCX. Li. IIII. Postremo in Ianiculum ob æs alienum secedens per Hortensium dictatorem reducta fuit. Galli anno CCCLXV. urbem incenderunt omnem præter Capitolium: quibus aurum pactum ac ultra quantum ensis appenderet petentibus, Camillus superueniens uictor abstulit, signa retulit. Anno DCC. uici XIIII. cum uico tu gario igne absumpti sunt. Orosio teste. Seditiones deinde per Gracchos & Apuleios. Ciuilia quoque insecuta bella à Sylla usque ad Augustum, & à Nerone usque ad Vespasianum. Nero uetustatem ædificiorum perosus per stultitiam urbem incendit, quæ septem diebus totidemque noctibus flagrauit. Vitellius Sabinum Vespasiani fratrem in Capitolium compulit, succenso templo. Flauianis tandem potientibus, Titi tempore aliud ortum incendium plurimas ædes cremauit. Sub Commodo ictum fulmine Capitolium: ex quo bibliotheca illa maiorum cura comparata, absumpta est. Anno DCCCXLVII. Aurea domus

Neronis

Neronis flagrauit. An.M.CLX.à Gothis duce Alarico pars urbis incensa. A Victige autẽ
moles Hadriani inferiore parte disiecta: reliqua uero à Britonibus sub Vrbano VI. euersa,
postea à Bonifacio IX. postremo ab Alexandro VI. restituta. Tyberis ex eadem ferè Apen
nini parte unde Arnus supra Arretium oriẽs, paruusq; ab initio, mox multis fluminibus au
getur, Albula prius à colore, deinde à Tyberi rege Albano ibi præcipitato cognominatus, *Tyberis*
Auctu religiosus magis q̃ sæuus, ut ait Plin. Nam redundantẽ bis uidimus, pestilentias, an/
niq; incõmoda cõsecuta portendentem. Liui.lib.v. glaciatũ & innauigabilem eo fuisse anno
commemorat. Amnésq; xlij. in eum corriuare per spatia cl. M. ex quibus præcipuos esse Na
rem & Anienem: item Pli. cõmemorat. Præterea Glanem & Tinnã, quorũ alter ex Arretio, *Glanis*
alter Tinna ex Apennino inter Eugubiũ & Asisium meat, hodie Chiagiũ uocãt: nõnulli hũc *Tinna*
potius Asim Propertio uocatũ putãt, ambo tamẽ simul & Topinus Silio nominatus in Ty *Asis*
berim fluunt. Deinceps de locis alijs. In Apulia Melphis flu. Plinio Straboniq; ponit̃, à quo *Topinus*
non procul postea Melphis oppidũ Normandis ædificatũ. In eadẽ parte Augusti Tropæa, *Melphis*
nũc urbs Turpia seu Tropiensis. Fanũ Voltumnæ deæ Hetruscorũ, apud quod habita illorũ *Tropæa Au*
cõcilia de auxilio Veijs obsessis ferendo. Liui.lib.iiij. Pausilipum Cãpaniæ promontoriũ ubi *gusti.*
Cæsaris piscina, teste Columella piscem habuit annis lx. uiuentẽ. In Asia quoq; tres fluuij no *Fanum Vol*
biles mihi præteriti, Dionysio positi. Rhebas prope Bithynios in pontũ fluens, Eurymedon *tumnæ.*
in Pamphylia, & Bostrenus prope Sidonẽ. Senam inter urbes Hetruriæ Ptolemæus ponit: *Pausilipum*
non tamẽ Coloniam in Græco uolumine. Error in Latino fuit ex loco Liuij male intellecto, *Rhebas*
quũ dicit lib.xi. Castrũ Sena & Adria colõiæ deductæ. De Castro & Sena Piceni intelligit̃, *Eurymedon*
unde ager Castranus appellatur. Posteri uero Castrũ Senæ dixere à Ro. ædificatũ, ut etiã *Bostrenus*
in quibusdã antiquis tabulis eorũ reperit̃. Sed de hac superius mihi satis. Locus itẽ de hac *Sena*
apud Pli. male intellect⁹. Apud Clusiũ inquit, & Senas, id est, libras: nã de lino loquit̃, illi aũt *Castrum Pi*
(de ciuitate intelligunt. *ceni.*

De populis à Romanis debellatis

Ex bellis aũt Romanorũ pleraq; mihi præterita recordiẽda. Primum Sabinarũ
occasione Ceninenses, Antẽnates, & Crustuminij Romulo mouerũt, q̃ Sabini
corũ amici, ac uicini nimis lente agere uiderẽtur, uictiq; sunt. Postremo Sabini
periculosius Tatio duce: cũ quo post captũ fraude Capitoliũ simul conuenit in
unã urbem, ut Ro. Palatiũ, illi Capitoliũ arcemq; habitarẽt. Post hos Fidenates
corumq; causa Veientes, qui itẽ uicti & parte agri à Romulo mulctati, ac in annos centũ in/
duciæ datę. Deinde Tarquinius Priscus de Latinis Sabinisq; triũphauit, primus omniũ cur *Sabini*
ru uectus bijugo, quũ ædem Ioui Capitolino uouit, quam postea superbus filius ædificauit,
Horatius dedicauit. Iterũ rebellãtes à M. Val. Publicolæ fratre triũphati. Postea uero Sabi/
norum iuuẽtus in ludis Romæ quũ per lasciuiã scorta rapuissent, tumultuq; propterea exor
to res nõ procul à defectiõe fuisset, Sabinis sese per legatos excusantibus, ac rem in iuuẽtutẽ
reijciẽtibus, respõsum se qdẽ iuuẽtuti parcere: senibus aũt minime, qui cõtinuo causas rebel/
lionis nectcrẽt. Quãobrem M. Horatius Cos. de his simul, & Valerius Publicolæ frater, qui
Volscos uicerat: contra senatus authoritatẽ duobus diebus triũpharunt, quũ ille unũ utriq;
decreuisset. Postremo à Curio Dentato penitus subiugati. Latinorũ Albã Tullus rex p fra/ *Latini*
tres trigeminos uicit. Deinde prodentes præter pacta Romanũ exercitũ authore Metio in *Alba*
bello cõtra Fidenates & Veientes iterũ ad internitionẽ deleuit. Alba diruta. Albanorũ prin
cipes in patres legit, Tullios, Seruilios, Quintios, Geganios, Curatios, Clœlios. Deinde Pri
scos Latinos uicit. Superb⁹ fœdera & adfinitates cũ Latinis inijt, armaq; iũxit. Ad Lucũ Fe *Lucus Fe*
rentinæ in cõcilio Turnum Herdoniũ Aricinũ ei uerbis aduersantẽ sustulit, clàm per seruũ *rentinæ*
corruptũ armis in eius diuersoriũ inductis, ac quasi regẽ per proditionẽ occidere uellet. An *Herdonius*
cus deinde Politoriũ eorum urbẽ potissimã diruit, hostes Latinos exemplo superiorũ in ur *Politorium*
bem recepit, dato eis Auẽtino: ex eius oppidi ruinis nunc Polim crediderim appellatũ. Ex/
tat & alterũ Pallianũ, cuius Pallienses lapidicinas Vitruuius uocat: oppidũ utrũq; Colũnen *Pallianum*
sium. Post hæc populi XL. priscorũ Latinorũ Manilio & Sex. Tarquinio exule ducibus re/
bellauere. Inter quos fuerũt Ardeates, Aricini, Volani, Bubentani, Corni, Varĩetani, Gabini,
Laurẽtini, Lauiniẽses, Lauuuitæ, Lauicani, Nomẽtani, Moreani, Prænestini, Pedani, Croco *T. Largius*
tulani, Atricani, Scapteni, Setini, Tyburtini, Tusculani, Telini, Telerini, Veliterni. Cuius rei *dictator.*
gratia T. Largius primus dictator est factus, aduersus quos A. Posthumius alter post eũ di/ *A. Posthu*
ctator ad lacũ Regillum auxiliãtibus Dioscuris prospere pugnauit. Quũq; postea rursus cũ *mius dict.*

Cāpanis defecissent,conditionē tulerunt,si pacē habere uellent,alterū ex Latinis cōsulem fa
cereni,ex quo Annius eorū prætor de Curia prolapsus exanimatus est.Igit̄ debellati Latini
Gabij per T.Manliū,in quo bello se P. Decius deuouit,deditionē fecere. Gabios Dionysius inter
priscos Latinos ponit. Capti autē hoc modo: Sextus Tarquinij filius simulata ira patris ad
eos transfugiēs factus est etiā belli dux: explorās igitur patris uoluntatē,accepit à nūcio illū
papauera summa in horto tantū demetere uisum,ipse quoq; summos ciues necaturū se intel
Hetrusci lexit:quod & fecit.Hetruscorū bellū à Fidenatibus & Veientibus cœpit ab ipso Romulo ui
ctis. Rursus Veientea simul cū Tarquinēsibus Tarquinios iuuantes,à Valerio Publicola ui
Arsia syl. cti apud Arsiam,ex quo ipse primus curru quadriiugo triūphauit:in quo bello Brutus colle
Porsena ga cecidit. Deinde Lartes Porsena rex Clusinorū bello pro Tarquinijs etiā suscepto, quum
ad Ianiculū castra posuisset,ne Tyberim, trāsiret uirtute Coclitis Horatij prohibitus est. Ad
cessit & Mutij aliud exemplū alibi narratū.Quorum admiratione rex pacis cōditiones ferre
Clœlia coactus,bellū dimisit,acceptis obsidibus,ex quibus uirgo Clœlia dux uirginum facta, inter
Valeria quas Valeria itē uirgo Publicolę filia fuerat,equo sumpto,custodib⁹q; noctu deceptis ad su
os p Tyberim tranauit: & quū reddita esset, à Porsena honorifice remissa, equestriq; statua
Veientes à Ro.donata est. Veiētes in antiquo perseuerātes bello cccvi. Fabios apud amnē Cremerā
Menenius p insidias interfecerūt.Menenius Agrippa illiua Agrippæ filius qui plebē reduxit, Cōs. unà
Agrippa cū C.Horatio statim illos petēs rursus male rem gessit,ex quo illi ad Ianiculū castra posuere.
Sp.Seruil. Vnde noctu Tyberim natādo exercitū Sp.Seruilij Cōsulis insequentis anni, adorti pariter
& reiecti fuere. Seruilius elatus uictoria,& ipse Tyberim tranat, aciē in iniquo contra hostē
dirigēs fugatur:à superuenīēte deinde Collega. A Virginio seruatus,& hostis cæsus est. Ser
uilio postquā cōsulatu abijt dies dicta,cui crimini datua erat cum hoste cōcursus. Ille tamen
& audacia & meritorū exprobratione periculū euasit. Contra uero Agrippa supradictus &
ipse ob rem male gestā capitis anquisitus,ac ære ex gratia multatus,quū modeste pariterq;
se gessisset,morbo ob ignominiā correpṫ⁹ excessit:ex quo uidere licet in causa pari apud im
Menenius peritum ingratumq; uulgus plus adrogantiā ualere quàm modestiā. Alius Agrippa Mene-
Ag.Lana. nius cognomēto Lanatus ex eadem familia cōsul cū Macerio Geganio,quo tēpore Sp. Me
Geganius lij largitio fuit,& L.Minutius præf.an. Veientes tandē Camillus sub iugum post ætates de-
Camillus cem penitus misit,ex aquæ Albanæ uaticinio delphico:nō prius huic finē bello fore, q aqua
ex lacu Albano in cāpos egrederetur,uti euenit. Aduersus itē Hetruscos, Vmbros, Sānites,
Gallos,Decio & Fabio ducibus prospere pugnatū,Decio se imitatione patris deuouēte. De
inde apud Ciminū lacum à Fabio,postremo à Papyrio ultima occidione apud lacum Vadi
Volsci annis monis debellati. Post longū deinde tēpus rebellātes à Sylla superati fuere. Volscos Tarqui-
ccc.impacati nius Superbus ante omnis puocauit ablata p uim eis Suessa pometia,quorū bellū cc. post
eum annis durauit,ex cuius manubijs Iouis Capitolini templū ædificauit. Quod postea cō-
M.Horatius secrauit M.Horatius Puluillus Cos. Publicola collega in bello Sabinorū occupato, qui obi-
ter allato de morte filij nuncio iussit uti efferretur, minime à cœpta consecratione discedens-
do. Volscos item post superatos ad Regillum Latinos uicit Ap. Claudiua,qui Cos. cum P.
Seruilio fuit:rursusq; rebellātes idem compescuit direpta Suessa pometia. De his etiam M.
Equi Val. Publicolæ frater dictator triūphauit. Deinde simul Volsci & Equi à L. Æmylio q Cos.
cum Fabio Cæsone fuit,quum per astutiam Actij Tulli eorum ducis ex urbe pulsi rebellas-
sent. Deinde à L. Lucretio & T. Veturio,rursusq; Quintio, & Quin. Seruilio Cos. uicti,&
Antium captum,& Veliternis ager ademptus. Cum Equis rex Superbus captis Gabijs, in-
quit Liuius,pacem fecit:eos deinde,quod Latinoa uexarēt,Quin. Fabius Cæso Cos. uicit tu
multuario bello,rursusq; rebellantes cū Volscis ad Algidum secutus cōpressit. Tertio iri eo-
dem loco Qu. Cincinnatus Dict. unà cum Graccho Clœlio duce perdomuit: eaq; fuit mo-
destia,ut dictatura quā in sex mēses acceperat xvij. die bello cōfecto se abdicauerit. De Vol-
M. Geganius scis item & Equis P. Valerius Potitus Cos. apud Algidum,& post eum M. Geganius etiam
Ciuilius Cos. ducto Ciuilio duce Volscorum ante currum triumpharunt. Samnitibus primum mo-
Volscorū dux tum est bellum occasione Campanorū, qui uexati ab eis se Romanis dediderant: ut author
Samnites Liuius lib. vij. deinde sepe rebellātes annis L X. Papyrios duces exercuere. M. Atilius Cos.
quū uidisset aciē ab eis pulsam, Ioui Statori templū uouit,si exercitus cōsisteret:ut idem lib. x
Vouerat & Romulus simile in bello Sabinorū. Sānitibus pacē petentibus,quarto fœdus re-
Beneuentum nouatū:demū per Curiū Dentatū bellū cōfectū. Eorū urbs Beneuentū Hirpinorū, olim Ma

leuentum

leuētum ob horribilem & pestilentē uentū, cui olim fuit obnoxiū, ut tradit in bello Gothorū
Procopius. Hanc urbē per bella punica T. Sempro. Gracchus proconsul cōtra Hannonē de *[T. Gracchus]*
fendit, apud Calorē ad tria milliaria castris positis: ubi quū uicisset, Volones ex promissione
facta liberos fecit: deinde ex eis illos, qui pugnā detractauerāt mulctauit, ut quoad stipēdia
facerent, stantes cibum potumqʒ caperēt. Li. xxiiij. Sunt autē Volones serui, qui uoluntarij mi *[Volones]*
litant. Ampsanti colles Virgiliani & sæui spiracula Ditis, in ualle apparent Beneuentana, uti *[Ampsanti]*
quibusdā placet. Tarentinū insecutū est bellū, quod itē Curius superato Pyrrho è Sicilia rur *[colles.]*
sus redeunte cōfecit, in eodē magistratu bis triūphauit. Tarētinis uictis pax & libertas data. *[Tarentini]*
Neapolitani per Q. Publiū obsessi in deditionē uenerūt. Publio triūphus per Cōs. decretus
& imperiū prorogatū. Legio campana cū D. Iubellio præf. quæ in præsidio Rheginis relicta
fuerat, eam urbē cepit, quapropter capta securi percussa est: cætera uero Italica simul cū Sici-
liensibus supra narrata. Deinceps de externis. Illyrici regina Teuca, Agronis olim uxor, quū *[De Illyrico]*
admonita à duobus Corrūcanis legatis, quæ primo bello pu. oram maritimā populabatur, *[Teuca.]*
alterū Titū liberius locutū in itinere redeuntem interfecisset, à Cn. Ful. Cētimalo & L. Post.
Albino Cōs. postea superata supplex reddita ex cōditione Cercyræ & Apolloniæ libertate
pacē obtinuit, quæ Demetrij uiri potentis è Pharo Illyrici oriūdi proditione, cōspirantibus
Istris simul cū Isseis & Atintanis populis Illyricorū fœdus cū cōsulibus iniuerāt. Verū paulo
post eiusdē opera Atintani occupatis in bello Gallico Romanis rebellātes ad officiū reducū *[Atintani]*
tur. Demetrius pulsus quū reuertisset, auxilio Philippi captus, atqʒ interfectus est, ac Pharos *[Demetrius]*
eius patria euersa, Illyricis pax reddita. Et hęc ilico post primū punicū. Secundo aūt quū Phi *[Pharensis]*
lippus Italiæ propinquās Oricum occuparet, Apolloniā obsideret, an. v. belli pu. à M. Val.
prætore superatus est, Illyriciqʒ oræ populi recepti. Valerius ob rem bene gestā absens con-
sul creatur, fœdus cū Ætolis iniit. Gentius deinde rex Illyrici hosti Perseo precio cōiunctus, *[Gentius rex.]*
cū legatos de hoc ad eū quærētes in uinculis tanqʒ canes emissarios habuisset, à Cn. Manlio *[Cn. Manlius]*
xxx. diebus terra mariqʒ uictus: ac unà cū uxore & liberis in triūpho duct⁹. Eius urbes Pau *[Vardei]*
lus Æmylius tribus diruit horis. Vardei gēs Illyrica ꝙ Romanorū subditos molestarēt, nec
iussi abstinere obtēperarent, à Fuluio Flacco superati sunt. Iapydes à Sēpronio, Segestani à
Cotta, Delminium à Nasica, Delmatæ à Metello sunt domiti. Papyrius Carbo à Cimbris in
Illyrico cum exercitu est fusus. Per bella ciuilia Illyrici Cæsaris copias duce Gabinio illac iter
habētes adflixere. Cæsare interfecto præsidia, quæ paulo ante acceperāt, eiecere. Bebiū cōsu-
larem uirū interemere. Demū sub Augusto Salona ꝑ Pollionē Celenisqʒ oppidis superatis
penitus sub iugū uenerunt. Istri aūt qui Illyricos, Ætolosqʒ iuuerant, quū prædæ cupidi Cn. *[Istri]*
Manlij castra cepissent, ab Appio Pulchro debellati sunt. In Pānonios M. Liuius ab Augu *[Appius]*
sto missus Segestā cepit, deletis Pannoniorū copijs auxiliū ferentibus, & armis hostilibus in *[Pulcher.]*
profluentē iactis, quo uictoria cæteris repēte pronūciaretur. Bathonē eorū regē deinde Ty *[Segesta]*
berius maxima cæde superatū, ac donis ingentibus muneratū, trāstulit Rauennā, gratiā refe *[M. Liuius]*
rens ꝙ se quondā cū exercitu iniqtate loci circūclusum passus sit euadere. Pannoniā itē Mar *[Batho rex.]*
comanni gens fera irruperāt, sed ab Antonino philosopho repulsi sunt. Probus itē princeps *[Marcomāni]*
eā à Sarmatis occupatā liberauit. In eadē & Cōstātinus Liciniū oppssit. Diuisa est in primā
& secundā. Amātini in secūda ubi Bacūtius amnis in Sauū influit. Sauus eñ Drauusqʒ po-
tissimi, hic è Noricis uiolētior, ille ex Alpib⁹ carnicis placidior fluit, uterqʒ nauigabilis. A Sa
uo Sauēsis regio dicta est: q aūt inter Drauū & Danubiū tractus extēdit, Valeria dicit, quæ
Croacia nūc est. Hāc Marcomāni Quadiqʒ infestabāt: cū qbus cōspirauerant Sueui, Sarma- *[Quadi]*
tę, Bastarni, Alani, Peucini. Cōtra quos ꝓfectus M. Antoninus philosoph⁹ quū etiā seruitia
armasset, in Danubij transitu feliciter acceptos in deditionē Marcomānos in Italiā traduxit.
Voluit Marcomāniā & Sarmatiā ꝓuincias facere, fecissetqʒ nisi Auidij Cassij rebelliōe Ori
entē petere coactus fuisset. Sub Aureliano deinde à Marcomannis uastata sunt omnia, quæ
circa Mediolanū erant, quibus occurrēte Imperatore tāta est clades accepta, ut Ro. penè sol
ueretur imperiū, lustrata urbs, inspectiqʒ libri Sibyllini, mox Barbari uicti nō tam Romana
uirtute, qʒ ꝙ monstris quibusdā uisisqʒ diuinis ex ope (uti credebatur) Sybillina territi fuere.
Sūt eñ Marcomāni & Catti, ubi nūc Morauia ac Vratislauia. Bohemi uero pristinū Bohe- *[Catti]*
morū retinēt nomē. Quadi itē ubi Quauia adhuc uocat apud Vladislauiā. Daci quoqʒ sub *[Daci]*
Cotisone rege in Pānonias Mœsiasqʒ ꝓximas cōcreto gelu Danubio irrūpebāt, cōtra quos *[Cotison]*
Cor. Lentulus ab Augusto missus, tris eorū duces cum magnis copijs deicuit, citerioreqʒ ri- *[Cor. Lentulus]*
pam

Decibalus pam præsidijs muniuit, satis uictoriæ putās posse illos prohibere. De Dacis & Sarmatis Do
mitianus duplicē egit triumphū. Traianus in eos profectus regem Decibalum uicit, eius le
gatis seruilem in modū introductis pax data. Iterū quoq; in rebellātem proficiscitur, quo su/
perato Daciam prouinciā fecit, thesauros regios subter uada fluminis inuenit, pontem lapi/
deum ingētem fecit, de quo in eius uita referā: rex sibi manus attulit. Sub Galieno Dacia est
amissa. Aurelianus desperans retineri posse, omnem Daciā trans Danubiū sublato exercitu
Macedones prouincialibus reliquit, abductosq; ex ea populos in Mœsiam collocauit, appellauitq; suam
Philippus Daciā quæ duas Mœsias diuideret. Macedones socia arma cū Annibale cōiunxerāt. Philip
Leuinus pus rex ad Apolloniā primo simul cū Acarnanibus à Valerio Leuino superat. Deinde à Sul
Sulpitius pitio proconsule Attalo rege & Ætolis belli socijs uarijs prælijs agitatus: pax postremo illi à
Pub. procōsule data, dum occupatis in Africā animis, omnibus alijs bellis Romani leuari cu
perent. Nec diu in fœdere mansit Philippus, Athenienses q; Romanorū socios uexabat: acta
rursus res est primis illis quondā in eum ducibus Leuinusq; illuc missus est. Sed omne nego
Flaminius cium Sulpitius Cōsul suscepit, terra mari Attalo Rhodijsq; iuuantibus bis uicit, bis castris
Perseus exuit, bis fugauit. Vltimū illi præliū cum Q. Flaminio cos. fuit, à quo uictus dato etiā Deme/
trio filio obside pacē impetrauit. Perseus defuncto patre bellū hæreditarium prosecutus, ali/
quāto felicius ab initio, ut qui Liciniū, qui prius in Macedoniā ingressus fuerat acie uicerit:
Martius naues ceperit, proximos insup populos bello illato, partim in deditionē, partim in amicitiā
Philippus redegerit. Martius Philippus per altas paludes inmunitā Macedoniā penetrauit: coactus
est rex classem incēdere, pecuniā mari mergere, ne in Romanas manus ueniret. à Paulo dein
Andriscus de Æmylio Consule sic conterritus, ut pugnæ adesse non auderet, sic uictus, ut nec illi Samo
thraciæ latebræ profuerint, è quibus tandē erutus miserabilē triumpho pompā præbuit. An
driscus post hūc q se Demetrio genitū diceret, à Demetrio Syriæ rege captus, Romāq; mis/
sus, cū indiligēter custoditus euasisset, tātos in Macedonia motus fecit, ut cæso deletoq; Ro.
exercitu cū Quintio Prætore, ingentē terrorē incusserit. Duce tamē Q. Metello in cathenas
Dardani reductus, seruituteq; Macedones mulctati. PseudoPhilippus ad extremū excitat⁹ à L. Tre
Mœsij melio quæstore unà cū exercitu cæsus est. Dardani Mœsijq; post Macedoniā sunt, in quam
M. Curio quotidie irrūpebant, ausi tēplo Delphico manus inferre uiolētas. L. Scipio auri pactione cor
ruptus cū Dardanis fœdus pcussit, L. Sylla partim eos uicit. Marcus Curio procos. penitus
sub ditionē redegit. Scribonius procos. Cl. Appij qui cōtra Rhodopeios pugnās morbo ab
M. Lucullus sumptus erat, successor, declinato in Dardanos bello intra trienniū ad Istrum penetrauit. Da
cia tenus uenit, sed saltuū tenebras expauit. M. Lucullus L. qui Mithridatē uicit frater, Mœ
siorū regionē excurrit omnem. M. Crassus Augusti auspicijs feliciter in eos pugnauit, quos
Domitius quū peteret, rogitareturq; ab eorū duce quinā essent, respondissetq; Romanos gentiū dños,
Centurio ille, ita inquit, si nos uiceritis. Nec parū timoris incussit Domitius Centurio foculo supra cas
sidem tanq; ardēte capite collocato. Tyberius postremo Imp. sub Romana eos iura redegit,
Scordisci tributūq; pendere coēgit. Thraces Macedonū erāt tributarij, quibus uictis Romanū detra/
ctabant imperiū, uicinas excurrētes regiones. Scordiscos igit inter eos cōprehensos M. Cæ
sonius debellauit, M. Cato cōsul fusus fugatusq; ab illis est: aboleuit dedecus Liuius Drusus
qui illos uictos Danubiū transire prohibuit. Thraces insuper Minutius Rufus apud Hebrū
adflixit. C. Geminius ob flumē gelatū equitatu amisso infeliciter cōtra eos rem gessit. L. Piso
Rhodopeios penetrauit. Sylla multis prælijs cecidit, Appius sæpe uicit. M. Lucullus ad Ta
naim Mœotimq; peruenit, & efferatas gentes mira celeritate debellauit. Post mortē Cæsaris
Triballi M. Brutus aduersus eos mouit infeliciter. M. Crassus Augusti auspicijs primo, mox Scipio
Thrasibu/ domuere. Triballi Thracia gens, quod Germanorū armis iuuarentur, indomiti mansere. Ty
lus berius Imp. Thrasibulum Thraciæ regē suspectæ fidei reum per blanditias ad se traxit, neq;
Perinthus unquā postea remisit. Vespasianus Thraciā omnē quæ sub regibus amicis antea erat, in pro
uinciæ formā redegit. In hac item Perinthus, nūc Pera, Genuēsibus ab Imp. Cons. oblatum
Tenedus ei auxilium cōtra Venetos cōcessa, sicuti Thessalonica ab Andronico Hemanuelis filio Ve
netis. Prope Tenedus est insula, cuius notissima fama Virgilio describitur, quod teste Arist.
Græci in Poli. hic ob Troiam importuosam hospitiū celebratū fuerat. Cicero in epist. prouerbium
Aetoli usurpat securis Tenedia, q libertatē rebellādo amiserit. Græcis Romani cōtra Philippū Ma
cedoniæ opem tulerunt. M. Val. Leuinus II. bello pu. cum Ætolis fœdus percussit, captasq;
de hostibus urbes illis condonauit, nec paruo fuere bellis Macedonicis usui. Omnia tamen

obruerunt

obruerunt beneficia cõiuratione cũ Antiocho cõtra Ro.inita. Igitur uiolati fœderis pœnas
dederũt,& à Glabrione primũ uicti,mox à M.Fuluio Nobiliore expugnata Ambracia unà *Ambracia*
cum Epiro subacti,benigneq; cum illis actum ꝙ plus apud iustissimũ populũ beneficiorum *Epirus*
memoria,ꝙ recens defectio ualeret. Achæi licet cum Philippo bellum intulissent,accepti ta- *Achæi*
men in amicitia,maleq; deinde usi sunt cõcessa libertate. Legatos po.Ro.uiolauerunt,ac du
ce Critolao arma sumpserunt. Attriti ergo per Metellum Macedonicũ,postremo euersa per *Critolaus*
L.Mumium Corintho libertatẽ amisere. Thebæ insuper & Chalcis quæ auxilio fuerãt euer- *Corinthus*
sæ.Athenienses auxilium contra Philippum petiere, defensi sunt,& sua illis libertas cõcessa. *Chalcis*
Archelaus Mithridatis præfectus urbem occupauit,grauiq; seruitio pressit. L.Sylla circum *Thebæ*
sessam magno labore expugnauit,& antiquã libertate restituit,neq; ullam urbem maiore ho *Athenæ*
nore dignatus est po.Ro. Postremo quũ Galli rebus exciderent Cõstantinopolitanis, Athe
nas diu tenuerũt cum Peloponneso:quorum imperiũ dum in regnũ transferretur Neapoli-
tanum,ad manus Acciaiolorũ Florentinorum sub Io.regina peruenit:deniq; ad Turcas. Ho
die à barbaris corrupto uocabulo *Sethinæ* uocãtur. Cum Lacedæmonijs & eorum tyranno *Lacedæmonij*
Nabide bello Macedonico amicitia iuncta est. T.Flaminius deficientes uicit,pacẽ dedit,bel *Nabis*
lum ob libertatem Argæi qui sub tyranno erant iuuere. Vniuersos aũt Græcos T.Flaminius
uicto Philippo, senatus populiq; nomine p̃ præconẽ liberos esse iussit. Rhodij qui plurimũ *Rhodij*
arte nautica pollebãt, auxilio Romanis cõtra Philippũ fuere. Cõtra item Antiochi classem
cui Annibal præerat xxvij. prius,& deinde xx.naues supplemẽto misere: quibus meritis ui
cto Antiocho,Cares,Lydi, nonnullæ aliæ uicinæ urbes à Romanis sunt eis donatæ,quin &
Ætolis eorũ precibus placuit ignoscere. Ausi sunt tamen bello in Perscũ legatos Romã mit-
tere,in pace cõuenisse,se auxilia regi laturos. Visum id indignũ:quapropter ciuitatibus iam
donatis mulctati fuere:nec uicto postea Perseo audita legatio,intromissa demũ dubia dimis
sa est. Quũ tamẽ adsidue deprecaretur,in amicitiã accepti sunt,nec unq; postea etiã Mithri-
datis bello fidẽ mutauerũt. Ante Vespasianũ libera fuit Rhodus suis utens legibus. Ipse pri-
mum adempta libertate in prouinciæ formã cũ adiacẽtibus insulis redegit. Pãphylij,Creten *Pamphylij*
ses,Phryges,Lycij,Cilices,& circa nationes omnes piratas excipiebãt,cõmodaq; & portus *Cretenses*
præstabant. *Seruilius* eos cũ Isauria uicit,tributariosq; fecit:& tributa quæ grauia fuerant ab
Antonio triũuiro diminuta,Lycijs libertate donatis. Cretẽses uero Metellus domuit. Pom
peius postremo grassantes iterũ piratas uictos ac supplices aliò traduxit. Arabes Ælius Gal *Arabes*
lus auspicijs Augusti usq; ad Troglodytas deuicit. *Sileus* Nabathæorum legatus per deserta *Sileus*
deductũ exercitum,morbo,labore,fame ferè cõfecit:uicti tamen reges nõnulli,oppida diru
ta,nec peruentũ ad aromata ob aquæ inopiã. *Sileus* ꝓditionis cõuictus,Romã ductus secu
ri percussus est. Traianus progressus ad mare rubrũ primus Arabiã subiugatã rectore impo
sito in prouinciã redegit. Rediẽs Agarenos rebellantes reiectus tẽpestatibus & fulminibus *Agareni*
superare nõ potuit. Hos eosdẽ esse cũ *Saracenis* testatur Augustinus, ab Agar ancilla Abra *Saraceni*
ami cognominatos:deinde à *Sara* cõiuge se *Saracenos* potius appellari maluerũt. Horũ hi-
storia supra repetita est,eiecti tandem ex Italia regnoq; *Siciliæ* fuere per Othonẽ II. auxilio
Pandulphi Capiteferrei principis Capuani,cuius postea meritis Cãpana urbs facta metro- *Pandulphus*
polis fuit. Iudæi primo sub Iuda Machabæo amicitiã petẽtes,à Demetrio *Syriæ* rege sese tu *Capitefer*
tati sunt. Põpeius & Hierosolymã cepit fossis die *Saturni* repletis quo gens ea uacat,& Fau- *reus*
sto *Syllæ* filio primo muros ascendẽte,tẽplo pepercit,cc.millia talẽtorum, sacráq; intacta re *Iudæi*
linquẽs,quæ postea Crassus in Parthos profectus diripuit. Hircano facto sacerdote,& Ari *Hierosolyma*
stobulo eius fratre Romã in triumphũ ducto. Titus eam postremo rebellantẽ expugnauit *Faustus Sylla*
templũ incẽdit,muros diruit,undecies cẽtena millia gladio fameq;,teste Iosepho,perierunt.
Reliqui uero ad xc.millia dispersi. Ianus sexto clausus. Iudæi deinde sub Traiano circa Cyre
nas sumptis armis,supra cc.mil.hominũ interfecere,pariq; clade qui in Cypro erãt Cyprios
adfecere. Traianus per Lusium legatũ omnes ubiq; inuentos profligauit. Hadrianus Hiero
solymam instauratam Heliam de se uocari iussit. Iudæosq; urbis ingressu prohibuit,ciuitate
Christianis permissa. Iulianus Imp.quũ templũ reparari iussisset,diuino qui opus faciebant
igne fundamẽtis prorũpente cõflagrarunt,neq; unq; postea Iudæi certã sedẽ possederũt. In *Indi*
dorũ rex Porus q sexcẽtis regibus imperabat,munera ad Augustũ amicitię causa misit,octo *Porus*
seruos nudos aromatis delibutos,uiperas ingẽtes, serpentẽ x.cubitorũ, testudinẽ fluuialem *Larmono-*
triũ cubitorũ,& perdicẽ uulture maiorẽ. Cũ muneribꝰ aderat Larmanocagas Indus,cui quũ *cagas*

omnia

omnia ex sentẽtia euenissent nequid aduersi accideret,more patrio Athenis nudus ridensq́
Galli in ardentẽ se pyram conijcit.Galli postquã Italia omni expulsi sunt,Sallyes per Sextiũ domi
ti,Allobroges à C. Domitio. Aruerni à Q.Fabio.Postremo Cæsar Heluetios in eorũ patriã
redire coẽgit.Germanorũ ccc.mil.Ariouisto duce è Gallia expulit.Suessiones,Atrebates,Bel
gas in deditionem accepit.Venetos oramq́ maritimã classe superauit.Aquitanos per Cras
sum legatum domuit.Rhenũ traiecit,proximosq́ Rheno territauit.Oceano remigato Bri
tannos tributarios fecit,Eburones deficientes recepit,cum rebellantibus demũ Gallis omni
bus & Vergentorige ad Alexiã conflixit,tandemq́ IX.anno in fide habuit,tributiq́ nomi
Alpini ne imperauit sestertiũ quadringẽties.Alpini prædones erãt,nec superari poterãt nec in salti
bus præruptisq́ mõtibus adiri.D.Brutus Mutina fugiẽs data uiritim drachma se redemit.
Messala quũ iuxta eos hyemaret,pro singulis hastilibus preciũ pendere coactus est. Teren
tius Varro acie uictos sub hasta uendidit.Augustus per Tyberiũ funditus deletos extinxit,
Germani trophæũq́ in Alpibus erexit.Germani liberiores omnibus secũdum Parthos fuere:à nullis
enĩ maiores acceptæ clades. Carbo, Cassius,Syllanus,Mãlius,Serussius fusi uel capti,quinq́
simul exercitus cõsulares.Ipsi nulla lacessiti iniuria,anno ab urbe condita DCXL.in Italiam
Cimbri irrupere. Cimbri fuere ac Teutones Oceano ꝓximi, ambo à C. Mario uicti,& à Catulo ad
Teutones aquas Sextias,quorũ uxores noctu se suspẽderunt necatis infantibus. Germani ob corporũ
proceritatẽ quũ primũ in Gallia cũ Cæsare cõcurrerent,tantũ terroris intulere,ut testamẽta
passim in Romanis castris scriberẽtur:ac tũc primũ in Germaniã põte Rheno imposito Ro
manæ legiones perductæ:quumq́ se in paludes syluásq; reciperẽt,nõ inuenti sunt qui uince
rentur.Bellis ciuilibus expugnatis legionum Hibernis Gallias adfectauere,pulsi tamen sunt,
Augustiq́ auspicijs bellum illatũ.Drusus eos usq; ad Albim prosecutus,ne uero ulterius pro
sequeretur,mulieris specie humana maiore idipsum prohibẽtis perterritus est. Cimbris acce
pto lebete delictorũ antiquorũ obliuionem petentibus,condonatum.Sueui & Sicambri tra
Vandius ducti in Galliã,ac proximis Rheno agris collocati.Vandius Sueuis, Vãnius Batauis reges
Vannius impositi.Quintiliũ Varũ Cherusci cũ tribus legionibus ob eius libidinẽ adflixerũt, ad Rhe
Quintili. num Romanos reiecerũt,tantũq́ terroris iniecere,ut ludi sint uoti.Augustus capillo ꝓmisso
Varus. caput parieti sæpe illiserit. Germanicus dein filius cladis uindex accessit,Germanorũ princi
pibus captis ac in triumphũ ductis.Marcomannorũ Cadorũq́ reges ex authoritate Roma
norũ ad Danubiũ regnabãt,raro armis,sæpe pecunia adiuti. Tyberius accitũ per blanditias
Phrisij Marobadũ Germanorũ regem non remisit.De Phrisiorũ legatis Romæ supra narraui.Mor
Ciuilius tuo Nerone multi populi Batauis ducibus nimis acerbũ delectũ perosi,authore Ciuilio con
Cerealis iurarunt,legiones Romanorũ ceciderũt. Vbios,ubi colonia Agrippina deducta fuit, ob no
Vbij men Romanũ uexarunt.A Cereali tandem & Domitiano Imp.pacati sunt,triumphusq́ de
Cattis ductus, eosdémq; ac Marcomannos superius dixi à M. Antonio subactos. Probus
tot eorũ incursionibus indignatus supra cccc.mil.cecidit,ultra Albim remouit,Romanas ur
bes in hostico posuit,milites collocauit:xvi.mi.tyronũ ex eis accepta per omnẽ prouinciam
sparsit,& omnẽ deniq;,qua late tẽditur,Germaniã subegit. Nouẽ reges ad pedes prostratos
habuit,ac unũ cõficerent permisit,uoluítq; & arma prohibere,sed prius prouincia erat dedu
Alemani cenda.Alemani sub Galieno in Hispaniã penetrantes Gallijs attritis in Italiã irruperũt.Eorũ
deinde Cõstantinus magnã fecit stragem.Constantinus aũt magnus ipsorum reges captos,
spectaculo bestijs obiecit.Iulianus interfectis regibus magno captiuorũ numero abacto,foe
Saxones dus cũ eis fecit.Valentinianos Saxones Oceani accolas inter inadcessas paludes domuit,ui
ctorq́ ad Oceanũ peruenit.Vltimus Romanorũ Theodosius Germaniam attriuit.Nam &
Tartari Hydræ modo hæc semper natio uires instaurabat.Tartari non ut quidã tradidere,Scythicũ
genus est,sed Europeum in Taurica Chersonneso Plinio positi ac Tartari appellati:hodiéq;
Theodosia ibidem perseuerant,ubi quondã Theodosiã nunc Capham regiã constituere,quæ deinde in
Aitonus Genuensiũ,postremo Turcarũ potestatẽ uenit.De his scripsit Aitonus Armenus Aitoni re
gis Armeniæ nepos,qui fuit anno Mccxc.Hi enim quũ diu more ferarũ sine rectore,sine le
Can Guiscam ge,sine deo degerent,crescente planè multitudine,anno M.ccxxiiij.Can Guiscam regẽ sibi
ereauerunt,q primus fines patrios egressus,in Scythiã cũ exercitu penetrauit,usq; ad portas
Caucaseas:tris filios in totidẽ orbis partes misit,Iachim in occidẽtẽ,Tagladaim in meridiẽ,
Batho Bathonẽ in septentrionẽ.Hic ultimus res gessit magnas,Comanos uicit,qui & ipsi Europei
Comani sunt,antiquit' ꝓpe Roxolanos,Omani Ptolemæo uocati,uerũ postea & in Asiã cõmeãtes.

Iberos

Iberos, Albanosq́;, ac circa nationes expulere: eiecti tandem à Tartaris, ad Polonos postre-
mo Pannonios migrarunt, ubi à Bela rege in partē regni recepti fuere. Deinde Batho Scy-
this superatis in Cataio sedem constituit, quæ regio inter Imaum & Iaxartem fluuium est: *Cataium*
de qua item supra mentionem feci. Ad occidentem uersus exemplo Comanorum eosdem
petijt populos, strages maximas edendo, de quibus in Pannonia dixi. In Germaniam de-
mum flectens in Danubij transitu cum bona exercitus parte mersus est. Ahalon Bathonis *Abalon*
ex Occota nepos Syriæ primus bellum intulit, Saracenos debellauit, Babylonēq́; in Ægy- *Occota*
pto uastauit, quam sicuti Babylonem Assyriæ Baldacam nunc uocant. Huic filius Abaga
succedens Syriam amisit. Huic item Tangoder primus Christianis aduersus, qui legem co-
lere cœpit Mahumetanā, deinde Agonius, Quegatho MCCXC. Deinde Bando, postea
Cassanus, qui Syriæ per Molaim & Catalosam duces bellum intulit. Ex his genus item Ta- *Catalosa dux*
merlanes ille potentissimus, quem supra memoraui, dicitur duxisse. Hodieq́; hæc natio po- *Tamerlanes*
tentissima magnopere coaluit: & in Europa, & in Scythia apud Cataium, Can ubi omnes *Tartarus*
ex successione principes à primo rege appellari. Bellorum igit̃ huiuscemodi excursum T. *Can*
Phedri nostri ex magna parte diligentia collectum, non ab re fuerit simul ordine repetijsse.

Nthropologiæ hæc insuper adijcienda. Isis Phoronei regis Argiuorum filia, quæ *Isis*
& Io dicta est, Ioui dilecta: & in uaccam, ob Iunonis zelotypiam mutata, Argoq́; *Argus*
cui centum erant oculi in custodiam data est. Hic lyra Mercurij à Ioue missi sopi-
tus, ac Isis elapsa: mareq́; ingressa, Ionium ex ea uocatum, in Ægyptum ubi colit̃
pro dea uenit. Argus uero in pauonē uersus, Iunoniq́; dicatus est. Anteus gigas ex terræ fi- *Anteus*
lijs cū Hercule cōgrediēs, ut deprehēsus est ex telluris tactu uires excrescere: ab eodē in ae-
ra sublatus ac exanimatus est. Vesores rex Ægypti primus omniū cū Scythis prelio cōgres- *Vesores*
sus: aduersoq́; Marte repulsus, sese in Ægyptū recepit. Illi uictoriā sequētes, Ægyptū & A-
siā ferè totā infinitis cladibus adfectā tributariā fecere, usq́; ad Nini regis tpa, q̃ eā à Scythis
liberauit, postq́; uectigalis fuerat annis MD. Æsopus Phryx genere scriptor fabularū: quē *Aesopus*
Arist. non dedignat̃ allegare II. rhetor. & Plato in I. Phædri, & Apul. de deo So. Hic olim
seruus ac deformis, sed astutus ac facetus: missus ad fodiēdum agrum, cum falso à cōseruis
accusaret̃ q̃ ficus domino seruatos edisset, aqua calida coram potata, & eadem reuomita,
se insontem esse monstrauit: accusatores idem facere iussi, ficus euomuerunt. Deinde dono
datum Zenæ agri ꝓcuratori: Zenas cuidam mercatori illac prætereunti uēdidit: ac in pœ-
nuria iumentorū cum ferre iuberetur unà cum alijs sua quisq́; onera: ipsi debilem se faciēti
data optio leuius portare: tulit itaq́; canistrum panibus plenum cæteris ridentibus, ut gra-
uius: at cū illos anteiret, distributis paulatim in itinere panibus leuiore sarcina ambulabat,
donec perueniret Ephesum: ibi enim rursus uenditur Xantho cuidam, à quo interrogatus
cuias esset: respondit, ex carne. at ille: non hoc peto, inquit, sed ubi natus: in uentre matris.
ait rursus: non hoc dico: sed, in quo loco? nescio, ait, si in lecto, an extra. Cedo, inquit ille, q̃d
scis facere? nihil, ait Æsopus. Illo admirante: nam mei, dixit, conserui, qui tibi mecum sunt
uenditi, cum se dicant omnia scire, mihi nihil relictum est. Proposita quondam quæstione,
cur holera sponte nascentia citius uenirent quàm sata: Xantho ꝓuidentiæ rem tm̃ referen-
te, Æsopus nouercæ cōparationem proposuit, quę alienos filios, ut terra semina, difficilius
enutriat. Deinde iussus coquere lentem, unum tm̃ lentis granum coctum adposuit. Iussus
quatuor pedes porcinos emptos coquere, cum dominus calumniandi gratia unum surripe-
ret: suspicans ille quod erat factum, pedem uiui porci qui domi nutriebatur reposuit: at do-
minus cum oblatum loco restituisset: num, ait, q̃nq́; hic porcus habuit pedes? At Æsopus:
Minime: sed bene duo octo: nam reliq̃ tuo porco sunt incolumes relicti. Iussus ad lauandos
pedes peluim adducere: eā sine aqua parauit: q̃ nulla de aqua facta esset mentio. Iussus con-
uiuium ex optimis præparare: linguas tm̃ emit: dicēs has esse optimas, sanè bona ex eis me-
morans. Iussus contrà, ex pessimis aliquid præparare: linguas iterum adposuit, similiter me-
morans quanta ex eisdem mala prouenirent. Interrogatus cur ouis ad mortem tracta mute-
scat, porcus autem grunniat: Quia, inquit, ouis adsueta mulgeri ac tonderi, ferrum non ex-
pauescit. Post hæc cum Xanthus ad ludos ꝓfectus in Samiorum theatro uidisset aquilā de
manu prætoris anulum in aera ferentem: dixit mirantibus Samijs Æsopum suum hoc por-
tentum indicare posse: ille statim accersitus, ante omnia libertatem pro mercede petijt: qua
instātibus Samijs adsequuta, uaticinium suum impleuit, qui domino prędixerat, nolentem

se quandoq; liberaturum. De portēto ait, regem fore externum, qui eorum cito occuparet libertatem: nec mora, ecce Crœsi Lydorum regis literæ tributū petentes: quod Samij cum Æsopi consilio detrectassent, Æsopus ante omnia à rege petitur: ille fabulam huiuscemodi Samijs proposuit: Lupi leporibus bellum indixerunt: lepores auxilio canes accersunt: lupi de pace conueniunt: modo canes ab eis in custodiam dentur: quo facto in lepores postea irruerunt. Tandem negātibus illis profectus est ad Crœsum: à quo honorifice susceptus est, ac donis cumulatus. Samijs insuper libertatē impetrauit: quibus meritis ei postea fabulas suas dicauit. Reuersus cum ingenti Samiorum lętitia: paulo post Babylonem profectus est ad Lycurgum regum regem, quem docuit ænigmata soluere: nam orientales tunc in his sapientiores ignaris mos erat tributa imperare. Apud hunc igitur in suspicionem ueniens accusatione cuiusdam Eni, quem Æsopus sibi adoptauerat: diu latuit in quodam sepulcro. Interim Nectabo rex Ægyptius ad Lycurgum ænigma mittit, se turrim uelle ædificare, quæ nec cœlum nec terram contingat. Ad hoc soluēdum Æsopus quæsitus, è latebris apparuit magna regis gratia, qui & filio adoptiuo supradicto iniuriā omnem remittens, salutaria insuper præcepta de uita tradidit. Ad postremū Delphos profectus, cum nullum honorem, ut in cæteris locis accepisset, dixit in concione eos similes ligno maris esse, quod procul magnum apparet, propinquans uero continuo minus: sic eorum esse famam. Illi turbati phialam argenteā sarcinulis eius clam adligatam discedentis posuerūt: in itinere itaq; deprehensus ac falso furti accusatus: de rupe insons præcipitatur. Valeriorū familia, ꝙ supra cōfuse

Valerij

scribatur, sic ex ordine habet. Primus genus illustrauit, P. Val. Publicola Valerij filius: deinde huius filius, P. Val. qui cos. etiam post eum fuit. Deinde Publicolæ frater M. Val. qui cos. de Sabinis: postea dictator de Volscis triūphauit: ex quo honoris gratia datum ei, ut fores extra aperiret Græcorum imitatione, qui hoc bene meritos munerabant decore: ꝙq; in theatro locum ad spectandum ipse successoresq; haberent. Cecidit in pugna Latinorū, uulneratus à Sexto Tarquinio: authores Liui. & Plutar. Hos sequutus est Val. Potitus: idem & Maximus, qui post decemuiralē inuidiam plebem patribus cōciliauit: primusq; cos. factus de Volscis triumphauit. M. Val. alter Coruini cognomen trib. militū meruit: à coruo contra Gallum auxiliante. Deinde cos. XXII. annorum factus, de Samnitibus triumphauit. Postremo dictator milites, qui Capuæ præsidio relicti erant, ac ob æs alienum eam occupare urbem cogitassent: à furore reuocauit, eosq; insuper patriæ incolumes restituit: fuere & alij quos supra narraui.

Scipio Aemylianus

Scipio Æmylianus cum legatus Martio & Manlio coss. in Africa esset: bis coss. temeritate exercitū in iniquum locum relictum, sua uirtute restituit: quapropter ex sententia Catonis dicentis cæteros in Africa umbris pugnare, Scipionem uigere: cos. & ipse ante ætatem factus Carthaginē deleuit. Post uictoriam uero imitatione Pauli Æmylij patris ludos celebrauit, transfugas, fugitiuosq; bestijs obiecit.

Petus Traseas

Petus Traseas Patauinus, senator, uir Catoniana disciplina & seueritate, ob adfectatæ libertatis suspicionem dānatus à Nerone, sibi & ipse uenas soluit. Deinde Iunius Rusticus, de quo supra mētionē feci, ꝙ laudem eius edidisset, sanctissimūq; appellasset: damnatus à Domitiano est. Martia. Quod magni Traseæ consummatiq; Catonis dogmata.

Richardi

Richardi duo supra consului. Alter enim de Mediauilla ord. min. alter ord. præd. patria Florēnnus hinc annis CC. non cōtemnenda doctrina: qui cum in Asia peregrinaret, Alcoranū doctus linguam Arabicā conuertit: contraq; cōmentarium edidit: quem Demetrius Cydonius in Græcum postea trāstulit sermonem. Quando uero in hominum nomenclatura sumus, non prætereūdus Ioannes Iouinianus Pontanus,

Pontanus

Alfonsi iunioris regis Neapolitani epistolarū magister, qui nuper decessit iam senex, multis relictis poematis: uita probus: prole infortunatus: unicum enim habuit: eumq; ad literas indocilē, cui etiam superstes fuit. Carmina factitabat arte maiore ꝙ ingenio, ut de Sillio Plin. dicit: ita tamen culta, maiorum imitatione, ut parem hoc tempore non habuerit. Dignus alioqui ob eloquētiam ad omne genus scripti accōmodatam, qui ad altiora quandoq; studia penetrare debuisset, si per Musarum dulce commercium, quæ nos ignobili decipiunt ocio, licuisset. Discipulum habuit Marullum Constantinopolitanū, hospitem meum, qui eodem die quo à me Volaterris discessit, in amne Cicina submersus est: uir acris cum ingenij, tum iudicij, & qui plus nostræ ꝙ patriæ linguæ uacauerit, ut eius indicant carmina. Cæterum seculo non parcam, cum libelli quidam infaceti nuper falsis editi titulis lectitentur, ut ex filo & multis pugnātibus deprehenditur. In Xenophonte quem

Gryllonis

Gryllonis filium author editionis uocat, cum Grylli sit, hæc scribuntur: Gallum, significat *Libri sub-*
Græce cãdidum & lacteum: quod minime uerum. Deinde sequitur: Gallus Latine dicitur *diuitij*
gallinæ maritus. Vide quæso miser philosophus, par in eloquentia Platoni, quibus lacere-
tur delyramentis. In his etiam Cecinæ fit mentio: qui longe illis posterior fuit. Multa huius
cemodi. In Catone, ne uerbum quidem eius uenerandæ uetustatis apparet. In Beroso item
portentosa nomina: nec apud ullum ueterum scriptorum penitus memorãtur. Sed quid de
sacris dicam? inter quæ multa quotidie leguntur apocrypha, ita indiligenter ineptecꝫ con-
scripta: ut si à patribus quorum est officium interpolare, diutius tolerentur, magis de reddi
tibus & diuitijs, quàm de religione sollicitos esse se ostendent.

PHilologiæ, tertiæ operis parti, quæ deinceps sequuntur adglutinanda. Poscam *Posca*
apud Plinium, aquam ex hordeo coctam: nonnulli ex melle dicunt. Æmorrhoi- *Aemorrhoi*
des capitula sunt uenarum ad anum descendentes, unde sanguis fluit, Celso: ma *des*
gno naturæ beneficio, purgationem ultro emittentis. His obstructis occurritur
per irudines: torquentibus uero, per cancrorum, ouorumcꝫ, aut oliuæ cinerem illitum, siue
etiam gallinæ adipem ex oleo rosaceo. Suffitus etiam sedenti, ex origani, pulegij, ac chame
melæ decocto, siue in aqua tepida, magnopere dolorem leuabit. Narce, alicuius est mẽbri *Narce*
torpedo, seu labore, seu frigore stupescentis. Narcodes, qui hoc patitur, à Narco pisce hoc
infligente malum: quem torpedinem Græci uocant. Suspiriosi, qui frequẽter suspirant, ex *Suspiriosi*
morbo præcordia grauante. Pterygium, supra morbum esse diximus oculorum: est & digi *Pterygium*
torum iuxta ungues ulcusculũ. Paronychia, dicitur Latine rediuiuũ: cum caro iuxta item *Paronychia*
ungues soluitur. Inter Benaci pisces anguillæ tantum Plinio memorãtur, magno argumen *Rediuiuum*
to, carpiones uocatos, non fuisse repertos: qui nunc in eo scatentes quoquo uersus inter no
bilia salsamenta exportantur. Atilius item in Pado, mille quandocꝫ librarũ eidem positus: *Attilius*
nunc adanus Trãspadanis uocitatur: quem minimus, ut ipse ait, piscis nomine clupea, eius
appetens ora, interimit. In plantarũ genere, lotus arbor, cuius dulcis est fructus, in obliuio- *Lotus*
nem ducens Vlyssis socios, qui ad populos Lotophagos peruenerãt. Hanc Romæ frequen
tem uidemus: si ea, ut opinio herbariorum quorundam est, quam ponzeracum uocant. Bu *Buxus*
xus, humilis arbor, folio myrti similis, nascitur in locis algẽtibus & asperis, ut in Cytoro &
Olympo Macedoniæ: adhibet in hortis operi topiario: Græci πύξον dicunt. Ebenus, nigro *Ebenus*
colore arbor, quæ materiæ intersita decorẽ præstat, nascitur in Æthiopia. Sambucus, Græ- *Sambucus*
ce ἀκτῆ, arbor surculosa, in summo umbellas habens floribus albis, qui maturescẽtes tingen *Acte*
dis corijs adhibẽtur. Chameacte, Latine ebulus, parua est sambucus, parumcꝫ attollit, quæ *Chameacte*
uulgo conspicitur. Nauteam, Festus herbam olidam dicit esse: aut aquam fœtentem in na *Ebulus*
uis sentina. Manna, nostra ætate cœpit in Calabria prouenire: licet orientali inferior. Ver- *Nautea*
bena passim adspicitur, sacrificijs quondam priscorum adhibita: nunc similem ferè supersti *Manna*
tionem retinere uidetur, herba sancti Ioannis appellata: quod eo die lectã, uim nescio quam *Verbena*
dicant habere. Item & de artemisia dicunt. Napum, genus est rapi oblongi. Pastinaca du- *Artemisia*
plex: domestica, quam Græci staphylinum uocant, qđ nos usurpamus: ac Columellæ inter *Napum*
hortensia cõmemorat: uulgo carotam uocant, ut etiam apud Dioscoridem. Syluestris uero *Pastinaca*
pastinaca, Latinis proprie pastinaca uocatur, Græcis daucon. Ibiscum autem Plinio, parua *Staphylinus*
est pastinaca, quam corrupte libysticum uocant: Hetrusci uero pastinacinũ. Idem Plin. con *Carota*
tra omnium sententiam solus, staphylinum eundem, & pastinacam syluestrem uidetur ap- *Ibiscum*
pellare. Siser, apud eundem authorem genus ponitur raphani ualde amarum: longitudini *Siser*
neruus inest, cui extrahitur. Tyberius eum nobilitauit, flagitans quotãnis à Germania, ubi
sunt maximi. Quid autem hoc tempore sit, non satis existimare possum. Raphanus illibe- *Raphanus*
ralis, ob uim laxandi ructus, frigore gaudet: in Germania magnitudinẽ infantiũ puerorum
æquat. Aristomachus, detrahi per hyemem folia iubet, & ne lacunæ stagnent adcumulare:
ita in æstate grandescere. In Ægypto mire celebrant, ob olei fertilitatẽ, qđ de semine ipsius
faciunt: nam oleo cætero carent: utilissimus in hyeme cibus, idem dentibus inimicus, quo- *Aegyptus*
niam atterat, sicuti ebora poliunt. Marcion Græcus huic unum uolumen dicauit. Odiũ his *oleũ non fert*
cum uite maximum: refugit iuxta satos. Fertur in templo Apollinis adeo prælatus cæteris
cibis raphanus, ut ex auro dicaretur: beta ex argento: rapum è plumbo. Et hæc quidẽ Plin.
Verum ubi dicit corticem eis esse & magnam quibusdam, hoc tempore apud nos minime *Nuces*
contingit. Inter nuces, iuglans potissima, quam Græci basilicam, & persicam ab initio uo- *Iuglandes*

cauerunt,ut ait Plin.quod ſanè argumento eſt,eas à Perſide à regibus fuiſſe tranſlatas:de-
Molluſcæ inde Caria,quod capita tentarent,nominauere. In hoc genere ſunt & molluſcæ putamen
Heracleotica rumpentes ob incrementum,ſimul & mollitiem.Quidam uero nuper ſcriptor heracleoti-
cam ait à Græcis,caſtaneam nobis uocari,cum auellana ſit.Hanc ex Heraclea Ponti idem
author teſtatur eſſe prius aduectam:ideoq; Ponticam nucem,& Heracleoticam appellari;
deinde auellanam,ab oppido Campaniæ.Cato Præneſtinas laudat.Plinius Tarentinas,&
amplitudine,& putaminis mollitie.Arbor autem auellanam ferens,corilus appellatur. De
Nuciperſica nuciperſica Martialis in diſtichis: Vilia maternis fueramus præcoqua ramis, Nunc in ado
Nuxpinea ptiuis perſica cara ſumus. Nuceſpineæ Tarentinæ digitis fragili ſunt putamine. Eſt aliud
Pytium genus apud Apinum, dicitur nucleorum cortice tam molli, ut ſimul mandatur. Quartum
Nux caſtanea genus pytia uocant,è pinaſtris. Nuces caſtaneas, διὸς βαλάνους Græci uocant.Ex his gene-
Balani roſiores Tyberius princeps balanos uocabat. In Hetruria nunc marrones appellãt. Pruno
Nucipruna autẽ nulla æque ſuſtinet adoptiones.Nucipruna enim,& pruna amygdalina,& pruna ma-
lina Plinio ponũtur,naturæ omnes geminæ:nunc autem raro uiſæ:nucum putamẽ tingen
dis lanis,rufandoq; capillo utile. Cato nuces ollis conditas in terra ſeruari uirides dicit. In
De pomis uniuerſum uero in ſeruandis uuis,ac pomis,præcipitur ea legi decreſcẽte luna,ac infra ter-
ſeruandis ram exiſtente,cœlo ſereno:poſt horam diei tertiam,& ante perfectam maturitatem,collo-
candaq; in loco frigido,& ſeptẽtrionalibus feneſtris oppoſita.Punica aqua marina feruẽte
indurari utile eſt:moxq; ſole ſiccata ſuſpendi. Varro & in dolijs arenæ ſeruari iubet:& im-
matura obrui terra in ollis fundo effracto, ſed ſpiritu excluſo. Cætera mala generoſa folijs
ſiculneis ſingula conuolui,& in ciſtis condi:uel creta illini,exſiccariq; præceptum eſt. Ca-
duca uero in ſtorijs rara collocari. Pyra in fictilibus picatis inuerſis obrui inter ſcrobes:
uuas item ſed ſuſpenſas.Sunt tamen qui in granarijs ſuſpẽdant tutas eo puluere putantes.
Cucumeres Cucumeres pluris generis ſupra narraui:cum magnitudine excedunt pepones uocantur:
in cibis non inſalubres:tamen plurimum natant:uiuunt in ſtomacho aucti in poſterum di-
em:oleum mire odere,nec minus aquas diligunt.Deſecti quoq; ad eas modice diſtãtes ad-
repunt,contrà oleum refugiunt:aut ſiquid obeſt,aut ſi pendeant,curuantur:idq; una nocte
deprehenditur,ſi uas cum aqua ſubijciatur à quatuor digitorum interuallo deſcendẽtibus
ante poſterum diem:at ſi oleum,eodem modo in hamos incuruantur:ijdem in fiſtula flore
demiſſo mira longitudine creſcunt.Noua eorum forma in Campania prouenit mali coto-
nici effigie:ſortè primo natum,mox ſemine ex illo genus factũ,melopeponas uocant: non
Melopepones pendent hi,ſed humi rotundantur:mirumq; in his, præter figuram,coloremq;, & odorem
Melones eſſe.Hæc Plin.Hoc autem genus poſteritas auxit:appellauitq; melones.Spartianus melo-
Iſatis nes Oſtienſes celebrat. Iſatim Plin.radiculam uocari dicit,herbam fullonĩa,rubro colore,
Radicula è Syria uenientem.Columella radicem Aſſyriam eandem uocat inter hortenſia:& alibi ra-
Radix phani radicem appellauit.Ouid.metamor. Intubaq; & radix & lactis maſſa coacti.Ex quo
Aſſyria utilis etiam cibo uidetur. Capnion,Plin.diureticum eſt,bilem per urinam purgans:nunc
Capnion fumum terræ appellant. Strichnon,nos ſolatrũ dicimus,cuius ſupra plures adſignaui ſpe-
Strichnon cies:eius una quæ frequens in hortis,caulibus,folijsq; penitus tubentibus. Intubum & in-
Solatrum tybum dicimus,Græci cichorium idem appellant:hoc domeſticum,& ſylueſtre reperitur;
Intybum domeſticum intyuia nũc quoq; corrupte uocatur,quæ ſeris etiã dicitur:de hoc Columel-
Cichorium la,Torpenti grata palato cichoria.Sylueſtre,id eſt quod uulgo cichorium dicimus: de hoc
Ruſtica Virg.Et amaris intyba fibris Officiunt. Ruſticula,à gallina ruſtica differt: hæc,teſte Colu
Ruſticula mella,ſimilis eſt uillaticis.De ruſticula uero Martialis diſtichum:Ruſtica ſum perdix,quid
refert,ſi ſapor idem eſt? Carior eſt perdix,ſi ſapit illa magis.Ex quo hæc Ariſtoteli alectoris
uocata: apud Gazam gallinago uertitur,uulgo gallinella nuncupata, uti ſupra memoraui:
eſt enim perdici aui externæ quàm ſimilis. DE LVDIS autem ſupra narraui,ac mu-
Retiarius nere gladiatorio haud aperte. Retiarius,& ſecutor,& thrax,idẽ erat quod Thraces ab ini-
Secutor tio fuerint:qui autem perebatur mirmillo,& parmularius idem, à Parma ſcuti genere,qua
Thrax ſe defenſitabat. Horum paria laniſta prætori uẽdebat:prætor autem populo in ludis dona-
Mirmillo bat:ex quo munus eſt appellatum.Quo ad ueſtes,ac ſumptus,apud Tranquil.de Tyberio
Parmularius legitur,quod ex militia ſe,uiuente Auguſto,ad palliũ & crepidas redegit:hi enim ſimul &
Chlamys chlamys habitus erãt Græcanici,quibus milites pariter & philoſophi in ocio & gymnaſijs
utebantur,à togæ Romanæ grauitate alienus. Perſius:Non hic qui in crepidas Graiorum

ludere

ludere gestit. Adsumebat tñ à Rom. qbusdã principibus fiducia quadã, ꝓpria, dũ uacarẽt ut Africanus, teste Valer, dũ in Sicilia gymnasio studeret, mox in Africã trãsiturus: ex quo cũ fama esset eũ luxuriari, legatis ingrendæ ueritatis gratia missis, sese purgauit. Itẽ Scipio sta tuã crepidatã & chlamydatã sibi in capitolio poni uoluit, ꝙ his uteret: utebat & Sylla etiã imper. Crepidæ eñ apud nos soleæ dicunt. Amictu sacrificaturi caput operiebãt, ut de Nu ma apud Liui. legimus. Insula uero se deuouẽtes. Idem lib. II. Consulares fasces nihil aliud ꝙ pompam funeris putetis, claris insignibus uelut infulis uelaros ad mortẽ destinari. Vitta uirginũ ac uestaliũ fuerat. Instita ac stola matronarũ. Ouid. Este ꝓcul uittæ tenues insigne pudoris: Quęqꝫ tegit medios instita longa pedes. Et Augustus apud Tranquil. Liuiã suam Vlyssem stolatũ ob uim ingenij solebat appellare. De auro, argento, ære, ferro. *Crepida* *Soleæ* *Infula* *Vitta* *Instita* *Stola*

AVrum ex auri pigmento facere Caius princeps, teste Plinio, cœpit: uerum adeo modicum ut detrimentũ sentiret. Nascitur auripigmentũ in Syria in summa tel lure, quidam hoc tempore ex æris fossitij libris tribus unum eliciunt aureum. Ar gẽtum item è stanno purgatione prius hoc modo fit. Sumito mellis, salis, aceti al bi, ac uehementis urinę puerilis sigillatim pondo, Tartari selibram (uocant enim tartarum uini gummi induratum, qui summis dolijs hæresit) misceto simul: & in hac aqua stannum duodecies fusum lauato: deinde ad calcinationẽ sic reducito, fusum cũ spatula moueto, ac telam primam, ꝙ immunda sit, remoueto, & salis armonici pollinẽ adijciendo, reliquas ne bulas amoueto, donec totus in calcem redactus in puluerẽ teratur, postremo cum melle & tartari modico in corpus rursus reducito. Sic igitur reductũ cum sale uel armonico uel tar taro simul fundito: ac illius selibræ calybis scobis unciam adijcito. Vel aliter, cum byoscya mi succo fundito: & rursus cum saluiæ succo pari refundito: supraqꝫ puluerem proijcito ex herba quam uocant solsequiam. Dioscorides pentedactylũ appellat, partem unã supra stan ni sic fusi partes sex: argẽtum erit, & colore, & duritie probatum. Argentũ uiuũ hoc modo cõgelabis. Huius pondo stanni modo supradicto purgati libris tribus admisceto sulphuris mundi unciam, totidẽqꝫ salis armonici rursus cõmisceto. Deinde succi asphodeli selibrã si mul cum uncia succi phlomi, quẽ tassum barbassum uocant, ac totidẽ sulphuris adijcito: mi xtaqꝫ omnia in pila uitrea locato, ita plena ne euaporet, aliter frãgeret: deinde luto sapiẽtiæ uocato digitis quatuor crasso circũlinito, deinde siccato: ac demũ in plũbo fuso duos natu rales dies positũ sinito: postremo extractũ, argentũ firmissimũ & examine ꝓbatũ habebis. Est enim lutũ id ex Creta cum setis bubulis & pãni lana detonsa cõmixta fariũ: adeo firmũ ut ne igne qdem absumat. Rursus stannũ, æs, ferrũ, hoc modo purgabis: Sumito salis alca li, cineris, cateniæ, id enim genus est põpholicis æquas partes: & ex aceto uehemẽti supra marmor diligẽter mollito: deinde acetũ colato: & in hoc postea stannũ quinquies fusum la uato, æris aũt aut ferri laminas ignitas extinguito, optime purgabunt. Sed & ferrũ qđ ostẽ ti loco conflatũ in statuã olim à Glauco Chio Pausanias memorat, cœperũt ꝓximis annis apud Melitam Siciliæ insulã, quæ nunc Malta dicit, ubi & cotonũ nascit, rursus cõflare. Id ostẽdit captiuus ac nobilis Turca in fornacibus follibus XXXIIII. horarũ spatio excita tis, puluere quodã adhibito. Ex argento aũt uiuo plura cõficiunt, solimatũ, cinnabari, sal ar monicũ, addito alumine & nitro. Sal alcalis uero ex herba fit cõbusta: ex qua simul & are na flaua uitrũ cõficiunt. De chrysocola auri glutino fossitia & factitia supra narraui, est eñ ea quã nunc botacẽ uocãt. Nitrũ etiã factitiũ ex terra fit humano lotio, seu porcino macera ta, ignequé despumata. Aqua quoqꝫ ex uino per ignẽ expressa ad multa utilis, quã ardentem uocant, post Pliniũ reperta uidet. Musicæ cui superius rationẽ cœlestẽ accõmodaui: tonus pars est, is ad diastemata refert planetarũ: nam CXX. mil. stad. dicunt esse quęlibet, id est, milliaria XV. M. DCXXV. quod est spatiũ à terra ad lunã, à luna ad Mercuriũ semitonũ dicũt. Inde ad Venerẽ tantundẽ. Inde ad solem tonũ & semis. Inde ad Martẽ tonũ. Inde ad Iouem semitonũ. Inde ad Saturnũ tãtundem, ab eo autẽ ad polum toni duo & semis. A ter ra igitur ad polũ stadia DCCCLXXV. M. id est, milliaria CIX. MCCCLXXV. Sunt & qui aliter hanc rationẽ subducãt, ut supra in astrologia memoraui. *Auripi gmentum* *Melita nunc Malta* *Sal commune* *Sal armonicũ* *Sal alcalis* *Chrysocola* *Nitrum*

FINIS Commentariorum Vrbanorum duodequadraginta, iuuante deo ac domino no stro Iesu Christo: in quorum apographis, ꝙ antigraphum indocti manu fuerit exscriptum, author multa desiderat: Ante omnia uero si quid imprudenter quod ad rem minime perti neat, usquam sit ausus, ueniam petit, ac sacro ecclesiæ senatusconsulto permittit.

R. VOLATERRANVS

TITAE MINVTIAE SALVTEM

ECONOMICVM XENOPHONTIS OLIM A CI/cerone conuersum, uti planè Columella & noster Hieronymus indicant, si ab iniuria fati prouidentia uindicasset, meo rursus labori consuluisset: in quo quum ego, uelut ignobilia tesqua campo feracissimo successerim, ita sum conatus in eo uertendo, ut lectorum potius utilitati, quàm propriæ studerem ambitioni. Nam quum res tota in dialogo sit, ac more Platonis ambagibus & periodis distrahatur, sic me adcommodaui, ut quum nihil ex eo sententiarũ desideretur, uerborum haud ad rem magnopere pertinentium non nihil præterirem, inter quæ illa sunt: Inquam & inquit millies repetita, Ciceroni etiam, ut palam est, euitata: quæ uti nostris fastidium, sic Atticis gratiam pariunt & leporem. Hunc igitur mea Minutia tibi dedico, quæ nũc in Tuscis rem curas communem, ut mulierem fortem quam sacræ concinnant literæ, ex hoc libello diligẽtius agas. Et quanquam ætas iam fera sarcinulas colligere: tum ex tumultu receptui canere, ad excolendam maximam nostri partem expostulat, Matronæ tamen prudentis officium ex huius etiã præceptis philosophi ab re non fuerit, non tam tibi quàm alijs haurire, nostræ præsertim Lucillæ, ut & ipsa si generum nobis, qualem optare fas est, deus obtulerit, possit ex æquo cum uiro ac reliqua familia uiuere: si autem diuinior ei uia cœlitus ostendatur, hæc nihilominus nosse inter animi bona collocare.

SOCRATES CRITOBVLVS ISCHOMACHVS

AVDIVI SOCRATEM de œconomia quandoq; talia disserentem. Dic, inquit, ô Critobule, œconomia'ne scientiæ nomen sit, ueluti medicina, aut æraria, seu etiam architectura? CRITOBVLVS, Mihi profecto uidetur. SOCRATES, An'ne ut harum artium, sic œconomiæ, officium esse aliquod dicere possumus? CRITOBVLVS, Sanè. Nam & œconomi boni esse puto, bene regere propriam domum. SOCRATES, Quid si alienam curet? an non uti suam curabit rectè, & quemadmodum architecturæ sciens æque alij atq; sibi artem exercebit? eadem ratione & œconomus. CRITOBVLVS, Mihi quoq; uidetur. SOCR. Igitur huiuscemodi artis peritus, si nequaquam contingat eum esse diuitem: haud aliter alienam poterit regere domum, quàm qui mercede ædificat? CRITOB. Vt ais. Et mercedem profecto feret admodum magnam, qui circa id omnia diligenter administret, rem augendo alienam. SOC. Sed quæso, domum quid nam putas esse: an quæ tantum intra sint, seu etiam extra illam, quæcunq; usquam possidemus: eius erunt rationis? CRIT. Nempe ita est: etsi nihil in eadem ciuitate habuerit, quæuis, aut ubiuis possessa ad domum pertinebunt. SOC. Ergo & inimicos possidebunt aliqui. CR. Certe: & plurimos nonnulli. SO. An inimici inter possessiones computandi? CR. Ridiculum si quis auxerit inimicos, insuper ea de causa mercedem ferat. SOCR. Neq; mirum. Nam & nobis ab initio uidebatur, haud aliud esse domus, quàm possessio. CRIT. Sanè. Sed bonum si quis non malum possederit. SOC. Videris ergo possessionem, quod cuiq; sit utile appellare. CRI. Equidem. Namq; damnum potius quàm opes, quod officit existimo. SOC. Num qui equum mercabitur utilitatis gratia, qua fortè exciderit, inter opes equum putabit? CR. Minime. Si bonum est, opes. SOC. Neq; terra cultori hoc modo, inter utilia qui damnum in ea fecerit? CR. Profecto sic est. Cum terra quæ alere debuerat, adfligit. SOC. Neq; item oues, si quis uti nesciat, opes erunt. CR. Sanè. SOC. Vt uideris quæ tantum iuuant, non quæ nocent, opes esse adscueras. CRI. Nempe. SO. Omnia igitur hæc, si quis uti sciuerit, opes erunt:

nescientibus nequaquam, haud aliter quàm tibiæ earum usus ignaro, quæ ueluti lapides inutiles possidenti fuerint, nisi eas inflauerit? CRIT. Ego quoq; idem sentio: tibias tantum possidentibus, neq; inflantibus, aut eas uenundantibus, non esse inter opes: ex inflatis uero, & diuenditis secus euenire. SOCR. Siquis tamen uendere sciuerit: si autem ignorauerit, neq; uenditæ inter utilia, uti paulo ante dicebas, censeri debent? CRIT. Planè id uideris insinuare, ut neq; argentum utile sit nescientibus uti. SOC. Nempe secundum tuam rationem opes hæ tantum, unde quis proficit, existimandæ. Siquis igitur argento hoc modo utatur, ut scortum emat, cuius gratia corpus, pariter & animum, domum quoq; ipsam pessundet: quo nam modo huic argentum fuerit utile? CR. Nequaquam. Nisi fortè hyoscyamum utile putauerimus, quo uescentes attoniti fiunt. SOCR. Pecunia ergo, nisi bene utamur, procul habenda est. De amicis uero quid sentis? Inter præcipua eos censeo commemorandos, uel bubus potiora, quippe cum utiliores sint, modo his etiam utamur rectè. CRIT. Et inimici quoq; ista ratione, si quis ex his utilitatem ceperit inter opes adnumerandi. SOC. Ita prorsus uidetur. CRIT. Putas'ne legitime fieri posse, ut ita cum inimicis agatur, ut ex eis aliquid iuuari possimus? SOC. Omnino. Etenim Critobule uidere licet multas priuatorum domus ob bellum auctas: multas ob tyrannidem. CRI. Hæc mihi pulchre narrari uidentur. Sed & illud sæpius apparet, quod uidere licet nonnullos quibusdam præditos artibus: unde domus augendæ facile occasionem habere possent, si uelint: in eisdem se minime exercere. Quare neq; possessionem neq; utile quicquam eos obtinere opinabimur. SOC. De seruis nunc adeo mihi uideris dicere. CRI. Neutiquam. Sed de quibusdam, qui orti bono genere uidētur, quos ego & bellicis & ciuilibus uirtutibus idoneos animaduerto, quas tamen exercere nolint, haud alia puto de causa, quàm ut dominos non habeant. SO. Quo nam modo non habeant dominos, si & ipsi felicitatem, eaq; sectari cupientes, unde sperent eis bona prouenire, à dominantibus tamen prohibentur. CR. Quosdam fortasse dicis, qui suis ignoti dominis sunt. SO. At profecto magnopere clari, ijdemq; flagitiosi, qui te minime latent, si flagitium putas ocium: mollitiem animi, negligētiam: adde his aleam, inutiles sodalitates, aliaq; huiuscemodi, quæ tanquam domini specie uoluptatis decipiunt. Temporis spatio demum deceptis, non quidem uoluptates esse, sed dolores apparent, quæ prohibent illos in actionibus utilibus uersari. Alij uero nonnulli minime ab his prohibentur, quin potius solertes in agendo sunt: operamq; dant rei parandæ, ac ut redditus plures consequantur. Verum cupiditatibus ac libidinibus dediti domos labefactant. Horum igitur alij quidem serui sunt gulæ, alij luxuriæ, nonnulli temulentiæ, quidam etiam stultæ cuiusdam ambitionis: aut impensę uitijs addicti: ita tenentur ab eis, donec florente ætate sint, utilesq; rebus agendis: cum uero non amplius utiles statim ab eis deserūtur, seq; deceptos esse sentiunt, cum ad senectutem tristem ac miseram perueniūt imbecilli. Quare aduersus ea ô Critobule, non minus quàm contra inimicos in bello pro libertate pugnandum: quippe cum illi quandoq; iustiores inueniantur, captos ab se & modeste sæpe uiuere cogunt, & libertate sinunt uti. At huiuscemodi desinere nesciūt: unaq; corpus, animumq;, ac domum eorum quos possident usq; ad extremum inquinant. CRI. Iamdudum satis de his à te audio Socrates, quorum memet uestigans abstinentē adeo cōperio, ut si me quoduis honeste augendæ rei gratia præcipias agere: nihilo secius ab his quos tu dominos uocitas impediar. Sed age consule quod optimum censes: uidemur'ne ambo tibi satis diuites nihilo prætcrea egere? SO. Minime. Ego quidem, si de me loquaris, minime inquam uideor egere, dum mihi quod habeo sat est. Tu uero contrà uisus Critobule: quapropter ualde me miseret tui. Ridens Critobulus: Dic, inquit, ô Socrates, quanti nam putas tua uænirent? SOC. Ego quidem existimauerim bonum nactus emptorem mea omnia cum ipsa domo quinq; tātum minas. Tua uero mihi satis exploratum plus centies illis uænire posset. CR. Cum hoc noueris, te non ais egere? Mei autem te miseret? SOC. Quid mirum? cum hæc tantula mihi sint satis. Tuæ uero dignitati, uiuendiq; instituto: uel si ter tantum adieceris, minime suffectura concesserim. CRIT. Quo nam modo? SOCR. Primum quidem puto te multa ac magna dijs sacrificare oportere, qui partes tuas tueantur. Deinde hospites plurimos magnifice excipere: tum ciues ad prandium inuitare, hosq; beneficijs demereri, si te suffragijs & fautoribus uacuum esse non cupis. Audio quoq; ciuitatem iamdudum tibi equorum, ludorum, præterea gymnasiarcharum & præfecturarum, & si bellum in

Contra uoluptatem

gruerit trierarchiarũ ſumptus uix tibi tolerabiles imperantem, quibus ſi paulominus ſuppeditabis, haud aliter ab Atheníenſibus quàm publica expilaſſe putaberis. Ad hæc quoq; animaduerto te facultatibus abundare putantem, luxuriæ deditum, ac in re paranda minime diligentem: quæ cauſa eſt, ut tibi timeam ne quid indignum patiaris, aut in egeſtatem peruenias. Mihi autem ſiquid opus fuerit, ſcio te non latere adfuturos qui uel tantulum miniſtrantes meum lautiſſime uictum efficient. Tu uero quos amicos eſſe putas, etſi plura in ordine ſuo lautioraq; tua ſupellectile domi retineant, ſectabuntur tamen ut aliquid à te recepturi. CRI. Ego Socrates quæ adfers non auſim ullo modo refellere. Quin potius monſtra uiam, qua maxime miſer non fiam. SOC. Næ tu mirum nunc loqueris, qui me paulo ante paupertatem iactantem tanquam inſanum ridebas, nec prius deſtiteris quàm fateri coegeris centuplo te minus poſſidere: nunc præcipere iubes, atq; oſtendere, quanã ingreſſurus non egeas. CRI. Video nempe, ut tu planè docuiſti, uiam unam creſcendæ rei ex tenuitate proficiſci. Multo ſpero magis ex copia in diuitias etiam potiores te monſtrãte peruenire. SOC. Non equidem reminiſcere, quæ nuper diſſeruiſti. Cum mihi nec refellendi poteſtatem feciſti, adfirmans neq; equos, aut oues, aut argentum, ſunt enim ab huiuſmodi rebus prouentus, inter utilia minime fore his qui neſcirent illis uti. Me igitur quomodo putas illorum uſus præcepta tenere quibus ab initio carui? CRI. At mihi uidebatur, quamuis pecunia quis careret, poſſe tamen œconomiæ ſcientiam retinere: qoid ergo te prohibet quominus hæc præſtes? SOCR. Sanè quod prohiberet tibias inflare cupientem, qui nec ipſe tibias haberet, nec alius monſtraret: eadem ratione circa œconumiam me habeo, ut neq; ipſe pecuniam tanquam inſtrumẽta poſſideam, neq; quiſquam unquam eam regere docuerit. Me tamen monſtrare cogis. Vide quæſo, ne id tuo periculo fiat. Atq; uti ſolent primum diſcentes muſici citharam obterere, ita & ego nunc potiſſime œconomiam diſcens tuam obteram domum. CRI. Palam Socrates iamdudum uideo te ſubterfugere, ne tuam ad hanc rem neceſſariam mihi diſciplinam conferas. SOCRA. Non equidem Critobule. Quin omnia libenter tibi enarrauerim, ſed accidit, ut ſi à me ignem aut aquam non habente fortè popoſceris, locumq; unde haurias oſtendam: ſiue etiam pro muſica ediſcenda nos adeuntem ad peritiores te mittam, iure id quidem facere uidear. Nunc uero idem imitari cupientem, quid eſt quod queri poſſis? CRIT. Nihil iure ô Socrates. SOCR. Quæ igitur à me requiris procul dubio ab alijs quos tibi monſtrauero præſtantioribus adſequeris. Etenim fateor ſemper mihi curæ fuiſſe, qui in quaq; re uiri in ciuitate florerent inueſtigare. Cumq; uiderem ex eiſdem actionibus alios diuites, alios quidem pauperes, ꝓfecto ſum admiratus, nec temere factum putaui, eamq; rem dignam perſcrutatione duxi: cumq; indagarem, repperi hos negligentius œconomiam tractantes ſocordiæ ſuæ pœnas dare. Illis uero qui eſſent diligentiores felicius omnia ſuccedere. Per quorum præcepta proficere poteris: ac, niſi deus obſiſtat, rem familiarem magnopere augere. CRIT. Non profecto effugies hodie prius quam quod receperis præſtes. SOCR. Quid ſi oſtendam mulra pecunia inutiles domos exædificaſſe: alios uero longe minore maxime commodas: uidear ne tibi unum œconomiæ opus haud contemnendum adferre? CRIT. Sanè. SOCRA. Quid ſi deinde ſubijciam multos copioſiorem ſupellechilem, quod eam non ordine diſponant in promptu non habere: proptereaq; & domos & ſeruos adfici ſæpe triſtitia: quoſdam uero longe minorem, eamq; uſui paratiſſimam obtinere? CRITO. Quid eſſe in cauſa putas, quod fortè hi quodlibet non animaduertendo qualibet proijciunt: illi uero ordine collocant? SOCR. Iſthuc profecto. CRIT. Nunc primum aliquid œconomiæ paulatim attingis. SOC. Quid ſi monſtrauero item alibi ſeruos quanquam, ut ita dicam, uinctos effugere: alios ſolutos ſponte omnia exequentes: nónne & hoc egregium huius diſciplinæ? CRITO. Magnopere. SOCR. Sed & circa agriculturam quoſdam excidere fructibus, nonnullos mire proficere? CRITO. Erogant fortaſſe non ſolum in his quæ non oportet, ſed quæ damno ſunt ipſis & domui. SOCR. Sunt profecto quidam, ut ais, huiuſmodi. At ego de his loquor, qui quanquam ſe rei intentos eſſe, ac agrum colere dicant: in uictus anguſtia uerſantur. CRIT. Quid dices hoc eſſe? SOC. Ego te ad hos ducam, tu tantum ſpectando diſces. CRIT. Equidem ſi poſſim. SOC. Oporter te ſpectantem periclitari ſi didiceris. CRI. Ego enim te quandoq; animaduerti bene mane ad ſpectandas comœdias properantem: meq; ſimul ire adhortantem: ad huiuſcemodi uero ſpectaculum nũquam uocaſti.

Itaq;

Itaq; uideor tibi ridiculus Socrates. SOC. Ego sanè tibi multo magis uideor, si possim eos monstrare, qui ex arte equestri male rem gerant, qui item quæstum haud modicum faciūt. CR. Hos ego ambos cum uideam, nihilo tamen auctior fio. SO. Spectas igitur eos quemadmodum tragœdos & comœdos, non uti poeta fias, sed ut aliquid audias, quod tibi uoluptatem adferat. Verum hæc recte fortasse habent, ubi poeta minime uis fieri. At coactus equestrem facere artem, non stultus fortasse uidebere, si des operam, ut artis eius non sis ignarus, quæ præsertim & ad mercaturam faciat. CRI. Equos domare me iubes? SOCR. Haud aliter profecto, quàm agri causa colonos à pueris emere. Sunt enim quædam cum equorum, tum hominum gentes statim utiles ab infantia, quæ se continuo meliores reddunt. Sed & habeo maritas monstrare, quæ adeo uiris obsequentes sunt, ut communis domus utilitatem respiciant, plures uero agendo perperam obterant. CRIT. In hoc genere quæso Socrates utros accusabimus, uirum, an uxorem? SO. Ouis namq; morbidæ ad opilionem, & equi strigosioris culpam ad equitem referemus. Matrona si a coniuge admonita improbe egerit: haud extra causam erit. Si uero per uiri indulgentiā peccauerit: non tam ipsa quàm uir accusabitur. Omnino qui simul in una uiuimus domo, chari inuicem & mo nitores esse debemus: est'ne inter officia cui plus adhibeas curæ quàm uxori? CRI. Nulli profecto. SO. Est quo cum minus sæpe disseras? CRI. Nemo, uel pauci admodum. SO. Duxisti teneram, & quæ minimum quo ad fieri potuit & uiderit & audiuerit. CR. Maxime. SOC. Igitur mirabilius uideri debet eam aliquid eorum, quæ aut agere aut dicere sit fas, scire, quàm ignorare. CRITO. Quibus bonas ais esse uxores ipsi puto uiri erudiere. SOC. Nihil enim considerare ualent. Neq; tibi pono Aspasiam alteram quæ sapientius, quàm ego cuncta præcipiat. Existimo enim probam coniugem sociam domus esse, magnumq; momentum ad uiri felicitatem. Ipsam porrò substantiam uirorum opera uidemus augeri, absumi plerumq; sumptibus mulierum. Bene igitur huiuscemodi habentibus res crescit: male autem secus euenit. Sed & alias artes, earumq; factores possem nunc in medium adferre: ac declarare si necesse putaueris. CR. Quid cunctarum opus reminisci? neq; puto licet eas omnis attingere: aut perfectos in eis uiros reperire. Sed quæ tantum optime mihiq; potissime conuenire uideantur: has nunc earumq; professores ostende. SOC. Pulchre tu quidem Critobule. Nam quæ uocantur mechanicæ abiectæ omnino sunt ac iure à plerisq; improbantur. Quippe quæ corpora exercentium atterant: tum adsistere homines atq; umbratiles esse cogant. Nonnullæ uero ex eis totos dies igni incubare compellant. Eneruatis deinde labore membris necesse & animos debilitari: ac quodammodo ægrotare. Præterea huiuscemodi uiri uix satis commode cum amicis, tum reipublicæ uacare possunt: uidenturq; quodammodo patriæ desertores cum in singulis ciuitatibus, maxime ubi bellum uiget eos errare contingat. Quapropter ciuium nemini fas illa attingere. CRIT. Mihi sis author, quam potissimam sequar ô Socrates. SO. Regem Persarum in hoc genere non dedignabimur imitari. Is enim inter pulcherrima ac necessaria studia agriculturam & militiam duxit, ambasq; mire absoluit. CRIT. Mirum. Sed putas tantum'ne ei à bellis ocium fuisse, ut agro quoq; intenderet? SOCR. Facile considerabimus quas animo curas gesserit, si quæ solerter & impigre administrauerit palam fiant. Primum circa res bellicas fatemur hæc illi curæ fuisse: ut ex omnibus quas recepisset gentibus præfectos constitueret: hisq; imperaret alimenta distribui, equitibus, sagittarijs, funditoribus, scutigerulis. Ex his qui idonei forent imperio cæteris præficeret: & si in bello inimici ingruerent loco adesse, præterq; in arcibus custodes nutrire solebat, præsidijs cibum præbebat præfectus illis dicatus. Rex ipse quotannis lustrabat exercitum stipendiariorum, aliorumq;, quibus arma sumere iusserat: eosq; simul omnis, præter illos qui arcibus præessent, ubi colloquium co geretur uocabat. Propinquos ipse regebat populos: remotiores per fidos administrabat præsides. E suis uero centurionibus, satrapis'ue, aut præfectis, si quos uidisset numerum cis militum imperatum implesse, equisq; præterea & armis florentibus præparasse: hos magistratibus & muneribus euehebat. Quos uero aut imperata negligere, aut turpes facere quæstus reperisset, acriter castigatos abrogabat imperio, alios idoneos subrogabat. Hæc igitur opera eius bellica, quæ mihi diligenter custodire uisus est. Regionum deinde non minor ei cura. Quas adire poterat, ipse probabat. Ad cæteras exploratum certos mittebat. Inter quas ubi forte comperisset hominibus frequentem, agros in ea

De uxoribus

Vituperatio mechanicarū

De Cyro

Cyri disciplina

in ea cultos,arboribusq; consitos, ac fructibus uberes, promouere præfectos eorum locorum, eisq; alias terras insuper curandas tradere, tum donis & alijs monumentis ornare. Qui uero per secordiam infrequentem colonis prouinciam traditam habuissent:eos grauiter mulctatos magistratu abrogare solebat.Hæc agenti non minus interea studium aderat, ut à ciuibus agriculturæ, cæterarumq; artium industria exerceretur, quàm à præsidijs custodia teneretur. Quibus duo magistratus ab eo mittebantur.Quorum alter ciuibus,atq; artibus,à quibus cēsum duplicem exegit. Alter uero militibus præest:qui si fortè per ignauiam minime det operam, ut in ciuitatibus studia pacis exerceri possint,ab altero ad iudicium adcersitur.Qui & idem ipse,si præter officiū populos desidere,quominus artes exerceantur permiserit, à præfecto militum accusatur. Et certo dum opifices aut agricolæ uacant,neq; præsidia in populis nutrire, neq; rursus exigere queunt. Vbi uero satrapa mittitur,is utrisq; magistratibus imperat. CRI. Si rex hæc obibat,mirum non minus agricolationis eum,quàm rei militaris cura teneri. SOC. Sed & ubicunq; eum agere,quocunq;ue diuertere contingeret,hortos,paradisosq; constituebat rebus omnibus,quæ terra ferret,ornatos ac refertos. In quibus ipse dum per anni tempus liceret,plurimū morari solitus erat. CRI. Necesse nempe fuerat eum in his potissimum agere locis, quæ eius maxime curam expeterent,arbores,aliaq; terræ nascentia ferendo. SOCR. Dicunt præterea quando munera largiretur,primum,ad se uocatos milites monere solitum, parum prodesse multa arare,nisi qui ea tuerentur adessent. Deinde colonos qui agris inuigilarent, ut frustra uiribus uti & fortes esse liceret, sine horum auxilio, qui militibus alimenta tribuerent, ostendere, professus utrosq; donatos esse oportere,quod & fortibus solum præparare, & præparantibus suppetias ferre sit necessarium.Dicitur & olim ipse rex,uti probatissimus, cum ad dona utrosq; conuocaret, monstrare solitus se ab illis potius munera iure accipere oportere, quod & regionem posset optime ad colendum præparare: & præparantibus opem ad uictum præstare. CRI. Vti uideo haud minoris faciebat,eos qui agrum colerent,quàm qui bello deligerentur. SOC. Prorsus.Sed & eum dum uixit æqui seruantissimum fuisse,cum multa sint argumento, tum illa præcipue:dum aduersus fratrem pro regno certaret,ab eo nullum, à fratre uero plures ad eum transfugisse constat. Illud demum regiæ uirtutis uel maximum signum,quod ad eum uoluntarij properarent,in periculisq; cum eo persisterēt, quod mortuo uero mortem oppetere non dubitarent,circa cadauer eius pertinacissime dimicando:præter unum Ariæum,qui in sinistro cornu constiterit.Ad eūdem dicitur quondam Lysander cum donis missus à socijs belli,ut ipse postea cuidam hospiti suo apud Megara retulit:deductusq; ab eo in paradisum,quē Sardibus habebat, cum uidisset ordinem, elegantiamq; arborum in quincuncem positarum,angulorumq; symmetriam & ambulationum sublequentium odorem sensisset,admiratus dixisse.Hæc me suspicientē Cyre multo magis magistri admiratio capit,quicūq; is fuerit,qui tibi talia disposuerit. Cyrus autem animo lætatus respondisse.Hæc egomet Lysander,ordine quo uides disposui,ut facile cernere est,quæ mea serui dextra. Tunc eum Lysander, ut erat ornatus respiciens,uestiumq; fragrantiam, ac sumptus & armillarum decorem contemplatus dixisse. Quid est quod ais Cyre? Tuæ'ne hæc omnia manus plantauerūnt? Ad hæc Cyrus: Admiraris Lysander: iuro per Methren, me nunquam cum per ualitudinem licet prius prandere solitum, quàm aut bellicum aliquod,aut rusticum opus,siue actionum aliquid honestarum,quod me magis moueat, absoluam. Ille deinde hoc cæteris laudibus addidisse. Iure mihi uideris Cyre beatus:qui bonus cum sis, es etiam felix. Hæc tantum narraui ô Critobule, ut planè intelligas agriculturam, uel ab honestioribus, magnoperéq; potentibus posse recipi. Habet enim hæc diligentiam quandam,& animi uoluptatem. Insuper domus augmentum,exercitationemq; corporis, quantum homini libero fas est: ac fructibus quoque ipsius partim uictitamus, partim deorum aras extruimus, partim quoque ob coronamentorum, odorumq; oblectationem iucunditatem excipimus, foetus alios nutriendo, alios producendo. Sed & pecuariam agriculturæ annexam nemo dubitat:unde præsertim copia sacrificij ad deos placandos suppeditatur. Hæc cum late præbeat, citra tamen mollitiem, aut segnitiem præbet,operarios multa patientia, & algoris, & æstus, uel nudos operi adsuefaciendo. Quapropter corpora uegetiora, ac firmiora uiribus reddit, præterq; impigros facit; & matutino surgere, properaréque ad opus suadet. Enimuero ruri sicut in ciuitate actiones

Laus agriculturæ

actiones suis quæq; temporibus ingruit. Deinde si patriæ usibus cum equo præsto esse cu pis, hunc ager alere poterit. Si pedibus, robur ad hoc corporis præstat. Tum uenationibus insudare hortatur. Canibus tibi copiam, ac cæteris animalibus ministrat. Quæ pasta nō mi nus & ipsa rus iuuant. Equo dominus mane in aruum festinans contendit aliquid nunciaturus, ferocq; redeundi facultatem habet. Canes à fructuum tum pecudum uastatione prohibent feras. In solitudine ac deserta regione securitatem præstant. Vnaq; cum armis ad ferendum dominis auxilium excitant. Colonos eadem in medio fructus carpere, ac ceriātes currere, subsilire, iaculari inuitat. Quæ nam ars ualidiores homines præbet? quæ colentibus maiores gratias reddit: aut auidos magis exsaturat: aut hospites lautius excipit? Vbi per brumam caminus luculentior, & calida lauacra commodiora? Per æstum uero umbris, aurisq; moræ dulciores? ubi dijs litaturis primitiæ decentiores, aut dies festi lætiores? Quę amantior seruis, dulcior uxori, optatior filijs, gratior amicis? Mihi profecto mirum uideatur, si liber homo hac dulcius diligentia, aut lætius possessione: & ad uitam commodius inuenerit. Cæterum hæc colonos ad iustitiam officiumq; acuit. Cum belli tempore ab operis uacantes animo, atq; corpore ualentes per hosticum, nisi deus prohibeat, ruunt, prædasq; agunt: quæ operum loco uictum præbeant. Nam tutius eo tempore armis quàm rustico instrumento cibum quærere. Instruit quoq; uti mutuam præstemus utilitatem. Quippe cum ad bellum conficiendum, tum ad agrum colendum hominibus est opus: alteraq; harum artium alteram iuuat: ac similitudine quadam inter se conueniunt. Bonus agricola operas parére promptas, ut dux milites comparabit. Ille in bello fortiter agentes munerabit: cedentesq; de loco plectet. Nec minus hic pecunijs, castigationibus, adhortationibus utetur. Enimuero spe bona non minus serui quàm liberi mouentur: multoq; interdum magis ut sponte permaneāt. Quamobrem pulchre ille quidem, qui agriculturam aliarum artium parentem atq; nutricem appellauit. Qua bene habente cætera ualeant: neglecta uero, terra, mariq; iacent omnia. CRI. Hæc quidem omnia probe ô Socrates. Sed circa agriculturam, haud facile cuncta cauere est. Nam & grādines, & glacies, & imbres intempestiui, rubigo, & alia complura sæpe eueniunt: ut quæ summa sint elaborata & arte & diligentia euertant. Tum armenta tentata quandoq; intereant. SOCR. Puto te non ignorare deos rei rusticæ, non minus quàm militari præsidere. At in bello uides pugnam inituros antea dijs litare, sciscitantes sacrificijs augurijsq; quid opus. Itidem & in agro seruādum. Nosti enim sapientes uiros pro fructibus pecoreq; omni placare solitos deos. CRI. Recte tu quidem mones omnem à dijs actionem potissimum auspicari oportere, tanquam pacis ac belli studijs imperantibus. Hoc igitur deinceps seruabimus. Tu perge uti cœpisti, reliqua huiuscemodi disciplinæ enarrare. Nam & ego iamdudum audiens uideor aliquid magis quàm antea prospicere: quid uicturis potissime faciundum. SOCR. Quin potius repetamus quæ supra disseruimus, ut deinceps reliqua eodem quoad possumus ordine narrāda pariter prosequamur bemus. CRIT. Vt ais, nos mutuo sermone unà adsentiendo procedere decet, haud aliter quam qui clara ratione pecuniam inter se tractant. SOCR. Igitur scientiæ cuiusdam œconomia nobis uisa est, eaq; in augenda domo consistere. Domus autem quicquid possideba tur appellari: possessionem esse quamcumq; uictui utilem diximus: utilia uero tantum me tiri, ut illis uti quis sciret. Cunctas autem artes neq; posse quenquam scire, neq; sanè à republica probari, quas uocant Mechanicas, quæ corpora pariter & animum corrumpunt. Argumentum eius rei manifestum enarrauimus, Si quis hostibus regionem inuadentibus ex opificibus & colonis separatim experiatur, utri magis præsto adsint reipublicæ. An hi sub tracti agris mœnia tuendo. Sic enim huiuscemodi genus hominum bello utiles esse putamus. An illi minime pugnantes, operi quod quisq; edoctus fuerit adsidendo. Cæterum homini honesto ac bono culturam maxime conuenire affirmauimus: unde ad uictum necessaria nobis adfatim suppeterent. Ipsius autem opus haud cognitu difficile, factu delectabile, corporibus salubre, iucundum amicis, minime negocium creans, quin & amicis & patriæ uacare pariter queat. Videbatur insuper & extra munimenta munitos reddere, uictum suppeditando, & colonos nutriendo: ob quam rem hæc priuata industria, & honestos homines, & reipublicæ redderet amantissimos. CRITO. Iamdudum Socrates per te intelligo dulcissimum, atq; pulcherrimum uitæ genus uideri. Quod autem te docere receperas, ex ea multos proficere, plurimos damna facere, hoc potissimum rogo, quippe qui cupiam

Epilogus superiorum

cupiam quæ ad hanc rem faciunt ediscere,ut inde incommoda possim euitare. S O. Quid
si enarrem ab initio quemadmodum sum olim congressus cum uiro qui mihi unus uisus
est ex his qui iure nomen hoc honesti atq; boni uiri adsequuntur? C R. Libenter equidem
Qui honesti bonią; appellantur.
audiuerim.Nam & ego quoq; tali nomine dignari exopto. S O C. Dicam nempe quonam
modo in ipsius uenerim meditationem.Bonos enim architectos,bonos item fabros ærari-
os,pictores,statuarios,aliosq; huiuscemodi ex eorum operibus breui tempore perspexi ac
probaui. Vir autem qui honestus atq; bonus uocaretur perscrutatus sum,quidnam potissi
mum ageret quamobrem hoc sibi merito nomen usurparet:ac primum sum periclitatus si
quem adspicerem honestum hunc & bonum etiam inuenirem,quę me ratio longe fefellit.
Nam & quosdam specie honestos,improbos tamen animo aduerti.Atq; his missis cum au
direm Ischomachum præter omnis hoc nomine insignem esse:statui mecum ipse hunc o-
mnino adire.Cumq; illum in Iouis Eleutherij porticu sedentem conspicerem,quando mi-
Ischomachus
hi uacare uisus est,propius accedens, Quid inquam Ischomache hic desides minime soli-
tus cessare? Nam te sæpe in foro uideo, aut agentem plurima,aut certe minimum uacan-
tem. I S. Non profecto nunc quoq; uideres,nisi hic hospites expectarem. S O. Quando igi-
tur nihil huiusmodi agis,per deos,ubi moram trahis? Quid rerum geris? cupio prorsus au-
dire quidnam potissimum agendo honestus ac bonus uociteris : præsertim cum domi non
maneas,nec talis habitu corporis uidearis. At ille ridere atq; in ea appellatione lætari uisus
ait. I S. An uocent me hoc nomine qui tecum loquuntur, haud satis scio: hoc tantum scio
ad collationem Trierarchiæ uel ludorum,nomenclator me tantum Ischomachum ex patre
uocat. Ego autem Socrates ut ais,nequaquã intus moror,quod rei familiaris curam uxor
est idonea suscipere. S O C. Hoc à te libenter audierim,tu ne erudieris eam,an à parentibus
edoctam acceperis: ut quæ ad eam pertinent,regere sciret. I S. Quomodo doctam accepis-
sem,quam quinq; & decem uix natam annos duxerim,ætatēq; præteritam omnem sub cu
ra maxima fuerit,ut quàm minimum uideret,quàm minimum audiret,aut loqueretur. Sa-
tisq; habuerim si tantum lanam columq; accipiat,uestem commonstret,ancillis opera diui
dere sciat. Tum circa uentrem pulchre instituta,quæ res magnum Socrates mulieris orna-
mentum uidetur. S O. Reliqua tu monstrasti? I S. Minime.Sed dijs sacrificaui ac Ioui,ut
me quæcunq; optima utriq; forent, edocere contingeret,illam uero discere. S O C. Et con-
iunx hæc tecum uouit? I S. Profecto. Nam multa illis per uota promisisse, ut qualem esse
oporteret euaderet,illud in primis est argumento,quod præcepta minime neglexerit. S O.
Eloquere quæso Ischomache, quid prius cœperis edocere. Namq; ego te huiusmodi nar-
rantem libentius audiuerim,quàm si gymnicum aut equestre aliquod pulcherrimum cer-
tamen recenseres. I S C H. Cum primum mihi potestas cum ea colloquendi fuit,hoc modo
sum eam percontatus. Dic uxor nosti quamobrem te ceperim,tuiq; te mihi parentes loca-
runt? puto scias uti simul cubaremus:societatemq; mutuam,optimamq;,& domus,& libe
rorum iniremus. Cum ego te probauerim, meq; parentes tui, quantum deprehendi licuit:
liberos si deus dederit, in medium consulemus, quo pacto erudire debeamus : quippe qui
communem nobis felicitatem allaturi sunt:ac emeritis iam & senescentibus alimenta præ
bituri.Interea domus hæc utriq; communis erit.Ego tibi quæcunq; sunt intus prodidi. Tu
item tecum allata in eandem collocasti. Illud nequaquam computari oportet, uter plura in
medium contulerit. Sed uter potius socius melior,is demum plura attulerit. Ad hæc ó So-
crates,quid responderit,ego tecum dilleram. Quæ nam meæ uires? inquit. Tuæ istæ sunt
partes: meæ tantum,ut mater olim mõstrauit,seruare modestiam. At me pater inquam iti-
dem docuit,uerum modestorum & uiri & fœminæ fuerit rem familiarem continuo redde
re meliorem:ac alijs iuste partis facultatibus augere. Tunc illa : Putas'ne, inquit, me adeo
quoduis agendo domum augere oportere? Ea dumtaxat inquam, quæ dij te iubent,& le-
ges collaudant agere tandem optima esse censeo. Quæ nam sunt huiuscemodi? inquit illa.
Haud ego inquam paruo existimanda. Si non paruo existimas apis officium, quæ cætera-
Matrimoniũ quare institutum
rum operi præsideat in aluearibus. Mihi profecto uidetur deos ipsos multa quidem sapien
tissime,tum præsertim iugum hoc instituisse. Primum quidem ne animantium genera defi
cerent: deinde ut haberemus à quibus nostra senectus aleretur. Cumq; mortaliũ uita nõ ut
cæterorũ animaliũ sub dio,sed sub tecto ducatᷓ,oportet sub dio ꝓcurare quorum adminicu
lo futurorum hominum uiui sub tecto cõsulatᷓ;huiusmodi sunt,noualia,arbores,sementes,
pascua,

pascua. Ex his necessaria uictui proueniunt: quibus in domum relatis seruatorem adhibere fas est: qui maxime is fuerit quem sub tecto res agere decet. Tecto indigent infantiū nutritio, fructuum segetes, uestiumq; è lana cōtextus. Quoniam uero utraq; hæc & extra & intra domum diligentiā expetunt, mihi uidetur deus naturam mulieris ad curam intus suscipiendam in lucem protulisse: molliorecq; corpore, ut intra parietes officium obiret. At uiri corpus animumq; frigora, æstus, itinera, expeditiones facile tolerare constituisse. Quapropter illi foris res agendas delegasse. Rursus illas ob infantiū curam maiore erga liberos charitate: tum ad custodienda quæ à uiris parta essent metu uehementiore, qui rebus asseruandis utilis foret prēditas esse uoluit. Viro insuper cui tueri extranea facta incumbit, ac oppugnāti resistere, maiorem addidit audaciā. Memoriā uero ac diligentiā parem, atq; in medio posuit: qua pro suo quisq; officio cum dando tum accipiēdo usurus esset. Eadem ratione & abstinendi ab his quæ oporteat rebus utrisq; facultatē æque concessit: Qui uero probatior hic longe meliora ad cōiugem adferet. Quas igitur ob res cum hominū natura utriq; non sufficiat officio: ea potissimū causa inter se matrimonio deuincti sunt, sibi inuicē hoc pacto utiles, ut qđ alteri deesset, alter suppeditaret. Hæc nos uxor decet cōsiderare, ut suas quisq; partes q̃ optime absoluamus. Deus item uxorem pulchriorē condidit: ut formam cum pudicitia se domi cōtinendo tueretur. Virum torosiorē, ut extra magis ageret, edidit. Si quis autē huiusmodi ordini aduersus ierit: aut uiri partes uxor, seu uir uxoris peregerit, ultorem se sentiet habiturū deum: qui apum exemplū nobis ante oculos posuit, quarum dux haud absimile huiuscemodi officio, quod subituri sumus, exequi uidet. Nam quod illa in aluearī exercet, nobis munus incumbit. Illa quidem in ocio esse apes non sinit, sed quas oportet ad opus extra mittit: importataq; ab eis excipit ac seruat, donec tēpus usus ueniat, quæ æque omnibus diuidit. Intus fauis incubātibus ipsa præsidet, ut pulchre ac celeriter cōficiantur. Partus uti nutriant, curat: quos iam adultos, operiq; aptos uiderit, aliò transmutat, ac tanq; in colonias cum duce mittit. Me quoq;, inqt uxor, talia peragere necesse? Necesse prorsus, inquam ego, te domi manentē seruis officia distribuere: ac eos qui opus extra facturi sunt, emittere: alijs uero intus ipsam præsidere, ac illata recipere. Quæq; ex his esu absumi oporret partiri: quæ autem obseruāda condere, ac prouidere, ne quæ annum durare debent uno mense absumantur. Cum lana domum refertur, curandū uti uestes seruitijs cōficiantur: ut triticum, cæteræq; segetes, ac legumina, proba sint usui, ac facile mandi possint. Sed unum præter cætera tibi seruandū, quod plus gratiæ sit habiturum: seruos uidelicet cum in morbos inciderint, curare uti curentur recte. Per Iouem, inquit uxor, uera mones: si illi gratiam habituri sint, ac propterea magis beneuolentes. At profecto inquam ego, apum dux, quem modo diximus, haud alia de causa, q̃ ob hanc curam à suis tantopere diligitur: ut quocūq; abscedat eum omnes subsequantur, minimeq; deserendū putent. Mirer, illa inqt, si non magis ad te pertinet exemplū apis q̃ ad me. Nam & mea domi custodia operumq; distributio ridicula prorsus uideatur, nisi tu cures uti domū aliquid importet. Ridicula, ego inquā, & mea fuerit importatio, nisi fuerit qui eam conseruet. An ignoras, qui fractis dolijs dicuntur haurire q̃ frustra laborent: in quantáue sint miseria? Miseri ꝑfecto, inquit illa, si hoc agunt. Sed & alia inquam ego, sunt tibi in hoc genere edíscenda præcepta. Quoties lanæ ac telæ nescientem famulam acceperis, si eam erudieris, altero tanto facies ualentiorē. Si item ministerij nescientem, artem ministrandi docueris, pluris existimatā possidebis. Quoties modestos atq; utiles nacta fueris, his benigne facies. Contra uero ignauos plectes. Omnino illud mihi iucundissimū fuerit, si me ipsa melior apparebis, ac me ministrum quodam modo tuum facies. Nec id uerebere, ut per ætatē uilior domi habearis: sed ita tibi persuade, q̃ modo fida mihi liberisq; nostris appareas, quanto senior, tanto honoratior domi fueris. Enimuero pulchra, itemq; bona non ex ipsa tātum specie aut forma, quantū ex uirtute metiri ac spectare licet. Hæc & his similia Socrates memini me, cum primum licuit cum uxore disseruisse. SO. Nosti ut diligentiorē propterea reddideris? IS. Per Iouem animaduerti uerecūdia quadam ex ore adfectam, ubi eam pupugi accusando importata domum male custodire. Cumq; mœstam aliquantulum conspicerem, nec haberet satis quod responderet: Quid inquam subtristis es uxor quod forte te accuso? Sed icito multo tristiorem esse paupertatem, quæ quorum indiget usus, non habet: præsertim si quærat quod olim habueris, magis q̃ si ab initio nunquam consueueris quærere quod non habeas. Sed huius me mali causam esse

Matronæ officium

Apum exemplum ad frugalitatem

Serui quomodo tractandi

 fateor,

fateor, qui non ordinem semel constitui, quo singula condi oporteret, ut uideas ubi quæque locanda, unde promenda sint. Nihil ô coniunx in rebus humanis est ordine præstantius, nihil utilius: quod in choro maxime cernitur, qui cum ex hominibus constet, si temere impliecetur atque consistat, turbationem uideas iniucundam, minimeque spectatione dignam. Cum uero & loquentium concentus, & consistentium ordo respondeant, digna res uideri, spectarique. Eadem & exercitus ratio, cum confuse incedunt iumentum, armiger, grauis armatura: qui tarde progreditur currentem, stantem currus, iumenta equitem, grauis armatura leuem adficient incommodo. Quomodo autem pugnam inibunt, si quibus necesse fugere prosequentes, hi potissimum terga dantes, opprimāt subsequentium arma? Ex quo lætitiam hostibus, suis uero tristitiam pariant. At ordinata militia quem non oblectat? Vniuersos armatos ordine uenientes adspicere equites, parte alia peltatos, sagittarios, funditores, suis quosque locis, unaque omnes suum sequētes ducem. Qui etsi multi numero, unus tamen & ordine & silentio uideantur. Triremis item hominibus & armis munita quantam uisoribus præbet alacritatem atque audaciam, inimicis uero terrorem? Cum uno cuncti spiritu remis insurgunt, uno incumbunt, uno inuicem adhortantur. Enimuero rerum perturbatio haud aliter fuerit, quàm si colonus uno aceruo hordea, triticum, legumina confundat. Deinde cum usus uenerit tēpus, singula sit opus discernere, cum iam discretis uti liceret. Hæc tu coniunx facile uitabis, si ordine res condas, ordine promas, ut quæ tibi sint opus abunde facileque capias, & mihi gratanter exhibeas, locum constituemus rebus quibuslibet opportunum. Ministrumque ponemus ac docebimus, quæ hinc promere oporteat, quæ ibidem locare. Hoc enim modo facile sciemus, quæ salua sunt, & quæ minime. Locus enim ipse quod non existit, desiderat. Quod autem cura indiget, adspectus inquiret. Pulcherrimum quandoque ô Socrates, ac diligentissimum ordinem sum mihi uisus uidere, descendēs in spectaculum cuiusdam nauigij Phœnicum. Plurimam enim supellectilem in paruo uase animaduerti. Per multa enim instrumenta lignea & contexta è littore soluitur, & ad littus deducitur nauis. Per multa suspensa pensiliaque nauigat. Multis etiam machinis contra inimica nauigia armatur. Multa item arma hominibus administrat. Omnem supellectilem, qua mortales domi ad uictum mensamque utuntur, fert secum. Insuper & onusta rebus omnibus, quas nauclerus gratia quæstus asportat, & quātas inquam maior locus alius non caperet, si rursus reponerentur: hic tamen omnia ita collocata, ut minime inter se impedimento sint, minime indagatore indigeant. Neque rursus incomposita, neque dissolute se habentia, ut minime moram faciant ad usus eorum cum opus festinare. Ministrum quoque gubernatoris, qui proreus nauis uocatur, ita sciētem omnis loci, ut absens nosset ubi quælibet sita essent, tum quāta essent, non minus quàm literarum sciens. Dicat enim Socrates literas, & ubi quælibet sita sunt. Vidi præterea hunc quandoque secum tacite uestigantem, ac ociose omnia quæ in naui essent circumspicientem. Admiratus ego interrogaui quidnam ageret. Considero, inquit ille, hospes siquid usu contingat, quomodo hæc sita sunt in naui, siquid abest à loco suo, aut in cōmune situm fuerit. Non enim postea deus concesserit in maris tempestate, quid sit opus inquirere, neque siquid incondite cōsistat reperire. Plectit enim deus inconsideratos. Si enim minime errantes non perdit, hoc maxime expetibile. Si item recte administrantes conseruet, multas dijs gratias. Ego autem respiciens hanc supellectilis diligentiam dixi uxori: Magna nempe nostra est ignauia, si in nauigio, locoque tam paruo ac mobili, res quæ uehuntur æque seruant ordinem, tum in metu maximo uersantes reperiūt quod opus accipere: nos autem qui magnis distincta muris firmoque in solo domi singula possidemus, nisi bonum ac promptum inueniamus locum, quo nam modo magna non sit imprudentia nostra? Vt igitur ordinare supellectilem, & locis quibuslibet condita reperire, utile quidem omnibus sit, iam dictum. Sed & pulchrum quàm maxime apparet calciamenta qualiacumque suo ordine disponere, pulchrum & uestimenta, stromataque: præterea quæ ad mensam pertinent, ahena, ollasque, pulchrum dispostia qualiacūque uidere: quæ forte quis riserit, non ornatus homo quidem, sed ineptus. Ordinata enim supellex chorus quidam uidetur rotundus, qui non tam ipse quàm eius media pulcherrima eminus apparent. Horum uxor licet periculum facere, paruo quidem negotio. Non enim in labore aliquo positum, aut difficile loca quælibet addiscere, singulaque distinguere. Nam & ciuitatem nouimus millecuplo quàm nos plura possidere. At siquis seruum ex foro cupit emere

Ordinis laus & utilitas

De ordine nauis

emere,statim ei quemcunque optet quilibet adferet,reliquaque item omnibus capiendi prompta.Huius igitur causa rei nihil aliud quàm locus singulis rebus ordinatus.Quo prętermisso nihil præsto paratum est.Quin tanta plerunque oritur difficultas,ut si duo citra constitutum sese inuicem quæritent,prius deficiant quàm conueniant. Et hæc quoque de usu supellectilis eam monuisse recordor.S.Ecquid hæc illa te monstrantem audijt? I.Quin se omnia seruaturam promisit,ex eoque significauit,quod animo magnopere læta ta est,tanquam si ex angustia in rerum copiam uenisset:ac me ultro rogauit,ut formulam qua domus foret dispo nenda præberem.S.Qua nam,quæso,ratione disposuisti? IS.Partes ac uim domus omnem in primis enarraui.Quæ non tam uarietate ædificiorum atque ornatu illustratur,quàm utili supellectili ac habitantibus necessaria: cuius gratia facta est, qualibet eius parte res ei conuenientes adseruante.In primisque thalamus cum sit in penetrali ac loco munitiore,peristromata,uasaque nobilia,& alia preciosiora tuetur. Granaria,siccaque loca frumenta: apothecæ frigidæ uina exposcunt.Perspicuis uero quæ maxime lucis egeant,& uasa & opera dicantur. Tum diæteteria uirorum illi monstraui pulcherrima,æstate frigida,hyeme calida.Domum quoque omnem quemadmodum ad meridiem spectaret, ut esset aprica per brumam, per æstus umbrosa. Deinde Gyneconiten ab Andronitide balneo disiunctam. Demum ne domo exportetur quod non oportet,neu serui iniussu nostro liberos procreent.Nam boni ex eo plerunque fideliores atque amantiores fiunt:improbi uero cum uxore coniuncti pronio res ad dolum euadunt. His enarratis ad instrumēta domestica deuenimus:eaque secundum genera distinximus:ac primum sacrificijs apta constituimus:post hæc ornatū omnem muliebrem festis profestisque diebus diuisum. Virilem item per festa & belli tempus.Stromata in Gyneconitide:stromata item in Andronitide.Calciamenta alia uxoris,alia uiri. Instrumenta præterea alia textrinæ,alia pistoriæ,alia coquinæ,alia circa lauacrum,alia circa mactras,alia circa mensas.Et hæc quidem distinximus,quibus quotidie uti oportet,quibusue per celebritates & conuiuia. Mox rationem in singulos menses erogatorum subduximus, separatim subducta conscripsimus.Hoc pacto minus latet, quid in annum sumptus exeat. His constitutis loca præscripsimus,qbus ea condi oporteret,promique enumerauimus,atque conscripta tradidimus:eique præcepimus,ut quæ opus essent euique promeret,ac meminisset recepta rursus in locum suum cōdere. Promam fecimus,quæ in primis nobis uisa sit frugi: ac Veneris,uini,somnique luxu abstinens,tum procul à uiri complexibus. Ad hæc eo ingenio prædita,ut facile circumspiceret sese per negligentiam incommodum:per diligentiam uero gratiam à nobis & munera consecuturam. Monuimus insuper ut beneuolente erga nos animo esset:quando gauderemus lætitiæ,tristitiæque item si quid accideret consortem fecimus.Instruximus deinde uti in augenda domo prompta foret. Tum iustitiæ ei seruandæ exempla prodidimus:quemque pro meritis munerando,ac probos seruos longe liberius ac locupletius improbis apud nos agere monstrādo.Ipsam postremo in loco & officio statuimus.Posthæc uxorem monuimus præceptorū omnium frustra esse diligentiā,nisi ipsamet curet,ut ordo cuique suus seruetur:exemplum reipublicæ seruando,in qua ciues non solum bonas cōscribunt leges,sed & illarum eligunt custodes,qui uestigando aduersus agentes plectunt:seruantes uero collaudāt.Pari ratione eius esse officium domesticis præsidere legibus,supellectilem tanquam custodes arcis explorare:ac siquid bene habeat,sicuti & senatus equos atque equites, probare:moreque reginæ quæ præsenti utitur potestate,dignum collaudare,ignauum autem castigare. Insuper addidi, ne fortè grauaretur si plura quæ ad œconomiam pertinerēt ei quàm famulis mandarem. Cum illi tantū rerum dominicarum participes essent,quo ad custodiæ ministrandique officiū attineret.Licere uero illis præterea nihil,nisi cui potestatem herus utēdi faceret. Domini autē alia ratio in cuius facultate sunt omnia constituta,hisque pro arbitrio utitur:ad quem item & seruatorum utilitas & amissorum peruenit incommodum. Huic maxime diligentiam præter cæteros conuenire docuimus.SO.Quid ergo illa quomodo auscultauit? IS.Quid nisi quod rectè sentirem respondit, si putarem dura illi præcepisse,ut rei necessariæ curam susciperet.Duriora sanè uideri,si potius negligere, quæ ex re fuissent eius,mandassem:quod innatum sit homini sapienti,quemadmodum filiorum sic possessionum amore teneri,earumque cura oblectari.SOC.Mentem profecto mulieris uirilem prædicas. ISC. Sed & alia sunt, in quibus magnanimitatē eius deprehendas.SOC.Qualia,audire cupio:maiore profecto uoluptate mulieris uiuentis uir

Gyneconitis
Andronitis
Promæ officium
Matronæ officium

Cōtra matronas externo colore infectas

tutem spectauerim, quàm si mihi Zeusis pictam in tabella nunc referas. ISC. Egò cum il/
lam quandoq; colore oblitam externo uti pulchrior uideretur, adspicerem: insuper calcia/
mentis paulo altioribus, uti maior appareret. Dic inquam coniunx, putasne me magis tibi
diuitias communicaturum esse, si tibi præsentia tantum nullo mendacio patefaciam: an te
decipiendo, ac plura iactando pro ueris falsa, argentum adulterinum, monilia sublignea, a/
liaq; huius generis ostentarem? At illa statim excipiens: Recte, inquit, mones: caue mihi sis
talis, fatear, te ex animo diligere nequeam. Igitur inquam ego, conuenimus ut corporibus
communicaremus. Ita ferunt, inquit illa. Vtrum inquam amantior sim tibi, si corpus ua/
lens integrumq; uiribus nullo adhibito fuco, an os oculosq; minio infectos tibi attingen/
dos præberem? At ego, inquit uxor, minium nunquam attigerim, neq; fucatos oculos gra
tius quàm tuos puros aspexerim. Et me puta inquam non tam cerussa ac mentito delectari
colore, quàm tuo. Neq; sanè alia est in hominibus ratio quàm bubus, equis, cæterisq; ani/
malibus, quibus deus inter sese pura sexus simplicitate deuinci dulcissimum esse uoluit.
Quod si in hoc genere decipiendum, alienos decipere magis tolerabile. Nam coniuges, &
qui simul semper uersantur inter sese fallaciam facile deprehēdunt: uel mane cum surgunt
incompti, uel ex sudore, aut ex lachrymis, siue etiam ex balneo decidente colore. SOCR.
Quid per deos respondit? ISCH. Quid, nisi reliquo tempore nil huiuscemodi facturam
se recepit: rogauitq; insuper, ut siqua baberem alia, quibus pulchra non tam uideri, quàm
esse posset, in medium adferrem. Igitur admonui, ne more seruorum totos dies assideret,
sed cum imperio diuersa obiret. Illam quæ telæ præesset, doceret, si quid melius nosset. Si
minus, disceret: obseruaret pistorem, adesset promæ metienti. Domum circumiret, si suo
quæq; loco sint condita prospiceret. Hæc & his similia mihi & diligentia & ambulatione
digna sunt uisa. Adieci optimam ei fore corporis exercitationem lauādo, pinsendo, uestes,
& stragula excutiendo, deinde componendo. His modis demum & cibus ei suauior, & ua/
letudo firmior, & color roseus, tum splendor oris uerior adfuturus, præsertim si hæc spon/
te fecerit & non coacta. Oscitantes uero aut desidentes se tantum mulierculis eas ornanti/
bus iudicandas ac decipiendas tradunt. Posthæc Socrates scito illam adeo secundum offi/
cium uiuere, uti monstraui. SOCR. Hic ego satis mihi uideor Ischomacbe audijsse opera
mulieris, quæ maxime amborum digna sunt laude. Nunc aueo tua magnopere facta intel/
ligere, ex quibus potissimum sit, quamobrem honestus, ac bonus dicaris, hinc ego maxi/
mam tibi habebo gratiam. ISCHOMACH. Dicam equidem libenter quæ faciam, ut si
qua tibi in re uidear ab honesto discedere ipse interpoles. SOCR. Téne hominem bone/
stum, ac bonum uocitatū interpolem ego, qui nugas sectari & aera metiri uideor, & quod

Paupertatis nomen

omnium stultissimum putatur pauper appellor? Quod sanè nomen ægre quondam fere/
bam, donec equum Niciæ fortè obuium habui: quem cum uulgus certatim spectatum pro
peraret, deq; eo sermonem plurimum baberet, adcessi ad equisonem percontans si quas e/
quus obtineret diuitias, quem tātopere laudarenr. At ille me tanquam insanum suspiciens,
Quid, inquit, uidistíne unquam equo diuitias? Ex illo satis ego deprehendi, etiam equo
& pauperi & bono esse licere, qui animū natura possideat bonum. Nunc age quæso, enar/
ra: ut ego abs te discam quicquid in boc genere audire possum, crastina die te omnino imi/
taturus, quæ quidem optima fuerit, utpote à uirtute auspicaturus. ISCHOMACH. Fa/

À cœlestibus primum petēda felicitas

cetias facis, attamen quoad possum operam dabo omnem nunc uitæ meæ rationem per/
currere. Ego postquàm didici deos hominibus citra intelligentiam earum rerum, quas nos
agere, & quomodo agere oporteat, bene rem gerere minime concessisse: prudentibus uero
ac diligentibus felicitatem tribuisse, Illos ego colere ante omnia constitui, conorq; quan/
tum mihi fas est supplicanti, ualetudinem in primis uiresq; corporis: deinde honores in ci/
uitate beneuolentiamq; apud ciues, & in bello salutem, postremo rei familiaris honestam
amplificationem ab eis impetrare. SOCR. Curæ'ne tibi est Ischomache quomodo diui/
tias adsequaris, unde tibi plura oriantur negocia, quæ sis curaturus? ISCHOMACHVS
Curæ profecto, iucundum mihi apprime uidetur magnifice deos honorare. Amicis dein/
de siquid opus, subuenire, rempublicam quoq; per me nihil egere permittere. SOCRAT.
Pulchra nimirum quæ loqueris, eaq; potentis sanè uiri. ISCHOMACH. Quid ni? cum
multi homines sine hominum auxilio uiuere nequeant, nonnulli id in primis amant, ut suo
sint contenti: plures quoq; non solum suæ domui sufficiunt, sed adeo copijs abundant, ut
diuita/

ciuitatem ornent, amicis opitulentur, quos non uideo cur tu non alto ingenio præditos ac præpotentes putes. SOC. Quin ego præsertim cum multis alijs huiuscemodi uiros uehementer habeo cõmendare. Tu uero perge ut cœpisti, quomodo ualetudinem, roburq; corporis, quomodo ex bello, quomodo'ue ex augenda re salubritatem adsequaris. Hæc audijsse sat fuerit. I. Hæc nempe omnia inter se ordine consequuntur, ut quis ex cibo idoneo ac labore adsumpto ualetudinem recte consequatur. Nam & sese exercenti magis succrescit robur, & in his quæ ad bellum pertinent, ornamentum prouenit. Tum res familiaris augetur. S. Ego quoq; adstipulor, quod & exercentem sese, & in re diligentem, necesse sit bonorum quoq; compotem fieri, sed quali exercitatione, labore'ue circa bellum, & rem augendam diligentia utaris, ut etiam amicis & patriæ possis subuenire, maxime optauerim audire. IS. Ego enim mane surgere consueui, cum primum deprehendo tempus esse, in forum ire, siquo mihi conuento est opus, ac urbem siquid aliud sim facturus ambulatione obire: si uero nullum in urbe negocium, tum puerum cum equo præcedere in agrum iubeo, ipse pedibus subsequor, meliore fortasse exercitatione, quàm si in Xysto ambularem. Vbi rus ueni, si obuios habeam colonos, quonã modo seuerint cum arbores, tum fruges percontor: singulaq; quo facta sint, ordine perscrutor: rationem quoq; subduco, si res melior atq; auctior quàm antea fuerat, facta sit. Posthæc plerumq; equum cõscendo, equitatione bellicæ simili memet exercendo, nunc à fronte appetendo, nunc à latere flectendo, tum fossas, tum aquæ riuos transmittendo, incolumi quoad fieri potest uestigio. His actis equum puero domum ducendum trado, simulq; ex agro ferendum quæcunq; opus in urbe, ego modo pedetentim, modo cursim reuerto. Deinde prandeo quantum nec uacuus, nec omnino satur ualeam per diem ferre. SO. Lepide tu quidem Ischomache uno tempore & ualetudini & bellicæ exercitationi, tum rei familiari cõsulis, atq; his omnibus te recte uti idonea præbes argumenta. Quod te & ualentem, & firmis uiribus, & cum dijs sæpe uidemus, tum inter ditissimos uiros & equis maxime abundantes adnumeraris. ISC. Hęc cum omnia faciam, calumniam tamen plurimorum euitare non ualeo. Tu forte putabas me dicturum, ut à pluribus honestus & bonus propterea uocarer. SO. At hoc prius percontari malebam, siquid forte res hæc tibi curæ est. Quonammodo calumniantibus respondes, quam'ue rationem cum oporteat, reddis aut accipis? IS. Nónne tibi uideor & hanc quoq; partem absoluere, si memet factis bonis cogito defendere nemini nocendo, quo possum iuuando? Nónne itẽ uideor accusare, si homines improbos nosco, plurimis priuatim, publice uero ciuitati iniuriam facere, præterea iuuare neminem? SO. Illud insuper doce: si cogitationes huiuscemodi ullo unquam proferas sermone? IS. In hoc genere exercitationis me nunquam scito desinere, uel seruorum lites utrinq; inter se accusantium castigatione dirimere, uel apud amicos aliquem uituperare, seu collaudare, uel discordias necessariorum cõponere, monstrando quàm præstet amicos esse: apud magistratum aliquem commendare, iniuriaq; adcersitum defendere: uel in senatu accusare, siquidẽ uideam immerito honoratum, aut quæ consulti uolumus fieri laudare, quæ uero nolumus eadem uituperare. Sed & iam ô Socrates, ad id sæpe sum iudicium deductus, ut me oporteat pati, aut punire. S. A quo quæso Ischomache? me nãq; hoc latet. I. Ab uxore. S. Et quomodo litigas? I. Quando uera dicere contingat, ualde humaniter. Quando autem mentita fuerit, in uerbis errantem nequeo ô Socrates meliorem reddere. S. Fortasse mendacium uerum facere non uales. At forte dudum te moror Ischomache. Ego uero minime prohibeo quo minus si cupis hinc abeas. I. Per Iouem nequaquam hoc agam, ut ante hinc discedam, quàm forum sit missum. SO. Video te nempe magnopere obseruare, ne nomen hoc honesti & boni amittas. Quippe cum multa tibi priuatim negocia sint, quæ tuam requirant diligentiam, quando cum hospitibus semel conuenisti, eos ne fallas expectas. I. At illa quæ dicis negocia Socrates, nequaquam negligo, cum uillicos ruri habeam. S. Quando in hunc sermonem incidisti, quæso Ischomache, an sicuti architectum architecturæ, ita & uillicum curandi res dominicas peritum tibi parasueris, an ipse eum instruxeris? IS. Ipse profecto instruere conor. Enimuero qui rebus meis substitutus est, quando ego absum quid aliud curare habet, quàm quæ egomet: qui si semel præesse scio, & illum in his quæ noui erudire facile potero? SO. Igitur beneuolentia in primis puto sit opus huic hominum generi, qua erga te tuaq; adficiantur, si recte in locu tuum substitui uelint, citra quam haud scio quid utilitatis eius tibi ars poterit adferre. ISC. Nihil

Lites cum uxore

Quomodo uillicus sit parandus

II 3 prorsus,

prorsus,sed beneuolentiā in primis,quam erga me habiturus est,eum conabor edocere. S. Ecquid per deos beneuolentē eum quem legeris,eruditione aliqua queas facere? I. Et benigne faciēdo,si quas mihi copias dij dederunt. S. Planè hoc adseueras,ut qui ex parte aliqua tuo fruantur,ad te diligendū tibiq; bene exoptandū propensiores sint. I. Hoc profecto Socrates instrumentū uel maximum ad amorem prouocādū. S. Dicam'ne hoc ei satis fore ad res tuas administrandas? Num uides omnis homines seipsos amantes ea tamen facere per ignauiam negligētes,quæ ex magna parte sibi cupiant bene euenire? I. At ego quos rebus meis præficere statui,quomodo præesse debeant moneo. S. Potin' hoc efficere? Mihi sanè uerisimile non fit,ut quisquam recte rem alienam edoceri possit. I. Sanè nō omnes idonei. S. Quos quæso idoneos edoceri putas? Nam hoc expeto magnopere nosse. I. Primum quidem nimium meri appetentes ab hac cura excluduntur,q; per temulentiā facile obliuiscuntur officij. S. Aliud'ne expetitur? I. Sed & uigilijs assuetum esse oportet,breuisq; somni,qui ualde rebus agendis est impedimento. S. Adhuc alia desiderāda? I. Mihi uidetur & à Venereis procul esse debere,quibus dediti rem aliā magis curant. Enimuero nulla uoluptuosior in rebus humanis diligentia,q̃ illa quæ amoribus impendit̃. Nihilq; ubi intermissio maiori pœna plectatur,cum amans fortè excluditur. Hos itaq; censeo nullo pacto rebus adhibeas tuis. S. Quid si lucri auidi fuerint,satis apti ad hanc curam? I. Quin nullum genus hominū magis docile reperiri poterit. Quippe quibus hanc curā ostendit̃ nihil esse aliud q̃ lucrum. Quare huiuscemodi nactus hominē magnopere collaudo. S. Hactenus Ischomache de ijs qui ad agri curam leguntur,quomodo debeant erudiri. Nunc perge quæso declarare, si qs fuerit indiligens natura,an alios queat ulla ratione reddere diligentes? I. Nihilo secius q̃ si expers musicæ alios musicos facere conetur. Difficile id sanè, male monstrante magistro probe discipulum edoceri,ac torpēte domino seruum esse diligentē: &,ut breuiter dicam, sub hero ignauo famulos uel natura bonos nunquā putauerim aliquid posse cōprehēdere. Sub solerti uero,uel ignauos alioquin,castigatos facile posse erudiri. Attentos igitur operi qui cupiat alios reddere,ipsum in primis circūspectū rebusq; instātem esse oportebit. Tum gratiam recte curanti habere. Secus uero agentē plectere. Pulchre nimirum barbarū illum interrogatū à rege,quonam modo equum quem optimū nactus fuerat tam celeriter saginaret: oculis dominicis ferunt respondisse. Eadem ratione & mihi Socrates uidetur alia quæcunq; oculum ipsum domini posse reddere meliora. S. Vbi feceris diligētē,est ne idoneus? I. Minime,sed admonēdus etiam quando,qua'ue ratione singula. Quod si non præstabit, nihilo secius uillico erit opus quàm medico,qui curet aliquem ægrotum. Deinde mane tarde iam ueniens,quod remediū adhibendū fuerit,insup non uideat. S. Tum si didicerit quæ sit facturus erit'ne absolutus? I. Dominari eum adhuc operis oportebit ediscere. S. Tu ne quæso monstras,quomodo is dominetur? I. Conor quidē. S. Dic oro,quomodo aptos imperio doces esse homines. I. Inepte quidē ridebis si audies. S. Non ego profecto ridiculum puto,sed maxime collaudandū,qui eo ingenio sit,ut queat docere quonam modo ualeant homines imperare. Nam & hoc pacto reges facere potest. I. Reliqua enim animalia Socrates duabus de causis ad obtemperandū mouent̃,quando uidelicet audientia munerant̃, minime uero obtēperantia plectūtur:equorū sobolem domitores hoc fermè erudiunt,ut obsequentem delinimēto aliquo demulceāt:reluctantē uero uirga cōpellant. Canes item simili ratione cum currere,tum flecti instruūtur:hominū autem natura ob rationē & orationem præstantior,sanè docilior ad parendum uidetur, suadentibus ea præsertim quæ ad eius faciant rem,quanquā alij alia de causa mouent̃. Quorum sanè natura ferarum more uētri indulget,hos tm̄ gulę illecebris multa facere compelles. Quorum uero ambitiosior ac magis ingenua,non minus laudibus quàm alios cibis excitabis. Hæc igitur & his similia quæ ipse facturus sis,uillicū seruare doceas,ut obsequentiores habeat operas. Tum uestes non ęque omnibus distribuendæ. Non item calciamenta,sed alij alia pro meritis prębere. Magna Socrates imminet bonis desperatio,cum ab ignauis se præmijs discretos non adspiciūt,& qui se periculis atq; laboribus obijciūt,cum subterfugientibus pari ratione haberi. Meum itaq; uillicum cum huiusmodi bonos cæteris præponere uideo,magnopere collaudo:eundē obiurgo,si inani adsentatione utendo,indignos illis,p̄mouere contendit,atq; ostendo minime ad rem p̄tinere. S. Vbi igitur & imperare & operas,ut monstrasti, obtemperātes habere didicerit,perfectum habebis,an aliud in eo præterea exoptes? I. Maximum adhuc Socrates, ut rei

Domini diligentia seruos bonos facit.

ut rei herilis sit abstinens: si enim fructus interuerterit aut absc̃oderit, q̃d eius referet in agri cultura diligentia? s. Tu quoq; iustitiã eum seruare doces? i s. Nempe enim omnes in hac præceptione dicto audiẽtes inuenio, ego tamen eos partim Draconis, partim Solonis legibus ad iustitiam reuoco. Hi sanè mihi uidentur tali formula iura cõscripsisse, ut fures deprehensi uincirentur, grassatores uero capite plecterent. Ob hæc palam est eos tm̃ uoluisse improborum hominũ turpe lucrum irritum facere. Ego uero huiuscemodi tum regias leges usurpando conor ad officium seruos reducere, illæ namq; peccantibus pœnas infligunt: regiæ uero leges etiam bonos munerare contendunt. Quo sanè exemplo pleriq; ersi lucri appetentes permoti, missa nocendi arte, bona uia ingrediunt. Quos uero uideã mea semel benignitate adfectos perperam agere, hos tanquã inutiles penitus abdico. Quos uero quanq; probos, magnoq; dignos, non tam studere auaritiæ, quàm gloriæ, à me tm̃ laudes expectare, his ego tãquam liberis utor, eos insuper diuitijs atq; honoribus cumulo. Et pfecto mihi uidetur hoc cupidus honoris, auaro præstare, q laudis gratia labores ac pericula subit ubi oporteat, præterea à turpi quæstu procul habetur. s. At ego satis uideor didicisse quemadmodum instruendus sit uillicus. Nam beneuolum in primis dixisti tibi esse oportere, deinde diligentem, postea imperio aptum, postremo iustum. Nunc quæso ne prætereas quid illud est quod ab initio cursim attigisti. i. Quid nam? s. Dixeras enim q horum maximum erat quemadmodum singula sint exercenda, ut ex his utilitas nobis aliqua proueniat, citra quã artem nec ulla ualeret diligentia. Nam cum rectè curarã opus, esse agriculturã sciam: quãdo, aut quomodo, seu qua ratione curari oporteat, haud satis scio: non aliter q si literas oportere discere tm̃ audiuissem, nihilo propterea magis literas scirem. Quod si non progrediar, ero cõparandus oberranti medico ac ægrotos quæritanti, medicinæ alioquin ignaro. i s. Hic planè me inducis, ut rei rusticæ paulatim explicem tibi rationem. Cuius periti diuites fiunt, ignari angustia sæpe uictus laborãt. Huius tu artis humanitatem degustabis, quæ utilis prouentu, iucunda opere, & hominibus grata, tum q facilis cognitu, exercitio quoq; generosa uideatur: quippe cum generosa uocemus animalia, quæ cum pulchra sint & utilia, tum & hominibus mansueta. Quin Socrates, non ut reliquæ scientię multum temporis in ea antequàm ad usum necessaria parias, consumere oportebit. Sed eius erit facilitatis, ut eam exercens partim uidendo, partim audiendo statim ipse tantum ex ea percipias, ut & alios si uelis possis edocere. Enimuero cum cęterarum artium professores multa quæ ad eorum disciplinas occultiora ptineant, haud omnibus patefaciãt: agricola bonus magnopere gaudet opus suum ab omnibus cerni, rogatusq; quonãmodo id egerit, libenter explicabit: adeo ingenuos hæc ars, adeoq; liberales homines reddit. s. Proœmium nempe optimũ, ut difficile sit audientem non ulterius percontari. Igit quando ais rem esse tam facilem, quæso edoce. Nam tibi turpe non fuerit facilia monstrare. Turpius mihi potius ea ignorare. Præsertim si inde nobis utilitas puenit. i s. In primis eos qui tradunt illam cognitu laboriosam prorsus assueuero, quippe qui rationibus tantum muniti uideantur, experientia uero colendi minimum. Dicunt enim primum terræ ingenium indagare oportere. s. Rectè hi q̃dem sentire uidentur, cum ignorantes quid quæq; ferat tellus, neq; serere, neq; colere scite poterunt quicquam. i. Igitur si hoc in aliena terra dignoscere cupis, hoc erit præceptum, ut fructus arboresq; illius adspicias: nec culturus q̃cquam contra illius contendas ingenium, nisi fortè spe decidere, aut cum dijs pugnare malis. Si uero per domini negligentiã uim suam tellus non experiatur, id sæpenumero non tam à uicino homine, quàm loco melius inuestigando deprehendes: qui quanq; neglectus, ac rudis ostendet aliqua ex parte potestatẽ eius. Si cm̃ agrestis pulchre pduxerit, multo fertilius mãsuefacta fructus uberes reddet. In summa facile uel cuiuis non magnopere perito terræ naturã hoc pacto deprehendere licet. s. Satis igit in hac re rustica uideor cõfidere, ut ab ea minime tanq; imperitus abstineã. Nam & quod ais uerum esse uel illud inter cætera persuadet, quod memini cõsuetudinis piscatorum, eorumq; qui in mari uersantur: cum ad littus applicant, neq; considerantes, neq; tarde incedentes statim in agros exiliunt, eosq; ubi maxime fructus esse conspexerint, exemplo quæ nam sit bona tellus iudicant, quæ mala: & hanc uituperant, illam uero collaudant. Igitur nobis eodem modo de agricultura & tellure bona iudicandum. ISCHOMACH. Vndeuis tandem aliquid de ea narraturi exordiamur, nequid scienti subijciam, nempe te uideo plurima in ea nosse. s o c. Primum quidem quod iucundum utileq; puto, & ad philosophiam

Rei rusticæ laus & facilitas in edíscendo

Quomodo bona terra dignoscitur.

Quando arandum

loſophiam huiuſmodi maxime pertinere. Quid potiſſimũ agam, ut plurimum hordei tum tritici metam? I S C. Nouale ante omnia ſementibus præparandum. S O. Noui. I S C. Per brumam arare incipiemus? S O C. Minime. Nam terra tunc limo obducta erit. I S C. Per æſtatem? S O C. Dura nimis, & aratro intractabilis. I S C. Vere quid? S O. Æquius ſanè. I S C. Herba tunc maxime uertitur, quæ & terram fimi loco lætificat, & ante excluſum ſemen euerſa pullulare prohibetur. Quippe cum ante omnia mihi uideatur nouale materia purgatum, & ſolibus deinde coctum eſſe oportere. S O C. Hoc item mihi. I S. Hæc'ne duo putas æſtate commodius fieri poſſe, quum ſæpenumero contingat arari? S O. Nihilo profecto magis iſthæc uere exiſtimauerim poſſe fieri, quàm æſtate media in meridie, ſi tellus aratro moueatur. I S C. Si autem raſtro præparetur nouale, haud tutum quin iterare oporteat. S O. Et materiam uidelicet deijciendo, ut areſcat: & terram uertendo, ut excoquatur.

Sementes

I S. De nouali igitur uides inter nos conuenire. S O. Mihi uidetur. I S C. De ſementibus autem quid ſentis, an idem quod omnes ferè ſentiunt, tempore uidelicet autumni, cum omnes cœlum ſuſpicientes à deo maxime imbrem expectant? S O. Hoc profecto, ut ais, tempore: quod ſiquis antequàm iubeat deus, aggrediatur, merito damnis plectitur. I S. Hoc ferè omnes adſtipulantur. S O. Quæ nempe ſemel deus conſtituit, rata ſunt omnibus & obſeruata: ueluti cunctis mortalibus per brumã ſatius eſſe uidetur pingues ferre ueſtes ſi poſſint: & focum accendere, ſi ligna ſuppeditant. I S C. De ipſis uero ſementibus multi quærunt, an præcoci, an medio, an ſerotino ſint tempore faciendæ. S O C. Neq; deus una cœli temperie ſeu ordine ſemper agit annum.

Quando & quomodo ſeminandum

I S. Horum tamen quod elegeris tẽpus, ſiue paruas, ſiue magnas feceris ſementes, an à præcoci incipere, uſq; ad ſerotinum durare? S O C. Mihi iſthuc profecto uidetur, atq; optimum cenſeo, tutioremq; ſerendi modum, utrumq; tẽpus attingere, quod ſegetes iugiter mediocres colligas, quàm quandoq; copioſas, quandoq; minime ſuffecturas. I. Eiuſdẽ ego quoq; ſentẽtiæ, præceptor ſanè diſcipulo prius hoc iudicanti adſentior. S. Sed in ſemine iaciẽdo uaria'ne arte uti putas oportet? I S. Omnino. Nam conſiderandum quod manu iacitur ut noſti. S. Noui profecto. I. Iacere quidã æqua manu poſſunt, nonnulli nequaquam. S. Exercitatione & in hoc opus haud aliter quàm citharœdis, ut uſum ſcientiæ manus ſuppeditet. I. At terra quædam tenuis, quædã craſſior. S. Quid iſthuc quæſo? tenuiorem fortè uocas infirmiorem, craſſam uero robuſtiorem. I S. Iſthuc prorſus. S. Sed rogo putas utriq; par ſemen dandũ, aut alteri magis? I. Nam & ego cenſuerim ſicut & uino uehementi plus aquæ, & homini robuſtiori plus oneris cum erit uſus, addendum: & quidam infirmiore cibo aluntur, ſic in hoc genere ſeruandum. S. Putás ne ueterina copioſiore ſegete oblata pingueſcunt, ita & terra gracilis pinguior fiat? I. Iocaris. Scito tamen ubi iacto ſemine herba rore cœleſti excitata exurgere cœpit, ſi eam ex parte aliqua euertas, haud aliter in triticum abierit, quàm ſi fimum addideris. Quod ſi totam ſegetem uſq; ad maturitatẽ creſcere ſines, durum profecto fuerit gracili telluri multum ſeminis aut fructuũ nutrire, non ſecus quàm ſui plures alere fœtus iam adultos. S. Planè inſinuas, ut debiliori ſolo minus dandum ſit ſeminis. I. Sanè. Nam & pauloante tu idem fatebaris, cum putabas debiliori minus eſſe imponendum negocij. S. Præterea ſarculóne opus ſementibus? I. Noſti hyeme plures imbres? S. Quid tum poſtea? I. Tria ex his proueniunt incommoda: cum luto inducto gramen operitur: tum radices quædam ab inundatione tenuãtur: poſtremo ſæpe tanta ſurgit materia aquis excitata, ut ſegetes opprimat. S. Hæc omnia ueriſimile euenire. I. Igitur uidetur'ne tibi ullo remedio occurrẽdum? S. Mihi quidem. I S. Quid in primis ſi luto obducitur? S. Humo ſementem leuabis. I S. Quid ſi radicibus tenuatur? S. Humum ſuperaddes. I S. Quid demum ſi materia exurgens humorem frugibus auferat, quemadmodum fucus apibus cibum? S. Extirpanda à ſatis, ſicuti fucus ab aluearibus. I S. Igitur non ab re ſarculis utemur. S. Profecto, ſed ualde rem ante oculos poſuiſti cũ auenam fuco comparaſti, magis quàm antea, cum eam ſine comparatione memoraueras. Ex quo uidere licet quãtum ualeat recte ſimilitudines introducere. Sed cum deinceps tempus metendi ſit, dic oro ſiquid & in hac parte monſtrare habes? I S C. Puto te ſcire ſegetem incidere oportere.

Quomodo metendum

S. Quid ni? I. Incidis uento aduerſus, an auerſus? S O C. Ego uero auerſus, ac ſecũdum uentum: durum mihi uidetur & oculis & manibus aduerſas uento ariſtas metere. I S C H. Alte'ne, an ima tellure metis? S O C R A. Si calamus breuis fuerit, ima, ut aptiores ſint manipuli. Si uero oblongus, commodum puto medium incidere, ne terentibus

tibus

tibus in area excutiendo, neq; uentilantibus labor superuacuus addatur, & stipula rema/
nens combusta fimum additum magnificet, agrumq; lætificet. ISCHO. De metendi er/
go modo nosti ea quæ egomet. SOCR. Cupio uestigare an terere sciam. ISCHO. Nosti
puto quod messes à ueterinis terantur. SOCR. Veterina ne boues, mulos, equos, & reli/
qua huius generis appellas? ISCHO. Hæc tantum puta huiuscemodi apta esse officio.
SOCR. Quid deinde? ISCHO. Terunt, manipulisq; complanantur. SOCR. Certo sic
est. Noui à terentibus eos uerti, ac sub iumentorum pedibus inijci, ut non satis concussi me
lius excutiantur, citiusq; aream absoluant. ISCHO. Hæc igitur æque atq; egomet intelli/
gis. SOCR. Quid deinceps, uentilabimus? ISCH. Nosti, quod si ex parte quæ uento est
obuersa incipias uentilare, per totam aream palea diffunditur. SOC. Necesse. ISC. Tum
etiam necesse, ut supra fruges cadant. SOC. Nimis profecto fuerit, ut frugibus superfera/
tur in loco areæ uacuo. ISC. Quid si quis uentilabit ex ea parte incipiens, quæ uento ob/
uersa est? SOC. Manifestum quin palea in loco statim suo, ubi aggeratur fuerit. IS. Vbi
fruges purgaueris usq; ad areæ medietatem, utrum statim sic effuso frumento uẽtilabis cæ
teras paleas? an cumulabis iam purgatum in medium ueluti locum angustum? SO. Nem/
pe cumulabo iam purgatum, ut supferatur palea in locum uacuum areæ, & non bis eãdem
paleam uentilare. ISCH. Tu uero, ut mihi uideris, ita probe tenes quomodo sit uentilan/
dum, ut alios docere queas. SOCR. Hæc equidem oblitus eram me scire, ac dudum cogi/
to, si hoc modo sciuerim, & item oblitus fuerim aurificinam, choraulicam, picturam, quæq;
nullus monstrauerit, sicuti nec agriculturam. Video nempe, ut hanc sic & alias artes homi
nes exercere. ISCH. Nequaquam. Nam dudum dixi, quod agricultura ex eo generosa es
set, quod maxime facilis cognitu. SOCR. Sed age Ischomache res rustica sationem conti
net arborum? IS. Profecto. SO. Cum igitur multa circa sementes intelligam, in serendis
arboribus ignoro. IS. Profecto ignoras. SO. Quippe qui nesciam in qua tellure sit seren
dum, quàm alte semen demittendum, quomodoue collocandum. ISC. Disce igitur quod
ignoras, scrobes quales fodiunt puto sæpe uidisti. SO. Sæpe. IS. Vidisti'ne altiorem tri/
pedanea? SO. Quin & quadrupedaneam & semis. IS. Latioremne tripedanea? SO. Per
Iouem bipedanea & semis non uidi latiorem. IS. An altitudine minorem bipedanea? SO.
Non equidem bipedanea & semipede minus altam. Nam facile plantaria euellãtur, si adeo
summa tellure fodiantur. IS. Igitur satis tibi patet, ut neq; altiorem quatuor pedibus & se/
mipede neq; breuiorem duobus & semipede scrobes fodi oporteat. SO. Necessariũ isthuc
in primis scire. IS. Noscisne aridam aut uliginosam terram? SO. Arida mihi quidem uide/
tur circa Lycabectum, & huic similis. Vliginosa circa phalericam paludem, & huic item si
milis. IS. Vtrum deinde in arida saturus, altius quàm in uliginosa effodies? SO. Nempe in
arida, quippe cum in uliginosa altius penetraueris aqua manabit, quæ serere prohibet. IS.
Pulchre mones, sed facta scrobe scis quonam modo planta sit locanda? SO. Maxime. IS.
Tum si cupis cito coalescere in subactum fodies solum an rudem? SO. Manifestũ q in suba/
cto ocyus prouenient. IS. Summouenda igitur terra semini. SO. Quid ni? IS. An semen re/
ctum locabis, seu iacentem ut gamma supinum? SOC. Sanè isto modo plures oculi ac radi
ces in terræ uiscera penetrabunt, ex quo planta firmius radicabitur, & totidem germina su
pra terram pullulabunt. IS. Idem atq; ego sentis, sed oro leuiter tellurem superinijcis an cal
catam? SO. Calcatam profecto, alioquin periculum quin leuem aqua usq; ad imum pene/
trando patefaciat: aut sol per æstus exsiccando radices adurat. IS. De uitibus autem sentis
mecum eadem his omnibus conuenire? SO. Profecto, & de ficu. IS. Tum ego putauerim
& de cæteris arboribus fructiferis. Nam uitis cum in satione sit potissima, hac probata, fa/
cile omnia eodem modo semina probantur. SOCRAT. Oleam quomodo seris? ISCH.
Disce hoc à me præterea. Scrobes huic altior paulo ac iuxta uias foditur. Trunci quoq;
in hoc genere feruntur, quibus summum caput luto contegitur. SOCR. Noui. ISCH. At
puto hoc saltem ignoras, testam luto superimponendam. SOCRA. Nempe noui omnia.
Sed rursus aliquid intelligo magis, quàm cum ab initio comprehensim interrogasti, an sci/
rem serere: quippe cum interrogatio præceptio sit, olim iam disco, cum à me singula sciscti/
tatus es: ducens nãq; me per ea quæ his similia noui, ostendis planè quæ me non putabam
scire. Edoctus iam hæc intelligere mihi persuadeo. IS. Profecto sic res habet, ut si te interro
garem de argẽto, bonũ ne esset an non, persuadere nõ possem, ut bonũ ab adulterino facile
digno/

Quomodo terendum

De arborum sationibus

De uitibus

De olea

dignosceres. De tibicinibus autem tibi persuadere non possem, quod inflare tibias scires, similiter de pictoribus ac alijs huiusmodi. SO. Fortasse quoniam colendi agrum me scientem esse persuasisti, quamuis mihi conscium quod nullus unquam monstrauerit hanc artem. IS C. Non hoc est, sed iamdudum tibi dixi, quod agricultura ita humana, facilisq; ars est, ut eam audientes seu uidentes euestigio intelligant. Multa namq; alia nos edocet quomodo eis pulcherrime utamur. Vitem si prope sit arborem consuefacere rectam consurgere, & luxuriantibus pampinis æstatis tẽpore umbram porrigere. Deinde ubi paulatim uua maturescit pampinare, ut solibus excocta ocyus per autumnũ uindemiam præbeat. In qua sæpenumero ob fœtus abundantes, sicut in ficu: alios maturos, alios acerbos conspicimus racemos. SOC. His missis rogo Ischomache, cur est quod cum ars hæc sit facilis, omnesq; pariter nouerint quod circa eam faciũdum, non omnes idem faciant: sed alij quidem in magna copia degunt, alijs uero etiam necessaria desunt, aut in ære potius sunt alieno? IS. Dicam equidem. Neq; enim huius rei scientiæ uel ignorationi hoc dederis, ut aliqui in ea minime proficiant, aliqui uero abundent. Non profecto audies domũ decoxisse ob hanc causam seu famam, quod agricola ignorauerit æqua manu semẽ iacere, aut arbores serere, aut in loco sterili serere, seu fimum agro quàm maxime prodesse, uel nouale sementibus præparare. Non hoc inquam audies, sed potius audire licebit segetes nõ recepisse quod terram non arauerit, aut non stercorauerit: uindemias item nõ collegisse quod uites non seruerit, satasq; minime curauerit. Non oleum, non ficus, quod hæc & his similia nequaquam operam dederit uti consequeretur. Hæc demum causa est Socrates, quod maxima sit inter colonos differentia, magis quàm si quis egregium aliquid in colendo reperiret aut sentiret. Eadem & de belli ducibus ratio, cum rei militaris scientia sæpe minime causa sit, ut alijs alij præstent, cum in bello quid agendum sit quandoq; uel priuati sciant: sed nonnulli hoc exequuntur: quidam uero negligunt: Quemadmodũ præcipitur, per hosticum trãsiturum exercitum ordine incedere, ut si quid acciderit, ad pugnam sint paratiores: custodes quoq; interdiu, noctu uero excubias pro castris ponere: aut si per loca iniqua iter faciũdum, opportuniora semper occupare, cum omnes uideant esse necessariũ, non omnes tamen efficiunt. Vt igitur ad agrum reuertamur, cum nullus ignoret stercorationem esse utilem, fimumq; cumulare aut magnificare, negligunt tamen quanquam cœlestibus aquis à deo iuuentur, quæ in loca fluentes incurua limum lætamini aptum efficiũt. Præterea materia omnis quæ campis seminandis aratro subuertitur, in aquas coniecta palustres tempore inueterata pro fimo utilis agro existat. Deinde qua cura tellus egeat. Quod uliginosior frugibus, sterilior arboribus aptior, quẽadmodum aqua fossis educitur, ac sterilia tum arentia uliginosis admixta castigantur, omnes ferè sciunt, sed quidam curant, alij nequaquã. Siquis autem quid quisq; ferat locus penitus nescire se dicat, neq; uidendi ex eo fructum aliquem facultatem habuerit, neu uerum quicquam de eo percontando acceperit, nónne facilius multo terræ ingenium, quàm hominis aut equi experiuntur? Quæ sanè culta non mentitur. Enimuero mihi uidetur illa in promptu esse, facilemq; se ad agnoscendum omnibus præbere. Neq; ut in cæteris artibus, à quibus exercẽdis sese ignarus excusat, ita & in hac euenit, cum omnes fermè intelligant quod bene culta bene respondeant. Est illa præterea indagatrix, & quasi accusatrix hominum uitæ: quippe cum nullus ignoret citra uictui necessaria neminem posse degere, quæ maxime ex re rustica proueniunt: hac neglecta, nisi quis fortè ex alia uiuat arte, necesse ut in furandi aut rapiẽdi suspicionem ueniat, aut certe procul à ratione habeatur. Contingit etiam sæpe, ut alijs alios ea reddat utilitate potiores, quoties non tam non curatur, quàm lente curatur. Vt si alter tempore adhibeat operas atq; urgeat, alter hoc studium negligat: nam opera una inter decem pollet, quæ sit sollicitior: altera uero ignauior, quæ abeat ante tempus. Sinere autem totum diem segniter agere, totius operis dimidium refert, haud aliter quàm in itinere ducentorum stadiorum, si ex duobus iuuenibus ætate roboreq; paribus, alter centum stadijs diligentia fretus præcesserit, alter spirantes auras captando, ac fontibus umbrisq; commorando longe relinquatur. Sic & operis in agro contingit, si studium remittunt, si oscitantur, si sæpe causantur, si herus non instet longe post habentur his, qui seduli cernuntur. Bene autem aut male opus facere id referet, ut recte facere, aut omnino non facere æque censeatur. Licet enim fossores adspicere, qui plus in uncis materiæ reliquerunt, quàm rastro abstulerint: quomodo ociosum ac superuacuum opus

In cunctis artib. difficilius facere quæ oportet, quàm scire

Diligentia in re rustica cæterisq; rebus quantũ possit

opus huiusmodi non putabis? Hoc igitur pacto ocyus absumetur domus, cū iugis impensa supra operis fuerit utilitatem. Nec ꝑfecto mirū, si pro diuitijs egestas postea subrepat. Sed præceptū ante omnia pulcherrimū, uolentibus rem rusticam sequi, unde ocyus res auctior proueniat, pater meus olim mōstrauit, me quoq; edocuit, nunquā agrum cultum, sed eum qui ob domini sui negligentiā siue tenuitatem incultus uidetur, iussit emi. Quod bene cultus ager magno uænirét, ac minimi esset redditus. Qui uero prouentus non haberet, nullo modo similem præberet uoluptatē, atq; ille in quo spes sit, ut cultus melior effici possit. Nihil enim plus utilitatis, quàm locus ex inculto bene cultus tribuit. Sic igitur plures fundos plurima ferentes, ac antiqua dignos ueneratione, ipse meus pater parauit, hac tantum commentatione, quam nec ipse didicit, aut alia cogitatione adsecutus est, quàm erga rem rusticam amore pariter & labore, ut haberet quod ageret, & unà cum uoluptate caperet utilitatem. Erat enim præter omnis Athenienses agri studiosissimus. S. Dic præterea, istos agros quos tantopere diligebat pater tuus, uendidisset ne si magno potuisset? IS. Sanè. Sed alium euestigio incultum emisset, ob colendi item uoluptatem. S. Mirum prædicas eius agriculturæ amorem, haud secus quàm mercatorū frumenti: cuius gratia nauigant quocunq;, ubi audierint esse plurimum, Ægæum, Euxinū simul transfretantes pelagus, inde exportantes naui qua ipsi aduehuntur, imponunt. Deinde cum egent pecunia, uendunt ubi putauerint maximo uænire. IS. Iocaris. Ego autem existimo domus amantē non minus censeri qui domum ædificat, deinde uendit, ac rursus alias exædificat. S. In istam etiam sententiam Ischomache penitus adducor, ut arbitrer natura quemq; id potissimum diligere, unde utilitatem speret. Deniq; considero quantum ueritatis ex argumento tuo professor præstitisti. Propo sueras enim rei rusticę artem facile omnibus patere, quod ego à re nunc persuasus atq; edoctus planè animaduerti. IS. Est adhuc aliud Socrates difficilius, quod sanè cōmune uidetur cunctis mortalium actionibus & agriculturæ & politicæ & œconomicæ, scire uidelicet hominibus imperare. In huius artis cognitione maxime dixerim homines inter se differre ac alteri alterum præstare. Quemadmodū uidemus in triremi, cuius remiges gubernator ita uerbis animabit, ut alacres ac ludibundi quocūq; ille iusserit celeriter perueniant. Alij uero ignauum nacti magistrū altero tanto uix temporis spatio segniter ac summo eius odio eundem cursum absoluerint. Similis item est belli ducibus ratio. Nam ut priuatim cuiq; innatus quidam agendi amor, ita & toti exercitui sub strenuo imperatore alacritas quædam ad eas res nauandas, quæ ab ipso spectante probari ac laudem referre possint, erga quem ipsi afficiuntur. Sic igitur fortem, sic magnanimū appellamus ducem, etiam si corporis uiribus deficiat, aut arcum tendere uel hastam intorquere ignorauerit, seu etiam equo insidens bellatore, aut peltatus sese periculis obijcere supersederit: si tantū præsenti animo ac eloquentiæ uiribus utatur ad excitandam militum audaciam, ut obtemperare ac se per medios hostium ignes offerre uelint: hoc pacto magna militū manus esse sub eodem dicitur, non tam numero quàm animo præsenti. Eodē fermè modo & in priuatis negocijs, siue curator, siue præfectus, seu uillicus, q ad opus queat promptos ac animo destinato deducere homines, is maxime mihi uidetur rem præclarā præstare, tum facultates dominis augere, præsertim si ex operarijs quēq; ignauum plectat, impigrum uero extollat. Ego uero illum cuius præsentiam subditi non uerentur, nunquam admirabor: sed quo uiso moueātur, terreantur, ad laudem se inuicē exhortentur, hunc regiæ indolis aliquid habere putauerim. Est igitur hoc opus, uti supra diximus, in primis magnum atq; arduum, cum in cunctis rebus quas homines acturi sunt, tum in ipsa agricultura: neq; ad consequēdum semel uidisse, neq; audiuisse sat fuerit, sed disciplina opus erit & perfecta natura: quippe cum diuinum potius quàm humanum esse sit putandum uoluntarijs imperare. Nam ijs omnes manifesto parent, qui uera atq; perfecta sint præditi modestia: apud inuitos uero tyrānidem exercere his tantum tribuunt, ut mihi uidetur, qui Tantali uitā uiuere sunt digni apud inferos, in lucem ne iterum moriatur redire formidantis.

Nō esse emēdum agrum bene cultum

Scire imperare quàm difficile, & praeclarum

FINIS

BASILEAE, IN OFFICINA FROBENIANA, PER HIERONYMUM FROBENIUM, IOANNEM HERVAGIUM, ET NICOLAUM EPISCOPIUM, ANNO M. D. XXX. MENSE AUG.

FRO
BEN